.10: c.

Gregorii Nazianzeni Opera Graeca

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ
ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΑΠΑΝ-
τα, τὰ μέχρι νῦν μὲν εὑρισκόμενα, ὧν σχέσιν σε-
λὶς ἡ δευτέρα περιέχει.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΒΙΟΣ, ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΥΠΟ
Σουίδα, Σωφρονίου, καὶ Γρηγορίου τοῦ
πρεσβυτέρου.

Ἐν βασιλείᾳ, ἀναλώμασι ~~Ἰωάννου
τοῦ Ἑρβαγίου~~.

Ex Libris
Collegii S. Nicolai ad Caserta
PP. Ord. Min.

ΠΕΡΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ ὁ ΣΟΥΙΔΑ.

Γρηγόριος Ναζιανζοῦ ἐπίσκοπος, σταθμὸς δέ ἐστιν οὗτος Καππαδοκίας, ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος, ἑταῖρος καὶ φίλος Βασιλείου τοῦ τῆς Καισαρείας ἐπισκόπου τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ. οὗτος οὐ μόνον γραμματικὸς, καὶ τὰ ἐς τὴν κρίσιν δεξιὸς, ἀλλὰ πολλῷ πλέον, καὶ ἐς φιλοσοφίαν ἐξήσκητο, καὶ ῥήτωρ ἦν ἀμφιδέξιος. οὗτος ἔγραψε καταλογάδην πολλὰ· εἰς γὰρ τρεῖς μυριάδας στίχων τὰ συντάγματα αὐτοῦ συνέθηκεν, ἀφ' ὧν εἰσὶ τάδε· περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ ἀδελφοῦ Καισαρείου, ἐπιτάφιος εἰς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, ἕτερος εἰς τὴν ἀδελφὴν Γοργονίαν, περὶ φιλοπτωχίας, ἐπαίνεσιν τῶν Μακκαβαίων, ἐπαίνεσιν Κυπριανοῦ, ἐπαίνεσιν Ἀθανασίου, ἐπαίνεσιν Ἥρωνος φιλοσόφου, κατὰ Ἰουλιανοῦ τοῦ βασιλέως λόγοι δύο, περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λόγος εἷς, πανηγυρικοὶ λόγοι δέκα, καὶ ἕτεροι πλεῖστοι, καὶ πᾶσι γνώριμοι. ἐπολεύθησαν δὲ τὸν πολέμιον χαρακτῆρα τοῦ Λαοδικείας τοῦ σοφιστεύοντος ἐν Σμύρνῃ, ὃς ἐγεγόνει διδάσκαλος Ἀριστείδου τοῦ ῥήτορος. ἔγραψε δὲ αὐτῷ καὶ ἑτέρα βίβλος δι' ἑξαμέτρων, παρθενίας καὶ γάμου καθ' ἑαυτὸν διαλεγόμενος, καὶ εἰς ἑτέρας ὑποθέσεις ἐν παντοίαις καὶ διαφόροις μέτροις, ἅ τινα συνάγονται εἰς ἐπῶν μυριάδας τρεῖς. τοῦ δὲ Γρηγορείου τούτου καὶ Φιλοστόργιος ὁ Ἀρειανὸς ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἱστορίᾳ, μνήμην πεποίηται, καὶ φησί· Γρηγόριος γὰρ ἤκμαζε κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν τῇ Ναζιανζῷ, σταθμὸς δὲ οὗτος ὁ τόπος Καππαδοκίας. καὶ Βασίλειος ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας, καὶ Ἀπολινάριος ἐν τῇ Λαοδικείᾳ τῆς Συρίας. τρεῖς δὲ οὗτοι τότε ἄνδρες τοῦ ὁμοουσίου πρόμαχοι, καὶ τὰ τοῦ ἑτεροουσίου μακρῷ πάντας παρεληλυθότες τοὺς πρότερον καὶ ὕστερον. ἄχρις ἐμοῦ τῆς αὐτῆς αἱρέσεως προστάντας, ὡς παῖδας πρὸς αὐτοὺς κριθῆναι τὸν Ἀθανάσιον. τῆς τε γὰρ ἔξωθεν καλουμένης παιδεύσεως ἐπὶ πλεῖστον οὗτοι προεληλύθεσαν, καὶ τῆς ἱερῶν γραφῶν ὁπόσα εἰς ἀνάγνωσιν καὶ τὴν πρόχειρον μνήμην ἔτεινε, πολλὴν εἶχον τὴν ἐμπειρίαν. καὶ μάλιστά γε αὐτῶν ὁ Γρηγόριος, καὶ μὴν καὶ συγγράφειν ἱκανώτατος αὐτῶν εἰς τὸ αὐτὸ προῆν ἦν ἱκανώτατος. τῶν μέν γε Ἀπολιναρίῳ τὸ ὑπομνηματικὸν εἶδος τῆς λέξεως, μακρῷ ἄριστα εἶχε, Βασίλειος δὲ πανηγυρίσαι λαμπρότατος ἦν. τῶν δέ γε Γρηγορείῳ καὶ παρ' ἀμφοτέροις ἐξεταζομένῳ, μείζω βάσιν εἰς συγγραφὴν εἶχεν ὁ λόγος, καὶ ἦν εἰπεῖν Ἀπολιναρίου μὲν ἀδρότερος, Βασιλείου δὲ σταθερώτερος. τοσαύτης δὲ αὐτοῖς ἐν τῷ λέγειν καὶ γράφειν δυνάμεως οὔσης, καὶ τὸ ἦθος οὐδὲν ἧττον οἱ ἄνδρες παρείχοντο πρὸς τὴν τῶν πολλῶν δόξαν ἐπαγωγότατον. ὥστε καὶ οἷς ἑώρων, καὶ οἷς ἔλεγον, καὶ ὁπόσα γράφοντες διεδίδοσαν, διὰ πάντων ἥρουν εἰς τὴν ἑαυτῶν κοινωνίαν τοὺς καθ' ὁποιουοῦν αὐτῶν συμβαίνειν ἀλίσκεσθαι δυναμένους. τοσαῦτα περὶ αὐτῶν ὡς ἐν παραδρομῇ Φιλοστόργιος, καὶ ταῦτα ἀρειανὸς ὢν, ἔγραψεν. ἔτι γοῦν περιὼν εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον ὁ Γρηγόριος, ἐπίσκοπον καταστήσας ἐν τῇ Ναζιανζοῦ αὐτὸν ἐκκλησίᾳ, αὐτὸς ἐν ἀγρῷ τινι βίον μοναδικὸν ἀπηνέγκατο. ἐλέχθη δὲ περὶ τὰ ϛ ἔτη καὶ ἐπέκεινα, Θεοδοσίου τρίτον καὶ δέκατον ἔτος ἄγοντος καταλῦσαι τὸν βίον, ἀνάξιον ἡγησάμενος τῆς αὐτοῦ παθῶν ἀρετῆς, καὶ τῆς καθέδρας ἀποχρονεῦσαι τῆς βασιλευούσης τῆς πόλεως, καὶ προκεῖσθαι μᾶλλον τοὺς φαυλοτέρους, ἢ τὸν ἐπ' ἀρετῇ καὶ λαμπρότατι βίου πάντων μᾶλλον ὑπερέχοντα.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ ΕΚ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ τοῦ ἁγίου Ἱερωνύμου πρεσβυτέρου περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων.

Γρηγόριος σεσήμανται πρότερον, εἴτε Ναζιανζοῦ ἐπίσκοπος, ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος, ὁ ἐμὸς διδάσκαλος, οὗ ἐξηγουμένου, τὰς θείας ἔγνων γραφάς, εἰς τρεῖς μυριάδας στίχων πάντα τὰ συντάγματα αὐτοῦ συνέθηκεν, ἀφ' ὧν εἰσὶ τάδε· περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ ἀδελφοῦ Καισαρείου, περὶ φιλοπτωχίας, ἐπαίνοις τῶν Μακκαβαίων, ἐπαίνοις Κυπριανοῦ, ἐπαίνοις Ἀθανασίου, ἐπαίνοις Μαξίμου φιλοσόφου, μετὰ τὴν ἐξορίαν ἀναζεύξαντος, ὅν τινα ψευδῶς τινὸς ἱερῶν [redacted] περιέχουσα. ὡς μὴ ἐξὸν εἶναι τὸν αὐτὸν καὶ [redacted] καιρῷ. καὶ βίβλος δι' ἑξαμέτρων, [redacted]

EADEM LATINE.

GREGORIVS primùm Sasimorum, deinde Nazianzenus episcopus, uir eloquentissimus, præceptor meus, à quo scripturas explanante didici: ad triginta millia uersuum, omnia opera sua composuit, e quibus illa sunt: De morte fratris Cæsarij, περὶ φιλοπτωχίας, Laudes Machabæorum, Laudes Athanasij, Laudes Maximi philosophi post exilium reuersi, quem falso nomine quidam Heronis superscripserunt: quia est & alius liber, uituperationem eiusdem Maximi continens, quasi non licuerit eundem & laudare & uituperare pro tẽpore. Et liber hexametro uersu, uirginitatis & nuptiarum contra se differentium. Aduersum Eunomium liber unus, De spiritu sancto liber unus, Contra Iulianum Imperatorem liber unus. Sequutus est autem Polemonem dicendi charactere: uiuoq; se, episcopum in loco suo ordinans, ruri uitam monachi exercuit. Decessitq; ante hoc ferme triennium, sub Theodosio principe. D. Hieronymus.

DE EODEM, EX VOLATERRANO.

GREGORIVS & Basilius uiri sanctissimi, pariterq; doctissimi, Cappadocesq; genere, uterq; Athenis simul profecit Rhetorum Philosophorumq; studijs. Deinde simul tredecim annis in cœnobio quodã Deo mancipati, tantùm sacris literis operam dedere. Post hæc alter alteram ingressus uiam, Gregorius apud Nazianzum oppidũ Cappadociæ, in patris locum præsul subrogatur, ubi maximè Arrianorum turbini restitit. Mox quoque reddita pace orthodoxis, accersitus Constantinopolim, ad emendandum eum populum, recentibus hæreticorum infectum uenenis, tam breui tempore eidem præsidendo profuit, ut tunc primùm illi in fide renasci uiderentur. Sed statim inuidia gloriam subsequuta est. Obtrectare quidam cœperunt, palamq; uociferari, Gregorium Constantinopolitanam sedem occupasse, ipsum priorem repetere, ac alium subrogari oportere. Quod ipse animaduertens, cùm iam superare posset, cedere maluit, quàm ut eius gratia cædis aliquid aut tumultus oriretur. Atq; hoc pacto pristinam repetens sedem, quod reliquum fuit æui, sacris lectionibus ac scriptionibus tradidit. Quibus ut quietius uacaret, successorem sibi, ac coadiutorem, qui populo præesset, elegit, ætate iam ingrauescente. Extant & Basilij præclara ingenij monumenta. Nos fermè decem eius oratiunculas conuertimus in latinum. Basilij etiam instituta monachorum. Hæc Rufinus XI. historiæ. Hieronymus autem eius opera commemorat. Gregorius, inquit, Nazianzenus, uir eloquentissimus, præceptor meus, à quo scripturam explanante didici, ad triginta millia uersuum omnia opera sua composuit, ex quibus illa sunt: De morte fratris, Cæsaris laudes, Cypriani, Athanasij, Maximi philosophi post exilium reuersi, quem falso nomine quidam Heroni inscripserunt: quia est alius liber, uituperationem eiusdem Maximi continens, quasi non licuerit eundem & laudare & uituperare pro tempore. Præterea librum hexametro carmine, uirginitatis & nuptiarum contra se dissidentium. Aduersus Eunomium libros duos, de sancta Trinitate librum unum, contra Iulianum librum unum. Secutus est autem Polemonem in dicendi stylo: uiuentiq; sibi præsulem successorem ordinans, ipse ruri uitam monachi uixit. Decessit sub Theodosio principe.

[redacted]

[redacted]

α 3 ΤΩΝ

ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛ[redacted]

ΤΕΛΟΣ.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΑ-

ζιανζηνοῦ, συγγραφεὶς ὑπὸ γρηγορίου πρεσβυτέρου.

ΣΥΓΚΑΛΕΙ μὲν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, γρηγόριος ὁ πάνυ ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος, εἰς τὴν πνευματικὴν πανδαισίαν τῶν λόγων. πρόκειται δὲ αὐτοῖς ξύλον καρυκεία, καὶ τρυφή, φθορᾶς ἁπάσης ὑψηλοτέρα. μὴ θαυμάσῃ τις δέ, εἰ πρὸς τοσοῦτον θράσους ἐξήλθομεν, ὡς καὶ τῆς οἰκείας ἀσθενείας, καὶ τῆς ἐκείνου μεγαλοφυΐας ἐπιλελῆσθαι, ὃς διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς ἀπρόσιτον, μέχρι τῆς σήμερον ὀλίγου δεῖν, σιωπῇ παρ' ἅπασι τετίμηται· καὶ οὐδεὶς ἀξιόδεκτος τῆς αὐτοῦ πολιτείας ὑφηγητὴς καὶ διδάσκαλος, ἀκολουθίᾳ τινὶ καὶ τάξει τὰ περὶ αὐτὸν κατωρθωμένα παραπέμψας ἡμῖν τοῖς μετέπειτα, ὥσπερ αὐτὸς πεποίηκεν, ἐπί τε βασιλείῳ τῷ μεγάλῳ, καὶ ἑτέροις μακαρίοις ἐπισκόποις, καὶ μάρτυσιν ἄλλων ὑποθέσεις τὸν βίον αὐτῶν ἐνστησαμένοις. ἀλλὰ πρῶτα μὲν οὐχ οἷόν τε ἦν αὐτίκα λέγειν τι μὴ γενναῖον, τούτῳ δὴ τῷ σὺν ὑμῖν ἐνθάδε κατεσκευασμένῳ, ὥσπερ δῆλόν τι χρέος ἀπαιτουμένῳ τῶν λόγων, καὶ πρὸς τὴν τοῦ θείου γρηγορίου εὐφημίαν, λίαν παρορμῶντι πατρικῶς τε καὶ δεσποτικῶς, τὴν ὑπακοὴν ἐγκελευομένῳ, καὶ τὸ μὴ πεισθῆναι ἐπαπειλοῦντι, καὶ τῆς εἰς ἐμὲ γεννήσεώς τε καὶ τροφῆς ταύτην ἀντίδοσιν ἀπαιτουμένῳ. ἔπειτα οὐδὲ τῶν ὁσίων δίκαιον μοι τοσαύτης ἡμᾶς ἀρετῆς ἀλογῆσαι, ἣ περὶ τὸν βίον προτιθεμένη, πολλοὺς ἂν προτρέψαι εἰς τὴν μίμησιν, καὶ οὐκ ἐάσει τὸ καλὸν ἐξίτηλον γενέσθαι, λόγοις τοῖς καθ' ἡμέραν καινοτομούμενον. φέρε δὴ οὖν τὴν ἀναβολὴν ἀποθέμενος, ἀπαρχὰς τῶν ἐμῶν λόγων οἷόν τισι νεοδρέπτοις γεννήμασι, στεφανώσω τὸν θεολόγον, εἰ καὶ τῆς ἀξίας καταδεέστερον, ἀλλὰ τῆς προθυμίας οὐδὲν ἐλλεῖπον. οἶμαι δὲ ὡς ὁ πᾶσι τέλειος ὁ ἀνήρ, καὶ τοῦτο μετριάσει τὸν παρ' ἐμοῦ ἔπαινον, ἐπειδὴ καὶ φίλα πατράσι, τὰ τῶν νηπίων ψελλίσματα, ἐξ ἀτέχνου μάλιστα προϊόντα τῆς διανοίας, ἢ τῶν τελείων οἱ ἐμβριθέστεροι λόγοι καὶ τὰ σοβαρὰ λαρυγγίσματα. ἔσται δὲ αὐτῷ καὶ οἰκειοτάτη, ἡ διὰ τῶν λόγων τιμή. εἰ γὰρ τὸ οἰκεῖον πρέπει παντί, κατὰ τὸν πίνδαρον, οἷς ἕκαστος ἥδεται, τούτοις δήπου καὶ τιμώμενος γάνυται. καὶ εἰ ζῶν ἔτι σωματικῶν πάντων κτημάτων τοὺς λόγους ἠλλάξατο, καὶ τὴν σοφίαν προλαβὼν καὶ ἐρασθεὶς αὐτῆς, καὶ τιμηθεὶς ὑπ' αὐτῆς προοιμιακῶς εἰπεῖν, πῶς οὐχὶ καὶ τὸ τῆδε ἀπαλλαγεὶς, καὶ πρὸς τὴν καθαρὰν καὶ φρονήσει πλησιάζουσαν ζωὴν μετατεθειμένος τὰ παρόντα, τούτοις γανοῦται πλέον καὶ ἀγάλλεται. ὑμᾶς δὲ αἰτοῦμαι, ὦ ἱερὰ πανήγυρις, μὴ πρὸς ἀκρίβειαν τὸ πλῆθος τῶν ἐκείνου κατορθωμάτων διερευνᾶσθαι. πρῶτον μέν, ὅτι μὴ καθ' ἐμὴν δύναμιν ἦν ὑπερχέεσθαι τοῦτο, ἢ ἀπαιτεῖσθαι· ἔπειτα, ὅτι μηδέ τις τὰ κατ' αὐτὸν ἡμῖν γεγραφὼς καταλέλοιπεν· ἀλλὰ σποράδην ἐκ τῶν αὐτοῦ συλλέξας λόγων τὰ κατ' αὐτόν, μιμοῦμαι τοὺς λιθολόγους· οἳ κατὰ μικρὸν τὰς ψηφῖδας συνηθροικότες, εἰς μίαν οἴκου συμπλήρωσιν ἅπαντα συναρμόζουσιν. ἀρχὴ δὲ τῷ λόγῳ, ὅθεν ἄρχεσθαι πρεπωδέστερον. πατρὶς μὲν αὐτῷ, ἡ δευτέρα τῶν καππαδοκῶν. πόλις δὲ ναζιανζός, ἥ τις τοσούτῳ περιφανεστέρα γέγονεν ἐξ ἐκείνου, ὡς μέχρι τέρματος τῆς οἰκουμένης δι' ἐκεῖνον γνωρίζεσθαι. οὐ γὰρ μᾶλλον δι' ἀλέξανδρον εὐκλεεστάτη πέλλη, ἢ πέρσαι διὰ κῦρον πρὸς δόξαν τοσοῦτον ἤρθησαν, ὅσον αὕτη διὰ τὸν μέγαν γρηγόριον. ὥστε μοι δοκεῖν καὶ ἀπέχειν αὐτὴν τὰ τροφεῖα, διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ ὁσίου, ἰνδοῖς τε καὶ βρεττανοῖς τοῖς ἐκ διαμέτρου ἀφεστηκόσιν, ἐξίσου γεγονυῖαν ἐπίσημον. πατέρες δὲ αὐτῷ, εὐπατρίδαι τε καὶ δίκαιοι, καὶ πλείω τῶν σωμάτων καθαρότητι ψυχῶν ἀδιαίρετοι. ὧν ὁ μὲν πατὴρ οἷόν τις ἀβραάμ, καταλιπὼν γῆν τε πατρῴαν καὶ εἴδωλα, γίνεται μετανάστης πρὸς θεοσέβειαν. καὶ τὴν τῶν ὑψιστερίων ἀποσεισάμενος δεισιδαιμονίαν καὶ πλάνην, γνήσιος μύστης ἀνεφάνη τῆς χάριτος, πρόβατον μὲν ἐν πρώτοις, ἔπειτα δὲ καὶ ποιμὴν ἐπίσημος τῆς ναζιανζοῦ κατὰ τὰς ἐκκλησίας. ἡ δὲ μήτηρ, ἱερά τε, καὶ ἐξ ἱερῶν τὸ πρόγονον. καὶ τοῦτο μὲν τὴν λοιπὴν κληρονομήσουσα τὴν εὐσέβειαν, αὐτὴ παιδὸς ἄρρενος ὀρεγομένη, ἱκεσίαν προσάγει τῷ δοτῆρι τῶν τηλικούτων θεῷ τυχεῖν τῆς ἐφέσεως. ὢ τῆς πίστεως, ὢ τῆς θερμότητος, πρὸ συλλήψεως ὑποσχομένη αὐτῷ τὸν ἐσόμενον προσοίσειν, καθάπερ ἄννα τὸν σαμουὴλ ποτέ, ὁ δὲ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιῶν, δι' ὕπνου ἐκείνης ὄψεως προδείκνυσιν αὐτῇ παῖδα τὸν ἐπιμέλλοντα, εἶδός τε καὶ κλῆσιν τοῦ παιδὸς ἐμφανίσας. ἡ δὲ τεχθέντα, μετ' οὐ πολὺ τῷ θεῷ καθιέρωσε, προθυμίᾳ πίστεως, μητρικάς τε ὠδῖνας, καὶ γυναικείαν ὀλιγωρίαν τῇ τοῦ ἐπιδόσεως με-

γαλοψυχίᾳ νικῶσα. ὁ δὲ παῖς ἐν τοῖς ἤθεσι τῶν πατέρων τρεφόμενος, εὐκλεείᾳ φύσεως ἐκράτει τῶν ὁμηλίκων ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὴν ἀφέλειαν τῆς ἡλικίας ἐμποδὼν αὐτῷ μὴ γενέσθαι πρὸς τὰ τῶν τελείων ἤθη τε καὶ μαθήματα. παιδιὰς μὲν οὖν καὶ παιδασμοὺς μακροκιάδας, ἄγειν τε καὶ φέρεσθαι δρόμοις, παίγνια διέπτυσεν, ὡς ἄχρηστά τε καὶ ἀχολίαν ἐμποιοῦντα τῇ σπουδῇ τῶν ἀμεινόνων. ἀρετῆς δὲ κτῆσιν, ἐπικόπτεσθαι κακίᾳ, ἐπεὶ καὶ μύρον ἠμαύρωσε δυσωδία προσοῦσα. ἔφηβος δὲ ἤδη γενόμενος, καὶ λόγων κατὰ τὸ ἔθος ὥραν, εἰς τὴν Καισαρείαν ἧκε. καὶ ταῦτα τοῖς ἀρίστοις τῶν παιδευτῶν ὁμιλήσας, καὶ παιδείας οὐ βραχὺ συναθροίσας, ᾤχετο τὴν Παλαιστίνην ἔπλει, ῥητορικῆς ἐφιέμενος, κάλλος φράσεως καὶ ἦθος ταύτης ἐκπαιδευθῆναι. κἀκεῖθεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρου ἀφικνεῖται, τὴν πρὸς τῇ Φάρῳ, πολλάς τε πόλεις καὶ πολλῶν ἀνθρώπων καταμαθεῖν φρόνησιν, εἰς συναγερμὸν σοφίας, ὥς τις ἔφη σοφός. πλείστην δὲ κἀνταῦθα καρπωσάμενος τὴν ὠφέλειαν, τὴν μητέρα τῶν λόγων τὰς Ἀθήνας μεταδιώκει, νηὸς ἀναχθεὶς Αἰγιναίας. πλέοντι δ' οὖν τὸ Παρθένιον πέλαγος ἐν καιρῷ ταραχώδει τε, καὶ οὐκ ἔχοντι εὔπλοιαν, ἐξαίφνης ὑπὲρ λόγον τι κῦμα ἐξαίσιον, τὸν περὶ ψυχῆς ἔφερε κίνδυνον. σκότος δὲ πόντον, αἰθέρα τε καὶ οὐρανὸν συνεῖχε λυπηρόν, οὐδὲν τῆς ἐνάτης τῶν Αἰγυπτίων πληγῶν ἀνεκτότερον. πάντων δὲ τὸν σωματικὸν ὀδυρομένων θάνατον, αὐτὸς τὸν τῆς ψυχῆς ἐδεδίει παρολέθριον. οὐδέπω γὰρ ἦν σφραγισθεὶς τῷ βαπτίσματι, καὶ ἔφθανε τὴν ἐξ ὕδατος σωτηρίαν, ὁ ἐν ὕδασι θάνατος. τί οὖν ποιεῖ ὁ μέγας ἐκεῖνος, καὶ πρὸ τῆς ἀναγεννήσεως ἤδη μορφώσας τῇ ἀληθείᾳ; τὴν ἐσθῆτα περιρρηξάμενος, καταπλήττει βοαῖς τε καὶ ὀδυρμοῖς τοὺς συμπλέοντας. ὡς πάντων τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀλογιζομένων, τὸν τούτου θρῆνον συνθρηνάζεσθαι. ὁ δὲ ἐπισημειώσας θεὸν τῶν αὐτοῦ θαυμασίων, ὅσα τε ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ὅσα ἐπὶ τὴν ἔρημον ἢ ἀλλαχοῦ γῆς, ἢ θαλάσσης εἰργάσατο· τῆς Ἐρυθρᾶς διάστασιν, καὶ αὖθις ἐπίκλυσιν· ὅπως τε ἐκ πέτρας ὕδωρ ἐπήγασε, ὡς μὲν χαλινώσας Ἀμαλὴκ ἐθανάτωσε χερσὶν ἀναπλώσας τοῦ σταυροῦ μηνύσας· τείχη καθεῖλεν ἱεριχούντια, καὶ ἄνευ μηχανημάτων προφήτης ἴσος ἐκ παραγχύνων κάτω· καὶ τἆλλα ὅσα περ ἱεραὶ βίβλοι φέρουσιν, ἐπευχόμενος ἅμα, εἰ περισωθείη τοῦ πελάγους, καὶ τύχοι τῆς ἐφέσεως τοῦ βαπτίσματος, τῷ σώσαντι αὐτὸν ἀναθήσειν, κάμπτει ταῖς ἱκεσίαις αὐτὸν, ἵλεών τε ὄντα, καὶ τὰς αἰτήσεις φθάνοντα διὰ μεγαλοψυχίαν τῆς φύσεως. καὶ ὁ μὲν κλύδων αὐτίκα ἐλώφησεν· ἡ δὲ κατὰ γῆς, εἰς οὔρια μετεπίπτεν, καὶ ἡ τέως ἀγρία κατεστορέσθη θάλασσα. ὁ μὲν ἐν τούτοις ἦν, οἱ δὲ αὐτοῦ γονεῖς δι' ὀνείρου κατεμάνθανον τὰ συμβαίνοντα τῷ παιδί. καὶ οἷα πατέρες· τί γὰρ δεῖ πλέον εἰπεῖν; εὐχαῖς τε καὶ δάκρυσι τὸν θεὸν ἐλιπάρουν, βοηθῆσαι τῷ κατὰ θάλασσαν κινδυνεύοντι. εὐθὺς οὖν μετὰ τὴν ἱκεσίαν, καθ' ὕπνον ἑώρων τὸν υἱὸν αὐτῶν τινα δαίμονα κολαστήριον χειρωσάμενον, ὅστις αὐτῷ ἐπανετείνετο ὄλεθρον. ταῦτα δὲ μετὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπαναστροφὴν αὐτῷ διηγουμένων τῶν γονέων ἀκούσας, αὐτόθεν ὡμολογεῖτο τῷ σώζοντι. καὶ ταῦτα μὲν ὕστερον. τῶν δὲ συμπλεόντων τις νεανίας, ὃς ἦν αὐτῷ θυμηρέστατος, ἑώρα νυκτὸς ἐν ἀκμῇ τοῦ κινδύνου, τὴν μητέρα τοῦ μακαρίου τῆς θαλάσσης ἐπιβαίνουσαν, καὶ τῆς νηὸς λαβομένην, ἐξέλκειν ταύτην ἐπὶ τὴν ἤπειρον. ταύτης δὲ δειχθείσης καὶ ἐξηγηθείσης τῆς ὄψεως, εὐθὺς γαλήνη τε ἠκολούθησε, καὶ πάντας τοὺς συμπλωτῆρας, τῇ πίστει προσδραμεῖν τῷ τοῦ Γρηγορίου θεῷ, καὶ ἑαυτοῖς τὸν θεὸν ὁμολογοῦντας ἐπίκουρον. τί τοῦτο τοῦ κατὰ τὸν μέγαν Ἠλίαν θαύματος ἀτιμότερον, ὃς τῇ εἰδωλομανίᾳ τῆς Σιδωνίας ἀντιτασσόμενος, ξύλῳ πυρὶ καὶ ὑδρείῳ τὴν θυσίαν ἐκδαπανήσας εἰς πίστιν τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἐπῆγε τὸν Ἰσραήλ, ὥστε θαυμάζοντα τὸν λαὸν εἰπεῖν· ἀληθῶς κύριος ὁ θεὸς οὗτός ἐστι θεός. τοιοῦτός τις ἦν ὁ Γρηγόριος, τῇ ἐκ τεκμηρίας ἀδοκήτῳ σωτηρίᾳ, τοὺς πολυχεῖς ἔτι πλάνῃ κατεχομένους εἰς μίαν ἄγων τρίβον καὶ ὁδηγίαν τῆς πίστεως. ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἡ Ἑλλὰς εἶχε καὶ τὸ εὐκλεὲς Ἀθηνῶν ὄνομα, τί δεῖ λέγειν μεθ' ὅσης προσεδέχθη τῆς προθυμίας; κράτιστος εὐθὺς ἐν λόγοις, παιδευταῖς τε καὶ φοιτηταῖς ἅμα κρινόμενος. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ παρῳχηκότος, ἐκ τοῦ Βυζαντίου Βασίλειος ὁ μέγας Ἀθήναζε παρεγένετο, τῆς ἴσης χάριν παιδεύσεως, σύνοικοί τε ὁμοῦ καὶ ὁμορρόφιοι καθίστανται ἀλλήλοις. ἡ γὰρ τῶν ἀμφοτέρων συζυγία καὶ συμφυΐα, οὐδὲ παραστῆσαι ῥᾴδιον ὅσον ἑκατέρους ὤνησεν. ὁ δ' εἰ μόνος καί τι νοήσῃ μὴ κατὰ τὰ πιστευθέντα ἑαυτῷ, παρέρχεται ζητῶν μὲν οὐ βεβαιώσονται. ὅτ' αὖ δὲ συγκραθῶσιν ἄμφω πρὸς μίαν ἐπιθυμίαν παιδεύσεως, ἀλλήλων ἀποδείκνυνται στήριγμα, τόν τε εὑρίσκοντα ἐν μέρει, καὶ τὸν βεβαιοῦντα τὴν ἀλήθειαν συνειληφότες ἐν ἑαυτοῖς. καὶ ἵνα συντέμω τὰ πλείονα, ζηλωτὴ γίνεται ξυνωρίς. πίστει τε γὰρ ἦσαν μιᾷ πεφωτισμένοι, καὶ ἀρετῆς ὁμότιμοι ἐρασταὶ σύνδρομα θέοντες, καὶ καθάπερ ἀροτῆρες ἢ γεωπόνοι, ἰσοσθενεῖ τῇ προθυμίᾳ τὴν ἄρουραν τῆς σοφίας τέμνοντές τε, καὶ σπείροντες, ὡς πολύχουν ἀμώμενοι τὸν καρπόν. αἰδοῖ μὲν οὖν, καὶ τῇ πρὸς τὰ δεινὰ καρτερίᾳ, μικροῦ πάντων ὁμηλίκων ἐκράτησαν. φιλεῖ γὰρ ἡ νεότης ὡς οἱ πῶλοι τῶν ἵππων πρὸς τοὺς ψόφους, καὶ τὰς σκιὰς, οὕτω τοῖς ἐπιγινομένοις αὐτῇ δυσχεραίνειν,

φαίνειν, ἐξαιτεῖσθαι· αὐτοὶ δὲ τοὐναντίον ἦσαν πάγιοι καὶ δυσκίνητοι, πρὸς τὰ ἀθρόως πολλάκις καινοτομούμενα, ὡς καὶ σεισμοῦ τὴν ἑλλάδα καταλαβόντος μεγαλοψύχως αὐτοὺς ἐπὶ πᾶσιν ἀποδειχθῆναι, καὶ τῶν προφητικῶν ἀξίους φωνῶν. διὰ τοῦτο οὐ φοβηθησόμεθα ἐν τῷ ταράσσεσθαι τὴν γῆν. ἐγκράτειαν δὲ ἐκ νέου τοῦ σώματος ἤσκησαν τοῖς ἀναγκαίοις ἀρκούμενοι, κατὰ ἠλίαν τε καὶ ἰωάννην τὸν ἐξ ἀκροδρύων βιοῦντα, τὰ δὲ ὅσα πρὸς τρυφήν τε καὶ κολακείαν γαστρὸς, ταῦτα ἐξαπτύοντες καὶ χαίρειν ταῖς ἡδοναῖς φράζοντες. τί δ᾽ ἂν λέγοιμι σωφροσύνην, ἣ μέχρι παντὸς αὐτοὺς τοῦ βίου ἁγνοὺς καὶ καθαροὺς τῷ θεῷ συνετήρησεν, ὡς μικροῦ τούτων ἡττᾶσθαι τὸν ξενοκράτην ἐκεῖνον καὶ τὸν πολέμωνα· ὧν ὁ μὲν ἑταιρίδος συγκαθευδούσης, ἀκίνητος ἦν· ὁ δὲ μικροῦ καὶ ἀπρόσιτος ταῖς ἐκ τῶν χαμαιτυπείων ὑπερχειλίαν δεδοικυίαις τὴν αὐστηρίαν τοῦ φιλοσόφου. ἆρα οὖν ταῦτα μὲν οἱ ἄνδρες οὕτω τοσοῦτον κατώρθωσαν, δικαιοσύνης δὲ καὶ ἀκτημοσύνης ἧττον ἐφρόντισαν; οὐ μὲν οὖν. ἀλλὰ κἀνταῦθα τὸν ἀριστείδην μιμούμενοι, οὐκ ἀρετῆς ὠνούμενοι χρήματα, οὐδὲ μισθαρνίαν τὴν φιλοσοφίαν ποιούμενοι, πλεῖστα κοινὰ τοῖς πᾶσιν ἦσαν ἴσιον, μειονεξίαν τε καὶ πλεονεξίαν ἀποδιδράσκοντες, καὶ ἐν ὅροις τοῦ καλοῦ μένοντες. ἀκτημοσύνης δὲ τοσοῦτον αὐτοῖς τὸ περιὸν, καὶ οὕτω τὸν ἀντισθένην καὶ διογένην καὶ κράτητα ὑπερήρθησαν, ὡς παιδιὰν ἀποφῆναι τὰ ἐκείνων σεμνολογήματα. ἦσαν γὰρ ἴσως μὲν ἐκεῖνοι κτημάτων ὑπερφρονοῦντες, ἀλαζονείαν δὲ καὶ κενοδοξίαν ἀσπαζόμενοι, οἷς οἱ θαυμαστοὶ κύνες ἐχρῶντο δημοσίοις κηρύγμασι, καὶ τὴν λοιπῶν ἀνθρώπων ὑπεροψίᾳ τῆς φιλοσοφίας σεμνὸν λυμηνάμενοι. φρονήσεως δὲ ἕνεκεν, τί χρὴ καὶ λέγειν; οἷς μία μελέτη ἅπας ὁ βίος, καὶ ἔφεσις ἄληκτος ἦν τὴν αὐτῆς κτῆσιν ἐπὶ ταυτὸ, καὶ νύκτωρ, καὶ μεθ᾽ ἡμέραν, ὥσπερ θησαυρὸν ἀνορύττουσι δὴ, καθά φησιν ἰὼβ ὁ μακάριος. οὐ γὰρ ᾔδεισαν οἱ γενναῖοι, ὅτι ὁ ἐν τῇ μελέτῃ προσδαπανηθεὶς πόνος, ἐν τῇ διαμονῇ καὶ τῇ πληθύϊ τῆς γνώσεως τὴν ἰσχὺν ἀποδίδωσιν. οὕτω μὲν δὴ ὑπῆρξεν αὐτοῖς τῶν τε καθ᾽ ἑαυτοὺς καὶ πλείστων ἀρχαιοτέρων εὐκλεεστέρους γενέσθαι, πόνῳ τε καὶ εὐκλείᾳ φύσεως, καὶ τῷ περὶ τὰ καλὰ μόνα ἐσπουδακέναι. γραμματικῆς μὲν δὴ αὐτοῖς, οὐδὲν ποσὸν ἀπέλειπτο λαθὸν, οὐ μέτρων ἰδιώματα, οὐ ποιητικοὶ σκοποὶ καὶ τρόποι, οὐχ ἱστορίας πλῆθος, οὐ πολιτικῆς λέξεως καθαρότης. ἐντρεχεῖς δὲ τὸ τῆς φράσεως κάλλος ἀπανθισάμενοι, τὸ ψεῦδος ἐξέκλιναν. φιλοσοφίας δὲ ἠθικῆς, καὶ ὅση ἐν δόγμασι καὶ θεωρητικῆς ἐνδείξιν, καὶ ἀναλογισμῶν, οὐ μέχρις ἐλευθέρου μετέσχον παιδεύσεως, ὡς ἂν μὴ ἰδιωτῶν μόνον τὸ πλέον ἔχοιεν, ἀλλὰ καθάπερ τινὲς παιδευταὶ καὶ διδάσκαλοι ἄριστοι. τῆς δ᾽ αὖ μουσικῆς, ὅσον μὲν ἀρχαῖον καὶ ἐναρμόνιον ἐκμαθόντες, τὸ τῆς ψυχῆς θυμοειδές τι καὶ δυσκάθεκτον ἐξεμάλασσον. τὸ δὲ ὅσον πρὸς ἡδονὴν φέρει, ταῖς σκηναῖς ἀπεπέμψαντο· ἀριθμῶν δὲ λογισμοὺς, καὶ γεωμετρίας ἰσότητα, καὶ ἄστρων θέσιν καὶ κίνησιν, καθάπερ νέοι μωυσῆς τε καὶ δανιὴλ ἐκπαιδεύονται, οὐ πρὸς ἐκεῖνα μᾶλλον ἀγόμενοι, ἀλλ᾽ αἰχμαλωτίζοντες κατὰ τὸ γεγραμμένον πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χριστοῦ. καὶ ἄλλο τι καὶ σκέπτην τῆς ἔξωθεν σοφίας ταύτην τιθέμενοι, καὶ διὰ πάντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐβάδιζον, βελτιόνων τε καὶ χειρόνων, ὥστε τὰ μὲν ἔχειν φυγεῖν, τὰ δὲ ἑλέσθαι μετὰ συνέσεως. ἐπαινῶ γὰρ τὸν εἰπόντα καὶ θύραθεν ἴσχειν τῆς ἡμετέρας αὐλῆς. οὐδὲ γὰρ τό γε γνῶναί τι τῶν μὴ καλῶν, ἄτιμον· ἀλλ᾽ ἴσασιν ἐξ αὐτοῦ συμβαίνεσθαι τοῖς μὴ φθόνῳ τὰ λεγόμενα, ἀλλ᾽ εὐνοίᾳ δεχομένοις. ἀλλὰ τί ἔπαθον, ὦ φίλοι, μεταξὺ γὰρ προϊὼν ὁ λόγος συναρπάσας τὸν λέγοντα, καθάπερ ἵππος τὸν ἐπιβάτην, εἰς τοὺς ἐπαίνους κατέσχε βασιλείου τοῦ μακαρίου. μικρὸν δὴ ἐπισχὼν, οἷόν τισι ῥυτῆρσιν, ἀναστέλλω τὸν λόγον, καὶ τὴν τόλμαν ἐφέξω, μὴ πρόσω φέρεσθαι. οἱ γοῦν τῆς ὑπὲρ δύναμιν ἐφιέμενοι, καὶ τῶν μετρίων ἀποτυγχάνουσιν. ἀλλὰ βασίλειος μὲν τὴν καλὴν πραγματείαν ἐμπορευσάμενος, οἴκαδε ἵκετο. γρηγόριος δὲ ἀπρὶξ κατείχετο τοῖς ἀθηναίων φοιτηταῖς, μήτε τὴν ἔξοδον αὐτοῦ συγχωροῦσι, καὶ παιδεύειν αὐτοὺς ἐκλιπαροῦσι, τόν τε σοφιστικὸν θρόνον παρακαλοῦσι δέχεσθαι· ὁ δὲ πρὸς μὲν ὀλίγον τὴν πρὸς αὐτοὺς χάριν ἀφοσιούμενος, ἔμεινε μικρὸν· δὲ ὕστερον ἅπαντας τοὺς ἐκεῖσε φίλους ἀποβουκολήσας, καὶ πείσας ὡς ἀναγκαία εἴη αὐτῷ, ἡ πρὸς τοὺς τεκόντας ἄφιξις, τριακοστὸν ἤδη πληρώσας ἔτος ἐν τοῖς μαθήμασιν, οὕτω τῇ πατρίδι ἑαυτὸν ἀποδίδωσι. καὶ πρῶτον μὲν, τὸ θεῖον λαμβάνει βάπτισμα. ὃ καὶ πρώην τῇ δυνάμει πεφωτισμένος. καὶ τίθησιν ὅρον ἑαυτῷ μήποτε ὀμόσειν, μέχρις ἂν τῷ βίῳ τούτῳ ἐμπολιτεύηται, ὃν καὶ εἰς τέλος ἐφύλαξεν. ἔπειτα τὸν πόθον γονέων καὶ φίλων ἀποπληροῖ, τῶν αὐτοῦ λόγων ἐφιεμένων ἀκοῦσαι. οὐ γὰρ αὐτὸς εἶχε τὴν τοιαύτην φιλοτιμίαν. συμβαλλόντων δὲ δημοσίοις τε καὶ οἰκείοις ἐγκαλινδεῖσθαι κακοῖς (οὕτω γοῦν ὀνομάζω τὰ ἐν τοῖς ὑλικοῖς περιφανείας) αὐτὸς ἑαυτῷ συνεβούλευε δοῦναι ἑαυτὸν, καθάπερ ὑπέκ τινος κινδύνου θεῷ, κόσμου τε χωρισθῆναι, καὶ μόνῳ τῷ καθαρωτάτῳ συνεῖναι· καὶ ταῖς ἱεραῖς βίβλοις καθομιλοῦντα, ἐκεῖθεν ἕλκειν τῆς ἀληθείας τὴν ἔλλαμψιν. ὃ δὴ καὶ ποιῶν διετέλει, μοναστὴς ἀντὶ κοσμικοῦ, καὶ ἀκτήμων

ἐν τῷ χρήματι τοῦτο ἦν ἐλόμενος. πολλάκις γοῦν καὶ χρυσὸν ἑώρα ἐναργῶς ἐν ὕπνοις καὶ ἐν μελέτῃ κυλινδούμενον, καθώς φησιν ἡ βίβλος ἡ ἱερὰ, ταύτην τῆς καθαρότητος λαμβάνων ἀντίδοσιν. μακάριοι γάρ φησιν, οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. καθαρὸν γὰρ ὄντως φησὶν ὁ κύριος, ὅπερ ἦν ὁ μέγας γρηγόριος, καταλιπὼν πόλεις, ἀγορὰς, θέατρα, σοφιστῶν τύπον, ἀρχόντων ἀπονοίας, δικαστῶν μεταπλάσεις, δικαζομένων ἔριδας, ῥητόρων ψεύδη, κλεπτῶν ἐπιβουλὰς, ἐμπόρων ἀπληστίαν, καπήλων ὅρκους, πλουσίων τύφον, ἐνδεῶν κακουργίας, κόρον, μέθην, δόξαν τῆς ἀπαιδευσίας, ἐσθῆτα πολυτελῆ, κειμήλια ἐκ χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου πεποιημένα, οἴκους γραφῇ τε καὶ πλαξὶ μαρμάρων διαπρεπεῖς, καὶ ψηφῖσι διακοσμουμένους. ἄλλα τε ὅσα τῆς διανοίας καθαρὸν ἐπιθολοῦντα, τῷ καθαρωτάτῳ φωτὶ οὐκ ἐπιβλέπει τῆς ἐσόδου. ταῦτα ἡμῖν ὁ γρηγόριος, ἐν νέᾳ τῇ ἡλικίᾳ. ἐπειδὴ δὲ ὁ πατὴρ εἰς ἱερέα προβάλλεται τὸν υἱὸν, χειροτονήσας πρεσβύτερον βίᾳ τε, καὶ μόλις εἴξαντα, ὃ ποιεῖ; τῆς ἐκκλησίας ὑπεξέσι, τὰς κατασπώσας τὸν νοῦν μερίμνας ἀποδιδράσκων. ἦν γενόμενος ἐν πόντῳ μετὰ βασιλείου τοῦ πάνυ φιλοσοφεῖ. ἅμα γὰρ παιδευθέντες, καὶ πρὸς ὀλίγον διαιρεθέντες, πάλιν ἀλλήλοις προσέδραμον, ζηλοῦντες τὴν κοινωνίαν, καὶ τῇ πρὸς ἑαυτοὺς συνδιαγωγῇ συναυλιζόμενοι ὡς ἐν αὐτοῖς πληρωθῆναι τὸ εἰρημένον, ὅπου δ' ἂν ὦσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν. διετέλουν δὲ τὴν τε ἀρετὴν τῇ πράξει συναυξάνοντες, καὶ θεσμοὺς ἀσκήσεως τοῖς φιλοθέοις ἀσκηταῖς, καὶ κόσμον χωρισθεῖσι τιθέμενοι, τῶν λυκούργου μὲν εἰρηνικωτέρους, τῶν δὲ σόλωνος σεμνοτέρους, καὶ δικαιοτέρους τῶν μίνωος. μᾶλλον δὲ ἵνα τι λέξω περὶ τῶν αἰθέρων ὑψηλότερον, μονονουχὶ μιμούμενοι, νέφη τε καλυπτόμενοι καὶ ὄρεσιν ἀναχωρήσει τοῦ ταραχώδους βίου, πόρρω ἑαυτοὺς καθιστῶντες ἐν ἐρημίᾳ. ὁ δὲ πατὴρ γηραιᾷ τε βαρυνόμενος, καὶ φροντίσιν, ἔτι δὲ καὶ ποθῶν τοῦ υἱοῦ καὶ συνείναι παθὼν, οὐ φέρων τὴν μόνωσιν, ἐπιστολαῖς δυσωπητικαῖς τὸν γρηγόριον πείθει πρὸς τὴν ἐπάνοδον. ὁ δὲ φοβερὸν κρίνας παρακοὴν πατρὸς, καὶ ἱερέως, καὶ πρεσβύτου, ἐπανέρχεται, τῇ μὲν ἄκων, τῇ δὲ καὶ βουλόμενος. ἡσυχίας μὲν γὰρ πόθος ἐν τῷ πόντῳ μένειν ἀνέπειθεν. ἀλλ' ἐνίκα σκοπὸς εὐσεβὴς πατρικῆς θεραπείας. ἐπειδὴ καισάριος ἀρχὴν μεγίστην πεπιστευμένος, ἐπιμελητὴς τῶν θησαυρῶν καταστὰς, καὶ ταμίας τῶν δημοσίων χρημάτων, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀρχῆς ἐτελεύτα τὸν βίον. ἔδει δὲ κατὰ νόμους τὸν τὴν οὐσίαν τοῦ παιδὸς τὸν πατέρα κληρονόμον ἀναδεχθῆναι, καὶ τὰς ἐν ἀγοραῖς τῶν κατεωνημένων κατὰ τοῦ οἰχομένου ἐφ' ἑαυτὸν μετατιθέναι, συνέβη πολλῷ ταράχῳ τὸν μέγαν ἐνεληθῆναι γρηγόριον, πολλῶν κομιδῇ οἷα κυνῶν ἐπιδραμόντων τῇ θήρᾳ, ὡς ἤμελλον οἰόμενοι λήψεσθαι τὴν οὐσίαν τοῦ πλουτίζοντος. καὶ ὁ μὲν πατὴρ γήρᾳ τε καὶ νόσῳ καμφθεὶς, ἐννενήκοντα ἤδη διανυκὼς ἔτη, τῆς ἐκ τῶν δικαστηρίων συμβολῆς φέρειν οὐκ ἴσχυεν. εἰς τοῦτον δὲ ἡ πᾶσα ἡ φροντὶς περιίστατο, πολλή γε δὴ ἡ πρὸς γονεῖς θεραπεία, καὶ τὰ δυσχερῆ καταμαλάττουσα ἐλπίδι, καὶ τῶν ἐναποκειμένων μισθῶν, οἳ τοῖς εἰς γονέας εὐσεβήσασιν ἐπηγγέλθησαν. ἐγένετο δέ καί τι τοιοῦτον τῆς ἀρειανικῆς αἱρέσεως διὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἐπικλυζούσης τὴν ἐκκλησίαν. πολλοὶ τῶν ἀρχιερέων, τῶν πάλαι ὑπὸ εὐσεβείας ὄντων, αἰκίαις τε καὶ πολυτρόποις καὶ συκοφαντίαις ἐκδιδόμενοι, ἱερεῖς τε καὶ λαοῦ παμπληθῆ συστήματα, ἐν ὑπαίθρῳ τὰ λαιπωροῦντο, ὅτι τῆς ἐκ τῶν νόμων δικαιοσύνης τοῖς ἀσεβέσι ἐξ ἴσου μεταλαμβάνοντες, πάντα σχεδὸν τῆς αἱρέσεως ἐπιλαβούσης τὰ πέρατα, βασιλικῇ τε χειρὶ καὶ ἀσεβείᾳ θρασυνομένης. ἐδόθη δ' οὖν παρρησία τοῖς ὀλεθρίοις ποιμέσι, καὶ τῷ ἡμερωτάτῳ ποιμνίῳ τῶν λύκων πολλὰ κατέλυσαν, ἐξωθεῖν τοὺς πιστοὺς ἀρχιερέας, καὶ τοῦ πρώτου ποιμένος ἀξίους χριστοῦ. ταύτῃ γ' οὖν ἔνιοι μὲν φόβῳ καταπλαγέντες, οἱ δὲ κολακείαις μαλακισθέντες, ἢ χρήμασιν ἐπαχθέντες, ἕτεροι δὲ ἁπλότητι τρόπων φενακισθέντες, τὸ δέλεαρ τῆς αἱρέσεως καταδέχονται, γραφῇ τε χειρὸς καὶ κοινωνίᾳ συναφθέντες τοῖς ὑπεναντίοις. ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ τοῦ μακαρίου πατὴρ, ἀκεραιότητι γνώμης περιπεσών. διό τοι τότε οἱ τῆς χώρας μονασταὶ μὴ ἀναχόμενοι, τῆς κοινωνίας αὐτοῦ ἀποτέμνονται, συναπέστη δὲ αὐτοῖς καὶ τοῦ λαοῦ μέρος οὐ τὸ βραχύτατον τῇ ἀξιοπιστίᾳ τῶν ἀσκητῶν, ἀτεχνῶς ἐξακολουθήσαντες. τί οὖν ὁ τοῦ θεοῦ θεράπων; τὰ μὲν πρῶτα λιταῖς τε καὶ παννυχίσι τὸν θεὸν ἐξευμενίζετο, δοθῆναι λύσιν τοῦ κακοῦ, καὶ τῆς διαιρέσεως γενέσθαι συνάφειαν, σιωπὴν τε τοῦ λέγειν ἑαυτῷ ἐπιτάξας, καὶ οὕτω σκυθρωπὸν ἐνδεικνύμενος, εἶτα νουθετήσας τὸν πατέρα συγγνώμην αἰτῆσαι τοῦ πταίσματος, καὶ ὁμολογῆσαι καθαρῶς τε καὶ εἰλικρινῶς τὴν ἀλήθειαν, τούς τε ἀποστάντας συμβιβάσαι πρὸς συγκατάβασιν, καὶ ὁμόνοιαν, ἀπέδωκε τὸν κόσμον τῇ ἐκκλησίᾳ, αἰδέσιμος ἀμφοτέροις φανεὶς, πατρί τε καὶ ποιμνίῳ θεοσεβεῖ. φαιδρύνει δὲ λόγοις εἰρηνικοῖς τὴν πανήγυριν, συνάψας τὰ διεστῶτα, καὶ τῷ τείχει τοῦ ἰάματος λήθην ἐμποιήσας τοῦ ἀρρωστήματος. κράτης μὲν οὖν λέγεται ὁ θηβαῖος τοῖς στασιάζουσιν οἴκοις ἐπιφοιτῶν, λόγοις εἰρήνης διακρίνειν τὰς ἔριδας,

ἀλλ'

ἀλλ' ἐνταῦθα τὸ μεῖζον πρόεστιν. οὐ γὰρ ἰδίᾳ ποτὲ, ὥσπερ ἐκεῖνος, ἀλλὰ κοινῇ τῇ πατρίδι, τὴν ὁμόνοιαν ἐπανήγαγε· καὶ τό γε μέγιστον, οὐ περὶ χρημάτων, ἢ ὕβρεων ἀμφισβητοῦσιν ἐβράβευσεν, ὅπου πολλάκις καὶ ἡ τυχοῦσα παραίνεσις ῥαδίως ἤνυσεν, ἀλλὰ περὶ πίστεως στασιάζουσιν. οἶδα φιλεῖ τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος συνεξισοῦσθαι καὶ τὸ φιλόνεικον, ὡς καὶ τῶν ἄγαν σοφῶν λόγων μικρὸν ἢ μόλις αὐτὴν δύνασθαι πρὸς τὸ συνάψαι τὰ διεστῶτα. ἐπεὶ δὴ δὲ ἡ χριστιανῶν κακία καὶ ἔκλυσις, καταφρόνησιν θεοῦ καὶ τὴν αὐτοῦ ἐν τοῖς χρόνοις, νοσήσασά τε ἢ μελετήσασα, ἐπήγειρεν ἡμῖν τὸν μισόχριστον αὐτοκράτορα, Ἰουλιανὸν δὲ λέγω τὸν τύραννον, ὃς τὴν προγονικὴν πίστιν καὶ ἀρετὴν κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, τοῖς ἐναντίοις ὑπερνικῆσαι ἐφιλονείκησε. καὶ διὰ τοῦτο πάντων δικαίων ἀπεστέρει χριστιανοὺς, εἰ καὶ μὴ δημοσίῳ προστάγματι τὸν τῶν χριστιανῶν διωγμὸν προκηρύξας, ἀλλ' οὖν τῷ βουλήματι, καὶ οἷς τὰ σιωπῶν κατ' αὐτὴν ἴσφαλος, καὶ οἷς ἐνομοθέτησεν ἑλληνικῶν λόγων καὶ παιδευμάτων ἀμοίρους εἶναι χριστιανούς. ἡ δὲ ἀνοχὴ τοῦ θεοῦ τὸ πολὺ τὸ ἀλιτήριον ὑψωθῆναι παραχωρήσασα, ὡς ἱερὰ τελέως αὐτοῦ τὴν πονηρίαν ἀμεταμέλητον, στιλβώσασα τὴν ῥομφαίαν, ἀξίαν τῆς ἀσεβείας δίκην εἰσπράττεται, ἐν ὅροις βαρβάρων τὴν βάρβαρον αὐτοῦ καὶ θηριώδη ζωὴν διαρρήξασα, αὐτίκα ὁ μέγας γρηγόριος, στηλιτεύει μὲν αὐτοῦ τὴν κακίαν, καὶ τὴν ἀσέβειαν, τὰς δὲ συβαριτικὰς ἑλλήνων αἰσχρολογίας, καὶ τοὺς παλαιοὺς μύθους, καὶ τὴν πολύθεον πλάνην ἐν τοῖς ἅπασι τῶν ἀπογυμνώσας ὄψεσι, κοινὸν τοῖς σωφρονοῦσι προὔθηκε γέλωτα. ἀλλὰ τί δὴ τὰ μεγάλα τοῦ ἀνδρὸς, ἢ ὑπέρογκα βραχεῖ λόγῳ ἐγχειρῶ καταθεωρίζειν, καὶ εἰς τοὐναντίον ἰέναι τοῦ ἐνεστῶτος σκοποῦ, καὶ ἐν καιρῷ ἐγκωμίων, ὅτε δεῖ μάλιστα τὸν ἐπαινούμενον τῇ ἐξόδῳ τῶν πραγμάτων, ἐπιδοξότερον γίνεσθαι, ἐξὸν ἐντυχόντα τοῖς στηλιτευτικοῖς λόγοις θαυμάσαι τότε πλῆθος τῆς ἱστορίας, καὶ τὴν ἁρμονίαν, ὅσην τε εἶχε τοῦ λέγειν δύναμιν. πρὸς δὲ τὴν θαυμασίαν τοῦ τυράννου νομοθεσίαν τὴν προστάττουσαν μὴ δεῖν χριστιανοὺς τὰ ἑλλήνων μυεῖσθαι μαθήματα· ὁρᾶτε τοῦ μακαρίου τὴν σύνεσιν. χρησάμενος ἡρωϊκοῖς μέτροις τε καὶ ἰαμβικοῖς, καὶ ἐλεγείοις, καὶ τριμέτροις, καὶ ἑτέροις πολλοῖς, χαρακτῆρσί τε τραγῳδίας καὶ κωμῳδίας, καὶ ἁπάσης συγγραφικῆς ἰδέας, ὀλίγου δεῖν παντὸς εἴδους παιδεύσεως τοῖς ἰδίοις λόγοις ἀπετυπώσατο, ὑποθέσεις θεοσεβεῖς πανταχοῦ ἐνστησάμενος, ἢ ἀρετῆς ἔπαινον, ἢ ψυχῆς τε καὶ σώματος κάθαρσιν, ἢ θεολογίαν, ἢ προσευχὰς, ἢ τὰ τοιαῦτα ἄλλα λογογραφήσας ἐμμέτρως· φυγὼν μὲν παντάπασιν ἀσελγείας τε καὶ λήρους μύθων, καὶ θεῶν τερατείας, ὥσπερ εἰκὸς, πάνσοφον δὲ διδασκαλίαν χριστιανοῖς ἐνστησάμενος, ὥστε μηδὲν ὄφελος ἀχθῆναι τῆς τοῦ ἀσεβοῦς ἀθέσμου νομοθεσίας, χριστιανοῖς ἐπὶ τῇ παιδείᾳ βασκαίνοντος, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἀκοῦσαι καὶ προσζημιωθῆναι. τοιοῦτον γὰρ ὁ φθόνος μικρὰ ἢ οὐδὲν ἀδικήσας τοὺς φθονηθέντας, μεγάλως τοὺς αὐτὸν γεννήσαντας ἐλωβήσατο. ἤδη δὲ καὶ ἐν ἀθήναις αὐτός τε διατρίβων, συνέβαλλε τῷ ἰουλιανῷ κομιδῇ νέῳ ὄντι, καὶ οὔπω τῆς βασιλείας ἐπειλημμένῳ, ἀλλ' ἐς διδασκάλων φοιτῶντι, καὶ τοῖς φίλοις προκατεμήνυεν, ὕπουλόν τι καὶ ἄπιστον, καὶ ἀσεβὲς, καὶ πρὸς κακίαν πάντα ἄκολον, προλέγων ἔσεσθαι τὸ μειράκιον· τεκμήρια μὲν λαμβάνων χαρακτῆρα μὲν ταραχώδη καὶ τὸ σχῆμα, καὶ γέλωτα προπετῆ, βλέμμα τε θηριῶδες, καὶ ἅπαν τὸ σῶμα ἄλλον τι καὶ φερόμενον καὶ παρανοίας ὁρμήματα, διαλέξεις τε ἀσεβείας μεστὰς, καὶ σχήματι γυμνασίας ἤθους προκαλύπτου. καὶ οὐκ ἔσχεν οὗτοι πονηροί τε στρεφόμενοι, καὶ οἱ τῆς ἀρετῆς ἐπαινέται καταφρονούμενοι. ταῦτα ἐνορῶν, προὔλεγεν ἅπασι τὴν κακίστην ἐσομένην ἔκβασιν καὶ φανέρωσιν. δεινοὶ γὰρ αἱ καθαραὶ φύσεις τεκμηριοῦσθαι τὸ μέλλον, καὶ τοῖς ἀμυδροτέρως δεικνυμένοις, εὐστοχίᾳ καὶ συνέσει τοῦ ἐσομένου καταστοχάσασθαι. ἀλλ' ὁ μὲν κακῶς ἀπηλέγχθη, αἱρήσας διακοπῆς, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἢ ὕλην κολάσεως ἑαυτοῦ θησαυρίσας. γρηγόριος δὲ μετ' οὐ πολὺν χρόνον τὸ στῖφος αἱρετικῶν καταστρατευόντων τῆς καισαρείων, εὐσεβοῦς μὲν τοῦ ὁσίου ἔτι πολιουχοῦντος τὴν μητρόπολιν, πρὸς δὲ τὸν μέγαν βασίλειον πρεσβύτερον ὄντα, καὶ ἐν τοῖς πάντα φιλοσοφοῦντα, ἔχθραν αἰρομένου, δείσας τὴν αἱρετικῶν τὸν συνασπισμὸν, καὶ τὴν ἔφοδον τοῦ προεστῶτος μὴ αἰσθόμενος παραιτεῖσθαι (ἦν δ' οὗτος εἰ καὶ τὸν βίον σεμνὸς, ἀλλ' οὖν πρὸς θεολογίαν ἀγύμναστος) ἐπιστέλλει βασιλείῳ τοῖς φωσὶ τὴν ἔχθραν μετὰ τῶν προκρίτων ἀλλάξασθαι, τὸν κίνδυνον δὲ τῆς ψυχῆς ἐννοήσαντα ταχεῖαν ἐπιδημίαν ἑαυτὸν κομίσαι τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς μητροπόλεως· ἅμα δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν καὶ συμμαχίαν ὑπισχνούμενος. ταῦτα εἰπὼν, πείθει τὸν ἄριστον στρατηγὸν, ἀναλαβέσθαι τὸν πόλεμον. ἐλθὼν οὖν καὶ αὐτὸς, καὶ συνεκστρατεύσας αὐτῷ, εἰς τὸ ὀχύρωμα τῶν αἱρετικῶν παραδύεται, καὶ τὰ τῶν ἀσεβῶν δόγματα κατατέμνων καὶ διαλύων, συνεγείρει τρόπαιον, φυγάδας ἀπελέγξας τοὺς πολεμίους, τοὺς ὑπὸ τῆς ἀνανδρείας λαβόντας συναίσθησιν. τοιαῦτα διὰ τῶν ἑαυτοῦ θεραπόντων θεὸς κατεργάζεται· ὃς ὅταν ἴδῃ πολλὴν ἐπιπολάζουσαν τῶν ἀνθρώπων παρανομίαν,

αἰκίζω τοῦ λιμώττοντος πλάσματος, ἐξεγείρει πλείστων ἀνθρώπων διακονίαν τινὰ καὶ παιδαγωγίαν τοῖς κινδυνεύουσι προμηθούμενος, ἵνα μὴ τοῦ στερίζοντος ἡ ἀχρεία τὸ γένος λυμαίνηται. καθὰ δὴ τότε πεποίηκε, τοσούτους διαναστήσας· ὃ οἷον ἴνα ὀπὸν τὸ ἐμβαλλόμενον γάλακτι τοσοῦτον εἰς μέσον τιθεὶς σὺν τῇ πολυχρονίῳ ἐρημίᾳ καὶ ἀσεβείᾳ, πλεῖστον δὴ ἐνέχειν ἀφεστηκότας, εἰς μίαν συνδεῖ φιλίαν καὶ ἁρμονίαν, ἐκ πολλοῦ τοῦ ἐν μέσῳ. καὶ ὁ μὲν εἰρημένος πρόεδρος τῆς ἐκκλησίας, πρὸς τὴν ἀμείνω μεθίσταται ζωήν. πολὺς δὲ πόθος τῷ Γρηγορίῳ καθίσταται χαίροντι πρὸς τὴν πόλιν, καὶ ἰδίᾳ τισί, καὶ κοινῇ πᾶσι, καὶ περιφανῶς. τὰ μὲν διὰ τοῦ πατρός, τὰ δὲ δι' ἑαυτοῦ περὶ θρόνῳ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐγκαθιδρῦσαι Βασίλειον· λίαν γε τοῦτο πλέως. οὐ γὰρ ὡς φίλῳ χαριζόμενος, ἢ πλάττων, ἀλλὰ τοῦ κοινοῦ προνοῶν. ᾔδει γάρ, ᾔδει σαφῶς, τὸν τοῦ πνεύματος ἄξιον παραστάτην. δι' ὃ τοῦτο οὐκ ἀνῆκε, πρὶν εἰς τέλος ἀγαγεῖν τὸ προσηκόντως βεβουλευμένον, καὶ μέντοι καὶ ἤγαγεν. ὁ μὲν δὴ Βασίλειος εἶχε τῆς Καισαρείας τοὺς οἴακας. φθόνου δὲ καὶ φιλαρχίας ἐπαυξηθέντων, διαιρεῖται εἰς δύο ἡ Καππαδοκῶν, μέχρι τότε μία γνωριζομένη. καὶ αὐτίκα διαιρεῖται τῆς Καισαρείας τὰ Τύανα, ὡς λοιπὸν ἐκδιμέσθαι τῶν ἀμφοτέρων, ὧν τὰς πολίχνας ἀμφισβητουμένας ὁποίας ἑκατέρας εἶναι χρεών· πολλὴ γοῦν ἐντεῦθεν ἐξήχθη φιλονεικία, πρόφασιν μὲν ἔχουσα, καὶ τὴν ψυχῶν ἐπιθεῖναι κηδεμονίαν· σπουδὴν δέ, πλεονεξίαν καὶ φιλαρχίαν, σεμναῖς κλήσεσι πειρωμένων κατακρύπτειν τὰ αἴσχη. καινοτομούμενος δέ, καὶ τὴν οἰκείαν ἀποστερούμενος ὁ μέγας Βασίλειος, ἐννοεῖ καταστῆσαι τοῖς Σασίμοις ἐπίσκοπον, ἵνα κοινοποιήσας τὸ σχίσμα, τὴν ἐντεῦθεν αὐτῷ παραγινομένην ζημίαν, ἐντεῦθεν ἰάσηται. καὶ ἅμα τὴν χώραν ἐπισκόποις καταπυκνώσας, ἐπιμέλειαν ταῖς ἐκκλησίαις μᾶλλον χαρίσηται. οὐδεὶς δὴ ἐδόκει Βασιλείῳ χρησιμώτερος τοῦ Γρηγορίου, καὶ ἰσχυρότερος ἐπισκοπῆς κακουργηθείσης ἀντιπλαδίσθαι. τοῦτο βουλευσάμενος μετὰ τοῦ πατρὸς Γρηγορίου τοῦ θαυμασίου, προσάγει βιασάμενος τῇ χειροτονίᾳ τὸν ἄνδρα. καὶ τὸ μὲν ἔργον, εἶχε τέλος. ὁ δέ, καθὰ πολλάκις εἰρήκαμεν, σκοπὸν ἔχων ἡσυχίας τε καὶ πραγμάτων ἐλευθερίας, ἐβιάζετο, ἐδυσφόρει ἑαυτῷ προσέχειν καὶ ἰδιάζειν ἀναγκαῖον οἰόμενος. πρὸς δὲ καὶ τὸ χωρίον τὰ Σάσιμα λίαν ἦν αὐτῷ ἀνεπιτήδειον, οἷα ζάλης τε καὶ ἀστικῶν θορύβων ἀναπεπληρωμένον. λεωφόρου γὰρ βασιλικῆς μέσον κείμενον, καὶ τοῦ δημοσίου δρόμου ἔχον τὰ ἱπποστάσια, δονεῖται τοῖς ἔθνεσι, πολλὴν μὲν αἰτίαν φέρον τοῖς ἡσυχίοις, ἀπόλαυσιν δὲ ἢ ὠφέλειαν, οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν σχεδὸν παρεχόμενον. ταῦτα εἰδώς, εἰς φροντιστήριον ἀθορύβων καταφεύγει, διακονίᾳ τε καὶ λόγοις πατρικοῖς τὸν δυσαλθῆ τῆς νόσου καταπραΰνων, καὶ φιλοσοφίας τὸν καιρὸν ἐγγυμναστήριον τίθεται. λέγεται δὴ μηδὲ προσφορὰν ἢ χειροτονίαν, ἢ ἕτερόν τι τῶν συνήθων τοῖς ἐπισκόποις, ἐν τοῖς Σασίμοις ἐπιτελέσαι, ἀλλ' ἅμα τῇ χειροτονίᾳ τὸν δρασμὸν ἐννοῆσαι. ὁ δὲ πατήρ, πολὺς μὲν ἦν ἀντιβολῶν αὐτὸν τὰ Σάσιμα δέχεσθαι· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ σκοποῦ ἀπετύγχανε, δεύτερον ποιεῖται αἴτημα ἑαυτοῦ ἕνεκα τῆς ἐκκλησίας Ναζιανζοῦ, ἀνελέσθαι τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τοῦτο ἔπραττεν οὐ νουθεσίᾳ μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ ἀράν τινα προσμιγνὺς ἐκ πρεσβυτικῆς ὁρμωμένην ὀλιγωρίας. ὁ δὲ τότε ἀποδείσας τὸν ἐκείνου διοικούμενος, καὶ τῷ πατρὶ πειθαρχεῖν μέγα κρίνων, φησὶ πρὸς αὐτόν· ὦ πάτερ, καὶ εἰ δυσχερῆ μοι τὰ προσταττόμενα, ὅμως δὲ σοὶ χαίρειν οὐκ ἀναινῶ. δέχομαι τὴν φροντίδα Ναζιανζοῦ· γινωσκέτω δέ σου ἡ ἱερὰ καὶ θεοφιλὴς σύνεσις, ὡς οὐχ οἷόν τέ με σοῦ τοῦδε βίου χωριζομένου, τῆς ἐκκλησίας ἀντέχεσθαι. ὑποφθάσας δὴ ὁ πατήρ, ἐμοὶ μέν, ἔφη, ὦ παῖ, ζῶντι βοήθεια γενοῦ· τὸ γῆρας ὑποστηρίζων, καὶ ταῖς πατρικαῖς εὐχαῖς στηριζόμενος. τελευτήσαντος δέ, ὡς ἂν ἦσθα φίλον, διατίθεσο τὰ πράγματα. τούτων ἀκούσας, προσίεμεν γηροκομῶν ἄριστα· αὐτόν τε ἤδη ἑκατὸν ἔτεσι πλησιάσαντα, καὶ τὴν μητέρα τούτων βραχύ τι ἀποδέουσαν, πολλῆς ὡς εἰκὸς θεραπείας καὶ ἀναπαύσεως χρήζοντας, καὶ μάλιστα ἤδη Καισαρίου τὸν βίον μεταλλαχότος, καὶ Γοργονίας τῆς ὁσιωτάτης ἐν γυναιξὶν ἀδελφῆς, ἀμφοτέρων μεταστάντων πρὸς τὴν ἀγήρω ζωήν, καὶ ἄληκτον εὐδαιμονίαν, οὓς καὶ λόγοις ἐπιταφίοις ἐτίμησε, μόνος ἀπολειφθεὶς γήρως παραμυθία, ἀσθενείας ἰατρεία, γονέων εὐσεβῶν εἰ μὴ μέγα εἰπεῖν, ἀμείνων διαδοχή, καὶ ἀρκοῦσα τοῖς προγόνοις εὔκλεια, ὥστε αὐτὴν δολιχεύειν τὴν μνήμην, καὶ τῇ συστάσει τοῦ κόσμου συμπαρεκτείνεσθαι. τίς μὲν οὖν θεοσεβέστερον οἰκείων προέστη; ἐπιστημόνως οἰκονομῶν, καὶ φιλοθεΐᾳ τὸν οἶκον, ὥσπερ τις ἄριστος οἰκονόμος, ἑκάστῳ νέμων τὰ πρόσφορα, συγγενέσι, φίλοις, οἰκέταις, ξένοις. τὰ δὲ τῆς ἐκκλησίας, οὕτως ὡς κανόνα προκεῖσθαι δίκαιον ἅπασι τὴν ἐκείνου ποιμαντικήν. προσηκόντως δὲ εἴρηται τῷ θείῳ Παύλῳ· εἰ δέ τις τῆς οἰκείας προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται; ὁ γὰρ οἶκον παιδαγωγήσας μετὰ συνέσεως, οὗτος δήπου καὶ οἶκον, καὶ ἐκκλησίαν, καὶ πόλιν. οἶκός τε γάρ ἐστι πολιτεία συνεσταλμένη, καὶ πόλις αὖ ἐστιν, οἴκου τελεωτέρα περιγραφή, τῆς δὲ αὐτῆς ἐπιστήμης πολλούς τε σώζειν, καὶ ὀλίγους, ἢ ἕνα, καὶ οὐ τῷ

ὅλῳ

ὅλῳ καὶ παντί. ἀλλὰ τῷ προσώπῳ πόνῳ διαφέρει, τά γε τοιαῦτα· τοῦ δὲ πατρὸς αὐτῷ Γρηγορίου (οὕτως γὰρ καὶ αὐτὸς ὠνομάζετο) τὸν βίον μεταλλάξαντος, τιμήσας τὸν πατέρα λόγοις ἐπιταφίοις, τήν τε θεοφιλῆ μητέρα Νόνναν ἐγκωμιάσας ἔτι ζῶσαν, ὅσα γε τοῖς ἐπαίνοις καὶ εἰκὸς τὸν φιλοπάτορά τε καὶ φιλομήτορα, καὶ φιλόχριστον, καὶ ἀντιλαμβανόμενος αὐτοῦ ἐν χρείᾳ καὶ πολιᾷ βαθείᾳ δεομένης ἐπικουρίας τε καὶ αἰέαζων, μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτήν, τῆς ἐκκλησίας ὑπανεχώρησε. καὶ καταλαβὼν τὴν Σελεύκειαν, τῷ τῆς παρθένου τῆς πανευγενοῦς Θέκλης ἐνδιαιτᾶται, καιρὸν ἐνδιδοὺς ἐπίσκοπόν τινα καταστῆναι Ναζιανζοῦ. ὡς δὲ ὑποστρέψας ἐν τοῖς ὁμοίοις ἦν, μήτε προειμένος προβληθέντος, καὶ τοῦ λαοῦ μετὰ δακρύων αὐτὸν ἱκετευόντων, οὐκ ἐκάμπτετο πρὸς τὴν αἴτησιν, ἀλλ' ἔμενεν ἀκλινής, οὐχ ἧττον ἢ πέτρα, πρὸς ἐμβολὰς ἀνέμων ἀτίνακτος. ὃ δὲ μικροῦ παρέδραμε τὴν ἐμὴν μνήμην, μέγιστον ὄν, τοῦτο ὑμῖν διηγήσομαι, ἐκείνῳ γε εἰς εὐφημίαν οὐκ ἔλαττον, ἢ ὑμῖν εἰς εὐεργεσίαν. πᾶσι τὸ καλόν, καὶ ζηλωτὸν δήπου· τὸ δὲ ζηλωτόν, τὸ πειστικὸν ἀρετῆς, ἡ δὲ πρὸς θεὸν φέρει τοὺς ἑπομένους. ὁρῶν ὁ μέγας Βασίλειος τοὺς λεγομένους ἀδελφούς, λίαν μὲν ἐλεεινοὺς καὶ συμπαθείας ἀξίους, μισοῦσι δὲ αἰτιωμένους, καὶ ὡς ἄγος τι, καὶ μίασμα, καὶ ἀποτρόπαιον τοῖς πολλοῖς ὄντας δι' ἀμαθίαν τε καὶ μισανθρωπίαν, καὶ εἰς ἔννοιαν τῆς φύσεως ἐλθών, βελτίω προτίθεται βουλήν, καὶ τῆς ἐκείνου φιλαδελφίας ἀξίαν, οἴκους παμμεγέθεις ἀνοικοδομησάμενος, καὶ προσόδους αὐταρκεῖς τάξας, ἃς ἐκ τῶν εὐπόρων περιεποιήσατο, προτρέψας συνέσεως λόγοις πρὸς τὴν ἐπίδοσιν, πάντας τοὺς ἀσθενεῖς εἰς ταὐτὸν ἤθροισε, φροντιστήρια ταῦτα καλέσας πτωχῶν. τούτων συνεργὸς καὶ συναγωνιστὴς ὑπῆρχε Γρηγόριος, καθὰ δηλοῖ ὁ περὶ φιλοπτωχείας λόγος, ὅλον περὶ τὸ πρᾶγμα τοῦ Βασιλείου τοῦ μεγάλου συγκατεβάλετο, μεγίστην δείξας τὴν ἐν τούτῳ προθυμίαν, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ μεγαλότητος καὶ φιλανθρωπίας ἀξίαν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς τοσοῦτον, ὅπως τὸ μὴ δόξαι παραλελεῖφθαι τοσοῦτον κατόρθωμα. τῆς δὲ ἀρειανικῆς αἱρέσεως ἐκ πολλῶν χρόνων πιεζούσης τὴν ἐκκλησίαν, καὶ βασιλικῇ χειρὶ καταστρεφομένης τὰ τοῦ θεοῦ ὀχυρώματα, τὸ πρὸς ἀσέβειαν ἀποσπάσασθαι τοὺς ἁπλουστέρους, μέγαν τινὰ θεὸν τὸν πατέρα καὶ μικρὸν τὸν υἱόν, καὶ κτίσμα τὸ ἅγιον πνεῦμα δογματιζούσης, ἐπεφύη δὲ ἐξ ὕδρας τινός, πολυθαλὴς κεφαλή, τῶν πνευματομάχων ἡ αἵρεσις, περὶ μὲν τὸν υἱὸν εὐγνωμονοῦσα, καὶ ἴσον τῷ πατρὶ ἐκτιθεμένη τὸν λόγον, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημοῦσα, καὶ τοῦτο διχῶς. οἱ μὲν γὰρ κτίσμα φανερῶς ἐδογμάτιζον, οἱ δὲ οὔτε κτίσμα, οὔτε θεόν, ἀλλ' ἐλεύθερον. οὓς ἡμιαρείους ἐκεῖνος ὠνόμαζε, πρέπουσαν τῇ δόξῃ αὐτῶν τὴν προσηγορίαν ἐπειπών. ὡς τιμῶσι μὲν τὸν υἱόν, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀτιμάζουσι. τῆς δὲ τοιαύτης ἔριδος πᾶσαν καταλαβούσης τὴν τῶν ῥωμαίων ἀρχήν, πλέον δὲ τοῦ Βυζαντίου κατακρατούσης, ἐξεγείρει ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, ἐλεήσας τοὺς ἀπολλυμένους ὑπὸ τοῦ φθοροποιοῦ τῆς διδασκαλίας. καὶ δὴ πρὸς Μωυσέα φησί· ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ (σκότος δὲ ἡ Αἴγυπτος λέγεται τῇ φωνῇ τῶν Ἑβραίων. δηλοῖ δὲ νῦν τῆς αἱρέσεως τὸν κατέχοντα ζόφον), καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἀκήκοα, καὶ κατέβην τοῦ ἐξελέσθαι αὐτούς. καὶ νῦν δεῦρο ἀποστελῶ σε εἰς Αἴγυπτον. καὶ τοιαύτῃ παρακελεύσει κινήσας τὸν ἄνδρα, εἰς τὸ Βυζάντιον ἀποστέλλει πληρώσας πνεύματος, ἵνα ὑπέρμαχος ᾖ τοῦ πνεύματος. ὁ δὲ αὐτίκα Βασιλείου τοῦ μεγάλου φωστῆρος τὴν ὁρμὴν αὐτῷ συνεπιτείνοντος, καὶ πρὸς τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας ἀλείφοντος, ὁμῶν τε πλείστων ἀρχιερέων, καὶ τῶν πιστῶν τῆς βασιλίδος αἰτιολογούντων, αὐτοῖς ἀλεξίκακον γενέσθαι, χρῄζουσιν ἐπικουρίας, τῇ βασιλίδι παρῆν ὕλης μὲν ἁπάσης, καὶ τρυφῆς καὶ πλούτου ἄπορος, ἀλλὰ πνεύματος πλήρης. ὑπεδέχθη δὲ παρὰ συγγενῶν καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὴν εὐσέβειαν. εὗρε δὲ τὴν ἐκκλησίαν, ὡς ἱστὸν ἐπ' ὄρεων, ἢ ὡς σημαίαν ἐπὶ βουνοῦ, προφητικῶς εἰπεῖν βραχεῖαν, καὶ εὐαρίθμητον, καὶ λανθάνουσαν διὰ τὸ πάσης παρρησίας ὑπὸ τοῦ κράτους ἀποστερεῖσθαι· οἴκους δὲ ἱεροὺς ἅπαντας διηρπασμένους, καὶ βίᾳ κατεχομένους. μόνη δὲ ἡ ἁγία Ἀναστασία, τοῖς ὀρθοδόξοις ἀνεῖτο· τάχα μὲν καὶ αὕτη καταφρονηθεῖσα, διὰ σμικρότητα περιγραφῆς, οἴκους δὲ ἱεροὺς ἅπαντας διηρπασμένους, ὡς εἶδον αὖ οἱ θεασάμενοι τὸ παλαιὸν αὐτοῦ τίμιον. εὐθὺς οὖν αὐτός, ὥσπερ τις Δαβίδ, παρατάττεται· καὶ σφενδονᾷ τὰ ἀλλόφυλα δόγματα λόγων στερρότητι, καὶ τοῖς πιστοῖς πιστῶς ἐπανάγει τὴν παρρησίαν, καθ' ἡμέραν προσλαμβάνων, καὶ αἰχμαλωτίζων τῷ θεῷ τοὺς κακῶς ἐπαναστάντας τῇ ἀληθείᾳ. ὀλίγου τοίνυν χρόνου διαδραμόντος, τοσαύτην τοῦ πλήθους τὴν ἐπίδοσιν ἐποιήσατο, ὥστε μὴ εἶναι ταῦτα συγκρίνειν τοῖς πρότερον. κἀνταῦθα τὸ ἱερὸν πληροῦσθαι γράμμα, ὁ οἶκος Δαβὶδ ἐπορεύετο, καὶ ἐμεγαλύνετο· ὁ δὲ οἶκος Σαοὺλ ἐπορεύετο, καὶ ἠσθένει. ἦν ὁρᾶν οὖν ποικίλην τινὰ τῶν σωζομένων τὴν εὐταξίαν. οἱ μὲν γὰρ ἤδη ἐσαγηνεύθησαν, οἱ δὲ ἔμελλον· οἱ δὲ ἤδη τελεσθέντες, ἄλλων ἦσαν θηρευταὶ καὶ διδάσκαλοι. ἐπὶ τούτοις, τίς ἂν ἕτερος ἤνεγκε τῶν μὲν ἀρειανῶν τὴν ὀργήν, τῶν δὲ πάλαι τὴν βασκανίαν; οἳ τινὸς δέον ἐπικροτεῖν, καὶ

ἀγωνίζε

ἀγωνιζομένῳ συναγωνίζεσθαι, τοῖς κατορθώμασιν αὐτοῦ, ἰδὼν ὁ βάσκανος, ἔξαμμα τοῦ φθόνου, τῆς ἐκκλησίας γινόμενοι τὴν ἐπίδοσιν, καὶ τοῖς ἴσοις κρατεῖν οὐκ ἰσχύοντες, ἢ οὐ βουλόμενοι κακίᾳ τὴν ἀρετὴν ὑπερβαλεῖν ἡμιλλήθησαν. οὕτω δὲ τούτου χορηγήσαντος τοῦ κακοῦ, ἐπιφύεται ὁ σύρος ἀπολινάριος, ἰδίαν τινὰ καινίζων κακοδοξίαν. τὴν γὰρ ἐνανθρώπησιν ἀληθῆ μὴ δοξάζων, σαρκὸς πρόσληψιν, καὶ ψυχῆς ἀλόγου μόνην ἐδίδασκε, ψυχῆς νοερᾶς τὴν οἰκονομίαν ἀποτεμνόμενος. ἐλλόγιμος δὲ ὢν τὴν τῶν ἑλλήνων παίδευσιν, κλέπτει πολλοὺς τῇ ποικιλίᾳ τῶν λόγων. περιέσυρεν οὖν ἅπαντας χοῦ γῆς μαθηταὶ τῆς αἱρέσεως, ἕλκοντες τοὺς ἀμαθεῖς, ὥσπερ ἀγκίστροις εἰς τὴν ἀπώλειαν. αὖθις οὖν ἀγῶνι δυσμάχῳ συνείχετο, ἐλέγχων ἐπιτιμῶν, παρακαλῶν, τοὺς μὲν ἐν τῇ πίστει διαφυλάττων, τοὺς δὲ ἐπανάγων, ὅθεν ἐξέπεσον. οἷα δ᾽ οὖν πέφυκε συμπίπτειν ἐν τοῖς τοιούτοις, ἡ τῆς τελείας ὁμολογία σαρκώσεως, εἰς δύο υἱοὺς ἐνομίσθη τοῖς ἀπαιδεύτοις διαίρεσις. ἀεὶ οὖν περὶ δήμου προσκαθεζομένων τῆς φατρίας τῆς ἀπολιναρίου, καὶ ταῦτα τοῦ ὁσίου κατηγορούντων, ἴσχυσεν ἡ ἐπήρεια. φανεὶς γὰρ ἐνδελεχοῦσι, κυλίνδει τε πέτραν καὶ ἐπειδὴ τὰ τοιαῦτα τῶν πολλῶν ἀκοῆς ὑψηλότερα, μὴ δυναμένας συνιέναι τῆς οἰκονομίας τὸ βάθος, λύκοι μὲν ἐπιστεύοντο. ὁ δὲ ποιμήν, ὑπῆρχεν ἐν ἀσεβείᾳ, τὴν ἀλήθειαν ἐκπαιδεύων. οἱ οὖν τῆς ἀρείου δόξης ὑπέρμαχοι, ὥσπερ οὐδὲν ἄγριοι κατὰ τοῦ ὁσίου πάλαι τὴν ὀργὴν τρέφοντες, προσλαβόντες δὲ καὶ τὴν ἐπανάστασιν αὐτῷ ταραχὴν καὶ συκοφαντίαν ἐκ τῶν δοξαζόντων τὰ ἀπολιναρίου, ἐξάψαντες τὸν δῆμον ψευδέσι λόγοις, λίθοις μὲν τὸν ἄνδρα κατέλευσαν, ὡς ποτὲ ἰουδαῖοι τὸν στέφανον. πλὴν γε ἄστοχοι αὐτοῖς γεγόνασιν αἱ βολαί, θεοῦ σκέποντος τὸν ἱκέτην πρόμαχον. συλλαβόμενοι δὲ αὐτόν, περὶ τοῦ ὑπατικοῦ παρέστησαν βήματος, ὥς τινα ταραχῶν καὶ στάσεων αἴτιον. ὢ τῆς ἀναλγησίας, ὢ ἰσχὺος τοῦ ψεύδους, ἐν γρηγόριος ποτὲ τοιούτων ἐκρίνετο, ὁ καὶ τῆς τῶν ἄλλων ὀργῆς τε καὶ ἀταξίας ἠπιώτατος ἰατρός, ὁ τῆς εἰρήνης βραβευτής, ὁ χριστοῦ μαθητὴς τοῦ πρᾴου καὶ ταπεινοῦ, καὶ νομοθετῶν τὴν ἐπιείκειαν. αὐτὸς δὲ καίπερ τηλικούτοις χαλεποῖς συνεχόμενος, ἐκεῖνα ἐφρόνει τε καὶ ἐφθέγγετο, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου χριστέ· ἐὰν καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ᾽ ἐμοῦ εἶ. καὶ τοῦτον γοῦν μαστίγων καὶ αἰκίας χωρίς, ἀπελύετο, μάρτυς ἄνευ κινδύνων, καὶ δίχα μωλώπων στεφανηφόρος, τοσοῦτον μόνον ἐνεγκών, ὅσον ἐπαπομεῖναι τῇ προαιρέσει, ἃ μὴ παθεῖν χριστὸς συνεχώρησε. τούτοις οὖν διαλάμψας ἀγῶσιν, ἤδη πᾶσιν ὑπῆρχε καταφανής, ζηλωτὸς μὲν τῇ παρρησίᾳ, τῆς ἀληθείας ζηλωτὸς δὲ τῇ ἀρετῇ, καὶ τοῖς τοσούτοις πόνοις ἀπόβλεπτος δέ, τῷ πλήθει τῆς ἐκκλησίας. ὥστε καὶ πέτρον ἐπίσκοπον ὄντα τῆς ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως, ἀθανασίου τοῦ πάνυ τὴν ποιμαντικὴν ἐκδεξάμενον, ἐπιστεῖλαι γρηγορίῳ τῷ μεγάλῳ τὸν κωνσταντίνου πόλεως ἀρχὴν βεβαιοῦντα. καὶ λίαν γε ὀρθῶς καὶ δικαίως, τοῦτον ἐπίσκοπον εἶναι, τὸν τοὺς πόνους προεισενηνοχότα τοῦ ἀξιώματος, καὶ μισθὸν ἰδόντα τὸν θρόνον, ἀλλὰ μὴ χάριν ἀνθρωπίνην ἀπενηνεγμένον. τὸ μὲν οὖν πλῆθος τῶν πεπραγμένων αὐτῷ ἀθρόως, ἐπεισιόν μου τῇ διανοίᾳ, συγχεῖ τὴν ἀκολουθίαν, καὶ καθάπερ ἐν κυμάτων ἐπαναστάσει τῶν δευτέρων ἡ φορὰ καλύπτει τὰ φθάσαντα. ἀλλ᾽ οὖν ἅπαξ καταστὰς εἰς τὸν λόγον, οὐ προαποστήσομαι τοῦ τέλους, τὸν γρηγορίου θεὸν λαμβάνων τῆς ἀσθενείας ἐπίκουρον, καὶ εἰς τὴν σύγγνωμον ἀφορῶν τῆς ὑμετέρας ἐπιεικείας. ἐγένετό τις ἐν τῇ βασιλίδι μάξιμος, τὸ γένος αἰγύπτιος, τὸν τρόπον βάρβαρος, ἰαννής τις νέος, ὃ δὴ κατὰ τοῦ μωσέως γρηγορίῳ παρατατόμενος· οὗτος φιλόσοφος ὢν κυνικὸς τῇ βακτηρίᾳ, καὶ τῇ κόμῃ, καὶ τῷ τρίβωνι σεμνυνόμενος, καὶ μέχρι τούτου ἔχων τὸ φιλοσοφεῖν. τὴν δὲ γαστριμαργίαν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, καὶ τὴν ἀναίδειαν, κύων μᾶλλον, ἢ κυνικός, καὶ τῶν ἀπαθειῶν γνωρίμων ἀντίθετος. καὶ διὰ τὸν νάβαλ ἀκούομεν, προσελθὼν περὶ ἱερῶν ποιμένι, καὶ παρ᾽ αὐτοῦ κατηχηθείς, μεταμαθὼν τὴν ἀλήθειαν, μέρος τῆς ἐκκλησίας καθίσταται, ἀναγεννηθεὶς περὶ βαπτίσματι. εὐλάβειαν δὲ ὑποκρινόμενος, ὁμωρόφιος καὶ ὁμοτράπεζος τοῦ ἀρχιερέως καθίσταται, πάντα αὐτῷ εἶναι νομιζόμενος, γνήσιος ὑπηρέτης, λόγων ἐπαινέτης, δεινὸς χριστιανοῖς, οὐ φαυλότατος. ὡς δὲ πεῖραν τῷ χρόνῳ δέδωκεν, ἄξιος ἐνομίσθη τοῦ βήματος, τηνικαῦτα τῷ κλήρῳ ἐγκαταλέγεται, καὶ τὸν ἴσον ἂν ζηλώσας, ἀπόστασιν ἐννοεῖ κατὰ τοῦ διδασκάλου ἐπιστρατεύσας, συνεργῷ χρώμενός τινι πρεσβυτέρῳ τῆς ἐκκλησίας, ὃς μηδὲ ἐπιτιμηθεὶς πώποτε, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐν τοῖς τιμίοις ὑπάρχων, τῷ μαξίμῳ τὸ δρᾶμα συνεσκαιώρει. τὸ δὲ ἦν, ἐπίσκοπον καταστῆσαι τοῦ βυζαντίου τὸν μάξιμον. ἐπεὶ δὲ καὶ χρυσίου ἔδει πρὸς τὰ τοιαῦτα, πόθεν ὁ πόρος, ἀκούσατε. πρεσβύτερός τις νησιώτης ἐκ θάσου τῷ βυζαντίῳ προσορμισθείς, ἐκόμιζε χρήματα, πλάκας μαρμάρου προκοννησίας ἐμπορευσόμενος. τοῦτον ἑλόντες, καὶ ὑποσχέσεσι δελεάσαντες (ἄπιστον γὰρ ἡ κουφότης, πρὸς ἀπάτην καθίσταται) λαμβάνουσι τὸ χρυσίον τῆς κακουργίας συνέμπορον, καὶ πέμψαντες εἰς ἀλεξάνδρειαν, πείθουσι δὴ τὸν πέτρον ἀποστεῖλαι ἄνδρας χειροτονήσοντας τὸν μάξιμον. καὶ δὴ θᾶττον

λόγου

λόγου, ταῦτα ἐπράττετο. παρῆσαν ἀπ' αἰγύπτου οἱ τὴν ἐπισκοπὴν δώσοντες. οὗτος ὁ πέτρος ἐκεῖνος, ὁ πρὶν μὲν γρηγόριον συνθρονίσας, νῦν δὲ χειροτονῶν μάξιμον, καὶ οὐδὲ τὸ ἑαυτοῦ γράμμα δυσωπηθείς, εἰ μή τι τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ κλέος. ὡς δ' οὖν ἧκον οἱ παρ' αὐτοῦ σταλέντες, ὄρθρος ἦν, καὶ αὐτοὶ παρῆσαν εἴσω τῆς ἐκκλησίας, οὐ τῷ ποιμένι ταῦτα γνωρισθέντων, οὐ πρεσβυτέροις, οὐ κλήρῳ, οὐ τῶν ἐν τέλει τινί, οὐ λαῷ πιστῷ, ἀλλ' αὐτίκα τῆς χειροτονίας ἤρχοντο. ἀκοῆς δὲ γενομένης ἀθρόως, παρῆσαν ἱερεῖς, κλῆρος, λαὸς ἔκκριτος, αἱρετικῶν σμῆνος. πάντες γὰρ ἐχθροί τε ὁμοίως καὶ φίλοι ὑπὸ μανίας ἀνήφθησαν τὴν ἀταξίαν καταπλαγέντες. κακία γὰρ ἄμαχος, καὶ τοὺς ἐχθροὺς πολλάκις τοῦ πάσχοντος, πρὸς ἄμυναν διανίστησιν. ὡς δ' ὑπ' ἀνάγκης ἀπώλυντο ἦν αὐτῶν τὰ βουλεύματα (ἡ γὰρ προπέτεια τὸν δῆμον αὐτοῖς ἐπετείχισε) τί δρῶσιν; ἐξελαθέντες τῆς ἐκκλησίας, εἰς οἶκον ἀφικνοῦνται χοραύλου τινὸς κἀκεῖ χειροτονοῦσι τὸν μάξιμον, συνεργοὺς ἔχοντες τινὰς τοῦ λαοῦ καὶ συλλήπτορας, ἐπ' αἰτίαις ἀταξίας τῆς ἐκκλησίας ἐκβεβλημένους. χαίρουσι γὰρ οἱ τοιοῦτοι ταῖς αἰφνιδίοις μεταβολαῖς, πρὸς μὲν τὰ καθεστηκότα τῶν πραγμάτων ἀπεχθανόμενοι, ἀεὶ δὲ καινοτομίας ἐρῶντες. ἡ δ' οὖν πόλις θυμῷ ζέουσα, τί ἄν τις λέγοι, ὁπόσας λοιδορίας τοῦ μαξίμου κατεῖπον, μεμφόμενοι καὶ αὐτὸν γρηγόριον, ὁπόσης εὐνοίας καὶ παῤῥησίας τὸν μάξιμον ἠξίου. παρειστήκει γοῦν αὐτὸν καὶ ταῦτα, εἰς ἀπολογίας ἄγοντα τὸ δρᾶμα. τοιγαροῦν τοῦ δήμου τὸ φλεγμαῖνον τῇ φαρμακείᾳ τῶν λόγων καταπραΰνων, φησὶ πρὸς αὐτούς· μή μοι, ὦ ἄνδρες, τῷ πατρὶ χαλεπαίνητε. εἰ γὰρ ἐγὼ χρηστὸς ἐκείνῳ φανείς, αἰτίας ἄξιος μὴ προγνοὺς τὴν κακίαν, τί ποτ' ἂν εἴη ὁ τῆς χρηστότητος ἀπολαύσας, καὶ ἐπιβουλαῖς ἀμειψάμενος. οὐ δεῖ τὸ μὴ προειδέναι τὴν κακίαν ὑπεύθυνον. τοῦτο γὰρ μόνου θεοῦ. πρὸς δὲ καὶ νόμος ἡμῖν ἐστιν, ἅπασιν ἀνοίγειν τὰ σπλάγχνα, καὶ στοργῇ πατρικῇ τῶν πιστευόντων ἀντιλαμβάνεσθαι. τὸν γὰρ ἐρχόμενον πρός με, χριστός φησιν, οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. μέγα μοι ἦν ἐξ ἑλλήνων μάξιμος βαπτιζόμενος, καὶ τριάδα λατρεύων ἀνθ' ἡρακλέους. μέγα μοι ἦν ἀνὴρ μεταποιούμενος ἀρετῆς. εἰ καὶ ἐν τοῖς τελευταίοις ἔδειξε τὴν ἐν τοῖς πρώτοις ὑπόκρισιν· ἀλλ' οὐχ ἡμῶν, δοκιμάζειν ταῦτα. οὐ γὰρ ἐνθυμήμασιν ἐμβατεύομεν, οὐδὲ τὸ μέλλον ἴσμεν· πλὴν ἡ σωφροσύνη θεοῦ τοῦτο χαρίζεται. ἡμεῖς μὲν οὖν ὁρῶμεν εἰς πρόσωπον, θεὸς δὲ ὁρᾷ εἰς καρδίαν, ὅπερ ἠκούσατε. τούτοις τοιγαροῦν καταστέλλει τὸ πλῆθος, καὶ τῇ εὐνοίᾳ μᾶλλον τῷ ἀρχιερεῖ προσετίθεσαν. τοῦ δὲ βασιλέως θεοδοσίου, ὃς ὑπῆρχεν ἐκ τῆς ἱσπανίας τὸ γένος ἐν τῇ μακεδονίᾳ στρατοπεδεύσαντος, καί τισι τῶν ἑσπερίων πολεμοῦντος βαρβάρων, λαβὼν μάξιμος τὸ στῖφος τῶν αἰγυπτίων ἐπισκόπων, ὧν προχειρισαμένων αὐτὸν εἰς ἱερέα, ἐλθὼν εἰς θεσσαλονίκην, περὶ αὐτοκράτορα πρόσεισιν, αἰτῶν τῆς βασιλίδος τὴν ἐπισκοπήν. ἐκ γὰρ θεσμῶν, ἐκκλησιαστικῶν τὸ ἰσχύειν οὐκ ἔχων, προστάγματι βασιλικῷ ἱερατεύειν διενοήθη, ὥσπερ οὐχ ἱερατεύειν, ἀλλὰ τυραννεῖν προῃρημένος. ἀπελαύνεται δὲ ἐκεῖθεν τοῦ βασιλέως αὐτόν, ὀργῇ τε καὶ ἀπειλαῖς σφοδραῖς ἐκδιώξαντος. τί οὖν ὁ μάξιμος; δύσμαχον γὰρ ἡ φιλαρχία, ἐπὶ τὴν ἀλεξάνδρειαν ἔπλει, καὶ τοῖς αὐτοῖς ἐγχειρήμασι τινὰς τῶν οἰκείων τοῦ πέτρου ὑποκλέψας χρυσίῳ, κἀκείνῳ ἐκ τῆς ἴσης μοχθηρίας προσφέρεται. ἢ γάρ μοι, φησί, τῆς βασιλίδος τὴν ἐπισκοπὴν παράσχες ἢ τῆς σῆς οὐκ ἀφέξομαι. καὶ δὴ τὸ προὔπτον κακόν, ἐπλεόνασεν ἡ τόλμα. εἰ μὴ ὁ τῆς ἀλεξανδρείας ὕπαρχος, δέει στάσεως καὶ φόνων, τὸν μάξιμον τῆς πόλεως ἤλασεν. ὁ μὲν οὖν ἄξια τοῦ θράσους ἐδέξατο τὰ ἐπίχειρα. γρηγόριος δὲ τῷ πλήθει τῶν πόνων πιεσθείς, καὶ ἀπειρηκὼς πρὸς τὰς ποικίλας φροντίδας, οἴκαδε ἵετο, τὰ ἐξιτήρια τῷ λαῷ προσφθεγξάμενος, νουθετήσας αὐτοὺς τηρεῖν τὴν πίστιν, ἣν παρειλήφασιν, ἐργάζεσθαι τὴν ἀρετήν, ἣν αὐτοῖς ἔργῳ τε καὶ λόγῳ ὑπέδειξεν. ἐπειδὴ τούτων ἤκουσεν κλῆρός τε καὶ λαός, μία βοὴ παρὰ πάντων ἤρθη, τὴν ἐκδημίαν τοῦ ποιμένος ὀδυρομένων. ἦν τε ἰδεῖν ἐλεεινὸν θέαμα, νέους, γέροντας, ἐλλογίμους καὶ ἀμαθεῖς, ἄρχοντας, ἰδιώτας, ἅπαντας οἰμωγῇ συμφώνῳ κατεχομένους, καὶ τὴν ὀρφανίαν οὐ φέροντας· ὥστε τινὰ τὴν φωνὴν ἄραντα, τολμῆσαι εἰπεῖν· ὦ πάτερ, συνεκβάλλεις σεαυτῷ τὴν τριάδα. ταύτης ἀκούσας τῆς φωνῆς ὁ γρηγόριος, ἐλώφησε τῆς ὁρμῆς, καὶ ὑπέσχετο συμπαραμένειν αὐτοῖς, μέχρις ἂν ἐπισκόπων παρουσία (καὶ γὰρ ἦν ἐλπιζομένη) προβάλληται ἕνα τῆς ἐπισκοπῆς ἄξιον, ὃς αὐτὸν φροντίδων ἐλευθερώσει, ἐπιτρέψει τε ἅμα τὴν ἔξοδον. οὕτως οὖν διελύθησαν τῇ ὑποσχέσει θαῤῥήσαντες, ὅρκῳ μὲν οὐ βεβαιωθέντες, περὶ δὲ παγίῳ τοῦ τρόπου καταπιστεύσαντες. τῶν οὖν δεινῶν ἐξαιτίων, καὶ γαλήνης ἐνδοθείσης τοῖς πράγμασιν, αὖθις ἀνέλαμπε τῆς τριάδος τὸ δόγμα, διδασκαλίᾳ καὶ πόνοις τοῦ μακαρίου πλατυνομένης εἰς πάντα τῆς πίστεως, ἣν ἐγεώργει κάλλιστά τε καὶ τῆς νῦν γεωργίας τιμιωτέραν. γεωπονῶν γὰρ τῆς ἐκκλησίας τὴν ἄρουραν, τὰς μὲν ψυχὰς δι' ἠρεμίας τῶν ἀκανθῶν ἀπαλλάττων τῆς ἀσεβείας, τὰς δὲ ὡμάλιζε προφητικῶς εἰπεῖν, ὅπως ἐπισπείρῃ τὸν θεῖον λόγον, αἱ δὲ ἀρτίως ἐφύοντό τε, καὶ ἐῤῥιζοῦντο. αἱ δὲ ἤδη ἐπύαζόν τε,

ζόν τι, καὶ δὴ γόνασι διεζώννυντο, ἄλλαι πρὸς στάχυν ἀπετυποῦντο· ἕτεραι δέ, ἐπεπαίνοντο, καὶ πρὸς ἄμησιν ἦσαν ἑτοιμότεραι. τὰς δὲ ἅλως εἶχε, τὰς δὲ θημών τις. ἄλλαι τῷ λικμῶντι τὰ ἀχυρώδη καὶ ἀλόγιστα ἄξιον τῶν δογμάτων ἀπέβαλον, χριστῷ καθαιρόμεναι, ἕτεραι δὲ ἦσαν αὐτῶν τῶν ἀποθηκῶν ἄξιαι· αἱ δὲ ἄρτος ἤδη κατειργασμένος. οὕτω γὰρ ταῖς ὥραις τῆς γεωργίας, σκοπὸν ἐχούσης τῆς τροφῆς τὴν μετάληψιν, καὶ διὰ τοῦτο πονούσης τι καὶ τὸν ἄμισθον εὐθύμως κομιζομένης. ἀλλ' ὁ μὲν ἰθὺς τῶν ἀνθρώπων τοῦ θεοῦ, τοσοῦτος, καὶ εἰς τοσοῦτον ἐμπειρίας ἐσπουδασμένος. ἡ δὲ ἀπόλαυσις, οὐχ ἡμισία. οὐ γὰρ ὡς γεωργός, μετεῖχε τῶν γεννημάτων, ἀλλὰ πλείονα χρηστὸς ἦν, τὸν μὲν πόνον καταβαλλόμενος, ἀδάπανον δὲ τὸ εὐαγγέλιον ἑαυτοῦ τιθείς. ὅθεν συνέβαινεν αὐτῷ πλεῖον στέργεσθαι, πλεῖον δὲ στεργομένῳ μᾶλλον ἀνύεσθαι, καὶ τῷ θεῷ προσάγειν πλείονας, οὐ θυμῷ πλεονάζοντι, ἀλλ' ἐπιεικείᾳ τὴν ἀμαθίαν ἐκμοχλεύοντι, καὶ εὐεξίαν ταῖς ψυχαῖς ἐμποιοῦντι διὰ τοῦ λόγου. οἱ μὲν γὰρ τῇ γλυκύτητι τοῦ λόγου ἡλίσκοντο, οἱ δὲ ἠσπάζοντο τῶν δογμάτων τὴν ἀκρίβειαν. ἄλλοι τοῖς πόνοις τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τῇ καρτερίᾳ ὑπέκυπτον· ἕτεροι δὲ τὸ πρᾷον αὐτοῦ δι' αἰδοῦς εἶχον. τοὺς δὲ τὸ ἀνεπιτήδευτον τοῦ ἀνδρὸς καὶ φιλόσοφον, συνῆπτε πλεῖον· οἱ δέ, ὡς κατελέγχοντα, καὶ κατέχοντα τὸ θέραμα, ἔθαλπον τὴν ἑαυτῶν πολιτευόντων ψῆφον. καὶ τὸ δὴ μεῖζον αὐτοῦ τῆς ἀγχινοίας, οὐ πᾶσιν ἅπαντα κατεπίστευεν· ἀλλὰ τῆς δυνάμεως ἑκάστου κατεστοχάζετο, ὡς ἄριστος ἰατρὸς τῆς τῶν καμνόντων ἕξεως, κατάλληλον τὴν φαρμακείαν διανέμων ἑκάστῳ. καὶ μήτε βεβήλοις ἢ ἀσθενέσιν ἀκοαῖς, κατατιθέμενος τοῦ μυστηρίου τὰ τέλεια, μήτε τῶν τελείως αἰδεσθέντων, ἀποκρύπτων τι, δὴ βασκαίνων αὐτοῖς τῆς ὠφελείας, τοὺς μὲν ἤλεγχε δημοσίᾳ, ὅσοις αἱ χωλεῖαι πρὸς μετάμελον ἦγε· τοῖς δὲ ἰδίᾳ τὰ πταίσματα ἐνεφάνιζε· τοῖς δὲ ἐπετίμα, οἷς τοῦτο λυσιτελὲς εἶναι ᾤετο· τοὺς δέ, κατορθοῦντας ἐπῄνει πατρικῶς τε καὶ κηδεμονικῶς. οὐ γὰρ πρὸς θωπείαν ἐσκόπει, ἀλλ' ὠφελείᾳ τῇ ἀρετῇ διὰ τῆς ἀποδοχῆς ἄγειν εἰς προκοπήν. ταύτῃ γὰρ ἡ ῥητορικὴ διαφέρει φιλοσοφίας. ἡ μὲν γὰρ κολακείᾳ ὡς καὶ ποικίλη, ἐφ' ἑαυτὴν τοῖς ἐγκωμίοις κλέπτει τῶν πέλας τὴν εὔνοιαν· ἡ δὲ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων διασκοποῦσα, δὴ μάλιστα τοῖς ἐπαίνοις τὸν λόγον καταγλυκαίνουσα, τῇ ἡδονῇ τῶν ἐπαίνων πρὸς ἀρετὴν ἕλκει τοὺς ἐντυγχάνοντας. ἐν δὲ δογμάτων ὕψει, καὶ θεολογίᾳ, τοσοῦτον αὐτῷ τὸ περιὸν τῆς δυνάμεως, ὥστε πολλῶν κατὰ πολλοὺς χρόνους θεολογησάντων ἀνδρῶν ἐπὶ σοφίᾳ γνωρίμων μόνον τοῦτον μετὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην θεολόγον ἀναφανῆναι. καὶ δὴ ἐξαίρετον αὐτοῦ, ταύτην ἀρχηλατηθῆναι προσηγορίαν, ἅπαν τὸ καλὸν ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ συνειληφώς, οὐδὲ τοῦ προφητεύειν ἀπελιμπάνετο. καὶ τὸν λόγον, ὃν οἶδα, πιστοῦσθε, ὅσοι τοῦ ἀνδρὸς τῆς σοφίας κατετρυφᾶτε. καλὸν δὲ τοῖς αὐτοῦ ῥητοῖς, καὶ τῇ συγγραφῇ τῶν αὐτοῦ πεπραγμένων, τὴν δὲ κατακοσμεῖσθαι. ἔχει δὲ ἡ λέξις οὕτως ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν παρουσίαν τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἐπισκόπων· τοιοῦτον τὸ ποίμνιον τοῦτο, καὶ τοιοῦτο νῦν οὕτως εὐεκτοῦν τι καὶ πλατυνόμενον, εἰ δὲ μήπω τελέως, ἀλλ' εἰς τοῦτό γε ταῖς κατὰ μέρος ὁδεῦον προσθήκαις. προφητεύω δέ, ὃ καὶ ὁδεῦον, τάδε μοι προλέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἴ τι προφητικὸς ἐγώ, καὶ βλέπων τὰ ἔμπροσθεν. οὐκ εἰς μακρὰν δὲ καὶ τὸ προφητευόμενον ἐπληροῦτο, μικροῦ θαλάσσης ψάμμον τῷ πλήθει τῆς ἐκκλησίας μιμησαμένης, καὶ τὸ παράδοξον τῆς προφητείας, τὸ θαῦμα τῆς ἐκβάσεως ἐπιστοῦτο. ἐπεὶ δὲ βασιλέως εὐσεβοῦς ἀνακηρυχθέντος τοῦ ἤδη εἰρημένου Θεοδοσίου, φῶς ἐλεύθερον τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπέλαμψε, τί δεῖ λέγειν, ὅσαις πανηγύρεσι λόγοις ἐφαίδρυνεν; ὅσον ὀρθοδόξων θυμὸν κατεπράϋνεν; ἀντιμετρῆσαι τοῖς αἱρετικοῖς τὴν περὶ κακίαν ἁμιλλωμένων, καὶ τοὺς ἐν καιρῷ δυναστείας διώξαντάς τε καὶ αἰκισαμένους, ἐν καιρῷ μεταβολῆς, τοῖς ἴσοις ἀντιλυπῆσαι. τί οὖν ὁ μακάριος ἔλεγεν; οὐ ταῦτα ὦ ποίμνιον ἐμὸν χριστὸς ἀπαιτεῖ, οὐδ' οὕτως ἡμᾶς διδάσκει τὸ εὐαγγέλιον, καιρὸς οὗτος ἐπιστρέψαι τοὺς πλανωμένους. γνώτωσαν διδαχθέντες τὰ ἁμαρτήματα. προσαναστήτωσαν τῷ κυρίῳ. ἐξαγγειλάτωσαν τὴν ἀσέβειαν. καὶ τῇ ποίμνῃ μιχθήτωσαν τοῦ, ἐμοὶ ἐκδίκησις, σεβέσθωσαν τοὺς ἐκδικήσαντας, καὶ ὁμολογησάτωσαν καλὰ εἶναι ἃ πρότερον ἐδίωκον. μακροθυμήσατε τέκνα. ἀνὴρ μακρόθυμος, πολὺς ἐν φρονήσει· καλῶς ποιήσατε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἄφετε αὐτοῖς τελείως τὰ παραπτώματα. εἰ δὲ λίαν ὁ θυμὸς πιέζει, καὶ δυσκάθεκτος ἡ ὀργή, γενέσθω παρ' ὑμῶν καὶ τὸ δεύτερον. ἰάσατε ταῦτα χριστῷ, καὶ τῷ ἐκείνου δικαστηρίῳ παραπέμψατε. ἐμοὶ γὰρ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. τοιούτοις δὴ λόγοις ἄγαν πείθει τῆς ἐκκλησίας. τοῦ δὲ πολέμου λυθέντος, ὃς πρὸς τοὺς ἑσπερίους βαρβάρους συνέστη, καὶ κατὰ νῶτον ἐκβεβηκότος τῷ αὐτοκράτορι. δίκην τε αὐτοὺς εἰσπραξαμένῳ τοῦ θράσους ἀξίαν, αἰχμαλώτους τε λαβόντι καὶ φόρους τάξαντι τοῖς ἡττημένοις, συνέβη παρεῖναι τῇ βασιλίδι, τοῖς θριάμβοις ἐπηρμένῳ καὶ γαυρουμένῳ. καὶ τηνικαῦτα προσδέξασθαι τὸν ἀρχιερέα Γρηγόριον ἐντίμως τε καὶ τῶν αὐτοῦ πόνων ἐπαξίως, καὶ διαλέξει πλατυτέρᾳ τὸ περὶ αὐτὸν ἐνδείξασθαι

πρόθυμον

προθυμίαν καὶ τέλος εἰπεῖν· ὦ πάτερ, σοί τε καὶ τοῖς ἱερεῦσι τοῖς σοῖς δι' ἡμῶν ὁ θεὸς ἐγχειρίζει τὴν ἐκκλησίαν. ἰδοὺ δίδωμί σοι τὸν οἶκον τὸν ἱερὸν, καὶ τὸν θρόνον. ὁ δὲ μακάριος πολλῆς χαρᾶς πληρωθεὶς, ἀσπασάμενος τὸν αὐτοκράτορα, καὶ εὐχαῖς ἀμειψάμενος, ἐξῄει τῶν βασιλείων. οἱ δὲ ἀρειανοὶ (μέχρι γὰρ τοῦ χρόνου τοῦδε τὸν ἱερὸν κατεῖχον οἶκον) ἠγείροντο ξιφήρεις, ὑπὲρ αὐτοῦ πολεμεῖν ᾑρημένοι πρὸς τὸν μακάριον. καὶ τὸν μὲν βασιλέα ἱκέτευον, μὴ ἀφαιρεθῆναι τὸν οἶκον, ὡς ἀδικοῦντες ἀντιβαίνειν τῷ κράτει. τῷ δὲ ὁσίῳ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, θάνατον ἐπηπείλουν δημοσίᾳ τε ὁπλισθέντες, καὶ ἰδίᾳ τινὶ ὑποκείμενοι, λάθρα προσελθόντι διὰ τῶν σπλάγχνων τοῦ ἀρχιερέως ὠθεῖν τὸ ξίφος. καὶ ἡ μὲν σύστασις τῶν πολεμίων, τοσαύτη. πρωΐας δὲ γενομένης, ὁ λαὸς τοῦ θεοῦ ἅμα τῷ ποιμένι ᾔεσαν, εἰς τὸν ἱερὸν οἶκον ἀποληψόμενοι. ἦν οὖν θροῦς τε πολὺς, καὶ τάραχος, οὐχ ἧττον ἢ πόλεως πορθουμένης ἐκ πολεμίων ἐφόδου, πολλῶν ὁπλοφόρων ἐν πλατείαις τε καὶ διωρόφοις καὶ τριωρόφοις ὄντων, πολλῆς τε οἰμωγῆς γυναικῶν καὶ παίδων συμμιγνυμένης. εἰσῄει δ' οὖν καὶ ὁ βασιλεὺς ἅμα τῷ μακαρίῳ, εἰς τὸν νεών. οἷα δὲ πολλὰ συμβαίνει ἐν ἀνθρωπίνοις πράγμασι, πρωΐας οὔσης γίνεται σκότος, νεφέλης τὸν ἡλιακὸν κύκλον περιδραμούσης, καὶ τὸ συμβὰν ἑορτῆς τε καὶ φαιδρότητος τοιαύτης ὑπάρχον ἀλλότριον, τοὺς μὲν ἀρειανοὺς ἐποίει φαιδροτέρους, ὡς τοῦ θεοῦ μὴ εὐδοκοῦντος τῇ μεταθέσει τοῦ οἴκου. ψυχὰς δὲ πιστῶν, ἀθυμία τις ἐπίεζεν ὑποσμύχουσα. ὡς δὲ τῆς ἱερᾶς κιγκλίδος ὅ, τε ποιμὴν, καὶ ὁ βασιλεὺς εἴσω παρέδυσαν. ἠγέρθη τε φωνὴ μία παρὰ πάντων αἰνέσεως, δάκρυά τε, καὶ χειρῶν ἐκτάσεις. ἀθρόως τοῦ νέφους ὑπεξελθόντος προνοίᾳ θεοῦ ἐλλάμψαν ἡλιακὸν σέλας τὸν ἱερὸν οἶκον κατηύγασε, καὶ τῷ ἀέρι φωτισθέντι αἱ τῶν ἀνθρώπων διάνοιαι τὴν δυσθυμίαν εἰς φαιδρότητα συμμετέβαλον, τόν τε βασιλέα ἱκέτευον ἐγκαθιδρῦσαι τὸν ἀρχιερέα τῷ θρόνῳ. ὁ δὲ μακάριος μὴ βουλόμενος κεῖσε καθιδρυνθῆναι, αὐτὸς ἐν τοσούτοις ἐκφωνεῖν, ὑπὸ τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς ἀσθενείας οὐχ οἷός τε ὢν, προσφωνεῖ τῷ πλήθει διά τινος λέγων αὐτοῖς· ὦ τέκνα, νῦν καιρὸς εὐγνωμονοῦντας τὴν χάριν ὁμολογεῖν, ἐφ' οἷς ἐχαρίσατο ἡμῖν ἡ τριὰς, περὶ δὲ τοῦ θρόνου εἰσαῦθις ἀναλαβώμεθα. ταῦτα ὁ μὲν λαὸς δεξάμενος, ἐπαύετο. ὁ αὐτοκράτωρ δὲ τῆς μετριότητος τοῦ ἀνδρὸς κατεπλήττετο. καὶ οὕτως μὲν ἡ πανήγυρις διελύθη, εὐφροσύνην τε πλείστην παρασχομένη χριστοῦ καὶ ἀσφάλειαν, ὥστε κατευνασθῆναι τήν τε ὅπλων τὴν παρασκευὴν, καὶ τῆς μανίας τὸ ζέον. οὐ δὲ μόνον γυμνωθὲν ξίφος, ἀναιμωτὶ πάλιν ἐμβληθῆναι τῇ ξιφοθήκῃ. πλὴν οὐκ εἰς τέλος συνεχωρήθη μὴ ἐνιδρυνθῆναι τῷ θρόνῳ. καὶ περ γὰρ οὐκ ἐθέλοντα, καὶ ἰσχυρῶς ἀναινόμενον, ὅμως ἐνίδρυσε τῆς ἀρχιερωσύνης τοῖς θώκοις ἀρχιερέων πλῆθος. ταῦτα δὲ μικρὸν ὕστερον. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τῷ ἀνδρὶ ἐγεγήθει, πατρὸς αὐτῷ τιμὴν καὶ αἰδῶ ἀπονέμων. καὶ γὰρ ἦν εἰ καὶ παιδεύσεως ἄμοιρος, ἀλλ' οὖν εὐσεβὴς ὁ ἀνὴρ καὶ πρᾶος, εἴπερ τις ἄλλος. αὐτὸς δὲ θεῷ σχολάζειν μᾶλλον, ἢ βασιλεῖ τῶν καλῶν εἶναι οἰόμενος, οὐ συχνῶς ὡμίλει τοῖς βασιλείοις. φιλαργυρίαν δὲ τοὺς περιισταμένους τῷ βασιλεῖ νοσοῦντας ὁρῶν, καὶ τοὺς δῶρα χαριζομένους ἀποδεχομένους· τῶν δὲ, οἷος ἦν οὗτος μάλα καταφρονοῦντας, διά τοι ταῦτα ταῖς προσευχαῖς καὶ ἀγρυπνίαις καὶ διδασκαλίαις προσεῖχε, καὶ ἀσθενῶν θεραπείαις, καὶ ἐπισκέψει, θεῷ τούτοις καθαίρων ἑαυτὸν, καὶ τὸ ποίμνιον. ἔστι δὲ καὶ πρὸς ἀγροὺς ὑπανεχώρει, τὴν ἡσυχίαν ποθῶν, καὶ τὸ συνεχὲς τῶν πόνων ταύτῃ ἰώμενος, ὡς ἂν αὐτῷ τὸ σῶμα πρὸς τοὺς ἐφεξῆς πόνους μὴ ἀποκάμοι. αὐλαῖς δὲ βασιλέως, χρονίως ἐνέβαλε, ὃ τῆς παροιμίας εὖ καὶ περιττῶς ἐπιμελετήσας, σπάνιον εἴσαγε σὸν πόδα πρὸς σὸν φίλον, ἵνα μὴ πλησθείς μισήσῃ σε. τοσαύτης δὲ ποίμνης ἐκκλησίας ἀποδειχθεὶς, καὶ παραλαβὼν προσόδους τε καὶ παντοδαπῶν κειμηλίων πλῆθος, μίαν δραχμὴν ἐντεῦθεν οὐ προσεκτήσατο. καί τοι γε βουλομένῳ καὶ παλαιῶν αὐτῷ ἀφθονίας περιποιεῖσθαι ἀνεξελέγετο, οὐ λογισμοὺς προσόδων καὶ διοικήσεων παρὰ τῶν οἰκονομησάντων τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπεζήτησεν. οὐκ ἀναγραφὴν σκευῶν ἱερῶν, καὶ πολιτικῶν μᾶλλον ἢ ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν τὸ ἔργον τοῦτο ὑπολαβὼν, καὶ ἀρχόντων οὐκ ἐπισκόπων, τούτοις ἅπαντας ἐκ παιδείας θεοῦ καθαρότητα προσφέρειν τῆς συνειδήσεως, καὶ μὴ ἀνθρώπους πειρᾶσθαι λογοθετοῦντας πείθειν. συνεχείᾳ δὲ πόνων, γήρᾳ τε καὶ ἀσθενείᾳ ἤδη καμπτόμενος, ἀρρωστήσας ἐπὶ τοῦ σκίμποδος ἦν. καὶ δὴ τοῦ δήμου πλῆθος ἀθρόως ἐπεισῆλθε τῷ δωματίῳ, ἔνθα κατέκειτο. ὁ δὲ οἷα φιλεῖ συμβαίνειν τοῖς νοσουμένοις, ἐπιστρέψας ἐπὶ τοῦ σκίμποδος τοὺς πόδας, εἰς τοὔδαφος οὕτω ἐκαθέζετο, τί βούλεται πυνθανόμενος ἡ αὐτῶν παρουσία. οἱ δὲ χάριν ὁμολογήσαντες τῷ θεῷ ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις, καὶ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ὑπερευξάμενοι, ἕνεκεν τοῦ νεὼ, καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν οἴκων, καὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων. πάντων δὲ τούτων αἴτιον προσειπόντες τὸν ποιμένα, γεγηθότες ἀπῄεσαν. μανίας δέ τις ὑποληφθεὶς, καὶ ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶ συμπιέσας αὐτοῦ τοὺς πόδας, ὀδυρμοῖς καὶ δάκρυσιν ἱκέτευε τὸν μακάριον, συγγνῶναι αὐτῷ

τὸ πλημμέλημα. τοῦ δὲ πυνθανομένου τί τὸ λεγόμενον εἴη, οὐδὲν ἀπεκρίνατο, πλὴν τοῦ θρηνεῖν, καὶ συγγνώμην αἰτεῖν. τῶν δὲ παρισταμένων τις ἔφη· οὗτός ἐστιν ὁ σὸς φονεὺς, ὦ πάτερ, ὃς ἔμελλεν ἐκ σκαιωρίας τινῶν κατὰ τῶν σῶν ἐγκάτων ἐλαύνειν ξίφος, καὶ ὁ χριστὸς σου σαφῶς ἀντελάβετο. γνώμης δὲ τῆς αὐτῆς εἵνεκα, τὸ δρᾶμα ἐξεπλέσθη, ταύτῃ τοι προσπίπτων βοᾷ ἐπὶ τῇ τόλμῃ μεταμελόμενος. αὐτίκα γοῦν ὁ πατὴρ, οἷα πατὴρ, τάδε φησί· γένοιτό σοι χριστὸς εὐμενὴς, ὦ φίλτατε, καὶ δῴη σοι συγγνώμην αὐτὸς, ὁ κἀμὲ περισώσας, μόνον εἰς ἀπολογίαν τῆς τόλμης ἐμὸς γενοῦ, τὴν αἵρεσιν βδελυξάμενος, θεῷ τε πρόσελθε, καὶ δούλευε αὐτῷ δουλείαν εἰλικρινῆ ἑκούσιον. ἡ δὲ πόλις ἀκούσασα τοῦ ἀρχιερέως τὸ μακρόθυμον, πλέον ἐπ' αὐτῷ ἐξήφθη φιλοστοργίᾳ. Ἀπὸ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐκ πάσης τῆς ὑπὸ ῥωμαίων ἀρχῆς, πλὴν αἰγύπτου καὶ τῆς ἑσπερίας, συνῆλθεν ἡ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγία σύνοδος, ἀρχιερέα καταστῆσαι τῇ βασιλίδι πόλει, καὶ τὰς αἱρέσεις τὰς ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ἀρειανικῶν χρόνων ἀναφυείσας, ἐξωθῆσαι τῆς ἐκκλησίας, ψήφῳ οἰκουμενικῆς συνελεύσεως. τὰ μὲν δὴ κατὰ τῶν αἱρέσεων προωδοποίησεν ὁ μέγας γρηγόριος ἐκ πολλῶν τῶν χρόνων, ὥσπερ θῆρας ἐκ ποιμνίου τῆς ἐκκλησίας ἀποδιώκων. καὶ αὐτῆς δὲ παρούσης τῆς ἁγίας συνόδου, ὁμοίως συνηγωνίσατο. ἡ δὲ ἁγία σύνοδος, αὐτὴν εἰς θρόνισιν ἡγεμόνα, ἔχουσα τὸν μέγαν ποιμένα τῶν ἀντιοχέων, μελέτιον, ἄνδρα εὐσεβῆ μὲν τῇ πίστει, ἐν δὲ τοῖς χρόνοις τοῦ ἀρειανικοῦ κράτους ἐξελαθέντα τῆς ἐκκλησίας. πλεῖστα τε κακοπαθήσαντα, συνέβη ἐξορίᾳ πολυχρονίῳ παραδοθῆναι. τὸν δὲ τρόπον τί δεῖ λέγειν, ὁποῖός τις ὑπῆρχεν; ὁ γὰρ αὐτὸς, πρᾶός τε ἦν καὶ δραστήριος, σώφρων, δίκαιος, ἀνδρεῖος, σοφὸς, καὶ πρὸς πᾶν ἀρετῆς κάλλος ἀπεξεσμένος. τούτου δὲ εἰσηγήσει καὶ συμβουλίᾳ, συνοδικὴ ψῆφος ἐκύρωσε τὴν προεδρίαν τῆς βασιλίδος τῷ γρηγορίῳ. ὁ δὲ καίπερ τὰ ἄλλα δυσχεραίνων πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν, πόθῳ μέντοι τῆς ποίμνης, καὶ τὸ νομίζειν εἰ τῆς βασιλίδος κρατήσειε, δυνατὸς ἔσεσθαι τὰς ἐν κύκλῳ τῆς οἰκουμένης ἔριδας, ὥσπερ ἀπὸ σκοπιᾶς τινὸς καταμανθάνων, διαλύειν, καὶ πρὸς ἕνωσιν ἀμφοῖν ταῖν χεροῖν ἄγειν διεστώσας τὰς ἐκκλησίας, εἵλετο δέξασθαι τὴν ἐπισκοπήν. τοῦ δὲ ὁσίου μελετίου τελευτήσαντος τὸν βίον ἐν τῇ βασιλίδι, γίνεται αὐτῷ τιμὴ προπεμπτήριος, ὥστε πᾶσαν ἐπ' αὐτῷ ἐκχυθῆναι τὴν βασιλίδα, πολλὰ δὲ καταχεῖν δάκρυα. καὶ ἡνίκα ταῦτα ἐν τούτοις ὄντα ἦν τὸ ἔθος, ἐπιγνωσθῆναι τοῦ ἄστεος, αὖθις φιλονεικίᾳ περὶ τοῦ θρόνου, καὶ πρὸς ἀλλήλους, ἐζυγομάχουν ἐπίσκοποι. καὶ οἱ μὲν τὰ ψηφισθέντα δίκαια εἶναι κρίνοντες, βέβαια μένειν ταῦτα ἐβούλοντο. οἱ δὲ ἀντίτυποι πρὸς τὰ ἤδη δεδογμένα καθεστῶτες. ὁ δὲ γρηγόριος ὡς ἅπαξ τὴν καθέδραν δεξάμενος, μετεκαλεῖτο αὐτοὺς, χρώμενος τοιοῖσδε λόγοις· ἐγὼ ποιμένες ἱεροὶ καὶ τίμιοι, τὴν ἀρχὴν οὐκ ἤθελον τῆς βασιλίδος ἡγήσασθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν πόνοις τε καὶ ἱδρῶσιν ἐμοῖς ἐπάγη τε καὶ ηὐξήθη τῶν τῇδε ἡ ἐκκλησία, ἤρκει μοι ταῦτα τῷ θεῷ θησαυρίζειν πρὸς αὐτὸν τὴν ἀντίδοσιν ἀναμένοντι. ἐπεὶ δὲ πόθῳ τε ποίμνης καὶ ὑμετέρᾳ κοινῇ ψήφῳ δέξασθαι τὴν καθέδραν ἐξεβιάσατε, οὔ μοι δοκεῖτε τοῦτο ὀρθῶς νῦν πράττειν, ἀνατρέποντες τὰ οἰκεῖα πρὸς τὸ μηδὲ ἅπαντας συμφωνεῖν· ἀλλὰ τοῖς μὲν δοκεῖν κρατῆσαι τὰ ἤδη δόξαντα, τοῖς δὲ οὐ δοκεῖν. ἐγὼ δὲ οὐ πλούτου, οὐδὲ ὑψηλῆς ἐφιέμενος καθέδρας, τάδε φημί. οὐδὲ βασιλίδος χρηματίζειν ἐπίσκοπος, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὀρφανίαν τέκνων φέρειν ἀπαθῶς δυσχερέστατον, καὶ ἠλιθίως τὸ πάθος. ἔπειτα μὴ δόξητε ὑμεῖς φθόνῳ τινὶ ἢ κουφότητι, ἕτερα πράττειν τῶν πρώην ἐγνωσμένων· εἰ δὲ νικᾷ παρ' ὑμῖν τὰ νῦν, καὶ τὰ πρώην ὡς ἕωλα καταφρονεῖται, ἀλύπως τῆς ἐπισκοπῆς ἐξίσταμαι. βουλεύεσθε, πράττετε τὰ καθ' ἑαυτοὺς, τὰ παριστάμενα. ἐμοὶ δὲ ἀγαπητὸν ἡ ἡσυχία καὶ πάλαι καὶ νῦν. οὐ γὰρ καὶ θεοῦ ἐξέωσιν οἱ τὸν θρόνον ἀποστερήσαντες. ταῦτα εἰπὼν, καὶ αἰσθόμενος τοὺς πολλοὺς προβολὴν ἄλλου σπουδάζοντας, αὐτὸς ἀπολιπὼν τὸν οἶκον, ἔνθα κατέμενεν, ἄλλον περισκοπεῖ, πόῤῥω τῆς ἐκκλησίας τούς τε θορύβους ἀποδιδράσκων, καὶ τὰς ὀχλήσεις τῶν συνελεύσεων. πολλοὶ γοῦν τοῦ λαοῦ ἐκεῖσε συνέῤῥεον, δακρύοντες, ἱκετεύοντες, ἀντιβολοῦντες ἐλεῆσαι τὸ ποίμνιον, ὃ πόνοις τε καὶ ἱδρῶσι πρώτως ἐξέθρεψάς τε, καὶ ηὔξησας· δὸς τὴν χεῖρα, ἔλεγον, τοῖς σοῖς φιλτάτοις, καὶ οἷς τὸ ἀκμαῖον σου τῆς ζωῆς προσανάλωσας ἡμῖν, δώρησαι καὶ τὸ λειπόμενον, ἵν' ἔχοιμεν λείψανον τὸ σὸν σῶμα, οἱ τῇ σῇ διδασκαλίᾳ πεφωτισμένοι. τούτοις οἷα φιλότεκνος πατὴρ, ἐμαλάσσετο μὲν, ἡ προαίρεσις δὲ ὅ, τι δράσεις. καὶ τὸν θεὸν ἐξελιπάρει τὸ αὐτῷ περὶ αὐτὸν οἰκονομῆσαι. τούτων ἐχόντων τὸν τρόπον τοῦτον, παρῆσαν ἐπίσκοποι κεκλημένοι ἔκ τε αἰγύπτου καὶ μακεδονίας εἰς τὸ βυζάντιον, ἔτι τῆς εἰρημένης ἐνδημούσης συνόδου. καὶ δὴ οὗτοι ὡς χωρὶς τῆς αὐτῶν γνώμης καθιδρυθέντος τοῦ μακαρίου γρηγορίου, πάθει ἀνθρωπίνῳ κατασχεθέντες, ἀντέλεγον τῇ ψήφῳ. οὐχὶ γρηγόριον μισοῦντες, ὡς αὐτοὶ συνεπείθον κρυφίοις διηγήμασιν, ἀλλὰ τοὺς καθιδρύσαντας ἀμυνόμενοι, ὡς δίχα γνώμης τῆς αὐτῶν δεδωκότας τὸν θρόνον. ὁ δὲ μακάριος ἐπιτηρῶν τὸ πάντων συναθροισθῆναι τῶν ἐπισκόπων, καταστὰς ἐν μέσῳ τῷ συλλόγῳ τάδε φησίν· ἄνδρες

συμποι-

συμποιμένων τῶν ἱερῶν ποίμνης Χριστοῦ, αἰσχρὸν μὲν ἦν καὶ παντελῶς οὐχ ὑμῶν, εἰ τὴν ἄλλοις εἰρήνην παιδεύοντες, αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους πόλεμον ἤρασθε. πῶς δ' ἂν ὁμονοίας ἑτέρους πείσητε, αὐτοὶ ὄντες περὶ τὰ δοκοῦντα ἀσύμφωνοι; ἀλλ' ἱκετεύω ὑμᾶς πρὸς τῆς Τριάδος αὐτῆς, καλῶς τε καὶ εἰρηνικῶς διαθέσθαι τὰ πρὸς ἀλλήλους. εἰ δέ τι ὑμῖν ἐγὼ τῆς διαστάσεως αἴτιος, οὐκ εἰμὶ σεμνότερος Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. βάλετέ με εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ παύσεται ἀφ' ὑμῶν ὁ κλύδων τῆς ταραχῆς. αἱροῦμαι παθεῖν ὅ, τι ἂν βούλησθε. καίπερ ἀθῷος ὢν τῆς ὑμῶν εἵνεκεν ὁμονοίας, θρόνου ἐξώσατε, πόλεως ἀπελάσατε. μόνον τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν εἰρήνην, ὡς ὁ Ζαχαρίας φησὶν, ἀγαπήσατε. ἔρρωσθε ἱεροὶ ποιμένες, καὶ τῶν ἐμῶν πόνων μνημονεύοντες, μὴ ἀπελάσητε. ταῦτα εἰπόντος, αἰδώς τις αὐτοὺς εἶχε τοῖς εἰρημένοις κατανενυγμένους. ὁ μὲν οὖν ἐπὶ τὴν Καππαδοκῶν βαδιζόμενος, ἐξῄει τοῦ συλλόγου, συμμιγὴς χαρᾷ τε καὶ κατηφείᾳ· τὸ μὲν, ὅτι τῶν πόνων ἀνάπαυλαν εὕρατο· τὸ δὲ, τοῦ ποιμνίου χαίρειν, ὅπως αὐτὸ κατέλειψεν. ἐλθὼν δὲ εἰς τὰ Βασίλεια, ᾔτει χαίρειν τὸν αὐτοκράτορα, τοιάδε εἰπών· πρότερον σὺ μὲν ὦ Βασιλεῦ, ὧν τὴν ἐκκλησίαν εὐηργέτησας, ἀντιμετρήσει σοι Χριστὸς ἐν ἡμέρᾳ ἀνταποδόσεως. νῦν δὲ νῦν αἰτῶ χαίρειν, ὦ κράτιστε, δοῦναι μὴ ἀπαρνήσῃ. οὐ περὶ χρημάτων ἱκετεύω, οὐδὲ περὶ πολυτελῶν θυσιαστηρίων σκεπάσματα, οὐ συγγενῶν ἀρχάς· ἀλλ' ἱκετεύω τῶν πόνων ἀνεθῆναι. λεγέτω δὲ καὶ φθόνος, εἰρηνευέτωσαν οἱ ἐπίσκοποι, τοῦτο μάλιστα τοῦ σπουδάζοντος. παῦσον τὸν ἱερέων τὸν πόλεμον, ὁ στήσας βαρβάρων θράσος τὰ μέγιστα τρόπαια τοῦ σοῦ κράτους. ἐγκόσμισον τὴν συμφωνίαν τῶν ἐπισκόπων. ταύτην ἐγὼ δωρεὰν αἰτοῦμαι, ταύτην πλουσίαν παρέχεις χάριν. θαυμάσας δὲ τὰ εἰρημένα αὐτοκράτωρ, καὶ οἱ τῆς συγκλήτου βουλῆς, οἷα σφοδρῷ τῷ περὶ αὐτὸν πόθῳ συντετηκότες, μόλις ἀπέλυσαν αὐτὸν, τὴν ἔξοδον ἐπιτρέψαντες. ἐνδημοῦντος δὲ αὐτοῦ ἔτι τῇ Βασιλίδι, καθίσταται εἰς τὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν ὑπὸ τῆς συνόδου, Νεκτάριός τις ἐπίσκοπος Ταρσεὺς ὑπάρχων τῆς Κιλικίας. αὐτὸς δὲ προσκαλεσάμενος τὸν κλῆρον, καὶ τοῦ λαοῦ τοὺς ἐκκρίτους, νουθετήσας τε αὐτοὺς φυλάττειν τὴν παρακαταθήκην τῆς πίστεως, καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ κατεργάζεσθαι, ἀσπασάμενος, πολλά τε κινήσας ἅπασι δάκρυα, τῆς ὁδοιπορείας εἴχετο. ἔρχεται δὲ εἰς Ἀριανζὸν χωρίον Καππαδοκίας, ὅπερ ἐκέκτητο ἐκ πατρικοῦ κλήρου, κατελθὼν εἰς αὐτόν. πολλοῦ δὲ χρόνου παρῳχηκότος, ἀφ' οὗ Βασίλειος ὁ μέγας πρὸς τὸν Θεὸν ἐνεδήμησεν, ἐκ τοῦ βίου τούτου πρὸς ὑψηλοτέραν ζωὴν μεταθέμενος τὰ παρόντα, γράψας τὸν ἐπ' αὐτῷ ἐπιτάφιον, εἰς τὴν Καισαρέων ἧκε τὴν ἱερὰν μητρόπολιν. καὶ προσφωνήσας τὸν λόγον τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐβάδιζεν οἴκαδε. χρόνον δὲ πλεῖστον τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἀπολειφθέντος, διὰ τὴν ἐν τῇ Βασιλίδι διατριβὴν (δύο γὰρ καὶ δέκα ἔτη λόγος αὐτὸν ἐν τῷ Βυζαντίῳ περιμεῖναι) συνέβη τῶν Ἀπολιναρίου μαθητῶν τινας, εἰς τὴν δευτέραν ἐπαρχίαν τῶν Καππαδοκῶν, πολλοὺς μὲν ἐξαπατῆσαι τοῖς λόγοις τῆς ἀσεβείας, τολμῆσαι δὲ καὶ τῷδε προσελθεῖν, ὥστε καὶ ἐπισκόπους ἐν τῇ χώρᾳ χειροτονῆσαι. καὶ αὐτὸς δὲ τῆς Ναζιανζοῦ, καθαίρει μὲν τὴν Ναζιανζὸν τοῦ τοιούτου ἄγους ὡς τάχιστα. λίαν δὲ ἱκετευόμενος προστῆναι τῆς πατρίδος, οὐ δέχεται τὴν ἐπισκοπήν. μάλα γὰρ τὸν ἡσύχιον μετεδίωκε βίον. καὶ ἵνα Εὐλάλιον, τῆς Ναζιανζοῦ ποιμένα καταστήσῃ, ὃν εἶχεν ἄγχι ἐν τοῖς τιμίοις, θεραπεύοντά τε αὐτὸν, καὶ μέτριον τὸ ἦθος τυγχάνοντα. αὐτὸς δὲ ἐν ἀσθενείᾳ κρατούμενος, ἐν Ἀριανζοῖς ἀνέψυχεν, ὁδοιπορεῖν οὐκέτι οἷός τε ὤν, ἐπέστελλε Κληδονίῳ τῷ πρεσβυτέρῳ, ἀνδρὶ θεοσεβεῖ, καὶ θεράποντι γνησίῳ Θεοῦ, καὶ ἑτέροις τισὶν, ὥστε μὴ παραδέχεσθαι τὸν λοιμὸν τῆς αἱρέσεως, τάς τε χειροτονίας ἀθετεῖν τῶν Ἀπολιναριστῶν, ὡς ἀθέσμους καὶ ἀλλοτρίας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. ἤδη δὲ οὐ μέχρι τοῦ ψιλοῦ διαμαρτυρίᾳ πρὸς αὐτοὺς χρήσασθαι, ἀλλὰ καὶ διεξοδικώτερον ἔγραφε, καθ' ἂν ἀνατρέπων τὰ τῆς ἀσεβείας Ἀπολιναρίου ἀμβλώματα. τοῦτο δὲ δεικνύουσι σαφῶς αἵ τε πρὸς Κληδόνιον δύο ἐπιστολαὶ, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ οἱ ἔμμετροι λόγοι, οὓς καταλέλοιπε. περὶ δὲ τῶν ἐμμέτρως ὧν ἐμμελῶν καὶ πεζῶν, διττὸς αὐτῷ γέγονεν ὁ σκοπός· πρῶτος μὲν, ὅπως τὴν ἄθεσμον Ἰουλιανοῦ τοῦ τυράννου νομοθεσίαν μειρακιώδη καὶ ἀνίσχυρον ἀπελέγξῃ, κελεύουσαν μὴ μετεῖναι Χριστιανοῖς τῆς Ἑλλήνων παιδείας. δεύτερος δὲ, ἐπεὶ ἑώρα Ἀπολινάριον ῥάψαντα πολυστίχους βίβλους ἐκ διαφόρων μέτρων, καὶ τούτοις κλέψαντα τοὺς πολλοὺς εἰς τὴν αἵρεσιν, ὡς ἐλλόγιμον δῆθεν, ἀναγκαῖον ᾠήθη ἐν Ἀριανζοῖς ἡσυχάζων μετὰ τὴν ὑποστροφὴν ἐν σχολῇ, οἷα πραγμάτων ἀπηλλαγμένος, πονήσαντα γράψαι τὰ ἔμμετρα, ὅθεν μοι εὕρηται ἡ πολύστιχος ὕλη τῆσδε τῆς ὑποθέσεως. ἐνταῦθα ἠρεμήσας χρόνον, καὶ καθαρὰν τὸν βίον φιλοσοφίᾳ, γενόμενός τε ἐν θεωρίᾳ μείζονι, μετατίθεται τὴν ἐπίκηρον ταύτην ζωὴν ἐν βαθείᾳ τῇ πολιᾷ πρὸς τὴν ἀμείνω καὶ ὑψηλοτέραν κατάστασιν, ἧς ἐνταῦθα μόλις ἂν εὑρεθείη καὶ τὰ ἰνδάλματα. ἐμοὶ μὲν οὖν τῆς εἰς αὐτὸν τιμῆς, εἰς δύναμιν ἀφοσίωται ὅσον τὸν πόθον ἀποπληρῶσαι, τά τε πρὸς τὸ ἀγαθοῦ καὶ τῶν τὰ ἐκείνου ποθούντων, καὶ ὥστε ἐν ὀλίγῳ συναλη-

φόρτον, ἔχειν βραχεῖάν τινα τοῦ βίου ἀναγραφήν. τὸ γὰρ ἅπαντα ἐκδιηγήσασθαι πρὸς ἀξίαν, οὐκ οἶδα εἴ τις καὶ τῶν ἄγαν ἐπὶ σοφίᾳ θαυμαζομένων, ποιῆσαι ἰσχύσειεν. σὺ δέ μοι ὦ μακάριε πάτερ, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς ἐπόπτα καὶ μύστα, οὗ ταῖς φωναῖς ἀγαλλιάσεως καὶ σωτηρίας, ὑμνούντων θεὸν ἀγγέλων τε καὶ ἁγίων, μέμνησο γηροκόμου τοῦ σοῦ, βραχέα σοι περὶ φιλοσοφήσαντος. εἰ γὰρ καὶ τῆς δυνάμεως ἐνδέων τῆς ἀξίας ἀπολιμπάνομαι, καὶ ταῦτα περὶ σοῦ λέγειν, ἀλλ' οὐ μέμψῃ τῇ προθυμίᾳ. σὴ γάρ ἐστιν ἐκείνη ἡ ἱερὰ φωνή, καὶ θεῷ λέγουσα φίλον εἶναι τὸ κατὰ δύναμιν.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ἀπολογητικός, τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς ἕνεκεν, καὶ αὖθις ἐπανόδου ἐκεῖθεν μετὰ τὴν τῆς πρεσβυτέρου χειροτονίαν, ἐν ᾧ, τί τὸ τῆς ἱερωσύνης ἐπάγγελμα, καὶ ὁποῖον εἶναι δεῖ τὸν ἐπίσκοπον.

Ἥττημαι, καὶ τὴν ἧτταν ὁμολογῶ. ὑπετάγην τῷ κυρίῳ, καὶ ἱκέτευσα αὐτόν. ὁ γάρ μοι μακαριώτατος Δαβὶδ ἀρχέτω τοῦ λόγου. μᾶλλον δὲ ὁ ἐν τῷ Δαβὶδ φθεγξάμενος, καὶ εἰς ἔτι καὶ νῦν δι' αὐτοῦ φθεγγόμενος. ἐπειδὴ καὶ τάξις ἀρίστη, παντὸς ἀρχομένῳ καὶ λόγου, καὶ πράγματος, ἐκ θεοῦ τε ἄρχεσθαι, καὶ εἰς θεὸν ἀναπαύεσθαι. τὸ δὲ αἴτιον, ἢ τῆς πρὸ τοῦ στάσεως καὶ ὀλιγοψυχίας, δι' ἣν ἐμάκρυνα φυγαδεύων, καὶ ηὐλίσθην ἀφ' ὑμῶν χρόνον οὐ μικρὸν ἴσως τοῖς γε ποθοῦσιν, ἢ τῆς νῦν ἡμερότητος καὶ μεταβολῆς, δι' ἣν αὖθις ἐμαυτὸν ἔδωκα φέρων ὑμῖν, ἄλλος μὲν ἄλλο τι οἰέσθω τε καὶ λεγέτω τῶν ἢ μισούντων ἢ ἀγαπώντων ἡμᾶς, ὁ μὲν οὐκ ἀφελὲς αἰτίας, ὁ δὲ καὶ προσαποδεχόμενος. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἡδὺ τοῖς ἀνθρώποις, ὡς τὸ λαλεῖν τὰ ἀλλότρια καὶ μάλιστα ἐὰν τύχωσιν ὑπ' εὐνοίας τινὸς ἢ μίσους ἑλκόμενοι, ὑφ' ὧν καὶ φιλεῖ κλέπτεσθαι ὡς τὰ πολλὰ ἡ ἀλήθεια. ἐγὼ δὲ τὸ ἀληθὲς εἰς μέσον θήσομαι μηδὲν αἰσχυνθεὶς, καὶ διαιτήσω δικαίως ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσιν, ὅσοι τε κατηγοροῦσιν ἡμῶν, καὶ ὅσοι ὑπεραπολογοῦνται προθύμως· τὸ μέν τι κατηγορήσας ἐμαυτοῦ, τὸ δὲ ὑπεραπολογησάμενος. καὶ ἵνα γε κατ' ὁδὸν ὁ λόγος ἡμῖν προΐῃ, περὶ τῆς δειλίας προτέρας οὔσης, καὶ διαλέξομαι. οὐδὲ γὰρ ἀνέχομαι κλέπτεσθαι ἵνα σε ἐμοὶ τὴν πάντα τηροῦντας ὑμᾶς λόγους τὰ ἡμέτερα, εὖ τε καὶ ὡς ἑτέρως ἔχοντα, ἐπειδή τι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐστὶ Χριστιανοῖς εὐδόκησεν ὁ θεὸς, καὶ σὺν ἤδη πεπληγότας, εἴπερ τινές εἰσι, διὰ τῆς ἀπολογίας ἰάσομαι. καλὸν γὰρ μή τι ἁμαρτάνοντα, μήτε ὑπονοούμενον, ἕως ἂν οἷόν τε ᾖ καὶ ὁ λόγος αἱρῇ, τιθέναι πρόσκομμα τοῖς πολλοῖς εἰς σκάνδαλον. εἴπερ καὶ τοῖς ἕνα τῶν μικρῶν σκανδαλίσασιν, ἴσμεν ὅπως ἀπαραίτητος καὶ βαρυτάτη παρὰ τοῦ ἀψευδοῦς ἡ τιμωρία. ἐγὼ γοῦν ἔπαθον τοῦτο ὦ ἄνδρες, οὔτε ὡς ἀπαίδευτος καὶ ἀσύνετος· ἀλλὰ μᾶλλον, ἵνα καὶ μικρόν τι καυχήσωμαι, οὔτε ὡς ὑπερόπτης τῶν θείων νόμων καὶ διατάξεων. ὥσπερ γὰρ ἐν σώματι, τὸ μέν τι ἀρχόν ἐστι, καὶ οἷον προκαθεζόμενον, τὸ δὲ ἀρχόμενον καὶ ἀγόμενον, οὕτω κἀν ταῖς ἐκκλησίαις διέταξεν ὁ θεὸς ἰσότητος νόμῳ τῆς ἐχούσης τὸ κατ' ἀξίαν, ἢ καὶ προνοίας, ἣ τὰ πάντα συνέδησε, τοὺς μὲν ποιμαίνεσθαί τε καὶ ἄρχεσθαι, ὅσοις τοῦτο λυσιτελέστερον, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πρὸς τὸ δέον ἰθυνομένους. τοὺς δὲ εἶναι ποιμένας καὶ διδασκάλους πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῆς ἐκκλησίας, ὅσοι τῶν πολλῶν εἰσὶν ἀνώτεροι κατ' ἀρετὴν, καὶ τὴν πρὸς τὸν θεὸν οἰκείωσιν, λόγον ψυχῆς πρὸς σῶμα, ἢ νοῦ πρὸς ψυχὴν ἐπέχοντας. ἵν' ἀμφότερα συντεθέντα ἀλλήλοις καὶ συγκραθέντα, τό, τε ὑστεροῦν καὶ τὸ πλεονάζον, ὥσπερ ἐν μέλεσι, καὶ τῇ ἁρμονίᾳ τοῦ πνεύματος συμβιβασθέντα καὶ συνδεθέντα, ἓν ἄρτιον ἀποδειχθῇ σῶμα, καὶ αὐτοῦ Χριστοῦ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν ὄντως ἄξιον. οὔτε δὴ τοῖς ἄλλοις ἀναρχίαν, καὶ ἀταξίαν λυσιτελεστέραν οἶδα τάξεως καὶ ἀρχῆς, οὔτε ἀνθρώποις, ἀλλὰ τούτοις καὶ πάντων οὐχ ἥκιστα, ὅσῳ καὶ περὶ μειζόνων αὐτοῖς ὁ κίνδυνος. οἷς μέγα, κἂν εἰ τὸ πρῶτον τοῦ λόγου μὴ σώζοιεν, τὸ μηδὲν ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ τόγε δεύτερον ἐκείνου, τὸ ἁμαρτάνοντας ἐπανάγεσθαι. ἐπειδὴ τοῦτο καλὸν ἐφαίνη καὶ δίκαιον ἴσον ἐμοὶ κακὸν καὶ ὁμοίως ἄτακτον, πάντας τε ἄρχειν ἐθέλειν, καὶ μηδένα ἄρχεσθαι. ὡς εἴγε πάντες φεύγοιεν ταύτην, τὴν εἴτε λειτουργίαν χρὴ λέγειν, εἴτε ἡγεμονίαν, χωλεύοι ἂν τῷ μεγίστῳ μέρει, καὶ οὐδ' ἂν καλὸν ἔτι μένοι τὸ καλὸν τῆς ἐκκλησίας πλήρωμα. ποῦ δ' ἂν ἔτι καὶ παρὰ τίνων θρησκεύοιτο ἡμῖν ὁ θεὸς τὰ μυστικὰ καὶ ἄνω φέροντα, ὃ δὴ μέγιστόν ἐστι τῶν ἡμετέρων καὶ τιμιώτατον, οὐκ ὄντος βασιλέως, οὐδὲ ὄντος ἄρχοντος, οὐδὲ ἱερατείας, οὐδὲ θυσίας, οὐδ' ὅσα ὡς μέγιστα τοῖς μεγάλοις τοῖς πταίσμασιν, οἱ πάλαι ἀπειθεῖς κατεκρίθησαν; ἀλλ' οὐδὲ ξένον τι καὶ ἄτοπον τοῖς πολλοῖς τὰ θεῖα φιλοσοφοῦσι, τὸ ἐκ τοῦ ἄρχειν ἀναβαίνειν ἀπὸ τοῦ ἄρχεσθαι, οὐδὲ ἔξω τῶν νενομισμένων τῆς φιλοσοφίας ὅρων, καὶ φέρον εἰς ὄνειδος. ὥσπερ οὐδὲ ναύτῃ τῶν εὐδοκίμων, τὸ πρωρατεῦσαι, καὶ πρωρα-

κυβερ

καλῶς τοὺς ἀνέμους περιέχοντι, τὸ πιστευθῆναι τοὺς οἴακας. εἰ δὲ βούλει, στρατιώτῃ γενναίῳ τὸ ταξιαρχῆσαι, καὶ ταξιάρχῃ καλῶς, τὸ στρατηγῆσαί τε καὶ πολέμου παντὸς ἡγεμονίαν ἐγχειρισθῆναι. οὐ μὴν οὐδ' ὅπερ ἂν ὑπολάβοι τις ἴσως τῶν πάντα ἀτόπων καὶ μοχθηρῶν, οἳ κρίνουσι τὰ τῶν ἄλλων τοῖς οἰκείοις πάθεσιν, ᾐσχύνθην τὸν βαθμὸν ἢ τὴν τάξιν ἐπιθυμίᾳ τοῦ μείζονος. οὐχ οὕτως ἐγώ, ἢ τοῦ θείου μεγέθους, ἢ τῆς ἀνθρωπίνης ταπεινώσεως ἄπειρος, ὡς μὴ μέγα νομίζειν πάσῃ γεννητῇ φύσει, καὶ ὁπωσοῦν πλησιάζειν Θεῷ, τῷ μόνῳ φανοτάτῳ καὶ λαμπροτάτῳ, καὶ ὑπερέχοντι πάσης ὑλικῆς καὶ ἀΰλου φύσεως καθαρότητι. τί οὖν ἐστι τὸ πεπονθός; καὶ τίς ὁ λόγος τῆς ἐμῆς ἀπειθείας; οὐδὲ γὰρ ἔδοξα τοῖς πολλοῖς ἐν ἐμαυτοῦ τότε μένειν, οὐδ' εἶναι ὥσπερ ἐγινωσκόμην, ἀλλ' ἕτερος ἐξ ἑτέρου τις γεγονέναι, καὶ πλέον ἢ καλῶς εἶχεν, ἀποτείνειν καὶ αὐθαδίζεσθαι. τούτου δὴ τὰς αἰτίας ἀκούοιτε ἂν ἤδη πάλαι ποθοῦντες, μάλιστα μὲν ὑπὸ τοῦ ἀδοκήτου πληγείς, ὥσπερ οἱ τοῖς αἰφνιδίοις τῶν ψόφων καταπλαγέντες, οὐ κατέσχον τῶν λογισμῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἔλυσα τὴν αἰδῶ, πάντα τὸν χρόνον ταύτῃ συνειθισμένος. ἔπειτα μέ τις ὑπεισῄει ἔρως τοῦ καλοῦ τῆς ἡσυχίας, καὶ τῆς ἀναχωρήσεως, ἧς ἐραστὴς γενόμενος ἐξ ἀρχῆς, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος τῶν περὶ λόγους ἐσπουδακότων, καὶ ἐν τοῖς μεγίστοις καὶ χαλεπωτάτοις κινδύνοις καθυποσχόμενος τῷ Θεῷ, καί τοι καὶ προσαψάμενος ταύτης, ὅσον ἐν προθύροις γενέσθαι, καὶ πλείονά μοι τὸν πόθον ἐξαφθῆναι διὰ τῆς πείρας, οὐκ ἤνεγκα τυραννούμενος, καὶ εἰς μέσον τῶν θορύβων ὠθούμενος, καὶ δὴ ἀφ' ἱεροῦ τινος ἀσύλου τοῦ βίου τούτου πρὸς βίαν ἀφαρπαζόμενος. οὐδὲν γὰρ ἐδόκει μοι τοιοῦτον, οἷον μύσαντα τὰς αἰσθήσεις, ἔξω σαρκὸς καὶ κόσμου γενόμενον, καὶ εἰς ἑαυτὸν συστραφέντα, μηδενὸς τῶν ἀνθρωπίνων προσαπτόμενον, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη, ἑαυτῷ προσλαλοῦντα, καὶ τῷ Θεῷ, ζῆν ὑπὲρ τὰ ὁρώμενα, καὶ τὰς θείας ἐμφάσεις ἀεὶ καθαρὰς ἐν ἑαυτῷ φέρειν, ἀμιγεῖς τῶν κάτω χαρακτήρων καὶ πλανωμένων, ὄντως ἔσοπτρον ἀκηλίδωτον Θεοῦ καὶ τῶν θείων, καὶ ὄν, καὶ ἀεὶ γινόμενον. φωτὶ προσλαμβάνοντα φῶς, καὶ ἀμαυροτέρῳ τρανότερον. ἤδη τὸ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀγαθὸν ταῖς ἐλπίσι καρπούμενον, καὶ συμπεριπολεῖν ἀγγέλοις, ἔτι ὑπὲρ γῆς ὄντα, καταλείποντα τὴν γῆν, καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἄνω τιθέμενον. εἴ τις ὑμῶν τούτῳ τῷ ἔρωτι κατέσχεται, οἶδεν ὃ λέγω, καὶ τῷ τότε πάθει συγγνώσεται. τῶν γὰρ πολλῶν οὐδ' ἂν πείσαιμι λέγων ἴσως, ὅσοις καὶ ἐν γέλωτι τὸ πρᾶγμα εἶναι δοκεῖ κακῶς διατεθεῖσιν, εἴτε ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀνοίας, εἴτε ὑπὸ τῶν ἀναξίων τοῦ ἐπαγγέλματος, οἳ πράγματι καλῷ κακὸν περιτεθείκασιν ὄνομα τῇ φιλοσοφίᾳ, τὴν κενοδοξίαν, συνεργὸν λαβόντες τὸν φθόνον καὶ τὴν τῶν πολλῶν κακίαν, πρὸς τὸ χεῖρον οὖσαν ἑτοιμοτέραν. ἵν' ἕν γέ τι πάντως αὐτοῖς ἁμαρτάνηται, ἢ τὸ κακὸν ἐνεργούμενον, ἢ τὸ καλὸν ἀπιστούμενον. πρὸς δὲ τούτοις, πρᾶγμα ἔπαθον, ὃ ἐκλαλήσω πρὸς ὑμᾶς πᾶν τὸ ἀπόρρητον. οὐκ οἶδα, εἴτε ἄγροικον, εἴτε ἐλεύθερον, ἔπαθον δ' οὖν. ᾐσχύνθην ὑπὲρ τῶν ἄλλων, ὅσοι μηδὲν τῶν πολλῶν ὄντες βελτίους, μέγα δ' οὖν εἰ καὶ μὴ πολλῷ χείρους, ἀνίπτοις χερσίν, ὃ δὴ λέγεται, καὶ ἀμυήτοις ψυχαῖς, τοῖς ἁγιωτάτοις ἑαυτοὺς ἐπεισάγουσι, καὶ πρὶν ἄξιοι γενέσθαι προσιέναι τοῖς ἱεροῖς, μεταποιοῦνται τοῦ βήματος, θλίβονταί τε καὶ ὠθοῦνται περὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, ὥσπερ οὐκ ἀρετῆς τύπον, ἀλλ' ἀφορμὴν βίου τὴν τάξιν ταύτην εἶναι νομίζοντες, οὐδὲ λειτουργίαν ὑπεύθυνον, ἀλλ' ἀρχὴν ἀνεξέταστον. καὶ εἰσὶ σχεδόν τι πλείους κατ' ἀριθμόν, ἢ ὁπόσων ἄρχουσι. δείλαιοι τῆς εὐσεβείας, καὶ ἄθλιοι τῆς λαμπρότητος. ὥστε ἔμοιγε δοκοῦσι προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ τοῦ κακοῦ, μηδὲ ἔχειν λοιπὸν ὧν ἄρξουσι, πάντων διδασκόντων, ἀντὶ τοῦ διδακτοὺς εἶναι Θεοῦ, ὥς φησιν ἡ ἐπαγγελία, καὶ πάντων προφητευόντων. ὥστε εἶναι καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις, κατὰ τὴν παλαιὰν ἱστορίαν καὶ παροιμίαν. οὐδὲ γὰρ οὕτω πολὺ κατ' οὐδένα καιρὸν οὔτ' ἔστιν, οὔτ' ἐγένετο, ἄλλοτε ἄλλων ἀκμαζόντων τε καὶ ληξάντων, ὡς νῦν Χριστιανοῖς τὰ τοιαῦτα καὶ ὀνείδη καὶ ἁμαρτήματα. ὧν εἰ καὶ στῆσαι τὴν φορὰν κρεῖσσον ἢ καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ τό γε μισεῖν καὶ αἰσχύνεσθαι, μέρος εὐσεβείας οὐ τὸ σμικρότατον. ὃ δὲ τελευταῖον καὶ μεῖζον τῶν εἰρημένων (εἶμι γὰρ ἐπ' αὐτὸ ἤδη τὸ κεφάλαιον τοῦ λόγου, καὶ οὐ ψεύσομαι, οὐδὲ γὰρ θέμις, τοῖς περὶ τηλικούτου κινουμένοις τοῦ λόγου) οὐκ ᾤμην ἴσον εἶναι, οὐδὲ νῦν οἴομαι, ποίμνης ἄρχειν ἢ βουκολίου, καὶ ἀνθρώπων ἐπιστατεῖν ψυχαῖς. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐξαρκεῖν, ὅτι παχύτατον ἀποδεῖξαι τὸ βουκόλιον, ἢ τὸ ποίμνιον. καὶ πρὸς τοῦτο ὁρῶν, ὅ, τι βουκόλος ἢ ὁ ποιμήν, τῶν τε χωρίων ἐπισκέψεται τὰ ἔνυδρα καὶ ἐπίνομα, ἐλάσει τε καὶ ἐξελάσει ἀπό τε νομῶν καὶ ἐπὶ νομάς, ἀναπαύσει τε καὶ ἀφυπνίσει καὶ ἀνακλίσει, ὀλίγα μὲν τῇ βακτηρίᾳ, τὰ πολλὰ δὲ τῇ σύριγγι. ἄλλο δὲ οὐδὲν ἔργον εἶναι τῷ ποιμένι ἢ τῷ βουκόλῳ, πλὴν ὅσον βραχέα προσπολεμῆσαι τοῖς λύκοις, καί που τι καὶ ἀρρωστοῦν ἐπισκέψασθαι. τὰ πολλὰ δὲ αὐτοῦ μελήσει δρῦς, καὶ σκιά, καὶ δόνακες, καὶ ἐν καλῷ τῆς πόας κατακλιθῆναι, καὶ ἐπὶ ψυχρὸν ὕδωρ, καὶ ὑπὸ ταῖς αὔραις σχεδιάσαι στιβάδας, καί που τι καὶ ἐρωτικὸν ᾆσαι μετὰ τοῦ κισσυβίου, καὶ προσλαλῆσαι τοῖς βουσὶν ἢ τῇ ποίμνῃ, καὶ τούτων αὐτῶν θοινήσασθαι

ἢ ἀποδόσθαι

ἢ ἀγνοεῖσθαι τὸ πόταπον. ἀρετῆς δὲ οὐδεὶς πω ποιμνίων ἢ βουκολίων ἐφρόντισεν. τίς γὰρ καὶ ἀρετὴ τούτων; ἢ τίς τῶν ἐκείνοις καλὸν πρὸ τῆς ἰδίας ἡδονῆς ἐσκέψατο; ἀνθρώπῳ δὲ, χαλεποῦ ὄντος τοῦ εἰδέναι ἄρχεσθαι, κινδυνεύει πολλῷ χαλεπώτερον εἶναι τὸ εἰδέναι ἄρχειν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα δὴ ἀρχὴν ταύτην τὴν ἡμετέραν, τὴν ἐν νόμῳ θείῳ, καὶ πρὸς θεὸν ἄγουσαν, ἧς ὅσον τὸ ὕψος καὶ τὸ ἀξίωμα, τοσοῦτος καὶ ὁ κίνδυνος περί γε νοῦν ἔχοντι. ὃν γε πρῶτον μὲν δεῖ ἤσει καθάπερ ἄργυρον ἢ χρυσὸν πανταχόθεν στρεφόμενον, καὶ ἐν παντοίοις καιροῖς τε καὶ πράγμασι, μηδαμοῦ κίβδηλον ἠχεῖν, ἢ ὑπόχαλκον, μηδ' ἔτι φέρειν ἐν ἑαυτῷ περὶ ὕλης τῆς χείρονος, καὶ δοκιμωτέρου πυρὸς ἀξίας. ἢ τοσούτῳ μεῖζον ἔσται κακὸν, ὅσῳ περ ἂν ἄρχῃ πλειόνων. εἴπερ καὶ μείζων τῆς περὶ ἓν ἱσταμένης πονηρίας, ἡ εἰς πολλοὺς ὁδεύουσα. οὐ γὰρ οὕτως οὐδὲ δευσοποιοῦ βαφῆς μεταλαμβάνει ῥᾳδίως ὕφασμα, οὔ τι δυσέκδυτον ἢ τῆς ἐναντίας πλησιάζει, οὔτε νοσερά τις οὕτως εὐκόλως ἀναχεῖται εἰς τὰ ἄδρα, καὶ διὰ τοῦ ἀέρος ὁμιλεῖ τοῖς ζῴοις ἀτμὶς, ὃ δὴ λοιμὸς ἐστί τε καὶ ὀνομάζεται, ὡς φιλεῖ τάχιστα τῆς τοῦ προεστῶτος κακίας ἀναπίμπλασθαι τὸ ὑπήκοον, καὶ πολλῷ γε ῥᾷον, ἢ τῆς ἐναντίας, τῆς ἀρετῆς. τοῦτο γάρ ἐστιν ᾧ μάλιστα πλεονεκτεῖ τὴν καλοκαγαθίαν ἡ πονηρία, καὶ ὃ μάλιστα ἐγὼ δυσχεραίνω κατανοῶν. ὅτι εὐζήλωτον μέν τι καὶ πρόχειρον πρᾶγμα ἡ μοχθηρία. καὶ οὐδὲν οὕτω ῥᾴδιον, ὡς τὸ γενέσθαι κακὸν, καὶ εἰ μὴ τύχοι πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἄγων μηδείς. σπάνιον δὲ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ κτῆσις καὶ προσαυτοῦ, κἂν εἰ πολὺ τὸ μεθέλκον εἴη καὶ προκαλούμενον. καὶ τοῦτό ἐστιν, ὅ μοι δοκεῖ καὶ ὁ μακαριώτατος Ἀγγαῖος κατανοήσας, ἐπὶ τὴν θαυμασίαν ἐκείνην ἐλθεῖν, καὶ ἀληθεστάτην εἰκόνα. ἐρωτήσατε ἱερεῖς νόμον, λέγων, εἰ κρέας ἅγιον ἐν ἱματίῳ βρωτοῦ τινος, ἢ ποτοῦ, ἢ σκευῶν ἁψάμενον, εὐθὺς ἁγιάσει τὸ πλησιάζον. τῶν δὲ ἀποφησάντων, ἐρωτήσατε πάλιν, εἰ καὶ ἀκαθαρσία τούτων τι προσομιλήσαι, μὴ πρᾶγμα μετέβαλε τοῦ μιάσματος. ὡς ἐρούντων γε μεταλαμβάνειν, καὶ μὴ καθαρὸν μένειν τῇ κοινωνίᾳ. τί τοῦτο λέγων; ὅπερ ὁ ἐμὸς λόγος, ὅτι δυσληπτὸν μὲν τὸ ἀγαθὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ὥσπερ τὸ πῦρ ὕλῃ τῇ ὑγροτέρᾳ. ἕτοιμοι δὲ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ μετουσίαν οἱ πλεῖστοι καὶ ἐπιτήδειοι. καλάμη τις πρὸς σπινθῆρα, οἶμαι, καὶ ἄνεμον ῥᾳδίως ἐξαπτομένη καὶ δαπανωμένη διὰ ξηρότητα. θᾶττον γὰρ ἄν τις ὀλίγης κακίας μεταλάβοι πλουσίως, ἢ ἀρετῆς βαθείας κατὰ μικρόν. ἐπεὶ καὶ μέλιτι μὲν, μικρὸν ἀψίνθιον τάχιστα μεταδίδωσι τοῦ πικροῦ. μέλι δὲ, οὐδὲ τὸ διπλάσιον, ἀψινθίῳ τῆς ἑαυτοῦ γλυκύτητος. καὶ μικρά μὲν ἀποσπασθεῖσα ψηφὶς, ποταμὸν ὅλον ἐλκύσειεν ἂν ἐπὶ τὸ πρανὲς, ἐπισχεῖν δὲ ἢ ἀνακόψαι, μόλις ἂν δυνηθείη καὶ τὸ καρτερώτατον ἔρυμα. πρῶτον μὲν δὴ τοῦτο, ὧν εἴπομεν, εὐλαβεῖσθαι ἄξιον. μὴ φανώμεθα τῆς θαυμασίας ἀρετῆς κακοὶ ζωγράφοι, μᾶλλον δὲ ζωγράφων οὐ φαῦλοι τινες, τῶν δὲ πολλῶν φαῦλοι ἀρχέτυποι. ἢ τὸ τῆς παροιμίας, μὴ πόῤῥω θέωμεν, ἄλλων ἰατρεύειν ἐπιχειροῦντες, αὐτοὶ βρύοντες ἕλκεσι. δεύτερον δὲ, εἰ καί τις ἁγνὸν ἑαυτὸν ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας τηρήσειεν, ἢ ὡς μάλιστα, οὐκ οἶδα μὲν, εἰ καὶ τοῦτο αὔταρκες τῷ μέλλοντι τοὺς ἄλλους παιδεύειν πρὸς ἀρετήν. οὐ γὰρ μὴ κακὸν εἶναι δεῖ μόνον τὸν τοῦτο πεπιστευμένον (τοῦτο μὲν γὰρ καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρα τοῖς πολλοῖς αἴσχιστον) ἀλλὰ καὶ τῷ ἀγαθῷ διαφέροντα, κατὰ τὴν ἐκκλίνειν ἀπὸ κακοῦ, τε ποιεῖν ἀγαθὸν κελεύουσαν ἐντολήν. οὐδὲ τοὺς φαύλους ἐξαλείψαι τῆς ψυχῆς τύπους μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀμείνους ἐγγράφεσθαι, ὡς πλέον κατ' ἀρετὴν προέχειν, ἢ ὁπόσον περιέστιν ἀξιώματι. καὶ μηδὲν μέτρον εἰδέναι τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀναβάσεως. μηδὲ κέρδος μᾶλλον τὸ κρατηθὲν, ἢ ζημίαν τὸ διαφεῦγον. ἀλλ' ἐπίβασιν ἀεὶ ποιεῖσθαι τὸ ἐν ποσὶ τοῦ ἑξῆς, καὶ μὴ μέγα νομίζειν, ἂν τῶν πολλῶν διαφέρωμεν, ἀλλὰ ζημίαν, ἂν τῆς ἀξίας ἀπολειπώμεθα. καὶ τῇ ἐντολῇ παραμετρεῖν, ἀλλὰ μὴ τοῖς πέλας, τὰ κατορθούμενα, ἄν τε ὦσι κακοὶ, ἄν τε ἀρετῆς ἐπὶ ποσὸν ἥκοντες. καὶ μικροῖς σταθμοῖς ταλαντεύειν τὴν ἀρετὴν, τῷ μεγίστῳ, τε παρ' οὗ τὰ πάντα, καὶ εἰς ὃν τὰ πάντα χρεωστουμένην. μηδὲ τὰ αὐτὰ πᾶσιν ἁρμόζειν οἴεσθαι. ὥσπερ οὐδὲ ἡλικίαι πᾶσιν αἱ αὐταὶ, οὐδὲ προσώπων χαρακτῆρες, οὐδὲ ζώων φύσεις, οὐδὲ γῆς ποιότητες, οὐδὲ κάλλη τε καὶ μεγέθη λαμπτήρων. ἀλλ' ἡγεῖσθαι ἰδιώτου μὲν εἶναι κακίαν, τὸ φαῦλα πράσσειν, καὶ ὅσα κολάσεως ἄξια, ὧν τε ὁ νόμος βαρὺς δεσπότης. ἄρχοντος δὲ, ἢ προεστῶτος, τὸ μὴ ὡς ἄριστον εἶναι, καὶ ἀεὶ τῷ καλῷ προβαίνοντα, εἴπερ μέλλοι περιουσίᾳ τῆς ἀρετῆς ἕλξειν τοὺς πολλοὺς εἰς τὸ μέτριον, καὶ μὴ βίᾳ κατάρξειν, ἀλλὰ πειθοῖ προσάξεσθαι. τὸ μὲν γὰρ ἀκούσιον, πρὸς τῷ τυραννικὸν εἶναι τε οὐκ ἐπαινετὸν, οὐδὲ μόνιμον. φιλεῖ γὰρ τὸ βιασθὲν, ὥσπερ φυτὸν βίᾳ χερσὶ μετασπώμενον, εἰς ἑαυτὸ πάλιν, ἀφεθὲν ἀνατρέχειν. τὸ δὲ ἐκ προαιρέσεως, ἐννομώτατόν τε ἅμα καὶ ἀσφαλέστατον, εὐνοίας δεσμῷ τηρούμενον. ὅθεν δὴ καὶ μάλιστα ποιμαίνειν τὸ ποίμνιον ἑκουσίως, ἀλλὰ μὴ ἀναγκαστῶς, ὁ ἡμέτερος διακελεύεται νόμος, καὶ νομοθέτης. ἀλλ' ἔστω τις μήτε κακὸς, καὶ ἀρετῆς ἥκων εἰς τὸ ἀκρότατον. οὐχ ὁρῶ τίνα λαβὼν ἐπιστήμην, ἢ ποίᾳ δυνάμει πιστεύσας, ταύτην ἂν θαῤῥοίη τὴν προστασίαν, τῷ ὄντι γὰρ αὕτη μοι φαίνεται τέχνη τις εἶναι τεχνῶν, καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν,

ἄνθρωπον

ἄνθρωπον ἄγειν, τὸ πολυτροπώτατον τῶν ζώων, καὶ ποικιλώτατον. γνοίη δ' ἄν τις, τῇ τῶν σωμάτων θεραπείᾳ, τὴν τῶν ψυχῶν ἰατρείαν ἀντεξετάσας. καὶ ὅσῳ μὲν ἐργώδης ἐκείνη καταμαθὼν, ὅσῳ δὲ ἡ καθ' ἡμᾶς ἐργωδεστέρα προσεξετάσας, καὶ τῇ φύσει τῆς ὕλης, καὶ τῇ δυνάμει τῆς ἐπιστήμης, καὶ τῷ τέλει τῆς ἐνεργείας τιμιωτέρα. ἡ μὲν γὰρ περὶ σώματα πονεῖται, καὶ τὴν ἐπίκηρον ὕλην καὶ κάτω ῥέουσαν, πάντως λυθησομένην καὶ πεισομένην τὸ ἑαυτῆς, κἂν νῦν τῇ συμμαχίᾳ τῆς τέχνης καταχρατῇ τῆς ἐν αὐτῇ στάσεως. ἢ γὰρ νόσος ἢ χρόνος ἔλυσεν, εἴξασαν τῇ φύσει, καὶ τοὺς ἰδίους ὅρους οὐχ ὑπερβαίνουσαν. τῇ δὲ, περὶ ψυχὴν ἡ σπουδὴ, τὴν ἐκ Θεοῦ καὶ θείαν, καὶ τῆς ἄνωθεν εὐγενείας μετέχουσαν, καὶ πρὸς ἐκείνην ἐπειγομένην, εἰ καὶ τῷ χείρονι συνεδέθη. τάχα μὲν καὶ δι' ἄλλας αἰτίας, ἃς μόνος οἶδεν ὁ συνδήσας Θεὸς, καὶ εἴ τις ἐκ Θεοῦ τὰ τοιαῦτα ἐσοφίσθη μυστήρια. ὅσον δ' οὖν ἐμὲ γινώσκειν, καὶ τοὺς κατ' ἐμὲ, δυοῖν ἕνεκεν. ἑνὸς μὲν, ἵνα δι' ἀγῶνος καὶ πάλης τῆς πρὸς τὰ κάτω, τῆς ἄνω δόξης κληρονομήσειεν. ὥσπερ χρυσὸς τῷ πυρὶ, τοῖς τῇδε βασανισθεῖσα. καὶ ἀρετῆς ἆθλον, ἀλλὰ μὴ Θεοῦ δῶρον μόνον ἔχῃ τὰ ἐλπιζόμενα. καὶ τοῦτο δὲ ἦν ἄρα τῆς ἄκρας ἀγαθότητος, ποιῆσαι τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡμέτερον, οὐ φύσει μόνον κατασπειρόμενον, ἀλλὰ καὶ προαιρέσει γεωργούμενον, καὶ τοῖς ἐπ' ἄμφω τοῦ αὐτεξουσίου κινήμασιν. ἑτέρου δὲ πάλιν, ὡς ἂν καὶ τὸ χεῖρον ἑλκύσειε πρὸς ἑαυτὴν καὶ ἄνω θείη, λύσασα κατὰ μικρὸν τοῦ πάχους, ἵν' ὅπερ ἐστὶ Θεὸς ψυχῇ, τοῦτο ψυχὴ σώματι γένηται, παιδαγωγήσασα δι' ἑαυτῆς τὴν ὑπηρέτιν ὕλην, καὶ οἰκειώσασα Θεῷ τὸ ὁμόδουλον. χώρας, καὶ καιροὺς, καὶ ἡλικίας, καὶ ὥρας, καὶ τὰ τοιαῦτα ὁ ἰατρὸς ἐπισκέψεται, φαρμακεύσει τε καὶ διαιτήσει, καὶ τηρήσει τὰ βλαβερὰ, ὡς ἂν μὴ ἀντιβῆναι τῇ τέχνῃ τὰς τῆς ἀῤῥωστίας ἐπιθυμίας. καί που καὶ καύσεσι, καὶ τομαῖς, καὶ τοῖς αὐστηροτέροις τῆς θεραπείας, ἔστιν ὅτε καὶ ἐφ' ὧν χρήσεται. ὧν οὔπω τοσοῦτον οὐδὲν, κἂν ἐπίπονα σφόδρα καὶ χαλεπὰ φαίνηται, ὅσον ἤθη καὶ πάθη, καὶ βίους καὶ προαιρέσεις, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον τῶν ἐν ἡμῖν, κατοπτεῦσαί τε καὶ ἰατρεῦσαι. καὶ πᾶν ὅσον θηριῶδες καὶ ἄγριον ἐξορίσαντας τῆς συζυγίας τῆς ὑμετέρας, πᾶν ὅσον ἥμερον καὶ Θεῷ φίλον ἀντεισαγαγεῖν τε καὶ βεβαιώσασθαι. καὶ βραβεῦσαι δικαίως ψυχῇ τε καὶ σώματι, μὴ τῷ χείρονι τὸ κρεῖσσον δυναστεύεσθαι συγχωρήσαντας, ἥπερ ἀδικιῶν ἡ μεγίστη. τῷ δὲ ἄρχοντί τε καὶ ἡγεμονικῷ τὸ τῇ φύσει δεύτερον ὑποτάξαντας, ὅσπερ δὴ νόμος Θεοῦ καὶ κάλλιστα ἔχων ἐπὶ πάσης αὐτοῦ τῆς κτίσεως, ὅση τε ὁρατὴ, καὶ ὅση ὑπὲρ τὴν αἴσθησιν. σκοπῶ δὲ κἀκεῖνο, τῶν ἐκείνων μὲν ὧν ἀπηριθμησάμην ἕκαστον, ὡς τῶν θεραπευτῶν τηρούμενον ὅπως ἔχει φύσεως, οὕτω μένει, καὶ οὐδὲν ἀντιτεχνᾶται περὶ ἑαυτοῦ πανούργως, οὐδὲ ἀντισοφίζεται τοῖς παρὰ τῆς τέχνης προσαγομένοις, ἀλλὰ καὶ περιΐστησι μᾶλλον τὴν ὕλην ἡ ἰατρεία, πλὴν εἴπου βραχεῖά τις παρεμπέσοι τοῦ κάμνοντος ἀταξία, ἣν καὶ φυλάξαι καὶ ἀνακόψαι οὐ χαλεπόν. ἡμῖν δὲ ἡ σύνεσις, καὶ τὸ φίλαυτον, καὶ τὸ νικᾶσθαι ῥᾳδίως μήτε εἰδέναι, μήτε ἀνέχεσθαι μέγιστον πρὸς ἀρετήν ἐστιν ἐμπόδιον, καὶ οἷόν τις παράταξις κατὰ τῶν συμμαχούντων γίνεται. καὶ ὅσην εἰσφέρειν ἔδει σπουδὴν, γυμνοῦν τὴν νόσον τοῖς θεραπεύουσιν, τοσαύτην ὥστε τὴν ἰατρείαν φεύγειν εἰσφερόμεθα, καὶ ἐσμὲν ἀνδρεῖοι καθ' ἑαυτῶν, καὶ κατὰ τῆς ὑγείας ἡμῶν ἐπιστήμονες. ἢ γὰρ δουλοπρεπῶς τὴν ἁμαρτίαν ἐκλέψαμεν, ὥσπερ τι πάθος ὕπουλον καὶ κακόηθες ἐν τῷ βάθει τῆς ψυχῆς συγκαλύπτοντες, ὡς καὶ τὸν μέγαν λήσοντες ὀφθαλμὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δίκης, κἂν τοὺς ἀνθρώπους λάθωμεν, ἢ προφασιζόμεθα προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, λόγους συνηγόρους τοῖς πάθεσιν ἀνευρίσκοντες, ἢ τὰς ἀκοὰς ἀποφράξαντες, ἀσπίδος κωφῆς, καὶ τὰ ὦτα βυούσης τρόπον, μὴ ἀκοῦσαι φωνῆς ἐπᾳδόντων φιλονικοῦμεν, μηδὲ φαρμακευθῆναι σοφίας φαρμάκοις, οἷς ἀῤῥωστία ψυχῆς θεραπεύεται. ἢ τὸ πλεῖστον, οἵ γε τολμηρότεροι ἡμῶν καὶ γενναιότεροι, καὶ φανερῶς ἀναισχυντοῦμεν πρός τε τὴν ἁμαρτίαν καὶ τοὺς ταύτης θεραπευτὰς, γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, τὸ δὴ λεγόμενον, χωροῦντες πρὸς πᾶσαν παρανομίαν. ὢ τῆς παραπληξίας, ἢ εἴ τι ἄλλο τῷ τοιούτῳ πάθει κυριώτερον ὄνομα. καὶ οὓς ἀγαπᾶν ὡς εὐεργέτας ἐχρῆν, τούτους ὡς ἐχθροὺς ἀμυνόμεθα, μισοῦντες ἐν πύλαις ἐλέγχοντας, καὶ λόγον ὅσιον βδελυσσόμενοι. καὶ οἰόμεθα μᾶλλον πολεμήσειν τοὺς ἡμῖν εὔνους, ἂν ὅτι πλεῖστα ἡμᾶς αὐτοὺς κακῶς δράσωμεν. ὥσπερ οἱ τῶν ἰδίων σαρκῶν ἁπτόμενοι, τὰς τῶν πέλας δαπανᾶν νομίζοντες. ταῦτά ἐστιν, οἷς ἐγὼ τὴν καθ' ἡμᾶς ἰατρικὴν, τῆς περὶ τὰ σώματα ἐργωδεστέραν τίθημι μακρῷ, καὶ διὰ τοῦτο τιμιωτέραν. καὶ ὅτι ἐκείνη μὲν ὀλίγα τῶν ἐν τῷ βάθει κατοπτεύουσα, περὶ τὰ φαινόμενα ἡ πλείων τῆς πραγματείας. ἡμῖν δὲ περὶ τὸν κρυπτὸν τῆς καρδίας ἄνθρωπον ἡ πᾶσα θεραπεία τε καὶ σπουδὴ, καὶ πρὸς τὸν ἔνδοθεν ἡμῖν ἀντιπολεμοῦντα καὶ ἀντιπαλαίοντα ἡ μάχη, ὃς ἡμῖν αὐτοῖς ὅπλοις καθ' ἡμῶν χρώμενος, τὸ δεινότατον, τῷ τῆς ἁμαρτίας θανάτῳ δίδωσι. πρὸς οὖν ταῦτα, πολλῆς μὲν καὶ παντελοῦς τῆς πίστεως, μείζονος δὲ τῆς παρὰ Θεοῦ συνεργίας, οὐκ ὀλίγης δὲ τῆς ἡμετέρας ἀντιτεχνήσεως, ὥς γε ἐμαυτὸν πείθω, χρεία, τῆς καὶ λό-

γῳ καὶ λόγῳ θεωρουμένης, ἔτι καὶ προσαγομένης, εἰ δεῖ καλῶς ἡμῖν θεραπεύεσθαι καὶ ἀνακαθαίρεσθαι, καὶ ὡς πλείστου ἀξίας εἶναι τὸ τιμιώτατον ὧν ἔχομεν, τὰς ψυχάς. τό γε μὴν ἀμφοτέρων τῶν θεραπειῶν τέλος, τοῦτο γάρ ἡμῖν εἰς τὴν ἐξέτασιν ἔτι λείπεται, τῇ μὲν ὑγίειαν ἢ εὐεξίαν σαρκὸς, ἢ οὖσαν φυλάξαι, ἢ ἀπελθοῦσαν ἀνακαλέσασθαι, ὧν οὔπω δῆλον, εἴ τι συνοίσει τοῖς κεκτημένοις. ἐπεὶ καὶ τὰ ἐναντία πολλάκις πλέον τοὺς ἔχοντας ὤνησεν, ὥσπερ πενία τε καὶ πλοῦτος, δόξα τε καὶ ἀδοξία, ταπεινότητος καὶ λαμπρότητος, καὶ ὅσα ἐν μέσῳ κείμενα κατὰ τὴν φύσιν, καὶ οὐδὲν μᾶλλον τῇδε ἢ τῇδε νεύοντα, τῇ χρήσει καὶ τῇ προαιρέσει τῶν κεκτημένων τὸ βέλτιον ἢ τὸ χεῖρον λαμβάνει. τῇ δὲ τὸ προκείμενον, πτερῶσαι ψυχὴν, καὶ ἁρπάσαι κόσμου, καὶ δοῦναι Θεῷ. καὶ τὸ κατ' εἰκόνα, ἢ μένον τηρῆσαι, ἢ κινδυνεῦον χειραγωγῆσαι, ἢ διαῤῥυὲν ἀνασώσασθαι, ἐνοικίσαι τε τὸν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις διὰ τοῦ πνεύματος, καὶ τὸ κεφάλαιον θεὸν ποιῆσαι καὶ τῆς ἄνω μακαριότητος, τὸν τῆς ἄνω συντάξεως. τοῦτο ἡμῖν ὁ παιδαγωγὸς βούλεται νόμος. τοῦτο οἱ μέσοι Χριστοῦ καὶ νόμου προφῆται. τοῦτο ὁ τοῦ πνευματικοῦ νόμου τελειωτὴς καὶ τὸ τέλος, Χριστός. τοῦτο ἡ κενωθεῖσα θεότης. τοῦτο ἡ προσληφθεῖσα σάρξ. τοῦτο ἡ καινὴ μίξις θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἓν ἐξ ἀμφοῖν, καὶ δι' ἑνὸς ἀμφότερα. διὰ τοῦτο θεὸς σαρκὶ διὰ μέσης ψυχῆς ἀνεκράθη, καὶ συνεδέθη τὰ διεστῶτα τῇ πρὸς ἄμφω τοῦ μεσιτεύοντος οἰκειότητι, καὶ πάντα ὑπὲρ πάντων ἦλθεν εἰς ἕν, καὶ ὑπὲρ ἑνὸς τοῦ προπάτορος ἡ ψυχὴ, διὰ τὴν παρακούσασαν. ἡ σὰρξ διὰ τὴν ὑπουργήσασαν καὶ συγκατακριθεῖσαν, ἡ μὲν ψυχὴν, ἡ δὲ σάρκα. ὁ Χριστὸς, διὰ τὸν Ἀδὰμ τὸν γενόμενον ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ὁ κρείσσων ἁμαρτίας καὶ ὑψηλότερος. διὰ τοῦτο ἀντεισήχθη τῷ παλαιῷ τὸ νέον, καὶ διὰ πάθους ὁ παθὼν ἀνεκλήθη. καὶ ὑπὲρ ἑκάστου τῶν ἡμετέρων, ἕκαστον τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀντεδόθη. καὶ γέγονε καινὸν τὸ μυστήριον, ἡ περὶ τὸν πεσόντα δι' ἀπείθειαν ἐκ φιλανθρωπίας οἰκονομία. διὰ τοῦτο γέννεσις καὶ παρθένος. διὰ τοῦτο φάτνη καὶ Βηθλεέμ. ἡ γέννησις, ὑπὲρ τῆς πλάσεως. ἡ παρθένος, ὑπὲρ τῆς γυναικός. ἡ Βηθλεὲμ, διὰ τὴν Ἐδέμ. ἡ φάτνη, διὰ τὸν παράδεισον. τὰ μικρὰ καὶ φαινόμενα, ὑπὲρ τῶν μεγάλων καὶ κρυπτομένων. διὰ τοῦτο ἄγγελοι δοξάζοντες τὸν οὐράνιον, εἶτα ἐπίγειον, καὶ ποιμένες δόξαν ὁρῶντες ἐπὶ τοῦ ἀμνοῦ καὶ ποιμένος. καὶ ἀστὴρ ἡγούμενος, καὶ μάγοι προσκυνοῦντες καὶ δωροφοροῦντες, ἵν' εἰδωλολατρία καταλυθῇ. διὰ τοῦτο Ἰησοῦς βαπτιζόμενος, καὶ ἄνωθεν μαρτυρούμενος, καὶ νηστεύων, καὶ πειραζόμενος, καὶ νικῶν τὸν πειράζοντα. διὰ τοῦτο δαίμονες ἐλαυνόμενοι, καὶ νόσοι θεραπευόμεναι, καὶ τὸ μέγα κήρυγμα μικροῖς ἐγχειριζόμενον καὶ κατορθούμενον. διὰ τοῦτο ἔθνη φρυασσόμενα, καὶ λαοὶ μελετῶντες κενά. διὰ τοῦτο ξύλον κατὰ τοῦ ξύλου, καὶ κατὰ τῆς χειρὸς χεῖρες. τῆς ἀκρατῶς ἐκταθείσης, αἱ γενναίως ταθεῖσαι. τῆς ἀνειμένης, αἱ τοῖς ἥλοις δεθεῖσαι. τῆς ἐκβαλούσης Ἀδὰμ, αἱ τὰ πέρατα οἰκειούμεναι. διὰ τοῦτο ὕψος κατὰ τοῦ πτώματος, καὶ χολὴ κατὰ τῆς γεύσεως, καὶ στέφανος ἀκάνθινος κατὰ τοῦ πονηροῦ κράτους, καὶ θάνατος κατὰ τοῦ θανάτου, καὶ σκότος ὑπὲρ τοῦ φωτὸς, καὶ ταφὴ κατὰ τῆς εἰς γῆν ἀναστροφῆς, καὶ ἀνάστασις ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως. ταῦτα πάντα παιδαγωγία τις ἦν περὶ ἡμᾶς τοῦ θεοῦ, καὶ τῆς ἀσθενείας ἰατρεία τῆς ἡμετέρας, τὸν παλαιὸν Ἀδὰμ ὅθεν ἐξέπεσεν ἐπανάγουσα, καὶ ἐπὶ ξύλῳ τῆς ζωῆς προσάγουσα, οὗ τὸ ξύλον ἡμᾶς τῆς γνώσεως, οὐ κατὰ καιρὸν, οὐδὲ ἐπιτηδείως μεταληφθὲν ἠλλοτρίωσεν. ταύτης ἡμεῖς τῆς θεραπείας ὑπηρέται καὶ συνεργοὶ, ὅσοι τῶν ἄλλων προκαθεζόμεθα. οἷς μέγα μὲν τὸ τὰ ἴδια πάθη καὶ ἀῤῥωστήματα καὶ γινώσκειν καὶ θεραπεύειν. μᾶλλον δὲ οὔπω μέγα, πλεῖστον λέγειν ἡμᾶς ἡ τῶν πολλῶν κακία πέπεικεν, τῶν ἐπὶ ταύτης ὄντων τῆς τάξεως, πολλῷ δὲ μᾶλλον τὸ τὰ τῶν ἄλλων ἰᾶσθαι δύνασθαι καὶ ἀνακαθαίρειν ἐπιστημόνως, καὶ ὡς ἂν ἀμφοτέροις λυσιτελοίη, τοῖς τε τῆς θεραπείας χρῄζουσιν, καὶ τοῖς ἰατρεύειν πεπιστευμένοις. εἶτα οἱ μὲν τῶν σωμάτων θεραπευταὶ, πόνους τε καὶ ἀγρυπνίας καὶ φροντίδας ἃς ἴσμεν ἕξουσιν, καὶ τὸ ἐπ' ἀλλοτρίαις συμφοραῖς ἰδίας καρποῦσθαι λύπας, ὥς ἔφη τις τῶν παρ' ἐκείνοις σοφῶν. καὶ τὰ μὲν αὐτοὶ μοχθοῦντες καὶ ἀνευρίσκοντες, τὰ δὲ παρ' ἄλλων ἐρανιζόμενοι, καὶ συνεισφέροντες, προσποιοῦσι τοῖς δεομένοις. καὶ οὐδὲν οὔτω μικρὸν αὐτοῖς ἢ εὑρεθὲν ἢ διαφυγὸν, οὐδὲ τῶν ἐλαχίστων, ὡς μὴ μέγα πρὸς τὴν τῆς ὑγιείας ῥοπὴν, ἢ τοῦ κινδύνου τοὐναντίον παραλειφθῆναι. καὶ ταῦτα, ὑπὲρ τίνος, ἵνα ἄνθρωπος ζήσῃ πλείους τὰς ὑπὲρ γῆς ἡμέρας. καὶ οὗτος οὐδὲ τῶν ἐπιεικῶν ἴσως, ἀλλὰ καὶ τῶν μοχθηροτάτων, ᾧ πάλαι τεθνάναι ἴσως ἄμεινον ἦν ὅτι κακῷ, ἵνα τοῦ μεγίστου τῶν ἀῤῥωστημάτων, κακίας ἀπαλλαγῇ. εἰ δὲ καὶ τὰ κάλλιστα θεῖμεν, πόσον βιωσομένῳ; τὸν ἅπαντα χρόνον; ἢ τί τῆς ἐνταῦθα κερδανοῦντι ζωῆς; ἧς τὸ λυθῆναι ζητεῖν, τῶν καλῶν τὸ πρῶτον καὶ ἀσφαλέστατον ὡς ἐμοὶ δοκεῖν καὶ αἰδοῖος ὄντως ὑγιοῦς καὶ νῦν ἔχοντος. ἡμῖν δὲ οἷς ὁ κινδυνευόμενος ἐστὶν ἡ σωτηρία ψυχῆς τῆς μακαρίας τε καὶ ἀθανάτου, καὶ ἀθάνατα κολασθησομένης, ἢ ἐπαινεθησομένης διὰ κακίαν ἢ ἀρετήν, πόσον χρὴ δοκεῖν εἶναι τὸν ἀγῶνα, ἢ ὅσης δεῖν τῆς ἐπιστήμης, ἰατρεῦσαι καλῶς ἢ ἰατρευθῆναι; καὶ τὴν ζωὴν μεταθεῖναι; καὶ δοῦναι

τὸ χρῶ

τὸν χρώμενον τῷ πνεύματι; οὐ γὰρ τὴν αὐτὴν οὔτε λόγων, οὔτε ὁρμῶν, οὔτε τὸ θῆλυ τῷ ἄῤῥενι, οὔτε γῆρας νεότητι, οὔτε πενία πλούτῳ, οὔτε εὐθυμῶν ἀθυμοῦντι, οὔτε ὁ κάμνων τῷ ὑγιαίνοντι, ἄρχοντές τε καὶ ἀρχόμενοι, σοφοί τε καὶ ἀμαθεῖς, δειλοί τε καὶ θρασεῖς, ὀργίλοι καὶ πρᾶοι, κατορθοῦντες καὶ πταίοντες. κἂν ἔτι ἀκριβέστερον ἐξετάσῃς, ὅσον τὸ μέσον τῶν ἐν συζυγίαις πρὸς τοὺς ἀγάμους, κἀν τούτοις πάλιν, τῶν τῆς ἐρημίας πρὸς τοὺς κοινωνικοὺς καὶ μιγάδας. τῶν ἐξητασμένων καὶ διαβεβηκότων ἐν θεωρίᾳ, πρὸς τοὺς ἁπλῶς κατευθυνόντας. ἀστικῶν τε αὖ καὶ τῶν ἐκ τῆς ἀγροικίας, ἀκεραιοτέρων τε καὶ πανουργοτέρων. τῶν ἐν πράγμασι, πρὸς τοὺς ἡσυχάζοντας. τῶν μεταβολῇ πληγέντων, πρὸς τοὺς εὐοδουμένους καὶ ἀμαθεῖς τῶν χειρόνων. τούτων γὰρ ἕκαστοι πλέον ἀλλήλων εἰσὶν ὅτε ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ ταῖς ὁρμαῖς, ἢ κατὰ τὰς τῶν σωμάτων ἰδέας διαφέροντες. εἰ δὲ βούλει, τὰς τῶν στοιχείων μίξεις καὶ κράσεις ἐξ ὧν συνεστήκαμεν, οὐ ῥᾷστην ἔχουσι τῆς οἰκονομίας. ἀλλ' ὥσπερ τοῖς σώμασιν οὐ τὴν αὐτὴν φαρμακείαν τε καὶ τροφὴν προσφέρουσιν, ἄλλοις δὲ ἄλλην ἢ εὐεκτοῦσιν ἢ κάμνουσιν, οὕτω καὶ τὰς ψυχὰς διαφόρῳ λόγῳ καὶ ἀγωγῇ θεραπεύονται. μαρτυροῦσι δὲ τῆς θεραπείας, ὧν καὶ τὰ πάθη. τοὺς μὲν ἄγει λόγος, οἱ δὲ ῥυθμίζονται παραδείγματι. οἱ μὲν δέονται κέντρου, οἱ δὲ χαλινοῦ. οἱ μὲν γάρ εἰσι νωθεῖς, καὶ δυσκίνητοι πρὸς τὸ καλὸν, οὓς τῇ πληγῇ τοῦ λόγου διεγερτέον, οἱ δὲ θερμότεροι τοῦ μετρίου περὶ τὸ πνεῦμα καὶ δυσκάθεκτοι ταῖς ὁρμαῖς, καθάπερ πῶλοι γενναῖοι πόῤῥω τῆς νύσσης θέοντες, οὓς βελτίους ἂν ποιήσειεν, ἄγχων καὶ ἀνακόπτων ὁ λόγος. τοὺς μὲν ἔπαινος ὤνησε, τοὺς δὲ ψόγος. ἀμφότερα μετὰ τοῦ καιροῦ, ἢ τοὐναντίον, ἔβλαψεν ἔξω τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ λόγου. τοὺς μὲν παράκλησις κατορθοῖ, τοὺς δὲ ἐπιτίμησις. καὶ αὕτη, τοὺς μὲν ἐν τῷ κοινῷ διελεγχομένους, τοὺς δὲ κρύβδην νουθετουμένους. φιλοῦσι γοῦν οἱ μὲν καταφρονεῖν τῶν ἰδίᾳ νουθετημάτων, πλήθει καταγνώσεως σωφρονιζόμενοι. οἱ δὲ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐλέγχων ἀναισχυντεῖν, τῷ τῆς ἐπιτιμήσεως μυστηρίῳ παιδαγωγούμενοι, καὶ ἀντιδιδόντες τῆς συμπαθείας τὴν εὐπείθειαν. τῶν μὲν πάντα τηρεῖν ἐπιμελῶς ἀναγκαῖον μέχρι καὶ τῶν μικροτάτων, ὅσους τὸ οἴεσθαι λανθάνειν, ἐπειδὴ τοῦτο τεχνάζουσιν, ὡς σοφωτέρους ἐφύσησεν. τῶν δὲ, ἔστιν ἃ καὶ παρορᾶν ἄμεινον. ὥστε ὁρῶντας μὴ ὁρᾶν, καὶ ἀκούοντας μὴ ἀκούειν, κατὰ τὴν παροιμίαν. ἵνα μὴ πρὸς ἀπόνοιαν αὐτοὺς ἐρεθίζωμεν, περὶ φιλοπόνως τῶν ἐλέγχων καταβαπτίζοντες. καὶ τέλος, πρὸς πάντα ποιήσωμεν τολμηροὺς, τὸ τῆς πειθοῦς φάρμακον τῆς αἰδοῦς ἐκλύσαντες. καὶ μέν τοι καὶ ὀργιστέον ποτὲ οὐκ ὀργιζομένους, καὶ ὑπεροπτέον οὐχ ὑπερορῶντας, καὶ ἀπογνωστέον οὐκ ἀπογινώσκοντας, ἐὰν τοῦτο ἡ φύσις ἐπιζητῇ. τοὺς δ' ἄλλους ἐπιεικείᾳ θεραπευτέον καὶ ταπεινότητι, καὶ τῷ συμπροθυμεῖσθαι δὴ περὶ τὰς χρηστοτέρας ἐλπίδας. καὶ τοὺς μὲν νικᾷν, τῶν δὲ ἡττᾶσθαι πολλάκις λυσιτελέστερον. καὶ τὴν μὲν εὐπορίαν καὶ δυναστείαν, τῶν δὲ πενίαν ἢ δυσπραγίαν ἢ ἐπαινεῖν, ἢ ἀπεύχεσθαι. οὐ γὰρ ὥσπερ οὖν τῆς ἀρετῆς ἔχει καὶ τῆς κακίας, τὴν μὲν καλλίστην εἶναι καὶ ὠφελιμωτάτην ἀεὶ, καὶ πᾶσι, τὴν δὲ χειρίστην τε καὶ βλαβερωτάτην. οὕτω καὶ τῆς φαρμακείας τῆς ἡμετέρας, ὅτι καὶ τοῦτο, τοῦτο ὑγιαινότατον, ἢ ἐπισφαλέστατον ἀεὶ καὶ τοῖς αὐτοῖς ἀποδέδεικται. δι' ὃ τοῦτο αὐστηρὸν ἢ τοῦτο πρᾶον, ἢ τῶν ἄλλων ὧν ἀπηριθμησάμην ἕκαστον. ἀλλὰ τοῖς μὲν τοῦτο καλὸν καὶ χρήσιμον, τοῖς δὲ τοὐναντίον πάλιν, ὅπως ἂν οἶμαι συμπίπτωσιν οἵ τε καιροὶ καὶ τὰ πράγματα, καὶ οἱ τῶν θεραπευομένων ἐπιδέχωνται τρόποι. ἃ πάντα μὲν διελέσθαι λόγῳ καὶ συνιδεῖν ἐπὶ τὸ ἀκριβέστατον, ὥστε ἐν κεφαλαίῳ τὴν θεραπείαν περιλαβεῖν, ἀμήχανον, κἂν ἐπὶ πλεῖστον ἐξίκηταί τις ἐπιμελείας τε καὶ συνέσεως. αὐτῇ δὲ τῇ πείρᾳ αὐτοῦ τε τῶν πραγμάτων, τῷ θεραπευτῇ λόγῳ καὶ εἰδότι καταφαίνεται. καθόλου δὲ ἡμῖν ἐκεῖνο γνώριμον, ὅτι καθάπερ τοῖς ἐπὶ κάλω μετεώρου καὶ ὑψηλοῦ βαίνουσι, τῇδε ἢ τῇδε ἀποκλῖναι οὐκ ἀσφαλὲς, οὐδὲ εἰς μικρὸν φέρουσα ἡ ῥοπὴ κἂν μικρὰ φαίνηται, ἀσφάλεια δὲ αὐτοῖς ἡ ἰσοῤῥοπία καθίσταται. οὕτω κἀν τούτοις, ὁποτέρωσε νεύσει τις, εἴτε διὰ κακίαν, εἴτε δι' ἀμαθίαν, κίνδυνος, οὐχ ὁ τυχὼν, αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀγομένοις, τοῦ τῆς ἁμαρτίας πτώματος. ἀλλ' ὁδῷ βασιλικῇ πορευτέον ὄντως, καὶ περισκεπτέον, μήτε εἰς δεξιὰ, μήτε εἰς ἀριστερὰ, καθὼς αἱ παροιμίαι φασὶν, ἐκκλίνοντας. οὕτω μὲν δὴ τὰ τῶν παθῶν ἔχει τὴν ἡμετέραν, καὶ τοσοῦτον ἐνταῦθα τὸ ἔργον τοῦ ἀγαθοῦ ποιμένος, τῷ γνωστῶς γνωριζομένῳ ψυχαῖς ποιμνίου, καὶ ἀφηγουμένῳ κατὰ λόγον ποιμαντικῆς, τοῦ γε ὀρθῆς καὶ δικαίας καὶ τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος ἡμῶν ἀξίας. αὐτὴν δὲ τὴν τοῦ λόγου διανομὴν, ἵνα τελευταῖον εἴπω τὸ πρῶτον τῶν ἡμετέρων, τοῦ θείου λέγω καὶ ὑψηλοῦ, καὶ ὃν νῦν πάντες φιλοσοφοῦσιν, εἰ μέν τις ἄλλος θαῤῥεῖ καὶ πάσης διανοίας ὑπολαμβάνει, θαυμάζω τοῦτον ἐγὼ τῆς συνέσεως, ἵνα μὴ λέγω τῆς εὐηθείας. ἐμοὶ δ' οὖν πρᾶγμα φαίνεται, οὐ τῶν φαυλοτάτων, οὐδὲ ὀλίγου τοῦ πνεύματος, διδόναι κατὰ καιρὸν ἑκάστῳ τοῦ λόγου τὸ σιτομέτριον, καὶ οἰκονομεῖν ἐν κρίσει τὴν ἀλήθειαν τῶν ἡμετέρων δογμάτων, ὅσα περὶ κόσμον ἢ κόσμους πεφιλοσόφηται, περὶ ὕλης, περὶ ψυχῆς, περὶ νοῦ καὶ τῶν νοερῶν φύσεων, βελτιόνων τε καὶ χειρόνων, περὶ τῆς τὰ πάντα συνδεούσης τε καὶ διεξαγούσης προνοίας, ὅσα τε κατὰ λόγον ἀπαντᾶν δοκεῖ, καὶ ὅσα παρὰ λόγον τὸν

κάτω καὶ ἔτι ἀνθρώπινον, ἔπειτα ὅσα τε τῆς πρώτης ἡμῶν συστάσεως καὶ τῆς τελευταίας ἀναπλάσεως, τύπων τε καὶ ἀληθείας καὶ διαθηκῶν, καὶ Χριστοῦ παρουσίας πρώτης τε καὶ δευτέρας, σαρκώσεώς τε, καὶ παθήματος, καὶ ἀναλύσεως, ὅσα τε περὶ ἀναστάσεως, περὶ τέλους, περὶ κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως σκυθρωποτέρων καὶ ἐνδοξοτέρων. τὸ κεφάλαιον, ὅσα περὶ τῆς ἀρχικῆς καὶ βασιλικῆς καὶ μακαρίας τριάδος ὑποληπτέον, ὃς περὶ δὴ καὶ κινδύνων μέγιστος τοῖς φωτίζειν πεπιστευμένοις. ὡς μήτε εἰς μίαν ὑπόστασιν συναιρεθέντα τῷ λόγῳ διὰ πολυθείαν, ψιλὰ καταλείπειν ἡμῖν τὰ ὀνόματα, τὸν αὐτὸν πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα ὑπολαμβάνουσι. μήτε εἰς τρεῖς ἢ ἐκφύλους καὶ ἀλλοτρίας διαιρεθέντα, ἢ ἀτάκτους καὶ ἀνάρχους, καὶ δὴ εἰπεῖν, ἀντιθέους, πρὸς κακὸν ἴσον ἐκ τῶν ἐναντίων μεταπεσεῖν, ὥσπερ φυτοῦ διαστροφῆς ἐπὶ θάτερα πολὺ μετακλινομένης. τριῶν γὰρ ὄντων τῶν νῦν περὶ τὴν θεολογίαν ἀρρωστημάτων, ἀθεΐας καὶ ἰουδαϊσμοῦ καὶ πολυθείας, ὧν τῆς μὲν Σαβέλλιος προστάτης ὁ Λίβυς ἐγένετο, τῆς δὲ Ἄρειος ὁ Ἀλεξανδρεύς, τῆς δέ τινες τῶν ἄγαν παρ' ἡμῖν ὀρθοδόξων. τίς ὁ ἐμὸς λόγος; τῶν τριῶν ὅσον ἐστὶ βλαβερὸν διαφυγόντας, ἐν ὅροις μένειν τῆς εὐσεβείας. καὶ μήτε πρὸς τὴν Σαβελλίου ἀθεΐαν ἐκ τῆς καινῆς ταύτης ἀναλύσεως ἢ συνθέσεως ὑπαχθῆναι μὴ μᾶλλον ἓν τὰ πάντα, ἢ μηδὲν ἕκαστον εἶναι ὁριζομένους. φεύγει γὰρ εἶναι ὅπερ ἐστὶν εἰς ἄλληλα μεταχωροῦντα καὶ μεταβαίνοντα, ἢ σύνθετόν τινα καὶ ἄτοπον ἡμῖν θεόν, ὥσπερ τὰ μυθώδη τῶν ζώων σκιαγραφοῦντας καὶ ἀναπλάττοντας. μήτε τὰς φύσεις τέμνοντας κατὰ τὴν Ἀρείου καλῶς ὀνομασθεῖσαν μανίαν, εἰς ἰουδαϊκὴν πενίαν κατακλεισθῆναι καὶ φθόνον ἐπεισάγειν τῇ θείᾳ φύσει, μόνῳ τῷ ἀγεννήτῳ τὴν θεότητα περιγράφοντας, ὥσπερ δεδοικότας μὴ διαφθαρείη ἡμῖν ὁ θεός, θεοῦ πατὴρ ὢν ἀληθινοῦ καὶ ὁμοτίμου τὴν φύσιν. μήτε τρεῖς ἀρχὰς ἀλλήλαις ἀντεπεξαγούσας ἢ συνταττούσας, πολυαρχίαν εἰσάγειν Ἑλληνικήν, ἣν πεφεύγαμεν. μήτε εἰς τρεῖς ἐκφύλους καὶ ἀλλοτρίας διαιρεθέντα, ἀτάκτους καὶ ἀνάρχους, καὶ δὴ εἰπεῖν ἀντιθέους. δέον μήτε οὕτως εἶναί τινας φιλοπάτορας, ὡς καὶ τὸ εἶναι πατέρα περιαιρεῖν. τίνος γὰρ ἂν καὶ εἴη πατὴρ τοῦ υἱοῦ τῇ φύσει κεχωρισμένου καὶ ἀπεξενωμένου μετὰ τῆς κτίσεως; οὐ γὰρ τοῦτο υἱός, τὸ δὲ ἀλλότριον, ἢ συναλειφομένου πρὸς τὸν πατέρα καὶ συγχεομένου, τὸ δὲ εἰπεῖν καὶ συγχέοντος. μήτε πάλιν τοῦ φιλοχρίστων, ὡς μήτε τοῦτο φυλάττειν αὐτῷ, τὸ υἱῷ. τίνος γὰρ ἂν καὶ εἴη, μὴ πρὸς ἀρχὴν ἀναφερόμενος τὸν πατέρα; μήτε τῷ πατρὶ τὸ τῆς ἀρχῆς ἀξίωμα, τὸ ὡς πατρὶ καὶ γεννήτορι. μικρῶν γὰρ ἂν εἴη καὶ ἀναξίων ἀρχή, μᾶλλον δὲ μικρῶς τε καὶ ἀναξίως, μὴ θεότητος ὢν ἀρχὴ καὶ ἀγαθότητος, τῆς ἐν υἱῷ καὶ πνεύματι θεωρουμένης· τοῦ μὲν ὡς υἱῷ καὶ λόγῳ, τοῦ δὲ ὡς προόδῳ καὶ ἀδιαλύτῳ πνεύματι. ἐπειδή γε ἀναγκαῖον καὶ τὸν ἕνα θεὸν τηρεῖν, καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογεῖν, καὶ ἑκάστην μετὰ τῆς ἰδιότητος. ταῦτ' οὖν μακροτέρου μὲν ἢ κατὰ τὸν παρόντα καιρόν, οἶμαι δὲ καὶ βίον, τοῦ λόγου, καὶ νοῆσαι καὶ παραστῆσαι ἱκανῶς τε καὶ ὅσον ἄξιον. μᾶλλον δὲ καὶ νῦν καὶ ἀεὶ τοῦ πνεύματος, ᾧ μόνῳ θεὸς καὶ νοεῖται καὶ ἑρμηνεύεται καὶ ἀκούεται. καθαροῖς γὰρ μόνον ἅπτεσθαι τοῦ καθαροῦ καὶ ὡσαύτως ἔχοντος. οὐδὲ ἕνεκα νῦν ἐν ὀλίγῳ διεληλύθαμεν, ἵν' ἐκεῖνο δηλώσωμεν, ὅτι χαλεπὸν ἐν τοῖς μάλιστα περὶ τηλικούτων διαλεγόμενον, ἐν παντοδαπῇ τῇ συγκειμένῃ καὶ ἡλικίᾳ καὶ ἕξει, δὴ δ' ἐργασίᾳ πολυχρόῳ διαφόρων ὄντων καὶ τῶν κρατουμένων, εὑρεῖν τινα τὸν πάντας κατορθῶσαι δυνάμενον λόγον, καὶ λαμπρῦναι τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως. οὐ μόνον γὰρ ἐν τρισὶ τούτοις τοῦ κινδύνου σαλεύοντος, διανοίᾳ καὶ λόγῳ καὶ ἀκοῇ, ἀναγκαῖον περὶ ἕν γέ τι τούτων, εἰ καὶ μὴ πάντα προσπταῖσαι, ἢ γὰρ οὐκ ἐλλαμφθῆναι νοῦς, ἢ λόγος ἀσθενῆσαι, ἢ οὐκ ἐχώρησεν ἀκοὴ μὴ κεκαθαρμένη, καὶ ὁμοίως ἐξ ὧν τούτων ἢ πάντων, χωλεύειν ἀνάγκη τὴν ἀλήθειαν. ἀλλ' ὅτι καὶ ὃ τοῖς ἄλλοις τι διδάσκειν ὑπηρετουμένοις ῥᾷστον ποιεῖ τὸν λόγον καὶ εὐπαράδεκτον, ἡ τῶν ἀκουόντων εὐλάβεια, τοῦτο ἐνταῦθα ἡ ζημία καθίσταται καὶ ὁ κίνδυνος. ὡς γὰρ περὶ θεοῦ καὶ τοῦ μεγίστου τὸν ἀγῶνα ἔχοντες, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῆς, καὶ τῆς πρώτης πᾶσιν ἐλπίδος, ὅσῳ τὴν πίστιν εἰσὶ θερμότεροι, τοσούτῳ προσεχέστεροι τῷ λόγῳ, καὶ προδοσίαν τῆς ἀληθείας, οὐκ εὐσέβειαν τὴν εὐπείθειαν ὑπολαμβάνοντες, πάντα πρόοιντο ἂν πρότερον, ἢ τῶν οἴκοθεν λογισμῶν μεθ' ὧν ἐτράφησαν, καὶ τῶν δογμάτων οἷς συνανετράφησαν τὴν συνήθειαν. καὶ τοῦτο ἔτι λέγω, τῶν μετριωτέρων καὶ οὐ πάντῃ κακοήθων τὸ πάθος. οἳ κἂν τῆς ἀληθείας διαμαρτάνωσιν, ἀλλὰ τῷ γε δι' εὐλάβειαν τοῦτο πάσχειν, καὶ ζῆλον μὲν ἔχειν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν, τυχὸν ἕξουσι τῶν οὐ σφόδρα κατακρινομένων, οὐδὲ πολλαῖς δαρησομένων. ὡς οἱ διὰ κακίαν καὶ πονηρίαν, τοῦ δεσποτικοῦ θελήματος ἀποπίπτοντες. καὶ τάχα ἂν οὗτοι καὶ μεταπεισθεῖέν ποτε καὶ μεταβληθεῖεν ὑπὸ τῆς αὐτῆς εὐλαβείας, ὑφ' ἧς καὶ ἀντέβαινον, εἴ τις αὐτῶν ἅψαιτο λόγος, ἢ οἴκοθεν ἢ ἔξωθεν κρούσας καιρίως, ὥσπερ σίδηρος πυρίτην λίθον, τὴν ἐγκύμονα καὶ ἀξίαν φωτὸς διάνοιαν. οἷς καὶ ταχέως ἂν ἐκ μικροῦ σπινθῆρος ὁ τῆς ἀληθείας πυρσὸς ἐκλάμψειεν. τί δ' ἂν εἴποι τις περὶ τῶν διὰ κενοδοξίαν ἢ φιλαρχίαν, ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος λαλούντων, Ἰαννοῦ τινος ἢ Ἰαμβροῦ μεγαληγορίαν; οὐ κατὰ τὰ Μωσέως, τῆς δὲ ἀληθείας ὁπλιζομένων, καὶ τῆς ὑγιαινούσης κατεξανισταμένων διδασκαλίας;

σκαλίας; ἢ τῆς τρίτης μοίρας, τὴν δ' ἀπαιδευσίαν καὶ τὴν ἑπομένην ταύτῃ θρασύτητα, ὁμόσε παντὶ λόγῳ χωροῦντας συνῳδὰ πάθη, καὶ καταπατοῦντας τοὺς καλοὺς ὑφορίτας τῆς ἀληθείας; ἢ ὅσοι μηδεμίαν μὲν οἴκοθεν ὑπόληψιν φέροντες, μηδέ τινα τύπον τῶν περὶ Θεοῦ λόγων ἢ χείρονα ἢ βελτίονα, πᾶσι δὲ ἐπιπηδῶντες ἑαυτῶν λόγοις καὶ διδασκάλοις, ὡς ἐξ ἁπάντων ἐκλεξάμενοι τὸ κρεῖττον καὶ ἀσφαλέστερον, καὶ κριταῖς οὐ καλοῖς τῆς ἀληθείας σφίσιν ἑαυτοῖς πιστεύσαντες; ἔπειτα ὑπὸ τῆς πιθανότητος ἄλλοτε ἄλλως περιφερόμενοι καὶ στρεφόμενοι, καὶ παντὶ λόγῳ κατὰ τὰ πληθύοντες καὶ παραπεσόντες, πολλοὺς ἐμπλέξαντες διδασκάλους, καὶ πολλὰ γράμματα ὥσπερ χοῦν ἀνέμοις ῥᾳδίως ἐκβαλόντες, τέλος ἀποκαμόντες καὶ ἄνοοι καὶ διάκενοι, ὢ τῆς ἀλογίας, πρὸς πάντα λόγον ὁμοίως δυσχεραίνουσι; καὶ μοχθηρὸν τύπον ἑαυτοῖς ἐγγράφουσιν αὐτῆς καταγελᾶν ἐμφῦν καὶ καταφρονήσεως ὡς ἀστάτου καὶ οὐδὲν ὑγιὲς ἐχούσης τῆς πίστεως, μεταβαίνοντες ἀπαιδεύτως ἀπὸ τῶν λεγόντων ἤδη ἐπὶ τὸν λόγον. ὥσπερ ἂν εἴ τις τοὺς ὀφθαλμοὺς κακῶς διακείμενος, ἢ τὰ ὦτα διεφθαρμένος, κατηγοροίη τοῦ ἡλίου ἢ τῶν φωνῶν, τοῦ μὲν, ὡς ἀμαυροῦ καὶ οὐ στίλβοντος, τῶν δὲ, ὡς ἐκμελῶν καὶ ἀτόνων. καὶ διὰ τοῦτο ῥᾷον ἄρτι καινοτομεῖν ἀλήθειαν ψυχῇ, ὥσπερ κηρὸν οὔπω κεχαραγμένον, ἢ γράφειν κατὰ γραμμάτων, πονηρῶν λέγω διδαγμάτων τε καὶ δογμάτων, ὥστε βὴν λύσει, ὡς συγχεῖσθαι καὶ ἀτακτεῖν τοῖς προτέροις τὰ δεύτερα. οὐδὲν μὲν γὰρ πατεῖν ἄμεινον τὴν λείαν καὶ τετριμμένην, ἢ τὴν ἀτριβῆ καὶ τραχεῖαν. καὶ γῆν ἀροῦν, ἣν πολλάκις ἄροτρον ἔτεμεν καὶ ἡμέρωσεν. ψυχὴν δὲ γράφειν, ἣν οὔπω λόγος ἐχάραξε μοχθηρὸς, οὐδὲ εἰς βάθος τὰ τῆς κακίας ἐνεσημάνθη γράμματα. δύο γὰρ ἂν οὕτω τὰ ἔργα γένοιτο τῷ εὐσεβεῖ καλλιγράφῳ, ἐξαλείφειν τε τοὺς προτέρους τύπους, καὶ μεταγγράφειν τοὺς δοκιμωτέρους τε, καὶ τοῦ μένειν ἀξιωτέρους. τοσοῦτοι μὲν δὴ καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ πάθη καὶ κατὰ τὸν λόγον αὐτὸν οἱ πονηροὶ καὶ τοῦ πονηροῦ τύποι καὶ χαρακτῆρες, τοσοῦτον δὲ τὸ ἔργον τῷ ταύτην ἐπιτετραμμένῳ τὴν ψυχῶν παιδαγωγίαν καὶ προστασίαν. καὶ τὰ πλείω παρῆκεν ὁ λόγος, ἵνα μὴ περιττότερος ἢ τοῦ δέοντος, ὥσπερ οὖν εἴ τις θηρίον ἐκ πολλῶν θηρίων συγκείμενον πολυειδὲς καὶ πολύμορφον, μειζόνων τε καὶ μικροτέρων, ἡμερωτέρων τε καὶ ἀγριωτέρων ἄγειν ἤδη χειροῖ καὶ τιθασσεύειν, πάντως ἂν ἦν ἔργον αὐτῷ καὶ οὐ μικρὸν τὸ ἀγώνισμα, οὕτως ἀνωμάλου καὶ ἀλλοκότου προστατεῖν φύσεως, οὔτε φωναῖς ταῖς αὐταῖς, οὔτε τροφαῖς, οὔτε χειρὸς ἐπαφαῖς, οὔτε συρίγμασιν, οὔτε τοῖς τῆς ἄλλης ἀγωγῆς τρόποις ἑκάστου τῶν θηρίων χαίροντος, ἄλλων δὲ ἄλλοις ἡδομένων ἢ ἀχθομένων, ὡς ἡ φύσις ἑκάστου καὶ ἡ συνήθεια, καὶ τί ἂν ἔδει ποιεῖν τὸν τοιούτου θηρὸς ἐπιστάτην; τί ἄλλο γε ἢ πολυειδῆ τε εἶναι, καὶ ποικίλον τὴν ἐπιστήμην, καὶ κατάλληλον ἑκάστῳ προσάγειν τὴν θεραπείαν, ὡς ἂν ἄγοιτο καλῶς αὐτῷ τὸ θηρίον, καὶ διασώζοιτο; οὕτως ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων καὶ ἠθῶν καὶ λόγων, καθάπερ ἑνὸς ζώου συνθέτου καὶ ἀσυμφώνου, τοῦ κοινοῦ τούτου τῆς ἐκκλησίας συγκειμένου σώματος, πᾶσα ἀνάγκη καὶ τὸν προστάτην ἁπλοῦν τε εἶναι τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἐν πᾶσιν ὀρθότητα, καὶ ὅτι μάλιστα παντοδαπὸν καὶ ποικίλον κατὰ τὴν πρὸς ἕκαστον οἰκείωσιν, καὶ τῆς ὁμιλίας πρὸς πάντας ἐπιτήδειόν τε καὶ πρόσφορον. οἱ μὲν γὰρ δέονται γάλακτι τρέφεσθαι τοῖς ἁπλουστέροις καὶ στοιχειωδεστέροις τῶν διδαγμάτων, ὅσοι τὴν ἕξιν νήπιοι καὶ ἀρτιπαγεῖς, ὡς ἂν εἴποι τις, τὴν ἀνδρείαν τοῦ λόγου τροφὴν οὐ φέροντες. ἣν εἰ προσάγοι τις παρὰ δύναμιν, τάχα ἂν καταπιεσθέντες καὶ βαρυνθέντες, οὐκ ἐξαρκούσης τῆς διανοίας, ὥσπερ ἐκεῖ τῆς ὕλης, τὸ ἐπεισελθὸν ἑλκῦσαι καὶ οἰκειώσασθαι, ζημιωθεῖεν ἂν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν δύναμιν. οἱ δὲ τῆς ἐν τοῖς τελείοις λαλουμένης σοφίας χρῄζοντες, καὶ τροφῆς τῆς ὑψηλοτέρας καὶ στερροτέρας, τῶν πρὸς διάκρισιν ἀληθοῦς τε καὶ ψευδοῦς ἱκανῶς γεγυμνάσθαι τὰ αἰσθητήρια, εἰ γάλα ποτίζοιντο, καὶ τρέφοιντο λαχάνοις ἀσθενῶν βρώματι, δυσχεραίνοιεν ἄν. καὶ μάλα εἰκότως, οὐ δυναμούμενοι κατὰ Χριστὸν, οὐδὲ αὔξοντες τὴν ἐπαινετὴν αὔξησιν, ἣν ἐργάζεται λόγος τελειῶν εἰς ἄνδρα, καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας ἄγων πνευματικῆς τὸν καλῶς τρεφόμενον. καὶ πρὸς ταῦτα, τίς ἱκανός; οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ, καπηλεύειν δυνάμενοι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ ἀναμιγνύναι τὸν οἶνον ὕδατι, τὸν εὐφραίνοντα καρδίαν ἀνθρώπου λόγον, τῶν πολλῶν καὶ εὐώνῳ καὶ χαμαὶ συρομένῳ καὶ ἐξιτήλῳ καὶ ἐκρέοντι, ὥστε αὐτοί τι παρακερδαίνειν ἐκ τῆς καπηλείας, ἄλλο τε ἄλλως ὁμιλοῦντες τοῖς πλησιάζουσι, καὶ πᾶσι πρὸς χάριν, ἐγγαστρίμυθοί τινες ὄντες καὶ κενολόγοι, τὰς ἑαυτῶν ἡδονὰς θεραπεύοντες λόγοις ἐκ γῆς φωνουμένοις καὶ δυομένοις εἰς γῆν, ὡς ἂν μάλιστα εὐδοκιμοῖεν παρὰ τοῖς πολλοῖς. ὅτι μάλιστα ζημιοῦντες ἑαυτοὺς ἢ ὠφελοῦντες, καὶ αἷμα ἀθῷον ἁπλουστέρων ψυχῶν ἐκχέοντες, ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἐκζητησομένους· ἀλλ' εἰδότες, ἑτέροις βέλτιον εἶναι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς οἱ διδόντες

τεχνικωτέροις, ἢ ἄλλων ἡνίοχον εἶναι ἀνεπιστήμονα, καὶ ἀκολουθεῖν ὑποτιθέναι μᾶλλον εὐγνώμονα, ἢ γλῶσσαν κινεῖν ἀπαίδευτον. ταῦτα διαλεχθείητε ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ ἴσως οὐ φαύλοις συμβούλοις, εἰ δὲ μή γε, ἀλλ' οὖν εὔνοις, διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἄρτια καὶ τὰ περιττὰ μαθεῖν οὐκ εἰδότες μᾶλλον ἢ διδάσκειν ἀγνοοῦντες, ἐδοκιμάσαμεν. ἀγαπητὸν γὰρ οὕτω κἂν εἰς βαθὺ γῆρας λόγος ἀφίκοιτο πολιός, καὶ ὠφελήσαι νέαν ἐν εὐσεβείᾳ ψυχὴν δυνάμενος. ὥς τό γε παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρεῖν, πρὶν αὐτοὺς ἱκανῶς παιδευθῆναι, καὶ ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν μανθάνειν, τὸ δὴ λεγόμενον, ἐν ταῖς τῶν ἄλλων ψυχαῖς ἐκμελετᾶν τὴν εὐσέβειαν, λίαν εἶναί μοι φαίνεται ἀνοήτων ἢ τολμηρῶν. ἀσυνέτων μὲν, εἰ μηδὲ αἰσθάνοιντο τῆς ἑαυτῶν ἀμαθίας. θρασέων δὲ, εἰ καὶ συνιέντες, κατατολμῷεν τοῦ πράγματος. Ἑβραίων μὲν οὖν οἱ σοφώτεροι λέγουσιν, ὡς ἄρα ἦν τις πάλαι νόμος Ἑβραίοις, ἐν τοῖς μάλιστα εὖ ἔχων καὶ ἐπαινούμενος, μὴ πᾶσαν ἡλικίαν πάσῃ γραφῇ ἐνδίδοσθαι. μηδὲ γὰρ εἶναι τοῦτο λυσιτελέστερον, ὅτι μηδὲ πᾶσαν εὐθέως εἶναι πᾶσι ληπτὴν, καὶ τὰ μέγιστα ἂν τοὺς πολλοὺς κακῶσαι τῷ φαινομένῳ, τὴν βαθυτέραν. ἀλλὰ τὰς μὲν ἀπ' ἀρχῆς ἀνεῖσθαι πᾶσι καὶ εἶναι κοινὰς, ὧν καὶ τὸ σωματικὸν οὐκ ἀδόκιμον, τὰς δὲ μὴ ἄλλοις, ἢ τοῖς ὑπὲρ εἰκοστὸν καὶ πέμπτον γεγονόσιν ἔτος πιστεύεσθαι, ὅσαι δι' εὐτελοῦς τοῦ ἐνδύματος τὸ μυστικὸν κάλλος περικαλύπτουσιν. ἆθλον φιλοπονίας καὶ λαμπροῦ βίου, μόνοις τοῖς κεκαθαρμένοις τὸν νοῦν ὑπαστράπτον καὶ φανταζόμενον, ὡς μόνης δυναμένης τῆς ἡλικίας ταύτης ὑπὲρ τὸ σῶμα γίνεσθαι, καὶ ἀναβαίνειν καλῶς ἤδη ἐπὶ τὸ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ γράμματος. ἡμῖν δὲ, οὐδεὶς ὅρος τοῦ παιδεύειν καὶ τοῦ παιδεύεσθαι. ὥσπερ οἱ λίθοι, πάλαι, τοῖς ὑπὲρ τὸν Ἰορδάνην καὶ τοῖς ἐν τῷ Ἰορδάνῃ φυλαῖς. οὐδὲ περὶ μὲν ἐκεῖνο, περὶ δὲ τοῦτο ἤδη ἐπιτρεπτέον. οὐδέ τις κανὼν τῆς ἕξεως, ἀλλ' οὕτω τὸ πρᾶγμα ἔρριπται καὶ συγκέχυται, καὶ οὕτω κακῶς διακείμεθα, ὥστε οἱ πλείους ἡμῶν, ἵνα μὴ λέγω πάντες, πρὶν ἀφίεσθαι σχεδὸν τὴν πρώτην τρίχα, καὶ τὸ τὰ παιδικὰ ψελλίζεσθαι, πρὶν ἐπελθεῖν εἰς τὰς θείας αὐλὰς, πρὶν τῶν ἱερῶν βίβλων γνῶναι κἂν τὰ ὀνόματα, πρὶν καινῆς καὶ παλαιᾶς χαρακτῆρα γνωρίσαι, καὶ τοὺς προστάτας· οὔπω γὰρ λέγω, πρὶν ἢ τὸν βόρβορον ἀποπλύνασθαι, καὶ τὰ τῆς ψυχῆς αἴσχη ὅσα ἡ κακία ἡμῖν προσεμάξατο, ἂν δύο ἢ τρία ῥήματα τῶν εὐσεβῶν ἐξασκήσωμεν, καὶ ταῦτα ἐξ ἀκοῆς, οὐκ ἐντεύξεως. ἢ περὶ Δαβὶδ βραχέα καθομιλήσωμεν, ἢ τὸ τριβώνιον εὖ περιστειλώμεθα. ἢ μέχρι τῆς ζώνης φιλοσοφήσωμεν. εὐσεβείας τι πλάσμα καὶ ὄψιν ἡμῖν αὐτοῖς περιχρώσαντες, βαβαὶ τῆς προεδρίας καὶ τοῦ φρονήματος, ἱερὸς καὶ ἐκ γαστρὸς γαίων ὁ Σαμουήλ, εὐθὺς ἐσμὲν σοφοὶ καὶ διδάσκαλοι καὶ ὑψηλοὶ τὰ θεῖα, καὶ γραμματέων τὰ πρῶτα καὶ νομικῶν, καὶ χειροτονοῦμεν ἡμᾶς αὐτοὺς οὐρανίους, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ῥαββὶ ζητοῦμεν. καὶ οὐδαμοῦ τὸ γράμμα, καὶ πάντα δεῖ νοηθῆναι πνευματικῶς, καὶ λῆρος πλατὺς τὰ ὀνείρατα, καὶ ἀγανακτοίημεν ἂν, εἰ μὴ σφόδρα ἐπαινοίμεθα. τοῦτο ἡμῶν οἱ χρηστότεροι καὶ ἁπλούστεροι. τί δὲ οἱ πνευματικοὶ μᾶλλον, καὶ γενναιότεροι; πολλὰ καταγνόντες ἡμᾶς, ἂν οὕτω δόξῃ, καὶ βαδίσαντες, καὶ οὐδαμοῦ θέντες, ἀπῆλθον, καὶ τῇ κοινωνίᾳ ὡς οὐκ εὐσεβῶν διαπτύσαντες. ἂν δέ τινι αὐτῶν λέγωμεν οὕτωσὶ πράως καὶ λογικῶς προσβιβάζοντες, εἰπέ μοι ὦ θαυμάσιε, καλεῖς τι τὸ ὀρχεῖσθαι, τό, τε αὐλεῖν; πάνυ γε, εἴποιεν ἄν. τί δαὶ, σοφίαν τε καὶ σοφὸν εἶναι, τοῦτο δὲ ἢ θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων ἐπιστήμην τιθέμενοι, καὶ τοῦτο δώσουσιν. πότερον δὲ κρεῖττον εἶναι καὶ ὑψηλότερον, ταῦτα σοφίας, ἢ τούτων μακρῷ τὴν σοφίαν; καὶ πάντων εὖ οἶδ' ὅτι φήσουσι. καὶ μέχρι τούτων εἰσὶν εὐγνώμονες. ἆρ' οὖν ὀρχήσεως μὲν καὶ αὐλήσεως ἐστι διδασκαλία καὶ μάθησις, καὶ χρόνου πρὸς τοῦτο δεῖ, καὶ ἱδρῶτος τῶν συχνῶν καὶ πόνων, καὶ μισθοὺς καταβαλεῖν ἔστιν ὅτε, καὶ προσαγωγῶν δεηθῆναι, καὶ ἀποδημῆσαι μακροτέραν, καὶ τἄλλα τὰ μὲν ποιῆσαι πάντα, τὰ δὲ παθεῖν οἷς ἐμπειρία συλλέγεται. τῇ δὲ σοφίᾳ ἢ πᾶσιν ἐπιστατεῖ, καὶ πάντα ἐν ἑαυτῇ τὰ καλὰ συλλαβοῦσα ἔχει, ὡς καὶ τὸν θεὸν αὐτὸν τοῦτο μᾶλλον, ἤ τι ἄλλο χαίρειν ἀκούοντα, ἐπειδὴ καλεῖται πολλοῖς ὀνόμασιν, οὕτω κοῦφόν τι καὶ ταπεινὸν πρᾶγμα ὑπολαμβάνομεν, ὥστε θελῆσαι δεῖ μόνον, καὶ εἶναι σοφόν; πολλῆς τοῦτο τῆς ἀμαθίας. ἂν ταῦτα λέγωμεν αὐτοῖς, καὶ κατὰ μικρὸν τὴν πλάνην ἀνακαθαίρωμεν, ἤ τις ἄλλος τῶν εὐμαθεστέρων καὶ συνετωτέρων, τοῦτο ἐκεῖνο κατὰ πετρῶν σπείρειν, καὶ λαλεῖν εἰς ὦτα μὴ ἀκουόντων, οὕτως οὐδ' αὐτὸ τοῦτό εἰσι σοφοί, τὴν ἑαυτῶν γινώσκειν ἀπαιδευσίαν. καί μοι δοκεῖ καλῶς ἔχειν, τὸ τοῦ Σολομῶντος εἰπεῖν περὶ αὐτῶν· ἔστι πονηρία ἣν εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἄνδρα δόξαντα παρ' ἑαυτῷ σοφὸν εἶναι. καὶ ὃ τούτου πονηρότερον, παιδεύειν ἄλλους ἐπιστευμένον, οὐ μηδὲ τῆς οἰκείας ἀμαθίας ἐπαισθανόμενον. τοῦτο δακρύων μὲν καὶ στεναγμῶν, εἴπερ τι ἄλλο τῶν πάθος ἄξιον, ὃ καὶ πολλάκις ἐγὼ κατηλέησα. εὖ εἰδὼς, ὅτι τὸ οἴεσθαι, τοῦ εἶναι τὸ πλεῖστον ἀφαιρεῖται, καὶ μέγα τοῖς ἀνθρώποις ἡ κενοδοξία πρὸς ἀρετὴν ἐμπόδιον. ἰάσασθαι δὲ καὶ στῆσαι τὴν νόσον, τίνος ἂν εἴη τινὸς ἢ Παύλου, τῶν μεγάλων Χριστοῦ μαθητῶν, καὶ μηδὲ τῶν ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ κυβερνήσεως εἰληφότων τὸ χάρισμα, καὶ πᾶσι πάντα γινομένων, ἵνα τοὺς

πάντας κερδήσωσιν. ἡμῖν δὲ τοῖς ἄλλοις μέγα, καὶ εἰ καλῶς κυβερνοίμεθα καὶ ἀγοίμεθα πρὸς τὴν ἐπανόρθωσιν τὰ τοιαῦτα καὶ διευθύνειν τι πιστευομένων. ἀλλ᾽ ἐπειδή γε Παύλου καὶ τοῦ κατ᾽ ἐκεῖνον ἐμνήσθημεν, ἀφέντες, εἰ δοκεῖ, τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ὅσοι κατὰ νομοθεσίαν, ἢ προφητείαν, ἢ στρατηγίαν, ἤ τινα τοιαύτην ἄλλην οἰκονομίαν τοῦ λαοῦ προεβλήθησαν, οἷον Μωσῆν, τὸν Ἀαρὼν ἐκεῖνον, τὸν Ἰησοῦν, τὸν Ἠλίαν, τὸν Ἐλισσαῖον, τοὺς κριτάς, τὸν Σαμουήλ, τὸν Δαβίδ, τῶν προφητῶν τὸ πλῆθος, τὸν Ἰωάννην, τοὺς δώδεκα μαθητάς, τοὺς ἐπ᾽ ἐκείνοις ὕστερον, οἳ πολλοῖς ἱδρῶσι καὶ πόνοις διεξῆλθον τὴν προστασίαν κατὰ τοὺς ἑαυτῶν χρόνους ἕκαστοι, τούτους ὑπερβάντες ἅπαντας, Παῦλον προστησώμεθα μόνον τοῦ λόγου συνίστορα, καὶ τούτῳ θεωρήσωμεν ὅσον ἐστὶ καὶ ἡ τῶν ψυχῶν ἐπιμέλεια, καὶ εἰ βραχείας τῆς πραγματείας, ἢ μικρᾶς τῆς συνέσεως. ὡς ἂν δὲ ῥᾷστα τοῦτο γνοίημεν καὶ κατίδοιμεν, τί Παῦλος αὐτὸς περὶ Παύλου φησίν, ἀκούσωμεν. ἐῶ λέγειν τοὺς πόνους, τὰς ἀγρυπνίας, τοὺς φόβους, τὰς ἐν λιμῷ καὶ δίψει κακοπαθείας, τὰς ἐν ψύχει, τὰς ἐν γυμνότητι, τοὺς ἔξωθεν ἐπιβουλεύοντας, τοὺς ἔνδοθεν ἀντιπράττοντας· ἀφίημι τοὺς διωγμούς, τὰ συνέδρια, τὰ δεσμωτήρια, τὰ δεσμά, τοὺς κατηγόρους, τὰ δικαστήρια, τοὺς καθ᾽ ἡμέραν καὶ ὥραν θανάτους, τὴν σαργάνην, τοὺς λιθασμούς, τοὺς ῥαβδισμούς, τὴν περίοδον, τοὺς κατὰ γῆν κινδύνους, τοὺς κατὰ θάλασσαν, τὸν βυθόν, τὰ ναυάγια, κινδύνους ποταμῶν, κινδύνους λῃστῶν, κινδύνους ἐκ γένους, κινδύνους ἐν ψευδαδέλφοις, τὸν ἐκ χειρῶν βίον, τὸ ἀδάπανον εὐαγγέλιον, ὡς θέατρον ἦν καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, μέσος θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἱστάμενος. ὑπὲρ μὲν τοῦ ἀγωνιζόμενος, τῷ δὲ προσάγων λαὸν καὶ οἰκειῶν, λαὸν περιούσιον, χωρὶς τῶν παρεκτός. τούτων τίς ἂν ἀξίως διέλθοι, τῆς καθ᾽ ἡμέραν ἐπιστασίαν, τῆς τοῦ καθ᾽ ἕκαστον κηδεμονίαν, τὴν μέριμναν πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, τὸ πρὸς πάντας συμπαθὲς καὶ φιλάδελφον. προσέκοπτέ τις, καὶ Παῦλος ἠσθένει. καὶ ἄλλος ἐσκανδαλίζετο, καὶ Παῦλος ἦν ὁ φλεγόμενος. τὸ δὲ τῆς διδασκαλίας φιλόπονον, τὸ δὲ ποικίλον τῆς θεραπείας, ἡ φιλανθρωπία δέ, τὸ δὲ αὐστηρὸν πάλιν, ἡ δὲ ἐξ ἀμφοτέρων μίξις καὶ κρᾶσις, ὡς μήτε τῇ χρηστότητι μαλακίζειν, μήτε τραχύνειν τῇ χαλεπότητι. νομοθετεῖ δούλοις καὶ δεσπόταις, ἄρχουσι καὶ ἀρχομένοις, ἀνδράσι καὶ γυναιξί, γονεῦσι καὶ τέκνοις, γάμῳ τε καὶ ἀγαμίᾳ, ἐγκρατείᾳ καὶ τρυφῇ, σοφίᾳ καὶ ἀμαθίᾳ, περιτομῇ καὶ ἀκροβυστίᾳ, Χριστῷ καὶ κόσμῳ, σαρκὶ καὶ πνεύματι. ὑπὲρ μὲν τῶν εὐχαριστεῖ, τῶν δὲ καθάπτεται. τοὺς μὲν χαρὰν καὶ στέφανον ὀνομάζει, τοῖς δὲ ἄνοιαν ἐγκαλεῖ. τοῖς μὲν συνοδεύει καὶ συμπροθυμεῖται ὀρθοτομοῦσι, τοὺς δὲ ἀνακόπτει κακῶς ὁδεύοντας. νῦν ἀφορίζει, νῦν ἀγάπην κυροῖ, νῦν θρηνεῖ, νῦν εὐφραίνεται, νῦν γάλα ποτίζει, νῦν μυστηρίων ἅπτεται, νῦν συγκαταβαίνει, νῦν ἑαυτῷ συνυψοῖ, νῦν ῥάβδον ἀπειλεῖ, νῦν προτείνει πνεῦμα πρᾳότητος, νῦν ἐπαίρεται τοῖς ὑψηλοῖς, νῦν ταπεινοῦται τοῖς ταπεινοῖς. ἄρτι τῶν ἀποστόλων ἐστὶν ἐλάχιστος, ἄρτι δοκιμὴν ὑπισχνεῖται τοῦ ἐν αὐτῷ λαλοῦντος Χριστοῦ, ἄρτι τὴν ἐκδημίαν ποθεῖ καὶ σπένδεται, ἄρτι παραμένειν τῇ σαρκὶ δι᾽ αὐτοὺς ἀναγκαιότερον δοκιμάζει. οὐ γὰρ ζητεῖ τὸ ἑαυτοῦ, ζητεῖ δὲ τὸ τῶν τέκνων, οὓς ἐν Χριστῷ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγέννησεν. οὗτος ὅρος πάσης πνευματικῆς προστασίας, πανταχοῦ τὸ καθ᾽ ἑαυτὸν παρορᾶν, πρὸς τὸ τῶν ἄλλων συμφέρον. ἐγκαυχᾶται ταῖς ἀσθενείαις, καὶ ταῖς θλίψεσιν, ὡς ἄλλῳ τινὶ κόσμῳ. τῇ Ἰησοῦ νεκρώσει ἐγκαλλωπίζεται, ὑψηλός ἐστι τὰ σαρκικά, καὶ τοῖς πνευματικοῖς ἀγάλλεται, οὐκ ἰδιώτης τὴν γνῶσιν. καὶ βλέπειν φησὶ δι᾽ ἐσόπτρου καὶ ἐν αἰνίγματι. θαρρεῖ τῷ πνεύματι, καὶ ὑποπιάζει τὸ σῶμα καθαιρῶν ὡς ἀντίπαλον. τί διδάσκων ἡμᾶς ἐν τούτοις, καὶ τί παιδεύων; μὴ φρονεῖν τοῖς κάτω, μὴ φυσιοῦσθαι τῇ γνώσει, μὴ τὴν σάρκα ἐπεγείρειν τῷ πνεύματι. πάντων ὑπερμαχεῖ, πάντων ὑπερεύχεται, ζηλοῖ πάντας, ἀνάπτεται ὑπὲρ πάντων, τῶν ἔξω νόμου, τῶν ὑπὸ νόμον. κῆρυξ ἐθνῶν, Ἰουδαίων προστάτης. ἐτόλμησέ τι καὶ μεῖζον ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τῶν κατὰ σάρκα, ἵνα τολμήσω τι καὶ αὐτός, οὕτω λέγων· ἀντεισαχθῆναι τούτους ἑαυτοῦ Χριστῷ διὰ τὴν ἀγάπην εὔχεται. ὢ τῆς μεγαλονοίας, ὢ τῆς τοῦ πνεύματος ζέσεως. μιμεῖται Χριστόν, τὸν γενόμενον ὑπὲρ ἡμῶν κατάραν, τὸν τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἀναλαβόντα, καὶ τὰς νόσους βαστάσαντα, ἤ τόγε μετριώτερον εἰπεῖν, παθεῖν τι ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ὡς ἀσεβὴς δέχεται πρῶτος ἀπὸ Χριστοῦ, μόνον εἰ οὗτοι σῴζοιντο. καὶ τί λέγω καθ᾽ ἕκαστον; ζῶν δὲ οὐχ ἑαυτῷ, Χριστῷ δὲ καὶ τῷ κηρύγματι, καὶ κόσμον ἑαυτῷ σταυρώσας, καὶ σταυρωθεὶς κόσμῳ, καὶ τοῖς ὁρωμένοις, πάντα ἡγεῖται μικρὰ καὶ τῆς ἐπιθυμίας ἐλάττονα, κἂν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πληρώσῃ τὸ εὐαγγέλιον, κἂν ἐπὶ τὸν τρίτον οὐρανὸν φθάσῃ δι᾽ ἁρπαγῆς, κἂν τοῦ παραδείσου γένηται θεατής, κἂν τῶν ἀῤῥήτων ἡμῖν ῥημάτων ἀκροατής. ταῦτα Παῦλος, καὶ εἴ τις κατ᾽ ἐκεῖνον τῷ πνεύματι. ἡμεῖς δὲ δεδοίκαμεν περὶ τούτων, μὴ μωροί τινες ὦμεν ἄρχοντες Τάνεως, ἢ πράκτορες καλαμώμενοι, ἢ μακαρίζοντες τὸν λαὸν ψευδῶς. προσθήσω δέ, καὶ μακαριζόμενοι, καὶ τὴν τρίβον τῶν ποδῶν ἡμῶν ταράσσοντες, ἢ ἐμπαῖκται κυριεύοντες, ἢ νεανίσκοι προστάται καὶ ἀπ

λεῖς τὴν

λεῖς τὴν φρόνησιν, μηδ' ὅσον ἄρτι θοἰμάτιον πρὸς σὲ καθηγεῖσθαί τινων εὐποροῦντας, ἢ προφῆται διδάσκοντες αἴσομαι, ἢ ἄρχοντες ἀπειθοῦντας, ἢ κακῶς ἀκούειν μετὰ τῶν παλαιῶν ἀξίως τῆς λαοῦ σκληρότητος, ἢ ἱερεῖς, τὸ λαβεῖν εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλὴμ πλεῖστον ἀπέχοντες, ἃ δὴ πάντα ὁ τῷ σεραφὶμ καὶ τῷ ἄνθρακι καθαρθεὶς Ἠσαΐας, ὀνειδίζει καλῶς καὶ διαμαρτύρεται. ἆρ' οὖν σε ἀπέχειν τοσοῦτον καὶ οὕτως ἐπίπονον τῇ αἰσθητικῇ καρδίᾳ καὶ λυπηρᾷ, καὶ ὄντως σὺν ὀστέων τοῦ γε νῦν ἔχοντι. μικρὸς δὲ ὁ κίνδυνος ἢ τὸ πτῶμα εὐκαταφρόνητον; ἀλλά μοι πολλοῦ ἐπανατείνεται φόβον, οἷς οὗτος μὲν ὁ μακάριος ὥσπερ πρὸς ἡμᾶς αὐτὸ τὸ κρίμα λέγων τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας, ὅτι παγὶς ἐγενήθημεν τῇ σκοπιᾷ, καὶ ὡς δίκτυον ἐκτεταμένον ἐπὶ τὸ Ἰταβύριον, ὃ καταπεπῆχθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρωπίνας ἀγρευόντων ψυχάς. ἀχθοβρίζει τε τοὺς φαύλους ἀπειλῶν προφήτας, καὶ πυρὶ καταναλίσκειν τοὺς κριτὰς αὐτῶν. ἐφίξειν τε μικρὸν τὸ χρίειν βασιλέα καὶ ἄρχοντας, ὅτι ἑαυτοῖς ἐβασίλευσαν, ἀλλ' οὐ δι' ἐμοῦ. ἔνθεν δὲ ὁ θεῖος Μιχαίας, οὐ φέρων οἰκοδομουμένην Σιὼν ἐν αἵμασιν, ὅ,τι ποτὲ βούλει. καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐν ἀδικίαις τῶν ἡγουμένων αὐτῆς μετὰ δώρων κρινόντων, καὶ τῶν ἱερέων μισθοῦ ἀποκρινομένων, καὶ τῶν προφητῶν μετὰ ἀργυρίου μαντευομένων. αὐτῷ ὧν τί γενήσεσθαι; Σιὼν ὡς ἀγρὸν ἀροτριαθήσεσθαι, καὶ Ἱερουσαλὴμ ὡς ὀπωροφυλάκιον ἔσεσθαι, καὶ τὸ ὄρος τοῦ οἴκου εἰς ἄλσος δρυμοῦ λογισθήσεσθαι. θρηνῶν τε τὴν ἐρημίαν τῶν κατορθούντων, ὡς μόλις τὴν καλάμην ὑπολείπεσθαι, ἢ ἐπιφυλλίδα. ὁπότε καὶ ὁ ἄρχων αἰτεῖν, καὶ ὁ κριτὴς λόγους πρὸς χάριν λαλεῖν. καὶ σχεδὸν τὰ αὐτὰ τῷ μεγάλῳ Δαβὶδ φθεγγόμενος, σῶσόν με κύριε λέγοντι, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὅσιος. ἐξ οὗ καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐπιλείψειν αὐτοὺς, ὡς ὑπὸ σητὸς δαπανώμενα. Ἰωὴλ δὲ ἡμῖν καὶ θρῆνον διακελεύεται. καὶ κόπτεσθαι βούλεται τοὺς λειτουργοῦντας τῷ θυσιαστηρίῳ, λιμοῦ πιέζοντος. τοσοῦτον ἀπέχει τρυφᾶν ἐπιτρέπειν τοῖς τῶν ἄλλων κακοῖς, καὶ πρὸς τὸ ἁγιάζειν νηστείαν, καὶ κηρύσσειν θεραπείαν, συναγαγεῖν πρεσβυτέρων, νήπια, ἡλικίας ἐλεεινάς. ἔτι καὶ αὐτοὺς τοὺς ἱερεῖς καταλαβόντας ἐν σποδῷ καὶ σάκκοις, καὶ λίαν ταπεινῶς κατὰ γῆς ἐρριμμένους, διότι τετελαιπώρηκε τὰ πεδία τῇ ἀκαρπίᾳ, καὶ ἐξῆρται ἐξ οἴκου κυρίου σπονδὴ καὶ θυσία, ἕλκειν τῇ ταπεινώσει τὸν ἔλεον. τί δαὶ ὁ Ἀμβακούμ; οὗτος μὲν καὶ θερμοτέρων ἅπτεται λόγων, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀγανακτεῖ τὸν θεὸν, καὶ οἷον καταβοᾷ τοῦ χρηστοῦ δεσπότου, διὰ τὴν τῶν κριτῶν ἀδικίαν. ἕως τίνος κύριε κεκράξομαι λέγων, καὶ οὐ μὴ εἰσακούσῃς; βοήσομαι πρός σε ἀδικούμενος, καὶ οὐ σώσεις; ἵνα τί μοι ἔδειξας κόπους καὶ πόνους, ἐπιβλέπειν ταλαιπωρίαν καὶ ἀσέβειαν; ἐξεναντίας μου γέγονε κρίσις, καὶ ὁ κριτὴς λαμβάνει. διὰ τοῦτο διασκεδάσαι νόμος, καὶ οὐ διεξάγεται εἰς τέλος κρίμα, εἶτα ἡ ἀπειλὴ, καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις· ἴδετε οἱ καταφρονηταὶ, καὶ ἐπιβλέψατε, καὶ θαυμάσατε θαυμάσια, καὶ ἀφανίσθητε, διότι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι. καὶ τί χρὴ πάντα ἐπιφέρειν τὰ τῆς ἀπειλῆς; ἀλλὰ μικρὸν ἔμπροσθεν, τοῦτο γάρ μοι δοκεῖ βέλτιον εἶναι, προσθεῖναι τοῖς εἰρημένοις. πολλοὺς ἀνακαλεσάμενος καὶ ἀποκλαυσάμενος τῶν πολύ τι ἀδικούντων καὶ πονηρῶν, τέλος ἀνακαλεῖται καὶ τοὺς τῆς μοχθηρίας ἡγεμόνας καὶ διδασκάλους. ἀναζοπυρεῖν μὲν θολερὰν τὴν κακίαν ἀποκαλῶν, καὶ τὸ τοῦ μέθυσον καὶ πλάνην. ποτίζοντας δὲ λέγων τούτοις ὑπὸ αὐτὴν τοὺς πλησίον, ὅπως ἐπιβλέπωσιν ἐπὶ τὸ σκότος αὐτὴν τῆς ψυχῆς. καὶ τὰ σπήλαια ἑρπετῶν καὶ θηρίων, λογισμῶν πονηρῶν οἰκητήρια. οὗτοι μὲν δὴ τοιοῦτοι, καὶ μετὰ τοιούτων ἡμῖν διαλεγόμενοι τῶν παιδευμάτων. Μαλαχίας δέ πως; τί ἰδεῖν ἄξιον, νῦν μὲν ἐγκαλοῦντα πικρῶς τοῖς ἱερεῦσι καὶ ὀνειδίζοντα ὡς τὸ ὄνομα κυρίου φαυλίζουσι. καὶ προστιθέντα ἐν τίσιν, ἐν τῷ προσάγειν πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἄρτους ἠλισγημένους, βρώματα οὐκ ἀπαργματα, καὶ ἃ μηδ' ἂν τῶν ἡγουμένων τινὶ προσενέγκοιεν, ἢ ἀτιμασθεῖεν ἂν προσενεγκόντες. ταῦτα προσφέρειν τῷ βασιλεῖ τῶν ὅλων εὐχὴν εὐξαμένους, χωλὰ καὶ ἄρρωστα καὶ διεφθαρμένα, καὶ βέβηλα παντελῶς καὶ ἀπόπτυστα. νῦν δὲ πρὸς τοὺς Λευίτας, τῆς τοῦ θεοῦ διαθήκης ὑπομιμνήσκοντα. ἣ δὲ ἦν, τῆς ζωῆς καὶ τῆς εἰρήνης, καὶ φόβῳ φοβεῖσθαι τὸν κύριον, καὶ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ στέλλεσθαι. νόμος φησὶν ἦν ἀληθείας ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ ἀδικία οὐχ εὑρέθη ἐν χείλεσιν αὐτοῦ. ἐν εἰρήνῃ κατευθύνων ἐπορεύθη μετ' ἐμοῦ, καὶ πολλοὺς ἐπέστρεψεν ἐξ ἀδικίας, ὅτι χείλη ἱερέως φυλάξεται γνῶσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ. καὶ ἡ αἰτία ὡς τιμία τε ἅμα καὶ φοβερά, διότι ἄγγελος κυρίου παντοκράτορός ἐστιν. καὶ παραιτοῦμαι μὲν τὰ ἐπὶ τούτοις ἀρῶν τὰς βλασφημίας, φοβοῦμαι δὲ τὴν ἀλήθειαν. ἀλλ' ὅ μετρίους τε εἰπεῖν ἅμα καὶ συμφέροντας. εἰ ἔτι ἄξιόν φησιν ἐπιβλέψαι εἰς θυσίαν ὑμῶν, ἢ λαβεῖν δεκτὸν ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν ὡς ἂν μάλιστα δυσχεραίνων, καὶ τὴν ἱερουργίαν αὐτῶν διὰ τὴν κακίαν ἀποπεμπόμενος. Ζαχαρίου μὲν γὰρ ὅτ' ἂν μνησθῶ, φρίσσω τὸ δρέπανον, ὁμοίως καὶ ἃ κατὰ τῶν ἱερέων μαρτύρεται. οὗτος ἃ μὲν τοῦ Ἰησοῦ τοῦ πάνυ ἱερέως τοῦ μεγάλου παραδηλοῖ, ὃν περιδύσας τῷ λόγῳ τὴν ῥυπαρὰν ἐσθῆτα καὶ ἀναξίαν, τὴν ἱερατικὴν καὶ λαμπρὰν περιτίθησιν, ὅσα τε ὁ ἄγγελος αὐτῷ λέγων πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐπισκήπτων παραινεῖ, ταῦτα μὲν εἰς μείζονα καὶ ὑψη-

λότερα

λοιπὸν ἄρχοντας, ἢ κατὰ τοὺς πολλοὺς ἱερέας ἀναφερόμενα, σιωπῇ τιμάσθω. πλὴν ὅτι καὶ τοῦτο ἐκ δεξιῶν ὁ διάβολος εἱστήκει τοῦ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ, πρᾶγμα ἐμοί γε δοκεῖ οὐ μέτριον, οὐδὲ ὀλίγου φόβου καὶ φυλακῆς ἄξιον. ἃ δὲ τῶν λοιπῶν κατηγορεῖ ποιμένων Ἱερεμίας καὶ καθάπτεται, τίς οὕτω τολμηρὸς καὶ τὴν ψυχὴν ἀδαμάντινος, ὥστε μὴ τρέμειν ἀκούων, καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ γενέσθαι μετριώτερος; φωνή, φησι, θρηνούντων ποιμένων, ὅτι τεταλαιπώρηκεν ἡ μεγαλωσύνη αὐτῶν. φωνὴ ὠρυομένων λεόντων, ὅτι τάδε πεπόνθασιν. μονονουχὶ κἀκεῖνος τῶν θρηνούντων ὡς ἤδη παρόντων, καὶ συνθρηνεῖ τοῖς πάσχουσιν. ἔτι δὲ μικρὸν ἔμπροσθεν πληκτικώτερον, καὶ σφοδρότερον. ποιμαίνετε, φησί, τὰ πρόβατα τῆς σφαγῆς, ἃ οἱ κτησάμενοι κατέσφαζον, καὶ οὐ μετεμέλοντο. καὶ οἱ πωλοῦντες αὐτὰ ἔλεγον, εὐλογητὸς κύριος, καὶ πεπλουτήκαμεν. καὶ οἱ ποιμένες αὐτῶν οὐκ ἔπασχον οὐδὲν ἐπ᾽ αὐτοῖς. διὰ τοῦτο οὐ φείσομαι οὐκέτι ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν, λέγει κύριος παντοκράτωρ. καὶ πάλιν· ῥομφαία ἐξεγέρθητι ἐπὶ τοὺς ποιμένας, καὶ πατάξατε τοὺς ποιμένας, καὶ ἐκσπάσατε τὰ πρόβατα, καὶ ἐπάξω τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τοὺς ποιμένας, καὶ ὠργίσθη ὁ θυμός μου ἐπὶ τοὺς ποιμένας, καὶ ἐπὶ τοὺς ἀμνοὺς ἐπισκέψομαι. προστιθεὶς ἤδη τῇ ἀπειλῇ καὶ τοὺς λαοῦ τοὺς προέχοντας. οὕτω φιλοπόνως προσκαθίζεται τῷ λόγῳ, καὶ οὐδὲ ἀπαλλαγῆναι δύναται ῥᾳδίως τῆς ἀπειλῆς, ὥστε δέδοικα μὴ καὶ αὐτὸς ἀπειθὴς ὦ, πάντων ἑξῆς μεμνημένος. ἀλλ᾽ ὁ μὲν Ζαχαρίας, οὕτως. ἵνα δὲ τοὺς ἐν τῷ Δανιὴλ παραδράμωμεν πρεσβυτέρους, καὶ γὰρ παραδράμοιμεν, καὶ τὸ τῷ δεσπότῃ περὶ αὐτῶν καλῶς εἰρημένον, καὶ προηγορευμένον· ὅτι ἐξῆλθεν ἀνομία ἐκ Βαβυλῶνος ἐκ πρεσβυτέρων κριτῶν, οἳ ἐδόκουν κυβερνᾷν τὸν λαόν. πῶς οἰσόμεθα Ἰεζεκιήλ, τὸν τῶν μεγάλων ἐπόπτην καὶ ἐξηγητὴν τῶν μυστηρίων καὶ θεαμάτων; πῶς μὲν ἃ τοῖς σκοποῖς διακελεύεται, μὴ κατασιωπᾶν τὴν κακίαν καὶ τὴν ἐπερχομένην ταύτῃ ῥομφαίαν, ὡς οὔτε αὐτοῖς τοῦτο λυσιτελοῦν, οὔτε τοῖς ἁμαρτάνουσι; τοῦ δὲ προειδότος καὶ προκηρύξαι ἀμφοτέρων ὀνήσοντος, εἰ οἱ μὲν εἶπον, οἱ δὲ ἀκούσειαν, ἢ πάντως γε τοὺς μηνύσαντας. πῶς δὲ τὴν ἄλλην καταδρομὴν ποιεῖται κατὰ τῶν ποιμαινόντων, νῦν μὲν ἐν τούτοις τοῖς ῥήμασιν. οὐαὶ ἐπὶ οὐαὶ ἔσται, καὶ ἀγγελία ἐπὶ ἀγγελίαν, καὶ ἐκζητηθήσεται ὅρασις ἐκ προφήτου, καὶ νόμος ἀπολεῖται ἐξ ἱερέως, καὶ βουλὴ ἐκ πρεσβυτέρων. νῦν δὲ ἐν ἐκείνοις πάλιν· υἱὲ ἀνθρώπου, εἰπὸν αὐτῇ, σὺ εἶ γῆ ἡ οὐ βρεχομένη, οὐδὲ ὑετὸς ἐγένετο ἐπὶ σὲ ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, ἧς οἱ ἀφηγούμενοι ἐν μέσῳ αὐτῆς, ὡς λέοντες ὠρυόμενοι, ἁρπάζοντες ἁρπάγματα, ψυχὰς κατεσθίοντες ἐν δυναστείᾳ. καὶ μετ᾽ ὀλίγα· οἱ ἱερεῖς αὐτῆς ἠθέτησαν νόμον μου, καὶ ἐβεβήλουν τὰ ἅγιά μου. βεβήλοις τε καὶ ἁγίοις, φησίν, οὐ διέστελλον, ἀλλὰ πάντα ἦν αὐτοῖς ἐν. καὶ ἀπὸ τῶν σαββάτων μου παρεκάλυπτον τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν. καὶ ἐβεβηλούμην ἐν μέσῳ αὐτῶν, συντελεῖν τε τὸν τοῖχον, καὶ τοὺς ἀλείφοντας αὐτὸν ἀπειλῶν. τὸ δὲ ἔστι, τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ τοὺς συγκαλύπτοντας, ὅπερ ἐστὶ κακῶν ἀρχόντων καὶ ἱερέων, καὶ πλαγιαζόντων τὸν οἶκον τοῦ Ἰσραήλ, κατὰ τὰς καρδίας αὐτῶν τὰς ἀπαλλοτριωμένας ἐν τοῖς ἐνθυμήμασιν αὐτῶν. καὶ σιωπῶ λέγειν, ὅσα περὶ τῶν βοσκόντων ἑαυτοὺς διαλέγεται, τὸ γάλα κατεσθιόντων, καὶ τὰ ἔρια περιβαλλομένων, καὶ τὸ παχὺ σφαζόντων, ἀλλὰ μὴ ποιμαινόντων τὰ πρόβατα. τὸ ἠσθενηκὸς οὐκ ἐνισχυόντων, καὶ τὸ συντετριμμένον οὐ καταδεσμούντων, καὶ τὸ πλανώμενον οὐκ ἐπιστρεφόντων, καὶ τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐκζητούντων, καὶ τὸ ἰσχυρὸν οὐ φυλαττόντων, ἀλλὰ μόχθῳ κατεργαζομένων, καὶ κατὰ σπουδὴν ἀπολλυόντων. ὡς διεσπάρθαι τὰ πρόβατα κατὰ παντὸς πεδίου καὶ ὄρους παρὰ τὸ μὴ εἶναι ποιμένας, καὶ γενέσθαι κατάβρωμα πᾶσι πετεινοῖς καὶ θηρίοις, οὐκ ὄντος τοῦ ἐκζητοῦντος καὶ ἐπιστρέφοντος. εἶτα τί; ζῶ ἐγώ, φησι, λέγει κύριος, ἀντὶ τοῦ ταῦτα οὕτως ἔχειν, καὶ γενέσθαι τὰ πρόβατά μου εἰς προνομήν; ἰδοὺ ἐγώ, ἐπὶ τοὺς ποιμένας, καὶ ἐκζητήσω τὰ πρόβατά μου ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ τὰ μὲν συνάξω καὶ περιποιήσομαι. οἱ δὲ τὰ καὶ τὰ πείσονται, ἃ τοὺς κακοὺς ποιμένας εἰκός. ἀλλ᾽ ἵνα μὴ τὰ πάντα καὶ πάντας ἀπαριθμούμενος τοὺς προφήτας, μακρὸν ἀποτείνω λόγον, ἐν ὃς ἐπιμνησθεὶς ἔτι, τοῦ πρὸ τῆς πλάσεως ἐγνωσμένου, καὶ ἐκ μήτρας ἡγιασμένου Ἱερεμίου λέγω οὗτος, τοὺς λοιποὺς ὑπερβήσομαι. ζητεῖ μὲν οὗτος ὕδωρ ὑπὲρ κεφαλῆς ὕδωρ, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς πηγὴν δακρύων, ἵνα κλαύσῃ πρὸς ἀξίαν τὸν Ἰσραήλ. ὀδύρεται δὲ οὐχ ἧττον καὶ τῶν προεστώτων τὴν μοχθηρίαν, λέγει μὲν αὐτῷ διαλεγόμενος πρὸς τοὺς ἱερεῖς ὁ θεός, οἱ ἱερεῖς, οὐκ εἶπον ποῦ ἐστι κύριος. καὶ οἱ ἀντεχόμενοι τοῦ νόμου μου, οὐκ ἠπίσταντό με. καὶ οἱ ποιμένες ἠσέβουν εἰς ἐμέ. λέγει δὲ αὐτὸς πάλιν· ποιμένες ἠφρονεύσαντο, καὶ τὸν κύριον οὐκ ἐξεζήτησαν, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐνόησεν πᾶσα ἡ νομή, καὶ διεσκορπίσθησαν. ποιμένες τε, φησί, πολλοὶ διέφθειραν τὸν ἀμπελῶνά μου. ἐμόλυναν τὴν μερίδα μου, ἣν ἔδωκαν ἐπιθυμητήν, δεδόσθαι εἰς τὴν ἔρημον ἄβατον. εἶτα πρὸς αὐτοὺς πάλιν ἀποτείνεται τοὺς ποιμένας. ὢ οἱ ποιμένες οἱ ἀπολλύντες καὶ διασκορπίζοντες τὰ πρόβατα τῆς νομῆς μου. διὰ τοῦτο τάδε λέγει κύριος, ἐπὶ τοὺς ποιμαίνοντας τὸν λαόν μου· ὑμεῖς διεσκορπίσατε τὰ πρόβατά μου, καὶ ἐξώσατε αὐτά, καὶ οὐκ

ἐπισκέψασθε αὐτά. ἰδοὺ ἐγὼ ἐκδικῶ ἐφ' ὑμᾶς, κατὰ τὰ πονηρὰ ἐπιτηδεύματα ὑμῶν. ἀλλὰ λάζεσθαί τε βούλεται τῶν ποιμένων, καὶ κόπτεσθαι τῶν κριῶν τὴν προβατείαν, διότι ἐπληρώθησαν αἱ ἡμέραι αὐτῶν εἰς σφαγήν. καὶ τί μοι τὰ παλαιὰ λέγειν; τίς δὲ τοῖς παῦλον καινόσι καὶ ὅροις ἑαυτὸν παρεκτείνων, οὓς περὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων ἔταξε, νηφαλίους, σώφρονας εἶναι, μὴ παροίνους, μὴ πλήκτας, διδακτικούς, ἀνεπιλήπτους ἐν πᾶσι καὶ ἀνεπάφους τοῖς πονηροῖς, οὐ πολὺ τῆς διαφθορᾶς γεν εὑρήσει τὴν τῶν κανόνων εὐθύτητα; τί δαὶ ἃ τοῖς μαθηταῖς Ἰησοῦς ἐπὶ τὸ κήρυγμα πέμπων, νομοθετεῖ; ὧν τὸ κεφάλαιον, ἵνα μὴ τὰ καθ' ἕκαστον λέγω, τοιούτους εἶναι τὴν ἀρετήν. καὶ οὕτως εὐσταλεῖς καὶ μετρίους, καὶ ἔτι συντόμως εἰπεῖν οὐρανίους, ὥστε οὐχ ἧττον διὰ τὸν τρόπον αὐτῶν, ἢ διὰ τὸν λόγον τρέχειν τὸ εὐαγγέλιον. ἐμὲ δὲ φοβοῦσι καὶ ὀνειδιζόμενοι φαρισαῖοι, καὶ γραμματεῖς ἐλεγχόμενοι. ὧν αἰσχρὸν, εἰ πολὺ πλεῖον εἶναι δέον τὴν ἀρετὴν, ὡς διατεταγμεθα, εἴ τι δεοίμεθα τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, καὶ τὴν κακίαν φαινόμεθα χείρους. ὥστε καὶ ὄφεις ἂν εἰκότως ἀκούσαι, καὶ γεννήματα ἐχιδνῶν, καὶ ὁδηγοὶ τυφλοί, τὸν κώνωπα διϋλίζοντες, καὶ τὴν κάμηλον καταπίνοντες, καὶ τάφοι ζυπαροὶ τὰ ἔνδον, μετ' εὐπρεπείας τῆς ἔξωθεν. καὶ παροψίδες καθαραὶ τὸ φαινόμενον. καὶ τἄλλα, ὅσα ἐκεῖνοι καὶ εἰσὶ καὶ ἀκούουσι. τούτοις ἐγὼ συνέσμι νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τοῖς λογισμοῖς. ταῦτά με τὸν μυελὸν ἐκτήκει καὶ δαπανᾷ τὰς σάρκας, καὶ οὐκ ἐᾷ θρασὺν εἶναι, οὐδὲ πορεύεσθαι ἀνω βλέποντα. ταῦτά μου ταπεινοῖ τὴν ψυχήν, καὶ τὸν νοῦν συστέλλει, καὶ τῇ γλώσσῃ δεσμὸν ἐπιτίθησι, καὶ οὐ περὶ προστασίας εἶναι ποιεῖ τὸν λόγον, οὐδὲ τῆς κατορθοῦν ἄλλους καὶ διευθύνειν, ὃ πολλῆς ἐστὶ τῆς περιουσίας. ἀλλ' ὅπως αὐτὸς τὴν ὀργιζομένην ὀργὴν διαφύγοιμι, ἢ μικρόν τι τοῦ ἰοῦ τῆς κακίας ἑαυτοῦ ἀποξέσαιμι. καθαρθῆναι δεῖ πρῶτον, εἶτα καθᾶραι. σοφισθῆναι, καὶ οὕτω σοφίσαι. γενέσθαι φῶς, καὶ φωτίσαι. ἐγγίσαι θεῷ, καὶ προσαγαγεῖν ἄλλους. ἁγιασθῆναι, καὶ ἁγιάσαι. χειραγωγῆσαι μετὰ χειρῶν, συμβουλεῦσαι μετὰ συνέσεως. πότε οὖν ἔσται ταῦτά φασιν, οἱ ταχεῖς τὰ πάντα καὶ οὐκ ἀσφαλεῖς. οἱ ῥᾳδίως οἰκοδομοῦντες καὶ καταλύοντες, καὶ ποῦ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ ποῦ τὸ τάλαντον; οὕτω τὸ χάρισμα λέγοντες. ταῦτα οἱ θερμότεροι τῇ φιλίᾳ, ἢ τῇ εὐλαβείᾳ. πότε ταῦτα, καὶ τίς ὁ ἐμὸς λόγος ὦ γενναιότατοι, οὐ μακρὰ προθεσμία, οὐδὲ γῆρας τὸ ἔσχατον. κρείσσων γὰρ πολιὰ μετὰ φρονήσεως, ἀπαιδεύτου νεότητος. καὶ λελογισμένη βραδυτὴς τάχους ἀπερισκέπτου. καὶ ὀλιγοχρόνιος βασιλεία, μακρᾶς τυραννίδος. ὡς καὶ ὀλίγη μερὶς τιμία, πολλῆς κτήσεως ἀτίμου καὶ σφαλερᾶς. καὶ χρυσὸς ὀλίγος, μολύβδου πολυταλάντου. καὶ πολλοῦ σκότους, ὀλίγον φῶς. τὸ δὲ ταχὺ τοῦτο καὶ σφαλερόν, καὶ λίαν κατεσπουδασμένον, μὴ τῶν σπερμάτων ἐκείνοις ἐοικὸς ᾖ, ἃ κατὰ τῶν πετρῶν πεσόντα, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς εὐθὺς ἀνακύψαντα, οὐδὲ τὴν πρώτην ἤνεγκαν τοῦ ἡλίου θερμότητα. ἢ τῷ κατὰ τῆς ψάμμου τεθέντι θεμελίῳ, μηδὲ ὀλίγον ἀντισχόντι πρὸς τῇ βροχῇ καὶ τὰ πνεύματα. οὐαί σοι πόλις, ἧς ὁ βασιλεύς σου νεώτερος ἐστί, φησι σολομών, καὶ μὴ ἴσθι ταχὺς ἐν λόγοις. τοῦ αὐτοῦ σολομῶντος φωνή, πλεῖον ἔλαττον λέγοντος, τὸ ταχὺ ἐν λόγοις τάχος, τὸ περὶ πρᾶξιν θερμότερον. καὶ τίς ἐστὶ παρὰ ταῦτα, ὁ τὸ τάχος ἀπαιτῶν πρὸ τῆς ἀσφαλείας καὶ τοῦ συμφέροντος; τίς ὁ πλάττων καθάπερ ἐν πηλῷ δημιουργὸν τῶν ταλίνων, τὸν τῆς ἀληθείας προστάτην, τὸν μετὰ ἀγγέλων στησόμενον, καὶ μετὰ ἀρχαγγέλων δοξάσοντα, καὶ ἐπὶ τὸ ἄνω θυσιαστήριον ἀναπέμψοντα τὰς θυσίας, καὶ χριστῷ συνιερεύσοντα, τὸ ἀναπλάσοντα τὸ πλάσμα, καὶ παραστήσοντα τῇ εἰκόνα, καὶ τὸν ἄνω κόσμον δημιουργήσοντα, καὶ τὸ μεῖζον εἰπεῖν, θεὸν ἐσόμενον καὶ θεοποιήσοντα; οἶδα τίνος ἐσμὲν λειτουργοί, καὶ ποῦ κείμενοι, καὶ ποῦ ταξιωτες. οἶδα τοῦ θεοῦ τὸ ὕψος, καὶ τῇ ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, ἢ τὴν δύναμιν πάλιν. οὐρανὸς ὑψηλός, γῆ δὲ βαθεῖα. καὶ τίς ἀναβήσεται τὴν ἐρριμμένον τῇ ἁμαρτίᾳ; τίς περικείμενος ἔτι τὸν κάτω ζόφον καὶ τῆς σαρκὸς τῇ παχύτητα, ὅλῳ τοῖ καθαρῷ ἐποπτεύσει νοῦν ὅλον, ἢ μιγήσεται τοῖς ἑστῶσι καὶ ἀοράτοις, ἐν τοῖς ἀστάτοις καὶ ὁρωμένοις; μόλις γὰρ ἄν τις ἐνταῦθα τὴν σφόδρα κεκαθαρμένων, κἂν εἴδωλον τοῦ καλοῦ θεωρήσειεν, ὥσπερ οἱ τὸν ἥλιον ἐν τοῖς ὕδασιν. τίς ὁ μετρήσας τῇ χειρὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν δρακί; τίς ἔστησε τὰ ὄρη σταθμῷ, καὶ τὰς νάπας ζυγῷ; τίς τόπος τῆς καταπαύσεως αὐτοῦ, ἢ τίνι τὴν παρὰ τὴν ὁμοιωθήσεται; τίς ὁ ποιήσας τὰ πάντα ἐν λόγῳ, καὶ τῇ σοφίᾳ κατασκευάσας ἄνθρωπον, καὶ εἰς ἓν ἀγαγὼν τὰ διεστῶτα, καὶ μίξας τὸν χοῦν τῷ πνεύματι, ἢ συνθεὶς ζῶον ὁρατὸν ἢ ἀόρατον, πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, ἀπτόμενον θεοῦ, καὶ οὐ περιδρασσόμενον, ἐγγίζον καὶ μακρυνόμενον; εἶπα σοφισθήσομαι, φησὶν ὁ σολομῶν, καὶ αὐτὴ ἐμακρύνθη ἀπ' ἐμοῦ μακρὰν ὑπὲρ ὃ ἦν τῇ σοφίαν λέγων. καὶ ὄντως ὁ προστιθεὶς γνῶσιν, προστίθησιν ἄλγημα. οὐ μᾶλλον εὐφραίνοντος τοῦ εὑρεθέντος, ἢ ἀνιῶντος τοῦ διαφεύγοντος. ὅπερ οἶμαι φιλεῖ συμβαίνειν τοῖς ἔτι διψῶσιν, ἀφαιρουμένοις ὕδατος, ὃ

κρατεῖν τι οὐ δυναμένοις, ἔχειν νομίζουσιν. ἢ οὓς ἀπήλλαξεν εὐθὺς ἀστραπὴ περιλάμψασα. τοῦτό με τέως κάτω, καὶ ταπεινὸν ἐποίει, καὶ εἶναι βέλτιον ἔπειθεν ἀκούειν φωνὴν αἰνέσεως, ἢ ἐξηγητὴν εἶναι τῆς ὑπὲρ δύναμιν. ἡ μεγαλειότης καὶ τὸ ὕψος καὶ τὸ ἀξίωμα, καὶ αἱ καθαραὶ φύσεις, μόλις χωροῦσι Θεοῦ λαμπρότητα, ὃν ἄβυσσος καλύπτει, οὗ σκότος ἀποκρυφὴ, φωτὸς ὄντος τοῦ καθαρωτάτου καὶ ἀπροσίτου τοῖς πλείοσιν. ὃς ἐν τῷ παντὶ τῷδε, καὶ τοῦ παντός ἐστιν ἔξω. ὃς καλόν ἐστιν ἅπαν, καὶ ἄνω παντὸς καλοῦ. ὃς νοῦν φωτίζει, καὶ διαφεύγει νοῦ τάχος καὶ ὕψος. ὑποχωρῶν ἀεὶ τοσοῦτον, ὅσον καταλαμβάνεται. καὶ ὑπάγων πρὸς τὰ ἄνω τὸν ἐραστὴν, τῷ φεύγειν, καὶ τῷ δυσκρατούμενος βλέπεσθαι. τοσοῦτον μὲν δὴ καὶ τοιοῦτον ἡμῖν τὸ ποθούμενον καὶ σπουδαζόμενον, τοιοῦτον δὲ εἶναι χρὴ καὶ τὸν νυμφαγωγὸν τῶν ψυχῶν καὶ προμνήστορα. ἐμοὶ γε μὴν δέος, μὴ καὶ τοῦ νυμφῶνος ἔξω ῥιφῶ, δεθεὶς χεῖρας καὶ πόδας, ὡς οὐκ ἐνδεδυμένος ἔνδυμα γάμου, ἀλλὰ τολμηρῶς παρενείρας ἐμαυτὸν τοῖς ἐκεῖσε ἀνακειμένοις. καίτοι προσεκλήθην μὲν ἐκ νεότητος, ἵν' εἴπω τι τῶν τοῖς πολλοῖς ἀγνοουμένων, καὶ ἐπ' αὐτὸν ἐπερρίφην ἐκ μήτρας, καὶ ἐδόθην δῶρον ἐκ μητρικῆς ὑποσχέσεως, καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς κινδύνοις ἐβεβαιώθην, καὶ ὁ πόθος συνηυξήθη, καὶ ὁ λογισμὸς συνέδραμεν, καὶ πάντα ἔδωκα φέρων τῷ λαχόντι καὶ σώσαντι, κτῆσιν, περιφάνειαν, εὐεξίαν, αὐτοὺς λόγους. ὧν, τοσοῦτον ἀπέλαυσα μόνον τῷ περιιδεῖν καὶ ἔχειν οἷς ἂν Χριστὸν προτιμήσω. καὶ ἡδύνθη μοι τὰ τοῦ Θεοῦ λόγια, ὡς κηρία μέλιτος, καὶ τὴν σύνεσιν ἐπεκαλεσάμην, καὶ τῇ σοφίᾳ ἔδωκα φωνὴν μου, καὶ τόλμα δὴ ταῦτα, τὸν θυμὸν μετρῆσαι, καὶ γλῶσσαν χαλιναγωγῆσαι, καὶ ὀφθαλμὸν σωφρονίσαι, καὶ γαστέρα παιδαγωγῆσαι, καὶ δόξαν πατῆσαι τὴν κάτω μένουσαν. παραφρονῶν λέγω, ἀλλ' οὖν εἰρήσεται. ταῦτα μὲν, οὐ τῶν πολλῶν ἴσως ἐγενόμην φαυλότερος. τοῦτο δὲ φιλοσοφῆσαι κρεῖττον ἢ κατ' ἡμᾶς δέξασθαι ψυχῶν ἡγεμονίαν καὶ προστασίαν, καὶ μήπω μηδὲ ποιμαίνεσθαι καλῶς μαθόντας ἡμᾶς, μηδὲ καθαρθέντας τὴν ψυχὴν ὅσον ἄξιον. ἔπειτα ποίμνης ἐπιστατεῖν πιστευθῆναι, καὶ ταῦτα ἐν καιροῖς τοιούτοις, ἐν οἷς ἀγαπητὸν, ὁρῶντα τῶν ἄλλων ἄνω καὶ κάτω φερομένων τε καὶ ταρασσομένων, φυγόντα φυγῇ ἐκ τοῦ μέσου, ὑπὸ σκέπην ἀναχωρήσαντα, λαθεῖν τοῦ πονηροῦ τὴν ζάλην καὶ τὴν σκοτομαίναν. ἡνίκα πολεμεῖ μὲν ἀλλήλοις τὰ μέλη, οἴχεται δὲ τῆς ἀγάπης εἰ καί τι ἦν λείψανον. ὄνομα δὲ κενὸν ἄλλως ὁ ἱερεὺς, ἐκχυθείσης ἐπ' ἄρχοντας ἐξουδενώσεως ὥσπερ εἴρηται. καὶ εἴθε κενόν. νυνὶ δὲ τρέποιτο εἰς κεφαλὰς ἀθέων ἡ βλασφημία. φόβος δὲ ἅπας ἐξώρισται τῶν ψυχῶν, ἀντεισῆκται δὲ ἀναίδεια, τοῦ βουλομένου δὲ ἡ γνῶσις, καὶ τὰ βάθη τοῦ πνεύματος. πάντες δὲ ἐσμὲν εὐσεβεῖς, ἐξ ἑνὸς μόνου, τοῦ καταγινώσκειν ἀλλήλων ἀσέβειαν. χρώμεθα δὲ δικασταῖς τοῖς ἀθέοις, καὶ ῥιπτοῦμεν τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, καὶ βάλλομεν τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, βεβήλοις ἀκοαῖς καὶ ψυχαῖς τὰ θεῖα δημοσιεύοντες. καὶ τὰς τῶν ἐχθρῶν εὐχὰς ἐπιμελῶς ἐκπληροῦμεν οἱ δείλαιοι. καὶ πορνεύοντες ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἡμῶν, οὐκ αἰσχυνόμεθα. μωαβῖται δὲ καὶ ἀμμανῖται, οἷς οὐδ' ἐξῆν παριέναι εἰς ἐκκλησίαν Θεοῦ, τοῖς ἁγιωτάτοις ἡμῶν ἐμβατεύουσιν. ἠνοίξαμεν δὲ πᾶσιν οὐ πύλας δικαιοσύνης, ἀλλὰ θύρας λοιδορίας τε καὶ τῆς κατ' ἀλλήλων θρασύτητος. καὶ οὗτος ἄριστος ἡμῖν, οὐχ ὃς ἂν μηδὲ ῥῆμα προῆται ἀργὸν φόβῳ Θεοῦ, ἀλλ' ὃς ἂν τύχῃ πλεῖστα τὸν πλησίον εἰπὼν κακῶς, ἢ διαρρήδην, ἢ ἐν αἰνίγμασι, καὶ ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ στρέφων κόπον καὶ πόνον, ἢ ἰὸν ἀσπίδων, εἰπεῖν οἰκειότερον. τηροῦμεν δὲ τὰς ἀλλήλων ἁμαρτίας, οὐχ ἵνα θρηνήσωμεν, ἀλλ' ἵνα ὀνειδίσωμεν, οὐδ' ἵνα θεραπεύσωμεν, ἀλλ' ἵνα προσπλήξωμεν, καὶ ἀπολογίαν ἔχωμεν τῶν ἡμετέρων κακῶν τὰ τῶν πλησίον τραύματα. κακοὺς δὲ καὶ ἀγαθοὺς, οὐχ ὁ τρόπος, ἀλλ' ἡ διάστασις καὶ ἡ φιλία χαρακτηρίζει. καὶ ἃ σήμερον ἐπαινοῦμεν, αὔριον κακίζομεν. καὶ ἃ παρ' ἄλλοις στηλιτεύεται, παρ' ἡμῖν θαυμάζεται. καὶ πάντα συγχωρεῖται προθύμως τῷ ἀσεβεῖν, οὕτω τὴν κακίαν ἐσμὲν μεγαλόψυχοι. γέγονε δὲ τὰ πάντα ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε οὔπω κόσμος ἦν, οὐδὲ ἡ νῦν εὐταξία καὶ μόρφωσις, ἀλλὰ συγκεχυμένον τὸ πᾶν καὶ ἀνώμαλον, ἐδεῖτο τῆς εἰδοποιοῦ χειρὸς καὶ δυνάμεως. εἰ βούλει δὲ, ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ καὶ σελήνης ἀμυδροῖς φέγγεσιν, ἐχθρῶν ἢ φίλων ὄψεις οὐ διαγινώσκοντες. ἢ ὡς ἐν ναυμαχίᾳ καὶ ζάλῃ, καὶ πνευμάτων ἐμβολαῖς, καὶ ῥοθίῳ ζέοντι, καὶ κυμάτων ἐπιδρομαῖς, καὶ νεῶν ἀραγμοῖς, καὶ κοντῶν ὠθισμοῖς, καὶ κελευστῶν φωναῖς, καὶ πιπτόντων οἰμωγαῖς ὑποβρυχούμενοί τε καὶ ἀφρούμενοι, καὶ τῆς ἀνδρείας καιρὸν οὐκ ἔχοντες. φεῦ τοῦ πάθους. ἀλλήλοις περιπίπτομεν, καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλισκόμεθα. καὶ οὐχ ὁ λαὸς μὲν οὕτως, ὁ ἱερεὺς δὲ ἑτέρως. ἀλλά μοι νῦν ἐκεῖνο πληροῦσθαι δοκεῖ καθαρῶς, τὸ, γέγονεν ὁ ἱερεὺς καθὼς ὁ λαός, ἡ κατάρα πάλαι λεγόμενον. καὶ οὐχ οἱ πολλοὶ μὲν οὕτως, οἱ δὲ ἄκροι τοῦ λαοῦ καθὼς εἴρηται, καὶ προέχοντες ἐναντίως. ἀλλ' οὗτοι γε καὶ φανερῶς πολεμοῦσι τοῖς ἱερεῦσιν, ἐφόδιον ἔχοντες εἰς πλῆθος τὴν εὐσέβειαν. ἢ ὅσοι μὲν τῆς πίστεως ταύτης παρ' ὄντων

καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ζημίας ταύτης καὶ πρὸ ταύτης. οὐδὲ ἐγὼ μέμφομαι, ἀλλ' εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, καὶ προσεπαινῶ, ὃ συνεύχομαι, καὶ τούτων εἷς εἶναι, τῶν ὑπὲρ ἀληθείας ἀγωνιζομένων καὶ ἀπεχθανομένων, μᾶλλον δὲ ὃ εἶναι καυχήσομαι. κρείσσων γὰρ ἐπαινετὸς πόλεμος, εἰρήνης χωριζούσης θεοῦ. καὶ διὰ τοῦτο τὸν πρᾶον μαχητὴν ὁπλίζει τὸ πνεῦμα, ὡς καλῶς πολεμεῖν δυνάμενον. νῦν δὲ εἰσί τινες, οἳ καὶ περὶ μικρῶν πολεμοῦντες, καὶ εἰς οὐδὲν ὄφελος, καὶ κοινωνοὺς ὅσους ἂν δύνωνται τῆς κακίας προσλαμβάνοντες, λίαν ἀμαθῶς καὶ θρασέως. εἶτα τῶν πᾶσιν ἡ πίστις, καὶ τοῦτο τὸ σεμνὸν ὄνομα ταῖς ἰδίαις αὐτῶν φιλονεικίαις περισυρόμενον. ἐκ δὲ τούτου, ὡς τὸ εἰκός, μισούμεθα μὲν ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ὃ τούτου χαλεπώτερον, οὐδὲ εἰπεῖν ἔχομεν, ὡς οὐ δικαίως. διαβεβλήμεθα δὲ καὶ τῶν ἡμετέρων τοῖς ἐπιεικεστέροις. οὐδὲν τί θαυμαστόν, ἐν τοῖς πλείοσιν, οἳ μόλις ἄν τι καὶ τῶν καλῶν ἀποδέχοιντο. τεκταίνουσι δὲ ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν οἱ ἁμαρτωλοί. καὶ ἃ κατ' ἀλλήλων ὠδίνομεν, κατὰ πάντων ἔχουσι. καὶ γεγόναμεν θέατρον καινὸν οὐκ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις ὡς ὁ γενναιότατος τῶν ἀθλητῶν Παῦλος, πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἀγωνιζόμενος, ἀλλὰ πᾶσι μικροῦ τοῖς πονηροῖς, καὶ παρὰ πάντα καιρὸν καὶ τόπον, ἐν ἀγοραῖς, ἐν πότοις, ἐν εὐφροσύναις, ἐν πένθεσιν. ἤδη δὲ προήλθομεν καὶ μέχρι τῆς σκηνῆς. ὃ μικροῦ καὶ δακρύων λέγω. καὶ μετὰ τῶν ἀσελγεστάτων γελώμεθα, καὶ οὐδὲν οὕτω τερπνὸν τῶν ἀκουσμάτων καὶ θεαμάτων, ὡς χριστιανὸς κωμῳδούμενος. ταῦτα ἡμῖν ὁ πρὸς ἀλλήλους πόλεμος. ταῦτα οἱ λίαν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ πρᾴου μαχόμενοι. ταῦτα οἱ πλέον ἀγαπῶντες τὸν θεὸν ἢ ὅσον συμφέρει. καὶ παλαίειν μὲν οὐκ ἔξεστιν ἔξω τῶν νενομισμένων, οὐδὲ ἄλλο τι ἀγωνίζεσθαι, ἢ καταβοηθήσεταί τῃ καὶ ἀτιμασθήσεται, καὶ ἀφαιρεθήσεται τῆς νίκης ὁ ἐν παλαίων, ἢ ἄλλο τι μὴ καλῶς ἀγωνιζόμενος, μηδὲ κατὰ τοὺς κειμένους ὅρους τῆς ἀγωνίας. κἂν ὁ γενναῖος ᾖ καὶ τεχνικώτατος. ὑπὲρ χριστοῦ δὲ ἀγωνιεῖταί τις, οὐ κατὰ χριστόν; ἔπειτα χαριεῖται τῇ εἰρήνῃ, πολεμῶν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς οὐκ ἔξεστιν; καὶ οἱ μὲν δαίμονες φρίττουσιν εἰς ἔτι καὶ νῦν χριστοῦ καλουμένου, καὶ οὐδὲ ὑπὸ τῆς κακίας ἡμῶν ἐξίτηλος γέγονεν ἡ τοῦ ὀνόματος τούτου δύναμις. ἡμεῖς δὲ οὐκ αἰσχυνόμεθα τὸ σεμνὸν οὕτω καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα καθυβρίζοντες, καὶ μονονοὺ φανερῶς αὐτοῦ βοῶντος ἀκούοντες καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν. τὸ μὲν ὄνομά μου βλασφημεῖται δι' ὑμᾶς ἐν τοῖς ἔθνεσι. καὶ τὸν μὲν ἔξωθεν οὐ δέδοικα πόλεμον, οὐδὲ τὸν νῦν ἐπαναστάντα θῆρα ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ τῆς πονηρίας τὸ πλήρωμα. κἂν πῦρ ἀπειλῇ, κἂν ξίφη, κἂν θῆρας, κἂν κρημνούς, κἂν βάραθρα. κἂν πάντων γένηται τῶν πώποτε μανέντων ἀπανθρωπότατος, κἂν ταῖς ὅλαις τιμωρίαις προσεξεύρῃ χαλεπωτέρας. ἓν ἔχω πρὸς πάντα φάρμακον, μίαν ὁδὸν εἰς νίκην. ἐν χριστῷ καυχήσομαι τὸν ὑπὲρ χριστοῦ θάνατον. πρὸς δὲ τὸν ἐμὸν πόλεμον, οὐκ ἔχω τίς γένωμαι, τίνα συμμαχίαν ἐξεύρω, τίνα λόγον σοφίας, τί χάρισμα, ποίαν πανοπλίαν πρὸς τὰς τοῦ πονηροῦ μεθοδείας ὁπλίσωμαι. τίς νικήσει τὸν τοιοῦτον; μωσῆς, ἐκτείνας τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἵν' ὁ σταυρὸς ἰσχύσῃ τυπούμενος καὶ προμηνυόμενος. τίς; Ἰησοῦς μετ' ἐκεῖνον, ᾧ ἀρχιστρατήγῳ τῶν θείων παρατάξεων συμπαρατατόμενος. τίς; Δαβίδ, ἢ ψάλλων, ἢ πολεμῶν ἐν σφενδόναις, καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ περιεζωσμένος δύναμιν εἰς πόλεμον, καὶ τοὺς δακτύλους εἰς παράταξιν γυμναζόμενος. τίς; Σαμουήλ, ὃ προσευχόμενος τοῦ λαοῦ καὶ προθυόμενος, καὶ χρίων εἰς βασιλέα τὸν νικᾶν δυνάμενον. τίς θρηνήσει ταῦτα πρὸς ἀξίαν; Ἱερεμίας θρήνους γεγραφὼς ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ. τίς βοήσεται, φεῖσαι κύριε τοῦ λαοῦ σου, καὶ μὴ δῷς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος, τοῦ κατάρξαι αὐτῶν ἔθνη; τίς ὑπὲρ ἡμῶν προσοίσεται; Νῶε, καὶ Ἰὼβ καὶ Δανιήλ, οἱ συνευχόμενοι καὶ συναριθμούμενοι, ἵνα κοπάσῃ μικρὸν ἡμῖν ὁ πόλεμος, ἵνα γνωσώμεθα ἡμῶν αὐτῶν, καὶ ἀλλήλους ποτὲ γνωρίσωμεν, ἵνα μηκέτι ὦμεν ἀνθ' ἑνὸς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδας καὶ Ἰσραήλ. μηκέτι Ῥοβοὰμ καὶ Ἱεροβοάμ, μηκέτι Ἱερουσαλὴμ καὶ Σαμάρεια, αἱ ἐν μέρει διὰ τὰς ἁμαρτίας παραδιδόμεναι, καὶ ἐν μέρει θρηνούμεναι. ἐγὼ μὲν τὸ ἀσθενέστερον εἶναι τοῦ πολέμου τούτου ὁμολογῶ, καὶ διὰ τοῦτο ἔδωκα τὰ νῶτα, καλύψας τὸ πρόσωπον ἐν τροπῇ, καὶ κατὰ μόνας καθεσθῆναι, ὅτι πικρίας ἐνεπλήσθην. ἐζήτησα καὶ σιωπῆσαι, συνιών, ὅτι ὁ καιρὸς πονηρός ἐστιν. ὅτι ἀπελάκτισαν οἱ ἠγαπημένοι, ὅτι γεγόναμεν υἱοὶ ἀφεστηκότες, ἡ ἄμπελος ἡ εὐκληματοῦσα, ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, πᾶσα καρποφόρος, ὡραία πᾶσα, καλῶς ταῖς σταγόσι ταῖς ἄνωθεν ἀνατέλλουσα, ὅτι ἐστράφη εἰς ἀτιμίαν ἐμοὶ τὸ διάδημα τοῦ ἐμοῦ κάλλους, τὸ ἀποσφράγισμα τῆς ἐμῆς δόξης, ὁ τῆς καυχήσεως στέφανος. εἰ δέ τις πρὸς ταῦτα τολμηρὸς καὶ γενναῖος, μακάριος οὗτος ἐμοὶ τοῦ θάρσους καὶ τῆς γενναιότητος. καὶ οὔπω λέγω τὸν ἔνδοθεν καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, τὸν ἐν τοῖς πάθεσι πόλεμον, ὃν πολεμούμεθα νύκτας καὶ ἡμέρας ὑπὸ τοῦ τῆς ταπεινώσεως σώματος, τὰ μὲν κρύβδην, τὰ δὲ φανερῶς. καὶ τῆς ἄνω καὶ κάτω κυκλούσης ἡμᾶς καὶ στροβούσης, διά τε αἰσθήσεως καὶ τῶν ἄλλων τερπνῶν τοῦ βίου τούτου περιφορᾶς, τοῦ τε πηλοῦ τῆς ἰλύος ᾧ ἐμπεπήγμεθα, καὶ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας ἀντιστρατευομένου τῷ νόμῳ τοῦ πνεύματος καὶ διαφθείρειν ἐπιχειροῦντος τὴν βασιλικὴν ἐν ἡμῖν εἰκόνα, καὶ ὅσον τῆς θείας ἀπορροίας ὑμῖν συγκαταβέβληται. ὡς μόλις ἄν τι ἐκνοῦ, ἢ μακρᾷ φιλοσοφίᾳ παιδαγωγήσας, καὶ ἀπορρήξας κατὰ μικρὸν τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενὲς καὶ φωτοειδὲς τοῦ ταπεινοῦ καὶ τῷ σκότῳ συνεζευγμένου, ἢ θεοῦ τυχόντα ἵλεω, ἢ καὶ ἄμφω ταῦτα,

καὶ μελέτην ὅτι μάλιστα ποιούμενος ἄνω βλέπειν, τῆς κατασπώσης ὕλης ἀθηρατήσειν. πρὶν δὲ τούτην ὑπερσχεῖν ὅση δύναμις, καὶ ἀνακαθᾶραι ἱκανῶς τὴν διάνοιαν, ὑπέρ τε τοὺς ἄλλους μακρῷ γενέσθαι τῇ πρὸς Θεὸν ἐγγύτητι, ἢ ψυχῶν προστασίαν δέξασθαι, ἢ μεσιτείαν Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τοῦτο γὰρ ἴσως ὁ ἱερεύς, οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι γινώσκω. καὶ ὅθεν εἰς τοῦτο ὑπήχθην τὸ δέος, ἵνα μή με τοῦ δέοντος δειλότερον ὑπολαμβάνητε, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐπαινῆτε τῆς προμηθείας. ἀκούω μὲν αὐτοῦ Μωσέως, ἡνίκα ἐχρημάτιζεν αὐτῷ ὁ Θεός, ὅτι πολλῶν εἰς τὸ ὄρος προσκεκλημένων, ὧν εἷς ἦν καὶ Ἀαρών, σὺν τοῖς παισὶ τοῖς δύο τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἑβδομήκοντα πρεσβυτέρων τῆς γερουσίας, οἱ μὲν λοιποὶ, προσκυνῆσαι πόῤῥωθεν ἐκελεύσθησαν· ἐγγίσαι δὲ Μωσῆς μόνος, οὐ συναναβῆναι δὲ ὁ λαός, ὡς οὐ παντὸς ὄντος, Θεῷ γενέσθαι πλησίον, πλὴν εἴ τις κατὰ Μωσέα Θεοῦ χωρῆσαι δόξαν δυνάμενος. καὶ ἔτι πρὸ τούτων αἱ ἀρχαὶ τῆς νομοθεσίας, τῶν μὲν ἤχησαν, σάλπιγγες, καὶ ἀστραπαί, καὶ βρονταί, καὶ γνόφος, καὶ ὅλον καπνιζόμενον τὸ ὄρος, καὶ ἀπειλαὶ φρικώδεις. κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους λιθοβοληθήσεσθαι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα δείματα ἱστήκεσαν κάτω, καὶ μέγα ἦν αὐτοῖς, μόνης ἀκοῦσαι τῆς τοῦ Θεοῦ φωνῆς εὖ μάλα ἁγνισαμένοις. Μωσῆς δὲ καὶ ἄνεισι, καὶ τῆς νεφέλης εἴσω χωρεῖ, καὶ νομοθετεῖται, καὶ δέχεται πλάκας, τοῖς μὲν πολλοῖς τὰς τοῦ γράμματος, τοῖς δὲ ὑπὲρ τοὺς πολλούς, τὰς τοῦ πνεύματος. ἀκούω δὲ Ναδὰμ καὶ Ἀβιούδ, ὅτι ξένῳ πυρὶ θυμιάσαντες μόνον, ξένῳ καὶ ἀνηλώθησαν, ὀλεθρον ἔχοντες δι' ὧν ἠσέβησαν, καὶ τοῦ αὐτοῦ εὑρόντες τῆς ἀπωλείας, ὃν καὶ τῆς ἀσεβείας καιρὸν καὶ τόπον. καὶ οὐδὲ Ἀαρὼν ἤρκεσεν πρὸς βοήθειαν αὐτοῖς ὁ πατὴρ ὁ Μωσέως μετὰ Θεὸν δεύτερος. γινώσκω δὲ καὶ Ἠλεὶ τὸν ἱερέα, καὶ μικρὸν ὕστερον Ὀζάν. τὸν μὲν ὑπὲρ τῆς τῶν παίδων παρανομίας ἀποτιννύντα δίκην, ἣν ἐτόλμων κατὰ τῶν θυσιῶν, πρὸ καιροῦ τῶν λεβήτων ἀπαρχόμενοι, καὶ ταῦτα οὐκ ἀρεσκόμενον αὐτὸν τῇ ἀσεβείᾳ, ἀλλὰ πολλάκις ἐπιτιμῶντα. τὸν δὲ ὅτι ψαύσας τῆς κιβωτοῦ μόνον ὑποσπασθείσης ὑπὸ τοῦ μόσχου, τὴν μὲν περιεσώσατο, αὐτὸς δὲ ἀπώλετο, φυλάσσοντος τοῦ Θεοῦ τῇ κιβωτῷ τὸ σεβάσμιον. οἶδα δ' ἔγωγε, μηδὲ τοὺς ἐν τοῖς σώμασι μώμους τῶν ἱερέων ἢ τῶν θυμάτων, ἀνεξετάστους μένοντας, ἀλλὰ τελείους τέλεια προσάγειν νενομισμένον. σύμβολον οἶμαι τοῦτο τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρτιότητος. μηδὲ στολῆς τῆς ἱερατικῆς ἢ σκευῶν τινος τῶν ἁγίων ψαύειν παντὶ θεμιτὸν ὄν. μηδὲ τὰς θυσίας αὐτάς, ὑφ' ὧν καὶ ὅτι καὶ οὐ μὴ καθῆκον ἦν, ἀναλίσκεσθαι. μηδὲ τὸ ἔλαιον ἀπομιμεῖσθαι τῆς χρίσεως, μηδὲ τὸ θυμίαμα τῆς συνθέσεως, μηδὲ εἰς τὸ ἱερὸν εἰσιέναι, ὅστις ἢ ψυχὴν ἢ σῶμα οὐ καθαρὸς μέχρι καὶ τῶν μικροτάτων. τοσούτου δεῖ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων προσφοιτᾶν θαῤῥεῖσθαι. ὧν εἷς, καὶ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνον ἐπιβατὸν ἦν. τοσούτου δεῖ τὸ καταπέτασμα, ἢ τὸ ἱλαστήριον, ἢ τὴν κιβωτόν, ἢ τὰ χερουβὶμ ἢ προβλέπειν εἶναι παντός, ἢ προσάπτεσθαι. ταῦτα δὴ εἰδὼς ἐγώ, καὶ ὅτι μηδεὶς ἄξιος τοῦ μεγάλου καὶ Θεοῦ καὶ θύματος καὶ ἀρχιερέως, ὅστις μὴ πρότερον ἑαυτὸν παρέστησε τῷ Θεῷ θυσίαν ζῶσαν ἁγίαν, μηδὲ τὴν λογικὴν λατρείαν εὐάρεστον ἐπεδείξατο, μηδὲ ἔθυσε τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως καὶ πνεῦμα συντετριμμένον, ἣν μόνην ὁ πάντα δοὺς ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν θυσίαν, πῶς ἔμελλον θαῤῥῆσαι προσφέρειν αὐτῷ τὴν ἔξωθεν, τὴν τῶν μεγάλων μυστηρίων ἀντίτυπον; ἢ πῶς ἱερέως σχῆμα καὶ ὄνομα ὑποδύεσθαι, πρὶν ὁσίοις ἔργοις τελειῶσαι τὰς χεῖρας; πρὶν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐθίσαι βλέπειν ὑγιῶς τὴν κτίσιν, καὶ εἰς θαῦμα μόνον τοῦ κτίσαντος, ἀλλὰ μὴ ζημίαν τοῦ πλάσαντος; πρὶν τῇ παιδείᾳ κυρίου ἱκανῶς ἀνοιγῆναι τὰ ὦτα, καὶ προστεθῆναί μοι ὠτίον μὴ βαρέως ἀκούειν δυνάμενον, ἀλλ' ἐνώτιον χρυσοῦν σαρδίῳ πολυτελεῖ δεθῆναι, λόγον σοφοῦ, εἰς οὓς ἐνηκόου; πρὶν τὸ στόμα, τὰ χείλη, τὴν γλῶσσαν, τὸ μὲν ἀνοιγῆναι καὶ ἑλκύσαι πνεῦμα, ἢ πλατυνθῆναι καὶ πληρωθῆναι τοῦ πνεύματος λαλουμένων μυστηρίων καὶ δογμάτων, τὰ δὲ αἰσθήσει θείᾳ κατὰ τὴν σοφίαν εἰπεῖν δεθῆναι, προσθείην δ' ἂν ὅτι καὶ ἐν καιρῷ λυθῆναι, τὴν δὲ πλησθῆναι ἀγαλλιάσεως, καὶ θείας μελῳδίας γενέσθαι πλῆκτρον ἐξεγειρομένην τῇ δόξῃ, συνεξεγειρομένην ὄρθειον, καὶ μέχρι τοῦ κολληθῆναι τῷ λάρυγγι κάμνουσαν; πρὶν ἐπὶ πέτραν στῆναι τοὺς πόδας μου καταρτισθέντας ὡς ἐλάφων, καὶ κατευθυνθῆναί μοι τὰ κατὰ Θεὸν διαβήματα καὶ μὴ παρ' ὀλίγον, μηδ' ὅλως ἐκχεόμενα; πρὶν ἅπαν μέλος ὅπλον γενέσθαι δικαιοσύνης, καὶ ἀπεκδύσασθαι πᾶσαν νεκρότητα καταποθεῖσαν ὑπὸ τῆς ζωῆς, καὶ ὑποχωρήσασαν τῷ πνεύματι; τίς μήπω τοῖς ἁγνοῖς καὶ πεπυρωμένοις τοῦ Θεοῦ λογίοις κατὰ τὴν καρδίαν ἐν τῷ διανοιγῆναι αὐτῷ τὰς γραφάς, μηδὲ ἀπογραψάμενος αὐτὰ τρισσῶς ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς καρδίας, ὥστε νοῦν ἔχειν Χριστοῦ, μηδὲ τοῖς πολλοῖς ἀποκρύφων καὶ ἀοράτων καὶ σκοτεινῶν θησαυρῶν εἴσω γενόμενος, ὥστε τὸν ἐν αὐτοῖς καταπλουτίσαι πλοῦτον, καὶ ἄλλους πλουτίζειν δύνασθαι, πνευματικὰ συγκρίνων πνευματικοῖς, τίς μήπω ἐθεωρήσατο, ὡς θεωρεῖν ἄξιον, τὴν τερπνότητα κυρίου, καὶ ἐπισκεψάμενος τὸν ναὸν αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ ναὸς γενόμενος Θεοῦ ζῶντος, καὶ ζῶν κατοικητήριον Θεοῦ ἐν πνεύματι, τίς μήπω τύπων καὶ ἀληθείας ἐπιγνοὺς συγγένειαν καὶ διάκρισιν, καὶ τῶν μὲν ἀναχωρήσας, τῇ δὲ προσθέμενος, ἵνα τὴν τοῦ γράμματος φυγὼν παλαιότητα, τῇ καινότητι δουλεύσῃ τοῦ πνεύματος, καὶ μεταβῇ καθαρῶς ἐπὶ τὴν χάριν ἀπὸ τοῦ νόμου πληρουμένου πνευματικῶς ἐν τῇ καταργήσει τοῦ γράμματος, τίς μήπω διὰ πασῶν ὁδεύσας τῶν τοῦ Χριστοῦ προσηγο-

ειῶν καὶ δυνάμεων, καὶ ἔργῳ καὶ θεωρίᾳ, τῆς τε ὑψηλοτέρας καὶ πρώτης, καὶ τῆς δι' ἡμᾶς ταπεινοτέρας καὶ τελευταίας, τοῦ θεοῦ, τοῦ υἱοῦ, τῆς εἰκόνος, τοῦ λόγου, τῆς σοφίας, τῆς ἀληθείας, τοῦ φωτὸς, τῆς ζωῆς, τῆς δυνάμεως, τῆς ἀτμίδος, τῆς ἀποῤῥοίας, τοῦ ἀπαυγάσματος, τοῦ ποιητοῦ, τοῦ βασιλέως, τῆς κεφαλῆς, τοῦ νόμου, τῆς ὁδοῦ, τῆς θύρας, τοῦ θεμελίου, τῆς πέτρας, τοῦ μαργαρίτου, τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τοῦ ἁγιασμοῦ, τῆς ἀπολυτρώσεως, τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ δούλου, τοῦ ποιμένος, τοῦ ἀμνοῦ, τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ θύματος, τοῦ πρωτοτόκου πρὸ κτίσεως, τοῦ πρωτοτόκου ἐκ τῶν νεκρῶν, τῆς ἀναστάσεως, τίς τούτων τῶν ὀνομάτων τε καὶ πραγμάτων ἐπακούων εἶναι, καὶ μήπω κοινωνήσας τοῦ λόγου, μηδὲ μεταλαβὼν αὐτοῦ, καθὸ τούτων ἕκαστον ἐστί τε καὶ κέκληται. τίς μήπω σχολάσας, μηδὲ μαθὼν λαλεῖν θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἔτι νήπιος ὢν, ἔτι τρεφόμενος γάλακτι, ἔτι τῶν οὐκ ἀριθμουμένων ἐν τῷ Ἰσραὴλ, οὐδὲ καταλεγομένων εἰς θεοῦ παράταξιν, μήπω τὸν χριστοῦ σταυρὸν ὡς ἀνὴρ αἴρειν δυνάμενος, μήπω μηδὲ ἄλλο τι μέλος ὢν ἴσως τῶν τιμιωτέρων, ἔπειτα εἰς κεφαλὴν καταστῆναι χριστοῦ πληρώματος δέξεται χαίρων καὶ προθυμούμενος; οὐκ ἔμοιγε κριτῇ καὶ συμβούλῳ. ἀλλ' οὗτος ὁ φόβος μέγιστος, οὗτος ὁ κινδύνων ἔσχατος, παντὶ τῷ συνιέντι καὶ τοῦ κατορθουμένου τὸ μέγεθος, καὶ τῆς διαμαρτίας τὸν ὄλεθρον. ἄλλοι μὲν οὖν πλεέτωσαν κατ' ἐμπειρίαν ἔλεγον, καὶ τὰ μακρὰ διαπορευέσθωσαν πελάγη, καὶ συμφερέσθωσαν τοῖς ἀνέμοις ἀεὶ καὶ τοῖς κύμασι, μεγάλα καὶ κερδαίνοντες, εἰ οὕτω τύχοι, καὶ κινδυνεύοντες, ὅσοις πλευστικώτατος ἢ ἐμπορικώτατος. ἐμοὶ δ' οὖν αἱρετώτερον, ἐπὶ γῆς ἀνέχοντι, βραχεῖαν αὔλακα τέμνοντι καὶ ἡλιουμένῳ, πόῤῥωθεν ἀσπαζομένῳ κέρδη καὶ θάλασσαν, ζῆν οὕτως, ὅπως ἂν δύνωμαι, σὺν ὀλίγῃ καὶ μικρᾷ τῇ μάζῃ, καὶ βίον ἕλκειν ἀσφαλῆ καὶ ἀκύμαντον, ἢ μακρὸν ἀναῤῥιπτεῖν καὶ μέγαν ἐπὶ μεγάλοις κέρδεσι κίνδυνον. ὑψηλῷ μὲν γὰρ ζημία, τὸ μὴ ἐγχειρεῖν μείζοσι, μηδὲ εἰς πλείονα διατείνειν τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ τῶν μικρῶν ἵστασθαι. τὸ μεγάλῳ φωτὶ μικρὸν οἶκον αὐγάζοντα, ἢ πανοπλίᾳ νεανικῇ σῶμα παιδικὸν περισκέποντα. μικρῷ δὲ ἀσφάλεια, μικρὰ φορτίζεσθαι, ἀλλὰ μὴ τοῖς ὑπὲρ δύναμιν ἑαυτὸν ὑποτιθέντα, γέλωτά τε ὀφλισκάνειν ὁμοῦ, καὶ προσιβόναι τὸν κίνδυνον. ὥσπερ γε καὶ πύργον οἰκοδομεῖν, οὐκ ἄλλῳ τινὶ προσῆκον, ἢ ὃς ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν, ὡς ἠκούσαμεν. ἔχετε τὴν ἀπολογίαν τὴν ὑπὲρ τῆς φυγῆς, καὶ ἴσως οὐ μετρίαν. ἃ μὲν οὖν με ἀφ' ὑμῶν ἀπήγαγεν ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοὶ, λυπηρῶς μὲν ἐμοὶ, καὶ ὑμῖν ἴσως, ἀναγκαίως δὲ, ὥς γοῦν ἐμαυτῷ τότε ἐδόκουν, ταῦτά ἐστιν. ἐπανήγαγε δὲ μάλιστα μὲν ὁ πρὸς ὑμᾶς πόθος, καὶ τὸ ἀντιποθούντων αἰσθάνεσθαι. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἰσχυρὸν πρὸς ἀνάσπασιν, ὡς ἀντιδιδομένη διάθεσις. δεύτερον δὲ ἡ ἐμὴ φροντὶς, οὐκ ἐμὸν ἔργον, ἢ τῶν ἱερῶν γονέων πολιὰ καὶ ἀσθένεια, ἐπ' ἐμοὶ πλέον ἢ χρόνῳ καμνόντων, Ἀβραὰμ τοῦδε τοῦ πατριάρχου, τῆς τιμίας ἐμοὶ κεφαλῆς καὶ μηδὲ ἀγγέλων ἀπηριθμημένης, καὶ Σάῤῥας, τῆς πνευματικῶς ὠδινούσης ἡμᾶς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς πίστεως. ὧν γενέσθαι βακτηρία τοῦ γήρως, καὶ ὑπερείδειν τὴν ἀσθένειαν τῶν πρώτως εὐχὴν εὐξάμενος, καὶ μέντοι καὶ πληρώσας ταύτην, ὅπόση δύναμις, ὡς καὶ φιλοσοφίας ὑπεριδεῖν αὐτῆς, τοῦ πάντων ἐμοὶ τιμιωτάτου κτήματος καὶ ὀνόματος, ἢ, τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, τοῦ μὴ φιλοσοφεῖν δόξαι, πρότερον φιλοσοφήσας, οὐκ ἐνεγκὼν διαπίπτειν μοι τὸν μόχθον ἐκ μιᾶς ὑποθέσεως, οὐδὲ καταλυθῆναι τὴν εὐλογίαν, ἣν καὶ κλέψαι τις ἤδη τῶν πάλαι ὅσιον λέγεται, βρώματι τὸν πατέρα καὶ τειχῶν πλάσματι σοφισάμενος, καὶ τὸ καλὸν οὐ καλῶς δι' ἐπιβουλῆς θηρασάμενος. δύο μὲν δὴ ταῦτα τῆς ἐμῆς ἥττης καὶ ἡμερότητος αἴτια. καὶ ἴσως οὐκ ἄτοπον ἀμφοτέροις, ἐκείνων εἶξαι καὶ ὑποχωρῆσαι τῶν λογισμῶν. ἐπεὶ καὶ τοῦ νικᾶσθαι καιρὸς, ὥσπερ οἶμαι καὶ παντὸς πράγματος. καὶ κρεῖττον ἡττᾶσθαι καλῶς, ἢ νικᾶν ἐπισφαλῶς καὶ ἀθέσμως. τρίτον δὲ, ὃ καὶ μέγιστον, καὶ δὴ τοῦτο εἰπὼν ἔτι, τὰ λοιπὰ σιωπήσομαι. ἐμνήσθην ἡμερῶν ἀρχαίων, καὶ πρός τινα τῶν παλαιῶν ἱστορίαν ἀναδραμὼν, ἐκεῖθεν εἵλκυσα συμβουλὴν ἐμαυτῷ πρὸς τὰ παρόντα. μὴ γὰρ εἰκῇ ταῦτα συγγεγράφθαι νομίζωμεν, μηδὲ ὄχλον ἄλλως εἶναι ῥημάτων τε καὶ πραγμάτων, ψυχαγωγίας ἕνεκα τῶν ἀκουόντων συγκείμενα, καὶ δι' ἀκοῆς τι δέλεαρ, μέχρι τῆς ἡδονῆς ἱσταμένοις. ταῦτα μὲν παιζόντων μῦθοι καὶ Ἕλληνες, οἱ τῆς ἀληθείας ὀλίγα φροντίζοντες, τῷ κομψῷ τῶν πλασμάτων καὶ τῷ λίχνῳ τῶν λέξεων καὶ ἀκοὴν καὶ ψυχὴν κατευθύνουσιν. ἡμεῖς δὲ οἱ καὶ μέχρι τῆς τυχούσης κεραίας καὶ γραμμῆς τοῦ πνεύματος τὴν ἀκρίβειαν ἕλκοντες, οὔποτε δεξόμεθα. οὐ γὰρ ὅσιον, οὐδὲ τὰς ἐλαχίστας πράξεις εἰκῇ σπουδασθῆναι τοῖς ἀναγράψασι, καὶ μέχρι τοῦ παρόντος μνήμῃ διασωθῆναι. ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς ἔχωμεν ὑπομνήματα καὶ παιδεύματα τῆς τῶν ὁμοίων, εἴ ποτε συμπέσοι καιρὸς, διασκέψεως. ὥστε τὰ μὲν φεύγειν, τὰ δὲ αἱρεῖσθαι, οἷον κανόσι τισὶ καὶ τύποις τοῖς προλαβοῦσιν ἑπόμενοι παραδείγμασι. τίς οὖν ἡ ἱστορία, καὶ πόθεν ἡ συμβουλή; οὐδὲ γὰρ χεῖρον ἴσως ἀσφαλείας ἕνεκεν τῶν πολλῶν διελθεῖν. ἔφυγε καὶ Ἰωνᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ, μᾶλλον δὲ φυγεῖν ᾤετο.

ἀλλὰ

ἀλλὰ καταλαμβάνεται πελάγει καὶ χειμῶνι, καὶ κλήρῳ, καὶ γαστρὶ κήτους, καὶ τριημέρῳ ταφῇ, τύπον ἐχούσῃ μυστηρίου μείζονος. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν, ἵνα μὴ τὴν σκυθρωπὴν καὶ ἄτοπον ἀγγελίαν ἀγγείλῃ τοῖς Νινευίταις, καὶ μετὰ ταῦτα ψεύστης ἁλῷ, συνθεμένης τῇ μετανοίᾳ τῆς πόλεως. οὐ γὰρ τῇ σωτηρίᾳ τῶν πονηρῶν ἐδυσχέραινεν, ἀλλὰ τὴν διακονίαν τοῦ ψεύδους ᾐσχύνετο, καὶ δὴ ἐζηλοτύπει τῆς προφητείας τὸ ἀξιόπιστον, ὅπερ οἱ αὐτῷ καταλυθῆναι κίνδυνος ἦν, οὐ δυναμένων τῶν πολλῶν συνιδεῖν τῆς τοῦ Θεοῦ περὶ ταῦτα οἰκονομίας τὸ βάθος. ὡς δὲ ἐγώ τινος ἤκουσα σοφοῦ περὶ ταῦτα εἰδότος, οὐκ ἀπίθανως βουλομένου τῷ φαινομένῳ τῆς ἱστορίας ἀτόπῳ, καὶ ἱκανοῦ καταλαβεῖν εἰδότος προφήτου βαθύτητα, οὐδὲ ταῦτα ἦν, ἃ τὸν μακάριον Ἰωνᾶν ἐποίει φυγάδα, καὶ εἰς Ἰόππην ἤγαγεν, καὶ ἐξ Ἰόππης ἀνήγαγεν ἐπὶ Θαρσεῖς πελάγει πιστεύοντα τὴν ἑαυτοῦ κλοπήν. οὔτε γὰρ ἀγνοεῖν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπίνοιαν, προφήτην γε ὄντα, εἰκὸς αὐτὸν ἦν. ὅτι διὰ τῆς ἀπειλῆς, τὸ μὴ παθεῖν τὰ τῆς ἀπειλῆς Νινευίταις ἐπραγματεύετο κατὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ σοφίαν, καὶ κατὰ τὰ ἀνεξερεύνητα αὐτοῦ κρίματα, καὶ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τὰς ἀνεξιχνιάστους τε καὶ ἀκαταλήπτους. οὔτ' ἅπερ ἠπίστατο, μὴ ἀκολουθήσειν Θεῷ, δι' οὗπερ ἐβούλετο τρόπου τὴν σωτηρίαν ἐκείνοις μηχανωμένῳ. τὸ δὲ δὴ καὶ οἴεσθαι ὡς ἀποκρύψειν ἑαυτὸν τοῦ πελάγει ἤλπισεν Ἰωνᾶς, καὶ τὸν μέγαν ὀφθαλμὸν τοῦ Θεοῦ διαλήσεσθαι τῇ φυγῇ, μὴ καὶ παντελῶς ἄτοπον ᾖ καὶ ἀπαίδευτον, καὶ οὐχ ὅπως περὶ προφήτου πιστεύεσθαι δίκαιον, ἀλλ' οὐδὲ περὶ ἄλλου τινὸς τῶν νοῦν ἐχόντων, καὶ μετρίως αἰσθανομένων Θεοῦ καὶ τῆς ὑπὲρ πάντα δυνάμεως. ἀλλ' ἤδει μὲν ταῦτα πάντα μᾶλλον ὁ Ἰωνᾶς, φησὶν ὁ τὸν λόγον εἰπών. καὶ ἐγὼ πείθομαι. ὡς ὅτι ἔφθη τοῖς Νινευίταις τὸ κήρυγμα, καὶ ὅτι τὸν δρασμὸν βουλεύων, τόπον μὲν ἤμειβεν, Θεὸν δὲ οὐκ ἔφευγεν. οὐδὲ γὰρ ἄλλος τις ἀνθρώπων, οὐ γῆς ἑαυτὸν κατακρύψας κόλποις, οὐ θαλάσσης βάθεσιν, οὐ πτεροῖς κουφισθεὶς, εἴ τις ἐπίνοια, καὶ ἀναδραμὼν εἰς ἀέρα, οὐχ ᾅδου τοῖς κατωτάτω προσομιλήσας, οὐ νέφεσιν παχύτητα περιβαλόμενος, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἀπ' αὐτοῦ εἰς ἀσφάλειαν τοῦ δρασμοῦ βουλευσάμενος. ἀλλὰ ταύτην μόνην τὴν ἀφυκτότατόν τε καὶ ἀμαχώτατον, Θεὸς καταχεῖν καὶ ὑπὸ χεῖρα λαβεῖν θελήσας, φθάνει τοὺς ταχεῖς, σφάλλει τοὺς συνετοὺς, περιτρέπει τοὺς ἰσχυροὺς, συστέλλει τοὺς ὑψηλοὺς, ἐμβροντᾷ θράσος, πιέζει δύναμιν. οὐ τοίνυν ἠγνόει τὴν τοῦ Θεοῦ κραταιὰν χεῖρα ὁ τοῖς ἄλλοις ταύτην ἀπειλῶν Ἰωνᾶς, οὐδὲ ὡς φευξόμενος εἰς ἅπαν διενοεῖτο τὸ θεῖον. μὴ ταῦτα πιστεύωμεν. ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν ἔκπτωσιν ἑώρα τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ μεταβαίνουσαν εἰς τὰ ἔθνη τὴν προφητικὴν χάριν ᾐσθάνετο, διὰ ταῦτα ὑποχωρεῖ τῷ κηρύγματι, καὶ ἀναβάλλεται τὸ ἐπίταγμα, καὶ τὴν κατασκοπὴν τῆς χαρᾶς ἀφεὶς, ταῦτα γὰρ Ἑβραίοις ἡ Ἰόππη δύναται, τὸ παλαιὸν ὕψος λέγω καὶ τὸ ἀξίωμα, εἰς τὸ τῆς λύπης ἑαυτὸν ἔρριψε πέλαγος. καὶ διὰ ταῦτα χειμάζεται, καὶ καθεύδει, καὶ ναυαγεῖ, καὶ ἐξυπνίζεται, καὶ κληροῦται, καὶ ὁμολογεῖ τὴν φυγὴν, καὶ καταποντίζεται, καὶ ὑπὸ τοῦ κήτους καταπίνεται μὲν, οὐκ ἀναλίσκεται δέ. ἀλλ' ἐκεῖ τὸν Θεὸν ἐπικαλεῖται, καὶ τὸ θαῦμα, Χριστῷ τριήμερος συνενδίδοται. ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τούτου λόγος, ἀναμενέτω μικρὸν ὕστερον. ἂν διδῷ Θεὸς, φιλοπονώτερον ἐξεργασθησόμενος. νῦν δὲ, ὅ μοι λέγειν ὁ λόγος ὡρμήθη, σκοπεῖν ἔπεισί μοι καὶ ὑπολαμβάνειν. ὅτι ἐκείνῳ μὲν, τάχα τι καὶ συγγνώμης ἦν, δι' ἣν εἶπον αἰτίαν ὀκνοῦντι τῇ προφητείᾳ. ἐμοὶ δὲ, τίς ἄρα λόγος, ἢ τίς ἀπολογίας ὑπολέλειπται τόπος ἐπὶ πλεῖον ἀφηνιάζοντι, καὶ τὸν, οὐκ οἶδ' εἴτ' ἐλαφρὸν, εἴτε βαρὺν εἰπεῖν χρὴ, ἀλλὰ τόν γε τεθέντα ζυγὸν τῆς λειτουργίας ἀναινομένῳ; εἰ γὰρ δὴ μόνον οὐ τούτοις ἰσχυρόν ἐστιν εἰπεῖν, ταῦτα δείξει τις, ὅτι πολλῶν κατωτέρω κεῖσθαι τοῦ ἱερατεύειν Θεῷ, καὶ ὅτι τῆς ἐκκλησίας ἄξιον εἶναι χρὴ πρότερον, εἶτα τοῦ βήματος, καὶ τούτου πρότερον, εἶτα τῆς προεδρίας, τάχα ἕτερος ἡμᾶς οὐκ ἀφήσει τοῦ τῆς ἀπειθείας ἐγκλήματος. δεινὴ δὲ ἀπειθείας ἀπειλὴ, καὶ δεινὰ ταύτης τὰ ἐπιτίμια. ὥσπερ γε καὶ τῆς ἑτέρας μερίδος, μηδὲν ὀκνεῖν, μηδὲ ἀναδύεσθαι, μηδὲ ὥσπερ ὁ Σαοὺλ ἐκεῖνος τοῖς σκεύεσιν ὑποκρύπτεσθαι τοῖς πνευματικοῖς κἂν πρὸς ὀλίγον καλούμενος ἐπὶ προστασίαν. ἀλλ' ὡς ἐπί τι πρᾶγμα κοῦφον καὶ ῥᾷστον χωρεῖν ἑτοίμως. οὐ μηδὲ μεταθέσθαι ἀσφαλὲς, μηδὲ βουλῇ δευτέρᾳ θεραπεύειν τὴν προλαβοῦσαν. διὰ ταῦτα ἔκαμνον ἐγὼ τοῖς λογισμοῖς τὸ δέον ἀνερευνώμενος, καὶ μέσος δύο φόβων ἱστάμενος, τοῦ τε κατασπῶντος καὶ τοῦ ἀνάγοντος. καὶ ἐπὶ πλεῖστον τούτοις ἀπορήσας, καὶ ἀμφοτέρωθεν ἐμαυτὸν ταλαντεύσας, ὥσπερ ῥεῦμα ἀντίοις πνεύμασι, τῇδε κἀκεῖσε μετακλιθεὶς, τέλος ἐγενόμην τοῦ σφοδροτέρου, καὶ με νικήσας εἶχε παρασύρας ὁ φόβος τῆς ἀπειθείας. καὶ σκοπεῖτε, ὡς ὀρθῶς καὶ δικαίως διαιτῶ τοῖς φόβοις, μήτε τῆς οὐ διδομένης ἱερᾶσθαι προστασίας, μήτε ἀπωθεῖσθαι τὴν διδομένην. τὸ μὲν γὰρ τῶν θρασέων, τὸ δὲ ἀπειθῶν καὶ ἀπαιδεύτων ἀμφότερα. καὶ μέσος εἰμί πως, τῶν τε ἄγαν τολμηρῶν, καὶ τῶν λίαν δειλῶν. τῶν μὲν πάσαις ἐπιπηδώντων δειλότερος, τῶν δὲ φευγόντων πάσας θαρσαλεώτερος. οὕτως ἐγὼ

περὶ

περὶ τὸ τὴν γνῶσιν. καὶ ἔτι διελέσθαι σαφέστερον, τῷ μὲν φόβῳ τῆς προστασίας, τάχα ἂν βοηθήσειεν καὶ ὁ νόμος τῆς εὐπειθείας, τοῦ Θεοῦ τὴν πίστιν ἀμειβομένου διὰ τῆς ἑαυτοῦ χρηστότητος, καὶ εἰς προστάτην τέλειον καταρτίζοντος τὸν εὖ περὶ τούτου θαῤῥήσαντα, καὶ πάσας θέμενον ἐπ' αὐτῷ τὰς ἐλπίδας. τῷ δὲ κινδύνῳ τῆς ἀπειθείας οὐκ οἶδα τίς ἔσται ὁ βοηθῶν, ἢ τίς ὁ θαῤῥεῖν διακελευόμενος νόμος. φόβος γάρ, μὴ τοῦτό γε ἀκούσωμεν περὶ ὧν ἐνταῦθα εὐθυνόμεθα, ὅτι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν ἐκζητήσω. καὶ καθὼς ἀπώσασθέ με τοῦ εἶναι εἰς ἡγούμενον τοῦ λαοῦ μου καὶ ἄρχοντας, οὕτω κἀγὼ ἀπώσομαι ὑμᾶς τοῦ εἶναι ὑμῖν εἰς βασιλέα. καὶ καθὼς οὐκ εἰσηκούσατε τῆς φωνῆς μου, ἀλλ' ἐδώκατε νῶτον σκληρὸν καὶ ἠπειθήσατε, οὕτως ἔσται, ὅταν ἐπικαλέσησθέ με, ἐγὼ δὲ οὐκ ἐπιβλέψω ἐπὶ τὴν προσευχὴν ὑμῶν, οὐδ' εἰσακούσομαι. ταύτας μὴ γένοιτο ἐλθεῖν ἡμῖν παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ τὰς φωνάς. ᾧ κἂν τὸν ἔλεον ᾄδωμεν, ἀλλὰ καὶ τὴν κρίσιν γε πάντως συνᾴδομεν. ἀλλὰ γὰρ πάλιν ἐπὶ τὴν ἱστορίαν φέρομαι. καὶ τῶν παλαιῶν τῶν εὐδοκιμωτάτων ἀνασκοπῶν, εὑρίσκω ὅσους πώποτε εἰς ἐπιστασίαν ἢ προφητείαν ἡ χάρις προὐβάλετο. τοὺς μὲν ἑξάντας προθύμως τῇ κλήσει, τοὺς δὲ ἀναβαλλομένους τὸ χάρισμα. καὶ οὐδετέρων μεμπτὴν, οὔτε τῶν ὑποχωρησάντων τὴν δειλίαν, οὔτε τῶν ὁρμησάντων τὴν προθυμίαν. οἱ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τὸ μέγεθος εὐλαβήθησαν, οἱ δὲ τῷ καλοῦντι πιστεύσαντες ἠκολούθησαν. πρόθυμος ἦν Ἀαρών, ἀλλὰ Μωσῆς ἀντιμάχεται. ὑπήκουσεν Ἡσαΐας ἑτοίμως, ἀλλ' ἐδεδοίκει τὸ νέον Ἱερεμίας. καὶ οὐ πρότερον τὴν προφητείαν ἐθάῤῥησεν, ἢ παρὰ Θεοῦ λαβεῖν καὶ ὑπόσχεσιν καὶ δύναμιν τῆς ἡλικίας κρείττονα. τούτοις ἐμαυτὸν ἐγὼ κατεπᾴδω τοῖς λογισμοῖς, καί μοι κατὰ μικρὸν ἐκθερμαίνεταί τε καὶ μαλάσσεται ὥσπερ σίδηρος ἡ ψυχή, καὶ σύμβουλον λαμβάνω τῶν λογισμῶν τὸν χρόνον, καὶ συμβουλίαν, τὰ τοῦ Θεοῦ δικαιώματα, οἷς πᾶσαν τὴν ἐμαυτοῦ ζωὴν κατεπίστευσα. διὰ τοῦτο οὐκ ἀπειθῶ, οὐδὲ ἀντιλέγω, φησὶν ὁ ἐμὸς δεσπότης. οὐκ ἐπὶ προστασίαν καλούμενος, ἀλλ' ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἀγόμενος. ἀλλὰ καὶ προσπίπτω καὶ ταπεινοῦμαι ὑπὸ τὴν κραταιὰν τοῦ Θεοῦ χεῖρα, καὶ συγγνώμην αἰτοῦμαι τῆς πρὶν ἀργίας καὶ ἀπειθείας, εἴ τι μοι τοῦτο ἔγκλημα. ἐσιώπησα μέν, ἀλλ' οὐκ ἀεὶ σιωπήσομαι. ὑπεχώρησα μέν τι μικρόν, ὅσον ἐμαυτὸν ἐπισκέψασθαι, καὶ τῇ λύπῃ δοῦναι παράκλησιν. ἀλλὰ νῦν, ὑψούτω αὐτὸν ἐν ἐκκλησίᾳ λαοῦ, καὶ ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων αἰνεῖν ἐδεξάμην. εἰ ἐκεῖνα κατηγορίας, ταῦτα συγγνώμης ἄξια. τί δεῖ μακροτέρων ἡμῖν τῶν λόγων; ἔχετε ἡμᾶς ὦ ποιμένες καὶ συμποιμένες· ἔχετε, ὦ ποίμνιον ἱερὸν καὶ Χριστοῦ τοῦ ἀρχιποίμενος ἄξιον. ἔχεις, ὦ πάτερ, εἰς πάντα νενικημένον, καὶ κατὰ τοὺς τοῦ Χριστοῦ νόμους πλέον, ἢ τοὺς ἔξωθεν ὑπεξούσιον. ἔχεις τὴν εὐπείθειαν, ἀπόδος τὴν εὐλογίαν. χειραγώγησον καὶ σὺ ταῖς εὐχαῖς, ὁδήγησον τῷ λόγῳ, τῷ πνεύματι στήριξον. εὐλογία πατρὸς στηρίζει οἴκους τέκνων. καὶ στηριχθείημεν ἐγώ τε καὶ ὁ πνευματικὸς οἶκος οὗτος, ὃν ἠγαπησάμην. ὃν μοι καὶ γένοιτο κατάπαυσιν εἰς αἰῶνα αἰῶνος εὔχομαι, ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα ἐκκλησίας ἐπὶ τὴν ἐκεῖσε παραπεμφθέντι, καὶ πανήγυριν πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς. ἡ μὲν δὴ πρεσβεία τοσαύτη, καὶ οὕτως εὔλογος. ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν, καὶ ἀποδοὺς ἡμᾶς ἀλλήλοις, ὁ καθίζων βασιλεῖς ἐπὶ θρόνων, καὶ ἀπὸ γῆς ἐγείρων πτωχόν, καὶ ἀπὸ κοπρίας ἀνυψῶν πένητα, ὁ ἐκλεξάμενος Δαβὶδ τὸν δοῦλον αὐτοῦ, καὶ ἀναλαβὼν ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων, ἐλάχιστον ὄντα ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰεσσαί, καὶ νεώτερον, ὁ διδοὺς ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ πρὸς τὴν τοῦ εὐαγγελίου τελείωσιν, αὐτὸς κρατήσει τῆς χειρὸς ἡμῶν τῆς δεξιᾶς, καὶ ἐν τῇ βουλῇ ὁδηγήσει, καὶ μετὰ δόξης προσλάβοιτο, ποιμαίνων ποιμαίνοντας, καὶ ὁδηγῶν ὁδηγοῦντας. ὡς ἂν ποιμαίνοιμεν τὸ ποίμνιον αὐτοῦ μετ' ἐπιστήμης, ἀλλὰ μὴ ἐν σκεύεσι ποιμένος ἀπείρου. τὸ μὲν ἐν εὐλογίᾳ, τὸ δὲ ἐν κατάρᾳ τοῖς πάλαι κείμενον. αὐτὸς δοίη δύναμιν καὶ κραταίωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ, καὶ παραστήσειεν αὐτὸς ἑαυτῷ λαμπρὰν τὴν ποίμνην, καὶ ἄσπιλον, καὶ τῆς ἄνω μάνδρας ἀξίαν, ἐν τῇ κατοικίᾳ τῶν εὐφραινομένων, ἐν τῇ τῶν ἁγίων λαμπρότητι. ὡς ἂν ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ πάντες λέγωμεν δόξαν, ποίμνη τε ὁμοῦ καὶ ποιμένες, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ πρέπει τῷ πατρὶ τιμὴ καὶ κράτος ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΠΡΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΑΛΕΣΑΝΤΑΣ ΕΝ ΤΗ ΑΡΧΗ, ΚΑΙ ΜΗ ἀπαντήσαντας τὸ πρεσβύτερον ἐν τῷ πάσχα.

ΩΣ βραδεῖς ἐστὲ πρὸς τὸν ἡμέτερον λόγον, ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοὶ, καίτοι γε ταχεῖς εἰς τὴν τυραννίδα, καὶ τῆς ἡμετέρας ἀκροπόλεως ἁρπαγὴν τῆς ἐρημίας, ἣν ἐγὼ πάντων μάλιστα ἠσπασάμην, καὶ ὡς συνεργὸν τῆς θείας ἀναβάσεως καὶ θεοποιὸν, διαφερόντως ἠγάπησα, καὶ παντὸς τοῦ βίου προεστησάμην. πῶς δ' ἂν λαβεῖν ἐποθεῖτε, εἰ διεφρονεῖτε λαβόντες. καὶ βέλτιον ἐφαίνετε ποθεῖν ἀπόντας, ἢ ἀπολαύειν παρόντων, ὥσπερ κρατῆσαι μᾶλλον τῆς ἡμετέρας φιλοσοφίας, ἢ ὄνασθαι ταύτης θελήσαντες. ἢ καλόν μοι καὶ τοῦτο εἰπεῖν· ἐγένετο ἡ θήρα ὑμῖν εἰς πλησμονὴν, πρὶν γεύσασθαι, καὶ πεῖραν δοῦναι τὸ παραδοξότατον. καὶ οὐδὲ ὡς ξένον ἡμᾶς συνηγάγετε, ἢ συνήχθητε μεθ' ἡμῶν; ἵν' εἴπω τι συμπαθέστερον, ταύτην, εἰ μή τι ἄλλο, τὴν ἐντολὴν αἰδεσθέντες. οὐδὲ ὡς ἀρχομένους ἐχειραγωγήσατε, οὐδὲ ὡς δειλοὺς ἐθαρσύνατε, οὐδὲ ὡς βιασθέντας παρεκαλέσατε· ἀλλ' αὐτὸ ἑορτὸν ἡμῖν (ὀκνῶ μὲν εἰπεῖν, εἰρήσθω δὲ ὅμως) πεποιήκατε τὴν ἑορτὴν, καὶ προοιμίοις οὐκ ἀγαθοῖς ἡμᾶς ἐδεξιώσασθε, καὶ τῇ πανηγύρει κατήφειαν κατεμίξατε, τὸ μέγιστον εἰς ἡδονὴν οὐκ ἐχούσῃ τοὺς ἐμοὺς νικητὰς ὑμᾶς. οὐ γὰρ ὀκνήσας εἰπεῖν, ἀληθές. οὕτως εὐκαταφρόνητον ἅπαν τὸ ῥᾳδίως νικώμενον. καὶ θεραπεύεται μὲν τὸ ὑψηλὸν, ἀτιμάζεται δὲ παρὰ θεῷ ταπεινούμενον. τί βούλεσθε; κριθῶ πρὸς ὑμᾶς, ἢ κριτὴς γένωμαι; εἰσενέγκω ψῆφον, ἢ δέξωμαι; καὶ νικήσειν ἐλπίζω, κρινόμενος, καὶ καταψηφιεῖσθαι δικαίως ἀποφαινόμενος. τὸ δὲ ἔγκλημα, ὅτι μὴ τοῖς ἴσοις μέτροις ἀμείβεσθε τῆς ἀγάπης ἡμᾶς, μηδὲ τῆς εὐπειθείας τὴν τιμὴν ἀποδίδοτε, μηδὲ τὸ μέλλον ἐγγυᾶσθε τῇ νῦν προθυμίᾳ. μόγις καὶ μετὰ ταύτης πιστευθῆναι δυνάμενον. ἐπειδὴ θερμότερος ἅπας ἀρχόμενος, ἄλλος δὲ ἄλλο τι. προτιμότερον τι ἡγεῖσθε καὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου ποιμένος, μήτε τὴν πολιὰν αἰδούμενοι, μήτε τὴν νεότητα προκαλούμενοι. δεῖπνόν ἐστιν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις λαμπρὸν, καὶ δεξιὸς ἑστιάτωρ· καὶ φίλοι, καὶ τὸ συμπόσιον ἥδιστον. υἱοῦ γὰρ γάμος· καὶ ὁ μὲν συγκαλεῖ, οἱ δὲ οὐ συνέρχονται. ὁ δὲ ἀγανακτεῖ. καὶ παρίημι τὰ ἐν μέσῳ διὰ τὸ δύσφημον. ἀλλ' ὃ μέτριον εἰπεῖν, δι' ἄλλων πληροῦται τὸ συμπόσιον. τοῦτο μὲν οὖν ἀπευχόμεθα· ὑμεῖς δὲ τοσοῦτον ἐκείνων γεγόνατέ μοι (πῶς εἴπω πράως) ὑψηλότεροι, ἢ θρασύτεροι, ὅσον οἱ μὲν κεκλημένοι τοῦ δείπνου κατεξανίστανται, καὶ κατὰ τοῦ κεκληκότος ὕβριζον. ὑμεῖς δὲ οὐ τῶν ἔξωθεν ὄντες, οὐδὲ τῶν κεκλημένων ἐπὶ τοὺς γάμους, δὴ αὐτοὶ συγκαλέσαντες ἡμᾶς, καὶ τῇ ἕδρᾳ ταύτῃ τραπέζῃ προσδήσαντες, καὶ τοῦ νυμφῶνος τὴν λαμπρότητα παραδείξαντες, ἔπειτα καταλιπόντες ἡμᾶς. τοῦτο γὰρ ὑμῖν τὸ καινότατον. ὁ μὲν ἐπὶ τὸν ἴδιον ἀγρὸν, ὁ δὲ ἐπὶ τὸ ζεῦγος τῶν βοῶν τὸ νεώνητον, ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γυναῖκα τὴν νεόνυμφον, ὁ δὲ ἄλλος ἐπ' ἄλλο τι τῶν μικρῶν διεσπάρητε καὶ ἀπεπηδήσατε, μικρὰ τοῦ νυμφῶνος καὶ τοῦ νυμφίου φροντίσαντες. διὰ τοῦτο ἀθυμίας ἐνεπλήσθην, καὶ ἀπορίας. οὐ γὰρ ὃ πέπονθα σιωπήσομαι, καὶ μικροῦ μὲν ἀνέσχον τὸν λόγον, ὃν δωροφορῆσαι διενοούμην τῷ γάμῳ, τὸ κάλλιστον ὧν εἶχον καὶ τιμιώτατον. μικροῦ δὲ ὑμῖν ἐπαφῆκα τοῖς ποθουμένοις, ἐπειδή γε ἅπαξ ἐξεβιάσθην. ἅτε δὴ λαμπρᾶς οὔσης λαβόμενος ὑποθέσεως, καὶ τοῦ φίλτρου τὴν γλῶσσαν θήγοντος, ὃ δὴ θερμότατόν ἐστιν εἰς κατηγορίαν καὶ εὐπορώτατον, ὅταν γένηται ζῆλος, λύπην ἐκ τῆς ὑπεροψίας προσλαβὸν ἀπροσδόκητον. εἴ τις ἔρωτος οἴστρῳ πληγεὶς, ὑπερεώφθη, γνωρίζει τὸ πάθος, καὶ συγγνώσεται τοῦτο παθοῦσι, καὶ ταύτης ἐγγὺς γενομένοις τῆς ἀπονοίας. ἀλλ' ἐμοὶ μὲν οὔτε νῦν θεμιτόν ἐστιν ὑμῶν τι καθάψασθαι, μήτ' ἄλλοτε γένοιτο καὶ ταῦτα ἴσως ὑπὲρ τὸ μέτριον καθαψαμένῳ, τῆς ἱερᾶς ποίμνης, τῶν ἐπαινετῶν, τῶν Χριστοῦ θρεμμάτων, τῆς θείας κληρονομίας, δι' ἣν πλούσιος σὺ, κἂν ἧς πένης, κἀκεῖνά σοι περιττὰ ἡγοῦμαι τὰ χρήματα. χωρία ἐστί τισί σοι ἐν τοῖς κρατίστοις. καὶ γὰρ ἡ κληρονομία σου κρατίστη μοί ἐστι. καὶ οὐ τὸ ἴσον τοῖς ἀριθμουμένοις τῶν πόλεων, οὐδὲ τῶν ποιμνίων τοῖς πλατυτάτοις ἔχειν τι πλεῖον ἡμῶν τῶν ὀλίγων τῆς ἐλαχίστης φυλῆς ἐν υἱοῖς Ἰσραὴλ, τῶν ὀλιγοστῶν ἐν χιλιάσιν Ἰούδα τῆς μικρᾶς Βηθλεὲμ ἐν πόλεσιν, ἐν ᾗ Χριστὸς γεννᾶται, καὶ νῦν τε καὶ ἀπ' ἀρχῆς καλῶς καὶ γινωσκόμενος καὶ σεβόμενος, παρ' οἷς πατὴρ ὑψοῦται, καὶ υἱὸς ἰσάζεται, καὶ πνεῦμα ἅγιον συνδοξάζεται, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦσι, μηδὲν τῆς τριάδος ζημιουμένοις, ἢ ὑπερτιθεῖσιν ἢ ἀτιμοῦσιν, ὡς οἱ κακοὶ διαιρεταὶ καὶ μετρηταὶ τῆς θεότητος. δι' ὧν ἕν τι πλεῖον ἢ καλῶς ἔχει, σημειοῦσθαι τὸ πᾶν ἐλαττοῦντες καὶ καθυβρίζοντες. ὑμεῖς δὲ εἴ τι χαρίζοισθέ μοι τὸ ἐμὸν γεώργιον, ἢ ἄμπελος ἡ ἐμὴ, τὰ ἐμὰ σπλάγχνα, μᾶλλον δὲ τοῦ κοινοῦ πατρὸς ἡμῶν, οὓς οὗτος ἐν Χριστῷ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγέννησεν. αἰδεῖσθε μὲν καὶ ἡμᾶς. δίκαιον γὰρ, οἳ πάντων ὑμᾶς προετιμήσαμεν, ὑμεῖς μάρτυρες, καὶ οἳ ταύτην ἡμῖν ἐγχειρίσαντες τὴν εἴτε ἡγεμονίαν, εἴτε διακονίαν, καὶ εἰ τῷ πλεῖστον ἀγαπήσαντι πλεῖον ὀφείλεται,

λεται. πῶς μετρήσω τὴν ἀγάπην, ἧς ὑπὸ χρείας ὑμᾶς διὰ τῆς ἐμῆς ἐλάβον. αἰδέσθητε δὲ πλέον ὑμᾶς αὐτούς, καὶ τὴν πιστευθεῖσαν εἰκόνα, καὶ τὸν πιστεύσαντα, καὶ τὰ Χριστοῦ πάθη, καὶ τὰς ἐκεῖθεν ἐλπίδας, πίστιν μὲν ἔχοντες ἣν παρελάβετε, καὶ ᾗ συνετράφητε, μεθ' ἧς καὶ σώζεσθε, καὶ σώζειν ἄλλους πιστεύετε. οὐ γὰρ πολλῶν, εὖ ἴστε, τὸ ὑμέτερον καύχημα. τὸ δὲ εὐσεβεῖς μὴ ἐν τῷ πολλάκις περὶ θεοῦ λαλεῖν, ἀλλ' ἐν τῷ τὰ πλείω σιγᾶν εἶναι πιστεύομεν. γλῶσσα γὰρ ὀλισθηρὸν ἀνθρώποις, μὴ λόγῳ κυβερνωμένη καὶ ἀκινδυνοτέραν ἀκοήν, ἀεὶ λόγου νομίζοντες, ὥστε τί μανθάνειν ἥδιον, ἢ διδάσκειν περὶ θεοῦ. τὴν μὲν ἀκριβεστέραν τούτων ἐξέτασιν, τοῖς οἰκονόμοις τοῦ λόγου παραχωροῦντες. αὐτοὶ δὲ λόγῳ μὲν εὐσεβοῦντες ὀλίγα, ἔργῳ δὲ πλείονα. καὶ τῇ τηρήσει τῶν νόμων μᾶλλον, ἢ τῷ θαυμάζειν τὸν νομοθέτην, τὸ περὶ αὐτὸν φίλτρον ἐνδεικνύμενοι· φεύγοντες κακίαν, διώκοντες ἀρετήν, πνεύματι ζῶντες, πνεύματι στοιχοῦντες, τούτῳ τὴν γνῶσιν ἕλκοντες, ἐποικοδομοῦντες τῷ θεμελίῳ τῆς πίστεως, μὴ ξύλον, μηδὲ χόρτον, μηδὲ καλάμην, ὕλην ἀσθενῆ καὶ ῥαδίως δαπανωμένην, ἡνίκα ἂν πυρὶ κρίνηται τὰ ἡμέτερα, ἢ καθαίρηται, ἀλλὰ χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, τὰ μένοντα καὶ ἱστάμενα· ταῦτα πράσσοιτε, καὶ τούτοις ἡμᾶς δοξάζοιτε, εἴτε παρόντες, εἴτε ἀπόντες, εἴτε μεταποιούμενοι τῶν ἡμετέρων λόγων, εἴτε ἄλλο τι προτιμότερον ἄγοντες. καὶ γίνοισθε τέκνα θεοῦ καθαρὰ καὶ ἀμώμητα, ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης. καὶ μὴ περιπλέκοιτο ὑμῖν τὰ τῶν κύκλῳ περιπατούντων ἀσεβῶν σχοινία, μηδὲ σειραῖς τῶν οἰκείων ἁμαρτιῶν περισφίγγοισθε, μηδὲ ταῖς βιωτικαῖς μερίμναις. συμπνίγοιτο ὑμῖν ὁ λόγος, καὶ ἄκαρποι γίνοισθε. ἀλλ' ὁδῷ πορεύοισθε βασιλικῇ, μὴ ἐκκλίνοντες εἰς δεξιά, μηδὲ εἰς ἀριστερά, καὶ διὰ τῆς στενῆς ὡς πλατείας ὑπὸ τοῦ πνεύματος ὁδηγούμενοι, καὶ τὸ ἡμέτερον εὖ ἕξει, νῦν τε καὶ εἰς τὴν ἐκεῖθεν ἐξέτασιν. ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ ΜΕΤΑ τὴν ἐπάνοδον τῆς φυγῆς.

Οὐδὲν ὀκνηρότερον γήρως, καὶ οὐδὲν φιλίας αἰδεσιμώτερον. ὑπὸ τούτων ἥκω ὑμῖν ἐγὼ δέσμιος ἐν Χριστῷ, δεθεὶς οὐχ ἁλύσεσι σιδηραῖς, ἀλλὰ τοῖς ἀλύτοις δεσμοῖς τοῦ πνεύματος. πῶς δὲ ἄμην ὀκνηρὸς εἶναί τις, καὶ ἀκίνητος. καὶ ὢ τῆς ἀλογίας. οὐκ ἐδίδουν τοὺς λόγους, οὐδὲ τοῖς ἐμοῖς ἐρασταῖς τούτοις καὶ ἀδελφοῖς, ἵν' ἔχω τὴν ἀπραγμοσύνην, καὶ τὸ φιλοσοφεῖν ἐν ἡσυχίᾳ ταῦτα παρεὶς τοῖς βουλομένοις, ἐμαυτῷ δὲ προσλαλῶν, καὶ τῷ πνεύματι. Ἠλιοῦ περιενόουν τὸν Κάρμηλον, καὶ Ἰωάννου τὴν ἔρημον, καὶ τῶν οὕτω φιλοσοφούντων τὸ ὑπερκόσμιον. καὶ ζάλην τὰ παρόντα ἐνόμιζον, καὶ πέτραν τινὰ ἐζήτουν, ἢ κρημνόν, ἢ τειχίον, ὑφ' οἷς σκεπασθήσομαι. ἄλλων ἔλεγον ἔστωσαν αἱ τιμαὶ καὶ οἱ πόνοι, ἄλλων οἱ πόλεμοι καὶ τὰ νικητήρια· ἐμοὶ δὲ ἀρκείτω φεύγοντι τοὺς πολέμους, εἰς ἐμαυτὸν βλέποντι ζῆν οὕτως, ὅπως ἂν δυνώμαι, καθάπερ ἐπὶ λεπτῆς σχεδίας διαπεραιουμένῳ μικρόν τι πέλαγος· καὶ μικρὰν τὴν ἐκεῖθεν μονήν, περὶ τῶν ἐνταῦθα πολιτείας καταπτωμένῳ. ταπεινοτέρων ὁ λογισμὸς ἴσως, ἀλλ' οὖν ἀσφαλεστέρων, ἴσον ἀπέχειν καὶ ὕψους καὶ πτώματος. ταῦτα ἕως ἐξῆν γράφειν ἔτι σκιὰς καὶ ὀνείρατα· καὶ τοῖς ματαίοις ἄγαν πλασμοῖς, ἑστιᾶν τὴν διάνοιαν. νῦν δὲ τί; φιλία παρεστήσατό με, καὶ πολιὰ πατρὸς ἐχειρώσατο, γῆρας φρονήσεως, πρεσβεία βίου, λιμὴν ἀσφαλέστερος, καὶ φιλία πλουτοῦντος θεῷ, καὶ πλουτίζοντος. ἤδη γὰρ ἀποπέμπομαι τὴν ὀργήν. ἀκουσάτωσαν πραεῖς, καὶ εὐφρανθήτωσαν, καὶ πρὸς τὴν χεῖρα ἥμερον βλέπω τὴν τυραννήσασαν, καὶ προσγελῶ τῷ πνεύματι, καὶ ἡ καρδία καθίσταταί μοι, καὶ ὁ λογισμὸς ἐπανέρχεται. καὶ ἡ φιλία καθάπερ τις φλὸξ κατασβεσθεῖσα καὶ ἀπομαρανθεῖσα, πάλιν ἐκ μικροῦ σπινθῆρος ἀνάζει καὶ ἀνάπτεται. ἀπηνήνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχή μου, καὶ ἠκηδίασεν ἐπ' ἐμὲ τὸ πνεῦμά μου. εἶπα, οὐ μὴ προσθῶ ἔτι πιστεῦσαι φιλίᾳ, καὶ ἵνα τί μοι ἐλπίζειν ἐπ' ἄνθρωπον, ὅτι πᾶς ἄλλος, δολίως πορεύεται. καὶ πᾶς ἀδελφὸς πτέρνῃ πτερνιεῖ τὸν πλησίον αὐτοῦ. καὶ πάντες ἐσμὲν τοῦ αὐτοῦ χοὸς καὶ φυράματος, καὶ τοῦ αὐτοῦ ξύλου τῆς κακίας γεγεύμεθα· σκηνὴν δὲ ἄλλος ἄλλην εὐπρεπεστέραν περιβέβληται. καὶ τί μοι τῆς φιλίας ἐκείνης ὄφελος ἔλεγον τῆς ζηλωτῆς καὶ περιβοήτου, ἀρξαμένης ἀπὸ κόσμου, καὶ προελθούσης εἰς πνεῦμα; τί δαὶ τῆς μιᾶς στέγης τε καὶ τραπέζης, ἢ τί τοῦ κοινοῦ παιδευτοῦ τε καὶ παιδευμάτων; τί δαὶ τῆς ὑπὲρ ἀδελφοὺς ἀνακράσεως, ἢ τῆς γνησίας συμπνοίας ὕστερον, εἰ μηδὲ τοσοῦτον ὑπῆρξέ μοι κατὰ μέσον, ἐν καιρῷ δυναστείας καὶ ὕψους, ὁπότε ἐναντίον τοῖς πολλοῖς σπουδάζεται καὶ μὴ τυγχάνεται, τὸ παραδυναστεύειν λέγω, καὶ τὸ τῶν φίλων μετέχειν εὐημερίας. τί μοι ταῦτα λέγειν, τὰ τῆς λύπης, καὶ τῆς ἀκηδίας, ἣν ζόφον ἐγὼ καλῶ, τοῦ νοῦ εὑρήματα; καὶ γὰρ ταῦτα καὶ τούτων ἦν ἀτοπώτερα. κατηγόρησα γοῦν αὐτῆς ἐγὼ τῆς ἐμῆς εἴτε ἀγνοίας, εἴτε ἀνοίας. ἀλλὰ νῦν μεταλαμβάνω καὶ μεθαρμόζομαι, ὡς πολὺ τούτων καὶ ἀληθέστερα, καὶ ἡμῖν πρεπωδέστερα.

καὶ

καὶ ἣν εἶδες τὸ γνήσιον τῆς ἡμετέρας μεταβολῆς, ὦ θαυμάσιε. οὐ λύεις μόνον τὴν σιωπὴν ἣν ἐμέμψω, καὶ ἧς πολλὰ κατηνόησας, ἀλλὰ καὶ συνηγόρους ἔχεις τοὺς λόγους. τοῦτο μὲν ἤδη τῆς ἡμετέρας φιλίας καταθαρρῶν, καὶ τοῦ ἐν ἡμῖν πνεύματος. ἀλλὰ τίς ἡ συνηγορία; καὶ εἴ τι ἁμαρτάνω, αὐτὸς ἐπανόρθου, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα εἴωθας. οὐκ ἤνεγκας τὸ πνεῦμα τῆς φιλίας τιμᾶσθαι δεύτερον· ἐπεὶ τῶν μὲν ἄλλων ἴσως ἡμεῖς, ἡμῶν δὲ τὸ πνεῦμα σοι πολλῷ τιμιώτερον. οὐκ ἤνεγκας ἐν τῇ γῇ κατακεκρύφθαι καὶ κατορωρύχθαι τὸ τάλαντον. οὐκ ἤνεγκας ἐπὶ πολὺ τὸν λύχνον ὑπὸ μοδίῳ περιλάμπεσθαι, δι' ὃ δὴ τοῦτο τὸ ἐμὸν φῶς. καὶ τὴν ἐμὴν ἐργασίαν ἀπολαμβάνεις. ἐζήτησας ὑπὸ Παύλῳ σοι προστεθῆναι καὶ τὸν Βαρνάβαν. ἐζήτησας Σιλουανῷ καὶ Τιμοθέῳ προσγενέσθαι καὶ Τίτον, ἵνα σοι τρέχῃ τὸ χάρισμα διὰ τῶν γνησίως ὑπὲρ σοῦ μεριμνώντων, καὶ κύκλῳ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πληρώσῃς τὸ εὐαγγέλιον. διὰ τοῦτο εἰς μέσον ἄγεις, καὶ ἀποχωροῦντος Γαμαλιὴλ, καὶ παρὰ σαυτῷ καθίζεις. τοῦτο τὸ ἐμὸν ἀδίκημα, φαίης ἄν; καὶ κοινωνὸν ποιῇ τῶν φροντίδων καὶ τῶν στεφάνων, διὰ τοῦτο χρίεις τῇ ἀρχιερείᾳ, καὶ περιβάλλεις τὸν ποδήρη, καὶ περιτιθεῖς τὴν κίδαριν. καὶ προσάγεις ὑπὸ θυσιαστηρίῳ τῆς πνευματικῆς ὁλοκαυτώσεως, καὶ θύεις τὸν μόσχον τῆς τελειώσεως, καὶ τελειοῖς τὰς χεῖρας ὑπὸ πνεύματι. καὶ εἰσάγεις εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἐποπτεύοντα. καὶ ποιεῖς λειτουργὸν τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, οὐκ ἄνθρωπος. εἰ δὲ καὶ ἄξιον ὑμῶν τι τῶν χριόντων, καὶ ὑπὲρ οὗ καὶ εἰς ὃν ἡ χρίσις, οἶδε τοῦτο ὁ πατὴρ τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ὄντως χριστοῦ, ὃν ἔχρισεν ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους αὐτοῦ, χρίσας τὴν ἀνθρωπότητα τῇ θεότητι, ὥστε ποιῆσαι τὰ ἀμφότερα ἕν. καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς, δι' οὗ τὴν καταλλαγὴν ἐσχήκαμεν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὃ ἔθετο ἡμᾶς εἰς τὴν διακονίαν ταύτην, ἐν ᾗ καὶ ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΙΣ ΓΡΗΓΟριον ἐπίσκοπον νύσσης τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἀδελφὸν, ἐπιστάντα μετὰ τὴν χειροτονίαν, λόγος.

ΦΙΛΟΥ πιστοῦ οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα τῶν ὄντων οὐδὲν, οὐδέ τις σταθμὸς τῆς καλλονῆς αὐτοῦ. φίλος πιστὸς, σκέπη κραταιὰ, καὶ ὠχυρωμένον βασίλειον. φίλος πιστὸς, θησαυρὸς ἔμψυχος. φίλος πιστὸς, ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον πολύν. φίλος πιστὸς, κῆπος κεκλεισμένος, πηγὴ ἐσφραγισμένη, κατὰ καιρὸν, ἀνοιγόμενά τε καὶ μεταλαμβανόμενα. φίλος πιστὸς, λιμὴν ἀναψύξεως. ἂν δὲ καὶ συνέσει διαφέρῃ τηλίκον, εἰ δὲ καὶ παιδείαν ἄκρος, καὶ παιδείαν παιδείαν, τήν τε ἡμετέραν λέγω, καὶ τὴν ποτε ἡμετέραν, ὅσῳ λαμπρότερον. εἰ δὲ καὶ υἱὸς φωτὸς ἢ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ, ἢ ἐγγίζων θεῷ, ἢ ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν, ἢ τι τῶν κρειττόνων, ἢ τι τῶν τοιούτων ὀνομάζεσθαι ἄξιος, οὓς ἡ γραφὴ τιμᾷ, τοὺς ἐνθέους καὶ ὑψηλοὺς, καὶ τῆς ἄνω μερίδος, τοῦτο μὲν ἤδη δῶρον θεοῦ, καὶ φανερῶς ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τὴν ἡμετέραν. εἰ δὲ καὶ παρὰ φίλου πρὸς ἡμᾶς ἥκων, καὶ τούτου τήν τε ἀρετὴν ὁμοτίμου, καὶ τὴν φιλίαν τὴν ἡμετέραν, ἔτι τερπνότερόν τι καὶ χαριέστερον, καὶ μύρου τοῦ κοσμοῦντος πώγωνά τε ἱερέως, καὶ ὤαν ἐνδύματος εὐωδέστερον.

ἆρ' οὖν ἱκανὰ ταῦτα, καὶ μετρίως ὑμῖν τὸν ἄνδρα ὁ λόγος ἔγραψεν; ἢ δεῖ καθάπερ τοὺς ἐπιμελεῖς τῶν ζωγράφων πολλάκις ἐπιβάλλειν τὰ χρώματα, ἵνα τελεωτέραν ὑμῖν τὴν τοῦ λόγου γραφὴν παραστήσωμεν, καὶ δὴ γράφομεν ὑμῖν τελεώτερον καὶ σαφέστερον. τίς νομοθέτης ἐπιφανέστατος; μωυσῆς. τίς ἱερέων ἁγιώτατος; ἀαρών. οὐχ ἧττον ἀδελφοὶ τὴν εὐσέβειαν, ἢ τὰ σώματα. μᾶλλον δὲ ὁ μὲν θεὸς φαραὼ, καὶ τοῦ Ἰσραὴλ προστάτης καὶ νομοθέτης, καὶ τῆς νεφέλης εἴσω χωρῶν, καὶ θείων μυστηρίων ἐπόπτης τε καὶ μυσταγωγὸς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς τε κτίστης, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. ἱερεῖς δὲ ὁμοίως ἀμφότεροι. μωσῆς γάρ φησι καὶ ἀαρὼν ἐν τοῖς ἱερεῦσιν αὐτοῦ· ὁ μὲν ἄρχων ἀρχόντων, καὶ ἱερεὺς ἱερέων, χρώμενος μὲν ὅσα γλώσσῃ τῷ ἀαρὼν, αὐτὸς δὲ τὰ πρὸς θεὸν ἐκείνῳ γινόμενος. ὁ δὲ μετ' ἐκεῖνον μὲν εὐθὺς, πολὺ δὲ πρὸ τῶν ἄλλων ἀξίᾳ τε καὶ τῇ πρὸς θεὸν ἐγγύτητι. ἀμφότεροι βασανιζόντων αἴγυπτον, θάλασσαν τεμνόντων, τὸν Ἰσραὴλ διεξαγόντων, τοὺς ἐχθροὺς βαπτιζόντων, ἄρτον ἄνωθεν ἑλκόντων, ὕδωρ ἄπιστον ἐν ἐρήμῳ τὸ μὲν ἐκδιδόντων, τὸ δὲ γλυκαινόντων. ἀμφότεροι καταπολεμούντων τὸν ἀμαλὴκ ἐκτάσει χειρῶν ἁγίᾳ, καὶ τύπῳ μυστηρίου μείζονος. ἀμφότεροι πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας καὶ ὁδηγούντων, καὶ σπευδόντων. μή τι γνωριμώτερον τῆς εἰκόνος; οὐ σαφῶς ὑμῖν τὸν ὁμώνυμον ἐμοί τε καὶ ὁμόψυχον ὁ ζωγράφος λόγος ἀνετυπώσατο; τούτων ὁ μὲν ἔχρισεν ἡμᾶς, καὶ κρυπτομένους εἰς μέσον ἤγαγεν, οὐκ οἶδ' ὅ τι παθὼν, ἢ πῶς κινηθεὶς, ἀναξίως τοῦ ἐν αὐτῷ πνεύματος. καὶ γὰρ εἰ τραχύτερος ὁ λόγος, ὅμως εἰρήσεται. ταῦτα οἴσει φιλία τε πάσχουσα, καὶ ἀκούουσα. ὁ δὲ παρακαλέσων

ἥκει, καὶ συμβιβάζων τῷ πνεύματι. μέγα μὲν ὅτι καὶ νῦν ἥκεις. πῶς δ' οὐ μέγιστον; ὅς γε τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς τοῦ βίου προστασίαν, μέμφομαι δὲ, ὅτι τῆς χρείας ὕστερον. πῶς μὲν τὴν ἧτταν ἡμῶν καὶ τὴν καταδρομὴν ἡ συμμαχία, ὦ φίλων ἄριστε καὶ συμμάχων, πῶς μὲν τὴν ζάλην ὁ κυβερνήτης; καὶ μὲν τὴν ἕλκωσιν ὁ φαρμακεύς; πότερον, ὡς φιλάδελφος ἠχθέσθης τὴν τυραννίδα, ἢ καὶ αὐτὸς ὡς δυνάστης ἐδυσχέρανας τὴν ἀπείθειαν; πότερον τὴν ἀδελφότητα ἐγκαλεῖς, καὶ πότερον ἀφίης τῆς μέμψεως; φθέγξομαι πρός σε τὴν τοῦ Ἰὼβ ῥημάτων, καὶ αὐτὸς ἄλλων πρὸς φίλους, εἰ καὶ μὴ τοιούτους, μηδ' ἐφ' ὁμοίοις τοῖς πάθεσι. πότερον πρόσκεισαι, ἢ τίνι μέλλεις βοηθεῖν; ἆρ' οὐχ ᾧ πολλὴ ἰσχύς; οὐχ ᾧ πολλὴ σοφία καὶ ἐπιστήμη; τοῦτο γὰρ ὁρῶ πολλοὺς τὴν νῦν κρίσιν πάσχοντας, οἳ ῥᾷον ἂν τοῖς ὑψηλοῖς τὰ μέγιστα συγχωρήσειαν, ἢ τοῖς ταπεινοῖς τὰ ἐλάχιστα. τοῦτο μὲν οὖν, αὐτὸς ἂν εἰδείης, οὐ γὰρ ἐμοί τι θέμις περί σου τὴν οἰκείαν ἀποφαίνεσθαι, ὅς σε καλοῦ παντὸς ὅρον καὶ κανόνα τίθεμαι. καὶ ἅμα μὴ ταχὺς ἔστω εἰς κρίσιν, ἀπὸ τῆς γραφῆς νουθετούμενος. ἐγὼ δὲ τὸν λόγον ἀποχεῖν ἕτοιμος καὶ σοί, καὶ παντὶ τῷ βουλομένῳ διὰ φιλίαν, τῆς ἐμῆς εἴ τι ἀπειθείας, ὡς ἂν τινὲς ὀνομάζωσιν· εἴ τι προμηθείας, ὡς ἐμαυτὸν πείθω· καὶ ἀσφαλείας, ὡς ἂν εἰδείης μὴ παρέτη ἀτόπῳ φίλῳ χρώμενος καὶ ἀμαθεῖ. ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ συνορᾶν δυναμένῳ τῶν πολλῶν ἄμεινον, καὶ θαρροῦντι μὲν ἃ θαρρεῖν ἄξιον, φοβουμένῳ δὲ οὗ δεῖ φόβον, καὶ ἃ μηδὲ φοβεῖσθαι, τοῖς νοῦν ἔχουσι φοβερώτερον. τί οὖν δεινόν; καὶ τί βέλτιον; νῦν ἀπαγγέλλωμεν τὰς εὐθύνας ὑμῖν, τοῦτο κελεύει τι, καὶ οὐκ ἀποδοκιμάζει τὸν καιρόν; ὁ δὲ ἤδη πανήγυρις, δημηγορικὸν ἀλλ' οὐ δικαστικὸν. ἢ τοῦτο μὲν εἰς ἄλλον καιρὸν καὶ σύλλογον ἀποθώμεθα, καὶ γὰρ ἤδη μικρότερος ἢ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν ὁ λόγος. ἡμεῖς δέ τι φθεγξόμεθα πρὸς ὑμᾶς τῆς πανηγύρεως ἄξιον, ἵνα μὴ νήστεις ὑμᾶς ἀπολύσωμεν αὐτοί, καὶ ταῦτα ὄντας οἰκειοτάτους. ἁγιάσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀδελφοὶ τοῖς μάρτυσι. μᾶλλον δὲ ᾧ κἀκεῖνοι, δι' αἵματος καὶ τῆς ἀληθείας ἡγιάσθησαν, ἐλευθερωθῶμεν παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, νηψώμεθα, καθαροὶ γενώμεθα, παραστήσωμεν καὶ αὐτοὶ τὰ σώματα ἡμῶν καὶ τὰς ψυχὰς, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ταύτην ἡμῶν καὶ ἔντευξιν. οὐδὲν γὰρ οὕτω τῷ καθαρῷ τίμιον, ὡς καθαρότης, ἢ κάθαρσις. ἀθλήσωμεν, διὰ τοὺς ἀθλητὰς· νικήσωμεν, διὰ τοὺς νικητάς· μαρτυρήσωμεν τῇ ἀληθείᾳ, διὰ τοὺς μάρτυρας. τοῦτο τοῖς ἄθλοις αὐτῶν χαρισώμεθα. οὕτω καὶ αὐτοὶ στεφανῖται γενέσθαι, καὶ τῆς αὐτῆς κληρονόμοι δόξης, τῆς τε παρ' ὑμῶν ὑπερχύσεως αὐτοῖς καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀποκειμένης, ἧς ὑπομνήματα καὶ χαρακτῆρες μικροί τινες τὰ δρώμενα. πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας ἀγωνισώμεθα, πρὸς τὸν ἀφανῆ διώκτην καὶ τύραννον. πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου. πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, καὶ περὶ τὰ οὐράνια. πρὸς τὸν ἔνδον καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὸν ἐν τοῖς πάθεσι πόλεμον. πρὸς τὰς καθ' ἑκάστην ἡμέραν τῶν ἔξωθεν συμπιπτόντων, ἐπαναστάσεις. ἐκκόψωμεν θυμοὺς, ὡς θηρίον, καὶ γλῶσσαν, ὡς τομὸν ξίφος, καὶ ἡδονὴν, ὡς πῦρ κατασβέσωμεν. θώμεθα ταῖς ἀκοαῖς θύρας καλῶς ἀνοιγομένας καὶ κλειομένας, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν σωφρονίσωμεν. παιδαγωγήσωμεν ἁφὴν λυσσῶσαν, καὶ γεῦσιν σπαράττουσαν, μὴ θανάτου ἀναβῆ διὰ τῶν θυρίδων ἡμῶν· οὕτω γὰρ ἡγοῦμαι καλεῖσθαι τὰ αἰσθητήρια, καὶ γέλωτος ἀμετρίας καταγελάσωμεν. μὴ κάμψωμεν γόνυ τῇ Βάαλ διὰ τὴν χρείαν· μηδὲ διὰ φόβον, τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ προσκυνήσωμεν. ἐν φοβηθῶμεν μόνον, τὸ φοβηθῆναί τι θεοῦ πλέον, καὶ καταθεῖσαι τῇ εἰκόνα διὰ κακίας ἐν πᾶσι, τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως ἀναλάβωμεν, καὶ πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ διαφύγωμεν. καὶ οὗτος ἡμῖν ὁ πόλεμος, καὶ αὕτη παράταξις μεγάλη, καὶ τοῦτο μέγα τρόπαιον. εἰ οὕτως συνελελύθαμεν, ἢ συντρέχομεν, ὄντως κατὰ Χριστὸν ἡ πανήγυρις, ὄντως τοὺς μάρτυρας τετιμήκαμεν, ἢ τιμήσωμεν, ὄντως χορεύομεν ἐπινίκια. εἰ δὲ γαστρὸς ἡδοναῖς χαριζόμενοι, καὶ τρυφῶντες πρόσκαιρα, καὶ εἰσποιοῦντες τὰ καινούμενα, καὶ κραιπάλης χρεία ταῦτα, οὐ σωφροσύνης ὑπολαμβάνοντες, καὶ πραγματείαν καιροῦ καὶ πράγματος, ἀλλ' οὐκ ἀναβάσεως ἢ βελτιώσεως, ἵν' οὕτως εἴπω, τολμήσω, ἧς οἱ μάρτυρες μεταδιδοῦσι, πρόσω τοῦ μὲν, ἀλλὰ τὸν καιρὸν ἐπιγινώσκω. τί γὰρ τὰ ἄχυρα πρὸς τὸν σῖτον; τί δὲ θρύψις σαρκὸς πρὸς μαρτύρων παλαίσματα; ἐκεῖνα τῶν θεάτρων, ταῦτα τῶν ἡμῶν συλλόγων· ἐκεῖνα τῶν ἀκολάστων, ταῦτα τῶν σωφρονούντων· ἐκεῖνα τῶν φιλοστόργων, ταῦτα τῶν λυομένων ἀπὸ τοῦ σώματος. ἔπειτα, βούλομαι δὲ εἰπεῖν τι καὶ τολμηρότερον, φείδομαι δὲ τῆς βλασφημίας αἰδοῖ τῆς ἡμέρας, πλὴν οὐ ταῦτα ἀπαιτοῦσι παρ' ἡμῶν οἱ μάρτυρες. οὕτω γὰρ εἰπεῖν μετριώτερον. μὴ τοίνυν ἀνάγνως τελῶμεν ἀδελφοὶ τὰ ἅγια, μηδὲ τὰ ὑψηλὰ ταπεινῶς, μηδ' ἀτίμως τὰ τίμια, μηδ' συνελόντα εἰπεῖν, χοϊκῶς τὰ τοῦ πνεύματος. πανηγυρίζει καὶ Ἰουδαῖος, ἀλλὰ κατὰ τὸ γράμμα. ἑορτάζει καὶ Ἕλλην, ἀλλ' ὡς ἀρέσκει τοῖς δαίμοσιν. ἡμῖν δὲ, ὡς πάντα πνευματικὰ, πρᾶξις, κίνημα, βούλημα, λόγος, ἄχρι καὶ βαδίσματος, καὶ ἐνδύματος, ἄχρι καὶ νεύματος, εἰς πάντα τῷ λόγῳ φθάνοντες, καὶ ῥυθμίζοντες τὸν κατὰ

θεω

θεὸν ἄνθρωπον, οὔπω καὶ τὸ πανηγυρίζειν, καὶ τὸ φαιδρύνεσθαι. οὐ γὰρ κωλύω τὴν αἴνεσιν, ἀλλὰ κολάζω τὴν ἀμετρίαν. ἂν οὕτω συνιῶμεν, καὶ οὕτω πανηγυρίζωμεν, μέγα μὲν γὰρ καὶ αὐτοὶ τευξόμεθα τῶν αὐτῶν ἄθλων, εἰπεῖν, καὶ τῆς αὐτῆς δόξης κληρονομήσωμεν. ἃ γὰρ οὔτε ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε ἀνθρώπινός ποτε νοῦς ἀνετυπώσατο, κατ' ἐξουσίαν πλείστων μακαριότητα, ταῦτα νομίζομεν ἀρκεῖσθαι τοῖς καθηραμένοις δι' αἵματος, καὶ τῇ χριστοῦ θυσίαν μιμησαμένοις. ἀλλὰ τήν γε λαμπρότητα τῶν ἁγίων μαρτύρων ὀψόμεθα. οὐδὲ γοῦν τοῦτο μικρόν, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, καὶ εἰς τὴν χαρὰν τοῦ αὐτοῦ κυρίου εἰσελευσόμεθα, καὶ τῷ φωτὶ τῆς μακαρίας καὶ ἁγίας τριάδος οὗ οἶδε γὰρ ἐλλαμφθησόμεθα τρανότερόν τε καὶ καθαρώτερον εἰς ἣν πεπιστεύκαμεν, καὶ ἣν λατρεύομεν, καὶ ἣν ὁμολογοῦμεν ἔμπροσθεν θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· μηδὲν δεδοικότες, μηδὲν αἰσχυνόμενοι, μὴ τοὺς ἔξωθεν ἐχθρούς, μὴ τοὺς ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ψευδοχρίστους, καὶ πολεμίους τοῦ πνεύματος. καὶ ὁμολογοίημεν μέχρι τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς ἐν πολλῇ παρρησίᾳ, τὴν καλὴν παρακαταθήκην τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐγγυτέρω χριστοῦ, καὶ τῆς πρώτης πίστεως, τὴν σύντροφον ἡμῖν ἐκ παίδων ὁμολογίαν, ἣν πρῶτον ἐφθεγξάμεθα, καὶ ᾗ τελευταῖον συναπέλθοιμεν· τοῦτο εἰ μή τι ἄλλο ἐντεῦθεν ἀποφερόμενοι, τὴν εὐσέβειαν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης ὁ καταλλάξας ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ τοῦ σταυροῦ διὰ τῆς ἁμαρτίας πολεμωθέντας, ὁ εὐαγγελισάμενος εἰρήνην τοῖς ἐγγύς, καὶ τοῖς μακράν, τοῖς τε ὑπὸ νόμον, καὶ τοῖς ἔξω νόμου, ὁ τῆς ἀγάπης πατήρ, ἡ ἀγάπη. ταῦτα γὰρ πρὸ τῶν ἄλλων χαίρει καλούμενος, ἵνα νομοθετήσῃ καὶ τοῖς ὀνόμασι τὸ φιλάδελφον, ὁ τὴν καινὴν ἐντολὴν δοὺς ἐν τῷ τοῦτον ἀγαπᾶν ἀλλήλους, ὃν καὶ ἠγαπήμεθα, ὁ δοὺς καὶ τυραννεῖν καλῶς, καὶ τυραννεῖσθαι διὰ τὸν φόβον, καὶ ἀνασχέσθαι σὺν λόγῳ, καὶ θαρρεῖν πάλιν διὰ τὸν λόγον, ὁ καὶ τὰ μεγάλα ποίμνια καταρτίζων, καὶ τὰ μικρὰ μεγαλύνων διὰ τῆς χάριτος, οὐ τὸ κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ἑαυτοῦ χρηστότητος, ἡμᾶς μὲν παρακαλέσαι παρακλήσει πολλῇ, καὶ εἰς τὰ ἔμπροσθεν ἄγοι, συμποιμαίνων, καὶ διασώζων τὸ ποίμνιον. ὑμᾶς δὲ καταρτίσειεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, καὶ πνευματικῶς πανηγυρίζειν τοῖς μάρτυσι πείσειε, καὶ τῆς ἐκεῖθεν τρυφῆς καταξιώσειεν, ἔνθα πάντων εὐφραινομένων ἡ κατοικία. ὃ ὀφείλεται ἐν δικαιοσύνῃ, τῆς ἑαυτοῦ δόξης κορέσειεν, ἐπιφθείσης ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ

συμπαρόντος αὐτῷ βασιλείου, ἡνίκα ἐπίσκοπος ἐχειροτονήθη σασίμων.

Πάλιν ἐπ' ἐμὲ χρῖσμα καὶ πνεῦμα, καὶ πάλιν ἐγὼ πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων πορεύομαι, θαυμάζει τις ἴσως, καὶ ἠσαΐας· πρὶν μὲν ἰδεῖν τὴν δόξαν κυρίου, καὶ τὸν θρόνον τὸν ὑψηλόν τε καὶ ἐπηρμένον. καὶ τὰ περὶ αὐτὸν σεραφίμ, οὐδὲν τοιοῦτον φθέγγεται, οὔτε ἀποδυσπετεῖ, οὔτε δέδοικεν. ἀλλὰ τοῦ μὲν ἰσραὴλ καταβοᾷ, ἑαυτοῦ δὲ φείδεται καὶ ἀπεύχεται, ὡς οὐδὲν ὑπαιτίου. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' εἶδε καὶ τῆς φωνῆς ἤκουσε τῆς ἁγίας καὶ μυστικῆς, ὥσπερ τι μᾶλλον ἑαυτοῦ συναισθόμενος, ὦ τάλας, φησί, ἐγὼ γὰρ κατανένυγμαι, καὶ ὅσα ἑξῆς τοῦ λόγου, ἵνα φύγω τὴν βλασφημίαν. εὑρίσκω δὲ καὶ μανωὲ τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον ἐν τοῖς κριταῖς, καὶ πέτρον ὕστερον, τὸ τῆς ἐκκλησίας ἔρεισμα, τὸν μὲν ἀπολλύμεθα ὦ γύναι λέγοντα, θεὸν ἑωράκαμεν. ἐπειδὴ κρείττονος ὄψεως ἥττων ἦν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν καὶ δύναμιν, τὸν δὲ οὐκ ἐνεγκόντα τὴν τοῦ σωτῆρος ἐπιστασίαν τε καὶ ἐνέργειαν, ἣν ἐν τῇ ἁλιείᾳ τοῖς συμπλέουσιν ἐπεδείξατο, καὶ διὰ τοῦτο θαυμάζοντα μέν, ἀποπέμποντα δὲ τοῦ πλοίου, καὶ τὴν αἰτίαν προστιθέντα. ὅτι μὴ εἴη ἄξιος θείας ἐπιφανείας καὶ ὁμιλίας. καὶ τοῦ ἑκατοντάρχου δὲ ὅταν ἀκούσω ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, τῇ μὲν δύναμιν ἀπαιτοῦντος, τὴν δὲ παρουσίαν παραιτουμένου, ὡς οὐ χωρούσης αὐτοῦ τῆς στέγης, θεῖον ἀξίωμά τε καὶ μέγεθος, οὐκ ἔχω μέμφεσθαι τῆς δειλίας ἐμαυτὸν ταύτης, καὶ τῆς σκυθρωπότητος. ὀφθαλμοῦ μὲν γὰρ ἀτονίαν ἥλιος, ψυχῆς δὲ ἀρρωστίαν ἐλέγχει θεὸς ἐπιδημῶν· καὶ τοῖς μὲν ἔστι φῶς, τοῖς δὲ πῦρ, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην τε καὶ ποιότητα. τί ὑπολαμβανόμεν περὶ τὸν σαούλ; ἐχρίσθη μὲν γὰρ καὶ μετέσχε τοῦ πνεύματος, καὶ ἦν τότε πνευματικός. οὐδ' ἂν ἐγὼ περὶ αὐτοῦ φαίην ἑτέρως. ἀλλὰ καὶ προεφήτευσε, καὶ οὕτω παρ' ἐλπίδα, καὶ τὸ εἰκός. ὥστε καὶ παροιμίαν γενέσθαι τὸ θαῦμα ἐκεῖνο, εἰ καὶ σαοὺλ ἐν προφήταις, ἔτι καὶ νῦν λεγόμενόν τε καὶ ἀκουόμενον. ἐπεὶ δ' οὐχ ὅλος ἑαυτὸν ἐμπαρέσχε τῷ πνεύματι, οὐδὲ ἐγράφη καθαρῶς εἰς ἄνδρα ἄλλον ὡς κεχρημάτιστο. ἀλλ' ἐνέμεινέ τι τοῦ παλαιοῦ τῆς κακίας σπινθῆρος, καὶ τοῦ πονηροῦ σπέρματος, καὶ ἦν ἐν αὐτῷ μάχη πνεύματος καὶ σαρκός.

εἰ χρὴ ταῦτα ἐκτραγῳδεῖν τὰ ἐκείνου; ἴστε τὸ ἐναντίον πνεῦμα, καὶ τὸν ψάλτην φημὶ κατὰ τὸν παῖδα· πλὴν ἐκεῖνο καὶ τοῦθεν γνώριμον, ὅ· καὶ μὴ τὴν ἀξίαν ἡ χάρις ἀπήντησε, μηδὲ τοῦ τρόπου καὶ ἀναρμόστως παντελῶς τοῦ ὀργάνου. εἰς γὰρ κακότεχνον ψυχὴν μὴ εἰσελεύσεσθαι σοφίαν, ἔγνω τε καλῶς, καὶ γὰρ πείθομαι. ἀλλὰ φυλάξαι γε τὴν ἀξίαν, καὶ τὴν ἁρμονίαν, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, ἔργον οὐκ ἔλαττον, ἢ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἁρμοσθῆναι καλῶς καὶ ἀξιωθῆναι, διὰ τὸ τρεπτὸν καὶ ἀλλοιωτὸν τῆς ἀνθρωπίνης ἕξεώς τε καὶ φύσεως. ᾧ γε καὶ ἡ χάρις αὐτὴ πολλάκις. ἢ εἴπω τῶν ἡμετέρων κακῶν, τὸ σχετλιώτατόν τι καὶ παραδοξότατον, τύφου ἐμπρήσασα ἢ μετεωρίσασα, κατήνεγκεν ἀπὸ θεοῦ τοὺς οὐ καλῶς προσεγγίζοντας, καὶ κατεβλήθημεν οἱ ἐφ᾽ ἐπαρθῆναι, ἵνα γνῶτε καθ᾽ ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον. ταῦτά ἐστιν ἃ ἐγὼ δεδοικώς, πικρίας ἐνεπλήσθην, καὶ κατηφείας, καὶ τοιοῦτον ἔπαθον, οἷον πρὸς τὰς ἀστραπὰς οἱ παῖδες, ἀθρόον ἐκπλήξει μιγνυμένης ἐκ τοῦ θεάματος, ἠγάπησά τι ὁμοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ ἐφοβήθην, καὶ χρόνου τινὸς ἐδεήθην, εἰς ἐμαυτὸν συστραφείς, ἐκνῆψαι καὶ γενέσθαι τῆς ἀσφαλεστέρας μοίρας καὶ κρείττονος, ἵνα τοῦ λυποῦντος ὑπεξελθόντος, ὥσπερ ζιζανίων ἐν σπέρμασι, καὶ τὴν φαύλην λογισμῶν ἐξαίρουσι τοῖς ἀμείνοσι, νικήσῃ καθαρῶς τὸ πνεῦμα, καί με λαβὸν ἔχῃ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ διακονίαν καὶ λειτουργίαν, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τοῦ λαοῦ τούτου, πρὸς ψυχῶν κυβέρνησιν, πρὸς διδασκαλίαν τὴν ἐν λόγῳ, καὶ τὴν ἐν ἔργῳ καὶ ὑποδείγματι, διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, πρὸς ποιμαντικὴν εὔθετον, ἀποσπῶσαν κόσμου, θεῷ προσάγουσαν· σῶμα ταπεινοῦσαν, πνεύματι προστιθεῖσαν· σκότος φεύγουσαν, φωτὶ χαίρουσαν· θῆρας ἐλαύνουσαν, μάνδραν συνάγουσαν· κρημνοὺς φυλαττομένην καὶ ἐρημίαν, ὄρεσι καὶ ὕψεσι προσελαύνουσαν. πλὴν ὧν μοι δοκεῖ καὶ ὁ θαυμασιώτατος Μιχαίας λέγειν, χαμόθεν ἡμᾶς ἀνέλκων ἐπὶ τὰ ἡμέτερα ὕψη. ἐγγίσατε ὄρεσιν αἰωνίοις· ἀνάστα καὶ πορεύου, ὅτι οὐκ ἔστι σοι αὕτη ἀνάπαυσις, καὶ δοκεῖ μοι ἐνταῦθα τὰ χαμαιπετῆ καὶ κάτω στρεφόμενα. ταύτην μὲν δίδαξαι τὴν ποιμαντικὴν ὦ φίλοι λοιπόν, ἐμοὶ ποιμένες καὶ συμποιμένες. ταύτης δ᾽ ὅτι μοι τὰ συνθήματα. σύ τε ὁ κοινὸς πατήρ, καὶ πολλοὺς τῷ χρόνῳ καταρτίσας καὶ περιαμείψας ποιμένας, σύ τε ὁ τῆς ἐμῆς φιλοσοφίας βασανιστὴς καὶ κριτής. ἀλλ᾽ ὅπως μοι φιλοσόφως δέξῃ τὸν λόγον, ἢ δυνάμεθα καὶ ἐν μέσῃ ζάλῃ στρεφόμενοι καὶ περιηχούμενοι ποιμαίνειν ἐπιστημόνως, καὶ ἐπιστρέφειν τὸ ποίμνιον ὁ φιλανθρωπότερος ἐν προβάτοις, εἰ μή μοι δυσχεραίνεις, ἵνα τῆς ἀλόγου νομῆς μετέχωμεν, ἢ ἐν ποιμέσιν, ἵνα τῆς πνευματικῆς ἀξιωθῶμεν. ἔχεις μὲν ὅπερ ἐπόθεις ὑπὸ χεῖρας ἡμᾶς, καὶ νενίκηκας τὸν ἀήττητον. καὶ ἰδού σοι μετὰ καὶ τῶν ἄλλων ὁ λόγος, ὃν εἰδὼς ἐπεζήτεις, καὶ ὃν ἐπαινῶν, ἔβαλλες ἀρχαίων τε πολλαῖς τῶν σῶν λόγων καὶ πυκναῖς ταῖς νιφάσιν. ἀλλ᾽ ἔχω τί τῇ φιλίᾳ καὶ μέμψασθαι, τίς δικάσει μοι τῶν κοινῶν φίλων, ἢ τίς ἀδέκαστος ἔσται κριτής, ἵνα τὴν δικαίαν ἐνέγκῃ ψῆφον, ἀλλὰ μὴ τὸ τῶν πολλῶν πάθῃ καὶ λάβῃ ἐν κρίσει πρόσωπον, εἴπω κελεύεις τὴν μέμψιν; καὶ οὐκ ἐπαφήσεις μοι πάλιν τὸν λόγον, ἐρῶ γάρ τι καὶ σοὶ πρὸς ἡμᾶς ἀπόρρητον, ὦ θαυμάσιε, πρᾶγμα, ὄντως ἀπόρρητόν τι καὶ ἄπιστον, καὶ οὔπω πρότερον περὶ ἡμῶν ἀκουσθέν. οὐκ ἐπείσθημεν, ἀλλ᾽ ἐβιάσθημεν. ὢ τοῦ θαύματος, ὡς γέγονε ταῦτα καινά. καὶ ὅσον διέστησεν ἡμᾶς. τί βούλει καὶ εἴπω, τὸν θρόνον, ἢ τὸ τῆς χάριτος μέγεθος, πλὴν ἤγου καὶ κατευόδου, καὶ βασίλευε, καὶ ποίμαινε ἡμᾶς ποιμαίνοντας, ὡς ἕτοιμοί γε ἡμεῖς ἕπεσθαι, καὶ ὑπὸ τῆς σῆς ποιμαντικῆς ἄγεσθαι τῆς ὑψηλῆς καὶ ἐνθέου. εὑρήσεται γὰρ πλῆθος, εἴ τι καὶ παρὰ τὸν νόμον ὑπ᾽ ἀγάπης κατετολμήσαμεν. δίδαξον τὴν σὴν ἀγάπην περὶ τὰ ποίμνια, τὸ σὸν ἐπιμελές τι ὁμοῦ καὶ συνετόν, τὴν ἐπιστασίαν, τὰς ἀγρυπνίας, τὴν τῶν σαρκῶν ὑποχώρησιν, ἣν τῷ πνεύματι ὑπεχώρησεν, τὸ τοῦ σοῦ χρώματος αὐχμηρὸν τῇ ποίμνῃ κάμνοντος, τὸ ἐν πᾶσι τι σύντονον, τὸ ἐν τῷ πρακτικῷ γαληνόν τι καὶ ἥμερον, πρᾶγμα, οὐκ ἐν πολλοῖς εὑρισκόμενον, οὐδὲ πολλὰ ἔχον τὰ παραδείγματα, τοὺς ὑπὲρ τῆς ποίμνης πολέμους, τὰς νίκας, ἃς ἐν Χριστῷ συνενίκησας. ἐπὶ τίσι τῶν νομῶν προσεκτέον, καὶ ἐπὶ ποίας πηγὰς ἰτέον, καὶ τίνας φευκτέον ἢ νομάς, ἢ νάματα. τίνας ποιμαντέον τῇ βακτηρίᾳ, τίνας τῇ σύριγγι, πότε ἀκτέον ἐπὶ νομάς, καὶ πότε ἀνακλητέον ἀπὸ νομῶν, πῶς πολεμητέον τοῖς λύκοις, καὶ πῶς τοῖς ποιμέσιν οὐ πολεμητέον. καὶ μάλιστα ἐν τῷ νῦν καιρῷ, ὅτε ποιμένες ἠφρόνευσαν, καὶ διέσπειραν τὰ πρόβατα τῆς νομῆς, ἵνα τοῖς ἁγιωτάτοις προφήταις τὰ αὐτὰ συνοδύρωμαι. πῶς τὸ ἀσθενοῦν ἰσχύσω, καὶ τὸ πεπτωκὸς ἀναστήσω, καὶ τὸ πλανώμενον ἐπιστρέψω, καὶ τὸ ἀπολωλὸς ἐκζητήσω, καὶ φυλάξω τὸ ἰσχυρόν; πῶς ταῦτα καὶ μάθω, καὶ φυλάξω κατὰ τὸν ὀρθὸν τῆς ποιμαντικῆς λόγον, καὶ τὸν ὑμέτερον. ἀλλὰ μὴ γένωμαι κακὸς ποιμήν, τὸ γάλα κατεσθίων, καὶ τὰ ἔρια περιβαλλόμενος, καὶ τὰ παχύτερα κατασφάττων ἢ ἀπεμπολῶν, καὶ τὰ ἄλλα περὶ τοῖς θείοις καὶ τοῖς κρημνοῖς, ποιμαίνων ἐμαυτόν, οὐ τὰ πρόβατα, ὅπερ ὠνειδίζοντο οἱ πάλαι προε-

στῶτες

στοῦ τοῦ Ἰσραήλ. ταῦτα διδάσκοιτέ με, καὶ τούτοις στηρίζοιτε τοῖς λόγοις, καὶ μετὰ τούτων ποιμαίνοιτε καὶ συμποιμαίνοιτε τὴν ἐπαγγελίαν, καὶ σώζοιτε ὥσπερ τῇ διδασκαλίᾳ, οὕτω καὶ ταῖς εὐχαῖς ἐμέ τε, καὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο ποίμνιον, εἰς ἀσφάλειαν ἐμοί, εἰς καύχημα ὑμῖν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιφανείας καὶ ἀποκαλύψεως τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ ἀρχιποίμενος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ ἡ δόξα πατρὶ παντοκράτορι σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΕΑΥΤΟΥ, ΗΝΙΚ' ΕΠΕΤΡΕΨΕΝ αὐτὸν φροντίζειν τῆς Ναζιανζοῦ ἐκκλησίας.

Τὸ στόμα μου ἤνοιξα, καὶ εἵλκυσα πνεῦμα, καὶ δίδωμι τὰ ἐμαυτοῦ πάντα, καὶ ἐμαυτὸν τῷ πνεύματι, καὶ πρᾶξιν καὶ λόγον, καὶ ἀπραξίαν, καὶ σιωπήν. μόνον ἐχέτω με καὶ ἀγέτω, καὶ χεῖρα, καὶ νοῦν, καὶ γλῶσσαν, ἐφ' ἃ δεῖ καὶ ἃ βούλεται. καὶ ἀπαγέτω, πάλιν ἀφ' ὧν δεῖ, καὶ ὧν ἄμεινον. ὄργανόν εἰμι θεῖον, ὄργανον λογικόν, ὄργανον καλῷ τεχνίτῃ τῷ πνεύματι ἁρμοζόμενον καὶ κρουόμενον. χθὲς ἐνήργει τὴν σιωπήν; τὸ μὴ λέγειν ἐφιλοσόφουν. σήμερον κρούει τὸν νοῦν, ἠχήσω τὸν λόγον, καὶ φιλοσοφήσω τὸ φθέγγεσθαι, καὶ οὔτε λάλος οὕτως εἰμί, ὡς λέγειν ἐπιθυμεῖν, τὸ σιωπᾶν ἐνεργούμενος· οὔτε σιωπηλὸς οὕτω καὶ ἀμαθής, ὡς ἐν καιρῷ λόγου περιθεῖναι φυλακὴν τοῖς χείλεσιν. ἀλλὰ καὶ κλείω καὶ ἀνοίγω τὴν ἐμὴν θύραν νῷ καὶ λόγῳ καὶ πνεύματι, τῇ μιᾷ συμφυΐᾳ τε καὶ θεότητι. φθέγξομαι μὲν οὖν, ἐπειδὴ τοῦτο κελεύομαι. φθέγξομαι δέ, πρός τε τὸν ἀγαθὸν τοῦτον ποιμένα, καὶ τὴν ἱερὰν ποίμνην ὑμᾶς. οὕτω μοι δοκεῖ βέλτιον εἶναι, ἐμέ τε εἰπεῖν, καὶ ὑμᾶς ἀκοῦσαι σήμερον. τί δὲ τοῦ συμποιμαίνοντος ἐνδεής; ἀπὸ τούτου γὰρ ὁ λόγος ἄρξεται, ὦ φίλη καὶ τιμία μοι κεφαλή, καὶ τῆς Ἀαρὼν ἐκείνης ἀξία, καθ' ἧς στάζει τὸ πνευματικόν τε καὶ ἱερατικὸν ἐκεῖνο μύρον ἄχρι πώγωνος καὶ ἐνδύματος. τί πολλοὺς στηρίζειν ἔτι καὶ χειραγωγεῖν δυνάμενος, καὶ μέν τοι καὶ χειροτονῶν ἐν τῇ ἰσχύϊ τοῦ πνεύματος. βακτηρίαν ἐπιβάλλει τοῖς πνευματικοῖς ἔργοις, καὶ ἔρεισμα, ἢ τοῦτο εἰδὼς καὶ ἀκούων, ὅτι καὶ μετὰ Ἀαρὼν ἐκεῖνον τὸν πάνυ ἐχρίσθησαν Ἐλεάζαρ καὶ Ἰθάμαρ οἱ υἱοὶ Ἀαρών. τὸν γὰρ Ναδὰβ καὶ Ἀβιοὺδ, ἑκὼν ὑπερβήσομαι, διὰ τῆς βλασφημίας, καὶ Μωϋσῆς αὐτὸς ἑαυτοῦ τὸν Ἰησοῦν ἀναδείκνυσιν ἔτι ζῶν ἀντὶ νομοθέτου καὶ στρατηγοῦ, τοῖς ἐπὶ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐπειγομένοις. τὸ μὲν γὰρ τοῦ Ἀαρὼν καὶ τοῦ Ὢρ ὑποστηριζόντων τὰς χεῖρας Μωϋσέως ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἵν' ὁ Ἀμαλὴκ καταπολεμηθῇ τῷ σταυρῷ, πόρρωθεν σκιαγραφουμένῳ καὶ τυπουμένῳ, δοκῶ μοι παρήσειν ἑκών, ὡς οὐ σφόδρα οἰκεῖον ἡμῖν καὶ πρόσφορον. οὐ γὰρ συννομοθέτας ᾐτεῖτο τούτους Μωϋσῆς, ἀλλ' εὐχῆς βοηθοὺς, καὶ καμάτου χειρῶν ὑπερείσματα. εἰ δὲ τί πάσχει, τί κάμνει; τὸ σῶμα; ὑποστηρίζειν ἕτοιμος, ἀλλὰ καὶ ὑπεστήριξα καὶ ἐστηρίχθην ὡς ὁ Ἰακὼβ ἐκεῖνος, πνευματικαῖς εὐλογίαις, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα; τίς ἰσχυρότερος καὶ θερμότερος, καὶ νῦν μάλιστα, ὅσῳ τὰ τῆς σαρκὸς ὑποβαίνει καὶ ὑπεξίσταται. ὥσπερ φωτὶ τὸ ἀντίφραττον καὶ ἀντικείμενον, καὶ κωλύων τὴν λαμπηδόνα. φιλεῖ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ ἀντιπολεμεῖν ταῦτα ἀλλήλοις καὶ ἀντικαθέξεσθαι, καὶ σῶμα μὲν εὐεκτεῖν, καμνούσης ψυχῆς. ψυχὴν δὲ θάλλειν καὶ ἄνω βλέπειν, τῶν ἡδονῶν ὑποβαινουσῶν καὶ συναπομαραινομένων τῷ σώματι. σοῦ δὲ καὶ ἄλλως ἐθαύμασα τὸ ἀρχαῖον καὶ γενναῖον, πῶς οὐδὲ τοῦτο ἔδεισας σφόδρα τῶν νῦν ὑπαρχόντων καιρῶν, μή σοι τὸ πνεῦμα πρόφασις νομισθῇ, καὶ σαρκικῶς ταῦτα λαμβάνειν δοκῶμεν τοῖς πολλοῖς, πνευματικῶς προσποιούμενοι, ἐπειδὴ μέγα τὸ πρᾶγμα καὶ τυραννικὸν καὶ θαυμασίαν οἵαν ἔχειν ἀπόλαυσιν οἱ πολλοὶ νομίζεσθαι πεπείκασι, καὶ ἔτι σεμνότερον, ἢ κατὰ ταύτην προστατεῖ καὶ ἐξηγεῖται ποίμνης, καὶ πλέον φθονούσης τὴν ἰδέαν τὰ μοχθηρά. τοῦτο μὲν δὴ τῆς σῆς ἔτι ἁπλότητος, ἔτι φιλοτεκνίας ὑφ' ἧς οὔτε τὴν πονηρῶν, ὅτι καὶ αὐτὸς ταῦτα δέχῃ, οὔτε πολὺ τῶν ἄλλων ῥᾳδίως ὑπολαμβάνεις. βραδὺ γὰρ εἰς ὑπόνοιαν κακοῦ τὸ πρὸς κακίαν δυσκίνητον, ἐμοὶ δὲ καὶ δεύτερον πρὸς τὸν ἔτι σὸν, ἔτι καὶ ἐμὸν λαὸν τοῦτον βραχέα διαλεχθῆναι. τετυραννήμεθα ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοί. ὑμᾶς γὰρ εἰ καὶ μὴ τότε, ἀλλὰ νῦν ἐπιβοησόμεθα. τετυραννήμεθα γήρᾳ πατρὸς, καὶ φίλου, ἵνα μετρίως εἴπω, χρηστότητι. καί μοι βοηθεῖτε, ὅστις ἂν οἷός τε ᾖ, καὶ δότε χεῖρα πιεζομένῳ καὶ διελκομένῳ ὑπὸ πόθου καὶ πνεύματος. ὁ μὲν εἰσηγεῖται δρασμὸν καὶ ὄρη καὶ ἐρημίας, καὶ ἡσυχίαν ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ τὸν νοῦν εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρῆσαι, καὶ συστραφῆναι ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων, ὥστε ὁμιλεῖν ἀκηλιδώτως Θεῷ, καὶ ταῖς τοῦ πνεύματος αὐγαῖς καθαρῶς ἐναστράπτεσθαι, μηδενὸς ἐπιμιγνυμένου τῶν κάτω καὶ θολερῶν, μηδὲ τῷ θείῳ φωτὶ παρεμπίπτοντος, ἕως ἂν ἐπὶ τὴν πηγὴν ἔλθωμεν τῶν τῇδε ἀπαυγασμάτων, καὶ στῶμεν τοῦ πόθου καὶ τῆς ἐφέσεως, λυθέντων τῶν ἐσόπτρων τῇ ἀληθείᾳ. τὸ δὲ εἰς μέσον ἄγει καὶ καρποφορεῖν τῷ κοινῷ βούλεται καὶ τοῦτο ὠφελεῖσθαι, τὸ ὠφελεῖν ἀλλήλους καὶ δημοσιεύειν τὴν ἔλλαμψιν, καὶ προσάγειν Θεῷ λαὸν περιούσιον, ἔθνος ἅγιον, βασίλειον

ἱεράτευ-

ἰσφάτθμα, ἐν πλείοσι τὴν ἐκείνου κενωθησομένην. κρεῖσσον γὰρ εἶναι καὶ πλείοσιν, ὥσπερ φυτὸν τὸ ἔδαφος, καὶ ἀστέρος εἶδος, οὐρανὸν ὅλον, σὺν τοῖς ἑαυτοῦ κάλλεσι. καὶ μέλλον σῶμα, οὕτω καὶ Θεῷ κατορθοῦντος εἶδος, ὅλην ἐκκλησίαν κατηρτισμένην. καὶ χρῆναι μὴ τὸ ἑαυτοῦ μόνον σκοπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἄλλων. ἐπεὶ καὶ Χριστὸς οὕτως, ὃ μένειν ἐξὸν ἐπὶ τῆς ἰδίας τιμῆς, καὶ θεότητος, οὐ μόνον ἐκένωσεν ἑαυτὸν μέχρι τῆς τοῦ δούλου μορφῆς, ἀλλὰ καὶ σταυρὸν ὑπέμεινεν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἵν' ἐν τοῖς ἑαυτοῦ παθήμασιν ἀναλώσῃ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἀποκτείνῃ τῷ θανάτῳ τὸν θάνατον. ἐκεῖνα μὲν δὴ τῆς ἐπιθυμίας τὰ παλαίσματα, ταῦτα δὲ τοῦ πνεύματος τὰ διδάγματα· μέσος δὲ ὢν πόθου καὶ πνεύματος, καὶ οὐκ ἔχων τίνι τὸ πλέον χαρίσωμαι, ὃ μοι δοκῶ κάλλιστον εὑρηκέναι καὶ ἀσφαλέστατον, κοινώσομαι καὶ ὑμῖν, ἵνα μοι συνδοκιμάσητε καὶ συλλάβησθε τοῦ βουλεύματος. ἔδοξέ μοι κράτιστον εἶναι καὶ ἀκινδυνότατον, μέσην τινὰ τραπέσθαι τοῦ πόθου καὶ τῆς δειλίας, καὶ τὸ μὲν τῇ ἐπιθυμίᾳ δοῦναι, τὸ δὲ τῷ πνεύματι. τοῦτο δ' ἂν γένοιτο, μήτε πάντῃ φυγόντος τὴν λειτουργίαν, ὥστε ἀθετῆσαι τὴν χάριν· ἐπισφαλὲς γάρ· μήτε μεῖζον ἢ κατ' ἐμαυτὸν ἀραμένου φορτίον· βαρὺ γάρ. καὶ τὸ μὲν κεφαλῆς ἄλλης, τὸ δὲ δυνάμεως μᾶλλον δὲ ἀπονοίας ἀμφότερα. εὐσεβείας δὲ εἶναι ἅμα καὶ ἀσφαλείας, μετρῆσαι τῇ δυνάμει τὴν λειτουργίαν, καὶ ὥσπερ τροφῆς τὴν μὲν κατὰ δύναμιν, προσίεσθαι· τὴν δὲ ὑπὲρ δύναμιν, ἀποπέμψασθαι. οὕτω γὰρ σώματι μὲν εὐεξίαν περιγίνεσθαι, ψυχῇ δὲ ἀσφάλειαν, τῷ μετριάζειν ἐν ἀμφοτέροις. διὰ τοῦτο νῦν μὲν δέχομαι τὸ καλόν, πατρὶ συνδιαφέρειν τὴν ἐπιμέλειαν, ὥσπερ ἀετῷ μεγάλῳ καὶ ὑψιπέτῃ νεοσσὸς οὐκ ἄχρηστος, ἐγγύθεν συμπεριπτάμενος. μετὰ δὲ τοῦτο, δώσω τῷ πνεύματι τὴν ἐμὴν πτέρυγα, φέρειν ᾗ βούλεται καὶ ὡς βούλεται, καὶ οὐδεὶς ὁ βιασόμενος οὐδὲ ἀπάξων ἑτέρωθι μὴ τότε βουλόμενον. ἡδὺ μὲν γὰρ πατρὸς πόνοι κληρονομούμενοι, καὶ τὸ συνηθέστερον ποίμνιον τοῦ ξένου καὶ ἀλλοτρίου. προσθείην δ' ἂν ὅτι καὶ Θεῷ τιμιώτερον, εἰ μὴ με ἀπατᾷ τὸ φίλτρον, καὶ κλέπτει τὴν αἴσθησιν ἡ συνήθεια. οὔπω δὲ χρησιμώτερον τοῦ ἑκόντας ἑκόντων ἄρχειν, οὐδὲ ἀσφαλέστερον, ἐπειδὴ μὴ πρὸς βίαν ἄγειν τοῦ ἡμετέρου νόμου, μηδὲ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως. τοῦτο μὲν γὰρ οὐδ' ἂν ἄλλην ἀρχὴν συστήσειεν, ἐπειδὴ φιλεῖ τὸ βίᾳ κρατούμενον, ἐλευθεριάζειν καιροῦ λαβόμενον, τὴν δὲ ἡμετέραν, οὐκ ἀρχήν, ἀλλὰ παιδαγωγίαν, καὶ πάντων μάλιστα συντηρεῖ τὸ ἑκούσιον. βουλομένων γάρ, οὐ τυραννουμένων, τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. οὗτος ὁ περὶ ἐμοῦ λόγος ὑμῖν ὦ ἄνδρες, ἁπλῶς τε, καὶ μηδὲ πάσης εὐνοίας ἐρημωμένος, καὶ τοῦτο τῆς ἐμῆς διανοίας μυστήριον. νικῴη δὲ ὅ, τι ἂν καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν μέλλῃ συνοίσειν, τοῦ πνεύματος ἄγοντος τὰ ἡμέτερα. πάλιν γὰρ εἰς ταὐτὸν ὁ λόγος ἀνέρχεται, ᾧ δεδώκαμεν ὑμᾶς αὐτούς. καὶ τὴν χρισθεῖσαν κεφαλὴν τῷ ἐλαίῳ τῆς τελειώσεως, ἐν πατρὶ παντοκράτορι, καὶ τῷ μονογενεῖ λόγῳ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ θεῷ. μέχρι γὰρ τίνος τῷ μοδίῳ τὸν λύχνον ὑποκαλύψομεν, καὶ φθονήσομεν τοῖς ἄλλοις τῆς τελείας θεότητος· δέον ἐπὶ τῆς λυχνίας ἤδη τεθεῖναι, καὶ λάμπειν πάσαις ἐκκλησίαις τε καὶ ψυχαῖς, καὶ παντὶ τῷ τῆς οἰκουμένης πληρώματι, μηκέτι εἰκαζόμενον, μηδὲ τῇ διανοίᾳ σκιαγραφούμενον, ἀλλὰ καὶ φανερῶς ἐκλαλούμενον. ἥπερ δὴ τελειοτάτη τῆς θεολογίας ἀπόδειξις, τοῖς ταύτης ἠξιωμένοις τῆς χάριτος, ἐν αὐτῷ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. ᾧ ἡ δόξα, τιμή, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ, ΚΑΙ ΕΙΣ τὸν ἐξισωτὴν Ἰουλιανόν.

Τίς ἡ τυραννίς, ἣν ἐξ ἀγάπης ἀεὶ τυραννούμεθα; τίς ἡ ἐμὴ σοφία καὶ ἐπιστήμη, δι' ἣν καθ' ἑκάστην πανήγυριν πολεμούμεθα; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδὲ μίαν εὑρίσκω, πανταχόθεν ἐμαυτὸν διεξετάζων καὶ διευθύνων· πλὴν εἴ γε τοῦτο ἐμαυτῷ συνεπίσταμαι, καὶ ἴσως οὐ φαῦλον, καί τινες εὐήθειαν ὀνομάζουσιν. ἐβουλήθην ἐν καιρῷ μὲν παντὶ νεκρωθῆναι τῷ βίῳ, καὶ ζῆσαι τὴν ἐν Χριστῷ κεκρυμμένην ζωήν, καὶ γενέσθαι τις μεγαλέμπορος, πάντων ὧν ἔχω, τὸν τίμιον ὠνησάμενος μαργαρίτην, καὶ ἀντιδοῦναι τὰ ῥέοντα καὶ συρόμενα τῶν ἑστώτων καὶ οὐρανίων, ἅπερ δὴ πραγμάτων μέγιστα καὶ βεβαιότατα, τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν. εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τό γε καρτερῆσαι, παραχωρῆσαι τῶν θρόνων τοῖς βουλομένοις, αὐτὸς δὲ διὰ βίου παῖς εἶναι καὶ μαθητής, μέχρις ἂν τοῖς πρώτοις τῶν λόγων, τὴν ἁλμυρὰν ἀποκλύσωμαι. ἐν ᾗ δὴ τοῦτο τῆς ἐμῆς ἐστι φιλοσοφίας ἔτι εὐηθείας. καὶ πρῶτον. δεύτερον δέ, ὃ καὶ μέγιστον. ἐπειδὴ λόγῳ τὸν τῆς ῥοχθὸν λοιπὸν ἐπισχεῖν οὐχ οἷός τε ἐγενόμην, καὶ τὴν νῦν κατέχουσαν πάντας φορὰν καὶ προθυμίαν εἰς τὸ διδάσκειν τε καὶ λαλεῖν τὰ τοῦ πνεύματος, χωρὶς πνεύματος, ἑτέρων ἄλλοις, ὡς ἐμαυτὸν πείθω βέλτιόν τε καὶ ἀσφαλεστέραν ὁδόν, παιδεῦσαι πρὸς ἡσυχίαν ἅπαντας, τῷ ἀρχετύπῳ τῆς σιωπῆς. εἰ μέν τι μέγα περὶ ἡμῶν οἴονται, τὴν ὑπεροχὴν αἰδουμένων· εἰ δὲ μικρόν τι

μικρόν τι καὶ ὅσον ἄξιον, τῶν ὁμοτίμων συμμετριάζοντας. οὗτος ὁ λόγος τῆς ἐμῆς σιωπῆς, τοῦτο τῆς καρτερίας ἡμῶν τὸ μυστήριον. ἀλλὰ τί πάθω; ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δὲ ἔνθεν, διεγείρουσιν ἡμᾶς καὶ ἀναρράττουσι, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐμῶν δικάζονται πόνων, ὥσπερ δή τι χρέος τὸν λόγον ἀπαιρεῖ τί πως ἐκπράττοντες, καὶ ἀγαπῶσι μᾶλλον, ἢ αὐτὸς ἐμαυτόν, καὶ εἰσὶ πάντες ἐμοῦ σοφώτεροι, πλέον ἢ ἐγὼ γινώσκοντες καιρὸν λόγου ἢ σιωπῆς. καὶ φασὶν, οὐκ ἀνήσειν ὥσπερ σιδήρῳ πυρεῖ τιν λίθον, παίοντες ἡμᾶς τοῖς ὀνείδεσιν, ἕως ἂν ἐκ μικροῦ σπινθῆρος, τὸν τῶν λόγων πυρσὸν ἀνάψωσιν. ἤδη δέ τινες αὐτὴν καὶ ὑπισχνοῦνται χρυσότερα, καὶ μεγάλα προτιθέασιν ἆθλα τοῖς λόγοις· πρῶτον μὲν ἑαυτοὺς εὖ ποιήσειν, δόντες τῷ θεῷ καὶ ἡμῖν, εἰς τὸν λόγον καρποφορῆσαι· ἔπειτα καὶ τοὺς δὲ πάντας διὰ τῆς ἀρχεγραφῆς, τὸν ἐμὸν κλῆρον, εἴπερ ἐμὸς ὁ πατρικός, τὸ ἐμὸν ποίμνιον, οὓς λίαν ἀδικεῖν, μὴ πάντα τρόπον εὐεργετεῖν προθυμούμενος. τὸ δὲ κάλλιστον, τὸ ὃ πολλὰ πονήσαντας ἔδει κατορθῶσαι τοῖς λόγοις, τοῦτο ὑπὲρ τῶν λόγων αὐτὴν εἰσφέρουσιν. ὢ τῆς καλῆς φιλονεικίας, ἣν ἐμὲ νικῆσαι φιλονεικοῦσιν· ὢ τῆς ἐπαινετῆς ἐπιδόσεως, ὁρᾶτε τηλίκον τὸ ἔργον τῆς ἐμῆς σιωπῆς, αὐτοὺς ὑμῖν πεποίηκε τοὺς λόγους ποθεινοτέρους· ὁρᾶτε τὸν καρπὸν τῆς ἀδοξίας τῆς ἡμετέρας; εἰ δέ τι γένοιτο, καὶ τῶν λόγων τοσοῦτον ὄφελος, ὅσον τῆς σιωπῆς. οὐκοῦν ἐπειδὴ ταῦτα δοκεῖ, καὶ νενίκηκέ τι τὸ ἀήττητον, καὶ τρόπαιον ἔστησέ τι μετὰ τῆς ἐμῆς φιλοσοφίας, φέρε τι φθέγξομαι πρὸς ὑμᾶς, τῆς σιωπῆς ἀμείνονας. φθέγξομαι τοιγαροῦν, οὐ μαλακόν τι καὶ ἀναβεβλημένον, οὐδὲ τῆς ἡδίστης τοῖς πολλοῖς ἁρμονίας. οὐδὲ γὰρ ἂν κατὰ λόγους ἀμειψαίμην τοὺς ἐμοὺς ἐραστάς, οὕτω διαλεγόμενος, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀνδρικόν τι καὶ σύντονον, καὶ ὃ τάχ' ἂν ἀμείνους γένοισθε ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐπὶ τὸ πνεῦμα μετενεχθέντες, καὶ ὑψωθέντες ἱκανῶς τὴν διάνοιαν. υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι. προοιμιάσομαι γὰρ πρὸς ὑμᾶς ἐκ τοῦ μεγαλοφωνοτάτου Δαβίδ· ἵνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα; καὶ ζητεῖτε ψεῦδος; μέγα τι τὸν ἐνταῦθα βίον, καὶ τὴν τρυφὴν καὶ τὸ μικρὸν δοξάριον, καὶ τὴν ταπεινὴν δυναστείαν, καὶ τὴν ψευδομένην εὐημερίαν ὑπολαμβάνοντες, ἃ μὴ τῶν ἐχόντων μᾶλλόν ἐστιν, ἢ τῶν ἐλπισάντων· οὐδὲ τούτων μᾶλλον, ἢ τῶν οὐδὲ προσδοκησάντων, ὥσπερ χοῦς ὑπὸ λαίλαπος ἄλλοτε εἰς ἄλλους ῥιπιζόμενα, καὶ μεταφερόμενα, ἢ ὥσπερ καπνὸς διαρρέοντα, καὶ ὡς ὄναρ παίζοντα, καὶ ὡς σκιὰ μὴ κρατούμενα, οὔτε ἀπόντα δυσέλπιστα τοῖς οὐ κεκτημένοις, οὔτε παρόντα πιστὰ τοῖς ἔχουσιν. οὐκ ἀναβλεψόμεθα εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνω; οὐκ ἐκνήψομεν; οὐ τὴν ὀφθαλμῶν τὴν λήμην περιαιρήσομεν; οὐκ εἰσόμεθα τίς ὁ ἀληθινὸς πλοῦτος; καὶ τίς ἡ ὄντως λαμπρότης, καὶ ποῦ τὸ μὴ μεταπῖπτον ἀξίωμα, τίς ἡ ἀπέραντος εὐδαιμονία, καὶ ποῦ τὸ ἀσάλευτον ἀγαθόν, μηδὲ μεθιστάμενον ἢ ἐπιβουλευόμενον; οὐ κτησόμεθα ταῦτα πολλοῖς ἱδρῶσι καὶ πόνοις, ἂν οὕτω συμβαίνῃ; οὐκ ἔτι δεῖ τρυφᾶν ἐντεῦθεν, ἐν ταῖς ἐλπίσι τρυφήσομεν; οὐ γνωσόμεθα τοὺς ἁγίους μάρτυρας, τούς τε ἄλλους πάντας, οἳ πάθεσι διέλαμψαν τὴν οἰκουμένην, ὥσπερ τινὲς κοινοὶ σύνδεσμοι, καὶ ὡς ἡ παροῦσα πανήγυρις; ὑπὲρ τίνος τραύματα καὶ δεσμὰ, καὶ στρεβλώσεις, καὶ πυρὸς ἀπειλὴν, καὶ ξιφῶν ἀκμὴν, καὶ θηρῶν ἀγριότητα, καὶ σκότος, καὶ λιμὸν, καὶ βάραθρα, καὶ κρημνῶν ἁρπαγὰς, καὶ μελῶν ἀποβολὰς, καὶ θανάτους τὸ τελευταῖον, καὶ πάντα προθύμως ὑπέστησαν, ὥσπερ ἐν ἀλλοτρίοις ἀγωνιζόμενοι σώμασιν. ἵνα τί γένωνται, καὶ τίνα κληρονομήσωσιν, ἢ πᾶσι δῆλα, κἂν ἡμεῖς μὴ λέγωμεν, οὐ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐλπίδος, ὑπὸ τῷ αὐτῷ βραβευτῇ καὶ ἀγωνοθέτῃ, πρὸς τὸν αὐτὸν παραταξόμεθα τύραννον; τὸν πικρὸν, καὶ τότε καὶ νῦν τῶν ψυχῶν διώκτην, τὸν ἀόρατον ἐχθρὸν καὶ πολέμιον; οὐκ ἀνδρισόμεθα παραπλησίως, ὥσπερ ἐν κοινῷ θεάτρῳ τῷδε τῷ κόσμῳ, εἰ καὶ μὴ ἀκμῇ τοῦ κινδύνου, τὰ χεῖρα ἐχούσῃ καὶ τὴν ἀπαλλαγήν· ἀλλὰ τοῖς γε καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀγωνίσμασι καὶ παλαίσμασιν· ἵνα καὶ τῶν αὐτῶν στεφάνων ἀξιωθῶμεν, ἢ τῶν ἐγγυτάτω; ἐγὼ μὲν παντὶ διακελεύομαι, καὶ ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ, καὶ πρεσβύτῃ καὶ νέῳ, ἀστικῷ τε αὖ καὶ ἀγροίκῳ, ἰδιώτῃ καὶ ἄρχοντι, πλουσίῳ καὶ πένητι. καὶ γὰρ ὁ αὐτὸς ἀγὼν καλεῖ πάντας, πρὸς τοῦτον ἀποδύεσθαι προθύμως, καὶ μὴ μαλακίζεσθαι, μηδὲ μέλλειν, μηδὲ προΐεσθαι τὸν καιρὸν, οὗ πάλιν τυχεῖν ἀμήχανον. ἐργασίας γὰρ ὁ παρὼν, ὁ δὲ μέλλων ἀνταποδόσεως. ἐγείρεσθε ἄγωμεν ἐντεῦθεν, ἀκούσατέ τι τοῦ σωτῆρος λέγοντος, οὐ μᾶλλόν τι τοῖς τότε μαθηταῖς, ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἰουδαίας ἀπάγοντος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὕστερον ἅπαντας, ἐντεῦθεν ἀπανιστάντος, καὶ πρὸς ἑαυτὸν τὸν ὑψούμενον ἕλκοντος, ὡς ἡ ὑπόσχεσις. ἀκολουθήσομεν ἀγαθῷ δεσπότῃ, φύγωμεν τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, φύγωμεν τὸν πλάνον κόσμον καὶ κοσμοκράτορα, γενώμεθα καθαροὶ τοῦ ποιήσαντος. τιμήσωμεν τὴν εἰκόνα, αἰδεσθῶμεν τὴν κλῆσιν, μεταθώμεθα τὴν ζωήν. τί ποιοῦμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ταπεινοὺς, ὑψηλοὶ γεγονότες; τί τοῖς ὁρωμένοις ἐγκαταμένομεν; ἕκαστος δὲ, τί ἂν οἷός τε ἦ, καρποφορείτω τῷ θεῷ, ἐν καιρῷ παντὶ καὶ ἰδέᾳ πάσῃ καὶ βίων, καὶ περιστάσεων, κατὰ τὸ μέτρον τῆς παρούσης αὐτῷ δυνάμεως, κατὰ τὸ δοθὲν αὐτῷ χάρισμα, ἵνα πᾶσι μέτροις τῆς ἀρετῆς, πάσαις ταῖς

ἐκεῖθεν μονὰς πληρώσωμεν, τοσοῦτον θησαυρίζοντες, ὅσον ἐσπείραμεν. μᾶλλον δὲ τοσοῦτον ἐναρξάμενοι τοῖς θείοις λήνοις, ὅσον ἐγεωργήσαμεν. εἰσφερέτω τις, ὁ μὲν χρήματα, ὁ δὲ τὸ μηδὲν ἔχειν, ὁ δὲ τὸ προθυμεῖσθαι, ὁ δὲ τὸ τῶν προθυμουμένων ἀποδέχεσθαι· ὁ μὲν πρᾶξιν ἐπαινετήν, ὁ δὲ θεωρίαν εὔστοχον· ὁ μὲν λόγον καίριον, ὁ δὲ σιωπὴν εὔλογον· ὁ μέν τις διδασκαλίαν ἄπταιστον, καὶ βίον μὴ αἰσχυνόμενον, ὁ δὲ ἀκοὴν εὐπειθῆ, εὐγνώμονα· ὁ δὲ παρθενίαν ἁγνήν, καὶ κόσμου παντελῶς ἀπηρτημένην, ὁ δὲ γάμον σεμνόν, ὡς μὴ πάντη θεοῦ ὁρίζοντα. ὁ μὲν νηστείαν ἄτυφον, ὁ δὲ ἀπόλαυσιν μὴ ἀκόλαστον ὅλως, τὸ ἐν προσευχαῖς ἀδιάστατον καὶ ὕμνοις πνευματικοῖς· ἄλλος, τὸ ἐν προστασίαις τῶν δεομένων, πάντων δάκρυα, πάντων κάθαρσιν, ἀνάβασιν πάντων, καὶ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεσθαι. καλὴ καὶ ἁπλότης καρποφορία, καὶ γέλως σωφρονιζόμενος, καὶ θυμὸς κολαζόμενος, καὶ ὄμμα παιδαγωγούμενον, καὶ νοῦς πλανᾶσθαι μὴ συγχωρούμενος. οὐδὲν οὕτω μικρὸν τῶν εἰσφερομένων θεῷ, κἂν ἐλάχιστον ᾖ, κἂν πολὺ τῆς ἀξίας λειπόμενον. ὁ μὴ προσίεται πάντως καὶ ἀποδέχεται, εἰ καὶ σταθμίζοιτο τῇ δικαίᾳ κρίσει τὸ ἔλεον, δέχεται καὶ Παύλου τὴν φυτείαν, ὡς Παῦλον, καὶ Ἀπολλὼ τὴν ἀρδείαν, καὶ τὰ δύο λεπτὰ τῆς χήρας, καὶ τοῦ τελώνου τὴν ταπείνωσιν, καὶ τοῦ Μανασσῆ τὴν ἐξαγόρευσιν. Μωσῆς ἐπήγνυτο τὴν σκηνὴν κάτω, τὴν τῶν οὐρανίων ἀντίτυπον, καὶ πᾶς τις εἰσέφερεν τὸ κατευχθὲν αὐτοῖς. οἱ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἐπαγγελθέν, οἱ μὲν χρυσόν, οἱ δὲ ἄργυρον, οἱ δὲ λίθους τιμίους εἰς τὴν ἐπωμίδα. αἱ δὲ βύσσον διανενησμένην, αἱ δὲ κόκκινον νενησμένον· οἱ δὲ πορφύραν, οἱ δὲ δέρματα κριῶν ἐρυθροδανωμένα. αἱ δὲ καὶ θρίχας αἰγείας εἰς τὰ κατώτερα τῆς σκηνῆς τὸ φαυλότατον, οἱ δὲ ὃ ἕκαστος ἢ ἐκείνοις τύχοιεν ἔχοντες. πάντων δὲ ἔφορον, καὶ οὐδεὶς ἦν ἀσυντελής, οὐδὲ τῶν πενεστάτων. οὕτω ἡμεῖς, τῇ ἱερᾷ τοῦ θεοῦ σκηνῇ, τῇ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἣν ὁ κύριος ἔπηξεν, οὐκ ἄνθρωπος, ἢ διαφόροις ἀρεταῖς συνοικοδομεῖται κάλλιστον. ὁ μὲν μικρὸν ὁ δὲ μεῖζον πάντες ὁμοίως εἰσφέρωμεν, εἰς ἔργον τέλειον, εἰς κατοικητήριον Χριστοῦ, εἰς ναὸν ἅγιον, συντιθέμενοι καὶ συναρμολογούμενοι τῇ ἀρχιτεκτονίᾳ τοῦ πνεύματος. πάντως δὲ οὐδὲν εἰσοίσομεν τοσοῦτον, ὅσον εἰλήφαμεν, καὶ πάντα εἰσφέρωμεν. ἐπεὶ καὶ τὸ εἶναι ἡμῖν, ἐκ θεοῦ, καὶ τὸ εἰδέναι θεόν, καὶ αὐτὸ τὸ ἔχειν ὃ εἰσενέγκωμεν. τὸ δὲ κάλλιστον καὶ φιλανθρωπότατον, ὅτι μὴ τῇ ἀξίᾳ τοῦ διδομένου, τῇ δὲ δυνάμει, καὶ τῇ διαθέσει τοῦ καρποφοροῦντος, μετρεῖ θεὸς τὴν ἐπίδοσιν. μὴ δὴ ἀναμείνῃς γενέσθαι χρυσός, ἀλλ' ἤδη γενοῦ, μηδὲ ὅτι τῆς ἀξίας λείπει, τὸ πᾶν ἐλλίπῃς, ἀλλὰ τὸ μὲν εἰσένεγκε, τὸ δὲ προθυμήθητι. ὑπὲρ δὲ τοῦ λείποντος, δεήθητι δοθῆναι συγγνώμην τῇ ἀσθενείᾳ, οὐκ ὀφθήσῃ φησὶ κενὸς ἐναντίον μου. μηδεὶς ἔστω κενός, μηδὲ ἄκαρπος, μηδέ τις στεῖρα ψυχή, καὶ ἄγονος· ἕκαστος ἐκ τῶν προσόντων καρποφορείτω θεῷ, καὶ τῶν οἰκείων· ὁ ἁμαρτάνων, τὴν μεταβολήν· ὁ καλῶς τρέχων, τὴν εὐτονίαν, ὁ νέος τὴν ἐγκράτειαν, ἡ πολιὰ τὴν φρόνησιν, ὁ πλούσιος τὴν μετάδοσιν, ὁ πένης τὴν εὐχαριστίαν, ὁ ἐν ἐξουσίᾳ τὴν ἀτυφίαν, ὁ ἐν πελάταις τὴν ἡμερότητα· οἱ ἱερεῖς, οἱ ἐνδύσασθε δικαιοσύνην, ἤ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν ἐνδυσώμεθα. μὴ διασπείρωμεν τὰ πρόβατα τῆς νομῆς, καὶ διαφθείρωμεν ὑπὲρ ὧν ἔθηκε τὴν ψυχὴν ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὁ γινώσκων τὰ ἴδια, καὶ γινωσκόμενος ὑπὸ τῶν ἰδίων, καὶ καλῶν κατ' ὄνομα, καὶ εἰσάγων αὐτά, καὶ ἐξάγων ἀπὸ τῆς ἀπιστίας εἰς πίστιν, καὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς ταύτης ἐπὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀνάπαυσιν. φοβηθῶμεν, μὴ ἀφ' ἡμῶν ἄρξηται τὸ κρῖμα, κατὰ τὴν ἀπειλήν. μὴ λάβωμεν ἐκ χειρὸς κυρίου διπλᾶ τὰ ἁμαρτήματα, αὐτοί τε οὐκ εἰσιόντες, καὶ τοὺς εἰσελθεῖν δυναμένους κωλύοντες. τὰ πρόβατα μὴ ποιμαίνετε τοὺς ποιμένας, μηδὲ ὑπὲρ τοὺς ἑαυτῶν ὅρους ἐπαίρεσθε. ἀρκεῖ γε ὑμῖν, ἂν καλῶς ποιμαίνησθε. μὴ κρίνετε τοὺς κριτάς, μηδὲ νομοθετεῖτε τοῖς νομοθέταις. οὐ γάρ ἐστι θεὸς ἀκαταστασίας καὶ ἀταξίας, ἀλλ' εἰρήνης καὶ τάξεως. μὴ τοίνυν ἔστω τις κεφαλή, μόλις που χεὶρ τυγχάνων, ἢ πούς, ἢ ἄλλο τι τῶν εὐτελεστέρων μελῶν τοῦ σώματος. ἀλλ' ἕκαστος ἐν ᾗ ἐκλήθη τάξει, ἀδελφοί, ἐν ταύτῃ μενέτω, κἂν ᾖ τοῦ κρείττονος ἄξιος· ἐν ᾧ στέργει τὴν τάξιν, πλέον εὐδοκιμῶν, ἢ ἐν τῷ ζητεῖν ἣν οὐκ ἔλαβε. μή τις οὗ ὂν ἀκινδύνως ἐτάχθη, ἄρχειν ἐπικινδύνως ἐπιθυμείτω. μηδὲ ὁ τῆς ὑποταγῆς νόμος καταλυέσθω, ὃς καὶ τὰ ἐπίγεια συνέχει, καὶ τὰ οὐράνια· μηδὲ ποιῶμεν ἀναρχίαν τὴν πολυαρχίαν. οἱ περὶ λόγους, μὴ σφόδρα τοῖς λόγοις θαρρεῖτε, μηδὲ σοφίζεσθε περιττὰ καὶ ὑπὲρ τὸν λόγον, μηδὲ νικᾶν ἐπιθυμεῖτε πάντα καὶ πάντως, ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ ἡττᾶσθαι καλῶς, αἱρεῖσθε. δότε τῷ λόγῳ, τὸν λόγον. ποιήσατέ τι δικαιοσύνης ὅπλον, μὴ θανάτου τὴν παίδευσιν. ἀρκεῖσθε τοῖς ἰδίοις ὀψωνίοις οἱ στρατιῶται, καὶ μηδὲν ὑπὲρ τὸ διατεταγμένον ἀπαιτεῖτε. ταῦτα ὑμῖν διακελεύεται μεθ' ἡμῶν Ἰωάννης, ὁ μέγας τῆς ἀληθείας κῆρυξ, ἡ πρόδρομος τοῦ λόγου φωνή. τί λέγων ὀψώνιον, τὸ βασιλικὸν σιτηρέσιον δηλονότι, καὶ τὰς ὑπὸ χρυσοῖς ἐκ νόμου τοῖς ἀξιώμασι δωρεάς. τὸ δὲ περιττὸν τίνος. ἰὼ μὴ ὀκνῶ λέγειν τὸ βλάσφημον· ὑμεῖς δὲ οἴδατ' ὅτι συνίετε, καὶ ἐγὼ φείδομαι. ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ· τῷ μὲν τὸ τέλος, τῷ δὲ τὸν φόβον, ὑμεῖς οἱ τῆς πολιτείας ἐπώνυμοι· φόβον δὲ ὅταν εἴπω, κωλύω τὴν πλεονεξίαν. τί οὖν ἡμεῖς κερδαίνομεν;

τάχα ἂν εἴποιμι, μέγα δὲ πάντων μέγιστον, καὶ εἰ βούλεσθε, δι' ἐμοῦ μεγίστου, τὰς χρηστὰς ἐλπίδας, καὶ τὰ πρωτεῖα τῆς ἄνω πόλεως, οὐ τῆς μικρᾶς ταύτης καὶ ἐλαχίστης ἐν πόλεσιν· ἧς οὐδὲ τὸ ἄρχειν, ἵνα μετρίως εἴπω τιμῶν ὡς θρεψαμένην, πάνυ τι σεμνὸν καὶ ὑπέρλαμπρον, ἐκεῖ γενέσθαι πρῶτοι θελήσωμεν, μηδ' ἀποκριθῶμεν τῆς ἐκεῖθεν λαμπρότητος, ἐν κόλποις Ἀβραὰμ αὐτίκα τοῖς ἐντεῦθεν εὐσπλαγχνίας ἀναπαυσώμεθα, κρίμα δίκαιον κρίνωμεν. ἐξελώμεθα πένητα καὶ πτωχὸν, χήραν καὶ ὀρφανὸν ἐλεήσωμεν, ἐκπληρώμεθα ξενουμένων, ἢ τό γε μετριώτερον εἰπεῖν, μὴ αὐτοὶ κτείνωμεν, μὴ περιίδωμεν τὸν δεόμενον κακῶς, μέχρι καὶ τῶν ἀπὸ τραπέζης ψιχῶν. καὶ μὴ παραδράμωμεν τοὺς ἡλκωμένους, καὶ βεβλημμένους ἐν τοῖς ἡμετέροις πυλῶσι. μὴ τρυφήσωμεν ἄλλων κακοπαθούντων, μὴ βδελυξώμεθα τὸν ὁμόδουλον. μὴ φίλοι καὶ ἀδελφοὶ γενώμεθα τῆς τοῦ πλουσίου μερίδος, μηδὲ ὀδυνηθῶμεν ἐν τῇ φλογὶ μηδὲ τῷ χάσματι διαστῶμεν ἀπὸ τῶν ὁσίων. μηδὲ δεηθῶμεν Λαζάρου τοῦ πένητος, ἄκρῳ δακτύλῳ καταψύξαι τὴν γλῶσσαν ἡμῶν φλεγομένην. καὶ μηδὲ τοσούτου τυγχάνωμεν. γενώμεθα χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, συμπαθεῖς. μιμησώμεθα τοῦ δεσπότου τὴν ἀγαθότητα, ὃς ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἀγαθοῖς καὶ πονηροῖς, καὶ τρέφει τῇ βροχῇ πάντας ὁμοίως· μὴ δεξώμεθα πλουτεῖν διὰ τῆς ἄλλων πενίας, μὴ παρὰ τοσοῦτον ἔλθωμεν τῆς θείας ἰσότητος, μηδὲ μίξωμεν τὸν ἡμέτερον πλοῦτον δημοσίοις δάκρυσιν, ὑφ' ὧν ὡς ἰὸς καὶ σὴς ἐκδαπανηθήσεται, ἢ τό γε τῆς γραφῆς εἰπεῖν, ἐξεμεθήσεται, ἀλλ' οἱ μὲν τοῦ δέοντος ἀπληστότεροι. ἔστι καὶ πλεονεκτῆσαι καλῶς. δῶμέν τι μικρὸν ἐντεῦθεν, ἵν' ἐκεῖθεν πλουτήσωμεν. ταῦτα μὲν οὖν ἤδη κοινὰ πρὸς πάντας, οὐ τοῖς ἐν πολιτείᾳ μόνον, τὰ παραγγέλματα. κοινά γε, καὶ κοινῆς ἀρρωστίας τὰ φάρμακα. σὺ δὲ ἀπόγραφε δικαίως ἡμᾶς, ὁ τῶν ἡμετέρων ἀπογραφεὺς, ἀπόγραφε, μετὰ τοῦ ἐμοῦ λόγου ἐμμελῶς, ὧν οὐδὲν ἢ μικρὸν τὸ κέρδος, ἢ εἰς ἀκοῆς χάριν καὶ ἡδονὴν, ἀλλὰ τὸν ἐμὸν λαὸν, ὁσίως καὶ φιλανθρώπως, αἰδεσθεὶς εἰ μή τι ἄλλο, ἀλλ' οὖν τὸν καιρὸν αὐτὸν, ὅτι καὶ ὁ σωτὴρ ἐν ἀπογραφῇ τίκτεται. ἐξῆλθε γὰρ δόγμα φησὶ παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, τοῦ ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, καὶ ἀπεγράφετο. ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἐν Βηθλεὲμ, σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ ἀπογράψασθαι, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαβίδ. καὶ τηνικαῦτα ὁ σωτὴρ τίκτεται, τὸ θαυμαστὸν, ὁ πάντων δημιουργὸς καὶ δεσπότης, ἐν φαύλῳ καὶ μικρῷ καταλύματι. φοβηθῶμεν τὸ μυστήριον, αἰδεσθῶμεν τὴν οἰκονομίαν, καὶ αὐτοὶ τῷ καιρῷ τι συνεισενέγκωμεν. νῦν ἄγγελοι χαίρουσι, νῦν ποιμένες περιαστράπτονται, νῦν ἀστὴρ ἐξ ἀνατολῶν τρέχει πρὸς τὸ μέγιστον φῶς καὶ ἀπρόσιτον, νῦν μάγοι προσπίπτουσι καὶ δωροφοροῦσι, καὶ τὸν πάντων βασιλέα γινώσκουσι, καὶ καλῶς τῷ ἀστέρι τεκμαίρονται τὸν οὐράνιον. νυνί τε Ἡρώδης μαίνεται καὶ παιδοφονεῖ, καὶ διὰ τὸν ἐλευθερωτὴν ἀναιρεῖ τοὺς τῆς ἐλευθερίας τυγχάνειν ὀφείλοντας. ἀλλ' ἡμεῖς γε μετὰ τῶν προσκυνούντων γενώμεθα, καὶ προσενέγκωμεν τῷ δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντι μέχρι καὶ σώματος, μὴ λίβανον, μηδὲ σμύρναν, τὸ μὲν ὡς θεῷ, τὸ δὲ ὡς βασιλεῖ, τὴν δὲ ὡς γευσαμένῳ δι' ἡμᾶς νεκρότητος, ἀλλὰ δῶρα μυστικά. καὶ ὑπὲρ τὸ φαινόμενον, τό γε μηδὲ ἐν λαβεῖν, μηδὲ τῷ πλούτῳ τι συγχωρῆσαι κατὰ πενίας, μηδ' ἀδικῆσαι τὸ πλάσμα, διὰ τοῦ πλάσματος. σὺ Χριστῷ γράφεις, σὺ Χριστῷ ταλαντεύεις, σὺ τῇ κεφαλῇ δοκιμάζεις, μηδὲ τοῦ λόγου λογίζῃ. Χριστὸς ἄρτι γεννᾶταί σοι, καὶ θεός ἐστι, καὶ ἄνθρωπος γίνεται, καὶ ἀνθρώποις συναναστρέφεται. τί τοῦ λόγου δηλοῦντος, ἐμοὶ δοκεῖν εἰς νουθεσίαν τῶν τὰ τοιαῦτα πιστευομένων, ὅτι τοῖς μεγίστοις τῶν διοικήσεων, θεὸς ἀεὶ συνεισέρχεται. καὶ ἵνα μὲν καταδέσῃ τοὺς ἀπογράφοντας, τηνικαῦτα ὁμιλεῖ σαρκὶ καὶ ἀνθρώποις. ἵνα δὲ παραμυθήσηται τοὺς δουλείας ἡμᾶς, καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην νομοθετήσῃ. οὐδὲ γὰρ τοῦτο παροπτέον, τελεῖ καὶ αὐτὸς τὸ δίδραχμον, καὶ οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ Πέτρου τοῦ τιμιωτάτου τῶν μαθητῶν. ἐπεὶ καὶ ἄνθρωπος ἐγένετο δι' ἡμᾶς, καὶ δούλου μορφὴν ἀνεδέξατο, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν ἤχθη εἰς θάνατον. ταῦτα μὲν ὁ σωτὴρ, καὶ τῷ θελήματι μόνον, ὡς θεὸς, σῶσαι δυνάμενος· ἐπεὶ καὶ τὰ πάντα προστάγματι συνεστήσατο. μεῖζον δὲ καὶ δυσωπητικώτερον εἰσήνεγκεν ἡμῖν, τὴν συμπάθειαν καὶ τὸ ὁμότιμον. τί δὲ ἡμεῖς οἱ Χριστοῦ μαθηταὶ, τοῦ πράου καὶ φιλανθρώπου, καὶ τοσοῦτον ἡμῖν λειτουργήσαντος, οὐ μιμησόμεθα τοῦ δεσπότου τὴν εὐσπλαγχνίαν; οὐκ ἐσόμεθα χρηστοὶ τοῖς ὁμοδούλοις, ἵνα τοιούτου τύχωμεν καὶ αὐτοὶ τοῦ κυρίου, μετρουμένου ὡς ἂν μετρήσωμεν; οὐ κτησόμεθα τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, διὰ τῆς ἡμερότητος; ἀρκεῖ δουλεύειν τοῖς ἐλευθέροις, καὶ τοσοῦτον εἶναι τὸ διάφορον· ὥστε τοῦ αὐτοῦ χοὸς, τὸ μὲν κρατεῖν, τὸ δὲ ἄρχεσθαι· καὶ τὸ μὲν τάσσειν φόρον, τὸ δὲ ἀπογράφεσθαι· καὶ τοῖς μὲν ἀδικεῖν ἐξεῖναι καὶ ποιεῖν κακῶς, τοῖς δὲ ὑπὲρ τοῦ μὴ παθεῖν δεῖσθαι καὶ ἀγωνίζεσθαι, καὶ ταῦτα εἶναι πρὸς τὴν μίαν εἰκόνα, καὶ τὸ ἓν ἀξίωμα, τοὺς τῆς αὐτῆς ζωῆς κληρονόμους, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ὁμοίως ἀπέθανεν. ἀρκεῖ ταῦτα τοῖς ἐλευθέροις, μὴ βα-

ῥυέσθω δὲ ὁ ζυγός, μηδὲ τῆς πρώτης ἡμῶν ἁμαρτίας τὸ ἐπιτίμιον, ὡς ἀπόλοιτο ἡ κακία, καὶ ἡ πρώτη ταύτης καταβολή, καὶ ὁ καθεύδουσιν ἡμῖν ἐπισπείρας τὰ ζιζάνια πονηρός, ἵν' ἀρχὴ τοῦ κακοῦ γένηται, δι' ἀμελείας τοῦ ἀγαθοῦ, ὥσπερ καὶ σκότους, ἡ τοῦ φωτὸς ἀποχώρησις. ταῦτα τὸ ξύλον, καὶ ἡ πικρὰ γεῦσις, καὶ ὁ βάσκανος ὄφις, καὶ ἡ παρακοή, ἐν ἰδίᾳ ἐκ τοῦ προσώπου ζωὴν κατακρίνασα. ἐντεῦθεν γυμνὸς ἐγὼ καὶ ἀσχήμων, καὶ τὴν γύμνωσιν ἔγνων, καὶ τὸν δερμάτινον χιτῶνα ἠμφιασάμην, καὶ τοῦ παραδείσου ἐξέπεσα, καὶ εἰς τὴν γῆν ἀπεστράφην, ὅθεν ἐλήφθην, οὐ τοσαύτην τρυφῆς ἔχων, τὰ ἐμαυτοῦ γινώσκειν κακά, καὶ λύπην καὶ πικρίαν ἀπαντώσας, ἀντὶ τῆς μικρᾶς ἡδονῆς, καὶ πόλεμον πρὸς τὴν φιλιωθεῖσαν κακῶς, καὶ διὰ τῆς γεύσεως ἀποσπάσαντα, ταῦτα τῆς κακίας ἐμοὶ τὰ ἐπίχειρα. ἐντεῦθεν τὸ γεννᾶσθαι μόχθῳ, καὶ ζῆν καὶ λύεσθαι. αὕτη μήτηρ χρέους, ἡ δὲ πλεονεξίας, ἡ δὲ πολέμων, πόλεμοι δὲ φόρων πατέρες. οἱ δὲ τῆς κατακρίσεως τὸ βαρύτατον. ἀλλ' ἡμεῖς γε, μὴ τὸ πρόστιμον ἐπιτείνωμεν, ὑπὸ τὴν αὐτὴν κείμενοι κατάδικην, μὴ δ' ἄλλοις κακοὶ γενώμεθα, φιλανθρωπίαν ἡμᾶς τὴν εἰς ἀλλήλους ἀπαιτεῖ θεός· καὶ ὑπ' αὐτοῦ κολαζώμεθα, ἔσται καὶ ἄλλη τις ἐγγραφή, καὶ ἄλλος ἀπογραφεύς, εἴ τινα βίβλους ζώντων ἀκούεις, καὶ βίβλον οὐ σωζομένους. ἐκεῖ πάντες ἐγγραφησόμεθα, μᾶλλον δὲ ἤδη γεγράμμεθα κατ' ἀξίαν τῶν ἤδη βεβιωμένων ἑκάστῳ. οὐ πλοῦτος ἔχει τὸ πλέον ἐκεῖ, οὐ πενία τὸ ἔλαττον, οὐ χάρις, οὐκ ἔχθρα, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἁπάντων, οἷς ἐνταῦθα τὸ δίκαιον κλέπτεται. δακτύλῳ θεοῦ πάντες γεγράμμεθα, καὶ ἀνοιγήσεται ἡμῖν βίβλος, ἐν ἡμέρᾳ ἀποκαλύψεως. μικρὸς μὲν καὶ μέγας ἐκεῖ ἐστί, καὶ θεράπων ἐμοῦ δεσπότῃ, τὸ σεμνότατον φθέγξομαι, καὶ βασιλεὺς ἀρχομένῳ, καὶ ἀπογραφεὺς ἀπογραφομένῳ, καὶ ἡ λαμπρότης ἐγγύθεν καὶ τὸ δύσφημον σιωπήσομαι, πλὴν οἷα γράφομεν, τοιαῦτα καὶ γραφησόμεθα· ταύτην κρῖνον σαυτοῦ τὴν ἐγγραφὴν χρηστοτέραν, ἡμῖν φανεὶς χρηστὸς καὶ φιλάνθρωπος. τί πρὸς ταῦτα λέγεις, τί γράφεις, ὦ φίλων ἄριστε καὶ ἡλίκων, καὶ παιδευτῶν ἡμῖν κοινωνέ, καὶ παιδευμάτων. εἰ καὶ νῦν ἡμᾶς εἰς τὴν κρείττω μοῖραν ὁ θεὸς ἔταξεν, ὑμᾶς ταῦτα παιδεύειν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ. ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν βαρυτέραν. ὦ πατρίδος εὐσεβοῦς καὶ γειτόνων, ὦ γονέων ἱερῶν, ἱερὸν φυτόν, ὦ ῥίζα τέκνων ἱερωτέρων· πῶς ποτε ἀποδέχῃ τοὺς ἐμοὺς λόγους. ἆρά τι πειθόμεθα; ἢ δεήσει καὶ τι παιδεῦσαι μακρότερα. τοῦτο μὲν οὐκ εἰκάζεις, ἀλλ' εὖ εἰδέναι χρή, ὅτι σοι οἱ παρ' ἐμοῦ λόγοι, ἐκ πλείονος ἔχουσι. καὶ γὰρ εἰ μηδενὶ ἄλλῳ θαρρεῖν εἴχομεν, ἀλλὰ τοῖς λόγοις αὐτοῖς, οἵ σε ἀεὶ πρὸς τὰ καλὰ ῥᾳδίως ἄγουσιν, ἢ ἀρχόμενον, ἢ ἑπόμενον. τοῦτο γάρ ἐστιν, ᾧ τῶν πολλῶν οἱ σοφοὶ διαφέρουσιν. ἐγὼ δὲ μικρόν τι προσθήσω τοῖς εἰρημένοις. σὺ μὲν ἔδωκας μισθὸν τοῖς ἐμοῖς λόγοις, ὅν τινα δέδωκας. οἱ δέ σοι διδόασι καὶ προσάγουσι πάντας, πάντα χορὸν ἱερέων, χορὸν φιλοσόφων, οὐδενὶ δεσμῷ κάτω κατεχομένων, μόνα κεκτημένων τὰ σώματα, καὶ οὐδ' αὐτὰ παντελῶς, οὐδὲν ἐχόντων καίσαρι, πάντα θεῷ, ὕμνους, εὐχάς, ἀγρυπνίας, δάκρυα, κτῆσιν οὐ κρατουμένην, ἀποθανεῖν κόσμῳ, ζῆσαι χριστῷ, σάρκα νεκρῶσαι, ψυχὴν ἑλκύσαι ἀπὸ τοῦ σώματος, τούτῳ φειδόμενος, ἢ καὶ καθαρῶς ἀποδιδοὺς τῷ θεῷ, τοὺς θεραπευτὰς τοῦ θείου καὶ μύστας, καὶ τῶν οὐρανίων ἐπόπτας, τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ἡμετέρου γένους, τὸ ἔρεισμα, τοὺς τῆς πίστεως στεφανίτας, τοὺς μαργαρίτας, τοὺς τιμίους, τοὺς τοῦ ναοῦ λίθους, ὧν καὶ θεμέλιος καὶ ἀκρογωνιαῖος χριστός, τοῦ καλοῦ λέγω τῆς ἐκκλησίας πληρώματος. κάλλιστα οὖν καὶ τούτοις καὶ σεαυτῷ, καὶ πᾶσιν ἡμῖν βουλεύσαιο. καί σοι εὔχομαι τοσοῦτον παρ' ἡμῶν τὸν πλοῦτον γενέσθαι μᾶλλον, ἢ πολλοῦ χρυσίου καὶ ἀργυρίου θησαυρούς, νῦν ὑπαρχόντας, καὶ μετ' ὀλίγον οὐκ ἐσομένους. αὕτη τῶν ἐμῶν λόγων ἡμῖν ἡ καρποφορία, εἰ καὶ τῆς ἐλπίδος ἐλάττους· ἀλλὰ κατά γε τὴν ἡμετέραν δύναμιν. ὑμεῖς δ' ἀντιδότε μοι, τῆς ἐμῆς εἰσφορᾶς τὸ μεῖζον, τὴν εὐπείθειαν· ὡς ἂν τά τ' ἄλλα, καὶ ἧττον δέησθε τῶν ἐμῶν λόγων, ἀλλήλους κατανοοῦντες, εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, καὶ καλῶν ἔργων· ὡς ἂν χρηστῆς καὶ φιλανθρώπου τῆς ἐκεῖθεν γραφῆς τυχόντες, καὶ πρὸς τὸν πάντων βασιλέα χορεύοντες, ὃ μόνον ἔργον τοῖς ἐκεῖ γεγραμμένοις, λειτουργῶμεν θεῷ τὴν αἴνεσιν, τὴν μίαν πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, καὶ θεωροῦντες καὶ ἀνυμνοῦντες τῆς θεότητος δόξαν τε καὶ λαμπρότητα· ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμή, καὶ ἡ προσκύνησις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΕΙΣ ΚΑΙΣΑΡΙΟΝ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΝ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ, περιόντων ἔτι τῶν γονέων.

Οἴεσθέ με ἴσως, ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, τὸ γλυκὺ καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα, θρήνους ὑφαλοῦντα τῷ ἀπελθόντι καὶ ὀδυρμούς, ἀποδέχεσθαι προθύμως τὸν λόγον, ἢ μακροὺς ἀποτείνοντα καὶ κομψοὺς λόγους, οἷς οἱ πολλοὶ χαίρουσι. καὶ οἱ μὲν ὡς συμπενθήσοντες, καὶ συνθρηνήσοντες παρεσκεύασθε, ἵν' ἐν τῷ ἐμῷ πάθει τὰ οἰκεῖα δακρύσητε, ὅσοις τι τοιοῦτόν ἐστι, καὶ σοφίσησθε τὸ ἄλγος ἐν φιλικοῖς πάθεσιν. οἱ δὲ ὡς τὴν ἀκοὴν ἑστιάσοντες, καὶ ἡδέως ἐσόμενοι. χρῆναι γὰρ ἡμᾶς ἐπίδειξιν ποιήσασθαι καὶ τὴν συμφοράν, οἷά ποτε ἦν τὰ ἡμέτερα, ἡνίκα τἆλλα ἡμῖν ἱκανῶς περιῆν καὶ τῆς ὕλης, καὶ τὰ περὶ λόγους φιλότιμοι, πρὶν ἀναβλέψαι πρὸς τὸν ἀληθῆ λόγον καὶ ἀνώτατον, καὶ πάντα δόντας θεῷ, παρ' οὗ τὰ πάντα, θεὸν ἀντὶ πάντων λαβεῖν. μηδαμῶς, μὴ τοῦτο περὶ ἡμῶν ὑπολάβητε, εἴ τι ὑπολαμβάνειν βούλεσθε δεξιόν. οὔτε γὰρ θρηνήσομεν τὸν ἀπελθόντα πλέον ἢ καλῶς ἔχει, οἵ γε μηδὲ τῶν ἄλλων τὰ τοιαῦτα ἀποδεχόμεθα, οὔτε ἐπαινεσόμεθα πέρα τοῦ μετρίου καὶ πρέποντος. καί τοι γε δῶρον φίλον καὶ οἰκειότατον, εἴπερ τι ἄλλο, τῷ λογίῳ λόγος, καὶ τῷ διαφερόντως ἀγαπῶντι τοὺς ἐμοὺς λόγους, ἡ εὐφημία. καὶ οὐ δῶρον μόνον, ἀλλὰ καὶ χρέος ἁπάντων χρεῶν δικαιότατον, δεῖν ὅσον ἀφοσιώσασθαι τὸ περὶ ταῦτα νόμιμον, καὶ δακρύσαντες καὶ θαυμάσαντες. οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἔξω τῆς καθ' ἡμᾶς φιλοσοφίας. μνήμη δικαίων μετ' ἐγκωμίων, καὶ ἐπὶ νεκρῷ φησὶ κατάγαγε δάκρυα, καὶ ὡς δεινὰ πάσχων ἄρξαι θρήνου, ἴσως ἀναλγησίας χωρίζων ἡμᾶς καὶ ἀμετρίας. ἡμεῖς μὲν τοῦτο ἤδη, τῆς τε ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀσθένειαν ἐπιδειξόμεθα, καὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἀξιώματος ὑπομνήσομεν, καὶ τὴν ὀφειλομένην τοῖς ἀλγοῦσι παράκλησιν ἐπιθήσομεν, καὶ μεταθήσομεν τὴν λύπην ἀπὸ τῆς σαρκὸς καὶ τῶν προσκαίρων ἐπὶ τὰ πνευματικὰ καὶ αἰώνια. Καισαρίου πατέρων μέν, ἵν' ἐντεῦθεν ἄρξωμαι ὅθεν ἡμῖν πρεπωδέστατον, οὓς πάντες γινώσκετε, καὶ ὧν τὴν ἀρετὴν καὶ ὁρῶντες καὶ ἀκούοντες, ζηλοῦτε καὶ θαυμάζετε, καὶ διηγεῖσθε τοῖς ἀγνοοῦσιν, εἴπερ τινές εἰσιν ἀνθρώπων, ἄλλος ἄλλο τι μέρος ἀπολαβόντες. ἐπεὶ μὴ πάντα τὸν αὐτὸν οἷόν τε, μηδὲ μιᾶς γλώσσης τὸ ἔργον, κἂν σφόδρα τις ᾖ τῶν φιλοπονωτάτων καὶ φιλοτιμοτάτων. οἷς πολλῶν καὶ μεγάλων ὑπαρχόντων εἰς εὐφημίαν, εἰ μή τῳ περιττὸς εἶναι δοκῶ τὰ οἰκεῖα θαυμάζων, ἓν μέγιστον ἁπάντων, καὶ ὥσπερ ἄλλο τι ἐπίσημον ἐστὶν ἡ εὐσέβεια. τοὺς σεμνοὺς τούσδε λέγω καὶ πολιούς, καὶ οὐχ ἧττον δι' ἀρετὴν αἰδεσίμους, ἢ διὰ γῆρας. ὧν τὰ μὲν σώματα χρόνῳ κέκμηκεν, αἱ ψυχαὶ δὲ θεῷ νεάζουσι. πατὴρ μὲν ἐκ τῆς ἀγριελαίου καλῶς ἐγκεντρισθεὶς εἰς τὴν καλλιέλαιον, καὶ τοσοῦτον κοινωνήσας τῆς πιότητος, ὥστε καὶ ἄλλων ἐγκεντρίζειν πιστευθῆναι, καὶ θεραπείαν ἐγχειρισθῆναι ψυχῶν, ὑψηλὸς ὑψηλῶς τοῦ λαοῦ τοῦδε προκαθεζόμενος, ἀαρών τις δεύτερος ἢ μωυσῆς, θεῷ πλησιάζειν ἠξιωμένος, καὶ θείαν φωνὴν χορηγεῖν τοῖς ἄλλοις ἱσταμένοις πόρρωθεν. πρᾷος, ἀόργητος, γαληνὸς τὸ εἶδος, θερμὸς τὸ πνεῦμα, πολὺς τὸ φαινόμενον, πλουσιώτερος τὸ κρυπτόμενον. τί ἂν ὑμῖν ἀναζωγραφοίην τὸν γινωσκόμενον; οὐδὲ γὰρ εἰ μακρὸν ἀποτείνοιμεν λόγον, εἴποιμεν ἄν τι τοσοῦτον, ὅσον ἄξιον, καὶ ὅσον ἕκαστος σύνεστί τε καὶ ἀπαιτεῖ τὸν λόγον. καὶ βέλτιον ταῖς ὑπονοίαις παραχωρεῖν, ἢ τῷ λόγῳ τὸ πολὺ περικόπτειν τοῦ θαύματος. μήτηρ δὲ ἄνωθεν μὲν καὶ ἐκ προγόνων καθιερωμένη θεῷ, καὶ κλῆρον ἀναγκαῖον οὐκ εἰς ἑαυτὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς καταβαλοῦσα τὴν εὐσέβειαν, ἐξ ἁγίας ἀπαρχῆς ὄντως ἅγιον φύραμα. τοσοῦτον δὲ αὐτὴν αὐξήσασά τε καὶ πλεονάσασα, ὥστε ἤδη τινὲς (φθέγξομαι γάρ, εἰ καὶ τολμηρὸς ὁ λόγος) μηδὲ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τελειότητα ἑτέρου τινός, ἢ ταύτης ἔργον γενέσθαι, πιστεῦσαί τε καὶ ἐνθεῖναι, καὶ ὢ τοῦ θαύματος, ἆθλον εὐσεβείας δοθῆναι μείζονα καὶ τελειοτέραν εὐσέβειαν. φιλόπαιδες ἄμφω καὶ φιλόχριστοι, τὸ παραδοξότατον, μᾶλλον δὲ φιλόχριστοι πλέον, ἢ φιλόπαιδες. οἷς γε καὶ τῆς εὐτεκνίας μία τις ἀπόλαυσις ἦν, τὸ ἀπὸ Χριστοῦ καὶ γνωρίζεσθαι καὶ ὀνομάζεσθαι, καὶ εἷς εὐπαιδίας ὅρος ἡ ἀρετή, καὶ ἡ πρὸς τὸ κρεῖττον οἰκείωσις. εὔσπλαγχνοι, συμπαθεῖς, ἁρπάζοντες τὰ πολλὰ σητός, καὶ λῃστῶν, καὶ τοῦ κοσμοκράτορος, ἐκ τῆς παροικίας εἰς τὴν κατοικίαν μετασκευαζόμενοι, καὶ κλῆρον μέγιστον τοῖς παισὶ τὴν ἐκεῖθεν λαμπρότητα θησαυρίζοντες. οὕτω τοι καὶ εἰς λιπαρὸν ἔφθασαν γῆρας, ὁμότιμοι καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἡλικίαν, καὶ πλήρεις ἡμερῶν τῶν τε μενουσῶν, ὁμοίως καὶ τῶν λυομένων. πλὴν τοσοῦτον ἑκάτερος οὐκ ἔχων τὰ πρῶτα τῶν ἐπὶ γῆς, παρ' ὅσον ὑπ' ἀλλήλων εἰς τὸ πρωτεῖον ἐκωλύοντο. καὶ πάσης εὐδαιμονίας μέτρον ἐπλήρωσαν, πλὴν τῆς τελευταίας ταύτης, ὡς ἂν οἰηθείη τις, εἴτε δοκιμασίας χρὴ λέγειν, εἴτε οἰκονομίας. ἡ δέ ἐστιν, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, τὸ σφαλερώτερον τῶν παίδων δι' ἡλικίαν προπέμψαντες, οὕτως ἤδη καταλῦσαι τὸν βίον ἐν ἀσφαλείᾳ, καὶ πρὸς τὰ ἄνω πανηγυρίσαι μετατεθῆναι.

καὶ ταῦτα διῆλθον, οὐ τούτων ἐγκωμιάσαι βουλόμενος, οὐδὲ ἀγνοῶν, ὅτι μόλις ἄν τις τῆς ἀξίας ἐφίκοιτο, καὶ ὅλην ὑπόθεσιν λόγου τὸν τούτων ἔπαινον ἐνστησάμενος, ἀλλ' ἵν' ἐνδείξαιμι ἐκ πατέρων ὀφειλομένην Καισαρίῳ τὴν ἀρετήν. καὶ μὴ θαυμάζητε, μηδὲ ἀπιστῆτε, εἰ τοιούτων τυχὼν γεννητόρων, τοιούτων ἑαυτὸν παρεῖχεν ἐπαίνων ἄξιον· ἀλλὰ τοὐναντίον, εἰ πρὸς ἑτέρους εἶδε, τὴν οἰκείαν καὶ τὴν ἐγγύθεν ἀμελήσας παραδειγμάτων. τὰ μὲν δὴ πρῶτα τοιαῦτα, οἷα προσήκει τῶν τοῖς ὄντως εὖ γεγονόσι, καὶ καλῶς βιώσεσθαι μέλλουσιν. ἵνα δὲ τὰ ἐν μέσῳ συντέμω, κάλλος καὶ μέγεθος, καὶ τὴν ἐπὶ πᾶσι τοῦ ἤθους χάριν, καὶ ὥσπερ ἐν φθόγγοις εὐαρμοστίαν, ὅτι μηδὲ πρὸς ὑμῶν τὰ τοιαῦτα θαυμάζειν, εἰ καὶ τοῖς ἄλλοις οὐ μικρὰ φαίνεται, πρὸς τὰ ἐφεξῆς βαδιοῦμαι τοῦ λόγου, ἃ καὶ μηδὲ βουλομένῳ παραλιπεῖν οὐ ῥᾴδιον. ὑπὸ δὴ τοιούτοις ἤθεσι τραφέντε καὶ παιδευθέντε, καὶ τοῖς ἐνταῦθα μαθήμασιν ἱκανῶς ἐνασκηθέντε, ἐν οἷς ἐκεῖνος τάχει τε καὶ μεγέθει φύσεως, οὐδ' ἂν εἴποι τις ὅσον ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ἦν. ὢ, πῶς ἀδακρυτὶ τὴν τούτων παρέλθω μνήμην, ἢ μή με ἀφιλόσοφον ἐλέγξῃ τὸ πάθος παρὰ τὴν ὑπόσχεσιν; ἀλλ' ἐπειδή γε ἀποδημίας καιρὸς ἐδόκει, τότε πρῶτον ἀπ' ἀλλήλων ἐχωρίσθημεν. ἐγὼ μὲν τοῖς κατὰ Παλαιστίνην ἐγκαταμείνας παιδευτηρίοις, αὐξηθεῖσι τότε, κατὰ ῥητορικὴν ἔρωτα. ὁ δὲ τὴν Ἀλεξάνδρου πόλιν καταλαβὼν, παντοίας παιδεύσεως, καὶ τότε καὶ νῦν οὖσάν τε καὶ δοκοῦσαν ἐργαστήριον. τί πρῶτον, ἢ τί μέγιστον εἴπω τῶν ἐκείνου καλῶν; τί δὲ παρεὶς, μὴ τὰ μέγιστα ζημιώσω τὸν λόγον; τίς μὲν ἐκείνου διδασκάλοις πιστότερος; τίς δὲ ἥλιξι προσφιλέστερος; τίς μὲν μᾶλλον ἀπέφυγε τὴν τῶν μοχθηρῶν ἑταιρείαν καὶ ὁμιλίαν; τίς δὲ τῇ τῶν βελτίστων ἑαυτὸν προσέθηκε πλέον, ἄλλοις τε, καὶ τῶν ἐκ τῆς πατρίδος τοῖς εὐδοκιμωτάτοις καὶ γνωριμωτάτοις; εἰδὼς οὐδὲ τοῦτο φέρειν μικρὸν εἰς ἀρετὴν ἢ κακίαν, τὰς συνουσίας. ἐκ δὲ ὧν, τίς μὲν ἄρχουσιν ἐκείνου τιμιώτερος; τίς δὲ τῇ πόλει πάσῃ; καίτοι γε διὰ τὸ μέγεθος πάντων ἐγκρυπτομένων, ἢ ἐπὶ σωφροσύνῃ γνωριμώτερος, ἢ ἐπὶ συνέσει περιφανέστερος; ποῖον μὲν οἶδεν οὐκ ἐπῆλθε παιδεύσεως; μᾶλλον δὲ ποῖον, ὡς οὐδὲ μόνον ἕτερος; τίνι δὲ παρῆκεν ἐγγὺς αὐτοῦ γενέσθαι, καὶ κατὰ μικρὸν; μὴ ὅτι τῶν καθ' ἑαυτὸν καὶ τῆς αὐτῆς ἡλικίας, ἀλλὰ καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ παλαιοτέρων ἐν τοῖς μαθήμασι, καὶ πάντα ὡς ἓν ἐξασκήσας, καὶ αὐτὸ πάντων ἕκαστον. τοὺς μὲν ἐπιεικεῖς τὴν φύσιν, φιλοπονίᾳ νικήσας, τοὺς δὲ γενναίους τὴν ἄσκησιν διανοίας ὀξύτητι. μᾶλλον δὲ τάχει μὲν τοὺς ταχεῖς, σπουδῇ δὲ τοὺς φιλοπόνους ὑπερβαλὼν, καὶ τοὺς κατ' ἄμφω δεξιοὺς ἀμφοτέροις. γεωμετρίας μέν γε καὶ ἀστρονομίας, καὶ τῆς ἐπικινδύνου τοῖς ἄλλοις παιδεύσεως, ὅσον χρήσιμον ἐκλεξάμενος. τοῦτο δὲ ἦν, ἐκ τῆς τῶν οὐρανίων εὐαρμοστίας καὶ τάξεως, τὸν δημιουργὸν θαυμάζειν. ὅσον βλαβερὸν ταύτης, διέφυγεν. οὐ τῇ φορᾷ τῶν ἄστρων, διδοὺς τὰ ὄντα καὶ τὰ γινόμενα, ὡς οἱ τὴν ὁμόδουλον ἑαυτῶν κτίσιν, ἐπανιστάντες τῷ κτίσαντι, θεῷ δὲ καὶ τἄλλα πάντα ὥσπερ εἰκὸς ἀναθεὶς, καὶ τὴν τούτων κίνησιν. ἀριθμῶν δὲ καὶ λογισμῶν καὶ τῆς θαυμασίας ἰατρικῆς, ἔσω τὰ περὶ φύσεις καὶ κράσεις, καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν νοσημάτων φιλοσοφεῖ, ὥστε τὰς ῥίζας ἀναιρουμένας, συνεκκόπτειν καὶ τὰ βλαστήματα, τίς οὕτως ἀμαθὴς ἢ φιλόνεικος, ὡς ἐκείνῳ δοῦναι τὰ δεύτερα, καὶ μὴ ἀγαπᾶν, εἰ μετ' ἐκεῖνον εὐθὺς ἀριθμοῖτο, τὰ πρεσβεῖα ἐν τοῖς δευτέροις φερόμενος; καὶ ταῦτα οὐ λόγος ἐστὶν ἀμάρτυρος, ἀλλ' ἑῴα τε ὁμοῦ λῆξις καὶ ἑσπέριος, καὶ ὅσην ἐκεῖνος ἐπῆλθεν ὕστερον, ἐπίσημοι στῆλαι τῆς ἐκείνου παιδεύσεως. ἐπεὶ δὲ πάντοθεν ἀρετήν τε καὶ μάθησιν, ὥσπερ μεγάλη φορτὶς παντοδαπὴν ἐμπορείαν, εἰς μίαν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν συλλεξάμενος, ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ἐστέλλετο, ὡς ἂν καὶ τοῖς ἄλλοις μεταδοίη τῶν καλῶν ἀπωνήμενον τῆς ἑαυτοῦ παιδεύσεως, ἐνταῦθά τι καὶ συνηνέχθη πρᾶγμα θαυμάσιον, οὐδὲν δὲ δή. καὶ γὰρ ἐμέ γε μάλιστα πάντων εὐφραίνει τοῦτο μνημονευθὲν, καὶ ὑμᾶς ἂν ἡδίους ποιήσειεν, ἐν βραχεῖ διηγήσασθαι. εὐχὴ μὲν ἡ μήτηρ. εὐχὴν μητρικήν τινα καὶ φιλόπαιδα, ὥσπερ ἐξέπεμψεν ἀμφοτέρους, οὕτω καὶ σὺν ἀλλήλοις ἐπανελθόντας ἰδεῖν. ξυνωρὶς γὰρ ἐδοκοῦμέν τισι, καὶ εἰ μὴ τοῖς ἄλλοις, μητρί γ' οὖν, εὐχῆς καὶ θέας ἀξία σὺν ἀλλήλοις ὁρώμενοι, ἡ νῦν κακῶς παρὰ τοῦ φθόνου διαλυθεῖσα. θεοῦ δὲ οὕτω κινήσαντος, ὃς ἀκούει δικαίας εὐχῆς, καὶ φίλτρον τιμᾷ γονέων εἰς παῖδας εὐγνώμονας, ἐξ οὐδεμιᾶς ἐπινοίας οὐδὲ συνθήματος, ὁ μὲν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ δὲ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν, ὁ μὲν ἀπὸ γῆς, ὁ δὲ ἀπὸ θαλάσσης καθήραμεν. ἡ πόλις δὲ τὸ Βυζάντιον, ἡ νῦν προκαθεζομένη τῆς Εὐρώπης, πόλις, ἐν ᾗ τοσοῦτον Καισάριος κλέος οὐ πολλοῦ χρόνου διελθόντος ἠνέγκατο, ὥστε δημοσίας τιμὰς αὐτῷ καὶ γάμον τῶν εὐδοκίμων, καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς μετουσίαν προτιθῆναι. καὶ πρὸς βασιλέα πρεσβείαν σταλῆναι τὸν μέγαν ἀπὸ κοινοῦ δόγματος τὴν πρώτην πόλιν, τῷ πρώτῳ λογίων κοσμηθῆναί τε καὶ τιμηθῆναι. εἴ τι μέλει αὐτῷ τοῦ πρώτην ἀληθῶς εἶναι, καὶ τῆς ἐπωνυμίας ἀξίαν, καὶ τοῦτο προστεθῆναι πᾶσι τοῖς ὑπὲρ αὐτῆς διηγήμασι, τῷ Καισαρίῳ καλλωπίζεσθαι, καὶ ἰατρῷ καὶ οἰκήτορι. καίτοι γε μὴ τῆς ἄλλης λαμπρότητος πολλοῖς καὶ μεγάλοις εὐθηνουμένη ἀνδράσι, κατά τε φιλοσοφίαν;

σοφίαν, κατά τε τὴν ἄλλην παίδευσιν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἱκανῶς. τὸ δὲ ἐντεῦθεν γενόμενον, τοῖς μὲν ἄλλοις συντυχία τις ἔδοξεν ἄλογος καὶ ἀναίτιος, οἷα φέρει πολλὰ τὸ αὐτόματον ἐν τοῖς ἡμετέροις, τοῖς δὲ φιλοθέοις. καὶ λίαν εὔδηλον ἦν, μὴ ἄλλό τι τὸ συμβὰν εἶναι, ἢ γονέων θεοφιλῶν ἔργον, ἐκ γῆς καὶ θαλάττης τοὺς παῖδας συναγόντων; εἰς μίαν εὐχῆς ἐκπλήρωσιν. φέρε μηδὲ τοῦτο τῶν καισαρίου καλῶν παρέλθωμεν, ὃ τοῖς μὲν ἄλλοις ἴσως μικρὸν, καὶ οὐδὲ μνήμης ἄξιον, ἐμοὶ δὲ καὶ τότε καὶ νῦν μέγιστον ἔδοξεν, ἀπὸ τῆς ἐπαινουμένης φιλαδελφίας, ὃ οὐ παύσομαι τιθεὶς ἐν πρώτοις, ὁσάκις ἂν τὰ ἐκείνου ἐνδιηγῶμαι. κατεῖχε μὲν αὐτὸν αἷς ἔπρεπε τιμαῖς ἡ πόλις, καὶ οὐδ' ἂν ἔτι γένοιτο, μαθήσεσιν ἔφασκον. ἐγὼ δὲ αὐθέλκων ἴσχυσα, ὃ πάντα καισαρίῳ πολὺς καὶ τίμιος, καὶ τοῖς γονεῦσι τὴν εὐχὴν πληρῶσαι, καὶ τῇ πατρίδι τὸ χρέος. καὶ ἐμαυτῷ τὸν πόθον, λαβὼν τὸν ὁδοῦ κοινωνὸν καὶ συνέμπορον, καὶ προτιμηθεὶς οὐ πόλεων καὶ δήμων μόνον, οὐδὲ τιμῶν καὶ πόρων, οἳ πολλοὶ καὶ πολλαχόθεν οἱ μὲν συνέρρεον ἐκείνῳ, οἱ δὲ ἠλπίζοντο, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ βασιλέως σχεδὸν, καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἐπιταγμάτων. ἐντεῦθεν ἐγὼ μὲν φιλοσοφεῖν διέγνωκα, καὶ πρὸς τὸν ἄνω βίον μεθαρμόσασθαι, ὥσπερ τινὰ βαρὺν δεσπότην καὶ ἀρρώστημα χαλεπὸν, τὴν φιλοτιμίαν ἀποσεισάμενος. μᾶλλον δὲ ὁ μὲν πόθος πρεσβύτερος, ὁ δὲ βίος ὕστερος. τὸν δὲ τὰ πρῶτα τῆς παιδεύσεως ἀναθέντα τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι, καὶ θαυμασθέντα τῶν πόνων ἀξίως μετὰ τοῦτο, δόξης ἐπιθυμία, καὶ τὸ προστατεύειν τῆς πόλεως, ὡς ἐμέ γε συνέπειθον, τοῖς βασιλείοις δίδωσιν, οὐ πάνυ μὲν ἡμῖν φίλα ποιοῦντα, καὶ κατὰ γνώμην. καὶ γὰρ ἀπολογήσομαι πρὸς ὑμᾶς, ὅτι πολλοστὸν τι τετάχθαι παρὰ θεῷ κρεῖττον εἶναι ἐδόκει, καὶ ὑψηλότερον, ἢ παρὰ τῷ κάτω βασιλεῖ τὰ πρῶτα φέρεσθαι, οὐ μὴν ἄξιός γε μέμψεως. φιλοσοφεῖν μὲν γὰρ ὅσῳ μέγιστον, τοσούτῳ καὶ χαλεπώτατον, καὶ οὐ πολλῶν τὸ ἐγχείρημα, οὐδὲ ἄλλων ἢ τῶν ὑπὸ τῆς θείας προκεκλημένων μεγαλονοίας, ἢ τοῖς προῃρημένοις καλῶς χεῖρα διδούσης. οὐ μικρὸν δὲ εἴ τις τὸ δεύτερον προστησάμενος βίον, καλοκαγαθίας μεταποιοῖτο. καὶ πλείω λόγον ἔχοι θεοῦ καὶ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας, ἢ τῆς κάτω λαμπρότητος. καὶ τὴν μὲν ὡς σκηνὴν προβάλλοιτο, ἤ τι προσωπεῖον τῶν πολλῶν καὶ προσκαίρων, οὐ τοῦ κόσμου τούτου δρᾶμα ὑποκρινόμενος, αὐτὸς δὲ ζῴη θεῷ μετὰ τῆς εἰκόνος, ἣν οἶδεν παρ' ἐκείνου λαβὼν καὶ ὀφείλων τῷ δεδωκότι. ὅπερ ἀμέλει καὶ καισάριον διανοηθέντα γινώσκομεν. τυχὼν μὲν γὰρ τὴν πρώτην ἐν ἰατροῖς τάξιν, οὐδὲ πολλοῦ πόνου προσδεηθεὶς, ἀλλ' εὐθὺς ἐξ αὐτῆς μόνον τῆς παιδεύσεως, μᾶλλον δὲ βραχύν τινα τῆς παιδεύσεως, δι' ἃ προέλεγον, κἀν τοῖς φίλοις τοῦ βασιλέως εὐθὺς ἀριθμούμενος, τὰς μεγίστας καρποῦται τιμάς. ἄμισθον δὲ τὴν τῆς τέχνης φιλανθρωπίαν τοῖς ἐν τέλει προτίθησιν, εἰδὼς οὐδὲν οὕτως ὡς ἀρετὴν, καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς καλλίστοις γινώσκεσθαι, προάγειν εἰς τὸ ἔμπροσθεν, καὶ ὢν τῇ τάξει δεύτερος ἦν, τούτων κατὰ πολὺ πρῶτος τῇ δόξῃ. πᾶσι μὲν ὢν διὰ σωφροσύνην ἐπέραστος, καὶ διὰ τοῦτο τὰ τίμια πιστευόμενος, καὶ μηδὲν ἱπποκράτους ὅρκου προσδεόμενος, ὡς μηδὲ εἶναι καὶ τὴν κράτητος ἁπλότητα πρὸς τὴν ἐκείνου διωρισμένην. πᾶσι δὲ πλεῖον, ἢ κατὰ τὴν ἀξίαν αἰδέσιμος. μεγάλων μὲν ἀεὶ τῶν παρόντων ἀξιούμενος, μειζόνων δὲ ἄξιος εἶναι τῶν ἐλπιζομένων κρινόμενος, τοῖς τε βασιλεῦσιν αὐτοῖς, καὶ ὅσοι τὰ πρῶτα μετ' ἐκείνους ἔχουσιν. τὸ δὲ μέγιστον, ὅτι μήτε ὑπὸ τῆς δόξης, μήτε ὑπὸ τῆς ἐν μέσῳ τρυφῆς, τὴν τῆς ψυχῆς εὐγένειαν διεφθάρη. ἀλλὰ πολλῶν καὶ μεγάλων ὑπαρχόντων αὐτῷ, πρῶτον ἦν εἰς ἀξίωμα χριστιανὸς καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι, καὶ πάντα δὲ αὐτοῦ παιδιά τις ἐκείνῳ καὶ λῆρος, πρὸς τοῦτο κρινόμενα. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ὡς ἐπὶ σκηνῆς καὶ ἄλλοις παίζεσθαι, ταχίστα τε γινομένης τε καὶ καταλυομένης. τάχα δὲ φθειρομένης ῥᾷον, ἢ συνισταμένης, ὡς εἶναι ἰδεῖν ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ βίου μεταβολῶν, καὶ τῆς ἄνω καὶ κάτω μετὰ πτώσεως εὐπετείας. μόνον δὲ ἴδιον ἀγαθὸν εἶναι καὶ παραμένον ἀσφαλῶς, τὴν εὐσέβειαν. ταῦτα καισαρίῳ ἐφιλοσοφεῖτο κἂν τῇ χλαμύδι. τούτοις καὶ συνέζη ἀεὶ ταῖς ἐννοίαις, καὶ συναπῆλθε μέχρι τῶν φαινομένων εἰς τὸ κοινὸν εὐσεβείας, θεὸν γνωρίζων καὶ πιστεύων τὴν κατὰ τὸν κρυπτὸν ἄνθρωπον. καὶ εἰ μηδὲ πάντα παρίενται, τὴν προστασίαν τὴν ἐκ γένους ἀτυχοῦσαν, τὴν ὑπερορίαν τοῦ τύφου, τὴν πρὸς τοὺς φίλους ἰσοτιμίαν, τὴν πρὸς τοὺς ἄρχοντας παρρησίαν, τοὺς ὑπὲρ ἀληθείας ἀγῶνας καὶ λόγους, οὓς πολλάκις καὶ πρὸς πολλοὺς συνεστήσατο, οὐ λογικῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐσεβῶς τι καὶ διαπύρως, ἓν ἀντὶ πάντων εἰπεῖν τῶν ἐκείνου τὸ γνωριμώτατον. ἐλύσσα καθ' ἡμᾶς βασιλεὺς ὁ δυσώνυμος, καὶ καθ' ἑαυτοῦ πρότερον μανείς, ἐκ τῆς εἰς χριστὸν ἀθετήσεως, ἀφόρητος ἤδη καὶ τοῖς ἄλλοις ἦν, οὐδ' ἐν ἴσῳ τοῖς λοιποῖς χριστομάχοις, μεγαλοψύχως ἀπογραφόμενος εἰς τὴν ἀσέβειαν, ἀλλὰ βλέπων τὸν διωγμὸν ἐν ἐπιεικείας πλάσματι, καὶ κατὰ τὸν σκολιὸν ὄφιν, ὃς τὴν ἐκείνου κατέχει ψυχὴν, παντοίαις μηχαναῖς ὑποσπῶν τοὺς ἀθλίους εἰς τὸ ἑαυτοῦ βάραθρον. καὶ τὸ μὲν πρῶτον αὐτοῦ τέχνασμά τι καὶ σόφισμα, πάσχοντας τοὺς χριστιανοὺς ὡς κακούργους κολάζεσθαι, ἵνα μηδὲ τῶν ἐπὶ τοῖς ἄθλοις τιμῶν τυγχάνοιεν. ἐφθόνει γὰρ καὶ ταύτης χριστιανοῖς ὁ γεννάδας, πάσχοντας ὡς χριστιανοὺς, ὡς κακούργους κολάζεσθαι. τὸ δὲ δεύ-

τέρον, πειθοῦς ὄνομα προσεῖναι τῷ γινομένῳ, μὴ τυραννίδος, ὡς ἂν μείζων ἡ τοῦ κινδύνου ᾖ τῆς ἀγῶνος, αὐθαιρέτως χωροῦσι πρὸς τὴν ἀσέβειαν, τοὺς μὲν χρήμασι, τοὺς δὲ ἀξιώμασι, τοὺς δὲ ὑποσχέσεσι, τοὺς δὲ παντοίαις τιμαῖς ὑφελκόμενος, ἃς οὐδὲ βασιλικῶς προσῆγε, ἀλλὰ καὶ λίαν δουλοπρεπῶς, ἐν ταῖς ἁπάντων ὄψεσι. πάντας δὲ τῇ γοητείᾳ τῶν λόγων καὶ τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι. ὧν πολλοῖς πειρᾶται καὶ Καισαρείου. φεῦ τῆς παραπληξίας καὶ τῆς ἀνοίας, ὃ Καισάρειόν τε ὄντα καὶ ἀδελφὸν ἐμὸν, καὶ τῶν γονέων τούτων, συλλήσεσθαι ἤλπισεν· ἀλλ' ἵνα μικρὸν προσδιατρίψω τῷ λόγῳ, καὶ κατατρυφήσω τοῦ διηγήματος, ὡς οἱ τότε ὁρῶντες τοῦ θαύματος, εἰσῄει μὲν ὁ γενναῖος ἐκεῖνος, τῷ τοῦ Χριστοῦ σημείῳ φραξάμενος, καὶ τὸν μέγαν Λόγον ἑαυτοῦ προβαλλόμενος, πρὸς τὸ πολὺ ἐν ὅπλοις καὶ μέγαν ἐν λόγων δεινότητι· οὐδ' ὑπῆν καταπλαγεὶς πρὸς τὴν ὄψιν, οὐδὲ ἀποπίπτει κατὰ βραχὺ τοῦ φρονήματος, ἀθλητὴς ἕτοιμος ἦν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πρὸς τὸν ἐν ἀμφοτέροις δυνατὸν ἀγωνίζεσθαι. τὸ μὲν οὖν στάδιον τοιοῦτον, καὶ ὁ τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστὴς τοσοῦτος, καὶ ἀγωνοθέτης, ἔνθεν μὲν Χριστὸς τοῖς ἑαυτοῦ πάθεσι τὸν ἀθλητὴν ἐξοπλίζων, ἐκεῖθεν δὲ δεινὸς τύραννος, τῇ τῶν λόγων οἰκειότητι προσσαίνων, καὶ τῷ τῆς ἐξουσίας ὄγκῳ ἐκδεδιττόμενος· θέατρον δὲ ἀμφοτέρωθεν, τῶν τε τῇ εὐσεβείᾳ λειπομένων ἔτι, καὶ τῶν ἐπ' ἐκείνῳ συνηρπασμένων, ὅπῃ νεύσει τὰ κατ' αὐτὸν καραδοκούντων, ὅστις νικήσει, πλείω τὴν ἀγωνίαν ἐχόντων, ἢ περὶ οὓς τὸ θέατρον. ἆρ' οὐκ ἔδεισας περὶ Καισαρείου, μή τι πάθῃ τῆς προθυμίας ἀνάξιον; ἀλλὰ θαρσεῖτε, μετὰ Χριστοῦ γὰρ ἡ νίκη τοῦ τὸν κόσμον νικήσαντος. τὰ μὲν οὖν καθ' ἕκαστον τῶν τότε ῥηθέντων, ἢ προτεθέντων, ἐκδιηγεῖσθαι τὰ νῦν, ἐγὼ μὲν εὖ ἴστε τοῦ παντὸς ἂν ἐτιμησάμην. καὶ γὰρ καὶ λογικάς τινας ἔστιν ἃς ἔχει στροφὰς καὶ κομψείας ὁ λόγος. ἅμα γ' οὖν οὐκ ἀηδεῖς εἰς μνήμην, ἔξω δ' ἂν εἴη παντάπασι τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ λόγου. ὡς δὲ πάσας αὐτοῦ τὰς ἐν τοῖς λόγοις πλοκὰς διαλύσας, καὶ πεῖραν ἅπασαν ἀφανῆ τε καὶ φανερὰν, ὥσπερ τινὰ παιδιὰν ὠσάμενος, μεγάλῃ τε καὶ λαμπρᾷ τῇ φωνῇ, τὸ Χριστιανὸς εἶναί τε καὶ μένειν ἀνεκήρυξεν, οὐδὲ οὕτω μὲν παντάπασιν ἀπεπέμπετο. ὁ γοῦν δεινὸς ἔρως εἶχε τὸν βασιλέα, τῇ Καισαρείου παιδεύσει συνεῖναι καὶ καλλωπίζεσθαι. ἡνίκα καὶ τὸ περιβόητον τοῦτο ἐν ταῖς τῶν πάντων ἀκοαῖς ἐφθέγξατο· ὢ πατρὸς εὐτυχοῦς, ὢ παίδων δυστυχῶν. ἐπειδὴ καὶ ἡμᾶς ἠξίωσε τιμῆσαι τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἀτιμίας, ὧν καὶ τὴν παίδευσιν Ἀθήνησιν ἔγνω, καὶ τὴν εὐσέβειαν. δευτέρᾳ δὲ εἰσόδῳ ταμιευθεὶς, ἐπειδή γε ἤδη Περσῶν ἐκεῖνον ἡ δίκη κατὰ χρησμοὺς ἐξώπλισεν, ἐπάνεισι πρὸς ἡμᾶς φυγὰς μακάριος, καὶ τροπαιοῦχος ἀναίμακτος, καὶ περιφανέστερος τῇ ἀτιμίᾳ ἢ τῇ λαμπρότητι. ταύτην ἐγὼ τὴν νίκην τῆς πολλῆς ἐκείνου χειρὸς, καὶ τῆς ὑψηλῆς ἀλουργίδος, καὶ τοῦ πολυτελοῦς διαδήματος, ὑψηλοτέραν κρίνω μακρῷ καὶ τιμιωτέραν, τούτῳ τῷ διηγήματι πλέον ἐπαίρομαι, ἢ εἰ πᾶσαν ἐκείνῳ τὴν βασιλείαν ἀπημείψατο. τοῖς μὲν οὖν πονηροῖς ὑποχωρεῖ χρόνοις, καὶ τοῦτο κατὰ τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν. ἐν αὐτῷ μὲν καιρῷ, διακινδυνεύειν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, καὶ μὴ προδιδόναι δειλίᾳ τὴν εὐσέβειαν. ἕως δ' ἂν ἐξῇ, μὴ προκαλεῖσθαι τοὺς κινδύνους κελεύουσαν, εἴτε διὰ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς, εἴτε φειδοῖ τῶν ἐπαγόντων τὸν κίνδυνον. ἐπεὶ δὲ ὁ ζόφος ἐλύθη, καὶ ἡ ὑπερορία κατὰ χρηστῶν ἐδίκασε, καὶ ἡ στιλβωθεῖσα ῥομφαία τοὺς ἀσεβεῖς κατέβαλε, καὶ Χριστιανοῖς ἐπανῆλθε τὰ πράγματα, τί δεῖ λέγειν μεθ' οἵας δόξης τε καὶ τιμῆς, ἢ τῆς μαρτυρίας οἵας οὗ δεῖ, οὗ ὡς διδοὺς χάριν μᾶλλον ἢ κομιζόμενος, τοῖς βασιλείοις αὖθις ἀναλαμβάνεται, καὶ διαδέχεται τὴν προτέραν τιμὴν ἡ δευτέρα; καὶ βασιλεῖς μὲν ὁ χρόνος μετήμειψε, Καισαρείῳ δὲ ἐστὶ τῆς εὐδοξίας ἄλυτον, καὶ τὸ παρ' αὐτοῖς πρωτεῖον. καὶ ἀγὼν βασιλεῦσιν, ὅστις μᾶλλον Καισάρειον οἰκειώσηται, καὶ οὗ μᾶλλον ἐκεῖνος ὀνομασθῇ φίλος καὶ γνώριμος. τοιαῦτα Καισαρείῳ τὰ τῆς εὐσεβείας, καὶ παρὰ τῆς εὐσεβείας. ἀκουέτωσαν νέοι καὶ ἄνδρες, καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ἀρετῆς, πρὸς τὴν αὐτὴν ἐπιφάνειαν ἐπειγέσθωσαν. ἀγαθῶν γὰρ πόνων καρπὸς εὐκλεὴς, ὅσοις καὶ τοῦτο διὰ σπουδῆς, καὶ μέρος εὐδαιμονίας ὑπολαμβάνεται. ἀλλ' οὐδὲ δὴ καὶ τοῦτο τῶν περὶ αὐτὸν θαυμάτων, ὁμοῦ τι τῆς τῶν γονέων θεοσεβείας, καὶ τῆς ἐκείνου μεγίστην ἔχον ἀπόδειξιν. διέτριβε μὲν ἐν τῇ Βιθυνῶν, τὴν οὐ πολλοστὴν ἀπὸ βασιλέως διέπων ἀρχήν. ἡ δὲ ἦν, ταμιεύειν βασιλεῖ τὰ χρήματα, καὶ τῶν θησαυρῶν ἔχειν τὴν ἐπιμέλειαν. ἐντεῦθεν γὰρ αὐτῷ τὰς μείζους ἀρχὰς βασιλεὺς προοιμιάζεται. τοῦ δὲ πρώην συνενεχθέντος ἐν Νικαίᾳ σεισμοῦ, οὗ πᾶσαν μικροῦ τὴν πόλιν κατενήνοχεν, ὃς δὴ χαλεπώτατος τῶν πώποτε μνημονευομένων γεγονέναι λέγεται, μικροῦ τοὺς πάντας ἐγκαταλαβόντος, οὐ περὶ τῆς πόλεως κάλλει συναφανισθέντος, μόνος τῶν ἐπιφανῶν, ἢ κομιδῇ σὺν ὀλίγοις, ἐκ τοῦ κινδύνου περισώζεται, καὶ στέγει ἀπειλημμένον αὐτὸν ἀπαθὴς τῷ συμπτώματι, καὶ μικρὰ σημεῖα τοῦ κινδύνου φερόμενος, ὅσον τῷ φόβῳ παιδαγωγὸν λαβεῖν τὸν μείζονα σωτηρίας, καὶ ὅλος τῆς ἄνω γενέσθαι μοίρας, μεταθέμενος τὴν στρατείαν ἐκ τῶν κινουμένων, καὶ ἀμείψας ἑαυτοῦ τὰ βασίλεια. τοῦτο μὲν οὖν καὶ διενοεῖτο, καὶ κατὰ τὴν σπουδὴν ἑαυτοῦ συνεύχετο, ὡς πρὸς ἐμὲ γράφων ἔπειθεν, ἁρπάσαντι τὸν καιρὸν εἰς νουθεσίαν, ὅπερ οὐδ'

ἄλλοτε

ἄλλοτε παιδὶν ἐπαινουσάμην, ζῆλόν τινα τῶν ἐκείνου μεγαλοφυῶν, γεγράφθω ἐν τοῖς χείροσι, καὶ τὴν φιλόσοφον οὕτω ψυχὴν ἐν τοῖς δημοσίοις καλινδουμένην, καὶ ὥσπερ ἥλιον νέφει συγκαλυπτομένην. ἀλλὰ τοῦ μὲν σεισμοῦ κρείττων ἐγένετο, τῇ νόσῳ δὲ οὐκ ἔτι, καὶ γὰρ ἦν ἄνθρωπος. καὶ τὸ μὲν ἴδιον ἐκείνου, τὸ δὲ κοινὸν πρὸς τοὺς ἄλλους. καὶ τὸ μὲν τῆς εὐσεβείας, τὸ δὲ τῆς φύσεως. καὶ προὔλαβεν ἡ παραμυθία τὸ πάθος, ἵνα περὶ θανάτῳ σεισθέντες, τῷ παραδόξῳ τῆς τότε σωτηρίας ἐγκαυχησώμεθα. καὶ νῦν ἡμῖν ὁ πολὺς καὶ σεβάσμιος ἀποδέδοται, κόνις τιμία, νεκρὸς ἐπαινούμενος, ὕμνοις ἐξ ὕμνων παραπεμπόμενος, μαρτύρων βήμασι πομπευόμενος, γονέων χερσὶν ὁσίαις τιμώμενος, μητρὸς λαμπροφορίᾳ περὶ τὸ πάθος τὴν εὐσέβειαν ἀντεισαγούσης, δάκρυσιν ἡττωμένοις φιλοσοφίᾳ, ψαλμῳδίαις κοιμιζούσαις τοὺς θρήνους, καὶ τῆς νεοκτίστου ψυχῆς, ἣν τὸ πνεῦμα δι' ὕδατος ἀνεμόρφωσεν, ἄξια τὰ γέρα καρπούμενος. τοῦτό σοι Καισάριε παρ' ἐμοῦ τὸ ἐντάφιον. αὗται τῶν ἐμῶν λόγων αἱ ἀπαρχαί, οὓς κρυπτομένους πολλάκις μεμψάμενος, ἐπὶ σαυτῷ γυμνώσειν ἔμελλες. οὗτος ὁ παρ' ἐμοῦ κόσμος, σοὶ δὲ κόσμου παντὸς οἶδα φίλτατος, οὐ σηρῶν περιῤῥέοντα, καὶ μαλακὰ νήματα, οἷς οὐδὲ περιὼν ἔχαιρες, κατὰ τοὺς πολλοὺς ἀρετῇ μόνῃ κοσμούμενος, οὐδὲ λίνου διαφανοῦς ὑφάσματα, οὐδὲ μύρων πολυτίμων ἐπιχύσεις, ἃ ταῖς γυναικωνίτισιν ἀπέπεμπον καὶ πρότερον, καὶ ὧν ἡμέρα μία λύει τὴν εὐωδίαν, οὐδ' ἄλλο τι τῶν μικρῶν καὶ τοῖς μικροῖς τιμίων, ἃ πάντα κατέκρυψεν ἂν σήμερον ὁ πικρὸς λίθος οὗτος μετὰ τοῦ καλοῦ σώματος. ἐῤῥέτωσάν μοι καὶ ἀγῶνες Ἑλληνικοὶ καὶ μῦθοι, δι' ὧν ἔφηβοι δυστυχεῖς ἐτιμήθησαν, μικρὰ μικρῶν ἀγωνισμάτων προτιθέντες τὰ ἔπαθλα. καὶ ὅσα διὰ χοῶν τε καὶ ἀπαρχῶν, ἢ στεμμάτων τε καὶ ἀνθέων νεοδρέπτων ἀφοσιοῦνται τοὺς ἀπελθόντας ἄνθρωποι, νόμῳ πατρίῳ μᾶλλον, καὶ ἀλογίᾳ πάθους ἢ λόγῳ δουλεύοντες. τὸ δὲ ἐμὸν δῶρον, λόγος, ὃ τάχα καὶ ὁ μέλλων ὑπολήψεται χρόνος ἀεὶ κινούμενον, καὶ οὐκ ἐῶν εἰς τὸ παντελὲς ἀπελθεῖν τὸν ἐνθένδε μεταχωρήσαντα, φυλάσσον δὲ ἀεὶ καὶ ἀκοαῖς καὶ ψυχαῖς τὸν τιμώμενον, καὶ πίνακος ἐναργέστερον προτιθεὶς τὴν εἰκόνα τοῦ ποθουμένου. τὰ μὲν δὴ παρ' ἡμῶν τοιαῦτα. εἰ δὲ μικρά, καὶ τῆς ἀξίας ἐλάττω, καὶ θεῷ φίλον τὸ κατὰ δύναμιν, καὶ τὰ μὲν ἀποδεδώκαμεν, τὰ δὲ δώσομεν, τὰς δι' ἔτους προσφέροντες τιμάς τε καὶ μνήμας, οἵ γε περὶ βίου περιλειπόμενοι. σὺ δὲ ἡμῖν οὐρανοὺς ἐμβατεύοις ὦ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλή, καὶ ἐν κόλποις Ἀβραάμ, οἵτινες δή ποτε οὗτοί εἰσιν, ἀναπαύοιο, καὶ ἀγγέλων ἐποπτεύοις χορείας, καὶ μακαρίων ἀνδρῶν δόξας τε καὶ λαμπρότητας. μᾶλλον δὲ συγχορεύοις καὶ συναγάλλοιο, πάντα διαγελῶν τὰ τῇδε ἀφ' ὕψους, τόν τε καλούμενον πλοῦτον, καὶ τὰς ἐῤῥιμμένας ἀξίας, καὶ τὰς ψευδομένας τιμάς, καὶ τὴν ἐκ τῶν αἰσθήσεων πλάνην, καὶ τὴν τοῦ βίου τούτου περιφοράν, καὶ τὴν ὥσπερ ἐν νυκτομαχίᾳ σύγχυσίν τε καὶ ἄγνοιαν, βασιλεῖ τῷ μεγάλῳ παριστάμενος, καὶ τοῦ ἐκεῖθεν φωτὸς πληρούμενος, οὗ μικρὰν ἀπόῤῥοιαν ἐντεῦθεν δεξάμενοι, ὅσον ἐν ἐσόπτροις φαντάζεται καὶ αἰνίγμασιν, αὐτῇ τῇ πηγῇ τοῦ καλοῦ μετὰ ταῦτα ἐντύχοιμεν, καθαρῷ τῷ νῷ καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν ἐποπτεύοντες, καὶ τοῦτον μισθὸν εὑρισκόμενοι τῆς περὶ τὸ καλὸν ἐνταῦθα φιλοπονίας, τὴν τελεωτέραν ἐκεῖσε τοῦ καλοῦ μετουσίαν καὶ θεωρίαν, ὅπερ δὴ τῆς ἡμετέρας τέλος μυσταγωγίας, βίβλοι τε καὶ ψυχαὶ θεολόγοι θεσπίζουσιν. τί λοιπὸν ἔτι τῆς ἐκ λόγου θεραπείας τοῖς ἀλγοῦσι προσενεγκεῖν; μέγα γὰρ τὸ παρὰ τῶν συναλγούντων φάρμακον. καὶ οἱ τὸ ἴσον τοῦ πάθους ἔχοντες πλεῖον εἰσὶν εἰς παραμυθίαν τοῖς πάσχουσι. μάλιστα μὲν οὖν πρὸς τοιούτους ἐστὶν ἡμῖν ὁ λόγος, ὑπὲρ ὧν αἰσχυνοίμην ἄν, εἰ μὴ καθάπερ ἄλλου παντὸς τῶν καλῶν οὕτω καὶ καρτερίας τὰ πρῶτα φέροιντο. καὶ γὰρ εἰ φιλόπαιδες πάντων μᾶλλον, ἀλλὰ καὶ πάντων μᾶλλον φιλόσοφοι καὶ φιλόχριστοι, καὶ τὴν ἐντεῦθεν μετάβασιν, ἐκ πλείονος αὐτοί τε μελετήσαντες, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν διδάξαντες, μᾶλλον δὲ τὸν βίον ὅλον μελέτην λύσεως ἐνστησάμενοι. εἰ δέ τι τὸ πάθος ἐπισκοτεῖ τοῖς λογισμοῖς, καὶ καθάπερ λήμη τις τὸν ὀφθαλμὸν ὑπελθοῦσα, καθαρῶς συνιδεῖν οὐκ ἐᾷ τὸ δέον, φέρε δέξασθε παράκλησιν οἱ πρεσβύτεροι τὸν νέον, καὶ τοῦ παιδὸς οἱ πατέρες, καὶ τοῦ νουθετεῖν παρὰ τὴν τηλικότητα ὀφείλοντος, οἱ πολλοὺς νουθετήσαντες, καὶ τῷ πολλῷ χρόνῳ τὴν ἐμπειρίαν συλλέξαντες. θαυμάσητε δὲ μηδέν, εἰ νέος νουθετῶ γέροντας. καὶ τοῦτο ὑμέτερον, εἴ τι πολιᾶς ἄμεινον συνορᾶν ἔχω. πόσον ἔτι βιωσόμεθα χρόνον, ὦ τίμιαι πολιαί, καὶ θεῷ πλησιάζουσαι; πόσον ἐνταῦθα κακοπαθήσομεν; οὐδὲ ὁ πᾶς ἀνθρώπων βίος μακρός, ὡς τῇ θείᾳ φύσει καὶ ἀτελευτήτῳ παραβάλλειν, μὴ ὅτι τὸ τῆς ζωῆς λείψανον, καὶ ἡ λύσις ὡς ἂν εἴποιμεν τῆς ἀνθρωπίνης πνοῆς, καὶ τοῦ προσκαίρου βίου τὰ τελευταῖα. πόσον ἡμᾶς ἔφθη Καισάριος; πόσον ἔτι τὸν ἀπελθόντα πενθήσομεν; οὐ πρὸς τὴν αὐτὴν ἐπειγόμεθα μονήν; οὐ τὸν αὐτὸν ὑποδυσόμεθα λίθον αὐτίκα; οὐχ ἡ αὐτὴ κόνις μετὰ μικρὸν ἐσόμεθα; οὐ τοσοῦτον κερδανοῦμεν ἐν ταῖς μικραῖς ταύταις ἡμέραις, ὅσον πλείω κακά, τὰ μὲν ἰδόντες, τὰ δὲ παθόντες, τὰ δὲ καὶ πράξαντες ἴσως, λειτουργῆσαι περὶ τῆς φύσεως νόμῳ τὴν κοινὴν εἰσφορὰν καὶ ἀσύλλυτον, καὶ τοῖς μὲν ἐπαπελθεῖν, τῶν δὲ προαπελθεῖν· καὶ τοὺς μὲν κλαῦσαι, ὑπὸ

ᾖ τὴν θρηνῳδίαν, καὶ τὴν ᾠδὴν ἀντιπλάσσειν, ὃν προσφωνούμεναι ἄλλοις τῶν δακρύων ἐξάρχοι. τοιοῦτος ὁ βίος ἡμῶν ἀδελφοί, τῶν ζώντων πρόσκαιρα, τοιοῦτο τὸ τῆς γῆς παίγνιον, οὐκ ὄντας γενέσθαι, καὶ γενομένους ἀναλυθῆναι. ὄναρ ἐσμὲν οὐχ ἱστάμενον, φάσμα τι μὴ κρατούμενον, πτῆσις ὀρνίου παρερχομένου, ναῦς ἐπὶ θαλάσσης ἴχνος οὐκ ἔχουσα. κόνις, ἀτμίς, ἑωθινὴ δρόσος, ἄνθος καιρῷ φυόμενον, καὶ καιρῷ λυόμενον. ἄνθρωπος, ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ, οὕτως ἐξανθήσει. καλῶς ὁ θεῖος δαβὶδ περὶ τῆς ἀσθενείας ἡμῶν ἐφιλοσόφησεν. καὶ ἐν ἐκείνοις πάλιν τοῖς ῥήμασι, τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου ἀνάγγειλόν μοι, καὶ παλαιστῶν μέτρον τὰς ἀνθρωπίνας ἡμέρας ὁρίζεται. τί δ' ἂν εἴποις πρὸς ἱερεμίαν, ὃς καὶ τῇ μητρὶ μέμφεται, τῆς γενέσεως ἀλγῶν, καὶ ταῦτα ἐπ' ἀλλοτρίοις πταίσμασι. πάντα εἶδον, φησὶν ὁ ἐκκλησιαστής, πάντα ἐπῆλθον λογισμῷ τὰ ἀνθρώπινα, πλοῦτον, τρυφήν, δυναστείαν, δόξαν τὴν ἄστατον, σοφίαν τὴν ἀποφεύγουσαν πλέον ἢ κρατουμένην. πάλιν τρυφήν, σοφίαν πάλιν. ἐπὶ τὰ αὐτὰ πολλάκις ἀνακυκλούμενος, γαστρὸς ἡδονάς, παραδείσους, πλῆθος οἰκετῶν, πλῆθος κτημάτων, οἰνοχόους, καὶ οἰνοχόας, ᾄδοντας καὶ ᾀδούσας, ὅπλα, δορυφόρους, ἔθνη προσκυνοῦντα, φόρους συλλεγομένους, ὀφρὺν βασιλείας, ὅσα περιττὰ βίου, ὅσα τὴν ἀναγκαίων, οἷς ὑπὲρ πάντας ἦλθον βασιλεῖς τοὺς ἔμπροσθεν, καὶ τί ἐπὶ πᾶσι τούτοις; πάντα ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης. καὶ προαίρεσις πνεύματος, εἴτ' οὖν ὁρμή τις ψυχῆς ἄλογος. καὶ περισπασμὸς ἀνθρώπου, τάχα καταδικασθέντος, ἴσως ἐκ τοῦ παλαιοῦ πταίσματος. ἀλλὰ τέλος λόγου φησί, τὸ πᾶν ἄκουε, τὸν θεὸν φοβοῦ. ἐνταῦθα τῆς ἀπορίας ἵσταται. καὶ τοῦτό σοι μόνον τῆς ἐνταῦθα ζωῆς τὸ κέρδος, ὁδηγηθῆναι διὰ τῆς ταραχῆς τῶν ὁρωμένων καὶ σαλευομένων, ἐπὶ τὰ ἑστῶτα καὶ μὴ κινούμενα. μὴ τοίνυν πενθῶμεν καισάριον, οἵων ἀπηλλάγη κακῶν εἰδότες, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτούς, οἵοις ὑπελείφθημεν, καὶ οἷα θησαυρίσομεν, εἰ μὴ γνησίως θεῷ προσθέμενοι, καὶ τὰ παραδραμόντες τὰ παρατρέχοντα, πρὸς τὴν ἄνω ζωὴν ἐπειγοίμεθα. ἔτι ὑπὲρ γῆς ὄντες, καταλιπόντες τὴν γῆν, καὶ τῷ πνεύματι φέροντι πρὸς τὰ ἄνω, γνησίως ἀκολουθήσαντες. ταῦτα καὶ ἀλγεινὰ τοῖς ὀλιγοψύχοις, καὶ κοῦφα τοῖς ἀνδρικοῖς τὴν διάνοιαν. σκοπῶμεν δὲ οὕτως. οὐκ ἄρξει καισάριος, ἀλλ' οὐδὲ ἀρχθήσεταί ποτε πρὸς ἄλλων. οὐ φοβήσει τινάς, ἀλλ' οὐδὲ δείσει βαρὺν δεσπότην, πολλάκις οὐδὲ ἄρχεσθαι ἄξιον. οὐ συνάξει πλοῦτον, ἀλλ' οὐδὲ ὑπόψεται φθόνον, ἢ ψυχὴν ζημιωθήσεται κακῶς συνάγων, καὶ τοσοῦτον ἀεὶ προσλαμβάνειν ζητῶν, ὅσον ἐκτήσατο. τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ πλούτου νόσος, ὅρον τοῦ δεῖσθαι πλείονος οὐκ ἔχουσα, ἀλλὰ τὸ ποτὸν ἀεὶ δίψους ποιουμένη φάρμακον. οὐκ ἐπιδείξεται λόγους, ἀλλ' οὐδὲ ἀπὸ λόγων γε θαυμασθήσεται. οὐ φιλοσοφήσει τὰ ἱπποκράτους καὶ γαληνοῦ, καὶ τῶν ἀντιθέτων ἐκείνοις, ἀλλ' οὐδὲ κακοπαθήσει νόσοις ἰδίας ἐπ' ἀλλοτρίαις συμφοραῖς λύπας καρπούμενος. οὐκ ἀποδείξει τὰ εὐκλείδου καὶ πτολεμαίου καὶ ἥρωνος, ἀλλ' οὐδὲ ἀλγήσει τοῖς ἀπαιδεύτοις φυσῶσι μεῖζον. οὐ καλλωπιεῖται τοῖς πλάτωνος, καὶ ἀριστοτέλους, καὶ πύρρωνος, καὶ δημοκρίτοις δή τισι, καὶ ἡρακλείτοις, καὶ ἀναξαγόραις. κλεάνθαις τε, καὶ ἐπικούροις, καὶ οὐκ οἶδ' οἷς τισι τῶν ἐκ τῆς σεμνῆς στοᾶς καὶ ἀκαδημίας, ἀλλ' οὐδὲ φροντίσει ὅπως διαλύσει τούτων τὰς πιθανότητας. τί με δεῖ μνημονεύειν τῶν ἄλλων; ἀλλὰ ταῦτα δὴ τὰ τίμια πᾶσι καὶ περισπούδαστα. οὐ περιέσται γαμετὴν ἢ παῖδας, ἀλλ' οὐδὲ θρηνήσει τούτων, ἢ θρηνηθήσεται παρὰ τούτων, ἢ καταλιπὼν ἄλλοις, ἢ καταλειφθεὶς συμφορᾶς ὑπόμνημα. οὐ κληρονομήσει χρημάτων, ἀλλὰ κληρονομηθήσεται ὑφ' ὧν χρησιμώτατον, καὶ ὧν αὐτὸς ἠθέλησεν, ἵνα πλούσιος ἐνθένδε μεταναστῇ, πάντα μεθ' ἑαυτοῦ φερόμενος. ὢ τῆς φιλοτιμίας, ὢ τῆς καινῆς παρακλήσεως, ὢ τῆς μεγαλοψυχίας τῶν ἐπιβαλλομένων. ἐκεῖθεν κήρυγμα πάσης ἀκοῆς ἄξιον, καὶ μητρὸς πάθος κουφίζεται δι' ὑποσχέσεως καλῆς καὶ ὁσίας, δοῦναι τὰ πάντα τῷ παιδί, τὸν ἐκείνου πλοῦτον, ὑπὲρ ἐκείνου δῶρον, ἐντάφιον, καὶ μηδὲν ὑπολειφθῆναι τοῖς προσδοκήσασιν. οὔπω ταῦτα ἱκανὰ πρὸς παραμυθίαν, προσοίσω τὸ μεῖζον φάρμακον. πείθομαι σοφῶν λόγοις ὅτι ψυχὴ πᾶσα καλή τε καὶ θεοφιλής, ἐπειδὰν τοῦ συνδεδεμένου σώματος ἐνθένδε ἀπαλλαγῇ, εὐθὺς μὲν ἐν συναισθήσει καὶ θεωρίᾳ τοῦ μένοντος αὐτὴν καλοῦ γενομένη, ἅτε τοῦ ἐπισκοτοῦντος ἀνακαθαρθέντος ἢ ἀποτεθέντος, ἢ οὐκ οἶδ' ὅ τι καὶ λέγειν χρή, θαυμασίαν τινὰ ἡδονὴν ἥδεται, καὶ ἀγάλλεται, καὶ ἵλεως χωρεῖ πρὸς τὸν ἑαυτῆς δεσπότην, ὥσπερ τι δεσμωτήριον χαλεπὸν τὸν ἐνταῦθα βίον ἀποφυγοῦσα, καὶ τὰς περικειμένας ἀποσεισαμένη πέδας, ὑφ' ὧν τὸ τῆς διανοίας πτερὸν καθείλκετο. καὶ οἷον ἤδη τῇ φαντασίᾳ καρποῦται τὴν ἀποκειμένην μακαριότητα. μικρὸν δ' ὕστερον καὶ τὸ συγγενὲς σαρκίον ἀπολαβοῦσα, ᾧ τὰ ἐκεῖθεν συνεφιλοσόφησε, παρὰ τῆς καὶ δούσης καὶ πιστευθείσης γῆς, τρόπον ὃν οἶδεν ὁ ταῦτα συνδήσας καὶ διαλύσας θεός, τούτῳ συγκληρονομεῖ τῆς ἐκεῖθεν δόξης. καὶ καθάπερ τῶν μοχθηρῶν αὐτοῦ μετέσχε διὰ τὴν συμφυΐαν, οὕτω καὶ τῶν τερπνῶν ἑαυτῆς μεταδίδωσιν, ὅλον εἰς ἑαυτὴν ἀναλώσασα, καὶ γενομένη σὺν τούτῳ ἓν καὶ πνεῦμα καὶ νοῦς, καὶ θεός, καταποθέντος ὑπὸ τῆς ζωῆς τοῦ θνητοῦ τε καὶ ῥέοντος. ἄκουε γοῦν οἷα περὶ συμ-

πήξεως

πήξεως ὀστῶν τε καὶ νεύρων φιλοσοφεῖται τῷ θεσπεσίῳ Ἰεζεκιήλ, ὅσα μετ' ἐκεῖνον ὁ θεῖος Παῦλος περὶ σκηνώματος ἐπιγείου, καὶ οἰκίας ἀχειροποιήτου· τοῦ μὲν καταλυθησομένου, τῆς δὲ ἀποκειμένης ἐν οὐρανοῖς· καὶ τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ σώματος ἐκδημίαν, ἐνδημίαν πρὸς τὸν κύριον εἶναι φάσκοντος. τὴν δὲ σὺν τούτῳ ζωήν, ὡς ἐκδημίαν ὀδυρομένου, καὶ διὰ τοῦτο ποθοῦντος καὶ σπεύδοντος τὴν ἀνάλυσιν. τί μικροψυχῶ περὶ τὰς ἐλπίδας; τί γίνομαι πρόσκαιρος; ἀναμένω τὴν τοῦ ἀρχαγγέλου φωνήν, τὴν ἐσχάτην σάλπιγγα, τὸν οὐρανοῦ μετασχηματισμόν, τὴν γῆς μεταποίησιν, τὴν τῶν στοιχείων ἐλευθερίαν, τὴν κόσμου παντὸς ἀνακαίνισιν. τότε καὶ Καισάριον αὐτὸν ὄψομαι, μηκέτι ἐκδημοῦντα, μηκέτι φερόμενον, μηκέτι πενθούμενον, μηκέτ' ἐλεούμενον, λαμπρόν, ἔνδοξον, ὑψηλόν, οἷός μοι καὶ κατ' ὄναρ ὤφθης πολλάκις ὦ φίλτατε ἀδελφῶν ἐμοί, καὶ φιλαδελφότατε, εἴτε τοῦ βούλεσθαι τοῦτο ἀναπλάττοντος, εἴτε τῆς ἀληθείας. νυνὶ δὲ ἀφεὶς τὸν θρῆνον, εἰς ἐμαυτὸν βλέψω, μή τι θρήνων ἄξιον λάθω φέρων, καὶ τὰ ἐμαυτοῦ περισκέψομαι. υἱοὶ ἀνθρώπων, μέτεισι γὰρ πρὸς ὑμᾶς ὁ λόγος, ἕως πότε βαρυκάρδιοι καὶ παχεῖς τὴν διάνοιαν; ἵνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα, καὶ ζητεῖτε ψεῦδος, μέγα τι τὸν ἐνταῦθα βίον, καὶ τὰς ὀλίγας ταύτας ἡμέρας πολλὰς ὑπολαμβάνοντες, καὶ τὴν διάζευξιν ταύτην τὴν ἀσπαστὴν καὶ ἡδεῖαν, ὡς δή τι βαρὺ καὶ φρικῶδες ἀποστρεφόμενοι; οὐ γνωσόμεθα ἡμᾶς αὐτούς; οὐ τὰ φαινόμενα ῥίψομεν; οὐ πρὸς τὰ νοούμενα βλέψομεν; οὐκ εἴ τι καὶ λυπεῖσθαι χρή, τοὐναντίον ἀνιασόμεθα, τῇ παροικίᾳ μηκυνομένῃ; κατὰ τὸν θεῖον Δαβίδ. σκηνώματα σκότους, καὶ τόπον κακώσεως, καὶ ἰλὺν βυθοῦ, καὶ σκιὰν θανάτου τὰ τῇδε ἀποκαλοῦντος, ὅτι χρονίζομεν ἐν τοῖς τάφοις οἷς περιφέρομεν. ὅτι ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκομεν τὸν τῆς ἁμαρτίας θάνατον, θεοὶ γεγονότες. τοῦτον ἐγὼ φοβοῦμαι τὸν φόβον, τούτῳ καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν σύνειμι, καὶ οὐκ ἐᾷ με ἀναπνεῖν ἥ τε ἐκεῖθεν δόξα, καὶ τὰ ἐκεῖσε δικαιωτήρια, ὧν τῆς μὲν ἱμείρομαι, μέχρι καὶ τοῦ δύνασθαι λέγειν, ἐκλείπει εἰς τὸ σωτήριόν σου ἡ ψυχή μου. τὰ δὲ φρίττω, καὶ ἀποστρέφομαι. ἐκεῖνο δὲ οὐ δέδοικα, μή μοι τὸ σῶμα τοῦτο διαρρυὲν καὶ διαφθαρὲν παντελῶς οἰχήσηται, ἀλλὰ μὴ τὸ τοῦ θεοῦ πλάσμα τὸ ἔνδοξον. ἔνδοξον γὰρ κατορθοῦν, ὥσπερ ἄτιμον ἁμαρτάνον, ἐν ᾧ λόγος, νόμος, ἐλπίς, τὴν αὐτὴν τοῖς ἀλόγοις ἀτιμίαν κατακριθῇ, καὶ μηδὲν πλέον ἢ μετὰ τὴν διάζευξιν, ὡς ὤφελόν γε τοῖς πονηροῖς, καὶ τοῦ ἐκεῖθεν πυρὸς ἀξίοις. εἴθε νεκρώσαιμι τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴθε πάντα τῷ πνεύματι δαπανήσαιμι, τὴν στενὴν καὶ ὀλίγοις βατὴν ὁδεύσας ὁδόν, μὴ τὴν πλατεῖαν καὶ εὔκολον, ὡς τά γε μετὰ τοῦτο λαμπρά, καὶ μεγάλα, καὶ μείζων ἢ κατὰ τὴν ἀξίαν ἐλπίς. τί ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ; τί τὸ καινὸν τοῦτο περὶ ἐμὲ μυστήριον; μικρός εἰμι καὶ μέγας, ταπεινὸς καὶ ὑψηλός, θνητὸς καὶ ἀθάνατος, ἐπίγειος καὶ οὐράνιος. ἐκεῖνα μετὰ τοῦ κάτω κόσμου, ταῦτα μετὰ τοῦ θεοῦ. ἐκεῖνα μετὰ τῆς σαρκός, ταῦτα μετὰ τοῦ πνεύματος. Χριστῷ συνταφῆναί με δεῖ, Χριστῷ συναναστῆναι, συγκληρονομῆσαι Χριστῷ. υἱὸν γενέσθαι θεοῦ, θεὸν αὐτὸν κληθῆναι. ὁρᾶτε ποῖ προϊὼν ἀνήγαγεν ἡμᾶς ὁ λόγος. μικροῦ καὶ χάριν ὁμολογῶ τῷ πάθει, ὃ τοιαῦτα ἐφιλοσόφησε, καὶ δι' ὃ μᾶλλον ἡ διάβασις ἐγένετό μοι τῆς ἐνθάδε ἀπαναστάσεως. τοῦτο ἡμῖν τὸ μέγα μυστήριον βούλεται. τοῦτο ἡμῖν ὁ ἐνανθρωπήσας δι' ἡμᾶς καὶ πτωχεύσας θεός, ἵνα ἀναστήσῃ τὴν σάρκα, καὶ ἀνασώσῃ τὴν εἰκόνα, καὶ ἀναπλάσῃ τὸν ἄνθρωπον. ἵνα γενώμεθα οἱ πάντες ἓν ἐν Χριστῷ, γενομένῳ τὰ πάντα ἐν πᾶσιν ἡμῖν τελείως. ὅσαπερ ἐστὶν αὐτός, τῶν νῦν ἐν ἡμῖν ὑπαρχόντων σαρκικῶν τε καὶ ἀνθρωπίνων. ἵνα μηκέτι ὦμεν ἄρσεν καὶ θῆλυ, βάρβαρος, σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, τὰ τῆς σαρκὸς γνωρίσματα, μόνον δὲ φέρωμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὸν θεῖον χαρακτῆρα, ὑφ' οὗ καὶ εἰς ὃν γεγόναμεν. τοσοῦτον ἀπ' αὐτοῦ μορφωθέντες καὶ τυπωθέντες, ὥστε καὶ ἀπὸ μόνου γνώσκεσθαι, καὶ εἴη μέν γε ὅπερ ἐλπίζομεν κατὰ τὴν μεγάλην θεοῦ τοῦ μεγαλοδώρου φιλανθρωπίαν. ὃς μικρὰ αἰτῶν, μεγάλα χαρίζεται νῦν τε, καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, τοῖς γνησίως αὐτὸν ἀγαπῶσι. πάντα στέγοντες, πάντα ὑπομένοντες διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἀγάπην τε καὶ ἐλπίδα. ἐπὶ πᾶσιν εὐχαριστοῦντες, δεξιοῖς τε ὁμοίως καὶ ἀριστεροῖς, ἡδέσι λέγω, καὶ ἀνιαροῖς. ἐπειδὴ καὶ ταῦτα σωτηρίας ὅπλα πολλάκις οἶδεν ὁ λόγος, αὐτῷ παρακατατιθέμενοι τὰς ἡμετέρας ψυχάς, τὰς τῶν προκαταλυόντων ὥσπερ ἐν ὁδῷ κοινῇ τῶν ἑτοιμοτέρων, ὃ δὴ καὶ αὐτοὶ ποιήσαντες, ἐνταῦθα τοῦ λόγου λήξωμεν. ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς τῶν δακρύων ἤδη τὸν τάφον ἤδη σπεύδοντας τὸν ὑμέτερον, ὃν δῶρον παρ' ὑμῶν ἔχει Καισάριος λυπηρόν τε καὶ μόνιμον, γονεῦσι μὲν ἑτοιμασθέντα, καὶ γήρᾳ κατὰ καιρόν, παιδὶ δὲ καὶ νεότητι δωρηθέντα καὶ παρὰ τὸ εἰκός, καὶ οὐκ ἀπεικός, τῷ διέποντι τὰ ἡμέτερα. ὦ δέσποτα πάντων καὶ ποιητά, καὶ διαφερόντως τοῦδε τοῦ πλάσματος, ὦ θεὲ τῶν σῶν ἀνθρώπων, καὶ πάτερ καὶ κυβερνῆτα, ὦ ζωῆς καὶ θανάτου κύριε, ὦ ψυχῶν ἡμετέρων ταμία καὶ εὐεργέτα, ὦ ποιῶν τὰ πάντα καὶ μετασκευάζων τῷ τεχνίτῃ λόγῳ κατὰ καιρόν, καὶ ὡς αὐτὸς ἐπίστασαι, τῷ βάθει τῆς σῆς σοφίας καὶ διοικήσεως, νῦν μὲν δέξαιο Καισάριον ἀπαρχὴν τῆς ἡμετέρας ἀποδημίας, εἰ δὲ τὸν τελευταῖον πρῶτον, συγχωροῦμεν

τοῖς σοῖς λόγοις, οἷς τὸ πᾶν φέρεται. δέξαιο δὲ καὶ ἡμᾶς ὕστερον ἐν καιρῷ εὐθέτῳ, οἰκονομήσας ἐν τῇ σαρκὶ ἐφ' ὅσον ἂν ᾖ συμφέρον. καὶ δέξαιό γε διὰ τὸν σὸν φόβον, ἑτοιμασθέντας καὶ οὐ ταρασσομένους, οὐδὲ ἀποχωροῦντας ἐν ἡμέρᾳ τῇ τελευταίᾳ. καὶ βίᾳ τῶν ἐντεῦθεν ἀποσπωμένους, ὃ τῶν φιλοκόσμων ψυχῶν πάσχει καὶ φιλοσάρκων, ἀλλὰ προθύμως πρὸς τὴν αὐτόθεν ζωὴν τὴν μακραίωνά τε καὶ μακαρίαν, τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΔΕΛΦΗΝ ΕΑΥΤΟΥ

γοργονίαν ἐπιτάφιος.

Ἀδελφὴν ἐπαινῶν, τὰ οἰκεῖα θαυμάσομαι. οὐ μὴν ὅτι οἰκεῖα, διὰ τοῦτο ψευδῆ, ἀλλ' ὅτι ἀληθῆ, διὰ τοῦτο ἐπαινετά. ἀληθῆ δὲ, οὐχ ὅτι δίκαια μόνον, ἀλλὰ καὶ γινωσκόμενα. καὶ τὸ πρὸς χάριν οὐ συγχωρεῖ, κἂν ἐθελήσωμεν, ἀλλὰ μέσος ἕστηκεν, οἷόν τις βραβευτὴς ἔντεχνος τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀληθείας ὁ ἀκροατὴς, οὔτε τὸ παρ' ἀξίαν ἐπαινεῖν, οὔτε τὸ κατ' ἀξίαν ἀπαιτεῖν, ὅ γε δίκαιος. ὥστε οὐ τοῦτον ἐγὼ φοβοῦμαι τὸν φόβον, μή τι τῆς ἀληθείας ὑπερβαλώμεθα, ἀλλὰ τοὐναντίον, μή τι τῆς ἀληθείας ἐλλείπωμεν καὶ παρὰ πολὺ τῆς ἀξίας ἐλθόντες, ἐλαττώσωμεν τὴν δόξαν τοῖς ἐγκωμίοις. ἐπειδὴ χαλεπὸν καὶ πράξεσιν ἐξισῶσαι καὶ λόγον, τοῖς ἐκείνης καλοῖς. μήτε οὖν τι ἀλλοτρίως ἐπαινείσθω παρ' ἡμῖν, ὃ μὴ δίκαιον, μηδὲ ἀτιμαζέσθω τὸ οἰκεῖον, εἰ τίμιον. ἵνα μὴ τῷ μὲν κόρος ἡ ἀλλοτριότης ᾖ, τῷ δὲ, εἰς ζημίαν πολὺς ἢ τὸ τῆς οἰκειότητος. ἀμφοτέρως γὰρ ἂν ὁ τοῦ δικαίου βλάπτοιτο λόγος, κἀκείνων ἐπαινουμένων, καὶ τούτων σιωπωμένων. ὀρθῷ δὲ καὶ κανόνι τῇ ἀληθείᾳ χρώμενοι, καὶ πρὸς ταύτην βλέποντες μόνον, ἄλλο δὲ οὐδὲν σκοποῦντες, ὧν οἱ πολλοί τε καὶ βάναυσοι, οὕτω καὶ ἐπαινεσόμεθα καὶ σιωπησόμεθα, τὰ ἐπαίνων ἢ σιωπῆς ἄξια. καίτοι τῶν ἀτοπωτάτων, εἰ ἀστυγείτονα μέν τινα τῶν ἰδίων, ἢ λοιδορεῖσθαι, ἢ κατηγορεῖν, ἢ ἄλλο τι ἀδικεῖν ἢ μικρὸν ἢ μεῖζον, οὐκ εὐχερῶς ἐνθήσομεν, ἀλλὰ καὶ τὴν κάκιστον τῆς κατὰ τὸ οἰκειότατον παροιμίαν λέγομεν, ἀστυγείτονα τοῦτο παρὰ τὴν μάλιστα τοῖς ἀγαθοῖς ἐστιν ὀφειλόμενον, καὶ ὧν τὴν μνήμην αὐτοῖς ἀθάνατον καταστήσαιμεν. ἔπειτα δίκαιόν τι ποιεῖν οἰησόμεθα, καὶ τελέως λύσαντες ἐξόμεθα τῶν πονηρῶν τῶν πρὸς χάριν αἰτουμένων, ἢ τῶν ἐπιεικῶν ἀπαιτούντων τῶν πρὸς ἀξίαν, καὶ τοὺς μὲν ἔξωθεν ἐπαινεῖν, οὐ κωλύσει τὸ ἄγνωστον καὶ ἀμάρτυρον, καίτοι γε πολλῷ δικαιότερον ἦν, τοὺς γνωσκομένους δὲ ἡ φιλία κωλύσει, καὶ ὁ παρὰ τῶν πολλῶν φθόνος. καὶ τούτων μάλιστα τοὺς ἐνθένδε ἀπηλλαγμένους, καὶ οἷς ἄωρον τὸ χαρίζεσθαι, καταλιποῦσι μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας ἢ ψέγοντας. ἐπεὶ δὲ ἱκανῶς ὑπὲρ τούτων ἀπολελογήμεθα, καὶ ἀναγκαῖον ἡμῖν αὐτοῖς ἀποδείξαμεν ὄντα τὸν λόγον, φέρε προσβῶμεν ἤδη τοῖς ἐγκωμίοις, τὸ μὲν περὶ τὴν λέξιν γλαφυρὸν καὶ κομψὸν διαπτύσαντες. ἐπειδὴ καὶ ἀκαλλώπιστος ἡ ἐπαινουμένη, καὶ τοῦτο κάλλος αὐτῇ, τὸ ἄκοσμον. τὴν δὲ ὀφειλομένην ὁσίαν, ὡς ἄλλο τι χρέος τῶν ἀναγκαιοτάτων ἀποπληροῦντες, καὶ ἅμα τοὺς πολλοὺς εἰς ζῆλον καὶ μίμησιν τῆς αὐτῆς ἀρετῆς ἐκπαιδεύοντες. ἐπειδὴ τοῦτο ἡμῖν ἐν παντὶ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ σπουδάζεται. καταρτίζειν οὖν ἐπιστάμενοι. ἄλλος μὲν οὖν πατρίδα τῆς ἀπελθούσης ἐπαινείτω καὶ γένος, νόμους ἐγκωμίων αἰδούμενος. παντὸς δὲ οὐκ ἀπορήσει πολλῶν καὶ καλῶν λόγων, εἰ βούλοιτο ταύτην κοσμεῖν καὶ τοῖς ἔξωθεν, ὥσπερ μορφὴν τιμίαν τε καὶ καλὴν χρυσῷ, καὶ λίθοις, καὶ τοῖς ἐκ τέχνης καὶ χειρὸς ὡραΐσμασιν, ἃ τὴν μὲν αἰσχρὰν ἐλέγχει τῇ παραθέσει, τῇ καλῇ δὲ οὐ προστίθησι κάλλος οὐδὲν ἐπισημότερον. ἐγὼ δὲ τοσοῦτον τῷ περὶ ταῦτα προσχρησάμενος νόμῳ, ὅσον τῶν κοινῶν γενῶν ἐπιμνησθῆναι, καὶ γὰρ οὐδὲ ὅσιον παραδραμεῖν ἀγαθοῦ τοσοῦτον γεννήτορας τε καὶ διδασκάλους, ἐπ' αὐτὴν ὡς τάχιστα τρέψω τὸν λόγον, καὶ οὐ ζημιώσω τοὺς τὰ ἐκείνης ἐπιζητοῦντας πολλάκις. τίς δὲ οὐκ οἶδεν τὸν νέον ἡμῶν Ἀβραάμ, καὶ τὴν ἐφ' ἡμῶν Σάρραν; Γρηγόριον λέγω, καὶ Νόνναν τὴν τούτου σύζυγον. καλὸν γὰρ μηδὲ τὰ ὀνόματα παρελθεῖν, ὡς ἀρετῆς παράκλησιν. τὸν, πίστει δικαιωθέντα, καὶ τὴν, τῷ πιστῷ συνοικήσασαν. τὸν, παρ' ἐλπίδα πολλῶν ἐθνῶν πατέρα, καὶ τὴν πνευματικῶς ὠδινήσασαν. τὸν, φυγόντα πατρῴων θεῶν δουλείαν, καὶ τὴν θυγατέρα καὶ μητέρα τῶν ἐλευθέρων. τὸν, ἐξελθόντα συγγενείας καὶ οἴκου διὰ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐκδημίας. τοῦτο γὰρ ἐκείνη μόνον ἵνα τι τολμήσω καὶ ὑπὲρ τὴν Σάρραν. τὸν, παροικήσαντα καλῶς, καὶ τὴν, προθύμως συμπαροικήσασαν. τὸν, τῷ κυρίῳ προσθέμενον, καὶ τὴν, κύριον τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα καὶ προσαγορεύσασαν καὶ νομίσασαν, καὶ μέρος τι διὰ τοῦτο δικαιωθεῖσαν. ὧν ἡ ἐπαγγελία, καὶ ὧν ὁ Ἰσαὰκ ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς, καὶ τὸ αὐτοπροαίρετον δῶρημα, αὐτολόγιστον σφάγιον, καὶ ὁ ἀντιπροσαχθεὶς ἀμνὸς, καὶ ὁ τύπος τοῦ κρείττονος. ἧς ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς εἰξαμένης τε καὶ ὁδηγησάσης, καὶ παρ' ἧς ὁ τύπος τοῦ καλοῦ ποιμαίνεσθαι. οὐ γὰρ φυγεῖν τὰ εἴδωλα γνησίως, ἔτι καὶ φυγαδεύειν δαίμονας. καὶ ἧς γὰρ μὴ ἄλλων ποτὲ κοινωνήσαι τοῖς ἐξ εἰδώλων, τὴν ὁμότιμον καὶ ὁμόφρονα καὶ ὁμόψυχον, καὶ οὐχ ἧττον ἀρετῇ καὶ τῇ πρὸς θεὸν οἰκειώσει,

ἢ σαρκὸς

ἢ σαρκὸς συζυγίαν. ἴσον μὲν μακαρίων καὶ τελείων, ἴσον δὲ φρονίμων καὶ λαμπρῶν καὶ ἀλλήλοις ἁμιλλωμένων, καὶ τῶν λοιπῶν ὑπεραιρόντων. σαρκὶ μὲν ὀλίγα κατεσχημένων, πνεύματι δὲ μετάρσιον γενομένων, καὶ πρὸ τῆς διαζεύξεως. ὧν οὐχ ὁ κόσμος, καὶ ὧν ὁ κόσμος. ὁ μὲν ὑπερορώμενος, ὁ δὲ προτιμώμενος. ὧν τὸ ἀκτήμον πλοῦτον, καὶ ὧν τὸ πλουτεῖν διὰ τῆς καλῆς πραγματείας. τὰ μὲν τῇδε διαπτυόντων, τὰ δὲ ἐκεῖθεν ἀντωνουμένων. ὧν βραχὺ μὲν τὸ τῆς ζωῆς ταύτης λείψανον, καὶ ὅσον ὑπελείφθη τῇ εὐσεβείᾳ, πολλὴ δὲ ἡ ζωὴ καὶ μακραίων, ἣν προκεκμήκασιν. ἓν ἔτι προσθέσω τοῖς περὶ αὐτῶν λόγοις, οἳ καλῶς καὶ δικαίως ἀμφοτέροις τοῖς γονεῦσιν ἐμβεβλήκασιν, ὁ μὲν αἰδεσιμώτερον ἐστὶ κόσμος, ἡ δὲ γυναικῶν. καὶ οὐ κόσμος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀρετῆς ὑπόδειγμα. παρὰ τούτων γεγονυῖα καὶ οὖσα, καὶ οὐ ἀδόκιμον. ἐντεῦθεν αὐτῇ τὰ τῆς εὐσεβείας σπέρματα. παρὰ τούτων καὶ τὸ ζῆσαι καλῶς, καὶ τὸ ἀπολαύειν ἤδη μὲν τῶν χρηστοτέρων ἐλπίδων. καλὰ μὲν δὴ καὶ ταῦτα, καὶ οὐ μὴ πολλοῖς ῥαδίως ὑπάρχει τῶν ἐπ' εὐγενείᾳ μέγα κειμένων, καὶ φυσωμένων τοῖς ἄνω. ἐπεὶ δὲ δὴ φιλοσοφώτερον καὶ ὑψηλότερον τὰ αὐτῆς διελθεῖν, γεγονυῖα πατρὶς μὲν ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἡ μὴ βλεπομένη, νοουμένη δὲ πόλις, ἐν ᾗ πολιτευόμεθα, καὶ πρὸς ἣν ἐπειγόμεθα. ἧς πολίτης Χριστὸς, καὶ συμπολῖται πανήγυρις καὶ ἐκκλησία πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, καὶ περὶ τὸν μέγαν πολιστὴν ἑορταζόντων τῇ θεωρίᾳ τῆς δόξης, καὶ χορευόντων χορείαν τὴν ἀκατάλυτον. εὐγένεια δὲ, ἡ τῆς εἰκόνος τήρησις, καὶ ἡ πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ἐξομοίωσις, ἣν ἐργάζεται λόγος καὶ ἀρετὴ, καὶ καθαρὸς πόθος. ἀεὶ καὶ μᾶλλον μορφῶν τὰ κατ' ἐκεῖνον, τοὺς γνησίους τῶν αἰωνίων μύστας, καὶ τὸ γιγνώσκειν ὅθεν, καὶ τίς, καὶ εἰς ὃ γεγόναμεν. ταῦτ' οὖν ἐγὼ παρὰ τούτων γινώσκω, καὶ διὰ τοῦτο εὐγενεστέραν τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν τὴν ἐκείνης ψυχὴν καὶ οἶδα καὶ ὀνομάζω, κρατοῦσαν κατὰ τοὺς πολλοὺς εὐγενείας καὶ δυσγενείας κανόνι καὶ σταθμῷ χρώμενος. καὶ οὐχ αἵμασιν, ἀλλὰ τρόποις τὰ ταῦτα χαρακτηρίζων. οὐδὲ κατὰ φατρίας κρίνων τοὺς ἐπαινουμένους ἢ ψεγομένους, ἀλλὰ καθ' ἕκαστον. ἐνδόσιμον δὲ ὁ λόγος ὑπὲρ τῆς ἐκείνης καλῶν, καὶ ἄλλος ἄλλο τι συνεισφερέτω, καὶ βοηθείτω τῷ λόγῳ, ἐπειδὴ μὴ πάντα περιλαβεῖν ἐνδυνατεῖ, μηδὲ τῷ λίαν δυνατῷ καὶ ἀκριβὴ καὶ δικαίαν. σωφροσύνῃ μὲν γὰρ τοσοῦτον διήνεγκεν, καὶ τοσοῦτον ὑπερῆρεν τὰς κατ' αὐτὴν ἁπάσας, ἵνα μὴ λέγω τὰς παλαιὰς, ὧν ὁ πολὺς περὶ σωφροσύνης λόγος, ὥστε εἰς δύο ταῦτα διῃρημένου παντὸς τοῦ βίου, γάμου λέγω καὶ ἀγαμίας, καὶ τῆς μὲν οὔσης ὑψηλοτέρας τε καὶ θειοτέρας, ἐπιπονωτέρας δὲ καὶ σφαλερωτέρας, τοῦ δὲ ταπεινοτέρου τε καὶ ἀσφαλεστέρου, ἀμφοτέρων φυγοῦσα τὸ ἀηδὲς, ὅσον κάλλιστόν ἐστιν ἐν ἀμφοτέροις ἐκλέξασθαι, καὶ εἰς ἓν ἀγαγεῖν, τῆς μὲν τὸ ὕψος, τοῦ δὲ τὴν ἀσφάλειαν, καὶ γενέσθαι σώφρων ἄτυφος, τῷ γάμῳ τὸ τῆς ἀγαμίας καλὸν κεράσασα, καὶ δείξασα, ὅτι μηδέτερον τούτων ἢ θεῷ πάντως, ἢ κόσμῳ συνδεῖ καὶ διΐστησι πάλιν. ὥστε ἐστὶν τὸ μὲν παντὶ φευκτὸν κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν, τὸ δὲ τελείως ἐπαινετόν. ἀλλὰ νοῦς ἐστιν ὁ καὶ γάμον καὶ παρθενίαν καλῶς ἐπιστατῶν. καὶ ὥσπερ ὕλη τις ταῦτα τῷ τεχνίτῃ λόγῳ ῥυθμίζεται καὶ δημιουργεῖται πρὸς ἀρετήν. οὐ γὰρ ἐπεὶ σαρκὶ συνήφθη, διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη τοῦ πνεύματος, οὐδ' ὅτι κεφαλὴν εἶχε τὸν ἄνδρα, διὰ τοῦτο τὴν πρώτην κεφαλὴν ἠγνόησεν. ἀλλ' ὀλίγα λειτουργήσασα κόσμῳ καὶ φύσει, καθὼς ὁ τῆς σαρκὸς ἐβούλετο νόμος, μᾶλλον δὲ ὁ τῇ σαρκὶ ταῦτα νομοθετήσας, ἑαυτὴν τῷ πλάσαντι ὅλην καθιέρωσεν. ὃ δὲ κάλλιστον καὶ σεμνότατον, ὅτι καὶ τὸν ἄνδρα πρὸς ἑαυτὴν ἐπεσπάσατο, καὶ οὐ δεσπότην ἄτοπον, ἀλλ' ὁμόδουλον ἀγαθὸν προσεκτήσατο. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὸν τοῦ σώματος καρπὸν, τὰ τέκνα λέγω, καὶ τέκνα τέκνων, καρπὸν τοῦ πνεύματος ἐποιήσατο. γένος ὅλον καὶ οἰκίαν ὅλην, αὐτὴ μιᾶς ψυχῆς θεῷ καθαγνίσασα καὶ ποιήσασα, καὶ γάμον ἐπαινετὸν διὰ τῆς ἐν γάμῳ εὐαρεστήσεως, καὶ τῆς καλῆς ἐντεῦθεν καρποφορίας. ἑαυτὴν μὲν ἕως ἔζη ὑπόδειγμα καλοῦ παντὸς τοῖς ἐξ αὐτῆς προστήσασα, ἐπεὶ δὲ προσεκλήθη, τὸ θέλημα τῷ οἴκῳ μετ' αὐτὴν ἐγκαταλιποῦσα, σιωπῶσα παραίνεσιν. ὁ μὲν δὴ θεῖος Σολομὼν ἐν τῇ παιδαγωγικῇ σοφίᾳ, τὰς παροιμίας λέγω, ἐπαινεῖ καὶ οἰκουρίαν γυναικὸς, καὶ φιλανδρίαν, καὶ αὐτὴν δὴ τὴν ἔξω πολυπραγμοσύνην ... καὶ ἀκρατῆ τῷ, καὶ ἐπιμεμελημένην, καὶ πλείω ψυχὰς ἀγρεύουσαν ἐν πορνικοῖς καὶ σχήμασι καὶ ὄμμασι, τὴν δὲ καλῶς ἀναστρεφομένην. καὶ αἰδεῖ ζωννυμένην τὰ γυναικὸς. πρὸς ἀτράκτῳ μὲν ἀεὶ τὰς χεῖρας ἐρείδουσαν, καὶ διπλᾶς τῷ ἀνδρὶ χλαίνας κατασκευάζουσαν. ὠνουμένην δὲ κατὰ καιρὸν γεώργιον, σιτηγοῦσαν δὲ καλῶς τοῖς οἰκέταις. ὑποδεχομένην δὲ τραπέζῃ τοὺς φίλους δεξιουμένην, καὶ τἄλλα ὅσα τῆς σώφρονος καὶ φιλάνδρου ἐκεῖνος ἀνύμνησεν. ἐγὼ δὲ εἰ ἀπὸ τούτων ἐπαινοίην τὴν ἀδελφὴν, ἀπὸ τῆς σκιᾶς ἂν ἐπαινοίην τὸ αἰδεσιμώτατον, ἢ ἀπὸ τῶν ὀνύχων τοὺς λέοντας, παρεὶς τὰ μείζω καὶ τελειότερα. τίς μὲν οὖν φαίνεσθαι μᾶλλον ἀξία; τίς δὲ ἧττον ἐφαίνετο, καὶ ἀπρόσιτον ἐτήρησεν ἑαυτὴν ἀνδρῶν ὄψεσιν; τίς μᾶλλον ἔγνω μίξαι κατηφείας τε καὶ φαιδρότητος; ὡς μήτε τὸ κατηφὲς ἀπανθρωπον δοκεῖν, μήτε τὸ ἁπαλὸν ἀκόλαστον, ἀλλὰ τὸ μὲν συνετὸν, τὸ δὲ ἥμερον. καὶ ὅρος τοῦτο ἐστὶ κοσμιότητος, κράτιστος τῷ φιλανθρώπῳ τὸ ἀνάστημα. ἀκούετε τῶν γυναικῶν, ὅσαι λίαν εὐπρόσιτοι καὶ ῥάθυμοι, καὶ τὸ κάλυμμα τῆς αἰδοῦς ἀτιμάζουσαι, τίς μὲν οὕτως ὀφθαλμὸν ἐσωφρόνισεν; τίς δὲ τοσοῦτον γέλωτος κατεγέ

λασεν, ὡς μέγα δοκεῖν ἐκείνῃ καὶ ὁρμὴ μεθιδρύματος. τίς μᾶλλον ἀνέῳξε θύρας ἐπιδήμοις; τίς δὲ τοῖς θείοις λόγοις ἣν ἐώξε; μᾶλλον δὲ, τίς νοῦν ἐπέστησεν ἡγεμόνα γλώσσῃ; λαλεῖν τὰ τοῦ θεοῦ δικαιώματα πιστῆς· τίς τάξιν οὕτως ἔστειλε χείλεσιν; εἴπω καὶ τοῦτο βούλεσθε τὸ ἐκείνης καλὸν, ὃ τῇ μὲν ἄξιον οὐδενὸς ἐδόκει οὐδ᾽ ὅσαι σώφρονες ἀληθῶς καὶ κόσμιαι τὸν τρόπον. μέγα δὲ δοκεῖν ταῖς κομμωτικαῖς αἱ λίαν φιλόκοσμοι καὶ φιλόκαλοι, καὶ οὐδὲ λόγῳ καθαιρούμεναι τὴν τὰ τοιαῦτα ἐκπαιδεύουσαν. οὐ χρυσὸς ἐκείνην ἐκόσμησε τέχνῃ κριθεὶς εἰς κάλλους περιουσίαν, οὐ ξανθαὶ πλοκαμῖδες, διαφαινόμεναί τε καὶ ὑποφαινόμεναι, καὶ βοστρύχων ἕλικες, καὶ σοφίσματα σκηνοποιοῦντα τὴν τιμίαν κεφαλὴν ἀνέμοις, οὐκ ἐσθῆτος περιρρεούσης καὶ διαφανοῦς πολυτέλεια, οὐ λίθων αὐγαὶ καὶ χάριτες χρωννῦσαι τὸν πλησίον ἀέρα, καὶ τὰς μορφὰς περιλάμπουσαι. οὐ ζωγράφων τέχναι καὶ χρώματα, καὶ τὸ εὔωνον κάλλος, καὶ ὁ κάτωθεν πλάσις αὐτοδημιουργῶν, καὶ καταισχύνων τὸ τοῦ θεοῦ πλάσμα ἐπιβούλοις χρώμασι, καὶ διὰ τῆς τιμῆς αἰσχύνων, καὶ προστιθεὶς τὴν θείαν μορφὴν εἴδωλον πορνικὸν λίχνοις ὄμμασιν, ἵνα κλέψῃ τὸ νόθον κάλλος τὴν φυσικὴν εἰκόνα, τηρουμένην θεῷ καὶ τῷ μέλλοντι. ἀλλὰ γνωστὸν μὲν ᾔδει καὶ περιττῶν γυναικῶν κόσμον τὸν ἔξωθεν. τιμιώτερον δ᾽ οὐδένα τοῦ ἑαυτῆς τρόπου, καὶ τῆς εἴσω ἀποκειμένης λαμπρότητος. ἓν δ᾽ ἐρύθημα ἐκείνῃ φίλον, τὸ τῆς αἰδοῦς, μία δὲ λευκότης, ἡ παρὰ τῆς ἐγκρατείας. τὰς δὲ γραφὰς καὶ ὑπογραφὰς, καὶ τοὺς ζῶντας πίνακας, καὶ τὴν ῥευστὴν εὐμορφίαν, ταῖς ἐπὶ θεάτρων παρῆκε καὶ τῶν τριόδων, καὶ ὅσαις αἰσχύνη καὶ ὄνειδος τὸ αἰσχύνεσθαι. ταῦτα μὲν δὴ τοιαῦτα. τῆς δὲ φρονήσεως καὶ τῆς εὐσεβείας οὐκ ἔστιν ὅστις ἂν ἐφίκοιτο λόγος, ἢ πολλὰ ἂν εὑρεθείη τὰ παραδείγματα, πλὴν τῶν ἐκείνης καὶ κατὰ σάρκα καὶ κατὰ πνεῦμα πατέρων, πρὸς οὓς μόνους ὁρῶσα, ἔστιν ὧν οὐδὲν ἠλαττωμένη τὴν ἀρετὴν, ἐν ἑνί τῳ μόνον ἡττᾶτο καὶ πάνυ προθύμως, ὅτι παρ᾽ ἐκείνων τὸ ἀγαθὸν, κἀκείνους ῥίζας καὶ ᾔδει καὶ ὡμολόγει τῆς οἰκείας ἐλλάμψεως. τί μὲν τῆς διανοίας ἐκείνης ὀξύτερον, ἣν γε καὶ κοινὴν σύμβουλον, οὐχ οἱ ἐκ γένους μόνον, οὐδ᾽ οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λαοῦ καὶ τῆς μιᾶς μάνδρας, ἀλλὰ καὶ οἱ κύκλῳ πάντες ἐγίνωσκον, καὶ νόμον ἄλυτον τὰς ἐκείνης ἐποιοῦντο ὑποθήκας καὶ παραινέσεις; τί δὲ τῶν λόγων ἐκείνης εὐστοχώτερον; τί δὲ τῆς σιωπῆς συνετώτερον; ἀλλ᾽ ἐπειδή γε σιωπῆς ἐμνήσθην, προσθήσω τὸ οἰκειότατον ἐκείνης, καὶ γυναιξὶ πρεπωδέστατον, καὶ τῷ παρόντι καιρῷ χρησιμώτατον. τίς δὲ ἔγνω τὰ τοῦ θεοῦ μᾶλλον, ἔκ τε τῶν θείων λογίων, ἔκ τε τῆς οἰκείας συνέσεως; τίς δὲ ἧττον ἐφθέγξατο, ἐν τοῖς οἰκείοις ὅροις τῆς εὐσεβείας μείνασα; ὃ δὲ τὸ ὤφειλε τῇ γε ἀληθῶς εὐσεβεῖν ἐγνωκυίᾳ, καὶ τὸ καλὸν μόνον ἡ ἀπληστία, τίς μὲν ἀναθήμασιν οὕτω ναοὺς κατεκόσμησεν; ἄλλους τε καὶ τοῦτον οὐκ οἶδ᾽ εἰ μετ᾽ ἐκείνην κοσμηθησόμενον. μᾶλλον δὲ, τίς οὕτω ναὸν ἑαυτὴν τῷ θεῷ ζῶντα παρέστησεν; τίς δὲ τοσοῦτον ἐδόξασεν ἱερέας, ἄλλους τε καὶ τὸν ἐκείνης τῆς εὐσεβείας συναγωνιστὴν καὶ διδάσκαλον; οὗ τὰ καλὰ σπέρματα, καὶ ἡ καθιερωμένη τῶν τέκνων τῷ θεῷ συζυγία. τίς δὲ τὸν οἶκον ἑαυτῆς μᾶλλον προὔθηκε τοῖς κατὰ θεὸν ζῶσι, τὴν καλὴν δεξίωσιν καὶ πλουτίζουσαν; καὶ ὃ τούτου μεῖζόν ἐστι, τίς οὕτως ἐδεξιοῦτο τῇ αἰδοῖ καὶ τοῖς κατὰ θεὸν διαβήμασιν; καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. τίς μὲν νοῦν ἔδειξεν ἀπαθέστερον ἐν τοῖς πάθεσι; τίς δὲ συμπαθεστέραν ψυχὴν τοῖς κάμνουσι; τίς χεῖρα δαψιλεστέραν τοῖς δεομένοις; ὡς ἔγωγε καὶ τὰ τοῦ Ἰὼβ ἂν ἐπ᾽ αὐτὴν θαρρήσαιμι καλλωπιζομένην. θύρα δὲ αὐτῆς παντὶ ἐλθόντι ἠνέῳκτο, ἔξω δὲ οὐκ ηὐλίζετο ξένος, ὀφθαλμὸς ἦν τυφλῶν, ποὺς δὲ χωλῶν, μήτηρ δὲ ὀρφανῶν. τὸ δὲ εἰς χήρας εὐσπλαγχνίας, τί χρὴ μεῖζον εἰπεῖν, ἢ ὅτι τὸ μὴ χήρα κληθῆναι καρπὸν ἠνέγκατο; κενὸν μὲν ἦν ἡ ἐκείνης ἑστία, τοῖς νεμομένοις ἀφ᾽ αἵματος κατὰ τὸ γένος, κοινὰ δὲ τὰ ὄντα πᾶσι τοῖς δεομένοις οὐχ ἧττον, ἢ ἐκείνοις τὰ ἑαυτῶν. ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησι. καὶ δὴ τὸ τῆς ἐπαγγελίας ἄπτωτον καὶ ἀψευδέστατον, πολλὰ ταῖς ἐκεῖθεν ληνοῖς ἐναπέθετο, πολλάκις χριστὸν, καὶ διὰ πολλῶν τῶν εὖ παθόντων ἐδεξιώσατο. καὶ τὸ κάλλιστον, ὅτι μὴ τὸ δοκεῖν ἦν περὶ αὐτὴν πλέον τοῦ ἀληθεύειν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ κρυπτῷ κατελθεῖν ἐγεώργει, τῷ βλέποντι τὰ κρυπτὰ τὴν εὐσέβειαν. πάντα τοῦ κοσμοκράτορος ἥρπασε, πάντα μετῴκισεν εἰς τὰς ἀσφαλεῖς ἀποθήκας, οὐδὲν κατέλιπε τῇ γῇ πλὴν τοῦ σώματος. πάντων ἠλλάξατο τὰς ἐκεῖθεν ἐλπίδας. ἕνα τοῖς παισὶ πλοῦτον ἀφῆκε τὴν μίμησιν, καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις φιλοτιμίαν. καὶ οὐ τὰ μὲν τῆς μεγαλοψυχίας τοιαῦτα καὶ οὕτως ἄπιστα, τὸ δὲ σῶμα παρεδίδου τῇ τρυφῇ καὶ ταῖς ἀκαθέκτοις τῆς γαστρὸς ἡδοναῖς, τῷ λυσσῶντι κυνὶ καὶ σπαράττοντι, ὡς ἂν θαρρήσειε ταῖς εὐποιίαις, ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοὶ, τῆς εἰς τοὺς πένητας εὐσπλαγχνίας τὸ τρυφᾶν ἐξωνούμενοι, καὶ οὐ κακῷ τὸ κακὸν ἰώμενοι, καλοῦ δὲ τὸ φαῦλον ἀντιλαμβάνοντες, ἢ νηστείαις μὲν τὴν χροιὰν κατεπάλαισεν, ἑτέρῳ δὲ τὸ τῆς χαμευνίας παρῆκε φάρμακον, ἢ τοῦτο μὲν ἐξεῦρε τῇ ψυχῇ τὸ βοήθημα, ὕπνῳ δὲ μέτρον οὐχ ἧττον ἑτέρου τινὸς ἐπέθηκεν, ἢ τοῦτο μὲν οἷον ὁμοεθίσασα ὥσπερ ἀσώματος, ἐν λίθῳ δὲ εἰς γῆν, ἑτέρων παννυχιζόντων ἐν ὀρθῷ σώματι, ὃ δὴ μάλιστα φιλοσόφων ἀνδρῶν ἐστὶ τὸ ἀγώνισμα, ἢ, τοῦτο μὲν οὐ μόνον γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ ἀνδρῶν ὤφθη τῶν γενναιοτάτων ἀνδρειοτέρα καρτερίᾳ. ψαλ-

μῳδίαις

μαρτυρίας τὸν πόνον ἔμφορα, ἢ θείων λογίων ἔντευξιν, ἢ ἀνάπτυξιν, ἢ μνήμην εὔκαιρον, καὶ κλίσιν γονάτων κατεσκληκότων, καὶ ὥσπερ τῷ ἐδάφει συμπεφυκότων, ἢ δάκρυον ξὺν τῷ καθαρσίῳ ἐν καρδίᾳ συντετριμμένῃ καὶ πνεύματι ταπεινώσεως, ἢ εὐχὴν ἀέρα μεταπλεύσασαν, καὶ νοῦν ἀπλανῆ καὶ μετάρσιον. ταῦτα πάντα, ἢ τούτων τι, ἔστιν ὅστις ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐκείνην ὑπερβαλεῖν εὐσεβείας καυχήσαιτο; ἄλλ' ἐκεῖνο μέγα μὲν εἰπεῖν, ἀληθὲς δέ, ὅτι τὸ μὲν ἐζήλωσε τῶν καλῶν, τῶν δὲ ἦν ζῆλος. καὶ τὸ μὲν ἦρξε, τὸ δὲ ἐνίκησε, καὶ εἰ καθ' ἕν τι ταύτην ἔσχε τὸ ἁμιλλώμενον, ἀλλὰ τῷ γε μιᾷ τὰ πάντα συλλαβεῖν, ἁπάντως ἐκράτησεν. οὕτω δὲ τὰ πάντα κατώρθωσεν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἕν, καὶ μετρίως. οὕτω δ' εἰς ἄκρον ἕκαστον. ὥστε καὶ αὐτὸ πᾶν τὸ ἓν ἐξαρκεῖν καὶ μόνον. ὦ τῆς παρὰ τοῦ σώματος καὶ ἐν λύμαις, ἀρετῇ μόνῃ ἀνθοῦντος. ὦ ψυχῆς διακρατούσης τὸ σῶμα, καὶ δίχα τροφῆς σχεδὸν ὥσπερ ἄυλον. μᾶλλον δὲ σώματος βιασαμένου νεκρωθῆναι καὶ πρὸ τοῦ διαζεύξεως, ἵν' ἐλευθερίαν λάβῃ ψυχή, καὶ μὴ τῷ ἄχθει προσδέηται ταῖς αἰσθήσεσι. ὦ νυκτῶν ἀΰπνων, καὶ ψαλμῳδίας, καὶ στάσεως ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀπαλλαγούσης. ὦ Δαβίδ, ταῖς πισταῖς μόνον ψυχαῖς οὐ μακρὰ μελῳδήσας. ὦ μελῶν ἁπαλότητος ἤδη γῆς ἐρριμμένων, καὶ παρὰ τὴν φύσιν τραχυνομένων. ὦ πηγαὶ δακρύων σπειρομένων ἐν θλίψεως, ἵν' ἐν ἀγαλλιάσει θερίζωσιν. ὦ βοῆς νυκτερινῆς νεφέλας διαρχομένης, καὶ φθανούσης πρὸς τὸν οὐρανόν. ὦ θερμότης πνεύματος κυνῶν κατατολμώσης νυκτερινῶν, δι' ἐπιθυμίαν εὐχῆς, καὶ κρυμῶν, καὶ ὑετῶν, καὶ βροντῶν, καὶ χαλάζης, καὶ ἀωρίας. ὦ γυναικεία φύσις τῇ ἀνδρείᾳ νικήσασα, διὰ τὸ κοινὸν ἀγῶνα τοῦ σωτηρίου, καὶ σώματος διαφορᾶς. οὐ ψυχῆς τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄρρεν ἐλέγξασα. ὦ τοῦ μετὰ λουτρὸν ἁγνείας, καὶ τῆς νύμφης Χριστοῦ ψυχῆς, ἣ καθάπερ νυμφῶνι τῷ σώματι. ὦ πικρὰ γεῦσις καὶ εὐχαμαιτρήτου καὶ χολῆς ἁμαρτίας, καὶ ὄξει ταλαίνης καὶ θειότατε, τῇ ἐκείνης ἐγκρατείᾳ νενικημένα. ὦ Χριστοῦ κενώσεως, καὶ δούλου μορφῆς, καὶ παθήματα, τῇ ἐκείνης νεκρώσει τετιμημένα. ὦ, πῶς ἂν καταριθμήσωμαι τὰ ἐκείνης ἅπαντα, ἢ τὰ πλείω παρείς, μὴ ζημιώσω τὰ ἀγνοούμενα; ἀλλά μοι καλὸν ἤδη προσθεῖναι τῆς εὐσεβείας καὶ τὰ ἐπίχειρα. δεῖ γάρ μοι πάλαι δοκεῖτε καὶ ζητεῖν ἐν τῷ λόγῳ, οἱ τὰ ἐκείνης καλῶς εἰδότες, οὐ τὰ παρόντα μόνον, οὐδ' οἷς νῦν ἐκεῖθεν ἀγάλλεται, ἃ κρείττω καὶ διανοίας καὶ ἀκοῆς ἀνθρωπίνης καὶ ὄψεως, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐνταῦθα καὶ τὴν ὁ δίκαιος μισθαποδότης ἠμείψατο. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ποιεῖ πολλάκις εἰς οἰκοδομὴν τῶν ἀπίστων, τοῖς μικροῖς τὰ μεγάλα πιστούμενος, καὶ τοῖς ὁρωμένοις τὰ μὴ ὁρώμενα. ὁρῶ δὲ τὰ μὲν γνώριμα τοῖς πᾶσι, τὰ δὲ ἀπόρρητα τοῖς πολλοῖς, καὶ τοῦτο ἐκείνης φιλοσοφούσης τὸ μὴ καλλωπίζεσθαι τοῖς χαρίσμασιν. ἴστε τοὺς μανέντας ἡμιόνους, καὶ τὴν συναρπαγὴν τοῦ ὀχήματος. καὶ τὴν ἀπευκτὴν ἐκείνην περιτροπήν, καὶ τὴν ἄτοπον ἕλξιν, καὶ τὰ πονηρὰ συντρίμματα, καὶ τὸ γενόμενον ἐντεῦθεν σκάνδαλον τοῖς ἀπίστοις, εἰ οὕτω δίκαιοι παραδίδονται, καὶ τὴν ταχεῖαν τῆς ἀπιστίας διόρθωσιν. τὸ πάντα συντριβεῖσα καὶ συγκοπεῖσα καὶ ὀστᾶ, καὶ μέλη, καὶ ἀφανῆ καὶ φαινόμενα, οὔτε ἰατρὸν ἄλλον πλὴν τοῦ παραδόντος ἠνέσχετο ὁμοῦ μὲν καὶ ὄψιν αἰδοῖ αἰδουμένη καὶ χεῖρας. τὸ δὲ κόσμιον κἀν τοῖς πάθεσι διασώζουσα· ὁμοῦ δὲ καὶ τὴν ἐκλογὴν ζητοῦσα παρὰ τοῦ ταῦτα παθεῖν συγχωρήσαντος. ὥστε παρ' ἄλλον μηδένα ἢ ἐκεῖνον, τῆς σωτηρίας ἔτυχεν. ὡς μὴ μᾶλλον ἤδη τῶν πάντων ἐν πληγῆναί τινας, ἢ ἤδη τῷ παραδόξῳ τῆς ὑγιείας κατὰ τὴν πληγήν. καὶ διὰ τοῦτο δόξαι συμβῆναι τὴν τραγῳδίαν, ἵν' ἐνδοξασθῇ τοῖς πάθεσι. παθοῦσα μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἰαθεῖσα δ' ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ διήγημα δοῦσα τοῖς ὕστερον. μέγιστον μὲν εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἐν τοῖς πάθεσι πίστεως, καὶ τῆς πρὸς τὰ δεινὰ καρτερίας, μεῖζον δὲ τῆς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς τοιούτους φιλανθρωπίας. τῷ γὰρ ἐν αὐτοῖς οὐ καταρραχθῆναι, τὸ τοῦ δικαίου καλῶς εἰρημένον, προστίθησι καινότερον, τὸ κἂν καταρραγῇ, ταχίστη ἀναστῆναι καὶ δοξασθῆναι. εἰ γὰρ παρὰ τὸ εἰκὸς ἔπαθεν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τὸ εἰκὸς ἐπανῆλθε πρὸς ἑαυτήν. ὡς μικρὸν κλαπῆναι τῇ ὑγείᾳ τὸ πάθος, καὶ πολυφανεστέραν γενέσθαι τὴν θεραπείαν, ἢ τὴν πληγήν. ὦ συμφορᾶς ἐπαινουμένης, καὶ θαυμασίας ὦ πάθους ἀπαθείας ὑψηλοτέρου. ὦ τοῦ πατάξει καὶ ἰάσεται, καὶ ὑγιάσει καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστήσει, φθάνοντος μὲν ἐπὶ μεῖζον καὶ μυστικώτερον. ὥσπερ οὖν αἴνιγμα, οὐχ ἧττον δὲ τῆς τοιαύτης ἁρμόζοντος πάθεσι. τοῦτο μὲν οὖν, ὃ πᾶσι πρόδηλον ἦν τοῖς πέρξωθεν, ἐπεὶ καὶ εἰς πάντας τὸ θαῦμα διῆλθε, καὶ ἐν ταῖς πάντων κεῖται γλώσσαις, καὶ ἀκοαῖς τὸ διήγημα, μετὰ τῶν ἄλλων τοῦ Θεοῦ θαυμασίων τε καὶ δυνάμεων. τὸ δὲ μέχρι νῦν ἀγνοούμενον τοῖς πολλοῖς καὶ κρυπτόμενον δι' ἣν εἶπον φιλοσοφίαν, καὶ τὸ τῆς εὐσεβείας ἄτυφόν τε καὶ ἀκαλλώπιστον, ἔπω καλῶς· ὦ ποιμένων ἄριστε καὶ τελεώτατε, ὁ τοῦ ἱεροῦ προβάτου ἐκείνου ποιμήν, καὶ τοῦτο νῦν λοιπὸν, ἐπειδὴ καὶ μόνοι τὸ μυστήριον ἐπιστεύθημεν, καὶ μάρτυρες ἀλλήλοις ἐσμὲν τοῦ θαύματος, ἔτι τῇ ἀπλείονι τῇ πίστει φυλάξωμεν. ἀλλά μοι δοκεῖ ὥσπερ τότε καιρὸς ἦν τῆς σιωπῆς, οὕτω νῦν τῆς ἐξαγορεύσεως. οὐ μόνον εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, ἀλλὰ καὶ εἰς παράκλησιν τῶν ἐν θλίψει. ἔκαμνεν αὐτῇ τὸ σῶμα, καὶ ἐνόσει πονήρως. καὶ ἡ νόσος ἦν τῶν ἀήθων καὶ ἀλλοκότων. πυρετοὶ μὲν ἀθρόα παντὸς τοῦ σώματος,

σώματος, καὶ δὴ βρασμός τις καὶ ζέσις αἵματος· εἶτα πῆξις τούτου καὶ νάρκη, καὶ ὠχρίασις ἄπιστος, ὅ τε τῶν μελῶν παράλυσις, καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ μακρῶν τῶν διαστημάτων, ἀλλ' ἦν ὅτι καὶ λίαν συνεχῶς. ὃ τὸ κακὸν οὐκ ἀνθρώπινον ἐνομίζετο, οὔτε ἰατρῶν ἤρκουν τέχναι, λίαν ἐπιμελῶς διασκεπτομένων τὸ τοῦ πάθους, ἢ καθ' ἑαυτὸν ἑκάστου καὶ σὺν ἀλλήλοις, οὔτε γονέων δάκρυα, πολλὰ πολλάκις δεδυνημένα, οὔτε πάνδημοι λιταὶ καὶ ἱκεσίαι, ἃς ὡς ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας ἕκαστος ἐποιεῖτο πᾶς ὁ λαός. καὶ γὰρ ἦν ἅπασι σωτηρία, τὸ ἐκείνην σώζεσθαι. ὥσπερ τοὐναντίον, πάθος κοινόν, τὸ τῇ ἀρρωστίᾳ κακοπαθεῖν. τί οὖν ἡ μεγάλη καὶ τῶν μεγίστων ἀξία ψυχή; καὶ τίς ἡ ἰατρεία τοῦ πάθους; ἐντεῦθεν γὰρ ἤδη καὶ τὸ ἀπόρρητον. πάντων ἀπογνοῦσα τῶν ἄλλων, ἐπὶ τὸν πάντων ἰατρὸν καταφεύγει, καὶ νυκτὸς ἀωρίας τηρήσασα, μικρὸν ἐνδούσης αὐτῇ τῆς νόσου, τῷ θυσιαστηρίῳ προσπίπτει μετὰ τῆς πίστεως, καὶ τὸν ἐπ' αὐτῷ τιμώμενον ἀνακαλουμένη μεγάλῃ τῇ βοῇ, καὶ πάσαις ταῖς κλήσεσι καὶ πασῶν αὐτὸν τῶν πώποτε δυνάμεων ὑπομνήσασα. σοφὴ γὰρ ἐκείνη καὶ τὰ παλαιὰ καὶ τὰ νέα, τέλος ἀναιδείαν τινὰ καὶ καλὴν ἀναισχυντίαν αἰσχύνεται. μιμεῖται τὴν τοῖς κρασπέδοις χριστοῦ ξηράνασαν τὴν πηγὴν αἵματος, καὶ τί ποιεῖ; τῷ θυσιαστηρίῳ τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς προσθεῖσα μετὰ τῆς ἴσης βοῆς, καὶ δάκρυσι τοῦτο πλουσίοις, ὥσπερ τις πάλαι τοὺς πόδας χριστοῦ καταβρέχουσα, καὶ μὴ πρότερον ἀνήσειν, ἢ τῆς ὑγιείας τυχεῖν ἀπειλοῦσα, εἶτα τῷ παρ' ἑαυτῆς φαρμάκῳ τούτῳ τὸ σῶμα πᾶν ἐπαλείφουσα, καὶ εἴ πού τι τῶν ἀντιτύπων τοῦ τιμίου σώματος ἢ τοῦ αἵματος ἡ χεὶρ ἐθησαύρισε, τοῦτο καταμιγνῦσα τοῖς δάκρυσιν, ὢ τοῦ θαύματος, ἀπῆλθεν εὐθὺς αἰσθομένη τῆς σωτηρίας, κούφη καὶ σῶμα, καὶ ψυχήν, καὶ διάνοιαν, μισθὸν ἐλπίδος λαβοῦσα τὸ ἐλπιζόμενον, καὶ τῇ τῆς ψυχῆς ῥώσει κομισαμένη τὴν τοῦ σώματος. ταῦτα μεγάλα μέν, οὐ ψευδῆ δέ. τοῦτο πιστεύετε ἅπαντες, καὶ νοσοῦντες καὶ ὑγιαίνοντες· ἵν' οἱ μὲν ἔχητε τὴν ὑγείαν, οἱ δὲ ἀπολαύητε. καὶ ὅτι μὴ κόμπος τὸ διήγημα, δῆλον ἐξ ὧν ζώσης κατασιγήσας, νῦν ἐξηγγειλα. καὶ οὐδ' ἂν νῦν ἐδημοσίευσα, εὖ ἴστε, εἰ μή τις εἶχέ με φόβος, θαῦμα τοσοῦτον κατακρύψαι καὶ πιστοῖς καὶ ἀπίστοις, καὶ τοῖς νῦν καὶ τοῖς ὕστερον. τὰ μὲν δὴ τοῦ βίου τοιαῦτα, καὶ τὰ πλείω παραλελοίπαμεν, διὰ τὴν συμμετρίαν τοῦ λόγου, καὶ τὸ μὴ δοκεῖν ἀπλήστως ἔχειν περὶ τὴν εὐφημίαν. τί γὰρ δ' ἂν ἀδικοίημεν τελευτὴν τὴν ὁσίαν καὶ περιβόητον, εἰ μὴ καὶ τῶν ταύτης καλῶν ἐπιμνησθείημεν, ἃ ταῦτα, οὕτως ἐκείνης ποθουμένης τε καὶ ζητουμένης. μνησθήσομαι δὲ ὡς ἂν οἷόν τε ᾖ συντεμόντα. ἐπόθει μὲν τὴν ἀνάλυσιν, καὶ ἦ εἶχε πολλὴν πρὸς τὸν καλοῦντα τὴν παρρησίαν, καὶ τὸ σὺν Χριστῷ εἶναι, πάντων προτιθεῖσα τῶν ὑπὲρ γῆς. καὶ οὐδεὶς οὕτως ἐρᾷ σώματος τῶν λίαν ἐρωτικῶν τε καὶ δυσκαθέκτων, ὡς ἐκείνη τὰς πέδας ἀπορρίψασα ταύτας καὶ τὴν ἰλὺν ὑπερβᾶσα, μεθ' ἧς βιοτεύομεν, μετὰ τοῦ καλοῦ καθαρῶς γενέσθαι, καὶ τοῦ ἐρωμένου ἀπολαβεῖν ὅλον, προσθήσω δ' ὅτι καὶ τοῦ ἐραστοῦ, ὃ νῦν μικραῖς ἐλλαμπόμεθα ταῖς αὐγαῖς, καὶ ὅσον γνώσκειν οὐ κεχωρίσμεθα. διαμαρτάνει δὲ οὐδὲ ταύτης τῆς ἐπιθυμίας, οὕτως οὔσης ὁσίας καὶ ὑψηλῆς. καὶ ὃ τούτου μεῖζόν ἐστι, προμανθάνει τοῦ καλοῦ διὰ τῆς προγνώσεως καὶ τῆς πολλῆς ἀγρυπνίας. ταύτην εἰς ὕπνον τῶν ἱδίων ἀμείβεται, καὶ ὄψις μία προσκομίζει προλαβοῦσα τὴν ἐκδημίαν, καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην γνωρίσασα, ὡς ἂν ἑτοιμασθείη καὶ μὴ ταραχθείη τοῦ θεοῦ περιτυχόντος. αὐτῇ μὲν οὖν ὑπέγγυον τὸ τῆς καθάρσεως καὶ τελειώσεως ἦν ἀγαθόν, ἣν κοινὴν δωρεὰν καὶ δευτέρου βίου κρηπῖδα παρὰ θεοῦ πάντες λαβόντες ἔχομεν. μᾶλλον δὲ πᾶς ὁ βίος κάθαρσις ἦν αὐτῇ καὶ τελείωσις. καὶ τὴν μὲν τῆς ἀναγεννήσεως εἶχεν ἐκ τοῦ πνεύματος, τὸ δ' ἀσφαλὲς ταύτης, ἐκ τῶν προβεβιωμένων. καὶ μόνη σχεδόν, ἵν' εἴπω τολμήσας, σφραγὶς ἀλλ' οὐ χάρισμα ἦν τὸ μυστήριον. ἐπεὶ δὲ τοῖς πᾶσι προσεθήσει ζητοῦσα τὴν τοῦ ἀνδρὸς τελείωσιν, βούλεσθε γράψω τὸν ἄνδρα συντόμως; ἀνδρὸς ἐκείνης, καὶ οὐκ οἶδ' ὅ τι χρὴ πλέον εἰπεῖν. ἵν' ὅλον ᾖ σῶμα τῷ θεῷ καθιερωθῇ, καὶ μὴ ἐξ ἡμισείας ἀπέλθῃ τετελεσμένη, μηδ' ὑπολείπηταί τι τῶν ἑαυτῆς ἀτελές, οὐδὲ ταύτης διαμαρτάνει τῆς δεήσεως, παρὰ τὸ βούλημα τῶν φοβουμένων αὐτὴν ποιοῦντος, καὶ εἰς πέρας ἄγοντος τὰ αἰτήματα. ὡς δὲ ἅπαντα εἶχεν αὐτῇ κατὰ νοῦν, καὶ οὐδὲν ἐνδεὲς τῶν ποθουμένων, καὶ ἦν ἡ κυρία πλησίον, οὕτως ἤδη γενέσθαι ἑτοίμη συσκευάζεται καὶ τὴν ἐκδημίαν, καὶ πληροῖ τὸν περὶ ταῦτα νόμον, διὰ τῆς κατακλίσεως. ἐπεσκήψατο δὲ καὶ ἀνδρί, καὶ τέκνοις, καὶ φίλοις, ὅσα εἰκὸς τὴν φίλανδρον, καὶ φιλότεκνον, καὶ φιλάδελφον, καὶ λαμπρῶς περὶ τῶν ἐκείνου φιλοσοφήσασα, καὶ πανηγύρεως ἡμέραν ποιησαμένη τὴν τελευταίαν, κοιμᾶται. πλήρης μὲν οὐ τῶν κατὰ ἀνθρώπους ἡμερῶν, ὅ τι μηδὲ συνηύχετο ταύτας ἑαυτῇ πονηρὰς εἰδυῖα, καὶ τὰ πολλὰ μετὰ τοῦ χοὸς καὶ τῆς πλάνης, τῶν δὲ κατὰ θεὸν καὶ λίαν πλήρης, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ῥᾳδίως τῶν ἐν πλείονι τῷ πολιᾷ καταλυσάντων, καὶ πολλὰς τῶν περιόδους ἀριθμησάντων. οὕτως ἐκείνη λύεται, ἢ προσλαμβάνεται κρεῖττον εἰπεῖν, ἢ ἀφίπταται, ἢ μετοικίζεται, ἢ μικρὸν προαποδημεῖ τοῦ σώματος. ἀλλ' οἷόν με μικροῦ τῶν ἐν εἰκῇ παρέδραμεν. τί γὰρ δ' αὖ οὐ συνεχώρησας, ὦ σὺ πάτερ ἐκείνης πνευματικέ, ὁ καὶ τηρήσας ἀκριβῶς τὸ θαῦμα;

καὶ ἡμῖν

καὶ ἡμῖν γηραιοῖς, μέγα μὲν εἰς φιλοτιμίαν ἐκείνῃ, μέγα δὲ ἡμῖν εἰς ὑπόμνησιν ἀρετῆς, καὶ πόθον τῆς αὐτῆς ἀναλύσεως. καί με φείσει τις ὑποβρέχει καὶ δακρυρροοῦμεν, μεμνημένον τοῦ θαύματος. ἔκειτο μὲν ἤδη, καὶ ἀνέπνει τὰ τελευταῖα, καὶ χορὸς περὶ αὐτὸν τῶν οἰκείων τε καὶ ξένων, χαριζομένων τὰ προπεμπτήρια, καὶ μητρὸς γηραιᾶς ἐπίπτωσις, καὶ ψυχῆς σπαραγμὸς ζηλοτυπούσης τὴν ἐκδημίαν, καὶ φίλτρον ἄπειρον, ἀγωνία σύγκρατον, τῶν μὲν ὅτι ἀκούσεσθαι ποθούντων, μὴ ἡμῖν ἐμπύρευμα, τῶν δὲ ὅτι φθέγξονται. ἐλαμβάνετο δὲ οὐδενός, καὶ κρυφᾶ τὰ δάκρυα, καὶ ἡ τῆς λύπης ὠδὶν ἀθεράπευτος. οὐδὲ γὰρ ὅσιον ἐδόκει θρήνοις τιμᾶν τὴν οὕτω γεραιρομένην, σιγὴ δὲ βαθεῖα, καὶ τελετή τις ὁ θάνατος. ὁ δὲ ἄπνους τε καὶ ἀκίνητος καὶ ἄφθογγος ὢν φαινόμενος. καὶ ἡ σιωπὴ, τοῦ σώματος ἐδόκει τελείωσις, δι' ἤδη τῶν φωνητικῶν ὀργάνων νενεκρωμένων, ἀλλὰ τὴν τοῦ κινοῦντος ἐκχώρησιν. ἠρέμα δὲ τῶν χειλέων κινουμένων αἰσθόμενος ὁ πάντα περὶ τὰ ἐκείνου ἀκριβὴς ποιμήν, ἀλλὰ τὸ ἐν πᾶσι θαῦμα. καὶ παραθεὶς τὰ ὦτα τοῖς χείλεσι (τὸ γὰρ θαρρεῖν εἶχε καὶ παρὰ τοῦ τρόπου, καὶ παρὰ τῆς συμπαθείας) αὐτὸς διήγει τὸ τῆς ἡσυχίας μυστήριον, ὅτι ποτε ἦν, καὶ δι' οὐδεὶς ἀπιστήσει σοῦ λέγοντος. ψαλμῳδία δὲ ὑπολαλούμενον ἦν, καὶ ψαλμῳδίας τὰ ἐξόδια ῥήματα. εἰ δὲ χρὴ τὰ ἀληθῆ εἰπεῖν, μετὰ παρρησίας μεθ' ἧς ἡ ἔξοδος. καὶ μακάριος, ὅς τις μετ' ἐκείνων ἀναπαύσηται ῥημάτων. ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι καὶ ὑπνώσω. ταῦτα καὶ ἐψάλλετό σοι καλλίστη γυναικῶν, καὶ συνέβαινεν, καὶ ἡ ψαλμῳδία τὸ γινόμενον ἦν, καὶ μετὰ τῆς ἐκδημίας ὁ ὕπνος τοῦ φίλου. ὡς καλῶς ἀντὶ τῆς παιδὸς εἰρηνεύουσα σύ, καὶ τὸ ὀφειλόμενον τοῖς ἀγαπητοῖς ὕπνον ἀντιλαβοῦσα, πρὸς τῷ κοινῷ τῆς κοιμήσεως, ὡς εἰκὸς ἦν καὶ ζήσασαν καὶ ἀπελθοῦσαν ἐν τοῖς τῆς εὐσεβείας ῥήμασιν. κρείσσω μὲν οὖν εὖ οἶδα καὶ μακρῷ τιμιώτερα τὰ παρόντα σοι νῦν, ἢ κατὰ τὰ ὁρώμενα, ἦχος ἑορταζόντων, ἀγγέλων χορεία, τάξις οὐρανία, δόξης θεωρία, τῆς τε ἄλλης καὶ τῆς αὐτοτάτω, τελειότης ἐλλάμψις καθαρωτάτη τε καὶ τελειοτάτη, μηκέτι ὑποφαινούσης ἐν δεσμίοις νοῦν, καὶ διαχεομένου ταῖς αἰσθήσεσιν, ἀλλ' ὅλος ὅλῳ νοΐ θεωρουμένης τε καὶ κρατουμένης, καὶ περιαστραπτούσης ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ὅλῳ τῷ φωτὶ τῆς θεότητος. τρυφᾷ τὴν ἀπόλαυσιν, ὧν ἔτι ὑπὲρ γῆς ἔσχες τὰς ἀπαρχάς, διὰ τὸ γνήσιον τῆς πρὸς αὐτὰ νεύσεως. εἰ δέ τις ἔστι καὶ τῶν ἡμετέρων τιμῶν ἐπὶ λόγος, καὶ τοῦτο ταῖς ὁσίαις ψυχαῖς ἐκ θεοῦ γέρας, τὴν τοιούτων ἐπαισθάνεσθαι, δέξαιο καὶ τοὺς ἡμετέρους λόγους, ἀντὶ πολλῶν καὶ πρὸ πολλῶν ἐνταφίων, οὓς καὶ σχεδὸν μὲν πρὸ σοῦ, καὶ σοὶ μετ' ἐκεῖνον ἀπεδώκαμεν, ἐπειδή γε ἀδελφῶν ἦν ταφίοις ἐπαινεῖσθαι μέλλειν. εἰ δὲ καὶ ἡμᾶς τιμήσει τις μεθ' ὑμᾶς τοῖς ἴσοις λόγοις, οὐκ ἔχω λέγειν πλὴν τιμηθείημέν γε μόνον τὴν ἐν θεῷ τιμήν, καὶ τὴν οἰκοῦντες καὶ κατοικοῦντες ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τῷ πατρὶ σὺν ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΣΙΩΠΩΝΤΑ ΔΙΑ τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης.

Τί λύετε τὰξιν ἐπαινουμένην; τί βιάζεσθε γλῶσσαν, νόμῳ δουλεύουσαν; τί προκαλεῖσθε λόγον, εἴκοντα πνεύματι; τί τὴν κεφαλὴν ἀφέντες, πρὸς τοὺς πόδας ἀποδύσασθε; τί τὸν ἀαρὼν παραβέντες, τὸν ἐλεάζαρ προβάλλεσθε; οὐ δέχομαι πηγὴν φράσσεσθαι, καὶ χείμαρρον φέρεσθαι, ἥλιον κρύπτεσθαι, καὶ ἀστέρα δείκνυσθαι, τὴν πολιὰν ὑποχωρεῖν, καὶ τὴν νεότητα νομοθετεῖν, τὴν σοφίαν σιωπᾶν, καὶ τὴν ἀπειρίαν κατανύεσθαι, οὔ τι ὕβρου πάντως, ὁ πλέων τοῦ ἐλάττονος χρησιμώτερος. τί γάρ; εἰ ὁ μὲν σφοδρότερος ὢν, περισσεύει τὴν γῆν, καὶ προσζημιοῖ τῷ κεφαλαίῳ τὸν γεωργόν· ὁ δὲ ἠρέμα χεόμενος, καὶ εἰς τὰ βάθη δυόμενος, πιαίνει τὴν ἄρουραν, καὶ ὀνίνησι τὸν ἀρόσαντα, καὶ τρέφει στάχυν εἰς καρπὸν εὐθαλῆ, οὔτε ἐν λόγοις ὁ δαψιλέστερος, τοῦ σοφωτέρου λυσιτελέστερος. ὁ μὲν γὰρ ἴσως ὀλίγον εὐφράνας, ἀπῆλθε· καὶ ὁμοῦ τῷ πληγεῖσθαι ἀέρι διελύθη, μόνον ἐν διωχθεὶς ὑπὲρ τοῦτο, καὶ τὴν λίχνον ἀκοήν, τῇ δὲ γλώττῃ ἐπίχαριζομένην. ὁ δὲ εἰς τὸν νοῦν διέδυ, καὶ πλατύνας τὸ στόμα, ἐπλήρωσε πνεύματος. καὶ τῆς γεννήσεως ὤφθη μακρότερος, καὶ πολλὰ ἐν ὀλίγαις συλλαβαῖς ἐγεώργησε. καὶ οὔπω λέγω τὴν ἀληθινὴν σοφίαν καὶ πρώτην, ἧς ὁ θαυμάσιος. ὁ γὰρ γεωργὸς καὶ ποιμὴν, τὰ πρῶτα φέρεται. σοφία πρώτη, βίος ἐπαινετός, καὶ θεῷ κεκαθαρμένος ἢ καθαιρόμενος, τῷ καθαρωτάτῳ καὶ λαμπροτάτῳ, καὶ μόνην ἀπαιτοῦντι παρ' ἡμῶν θυσίαν τὴν κάθαρσιν, ἣν δι' ἣν καρδίαν συντετριμμένην, καὶ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ καινὴν ἐν χριστῷ κτίσιν, καὶ νέον ἄνθρωπον, καὶ τὰ τοιαῦτα, τῇ γραφῇ καλεῖν φίλον. σοφία πρώτη, σοφίας ὑπεροραν τῆς ἐν λόγῳ κειμένης, καὶ στροφαῖς λέξεων, καὶ ταῖς κιβδήλοις καὶ περιττοῖς ἀντιθέσεσιν. ἐμοὶ δὲ γένοιτο πέντε λόγους ἐν ἐκκλησίᾳ λαλῆσαι μετὰ συνέσεως, ἢ μυρίους ἐν γλώσσῃ καὶ φωνῇ σάλπιγγος ἀσήμῳ, τὸν ἐμὸν ὁπλίτην οὐκ ἐγειρούσῃ πρὸς τὸν πνευματικὸν πόλεμον. ταύτην ἐπαινῶ τὴν

σοφίαν ἐγώ, ταύτην ἀσπάζομαι, δι' ἧς ἁλιεῖς ἐδοξάσθησαν, καὶ εἰς ἣν ἐξουδενωμένοι προετιμήθησαν, καὶ μεθ' ἧς ἁλιεῖς τὴν οἰκουμένην ὅλην τοῖς τοῦ εὐαγγελίου δεσμοῖς ἐσαγήνευσαν, τῷ συντελουμένῳ καὶ συντετμημένῳ λόγῳ, τὴν καταργουμένην σοφίαν νικήσαντες. οὐ γὰρ ὁ ἐν λόγῳ σοφός, οὗτος ἐμοὶ σοφός, οὐδ' ὅστις γλῶσσαν μὲν εὔστροφον ἔχει, ψυχὴν δὲ ἀπαίδευτον, ὥσπερ οἱ τάφοι, οἳ τὰ ἔξωθεν ὄντες εὐπρεπεῖς καὶ ὡραῖοι, μυδῶσι νεκροῖς τὰ ἔνδον, καὶ πολλὴν δυσωδίαν περικαλύπτουσιν· ἀλλ' ὅστις ὀλίγα μὲν περὶ ἀρετῆς φθέγγεται, πολλὰ δὲ οἷς ἐνεργεῖ, παραδείκνυσι, καὶ τὸ ἀξιόπιστον τοῦ λόγου, διὰ τοῦ βίου προστίθησι, κρείσσων ἐμοὶ εὐμορφία θεωρουμένη, τῆς λόγῳ ζωγραφουμένης, καὶ πλοῦτος ὃν αἱ χεῖρες ἔχουσιν, ἢ ὃν ὄνειροι πλάττουσι, καὶ σοφία, οὐχ ἡ λόγῳ λαμπρυνομένη, ἀλλ' ἡ διὰ τῶν ἔργων ἐλεγχομένη. σύνεσις γὰρ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν, φησί, ἀλλ' οὐ τοῖς κηρύττουσι. ταύτης δὲ βάσανος ἀκριβεστάτη τις τῆς σοφίας, χρόνος, καὶ στέφανος ὄντως, γῆρας καυχήσεως. εἰ γὰρ οὐ μακαρίζειν χρὴ πρὸ τελευτῆς ἄνθρωπον, ὡς Σολομῶντί κἀμοὶ δοκεῖ, καὶ ἄδηλον ὃ παρὰ τῆς ἐπιούσης τεχθήσεται, πολλὰς στροφὰς ἐχούσης ἡμῶν τῆς κάτω ζωῆς, καὶ τοῦ τῆς ταπεινώσεως σώματος ἄνω καὶ κάτω δινουμένου καὶ μεταπίπτοντος· πῶς οὐχὶ καὶ ὁ τὸ πολὺ τοῦ βίου κενώσας ἀμέμπτως, καὶ ἤδη πρὸς λιμέσιν ὢν τοῦ κοινοῦ τῆς ζωῆς πελάγους, τοῦ πολλῶν ἐξώτερος ἔτι τὸν πλοῦν ἀσφαλέστερος, καὶ διὰ τοῦτο μακαριώτερος. μὴ τοίνυν ἀποκλείσῃς γλῶσσαν τὴν πολλὰ φθεγξαμένην καλῶς, ἧς οἱ καρποὶ πολλοί, καὶ πολλὰ τὰ τῆς δικαιοσύνης γεννήματα, ἧς πόσα τὰ τέκνα, καὶ τίνες οἱ θησαυροί, ἆρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε· πᾶς ὁ λαὸς οὗτος, ὃν ἐν Χριστῷ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγέννησας, μὴ δὴ φθονήσῃς ἡμᾶς τῶν χρηστῶν πλέον, ὃ ὀλίγοις ῥηματίοις, μηδὲ τῆς μελλούσης ζημίας ἤδη δὸς τὸ προοίμιον, φθέγξαι βραχέα μέν, ἀλλ' ἐμοὶ φίλα καὶ ἥδιστα· οὐκ ἀκουστὰ μέν, ἀλλὰ τῇ πνευματικῇ βοῇ γινωσκόμενα, καθ' ἣν καὶ σιωπῶντος, ἀκούει Μωσέως Θεός, καὶ τί βοᾷς πρός με, ὡς νοερῶς ἐντυγχάνοντι λέγεται. καταρτισαί μοι τὸν λαὸν ὡς σῷ θρέμματι, καὶ μετὰ τοῦτο ποιμένι, νῦν δὲ καὶ ἀρχιποιμένι. δίδαξον ἐμέ τι, περὶ ποιμαντικῆς, τὸν λαὸν τοῦτον, περὶ εὐπειθείας, περὶ τῆς παρούσης πληγῆς τί φιλοσόφησον, περὶ τῶν δικαίων τοῦ Θεοῦ κριμάτων. ἐάν τι καταλαμβάνωμεν ἡμεῖς, ἐάν τι ἀγνοῶμεν τὴν πολλὴν ἄβυσσον. πῶς καὶ ἡ ἐλεημοσύνη εἰς σταθμοὺς κατὰ τὸν ἅγιον Ἡσαΐαν. οὐδὲ γὰρ τὸ ἀγαθὸν ἄκριτον, εἰ καὶ τοῖς ἐν τῷ ἀμπελῶνι προκεκμηκόσιν ἔδοξε, μὴ συνιεῖσι τὸ ἐν τῇ ἰσότητι ἄνισον, πῶς ἡ ὀργὴ κατὰ λόγον τῶν ἁμαρτημάτων ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου προσαγορευομένη, καὶ κόνδυ πτώσεως ἐκπινόμενον, εἰ καὶ πᾶσιν ὑφαιρεῖταί τι τῆς ἀξίας, καὶ τὸ τῆς ὀργῆς ἄκρατον φιλανθρωπίᾳ κίρνησι· κλίνων μὲν ἐκ τοῦ ἀποτόμου πρὸς τὸ ἐνδόσιμον, τοῖς φόβῳ παιδευομένοις, καὶ τοῖς ἐκ τῆς μικρᾶς θλίψεως συλλαμβάνουσι, καὶ ὠδίνουσι τὴν ἐπιστροφήν, καὶ τὸ πνεῦμα σωτηρίας τέλειον ἀποκυήσασιν. τηρῶν δὲ ὅμως τρυγίαν τὸν τῆς ὀργῆς ἔσχατον, ἵν' ὅλον κενώσῃ, τοῖς μὴ θεραπευομένοις ἐκ τῆς χρηστότητος, ἀλλὰ καὶ σκληρυνομένοις κατὰ τὸν βαρυκάρδιον Φαραώ, καὶ πικρὸν ἐργοδότην, εἰς δεῖγμα ταμιευθέντα τῆς τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν ἀσεβῶν δυνάμεως. ἔπι, πόθεν αἱ τοιαῦται πληγαὶ καὶ μάστιγες, καὶ τίς ὁ περὶ ταῦτα λόγος; πότερον κίνησίς τις τοῦ παντὸς ἄτακτος καὶ ἀνώμαλος, καὶ ἀκυβέρνητος φορά τις καὶ ἀλογία, ὡς οὐδενὸς τοῖς οὖσιν ἐφεστῶτος, καὶ τὸ αὐτόματον ταῦτα φέρει. ὡς δοκεῖ τοῖς ἀσόφως σοφοῖς, καὶ τοῖς εἰκῇ φερομένοις ὑπὸ τοῦ ἀτάκτου καὶ σκοτεινοῦ πνεύματος, ἢ λόγῳ τινὶ καὶ τάξει. ὥσπερ ὑπέστη τὸ πᾶν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐκράθη καὶ συνεδέθη καὶ ἐκινήθη κοσμίως, ὡς μόνῳ Θεῷ κινεῖσθαί τι γνώριμον· οὕτω καὶ μετακινεῖται καὶ μετατίθεται, προνοίας χαλινοῖς ὁδηγούμενον. πόθεν ἀφορίαι καὶ ἀνεμοφθορίαι καὶ χάλαζαι, ἡ νῦν ἡμετέρα πληγὴ καὶ νουθεσία. πόθεν ἀέρων φθοραὶ καὶ νόσοι, καὶ βρασμοὶ γῆς, καὶ θαλάσσης ἐπαναστάσεις, καὶ τὰ ἐξ οὐρανοῦ δείματα; καὶ πῶς ἡ εἰς ἀπόλαυσιν ἀνθρώπων δημιουργηθεῖσα κτίσις, τὸ κοινὸν αὐτῶν τρύφημα καὶ ἰσότιμον, εἰς τὴν τῶν ἀσεβῶν κόλασιν μεταβάλλεται· ἵν' οἷς τιμηθέντες οὐκ εὐχαριστήσαμεν, τούτοις καὶ παιδευθῶμεν, καὶ γνῶμεν τὴν δύναμιν ἐξ ὧν πάσχομεν, ἐπειδὴ μὴ ἔγνωμεν, ἐξ ὧν εὖ πεπόνθαμεν. πῶς τοῖς αὖ, ἐκ χειρὸς Κυρίου διπλᾶ τὰ ἁμαρτήματα δίδονται, καὶ ἀναπληροῦται τὸ τῆς κακίας μέτρον τῇ διπλασίᾳ, καθ' ἣν καὶ ὁ Ἰσραὴλ σωφρονίζεται. τοῖς δὲ διὰ τῆς ἑπταπλασίας εἰς τὸν κόλπον ἀποδιδομένης, κενοῦται τὰ ἁμαρτήματα; καὶ τί τὸ τῶν Ἀμορραίων μέτρον, οὔπω πεπληρωμένον; καὶ πῶς ὁ ἁμαρτωλὸς ἢ ἀφίεται ἢ κολάζεται πάλιν, τὸ μὲν ἐκεῖθεν τυχὸν τηρούμενον, τὸ δὲ ἐντεῦθεν ἰατρευόμενος; καὶ πῶς ὁ δίκαιος ἢ κακοπαθεῖ πειραζόμενος, ἴσως ἢ εὐπαθεῖ συντηρούμενος. ἄνπερ ᾖ πτωχὸς τὴν διάνοιαν, καὶ μὴ σφόδρα ὑπὲρ αὐτὸ τῶν ὁρωμένων, καὶ ὡς τὸ συνειδὸς διδάσκει τούτων ἑκατέρων, τὸ οἰκεῖον καὶ ἀψευδὲς κριτήριον.

τίς ἡ

τίς ἡ πληγή, καὶ πόθεν, πότερον ἁμαρτιῶν ἔλεγχος, ἢ κακίας βάσανος, καὶ ὅτι κρεῖττον ὡς κολάσει κάμπτεσθαι καὶ μὴ οὕτως ἔχειν. καὶ ὑπὸ τὴν κραταιὰν τοῦ Θεοῦ χεῖρα ταπεινοῦσθαι, ἢ ὡς δοκιμασίᾳ μετεωρίζεσθαι. ταῦτα δίδαξον καὶ νουθέτησον, μὴ σφόδρα τῇ παρούσῃ πληγῇ δυσφορεῖν, ἢ εἰς κακῶν βάθος ἐμπεσόντας καταφρονεῖν· ἔστι γάρ τι καὶ τοιοῦτον πάθημα ἐν τοῖς πολλοῖς· ἀλλὰ σωφρόνως ἔχειν πρὸς τὴν νουθεσίαν, καὶ μὴ τὴν μείζω προσκαλεῖσθαι, διὰ τῆς πρὸς ταύτην ἀναισθησίας. δεινὸν ἀφορία γῆς, καὶ καρπῶν ἀπώλεια. πῶς δὲ οὔ; ἤδη ταῖς ἐλπίσιν εὐφραινομένων, καὶ ταῖς ἀκροθίναις πλησιαζόντων. καὶ δεινὸν ἄωρος θερισμός, καὶ γεωργοὶ τοῖς πόνοις ἐπιστυγνάζοντες, καὶ ἐπὶ νεκροῖς παρακαθήμενοι τοῖς γεννήμασιν, ἃ ὑετὸς ἔθρεψεν ἥμερος, καὶ ἄγριος ἐξεθέρισεν, ὧν οὐκ ἐπλήρωσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὁ θερίζων, καὶ τὸν κόλπον αὐτοῦ ὁ τὰ δράγματα συλλέγων, οὐδὲ τῆς εὐλογίας ἐπ' αὐτοῖς ἔτυχον, ἣν χαρίζονται γεωργοῖς οἱ παράγοντες. καὶ θέαμα ἐλεεινόν, γῆ κατεξυσμένη καὶ ἀποκεκαρμένη, καὶ τὸν ἑαυτῆς κόσμον οὐκ ἔχουσα. θρηνεῖ μὲν ὁ μακάριος Ἰωὴλ, καταφθορὰν γῆς, καὶ λιμοῦ βάσανον, εἴ καί τις ἄλλος ἐκτραγῳδήσας. θρηνεῖ δὲ προφήτης ἕτερος, τῇ πρότερον εὐκοσμίᾳ, τὴν τελευταίαν ἀκοσμίαν ἀντιτιθείς, ἐν οἷς φησὶ περὶ ὀργῆς κυρίου διαλεγόμενος. θερμαίνοντος γῆν, τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ παράδεισος τρυφῆς, καὶ τὰ ὄπισθεν πεδίον ἀφανισμοῦ. δεινὰ μὲν δὴ ταῦτα, καὶ πέρα δεινῶν, ἕως μόνα λυπεῖ παρόντα, καὶ οὔπω χαλεπωτέρας αἰτία πληγῆς αἴσθησις. ἐπειδὴ καθάπερ ἐν τοῖς νοσήμασι, τὸ λυποῦν ἀεὶ πάθος, τοῦ μὴ παρόντος ἀνιαρότερον. δεινότερα δ' ἔτι τούτων, οἱ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ θησαυροί, παρ' ἑαυτοῖς κατέχουσιν. ὧν μὴ γένοιτο πεῖραν ἡμᾶς λαβεῖν, οὐδέ γε λήψεσθε πρὸς τὸν οἰκτιρμὸν τοῦ Θεοῦ καταφεύγοντες, καὶ τὸν θελητὴν τοῦ ἐλέους τοῖς δάκρυσιν ἕλκοντες, καὶ τὸ ἑξῆς τῆς ὀργῆς, διὰ τῆς ἐπιστροφῆς ἀποστρέφοντες. ἔτι πρᾳότης ταῦτα καὶ φιλανθρωπία, καὶ παίδευσις ἥμερος, καὶ στοιχεῖα πληγῆς, νηπιότητα παιδαγωγήσεις, ἔτι καπνὸς ὀργῆς, βασάνων προοίμιον, οὔπω δὲ πῦρ καταφλεγόμενον, ἢ ἀκμὴ τῆς κακώσεως, οὐδ' αἱ θερμαὶ ἀναπτόμεναι τὰ τελευταῖα τῆς μάστιγος· ἧς τὸ μὲν ἐπείληφε, τὸ δ' ἀνετείνατο, τὸ δὲ βίᾳ κατέχει, τὸ δ' ἐπήγαγεν. ὁμοίως καὶ τῇ πληγῇ παιδεύων, καὶ τῇ ἀπειλῇ, ὁδοποιῶν τρίβον τῇ ὀργῇ αὐτοῦ, δι' ὑπερβολὴν ἀγαθότητος, ἀπὸ μὲν τῶν ἐλαττόνων ἀρχόμενος, ὥστε μὴ δεηθῆναι τῶν σφοδροτέρων, παιδεύων δὲ καὶ τοῖς μείζοσιν, εἰ πρὸς ταῦτα ἐκβιασθείη. οἶδα στιλβουμένην ῥομφαίαν, καὶ μεθύουσαν μάχαιραν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, σφάζειν, ἐξολοθρεύειν, ἀποκτονεῖν κελευομένην, ἕως σαρκῶν, καὶ μυελῶν, καὶ ὀστέων μὴ φείδεσθαι. οἶδα ὡς ἄρκον ἀπορουμένην τὸν ἀπαντᾷ, καὶ ὡς πάρδαλιν ἀπαντῶντα κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀσσυρίων, οὐ τῶν τότε μόνον, ἀλλὰ καὶ εἴ τις νῦν τὴν κακίαν Ἀσσύριος, καὶ οὐκ ἔστι φυγεῖν τὸ κράτος τῆς ὀργῆς αὐτοῦ καὶ τὸ τάχος, ὅταν γρηγορήσῃ ἐπὶ τὰ ἀσεβήματα ἡμῶν, καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ καταδιώκῃ ζῆλος, ἐσθίειν εἰδὼς τοὺς ὑπεναντίους. οἶδα ἐκτιναγμόν, καὶ ἀνατιναγμόν, καὶ βρασμόν, καὶ καρδίας θραυσμόν, καὶ παράλυσιν γονάτων, καὶ τοιαῦτα ὄντα τὰ τῶν ἀσεβῶν ἐπιτίμια. ἐῶ γὰρ λέγειν τὰ ἐκεῖθεν δικαιωτήρια, οἷς ἡ ἐνταῦθα φειδὼ παραδίδωσιν, ὡς βέλτιον εἶναι νῦν παιδευθῆναι καὶ καθαρθῆναι, ἢ τῇ ἐκεῖθεν βασάνῳ παραπεμφθῆναι. ἡνίκα κολάσεως καιρός, οὐ καθάρσεως. ὥσπερ γὰρ θανάτου κρείττων ὁ ἐνταῦθα Θεοῦ μνημονεύων, ὡς κάλλιστα τῷ θείῳ Δαβὶδ πεφιλοσόφηται, οὕτως οὐκ ἔστιν ἐν ᾅδῃ τοῖς ἀπελθοῦσιν ἐξομολόγησις καὶ διόρθωσις. συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς ἐνταῦθα μὲν καὶ βίον καὶ πρᾶξιν, ἐκεῖ δὲ τὴν τῶν πεπραγμένων ἐξέτασιν. τί ποιήσομεν ἐν ἡμέρᾳ ἐπαγωγῆς, ἡμᾶς φοβεῖ τις τῶν προφητῶν· ἔτι δικαιολογίας τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς, ἔτι τῆς ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ βουνῶν, ὅπερ ἠκούσαμεν, ἔτι τῆς ὁποιασοῦν καὶ ἐφ' ὧν δή ποτε γινομένης· ὅταν διελέγχῃ τι πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἀντικαθίσταται, κατὰ πρόσωπον ἡμῶν ἱστὰς τὰ ἁμαρτήματα, τὸν πικρὸν κατήγορον, καὶ οἷς εὖ πεπόνθαμεν. ἃ [illegible] μὲν ἀντεξάγων, καὶ λογισμῷ λογισμὸν πλήσσων, καὶ πρᾶξιν πράξει εὐθύνων, καὶ τὸ τῆς εἰκόνος ἀπαιτῶν ἀξίωμα τῇ κακίᾳ συνθολωθείσης, καὶ συγχυθείσης, τὸ τελευταῖον ἀπάγει, αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ καταγινωσκόμενον, καὶ κατακεκριμένον, καὶ οὐδ' ὡς ἄδικα πάσχομεν εἰπεῖν ἔχοντας· ὅπερ ἐνταῦθα τοῖς πάσχουσιν, ἔστιν ὅτε ἱκανὸν εἰς παραμυθίαν τῆς κατακρίσεως. ἐκεῖ δέ, τίς συνήγορος, ποία σκῆψις; τίς ψευδὴς ἀπολογία, ποία πιθανότης ἔντεχνος; τίς ἐπίνοια κατὰ τῆς ἀληθείας παραλογιεῖται τὸ δικαστήριον, καὶ κλέψει τὴν ὀρθὴν κρίσιν, τοῖς πᾶσι πάντα ἐν ζυγῷ τιθεῖσαν, καὶ πρᾶξιν, καὶ λόγον, καὶ διανόημα, καὶ ἀντισηκοῦσαν τοῖς πονηροῖς τὰ βελτίονα. ἵνα τὸ ῥέπον νικήσῃ, καὶ μετὰ τὸ πλεῖον ἡ ψῆφος γένηται, μεθ' ἣν οὐκ ἔφεσις, οὐ κριτὴς ὑψηλότερος, οὐκ ἀπολογία δι' ἔργων δευτέρων, οὐκ ἔλαιον παρὰ τῶν φρονίμων παρθένων, ἢ τῶν πωλού-

των ταῖς ἐκλείψεσι λαμπάσιν. ἢ μηδὲ μέλλοιεν πλουσίᾳ φλογὶ πιμπλαμένου, καὶ τοῖς οἰκείοις ἀναζητουμένου διόρθωσιν· οὐ προθεσμίαν μετανοίας, ἀλλὰ καὶ μόνον, καὶ πλουσίαν, καὶ φοβερὸν τὸ κριτήριον, καὶ δίκαιον πλέον, ἢ ὅσον ἐπίφοβον. μᾶλλον δὲ διὰ τοῦτο καὶ φοβερώτερον, ὅτι καὶ δίκαιον. ἡνίκα θρόνοι προτίθενται, καὶ παλαιὸς ἡμερῶν καθέζεται, καὶ βίβλοι ἀνοίγονται, καὶ ποταμὸς πυρὸς ἕλκεται, καὶ τὸ φῶς ἔμπροσθεν, καὶ τὸ σκότος ἡτοιμασμένον, καὶ πορεύονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, τῆς ἐν Χριστῷ νῦν κρυπτομένης, καὶ ὕστερον αὐτῷ συμφανερουμένης· οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως· ἣν ἤδη παρὰ τοῦ κρίνοντος αὐτοὺς λόγου, οἱ μὴ πιστεύοντες κατεκρίθησαν. καὶ τοὺς μὲν τὸ ἄφραστον φῶς διαδέχεται, καὶ ἡ τῆς ἁγίας καὶ βασιλικῆς θεωρία Τριάδος ἐλλαμπούσης τρανότερόν τι καὶ καθαρώτερον, καὶ ὅλης ὅλῳ νοῒ μιγνυμένης, ἣν δὴ καὶ μόνην μάλιστα βασιλείαν οὐρανῶν ἐγὼ τίθεμαι. τοὺς δὲ μετὰ τῶν ἄλλων, βάσανος. μᾶλλον δὲ πρὸ τῶν ἄλλων, τὸ ἀπερρῖφθαι Θεοῦ, καὶ ἡ ἐν τῷ συνειδότι αἰσχύνη, πέρας οὐκ ἔχουσα. καὶ ταῦτα μὲν ὕστερον. νῦν δὲ τί ποιήσομεν ἀδελφοὶ συντετριμμένοι καὶ τεταπεινωμένοι, καὶ μεθύοντες, οὐκ ἀπὸ σίκερα, οὐδ' ἀπὸ οἴνου, τοῦ πρὸς ὀλίγον σαλεύοντος καὶ σκοτίζοντος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς πληγῆς, ἣν ἐπήγαγε Κύριος, ὁ λέγων, καὶ σὺ καρδία, σείσθητι καὶ σαλεύθητι, καὶ ποτίζων τοὺς καταφρονητὰς, πνεῦμα λύπης καὶ κατανύξεως· πρὸς οὓς καὶ λέγεται, ἴδετε οἱ καταφρονηταὶ, καὶ ἐπιβλέψατε, καὶ θαυμάσατε, καὶ ἀφανίσθητε. πῶς οἴσομεν αὐτοῦ τοὺς ἐλεγμούς; ἢ τίνα δώσομεν τὴν ἀπόκρισιν; ὅταν ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν εὐεργεσιῶν, ἐφ' αἷς ἀχάριστοι μεμενήκαμεν, ἔτι καὶ τὰς πληγὰς ἡμῖν ὀνειδίζῃ, καὶ ἀπαριθμῆται τὴν ἰατρείαν, ἐξ ἧς οὐ τεθεραπεύμεθα. καὶ τέκνα μὲν ἀλλὰ μόρφωμα τὰ καλῶν λέγει· καὶ υἱοὺς μὲν, ἀλλ' ἀλλοτρίους καὶ χωλάναντας ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν, δι' ἀνοδίαν τινὰ καὶ τραχύτητα. πῶς ἔδει καὶ πόθεν ὑμᾶς παιδευθῆναι, καὶ οὐ πεπαίδευκα; δι' ἁπαλωτέρων φαρμάκων ἐπήγαγεν, πρῶτα τὸ αἰγύπτιον αἷμα πινόμενον ἐκ πηγῶν καὶ ποταμῶν, καὶ πάσης συναγωγῆς ὕδατος, τὴν πρώτην πληγὴν, τὸ πλῆθος τῶν βατράχων, καὶ τὸν σκνῖπα, καὶ τὴν κυνόμυιαν, τὰς ἑξῆς μάστιγας. ἀπὸ δὲ τῶν κτηνῶν καὶ τῶν βοῶν, καὶ τῶν προβάτων ἠρξάμην, τῆς πέμπτης πληγῆς, καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐνέσκηψα, ἔτι τῶν λογικῶν φειδόμενος. οὐδὲν πρὸς ὑμᾶς ἡ θεράπευσις. ἀλλὰ γεγόνατέ μοι καὶ τῶν πληγῶν τῶν ἀλογωτέρων, καὶ ἀπαιδευτότεροι. ἀνέῳγον ἐξ ὑμῶν τὸν ὑετόν· μερὶς μία ἐβράχη, καὶ μερὶς ἐφ' ἣν οὐκ ἔβρεξα, ἐξηράνθη, καὶ ἔπαθέ τι ἀνδελείφθη. ἐπήγαγον ὑμῖν χάλαζαν, τῇ ἐκ αἰτίας πληγῇ παιδεύων· ἀμπελῶνας ὑμῶν καὶ γεννήματα ἐξεθέρισα, καὶ τὴν κακίαν ὑμῶν οὐ συνέτριψα. γινώσκω ὅτι σκληρὸς εἶ, καὶ νεῦρον σιδηροῦν ὁ τράχηλός σου. ταῦτα τυχὸν ἐρεῖ πρὸς ἐμὲ τὸν μηδὲ ταῖς πληγαῖς νουθετούμενον, ὁ ἀθετῶν, ἀθετεῖ· ὁ ἀνομῶν, ἀνομεῖ. οὐδὲν ἡ ἄνωθεν νουθεσία, οὐδὲν αἱ μάστιγες, ἐξέλιπε φυσητὴρ, ἐξέλιπε μόλιβδος, ἃ καὶ διὰ Ἱερεμίου πρότερον ὑμῖν ὠνείδισα, εἰς κενὸν ἀργυροκόπος ἀργυροκοπεῖ· πονηρίαι ὑμῶν οὐκ ἐτάκησαν. μὴ ἐμὲ ἀπωσμένον ἔτι, λέγει Κύριος, ὠργισμένον; ἢ οὐκ ἰσχύει ἡ χείρ μου καὶ ἄλλας ἐπενεγκεῖν πληγάς; ἔτι τῶν ἐμοὶ καὶ φλυκτίδων ἀναζέουσαι ἀπὸ καμιναίας αἰθάλης, ἣν πάσσων εἰς οὐρανὸν Μωυσῆς, ἢ εἴ τις κατ' ἐκεῖνον ὑπηρέτης θεοῦ κινήσεως, παιδεύει νόσῳ τὴν Αἴγυπτον. ἔτι καὶ ἀκρὶς, καὶ σκότος ψηλαφητὸν, καὶ ἡ τελευταία πληγὴ τῇ τάξει, πρώτη δὲ τῷ πόνῳ, καὶ τῇ δυνάμει, ἡ τῶν πρωτοτόκων φθορὰ καὶ ἀπώλεια, ἣν ὥστε φυγεῖν, καὶ ἀποστρέψαι τὸν ὀλοθρευτὴν, χρῖσαι τὰς τοῦ νοῦ φλιὰς ἀμφοῖν, θεωρίαν καὶ πρᾶξιν, τῇ μεγάλῃ καὶ σωτηρίῳ σφραγῖδι, τῷ τῆς καινῆς διαθήκης αἵματι, Χριστῷ καὶ συσταυρωμένων, καὶ συναποθνήσκοντας, ὥστε καὶ συναναστῆναι καὶ συνδοξασθῆναι, καὶ συμβασιλεῦσαι· νῦν τε καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ φανέρωσιν. ἀλλὰ μὴ θραυσθῆναι, μηδὲ συντριβῆναι, μηδὲ θρηνῆσαι πλεονάσαντος ἡμᾶς ἀωρίᾳ, καὶ ἐν τῷ σκοτεινῷ τούτῳ βίῳ τοῦ πονηροῦ καὶ ὀλοθρεύοντος τὰ πρωτότοκα, καὶ θεῷ καθιερωμένα, τῆς ζωῆς ἡμῶν γεννήματα καὶ κινήματα. μή μοι γένοιτο μετὰ τῶν ἄλλων πληγῶν, καὶ ταῦτα ὀνειδισθῆναι παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ κρινομένου πρός με θυμῷ πλαγίῳ, διὰ τὴν ἐμὴν πλαγιότητα. ἐπάταξα ὑμᾶς ἐν ἰκτέρῳ καὶ ἐν πυρώσει καὶ σφακελισμῷ, καὶ οὐδὲν πλέον ἔξωθεν ἡ τήκουσα ὑμᾶς μάχαιρα, καὶ οὐδ' ὡς ἐπεστρέψατε πρός με, λέγει Κύριος. μὴ γενοίμην ἀμπελὼν τοῦ ἠγαπημένου. μετὰ τὸ φυτευθῆναι καὶ χαρακωθῆναι καὶ φραγμῷ καὶ πύργῳ, καὶ πᾶσιν ἀσφαλισθῆναι ὡς οἷον μάλιστα, χορτομανῶν καὶ ἀκανθοφορῶν, καὶ διὰ τοῦτο καταφρονούμενος, ὡς καθαιρεθῆναι τὸν πύργον, καὶ περιαιρεθῆναι τὸν φραγμὸν, καὶ μὴ τμηθῆναι, μηδὲ σκαφῆναι, ἀλλὰ γενέσθαι πᾶσιν εἰς διαρπαγὴν καὶ κοινὴν ὕβριν καὶ καταπάτημα. ταῦτα μὲν ὁ ἐμὸς φόβος καὶ λόγος, καὶ οὕτως ἐγὼ δυσφορῶ πρὸς τὴν πληγὴν, καὶ τοιαύτην εὔχομαι τὴν εὐχὴν, ἣν καὶ προέθηκα τοῖς εἰρημένοις. ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, ἠσεβήσαμεν, ὅτι ἐπελαθόμεθα τῶν ἐντολῶν σου, καὶ ὀπίσω τῆς διανοίας ἡμῶν τῆς πονηρᾶς ἐπορεύθημεν,

ὅτ' αἰω

τῆς ἀναξίως τῆς κλήσεως, καὶ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χριστοῦ σου πεπολιτεύμεθα, καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ παθημάτων, καὶ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν κενώσεως, ὅτι ἐγενήθημεν ὄνειδος τῷ ἀγαπητῷ σου. ἱερεὺς καὶ λαὸς ἐξέστημεν ὡσαύτως, πάντες ἐξεκλίναμεν, ἅμα ἠχρειώθημεν. οὐκ ἔστι ποιῶν κρίμα καὶ δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. ἀπεκλείσαμεν τοὺς οἰκτιρμούς σου, καὶ τὴν φιλανθρωπίαν σου, καὶ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, διὰ τὴν κακίαν ἡμῶν, καὶ τὴν πονηρίαν τῶν ἐπιτηδευμάτων ἡμῶν, μεθ' ἧς αἰσχρὰ ἔφημεν. σὺ χρηστός, ἀλλ' ἡμεῖς ὑβρίσαμεν· σὺ μακρόθυμος, ἀλλ' ἡμεῖς πληγῶν ἄξιοι. γινώσκομεν σου τὴν ἀγαθότητα, καίπερ ἀσυνετοῦντες. ὀλίγα ὧν ἡμάρτομεν, μεμαστιγώμεθα. σὺ φοβερός, καὶ τίς ἀντιστήσεταί σοι. τρόμος λήψεται ἀπὸ σοῦ ὄρη, καὶ μεγέθει βραχίονός σου, τίς ἀντιβήσει; ἐὰν κλείσῃς τὸν οὐρανόν, τίς ἀνοίξει; καὶ ἐὰν λύσῃς τοὺς καταρράκτας σου τίς συνέξει. κοῦφον ἐν ὀφθαλμοῖς σου, πτωχίσαι καὶ πλουτίσαι, ζωῶσαι καὶ θανατῶσαι, πατάξαι καὶ ἰάσασθαι, καὶ τὸ θελῆσαί σου, πρᾶξις ἐστὶ συντετελεσμένη. σὺ ὠργίσθης, καὶ ἡμεῖς ἡμάρτομεν, λέγει τις τῶν πάλαι ἀνθομολογούμενος. ἐμοὶ δὲ καὶ τὸ ἐναντίον καιρὸς εἰπεῖν ἡμεῖς ἡμάρτομεν, καὶ σὺ ὠργίσθης. διὰ τοῦτο ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν. ἀπέστρεψας τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἀτιμίας ἐπλήσθημεν. ἀλλὰ κόπασον κύριε, ἄνες κύριε, ἱλάσθητι κύριε, μὴ παραδῷς ἡμᾶς εἰς τέλος διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, μηδὲ διὰ τὴν ἑτέρων παιδεύσεως ἄλλους μαστίγου· ἀλλ' ἡμᾶς διὰ τῶν ἑτέρων βέλτιον σωφρονισθῆναι, τίνων τούτων; ἐθνῶν τῶν οὐ γινωσκόντων σε, καὶ βασιλειῶν, αἳ τῷ σῷ κράτει οὐχ ὑπετάγησαν. ἡμεῖς δέ, λαός σου κύριε, καὶ ῥάβδος κληρονομίας σου. διὰ τοῦτο παίδευσον ἡμᾶς, πλὴν ἐν χρηστότητι, καὶ μὴ ἐν θυμῷ σου. ἵνα μὴ ὀλιγοστοὺς ἡμᾶς ποιήσῃς, καὶ παρὰ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν ἐξουδενώμεθα. τούτοις ἐγὼ τοῖς λόγοις ἑλκύω τὸν ἔλεον. εἰ δὲ καὶ ὁλοκαυτώμασιν ἢ θυσίαις ἦν ἐξιλάσασθαι περὶ τῆς ὀργῆς, οὐδὲ τούτων ἂν ἐφεισάμην. ὑμεῖς δὲ καὶ αὐτοί· μιμήσασθε Δανιὴλ ἱερεῖα καὶ τέκνα ἀγαπητά, καὶ θείας κοινωνοὶ καὶ νουθεσίας καὶ φιλανθρωπίας. κτίσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, ἐν δάκρυσι, στήσατε τὴν ὀργήν, βελτίονα ποιήσαντες τὰ ἐπιτηδεύματα ὑμῶν, ἁγιάσατε νηστείαν, κηρύξατε θεραπείαν. ταῦθ' ὑμῖν διακελεύεται μεθ' ἡμῶν Ἰωὴλ ὁ μακάριος. συναγάγετε πρεσβυτέρους, νήπια θηλάζοντα μαστούς, ἡλικίαν ἐλεεινήν, καὶ μάλιστα τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας ἀξίαν. οἶδα δὲ ἃ καὶ ἡμᾶς τοὺς λειτουργοὺς κυρίου καὶ ὑμῖν ἐπιτάττει, τοῖς τῆς αὐτῆς δόξης ἠξιωμένοις· εἰσελθεῖν ἐν σάκκοις, καὶ κόπτεσθαι νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἀνὰ μέσον τῆς κρηπῖδος καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ἐλεεινοὺς τῷ σχήματι, ἐλεεινοτέρους ταῖς φωναῖς, βοῶντας ἐκτενῶς, ὑπέρ τε ἑαυτῶν καὶ τοῦ λαοῦ· φειδομένους μηδενός, μὴ κόπου, μὴ ῥημάτων, οἷς θεὸς ἐξιλάσκεται. φεῖσαι κύριε τοῦ λαοῦ σου λέγοντας, καὶ μὴ δῷς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος, καὶ ὅσα ἑξῆς τῆς δεήσεως, τοσοῦτο πλέον ἔχοντας τῆς θλίψεως, ὅσον καὶ τῆς ἀξίας, δι' ἑαυτῶν παιδεύοντας τὸν λαόν, πρὸς κατάνυξιν καὶ τῆς κακίας διόρθωσιν, καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς τοῦ θεοῦ μακροθυμίας καὶ ἀνοχὴν τῆς μάστιγος. δεῦτε οὖν πάντες ἀδελφοὶ προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν, καὶ κλαύσωμεν ἐναντίον κυρίου τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς. στησώμεθα κοινὸν πένθος, κατὰ τὰς ἡλικίας καὶ γένη διαιρεθέντες. ὑψώσωμεν τὴν φωνὴν τῆς ἱκετείας, ἀντὶ τῆς μισουμένης αὐτῷ κραυγῆς, ταύτην εἰς τὰ ὦτα κυρίου σαβαὼθ ἀνενέγκωμεν. προφθάσωμεν αὐτοῦ τὴν ὀργὴν ἐν ἐξομολογήσει, βουληθῶμεν αὐτὸν ἰδεῖν ἀπὸ τοῦ ὠργισμένου, ὅπως καὶ μετατιθέμενον. τίς οἶδε, φησίν, εἰ ἐπιστρέψει καὶ μετανοήσει, καὶ ὑπολείψεται εὐλογίαν; οἶδα τοῦτο σαφῶς, ἐγὼ τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας ἐγγυητής, καὶ ὃ παρὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ τῆς ὀργῆς ἀφείς, ἐπὶ τὸ κατὰ φύσιν χωρήσει τὸν ἔλεον. εἰς ἐκεῖνο μὲν γάρ, ὑφ' ἡμῶν βιάζεται, πρὸς δὲ τοῦτο τὴν ὁρμὴν ἔχει. καὶ εἰ πατάσσει βιαζόμενος, πῶς οὐκ ἀνήσει τῇ φύσει χρώμενος; μόνον ἡμᾶς αὐτοὺς ἐλεήσωμεν, τοῖς δικαίοις τοῦ θεοῦ σπλάγχνοις ὁδὸν ἀνοίξαντες. σπείρωμεν ἐν δάκρυσιν, ἵν' ἐν ἀγαλλιάσει θερίσωμεν. γνωσθῶμεν νινευῖται, μὴ σοδομῖται. θεραπεύσωμεν τὴν κακίαν, μὴ τῇ κακίᾳ συναπολεσθῶμεν. ἀκούσωμεν Ἰωνᾶ κηρύσσοντος, μὴ πυρὶ καὶ θείῳ κατακλυσθῶμεν. κἂν ἐξέλθωμεν σόδομα, προσδράμωμεν τοῖς ὄρεσι, καταφύγωμεν εἰς σηγώρ. ἀνίσχοντι συνεισέλθωμεν τῷ ἡλίῳ. μὴ στῶμεν ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ, μὴ περιβλεψώμεθα, μὴ παγῶμεν εἰς στήλην ἁλός, στήλην ὄντως ἀθάνατον, καὶ κατηγορίαν ψυχῆς, εἰς κακίαν ἐπιστρεφούσης. γνῶμεν ὅτι τὸ μὲν μηδὲν ἁμαρτεῖν, ὄντως ὑπὲρ ἄνθρωπον καὶ μόνου θεοῦ. ἐῶ γὰρ περὶ ἀγγέλων τι λέγειν, μὴ δῶμεν καιρὸν τοῖς πάθεσι, καὶ θύραι πονηραῖς ἀναπετάσει. τὸ μὲν ἀθεράπευτος τῆς πονηρᾶς καὶ ἀντικειμένης ἐστὶ φύσεως, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνης ἐνεργουμένων· τὸ δ' ἁμαρτάνοντας ἐπιστρέφειν, ἀνθρώπων μέν, ἀλλ' ἐπιεικῶν, καὶ τῆς σωζομένης μερίδος. εἰ γὰρ καὶ ὁ χοῦς ἐπιφέρεταί τι τῆς κακίας, καὶ ὁ γεώδης σκῆνος βρίθει τὸν νοῦν ἄνω φερόμενον, ἢ ἄνω φέρεσθαι

δεδημιουργημένοις. ἀλλ' εἰ καὶ ἀνάγκῃ θαιρέτω τὴν ἰλύν, καὶ αὐτῷ πη δέ πω τὴν ὁμόζυγον σάρκα τοῖς τοῦ λόγου πτεροῖς κουφίζουσαν. καὶ κρεῖττον μὲν μήτε δεηθῆναι τοιαύτης καθάρσεως, μήτε καθαρθῆναι τοῦ πρώτου μένοντος ὑμῖν ἀξιώματος, εἰς ὃ καὶ σπεύδομεν ἐκ τῆς ἐνταῦθά που λειτουργίας, μηδὲ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ἐκπεσεῖν, τῇ πικρᾷ γεύσει τῆς ἁμαρτίας. κρεῖσσον δὲ τοῦ μὴ παιδεύεσθαι πταίοντας, τὸ ἁμαρτάνοντας ἐπιστρέφεσθαι. ὃν μὲν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει. καὶ πατρικὸν δι' τῆς ἐπιτιμήσεως. ψυχὴ δὲ πᾶσα ἀνουθέτητος, ἀθεράπευτος. οὐκοῦν οὐ τὸ πληγῆναι χαλεπόν, ἀλλὰ τὸ μὴ σωφρονισθῆναι τῇ πληγῇ, χαλεπώτερον, φησί τις τῶν προφητῶν, περὶ τοῦ Ἰσραὴλ λέγων, τοῦ σκληροῦ καὶ ἀπεριτμήτου τὴν καρδίαν· κύριε, ἐμαστίγωσας αὐτούς, καὶ οὐκ ἐπόνεσαν· ἐπαίδευσας αὐτούς, καὶ οὐκ ἠθέλησαν δέξασθαι παιδείαν. καὶ πάλιν, καὶ ὁ λαὸς οὐκ ἐπεστράφη, ἕως ἐπλήγη. καὶ τί ὅτι ἀπεστράφη ὁ λαός μου ἀποστροφὴν πονηράν, ἐξ ἧς πλέον συντελέσῃ καὶ καταφθαρήσεται. φοβερὸν μὲν οὖν ἀδελφοί, τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος. φοβερὸν δέ, τὸ πρόσωπον κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά, καὶ πανωλεθρίᾳ τὴν κακίαν ἐξαφανίζον. φοβερὰ δὲ ἀπειλὴ θεοῦ, καὶ τῆς ἀβαλ φωνῆς αἰσθανομένη, διὰ τοῦ στηθοῦς αἵματος. φοβεροὶ δὲ πόδες, πονηρίαι καταλαμβάνοντες. φοβερὰ δὲ τοῦ παντὸς πλήρωσις, ὡς μὴ εἶναι μηδαμοῦ φυγεῖν θεοῦ κίνησιν, μὴ εἰς οὐρανὸν ἀναπτάντα, μὴ εἰς ᾅδου χωρήσαντα, μὴ πρὸς ἀνατολὰς ἀποδράντα, μὴ θαλάσσης ἐναποκρυβέντα βυθοῖς ἢ πέρασι. φοβεῖται δὲ πρὸς ἐμοῦ καὶ Ναοὺμ ὁ Ἐλκεσαῖος, ἐν οἷς τὸ κατὰ Νινευῒ λῆμμα δημοσιεύει, τὸν ζηλωτὴν θεὸν καὶ ἐκδικοῦντα κύριον μεθ' θυμοῦ τοὺς ὑπεναντίους, καὶ τοσαύτῃ χρώμενον ἀποτομίας περιουσίᾳ, ὡς μηδὲ δευτέρας ὑπολείπεσθαι κατὰ τῶν πονηρῶν ἐκδικήσεως. ἤσαιυ μὲν γὰρ ὅταν ἀκούσω τὸν λαὸν σοδόμων, καὶ τοῖς ἄρχουσι γομόρρας ἀπειλοῦντος καὶ λέγοντος· τί ἔτι πληγῆτε προστιθέντες ἀνομίαν, μικροῦ καὶ φρίκης πληροῦμαι, καὶ συγχέομαι δάκρυσιν. οὐκέτι φησὶ τῇ προσθήκῃ τῆς ἁμαρτίας, προσθήκην πληγῆς ἐξευρεῖν. οὕτω πάντα διεξεληλύθατε, καὶ πᾶν εἶδος πληγῆς ἐκενώσατε. ἀεί τινα καινοτέρας διὰ τῆς κακίας ἑαυτῶν προσκαλούμενοι, οὐκ ἔστι τραῦμα, οὐδὲ μώλωψ, οὔτε πληγὴ φλεγμαίνουσα. ὅλου σώματός φησιν ἡ πληγή. ἀλλὰ καὶ ἀθεράπευτος. οὐ γὰρ ἔστι μάλαγμα ἐπιθεῖναι, οὔτε ἔλαιον, οὔτε καταδέσμους. καὶ παρίημι τὰ ἑξῆς τῆς ἀπειλῆς, ἵνα μὴ τῆς παρούσης πληγῆς βαρύτεροι ὑμῖν γενώμεθα. πάλιν ἐπιγνῶμεν τὸ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν. πόθεν ἐξηράνθησαν γεωργίαι, οὐχ ὑψώθησαν ἀποθῆκαι, καὶ νομαὶ ποιμνίων ἐξέλιπον. ὠλιγώθη τὰ ὡραῖα τῆς γῆς, οὐκ ἐπλήσθη τὰ πεδία πιότητος· ἀλλὰ κατηφείας. οὐκ ἐπλήθυναν αἱ κοιλάδες σῖτον, ἀλλ' ἐκλαύσθησαν. οὐκ ἐστάλαξε τὰ ὄρη γλυκασμόν, ὡς ὑπέσχετο τοῖς δικαίοις. ἀλλ' ἀπεκοσμήθη καὶ ἠτιμάσθη, καὶ τὴν γελοίαν κατάραν ἐκ τῆς ἐναντίως ἐδέξατο. γέγονεν ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς πᾶσα ἡ γῆ, πρὶν κοσμηθῆναι τοῖς ἑαυτῆς κάλλεσιν. ἐπεσκέψω μὲν τὴν γῆν, καὶ ἐμέθυσας αὐτήν, ἀλλ' ἐπὶ σκοπὸν πονηρόν, καὶ μέθην ὀλέθριον. φεῦ τοῦ θαύματος, οἱ καλάμην τὰ τῆς εὐφορίας ἡμῶν, καὶ μικροῖς λειψάνοις ἡ σπορὰ γνωρίζεται, καὶ μόλις ἀπὸ χειρὸς κυρίου δι' ἡμῶν καρποφορεῖ, ὥσπερ μᾶλλον ἢ δράγμασι καταλαμβανόμενα. τοιοῦτος ὁ πλοῦτος τῶν ἀσεβῶν. τοιαῦτα τὰ τῶν κακῶς σπειράντων γεώργια, ἐπιβλέψαι ὡς ἡ παλαιὰ κατάρα πλείονα, καὶ εἰσενεγκεῖν ὀλίγα σπείρειν καὶ μὴ ἀνεῖσαν φυτεῦσαι, καὶ μὴ ἐκθλίψαι. οὐδὲ ὀρῶντοι δέκα ζεύγη βοῶν, ποιῆσαι κεράμιον ἕν, καὶ τῶν ἄλλοις ἀκούειν τὴν εὐκαρπίαν, αὐτοὺς οὐδέ πω τεζομένους. πόθεν ταῦτα, καὶ τίς ἡ αἰτία τοῦ θραύσματος. μὴ ἀναμένωμεν ὑπ' ἄλλων ἐλεγχθῆναι, ἡμῶν αὐτῶν ἐξεταστοὶ γενώμεθα. μέγα κακίας φάρμακον, καὶ ὁμολογία, καὶ φυγὴ τοῦ πταίσματος. ἐγὼ πρῶτος, ὥσπερ ἀνήγγελλα τῷ λαῷ μου ἄνωθεν, καὶ δι' τοῦ σκοποῦ ἔργον ἐπλήρωσα. οὐ γὰρ ἔκρυψα τὴν ἐρχομένην ῥομφαίαν, ἵνα καὶ τὴν ἐμαυτοῦ ψυχήν, καὶ τὰς τῶν ἀκουόντων περιποιήσωμαι, οὕτως ἀναγγελῶ καὶ τῷ λαῷ μου τὴν ἀπείθειαν, ἐμαυτοῦ τὰ ἐκείνου ποιούμενος, εἴπως ἂν οὕτω τύχοιμί τινος φιλανθρωπίας καὶ ἀναψύξεως. ὁ μέν τις ἡμῶν, ἐξέθλιψε πένητα, καὶ μοῖραν γῆς περιεσπάσατο, καὶ ὅρια ὑπερέβη κακῶς, ἢ κλέψας ἢ τυραννήσας, καὶ συνῆψεν οἰκίαν πρὸς οἰκίαν, καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρόν. ἵνα τι τοῦ πλησίον ἀφέληται, καὶ μηδένα ἔχειν ἐφιλονείκησε γείτονα, ὡς μόνος οἰκήσων ἐπὶ τῆς γῆς. ὁ δὲ τόκοις καὶ πλεονασμοῖς τὴν γῆν ἐμίανε, καὶ συνάγων ὅθεν οὐκ ἔσπειρε, καὶ θερίζων ὅπου μὴ διεσκόρπισε, γεωργῶν οὐ τὴν γῆν, ἀλλὰ τὴν χρείαν τῶν δεομένων. ὁ δὲ ἀπαρχὰς ἅλωνος καὶ ληνοῦ, τὸν πάντα δεδωκότα θεὸν ἀπεστέρησε, καὶ γέγονεν ἀχάριστός τε ὁμοῦ καὶ ἀνόητος· οὔτε ὑπὲρ ὧν ἔσχεν εὐχαριστήσας, οὔτε τὸ μέλλον, εἰ μή τι ἄλλο, διὰ τῆς εὐγνωμοσύνης πραγματευσάμενος. ὁ δὲ χήραν καὶ ὀρφανὸν οὐκ ἠλέησεν. οὐδὲ μετέδωκεν ἄρτου καὶ τροφῆς ὀλίγης τῷ δεομένῳ, μᾶλλον δὲ Χριστῷ τῷ τρεφομένῳ, διὰ τῶν καὶ μικρῶν τρεφομένων, ὁ τὰ πολλὰ ἔχων ἴσως καὶ παρ' ἐλπίδα, τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ ἀδικώτατον, καὶ ταῖς πολλαῖς ἀποθήκαις στενοχωρούμενος, καὶ τὰς μὲν πληρῶν,

τὰς δὲ

τὰς δὲ καθαιρῶν, ἵνα τοῖς μέλλουσι καρποῖς οἰκοδομήσῃ μείζονας· ἀγνοῶν ὅτι τὴν ἐλπίδων προαναρπάζεται, καὶ λόγον ὑφέξει τῆς ἐνταῦθα εὐπορίας καὶ φαντασίας, κακὸς οἰκονόμος, ἀγαθῶν ἀλλοτρίων γενόμενος. ὁ δὲ ὁδὸν ταπεινῶν ἐξέκλινε, καὶ ἐπλαγίασεν ἐν ἀδίκοις δίκαιον. ὁ δὲ ἐμίσησεν ἐν πύλαις ἐλέγχοντα, καὶ λόγον ὅσιον ἐβδελύξατο· ὁ δὲ ἐνδυναστεύει τῇ ἑαυτοῦ σαγήνῃ, πολλὰ συναγαγὼν, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ πτωχοῦ ἐν τοῖς οἴκοις ἔχων. ἢ οὐκ ἐμνήσθη θεοῦ, ἢ κακῶς ἐμνήσθη, εὐλογητὸς κύριος εἰπὼν, ὅτι πεπλουτήκαμεν, καὶ ὑπέλαβεν ἀνομίαν, ὡς παρ' αὐτοῦ ταῦτα ἔχων, ἐξ οὗ κολασθήσεται. διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ, ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. διὰ ταῦτα ἢ κλείεται οὐρανὸς, ἢ κακῶς ἀνοίγεται· καὶ πολλῷ μᾶλλον, εἰ μηδὲ πληγέντες ἐπιστρεφοίμεθα, καὶ περὶ ἐγγίζοντι φυσικῶς πλησιάζοιμεν. τί πρὸς ταῦτα ἐροῦμεν οἱ σιτῶναι καὶ σιτοκάπηλοι, καὶ τηροῦντες τὰς τῶν καιρῶν δυσκολίας, ἵν' εὐπορήσωμεν, καὶ ταῖς ἀλλοτρίαις συμφοραῖς ἐντρυφήσωμεν, καὶ κτησώμεθα μὴ ὡς Ἰωσὴφ τὰ τῶν Αἰγυπτίων ἐπ' οἰκονομίᾳ μείζονι. ἐκεῖνος γὰρ ᾔδει καὶ συναγαγεῖν καὶ σιτοδοτῆσαι καλῶς. ὥσπερ καὶ προγνῶναι τὸν λιμὸν, καὶ στῆναι πρὸς αὐτὸν πόῤῥωθεν· ἀλλ' ὡς παράνομοι τὰ τῶν ὁμοφύλων, οἱ λέγοντες πότε διελεύσεται ὁ μὴν καὶ ἐμπολήσομεν, καὶ τὰ σάββατα, καὶ ἀνοίξομεν θησαυρούς, οἱ τοῖς δισσοῖς μέτροις καὶ σταθμίοις τὸν δίκαιον διαφθείροντες, καὶ τὸ μολιβοῦν μέτρον τῆς ἀνομίας ἐφ' ἑαυτοὺς κλίνοντες. τί πρὸς ταῦτα ἐροῦμεν, οἱ μηδὲ πέρας εἰδότες κτήσεως, οἱ προσκυνοῦντες τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον, ὥσπερ τὴν Βάαλ· οἱ πάλαι καὶ τὴν Ἀστάρτην, καὶ τὸν Χαμὼς βδέλυγμα, οἱ περιέποντες τῶν λίθων τὰς πολυτελείας καὶ διαυγείας, καὶ τῆς ἐσθῆτος τὴν μαλακήν τε καὶ περιῤῥέουσαν, σητῶν δαπάνην καὶ λῃστῶν καὶ τυράννων καὶ κλεπτῶν θησαυρίσματα, οἱ πλήθει γαυριῶντες ἀνδραπόδων καὶ τετραπόδων, οἱ τοῖς πεδίοις ἐμπλατυνόμενοι, καὶ τοῖς ὄρεσι· καὶ τὰ μὲν ἔχοντες, τὰ δὲ προσλαμβάνοντες, τὰ δὲ μέλλοντες κατὰ τὴν Σολομώντειον βδέλλαν ἐμπλησθῆναι μὴ δυναμένην, ὁμοίως ᾅδῃ καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι, καὶ ζητοῦντες οἰκουμένην ἑτέραν εἰς κτῆσιν, καὶ τοῖς τοῦ θεοῦ ὅροις καταμεμφόμενοι ὡς μικροτέροις, ἢ κατὰ τὴν ἑαυτῶν ἐπιθυμίαν καὶ ἀπληστίαν. τί δαὶ οἱ τοῖς ὑψηλοῖς θρόνοις ἐγκαθεζόμενοι, καὶ τὴν ἀρχικὴν σκηνὴν αἴροντες, καὶ τὴν ὀφρὺν τῶν θεάτρων ὑψηλοτέραν, καὶ μὴ λογιζόμενοι τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν, καὶ τὸ ἀπρόσιτον ὕψος τῆς ἀληθινῆς βασιλείας, ἵν' ὡς ὁμοδούλων τῶν ὑπηκόων ἄρχωσιν, οἱ τῆς ἴσης δεόμενοι φιλανθρωπίας. σκόπει δέ μοι καὶ τοὺς κατασπαταλῶντας ἐπὶ κλινῶν ἐλεφαντίνων, ὧν καλῶς ὁ θεῖος Ἀμὼς καθάπτεται, καὶ τὰ πρῶτα μύρα χριομένους, καὶ τῇ φωνῇ τῶν ὀργάνων ἐπικροτοῦντας, καὶ τῶν φευγόντων ὡς ἑσταμένων ἐξηρτημένους· ἀλλὰ μὴ τῇ συντριβῇ τοῦ Ἰωσὴφ συναλγοῦντάς τε καὶ συμπάσχοντας, δέον χρηστοὺς εἶναι τοῖς περιεμπεσοῦσι, καὶ τῷ ἐλέῳ κτᾶσθαι τὸν ἔλεον. ὀλολύξατε πίτυς, ὅτι πέπτωκε κέδρος, καὶ νουθετεῖσθαι τῇ τῶν πλησίον πληγῇ, καὶ διὰ τῶν ἀλλοτρίων κακῶν τὰ οἰκεῖα εὖ τίθεσθαι. τοσοῦτον πλέον ἔχοντας τῶν προειληφότων, ὅσον αὐτοὺς δι' ἐκείνων σωθῆναι, ἀλλὰ μὴ δι' αὐτῶν ἑτέρους σωφρονισθῆναι. ταῦτα συμφιλοσόφησον ἡμῖν ὦ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλὴ, καὶ πολλὴν ἐμπειρίαν ἐκ μακροῦ χρόνου συλλεξαμένη, ἐξ ἧς σοφία γίνεται, τούτοις τὸν λαόν σου καταρτίσαι, δίδαξον διαθρύπτειν πεινῶντι τὸν ἄρτον, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους συνάγειν, καὶ γυμνότητα περιστέλλειν, καὶ μὴ περιορᾶν τοὺς ἀφ' αἵματος, καὶ νῦν μάλιστα, ἵν' ᾖ τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν ἐκ τῆς χρείας, μὴ τοῦ περιουσιάσματος, ἢ μᾶλλον καρποφορίᾳ θεὸς εὐφραίνηται, ἢ πλήθει τῆς εἰσφορᾶς, καὶ μεγέθει τῆς ἐπιδόσεως. ἐπὶ τούτοις καὶ πρὸ τούτων, γενοῦ μοι Μωσῆς ἢ Φινεὲς σήμερον· στῆθι πρὸ ἡμῶν καὶ ἐξίλασαι, καὶ ἐκοπασάτω ἡ θραῦσις, εἴτε διὰ θυσίας πνευματικῆς, εἴτε δι' εὐχῆς καὶ λογικῆς ἐντεύξεως. ἐπίσχες τὴν ὀργὴν κυρίου τῇ μεσιτείᾳ, στῆσον τὴν ἀκολουθίαν τῆς μάστιγος. οἶδεν αἰδεῖσθαι πατρὸς πολιὰν, ὑπὲρ τέκνων πρεσβεύουσαν. δεήθητι περὶ τῆς παρελθούσης κακίας, τὸ μέλλον ἐγγυῆσαι. προσάγαγε λαὸν, πεπληγότα καὶ φόβῳ κεκαθαρμένον, αἴτησαι τὴν σωματικὴν τροφὴν, αἴτησαι πρὸ ταύτης καὶ τὴν ἀγγελικὴν, ἐξ οὐρανοῦ καταβαίνουσαν. ἂν τοῦτο ποιῇς, οἰκειώσῃ θεὸν, ἡμερώσεις οὐρανὸν, ἀφήσεις ὑετὸν, πρώϊμόν τε καὶ ὄψιμον. ὁ κύριος δώσει χρηστότητα, καὶ ἡ γῆ ἡμῶν δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς, ἡ κάτω γε τὸν ἐφήμερον, καὶ ὁ χριστὸς ἡμῶν, τὸν αἰώνιον. ὃν ταῖς θείαις ληνοῖς ἀποθησόμεθα διὰ σοῦ, προσάγοντος ἡμᾶς τε καὶ τὰ ἡμέτερα, ἐν χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ, ΕΝ Ω ΚΑΙ ΕΙΣ ΝΟΝΝΑΝ μετὰ βραχὺ παραμυθητικός. ἄρχεται δὲ ἀπὸ τῆς παρουσίας Βασιλείου, εἰς ὃν καὶ τὸ προοίμιον ποιεῖται τοῦ λόγου.

Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, καὶ πιστὲ θεράπον, καὶ οἰκονόμε τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, καὶ ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν τοῦ Πνεύματος, οὕτω γὰρ ἡ γραφὴ καλεῖ τοὺς διαβεβηκότας καὶ ὑψηλοὺς, καὶ ὑπὲρ αὐτὰ τῶν ὁρωμένων. καλῶ δέ σε καὶ θεὸν Φαραὼ πάσης αἰγυπτιακῆς καὶ ἀντικειμένης δυνάμεως, καὶ στῦλον, καὶ ἑδραίωμα τῆς ἐκκλησίας, καὶ θέλημα κυρίου, καὶ φωστῆρα ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντα, καὶ πίστεως ἔρεισμα, καὶ πνεύματος καταγώγιον. καὶ τί ἂν πάσας ἀπαριθμοίμην τὰς προσηγορίας, ὅσας ἡ ἀρετή σοι περιτίθησιν, ἄλλην ἐπ' ἄλλῃ οἰκειοῦσά τε καὶ προσάγουσα; πολλῶν ἐστι, πόθεν πάρει καὶ τίς σου ἡ ἐργασία, καὶ τί χαριζόμενος ἥκεις ἡμῖν; ἐπειδὴ πάντα σε σὺν Θεῷ, καὶ ὑπὸ Θεοῦ κινούμενον ἔγνων, καὶ ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν δεχομένων. ἰδεῖν ἡμᾶς ἐπῆλθες; ἢ τὸν ποιμένα ζητήσων, ἢ τὸ ποίμνιον ἐποψόμενος; ἡμᾶς μὲν οὐκ ἔτι ὄντας, ἀλλὰ τοὺς πλείστω μέρει συναπελθόντας, καὶ τοὺς τόπῳ τῆς κακώσεως δυσχεραίνοντας, καὶ νῦν μάλιστα ἡνίκα τὸν ἐπίσημον κυβερνήτην, ἢ τὸν λαμπτῆρα τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀποβεβλήκαμεν, πρὸς ὃν ἀποβλέποντες, αὐτόθεν ἡμῖν τὴν σωτηρίαν προσῄειν, ἐκεῖνον μὲν τοῦ καλοῦ παιδὸς ἐκδημήσαντα, καὶ πάσης τῆς ποιμαντικῆς εὐταξίας, ἣν χρόνῳ μακρῷ συνελέξατο, πλήρης ἡμερῶν τε ὁμοῦ καὶ φρονήσεως, καὶ τῷ τῆς καυχήσεως γήρᾳ, εἰ δεῖ τὸ τοῦ Σολομῶντος εἰπεῖν, στεφανούμενος· ποίμνιον ἠρημωμένον, καταβεβλημένον. καὶ ὁρᾷς ὅσης γέμον ἀθυμίας καὶ κατηφείας, οὐκ ἔτι τόπῳ χλόης ἐναπαυόμενον, οὐδὲ ὕδατι ἀναπαύσεως ἐκτρεφόμενον, ζητοῦν κρημνοὺς καὶ ἐρημίας καὶ βάραθρα, καθ' ὧν σκορπισθήσεται καὶ διαφθαρήσεται, ἕως οὗ ἄρτι καὶ ἄλλος ποιμὴν συνετὸς ἐπιστῇ. ἔτι μὲν οὐδέ τις, καὶ λίαν ἀπηλπισμένον, ἀγαπῶν δ' ἂν, καὶ εἰ μὴ παραπολὺ χείρονος. τριῶν δὲ ὄντων ὅπερ ἔφην, ἃ σοι τὴν παρουσίαν ἀναγκαίαν ποιεῖ, καὶ πάντων ἐξ ἴσης ἡμῶν, τοῦ ποιμένος, τῆς ποίμνης, φέρε ἐπὶ τὸ ἐν σοι πνεῦμα τῆς θεραπείας, ἀπὸ δὲ ἑκάστῳ τὸ πρόσφορον, καὶ οἰκονόμει σεαυτὸν ἐν κρίσει τοῦ λόγου, ἵνα σε καὶ μᾶλλον τῆς σοφίας θαυμάζωμεν. οἰκονομήσεις δὲ πῶς; τὸν μὲν ἐπαινέσας τῆς ἀρετῆς τὰ εἰκότα, οὐ μόνον ἵν' ἐν τάφῳ τῷ καθαρῷ καθαρὸν ἐπιβάλῃς τὸν λόγον, ἀλλ' ἵνα καὶ τοῖς ἄλλοις, εὐσεβείας χαρακτῆρα, τὴν ἐκείνου προθεὶς πολιτείαν τε καὶ παραίνεσιν. ἡμῖν δὲ περὶ ζωῆς καὶ θανάτου βραχέα φιλοσοφήσας, καὶ τῆς κατὰ σῶμα καὶ ψυχὴν συζυγίας καὶ διαζεύξεως, καὶ τῶν δύο κόσμων, τοῦ τε παρόντος καὶ οὐχ ἑστῶτος, καὶ τοῦ νοουμένου καὶ μένοντος. καὶ πείσας, τοῦ μὲν καταφρονεῖν ὡς ἀπατηλοῦ καὶ ἀτάκτου, καὶ ἀνωμάλου, καὶ ὥσπερ ἐν κύμασιν, ἄνω καὶ κάτω φέροντί τε καὶ φερομένοις· τῷ δὲ, προσέχεσθαι τῷ παγίῳ καὶ σταθερῷ καὶ θεοειδεῖ, καὶ ὡσαύτως ἔχοντι, καὶ πάσης ἐλευθέρῳ ταραχῆς καὶ συγχύσεως. οὕτω γὰρ ἂν ἧττον ἀνιῷεν ἡμᾶς οἱ προεκδημήσαντες· ἀλλὰ καὶ ἥδοιεν, εἰ ἐνθένδε ἀπάγων ἡμᾶς ὁ λόγος, ἄνω τιθείη, καὶ τὸ παρὸν ἀνθ' ἑκάστου ἐναποκρύπτοι τοῖς μέλλουσι, καὶ πείθοι, ὅτι καὶ αὐτοὶ πρὸς δεσπότην ἀγαθὸν ἐπειγόμεθα, καὶ βελτίων ἡ κατοικία τῆς παροικίας. καὶ ὅτιπερ ἐστὶ τοῖς πλέουσιν ὁ λιμὴν εὔδιος, τοῦτο τοῖς ἐνταῦθα χειμαζομένοις, ἡ ἐκεῖσε μετάστασις καὶ μετάθεσις· ἢ ὥσπερ οἱ μακρὰν ὁδὸν προκαταλύσαντες, τῶν ὁδοιπορούντων καὶ μοχθούντων ἔτι ῥᾴους καὶ ἀπονώτεροι· οὕτως οἱ ἐπιτυχόντες τοῦ ἐκεῖ καταλύματος, τῶν ἔτι τὴν σκολιὰν καὶ κρημνώδη τοῦ βίου τούτου τεμνόντων ὁδοὺς, ἀμείνους καὶ ἀσφαλέστεροι. ἡμᾶς μὲν οὕτω παραμυθήσῃ. τὴν ποίμνην δὲ πῶς; πρῶτον μὲν, τὴν σὴν ὑποσχόμενος ἐπιστασίαν καὶ ἡγεμονίαν, οὗ πᾶσι καλῶς ὑπὸ τὰς πτέρυγας ἀναπαύεσθαι, καὶ οὐ διψῶμεν τῆς φωνῆς μᾶλλον, ἢ πηγῆς τῆς καθαρωτάτης, οἱ δίψει κάμνοντες. δεύτερον δὲ πείσας, ὡς οὐδὲ νῦν ἡμᾶς ἀπολέλοιπεν ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, ὁ τιθεὶς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων, ἀλλὰ καὶ πάρεστι, καὶ ποιμαίνει καὶ ὁδηγεῖ, καὶ γινώσκει τὰ ἴδια, καὶ γινώσκεται ὑπὸ τῶν ἰδίων· σωματικῶς μὲν οὐχ ὁρώμενος, πνευματικῶς δὲ συγγινόμενος, καὶ προπολεμῶν τῆς ποίμνης κατὰ τῶν λύκων, καὶ οὐδενὶ συγχωρῶν διὰ τῆς αὐλῆς ὑπερβαίνοντι. λῃστρικῶς τε καὶ ἐπιβούλως ξένῃ φωνῇ κατασύρειν, καὶ διακλέπτειν ψυχὰς, τῇ ἀληθείᾳ καλῶς ἠγμένας. πείθομαι δ' ὅτι καὶ τῇ πρεσβείᾳ νῦν μᾶλλον ἢ πρότερον τῇ διδασκαλίᾳ, ὅσῳ καὶ μᾶλλον ἐγγίζει Θεῷ, τὰς σωματικὰς πέδας ἀποσεισάμενος, καὶ τὸν ἐπιθολοῦντα τὸν νοῦν πηλὸν ἀπηλλαγμένος, καὶ γυμνῷ γυμνὸς ἐντυγχάνων τῷ πρώτῳ καὶ καθαρωτάτῳ νῷ, τάξεως καὶ παρρησίας ἀγγελικῆς, εἰ μὴ τολμηρὸν τοῦτο εἰπεῖν, ἀξιούμενος. ταῦτα μὲν δὴ αὐτὸς διαθήσεις, καὶ φιλοσοφήσεις ἄμεινον, ἢ ὅσα αὐτὸς ὑπαγορεύσαιμι, καὶ λόγου δυνάμει καὶ πνεύματος. ἵνα δὲ μὴ δι' ἄγνοιαν τῶν ἐκείνου καλῶν παραπολὺ τῆς ἀξίας ὁ λόγος ἐλαττωθῇ, βραχέα τῆς εὐφημίας, ἐξ ὧν αὐτὸς συνεπίσταμαι, τῷ ἀπελθόντι σκιογραφήσω, καὶ προχαράξω,

καὶ πα-

καὶ παραδώσω σοι τῷ καλῷ τὴν τοιαύτην γραφὴν τῆς ἀρετῆς ἐκείνου τὸ κάλλος ἀπακριβῶσαι, καὶ παραδοῦναι ταῖς πάντων ἀκοαῖς τε καὶ διανοίαις. ἐκεῖνος τοίνυν, ἵνα πατρίδα, καὶ γένος, καὶ σώματος εὐφυΐαν, καὶ τὴν ἔξωθεν περιφάνειαν, καὶ τἄλλα οἷς μέγα φρονοῦσιν ἄνθρωποι, τοῖς τῶν ἐγκωμίων νόμοις ἀφείς, ἐκ τῶν ἡμῖν πρώτων καὶ οἰκειοτάτων ἄρξωμαι, ῥίζης ἐγένετο βλάστημα οὐκ ἐπαινετῆς, οὐδὲ εὐφυοῦς εἰς εὐσέβειαν (οὐ γὰρ αἰσχυνόμεθα τοῖς πρώτοις, τοῖς τελευταίοις θαρροῦντες) οὐδὲ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ πεφυτευμένης, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀτόπου καὶ ἀλλοκότου, ἐκ δυοῖν τοῖν ἐναντιωτάτοιν συγκεκραμένης, ἑλληνικῆς τε πλάνης, καὶ νομικῆς τερατείας, ὧν ἀμφοτέρων τὰ μέρη φυγών, ἐκ μερῶν συνετέθη. τῶν μὲν γὰρ τὰ εἴδωλα, καὶ τὰς θυσίας ἀποπεμπόμενοι, τιμῶσι τὸ πῦρ καὶ τὰ λύχνα, τὸ δὲ σάββατον αἰδούμενοι, καὶ τὴν περὶ τὰ πρόβατα ἔς τινα μικρολογίαν, τὴν περιτομὴν ἀτιμάζουσιν. ὑψιστάριοι τοῖς ταπεινοῖς ὄνομα. καὶ ὁ παντοκράτωρ δὴ μόνος αὐτοῖς σεβάσμιος, καὶ οὕτω δὴ φυείς τις ὢν εἰς ἀσέβειαν, ἐκ τίνος, τί εἴπω; οὐκ οἶδα πότερον, τὴν καλέσαντος αὐτὸν χάριν ἐπαινέσω πλέον ἢ τὴν ἐκείνου προαίρεσιν. πλὴν οὕτω γε τὸν τῆς διανοίας ὀφθαλμόν, τῆς ἐπικειμένης αὐτῷ λήμης ἐνεκαθάρθη. καὶ τοσοῦτον τάχιον τῇ ἀληθείᾳ προσέδραμεν, ὥστε ὅτι μὲν καὶ μητρὸς καὶ οὐσίας ἐκπεσεῖν, ἄχρι τινὸς ὑπὲρ τοῦ αὐτῶ πατρός, διὰ τῆς ἀληθινῆς κληρονομίας ὑπέσχετο, καὶ ῥᾷον ὑπήνεγκε τὴν ἀτιμίαν ταύτην, ἢ τὰς μεγίστας τιμὰς ἕτεροι. τοῦτο μὲν ἧττον θαυμάζω, καίτοι λίαν ὂν θαυμαστόν. διὰ τί; ὅτι κοινὸν αὐτῷ πρὸς πολλοὺς ἄλλους τὸ φιλοτίμημα, καὶ πάντας εἴσω γενέσθαι δεῖ τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ σαγήνης, καὶ τοῖς τῶν ἁλιέων λόγοις σαγηνευθῆναι, κἂν οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον τῷ εὐαγγελίῳ περιληφθῶσιν. ὃ δὲ μάλιστά μοι τῶν ἐκείνου θαυμάζειν ἔπεισι, τοῦτο εἰπεῖν ἀναγκαῖον. ἐκεῖνος καὶ πρὸ τῆς ἡμετέρας αὐλῆς ἦν ἡμέτερος. εἰσποιεῖ γὰρ αὐτὸν ἡμῖν ὁ τρόπος. ὥσπερ γὰρ πολλοὶ τῶν ἡμετέρων οὐ μεθ' ἡμῶν εἰσιν, ὧν ὁ βίος ἀλλοτριοῖ τοῦ κοινοῦ σώματος· οὕτω πολλοὶ τῶν ἔξωθεν πρὸς ἡμῶν, ὅσοι τῷ τρόπῳ τὴν πίστιν φθάνουσι, καὶ δέονται τοῦ ὀνόματος, τὸ ἔργον ἔχοντες. τούτων καὶ ὁ ἐμὸς ἦν πατήρ, πόρρωθεν ἀλλότριος, τῷ βίῳ πρὸς ἡμᾶς ἐπικλίνων. σωφροσύνῃ μέν γε τοσοῦτον διήνεγκεν, ὥστε ὁ αὐτὸς ἐρασμιώτατός τε ἅμα γενέσθαι καὶ κοσμιώτατος. ἃ χαλεπὸν ἀμφότερα συνδραμεῖν. δικαιοσύνης δὲ τί μεῖζον γνώρισμα καὶ περιφανέστερον, ἢ ὅτι πολιτείας οὐ τὰ δεύτερα ἐσχηκώς, οὐδὲ μιᾷ δραχμῇ πλείω τὴν οὐσίαν πεποίηκε· καίτοι γε τοὺς ἄλλους ὁρῶν, τὰς βριαρέω χεῖρας ἐπιβάλλοντας τοῖς δημοσίοις, καὶ τοῖς κακοῖς πόροις φλεγμαίνοντας. οὕτω γὰρ ἐγὼ καλῶ τὴν ἄδικον εὐπορίαν. φοινίσκας δέ, μικρὰ μὲν οὐδὲ ταῦτα γνωρίσματα. δηλώσει δὲ τὰ πλείω προϊὼν ὁ λόγος. τούτου καὶ μισθὸν οἶμαι τὴν πίστιν ἐνήγκατο. τὸ δὲ ὅπως. οὐδὲ γὰρ ἄξιον σιωπᾶσθαι πρᾶγμα τοσοῦτον, αὐτοὶ παραστήσομεν. γυναῖκα μὲν ἀνδρείαν τίς εὑρήσει; τῆς θείας ἤκουσα λεγούσης γραφῆς. καὶ τὸ δῶρον θεόθεν εἶναι, τὴν ἀγαθὴν παρὰ τοῦ κυρίου συζυγίαν ἁρμόζεσθαι. τὸ δ' αὐτὸ δοκεῖ καὶ τοῖς ἔξωθεν, εἴπερ ἐκείνων τὸ γυναικὸς ἀνὴρ χρῆμ' οὐδὲν λῄζεται κάλλιον ἐσθλῆς, οὐδὲ χεῖρον τῆς ἐναντίας. τοῦ δὲ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅς τις περὶ τοῦτο εὐδαιμονέστερος. οἶμαι γὰρ εἴ τις ἐκ περάτων γῆς καὶ πάσης γονῆς ἀνθρώπων, τὴν ἀρίστην ἁρμόσασθαι συζυγίαν ἐσπούδασεν, οὐκ ἂν εἶναι ταύτης εὑρεῖν ἀμείνω καὶ ἁρμοδιωτέραν. οὕτω γὰρ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, εἰς ἓν συνῆλθε τὰ κράτιστα, ὥστε οὐχ ἧττον ἀρετῆς, ἢ σωμάτων γενέσθαι συζυγίαν τὸν γάμον. ἐπεὶ τῶν ἄλλων κρατοῦσα, ἀλλ' ἐκείνου κρατεῖν οὐκ εἶχεν, διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς ἰσόρροπον καὶ ὁμότιμον. καὶ περὶ μὲν ἀδὰμ ἡ δοθεῖσα κατ' αὐτὸν βοηθός, ἐπειδὴ καλὸν ἦν μὴ μόνον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ἀντὶ συνεργοῦ πολεμία καθέστη, καὶ οὐχ ὁμόζυγος, ἀλλ' ἀντίζυγος, κλέψασα τὸν ἄνδρα δι' ἡδονῆς, καὶ περὶ ξύλῳ τῆς γνώσεως, τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ἀλλοτριώσασα. τῷ δέ, οὐ συνεργὸς μόνον ἡ παρὰ θεοῦ δοθεῖσα, ἧττον γὰρ τοῦτο θαυμαστόν, ἀλλὰ καὶ ἀρχηγὸς γίνεται, ἔργῳ τε καὶ λόγῳ πρὸς τὰ κράτιστα δι' ἑαυτῆς ἄγουσα. καὶ τὰ μὲν ἄλλα τοῦ ἀνδρὸς κρατεῖσθαι νόμῳ συζυγίας, ἄριστον εἶναι κρίνουσα, τῆς εὐσεβείας δὲ οὐκ αἰσχυνομένη προέχειν ἑαυτὴν καὶ διδάσκαλον. ὃ θαυμάζειν μὲν ἐκείνης ἄξιον, θαυμάζειν δὲ πλέον τὸν εἴκοντα ἡττώμενον. ἐκείνη γὰρ οὖσα, ἢ τῶν ἄλλων γυναικῶν κάλλει φιλοτιμουμένων καὶ ὑψουμένων, ὅ γε τι φυσικόν, καὶ ὅσον ἐπίπλαστον, ἓν ἐπισταμένη κάλλος, τὸ τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ τὴν θείαν εἰκόνα ἢ συντηρεῖν, ἢ ἀνακαθαίρειν εἰς δύναμιν. τοὺς δὲ γραπτοὺς καὶ τεχνικοὺς κόσμους, ταῖς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀπορρίψασα, μίαν δὲ ἀληθινὴν εὐγένειαν γινώσκουσα τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὸ εἰδέναι πόθεν γεγόναμεν, καὶ ποῖ καταντήσομεν. ἕνα δὲ πλοῦτον ἀσφαλῆ τε καὶ ἄσυλον, τὸ ἀποπλουτεῖν θεῷ καὶ τοῖς πένησι καὶ μάλιστα τῶν ἐκ γένους τοῖς ἀπανθήσασιν, οἷς οὐ μὲν ἄχρι τῆς χρείας ἐπαρκεῖν, οὐ λύσιν τῆς συμφορᾶς, ἀλλ' ὑπόμνησιν ἔχειν ἐνόμιζεν. τὸ δὲ ἐλευθεριώτερον εὖ ποιεῖν, τοῦτο εἶναι τιμῆς βεβαίας, καὶ παραμυθίας τελεωτάτης. καὶ τὰς μὲν τῇ οἰκωφελείᾳ προεχούσας, τὰς δὲ τῇ εὐσεβείᾳ. καὶ γὰρ χαλεπὸν ἀμφοτέρων ἐπιτυχεῖν, ἀμφοτέροις ἁπάσας νικήσασα, καὶ τῷ περὶ ἑκάτερον ἄκρῳ, καὶ τῷ μόνη τὰ δύο συναγαγεῖν, οὕτω μὲν τὸν οἶκον συναύξουσα,

ταῖς ἑαυτῆς ἐπιμελείαις καὶ προνοίαις, κατὰ τὸν Σολομῶντος ἔπαινον τῆς ἀνδρείας γυναικὸς ὀρθὸν καὶ νόμιμον, ὡς εὐσεβεῖν οὐκ εἰδυῖα. οὕτω δὲ προσκειμένη θεῷ καὶ τοῖς θείοις, ὡς οἰκείας πλεῖστον ἀπέχουσα, καὶ οὐδὲν ὑπὸ τοῦ ἑτέρου παραβλαπτομένη πρὸς θάτερον, ἀμφότερα δὲ διαλλήλων κρατύνουσα. τίς μὲν ἔλαθεν ἐκείνην, εὐχῆς ἢ καιρὸς, ἢ τόπος; ὃ καὶ πρῶτον ἦν αὐτῇ παντὸς τῆς ἡμέρας κίνημα. μᾶλλον δὲ, τίς οὕτως ἔχειν ὁμοῦ ὡς αὐτὴν, τὰ αἰτούμενα ἤλπισεν; τίς δὲ ἱδρώτων οὕτως ᾐδέσθη χεῖρα καὶ προσέκυνε, ἢ παντὸς εἴδους φιλοσοφίας ἐτίμησε; τίς δὲ μᾶλλον νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις τὰς σάρκας ὑπέπιασε, ἢ ψαλμῳδίαις ἑαυτὴν ἐστήλωσε παννύχοις τε καὶ ἡμερησίαις; τίς μὲν παρθενίαν ἠγάπησε πλεῖον, καίπερ ἀναχομένη δίσως; τίς δὲ ὀρφανῶν καὶ χηρῶν ἀμείνων ἐγένετο προστάτις; τίς δὲ πενθοῦσι τὰς συμφορὰς οὕτω συνυπεκούφισεν; καὶ ταῦτα δὴ τὰ μικρὰ μὲν ἴσως, τυχὸν δέ τισι καὶ διαπτυόμενα, ὅτι μὴ δὲ πρόσιτα ῥᾳδίως τοῖς πλείοσι. ὃ γοῦν οὐκ ἐφικτὸν, οὐδὲ πιστὸν πᾶσι διὰ τὸν φθόνον. ἐμοὶ δὲ καὶ λίαν τιμώμενα, ὅτι πίστεως εὑρήματα ἦν, καὶ πνευματικῆς ζέσεως ἐγχειρήματα. ἔτι, τὸ μή ποτε φωνὴν αὐτῆς ἐν ἱεροῖς ἀκουσθῆναι συλλόγοις, ἢ τόποις, ἔξω τῶν ἀναγκαίων καὶ μυστικῶν. καὶ εἰ μέγα, ὑπὲρ θεοσεβείας ποτὲ, τὸ μὴ πέλεκυν ἐπ' αὐτοῦ ἀναβῆναι, μηδὲ ὀφθῆναι ἢ ἀκουσθῆναι λαξευτήριον, λόγῳ μείζονι, ὡς δέον φυσικὸν καὶ ἄτεχνον εἶναι πᾶν, τὸ θεῷ καθιερούμενον. πῶς οὐχὶ καὶ τὸ ἐκείνης μέγα, τὸ σιωπῇ τιμᾶσθαι τὰ ἅγια, τὸ μή ποτε νῶτα δοθῆναι τῇ σεβασμίῳ τραπέζῃ, μηδὲ καταπτυσθῆναι θεῖον ἔδαφος, τὸ μή ποτε δεξιᾶ ἐμβληθῆναι, ἢ χείλη μιγῆναι χερσὶν Ἑλληνικαῖς, ἢ χείλεσι, μηδὲ τὸ τόλμα κοσμιωτάτης γυναικὸς, καὶ οἰκειοτάτης, ἀλλὰ μηδὲ ἄρτου κοινωνῆσαι, μὴ ὅτι ἑκοῦσαν, ἀλλὰ μηδὲ βιασθεῖσαν τοῖς ἀπὸ τῆς βεβήλου καὶ ἀνάγνου τραπέζης, μηδὲ μιαρὸν οἶκον παρελθεῖν ποτε, ἢ ἰδεῖν ἀνασχέσθαι, παρὰ τῆς τοῦ συνειδότος νομοθεσίας, μηδὲ διηγήμασιν Ἑλληνικοῖς, ἢ ᾄσμασι θεατρικοῖς καταμολυνθῆναι τὴν ἀκοὴν, ἢ τὴν γλῶσσαν, τῇ τὰ θεῖα δεχομένην ἢ φθεγγομένην· οὐδὲν γὰρ ἱεροῖς πρέπειν ἀνίερον. καὶ ὃ τούτων θαυμασιώτερον, τὸ μή ποτε τοσοῦτον δοῦναι πάθει σωματικῷ, καί τοι γε διαφερόντως καμπτομένην καὶ τοῖς τῶν ξένων πάθεσιν, ὥστε ἢ γοερὰ ποτὲ πρὸ τῆς εὐχαριστηρίου ῥαγῆναι φωνὴν, ἢ δάκρυον ἐκπεσεῖν βλεφάρου μυστικῶς σφραγισθέντος, ἢ σχῆμα πένθιμον περιβαλέσθαι, καί τοι γε πολλῶν πολλάκις συμπεσόντων αὐτῇ λυπηρῶν, λαμπρᾶς πρώτης ἡμέρας. ψυχῆς γὰρ εἶναι θεοφιλοῦς, ὑποκλίνειν τοῖς θείοις ἅπαν ἀνθρώπινον. καὶ σιωπῶ τὰ τούτων ἀπορρητότερα, ὧν θεὸς μάρτυς, καὶ τῶν πιστῶν θεραπαινίδων, αἷς τὰ τοιαῦτα ἐπίστευσε. τὰ γὰρ καθ' ἡμᾶς, ἴσως οὐδὲ μνήμης ἀξιώτερον, ὡς ἀναξίους τοῦ ἐλπισθέντος, εἰ κἀκεῖνο μέγα τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι καὶ πρὸ γενέσεως ἡμᾶς καθυπέσχετο τῷ θεῷ, μηδὲν τὸ μέλλον εὐλαβηθεῖσα, καὶ γεννηθέντας εὐθὺς ἀνέθηκε. θεοῦ δὲ ἦν μὴ ταχύτητι διαμαρτεῖν αὐτὴν τῆς εὐχῆς, μηδὲ ἀπωσθῆναι τὸ καλλιέρημα. τούτων μὲν οὖν τὰ μὲν ἦν ἤδη, τὰ δὲ ἔμελλε ταῖς κατὰ μέρος προσθήκαις αὐξόμενα. καὶ καθάπερ ἥλιος ἥδιστον ταῖς ἑωθιναῖς προσβάλλων ἀκτῖσι ταῖς μεσημβριναῖς θερμότερος ἐστὶ καὶ φαιδρότερος, οὕτω καὶ αὐτὴ, οὐ μικρὰ τὰ τῆς εὐσεβείας ἀπ' ἀρχῆς ὑποφαίνουσα, τῷ τελευταίῳ φωτὶ πλέον ἐξέλαμψε. τότε δ' οὖν καὶ τὸν οὐ μικρὸν εὐσεβείας οἴκοθεν, εἶχεν αὐτὴν ὁ εἰσοικισάμενος, ἄνωθεν μὲν, καὶ ἐκ προγόνων, φιλόθεόν τε καὶ φιλόχριστον, καὶ πατρῷον κλῆρον διαδεξαμένην τὸν τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς ἀγριελαίου, καθὼς ἐκεῖνος ἐγκεντρισθεῖσαν εἰς καλλιέλαιον. οὐ φέρουσαν δὲ τὸ ἑτεροζυγεῖν δι' ὑποβολὴν πίστεως, ἀλλὰ τοῦτο μόνον φιλοσοφεῖν μὴ δυναμένην, τἆλλα καρτερικωτάτην τῶν γυναικῶν καὶ ἀνδρικωτάτην, τὸ ἐξ ἡμισείας εἶναι ὑπὸ θεῷ, διὰ τὴν τοῦ τμήματος ἀλλοτρίωσιν, ἀλλὰ μὴ προσελθεῖν τῇ σωματικῇ συναφείᾳ τὴν συμφυΐαν τοῦ πνεύματος, καὶ δὴ τοῦτο προσαιτοῦσαν μὲν τῷ θεῷ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ παρ' αὐτοῦ τῆς σωτηρίας τῆς κεφαλῆς αἰτουμένην ἐν πολλαῖς νηστείαις καὶ δάκρυσι, προσκειμένην δὲ ὑπὲρ αἰδοῖ φιλοπόνως, καὶ πολυτρόπως αὐτὸν ἐμπορευομένην, ὀνειδισμοῖς, νουθεσίαις, θεραπείαις, ἀλλοτριώσεσι. τὸ μέγιστον τῷ οἰκείῳ τρόπῳ, καὶ τῷ θερμοτέρῳ τῆς εὐλαβείας, ᾧ μάλιστα ψυχὴ κάμπτεται καὶ μαλάσσεται πρὸς ἀρετὴν ἑκουσίως βιαζομένη. ἔμελλε δ' ἄρα κοιλαίνειν τὴν πέτραν ἡ τοῦ ὕδατος ῥανὶς ἀεὶ πλήττουσα καὶ χρόνῳ διανύσειν τὸ σπουδαζόμενον. δηλοῖ δὲ τὰ ἐφεξῆς. ἡ δὲ καὶ ᾔτει ταῦτα, καὶ ἤλπιζεν. ἅτε τῇ πίστει μᾶλλον, ἢ τῇ νεότητι ζέουσα. καὶ δι' οὐδὲν οὕτως ἐθάῤῥει τοῖς παροῦσιν, ὡς αὐτὴ τοῖς ἐλπισθεῖσι, πείρᾳ μαθοῦσα τοῦ θεοῦ τὸ φιλόδωρον. ὑπὲρ δὲ συνήργει δὲ πρὸς σωτηρίαν, καὶ ὁ λογισμὸς κατὰ μικρὸν τὴν θεραπείαν παραδεχόμενος, συνήργει καὶ ὀνειράτων ὄψις, οἷς εὐεργετεῖ πολλάκις θεὸς ψυχὴν ἀξίαν τοῦ σώζεσθαι. ἀλλὰ τίς ἡ ὄψις; οὐ παραθήσομαι καὶ τὸ τοῦ διηγήματος ἥδιστον. ἐδόκει δὲ, μήπω πρότερον, καί τοι πολλάκις τῆς γυναικὸς ἱκετευούσης καὶ δεομένης, ψάλλειν ἐκ τῶν τοῦ θείου Δαβὶδ ἐκεῖνο τὸ μέρος· εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι, εἰς οἶκον κυρίου πορευσόμεθα. καὶ ἡ ψαλμῳδία ξένη, καὶ ὁ πόθος τῇ ᾠδῇ συνάρχεται. καὶ ὡς ἤκουσεν ἡ τῆς εὐχῆς ἐπιτυχοῦσα, τὸν καιρὸν ἁρπάζει, ὑποκριναμένη τε

τὴν

τὴν ὄψιν πρὸς τὸ ἴδιον μετὰ τῆς ἀληθείας, καὶ τῇ χαρᾷ δηλοῦσα τῆς εὐεργεσίας τὸ μέγεθος, καὶ τὴν σωτηρίαν ἐπιταχύνουσα, μή τι παρεμπεσὸν ἐμποδίσῃ τῇ κλήσει, καὶ λύσῃ τὸ σπουδαζόμενον, καὶ δὴ συμβαίνει τι τοιοῦτον. πλείους ἀρχιερέων ἐπὶ τὴν Νίκαιαν συνθέοντες, ἵνα κατὰ τῆς Ἀρείου στῶσι μανίας, ἄρτι τοῦ κακοῦ φυομένου, καὶ τὴν θεότητα τέμνοντος, δίδωσι δὲ ἑαυτὸν τῷ Θεῷ καὶ τοῖς κήρυξι τῆς ἀληθείας, καὶ τὸν πόθον ὁμολογεῖ, καὶ ζητεῖ παρ' αὐτῶν τὴν κοινὴν σωτηρίαν, ὧν εἷς Λεόντιος ἦν ὁ πάνυ, ὁ τότε τῆς καθ' ἡμᾶς μητροπόλεως ἐξηγούμενος. ὁ δὲ κἀνταῦθα τὰ τῆς χάριτος ἁπλότητος θαῦμα, σφόδρα ἂν ἀδικοίην τὴν χάριν, εἰ σιωπῇ παρέλθοιμι. μαρτυροῦσι δὲ οὐκ ὀλίγοι τοῦ θαύματος, πλανῶνταί τινα πλάνην πνευματικήν, οἱ τῆς ἀκριβείας διδάσκαλοι, καὶ προτυποῖ τὸ μέλλον ἡ χάρις, καὶ τύπος ἱερωσύνης τῇ κατηχήσει μίγνυται. ὢ τῆς ἀκουσίου μυήσεως. ἐπὶ γὰρ γόνυ κλιθείς, οὕτω τοῖς λόγοις τῆς κατηχήσεως καταρτίζεται, ὥστε πολλοὺς τῶν παρόντων προφητεῦσαι τὸ μέλλον. οὐ τῶν ὑψηλοτέρων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ταπεινοτέρων εἰς σύνεσιν, οὐκ ἀμυδροῖς σημείοις πιστωθέντας πρὸς τὸ ἐσόμενον. μικρὸν δ' ἐν μέσῳ, καὶ τῷ θαύματι θαῦμα συνάπτεται. παραθήσομαι δὲ πιστῶν ἀκοαῖς τὸν λόγον. ψυχαῖς γὰρ βεβήλοις οὐδὲ ἓν τῶν καλῶν ἀξιόπιστον. προσῄει μὲν τῷ δι' ὕδατος ἀναγεννῶντι καὶ πνεύματος, δι' ἧς ὁμολογοῦμεν Θεῷ τὴν τοῦ κατὰ Χριστὸν ἀνθρώπου μόρφωσίν τε καὶ τελείωσιν, καὶ τοῦ χοϊκοῦ πρὸς τὸ πνεῦμα μετάθεσιν καὶ ἀνάπλασιν. καὶ προσῄει μετὰ θερμῆς τῆς ἐπιθυμίας, καὶ λαμπρᾶς τῆς ἐλπίδος τῷ λουτρῷ, προκαθάρας ἑαυτὸν εἰς δύναμιν, καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα καθαγνίσας πολλῷ μᾶλλον, ἢ οἱ τὰς πλάκας παρὰ Μωυσέως δέξασθαι μέλλοντες. τοῖς μὲν γὰρ μέχρις ἐσθῆτος ἦν ὁ ἁγνισμός, καὶ γαστρὸς μικρὰ σύστασις, καὶ σωφροσύνη τις ῥᾴδιος. τῷ δὲ, πᾶς ὁ ἐν μέσῳ βίος, παρασκευὴ τῆς ἐλλάμψεως ἦν, καὶ προκάθαρσις, καθάρσεως ἀσφαλιζομένη τὴν δωρεάν, ἵν' ἡ τελειότης τῇ καθαρότητι πιστευθῇ, καὶ μὴ κινδυνεύσῃ τὸ ἀγαθόν, ἐν ἕξει τολμηθὲν κατὰ τῆς χάριτος. ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐκ τοῦ ὕδατος, φῶς περιαστράπτει, καὶ δόξα τῆς διαθέσεως ἀξία, μεθ' ἧς προσῆλθε τῷ χαρίσματι τῆς πίστεως. ἔστι δὲ οἷς καὶ τὸ ἄλλων ἐπίδηλον, οἳ τότε μὲν σιωπῇ τὸ θαῦμα κατέσχον, ἐξειπεῖν οὐ θαρρήσαντες, καὶ δὴ αὐτοῦ μόνου ταύτην εἶναι τὴν ὄψιν ἕκαστος ᾤετο, μικρὸν δ' ὕστερον ἀλλήλοις διέδωκαν. τῷ δὲ βαπτιστῇ καὶ τελεωτῇ τοσοῦτον ἐναργές τε καὶ γνώριμον, ὥστε μηδὲ κατασχεῖν δυνηθῆναι τὸ μυστήριον, ἀλλὰ καὶ δημοσίᾳ ῥῆξαι φωνήν, ὅτι τὸν ἑαυτοῦ διάδοχον τῷ πνεύματι χρίσειε. καὶ τοῦτο οὐδεὶς ἀπιστήσει, τῶν ἀκηκοότων τε καὶ ἐγνωκότων. οὐ Μωυσῆς μὲν ἔτι μικρὸς ὤν, τοῖς πολλοῖς καὶ οὔπω λόγου τινὸς ἀξιούμενος, ἐκ τῆς βάτου καλεῖται, καιομένης μὲν, οὐκ ἀναλισκομένης δὲ, μᾶλλον δὲ τοῦ ἐν τῇ βάτῳ φανταζομένου. καὶ τιμᾶται τῷ πρώτῳ θαύματι. Μωυσῆς ἐκεῖνος, ᾧ θάλασσα τέμνεται, καὶ ἄρτος ὕεται, καὶ πέτρα πηγάζει, καὶ στῦλος πυρὸς καὶ νεφέλης ὁδηγοῦσι, μετ' ἀλλήλων ἱστάμενοι, καὶ χειρῶν ἔκτασις τρόπαιον ἵστησι, καὶ νικᾷ πολλὰς μυριάδας, τὸν σταυρὸν σχηματίζουσα. Ἡσαΐας δὲ ὁ τῆς δόξης καὶ τῶν σεραφὶμ θεατής, καὶ μετ' ἐκεῖνον Ἱερεμίας, ὁ τῇ μεγάλῃ κατ' ἐθνῶν καὶ βασιλέων πιστευθεὶς δυνάμει, ὁ μὲν ἀκούει θείας φωνῆς, καὶ τῆς προφητείας τῷ ἄνθρακι προκαθαίρεται, ὁ δὲ πρὸ διαπλάσεως γιγνώσκεται, καὶ πρὸ γεννήσεως ἁγιάζεται. Παῦλος δὲ διώκτης ὢν ἔτι, ὁ μέγας τῆς ἀληθείας κῆρυξ, ὁ τῶν ἐθνῶν ἐν πίστει διδάσκαλος, καὶ φωτὶ περιλάμπεται, καὶ γνωρίζει τὸν διωκόμενον, καὶ τὴν μεγάλην διακονίαν πιστεύεται, καὶ πληροῖ τοῦ εὐαγγελίου πάσας ἀκοὰς καὶ διανοίας. τί δεῖ πάντας ἀπαριθμεῖσθαι τοὺς ὑπὸ Θεοῦ προσκληθέντας, καὶ τοιούτοις οἰκειωθέντας θαύμασιν, οἷς κἀκεῖνος ἐβεβαιώθη πρὸς τὴν εὐσέβειαν; καὶ οὐ τὰ μὲν πρῶτα τοιαῦτα, καὶ οὕτως ἄπιστα καὶ παράδοξα, κατέσχε δέ τι τῶν προϋπηργμένων τοῖς ὕστερον, ὡς ἄν τις τῶν τάχιστα κέρδος τὸ καλὸν λαμβανόντων, εἶτα τοῦ πρὸς καταφρονούντων, ἢ καὶ παντάπασι πρὸς κακίαν παλινδρομούντων. οὐκ ἔστι τοῦτο εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ λίαν ἑαυτοῦ, καὶ τῶν προειληφότων ἔχεται, ὥστε ἀμφότερα συναρμόζειν ἀλλήλοις, τά τε πρὸ τῆς ἱερωσύνης τοῖς ἐκείνης καλοῖς καὶ τὰ μετ' αὐτὴν τοῖς προτέροις. καὶ μήτε ἄλλως ἄρξασθαι πρέπειν, ἢ ὡς ἐτελεύτησε. μήτε εἰς ἄλλο περιελθεῖν τέλος, ἢ οὗ προήρξατο. πιστεύεται μέν γε τὴν ἱερωσύνην, οὐ κατὰ τὴν νῦν εὐκολίαν καὶ ἀταξίαν, ἀλλὰ μικρόν τι διαλιπών, ὥστε τῇ καθάρσει προσεθίσαι καὶ τὴν τοῦ καθαίρειν ἐμπειρίαν καὶ δύναμιν. ὅπερ δὴ νόμος ἀκολουθίας πνευματικῆς. ἐπεὶ δὲ πιστεύεται, πλέον ἡ χάρις δοξάζεται, ὥσπερ ὄντως Θεοῦ χάρις, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπων, οὐδὲ ὃ φησὶν ὁ Ἐκκλησιαστής, ὁρμή τε αὐτόνομος καὶ προαίρεσις πνεύματος. παραλαβὼν γὰρ τὴν ἐκκλησίαν, ὑλώδη καὶ ἀπηγροικισμένην, οὐ πρόσθεν μὲν ἐπισκοπεῖ ποιμανθεῖσαν, ἀλλ' ὅσον οἷόν τε πρὸ αὐτοῦ κοσμηθεῖσαν, καὶ τούτῳ θαυμασίῳ μὲν, καὶ ἀγγελικῷ τὸν τρόπον, ἁπλουστέρῳ δὲ, ἢ κατὰ τοὺς νῦν τοῦ λαοῦ προστάτας. τούτου δὲ τάχιστα προσληφθεῖσα, ἐπὶ πολὺ πάλιν ῥᾳθυμηθεῖσά τε καὶ χρονισθεῖσα ἐπταίσεν ἐξ ἀναρχίας, πρῶτον μὲν τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων οὐ χαλεπῶς ἐξημέρωσεν, λόγοις τε ποιμαντικοῖς ἐπιστήμης, καὶ τῷ προθεῖναι τύπον ἑαυτόν, ὥσπερ ἀνδριάντα πνευμα-

τινὸς ἐν κύκλῳ καταξεσμένον, πάσης ἀρίστης πράξεως. ἔπειτα τοῖς θείοις λόγοις συντόνως ἐμμελετήσας, καὶ πρὸ ὀψιμαθὴς τὴν τοιαύτην τυγχάνων, τοσαύτην ἐν ὀλίγου χρόνου σοφίαν συνελέξατο, ὥστε τά τε ἄλλα μηδενὸς λείπεσθαι τῶν ἤδη πλεῖστον πεπονηκότων, καὶ χάριν ἐκ θεοῦ ταύτην λαβεῖν ἐξαίρετον, ὀρθοδοξίας γενέσθαι πατὴρ καὶ διδάσκαλος, οὐ κατὰ τοὺς νῦν σοφοὺς τοῖς καιροῖς συγκλινόμενος, οὐδὲ μέσως καὶ τεχνικῶς τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου προϊστάμενος, ὡς αὐτοὶ μὲν τάξιν ἔχοντες πίστεως, ἢ καταπλάσοντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' ἦν, τῷ μὲν λόγῳ δυνατὴν, εὐσεβέστερος τῶν ὀρθῶν τὴν διάνοιαν, λογικώτερος μᾶλλον τῷ λόγῳ τὰ δεύτερα φέρων, εὐσεβείᾳ παρὰ τὴν ἐκράτει. οἷα μὲν θεὸν εἰδὼς, ἐν μιᾷ προσκυνούμενον, τρία δὲ εἰς μίαν θεότητα συναγόμενα, καὶ οὔτε τῷ ἑνὶ σαβελλίζων, οὔτε τοῖς τρισὶν ἀρειανίζων, ἢ τῷ συστέλλειν θεότητα, καὶ ἀναλύειν ἀθέως, ἢ τῷ κατατέμνειν ἀνίσοις ἀλλοτριότησιν ἢ μεγέθους, ἢ φύσεως. οὐ γὰρ ἕκαστον ἀκατάληπτον, καὶ ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν ἐπίνοιαν, πῶς ἐνταῦθα τὸ ὑπεραῖρον, ἢ νοηθήσεται, ἢ δογματισθήσεται; πῶς δὲ μετρεῖται τὸ ἄπειρον, ἢ ὅτι περὶ αὐτοῦ μὲν ἐστὶ, τοσαῦτα θεότης, βαθμοῖς μετρουμένη καὶ ὑποβάσεσιν. ταῦτα εἰ νοῶν ἐκεῖνος ὁ μέγας ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ, καὶ ἀληθῶς θεολόγος, καὶ μετὰ τοῦ πνεύματος περὶ τούτων κινούμενος, τί χρὴ λέγειν ἕτερον, ἢ ὅτι νέαν Ἱερουσαλὴμ καὶ κιβωτὸν ἄλλην ὑπὲρ ὑδάτων φερομένην ὥσπερ ὁ μέγας ἐκεῖνος Νῶε, καὶ τοῦ δευτέρου τούτου κόσμου πατὴρ, τήνδε τὴν ἐκκλησίαν καλεῖσθαι πεποίηκεν; τοῦτό τε, κατακλυσμοῦ τῶν ψυχῶν, καὶ τῆς τῶν αἱρετικῶν ἐπιρρεούσας φῶς ὑπεραίρουσαν. καὶ ὅσῳ πλήθει τῶν ἄλλων ἐλείπετο, τοσοῦτον εὐδοξίᾳ κρατοῦσαν. καὶ ὅπερ τὴν ἱερὰν πάσχουσαν Βηθλεὲμ, ἣν οὐδὲν ἐκώλυσε καὶ μικρὰν εἶναι πόλιν, καὶ τῆς οἰκουμένης μητρόπολιν, ὡς Χριστοῦ καὶ τροφὸν καὶ μητέρα, τοῦ τὸν κόσμον καὶ ποιήσαντος καὶ νικήσαντος. τεκμήριον δὲ τοῦ λόγου· καὶ γὰρ ἡνίκα περὶ τοῦ θερμοτέρου μέρους τῆς ἐκκλησίας κατεστασίασθημεν, γράμματι κλαπέντες καὶ ῥήμασι τεχνικοῖς εἰς πονηρὰν κοινωνίαν, μόνος μὲν αὐτὸς εὐήθη τὴν διάνοιαν ἄτρωτον ἔχειν, καὶ μὴ τῷ μέλανι τὴν ψυχὴν συμμελαίνεσθαι, εἰ καὶ ἁπλότητι συνηρπάσθη, καὶ τὸν δόλον ἐκ τοῦ τῆς ψυχῆς ἀδόλου μὴ ἐφυλάξατο. μόνος δὲ, μᾶλλον δὲ πρῶτος, τὸ στασιάζον πρὸς ἡμᾶς, ζήλῳ τῆς εὐσεβείας ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις κατήλλαξε, τελευταῖον τῆς ἀποδραμὸν, καὶ πρῶτον προσδραμὸν, αἰδοῖ τε τοῦ αἰδέσιμος, καὶ τῇ τοῦ δόγματος καθαρότητι. ὥστε καὶ τὸν πολὺν σάλον τῶν ἐκκλησιῶν καταστορεσθῆναι, καὶ στῆναι τῇ κατὰ γῆν εἰς χώραν, ταῖς ἐκείνου λυθεῖσαν εὐχαῖς τε καὶ παραινέσεσιν, εἴ τι δεῖ καὶ νεανιεύσασθαι, μεθ' ἡμῶν κεκοινωνῶν καὶ τῆς εὐσεβείας, καὶ τῆς ἀργείας. οἱ πρὸς ταῦ ἀγαθοὺς αὐτῷ συναιρόμενοι, καὶ ἐκ προμηθεύοντες καὶ τῇ ἀξιοῦντες, ἐνταῦθα πλεῖστον μέρος συναισχύνεσθαι ἠξιώθημεν. ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τούτων λόγος μικρόν τι προεκδραμὼν, ἐνταῦθα μενέτω. τίς δὲ αὖ τῶν ἐκείνου καλῶν, ἢ τὸ πλῆθος ἐξαριθμήσεται, ἢ τὰ πλείω παραδραμεῖν ἐθέλων, μὴ χαλεπῶς εὕροι τὰ περιττά; ἀεὶ γὰρ τὸ τῇ διανοίᾳ ἐπεισιὸν, κρεῖττον τοῦ προειληφότος φαίνεται. ἐν μέσῳ τούτου γίνομαι. ὅσῳ πλεῖον ἐμοὶ τὸ, τί χρὴ παραλιπεῖν, ἢ τοῖς ἄλλοις ἐπαινέταις τὸ, τί χρὴ λέγειν, ἡ ἀπορία. ὥστε μοι δοκεῖν τινὰ ζημίαν γίνεσθαι τῇ πολυουσίᾳ, καὶ δοκιμάζεσθαι τῇ διανοίᾳ τὰ ἐκείνου δοκιμάζειν ἤδη χειροῦσθαι, καὶ οὐκ ἔχουσαν τὸ νικῶν εὑρεῖν ἐν τοῖς ὁμοτίμοις. ὅπερ γὰρ ἐπὶ τῶν σταθερῶν ὑδάτων ὁρῶμεν συμβαῖνον, ὅτ' ἂν ψηφὶς ἐμπεσοῦσα κέντρον γένηται ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ κύκλος ἐγειρόμενος, καὶ συνεχῶς ἤδη φθείρων ἀεὶ λύει τὸν ἔξωθεν. τοῦτο καὶ αὐτῷ μοι συμβέβηκεν ἀκριβῶς. τὸ μὲν ἤδη νοῶ ἦλθε, τὸ δὲ ἐπεισῆλθε, τὸ δ' ὑπεχώρησε. καὶ κάμνω περὶ τὴν αἵρεσιν ἀεὶ τοῦ προκαταλαβόντος ὑπεξισταμένου τῷ ἐπεισρέοντι. τίς μὲν γὰρ ἐκείνου περὶ τὰ κοινὰ σπουδαιότερος; τίς δὲ τὰ οἴκοι φιλοσοφώτερος; ἐπειδὴ καὶ οἶκον ἐμέρισεν αὐτῷ, καὶ κτῆσιν σύμμετρον, ὁ πάντα κατὰ λόγους καὶ ποικίλως οἰκονομῶν θεός. τίς δὲ πενίᾳ τῷ ἀτιμοτάτῳ μέρει τῆς ὁμοτίμου φύσεως, ἢ τῇ ψυχῇ συμπαθέστερος; ἢ τὴν χεῖρα δαψιλέστερος; οὐδὲ ὅλως γὰρ ὡς οἰκονόμος τῶν ἀλλοτρίων διενοεῖτο περὶ τῆς ἰδίων, ἤδη κουφίζων τὴν πενίαν εἰς δύναμιν, καὶ δαπανώμενος οὐ τοῖς περιττοῖς μόνον, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῖς ἀναγκαίοις, ὅπερ δὴ σαφεστάτη φιλοπτωχίας ἀπόδειξις. καὶ διδοὺς μερίδα, οὐ τοῖς ἑπτὰ μόνον, κατὰ τὴν τοῦ Σολομῶντος νομοθεσίαν, ἀλλ' εἰ προσέλθοι καὶ ὄγδοος, μηδ' ἐνταῦθα μικρολογούμενος, ἀλλ' ἥδιον ἀφαιρούμενος, ἢ κτώμενος ἄλλους γινώσκομεν. αἱ αἱρῶν συνδέσμοι καὶ χειροτονίαν, ὅπερ ἐμοὶ δοκεῖ τῆς μικρολογίας καὶ δοκιμασίας τῶν λαμβανόντων, ὅς τις τε ἄξιος, καὶ ὅς τις οὐ, καὶ ῥῆμα γογγυσμοῦ μετὰ τῆς ἤδη δόσεως. ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοὶ, διδόντες μὲν, τὸ δὲ προθύμως οὐ προστιθέντες, ὃ τῆς παρέχειν μεῖζόν ἐστι καὶ τελειότερον. πολλῷ γὰρ βέλτιον εἶναι, διὰ τοὺς ἀξίους ὀρέγειν καὶ τοῖς ἀναξίοις, ἢ τοὺς ἀξίους ἀποστερεῖν, διὰ τῶν ἀναξίων. καὶ τοῦτο εἶναι φαίνεται, τὸ χρῆναι πέμπειν τὸν ἄρτον ἑαυτοῦ καὶ καθ' ὕδατος ὡς οὐ παρασυρόμενον, οὐδὲ ἀπολλύμενον τῷ δικαίῳ τούτων ἐξετάσει. ἀλλ' ἐνταῦθα καταπίπτοντα, οὗ πάντα κεῖσθαι τὰ ἡμέτερα, καὶ ἀπαντήσονται οἱ καιροὶ, κἂν ἡμεῖς μὴ τοῦτο νομίζωμεν.

τὸ δὲ κάλλιστόν τε καὶ μέγιστον, ὅτι τῷ μεγαλοψύχῳ προσῆν καὶ τὸ ἀφιλότιμον. ὅθεν δὲ καὶ
τοῦτο, δηλώσων ἔρχομαι. τὰ μὲν δὴ χρήματα κοινά, καὶ ἡ προθυμία τοῦ παρέχειν, αὐτοῖς τε ἴση
τοῖς ὁμοζύγοις πρὸς τὸ κάλλιστον ἁμιλλωμένοις. τῆς ἐπιδόσεως δὲ τὸ πλεῖστον, τῇ ἐκείνης χειρὶ ἐ-
πέτρεπον, ὡς ἀρίστης οἰκονόμου τῆς τοιαύτης, καὶ πιστοτάτης. τίνος δὴ γυναικὸς λέγω, καὶ οἵας,
ἧς μηδὲ τὸ Ἀτλαντικὸν πέλαγος, ἢ εἴ τι ἄλλο τῶν μεγίστων, ἤρκεσεν ἂν ἀπαντλούμενον. τοσοῦ-
τος ἔρως ἦν τοῦ παρέχειν αὐτῇ, καὶ οὕτως ἄμετρος. ἣ τὴν Σολομώντειον βδέλλαν εἰς τοὐναντίον
ἐξήλλαξε, τῇ περὶ τὸ κρεῖττον ἀπληστίᾳ, τὴν εἰς τὸ χεῖρον νικήσασα, καὶ κόρον οὐκ ἔχουσα τῆς περὶ
τὸ εὖ ποιεῖν προθυμίας. ἣ μὴ ὅτι γε τὴν οὐσίαν ἅπασαν, ὅση τε ἦν αὐτοῖς, καὶ ὅση προσεγίνετο,
μικροτέραν ἡγεῖτο τῆς οἰκείας ἐφέσεως, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὴν καὶ τοὺς παῖδας ἑτοίμως ἀπέδοτο
ἄν, εἴ πως ἐνῆν, ὃ καὶ πολλάκις αὐτῆς λεγούσης ἤκουσα, ὥστε ἐκδαπανηθῆναι τοῖς πένησι.
ταύτῃ τὰς ἡνίας ὅλας ἐπαφῆκε τῆς ἐπιδόσεως, ὃ καὶ παράδειγμά τι, ἐμοί γε δοκεῖν, κρεῖττον ὑπο-
λαμβάνειν. τῶν μὲν γὰρ εἰς χρήματα μεγαλοψύχων, καὶ παρ' ἄλλοις οὐ χαλεπῶς εὕροι τις ἄν, ὅ-
σοι τε εἰς τὰς κοινὰς καὶ πολιτικὰς ἀπόλλυσι φιλοτιμίας, ὅσοι τε θεῷ διὰ τῶν πενήτων δανεί-
ζονται, καὶ μόνα τοῖς ἀναλίσκουσι θησαυρίζει. τῆς δὲ ἐπὶ τούτῳ δόξης, οὐκ ἔστιν ὅντινα παραχω-
ρήσαντα ῥαδίως εὑρήσομεν. τῆς μὲν γὰρ δαπανῶν, καὶ ἡ φιλοδοξία τοῖς πολλοῖς παρέχει τὸ πρόθυ-
μον, οὐ δὲ ἀφανὴς ἡ ἐπίδοσις, ἐκεῖ ἴσως τὸ παρέχειν ἀμβλύτερον. ἡ μὲν οὖν χεὶρ τοσαύτη, καὶ τὰ
πλείω τοῖς εἰδόσι παρήσομεν. ὥστε ἔτι καὶ ἡμῖν μαρτυρεῖ τὸ τοιοῦτον, ἐξ ἐκείνης εἶναι τῆς πηγῆς, κα-
κείνου μοῖραν τοῦ ῥεύματος. τίς δὲ μετὰ θεοῦ μᾶλλον, ἢ τῷ βήματι προσήγαγεν, ἢ τὰς κατ'
αὐτοῦ ὕβρεις ἐζηλοτύπησεν, ἢ τὴν ἀνιέρων σὺν φόβῳ τὴν ἱερὰν ἐκάθηρε τράπεζαν; τίς δ' οὕ-
τως ἀρρεπεῖ γνώμῃ, ἴσοις σταθμοῖς δικαιοσύνης, ἢ δίκην ἔκρινεν, ἢ κακίαν ἐμίσησεν, ἢ ἀρετὴν
ἐτίμησεν, ἢ τοὺς ἀρίστους προὐτίμησε; τίς μὲν οὕτως συγγνώμων τοῖς ἁμαρτάνουσιν, ἢ τοῖς εὐ-
δρομοῦσι σύνδρομος; τίς δὲ μᾶλλον ῥάβδου καὶ βακτηρίας καιρὸν ἐπιστάμενος, τῇ βακτη-
ρίᾳ τὸ πλέον οἰκειούμενος; τίνος δὲ ὀφθαλμοὶ μᾶλλον ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς, τούς τε ἄλλους, καὶ
ὅσοι θεῷ ζῶσιν ἐν μοναδικῷ βίῳ καὶ ἀζύγι, γῆν καὶ τὰ περὶ τὴν γῆν ἀτιμάσαντες; τίς δὲ
πλέον, ἢ τῦφον ἐκόλασεν, ἢ ταπεινοφροσύνην ἠγάπησεν; καὶ ταύτην οὐκ ἐπιπλάστως, οὐδ'
ἐξ ἐπιπολῆς, ὡς οἱ πολλοὶ τῶν νῦν προσποιουμένων φιλοσοφεῖν, καὶ κομψοὶ τὸ φαινόμενον, κατὰ
τὰς ἀφρονεστάτας τῶν γυναικῶν, αἱ ἀπορροῦσαι κάλλους οἰκείου, πρὸς τὰ χρώματα καταφεύ-
γουσι, καὶ εἰσί πως, ὡς ἂν εἴποιμι, κοσμίως θεατριζόμεναι, δι' εὐσχημοσύνην ἀσχήμονες, καὶ διὰ
αἶσχος αἰσχρότεραι. οὐ γὰρ ἐν ἔθει τι τὸ ταπεινὸν ἦν αὐτῷ, ἀλλ' ἐν ψυχῆς καταστήματι. οὐδὲ ἐρύ-
ψις αὐχένος, ἢ φωνῆς ὕφεσις, ἢ προσώπου νεῦσις, ἢ βάθος ὑπήνης, ἢ κεφαλῆς ἐν χρῷ κόσμη-
σις, ἢ βαδίσματος ἦθος τὸ ταπεινὸν ὑποκρίνεται, τὰ πρὸς ὀλίγον τυπούμενα, καὶ τάχιστα ἐλεγ-
χόμενα· τὸ γὰρ ἐπίπλαστον οὐδὲ μόνιμον, ἀλλ' ἦν ὁ αὐτὸς ὑψηλότατος μὲν βίῳ, ταπεινό-
τατος δὲ τῷ φρονήματι, καὶ τῇ μὲν ἀρετῇ ἀπρόσιτος, τῇ συνουσίᾳ δὲ καὶ λίαν εὐπρόσιτος. καὶ συνή-
θης μὲν, τὴν ἀμπεχόνην ἐπίσης φυγεῖν, καὶ ὑψηλὸν, καὶ τὸ ταπεινόν· ὑπὲρ δὲ πολλοὺς τῇ ἔνδον
λαμπρότητι, καὶ γαστρὸς νόσον, καὶ ἀπληστίαν δαμάζων μὲν, εἰ καί τις ἄλλος, οὐ δεικνὺς δέ. τὸ μὲν
ἵνα καθαίρηται, τὸ δὲ ἵνα μὴ ὑπεραίρηται, διὰ κενοῦ θηρώμενος τὸ εὐδόκιμον. πολιτικοῦ
μὲν γὰρ ἔργον εἶναι, πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν, ἐξ ὧν εὐδοκιμήσει παρὰ τοῖς ἔξωθεν, οἷς μηδέν ἐστι
τοῦ παρόντος βίου μακαριώτερον· πνευματικοῦ δὲ καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς, πρὸς ἓν μόνον βλέπειν,
τὴν σωτηρίαν. καὶ ὃ μὲν ἂν εἰς τοῦτο φέρῃ, μέγα οἴεσθαι· ὃ δ' ἂν μὴ, διαπτύειν ὡς τοῦ μηδενὸς
ἄξιον. καὶ διὰ τοῦτο, τὰ μὲν ὁρώμενα ἀτιμάζειν. ὅπως δ' ἂν ἐν αὐτοῖς κάλλιστα ἔχοι, τοῦτο μόνον
σκοπεῖν, καὶ ταῦτα περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι, ἐξ ὧν αὐτός τε πλείστου ἄξιος ἔσται, καὶ τοὺς ἄλ-
λους ἕλξει δι' ἑαυτοῦ πρὸς τὸ βέλτιστον. ὃ δὲ κάλλιστον τῶν ἐκείνου καὶ ἰδιώτατον, καὶ οὐδὲ τοῖς
πολλοῖς ἀγνοούμενον, ἡ ἁπλότης, καὶ τὸ τοῦ ἤθους ἄδολόν τε καὶ ἀμνησίκακον. ἄλλος μὲν γὰρ
ἄλλο τι τῶν παλαιῶν ἢ τῶν νέων κατορθωκέναι πιστεύεται, ὡς ἕκαστος ἔτυχεν ἐκ θεοῦ χά-
ριτός τινος ἠξιωμένος. Ἰὼβ τὸ ἐν τοῖς πάθεσι καρτερικὸν καὶ ἀνάλωτον, Μωυσῆς καὶ Δαβὶδ
τὸ πρᾶον, Σαμουὴλ τὸ χρηματίζειν, βλέπων τὰ ἔμπροσθεν· Φινεὲς τὸν ζῆλον, ἀφ' οὗ καὶ ὀνομά-
ζεται. Παῦλος καὶ Πέτρος, τὸ σύντονον τοῦ κηρύγματος, οἱ τοῦ Ζεβεδαίου τὸ μεγαλόφωνον, ὃ καὶ βροντῆς
υἱοὺς αὐτοὺς προσηγόρευσε. καὶ τί ἂν καταριθμοίην ἅπαντας; ἐν γὰρ εἰδόσιν ὁ λόγος.
Στεφάνου δὲ καὶ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς, οὐδὲν οὕτως, ὡς τὸ ἀπόνηρον γνώρισμα. ὁ μὲν γὰρ οὐδὲ κινδυνεύων
ἐμίσει τοὺς βάλλοντας, ἀλλ' ἐλιθάζετο μὲν, ὑπὲρ δὲ τῶν λιθαζόντων ηὔχετο, ὡς Χριστοῦ μαθη-
τὴς, ὑπὲρ οὗ καὶ τὸ πάσχειν ἦν αὐτῷ, μεῖζον τοῦ θανάτου καρποφορῶν διὰ θεῷ τὴν μακροθυ-
μίαν. ὁ δὲ οὐδὲ ἐν μέσον ἦν τῆς ἐπιπλήξεως καὶ τῆς ἀφέσεως, ὡς μικροῦ καὶ κλέπτεσθαι τὸ λυ-
πηρὸν τῷ τάχει τῆς συγχωρήσεως. θεοῦ μὲν ὀργῆς τρυγίαν τινὰ καὶ πιστεύομεν καὶ ἀκούομεν, τὸ
λεῖμμα τοῦ κατὰ τὴν ἀξίαν κινήσεως, ἐπειδὴ θεὸς ἐκδικήσεων κύριος. εἰ γοῦν καὶ κλίνει διὰ φι-
λανθρωπίαν ἐκ τοῦ ἀποτόμου πρὸς τὸ ἐνδόσιμον, ἀλλ' οὐ παντῇ συγχωρεῖ τοῖς ἁμαρτάνουσιν, ἵνα

μὴ τῇ χρηστότητι χείρους γίνονται. ὁ δὲ οὐδ᾽ οἱ ὑπεκράτει τοῖς παροξύνουσι, καίτοι γε οὐδὲ παντάπασιν ἄπρατος ἦν θυμοῦ, κἂν τοῖς πνευματικοῖς μάλιστα, τῷ ζήλῳ νικώμενος. πλὴν εἴπου τύχοι, προεσκευασμένος καὶ ὡπλισμένος, καὶ ὡς πρὸς ἀντίπαλον τὸ λυπῆσον πόρρωθεν παρατεταγμένος. οὕτω δέ, οὐδ᾽ ἂν μυριάσι μετεκινήθη. ὃ δὴ λεγόμενον, καὶ τοῦτο ἐκείνου ἰδικὸν τὸ πάθος. ὁ μὲν γὰρ θυμὸς ἦν αὐτῷ, οὐκ ἐπὶ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφεως ἔνδοθεν ὑποσμύχων, καὶ πρὸς ἄμυναν εὐτρεπής, οὐδ᾽ εἰς ὀργὴν φθάνων ἐκ τοῦ πρώτου κινήματος, καὶ ἀντιδόσεως ἔφεσιν, ἀλλὰ κατὰ τὸ καίριον τῆς μαλιάσης, δίχα τοῦ θανατοῦν τὸν πλησιαζόμενον. τὸ δὲ φιλάνθρωπον ὑπὲρ ἄνθρωπον. βοαὶ πολλάκις ἀπειλοῦσαι καὶ μάστιγες, ὧν οἱ παροξυνόμενοι πλησίον. καὶ ὁ κίνδυνος, ἡ νεότης θλῖψις, ἢ παρθένων ὕβρεις, ἢ πὺξ κατὰ κόρρης, οὕτω τὴν ἀπειλὴν διελύετο. εὐθὺς περιῃρεῖτο καὶ ὑποδήματα, καὶ κατὰ γῆς ὁ κακοῦργος, εἶτα ὁ θυμὸς οὐκ ἦν ἐπὶ τὸν ἠδικηκότα, τὸν δὲ προθύμως ὑπωργίζετο, ὡς κακῶν ὑπηρέτην. τίς ἂν τις μᾶλλον ἐφάνη χρυσὸς ὤν, ἢ θεῷ δῶρα προσφέρειν ἄξιος; οὐ γὰρ ἔφθανε κεκινημένος πολλάκις, καὶ ὑπεραπελογεῖτο τοῦ κινήσαντος. ἐρυθριῶν ὡς οἰκείοις, τοῖς ἐκείνου πταίσμασι. δεόμενος ὑφίστατο μᾶλλον ἡλικίαν ἀντιπαθῆ βάλλουσιν, ἤ τι περιίμενον ἐκείνῳ θυμοῦ λείψανον. ἀλλ᾽ ὅμως εἰ καὶ ἐφθέγγετο, καὶ ὁ λόγος τοῖς ῥήμασι συναπήρχετο, μόνον ἀφεὶς τὸ φιλάγαθον. ἐπεὶ οὐ πολλάκις φανεὶς μακρότερος, οὐδὲ τὴν ἀπολύουσαν καὶ φονιμεύουσαν ὀργὴν γεωργήσας, ἤ τι τῆς ἑαυτοῦ κακίας οἶον μεῖναν περὶ σώματι, τὸ δὲ γαληνὸν διασώζων κἂν τῷ κινήματι. τοιγαροῦν συνέβαινεν ἐκείνῳ τὸ παραδοξότατον, οὐ μόνῳ μὲν ἦν τιμᾶν, μόνῳ δὲ ὑπὸ τῶν ἐγκαλουμένων ἀγαπᾶσθαί τε καὶ θαυμάζεσθαι, νικῶντος τῷ χρηστῷ τὴν θερμότητα, καὶ ὄντως τιμιώτερον εἶναι τό, ὑπὸ δικαίου παιδεύεσθαι, ἢ ὑπὸ πονηροῦ καταλείπεσθαι. τοῦ μὲν γὰρ καὶ τὸ τραχὺ πρόσωπον διὰ τὴν ὠφέλειαν, τοῦ δὲ καὶ τὸ χρυστὸν ὕποπτον, διὰ τὸ κακόηθες. καίπερ δὲ οὕτως ἔχων ψυχῆς καὶ ἤθους ἁπλοϊκοῦ καὶ θεοειδοῦς, ὅμως τι τοῖς ὑβρισταῖς καὶ φοβερὸς ἦν διὰ τὴν εὐσέβειαν, μᾶλλον δέ, οὐδ᾽ ἄλλο τι τὸ πλεῖστον ἦν, ἢ ἁπλότης καταφρονουμένη. οὔτε ἦν αὐτὸν εὐχῆς ἢ κατάρας προέσθαι ῥῆμα, καὶ μή τι δυνάμει προφητικῇ, ἢ ἀγαθὸν διαρκές, ἢ λυπηρὸν πρόσκαιρον. τὸ μὲν γὰρ ἦν ἐκ βάθους ψυχῆς, τὸ δὲ ἐπὶ χείλεσι μόνον, καὶ πατρικὴ τις ἐπίπληξις, πολλοῖς γέ τοι τῶν λελυπηκότων, οὐδὲ ὑπερήμερος ἀπήντησεν ἡ ἀντίδοσις, οὐδ᾽ ὀπισθόπους ἡ δίκη. τοῦτο δὴ τὸ ποιητικόν. ἀλλὰ παρ᾽ αὐτὰ τῆς κινήσεως ἐπλήγησαν, ἐπεστράφησαν, προσῆλθον, ἐγονάτισαν. συγγνώμης ἔτυχον, ἀπῆλθον ἐπῃνημένοι καλῶς, ἀμείνους ἐγένοντο καὶ σωφρονισθέντες, καὶ συγγνωσθέντες. ἐπεὶ καὶ τὸ συγγνῶναι πολλάκις μέγα πρὸς σωτηρίαν, αἰδοῖ κατείργον τὸν ἀδικήσαντα, καὶ μετάγον εἰς φίλτρον ἐκ φόβου, τὴν ἀσφαλεστάτην εὔνοιαν. ἐπαιδεύθησαν δὲ οἱ μὲν ὑπὸ βοῶν ἀναρριφθέντες, τῇ ζεύγλῃ τεθρυμμένων, καὶ ἀπαιτήσαντες ἀθρόως, οὔπω τοῦτο πρότερον πεποιηκότων. οἱ δὲ ἵπποις σφενδονηθέντες καὶ συμπατηθέντες, τῶν εὐπειθεστάτων τε καὶ ἡμερωτάτων. οἱ δὲ πυρετοῖς ἀφορήτοις καταληφθέντες, καὶ φαντασίαις ὧν τετολμήκασιν. οἱ δὲ ἄλλος ἄλλο τι παιδαγωγηθέντες, καὶ μαθόντες τὴν ὑπακοὴν ἐξ ὧν ἔπαθον. ἀλλ᾽ ὅτι τὸ μὲν ἦν ἐπιεικὲς τοσοῦτον αὐτῷ, καὶ οὕτω γνώριμον, ἐντελείας δέ, καὶ τῆς ἔτι τὸ πρακτικὸν ἀρετῆς, παρῆκεν ἑτέρῳ τὸ πλεῖον ἔχειν; οὐ μὲν οὖν. ἀλλ᾽ ἦν ὁ αὐτὸς ἥμερος μέν, εἴ καί τις ἄλλος, ἀνδρεῖος δὲ κατὰ τὸ ἥμερον. δύο γὰρ τούτων ὄντων ὡς τὰ πολλὰ μαχομένων ἀλλήλοις, ὧν ἀντικαθισταμένων, ἁπλότητος ὧ τραχύτητος, καὶ τῆς μὲν τὸ ἥμερον ἐχούσης μετὰ τοῦ ἀπράκτου, τῆς δὲ τὸ πρακτικὸν δίχα τοῦ φιλανθρώπου, ἐκεῖνος συνῆλθε θαυμασίως ἀμφότερα. πράττων μέν, ὡς αὐστηρὸς μετὰ τῆς ἡμερότητος, ὑφιέμενος δέ, ὡς ἄπρακτος μετὰ τῆς ἐντελείας, ἐν προστασίαις, ἐν παρρησίαις, ἐν εἴδει παντὶ κυβερνήσεως. τὸ γὰρ τοῦ ὄφεως φρόνιμον ἦν τὸ κακόν, τῷ τῆς περιστερᾶς ἀκεραίῳ ἦν τὸ καλὸν ἀναμίξας, οὔτε τὸ φρόνιμον ἐάσας κακοῦργον γενέσθαι, οὔτε τὸ ἁπλοῦν ἀνόητον, ἀλλ᾽ ἓν ἀρετῆς εἶδος, ὡς μάλιστα οἷόν τε ἦν, ἐξ ἀμφοτέρων ἀπηκριβώσατο. τὸν δὴ τοιοῦτον μὲν γεγονότα, οὕτω δὲ τῆς ἱερωσύνης προστάντα, τοιαύτης δὲ παρὰ πᾶσι δόξης τετυχηκότα, τί θαυμαστὸν καὶ σημείων ἀξιωθῆναι, οἷς βεβαιοῖ θεὸς τὴν εὐσέβειαν; ἓν δὲ τῶν περὶ ἐκεῖνον θαυμάτων. ἐκάμνεν ἀρρωστίᾳ, καὶ πονηρῶς εἶχε τοῦ σώματος. καὶ τί θαυμαστόν, εἰ κακοπαθοῦσι καὶ ἅγιοι; εἴτε εἰς κάθαρσιν, καὶ τῆς μικρᾶς ἰλύος, εἴτε εἰς βάσανον ἀρετῆς, καὶ πεῖραν φιλοσοφίας, εἴτε εἰς παίδευσιν τῶν ἀσθενεστέρων ἐν ἐκείνοις μανθανόντων τὸ καρτερεῖν, ἀλλὰ μὴ ἐκκακεῖν τοῖς πάθεσιν. ἐκάμνεν οὖν, καὶ ὁ καιρὸς ἦν τὸ ἅγιον πάσχα καὶ περιβόητον, ἡ βασίλισσα τῶν ἡμερῶν ἡμέρα, καὶ ἡ λαμπρὰ νύξ, λύουσα τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας, καθ᾽ ἣν ἡμεῖς ὑπὸ πλουσίῳ φωτὶ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν αὐτῶν ἑορτάζομεν, καὶ τῷ φωτὶ δι᾽ ἡμᾶς νεκρωθέντι συννεκρωθέντες, καὶ αὐτῷ ἀναστάντι συνανιστάμεθα. ἐνταῦθα μὲν δὴ τοῦ καιροῦ τὸ πάθος. τὸ δὲ ἦν, ὡς ἐν βραχεῖ διηγήσασθαι, πυρετὸς μὲν σφοδρὸς καὶ διακαής, παντὸς τὸ βάθος συνέφλεγεν, ἡ δὲ δύναμις ἐπιλελοίπει. τῶν σιτίων δὲ ἀποκέκλειστο, ὕπνος δὲ ἀπελήλατο, ἀχρείᾳ δὲ εἴχετο. καὶ παλμοῖς συνεχόμενος. τὰ δ᾽ ἔσω τοῦ στόματος ἅπαντα, ἤ τε ὑπερῴα, καὶ ὅσον ὑπερῴου, οὕτως ἕλκεσιν ἐξήνθηκα,

καὶ οὕτω

καὶ οὕτω πυκνοῖς τε καὶ συνεχέσιν, ὥστε μηδὲ ὕδατι ῥᾴδιον εἶναι τὸν πόρον, μηδὲ ἀκίνδυνον. ἤκουν δὲ οὔτε ἰατρῶν τέχναι, οὔτε οἰκείων εὐχαὶ, καὶ λίαν προσλιπαρούντων, οὔτε θεραπεία πᾶσα προσαγομένη. ὁ μὲν ἦν ἐν τούτοις ἦν, πνέων μικρὰ καὶ ἀπεγνωσμένα, καὶ μηδὲ τῶν παρόντων ἐπαισθανόμενος, ἀλλ' ὅλος τῆς ἐνδημίας ὤν, καὶ τῶν πάλαι ποθουμένων αὐτῷ καὶ ἡτοιμασμένων. ἡμᾶς δὲ εἶχε τὸ ἱερὸν, μύστας ὁμοῦ καὶ οἰκέτας. ἐπειδὴ τῶν ἄλλων ἀπεγνώκειμεν ἁπάντων, πρὸς τὸν μέγαν ἰατρὸν καὶ τὴν τῆς νυκτὸς ἐκείνης δύναμιν καταφεύγοντας, καὶ τὴν τελευταίαν ἐπικουρείαν. τί καὶ φῶ; ἑορτάσοντας, ἢ θρηνήσοντας, πανηγυριοῦντας, ἢ τιμήσοντας τὸν οὐκέτι ἐνταῦθα, τὰ ἐπιτάφια. ὢ τῶν δακρύων ἐκείνων, ἃ παρὰ παντὸς ἐχεῖτο τοῦ λαοῦ τηνικαῦτα. ὢ φωνῶν καὶ βοῶν καὶ ὕμνων, ταῖς ψαλμῳδίαις συγκεκραμένων. ἐζήτει παρὰ τοῦ ἱεροῦ τὸν ἱερέα· παρὰ τοῦ μυστηρίου, τὸν μυσταγωγόν· παρὰ τοῦ θεοῦ, τὸν ἄξιον παραστάτην. καὶ ταῦτα ἦν, ἐξαρχούσης τῆς ἐμῆς Μαριὰμ, καὶ ἀνακρουομένης τὸ τύμπανον, οὐ τὸ ἐπινίκιον, ἀλλὰ τὸ ἱκέσιον, καὶ τότε πρῶτον αἰσχυντεῖν μαθούσης ὑπὸ τοῦ πάθους, καὶ καταβοώσης τοῦ λαοῦ τε ὁμοίως καὶ τοῦ θεοῦ. τοῦ μὲν, συναλγεῖν παρούσῃ, καὶ προσφιλοτιμεῖσθαι τοῖς δάκρυσι, τοῦ δὲ εἰσακοῦσαι τῶν δεομένων, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν πρὸ τούτου θαυματουργίαν. καὶ γὰρ εὐεργετικὸν τὸ πάθος, ὑπομιμνήσκουσα. τί δὴ ἐνταῦθα ὁ τῆς νυκτὸς ἐκείνης, καὶ τῆς ἡμέρας θεός; φείσασθ' ἐπιδραμεῖν ταχύ μοι τοῖς ἑξῆς προσιόντι τοῦ διηγήματος. φείσοιτε δὲ καὶ ὑμεῖς οἱ ἀκούοντες. μὴ ἀπιστοίητε δὲ, οὐ γὰρ ὅσιον, ἡμῶν καὶ περὶ ἐκείνου διηγουμένων. παρῆν ὁ τοῦ μυστηρίου καιρός. καὶ ἡ σεβάσμιος στάσις καὶ τάξις, τοῖς τελουμένοις ἐφησυχάζουσα. ὁ δὲ παρὰ τοῦ ζωοποιοῦντος τῶν νεκρῶν, καὶ τῆς ἱερᾶς νυκτὸς, διανίσταται. μικρὸν ὑποκινεῖται πρῶτον, εἶτα στερρότερον· εἶτα καλέσας τῶν παραμενόντων τινὰ θεραπευτὴν ἐξ ὀνόματος μικρᾷ πάνυ καὶ ἀμυδρᾷ τῇ φωνῇ, παρεῖναί τε καὶ ὀρέγειν ἐσθῆτα, καὶ χεῖρα ὑπέχειν ἐκέλευεν. καὶ ὃς παρῆν μετ' ἐκπλήξεως, καὶ ὑπηρέτει προθύμως. καὶ ὃς ὡς βακτηρίᾳ τῇ χειραγωγίᾳ χρησάμενος, μιμεῖται τὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Μωυσέα, καὶ τὰς παρειμένας χεῖρας εἰς εὐχὴν σχηματίσας, συντελεῖ προθύμως ἢ προτελεῖ τοῦ λαοῦ τὰ μυστήρια. ῥήμασι μὲν ὀλίγοις, καὶ ὅσοις ἐσθένει, διανοίᾳ δὲ ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ λίαν τελεωτάτῃ. ὢ τοῦ θαύματος. ἄνευ βήματος, ἐπὶ βήματος. ἄνευ θυσιαστηρίου, θύτης. ἱερεὺς, πόῤῥω τῶν τελουμένων. καὶ ταῦτα παρῆν αὐτῷ παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, αὐτῷ μὲν γινωσκόμενα, τοῖς παροῦσι δὲ οὐχ ὁρώμενα. εἶτα ἐπειπὼν τὰ τῆς εὐχαριστίας ῥήματα οὕτως, ὡς σύνηθες, καὶ τὸν λαὸν κατευλογήσας, πάλιν τῆς κλίνης γίνεται, τροφῆς τε μικρόν τι προσάμενος, καὶ ὕπνου μεταλαβὼν, ἀνακαλεῖται τὸ πνεῦμα, καὶ ταῖς κατὰ μικρὸν προσθήκαις, τῆς ὑγείας συναυξηθείσης ἡ καινὴ παρῆν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς, ἣν οὕτως ὀνομάζομεν τὴν πρώτην κυριακὴν, μετὰ τὴν ἀναστάσιμον ταύτην ἄγοντες, καὶ τὸ ἱερὸν καταλαβὼν, σὺν παντὶ τῷ τῆς ἐκκλησίας πληρώματι, ἐγκαινίζει τὴν σωτηρίαν, καὶ θύει τὰ χαριστήρια. καίτοι τί τοῦτο θατέρου, τοῦ περὶ τὸν Ἐζεκίαν θαύματος ἀτιμότερον, ὃν ἀσθενήσαντα καὶ δεηθέντα, προσθήκῃ ζωῆς ὁ θεὸς ἐδόξασεν; καὶ τοῦτο ἐγνώρισε τῇ σκιᾷ τῶν ἀναβαθμῶν ἐπαναχθείσῃ κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ σωθέντος αἴτησιν, ὁμοῦ τε τῇ χάριτι, καὶ τῷ σημείῳ τὸν βασιλέα τιμήσας, καὶ τῇ προσθήκῃ τῆς ἡμέρας, τὴν τῶν ἡμερῶν προσθήκην πιστούμενος. τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ τὴν μητέρα τὴν ἐμὴν συνηνέχθη θαῦμα, οὐ μικρὸν ὕστερον, ἄξιον δὲ μηδὲ τοῦτο παραδραμεῖν. ταύτην τε γὰρ τὰ εἰκότα τιμήσομεν, εἴπερ τινὰ οὖσαν τιμῆς ἀξίαν, ἐκείνῳ τε χαριούμεθα τῇ κοινωνίᾳ τοῦ διηγήματος. ἄρτι ἡ κἀκείνης ἀῤῥωστία, τῆς πάντα καρτερικῆς καὶ γενναίας, καὶ ἀνόσου τὸν ἅπαντα χρόνον. πολλῶν δὲ ὄντων τῶν λυπούντων, ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτείνω λόγον, ἡ ἀτροφία τὸ βαρύτατον ἦν, ἐπὶ συχνὰς ἡμέρας τοῦτο κινδυνευούσῃ, καὶ μηδὲν εὑρισκούσῃ τοῦ κακοῦ φάρμακον. πῶς δὴ τρέφει ταύτην θεός; οὐ μάννα βρέξας, ὡς τὸ πάλαι τὸν Ἰσραὴλ, ἢ πέτραν ῥήξας, ἵνα πηγάσῃ λαῷ διψῶντι, ἢ κόρακας ἱστάσας, ὡς τὸν Ἠλίαν ἐκεῖνον, ἢ προφήτῃ μεταρσίῳ κορέσας, ὡς τὸν Δανιὴλ πρότερον ἐν λάκκῳ λιμώττοντα. τίνα δὲ τρόπον; ἔδοξεν ἐμὲ τὸν αὐτῇ φίλτατον, προετιμᾶτο γὰρ ἡμῶν ἄλλος οὐδ' ἐν ὀνείρῳ, ἀθρόως ἐπιστάντα νυκτὸς, μετὰ κανοῦ καὶ ἄρτων τῶν λαμπροτάτων, ἐπευξάμενόν τε αὐτοῖς, καὶ σφραγίσαντα, ὥσπερ φίλον ἐμοὶ, θρέψαι τε καὶ ῥῶσαι, καὶ συναγαγεῖν τὴν δύναμιν. καὶ ἡ τῆς νυκτὸς ὄψις, ἔργον ἦν ἀληθείας. ἐξ ἐκείνου τε ἑαυτῆς γίνεται, καὶ τῆς χρηστοτέρας ἐλπίδος. ὅ, τοῦτο δῆλον ἐναργεῖ, καὶ φανερῷ γενέσθαι γνωρίσματι. ἐπειδὴ γὰρ τῆς ἡμέρας ἐπιλαβούσης, εἰσελθὼν τότε πρὸς αὐτὴν ὄρθριος, πρῶτον μὲν φαιδροτέραν ἢ πρόσθεν ἐθεασάμην. ἔπειτα, πῶς ἡ νὺξ, καὶ ὅπου δέοιτο, τὰ συνήθη δὴ ταῦτα, ἐπυνθανόμην. σύ με ἔθρεψας, φησὶν, ὦ τέκνον μάλα ἑτοίμως καὶ καλῶς. ἔπειτα ἐρωτᾷς τὸ, πῶς ἔχοιμι. λίαν καλῶς τε καὶ φιλανθρώπως. καὶ ἅμα κατένευον αἱ θεραπεύτριαι, πρὸς τοῦτο μὴ ἀντιτείνειν, ἀλλ' ἑτοίμως δέχεσθαι τὴν ἀπόκρισιν, μὴ ἀθυμίᾳ καταβληθείη, γυμνωθείσης τῆς ἀληθείας. ὃ ἔτι προστίθω τῶν κοινῶν ἀμφοτέροις. πλέον τί μοι τὸ παρθενικὸν πέλαγος, ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείων ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἔπλεον δὲ παραβαλῶν ἔξω τῆς ὥρας,

ὥρας, οὔπω τοῦ ὕδατος πεπονθότος, ἐπὶ νηὸς Αἰγιναίας. ταῦτα γάρ με καὶ μάλιστα περιέψυχε, ὡς οἰκείοις προσφερομένη τοῖς ἀξίοις. πλεῖον τι δ' ἔτι ὡς ὀλίγον ἀπήχθημεν, ὁ δεινὸς συμπίπτει χειμών, καὶ δὴ μὴ πολλῶν πρότερον μνημονευθεὶς ἔχειν, ὡς ἔφασκον, οἱ συμπλέοντες. ἀπάντων δὲ τὸν κοινὸν θάνατον δεδοικότων, ὁ τῆς ψυχῆς ἦν ἐμοὶ φοβερώτερος. ἐκινδύνευον γὰρ ἄθλιος ἀπελθεῖν καὶ ἀτέλεστος, ποθῶν τὸ πνευματικὸν ὕδωρ ἐν τοῖς φονικοῖς ὕδασι. διὰ ταῦτα ἐβόων, ἱκέτευον, ᾐτούμην μικρὰν προθεσμίαν, καὶ συνεβόων οἱ συμπλέοντες. καὶ ταῦτα ἐν τοῖς κοινοῖς κινδύνοις. ὡς οὐδὲ τῶν ἐπιτηδείων τινές, ξένοι φιλάνθρωποι, τὸ συναλγεῖν μαθόντες ἐκ τῶν κινδύνων. ταῦτα ἔπασχον μὲν ἐγώ, συνέπασχον δὲ οἱ γεννήτορες, διὰ νυκτερινῆς φαντασίας τῶν κινδύνων μετέχοντες, καὶ ἀπὸ γῆς ἐβοήθουν, τὸ κῦμα δι' εὐχῆς καταπαύοντες, ὡς ὕστερον συμβαλόντες ἔγνωμεν, τὸν καιρόν, ἡνίκα ἐπανήλθομεν. ταῦτα καὶ ἡμῖν ἰδεῖν ἔχρησεν ὕπνος ἐπιεικῶς, ἐπειδή ποτε ταῦτα ἔγνωμεν μικρὸν ὑπανέντος τοῦ κλύδωνος. ὄψιος ἐκράτησεν ἐγὼ φοβερὸν βλεπούσης, καὶ ἀπειλούσης τὸν κίνδυνον. ταύτην γὰρ ἡμῖν σαφῶς ἡ νὺξ ὑπεχάραξε. ἄλλος ἐδόκει τῶν ἐμπλεόντων, ὃς δὲ παῖς τῶν εὐσεβεστάτων ἐμοὶ καὶ φιλτάτων, καὶ ὑπεραγωνιώντων. οὗτος ἔχοντος, τὴν μητέρα τὴν ἐμὴν ἐπιβᾶσαν τῆς θαλάσσης, καὶ τῆς νηὸς λαβομένην, ἐξέλκειν ταύτην ἐπὶ τὴν γῆν, οὐ σὺν πολλῷ τῷ πόνῳ. καὶ ἡ ὄψις ἐπιστεύετο, ἠμαυροῦτο γὰρ ἡ θάλασσα, καὶ ῥᾷστος εἶχεν ἡμᾶς αὐτίκα, οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ κακοπαθήσαντας. ἐκείνου τοῦ κινδύνου καὶ ἡμεῖς δῶρον γεγόναμεν, καθυποσχόμενοι, εἰ σωθείημεν, ἡμᾶς αὐτοὺς τῷ θεῷ, καὶ δεδωκότες ὡς ἀπεσώθημεν. τὰ μὲν δὴ κοινὰ τοιαῦτα. πάλαι δέ, οἶμαι, θαυμάζειν τινὰς τῶν τὰ ἐκείνου σαφῶς ἐγνωκότων, ὅτι περὶ μὲν τὰ τοιαῦτα κατατείναμεν, ὡς μόνα πρὸς εὐφημίαν ἔχοντες, τὰ δὲ τῶν καιρῶν δυσχερέστερα τὴν μνήμην ἀνήθημεν, πρὸς οὓς παρατεταγμένος ἐκεῖνος φαίνεται, ἢ αὐτοῦ ἢ ἀγνοήσαντες ταῦτα, ἢ μὴ μεγάλα νομίζοντες. φέρε δὴ καὶ ταῦτα προσθῶμεν τοῖς εἰρημένοις. ἦν ἐγγὺς ὁ καθ' ἡμᾶς καιρὸς πρῶτον καινόν, οἶμαι δὲ καὶ τελευταῖον, τὸν ἀποστάτην καὶ τοῦ θεοῦ καὶ τῶν λογισμῶν βασιλέα, ὃς μικρὸν μὲν ἔργον ἡγησάμενος εἶναι Πέρσας χειρώσασθαι, μέγα δὲ τὸ χριστιανοὺς παραστήσασθαι, καὶ ἅμα τῶν ἀγόντων αὐτὸν δαιμόνων τοῦτο πειθόντων, οὐδὲν εἶδος ἀσεβείας ἀνίει. πείθων, ἀπειλῶν, σοφιζόμενος, ἕλκων πρὸς ἑαυτὸν οὐ μόνον οἷς ἐτεχνάζετο, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐβιάζετο. οὐ μὴν λαθεῖν οἷός τε ἦν, κλέπτων τὸν διωγμὸν σοφιστικαῖς ἐπινοίαις, οὐδὲ μὴν καὶ φανερῶς τῇ δυναστείᾳ χρώμενος, ἵν' ὅ γε τῷ τρόπῳ πάντως ἕλωμεν, ἢ καταναγκασθέντες, ἢ βιασθέντες. τοῦτον τίς μᾶλλον ἢ περιφρονήσας, ἢ καταλύσας εὐσέβησε; τῆς δὲ οὖν περιφρονήσεως πρὸς πολλοῖς ἄλλοις ἐκεῖνο σημεῖον, οἵ τε τοξόται, καὶ ὁ τούτων στρατηγός, οὓς ἐπῆγεν ἐκεῖνος τοῖς ἱεροῖς οἴκοις ἡμῶν, ὡς ἢ περιληψόμενος, ἢ καταστρεψόμενος. ἐπειδὴ γὰρ πολλοῖς προσβαλὼν ἄλλοις, κἀνταῦθα ἧκε μετὰ τῶν ἴσων φρονημάτων, καὶ τὸ ἱερὸν ἐζήτει μετὰ τοῦ προστάγματος, τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ, τι καταπράξαι ὧν ἐβούλετο, ὥστε εἰ μὴ θᾶττον ὑπεκλίθη τῷ ἐμῷ πατρί, ἢ παρ' ἑαυτοῦ συνείς, ἤ τινος συμβουλεύσαντος ἀκούσας, κἂν σὺν πόδας ἐξανθεὶς ἀπηλλάγη, ζέσαντος ἐπ' αὐτὸν θυμῷ καὶ ζήλῳ περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ἱερέως. τῆς καταλύσεως δέ, πῶς ἄν τις μᾶλλον φανείη πραγματευσάμενος, ἢ δημοσίᾳ δι' εὐχαῖς καὶ δεήσεσι πανδήμοις βάλλων τὸν ἀλιτήριον, καὶ οὐδὲ τὸν καιρὸν εὐλαβούμενος, ἰδίᾳ δὲ τὴν νυκτερινὴν παράταξιν κατ' αὐτοῦ προβαλλόμενος, χαμευνίαις μέν, ταῖς γεραιαῖς ἐκείναις, καὶ ἁδρὰς κατατρύχων σάρκας, δάκρυσι δὲ τέγγων τὸ ἔδαφος, μικροῦ καὶ εἰς ἐνιαυτὸν ὅλον, καὶ ταῦτα τῷ τῶν κρυπτῶν γνώστῃ μόνῳ φιλοσοφῶν. ἡμᾶς δὲ λανθάνειν ἐπιχειρῶν, ἀλλ' οὐκ ἀνεπίδεικτον, ὥσπερ ἔφη, τῆς εὐλαβείας. καὶ λαθὼν ἂν ἦν παντάπασιν, εἰ μή που ἀθρόως ἐπεισελθὼν ἐγὼ καὶ χαμευνίας σύμβολα θεασάμενος, καὶ τὴν περὶ αὐτὸν πυθόμενος τίνα ταῦτα ἦν, ἔγνων τὸ τῆς νυκτὸς μυστήριον. ἕτερον δὲ τοῦ αὐτοῦ καιροῦ καὶ τῆς αὐτῆς ἀνδρείας διήγημα. ἐστασίαζον ἡ Καισαρέων πόλις περὶ προβολὴν ἀρχιερέως, τοῦ μὲν ὑπεξελθόντος, τοῦ δὲ ἐπιζητουμένου, καὶ ἡ στάσις θερμή, καὶ μὴ ῥᾳδίαν τὴν λύσιν ἔχουσα. φύσει τε γὰρ ἦν τοῦτο μάλιστα στασιώδης ἡ πόλις θερμότητα πίστεως. καὶ τὸ τῆς καθέδρας ἐπίδοξον, πλείω τὴν φιλονεικίαν εἰργάζετο. ταῦτ' ἦν, καὶ παρῆσαν τῶν ἐπισκόπων τινὲς τὸν ἀρχιερέα δώσοντες. ὡς δ' εἰς πλείους ὁ δῆμος διῄρητο, καὶ ἄλλων ἄλλον προβαλλομένων, ὅπερ ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ συμβαίνειν, ὡς ἕκαστος ἔτυχεν ἢ φιλίας πρός τινας ἔχων, ἢ πρὸς θεὸν εὐλαβείας, τέλος συμφρονήσας ὁ δῆμος ἅπας, ἕνα πρῶτον τῶν ἐν αὐτοῖς ὄντα, βίῳ μὲν ἐξελεγμένον, οὔπω δὲ τῷ θείῳ βαπτίσματι κατεσφραγισμένον, τοῦτον ἄκοντα συναρπάσαντες, καὶ ἅμα στρατιωτικῆς χειρὸς συλλαβομένης αὐτοῖς τηνικαῦτα ἐπιδημούσης, ἐπὶ τὸ βῆμα ἐβίβαζον, καὶ τοῖς ἐπισκόποις προσάγοντες, τελεσθῆναί τε ἠξίουν καὶ ἀνακηρυχθῆναι, πειθοῖ βίαν ἀναμίξαντες. οὐ λίαν μὲν εὐτάκτως, λίαν δὲ πιστῶς καὶ διαπύρως. κἀνταῦθα οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ἥν τινα εὐδοκιμώτερον ἐκείνου καὶ θεοσεβέστερον διέδειξεν ὁ καιρός. τί οὖν γίνεται, καὶ πῶς προῆλθεν ἡ στάσις; ἐβιάσθησαν, ἔχρισαν, ἀνεκήρυξαν, ἐπὶ τὸν θρόνον ἐκάθισαν, χειρὶ μᾶλλον ἢ γνώμῃ, καὶ διὰ βίας πνεύματος, ἐδικάσθη τοῖς

τοῖς μετὰ ταῦτα. ὡς γὰρ ἀπηλλάγησαν ἄσμενοι, καὶ γνώμης ἐγένοντο κύριοι, βουλὴν βουλεύονται σὺν ἀλλήλοις, οὐκ οἶδα μὲν εἰ πνευματικήν, βούλονται δ' ὅμως μηδένα κύριον ἡγεῖσθαι τῶν πεπραγμένων, μηδὲ τὴν κατάστασιν ἔγκριτον. τήν τε βίαν ἐπικαλοῦντες αὐτῷ, μηδὲν ἧττον βιασθέντι, καὶ ῥήματά τινα λαμβανόμενοι πικρῶν, ὡς εἰρημένων τηνικαῦτα προπετέστερον, ἢ σοφώτερον. οὐ μὴν ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, καὶ δίκαιος τῶν πραγμάτων ἐξεταστὴς, ἢ συναπήχθη τοῖς ταῦτα βουλευομένοις, ἢ τὴν γνώμην ἐπῄνεσεν. ἀλλ' ἔμενεν ἀκλινὴς καὶ ἀκίνητος, οὐδέν γε ἧττον, ἢ μηδὲ βιασθεὶς ὅλως. χρῆναι γὰρ κοινῆς οὔσης τῆς βίας, ἢ κατηγοροῦντας αἰτίᾳ κατηγορεῖσθαι, ἢ ἀφιέντας ἀφίεσθαι, ἢ τό γε δικαιότερον, μήτ' ἀφιέντας ἀφίεσθαι. εἰ μὲν γὰρ αὐτοὶ εἶεν συγγνώμης ἄξιοι, κἀκεῖνον πάντως. εἰ δὲ μηδαμῶς ἐκεῖνοι, χολήν γ' αὖ αὐτοί. πολλῷ γὰρ βέλτιον εἶναι, τότε κινδυνεύειν καὶ ἀποτείνειν μέχρι παντὸς, ἢ ὕστερον ἐπιβουλεύειν, καὶ τούτῳ τῶν καιρῶν μάλιστα, ἡνίκα καὶ τὰς οὔσας ἔχθρας καταλύειν ἄμεινον ἦν, ἢ τὰς οὐκ οὔσας προσεπινοεῖν. εἶχε γὰρ οὕτως. παρῆν μὲν ὁ βασιλεὺς βρέμων Χριστιανοῖς, δι' ὀργῆς δὲ ἡ χειροτονία, ἠπειλεῖτο δὲ ὁ προβληθεὶς, ἐπὶ ξυροῦ δὲ ἡ πόλις, ἢ μηκέτ' εἶναι μετὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἢ περισωθῆναι, καί τινος φιλανθρωπίας τυχεῖν. προσεγεγόνει γὰρ οἷς προωξύνετο ἐκ τῆς τύχης, ἐν καιρῷ τῆς δυστυχίας περιλυθείσης, καὶ ἡ περὶ τὸν ἄνδρα καινοτομία, ὡς τῶν δημοσίων σεσυλημένων. ἐζήτει δὲ ὁ τοῦ ἔθνους ἄρχων, ὃ χαρίζοιτο τῷ καιρῷ, κἀκεῖνόν τι διαθεῖναι κακόν, οὐδὲ ἄλλως πρὸς αὐτὸν ἔχων ἐπιτηδείως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀντιπολιτείας διάφορος ὤν. ἐκάλει δὲ δι' ἐπιστολῶν τοὺς χειροτονήσαντας ὡς κατηγορήσοντας, οὐκ ἔτι ἀπραγμόνως, ἀλλ' ἤδη τι καὶ ἀπειλὰς προστιθεὶς, ὡς τοῦτο ἀπαιτοῦντος τοῦ βασιλέως. τότε τοίνυν καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλθούσης ἐπιστολῆς, οὐδὲν δείσας, οὐδὲ μικρὸν ἐπισχὼν, σκοπῶμεν τὴν παρρησίαν ὅση καὶ μεθ' ὅσου τοῦ πνεύματος, ἐκ τῶν ἀντεπεσταλμένων. ἡμεῖς, φησὶν, ὦ κράτιστε ἡγεμὼν, πάντων τῶν πραττομένων ἔχομεν ἐξεταστὴν ἕνα καὶ βασιλέα, τὸν νῦν πολεμούμενον. ἐκεῖνος καὶ τὴν νῦν ἐξετάσει χειροτονίαν, ἣν ἔνθεσμον καὶ φίλην αὐτῷ πεποιήμεθα. ὑμῖν δὲ ἄλλο μέν τι βιάζεσθαι βουλομένοις, καὶ πάνυ ῥᾷστον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἡμᾶς ἀφαιρήσεται, τὸ συνηγορεῖν, ὡς ὀρθῶς καὶ δικαίως πεπραγμένοις, τοῖς πεπραγμένοις, εἰ μὴ καὶ τοῦτον θείητε τὸν νόμον, οἷς οὐ θέμις τὸ παρακύπτειν εἰς τὰ ἡμέτερα. τοῦτο τὸ γράμμα καὶ αὐτὸς ἐθαύμασεν ὁ δεξάμενος, εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον ἐχαλέπηνεν, ὡς οἱ πολλοὶ τῶν τὰ ἐκείνου καλῶς γιγνωσκόντων ἀπήγγελλον. τοῦτο καὶ βασιλέως τὴν ὁρμὴν ἔστησε, καὶ τοῦ κινδύνου τὴν πόλιν ἀπήλλαξεν. οὐ φαῦλος δ' ἂν προσθείην, ὃ καὶ τῆς αἰσχύνης ἡμᾶς. τοῦτο τῆς μικροπολίτου τὸ ἔργον, καὶ τῆς καταδεεστέρας τὰ δεύτερα ἐχούσης. ἆρ' οὐ πολλῷ βέλτιον, οὕτω προεστάναι, ἢ ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων θρόνων φθέγγεσθαι; καὶ κρατεῖν ἐν τοῖς πράγμασι μᾶλλον, ἢ τοῖς ὀνόμασιν; ὃ δὲ τελευταῖον μὲν τῶν ἐκείνου τῇ τάξει, πρῶτον δὲ τῇ δυνάμει καὶ μέγιστον, τίς οὕτως ἔξω τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης, ὥστε ἀγνοεῖν; ἐστασίαζε πάλιν ἡ αὐτὴ πόλις ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς, τάχιστα προσληφθέντος τοῦ καλῶς βιασθέντος, καὶ πρὸς θεὸν ἐκδημήσαντος, ὑπὲρ οὗ γενναίως τε καὶ ἀνδρικῶς ἐν τοῖς διωγμοῖς ἠγωνίσατο. καὶ ἡ στάσις ἦν, ὅσῳ φοβερωτέρα, τοσούτῳ καὶ ἀλογωτέρα. οὐ γὰρ ἠγνοεῖτο τὸ ὑπερέχον, ὥσπερ οὐδ' ἐν ἄστρασιν ἥλιος, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπίδηλον ἦν, τοῖς τε ἄλλοις ἅπασι, καὶ τοῦ λαοῦ μάλιστα τῷ ἐγκριτωτάτῳ τε καὶ καθαρωτάτῳ, ὅσον τε περὶ τὸ βῆμα, καὶ ὅσον ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ναζιραίοις, ἐφ' οἷς ἔδει τὰς τοιαύτας προβολὰς κεῖσθαι μόνοις, ἢ ὅτι μάλιστα. καὶ οὐδὲν ἂν ἦν ταῖς ἐκκλησίαις κακὸν, ἀλλὰ μὴ τοῖς εὐπορωτάτοις τε καὶ δυνατωτάτοις, ἢ φορᾷ δήμου καὶ ἀλογίᾳ, καὶ τούτων αὐτῶν μάλιστα τοῖς εὐωνοτάτοις. νῦν δὲ κινδυνεύω τὰς δημοσίας ἀρχὰς εὐτακτοτέρας ὑπολαμβάνειν τῶν ἡμετέρων, αἷς ἡ θεία χάρις ἐπιφημίζεται, καὶ βελτίω τῶν τοιούτων διοικητὴν φόβον, ἢ λόγους. ἐπεὶ τίς ἂν ἐπ' ἄλλον ἦλθε, τῶν εὖ φρονούντων, σὲ παραλιπὼν, ὦ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλή; τὸν ἐπὶ τῶν χειρῶν κυρίου ἐζωγραφημένον, τὸν ἄζυγα, τὸν ἀκτήμονα, τὸν ἄσαρκον, μικροῦ καὶ ἀναίμονα, τὸν ἐν λόγοις μετὰ τὸν λόγον, τὸν ἐν φιλοσόφοις σοφὸν, τὸν ἐν κοσμικοῖς ὑπερκόσμιον, τὸν ἐμὸν ἑταῖρον καὶ συνεργὸν, τὸν συμμεριστὴν τῆς ψυχῆς, ἵν' εἴπω τι τολμηρότερον, καὶ βίου κοινωνὸν καὶ παιδεύσεως. ἐβουλόμην ἐλευθερίαν ἔχειν τοὺς λόγους, οἷς ἄλλοις ἂν γράφοις, ἀλλὰ μὴ παρόντος σου τὰ τοιαῦτα ἐξετάζεσθαι, καὶ ὑφίεσθαι τὰ πλείω διὰ κολακείας ὑπόνοιαν. ἀλλ' ὅμοι λέγειν ὁ λόγος ὥρμησεν, τὸ πνεῦμα μὲν ᾔδει τὸ ἑαυτοῦ. πῶς γὰρ οὔ; ἀπιστεῖ δὲ ὁ φθόνος. τὸ δὲ ὅσον αἰσχύνομαι λέγειν, εἴθε δὲ μὴ δι' ἄλλων λεγόντων ἀκούειν ἦν, καὶ κωμῳδούντων ἐπιμελῶς τὰ ἡμέτερα. τοῦτο μὲν οὖν καθάπερ οἱ ποταμοὶ τῶν πετρῶν τὰς ἐν μέσῳ τοῦ ῥεύματι παραρρέομεν, σιωπῇ τιμῶντες τὰ λήθης ἄξια, αὐτοὶ δὲ πρὸς τὰ ἑξῆς τοῦ λόγου προΐωμεν. ᾔδει σαφῶς τὸν τοῦ πνεύματος ἀκριβῶς ὁ τοῦ πνεύματος, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲν ταπεινὸν φρονεῖν ᾤετο δεῖν, μηδὲ κατὰ συστάσεις καὶ προλήψεις μάχεσθαι, χάριτί πλέον, ἢ θεῷ νέμοντας, ἀλλὰ πρὸς ἓν βλέπειν μόνον τὸ τῶν ἐκκλησιῶν ὄφελος, καὶ τὴν κοινὴν σωτηρίαν. διὰ τοῦτο ἔγραφεν, ἐνουθέτει, συνήρμοζε τὸν λαὸν, τοὺς ἱερέας, τούς τε ἄλλους, καὶ ὅσοι τοῦ βήματος. διεμαρτύ-

ἔργον, ἐψήφιζεν, ἐχειροτόνει, ὁ μήπω παρών, ἐδίδου τῇ πολιᾷ τὸ ἐνδοθὲν τεῖν, ὡς οἰκείοις, τοῖς ἀλλοτρίοις. Τὸ τέλος, ἐπειδὴ κανονικὴν ἔδει γενέσθαι τὴν χειροτονίαν αὐτῷ, λείποντος ἑνὸς τῶν ἀριθμῷ τὸν ἀνακηρύξοντα, τοῦ σκίμποδος ἑαυτὸν ἁρπάσας, γήρᾳ καὶ νόσῳ συμπεπλιμμένος, ἐπὶ τὴν πόλιν τεχνικῶς ἧκε, μᾶλλον δὲ φέρεται νεκρῷ τῷ σώματι, καὶ μικρᾷ πίστει. καλὸν ἐν τῷ φέρον αὐτῷ κἂν εἴ τι δέοι παθεῖν, τὴν σπουδὴν ἐκείνην ἔσεσθαι πεπεισμένος. γίνεται δὲ ἐν κἀνταῦθα σημεῖον οὐκ ἀπιστούμενον, ῥώννυται τῷ πόνῳ, νεάζει τῇ προθυμίᾳ, οἰκονομεῖ, παρατάσσεται, τίθησιν ἐπὶ τὸν θρόνον, προπέμπεται οὐκ ἔτι σορῷ τῷ φορείῳ, κιβωτῷ δὲ θείᾳ χρησάμενος. ἣν δὲ ἄρτι μακροθυμίαν ἐπαινῶ ἐπαινουμένην, ταύτην ἐνταῦθα καὶ τελειοτέραν δείκνυσιν. οὐ γὰρ φθονούντων τῶν συλλειτουργῶν τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς ἥττης, ὃ τὴν ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ χρόνου δυναστείαν, καὶ διὰ τοῦτο δυσχεραινόντων αὐτοῦ καὶ λοιδορουμένων, ἴσχυσεν οἷς ἐκαρτέρει καὶ τοῦτ' ἦν ὑπὲρ αὐτῶν γενέσθαι, μέγιστον εὑρὼν εἰς συμμαχίαν τὴν ἐπιείκειαν, καὶ τὸ μηδ' ἀντιλοιδορεῖν λοιδορούμενος. τί γὰρ ἦν δεινόν, εἰ τοῖς πράγμασι νικήσας, φέροι τῇ γλώσσῃ νικώμενος. τοιγαροῦν οὕτω κἀκείνους εἷλε τῇ μακροθυμίᾳ, προσλαβὼν καὶ τὸν χρόνον τῆς γνώμης σύμμαχον. ὥστε ἀπελογοῦντο, προσέπιπτον, μετεβάλλοντο εἰς θαῦμα τὴν ἀγανάκτησιν, ᾐσχύνοντο τοῖς προτέροις, ἐχρῶντο πατριάρχῃ, καὶ νομοθέτῃ καὶ δικαστῇ, τὸ μισεῖν ἀπέρριψαν πᾶς. τοῦ δὲ αὐτοῦ ζήλου, καὶ ἡ κατὰ τῶν αἱρετικῶν ἔνστασις, ἡνίκα ἐπεστράτευσεν ἡμῖν μετὰ τῆς βασιλικῆς ἀσεβείας, ὡς καταστρεψόμενοι καὶ ἡμᾶς, καὶ τοῖς ἄλλοις προσθήσοντες, ἤδη σχεδὸν πᾶσι δεδουλωμένοις. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα μικρόν τι μέρος ἡμῖν συνεισήνεγκεν, καὶ παρ' ἑαυτοῦ, καὶ παρ' ἡμῶν ἴσως, οὓς ἐπῆγεν ἐκείνοις ὡς πικροτάτους τοῖς θείοις, οὐκ ἀγεννεῖς σκύλακας, γυμνάζων πρὸς τὴν εὐσέβειαν. ἐν ἀμφοτέροις μέμφομαι· καί μοι μηδεὶς δυσχεραίνῃ τῆς παρρησίας, ἐκρήξω γὰρ τὴν λύπην, εἰ καὶ φορτικώτερον, ὅτι με τοῖς τοῦ βίου κακοῖς δυσχεραίνοντα, καὶ τῆς ἐρημίας ἐρῶντα, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος τῶν καθ' ἡμᾶς, καὶ τὴν κοινὴν ταύτην ζάλην καὶ κόνιν, ὡς εἶχον τάχους, ἐκκλίνειν φιλοτιμοῦντα, καὶ εἰς τὸ ἀσφαλὲς ἀποσώζεσθαι, οὐκ οἶδ' ὅπως τῇ φορτικῇ καὶ ἐπιβούλῳ τῶν ψυχῶν ἀγορᾷ ταύτῃ φέροντες παραδεδώκατε, δι' εὐπρεποῦς ὀνόματος τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ὧν ἤδη μοι τὰ μὲν συνέβη κακά, τὰ δὲ ἐλπίζεται. τὸ γὰρ ἤδη παθεῖν, ὃ πρὸς τὸ μέλλον πως δύσελπι, καὶ ὁ λογισμὸς ἄλλο τι πείθει, τὸ κρεῖττον εἶναι τιθέμενος. οὐκ ἂν οὐδὲ τούτῳ τῷ ἐκείνου καλῶν ἐπιλάθοιμι. πάντα μὲν ἦν καρτερικός, ὃ κρείττων τοῦ προβλήματος. τῇ τελευταίᾳ δὲ νόσῳ καὶ τὰ παθῶν, ἣ περὶ γῆρας συνέπεσεν, ὃ ταύτῃ χρονίᾳ, καὶ σφαλερᾷ, τὸ μὲν ἀρρωστῆσαι κοινὸν πρὸς τῶν ἄλλων ἔχειν ἀνθρώπων τοῦτο δέ, οὐκ ἔτι κοινόν, ἀλλὰ σφόδρα ἐκείνου καὶ τοῖς ἄλλοις ἀκόλουθον θαύμασιν. οὐ γάρ ἐστιν ὅτι μὴ τῷ πάθει συνεχόμενος, ὃ πολλάκις γε τῆς ἡμέρας, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ὥρας, ἀπὸ μόνης ἐρρώννυτο τῆς λειτουργίας, καὶ ὑπεχώρει τὸ πάθος, ὥσπερ ἐξ ἐντολῆς φυγαδευόμενον. ζήσας δὲ σχεδόν τι πρὸς τὰ ἑκατὸν ἔτη, πέρα τῶν δαυιτικῶν ὅρων, πολὺ τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου, καὶ τούτων αὐτῶν ἐν τῇ ἱερωσύνῃ πέντε καὶ τεσσαράκοντα, μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἔπειτα ἐν γήρᾳ καλῷ καταλύει τὸν βίον. καὶ τοῦτο, πῶς; ἐν τοῖς τῆς εὐχῆς ῥήμασί τε καὶ σχήμασιν, οὐδενὶ μὲν κακίας ἴχνος, πλεῖστα δὲ ἀρετῆς καταλιπὼν ὑπομνήματα. τοιγαροῦν καὶ τὸ σέβας αὐτῷ πλεῖον, ἢ κατὰ ἄνθρωπον, ἐν ταῖς πάντων γλώσσαις καὶ διανοίαις. καὶ οὐκ ἔστι ῥᾳδίως εὑρεῖν, ὅς τις ἐκείνου μεμνημένος, οὐχὶ καὶ τὴν φαντασίαν ἀσπάζεται.

Τοῦτο δὴ τὸ τῆς γραφῆς, χεῖρα θεὶς ἐπὶ στόματι. τοιοῦτος μὲν ὁ βίος αὐτῷ, τοιαύτη δὲ ἡ τοῦ βίου συμπλήρωσις, καὶ τελείωσις. ἐπεὶ δὲ καὶ μνημόσυνον τῆς ἐκείνου μεγαλοψυχίας ἔδει τῷ βίῳ καταλειφθῆναι, τί μᾶλλον ἔδει, ἢ τὸν νεὼν τοῦτον, ὃν θεῷ τε ἤγειρε καὶ ἡμῖν; ὀλίγα μὲν τῶν λαῶν προσχρησάμενος, τὰ πλεῖστα δὲ οἴκοθεν εἰσενεγκών, ἔργον οὐ σιωπῆς ἄξιον, μεγέθει μὲν ὑπὲρ τῶν πολλῶν, κάλλει δὲ σχεδὸν ὑπὲρ ἅπαντας· ὀκτὼ μὲν ἰσοπλεύροις εὐθείαις εἰς ἑαυτὸν ἀπαντῶντα, κιόνων δὲ καὶ στοῶν κάλλεσι διορόφων, εἰς ὕψος αἰρόμενον, καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν πλάσμασιν οὐ λειπομένοις τῆς φύσεως, οὐρανῷ δὲ ἄνωθεν καταστράπτοντα, πηγαῖς δὲ φωτὸς πλουσίαις τὰς ὄψεις περιαυγάζοντα, ὥσπερ ἀληθῶς φωτὸς οἰκητήριον. δρόμοις τε ἀμφιθέτοις ὕλης τῆς λαμπροτάτης ἰσογωνίοις κυκλούμενον, καὶ πολλῷ τὸν ἐν μέσῳ τόπον περιλαμβάνουσι. πυλῶν δὲ καὶ προπυλαίων προλάμποντα χάρισι, καὶ πόρρωθεν τοὺς προσιόντας δεξιούμενον. καὶ οὔπω λέγω τὸν ἔξωθεν κόσμον λίθου τετραπέδου, καὶ εἰς ῥίζαν συνηρμοσμένου κάλλος καὶ μέγεθος, ὅσος τε μεμαρμαρωμένος ἐν ἕδραις καὶ κεφαλίσιν αἳ τὰς γωνίας διειλήφασιν. καὶ ὅσος ἐπιχώριος, μηδὲν τοῦ ξένου λειπόμενος, ζώνας τε πολυειδεῖς καὶ ποικίλας, προβεβλημένας τε καὶ ἐνυφασμένας, ἀπὸ κρηπῖδος εἰς κορυφήν, ἢ ζημιοῖ τὸν θεατὴν τὴν ὄψιν ὁρίζουσαι. πῶς ἂν ὁ λόγος ἔργον τοσούτου χρόνου καὶ πόνου, καὶ τοσαύτης χειρὸς οὕτως ἐν βραχεῖ παραστήσειεν, ἢ τοσοῦτον εἰπεῖν ἀρκέσειεν· πολλῶν τὰς ἄλλας πόλεις κοσμούντων ἔργων, ἰδίων τε καὶ δημοσίων, τοῦτο καὶ μόνον ἴσχυσεν διαβοήτους ἡμᾶς καταστῆσαι τοῖς πλείοσιν. ἀλλ' ὁ μὲν ναὸς οὕτως ἔχων. ἐπεὶ δὲ καὶ ἱερέως ἔδει, καὶ τοῦτον οἴκοθεν ἐπιδίδωσιν, εἰ μὲν κατὰ τὸν ναὸν οὐκ ἔχω λέγειν πλὴν

ἐπιδίδωσιν,

ἐπιδίδωσιν. ἐπεὶ δὲ καὶ θυμάτων ἔδει, καὶ ταῦτα προσίασι, τὰ πάθη τοῦ παιδὸς, καὶ τὴν ἐν τοῖς δεινοῖς καρτερίαν, ἵν᾽ ἔχῃ Θεὸς τὸ αὐτοῦ ὁλοκάρπωμα λογικὸν, ἱερεῖον πνευματικὸν ἀντὶ νομικοῦ θύματος, καλῶς διαπεραινόμενον. τί φῂς ὦ πάτερ; ἱκανὰ ταῦτα; καὶ ἀπέχεις τῶν πόνων τὰς ἀμοιβὰς, οὓς ἤδη τοῖς ἐμοῖς λόγοις ἐμόχθησας, τὸ εἴτε προπεμπτήριον, εἴτ᾽ ἤδη ἐπιτάφιον ἐθέλοις ἔπαινον; καὶ δίδως εἰρήνην τῷ λόγῳ, τὸν παλαιὸν τρόπον; κἀνταῦθα ἔσεσθαι δείξεις, φθέγξῃ ἢ κόρον ὡς ἂν εἴη σύμμετρος, ἢ τινὰ προσθήκην ἤδη ζητεῖς; δείξεις οἶδ᾽ ὅτι. καὶ γὰρ αὐτάρκης, ἐκεῖνο δὲ προσθεῖναι συγχώρησον. γνώρισον ἡμῖν ποῦ ποτε εἶ δόξης, καὶ τὸ περὶ σὲ φῶς, καὶ τὴν σὴν μετ᾽ ὀλίγον ὁμόζυγον, καὶ τῶν τέκνων ἃ προκατέθαψας, καὶ μὴ ταῖς αὐταῖς δέξαι σκηναῖς, ἢ μηδὲν ἔτι, ἢ μικρὰ τῷ βίῳ τούτῳ κακοπαθήσοντα. καὶ πρὸ τῶν σκηνῶν, τῷ γλυκεῖ λίθῳ τούτῳ, ὃν ἀμφοτέροις ἔστησας, τιμηθεὶς κἀνταῦθα τὸ σὸν ἱερὸν καὶ ὁμώνυμον, καὶ τοῦ λόγου συγγνώμην ἔχε, τοῦ τε προβεβηκότος καὶ τοῦ προσληφθέντος σὺν χαίρειν, καὶ διεξάγοις ἀκινδύνως, μάλιστα μὲν ἅπασαν ποίμνην, καὶ πάντας ἀρχιερέας, ὧν ἐκλήθης πατήρ. ἐξαιρέτως δὲ τὸν ὑπὸ σοῦ βιασθέντα, καὶ τυραννηθέντα πατρικῶς τε καὶ πνευματικῶς, ὡς ἂν μὴ πάντα σε μεμφοίμην τῆς τυραννίδος. σοὶ δὲ τί δοκοῦμεν ὦ κριταὶ τῶν ἐμῶν λόγων καὶ κινημάτων; εἰ μὲν αὐταρκῶς διειλέχθαι ταῦτα, καὶ τῆς σῆς ἤδη θυμίας ἀξίως, ἔσεσθαι ἤδη ψῆφον, καὶ δεχόμεθα. πάντως δὲ Θεοῦ ψῆφος ἡ σή. εἰ δὲ πολὺ τῆς ἐκείνου δόξης, καὶ τῆς σῆς ἐλπίδος, ἐγγὺς ὁ σύμμαχος, ἐπαφεὶς τὴν σὴν φωνὴν, τοῖς ἐκείνου καλοῖς προσδοκωμένην ὡς ἐστὶν ὠφέλιμον. πάντως δὲ ὑπόχρεων ἔχει σε τῶν μεγίστων, καὶ ὡς τιμίαν τιμὴν, καὶ ὡς πατὴρ υἱὸν τὸ ἐν χάριτι. τί θαυμαστὸν, εἰ διὰ σοῦ φροντίσας τῆς οἰκουμένης, καὶ αὐτός τι τῆς σῆς φωνῆς ἀπολαύσειε; τί δὲ λοιπόν; τῇ πνευματικῇ σάρρα, τῇ τοῦ μεγάλου πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, καὶ ὁμοζύγῳ, καὶ ἰσοχρόνῳ, συμφιλοσοφῆσαι τὰ ἤδη καὶ διά. οὐχ ἡ αὐτὴ φύσις ὦ μῆτερ, Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, μᾶλλον δ᾽ ὅλως τῶν θείων καὶ τῶν ἐπιγείων. τῶν ἐκείνοις μὲν τὸ ἄτρεπτον καὶ ἀθάνατον, αὐτοῦ τε τοῦ εἶναι, καὶ τῶν ὅσα τοῦ εἶναι. τῶν γὰρ παγίων τὰ πάντα. τὰ δὲ ἡμέτερα πῶς ἔχει; ῥεῖ τι καὶ φθείρεται, καὶ ἄλλοτε ἄλλην λαμβάνει μεταβολήν. ζωὴ γοῦν καὶ θάνατος, ταῦθ᾽ ἃ παρ᾽ ἡμῖν λέγεται, πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρειν δοκοῦντα, εἰς ἄλληλα περιχωρεῖ πως καὶ ἀντικαθίσταται. ἡ μὲν γὰρ ἐκ φθορᾶς ἀρξαμένη τῆς μητρὸς ἡμῶν, καὶ διὰ φθορᾶς ὁδεύουσα, τῆς ἀεὶ τοῦ παρόντος ἐκστάσεως, εἰς φθορὰν καταστρέφει τὴν τοῦ βίου τούτου κατάλυσιν. ὁ δὲ τῶν ἐνταῦθα κακῶν ἀπαλλαγὴν ἔχων, καὶ πρὸς τὴν ἄνω πολλάκις μετάγων ζωὴν, οὐκ οἶδα εἰ κυρίως προσαγορεύοιτο θάνατος, ἐν ὀνόματι μᾶλλον, ἢ πράγματι τὸ φοβερὸν ἔχων, καὶ κινδυνεύομεν πάσχειν πως ἄλογόν τι πάθος. ἃ μὲν οὐκ ἔστιν ὡς φοβερὰ δεδοικότες, ἃ δὲ φοβεῖσθαι ἄξιον ὡς αἱρετώτερα περιέποντες. μία ζωὴ, πρὸς τὴν ζωὴν βλέπειν. εἷς θάνατος, ἡ ἁμαρτία. ψυχῆς γὰρ ὄλεθρος. τὰ ἄλλα δ᾽ οἷς μέγα φρονοῦσι τινὲς, ὀνειράτων ὄψις ἐστὶ περὶ τῶν ὄντων παίζουσα, καὶ ψυχῆς ἀπατηλὰ φάσματα. ἂν οὕτως ἔχωμεν ὦ μῆτερ, οὔτε τῇ ζωῇ μέγα φρονήσομεν, οὔτε τῷ θανάτῳ λίαν ἀνιασόμεθα. τί τοίνυν δεινὸν πεπόνθαμεν, εἰ πρὸς τὴν ἀληθινὴν ζωὴν ἐνθένδε μεταβεβήκαμεν; εἰ τροφῶν, καὶ ἰλίγγων, καὶ κόρων, καὶ τῆς αἰσχρᾶς φορολογίας ἀπηλλαγμένοι, μετὰ τῶν ἑστώτων καὶ οὐ ῥεόντων ἐσόμεθα φῶτα μικρὰ, φῶς τὸ μέγα περιχορεύοντες. ἀλλὰ λυπεῖ σε τὸ τῆς διαζεύξεως, ἀλλ᾽ εὐφραινέτω σε τὸ τῆς ἐλπίδος. ἀλλὰ δεινὸν ἡ χηρεία, ἐκείνῳ δὲ οὐ δεινὸν, καίτοι τὸ τῆς ἀγάπης ἀγαθὸν, ἑαυτῷ τὰ ῥᾴω διδόντα, τῷ πλησίον ἀπονέμειν τὰ προσαντέστερα. τί δὲ καὶ δεινὸν ὅλως, τῇ λυθησομένῃ μηδὲ μικρόν; ἐγγὺς ἡ προθεσμία, οὐ λυπηρὸν οὐκ ἐπίμονον. μὴ φορτίζωμεν ἀγεννέσι λογισμοῖς τὰ κουφότατα. μεγάλων ἐστερήμεθα, καὶ γὰρ καὶ τετυχήκαμεν, τὸ μὲν στέρεσθαι, πάντων, τὸ δὲ τυχεῖν, οὐ πολλῶν. μὴ τοῦτο καμπτέτω, ἀλλ᾽ ἐκεῖνο παραμυθείσθω. τὸ δὲ κρεῖττον, νικάτω δὲ λογιωτέρως. ὑπήνεγκας παίδων ἀποβολὴν, τῶν ὡραίων ἔτι, καὶ τὴν ζωὴν ἤδη τελείων, αἰδεσιμωτάτων καὶ φιλοσοφωτάτων, οἴσεις καὶ γηραιοῦ κατάλυσιν σώματος ἤδη τῷ βίῳ κάμνοντος, εἰ καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀπαθεῖς ἔσωζες. ὁ τῆς ψυχῆς τόνος σοι συνετήρησεν. ἀλλὰ δέῃ τοῦ κηδεμόνος, ποῦ δὲ ὁ σὸς οὗτος Ἰσαάκ, ὃν ἀντὶ πάντων σοι καταλέλοιπεν; αἴτει παρ᾽ αὐτοῦ τὰ μικρὰ τὴν χειραγωγίαν καὶ τὴν δουλείαν, ἀντιδίδου τὰ μείζονα τὴν μητρικὴν εὐλογίαν, καὶ τὰς εὐχὰς, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐλευθερίαν. ἀγανακτεῖς νουθετουμένη, ἐπαινῶ. καὶ γὰρ πολλοὺς νενουθέτηκας, ὅσους ὁ πολὺς χρόνος ὑπὸ τὴν σὴν σύνεσιν ἤγαγεν. οὐδ᾽ ὁ λόγος πρὸς σὲ τὴν φιλοσοφωτάτην, ἔστω κοινὸν τοῖς πενθοῦσι παραμυθίας φάρμακον, ὡς ἂν εἰδεῖεν ἀνθρώπους ἄνθρωποι προπέμποντες.

ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΚΑΙΣΑΡΙΑΣ Καππαδοκίας ἐπιτάφιος.

Ἔμελλεν ἄρα πολλὰς ἡμῖν ὑποθέσεις τῶν λόγων ἀεὶ προτιθεὶς ὁ μέγας Βασίλειος (καὶ γὰρ ἐφιλοτιμεῖτο τοῖς ἐμοῖς λόγοις, ὡς οὔπω τοῖς ἑαυτοῦ τῶν πάντων οὐδείς) ἑαυτὸν νῦν προθήσειν ὑπόθεσιν ἀγώνων μεγίστην, τοῖς περὶ λόγους ἐσπουδακόσιν. οἶμαι γὰρ εἴ τις τοῖς λόγοις δυνάμεως πεῖραν ποιούμενος, ἔπειτα πρὸς μέτρον κρῖναι ταύτην ἐθελήσειε, μίαν ἐκ πασῶν ὑπόθεσιν προστησάμενος, καθάπερ οἱ ζωγράφοι τοὺς ἀρχετύπους πίνακας, ταύτην ἂν ὑφελόμενος μόνην, ὡς λόγου κρείττονα, τὴν ἄλλην ἑλέσθαι πᾶσαν. τοσοῦτον ἔργον ἡ τοῦ ἀνδρὸς εὐφημία· μὴ ὅτι γε ἡμῖν τοῖς πάλαι πᾶν τὸ φιλότιμον καταλύσασιν, ἀλλὰ καὶ οἷς βίος ἐστὶν ὁ λόγος, ἐν τοῦτο ἐσπουδακόσι καὶ μόνον, ταῖς τοιαύταις ἐνευδοκιμεῖν ὑποθέσεσιν. ἐγὼ μὲν οὕτω περὶ τούτων καὶ ὡς ἐμαυτὸν πείθω, λίαν ὀρθῶς. οὐκ οἶδα δ' εἰς ὅ,τι ἂν ἄλλο χρησαίμην τοῖς λόγοις, μὴ νῦν χρησάμενος. ἢ ὅ,τι ποτ' ἂν μᾶλλον ἢ ἐμαυτῷ χαρισαίμην, ἢ τοῖς ἀρετῆς ἐπαινέταις, ἢ τοῖς λόγοις αὐτοῖς, ἢ τὸν ἄνδρα τοῦτον θαυμάσας. ἐμοί τε γὰρ ἔσται τοῦτο χρέος ἱκανῶς ἀφωσιωμένον. χρέος δὲ εἴπερ ἄλλο τι τῶν ἀγαθῶν, τά τε ἄλλα, καὶ περὶ τοὺς λόγους, ὁ λόγος. ἐκείνοις θ' ἅμα μὲν ἡδονὴ γένοιτο, καὶ ἅμα παράκλησις, εἰς ἀρετὴν ὁ λόγος. ὧν γὰρ τοὺς ἐπαίνους οἶδα, τούτων σαφῶς καὶ τὰς ἐπιδόσεις. ἐπ' οὐδενὸς δὲ τῶν ἁπάντων οὐκ ἔστιν ἐφ' ὅτῳ οὐχὶ τῶν ἁπάντων. τοῖς τε λόγοις αὐτοῖς ἀμφοτέρωθεν ἂν ἔχοι τὸ πρᾶγμα καλῶς. εἰ μὲν ἐγγὺς ἔλθοιεν τῆς ἀξίας, τὴν ἑαυτῶν ἐπιδεδειγμένοις δύναμιν· εἰ δὲ πλεῖστον ἀπολειφθεῖεν, ὃ παθεῖν ἀνάγκη τοῖς ἐκεῖνον ἐγκωμιάζουσιν, ἔργῳ δεδειχόσι τὴν ἧτταν, καὶ τὸ κρεῖττον ἢ κατὰ λόγου δύναμιν, εἶναι τὸν εὐφημούμενον. ἃ μὲν οὖν πεποίηκέ μοι τὸν λόγον, καὶ δι' ἃ τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἐνεστησάμην, ταῦτά ἐστιν. εἰ δὲ τοσοῦτον ἀπελύθην καιροῦ δεύτερος, καὶ μετὰ τοσούτους ἐπαινέτας, ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ τὰ ἐκείνου σεμνύναντας, μηδεὶς θαυμαζέτω. ἀλλὰ συγγινωσκέτω μὲν ἡ θεία ψυχὴ, καὶ πάντ' ἐμοὶ σεβάσμιος καὶ νῦν καὶ πρότερον. πάντως δὲ ὡς σὺν ἡμῖν ὢν ἐπηνώρθου πολλὰ τῶν ἡμετέρων, ὅρῳ τε φιλίας καὶ νόμῳ κρείττονι (οὐ γὰρ αἰσχύνομαι τοῦτο λέγειν, ὅτι καὶ πᾶσι νόμος ἦν ἀρετῆς) οὕτω καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς γενόμενος, συγγνώμων ἔσται τοῖς ἡμετέροις. συγγινωσκέτωσαν δὲ καὶ ὑμῶν ὅσοι θερμότεροι τῶν ἀνδρὸς ἐπαινέται, εἴπερ τίς ἐστιν ἄλλου θερμότερος. ἀλλὰ μὴ τοῦτο μόνον πάντες ὁμολογοῦμεν τὴν τοῦ ἀνδρὸς εὐφημίαν. οὐ γὰρ ὀλιγωρίᾳ τὸ εἰκὸς ἐνελείπομεν, μή ποτε τοσοῦτον ἀμελήσαιμεν, ἢ ἀρετῆς, ἢ τοῦ φιλικοῦ καθήκοντος. οὐδὲ γὰρ νομίζειν ἄλλοις μᾶλλον ἡμῶν προσήκειν τὸν ἔπαινον. ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὤκνουν τὸν λόγον (εἰρήσεται γὰρ τἀληθές) ὥσπερ οἱ τοῖς ἱεροῖς προσιόντες, πρὶν καθαρθῆναι καὶ φωνὴν καὶ διάνοιαν. ἔπειτα οὐκ ἀγνοοῦντας μὲν, ὑπομνήσω δ' οὖν ὅμως, ὧν μεταξὺ περὶ τοῦ ἀληθοῦς λόγου ἠσχολήμεθα κινδυνεύοντος, καλῶς βιασθέντες καὶ κατὰ θεὸν ἴσως ἔκδημοι γενόμενοι, καὶ οὐδ' ἀπὸ γνώμης ἐκείνῳ τῷ γενναίῳ τῆς ἀληθείας ἀγωνιστῇ. καὶ μηδὲν ἕτερον ἀναπνεύσαντι, ὅτι μὴ λόγον εὐσεβῆ καὶ κόσμου παντὸς σωτήριον. τὰ γὰρ τοῦ σώματος, ἴσως οὐδὲ θαρρήσαι χρὴ λέγειν ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ ὑπὲρ τὸ σῶμα. πρὶν ἐνθένδε μεταναστῆναι, καὶ μηδὲν ἀξιοῦντι τὴν τῆς ψυχῆς καλῶν ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ παραβλάπτεσθαι. τὰ μὲν δὴ τῆς ἀπολογίας, ἐνταῦθα κείσθω. καὶ γὰρ οὐδὲ μακροτέρας οἶμαι ταύτης δεήσει ἡμῖν πρὸς ἐκεῖνόν γε ποιουμένοις καὶ τοὺς εἰδότας σαφῶς τὰ ἡμέτερα. ἤδη δὲ πρὸς αὐτὴν ἡμῖν ἰτέον τὴν εὐφημίαν, αὐτὸν προστησαμένοις τοῦ λόγου τὸν ἐκείνου θεόν. μὴ καθυβρίσαι τὸν ἄνδρα τοῖς ἐγκωμίοις, μηδὲ πολὺ δεύτερον τῶν ἄλλων ἐλθεῖν. καὶ ἐκείνου πάντες ἴσον ἀπολειπώμεθα, καθάπερ οὐρανοῦ καὶ ἡλιακῆς ἀκτῖνος, οἱ πρὸς αὐτὰ βλέποντες. εἰ μὲν οὖν ἑώρων αὐτὸν γένει καὶ τοῖς ἐκ γένους φιλοτιμούμενον, ἢ τινι τῶν μικρῶν ὅλως καὶ οἷς οἱ χαμαὶ βλέποντες, ἄλλος ἂν ἡρώων ὤφθη κατάλογος. ὅσα τῶν ὑπὲρ ἐκεῖνον τοῖς χρόνοις, ἐκείνῳ συνεισενεγκεῖν εἴχομεν. καὶ οὐδ' ἂν ταῖς ἱστορίαις ἡττήκαμεν ἔχειν τι πλέον ἡμῶν. ἐκεῖνό γε πλέον ἔχοντες πάντως, τὸ μὴ πλάσμασι, μηδὲ μύθοις, αὐτοῖς δὲ τοῖς πράγμασι καλλωπίζεσθαι. καὶ ὧν πολλοὶ μάρτυρες. πολλὰ μὲν γὰρ ὁ Πόντος ἡμῖν ἐκ τῶν παλαιῶν προβάλλεται διηγήματα, καὶ οὐδενὸς ἐλάττω τῶν πάλαι περὶ αὐτὸν θαυμάτων, ὧν πλήρης πᾶσα συγγραφή τε καὶ ποίησις. πολλὰ δὲ τὸ ἐμὸν ἔδαφος τοῦτο οἱ σεμνοὶ Καππαδόκαι, τὸ μηδὲν ἧττον κουροτρόφον ἢ εὔιππον. ὅθεν τὸ πατρῷον γένει τὸ μητρῷον ἡμεῖς ἀντανίσχομεν. στρατηγίαι τε καὶ δημαγωγίαι καὶ κράτος ἐν βασιλείοις αὐλαῖς, ἔτι δὲ περιουσίαι, καὶ θρόνων ὕψη, καὶ τιμαὶ δημόσιαι, καὶ λόγων λαμπρότητες, τίνων ἢ πλείους, ἢ μείζους. ὧν ἡμῖν εἰ βουλομένοις ἐπεῖν ἐξῆν, οὐδὲν ἂν ἦσαν οἱ Πελοπίδαι καὶ Κεκροπίδαι, καὶ οἱ Ἀλκμαιωνίδαι, Αἰακίδαι τε καὶ Ἡρακλεῖδαι, καὶ ὧν οὐδὲν ὑψηλότερον. οἵτινες ἐκ τῶν οἰκείων φανερῶς εἰπεῖν οὐκ ἔχοντες ἐπὶ τὸ ἀφανὲς καταφεύγουσι, δαίμονάς τινας καὶ θεοὺς καὶ μύθους τοῖς προγόνοις ἐπιφημίζοντες, ὧν τὸ σεμνότατον ἀπιστία, καὶ

ϛία, καὶ ὕδασι πιστευομένων, ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ ἡμῖν ὁ λόγος, κατ' αὐτὸν κρίνεσθαι τὴν εὐγένειαν ἀξιοῦντος, καὶ μὴ ταῖς μὲν μορφαῖς καὶ ταῖς χρόαις ἐξ ἑαυτῶν δοκιμάζεσθαι καὶ τῶν ἵππων τοὺς εὐγενεστάτους ἢ ἀτιμοτέρους, ἡμᾶς δὲ ζωγραφεῖσθαι τοῖς ἔξωθεν, ἓν ἢ δύο τῶν ἐξ ἀρχῆς ὑπαρχόντων αὐτῷ, καὶ ταῦτα οἰκεῖα τῷ ἐκείνου βίῳ, καὶ οἷς ἂν μάλιστα ἡσθείη λεγομένοις εἰπὼν, ἐπ' αὐτὸν καὶ δὴ τρέψομαι. ἄλλον μὲν οὖν ἄλλο τι γνώρισμα καὶ διήγημα, καὶ γένους καὶ τοῦ καθ' ἕκαστον ἢ μικρὸν ἢ μεῖζον. καθάπερ τις κλῆρος πατρῷος, ἢ πόρρωθεν ἢ ἐγγύθεν ἠργμένος κατέπεσεν εἰς τοὺς ὕστερον. τούτῳ δὲ γένους ἀμφοτέρωθεν τὸ εὐσεβὲς ἐπίσημον. διηγήσεται δὲ νῦν ὁ λόγος. διωγμὸς ἦν, καὶ διωγμῶν ὁ φρικωδέστατος καὶ βαρύτατος. εἰδόσι λέγω τὸν Μαξιμίνου, ὃς πολλοῖς τοῖς ἐγγύθεν γενομένοις ὑπερφυὴς, πάντας φιλανθρώπους ἀπέδειξε, θράσει τε πολλῷ ῥέων, καὶ φιλονεικῶν τὸ τῆς ἀσεβείας κράτος ἀναδήσασθαι. τοῦτον πολλοὶ μὲν ὑπερέσχον τῶν ἡμετέρων ἀγωνιστῶν, καὶ μέχρι θανάτου διηγωνισμένοι, καὶ πρὸ θανάτου μικρὸν, τοσοῦτον ἀπολειφθέντες, ὅσον ἐπιβιῶναι τῇ νίκῃ, καὶ μὴ συναπελθεῖν τοῖς παλαίσμασιν· ἀλλ' ὑπολειφθῆναι τοῖς ἄλλοις, ἀλεῖπται τῆς ἀρετῆς, ζῶντες μάρτυρες. ἔμπνοοι στῆλαι, σιγῶντα κηρύγματα. σὺν πολλοῖς δὲ τοῖς ἀριθμουμένοις καὶ οἱ πρὸς πατρὸς τούτῳ πατέρες, οἷς πᾶσαν ἀσκήσασιν εὐσεβείας ὁδὸν, καλὴν ἐπήνεγκεν ὁ καιρὸς ἐκεῖνος τὴν κορωνίδα, παρεσκευασμένοι μὲν γὰρ οὕτως εἶχον καὶ γνώμης, ὡς πάντα ῥᾳδίως οἴσοντες, ἐξ ὧν στεφανοῖ Χριστὸς τοὺς τὴν ἐκείνου μιμησαμένους ὑπὲρ ἡμῶν ἄθλησιν. ἐπεὶ δὲ νόμιμον αὐτοῖς ἔδει καὶ τὸν ἀγῶνα γενέσθαι, νόμος δὲ μαρτυρίας μήτε ἐθελοντὰς πρὸς τὸν ἀγῶνα χωρεῖν φειδοῖ τῶν διωκόντων καὶ τῶν ἀσθενεστέρων, μήτε παρόντας ἀναδύεσθαι. τὸ μὲν γὰρ θράσους, τὸ δὲ ἀνανδρίας ἐστὶ, καὶ τούτῳ τιμῶντες ἐκεῖνοι τὸν νομοθέτην, τί μηχανῶνται. μᾶλλον δὲ πρὸς τί φέρονται παρὰ τῆς πάντα τὰ ἐκείνων ἀγούσης προνοίας; ἐπί τινα τῶν ποντικῶν ὀρῶν λόχμην. πολλαὶ δ' αὗται παρ' αὐτοῖς εἰσι καὶ βαθεῖαι, εἰς ἣν ἐπὶ πλεῖστον διήκουσιν, καταφεύγουσι λίαν ὀλίγοις χρώμενοι, καὶ τῆς φυγῆς συνέργοις, εἰς τῆς τροφῆς ὑπηρέταις. ἄλλοι μὲν οὖν θαυμαζέτωσαν τὸ τοῦ χρόνου μῆκος. εἰς γὰρ ἐπὶ πλεῖστον αὐτοῖς ὥς φασι τῆς φυγῆς παρετάθη, ἑπτά που ἑβδομάδων· καὶ μικρόν τι πρὸς τὸ, τῆς διαίτης σώμασιν εὖ γεγονόσι στενόν τι καὶ παρηλλαγμένον ὡς τὸ εἰκὸς, καὶ τὸ ὑπαιθρίοις κρυμοῖς καὶ θάλπεσι καὶ ὄμβροις ταλαιπωρεῖν. ἤ τι ἄφιλος ἐρημία, εἰς τὸ ἀκοινώνητόν τε καὶ ἀμιξίας, ὅτε εἰς ἀκαιροπάθειαν τοῖς ὑπὸ πολλοῖς δορυφορουμένοις, καὶ τιμωμένοις. ἐγὼ δὲ ὃ τούτων μεῖζόν ἐστι καὶ παραδοξότερον, λέξων ἔρχομαι, ἀπιστήσει δ' οὐδεὶς, ἢ ὅστις οὐδὲν μέγα οἴεται τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ διωγμοὺς καὶ κινδύνους, κακῶς γινώσκων καὶ λίαν ἐπικινδύνως. ἐπόθουν τί καὶ τῶν πρὸς ἡδονὴν οἱ γεννάδαι, τῷ χρόνῳ κάμνοντες, καὶ τῶν ἀναγκαίων ὄντες διακορεῖς, καὶ τὰ μὲν τοῦ ἰσραὴλ οὐκ ἐφθέγξαντο. οὐ γὰρ ἦσαν γογγυσταὶ κατ' ἐκείνους οἱ τῇ ἐρήμῳ ταλαιπωρούμενοι μετὰ τὴν ἐξ αἰγύπτου φυγὴν, ὡς ἄρα βελτίων αἴγυπτος αὐτοῖς εἴη τῆς ἐρημίας. πολλὴν τῶν λεβήτων καὶ κρεῶν χορηγοῦσα τὴν ἀφθονίαν, τῶν τε ἄλλων ὅσα ἐκεῖσε ἀπέλιπον. ἡ γὰρ πλινθεία καὶ ὁ πηλὸς οὐδὲν ἦν αὐτοῖς τότε διὰ τὴν ἄνοιαν. ἀλλὰ δὲ ὡς εὐσεβέστερα, καὶ πιστότερα. τί γάρ ἐστιν ἔλεγον τῶν ἀπίστων, εἰ ὁ τῶν θαυμασίων θεὸς, ὁ θρέψας πλουσίως ἐν ἐρήμῳ ξένον λαὸν, καὶ φυγάδα, ὥστε καὶ ἄρτον ὀμβρῆσαι, καὶ βλύσαι ὄρνιθας, τρέφων οὐ τοῖς ἀναγκαίοις μόνοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολυτελέσιν, ὁ τεμὼν θάλασσαν, καὶ στήσας ἥλιον, καὶ ποταμὸν ἀνακόψας, καὶ τὰ ἄλλα διυπεπόντες ὅσα πεποίηκε (φιλεῖ γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις φιλιστορεῖν ἡ ψυχὴ, καὶ πολλοῖς θαύμασιν ἀνυμνεῖν τὸν θεὸν) οὗτος, ἔπηγον, καὶ ἡμᾶς θρέψαι σήμερον τοὺς τῆς τρυφῆς, τοὺς εὐσεβείας ἀγωνιστάς. πολλοὶ μὲν θῆρες τὰς τῶν πλουσίων διαφυγόντες τραπέζας, ἃ παρ' ἦν ποτε καὶ ἡμῖν, τοῖς ὄρεσι τούτοις ἐμφωλεύουσι. πολλοὶ δὲ ὄρνιθες τῶν ἐδωδίμων, τοὺς πανθοῦντας ἡμᾶς ὑπερίπτανται. ἄν τί μὴ θηράσιμον σοὶ θελήσαντι μόνον. ταῦτ' ἔλεγον, καὶ ἡ θήρα παρῆν, ἄροις αὐτόματος, ἀπραγμάτευτος πανδαισία, ἔλαφοι τῶν λόφων ποθὲν ὑπερφανέντες ἀθρόως. ὡς μὲν εὐμεγέθεις, ὡς δὲ πίονες, ὡς δὲ πρόθυμοι πρὸς σφαγήν. μονονουχὶ καὶ τοῦτο εἰκάζεις, ἦν ὅτι μὴ τάχιον ἐκλήθησαν ἐσυγχαιρόμενοι. οἱ μὲν ἐκάλουν τοῖς νεύμασιν, οἱ δὲ ἤγοντο. τίνος διώκοντος ἢ συναναγκάζοντος, οὐδενός. τίνων ἱππέων, ποίων κυνῶν; τίνος ὑλακῆς ἢ κραυγῆς, ἢ νέων προκαταλαβόντων τὰς διεξόδους τῆς θήρας. νόμοις εὐχῆς δέσμιοι καὶ δικαίας αἰτήσεως. τίς ἔγνω τοιοῦτον θήραμα τῶν νῦν ἢ τῶν πώποτε; ὢ τοῦ θαύματος, αὐτοὶ τοῦ θηράματος ἦσαν ταμίαι. ὅσον φίλον εἶχον θελήσασι μόνον, ὅσον περιττὸν ἀπεπέμφθη ταῖς λόχμαις εἰς δευτέραν τράπεζαν. οἱ ὀψοποιοὶ ῥᾴδιοι, τὸ δεῖπνον εὐπρεπὲς, οἱ δαιτυμόνες εὐχάριστοι, προοίμιον ἔχοντες ἤδη τῶν ἐλπιζομένων, τὸ παρὸν θαῦμα. ἐξ οὗ καὶ πρὸς τὴν ἄθλησιν ὑπὲρ ἧς ταῦτα ἦν αὐτοῖς, ἐγένοντο προθυμότεροι. τοιαῦτα τὰ ἐμὰ διηγήματα. σὺ δέ μοι λέγε τὰς ἐλαφοβόλους σου, καὶ τοὺς ὠρίωνας, καὶ τοὺς ἀκταίωνας, τοὺς κακοδαίμο-

ναι θηρευταῖς, ὁ ἐμὸς διώκτης. ὁ τοὺς μύθους θαυμάζων, καὶ τὴν αὐτοδοθεῖσαν ἔλαφον τοῦ θείου. ἔτι τοῦτον εἰς φιλοτιμίαν ἐστί σοι, καὶ δῶμεν μύθους εἶναι τὸ ἱστορούμενον. ὡς τά γε ἑξῆς τοῦ λόγου, καὶ λίαν αἰσχρά. τί γὰρ ὄφελος τοῦ αὐτοδιδάκτου, εἰ σώζει τὸν θεῖον, ἵνα ξενοκτονεῖν διδαχθῇ, ἀπανθρωπίαν μαθοῦσα φιλανθρωπίας ἀντίδοσιν; τοῦτο μὲν οὖν τοιοῦτος ἐκ πολλῶν εἷς, καὶ αὐτὴ πολλῶν ὡς ἐμὸς λόγος, καὶ τοῦτο δῆλον οὐχ ἵν' ἐκείνῳ προσθῶ τι τῆς εὐδοξίας. οὔτε γὰρ θάλασσα δεῖται τῶν εἰσρεόντων εἰς αὐτὴν ποταμῶν, καίτοι εἰσρέωσιν ὅτι πλεῖστοι καὶ μέγιστοι, οὔτε τῶν εἰσφερόντων τι πρὸς εὐφημίαν, ὁ νῦν ἐπαινούμενος· ἀλλ' ἵν' ἐνδείξωμαι, οἵων αὐτὸς τῶν ἐξ ἀρχῆς ὑπαρχόντων, καὶ πρὸς ὃ παράδειγμα βλέπων, ὅσον ὑπερηκόντισεν. εἰ γὰρ μέγα τοῖς ἄλλοις τὸ προσλαβεῖν τι παρὰ τῶν ἄνωθεν εἰς φιλοτιμίαν, μεῖζον ἐκείνῳ τὸ προσθεῖναι τοῖς ἄνω παρ' ἑαυτοῦ, καθάπερ ῥεύματος ἀναστρέχοντος. τὸ δὲ τῶν πατέρων συζυγίας, οὐχ ἧττον κατὰ τὴν ἀρετῆς ὁμότιμον, ἢ καὶ τὰ σώματα, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα γνωρίσματα, πτωχοτροφίαι, ξενοδοχίαι, ψυχῆς κάθαρσις ἐξ ἐγκρατείας, ἀπόμοιρα κτήσεως θεῷ καθιερωμένης, πρᾶγμα οὔπω τότε πολλοῖς σπουδαζόμενον, ὥσπερ νῦν αὐξηθέν τι καὶ τιμηθὲν ἐκ τῶν πρώτων ὑποδειγμάτων. τά τε ἄλλα ὅσα Πόντῳ καὶ Καππαδόκαις μεμερισμένοις, ἱκανὰ πολλῶν πληροῦν ἀκοάς· ἐμοὶ δὲ μέγιστον δοκεῖ καὶ περιφανέστατον ἡ εὐτεκνία. τοὺς γὰρ αὐτοὺς πολυπαίδας καὶ καλλιπαίδας, μῦθοι μὲν ἴσως ἔχουσιν· ἡμῖν δὲ τούτων ἡ πεῖρα παρέστησε, τοιούτους δὲ αὐτοὺς γεγονότας, ὥστε εἰ καὶ μὴ τοιούτων ἦσαν πατέρες, ἴσον τοῖς εἰς εὐδοξίαν ἀρκεῖν. τοιούτων δὲ τετυχηκότας πατέρων, ὥστε εἰ καὶ μὴ αὐτοὶ τοσοῦτον ἦσαν εἰς ἀρετήν, πάντας ὑπεραίρειν τῇ εὐτεκνίᾳ. ἓν μὲν γὰρ ἢ δύο γενέσθαι τῶν ἐπαινουμένων, καὶ τῇ φύσει δοίη τις· ἡ δὲ διὰ πάντων ἀκρότης, σαφὲς τῶν ἀγαγόντων ἐγκώμιον. δηλοῖ δὲ ὁ μακαριστὸς τῶν ἱερέων καὶ τῶν παρθένων ἀριθμός, καὶ τῶν ἐν γάμῳ, μηδὲν τῇ συζυγίᾳ βλαβῆναι βιασαμένων, πρὸς τὴν ἴσην τῆς ἀρετῆς εὐδοκίμησιν. ἀλλὰ βίων αἱρέσεις μᾶλλον, ἢ πολιτείας ταῦτα ποιησαμένων. τίς οὐκ οἶδε τὸν τούτου πατέρα Βασίλειον, τὸ μέγα παρὰ πᾶσιν ὄνομα, ὃς πατρικῆς εὐχῆς ἔτυχεν (ἵνα μὴ λέγω μόνος) εἴπερ τις ἀνθρώπων. πάντας γὰρ ὑπερῆρε τῇ ἀρετῇ, παρὰ τοῦ παιδὸς κωλύεται μόνου τὸ πρωτεῖον ἔχειν. τίς Ἐμμελίαν τὴν ὅπερ ἐγένετο προκληθεῖσαν, ἢ γενομένην ὃ προεκλήθη, τῆς ἐμμελείας ὄντως φερώνυμον, ἢ τοῦτο ἐν γυναιξὶν ὤφθη. εἰ δεῖ συντόμως εἰπεῖν, ὅπερ ἐν ἀνδράσιν ἐκεῖνος, ὥς τ' εἴπερ ἔδει δουλεύοντα πάντως τῇ φύσει τὸν νῦν εὐφημούμενον ἀνθρώποις δοθῆναι, ὥσπερ τινὰ τῶν παλαιῶν πάλαι παρὰ θεοῦ διδομένων εἰς κοινὸν ὄφελος, μή τι ἐξ ἄλλων μᾶλλον ἁρμόζειν ἢ ἐκείνων τοῦτον γενέσθαι· μήτε ἐκείνοις ἕτερον μᾶλλον ἢ τοῦδε πατράσιν ὀνομασθῆναι. ὅπερ οὖν καλῶς κριοῦμεν καὶ συνείδομεν. ἐπεὶ δὲ τὰς ἀπαρχὰς τῶν ἐπαίνων θείῳ πειθόμενοι, ὃ πατράσι κελεύει πάντας νέμειν τιμήν, τοῖς μνημονευθεῖσιν ἀποδεδώκαμεν, ἐπ' αὐτὸν ἴωμεν ἤδη τοσοῦτον ἐπειπόντες, ὃ καὶ πᾶσιν ἂν οἶμαι δόξειεν ἀληθῶς λέγεσθαι, τοῖς ἐκεῖνον ἐπισταμένοις, τὸ μόνοις ἡμῖν εἶδος τῆς ἐκείνου φωνῆς ἐκεῖνον ἐγκωμιάζουσιν. ὁ γὰρ αὐτὸς ὑπόθεσίς τε λαμπρὰ τοῖς ἐπαινοῦσι, καὶ μόνος τῇ τοῦ λόγου δυνάμει τῆς ὑποθέσεως ἄξιος. κάλλους μὲν δὴ καὶ ῥώμης καὶ μεγέθους, οἷς τοὺς πολλοὺς ὁρῶ χαίροντας, τοῖς βουλομένοις παραχωρήσομεν, οὐχ ὅτι κἂν τούτοις ἐλαττόν τινος ἦν, ἕως ἦν ἔτι νέος, καὶ οὔπω φιλοσοφία τῶν σαρκικῶν κατεκράτησεν. ἀλλ' ἵνα μὴ ταὐτὸν πάθωμεν τοῖς ἀπειροτέροις τῶν ἀθλητῶν, οἳ τὴν ἰσχὺν ἐν τοῖς εἰκῇ παλαιομένοις καὶ παρέργοις κενώσαντες, ἧττους ἐν τοῖς καιρίοις εὑρίσκονται, καὶ τοῖς ἐξ ὧν τὸ νικᾶν ὑπάρχει, καὶ στεφανίτας ἀναγορεύεσθαι. ἃ δὲ οὐδαμῶς ἂν εἰπὼν οἶμαι περιττὸς δόξειν, οὐδὲ ἔξω τοῦ σκοποῦ βάλλειν τὸν λόγον, ταῦτ' ἐπαινέσομαι. οἶμαι δὲ πᾶσιν ἂν ὡμολογῆσθαι τῶν νοῦν ἐχόντων, παίδευσιν τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν εἶναι τὸ πρῶτον, οὐ ταύτην μόνην τὴν εὐγενεστέραν καὶ ἡμετέραν, ἣ πᾶν τὸ ἐν λόγοις κομψὸν καὶ φιλότιμον ἀτιμάζουσα, μόνης ἔχεται τῆς σωτηρίας, καὶ τοῦ κάλλους τῶν νοουμένων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔξωθεν, ἣν οἱ πολλοὶ Χριστιανῶν διαπτύουσιν ὡς ἐπίβουλον καὶ σφαλεράν, καὶ θεοῦ πόρρω βάλλουσαν, κακῶς εἰδότες. ὥσπερ γὰρ οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ ἀέρα καὶ ὅσα τούτων, οὐκ ἐπειδή τινες κακῶς ἐξειλήφασιν, ἀντὶ θεοῦ τὰ τοῦ θεοῦ σέβοντες, διὰ τοῦτο πολυφροντιστέον, ἀλλ' ὅσον χρήσιμον αὐτῶν καρπούμενοι, πρός τε ζωὴν καὶ ἀπόλαυσιν, ὅσον ἐπικίνδυνον διαφεύγομεν. οὐδὲ κτίστην τὴν κτίσιν ἐπανιστάντες κατὰ τοὺς ἄφρονας. ἀλλ' ἐκ τῶν δημιουργημάτων τὸν δημιουργὸν καταλαμβάνοντες. καὶ ὅ φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος, αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς Χριστόν. ὡς δὲ καὶ πυρὸς καὶ τροφῆς καὶ σιδήρου καὶ τῶν ἄλλων, οὐδὲν καθ' ἑαυτὸ χρησιμώτατον ἴσμεν, ἢ βλαβερώτατον· ἀλλ' ὅπως ἂν δοκῇ τοῖς χρωμένοις, ἤδη δὲ καὶ τῶν ἑρπυστικῶν θηρίων, ἔστιν ἃ τοῖς πρὸς σωτηρίαν φαρμάκοις συνεκεράσαμεν. οὕτω καὶ τούτων τὸ μὲν ἐξεταστικόν τι καὶ θεωρητικόν, ἐδεξάμεθα. ὅσον δὲ εἰς δαίμονας φέρει, καὶ πλάνην, καὶ ἀπωλείας βυθόν, διεπτύσαμεν, ὅτι μὴ καὶ ἐκ τούτων πρὸς θεοσέβειαν ὠφελήμεθα, ἐκ τοῦ χεί-

ρονος

ῥοντος τὸ κρεῖττον καταμαθόντες· καὶ τὴν ἀσθένειαν ἐκείνων, ἰσχὺν τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου πεποιημένοι. οὔκουν ἀτιμαστέον τὴν παίδευσιν, ὅτι τοῦτο δοκεῖ τισιν, ἀλλὰ σκαιοὺς καὶ ἀπαιδεύτους ὑποληπτέον τοὺς οὕτως ἔχοντας, οἳ βούλοιντ' ἂν ἅπαντας εἶναι καθ' ἑαυτούς, ἵν' ἐν τῷ κοινῷ τὸ κατ' αὐτοὺς κρύπτηται, καὶ τοὺς τῆς ἀπαιδευσίας ἐλέγχους διαδιδράσκωσιν. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ὑπεθέμεθα καὶ ὡμολογησάμεθα, φέρε τὰ κατ' αὐτὸν θεωρήσωμεν. τὰ μὲν δὴ πρῶτα τῆς ἡλικίας, ὑπὸ τῷ μεγάλῳ πατρί, ὃν κοινὸν παιδευτὴν ἀρετῆς ὁ πόντος τηνικαῦτα προὐβάλλετο, σπαργανοῦται καὶ διαπλάττεται πλάσιν τὴν ἀρίστην τε καὶ καθαρωτάτην, ἣν ἡμέραν ὁ θεῖος Δαβὶδ καλῶς ὀνομάζει, καὶ τῆς νυκτερινῆς ἀντίθετον. ὑπὸ δὴ τούτῳ καὶ βίον καὶ λόγον συναυξανομένους τε καὶ συνανιόντας ἀλλήλοις, ὁ θαυμάσιος ἐκπαιδεύεται, οὐ θετταλικόν τι καὶ ὄρειον ἄντρον αὐχῶν, ὡς ἀρετῆς ἐργαστήριον, οὐδὲ ἵνα κένταυρον ἀλαζόνα τῶν κατ' αὐτὸν ἡρώων διδάσκαλον ἔχῃ, πτῶκας βάλλειν, ἢ καταθεῖν νεβρῶν, ἢ θηρεύειν ἐλάφους ὑπ' αὐτῷ διδασκόμενος, ἢ τὰ πολεμικὰ κράτιστος εἶναι, ἢ πωλοδαμνεῖν ἄριστα, τῷ αὐτῷ πώλῳ καὶ διδασκάλῳ χρώμενος· ἢ μυελοῖς ἐλάφων τε καὶ λεόντων, τοῖς μυθικοῖς ἐκτρεφόμενος, ἀλλὰ τὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν παιδευόμενος, καὶ θεοσέβειαν ἐξασκούμενος· καὶ συνελόντι φάναι πρὸς τὴν μέλλουσαν τελειότητα, διὰ τῶν ἐξ ἀρχῆς μαθημάτων ἀγόμενος. οἷς μὲν γὰρ ἢ βίος μόνον, ἢ λόγος κατωρθωκότες, τῷ ἑτέρῳ δὲ λείπονται, οὐδὲν τοῦ ἑτεροφθάλμου ἐμοὶ δοκεῖν διαφέρουσιν. οἷς μεγάλη μὲν ἡ ζημία, μεῖζον δὲ τὸ αἶσχος ὁρῶσι καὶ ὁρωμένοις. οἷς δὲ κατ' ἀμφότερα εὐδοκιμεῖν ὑπάρχει, καὶ εἶναι περιδεξίοις, τούτοις καὶ τὸ εἶναι τελείοις, καὶ βιοτεύειν μετὰ τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος. ὅπερ δὴ κἀκείνῳ συμβέβηκεν εὖ ποιοῦν οἴκοθεν ἔχοντι τῆς ἀρετῆς τὸ παράδειγμα, πρὸς ὃ βλέπων εὐθὺς ἄριστος ἦν, ὥσπερ τοὺς πώλους καὶ τοὺς μόσχους ὁρῶμεν, ὁμοῦ τῇ γενέσει ταῖς μητράσιν ἐκ αὐτῆς συσκαίροντας, οὕτω καὶ αὐτὸς τῷ πατρὶ τῶν σταδίων ἐγγύθεν ἐν παιδικῷ τῷ φρονήματι, καὶ τῶν ἄκρων τῆς ἀρετῆς κινημάτων, οὐ παρὰ πολὺ λειπόμενος. εἰ βούλει δὲ, κἂν τῇ σκιαγραφίᾳ τὸ μέλλον τῆς ἀρετῆς κάλλος ὑποσημαίνων, καὶ πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἀκριβείας, τὰ τῆς ἀκριβείας προχαραττόμενος. ἐπεὶ δ' ἱκανῶς εἶχε τῆς ἐνταῦθα παιδεύσεως, ἔδει δ' αὐτὸν μηδὲν τῶν καλῶν διαφυγεῖν, μηδὲ τῷ φιλοπόνῳ τῆς μελίσσης ἀπολειφθῆναι, συλλεγούσης ἐκ παντὸς ἄνθους τὰ χρησιμώτατα, ἐπὶ τὴν καισαρέων πόλιν ἐπείγεται, τὴν τῇδε μεθέξων παιδευτηρίων. ταύτην δὲ λέγω τὴν περιφανῆ τε καὶ ἡμετέραν, ἐπεὶ καὶ τῶν ἐμῶν λόγων αὕτη καθηγεμὼν καὶ διδάσκαλος, τὴν οὐχ ἧττον λόγων μητρόπολιν, ἢ τῶν πόλεων ὧν ὑπέρκειται, καὶ καθ' ὧν ἔχει τὴν δυναστείαν· ἣν εἴ τις τῶν ἐν λόγοις κράτους ἀποστερήσειεν, ἀφῃρηκὼς ἔσται αὐτῆς τὸ κάλλιστόν τι καὶ ἰδικώτατον. ἄλλαι μὲν γὰρ τῶν πόλεων ἄλλοις ἀγάλλονται καλλωπίσμασιν, ἢ παλαιοῖς, ἢ νέοις, ὅπως ἄν, οἶμαι, τῶν διηγημάτων ἔχωσιν ἢ τῶν ὁρωμένων. τῇδε λόγοι τὸ γνώρισμα, ὥσπερ ἐν τοῖς ὅπλοις ἢ τοῖς δράμασι τὰ ἐπίσημα. τὰ δ' ἑξῆς αὐτοὶ διηγείσθωσαν, οἱ καὶ παιδεύσαντες τὸν ἄνδρα παρ' ἑαυτοῖς, καὶ τῆς παιδεύσεως ἀπολαύσαντες, ὅσος μὲν ἦν διδασκάλοις, ὅσος δὲ ἥλιξι· τοῖς μὲν παρεκτεινόμενος, τοὺς δὲ ὑπεραίρων κατὰ πᾶν εἶδος παιδεύσεως. ὅσον κλέος ἐν ὀλίγῳ χρόνου παρὰ πᾶσιν ἠνέγκατο, καὶ τοῖς ἐκ τοῦ δήμου καὶ τοῖς πρώτοις τῆς πόλεως. μείζω μὲν τῆς ἡλικίας τὴν παίδευσιν, μείζω δὲ τῆς παιδεύσεως τὴν τοῦ ἤθους πῆξιν ἐπιδεικνύμενος. ῥήτωρ ἐν ῥήτορσι, καὶ πρὸ τῶν σοφιστικῶν θρόνων· φιλόσοφος ἐν φιλοσόφοις, καὶ πρὸ τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ δογμάτων. τὸ μέγιστον ἱερεὺς χριστιανοῖς, καὶ πρὸ τῆς ἱερωσύνης. τοσοῦτον ἦν αὐτῷ τὸ παρὰ πάντων συγκεχωρημένον ἐν ἅπασι. τῷ δὲ λόγοι μὲν τὸ πάρεργον ἦσαν, τοσοῦτον ἐξ αὐτῶν δρεψαμένῳ, ὅσον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς φιλοσοφίαν συνεργοὺς ἔχειν. ἐπειδὴ δεῖ καὶ τῆς ἐν τούτοις δυνάμεως, πρὸς τὴν τῶν νοουμένων δήλωσιν. κίνημα γὰρ ναρκώντων ἐστὶ νοῦς ἀνεκλάλητος. φιλοσοφία δὲ ἡ σπουδή, καὶ τὸ ῥαγῆναι κόσμου, καὶ μετὰ θεοῦ γενέσθαι τοῖς κάτω τὰ ἄνω πραγματευόμενον, καὶ τοῖς ἀστάτοις καὶ ῥέουσι τὰ ἑστῶτα καὶ μένοντα κτώμενον. ἐντεῦθεν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον τὴν προκαθεζομένην τῆς ἑῴας πόλιν (καὶ γὰρ εὐδοκίμει σοφιστῶν τε καὶ φιλοσόφων τοῖς πλεωτάτοις, ὧν ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὰ κράτιστα συνελέξατο, τάχει τε καὶ μεγέθει φύσεως) ἐντεῦθεν, ἐπὶ τὸ τῶν λόγων ἔδαφος τὰς Ἀθήνας ὑπὸ τοῦ θεοῦ πέμπεται, καὶ τῆς καλῆς περὶ τὴν παίδευσιν ἀπληστίας, Ἀθήνας τὰς χρυσᾶς ὄντως ἐμοὶ καὶ τῶν καλῶν προξένους, εἴπερ τινί. ἐκεῖναι γάρ μοι τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐγνώρισαν τελεώτερον, οὐδὲ πρὶν ἀγνοούμενον, καὶ λόγους ἐπιζητῶν, εὐδαιμονίαν ἐκομισάμην. καὶ τρόπον ἕτερον ταὐτὸ πέπονθα τῷ σαούλ. ὃς τὰς ὄνους τοῦ πατρὸς ἐπιζητῶν, βασιλείαν εὕρατο, μεῖζον τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον ἐμπορευσάμενος. τὸ μὲν δὴ μέχρι τούτων εὐδρόμως ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ διὰ λείας τῆς ὁδοῦ φέρων, καὶ ἄγαν εὐπόρου, καὶ βασιλικῆς ὄντως τῆς τῶν αὐτοῦ ἐγκωμίων. τὸ δ' ἐντεῦθεν, οὐκ

οἶδ'

οἶδ' ὅ,τι περὶ τὸν λόγον χρήσωμαι, καὶ ποῖ τράπωμαι, ἔχει γάρ τι καὶ προσθεῖναι ἡμῖν ὁ λόγος. ἐνθάδε μὲν γοῦν ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος, καὶ τοῦ καιροῦ τούτου λαβόμενος, καὶ τὴν κατ' ἐμαυτόν τι προσθεῖναι τοῖς εἰρημένοις, καὶ μικρόν τι προσδιατρῖψαι τοῖς διηγήμασιν. ὅθεν τε καὶ ὅπως ἡμῖν κἀκ τίνος τῆς ἀρχῆς συνέστη ἡ τῆς φιλίας, εἴτ' οὖν συμπνοίας καὶ συμφυΐας, εἰ χρὴ προσειπεῖν οἰκειότερον. φιλεῖ γὰρ οὔτε ὄψις ῥᾳδίως ἀποχωρεῖν τῶν τερπνῶν θεαμάτων, κἂν ἀφέλκῃ τις βίᾳ, πρὸς αὐτὰ πάλιν φέρεσθαι, οὔτε λόγος τῶν ἡδίστων διηγημάτων. δέδοικα δὲ τὸ φορτικὸν τῆς ἐγχειρήσεως. πειράσομαι μὲν οὖν ὡς οἷόν τε μετρίως τοῦτο ποιεῖν, ἂν δ' ἄρα τι καὶ βιαζώμεθα ὑπὸ τοῦ πόθου, συγγνώμη τοῦ πάθους, πάντως παθοῦσιν ὅτι δικαιοτάτῳ, καὶ ὃ μὴ παθεῖν ζημία τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν. εἶχον ἡμᾶς Ἀθῆναι, καθάπερ τι ῥεῦμα ποτάμιον, ἀπὸ μιᾶς σχισθέντας πηγῆς τῆς πατρίδος, εἰς διάφορον ὑποροείαν κατ' ἔρωτα τῆς παιδεύσεως, καὶ πάλιν εἰς ταὐτὸ συνελθόντας, ὥσπερ ἀπὸ συνθήματος, οὕτω Θεοῦ κινήσαντος. εἶχον δὲ μικρῷ μὲν ἐμὲ πρότερος, ὁ δ' εὐθὺς μετ' ἐμὲ, μετὰ πολλῆς προσδεχθέντα καὶ πολυφανοῦς τῆς ἐλπίδος. καὶ γὰρ ἐν πολλῶν γλώσσαις ἔκειτο πρὶν ἐπιστῆ, καὶ μέγα ἑκάστοις ἦν προκαταλαβεῖν τὸ σπουδαζόμενον, οὐδὲν δὲ ἴσως καὶ ἥδυσμά τι προσθεῖναι τῷ λόγῳ μικρὸν ἀφήγημα, τοῖς μὲν εἰδόσιν ὑπόμνησιν, τοῖς δὲ ἀγνοοῦσι διδασκαλίαν. σοφιστομανοῦσιν Ἀθήνησι τῶν νέων οἱ πλεῖστοι καὶ ἀφρονέστεροι. οὐ τῶν ἀγεννῶν μόνον καὶ τῶν ἀνωνύμων, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν εὖ γεγονότων καὶ πολυφανεστέρων, ἅτε πλῆθος συμμιγὲς ὄντες, καὶ νέοι καὶ δυσκάθεκτοι ταῖς ὁρμαῖς. ὅπερ οὖν πάσχοντας ἔστιν ἰδεῖν περὶ τὰς ἱπποδρομίας, τοὺς φιλίππους τε καὶ φιλοθεάμονας, πηδῶσι, βοῶσιν, οὐρανῷ πέμπουσι κόνιν. ἡνιοχοῦσι καθήμενοι, παίουσι τὸν ἀέρα, τοὺς ἵππους δὴ τοῖς δακτύλοις ὡς μάστιξι, ζευγνύουσι, μεταζευγνύουσιν, οὐδενὸς ὄντες κύριοι. ἀντιδιδόασιν ἀλλήλοις ῥᾳδίως, ἡνιόχους, ἵππους, ἱπποστασίας, στρατηγούς· καὶ ταῦτα τίνες; οἱ πένητες πολλάκις καὶ ἄποροι, καὶ μηδ' αὐτοὶ εἰς μίαν ἡμέραν τροφῆς εὐπορήσαντες. τοῦτο καὶ αὐτοὶ πάσχουσιν ἀτεχνῶς, περὶ τοὺς ἑαυτῶν διδασκάλους, καὶ ἀντιτέχνους, ὅπως πλείους τε ὦσιν αὐτοί, κἀκείνους εὐπορωτέρους ποιῶσι δι' ἑαυτῶν σπουδὴν ἔχοντες. καὶ τὸ πρᾶγμά ἐστιν ὑπερφυῶς ἄτοπον καὶ δαιμόνιον, προκαταλαμβάνονται πόλεις, ὁδοί, λιμένες, ὀρῶν ἄκρα, πεδία, ἐσχατιαί, οὐδὲν ὅ,τι μὴ τῆς Ἀττικῆς μέρος, ἢ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, αὐτῶν τῶν οἰκητόρων οἱ πλεῖστοι. καὶ γὰρ τούτους μεμερισμένους ταῖς σπουδαῖς ἔχουσιν. ἐπειδὰν οὖν τις ἐπιστῇ τῶν νέων, καὶ ἐν χερσὶ γένηται τῶν ἑλόντων, γίνεται δὲ ἢ βιασθεὶς ἢ ἑκὼν, νόμος οὗτός ἐστιν αὐτοῖς Ἀττικὸς, καὶ παιδιὰ σπουδῇ σύμμικτος. πρῶτον μὲν ξεναγεῖται παρά τινι τῶν προειληφότων, ἢ φίλων, ἢ συγγενῶν, ἢ τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς πατρίδος, ἢ τῶν ὅσοι περὶ τὰ σοφιστικὰ, καὶ προσαγωγοὶ τῶν λημμάτων, καὶ τοῦθεν μάλιστα διὰ τιμῆς ἐκείνοις· ἐπεὶ καὶ τοῦτο μισθός ἐστιν αὐτοῖς τῶν σπουδαστῶν τυγχάνειν, ἔπειτα ἐρεσχελᾶται παρὰ τοῦ βουλομένου παντός. βούλεται δὲ αὐτοῖς, οἶμαι, τοῦτο, τῶν νεηλύδων συστέλλειν τὸ φρόνημα, καὶ ὑπὸ χεῖρα σφῶν ἀπ' ἀρχῆς ἄγειν. ἐρεσχελεῖται δὲ τὰ μὲν τῶν θρασύτερον, τὰ δὲ τῶν λογικώτερον, ὅπως ἂν ἀγροικίας ἢ ἀστειότητος ἔχῃ. καὶ τὸ πρᾶγμα τοῖς μὲν ἀγνοοῦσι, λίαν φοβερὸν καὶ ἀνήμερον, τοῖς δὲ προειδόσι, καὶ μάλα ἡδὺ καὶ φιλάνθρωπον. πλείων γάρ ἐστιν ἡ ἔνδειξις, ἢ τὸ ἔργον τῶν ἀπειλουμένων. ἔπειτα πομπεύει διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐπὶ τὸ λουτρὸν προαγόμενος. ἡ πομπὴ δὲ, διαταξάμενοι ἑαυτοὺς στοιχηδὸν κατὰ συζυγίαν ἐκ διαστήματος οἱ πλουτοῦντες περὶ τὸν νέον τὴν πρόοδον, ἐπὶ τὸ λουτρὸν προπέμπουσιν. ἐπειδὰν δὲ πλησιάσωσι, βοῇ τε πολλῇ, καὶ ἐξάλμασι χρώμενοι, καθάπερ ἐνθουσιῶντες, κελεύει δὲ ἡ βοὴ μὴ προβαίνειν, ἀλλ' ἵστασθαι, ὡς τοῦ λουτροῦ σφᾶς οὐ παραδεχομένου, καὶ ἅμα τῶν θυρῶν ἀρασσομένων, πατάγῳ τὸν νέον φοβήσαντες, εἶτα τὴν εἴσοδον συγχωρήσαντες, οὕτως ἤδη τὴν ἐλευθερίαν διδόασιν, ὁμότιμον ἐκ τοῦ λουτροῦ καὶ ὡς αὐτῶν ἕνα δεχόμενοι, καὶ τοῦτό ἐστιν αὐτοῖς τῆς τελετῆς τὸ τερπνότατον, ἡ ταχίστη τῶν λυπούντων ἀπαλλαγὴ καὶ κατάλυσις. τότε τοίνυν ἐγὼ τὸν ἐμὸν καὶ μέγαν Βασίλειον, οὐκ αὐτὸς δι' αἰδοῦς ἦγον μόνον, τό,τε τῶν ἠθῶν στάσιμον καθορῶν, καὶ τὸ ἐν λόγοις καίριον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἔπειθον ὁμοίως ἔχειν, ὅσοι τῶν νέων ἀγνοοῦντες τὸν ἄνδρα ἐτύγχανον. τοῖς δὲ πολλοῖς εὐθὺς αἰδέσιμος ἦν, ἀκοῇ προκατειλημμένος, ἐξ οὗ τί γίνεται; μόνος σχεδὸν τῶν ἐπιδημούντων τὸν κοινὸν διέφυγε νόμον, κρείττονος ἢ κατὰ νέηλυν ἀξιωθεὶς τιμῆς. τοῦτο ἡμῖν τῆς φιλίας προοίμιον. ἐντεῦθεν ὁ τῆς συναφείας σπινθήρ. οὕτως ἐπ' ἀλλήλοις ἐτρώθημεν. ἔπειτα συνηνέχθη τι καὶ τοιοῦτον. οὐδὲ γὰρ τοῦτο παρελθεῖν ἄξιον, οὐχ ἁπλοῦν γένος εὑρίσκω τῶν Ἀρμενίων, ἀλλὰ καὶ λίαν κρυψίνουν τι καὶ ὕφαλον. τότε τοίνυν τῶν ἐκ πλείονος αὐτῷ συνήθων, καὶ φίλων τινὲς, ἔτ' ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς ἄνωθεν ἑταιρείας. καὶ γὰρ ἐκείνης τῆς διατριβῆς ὄντες ἐτύγχανον, προσιόντες αὐτῷ μετὰ φιλικοῦ πλάσματος (φθόνος δὲ ἦν, οὐκ εὔνοια τὸ προσάγον) ἐπηρώ-

των τι αὐτῷ φιλονείκως μᾶλλον ἢ λογικῶς. καὶ ἀποκλίνειν ἑαυτοῖς ἐπειρῶντο διὰ τῆς πρώτης ἐπιχειρήσεως. τήν τε οἴκοθεν τοῦ ἀνδρὸς εὐφυΐαν εἰδότες, καὶ τὴν τότε τιμὴν οὐ φέροντες. δεινὸν γὰρ εἶναι εἰ προειληφότες τοὺς τρίβωνας, λαρυγγίζειν προμελετήσαντες, μὴ πλέον ἕξουσι τοῦ ξένου τε καὶ νήλυδος. ἐγὼ δὲ ὁ φιλαθήναιος καὶ μάταιος. οὐ γὰρ ᾐσθόμην τοῦ φθόνου, πιστεύων τῷ πλάσματι, ἤδη κλινομένων αὐτῶν καὶ τὰ νῶτα μεταβαλλόντων, καὶ γὰρ ἐζηλοτύπουν τὸ τῶν Ἀθηνῶν κλέος ἐν ἐκείνοις καταλυθῆναι, καὶ τάχιστα περιφρονηθῆναι, ὑπήρεισά τι τῷ νεανίᾳ, ἐπαναγαγὼν τὸν λόγον, καὶ τὴν ἐπ' ἐμαυτῷ ῥοπὴν χαριζόμενος (δύναται δὲ καὶ ἡ μικρὰ προσθήκη τὸ πᾶν ἐν τοῖς τοιούτοις) ἴσας ὑσμίνη τὰς κεφαλὰς τοῦ λόγου κατέστησα. ὡς δὲ τὸ τῆς διαλέξεως ἔγνων ἀπόρρητον, οὐδὲ καθεκτὸς ἔτι τυγχάνων, ἀλλὰ σαφῶς ἤδη περιγυμνούμενον, ἐξαίφνης μεταβαλὼν, πρύμναν τε ἐκρουσάμην, ἐκείνῳ θέμενος, καὶ ἑτεραλκέα τὴν νίκην ἐποίησα. ὁ δὲ ἤσθη τε αὐτίκα τοῦ γενομένου. καὶ γὰρ ἦν ἀγχίνους, εἴ καί τις ἄλλος. καὶ προθυμίας πλησθεὶς, ἵνα τελέως αὐτὸν καταδημεύσω, ἔφεπε κλονέων τῷ λόγῳ τοὺς γεννάδας ἐκείνους. καὶ παίων συλλογισμοῖς οὐ πρὶν ἀνῆκεν, ἢ τελέως τρέψασθαι, καὶ τὸ κράτος καθαρῶς ἀναδήσασθαι. οὗτος ὁ δεύτερος ἡμῖν τῆς φιλίας οὐκέτι σπινθὴρ, ἀλλ' ἤδη πυρσὸς ἀνάπτεται, περιφανὴς καὶ ὄβριμος. οἱ μὲν οὖν οὕτως ἀπῆλθον ἄπρακτοι, πολλὰ μὲν τῆς προπετείας ἑαυτοῖς καταμεμψάμενοι, πολλὰ δὲ τῆς ἐπιβουλῆς ἐμοὶ δυσχεράναντες, ὡς καὶ φανερὰν ἔχθραν ὁμολογῆσαι, καὶ προδοσίαν ἐπικαλεῖν, οὐκ ἐκείνων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν Ἀθηνῶν, ὡς διὰ τῆς πρώτης πείρας ἐληλεγμένων καὶ ᾐσχυμμένων ὑφ' ἑνὸς ἀνδρὸς, καὶ ταῦτα μηδὲ τοῦ θαῤῥεῖν καιρὸν ἔχοντος. ὁ δὲ (καὶ γὰρ ἀνθρώπινον τὸ πάθος, ὅταν μεγάλα ἐλπίζοντες ἀθρόως τοῖς ἐλπισθεῖσιν ἐντύχωμεν, ἐλάττω τῆς δόξης ὁρᾶν τὰ φαινόμενα) τοῦτο καὶ αὐτὸς πάσχων ἐσκυθρώπαζεν, ἐδυσφόρει, τῆς ἐπιδημίας ἑαυτὸν ἐπαινεῖν οὐκ εἶχεν. ἐζήτει τὸ ἐλπισθέν, κενὴν μακαρίαν τὰς Ἀθήνας ὠνόμαζεν. ὁ μὲν δὴ ταῦτα. ἐγὼ δὲ τῆς λύπης ἀφῄρουν τὸ πλεῖστον, καὶ λογικῶς συγγινόμενος, καὶ καταπᾴδων τοῖς λογισμοῖς, καὶ ὅπερ ἦν ἀληθὲς, ὅτι ἦθος ἀνδρὸς εὐθὺς ἄληπτον εἶναι λέγων, ὅτι μὴ χρόνῳ πολλῷ καὶ συνουσίᾳ πλεωτάτῃ, ὅτι παίδευσιν τοῖς πειρωμένοις ἐξ ὀλίγων τε καὶ ἐν ὀλίγῳ γνωρίζεσθαι. ὅθεν ἐπανήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ εὔθυμον, καὶ πεῖραν διδοὺς καὶ λαμβάνων, πλέον ἐμαυτῷ συνέδησα. ὡς δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου τὸν πόθον ἀλλήλοις καθωμολογήσαμεν, καὶ φιλοσοφίαν εἶναι τὸ σπουδαζόμενον, τηνικαῦτα ἤδη τὰ πάντα ἦμεν ἀλλήλοις, ὁμόστεγοι, ὁμοδίαιτοι, συμφυεῖς, εἰς ἓν βλέποντες, ἀεὶ τὸν πόθον ἀλλήλοις συνάγοντες θερμότερόν τε καὶ βεβαιότερον. οἱ μὲν γὰρ τῷ σώματι ἐρῶντες ἐπειδὴ ῥεόντων εἰσὶ, καὶ ῥέουσιν ἴσα, καὶ ἠρινοῖς ἄνθεσιν. οὔτε γὰρ φλὸξ μένει τῆς ὕλης δαπανηθείσης, ἀλλὰ τῷ ἀνάπτοντι συναπέρχεται, οὔτε πόθος ὑφίσταται, μαραινομένου τοῦ ὑπεκκαύματος. οἱ δὲ κατὰ Θεόν τε καὶ σώφρονες, ἐπειδὴ πράγματος ἑστῶτός εἰσι, διὰ τοῦτο καὶ μονιμώτεροι, καὶ ὅσῳ πλέον αὐτοῖς τὸ κάλλος φαντάζεται, τοσούτῳ μᾶλλον ἑαυτῷ τε καὶ ἀλλήλοις συνδεῖ τοὺς τὸν αὐτὸν ἐραστάς. οὗτος ὁ ὑπὲρ ἡμᾶς ἔρωτος νόμος. αἰσθάνομαι μὲν οὖν ἔξω τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ μέτρου φερόμενος, καὶ οὐκ οἶδ' ὅπως εἰς τούτους ἐμπίπτω τοὺς λόγους, οὐκ ἔχω δ' ὅπως ἐμαυτὸν ἐπίσχω τοῦ διηγήματος. ἀεὶ γάρ μοι τὸ παρελθὸν ἀναγκαῖον φαίνεται, καὶ κρεῖττον τοῦ προληφθέντος. καὶ μέ τις ἀπάγει τοῦ πρόσω τυραννικῶς, τὸ τῶν πολυπόδων πέπονθα, ὧν τῆς θαλάμης ἐξελκομένων, προσέχονται ταῖς κοτύλαις αἱ πέτραι. καὶ οὐ πρὶν ἀφεθήσονται, ἢ παρ' ἀλλήλων τι προσλαβεῖν ἐκ τῆς βίας. εἰ μὲν οὖν συγχωρήσει τις, ἔχω τὸ ζητούμενον· εἰ δὲ μή, παρ' ἐμαυτοῦ λήψομαι. οὕτω δὴ τὰ πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες, καὶ τοιούτας ὑποστήσαντες εὐτειχεῖ θαλάμῳ χρυσέας κίονας, ὅ φησι Πίνδαρος, οὕτως ᾔειμεν εἰς τὸ πρόσω, Θεῷ καὶ πόθῳ συνεργοῖς χρώμενοι. ὢ πῶς ἀδακρυτὶ τῶν τούτων ἐπάγω μνήμην. ἴσαι μὲν ἐλπίδες ἦγον ἡμᾶς πράγματος ἐπιφθονωτάτου τῶν λόγων. φθόνος δὲ ἀπῆν. ζῆλος δὲ ἐσπουδάζετο. ἀγὼν δὲ ἀμφοτέροις, οὐχ ὅστις αὐτὸς τὸ πρωτεῖον ἔχοι, ἀλλ' ὅπως θατέρῳ τοῦτον παραχωρήσειεν. τὴν γὰρ ἀλλήλων εὐδοκίμησιν ἴδιον ἐποιούμεθα. μία μὲν ἀμφοτέροις ἐδόκει ψυχὴ, δύο σώματα φέρουσα. καὶ εἰ τὸ πάντα ἐν πᾶσι κεῖσθαι, μὴ πιστέον τοῖς λέγουσιν. ἀλλ' ἡμῖν γε πιστέον, ὡς ἐν ἀλλήλοις καὶ παρ' ἀλλήλοις ἐκείμεθα. ἓν δ' ἀμφοτέροις ἔργον, ἡ ἀρετὴ, καὶ τὸ ζῆν πρὸς τὰς μελλούσας ἐλπίδας, πρὶν ἐνθένδε ἀπελθεῖν, ἐνθένδε μεθισταμένοις. πρὸς ὃ βλέποντες, καὶ βίον καὶ πρᾶξιν ἅπασαν ἀπευθύνομεν, πρός τε τῆς ἐντολῆς οὕτως ἀγόμενοι, καὶ ἀλλήλοις τὴν ἀρετὴν παραθήγοντες. καὶ εἰ μὴ μέγα ἐμοὶ τοῦτο εἰπεῖν, κανόνες ὄντες ἀλλήλοις καὶ στάθμαι, οἷς τὸ εὐθὺ, καὶ μὴ, διακρίνεται. ἑταίροις τε γὰρ ὡμιλοῦμεν, οὐ τοῖς ἀσελγεστάτοις, ἀλλὰ τοῖς σωφρονεστάτοις, οὐδὲ τοῖς μαχιμωτάτοις, ἀλλὰ τοῖς εἰρηνικωτάτοις, καὶ οἷς συνεῖναι λυσιτελέστατον, εἰδότες τὸ κακίας ῥᾷον μεταλαβεῖν, ἢ ἀρετῆς μεταδοῦναι. ἐπεὶ καὶ νόσου μεταλαβεῖν μᾶλλον, ἢ ὑγίειαν χαρίσασθαι. μαθημάτων δὲ οὐ τοῖς ἡδίστοις πλέον, ἢ τοῖς καλλί-

τοῖς ἐχαιρόμεθα. ἐπειδὴ καὶ τοῦτο θεῖόν ἐστιν ἢ πρὸς ἀρετὴν τυπωθῆναι τὸν νέον, ἢ πρὸς κακίαν. δύο μὲν ἐγνωρίζοντο ἡμῖν ὁδοί· ἡ μὲν πρώτη καὶ τιμιωτέρα· ἡ δὲ δευτέρα, καὶ οὐ τοῦ ἴσου λόγου, ἥ τε πρὸς τοὺς ἱεροὺς ἡμῶν οἴκους, καὶ τοὺς ἐκεῖσε διδασκάλους φέρουσα, καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἔξωθεν παιδευτάς. τὰς ἄλλας δὲ τοῖς βουλομένοις παρήκαμεν, ἑορτάς, θέατρα, πανηγύρεις, συμπόσια. οὐδὲν γὰρ οἶμαι τίμιον, ὃ μὴ πρὸς ἀρετὴν φέρει, μηδὲ ποιεῖ βελτίους τοὺς περὶ αὐτὸ σπουδάζοντας. ἄλλοις μὲν ἦν ἄλλαι προσηγορίαι τινὲς εἴτε ἢ πατρόθεν, ἢ οἴκοθεν ἐκ τῶν ἰδίων ἐπιτηδευμάτων ἢ πράξεων. ἡμῖν δὲ τὸ μέγα πρᾶγμα τε καὶ ὄνομα, Χριστιανοῖς καὶ εἶναι, καὶ ὀνομάζεσθαι. οὗ πλέον ἐφρονοῦμεν, ἢ τῇ στροφῇ τῆς σφενδόνης ὁ Γύγης (εἴπερ μὴ μῦθος ἦν) ἐξ ἧς Λυδῶν ἐτυράννησεν. ἢ περὶ χρυσοῦ ποτε Μίδας, δι' ὃν ἀπώλετο ἐπιτυχὼν τῆς εὐχῆς, καὶ πάντα χρυσοῦς κτησάμενος. ἄλλος οὗτος Φρύγιος μῦθος. τὸ γὰρ Ἀβάριδος οἰστόν, τί ἂν λέγοιμι τοῦ Ὑπερβορέου, ἢ τὸν Ἀργεῖον Πήγασον, οἷς οὐ τοσοῦτον ἦν τὸ δι' ἀέρος φέρεσθαι, ὅσον ἡμῖν τὸ πρὸς Θεὸν αἴρεσθαι δι' ἀλλήλων, καὶ σὺν ἀλλήλοις. εἴπω τι συντομώτερον; βλαβεραὶ μὲν τοῖς ἄλλοις Ἀθῆναι, τὰ εἰς ψυχήν (οὐ γὰρ φαύλως τοῦτο ὑπολαμβάνεται) τοῖς εὐσεβεστέροις. καὶ γὰρ πλουτοῦσι τὸν κακὸν πλοῦτον τὰ εἴδωλα μᾶλλον τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, καὶ χαλεπὸν μὴ συναρπασθῆναι τοῖς τούτων ἐπαινέταις καὶ συνηγόροις. ἡμῖν δ' οὐδεμία παρὰ τούτων ζημία τὴν διάνοιαν πεπυκνωμένοις καὶ πεφραγμένοις. τοὐναντίον μὲν οὖν εἰ δεῖ τι καὶ τὸ παράδοξον εἰπεῖν, εἰς τὴν πίστιν ἐντεῦθεν ἐβεβαιώθημεν, καταμαθόντες αὐτῶν τὸ ἀπατηλὸν καὶ κίβδηλον, ἐνταῦθα δαιμόνων καταφρονήσαντες, οὗ θαυμάζονται δαίμονες. καὶ εἴ τίς ἐστιν ἢ πιστεύεται ποταμός, δι' ἅλμης ῥέων γλυκύς, ἢ ζῷον ἐν πυρὶ σκαῖρον, ᾧ τὰ πάντα ἁλίσκεται, τοῦτο ἦμεν ἡμεῖς ἐν πᾶσι τοῖς ἥλιξι. καὶ τὸ κάλλιστον, ὅτι καὶ φατρία τις περὶ ἡμᾶς οὐκ ἀγεννὴς ἦν, ὑπ' ἐκείνῳ καθηγεμόνι παιδευομένη καὶ ἀγομένη, τοῖς αὐτοῖς χαίρουσα, εἰ καὶ πεζοὶ παρὰ Λύδιον ἅρμα ἐθέομεν τὸν ἐκείνου δρόμον καὶ τρόπον. ἐξ ὧν ὑπῆρχεν ἡμῖν ἐπισήμοις μὲν εἶναι παρὰ τοῖς ἡμετέροις παιδευταῖς καὶ συμπαίκτορσιν, ἐπισήμοις δὲ παρὰ τῇ Ἑλλάδι πάσῃ, καὶ ταύτης μάλιστα τοῖς γνωριμωτάτοις. ἤδη δὲ καὶ μέχρι τῆς ὑπερορίας προήλθομεν, ὡς σαφὲς γέγονεν ἐκ πολλῶν τῶν ταῦτα διηγουμένων. παρὰ τοσούτοις μὲν γὰρ οἱ ἡμέτεροι παιδευταί, παρ' ὅσοις Ἀθῆναι. παρὰ τοσούτοις δὲ ἡμεῖς, παρ' ὅσοις οἱ παιδευταί, συνακουόμενοί τε ἀλλήλοις καὶ συλλαλούμενοι, καὶ ξυνωρὶς οὐκ ἀνώνυμος, καὶ ὄντι παρ' αὐτοῖς καὶ ἀκούοντι οὐδὲν τοιοῦτον αὐτοῖς οἱ Ὀρέσται, καὶ οἱ Πυλάδαι. οὐδὲ οἱ Μολιονίδαι, τὸ Ὁμηρικῆς δέλτου θαῦμα, οὓς κοινωνία συμφορῶν ἐγνώρισε, καὶ τὸ κατ' ἄρμα ἐλαύνειν, μεριζομένων ἐν ταὐτῷ τὰς ἡνίας καὶ μάστιγας. ἀλλ' ἂν ἔλαθον ἐμαυτὸν εἰς τοὺς ἐμοὺς ὑπαχθεὶς ἐπαίνους, ὁ μηδὲ παρ' ἑτέρου ποτὲ τοῦτο δεξάμενος καὶ θαυμαστὸν οὐδέν, εἰ κἀνταῦθα τῆς ἐκείνου φιλίας τι παραπέλαυσα, ὥσπερ ζῶντος εἰς ἀρετήν, οὕτω μεταστάντος εἰς εὐφημίαν. ἀλλ' ἐπὶ τὴν νύσσαν ἐπαναγέσθω πάλιν ἡμῖν ὁ λόγος. τίς μὲν ἦν ἡμῖν, οὕτω πολιὸς τὴν σύνεσιν, καὶ πρὸ τῆς πολιᾶς. ἐπειδὴ τούτῳ καὶ Σολομῶν τὸ γῆρας ὁρίζεται. τίς δὲ οὕτως αἰδέσιμος ἢ παλαιοῖς ἢ νέοις, μὴ ὅτι τοῖς κατὰ τὸν αὐτὸν ἡμῖν χρόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πλεῖστον προειληφόσιν. τίς μὲν ἧττον ἐδεῖτο λόγων, διὰ τὸν τρόπον; τίς δὲ μᾶλλον μετὰ λόγων, καὶ μετὰ τοῦ τρόπου; ποῖον μὲν εἶδος οὐκ ἐπῆλθε παιδεύσεως; μᾶλλον δὲ ποῖον οὐ μεθ' ὑπερβολῆς ὡς μόνον; οὕτω μὲν ἅπαντα διελθών, ὡς οὐδεὶς ἕν· οὕτω δὲ εἰς ἄκρον ἕκαστον, ὡς τῶν ἄλλων οὐδέν. σπουδὴ γὰρ εὐφυΐᾳ συνέδραμεν, ἐξ ὧν ἐπιστῆμαι καὶ τέχναι τὸ κράτος ἔχουσιν. ἥκιστα μὲν τάχους φύσεως διὰ πόνον δεόμενος, ἥκιστα δὲ πόνου διὰ τάχος. οὕτω δ' ἀμφότερα συλλαβών, καὶ εἰς ἓν ἀγαγών, ὥς τε ἄδηλον εἶναι κατὰ πότερον τούτων ἐκεῖνος θαυμασιώτερος. τίς μὲν ῥητορικὴν τοσοῦτος, τὴν πυρὸς μένος πνέουσαν, εἰ καὶ τὸ ἦθος αὐτῷ μὴ κατὰ ῥήτορας ἦν; τίς δὲ γραμματικήν, ἣ γλῶσσαν ἐξελληνίζει, καὶ ἱστορίαν συνάγει, καὶ μέτροις ἐπιστατεῖ, καὶ νομοθετεῖ ποιήμασι; τίς δὲ φιλοσοφίαν, τὴν ὄντως ὑψηλήν τε καὶ ἄνω βαίνουσαν, ὅση τε πρακτικὴ καὶ θεωρητική, ὅση τε περὶ τὰς λογικὰς ἀποδείξεις ἢ ἀντιθέσεις ἔχει τε καὶ παλαίσματα, ἣν δὴ διαλεκτικὴν ὀνομάζουσιν, ὡς ῥᾷον εἶναι τοὺς λαβυρίνθους διεξελθεῖν, ἢ τὰς ἐκείνου τῶν λόγων ἄρκυς διαφυγεῖν, εἰ τοῦτο δεήσειε; ἀστρονομίας δὲ καὶ γεωμετρίας, καὶ ἀριθμῶν ἀναλογίας, τοσοῦτον λαβών, ὅσον μὴ κλονεῖσθαι τοῖς περὶ ταῦτα κομψοῖς, τὸ περιττὸν δὲ ἀπέπτυσεν ὡς ἄχρηστον τοῖς εὐσεβεῖν ἐθέλουσιν· ὥστε μᾶλλον μὲν τὸ αἱρεθὲν τοῦ παρεθέντος ἔξεστι θαυμάζειν. μᾶλλον δὲ τοῦ αἱρεθέντος τὸ παρεθέν. ἰατρικὴν μὲν γὰρ καὶ ἡ τοῦ σώματος ἀῤῥωστία καὶ νοσοκομία φιλοσοφίας καὶ φιλοπονίας οὖσαν καρπὸν ἀναγκαίαν, αὐτῷ πεποιήκασιν, ὅθεν ἀρξάμενος εἰς ἕξιν τῆς τέχνης ἀφίκετο. καὶ ταύτης οὐχ ὅση περὶ τὰ φαινόμενα ἔχει καὶ κάτω κείμενα, ἀλλ' ὅσον δογματικὸν καὶ φιλόσοφον. ἀλλὰ τί ταῦτα, καίπερ τηλικαῦτα τυγχάνοντα πρὸς τὴν ἐν τοῖς ἤθεσι τοῦ ἀνδρὸς παίδευσιν; λῆρος τοῖς τοῦ ἀνδρὸς πεπειραμένοις ὁ Μίνως ἐκεῖνος, καὶ ὁ Ῥαδάμανθυς, οὓς ἀσφοδέλων λειμώνων καὶ Ἠλυσίων πεδίων ἠξίωσαν Ἕλληνες, οἱ φανταζόμενοι τοὺς καθ' ἡμᾶς παραδείσους ἀκουόμενοι, ἐκ τῶν

Μωσαϊ...

μουσικῆς οἶμαι βιβλίων καὶ ἡμετέρων, εἰ καὶ περὶ τὴν κλῆσίν τι διηνέχθημεν, ἐν ἄλλοις ὀνόμασι [illegible]. εἶχε μὲν οὖν οὕτω ταῦτα, καὶ πλήρης παιδεύσεως ἡ φορτίς. ὥς γ' οὖν ἐφικτὸν ἀνθρωπίνῃ φύσει. τὸ γὰρ ἐπέκεινα γαδείρων οὐ περατόν, ἔδει δὲ λοιπὸν ἐπανόδου καὶ βίου τελεωτέρου, καὶ τοῦ λαβέσθαι τῶν ἐλπιζομένων ἡμῖν καὶ συγκειμένων. παρῆν ἡ τῆς ἐκδημίας ἡμέρα, καὶ ὅσα τῆς ἐκδημίας, προπεμπτήριοι λόγοι, προπομπαί, ἀνακλήσεις, οἰμωγαί, περιπλοκαί, δάκρυα. οὐδὲν γὰρ οὕτως οὐδενὶ λυπηρόν, ὡς τοῖς ἐν ἀθήναις συννόμοις, ἀθηνῶν καὶ ἀλλήλων χωρίζεσθαι. γίνεται δὴ τότε δρᾶμά τι ἐλεεινόν, καὶ ἱστορίας ἄξιον. περιστάντες ἡμᾶς ὁ τῶν ἑταίρων καὶ ἡλίκων χορός, ἔστι δὲ ὧν καὶ διδασκάλων, οὐδ' ἂν εἴ τι γένοιτο μεθήσειν ἔφασκον, ἀντιβολοῦντες, βιαζόμενοι, πείθοντες. τί γὰρ οὐ λέγοντες; τί δ' οὐ πράττοντες, ὡς τοὺς ἀλγοῦντας εἰκός; οὗ ταῦθά τι κατηγορήσω μὲν ἐμαυτοῦ· κατηγορήσω δὲ τῆς θείας ἐκείνης, καὶ ἀλήπτου ψυχῆς, εἰ καὶ τολμηρότερον. ὁ μὲν γὰρ τὰς αἰτίας εἰπὼν τῆς περὶ τὴν ἐπάνοδον φιλονεικίας κρείττων ὤφθη τῶν κατεχόντων, καὶ βίᾳ μέν, συνεχωρήθη δ' οὖν ὅμως τὴν ἐκδημίαν. ἐγὼ δὲ ὑπελείφθην ἀθήνησι, τὸ μέν τι μαλακισθεὶς (εἰρήσεται γὰρ τἀληθές) τὸ δέ τι προδοθεὶς παρ' ἐκείνου πεισθέντος, ἀφεῖναι μὴ ἀφιέντας, καὶ παραχωρῆσαι τοῖς ἕλκουσι, πρᾶγμα πρὶν γενέσθαι μὴ πιστευόμενον. γίνεται γὰρ ὥσπερ ἑνὸς σώματος εἰς δύο τομή, καὶ ἀμφοτέρων νέκρωσις, ἢ μόσχων συντρόφων καὶ ὁμοζύγων διάζευξις, γοερὸν μυκωμένων ἐπ' ἀλλήλοις, καὶ οὐ φερόντων τὴν ἀλλοτρίωσιν. οὐ μὴν μακρότερόν μοι τὸ τῆς ζημίας· οὐ γὰρ ἠνειχόμην ἐπὶ πλεῖον ἐλεεινὸς ὁρᾶσθαι, καὶ πᾶσι λόγον ὑπέχειν τῆς διαστάσεως. ἀλλ' ἐπιμείναντά με τοῖς ἀθήναις χρόνον οὐχὶ συχνὸν ποιεῖ τὸν ὁμηρικὸν ἵππον ὁ πόθος, καὶ τὰ δεσμὰ ῥήξας τῶν κατεχόντων, κροαίνων κατὰ πεδίων καὶ πρὸς τὸν σύννομον ἐφερόμην. ὡς δ' οὖν ἐπανήκομεν, μικρὰ τῷ κόσμῳ καὶ τῇ σκηνῇ χαρισάμενοι, καὶ ὅσον τὸν τῶν πολλῶν πόθον ἀφοσιώσασθαι. οὐ γὰρ αὐτοί γε εἴχομεν θεατρικῶς, οὐδ' ἐπιδεικτικῶς τάχιστα ἐγενόμεθα ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τελοῦμεν εἰς ἄνδρας ἐξ ἀγενείων ἀνδρικώτερον τῇ φιλοσοφίᾳ προσβαίνοντες, οὐ σὺν ἀλλήλοις μὲν ἔτι, οὐ γὰρ ἀφῆκεν ὁ φθόνος, τῷ πόθῳ δὲ σὺν ἀλλήλοις. τὸν μὲν γὰρ ἡ καισαρέων κατέχει πόλις, ὡς ἕνα δεύτερον οἰκιστήν τε καὶ πολιοῦχον. ἔπειτα ἐκδημίαι τινές, ἐπειδή γε ἡμᾶς οὐκ εἶχε, τῶν ἀναγκαίων ὑπολαμβάνουσι. καὶ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τῆς προκειμένης φιλοσοφίας. ἐμὲ δὲ πατέρων εὐλάβεια, καὶ γηροκομία, καὶ συμφορῶν ἐπαναστάσεις κατασχοῦσαι, τοῦ ἀνδρὸς ἀπήγαγεν, οὐ κατὰ λόγον μὲν ἴσως, οὐδὲ δικαίως. ἀπήγαγε δ' οὖν. σκοπῶ δὲ εἰ μὴ κἀντεῦθέν μοι πᾶσα ἡ περὶ τὸν βίον ἀνωμαλία καὶ δυσκολία συνέπεσε. καὶ τὸ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν οὐκ εὔοδον, οὐδὲ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς ὑποθέσεως ἄξιον. τὰ μὲν οὖν ἡμέτερα ὅπῃ τῷ θεῷ φίλον ἀγέσθω. ἄγοιτο δὲ ταῖς ἐκείνου πρεσβείαις ἄμεινον, τὸν δὲ ἡ πολύτροπος τοῦ θεοῦ φιλανθρωπία, καὶ ἡ περὶ τὸ ἡμέτερον γένος οἰκονομία, δὴ πολλοῖς τοῖς ἐν μέσῳ γνωρίσασα, καὶ ἀεὶ λαμπρότερον ἀναδείξασα, λαμπτῆρα τῇ ἐκκλησίᾳ προτίθησι περιφανῆ τε καὶ περιβόητον τοῖς ἱεροῖς τοῦ πρεσβυτερίου θρόνοις τέως ἐγκαταλέξασα, καὶ διὰ μιᾶς τῆς καισαρέων πόλεως, τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ πυρσεύουσα, καί τινα τρόπον οὐ σχεδιάσασα τὸν βαθμόν, οὐδὲ ὁμοῦ τε λούσασα καὶ σοφίσασα, κατὰ τοὺς πολλοὺς τῶν νῦν τῆς προστασίας ἐφιεμένων, ἀλλὰ τάξει καὶ νόμῳ πνευματικῆς ἀναβάσεως τῆς τιμῆς ἀξιώσασα. οὐκ ἐπαινῶ γὰρ ἐγὼ τὴν παρ' ἡμῖν ἀταξίαν καὶ ἀκοσμίαν ἔστιν ὅτε, καὶ ἀφ' ὧν προεδρευόντων ἐν βήμασιν. οὐ γὰρ ἁπάντων τολμήσω κατηγορεῖν, οὐδὲ δίκαιον. ἐπαινῶ τὸν ναυτικὸν νόμον· ὃς τὴν κώπην πρότερον ἐγχειρίσας τῷ νῦν κυβερνήτῃ, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὴν πρῷραν ἀγαγὼν καὶ πιστεύσας τὰ ἔμπροσθεν, οὕτως ἐπὶ τῶν οἰάκων καθίζει, μετὰ τὸ πολλήν τι φθεῖραι θάλασσαν, καὶ μετὰ τὴν τῶν ἀνέμων διάσκεψιν. ὡς δὲ καὶ τοῖς πολεμικοῖς ἔχει, στρατιώτης, ταξίαρχος, στρατηγός, αὕτη ἡ τάξις ἀρίστη καὶ λυσιτελεστάτη τοῖς ἀρχομένοις. τὸ δ' ἡμέτερον, πολλοῦ ἦν ἄξιον, εἰ οὕτως εἶχε. νῦν δὲ κινδυνεύει τὸ πάντων ἁγιώτατον πρᾶγμα παρ' ἡμῖν πάντων εἶναι καταγελαστότατον. οὐ γὰρ ἐξ ἀρετῆς μᾶλλον, ἢ κακουργίας, ἡ προεδρεία, οὐδὲ τῶν ἀξιωτέρων, ἀλλὰ τῶν δυνατωτέρων οἱ θρόνοι. σαμουὴλ ἐν προφήταις ὁ τὰ ἔμπροσθεν βλέπων; ἀλλὰ καὶ σαοὺλ ὁ ἀπόβλητος, ῥοβοὰμ ἐν βασιλεῦσιν ὁ σολομῶντος; ἀλλὰ καὶ ἱεροβοὰμ ὁ δοῦλος καὶ ἀποστάτης, καὶ ἰατρὸς μὲν οὐδείς, οὐδὲ ζωγράφος, ὅς τις οὐ φύσεις ἀρρωστημάτων ἐσκέψατο πρότερον, ἢ πολλὰ χρώματα συνεκέρασεν ἢ ἐμόρφωσεν. ὁ δὲ πρόεδρος εὑρίσκεται ῥᾳδίως, μὴ πονηθεὶς ὡς ὁ μῦθος ποιεῖ τοὺς γίγαντας. πλάττομεν αὐθημερὸν τοὺς ἁγίους, καὶ σοφοὺς εἶναι κελεύομεν, τοὺς οὐδὲν σοφισθέντας, οὐδὲ τοῦ βαθμοῦ προεισενηνοχότας τι πλὴν τοῦ βούλεσθαι. καὶ ὁ μὲν στέργει τὴν κάτω χώραν, καὶ ταπεινὸς ἕστηκεν, ὁ τῆς ὑψηλῆς ἄξιος, καὶ πολλὰ μὲν τοῖς θείοις λογίοις ἐμμελετήσας, πολλὰ δὲ τὴν σαρκὶ νομοθετήσας εἰς ὑποταγὴν πνεύματος. ὁ δὲ σοβαρῶς καθίζεται, καὶ τὴν ὀφρὺν αἴρει κατὰ τῶν βελτιόνων, καὶ οὐκ ἐπιτρέμει τοῖς θρόνοις, οὐδὲ φρίσσει τὴν ὄψιν, τὸν ἐγκρατῆ κάτω βλέπων, ἀλλ' ὁμοῦ τῷ κράτει καὶ σοφώτερον ἑαυτὸν ὑπολαμβάνει· κακῶς

ἐκδούς, καὶ τὸ φονᾶν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ἀφῃρημένος. ἀλλ' οὐχ ὁ πολὺς οὕτως καὶ μέγας Βασίλειος. ἀλλ' ὥσπερ τῶν ἄλλων ἁπάντων, οὕτω καὶ τῆς τοῦ ταύτῃ κόσμου, τοῖς πολλοῖς τύπους καθίσταται. τὰς γὰρ ἱερὰς πρότερον ὑπαναγνώσεσι τῷ λαῷ βίβλους, ὁ τούτων ἐξηγητής. καὶ ταύτην οὐκ ἀπαξιώσας τὴν τάξιν τοῦ βήματος, οὕτως ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων, οὕτως ἐν ἐπισκόπων ὑμνεῖ τὸν κύριον· οὐ κλέψας τὴν ἐξουσίαν, οὐδ' ἁρπάσας, οὐδὲ διώξας τὴν τιμήν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς τιμῆς διωχθείς, οὐδ' ἀνθρωπίνην χάριν, ἀλλ' ἐκ θεοῦ καὶ θείαν δεξάμενος. ὁ μὲν οὖν τῆς προεδρίας λόγος ἀναμενέτω, τῷ δὲ τῆς ὑφεδρίας μικρόν τι προσενδιατρίψωμεν. ὃ δὴ γάρ με καὶ τοῦτο μικροῦ παρέδραμεν, ἐν μέσῳ τῶν εἰρημένων κείμενον. ἐγένετό τις πρὸς τὸν ἄνδρα διαφορὰ τῷ πρὸ τοῦ καθηγεμόνι τῆς ἐκκλησίας, τὸ μὲν ὅθεν καὶ ὅπως, σιωπᾶσθαι ἄμεινον· πλὴν ἐγένετο, ἀνδρὶ τἄλλα μὲν οὐκ ἀγεννεῖ καὶ θαυμαστῷ τὴν εὐσέβειαν, ὡς ὁ ἔδειξεν ὁ τότε διωγμὸς, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἀντίστασις, ὅμως δέ τι παθόντι πρὸς ἐκεῖνον ἀνθρώπινον. ἅπτεται γὰρ οὐ τῶν πολλῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρίστων ὁ μῶμος, ὡς μόνου ἂν εἶναι τοῦ θεοῦ τὸ παντελῶς ἄπταιστον καὶ ἀνέχορον πάθεσι. κινεῖται οὖν ἐπ' αὐτὸν τῆς ἐκκλησίας, ὅσον ἔκκριτον καὶ σοφώτερον, εἴπερ σοφώτεροι τῶν πολλῶν, οἱ κόσμου χωρίζοντες ἑαυτοὺς, καὶ τῷ θεῷ τὸν βίον καθιδρύοντες. λέγω δὲ τοὺς καθ' ἡμᾶς ναζιραίους, καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα μάλιστα ἐσπουδακότας, οἳ δεινὸν ποιησάμενοι τὸ σφῶν κράτος παριδεῖν ὑβριζόμενον καὶ ἀπωσμένον, πρᾶγμα τολμῶσιν ἐπικινδυνώτατον, ἀπόστασιν ἐννοοῦσι καὶ ῥῆξιν, τοῦ μεγάλου καὶ ἀστασιάστου τῆς ἐκκλησίας σώματος. οὐκ ὀλίγην καὶ τοῦ λαοῦ μοῖραν περισπώμενοι, ὅσοι τε τῶν κάτω, καὶ ὅσοι τῶν ἐπ' ἀξίας. ῥᾷστον δὲ τοῦτο ἦν ἐκ τριῶν τῶν ἰσχυροτάτων. ὅ, τε γὰρ ἀνὴρ αἰδέσιμος ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος τῶν καθ' ἡμᾶς φιλοσόφων, καὶ ἱκανὸς θάρσος παρασχεῖν εἴπερ ἐβούλετο τῷ συστήματι, τόν τε λυπήσαντα δι' ὑποψίας εἶχεν ἡ πόλις ἐκ τῆς περὶ τὴν κατάστασιν ταραχῆς. ὡς οὐκ ἐννόμως οὐδὲ κανονικῶς μᾶλλον ἢ τυραννικῶς τὴν προστασίαν δεξάμενον, καὶ παρῆσαν τῶν δυτικῶν ἀρχιερέων τινὲς μεθέλκοντες πρὸς ἑαυτοὺς τῆς ἐκκλησίας, ὅσον ὀρθόδοξον. τί οὖν ὁ γενναῖος ἐκεῖνος καὶ τοῦ εἰρηνικοῦ μαθητής; οὔτε γὰρ ἀντιτείνειν εἶχε πρὸς τοὺς ὑβριστὰς, ἢ τοὺς ὑποσπουδαστὰς, οὐδὲ πρὸς αὐτοὺς μάχεσθαι ἢ διασπᾶν τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἄλλως πολεμουμένης, καὶ σφαλερῶς διακειμένης, ὑπὸ τοῦ τότε τῆς αἱρετικῶν δυναστείας, καὶ ἅμα συμβούλοις ἡμῖν περὶ τούτου χρησάμενος καὶ παραινέταις γνησίοις· φυγὰς ἐνθένδε σὺν ἡμῖν πρὸς τὸν πόντον μετὰ χωρεῖ, καὶ τοῖς ἐκεῖσε φροντιστηρίοις ἐφίσταται. αὐτὸς δὲ καθίστατί τι μνήμης ἄξιον, καὶ τὴν ἐρημίαν ἀσπάζεται μετὰ Ἠλίου καὶ Ἰωάννου τῶν πάνυ φιλοσόφων· τοῦτο λυσιτελεῖν αὐτῷ μᾶλλον ἡγούμενος, ἤ τι διανοηθῆναι περὶ τῶν παρόντων τῆς ἑαυτοῦ φιλοσοφίας ἀνάξιον, καὶ διαφθεῖραι ἐν ζάλῃ τὴν γαλήνην τῶν λογισμῶν κυβερνῶσιν. καίπερ δὲ οὕτω φιλοσόφου καὶ θαυμασίας οὔσης τῆς ἀναχωρήσεως, κρείττω καὶ θαυμασιωτέραν εὑρίσκομεν τὴν ἐπάνοδον. εἶχε γὰρ οὕτως. ἐν τούτοις ὄντων ἡμῶν ἐξαίφνης ἐφίσταται νέφος χαλάζης πλῆρες, καὶ τετριγὸς ὀλέθριον, πᾶσαν ἐκτρῖψαι ἐκκλησίαν, καθ' ἧς ἐρράγη, καὶ ἣν ἐπέλαβε. βασιλεὺς ὁ φιλοχρυσότατος, καὶ μισοχριστότατος καὶ δύο τὰ μέγιστα τούτων νοσῶν, ἀπληστίαν καὶ βλασφημίαν, ὁ μετὰ τὸν διώκτην διώκτης, καὶ μετὰ τὸν ἀποστάτην, οὐκ ἀποστάτης μὲν, οὐδὲν δὲ ἀμείνων χριστιανοῖς, μᾶλλον δὲ χριστιανῶν τοῖς εὐσεβεστάτοις μόνοις καὶ καθαρωτάτοις καὶ προσκυνηταῖς τῆς τριάδος. ἣν δὴ μόνην εὐσέβειαν ἐγὼ καλῶ, καὶ δόξαν σωτήριον. οὐ γὰρ θεότητα ταλαντεύομεν, οὐδὲ τὴν μίαν καὶ ἀπρόσιτον φύσιν ἀλλοτριοῦμεν ἑαυτῆς ἐκ φύλοις ἀλλοτριότησιν. οὐδὲ κακῷ τὸ κακὸν ἰώμεθα, τὴν ἄθεον σαβελλίου συναίρεσιν, ἀσεβεστέρᾳ διαιρέσει, καὶ κατατομῇ λύοντες· ἣν ἄρειος νοσήσας ὁ τῆς μανίας ἐπώνυμος, τὸ πολὺ τῆς ἐκκλησίας διέσεισε καὶ διέφθειρεν. οὔτε τὸν πατέρα τιμήσας, καὶ ἀτιμάσας τὰ ἐξ αὐτοῦ, διὰ τῶν ἀνίσων βαθμῶν τῆς θεότητος, ἀλλὰ μίαν μὲν δόξαν πατρὸς γινώσκομεν, τὴν ὁμοτιμίαν τοῦ μονογενοῦς. μίαν δὲ υἱοῦ τὴν τοῦ πνεύματος, καὶ ὅ, τι ἂν τῶν τριῶν κάτω θῶμεν, τὸ πᾶν καθαιρεῖν νομίζομεν. ἰδίᾳ μὲν ταῖς ἰδιότησιν, ἓν δὲ τῇ θεότητι σέβοντες καὶ γινώσκοντες, ὧν οὐδὲν ἐννοῶν ἐκεῖνος, οὐδὲ ἀναβλέπειν δυνάμενος, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀγόντων αὐτὸν ταπεινούμενος, συμπεσεῖν ἐτόλμησεν ἑαυτοὺς καὶ φύσιν θεότητος, καὶ κτίσμα γίνεται πονηρὸν, εἰς δουλείαν κατάγων τὴν δεσποτείαν, καὶ μετὰ τῆς κτίσεως τιθεὶς τὴν ἄκτιστον φύσιν καὶ ὑπέρχρονον. ὁ μὲν δὴ οὕτως φρονῶν, καὶ μετὰ τοιαύτης ἡμῖν ἐπιστρατεύων τῆς ἀσεβείας. οὐκ ἄλλο τι ἢ βαρβαρικὴν καταδρομὴν τοῦτο ὑπολαπτέον. καθαιροῦσαν, οὐ τείχη καὶ πόλεις καὶ οἰκίας, οὐδέ τι τῶν μικρῶν καὶ χειροποιήτων, καὶ αὖθις ἀνορθουμένων, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς αὐτὰς κατασύρουσαν. συνεισβάλλει δὲ αὐτῷ καὶ στρατὸς ἄξιος οἱ κακοὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἡγεμόνες, οἱ πικροὶ τετράρχαι τῆς ὑπ' αὐτὸν οἰκουμένης, οἱ τὸ μὲν ἔχοντες ἤδη τῶν ἐκκλησιῶν, τοῖς δὲ προσβάλλοντες, τὸ δὲ ἐλπίζοντες ἐκ τῆς τοῦ βασιλέως ῥοπῆς καὶ χειρὸς, τῆς μὲν ἐπαγομένης, τῆς δ' ἀπειλουμένης, ἧκον καὶ τὴν ἡμετέραν καταστρεψόμενοι, οὐδενὶ τοσοῦτον θαρρεῖν ἔχοντες τῶν ἁπάντων, ὅσον τῇ τῶν προειρημένων

μικροψυχία, καὶ ἀπειρία τῶν τοιούτων ἡμῶν προσφέροντος, καὶ τοῖς οὐχ ἡμῖν ἀρρωστήμασιν. ὁ μὲν οὖν ἀγὼν πολύς. ἡ δὲ προθυμία τῶν πλείστων οὐκ ἀγεννής, ἡ δὲ παράταξις ἀσθενής, οὐκ ἔχουσα τὸν προαγωνιστὴν καὶ τεχνίτην ὑπερμαχεῖν, ἐν δυνάμει λόγου καὶ πνεύματος. τί οὖν ἡ γενναία καὶ μεγαλόφρων ἐκείνη ψυχὴ καὶ ὄντως φιλόχριστος, οὐ δὲ πολλῶν ἐδεήθη λόγων, πρὸς τὸ παρεῖναι καὶ συμμαχεῖν. ἀλλ' ὁμοῦ τε εἶδεν ἡμᾶς πρεσβεύοντας (κοινὸς δὲ ἦν ὁ ἀγὼν ἀμφοτέροις, ὡς τοῦ λόγου προβεβλημένοις) καὶ τῇ πρεσβείᾳ εἴξηθη. καὶ διελόμενος ἄριστα περὶ ἑαυτοῦ καὶ φιλοσοφώτατα τοῖς τοῦ πνεύματος λογισμοῖς, ἄλλον μὲν εἶναι μικροψυχίας καιρόν, εἴ τι καὶ τοιοῦτον ἔδει παθεῖν, τὸν τῆς ἀδείας, ἄλλον δὲ μακροθυμίας τὸν τῆς ἀνάγκης, εὐθὺς τῆς πόλεως μεθ' ἡμῶν ἀπανίσταται, καὶ ζήλῳ τῷ περὶ τὴν ἀλήθειαν κινδυνεύουσαν, καὶ γίνεται σύμμαχος ἐθελοντής, καὶ τῇ μητρὶ φέρων ἑαυτὸν τῇ ἐκκλησίᾳ δίδωσιν. ἆρ' οὖν προεθυμήθη μὲν οὕτως, ἠγώνισται δὲ τῆς προθυμίας ἔλαττον; ἢ διηγωνίζεται μὲν ἀνδρικῶς, οὐ συνετῶς δέ, ἢ ταῦτα μὲν καὶ συνετῶς, ἐπικινδύνως δέ; ἢ πάντα μὲν ταῦτα τελέως καὶ ὑπὲρ λόγον, ὑπελείπετο δέ τι τῆς μικροψυχίας ἐν αὐτῷ λείψανον; οὐδαμῶς. ἀλλ' ὁμοῦ τε πάντα καταλλάττεται, βουλεύεται, παρατάττεται. λύει τὰ ἐν μέσῳ σκῶλα καὶ προσκόμματα, καὶ οἷς ἐκεῖνοι θαρροῦντες, καθ' ἡμῶν ἐστρατεύοντο. τὰ μὲν προσλαμβάνει, τὰ δὲ κατέχει, τὰ δὲ ἀποκρούεται. γίνεται τοῖς μὲν τεῖχος ὀχυρὸν καὶ χαράκωμα, τοῖς δὲ πέλεκυς κόπτων πέτραν, ἢ πῦρ ἐν ἀκάνθαις (ὅ φησιν ἡ θεία γραφή) ῥᾳδίως ἀναλίσκον τοὺς φρυγανώδεις καὶ ὑβριστὰς τῆς θεότητος. εἰ δέ τι καὶ Βαρνάβας ὁ ταῦτα λέγων καὶ γράφων Παύλῳ συνηγωνίσατο, Παύλῳ χάρις τῷ προελομένῳ καὶ συνεργὸν ποιησαμένῳ τοῦ ἀγωνίσματος. οἱ μὲν οὖν οὕτως ἀπῆλθον ἄπρακτοι, καὶ κακοὶ κακῶς τότε πρῶτον αἰσχυνθέντες καὶ ἡττηθέντες, καὶ μαθόντες μὴ ῥᾳδίως καταφρονεῖν, εἰ καὶ πάντων ἀνθρώπων, ὧν οὐδὲν οὕτως ἴδιον, ὡς τὸ τῆς πίστεως ἀρραγὲς καὶ πρὸς τὴν Τριάδα πιστὸν καὶ γνήσιον, παρ' ἧς καὶ τὸ ἡνῶσθαι καὶ τὸ ἰσχύειν αὐτοῖς ὑπάρχει, ἃ βοηθοῦσι βοηθουμένοις. μᾶλλον δὲ πολλῷ κρείττω καὶ ἰσχυρότερα. τὸ δὲ ἐπὶ τούτῳ ἔργον καὶ σπούδασμα γίνεται, θεραπεύειν τὸν πρόεδρον, λύειν τὴν ὑποψίαν, πείθειν πάντας ἀνθρώπους, ὡς τὰ μὲν λελύπητο, πεῖρά τις ἦν τοῦ πονηροῦ καὶ ἀπάτη ταῖς εἰς τὸ καλὸν ὁμονοίαις βασκαίνοντος, αὐτὸς δὲ ᾔδει νόμους εὐπειθείας καὶ πνευματικῆς τάξεως. διὰ τοῦτο παρῄνει, ἐσόφιζεν, ὑπήκουεν, ἐνουθέτει. πάντα ἦν αὐτῷ, σύμβουλος ἀγαθός, παραστάτης δεξιός, τῶν θείων ἐξηγητής, τῶν πρακτέων καθηγητής, γήρως βακτηρία, πίστεως ἔρεισμα, τῶν ἔνδον ὁ πιστότατος, τῶν ἐκτὸς ὁ πρακτικώτατος, ἐν λόγῳ τοσοῦτος εἰς εὔνοιαν, ὅσος εἰς ἔχθραν τὸ πρὶν ἐνομίζετο. ἐντεῦθεν αὐτῷ περιῆν τὸ κράτος τῆς ἐκκλησίας, εἰ καὶ τῆς καθέδρας εἶχε τὰ δεύτερα, τὴν γὰρ εὔνοιαν εἰσφέρων, τὴν ἐξουσίαν ἀντελάμβανε. καὶ ἦν θαυμασία τις ἡ συμφωνία καὶ ἡ σύμπλοκὴ τῆς δυνάμεως, ὁ μὲν τὸν λαὸν ἦγεν, ὁ δὲ τὸν ἄγοντα. ἦν δὲ λεοντοκόμος τις ὤν, τέχνῃ τιθασσεύων τὸν δυναστεύοντα. καὶ γὰρ ἐδεῖτο, νεωστὶ μὲν εἰς τὴν καθέδραν τεθείς, ἔτι δὲ τῆς κοσμικῆς ὕλης τι πνέων, οὔπω δὲ κατεπτισμένος ἐν τοῖς τοῦ πνεύματος, πολλοῦ δὲ τοῦ κλύδωνος περιζέοντος καὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς ἐκκλησίας ἐχθρῶν, τοῦ χειραγωγοῦντος, καὶ ὑπερείδοντος. διὰ τοῦτο καὶ τὴν συμμαχίαν ἠγάπα, καὶ κρατοῦντος ἐκείνου, κρατεῖν αὐτὸς ὑπελάμβανε. τῆς δὲ περὶ τὴν ἐκκλησίαν τἀνδρὸς κηδεμονίας καὶ προστασίας, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα γνωρίσματα, παρρησία πρὸς ἄρχοντας τούς τε ἄλλους καὶ τοὺς δυνατωτάτους τῆς πόλεως. διαφορῶν λύσεις οὐκ ἀπιστούμεναι, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐκείνου φωνῆς τυπούμεναι, νόμου τρόπῳ χρώμεναι, προστασίαι τῶν δεομένων, αἱ μὲν πλείους πνευματικαί, οὐκ ὀλίγαι δὲ καὶ σωματικαί. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο πολλάκις εἰς ψυχὴν φέρει δι' εὐνοίας δουλούμενον, πτωχοτροφίαι, ξενοδοχίαι, παρθενοκομίαι, νομοθεσίαι μοναστῶν ἔγγραφοί τε καὶ ἄγραφοι. εὐχῶν διατάξεις, εὐκοσμίαι τοῦ βήματος, τὰ ἄλλα οἷς ἂν ὁ ἀληθῶς ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ Θεοῦ τεταγμένος, λαὸν ὠφελήσειεν. ἓν δὲ ὃ μέγιστόν τε ἦν καὶ γνωριμώτατον, λιμὸς ἦν καὶ τῶν πώποτε μνημονευομένων ὁ χαλεπώτατος. ἐκάμνε μὲν ἡ πόλις, ἐπικουρία δ' ἦν οὐδαμόθεν. οὐδέ τι φάρμακον τῆς κακώσεως. αἱ μὲν γὰρ παράλιοι, τὰς τοιαύτας ἐνδείας οὐ χαλεπῶς ἀναφέρουσι, διδοῦσαι τά τε παρ' ἑαυτῶν, καὶ τὰ παρὰ τῆς θαλάσσης δεχόμεναι, τοῖς δ' ἠπειρώταις ἡμῖν, καὶ τὸ περιττὸν ἀνόνητον, καὶ τὸ ἐνδέον ἀνεπινόητον, οὐκ ἔχουσιν ὅπως διαθῶνταί τι τῶν ὄντων, ἢ τῶν οὐκ ὄντων εἰσκομισώμεθα. καὶ ὃ χαλεπώτατόν ἐστιν ἐν τοῖς τοιούτοις, ἡ τῶν ἐχόντων ἀναλγησία καὶ ἀπληστία. τηροῦσι γὰρ τοὺς καιρούς, καὶ καπηλεύουσι τὴν ἔνδειαν, καὶ γεωργοῦσι τὰς συμφοράς, οὔτε τοῦ κυρίῳ δανείζειν τὸν ἐλεοῦντα πτωχοὺς ἀκούοντες, οὔτε τοῦ ὁ συνέχων σῖτον δημοκατάρατος, οὔτ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἢ τοῖς φιλανθρώποις ἐπηγγελμένων, ἢ τοῖς ἀπανθρώποις ἠπειλημένων, ἀλλ' εἰσὶ τοῦ δέοντος ἀπληστότεροι, καὶ φρονοῦσι κακῶς, ἐκείνοις μὲν τὰ ἑαυτῶν, ἑαυτοῖς δὲ τὰ τοῦ Θεοῦ σπλάγχνα κλείοντες, οὗ καὶ μᾶλλον χρήζοντες ἀγνοοῦσιν, ἢ αὐτῶν ἕτεροι. ταῦτα μὲν οἱ σιτῶναι καὶ σιτοκάπηλοι, καὶ

μήτε τὸ συγγενὲς αἰδούμενοι, μήτε περὶ τὸ θεῖον εὐχάριστοι, παρ' οὗ τὸ ἔχειν αὐτοῖς, ἄλλων ἀπορουμένων. ὁ δὲ ὕειν μὲν οὐκ εἶχεν ἄρτους ἐξ οὐρανοῦ δι' εὐχῆς, καὶ τρέφειν ἐν ἐρήμῳ λαὸν φυγάδα, οὐδὲ πυθμέσι πηγάζειν τροφὴν ἀδάπανον κενώσει πληρουμένοις. ὃ καὶ τῷ παραδόξῳ, ἵνα τρέφῃ τρέφουσαν εἰς φιλοξενίας ἀντίδοσιν. οὐδὲ πέντε ἄρτοις ἑστιᾶν χιλιάδας, ὧν καὶ τὰ λείψανα πολλῶν ἦν τραπεζῶν ἄλλη δύναμις. ταῦτα γὰρ Μωϋσέως ἦν καὶ Ἠλιοῦ, καὶ τοῦ ἐμοῦ Θεοῦ, παρ' οὗ κἀκείνοις, τὸ ταῦτα δύνασθαι. ἴσως δὲ καὶ τῶν καιρῶν ἐκείνων, καὶ τῆς τότε καταστάσεως. ἐπειδὴ τὰ σημεῖα τοῖς ἀπίστοις, οὐ τοῖς πιστεύουσιν. ἃ δὲ τούτοις ἐστὶν ἀκόλουθα, καὶ εἰς ταὐτὸν φέρει, ταῦτα καὶ διενοήθη καὶ διεπράξατο μετὰ τῆς αὐτῆς πίστεως. λόγῳ γὰρ τὰς τῶν ἐχόντων ἀποθήκας ἀνοίξας καὶ παραινέσει, ποιεῖ τὸ τῆς γραφῆς. διαθρύπτει πεινῶσι τροφὴν, καὶ χορτάζει πτωχοὺς ἄρτων, καὶ διατρέφει αὐτοὺς ἐν λιμῷ, καὶ ψυχὰς πεινώσας ἐμπίπλησιν ἀγαθῶν, καὶ τίνα τρόπον. οὐδὲ γὰρ τοῦτο μικρὸν εἰς προσθήκην. συναγαγὼν γὰρ εἰς ταὐτὸ τοὺς λιμοῦ τραυματίας, ἔστι δὲ οὓς καὶ μικρὸν ἀναπνέοντας, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, νηπίους, γέροντας, πᾶσαν ἡλικίαν ἐλεεινὴν, πᾶν εἶδος τροφῆς ἐρανιζόμενος, ὅσα τε τυγχάνει λιμοῦ βοήθεια, ἔτνους τε πλήρεις προθεὶς λέβητας, καὶ τῶν ταριχευτῶν τῶν παρ' ἡμῖν ὄψων, ᾧ πένητες τρέφονται, ἔπειτα τὴν τοῦ Χριστοῦ διακονίαν μιμούμενος. ὃς καὶ λεντίῳ διαζωννύμενος οὐκ ἀπηξίου νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ παισὶν, εἴτ' οὖν συνδούλοις, πρὸς τοῦτο συνεργοῖς χρώμενος, ἐθεράπευε μὲν τὰ σώματα τῶν δεομένων, ἐθεράπευε δὲ τὰς ψυχὰς, συμπλέκων τῇ χρείᾳ τὸ τῆς τιμῆς, καὶ ῥᾷστον ποιῶν ἀμφοτέρωθεν. τοιοῦτος ἦν ὁ νέος σιτοδότης ἡμῖν καὶ δεύτερος Ἰωσὴφ, πλὴν ὅτι καὶ πλέον τι λέγειν ἔχομεν. ὁ μὲν γὰρ καταπραγματεύεται τὸν λιμὸν, καὶ τὴν Αἴγυπτον ἐξωνεῖται τῷ φιλανθρώπῳ, τὸν τῆς ἀφθονίας καιρὸν εἰς τὸν τοῦ λιμοῦ διαθέμενος, καὶ τοῖς ἑτέρων ὀνείροις εἰς τοῦτο διαταττόμενος. ὁ δὲ προῖκα χρηστὸς ἦν, καὶ τῆς σιτοδοσίας ἐπίκαιρος ἀπραγμάτευτος, πρὸς ἓν ὁρῶν, τὸ φιλανθρώποις τὸ φιλάνθρωπον κτήσασθαι, καὶ τὴν ἐκεῖθεν τυχεῖν ἀγαθῶν διὰ τῆς ἐνταῦθα σιτομετρίας. ταῦτα μετὰ τῆς τοῦ λόγου τροφῆς καὶ τῆς τελεωτέρας εὐεργεσίας καὶ διαδόσεως τῆς ὄντως αἰθερίου καὶ ὑψηλῆς, εἴπερ ἄρτος ἀγγέλων λόγος, ᾧ ψυχαὶ τρέφονται καὶ ποτίζονται, θεὸν πεινῶσαι καὶ ζητοῦσαι τροφὴν οὐ ῥέουσαν, οὐδ' ἀπιοῦσαν, ἀλλ' ἀεὶ μένουσαν, ἧς σιτοδότης ἦν ἐκεῖνος καὶ μάλα πλούσιος ὁ πενέστατος ὧν ἴσμεν καὶ ἀχρεώτατος, οὐ λιμὸν ἄρτων οὐδὲ δίψαν ὕδατος ἐξιώμενος, λόγου δὲ πόθον τοῦ ἀληθῶς ζωτικοῦ καὶ τροφίμου, καὶ εἰς αὔξησιν ἄγοντος ἡλικίας πνευματικῆς τὸν καλῶς τρεφόμενον. ἐκ δὴ τούτων καὶ τῶν τοιούτων. τί γὰρ δεῖ πάντα λέγοντα διατρίβειν; ἄρτι τοῦ φερομένου τῆς εὐσεβείας μεταστάντος, καὶ ταῖς ἐκείνου χερσὶν ἡδέως ἐναποψύξαντος, ἐπὶ τὸν ὑψηλὸν τῆς ἐπισκοπῆς θρόνον ἀνάγεται, οὐκ ἀμογητὶ μὲν, οὐδὲ ἄνευ βασκανίας καὶ πάλης, τῶν τε τῆς πατρίδος προεδρευόντων καὶ τῶν πονηροτάτων τῆς πόλεως ἐκείνοις συντεταγμένων. πλὴν ἔδει νικῆσαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ μέντοι νικᾷ, πολλῇ τῇ περιουσίᾳ. κινεῖ γὰρ ἐκ τῆς ὑπερορίας τοὺς χρίσοντας ἄνδρας ἐπ' εὐσεβείᾳ γνωρίμους καὶ ζηλωτὰς, καὶ μετὰ τούτων τὸν νέον Ἀβραὰμ καὶ πατριάρχην ἡμέτερον, τὸν ἐμὸν πατέρα. περὶ ὃν καὶ συμβαίνει θαυμάσιον. οὐ γὰρ πλήθει τῶν ἐτῶν μόνον ἐκλειπὼν, ἀλλὰ καὶ νόσῳ τετρυχωμένος, καὶ πρὸς ταῖς ἐσχάταις ἀναπνοαῖς ὢν, κατατολμᾷ τῆς ὁδοῦ βοηθήσων τῇ ψήφῳ, καὶ θαρρήσας τῷ πνεύματι, καὶ τί σύντομον φθέγξομαι; νεκρὸς ἐντεθεὶς ὡς τάφῳ τινὶ τῷ φορείῳ, νέος ἐπανέζευξεν εὐσθενὴς, ἄνω βλέπων, ῥωσθεὶς ἐκ τῆς χειρὸς καὶ τῆς χρίσεως. οὐ πολὺ δὲ εἰπεῖν, ὅτι καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χριομένου. τοῦτο προσκείσθω τοῖς παλαιοῖς διηγήμασιν, ὅτι πόνος ὑγείαν χαρίζεται, καὶ προθυμία νεκροὺς ἀνίστησι, καὶ πηδᾷ γῆρας χρισθὲν τῷ πνεύματι. οὕτω δὲ τῆς προεδρείας ἀξιωθεὶς, ὡς τοὺς τοιούτους μὲν γεγονότας, τοιαύτης δὲ χάριτος τετυχηκότας, οὕτω δὲ ὑπειλημμένους εἰκὸς, οὐ κατῄσχυνεν οὐδὲ εἰς τὴν ἑξῆς ἢ τὴν ἑαυτοῦ φιλοσοφίαν, ἢ τὰς τῶν πεπιστευκότων ἐλπίδας. ἀλλὰ τοσοῦτον ἑαυτὸν ὑπερβάλλων ἀεὶ ὅσον πρὸ τούτου τοὺς ἄλλους ἰδιώτας, κάλλιστά τε καὶ φιλοσοφώτατα περὶ τούτου διανοούμενος. ἡγεῖτο γὰρ ἰδιώτου μὲν ἀρετὴν εἶναι τὸ μὴ κακὸν εἶναι, ἢ τί καὶ μετρίως ἀγαθὸν, ἄρχοντος δὲ καὶ προστάτου κακίαν, καὶ μάλιστα τῆς τοιαύτης ἀρχῆς, τὸ μὴ πολὺ τῶν πολλῶν προέχειν, μηδὲ ἀεὶ κρείττω φαίνεσθαι, μηδὲ συμμετρεῖν τῇ ἀξίᾳ καὶ τῷ θρόνῳ τὴν ἀρετήν. μόγις γὰρ εἶναι τὸν ἄκρον τοῦ μέσου κατατυγχάνειν, καὶ τῷ περιόντι τῆς ἀρετῆς ἕλξειν τοὺς πολλοὺς εἰς τὸ μέτριον. μᾶλλον δὲ ἵνα τι φιλοσοφίας περὶ τούτων ἀμείνους, ὅπερ οὖν τοῦ Σωτῆρος ἐγὼ θεωρῶ· οἶμαι δὲ καὶ τῶν σοφωτέρων ἕκαστος, ἡνίκα μεθ' ἡμῶν ἦν ἐκεῖνος μορφωθεὶς τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς καὶ ἡμέτερον, τοῦτο κἀνταῦθα συμβεβηκέναι λογίζομαι. ἐκεῖνός τε γὰρ προέκοπτε φησὶν ὥσπερ ἡλικίᾳ, οὕτω δὲ καὶ σοφίᾳ καὶ χάριτι, οὐ τῷ ταῦτα λαμβάνειν αὔξησιν, τί γὰρ τοῦ ἀπ' ἀρχῆς τελείου γένοιτ' ἂν τελεώτερον, ἀλλὰ τῷ κατὰ μικρὸν ταῦτα παραγυμνοῦσθαι καὶ παρεκφαίνεσθαι. τήν τε τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴν, οὐχὶ προσθήκην, ἀλλ' ἐργασίαν οἶμαι μείζω τηνικαῦτα λαμβάνειν, ὕλῃ πλείονι τῇ ἐξουσίᾳ χρωμένην.

πρῶτον

πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνο πᾶσι ποιεῖ φανερόν· ὡς οὐκ ἀνθρωπίνης χάριτος ἦν αὐτῷ τὸ ἔργον, ἀλλὰ Θεοῦ δῶρον τὸ δεδομένον. δηλώσει δὲ καὶ τὸ ἡμέτερον· οἷα γάρ μοι φιλοσοφοῦντί τι καὶ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον συνεφιλοσόφει. τῶν γὰρ ἄλλων ἀπαιτούντων καὶ προσδραμεῖσθαί με τῷ γεγονότι, καὶ πολλὰ χαρήσεσθαι, ὅπερ ἑτέρου καὶ παθεῖν εἰκὸς ἦν, καὶ συνδιαιρεῖσθαι τὴν ἀρχὴν μᾶλλον, ἢ τῆς δυναστείας, καὶ τῇ φιλίᾳ τοῦτο τεκμαιρομένων, ἐπειδὴ τὸ φορτικὸν φεύγων ἐγώ, καὶ γὰρ ἐν ἅπασιν εἴπερ ἄλλος τις καὶ ἅμα τοῦ καιροῦ τὸ ἐπίφθονον, ἄλλως τε καὶ τῶν κατ' αὐτὸν ὠδινόντων ἔτι καὶ ταρασσομένων, οἴκοι κατέμενα, βίᾳ χαλινώσας τὸν πόθον. μέμφεται μέν, συγγινώσκει δὲ καὶ μικρὸν ὕστερον αὖθις μὲν τιμὴν τῆς καθέδρας ἐμὲ οὐ δεξάμενον τῆς αὐτῆς εἵνεκεν αἰτίας, οὐδὲ τὴν τῶν πρεσβυτέρων προτίμησιν, οὔτι ἐμέμψατο, καὶ προσεπήνεσεν ἂν κρινῶν, τῦφον καταγνωσθῆναι μᾶλλον ὑπ' ὀλίγων ἑλόμενος, ἢ ταύτην ἀγνοούντων τὴν οἰκονομίαν, ἤ τι πρᾶξαι τῷ λόγῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ βουλεύμασιν ἐναντίον. καίτοι πῶς ἂν μᾶλλον ἔδειξεν ἄνθρωπος πάσης θωπείας καὶ κολακείας κρείττω τὴν ψυχὴν ἔχων, καὶ πρὸς ἓν μόνον βλέπων τὸν τοῦ καλοῦ νόμον· ἢ τοῦδε ἡμῶν οὕτω διανοηθείς, ὃς οἱ πρώτοις τῶν ἑαυτοῦ φίλων καὶ συνήθων ἐγνώρισεν. ἔπειτα τὸ στασιάζον πρὸς ἑαυτὸ μαλάσσει καὶ θεραπεύει λόγοις ἰατρικῆς μεγαλόφρονος. οὐ γὰρ θωπευτικῶς, οὐδὲ ἀνελευθέρως τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ λίαν νικηκῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς. ὡς ἂν τις οὐ τὸ παρὸν σκοπῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν μέλλουσαν εὐπείθειαν οἰκονομῶν. ὁρῶν γὰρ τὸ μὲν ἁπαλὸν ἔκλυτον καὶ μαλακίζον, τὸ δὲ αὐστηρὸν τραχυνόμενον καὶ αὐθαδιάζον, ἀμφοτέροις βοηθεῖ δι' ἀλλήλων. ἐπιεικείᾳ μὲν τὸ ἀντιτυποῦν, στερρότητι δὲ τὸ ἁπαλὸν κεραννύμενος· ὀλίγα μὲν λόγου προσδεηθείς, ἔργῳ δὲ τὰ πλείω δυνηθεὶς πρὸς τὴν θεραπείαν· οὐ τέχνῃ δουλούμενος, ἀλλ' εὐνοίᾳ σφετεριζόμενος· οὐ δυναστείᾳ προσχρώμενος, ἀλλὰ τὸ δύνασθαι μέν, φείδεσθαι δὲ προσαγόμενος· τὸ δὲ μέγιστον, τῷ πάντας ἡττᾶσθαι τῆς αὐτοῦ διανοίας, καὶ ἀπρόσιτον εἰδέναι τὴν ἀρετήν· καὶ μίαν μὲν ἑαυτοῖς σωτηρίαν ἡγεῖσθαι, τὸ μετ' ἐκείνου τε καὶ ὑπ' ἐκείνῳ τετάχθαι· ἕνα δὲ κίνδυνον, τὸ προσκρούειν ἐκείνῳ, καὶ ἀλλοτρίωσιν ἀπὸ Θεοῦ νομίζειν τὴν ἀπ' ἐκείνου διάστασιν. οὕτως ἑκόντες ὑπεχώρησαν καὶ ἡττήθησαν, καὶ ὡς ἤχῳ βροντῆς ὑπεκλίθησαν, ἄλλος ἄλλον εἰς ἀπολογίαν προφθάνοντες, καὶ τὸ μέτρον τῆς ἀπεχθείας εἰς μέτρον μετενεγκόντες εὐνοίας, καὶ τῆς εἰς ἀρετὴν ἐπιδόσεως, ἣν δὴ μόνην ἀπολογίαν ἰσχυροτάτην εὕρισκον. πλὴν εἴ τις διὰ κακίαν ἀνίατον ἠμελήθη, καὶ περιερρίφη, ἵν' αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ συντριβόμενος καταναλωθῇ, καθάπερ ἰὸς σιδήρῳ συνδαπανώμενος. ἐπεὶ δὲ τὰ οἴκοι κατὰ νοῦν εἶχεν αὐτῷ, καὶ ὡς οὐκ ἄν τις ᾠήθη τῶν ἀπίστων καὶ κεῖνον ἠγνοηκότων, πολλὰ νοεῖ τῇ διανοίᾳ μεῖζόν τι καὶ ὑψηλότερον. τῶν γὰρ ἄλλων ἁπάντων τὸ ἐν ποσὶ μόνον ὁρώντων, καὶ τὸ καθ' αὑτοὺς ὅπως ἀσφαλῶς ἕξει λογιζομένων, εἴπερ τοῦτο ἀσφαλές, περαιτέρω δ' οὐ προϊόντων, οὐδέ τι μέγα καὶ νεανικὸν ἢ ἐννοῆσαι, ἢ καταπρᾶξασθαι δυναμένων, καίτοι τἆλλα μέτριος ὤν, ἐν τούτοις οὐ μετριάζει. ἀλλ' ὑψοῦ τὴν κεφαλὴν διάρας καὶ κύκλῳ τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα περιαγαγών, πᾶσαν εἴσω ποιεῖται τὴν οἰκουμένην, ὅσην ὁ σωτήριος λόγος ἐπέδραμεν. ὁρῶν δὲ τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ κλῆρον, ὃν τοῖς αὐτοῦ λόγοις καὶ νόμοις καὶ πάθεσι περιποιεῖται, τὸ ἅγιον ἔθνος, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα κακῶς διακείμενον, εἴς τε μυρίας δόξας καὶ πλάνας διεσπασμένον, καὶ τὴν ἐξ Αἰγύπτου μετηγμένην καὶ μεταπεφυτευμένην ἄμπελον ἐκ τῆς ἀθέου καὶ σκοτεινῆς ἀγνοίας εἰς κάλλος τι καὶ μέγεθος ἄπειρον προελθοῦσαν, ὡς καλύψαι πᾶσαν τὴν γῆν καὶ ὀρῶν τε κέδρων ὑπερανατεῖναι, ταύτην δὲ πονηρῷ καὶ ἀγρίῳ σὺ τῷ διαβόλῳ λελυμασμένην, οὐκ αὐταρκὲς ὑπελάμβανεν θρηνεῖν ἡσυχῇ τὸ πάθος, καὶ πρὸς Θεὸν αἴρειν μόνας τὰς χεῖρας, καὶ παρ' ἐκείνου τῶν κατεχόντων κακῶν λύσιν ζητεῖν, αὐτὸς δὲ καθεύδειν. ἀλλά τι καὶ βοηθεῖν καὶ παρ' ἑαυτοῦ συνεισφέρειν ᾤετο δεῖν. τί γὰρ ἂν εἴη τῆς συμφορᾶς ταύτης ἀνιαρότερον; ὑπὲρ δὲ τοῦ μᾶλλον χρῆναι σπουδάζειν τὸν ἄνω βλέποντα. οὐδὲ γὰρ εὖ πράττοντος ἢ κακῶς, οὐδ' ἐν τῷ κοινῷ τοῦτο ἐπισημαίνεται τοῦ κοινοῦ δὲ οὕτως ἢ ἐκείνως ἔχοντος, καὶ τὸ καθ' ἕκαστον ὁμοίως ἔχειν πᾶσαν εἶναι ἀνάγκην. ταῦτ' οὖν ἐννοῶν ἐκεῖνος, καὶ σκοπῶν ὁ τοῦ κοινοῦ κηδεμὼν καὶ προστάτης, ἐπειδὴ σὺν ὀστέων καρδία αἰσθητική, ὡς Ἱερεμίᾳ τε καὶ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ, καὶ τὸ μὲν ἀναλγήτοις εὔθυμον· τὸ δὲ συμπαθὲς λυπηρόν, καὶ τῆξις καρδίας ἔμμονος λογισμός, διὰ τοῦτο ἐσφάδαζεν, ἠνιᾶτο, κατετιτρώσκετο. ἔπασχε τὸ τοῦ Ἰωνᾶ, τὸ Δαβὶδ ἀπελέγετο τὴν ψυχήν, οὐκ ἐδίδου ὕπνους τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδὲ νυσταγμὸν τοῖς βλεφάροις· προσεδαπάνα τὸ λειπόμενον τῶν σαρκῶν ταῖς φροντίσιν· ἕως εὗρε τοῦ κακοῦ λύσεις. ἐπεζήτει θείαν βοήθειαν, ἢ ἀνθρωπίνην, ἥ τις στήσει τὸν κοινὸν ἐμπρησμόν, καὶ τὴν ἐπέχουσαν ἡμᾶς σκοτόμαιναν. ἓν μὲν οὖν ἐκεῖνο ἐπινοεῖ καὶ λίαν σωτήριον, συναγαγὼν ἑαυτὸν ὡς οἷόν τε ἦν, καὶ συγκλείσας τῷ πνεύματι, καὶ πάντας τοὺς ἀνθρωπίνους λογισμοὺς κινήσας. καὶ πᾶν δὲ τῶν γραφῶν βάθος ἀναλεξάμενος, λογογραφεῖ τὴν εὐσέβειαν. καὶ ἀντιθέτοις πάλαις καὶ μάχαις, τὸ πολὺ τῶν αἱρετικῶν ἀπεκρούσατο θράσος· τοὺς μὲν καὶ εἰς χεῖρας ἰόντας,

ἀγχεμά-

ἀγχεμάχοις ὅπλοις τοῖς ἀπὸ γλώσσης καταπεπόμενος· τοὺς δὲ πόῤῥωθεν, μᾶλλον δὲ ξύσμασι τοῖς ἐν μέλανι, οὐδὲν ἀπιστοτέροις τῶν ἐν ταῖς πλαξὶ χαραγμάτων. οὐδὲ ἐν τῷ Ἰουδαίας ἔθνει, καὶ μικρῷ τούτῳ νομοθετουμένῳ περὶ βρωμάτων καὶ πομάτων, καὶ προσκαίρων θυσιῶν, καὶ σαρκικῶν καθαρσίων, ἀλλὰ καὶ παντὶ γένει καὶ μέρει τῆς οἰκουμένης, περὶ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας, ἐξ οὗ καὶ τὸ σώζεσθαι περιγίνεται. δεύτερον δέ. καὶ γὰρ ὁμοίως ἀπελθοῦσα ἄλογος πρᾶξις, καὶ λόγος ἄπρακτος προστίθει τῷ λόγῳ, καὶ τὴν ἐκ τοῦ πράττειν ἐπικουρίαν. τοῖς μὲν ἐπιδημῶν, πρὸς δὲ τοὺς πρεσβεύων· τοὺς δὲ παρακαλῶν, νουθετῶν, ἐλέγχων, ἐπιτιμῶν, ἀπειλῶν, ὀνειδίζων, προπολεμῶν ἐθνῶν, πόλεων, τῶν καθ' ἕκαστον, παντοῖος ἐπινοῶν σωτηρίας πανταχόθεν ἰώμενος, ὁ Βεσελεὴλ ἐκεῖνος, ὁ τῆς θείας ἀρχιτέκτων σκηνῆς, πάσῃ πρὸς τὸ ἔργον ὕλῃ καὶ τέχνῃ χρώμενος, καὶ πάντα πλέκων εἰς κάλλος ἓν ὡς πολυειδεστάτην καὶ ἁρμονίαν. τί τἄλλα χρὴ λέγειν, ἀλλ' ἧκεν ἡμῖν αὖθις ὁ χριστομάχος βασιλεύς, καὶ τῆς πίστεως τύραννος, μετὰ πλείονος τῆς ἀσεβείας καὶ θερμοτέρας τῆς παρατάξεως, πρὸς ἀνταγωνιστὴν ἰσχυρότερον ὄντος αὐτοῦ τοῦ λόγου κατὰ τὸ ἀκάθαρτον ἐκεῖνο πνεῦμα καὶ πονηρόν, ὃ τοῦ ἀνθρώπου λυθέν, πρὸς τὸν αὐτὸν ἀναστρέφει μετὰ πλειόνων πνευμάτων εἰσοικισθησόμενον, ὥσπερ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἠκούσαμεν. τούτου γίνεται μαθητὴς ἐκεῖνος, ἅμα τε τὴν προτέραν ἧτταν ἀνακαλεσόμενος, καὶ προσθεὶς τι τοῖς πρώτοις παλαίσμασι. δεινὸν γὰρ ἦν καὶ χαλεπόν, πολλῶν μὲν ἐθνῶν ὑπερέχοντα, πολλῆς δὲ δόξης ἠξιωμένον, πάντας δὲ τοὺς κύκλῳ καταστρεψάμενον τῷ κράτει τῆς ἀσεβείας, καὶ χειρωσάμενον πᾶν τὸ προστυχόν, ἕνα ἄνδρα, καὶ μιᾶς πόλεως ἡττῆσθαι ὀφθῆναι, καὶ γέλωτα ὀφλεῖν οὐ τοῖς ἄλλοις μόνον αὐτοῦ προστάταις τῆς ἀθείας, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὡς ὑπελάμβανε. τὸν μὲν δὴ Περσῶν βασιλέα φασίν, ἐπειδή ποτε κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐστράτευε, πᾶν μὲν γένος ἀνθρώπων ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνων, παντὶ δὲ ζέων θυμῷ καὶ φρονήματι, οὐ ταύτῃ μόνον ἐπαίρεσθαι τὸ ἄμετρον εἶναι ταῖς ἀπειλαῖς, ἀλλ' ὡς ἂν μᾶλλον αὐτοὺς καταπλήξειε, φοβερὸν ἑαυτὸν ποιεῖν, καὶ ταῖς κατὰ τῶν στοιχείων καινοτομίαις. γῆ τις ἠκούετο ξένη, καὶ θάλασσα τοῦ νέου δημιουργοῦ, καὶ στρατὸς ἤπειρον πλέων, καὶ πεζεύων πέλαγος. νῆσοί τε ἁρπαζόμεναι, καὶ θάλασσα μαστιζομένη, καὶ ὅσα τῆς ἐμπλήκτου σαφῶς ἦν στρατιᾶς καὶ στρατηγίας, καταπλήξεις μὲν τοῖς ἀγεννεστέροις, γέλως δὲ τοῖς ἀνδρειοτέροις καὶ στεῤῥοτέροις τὸ φρόνημα. ὁ δὲ τοιούτου μὲν οὐδενὸς ἐδεῖτο καθ' ἡμῶν στρατεύσας. ὃ δὲ ἦν ἐκείνων χεῖρον καὶ βλαβερώτερον, τοῦτο ποιῶν καὶ λέγων ἠκούετο. ἔθετο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτοῦ, βλασφημίαν λαλῶν εἰς τὸ ὕψος, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ διῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς. καλῶς γὰρ αὐτὸν ὁ θεῖος Δαβὶδ πρὸ ἡμῶν ἐστηλίτευσε, τὸν οὐρανὸν εἰς γῆν κλίνοντα, καὶ μετὰ τῆς κτίσεως ἀριθμοῦντα φύσιν τὴν ὑπερκόσμιον, ἣν οὐδὲ χωρεῖν ἡ κτίσις δύναται, καὶ μεθ' ἡμῶν τι γίνεται λόγῳ φιλανθρωπίας, ἵν' ἡμᾶς ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτὴν χαμαὶ κειμένους. καὶ δὴ λαμπρὰ μὲν αὐτοῦ τὰ πρῶτα νεανιεύματα, λαμπρότερα δὲ τὰ τελευταῖα καθ' ἡμῶν ἀγωνίσματα. τίνα δὴ λέγω τὰ πρῶτα; ἐξορίαι, φυγαί, δημεύσεις, ἐπιβουλαί, φανεραί τε καὶ ἀφανεῖς. τὸ πείθειν οὐ καιρὸς ἦν, τὸ βιάζεσθαι τοῦ πείθειν οὐκ ὄντος. οἱ μὲν ἐξωθούμενοι τῶν ἐκκλησιῶν, ὅσοι τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς. οἱ δὲ εἰσαγόμενοι, ὅσοι τῆς βασιλικῆς ἀπωλείας ἐτύγχανον, οἱ τὰ χειρόγραφα τῆς ἀσεβείας ἀπαιτοῦντες, οἱ καὶ φονικά, τὰ τούτων ἔτι χαλεπώτερα, πρεσβυτέρων ἐμπρησμοὶ θαλάττιοι, στρατηγοὶ δυσσεβεῖς, οὐ Περσῶν κρατοῦντες, οὐ Σκύθας χειρούμενοι, οὐκ ἄλλο τι βαρβαρικὸν ἔθνος ἀνακαθαίροντες, ἀλλ' ἐκκλησίαις ἐπιστρατεύοντες, καὶ θυσιαστηρίων καθορχούμενοι, καὶ τὰς ἀναιμάκτους θυσίας ἀνθρώπων τε καὶ θυσιῶν αἵμασι χραίνοντες, καὶ παρθενίων αἰδῶ καθυβρίζοντες. ἵνα τί γένηται; ἵν' ἐξωσθῇ μὲν Ἰακὼβ ὁ πατριάρχης, ἀντεισαχθῇ δὲ Ἡσαῦ ὁ μεμισημένος, καὶ πρὸ γενέσεως. ταῦτα τῶν πρώτων αὐτοῦ νεανιευμάτων τὰ διηγήματα, ἃ καὶ μέχρι τοῦ νῦν κινεῖ τοῖς πολλοῖς δάκρυον, εἰς μνήμην ἰόντα καὶ ἀκουόμενα. ἐπεὶ δὲ πάντα διεξελθών, εἶδε τὴν ἄσειστον καὶ ἀνεπηρέαστον τήνδε τῶν ἐκκλησιῶν μητέρα, ὡς δουλωσόμενος ὥρμησε, καὶ τὸν λειπόμενον ἔτι μόνον ζώπυρον σπινθῆρα τῆς ἀληθείας, τότε πρῶτον ᾔσθετο κακῶς βουλευσάμενος. ὡς γὰρ βέλος ἰσχυροτέρῳ προσπεσὸν ἀπεκρούσθη, καὶ ὡς κάλως ῥαγεὶς ὑπεχώρησε. τοιούτῳ γὰρ προστάτῃ τῆς ἐκκλησίας ἐνέτυχε, καὶ τοσούτῳ προβόλῳ περιῤῥαγεὶς διελύθη. τὰ μὲν οὖν ἄλλα λεγόντων τι καὶ ἱστορούντων τῶν τότε πεπειραμένων, ἔστιν ἀκούειν. ἱστορεῖ δὲ οὐδείς, ὅστις οὐ τὴν ἀπάτην, ἀλλὰ τοσοῦτοι θαυμάζουσιν, ὅσοι τοὺς τότε ἀγῶνας γνωρίζουσι, τὰς προσβολάς, τὰς ὑποσχέσεις, τὰς ἀπειλάς, τοὺς ἐκ τοῦ δικαστικοῦ τάγματος προσπεμπομένους αὐτῷ, τὸ πείθειν ἐπιχειροῦντας, τοὺς ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ, τοὺς ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος, τοὺς ἐν γυναιξὶν ἄνδρας, καὶ ἐν ἀνδράσι γυναῖκας, τοὺς τοῦτο μόνον ἀνδρικοὺς τὴν ἀσέβειαν· οἳ τὸ φυσικῶς ἀσελγαίνειν οὐκ ἔχοντες, ὃ δύνανται μόνον, τῇ γλώσσῃ πορνεύουσι. τὸν ἀρχιμάγειρον Ναβουζαρδάν, τὰς ἐκ τῆς τέχνης μαχαίρας ἐπαπειλοῦντα, καὶ τῶν οἰκείων πυρὶ πεμπόμενον.

μένον, ὃ δὲ μάλιστά μοι τὴν ἐκείνου θαυμάζειν, καὶ οὐδὲ βουλομένῳ παρελθεῖν δυνατόν. τοῦτο δὴ διὰ τοῦ λόγου συνελθὸν, ὅσον ἐνδέχεται. τίς οὐκ οἶδε τὸν τηνικαῦτα ὕπαρχον, πολλῷ μὲν τῇ οἰκείᾳ θράσει κατὰ τῶν ἡμετέρων μάλιστα χρώμενον, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἐκείνων ἦν τῷ βαπτίσματι τελεσθεὶς ἢ συντελεσθείς· πλέον δὲ τὴν ἀναγκαίαν ὑπηρετοῦντα τοῖς ἐπιτάττουσι, καὶ διὰ τοῦ πάντα χαρίζεσθαι τὸ κράτος ἑαυτῷ συντηροῦντα καὶ φυλάττοντα χρονιώτερον, τούτῳ βρέμοντι κατὰ τῆς ἐκκλησίας. καὶ λεόντειον μὲν τὸ εἶδος προβεβλημένῳ, λεόντειον δὲ βρυχωμένῳ. καὶ μηδὲ προσιτῷ τοῖς πλείοσιν, ὁ γενναῖος ἐκεῖνος εἰσάγεται. μᾶλλον δὲ εἴσεισιν, ὥσπερ εἰς ἑορτὴν, οὐκ εἰς κρίσιν καλούμενος. πῶς ἂν ἀξίως διηγησαίμην ἢ τὴν τοῦ ὑπάρχου θρασύτητα, ἢ τὴν τοῦ ἀνδρὸς πρὸς αὐτὸν μετὰ συνέσεως ἔνστασιν; τί σοι, φησὶν, ὦ οὗτος βούλεται, τοῦτο ὀνομάσας προσειπών. οὔπω γὰρ ἐπίσκοπον ἠξίου καλεῖν, τὸ κατὰ τοσούτου κράτους τολμᾶν, καὶ μόνον τῶν ἄλλων ἀπαυθαδιάζεσθαι. τοῦ χάριν ὁ γενναῖος φησὶ, καὶ τίς ἡ ἀπόνοια; οὔπω γὰρ ἔχω γινώσκειν. ὅτι μὴ τὰ βασιλέως θρησκεύεις φησὶ, τῶν ἄλλων ἁπάντων κεκλιμένων καὶ ἡττημένων. οὐ γὰρ ταῦτα, ἔφη, βασιλεὺς ὁ ἐμὸς βούλεται, οὐδὲ κτίσμα τι προσκυνεῖν ἀνέχομαι, θεοῦ τι κτίσμα τυγχάνων, καὶ θεὸς εἶναι κεκελευσμένος. ἡμεῖς δὲ τί σοι δοκοῦμεν; ἢ οὐδὲν ἔφη ταῦτα προστάττοντες. τί δαὶ οὐ μέγα σοι τὸ μεθ' ἡμῶν τετάχθαι καὶ κοινωνοὺς ἔχειν ἡμᾶς; ὕπαρχοι μὲν φησὶν ὑμεῖς, καὶ τῶν ἐπιφανῶν οὐκ ἀρνήσομαι. οὔπω δὲ θεοῦ τιμιώτεροι. καὶ τὸ κοινωνοὺς ἔχειν, μέγα μέν· πῶς γὰρ οὔ; πλάσμα θεοῦ καὶ ὑμεῖς· ἀλλ' ὥσπερ τινὰς ἄλλους τῶν ὑφ' ἡμῖν τεταγμένων. οὐ γὰρ προσώποις τὸν χριστιανισμὸν, ἀλλὰ πίστει χαρακτηρίζεσθαι. τότε δὴ κινηθέντα τὸν ὕπαρχον, ζέσαι τι πλέον τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς καθέδρας ἐξαναστῆναι, καὶ τραχυτέροις πρὸς αὐτὸν χρήσασθαι λόγοις. τί δαὶ, οὐ φοβῇ τὴν ἐξουσίαν φησί; μή τι γένηται, μηδὲ τί πάθω, μή τι τῶν πολλῶν σοι, ἃ τῆς ἐμῆς δυναστείας ἐστί· τίνα ταῦτα; γνωριζέσθω γὰρ ἡμῖν, δήμευσιν, ἐξορίαν, βασάνους, θάνατον, εἴ τι ἄλλο φησὶν, ἀπείλει. τούτων γὰρ οὐδὲν ἡμῶν ἅπτεται. καὶ τοῦ εἰπεῖν· πῶς καὶ τίνα τρόπον; ὅτι τοι, ἔφη· δήμευσιν μὲν οὐχ ἁλώσεται ὁ μηδὲν ἔχων, πλὴν εἰ τούτων χρῄζεις τῶν τρυχίνων μου ῥακίων καὶ βιβλίων ὀλίγων, ἐν οἷς ὁ πᾶς ἐμοὶ βίος. ἐξορίαν δὲ οὐ γινώσκω, ὁ μηδενὶ τόπῳ περιγραπτὸς, καὶ μήτε ταύτην ἔχων ἐμὴν, ἣν οἰκῶ νῦν, καὶ πᾶσαν ἐμὴν, εἰς ἣν ἂν ῥιφῶ. μᾶλλον δὲ θεοῦ πᾶσαν, οὗ πάροικος ἐγὼ καὶ παρεπίδημος. αἱ βάσανοι δὲ, τί ἂν λάβοιεν, οὐκ ὄντος σώματος; πλὴν εἰ τὴν πρώτην λέγεις πληγὴν, ταύτης γὰρ σὺ μόνης κύριος. ὁ δὲ θάνατος εὐεργέτης. καὶ γὰρ θᾶττον πέμψει με πρὸς θεὸν, ᾧ ζῶ, καὶ πολιτεύομαι, καὶ τοῦ πλείστου τέθνηκα, καὶ πρὸς ὃν ἐπείγομαι πάλαι. τούτοις καταπλαγέντα τὸν ὕπαρχον, οὐδεὶς φάναι μέχρι τοῦ νῦν οὕτως ἐμοὶ διείλεκται, καὶ μετὰ τοσαύτης τῆς παρρησίας, τὸ ἑαυτοῦ προσθεὶς ὄνομα. οὐδὲ γὰρ ἐπισκόπῳ φησὶν ἴσως ἐνέτυχες, ἢ πάντως ἂν τοῦτον διελέχθη τὸν τρόπον, ὑπὲρ τοιούτων ἀγωνιζόμενος. τἆλλα μὲν γὰρ ἐπιεικεῖς ἡμεῖς ὕπαρχε, καὶ παντὸς ἄλλου ταπεινότεροι, τοῦτο τῆς ἐντολῆς κελευούσης, καὶ μὴ ὅτι τοσούτῳ κράτει, ἀλλὰ μηδὲ τῶν τυχόντων τινὶ τὴν ὀφρὺν αἴροντες. οὗ δὲ θεὸς τὸ κινδυνευόμενον καὶ προκείμενον, τἆλλα περιφρονοῦντες, πρὸς αὐτὸν μόνον βλέπομεν. πῦρ δὲ καὶ ξίφος καὶ θῆρες, καὶ οἱ τὰς σάρκας τέμνοντες ὄνυχες, τρυφὴ μᾶλλον ἡμῖν εἰσὶν ἢ κατάπληξις. πρὸς ταῦτα ὕβριζε, ἀπείλει, ποίει πᾶν ὅ,τι οὖν ἢ βουλομένῳ σοι, τῆς ἐξουσίας ἀπόλαυε. ἀκουέτω ταῦτα καὶ βασιλεὺς, ὡς ἡμᾶς γε οὐχ αἱρήσεις, οὐδὲ πείσεις συνθέσθαι τῇ ἀσεβείᾳ, κἂν ἀπειλῇς χαλεπώτερα. ἐπειδὴ ταῦτα εἰπεῖν καὶ ἀκοῦσαι τὸν ὕπαρχον, καὶ τὴν ἔνστασιν μαθεῖν τοῦ ἀνδρὸς, οὕτως ἀκατάπληκτον καὶ ἀήττητον, τὸν μὲν ἔξω πέμψαι καὶ μεταστήσασθαι, οὐκ ἔτι μετὰ τῆς αὐτῆς ἀπειλῆς, ἀλλά τινος αἰδοῦς καὶ ὑποχωρήσεως. αὐτὸν δὲ τῷ βασιλεῖ προσελθόντα ὡς εἶχε τάχους, ἡττήμεθα βασιλεῦ εἰπεῖν, τοῦ τῆσδε προβεβλημένου τῆς ἐκκλησίας. κρείττων ἀπειλῶν ὁ ἀνὴρ, λόγων στερρότερος, πειθοῦς ἰσχυρότερος. ἄλλον δεῖ τινα πειρᾶν τῶν ἀγεννεστέρων, τοῦτον δὲ ἢ βιάζεσθαι φανερῶς, ἢ μὴ προσδοκᾶν εἴξειν ταῖς ἀπειλαῖς. ἐφ' οἷς ἑαυτοῦ καταγνόντα τὸν βασιλέα, καὶ τὴν ἐγκωμίαν τοῦ ἀνδρὸς ἐπιθέντα. θαυμάζει γὰρ ἀνδρὸς ἀρετὴν καὶ πολέμιος, μήτε βιάζεσθαι κελεῦσαι, καὶ ταυτὸν τῷ σιδήρῳ παθεῖν, ὃς μαλάσσεται μὲν τῷ πυρὶ, μένει δὲ ὅμως σίδηρος. καὶ τρέψαντα εἰς θαῦμα τὴν ἀπειλὴν, τὴν μὲν κοινωνίαν οὐ δέξασθαι, τὴν μετάθεσιν αἰσχυνόμενον, ζητεῖν δὲ ἀπολογίαν, ἥτις εὐπρεπεστάτη. διηγήσεται δὲ καὶ ταύτην ὁ λόγος. εἰς γὰρ τὸ ἱερὸν εἰσελθὼν μετὰ πάσης τῆς περὶ αὐτὸν δορυφορίας, ἦν δὲ ἡμέρα τῶν ἐπιφανίων καὶ ἀθροίσιμος, καὶ τοῦ λαοῦ μέρος γενόμενος, οὕτως ἀφοσιοῦται τὴν ἕνωσιν. ἄξιον δὲ μηδὲ τοῦτο παραδραμεῖν. ἐπειδὴ γὰρ ἔνδον ἐγένετο, καὶ τὴν ἀκοὴν προσέβαλλεν ἡ ψαλμῳδία κατεβροντήθη, τοῦ τε λαοῦ τὸ πέλαγος εἶδε, καὶ πᾶσαν τὴν εὐκοσμίαν, ὅση τε περὶ τὸ βῆμα καὶ ὅση πλησίον, ἀγγελικὴν μᾶλλον ἢ ἀνθρωπίνην, τὸν μὲν τοῦ λαοῦ προτεταγμένον ὄρθιον, οἷον τὸν Σαμουὴλ ὁ λόγος γράφει ἀκλινῆ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ὄψιν καὶ τὴν

διανοίαις ὥσπερ οὐδενὸς καινοῦ γεγονότος, ἀλλ' ἐστηλωμένον, ἵν' οὕτως εἴπω, Θεῷ καὶ τῷ βήματι, τῶν δὲ περὶ αὐτὸν ἑστηκότας ἐν φόβῳ τινὶ καὶ σεβάσματι, ἐπειδὴ ταῦτα εἶδε, καὶ πρὸς οὐδὲν παράδειγμα ἠδύνατο θεωρεῖν τὰ ὁρώμενα, ἔπαθέ τι ἀνθρώπινον, σκότου καὶ δίνης πληροῦται τὴν ὄψιν, καὶ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ θάμβους. καὶ τοῦτο ἦν τοῖς πολλοῖς ἄδηλον ἔτι. ἐπεὶ δὲ τὰ δῶρα τῇ θείᾳ τραπέζῃ προσενεγκεῖν ἔδει ὧν αὐτουργὸς ἦν, συνεπιλάβοιτο δ' οὐδεὶς ὥσπερ ἦν ἔθος, ἄδηλον ὂν εἰ προσήσεται, τηνικαῦτα τὸ πάθος γνωρίζεται. περιτρέπεται γὰρ, καὶ εἰ μή τις τῶν ἐκ τοῦ βήματος ὑποσχὼν τὴν χεῖρα τὴν περιτροπὴν ἔστησε, κἂν κατηνέχθη πτῶμα δακρύων ἄξιον. εἶεν. ἃ δὲ αὐτῷ διείλεκται τῷ βασιλεῖ, καὶ μεθ' ὅσης τῆς φιλοσοφίας, ἐπειδή γε αὖθις ἔνδον τινὰ συνεκκλησιάσας ἡμῖν εἴσω τοῦ παραπετάσματος αὐτὸν ἐποιήσατο, εἴ τι ὄφελος ἦλθε καὶ λόγων ποθῶν ἐκ πλείονος, τί χρὴ λέγειν; τί δ' ἄλλο γε, ἢ Θεοῦ φωνὰς, αἳ τοῖς τε περὶ τὸν βασιλέα καὶ ἡμῖν τοῖς συνεισελθοῦσιν ἠκούσθησαν. αὕτη γίνεται τῆς τοῦ βασιλέως περὶ ἡμᾶς φιλανθρωπίας ἀρχὴ καὶ κατάστασις πρώτη, τοῦτο ὁ λῆμα, τῆς τότε διοχλούσης ἐπηρείας τὸ πλεῖστον ὥσπερ τι ῥεῦμα διέλυσεν. ἕτερον δὲ τῶν εἰρημένων οὐκ ἔλαττον. ἐνίκων οἱ πονηροὶ, καὶ κυροῦται κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ὑπερορία, καὶ οὐδὲν ἄπην τῶν εἰς τοῦτο φερόντων. ἡ νὺξ παρῆν, ὁ δίφρος εὐτρεπὴς, οἱ μισοῦντες ἐν κρότοις, ἐν ἀθυμίᾳ τὸ εὐσεβὲς, περὶ τὴν πρόθυμον ὁδοιπορίαν ἡμεῖς, τἆλλα ὅσα τῆς καλῆς ἀτιμίας πάντα πεπλήρωτο. τί οὖν; ἔλυσε ταύτην Θεός. ὁ γὰρ πατάξας Αἰγύπτου τὰ πρωτότοκα τραχυνομένης κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ, οὗτος καὶ τὸν παῖδα τοῦ βασιλέως θραύει νόσου πληγῇ, καὶ τὸ τάχος, ὅσον ἐκεῖθεν τὸ γράμμα τῆς ὑπερορίας, ἐντεῦθεν τὸ δόγμα τῆς ἀρρωστίας, καὶ ἡ χεὶρ ἐπέχεται τοῦ πονηροῦ γραφέως, καὶ ὁ ἅγιος ἀνασώζεται, καὶ γίνεται πυρετοῦ δῶρον ὁ εὐσεβὴς, βασιλέα θρασὺν σωφρονίζοντος. τί τούτων ἐνδικώτερον ἢ ταχύτερον; τὰ δὲ τούτων ἑξῆς. ἔκαμνεν ὁ παῖς τῷ βασιλεῖ, καὶ πονήρως εἶχε τοῦ σώματος. συνέκαμνε δὲ καὶ ὁ πατήρ. καὶ τί γὰρ ὁ πατήρ; πανταχόθεν ἐπιζητῶν ἐπικουρίαν τῷ πάθει, καὶ ἰατρῶν τοὺς ἀρίστους ἐκλεγόμενος, καὶ λιταῖς προσκείμενος εἴπερ ἄλλο τι νῦν, καὶ κατὰ γῆς ἐρριμμένος. ποιεῖ γὰρ καὶ βασιλέας ταπεινοὺς πάθος, καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν, ἐπεὶ καὶ Δαβὶδ πρότερον ταῦτα ἐπὶ τῷ παιδὶ πεπονθὼς ἀναγέγραπται. ὡς δὲ οὐδεὶς εὑρίσκετο οὐδαμόθεν τοῦ κακοῦ φάρμακον, ἐπὶ τὴν πίστιν τοῦ ἀνδρὸς καταφεύγει, καὶ δι' ἑαυτοῦ μὲν οὐκ ἐκκαλεῖ, τὴν τῆς ὕβρεως ὑπόγυιον αἰσχυνόμενος. ἑτέροις δὲ τὴν πρεσβείαν ἐπιτρέπει τῶν οἰκειοτάτων ἑαυτῷ, καὶ φιλτάτων. καὶ ὃς παρῆν, οὐδὲν ἀναδὺς, οὐδὲ τὸν καιρὸν κακίσας ὥσπερ ἄλλος τις, καὶ ὁμοῦ τῇ παρουσίᾳ ῥᾴων ἡ νόσος γίνεται, καὶ χρηστότερος ὁ πατὴρ τῶν ἐλπίδων, καὶ εἰ μὴ τὴν ἅλμην τῷ ποτίμῳ ὕδατι συνεκέρασεν, ὁμοῦ τε τοῦτον ἐκκαλέσας, καὶ τοῖς ἑτεροδόξοις πιστεύσας, κἂν ὑγείας τυχὼν ὁ παῖς ταῖς τοῦ πατρὸς χερσὶν ἀπεσώθη, καὶ τοῦτο ἐπιστεύετο παρὰ τῶν τηνικαῦτα παρόντων καὶ κοινωνούντων τοῦ πάθους. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ τῷ ὑπάρχῳ μικρὸν ὕστερον φασὶ συμβῆναι, κάμπτει καὶ τοῦτον ταῖς τοῦ ἁγίου χερσὶ συμπεσοῦσά τις ἀρρωστία, καὶ ὄντως πληγὴ τοῖς εὖ φρονοῦσι παίδευμα γίνεται, καὶ κρείττων εὐημερίας πολλάκις κακοπάθεια. ἔκαμνεν, ἐδάκρυεν, ἐδυσφόρει, προσέπεμπεν, ἱκέτευε, τὴν ἀπολογίαν ἔχεις, ἐβόα, δὸς σωτηρίαν, καὶ μέντοι καὶ τυγχάνει ταύτης ὡς αὐτός τε ὡμολόγει, καὶ πολλοὺς ἔπεισε τῶν οὐκ εἰδότων. οὐ γὰρ ἐπαύετο τὰ ἐκείνου καὶ θαυμάζων καὶ διηγούμενος. ἆρ' οὖν τὰ μὲν πρὸς ἐκείνους αὐτῷ τοιαῦτα καὶ εἰς τοῦθ' ἥκοντα τέλους, τὰ δὲ πρὸς ἑτέρους ἑτέρως, ἢ τὰ ἐν μικροῖς ἢ μικρὰ πεπολέμηται, ἢ μετρίως πεφιλοσόφηται, ἢ σιγῆς ἀξίως, ἢ οὐ λίαν ἐπαινετῶς; οὐ μὲν οὖν, ἀλλ' ὁ κινήσας ποτὲ τῷ Ἰσραὴλ Ἄδερ τὸν ἀλιτήριον, οὗτος κινεῖ καὶ τοῦτον τὸν τῆς ποντικῆς μοίρας ὕπαρχον, προφάσει μὲν ὡς ὑπὲρ γυναίου τινὸς ἀγανακτοῦντα, τῷ δ' ἀληθεῖ τῆς ἀσεβείας ὑπερμαχοῦντα, καὶ κατὰ τῆς εὐσεβείας ἱστάμενον. ἐῶ τἆλλα καὶ ὅσα καὶ οἷα κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐξύβρισεν. ἴσον δὲ εἰπεῖν καὶ κατὰ τοῦ Θεοῦ, πρὸς ὃν καὶ δι' ὃν ὁ πόλεμος. ὃ δὲ μάλιστα καὶ τὸν ὑβριστὴν ᾔσχυνε, καὶ τὸν ἀγωνιστὴν ὕψωσεν, εἴπερ τι μέγα καὶ ὑψηλὸν ἡ φιλοσοφία, καὶ τὸ κρατοῦν τῶν πολλῶν ταύτῃ φαίνεσθαι, τοῦτο δίειμι τῷ λόγῳ. γυναῖκά τινα τῶν ἐπιφανῶν ἐξ ἀνδρὸς οὐ πρὸ πολλοῦ τὸν βίον ἀπολιπόντος, ὁ τοῦ δικαστοῦ σύνεδρος ἐβιάζετο, πρὸς γάμον ἕλκων ἀπαξιοῦσαν. ἡ δὲ οὐκ ἔχουσα ὅπως διαφύγῃ τὴν τυραννίδα, βουλὴν βουλεύεται, οὐ τολμηρὰν μᾶλλον ἢ συνετὴν, τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ προσφεύγει, καὶ Θεὸν ποιεῖται προστάτην κατὰ τῆς ἐπηρείας. τί οὖν ἔδει ποιεῖν, ὦ πρὸς τῆς Τριάδος αὐτῆς, ἵν' εἴπω τι καὶ δικανικῶς μεταξὺ τῶν ἐπαίνων, μὴ ὅτι τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ τὸν τούτων ἅπασι νομοθέτην, ἄλλον δέ τινα τῶν πολὺ μετ' ἐκεῖνον, ἱερέα δὲ ὅμως, οὐκ ἀντιποιεῖσθαι, κατέχειν, κήδεσθαι, χεῖρα ὀρέγειν Θεοῦ φιλανθρωπίᾳ καὶ νόμῳ τῷ τιμῶντι θυσιαστήρια; οὐ πάντα δρᾶσαι καὶ παθεῖν ἐθελῆσαι πρότερον, ἢ τι βουλεύσασθαι κατ' αὐτῆς ἀπάνθρωπον; καὶ καθυβρίσαι μὲν τὴν ἱερὰν τράπεζαν, καθυβρίσαι δὲ τὴν πίστιν μεθ' ἧς ἱκέτευσεν; οὔ, φησὶν ὁ καινὸς δικαστής, ἀλλ' ἡττᾶσθαι χρὴ τῆς ἐμῆς δυναστείας, καὶ προδότας γενέσθαι

χριστιανοὺς

χριστιανοῦ τὸν οἰκεῖον νόμον. ὁ μὲν ἐζήτει τὴν ἱκέτιν, ὁ δ᾽ εἴχετο καρτερῶς, ὁ δ᾽ ἐξεμαίνετο, καὶ τέλος πέμπει τινὰς τῶν ἐπ᾽ ἐξουσίας, τὸν τῆς ἁγίας κοιτωνίσκον ἐξερευνήσοντας, οὐ κατὰ χρείαν μᾶλλον ἢ ἀτιμίαν. τί λέγεις; οἶκον ἐκείνου τοῦ ἀπαθοῦς, ὃν περιέπουσιν ἄγγελοι, ὃν καὶ προσβλέπειν ὀκνοῦσι γυναῖκες; καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν παρεῖναι καὶ ἀπολογεῖσθαι κελεύει, οὐδὲ ἡμέρως καὶ φιλανθρώπως, ἀλλ᾽ ὡς ἕνα τῶν κατακρίτων. ὁ μὲν παρῆν, ὁ δὲ προὐκάθητο γέμων θυμοῦ καὶ φρονήματος. εἱστήκει δὲ δὴ ὁ ἐμὸς Ἰησοῦς Πιλάτου κρίνοντος, οἱ κεραυνοὶ δὲ ἠμέλλουν. ἡ δὲ τοῦ θεοῦ μάχαιρα ἐστίλβουτο ἔτι, καὶ ἀνεβάλλετο, καὶ τὸ τόξον ἐτείνετο μὲν, κατείχετο δὲ, τῇ μετανοίᾳ καιρὸν ὑπανοίγοντος. ὅστις δὴ τοῦ θεοῦ νόμος, ἄθρει δή μοι πάλιν ἑτέραν ἀγωνιστοῦ καὶ διώκτου, τὸ περιαυχένιον ῥάκος ἀποσπᾶσθαι προσέταξεν. ὁ δὲ, προσαποδύσομαί σοι, φησὶν, εἰ βούλει καὶ τὸ χιτώνιον. τύπτειν ἠπείλει τὸν ἄσαρκον· ὁ δὲ ὑπέκυπτε, ξέειν τοῖς ὄνυξιν. ὁ δὲ ἰατρεύσεις φησὶ τὸ ἧπαρ, ὁρᾷς ὅπως με κατατρύχει, τοῖς τοιούτοις θεραπεύων σπαράγμασιν; οἱ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦσαν. ἡ δὲ πόλις ὡς ᾔσθετο τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ κοινοῦ πάντων κινδύνου, (κίνδυνον γὰρ ἕκαστος ἑαυτοῦ τὴν ὕβριν ταύτην ἐνόμιζεν) ἐκμαίνεται πᾶσα, καὶ ἀνάπτεται, καὶ ὡς καπνοῦ σμῆνος κινηθὲν, ἄλλος ἐπ᾽ ἄλλῳ διεγείρεται καὶ ἀνίσταται. γένος ἅπαν, καὶ ἡλικία πᾶσα, οἱ περὶ τὴν ὁπλοποιητικὴν καὶ βασιλείους ἱστουργικὴν μάλιστα. καὶ γάρ εἰσι περὶ τὰ τοιαῦτα θερμότεροι, καὶ τὸ τολμηρὸν ἐκ τῆς παρρησίας ἔχοντες, καὶ πᾶν ἦν ὅπλον ἑκάστῳ, τὸ παρὸν ἐκ τῆς τέχνης, εἴ τι ἄλλο τῷ καιρῷ τύχοι διαρπασθέν, αἱ δᾷδες ἐν χερσὶν, οἱ λίθοι προβεβλημμένοι, τὰ ῥόπαλα εὐτρεπῆ, δρόμος ἁπάντων εἷς, βοὴ μία, προθυμία κοινή. θυμὸς ὁ δεινὸς ὁπλίτης καὶ στρατηγός. οὐδὲ γυναῖκες ἄοπλοι τηνικαῦτα τοῦ καιροῦ θήγοντος, μελίαι δ᾽ ἦσαν αὐταῖς αἱ κερκίδες· αἱ οὐδὲ γυναῖκες ἔμενον ἔτι τῷ ζήλῳ ῥωσθεῖσαι, καὶ εἰς ἀνδρῶν θάρσος μεταπλαττόμεναι. βραχὺς ὁ λόγος. μερίζεσθαι τὴν εὐσέβειαν ᾤοντο, εἰ τοῦτον διέλοιντο. καὶ ὅστις αὐτοῖς εὐσεβέστερος ἦν, ὃς πρῶτος ἐπιβαλεῖ χεῖρα τῷ τολμητῇ τὴν τοιαύτην. τί οὖν ὁ σοβαρὸς ἐκεῖνος καὶ θρασὺς δικαστής; ἱκέτης ἦν ἐλεεινὸς, ἄθλιος. τίνος οὐ ταπεινότερος, ἕως ἐπιφανεὶς ὁ χωρὶς αἵματος μάρτυς, καὶ χωρὶς πληγῶν στεφανίτης, καὶ βίᾳ τὸν λαὸν κατασχὼν αἰδοῖ κρατηθέντα, τὸν ἱκέτην ἑαυτοῦ ἐκ τῆς ὕβρεως διεσώσατο. ταῦτα ὁ τῶν ἁγίων θεὸς, ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων ἐπὶ τὸ βέλτιον, ὁ τοῖς ὑπερηφάνοις ἀντιτασσόμενος, ταπεινοῖς δὲ χάριν ἐπιμετρῶν. τί δὲ οὐκ ἔμελλεν ὁ τεμὼν θάλασσαν, καὶ ποταμὸν ἀνακόψας, καὶ στοιχεῖα τυραννήσας, καὶ χειρῶν ἐκτάσει τρόπαια στήσας, ἵνα διασώσῃ λαὸν φυγάδα, καὶ τοῦτον ἐξαιρεῖσθαι τῶν κινδύνων; ὁ μὲν δὴ κοσμικὸς πόλεμος, ἐνταῦθα ἐπαύσατο, καὶ πέρας εἶχεν ἐκ θεοῦ δεξιὸν, καὶ τῆς ἐκείνου πίστεως ἄξιον. ἄρχεται δὲ ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη τῶν ἐπισκόπων, καὶ τῶν ἐκείνοις συμμάχων, οὐ πολὺ μὲν τὸ ἄδοξον, πλείων δὲ ἡ βλάβη τοῖς ἀρχομένοις. τίς γὰρ ἂν τοὺς ἄλλους πείσειε μετριάζειν, οὕτω τῶν προεστώτων διακειμένων; ἐχθρῶς μὲν γὰρ οὐδ᾽ ἐκ πλείονος ἐπιφανῶς πρὸς αὐτὸν, τελείων ὄντων τῶν ὑπόπτως. ὅτι γὰρ διὰ τὸν τῆς πίστεως λόγον συνέβαινον, οἱ μὴ πάσῃ ἀνάγκῃ τοῖς πλήθεσι βιαζόμενοι; ὅτι τὴν ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ μικροψυχίαν, τελέως καταλελύκεσαν, καὶ τὸ πλεῖστον πολὺ τῆς δόξης κρατεῖσθαι, πάντων βαρύτατον ἦν αὐτοῖς, εἰ δὲ ὁμολογεῖν αἴσχιστον. ἐπιγίνεται δὲ καὶ ἄλλη τις διαφορὰ, ἣ ταῦτα ἐκαινοτόμησε. τῆς γὰρ πατρίδος ἡμῶν εἰς δύο διαιρεθείσης ἡγεμονίας καὶ μητροπόλεις, καὶ πολλὰ τῶν ἐκ τῆς προτέρας τῇ νέᾳ προσαγούσης, ἐντεῦθεν καὶ τὰ ἐκείνων ἐστασιάσθη. ὁ μὲν γὰρ ἠξίου τοῖς δημοσίοις, καὶ τὰ ἡμέτερα συνδιαιρεῖσθαι, καὶ διὰ τοῦτο μετεποιεῖτο τῶν νεωστὶ προσελθόντων, ὡς αὐτῷ διαφερόντων ἤδη κἀκείνου κεχωρισμένων. ὁ δὲ τῆς παλαιᾶς εἴχετο συνηθείας, καὶ τῆς ἐκ τῶν πατέρων ἄνωθεν διαιρέσεως, ἐξ ὧν πολλὰ καὶ δεινὰ τὰ μὲν συνέβαινεν ἤδη, τὰ δὲ ὠδίνετο, ὑπεσπῶντο σύνοδοι παρὰ τοῦ νέου μητροπολίτου, πρόσοδοι διηρπάζοντο, πρεσβύτεροι τῶν ἐκκλησιῶν οἱ μὲν ἀνεπείθοντο, οἱ δὲ ὑπηλλάττοντο. ἐξ ὧν συνέβαινε, καὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν χεῖρον ἔχειν διϊσταμένων καὶ τεμνομένων. καὶ γάρ πως ταῖς καινοτομίαις χαίρουσιν ἄνθρωποι, καὶ τὰ σφῶν ἰδίως περικερδαίνουσι, καὶ ῥᾷόν τι καταλῦσαι τῶν καθεστώτων, ἢ καταλυθὲν ἐπαναγαγεῖν. τὸ δὲ πλεῖον αὐτὸν ἐξέμηνεν αἱ Ταυριανοὶ πρόσοδοι καὶ παρόδιοι, αὐτῷ μὲν ὁρώμεναι, ἐκείνῳ δὲ προσγινόμεναι, καὶ τὸν ἅγιον Ὀρέστην ἐκκαρποῦσθαι μέγα ἐτίθετο, ὡς καὶ τῶν ἡμιόνων λαβέσθαι ποτὲ τοῦ ἀνδρὸς, ἰδίαν ὁδὸν ἰόντος, εἴργων τῆς προόδου μετὰ λῃστρικοῦ συντάγματος, καὶ ἡ σκῆψις ὡς εὐπρεπής. τὰ γὰρ πνευματικὰ τέκνα καὶ αἱ ψυχαὶ, καὶ ὁ τῆς πίστεως λόγος, καὶ ταῦτα τὰ τῆς ἀπληστίας ἐπικαλύμματα, πρᾶγμα τῶν εὐπορίστων, καὶ τὸ μὴ χρῆναι δασμοφορεῖν κακοδόξοις. πᾶς γὰρ ὁ λυπῶν κακόδοξος, οὐ μὴν ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ ὄντως μητροπολίτης, ἢ συναπήχθη τοῖς πταίσμασιν, ἢ περιιδὼν ταῦτα ἠνείχετο, ἢ μικράν τινα τοῦ κακοῦ λύσιν ἐπινοεῖ. ἀλλὰ σκοπῶμεν, ὡς μεγάλην καὶ θαυμασίαν, καὶ τί γὰρ ἢ τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἀξίαν. προσθήκην γὰρ

τῆς ἐκκλησίας παριστᾶται τὴν στάσιν, καὶ τὴν συμφορὰν, ὡς κάλλιστα διατίθεται, πλείοσιν ὑπερ σκόπεις τὴν πατρίδα καὶ τὰ πυκτίδια. ἃ βούλει γίνεται, τρία τὰ κάλλιστα· ψυχῶν ἐπιμέλεια πλείων, καὶ τὸ πόλιν ἑκάστην τὰ ἑαυτῆς ἔχειν, καὶ τὸ λυθῆναι ταύτῃ τὸν πόλεμον. ταύτης τῆς ἐπινοίας δέδοικα, μὴ καὶ αὐτὸς ἐγκαλούμενος παρέργον. ἢ οὐκ οἶδ' ὅ, τι καὶ εἰπεῖν δεῖ περὶ τοῦ χρή. πάντα γὰρ τὸν ἄνδρα θαυμάζων, οὐ μὴν ὅσον ὁπόσον εἰπεῖν δύναμαι, ἓν ὅσον ἐπαινεῖν οὐκ ἔχω (τὸ γὰρ ὁμολογήσω τὸ πάθος) οὐδὲ ἄλλως τοῖς πολλοῖς ἀγνοούμενον, τὴν περὶ ἡμᾶς καινοτομίαν καὶ ἀπιστίαν, ἧς οὐδὲ ὁ χρόνος τὴν λύπην ἀνάλωσεν. ἐκεῖθεν γάρ μοι πᾶσα συνέπεσεν ἡ τοῦ βίου ἀνωμαλία καὶ σύγχυσις, καὶ τὸ φιλοσοφεῖν μὴ δυνηθῆναι, ἢ μὴ νομίζεσθαι. εἰ καὶ βραχὺς τοῦ δευτέρου λόγος. πλὴν εἴ τις ἐκεῖνο δέξαιτο ἡμῶν τοῦ ἀνδρὸς ὑπεραπολογουμένων, ὅτι μείζω φρονῶν ἢ κατ' ἄνθρωπον, καὶ τὴν ἐνθένδε πρὶν ἀπελθεῖν μετανάστασις, πάντα ἐποιεῖτο τοῦ πνεύματος, καὶ φιλίαν αἰδεῖσθαι εἰδὼς, ἐνταῦθα μόνον ἠτίμαζεν, οὐ θεὸν ἔδει προτιμηθῆναι, καὶ πλεῖον ἔχειν τὴν ἀνομένων τὰ ἐλπιζόμενα. δέδοικα μὲν οὖν μὴ ῥαθυμίας ἔγκλημα φύγω παρὰ τοῖς τὰ ἐκείνου πάντα ὑπερζηλοῦσι, ἀπληστίας περιπέσω γραφῇ, παρὰ τοῖς ἐπαινοῦσι τὸ μέτριον, ὃ μηδὲ ἐκεῖνος ἠτίμαζε. τὸ πᾶν μέτρον ἄριστον, εἰ τοῖς μάλιστα ἐπαινῶν, καὶ παρὰ πάντα τὸν ἑαυτοῦ βίον φυλάξας. ὅμως δὲ περιφρονῶν ἀμφοτέρων τοὺς τὰ λίαν συντόμους, καὶ τοὺς ἄγαν ἀπλήστους, ὧδέ πως περὶ λόγων χρήσομαι. ἄλλοι μὲν οὖν, ἄλλο τι κατορθοῦσιν. οἱ δέ τινα τὴν τῆς ἀρετῆς εἰδῶν ἤ τι τῶν πλειόνων, ἅπαντα δὲ οὐδεὶς ἐπῆλθε πρὸς τὸ ἀκρότατον. οὐκ οἶδα τὴν νῦν ἡμῖν γινωσκομένων, ἀλλ' οὗτος ἄριστος ἡμῖν, ὃς ἂν τὰ πλείω τυγχάνῃ κατωρθωκώς, ἢ ἐν τῷ μάλιστα. ὁ δὲ οὕτω δὴ πάντων ἀφίκετο, ὡς εἶναι φιλοτιμία τις φύσεως. σκοπῶμεν δὲ οὕτως, ἀκτησίαν τις ἐπαινεῖ, καὶ βίον ἄσκευον, καὶ ἀπέριττον. ἐκείνῳ δὲ, τί ποτε ἦν πλὴν τοῦ σώματος, καὶ τῶν ἀναγκαίων τῆς σαρκὸς καλυμμάτων. πλοῦτος δὲ, τὸ μηδὲν ἔχειν καὶ ὁ σταυρὸς ᾧ συνέζη μόνῳ, ὃν πολλῶν χρημάτων ἐνόμιζεν ἑαυτῷ τιμιώτερον. ἅπαντα μὲν γὰρ οὐδ' ἂν εἰ βούλοιτό τις δύναται κτήσασθαι, πάντων δὲ εἰδέναι καταφρονεῖν, καὶ οὕτω κρείττω τῶν πάντων φαίνεσθαι. οὕτω δὲ διανοηθεὶς, καὶ οὕτως ἔχων, βωμοῦ μὲν οὐκ ἐδεήθη καὶ τῆς κενῆς δόξης, οὐδὲ δημοσίου κηρύγματος τοῦ κράτης κράτιστε, Κρατὴς ἐλευθεροῖ· ἦν γὰρ οὐ δοκεῖν ἐσπούδαζεν ἄριστος, οὐδὲ πίθον ᾤκει καὶ μέσην τὴν ἀγορὰν, ὥστε πᾶσι περὶ τρυφὴν, καὶ τὴν εὐπορίαν τὸ ἀχρεῖον ποιούμενος. ἀφιλότιμος δὲ πενίας ἦν καὶ ἀνέρροτος, καὶ πάντων ἐκβαλὼν ὅσ' ἂν κέκτητό τι, κοῦφος διέπλει τὴν τοῦ βίου θάλασσαν. θαυμαστὸν ἡ ἐγκράτεια καὶ ὀλιγαρκία, καὶ τὸ μὴ κρατεῖσθαι τῶν ἡδονῶν, μηδὲ ὡς ὑπὸ πικρᾶς καὶ ἀνελευθέρου δεσποίνης τῆς γαστρὸς ἄγχεσθαι; τίς οὕτω μᾶλλον ἄτροφος ἦν, οὐ πολὺ δὲ εἰπεῖν καὶ ἄσαρκος. τὰς μὲν γὰρ πλησμονὰς καὶ τοὺς κόρους, τοῖς ἀλογωτέροις ἀπέρριψε, καὶ ὧν ἀνδράποδώδης καὶ κάτω νενευκὼς ὁ βίος, αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἡδὺ μέγα τῶν μετὰ τὸν λαιμὸν ὁμοτίμως, ἀλλὰ τοῖς ἀναγκαίοις διέζη μόνον, ἕως ἔζην, καὶ μόνην ἡδεῖαν τρυφὴν, τὸ μὴ τρυφῶν φαίνεσθαι, μηδὲ διὰ τοῦτο δεῖσθαι πλειόνων, ἀλλὰ πρὸς τὰ κρίνα βλέπειν καὶ τὰ πτηνὰ, οἷς ἀτεχνῶς ὁ κάλλος, καὶ ἀπέριττος ἡ τροφὴ κατὰ τὴν μεγάλην παραίνεσιν τοῦ ἐμοῦ χριστοῦ, τοῦ σαρκὸς δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντος, ἵν' ἡμεῖς πλουτήσωμεν θεότητα. ἐντεῦθεν αὐτῷ τὸ ἓν χιτώνιον καὶ τριβώνιον, καὶ ἡ χαμευνία, καὶ ἡ ἀλουσία, καὶ ἡ ἀγρυπνία, τὰ ἐκείνου σεμνολογήματα, καὶ τὸ ἥδιστον δεῖπνον καὶ ὄψον, ὁ ἄρτος καὶ οἱ ἅλες, ἡ καινὴ καρύκεια, καὶ ποτὸν νηφάλιόν τι καὶ ἄφθονον, ὃ γεωργοῦσι πηγαὶ μηδὲν ποιουμένοις, ἐξ ὧν ἢ μεθ' ὧν νοσοκομίαι καὶ ἰατρεῖαι τὸ κοινὸν ἡμῶν ἐμφιλοσόφημα. ἔδει γάρ με τῶν ἀναγκαίων τὸ ἴσον ἔχειν, τοῖς ἄλλοις λειπόμενον. μέγα παρθενία καὶ ἀζυγία καὶ τὸ μετ' ἀγγέλων τετάχθαι, καὶ τῆς μοναδικῆς φύσεως. ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν χριστοῦ, ὃς καὶ γεννηθῆναι θελήσας διὰ τὸν γεννῶντα ἡμᾶς, ἐκ παρθένου γεννᾶται, παρθενίαν νομοθετῶν. ὡς ἐνθένδε μετάγουσαν, καὶ κόσμον συντέμνουσαν, μᾶλλον δὲ κόσμον κόσμῳ παραπέμπουσαν, τῷ ἐνεστῶτι τὸν μέλλοντι. τίς οὖν ἐκείνου μᾶλλον ἢ παρθενίαν ἐτίμησεν, ἢ ἀσαρκίαν ἐνομοθέτησεν, οὐ τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι μόνον, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐσπούδασε. τίνος οἱ παρθενῶνες, καὶ τὰ ἔγγραφα διατάγματα. οἷς πάσαν μὲν αἴσθησιν ἐσωφρόνιζε, πᾶν δὲ μέλος ἐρρύθμιζε, καὶ ὄντως παρθενίαν ἐπεπήδευε, εἴσω τὰ κάλλη στρέφων ἀπὸ τῶν ὁρωμένων εἰς τὰ μὴ βλεπόμενα. καὶ τὸ μὲν ἔξωθεν ἀπομαραίνων, καὶ τὴν ὕλην ὑποσπῶν τῆς φλογὸς, τὸ δὲ κρυπτὸν τῷ θεῷ δεικνὺς, ὃς μόνος τῶν καθαρῶν ψυχῶν ἐστι νυμφίος, καὶ τὰς ἐγρηγορυίας ἑαυτῷ συνεισάγει ψυχὰς, ἐὰν μετὰ λαμπρῶν τῶν λαμπάδων καὶ δαψιλοῦς τῆς τοῦ ἐλαίου τροφῆς αὐτῷ ἀπαντήσωμεν. τοῦ γίνου ἐρημικοῦ βίου καὶ τοῦ μιγάδος μαχομένων πρὸς ἀλλήλους ὡς τὰ πολλὰ, καὶ διισταμένων, καὶ οὐδετέρου πάντως ἢ τὸ καλὸν ἢ τὸ φαῦλον ἀνεπίμικτον ἔχοντος· ἀλλὰ τοῦ μὲν ἡσυχίου μὲν ὄντος μᾶλλον, καὶ καθεστηκότος, καὶ θεῷ συνάπτοντος, οὐκ ἀτύφου δὲ διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς ἀβασάνιστον καὶ ἀσύγκριτον, τοῦ δὲ πρακτικωτέρου μὲν μᾶλλον καὶ χρησιμωτέρου, τὸ δὲ θορυβῶδες οὐ φεύγοντος,

ζοντος, καὶ τούτους ἄριστα κατήλλαξεν ἀλλήλοις καὶ συνεκέρασεν· ἀσκητήρια καὶ μοναστήρια δειμάμενος μέν, οὐ πόρρω δὲ τῶν κοινωνικῶν καὶ μιγάδων, οὐδὲ ὥσπερ τειχίῳ τινὶ μέσῳ ταῦτα διαλαβὼν καὶ ἀπ' ἀλλήλων χωρίσας, ἀλλὰ πλησίον συνάψας καὶ διαζεύξας. ἵνα μήτε τὸ φιλόσοφον ἀκοινώνητον ᾖ, μήτε τὸ πρακτικὸν ἀφιλόσοφον. ὥσπερ δὲ γῆ καὶ θάλασσα τὰ παρ' ἑαυτῶν ἀλλήλαις ἀντιδιδόντες, εἰς μίαν δόξαν Θεοῦ συντρέχουσι. τί ἔτι; καλὸν φιλανθρωπία καὶ πτωχοτροφία, καὶ τὸ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας βοήθημα. μικρὸν ἀπὸ τῆς πόλεως πρόελθε, καὶ θέασαι τὴν καινὴν πόλιν, τὸ τῆς εὐσεβείας ταμεῖον, τὸ κοινὸν τῶν ἐχόντων θησαύρισμα, εἰς ὃ τὰ περιττὰ τοῦ πλούτου, ἤδη δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα ταῖς ἐκείνου παραινέσεσιν ἀποτίθεται, σῆτας ἀποσεισάμενα, καὶ κλέπτας οὐκ εὐφραίνοντα, καὶ φθόνου πάλην καὶ καιροῦ φθορὰν διαφεύγοντα· οὗ νόσος φιλοσοφεῖται, καὶ συμφορὰ μακαρίζεται, καὶ τὸ συμπαθὲς δοκιμάζεται. τί μοι πρὸς τοῦτο τὸ ἔργον, ἑπτάπυλοι Θῆβαι καὶ αἰγύπτιοι, καὶ τείχη Βαβυλώνια, καὶ Μαυσώλου καρικὸς τάφος, καὶ πυραμίδες, καὶ κολοσσοῦ χαλκὸς ἄμετρος, ἢ ναῶν μεγέθη καὶ κάλλη τῶν μηκέτι ὄντων. ἄλλα τε ὅσα θαυμάζουσιν ἄνθρωποι, καὶ ἱστορίαις διδόασιν; ὧν οὐδὲν τοὺς ἐγείραντας, πλὴν δόξης ὀλίγης ὤνησεν. ἐμοὶ δὲ θαυμασιώτατον, ἡ σύντομος τῆς σωτηρίας ὁδός, ἡ ῥᾴστη πρὸς οὐρανὸν ἀνάβασις. οὐκ ἔτι πρόκειται τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν θέαμα δεινὸν καὶ ἐλεεινόν, ἄνθρωποι νεκροὶ πρὸ θανάτου, καὶ τεθνηκότες τοῖς πλείοσι τοῦ σώματος μέλεσιν. ἀπελαυνόμενοι πόλεων, οἰκιῶν, ἀγορῶν, ὑδάτων, αὐτῶν τῶν φιλτάτων, ὀνόμασι μᾶλλον ἢ σώμασι γνωριζόμενοι. οὐδὲ προτίθενται συνόδοις τε καὶ συλλόγοις, κατὰ συζυγίας τε καὶ συναυλίας, μηκέτ' ἐλεούμενοι διὰ τὴν νόσον, ἀλλὰ μισούμενοι. σοφισταὶ μελῶν ἐλεεινῶν, εἴ ποι καὶ φωνὴ λείπεται. τί ἂν ἅπαντα ἐκτραγῳδοίην τὰ ἡμέτερα, οὐκ ἀρκοῦντος τοῦ λόγου πρὸς τὰ πάθη. ἀλλ' ἐκεῖνός γε μάλιστα πάντων ἔπεισεν ἀνθρώπους ὄντας, ἀνθρώπων μὴ καταφρονεῖν, μηδ' ἀτιμάζειν Χριστὸν τὴν μίαν πάντων κεφαλὴν διὰ τῆς εἰς ἐκείνους ἀπανθρωπίας. ἀλλ' ἐν ταῖς ἀλλοτρίαις συμφοραῖς, τὰ οἰκεῖα εὖ τίθεσθαι, καὶ δανείζειν Θεῷ τὸν ἔλεον, ἐλέους χρήζοντας. διὰ τοῦτο οὐδὲ τοῖς χείλεσιν ἀπηξίου τιμᾶν τὴν νόσον, ὁ εὐγενής τε, καὶ τῶν εὖ γεγονότων, καὶ τὴν δόξαν ὑπέρλαμπρος. ἀλλ' ὡς ἀδελφοὺς ἠσπάζετο, οὐχ ὅπερ ἄν τις ὑπολάβοι κενοδοξῶν (τίς γὰρ τοσοῦτον ἀπεῖχε τοῦ πάθους;) ἀλλὰ τὸ προσιέναι τοῖς σώμασιν ἐπὶ θεραπείᾳ διὰ τῆς ἑαυτοῦ φιλοσοφίας τυπῶν, καὶ φθεγγομένη καὶ σιωπῶσα παραίνεσις, καὶ οὐχ ἡ μὲν πόλις οὕτως, ἡ χώρα δὲ καὶ τὰ ἐκτὸς, ἑτέρως· ἀλλὰ κοινὸν ἅπασιν ἀγῶνα προὔθηκε τοῖς τῶν λαῶν προεστῶσι, τὴν εἰς αὐτοὺς φιλανθρωπίαν, καὶ μεγαλοψυχίαν. καὶ ἄλλοις μὲν οἱ ὀψοποιοὶ καὶ αἱ λιπαραὶ τράπεζαι, καὶ τὰ μαγείρων μαγγανεύματα καὶ κομψεύματα, καὶ οἱ φιλόκαλοι δίφροι, καὶ τὸ ἐσθῆτος ὅσον μαλακόν τε καὶ περιρρέουσα. Βασιλείου δὲ οἱ νοσοῦντες, καὶ τὰ τῶν τραυμάτων ἄκη, καὶ ἡ Χριστοῦ μίμησις, οὐ λόγῳ μὲν, ἔργῳ δὲ λέπραν καθαίροντος. πρὸς ταῦτα, τί φήσουσιν ἡμῖν οἱ τὸν τῦφον ἐγκαλοῦντες ἐκείνῳ, καὶ τὴν ὀφρύν, οἱ πικροὶ τῶν τηλικούτων κριταί, καὶ τῷ κανόνι τούτῳ οὐ κανόνας προσάγοντες. ἔστι λεπροὺς μὲν ἀσπάζεσθαι, καὶ μέχρι τούτου συνταπεινοῦσθαι. τῶν δὲ ὑγιαινόντων κατοφρυᾶσθαι; καὶ τήκειν μὲν τὰς σάρκας δι' ἐγκρατείας, τὴν ψυχὴν δὲ οἰδαίνειν κενῷ φρυάγματι· καὶ τὸν μὲν Φαρισαῖον καταγινώσκειν, καὶ διηγεῖσθαι τὴν ἐξ ὄγκου ταπείνωσιν, καὶ Χριστὸν εἰδέναι μέχρι δούλου μορφῆς κατελθόντα, καὶ τελώναις συνεσθίοντα, καὶ νίπτοντα τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ σταυρὸν οὐκ ἀπαξιοῦντα ἵνα προσηλώσῃ τὴν ἐμὴν ἁμαρτίαν. καί τοι τί τούτου παραδοξότερον, Θεὸν σταυρούμενον βλέπειν, καὶ τοῦτον μετὰ λῃστῶν, καὶ ὑπὸ τῶν παριόντων γελώμενον, τὸν ἀνάλωτον καὶ τοῦ παθεῖν ὑψηλότερον, αὐτὸν δὲ ὑπερφρονεῖν, καὶ μηδένα γινώσκειν ὁμότιμον, ὃ δοκεῖ τοῖς ἐκείνου βασκαίνουσιν. ἀλλ' οἶμαι τὸ τοῦ ἤθους εὐσταθὲς καὶ βέβαιον καὶ ἀπεξεσμένον τῦφον ὠνόμασαν. οἱ δ' αὐτοί μοι δοκοῦσι ῥᾳδίως ἄν, καὶ τὸν ἀνδρεῖον καλέσαι θρασύν, καὶ δειλὸν τὸν περιεσκεμμένον, καὶ τὸν σώφρονα μισάνθρωπον, καὶ τὸν δίκαιον ἀκοινώνητον. καὶ γὰρ οὐ φαύλως τοῦτο τισὶ πεφιλοσόφηκεν, ὅτι γειτονοῦσι ταῖς ἀρεταῖς αἱ κακίαι, καὶ εἰσί πως ἀγχίθυροι, καὶ ῥᾷστον ἄλλο τι ὄντα ἕτερον νομισθῆναι τοῖς μὴ τὰ τοιαῦτα πεπαιδευμένοις. τίς γὰρ ἐκείνου μᾶλλον ἢ ἀρετὴν ἐτίμησεν, ἢ κακίαν ἐκόλασεν, ἢ χρηστὸς ὤφθη τοῖς κατορθοῦσιν, ἢ τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐμβριθής, οὗ καὶ τὸ μειδίαμα πολλάκις, ἔπαινος ἦν, καὶ τὸ σιωπᾶν, ἐπιτίμησις, οἰκείῳ συνειδότι τὸ κακὸν βασανίζουσα. εἰ δὲ μὴ στωμύλος τις ἦν, μηδὲ γελαστής, καὶ ἀγοραῖος, μηδὲ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκων, ἐκ τοῦ πᾶσι πάντα γίνεσθαι, καὶ χαρίζεσθαι, τί τοῦτο οὐκ ἐπαινετέος μᾶλλον ἢ μεμπτέος τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν; εἰ μὴ καὶ τὸν λέοντα αἰτιῷτό τις, ὅτι μὴ πιθήκειον βλέπει. ἀλλὰ βλοσυρὸν καὶ βασιλικόν, οὗ καὶ τὰ σκιρτήματα γενναῖα, καὶ μετὰ θαύματος ἀγαπώμενα, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς σκηνῆς θαυμάζοι, ὡς ἡδεῖς τε καὶ φιλανθρώπους, ὅτι τοῖς δήμοις χαρίζονται, καὶ κινοῦσι γέλωτα τοῖς ἀπὸ κόρρης ῥαπίσμασι καὶ ψοφήμασι. καί τοι καὶ εἰ τοῦτο ζητοίημεν, τίς μὲν οὕτως ἡδὺς ἐν ταῖς συνουσίαις ὅσα ἐμὲ γινώσκειν τὸν μάλιστα

ἐκείνου τὰ πεπραγμένα, τίς διηγήσασθαι χαριέστερος, τίς μὲν σκῶψαι παιδευτικῶς, τίς δὲ καθάψασθαι ἀπαλῶς, καὶ μήτε τὴν ἐπιτίμησιν θρασύτητα ποιήσασθαι, μήτε τὴν ἄνεσιν ἔκλυσιν. ἀλλ' ἀμφοτέρων τὴν ἀμετρίαν φυγεῖν, ἀμφοτέροις σὺν λόγῳ καὶ καιρῷ χρώμενος κατὰ τοὺς Σολομῶντος νόμους, παντὶ πράγματι καιρὸν διατάξαντος. ἀλλὰ τί ταῦτα πρὸς τὴν ἐν λόγοις τοῦ ἀνδρὸς ἀρετήν, καὶ τὸ τῆς διδασκαλίας κράτος τὰ πέρατα οἰκειούμενον. ἔτι περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους στρεφόμεθα, τῶν ἄκρων ἀπολειπόμενοι, ἔτι πορθμὸν διαπερῶμεν, ἀφέντες τὸ μέγα καὶ βαθὺ πέλαγος. οἶμαι γὰρ εἴ τις ἐγένετο ἢ γενήσεται σάλπιγξ ἐπὶ πολὺ τοῦ ἀέρος φθάνουσα, ἢ θεοῦ φωνὴ τὸν κόσμον περιλαμβάνουσα, ἢ σεισμὸς οἰκουμένης ἔκ τινος καινοτομίας καὶ θαύματος, ταῦτα εἶναι τὴν ἐκείνου φωνὴν καὶ διάνοιαν τοσοῦτον ἅπαντας ἀπολείπουσαν, καὶ κάτω βιβάζουσαν, ὅσον τὴν τῶν ἀλόγων φύσιν ἡμεῖς. τίς μὲν ἑαυτὸν ἐκάθηρε μᾶλλον τῷ πνεύματι, καὶ ἄξιον τοῦ διηγεῖσθαι τὰ θεῖα παρεσκεύασε; τίς δὲ μᾶλλον ἐφωτίσθη φῶς γνώσεως, καὶ διέκυψεν εἰς τὰ βάθη τοῦ πνεύματος, καὶ μετὰ θεοῦ τὰ περὶ θεοῦ διεσκέψατο; τίς δὲ λόγον ἔσχεν ἀμείνω τῆς νοηθείσης ἑρμηνευτήν. ὡς μὴ θ' ἑτέρῳ σκάζειν κατὰ τοὺς πολλούς, ἢ νῷ λέγειν οὐκ ἔχοντι, ἢ λόγῳ μὴ κατὰ νοῦν βεβαιότητι, ἀλλ' ἀμφοτέρωθεν ὁμοίως εὐδοκιμεῖν, καὶ αὐτὸν ἑαυτῷ φαίνεσθαι καὶ ὄντως ἄρτιον. πάντα μὲν ἐρευνᾶν καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ τῷ πνεύματι μεμαρτύρηται, οὐχ ὡς ἀγνοοῦντι, ἀλλ' ὡς ἐντρυφῶντι τῇ θεωρίᾳ. πάντα δὲ ἐκείνῳ διηρεύνηται τὰ τοῦ πνεύματος, ἐξ ὧν ἦθος ἅπαν ἐπαίδευσε, καὶ ὑψηγορίαν ἐδίδαξε, καὶ τῶν παρόντων ἀπανίστας, καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα μετεσκεύασεν. ἡλίου μὲν ἐπαινεῖται παρὰ τῷ Δαβίδ, κάλλος καὶ μέγεθος καὶ δρόμου τάχος καὶ δύναμις, λαμπροῦ ὡς νυμφίου, εὐμεγέθους ὡς γίγαντος. ὃ καὶ τὸ πολὺ διαβαίνειν, ἔχει δύναμιν τοσοῦτον, ὡς ἀπ' ἄκρων τὰ ἄκρα ἰσοτίμως καταφωτίζειν, καὶ μηδὲν ἐλαττοῦσθαι τὴν θέρμην τοῖς διαστήμασι. τοῦ δὲ κάλλος μὲν ἡ ἀρετή, μέγεθος δὲ ἡ θεολογία, δρόμος δὲ ὁ ἀεικίνητος καὶ μέχρι θεοῦ φέρων ταῖς ἀναβάσεσι. δύναμις δέ, ἡ τοῦ λόγου σπορὰ καὶ διάδοσις. ὥστε ἔμοιγε οὐδὲ τοῦτο εἰπεῖν ὀκνητέον, τὸ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξελθεῖν τὸν φθόγγον αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τῶν ῥημάτων τὴν δύναμιν, ὃ περὶ τῶν ἀποστόλων ὁ Παῦλος ἔφησε, παρὰ Δαβὶδ ἐκλεξάμενος. τίς μὲν ἄλλη συλλόγου σήμερον χάρις; τίς δὲ συμποσίων ἡδονή; τίς δὲ ἀγορῶν, τίς δὲ ἐκκλησιῶν, τίς τῶν ἐν τέλει καὶ τῶν μετ' ἐκείνους τρυφή; τίς μοναστῶν ἢ μιγάδων; τίς τῶν ἀπραγμόνων, ἢ τῶν ἐν πράγμασι; τίς τῶν τὰ ἔξωθεν φιλοσοφούντων, ἢ τὰ ἡμέτερα. μία καὶ διὰ πάντων καὶ ἡ μεγίστη, τὰ ἐκείνου συγγράμματα καὶ πονήματα. οὐδὲ γραφεῦσιν εὐπορία τις ἄλλη μετ' ἐκεῖνον, ἢ τὰ ἐκείνου συγγράμματα. σιωπᾶται τὰ παλαιὰ ὅσα τινὲς τοῖς θείοις λόγοις ἐνίδρωσαν, βοᾶται τὰ νέα, καὶ οὗτος ἄριστος ἡμῖν ἐν λόγοις, ὃς ἂν τὰ ἐκείνου μάλιστα τυγχάνῃ γινώσκων, καὶ διὰ γλώσσης φέρων, καὶ συνετίζων ταῖς ἀκοαῖς. ἀρκεῖ γὰρ εἷς ἀντὶ πάντων τοῖς σπουδαιοτέροις εἰς παίδευσιν, ἐγὼ τοῦτο μόνον αὐτοῦ διηγήσομαι. ὅταν τὴν ἑξαήμερον αὐτοῦ μεταχειρίζωμαι, καὶ διὰ γλώσσης φέρω, μετὰ τοῦ κτίστου γίνομαι, καὶ γινώσκω κτίσεως λόγους, καὶ θαυμάζω τὸν κτίστην πλέον ἢ πρότερον, ὄψει μόνῃ διδασκάλῳ χρώμενος. ὅταν τοῖς ἀντιρρητικοῖς ἐντύχω λόγοις, τὸ Σοδομιτικὸν ὁρῶ πῦρ, ᾧ τεφροῦνται γλῶσσαι πονηραὶ καὶ παράνομοι, ἢ τὸν Χαλάνης πύργον κακῶς μὲν οἰκοδομούμενον, καλῶς δὲ λυόμενον. ὅταν τοῖς περὶ πνεύματος, εὑρίσκω θεὸν ὃν ἔχω, καὶ παρρησιάζομαι τῇ ἀληθείᾳ, ἐπιβαίνων τῆς ἐκείνου θεολογίας καὶ θεωρίας. ὅταν ταῖς ἄλλαις ἐξηγήσεσιν, ἃς τοῖς μικρὰ βλέπουσιν ἀναπτύσσει τρισσῶς ἐν ταῖς στερραῖς ἑαυτοῦ πλαξὶ τῆς καρδίας ἀπογραψάμενος, πείθομαι μὴ μέχρι τοῦ γράμματος ἵστασθαι, μηδὲ βλέπειν τὰ ἄνω μόνον, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω διαβαίνειν, καὶ εἰς βάθος χωρεῖν ἔτι ἐκ βάθους, ἄβυσσον ἀβύσσῳ προσκαλούμενος, καὶ φωτὶ φῶς εὑρίσκων, μέχρις ἂν φθάσω πρὸς τὸ ἀκρότατον. ὅταν ἀθλητῶν ἐγκωμίοις προσομιλήσω, περιφρονῶ τὸ σῶμα, καὶ σύνειμι τοῖς ἐπαινουμένοις, καὶ πρὸς τὴν ἄθλησιν διεγείρομαι. ὅταν ἠθικοῖς λόγοις καὶ πρακτικοῖς, καθαίρομαι ψυχὴν καὶ σῶμα, καὶ ναὸς θεοῦ γίνομαι δεκτικός, καὶ ὄργανον κρουόμενον πνεύματι, καὶ θείας ὑμνῳδὸν δόξης τε καὶ δυνάμεως. τούτῳ μεθαρμόζομαι, καὶ ῥυθμίζομαι, καὶ ἄλλος ἐξ ἄλλου γίνομαι, τὴν θείαν ἀλλοίωσιν ἀλλοιούμενος. ἐπεὶ δὲ θεολογίας ἐμνήσθην, καὶ τῆς περὶ ταύτης τοῦ ἀνδρὸς μάλιστα μεγαλοφωνίας, ἔτι κἀκεῖνο προσθήσω τοῖς εἰρημένοις. χρησιμώτατον γὰρ τοῖς πολλοῖς τὸ μὴ βλάπτεσθαι, τὴν χείρω περὶ αὐτοῦ δόξαν ἔχοντας. πρὸς δὲ τοὺς κακούργους ὁ λόγος, οἳ τοῖς ἑαυτῶν κακοῖς βοηθοῦσιν, ἐξ ὧν ἄλλοις ἐπηρεάζουσιν. ἐκεῖνος γοῦν εἶχεν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καὶ τῆς κατὰ τὴν ἁγίαν τριάδα συναφείας καὶ συνθείας. ἢ οὐκ οἶδ' ὅτι κυριώτερον εἰπεῖν καὶ σαφέστερον χρή, μὴ ὅτι θρόνων ἐκπεσεῖν, οἷς οὐδὲ ἀπ' ἀρχῆς ἐπεπήδησεν, ἀλλὰ καὶ φυγὴν καὶ θάνατον, καὶ τὰς πρὸ τοῦ θανάτου κολάσεις προθύμως ἐδέξατο ἄν, καὶ ὡς κέρδος, οὐ κίνδυνον. δηλοῖ δὲ οἷς τε ἤδη πεπείραται, οἷς τε ἐκινδύνευσεν, ὅς γε καὶ ἐξορίαν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας

ἀληθείας καταχριθείς, τοσοῦτον ἐπραγματεύσατο μόνον ὅσον ἐν τῇ ἀκολούθων ἀπείλας, ἀφαιρουμένῳ τὸ πιστὸν ἀκολουθεῖν. οἰκονομεῖν δὲ τοὺς λόγους ἐν κρίσει, τῶν ἀναγκαίων ἐνόμιζε, τῷ θείῳ Δαβὶδ περὶ τούτου συμβούλῳ χρώμενος, καὶ μικρὸν ὅσον τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν διαφέρων, καὶ τὴν τῶν αἱρετικῶν δυναστείαν, ἕως ὁ τῆς ἐλευθερίας ἐπιλάβοι καιρὸς, καὶ δῷ τῇ γλώσσῃ τὴν παρρησίαν. οἱ μὲν γὰρ ἐζήτουν λαβέσθαι γυμνῆς τῆς περὶ τοῦ πνεύματος φωνῆς, ὡς ἔστι θεός. ὅπερ ὂν ἀληθὲς, ἀσεβὲς ἐκείνοις ὑπελαμβάνετο, καὶ τῷ κακῷ προστάτῃ τῆς ἀσεβείας. ἵνα τὸν μὲν τῆς πόλεως μετὰ τῆς θεολόγου γλώσσης ὑπερορίσωσιν, αὐτοὶ δὲ κατασχόντες τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τῆς ἑαυτῶν κακίας ὁρμητήριον ποιησάμενοι, ἐντεῦθεν τὰ λειπόμενα ἅπαντα, ὡς ἔκ τινος ἀκροπόλεως καταδράμωσιν. ὁ δὲ ἐν ἄλλαις μὲν φωναῖς γραφικαῖς καὶ μαρτυρίαις ἀναμφιλέκτοις ταυτὸ δυναμέναις, καὶ ταῖς ἐκ τῶν συλλογισμῶν ἀνάγκαις οὕτως ἤλεγχε τοὺς ἀντιλέγοντας, ὥστε μὴ ἀντιβαίνειν ἔχειν, ἀλλ' οἰκείαις συνδεῖσθαι φωναῖς, ὅπερ δὴ καὶ μεγίστη λόγου δύναμις καὶ σύνεσις. δηλώσει δὲ καὶ ὁ λόγος ὃν περὶ τούτου συνέγραψε, κινῶν τὴν γραφίδα ὡς ἐκ πυξίδος τοῦ πνεύματος, τὴν δὲ κυρίαν φωνὴν τέως ὑπερετίθετο, παρά τε τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, καὶ τῶν γνησίων τούτου συναγωνιστῶν χάριν αἰτῶν τῇ οἰκονομίᾳ μὴ δυσχεραίνειν, μηδὲ μιᾶς ἀντεχομένους φωνῆς, τὸ πᾶν ἀποβάλλειν δι' ἀπληστίαν τῶν καιρῶν παρασυρείσης τῆς εὐσεβείας. αὐτοῖς μὲν γὰρ οὐδεμίαν εἶναι ζημίαν ὑπαλλαττομένων μικρὸν τῶν λέξεων, καὶ φωναῖς ἄλλαις τὸ ἴσον διδασκομένοις. οὐδὲ γὰρ ἐν ῥήμασιν ἡμῖν εἶναι τὴν σωτηρίαν μᾶλλον, ἢ πράγμασι. μηδὲ γὰρ τὸ Ἰουδαίων ἔθνος ἀποβαλεῖν ἄν, εἰ τὴν τοῦ ἠλειμμένου φωνὴν ἀντὶ τοῦ χριστοῦ πρὸς ὀλίγον ἐπιζητοῦντες, ἠξίουν μεθ' ἡμῶν τάττεσθαι. τῷ δὲ κοινῷ μεγίστην ἂν βλάβην γενέσθαι, τῆς ἐκκλησίας καταχεθείσης. ἐπεὶ ὅτι γε παντὸς μᾶλλον ἤδει τὸ πνεῦμα θεὸν, δῆλον μὲν ἐξ ὧν καὶ δημοσίᾳ τοῦτο πολλάκις ἐκήρυξεν, εἴ ποτε καιρὸς ἦν, καὶ ἰδίᾳ τοῖς ἐρωτῶσι προθύμως ἀπωμολόγησε. σαφέστερον δὲ πεποίηκεν ἐν τοῖς πρὸς ἐμὲ λόγοις, πρὸς ὃν οὐδὲν ἀπόρρητον ἦν αὐτῷ περὶ τούτων κοινολογουμένῳ. μηδὲ ἁπλῶς τοῦτο ἀποφηνάμενος, ἀλλ' ὃ μήπω πρότερον πολλάκις πεποίηκεν, ἐπαρασάμενος ἑαυτῷ τὸ φρικωδέστατον, αὐτοῦ τοῦ πνεύματος ἐκπεσεῖν, εἰ μὴ σέβοι τὸ πνεῦμα μετὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ ὡς ὁμοούσιον καὶ ὁμότιμον. εἰ δέ μέ τις δέξαιτο κοινωνὸν ἐκείνου καὶ τοῖς τοιούτοις, ἐξαγορεύσω τι καὶ τῶν τοῖς πολλοῖς πως ἀγνοουμένων, ὅτι τοῦ καιροῦ στενοχωροῦντος ἡμᾶς, ἑαυτῷ μὲν τὴν οἰκονομίαν ἐπέτρεψεν, ἡμῖν δὲ τὴν παρρησίαν, οὓς οὐδεὶς ἔμελλε κρίνειν, οὐδὲ ἀπελαύνειν τῆς πατρίδος ἀφανείᾳ τετιμημένους, ὡς ἐξ ἀμφοτέρων ἰσχυρὸν εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς εὐαγγέλιον. καὶ ταῦτα δηλῶ, οὐχ ἵνα τῆς ἐκείνου δόξης ὑπεραπολογήσωμαι. κρείττων γὰρ τῶν ἐγκαλούντων ἐστὶν, εἴπερ τινὲς εἰσὶν, ὁ ἀνήρ· ἀλλ' ἵνα μὴ τοῦτον ὅρον τῆς εὐσεβείας εἶναι νομίζοντες, τὰς ἐν τοῖς γράμμασι μόνας τοῦ ἀνδρὸς εὑρισκομένας φωνὰς, ἀσθενεστέραν τὴν πίστιν ἔχωσι, καὶ ἀπόδειξιν τῆς ἑαυτῶν κακουργίας τὴν ἐκείνου θεολογίαν, ἣν ὁ καιρὸς ἐποίει μετὰ τοῦ πνεύματος. ἀλλὰ τὸν τῶν γεγραμμένων νοῦν δοκιμάζοντες, καὶ τὸν σκοπὸν ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγράφετο, μᾶλλον τῇ τε ἀληθείᾳ προσάγωνται, καὶ τοὺς ἀσεβοῦντας ἐπιστομίζωσιν. ἐμοὶ γ' οὖν εἴη καὶ ὅς τις ἐμοὶ φίλος, ἡ ἐκείνου θεολογία. καὶ τοσοῦτον θαρρῶ τῇ περὶ τὸ πρᾶγμα τοῦ ἀνδρὸς καθαρότητι, ὥστε καὶ τοῦτο κοινοποιοῦμαι πρὸς ἅπαντας, κἀκείνῳ μὲν τὰ ἐμὰ, ἐμοὶ δὲ τὰ ἐκείνου παραλογίζοιτο παρά τε θεῷ καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῖς εὐγνωμονεστέροις. οὐδὲ γὰρ τοὺς εὐαγγελιστὰς φαίημεν ἂν ὑπεναντία ποιεῖν ἀλλήλοις, ὅτι οἱ μὲν τῶν σαρκικῶν τοῦ χριστοῦ πλέον ἐνησχολήθησαν, οἱ δὲ τῇ θεολογίᾳ προσέβησαν· καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς, οἱ δὲ ἐκ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἐποιήσαντο τὴν ἀρχήν. οὕτω τὸ κήρυγμα διελόμενοι πρὸς τὸ χρήσιμον οἶμαι τοῖς δεχομένοις, καὶ οὕτω παρὰ τοῦ ἐν αὐτοῖς τυπούμενοι πνεύματος· φέρε δὴ, πολλῶν ἐν τοῖς πάλαι καὶ νῦν γεγονότων ἀνδρῶν ἐπ' εὐσεβείᾳ γνωρίμων, νομοθετῶν, στρατηγῶν, προφητῶν, διδασκάλων, τῶν ἀνδρικῶν μέχρις αἵματος, τοῖς ἐκείνοις τὰ ἡμέτερα θεωρήσαντες, καὶ ἐντεῦθεν τὸν ἄνδρα γνωρίσωμεν· ἀδὰμ ἠξιώθη θεοῦ χειρὸς, καὶ παραδείσου τρυφῆς, καὶ πρώτης νομοθεσίας. ἀλλ' ἵνα μή τι λέγω βλάσφημον αἰδοῖ τοῦ προπάτορος, τὴν ἐντολὴν οὐκ ἐφύλαξεν. ὁ δὲ καὶ ἐδέξατο ταύτην, καὶ διεσώσατο. καὶ τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως οὐκ ἐβλάβη, καὶ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν παρελθὼν, εὖ οἶδα τοῦ παραδείσου τετύχηκεν. ἐνὼς ἤλπισε πρῶτος ἐπικαλεῖσθαι τὸν κύριον. ὁ δὲ καὶ ἐπικέκληται, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκήρυξεν, ὃ τοῦ ἐπικαλέσασθαι πολὺ τιμιώτερον. ἐνὼχ μετετέθη μικρᾶς εὐσεβείας (ἔτι γὰρ ἐν σκιαῖς ἦν ἡ πίστις) ἆθλον εὑράμενος τὴν μετάθεσιν, καὶ τοῦ ἑξῆς βίου τὸν κίνδυνον διαπέφευγε. τοῦ δὲ ὅλος ὁ βίος μετάθεσις ἦν τελέως ἐν βίῳ τελείῳ δοκιμασθέντος. νῶε κιβωτὸν ἐπιστεύθη, καὶ κόσμου δευτέρου σπέρματα ξύλῳ μικρῷ πιστευθέντα, τῶν καθ' ὑδάτων σωζόμενα. ὁ δὲ καὶ κατακλυσμὸν ἀσεβείας διέφυγε, καὶ κιβωτὸν σωτηρίας τὴν ἑαυτοῦ πεποίηκε πόλιν, κούφως τῶν αἱρετικῶν ὑπερπλέουσαν,

ἐξ οὗ

ἐξ οὗ κόσμον ὅλον ἀνεκαλέσατο. μέγας ὁ ἀβραάμ, καὶ πατριάρχης, καὶ θύτης καινῆς θυσίας, τοῦ ἐκ τῆς ἐπαγγελίας τῷ δεδωκότι προσαγαγὼν ἱερεῖον ἑτοίμως, καὶ πρὸς τὴν σφαγὴν ἐπειγόμενον. ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἐκείνου μικρόν, ἑαυτὸν προσάγειν τῷ θεῷ, καὶ οὐδὲν ὡς ἰσότιμον ἀντιδοθῆναι. τί γὰρ καὶ ἦν; ὥστε καὶ τελεσθῆναι τὸ καλλιέρημα. ἰσαὰκ ἀπηγγέλθη καὶ πρὸ γενέσεως. ὁ δὲ αὐτεπάγγελτος ἦν, καὶ τὴν ῥεβέκκαν, λέγω δὴ τὴν ἐκκλησίαν, οὐ πόρρωθεν, ἀλλ' ἐγγύθεν ἠγάγετο, οὐ διὰ πρεσβείας οἰκετικῆς, ἀλλ' ἐκ θεοῦ δοθεῖσαν καὶ πιστευθεῖσαν. οὐδὲ κατεσοφίσθη περὶ τὴν τῶν τέκνων προτίμησιν· ἀλλ' ἑκάστῳ τὰ πρὸς ἀξίαν ἀπαραλογίστως ἔνειμε, μετὰ τοῦ πνεύματος κρίνας. ἐπαινῶ τὴν ἰακὼβ κλίμακα, καὶ τὴν στήλην ἣν ἤλειψε τῷ θεῷ, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν πάλην ἥτις ποτὲ ἦν. οἶμαι δὲ τοῦ ἀνθρωπείου μέτρου πρὸς τὸ θεῖον ὕψος ἀντιπαρέκτασις, ὅθεν καὶ ἄγει τὰ σύμβολα τῆς ἡττωμένης γενέσεως. ἐπαινῶ καὶ τὴν περὶ τὰ θρέμματα τοῦ ἀνδρὸς εὐμηχανίαν καὶ εὐημερίαν, καὶ τοὺς δώδεκα ἐξ αὐτοῦ πατριάρχας, καὶ τὸν τῶν εὐλογιῶν μερισμόν, σὺν οὐκ ἀγεννεῖ προφητείᾳ τοῦ μέλλοντος. ἀλλ' ἐπαινῶ καὶ τούτου τὴν οὐχ ὁραθεῖσαν μόνον, ἀλλὰ καὶ διαβαθεῖσαν κλίμακα, ταῖς κατὰ μέρος εἰς ἀρετὴν ἀναβάσεσι, καὶ τὴν στήλην ἣν οὐκ ἤλειψεν, ἀλλ' ἤγειρε τῷ θεῷ, τὰ τῶν ἀσεβῶν στηλιτεύουσαν, καὶ τὴν πάλην ἣν οὐκ ἐπάλαισε πρὸς θεόν, ἀλλ' ὑπὲρ θεοῦ τὰ τῶν αἱρετικῶν καταβάλλουσαν, τήν τε ποιμαντικὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐξ ἧς ἐπλούτησε, πλείω τῶν ἀσήμων προβάτων κτησάμενος τὰ ἐπίσημα, τήν τε καλὴν πολυτεκνίαν τῶν κατὰ θεὸν γεννηθέντων, καὶ τὴν εὐλογίαν ᾗ πολλοὺς ἐστήριξεν. ἰωσὴφ ἐγένετο σιτοδότης, ἀλλ' αἰγύπτου μόνης, καὶ οὐ πολλάκις, καὶ σωματικῶς. ὁ δὲ πᾶσι, καὶ ἀεί, καὶ πνευματικῶς, ὅπερ ἐμοὶ τῆς σιτομετρίας ἐκείνης αἰδεσιμώτερον. μετὰ ἰὼβ τοῦ ἀοιδίμου, καὶ ἐπειράθη καὶ νενίκηκε, καὶ ἀναγορεύεται λαμπρῶς ἐπὶ τέλει τῶν ἄθλων. μηδενὶ τῶν πειρασάντων πολλῶν ὄντων κατασεισθείς, ἀλλὰ πολλῷ τῷ περιόντι τὸν πειραστὴν καταπαλαίσας, καὶ τῶν φίλων τὴν ἀλογίαν ἐπιστομίσας, ἀγνοούντων τοῦ πάθους τὸ μυστήριον. μωυσῆς καὶ ἀαρὼν ἐν τοῖς ἱερεῦσιν αὐτοῦ. ὁ μέγας μωυσῆς μὲν αἰγυπτίους βασανίσας, καὶ λαὸν διασώσας ἐν σημείοις πολλοῖς καὶ τέρασι, τῆς νεφέλης εἴσω χωρήσας, νομοθετήσας τοὺς διπλοῦς νόμους, τόν τε τοῦ γράμματος ἔξωθεν, καὶ ὅσος ἔνδοθεν τοῦ πνεύματος. ἀαρὼν δὲ μωυσέως ἀδελφὸς καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα, τοῦ λαοῦ προσευχόμενος καὶ προθυόμενος, μύστης τῆς ἱερᾶς καὶ μεγάλης σκηνῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, οὐκ ἄνθρωπος. τούτων δὲ ἀμφοτέρων ζηλωτὴς ἐκεῖνος, βασανίζων μὲν οὐ σωματικαῖς μάστιξι, πνευματικαῖς δὲ καὶ λογικαῖς, ἔθνος αἱρετικὸν καὶ αἰγύπτιον. ἄγων δὲ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων, ἐπὶ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. πλαξὶ δὲ νόμους ἐγγράφων, οὐ συντριβομέναις, ἀλλὰ σωζομέναις· οὐκ ἔτι σκιοειδεῖς, ἀλλὰ μᾶλλον πνευματικούς· εἰς δὲ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων οὐχ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, πολλάκις δὲ καὶ καθ' ἑκάστην ὡς εἰπεῖν εἰσιὼν ἡμέραν, ὅθεν τὴν ἁγίαν ἡμῖν ἀνακαλύπτει τριάδα, καὶ λαὸν καθαίρων οὐ προσκαίροις ῥαντίσμασιν, ἀλλ' ἀϊδίοις ἁγνίσμασι. τί δὲ κάλλιστον ἰησοῦ, στρατηγία καὶ κληροδοσία, καὶ γῆς τῆς ἁγίας κατάσχεσις. ὁ δὲ οὐκ ἔξαρχος; οὐ στρατηγὸς τῶν διὰ πίστεως σωζομένων, ὡς διανέμει τοῖς ἀγομένοις, ὥστε κἀκείνην δύνασθαι τὴν φωνὴν εἰπεῖν, ὅτι σχοινία ἔπεσόν μοι ἐν τοῖς κρατίστοις, καὶ ἐν ταῖς χερσί σου οἱ κλῆροί μου τῶν χαμαὶ ἐρχομένων, καὶ ἁρπαζομένων πολλῷ τιμιώτεροι, καὶ ἵνα τοὺς κριτὰς παραδράμωμεν; ἢ τῶν κριτῶν τοὺς εὐδοκιμωτάτους. σαμουὴλ, ἐν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ δοθεὶς πρὸ γεννήσεως, καὶ μετὰ τὴν γέννησιν εὐθύς, ἱερός, καὶ χρίων βασιλέας, καὶ ἱερέας, διὰ τοῦ κέρατος. οὗτος δὲ οὐκ ἐκ βρέφους θεῷ καθιερωμένος ἀπὸ μήτρας, καὶ μετὰ τῆς διπλοΐδος ἐπιδεδεμένος τῷ βήματι, καὶ βλέπων τὰ ἐπουράνια, καὶ χριστὸς κυρίου, καὶ χρίστης τῶν τελειουμένων ἐν πνεύματι; δαβὶδ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος, οὗ πολλὰ μὲν ἱστορεῖται κατὰ τῶν ἐχθρῶν νῖκαι καὶ τρόπαια. ἡ πρᾳότης δέ, τὸ ἐπισημότατον, καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ἡ τῆς κινύρας δύναμις, καὶ πονηροῦ πνεύματος κατεπᾴδουσα. σολομῶν πλάτος καρδίας ᾐτήσατο παρὰ θεοῦ, καὶ ἐπέτυχεν, ἐπὶ πλεῖστον προελθὼν σοφίας καὶ θεωρίας, ὥστε γενέσθαι τῶν καθ' ἑαυτὸν ἁπάντων εὐδοκιμώτατος. ὁ δὲ τῷ μὲν τῷ πρᾴῳ, τῷ δὲ τῇ σοφίᾳ κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον, οὐδὲν ἢ μικρὸν λείπεται. ὥστε καὶ βασιλέων θράσος δαιμονώντων καταμαλάσσειν, καὶ μὴ βασίλισσαν νότου μόνον, μηδὲ τὴν δεῖνα, ἢ τὴν δεῖνα κατὰ κλέος τῆς αὐτοῦ σοφίας ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀπαντᾶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς πέρασι τὴν ἐκείνου σοφίαν γνωρίζεσθαι. καὶ τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ σολομῶντος, πᾶσι δῆλα, κἂν ἡμεῖς φειδώμεθα. ἐπαινεῖς ἠλίου τὴν πρὸς τοὺς τυράννους παρρησίαν, καὶ διὰ πυρὸς ἁρπαγήν; ἐλισσαίου τε τὴν καλὴν κληρονομίαν τὴν μηλωτήν, ᾗ τὸ ἠλιοῦ πνεῦμα συνηκολούθησεν; ἐπαίνεσον καὶ ἐκείνου τὴν ἐν πυρὶ ζωήν, τῶν πλείστων λέγω τῶν πειρασμῶν, καὶ τὴν διὰ πυρὸς σωτηρίαν, καιομένου μέν, οὐ κατακαιομένου δέ, τὸ περὶ τὴν βάτον θαῦμα, καὶ τὸ καλὸν ἐξ ὕψους δόρος(?) τὴν ἀσαρκίαν. ἐῶ τἆλλα, τοὺς διασωθέντας ἐν πυρὶ

νεανίας,

μανίας, τὸν ἐν γαστρὶ κήτους εὐξάμενον προφήτην φυγάδα. καὶ ὡς ἀπὸ θαλάμου τοῦ θηρὸς προελθόντα· τὸν ἐν λάκκῳ δίκαιον λεόντων θράσος πεδήσαντα, ἢ τοὺς ἑπτὰ Μακκαβαίους ἀθλητὰς, σὺν ἱερεῖ καὶ μητρὶ τελεωθέντας ἐν αἵματι, καὶ παντοίοις βασάνοις ἐλθόντας. ὧν ἐκεῖνος ζηλώσας τὴν καρτερίαν, καὶ τὴν δόξαν ἐνήνοχεν. ἤδη δὲ τὴν νέαν μέτειμι διαθήκην, καὶ τοῖς ἐνταῦθα εὐδοκίμοις τὰ ἐκείνου παρεξετάσας, τιμήσω τὸν μαθητὴν ἐκ τῶν διδασκάλων. τίς Ἰησοῦ πρόδρομος, Ἰωάννης; ὡς φωνὴ λόγου, καὶ ὡς λύχνος φωτός. οὗ καὶ προεσκίρτησεν ἐν γαστρὶ, καὶ προέδραμεν εἰς ᾅδου, διὰ τῆς Ἡρῴδου μανίας προπεμφθείς. ἵνα κἀκεῖ κηρύξῃ τὸν ἐρχόμενον. καὶ εἴ τῳ φαίνεται τολμηρὸς ὁ λόγος, ἐκεῖνο προεξεταζέτω τοῖς λεγομένοις, ὅτι μὴ προτιθεὶς, μηδὲ εἰς ἴσον ἄγων τὸν ἄνδρα τοῦ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν ὑπὲρ ἅπαντας, ταύτην ποιοῦμαι τὴν ἐξέτασιν, ἀλλὰ ζήλου τὴν ἀποφαίνων, καί τι τοῦ χαρακτῆρος ἐκείνου ἐν ἑαυτῷ φέροντα. οὐ γὰρ μικρὸν τοῖς σπουδαίοις, καὶ μικρὰ τῶν μεγίστων ἡ μίμησις. ἢ γὰρ οὐκ ἐναργὴς τῆς ἐκείνου φιλοσοφίας εἰκὼν ὁ ἀνήρ; καὶ οὗτος ἔρημον ᾤκησε, καὶ τούτῳ τρύχινον ἔσθημα εἶχον αἱ νύκτες ἀγνοούμενον, οὐκ ἐνδεικνύμενον. καὶ οὗτος τὴν ἴσην τροφὴν ἠγάπησε, θεῷ καθαίρων ἑαυτὸν διὰ τῆς ἐγκρατείας. καὶ οὗτος χριστοῦ κῆρυξ ἠξιώθη γενέσθαι, εἰ καὶ μὴ πρόδρομος. καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν, οὐχ ἡ περίχωρος μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ ἡ ὑπερόριος. καὶ οὗτος μέσος τῶν δύο διαθηκῶν, τῆς μὲν καταλύων τὸ γράμμα, τῆς δὲ δημοσιεύων τὸ πνεῦμα, καὶ ποιῶν πλήρωσιν τοῦ κρυπτομένου νόμου τὴν τοῦ φαινομένου κατάλυσιν, ἐμιμήσατο Πέτρου τὸν ζῆλον, Παύλου τὸν τόνον, τῶν ὀνομαστῶν καὶ μετωνομασμένων ἀμφοτέρων τὴν πίστιν, τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου τὸ μεγαλόφωνον, πάντων τῶν μαθητῶν τὸ εὐτελὲς καὶ ἀπερίττον. ταύτῃ τοι καὶ κλεῖς οὐρανῶν πιστεύεται, καὶ οὐχ ὅσον ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ. μείζονα δὲ κύκλον τῷ εὐαγγελίῳ περιλαμβάνει, καὶ υἱὸς βροντῆς οὐκ ὀνομάζεται μὲν, γίνεται δέ. καὶ ἤδη τὸ στῆθος Ἰησοῦ κείμενος, ἐκεῖθεν ἕλκει τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, καὶ τὸ βάθος τῶν νοημάτων. Στέφανος μὲν γὰρ ἐκωλύθη γενέσθαι, εἰ καὶ πρόθυμος ἦν, ὑπὸ χάριν αἰδοῖ τῶν λιθαζόντων. ἔτι δὲ συντομώτερον εἰπεῖν ἔχω, ἵνα μὴ τοῖς καθ' ἕκαστον ἐπεξίω πολὺ τούτων. ἐκείνων γὰρ τὸ μὲν ἐζήλωσε τῶν καλῶν, τὸ δὲ ἐξήλασε, τὸ δὲ ἐνίκησε. τῷ δὲ διὰ πάντων ἐλθεῖν τῶν νῦν, πάντων ἐκράτησεν. ἓν ἤδη πᾶσιν ἐρῶ καὶ σύντομον. τοσαύτη τοῦ ἀνδρὸς ἡ ἀρετὴ, καὶ ἡ τῆς δόξης περιουσία, ὥστε πολλὰ καὶ τῶν ἐκείνου μικρῶν, ἤδη δὲ καὶ τῶν σωματικῶν ἐλαττωμάτων, ἑτέροις εἰς εὐδοξίαν ἐπενοήθη. οἷον, ὠχρότητα λέγω καὶ γενειάδα, καὶ βαδίσματος ἦθος, καὶ τὸ περὶ λόγον μὴ πρόχειρον, σύννουν τι ὡς τὰ πολλὰ, καὶ εἴσω συννενευκὸς, ὃ τοῖς πολλοῖς μὴ καλῶς ζηλωθὲν, μηδὲ νοηθὲν, σκυθρωπότης ἐγένετο. ἔτι δὲ εἶδος ἐσθῆτος, καὶ σκίμποδος σχῆμα, καὶ τρόπος βρώσεως, ὧν ἐκείνῳ οὐδὲν ἐκ σπουδῆς ἦν, ἀλλ' ἁπλῶς ἔχον, καὶ συμπίπτον ὡς ἔτυχε. καὶ πολλοὺς ἂν ἴδοις Βασιλείους ἄχρι τοῦ ὁρωμένου τοὺς ἐν ταῖς σκιαῖς ἀνδριάντας. πολύ γε εἰπεῖν, ὅτι καὶ τὸ τῆς ἠχοῦς ὑστερόφωνον. ἐκείνη μὲν γὰρ εἰ καὶ τὰ τελευταῖα τῆς φωνῆς, ἀλλ' οὖν ἐναργέστερον ἀποκρίνεται. οἱ δὲ, πλέον ἀπέχουσι τοῦ ἀνδρὸς, ἢ ὅσον πλησιάζειν ἐπιθυμοῦσιν. ἐκεῖνο δὲ οὐκ ἔτι μικρὸν, ἀλλὰ καὶ μέγιστον εἰς φιλοτιμίαν εἰκότως, τὸ τυχεῖν ἐκείνῳ ποτὲ πλησιάσαντας, ἢ θεραπεύσαντας, ἢ τι κατὰ παιδιὰν ἢ σπουδὴν εἰρημένον ἢ πεπραγμένον, φέρειν ἀπομνημόνευμα. ὥσπερ οἶδα κἀμαυτὸν πολλάκις οὐδὲν καλλωπισάμενος, ἐπεὶ καὶ τὰ πάρεργα τοῦ ἀνδρὸς τῶν πονουμένων ἑτέροις, πολὺ τιμιώτερα καὶ περιφανέστερα. ἐπεὶ δὲ τὸν δρόμον τελέσας, καὶ τὴν πίστιν τηρήσας ἐπόθει τὴν ἀνάλυσιν, καὶ ὁ τῶν στεφάνων ἐνειστήκει καιρός. κἀκεῖνο μὲν οὐκ ἤκουσεν, εἰς τὸ ὄρος ἀνάβηθι, καὶ τελεύτα. τελευτᾷ δὲ καὶ ἀναβαίνει πρὸς ἡμᾶς, θαυματουργεῖ τι κἀνταῦθα τῶν προειρημένων οὐκ ἔλαττον. νεκρὸς γὰρ ὢν ἤδη σχεδὸν, καὶ ἄπνους, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ βίου καταλελοιπὼς, εὐτονώτερος γίνεται περὶ τὴν ἐξιτήριον τῶν λόγων, ἵνα τοῖς τῆς εὐσεβείας συναπέλθῃ ῥήμασι, καὶ χειροτονίας τῶν γνησιωτάτων αὐτοῦ θεραπευτῶν, τὴν χεῖρα δίδωσι καὶ τὸ πνεῦμα. ὥστε μὴ ζημιωθῆναι τὸ βῆμα τοὺς ἐκείνου μαθητὰς, καὶ τῆς ἱερωσύνης συλλήπτορας. τοῖς δὲ ἑξῆς ὀκνεῖ μὲν προσελθεῖν ὁ λόγος, προσθήσεται δὲ ὅμως, εἰ καὶ ἄλλοις μᾶλλον ἢ ἡμῖν πρέπων ὁ λόγος. οὐ γὰρ ἔχω φιλοσοφεῖν ἐν τῷ πάθει, καὶ εἰ σφόδρα φιλοσοφεῖν ἐσπούδακα, τῆς κοινῆς μεμνημένος ζημίας, καὶ τοῦ κατασχόντος πάθους τὴν οἰκουμένην. ἔκειτο μὲν ὁ ἀνὴρ τὰ τελευταῖα πνέων, καὶ παρὰ τῆς ἄνω χοροστασίας ἐπιζητούμενος. πρὸς ἣν ἐκ πλείονος ἔβλεπεν. ἐχεῖτο δὲ περὶ αὐτὸν πᾶσα ἡ πόλις, τὴν ζημίαν οὐ φέροντες, καὶ τῆς ἐκδημίας ὡς τυραννίδος καταβοῶντες, καὶ τῆς ψυχῆς λαμβανόμενοι, ὡς κατασχεῖν καὶ βιάσασθαι δυνάμενοι ἢ χερσὶν, ἢ δεήσεσιν. ἐποίει γὰρ αὐτοὺς καὶ παράφρονας τὸ πάθος, καὶ προσθεῖναί τι τῆς ἑαυτῶν ζωῆς ἕκαστος ἐκείνῳ, εἴπερ οἷόν τε ἦν, πρόθυμος ἦν. ὡς δὲ ἠπείθησεν, ἔδει γὰρ αὐτὸν ἐλεγχθῆναι ἄνθρωπον ὄντα. καὶ εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου, τελευταῖον εἰπὼν τοῖς ἀπάγουσιν αὐτὸν ἀγγέλοις, οὐκ ἀηδῶς ἀπέψυξεν, ἔστι δὲ τοὺς παρόντας μυσταγωγήσας, καὶ βελτίους ποιήσας

ταῖς ἐπισκήψεσι. τό τι δὴ θαῦμα γίνεται τῶν πώποτε γενομένων, ὀνομαστότατον. προεκομίζετο μὲν ὁ ἅγιος χερσὶν ὁσίων ὑψούμενος. σπουδὴ δ' ἦν ἑκάστῳ, τῷ μὲν κρασπέδου λαβέσθαι, τῷ δὲ σκιᾶς, τῷ δὲ τοῦ ἱεροφόρου σκίμποδος καὶ ψαῦσαι μόνον. τί γὰρ ἐκείνου τοῦ σώματος ἱερώτερόν τε καὶ καθαρώτερον, τῷ δὲ τῶν ἀγόντων ἐλθεῖν πλησίον, τῷ δὲ τῆς θέας ἀπολαῦσαι μόνης, ὥς τι κἀκείνης ἐμποιούσης ὄφελος. πλήρεις ἀγοραί, στοαί, διώροφοι, τριώροφοι, τῶν ἐκεῖνον παραπεμπόντων, προηγουμένων, ἀλλήλοις ἐπεμβαινόντων. μυριάδες γένους παντὸς καὶ ἡλικίας ἁπάσης οὐ πρότερον γινωσκόμεναι, ψαλμῳδίαι, θρήνοις ὑπερνικώμεναι καὶ τὸ φιλόσοφον τῷ πάθει καταλυόμενον. ἀγὼν δὲ τοῖς ἡμετέροις πρὸς τοὺς ἐκτὸς Ἕλληνας, Ἰουδαίους, ἐπήλυδας, ἐκείνοις πρὸς ἡμᾶς. ὅστις πλέον ἀποκλαυσάμενος, πλέονος μετάσχῃ τῆς ὠφελείας, πέρας τοῦ λόγου, καὶ εἰς κινδύνους τελευτᾷ τὸ πάθος, συναπελθουσῶν αὐτῷ ψυχῶν οὐκ ὀλίγων, ἐκ τοῦ ὠθισμοῦ βίας καὶ συγκλονήσεως. αἳ καὶ τῆς τελευτῆς ἐμακαρίσθησαν, ὡς ἐκείνῳ συνέκδημοι, ἐντάφια, τάχα ἄν τις εἴποι τῶν θερμοτέρων, μόλις δὲ τὸ σῶμα διαφυγὸν τοὺς ἁρπάζοντας, καὶ νικῆσαν τοὺς προπέμποντας, οὕτω τῷ τάφῳ τῶν πατέρων δίδοται, καὶ προστίθεται τοῖς ἱερεῦσιν ὁ ἀρχιερεύς. τοῖς κήρυξιν ἡ μεγάλη φωνὴ καὶ τοῖς ἐμοῖς ὠσὶν ἔνηχος. ὁ μάρτυς, τοῖς μάρτυσι. καὶ νῦν ὁ μὲν ἔστιν ἐν οὐρανοῖς. κἀκεῖ τὰς ὑπὲρ ἡμῶν ὡς οἶμαι προσφέρων θυσίας, καὶ τοῦ λαοῦ προευχόμενος. οὐδὲ γὰρ ἀπολιπὼν ἡμᾶς, παντάπασιν ἀπολέλοιπεν. ἐγὼ δὲ ἡμιθνὴς καὶ ἡμίτομος, τῆς μεγάλης ἀπεῤῥωγὼς συζυγίας, καὶ βίον ἕλκων ὀδυνηρόν, καὶ οὐκ εὔσχημον, ὡς εἰκὸς τὸν ἐκείνου κεχωρισμένον, οὐκ οἶδα εἰς ὅ τι καταλήξω μετὰ τὴν ἐκείνου παιδαγωγίαν. ᾧ καὶ νῦν ἔτι νουθετοῦμαι, καὶ σωφρονίζομαι διὰ νυκτερινῶν ὄψεων, εἴ πη τοῦ δέοντος ἐξαπέσοιμι. καὶ νῦν ἐγὼ μὲν οὕτω θρήνους ἀναμίγνυμι τοῖς ἐπαίνοις, καὶ λογογραφῶ τὴν τοῦ ἀνδρὸς πολιτείαν, καὶ προτίθημι τῷ χρόνῳ κοινὸν ἀρετῆς πίνακα, καὶ πρόγραμμα σωτήριον, ταῖς ἐκκλησίαις, ψυχαῖς ἁπάσαις, πρὸς ὃν βλέποντες ἀπευθυνοῦμεν τὸν βίον ὡς νόμον ἔμψυχον. ὑμῖν δὲ συμβουλεύσαιμ' ἂν ἄλλο τι τοῖς τὰ ἐκείνου τετελεσμένοις, ἢ πρὸς αὐτὸν ἀεὶ βλέπειν, καὶ ὡς ὁρῶντος καὶ ὁρωμένου, τῷ πνεύματι καταρτίζεσθαι. δεῦρο δή, περιστάντες με πάντες ὁ ἐκείνου χορός, ὅσοι τοῦ βήματος, καὶ ὅσοι τοῦ κάτω, ὅσοι τῶν ἡμετέρων, καὶ ὅσοι τῶν ἔξωθεν, τὴν εὐφημίαν μοι συνεργάζεσθε. ἄλλος ἄλλο τι τῶν ἐκείνου καλῶν διηγούμενοι καὶ ζητοῦντες. οἱ τῶν θρόνων, τὸν νομοθέτην. οἱ τῆς πολιτείας, τὸν πολιστήν. οἱ τοῦ δήμου τὴν εὐταξίαν, οἱ περὶ λόγους τὸν παιδευτήν, αἱ παρθένοι τὸν νυμφαγωγόν, αἱ ὑπὸ ζυγὸν τὸν σωφρονιστήν, οἱ τῆς ἐρημίας τὸν πτερωτήν. οἱ τῆς ἐπιμιξίας, τὸν δικαστήν. οἱ τῆς ἁπλότητος, τὸν ὁδηγόν. οἱ τῆς θεωρίας, τὸν θεολόγον. οἱ ἐν εὐθυμίαις, τὸν χαλινόν. οἱ ἐν συμφοραῖς, τὴν παράκλησιν, τὴν βακτηρίαν ἡ πολιά, τὴν παιδαγωγίαν ἡ νεότης, ἡ πενία, τὸν ποριστήν. ἡ εὐπορία, τὸν οἰκονόμον. δοκοῦσί μοι καὶ χῆραι τὸν προστάτην ἐπαινέσεσθαι, καὶ ὀρφανοὶ τὸν πατέρα, καὶ πτωχοὶ τὸν φιλόπτωχον, καὶ τὸν φιλόξενον οἱ ξένοι, καὶ ἀδελφοὶ τὸν φιλάδελφον, οἱ νοσοῦντες τὸν ἰατρόν, ἣν βούλει νόσον καὶ ἰατρείαν, οἱ ὑγιαίνοντες τὸν φύλακα τῆς ὑγιείας, οἱ πάντες τὸν πᾶσι πάντα γενόμενον, ἵνα κερδάνῃ τοὺς πάντας ἢ πλείονας. ταῦτά σοι παρ' ἡμῶν ὦ Βασίλειε, τῆς ἡδίστης σοί ποτε γλώττης, καὶ ὁμοτίμου καὶ ἥλικος. εἰ μὲν τῆς ἀξίας ἐγγύς, σὴ τούτων χάρις. σοὶ γὰρ θαῤῥῶν τὸν περὶ σοῦ λόγον ἐνεστησάμην. εἰ δὲ πόῤῥω καὶ παρὰ πολὺ τῆς ἐλπίδος, τί χρὴ παθεῖν, καὶ γήρᾳ καὶ νόσῳ, καὶ τῷ σῷ πόθῳ τετρυχωμένον, πλὴν καὶ θεῷ φίλον τὸ κατὰ δύναμιν. σὺ δὲ ἡμᾶς ἐποπτεύοις ἄνωθεν, ὦ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλή, καὶ τὸν δεδομένον ἡμῖν παρὰ θεοῦ σκόλοπα τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν ἡμετέραν παιδαγωγίαν, ἢ στήσαις ταῖς σεαυτοῦ πρεσβείαις, ἢ πείσαις καρτερῶς φέρειν, καὶ τὸν πάντα βίον ἡμῶν διεξάγοις πρὸς τὸ λυσιτελέστατον. εἰ δὲ μετασταίημεν, δέξαιο κἀκεῖθεν ἡμᾶς ταῖς σεαυτοῦ σκηναῖς. ὡς ἂν ἀλλήλοις συζῶντες καὶ συνεποπτεύοντες τὴν ἁγίαν καὶ μακαρίαν τριάδα, καθαρώτερόν τε καὶ τελεώτερον, ἧς νῦν μετρίως ἐδεξάμεθα τὰς ἐμφάσεις. ἐνταῦθα σταίημεν τῆς ἐφέσεως, καὶ ταύτην λαβοίμεθα ὧν πεπολεμήκαμεν καὶ πεπολεμήμεθα τὴν ἀντίδοσιν. σοὶ μὲν οὖν οὗτος παρ' ἡμῶν ὁ λόγος. ἡμᾶς δὲ τίς ἐπαινέσεται μετὰ σὲ τὸν βίον ἀπολείποντας, εἰ καί τι παράσχοιμεν ἐπαίνου τοῖς λόγοις ἄξιον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΝ ΑΡΧΙΕπίσκοπον ἀλεξανδρείας.

Θανάσιον ἐπαινῶν, ἀρετὴν ἐπαινέσομαι. ταὐτὸν γάρ, ἐκεῖνόν τε εἰπεῖν καὶ ἀρετὴν ἐπαινέσαι, ὅτι πᾶσαν ἐν ἑαυτῷ συλλαβὼν εἶχε τὴν ἀρετήν· ἢ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἔχει. θεῷ γὰρ ζῶσι πάντες οἱ κατὰ θεὸν ζήσαντες, κἂν ἐνθένδε ἀπαλλαγῶσι. κατὰ τοῦτο καὶ ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ ἀκούει θεός, ὁ θεός, ὡς οὐ νεκρῶν θεός, ἀλλὰ ζώντων. ἀρετὴν δὲ ἐπαινῶν, θεὸν ἐπαινέσομαι, παρ' οὗ τοῖς ἀνθρώποις ἡ ἀρετή, ἢ πρὸς αὐτὸν ἀνάγεσθαι ἢ ἐπανάγεσθαι, διὰ τῆς συγγενοῦς ἡμῖν ἐλλάμψεως. πολλῶν γὰρ ὄντων ἡμῖν καὶ μεγάλων, οὐ μὲν οὖν ἔχοι τις εἰπεῖν ἡλίκων καὶ ὅσων, ὧν ἐκ θεοῦ ἐσχήκαμέν τι καὶ ἕξομεν· τοῦτο μέγιστον καὶ φιλανθρωπότατον, ἡ πρὸς αὐτὸν νεῦσις τε καὶ οἰκείωσις. ὅπερ γάρ ἐστι τοῖς αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο τοῖς νοητοῖς θεός. ὁ μὲν γὰρ τὸν ὁρώμενον φωτίζει κόσμον, ὁ δὲ τὸν ἀόρατον· καὶ ὁ μὲν τὰς σωματικὰς ὄψεις ἡλιοειδεῖς, ὁ δὲ τὰς νοερὰς φύσεις θεοειδεῖς ἀπεργάζεται. καὶ ὥσπερ οὗτος τοῖς ὁρῶσι καὶ τοῖς ὁρωμένοις, τοῖς μὲν τὴν τοῦ ὁρᾶν, τοῖς δὲ τὴν τοῦ ὁρᾶσθαι παρέχων δύναμιν, αὐτὸς τῶν ὁρωμένων ἐστὶ τὸ κάλλιστον· οὕτω θεὸς τοῖς νοοῦσι καὶ τοῖς νοουμένοις, τοῖς μὲν τὸ νοεῖν, τοῖς δὲ τὸ νοεῖσθαι δημιουργήσας, αὐτὸς τῶν νοουμένων ἐστὶ τὸ ἀκρότατον, εἰς ὃν πᾶσα ἔφεσις ἵσταται, καὶ ὑπὲρ ὃν οὐδαμοῦ φέρεται. οὐδὲ γὰρ ἔχει τι ὑψηλότερον, ἢ ὅλως ἕξει, οὐδὲ ὁ φιλοσοφώτατος νοῦς καὶ διαβατικώτατος, ἢ πολυπραγμονέστατος. τοῦτο γάρ ἐστι τῶν ὀρεκτῶν ἔσχατον, καὶ οὗ γενομένοις πάσης θεωρίας ἀνάπαυσις. οὗ τινι μὲν οὖν ἐξεγένετο διὰ λόγου καὶ θεωρίας διασχόντι τὴν ὕλην, καὶ τὸ σαρκικόν, τοῦτο εἴτε νέφος χρὴ λέγειν, εἴτε προκάλυμμα διαπτύξαντι, θεῷ συγγενέσθαι καὶ τῷ ἀκραιφνεστάτῳ φωτὶ κραθῆναι, καθόσον ἐφικτὸν ἀνθρωπίνῃ φύσει, μακάριος οὗτος, τῆς τε ἐντεῦθεν ἀναβάσεως, καὶ τῆς ἐκεῖσε θεώσεως, ἣν τὸ γνησίως φιλοσοφῆσαι χαρίζεται, καὶ τὸ ὑπὲρ τὴν ὑλικὴν δυάδα γενέσθαι, διὰ τὴν ἐν τῇ τριάδι νοουμένην ἑνότητα. ὅς τις δὲ ὑπὸ τῆς συζυγίας χείρων ἐγένετο, καὶ τοσοῦτον τοῦ πηλοῦ συνεχέθη, ὡς μὴ δυνηθῆναι ἐμβλέψαι πρὸς τὰς τῆς ἀληθείας αὐγάς, μηδὲ ὑπὲρ τὰ κάτω γενέσθαι γεγονὼς ἄνωθεν καὶ πρὸς τὰ ἄνω καλούμενος, ἄθλιος οὗτος ἐμοὶ τῆς τυφλώσεως, κἂν εὐροῇ τοῖς ἐνταῦθα· καὶ τοσούτῳ πλέον, ὅσῳ περ ἂν μᾶλλον ὑπὸ τῆς εὐροίας παίζηται, καὶ πείθηται, ἄλλο τι καλὸν νομίζειν πρὸ τοῦ ὄντος καλοῦ, πονηρὸν πονηρᾶς δόξης καρπὸν δρεπόμενος, ἢ ζόφον κατακριθῆναι, ἢ ὡς πῦρ ἰδεῖν, ὃν ὡς φῶς οὐκ ἐγνώρισε. ταῦτα ὀλίγοις μὲν ἐφιλοσοφήθη καὶ τῆς νῦν καὶ τῆς πάλαι (ὀλίγοι γὰρ οἱ τοῦ θεοῦ, εἰ καὶ πάντες πλάσματα) νομοθέταις, στρατηγοῖς, ἱερεῦσι, προφήταις, εὐαγγελισταῖς, ἀποστόλοις, ποιμέσι, διδασκάλοις, παντὶ πνευματικῷ πληρώματι καὶ συστήματι, ἐν δὲ τοῖς πᾶσι, καὶ τῷ νῦν ἐπαινουμένῳ. τίνας δὴ λέγω τούτους; ἀπὸ τοὺς ἀμφὶ ἐκεῖνον, τὸν νῶε, τὸν ἀβραάμ, τὸν ἰσαάκ, τὸν ἰακὼβ, τοὺς δώδεκα πατριάρχας, τόν τε μωυσέα, τὸν ἀαρών, τὸν ἰησοῦν, τοὺς κριτάς, τὸν δαβίδ, τὸν σολομῶντα μέχρι τινός, τὸν ἠλίαν, τὸν ἐλισσαῖον, τοὺς πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας προφήτας, τοὺς μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. καὶ τὰ τελευταῖα δὴ ταῦτα τῇ τάξει καὶ πρῶτα τῇ ἀληθείᾳ, ὅσα περὶ τὴν χριστοῦ σάρκωσιν, ἤτοι πρόσληψιν, τὸν πρὸ τοῦ φωτὸς λύχνον, τὴν πρὸ τοῦ λόγου φωνήν, τὸν πρὸ τοῦ μεσίτου μεσίτην, μεσίτην παλαιᾶς διαθήκης καὶ νέας, ἰωάννην τὸν πάνυ, τοὺς χριστοῦ μαθητάς, τοὺς μετὰ χριστὸν ἢ λαοῦ προκαθεσθέντας, ἢ διὰ λόγου φανερωθέντας, ἢ διὰ σημείων γνωρισθέντας, ἢ τελειωθέντας δι' αἵματος. τούτων ἀθανάσιος, τοῖς μὲν ἡμιλλήθη, τῶν δὲ μικρὸν ἀπελείφθη· ἔστι δὲ οὓς καὶ ὑπερέσχεν, εἰ μὴ τολμηρὸν εἰπεῖν. καὶ τῶν μὲν τὸν λόγον, τῶν δὲ τὴν πρᾶξιν, τῶν δὲ τὸ πρᾶον, τῶν δὲ τὸν ζῆλον, τῶν δὲ τοὺς κινδύνους, τῶν δὲ τὰ πλείω, τῶν δὲ ἅπαντα μιμησάμενος, καὶ ἄλλο ἀπ' ἄλλου λαβών, ὥσπερ οἱ τὰς μορφὰς μιᾶς ὑπερβολῆς γράφοντες, καὶ εἰς μίαν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν συναγαγών, ἓν ἀρετῆς εἶδος ἐκ πάντων ἀπηκρίβωσε, τοὺς μὲν ἐν λόγῳ δεινοὺς τῇ πράξει, τοὺς πρακτικοὺς δὲ τῷ λόγῳ νικήσας. εἰ βούλει δὲ λόγῳ μέν, τοὺς εὐδοκίμους ἐν λόγῳ, πράξει δὲ τοὺς πρακτικωτάτους ὑπερβαλών, καὶ τοὺς μὲν κατ' ἀμφότερα μέσως ἔχοντας, τῷ περὶ τὸ ἕτερον ὑπερβάλλοντι. τοὺς δὲ κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρους, τοῖς ἀμφοτέροις παραδραμών, καὶ εἰ μέγα τοῖς προλαβοῦσι τὸ παράδειγμα τοῦ τῷ γενέσθαι τῆς ἀρετῆς, οὐχ ἧττον εἰς εὐφημίαν τῶν ἡμετέρων καλῶν, τὸ τοῖς μετ' αὐτὸν γενέσθαι παράδειγμα. πάντα μὲν δὴ τὰ ἐκείνου λέγειν τε καὶ θαυμάζειν μακρότερον ἂν εἴη τυχόν, ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν ὁρμὴν τοῦ λόγου, καὶ ἱστορίας ἔργον, οὐκ εὐφημίας, ἃ καὶ ἰδίᾳ παραδοῦναι γραφῇ παίδευμά τε καὶ ἥδυσμα τοῖς εἰς ὕστερον, εὐχῆς ἔργον ἐμοί, ὥσπερ ὃν ἐκεῖνος αὐτῶνίου τοῦ θείου βίου συνέγραψε, τοῦ μοναδικοῦ βίου νομοθεσίαν, ἐν πλάσματι διηγήσεως. ὀλίγα δὲ ἐκ πολλῶν τῶν ἐκείνου διεξελθόντες, καὶ ὅσα σχεδιάζει ἡμῖν ἡ

μνήμην νῦν ὡς γνωριμωτέραν, ἵνα τόν τε ἡμέτερον ἀφοσιωσώμεθα πόθον, καὶ τῇ πανηγύρει τὸ εἰκὸς ἐκπληρώσωμεν, τὰ πλείω δὲ τοῖς εἰδόσι παρήσομεν. οὐδὲ γὰρ ἄλλως ὅσιον, οὐδὲ ἀσφαλὲς, ἀσεβῶν μὲν βίους τιμᾶσθαι ταῖς μνήμαις· τοὺς δὲ εὐσεβείᾳ διενεγκόντας, σιωπῇ παραπέμψασθαι. καὶ ταῦτα ἐν πόλει, ἣν μόλις ἂν καὶ πολλὰ τῆς ἀρετῆς ὑποδείγματα σώσειεν. ὥσπερ τοὺς ἱππικοὺς, καὶ τὰ θέατρα, οὕτω δὴ καὶ τὰ θεῖα παίζουσαν. ἐκεῖνος ἐτράφη μὲν εὐθὺς ἐν τοῖς θείοις ἤθεσι καὶ παιδεύμασιν, ὀλίγα τῶν ἐγκυκλίων φιλοσοφήσας, τῷ μὴ δοκεῖν παντάπασι τῶν τοιούτων ἀπείρως ἔχειν, μηδὲ ἀγνοεῖν ὧν ὑπερεῖδεν ἐδοκίμασεν. οὐδὲ ἠνείχετο τὸ τῆς φύσεως εὐγενὲς καὶ φιλότιμον, ἐν τοῖς ματαίοις ἀσχοληθῆναι, οὐδὲ ταὐτὸ παθεῖν τῶν ἀθλητῶν τοῖς ἀπείροις, οἳ τὸν ἀέρα πλείω παίοντες ἢ τὰ σώματα, τῶν ἄθλων ἀποτυγχάνουσι, καὶ πᾶσαν μὲν παλαιὰν βίβλον, πᾶσαν δὲ νέαν ἐκμελετήσας, ὡς οὐδεμίαν ἕτερος· πλουτεῖ μὲν θεωρίαν, πλουτεῖ δὲ βίου λαμπρότητα, καὶ πλέκει θαυμασίως ἀμφότερα, τὴν χρυσῆν ὄντως σειρὰν, καὶ τοῖς πολλοῖς ἄπλοκον, βίῳ μὲν ὁδηγῷ θεωρίας, θεωρίᾳ δὲ σφραγῖδι βίου χρώμενος. ἀρχὴ γὰρ σοφίας, φόβος κυρίου, οἷόν τι πρῶτον σπάργανον. καὶ σοφία τὸν φόβον ὑπερβᾶσα, καὶ εἰς τὴν ἀγάπην ἀναβιβάσασα, θεοῦ φίλους ἡμᾶς, καὶ υἱοὺς ἀντὶ δούλων ἐργάζεται. τραφεὶς δὲ οὕτω, καὶ παιδευθεὶς, ὡς ἔδει γε καὶ νῦν τοῦ λαοῦ προστήσεσθαι μέλλοντας, καὶ τὸ μέγα Χριστοῦ σῶμα μεταχειρίζεσθαι κατὰ τὴν μεγάλην τοῦ θεοῦ βουλήν τε καὶ πρόγνωσιν, ἣ πόρρωθεν καταβάλλεται τῶν μεγάλων πραγμάτων τὰς ὑποθέσεις, τῷ μεγάλῳ βήματι τούτῳ ἐγκαταλέγεται, καὶ τῶν ἐγγιζόντων εἷς τῷ ἐγγίζοντι θεῷ γίνεται, καὶ τῆς ἱερᾶς ἀξιοῦται στάσεώς τε καὶ τάξεως, καὶ πᾶσαν τὴν τῶν βαθμῶν ἀκολουθίαν διεξελθὼν, ἵνα τὰ ἐν μέσῳ συντέμω, τὴν τοῦ λαοῦ προεδρείαν πιστεύεται. τοῦτο δὲ ἐστὶν εἰπεῖν, τῆς οἰκουμένης πάσης ἐπιστασίαν, καὶ οὐκ ἔχω λέγειν πότερον ἀρετῆς ἆθλον, ἢ τῆς ἐκκλησίας τιμὴν καὶ ζωὴν τὴν ἱερωσύνην λαμβάνει. ἔδει γὰρ ἐκλείπουσαν ταύτην τῷ δίψει τῆς ἀληθείας, ὥσπερ τὸν Ἰσμαὴλ ποτισθῆναι, ἢ ὥσπερ τὸν Ἠλίαν ἐκ τοῦ χειμάρρου κατεψυγμένης ἀνομβρίᾳ τῆς γῆς ἀναψῦξαι, καὶ μικρὰ ἀναπνέουσαν ἀναζωοπυρηθῆναι, καὶ σπέρμα τῷ Ἰσραὴλ ὑπολειφθῆναι· ἵνα μὴ γενώμεθα ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα, ὧν περιβόητος μὲν ἡ κακία, περιβοητοτέρα δὲ ἡ ἀπώλεια, πυρὶ καὶ θείῳ καταναλωθέντων. διὰ τοῦτο ἠγέρθη κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἤδη κεκμηκόσι, καὶ λίθος ἀκρογωνιαῖος, συνδέων ἑαυτῷ τε καὶ ἀλλήλοις ἡμᾶς. ἢ ἐξεβλήθη κατὰ καιρὸν, ἢ πῦρ καθαρτήριον τῆς φαύλης ὕλης καὶ μοχθηρᾶς, ἢ πτύον γεωργικὸν, ᾧ τὸ κοῦφον τῶν δογμάτων καὶ τὸ βαρὺ διακρίνεται. ἢ μάχαιρα τὰς τῆς κακίας ῥίζας ἐκτέμνουσα. καὶ ὁ λόγος εὑρίσκει τὸν ἑαυτοῦ σύμμαχον, καὶ τὸ πνεῦμα καταλαμβάνει τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ πνεύσοντα. οὕτω μὲν οὖν καὶ διὰ ταῦτα, ψήφῳ τοῦ λαοῦ παντὸς, οὐ κατὰ τὸν ὕστερον νικήσαντα πονηρὸν τύπον, οὐδὲ φονικῶς τε καὶ τυραννικῶς, ἀλλ' ἀποστολικῶς τε καὶ πνευματικῶς, ἐπὶ τὸν Μάρκου θρόνον ἀνάγεται, οὐχ ἧττον τῆς εὐσεβείας ἢ προεδρείας ἐκείνου διάδοχος. τῇ μὲν γὰρ πολλοστὸς ἀπ' ἐκείνου, τῇ δὲ εὐθὺς μετ' ἐκεῖνον εὑρίσκεται, ἣν δὴ καὶ κυρίως ὑποληπτέον διαδοχήν. τὸ μὲν γὰρ ὁμόγνωμον καὶ ὁμόθρονον, τὸ δὲ ἀντίδοξον καὶ ἀντίθρονον. καὶ ἡ μὲν προσηγορίαν, ἡ δὲ ἀλήθειαν ἔχει διαδοχῆς. οὐ γὰρ ὁ βιασάμενος, ἀλλ' ὁ βιασθεὶς διάδοχος, οὐδ' ὁ παρανομήσας, ἀλλ' ὁ προβληθεὶς ἔννομος· οὐδὲ ὁ τἀναντία δοξάζων, ἀλλ' ὁ τῆς αὐτῆς πίστεως. εἰ μὴ οὕτω τις λέγοι διάδοχον, ὡς νόσον ὑγείας καὶ φωτὸς σκότος, καὶ ζάλην γαλήνης, καὶ συνέσεως ἔκστασιν. ἐπεὶ δὲ οὕτω προβάλλεται, οὕτω καὶ τὴν ἀρχὴν διατίθεται. οὐ γὰρ ὁμοῦ τε καταλαμβάνει τὸν θρόνον, ὥσπερ οἱ τυραννίδα τινὰ ἢ κληρονομίαν παράδοξον ἁρπάσαντες, καὶ ὑβρίζει τὸν κόρον. ταῦτα γὰρ τῶν νόθων καὶ παρεγγράπτων ἱερέων ἐστὶ, καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος ἀναξίως, οἳ μηδὲν τῇ ἱερωσύνῃ προσενηνοχότες, μηδὲ τὸ κατὰ λόγον προταλαιπωρήσαντες, ὁμοῦ τε μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς εὐσεβείας ἀναδείκνυνται, καὶ πρὶν καθαρθῆναι καθαίρουσι. χθὲς ἱερόσυλοι, καὶ σήμερον ἱερεῖς. χθὲς τῶν ἁγίων ἔξω, καὶ μυσταγωγοὶ σήμερον. παλαιοὶ τὴν κακίαν, καὶ σχέδιοι τὴν εὐσέβειαν· ἔργον χάριτος ἀνθρωπίνης, οὐ τοῦ πνεύματος· οἳ ὅταν πάντα διεξέλθωσι βιαζόμενοι, τελευταῖον τυραννοῦσι, καὶ τὴν εὐσέβειαν, ὧν οὐχ ὁ τρόπος τὸν βαθμόν· ὁ βαθμὸς δὲ τὸν τρόπον πιστεύεται, παρὰ πολὺ τῆς τάξεως ἐναλλαττομένης. οἱ πλείους ὑπὲρ ἑαυτῶν ἢ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων τὰς θυσίας ὀφείλουσι, καὶ πάντως τῶν δύο τὸ ἕτερον ἁμαρτάνουσιν, ἢ τοῦ δεῖσθαι συγγνώμης ἄμετρα συγγινώσκοντες, ὡς ἂν μή τι ἀνακόπτοιτο κακία καὶ διδάσκοιτο, ἢ τῇ τραχύτητι τῆς ἀρχῆς, τὰ ἑαυτῶν συγκαλύπτοντες, ὧν οὐδέτερον ἐκεῖνος, ἀλλ' ἦν ὑψηλὸς μὲν τοῖς ἔργοις, ταπεινὸς δὲ τῷ φρονήματι. καὶ τὴν μὲν ἀρετὴν ἀπρόσιτος, τὴν ἐντυχίαν δὲ καὶ λίαν εὐπρόσιτος, πρᾶος, ἀόργητος, συμπαθὴς, ἡδὺς τὸν λόγον, ἡδίων τὸν τρόπον, ἀγγελικὸς τὸ εἶδος, ἀγγελικώτερος τὴν διάνοιαν, ἐπιτιμῶσαι γαληνός.

καλλυνάς, ἐπαινέσαι παιδευτικὸς, καὶ μηδέτερον τοῦ καιροῦ τῇ ἀμετρίᾳ λυμήνασθαι, ἀλλ' ἀρκέσαι καὶ τὴν ἐπιτίμησιν πατρικὴν, καὶ τὸν ἔπαινον ἀρχικόν, μήτε τὸ ἁπαλὸν ἔκλυτον, μήτε τὸ στύφον αὐστηρόν· ἀλλὰ τὸ μὲν ἐπιείκειαν, τὸ δὲ φρόνησιν, καὶ φιλοσοφίαν ἀμφότερα. ἐλάχιστα μὲν λόγου διὰ τὸν τρόπον δεόμενος ἀρκοῦντα πρὸς παιδαγωγίαν. ἐλάχιστα δὲ ῥάβδου διὰ τὸν λόγον. ἔτι δὲ ἐλάττω τομῆς, διὰ τὴν ῥάβδον μετρίως πλήττουσαν. τί ἂν ὑμῖν ἀναζωγραφοίην τὸν ἄνδρα; Παῦλος προλαβὼν γράφει τοῦτο μὲν, ἐν οἷς τὸν ἀρχιερέα τὸν μέγαν τὸν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς ἀνυμνεῖ. τολμήσει γάρ μοι καὶ μέχρι τούτου ὁ λόγος. ἐπειδὴ χριστοὺς οἶδε, τοὺς ζῶντας κατὰ Χριστόν· τοῦτο δὲ ἐν οἷς Τιμοθέῳ πρὸς αὐτὸν γράφων νομοθετεῖ, τυπῶν διὰ λόγου τὸν ἐπίσκοπον τὸν προσηκόμενον. εἰ γὰρ ὡς κανόνα τὸν νόμον παραθείης διὰ τοῦ ἐπαινουμένου, γνώσῃ σαφῶς τὴν εὐθύτητα. δεῦρο δή συμπανηγυρίσατέ μοι, πολὺ τοῦ λόγου κάμνοντι, καὶ τὰ πλείω μὲν παρατρέχειν ἐθέλοντι, ἄλλο τι δὲ ὑπ' ἄλλου κατατρεχομένῳ, καὶ οὐκ ἔχοντι τὸ νικῶν εὑρεῖν, ὥσπερ ἐν σώμασι πᾶσι ταχθεῖσιν ἴσῳ τι καὶ καλῷ. ἀεὶ γάρ μοι τὸ προσπεσὸν, κάλλιον φαίνεται, καὶ τοῦτο συναρπάζει τὸν λόγον. δεῦρο δή μοι διέλεσθε τὰ ἐκείνου καλὰ, ὅσοι τῶν ἐκείνου ἐπαινέται καὶ μάρτυρες, καὶ ἀγῶνα καλὸν ἀγωνίσασθε πρὸς ἀλλήλους ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες, νεανίσκοι καὶ παρθένοι, πρεσβῦται μετὰ νεωτέρων, ἱερεῖς καὶ λαὸς, οἱ μοναδικοὶ καὶ μιγάδες, οἱ τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς ἀκριβείας, ὅσοι τῆς θεωρίας καὶ ὅσοι τῆς πράξεως. ὁ μὲν ἐπαινείτω τὸν ἐν νηστείαις καὶ προσευχαῖς, ὡς ἀσώματόν τι καὶ ἄϋλον, ὁ δὲ τὸν ἐν ἀγρυπνίαις τε καὶ ψαλμῳδίαις εὔτονόν τι καὶ ἀήττητον. ἄλλος τὸν ἐν προστασίᾳ τῶν δεομένων, ἄλλος τὴν πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας ἀντιτυπίαν, ἢ πρὸς τὸ ταπεινὸν συγκατάβασιν, αἱ παρθένοι τὸν νυμφαγωγόν· αἱ ὑπὸ ζυγὸν τὸν σωφρονιστὴν, οἱ τῆς ἐρημίας τὸν πτερωτὴν· οἱ τῆς ἐπιμιξίας, τὸν νομοθέτην· οἱ τῆς ἁπλότητος, τὸν ὁδηγόν· οἱ τῆς θεωρίας, τὸν θεολόγον· οἱ ἐν εὐθυμίαις, τὸν χαλινόν· οἱ ἐν συμφοραῖς, τὴν παράκλησιν. τὴν βακτηρίαν ἡ πολιὰ, τὴν παιδαγωγίαν ἡ νεότης· ἡ πενία, τὸν ποριστὴν· ἡ εὐπορία, τὸν οἰκονόμον· δοκοῦσί μοι καὶ χῆραι τὸν προστάτην ἐπαινέσεσθαι, καὶ ὀρφανοὶ τὸν πατέρα, καὶ πτωχοὶ τὸν φιλόπτωχον, καὶ τὸν φιλόξενον οἱ ξένοι, καὶ ἀδελφοὶ τὸν φιλάδελφον. οἱ νοσοῦντες, τὸν ἰατρὸν, ἣν βούλει νόσον καὶ ἰατρείαν, οἱ ὑγιαίνοντες τὸν φύλακα τῆς ὑγείας, οἱ πάντες τὸν πᾶσι πάντα γινόμενον, ἵνα κερδαίνῃ τοὺς πάντας, ἢ πλείονας. ταῦτα μὲν οὖν ὅπερ εἶπον ἄλλοι θαυμαζέτωσάν τι καὶ ὑμνείτωσαν, οἷς σχολὴ τὰ μικρὰ τῶν ἐκείνου θαυμάζειν. μικρὰ δὲ ὅταν εἴπω, αὐτὸν ἑαυτῷ συγκρίνων λέγω, καὶ τὰ ἐκείνου τοῖς ἐκείνου παρεξετάζων. οὐ γὰρ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον, κἂν ᾖ λίαν λαμπρὸν, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης, ὥσπερ ἠκούσαμεν. ἐπεὶ καὶ ὀλίγα τῶν τούτου, ἑτέροις αὐτάρκη πρὸς εὐδοκίμησιν. ἡμῖν δὲ οὐ γὰρ ἀνεκτὸν καταλείπειν τὸν λόγον, διακονεῖν τοῖς ἐλάττοσιν, ἐπ' αὐτὸ τὸ κυριώτατον τῶν ἐκείνου τρεπτέον. θεοῦ δὲ ἔργον ὑπὲρ οὗ καὶ ὁ λόγος, εἰπεῖν τι τῆς ἐκείνου μεγαληγορίας καὶ ψυχῆς ἄξιον. ἦν ὅτε ἤκμαζε τὰ ἡμέτερα, καὶ καλῶς εἶχεν, ἡνίκα τὸ μὲν περιττὸν τοῦτο καὶ κατεγλωττισμένον τῆς θεολογίας καὶ ἔντεχνον, οὐδὲ πάροδον εἶχεν εἰς τὰς θείας αὐλάς· ἀλλὰ ταὐτὸν ἦν, ψήφοις τι παίζειν τὴν ὄψιν κλεπτούσαις διὰ τάχει τῆς μεταθέσεως, ἢ κατορχεῖσθαι τῶν θεατῶν, παντοίοις καὶ ἀνδρογύνοις λυγίσμασι, καὶ περὶ θεοῦ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον καὶ περίεργον· τὸ δὲ ἁπλοῦν τι καὶ εὐγενὲς τοῦ λόγου εὐσέβεια ἐνομίζετο. ἀφ' οὗ δὲ Σέξτοι καὶ Πύρρωνες, καὶ ἡ ἀντίθετος γλῶσσα ὥσπερ τι νόσημα δεινὸν καὶ κακόηθες ταῖς ἐκκλησίαις ἡμῶν εἰσεφθάρη, καὶ ἡ φλυαρία παίδευσις ἔδοξε, καὶ ὅ φησι περὶ Ἀθηναίων ἡ βίβλος τῶν πράξεων, εἰς οὐδὲν ἄλλο εὐκαιροῦμεν, ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον. ὢ τίς Ἱερεμίας ὀδύρεται τὴν ἡμετέραν σύγχυσιν καὶ σκοτόμαιναν, ὁ μόνος εἰδὼς ἐξισοῦν θρήνους πάθεσι. ταύτης τῆς λύσσης ἤρξατο μὲν Ἄρειος ὁ τῆς μανίας ἐπώνυμος, ὃς καὶ δίκην ἔδωκεν ἀκολάστου γλώσσης, τὴν ἐν βεβήλοις τόποις κατάλυσιν εὐχῆς ἔργον οὐ νόσου γενόμενος, καὶ τὴν Ἰούδα ῥῆξιν ὑποστὰς, ἐπ' ἴσῃ προδοσίᾳ τοῦ λόγου. διαδεξάμενοι δὲ ἄλλοι τὴν νόσον, τέχνην ἀσεβείας ἐδημιούργησαν, οἳ τῷ ἀγεννήτῳ τὴν θεότητα περιγράψαντες, οὐ γεννητοῦ οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκπορευτοῦ ἐξώρισαν τῆς θεότητος, ὀνόματος κοινωνίᾳ μόνον τὴν τριάδα τιμήσαντες, ἢ μηδὲ τοῦτο αὐτὴν τηρήσαντες, ἀλλ' οὐχ ὁ μακάριος ἐκεῖνος, καὶ ὄντως ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ, καὶ μεγάλη σάλπιγξ τῆς ἀληθείας· ἀλλ' εἰδὼς τὸ μὲν εἰς ἀριθμὸν ἓν τὰ τρία συστέλλειν ἄθεον ὂν καὶ τῆς Σαβελλίου καινοτομίας, ὃς καὶ πρῶτος θεότητος συστολὴν ἐπενόησε, τὸ δὲ τὰ τρία διαιρεῖν φύσει, κατὰ τὴν μὲν θεότητος ἔκφυλον καὶ τὸ ἐν καλῶς ἐτύρευσε. θεότητί γε, καὶ τὰ τρία εὐσεβῶς ἐδίδαξεν· ἰδιότησί γε, οὔτε τῷ ἓν συγχέας, οὔτε τοῖς τρισὶ διασχίσας, ἀλλ' ἐν ὅροις μείνας τῆς εὐσεβείας, τῷ φυγεῖν τὴν ἀμετρίαν εἰς θάτερα κλίσιν τε καὶ ἀντίθεσιν, ὁ διὰ τοῦτο πρῶτον μὲν ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν ἁγίᾳ ταύτῃ συνόδῳ, καὶ τῷ ἀριθμῷ τῶν τριακοσίων δέκα ὀκτὼ λογάδων, οὓς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς ἓν ἤγαγεν, ὅσον ἦν ἐπ' αὐτῷ

τὴν νόσον ἔστησεν. οὔπω μὲν τεταγμένος ἐν ἐπισκόποις, τὰ πρῶτα δὲ τεταγμένος τῶν συνεληλυθότων. καὶ γὰρ ἦν ἀρετῆς οὐχ ἧττον, ἢ βαθμῶν ἡ προτίμησις· ἔπειτα τοῦ κακοῦ ῥιπισθέντος ἤδη ταῖς αὔραις τοῦ πονηροῦ, καὶ τὸ πλεῖον ἐπιλαμβάνοντος, ἐν τούτῳ δή μοι καὶ τὰ δράματα, ὧν πᾶσα μικροῦ πλήρης γῆ τε καὶ θάλασσα. πολὺς δὲ περὶ αὐτὸν ὁ πόλεμος, ὡς γενναῖον προστάτην τοῦ λόγου. πρὸς γοῦν τοῦτον ἀπέτεινον μάλιστα ἡ πρᾶξις, καὶ ἄλλοθεν ἄλλοτε τῶν δεινῶν ἐπιῤῥέον. εὑρετικὸν γὰρ κακῶν ἡ ἀσέβεια, καὶ λίαν τολμηρὸν εἰς ἐγχείρησιν. πῶς δὲ ἀνθρώπων ἔμελλον φείσεσθαι, οἱ θεότητος μὴ φεισάμενοι. μία δὲ προσβολῶν, καὶ χαλεπωτάτη, συμφορά τε καὶ αὐτοῦ τοῦ δράματος· ἀλλά μοι παραιτείσθω φίλον ἔδαφος ἡ πατρίς· οὐ γὰρ τῆς ἐνεγκούσης, ἀλλὰ τῶν προειλημμένων ἡ πονηρία. ἡ μὲν γὰρ ἱερά τε καὶ πᾶσιν ἐπ' εὐσεβείᾳ γνώριμος, οἱ δὲ ἀνάξιοι τῆς τεκούσης αὐτοὺς ἐκκλησίας. φύεται δὲ καὶ ἀμπέλῳ βάτον ἐκφῦσαί ποτε, καὶ Ἰούδας τῶν μαθητῶν εἷς ὁ προδότης. εἰσὶ μὲν οὖν οἱ μηδὲ τὸν ὁμώνυμον ἐμοί, τῆς αἰτίας ἀφιᾶσιν· ὃς κατὰ παιδεύσεως ὄντα τὴν Ἀλεξανδρέων ἐπιδημῶν πόλει, καὶ πάσης τῆς αὐτοῦ τυχὼν δεξιώσεως ἴσα, καὶ παίδων ὁ τιμιώτατος, καὶ τῶν τὰ μέγιστα πιστευομένων εἷς ὤν, ἐπανέστη σὺν ὥς φασι βουλευθέντι τῷ πατρὶ καὶ προστάτῃ. καὶ ἦν τὸ μὲν δρᾶμα ἑτέρων, ἡ δὲ χεὶρ ἀσεβὴς ἐκείνου μετ' αὐτῶν ὡς ὁ λόγος. εἴτις ἡμῶν οἶδε τὴν χεῖρα, ἣν ὁ ἅγιος κατεψεύσθη, καὶ τὸν ζῶντα νεκρόν, καὶ τὴν ἄδικον ὑπερορίαν, οἶδεν ὃ λέγω. πλὴν τοῦτο μὲν ἑκὼν ἐπιλήσομαι. καὶ γὰρ οὕτως ἔχω ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις, πλέον χρῆσθαι πρὸς τὸ φιλάνθρωπον, καὶ ἀπογινώσκειν μᾶλλον, ἢ καταγινώσκειν τῶν ὑπαιτίων. ὁ μὲν γὰρ κακὸς τάχιστα ἂν καταγνοίη καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ὁ ἀγαθὸς δὲ οὐδὲ τοῦ κακοῦ ῥᾳδίως. τὸ γὰρ εἰς κακίαν οὐχ ἕτοιμος, οὐδ' εἰς ὑπόνοιαν εὐχερής. ὃ δὲ οὐκέτι λόγος, ἀλλ' ἔργον ἐστίν, οὐδὲ ὑπόνοιά τις ἀνεξέταστος, ἀλλὰ πίστις κεκηρυγμένη, τέρας τι καὶ παράδοξον, ἐκ τῶν ἐσχατιῶν τῶν ἡμετέρων ὁρμώμενον, παρ-ῥόν τὸ γένος, πονηρότερον τὴν διάνοιαν, οὐδὲ πάντη λόγου ἐλεύθερον, ἀλλ' ἐπίμικτον, ὅτι τὸ τῆς ἡμιόνου γινώσκομεν. τὰ μὲν πρῶτα τραπέζης ἀλλοτρίας, δοῦλον καὶ μάζης ὤνιον, πάντα δὲ ποιεῖν καὶ λέγειν τῇ γαστρὶ μεμαθηκός· τὰ τελευταῖα δὲ καὶ πολιτείᾳ παρεισφθαρείς, καὶ πιστευθεὶς τούτοις τὰ ἔσχατα, ὅσον ὑείων κρεῶν ἐπιδοχεῖα γενέσθαι, οἷς τὸ στρατιωτικὸν τρέφεται. εἶτα κακὸν περὶ τὴν πίστιν γενόμενον, καὶ τῇ γαστρὶ πολιτευσάμενον. ἐπειδὴ τὸ σῶμα ὑπολέλειπτο μόνον, δρασμὸν ἐννοεῖ, καὶ ἄλλην ἐξ ἄλλης ἀμείβων χώραν καὶ πόλιν (οἷα τὰ τῶν φυγάδων) τέλος ἐπὶ κακῷ τοῦ κοινοῦ τῆς ἐκκλησίας, οἷόν τις αἰγυπτιακὴ πληγή, τὴν Ἀλεξανδρέων καταλαμβάνει. ἐν τούτῳ δὲ τῆς ἄλης ἵσταται, καὶ τῆς κακουργίας ἄρχεται. καὶ ἦν τἆλλα μὲν οὐδενὸς ἄξιος, οὐ λόγων ἐλευθερίων μετεσχηκώς, οὐ τὴν συνουσίαν στωμύλος, οὐκ εὐλαβείας. σχῆμα γ' οὖν τι καὶ πλάσμα καινὸν περικείμενος, κακουργῆσαι καὶ συγχέαι πράγματα πάντων δεινότατος. ἴστε καὶ διηγεῖσθε πάντες, οἷα κατὰ τοῦ ἁγίου κανονίζεται. παραδίδονται γὰρ καὶ δίκαιοι πολλάκις εἰς χεῖρας ἀσεβῶν, οὐχ ἵνα ἐκεῖνοι τιμηθῶσιν, ἀλλ' ἵνα οὗτοι δοκιμασθῶσι, καὶ φαῦλοι μὲν ἐν θανάτῳ ἐξαισίῳ κατὰ τὸ γεγραμμένον. καταγελῶνται δὲ ὅμως πρὸς τὸ παρὸν εὐσεβεῖς, ἕως ἡ χρηστότης τοῦ Θεοῦ κρύπτηται, καὶ τὰ μεγάλα ταμιεῖα τῶν εἰς ὕστερον ἑκατέροις ἀποκειμένων. ἡνίκα καὶ λόγος καὶ πρᾶξις καὶ διανόημα, τοῖς δικαίοις σταθμοῖς τοῦ Θεοῦ ταλαντεύονται. ὅταν ἀναστῇ κρῖναι τὴν γῆν, τὴν βουλὴν καὶ τὰ ἔργα συνάγων, καὶ γυμνῶν τὰ ἐσφραγισμένα παρ' αὐτῷ καὶ θησαυριζόμενα. ταῦτα πειθέτω σε καὶ λέγων καὶ πάσχων Ἰώβ, ὡς ἦν ἄνθρωπος ἀληθινός, ἄμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβής· καὶ ὅσα μεμαρτύρηται. τοσαύταις δὲ πλέκεται παρὰ τοῦ ἐξῃτηκότος προσβολαῖς, καὶ οὕτως ἐπαλλήλοις καὶ φιλοτίμοις, ὥστε πολλῶν πολλάκις ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος κακοπαθησάντων, τῶν δὲ ὡς εἰκὸς καὶ ταλαιπωρησάντων, μηδεμίαν εἶναι ταῖς ἐκείνου παραβαλεῖν συμφοραῖς. οὐ γὰρ μόνον χρήματα, κτήματα, εὐτεκνίαν, πολυτεκνίαν, ἃ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐστὶ περισπούδαστα, οὗτος ζημιοῦται μόνον, ὡς μηδὲ θρήνοις γενέσθαι χώραν διὰ τὸ συνεχὲς τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα τελευταῖον πληγεὶς πληγὴν ἀνίατόν τε καὶ δυσθεώρητον, εἶχε μὲν προσθήκην τῆς συμφορᾶς, τὴν γυναῖκα παραμυθουμένην τοῖς χείροσι. πληγῶσα γοῦν ἐφιλονείκει, καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς τῷ σώματι. εἶχε δὲ καὶ τῶν φίλων τοὺς γνησιωτάτους παρακλήτορας κακῶν, ὡς αὐτός φησιν, οὐ θεραπευτάς· οἳ δὲ μὲν πάθος ἑώρων, τὸ δὲ τοῦ πάθους ἀγνοοῦντες μυστήριον, οὐ βάσανον ἀρετῆς, ἀλλὰ κακίας ἐπίπληξιν, τὴν πληγὴν ὑπελάμβανον. καὶ οὐκ ἐνόμιζον μόνον, ἀλλ' οὐδὲ ἠσχύνοντο τὸ δεινὸν ὀνειδίζοντες, ὁπότε καὶ εἰ διὰ κακίαν ἔπασχε, σοφίζεσθαι δ' ἂν χρῆν ἔδει παραμυθίας ῥήμασιν. οὕτω μὲν οὖν ὁ Ἰὼβ καὶ τὰ πρῶτα τῆς περὶ αὐτὸν πραγματείας, ἀγὼν γὰρ ἀρετῆς ἦν καὶ φθόνου, τοῦ μὲν ὅπως τοῦ καλοῦ κρατήσῃ φιλονεικοῦντος, τοῦ δὲ ὅπως ἄπληκτος διαμείνῃ πάντα φθονοῦντος· καὶ τοῦ μέν, ὅπως εὐοδώσῃ κακίαν ἀγωνιζόμενον, διὰ τῆς τῶν κατορθούντων κολάσεως· τοῦ δέ, ὅπως καταίσχυνῃ τοὺς ἀγαθοὺς

καὶ τοὺς

καὶ ταῖς συμφοραῖς τὸ πλέον ἔχοντας. τί δαὶ ὁ πρὸς αὐτὸν χρηματίζων διὰ λαίλαπος καὶ νεφῶν. ὁ βραδὺς εἰς κόλασιν, καὶ ταχὺς εἰς ἀντίληψιν· ὁ μὴ παντελῶς ἐπαφιεὶς ῥάβδον ἁμαρτωλῶν κλήρῳ δικαίων, ἵνα μὴ κακίαν δίκαιοι μάθωσιν, ἐπὶ τέλει τῶν ἄθλων ἀναγορεύει τὸν ἀθλητὴν, λαμπρῷ τῷ κηρύγματι, καὶ γυμνοῖ τῆς πληγῆς τὸ ἀπόῤῥητον. οἴει με ἄλλως σοι κεχρηματικέναι λέγων, ἵνα ἀναφανῇς δίκαιος; τοῦτο τῶν τραυμάτων τὸ φάρμακον, τοῦτο τῆς ἀγωνίας ὁ στέφανος. αὕτη τῆς ὑπομονῆς ἡ ἀντίδοσις. τὰ γὰρ ἑξῆς ἴσως καὶ μικρὰ καὶ μεγάλα τισὶ δοκῇ, καὶ μικρῶν ἕνεκεν οἰκονομηθέντα, καὶ εἰ διπλάσιον τῶν ἀφῃρημένων ἀντιλαμβάνει. οὐκοῦν οὐδὲ ἐνταῦθα θαυμαστὸν, εἰ Ἀθανασίου πλείονα εἶχε Γεώργιος, ἀλλ' ἐκεῖνο θαυμασιώτερον, εἰ μὴ ἐπυρώθη ταῖς ἐπηρείαις ὁ δίκαιος. οὐδὲ τοῦτο θαυμαστὸν ἄγαν· ἀλλὰ τὸ πλεῖον αἱ φλόγες ἤρκεσαν. ὁ τέως μὲν ἦν ἐκποδὼν, καὶ τὴν φυγαδείαν ὡς κάλλιστα διατίθεται. τοῖς γὰρ ἱεροῖς καὶ θείοις τῆς κατ' Αἴγυπτον φροντιστηρίοις φέρων ἑαυτὸν δίδωσιν. οἳ κόσμου χωρίζοντες ἑαυτοὺς, καὶ τὴν ἐρημίαν ἀσπαζόμενοι, ζῶσι Θεῷ παντὸς μᾶλλον τῶν ἐν σώματι. οἱ μὲν τὸ πάντη μοναδικόν τε καὶ ἄμικτον διαθλοῦντες βίον, ἑαυτοῖς μόνοις προσλαλοῦντες καὶ τῷ Θεῷ, καὶ τοῦτον μόνον κόσμον εἰδότες, ὅσον ἐν τῇ ἐρημίᾳ γνωρίζουσιν. οἱ δὲ νόμον ἀγάπης τῇ κοινωνίᾳ στέργοντες, ἐρημικοί τε ὁμοῦ καὶ μιγάδες, τοῖς μὲν ἄλλοις τεθνηκότες ἀνθρώποις καὶ πράγμασιν, ὅσα ἐν μέσῳ περιφέρεται στροβοῦταί τε καὶ στροβούμενα, καὶ παίζοντα ἡμᾶς ταῖς ἀγχιστρόφοις μεταβολαῖς, ἀλλήλοις δὲ κόσμος ὄντες, καὶ τῇ παραθέσει τὴν ἀρετὴν θήγοντες. τούτοις ὁμιλήσας ὁ μέγας, ὥσπερ τῶν ἄλλων ἁπάντων μεσίτης καὶ διαλλακτὴς ἦν, τὸν εἰρηνοποιήσαντα τῷ αἵματι τὰ διεστῶτα μιμούμενος· οὕτω καὶ τὸν ἐρημικὸν βίον, τῷ κοινωνικῷ καταλλάττει. δείκνυς ὅτι ἐστὶ καὶ ἱερωσύνη φιλόσοφος, καὶ φιλοσοφία δεομένη μυσταγωγίας. οὕτω γὰρ ἀμφότερα συνηρμόσατο, καὶ εἰς ἓν ἤγαγε καὶ πρᾶξιν ἡσύχιον, καὶ ἡσυχίαν ἔμπρακτον, ὥστε πεῖσαι τὸ μονάζειν, ἐν τῇ εὐσταθείᾳ τοῦ τρόπου μᾶλλον, ἢ τῇ τοῦ σώματος ἀναχωρήσει χαρακτηρίζεσθαι. καθ' ὃ καὶ Δαβὶδ ὁ μέγας πρακτικώτατός τε ἦν ὁ αὐτὸς καὶ μονώτατος, εἴ τῳ τὸ κατὰ μόνας εἰμὶ ἐγὼ ἕως ἂν παρέλθω, τοῦτο σημαίνειν δοκεῖ, καὶ μέγα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ λόγου καὶ ἀξιόπιστον. διὰ τοῦτο τῶν ἄλλων ἀρετῇ κρατούντων, τῆς ἐκείνου διανοίας πλέον ἡττῶντο, ἢ ὅσον ἐκράτουν τῶν ἄλλων, καὶ ὀλίγα πρὸς ἱερωσύνης τελείωσιν συνεισφερόντων, πλείω πρὸς φιλοσοφίας συντέλειαν ἀντελάμβανον. καὶ τοῦτο ἦν νόμος αὐτοῖς, ὅ τι ἐκείνῳ ἐδόκει. καὶ τοῦτο ἀπόμοτον πάντων, ὃ μὴ ἐδόκει, καὶ πλάκες Μωσέως αὐτοῖς τὰ ἐκείνου δόγματα, καὶ πλεῖον τὸ σέβας, ἢ παρὰ ἀνθρώπων τοῖς ἁγίοις ὀφείλεται. οἵ γε καὶ ἡνίκα τῶν ζητούντων τινὲς, ὥσπερ θηρία τὸν ἅγιον ἀνιχνεύοντες, ἐπειδὴ πανταχοῦ τοῦτον ἀναζητοῦντες οὐχ εὕρισκον, λόγου μὲν οὐδενὸς τοὺς πεμφθέντας ἠξίωσαν. προὔτεινον δὲ τοῖς ξίφεσι τοὺς αὐχένας, ὡς ὑπὲρ Χριστοῦ κινδυνεύοντες, καὶ τὸ παθεῖν τι τῶν ἀνηκέστων ὑπὲρ ἐκείνου, μεγίστην μοῖραν εἰς φιλοσοφίαν νομίζοντες, καὶ πολὺ τῶν μακρῶν νηστειῶν καὶ χαμευνιῶν, καὶ τῆς ἄλλης κακοπαθείας ἣν ἐκεῖνοι τρυφῶσιν ἀεὶ, ἐνθεώτερόν τι καὶ ὑψηλότερον. ὁ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦν, καὶ τὸ τοῦ Σολομῶντος ἐπῄνει, καιρὸν εἶναι παντὶ πράγματι φιλοσοφήσαντος. καὶ διὰ τοῦτο ἀποκρύπτεται μικρὸν ὅσον τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν διαφεύγων, ἵνα συναναφανῇ τῷ τῆς εἰρήνης ἥκοντι. ὅπερ οὖν καὶ γίνεται μικρὸν ὕστερον. ὁ δὲ κατὰ τὰ πολλὰ ἤδη τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν, κατατρέχει μὲν Αἴγυπτον, λῄζεται δὲ Συρίαν τῷ κράτει τῆς ἀσεβείας. ἐπιλαμβάνεται δὲ, καὶ τῆς ἑῴας ὅσον ἐδύνατο, τὸ ἀῤῥωστοῦν ἀεὶ προσλαμβάνων· ὥσπερ οἱ χείμαῤῥοι τὰ συῤῥέοντα, καὶ τοῖς κουφοτέροις ἢ δειλοτέροις ἐπιφυόμενος. οἰκειοῦται δὲ τὴν βασιλέως ἁπλότητα. οὕτω γὰρ ἐγὼ καλῶ τὴν κουφότητα, αἰδούμενος τὴν εὐλάβειαν. καὶ γὰρ ἦν εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, ζῆλον μὲν ἔχων, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. ἐξωνεῖται δὲ τῶν ἐν τέλει, τοὺς φιλοχρύσους μᾶλλον ἢ φιλοχρίστους. εὐπορία γὰρ ἦν αὐτῷ τὰ τῶν πενήτων, κακῶς διαρπαζόμενα, καὶ τούτων μάλιστα τοὺς γυναικώδεις τε καὶ ἐν ἀνδράσιν ἀνάνδρους, καὶ ἀμφιβόλους μὲν τὸ γένος, προδήλους δὲ τὴν ἀσέβειαν, οἷς οὐκ οἶδ' ὅπως ἔδοξεν οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς τὰ τῶν γυναικῶν πιστευομένοις, τὰ τῶν ἀνδρῶν ἐγχειρίζουσι. ἐπεὶ ταῦτα ἴσχυσεν ὁ τοῦ πονηροῦ θεράπων, ὁ τῶν ζιζανίων σπορεὺς, ὁ τοῦ ἀντιχρίστου πρόδρομος· χρώμενος μὲν ὅσα γλώσσῃ τῶν τότε λογίων ἐν ἐπισκόποις τῷ πρώτῳ, εἴ τω λόγιον φίλον καλεῖν τὸν οὕτως ἀσεβῆ δόγματι πιστὸν, ὅσον ἐχθρὸν καὶ φιλόνεικον. τὸ γὰρ ὄνομα ἑκὼν ὑπερβήσομαι. αὐτὸς δὲ ἀντὶ χειρὸς ὢν τῷ συστήματι, καὶ παρασύρων τῷ χρυσῷ τὴν ἀλήθειαν, ὃν δι' εὐσέβειαν συναγόμενον, ὄργανον ἀσεβείας οἱ πονηροὶ πεποίηνται. ταύτης ἀποτέλεσμα τῆς δυναστείας ἡ πρότερον μὲν τὴν τῆς ἁγίας καὶ καλλιπαρθένου Θέκλας Σελεύκειαν· μετὰ δὲ τοῦτο τὴν μεγαλόπολιν ταύτην καταλαβοῦσα σύνοδος, ἃς οὐδὲ τοῖς καλλίστοις πως γνωριζομένας, οὐδὲ τοῖς αἰσχίστοις ὀνομαστὰς πεποίηται, εἴτε τὸν Χαλάνης πύργον, ὃς καλῶς τὰς γλώσσας ἐμέριζεν·

ὡς ὤφε-

ὡς ὤφελόν γε κἀκείνας. ἐπὶ κακῷ γὰρ ἡ συμφωνία. ἔστι τὸ κατ' ἄλφα συνέδριον, ᾧ χριστὸς κατακρίνεται. εἴτ' ἄλλο τι τοῦτο τὴν σύνοδον ἐκείνην ὀνομαστέον, ἣ πάντα ἀνέτρεψέ τε καὶ συνέχεε. τὸ μὲν εὐσεβὲς δόγμα καὶ παλαιὸν καὶ τῆς τριάδος συνήγορον, καταλύσασα. τῷ δὲ βαλεῖν χάρακα καὶ μηχανήμασι κατασείσασα τὸ ὁμοούσιον. τῇ δὲ ἀσεβείᾳ θύρας ἀνοίξασα, διὰ τῆς τῶν γεγραμμένων μεσότητος, πρόφασιν μὲν αἰδοῖ τῆς γραφῆς καὶ τῆς τῶν ἐγκρίτων ὀνομάτων χρήσεως. τὸ δὲ ἀληθὲς, τῆς ἐγγραφὸν ἀφανισμὸν αἰτιασάμενοι. τὸ γὰρ ὅμοιον κατὰ τὰς γραφὰς, τοῖς ἁπλουστέροις δέλεαρ ἦν τῆς ἀσεβείας χαλκῷ περικείμενον. ἡ πρὸς πάντας ὁρῶσα τοὺς παριόντας εἰκὼν, ὁ κοινὸς ἀμφοτέρων τῶν ποδῶν κόθορνος, ἡ κατὰ πάντα ἀνέμον λίκμησις, ἐξουσίαν λαβοῦσα τὴν ἔγγραφον κακουργίαν, καὶ τὴν κατὰ τῆς ἀληθείας ἐπίνοιαν. σοφοὶ γὰρ ἐγένοντο εἰς τὸ κακοποιῆσαι. τὸ δὲ καλοποιῆσαι, οὐκ ἔγνωσαν. ἐντεῦθεν ἡ σοφιστικὴ τῶν αἱρετικῶν κατάκρισις. οὓς λόγῳ μὲν ἀπεκήρυξαν, ἵν' ἦ πιθανὸν αὐτοῖς τὸ ἐπιχείρημα. ἔργῳ δὲ προήγαγον εἰς τὸ ἔμπροσθεν, οὐκ ἀσέβειαν ἀμέτρους, ἀλλὰ συγγραφὴν ἄπειρον ἐγκαλέσαντες. ἐντεῦθεν οἱ βέβηλοι τῶν ὁσίων κριταὶ, καὶ ἡ καινὴ μίξις, ὄψις δημοσία, τὰ μυστικὰ προβλήματα, καὶ ἡ ἀγοραῖος τῶν βεβιωμένων ἐξέτασις, καὶ οἱ μισθούμενοι συκοφάνται, καὶ ἡ ἐπὶ ἔξω τοῖς κρίσις. καὶ οἱ μὲν ἐξωθούμενοι τῶν θρόνων ἀδίκως, οἱ δὲ ἀντεισαγόμενοι, καὶ τὰ χειρόγραφα τῆς ἀσεβείας ἀπαιτούμενοι, ὥσπερ τι ἄλλο τῶν ἀναγκαίων. καὶ τὸ μέλαν ἕτοιμον, καὶ ὁ συκοφάντης ἐγγύς. ὃ δὴ καὶ ἡμῶν τῶν ἀντὶ τῶν οἱ πλείους πεπόνθασι, διανοίᾳ μὲν οὐχ ἁλόντες, γράμματι δὲ ὑπαχθέντες, καὶ εἰς ἓν ἐλθόντες τοῖς πονηροῖς κατ' ἀμφότερα, καὶ τοῦ καπνοῦ γε εἰ καὶ μὴ τοῦ πυρὸς μεταλαχόντες. ὃ πολλάκις ἐδάκρυσα, ὁρῶν τὴν τότε χύσιν τῆς ἀσεβείας, καὶ τὸν νῦν ἐπαναστάντα διωγμὸν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, παρὰ τῶν προστατῶν τοῦ λόγου. ποιμένες γὰρ ἠφρονεύσαντο κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ποιμένες πολλοὶ διέφθειραν τὸν ἀμπελῶνά μου. ἐμόλυναν μερίδα ἐπιθυμητὴν, τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ λέγω. πολλοῖς ἱδρῶσι, καὶ σφαγίοις συνειλεγμένην. τοῖς πρὸ χριστοῦ τε καὶ μετὰ χριστὸν, καὶ αὐτοῖς τοῖς μεγάλοις τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν πάθεσι. πλὴν γὰρ ὀλίγων ἄγαν, καὶ τούτους ὅσοι δι' σμικρότητα παρερρίφησαν, ἢ δι' ἀρετὴν ἀντέβησαν, οὓς ἔδει σπέρμα καὶ ῥίζαν ὑπολειφθῆναι τῷ ἰσραὴλ, ἵνα ἀναθάλῃ πάλιν, καὶ ἀναβιώσῃ ταῖς ἐπιρροίαις τοῦ πνεύματος, πάντες τοῦ καιροῦ γεγόνασι, τοσοῦτον ἀλλήλων διενεγκόντες, ὅσον τοὺς μὲν πρότερον, τοὺς δὲ ὕστερον τοῦτο παθεῖν. καὶ τοὺς μὲν προαγωνιστὰς καὶ προστάτας γενέσθαι τῆς ἀσεβείας, τοὺς δὲ ταχθῆναι τὰ δεύτερα, ἢ φόβῳ κατασεισθέντας, ἢ χρείᾳ δουλωθέντας, ἢ κολακείᾳ δελεασθέντας, ἢ ἀγνοίᾳ κλαπέντας, ὃ μετριώτατον. εἴτω καὶ τοῦτο αὐταρκὲς εἰς ἀπολογίαν τοῖς λαοῦ προεστάναι πεπιστευμένοις. ὥσπερ γὰρ οὐχ αἱ αὐταὶ λεόντων τε καὶ τῶν ἄλλων ζώων ὁρμαὶ, οὐδὲ ἀνδρῶν, ἢ γυναικῶν, ἢ πρεσβυτέρων, ἢ νεωτέρων, ἀλλ' ἔστι καὶ ἡλικιῶν καὶ γενῶν οὐ μικρὸν τὸ διάφορον, οὕτως οὐδὲ ἀρχόντων ἢ ἀρχομένων. τοῖς μὲν γὰρ τοῦ λαοῦ τάχα ἂν καὶ συγγνώσκοιμεν τοῦτο παθοῦσιν, οὓς σώζει πολλάκις τὸ ἀβασάνιστον. διδασκάλῳ δὲ πῶς τοῦτο δώσομεν, ὃς καὶ τὰς τῶν ἄλλων ἀγνοίας ἐπανορθοῖ, ἄν περ ἢ μὴ ψευδώνυμος. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, ῥωμαίων μὲν νόμον μηδενὶ ἀγνοεῖν ἐξεῖναι, μηδ' ἂν σφόδρα ἦ τις ἀγροικίας καὶ ἀμαθέστατος, μηδὲ εἶναι νόμον τὸν βοηθοῦντα τοῖς πταίουσι δι' ἄγνοιαν, τοὺς δὲ τῆς σωτηρίας ἀγνοεῖν μυσταγωγοὺς, τὰς τῆς σωτηρίας ἀρχὰς, κἂν τἆλλα τυγχάνωσι τῶν ἁπλουστέρων ὄντες, καὶ μὴ βαθεῖς τὴν διάνοιαν. πλὴν ἔστω συγγνώμη τοῖς δι' ἄγνοιαν κατακολουθήσασι. τί δ' ἂν εἴποι τις περὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι καὶ ἀγχινοίας μεταποιούμενοι, δι' ἃς εἶπον αἰτίας τῶν κρατούντων ἡττήθησαν. καὶ τὴν τῆς εὐσεβείας σκηνὴν ἐπὶ πολὺ παίξαντες, ὡς ἐφάνη τι τῶν ἐλεγχόντων, κατεπτήχθησαν. ἔτι μὲν ἅπαξ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν σεισθήσεσθαι τῆς γραφῆς ἀκούω λεγούσης, ὡς δὴ τοῦτο παθόντων καὶ πρότερον, οὕτω δηλουμένης οἶμαι, τῆς ἐπιφανοῦς τῶν πραγμάτων καινοτομίας, καὶ τὸν τελευταῖον σεισμὸν παύλῳ πιστευτέον λέγοντι μὴ ἄλλον εἶναι, ἢ τὴν δευτέραν τοῦ χριστοῦ παρουσίαν, καὶ τὴν τοῦδε τοῦ παντὸς μεταποίησιν καὶ μετάθεσιν, εἰς τὸ ἀκίνητον καὶ ἀσάλευτον. τὸν δὲ νῦν τοῦτον σεισμὸν οὐδενὸς ἐλάττω τῶν προγεγενημένων ὑπολαμβάνω, καθ' ὃν κινεῖται μὲν ἀφ' ἡμῶν, ὅσον φιλόσοφον καὶ φιλόθεον, καὶ πρὸ καιροῦ τοῖς ἄνω πολιτευόμενον. οἳ κἂν τἆλλα ὦσιν εἰρηνικοί τε καὶ μέτριοι, τοῦτό γε οὐ φέρουσιν ἐπιεικῶς εἶναι, θεὸν προδιδόναι διὰ τῆς ἡσυχίας. ἀλλὰ καὶ λίαν εἰσὶν ἐνταῦθα, πολεμικοί τε καὶ δυσμαχώτεροι. τοιοῦτον γὰρ ἡ τοῦ ζήλου θερμότης, καὶ θᾶττον ἄν τι μὴ δέον ἐπανιστῶσιν, ἢ δέον παραλείποιεν. συναπορρήγνυται δὲ, καὶ τῶν λαῶν οὐκ ἐλάχιστον. ὥσπερ ἐν ὀρνίθων ἀγέλῃ, τοῖς προανιπταμένοις συνανίπταται, καὶ οὐδὲ νῦν ἔτι λήγει συνανιπτάμενον. τοῦτο ἀθανάσιος ἡμῖν, ἕως περιῆν ὁ στῦλος τῆς ἐκκλησίας. καὶ τοῦτο ἐπειδή γε ταῖς ἐπηρείαις τῶν πονηρῶν ὑπεχώρησεν. ὥσπερ γὰρ οἱ φρούριόν τι τῶν καρτερῶν ἐξελεῖν βουληθέντες, ἐπειδὰν ἄλλως ἴδωσι δυσπρόσιτον καὶ δυσάλωτον, ἐπὶ τὴν τέχνην χωροῦσιν.

ἐν τοι

ἔστι τις χρήμασιν ἢ δόλῳ τὸν φρούραρχον ὑποσπασάντων, οὕτως ἤδη σὺν οὐδενὶ πόνῳ καὶ τῆς φρουρᾶς ἐκράτησαν. ἀλλ' ὥσπερ οἱ τῷ σαμψὼν ἐπιβουλεύσαντες, τὴν κόμην πρότερον, ἐν ᾗ τὴν ἰσχὺν εἶχε, περιελόντες, τηνικαῦτα ὑπὸ χεῖρα τὸν κριτὴν ἔλαβον, εἶτ' ἐνέπαιζον ὅσα βουλομένοις ἦν, τὸν πρὶν τῆς αὐτῶν δυναστείας ἀντίῤῥοπα· οὕτω καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς ἀλλόφυλοι, τὸ ἡμέτερον κράτος ἐκποδὼν ποιησάμενοι, καὶ τὴν δόξαν τῆς ἐκκλησίας ἀποκείραντες, οὕτως ἤδη τοῖς τῆς ἀσεβείας ἐντρυφῶσι δόγμασί τε καὶ πράγμασι. ταύτῃ καὶ μεταλλάττει μετὰ τὸν βίον ὁ τοῦ ἀντιθέτου χειμῶνος βεβαιωτὴς καὶ προστάτης, κακὸν οὐ κακῶς βασιλέως τὸ κεφάλαιον ἐπιθεὶς, καὶ ἀνόνητα μεταγνοὺς, ὥς φασιν ἐπὶ ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς, ἡνίκα εὐγνώμων ἕκαστος τῆς ἑαυτοῦ κριτὴς διὰ τὸ ἐκεῖ δικαστήριον. τρία γὰρ ταῦτα οἱ συνεγνωκέναι κακὰ, καὶ τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας ἀνάξια, τὸν τοῦ γένους φόνον, καὶ τὴν ἀνάῤῥησιν τοῦ ἀποστάτου, καὶ τὴν καινοτομίαν τῆς πίστεως. καὶ ταῦτα συναπελθεῖν λέγεται ταῖς φωναῖς. ἐξουσίαν δὲ αὖθις ὁ τῆς ἀληθείας λόγος λαμβάνει, καὶ παῤῥησίαν οἱ βιασθέντες αὐτόνομον, τὸν ζῆλον τὸν θυμὸν ἤγοντος, ὃ δὴ καὶ τὴν ἀλεξανδρέων ἔπαθε δῆμος (οἷος ἐκεῖνος περὶ τὰς ὕβρεις) οὐκ ἐνεγκόντες τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀμετρίαν, καὶ διὰ τούτου ξένῳ μὲν θανάτῳ τὴν πονηρίαν, ξένῃ δὲ ὕβρει τὸν θάνατον στηλιτεύσαντες. ἴστε τὴν κάμηλον ἐκείνην καὶ τὸ ξένον φόρτον, καὶ τὸ καινὸν ὕψος, καὶ τὴν πρώτην περίοδον. οἶμαι δὲ καὶ μόνην, τὰ μέχρι καὶ νῦν τοῖς ὑβρισταῖς ἀπειλούμενα. ἐπειδὴ ὁ τυφὼν τῆς ἀδικίας, ὁ τῆς δυσσεβείας φθορεὺς, ὁ τοῦ πονηροῦ πρόδρομος ταύτην ἐσπράττετο τὴν δίκην, ἐμοὶ μὲν οὐκ ἐπαινετήν (οὐ γὰρ ἃ παθεῖν ἐκεῖνον ἐχρῆν, ἀλλὰ ποιεῖν ἡμᾶς ἔδει σκοπεῖν) ἐσπράττετο δ' οὖν ὀργῆς πανδήμου καὶ φορᾶς ἔργον γενόμενος. ἐπάνεισι μὲν ἐκ τῆς καλῆς ἐκδημίας ὁ ἀθλητής· οὕτω γὰρ ἐγὼ καλῶ τὴν ἐκείνου διὰ τὴν τριάδα καὶ μετὰ τῆς τριάδος φυγήν. οὕτω δὲ ἀσμένοις προσαπήντα τοῖς ἐν τῇ πόλει, καὶ μικροῦ τῇ αἰγύπτῳ πάσῃ, πανταχόθεν εἰς ταυτὸ συνδραμούσῃ, καὶ ἀπ' ἄκρων περάτων, ἵν' οἱ μὲν φωνῆς ἀθανασίου μόνης, οἱ δὲ τοῦ εἴδους ἐμφορηθῶσιν, οἱ δὲ ὃ περὶ τῶν ἀποστόλων ἀκούσαμεν, τῇ σκιᾷ γοῦν ἁγιασθῶσι μόνῃ, καὶ τῷ κενῷ τύπῳ τοῦ σώματος, ὥστε πλείστων πολλάκις καὶ πλείοσιν ἤδη γεγενημένων ἐκ τοῦ παντὸς χρόνου τιμῶν τε καὶ ἀπαντήσεων, οὐκ ἀρχικοῖς μόνον δημοσίοις καὶ ἱερεῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκείων τοῖς ἐπιφανεστάτοις, μηδεμίαν ταύτης μνημονεύεσθαι φιλανθρωποτέραν. οὐδὲ εἶναι ταύτῃ μόνον παραβαλεῖν, ἢ αὐτὴν ἀθανασίου καὶ τὴν αὐτοῦ προτέραν συντεθεῖσαν, ἐπὶ τῇ προτέρᾳ ταύτῃ εἰσόδῳ τιμήν, ἡνίκα ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπανῄει φυγῆς. φέρεται καὶ τοιοῦτός τις ἐπ' ἐκείνῃ τῇ τιμῇ λόγος. λεγέσθω γὰρ εἰ καὶ περιττότερον, διὰ ἥδυσμά τι τῷ λόγῳ καὶ αὐτὸς ἐφόδιον. εἰσήλαυνέ τις τῶν δισυπάτων μετ' ἐκείνην τὴν εἴσοδον. ἡμέτερος οὗτος ἦν. καππαδόκης γὰρ καὶ τῶν πάνυ, τὸ φιλαίτερον ἐκεῖνον οἶδ' ὅτι πάντων ἀκούετε, καὶ τὸν φίλτρον, δι' οὐκ ἄλλο καὶ περὶ ἄλλον, καὶ ἡ τιμὴ ἦν τὸ φίλτρον, ἵνα μικρῷ λόγῳ παραστήσω, ὃ πᾶν γνώρισμα, ὃ καὶ ἡ ἀρχὴ πρεσβείᾳ τε τῆς πόλεως καὶ ψήφῳ τοῦ βασιλέως, αὖθις ἐγχειρισθείς. τοῦτον οὖν ἰδών τις τοῦ δήμου, ἐπειδὴ οἱ φανέντες τὸ πλῆθος ἄπειρον, καὶ οἷόν τι πέλαγος οὐχ ὁρίζον τοῖς ὀφθαλμοῖς, πρός τινα λέγεται τῶν ἑαυτοῦ συνήθων καὶ φίλων, ὃ φιλεῖ συμβαίνειν ἐν τοῖς τοιούτοις, εἰπεῖν· εἰπέ μοι ὦ βέλτιστε, ἤδη ποτὲ τεθέασαι δῆμον τοσοῦτον, καὶ οὕτως ἔμψυχον, ἐφ' ἑνὸς ἀνθρώπου τιμῇ χυθέντα; οὐ φαίην ἂν τὸν πανίαν· ἀλλ' ἐμοὶ μὲν δόξαι, μὴ δ' ἂν αὐτὸν ταύτης τυχεῖν κωνστάντιον. ὡς τοῦ ἀκροτάτου τῆς τιμῆς δηλουμένου διὰ τοῦ βασιλέως. καὶ τὸν γελάσαντα μάλα κομψὸν καὶ ἡδὺ, τί τοῦτο ἔφης εἰπεῖν, ὡς δή τι λέγων μέγα καὶ θαυμαστόν; μόλις ἂν οἶμαι, καὶ ἀθανάσιον οὕτως εἰσαχθῆναι τὸν μέγαν, καὶ ἅμα ὅρκον τινὰ προσθεῖναι τῶν ἐπιχωρίων, εἰς τὴν τοῦ λόγου βεβαίωσιν. ἐβούλετο δὲ ὁ λόγος αὐτῷ, δῆλον ὡς ὑμῖν οἶμαι δῆλον, καὶ βασιλέως αὐτοῦ ἔμπροσθεν ἄγειν, τὸν νῦν εὐφημούμενον. τοιοῦτον ἦν παρὰ πᾶσι τὸ τοῦ ἀνδρὸς τότε σέβας, καὶ τοσαύτη τῆς μνημονευομένης εἰσόδου νῦν ἡ κατάπληξις. κατὰ γένη, καὶ ἡλικίας, καὶ τέχνας διαιρεθέντων (φιλεῖ γὰρ μάλιστα ἡ πόλις αὕτη οὕτω διασκευάζεσθαι, ὅταν τινὶ πλέκωσι τιμὴν δημοσίαν. πῶς ἂν παραστήσαιμι τῷ λόγῳ τὸ μέγα ἐκεῖνο θέαμα) ποταμὸς ἦσαν εἷς. ποιητοῦ δὲ ἦν ἄρα καὶ τὸν νεῖλον εἰπεῖν τὸν χρυσορόαν ὄντως καὶ εὔσταχυν, ἔμπαλιν ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν χαιρέου ῥέοντα, ἡμερησίαν ὁδὸν οἶμαι καὶ περαιτέρω. δότε μοι μικρὸν ἔτι ἐντρυφῆσαι τῷ διηγήματι. ἐκεῖσε γάρ εἰμι, καὶ οὐδὲ ἀπαχθῆναι τὸν λόγον τῆς πανηγύρεως ἐκείνης ῥᾴδιον. πῶλος μὲν ἦγεν αὐτὸν, καὶ μή μοι τῆς ἀγνοίας μέμψησθε, ὡς μικροῦ τὸ ἐμὸν ἴσως ὁ πῶλος ἐκεῖνος, εἴτ' οὖν ἐξ ἐθνῶν λαὸς, ὃν εὖ ποιῶν ἐπέβαινε, ἢ τῶν τῆς ἀγνοίας δεσμῶν λύων, εἴτε τι ἄλλο βούλεται παραδηλοῦν ὁ λόγος. κλάδοι δὲ αὐτὸν ὑπεδέχοντο, καὶ στρώσεις ἱματίων πολυανθῶν καὶ ποικίλων προῤῥιπτουμένων τε καὶ ὑποῤῥιπτουμένων. ἐνταῦθα μόνον ἀτιμασθέντος τοῦ ὑψηλοῦ καὶ πολυτελοῦς καὶ τοῦ ἴσου μὴ ἔχοντος, εἰκὼν καὶ αὕτη τῆς ἐπιδημίας χριστοῦ, καὶ οἱ προβοῶντες καὶ χορεύοντες. πλὴν ὅτι οὐ παίδων ὅμιλος μόνον τὸ εὐφημοῦν ἦν,

ἀλλὰ καὶ πᾶσα γλῶσσα σύμφωνος καὶ ἀντίτεχνος, νικᾶν ἀλλήλας ἐπειγομένων. ἐῶ γὰρ λέγειν κρότους πανδήμους, καὶ μύρων ἐκχύσεις καὶ παννυχίδας, καὶ πᾶσαν φωτὶ καταστραπτομένην τὴν πόλιν, καὶ δημοσίας ἑστιάσεις καὶ οἰκιδίους, καὶ ὅσοις αἱ πόλεις τὴν φαιδρότητα ἐπισημαίνονται, ἃ τότε μεθ' ὑπερβολῆς ἐκείνῳ καὶ πέρα τοῦ εἰκότος ἐχαρίζετο. οὕτω τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος, καὶ μετὰ τοιαύτης καταλαμβάνει τῆς πανηγύρεως. ἆρ' οὖν ἴδιον μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, τὸν λαὸν τοσούτου προεστηκὼς, ἐδίδαξε δὲ οὐχ ὡς βεβίωκεν; ἠγώνισται δὲ οὐχ ὡς ἐδίδαξεν; ἐκινδύνευσε δὲ τῶν ὑπὲρ τοῦ λόγου τινὸς ἠγωνισμένων ἐλάττω; τετίμηται δὲ ὧν ἠγώνισται μεῖζον; κατῄσχυνε δέ τι τῶν τῆς εἰσόδου μετὰ τὴν εἴσοδον; οὐδαμῶς. πάντα δὲ ἀλλήλοις ἑπόμενα. ὥσπερ ἐν λύρᾳ μιᾷ καὶ τῆς αὐτῆς ἁρμονίας, ὁ βίος, ὁ λόγος, οἱ ἀγῶνες, οἱ κίνδυνοι, τὰ πρὸ τῆς ἐπανόδου, τὰ μετὰ τὴν ἐπάνοδον. ὁμοῦ τε γὰρ τὴν ἐκκλησίαν καταλαμβάνει, καὶ οὐ πάσχει ταὐτὸν τοῖς δι' ἀμετρίαν ὀργῆς τυφλώττουσι. καὶ ὅ, τι ἂν περιπέσῃ, τοῦτο πλήττειν εἰωθοῦσι. κἂν τι τῶν φειδοῦς ἀξίων ὂν τύχῃ, τοῦ θυμοῦ δυναστεύοντος. ἀλλὰ τοῦτον μάλιστα εὐδοκιμήσεως καιρὸν εἶναι νομίσας, ἐπειδὴ τὸ μὲν πάσχον κακῶς ἀεὶ μετριώτερον, τὸ δὲ ἐν ἐξουσίᾳ τοῦ ἀντιποιεῖν ἀκρατέστερον. οὕτω πράως καὶ ἠπίως τοῖς τῶν λελυπηκότων μεταχειρίζεται, ὡς μηδὲ αὐτοῖς ἐκείνοις οἷόν τε τοῦτο εἰπεῖν, ἀηδῆ γενέσθαι τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἐπάνοδον. καθαίρει μὲν γὰρ τὸ ἱερὸν, τῶν θεοκαπήλων καὶ χριστεμπόρων. ἵνα καὶ τοῦτο, τῶν Χριστοῦ μιμήσηται. πλὴν ὅσον οὐ φραγελλίῳ πλεκτῷ, λόγῳ δὲ πιθανῷ τοῦτο ἐργάζεται. καταλλάττει δὲ τοὺς στασιάζοντας, πρός τε αὐτοὺς καὶ ἑαυτὸν, οὐδενὸς τῶν συναιρόντων προσδεηθείς. λύει δὲ τοῖς ἠδικημένοις τὰς τυραννίδας, οὐδὲν διελὼν τοὺς τῆς αὐτοῦ μερίδος καὶ τῆς ἐναντίας. ἀνίστησι δὲ πεπτωκότα λόγους. παρρησιάζεται δὲ ἡ Τριὰς πάλιν ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθεῖσα, καὶ λαμπροτέρῳ φωτὶ τῆς μιᾶς θεότητος, τὰς πάντων ψυχὰς ἀναστράπτουσα. νομοθετεῖ δὲ τῇ οἰκουμένῃ πάλιν, ἐπιστρέφει δὲ πρὸς ἑαυτὸν πάντων διάνοιαν, τοῖς μὲν ἐπιστέλλων, τοὺς δὲ διδάσκων. ἔστι δὲ οὓς καὶ ἀκλήτους προσιόντας σοφίζων, νόμον ἕνα προτιθεὶς τὸ βούλεσθαι. καὶ γὰρ τοῦτο μόνον ἐξήρκει πρὸς ὁδηγίαν τοῦ κρείττονος. ἐν κεφαλαίῳ δὲ εἰπεῖν, δύο λίθων μιμεῖται φύσεις ἐπαινουμένων. γίνεται γὰρ τοῖς μὲν παίουσιν ἀδάμας, τοῖς δὲ στασιάζουσι μαγνῆτις, ἀρρήτῳ φύσεως βίᾳ τὸν σίδηρον ἕλκουσα, καὶ τὸ στερρότατον ἐν ὕλαις οἰκειουμένη. ἀλλ' οὐ γὰρ ἔμελλε ταῦτα οἴσειν ὁ φθόνος, οὐδὲ τὴν ἐκκλησίαν ὁρῶν αὔξεσθαι πάλιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς δόξης, καὶ τῆς παλαιᾶς ὑγείας. τάχιστα τοῦ δεσπότου συνυποκριθέντος, ὥσπερ ἐν ἀκμῇ, ἐπανίστησιν αὐτῷ τὸν συναποστάτην ἑαυτοῦ βασιλέα, καὶ τὴν κακίαν ὁμότιμον. χρόνῳ μόνῳ λειπόμενον, ὁ πρῶτος χριστιανῶν βασιλέων κατὰ Χριστοῦ μανεὶς, καὶ ὃν ὤδινε πόῤῥωθεν ἐν ἑαυτῷ βασιλίσκον τῆς ἀσεβείας ἀναῤῥήξας ἀθρόως, ἐπειδὴ καιρὸν ἔλαβεν. ὁμοῦ τε αὐτοκράτωρ ἀναδείκνυται, καὶ κακὸς μὲν περὶ τὸν τεθεικότα βασιλέα τὰ βασίλεια γίνεται, κακίων δὲ περὶ τὸν δεδωκότα Θεὸν, καὶ διωγμὸν ἐννοεῖ τῶν πώποτε γενομένων ἀπανθρωπότατον, ὅσῳ τὸ πιθανὸν τῇ τυραννίδι μίξας. ἐφθόνει γὰρ τοῖς πάσχουσι, καὶ τῆς ἐπὶ τοῖς ἄθλοις τιμῆς, ἀμφίβολον ἐποίει καὶ τὸ τῆς ἀνδρείας φιλότιμον, τὰς ἐν τοῖς λόγοις στροφὰς καὶ πλοκὰς, καὶ περὶ ἐκεῖνα σπουδάσας, καὶ τὸ ἐν οἴκῳ αὐτῷ πονηρὸν, τῆς πολυτεχνίας μιμούμενος. οὗτος μικρὸν μὲν ἔργον ἐνόμισεν εἶναι, τὸ πάντων χριστιανῶν περιέσεσθαι γένος. μέγα δὲ τὸ Ἀθανασίου κρατῆσαι, καὶ τῆς ἐκείνου περὶ τὸν λόγον ἡμῶν δυνάμεως. καὶ γὰρ ἑώρα μηδὲν ὂν αὐτῷ πλέον τῆς καθ' ἡμῶν ἐνστάσεως, διὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀντιπαράταξιν καὶ ἀντίθεσιν, ἀεὶ τοῦ κενουμένου χριστιανῶν ἀναπληρουμένου διὰ τῆς ἑλληνικῆς προσθήκης, καὶ τῆς ἐκείνου συνέσεως, ὃ καὶ παράδοξον. ταῦτ' οὖν ἐννοῶν καὶ ὁρῶν ὁ δεινὸς ἐκεῖνος παραλογιστὴς καὶ διώκτης, οὐδὲ ἐπὶ τοῦ πλάσματος μένει, καὶ τῆς σοφιστικῆς ἀνελευθερίας, ἀλλὰ τὴν πονηρίαν γυμνώσας, φανερῶς ὑπερορίζει τὸν ἄνδρα τῆς πόλεως. ἔδει γὰρ τρισὶ παλαίσμασι τὸν γενναῖον νικήσαντα, πλείστας τυχεῖν καὶ τῆς ἀναῤῥήσεως, μικρὸν τὸ ἐν μέσῳ. τῶν παρελθόντων μὲν ἡ δίκη δοῦσα τὸν ἀλιτήριον, ἐκεῖ δικάζει, τὸν βασιλέα φιλότιμον παραπέμψασα, νεκρὸν, ἐπανάγει μηδ' ἐλεούμενον. ὡς δὲ ἐγὼ τινὸς οἶδα ἀκούσας, μηδὲ τάφῳ προσλαμβανόμενον, ἀλλ' ὑπὸ τῆς σεισθείσης δι' αὐτὸν γῆς ἀποσειόμενον καὶ ἀναβρασσόμενον, προοίμιον οἶμαι τῆς ἐκεῖθεν κολάσεως. ἀνίσταται δὲ βασιλεὺς ἕτερος, οὐκ ἀναιδὴς τῷ προσώπῳ κατὰ τὸν προειρημένον, οὐδὲ τοῖς πονηροῖς ἔργοις καὶ ἐπιστάταις ἐκθλίβων τὸν Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐσεβής τε καὶ ἥμερος, ὃς ἵνα ἀρίστην ἑαυτῷ προκαταστήσηται τὴν τῆς βασιλείας κρηπῖδα, καὶ ὅθεν δὴ τῆς εὐνομίας ἄρξηται, λύει μὲν τοῖς ἐπισκόποις τὴν ἐξορίαν, τοῖς τε ἄλλοις ἅπασι, καὶ πρὸ πάντων τῷ πρὸ πάντων τῆς ἀρετῆς, καὶ προδήλως ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας πολεμηθέντι. ζητεῖ δὲ τῆς καθ' ἡμᾶς πίστεως τὴν ἀλήθειαν ὑπὸ πολλῶν διασπασθεῖσαν, καὶ συγχυθεῖσαν, καὶ εἰς πολλὰς δόξας καὶ μοίρας κατατετμημένην, ὥστε μάλιστα μὲν τὸν κόσμον ὅλον οἷόν τε συμφωνῆσαι, καὶ εἰς ἓν ἐλθεῖν τῇ συνεργίᾳ τοῦ πνεύματος. εἰ δ' οὖ, ἀλλ' αὐτόν γε μετὰ τῆς βελτίστης

τίς της γενέσθαι, κἀκείνη παρασχεῖν τὸ κράτος, καὶ παρ' ἐκείνης ἀντιλαβεῖν λίαν ἰσχυρῶς τι καὶ μεγαλοπρεπῶς, περὶ τὴν μεγίστην διανοούμενος, ἔνθα δὴ καὶ μάλιστα δὴ ἰδεῖν ἔχει τὴν ἀνδρὸς ἡ καθαρότης, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς χριστὸν πίστεως. τῶν γὰρ ἄλλων ἁπάντων ὄντων, τῶν καθ' ἡμᾶς λόγου τριχῇ τετμημένων, καὶ πολλῶν μὲν ὄντων τῶν περὶ τὸν υἱὸν ἀῤῥωστούντων, πλειόνων δὲ τῶν περὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔνθα καὶ τὸ ἧττον ἀσεβεῖν, ἀσέβεια ἐνομίσθη· ὀλίγων δὲ τῶν κατ' ἀμφότερα ὑγιαινόντων, πρῶτος καὶ μόνος ἢ κομιδῇ σὺν ὀλίγοις ἀποτολμᾷ τὴν ἀλήθειαν, σαφῶς οὑτωσὶ καὶ διαῤῥήδην, τῶν τριῶν μίαν θεότητα καὶ οὐσίαν ἐγγράφως ὁμολογήσας, καὶ ὃ ὑπὸ πολλῷ τῶν πατέρων ἀριθμῷ περὶ τὸν υἱὸν ἐχαρίσθη πρότερον, τοῦτο περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος αὐτὸς ἐμπνευσθεὶς ὕστερον, καὶ δῶρον βασιλικὸν ὄντως καὶ μεγαλοπρεπὲς τῷ βασιλεῖ προσενεγκὼν, ἔγγραφον τὴν εὐσέβειαν κατὰ τῆς ἀγράφου καινοτομίας. ἵνα βασιλεῖ μὲν βασιλεὺς, λόγῳ δὲ λόγος, γράμματι δὲ γράμμα, καταπαλαίηται. ταύτην μοι δοκοῦσιν αἰδούμενοι τὴν ὁμολογίαν οἱ, τῆς τε ἑσπερίας, καὶ τῆς ἑῴας ὅσον βιώσιμον· οἱ μὲν μέχρι διανοίας ἄγειν τὸ εὐσεβὲς, ἔτι λέγουσιν αὐτοῖς πιστευτέον. περαιτέρω δὲ μὴ προάγειν, ὥσπερ τι νεκρὸν κύημα ταῖς μήτραις ἐναποθνήσκον, οἱ δὲ μικρὸν ἐξάπτειν ὥσπερ σπινθῆρα, ὅσον ἀφοσιοῦσθαι τὸν καιρὸν, ἢ τῶν ὀρθοδόξων τοὺς θερμοτέρους, ἧς ἂν εἴην ἐγὼ μερίδος. οὐ γὰρ τολμῶσι πλέον καυχήσασθαι, μηκέτι τὴν ἐμὴν δειλίαν οἰκονομῶν, ὡς δὴ τὴν τῶν σαθροτέρων διάνοιαν (ἱκανῶς γὰρ ᾠκονομήσαμεν, μήτε τὸ ἀλλότριον προσλαμβανόντων, καὶ τὸ ἡμέτερον φθειρόντων, ὃ κακῶν ὄντως ἐστὶν οἰκονόμων) ἀλλ' εἰς φῶς ἄγειν τὸν τόκον, καὶ μετὰ σπουδῆς ἐκτρέφειν, καὶ ταῖς ἁπάντων ἄμεσον προτιθεὶς, ἀεὶ πλειόμενον. τοῦτο μὲν οὖν ἧττον ἐκείνου θαυμάζειν ἄξιον. ὁ γὰρ ὑπὲρ γε τῆς ἀληθείας προκινδυνεύσας, τί θαυμαστὸν εἰ γράμματι ταύτην καθωμολόγησεν; ὃ δὲ μάλιστα τοῦ ἀνδρὸς θαυμάζων ἔπεισι, καὶ ζημίας τὸ σιωπᾶν διὰ τὸν καιρὸν μάλιστα πολλὰς ποιοῦν τὰς διαστάσεις, τοῦτο ἔτι προσθήσω τοῖς εἰρημένοις. γένοιτο γὰρ ἄν τι παίδευμα καὶ τοῖς νῦν ἡ πρᾶξις, εἰ πρὸς ἐκεῖνον βλέποιμεν. ὡς γὰρ ὕδατος οἷος τέμνεται, οὐ τοῦτο μόνον ὅσον ἡ χεὶρ ἀφῆκεν ἀρυομένη, ἀλλὰ καὶ ὅσον τῇ χειρὶ περιεχύθη τῶν δακτύλων ἐκρέον, οὕτω καὶ ἡμῶν οὐχ ὅσον ἀσεβὲς χωρίζεται μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅσον εὐσεβέστερον, οὐ περὶ δογμάτων μόνον μικρῶν καὶ παρορᾶσθαι ἀξίων. ἧττον γὰρ ἂν ἦν τοῦτο δεινὸν, ἀλλ' ἤδη καὶ περὶ ῥήματα τῶν εἰς τὴν αὐτὴν φερόντων διάνοιαν. τῆς γὰρ μιᾶς οὐσίας, καὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων λεγομένων μὲν ὑφ' ἡμῶν εὐσεβῶς. τὸ μὲν γὰρ τὴν φύσιν δηλοῖ τῆς θεότητος, τὸ δὲ τὰς τῶν τριῶν ἰδιότητας, νοουμένων δὲ καὶ παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς ὁμοίως, ἀλλ' οὐ δυναμένοις διὰ στενότητα τῆς παρ' αὐτοῖς γλώττης καὶ ὀνομάτων πενίαν, διελεῖν ἀπὸ τῆς οὐσίας τὴν ὑπόστασιν, καὶ διὰ τοῦτο ἀντεισαγούσης τὰ πρόσωπα· ἵνα μὴ τρεῖς οὐσίαι παραδεχθῶσι, τί γίνεται; ὡς λίαν γελοῖον καὶ ἐλεεινὸν, πίστεως ἔδοξε διαφορὰ, ἡ περὶ τὸν ἦχον μικρολογία, εἶτα σαβελλισμὸς ἐνταῦθα ἐπενοήθη τοῖς τρισὶ προσώποις, καὶ ἀρειανισμὸς ταῖς τρισὶν ὑποστάσεσι τὰ τῆς φιλοτιμίας ἀναπλάσματα. εἶτα τί; προστιθεμένου μικροῦ τινος ἀεὶ τοῦ λυποῦντος, ὃ λυπηρὸν ἡ φιλονεικία ποιεῖ, κινδυνεύει συναποῤῥαγῆναι ταῖς συλλαβαῖς τὰ πέρατα. ταῦτ' οὖν ὁρῶν καὶ ἀκούων ὁ μακάριος ἐκεῖνος, καὶ ὡς ἀληθῶς ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ καὶ μέγας τῶν ψυχῶν οἰκονόμος, οὐκ ᾠήθη δεῖν περιιδεῖν τὴν ἄτοπον οὕτω καὶ ἄλογον τοῦ λόγου κατατομὴν, τὸ δὲ παρ' ἑαυτοῦ φάρμακον, ἐπάγει τῷ ἀῤῥωστήματι. πῶς οὖν τοῦτο ποιεῖ; προσκαλεσάμενος ἀμφότερα τὰ μέρη οὕτω πρᾴως καὶ φιλανθρώπως, καὶ τὸν νοῦν τῶν λεγομένων ἀκριβῶς ἐξετάσας, ἐπειδὴ συμφρονοῦντας εὗρε, καὶ οὐδὲν διεστῶτας κατὰ τὸν λόγον, τὰ ὀνόματα συγχωρήσας, συνδεῖ τοῖς πράγμασι, τοῦτο τῶν μακρῶν πόνων καὶ λόγων λυσιτελέστερον, οὓς πάντες ἤδη λογογραφοῦσιν, οἷς τι καὶ φιλοτιμίας συνέζευκται, καὶ διὰ τοῦτο ἴσως τι καὶ καινοτομεῖται περὶ τὸν λόγον, τοῦτο τῶν πολλῶν ἀγρυπνιῶν καὶ χαμευνιῶν προτιμότερον. ὧν μέχρι τῶν καταπεπονηκότων, τὸ κέρδος, τοῦτο τῆς ἀοιδίμου ἐξορίας καὶ φυγῶν τοῦ ἀνδρὸς ἐπάξιον. ὑπὲρ γὰρ ὧν εἵλετο πάσχειν ἐκεῖνα, ταῦτα μετὰ τὸ παθεῖν ἐσπούδαζε. τὸ δ' αὐτὸ κἀν τοῖς ἄλλοις ποιῶν διετέλει, τοὺς μὲν ἐπαινῶν, τοὺς δὲ ἐπιπλήττων μετρίως· καὶ τῶν μὲν τὸ νωθρὸν διεγείρων, τῶν δὲ τὸ θερμὸν κατείργων· καὶ τῶν μὲν ὅπως μὴ πταίσωσι προμηθούμενος, τοὺς δὲ ὅπως διορθωθεῖεν πταίσαντας, μηχανώμενος. ἁπλοῦς τὸν τρόπον, πολυειδὴς τὴν κυβέρνησιν, σοφὸς τὸν λόγον, σοφώτερος τὴν διάνοιαν, πεζὸς τοῖς ταπεινοτέροις, ὑψηλότερος τοῖς μετεωροτέροις, φιλόξενος, ἱκέσιος, ἀποτρόπαιος. πάντα εἷς ἀληθῶς, ὅσα μεμερισμένως τοῖς ἑαυτῶν θεοῖς, Ἑλλήνων παῖδες ἐπιφημίζουσι. προσθήσω δὲ καὶ ζύγιον, καὶ πίθειον, καὶ ἁρμονεῖον, καὶ διαλλακτήριον, καὶ πομπαῖον τοῖς ἐντεῦθεν ἐπειγομένοις, ὦ πόσους μοι ποιεῖ κλήσεις ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴ, πανταχόθεν καλεῖν ἐθέλοντι. ζήσας δὲ οὕτω, καὶ παιδευθεὶς καὶ παιδεύσας, ὥστε ὅρον μὲν ἐπισκοπῆς εἶναι τὸν ἐκείνου βίον καὶ τρόπον, νόμον δὲ ὀρθοδοξίας τὰ ἐκείνου δόγματα, τίνα μισθὸν τῆς εὐσεβείας κομίζεται; οὐδὲ

σοῦ ζῶν ἀνακαλέσηται, τοσοῦτον ὄντα ἡμῖν, καὶ τοιοῦτον, οὐδὲν ἔλαττον ἡμῖν εἰς πανηγυρίαν
οἱ μάρτυρες. ὁλοκαυτώματα λογικά, θύματα τέλεια, προσφοραὶ δεκταί, τῆς ἀληθείας
κηρύγματα, τῶν ψευδῶν στηλιτεύματα, νόμου συμπληρώσεις, τῶν γε πραγματικῶς νοουμένων,
πλάνης καταλύσεις, κακίας διωγμοί, ἁμαρτίας κατακλυσμοί, κόσμου καθάρσια. σὺ δέ
μοι Κυπριανὲ τὸ τιμιώτατόν μοι καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα, πλέον ἢ κατὰ τῶν ἄλλων μαρτύρων,
φθόνος τ' οὐδεὶς τῶν ἀθλοφόρων μαρτύρων, καὶ σοῦ διαφερόντως ἐξῆμμαί τι τῆς ἀρετῆς, καὶ τῇ μνή-
μῃ καλλωπίζομαι. καὶ ὥσπερ αἴθων ὑφ' ἡδονῆς γίνομαι, καί τινα τρόπον συνίημί τι τῇ μαρτυρίᾳ
καὶ κοινωνῶ τῆς ἀθλήσεως, καὶ ὅλος πρός σε μετανίσταμαι. τάχα μὲν διὰ τὴν τῶν λόγων οἰκείω-
σιν, οἷς τοσοῦτον τῶν ἄλλων ἐκράτεις, ὅσον τὰ λογικὰ τῆς ἀλόγου φύσεως. συμφέρεται γὰρ οὐκ
οἶδ' ὅπως φίλτρον τοῖς κατά τι συναπτομένοις, οὐχ ἧττον τοῖς λοιποῖς πράγμασιν, ἢ τοῖς τῶν
ἀγχιστέων αἵματος. τάχα δὲ διὰ τὸ τῆς μεταβολῆς ἀθρόον τι καὶ παράδοξον, ὃ κρεῖττον λόγου
καὶ παραδείγματος. ἐπεὶ ἡλικὸν μὲν ἥλιος μετὰ νέφος, ᾧ πως συνεκαλύπτετο. ἡλίκιον δὲ
τὸ ἔαρ, τὸ μετὰ χειμῶνος κατήφειαν, ἡδίων δὲ μετὰ κλύδωνα γαλήνη. καὶ θάλασσα ἡπλωμένη
καὶ ταῖς ἀκταῖς προσπαίζουσα, μετὰ πνευμάτων στάσιν, καὶ ὠδίνοντα κύματα. οὗτος Κυπρια-
νός, ὦ ἄνδρες, ἵνα οἱ μὲν εἰδότες ἡδίους γένησθε τῇ ὑπομνήσει, οἱ δὲ ἀγνοοῦντες μάθητε
τὸ κάλλιστον τῶν ἡμετέρων διηγημάτων, καὶ τὴν κοινὴν χριστιανῶν φιλοτιμίαν. οὗτος ἐκεῖνος, τὸ
μέγα ποτὲ Καρχηδονίων ὄνομα, νῦν δὲ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ὁ πλούτῳ περιφανής, ὁ δυνα-
στείᾳ περίβλεπτος, ὁ γένει γνώριμος, ὅ γε μέγιστον εἰς εὐγένειαν ἀπόδειξιν, συγκλήτου βου-
λῆς μετουσία, καὶ προεδρεία, τὸ τῆς νεότητος ἄνθος, τὸ τῆς φύσεως ἄγαλμα, τὸ τῶν λόγων
κράτος, τῶν τε κατὰ φιλοσοφίαν, ὁ ὅσοι τῆς ἄλλης παιδεύσεως, καὶ ταύτην ὁ βούλει μέρος ὡς
μᾶλλον μὲν τὸ ποικίλον ἢ τὸ ἄκρον, ἐν ἑκάστῳ θαυμάζεσθαι, μᾶλλον δὲ τὸ εὐδόκιμον ἐν ἑκάστῳ
τῆς τὰ πάντα φιλομαθίας. ἵνα διέλω σαφέστερον, τοῦ μὲν τῷ ποικίλῳ, τοῦ δὲ τῷ ἄκρῳ, ἔστι δὲ
ὃν ἀμφοτέροις, πᾶσι δὲ πάντων ἐκράτει. τοῦ μὲν οὖν λόγου, καὶ οἱ λόγοι μαρτυροῦσιν, οὓς πολλοὺς
καὶ λαμπροὺς ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν καταβέβληται. ἐπειδή γε μετελήλυθε διὰ τὴν φιλανθρωπίαν τῆς
παιδεύσεως, τοῦ κτίσαντος τὰ πάντα καὶ μετασκευάζοντος πρὸς τὸ βέλτιον, καὶ τῷ λόγῳ τὴν ἀλο-
γίαν ὑπεκλύειν. τὸ δὲ ἐντεῦθεν, οὐκ οἶδ' ὅπως χρήσωμαι τῷ λόγῳ, καὶ τίς γένωμαι, πῶς μὲν μὴ
μακρὸν ἀποτείνω λόγον, καὶ παντελῶς ἔξω τοῦ καιροῦ, ταύτην τὴν Κυπριανοῦ μεμνημένος.
πῶς δὲ μὴ τὰ μέγιστα ζημιώσω τοὺς παρόντας, τοῖς σιωπωμένοις. ἣν οὖν μέσην βαδίσω τοῦ και-
ροῦ, καὶ τοῦ πόθου τῶν ἀκουόντων, αὕτη μοι δοκεῖ ποιητέον εἶναι. τὰ μὲν ἄλλα παρεῖναι τοῖς εἰδόσιν, ἐκ-
διδάσκειν τοὺς ἀγνοοῦντας, εἴπερ εἰσί τινες, ἵν' ἀμφότεροι εὐεργετῶνται ὁμοίως. καὶ οἱ διδά-
σκοντες τὰ ἐκείνου, καὶ οἱ μανθάνοντες. ἐπειδὴ καὶ τὸ μεμνῆσθαι τοῦ αἰδεσίου, ἁγιασμός, καὶ μέγι-
στον εἰς παράκλησιν ἀρετῆς ὁ λόγος. ἐν οἷς δὲ ἢ δύο τῶν ἐκείνου διὰ βραχέων ὑπομνησθῶμεν, καὶ τού-
των ὅσα μὴ βουλομένῳ παρελθεῖν δυνατόν. μνησθήσομαι δὲ τοῦ προτέρου βίου καὶ ἥ τις αὐτῷ
γέγονε τῆς εὐσεβείας ὁδός, καὶ τίς ἡ κλῆσις, καὶ ἡ πρὸς τὸ κρεῖττον μετάθεσις. ἐκεῖνο μὲν γε λίαν
ἀγεννὲς καὶ μικρόψυχον οἴεσθαι καταδείξεσθαι τὸν ἀθλητήν, τῇ μνήμῃ τῶν σκαιοτέρων.
ἐπεὶ οὕτω καὶ Παῦλος ἡμῖν οὐκ ἐπαινετὸς ὁ μέγας, καὶ Ματθαῖος ὁ τελώνης ἐν τοῖς καλοῖς-
σοις, καὶ Κυπριανὸς αὐτός. ὁ μὲν τῶν προτέρων ἑαυτοῦ διωγμῶν μεμνημένος, καὶ τοῦ τοῦ ζήλου
μετὰ θέσεως, ἵν' ἐκ τοῦ παρ' ἀνάλογον μᾶλλον δοξάσῃ τὴν εὐεργεσίαν. ὁ δὲ τὸ τελώνην ἑαυτὸν προστι-
θεὶς ἐν τῇ τῶν μαθητῶν ἀπαριθμήσει, ὥσπερ ἄλλο τι τῶν τιμίων ἐπίσημον. ὁ δὲ καὶ μα-
κρῷ λόγῳ στηλιτεύων τὴν προτέραν ἑαυτοῦ κακίαν, ἵνα καὶ τοῦτο θεῷ καρποφορήσῃ, τὴν ἐξα-
γόρευσιν, καὶ πολλοῖς ὁδὸς γένηται τῆς χρηστοτέρας ἐλπίδος, τῶν ἀπὸ κακίας ἐπιστρεφόντων.
τίς οὖν ἡ κακία, καὶ σκοπεῖτε, ὅση καὶ ἡλίκη τὸ μέγεθος. δαιμόνων ἦν θεραπευτής, ὁ Χριστοῦ
μαθητὴς ὕστερον. καὶ διώκτης πικρότατος, ὁ μέγας τῆς ἀληθείας ἀγωνιστής. καὶ λόγῳ καὶ ἔρ-
γῳ ταράσσων τὴν ἡμετέραν ὁδόν, διὰ τὸ ἐν ἀμφοτέροις κράτος, ὁ κράτιστος ἀμφότερα μετὰ
ταῦτα χριστιανοῖς ὅσον κακὸν καὶ γεννήτα τούτοις προστιθέμενον, τῶν ἐκείνου τὸ γνωρισμάτων, ὅσα
δεινότερον καὶ ἀπληστία σώματος, ἢ καὶ τὰ ἄλλα σοφῶν ἐκμαίνειν δύναται, καὶ χεῖρον φονέων
βιάζεται, καθάπερ ὕβρεως πῶλος τὸν λογισμὸν συναρπάζουσα. ἥκει δὲ ἡμῖν ἐπ' αὐτῷ τὸ κε-
φάλαιον ὁ λόγος. καὶ μὴ πρὸς τὰ πρῶτα τις ὁρῶν Κυπριανοῦ, ταῖς ἡδοναῖς ἐφιέτω, τοῖς δὲ
τελευταίοις σωφρονιζέσθω. παρθένος τις ἦν κάλλει περίβλεπτος, τῶν εὐπατριδῶν καὶ κοσμίων,
ἐκπρεπὴς μὲν τὴν ὥραν τοῦ σώματος, ζηλωτὴ δὲ τὸν τρόπον. τήν τε γὰρ μορφὴν ἀξιέραστος ἦν,
καὶ ψυχῆς ἀρετὴν ἀξιάγαστος. ταῦτα γὰρ ἡ φήμη διήγγελλον, καὶ τὸν νεανίαν ἐξέπληττον,
ὁρῶντα μὲν κάλλος ἥδιστον, ἀκούοντα δὲ τρόπον ἐφάμιλλον. ἀκούετε παρθένοι, καὶ συναγάλ-
λεσθε. μᾶλλον δὲ καὶ τῶν ὑπὸ ζυγόν, ὅσαι σώφρονές τε καὶ φιλοσώφρονες. κοινὸν γὰρ ἀμφο-
τέραις καλλώπισμα τὸ διήγημα. καὶ ἡ παρθένος καλὴ τῷ εἴδει σφόδρα. προσαδέτω ταύ-
τῃ μεθ' ἡμῶν ὁ θεῖος Δαβίδ, πᾶσα ἡ δόξα λέγων τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν. νύμφη Χριστοῦ

γνησία, κάλλος ἀπόθετον, ἄγαλμα ἔμψυχον, ἀνάθημα ἄσυλον, τέμενος ἀνεπίβατον, κῆπος κεκλεισμένος, πηγὴ ἐσφραγισμένη. προσαδέτω γάρ τι καὶ Σολομῶν, μόνῃ Χριστῷ τηρουμένη. ταύτης ὁ μέγας ἦλθε Κυπριανός, οὐκ οἶδ' ὅθεν δὲ ὅπως τῆς πάντα ἀσφαλοῦς καὶ κοσμίας. ψαύουσι γὰρ ὀφθαλμοὶ λίχνοι καὶ τῶν ἀψαύστων, τὸ προχειρότατον τῶν ὀργάνων καὶ ἀπληστότατον. καὶ οὐχ ἦλθε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπείρα. ὢ τῆς εὐηθείας, εἰ ταύτην συλήσειν ἤλπιζε· μᾶλλον δὲ τῆς ἀναισχυντίας, τοῦ τὰ τοιαῦτα τολμῶντός τε καὶ τολμᾶν πείθοντος ἐκείνου, καὶ εἰς τὸν παράδεισον ἀπ' ἀρχῆς εἰσδύντος κατὰ τοῦ πρώτου πλάσματος, καὶ μέσος ἀγγέλων ἵστασθαι τὸν Ἰὼβ ἐξαιτοῦντος, καὶ τὸ πλεῖστον κατ' αὐτοῦ τολμᾷ τοῦ δεσπότου, καταλύσοντος αὐτὸν καὶ θανατώσοντος, καὶ πεῖραν προσάγει τῆς ἀπειράστου. ἐπειδὴ δὲ ἑτέρων ἀδάμαντος τοῦ θεοῦ τῶν φαινομένων, ὡς καὶ ἔστιν καταπαλαίων. ἠγνόει δὲ πολυπειρίᾳ θεότητι, πρόσφατον ἀνθρωπότητι. τί οὖν θαυμαστόν, εἰ καὶ διὰ Κυπριανοῦ πειρᾷ τῆς ἁγίας ψυχῆς, ὁ τοῦ ἀνεπάφου σώματος; πολλὴν ὁ μὲν ἐπείρα, καὶ προαγωγῷ χρῆται οὐ γυναικί τινι παλαιᾷ τῶν πρὸς ταῦτα ἐπιτηδείων, ἀλλὰ δαιμόνων τινὶ τῶν φιλοσωμάτων καὶ φιληδόνων. ἐπειδὴ ταχεῖαι πρὸς τὴν τῶν τοιούτων ὑπηρεσίαν αἱ ἀήττητοι δυνάμεις καὶ φθονεραί, πολλοῦ κεκοινωνοζητοῦσαι τοῦ πτώματος. καὶ ὁ μισθὸς τῆς προαγωγίας, θυσίαι τε καὶ σπονδαί, καὶ ἡ δι' αἱμάτων ἐπικλήσεως οἰκείωσις, τοσοῦτος γὰρ ὁ μισθὸς εἶναι τοῖς τὰ τοιαῦτα χαριζομένοις. ἡ δὲ ὡς ᾔσθετο τοῦ κακοῦ, καὶ τὴν ἐπιβουλὴν ἔγνω. ταχύτεραι γὰρ αἱ καθαραὶ ψυχαὶ καὶ θεοειδεῖς πρὸς θήραν τοῦ ἐνεργοῦντος, κἂν ὅτι μάλιστα σοφιστικὸς ᾖ καὶ ποικίλος τὴν ἐπιχείρησιν, τί ποιεῖ, καὶ τί ἀντιτεχνᾶται τῷ δημιουργῷ τῆς κακίας; πάντων ἀρχηγοῦσα τὴν δέησιν, ἐπὶ τὸν θεὸν καταφεύγει, καὶ προστάτην ποιεῖται κατὰ τοῦ μισητοῦ πόθου τὸν ἑαυτῆς νυμφίον, ὃς καὶ Σωσάνναν ἐρρύσατο, καὶ Θέκλαν διέσωσε, τὴν μὲν ἀπὸ πικρῶν πρεσβυτέρων, τὴν δὲ ἀπὸ τυράννου μνηστῆρος, καὶ τυραννικωτέρου πατρός. τίνα τοῦτον; Χριστόν, ὃς καὶ πνεύμασιν ἐπιτιμᾷ, καὶ κουφίζει βαπτιζομένους, καὶ πεζεύει πέλαγος, καὶ λεγεῶνα τοῖς ὑσὶ τῷ βυθῷ δίδωσι· καὶ ῥύεται μὲν ἐκ λάκκου δίκαιον λέουσι προτεθέντα βοράν, καὶ χειρῶν ἐκτάσει τοὺς θῆρας νικήσαντα. ῥύεται δὲ ἀπὸ κήτους καταποθέντα φυγάδα προφήτην, κἀν τοῖς σπλάγχνοις τὴν πίστιν διασώσαντα. σώζει δὲ ἀσυνέτους ἐν φλογὶ παῖδας, ἀγγέλῳ τὴν φλόγα καταψύξας, καὶ ἐπὶ τοῖς τρισὶ παραδείξας τὸν τέταρτον. ταῦτα καὶ πλείω τούτων ἐπιφημίζουσα, καὶ τὴν παρθένον Μαρίαν ἱκετεύουσα βοηθῆσαι παρθένῳ κινδυνευούσῃ, τὸ τῆς νηστείας καὶ χαμευνίας προβάλλεται φάρμακον. ὁμοῦ μὲν οὖν καὶ ἄλλος μαραίνουσα, ὡς ἐπίβουλον. ἣν ὑποσπάσασα τῆς φλογὸς τὴν ὕλην, καὶ δαπανήσασα τὸ τῶν παθῶν ὑπέκκαυμα, ὁμοῦ δὲ τὸν θεὸν ἱλεουμένη διὰ τῆς ταπεινώσεως. οὐδενὶ γὰρ οὕτω τῶν πάντων, ὡς κακοπαθείᾳ θεραπεύεται θεός, καὶ δάκρυσι τὸ φιλάνθρωπον ἀντιδίδοται. ποθεῖτε τὰ ἑξῆς, οἶδ' ὅτι τοῦ διηγήματος, ἀγωνιᾶτε δὲ ὑπὲρ τῆς παρθένου καὶ τοῦ ἐραστοῦ δὲ οὐχ ἧττον, μὴ εἰς κακὸν ἀμφοτέροις ὁ πόθος ἔληξεν. ἀλλὰ θαρσεῖτε. πίστεως γὰρ ὁ πόθος πρόξενος γίνεται, καὶ παρθένον ἔχων τῆς μνηστείας ὁ ἐραστής, ὑπὸ Χριστοῦ μνηστεύεται· καὶ ἡ μὲν τῶν πόθων φλὸξ ἀποσβέννυται. ἡ δὲ τῆς ἀληθείας ἀνάπτεται. πῶς καὶ τίνα τρόπον; εἰ ποθεῖτέ μοι τοῦ διηγήματος εἰδέναι, νικᾷ ἡ παρθένος; νικᾶται ὁ δαίμων, ὁ ἐραστὴς πρόσεισι τῷ ἐραστῇ, καταμηνύει τὴν ἧτταν, πολυφρονεῖται, δυσχεραίνει τὸ ὑποδραμεῖν, ἀμύνεται τὸν ὑπορρίπτην. ἡ ἄμυνα δὲ τίς, εἰς ἑαυτὸν εἰσοικίζεται τὸν πῶς θεραπευτήν, ἵνα κακῷ τὸ κακὸν ἐκκρουσθῇ, καὶ λύσασα λύσις ἴαμα γένηται. τὸ τῆς παρθένου μὲν ἀπεκρούετο, καθάπερ τι μηχάνημα τεῖχος ὀχυροῦ καὶ γενναίου, λόγοις φυγὰς καὶ δίωσις. τῷ ἐμφανεῖ τε προσπαλαίει τῷ δὲ θαύματος, πρὸς τὸν βαλόντα πάλιν ἀναστραφείς, καὶ συμπηγὼν ὥσπερ τινὰ σειρὰν δευτέραν. τί οὖν ὁ ἄφρων ἐραστής, καὶ σώφρων ἐπὶ πλεῖστον; ζητεῖ τοῦ κακοῦ τὴν λύσιν, οὐχ εὑρίσκει. ἀμήχανον γὰρ ἅπαν τὸ πιεζόμενον. τίς ἡ λύσις; ἐπὶ τὸν τῆς παρθένου καταφεύγει θεόν, ὥσπερ Σαοὺλ ἐπὶ τὴν κιθάραν τοῦ Δαβίδ, καὶ τὰ κρούσματα, πρόσεισι τῷ ταύτης ποιμένι, καθαίρεται ὥσπερ τοῦ πάθους διὰ τῆς πληγῆς, οὕτω τοῦ πονηροῦ πνεύματος διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως μετατίθεται τὸν πόθον, πολὺ μὲν ἀπειπόμενος καὶ ἀποπεμπόμενος. καὶ γὰρ ἐδόκει τὸ πρᾶγμα τῶν ἀπίστων εἶναι καὶ θαυμασίων, Κυπριανὸν οἱ Χριστιανοῖς ἀεὶ μαθητεύσαιντο, εἰ καὶ πάντες ἄνθρωποι. μετατίθεται δ' οὖν, καὶ ἀπόδειξις τῆς μεταβολῆς ἐναργής. προτίθησι δημοσίᾳ τὰς γοητικὰς βίβλους, θριαμβεύει τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τὴν ἀσθένειαν. κηρύσσει τὴν ἄνοιαν, λαμπρῶς ἐξ αὐτῶν αἴρει τὴν φλόγα, πυρὶ δαπανᾷ τῇ μακρᾷ ἀπάτην, ἣ μικρᾷ φλογὶ σαθρὸς οὐκ ἐπέμεινεν. ἀφίσταται τῶν δαιμόνων, οἰκειοῦται θεῷ. ὢ τῆς χάριτος, ὅσον θεὸν εὐσέσκει πονηρῷ πόθῳ καὶ πνεύματι, πρόβατον ἱερὸν τῆς ἱερᾶς γίνεται ποίμνης. ὡς δὲ ἐγώ τινος ἤκουσα, καὶ νεωκόρος, πολλὰ δεηθείς, ἵνα φιλοσοφήσῃ τὸ ταπεινόν, εἰς κάθαρσιν τῆς προτέρας ἀλαζονείας. εἶτα ποιμήν, καὶ ποιμένων ὁ κράτιστός τε καὶ δοκιμώτατος. οὐ γὰρ τῆς Καρχηδονίων προκαθίζεται μόνον ἐκκλησίας, οὐδὲ τῆς ἐξ ἐκείνου καὶ δι' ἐκείνους περιβοήτου μέχρι νῦν

ἀφρικῆς

ἀφικνῆς, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς ἑσπερίου, σχεδὸν δὲ καὶ τῆς ἑῴας αὐτῆς, νοτίου τε καὶ βορείου λήξεως, ἐφ' ὅσα ἐκεῖνος ἦλθε τῷ θαύματι. οὕτω Κυπριανὸς ἡμέτερος γίνεται. ταῦτα ὁ τῶν σημείων καὶ τεράτων θεός. ταῦτα ὁ τὸν Ἰωσὴφ ἀγαγὼν εἰς Αἴγυπτον ὤνιον, διὰ ἀδελφῶν ἐπηρείας, καὶ ἐν γυναικὶ δοκιμάσας, καὶ ἐν σιτοδοσίᾳ δοξάσας, καὶ ἐν ἐνυπνίοις σοφίσας, ἵν' ἐκ ξένης πιστευθῇ, καὶ ὑπὸ Φαραὼ τιμηθῇ. καὶ πατὴρ γίνεται πολλῶν μυριάδων, δι' ἃς Αἴγυπτος βασανίζεται, θάλασσα τέμνεται, ἄρτος ὕεται, ἥλιος ἵσταται, γῆ τῆς ἐπαγγελίας κληροδοτεῖται. οἶδε γὰρ πόρρωθεν καταβάλλεσθαι τῶν μεγάλων πραγμάτων ἡ σοφία τὰς ὑποθέσεις, καὶ διὰ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία οἰκονομεῖσθαι, ἵνα καὶ μᾶλλον θαυμάζηται. ἀπόχρη καὶ ταῦτα τῶν Κυπριανοῦ καλῶν, εἰς μέτρον εὐφημίας τελεωτάτης. νῦν δὲ τοσαῦτά ἐστι τὰ λειπόμενα καὶ τοιαῦτα, ὥστε εἰ καὶ μηδὲν αὐτῷ τῶν προειρημένων ὑπῆρχεν εἰς ἔπαινον, ἐξαρκεῖν τοῖς ἑξῆς νικᾷν ἅπαντας. ἵνα γὰρ τὰ ἐν μέσῳ συντέμω, τὴν τῶν χρημάτων περιφρόνησιν, τὴν τοῦ τύφου καθαίρεσιν, τὴν τοῦ σώματος παιδαγωγίαν καὶ καθαρότητα τῶν πρότερον ὁρμῶν ἀντίπαλον, τὴν ἐσθῆτα φιλόσοφον, τὸ τῆς ἐντεύξεως ὑψηλόν τε ὁμοῦ καὶ φιλάνθρωπον, ὡς ἴσον ἀπέχειν εὐτελείας καὶ αὐθαδείας, τὰς χαμευνίας, τὰς ἀγρυπνίας, ὃς καί τοι τῶν τοιούτων ἀμαθὴς ὤν, κατὰ πολὺ τῶν προειληφότων ἐκράτει, τὴν τῶν λόγων φιλοτιμίαν, ἐξ ὧν ἤδης ἅπαν ἐπαίδευσε, καὶ δογμάτων ἀπαιδευσίαν ἐκάθηρε. τὸν αὐστηρὸν βίον ἐκόσμησε, τὸ τῆς ἀρχικῆς καὶ βασιλικῆς τελείου τὴν θειότητα τιμωμένην, ἔστι δὲ ὑφ' ὧν καὶ συναλειφομένην, εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπανήγαγεν ἐν ὅροις μένουσαν εὐσεβείας ἑνώσεώς τε καὶ συναριθμήσεως. ἵνα ταῦτα συνέλω διὰ τὴν ἀμετρίαν, τῇ τοῦ βίου καταλύσει συγκαταλύσω τὸν λόγον. ἐμαίνετο καθ' ἡμῶν δεινός, καὶ πάσας ἰδέας κολάσεων ἐπενόει. καὶ τὰ μὲν ἤδη πεῖραν τῶν δεινῶν, τὰ δὲ ἔμελλεν. ἔργον δὲ ἀγώνισμα ποιεῖται καὶ χριστιανοὺς ἑλεῖν, ὥστε τοὺς πρὸ αὐτοῦ διώκτας ὑπερβαλεῖν. μᾶλλον δὲ οὐ χριστιανοὺς πάντας, ἢ Κυπριανὸν μόνον ἑλεῖν τε καὶ παραστήσασθαι. ὅσῳ γὰρ εὐσεβείᾳ τε καὶ δόξῃ διαφέροντα τὸν ἄνδρα ἐγίνωσκε, τοσούτῳ καὶ τὴν νίκην ἑαυτῷ περιφανεστέραν ἑώρα καὶ λαμπροτέραν, εἰ τούτου κρατήσειεν. ἐκεῖνος γὰρ χριστιανῶν μόνον ὑπάρχειν κρατεῖν. οὗτος δὲ καὶ φιλοσοφίας αὐτῆς, καὶ λόγων, καὶ τῇ γλώσσῃ πολλοὺς ἑλεῖν πρότερον, εἶτα ἀφώνους ἀπαγαγεῖν καὶ ἀλόγους τοὺς ὑπ' ἐκείνης ὠφελουμένους, ἀρίστης εἶναι στρατηγίας ἐνόμιζεν. οὐκ ὀρθῶς μὲν, οὐδὲ εὐσεβῶς ταῦτα διανοούμενος, οὐ μὴν παντάπασιν ἀλογίστως, πρός γε τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν καὶ ἐπιχείρησιν. ἔδειξε δὲ τὸ ἔργον. ἐπειδὴ γὰρ ἅπασαν προσβολὴν δὲ καὶ πεῖραν, ἀνδρικῶς τε καὶ γενναίως ἀποσεισάμενος, ὥσπερ τις πέτρα πάραλος, κυμάτων ἐπιδρομάς, πλέον ἐξουσίαν ὑπ' αὐτοῦ κατακρίνεται, οὐ τὸ καθ' ἑαυτὸν ἔστερξεν ὁ γενναῖος, οὐδὲ ἠγάπα σωζόμενος, οὐδὲ ἀσφάλειαν τῷ σώματι μᾶλλον τὴν ἀτιμίαν ἐνόμιζεν, ἢ ψυχῆς κίνδυνον τὴν ἡσυχίαν, καὶ τὸ περιορᾶν τοὺς ἄλλους τῷ καιρῷ κινδυνεύοντας, οὐκ ὄντος τοῦ παιδοτριβοῦντος, καὶ πρὸς τὸν ἀγῶνα θαρρύνοντος. οὐ γὰρ μικρὸν δύναται καὶ λόγος εἰς ἀνδρείας προθυμίαν τοῖς ἀγωνιζομένοις, πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς στάδιον. διὰ τοῦτο τῷ σώματι μὲν ἄπεστι, τῷ πνεύματι δὲ πάρεστι, καὶ τοῖς ἀθλοῦσι συναγωνίζεται, καὶ τῇ γλώσσῃ μὲν βοηθεῖν οὐκ εἶχεν, βοηθεῖ δὲ τῷ γράμματι. πῶς; ἀλείπτης ὑπόδειος γίνεται, τοὺς προτρεπτικοὺς συγγράφων, καὶ λογογραφῶν τῆς εὐσεβείας, καὶ πλείους ἐκεῖνος σχεδὸν ἐξ ἐπιστολῶν ποιεῖται μάρτυρας μόνος, ἢ πάντες δι' ἑαυτῶν οἱ πίπτοντες τοῖς τότε κάμνουσι. πείθει γὰρ μὴ πατρίδα, μὴ γένος, μὴ περιουσίαν, μὴ δυναστείαν, μὴ ἄλλο τι τῶν χαμαὶ κειμένων ἔμπροσθεν ἄγειν τῆς ἀληθείας, καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἀποκειμένων ἄθλων τῆς ἀρετῆς, τοῖς ὑπὲρ τοῦ καλοῦ κινδυνεύουσι. καὶ ταύτην εἶναι πραγματειῶν ἀρίστην, αἵματος ὀλίγου βασιλείαν οὐρανῶν ὠνήσασθαι, καὶ δόξης ἀϊδιότητα τῶν προσκαίρων ἀντιλαβεῖν ἀγαθῶν. μίαν μὲν γὰρ εἶναι πατρίδα τοῖς ὑψηλοῖς τὴν νοουμένην Ἱερουσαλήμ, οὐ τὰς μικροῖς ὁρίοις ἐνταῦθα διειλημμένας, καὶ πολλοὺς ἀμειβούσας οἰκήτορας. μίαν δὲ γένους λαμπρότητα, τὴν τῆς εἰκόνος τήρησιν, καὶ πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ἐξομοίωσιν, ὅσον ἐφικτὸν τοῖς σαρκὸς δεσμίοις, καὶ βραχεῖαν ἀπορροὴν τοῦ καλοῦ δέχεσθαι δυναμένοις. μίαν δὲ δυναστείαν, τὴν κατὰ τοῦ πονηροῦ κράτους, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἀνάλωτον καὶ ἀήττητον, ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσιν, ἡνίκα κακία πρὸς ἀρετὴν ἀγωνίζηται, καὶ κόσμος πρὸς κόσμον, ὁ λυόμενος πρὸς τὸν ἑστῶτα, καὶ πικρὸς ἀγωνοθέτης πρὸς γενναίους ἀγωνιστάς, καὶ Βελίαρ πρὸς Χριστὸν παρατάσσηται. διὰ ταῦτα καταφρονεῖν μὲν ξιφῶν ἀνέπειθε, ψυχρὸν δὲ νομίζειν τὸ πῦρ, ἡμέρους δὲ οἴεσθαι θηρῶν τοὺς ἀγριωτάτους, λιμὸν δὲ ὑπολαμβάνειν τὴν ἀνωτάτω τρυφήν, δάκρυα δὲ τῶν οἰκείων καὶ θρήνους καὶ οἰμωγὰς παρατρέχειν, ὡς τοῦ πονηροῦ δελεάσματα, καὶ κωλύματα τῆς θείας ὁδοιπορίας. ταῦτα γὰρ εἶναι ἀνδρικῶν ψυχῶν καὶ γενναίων, καὶ λογισμοῦ σώφρονος, καὶ τὸ παράδειγμα ἐγγύθεν αὐτὸς ὁ ταῦτα λέγων καὶ γράφων, πάντα ἡγησάμενος σκύβαλα, ἵνα Χριστὸν κερδήσῃ. οὕτω διανοούμενος Κυπριανός, καὶ οὕτως ὁπλίζων τοῖς λόγοις πρὸς τὸν ἀγῶνα, πολλοὺς ἀθλητὰς ἀπειργάζετο, καὶ τίνα μισθὸν τούτων κομίζεται; ὡς δὲ φιλάνθρωπος καὶ φιλότιμος; μάρτυς ἐστὶ πᾶσιν,

πᾶσιν, οἷς προέπεμψε, γίνεται, ξίφει τὴν κεφαλὴν τμηθείς, καὶ ταῖς πολλαῖς βασάνοις τούτῳ ἐπιτίθησι τὴν κορωνίδα. οὕτω Χριστῷ προσάγεται, οὕτω πρὸς Χριστὸν μετατίθεται, ὁ πολὺς ἐν ἀσεβείᾳ, καὶ πλέων ἐν εὐσεβείᾳ. Κυπριανὸς ὁ μέγας καὶ διώκτης καὶ στεφανίτης, ὁ τὴν μεταβολὴν οὐχ ἧττον, ἢ τὴν ἀρετὴν θαυμάσιος. οὐ γὰρ οὕτω μέγα, τύχοι ἀγαθοῦ διασώσασθαι, ὡς τὸ καινοτομῆσαι θεοσέβειαν. τὸ μὲν γὰρ τῆς συνηθείας, τὸ δὲ τῆς εὐβουλίας. καὶ τὸ μὲν τοῖς πολλοῖς ὑπάρχον ἐστί, τοῦ δὲ ὀλίγα τὰ παραδείγματα. ἀλλ' ἤδη δυνάμεθα τὴν ἐκείνου θαυμάτων μακρὸν ἔτι τοῦ λόγου προσκαρτερήσωμεν, ἵνα τοῦ ἀθλητῇ χαρισώμεθα. τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ ἀνδρὸς πολιτεία, τοιοῦτος δὲ ὁ τῆς ἀθλήσεως τρόπος. ἐπεὶ δὲ καταλύει τὸν βίον, εἰ θέμις τοῦτο εἰπεῖν, ἀλλὰ μὴ πρὸς θεὸν ἐκδημίαν ὀνομάσαι τὸ ἐκείνου πρᾶγμα, ἢ πόθου πλήρωσιν, ἢ δεσμῶν λύσιν, ἢ βαρέων διάζευξιν, θαυματουργεῖταί τι κἀνταῦθα τῆς προαλειφόντων ἄξιον. τὸ μὲν ὄνομα πολὺ παρὰ πᾶσι Κυπριανοῦ ἐστὶν οὐ Χριστιανοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς τὴν ἐναντίαν ἡμῖν τεταγμένοις. πᾶσι γὰρ ὁμοίως τὸ καλὸν αἰδέσιμον. τὸ σῶμα δὲ ἀφανὲς ἦν, καὶ ὁ θησαυρὸς παρά τινι γυναίκῳ τῶν θερμοτέρων εἰς εὐσέβειαν, καὶ τοῦτο ἤδη μακρόν, οὐκ οἶδ' ἔτι τιμόντος τοῦ θεοῦ τὴν φιλόθεον, καὶ διὰ τοῦτο πολεμουμένην τοῦ μάρτυρος, ἔτι τὸν πόθον ἡμῶν γυμνάζοντος, εἰ μὴ φθάνοιμεν ζημιούμενοι, καὶ τὴν ἁγίων λειψάνων ἀποστερούμενοι. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἠνέσχετο, τὸ πάντων ἀγαθόν, ἴδιον ποιῆσαί τινος ὁ τὴν μαρτύρων θεός, οὐδὲ τὸ κοινὸν ζημιῶσαι τῇ πρὸς ἐκείνην χάριτι δημοσιεύει τὸ σῶμα δι' ἀποκαλύψεως. καὶ ταύτην γυναικῶν τὴν ἀξίαν τὴν τιμὴν κατατιθέμενος, ἵν' ἀγαθῶσι καὶ γυναῖκες, ὥσπερ Χριστὸν καὶ τεκοῦσαι πρότερον, καὶ τοῖς μαθηταῖς ἀπαγγεῖλαι, μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν. οὕτω καὶ νῦν Κυπριανόν, ἡ μὲν παραδέξασα, ἡ δὲ παραδοῦσα τὸ κοινὸν ὄφελος. τοῦτο τὴν ἐκείνου κατὰ λόγον τὸ πλουταῖον. οὕτως εἰς μέσον ἔρχεται ὁ τοῦ μὴ λαθεῖν ἄξιος, καὶ οὐ συγχωρεῖται φιλοσοφῆσαι τὴν ἑαυτοῦ κλοπήν, ἐπειδὴ καὶ τὴν ἤδη τοῖς σώμασι τιμῶν, κρείσσων ἐκεῖνος καὶ ὑψηλότερος. τὰ μὲν οὖν παρ' ἡμῶν τοσαῦτα, καὶ οὐκ οἶδ' ὅτι δεῖ πλείονα λέγειν. οὐδὲ γὰρ εἰ μακρὸν ἀποτείναιμεν λόγον, ἐποιήσαμεν ἄν τι τὴν ἐκείνῳ προσόντων ἄξιον, καὶ ὧν ἕκαστος περὶ τοῦ ἀνδρὸς ὑπείληφεν. καὶ ταῦτα οὖν ἀφοσιώσασθαι τὴν ὀφειλομένην ἐκείνῳ τιμὴν διήλθομεν. τὰ δὲ λοιπὰ παρ' ὑμῶν αὐτῶν προσθετέον, ἵνα τι καὶ αὐτοὶ τοῦ μάρτυρι προσενέγκητε, τὴν τῶν δαιμόνων καθαίρεσιν, τὴν τῶν νόσων κατάλυσιν, τὴν τοῦ μέλλοντος πρόγνωσιν. ἃ πάντα δύναται Κυπριανοῦ καὶ ἡ κόνις μετὰ τῆς πίστεως, ὡς ἴσασιν οἱ πεπειραμένοι, καὶ τὸ θαῦμα μέχρις ἡμῶν παραπέμψαντες, καὶ τοῖς μέλλουσι παραδώσοντες τοῦ χρόνου. μᾶλλον δὲ τὰ μείζω τούτων προσενέγκατε, καὶ οἷα τὸν ἐκεῖνον γνησίως τιμῶντας εἰκός, σώματος κάκωσιν, ψυχῆς ἀνάβασιν, κακίας ἀποφυγήν, ἀρετῆς ἐπίδοσιν. αἱ παρθένοι τὴν ἀσαρκίαν, αἱ γυναῖκες τὴν εὐκοσμίαν ἀρετῆς μᾶλλον ἢ σώματος, οἱ νέοι τὴν κατὰ τῶν παθῶν ἀνδρείαν, οἱ πρεσβῦται τὴν εὐβουλίαν, οἱ ἐν δυναστείᾳ τὴν εὐνομίαν, οἱ ἐν στρατηγίᾳ τὴν ἡμερότητα, οἱ ἐν λόγοις τὸ εὔλογον. ἔπειτα τι καὶ τῶν ἡμετέρων, οἱ ἱερεῖς τὴν μυσταγωγίαν, οἱ τοῦ λαοῦ τὴν εὐπείθειαν, οἱ ἐν πένθει τὴν παράκλησιν, οἱ ἐν εὐημερίᾳ τὸν φόβον, οἱ πλούσιοι τὴν μετάδοσιν, οἱ πάντες τὴν εὐχαριστίαν. πάντες τὴν κατὰ τοῦ πονηροῦ καὶ πικροῦ διώκτου παράταξιν. ἵνα μὴ φαινόμενος βάλλῃ, μὴ τοξεύῃ κρυπτόμενος, μὴ ὡς σκότος πολεμῇ, μὴ ὡς ἄγγελος φωτὸς παίζῃ, καὶ κλέπτῃ πρὸς τὸ τῆς ἀπωλείας βάραθρον. δι' ὧν ὀφθαλμοῖς ἁλῶναι, καὶ γλώσσῃ τρωθῆναι, καὶ ἀκοῇ δελεασθῆναι, καὶ διὰ θυμοῦ ζέσαντος ἐμπρησθῆναι, καὶ γεύσει κατασχεθῆναι, καὶ ἁφῇ μαλακισθῆναι, καὶ τοῖς ὅπλοις τῆς σωτηρίας, ὅπλοις θανάτου χρήσασθαι. δέον τοῦ θυρεοῦ φραξαμένους τῆς πίστεως, στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ πονηροῦ, καὶ μετὰ Χριστοῦ νικήσαντας, καὶ μετὰ τῶν μαρτύρων ἀθλήσαντας, τῆς μεγάλης ἐκείνης ἀκοῦσαι φωνῆς· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἐπηγγελμένην ὑμῖν βασιλείαν, ἔνθα εὐφραινομένων πάντων ἡ κατοικία, καὶ χορευόντων χορείαν τὴν ἀκατάλυτον. ἔνθα ἦχος ἑορταζόντων, καὶ φωνὴ ἀγαλλιάσεως, καὶ θεότητος ἔλλαμψις τελεωτέρα καὶ καθαρωτέρα, ἧς νῦν ἐν αἰνίγμασι καὶ σκιαῖς ἡ ἀπόλαυσις. τούτοις Κυπριανὸς χαίρει μᾶλλον τιμώμενος, ἢ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις. ταῦτα καὶ πρὶν ἐφιλοσόφει τῷ λόγῳ, ἅμα δὲ τῷ βίῳ, καὶ ἀπιὼν πᾶσι διακελεύεται διὰ τῆς ἡμετέρας φωνῆς. ἣν μηδαμῶς ἀτιμάσητε, εἴπερ τι μέλει τῆς ἐκείνου καρτερίας ὑμῖν, καὶ τῆς ἐκείνου περὶ τῆς ἀληθείας ἀγωνισμάτων, κἀμοῦ τοῦ ταῦτα πρεσβεύοντος. αὗταί σοι τῶν ἡμῶν λόγων αἱ ἀπαρχαί, ὦ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλή. τοῦτό σοι καὶ τῶν λογογράφων, καὶ τῆς ἀθλήσεως, οὐ κότινος Ὀλυμπικός, οὐ τὰ μῆλα Δελφικὰ παίγνια, οὐδὲ ἰσθμικὴ πίτυς, οὐδὲ Νεμαίας σέλινα, δι' ὧν ἔφηβοι δυστυχεῖς ἐτιμήθησαν, ἀλλὰ λόγος τὸ πάντων οἰκειότατον τοῖς λόγου θεραπευταῖς, εἰ δέ ἐστι τῶν ἄθλων καὶ λόγων ἄξιον, τοῦ λόγου τὸ δῶρον. σὺ δὲ ἡμᾶς ἐποπτεύοις ἄνωθεν ἵλεως, καὶ τὸν ἡμέτερον διεξάγοις λόγον καὶ βίον, καὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο ποίμνιον ποιμαίνοις, ἢ συμποιμαίνοις,

τιμημένοις, τά τε ἄλλα εὐθυμῶν ὡς οἷόν τε πρὸς τὸ βέλτιστον, καὶ τῶν βαρέων λύκων ἀποπεμπόμενος, τῶν θηρευτὰς τῶν συλλαβῶν, καὶ τῶν λέξεων, καὶ τὴν τῆς ἁγίας τριάδος ἔλλαμψιν, ἧς σὺ νῦν παραστάτης, τελεωτέραν τε καὶ λαμπροτέραν ἡμῖν χαριζόμενος, ἣν προσκυνοῦμεν, ἣν δοξάζομεν, ἣ συμπολιτευόμεθα, προσκυνοῦντες πατέρα ἐν υἱῷ, υἱὸν ἐν ἁγίῳ πνεύματι, ᾗ καὶ παραστησαίμεθα ὕστερον, εἰλικρινεῖς καὶ ἀπρόσκοποι, ἧς καὶ μεταλαβοιμεν τέλεον τελείως, ἐν αὐτῷ χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ Α ΕΠΙ ΤΗ ΕΝΩΣΕΙ ΤΩΝ ΜΟΝΑΖΟΝΤΩΝ μετὰ τὴν σιωπὴν ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

Λύει μου τὴν γλῶτταν ἡ προθυμία, καὶ πείθει φροντίδα τὸν ἀνθρώπινον νόμον, διὰ τὸν νόμον τοῦ πνεύματος. καὶ δίδωμι τῇ εἰρήνῃ τὸν λόγον, ὃν πω πρότερον οὐδενὶ συγχωρήσαις. πρότερον μὲν γὰρ ἡνίκα ἐστασίαζε πρὸς ἡμᾶς τὰ μέλη, καὶ τὸ μέγα καὶ τίμιον σῶμα τοῦ χριστοῦ διῃρεῖτο καὶ διεσκόπτετο· ὡς μικροῦ καὶ διασκορπίζεσθαι τὰ ὀστᾶ ἡμῶν παρὰ τὸν ᾅδην, ὥσπερ γῆς πάχος ἀρότρῳ ῥηγνύμενον, καὶ κατὰ γῆς σκεδαννύμενον, καὶ τὸν ἄτμητον καὶ ἀμέριστον καὶ ὑφαντὸν δι᾽ ὅλου χιτῶνα καταπεπημένον ὁ πονηρὸς, ὅλον ἑαυτοῦ περιίπτατο. τότε δὴ ἡμῶν δυνηθεὶς, ὃ διὰ τὴν ἐν χριστῷ σταυρωθεῖσαν ὑπὲρ ἡμῶν. τό τε μὲν δὴ ἐτιθέμην φυλακὴν τοῖς χείλεσιν, οὐδ᾽ ἄλλως προθύμοις οὖσι περὶ τὸν λόγον, ὅτι τῇ δι᾽ ἔργων φιλοσοφίᾳ καθῆραι πρῶτον ἑαυτὸν, εἶτα τὸ στόμα τῆς διανοίας ἀνοίξας ἑλκύσαι πνεῦμα. εἶτα ἐξερεύξασθαι λόγον ἀγαθὸν, καὶ λαλεῖν θεοῦ σοφίαν τελείαν ἐν τοῖς τελείοις ἀκολουθίας εἶναι πνευματικῆς ὑπελάμβανον, καὶ ὅσπερ καιρὸς ἐπὶ παντὶ πράγματι καὶ μικρῷ καὶ μείζονι. τὸ γὰρ τοῦ σολομῶντος, ὃ ἔχει καὶ λίαν ἐπεσκεμμένως, οὕτω καὶ λόγου καὶ σιωπῆς, εἰ καί τις ἄλλος καιρὸν ἐγίνωσκον. διὰ τοῦτο ἐκωφώθην καὶ ἐταπεινώθην πόρρω παντὸς ἀγαθοῦ γενόμενος, καὶ οἷόν τι νέφος τὴν ἐμὴν καρδίαν περιδραμὸν, συνεκάλυψε τὴν ἀκτῖνα τοῦ λόγου, καὶ τὸ ἄλγημά μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἀνεκαινίζετο. καὶ πάντα μοι ἦν ὑπομνήματα καὶ ὑπομνήματα, τῆς τῶν ἀδελφῶν διαζεύξεως ἐν ἀλλοτρίοις ὁρώμενα, ἀγρυπνίαι, νηστεῖαι, προσευχαὶ, δάκρυα, τύλοι γονάτων, στηθῶν ἐπιτιμήσεις, στεναγμὸς ἐκ βάθους ἀναπεμπόμενος, στάσις παννυχος, νοῦ πρὸς θεὸν ἐκδημία, θρῆνος ἐν δεήσει λεπτὸς, φάρμακον τοῖς ἀκηδίας κατανύξεως, οἱ ψάλλοντες, οἱ δοξάζοντες, οἱ μελετῶντες τὸν νόμον κυρίου ἡμέρας καὶ νυκτὸς, οἱ τὰς ὑψώσεις τοῦ θεοῦ ἐν τοῖς λάρυγξι φέροντες. καὶ ταῦτα δὴ τὰ καλὰ τοῦ κατὰ θεὸν βίου προχαράγματα καὶ μηνύματα, οἱ σιωπῶντες κήρυκες, αὐχμῶσα καὶ πιναρὰ κόμη, ποδῶν γυμνοὶ καὶ τοῖς ἀποστολικοῖς ἑπόμενοι, μηδὲν περιττὸν φέροντες, κουρὰ σύμμετρος, περιβολὴ τῦφον κολάζουσα, ζώνη, τοῦ ἀκόσμου κοσμία, μικρόν τι τοῦ χιτῶνος ἀναστέλλουσα, καὶ ὅσον μὴ ἀναστέλλειν βάδισμα εὐσταθὲς, ὀφθαλμὸς οὐ πλανώμενος, μειδίαμα προσηνὲς, μᾶλλον δὲ ὁρμὴ μειδιάματος ἀκρασίαν γέλωτος σωφρονίζουσα, λόγος τῷ λόγῳ κινούμενος, σιωπὴ λόγου τιμιωτέρα, ἔπαινος, ἀλλά τι ἠρτυμένος, οὐ πρὸς θωπείαν, ἀλλ᾽ ὁδηγίαν τοῦ κρείττονος, ἐπίπληξις εὐφημίας ποθεινοτέρα. μέτρα κατηφείας καὶ ἀνέσεως, καὶ ἡ δι᾽ ἀμφοτέρων μίξις καὶ κρᾶσις, τὸ ἁπαλὸν τῷ γενναίῳ, τὸ αὐστηρὸν αἰδοῖ σύγκρασις, ὡς μηδ᾽ ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἑτέρου παραβλάπτεσθαι, ἀλλ᾽ ἀμφότερα δι᾽ ἀλλήλων δοκιμεῖν, μέτρα τῆς εἰς τὸ κοινὸν ἐπιμιξίας καὶ ὑποχωρήσεως, τῆς μὲν τοὺς ἄλλους παιδαγωγούσης, τῆς δὲ τῷ πνεύματι μυσταγωγούσης· καὶ τῆς μὲν ἐν τῷ κοινῷ τὸ ἄκοινον φυλαττούσης, τῆς δὲ ἐν τῷ ἀμίκτῳ τὸ φιλάδελφον καὶ φιλάνθρωπον. καὶ ἃ μείζω τούτων ἔτι καὶ ὑψηλότερα, ὁ ἐν πενίᾳ πλοῦτος, ἡ ἐν περιοικίᾳ κατάσχεσις, ἡ ἐν ἀτιμίᾳ δόξα, ἡ ἐν ἀσθενείᾳ δύναμις, ἡ ἐν ἀγαμίᾳ καλλιτεκνία, ὑπὲρ κρείττονα τῶν ἀπὸ σαρκὸς ἀρχομένων, τὰ κατὰ θεὸν γεννήματα, οἱ τρυφῶντες, τῷ μὴ τρυφᾶν, οἱ ταπεινοὶ ὑπὲρ τῶν οὐρανίων. οἷς μηδὲν ἐν κόσμῳ καὶ ὑπὲρ τὸν κόσμον, οἱ σαρκὸς ἔξω καὶ ἐν σαρκὶ, ὧν μερὶς κύριος. οἱ πτωχοὶ διὰ βασιλείαν, καὶ διὰ πτωχείας βασιλεύοντες, οὗτοί με καὶ παρόντες, λαμπρὸν ἐποίουν, ἡ ἐμὴ περιουσία, τὸ ἐμὸν ἀγαθὸν ἐν τρύφημα, καὶ ἀπόντες συνέστελλον. ταῦτά μοι συνεῖχε τὴν ψυχὴν, ταῦτα ἐτάρασσεν, ἐκ τούτων ἐγὼ πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων ἐπορευόμην. διὰ ταῦτα μετὰ τῶν ἄλλων τερπνῶν, καὶ τὸν λόγον ἀπεσεισάμην, ὅτι ἀπελάκτισαν οἱ ἠγαπημένοι, καὶ ἔστρεψαν ἐπ᾽ ἐμὲ νῶτα αὐτῶν καὶ οὐ πρόσωπα, καὶ γεγόνασι ποίμνιον ἐλευθεριώτερον τοῦ ποιμαίνοντος. ἵνα μὴ εἴπω μανικώτερον, ὅτι ἐστράφη εἰς πικρίαν ἐμοὶ ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, καὶ τοῦ καλοῦ γεωργοῦ κάλλιστα κεκαθαρμένη, καὶ ταῖς θείαις ληνοῖς γεωργοῦσα τὸ καλὸν γεώργιον· ὅτι οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ ἐναντίας ἤγγισαν καὶ ἔστησαν, καὶ οἱ ἔγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν, ὅτι διελάβοντο τὸν χριστὸν οἱ λίαν φιλόθεοι καὶ φιλόχριστοι, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀλ-

λέγοι καὶ πειθοίμεθα, ὃ διὰ τὴν ἀγάπην μισθὸν ἐμελετήσαμεν, ὃ ὑπὲρ τῆς ἀκρογωνιαίου διελύθημεν, ἢ ὑπὲρ τῆς πέτρας ἐσείσθημεν, ὅτι πλέον ἢ καλῶς εἶχεν, ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ἐπολεμήσαμεν, ἢ ὑπὲρ τοῦ ὑψωθέντος ἐπὶ τὸ ξύλον κατεκλινόμεθα, ἢ ὑπὲρ τοῦ ταφέντος ὃ ἀναστάντος ἐθανατώθημεν. πρότερον μὲν ταῦτα. ὃ τί ἄν τις ἐν καιρῷ φειδόμενος ἀναξαίνοι τὴν ἀηδίαν, ἐνδιατρίβων τοῖς λυπηροῖς, ὧν ἀπευκταία μὲν ἡ πεῖρα, φευκτὴ δὲ ἡ μνήμη. κρείττων δὲ σιωπὴ λόγου. τὸ συμπεσὸν ἡμῖν θραῦσμα, λήθης βάθει συγκαλύπτουσα, πλὴν εἴ τις διὰ τοῦτο καὶ μόνον ἀνακινοίη τὴν μνήμην τῶν λυπηρῶν, ἵνα τῷ ὑποδείγματι παιδευώμεθα. καὶ ὥσπερ ἐν τοῖς νοσήμασι φεύγωμεν τὰς αἰτίας, ἐξ ὧν εἰς ταῦτα ὑπήχθημεν. νυνὶ δὲ ἡνίκα ἀπέδρα ὀδύνη καὶ λύπη, καὶ στεναγμός, ἡνίκα γεγόναμεν οἱ τοῦ ἑνὸς ἕν, καὶ οἱ τῆς τριάδος συμφυεῖς, καὶ ὁμόψυχοι, καὶ ὁμότιμοι· οἱ τοῦ λόγου, τῆς ἀλογίας ἐκτός· οἱ τοῦ πνεύματος οὐ κατ' ἀλλήλων, ἀλλὰ σὺν ἀλλήλοις ζέοντες· οἱ τῆς ἀληθείας τὸ αὐτὸ φρονοῦντες καὶ λέγοντες, οἱ τῆς σοφίας εὐσύνετοι, οἱ τοῦ φωτὸς, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημονοῦντες, οἱ τῆς ὁδοῦ πάντες εὐθυπορούντες, οἱ τῆς θύρας πάντες εἴσω· οἱ τοῦ προβάτου, καὶ τῆς ποιμένος πρᾶοι, καὶ τῆς αὐτῆς μάνδρας, καὶ ποιμένος ἑνός· οὐκ ἐν σκεύεσι ποιμένος ἀπείρου ποιμαίνοντος, οὐδὲ καταφθείροντος τὰ πρόβατα τῆς νομῆς, οὐδὲ προϊεμένου τοῖς λύκοις, καὶ τοῖς κρημνοῖς, ἀλλὰ καὶ λίαν πολυεσκεμμένου καὶ ἐπιστήμονος. ἡνίκα γεγόναμεν οἱ τοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν συμπαθεῖς, καὶ ἀλλήλοις τὰ βάρη συνεπιφορτίζοντες· οἱ τῆς κεφαλῆς σῶμα ἓν συναρμολογούμενοι καὶ συμβιβαζόμενοι κατὰ πᾶσαν συναφείαν τῇ ἐν πνεύματι, ἡνίκα ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων πρὸς τὸ λυσιτελέστερον, ἔστρεψε τὸν κοπετὸν εἰς χαρὰν ἡμῖν, καὶ τὸν σάκκον τὴν εὐφροσύνην ἀπέδωκε. τηνικαῦτα συναποδύομαι τοῖς παρελθοῦσι τὴν σιωπήν, ἢ προσάγω τῷ παρόντι καιρῷ καὶ ἡμῖν τὸν λόγον, μᾶλλον δὲ τῷ θεῷ χαριστήριον θυσίαν οἰκειοτάτην, δῶρον χρυσοῦ καθαρώτερον, λίθων πολυτελῶν τιμαλφέστερον, ὑφασμάτων πολυτελέστερον, θυσίας νομικῆς ἁγιώτερον, πρωτοτόκων ἀπ' ἀρχῆς ἱερώτερον, ἀρέσκον θεῷ ὑπὲρ μόσχον νέον, κέρατα καὶ ὁπλὰς, ἁπλῆν καὶ ἀναίσθητον ὑπὲρ θυμίαμα, ὑπὲρ ὁλοκαύτωμα, ὑπὲρ μυριάδας ἀρνῶν πιόνων. οἷς ὁ στοιχειώδης νόμος ἐκράτει τὸν ἔτι νήπιον Ἰσραήλ, ταῖς ἐναίμοις θυσίαις σκιαγραφῶν τὴν μέλλουσαν. τοῦτο προσφέρω θεῷ, τοῦτο ἀνατίθημι, ὃ μόνον ἐμαυτῷ κατέλιπον, ᾧ πλουτῶ μόνῳ. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα παρῆκα τῇ ἐντολῇ, καὶ τῷ πνεύματι, καὶ τὸν πλοῦτον μετ' ἐμοῦ χρηματίζον πάντων ὧν εἶχόν ποτε ἀντηλλαξάμην, καὶ γέγονα μεγαλέμπορος. μᾶλλον δὲ γενέσθαι δι' εὐχῆς ἔχω τῶν μικρῶν, καὶ πάντως φθαρτομένους ὠνησάμενος τὰ μεγάλα καὶ μὴ λυόμενα. τοῦ λόγου δὲ περιέχομαι μόνου ὡς λόγου θεραπευτής, καὶ οὐκ ἄν ποτε ἑκὼν τούτου τοῦ κτήματος ἀμελήσαιμι, ἀλλὰ καὶ τιμῶ καὶ ἀσπάζομαι. καὶ χαίρω μᾶλλον, ἢ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις, οἷς οἱ πολλοὶ χαίρουσι. καὶ ποιοῦμαι παντὸς τοῦ βίου κοινωνὸν καὶ σύμβουλον ἀγαθὸν καὶ συνόμιλον, καὶ ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ τὰ ἄνω ὁδοῦ, ἢ συναγωνιστὴν πρόθυμον. καὶ ἐπειδὴ πᾶν ἀτιμάζω τὸ περὶ γῆν καὶ κάτω μένον, εἰς τοῦτό μοι πᾶν ἐκκενώθη τὸ φίλτρον μετὰ θεόν. μᾶλλον δὲ καὶ εἰς τοῦτον, ὃ πρὸς θεὸν φέρει συνέσεως, εἴ δὴ καὶ μόνη θεὸς καταλαμβάνεται γνησίως, καὶ τηρεῖται, καὶ ἐν ἡμῖν αὔξεται. εἶπον, τὴν σοφίαν ἐμὴν ἀδελφὴν εἶναι, καὶ ἐτίμησα ταύτην, καὶ περιέλαβον, ὡς ἦν ἐφικτὸν ἐμοί, καὶ ζητῶ τῇ ἐμῇ κεφαλῇ τὸν στέφανον τῆς χαρίτων καὶ τῆς τρυφῆς, ἃ δὴ σοφίας χαρίσματα καὶ λόγου τοῦ ἐν ἡμῖν τὸ ἡγεμονικὸν καταλάμποντος, καὶ φωτίζοντος ἡμῶν τὰ κατὰ θεὸν διαβήματα, τούτῳ χαλινῶ θυμὸν ἐκφερόμενον, τούτῳ κοιμίζω τίκτοντα φθόνον, τούτῳ προσβάλλω παύλαν λύπην διεσμὸν καρδίας, τούτῳ σωφρονίζω διαχεομένην ἡδονήν, τούτῳ μετρῶ μῖσος, ἀλλ' οὐ φιλίαν. τὸ μὲν γὰρ μετρεῖσθαι δεῖ, τῆς δὲ μηδένα γινώσκειν ὅρον. οὗτος εὐποροῦντά με ποιεῖ μετρίους, καὶ πάντα μεγαλόψυχους· οὗτος ἐνδεομοῦντί με πείθει συντρέχειν, καὶ πτωχοῖς χεῖρα ὀρέγειν, καὶ ἀσθενοῦντι συνασθενεῖν, καὶ ἰσχύοντι συνευφραίνεσθαι. μετὰ τούτου πατρὶς καὶ ξένη τὸ ἴσον ἐμοί, καὶ τόπων μεταστάσεις ἀλλοτρίων ὁμοίως, ἀλλ' οὐκ ἐμῶν. οὗτός μοι διαιρεῖ κόσμους· καὶ τὸν μὲν ἀπάγει, τῷ δὲ προστίθησιν. οὗτός με καὶ διὰ τῶν δεξιῶν ὅπλων διεξάγει τῆς δικαιοσύνης οὐκ ἐπαιρόμενον, καὶ τοῖς ἀριστεροῖς καὶ τραχυτέροις συμφιλοσοφεῖ, τὴν οὐ καταισχύνουσαν ἐλπίδα παραζευγνὺς, καὶ τὸ παρὸν κουφίζων τῷ μέλλοντι τούτῳ. καὶ νῦν δεξιοῦμαι τοὺς ἐμοὺς φίλους καὶ ἀδελφούς, καὶ προτίθημι τράπεζαν λογικήν, καὶ ἵστημι κρατῆρα πνευματικὸν καὶ ἀένναον, οὐχ οἷς ἡ κάτω τράπεζα κολακεύει τὴν καταργουμένην γαστέρα, καὶ ἀθεράπευτον. ἐσιώπησα, μὴ καὶ ἀεὶ σιωπήσομαι; ἐκαρτέρησα ὡσεὶ τίκτουσα, μὴ καρτερήσω διαπαντός. τῷ μὲν γὰρ Ζαχαρίᾳ λύει τὴν σιωπὴν γεννηθεὶς ὁ Ἰωάννης. καὶ γὰρ οὐκ ἔπρεπε τὸν πατέρα τῆς φωνῆς σιωπᾶν, ταύτης προελθούσης, ἀλλ' ὥσπερ ἀπιστηθεῖσα τὴν γλῶσσαν ἔδησεν, οὕτω φανερωθεῖσα

δοῦναι τῷ πατρὶ τὴν ἐλευθερίαν, ᾧ καὶ εὐηγγελίσθη, καὶ ἐλύθη ἡ φωνή, καὶ λύχνος λόγου, καὶ φωτὸς πρόδρομος. ἐμοὶ δὲ λύει τὴν γλῶσσαν, καὶ ὑψοῖ τὴν φωνὴν ὡς σάλπιγγος, ἡ παροῦσα εὐεργεσία, καὶ τὸ κάλλιστον τοῦτο θέατρον, τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα, συνηγμένα εἰς ἕν, καὶ ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἀναπαυόμενα πτέρυγας, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ πορευόμενα ἐν ὁμονοίᾳ, καὶ μίαν ἁρμονίαν ἡρμοσμένα τὴν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ πνεύματος· ὅτι οὐκέτι φθειρόμεθα ἀλλήλων καὶ ἀγόμεθα, τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ πονηροῦ κλαπέντες ἢ βιασθέντες, καὶ κατατοξευθέντες ἐν σκοτομήνῃ φόνου, ἣν αὐτὸς ἡμῖν ἐπήγαγεν. ἢ οὐκ οἶδ' ὅτι χρὴ λέγειν, ὥστε καὶ τοῖς ἀλλήλων κακοῖς ἐπευφραίνεσθαι, καὶ μὴ νομίζειν τῆς παντὸς εἶναι ζημίαν τὴν ἀλλήλων κατάλυσιν. ὅτι Ἰούδας καὶ Ἰσραήλ, τίθενται ἑαυτοῖς ἀρχὴν μίαν, καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ Σαμάρεια πρὸς μίαν τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ συνάγονται, καὶ οὐκέτι Παύλου, καὶ Ἀπολλώ, καὶ Κηφᾶ, ὑπὲρ ὧν καὶ καθ' ὧν ἡ φυσίωσις. πάντες δὲ Χριστοῦ γεγόναμεν· ἀλλ' ἐπειδὴ κἀμέ, καὶ τὸν λόγον ἔχετε, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης οὐκ ἄκοντα τυραννίζετε, φθέγξομαι μέν, εἰ καὶ μόλις, ἐπειδὴ τοῦτο κελεύετε· φθέγξομαι δὲ εὐχαριστίας καὶ νουθεσίας ῥήματα· ἡ μὲν οὖν εὐχαριστία, τοιαύτη. τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ κυρίου; τίς δὲ πάσας ἀκουστὰς παραστήσει τὴν αἴνεσιν; ὅτι γέγονε τὰ ἀμφότερα ἕν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ διαλέλυται, ὃ ἔπαυσας ἡμᾶς ὄντας παραβολὴν ἐν τοῖς ἔθνεσι, κίνησιν κεφαλῆς ἐν τοῖς λαοῖς, ὅτι τοῦτον ἡμᾶς ἐκάκωσας· ὅλως, τὸ τῆς εἰρήνης ἀγαθὸν τῇ διαστάσει γνωρίζειν, καὶ ἀλγεῖν ποιήσας, πάλιν ἀποκατέστησας. ὢ τοῦ παραδόξου τῆς ἰατρείας. παιδεύσας εἰς εἰρήνην διὰ τοῦ μίσους μισηθέντας ὡς τάχιστα, καὶ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον οἰκονομήσας, καὶ τοσοῦτον ἡμᾶς διαζεύξας, ὅσον θερμοτέρως προσδραμεῖν ἀλλήλοις. καθάπερ τῶν φυτῶν ἃ βίᾳ χερσὶ μετασπώμενα, εἶτα ἀφιέμενα, πρὸς ἑαυτὰ πάλιν ἀνατρέχει, καὶ τὴν πρὸ τὴν ἑαυτῶν φύσιν, καὶ δείκνυσι τὸ οἰκεῖον, βίᾳ μὲν ἀποκλινόμενα, οὐ βίᾳ δὲ ἀνορθούμενα, ὅτι μηκέτι χεὶρ τὸν ὀφθαλμὸν καταφρονεῖ, μηδ' ὀφθαλμὸς χεῖρα. ὅτι μηκέτι πόδες κατεξανίστανται κεφαλῆς, μηδὲ κεφαλῆς ἀλλοτριοῦνται πόδες, οὐ μᾶλλον βλάπτοντες, ἢ βλαπτόμενοι τῇ ἀταξίᾳ, καὶ ἀναρχίᾳ, ἢ καὶ τοῦ παντός ἐστι σύγχυσις καὶ διάλυσις. ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη, τάξει καὶ θεσμῷ φύσεως, τῷ δι' ἀλλήλων τὰ πάντα συνδήσαντι καὶ φυλάξαντι. καὶ πεφήναμεν ἓν σῶμα καὶ πνεῦμα ἕν, καθὼς καὶ κεκλήμεθα ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως. διὰ τοῦτο ὁ λαός, ὁ πτωχός, αἰνέσει σε. πλούσιος ἐξ ἀπόρου γινόμενος, ὅτι ἐθαυμάστωσας ἐφ' ἡμᾶς τὰ ἐλέη σου, καὶ προσέθεταί σε τοῖς παλαιοῖς διηγήμασιν. οὗ γὰρ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις· ὅτι κόκκον καταλαβών, στάχυν ἐκομισάμην. ὅτι πρόβατα πλανηθῶν, ποιμένας προσεκτησάμην. καὶ προσλήψομαί γε εὖ οἶδα τὴν ποιμένων τὸ τιμιώτατον, εἰ καὶ λόγοις ἐστὶ πνευματικοῖς τὴν ποιμαντικὴν ἀναβάλλεται, πιστευθέντα μὲν τὸ πνεῦμα καὶ τὴν τελευτὴν τὴν ἐργασίαν, καὶ τοῦ ποιμνίου τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ χρισθέντα τῷ χρίσματι τῆς ἱερωσύνης καὶ τελειώσεως. ἔτι δὲ ἀναβαλλόμενον τὴν ἐπιστασίαν ὑπὸ σοφίας, καὶ τὸν λύχνον ὑπὸ τῷ μοδίῳ κατέχοντα, ὃν θήσει μετ' ὀλίγον ἐπὶ τὴν λυχνίαν, πᾶσαν τῆς ἐκκλησίας ψυχὴν περιλάμψοντα, καὶ φῶς τοῖς τρίβοις ἡμῶν ἐσόμενον, ἔτι περισκοποῦντα νάπας καὶ ὄρη καὶ νάματα, καὶ τοῖς ἅρπαξι τῶν ψυχῶν λύκοις ἐπινοοῦντα θήρατρα, ἵν' ἐν καιρῷ εὐθέτῳ, καὶ τὴν βασιλείαν δέξηται, καὶ συμποιμαίνῃ τῷ ἀληθινῷ ποιμένι τὸ λογικὸν τοῦτο ποίμνιον, ἐν τόπῳ χλόης κατασκηνῶν τοῖς ἀειθαλέσι τοῦ θεοῦ λόγοις, καὶ ἐκτρέφων ὕδατι ἀναπαύσεως, ἑτοίμῳ πνεύματι. τοῦτο μὲν οὖν καὶ ἐλπίζομεν, καὶ εὐχόμεθα. ἐμοὶ δὲ ἤδη καιρὸς προσθεῖναι τῇ εὐχαριστίᾳ καὶ τὴν παραίνεσιν. ποιήσομαι δὲ καὶ ταύτην ὡς οἷόν τε βραχυτάτην. ἐπειδὴ τὸ πλεῖστον τῆς νουθεσίας διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν προσειλήφαμεν. καὶ οὐ μακροτέρων δεῖ λόγων τοῖς πείρᾳ πεπαιδευμένοις. ἰδοὺ μὲν ἀδελφοί, μήτε διαιρεθῶμεν τὸ πρῶτον, μήτε τὸ παλαιὸν ἡμῖν καταλυθῆναι ἀξίωμα καὶ καλλώπισμα, ὡς καί τοι μικρὰν οὖσαν ἡμῶν τὴν ποίμνην, καὶ μηδ' ὀνομάζεσθαι ἀξίαν ἐν ποιμνίοις ἀριθμουμένοις, τοῖς μεγίστοις ἔχειν ἐξ ἴσου καὶ πλατυτάτοις. ἔστι δ' ἂν καὶ προσεπιδοῦναι ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος. καὶ γὰρ οὕτως εἶχεν ἄλλου μὲν ἄλλο τι καλλώπισμα ἢ μικρόν, ἢ μεῖζον. τῆς δὲ ἡμετέρας ποίμνης ἰδιώτατον ἦν, τὸ ἄρρηκτόν τι καὶ ἀστασίαστον. ὡς δὲ καὶ τὴν Νῶε κιβωτόν, πολλάκις ἡμᾶς ὀνομασθῆναι, μόνην διαφυγοῦσαν τὴν τοῦ κόσμου παντὸς ἐπίκλυσιν, καὶ τὰ σπέρματα τῆς εὐσεβείας ἐν αὐτῇ διασώζουσαν. ἐπειδὴ δὲ ἠλέγχθημεν ὄντες ἄνθρωποι, καὶ οὐ πάντη διεφύγομεν τοῦ πονηροῦ τὸν φθόνον, οὐδὲ τῆς πάντα κατεχούσης νόσου κρείττους ἐπεφήναμεν, ἀλλὰ τῆς κοινῆς συμφορᾶς μέρος καὶ αὐτοὶ μετειλήφαμεν, καὶ τὴν καλὴν καὶ πατρῴαν κληρονομίαν

τὸ τῆς ὁμονοίας ἀγαθὸν οὐκ εἰς τέλος διεφυλάξαμεν, οὐ μικρὸν μὲν καὶ τοῦτο τῶν ἄλλων ἐπλεονεκτήσαμεν, ἔπειτα δεῖ καὶ καυχήσασθαι κατὰ τῆς ἡμετέρας ἔχθρας Χριστοῦ διαρρήξαντος, τὸ καὶ πλεῖστον αἴτιον τοῦτο παθεῖν, καὶ πρῶτοι διορθωθῆναι. τὸ μὲν γὰρ ἀρρωστῆσαι τῆς κοινῆς φύσεως, καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης, ἣ παρὰ τῶν ἅπτεται, καὶ τῶν λίαν ἰσχυρῶν εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν διάνοιαν. τὸ δὲ θεραπευθῆναι, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐπανελθεῖν, τοῦτο λογισμοῦ, καὶ τῆς χάριτος, ἣ καλῶς τε καὶ δικαίως ἡμῖν ἐβράβευσε, καὶ κρεῖττον ἢ κατὰ τὰς ἡμετέρας εὐχάς, καὶ τὰς τῶν ἄλλων ἐλπίδας. ἡμεῖς τε γὰρ τὰς δοθείσας τῷ τμήματι κεφαλάς, ὡς ὑπὲρ εὐσεβείας καινοτομηθείσας, καὶ εἰς βοήθειαν τοῦ ὀρθοῦ λόγου κάμνοντος, ἐν χάριτι προσηκάμεθα, καὶ οὐχ ὡς ἐχθροὺς ἀπεστράφημεν, ἀλλ' ὡς ἀδελφοὺς περιεπτυξάμεθα, μικρὸν ὑπὲρ κλήρου πατρικοῦ στασιάζοντας ἀδελφικῶς, ἀλλ' οὐ πονηρῶς. καὶ τὴν μὲν ἔχθραν οὐκ ἐπῃνέσαμεν, τὸν ζῆλον δὲ ἀπεδεξάμεθα. κρείσσων γοῦν ἐμπαθοῦς ὁμονοίας, ἡ ὑπὲρ εὐσεβείας διάστασις. καὶ διὰ τοῦτο προσθήκην ἑαυτῶν τὴν ὑφαίρεσιν πεποιήμεθα, κλέψαντες ἀγάπῃ τὴν καθ' ἡμῶν ἐπίνοιαν, καὶ τοσοῦτον τῆς τάξεως ἐναλλάξαντες, ὅσον μὴ τῇ ψήφῳ τὴν χάριν ἀκολουθῆσαι, τὴν δὲ ψῆφον τῇ χάριτι καὶ χειρῶν ἀλλοτρίαις εἰς ταύτην προσχρήσασθαι, μικρόν τι προληφθέντας ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ὑμεῖς τε τὴν κατὰ τοῦ γράμματος ἀφέντες ὑπόνοιαν, τῷ πνεύματι προσεδράμετε. τὸ μὲν ἀπολέμητον οὐκ ἐπαινέσαντες ἐπὶ τοῦ φαινομένου τῶν ῥημάτων· ἀσέβειαν δὲ οὐκ ἐγκαλέσαντες, ἀλλ' εἰδότες, ὅτι ἄπταιστος παρ' ἡμῖν ἡ τριάς, καὶ ἀσάλευτος. οὐδέν γε ἧττον ἢ ἐν αὐτῇ τῇ φύσει, καὶ τὸ περικόψαι τι τῶν τριῶν ἢ ἀπεξενῶσαι, ἴσον ἡμῖν καὶ τὸ πᾶν ἀνελεῖν, καὶ κατὰ τὰς πάσης χωρῆσαι γυμνῇ τῇ κεφαλῇ τοῦ ἀσέπτου, καὶ ταῦτα καὶ παρ' αὐτὴν τὴν ἄλλων ὑπεραπολογούμεθα τὴν διάστασιν· ἴσμεν ὅτι καὶ παρ' οἷς ἀνθρώπων, ὃς πρὸ δὴ καὶ μέγιστος τῆς ἀληθείας ἔλεγχος, οὐδ' ὑπὸ τοῦ καιροῦ νικωμένης, οὐδὲ τῆς ἔχθρας παντελῶς τὸ σωτήριον τῆς ἐν ἡμῖν ἀγάπης καταλυούσης. ὅτι τὸ μέγιστον ὑπῆρχεν ἡμῖν καὶ στασιάζουσιν ἡ ὁμοδοξία, καὶ τὸ συμφωνεῖν μὲν ἑτεροζυγοῦσι περὶ τὴν ἀλήθειαν, μηδ' ἐναντίως διακειμένοις, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ χαρακτῆρι μεμορφωμένοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς περὶ τῆς ἡμῶν ἐλπίδος. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἰσχυρὸν εἰς ὁμόνοιαν τοῖς γνησίοις τὰ πρὸς τὸν θεόν, ὡς ἡ περὶ θεοῦ συμφωνία· καὶ οὐδὲν οὕτως ἕτοιμον εἰς διάστασιν, ὡς ἡ περὶ τούτου διαφωνία. καὶ γὰρ ὁ τὰ ἄλλα ἐπιεικέστατος, περὶ τοῦτο θερμότατος, καὶ ὁ πρᾶος ὄντως γίνεται μαχητής, ὅταν ἴδῃ τῇ μακροθυμίᾳ θεὸν ζημιούμενος, μᾶλλον δὲ θεὸν ζημιῶν ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ πτώματι, τὸν ἡμᾶς πλουτοποιοῦντά τε καὶ πλουτίζοντα. οὕτω μὲν οὖν ὅπερ εἶπον ἡμεῖς καὶ τῇ διαστάσει μετριώτεροι, ὡς περιφανέστεροι γενέσθαι, καὶ τὴν ὁμόνοιαν τῆς διαζεύξεως, καὶ μικροῦ τὸ μέσον καταπτῆναι τοῖς ἀμφοτέρωθεν δεξιοῖς. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐξαρκεῖ τὸ τεῖχος τῆς εἰρήνης πρὸς τὴν ἀσφάλειαν, εἰ μή τις καὶ λόγος ὁ ταύτην κρατῶν φανείη, καὶ θεὸς ἔλθοι τῷ λόγῳ σύμμαχος, παρ' οὗ καλὸν ἅπαν καὶ ἄρχεται, καὶ εἰς τέλος ἔρχεται. φέρε καὶ δι' εὐχῶν, καὶ διὰ λογισμῶν βεβαιωσώμεθα ταύτην εἰς δύναμιν· ἐκεῖνο πρῶτον ἐνθυμηθέντες, ὅτι κάλλιστον μὲν τῶν ὄντων καὶ ὑψηλότατον θεός, εἰ μή τῳ φίλον, καὶ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν ἄγειν αὐτόν, ἢ ὅλον ἐν αὐτῷ τεθεῖσαι τὸ εἶναι, παρ' οὗ καὶ τοῖς ἄλλοις. δεύτερον δὲ, ὅσαι ἐκ θεοῦ πρῶται, καὶ περὶ θεόν, τὰς ἀγγελικάς λέγω δυνάμεις, τε καὶ οὐρανίους, αἳ πρῶται τοῦ πρώτου φωτὸς, καὶ ἐπὶ τῆς ἀληθείας λόγῳ τετιμημέναι, φῶς εἰσί τε αὐταὶ, καὶ τελείου φωτὸς ἀπαυγάσματα. τούτων δ' οὐδὲν οὕτως ἴδιον, ὡς τὸ ἄμαχόν τι καὶ ἀστασίαστον. οὔτε γὰρ ἐν θεότητι στάσις, ὅτι μηδὲ λύσις. λύσις γὰρ στάσεως ἔκγονον· ἀλλὰ τοσοῦτον τὸ τῆς ὁμονοίας καὶ πρὸς ἑαυτὴν, καὶ πρὸς τὰ δεύτερα, ὥστε καὶ προσηγορίαν τῷ θεῷ γενέσθαι μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων, οἷς χαίρει καλούμενος, τοῦτο τὸ πλεονέκτημα· εἰρήνη γὰρ καὶ ἀγάπη, καὶ τὰ τοιαῦτα ὀνομάζεται, ἡμῖν παρέχων διὰ τῶν ὀνομάτων, ὡς θεοῦ τούτων μεταποιεῖσθαι τῶν ἀρετῶν. ἀγγέλων δὲ, ὁ μὲν στασιάσαι τολμήσας, καὶ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ἀρθῆναι κατὰ τοῦ παντοκράτορος τραχηλιάσας, καὶ τὴν ὑπὲρ τὰ νέφη καθέδραν ἐπινοῶν ὡς ὁ λόγος, δίκην ἔδωκε τῆς ἀπονοίας ἀξίαν, σκότος ἀντὶ φωτὸς εἶναι κατακριθεὶς, ἢ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, ὑφ' ἑαυτοῦ γενόμενος. οἱ δὲ λοιποὶ μένουσιν ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν ἀξίας. ἧς πρῶτον τὸ εἰρηνεύοντας καὶ ἀστασιάστους, τὸ ἓν εἶναι λαβόντας παρὰ τῆς ἐπουρανίου καὶ ἁγίας τριάδος, παρ' ἧς καὶ τὴν ἔλλαμψιν, ἐπεὶ κἀκείνης εἷς θεός ἐστί τε, καὶ εἶναι πεπίστευται· οὐχ ἧττον διὰ τῆς ὁμονοίας, ἢ διὰ τῆς οὐσίας ταυτότητα. ὥστε θεοῦ μὲν καὶ τῶν θείων ἐγγὺς, ὅσοι τὸ τῆς εἰρήνης ἀγαθὸν ἀσπαζόμενοι φαίνονται· καὶ ἐπὶ ἐναντίῳ τῇ στάσει, ἀπεχθανόμενοί τε καὶ δυσχεραίνοντες. τῆς δ' ἀντικειμένης μερίδος οἱ πολεμικοὶ τὸν τρόπον τε καὶ εὐδόκιμον τῷ καινῷ θηρώμενοι, καὶ τῇ ἑαυτῶν αἰσχύνῃ καλλωπιζόμενοι, ἐπεὶ κἀκεῖνος αὐτός τε στασιάζει πρὸς ἑαυτὸν, καὶ ἐπὶ πολυειδεῖ καὶ τοῖς πάθεσι, καὶ τοῖς ἄλλοις, ταυτὸ τοῦτο ἐνεργεῖ, ὡς ἀνθρω-

ποκτόνος

πονηρὸς ἀπ᾽ ἀρχῆς καὶ μισόκαλος, ἵν᾽ ἐν σκοτομήνῃ κατατοξεύῃ τὸ κοινὸν σῶμα τῆς ἐκκλησίας, ὑπὸ ζόφῳ τῆς στάσεως ἑαυτὸν ἐγκρύπτων, ὥσπερ οἶμαι καὶ τοῖς καθ᾽ ἕκαστον πρόσεισι, σοφιστικῶς τὰ πολλὰ, καὶ πανούργως, καὶ δὴ χώραν ἐν ἡμῖν ὑπανοίγοντας διὰ τῆς τέχνης ἑαυτῷ. ἵν᾽ ὅλους ἐλάσῃ καθάπερ ἀφυλάκτους στρατῷ, τῷ παρερρηγνυμένῳ τοῦ τειχίου ἢ τῆς παρατάξεως. οὐ μὲν δὴ τοῦτο. καὶ τοσοῦτον εὐνοίας τε καὶ συμφωνίας ἀνάγκην, ἢ θεοῦ καὶ τῶν θείων μίμησιν, πρὸς ἃ βλέπειν ἀσφαλὲς μόνα, τὴν κατ᾽ εἰκόνα θεοῦ γενομένην ψυχὴν, ἵν᾽ ὡς μάλιστα τὸ εὐγενὲς αὐτῇ διασώζηται διὰ τῆς πρὸς αὐτὰ νεύσεως, καὶ ὡς ἐφικτὸν ὁμοιώσεως. δεύτερον δὲ ἀναβλέψωμεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνω, καὶ εἰς τὴν γῆν κάτω θείας φωνῆς ἀκούοντες, καὶ καταμάθωμεν νόμους κτίσεως, ὅτι οὐρανὸς καὶ γῆ καὶ θάλασσα, καὶ ὁ σύμπας οὗτος κόσμος, τὸ μέγα στοιχεῖον τοῦ θεοῦ καὶ περιβόητον, ᾧ καὶ δηλοῦται θεὸς σιωπῇ κηρυττόμενος. ἕως μὲν εὐσταθεῖ καὶ εἰρηνεύει πρὸς ἑαυτὸν ἐν τοῖς ἰδίοις ὅροις μένων τῆς φύσεως, καὶ οὐδὲν τοῦ ἑτέρου κατεξανίσταται, οὐδὲ τὸν τῆς εὐνοίας ἐκβαίνει δεσμὸν, οἷς ὁ τεχνίτης λόγος τὸ πᾶν συνέδησε, κόσμον τέ ἐστιν ὅπερ λέγεται καὶ κάλλος ἀπρόσιτον. καὶ οὐδεὶς μή ποτε τούτου τις ἐπινοήσει λαμπρότερον ὕλης ἔργον, ἢ μεγαλοπρεπέστερον. ὁμοῦ δὲ τοῦ εἰρηνεύειν παύεται, καὶ τοῦ εἶναι κόσμος. ἢ γὰρ οὐ δοκεῖ σοι οὐρανὸς μὲν εὐτάκτως ἄγει, καὶ γῆ κοινωνῶν, τῷ μὲν φωτὸς, τῇ δὲ ὑετῶν εὐνοίας κρατεῖσθαι νόμῳ. γῆ δὲ καὶ ἀὴρ, ἡ μὲν τροφὰς, ὁ δὲ τὸ ἀναπνεῖν χαριζόμενος ζώοις ἅπασι, καὶ διὰ τούτων τὸ ζῆν συνέχοντες, δοκοῦσι γονέων ἀπομιμεῖσθαι φιλοστοργίαν; ὧραι δὲ ἡμέρας κιρνάμεναι, καὶ κατὰ μικρὸν ἀλλήλαις ὑπεξιοῦσαι, καὶ τὸ τῶν ἄκρων αὐστηρὸν τῇ μεσότητι τιθασεύουσαι, πρός τε ἡδονὴν ἅμα καὶ χρείαν ἐπιτηδείως εἰρήνῃ βραβεύεσθαι. τί δαὶ ἡμέρα καὶ νύξ, ἰσομοιρίαν πρὸς ἀλλήλας λαχοῦσαι καὶ περιτροπὴν ἔμμετρον· καὶ ἡ μὲν εἰς ἔργον ἡμᾶς ἐγείρουσι, ἡ δὲ ἀναπαύουσι. τί δαὶ ἥλιος καὶ σελήνη καὶ κάλλος ἀστέρων καὶ πλῆθος, ἐν τάξει φαινομένων τε καὶ ὑποπιπτόντων. θάλασσα δὲ καὶ γῆ πῶς ἀλλήλαις ἐπιμιγνύμενα, καὶ διδόντα χρηστῶς καὶ ἀντιλαμβάνοντα, καὶ φιλανθρώπως τὸν ἄνθρωπον τρέφει, καὶ ἀνθρώπῳ τὰ παρ᾽ ἑαυτῶν χορηγοῦντα πλουσίως καὶ φιλοτίμως. ποταμοὶ δὲ δι᾽ ὀρέων καὶ πεδίων ἑλκόμενοι, καὶ οὐχ ὑπερβαίνοντες, ὅτι μὴ πρὸς τὸ χρήσιμον, οὐδὲ ἐπιστρέφοντες καλύψαι τὴν γῆν. στοιχείων δὲ μίξεις καὶ κράσεις, καὶ μέτρων συμμετρίαι καὶ συμφωνίαι. ζώων δὲ τροφαὶ, καὶ γενέσεις, καὶ οἰκήσεις μεμερισμέναι, καὶ τὰ κρατοῦντα, καὶ τὰ κρατούμενα, καὶ τὰ ὑπεζευγμένα ἡμῖν καὶ τὰ ἐλεύθερα. ταῦτα πάντα οὕτως ἔχοντα, καὶ κατὰ τὰς πρώτας αἰτίας τῆς ἁρμονίας, εἴπου συρροίας τε καὶ συμπνοίας, εὐθυνόμενα τε καὶ διεξαγόμενα, τί ποτ᾽ ἐχρῆν δοκεῖν ἕτερον, ἢ φιλίας τε καὶ ὁμονοίας εἶναι κηρύγματα, καὶ νομοθετεῖν ἀνθρώποις διὰ τῆς ἑαυτῶν ὁμοψυχίας. ὅταν δὲ στασιάσῃ πρὸς ἑαυτὴν ἡ ὕλη, καὶ δυσκάθεκτος γένηται, μελετῶσα τὴν λύσιν διὰ τῆς στάσεως, ἢ θεός τι παρασαλεύσῃ τῆς ἁρμονίας εἰς φόβον τῶν ἁμαρτανόντων, καὶ κόλασιν, ἢ θαλάσσης ὑπεξιούσης, ἢ γῆς βρασσομένης, ἢ ξενιζόντων τῶν φερομένων, ἢ συγκαλυφθέντος ἡλίου, ἢ πλεοναζούσης ὥρας, ἢ πυρὸς ὑπερβλύζοντος, ἀκοσμία κατὰ τοῦτο καὶ φόβος περὶ τὸ πᾶν, καὶ τὸ τῆς εἰρήνης ἀγαθὸν τῇ στάσει δείκνυται. καὶ ἵνα παρῶ δήμους καὶ πόλεις καὶ βασιλείας, ἔτι δὲ χορούς καὶ στρατοὺς, καὶ οἴκους, καὶ νεῶν πληρώματα, καὶ συζυγίας, καὶ ἑταιρείας, τῶν μὲν εἰρήνης συνεχομένας, τῶν δὲ στάσεως καταλυομένας, ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ εἶμι τῷ λόγῳ, καὶ τῶν ἐκείνου παθῶν ὑπομνήσω ὑμᾶς, καὶ τῆς διασπορᾶς, καὶ τῆς ἄλης, ἣν τε νῦν ἔχουσι, καὶ ἣν ἐπὶ πλεῖστον ἕξουσι. πείθομαι γὰρ τοῖς περὶ αὐτὴν προρρήσεσιν. ἔπειτα ἐρήσομαι ἀκριβῶς εἰδότας ὑμᾶς, τί τῆς συμφορᾶς ταύτης αἴτιον, ἵνα παιδευθῶμεν τοῖς τῶν ἄλλων κακοῖς τὴν ὁμόνοιαν. οὐχ ἕως μὲν εἰρήνην εἶχον, καὶ πρὸς ἀλλήλους, καὶ πρὸς θεὸν, αἰγύπτῳ τῇ καμίνῳ τῇ σιδηρᾷ πιεζόμενοι, καὶ ὑπὸ τῆς κοινῆς θλίψεως συναγόμενοι. ἔστι γὰρ ὅτε καὶ τοῦτο φάρμακον ἀγαθὸν εἰς σωτηρίαν ἡ θλίψις, λαός τε ἅγιος ἤκουον, καὶ μερὶς κυρίου, καὶ βασίλειον ἱεράτευμα; καὶ οὐ τοῖς μὲν ὀνόμασιν οὕτω, τοῖς δὲ ἔργοις ἑτέρως· ἀλλὰ καὶ στρατηγοῖς ἤγοντο ἀγομένοις ὑπὸ θεοῦ, καὶ στύλῳ πυρὸς καὶ νεφέλης ὡδηγοῦντο νυκτὸς καὶ ἡμέρας. καὶ θάλασσα μὲν αὐτοῖς διίστατο φεύγουσι, πεινῶσι δὲ οὐρανὸς ἐξερήγνυ τροφὴν, πέτρα δὲ διψῶσιν ἐπήγαζε. πολεμοῦσι δὲ χειρῶν ἔκτασις ἀντὶ μυριάδων ἦν, δι᾽ εὐχῆς ἐγείρουσα τρόπαια, καὶ ὁδοποιοῦσα τὰ ἔμπροσθεν. ποταμοὶ δὲ ὑπεχώρουν, τῇ συγγενεῖ μιμούμενοι θάλασσαν, καὶ στοιχεῖα ἵσταντο, καὶ τείχη σάλπιγξι κατέπιπτε. καὶ τί δεῖ λέγειν αἰγυπτίαν πληγὰς τούτοις χαριζομένας, καὶ θεοῦ φωνὰς ἐξ ὄρους ἀκουομένας, καὶ νομοθεσίαν διπλῆν, τὴν μὲν ἐν γράμματι, τὴν δὲ ἐν πνεύματι, καὶ τἆλλα οἷς ἐτιμήθησαν πάλαι παρὰ τὴν ἑαυτῶν ἀξίαν ὁ Ἰσραήλ. ἐπεὶ δὲ νοσεῖν ἤρξαντο, καὶ κατ᾽ ἀλλήλων ἐμαίνοντο, καὶ διίσταντο εἰς μέρη πολλὰ τοῦ κακοῦ πρὸς τὴν ἐσχάτην αὐτοὺς συνελαύνοντος, καὶ τῆς

ἀχροίας τὴν κατὰ τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἀπονοίᾳ θεῖσαν, ὅτι ἐν ἀνθρώπῳ θεὸν ἀγνοήσαντες, καὶ τὴν ῥάβδον τὴν σιδηρᾶν ποιμαίνουσαν ἀπειλουμένην αὐτοῖς, ἐφ' ἑαυτοὺς εἵλκυσαν, τὴν νῦν ἐπικρατοῦσαν ἀρχὴν λέγω καὶ βασιλείαν. τί γίνεται, καὶ τίνα πεπόνθασι; θρηνεῖ μὲν αὐτοὺς Ἱερεμίας ἐπὶ τοῖς προτέροις πάθεσι, καὶ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα αἰχμαλωσίαν ὀδύρεται. καὶ γὰρ ἦν ὄντως κἀκεῖνα θρήνους καὶ ὀδυρμοὺς ἄξια. πῶς δ' οὐ τῶν μεγίστων τείχη κατεσκαμμένα, πόλις ἐξηφανισμένη, ἁγίασμα κατεστραμμένον, ἀναθήματα σεσυλημένα, πόδες βέβηλοι καὶ χεῖρες, οἱ μὲν τοῖς ἀβάτοις ἐμβατεύοντες, αἱ δὲ καὶ τῶν ἀψαύστων κατατρυφῶσαι, προφῆται σιγῶντες, ἱερεῖς ἀγόμενοι, πρεσβῦται μὴ ἐλεούμενοι, παρθένοι καθυβριζόμεναι, νεότης πίπτουσα, πῦρ ἀλλότριον καὶ πολέμιον, αἵματος ποταμοὶ ἀντὶ τοῦ ὁσίου πυρὸς καὶ αἵματος. ναζιραῖοι κατασυρόμενοι, θρῆνοι τοῖς ὕμνοις ἀντιχεόμενοι. καὶ ἵν' ἐξ αὐτῶν εἴπω τι τῶν Ἱερεμίου θρήνων, υἱοὶ Σιὼν, οἱ τίμιοι καὶ ἐπηρμένοι χρυσίῳ, οἱ τρυφεροὶ καὶ κακῶν ἀπαθεῖς, ξένην ὁδὸν ὁδεύοντες, καὶ ὁδοὶ Σιὼν πενθοῦσαι παρὰ τὸ μὴ εἶναι τοὺς ἑορτάζοντας. καὶ μικρὸν πρὸ τούτων χεῖρες γυναικῶν οἰκτιρμόνων, αἳ τροφὴν ὀρέγουσαι τέκνοις τῆς πολιορκίας ἐπικρατούσης, ἀλλ' ἐπὶ τροφὴν ταῦτα σπαράττουσαι, καὶ λιμοῦ φάρμακον τὰ ἑαυτῶν ποιούμεναι φίλτατα. ταῦτα πῶς οὐ δεινὰ καὶ πέρα δεινῶν, οὐ τοῖς πάσχουσι τότε μόνοις, ἀλλὰ καὶ νῦν τοῖς ἀκούουσιν; ἐγὼ γοῦν ὁσάκις ἂν ταύτην ἀναλάβω τὴν βίβλον, καὶ τοῖς θρήνοις συγγένωμαι (συγγίνομαι δ' ὁσάκις ἂν εὐημερίαν σωφρονίσαι ἐθελήσω τοῖς ἀναγνώσμασι) ἐγκόπτομαι τὴν φωνὴν, καὶ συγχέομαι δάκρυσι, καὶ ὡς ὑπ' ὄψιν μοι τὸ πάθος ἔρχεται, καὶ συνθρηνῶ τῷ θρηνήσαντι. τὴν δὲ τελευταίαν αὐτῶν πληγήν τε καὶ μετανάστασιν, καὶ τὸν νῦν ἐπικείμενον αὐτοῖς τῆς δουλείας ζυγὸν, καὶ τὴν περιβόητον ὑπὸ Ῥωμαίοις ταπείνωσιν· ἧς οὐδὲν οὕτως ὡς ἡ στάσις αἴτιον, τίς θρηνήσει πρὸς ἀξίαν τῶν θρήνους γράφειν εἰδότων, καὶ λόγχῃ ἐξισοῦν πάθει. ποῖαι βίβλοι ταῦτα χωρήσουσιν; μία στήλη τούτοις τῆς συμφορᾶς ἡ οἰκουμένη πᾶσα, καθ' ἣν ἐσπάρησαν, καὶ ἡ λατρεία πεπαυμένη, καὶ αὐτὸ τὸ Ἱερουσαλὴμ τὸ ἔδαφος, μόλις γνωριζόμενον. ὃ τοσοῦτον ἐπιβατὸν αὐτοῖς ἐστὶ μόνον, καὶ τοσοῦτον ἀπολαύουσι τῆς ποτὲ αὐτῶν δόξης, ὅσον ἐν ἡμέρᾳ φανέντες θρηνῆσαι τὴν ἐρήμωσιν. δεινοῦ δὲ ὄντως οὕτως τοῦ στασιάζειν, καὶ τοσούτων αἰτίου κακῶν, ὡς τά τε εἰρημένα δείκνυσι, καὶ διὰ πλειόνων ὑποδειγμάτων ἔξεστι μαθεῖν. ἔτι πολλῷ δεινότερον, τὸ καταλύσαντας μικροψυχίαν, καὶ τῆς εἰρήνης γευσαμένους καλῶν, πρὸς τὴν αὐτὴν νόσον πάλιν ὑπαχθῆναι, καὶ πρὸς τὸν ἴδιον ἔμετον ἐπιστρέψαι τὸ δὴ λεγόμενον. μηδ' ὅσους ἀνοήτους παιδεύει τῇ πείρᾳ σωφρονισθέντας. καὶ γὰρ ὁρῶ κούφους καὶ ἀνοήτους, οὐ τούτους ἀπολαμβανομένους, οἷ ἂν κακῷ τινι παραμένωσιν, ἀλλὰ τοὺς ῥᾳδίως ἐπ' ἀμφότερα φερομένους, καὶ μεταρρίπτοντας, καθάπερ αὔρας μεταπιπτούσας, ἢ μεταβολὰς καὶ παλιρροίας εὐρίπων, ἢ θαλάσσης ἄστατα κύματα. σκοπῶ δὲ κἀκεῖνο, ὅτι τοὺς μὲν ἐπὶ τῆς στάσεως μένοντας, ἡ γοῦν ἐλπὶς τῆς ὁμονοίας ῥᾴους ποιεῖ, καὶ τὸ πλεῖστον αὐτοῖς ἐπικουφίζει τῆς συμφορᾶς. μεγίστη γὰρ ἐπικουρία τοῖς ἀτυχοῦσι, μεταβολῆς ἐλπὶς, καὶ τὸ κρεῖττον ἐν ὀφθαλμοῖς κείμενον. οἱ δὲ πολλάκις μὲν ὁμονοήσαντες, ἀεὶ δὲ πρὸς τὴν κακίαν πάλιν δραμόντες, ἀφῄρηνται μετὰ τῆς ἄλλων, καὶ τοῦ κρείττονος τὴν ἐλπίδα, οὐχ ἧττον τῆς στάσεως δεδοικότες ἀεὶ τὴν ὁμόνοιαν, καὶ μηδ' ἑτέρῳ θαρροῦντες, διὰ τὸ ἐν ἀμφοτέροις εὐκίνητον, καὶ ἀστάθμητον. καὶ μηδεὶς οἰέσθω με λέγειν, ὅτι πάσαν εἰρήνην ἀγαπητέον. οἶδα γὰρ ὥσπερ στάσιν τινὰ βελτίστην, οὕτω καὶ βλαβερωτάτην ὁμόνοιαν, ἀλλὰ τὴν γε καλὴν καὶ ἐπὶ καλῷ καὶ θεῷ συναπτούσαν. εἰ δὲ δεῖ συντόμως διαλέχθαι περὶ αὐτῶν, οὔτε γινώσκω, οὔτε ῥᾳθυμότερον εἶναι τοῦ μετρίου καλὸν, οὔτε θερμότερον, ὡς ἢ δι' εὐκολίαν πᾶσι συμφέρεσθαι, ἢ δι' ἀταξίαν πάντων ἀφίστασθαι. ὁμοίως γοῦν καὶ τὸ νωθὲς, ἄπρακτον, καὶ τὸ εὐκίνητον ἀκοινώνητον. ἀλλ' οὗ μὲν ἂν ἢ πρόδηλα τὰ τῆς ἀσεβείας καὶ πυρὶ, καὶ σιδήρῳ, καὶ καιροῖς καὶ δυνάσταις, καὶ πᾶσι πρότερον ὁμόσε χωρητέον, ἢ τῆς ζύμης μεθεκτέον τῆς πονηρᾶς, καὶ συγκαταθετέον τοῖς κακῶς ἔχουσι. καὶ οὐδὲν οὕτω τῶν ἁπάντων εὐλαβητέον, ὡς ἄλλο τι πρὸ θεοῦ φοβηθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο προδοῦναι τὸν περὶ πίστεως λόγον, καὶ τῆς ἀληθείας, ἀληθείᾳ δουλεύοντας. οὗ δὲ ὑπόληψις καὶ ὑπόνοια καὶ φόβος ἀνεξέταστος, βελτίων τοῦ τάχους, ἡ μακροθυμία, καὶ τῆς αὐθαδείας ἡ συγκατάβασις. καὶ πολλῷ κρεῖττον καὶ λυσιτελέστερον, ἐν τῷ κοινῷ σώματι μένοντας, καταρτίζειν ἀλλήλους ὡς ἀλλήλων μέλη, καὶ καταρτίζεσθαι, ἢ προκατεγνωκότας διὰ τῆς ἀθρασίας, καὶ τὸ ἀξιόπιστον, τῷ χωρισμῷ λύσαντας. ἔπειτα ἐξ ἐπιτάγματος, ὥσπερ τυραννεῖν, ἀλλ' οὐκ ἀδελφικῶς νομοθετεῖν τὴν διόρθωσιν.

ταῦτα

ταῦτα εἰδότες ἀδελφοί, περιλαβῶμεν ἀλλήλους, περιπτυξώμεθα, γενώμεθα γνησίως, ἐν μιμησώμεθα τὸν τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσαντα, καὶ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τὰ πάντα συναγαγόντα, καὶ εἰρηνεύσαντα. εἴπωμεν περὶ κοινῷ πατρὶ τούτῳ, τῇ σεμνῇ πολιᾷ, περὶ πράῳ καὶ ἠπίῳ ποιμένι. ὁρᾷς τὰ ἐπίχειρα τῆς ὑπομονῆς; ἆρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου ὃν τρόπον ἐπόθεις, καὶ ὃ προσηύχου καί σοι μόνον ἦν τοῦ, νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἣν ἐν γήρᾳ καλῷ καταλύσῃς τὴν παροικίαν, ἰδοὺ πάντες ἥκασι πρὸς σέ, καὶ ὑπὸ τὰς σὰς ἀναπαύονται πτέρυγας, καὶ τὸ ἑαυτῶν κυκλοῦσι θυσιαστήριον, μετὰ δακρύων ἀποφοιτήσαντες, καὶ μετ' εὐφροσύνης προτρέχοντες. χαῖρε καὶ κατὰ τοὺς πατέρων ἄριστε καὶ φιλοτεκνότατε, ὃς πάντας αὐτοὺς ἐνδέδυσαι, καὶ περιβέβλησαι ὡς κόσμον νύμφη. φθέγξαι καὶ σὺ πρὸς ἡμᾶς· ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἅ μοι ἔδωκεν ὁ θεός. πρόσθες καὶ ἄλλην φωνὴν δεσποτικήν, καὶ μάλα οἰκείαν· οὓς δέδωκάς μοι, ἐφύλαξα, καὶ οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα. μηδὲ γὰρ ἀπόλοιτο μηδείς, ἀλλὰ πάντες μένοιμεν ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου, σύμψυχοι δὲ ἓν φρονοῦντες, ὡπλισμένοι τῷ θυρεῷ τῆς πίστεως, περιεζωσμένοι τὴν ὀσφὺν ἐν ἀληθείᾳ, ἕνα μόνον εἰδότες τὸν κατὰ τοῦ πονηροῦ πόλεμον, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνου στρατηγουμένων, μὴ φοβούμενοι τοὺς δυναμένους ἀποκτεῖναι τὸ σῶμα, τῆς δὲ ψυχῆς λαβέσθαι μὴ δυναμένους· φοβούμενοι δὲ τὸν καὶ ψυχῆς καὶ σώματος κύριον, φυλάσσοντες τὴν καλὴν παρακαταθήκην, ἣν παρὰ τῶν πατέρων εἰλήφαμεν. προσκυνοῦντες πατέρα, καὶ υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἐν υἱῷ τὸν πατέρα, ἐν πνεύματι τὸν υἱὸν γινώσκοντες, εἰς ἃ βεβαπτίσμεθα, εἰς ἃ πεπιστεύκαμεν, οἷς συντετάγμεθα, πρὶν συνάψαι διαιροῦντες, καὶ πρὶν διελεῖν συνάπτοντες, οὔτε τὰ τρία ὡς ἕνα. οὐ γὰρ ἀνυπόστατα τὰ ὀνόματα, ἢ κατὰ μιᾶς ὑποστάσεως, ὡς εἶναι τὸν πλοῦτον ἡμῖν ἐν ὀνόμασιν, ἀλλ' οὐ πράγμασι, καὶ τὰ τρία ἕν. ἓν γὰρ οὐχ ὑποστάσει, ἀλλὰ θεότητι, μονὰς ἐν τριάδι προσκυνουμένη καὶ τριάς, εἰς μονάδα ἀνακεφαλαιουμένη, πᾶσα προσκυνητή, βασιλικὴ πᾶσα, ὁμόθρονος, ὁμόδοξος, ὑπερκόσμιος, ὑπέρχρονος, ἄκτιστος, ἀόρατος, ἀναφής, ἀπερίληπτος. πρὸς μὲν ἑαυτὴν ὅπως ἔχει τάξεως, αὐτὴ μόνη γινώσκουσα. σεπτὴ δὲ ἡμῖν ὁμοίως καὶ λατρευτή, καὶ μόνη τοῖς ἁγίοις τῶν ἁγίων ἐμβατεύουσα, τὴν δὲ κτίσιν πᾶσαν ἐκτὸς ἐῶσα, τὴν μὲν περὶ πρώτῳ, τὴν δὲ περὶ δευτέρῳ διειργομένην καταπετάσματι· πρώτῳ μὲν τὴν οὐράνιον καὶ ἀγγελικὴν ἀπὸ τῆς θεότητος, δευτέρῳ δὲ τὴν ἡμετέραν ἀπὸ τῶν οὐρανίων. ταῦτα πράσσωμεν, καὶ οὕτως ἔχωμεν ἀδελφοί, καὶ τοὺς ἑτέρως φρονοῦντας, ὡς λύμην τῆς ἀληθείας, ἕως μὲν ἂν ᾖ δυνατόν, προσλαμβανώμεθα, καὶ θεραπεύωμεν· ἀνιάτως δ' ἔχοντας ἀποστρεφώμεθα, μὴ τῆς νόσου μεταλάβωμεν, πρὶν μεταδοῦναι τῆς ἑαυτῶν ὑγείας. καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν, τῆς πάντα
νοῦν ὑπερεχούσης ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ Β. ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΜΒΑΣΙΝ ΗΝ μετὰ τὴν στάσιν ἐποιησάμεθα οἱ ὁμόδοξοι.

Θερμὸς ὁ ζῆλος, πρᾶον τὸ πνεῦμα, φιλάνθρωπος ἡ ἀγάπη, μᾶλλον δ' αὖ φιλανθρωπία. μακρόθυμον ἡ ἐλπίς, ὁ ζῆλος ἀνάπτει, τὸ πνεῦμα πραΰνει, ἡ ἐλπὶς ἀναμένει, ἡ ἀγάπη συνδεῖ, καὶ οὐκ ἐᾷ σκεδασθῆναι τὸ ἐν ἡμῖν καλὸν καὶ ἐσκεδασμένου μὲν φυγάδος, καὶ τελῶν ἕν, ἡ οὖσα μένει, ἡ κινηθεῖσα καθίσταται, ἡ ἀπελθοῦσα ἐπάνεισι, καθάπερ τῶν φυτῶν ἃ βίᾳ χερσὶ μετασπώμενα, εἶτ' ἀφιέμενα, πρὸς ἑαυτὰ πάλιν ἐπανατρέχει καὶ τὴν πρώτην ἑαυτῶν φύσιν, καὶ δείκνυσι τὸ οἰκεῖον, βίᾳ μὲν ἀποκλινόμενα, οὐ βίᾳ δὲ ἀνορθούμενα· φύσει μὲν γάρ, πρὶν χεῖρον ἡ κακία, καὶ πολὺς ἐνταῦθα ὁ χείρων ὁ δρόμος, ῥοῦς κατὰ πρανοῦς τρέχων, ἢ καλάμη τις πρὸς σπινθῆρα καὶ ἄνεμον ῥᾳδίως ἐξαπτομένη, καὶ γινομένη φλόξ, καὶ συνδαπανωμένη τῷ οἰκείῳ γεννήματι. φλὸξ γὰρ ὕλης γέννημα, καὶ δαπανᾷ τὴν ὕλην, ὡς τοὺς κακοὺς ἡ κακία, καὶ τῇ τροφῇ συναπέρχεται. εἰ δέ τις ἐν ἕξει καλοῦ τινὸς γένοιτο, καὶ ἀπ' αὐτοῦ παιδείας, τὸ μετὰ πεσεῖν ἐργωδέστερον, ἢ γενέσθαι ἀπ' ἀρχῆς ἀγαθόν. ἐπειδὴ χρόνῳ καὶ λόγῳ βεβαιωθὲν ἅπαν καλόν, φύσις καθίσταται, καθάπερ καὶ ἡ ἐν ἡμῖν ἀγάπη, μεθ' ἧς λατρεύομεν τῇ ὄντως ἀγάπῃ, καὶ ἣν ἠγαπήσαμεν, καὶ παντὸς τοῦ βίου προεστησάμεθα. ποῦ τοίνυν οἱ τὰ ἡμέτερα τηροῦντες ἐπιμελῶς, ὧν τι καὶ ὡς ἑτέρως ἔχοντα, οὐχ ἵνα κρίνωσιν, ἀλλ' ἵνα κακίσωσιν· οὐδ' ἵνα συμπαθῶσιν, ἀλλ' ἵν' ἐφησθῶσι· καὶ τὰ μὲν καλὰ συκοφαντῶσι, τὰ δὲ φαῦλα ἐκτραγῳδῶσι,

καὶ ἀπ-

καὶ ἀπολογίαν ἔχωσι τῶν οἰκείων κακῶν, τὰ τῶν πλησίον πταίσματα, ἐθελοδικαίως κρίνοντες. νῦν γὰρ αὖ τι καὶ χωλὸς ὄφελος κατὰ τὴν παροιμίαν, εἰ φόβῳ τῶν ἐχθρῶν ὑπάρχοι εἶναι ἀσφαλεστέροις. νῦν δὲ μετὰ τῆς ἔχθρας καὶ τῆς ἐπισκοτούσης τοῖς λογισμοῖς κακίας, ὑφ' ἧς οὐδ' ὁ ψόγος ἔχει τὸ ἀξιόπιστον, καὶ τοίνυν οἱ μισοῦντες ἐπίσης, καὶ διότι τε καὶ ἡμᾶς; τοῦτο γὰρ ὧν πάσχομεν τὸ μεγαλοπρεπέστατον, ὅτι μετὰ Θεοῦ κινδυνεύομεν; ποῦ ποτε ἡμῖν οἱ τῶν μὲν ἰδίων πρᾷοι κριταί, τῶν δ' ἀλλοτρίων ἀκριβεῖς ἐξετασταί, ἵνα καὶ τοῦτο ψεύδωνται τὴν ἀλήθειαν; ποῦ ποτε ἡμῖν οἱ τὰ τραύματα ἔχοντες, καὶ τοὺς μώλωπας ὀνειδίζοντες, οἱ τὰ προσκόμματα διασύροντες, καὶ τὰ πτώματα αὐτοὶ πάσχοντες; οἱ τῷ βορβόρῳ ἐγκαλινδούμενοι, καὶ τοῖς σπίλοις ἡμῶν ἐπευφραινόμενοι. οἱ τὰς δοκοὺς τυφλώττοντες, καὶ τὰ κάρφη προσφέροντες, ἃ μήτε λυπεῖ λίαν ἐγκείμενα, μήτε χαλεπὸν ἀποσκευάσασθαι καὶ ἀποφυσηθῆναι τῆς ὄψεως. δεῦρο μετάσχετε τῆς ἀρρωστίας τῆς ἡμετέρας, καλοῦμεν ἡμᾶς εἰς τὸ συνέδριον καὶ μισούμενοι. χρώμεθα δή τι ταῖς τοῖς ἐχθροῖς, ὦ τῆς αὐθαδείας, ἢ τῆς παρρησίας, ἵν' ἀπέλθητε κεκομμένοι καὶ ἐζημιωμένοι. τί τούτου παραδοξότερον, μαθόντες ἡμῶν τὴν ὑγίειαν ἐξ ὧν ἠρρωστήσαμεν. οὐ γὰρ περὶ θεότητος διελέχθημεν, ἀλλ' ὑπὲρ εὐταξίας ἠγωνισάμεθα, οὐδ' ὁπότερον δεῖ τῶν ἀσεβειῶν ἑλέσθαι μᾶλλον ἐφιλοσοφήσαμεν, εἴτε τὴν συναιροῦσαν Θεόν, ἢ τὴν τέμνουσαν· εἴτε τὸ πνεῦμα μόνον ἀπὸ τῆς θείας οὐσίας, εἴτε καὶ τὸν υἱὸν πρὸς τῷ πνεύματι, τὴν μίαν μοῖραν, ἢ τὰς δύο τῆς ἀσεβείας. ταῦτα γὰρ ὡς ἐν κεφαλαίῳ περιλαβεῖν τὰ νῦν ἀρρωστήματα, ἐπειδὴ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ τίθενται, οὐχ ὁμολογίας, ἀλλ' ἀρνήσεως οὐδὲ θεολογίας, ἀλλὰ βλασφημίας. ἄλλος γὰρ ἄλλου φιλοτιμότερος ἐν τῷ πλείστῳ τῆς ἀσεβείας, ὥσπερ δεδοικότες, οὐ τὸ ἀσεβεῖν, ἀλλὰ τὸ μέτρια καὶ ἑτέρων φιλανθρωπότερα. ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὑπὲρ μὲν θεότητος, συμφρονοῦμέν τε καὶ συμβαίνομεν, οὐχ ἧττον ἢ πρὸς ἑαυτὴν ἡ θεότης. εἰ μὴ μέγα τοῦτο εἰπεῖν καὶ γεγόναμεν, χεῖλος ἓν καὶ φωνὴ μία, ἐναντίως ἢ οἱ τὸν πύργον οἰκοδομοῦντες τὸ πρότερον. οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ κακῷ συνεφρόνουν. ἡμῖν δὲ ἐπὶ παντὶ βελτίστῳ τὰ τῆς ὁμονοίας, ἵν' ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζωμεν τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. καὶ τοῦτο λέγηται περὶ ἡμῶν, ὅτι ὄντως ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν ἐστιν, ὁ τοὺς ἐνοικοῦντας αὐτὸν εἰδώς, καὶ δοξάζων τοὺς δοξάζοντας· καὶ μὴ λέγηται μόνον, ἀλλὰ καὶ πιστεύηται. ἀλλὰ δὴ ἔστιν ὑπὲρ ὧν διελέχθημεν. κακῶς μὲν καὶ περὶ ταύτην, οὐ γὰρ ἀρνήσομαι. ἐχρῆν γοῦν μηδὲ μίαν διδόναι τῷ πονηρῷ πάροδον ἢ λαβήν, μηδὲ ταῖς πονηραῖς γλώσσαις ἐλευθερίαν· πλὴν οὐ τοσοῦτον, ὅσον δοκεῖ τοῖς τὰ ἡμέτερα διαβάλλουσιν. ἐπειδὴ γὰρ ἔδει τι καὶ ἁμαρτάνειν ὄντας ἀνθρώπους, τοῦτό ἐστιν ὃ ἐπταίσαμεν, λίαν φιλοτιμούμενοι γεγόναμεν. καὶ οὐκ εἴχομεν εὑρεῖν ἀγαθῶν δυοῖν τὸ αἱρετώτερον, ἕως συνέβημεν ἀμφότερα ἐπίσης θαυμάζειν. τοῦτο ἡμῶν τὸ ἔγκλημα, περὶ ταύτην ἡμᾶς ὁ βουλόμενος εὐθυνέτω, ἢ ἀφιέτω. τοῦτο τῆς αἱρετικῆς ἡ ἀσφάλεια. ὑπὲρ δὲ τούτου οὐδὲν οὐδ' εἰ σφόδρα βούλησθε. μυῖαι σαπριοῦσιν ἔλαιον, φησὶν ὁ εἰπών, αἱ κεκρυμμέναι τι καὶ αἱ σηπόμεναι· τὰ δὲ καλὰ ὁ φθόνος, βουλήσεται μέν, οὐ δυνήσεται δέ· πάντως γοῦν ἰσχυρότερον, ὡς τῷ ὕστερα κἀμοὶ δοκεῖ ἡ ἀλήθεια. τὰ μὲν οὖν ἡμέτερα ἡμεῖς ἐν ἡμῖν αὐτοῖς καὶ διαλεγόμεθα καὶ διαλυσόμεθα. οὐ γὰρ οἷόν τε παῖδας πατράσι δικάζεσθαι κακῶς, καὶ ἅμα τῆς κοινῆς τριάδος μεσιτευούσης, ὑπὲρ ἧς πολεμούμεθα, καὶ δι' ἣν οὐ πολεμήσομεν. ἐγὼ τῆς εἰρήνης ἐγγυητής, ὁ μικρὸς τοῦ τοσούτου πράγματος. ἐπειδὴ ταπεινοῖς δίδωσι χάριν ὁ κύριος, ταπεινοῖ δ' ὑψηλοὺς ἕως γῆς. ὑμῖν δὲ τί τοῦτο τοῖς κοινοῖς ἡμῶν διαλλακταῖς; διαλλακταὶ γάρ ἐστε, καὶ ἀκουσίως τοῦτο χαρίζεσθε. οὐ γὰρ ὑμεῖς εὐσεβεῖς, εἰ κἀκεῖ περί τι μικρὸν ἢ μεῖζον ὑμεῖς. ἀλλ' ἡμεῖς μὲν οὐκ ἐπαινετοὶ τῆς κακίας, εἴπερ τι πταίομεν· ὑμεῖς δ' οὐδὲν ἧττον ἀσεβεῖς, κἂν ἡμεῖς ἁμαρτάνωμεν, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ὅσῳ καὶ πταιόντων ἐστὲ βαρύτεροι. καὶ ἵν' εἰδῆτε τὰ πάντα συμφρονοῦντας ἡμᾶς, καὶ διὰ τούτων, ὅτι καὶ ἀεὶ συμφρονήσομεν μάθητε. πέπεικε μέν, ὡς οἶμαι, καὶ τὸ ὁρώμενον, πατὴρ εὐγνώμων, καὶ παῖς εὐπειθής, ἀλλήλοις συγκαθεζόμενοι, καὶ συμπρέποντες. εἰ δ' ἔτι ζώπυρον ἐν ὑμῖν ὑπάρχει, δυσνοίας τι καὶ ἀπονοίας, τοῦτο ἀφανιζέτω. πεισάτω δὲ καὶ ὁ λόγος. τοῦ μὲν δὴ ἀκηκόατε, καὶ τὸ θαῦμα ἐνηχεῖ ἔτι ταῖς ἐμαῖς ἀκοαῖς. καὶ οἶδ' ὅτι μεῖζον ἐν ὑμῖν τοῦ εἰς τὸν ἀέρα χεομένου, τὸ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἀποκείμενον. ὑμῶν δ' ἀκούσεσθε πάλιν, εἰ πάλιν ποθεῖτε. καὶ εἰ μή τῳ πρὸς ἀπόδειξιν ἱκανὰ τὰ δημοσιευθέντα πολλάκις. καὶ οἱ πειρασμοί, καὶ οἱ λιθασμοί, οὓς τε ἤδη πεπόνθαμεν, καὶ οἷς ηὐτρεπίσμεθα· οὐ τὸ παθεῖν ζημίαν, τὸ δὲ μὴ παθεῖν κρίνοντες, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ κινδύνων γεγόναμεν, ὧν καιρὸν ἄριστον ἡγησάμεθα τὴν τοῦ λαοῦ τοῦδε σύναξιν. τί οὖν βούλεσθε; πείθεσθε τοῦτο, καὶ οὐδὲν δεῖ πραγμάτων ἡμῖν, οὐδὲ θεολογίας δευτέρας, καὶ φείδεσθε τῆς ἐμῆς ἀσθενείας, ὑφ' ἧς καὶ ταῦτα μόλις ὑμῖν φθέγγομαι. ἢ δεῖ καθάπερ ταῖς βαρείαις τῶν ἀκοῶν πολλάκις τὸν αὐτὸν ἐνηχεῖν λόγον. ἵνα ἐκ γ' οὖν τοῦ ἐπιμόνου τῆς φωνῆς, εἰς ὦτα λαλῶμεν ἀκουόντων. δοκεῖτέ μοι

τὸν λόγον

ὧν λόγοι προκαλοῦνται διὰ τὴν ἡσυχίαν. καὶ γὰρ τὴν σιωπὴν, συγκατάθεσιν εἶναι διδάσκει καὶ ἡ παροιμία. οὐκοῦν δέξασθε λόγον ἀμφοτέρωθεν, ἐκ μιᾶς ψυχῆς καὶ ἑνὸς στόματος. ἄχθομαι δ' ὅτι μὴ ἐπί τι πλέον τῶν ὑπαρχόντων ἀνελθὼν, μηδὲ φωνὴν λαβὼν τῆς ἐμῆς ἐπιθυμίας ἀξίαν, πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς φρονοῦσι κακῶς ταῦτα φθέγγομαι, ὥσπερ ἐν κοινῷ θεάτρῳ τῇ οἰκουμένῃ. υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι· ἵνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα, καὶ ζητεῖτε ψεῦδος, οὐ μίαν οὐδ' ἁπλῆν θεότητος φύσιν εἰσάγοντες, ἀλλ' ἤτοι τρεῖς ἀπεξενωμένας ἀλλήλων καὶ διεσπασμένας. οὐ θαυμαστὸν δ' εἰπεῖν καὶ μαχομένας ὑπερβολαῖς καὶ ἐλλείψεσιν. ἢ μίαν μὲν, μικροπρεπῆ δέ τινα καὶ στενὴν, οὐκ ἔχουσαν τὸ μεγάλην εἶναι ἀρχὴν, ὥσπερ οὐ δυνηθεῖσαν, ἢ οὐ θελήσασαν. καὶ τοῦτο διχῶς, ἢ διὰ φθόνον, ἢ διὰ φόβον· τὸ μὲν, ἵνα μή τι ὁμότιμον συνεισάγηται. τὸ δὲ, ἵνα μὴ ἐχθροὺς καὶ μαχομένους. καίτοι διὰ τιμιωτέρους θεοὺς κτισμάτων, τοσούτῳ μεγαλοπρεπέστερον τῇ πρώτῃ αἰτίᾳ, θεότητος εἶναι ἀρχὴν ἢ κτισμάτων, καὶ διὰ θεότητος μέσης ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ κτίσματα ἢ τοὐναντίον τούτων ὡς ἐκεῖνοι ὑποστῆναι θεότητα, ὃ δοκεῖ τοῖς λίαν ἐξεταστικοῖς τε καὶ μετεώροις. εἰ μὲν γὰρ ἐμέλλομεν υἱοῦ καὶ πνεύματος τὴν ἀξίαν ὁμολογοῦντες, ἢ ἄναρχα ταῦτα εἰσάγειν, ἢ εἰς ἑτέραν ἀρχὴν ἀνάγειν, δέος ἂν ἦν ὄντως μὴ ἀτιμασθῇ θεὸς, ἢ κινδυνεύσῃ περὶ ἡμῶν τὸ αἴτιον. εἰ δ' ὅσον αὖ ἐξαίρεις τὸν υἱὸν ἢ τὸ πνεῦμα, οὐχ ὑπὲρ τὸν πατέρα θήσεις, οὐδὲ τῆς αἰτίας ἀπεξενώσεις. ἀλλ' ἐκεῖθεν εἰσάγεις τὸ καλὸν γέννημα, καὶ τὴν θαυμασίαν πρόοδον. προσερήσομαί σε ὀλίγα φιλαγέννητε σὺ καὶ φιλάναρχε, πότερος μᾶλλον ἀτιμάζει θεὸν, ὁ τοιαύτην τιθεὶς ἀρχὴν, οἵαν αὐτὸς εἰσάγεις, ἢ ὁ μὴ τοιαύτην, ἀλλ' ὁμοίαν τὴν φύσιν, καὶ ὁμόδοξον, καὶ οἵαν ὁ ἡμέτερος βούλεται λόγος. ἀλλὰ σοὶ μὲν εἰς τιμὴν μέγα καὶ μέγιστος ὁ σὸς υἱός· καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳπερ ἂν τὰ πάντα πατρώζῃ, καὶ χαρακτὴρ ᾖ γνήσιος τοῦ γεννήσαντος. καὶ οὐκ ἂν δέξαιο μυρίων ἀνδραπόδων εἶναι μᾶλλον δεσπότης, ἢ εἷς υἱοῦ γεννήτωρ παιδός. περὶ θεοῦ δ' ἀλλό τι μεῖζον, ἢ υἱοῦ τυγχάνειν πατέρα, ὃ προσθήκη δόξης ἐστὶν, οὐχ ὑφαίρεσις. ὥστε καὶ προβολέα πνεύματος. ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι σὺ μὲν κτισμάτων τιθεὶς ἀρχὴν τὴν ἀρχὴν (λέγω δὴ υἱοῦ καὶ πνεύματος) οὔτε τὴν ἀρχὴν τιμᾷς, καὶ ἀτιμάζεις τὰ ἐξ αὐτοῦ· τὴν μὲν, ὡς μικρῶν εἰσάγεις ἀρχὴν, καὶ ἀναξίαν θεότητος· τὰ δ', ὡς μικρὰ, καὶ μὴ κτίσματα μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντως κτισμάτων ποιεῖς ἀτιμότερα, εἴγε τούτων εἵνεκεν ἔκτισται, καί ποτε ὥσπερ ὄργανα τεχνίτῃ πρὸ τῶν τεχνητῶν πρότερον οὐκ ὄντα. οὐδ' αὖ ἄλλως γενόμενα. εἰ μὴ κτίσαι δι' αὐτῶν ἐβουλήθη θεὸς, ὡς οὐκ ἀρκοῦντος τοῦ βούλεσθαι. πᾶν γὰρ ὅτου εἵνεκεν, ἀτιμότερον ἐκείνου δι' ὃ γεγένηται. ἐγὼ δὲ θεότητος ἀρχὴν εἰσάγων ἄχρονον καὶ ἀχώριστον καὶ ἀόριστον, τήν τε ἀρχὴν τιμῶ, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐπίσης, τὴν μὲν ὅτι τοιούτων ἀρχὴ, τὰ δ' ὅτι οὕτως, καὶ τοιαῦτα ἐκ τοιαύτης, μήτε περὶ ποτὲ, μήτε τῇ φύσει, μήτε περὶ σεπτὸν διειργόμενα, ἓν ὄντα διῃρημένως, καὶ διαιρούμενα συνημμένως, εἰ καὶ παράδοξον τοῦτο εἰπεῖν, οὐχ ἧττον ἐπαινῶ τὰ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως, ἢ καθ' ἑαυτὸ ἕκαστον νοούμενόν τε καὶ λαμβανόμενον, τριάδα τελείαν ἐκ τελείων τριῶν· μονάδος μὲν κινηθείσης διὰ τὸ πλούσιον, δυάδος δὲ ὑπερβαθείσης διὰ τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος, ἐξ ὧν τὰ σώματα, τριάδος δὲ ὁρισθείσης διὰ τὸ τέλειον. πρώτη γὰρ ὑπερβαίνει δυάδος σύνθεσιν, ἵνα μήτε στενὴ μένῃ ἡ θεότης, μήτε εἰς ἄπειρον χέηται. τὸ μὲν γὰρ ἀφιλότιμον, τὸ δὲ ἄτακτον. καὶ τὸ μὲν ἰουδαϊκὸν παντελῶς, τὸ δὲ ἑλληνικὸν καὶ πολύθεον. σκοπῶ δὲ κἀκεῖνο, καὶ ἴσως οὐκ ἀπαιδεύτως, οὐδὲ ἀμαθῶς, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπεσκεμμένως, ὅτι σοὶ μὲν κίνδυνος οὐδὲ εἷς γεννητὸν εἰσάγοντι τὸν υἱόν. οὐ γὰρ μὴ πάθῃ ἢ γεννῶν ὁ ἀγέννητος τῶν σωματικῶν τι καὶ ὑλικῶν, ὅτι μηδὲ σῶμα. καὶ τοῦτο αἱ κοιναὶ περὶ θεοῦ παραχωροῦσιν ὑπολήψεις· ὥστε τί φοβούμεθα φόβον οὗ μὴ ἐστὶ φόβος, καὶ ἀσεβοῦμεν διὰ κενῆς ὃ δὴ λέγεται, ἐμοὶ δὲ κίνδυνος ζημιωθῆναι θεότητα, εἰ τὸ κτίσμα παραδεξαίμην. οὐ γὰρ θεὸς τὸ κτιζόμενον, οὐδὲ δεσποτικὸν τὸ ὁμόδουλον, κἂν τὰ πρῶτα φέρηται δουλείας καὶ κτίσεως. καὶ τοῦτο μόνον φιλανθρωπεύηται ὑβριζόμενον. ὁ γὰρ τῆς ὀφειλομένης ἀποστερῶν τιμῆς, οὐ μᾶλλον τιμᾷ περὶ διδομένῳ, ἢ ἀτιμάζει περὶ ἀφαιρουμένῳ, κἂν προσποίησιν ἔχῃ τιμῆς τὸ γινόμενον. καὶ εἰ σοὶ πλάττεται πάθη περὶ τὴν γέννησιν, κἀμοὶ περὶ τὴν κτίσιν. οὐδὲ γὰρ τὸ κτιζόμενον. εἰ δὲ μὴ γέννηται κατὰ σὲ, μηδὲ ἔκτισται κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον, δέξαι τοῦ λόγου σοι τὸ λειπόμενον, ὁ μικροῦ τὸ ἴσον λέγειν τολμῶσιν διὰ τῆς προσηγορίας τοῦ κτίσματος. οἱ μὲν οὖν οὐδὲν ἀνεπιχειρήτοις, οὐδ' ἀτόλμητον τῷ κακῷ βραβευτῇ καὶ διαιτητῇ τῆς θεότητος. οὐ γὰρ ἔχετε ἄλλως εὐδοκιμεῖν, ἢ μακρὰν ἐκβάλλοντες θεὸν δεσποτείας, ὥσπερ οἱ ταῦθα οἱ τυραννικοὶ τὸν τρόπον, καὶ πλεονεκτικοὶ τῶν ἀσθενεστέρων. ἐγὼ δὲ μίαν φωνὴν τὴν αὐτὴν καὶ σύντομον φθέγξομαι. τριὰς ὡς ἀληθῶς ἡ τριὰς ἀδελφοί, τριὰς δὲ οὐ πραγμάτων ἀνίσων ἀπαρίθμησις, ἢ τί κωλύει καὶ δεκάδα καὶ μυριάδα ὀνομάζειν, μηδὲ τοιαύτην συντεθειμένην. πολλὰ γὰρ τὰ ἀριθμούμενα, καὶ πλείω τούτων, ἀλλ' ἴσων καὶ ὁμοτίμων σύλληψις, οἳ ὑπὸ τῆς προσηγορίας τὰ ἡνωμένα ἐκ φύ-

σιν, ἵνα μικρόν τι τῶν κακῶν ἀναπνεύσωμεν, ἀπροφασίστως πάντα πρὸς ὀδύνης καὶ λύπης καὶ στεναγμοῦ, νῦν τε καὶ ὕστερον ἐν χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ Γ. ΛΕΧΘΕΙΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΕΙ ἐπὶ τῇ γενομένῃ τοῦ λαοῦ φιλονεικίᾳ, περὶ ἐπισκόπων τινῶν διενεχθέντων πρὸς ἀλλήλους.

Εἰρήνη φίλη, τὸ γλυκὺ καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα, ὃ νῦν ἔδωκα τῷ λαῷ καὶ ἀντέλαβον. οὐκ οἶδα εἰ παρὰ πάντων γνησίαν φωνὴν καὶ ἀξίαν τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ μὴ δημοσίας συνθήκας ἀθετουμένας ὑπὸ θεῷ μάρτυρι, ὥστε καὶ μεῖζον εἶναι ἡμῖν τὸ κατάκριμα. εἰρήνη φίλη, τὸ ἐμὸν μελέτημα καὶ καλλώπισμα, ἣν θεοῦ τε εἶναι ἀκούομεν, καὶ ἧς θεὸν τὸν θεὸν καὶ αὐτὸ θεόν. ὡς τὸ, ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης, καὶ αὐτός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, καὶ οὐδ' οὕτως αἰδούμεθα. εἰρήνη φίλη, τὸ παρὰ πάντων μὲν ἐπαινούμενον ἀγαθὸν, ὑπ' ὀλίγων δὲ φυλασσόμενον, ποῦ ποτε ἀπέλιπες ἡμᾶς, τοσοῦτος ἐξ οὗ χρόνος ἤδη, καὶ πότε ἐπανήξεις ἡμῖν, ὡς σὲ πρὸ πάντων καὶ ἀσπάζομαι διαφερόντως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ παροῦσαν περιέπω, καὶ ἀπελθοῦσαν ἀνακαλοῦμαι, πολλοῖς θρήνοις καὶ δάκρυσιν, οἵοις οὔτε Ἰακὼβ ἐπὶ τὸν Ἰωσὴφ ἐκεῖνον ὁ πατριάρχης, ὑπὸ μὲν τῶν ἀδελφῶν πεπραμένον, ὑπὸ δὲ θηρὸς ἡρπασμένον, ὡς ᾤετο. οὔτε Δαβὶδ Ἰωνάθαν τὸν ἑαυτοῦ φίλον, ἐν πολέμῳ γενόμενον, ἢ τὸν υἱὸν Ἀβεσσαλὼμ ὕστερον. ὧν ὁ μὲν σπλάγχνοις πατρικοῖς συγκρατούμενος, θηρίον ἡρπακὸς ἐβόα τὸν Ἰωσήφ. θηρίον πονηρὸν καὶ αἱμοβόρον, καὶ τὴν τοῦ παιδὸς ἐσθῆτα ᾑμαγμένην προθεὶς, ὡς τὰς τοῦ παιδὸς σάρκας περιπτυσσόμενος, ἐπ' αὐτοῦ καὶ φλεγόμενος καὶ παραμυθούμενος. ὁ δὲ νῦν μὲν τοῖς ὄρεσι καταρᾶται καθ' ὧν ὁ πόλεμος. ὄρη τὰ γελβουὲ λέγων, μὴ πέσοι ἐφ' ὑμᾶς, μήθ' ὑετὸς. μήτε δρόσος, καὶ πῶς τόξον ἔπεσεν Ἰωνάθαν καὶ δύναμις. νῦν δ' ἀπολογεῖται, ὡς οὐδὲν ἠδικηκότι τοῦ πατροφόνῳ, καὶ τοῦ νεκροῦ φείδεται, ἴσως καὶ κατὰ τοῦτο ὑπεραλγῶν τοῦ παιδὸς, ὅτι κατὰ τοῦ πατρὸς ἀνετείνατο χεῖρα. φείδεται γὰρ καὶ ὁ πατὴρ, ὃν ὡς ἐχθρὸν ἠμύνατο πολεμοῦντα, ὡς φίλον πενθεῖ τεθνηκότα, καὶ νικᾷ τὴν ἔχθραν ἡ φύσις, ἧς οὐδὲν βιαιότερον. ἐλεεινὸν δὲ καὶ ἡ κιβωτὸς ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων κατεχομένη καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐδαφιζομένη, καὶ ὑπὸ ἐθνῶν πατουμένη, καὶ υἱοὶ Σιὼν, οἱ τίμιοι καὶ ἰσοστάσιοι χρυσίῳ, πορθούμενοι ἐν αἰχμαλωσίᾳ, καὶ νῦν ἔτι διεσπαρμένοι, καὶ λαὸς ὄντες τῆς οἰκουμένης ξένος καὶ πάροικος. δεινὸν δὲ καὶ τὰ νῦν ὁρώμενά τε καὶ ἀκουόμενα, πατρίδες αἰχμαλωτιζόμεναι, καὶ μυριάδες πίπτουσαι, καὶ κάμνουσα γῆ τοῖς αἵμασι, καὶ τοῖς πτώμασι, καὶ λαὸς ἀλλόγλωσσος, ὡς οἰκείαν διατρέχων τὴν ἀλλοτρίαν. οὐδ' ἂν ἀνδρείᾳ τῶν προμαχομένων, κατηγορείτω μηδείς. οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ μικροῦ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην παραστησάμενοι. ἀλλὰ διὰ τὴν ἡμετέραν κακίαν, καὶ τὴν ἐπικρατοῦσαν κατὰ τῆς τριάδος ἀσέβειαν, δεινὰ ταῦτα καὶ πέρα δεινῶν. τίς αὐτορεῖ τῶν συμφορὰς δοκιμάζειν εἰδότων, ἐξ ὧν πεπόνθασιν, ἢ συμπεπόνθασιν. ἀλλ' οὔπω τοσοῦτον οὐδὲν, ὅσον εἰρήνη διωγμένη, καὶ ἡ τῆς ἐκκλησίας εὐπρέπεια περιῃρημένη, καὶ τὸ παλαιὸν ἀξίωμα καταλελυμένον· καὶ παρὰ τοσοῦτον ἡ τάξις ἀνεστραμμένη. ὥστε πρότερον μὲν ἐξ οὐ λαοῦ λαὸς, καὶ ἐξ οὐκ ἔθνους ἔθνος γεγόναμεν. νῦν δὲ κινδυνεύομεν, ἐκ λαοῦ μεγίστου καὶ ἔθνους, εἰς οὐ λαὸν πάλιν καὶ οὐκ ἔθνος ἀναλυθέντες γενέσθαι ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε οὐκ ἦρξας ἡμῶν, οὐδ' εἰς ἓν ὄνομα καὶ πρᾶγμα συνεληλύθαμεν. καὶ ὄντως κινδυνεύει ῥᾷον εἶναι δυσπραγίαν ἐνεγκεῖν, ἢ εὐπραγίαν διασώσασθαι, ὁπότε καὶ ἡμεῖς ἡνίκα ἐπολεμούμεθα τοῖς διωγμοῖς ῥωσθέντες καὶ συναχθέντες, ἡνίκα συνήχθημεν, διελύθημεν. τίς δὲ οὐκ ἂν ὀδύραιτο εὖ φρονῶν τὰ παρόντα; τίς δαὶ λόγον εὑρήσει τῇ συμφορᾷ παρεισουμένοις· λῃστὰς μὲν εἰρηνεύειν, οὓς κακία συνέδησε· καὶ τοὺς τυραννίδι συντεταγμένους ἢ κλοπῆς κοινωνοὺς, ἢ στάσεως συνωμότας, ἢ μοιχείας συλλήπτορας. ἔτι δὲ χορῶν συστήματα, καὶ στρατιῶν τάγματα, καὶ νεῶν πληρώματα. ἐῶ γὰρ λέγειν κλήρους ἐξ ἴσου διαιρουμένους, καὶ πολιτείας ἀντιθέτους, καὶ διαδοχὰς λειτουργιῶν, καὶ ἀρχὰς τάξει προϊούσας, καὶ νόμῳ. καὶ τὴν πολυύμνητον δὴ ταύτην σοφιστικὴν ἢ γραμματικήν, ἵνα μὴ λέγω φιλοσοφίαν περὶ ἣν νέων φιλοτιμία λυσσᾷ τε καὶ μέμηνε. ταύτην μὲν ὁρᾷ ὀλίγα μὲν στασιάζουσαν, τὰ πλείω δὲ εἰρηνεύουσαν, ἡμᾶς δὲ ἀσυμβάτους εἶναι καὶ ἀσπόνδους, ὡς μήποτε δύνασθαι εἰς ταὐτὸν ἐλθεῖν, μηδέ τινα λόγον φανῆναι τῆς νόσου ταύτης θεραπευτήν· ἀλλ' ὥσπερ κακίας μυσταγωγοὺς καὶ μύστας ὄντας οὐκ ἀρετῆς· πολλὰ μὲν ποιεῖσθαι τὰ τῆς διαστάσεως ὑπεκκαύματα· μικρὰ δὲ, ἢ μηδ' ὅλως τῆς ὁμονοίας φροντίζειν βούλεσθαι. καίτοι τούτων μὲν στασιαζόντων, οὐκ εἰς μέγα ἡ στάσις φέρει, τινάς τε καὶ στασιάζειν ἡ συμφο-

νευσάμενον. τὰς γὰρ ἐνθάδε κακῶν συστάσεις, τίς ἂν ἐπαινέσειεν εὖ φρονῶν. ἡμᾶς δὲ εἴ τις ἔροιτο, τί τὸ τιμώμενον ὑμῖν καὶ προσκυνούμενον; πρόχειρον εἰπεῖν, ἡ ἀγάπη. ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν ἡ ἀγάπη ἐστί, φησὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ τούτῳ χαίρει μᾶλλον ἀκούων ὁ Θεός, ἢ τίς ἄλλῳ; τί δαὶ νόμου καὶ προφητῶν κεφάλαιον, οὐκ ἄλλο ἢ τοῦτο συγχωρήσει ὁ εὐαγγελιστὴς ἀποκρίνασθαι. τί δή ποτε οὖν οἱ τῆς ἀγάπης οὕτω μισοῦμέν τε καὶ μισούμεθα, καὶ οἱ τῆς εἰρήνης πολεμοῦμεν ἀκήρυκτά τε καὶ ἀκατάλλακτα, καὶ οἱ τοῦ ἀκρογωνιαίου διϊστάμεθα, καὶ οἱ τῆς πέτρας σειόμεθα, καὶ οἱ τοῦ φωτὸς ἐσκοτίσμεθα. καὶ οἱ τοῦ λόγου τοσαύτης ἐσμὲν σιγῆς ἢ ἀλογίας, ἢ παραπληξίας. ἢ οὐκ οἶδ' ὅ,τι καὶ ὀνομάσω μεστοί, ὥστε τροφῆς μὲν καὶ ὕπνου καὶ ὠδῆς κόρος ἐστί, καὶ τῶν αἰσχίστων ὡς λέγεται, καὶ πλησμονὴ πάντως, οὐ τῶν ἀλγεινῶν μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν ἡδίστων, καὶ πάντα εἰς ἄλληλα παραχωρεῖ τε καὶ περιτρέπεται. ἡμῖν δ' οὐδεὶς ὅρος τοῦ βάλλειν καὶ βάλλεσθαι, οὐ τοῖς ἑτεροδόξοις μόνον, καὶ κατὰ τὸν τῆς πίστεως λόγον διεστηκόσιν. ἧττον γ' ἂν ἦν ἀλγεινόν, καὶ ὁ ζῆλος ἀπολογία πραγμάτων ἐπαινουμένων· ἐὰν οἱ ὅροις ἵστῃ, ἤδη δὲ καὶ τοῖς ὁμοδόξοις, καὶ πρὸς τοὺς αὐτούς, καὶ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν στασιάζουσι. τοῦτο γὰρ τὸ μοχθηρότατον ἢ ἐλεεινότατον· καὶ τοῦτ' ἂν ποτε τί; φιλαρχία τυχόν, ἢ φιλοχρηματία, ἢ φθόνος, ἢ μῖσος, ἢ ὑπεροψία, ἢ τί τῶν ὅσα μηδὲ τοὺς ἀθέους ὁρῶμεν πάσχοντας. καὶ τὸ χεῖρον, ἢ τῶν ψήφων μετάθεσις· ὅταν ἄρχωμεν, εὐσεβεῖς ἐσμὲν καὶ ὀρθόδοξοι, καὶ καταφθειρόμεθα ψευδῶς ἐνθάδε τὴν ἀλήθειαν, ὡς ὑπὲρ πίστεως στασιάζοντες. καὶ τοῦτο μόνον ἐπαινετὸν ποιοῦμεν, ὡς ἐν κακοῖς, εἰ μὴ καὶ λίαν αἰσχρόν, ὅτι τὴν κακίαν ὑποθειάζοντες, ἐνθάδε σεμνότερον ὄνομα μεταβαίνομεν τὴν εὐσέβειαν. ἐμβρόντητέ τε καὶ πολύτροπε εἴποι τις ἄν, καὶ πλάσμα τοῦ πονηροῦ, καὶ τοῦ σοφιστοῦ τῆς κακίας, ὅς τίς ποτε εἶ ὁ τοῦτο παθών, ἢ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀνοητότατε, οὗτός σοι χθὲς ἦν εὐσεβής. καὶ πῶς ἀσεβὴς σήμερον, μηδὲν προσθείς, μηδὲν ἀφελών, μήτε ῥήματι, μήτε γράμματι, ἀλλ' ἐνθάδε τὴν αὐτὴν ἱστάμενος, ὃς ἀναπνεῖ τὸν αὐτὸν ἀέρα, καὶ τοῖς αὐτοῖς ὄμμασι προβλέπει τὸν αὐτὸν ἥλιον. εἰ βούλει δ' ὡς περὶ ἀσθμαῖνον, ἢ μήτρων φωτισθείς, οὐκ ἄλλο τι ἢ ταῦτ' ἐν ἀποκρίνεται· ἀλλὰ καὶ πόρνος σοι σήμερον ὁ χθὲς Ἰωσήφ. προβαίνει γὰρ καὶ μέχρι τούτων ἡ ἔρις· ὥσπερ τις φλὸξ διὰ καλάμης θέουσα, καὶ τὰ κύκλῳ περιλαμβάνουσα. καὶ Ἰούδας σήμερον, ἢ Καϊάφας, ὁ χθὲς Ἠλίας, ἢ Ἰωάννης. ἤ τις ἄλλος τῶν μετὰ Χριστοῦ τεταγμένων, καὶ τὴν αὐτὴν ζώνην περικειμένων, καὶ τὸ αὐτὸ ἀμπεχομένων φαιόν, ἢ μέλαν τριβώνιον, ὃ σεμνότης βίου προβάλλεται. καίτοι γε τὸν ἐμὸν νόμον καὶ λόγον, καὶ τὸ καλὸν αὐτὸς τῶν ὑψηλῶν, τὴν ὠχρότητα, ἢ τὸ τῆς φωνῆς εὔτακτον καὶ ἡσύχιον, ἢ τὸ τοῦ βαδίσματος ἐμβριθές τε καὶ ἥμερον. χθὲς μὲν φιλοσοφίαν, σήμερον κενοδοξίαν προσηγορεύσαμεν, καὶ τὴν αὐτὴν κατὰ πνευμάτων ἢ νόσων δύναμιν· ποτὲ μὲν τοῦ Ἰησοῦ, ποτὲ δὲ τοῦ Βεελζεβοὺλ προσθήκαμεν, καὶ χρώμεθα ταύτῃ οὐ δικαίᾳ σταθμῇ τῇ φιλονεικίᾳ καὶ τοῦ θυμοῦ. καὶ ὥσπερ ἡ αὐτὴ γῆ, ἕστηκε μὲν τοῖς ἐρρωμένοις, καὶ οὐ πεπονθόσι· κινεῖται δὲ τοῖς ἰλιγγιῶσι καὶ περιτρεπομένοις τῷ τὴν ἑαυτῶν πάθησιν ἐνθάδε τὸ ὁρώμενον μεταβαίνοντος. εἰ βούλει δέ, ὥσπερ τὸ αὐτὸ τῶν κιόνων διάστημα, πλέον μὲν τοῖς ἐγγυτέρω καὶ προσέχουσιν, ἔλαττον δὲ τοῖς πορρωτέρω φαίνεται κλεπτομένου τοῦ ἀέρος τῷ διαστήματι, καὶ συναπτούσης τῆς ὄψεως τὰ παχύτερα. οὕτω καὶ ἡμεῖς ῥαδίως ἐξαπατώμεθα διὰ τὴν ἔχθραν, καὶ περὶ τῶν αὐτῶν οὐ τὰ αὐτὰ φίλοι τε ὄντες καὶ μή, γινώσκομεν, καὶ χειροτονεῖ ῥαδίως ἡμῖν πολλοὺς μὲν ἁγίους, πλείους δ' ἀθέους παρὰ τὸ εἰκὸς ὁ καιρός. μᾶλλον δὲ πάντας ἀθλίους, οὐ μόνον τὸ πρὸς πονηρὸν παράδειγμα βλέπειν ἡμᾶς, ἐπειδὴ πρόχειρον ἡ κακία καὶ δίχα τοῦ ἕλκοντος· ἀλλ' ὅτι καὶ πᾶσι πάντα συγχωροῦμεν ἑτοίμως ὑπὲρ οἷος τοῦ συμβαίνεσθαι, ἃ πρότερον μὲν οὐδὲ ῥῆμα τῶν πολλῶν τι φθέγγεσθαι τῶν ἀκινδύνων ἦν. νῦν δὲ λοιδορούμεθα καὶ τοῖς εὐσεβεστάτοις. καὶ τὸ μὲν οὐδ' ἀναγινώσκειν ἔξω νόμου ἐξῆν, οὐδ' ὁμολογίας ἐνθάδε καλεῖσθαι· τὸ δέ ἐστιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὴν τοῦ λαοῦ συγκατάθεσιν. νῦν δὲ καὶ τῶν ἀρρήτων τοῖς βεβήλοις χρώμεθα διαιτηταῖς, ῥιπτοῦντες τὰ ἅγια τοῖς κυσί, καὶ βάλλοντες τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀκοὰς αὐτῶν ἑστιῶμεν ταῖς κατ' ἀλλήλων ὕβρεσι. καὶ οὐδ' ἐκεῖνο δυνάμεθα συνορᾶν, ὅτι οὐκ ἀσφαλὲς ὅπλον ἐχθρῷ πιστεύειν, οὐδὲ μισοῦντι Χριστιανοὺς κατὰ Χριστιανῶν λόγους· ὃ γὰρ σήμερον ὠνειδίσαμεν, αὔριον ὠνειδίσθημεν. καὶ συνίει τὸν λεγόμενον ὁ ἐχθρός, οὐχ ὅτι ἐπαινεῖ, ἀλλ' ὅτι ἐθησαύριζε πικρῶς, ἵν' ἐν καιρῷ τοὺς ἰδίους ἐμέσῃ κατὰ τοῦ πιστεύσαντος. τί ταῦτα πάσχομεν ὦ οὗτοι, καὶ μέχρι τίνος; πότε δὲ τῆς μέθης ἐκνήψομεν, καὶ τῆς ὀφθαλμίας τὴν λήμην περιαιρήσομεν, καὶ πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας φῶς

ἀναβλέ-

ἀναβλέψωμεν, ποῖα σκοτόμαινα ταῦτα, τίς νυκτομαχία, τίς ζάλη φίλους, καὶ πολεμίους ὄψιν οὐ διακρίνουσα, διατί γεγόναμεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν, μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν; τίς ἡ φιλοτιμία τοῦ κακοῦ; πόθεν οὕτως ἀθάνατα κάμνομεν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ κάμνομεν, ἀλλ' ἐῤῥώμεθα τῷ κακῷ, μαινομένοις τὸ πάθος, καὶ ἡδέως διαπονούμενοι, καὶ οὐδαμοῦ λόγος, οὐ φίλος, οὐ σύμμαχος, οὐκ ἰατρὸς, ἢ φαρμακεύων, ἢ ἐκτέμνων τὸ πάθος, οὐ παραστάτης ἄγγελος, οὐ θεὸς, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν ἡμῖν αὐτοῖς ἀπεκλείσαμεν, ἵνα κύκλῳ ἀφίστηκας μακρόθεν, καὶ πῶς ἀποστρέφῃ εἰς τέλος, καὶ πότε ἐπισκοπὴν ἡμῶν ποιήσῃ, καὶ ποῦ προβήσεται ταῦτα καὶ στήσεται. δέδοικα μὴ κατά τινος ᾖ τοῦ προσδοκωμένου πυρὸς τὰ παρόντα, μὴ τούτοις ὁ ἀντίχριστος ἐπιστῇ, καὶ καιροὺς λάβῃ τῆς ἑαυτοῦ δυναστείας, τὰ ἡμέτερα πταίσματά τε καὶ ἀῤῥωστήματα. οὐ γὰρ ὑγιαίνουσι προσβαλεῖ τυχὸν, οὐδὲ τῇ ἀγάπῃ τετειχισμένοις. ἀλλὰ δεῖ μερισθῆναι τὴν βασιλείαν ἐφ' ἑαυτὴν, εἶτα παραδοθῆναι καὶ δεθῆναι τὸν ἰσχυρὸν οἱ ἡμῖν λογισμοὺς, εἶτα τὰ σκεύη διαρπαγῆναι, καὶ ταῦτα παθεῖν ἡμᾶς ἃ νῦν ὁρῶμεν τὸν ἐχθρὸν παρὰ χριστοῦ πάσχοντα. διὰ ταῦτα ἐγὼ κλαίω, φησὶ Ἱερεμίας ἐν θρήνοις, καὶ ζητῶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὰς δακρύων ἀρκούσας τῷ πάθει, καὶ καλῶ τὰς σοφὰς, ἵνα τὸν θρῆνον ἐργάσωνται. καὶ τὴν κοιλίαν ἀλγῶ, καὶ μαιμάσσω τὰ αἰσθητήρια. καὶ οὐκ ἔχω πῶς κουφίσω τὸ ἄλγος, καὶ τίσι τοῖς ῥήμασι. διὰ ταῦτα σιωπᾶται τὰ παλαιὰ, καὶ κωμῳδεῖται τὰ νέα. κωμῳδία γὰρ τοῖς ἐχθροῖς, ἡ ἐμὴ τραγῳδία. διὰ τοῦτο τῶν ἐκκλησιῶν ὑφείλομεν οὐκ ὀλίγους, καὶ τῇ σκηνῇ προσεθήκαμεν, καὶ ταῦτα ἐν τοιαύτῃ πόλει, ἣ σπουδάζει τὸ τὰ θεῖα παίζειν ὥσπερ τι ἕτερον, καὶ θᾶττον ἄν τι τῶν ἐπαινουμένων γελάσειεν, ἢ παρίδοι τι τῶν γελοίων ἀγέλαστον. ὥστε θαυμάσαιμ' ἄν, εἰ μὴ καὶ ἐμὲ γελάσαι σήμερον τὸν ταῦτα λέγοντα, τὸν εὐσέβειαν ἁπλῶς κηρύσσοντα, καὶ μὴ πάντα γελᾶν, ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ σπουδάζειν διδάσκοντα. καὶ τί γελᾶν λέγω; θαυμαστὸν εἰ μὴ καὶ δίκας ἀπαιτηθείην εὐεργετεῖν βουλόμενος. τοιαῦτα γὰρ τὰ ἡμέτερα, ὥς ἐμέ γε λυποῦσιν, οὔτ' ἐκκλησίαι κατεχόμεναι, ὃ τάχα ἄν τις πάθοι τῶν μικροπρεπῶν τὴν διάνοιαν, οὔτε χρυσὸς ἄλλοις ῥέων, οὔτε γλῶσσαι τραχεῖαι, τὸ ἑαυτῶν τρίουσαι, λέγουσαι κακῶς, ἐπειδὴ καλῶς οὐκ ἔμαθον. οὐ γὰρ δὴ, μήτε τόπῳ περιγράφεται τὸ θεῖον, ἢ ὤνιον γίνεται, ἵν' ὅλον ᾖ τῶν εὐπορωτέρων. ἐμέ τι οὐκ ἀμείψονται οἱ εὐφημοῦντες, ἢ δυσφημοῦντες, ὥσπερ οἱ βορβόρῳ μύρον ἀναμιγνῦντες, ἢ μύρῳ βόρβορον, καὶ τὰς ποιότητας τῇ ἐπιμιξίᾳ συγχέοντες, ἵνα δυσχεραίνω τὰς βλασφημίας ὡς μεθισταμένας, ἢ πολλὰ ἂν κατέβαλον χρήματα τοῖς ἐπαινέταις, εἴ με βελτίω τοῖς ἐπαίνοις ἐργάζοιντο. νῦν δὲ οὐχ οὕτω τοῦτο ἔχει, πάθεν, ἀλλ' ὅπερ εἰμὶ τοῦτο μένω καὶ δυσφημούμενος καὶ θαυμαζόμενος· βροτὸς δ' ἄλλως νικᾶται λόγοις, φησὶ ἰακὼβ, καὶ ὅσα πέτραι πολυῤῥοίων ἀφρὸς, ἢ πιτύων αὖραι, ἢ πνοαὶ τῶν δασέων καὶ ὑψηλῶν. τοσαῦτα αἱ γλῶσσαι μετὰ πολυῤῥοίζου, καὶ ἅμα φιλοσοφῶ τι τοιοῦτο πρὸς ἐμαυτόν· ὡς εἰ μὲν ψευδὴς ὁ κατηγορῶν, οὐκ ἐμοῦ μᾶλλον ὁ λόγος, ἢ ἐκείνου τὸ λεγόμενον ἅπτεται, κἂν ἐμὲ ὀνόματι βλασφημῇ, εἰ δ' ἀληθὴς, ἐμαυτὸν μᾶλλον, ἢ τὸν λέγοντα αἰτιάσομαι. παρ' ἐμοῦ γὰρ ἐκείνῳ τὸ λέγειν, οὐκ ἐμοὶ τὸ εἶναι τοιούτῳ παρὰ τοῦ λέγοντος, καὶ παρασφραμμῶν τὰς φωνὰς, ὡς οὐδὲν οὔσας ἐμαυτοῦ γενήσομαι· τοῦτο μόνον αὐτῶν κερδαίνων τῆς μοχθηρίας, τὸ βιοῦν ἀσφαλέστερον. τρίτον δ' ὃ καὶ μέγιστον ἔχει τι καὶ μεγαλοπρεπὲς, ἡ λοιδορία, ὅτι μετὰ θεοῦ βλασφημούμεθα. οἱ γοῦν αὐτοὶ, θεότητά τε ἀθετοῦσι, καὶ τὸν θεολόγον ὑβρίζουσιν. οὐκοῦν τούτων οὐδὲν δεινὸν, καὶ οἱ πολλοὶ νομίζωσιν, ἀλλ' ὅτι μηδεὶς ἔτι πιστεύεται πιστὸς εἶναι, μηδὲ τὴν ἀρετὴν ἄτεχνος, καὶ σκηνῆς ἐλεύθερος, μηδ' ἂν σφόδρα ᾖ τὴν ψυχὴν ἐῤῥωμένος, καὶ γνήσιος εἰς εὐσέβειαν· ἀλλ' ὁ μὲν καὶ φανερῶς κακὸν, ὁ δὲ πλάσμα καὶ χρῶμα ἔχει τὴν ἐπιείκειαν, ἵνα κλέπτῃ τῷ φαινομένῳ. καὶ οἱ μὲν οὐ δοκοῦσι μέλανες διά τινας τοιούτους, οὐδὲ δυσγενεῖς ἢ δυσειδεῖς, ἢ ἄνανδροι, ἢ ἀκόλαστοι, πλειόνων οὕτως ἐχόντων, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος κρίνεται, καὶ οὐ κοινοῦται, οὔτε τῶν ψεγομένων οὐδεὶς, οὔτε τῶν ἐπαινουμένων. τὸ δὲ τῆς κακίας, εἰς πάντας χεῖται ῥᾳδίως, καὶ κοινὴ κατηγορία τοῦ παντὸς, μηδ' ὅ τι τῶν πολλῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ τινῶν γίνεται. καὶ τὸ δεινότατον, τὸ μὴ μέχρις ἡμῶν ἵστασθαι μόνον, ἀλλ' ἐπὶ τὸ μέγα καὶ σεμνὸν ἡμῶν διαβαίνειν μυστήριον. τῶν γὰρ τὰ ἡμέτερα κρινόντων ὃ πᾶσι μικροῦ συμβαίνει, τοῖς τῶν ἀλλοτρίων κριταῖς· οἱ μὲν ἐπιεικῶς εἰσιν ἥμεροι καὶ φιλάνθρωποι, οἱ δὲ καὶ λίαν πικροὶ καὶ ἀγνώμονες. οἱ μὲν γὰρ ἡμᾶς αὐτοὺς κακίζουσι τῆς μοχθηρίας ἀφιέντες τὸ δόγμα τῆς μέμψεως· οἱ δὲ κατὰ τοῦ παντὸς τὸν νόμον αὐτὸν ὡς κακίας διδάσκαλον, καὶ μάλισθ' ὅταν πολλοῖς ἐντύχωσι πονηροῖς τῶν προστασίας ἠξιωμένων.

τί ταῦτα ὦ οὗτοι, καὶ μέχρι τίνος, οὐ σωφρονισόμεθα ὀψέ γ' οὖν; οὐκ ἐκνήψομεν; οὐκ αἰσχυνοίμεθα, οὐκ εἰ μή τι ἄλλο τὰς τῶν ἐχθρῶν φυλαξόμεθα γλώσσας· αἳ καὶ τὰ ψευδῆ ῥαδίως ἐπηρεάζουσιν; οὐ παυσόμεθα τῆς ἄγαν φιλονεικίας; οὐ γνωσόμεθα, τίνα μὲν ἡμῖν ἐφικτὰ τῶν ζητουμένων, καὶ μέχρι τίνος; τίνα δ' ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν δύναμιν; καὶ τίνα μὲν τοῦ παρόντος καιροῦ, καὶ τῆς κάτω συγχύσεως ἐπισκοτούσης τῇ διανοίᾳ; τίνα δὲ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἐλευθερίας, ἵνα τὰ μὲν στέργωμεν τέως, τοῖς δὲ καθαιρώμεθα, ὡς ὕστερον πλουτησόμενοι καὶ στησόμενοι τῆς ἐφέσεως; οὐ διαιρήσομεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, τίνα μὲν οὐδὲ ζητητέον παντάπασι, τίνα δ' ὑπὲρ ὧν μετρίως, τίνα δὲ συγχωρητέον καὶ παραιτητέον τοῖς φιλέρισιν ὅπως ἂν ἔχῃ, ὡς οὐδὲν τῷ λόγῳ ἡμῶν παραβλάπτοντα; καὶ τίνα μὲν τῇ πίστει δοτέον μόνῃ, τίνα δὲ καὶ τοῖς λογισμοῖς, ὑπὲρ δὲ τίνων καὶ πολεμητέον ἐνθύμως, λογικῶς, ἀλλ' οὐχ ὁπλιτικῶς; τὸ γὰρ καὶ χεῖρας ἀνταίρειν, παντελῶς ἔξω τῆς ἡμετέρας αὐλῆς, καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς ἀποῤῥιπτέον, οὐχ ἅμα μὲν ὅρον εὐσεβείας ἡγησόμεθα προσκυνεῖν πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, τὴν μίαν ἐν τοῖς τρισὶ θεότητά τε καὶ δύναμιν, μήτε ὑπερσεβόντων, μήτ' ἀσεβούντων, ἵνα μικρόν τι καὶ αὐτὸς μιμήσωμαι τοὺς περὶ ταῦτα σοφούς. τὸ μὲν γὰρ ἀδύνατον, τὸ δὲ ἀσεβές. μηδὲ μέγα τι ἐν ὀνόμασι καὶ καινότησι διακόπτοντες; οὐδὲν γὰρ ἑαυτοῦ μεῖζον, ἢ ἔλαττον. τοῦτο γοῦν ὡρισμένον, καὶ τἆλλα ὁμονοήσομεν. ἐν γοῦν τῆς αὐτῆς τριάδος, καὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν δόγματός τε καὶ σώματος· τάς τε περιττάς τε καὶ ἀχρήστους παραφυάδας καὶ παραδόξους τῶν νῦν ζητημάτων, ὥσπερ τι νόσημα κοινὸν ἐκκόψομέν τε καὶ ἀναιρήσομεν. οὐκ ἤρκει μοι. τὰ γὰρ εἰ πόῤῥωθεν ἐῶ λέγειν, τὸ Μοντανοῦ πονηρὸν πνεῦμα κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ Νοβάτου θρασύτης, εἴτουν ἀκάθαρτος καθαρότης, τῇ τοῦ ῥήματος εὐπρεπείᾳ, τοὺς πολλοὺς δελεάζουσα. καὶ ἡ Φρυγῶν εἰς ἔτι καὶ νῦν μανία, πλουσιωτέρα τι τῶν πλουμένων, μικροῦ τοῖς παλαιοῖς παραπλήσια. τῶν ἡ Γαλατῶν ἄνοια, πλουτοῦσα ἐν πολλοῖς τῆς ἀσεβείας ὀνόμασι, καὶ ἡ Σαβελλίου συναίρεσις, τῶν ἡ Ἀρείου διαίρεσις, καὶ ἡ τῶν νῦν σοφιστῶν ἐντεῦθεν ἀποδιαίρεσις, τοσοῦτον διαφερόντων ὅσον γλῶσσα λάλος τῆς ἀργοτέρας. ἀλλ' ἔτι καὶ ἡμᾶς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς σχεδόν τι διαφερόμεθα, οἱ περὶ τὰ κεφάλαια ὑγιαίνοντες, καὶ ὑπὲρ τῆς αὐτῆς καὶ πρὸς αὐτοὺς στασιάζοντες. λέγω δὴ τὴν ἔναγχος, ἡμῖν ἐπαναστᾶσαν ζυγομαχίαν ἀδελφικήν, ἧς καὶ θεὸς ἀτιμάζεται καὶ ἄνθρωπος· ὁ μὲν οὐδὲ γεννηθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν ὅλως, οὐδὲ τῷ σταυρῷ προσηλωθείς, δηλονότι οὔτε ταφείς, οὔτε ἀναστάς, ὃ ποιεῖν ἔδοξε τῶν κατὰ φιλοχρίστων, ἀλλ' ἐν τούτῳ μόνον λεγόμενος, οὗ τὸ τῆς τιμῆς ἀτιμίᾳ καθέστηκε. καὶ διὰ τοῦτο εἰς δύο υἱοὺς τεμνόμενος ἢ συντεθειμένος· ὁ δὲ οὐ τελέως προσλαμβανόμενος ἢ τιμώμενος, ἀλλὰ τοῦ μεγίστου παραιρούμενος, καὶ ἀπεξεσμένος, ὅπερ μέγιστον ἐν ἀνθρώπου φύσει, τὸ κατ' εἰκόνα καὶ ἡ τοῦ νοῦ δύναμις. χρῆν γὰρ ἐπειδὴ ὁ θεὸς πεπίστωται διαιρεῖσθαι τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ περὶ τὸν νοῦν ἀνοηταίνειν τοὺς τἆλλα σοφούς, καὶ μὴ ὅλον με σώζεσθαι, ὅλον πταίσαντα καὶ κατακριθέντα ἐκ τῆς τοῦ πρωτοπλάστου παρακοῆς καὶ κλοπῆς τοῦ ἀντικειμένου, ὡς ἐλαττοῦσθαι τοῦ μὲν θεοῦ τὴν χάριν, ἡμῖν δὲ τὴν σωτηρίαν. οὐ μόνον δὲ ἄλλο τι καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπων ἡμῖν ὁ πόλεμος τοῖς παρὰ θεοῦ σεσωσμένοις, καὶ τοσοῦτον τὸ πλεῖον ἡμῖν τοῦ στασιώδους, ὥστε καὶ ταῖς τῶν ἄλλων φιλοτιμίαις ἑαυτοὺς ἐχρήσαμεν, καὶ ὑπὲρ ἀλλοτρίων θρόνων ἰδίας ἔχθρας ἀναιρούμεθα, δύο τὰ μέγιστά τε ἐν ἑνὶ ἐξαμαρτάνοντες, ἐκείνων τε τὸ φίλαρχον ὑπεκκαίοντες, καὶ αὐτοὶ τοῦ οἰκείου πάθους, ἔρεισμα τοῦτο λαμβάνοντες, καθάπερ οἱ κρημνιζόμενοι, τὰς πλησίον πέτρας, ἢ τῶν θάμνων τὰς στεῤῥοτέρας, δέον κἀκείνους ποιεῖν διὰ τῆς ἑαυτῶν ἀπραγμοσύνης ἀσθενεστέρους. οὕτω γοῦν μᾶλλον αὐτοῖς, ἢ πολεμοῦντες ὑπὲρ αὐτῶν ἐχαριζόμεθα. νῦν δὲ οἱ μὲν συμμαχοῦσι καὶ συμμαχοῦνται λίαν ἐλεεινῶς· ὡς γοῦν ἐμοὶ δοκεῖ, ὥστε καὶ εἰς δύο μοίρας ἀντιπάλους ἤδη τὸν κόσμον ἀποκριθῆναι, καὶ τοῦτο σὺν πόνῳ μόγις, καὶ κατὰ μικρὸν συναχθέντα, καὶ πολλῶν αἵμασιν. ὅσον δ' εἰρηνικόν τι καὶ μέσον, ἴσ' ἀμφοτέρων πάσχει κακῶς, ἢ καταφρονούμενον, ἢ καὶ πολεμούμενον. ὧν καὶ ἡμεῖς ὄντες σήμερον ἐν τούτῳ κατηγοροῦντες. καὶ διὰ τοῦτο τὴν καθέδραν ταύτην δεξάμενοι τὴν ἐπὶ μάχην, καὶ ἐπὶ φθόνον, θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ ὑπ' ἀμφοτέρων ἐκτετρίμμεθα, καὶ στάντες ἐκ τοῦ μέσου μετὰ τῶν πολλῶν ἱδρῶτας καὶ πόνους, ἵν' ἐγγύθεν ἀλλήλους βάλλωσι, ὥσπερ τι τοῦ θυμοῦ μηδ' ἑνὸς ὄντος ἐν μέσῳ διατειχίσματος καὶ κωλύματος. ταῦτα οὖν ὀδύρομαι καὶ στένω, μάλιστα μὲν διὰ τοῦ πάντα συνδέοντος. ἔπειτα δὲ καὶ ἀνθρώπων, ὅσοις τὸ καλὸν διεσπούδασται, καὶ τὸ τῆς ὁμονοίας ἀγαθὸν γνωρίζεται, ἀπὸ μὲν τῆς τριάδος ἀρξάμενον, ἧς οὐδὲν οὕτως ἴδιον ὡς τὸ ἐν τῇ φύσει, καὶ πρὸς ἑαυτὴν εἰρηναῖον. μεταληφθὲν δὲ ἀπὸ τῶν ἀγγελικῶν, καὶ θείων δυνάμεων, αἳ καὶ πρὸς θεὸν, καὶ

πρὸς ἀλλή-

πρὸς ἀλλήλους εἰρηνικῶς ἔχουσι, προελθὸν μέχρι πάσης τῆς κτίσεως, ἧς κόσμος ἡ ἀστασίαστον, ἐν ἡμῖν δὲ πολιτευσόμενον, κατὰ μὲν ψυχὴν τῇ τῶν ἀρετῶν ἀντακολουθήσει καὶ κοινωνίᾳ, κατὰ δὲ σῶμα τῇ τῶν μελῶν καὶ τῶν στοιχείων πρὸς ἄλληλα εὐαρμοστίᾳ καὶ συμμετρίᾳ· ὧν τὸ μὲν κάλλος, τὸ δὲ ὑγίεια ἐστί τε καὶ ὀνομάζεται. ἐπαινῶ δὲ ἔγωγε, καὶ τὸν τοῦ Σολομῶντος, ὥσπερ πᾶσι τὰ πράγματα, οὕτω δὲ καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης νομοθετοῦντος καιρόν, ἐκεῖνο προσθεὶς μόνον· ἀμφοτέρων μὲν τὸν καιρὸν τηρητέον. ἐπειδὴ καὶ πολεμεῖν ἐστί ποτε καλῶς κατὰ τὸν ἐκείνου νόμον καὶ λόγον. ἕως δ' ἂν ἐξῇ, πρὸς τὴν εἰρήνην μᾶλλον ἀποκλιτέον. τοῦτο γὰρ ὑψηλότερόν τε καὶ θεοειδέστερον, ὡς ἔστιν ἀπὸ πείρας. ἰδίᾳ μὲν ἄριστον περιλαμβάνειν τὸ τῆς ὁμονοίας, δημοσίᾳ δὲ μὴ λυσιτελέστατον, καὶ οἰκίαν μὲν καὶ πόλιν ταύτην ἄριστα διοικεῖσθαι, ἥτις ἂν μηδὲν ἢ ὡς ἐλάχιστα στασιάζῃ πρὸς ἑαυτήν. ἡ τοῦτο πάσχουσα, τάχιστα ἐπαινεῖται καὶ θεραπεύεται, περὶ δὲ κοινοῦ τῆς ἐκκλησίας, ἄλλό τι βέλτιον εἶναι καὶ πρεπωδέστερον, καὶ αὐτὸν μὲν ἕκαστον ὅπως ἂν πρὸς ἑαυτὸν εἰρηνεύῃ σπουδάζειν. εἰρήνη δὲ τοῦ καθ' ἕκαστον αἱρετόν, καὶ ἡ κατὰ τῶν παθῶν δεσποτεία. πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους, μὴ τὸν αὐτὸν φαίνεσθαι, ἀλλ' ἡγεῖσθαι δόξαν ἑαυτοῦ, τὴν τοῦ πλησίον κατάληψιν, καὶ τὸν μὲν θεὸν πιστεύειν κελεύειν καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν εἰς ἡμᾶς, μὴ ὅτι ἑπτάκις, ἀλλὰ καὶ πολλάκις τοσοῦτον, ὡς τοῦ ἀφιέναι τὸ ἀφίεσθαι προξενοῦντος· ἡμᾶς δὲ καὶ τοῖς οὐδὲν ἀδικοῦσι, προθυμότερον ἐπηρεάζειν, ἢ παρ' ἄλλων εὐεργετεῖσθαι. καὶ τοσαύτην μὲν εἶναι τοῖς εἰρηνοποιοῖς ἀποκειμένην μακαριότητα, ὥστε καὶ υἱοὺς θεοῦ προσαγορεύεσθαι μόνους ἐν τῇ τάξει τῶν σῳζομένων, αὐτοὺς δὲ καὶ φιλέχθρως ἔχοντας. ἔπειτα οἴεσθαι καὶ φίλα πράττειν θεῷ τῷ καὶ παθόντι δι' ἡμᾶς, ἵνα πρὸς ἑαυτὸν εἰρηνεύσῃ καὶ καταλύσῃ τὸν ἐν ἡμῖν πόλεμον. μηδαμῶς, ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοί, οὕτω διανοώμεθα. αἰδεσθῶμεν τὸ δῶρον τοῦ εἰρηνικοῦ τὴν εἰρήνην, ἣν ἐνθένδε ἀπιὼν ἀφῆκεν ἡμῖν, ὥσπερ ἄλλό τι ἐξιτήριον. εἰ πόλεμον εἰδῶμεν τὸν κατὰ τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως. εἴπωμεν ἀδελφοὶ καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς, ἂν ἄρα δέχωνται. συγχωρήσωμεν τὰ μικρά, ἵνα μεῖζον ἀντιλάβωμεν τὴν ὁμόνοιαν. ἡττηθῶμεν, ἵνα νικήσωμεν. ὁρᾶτε τοὺς τῶν ἀθλήσεων, καὶ παλαισμάτων ἀγωνίσματα, οἱ περὶ κάτω κεῖσθαι, πολλάκις νικῶσι τοὺς ὑπερκειμένους. τούτους ζηλώσωμεν, μὴ τοὺς διατεινομένους τῶν ἀπληστοτέρων, ἢ τοὺς ἐμπόρους, ὧν οἱ μὲν ἀμέτρως ἐμφορηθέντες τῶν προκειμένων, οἱ δὲ τὴν ναῦν φορτίσαντες, θᾶττον διεῤῥάγησαν καὶ συγκατέδυσαν, ἢ τῆς ἀπληστίας ἀπέλαυσαν, ἵνα μικρὰ κερδάνωσι τὰ μεγάλα ζημιωθέντες. ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα καὶ βοῶ, καὶ διαμαρτύρομαι, καὶ τὸ τῆς γραφῆς ποιῶν οὐ παύσομαι, διὰ σιωπῆς οὐ σιωπήσομαι, καὶ διὰ ἱδρῶσα λίαν οὐκ ἀνήσω. καὶ γὰρ ἐκλείπει ἡ ψυχή μου ἐπὶ τοῖς ἀναιρουμένοις, οἵτινες οὐ τραυματίαι μαχαίρας, οὐδὲ τραυματίαι λιμοῦ γινόμεθα, τραυματίαι δὲ φιλοδοξίας ἢ φιλαρχίας, ὡς μηδὲ τὸ ἐλεεῖσθαι μᾶλλον, ἢ τὸ μισεῖσθαι συμβαίνειν τοῖς τοιούτοις. ὑμεῖς δὲ εἰ μὲν δέχοισθε τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτο ἄμεινον ἀμφοτέροις. εἰ δὲ διαπίπτοι τι καὶ ἀποπέμποισθε νικῶντος τῶν παθῶν τὸν λογισμόν, ἐμοὶ μὲν ἱκανῶς ἀφωσίωται καὶ τὰ πρὸς θεόν, καὶ τὰ πρὸς ἀνθρώπους. οὐδεὶς γοῦν οἴομαι τὸ ἴσον ζητήσει τις, οὐδὲ τὴν σφόδρα εἰρηνικούς τε καὶ φιλαδέλφους, ὑμεῖς δ' ἂν εἰδείητε τὰ ἑξῆς. οὐ γὰρ ἐγώ τι προσθήσω τῶν τραχυτέρων. ἐπειδὴ παίδων φείδεσθαι, πατρικὸς νόμος, ἀλλ' ἵλεω τύχοι τι καὶ εἰρηνικοῦ τοῦ μεγάλου κριτοῦ, νῦν τε καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἀνταποδόσεως, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ κυρίῳ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟΥΣ ΝΑ-ζιανζοῦ ἀγωνιῶντας, καὶ τὸν ἄρχοντα ὀργιζόμενον.

ΤΗΝ κοιλίαν μου, τὴν κοιλίαν μου ἀλγῶ, καὶ τὰ αἰσθητήρια τῆς καρδίας μου μαιμάσσει, φησί που τῶν ἑαυτοῦ λόγων Ἱερεμίας, ὁ τῶν προφητῶν συμπαθέστατος, ἀποκλαιόμενος τὸν Ἰσραὴλ ἀπειθοῦντα, καὶ τῆς τοῦ φιλανθρωπίας ἀλλοτριούμενον. κοιλίαν μὲν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὀνομάζων κατὰ τὸν τῆς τροπῆς νόμον. οὕτω γὰρ εὑρίσκω πολλαχοῦ τῆς γραφῆς, εἴτε ὡς ἀπόκρυφον καὶ ἀόρατον· τὸ γοῦν αὐτοῦ καὶ ψυχῆς καὶ γαστρὸς τὸ κρύπτεσθαι· εἴτε ὡς χωρητικὴν καὶ ἀναδοτικήν, ἵν' οὕτως εἴπω τῆς ἐκ τοῦ λόγου τροφῆς. ὃ γάρ ἐστι σώματι τροφή, τοῦτο ἐν ψυχῇ λόγος. αἰσθητήρια δέ, τάχα μὲν τὰ τῆς ψυχῆς κινήματα καὶ ἐνθυμήματα, καὶ τούτων μάλιστα ὅσα ἐκ τῆς αἰσθήσεως, οἷς ὁ δίκαιος συναρπάζεται, καὶ θερμαίνεται, καὶ ὁρμητικῶς ἔχει, καὶ οὐδὲ κατεχετός ἐστι διὰ τὴν ζέσιν τοῦ πνεύματος. τοῦτο γοῦν τὸ μαιμάσσειν, ἡ προθυμία τις θυμῷ σύγκρατος. εἰ δέ, ὡς ἴδιοι τῶν σωματικῶν αἰσθητηρίων λαμβάνοι τις, οὐκ ἄπο σκοποῦ λήψεται,

καὶ

καὶ ὀφθαλμῶν, καὶ ὤτων, οὐ μόνον ἀχθομένων τοῖς χείροσι, καὶ θεάμασι, καὶ ἀκούσμασιν· ἀλλὰ καὶ τὰ βελτίω ποθούντων, ἵν' ἴδω καὶ ἀκούσω δὴ τοῦ εὐσπλάγχνου· πλὴν ὅπως ἂν νοῆται ταῦτα, ὁ δίκαιος ἀλγεῖ καὶ μαιμάσσει, καὶ οὐ μετρίως φέρει τὰ πάθη τοῦ Ἰσραήλ, ὁποτέρως βούλει ταῦτα νοεῖν. εἴτε τὰ σωματικά, καὶ τοῦ σωματικῶς ὁρωμένου· εἴτε τὰ πνευματικά, καὶ τοῦ νοουμένου πνευματικῶς. ἐπεὶ καὶ πηγὴν δακρύων ὁ αὐτὸς προφήτης ἐπιζητεῖ, καὶ σταθμὸν ἔσχατον ἐπιποθεῖ, καὶ ἐρημίαν ἀσπάζεται, ἵνα κενώσῃ τὸ πολὺ τῆς λύπης, καὶ κουφισθῇ πως τοῦ οἴδου τῆς πληγῆς καθ' ἡσυχίαν θρηνήσας τὸν Ἰσραήλ. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὁ θεῖος Δαβίδ, οὐ μικρὸν ἔμπροσθεν, ἐπὶ τοῖς καθ' ἑαυτὸν δυσχεραίνων· τίς δώσει μοί φησι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πετασθήσομαι, καὶ καταπαύσω. περιστερᾶς ἐπιζητεῖ πτέρυγας, εἴτε ὡς κουφοτέρας καὶ ταχυτέρας· περιστερὰ γὰρ ἅπας δίκαιος. εἴτε ὡς τὸ πνεῦμα σκιαζούσας, ᾧ μόνῳ τὰ δεινὰ φεύγομεν, ἵν' ὡς πορρωτάτω γένηται ἀπὸ τῶν ὄντων κακῶν. εἶτα τὸ ἐν τοῖς στενοῖς φάρμακον, ἡ ἐλπίς. προσεδεχόμην φησὶ τὸν Θεόν, τὸν σώζοντά με ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ ἀπὸ καταιγίδος· ὅπερ οὖν καὶ δυνατοὺς ποιῶν φαίνεται, τάχιστα τοῦ λυποῦντι τὸ ἴαμα προστιθείς, καὶ ἀγαθὸν ἡμῖν παρέχων παράδειγμα καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ τῆς πρὸς τὰ δεινὰ μεγαλοψυχίας. ἀπηνήνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχή μου· ὁρᾷς ἀκηδίας καὶ ἀπογνώσεως; ἆρ' οὐκ οἴεσαι ὡς πολὺ ἀθεράπευτον τοῦ Δαβίδ; τί λέγεις, οὐ δέχῃ παράκλησιν; ἀπελπίζεις παραμυθίαν; οὐδεὶς θεραπεύσει σε, οὐ λόγος, οὐ φίλος, οὐ συγγενής, οὐ συμβουλεύων, οὐ συναλγῶν, οὐ τὰ καθ' ἑαυτὸν διηγούμενος, οὐ τὰ ἀρχαῖα λέγων, οὐ τὰ νῦν παρατιθείς, ὅσοι καὶ ἀπὸ χαλεπωτέρων κακῶν διεσώθησαν. ἔρριπται πάντα; οἴχεται; προκέκοπται; ἀπόλωλε πᾶσα ἐλπίς; κεῖσθαι δεῖ μόνον τὸ τέλος ἐκδεχομένους; ταῦτα ὁ μέγας Δαβίδ, ὁ ἐν θλίψεσι πλατυνόμενος, ὁ καὶ σκιᾶς θανάτου κυκλούσης μετὰ τοῦ Θεοῦ κατεξανιστάμενος. τί οὖν ἐγὼ πάθω, ὁ μικρός, ὁ ἀσθενής, ὁ γήϊνος, ὁ μὴ τοσοῦτος τῷ πνεύματι; Δαβὶδ ἀλγεῖ, καὶ τίς σώζεται; τίνα βοήθειαν εὕροιμι κακοπαθῶν, ἢ τίνα παράκλησιν; πρὸς τίνα καταφύγω στενοχωρούμενος; ἀποκρίνεταί σοι Δαβὶδ ὁ μέγας θεραπευτής, ὁ καὶ πνευμάτων πονηρῶν καταπαύων διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ πνεύματος. πρὸς τίνα καταφεύξῃ; παρ' ἐμοῦ βούλει μαθεῖν. αὐτὸς δ' οὐκ ἐπίστασαι; τίς ὁ τὰς παρειμένας ἀνιστῶν χεῖρας, καὶ γόνατα παραλελυμένα παρακαλῶν, καὶ δὴ πυρὸς ἄγων, καὶ σώζων δι' ὕδατος. οὐδὲν δεῖ σοι παρατάξεως, φησί, οὐχ ὅπλων, οὐ τοξοτῶν, οὐχ ἱππέων, οὐ συμβούλων, οὐ φίλων, οὐκ ἐπικουρίας τῆς ἔξωθεν. ἔχεις ἐν σεαυτῷ τὴν συμμαχίαν, ἣν κἀγὼ καὶ πᾶς ὁ βουλόμενος. θελῆσαι δεῖ μόνον, ὁρμῆσαι μόνον. ἐγγὺς ἡ παράκλησις, ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, φησί, καὶ εὐφράνθην. τί μνήμης ἑτοιμότερον; μνήσθητι καὶ σύ, καὶ εὐφρανθήσῃ. ὢ τοῦ εὐπορίστου τῆς ἰατρείας, ὢ τοῦ τάχους τῆς θεραπείας, ὢ τοῦ μεγέθους τῆς δωρεᾶς, οὐ κοιμίζει μόνον ὀλιγοψυχίαν καὶ λύπην μνημονευθεὶς ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ εὐφροσύνην ἐργάζεται. βούλει καὶ ἄλλων ἀκοῦσαι φιλανθρωπίας ῥημάτων; ἐὰν ἐπιστραφείς, φησί, στενάξῃς πρὸς Κύριον, τότε σωθήσῃ. ὁρᾷς τῷ στεναγμῷ τὴν σωτηρίαν συνεζευγμένην; καὶ ἔτι λαλοῦντός σου ἐρεῖ, ἰδοὺ πάρειμι. καὶ φθέγξεται τῇ ψυχῇ σου, σωτηρία σου εἰμὶ ἐγώ. οὐδὲν μέσον τῆς αἰτήσεως καὶ τῆς ἐπιτάξεως, οὐ χρυσός, οὐκ ἄργυρος, οὐ λίθοι τῶν διαφανῶν καὶ τιμίων, οὐχ ὅσοις ἄνθρωποι κάμπτονται πρὸς τὸ ἥμερον. ὅταν εἴπῃ Σοφονίας, ὡς παρὰ τοῦ Θεοῦ λέγοντος, ὀργιζομένου καὶ χαλεπαίνοντος, ἐξερημώσω τὰς ὁδοὺς αὐτῶν τὸ παράπαν τοῦ μὴ διοδεύειν. ἐξέλιπον αἱ πόλεις αὐτῶν, διὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν, μηδὲ κατοικεῖσθαι. ὅταν ἀπειλήσῃ τὰ φρικωδέστατα, ὅταν καταβάλῃ τῇ ἀθυμίᾳ, ὅταν ζόφον ἐργάσηται διὰ τῆς ἀπειλῆς, εὐθὺς ἐπάγει καὶ τὸ τῆς χρηστοτέρας ἐλπίδος φῶς, καὶ ἀνακτᾶταί με τούτοις τοῖς ῥήμασι· πλὴν εἶπα, φοβεῖσθέ με, καὶ δέξασθε παιδείαν, καὶ οὐ μὴ ἐξολοθρευθῆτε ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτῆς. καὶ ἔτι φαιδροτέροις μικρὸν προϊὼν καὶ φιλανθρωποτέροις, ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐρεῖ Κύριος· θάρσει Σιών, μὴ παρείσθωσαν αἱ χεῖρές σου, Κύριος ὁ Θεός σου ἐν σοί, δυνατὸς σώσει σε, καὶ ἐπάξει ἐπὶ σὲ εὐφροσύνην, καὶ καινιεῖ σε ἐν τῇ ἀγαπήσει αὐτοῦ, καὶ συνάξει τοὺς συντετριμμένους, καὶ σώσει τοὺς ἐκπεπιεσμένους, καὶ τοὺς ἀπωσμένους εἰσδέξεται. ταῦτα καὶ οἱ ἅγιοι καὶ οἱ λογισμοὶ βούλονται, καὶ ὁ ἐμὸς ἀπαιτεῖ λόγος. ἀλλὰ δέξασθε λόγους φρονίμως, ὥς φησιν ὁ θεῖος Σολομῶν, ἵνα μὴ ἐμπεσόντες εἰς κακῶν βάθος καταφρονήσητε, μὴ διὰ τὸ τῆς ἰδίας ἀμαθίας μᾶλλον, ἢ τῆς καταχύσεως δυσχερείας καταπροεθῆτε. κύκλος τίς ἐστιν, ἀδελφοί, τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ παιδεύει διὰ τῶν ἐναντίων ἡμᾶς ὁ Θεός, ὥσπερ συνεστήσατο τὰ πάντα σοφῶς, καὶ συνέδησεν, οὕτω σοφῶς τὸ πᾶν διεξάγων καὶ κυβερνῶν, τοῖς ἀνεφίκτοις αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνιάστοις κρίμασιν, ἐν δὲ τοῖς πᾶσι καὶ τὰ ἡμέτερα. κινεῖται γάρ, ἵν' οὕτως εἴπω, τὸ πᾶν περὶ τὸ ἀκίνητον, καὶ σαλεύεται, λόγῳ μὲν οὐδαμῶς, ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς. ὁ γὰρ αὐτὸς ἐν πᾶσιν ἑστὼς καὶ ἀκίνητος, κἂν διαφεύγῃ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν, τοῖς δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπαντῶσί τε καὶ συμπίπτουσι. καὶ τοῦτό ἐστι δόγμα θεοῦ.

παλαιόν τι

παλαιόν τι καὶ πάγιον, σκότος ἐστὶν ἀχλυῶδες αὐτοῦ, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἡμετέρων κεχυμένον. καὶ τὰ πολλὰ μὴ καθορᾶσθαι τῆς αὐτοῦ διοικήσεως, πλὴν ὅσον ἐν ἀμυδροῖς αἰνίγμασι καὶ φαντάσμασιν· ἔτι τὸν τύφον ἡμῶν συστέλλοντος, ἵν' εἰδῶμεν τὸ μηδὲν ὄντες πρὸς τὴν ἀληθινὴν σοφίαν καὶ πρώτην· ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν νεύωμεν μόνον, καὶ ζητῶμεν ἀεὶ ταῖς ἐκεῖθεν αὐγαῖς ἐναστράπτεσθαι, ἔτι διὰ τῆς ἀνωμαλίας τῶν ὁρωμένων καὶ περιτρεπομένων μετάγοντος ἡμᾶς ἐπὶ τὰ ἑστῶτα καὶ μένοντα, πλὴν οὐδὲν ἀκίνητον ὅπερ ἔφην, οὐδὲ ὁμαλὸν, οὐδ' αὐταρκὲς, οὐδ' εἰς τέλος ὅμοιον, οὔτε τὸ εὐθυμεῖν, οὔτε τὸ ἀθυμεῖν, οὐ πλοῦτος, οὐ πενία, οὐ δύναμις, οὐκ ἀσθένεια, οὐ ταπεινότης, οὐ δυναστεία, οὐ τὸ παρὸν, οὐ τὸ μέλλον, οὐ τὸ ἡμέτερον, οὐ τὸ ἀλλότριον, οὐ μικρὸν, οὐ μεῖζον, οὐχ ὅτι ἂν εἴποι τις. καὶ τοσοῦτον ἰσότητα ἡ ἀνισότης ἔχει, τὴν περὶ πάντα μεταβολήν. περιχωρεῖ γὰρ τὰ πάντα ῥᾳδίως καὶ μεταχωρεῖ, καὶ αὐτίκα δίσταται, ὡς αὔραις ἐστὶ μᾶλλον πιστεύειν, καὶ γράμμασι τοῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίᾳ. καὶ φθόνος μὲν εὐπραξίαν, συμφορὰς δὲ ἔλεος ἵστησι. καὶ τοῦτο σοφῶς κατά γε τὸν ἐμὸν λόγον καὶ θαυμασίως, ἵνα μήτε τὸ ἀλγεῖν ἀπαραμύθητον ᾖ, μήτε τὸ εὖ πράττειν ἀπαιδαγώγητον. σωφρόνων δ' ἀνδρῶν, οἵ τινες παιδεύονται ταῖς συμφοραῖς, καὶ ὡς χρυσὸς πυρὶ καθαιρόμενοι λέγουσιν· ἀγαθόν μοι ὅτι ἐταπείνωσάς με, ὡς τηκούσης τῆς ταπεινώσεως τὸ γνώσκειν τὰ δικαιώματα, καὶ τὸ τοῦ Πέτρου πάσχωσιν ἐπικαλεσαμένου τὴν σωτηρίαν ἐν τῷ μέλλειν καταδύεσθαι, μᾶλλόν τι προσχωροῦσι θεῷ διὰ τὸ ἀλγεῖν, καὶ τὸν εὐεργέτην οἰκειοῦνται διὰ τῆς θλίψεως. ἐπειδὴ κάμνουσα ψυχὴ, ἐγγύς ἐστι θεοῦ, καὶ τῷ χρήζειν ἐπιστρέφει πρὸς τὸν δοῦναι δυνάμενον, τῷ ἀφθόνῳ τῆς δωρεᾶς τυχὸν καὶ καταφρονουμένη. διὰ τοῦτο αὐτὸ νεύωμεν ἀδελφοὶ, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ περιστάσει πάσῃ προβαλλώμεθα τὴν καλὴν ἐλπίδα, μήτε ἐν ταῖς εὐθυμίαις ἀποβάλλωμεν τὸν φόβον, μήτε ἐν τοῖς λυπηροῖς τὸ εὔελπι. μνημονεύωμεν καὶ ἐν εὐδίᾳ τῆς ζάλης, καὶ ἐν χειμῶνι τοῦ κυβερνήτου. ἀλλὰ μὴ ταῖς θλίψεσιν ἐκκακήσωμεν, μηδὲ γενώμεθα δοῦλοι κακοὶ, ἀγαθύνοντι μὲν ἐξομολογούμενοι τῷ δεσπότῃ, παιδεύοντι δὲ μὴ προστιθέμενοι, καίτοι ποτὲ κρείσσων ὑγείας πόνος, καὶ ὑπομονὴ ἀνέσεως, καὶ ἐπίσκεψις ἀμελείας, καὶ ἐπιστροφὴ συγχωρήσεως· εἴπω συντόμως, μήτε διὰ τὰς συμφορὰς πτήξωμεν, μήτε διὰ τὸν κόρον ὑβρίζωμεν. ὑποταξώμεθα καὶ θεῷ καὶ ἀλλήλοις, καὶ τοῖς ἐπὶ γῆς ἄρχουσι, θεῷ, διὰ πάντα, διὰ τὴν φιλαδελφίαν ἀλλήλοις, διὰ τὴν εὐταξίαν τοῖς ἄρχουσι, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ περ ἂν ὦσιν ἠπιώτεροι καὶ χρηστότεροι. δεινὸν ἐπιλεῖψαι δαπανῆσαι τῷ συνεχεῖ τῆς συγγνώμης, ἵνα μὴ καὶ τῆς ἐκείνων τραχύτητος, αὐτοὶ δίκας ἀπαιτηθῶμεν, γαλήνην πνεύματι λύσαντες, καὶ φωτὶ ζόφον ἐπάγοντες, καὶ μέλιτι καταμιγνύντες ἀψίνθιον. ἔστι καὶ οὗτος εἷς τῶν ἡμετέρων νόμων, καὶ οὗτος τῶν ἐπαινουμένων καὶ κάλλιστα διατεταγμένων τῷ πνεύματι, ὃ δυνατὸν μηδὲ τῶν καλῶν δοκιμάζοντι καὶ νομοθετήσαντι, ὥσπερ δούλους ὑπακούειν δεσπόταις, καὶ γυναῖκας ἀνδράσι, καὶ κυρίῳ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ μαθητὰς ποιμέσι, καὶ διδασκάλοις. οὕτω δὲ καὶ πάσαις ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν, ὡς ὑποτελεῖς φόρου τυγχάνοντας, καὶ μὴ κακοποιοῦντας μισεῖν τὸν νόμον, μηδ' ἀναμένειν τὴν μάχαιραν, ἀλλὰ τῷ φόβῳ καθαιρομένους ἐπαινεῖσθαι ὑπὸ τῆς ἐξουσίας. μία καὶ ἡ αὐτὴ στάθμη· ἀλλὰ φείδεται μὲν τοῦ ὀρθοῦ, περικόπτει δὲ τὸ περιττὸν. εἷς ἥλιος, ἀλλὰ φωτίζει μὲν τὴν ὑγιαίνουσαν ὄψιν, ἀμαυροῖ δὲ τὴν ἀσθενοῦσαν. βούλει τι καὶ τῶν ἡμετέρων εἴπω θαρρήσας; εἷς Χριστὸς, ὅμως εἰς πτῶσιν κεῖται καὶ ἀνάστασιν· πτῶσιν μὲν τοῖς ἀπίστοις, ἀνάστασιν δὲ τοῖς πιστεύουσι. καὶ τοῖς μὲν ἐστὶ λίθος προσκόμματος, καὶ πέτρα σκανδάλου, ὅσοι μὴ ἔγνωσαν, οὐδὲ συνῆκαν, ἀλλ' ἐν σκότει διαπορεύονται, ἔτι εἰδώλοις θρησκεύοντες, ἔτι μέχρι τοῦ γράμματος διαβλέποντες, καὶ ὑπὲρ τοῦτο αὐγασθῆναι μήτε θέλοντες, μήτε ἰσχύοντες. τοῖς δὲ λίθος ἀκρογωνιαῖος, καὶ πέτρα ἐπαινουμένη, ὅσοι συνδεσμοῦνται τῷ λόγῳ, καὶ ἐπ' αὐτοῦ βεβήκασιν. εἰ βούλει δ' ὁ μαργαρίτης ἐκεῖνος, ὃν πάντων ἂν ἔχει ὠνεῖται ὁ καλὸς ἔμπορος. ἡμεῖς δὲ τοιοῦτό τι πάσχομεν ἀδελφοὶ, μὴ τὰ ἑαυτῶν κατορθοῦντες, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐξουσίαν δυσχεραίνοντες, ὥσπερ ἂν εἴ τις αἰτιῷτο τὸν ἀγωνοθέτην ὡς μοχθηρὸν, αὐτὸς ἐκπαλαίων, ἢ τὸν ἰατρὸν ἀμαθῆ καὶ θρασὺν ταῖς τομαῖς καὶ ταῖς καύσεσι κεχρημένον, αὐτὸς πονήρως διακείμενος, καὶ τῶν αὐστηροτέρων δεόμενος φαρμάκων. ταῦτά μοι πρὸς τοὺς ἀρχομένους παραμυθία τε ἅμα καὶ νουθεσία. ταῦτα ὁ πενιχρὸς ποιμὴν καταρτίζων τὸ μικρὸν ποίμνιον, ᾧ χαίροντι συνευθυμεῖν, καὶ σκυθρωπάζοντι συστέλλεσθαι, τῆς ἐμῆς ποιμαντικῆς νόμος. τί δαὶ ὑμεῖς οἱ δυνάσται καὶ ἄρχοντες; ἤδη γὰρ πρὸς ὑμᾶς ὁ λόγος μέτεισιν. ἵνα μὴ δόξωμεν πάντη τυγχάνειν ἄνισοι, καὶ τοῖς μὲν τὰ εἰκότα παραινεῖν, ὑμῶν δὲ τῇ δυναστείᾳ παραχωρεῖν, ὥσπερ αἰδοῖ τὴν κατὰ Χριστὸν ἡμῶν ἐλευθερίαν, ἢ δέει ἐκκλίνοντες, ἢ τῶν μὲν κήδεσθαι μᾶλλον, ὑμῶν δ' ἀμελεῖν, ὧν καὶ μᾶλλον φροντίζειν ἄξιον, ὅσῳ καὶ εἰς μείζω φέρουσα ἡ ῥοπὴ

ὅπερ τοβέρως ἂν ἔχῃ, καὶ πλέον τὸ κατορθούμενον. τὸ γὰρ ἐναντίον, ἀπείη καὶ ἡμῶν, καὶ τῶν λόγων. τί οὖν φατέ, καὶ τί διομολογούμεθα πρὸς ἀλλήλους· ἆρα δέξεσθε σὺν παρρησίᾳ τὸν λόγον, καὶ ὁ τοῦ χριστοῦ νόμος ὑποτίθησιν ἡμᾶς τῇ ἐμῇ δυναστείᾳ καὶ τῷ ἐμῷ βήματι; ἄρχομεν γὰρ καὶ αὐτοί. προσθήσω δ' ὅτι καὶ τὴν μείζονα καὶ τελεωτέραν ἀρχήν, ἢ δεῖ τὸ πνεῦμα ὑποχωρῆσαι τῇ σαρκί, καὶ τοῖς γηΐνοις τὰ ἐπουράνια, δέξῃ τὴν παρρησίαν. οἶδ' ὅτι πρόβατον εἶ τῆς ἐμῆς ποίμνης, τῆς ἱερᾶς ἱερόν, καὶ θρέμμα τοῦ μεγάλου ποιμένος, καὶ καλῶς ἄνωθεν ἠγμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, καὶ τῷ φωτὶ τῆς ἁγίας καὶ μακαρίας τριάδος, ὁμοίως ἡμῖν ἐλλαμπομένοις. διὰ τοῦτό μοι καὶ βραχὺς ὁ πρὸς σὲ λόγος καὶ σύντομος, χριστῷ συνάρχεις, χριστῷ καὶ συνδιοικεῖς, παρ' ἐκείνου σοι τὸ ξίφος, οὐκ εἰς ἔργον, ἀλλ' εἰς ἀπειλήν, ὃ καθαρὸν ἀνάθημα τῷ δεδωκότι φυλάσσοιτο. εἰκὼν εἶ τοῦ θεοῦ, καὶ εἰκόνα διὰ χειρὸς ἄγεις, ἐνταῦθα οἰκονομουμένην, καὶ πρὸς βίον ἄλλον μεθισταμένην, εἰς ὃν πάντες μεταβησόμεθα, μικρὰ παίξαντες ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, εἴτε δεσμωτηρίῳ, εἴτε σταδίῳ, εἴτε προχαράγματι, εἴτε σκιάσματι. τίμησον τὴν συμφυΐαν, αἰδέσθητι τὸ ἀρχέτυπον, γενοῦ μετὰ τοῦ θεοῦ, μὴ τοῦ κοσμοκράτορος. μετὰ τοῦ χρηστοῦ δεσπότου, μὴ τοῦ πικροῦ τυράννου. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς. ἐκεῖνος καὶ τὸν πρῶτον ἄνθρωπον διὰ τῆς παρακοῆς ἔπληξε, καὶ τὴν ἐπίμοχθον ζωὴν ἐπεισήγαγε, καὶ τὸ κολάζειν, καὶ τὸ κολάζεσθαι, διὰ τῆς ἁμαρτίας ἐνομοθέτησε. σὺ δέ, ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, μνήσθητι τίνος εἶ ποίημα, καὶ ποῦ καλῇ, καὶ πόσα ἔχεις, καὶ πόσον ὀφείλεις, παρὰ τίνος σοι νόμος, λόγος, προφῆται, αὐτὸ τὸ εἰδέναι θεόν, τὸ μὴ ἀπελπίζειν τὰ προσδοκώμενα. μίμησαι διὰ ταῦτα θεοῦ φιλανθρωπίαν, τοῦτο ἔχει μάλιστα θεῖον ἄνθρωπος, τὸ εὖ ποιεῖν. ἔξεστί σοι θεὸν γενέσθαι μηδὲν πονήσαντι, μὴ πρόῃ τὸν καιρὸν τῆς θεώσεως. ἄλλοι χρήματα κενοῦσιν, ἄλλοι σάρκας τῷ πνεύματι, καὶ νεκροῦνται χριστῷ, καὶ κόσμου παντελῶς ἀπανίστανται. ἄλλοι καθιεροῦσι θεῷ τὰ φίλτατα. καὶ τὴν ἀβραὰμ θυσίαν πάντως ἀκήκοας, ὃς προθυμότερον ἔδωκε τῷ θεῷ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τῆς ἐπαγγελίας, καὶ εἰς ὃν ἡ ἐπαγγελία, ἢ παρὰ θεοῦ τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἐκομίσατο. σὲ δὲ τούτων οὐδὲν αἰτοῦμεν, ἓν αἰτίπαντων εἰσένεγκε, τὴν φιλανθρωπίαν· ᾗ χαίρει θεὸς μᾶλλον, ἢ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις, δῶρον ἴδιον, δῶρον ἄμωμον, δῶρον φιλοτιμίας θεοῦ προκαλούμενον, μῖξον τῷ φόβῳ τὴν ἐπιείκειαν, κέρασον τῇ ἀπειλῇ τὴν ἐλπίδα, πολλὰ καὶ χρηστότητα κατορθοῦσαν οἶδα, δυσωποῦσαν εἰς ὀφειλομένην ἀντίδοσιν, ὅταν βιάζεσθαι παρὸν συγχωρῶνται. δυσωπήσωμεν εὐνοίᾳ τοὺς ἐλεουμένους, μηδέν σε πειθέτω τῆς ἀρχῆς ἀνάξιον, μηδὲ ἀποκλειέτω τὸν οἶκτον καὶ τὴν ἡμερότητα, μὴ καιρός, μὴ δυνάστης, μὴ φόβος, μὴ μειζόνων ἀρχῶν ἐλπίς, μὴ θρασύτης τὸ πλέον ἔχουσα, κτῆσαι τὴν εὔνοιαν ἐν τοῖς ἀναγκαίοις καιροῖς, τὴν ἄνω. χρῆσον θεῷ τὸν ἔλεον, οὐδεὶς μετεμέλησε τῶν θεῷ τι προεισενεγκάντων. πολὺς ἐστὶν εἰς ἀντίδοσιν, μάλιστα μὲν τοῖς ἐκεῖθεν ἀγαθοῖς ἀμειβόμενος τοὺς προκαταβαλόντας τί, καὶ προχρήσαντας· ἴστε δ' ὅτι καὶ τοῖς ἐνταῦθα πρὸς πίστιν τῆς ὕστερον, ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος παρέρχεται, καὶ ἡ σκηνὴ καταλύεται. πραγματευσώμεθα τὸν καιρόν, τοῖς οὐχ ἑστῶσι τὰ μένοντα ὠνησώμεθα, ἕκαστος ἡμῶν ἐστὶν ἐν ἐπιτιμίοις, καὶ ὁ χοῦς πολλὰ φέρει τὰ ὀφλήματα. συγχωρήσωμεν, ἵνα συγχωρηθῶμεν. ἀφῶμεν, ἵνα αἰτήσωμεν ἄφεσιν. ὁρᾷς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, χρεωφειλέτης εἰσάγεταί τις πολλῶν ταλάντων, καὶ ἀφίεται τοῦ χρέους. προσάγεται γ' ἀγαθῷ δεσπότῃ, καὶ συγχωρεῖται μέν, οὐ συγχωρεῖ δέ. δοῦλος γὰρ ὢν καὶ τὴν προαίρεσιν, ἀλλ' ἧς ἔτυχε φιλανθρωπίας περὶ τὸ πλεῖον, ταύτης οὐ μεταδίδωσι τῷ ὁμοδούλῳ περὶ τὸ ἔλαττον, οὐδ' εἰ μή τινι ἄλλῳ, τῷ τῆς μεγαλοψυχίας ἑπόμενος ὑποδείγματι περὶ τὸ ἀλλότριον. καὶ ὁ δεσπότης ἀγανακτεῖ, καὶ τὸ ἑξῆς σιωπήσομαι, πλὴν ἄμεινον τῷ παντὶ προσφερόμενον τῶν ἐκεῖσε λόγων τὴν ἐντεῦθεν χρηστότητα. τί φῇς; ἔχομέν σε τοῖς λόγοις τούτοις, ὧν βάσις ἐστὶν πολλάκις καθωμολόγησας, ὦ κάλλιστε ἀρχόντων, εἴκε δὲ προσθεῖναι καὶ ἡμερώτατε, ἢ δεῖ καὶ τὴν πολιάν σοι ταύτην αὐθ' ἱκετηρίας προσαγαγεῖν, καὶ τὸν τῶν ἐτῶν ἀριθμόν, καὶ τὴν μακρὰν ἱερωσύνην, καὶ ἄσπιλον ταύτην, ἣν αἰδοῦνται τυχὸν καὶ ἄγγελοι, καθαρῶς τῷ καθαρωτάτῳ λατρεύοντες, ὡς τῆς ἑαυτῶν λατρείας ἀξίαν. πείθει ταῦτα, ἢ τί τολμήσω καὶ μεῖζον, τολμηρὸν δέ με ποιεῖ τὸ ἀλγεῖν. χριστὸν προσάγω σοι, καὶ τὴν χριστοῦ κένωσιν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τὰ τοῦ ἀπαθοῦς πάθη, καὶ τὸν σταυρόν, καὶ τοὺς ἥλους οἷς ἐλύθην ἐγὼ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὸ αἷμα, καὶ τὴν ταφήν, καὶ τὴν ἀνάστασιν, καὶ τὴν ἄνοδον, ἢ καὶ τὴν τράπεζαν ταύτην, ᾗ κοινῇ πρόσιμεν, καὶ τοὺς τύπους τῆς ἐμῆς σωτηρίας, οὓς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τελῶ στόματος, ἀφ' οὗ ταῦτα πρὸς σὲ πρεσβεύω, τὴν ἱερὰν καὶ ἄνω φέρουσαν ἡμᾶς μυσταγωγίαν. εἰ καὶ μὴ δι' ἓν τούτων, ἀλλ' οὖν διὰ πάντα. δὸς καὶ ἡμῖν καὶ σαυτῷ τὴν χάριν, τὴν τῇ κατ' οἶκον σου ἐκκλησίᾳ. καὶ τῷ καλῷ τούτῳ χριστοῦ πληρώματι, ὃ νόμιζε ἡμῖν συμπρεσβεύειν, εἰ καὶ ἡμῖν παραχωρεῖ τῆς πρεσβείας.

πρεσβείας. ὡς αἱ δυσὶ μερίτεροις διὰ τὸ ἐντιμότερον, καὶ ἅμα διὰ τὸ τῆς ἀρχῆς νόμῳ κατείργονται, οἳ τοῦτο καλῶς ἐπιστεύθησαν. νίκησον ἡμᾶς φιλανθρωπίᾳ. ἰδοὺ προσάγω σοι τοὺς ἐμοὺς ἱκέτας, ἐναντίον θεοῦ καὶ ἀγγέλων, καὶ βασιλείας οὐρανῶν, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀνταποδόσεως, τίμησον τὴν ἐμὴν πίστιν, ἣν ὑπὲρ σοῦ ἔθηκα καὶ ἐπίστευσα, ὡς ἂν καὶ ἡ τιμηθείη περὶ τὰ μείζω καὶ τελεώτερα. κεφάλαιον δὲ τοῦ λόγου, ἔχεις καὶ αὐτὸς ἐν οὐρανῷ κύριον, τοιούτου τύχοις περὶ σεαυτὸν τοῦ κριτοῦ, οἷος ἂν περὶ αὐτὸς γένῃ τοῖς ἀρχομένοις. τύχοιμεν δὲ πάντες καὶ τῶν ἐντεῦθεν χρηστῶν, καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἀποκειμένων, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, ᾧ τιμὴ καὶ βασιλεία, σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, ὥσπερ ἦν καὶ πρὶν καὶ ἔσται καὶ νῦν, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ θεολόγου, περὶ φιλοπτωχίας.

Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ συμπένητες· πτωχοὶ γὰρ ἅπαντες, καὶ τῆς θείας χάριτος ἐνδεεῖς, κἂν ἄλλος ἄλλου πλέον ἔχειν δοκῇ, μικροῖς μέτροις μετρούμενος,
a δέξασθε τὸν περὶ φιλοπτωχίας λόγον, μὴ πενιχρῶς, ἀλλὰ φιλοτίμως, ἵνα βασιλείαν πλουτήσητε. συνεύξασθε δὲ, καὶ ἡμᾶς πλουσίως τοῦτον ὑμῖν χορηγῆσαι, καὶ θρέψαι διὰ λόγου τὰς ὑμετέρας ψυχάς, καὶ διαθρύψαι πεινῶσι τὸν πνευματικὸν ἄρτον, εἴτε ἀπ' οὐρανοῦ τροφὴν ὕοντας, κατὰ τὸν Μωϋσῆν ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος, καὶ ἄρτον ἀγγέλων χαριζομένους, εἴτε ἄρτοις ὀλίγοις ἐν ἐρημίᾳ τρέφοντας μέχρι κόρου, καὶ μυριάδας, κατάπερ Ἰησοῦς ὕστερον ὁ ἀληθινὸς ἄρτος, καὶ τῆς ἀληθινῆς ζωῆς αἴτιος. ἔστι μὲν οὖν οὐ πάνυ τι ῥᾴδιον, τὴν ἀρετὴν τὴν νικῶσαν εὑρεῖν, καὶ ταύτῃ δοῦναι τὰ πρεσβεῖα καὶ τὰ νικητήρια, ὥσπερ οὐδὲ ἐν λειμῶνι πολυανθεῖ καὶ εὐώδει, τὴν ἄνθων τὸ κάλλιστον καὶ εὐωδέστατον, ἄλλο τι ἄλλου τὴν ὄσφρησιν καὶ τὴν ὄψιν πρὸς ἑαυτὸ μεθέλκοντος, καὶ πρῶτον δρέπεσθαι πείθοντος. ὡς δ' οὖν ἐμὲ, περὶ τούτων διελέσθαι, σκεπτέον οὕτως. καλὸν πίστις, ἐλπὶς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα. καὶ μάρτυς τῆς πίστεως Ἀβραὰμ δικαιωθεὶς ἐκ πίστεως, τῆς ἐλπίδος, Ἐνώς, ὃς πρῶτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸν κύριον, καὶ πάντες οἱ δίκαιοι διὰ τὴν ἐλπίδα κακοπαθοῦντες. τῆς ἀγάπης, ὁ θεῖος ἀπόστολος, τολμήσας τι καὶ καθ' ἑαυτοῦ διὰ τὸν Ἰσραὴλ φθέγξασθαι. καὶ ὁ θεὸς αὐτὸς ἀγάπη καλούμενος. καλὸν ἡ φιλοξενία. καὶ μάρτυς ἐν μὲν δικαίοις, Λὼτ ὁ Σοδομίτης, οὐχ ὁ Σοδομίτης τὸν τρόπον. ἐν δὲ ἁμαρτωλοῖς, Ῥαὰβ ἡ πόρνη, οὐχ ἡ πόρνη τὴν προαίρεσιν, διὰ φιλοξενίαν ἐπαινεθεῖσά τε καὶ σωθεῖσα. καλὸν ἡ φιλαδελφία, καὶ μάρτυς Ἰησοῦς, οὐκ ἀδελφὸς ἡμῶν κληθῆναι μόνον, ἀλλὰ καὶ παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν ἀνασχόμενος. καλὸν ἡ φιλανθρωπία, καὶ μάρτυς ὁ αὐτὸς Ἰησοῦς, οὐ ποιήσας μόνον τὸν ἄνθρωπον ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς, καὶ τῇ εἰκόνι τὸν χοῦν συζεύξας, ὁδηγὸν τῶν καλλίστων, καὶ τῶν ἄνω πρόξενον, ἀλλὰ καὶ γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν ἄνθρωπος. καλὸν ἡ μακροθυμία, καὶ ὁ αὐτὸς μάρτυς, οὐ τὰς λεγεῶνας μόνον τῶν ἀγγέλων παραιτησάμενος κατὰ τῶν ἐπαναστάντων καὶ τυραννούντων, οὐδὲ τῷ Πέτρῳ μόνον ἐπιτιμήσας αἰρομένῳ τὴν μάχαιραν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὠτίον ἀποκαταστήσας διὰ τὸν πληγέντα. τὸ δ' αὐτὸ καὶ Στέφανος ὕστερον ὁ τοῦ Χριστοῦ μαθητὴς ὑπὲρ τῶν λιθαζόντων αὐτὸν προσευχόμενος. καλὸν ἡ πρᾳότης, καὶ μαρτυροῦσι Μωυσῆς καὶ Δαβίδ, τοῦτο παρὰ τῶν ἄλλων μαρτυρηθέντες, καὶ ὁ τούτων διδάσκαλος οὐκ ἐρίζων, οὐδὲ κραυγάζων, οὐδὲ ἐν ταῖς πλατείαις φωνὴν προϊέμενος, οὐδὲ ἀντιμαχῶν πρὸς τοὺς ἄγοντας. καλὸν ὁ ζῆλος, καὶ μαρτυρεῖ Φινεὲς τὴν Μαδιανῖτιν τῷ Ἰσραηλίτῃ συνεκκεντήσας, ἵνα ἐξέλῃ ὄνειδος ἐξ υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ὀνομασθεὶς ἐκ τῆς προαιρέσεως, καὶ μετ' ἐκεῖνον οἱ λέγοντες, ζηλῶν ἐζήλωκα τῷ θεῷ κυρίῳ παντοκράτορι. καὶ, ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ. καὶ ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με. καὶ οὐ λέγοντες τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ πάσχοντες. καλὸν ὑπωπιασμὸς σώματος, καὶ πειθέτω σε Παῦλος ἑαυτὸν ἐπιπαιδαγωγῶν, καὶ φοβῶν διὰ τοῦ Ἰσραὴλ τοὺς ἑαυτοῖς θαῤῥοῦντας, καὶ ἐφησυχάζοντας τῷ σώματι, καὶ Ἰησοῦς αὐτὸς νηστεύων καὶ πειραζόμενος, καὶ νικῶν τὸν πειράζοντα. καλὸν προσευχὴ καὶ ἀγρυπνία, καὶ πειθέτω σε Ἰησοῦς ἀγρυπνῶν πρὸ τοῦ πάθους καὶ προσευχόμενος. καλὸν ἁγνεία καὶ παρθενία, καὶ πειθέτω σε Παῦλος περὶ τούτων νομοθετῶν καὶ βραβεύων δικαίως γάμῳ καὶ ἀγαμίᾳ· καὶ Ἰησοῦς αὐτὸς ἐκ παρθένου γεννώμενος, ἵνα καὶ γένεσιν τιμήσῃ, καὶ προτιμήσῃ παρθενίαν. καλὸν ἐγκράτεια, καὶ πειθέτω σε Δαβίδ, ὕδατος τοῦ ἐν Βηθλεὲμ ἐγκρατὴς φρέατος, μὴ πιών, ἀλλὰ σπείσας μόνον τοῦ ὕδατος, μηδὲ ἀνασχόμενος ἴδιον πληρῶσαι πάθος ἐν ἀλλοτρίῳ αἵματι. καλὸν ἐρημία καὶ ἡσυχία, καὶ διδασκέτω με ὁ Κάρμηλος Ἠλιοῦ, ἡ ἔρημος Ἰωάννου, Ἰησοῦ τὸ ὄρος, εἰς ὃ πολλάκις ἀναχωρῶν φαίνεται, καὶ καθ' ἡσυχίαν ἑαυτῷ συγγινόμενος. καλὸν ἡ εὐτέλεια, καὶ διδασκέτω με Ἠλίας ἀναπαυόμενος παρὰ χήρᾳ, Ἰωάννης θριξὶ καμήλου σκεπόμενος, Πέτρος ἀσσαρίου θέρμοις τρεφόμενος. καλὸν ἡ ταπεινο-

καὶ ἐγὼ δὴ μίαν ἀσφάλειαν εἶναι τὴν ἡμετέραν σαρκῶν τε καὶ ψυχῶν τὴν εἰς ἐκείνους φιλανθρωπίαν. σκοπῶμεν δὲ οὕτως, τοῖς μὲν ἄλλοις οὐ μόνον ἐλεεινὸν τὸ τῆς ἀπορίας, ὃ τάχ' ἂν ἢ χρόνος, ἢ πόνος, ἢ φίλος, ἢ συγγενὴς, ἢ καιροῦ μεταβολὴ λύσειε. τοῖς δὲ τούτοις μὲν οὐδενὸς ἧττον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, ὅσῳ τοῦ πονεῖν καὶ βοηθεῖν ἑαυτοῖς οὐκ ἔχουσι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀναγκαῖα μετὰ τῶν σαρκῶν ἀφῄρηνται. ἔστι μείζων ἀεὶ τῆς ἀσθενείας αὐτοῖς μᾶλλον ὁ φόβος, ἢ ἡ τῆς ὑγείας ἐλπίς. ὥστε μικρόν γ' ἔστι τι βοηθεῖσθαι παρὰ τῆς ἐλπίδος, ἣ μόνον τοῖς ἀτυχοῦσιν ἐστὶ φάρμακον. πρὸς δὲ τῇ πενίᾳ καὶ ἡ νόσος κακὸν δεύτερον, καὶ κακῶν τὸ ἀπευκτότατον καὶ βαρύτατον, καὶ εἰς κατάρας τοῖς πολλοῖς προχειρότατον. καὶ τρίτον, τὸ μὴ προσιτοὺς αὐτοὺς εἶναι, μηδὲ θεατοὺς τοῖς πλείοσιν, ἀλλὰ φευκτοὺς καὶ βδελυκτοὺς, καὶ οὐδ' ἀποτροπαίους, ὃ ἐστὶ τῆς νόσου τούτοις βαρύτερον, ὅτ' ἂν αἴσθωνται διὰ τὴν συμφορὰν καὶ μισούμενοι. ἐγὼ μὲν οὐκ ἀδακρυτὶ φέρω τὸ τούτων πάθος, καὶ τῇ μνήμῃ συγχέομαι. πάθοιτε δὲ καὶ ὑμεῖς ταυτὸν, ἵνα τοῖς δάκρυσι τὰ δάκρυα φύγητε. καὶ πάσχουσί γε οἶδ' ὅτι τῶν παρόντων, ὅσοι φιλόχριστοι καὶ φιλόπτωχοι, καὶ θεοῦ, καὶ τὰ θεοῦ τὸ ἐλεεῖν ἔχοντες. μαρτυρεῖτε δὲ καὶ ὑμεῖς τοῦ πάθους. πρόκειται τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν θέαμα δεινὸν καὶ ἐλεεινὸν, καὶ πᾶσι, πλὴν τῶν εἰδότων, ἄπιστον. ἄνθρωποι νεκροὶ καὶ ζῶντες, ἠκρωτηριασμένοι τοῖς πλείστοις τοῦ σώματος μέρεσι. μήθ' οἵτινές ποτ' ἦσαν, μηδ' ὅθεν εἰσὶ μικροῦ γινωσκόμενοι. μᾶλλον δὲ τῶν ποτε ἀνθρώπων ἄθλια λείψανα, πατέρας καὶ μητέρας, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ τόπους ἑαυτῶν γνωρίσματα λέγοντες. ἐγὼ τοῦ δεῖνος, καὶ ἡ δεῖνά μοι μήτηρ, καὶ τόδε μοι ὄνομα, καὶ σύ μοι φίλος ποτὲ καὶ γνώριμος. καὶ ταῦτα πράττουσιν. οὐ γὰρ ἔχουσι τῷ παλαιῷ χαρακτῆρι γνωσθῆναι. ἄνθρωποι περικεκομμένοι, καὶ περιῃρημένοι χρήματα, συγγενεῖς, φίλους, αὐτὰ τὰ σώματα. ἄνθρωποι μόνοι τῶν πάντων ἐλεοῦντές τε ἑαυτοὺς καὶ μισοῦντες ὁμοίως. οὐκ ἔχοντες πότερα μᾶλλον θρηνήσωσι, τὰ μηκέτ' ὄντα τοῦ σώματος, ἢ τὰ μένοντα, ὅσα προανάλωσεν ἡ νόσος, ἢ ὅσα τῇ νόσῳ λέλειπται. τὰ μὲν γὰρ ἀνήλωται δυστυχῶς, τὰ δὲ σώζεται δυστυχέστερον. τὰ μὲν οἴχεται πρὸ τῆς ταφῆς, τὰ δὲ οὐκ ἔστιν ὁ παραδώσει ταφῇ. καὶ γὰρ ὁ λίαν χρηστὸς καὶ φιλάνθρωπος, τούτοις ἐστὶν ἀναλγητότατος. καὶ ταῦθα μόνον ἐπιλανθανόμεθα σάρκες ὄντες, καὶ τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως περικείμενοι. καὶ τοσοῦτον ἀπέχομεν θεραπεύειν τὸ συγγενὲς, ὥστε καὶ τὴν ἡμετέρων σωμάτων ἀσφάλειαν τὴν τούτων φυγὴν νομίζομεν. καὶ νεκρῷ μὲν ἤδη προσῆλθέ τις παλαιῷ, καὶ τούτῳ τυχὸν δυσώδει, καὶ ζώων ἀλόγων ἤνεγκε δυσώδη σώματα, καὶ βορβόρῳ πλησθεὶς ἠνέσχετο. τούτους δὲ κατὰ κράτος φεύγομεν. ὢ τῆς ἀπανθρωπίας, ὅτι καὶ τὸν ἀέρα αὐτοῖς συνάγομεν ἀσθμαίνοντες μικροῦ δυσχεραίνοντες. τί πατρὸς γνησιώτερον, καὶ τί μητρὸς συμπαθέστερον; ἀλλ' ἀποκλείεται γε τούτοις καὶ ἡ φύσις. καὶ πατὴρ παῖδα τὸν ἑαυτοῦ, ὃν ἐγέννησεν, ὃν ἀνέθρεψε, ὃν ὀφθαλμὸν βίου μόνον ἔχειν ἐνόμισεν, ὑπὲρ οὗ πολλὰ θεῷ καὶ πολλάκις προσηύξατο, τοῦτον ὀδύρεται μὲν, ἀπελαύνει δὲ, τὸ μὲν ἑκὼν, τὸ δὲ τυραννούμενος. καὶ μήτηρ μέμνηται μὲν τῶν ὠδίνων, καὶ τὰ σπλάγχνα σπαράσσεται, καὶ ἀνακαλεῖται λίαν ἐλεεινὰ, καὶ προθέσει θρηνεῖ, καθάπερ τεθνηκότα τὸν ζῶντα. τέκνον λέγουσα δυστυχοῦς καὶ ἀθλίας μητρὸς, ὅ μοι συνεμερίσατο πικρῶς ἡ νόσος. τέκνον ἐλεεινὸν, τέκνον οὐ γνωριζόμενον, τέκνον, ὃ ἐρήμοις καὶ ὄρεσι καὶ ἐρημίαις ἀνεθρεψάμην. μετὰ θηρίων οἰκήσεις, καὶ σκέπη σοι πέτρα, καὶ τῶν ἀνθρώπων μόνον ὄψονται σε οἱ εὐσεβέστατοι. καὶ ταῦτα δὴ τὰ τοῦ Ἰὼβ ἐλεεινὰ ῥήματα ἐπιφθέγγεται, ἵνα τί σε ἐπλάσθης ἐν κοιλίᾳ μητρὸς, ἐκ γαστρὸς δὲ ἐξῆλθες, καὶ οὐκ εὐθὺς ἀπώλου, ὡς συναφανισθῆναι τῇ γενέσει τὸν θάνατον; ἵνα τί οὐκ ἀπῆλθες ἄωρος, πρὶν γεύσασθαι τῶν τοῦ βίου κακῶν; ἵνα τί δέ σοι συνήντησε γόνατα; τί δὲ ἐθήλασας μαστοὺς, ἀθλίως ζήσεσθαι μέλλοντι, καὶ ζωὴν θανάτου χαλεπωτέραν; καὶ ταῦτα λέγει, καὶ ἐπαφίησι πηγὰς δακρύων, καὶ περιπτύξασθαι βούλεται μὲν ἡ δυστυχὴς, φοβεῖται δὲ τὰς τοῦ παιδὸς σάρκας, ὡς πολεμίας. παίδημοι δὲ καταβοήσεις τε καὶ διώξεις, οὐ κατὰ τῶν ἀδικούντων, ἀλλὰ κατὰ τῶν δυστυχούντων γίνονται. καὶ φονέα μὲν ἤδη τις συνῴκισε, καὶ μοιχῷ μετέδωκεν, οὐ στέγης μόνον, ἀλλὰ καὶ τραπέζης. καὶ βίου κοινωνὸν τὸν ἱερόσυλον εἵλετο, καὶ τοῖς αὐτὸν ἐπιβουλεύουσι κακὸν ἐσπείσατο, τοῦ δὲ τὸ πάθος ὡς ἔγκλημα μηδὲν λυπήσαντος ἀποστρέφεται. καὶ πλέον ἔχει νόσου κακία. καὶ τὸ μὲν ἀπάνθρωπον ὡς ἐλευθέριον ἀσπαζόμεθα, τὸ δὲ συμπαθὲς ὡς αἰσχρὸν ἠτιμάσαμεν. ἀπελαύνονται πόλεων, ἀπελαύνονται οἰκιῶν, ἀγορᾶς, συλλόγων, ὁδῶν, πανηγύρεων, συμποσίων. ὢ τοῦ πάθους, αὐτῶν τῶν ὑδάτων. οὔτε πηγαὶ ῥέουσι τούτοις κοιναὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, οὔτε ποταμοὶ πιστεύονται μηδὲν ἐφέλκεσθαι τοῦ μολύσματος. καὶ τὸ παραδοξότατον, οὓς δ' αὖ ὤσιν, ὡς ἄγη μὲν, ἀπελαύνομεν, ὡς δὲ οὐδὲν λυποῦντας, πάλιν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπιστρέφομεν. οὐκ οἴκησιν ἀρκοῦντες, οὐ τὰς ἀναγκαίας τροφὰς, οὐ θεραπείαν τοῖς τραύμασιν, οὐ σκέπην, τὴν νόσον εἰς δύναμιν περιστέλλοντες. διὰ τοῦτο περιπλανῶνται νύκτας καὶ ἡμέρας, ἄποροι καὶ γυμνοὶ καὶ ἀνέστιοι, τὴν νόσον ἐπιδεικνύντες, τὰ ἀρχαῖα ἐκδιηγούμενοι, τὸν πλάστην ἐπιβοώμενοι, χρώμενοι τοῖς ἀλλήλων μέλεσιν ἀντὶ τῶν ἀπόντων, ᾠδὰς ἐπὶ μικρῶν ἐλκόντων ἔλεον, ἄρτου τι μικρὸν αἰτοῦντες,

ἢ ὄψου τὸ βραχύτατον, ἢ ῥάκος τι τρύχινον βοήθημα τῆς αἰσχύνης, ἢ παραμυθίαν τοῖς ἕλκεσι, καὶ φιλανθρωπότερός ἐστιν αὐτοῖς, οὐχ ὃς πρὸς τὴν χρείαν ἤρκεσεν, ἀλλ᾽ ὅστις μὴ πικρῶς ἀπεπέμψατο. οἱ πολλοὶ δὲ οὐδὲ ὑπ᾽ αἰσχύνης τὰς πανηγύρεις φεύγουσιν, αὐτὸ μὲν δὴ τοὐναντίον, εἰς ταύτας ὠθοῦνται διὰ τὴν χρείαν, ταύτας δὴ λέγω τὰς πανδήμους καὶ ἱεράς, ἃς ἡμεῖς ἐπὶ θεραπείᾳ τῶν ψυχῶν ἐξευρόμεθα, ἢ κατά τι μυστήριον συνιόντες, ἢ τοῖς μάρτυσι τῆς ἀληθείας πανηγυρίζοντες, ἵν᾽ ὧν τοὺς ἀγῶνας τιμῶμεν, μιμώμεθα τὴν εὐσέβειαν. καὶ αἰσχύνονται μὲν τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν συμφοράν, ὄντες ἄνθρωποι, καὶ βούλοιντ᾽ ἂν ὄρεσιν, ἢ κρημνοῖς, ἢ ὕλαις, ἢ τῷ τελευταίῳ νυκτὶ καὶ σκότῳ περικαλύπτεσθαι, ῥίπτουνται δὲ ὅμως εἰς μέσον, φόρτος ἐλεεινὸς καὶ δακρύων ἄξιος. τάχα μὲν ἴσως καὶ κατὰ λόγον, ἵνα ἡμῖν ὦσι τῆς ἀσθενείας ἡμῶν ὑπομνήματα, καὶ πείθωσι, μηδενὶ τῶν παρόντων καὶ ὁρωμένων ὡς ἑστῶτί τι προσίθεσθαι. ῥίπτουνται δὲ οἱ μὲν ἐπιθυμίᾳ φωνῆς ἀνθρωπίνης, οἱ δὲ προσόψεως, οἱ δ᾽ ἵνα βραχέα ζωῆς ἐφόδια παρὰ τῶν τρυφώντων συλλέξωνται. πάντες δέ, ἵνα τὸ ῥᾷον γίνωνται, τοὺς ἑαυτῶν θρήνους δημοσιεύοντες. τίς οὐ κατακλᾶται, τούτων τοῖς ὀδυρμοῖς οἰκτρὰν ξυνωδίαν ἁρμοζομένων; τίς ἀκοὴ φέρει τὸ ἄκουσμα; τίς ὄψις χωρεῖ τὸ θέαμα; οἱ μὲν κεῖνται μετ᾽ ἀλλήλων κακῶς ὑπὸ τῆς νόσου συνεζευγμένοι, καὶ ἄλλος ἄλλο τι τῆς συμφορᾶς πρὸς τὸ ἐλεεινὸν ἐρανίζοντες, καὶ εἰσὶν ἀλλήλοις προσθήκη τῶν παθῶν, ἐλεεινοὶ τῆς ἀρρωστίας, τῆς συμπαθείας ἐλεεινότεροι. περιΐστανται δὲ αὐτοὺς θέατρον συμμιγὲς συναλγούντων μέν, ἀλλὰ πρόσκαιρα. οἱ δὲ καλινδοῦνται πρὸς τοῖς ποσὶ τῶν ἀνθρώπων, ἡλίῳ καὶ κόνει, ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ κρυμοῖς ἀγρίοις, καὶ ὄμβροις, καὶ ταραχαῖς ἀνέμων ταλαιπωρούμενοι, πατούμενοι καὶ συμπατούμενοι, πρότερον ἢ ψαύειν αὐτῶν βδελυσσόμεθα. ἀντᾴδει δὲ τοῖς ἱεροῖς ἔνδον μέλεσιν ὁ τῶν αἰτιῶν ἔξω ὀδυρμός, καὶ ταῖς μυστικαῖς φωναῖς θρῆνος ἐλεεινὸς ἀντεγείρεται. τί δεῖ πᾶσαν αὐτῶν προεκθεῖναι τὴν συμφορὰν ἀνθρώποις πανηγυρίζουσιν. ἴσως ἂν καὶ ὑμῖν κινήσαιμι θρῆνον, εἰ πάντα ἐκτραγῳδεῖν ἐπιμελῶς, καὶ νικήσει τὴν ἑορτὴν τὸ πάθος. λέγω γὰρ ὅτι ταῦτα, ἐπεὶ μηδέπω δύναμαι πείθειν ὑμᾶς ὡς ἔστι ποτὲ ἡδονῆς λύπη τιμιωτέρα, καὶ κατήφεια πανηγύρεως, καὶ γέλωτος οὐ καλοῦ δάκρυον ἐπαινούμενον. οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα, καὶ πολλῷ γε ὧν εἶπον ἀθλιώτερα, οἱ κατὰ θεὸν ἡμῶν ἀδελφοί, κἂν μὴ βούλησθε, οἱ τὴν αὐτὴν ἡμῖν λαχόντες φύσιν, οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ διαπεπλασμένοι, ἐξ οὗ τὸ πρῶτον γεγόναμεν. οἱ νεύροις καὶ ὀστέοις ἐνηρμένοι παραπλησίως. οἱ δέρμα καὶ κρέας ἐνδεδυμένοι πᾶσιν ὁμοίως, ὥς πού φησιν ὁ θεῖος Ἰὼβ ἐμφιλοσοφῶν τοῖς πάθεσι, καὶ διαπτύων ἡμῶν τὸ φαινόμενον. μᾶλλον δέ, εἰ χρὴ τὸ μεῖζον εἰπεῖν, οἱ τὸ κατ᾽ εἰκόνα καὶ λαχόντες ὁμοίως ἡμῖν, καὶ φυλάσσοντες ἴσως ὑπὲρ ἡμᾶς, εἰ καὶ τὰ σώματα διεφθάρησαν. οἱ τὸν αὐτὸν ἐνδεδυμένοι Χριστὸν κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, καὶ τὸν αὐτὸν ἡμῖν πιστευθέντες ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος. οἱ τῶν αὐτῶν ἡμῖν μεταλαχόντες νόμων, λογίων, διαθηκῶν, συνάξεων, μυστηρίων, ἐλπίδων. ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ὁμοίως ἀπέθανεν, ὁ πάντως αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. οἱ συγκληρονόμοι τῆς ἄνω ζωῆς, καὶ εἰ παραπολὺ τῆς ἐνταῦθα διήμαρτον. οἱ συνθαπτόμενοι Χριστῷ, καὶ συνανιστάμενοι. εἴπερ συμπάσχοιεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶσι. τί δὲ ἡμεῖς; οἱ τὸ μέγα καὶ καινὸν ὄνομα κεκληρωμένοι, τὸ καλεῖσθαι ἀπὸ Χριστοῦ, τὸ ἅγιον ἔθνος, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα, ὁ περιούσιος λαὸς καὶ ἐξαίρετος, ὁ ζηλωτὴς καλῶν ἔργων καὶ σωτηρίων, οἱ Χριστοῦ μαθηταὶ τοῦ πράου καὶ φιλανθρώπου, καὶ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν βαστάσαντος, τοῦ ταπεινώσαντος ἑαυτὸν μέχρι τοῦ ἡμετέρου φυράματος, τοῦ δι᾽ ἡμᾶς πτωχεύσαντος τὴν σάρκα ταύτην καὶ τὸ γεῶδες σκῆνος, καὶ ὀδυνηθέντος, καὶ μαλακισθέντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἡμεῖς πλουτίσωμεν τὴν θεότητα. τί δὴ ἡμεῖς, οἱ τοσοῦτον εὐσπλαγχνίας καὶ συμπαθείας λαβόντες ὑπόδειγμα, τί διανοησόμεθα περὶ τούτων; καὶ τί ποιήσομεν; περιοψόμεθα; παραδραμούμεθα; καταλείψομεν ὡς νεκρούς, ὡς βδελυγμένους, ὡς ἑρπετῶν καὶ θηρίων τὰ πονηρότατα; μηδαμῶς ἀδελφοί. οὐ ταῦτα πρὸς ἡμῶν ταῦτα τῶν Χριστοῦ θρεμμάτων τοῦ ἀγαθοῦ ποιμένος, τοῦ τὸ πλανώμενον ἐπιστρέφοντος, καὶ τὸ ἀπολωλὸς ἐκζητοῦντος, καὶ τὸ ἀσθενὲς ἐνισχύοντος, οὔτε πρὸς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. ἣ τὸ συμπαθὲς ἐνομοθέτησεν, ἐκ τῆς ἴσης ἀσθενείας μαθοῦσα τὸ εὐσεβὲς καὶ φιλάνθρωπον. ἀλλ᾽ οἱ μὲν ὕπαιθροι ταλαιπωρήσουσιν, ἡμεῖς δὲ οἰκήσομεν οἰκίας ὑπερλάμπρους, λίθοις παντοίοις διηνθισμένας, ἐν χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καταστραπτούσας, καὶ ψηφῖδος λεπτῆς διαθέσει, καὶ ποικιλίᾳ γραφῆς ὀφθαλμῶν ἀπατηλοῖς δελεάσμασι. καὶ τὰς μὲν οἰκήσομεν, τὰς δὲ οἰκοδομήσομεν, καὶ τίσιν; οὐδὲ κληρονόμοις ἴσως ἡμῶν, ἀλλὰ ξένοις καὶ ἀλλοτρίοις. καὶ τούτων ἴσως οὐδὲ τοῖς ἀγαπῶσιν ἡμᾶς, ἀλλὰ τοῖς ἀπεχθεστάτοις καὶ φθονερωτάτοις, ὃ κακῶν ἔσχατον. καὶ οἱ μὲν ῥιγῶσιν ἐν τρυχίνοις καὶ διεσπασμένοις ῥάκεσι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ τούτων τυχὸν εὐπορήσουσιν. ἡμεῖς δὲ θρυπτόμεθα ἡμᾶς αὐτοὺς ἐσθῆτι μαλακῇ καὶ περιρρεούσῃ, καὶ τοῖς ἐκ λίνου καὶ σηρῶν ἁβροῖς ὑφάσμασι, καὶ τοῖς μὲν ἀσχημονοῦμεν μᾶλλον, ἤπερ ἐμπρεπόμεθα. οὕτω γὰρ ἐγὼ καλῶ πᾶν τὸ περιττὸν καὶ περίεργον. τὰ δὲ οὐδὲν ἡμῖν ἀχρειοῦνται

φοντὶς

φροντὶς ἄχρηστος καὶ ἀνόητος, σπατάλῃ καὶ χρόνον τὸν ἅπαντα καταναλίσκοντος, καὶ οἱ μὲν οὐδὲ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς εὐποροῦσιν. ὢ τῆς ἐμῆς τρυφῆς, καὶ τῆς ἐκείνων ταλαιπωρίας. ἀλλὰ κεῖνται πρὸ τῶν ἡμετέρων θυρῶν, ἐκλυόμενοι καὶ λιμώττοντες, οὐδὲ τὰς πρὸς τὴν αἴτησιν ἀφορμὰς παρὰ τοῦ σώματος ἔχοντες. ἐστερημένοι φωνῶν μὲν εἰς τὸν ὀδυρμόν, χειρῶν δὲ εἰς τὸ προτείνειν ἐφ' ἱκεσίαν, ποδῶν δὲ εἰς τὸ προσιέναι τοῖς ἔχουσιν, ἀσθμάτων δὲ εἰς εὐτονίαν τῆς θρηνῳδίας, τὸ βαρύτατον τῶν κακῶν κουφότατον κρίνοντες, τοῖς ὀφθαλμοῖς μόνον εὐχαριστοῦντες, ὅτι μὴ τὴν ἑαυτῶν λώβην βλέπουσιν. καὶ οἱ μὲν οὕτως. ἡμεῖς δὲ ἀνακείμεθα λαμπροὶ λαμπρῶς ἐπὶ στιβάδος ὑψηλῆς τε καὶ μετεώρου, καὶ τῶν ποικίλων τε καὶ ἀψαύστων ἐπιβλημάτων, κἂν φωνῆς ἀκούσωμεν τῶν αἰτούντων δυσχεραίνοντες. δεῖ δὲ ἡμῖν τὸ μὲν ἔδαφος εὐωδεῖν ἄνθεσι πολλάκις, καὶ τῆς ὥρας ἔξω, τὴν δὲ τράπεζαν καταρραίνεσθαι μύροις, καὶ μύρων τοῖς εὐωδεστάτοις τε καὶ πολυτελεστάτοις, ἵνα καὶ μᾶλλον ἐκθηλυνώμεθα. παῖδας δὲ παρεστάναι τοὺς μὲν ἐν κόσμῳ καὶ ἐφεξῆς, ἀνέτους τὰς κόμας καὶ θηλυδρίας, καὶ τὰ κατὰ πρόσωπον κουρᾷ περιειργασμένους πλέον, ἢ ὅσον συμφέρει. λίχνοις ὀφθαλμοῖς κεκοσμημένους. τοὺς δὲ τὰς κύλικας ἐπ' ἄκρων δακτύλων ἔχοντας, ὡς οἷόν τε εὐπρεπέστατά τε ὁμοῦ καὶ ἀσφαλέστατα. τοὺς δὲ ὑπὲρ κεφαλῆς ἄνεμον ταῖς ῥιπίσι σοφιζομένους, καὶ ταῖς ἐκ χειρῶν αὔραις τὸ πλῆθος τῶν σαρκῶν ἀναψύχοντας. καὶ ἐπὶ τούτοις, πλήθειν μὲν κρεῶν τὴν τράπεζαν, πάντων χορηγούντων ἡμῖν τῶν στοιχείων πλουσίως, ἀέρος, γῆς, ὕδατος, καὶ στενοχωρεῖσθαι τοῖς μαγείρων καὶ ὀψοποιῶν μαγγανεύμασιν. ἀγῶνα δὲ εἶναι πᾶσιν, ὅστις ὡς μάλιστα τὴν λίχνην ἡμῖν καὶ ἀχάριστον κολακεύσει γαστέρα. τὸ βαρὺ φορτίον καὶ ἀρχέκακον, τὸ ἀπληστότατον θηρίον καὶ ἀπιστότατον, τὴν καταργουμένην αὐτίκα σὺν τοῖς καταργουμένοις βρώμασι. καὶ τοῖς μὲν πολύ τι κόρος καὶ ὕδατος, ἡμῖν δὲ καὶ μέχρι μέθης οἱ τοῦ οἴνου κρατῆρες, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν μέθην τοῖς γε ἀκολαστοτέροις. καὶ τὸν μὲν ἀποπεμπόμεθα τῶν οἴνων, τὸν δὲ ἐγκρίνομεν ὡς ἀνθοσμίαν. περὶ δὲ τοῦ φιλοσοφοῦμεν. ζημία δέ, εἰ μὴ πρόσεστι τῷ ἐγχωρίῳ καὶ τῶν ὀνομαζομένων ξένων τις, ὥσπερ τύραννος. δεῖ γὰρ ἡμᾶς ἁβροὺς καὶ τῆς χρείας περιττοτέρους ἢ εἶναι, ἢ νομίζεσθαι. ὥσπερ αἰσχυνομένους, εἰ μὴ κακοὶ νομιζοίμεθα, καὶ δοῦλοι γαστρός, καὶ τῶν ὑπὸ γαστέρα. τί ταῦτα ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοί; τί νοσοῦμεν καὶ αὐτοὶ τὰς ψυχὰς νόσον, πολὺ τῆς τῶν σωμάτων χαλεπωτέραν; ὅσῳ τὴν μὲν ἀκούσιον οἶδα, τὴν δὲ ἐρχομένην ἐκ προαιρέσεως. καὶ τὴν μὲν τῇ ζωῇ ταύτῃ συγκαταλυομένην, τὴν δὲ συναπιοῦσαν ἡμῖν μεθισταμένοις. καὶ τὴν μὲν ἐλεουμένην, τὴν δὲ μισουμένην, τοῖς γε νοῦν ἔχουσι. τί μὴ βοηθοῦμεν τῇ φύσει καιρὸν ἔχοντες; τί μὴ περιστέλλομεν σάρκας ὄντες, τῆς σαρκὸς τὴν ταπείνωσιν; τί τρυφῶμεν ἐν τοῖς τῶν ἀδελφῶν δυστυχήμασι; μή μοι γένοιτο μήτε πλουτεῖν, τούτων ἀπορουμένων, μήτε εὐεκτεῖν, εἰ μὴ βοηθοίην τοῖς τούτων τραύμασι, μὴ τροφῆς ἱκανῶς ἔχειν, μὴ σκέπης, μὴ ὑπὸ στέγην ἀναπαύεσθαι, εἰ μὴ καὶ ἄρτον ὀρέξαιμι, καὶ μεταδοίην ἐσθῆτος εἰς δύναμιν, καὶ ὑπὸ στέγην ἀναπαύσαιμι. ἀλλ' ἤτοι πάντα ἀφετέον Χριστῷ, ἵνα γνησίως ἀκολουθήσωμεν αὐτῷ τὸν σταυρὸν ἀράμενοι, καὶ ἀναπτῶμεν ὡς κοῦφοι πρὸς τὸν ἄνω κόσμον, καὶ εὐσταλεῖς ὑπὸ μηδενὸς καθελκόμενοι, καὶ κερδήσωμεν ἀντὶ πάντων Χριστόν, διὰ ταπεινώσεως ὑψωθέντες, καὶ διὰ πενίας πλουτισθέντες. ἢ Χριστῷ τὰ ὄντα συμμεριστέον, ἵνα πως καὶ τὸ ἔχειν διὰ τοῦ καλῶς ἔχειν ἁγιασθῇ, καὶ τοῦ κοινωνεῖν τοῖς μὴ ἔχουσιν. εἰ δὲ καὶ σπείραιμι ἐμαυτῷ μόνῳ, σπείραιμι ἄρα, καὶ ἄλλοι φάγοιεν. καὶ ἵνα πάλιν εἴπω τὸ τοῦ Ἰώβ, ἀντὶ πυροῦ ἐξέλθοι μοι κνίδη. ἀντὶ δὲ κριθῆς, βάτος. καύσων δὲ ἄνεμος ὑπολάβοι, καὶ ὑφέλοιτο λαῖλαψ τοὺς ἐμοὺς πόνους, ἵνα εἰς κενὸν κοπιάσαιμι. εἰ δὲ καὶ ἀποθήκας οἰκοδομήσαιμι ἐκ τῶν μαμωνᾶ θησαυρίζων, καὶ μαμωνᾶ ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν ἀπαιτηθείην, λόγον ὑφέξων, ὧν κακῶς ἐθησαύρισα. οὐ σωφρονισθησόμεθα ὀψέ γ' οὖν; οὐ καταβαλοῦμεν τὴν ἀναλγησίαν, ἵνα μὴ λέγω μικρολογίαν; οὐ τὰ ἀνθρώπινα λογιούμεθα; οὐκ ἐν τοῖς ἑτέρων κακοῖς τὰ ἡμέτερα εὖ θησόμεθα; φύσει μὲν γὰρ οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον, οὐδὲ ὁμαλόν, οὐδὲ αὔταρκες, οὐδὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἱστάμενον. ἀλλὰ κύκλος τις τῶν ἡμετέρων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλας ἐν μιᾶς ἡμέρας πολλάκις, ἔστι δ' ὅτε καὶ ὥρας, φέρων μεταβολάς. καὶ αὔραις μᾶλλον ἔστι πιστεύειν οὐχ ἱσταμέναις, καὶ νηὸς ποντοπορούσης ἴχνεσι, καὶ νυκτὸς ἀπατηλοῖς ὀνείρασιν, ὧν πρὸς ὀλίγον ἡ χάρις, καὶ ὅσα κατὰ ψαμάθων παῖδες τυποῦσι παίζοντες, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίᾳ. σώφρονες δὲ οἱ διὰ τὸ μὴ πιστεύειν τοῖς παροῦσι, τὸ μέλλον ἑαυτοῖς θησαυρίζοντες, καὶ διὰ τὸ τῆς ἀνθρωπίνης εὐπραγίας ἄστατον καὶ ἀνώμαλον, τὴν οὔποτε πίπτουσαν ἀγαπῶντες χρηστότητα. ἵνα τελῶν ἕν γέ τι πάντως κερδαίνωσιν· ἢ τὸ μή ποτε πρᾶξαι κακῶς, ἐπεὶ καὶ τοῖς ἐνταῦθα χρηστοῖς πολλάκις δεξιοῦται τὸ θεῖον τῆς εὐσεβείας χρηστότητι τῆς συμπαθείας προκαλούμενον· ἢ τὸ παρρησίαν ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς πρὸς θεόν, ὡς οὐ διὰ κακίαν, ἀλλὰ διά τινα οἰκονομίαν κακοπαθοῦσί τις ἢ τὸ πλουτοῦσιν, ὡς ὀφειλομένην ἀπαιτεῖν τὴν παρὰ τῶν εὖ πραττόντων φιλανθρωπίαν,

ἣν τοῖς

λῶ τοῖς χρῄζουσι προσηνῶς, ὑγιῶς καὶ δεξιῶς αὐτοῖς πλέοντες. μὴ καυχάσθω, φησίν, ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, μηδὲ ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, μηδὲ ὁ δυνατὸς ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, κἂν εἰς τὸ ἄκρον ὦσιν ἐληλακότες, ὁ μὲν σοφίας, ὁ δὲ πλουσίας, ὁ δὲ δυνάμεως. ἐγὼ δὲ προσθήσω καὶ τὰ τούτοις ἑπόμενα· μηδὲ ὁ περίβλεπτος ἐν τῇ δόξῃ, μηδὲ ὁ εὐεκτῶν ἐν τῇ ὑγείᾳ, μηδὲ ὁ καλὸς ἐν τῇ ὥρᾳ, μηδὲ ὁ νέος ἐν τῇ νεότητι, μηδὲ ἐν ἄλλῳ μηδενὶ τῶν ἐνταῦθα ἐπαινουμένων, εἰ δεῖ συνελόντα εἰπεῖν, ὑπὸ τούτου φυσώμενος. ἀλλ' ἢ ἐν τούτῳ καυχάσθω ὁ καυχώμενος, μόνον ἐν τῷ συνιέναι καὶ ἐκζητεῖν τὸν Θεόν, καὶ συναλγεῖν τοῖς πάσχουσι, καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἑαυτῷ τι χρηστὸν ἀποτίθεσθαι. τὰ μὲν γάρ ἐστι ῥευστὰ καὶ πρόσκαιρα, καὶ ὥσπερ ἐν παιδιᾷ ψήφων ἄλλοτε εἰς ἄλλους μεταρριπτόμενα καὶ μετατιθέμενα. καὶ οὐδὲν οὕτω τοῦ κατέχοντος ἴδιον, ὡς ἢ μὴ χρόνῳ παρελθεῖν, ἢ φθόνῳ μεταπεσεῖν. τὰ δέ, ἑστῶτα καὶ μένοντα, καὶ οὔποτε ὑποχωροῦντα, οὐδὲ μεταπίπτοντα, οὐδὲ σφάλλοντα τὰς τῶν πεπιστευκότων ἐλπίδας. ἀλλ' ἐμοὶ μὲν καὶ διὰ τοῦτο δοκεῖ μηδὲν τῶν ἐνταῦθα ἀγαθῶν εἶναι πιστὸν τοῖς ἀνθρώποις, μηδὲ πολυχρόνιον, ἀλλ' εἴπερ τι ἄλλο, καὶ τοῦτο καλῶς ὑπὸ τοῦ τεχνίτου λόγου, καὶ τῆς πάντα νοῦν ὑπερεχούσης σοφίας μεμηχανῆσθαι, παίζεσθαι ἡμᾶς ἐν τοῖς ὁρωμένοις, ἄλλοτε ἄλλως μεταβαλλομένοις καὶ μεταβάλλουσι, καὶ ἄνω καὶ κάτω φερομένοις τε καὶ περιτρεπομένοις, καὶ πρὶν ληφθῆναι, ἐκπίπτουσι καὶ φεύγουσιν. ἵνα τὸ ἐν τούτοις ἄστατον καὶ ἀνώμαλον θεωρήσαντες, πρὸς τὸ μέλλον μεθορμισώμεθα. τί γὰρ ἂν ἐποιήσαμεν, ἑστῶτος τοῦ εὖ πράττειν ἡμῖν, ὁπότε οὐ μένοντος, τοσοῦτον αὐτῷ προσδεδέμεθα; καὶ οὕτως ἡμᾶς ἡ περὶ τοῦτο ἡδονὴ καὶ ἀπάτη ἔχει δουλωσαμένη, ὥστε μηδὲν κρεῖττον μηδὲ ὑψηλότερον τῶν παρόντων διανοεῖσθαι δύνασθαι, καὶ ταῦτα κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονότας καὶ ἀκούοντας καὶ πιστεύοντας, τὴν ἄνω τε οὖσαν καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἕλκουσαν. τίς σοφὸς καὶ συνήσει ταῦτα; τίς παραδραμεῖται τὰ παρατρέχοντα; τίς προσθήσεται τοῖς μένουσι; τίς τὰ παρόντα, ὡς ἀπόντα διανοηθήσεται; τίς τὰ ἐλπιζόμενα, ὡς ἑστῶτα; τίς διαιρήσει τὰ ὄντα καὶ τὰ φαινόμενα, καὶ τοῖς μὲν ἕψεται, τῶν δὲ ὑπερόψεται; τίς γραφὴν καὶ ἀλήθειαν; τίς τὴν κάτω σκηνήν, καὶ τὴν ἄνω πόλιν; τίς παροικίαν καὶ κατοικίαν; τίς σκότος ἀπὸ τοῦ φωτός; τίς ἰλὺν βυθοῦ καὶ ἁγίαν γῆν; τίς σάρκα καὶ πνεῦμα; τίς Θεὸν καὶ κοσμοκράτορα; τίς θανάτου σκιάν, καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον; τίς τοῖς παροῦσι τὸ μέλλον ὠνήσεται; τίς τῷ ῥέοντι πλούτῳ τὸν μὴ λυόμενον; τίς τοῖς ὁρωμένοις, τὰ μὴ βλεπόμενα; μακάριος μὲν οὖν, ὅς τις ταῦτα διακρίνων, καὶ διαιρῶν τῇ τομῇ τοῦ λόγου τῇ διαιρούσῃ τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος, ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διατίθεται. ὥς που φησὶν ὁ θεῖος Δαβίδ, καὶ τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος ταύτην φεύγων, ὁπόση δύναμις, τὰ ἄνω ζητεῖ, καὶ σταυρούμενος κόσμῳ μετὰ Χριστοῦ, Χριστῷ συνανίσταται, καὶ Χριστῷ συνανέρχεται, τῆς οὐκέτι μεταπιπτούσης ζωῆς οὐδ' ἀπατηλῆς κληρονόμος. οὐ μηκέτι δάκνων ὄφις ἐπὶ ὁδοῦ, οὐδὲ τηρῶν πτέρναν καὶ κεφαλὴν τηρούμενος. τοῖς δὲ λοιποῖς ἡμῖν καλῶς ὁ αὐτὸς ἐμβοᾷ Δαβίδ, ὥσπερ τις μεγαλοφωνότατος κῆρυξ ἀφ' ὑψηλοῦ τε καὶ δημοσίου κηρύγματος, βαρυκαρδίους τε ἀποκαλῶν, καὶ ἀγαπῶντας ψεῦδος, μὴ σφόδρα περιέχεσθαι τῶν ὁρωμένων. μηδ' ἄλλό τι ἢ κόρον σίτου καὶ οἴνου τῶν φθειρομένων, πᾶσαν τὴν ἐν τούτοις εὐδαιμονίαν ὑπολαμβάνειν. καὶ τάχα που τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἐννοῶν ἀμφίς, καὶ τῶν χαμαὶ ἐρχομένων καὶ δοκούντων ἀγαθῶν, κατεξανιστάμενος ἐγγίσατε φησὶν ὄρεσιν αἰωνίοις, ἀνάστα καὶ πορεύου, ὅτι οὐκ ἔστι σοι αὕτη ἡ ἀνάπαυσις. τοῦτο μὲν οὖν ἤδη καὶ τοῖς ῥήμασιν αὐτοῖς μικροῦ σύμφωνον, οἷς ὁ κύριος καὶ σωτὴρ ἡμῶν διακελεύεται. τί λέγων, ἐγείρεσθε. ἄγωμεν ἐντεῦθεν· οὐ τοὺς τότε μαθητὰς μόνον ἐξ ἐκείνου μόνου τοῦ τόπου μετατιθείς, ὡς ἂν οἰηθείη τις, ἀλλ' ἀεὶ καὶ πάντας τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς ἀπὸ γῆς, καὶ τῶν περὶ γῆν εἰς οὐρανὸν ἕλκων καὶ τὰ οὐράνια. τοιγαροῦν ἀκολουθήσωμεν ἤδη τῷ λόγῳ, ζητήσωμεν τὴν ἐκεῖθεν ἀνάπαυσιν, ῥίψωμεν τὴν ἐντεῦθεν περιουσίαν. ὃ καλόν ἐστι ταύτης, τοῦτο μόνον κερδαίνωμεν. κτησώμεθα τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἐν ἐλεημοσύναις, μεταδῶμεν τῶν ὄντων τοῖς πένησιν, ἵνα τὰ ἐκεῖθεν πλουτήσωμεν. δὸς μερίδα καὶ τῇ ψυχῇ, μὴ τῇ σαρκὶ μόνον. δὸς μερίδα καὶ τῷ Θεῷ, μὴ τῷ κόσμῳ μόνον. ὕφελέ τι τῆς γαστρός, ὑπὲρ πνεύματος καθιέρωσον. ἅρπασόν τι τοῦ πυρός, ἀπόθου μικρὸν ἀπὸ τῆς νεμομένης φλογός. ἅρπασον τοῦ τυράννου, καταπίστευσον τῷ δεσπότῃ. δὸς μερίδα τοῖς ἑπτά, ὑπὲρ βίου τούτου, καί γε τοῖς ὀκτώ, τῷ μετὰ τοῦτον ἡμᾶς ἐκδεξομένῳ. δὸς ὀλίγον, παρ' οὗ τὸ πλεῖον ἔχεις. δὸς καὶ τὸ πᾶν τῷ τὰ πάντα χαρισαμένῳ. οὐδέποτε νικήσεις μεγαλοδωρεᾷ Θεόν, κἂν πάντα προῇς τὰ ὄντα, κἂν τοῖς οὖσι σαυτὸν προσθῇς. καὶ τοῦτο γάρ ἐστι λαβεῖν, τὸ τῷ Θεῷ δοθῆναι, ὅσον ἂν εἰσενέγκῃς πλεῖον ἀεὶ τὸ λειπόμενον, καὶ οὐδὲν δώσεις ἴδιον, ὅτι πάντα παρὰ Θεοῦ, καὶ ὥσπερ οὐκ ἔστιν ὑπερβῆναι τὴν ἑαυτοῦ σκιάν, ὑποχωροῦσαν καθόσον προΐεμεν, καὶ τὸ ἴσον ἀεὶ προέχουσαν. οὐδ' ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν γενέσθαι σώματος μέγεθος ὑπερκειμένην ἀεὶ τοῦ σώματος, οὕτως οὐδ' οἷς δίδομεν, νικῆσαι Θεόν, οὐ γὰρ ἔξω τι τῶν αὐτοῦ δίδομεν, οὐδὲ ὑπὲρ τὴν ἐκείνου φιλοτιμίαν.

λοιπὴν ἀτιμίαν. γνῶθι πόθεν σοι τὸ εἶναι, τὸ ἀναπνεῖν, τὸ φρονεῖν αὐτό, τὸ μέγιστον. τὸ γινώσκειν θεόν, βασιλείαν οὐρανῶν ἐλπίζειν, ἀγγέλων ἰσοτιμίαν, δόξης θεωρίαν νῦν μὲν, τὴν ἐν ἐσόπτροις τε καὶ αἰνίγμασι, τότε δὲ τὴν τελεωτέραν τε καὶ καθαρωτέραν. υἱὸν γενέσθαι θεοῦ, συγκληρονόμον χριστοῦ, τολμήσας εἴπω, καὶ θεὸν αὐτόν. πόθεν σοι ταῦτα πάντα, καὶ παρὰ τίνος; ἢ ἵνα τὰ μικρὰ λέγω, καὶ τὰ ὁρώμενα, τίς ὁ δούς σοι κάλλος οὐρανοῦ βλέπειν, ἡλίου δρόμον, σελήνης κύκλον, ἀστέρων πλῆθος, καὶ τὴν ἐν τούτοις πᾶσιν, ὥσπερ ἐν λύρᾳ, εὐαρμοστίαν καὶ τάξιν ὡσαύτως ἔχουσαν; ὡρῶν ἀλλαγάς, μεταβολὰς καιρῶν, ἐνιαυτῶν περιόδους, ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἰσομοιρίαν, γῆς ἐκφύσεις, ἀέρος χύσιν, πλάτη θαλάττης λελυμένης καὶ ἱσταμένης, βάθη ποταμῶν, ἀνέμων ῥεύματα; τίς ὑετόν, γεωργίαν, τροφάς, τέχνας, οἰκήσεις, νόμους, πολιτείας, βίον ἥμερον, οἰκείωσιν πρὸς τὸ συγγενές; πόθεν σοι τῶν ζώων τὰ μὲν ἡμέρωται καὶ ὑπέζευκται, τὰ δὲ τροφὴ παραδέδοται; τίς σε κύριον καὶ βασιλέα κατέστησε πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς; τίς, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγω, πάντα, οἷς περιέχει τῶν ἄλλων ἄνθρωπος, ἐδωρήσατο; οὐχ οὗτος, ὃς νῦν πρὸ πάντων καὶ ἀντὶ πάντων αἰτεῖ παρά σου τὸ φιλάνθρωπον; εἶτα οὐκ αἰσχυνόμεθα, εἰ τοσαῦτα παρ' αὐτοῦ, τὰ μὲν λαβόντες, τὰ δ' ἐλπίζοντες, μηδὲ ἐν τοῦτο ἀποδοίσομεν τῷ θεῷ, τὸ φιλάνθρωπον; ἀλλ' ὁ μὲν τῶν θηρίων ἡμᾶς ἐχώρισεν, καὶ λόγῳ μόνους τῶν ἐπὶ γῆς ἐτίμησεν, ἡμεῖς δ' ἡμᾶς αὐτοὺς θηριώσομεν; καὶ τοσοῦτον ὑπὸ τῆς τρυφῆς διεφθάρμεθα, ἢ μεμήναμεν, ἢ οὐκ ἔχω τι λέγειν, ὥστε ὁμοῦ τῇ μάζῃ καὶ τοῖς πτωχοῖς, ἃ κακῶς ἴσως ἐμπλησόμεθα, καὶ τὴν φύσιν ἐν βελτίοσιν αὐτῶν οἰησόμεθα; καὶ ὥσπερ ἦν τι τὸ παλαιόν, ὅσον ἐν τοῖς μύθοις, ὡς ἀκούομεν, γένος γιγάντων καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, οὕτω καὶ ἡμεῖς τούτοις ἐσόμεθα ὑψηλοί τι καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπους; δι' ὃ νεβρὼδ ἐκεῖνος ἢ τὸ τῶν ἐνὰκ γένος, ἐκθλίβων πάλαι τὸν ἰσραήλ, ἢ δι' οὓς ὁ κατακλυσμὸς τὴν γῆν ἐκάθηρεν. καὶ ὁ μὲν οὐκ αἰσχύνεται πατὴρ ἡμῶν καλεῖσθαι, θεὸς ὢν καὶ δεσπότης, ἡμεῖς δὲ καὶ τὸ συγγενὲς ἀρνησόμεθα; μηδαμῶς ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοί. μὴ γενώμεθα κακοὶ τῶν δοθέντων ἡμῖν οἰκονόμοι, ἵνα μὴ ἀκούσωμεν πέτρου λέγοντος. αἰσχύνθητε οἱ κατέχοντες τὰ ἀλλότρια, καὶ μιμήσασθε ἰσότητα θεοῦ, καὶ οὐδεὶς ἔσται πένης. μὴ κάμνωμεν θησαυρίζοντες καὶ φυλάσσοντες, ἄλλων πενίᾳ καμνόντων, μὴ ὀνειδίσῃ καὶ ἀπειλήσῃ πικρῶς ἡμῖν, ἔνθεν μὲν ὁ θεῖος ἀμὼς ἐν τούτοις τοῖς ῥήμασιν. ἄγε νῦν οἱ λέγοντες, πότε διελεύσεται ὁ μήν, καὶ ἐμπωλήσομεν καὶ τὰ σάββατα, καὶ ἀνοίξομεν θησαυρούς, καὶ τὰ ἑξῆς τούτοις. δι' ὧν τοῖς μέγα καὶ μικρὸν στάθμιον κτωμένοις, τὴν τοῦ θεοῦ μῆνιν ἐπανατείνεσθαι. ἔνθεν δ' ὁ μακάριος μιχαίας, τάχα μὲν καὶ αὐτὴν τὴν τρυφὴν ἐπικόπτων, ὡς τοῦ κόρου τὴν ὕβριν τίκτοντος, καὶ τὸ κατασπαταλᾶν ἐπὶ κλινῶν ἐλεφαντίνων, καὶ τοῖς πρώτοις τῶν μύρων θρύπτεσθαι, μόσχοις τε ἁπαλοῖς ἐκ βουκολίων, καὶ ἐρίφοις ἐκ ποιμνίων πιαίνεσθαι, καὶ πρὸς τὴν φωνὴν τῶν ὀργάνων ἐπικροτεῖν, καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ οἴεσθαι, στάσιμόν τι τούτων εἶναι καὶ μόνιμον. τάχα δ' οὐχ οὕτως ταῦτα δεινὰ νομίζων, ὡς τὸ μηδὲν πάσχειν ἐπὶ τῇ συντριβῇ τοῦ ἰωσὴφ αὐτοὺς τρυφῶντας, ὅπερ γὰρ τῇ τῆς πλησμονῆς κατηγορίᾳ προστίθησιν. ὃ μὴ πάθωμεν ἡμεῖς, μηδὲ τοσοῦτον τρυφήσωμεν, ὥστε καὶ τοῦ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας καταφρονεῖν τούτοις δυσχεραίνοντος, κἂν μὴ παρὰ πόδας, μηδὲ ὁμοῦ τῇ κακίᾳ τὴν ὀργὴν ἐπάγῃ τοῖς ἁμαρτάνουσιν. μιμησώμεθα νόμον θεοῦ τὸν ἀνωτάτω καὶ πρῶτον, ὃς βρέχει μὲν ἐπὶ δικαίους καὶ ἁμαρτωλούς, ἀνατέλλει δὲ πᾶσιν ὁμοίως τὸν ἥλιον. γῆν δὲ χερσαίοις πᾶσιν ἥπλωσεν ἄσυλον, καὶ κρήνας, καὶ ποταμούς, καὶ ὕλας. ἀέρα δὲ πτηνοῖς φύσει, καὶ ὕδωρ ὅσοις ὁ βίος ἔνυδρος. καὶ τὰς πρώτας τοῦ ζῆν ἀφορμὰς ἀφθόνως ἅπασιν ἐχαρίσατο. οὐ δυναστείᾳ κρατουμένας, οὐ νόμῳ περιγραφομένας, οὐχ ὁρίοις διειργομένας, ἀλλὰ καὶ κοινὰς τὰς αὐτὰς καὶ πλουσίας, καὶ οὐδὲν παρὰ τοῦτο ἐνδεεστέρας προέθηκεν. τό, τε τῆς φύσεως ὁμότιμον ἰσότητι τῆς δωρεᾶς τιμῶν, καὶ δεικνὺς τὸ πλοῦτον τῆς ἑαυτοῦ χρηστότητος. ἄνθρωποι δὲ χρυσὸν καὶ ἄργυρον, καὶ τῆς ἐσθῆτος, ὅση μαλακὴ, καὶ ὑπὲρ τὴν χρείαν καὶ τῶν λίθων τοὺς διαυγεῖς κατορύξαντες. εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο, ἃ πολέμου καὶ στάσεων, καὶ τῆς πρώτης τυραννίδος ἐστὶ γνωρίσματα. ἔπειτα αἴρουσι τὴν ὀφρὺν ὑπ' ἀνοίας, καὶ τοῖς ἀτυχοῦσι τῶν συγγενῶν τὸν ἔλεον ἀποκλείουσιν, οὐδὲ τοῖς περιττοῖς εἰς τὰ ἀναγκαῖα βοηθεῖν ἐθέλοντες. ὢ τῆς ἀπαιδευσίας, ὢ τῆς σκαιότητος. οὐδ' εἰ μή τι ἄλλο, ἐκεῖνό γε ἐνθυμούμενοι, ὅτι πενία καὶ πλοῦτος, ἐλευθερία τε, ἣν φαμέν, καὶ δουλεία, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων ὕστερον ἐπεισῆλθον τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, ὥσπερ ἀρρωστήματά τινα τῇ κακίᾳ συνεισπεσόντα, κἀκείνης ὄντα ἐπινοήματα. ἀπ' ἀρχῆς δέ φησιν, οὐ γέγονεν οὕτως, ἀλλ' ὁ πλάσας ἀπ' ἀρχῆς τὸν ἄνθρωπον, ἐλεύθερον ἀφῆκε καὶ αὐτεξούσιον, νόμῳ τῷ τῆς ἐντολῆς μόνῳ κρατούμενον καὶ πλούσιον ἐν παραδείσου τρυφῇ, τοῦτο καὶ τῷ λοιπῷ γένει τῶν ἀνθρώπων βουληθείς τε καὶ χαρισάμενος δι' ἑνὸς τοῦ πρώτου σπέρματος. ἐλευθερία δὲ καὶ πλοῦτος, ἡ τῆς ἐντολῆς μόνη τήρησις ἦν. πενία δὲ ἀληθὴς καὶ δουλεία, ἡ ταύτης παράβασις, ἀφ' οὗ δὲ φθόνοι καὶ ἔριδες, καὶ ἡ δο-

λ' ἡ τοῦ ὄφεως τυραννίς, ἀεὶ τῷ λίχνῳ τῆς ἡδονῆς ὑποσύρουσα, καὶ ἐπανιστῶσα τοῖς ἀσθενεστέροις τοὺς θρασυτέρους, ἐῤῥάγη τὸ συγγενὲς εἰς ὀνομάτων ἀλλοτριότητας. καὶ τὸ τῆς φύσεως εὐγενὲς ἡ πλεονεξία κατέτεμεν, προσλαβοῦσα καὶ νόμον τῆς δυναστείας ἐπίκουρον. ἀλλὰ σύ, βλέπε μοι τὴν πρώτην ἰσονομίαν, μὴ τὴν τελευταίαν διαίρεσιν. μὴ τὸν τοῦ κρατήσαντος νόμον, ἀλλὰ τὸν τοῦ κτίσαντος. βοήθησον κατὰ δύναμιν τῇ φύσει, τὴν ἀρχαίαν ἐλευθερίαν τίμησον, αἰδέσθητι σεαυτόν, συγκάλυψον τοῦ γένους τὴν ἀτιμίαν, ἐπάρκεσον τῇ νόσῳ, τῇ ἐνδείᾳ παραμύθησαι. ὁ εὐρωστῶν, ὁ πλουτῶν τῇ τοῦ νοσοῦντος, τὴν τοῦ πενομένου. ὁ μὴ προσπταίσας, τὴν τοῦ πεσόντος καὶ συντριβέντος. ὁ εὐθυμῶν, τὴν τοῦ ἀθυμοῦντος. ὁ τοῖς δεξιοῖς εὐθυνόμενος, τοῦ τοῖς ἀριστεροῖς κάμνοντος. δός τι τῷ θεῷ χαριστήριον, ὅτι τῶν εὖ ποιεῖν δυναμένων ἐγένου, ἀλλ' οὐ τῶν εὖ παθεῖν δεομένων. ὅτι μὴ βλέπεις εἰς ἀλλοτρίας χεῖρας, ἀλλ' εἰς τὰς σὰς ἕτεροι. πλούτησον μὴ περιουσίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ εὐσέβειαν. μὴ τὸ χρυσίον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρετήν. μᾶλλον δὲ ταύτην μόνον. γενοῦ τοῦ πλησίον τιμιώτερος, ἐκ τοῦ φανῆναι χρηστότερος. γενοῦ τῷ ἀτυχοῦντι θεός, τὸν ἔλεον θεοῦ μιμησάμενος. οὐδὲν γὰρ οὕτως, ὡς τὸ εὖ ποιεῖν, ἄνθρωπος ἔχει θεοῦ. κἂν ὁ μὲν μείζω, ὁ δὲ ἐλάττω εὐεργετῇ, ἑκάτερος οἶμαι κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν. ὁ μὲν ἐποίησε, καὶ λύσας συνάγει πάλιν. σὺ δὲ πεσόντα μὴ περιΐδῃς. ὁ μὲν ἠλέησεν εἰς τὰ μέγιστα, πρὸς ὃ ἔδωκε πᾶσι νόμον, προφήτας, καὶ πρὸ τούτων, τὸν φυσικὸν νόμον ἄγραφον, τῶν πραττομένων ἐξεταστήν, ἐλέγξας, νουθετήσας, παιδαγωγήσας, τὸ τελευταῖον, λύτρον ἑαυτὸν παραδοὺς ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. χαρισάμενος ἀποστόλους, εὐαγγελιστάς, διδασκάλους, ποιμένας, ἰάσεις, τέρατα, ἐπάνοδον πρὸς ζωήν, θανάτου κατάλυσιν, τρόπαιον κατὰ τοῦ νικήσαντος, διαθήκην τὴν ἐν σκιᾷ, διαθήκην τὴν ἐν ἀληθείᾳ, πνεύματος ἁγίου μερισμούς, τὸ τῆς καινῆς σωτηρίας μυστήριον. σὺ δέ, εἰ μὲν δὴ τὰ μείζω δυνατὸς εἶ, καὶ οἷς εὐεργετεῖται ψυχή, πεποίηκε γάρ σε καὶ ταῦτα πλούσιον ὁ θεὸς ἂν θελήσειας, μηδὲ ταῦτα εὖ ποιεῖν ἀπόκνει τὸν δεόμενον. μᾶλλον δὲ πρῶτα καὶ μάλιστα τῷ αἰτοῦντι σὺ δίδου, καὶ πρὶν αἰτηθῆναι. ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεῶν καὶ δανείζων τὸν λόγον, καὶ ἀπαιτῶν φιλοπόνως τὸ δάνειον μετὰ τόκου, τῆς τοῦ ὠφελουμένου προσθήκης, ἣν ἀεὶ τῷ λόγῳ προστίθησιν ὁ νουνεχῶς αὔξων ἑαυτῷ κατὰ μικρὸν τὰ τῆς εὐσεβείας σπέρματα. εἰ δὲ μή, τά γε δεύτερα καὶ μικρότερα, καὶ ὅσα εἰς δύναμιν ἥκει τὴν σήν. ἐπικούρησον, ὄρεξον τροφήν, ὄρεξον ῥάκος, προσένεγκε φάρμακον, κατάδησον τραύματα, ἐρώτησόν τι περὶ τῆς συμφορᾶς, περὶ καρτερίας φιλοσόφησον, πρόσελθε, θάρσησον. οὐ μὴ χεῖρόν τι σεαυτοῦ παρὰ τοῦτο γένῃ, οὐ μὴ μεταλάβοις τοῦ πάθους, κἂν οἱ λίαν ἁβροὶ τοῦτο νομίζωσι, λόγοις ματαίοις ἠπατημένοι. μᾶλλον δὲ ταύτην προβαλλόμενοι τὴν ἑαυτῶν εἴτ' εὐλαβείας, εἴτε ἀσεβείας ἀπολογίαν, ἤδη τὴν δειλίαν, ὡς δή τι μέγα καὶ σοφὸν καταφεύγοντες. τοῦτο πειθέτω σε καὶ οἱ λόγοι, καὶ ἰατρῶν παῖδες, καὶ σύνοικοι τούτων θεραπευταί. ὧν οὐδεὶς πω τοῖς τοιούτοις προσιὼν ἐκινδύνευσεν. σὺ τοίνυν εἰ καὶ τὸ πρᾶγμα φοβερὸν καὶ ὑπονοίας ἄξιον, ὦ δοῦλε Χριστοῦ, καὶ φιλόθεε, καὶ φιλάνθρωπε, μὴ πάθῃς μηδὲν ἀγεννές. τῇ πίστει θάρσησον. νικησάτω τὴν δειλίαν ὁ οἶκτος. ὁ τοῦ θεοῦ φόβος, τὴν ἁπαλότητα. ἔστω πρὸ τῶν φιλοσάρκων λογισμῶν ἡ εὐσέβεια. μὴ παρίδῃς, μὴ παραδράμῃς τὸν ἀδελφόν, μὴ ἀποστραφῇς ὡς ἄγος, ὡς μίασμα, ὡς ἄλλο τι τῶν φευκτῶν καὶ ἀπειρημένων. σὸν οὗτός ἐστι μέλος, κἂν ἡ συμφορὰ κάμπτῃ. σοὶ ἐγκαταλέλειπται ὁ πτωχὸς ὡς θεῷ, κἂν λίαν παρατρέχῃς μεγαλοψύχως. τάχα γάρ σε τούτοις δυσωπῶ τοῖς ῥήμασι. σοὶ πρόκειται φιλανθρωπίας ὑπόθεσις, κἂν ἀλλοτριοῖ σε τοῦ εὖ παθεῖν ὁ ἀλλότριος. πᾶς ὁ πλέων ἐγγύς ἐστι τοῦ ναυαγίου. καὶ τοσῷ μᾶλλον, ὅσῳ περ ἂν τολμηρότερον πλέῃ. καὶ πᾶς ὁ σῶμα περικείμενος, ἐγγύς ἐστι τῶν τοῦ σώματος κακῶν. καὶ τοσῷ μᾶλλον, ὅσῳ περ ἂν ὀρθῶς βαδίζῃ, καὶ μὴ βλέπει τοὺς πρὸ αὐτοῦ κειμένους. ἕως πλεῖς ἐξ οὐρίας, τῷ ναυαγοῦντι δὸς χεῖρα. ἕως εὐεκτεῖς καὶ πλουτεῖς, τῷ κακοπαθοῦντι βοήθησον. μὴ ἀναμείνῃς ἐπὶ σεαυτοῦ μαθεῖν, ὅσον ἐστὶ κακὸν ἀπανθρωπία, καὶ ὅσον ἀγαθὸν σπλάγχνα τοῖς χρήζουσιν ἀνοιγόμενα. μὴ βουληθῇς ἐπάρασαν χεῖρα θεὸν κατὰ τῶν ὑψαυχενούντων, καὶ παρερχόντων τοὺς πένητας, ἐν ἀλλοτρίαις συμφοραῖς ταῦτα παιδευθῆναι. δός τι καὶ μικρὸν τῷ δεομένῳ. οὐ γὰρ μικρὸν τῷ πάντων ἐνδεεῖ. ἀλλ' οὐδὲ θεῷ, ἂν ᾖ κατὰ δύναμιν. δὸς ἀντὶ μεγάλου τὴν προθυμίαν. εἰ μηδὲν ἔχεις, δάκρυσον. μέγα τῷ ἀτυχοῦντι φάρμακον, ἔλεος ἀπὸ ψυχῆς εἰσφερόμενος. καὶ τὸ συναλγεῖν γνησίως, πολύ τι κουφίζει τῆς συμφορᾶς. οὐκ ἔστιν ἀτιμότερός σοι τοῦ κτήνους ὁ ἄνθρωπος ὦ ἄνθρωπε, ὃ πεσὸν εἰς βόθρον, ἢ πλανηθέν, ἀνεγείρειν σοι καὶ ἐπανάγειν ὁ νόμος διακελεύεται. εἰ μέν τι καὶ ἄλλο κρύπτων ἀπορρητότερον καὶ βαθύτερον, οἷα τὰ πολλὰ τοῦ νομικοῦ βάθους ἐκ τῆς διπλόης, οὐκ ἐμὸν τοῦτο εἰδέναι, ἀλλὰ τοῦ πάντα ἐρευνῶντος καὶ γινώσκοντος πνεύματος. ὃ δ' οὖν καταλαμβάνω, καὶ ὅσον εἰς τὸν ἐμὸν ἥκει λόγον, γυμνάζων ἡμᾶς ἀπὸ τῶν εἰς τὰ μικρὰ φιλανθρωπίας ἐπὶ τὴν πλειοτέραν καὶ μείζονα. πόσον γὰρ ὀφείλεις τοῖς ὁμοφύλοις τε καὶ ὁμοτίμοις, εἰ καὶ μέχρι τῶν ἀλόγων ἀπαιτούμεθα ταῦτα, ὧν ὁ λόγος καὶ ὁ νόμος, καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ μετριώτατοι

ταυτί, περὶ οἷς τὸ εὖ ποιεῖν τοῦ πάσχειν τιμιώτερον, καὶ πολυσπουδαστότερος κέρδους ἔλεος. τί δ' ἂν εἴποις περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς σοφῶν; ἐῶ γὰρ λέγειν τοὺς ἔξωθεν, οἳ συνηγόρους τοῖς πάθεσι θεοὺς εἰσάγοντες, καὶ τῷ κέρδει, ᾧ τὰ πρῶτα νέμουσιν, ἤδη δὲ καὶ τούτου χεῖρον ὅτι, καὶ ἀνθρωποκτονεῖν νομίζουσιν ἔστιν οἷς δαιμόνων, καὶ παρ' οἷς ἔθνεσι. καὶ μέρος εὐσεβείας αὐτοῖς ἡ ἀπανθρωπία, καὶ ταῖς τοιαύταις θυσίαις αὐτοί τε χαίρουσι, καὶ τοὺς θεοὺς αὐτῶν οἴονται, πονηροὶ πονηρῶν ἱερεῖς καὶ μύσται γινόμενοι. ἀλλ' εἰσὶ τῶν ἡμετέρων τινές, ὃ καὶ δακρύειν ἄξιον, οἳ τοσοῦτον ἀπέχουσι συναλγεῖν καὶ βοηθεῖν τοῖς κάμνουσιν, ὥστε καὶ προσονειδίζουσι πικρῶς, καὶ ἐπεμβαίνουσι, καὶ φιλοσοφοῦσι κενὰ καὶ μάταια, καὶ φωνοῦσιν ὄντως ἐκ γῆς, καὶ εἰς ἀέρα λαλοῦσιν, καὶ οὐκ εἰς ἀκοὰς εὐσυνέτους, καὶ θείοις συνηθισμένας δόγμασι. καὶ τολμῶσι λέγειν, ὅτι παρὰ θεοῦ τὸ ταλαιπωρεῖν ἐκείνοις, παρὰ θεοῦ τὸ εὖ πράττειν ἡμῖν. καὶ τίς εἰμι ἐγὼ δόγμα λύειν θεοῦ; καὶ θεοῦ φανῆναι χρηστότερος; καμνέτωσαν, ταλαιπωρείτωσαν, δυστυχείτωσαν. οὕτως ἔδοξεν. κἀνταῦθα μόνοι εἰσὶ φιλόθεοι, οὓς δεῖ φυλάττειν τοὺς ὀβολούς, καὶ κατὰ τῶν ἀθλίων νεανιεύεσθαι. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἐκ τοῦ θεοῦ τὸ εὖ πράττειν αὐτοῖς εἶναι νομίζουσι, δηλοῦσι σαφῶς ἐξ ὧν λέγουσι. τίς γὰρ ἂν οὕτω διανοηθείη περὶ τῶν δεομένων, θεὸν εἰδὼς χορηγὸν ὧν κέκτηται. τῶν δ' αὐτῶν ἐστιν ἔχειν τέ τι παρὰ θεοῦ, καὶ κεχρῆσθαι κατὰ θεὸν οἷς περιέχουσιν. εἰ δὲ καὶ παρὰ θεοῦ τὸ κακοπαθεῖν ἐκείνοις, οὔπω δῆλον. ἕως ἂν καὶ παρ' ἑαυτοῖς ἡ ὕλη φέρει τὸ ἄτακτον, ὥσπερ ἐν ῥεύματι. καὶ τίς οἶδεν, εἰ ὁ μὲν διὰ κακίαν κολάζεται, ὁ δὲ ὡς ἐπαινούμενος αἴρεται; ἀλλὰ μὴ τοὐναντίον, ὁ μὲν διὰ πονηρίαν ὑψοῦται, ὁ δὲ δι' ἀρετὴν δοκιμάζεται. ὁ μὲν πλέον ἐπαιρόμενος, ἵνα καὶ πέσῃ χαλεπώτερον, ὅλην ἐώμενος πρότερον ὥσπερ ἵνα νόσον, ἐκρῆξαι τὴν ἑαυτοῦ κακίαν, ἵνα καὶ κολασθῇ δικαιότερον. ὁ δὲ καὶ παρὰ δόξαν πιεζόμενος, ἵνα ὥσπερ χρυσὸς ἐν καμίνῳ δοκιμασθεὶς τῆς κακίας, εἴ τι καὶ μικρὸν ἔχει, τοῦτο ἐκτήξῃ. καθαρὸς γὰρ ἀπὸ ῥύπου παντελῶς οὐδείς. οὐκοῦν ἐν γεννητῇ φύσει, ὥσπερ ἠκούσαμεν, ἐὰν καὶ φανῇ δοκιμώτερος. εὑρίσκω γάρ τι καὶ τοιοῦτο ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ μυστήριον. καὶ μακρὸν ἂν εἴη πάσας ἀπαριθμεῖν τοῦ πνεύματος τὰς φωνάς, αἵ με πρὸς τοῦτο φέρουσι. ἀλλὰ τίς ἂν ψάμμον θαλασσῶν, καὶ σταγόνας ὑετοῦ, καὶ βυθοῦ μῆκος ἀναμετρήσαιτο; τίς δ' ἂν τοῦ θεοῦ, τῆς περὶ πάντα σοφίας τὸ βάθος ἐξιχνιάσειεν, ὑφ' ἧς καὶ πεποίηκε τὰ πάντα, καὶ διοικεῖ τρόπον, ὃν αὐτὸς καὶ βούλεται καὶ ἐπίσταται; ἀρκεῖ γάρ, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, θαυμάζειν ταύτας μόνον, τὸ ταύτης δυσέκληπτον καὶ δυσθεώρητον παρελθεῖν. ὦ βάθος πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώσεως θεοῦ. ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. καὶ τίς ἔγνω νοῦν κυρίου; εἰς δὲ τὰ ἔσχατα τῆς σοφίας αὐτοῦ τίς ἀφίκετο; φησὶν ὁ Ἰώβ. τίς σοφὸς καὶ συνήσει ταῦτα, καὶ οὐχὶ τῷ ἀνεφίκτῳ μετρήσει τὸ ὑπὲρ μέτρησιν; ἄλλος μὲν οὖν εἴη περὶ ταῦτα τολμηρός, καὶ γενναῖος, μᾶλλον δὲ εἴη μηδείς. ἐγὼ δὲ ὀκνῶ κακίᾳ δοῦναι πάντως τὴν ἐνταῦθα κόλασιν, ἢ εὐσεβείᾳ τὴν ἄνεσιν. ἀλλ' ἔστι μὲν ὅτε καὶ πρὸς τὸ χρήσιμον ἢ κακίας ἐγκοπτομένης δυσπαθείᾳ τῶν πονηρῶν, ἢ ἀρετῆς ὁδοποιουμένης εὐπαθείᾳ τῶν βελτιόνων. οὐκ ἀεὶ δέ, οὐδὲ πάντως. ἀλλ' ἔστιν τοῦτο μόνον καιροῦ τοῦ μέλλοντος, καθ' ὃν οἱ μὲν τὰ τῆς ἀρετῆς ἆθλα, οἱ δὲ τῆς κακίας τὰ ἐπιτίμια δέξονται. ἀναστήσονται γὰρ οὗτοι φησὶν εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, καὶ οὗτοι εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. τὰ δ' ἐνταῦθα, ἑτέρου τύπου ἐστὶ καὶ ἀγωγῆς ἑτέρας. πάντα ἐκεῖσε φέρονται. ἐχούσης ὁμαλόν τι παρὰ θεῷ πάντως καὶ τῆς δοκούσης ἡμῖν ἀνωμαλίας. ὥσπερ ἐν σώματι τὰς ἐξοχάς τε καὶ εἰσοχάς, μεγέθη τε καὶ μικρότητας, καὶ γῆς ἐπαναστάσεις τε καὶ ὑφέσεις. ἐξ ὧν τὸ κάλλος τῇ πρὸς ἄλληλα σχέσει συνιστάμενόν τε καὶ θεωρούμενον. ἐπεὶ καὶ τεχνίτου τὸ περὶ τὴν ὕλην πως ἀτάκτους καὶ ἀνώμαλον, λίαν ἔντεχνον ἦν, ἂν πρός τινος ἔργου κατασκευὴν εὐτρεπίσηται. τότε καὶ ἡμῖν καταλαμβανόμενόν τε καὶ ὁμολογούμενον, ὅτ' ἂν ἀπαρτισθὲν κάλλος τοῦ δημιουργήματος θεωρήσωμεν. ἀλλ' οὔτ' ἐκεῖνος ἄτεχνος ἢ ὡς ἡμεῖς, οὔτε ταῦτα διοικεῖται ἀτάκτως, ὅτι μὴ καὶ ἡμῖν ὁ λόγος γνώριμος. ἀλλ' εἴ τινα δεῖ καὶ εἰκόνα λαβεῖν τοῦ ἡμετέρου πάθους, οὐ πόῤῥω τῶν ναυτιώντων ἐσμὲν καὶ ἰλιγγιώντων, οἳ στρέφεσθαι τὰ πάντα δοκοῦσιν, αὐτοὶ στρεφόμενοι. ὡς δὲ καὶ οὗτοι περὶ ὧν ὁ λόγος. οὐ γὰρ ἀνέχονται σοφώτερον αὐτῶν εἶναι τὸν θεὸν ἂν πρός τι τῶν συμβαινόντων ἰλιγγιάσωσιν. ἢ καμεῖν περὶ τὸν λόγον δέον, ὡς τάχ' ἂν τῇ φιλοπονίᾳ εὑρησομένης τῆς ἀληθείας, ἢ σοφωτέροις ἑαυτῶν ταῦτα συμφιλοσοφεῖν καὶ πνευματικωτέροις. ἐπειδὴ ὑπὲρ καὶ τοῦτο χάρισμα ἐν, καὶ οὐχὶ πάντων ἡ γνῶσις. ἢ καθάρσει βίου ταύτην θηρεύειν, καὶ παρὰ τῆς ὄντως σοφίας σοφίαν ἐπιζητεῖν. οἱ δέ, ὦ τῆς ἀπαιδευσίας, ἐπὶ τὸ ἑτοιμότερον τρέπονται, καὶ ἀλογίαν τοῦ παντὸς καταψεύδονται, αὐτοὶ τὸν λόγον οὐκ ἐπιστάμενοι. καὶ εἰσὶ δι' ἀπαιδευσίαν σοφοί, ἢ διὰ σοφίαν, ἵνα οὕτως εἴπω, τῆς περιττῆς, ἄσοφοι καὶ ἀσύνετοι. ἐντεῦθεν οἱ μὲν τύχην καὶ τὸ αὐτόματον ἐδογμάτισαν, ὄντως αὐτόματα, καὶ ὡς ἔτυχεν ἀναπλασθέντα ἐπινοήματα, οἱ δὲ ἀστέρων τινὰ δυναστείαν, ἀλο-

γόν τι καὶ ἄλυτον, πλεκόντων ὡς ἂν βούλωνται τὰ ἡμέτερα, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ πᾶν ἐκείνων συνηναγκασμένων, καὶ πλανητῶν δή τινων καὶ ἀπλανῶν συνόδοις καὶ ἀποχωρήσεσι, καὶ κυρίαν τοῦ παντὸς κίνησιν. οἱ δὲ, ὅτι ἂν ἕκαστος ἐφαντάσθησαν, τῶν ταλαιπώρων ἕνεκα τῶν ἀνθρώπων φερόντων, ἐπεισήγαγον, ὅσον αὐτῆς τῆς προνοίας ἀνέφικτόν τι καὶ ἀδιάκριτον, εἰς διαφόρους δόξας καὶ προσηγορίας κατεμερίσαντο. εἰσὶ δὲ οἳ καὶ πενίαν πολλὴν τῆς προνοίας κατέγνωσαν, τὰ μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς ταύτῃ διοικεῖσθαι νομίσαντες. ἄχρι δὲ ἡμῶν τῶν καὶ μάλιστα δεομένων κατὰ τοίγε αὐτὴν ἀποκνήσαντες, ὥσπερ δεδοικότες, μὴ τῷ πλέονας εὐεργετεῖσθαι, ἀγαθώτερον ἀποφήνωσι τὸν εὐεργέτην, ἢ ἀποκάμνοι αὐτοῖς ὁ θεὸς εὖ ποιῶν πλείονας. ἀλλ' οὗτοι μὲν, ὅπερ εἶπον, ἐρρίφθωσαν, ἐπεὶ καὶ καλῶς αὐτοὺς προλαβὼν ὁ λόγος ἠμαυρώσατο. ἐματαιώθη γάρ φησιν, ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. φάσκοντες εἶναι σοφοὶ, ἐμωράνθησαν, καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ, μύθοις τισὶ καὶ σκιαῖς τὴν διὰ πάντων πρόνοιαν καθυβρίσαντες. ἡμεῖς δὲ, μήτι αὐτοὶ ταῦτα τερατευώμεθα, εἴπερ τι μέλει τοῦ λόγου λογικοῖς οὖσιν ἡμῖν καὶ λόγου θεραπευταῖς. μηδὲ τοῖς οἰομένοις ἀποδεχώμεθα, κἂν εὐδοκιμῶσι τῇ γλώττῃ ἐν τοῖς ἀτόποις λόγοις καὶ δόγμασι, καὶ τῷ καινῷ τέρπωσι. ἀλλὰ καὶ θεὸν εἶναι πάντων ποιητὴν καὶ δημιουργὸν πιστεύωμεν. πῶς γὰρ ἂν ὑπέστη τὸ πᾶν, μὴ τινος οὐσιώσαντός τε καὶ συναρμόσαντος; καὶ πρόνοιαν συνεισφέρωμεν τὴν τοῦδε τοῦ παντὸς συνεκτικήν τε καὶ συνδετικήν. ἐπεὶ καὶ προνοητὴν εἶναι τοῦτον ὃν ποιητὴν εἶναι ἀναγκαῖον. εἰ μὴ μέλλοι τὸ πᾶν τῷ αὐτομάτῳ φερόμενον, ὥσπερ ὑπὸ λαίλαπος ναῦς, αὐτίκα λυθήσεσθαί τε καὶ διασπασθήσεσθαι διὰ τὴν ἀταξίαν τῆς ὕλης, καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν σύγχυσίν τε, καὶ ἀκοσμίαν ἐπαναχθήσεσθαι. καὶ ἡμετέροις μάλιστα ἐπιστατεῖν δεξώμεθα τὸν ἡμέτερον, εἴτε ποιητὴν, εἴτε πλάστην βούλει καλεῖν. κἂν διὰ τῶν ἐναντίων ὁ βίος ἡμῖν διεξάγηται. διὰ τοῦτο τυχὸν καὶ ἀγνοουμένων, ἵνα τῷ δυσθεωρήτῳ, τὸν ὑπὲρ πάντα λόγον θαυμάζωμεν. ἐπειδὴ τὸ μὲν ῥᾳδίως ληπτὸν, ἅπαν εὐκαταφρόνητον. τὸ δὲ ὑπὲρ ἡμᾶς, ὅσῳ δυσεφικτότερον, τοσούτῳ θαυμασιώτερον. καὶ γυμνάζει τὸν πόθον ἅπαν τὸ διαφεῦγον τὴν ἔφεσιν. διὰ τοῦτο μήτε ὑγείας πάσης θαυμάζωμεν, μήτε νόσον διαπτύωμεν· μήτε πλούτῳ ῥέοντι προστιθώμεθα, καρδίᾳ πλέον, ἢ καλῶς ἔχει, τῇ ῥοῇ προσκείμενοι, καὶ δὴ τῆς ψυχῆς τι ταύτῃ προσαναλίσκοντες. μήτε πενίας κατεξανιστώμεθα, ὡς ἀποπτύστου πάντῃ καὶ κατακρίτου, καὶ τῆς μισουμένης μερίδος. ἀλλ' εἰδῶμεν καὶ ὑγείας περιφρονεῖν ἀσώτου, ἧς καρπὸς ἁμαρτία, καὶ νόσον τιμᾶν ὁσίαν, αἰδούμενοι τοὺς διὰ πάθους νικήσαντας. μή που τὶς καὶ Ἰὼβ τοῖς νοσοῦσιν ἐγκέκρυπται, πολύ τι τῶν ὑγιαινόντων αἰδεσιμώτερος, κἂν τὸ ἰχῶρα ζέῃ, κἂν ταλαιπωρῇ νυκτὸς καὶ ἡμέρας αἴθριος, καὶ πληγῇ, καὶ γυναικὶ, καὶ φίλοις συνοχλούμενος. ὡς δὲ καὶ πλοῦτον ἄδικον ἀποπέμπεσθαι, δι' ὃν κάμνει δικαίως ὁ ἐν τῇ φλογὶ πλούσιος, καὶ προσαιτεῖ ῥανίδα μικρὰν ἀναψύξεως. καὶ πενίαν ἐπαινεῖν εὐχάριστον καὶ φιλόσοφον, ὑφ' ἧς Λάζαρος σώζεται, καὶ πλουτεῖ τὴν ἐν κόλποις Ἀβραὰμ ἀνάπαυσιν. ἀλλ' ἐμοὶ μὲν καὶ διὰ τοῦτο δοκεῖ ἀναγκαία τυγχάνειν ἡ φιλανθρωπία, καὶ τὸ πρὸς τοὺς δεομένους εὔσπλαγχνον, ἵνα τοὺς οὕτως ἔχοντας περὶ τούτων ἐπιστομίζωμεν, καὶ μὴ λόγοις ματαίοις παραχωρῶμεν, νομοθετοῦντες καθ' ἡμῶν αὐτῶν τὴν ὠμότητα. πάντων δὲ τῆς ἐντολῆς αἰδώμεθα πλέον, καὶ τὸ ὑπόδειγμα. τίς ἡ ἐντολὴ, καὶ σκοπεῖτε τὸ ἐπίμονον αὐτῆς, καὶ τὸ γνήσιον. οὐ γὰρ ἅπαξ, οὐδὲ δὶς εἰπόντες τι περὶ τῶν δεομένων, οἱ τοῦ πνεύματος ἀπηλλάγησαν· οὐδὲ οἱ μὲν, οἱ δὲ οὔ. ἢ μᾶλλον τινὲς, οἱ δὲ ἧττον, ὡς ἂν μὴ περὶ μεγάλου τινὸς, μηδὲ τῶν σφόδρα κατεπειγόντων, ἀλλὰ καὶ πάντες, καὶ μετὰ σπουδῆς ἕκαστος, ἢ πρῶτον, ἢ ἐν πρώτοις τοῦτο διακελευόμενοι. καὶ ποτὲ μὲν προτρέποντες, ποτὲ δὲ ἀπειλοῦντες, ποτὲ δὲ ὀνειδίζοντες, ἔστι δ' ὅτε καὶ τοὺς κατορθοῦντας ἀποδεχόμενοι. ὡς ἂν τῷ συνεχεῖ τῆς ὑπομνήσεως τὴν ἐντολὴν ἐνεργήσωσιν. ἐκεῖ μὲν τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν, καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν πενήτων νῦν ἀναστήσομαι φησὶν, λέγει κύριος. τίς οὐ δέδοικεν ἀνιστάμενον κύριον; καὶ, ἀνάστηθι κύριε ὁ θεός μου, ὑψωθήτω ἡ χείρ σου, μὴ ἐπιλάθῃ τῶν πενήτων. ἀποδεξώμεθα τὴν τοιαύτην ὕψωσιν, καὶ μὴ βουληθῶμεν ἰδεῖν ἐπαιρομένην χεῖρα κατὰ τῶν ἀπειθούντων. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπαφιεμένην τοῖς σκληροτέροις, καὶ οὐκ ἐπελάθετο τῆς κραυγῆς τῶν πενήτων. καὶ, οὐκ εἰς τέλος ἐπιλησθήσεται ὁ πτωχός. καὶ, ὀφθαλμοὶ μὲν αὐτοῦ ἐπὶ τὸν πένητα ἐπιβλέπουσιν. ὃ τοῦ βλεφάρου κρεῖττον καὶ κυριώτερον. τὰ βλέφαρα δ' αὐτοῦ ἐξετάζει τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. ὁ ἐλάττων ὡς ἂν εἴποι τις ἐπισκοπὴ καὶ δευτέρα. τάχα ἂν εἴποι τις ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων ταῦτα πτωχῶν καὶ πενήτων. οὐ διαφέρομαι. ἀλλὰ σύ γε καὶ τοῦτο ἐγκατεριζέτω πρὸς τὸ φιλάνθρωπον. ὧν γὰρ ἀδικουμένων τοσοῦτος ὁ λόγος, τούτων καὶ εὖ παθόντων δηλαδὴ πλείων ἡ χάρις. εἰ γὰρ ὁ ἀτιμάζων πένητα, παροξύνει τὸν ποιήσαντα αὐτὸν, τιμᾷ τὸν ποιητὴν ὁ τιμῶν τὸ ποίημα. πάλιν, ὅταν ἀκούσῃς,

πλου

πένης καὶ πλούσιος συνηντήκασιν ἀλλήλοις, ἀμφοτέρους δὲ ὁ κύριος ἐποίησε· μὴ τὸν μὲν πένητα, τὸν δὲ πλούσιον ἀποκλείσας, ἵνα καὶ μᾶλλον κατεξαναστῇς τοῦ πένητος. οὐ γὰρ δῆλον ἐκ θεοῦ ἡ τοιαύτη διαίρεσις· πλάσμα δὲ θεοῦ φησὶν ὁμοίως ἀμφότεροι, κἂν εἰ τὰ ἔξωθεν ἄνισα. τοῦτο δὲ δυσωπείτω πρὸς τὸ συμπαθὲς καὶ φιλάδελφον. ἵνα ὅταν ὑπ' ἐκείνων ἐπαρθῇς, ἀπὸ τούτου συσταλῇς, καὶ γένῃ σεαυτοῦ μετριώτερος. τί ἔτι; ὁ ἐλεῶν πτωχὸν, θεῷ δανείζει φησίν. τίς οὐ δέχεται τοιοῦτον χρεώστην ἀποδώσοντα ἐν καιρῷ μετὰ τῶν ἐπικαρπιῶν τὸ δάνειον; ἐλεημοσύναις καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι. καθαρθῶμεν οὖν ἐλεήσαντες, ῥύψωμεν τῇ καλῇ πόᾳ τὰ τῆς ψυχῆς ῥύπη καὶ μολύσματα. καὶ λευκανθῶμεν, οἱ μὲν ὡς ἔριον, οἱ δὲ ὡς χιὼν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς εὐσπλαγχνίας. εἴπω τι καὶ φοβερώτερον. εἰ μὲν οὐδέν ἐστί σοι σύντριμμα, οὐδὲ μώλωψ, οὐδὲ πληγὴ φλεγμαίνουσα, οὐδὲ λέπρα τις ψυχῆς ἢ ἁφὴ σημασίας, ἢ τηλαυγὴς, ἃ μικρῶς μὲν ὁ νόμος ἐκάθαιρε, δεῖται δὲ Χριστοῦ θεραπεύοντος, ἀλλὰ σύ γε τὸν ὑπὲρ ἡμῶν τραυματισθέντα καὶ μαλακισθέντα αἰδέσθητι. αἰδεσθήσῃ δὲ, ἂν φαίνῃ τοῦ Χριστοῦ μέλει χριστὸς καὶ φιλάνθρωπος. εἰ δὲ τοσοῦτον σὲ κατετραυμάτισε τυχὸν ὁ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν λῃστὴς καὶ τύραννος, ἢ ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς ἱεριχὼ καταβαίνοντα, ἢ καὶ ἄλλοθί που λαβὼν ἄοπλόν τε καὶ ἀπαράσκευον, ὡς ἂν εἰκότως εἰπεῖν ἐκεῖνο, προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου. εἰ μὲν οὕτως ἔχεις, ὡς μηδὲ τὴν θεραπείαν ἐπιζητεῖν, μηδὲ τὸν τρόπον εἰδέναι τῆς σῆς ἰατρείας, φεῦ τῆς πληγῆς ὄντως, καὶ τῆς εἰς βάθος ταλαιπωρίας. εἰ δὲ μή πω παντελῶς ἀπέγνωσαι, μηδ' ἀνιάτως ἔχεις, πρόσελθε τῷ θεραπευτῇ, δεήθητι, θεράπευσον τὰ τραύματα διὰ τῶν τραυμάτων, κτῆσαι τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον, μᾶλλον δὲ τοῖς ἐλάττοσι τὰ μείζονα θεραπεύθητι. βοᾷ τῇ ψυχῇ σου, σωτηρία σου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ ἴδε ὑγιὴς γέγονας. καὶ πάντα τὰ τῆς φιλανθρωπίας ῥήματα, μόνον ἂν ἴδῃ σε τοῖς ἀλγοῦσι φιλάνθρωπον. μακάριοι φησὶν οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. οὐ πολλοστὸς ἐν τοῖς μακαρισμοῖς ὁ ἔλεος. καὶ μακάριος ὁ συνιὼν ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα. καὶ χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτείρων καὶ κιχρῶν, καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ καὶ δανείζει ὁ δίκαιος. ἁρπάσωμεν τοὺς μακαρισμοὺς, συνιέντες κληθῶμεν, χρηστοὶ γενώμεθα. μὴ διακοψάτω σου μηδὲ νὺξ τὸν ἔλεον. μὴ εἴπῃς, ἐπανελθὼν ἐπάνηκε, καὶ αὔριον δώσω σοι. μή τι μέσον γίνηται τῆς ὁρμῆς καὶ τῆς εὐποιΐας. τοῦτο μόνον οὐκ ἐπιδέχεται ἀναβολὴν ἡ φιλανθρωπία. διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἴσαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ταῦτα μετὰ προθυμίας. ὁ γὰρ ἐλεῶν, φησὶν, ἐν ἱλαρότητι, καὶ διπλασιάζεταί σοι τὸ ἀγαθὸν τῇ ἑτοιμότητι. τὸ γὰρ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἄχαρί τι καὶ ἀκαλλώπιστον. πανηγυριστέον δὲ, οὐ θρηνητέον τὴν εὐποιΐαν. ἐὰν ἀνέλῃς σύνδεσμον φησὶν, καὶ χειροτονίαν, μικρολογίαν δὴ λέγω, τοῦτο καὶ διακρισίαν, εἴτ' οὖν ἀμφιβολίαν καὶ ῥῆμα γογγυσμοῦ, τί γενήσεται; ὢ μέγα τι καὶ θαυμάσιον, ὢ καὶ ὅσος ὁ τούτου μισθός. ῥαγήσεται πρόϊμον τὸ φῶς σου, καὶ τὰ ἰάματά σου ταχὺ ἀνατελεῖ. τίς οὖν οὐκ ἐφίεται φωτὸς καὶ ἰάσεως; αἰδοῦμαι δὲ καὶ τὸ Χριστοῦ γλωσσόκομον, ὃ πρὸς πτωχοτροφίαν ἡμᾶς παρακαλεῖ. καὶ τὴν Παύλου καὶ Πέτρου συμφωνίαν, οἳ τὸ εὐαγγέλιον διελόμενοι τοὺς πτωχοὺς κοινοὺς ἐποιήσαντο. καὶ τὴν τοῦ νέου τελείωσιν, ἐν τῷ τὰ ὄντα δοῦναι πτωχοῖς ὁρισθεῖσάν τε καὶ νομοθετηθεῖσαν. οἴει μὴ ἀνάγκην εἶναί σοι τῆς φιλανθρωπίας, ἀλλ' αἵρεσιν; μηδὲ νόμους, ἀλλὰ παραίνεσιν; σφόδρα καὶ αὐτὸς ἐβουλόμην τοῦτο, καὶ ὑπελάμβανον. ἀλλὰ φοβεῖ με ἡ ἀριστερὰ χεὶρ καὶ οἱ ἔριφοι, καὶ ἃ παρὰ τοῦ στήσαντος ὀνειδίζονται. οὐχ ὅτι διηρπάκασιν, οὐδ' ὅτι ἱεροσυλήκασιν, ἢ μεμοιχεύκασιν, ἢ ἄλλο τι τῶν ἀπηγορευμένων πεποιήκασιν· τούτῳ τὴν τάξιν κατακριθέντες, ἀλλ' ὅτι μὴ Χριστὸν διὰ τῶν δεομένων τεθεραπεύκασιν. εἴ τι οὖν ἐμοὶ πείθεσθε δοῦλοι Χριστοῦ καὶ ἀδελφοὶ καὶ συγκληρονόμοι, ἕως ἔστι καιρὸς Χριστὸν ἐπισκεψώμεθα, Χριστὸν θεραπεύσωμεν, Χριστὸν θρέψωμεν, Χριστὸν ἐνδύσωμεν, Χριστὸν συναγάγωμεν, Χριστὸν τιμήσωμεν. μὴ τραπέζῃ μόνον, ὡς τινὲς, μηδὲ μύροις ὡς ἡ μαρία, μηδὲ τάφῳ μόνον, ὡς ἰωσὴφ ὁ ἀριμαθαῖος, μηδὲ τοῖς πρὸς τὴν ταφὴν ὡς νικόδημος ὁ ἐξ ἡμισείας φιλόχριστος, μηδὲ χρυσῷ καὶ λιβάνῳ καὶ σμύρνῃ, ὡς οἱ μάγοι πρὸ τῶν εἰρημένων, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔλεον θέλει καὶ οὐ θυσίαν ὁ πάντων δεσπότης, καὶ ὑπὲρ μυριάδας ἀρνῶν πιόνων ἡ εὐσπλαγχνία, ταύτην προσφέρωμεν αὐτῷ διὰ τῶν δεομένων, καὶ χαμαὶ σήμερον ἐῤῥιμμένων. ἵνα ὅταν ἐνθένδε ἀπαλλαγῶμεν, δέξωνται ἡμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΠΕΡΙ δόγματος, περὶ θεολογίας λόγος πρῶτος.

Τὰ μὲν δὴ τῶν νῦν γλωσσαλγίαν, καὶ τοὺς αὐθημερινοὺς σοφοὺς, καὶ τοὺς χειροτονητοὺς θεολόγους, οἷς ἀρκεῖ τὸ θελῆσαι μόνον, πρὸς τὸ εἶναι σοφοῖς, ποθῶ τὴν
B αἰωπίτω φιλοσοφίαν, καὶ σταθμὸν ἐξάπτον ἐπιζητῶ κατὰ τὸ ἱδρυμένον, καὶ ἐμαυτῷ καὶ Θεῷ μόνῳ συγγίνεσθαι βούλομαι. οὐδὲν γάρ μοι δοκεῖ τοιοῦτον, οἷον μύσαντα τὰς αἰσθήσεις, ἔξω σαρκὸς καὶ κόσμου γενόμενον, μηδενὸς τῶν ἀνθρωπίνων προσαπτόμενον, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη, ἑαυτῷ προσλαλοῦντα καὶ τῷ Θεῷ, ζῆν ὑπὲρ τὰ ὁρώμενα, καὶ ἀεὶ τὰς θείας ἐμφάσεις καθαρὰς ἐν ἑαυτῷ φέρειν, ἀμιγεῖς τῶν κάτω χαρακτήρων καὶ πλανωμένων, οἷον ἔσοπτρον ἀκηλίδωτον Θεοῦ καὶ τῶν θείων καὶ ὂν, καὶ ἀεὶ γινόμενον, φωτὶ προσλαμβάνοντα φῶς, καὶ ἀμαυροτέρῳ τρανότερον, μέχρις ἂν πρὸς τὴν πηγὴν ἔλθωμεν τῶν τῇδε ἀπαυγασμάτων, καὶ τύχωμεν τοῦ μακαρίου τέλους, λυθέντων τῶν ἐσόπτρων τῇ ἀληθείᾳ, ὡς μόλις ἄν τις ἑαυτὸν ἢ μακρᾷ φιλοσοφίᾳ παιδαγωγήσας, καὶ ἀπορρήξας κατὰ μικρὸν τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενὲς καὶ φωτοειδὲς τοῦ ταπεινοῦ καὶ σκότῳ συνεζευγμένου, ἢ Θεοῦ τυχὼν ἵλεω, ἢ καὶ ἄμφω ταῦτα, καὶ μελέτην ὅτι μάλιστα ποιούμενος ἄνω βλέπειν, τῆς κατασπώσης ὕλης ἐπικρατήσειεν. πρὶν δὲ ταύτην ὑπερσχεῖν ὅση δύναμις, καὶ ἀνακαθᾶραι ἱκανῶς τά τε ὦτα καὶ τὴν διάνοιαν, ἢ ψυχῆς ἐπιστασίαν δέξασθαι, ἢ θεολογίᾳ προσβαλεῖν οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι γινώσκω. καὶ ὅθεν εἰς τοῦτο ὑπήχθην τὸ δέος, ἵνα μή τι τοῦ δέοντος δειλότερον ὑπολάβοιτε, ἀλλὰ καὶ ἐπαινοίητε τῆς προμηθείας. ἀκούω μὲν αὐτοῦ Μωυσέως ἐκεῖνα χρηματίζειν αὐτῷ ὁ Θεὸς, ὅτι πλειόνων εἰς τὸ ὄρος προσκεκλημένων, ὧν εἷς ἦν καὶ Ἀαρὼν σὺν τοῖς παισὶν αὐτοῦ τοῖς δύο τοῖς ἱερεῦσιν, οἱ μὲν λοιποὶ πάντες προσκυνῆσαι πόρρωθεν ἐκελεύσθησαν, ἐγγίσαι δὲ Μωυσῆς μόνος, οὐ συναναβῆναι δὲ ὁ λαός. καὶ μικρὸν πρὸ τούτων, τῶν μὲν ἄλλως ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ καὶ σάλπιγγες, καὶ ὅλον καπνιζόμενον τὸ ὄρος, καὶ ἀπειλαὶ φρικώδεις, καὶ τοιαῦτα δείματα, ἴση κάτω, καὶ μέγα ἦν αὐτοῖς ἀκοῦσαι τῆς τοῦ Θεοῦ φωνῆς μόνον, καὶ ταῦτα ἁγνισαμένοις. Μωυσῆς δὲ καὶ ἄνεισι, καὶ τῆς νεφέλης εἴσω χωρεῖ, καὶ Θεῷ συγγίνεται, καὶ δέχεται νόμον, τοῖς μὲν πολλοῖς τὸν τοῦ γράμματος, τοῖς δὲ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς, τὸν τοῦ πνεύματος. γινώσκω δὲ Ἠλεὶ τὸν ἱερέα, καὶ μικρὸν ὕστερον Ὀζάν τινα, τὸν μὲν καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν παίδων παρανομίας ἀποτίσαντα δίκην, ἣν ἐτόλμησαν κατὰ τῶν θυσιῶν, καὶ ταῦτα οὐκ ἀποδεχόμενον αὐτῶν τὴν ἀσέβειαν, ἀλλὰ πολλάκις ἐπιτιμήσαντα. τὸν δὲ ὅτι τῆς κιβωτοῦ ψαῦσαι τολμήσαντα μόνον περισπασθείσης ὑπὸ τοῦ μόσχου, τὴν μὲν περιεσώσατο, αὐτὸς δὲ ἀπώλετο, φυλάσσοντος δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ τῇ κιβωτῷ τὸ σεβάσμιον. οἶδα δ' ἐγὼ μηδὲ τῶν τοίχων τοῦ ἱεροῦ ψαῦσαι τοῖς πολλοῖς ὂν ἀσφαλές. καὶ διὰ τοῦτο ἑτέρων ἐδεήθησαν τοίχων τῶν ἔξωθεν. μηδὲ τὰς θυσίας αὐτὰς ὑφ' ὧν καὶ ὅτε καὶ οὐ μὴ καθῆκον ἦν ἀναλίσκεσθαι. τοσούτου δεῖν πρὸς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων προσφοιτᾶν θαρροῦντα, ἢ τὸ καταπέτασμα, ἢ τὸ ἱλαστήριον, ἢ τὴν κιβωτὸν, ἢ προσβλέπειν εἶναι παντὸς, ἢ προσάπτεσθαι. ταῦτα οὖν εἰδὼς ἐγὼ, καὶ ὅτι μηδεὶς ἄξιος τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ θύματος, καὶ ἀρχιερέως, ὃς μὴ πρότερον ἑαυτὸν παρέστησε τῷ Θεῷ θυσίαν ζῶσαν, μᾶλλον δὲ ναὸς ἅγιος ἐγένετο Θεοῦ ζῶντος καὶ ζῶν, πῶς ἢ αὐτὸς προχείρως ἐγχειρήσαιμι τοῖς περὶ Θεοῦ λόγοις, ἢ ἀποδέξομαι τὸν ἐγχειροῦντα θρασέως; οὐκ ἐπαινετὸς ὁ πόθος. φοβερὸν τὸ ἐγχείρημα. καὶ διὰ τοῦτο καθαρτέον ἑαυτὸν πρότερον, εἶτα τῷ καθαρῷ προσομιλητέον. εἰ μὴ μέλλοιμεν τὸ τοῦ Μανωὲ πείσεσθαι καὶ λέξειν ἐν φαντασίᾳ Θεοῦ γενόμενοι· ἀπολώλαμεν ὦ γύναι, Θεὸν ἑωράκαμεν. ἢ ὡς Πέτρος ἀποπέμψασθαι τοῦ πλοίου τὸν Ἰησοῦν, ὡς οὐκ ἄξιοί τοι αὐτῆς ἐπιδημίας. ἢ ὡς ὁ ἑκατόνταρχος ἐκεῖνος, τὴν μὲν θεραπείαν αἰτοῦντες, τὸν θεραπευτὴν δὲ οὐκ εἰσδέξασθαι. λεγέτω τις καὶ ἡμῶν, ἕως ἐστὶν ἑκατόνταρχος, καὶ πλειόνων ἐν κακίᾳ κρατῶν, καὶ ἔτι στρατευόμενος καίσαρι τῷ κοσμοκράτορι τῶν κάτω συρομένων, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς. ὅταν δὲ Ἰησοῦν θεάσωμαι, καίτοι μικρὸς ὢν τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν ὡς ὁ Ζακχαῖος ἐκεῖνος, καὶ ὑπὲρ τὴν συκομορέαν ἀρθῶ, νεκρώσας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ μωράνας τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως, τότε καὶ Ἰησοῦν εἰσδέξομαι, καὶ ἀκούσομαι, σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ, καὶ τῆς σωτηρίας τεύξομαι, καὶ φιλοσοφήσω τὰ τελεώτερα, σκορπίζων καλῶς ἃ κακῶς συνήγαγεν, εἴτε χρήματα, εἴτε δόγματα. ἐπεὶ δὲ ἀνεκαθήραμεν τῷ λόγῳ τὸν θεολόγον, φέρε τι καὶ περὶ Θεοῦ ὡς ἐν βραχεῖ διαλεχθῶμεν, ἐν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι θαρρήσαντες, περὶ ὧν ὁ λόγος. εὔχομαι δὲ τὸ τοῦ Σολομῶντος παθεῖν, μηδὲ ἴδιον ἐννοῆσαι περὶ Θεοῦ, μηδὲ φθέγξασθαι. ὅταν γὰρ λέγῃ, ἀφρονέστατος γάρ εἰμι πάντων ἀνθρώπων, καὶ φρόνησις ἀνθρώπου οὐκ ἔστιν ἐμοί, οὐκ ἀσυνεσίαν ἑαυτοῦ δήπου καταγινώσκων, τοῦτό φησι. πῶς γὰρ, ὅς γε καὶ τοῦτο ᾔτησε παρὰ Θεοῦ πρὸ πάντων ἄλλων, καὶ ἔλαβε σοφίαν, καὶ θεωρίαν, καὶ πλάτος καρδίας ψάμμου πλουσιώτερόν τι καὶ

δαψιλέστ

ἐκ φιλίστορον; καὶ ὁ τοσοῦτον σοφὸς, καὶ τοιαύτης τετυχηκὼς δωρεᾶς, πῶς ἀφοσιοῦται τὴν ἑαυτοῦ πᾶσαν αὐτὴν ὀνομάζει, ὡς οὐκ ἔχων ἰδίαν, ἀλλὰ δὴ φρόνησιν, ἐκδεχόμενος δὲ τὴν θείαν τι καὶ τελεωτέραν; καὶ γὰρ ὁ Παῦλος λέγων, ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστὸς, οὐχ ὡς τῆς νεκροῦ πάντως ἑαυτοῦ διελέγετο, ἀλλ᾽ ὡς ζῶντος κρείσσονα τῆς πολλῶν ζωὴν, τῷ μετειληφέναι τῆς ὄντως ζωῆς, καὶ μηδενὶ θανάτῳ περατουμένης. προσκυνοῦμεν τὸν πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τὰς μὲν ἰδιότητας χωρίζοντες, ἑνοῦντες δὲ τὴν θεότητα. καὶ οὔτε εἰς ἓν τὰ τρία συναλείφομεν, ἵνα μὴ τὴν Σαβελλίου νόσον νοσήσωμεν· οὔτε διαιροῦμεν εἰς τρία ἔκφυλα καὶ ἀλλότρια, ἵνα μὴ τὰ Ἀρείου μανῶμεν. τί γὰρ δεῖ καθάπερ φυτὸν ἑτέρωσε κλινὲς πάντῃ καμπτόμενον βίᾳ μετάγειν ἐπὶ τὸ ἕτερον μέρος διαστροφῇ τὴν διαστροφὴν διορθουμένους, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ μέσον εὐθύνοντας, ἐν ὅροις ἵστασθαι τῆς εὐσεβείας; μεσότητα δὲ ὅταν εἴπω, τὴν ἀλήθειαν λέγω, πρὸς ἣν βλέπειν καλῶς ἔχομεν μόνην. καὶ τὴν φαύλην συναίρεσιν παραιτούμενοι, καὶ τὴν ἀτοπωτέραν διαίρεσιν. ὡς μήτε εἰς μίαν ὑπόστασιν συναιρεθέντα τῷ λόγου δι᾽ ἀπολυθείας, ψιλὰ ἡμῖν καταλιπεῖν τὰ ὀνόματα, τὸ αὐτὸ πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον ὑπολαμβάνουσιν, εἰ μὴ μᾶλλον ἓν τὰ πάντα, ἢ μηδὲν ἕκαστον εἶναι ὁριζομένοις. φθείρει γὰρ αὐτὰ εἶναι ἅπερ ἐστὶν, εἰς ἄλληλα μεταχωροῦντα καὶ μεταβαίνοντα. μήτε εἰς τρεῖς ἐξ ἴσου καὶ ἀνομοίους οὐσίας καὶ ἀπερρηγμένας διαιρεθέντα, κατὰ τὴν Ἀρείου καλῶς ὀνομασθεῖσαν μανίαν, ἢ ἀνάρχων ἢ ἀτάκτων, καὶ οἷον εἰπεῖν, ἀντιθέτων· τῷ μὲν εἰς Ἰουδαϊκὴν σμικρολογίαν κατακλεισθῆναι, μόνῳ τῷ ἀγεννήτῳ τὴν θεότητα περιγράφοντας. τῷ δὲ εἰς ἐναντίον μὲν, κακὸν δὲ ἴσον πεσεῖν, τρεῖς ἀρχὰς ὑποτιθεμένους, καὶ τρεῖς θεοὺς, ὃ τῶν προειρημένων ἀτοπώτερον. δεῖ γὰρ μήτε οὕτως εἶναί τινας φιλοπάτορας, ὡς καὶ τὸ εἶναι πατέρα περιαιρεῖν. τίνος γὰρ ἂν καὶ εἴη πατὴρ, τοῦ υἱοῦ τὴν φύσιν ἀπεξενωμένου καὶ ἀπηλλοτριωμένου μετὰ τῆς κτίσεως; μήτε οὕτω φιλοχρίστους, ὡς μήτε τοῦτο φυλάττειν, τὸ εἶναι υἱόν. τίνος γὰρ ἂν καὶ εἴη υἱὸς, μὴ πρὸς αἴτιον ἀναφερόμενος τὸν πατέρα; μήτε τῷ πατρὶ τὸ τῆς ἀρχῆς κατασμικρύνειν ἀξίωμα τῷ ὡς πατρὶ καὶ γεννήτορι. μικρῶν γὰρ ἂν εἴη καὶ ἀναξίων ἀρχὴ, μὴ θεότητος ὢν αἴτιος τῆς ἐν υἱῷ καὶ πνεύματι θεωρουμένης. ἐπειδὴ χρὴ καὶ τὸν ἕνα θεὸν τηρεῖν, καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογεῖν, εἴτ᾽ οὖν τρία πρόσωπα, καὶ ἑκάστην μετὰ τῆς ἰδιότητος. τηροῖτο δ᾽ ἂν, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, εἷς μὲν θεὸς, εἰς ἓν αἴτιον καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος ἀναφερομένων, οὐ συντιθεμένων, οὐδὲ συναλειφομένων. καὶ κατὰ τὸ ἓν καὶ ταυτὸ τῆς θεότητος, ἵνα οὕτως ὀνομάσω, κίνημά τι καὶ βούλημα, καὶ τὴν τῆς οὐσίας ταυτότητα. αἱ δὲ τρεῖς ὑποστάσεις μηδεμιᾶς ἐπινοουμένης συναλειφῆς, ἢ ἀναλύσεως, ἢ συγχύσεως, ἵνα μὴ τὸ πᾶν καταλυθῇ δι᾽ ὧν τὸ ἓν σεμνύνεται πλέον ἢ καλῶς ἔχει. αἱ δὲ ἰδιότητες πατρὸς μὲν καὶ ἀνάρχου καὶ ἀρχῆς ἐπινοουμένου, καὶ λεγομένου. ἀρχῆς δὲ, ὡς αἰτίου, καὶ ὡς πηγῆς, καὶ ὡς ἀϊδίου φωτός. υἱοῦ δὲ ἀνάρχου μὲν οὐδαμῶς, ἀρχῆς δὲ τῶν ὅλων. ἀρχὴν δ᾽ ὅταν εἴπω, μὴ χρόνον παρενθῇς, μηδὲ μέσον τι τάξῃς τοῦ γεγεννηκότος, καὶ τοῦ γεννήματος, μηδὲ διέλῃς τὴν φύσιν κακῶς παρενθέσει τοῖς συναϊδίοις καὶ συνημμένοις. εἰ γὰρ χρόνος υἱοῦ πρεσβύτερον, ἐκείνου δηλαδὴ πρότερος ἂν ἦν αἴτιος ὁ πατήρ. καὶ πῶς ποιητὴς χρόνων ὁ ὑπὸ χρόνον; πῶς δὲ καὶ κύριος πάντων, εἰ ὑπὸ χρόνου προείληπταί τι, καὶ κυριεύεται; ἄναρχος οὖν ὁ πατήρ, οὐ γὰρ ἑτέρωθεν αὐτῷ, οὐδὲ παρ᾽ ἑαυτοῦ τὸ εἶναι. ὁ δὲ υἱὸς, ἐὰν μὲν ὡς αἴτιον τὸν πατέρα λαμβάνῃς, οὐκ ἄναρχος. ἀρχὴ γὰρ υἱοῦ πατὴρ, ὡς αἴτιος. ἐὰν δὲ τὴν ἀπὸ χρόνου νοῇς ἀρχὴν, καὶ ἄναρχος. οὐκ ἄρχεται γὰρ ὑπὸ χρόνου ὁ χρόνων δεσπότης. εἰ δὲ, ὅτι τὰ σώματα ὑπὸ χρόνον, διὰ τοῦτο ἀξιώσεις κεῖσθαι καὶ τὸν υἱὸν ὑπὸ χρόνον, περιθήσεις καὶ σῶμα τῷ ἀσωμάτῳ. καὶ εἰς τι τὰ παρ᾽ ἡμῖν γεννώμενα, οὐκ ὄντα ποτὲ, εἶτα γινόμενα, διὰ τοῦτο καὶ τὸν υἱὸν ἀναγκάσεις ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρεληλυθέναι, συγκρίνεις τὰ ἀσύγκριτα θεὸν καὶ ἄνθρωπον, σῶμα καὶ τὸ ἀσώματον. οὐκοῦν καὶ πείσεται καὶ λυθήσεται, ὅτι καὶ τὰ ἡμέτερα σώματα. σὺ μὲν οὖν ἀξιοῖς διὰ τοῦτο οὕτω γεννᾶσθαι θεὸν, διότι τὰ σώματα. ἐγὼ δὲ διὰ τοῦτο οὐχ οὕτως, ὅτι οὕτω τὰ σώματα. ὧν γὰρ τὸ εἶναι οὐχ ὅμοιον, τούτων οὐδὲ τὸ γεννᾶν ὅμοιον. εἰ μὴ καὶ τἄλλα συλλάβοις ταῖς ὕλαις. οὐ πάσχων καὶ λυπούμενος, καὶ πεινῶν καὶ διψῶν, καὶ ὅσα ἢ σώματος, ἢ τοῦ συναμφοτέρου πάθη. ἀλλὰ ταῦτα οὐ παραδέχεταί σου ὁ νοῦς. περὶ θεοῦ γὰρ ὁ λόγος. μὴ ῥύσμενος(?) μηδὲ τὴν γέννησιν, ἄλλως, ἢ ὡς θεϊκὴν παραδέχου. ἀλλ᾽ εἰ γεγέννηται, πῶς γεγέννηται; φησίν. ἀπόκριναί μοι ὦ διαλεκτικὲ σὺ καὶ ἄφυκτε. εἰ ἔκτισαι, πῶς ἔκτισαι, κἀμὲ ἀπαίτει τὸ, πῶς γεγέννηται; πάθος ἐπὶ τὴν γέννησιν, πάθος καὶ περὶ τὴν κτίσιν. ἢ γὰρ οὐ πάθος ἡ ἀνατύπωσις καὶ ἡ φροντὶς καὶ ἡ τοῦ νοηθέντος ἀθρόως, εἰς τὸ κατὰ μέρος ἐξάπλωσις; χρόνος ἐπὶ τὴν γέννησιν, ἐν χρόνῳ καὶ τὰ κτιζόμενα. τόπος ἐνταῦθα, τόπος ἐκεῖ. ἀτυχία ἐπὶ τὴν γέννησιν, ἀτυχία καὶ ἐπὶ τὴν κτίσιν. ταῦτα ἤκουσα φιλοσοφούντων ὑμῶν. ἃ γὰρ ὁ νοῦς ὑπέγραψε, πολλάκις ταῦτα ἡ χεὶρ οὐκ ἐτέλεσεν. ἀλλὰ λόγῳ, φησὶ, τὸ πᾶν ὑπέστησε καὶ βουλήματι. αὐτὸς γὰρ εἶπε καὶ ἐγενήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν, ὅταν εἴπῃς κατὰ λόγῳ τὸν θεοῦ τὰ πάντα ἐκτίσθαι,

οὐ τὴν

οὐ τὴν ἀνθρωπίνην κτίσιν εἰσάγεις. οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν λόγῳ πράττει τὰ γινόμενα. οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν ὑψηλότερον ἡμῶν, οὐδ' ἀπρακτότερον, εἰ τὸ λέγειν, ὅπερ γε συμπλήρωσις ἦν. ὥστε εἰ καὶ λόγῳ κτίζει θεὸς τὰ κτιζόμενα, οὐκ ἀνθρώπινον αὐτῷ τὸ κτίζειν. εἰ μὴ δέξοιο ἄνθρωπον λόγῳ τι πράττοντα, ἢ δέξαι, ὅτι οὐχ ὡς ἄνθρωπος κτίζει θεός. ἐπεὶ διάγραψον βουλήματι πόλιν, καὶ ἀναστήτω πόλις. θέλησον γενέσθαι σοι υἱὸν, καὶ παραστήτω παῖς. θέλησον ἄλλο τι τῶν πραττομένων, καὶ εἰς ἔργον ἡ βούλησις χωρησάτω. εἰ δὲ τούτῳ οὐδὲν ἕπεται τῷ βούλεσθαι, θεοῦ δὲ τὸ βούλεσθαι πρᾶξις ἐστὶν, ἄλλως μὲν ἄνθρωπος κτίζει, ἄλλως δὲ ὁ πάντων κτίστης θεός. πῶς οὖν κτίζει μὲν οὐκ ἀνθρωπικῶς, γεννᾶν δὲ ἀναγκάζεται ἀνθρωπικῶς; σὺ μὲν οὐκ ὢν, ἔπειτα ἐγένου, εἶτα γεννᾷς. διὰ τοῦτο οὐκ ὄντα εἰς τὸ εἶναι παράγεις. ἢ, ἵνα τι βαθύτερον εἴπω, τάχα οὐδ' αὐτοὺς ἐξ οὐκ ὄντων παράγεις. ἐπεὶ καὶ ὁ Λευῒ φησὶν, ἔτι ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν, πρὶν εἰς τὸ εἶναι παρελθεῖν, καὶ μηδεὶς ἐπηρεαζέτω περὶ λόγῳ. οὐ γὰρ οὕτως ἐκ τοῦ πατρὸς φημὶ τὸν υἱὸν ὑπάρχειν, ὡς ἐν τῷ πατρὶ προτέροις ὄντα, μηδὲ δὲ τοῦτο εἰς τὸ εἶναι ὁδεύσαντα. οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς πρότερον, εἶτα τέλειον, ὥσπερ νόμος τῆς ἡμετέρας γεννήσεως. ταῦτα τῶν ἐπηρεαζόντων ἐστί. ταῦτα τῶν ἤδη πεσόντων προχείρως πᾶσι τοῖς λεγομένοις. ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτω φρονοῦμεν, οὐχ οὕτω δοξάζομεν. ἀλλ' ἅμα περὶ τὸν πατέρα εἶναι ἀγεννήτως. ἀεὶ δὲ ἦν, οὐχ ὑπέρ τι πίπτει γὰρ εἰς τὸ μὴ εἶναι ποτὲ ὄντος. καὶ ὁ υἱὸς ἦν γεννητῶς ὥστε συντρέχει τὸ εἶναι τοῦ πατρὸς, περὶ γεγεννῆσθαι τοῦ μονογενοῦς. ἐξ αὐτοῦ τι ὑπάρχοντος, καὶ οὐ μετ' αὐτὸν, ἢ ἐπινοίᾳ μόνῃ τῇ τῆς ἀρχῆς. ἀρχῆς δὲ, ὡς αἰτίου. πολλάκις γὰρ τὸν αὐτὸν ἀναστρέφω λόγον, διὰ παχύτητα καὶ ὑλικὸν τῆς διανοίας. εἰ δὲ οὐ πολυπραγμονεῖς τὴν τοῦ υἱοῦ εἴτε γέννησιν χρὴ λέγειν, εἴτε ὑπόστασιν, εἴτε τι ἄλλο κυριώτερον τούτων ἐπινοεῖ τις, νικᾷ γὰρ τὴν ἐμὴν γλῶτταν τὸ νοούμενον καὶ λεγόμενον, μηδὲ τοῦ πνεύματος περιεργάζου τὴν πρόοδον. ἀρκοῦμαι ἀκούειν, ὅτι υἱὸς, καὶ ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς. καὶ ὅτι ὁ μὲν πατὴρ, ὁ δὲ υἱὸς, καὶ οὐδὲν παρὰ τοῦτο περιεργάζομαι. μὴ τὸ πάθω ταῖς φωναῖς, αἳ περὶ ὑπερφωνεῖσθαι παντελῶς διαπίπτουσιν, ἢ τῇ ὄψει τεινούσῃ πρὸς ἡλιακὴν ἀκτῖνα. ὅσῳ γὰρ ἂν πλεῖον καὶ ἀκριβέστερον ἰδεῖν ἐθέλοι τις, τοσούτῳ τὴν αἴσθησιν παραβλάπτεται. καὶ τὸ ὁπωσοῦν ὁρᾶν ἀποστερεῖται, διὰ τοῦ πλείονος νικῶντος τὴν ὄψιν τοῦ ὁρωμένου, ἐὰν ὅλον ἰδεῖν ἐθελήσῃ, καὶ μὴ ὅσον ὁρᾶν ἀσφαλές. ἀκούεις γέννησιν, τὸ πῶς, μὴ περιεργάζου. ἀκούεις ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ προϊὸν, ἐκ τοῦ πατρὸς, τὸ ὅπως, μὴ πολυπραγμόνει. εἰ δὲ πολυπραγμονεῖς υἱοῦ γέννησιν, καὶ πνεύματος πρόοδον, κἀγώ σου πολυπραγμονῶ τὸ κρᾶμα ψυχῆς καὶ σώματος, πῶς εἶ χοῦς καὶ εἰκὼν θεοῦ. τί τὸ κινοῦν σε, ἢ τί τὸ κινούμενον, πῶς τὸ αὐτὸ καὶ κινεῖ καὶ κινεῖται, πῶς ἡ αἴσθησις ἐν περὶ αὐτὸ μένει, καὶ τὸ ἐκτὸς ἐπισπᾶται. πῶς ὁ νοῦς ἐν σοὶ μένει, καὶ γεννᾷ λόγον ἐν ἄλλῳ νοΐ. πῶς λόγῳ νόημα μεταδίδοται. καὶ οὔπω τὰ μείζονα λέγω. τίς οὐρανοῦ περιφορὰ, τίς ἀστέρων κίνησις, ἢ τάξις, ἢ μέτρα, ἢ σύνοδος, ἢ ἀπόστασις. τίνες δ' ὅροι θαλάσσης, πόθεν δὲ ἀνέμων ῥεύματα, ἢ ὡρῶν περιτροπαὶ, ἢ ὄμβρων ἐπιχύσεις. εἰ τούτων μηδὲν κατενόησας ὦ ἄνθρωπε, κατανοήσεις δὲ ἴσως ποτὲ, ὅταν ἀπολαύσῃς τὸ τέλειον, ὄψομαι γάρ φησι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου, ὡς τὰ νῦν νοεῖσθαι τὰ νῦν ὁρώμενα μὴ εἶναι τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας ἰνδάλματα. εἰ σαυτὸν οὐκ ἔγνως, ὅς τις εἶ, ὁ περὶ τούτων διαλεγόμενος, εἰ ταῦτα οὐ κατέλαβες, ὧν καὶ ἡ αἴσθησις μάρτυς, πῶς θεὸν ἀκριβῶς, ὅπερ τι καὶ ὅσον ἐστὶν, εἰδέναι ὑπολαμβάνεις; πολλῆς τοῦτο τῆς ἀλογίας. ἀλλ' εἴ τι ἐμοὶ πείθῃ, περὶ μὲν βραχεῖ θεολόγει, τὸ μὲν κατέλαβες, τὸ δὲ καταλαμβάνειν θέλῃ τι. τὸ δὲ ἀγάπησον ἐν σοὶ μόνον, τὸ δὲ ἐν τοῖς ἄνω θησαυροῖς μενέτω. διὰ πολιτείας ἄνελθε, διὰ καθάρσεως κτῆσαι τὸ καθαρόν. βούλει θεολόγος γενέσθαι ποτὲ καὶ τῆς θεότητος ἄξιος; τὰς ἐντολὰς φύλαξον. διὰ τῶν προσταγμάτων ὅδευσον. πρᾶξις γὰρ, ἐπίβασις θεωρίας. ἐκ τοῦ σώματος τῇ ψυχῇ φιλοπόνησον. ἆρα τίς ἐστιν ἀνθρώπων, ὃς ἀρθῆναι τοσοῦτον δύναται, ὥστε εἰς τὸ Παύλου μέτρον ἐλθεῖν; ἀλλ' ὅμως φησὶ βλέπειν δι' ἐσόπτρου καὶ αἰνίγματος, καὶ εἶναι καιρὸν, ὅτε ὄψεται πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. ἄλλου μὲν εἰ φιλοσοφώτερος ἐν λόγοις, θεοῦ δὲ πάντως κατώτερος. ἄλλου μὲν τυχὸν συνετώτερος, τῆς δ' ἀληθείας τοσοῦτον λείπῃ, ὅσον τὸ εἶναί σου δεύτερον τοῦ εἶναι θεοῦ. ἔχομεν ἐπαγγελίαν, γνώσεσθαί ποτε ὅσον ἐγνώσμεθα. εἰ μὴ δυνατὸν ἐνταῦθα ἔχειν τελείαν τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν, τί μοι τὸ λειπόμενον; τί τὸ ἐλπιζόμενον; βασιλεία οὐρανῶν πάντως ἐρεῖς. ἡγοῦμαι δὲ μὴ ἄλλο τι τοῦτο εἶναι, ἢ τὸ τυχεῖν τοῦ καθαρωτάτου τε καὶ τελεωτάτου. τελεώτατον δὲ τῶν ὄντων, γνῶσις θεοῦ. ἀλλὰ τὸ μὲν κατέχωμεν, τὸ δὲ καταλάβωμεν, ἕως ἐσμὲν ὑπὲρ γῆς. τὸ δὲ ἐκεῖθεν ταμιευσώμεθα, ἵνα τοῦτον σχῶμεν τῆς φιλοπονίας τὴν ἐπικαρπίαν, ὅλης τῆς ἁγίας τριάδος τὴν ἔλλαμψιν, ἣ τίς

ἐστι, καὶ οἵα, καὶ ὅση, εἰ θέμις τοῦτο εἰπεῖν, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΓΡΗΓΟ-

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, εἰς τοὺς μακκαβαίους λόγος.

Τί δὲ οἱ μακκαβαῖοι; τούτων γὰρ ἡ παροῦσα πανήγυρις, οὐ παρὰ πολλοῖς μὲν τιμωμένων, ὅτι μὴ μετὰ χριστὸν ἡ ἄθλησις. πᾶσι δὲ τιμᾶσθαι ἀξίων, ὅτι περὶ τῶν πατρίων ἡ καρτερία. καὶ οἱ πρὸ τῶν χριστοῦ παθῶν μαρτυρήσαντες, τί ποτε δράσειν ἔμελλον μετὰ χριστὸν διωκόμενοι, καὶ τὸν ἐκείνου ὑπὲρ ἡμῶν μιμούμενοι θάνατον; οἱ γὰρ χωρὶς ὑποδείγματος τοιοῦτοι, τοσοῦτοι τὴν ἀρετήν, πῶς οὐκ ἂν ὤφθησαν γενναιότεροι, μετὰ τοῦ ὑποδείγματος κινδυνεύοντες; καὶ ἅμα μυστικός τις καὶ ἀπόρρητος οὗτος ὁ λόγος, σφόδρα πιθανός, ἔμοιγ' οὖν, καὶ πᾶσι τοῖς φιλοθέοις, μηδένα τῶν πρὸ τῆς χριστοῦ παρουσίας τελειωθέντων, δίχα τῆς εἰς χριστὸν πίστεως τούτου τυχεῖν. ὁ γὰρ λόγος, ἐπαῤῥησιάσθη μὲν ὕστερον καιροῖς ἰδίοις, ἐγνωρίσθη δὲ καὶ πρότερον τοῖς καθαροῖς τὴν διάνοιαν, ὡς ἐκ πολλῶν δῆλον τῶν πρὸ ἐκείνου τετιμημένων. οὔκουν ὅτι πρὸ τοῦ σταυροῦ τοιοῦτοι περιοπτέοι, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὸν σταυρὸν ἐπαινετέοι, καὶ τῆς ἐκ τῶν λόγων τιμῆς ἄξιοι. οὐχ ἵνα προσθήκην ἡ δόξα λάβοιεν, τίνα γάρ, ὧν ἡ πρᾶξις ἔχει τὸ εὔδοξον; ἀλλ' ἵνα δοξασθῶσιν οἱ εὐφημοῦντες, καὶ ζηλώσωσι τὴν ἀρετὴν οἱ ἀκούοντες, ὥσπερ κέντρῳ τῇ μνήμῃ πρὸς τὰ ἴσα διανιστάμενοι. οὗτοι, τίνες μὲν ὄντες, καὶ ὅθεν, καὶ ὑφ' οἵας ὁρμώμενοι τῆς ἀπαρχῆς ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως, εἰς τοσοῦτον ἀρετῆς καὶ δόξης περιεληλύθασιν, ὥστε καὶ ταῖς ἐτησίοις ταύταις τιμᾶσθαι πομπαῖς τε καὶ πανηγύρεσι, καὶ μείζονα τῶν ὁρωμένων τὴν περὶ αὐτῶν δόξαν ἀποκεῖσθαι ταῖς ἁπάντων ψυχαῖς. ἡ περὶ αὐτῶν βίβλος δηλώσει τοῖς φιλομαθέσι καὶ φιλοπόνοις, ἡ περὶ τοῦ αὐτοκράτορα εἶναι τῶν παθῶν τὸν λογισμὸν φιλοσοφοῦσα, καὶ κύριον τῆς ἐπ' ἄμφω ῥοπῆς, ἀρετήν τε φημὶ καὶ κακίαν. ἄλλοις τε γὰρ οὐκ ὀλίγοις ἐχρήσατο μαρτυρίοις, καὶ δὴ καὶ τοῖς τούτων ἀθλήμασιν. ἐμοὶ δὲ τοσοῦτον εἰπεῖν ἐξαρκέσει. ἐλεάζαρ ἐνταῦθα τῶν πρὸ χριστοῦ παθόντων ἡ ἀπαρχή, ὥσπερ τῶν μετὰ χριστὸν στέφανος. ἀνὴρ ἱερεὺς καὶ πρεσβύτης, πολιὸς τὴν τρίχα, πολιὸς τὴν φρόνησιν. πρότερον μὲν καὶ προθυόμενος τοῦ λαοῦ, καὶ προσευχόμενος, νῦν δὲ καὶ τελεώτατον θῦμα προσάγων ἑαυτὸν τῷ θεῷ, παντὸς τοῦ λαοῦ καθάρσιον. προοίμιον ἀθλήσεως δεξιόν, καὶ φθεγγομένη καὶ σιωπῶσα παραίνεσις. προσάγει δὲ καὶ τοὺς ἑπτὰ παῖδας, τὰ τῆς ἑαυτοῦ παιδείας ἀποτελέσματα, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, πάσης νομικῆς ἱερουργίας λαμπροτέραν τε καὶ καθαρωτέραν. τὰ γὰρ τῶν παίδων, τῷ πατρὶ λογίζεσθαι, τῶν εὐνομωτάτων τε καὶ δικαιοτάτων. παῖδες ἐκεῖ γενναῖοι καὶ μεγαλόψυχοι, μητρὸς εὐγενοῦς εὐγενῆ βλαστήματα, φιλότιμοι τῆς ἀληθείας ἀγωνισταί, τῶν ἀντιόχου καιρῶν ὑψηλότεροι, τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου μαθηταὶ γνήσιοι. τῶν πατρίων ἐθῶν ἀκριβεῖς φύλακες. ἀριθμὸς τῶν παρ' ἑβραίοις ἐπαινουμένων, κατὰ τῆς ἑβδοματικῆς ἀναπαύσεως μυστηρίῳ τιμώμενος. ἓν πνέοντες, πρὸς ἓν βλέποντες, μίαν ζωῆς ὁδὸν εἰδότες, τὸν ὑπὲρ τοῦ θεοῦ θάνατον. οὐχ ἧττον ἀδελφοὶ τὰς ψυχάς, ἢ τὰ σώματα. ζηλοτυποῦντες ἀλλήλους τῆς τελευτῆς. ὢ τοῦ θαύματος, προαρπάζοντες ὥσπερ θησαυροὺς τὰς βασάνους, τοῦ παιδαγωγοῦ νόμου προκινδυνεύοντες. οὐ τὰς προσαχθείσας τῶν βασάνων μᾶλλον φοβούμενοι, ἢ τὰς λειπομένας ἤδη ζητοῦντες. ἓν τοῦτο φοβούμενοι μόνον, μὴ ἀπείπῃ κολάζων ὁ τύραννος, καὶ ἀπέλθωσί τινες αὐτῶν ἀστεφάνωτοι, καὶ διαζευχθῶσι τῶν ἀδελφῶν ἄκοντες, καὶ τὴν κακὴν νίκην νικήσωσι, τὸ μὴ παθεῖν κινδυνεύσαντες. μήτηρ ἐκεῖ ἀνδρικὴ καὶ γενναία, φιλόπαις ὁμοῦ καὶ φιλόθεος, καὶ τὰ μητρῷα σπλάγχνα σπαρασσομένη παρὰ τὸ εἰκὸς τῆς φύσεως. οὐ γὰρ πάσχοντας ἠλέει τοὺς παῖδας, ἀλλ' ἠγωνία τὸ μὴ παθεῖν, οὐδὲ τοὺς ἀπελθόντας ἐπόθει μᾶλλον, ἢ προσεβιῶναι τοὺς ὑπολειφθέντας εὔχετο, καὶ τούτων ἦν αὐτῇ πλείων ὁ λόγος, ἢ τῶν μεταστάντων. τῶν μὲν γὰρ ἀμφίβολος ἡ πάλη, τῶν δὲ ἀσφαλὴς ἡ κατάλυσις. καὶ τοὺς μὲν ἤδη θεῷ παρετίθετο, τοὺς δὲ ὅπως λάβῃ θεὸς ἐφρόντιζεν. ὢ ψυχῆς ἀνδρείας, ἐν γυναικείῳ τῷ σώματι. ὢ θαυμασίας ἤδη δόξης καὶ μεγαλοψύχου. ὢ τῆς ἀβραμιαίου θυσίας ἐκείνης, εἰ μή τι τολμητέον, καὶ μείζων. ὁ μὲν γὰρ ἕνα προσάγει προθύμως, εἰ καὶ τὸν μονογενῆ, καὶ τὸν ἐκ τῆς ἐπαγγελίας, καὶ εἰς ὃν ἡ ἐπαγγελία, καὶ τὸ μεῖζον, ὅτι μὴ τοῦ γένους μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν τοιούτων θυμάτων, ἀπαρχὴ καὶ ῥίζα καθίστατο. ἡ δέ, δῆμον ὅλον παίδων καθιέρωσε τῷ θεῷ, νικήσασα καὶ μητέρας καὶ ἱερέας τοῖς θύμασι προθύμοις εἰς σφαγήν, ὁλοκαυτώμασι λογικοῖς ἱερείοις ἐπειγομένοις. ἡ μαστοὺς ὑπεδείκνυ, καὶ ἀνατροφῆς ὑπεμίμνησκε, καὶ πρὸς ταῦτα τὴν πολιάν, καὶ τὸ γῆρας αὐτῆς ἱκετηρίαν προὔβαλλε. οὐ σωτηρίαν ζητοῦσα, τὸ δὲ παθεῖν ἐπείγουσα, καὶ κίνδυνον ἡγουμένη τὴν ἀναβολήν, οὐ τὸν θάνατον. ἣν οὐδὲν ἔκαμψεν, οὐδὲ ἐμαλάκισεν, οὐδὲ ἀτολμοτέραν ἐποίησεν οὐκ ἀρθρέμβολα προτεινόμενα, οὐ τροχοὶ προβαλλόμενοι, οὐ τροχαντῆρες, οὐ καταπέλται, οὐκ ἀκμαὶ σιδηρῶν ὀνύχων, οὐ θῆρες ζέοντες, οὐ ξίφη

θηγόμενα, οὐ λέβητες ζέοντες, οὐ πῦρ ἐγειρόμενον, οὐ τύραννος ἀπειλῶν, οὐ δήμιος, οὐ δορυφόρος κατεπείγων, οὐ ξίφος ὁρώμενον, οὐ μέλη διασπώμενα, οὐ σάρκες ξαινόμεναι, οὐχ αἵματος ὀχετοὶ ῥέοντες, οὐ νεότης δαπανωμένη, οὐ τὰ παρόντα δεινά, οὐ τὰ προσδοκώμενα χαλεπά. καὶ ὃ τοῖς ἄλλοις βαρύτατον ὂν ἐν τοῖς τοιούτοις, ἡ τοῦ κινδύνου παράτασις. τοῦτο ἐκείνῃ τὸ κουφότατον ἦν. ἐνετρύφα γὰρ τοῖς θεάμασι, καὶ γάρ πως καὶ τελείων ἐν τοῖς πάθεσιν, οὐ τὴν ποικίλην τῶν προσαγομένων βασάνων μόνον, ὧν πασῶν ὡς οὐδὲ εἷς μιᾶς κατεφρόνουν. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς διώκτου λόγοις πολυειδεῖς ὄντας, ὑβρίζοντος, ἀπειλοῦντος, θωπεύοντος. τί γὰρ οὐκ ἐποιοῦντο πρὸς τὸ τυχεῖν ὧν ἤλπιζε; καὶ μέντοι καὶ τῶν παίδων αἱ πρὸς τὸν τύραννον ἀποκρίσεις, τοῦτο τὸ ἔχουσαι τὸ σοφὸν ὁμοῦ καὶ γενναῖον, ὥστε μικρὰ μὲν εἶναι πρὸς τὴν ἐκείνων καρτερίαν, ἅπαντα τὰ τῶν ἄλλων καλὰ εἰς ἓν συναχθέντα, μικρὰν δὲ τὴν καρτερίαν πρὸς τὴν ἐκείνων ἐν λόγοις σύνεσιν, ὥστε τῶν αὐτῶν εἶναι μόνων, πάσχειν τε οὕτω καὶ φιλοσοφεῖν ἐν ταῖς ἀποκρίσεσι, πρὸς τὰς τοῦ διώκοντος ἀπειλάς, καὶ τοὺς προτεινομένους φόβους, ὧν οὐδενὸς ἡττῶντο οἱ γενναῖοι παῖδες, ἡ καὶ γενναιοτέρα τεκοῦσα. ταύτην δὲ ἑαυτὴν ὑπὲρ αὐτῶν θεῖσα, καὶ τὸ φίλτρον τῷ θυμῷ μίξασα, καλὸν ἐντάφιον δίδωσι τοῖς παισὶν ἑαυτήν, ἐπακολουθοῦσα τοῖς προαπελθοῦσι. καὶ τοῦτο πῶς; ἱκεσίας ἐπὶ τῶν κινδύνων χρησαμένη, ὡς ἂν μηδὲ σῶμα ψαύσειεν ἄναγνον ἁγνοῦ καὶ γενναίου σώματος. καὶ μὴν οἵων τῶν ἐνταφίων; καλοὶ μέν γε καὶ οἱ τῶν παίδων πρὸς τὸν τύραννον λόγοι, καὶ καλῶν κάλλιστοι. πῶς γὰρ οὔ; μεθ' ὧν παρετάξαντο, καὶ οἷς τὸν τύραννον ἔβαλλον. καλλίους δὲ οἱ τῆς μητρός, οἱ παρακλητικοὶ πρότερον, καὶ ὕστερον ἐντάφιοι. τίνες οὖν οἱ τῶν παίδων λόγοι; καλὸν γὰρ ἀπομνημονεῦσαι καί τι τούτων ὑμῖν, ἵν' ἔχητε τύπον, ὥσπερ ἀθλητῶν, οὕτω καὶ λόγων μαρτυρικῶν. ἐν τοῖς πρώτοις καιροῖς ἄλλου μὲν ἄλλοι, καὶ ὡς ἕκαστον οἱ τοῦ διώκοντος λόγοι, ἢ τῶν κινδύνων ἡ τάξις, ἢ τῆς ψυχῆς τὸ φιλότιμον ὥπλιζον. ὡς δὲ ἐν συντόμῳ περιλαβεῖν, ἦσαν τοιοῦτοι· ἡμῖν, Ἀντίοχε, καὶ πάντες οἱ παρεστηκότες, εἷς μὲν βασιλεὺς ὁ Θεός, παρ' οὗ γεγόναμεν, καὶ πρὸς ὃν ἐπιστρέψομεν. εἷς δὲ νομοθέτης Μωϋσῆς, ὃν οὐ προδώσομεν, οὐδὲ καθυβρίσομεν, οὐ μὰ τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς τοῦ ἀνδρὸς κινδύνους, καὶ τὰ πολλὰ θαύματα, οὐδ' ἂν ἡμῖν ἄλλος Ἀντίοχος ἀπειλῇ, σοῦ χαλεπώτερος. μία δὲ ἀσφάλεια, ἡ ἐν τοῖς νόμοις τήρησις, καὶ τὸ μὴ ῥαγῆναι τὸν νόμον, ᾧ περιτειχιζόμεθα. μία δὲ δόξα, ἡ δόξης ἁπάσης ὑπεριδεῖν ἐπὶ τηλικούτοις. εἷς δὲ πλοῦτος, τὰ ἐλπιζόμενα. φοβερὸν δὲ οὐδέν, ἢ τὸ φοβηθῆναί τι πρὸ Θεοῦ. μηδὲ τούτων ἀπαιτώμεθα τῶν λογισμῶν, καὶ οὕτως ὡπλίσμεθα. πρὸς τοιούτους σοι νεανίας ὁ λόγος. ἡδὺ μὲν καὶ ὁ κόσμος οὗτος, καὶ τὸ πατρῷον ἔδαφος, καὶ φίλοι, καὶ συγγενεῖς, καὶ ἡλικιῶται, καὶ ὁ ναὸς οὗτος, τὸ μέγα καὶ περιβόητον ὄνομα, καὶ πανηγύρεις πάτριαι, καὶ μυστήρια, καὶ πάντα οἷς ἡμᾶς τῶν ἄλλων διαφέρειν δοκοῦμεν, οὔπω δὲ ἄξια Θεοῦ, καὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ κινδύνων. μὴ τοῦτο νομίσῃς. κόσμος τε γὰρ ἄλλος ἡμῖν, πολὺ τῶν ὁρωμένων ὑψηλότερός τε καὶ μονιμώτερος. πατρίς τε ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἣν οὐδεὶς Ἀντίοχος πολιορκήσει, οὐδὲ προσδοκήσει τὴν πρᾶσιν αὐτῆς, ἡ καρτερὰ καὶ ἀνάλωτος. συγγένεια δέ, ἡ ἔμπνευσις, καὶ οἱ κατ' ἀρετὴν γεννηθέντες. φίλοι δέ, προφῆται δὴ πατριάρχαι, παρ' ὧν ἡμῖν καὶ ὁ τύπος τῆς εὐσεβείας. ἡλικιῶται δέ, οἱ σήμερον ἡμῖν συγκινδυνεύοντες, καὶ τὴν καρτερίαν ὁμόχοροι. ναὸς δέ, οὐρανὸς μεγαλοπρεπέστερος. πανηγύρεις δέ, ἀγγέλων χοροστασία. καὶ μυστήριον ἓν μέγα, καὶ μέγιστον, καὶ τοῖς πολλοῖς ἀπόκρυφον ὁ Θεός, πρὸς ὃν βλέπει καὶ τὰ τῇδε μυστήρια. ταῦτα εἶναι ὑπειληφότες ἡμῖν τὰ μικρά, καὶ τοῦ μηδενὸς ἄξια. οὐ γὰρ τιμησόμεθα τοῖς ἀτίμοις, οὐδὲ κερδανοῦμεν ἐπὶ ζημίᾳ. οὐχ οὕτως ἄθλιοι ἐμπορευσόμεθα. ταῦτα καὶ ἀπειλῶν, ἢ αὐτὰ ἀπειλήσομεν, ἐλέγξαι σου τὴν ἀσθένειαν, καὶ πρὸς τούτῳ τὰ ἡμέτερα κολαστήρια. ἔχομεν δὴ ἡμεῖς πῦρ, ᾧ τοὺς διώκτας κολάζομεν. οἴει πρὸς ἔθνη καὶ πόλεις εἶναί σοι τὸν ἀγῶνα, καὶ βασιλέας τοὺς ἀνανδροτάτους, ὧν οἱ μὲν κρατήσουσιν, οἱ δὲ ἴσως ἡττηθήσονται. οὐδὲ ἐν τοσῷδε τηλικοῦτον αὐτοῖς ὁ κίνδυνος. πρὸς νόμον Θεοῦ παρατάσσῃ, πρὸς πλείονας οὗτος ἀρρήκτους, πρὸς πάτρια καὶ λόγῳ καὶ χρόνῳ τετιμημένα, πρὸς ἀδελφοὺς ἑπτὰ μιᾷ ψυχῇ συνδεδεμένους, ἑπτὰ τροπαιούχους σοὶ στηλιτεύσοντας. ὧν κρατῆσαι μὲν οὐ μέγα, ἡττηθῆναι δὲ καὶ λίαν αἰσχρόν. ἐκείνων ἐσμὲν καὶ γένος καὶ μαθηταί, οὓς στῦλος πυρὸς καὶ νεφέλης ὡδήγει, οἷς θάλασσα διΐστατο, καὶ ποταμὸς ἵστατο, καὶ ἥλιος ἀνεκόπτετο, καὶ ἄρτος ὗεν, δὴ χειρῶν ἐκτάσεις ἐτροποῦντο μυριάδας, δι' εὐχῶν βάλλουσαι. ὧν θῆρες ἡττῶντο, καὶ πῦρ οὐχ ἥπτετο, καὶ βασιλεῖς ἀπήεσαν τὸ γενναῖον θαυμάζοντες. εἴπω μέν τι καὶ τῶν σοὶ γνωρίμων, Ἐλεάζαρος μύστου ἡμᾶς, οὗ τὴν ἀνδρείαν ἔγνως. προηγωνίσατο πατήρ, ἐπαγωνιοῦνται παῖδες. ἀπῆλθεν ὁ ἱερεύς, ἐπακολουθήσει τὰ θύματα. πολλὰ δὲ ἔτι, πρὸς πλείω παρασκευασόμεθα. τί καὶ δράσεις ἡμᾶς ὑπερήφανε ταῖς ἀπειλαῖς; τί καὶ πεισόμεθα; οὐδὲν ἱμερότερον τῶν πάντα παθεῖν ἑτοίμων. ὦ δήμιοι, τί μέλλετε; τί δὲ ἀναδύεσθε; τί τὸ πρόσταγμα τοῦ χρηστοῦ ἀναμένετε; ποῦ τὰ ξίφη; ποῦ δεσμά; ζητῶ τὸ τάχος. πλέον ἀναπτέσθω τὸ πῦρ, οἱ θῆρες ἀγριέσθωσαν

ἐνεργέστεροι, αἱ στρέβλαι πολυεργότεραι. ταῦτά τοι ἔστω βασιλικὰ καὶ πολυτελῆ ἐδέσματα. ἐγὼ τροπὸ τοιοῦτος εἰμί, πρὸ τούτων με καθιδρῶσον. ἐγὼ τελευταῖος, ἡ τάξις ἀναμφισβήτητος. ἔστω τις καὶ τῶν μέσων ἐν πόροις, ἵνα τιμηθῶμεν ἰσομοιρίᾳ. φέρε δὴ, προσθήκης τι τυχὸν καὶ τῶν ἐναντίων. πάλιν καὶ πολλάκις ἐροῦμεν τὸν αὐτὸν λόγον. οὐ μιαροφαγήσομεν· οὐκ ἐνδώσομεν. ἐπίθου σὺ σεβασθῆσαι τὰ ἡμέτερα, ἢ τοῖς σοῖς ἡμεῖς εἴξομεν. κεφάλαιον τοῦ λόγου. ἢ καινότερα ἐπινόησον κολαστήρια, ἢ τὰ παρόντα ἴσθι καταφρονούμενα. ταῦτα μὲν πρὸς τὸν τύραννον. ἃ δὲ ἀλλήλοις διεκελεύοντο, ὥσπερ παρατάξει προτρεπόντων. ἃ δὲ παρῆν ὁρᾶν, ὡς καλά τε καὶ ἱερά, καὶ παντὸς ἄλλου θεάματος καὶ ἀκούσματος, ἡδίω τοῖς φιλοθέοις. ἐγὼ γ' οὖν αὐτὸς ἡδονῆς ἐμπίπλαμαι μεμνημένος, καὶ μετ' αὐτῶν ἀθλούντων εἰμὶ τῇ διανοίᾳ, καὶ τῷ διηγήματι καλλωπίζομαι. περιέβαλλον ἀλλήλους, περιεπτύσσοντο, πανήγυρις ἦν, ὡς ἐπ' ἄθλοις τελεσμένοις. ἴωμεν ἀδελφοὶ πρὸς τοὺς κινδύνους, ἐβόων, ἴωμεν ἐπειγώμεθα, ἕως ζεῖ καθ' ἡμῶν ὁ τύραννος, μὴ καὶ μαλακισθῇ, καὶ ζημιωθῶμεν τὴν σωτηρίαν. πανδαισία πρόκειται, μὴ ἀπολειφθῶμεν. καλὸν μὲν καὶ συνοικοῦντας ἀλλήλοις ἀδελφούς, καὶ συμποσιάζοντας, καὶ συναυλίζοντας, κάλλιον δὲ ὑπὲρ ἀρετῆς συγκινδυνεύοντας. εἰ μὲν οἷόν τι ἦν καὶ τοῖς σώμασιν ἐναγωνισάμεθα ὑπὲρ τῶν πατρίων, ἔστι δὲ οὗτος τῆς ἐποχῆς ὁ θάνατος. ἐπεὶ δὲ οὐ τούτου καιρός, αὐτὰ τὰ σώματα εἰσενέγκωμεν. τί γάρ, κἂν μὴ νῦν ἀποθάνωμεν, οὐ τεθνηξόμεθα πάντως; οὐ τῇ χρείᾳ τὰ ὀφειλόμενα λειτουργήσομεν; ποιήσωμεν τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν, σφετερισώμεθα τὴν διάλυσιν, τὸ κοινὸν ἴδιον ποιησώμεθα, θανάτῳ ζωὴν ὠνησώμεθα. μή τις οὖν ἡμῶν ἔστω φιλόψυχος, μηδὲ ἄτολμος. ἀγωνιάτω δὲ τὴν δίκην ὁ τύραννος, ἡμῖν οἱ τυχών. τοῖς μὲν κινδύνοις τὴν τάξιν αὐτὸς ἐπιθήσει, ἡμεῖς δὲ ἐπιθήσομεν τέλος τοῖς διωκομένοις. μηδὲ ἐν τούτῳ ἐλαφρώμεθα, τῇ ζέσει τῆς προθυμίας. καὶ ὁ πρῶτος ἔσται τοῖς ἄλλοις ὁδός, καὶ ὁ τελευταῖος σφραγὶς ἀθλήσεως. ἡμῖν δὲ τοῦτο ἐμπεπήχθω πᾶσιν ὁμοίως, πανοικεσίᾳ στεφανωθῆναι, καὶ μή τινα λαβεῖν μερίδα ὑπὲρ ἡμῶν τὸν διώκτην, ἵν' ὡς πᾶσιν ἐγκαυχήσηται τῷ ἑνί, φλεγμαίνων τῇ πονηρίᾳ. φανῶμεν ἀλλήλων ἀδελφοί, καὶ τῇ χρείᾳ, καὶ τῇ μεταστάσει, καὶ πάντες ὡς εἷς κινδυνεύσωμεν, καὶ αἰτεῖ πάντη ἕκαστος. Ἐλεάζαρ ὑπόδεξαι, μήτηρ ἐπακολούθησον, ἵδρυσαι λαμπρὸν τάφον τὸν ἑαυτοῦ νεκρὸν μεγαλοπρεπῶς, ἄν τι τοῖς τάφοις ὑπολειφθῇ. διηγοῦ τὰ ἡμέτερα, καὶ τοῖς ὕστερον δείκνυ καὶ τοῖς σοῖς βασάνοις, τὸ τῆς μιᾶς γαστρὸς εὐσεβὲς πολυάνδριον. οἱ μὲν δὴ ταῦτα καὶ εἰπόντες καὶ πράξαντες, καὶ ὡς συνῳδόν τι ἀλλήλους θήξαντες ἐν τάξει τῆς ἡλικίας, ἰσότητι τῆς προθυμίας διεκαρτέρουν. ἐδόκει καὶ θαῦμα τοῖς ὁμοφύλοις, φόβος τε καὶ κατάπληξις τοῖς διώκουσιν. οἱ δὲ παντὸς τοῦ ἔθνους στρατιῶται, ἀδελφῶν ἑπτὰ συμψυχίας ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνιζομένων τοσοῦτον ἡττήθησαν, ὥστε μηδὲ πρὸς τὴν δίκην ἔχειν ἔτι χρηστὰς τὰς ἐλπίδας. ἡ δὲ γενναία μήτηρ τῶν ὄντως ἐκείνων, τὴν τοσαύτην καὶ τοιαύτην τὴν ἀρετήν, τὸ μέγα τοῦ νόμου θρέμμα καὶ μεγαλόψυχον, πῶς μὲν χαρᾷ τε φόβῳ σύμμικτος ἦν, καὶ δύο πάθη οἱ μεταιχμίῳ χαρᾷ διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὰ ὁρώμενα. φόβῳ, διὰ τὸ μέλλον καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῶν κολάσεων. καὶ ὡς νεοττοὺς ὄρνις ὄφεως περιστρίζοντος, ἢ τινος ἄλλου τῶν ἐπιβούλων περιίπτατο, περιέθρυζεν, ἐλιπάρει, συνηγωνίζετο. τὰ μὲν οὐ λέγουσα, τὰ δὲ οὐ πράττουσα τῶν πρὸς νίκην ἐπαλειφόντων. ἥρπαζε τὰς ῥανίδας τοῦ αἵματος, ὑπεδέχετο τὰ λακίσματα τῶν μελῶν, προσεκύνει τὰ λείψανα. τὸν μὲν συνέλεγε, τὸν δὲ παρεδίδου, τὸν δὲ παρεσκεύαζεν. ἐπεφώνει πᾶσιν. εὖ γε ὦ παῖδες, εὖ γε ἀριστεῖς ἐμοί, εὖ γε ἀσώματοι σχεδὸν ἐν σώμασιν, εὖ γε πρόσταται τοῦ νόμου καὶ τῆς ἐμῆς πολιᾶς, καὶ τῆς θρεψαμένης ὑμᾶς πόλεως, καὶ εἰς τόδε ἀρετῆς προαγούσης. ἔτι μικρόν, καὶ νενικήκαμεν, κεκμήκασιν οἱ βασανισταί, τοῦτο φοβοῦμαι μόνον. ἔτι μικρόν, καὶ μακαρία μὲν ἐν μητράσιν ἐγώ, μακάριοι δὲ ὑμεῖς ἐν νέοις. ἀλλὰ ποθεῖτε τὴν μητέρα, οὐκ ἀπολείψομαι ὑμῶν. τοῦτο ὑμῖν ὑπισχνοῦμαι. οὐχ οὕτως ἐγὼ μισότεκνος. ἐπεὶ δὲ τελεσθέντας εἶδε καὶ τὸ ἀσφαλὲς εἶχεν ἐκ τῆς συμπληρώσεως, διάρασα τὴν κεφαλὴν μάλα φαιδρῶς, ὥσπερ τις ὀλυμπιονίκης, ἐν ὑψηλῷ τῷ φρονήματι, καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνασα, μεγάλῃ καὶ λαμπρᾷ τῇ φωνῇ, εὐχαριστῶ σοί φησι πάτερ ἅγιε, καὶ σοὶ παιδευτὰ νόμε, καὶ σοὶ πάτερ ἡμῶν καὶ προαγωνιστὰ τῶν τέκνων τῶν ἐμῶν Ἐλεάζαρ, ὅτι τὸν τῶν ἐμῶν ὠδίνων καρπὸν παρεδέξασθε, καὶ ὅτι μήτηρ ἐγενόμην πασῶν μητέρων ἱερωτέρα. οὐδὲν ὑπελειπόμην κόσμῳ, πάντα θεῷ παραδέδωκα, τὸν ἐμὸν θησαυρόν, τὰς ἐμὰς γηροκόμους ἐλπίδας. ὡς μεγαλοπρεπῶς τετίμημαι, ὡς ὑπερβαλλόντως γεγηροκόμημαι. ἀπέχω τὰ τροφεῖα ὦ παῖδες, εἶδον ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγωνιζομένους ὑμᾶς, πάντας στεφανίτας ἐθεασάμην, ὡς εὐεργέτας ὁρῶ τοὺς βασανιστὰς μικροῦ καὶ τὸν τύραννον. χάριτας ὁμολογῶ τῆς τάξεως, ὅτι με τελευταίαν ἐταμιεύσατο τοῖς κινδύνοις, ἵνα τὸν ἐμὸν τόκον πρότερον θεατρίσασα, καὶ καθ' ἕκαστον τῶν παίδων ἀθλήσασα, οὕτως ἐπανέλθω σὺν ἀσφαλείᾳ τελέᾳ, τελείοις θύμασιν. οὐ σπαράξομαι κόμην, οὐ διαρρήξω χιτῶνα, οὐ

ξαίνω σάρκας ὄνυξιν, οὐκ ἐχθρῶν θρηνῶν, οὐ καλέσω τὰς συνθρηνούσας, οὐ συγκλείσω ἐμαυτῇ σκότος, ἵνα καὶ ἀὴρ συνθρηνήσῃ μοι, οὐκ ἀναμενῶ παρακλήτορας, οὐκ ἄρτον πένθιμον προσθήσομαι. ταῦτα γὰρ τῶν ἀγεννῶν μητέρων, αἳ σαρκῶν μόνον εἰσὶ μητέρες. αἷς οἴχονται παῖδες, οὐδὲ σημεῖον τινὸς διηγήματος. ἐμοὶ δὲ οὐ τεθνήκασι φίλτατοι παῖδες, ἀλλ᾽ ἐκαρποφορήθησαν. οὐκ ἐκλελοίπασι, ἀλλὰ μετεληλύθασι. οὐ κατεξάνθησαν, ἀλλὰ συνετάγησαν. οὐ θηρίον ἥρπασεν ὑμᾶς, οὐ κῦμα ἐπέκλυσεν, οὐ λῃστὴς διέφθειρεν, οὐ νόσος διέλυσεν, οὐ πόλεμος παρανάλωσεν, οὐκ ἄλλο οὐδὲν, ἢ μικρὸν, ἢ μεῖζον τῶν ἀνθρωπίνων. ἐθρήνησα ἂν καὶ μάλα σφοδρῶς, εἰ τούτων ὑμῖν τι συνέπεσεν. ἐφάνην ἂν τότε τοῖς δάκρυσιν, ὡς νῦν ὑπὲρ μὴ δακρῦσαι, φιλότεκνος. ἔτι καὶ ταῦτα μικρά. ὄντως ἂν ὑμᾶς ἀπεκλαυσάμην, εἰ κακῶς ἐσώθητε, εἰ τῇ βασάνων ἡττήθητε, εἴ τινος ὑμῶν ἐκράτησεν, ὡς ἡττήθησαν νῦν οἱ διώκοντες. τὰ δὲ νῦν, εὐφημία, χαρὰ, δόξα, χοροστασίαι, φαιδρότητες τοῖς ὑπολειφθεῖσιν. ἐγὼ δὲ ὑμῖν ἐπισπεύδομαι, μεθ᾽ Φινεὲς ταχθησόμεθα, μεθ᾽ αὐτοῦ δοξασθησόμεθα. πλὴν ὁ μὲν εἷς, ἡμεῖς δὲ τοσοῦτοι ζηλωταὶ πορνοκτόνοι, οὐ σῶμα πορνεῖον, ἀλλὰ ψυχῶν ἐκκεντήσαντες. καὶ ὁ μὲν σεῖα θεόδοτον, ἀρτηγεῖ ἢ καὶ τοῦτον. ἐγὼ δ᾽ ἄνδρας ἑπτὰ, καὶ τούτους ἑκόντας θεῷ καθιέρωσα. συμπληρούτω μοι ὁ Ἱερεμίας τὸ ἐπιτάφιον, οὐ θρηνῶν, ἀλλ᾽ εὐφημῶν πλὴν τὴν ὁσίαν. ὑπὲρ χιόνα ἐλάμψατε, ὑπὲρ γάλα ἐπυρώθητε, ὑπὲρ λίθον σάπφειρον τὸ σύνταγμα ὑμῶν, θεῷ καὶ γεγεννημένων καὶ δεδομένων. τί ἔτι; προσθετέον ὦ τύραννε κἀμὲ τοῖς παισὶν, εἴ τις καὶ παρ᾽ ἐχθρῶν χάρις, ἵν᾽ ᾖ σοι σεμνότερον τὸ ἀγώνισμα. ἔθη μὲν καὶ διὰ πασῶν ἦλθον τῶν κολάσεων, ἵνα ἀναμίξω τοὺς ἐμοὺς ἰχῶρας τοῖς ἐκείνων ἰχῶρσι, καὶ ταῖς σαρξὶ, τὰς γηραιὰς σάρκας. ἀγαπῶ δὲ καὶ τοὺς παῖδας καὶ τὰ κολαστήρια. εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλὰ τήν γε κόνιν, τῇ κόνει. καὶ τάφος εἷς ἡμᾶς ὑποδέξηται. μὴ φθονήσῃς τελευτῆς ὁμοτίμου, τοῖς ὁμοτίμοις τὴν ἀρετήν. χαίρετε ὦ μητέρες, χαίρετε ὦ παῖδες. οὕτως ἐκτρέφετε τοὺς ἐξ ὑμῶν προελθόντας, οὕτως ἐκτρέφεσθε. καλὸν ὑπόδειγμα δεδώκαμεν ὑμῖν, πρὸς τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνίζεσθε. ταῦτα ἔλεγε, καὶ προστίθει τοῖς παισὶν ἑαυτήν. τίνα τρόπον; ὡς ἤδη νυμφῶνα τὴν πυρκαϊὰν ἐπιδραμοῦσα. ταύτην γὰρ κατέκρινεν, καὶ οὐδὲ τοὺς ἄγοντας ἀναμείνασα, ἵνα μηδὲ σῶμα ψαύσειεν ἄναγνον, ἁγνοῦ καὶ γενναίου σώματος. οὕτως ἀπέλαυσε τῆς ἱερωσύνης Ἐλεάζαρ, μυηθεὶς ἃ μυήσας τὰ ἐπουράνια. καὶ οὐ τοῖς ἔξωθεν ῥαντισμοῖς τὸν Ἰσραὴλ ἁγιάσας, ἀλλ᾽ οἰκείοις αἵμασι. καὶ ποιήσας τῆς τελευτὴν τελευταῖον μυστήριον. οὕτω τὸ κάλλος οἱ παῖδες, οὐ ταῖς ἡδοναῖς δουλεύσαντες, ἀλλὰ τῶν παθῶν κυριεύσαντες, καὶ τὸ σῶμα καθαγνίσαντες, καὶ πρὸς ἀπαθῆ ζωὴν μεταθέμενοι. οὕτως ἀπέλαυσε τῆς πολυτεκνίας ἡ μήτηρ, οὕτω καὶ ζῶσιν ἐκαλλωπίσατο, καὶ ἀπελθοῦσι συναναπαύσατο, οὓς ἐγέννησε κόσμῳ, θεῷ παραστήσασα, καὶ τὰς ἑαυτῆς ὠδῖνας, τοῖς ἄθλοις ἀπαριθμήσασα, καὶ τοῦ τόκου τὴν ἀκολουθίαν, τοῖς θανάτοις γνωρίσασα. ἀπὸ γὰρ τοῦ πρώτου τῶν παίδων μέχρι τοῦ τελευταίου τὰ τῆς ἀθλήσεως. καὶ ὥσπερ αἱ κυμάτων ἐπαναστάσεων, ἄλλος ἐπ᾽ ἄλλῳ τὴν ἀρετὴν ἐπεδείκνυτο, καὶ τὸ πάσχειν ἦν προθυμότερος, τοῖς τοῦ προειληφότος κινδύνοις στομούμενος. ὥστε ἀγανακτεῖν τὸν τύραννον, ὅτι μὴ πλειόνων ἐγεγόνει μήτηρ. μᾶλλον δὲ αὖ ἀπελθεῖν κατῃσχυμμένος καὶ ἡττημένος. καὶ τότε πρῶτον ἔγνω, μὴ πάντα τοῖς ὅπλοις ἰσχύων, ὁπότε παισὶν ἀόπλοις προσέβαλεν, ἐν μόνῃ τῇ εὐσεβείᾳ καθωπλισμένοις, καὶ ὑπὲρ πάντα πάσχειν προθυμοτέροις, ἢ δρᾶν ἐκείνοις προσενδυάζετο. τοῦτο τῆς Ἰεφθάε θυσίας ἀσφαλέστερον, καὶ μεγαλοπρεπέστερον. οὐ γὰρ ἀναγκαίαν ἐποιεῖτο τὴν ἐπίδοσιν, ὥσπερ ἐκεῖ ἐπαγγελίας θερμότης, καὶ νίκης ἔρως ἀπεγγυωμένης. ἀλλ᾽ ἑκούσιος ἱερουργία, καὶ μισθὸν ἔχουσα μόνα τὰ ἐλπιζόμενα. τοῦτο τῆς Δανιὴλ ἄθλησιν οὐκ ἀτιμότερον, παραδοθέντος εἰς βορὰν λέουσι, καὶ τῇ τῶν χειρῶν ἐκτάσει τοὺς θῆρας νικήσαντος. τοῦτο τῆς ἐν Ἀσσυρίᾳ καμίνου οὐ δεύτερον, ὃς ἄγγελον ἀντίψυχον ἐν πυρὶ, τοὺς πατρῴους νόμους μὴ καταλύσαντας, μηδὲ τροφὴν προσιεμένους βέβηλον καὶ ἀλλότριον. τοῦτο τῶν ὕστερον ὑπὲρ Χριστοῦ θαυμάτων εἰς φιλοτιμίαν οὐκ ἔλαττον. οἱ μὲν γὰρ, ὃ καὶ ἀρχόμενος εἶπον τοῦ λόγου, τῷ Χριστοῦ κατηκολούθησαν αἵματι. καὶ θεὸς ἦν ὁδηγὸς τῶν τοιούτων ἄθλων, τοσαύτην ὑπὲρ ἡμῶν εἰσενεγκὼν εἰσφορὰν, καὶ οὕτω παράδοξον. τοῖς δὲ, οὐ πολλὰ οὐδὲ τοιαῦτα τὰ τῆς ἀρετῆς ὑποδείγματα. τούτων τὴν καρτερίαν ἐθαύμασε μὲν ἡ Ἰουδαία πᾶσα, καὶ ὡς αὐτὴ στεφανωθεῖσα ἠγάλλετο, καὶ διηγωνίσατο. καὶ γὰρ ἦν ἀγῶνος τοῦ, καὶ ἀγώνων μέγιστος τῶν πώποτε καταλαβόντων τὴν πόλιν. ἢ καταλυθῆναι τὸν νόμον κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἢ δοξασθῆναι. καὶ ὡς ἤδη ξυροῦ τὰ πράγματα εἱστήκει τότε παντὶ τῷ τῶν Ἑβραίων γένει, τὰ τῆς ἐκείνων ἀθλήσεως. ᾐδέσθη δὲ καὶ Ἀντίοχος, οὕτω μεταβαλὼν εἰς θαῦμα τῆς ἀπειλῆς. ἴσασι δὲ θαυμάζειν ἀνδρῶν ἀρετὴν καὶ πολέμιοι, ὅτ᾽ ἂν τοῦ θυμοῦ λήξαντος, ἡ πρᾶξις ἐφ᾽ ἑαυτῆς δοκιμάζηται. ὥστε καὶ ἀπῆλθεν ἄπρακτος, πολλὰ μὲν τὸν πατέρα Σέλευκον ἐπαινέσας τῆς εἰς τὸ ἔθνος τιμῆς, καὶ τῆς εἰς τὸ ἱερὸν μεγαλοψυχίας. πολλὰ δὲ Σίμωνα τὸν ἐπαγαγόντα μεμψάμενος, ὡς καὶ τῆς ἀπανθρωπίας αἴτιον, καὶ τῆς ἀδοξίας. τούτων μιμούμενοι καὶ ἱερεῖς,

καὶ μητέ-

καὶ μητέρων καὶ παίδων. οἱ μὲν εἰς τὴν Ἐλεάζαρον ζηλοῦντες τὸν πνευματικὸν πατέρα, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ τὸ βέλτιστον παραδείξαντος. αἱ δὲ, τὴν γενναίαν μητέρα, ἀληθῶς φιλότεκνοι φανεῖσαι, καὶ Χριστῷ τὰ ἐξ αὐτῶν παραστήσασαι, ἵνα καὶ γάμος ἁγιασθῇ διὰ τῆς τοιαύτης θυσίας. οἱ δὲ τοὺς ἱεροὺς αἰδούμενοι παῖδας, καὶ τὴν νεότητα δαπανῶντες, οὐκ ἐν τοῖς αἰσχροῖς πάθεσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς κατὰ τῶν παθῶν ἀγωνίσμασι, καὶ πρὸς τὸν καθ' ἡμέραν Ἀντίοχον γενναίως ἀνδριζόμενοι, πᾶσι μέλεσι πολεμοῦντα, καὶ διαφόρως διώκοντα. πολλῶν γὰρ ἀθλητὰς ἔχειν κατὰ πάντα καιρὸν καὶ τρόπον, καὶ γένος ἅπαν, καὶ ἡλικίαν ἅπασαν, καὶ φανερῶς πολεμουμένην, καὶ ἀφανῶς ἐπιβουλευομένην. καὶ βοηθῶμεν μὲν τοῖς παλαιοῖς διηγήμασι, βοηθῶμεν δὲ καὶ τοῖς νέοις. καὶ πανταχόθεν ὥσπερ αἱ μέλισσαι, συλλέγωμεν τὰ χρησιμώτατα, εἰς ἑνὸς κηρίου φιλοτεχνίαν καὶ γλυκασμόν. ἵνα καὶ διὰ παλαιᾶς καὶ νέας εὐδοκιμῇ θεὸς ἐν ἡμῖν, ὁ ἐν υἱῷ καὶ πνεύματι δοξαζόμενος, καὶ γινώσκων τοὺς ἰδίους, καὶ γινωσκόμενος ὑπὸ τῶν ἰδίων, ὁμολογούμενός τε καὶ ὁμολογῶν, δοξαζόμενος καὶ δοξάζων ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΔΙΑΛΕΞΕΣΙΝ ΕΥΤΑΞΙΑΣ, ΚΑΙ ὅτι οὐ παντὸς ἀνθρώπου, οὔτε παντὸς καιροῦ τὸ περὶ θεοῦ διαλέγεσθαι.

Ἐπειδὴ συνεληλύθατε προθύμως, καὶ πολυάνθρωπος ἡ πανήγυρις, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα καιρὸς ἐργασίας, φέρε τι δῶμεν ὑμῖν ἐμπόρευμα, εἰ καὶ μὴ τῆς προθυμίας ἄξιον τῆς κοινῆς, ἀλλά γε τῆς δυνάμεως τῆς ἡμετέρας μὴ ἀδεέστερον. ἡ μὲν γὰρ, ἅπαντα τὰ μείζω· ἡ δὲ ἀσφαλὴς τὰ μέτρια, καὶ κρεῖσσον τοῦ κατὰ δύναμιν εἰσενεγκεῖν, ἢ τοῦ παντὸς ἐλλείπειν. οὐ γὰρ ὁ μὴ δυνηθεὶς τὰ τοιαῦτα ὑπεύθυνος, ἀλλ' ὁ μὴ βουληθεὶς ὑπαίτιος, καὶ τοῖς θείοις ὁμοίως, καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασιν. εἰμὶ μὲν ποιμὴν ὀλίγος καὶ πένης, καὶ οὔπω τοῖς ἄλλοις ἀρέσκων ποιμέσιν. οὔπω γὰρ εἰπεῖν μέτριον, εἴτε δι' ἀδικίαν καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον, εἴτε διὰ μικροψυχίαν καὶ ὕβριν, οὐκ οἶδα τοῦτο. ὁ θεὸς οἶδε, φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος, καὶ δηλώσει σαφῶς ἡ τῆς ἀποκαλύψεως ἡμέρα, καὶ τὸ πλατύτατον πῦρ, ᾧ πάντα κρίνεται ἢ καθαίρεται τὰ ἡμέτερα. πειράσομαι δ' ὅμως εἰς δύναμιν μὴ κατακρύπτειν τὸ χάρισμα, μηδ' ὑπὸ τὸν μόδιον τιθέναι τὸν λύχνον, μηδὲ κατορύττειν τὸ τάλαντον, ὃ πολλάκις ἤκουσα παρ' ὑμῶν τὴν ἀργίαν ὀνειδιζόντων, καὶ δυσχεραινόντων τὴν σιωπήν, ἀλλὰ λόγοις ἀληθείας ἐκπαιδεύειν ὑμᾶς καὶ συναρμόζειν τῷ πνεύματι. πόθεν δὴ ἄρξομαι καταρτίζειν ὑμᾶς ἀδελφοί, καὶ τίσι λόγοις τιμήσω τοὺς ἀθλητὰς ὧν ἡ παροῦσα πανήγυρις. τί πρῶτον εἴπω, ἢ τί μέγιστον, τί μάλιστα συμφέρον ταῖς ὑμετέραις ψυχαῖς, ἢ τί τῷ παρόντι καιρῷ χρησιμώτατον; γνοίημεν δ' ἂν οὕτω. τί τοῦ ἡμετέρου λόγου τὸ κάλλιστον; ἡ εἰρήνη. προσθήσω δ' ὅτι καὶ τὸ λυσιτελέστατον. τί δαὶ τὸ αἴσχιστον καὶ τὸ βλαβερώτατον; ἡ διχόνοια. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἠρώτησα καὶ ἀπεκρινάμην, προσερήσομαι καὶ τὸ δεύτερον. τί τὸ μάλιστα λῦσαν ἐκείνην, καὶ τί τὸ ταύτην εἰσαγαγόν; ἵν' ὥσπερ οἱ τοῖς νοσήμασι τὰ αἴτια ἀποκόψαντες, καὶ τὰς πηγὰς τῶν παθῶν ἐμφράξαντες ἢ ἀποξηράναντες, οὕτω καὶ τὰ ἐκεῖθεν ῥεύματα καὶ ἀποτελέσματα συνεκκόψωμεν. οὐδὲ γὰρ οἷόν τι γνῶναί τι περὶ τῆς τελευτῆς καλῶς, μὴ περὶ τῆς ἀρχῆς ὀρθῶς σκεψαμένους. βούλεσθε οὖν ὑμεῖς τὴν αἰτίαν εἰπεῖν καὶ γνωρίσαι, ἢ ἐμοὶ τῷ θεραπευτῇ παραχωρεῖτε, καὶ δηλῶσαι ταύτην καὶ διορθώσασθαι. καὶ γὰρ εἰπεῖν βουλομένων ἕτοιμος, καὶ ἀκούειν λεγόντων ἑτοιμότερος. παραχωρεῖτε μὲν εὖ οἶδ' ὅτι· καὶ γὰρ οὐ φαύλους ἰατροὺς ὑμᾶς τῶν τοιούτων ἴσως ὑπολαμβάνετε, οὐδ' ἀμαθεῖς θεραπείας ψυχῶν. εἴτε δὴ φαύλως, εἴτε ὀρθῶς, τοῦτο ὑπολαμβανόντων, μὴ θαυμάσητε δὲ, εἰ παράδοξον ἐρῶ λόγον. καὶ γὰρ ἔστι παράδοξος μὲν, ἀληθὴς δὲ ὥς ἔγωγέ φημι, καὶ ὑμεῖς συμφήσετε, ἂν διὰ πλειόνων μαθεῖν ἀναμένητε. ἀλλὰ μὴ ὃ ἐγκαλῶ πάθητε, καὶ προεξαναστῆτε τοῦ λόγου διὰ θερμότητα. φύσεις θερμαὶ καὶ μεγάλαι τῆς ταραχῆς ταύτης αἴτιον, οὔτι γε ἁπλῶς διάπυροι καὶ μεγάλαι. μήπω γὰρ καταγνώσκωμεν τῆς θερμότητος, ἧς δίχα μέγα τι κατορθωθῆναι πρὸς εὐσέβειαν ἢ ἀρετὴν ἄλλην ἀμήχανον, ἀλλ' ἐγγενέσθαι σὺν ἀλογίᾳ καὶ ἀμαθίᾳ, καὶ τῷ ταύτης ἐκγόνῳ κακῷ θράσει. θράσος δὲ ἀμαθίας ἔκγονον. αἱ μὲν γὰρ ἀσθενεῖς, καὶ πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς κακίαν ὁμοίως νωθεῖς καὶ δυσκίνητοι, οὐδ' ἑτέρωσε μέγα νεύουσαι, οἷα τὰ τῶν ναρκώντων κινήματα. αἱ γενναῖαι δὲ, λόγου μὲν αὐτὰς παιδαγωγοῦντος καὶ διευθύνοντος, μέγα τι χρῆμα πρὸς ἀρετήν· ἐπιλειπούσης δὲ ἐπιστήμης καὶ λόγου, τὸ ἴσον εἰς κακίαν ὑπείσκονται. ἐπεὶ καὶ ἵππον θυμοειδῆ μὲν εἶναι χρὴ καὶ γενναῖον, τὸν ἐσόμενον νικηφόρον, εἴτε πολεμιστήριος, εἴτε ἁμιλλητήριος εἴη· δ' αὖ ὅμως, οὐδὲν ἀγαθοῦ, μὴ χαλινῷ παιδευθεὶς, καὶ γυμνασίᾳ φιλοπονωτέρᾳ μαθὼν ἡμερότητα. καὶ τοῦτό ἐστιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὃ διέσπασε μέλη, διέστησεν ἀδελφοὺς, πόλεις ἐτάραξε, δήμους ἐξέμηνε, ὥπλισεν ἔθνη, βασιλεῖς ἐπανέστησεν, ἱερέας

λαῷ καὶ ἀλλήλοις, λαὸν ἑαυτῷ καὶ ἱερεῦσι, γονεῖς τέκνοις, τέκνα γονεῦσιν, ἄνδρας γυναιξί, γυναῖκας ἀνδράσι. πάντα τὰ τῆς εὐνοίας ὀνόματα, δούλους καὶ δεσπότας ἀλλήλων, διδασκάλους καὶ μαθητάς, πρεσβύτας καὶ νέους, καὶ τὸν τῆς αἰδοῦς ἀτιμάζει νόμον τὸ μέγιστον πρὸς ἀρετὴν βοήθημα, ὃ τῆς εὐπαιδείας εἰσηνέγκε. καὶ γεγόναμεν οὐ φυλὴ καὶ φυλὴ καθ' ἑαυτήν, ὃ πάλαι ὁ Ἰσραὴλ ἐμερίζετο, οὐδὲ Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδας, τὰ δύο καὶ οἱ δὸς ἔθνους καὶ μικροῦ τούτου τμήματα, κατ' οἴκους δὲ καὶ συζυγίας τὰς ἀναγκαίας, καὶ δὴ πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος ἐμερίσθημεν, ἡ οἰκουμένη πᾶσα, καὶ γένος ἅπαν ἀνθρώπων, ὅσον ὁ θεῖος λόγος ἐπέδραμε. καὶ γέγονεν ἀναρχία ἡ πολυαρχία, καὶ διεσκορπίσθη τὰ ὀστᾶ ἡμῶν παρὰ τὸν ᾅδην. καὶ ἐχρῆν, ἐπειδὴ τῶν ἐκτὸς ἐχθρῶν ἐκρατήσαμεν, ὑπ' ἀλλήλων ἡμᾶς καταλυθῆναι, καὶ καθάπερ τῶν μαινομένων τῶν ἰδίων σαρκῶν ἁπτομένων, μηδ' αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ χαίρειν τῷ κακῷ πλέον, ἢ ἐφηδυνόντων ἕτεροι, καὶ κέρδος ποιεῖσθαι τὴν συμφοράν, καὶ ἡγεῖσθαι λατρείαν προσφέρειν θεῷ τὴν κατάλυσιν, καὶ διαιρεθῆναι, καὶ ἐμπρησθῆναι οὐ τὴν ἐπαινετὴν διαίρεσιν, ἀλλὰ τὴν ψεκτήν, οὐδὲ τὸν καθάρσιον ἐμπρησμόν, ἀλλὰ τὸν ὀλέθριον. οὐ γὰρ ὁ τομὸς διαιρεῖ λόγος ἡ Χριστοῦ μάχαιρα τοὺς πιστεύοντας ἀπὸ τῶν ἀπίστων· οὐδὲ πῦρ βάλλεται καὶ ἀνάπτεται, ἢ δαπανῶσι τὴν ὕλην, καὶ ἐσθίουσα πίστις, καὶ ζέσις τοῦ πνεύματος· ἀλλ' ἐναντίως ἢ πρότερον δαπανώμεθα καὶ τεμνόμεθα. τοῦτ' ἔστιν ὃ πολλὰ εἶναι μέρη τὴν μίαν ἐκκλησίαν πεποίηκε, καὶ διέστησεν οὐκ εἰς ἕνα Παῦλον, ἢ Κηφᾶν, ἢ Ἀπολλώ, ἢ τὸν δεῖνα φυτευτήν, ἢ τὸν δεῖνα ποτιστήν· πολλοὺς δ' ἀνέδειξε Παύλους καὶ Ἀπολλὼς καὶ Κηφᾶς, ἀφ' ὧν ἀντὶ Χριστοῦ καλούμεθα, τὸ μέγα καὶ κοινὸν ὄνομα, καὶ ὧν εἶναι λεγόμεθα, καὶ εἴθε τοσοῦτον ἐλέγχει ἀπειλάς· ἀλλὰ καὶ πολλούς, ὃ φρικτὸν λέγειν, Χριστοὺς αὐτοὺς οἶδας, τοὺς γεννωμένους, τοὺς κτιζομένους, καὶ τοὺς ἀπὸ Μαρίας ἀρχομένους, καὶ τοὺς ἀναλύοντας ὅθεν εἰς τὸ εἶναι προῆλθε καὶ τὸν ἄνουν ἀνθρώπους, καὶ τὸν ὄντα, καὶ τὸν φαινομένους· ὡς δὲ καὶ πολλὰ πνεύματα, τὸ ἄκτιστον καὶ τὸ ὁμότιμον, καὶ τὸ κτίσμα, καὶ τὸ ἐνέργημα, καὶ τὸ ψιλὸν ὄνομα. δέον ἕνα Θεὸν πνεῦμα γινώσκειν, ἄναρχον καὶ ἀγέννητον, καὶ υἱὸν ἕνα γεγεννημένον ἐκ τοῦ πατρός, καὶ πνεῦμα ἓν ἐκ Θεοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον, παραχωροῦν πατρὶ μέν, ἀγεννησίας, υἱῷ δέ, γεννήσεως. τὰ δ' ἄλλα συμφυὲς καὶ σύνθρονον, καὶ ὁμόδοξον καὶ ὁμότιμον. ταῦτα εἰδέναι, ταῦτα ὁμολογεῖν, μέχρι τούτου ἵστασθαι, τὴν δὲ πολλὴν φλυαρίαν, καὶ τὰς βεβήλους κενοφωνίας τῶν λόγων, τοῖς σχολὴν ἄγουσιν ἀποτίθεσθαι. τί τὸ ταῦτα πάντα κεκινηκός; θερμότης χωρὶς λόγου καὶ ἐπιστήμης ἄγριος, καὶ πίστεως πλέον ἀκυβέρνητος. τοῦτο οὖν εἰδότες ἀδελφοί, μήτε νωθεῖς ὦμεν πρὸς τὸ καλόν, ἀλλὰ τῷ πνεύματι ζέωμεν· μήτε ὑπνώσωμεν κατ' ὀλίγον εἰς θάνατον, ἢ καθεύδουσιν ἡμῖν ἐπισπείρῃ τὰ πονηρὰ σπέρματα ὁ ἐχθρός. νωθεία γὰρ ὕπνου σύζυγος. μήτε διαπυρωῶμεν σὺν ἀλόγῳ καὶ φιλαυτίᾳ, ἵνα μὴ ἐκφερώμεθα, μηδὲ τῆς ὁδοῦ τῆς βασιλικῆς ἔξω πίπτωμεν. οἵ γέ τι πταίοντες πάντως, ἢ κοίτης δεόμενοι διὰ τὴν νωθείαν, ἢ κρημνιζόμενοι διὰ τὴν θερμότητα. ἀμφοτέρων δέ, ὅσον χρήσιμόν ἐστι λαβόντες· τῆς μὲν τὸ πρᾷον, τῆς δὲ τὸν ζῆλον. ἀμφοτέρων ὅσον ἐστὶ βλαβερόν, διαφύγωμεν, τῆς μὲν τὸν ὄκνον, τῆς δὲ τὸ θράσος, ἵνα μήτε τῷ ἐλλείποντι ὦμεν ἄκαρποι, μήτε τῷ περιττεύοντι κινδυνεύωμεν. ὁμοίως γὰρ ἄχρηστα, καὶ νωθρότης ἄπρακτος, καὶ θερμότης ἀπαίδευτος. ἡ μὲν οὐκ ἐγγίζουσα τῷ καλῷ, ἡ δὲ ὑπερπίπτουσα, καὶ τοῦ δεξιοῦ ποιουμένη τι δεξιώτερον. ὅπερ καὶ ὁ θεῖος Σολομὼν καλῶς ἐπιστάμενος, μὴ ἐκκλίνῃς, φησίν, εἰς τὰ δεξιά, μηδὲ εἰς τὰ ἀριστερά, μηδὲ δὴ τὴν ἐναντίαν εἰς κακὸν ἴσον ἐμπέσῃς, τὴν ἁμαρτίαν. καίτοι γε τὸ φύσει δεξιὸν ἐπαινεῖ ἄλλως, ὁδοὺς γάρ φησι τὰς ἐκ δεξιῶν οἶδεν ὁ Θεός. διεστραμμέναι δέ εἰσιν, αἱ ἐξ ἀριστερῶν. πῶς οὖν ἐπαινεῖ τὸ δεξιόν, καὶ ἀπάγει τοῦ δεξιοῦ πάλιν; τούτου δηλαδὴ τοῦ φαινομένου δεξιοῦ καὶ οὐκ ὄντος. πρὸς ὃ βλέπων ἑτέρωθι, μὴ γίνου δίκαιος πολύ, φησί, μηδὲ σοφίζου περισσά· τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ περὶ δικαιοσύνην, καὶ περὶ σοφίαν πάθος. θερμότης περὶ πρᾶξιν καὶ λόγους, ἔξω τοῦ καλοῦ, καὶ τῆς ἀρετῆς δι' ὑπερβολὴν πίπτουσα, ἢ καὶ τὸ ἐνδέον, καὶ τὸ ὑπερβάλλον ὁμοίως λυμαίνεται, ὥσπερ καὶ τῷ κανόνι πρόσθεσις ἢ ἀφαίρεσις. μηδεὶς οὖν ἔστω πλέον ἢ καλῶς ἔχει σοφός, μηδὲ τοῦ νόμου νομικώτερος, μηδὲ λαμπρότερος τοῦ φωτός, μηδὲ τοῦ κανόνος εὐθύτερος, μηδὲ τῆς ἐντολῆς ὑψηλότερος. ἔσται δὲ τοῦτο πῶς; ἐὰν εἰδῶμεν κόσμον, καὶ ἐπαινῶμεν φύσεως νόμον, καὶ ἑπώμεθα λόγῳ, καὶ μὴ ἀτιμάζωμεν εὐταξίαν, ἐμβλέψατε εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνω, καὶ εἰς τὴν γῆν κάτω, καὶ ἐννοήσατε πῶς συνέστη τὸ πᾶν, καὶ ὅθεν, καὶ τί πρὸ τῆς διακοσμήσεως ἦν, καὶ τί νῦν ὄνομα τῷ παντί. τάξει τὰ πάντα διεκοσμήθη, καὶ ὁ διακοσμήσας λόγος, καίτοι γε ὡς ἂν τὰ πάντα καὶ ἀθρόως ὑποστῆναι δυνατὸς ἦν. ὁ γὰρ τοῖς οὐκ οὖσι τὸ εἶναι δούς, καὶ τοῖς γενομένοις τὰς ἰδέας καὶ τὰ χρώματα, οὐδ' ὁμοῦ τὸ πᾶν ἀναδεῖξαι καὶ διακοσμῆσαι ἀδύνατος ἦν. ἀλλὰ διὰ τοῦτο πρῶτόν τι καὶ δεύτερον ἀριθμεῖται, καὶ τρίτον, καὶ τὰ ἑξῆς, ἵνα τάξις εὐθὺς συνεισέλθῃ τοῖς κτίσμασι.

τάξις

τάξις δὲ τὸ πᾶν συνεστήσατο, τάξις συνέχει καὶ τὰ ὑπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια, τάξις ἐν νοητοῖς, τάξις ἐν αἰσθητοῖς, τάξις ἐν ἀγγέλοις, τάξις ἐν ἄστροις καὶ κινήσει καὶ μεγέθει καὶ σχέσει τῇ πρὸς ἄλληλα καὶ λαμπρότητι. ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ· τάξις ἐν ὥραις καὶ καιροῖς, ἐν κόσμῳ προϊοῦσί τε καὶ ὑπαπιοῦσι, καὶ διὰ τῆς μεσότητος τὸ αὐστηρὸν τιθασσεύουσι. τάξις ἐν ἡμέρας καὶ νυκτὸς μέτροις καὶ διαστήμασι. τάξις ἐν στοιχείοις, ἐξ ὧν τὰ σώματα. τάξις περιάγει οὐρανόν, ἥπλωσεν ἀέρα, γῆν ὑπέθηκεν, ἢ καὶ ὑπερίδηκε. φύσιν ὑγρὰν ἔχεε, καὶ συνήγαγεν. ἀνέμους ἀφῆκε, καὶ οὐκ ἐπαφῆκεν· ὕδωρ ἔδησεν ἐν νεφέλαις, καὶ οὐ κατέχει, ἀλλ' ἐπιρρεῖ ἤδη πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, δι' ἰσότητος καὶ ὁμοτίμως. καὶ ταῦτα οὐκ ἐπ' ὀλίγον, οὐδ' εἰς ἕνα καιρὸν ἢ χρόνον, ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος, τὴν αὐτὴν ὁδὸν εὐθυνόμενα καὶ περιπορευόμενα, ἑστηκότα τε καὶ κινούμενα· τὸ μὲν τῷ λόγῳ, τὸ δὲ τῇ ῥύσει, ἔστησεν αὐτὰ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. πρόσταγμα ἔθετο, καὶ οὐ παρελεύσεται. τοῦτο τῆς τάξεως· καὶ εἴ τι γέγονεν ἢ γενήσεται, τοῦτο τοῦ ῥεύματος. καὶ τάξεως μὲν ἐπικρατούσης, κόσμος τὸ πᾶν, καὶ τὸ κάλλος ἀκίνητον. ἀταξία δὲ καὶ ἀκοσμία, ἐν μὲν ἀέρι τοὺς σκηπτούς, ἐν δὲ γῇ τοὺς σεισμούς, ἐν δὲ θαλάσσῃ τὰς ἐπικλύσεις, ἐν δὲ πόλεσι καὶ οἴκοις τοὺς πολέμους, ἐν δὲ τοῖς σώμασι τὰς ἀρρωστίας, ἐν δὲ ταῖς ψυχαῖς τὰς ἁμαρτίας ἐκαινοτόμησε. ταῦτα πάντα οὐ τάξεως, οὐδὲ εἰρήνης, ἀλλὰ ταραχῆς καὶ ἀταξίας ὀνόματα. καὶ τὴν θρυλουμένην δὲ φθορὰν καὶ προσδοκωμένην, μὴ ἄλλο τι, ἀδελφοί, ἢ πλεονασμὸν ἀταξίας εἶναι νομίζωμεν. συνδεῖ μὲν γὰρ τάξις, λύει δὲ ἀταξία, ὅταν λύσῃ τὸ πᾶν ἢ μεταποιήσῃ παρὰ τοῦ συνδήσαντος. τάξις καὶ τοῖς ζώοις ἅπασι, γένεσιν καὶ τροφήν, καὶ τὰς καταλλήλους ἑκάστοις χώρας ἐνομοθέτησε, καὶ οὔτε δελφῖνα τὶς εἶδεν αὔλακα τέμνοντα, οὔτε βοῦν δι' ὕδατος ὀλισθαίνοντα· ὥσπερ οὐδ' ἥλιον ἐν νυκτὶ μειούμενον ἢ πληρούμενον, οὔτε σελήνην ἐν ἡμέρᾳ πυρσεύουσαν, ὄρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις, πέτρα καταφυγὴ τοῖς λαγωοῖς. ἐποίησε σελήνην εἰς καιρούς. ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ. νὺξ καὶ ἄνθρωπος ὕπνῳ συστέλλεται, καὶ τὰ θηρία παρρησιάζεται, καὶ ζητεῖ τροφὴν ἕκαστον, τὴν διδομένην παρὰ τοῦ κτίσαντος. ἡμέρα, καὶ τὰ θηρία συνάγεται, καὶ ἄνθρωπος ἤδη τὴν ἐργασίαν ἐπείγεται, καὶ ἀλλήλοις ὑποχωροῦμεν τάξει, νόμῳ καὶ λόγῳ φύσεως. προσθήσω τὸ μέγιστόν τι καὶ οἰκειότατον. τάξις ἐκ λογικοῦ τε καὶ ἀλόγου κράματος τὸν ἄνθρωπον, ζῶον λογικὸν συνεστήσατο, καὶ συνέδησε μυστικῶς τε καὶ ἀρρήτως τῷ χοῒ τὸν νοῦν, καὶ τῷ νοῒ τὸ πνεῦμα. καὶ ἵνα θαυματουργήσῃ τι μεῖζον ἐν τῷ ἑαυτοῦ πλάσματι, τ' αὐτὸ καὶ δικαιώσατο καὶ διέλυσε. τὸ μὲν γὰρ ἐπεισήγαγε, τὸ δὲ ὑπεξήγαγεν. ὥσπερ ἐν ξύσματι, καὶ τῷ θνητῷ τὴν ἀθανασίαν ἐπραγματεύσατο διὰ λύσεως. αὕτη καὶ τῶν ἀλόγων ἡμᾶς διέστησε, καὶ πόλεις ᾤκισε, καὶ νόμους ἔθετο, καὶ ἀρετὴν ἐτίμησε, καὶ κακίαν ἐκόλασε, καὶ τέχνας εὗρε, καὶ συζυγίαν ἡρμόσατο, καὶ τῷ περὶ τὰ γεννώμενα φίλτρῳ τὸν βίον ἡμέρωσε. καὶ μεῖζόν τι τῶν κάτω πόθον τοῦ σαρκικοῦ, τὸν περὶ θεὸν ἐνεφύσατο. καὶ τί δεῖ καθ' ἕκαστον λέγειν; τάξις μήτηρ τῶν ὄντων ἐστὶ καὶ ἀσφάλεια, καὶ τὸ τοῦ λόγου μόνη καλῶς ἂν εἴποι τοῦ πάντα δημιουργήσαντος, εἰ λάβοι φωνήν. ὅτε τὸ πᾶν ἐστοίχου τοῦ θεοῦ καὶ ὑφίστατο, ἐγὼ ἤμην ἡ αὐτῷ ἁρμόζουσα, ἡνίκα ἡτοίμαζε τὸν ἑαυτοῦ θρόνον ἐπ' ἀνέμων, καὶ ἰσχυρὰ ἐποίει τὰ ἄνω νέφη, ἡνίκα ἐθεμελίου τὴν γῆν, καὶ ὡς ἀσφαλεῖς ἐτίθει πηγὰς τὰς ὑπ' οὐρανόν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαν δύναμιν ἐχαρίσατο. ἀλλ' οὐ χρὴ ταῦτα πάντα διελθεῖν, καὶ πρὸς ὃ πάλαι ὁ λόγος ἐπείγεται· τάξις καὶ ταῖς ἐκκλησίαις, τὸ μὲν εἶναί τι ποίμνιον, τὸ δὲ ποιμένας διώρισε. καὶ τὸ μὲν ἄρχειν, τὸ δὲ ἄρχεσθαι· καὶ τὸ μὲν οἷον εἶναι κεφαλήν, τὸ δὲ πόδας, τὸ δὲ χεῖρας, τὸ δὲ ὀφθαλμόν, τὸ δὲ ἄλλο τι τῶν μελῶν τοῦ σώματος, πρὸς τὴν τοῦ παντὸς εὐαρμοστίαν καὶ τὸ συμφέρον, ἢ προηγουμένων, ἢ προεχόντων. καὶ ὥσπερ ἐν τοῖς σώμασιν, οὔτε ἀπέρρηκται ἀλλήλων τὰ μέλη, ἀλλ' ἓν σῶμα τὸ πᾶν ἐστιν, ἐκ διαφόρων συγκείμενον· οὔτε ταυτὸ πάντων ἐνέργημα, εἰ καὶ ταυτὸν χρήζειν ἀλλήλων εἰς ἀνάγκην εὐνοίας τε καὶ συνηθείας, καὶ ἰσοτιμίαν ἐν τοῖς ἀνίσοις. καὶ οὔτε ὀφθαλμὸς βαδίζει, ἀλλ' ὁδηγεῖ· οὔτε πούς προβλέπει, ἀλλὰ μεταβαίνει καὶ μετατίθησιν· οὔτε γλῶσσα δέχεται φωνάς, ἀκοῆς γάρ· οὔτε ἀκοὴ φθέγγεται, γλώσσης γάρ. καὶ εἷς μέν, ὀδμῶν αἰσθητήριον· λάρυγξ δέ, σιτία γεύεται, φησὶν ὁ Ἰώβ· χεὶρ δὲ τοῦ διδόναι καὶ τοῦ λαμβάνειν ὄργανον. νοῦς δὲ τοῖς πᾶσιν ἡγεμών, παρ' οὗ τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ εἰς ὃν ἡ αἴσθησις. οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν τῷ κοινῷ Χριστοῦ σώματι. οἱ μὲν γὰρ πάντες ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ· οἱ δὲ καθ' ἕνα, Χριστοῦ καὶ ἀλλήλων μέλη. τὸ δὲ τι ἄρχει καὶ προκαθίζει, τὸ δὲ ἄγεταί τε καὶ εὐθύνεται, καὶ οὔτε ταυτὸν ἀμφότερα ἐνεργεῖ, εἴπερ μὴ ταυτὸν ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι, καὶ γίνεται ἀμφότερα ἓν εἰς ἕνα Χριστόν, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συναρμολογούμενα καὶ συντιθέμενα πνεύματος. καὶ τοῖς ἀρχομένοις πάλιν, ὅσον τὸ μέσον, καὶ παιδεύσει καὶ ἀσκήσει καὶ ἡλικίᾳ διεστηκόσι, καὶ τοῖς ἄγουσι τὸ διάφορον, ὅσον καὶ πνεύματα προφητῶν

προφή-

προφήταις ὑποτάσσεται, Παύλου λέγοντος, μὴ ἀμφίβαλλε. καὶ οὓς μὲν ἔθετο, φησὶν, ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον ποιμένας καὶ διδασκάλους· πρῶτον, διὰ τὴν ἀλήθειαν· δεύτερον, διὰ τὴν σκιάν· τρίτον, διὰ τὸ μέτρον τῆς ὠφελείας, καὶ τῆς ἐλλάμψεως. καὶ τὸ μὲν πνεῦμα, ἕν· τὰ χαρίσματα δὲ, οὐκ ἴσα, ὅτι μηδὲ τὰ δοχεῖα τοῦ πνεύματος. ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας καὶ θεωρίας. ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, ἢ ἀποκαλύψεως· ἄλλῳ, πίστις βεβαία καὶ ἀνενδοίαστος· ἄλλῳ δὲ, ἐνεργήματα δυνάμεων καὶ θαυμάτων ὑψηλοτέρων· ἄλλῳ δὲ, χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις ἤτουν προστασίαι, κυβερνήσεις, ἤτουν παιδαγωγίαι σαρκὸς, γένη γλωσσῶν, ἑρμηνεῖαι γλωσσῶν. τὰ μείζω χαρίσματα καὶ τὰ δεύτερα, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως. ταύτην οὖν τὴν τάξιν ἀδελφοὶ, ταύτην φυλάττωμεν. ὁ μὲν ἔστω τις ἀκοὴ, ὁ δὲ γλῶττα, ὁ δὲ χεὶρ, ὁ δὲ ἄλλο τι. ὁ μὲν διδασκέτω, ὁ δὲ μανθανέτω. ὁ δὲ ἐργαζέσθω τὸ ἀγαθὸν ταῖς ἰδίαις χερσὶν, εἰς μετάδοσιν τοῦ δεομένου καὶ χρῄζοντος. ὁ μὲν ἀρχέτω καὶ προβεβλήσθω· ὁ δὲ δικαιούσθω διὰ τῆς ὑπουργίας, καὶ ὁ διδάσκων εὐκόσμως. προφῆται γὰρ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ ἀνὰ μέρος καὶ εἷς διερμηνευέτω. ἄλλου δὲ τρανωθέντος, ὁ πρῶτος ὑποχωρείτω, καὶ ὁ μανθάνων, ἐν εὐπειθείᾳ· καὶ ὁ χορηγῶν, ἐν ἱλαρότητι· καὶ ὁ ὑπουργῶν, ἐν προθυμίᾳ. μὴ πάντες ὦμεν γλῶσσα τὸ ἑτοιμότατον, μὴ πάντες προφῆται, μὴ πάντες ἀπόστολοι, μὴ πάντες διερμηνεύωμεν. μέγα τὸ περὶ Θεοῦ λαλεῖν, ἀλλὰ μεῖζον τὸ ἑαυτὸν καθαίρειν Θεῷ. ἐπειδὴ εἰς κακότεχνον ψυχὴν σοφία οὐκ εἰσελεύσεται, καὶ σπείρειν ἐκελεύσθημεν εἰς δικαιοσύνην, καὶ τρυγᾶν καρπὸν ζωῆς, ἵνα φωτισθῶμεν τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως. καὶ Παῦλος διὰ μὲν τὸ ἀγαπᾶν ἡμᾶς τὸν Κύριον, ὑπὸ Κυρίου γινώσκεσθαι βούλεται· διὰ δὲ τὸ γινώσκεσθαι τὸ διδάσκεσθαι, καὶ ταύτην ὁδὸν βελτίονα οἶδεν εἰς γνῶσιν τῆς φιλοσόφου οἰκειώσεως. μέγα τὸ διδάσκειν, ἀλλὰ τὸ μανθάνειν ἀκίνδυνον. τί σεαυτὸν ποιεῖς ποιμένα, πρόβατον ὤν; τί γίνῃ κεφαλὴ, πούς τυγχάνων; τί στρατηγεῖν ἐπιχειρεῖς, ταγμένος ἐν στρατιώταις; τί τὰ μεγάλα, καὶ οὐκ ἀσφαλῆ κέρδη τῆς θαλάσσης ἐπιδιώκεις, ἐξὸν ἀκινδύνως γεωργεῖν γῆν, εἰ καὶ κερδαίνοις ἐλάσσονα; καὶ εἰ μὲν ἀνὴρ εἶ κατὰ Χριστὸν, καὶ γεγύμνασταί σοι τὰ αἰσθητήρια, καὶ λαμπρὸν σοὶ τὸ φῶς τῆς γνώσεως, λάλει Θεοῦ σοφίαν τὴν λελαλημένην ἐν τοῖς τελείοις, καὶ τὴν ἀποκεκρυμμένην ἐν μυστηρίῳ, καὶ ταύτην ὅταν καιρὸν λάβῃς, καὶ πιστευθῇς. τί γὰρ ἔχεις παρὰ σεαυτοῦ ὃ μὴ δέδοται, μηδὲ ἔλαβες; εἰ δὲ ἔτι νήπιος, εἰ καὶ χαμαιπετὴς τὴν διάνοιαν, καὶ τοῖς ὑψηλοτέροις προσβαίνειν οὐχ ἱκανὸς, γενοῦ Κορίνθιος, γάλακτι τράφηθι. τί χρῄζεις στερροτέρας τροφῆς, ἣν οὐκ ἀναλίσκει τὰ μέλη, καὶ ποιεῖ τροφὴν δι' ἀσθένειαν. φθέγγου μὲν, εἴ τι κρεῖττον σιωπῆς ἔχεις. καὶ γὰρ τὸ τάξιν στέλλεσθαι χείλεσιν, ἐπαινούμενον, ἔγνως. ἀγάπα δὲ ἡσυχίαν, ἔνθα κρεῖττον λόγου τὸ σιωπᾶν· καὶ τὰ μὲν εἰπεῖν, τὰ δὲ ἀκοῦσαι. καὶ τὰ μὲν ἐπαινέσαι, τὰ δὲ μὴ πικρῶς ἀπομέμψασθαι. οὐκ ἴστε τὰ ἄδυτα τὰ ἡμέτερα ἀδελφοὶ, τῶν σεβασμίων ἐνταῦθα προκαθεζομένων, καὶ ταῦτα νομοθετούντων ὑμῖν τοῖς πολλοῖς. τάχα δὲ οὐδὲ ἡμῶν αὐτῶν οἱ πλείους γινώσκομεν, ὃ καὶ δακρύειν ἄξιον, ὅπως παρὰ Θεῷ ταλαντεύεται καὶ νόμισμα πᾶν, καὶ λόγος καὶ πρᾶξις, καὶ οὐ παρὰ Θεῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῖς πλείοσιν. οἱ βραδεῖς μέν εἰσι τῶν ἰδίων κριταὶ, ταχεῖς δὲ τῶν ἀλλοτρίων ἐξεταστοί. καὶ ῥᾷον ἂν ἄλλοις τὰ μέγιστα, ἢ τὰ ἐλάχιστα ἡμῖν συγχωρήσειαν, κἂν ὦσιν ἀμαθέστεροι, θᾶττον ἂν ἡμῶν ἀσέβειαν καταγνοῖεν, ἢ μετρίαν ἑαυτῶν ἄγνοιαν. οὐκ ἴστε πηλίκον ἐκ Θεοῦ δῶρον ἡ σιωπὴ, καὶ τὸ μὴ ἀνάγκην ἔχειν λόγου παντὸς, ὥστε κατ' ἐξουσίαν τὸ μὲν αἱρεῖσθαι, τὸ δὲ ἀποδιδράσκειν, καὶ ταμιεύειν ἑαυτῷ καὶ λόγον καὶ σιωπήν. φύσει μὲν γὰρ ἅπας λόγος σαθρὸς καὶ εὐνίκητος, καὶ διὰ τῶν ἀντιμαχομένων λόγον ἐλευθερίαν οὐκ ἔχων. ὁ δὲ περὶ Θεοῦ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ μεῖζον τὸ ὑποκείμενον. καὶ ὁ ζῆλος πλείων, καὶ ὁ κίνδυνος χαλεπώτερος, καὶ τί φοβηθείη τις, τί θαρρήσομεν, νοῦν, ἢ λόγον, ἢ ἀκοὴν, ἐν τρισὶ τούτοις τοῦ κινδύνου σαλεύοντος. καὶ γὰρ νοῆσαι χαλεπὸν, καὶ ἑρμηνεῦσαι ἀμήχανον, καὶ ἀκοῆς κεκαθαρμένης ἐπιτυχεῖν ἐργωδέστερον. φῶς μὲν ὁ Θεὸς, καὶ φῶς τὸ ἀκρότατον, οὗ βραχεῖά τις ἀπορροὴ καὶ ἀπαύγασμα κάτω φθάνον, φῶς ἅπαν καὶ ὑπέρλαμπρον φαίνεται, ἀλλ' ὁρᾷς, γνόφον περιτίθεται τὸν ἡμέτερον, καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, μέσον αὐτοῦ τε καὶ ἡμῶν θεὶς, ὥσπερ Μωϋσῆς πάλαι τὸ κάλυμμα ἑαυτοῦ τε καὶ τῆς πωρώσεως Ἰσραήλ. ἵνα μὴ ῥᾳδίως ἴδῃ σκοτεινὴ φύσις τὸ ἀπόθετον κάλλος καὶ ὀλίγων ἄξιον, μηδὲ ῥᾳδίως ἐπιτυχοῦσα, ῥᾳδίως καὶ ἀποβάλλῃ διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς κτήσεως. φῶς δὲ ὁμιλοῦν φωτὶ, ἀεὶ πρὸς τὸ ὕψος ἕλκοντι διὰ τῆς ἐφέσεως, καὶ νοῦς πλησιάσῃ τῷ καθαρωτάτῳ κεκαθαρμένος· καὶ τὸ μὲν ἄρτι φανῇ, τὸ δὲ ὕστερον ἆθλον ἀρετῆς, καὶ τῆς ἐντεῦθεν πρὸς αὐτὸ νεύσεως, εἴτουν ἐξομοιώσεως. βλέπομεν γὰρ ἄρτι, φησὶ, δι' ἐσόπτρου καὶ ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ, πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. καὶ τὸ ταπεινὸν ἡμῶν ὅσον, καὶ ἡ ἐπαγγελία πηλίκη, γνῶναι Θεὸν τοσοῦτον ὅσον ἐγνώσμεθα. ταῦτα Παῦλος ὁ μέγας κῆρυξ τῆς ἀληθείας, ὁ τῶν ἐθνῶν ἐν πίστει διδάσκαλος, ὁ τὸν πολὺν κύκλον

τοῦ εὐαγγελίου πληρώσεως. ὁ μὴ ἄλλῳ τινὶ ζῶν ἢ χριστῷ, ὁ μέχρι τρίτου οὐρανοῦ φθάσας, ὁ τοῦ παραδείσου θεατής, ὁ ποθῶν διὰ τὴν τελειότητα τὴν ἀνάλυσιν. καὶ μωυσῆς μὲν μόλις ὁρᾶ θεοῦ τὰ ὀπίσθια διὰ τῆς πέτρας· ἅ τινα ποτέ ἐστι, καὶ εἴ τις ἡ πέτρα. καὶ ταῦτα, πολλὰ δεηθείς, καὶ τυχὼν ἀποχρήσεως, πλὴν ὅτι μὴ ὅλον ἐπόθησεν εἶδεν, ἀλλὰ πλεῖον τοῦ φαινομένου ἦν ὃ διέφυγε. μωυσῆς ὁ τοῦ φαραὼ θεός, ὁ τοσοῦτον ἄγων λαόν, ὁ τηλικαύτην σημείων ἐπιδειξάμενος δύναμιν. σὺ δὲ τίνας ἔθρεψας ἐξ οὐρανοῦ, ποῖον ὕδωρ ἐκ πέτρας δέδωκας, ποίαν ἔρρηξας θάλασσαν ῥάβδῳ, ἵνα λαὸν διαγάγῃς ὡς διὰ ξηρᾶς τῆς ὑγρᾶς, τίνας ἐχθροὺς κατεπόντισας, τίνας στύλῳ πυρὸς καὶ νεφέλης ὡδήγησας, τίνα κατεπολέμησας ἀμαλὴκ εὐχῇ καὶ χειρῶν ἐκτάσει, καὶ τῷ σταυρῷ προτυπουμένῳ, πόρρωθεν μυστικῶς, ἵν' ᾖ σοι συμφορὰ τὸ μὴ τελέως καταλαβεῖν θεόν, καὶ διὰ τοῦτο πάντα δονῇ, καὶ ἄνω καὶ κάτω φέρῃ. ἐπεὶ δὲ μωυσέως ἐμνήσθην, οὐκ ἔμαθες ἐντεῦθεν χαρίσματος ἀκολουθίαν καὶ νόμου τάξεως. εἰ μὲν εἶ μωυσῆς, καὶ τῆς νεφέλης εἴσω χώρησον, καὶ λάλει θεῷ, καὶ φωνῆς ἄκουε, καὶ δέξαι νόμον, καὶ νομοθέτησον. εἰ δὲ ἀαρών, συναναβῆθι μέν, ἀλλὰ τῆς νεφέλης ἔξω στῆθι πλησίον. εἰ δὲ ἰθάμαρ τις ἢ ἐλεάζαρ, καὶ τρίτος ἀπὸ μωυσέως, ἢ τῆς γερουσίας τις καὶ τῶν ἑβδομήκοντα, ἔτι πόρρωθεν στῆθι, καὶ τῇ τάξει τὸ τρίτον ἔχων. εἰ δὲ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν πολλῶν εἷς, οὐ προσήσεταί σε τὸ ὄρος, οὐδὲ θηρίον θίγῃ, λιθοβοληθήσεται. κάτω μένων, καὶ μόνης ἄκουε τῆς φωνῆς, καὶ ταύτης, ἁγνίσας σεαυτὸν καὶ καθάρας ὡς διατέταξαι. καὶ ἵνα σε παιδεύσω δι' ἐπὶ πλειόνων, τίς τῶν ἱερέων ἐπέθηκε τὰς χεῖρας; μωυσῆς. τίς τῶν τελουμένων ὁ πρῶτος; ἀαρών. καὶ ἔτι πρὸ τούτων τίς τὰ πρὸς θεὸν ἦν, καὶ τίς ἀντὶ φωνῆς τῷ λαῷ; εἰς δὲ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσῄει τίς, πλὴν οἷος, ἀεὶ δ' οὗτος; οὐδαμῶς. ἀλλ' ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ ἦν ὅτε. ἔφορον δὲ τὴν σκηνὴν τίνες, πλὴν τῶν λευιτῶν, καὶ οὗτοι καθὼς διετέτακτο· οἱ μὲν τὰ τιμιώτερα ταύτης, οἱ δὲ τὰ δεύτερα. καθὼς ἡ τῶν φερόντων ἀξία. ἐπεὶ δὲ καὶ φυλάσσεσθαι ταύτην ἔδει, ἐφύλασσον. τίνες, καὶ πῶς; οἱ μὲν τόδε τὸ κλίτος, οἱ δὲ τόδε, καὶ οὐδεὶς ἄδειαν οὐδὲ ἄτακτον, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον. ἡμεῖς δὲ ἂν μικροῦ δεξαρίου τύχωμεν, ἢ οὐδὲ τούτου πολλάκις, ἀλλ' ὡς ἔτυχε, δύο ἢ τρία ῥήματα τῆς γραφῆς ἐκμελετήσωμεν, καὶ ταῦτα συγκεκομμένως καὶ ἀνοήτως. τοῦτο ἐκεῖνο, ἡ αὐθημερινὴ σοφία, καὶ ὁ ἐν χαλάνῃ πύργος, ὃς καλῶς τὰς γλώσσας ἐμέρισε. καὶ ἀξιοῦσθαι δεῖ κατὰ μωυσέως, καὶ γενέσθαι δαθὰν καὶ ἀβειρὼν σὺν ὑβρισταῖς καὶ ἀθέοις, ἵνα φύγωμεν τὴν αὐθάδειαν, καὶ μηδὲ τὴν ἀπόνοιαν μιμησώμεθα, μηδὲ τὸ τέλος δεξώμεθα. βούλει δὴ καὶ ἄλλην παραστήσω σοι τάξιν, καὶ ταύτην ἐπαινετὴν καὶ ταύτην ἀξίαν τῆς εἰς τὸ παντὸς μνήμης καὶ εὐσεβείας; ὁρᾷς τῶν χριστοῦ μαθητῶν πάντων, ὄντων ὑψηλῶν καὶ τῆς ἐκλογῆς ἀξίων, ὁ μὲν πέτρα καλεῖται, καὶ τοὺς θεμελίους τῆς ἐκκλησίας πιστεύεται, ὁ δὲ ἀγαπᾶται πλέον, καὶ ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ ἰησοῦ ἀναπαύεται, καὶ φέρουσιν οἱ λοιποὶ τὴν προτίμησιν. ἀναβαίνειν δὲ εἰς τὸ ὄρος δεῆσαν, ἵνα τῇ μορφῇ λάμψῃ καὶ τὴν θεότητα παραδείξῃ, καὶ γυμνώσῃ τὸ ἐν τῇ σαρκὶ κρυπτόμενον, τίνες συναναβαίνουσιν; οὐ γὰρ πάντες ἐπόπται τοῦ θαύματος. πέτρος καὶ ἰάκωβος καὶ ἰωάννης, οἱ πρὸ τῶν ἄλλων καὶ ὄντες καὶ ἀριθμούμενοι. παρεῖναι δὲ ἀγωνιῶντι, καὶ ἀναχωροῦντι μικρὸν πρὸ τοῦ πάθους, καὶ εὐχομένῳ, τίνες; οἱ αὐτοὶ πάλιν. αὕτη μὲν ἡ τοῦ χριστοῦ προτίμησις. ἡ λοιπὴ δ' εὐκοσμία καὶ τάξις, ὅση; ὁ μέν, ὁ πέτρος ἐρωτᾷ, ὁ δὲ φίλιππος, ὁ δὲ ἰούδας, ὁ δὲ θωμᾶς, ὁ δὲ ἄλλος τις, καὶ οὐδὲ τὸ αὐτὸ πάντες, οὐδὲ τὰ πάντα εἷς, ἀλλ' ἕκαστος ἐν μέρει καὶ καθ' ἕν, καὶ ὅπερ ἕκαστος ἔχρῃζεν, εἴποις ἄν· ἀλλ' ἐκεῖνό γε τί σοι φαίνεται; βούλεταί τι φίλιππος εἰπεῖν, καὶ οὐ θαρρεῖ μόνος, ἀλλὰ καὶ ἀνδρέαν προσλαμβάνει. χρῄζει τι μαθεῖν ὁ πέτρος, καὶ ἰωάννην προβάλλεται διὰ νεύματος. ποῦ δ' αὐστηρὸν ἐν τούτοις, ποῦ δὲ τὸ φίλαρχον, πῶς ἂν μᾶλλον ἔδειξαν ὄντες μαθηταὶ χριστοῦ, τοῦ πράου καὶ ταπεινοῦ τὴν καρδίαν, καὶ δούλου δι' ἡμᾶς σὺν αὐτῷ δούλων, καὶ πάντα τῷ πατρὶ τὴν δόξαν ἐν πᾶσιν ἀναπέμποντος, ἵν' ἡμῖν δῷ τύπον εὐταξίας καὶ μετριότητος, ἣν τοσοῦτον τιμᾶν ἀπέχομεν, ὥστε ἀγαπῶμεν ἄν, εἰ μὴ καὶ θρασύτεροι πάντων εἴημεν οἵ γε τῶν μεγίστων, καὶ τοῖς μεγίστοις ταύτην ἐπιδεικνύμεθα. οὐκ οἶδα ὅτι τὸ ταπεινὸν οὐκ ἐν τοῖς μικροῖς κρίνεται τοσοῦτον; γελοῖον γὰρ ἂν εἴη διελέγξειν, καὶ ψευδῆ μόρφωσιν ἀρετῆς, ὅσον ἐν τοῖς μείζοσι δοκιμάζεται. καὶ ταπεινόφρων ἐμοί, οὐχ ὅς τις πολλὰ ἑαυτοῦ μικρὰ διαλέγεται, καὶ τοῦτο πρὸς ὀλίγους καὶ ὀλιγάκις, οὐδ' ὅστις ταπεινῶς προσαγορεύει τὸν ἀτιμότερον, ἀλλ' ὅστις μετρίως περὶ θεοῦ φθέγγεται, καὶ τὰ μὲν εἰπεῖν οἶδε, τὰ δὲ κατέχειν, τῶν δὲ ὁμολογεῖν τὴν ἄγνοιαν, καὶ παραχωρεῖν τοῦ λόγου τῷ πιστευθέντι, καὶ εἶναί τινα πνευματικώτερον δέχεται, καὶ διαβεβηκότα μᾶλλον ἐν θεωρίᾳ. αἰσχρὸν αἰσθητοῦ μὲν καὶ διαίτης μὴ τὴν ὑψηλοτέραν αἱρεῖσθαι, ἀλλὰ τὴν εὐτελεστέραν, καὶ τύλοις γονάτων καὶ δακρύων πηγαῖς. ἔτι δὲ νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις καὶ χαμευνίαις, κόπῳ καὶ πᾶσιν ὑπωπιασμοῖς τὸ ταπεινὸν ἐπιδείκνυσθαι, καὶ τὴν τῆς ἰδίας ἀσθενείας συναίσθησιν· αὐτοκράτορα δὲ εἶναι καὶ τύραννον ἐν τοῖς περὶ θεοῦ λόγοις, καὶ μηδενὶ τὸ παράπαν ὑφίεσθαι, καὶ τὴν ὀφρὺν αἴρειν ὑπὲρ πάντας νομοδιδασκάλους, ἔνθα τὸ ταπεινὸν μόνον τῆς εὐδοξίας ἔχει καὶ τὴν ἀσφάλειαν, τί οὖν σιωπησόμεθα περὶ θεοῦ, καὶ τοῦτο

κελεύεις; ὑπόκρινέ τις τὴν θερμοτέραν. καὶ τί πλέον μᾶλλον ἢ τοῦτο φθέγξομαι, καὶ τοῦ σεμνοῦ τὸ διαπαντὸς ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου, καὶ εὐλογήσω τὸν κύριον ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ ἀλήθειαν μελετήσει ὁ λάρυγξ μου, καὶ ἰδοὺ τὰ χείλη μου οὐ μὴ κωλύσω, καὶ τοιχό τα ὀρεῖ μεμελετημένα καὶ ὡρισμένα ῥήματα. πρὸς δὴ δεῖ πρᾴως καὶ μὴ χαλεπῶς ἀπαιτεῖσαι τοῖς λόγοις, οἳ τὸ εὐθὺ διδάσκουσι καὶ εὐταξίαν. οὐ σιωπᾶν διακελεύομαι ὦ σοφώτατε, ἀλλὰ μὴ φιλονείκως ἵστασθαι, οὐ κρύπτειν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ μὴ διδάσκειν παρὰ τοὺς νόμους. ἐγὼ πρῶτος τὸν ἐπαινοῦντα τὴν ἐμὴν σοφίαν, καὶ τοῖς θείοις λόγοις ἀσχολουμένων, ἢ ἀσχολεῖσθαί γε βουλομένων καὶ μή ποτε περὶ ταῦτα τι θεῖον τῆς ἀσχολίας, μηδὲ ταλαίπωρος ὑπ' αὐτοῦ ἀνεύθυμι τῆς σοφίας, ὡς σοφίαν καὶ παιδείαν ἐξουθενῶν. φεύγω δ' ὅμως τὸ ἄμετρον, καὶ κολάζω τὴν ἀπληστίαν, ὃ ἀργὸς εἶναι μᾶλλον τοῦ δέοντος, ἢ περίεργος δέχομαι, εἰ μὴ ἀμφότερα διαφυγεῖν ἔξεστι, καὶ μετρίου τυγχάνειν, καὶ δειλότερος μᾶλλον τοῦ δέοντος, ἢ θρασύτερος. σὺ δὲ ποιεῖς τὸ παραπλήσιον, ὥσπερ ἂν εἰ κωλύοντά με προφήτης ἀμετρίαν, καὶ κατὰ τὸν προφήτην κωλύειν κατηγορῶ, ἢ καὶ τὸ φιλότητα ἐπαινεῖν, σωφρόνως ὁρᾶν εἰσηγούμενον. εἰ ἔστι σοι λόγος συνέσεως, ἀποκρίθητι φησί, καὶ οὐδεὶς ὁ κωλύσων. εἰ δὲ μή, δεσμὸς κείσθω σοῖς χείλεσι, πόσῳ μᾶλλον ἁρμόζει τοῦτο, τοῖς εἰς τὸ διδάσκειν ἑτοίμοις. εἰ μὲν ἔστι σοι καιρὸς δίδαξον, εἰ δὲ μὴ τὴν γλῶτταν πεδήσας, λῦσον τὴν ἀκοήν. μελέτα μὲν ἐν τοῖς θείοις, ἀλλ' ἐντὸς τῶν ὡρισμένων, φθέγγου μὲν τὰ τοῦ πνεύματος, εἰ δυνατόν, μηδὲν ἄλλο· καὶ φθέγγου μᾶλλον ἢ ἀνάπνει. καλὸν γὰρ τοῦτο καὶ ἔνθεον, τῇ μνήμῃ τῇ θείᾳ ἀεὶ ἀνάγεσθαι πρὸς θεόν· ἀλλ' ἀποσι ταχέως διανοούμενος, μὴ περιεργάζου πατρὸς φύσιν, καὶ οὐ μονογενοῦς ὑπόστασιν, πνεύματος δόξαν καὶ δύναμιν, τὴν μίαν ἐν τοῖς τρισὶ θεότητα καὶ λαμπρότητα, τὴν ἀμέριστον φύσιν καὶ ὁμολογίαν καὶ δόξαν, καὶ τὴν τῶν πεπιστευκότων ἐλπίδα, ἔχου τῶν συντρόφων ῥημάτων. ὁ λόγος ἔσω τῶν σοφωτέρων. ἀρκεῖ σοι τὸν θεμέλιον ἔχειν. ἐποικοδομείτω δὲ, ὁ τεχνίτης, ἀρκεῖ σοι ἄρτῳ τὴν καρδίαν στηρίζεσθαι· τὰ ὄψα δὲ τοῖς πλουσίοις συγχώρησον. οὐδεὶς κρίνει σε μὴ τρέφοντα πολυτελῶς τὴν τῶν ἐχόντων· ἀλλ' ἐὰν μὴ παραθῇς ἄρτον, μηδὲ ποτίσῃς ὕδωρ ἔτω μαθητὴν χριστοῦ, εἶτ' ἄλλον τινὰ μέχρι τούτων δυνάμενος. μὴ ἴσθι ταχὺς ἐν λόγοις, ἡ σοφία διακελεύεταί σοι. μὴ συμπαρεκτείνου πένης ὢν πλουσίῳ, μηδὲ ζήτει τῶν σοφῶν εἶναι σοφώτερος. σοφία καὶ τὸ γινώσκειν ἑαυτὸν, ἀλλὰ μὴ ὑπεραίρεσθαι, μηδὲ ταυτὸ τοῖς φωναῖς πάσχειν, αἳ παντελῶς ἐκλείπουσιν, ἐὰν ὑπερφωνῶνται δι' ἀμετρίαν, κρεῖττον ὄντα σοφὸν, ὑφίεσθαι δι' εὐλάβειαν, ἢ ἀμαθῶς ἔχοντα διὰ θράσος ὑπερεκτείνεσθαι. τὸ τάχος ἔσω σοι μέχρι τῆς ὁμολογίας, εἴ ποτε ταύτην ἀπαιτηθείης. τὸ δ' ὑπὲρ ταύτην εἶναι δειλότερος. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἡ βραδυτὴς, ἐνταῦθα δὲ ἡ ταχυτὴς ἔχει τὸν κίνδυνον. τί σοι δεινὸν; ἐὰν μὴ πᾶσι λόγοις ἐνδυναστεύσῃς, καὶ τὴν προεδρείαν ἔχῃς ἐπὶ παντὸς προβλήματος ἢ ζητήματος. ἀλλ' ἕτεροί σου φανῶσιν, ἢ σοφώτεροι, ἢ θερμότεροι. τῷ θεῷ χάρις, ὅτι καὶ τὰ ἐξαίρετα δίδωσι, καὶ διὰ τῶν κοινῶν σώζειν ἐπίσταται. καὶ τοῦτο περὶ λόγων μόνον τὸ θαῦμα· ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν δημιουργίαν αὐτὴν, εἴ ποτε κατενόησας. οὔ τι ἐν τοῖς κτήμασι τὰ περιττὰ τινῶν ἐστιν, ἀλλὰ πάντων, καὶ κοινὴ χάρις τοῦ ἑνὸς πλάσματος. οὔτι ἐν τῇ πίστει τὰ σώζοντα τῶν δυνατωτέρων, ἀλλὰ τῶν βουλομένων. τί κάλλιον ἀέρος, πυρὸς, ὕδατος. γῆς, ὑετῶν, καρπῶν ἡμέρων τε καὶ ἀγρίων, στέγης, ἐνδύματος. τούτων ἡ μετουσία κοινὴ, τῶν μὲν καὶ παντάπασι, τῶν δὲ μετρίως. καὶ οὐδεὶς οὕτω τύραννος, ὥστε μόνος ἀπολαύσαι τῆς κοινῆς ἀχάριτος. ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ὁμότιμος. βρέχει πλουσίοις καὶ πένησι, κοινὴ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐναλλαγὴ, κοινὸν δῶρον ὑγεία, κοινὸς ὅρος ζωῆς, κοινὸν μέτρον καὶ χάρις σώματος, κοινὸν αἰσθήσεων δύναμις. τάχα δὲ καὶ πλέον ὁ πένης ἔχει, τὸ ἐπὶ τούτοις πλέον εὐχαριστεῖν, καὶ ἀπολαύειν ἥδιον τῶν κοινῶν, ἢ τῶν ἐκ περιουσίας οἱ δυνατώτεροι. ταῦτα μὲν οὖν κοινὰ καὶ ὁμότιμα, καὶ θεοῦ δικαιοσύνης γνωρίσματα. ὁ χρυσὸς δὲ καὶ οἱ διαφανεῖς λίθοι καὶ ἀγαπώμενοι, καὶ τῆς ἐσθῆτος ὅσον μαλακὸν καὶ περίεργον, καὶ ἡ φλεγμαίνουσα καὶ ἐκμαίνουσα τράπεζα, καὶ τὰ περιττὰ τῆς κτήσεως ὅσον τῶν κεκτημένων, ὀλίγων ἐστὶν ἐγκαλλωπίσματα. τοῦτο καὶ περὶ τὴν πίστιν ἐγὼ θεωρῶ κοινὰ, νόμος, προφῆται, διαθῆκαι, λόγια διαθηκῶν, χάρις, παιδαγωγία, πλάσεις, πάθη, χριστοῦ καινὴ κτίσις, ἀπόστολοι εὐαγγέλια, διανομὴ πνεύματος, πίστις, ἐλπὶς, ἀγάπη, εἰς θεόν τε καὶ ἐκ θεοῦ καὶ οὐ πρὸς μέτρον ὡς ἡ τοῦ μάννα ποτὲ δωρεὰ τῷ ἀχαρίστῳ Ἰσραὴλ καὶ ἀγνώμονι· ἀλλὰ καθ' ὅσον ἕκαστος βούλεται, ἀνάκλησις, ἔλλαμψις. ὀλίγα μὲν ἡ ἐνταῦθα, τελειότερα δὲ ἡ ἐλπιζομένη. τὸ μέγιστον, ἡ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος ἐπίγνωσις, καὶ ὁμολογία τῆς πρώτης ἡμῶν ἐλπίδος. τούτων τί μεῖζον, τί δαὶ κοινότερον, τὰ δ' ὑπὲρ ταῦτα, καὶ τῶν σπουδαίων τὸ τιμιώτερον εἶναι. ἀλλὰ τῶν γε ἀναγκαίων τὸ δεύτερον. ὧν γὰρ ἄνευ τὸ εἶναι χριστιανὸν οὐχ οἷόν τε, ταῦτα τῶν ὀλίγοις ἐφικτῶν χρησιμώτερα. ὁ μέν τις πλουτεῖ θεωρίᾳ, καὶ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς αἴρεται, καὶ πνευματικὰ συγκρίνει πνευματικοῖς,

καὶ ἐγχαράττεται τελέως ἐπὶ τὴν πλάκα τῆς καρδίας, ὃν πάντως οἰκοδομεῖται λόγον. καὶ ἐν πολλοῖς καὶ τῆς πίστεως, αὐτὴ πλείονι ἢ περὶ τήν. καὶ οὐκ ἀνέχεται περὶ ἧς ὤν, ἀλλ' ὑποχωρεῖ τοῖς βελτίοσιν, ἀγέτω καὶ ὁδηγείσθω καὶ ὑπὸ τοῦ νοῦ φερέσθω. καὶ εἰ βούλεται μέχρι τοῦ τρίτου κατὰ τὸν Παῦλον, μόνον σὺν λόγῳ καὶ ἐπιστήμῃ. καὶ μὴ κατὰ τὸ πίπτειν διὰ τὴν ἔπαρσιν, μηδὲ περιφέρηται διὰ τὸ ὕψος τῆς πτήσεως. τίς φθόνος εἶναι τῆς ἀναβάσεως; καὶ τὶ πτῶμα τοιοῦτο, οἷον ἐπαρθέντα πολὺ πεσεῖν, καὶ μὴ γνῶναι τῆς ἀνθρωπίνης ἀναβάσεως τὴν ταπείνωσιν. καὶ ὅσον ἐπιλείπεται τοῦ ἀληθινοῦ ὕψους ὁ περὶ τὴν ἀνώτατον. ὁ δὲ ὀλίγος ἐστὶ τὴν διάνοιαν, καὶ πένης τὴν γλῶτταν, καὶ οὐκ οἶδε λόγων στροφάς, ζητήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα, καὶ τὰς Πύρρωνος ἐνστάσεις, ἢ ἐφέξεις, ἢ ἀντιθέσεις, καὶ τῶν Χρυσίππου συλλογισμῶν τὰς διαλύσεις, ἢ τὴν Ἀριστοτέλους τεχνῶν κακοτεχνίαν, ἢ τῆς Πλάτωνος εὐγλωττίας τὰ γοητεύματα, οἳ κακῶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἡμῶν εἰσεφρήσαν, ὥσπερ αἰγυπτιακαί τινες μάστιγες. ἔχει δὲ καὶ οὗτος ὅθεν σωθῇ, καὶ διὰ τίνων ῥημάτων; οὐδὲν τῆς χάριτος ἐπιτομώτερον. οὐδὲ γὰρ δεῖ, φησίν, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνελθεῖν, ἵν' ἐκεῖθεν ἐκλύσῃς Χριστόν· οὐδὲ εἰς τὴν ἄβυσσον κατελθεῖν, ἵν' ἐντεῦθεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστήσῃς, ἢ τὴν περὶ τὴν πολυπραγμονῶν φύσιν, ἢ τὴν τελευταίαν οἰκονομίαν. ἐγγύς σου, φησί, τὸ ῥῆμά ἐστιν. ἡ διάνοια τοῦτο ἔχει τὸν θησαυρόν, καὶ ἡ γλῶσσα ἡ μὲν πιστεύουσα, ἡ δὲ ὁμολογοῦσα. τί τούτου συντομώτερον τοῦ πλούτου; τί ταύτης τῆς δωρεᾶς εὐκολώτερον; ὁμολόγησον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ πίστευσον ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, καὶ σωθήσῃ. δικαιοσύνη μὲν γάρ, καὶ τὸ πιστεῦσαι μόνον. σωτηρία δὲ παντελής, τὸ καὶ ὁμολογῆσαι καὶ προσθεῖναι τῇ ἐπιγνώσει τὴν παρρησίαν. σὺ τί μεῖζον σωτηρίας ζητεῖς; τὴν ἐκεῖθεν δόξαν τε καὶ λαμπρότητα. ἐμοὶ καὶ τὸ σωθῆναι μέγιστον. καὶ τὰς ἐκεῖθεν φυγεῖν βασάνους. σὺ βαδίζεις τὴν ἄτριβον καὶ ἀπρόσιτον, ἐγὼ τὴν τετριμμένην, καὶ ἣ πολλοὺς ἐσώσεν. ἦν ἂν τὸ τῆς πίστεως ἡμῶν ἀδελφοὶ ἀδικώτερον εἴγε εἰς τοὺς σοφοὺς ἔπεστι μόνον, καὶ τοὺς δυνατοὺς ἐν λόγῳ καὶ ταῖς λογικαῖς ἀποδείξεσι. τοὺς πολλοὺς δὲ ἰδεῖν, καθάπερ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ τῶν ὅσα τίμια κάτω, καὶ πολυσπούδαστα τοῖς πολλοῖς, οὕτω δὴ καὶ ταύτης ἀποσχοινίζειν· καὶ τὸ μὲν ὑψηλόν τε, καὶ εἰς ὀλίγους φθάνον, φίλον ἐστὶ θεῷ, καὶ οἰκεῖον· τὸ δὲ ἐγγυτέρω καὶ τοῖς πολλοῖς ἐφικτὸν ἀπόπτυστον, καὶ ἀπόβλητον. οὐδὲ γὰρ τῶν ἀνθρώπων οἱ μετριώτεροι τοῦτο πάσχοιεν ἄν, ὥστε μὴ τὰς κατὰ δύναμιν ἀπαιτεῖν τιμάς, ἀλλὰ χαίρειν μόνοις τοῖς προέχουσι· μή τι γε δὴ θεὸς ὁ πολλῶν ὄντων ἐφ' οἷς θαυμάζεται, οὐδὲ οὕτως, ὡς τὸ πάντας εὐεργετεῖν ἰδιώτατον. μὴ ἀτίμαζε τὸ εἰωθός. μὴ θήρευε τὸ καινόν, ἵν' εὐδοκιμήσῃς ἐν τοῖς πλείοσι. κρεῖσσον μικρὰ μὲν μετὰ ἀσφαλείας, ἢ μεγάλα μετὰ σαθρότητος. παιδευέτω σε τῇ συμβουλῇ Σολομῶν· καὶ κρείσσων ἄπορος πορευόμενος ἐν ἁπλότητι αὐτοῦ. μία καὶ αὕτη τῶν παροιμιῶν σοφῶς ἔχουσα· ὁ πένης ἐν λόγῳ καὶ γνώσει, καὶ τοῖς ἁπλοῖς ῥήμασιν ἐπερειδόμενος καὶ ἐπὶ τούτων ὥσπερ ἐπὶ λεπτῆς σχεδίας διασωζόμενος, ὑπὲρ στρεβλόχειλον ἄφρονα, τὸν ἀπειρίᾳ λόγου θαρροῦντα σὺν ἀμαθίᾳ, καὶ κενοῦντα τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, πρᾶγμα ὅ τι λόγου κρεῖττον, διὰ τῆς ἐν λόγοις δυνάμεως. ἔνθα τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀποδείξεως, τῆς ἀληθείας ἐστὶν ἐλάττωσις. τί πρὸς οὐρανὸν αἴρεσαι, πεζὸς ὤν; τί πύργον οἰκοδομεῖς, τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν οὐκ ἔχων; τί καὶ ἐν μέτροις τῇ χειρὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν δρακί; στοιχεῖα μεγάλα, καὶ μόνα μετρητὰ τῷ ποιήσαντι. γνῶθι σαυτὸν πρότερον, τὰ ἐν χερσὶ κατανόησον τίς εἶ καὶ πῶς ἐπλάσθης. καὶ πῶς συνέστης, ἵν' εἰκὼν ἧς θεοῦ, καὶ τῷ χείρονι συνδεθῇς. καὶ τί σε κινεῖ; τίς ἡ περὶ σὲ σοφία; εἰπὲ τὰ τῆς φύσεως σου μυστήρια. πῶς μετρῇ τόπῳ, καὶ νοῦς οὐ χωρίζεται, ἀλλ' ἐν ταυτῷ μένων πάντα ἐπέρχεται; πῶς ὄψις ὀλίγη τοὺς ἐπὶ πλεῖστον φθάνουσα, καὶ πότερον παραδοχή τίς ἐστι τοῦ ὀφθέντος, ἢ πρὸς ἐκεῖνο διάβασις. πῶς δ' αὐτὸ καὶ κινεῖ καὶ κινεῖται διὰ βουλήσεως κυβερνώμενον; τίς δ' αὖ πάλιν κινήσεως; τίς ὁ τῶν αἰσθήσεων μερισμός; καὶ πῶς διὰ τούτων ὁ νοῦς ὁμιλεῖ τοῖς ἔξω, καὶ τὰ ἔξωθεν παραδέχεται; πῶς ἀναλαμβάνει τὰ εἴδη; καὶ τί ἡ τήρησις τῶν ἀναληφθέντων, ἢ μνήμη; καὶ τίς ἡ τῶν ἀπελθόντων ἀνάληψις, ἢ ἀνάμνησις. πῶς λόγος νοῦ γέννημα, καὶ γεννᾷ λόγον ἐν ἄλλῳ νοΐ; καὶ πῶς λόγῳ νόημα διαδίδοται; πῶς φέρεται διὰ ψυχῆς σῶμα, καὶ πῶς ψυχὴ διὰ σώματος κοινωνεῖ πάθους; πῶς πήγνυσι φόβος, καὶ λύει θάρσος, καὶ συστέλλει λύπη, καὶ διαχεῖ ἡδονή, καὶ τήκει φθόνος, καὶ μετεωρίζει τῦφος, καὶ κουφίζει ἐλπίς; πῶς ἐκμαίνει θυμός, καὶ αἰδὼς ἐρυθαίνει δι' αἵματος, ὁ μὲν ζέοντος, ἡ δὲ ἀναχωροῦντος; καὶ πῶς οἱ χαρακτῆρες τῶν παθῶν ἐν τοῖς σώμασι; τίς ἡ τοῦ λογισμοῦ προεδρεία; καὶ πῶς πᾶσι τούτοις ἐφίσταται, καὶ ἡμεροῖ τὰ τῶν παθῶν κινήματα; πῶς αἵματι κρατεῖται καὶ πνεύματι τὸ σύστημα τοῦτο; καὶ πῶς ἡ τούτων ἔκλειψις ψυχῆς ἐστιν ἀναχώρησις. ταῦτα ἢ τούτων τί κατανόησον, ὦ ἄνθρωπε. οὔπω τι λέγω φύσιν, ἢ κίνησιν οὐρανοῦ, καὶ τάξιν ἀστέρων, καὶ μίξιν στοιχείων, καὶ ζώων διαφοράς, καὶ δυνάμεων οὐρανίων ὑποβάσεις καὶ ὑπερθέσεις, καὶ πάντα εἰς ὅσα ὁ δημιουργικὸς λόγος κατεμερίζετο, καὶ λόγον προνοίας καὶ διοικήσεως. καὶ τότε οὔπω λέγω

θάῤῥησον. ἀλλ' ἔτι φοβῇ, ἔτι προσβῆναι τοῖς ὑψηλοτέροις, καὶ τοῖς μᾶλλον ὑπὲρ τὴν σὴν δύναμιν. μάλιστα μὲν γὰρ, γυμνασία τῶν περὶ τὰ μείζω φιλονεικίας, ἅπας λόγος, δύσκεις καὶ φιλότιμος. καὶ δεῖ καθάπερ τοὺς παῖδας ἀλλάττομεν ἐν τοῖς πρώτοις ἤθεσιν, ἵνα τὴν ὕστερον μοχθηρίαν φύγωσιν, οὕτω δὴ καὶ τῷ λόγῳ. μηδὲ περὶ τὰ μικρὰ φαίνεσθαι θρασὺν καὶ ἀπαίδευτον, ἵνα μὴ περὶ τὰ μείζω τῇ μελέτῃ καταχρήσῃ. ῥᾶον γὰρ ἀπ' ἀρχῆς μὴ ἐνδοῦναι κακίᾳ, καὶ προσιοῦσαν διαφυγεῖν, ἢ προβαίνουσαν, ἀνακόψαι καὶ φανῆναι ταύτης ἀνώτερον, ὥσπερ καὶ πέτρας ἀπ' ἀρχῆς ὀρθοῦσαι καὶ κατασχεῖν, ἢ φερομένην ἀνώσασθαι. εἰ δὲ ἀπληστότερος εἶ, καὶ κατέχειν τὴν νόσον ἀδυνατεῖς, ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι. κενούσθω σοι τὸ φιλότιμον ἐν τοῖς ἀκινδύνοις. οὐδ' ἔχε τοῦτο. οὐδὲ ἡ γλῶσσα χαλινὸν ἔχει, οὐδὲ κρείττων εἶ τῆς φορᾶς. δεῖ δὲ ἀγνοεῖσθαι πάντως, καὶ τοῖς πρώτοις δυνάμεσι μὴ ὑφίεσθαι, εἴπερ μὴ κεκένωσαι μέτρον ὅσῳ τῆς γνώσεως, καὶ πλέον ἐστὶ τοῦ μέγαν, ἢ ὅσον συμφέρον. σὺ δὲ μὴ κατακρίνῃς τὸν ἀδελφὸν, μηδὲ τὴν δειλίαν ἀσέβειαν ὀνομάσῃς. μηδ' ἀπελαθῇς προπετῶς καταγνοὺς ἢ ἀγνοοῦς, ὁ τὴν ἐπιείκειαν ὑποκρινόμενος. ἀλλ' ἐνταῦθά μοι φάνηθι ταπεινὸς, ἕως ἔξεστιν. ἐνταῦθα τὸν ἀδελφὸν προτίμησον, μὴ μετὰ τῆς σεαυτοῦ βλάβης. ἔνθα δὲ κατακρῖναι καὶ ἀτιμάσαι, ἐκβαλεῖν ἐστὶ χριστοῦ, καὶ τῆς μόνης ἐλπίδος, καὶ τὸν λανθάνοντα σῖτον, καὶ σῖτον ἴσως σου τιμιώτερον συνεκκόψαι τοῖς ζιζανίοις. ἀλλὰ τὸ μὲν, ἐκεῖνον διόρθωσαι, καὶ τοῦτο πράως καὶ φιλανθρώπως, μὴ ὡς ἐχθρὸς, μηδ' ὡς ἀπότομος ἰατρὸς, μὴ ὡς ἐν τοῦτο μόνον, εἰδὼς τῇ καύσει καὶ τῇ τομῇ. τὸ δὲ σεαυτὸν καταγνῶθι, καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς σῆς. τί γὰρ εἰ λημῶν, ἢ ἄλλο τι πάσχων τὰς ὄψεις ἀμυδρὸν βλέπεις τὸν ἥλιον. τί δαὶ εἰ στρέφεσθαί σοι τὸ πᾶν δοκεῖ, ναυτιῶντι τυχὸν ἢ μεθύοντι, καὶ τὴν σὴν ἄγνοιαν ἑτέρων ὑπολαμβάνεις, πολλὰ δεῖ στραφῆναι καὶ παθεῖν, πρὶν ἄλλου καταγνῶναι δυσσέβειαν. οὐκ ἔστιν ἴσον φυτὸν ἐκτεμεῖν, ἢ ἄνθος τι τῶν προσκαίρων, καὶ ἄνθρωπον. εἰκὼν εἶ θεοῦ, καὶ εἰκόνι θεοῦ διαλέγῃ, κρίνῃ καὶ αὐτὸς ὁ κρίνων, καὶ κρίνεις ἀλλότριον οἰκέτην, καὶ ὃν ὁ ἄλλος οἰκονομεῖ. οὕτω δοκίμαζε τὸν ἀδελφόν σου, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς αὐτοῖς μέτροις κρινόμενος. διὰ τοῦτο μὴ ταχέως τέμνῃς, μηδ' ἀλλοτριώσῃς τὸ μέλος, ἄδηλον, εἰ μὴ διὰ τοῦτο προσλυμανεῖ τι τῷ ὑγιαίνοντι. ἀλλὰ νουθέτησον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον. ἔχεις ἰατρείας κανόνα, χριστοῦ μαθητὴς εἶ τοῦ πράου καὶ φιλανθρώπου, καὶ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν βαστάζοντος, κἂν τὸ πρῶτον ἀντιτείνῃ, μακροθύμησον· κἂν τὸ δεύτερον, μὴ ἀπελπίσῃς, ἔτι καιρὸς θεραπείας. κἂν τὸ τρίτον, γενοῦ φιλάνθρωπος γεωργός. ἔτι τὸν δεσπότου δεήθητι, μὴ ἐκκόψαι μηδὲ μισῆσαι τὴν ἄκαρπον συκῆν καὶ ἀνόνητον, ἀλλ' ἐπιτρέψαι καὶ θεραπεῦσαι, καὶ περιβαλεῖν κοπρία, τὴν δι' ἐξαγορεύσεως, καὶ τῆς εἰς τὸ φανερὸν αἰσχύνης, καὶ ἀτιμοτέρας ἀγωγῆς ἐπανόρθωσιν. τίς οἶδεν εἰ μεταβαλεῖ καὶ καρποφορήσει, καὶ θρέψει τὸν ἰησοῦν ἀπὸ βηθανίας ἐπανερχόμενον. ἐὰν ἐγκέῃ τι τῆς τοῦ ἀδελφοῦ δυσωδίας, ἢ οὔσης, ἢ δοκούσης, ὁ τῷ πνευματικῷ μύρῳ συγκεχρισμένος, τῷ συντεθειμένῳ τέχνῃ μυρεψικῇ, ἵνα μεταδῷς τούτῳ τῆς σῆς εὐωδίας. οὐκ ἔστιν ἐχίδνης ἰὸς ἡ κακία, ἵν' ὅμοιον τῷ πλήγματι περιβληθῇς ὀδύνης, ἢ καὶ διαφθαρῇς. καὶ διὰ τοῦτο ἢ σοι συγγνώμη φεύγοντι τὸ θηρίον ἢ ἀποκτείνοντι. ἀλλ' εἰ μὲν ἐδύνασο, κἀκεῖνον θεράπευσον· εἰ δὲ μὴ, τό γε ἀσφαλὲς ἔχεις, ἐν τῷ μηδ' αὐτὸς τῆς μοχθηρίας μεταλαβεῖν. ὀσμὴ τίς ἐστιν ἀηδὴς τὸ ἐκείνου πάθος, ἣν ἀπελάσει τυχὸν τὸ σὸν εὐῶδες ὑπερνικῆσαν, ταχὺ ἂν ἐδέξω τι τοιοῦτον ὑπὲρ τοῦ ὁμοδούλου καὶ συγγενοῦς, δι' ὃ παῦλος ὁ ζηλωτὴς καὶ διανοηθῆναι καὶ εἰπεῖν ἐτόλμησεν, ἑαυτὸν εἰ οἷόν τι τοῦ ἰσραὴλ ἀντισταχθῆναι χριστῷ διὰ τὸ συμπαθὲς, ὅς γε καὶ ἐξ ἀπονοίας πολλάκις μόνης ἀτιμάζεις τὸν ἀδελφόν. ὃν ἴσως ἐκέρδανας ἂν τῇ χρηστότητι, τοῦτον ἀπολλύεις τῇ θρασύτητι, τὸ σὸν μέλος, ὑπὲρ οὗ χριστὸς ἀπέθανεν. εἰ τοίνυν καὶ ἰσχυρὸς εἶ, φησὶν ὁ παῦλος περὶ βρωμάτων διαλεγόμενος, καὶ θαῤῥεῖς τῷ λόγῳ, καὶ τῷ γενναίῳ τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀδελφὸν οἰκοδόμησον, μὴ τῷ βρώματι συγκατάλυε τὸν ὑπὸ χριστοῦ τῷ κοινῷ πάθει τετιμημένον. καὶ γὰρ εἰ τὸ πρᾶγμα ἕτερον, ἀλλ' ὅγε τῆς παραινέσεως λόγος, ὁμοίως χρήσιμος. χρὴ δὲ καὶ νόμον κεῖσθαι παρ' ἡμῖν, καθάπερ τοῖς πάλαι σοφοῖς ἑβραίων, ἔστιν ἃς τῶν ἱερῶν βίβλων μὴ ἀνεῖσθαι τοῖς νέοις, ὡς οὐ λυσιτελούσας ταῖς ἀστηρίκτοις ἔτι καὶ ἁπαλωτέραις ψυχαῖς, οὕτω μὴ παντὶ, μηδὲ πάντοτε, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ οἷς, τὸν περὶ πίστεως συγχωρεῖσθαι λόγον, τοῖς μὴ παντελῶς ὀλιγωροῖς λέγω καὶ νωθροῖς τὴν διάνοιαν, ἢ τοῖς μὴ λίαν ἀπλήστοις, καὶ φιλοτίμοις, καὶ θερμοτέροις τοῦ δέοντος εἰς εὐσέβειαν. καὶ τοὺς μὲν τάττεσθαι ἐνταῦθα, οὐ μήτε ἑαυτοὺς βλάψωσι, μήτε ἄλλους τιθέμενοι, καὶ τὴν ἐν λόγοις ἐλευθερίαν ἔχειν τοὺς μετρίους ἐν λόγῳ, καὶ ὡς ἀληθῶς κοσμίους καὶ σώφρονας. τοὺς πολλοὺς δ' ἀπάγειν τῆς ὁδοῦ ταύτης, καὶ τῆς νῦν κατεχούσης φιλολαλίας καὶ ἀῤῥωστίας, καὶ ἐπ' ἄλλο τι τρέπειν ἀρετῆς εἶδος ἀκινδυνότερον. ἔνθα καὶ τὸ ὀλιγώτερον ἧττον βλαβερὸν, καὶ τὸ ἄπληστον εὐσεβέστερον. εἰ μὲν γὰρ ὥσπερ εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα, εἷς θεὸς ὁ πατὴρ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν· οὕτω καὶ μία τίς ἦν σωτηρίας ὁδὸς, ἡ διὰ λόγου καὶ θεωρίας, καὶ ταύτης ἐκπεσόντας, ἔδει τοῦ παντὸς ἁμαρ-

τεῖν καὶ

πεῖν καὶ ἀπερρίφθαι Θεοῦ, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἐλπίδος, οὐδ' αὖ νῦν ἔτι τοῦ συμβουλεύειν τὰ τοιαῦτα, ὅτι τὸ πείθεσθαι σφαλερώτερον, ἤδη ὥσπερ ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις. πολλαὶ διαφοραὶ βίων καὶ προαιρέσεων, μειζόνων τε καὶ ἡττόνων, λαμπροτέρων καὶ σφαλερωτέρων, οὕτω καὶ τοῖς θείοις, οὐχ ἓν τὸ σῶζόν ἐστιν, οὐδὲ μία τῆς ἀρετῆς ὁδός, ἀλλὰ πλείονες, καὶ τὸ πολλὰς εἶναι μονὰς παρὰ τῷ Θεῷ. τό τε δὴ τὸ θρυλούμενον, καὶ ταῖς πάντων κείμενον γλώσσαις, οὐκ ἄλλο τι ἢ τοῦτό που, τὸ πολλὰς εἶναι τὰς ἐκεῖσε φερούσας ὁδούς, τὰς μὲν ἐπικινδυνοτέρας καὶ λαμπροτέρας, τὰς δὲ ταπεινοτέρας τε καὶ ἀσφαλεστέρας. τί τὰς ἀσφαλεστέρας ἀφιέντες, τὴν μίαν ταύτην τρεπόμεθα, τὴν οὕτως ἐπισφαλῆ καὶ ὀλισθηράν, καὶ οὐκ οἶδ' ὅποι φέρουσαν; ἡ τροφὴ μὲν οὐχ ἡ αὐτὴ πᾶσι κατάλληλος. ἄλλη δ' ἄλλοις κατὰ τὴν διαφοράν, καὶ τῶν ἡλικιῶν, καὶ τῶν ἕξεων. βίος δ' ὁ αὐτὸς πᾶσι συμφέρον ὁ λόγος. οὐκ ἔγωγε τοῦτο εἴποιμ' ἄν, οὐδὲ προσθοίμην τοῖς λέγουσιν. εἴ τι οὖν ἐμοὶ πείθεσθε νέοι καὶ γέροντες, ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, μονασταὶ καὶ μιγάδες, τὰς μὲν τῶν εὐτελῶν καὶ ἀχρήστων φιλοτιμίας, χαίρειν ἐάσατε, αὐτοὶ δὲ τοῦ βίου καὶ πολιτείας καὶ λόγων τῶν ἀκινδυνοτέρων ὡς Θεῷ πλησιάζοντες, τύχοιτε τῆς ἐκεῖθεν ἀληθείας καὶ θεωρίας, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΕΙΣ ΗΡΩΝΑ ΤΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΟΝ ΑΠΟ τῆς ἐξορίας ἐπανελθόντα.

ΤΟΝ φιλόσοφον ἐπαινέσομαι, κἂν ἐν καλύμματι τῷ σώματι· φιλόσοφον τί. ἐπαινέσομαι δὲ καὶ λίαν εἰκότως· ὁ μὲν γὰρ φιλόσοφος, ἐγὼ δὲ σοφίας θεραπευτής, ὥστε μοι καὶ πρὸς λόγον ὁ ἔπαινος, ἵν' εἰ μή τι ἄλλο τοῦτό γε φιλοσοφήσω, τὸ θαυμάζειν φιλόσοφον. ἢ τί φιλοσοφώτερον ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, ἢ τιμιώτερον φιλοσοφίαν, εἴπερ μὴ μέλλοιμεν παντάπασιν ἔξω τοῦ καλοῦ πίπτειν, μηδ' ἀλογίαν κατακριθήσεσθαι λογικοὶ γεγονότες, καὶ διὰ λόγου πρὸς λόγον ἀποδιδόντες. φιλοσοφείτω δὲ ἡμῖν ὡς ἐν τῷ ἄλλῳ ὁ ἀνήρ, τὸ ἐπαινεῖσθαι, καὶ καρτερείτω τὴν εὐφημίαν. οὐ γὰρ ἵνα χαρισώμεθα, ἐπαινεσόμεθα. ἴσμεν τοῦ φιλοσόφου τὸ ἀφιλότιμον, καὶ πρός γε οὐδ' ἂν ὁ λόγος προσθείη τοῖς πράγμασιν, ὃ μὴ καὶ τῆς ἀξίας ἐλαττῶσι διὰ τὴν ἀσθένειαν τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἵν' ἡμᾶς αὐτοὺς ὠφελήσωμεν. τοῦτο γὰρ οὐκ ἔτι πολυφωνοτάτη φιλοσοφία, ἥ γε τὸ εὖ ποιεῖν τι τῶν ἡμετέρων βίον, ἔργον καὶ σπούδασμα. πρόσεστι δὲ τῶν εὐφυεστέρων, τὸ ἐπαινεῖσθαι τὰ καλά. ζήλου γὰρ ὁ ἔπαινος πρόξενος· ζῆλος δέ, ἀρετῆς. ἀρετὴ δέ, μακαριότητος· ἡ δέ, τὸ ἄκρον τῶν ἐφετῶν, καὶ πρὸς ὃ τείνει πᾶσα σπουδαία κίνησις. δεῦρο δή μοι ὦ φιλοσόφων ἄριστε καὶ τελεώτατε· προσθήσω δὲ καὶ μαρτύρων τῆς ἀληθείας. δεῦρό μοι τῆς νόθου σοφίας ἔλεγχε τῆς ἐν λόγῳ κειμένης, καὶ δι' εὐγλωττίας γοητευούσης ὑπὲρ δὲ τοῦτο, μηδ' ἐν διαρθρῶσαι, μήτε δυναμένης, μήτε θελούσης, ὁ περιδέξιος τὴν ἀρετήν, ὅση τε θεωρίας, καὶ ὅση πράξεως, ὁ τὰ ἡμέτερα φιλοσοφῶν ἐν ἀλλοτρίῳ τῷ σχήματι. τί γάρ; οὐδὲ ἀλλοτρίῳ, εἴπερ ἀγγελικὴ ἡ λαμπροφορία, καὶ ἡ φαιδρότης, ὅταν τυπῶται σωματικῶς, σύμβολον οἶμαι τοῦτο τῆς κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν καθαρότητος. δεῦρό μοι φιλόσοφε καὶ σοφέ· μέχρι γὰρ τίνος τὸ φιλεῖν σοφίαν, εἰ μηδαμοῦ σοφία. καὶ κύον οὐ τὴν ἀναισχυντίαν, ἀλλὰ τὴν παρρησίαν· οὐδὲ τὸ γαστρίμαργον, ἀλλὰ τὸ ἐφήμερον· οὐδὲ τὴν ὑλακήν, ἀλλὰ τὴν φυλακὴν τοῦ καλοῦ, καὶ τὸ ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἄγρυπνον, καὶ τὸ σαίνειν μέν, ὅσον κατ' ἀρετὴν οἰκεῖον. ὑλακτεῖν δὲ ὅσον ἀλλότριον. δεῦρό μοι στῆθι τῶν ἱερῶν πλησίον, καὶ τῆς μυστικῆς ταύτης τραπέζης, καὶ ἐμοῦ τοῦ διὰ τούτων μυσταγωγοῦντος τὴν θέωσιν, οἷς σε προσάγει λόγος καὶ βίος, καὶ ἡ διὰ τῶν παθῶν κάθαρσις. δεῦρό σε ἀναδήσω τοῖς ἡμετέροις στεφάνοις, καὶ ἀνακηρύξω λαμπρᾷ τῇ φωνῇ, οὐκ ἐν Ὀλυμπίας μέσῃ. οὐδὲ ἐν θεάτρῳ μικρῷ τῆς Ἑλλάδος, οὐδὲ ἠγωνισμένον παγκράτιον, ἢ πυγμήν, ἢ δίαυλον, ἢ τί τῶν μικρῶν ἀγωνισμάτων καὶ τῶν μικροῖς τοῖς ἄθλοις, οὐδὲ εἰς τιμὴν ἡρώων τινὸς ἢ δαιμόνων, συμφορᾷ καὶ μύθῳ τετιμημένων. τοιαῦτα γὰρ ἐκείνων τὰ σεμνά τε καὶ τίμια, χρόνον προσλαβόντα τῆς ἀνοίας ἐπίκουρον, καὶ συνήθειαν ἔννομον, ἀλλ' ἐναντίον Θεοῦ καὶ ἀγγέλων, καὶ παντὸς τοῦ τῆς ἐκκλησίας πληρώματος, καὶ νενικηκότα ψεῦδος αἱρέσεων, εἰς τιμὴν Θεοῦ ζῶντος, καὶ τὸ παθεῖν τοῖς οἰκείοις πάθεσιν ἐκδιδάσκοντος, καὶ ὧν ἄθλον οὐρανῶν βασιλεία, καὶ Θεὸν γενέσθαι τοῦ παθεῖν ὑψηλότερον. ἀλλὰ τίς ἡ ἀνάρρησις, εἰ μὴ τὰ συμβεβηκότα ποθεῖτε καὶ γνωριμωτέραν· οὗτος τῆς ἀληθείας ἀγωνιστὴς ἀψευδέστατος, καὶ τῆς τριάδος ὑπέρμαχος ἄχρις αἵματος, καὶ τῶν διωκόντων, ᾧ ποιεῖν κακῶς, τῷ πάσχειν προθυμότερος, διώκτης. οὐδὲν γὰρ οὕτω νικᾷ τὸν διώκοντα, ὡς προθυμία τοῦ πάσχοντος. εἰ δὲ τὴν τελεωτέραν καὶ πλατυτέραν, οὗτος ἄριστος μὲν ἐξ ἀρίστων, καὶ ἐξ εὐγενῶν εὐγενέστατος. εὐγένειαν δὲ λέγω, οὐχ ἣν οἱ πολλοὶ νομίζουσιν. ἄπαγε, οὐ πρὸς ἡμῶν οὕτω θαυμάζειν, οὐδὲ φιλόσοφον, τὴν ἐκ μύθων καὶ τάφων ἐρχομένην, καὶ πάλαι σεσηπυίας ὀφρύος. οὐδὲ τὴν ἐξ αἱμάτων καὶ γραμμάτων προσγινομένην, ἣν νύκτες χαρίζονται, καὶ βασιλέων ἴσως· οὐδὲ εὐγενῶν χεῖρες, προστασσόντων ὥσπερ ἄλλο τι τὴν εὐγένειαν· ἀλλ' ἣν εὐσέβεια χαρακτηρίζει καὶ τρόπος, καὶ ἡ πρὸς τὸ πρῶτον ἀγαθὸν ἄνοδος, ὅθεν γεγόναμεν.

...ὧν ἡ ἀπόδειξις μία τῆς εὐγενείας. οὐ γὰρ ἀθλητὴς μόνον ἡμῖν ὁ γενναῖος, ἀλλὰ καὶ ἐκ μαρτύρων, ὥστε οἴκοθεν αὐτῷ τὸ τῆς ἀρετῆς παράδειγμα. πολίτης δὲ, σοφίᾳ μὲν τῆς οἰκουμένης ἁπάσης. οὐδὲ γὰρ ἀνέχεται μικροῖς ὅροις, κοινῇ περιγράφεσθαι. σώματι δὲ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως, τῆς σὺν ἡμῖν ἢ μεθ' ὑμᾶς εὐθέως ἀριθμουμένης, ἧς πᾶσι πλὴν τῆς κρατούσης. θερμότης τὸ ἰδιαίτατον, καὶ ταύτης τὸ κάλλιστον, χριστιανισμὸς, καὶ ἡ περὶ τοῦτο διάθεσις, ἐκ προαιρέσεως μὲν ἀρξαμένη, τῇ δὲ φύσει βεβαιουμένη. τῇ γὰρ εὐσεβείᾳ τὸ θερμὸν προσχωρῆσαν, ζῆλος ἐγένετο· ζῆλος δὲ, ἀσφάλεια πίστεως. τραφεὶς δὲ οὕτω καὶ παιδευθεὶς ὡς εἰκὸς ἂν ἐκ τοιούτων γεγονότα καὶ τοιοῦτον ἐσόμενον. ἐπειδὴ βίου αἱρέσεως καιρὸς ἐδόκει, ἣν κρατίστην τῶν πλείστων εὗρεν ἢ καλῶς ἐγὼ τίθεμαι, εἰ δέ τι μέγα καὶ καινὸν, καὶ τὴν πολλῶν ὑψηλοτέραν. τρυφὴν μὲν ἀτιμάζει καὶ περιουσίαν, καὶ δυναστείαν, πλέονας ἢ τῶν ἄλλων οἱ ταῦτα προέχοντες· καὶ τὴν μὲν, ὡς πρόσκαιρον καταπατήσας, τὴν δὲ ὡς ἐσχάτην πενίαν, τὴν δὲ ὡς ἀσθένειαν τὴν αὐτοῦ τινα, διαπτύει καὶ ἀποπέμπεται. οὐδὲν γὰρ ἀγαθὸν εἶναι, ὃ μή τι βελτίω ποιεῖ τὸν κεκτημένον, ἀλλὰ καὶ χείρω ὡς τὰ πολλά. μήτι δὲ ἐπὶ πλέον παραμένει τοῖς ἔχουσι. φιλοσοφίαν δὲ προΐσταται τὴν δέσποιναν τῶν παθῶν, καὶ περὶ καλῶν πρεσβεύει νεανικῶς, καὶ ἀπὸ τῆς ὕλης τέμνεται, πρὶν διαζευχθῆναι τῆς ὕλης, καὶ τῶν ἐρωμένων κατεξανίσταται. μεγέθει φύσεως καὶ προαιρέσεως εὐγενείᾳ, τοῖς ἐπιοῦσι προθέμενος. ἐπεὶ δὲ οὕτω διενοήθη, τοῦτο μὲν οὐδὲ βουλῆς ἠξίωσε, πειρᾶσθαι δεῖ τὴν φιλοσοφίαν ἑλέσθαι μᾶλλον, τὴν ἔξω καὶ παίζουσαν τὰς τῆς ἀληθείας σκιὰς ἐν τοῖς τῆς φιλοσοφίας σχήμασι καὶ προβλήμασι, ἢ τὴν ἡμετέραν, καὶ ταπεινὴν μὲν τοῖς φαινομένοις, ὑψηλὴν δὲ τοῖς κρυπτομένοις, καὶ πρὸς θεὸν ἄγουσαν, ἀλλὰ ταῖς ὅλαις ψήφοις αἱρεῖται τὴν ἡμετέραν, μηδὲν ὅλως ἐπὶ τὰ χείρω παρατραπεὶς τὴν διάνοιαν, μηδὲ ὑπὸ τῆς τῶν λόγων κομψείας παρασυρεὶς, ἣν φρονοῦσιν οἱ τὰ Ἑλλήνων φιλοσοφοῦντες. ἐκεῖνο δὲ πρῶτον φιλοσοφεῖ, γνῶναι ἡμετέρων ὁδῶν τὴν αἱρετωτέραν τε καὶ λυσιτελεστέραν, ἐπίσης αὐτοῖς τε καὶ πᾶσι χριστιανοῖς. πανταχοῦ γὰρ τῷ καθ' ἑαυτὸν καὶ τὸ κοινὸν συλλαμβάνειν, ψυχῆς εἶναι τελειοτάτης τε καὶ φιλοσοφωτάτης ἐνόμιζεν. οὐδὲ γὰρ ἑαυτοῖς γεγενῆσθαι μόνοις ἕκαστον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν, ὅσοι τῆς αὐτῆς μετέχουσι φύσεως, καὶ παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς γεγόνασιν. ὁρῶντα οὖν μὲν ἐρημικὸν βίον, καὶ ἰδιάζοντα, καὶ τὴν πολλῶν ἔκφυγον καὶ ἀλλότριον, μέγαν μὲν καὶ ὑψηλὸν, καὶ ὑπὲρ τὰ ἀνθρώπινα, μέχρις αὐτῆς δὲ μόνον τῆς καθ' ἑαυτὸν ἱστάμενον· καὶ τὸ τῆς ἀγάπης κοινωνικὸν καὶ φιλάνθρωπον ἀπαρνούμενον, ὃ ἐν πρώτοις εἶναι τῶν ἐπαινουμένων ἐγίνωσκε, πρὸς δὲ καὶ ἀδοκίμαστον. ὡς οὔτε ἐν τοῖς πράγμασι γυμναζόμενον, οὔτε ἄλλοις παραμετρούμενον. τὸ δὲ κοινωνικὸν καὶ ἐπίμικτον, πρὸς τῇ βασάνῳ τῆς ἀρετῆς. ἔτι καὶ εἰς τὸ τῶν πολλῶν διατεῖνον, καὶ θείας οἰκονομίας ἐγγὺς, ἣ καὶ πεποίηκε τὸ πᾶν, καὶ φιλίᾳ συνέδησε, καὶ τὸ ἡμέτερον γένος ἐκπεσὸν τοῦ καλοῦ, διὰ τὴν ἐπεισελθοῦσαν κακίαν, ἐκ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐπιμιξίας καὶ ὁμιλίας, πάλιν ἀνεκαλέσατο. ταῦτα διανοηθείς τε καὶ διελόμενος, καὶ ἅμα τὸν ἑλληνικὸν τῦφον κολάσαι τῶν καλῶν εἶναι νομίσας, οἳ τοῖς τρίβωσι καὶ τῇ ἐπωμίδι τὸ σεμνὸν ὑποδύονται, τί ποιεῖ; καὶ πῶς τὴν φιλοσοφίαν μηχανίζεται; μέσην τινὰ χωρεῖ τῆς τε ἐκείνων ἀλαζονείας, καὶ τῆς ἡμετέρας σοφίας, καὶ τὴν μὲν τὸ σχῆμα καὶ τὴν σκευὴν, ἡμῶν δὲ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ὕψος φιλοσοφεῖ· διὰ τοῦτο περιπάτων μὲν καὶ ἀκαδημίας, καὶ τὴν σεμνὴν στοὰν, καὶ τὸ αὐτόματον Ἐπικούρου, μετὰ τὴν ἄτομον καὶ τῆς ἡδονῆς εὐρεῖ στέψας, ὥσπερ ἱκέτιν τὸν ποιητὴν, ὡς πορρωτάτω πέμπει καὶ ἀποκρούεται. κυνικῶς δὲ, τὸ μὲν ἄθεον διαπτύσας, τὸ δὲ ἀπερίεργον ἐπαινέσας. τοῦτό ἐστιν, ὃ νῦν ὁρᾶτε, κύων κατὰ τὴν ὄντως κυνῶν, καὶ φιλόσοφος κατὰ τὴν ἀσόφως, καὶ χριστιανὸς ὑπὲρ πάντας, καὶ νικήσας τὴν μὲν ἐκείνων αὐθάδειαν, τῇ τοῦ σχήματος ὁμοιότητι, τὴν δὲ παρ' ἡμῖν ἱστορῶν τὴν ἀπειροκαλίαν, τῇ καινότητι τοῦ ἐνδύματος, δεικνὺς ὅτι μὴ ἐν μικροῖς τοῦ εὐσεβοῦς, μηδὲ ἐν τοῖς κατηφεῖ τὸ φιλόσοφον, ἀλλ' ἐν ψυχῆς στερρότητι καὶ διανοίας καθαρότητι, καὶ γνησίᾳ τῇ πρὸς τὸ καλὸν νεύσει. ὅπως ἂν τοῦ σχήματος ἔχωμεν, καὶ οἷς ποτε ἂν ὁμιλῶμεν, εἴτε ἡμῖν αὐτοῖς μόνοις, συστέλλοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως, εἴτε τοῖς πολλοῖς τε καὶ ὁμοφύλοις, ἰδιάζοντες ἐν τῷ κοινῷ, καὶ φιλοσοφοῦντες ἐν οὐ φιλοσοφοῦσιν, ὡς ἡ Νῶε κιβωτὸς ἐκείνη, ἐν κατακλυσμῷ κατακλυσμοῦ κουφοτέρα, καὶ ἡ τοῦ ὄρους βάτος, ἣν καῖον τὸ πῦρ οὐ κατέτηκε, τὸ μέγα Μωυσέως ὅραμα, οὔτε αὐτοί τι πάσχοντες τοῖς πολλοῖς· οὐ μᾶλλόν γε, ἢ ἀδάμας τοῖς παίουσι, καὶ δι' ἑαυτῶν τοὺς ἄλλους βελτίους ποιοῦντες εἰς δύναμιν. ταύτης καρπὸς τῆς φιλοσοφίας, οὐ λόγῳ πλαττόμεναι πόλεις σκινδαψοί τινες, ὡς αὐτοί φασι, ἢ βαγίλαφοι, ἃ γλῶσσα μόνη συντίθησιν. οὐ κατηγορίαι τινὲς καὶ ἀναλύσεις, καὶ μίξεις ἢ συμβάματα καὶ παρασυμβάματα, καὶ ἡ ψυχρολογημένη σοφία

οὐδὲ

οὐδὲ γεγραμμέναι ποθὲν οὐδαμοῦ κείμεναι, οὐδὲ ἀστέρων πλοκαὶ καὶ σχήματα κατὰ τῆς προνοίας ὠδινούμενα. ταῦτα μὲν γὰρ αὐτῷ δεύτερα λόγου καὶ πάρεργα, καὶ τοσοῦτον παιζόμενα, ὅσον μὴ παίζεσθαι πρὸς τὴν εἰδυῖαν προσποιουμένην. τί δὲ τὸ πρῶτον καὶ σπουδαζόμενον; ἡ πρὸς ἄρχοντας δικαιολογία, ἡ πρὸς βασιλεῖς παῤῥησία κατὰ τὸν θεῖον Δαβὶδ λαλοῦντα ἐναντίον βασιλέων, καὶ μὴ αἰσχυνόμενον· δήμου ἀλογίαν συστέλλειν κυμαινομένων, δυναστῶν ὕβριν ἀγριαινόντων, οἴκων ἀῤῥωστίαν στασιαζόντων, ἀπαιδευσίαν τὴν ἀγροικίαν, πεπαιδευμένων ἀλαζονείαν, πλοῦτον ἐπαιρόμενον, κόρον ὑβρίζοντα, πενίαν κακουργοῦσαν, θυμὸν ἐκφερόμενον, καὶ τὸν λογισμὸν ἐκφέροντα, ἡδονῆς ἀμετρίαν, γέλωτος ἀκρασίαν, λύπης ἀδημονίαν παῦσαι, νεότητος ἀνωμαλίαν, γήρως μικροψυχίαν, χηρείας ἐρημίαν, ὀρφανίας ἀπόγνωσιν. ταῦτα τῶν συλλογισμῶν καὶ τῶν γραμμῶν, καὶ τῆς κεχηνυίας πρὸς τοὺς ἀστέρας, ἆρ' οὐ μακρῷ προτιμήσεις εὖ φρονῶν; ἐκεῖνο δ' ἐνθυμηθείς, ὅτι συναγόντων μὲν πάντων, ἢ γεωμετρούντων, ἢ ἀστρονομούντων, οὐδὲν ἂν ὁ βίος ἡμῶν παρὰ τοῦτο ὠφεληθείη, ὅτι μὴ καὶ τὰ ἀκίνητα λυθήσεται. τούτων δὲ ὧν εἶπον αἰρουμένων, ἀταξία τὸ πᾶν καὶ σύγχυσις. ταῦτα τῆς ἀπαιδεύτου ἀλαζονείας, καὶ τῆς Διογένους ὀψοφαγίας, καὶ τῆς Κράτητος κυνογαμίας τί χρὴ λέγειν ὅσῳ κρείττω καὶ ὑψηλότερα; πολλοῦ φείδομαι κἀκείνων αἰδοῖ τῆς προσηγορίας, ἵνα τι τῆς αἰδοῦς ἀπολαύσωσιν. ἡμεῖς δὲ, ἵνα τὰ ἐν μέσῳ συνέλθωμεν, τὸ σῶφρον, τὸ ἐγκρατὲς, τὸ ἄτυφον, τὸ ἐπίχαρι, τὸ κοινωνικὸν, τὸ φιλάνθρωπον, τἄλλα οἷς ὑπὲρ ἅπαντας ὁ ἀνὴρ, ἤδη τὸ πλεῖον τοῦτο μὲν τῇ τάξει, πρῶτον δὲ τῇ δυνάμει τρεψόμεθα, λέγω ὅτι γαλήνην ἔχομεν ἀπὸ τῶν αἱρέσεων, ἡνίκα σίμωνες μὲν καὶ μαρκίωνες, οὐαλεντῖνοί τε λευκοὶ καὶ βασιλεῖδαι καὶ κέρδωνες, κήρινθοί τε καὶ καρποκράτεις, καὶ πᾶσα ἡ περὶ ἐκείνους φλυαρία τε καὶ τερατεία. ἤδη πλεῖστον τὸν τῶν ὅλων θεὸν τιμώντων, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ δημιουργοῦ πολεμιζόντων, ἔπειτα καταποθέντων τοῦ ἑαυτῶν βυθοῦ, καὶ τῇ σιγῇ παραδοθέντων, ὥσπερ ἦν ἄξιον. μοντανοῦ δὲ τὸ πονηρὸν πνεῦμα καὶ τὸ μανοῦ σκότος, καὶ ἡ ναυάτου θρασύτης ἢ καθαρότης, σαβελλίου τε ἡ κακὴ συνηγορία τῆς μοναρχίας, εἶξε καὶ ὑπεχώρησεν, ἡ μὲν εἰς αὐτὸ τὸ πάλαι μοῖραν ἀκριβωθεῖσα, ἡ δὲ καὶ παντὶ περιφρονηθεῖσα καὶ παραῤῥιφεῖσα, ἀλλά τε χαθέντων. ἄλλο δὲ οὐδὲ ἐπὶ λύπει τὴν ἐκκλησίαν. οἱ γὰρ διωγμοὶ, καὶ λαμπροτέραν αὐτὴν ἐποίουν τοῖς πάθεσιν. οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ δευτέρα ζάλη κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐγείρεται, ὁ τυφὼν τῆς ἀδικίας, τὸ πλήρωμα τῆς ἀσεβείας, ὁ λεγεὼν τῶν πνευμάτων, ἡ ἀντίχριστος γλῶσσα, ὁ ἀδικίαν εἰς ὕψος λαλήσας νοῦς, ἡ κατατομὴ τῆς θεότητος· οὗ δεινὴ μὲν ἡ ἐγχείρησις, δεινοτέρα δὲ ἡ πλάνη, καὶ τῆς ἰούδα προδοσίας ἀξία, ἣν ἐκεῖνος κατὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐτόλμησεν Ἄρειος, ὁ καλῶς ἀπὸ τῆς μανίας ὀνομαζόμενος. οὗτος ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων ἀρξάμενος πόλεως, κἀκεῖ τὸ δεινὸν ἐκμελετήσας, ἔπειτα ὥσπερ τις ἀγρία φλὸξ ἀπὸ μικροῦ τοῦ σπινθῆρος εἰς πολὺ τῆς οἰκουμένης ἤδη διαδραμὼν, ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν κατελύεται, καὶ τοῦ εὐσεβοῦς ἀριθμοῦ τοῦ τότε καταλαβόντος τὴν Νίκαιαν, καὶ ὅροις γραπτοῖς ὅρων τε καὶ ῥημάτων τὴν θεολογίαν στήσαντος. πάλιν πονηρὰ βασιλεία, καὶ πάλιν αὔξει τὸ κακόν. καὶ ὥσπερ τὰ ὕπουλα τῶν τραυμάτων ἀναστομοῦται καὶ ἀναῤῥήγνυται, καὶ λύκοι βαρεῖς ἄλλος ἀλλαχόθεν ὑπολαβόντες ἡμᾶς, τὴν ἐκκλησίαν σπαράττουσιν. ἱερεῖς τε κατὰ ἱερέων ἐξοπλισθέντων, καὶ δήμοις δήμοις ἤδη μαχομένων, καὶ βασιλεῖς ἀσεβείας διδόντων παῤῥησίαν, καὶ κατὰ τῆς ὀρθῆς δόξης νομοθετούντων, καὶ οἱ μήτε αἰδουμένων, μήτε γινωσκόντων τὸν καθ' αὑτῶν δυναστευόντων. τίς ἂν τὰ τότε κακὰ πρὸς ἀξίαν ἐκτραγῳδήσειε; τὰς φυγάς, τὰς δημεύσεις, τὰς ἀτιμίας, τὰς ἐν τῇ ἐρημίᾳ συνάξεις, μυριάδων ὅλων ἐν πόλεσιν ὑπαιθρίων ταλαιπωρουμένων, ἐν ὄμβροις καὶ χειμῶσι πιεζομένων, τὰς ἐντεῦθεν ἀπαντήσεις. οὐδὲ γὰρ τὴν ἐρημίαν εἶχον ἀκίνδυνον, τὰ ἔτι τούτων χαλεπώτερα, τοὺς αἰκισμοὺς, τοὺς βασάνους, τὰς θριαμβεύσεις ἤδη ἐπισκόπων, φιλοσόφων, αἰδοίων, γυναικῶν, νέων, γεγηρακότων· τοὺς ἤδη νοσοῦντας τὰ δεινὰ, τοὺς προσποιοῦντας, τοὺς ὑπερορωμένους τῇ ἀσεβείᾳ δυνάστας, οἷς τοῦτο μόνον πολλάκις εἰς εὐδοκίμησιν ἤρκεσε, τὸ πικροτέρους φανῆναι τῆς τοῦ κρατοῦντος βουλήσεως. ἄρτι μὲν ὁ λαμπρὸς διωγμὸς εἶχε τὸ βίαιον, καὶ πέρας καλῶς ἡμῖν ἐδίκασε, θεὸν ἐλπίσαι καταλύσασα, καὶ πολλῶν αἱμάτων ἐκπραξαμένη δίκην δι' ἑνὸς αἵματος. ἄρτι δὲ ὁ ἀπρεπὴς ἄρχεται, καὶ τὸ ἀμύνειν χριστιανοῖς πρόσχημα ἔχων τῆς ἀσεβείας τοῖς ἀλλοθεοῖς χριστιανοῖς ἤδη ἀφίεται, καὶ τοσοῦτον ἐκείνου χαλεπώτερος γίνεται, ὅσῳ τότε μὲν ἡ ἄθλησις περιφανεστέρα καὶ λαμπροτέρα. νῦν δὲ καὶ τὸ παθεῖν ἀφιλότιμον, πλήν γε τοῖς οὐ δικάζουσι τῶν παθῶν λογισμοῖς. βούλεσθε δ' ἀληθινῷ τῷ θεάτρῳ κρίνειν, ἐν αὐτῷ γε ἰδεῖν τῷ καρτερικωτάτῳ, καὶ τῶν παθῶν κρείσσονι, οἷος τῶν τότε γενομένων ἤδη μνησθείς; μάρτυρες δὲ πολλοὶ τοῦ λόγου, καὶ δὴ καὶ εἰς πολλοὺς ἦλθεν ἡ ῥαψῳδία τῶν παθῶν. οἶμαι δὲ καὶ ὁ μέλλων ἀπολήψεται χρόνος τοῦ καιροῦ τὸ διήγημα, νοῦς φέρων ἔχουσι τῶν πρεσβυτέρων σοφία,

καὶ τοῦτο

καὶ τοῦτο· οὐδὲ ὑπὲρ κακοῦ τινός, ἀλλ' ὑπὲρ πίστεως κινδυνεύοντα, ἐπὶ τὰ πελάγη σὺν ἀφίεται, οὐχ ἵνα σώσῃ τὰ ἐπιβάτα τινά, ἀλλ' ἵνα ἀπολέσῃ. καὶ ὁ φόρτος πρεσβύτεροι εὐσεβεῖς ἦσαν, καὶ πῦρ τῷ φόρτῳ συνέμπορον, καὶ τρυφᾷ ὁ καινὸν τῆς κολάσεως ὁ διώκτης. φεῦ τοῦ θεάματος, φεῦ τοῦ δράματος, ἐν νηῒ πελάγιος, τὸ θέατρον ἐπὶ ταῖς ἀκταῖς, τῶν μὲν ἐφηδομένων, τῶν δὲ ὀδυρομένων. πῶς ἂν ἐν ὀλίγῳ τὸ πολὺ παραστήσαιμι; ζωπυρεῖται τὸ πῦρ, δαπανᾶται ἡ ναῦς, συνδαπανᾶται ὁ φόρτος, πῦρ ὕδατι μίγνυται, καὶ συντρέχει τὰ ἐναντία, εἰς εὐσεβῶν κόλασιν, καὶ δύο στοιχεῖα, ἓν σῶμα μερίζεται, καὶ πυρσὸς ὑπὲρ θαλάσσης αἴρεται ξένως. ὁ πρόσπλους μὲν τι χαρις ὡς ἡμέρῳ καὶ φιλανθρώπῳ. προσπλέων δέ, εὗρε θέαμα ἐλεεινόν τι καὶ ἄπιστον, αὐτοὺς κυβερνήτας πλεῖν, αὐτοὺς χειμῶνος ναυάγιον. καὶ ὁ πρεσβύτερος κόνις, καὶ οὐδὲ κόνις ἀσφαλὴς ἐν τοῖς ὕδασι, καὶ οὐδὲ τοῦτον ἡ ἱερωσύνη ὅσον πλεῖν τῆς γοῦν εὐφημοτέρας τυχεῖν. εἰ δὲ μὴ πλούτης, ἀλλὰ ταφῆς γε πάντως. ἣ καὶ τοῖς ἀσεβέσιν ὀφείλεται. τοιοῦτος ὁ τῶν ἀσεβῶν στόλος, τοιοῦτον τῶν εὐσεβῶν τὸ πλοῖον. καὶ οὐδαμοῦ πυραγωγὸν ἀναγέγραπται, οὐδὲ κολαστικὸν τοῦ τοιαῦτα πυρσεύοντος. ἀλλὰ τί μοι τῶν ἔξωθεν, ἐπ' αὐτὴν ἤδη βαδιστέον τὴν ἄθλησιν, καὶ τοὺς τούτου ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνας, οὓς πᾶσι τοῖς προλαβοῦσιν ὥσπερ τινὰ σφραγῖδα καλὴν ἐπέθηκεν, ἡνίκα ζῇ μὲν ἐν τῇ σῇ πόλει, τὸ τῆς αἱρέσεως ταύτης κακόν, ὅθεν καὶ ἦρξατο. ἐπεὶ δὲ τὸν μὲν ἁγιώτατον τῆς οἰκουμένης ὀφθαλμόν, καὶ ἀρχιερέα τῶν ἱερέων, τὸν τῆς ὁμολογίας καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον τοῖς ἑαυτοῦ περὶ τῆς εὐσεβείας ἀγῶσι, τὴν μεγάλην φωνὴν τὸ τῆς πίστεως ἔρεισμα, τὸν δεύτερον χριστοῦ λύχνον καὶ πρόδρομον, εἰ θέμις τοῦτο εἰπεῖν, ὁ γῆρας καλὸν κειμηθέντα, καὶ πλήρη τῶν κατὰ θεὸν ἡμερῶν. μετὰ τὰς συκοφαντίας, μετὰ τοὺς ἄθλους. μετὰ τὴν πραζόντων χεῖρα. μετὰ τὸν ζῶντα νεκρόν, ἢ τελευτὴν πρὸς ἑαυτὸν μετὰ τὴν θέσιν ἢ συνέζησε καὶ ὑπὲρ ἧς ἐκινδύνευσεν. ἀθανάσιον οἶδ' ὅτι πάντες ἐν τοῖς λόγοις ἀνέγνωτε. δεύτερα δέ τις αἰγύπτου πληγὴ καὶ μάστιξ, ἐπὶ τοῦτο ἐπεισάγεται τῇ ἐκκλησίᾳ, ὁ τῆς ἀληθείας προδότης, ὁ τῶν λύκων ποιμήν, ὁ δὴ τῆς αὐλῆς ὑπερβαίνων λῃστής, ὁ δεύτερος ἄρειος, ἡ θολερὰ καὶ ἄποτος ἀναβολή. τῆς ἀθέου πηγῆς δαψιλέστερος ποταμός. ὀκνῶ γὰρ τὰς τότε παρανομίας εἰπεῖν καὶ μιαιφονίας, μεθ' ὧν τὸν ἅγιον καταλαμβάνει θρόνον ὁ θὴρ καὶ τῆς πονηρᾶς εἰσόδου τὰ προοίμια. ὀδύρομαι δ' ὅμως ὀλίγα ἐκ πολλῶν, ἃ καὶ ὑμεῖς ὀδύρεσθέ τι καὶ προσοδύρεσθε τῷ θείῳ Δαβὶδ συγχρησάμενος· ὁ θεός, ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου, ἐμίαναν τὸν ναὸν τὸν ἅγιόν σου. καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις ἔθεντο τὰ θνησιμαῖα τῶν δούλων σου πετεινοῖς βρώματα, καὶ θηρίων σπαράγματα. προσθήσω δὲ περὶ αὐτοῦ κἀκεῖνα, ἐξ ὀλίγου θρηνοῦ καὶ ἱερεὺς ὡς δεῖ· ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τοῖς ἁγίοις σου, καὶ ἐνεκαυχήσαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς σου. πῶς γὰρ οὐκ ἐνεκαυχήσαντο; πῶς δὲ οὐκ ἐμίαναν τὸν ναὸν τὸν ἅγιον συμφοραῖς πολυτρόποις καὶ παντοίοις κακοῖς. ἱερατεύει μὲν ἀνὴρ ξένος καὶ ἀπαίδευτος, οὐδὲ ὄνομα χριστιανοῦ κεκτημένος (τοῦτο γὰρ τῆς ὕβρεως τὸ δεινότατον) ἀλλ' ἐκ τῆς εἰδωλολατρείας ἐπὶ τὸν τοῦ θεοῦ ναὸν ἐπειγόμενος ἐκ τῆς ἀκαθάρτου αἱμαλωσίας, ἐπὶ τὰ μυσαρώτερά τι καὶ βδελυκτότερα. καὶ τοῦτο ἱερώτατον ἴσως τὴν καθ' ἡμᾶς ὕβριν τοῖς δαίμοσι. παρατάσσεται δὲ δύναμις θυμῷ ζέουσα στρατὸς ἀλλόκοτος καὶ ἀνήμερος, κατὰ τῆς ἀόπλου καὶ ἀπολέμου, ἐξωθεῖται μὲν ὁ τοῦ ἁγίου διάδοχος ἱερεύς, ὀνόματι καὶ τάξει πνεύματος κεχρισμένος, καὶ πολιᾷ καὶ φρονήσει τετιμημένος. ἐπεισελαύνει δὲ τις βὴλ ὁ κληρονόμος τῶν ἀλλοτρίων, κατὰ τῶν ἁγίων ὅπλα, κατὰ τῶν ἀσύλων μιαραὶ χεῖρες, κατὰ τῶν ᾠδῶν σάλπιγγες. σκόπει μοι τὰ τούτοις ἑπόμενα. πεπληρωμένας αἰδοῦς ἐν τοῖς ἁγίοις, συμπατουμένας γυναῖκας, ἴσων ἃς καὶ μετὰ τοῦ φόρτου τῆς φύσεως τοὺς προώρους τόκους καὶ ἀτόκους εἰπεῖν οἰκτρότερον. διελκομένας τῶν θείων οἴκων, αἰκιζομένας αἰσχρότερον. αἰσχύνομαι καὶ γυναῖκας καὶ ἄνδρας εἰπεῖν τὸν τρόπον καὶ γυμνῶσαι τῷ λόγῳ τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης οἷς καὶ τότε γυμνωθεῖσιν αἰσχύνομαι· τὰς μὲν κατὰ φρεάτων φερομένας τὴν εἴσοδον τοῦ ἱεροῦ· τὰς δὲ ἐκ τῶν ὑπερῴων κρημνιζομένας ἐπὶ τῇ ἁρπαγῇ τῶν ἀρωμάτων· τὰς δὲ ταῖς κόμαις ἐπισυρομένας τοὺς ἐπὶ τοῖς φόνοις, φόνους· τὰ ἐπὶ τοῖς τραύμασι τραύματα, πατούμενα βεβήλοις ποσὶ τὰ ἅγια· θυσιαστήρια καθυβριζόμενα αἵμασιν ἀσελγέσι καὶ ᾄσμασιν. ὡς δὲ ἀκούω, τί τοῦτο ἡ τολμηρὰ γλῶσσα φθέγξεται; καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν ὀρχήμασι καὶ λυγίσμασι, διηγορεύσας ἐπὶ τῶν ἱερῶν θρόνων γλώσσαις βλασφημούσαις, μυστήρια κωμῳδούμενα, σιωπωμένας ψαλμῳδίας, οἰμωγὰς ἀντεγειρομένας, αἵματος ὀχετούς, δακρύων πηγάς, ἱερεῖς ἀγομένους, μονοζώντων σπαρασσομένων, πᾶσαν τῆς ἀσεβείας κατὰ δραμοῦσαν τὴν εἰκόνα, ἥν ποτε τὴν ἁγίαν ἱερουσαλὴμ κατέδραμον ἣν μήτε λόγος ἀξίως παραστῆσαι, μήτε ἀκοὴ χωρῆσαι δύναται, μόνος δὲ τοῦ ἱερεμίου καὶ ψυχῆς καὶ φωνῆς πρὸς ἀξίαν ὀδύρεσθαι. ὃς καὶ πηγὰς δακρύων ἐπιζητεῖ, καὶ ἐκ τειχῶν προσκαλεῖται θρήνων ἐπὶ τοιούτοις πάθεσι, καὶ ὁδοῖς σιὼν ἐπιβάλλει πένθος οὐκ ἀγούσαις τοὺς ἑορτάζοντας. τοῦτο τὸ δρᾶμα εἰ δὲ μὲν ἰῶα λέξις, ἐθρήνησε δὲ καὶ ἰωσήφιος, ἢ τὰ σύμβολα τῆς ἀγροικίας ὁ φυγὰς ἱερεύς

ρους ἐθεασάμεθα. τίνα τρόπον; προὔθηκε τῇ ἐκκλησίᾳ ῥωμαλέαν, ἀντὶ τῶν νεκρῶν, τὴν ᾑμαγμένην ἐσθῆτα, καὶ κινεῖ παίδευμα δάκρυα διὰ τῆς σιωπώσης κατηγορίας, ἵνα καὶ παραστήσῃ τὸ πάθος, καὶ τὴν δεινῶν ἐπίκουρον λάβῃ. ὥσπερ οὖν καὶ εἰληφότα ἔγνωμεν, ἐπειδὴ φιλεῖ μάλιστα κάμπτεσθαι, τὸ πλεῖον ἔχειν πρὸς τὸ ἀσθενὲς, ὃ δι' εὐνοίας ἐκ ἥκοι τῷ ἐλαττωμένῳ προσίστασθαι. τοῦτο ἐνήνοχε μὲν, οὐδὲ τῶν ἄλλων εὐσεβῶν οὐδὲ εἷς. σὺ δὲ κινεῖ καὶ πλέον ὅσῳ καὶ τὸν λόγον πλειώτερος, καὶ τὸν ζῆλον θερμότερος. διὰ τοῦτο πολεμεῖς μὲν ὑπὲρ τοῦ λόγου, πολεμῇ δὲ ὑπὸ τῆς ἀσεβείας, καὶ πρὸς πολλοῖς ἄλλοις, οἷς ὑπὲρ τοῦ καλοῦ πράττων καὶ λέγων ἠγώνισαι, διδάσκων, νουθετῶν, ἐξαιρούμενος, ἐλέγχων, ἐπιτιμῶν, συγχέων ἰδιώτας, ἄρχοντας, ἰδίᾳ, δημοσίᾳ, κατὰ πάντα καιρὸν καὶ τόπον. τέλος, μανίᾳ συναρπασθεὶς δυσσεβοῦς ἐξουσίας. ὦ τῆς δυσχεροῦς συμφορᾶς, ὦ τῶν ἱδρώτων σου τῶν τιμίων. ξαίνῃ μὲν τὸ καλὸν σῶμα ταῖς μάστιξιν, ὥσπερ δὲ ἄλλου ὄντος τοῦ πάσχοντος. καὶ κάμπτει μὲν τὸ ὁρώμενον, οὐ καταβάλλει δὲ τὸ νοούμενον. στηλιτεύεις τὴν ἀσέβειαν ἐν ταῖς ἁπάντων ὄψεσι· γίνῃ δὲ καὶ σιγῶν, τῆς καρτερίας διδάσκαλος. ἐπειδή γε ἡ γλῶσσα πέπαυται τὸ φθέγγεσθαι, εἶτα τί τῆς πατρίδος ὑπερορίζῃ, ὁ μηδὲ μίαν εἰδὼς οἰκείαν καὶ ἀλλοτρίαν, ἐμοὶ δοκεῖν, ἵνα καὶ ἄλλοι παιδευθῶσι διὰ σοῦ τὴν εὐσέβειαν. δασὺς σοι τὸ φυγαδευτήριον, ἡ ἀπάνθρωπος ἐρημία. τὸ διὰ σὲ λοιπὸν εὐαγὲς χωρίον, μετάδος ἡμῖν, καὶ τῶν τῆς ὑπερορίας σου καλῶν, ἐπειδή τι τῶν τῆς ἐπανόδου μετέδωκας. ποίησον ἡμῖν διάκτορον τὴν ἐπάνοδον. τίνας ἐκεῖ φιλοσοφεῖν ἐδίδαξας; τίνας ἐκάθηρας τῶν ἀσεβῶν ὑπολήψεων; τίνας τῇ εὐσεβείᾳ προσήγαγες; ὁρᾶν μοι δοκῶ σε ἐκεῖ παιδευτήριον, τὴν πόλιν σε τελεῖν τὴν ἐς πανήγυριν. εἰσὶ καὶ τοῦτο. εἶχες τινὰ παραμυθίαν τοῖς λειψάνοις τοῦ σώματος, ἢ καὶ ξένην πενίαν ἐφιλοσόφεις. εἶχες τινὰς κοινωνοὺς τῆς ἀθλήσεως, ἢ καὶ τοῦτο πενόμενος ἐνήνοχας. ἐπόθεις τὰς ἀδελφὰς τὰς κοινωνούς σοι καὶ τῆς ἀγρείας, καὶ τῆς καρτερίας, ἢ καὶ τῆς πρὸς τὴν συνηθείας ἧς ὑψηλότερος. ἢ καὶ μνήμη σε γηραιᾶς μητρὸς ἐρημία, ἢ καὶ λίαν ἐθάῤῥεις, ὡς μέγιστον εἰς ἀσφάλειαν καταλιπὼν αὐταῖς τὴν εὐσέβειαν. ἀλλ' ἐπειδή γε καλῶς ποιῶν ἐπανήκεις ἡμῖν, καὶ σὲ τοῖς ποθοῦσι ποθούμενον πάλιν ἀπέδωκεν ὁ δοξάζων τοὺς δοξάζοντας αὐτὸν, καὶ πρᾶξιν χρῆν τοὺς παραζηλοῦντας, ὁ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιῶν, καὶ τοῖς νεκροῖς ἐμπνέων ἀνάστασιν· ὁ Λάζαρον μὲν τεταρταῖον, σὲ δὲ τετραετῆ ζωοποιῶν παρ' ἐλπίδας, καὶ συνάγων ὀστᾶ πρὸς ὀστᾶ, καὶ ἁρμονίαν πρὸς ἁρμονίαν, τὴν Ἰεζεκιὴλ ὄψιν, τοῦ προφητῶν θαυμασιωτάτου καὶ ὑψηλοτάτου. ἔχου μοι πάλιν τῆς αὐτῆς ἐργασίας καὶ παῤῥησίας, ἵνα μὴ δόξῃς ἐγκεκόφθαι τοῖς πάθεσι, μηδὲ προδεδωκέναι δειλίᾳ τὴν φιλοσοφίαν. σύγχει μὲν καὶ τὴν Ἑλλήνων δεισιδαιμονίαν ὡς πρότερον, καὶ τὴν πολύθεον αὐτῶν ἀθεΐαν, καὶ τοὺς παλαιοὺς θεοὺς, καὶ τοὺς νέους, καὶ τοὺς αἰσχροὺς μύθους, καὶ τὰς αἰσχροτέρας θυσίας, πλὴν πλείστας καθαιρόντως, ὡς αὐτῶν τινος λέγοντος ἤκουσα. λέγω δὴ σώμασι σώματα, τοῖς τῶν ἀλόγων ζώων τὰ ἑαυτῶν, καὶ τὰ σεμνὰ πλάσματα, καὶ τὰ ἀσχήμονα τερατεύματα. οἷς εἰ μὲν τὸ θεῖον ὀνειδίζονται, τῆς κακοδαιμονίας· εἰ δὲ παραδεικνύουσι, τῆς ἀφελείας. διδασκέτω σε γάρ τις ὁ λόγος. καὶ τί τὸ τῆς ἀσχημοσύνης τῆς πολλῆς ταῦτα μυστήριον; δεῖ γὰρ μηδὲ τὰς ἐμφάσεις τῶν κακῶν τὸ αἰσχρὸν ἔχειν, εἰ δὲ ἄλλο τι παρὰ ταῦτα εἶναί φασι; τί τοῦτο πεπαιθέτωσαν, καὶ ἐκ ποίων λόγων ἢ θεολόγων; σύγχει δὲ καὶ τὰς τῶν αἱρέσεων ἐπαναστάσεις, καὶ τοσούτῳ θερμότερον, ὅσῳ πλείω πέπονθας. γνησιώτερον γὰρ ἐκ τῶν παθῶν τὸν φιλόσοφον, ὥσπερ ψυχρῷ σίδηρος ἔμπυρος, οὕτω τοῖς κινδύνοις στομούμενον. δεῖξον δὲ καὶ τὴν ἡμετέραν εὐσέβειαν, διδάσκων, οἷα μὲν εἰδέναι θεὸν ἀγέννητον τὸν πατέρα· οἷα δὲ γεννητὸν κύριον, τὸν υἱόν. θεὸν μὲν, ὅταν καθ' ἑαυτὸν λέγηται προσαγορευόμενον· κύριον δὲ, ὅταν μετὰ τοῦ πατρὸς ὀνομάζηται· τὸ μὲν διὰ τὴν φύσιν, τὸ δὲ διὰ τὴν μοναρχίαν. ἓν δὲ πνεῦμα ἅγιον, προελθὸν ἐκ τοῦ πατρὸς ἢ καὶ προϊὸν, θεὸν, τοῖς νοοῦσι τὰ προκείμενα. τοῖς μὲν ἀσεβέσι καὶ πολεμουμένοις, τοῖς δὲ ὑπὲρ τούτους νοουμένοις, τοῖς πνευματικωτέροις δὲ καὶ λεγομένοις, μήτε ὑπὸ ἀρχὴν ποιεῖν τὸν πατέρα, ἵνα μὴ τοῦ πρώτου τι πρῶτον εἰσαγάγωμεν, ἐξ οὗ καὶ τὸ εἶναι πρώτῳ περιτραπήσεται. μήτε ἄναρχον τὸν υἱὸν ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα μὴ τὸ πατρὸς ἴδιον περιέλωμεν. οὐκ ἄναρχα γάρ. καὶ ἄναρχά πως, ὃ καὶ παράδοξον; οὐκ ἄναρχα μὲν γὰρ, τῷ αἰτίῳ. ἐκ θεοῦ γὰρ, εἰ καὶ μὴ μετ' αὐτὸν, ὡς ἐξ ἡλίου φῶς· ἄναρχα δὲ, τῷ χρόνῳ. οὐ γὰρ ὑπὸ χρόνον, ἵνα μὴ τὸ ῥέον ἢ τῶν ἑστώτων πρεσβύτερον, καὶ τῶν ὄντων τὸ αἰώνιον, μήτε ἀρχὰς τρεῖς, ἵνα μὴ ἑλληνικὸν ἢ τὸ πολύθεον· μήτε μίαν μὲν, ἰουδαϊκὴν δὲ στενήν τινα καὶ φθονερὰν καὶ ἀδύνατον, ἢ τῷ ἀναλίσκειν εἰς ἑαυτὴν θεότητα, ὃ τοῖς προάγουσι μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν, εἰς αὐτὸν δὲ πάλιν ἀναλύουσιν ἤρεσεν, ἢ τῷ καταβάλλειν τὰς φύσεις, καὶ ἀλλοτριοῦν θεότητος, ὃ τοῖς νῦν ἀρέσκει σοφοῖς, ὥσπερ δεδοικυῖαν μὴ ἀντεξάγωνται, ἢ μηδὲν δυναμένην ὑπὲρ τὰ κτίσματα, μήτε ἀγέννητον τὸν υἱόν. εἷς γὰρ ὁ πατήρ· μήτε υἱὸν τὸ πνεῦμα. εἷς γὰρ ὁ μο-

νογονὴς, ἵνα καὶ ταύτῃ θεῖον ὂν ἔχῃ τὸ μοναδικόν. ὁ μὲν τῆς υἱότητος, τὸ δὲ τῆς προόδου καὶ οὐχ υἱότητος, ἀληθῶς πατέρα τὸν πατέρα, καὶ πολύ γε τῶν ἐφ' ἡμῖν ἀληθέστερον, ὅτι μόνως. ἰδιοτρόπως γὰρ, καὶ οὐχ ὡς τὰ σώματα, καὶ μόνος. οὐ γὰρ μετὰ συζυγίας, καὶ μόνου. μονογενοῦς γὰρ, καὶ μόνον· οὐ γὰρ υἱὸς πρότερον, καὶ ὅλον πατὴρ καὶ ὅλου. τὸ γὰρ ἡμέτερον ἄδηλον, καὶ ἀπ' ἀρχῆς. οὐ γὰρ ὕστερον, ἀληθῶς υἱὸν τὸν υἱόν· τὸ μὲν ὅτι καὶ μόνος καὶ μόνου καὶ μόνως καὶ μόνον. οὐ γὰρ καὶ πατὴρ καὶ ὅλως υἱὸς, καὶ ὅλου, καὶ ἀπ' ἀρχῆς, οὔποτε τοῦ εἶναι υἱὸς ἠργημένος. οὐ γὰρ ἐκ μεταμελείας ἡ θεότης, οὐδὲ ἐκ προκοπῆς ἡ θέωσις, ἵνα λείπῃ ποτὲ, τοῦ μὲν τὸ εἶναι πατρὶ, τοῦ δὲ τὸ εἶναι υἱῷ. ἀληθῶς ἅγιον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. οὐ γὰρ καὶ ἄλλο τοιοῦτον. οὐδὲ οὕτως, οὐδὲ ἐκ προσθήκης ὁ ἁγιασμὸς, ἀλλ' αὐτοαγιότης, οὐδὲ μᾶλλον καὶ ἧττον, οὐδὲ ἀρξάμενον χρονικῶς ἢ παυσόμενον. κοινὸν γὰρ, πατρὶ μὲν καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι, τὸ μὴ γεγονέναι καὶ ἡ θεότης. υἱῷ δὲ καὶ ἁγίῳ πνεύματι, τὸ ἐκ τοῦ πατρός. ἴδιον δὲ, πατρὸς μὲν, ἡ ἀγεννησία· υἱοῦ δὲ, ἡ γέννησις. πνεύματος δὲ, ἡ ἔκπεμψις. εἰ δὲ τὸν τρόπον ἐπιζητεῖς, τί καταλείψεις τοῖς μόνοις γινώσκειν ἄλληλα, καὶ γινώσκεσθαι ὑπ' ἀλλήλων μαρτυρουμένοις, ἢ καὶ ἡμῶν τοῖς ἐκεῖθεν ἐλλαμφθησομένοις ὕστερον. γενοῦ τι τῶν εἰρημένων πρότερον ἢ τοιοῦτος, καὶ τότε γνώσῃ ταῦτα, ὅσον ὑπ' ἀλλήλων γινώσκεσθαι. νῦν δὲ δίδασκε τοσοῦτον εἰδέναι μόνον, μονάδα ἐν τριάδι, καὶ τριάδα ἐν μονάδι προσκυνουμένην, παράδοξον ἔχουσαν καὶ τὴν διαίρεσιν, καὶ τὴν ἕνωσιν. μὴ φοβηθῇς τὰ πάθη γέννησιν ὁμολογῶν. ἀπαθὲς γὰρ τὸ θεῖον καὶ εἰ γεγέννηκεν, ἐγὼ σοι τούτου ἐγγυητὴς, ὅτι θεϊκῶς, ἀλλ' οὐκ ἀνθρωπικῶς. οὐδὲ γὰρ τὸ εἶναι αὐτοῦ ἀνθρώπινον. φοβήθητι χρόνον καὶ κτίσιν. οὐ γὰρ θεὸς εἰ γέγονε, μὴ θεὸν συγκρῶν δι' ἀκοῆς. διεστανάλης ὁμόδουλον ποιῶν τὸ ὁμόθεον, ὃ καὶ οἱ τῆς δουλείας ἐλεύθεροι, ἀγνησίως ὁμολογεῖς ἐκτασσοτείαν, μὴ φοβηθῇς τὴν πρόοδον· οὐ γὰρ ἀνάγκην ἔχει θεὸς, ἢ μὴ προβάλλειν. ἢ προβαλὼν ὅμοιος ὁ πάντα πλούσιος. φοβήθητι δὲ τὴν ἀλλοτρίωσιν, καὶ τὴν κειμένην ἀπειλὴν, οὐ τοῖς θεολογοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς βλασφημοῦσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μήτε τὴν μοναρχίαν οὕτω κακῶς τιμήσῃς συναιρῶν ἢ πολυκόπτων θεότητα, μήτε τῆς τριάδος ἔγκλημα αἰσχυνθῇς. ἕως ἂν καὶ ἄλλος κινδυνεύῃ τὴν ἀλήθειαν. ἢ γὰρ συνέλυσας, ἢ συνηπόρησας, ἢ ὁ μὲν ἐν μεταίχμιον μέσῳ τῶν λογισμῶν καὶ θεότητα, σὺ δὲ παρέμεινας θεότης. καὶ εἰ ὁ λόγος ἡττᾶται, κρεῖσσον κειμένῳ ἐν τοῖς λογισμοῖς μετὰ τῆς ὁδηγίας τοῦ πνεύματος, ἢ προχείρως ἀσεβεῖν, τῇ ῥᾳστώνῃ διώκοντα. διά τοί μοι τὰς ἐνστάσεις καὶ τὰς ἀντιθέσεις τῆς νέας εὐσεβείας, καὶ τὴν μικρολόγον σοφίαν. καὶ διάπλεκε πλείω, ἢ τὰ τῶν ἀραχνίων νήματα· μυίας μὲν κρατοῦντα, σφηξὶ δὲ ῥηγνύμενα, οὔπω λέγω δακτύλοις, οὐδὲ ἄλλῳ τινὶ τῶν βαρυτέρων σωμάτων. σὺ δίδασκε φοβεῖσθαι μόνον, τὸ λύειν τὴν πίστιν ἐν τοῖς σοφίσμασιν, οὐ δεινὸν ἡττηθῆναι λόγῳ, οὐ γὰρ πάντως ὁ λόγος. δεινὸς δὲ ζημιωθῆναι θεότητα. πάντων γὰρ ἡ ἐλπίς. ταῦτα μὲν οὖν κατὰ σαυτὸν φιλοσοφήσεις οἶδ' ὅτι προθυμότερόν τι καὶ τελεώτερον. ἐγγυᾶταί μοι τὰ σὰ τραύματα, καὶ τὸ σὸν σῶμα ὑπὲρ εὐσεβείας πεπονηκός, καὶ ἡμεῖς δὲ συμφιλοσοφήσομεν ὅση δύναμις. σὺ δὲ ὅταν ἐκδημήσῃς, τὴν καλὴν ἐκδημίαν. μέμνησό μοι τῆς τελείδος ἐν σκηναῖς κατοικήσῃς, εἴπερ ἄλλος ἐν χειροποιήτοις οἰκεῖ θεός. καὶ τοῦ μικροῦ τούτου θεάτρου, οὐκ ἐκ μικρῶν μὲν τῶν τῆς εὐσεβείας σπερμάτων, πλὴν ἔτι μικροῦ τε καὶ πτωχοῦ, καὶ κατ' ὀλίγον συναγομένου. ἐγενήθη μὲν γὰρ ὡς συνάγοντος καλάμην ἐν ἀμήτῳ, εἰ δεῖ τὸ τοῦ προφήτου εἰπεῖν ἐν καιρῷ, καὶ ὡς ἐπιφυλλίδα ἐν τρυγήτῳ, οὐχ ὑπάρχοντος βότρυος. ὁρᾷς τὴν συλλογὴν ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο σπούδαζε πλουσιωτέραν ποιεῖν τὴν ἅλω, καὶ τὴν ληνὸν πληρεστέραν. διήγαγε καὶ τὴν ἡμετέραν κλῆσιν, καὶ τὴν ἄπιστον ἐπιδημίαν, ἣν οὐχ ὥστε συντρυφᾶν, ἀλλ' ὥστε συγκακοπαθεῖν πεποιήμεθα, ἵνα τῶν δεινῶν μετασχόντες, καὶ τῆς δόξης μετάσχωμεν, τοῦτόν σοι τὸν λαόν, ἔχεις συλλήπτορα ταῖς εὐχαῖς, τοῦτον συνέκδημον, τὸ στενὸν ἀριθμῷ ποίμνιον, καὶ οὐ στενὸν εὐσεβείᾳ, οὗ πλέον αἰδοῦμαι τὴν στένωσιν, ἢ τὴν ἑτέρων πλατύτητα. τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, μετὰ τούτων καὶ τῆς διαβάσεως, καὶ θήρας ποιμάσεις, καὶ ἡμερώσεις δαυσεωσας, οὕτως ἐκ δεμῶν, οὕτω στείλας, καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐπανήκειν πάλιν πλουσίως πλούσιος, δεύτερος στεφανίτης, καὶ μεθ' ἡμῶν ἄδειν τὸ ἐπινίκιον, νῦν τε καὶ ὕστερον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΕΡΙΔΗΜΗΣΑΝΤΑΣ.

Ὑμᾶς ἀπ' Αἰγύπτου προσφθέγγομαι. δίκαιον γάρ· ἐπειδὴ καὶ προθύμως συνεληλύθασι, τὸν ζῆλον τὸν φθόνον νικήσαντες, Αἰγύπτου ταύτης, ἣν πλουτίζει μὲν ποταμὸς ἐκ γῆς ὕων καὶ πελαγίζων ὥρια, ἵνα καὶ αὐτὸς μικρόν τι μιμήσωμαι τοὺς περὶ ταῦτα κομψούς. πλουτίζει δὲ Χριστὸς ὁ ἐμός. πρότερον μὲν εἰς Αἴγυπτον φυγαδευόμενος, νῦν δὲ ἀπ' Αἰγύπτου χορηγούμενος. τότε μὲν ἐκ τῆς Ἡρώδου παιδοφονίας, νῦν δὲ ἐκ τῆς τῶν πατέρων φιλοτεκνίας, Χριστὸς ἡ καινὴ τροφὴ τῶν καλῶς πεινώντων, ἡ μείζων σιτοδοσία, πάσης τῆς ἱστορουμένης τε καὶ πιστευομένης. ὁ ἄρτος, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ, τὴν ἀνάλεθρόν τε καὶ ἀκατάλυτον, περὶ οὗ καὶ νῦν ἀκούειν δοκῶ μοι λέγοντος τοῦ πατρός, ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος εἰς πάντας ἀνθρώπους, ὑγιῶς πιστευόμενός τε καὶ κηρυσσόμενος. καὶ ὑμεῖς ἄριστοι καρποδόται πάντων μάλιστα τῶν νῦν ὀρθῶς πιστευόντων, ὅσα ἐμὲ γινώσκειν τὸν τῆς τοιαύτης τροφῆς, οὐκ ἐραστὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ χορηγόν, καὶ οὐκ ἐν δήμοις μόνοις, ἀλλ' ἤδη καὶ ὑπερορίοις. ὑμεῖς γὰρ τρέφετε μὲν σωματικῶς δήμους καὶ πόλεις, ἐφ' ὅσον ἐξικνεῖται ὑμῶν τὸ φιλάνθρωπον. τρέφετε δὲ πνευματικῶς, οὐ τὸν δεῖνα δῆμον, οὐδὲ τήνδε ἢ τήνδε τὴν πόλιν, μικροῖς ὅροις περιγραφομένην καὶ φρουρουμένην ὑπέρλαμπρον, ἀλλὰ μικροῦ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. καὶ θεραπεύετε, οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἃ καὶ λιμώττειν οὐ μέγα, καὶ μὴ λιμώττειν ῥᾴδιον· ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον κυρίου, ὃν καὶ πάσχειν ἐλεεινότατον, καὶ θεραπεύεσθαι νῦν ἐργωδέστατον. ἐπειδὴ ἐπληθύνθη ἡ ἀνομία, καὶ ὀλίγους εὑρίσκω τοὺς γνησίους ταύτης θεραπευτάς. τοιοῦτος Ἰωσὴφ ὁ ἡμέτερος σιτομέτρης. τοῦτο δὲ εἰπεῖν ὁ ἡμέτερος, ὃς καὶ προβλέπειν ᾔδει λιμὸν ὑπὸ σοφίας ὑπερβαλλούσης, καὶ θεραπεύειν λόγοις οἰκονομίας, ταῖς καλαῖς τῶν βοῶν καὶ πίοσι, τὰς αἰσχρὰς καὶ ἀτρόφους ἰώμενος. καὶ Ἰωσὴφ ὁπότερον βούλει λαμβάνειν. εἴτε τὸν τῆς ἀθανασίας καὶ [illegible] καὶ δημιουργὸν ἐπώνυμον, εἴτε τὸν ἐκείνου καὶ θρόνῳ καὶ λόγῳ καὶ πολιᾷ διάδοχον, τὸν νέον Πέτρον ἡμῖν, οὐχ ἧττον τῇ ἀρετῇ ἢ τῇ κλήσει, ὑφ' ὧν τὸ μέσον ἐξεκόπη καὶ συνετρίβη, κἂν ἔτι ἀσπαίρῃ μικρά τε καὶ ἀσθενῆ, καθάπερ τὸ οὐραῖον διακοπέντος τοῦ ὄφεως· ὧν ὁ μὲν εἰς γῆρας καλὸν καταλύσας τὸν βίον ἐπὶ πολλοῖς τοῖς ἀγωνίσμασι καὶ ἀθλήμασιν, ἄνωθεν ἐποπτεύει εὖ οἶδα νῦν τὰ ἡμέτερα, καὶ χεῖρα ὀρέγει τοῖς ὑπὲρ τοῦ καλοῦ κάμνουσι, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ τῶν δεσμῶν ἐστι λελυμένος. ὁ δὲ ἐπὶ τὴν αὐτὴν κατάλυσιν ἢ ἀνάλυσιν, ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἄθλοις ἐπείγεται, καὶ πλησιάζει μὲν ἤδη τοῖς ἄνω. τοσοῦτον δὲ μετέχει τῆς σαρκός ἐστιν ἔτι, ὅσον βοηθῆσαι τῷ λόγῳ τὰ τελευταῖα, καὶ τῆς ὁδοῦ γενέσθαι μετὰ δαψιλεστέρων τῶν ἐφοδίων. τούτων ὑμεῖς θρέμματα καὶ προβλήματα, τῶν μεγάλων καὶ δογματιστῶν καὶ ἀγωνιστῶν τῆς ἀληθείας καὶ νικητῶν, οὓς οὐ καιρός, οὐ δυνάστης, οὐ λόγος, οὐ φθόνος, οὐ φόβος, οὐ κατήγορος, οὐ συκοφάντης, οὐ φανερῶς πολεμῶν, οὐ λαθραίως ἐπιβουλεύων, οὐχ ἡμέτερος τῷ δοκεῖν, οὐκ ἀλλότριος, οὐ χρυσὸς ὁ ἀφανὴς τύραννος, ᾧ νῦν τὰ πολλὰ μεταρρίπτεται καὶ περιδινεῖται, οὐ θεραπεῖαι, οὐκ ἀπειλαί, οὐκ ἐξορίαι μακραί τε καὶ ἀριθμούμεναι. δημεύσεις γὰρ οὐκ ἐγίνοντο μόνον ἄχρηστοι, διὰ τὸ μέγα πλοῦτον τὴν ἀκτημοσύνην, οὐκ ἄλλο οὐδὲν τῶν ἀπόντων, ἢ τῶν παρόντων, ἢ τῶν προσδοκωμένων ἔπειθεν, οὐδὲ ἀνέπεισε χείρους γενέσθαι, καὶ προδοῦναί τι τῆς τριάδος, καὶ ζημιωθῆναι θεότητα. τοὐναντίον μὲν οὖν ἐρρώσθησαν τοῖς κινδύνοις, καὶ φιλοτιμότεροι γεγόνασιν εἰς εὐσέβειαν. τοιοῦτο γάρ τι τὸ παθεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ τῷ φίλτρῳ προστίθησι. καὶ οἷον ἀρραβὼν γίνεται τῶν ἑξῆς ἄθλων τοῖς μεγαλόφροσι. τοιαῦτά σου Αἴγυπτε τὰ νῦν διηγήματά τε καὶ θαύματα. σὺ δέ μοι τοὺς τράγους ἐπιλώξε τοὺς μὲν δησίους, καὶ τὸν Μέμφι τὸν Ἄπιν, μόσχον σιτευτόν τινα καὶ πολύσαρκον, καὶ τὰς Ἴσιδος τελετάς, καὶ τοὺς Ὀσίριδος σπαραγμούς, καὶ τὸν σεμνόν σου Σάραπιν, ξύλον προσκυνούμενον μετὰ μύθου καὶ χρόνου, καὶ τῶν προσκυνούντων ἀνοίας, ὡς ὕλην ἄγνωστόν τινα καὶ οὐρανίους, πλὴν ὕλην καὶ βοηθεῖται τῷ ψεύδει, καὶ τὰ ἔτι τούτων αἰσχρότερα, κνωδάλων τινῶν καὶ ἑρπετῶν πολυειδῆ πλάσματα. ὧν πάντων ὑπερῆρε Χριστὸς καὶ οἱ Χριστοῦ κήρυκες, ἄλλοι τε ἄλλως καὶ τὰ τοὺς ἔσω τῶν ἐκεῖ σοι χρόνους ἐκλάμψαντες. καὶ δὴ καὶ οἱ νῦν μνημονευθέντες πατέρες, ἀφ' ὧν σὺ γνωσθήσῃ μᾶλλον ὡς θαυμάσιον σύμβολον, ἢ πάντων ὁμοῦ πάντες καὶ παλαιῶν καὶ νέων διηγημάτων, διὰ ταῦτά σε περιπτύσσομαι καὶ ἀσπάζομαι, λαῶν ἄριστε καὶ φιλοχριστότατε καὶ θερμότατε τὴν εὐσέβειαν, καὶ τῶν ἀγόντων ἄξιε. οὐ γὰρ ἔχω τι τούτου μεῖζον εἰπεῖν, οὐδὲ ᾧ μᾶλλον ἂν ὑμᾶς ξενίσαιμι. τὸ δεξιοῦμαι ὀλίγα μὲν γλώσσῃ, τὰ πολλὰ δὲ διανοίας κινήμασι· λαὸς ἐμός. ἐμὸν γὰρ ὀνομάζω τὸν ὁμόφρονα καὶ ὁμόδοξον, καὶ παρὰ τῶν αὐτῶν πατέρων, καὶ τῆς αὐτῆς τριάδος προσκυνητήν· λαὸς ἐμός. ἐμὸς γάρ, κἂν μὴ δοκῇ τοῖς βα-

σκαίνουσι, καὶ ἵνα πληρωθῶσι μᾶλλον οἱ τόποι τοῦ χοροῦ. ἰδοὺ δίδωμι δεξιὰς κοινωνίας ἤδη τοῦ βούτων μαρτύρων, ὁρατήν τε καὶ ἀόρατον. καὶ ἀποδύομαι παλαιὰν διαβολὴν νέᾳ χρηστότητι. λαὸς ἐμός. ἐμὸς γὰρ, εἰ καὶ τὸ μέγιστον ὁ μικρότατος σφετερίζομαι. τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ πνεύματος χάρις. ὁμοτίμους ποιεῖ τοὺς ὁμόφρονας. λαὸς ἐμός. ἐμὸς δὲ, εἰ καὶ πόρρωθεν, ὅτι θεϊκῶς συναπτόμεθα, καὶ τρόπον ἄλλον, ἢ ὃν αἱ παχύτητες. τὰ μὲν γὰρ σώματα, τόπῳ συνάπτεται· ψυχαὶ δὲ, πνεύματι συναρμόζονται. λαὸς ἐμός. ὁ πρότερον μὲν φιλοσοφῶν τὸ πάσχειν ὑπὲρ χριστοῦ, νῦν δὲ τὸ μὴ ποιεῖν, ἐὰν ἐμοὶ πείθησθε· ἀλλ᾽ αὔταρκες κέρδος ἡγεῖσθαι τὴν τοῦ ποιεῖν ἐξουσίαν, καὶ ἡγεῖσθαι χριστῷ λατρείαν εἰσφέρειν, ὥσπερ τότε τὴν καρτερίαν, οὕτως ἐν τῷ παρόντι τὴν ἐπιείκειαν. λαὸς ἐφ᾽ ὃν παρατέτακται ὁ κύριος τοῦ εὖ ποιῆσαι, ὥσπερ τοῦ κακοποιῆσαι τὸν ἐναντίον. λαὸς ὃν ἐξελέξατο ἑαυτῷ κύριος ἐκ πάντων ὧν περιεβάλετο. λαὸς ὁ ἤδη τῶν χειρῶν κυρίου ἐζωγραφημένος. ὡς σοὶ μὲν τὸ θέλημα ἐμὸν λέγει κύριος, καὶ αἱ πύλαι σου θλίμμα, καὶ ὅσα τοῖς σωζομένοις ὑστέροις. λαὸς· καὶ μή με θαυμάσητε τῆς ἀπληστίας, εἰ πολλάκις ὑμᾶς ἀναγράφω. κατατρυφῶ γὰρ ὑμῶν τῇ συνεχείᾳ τῆς κλήσεως, ὥσπερ οἱ διψαλέοι τῶν πηγῶν, ἢ ἀκουσμάτων, ἀπλήστως ἐμφορούμενοι. ἀλλ᾽ ὦ θεοῦ λαὸς καὶ ἡμέτερος, καλὴ μὲν ὑμῶν καὶ ἡ πρόσθεν πανήγυρις, ἣν ἤδη τῆς θαλάσσης ἐστήσασθε, καὶ εἴπερ ἄλλη τις ὀφθαλμῶν χάρις. ἑώρακα ἀφρῷ δονουμένην τὴν θάλασσαν, καὶ χειροποιήτῳ νέφει κεκαλυμμένην, καὶ κάλλει νηῶν καὶ τεῖχος, ὥσπερ εἰς πομπὴν ἐσταλμένας, καὶ πνεῦμα μέτριον κατὰ πρύμναν ἱστάμενον, ὥσπερ δορυφοροῦν ἐπιτηδὲς, καὶ παραπέμπον τῇ πόλει, πόλιν πελάγιον. καλλίων δὲ ἡ νῦν ὁρωμένη, καὶ μεγαλοπρεπεστέρα. οὐ γὰρ τοῖς πολλοῖς φέροντες ὑμᾶς αὐτοὺς ἀνεμίξατε, οὐδὲ πλήθει τὴν εὐσέβειαν ἐμετρήσατε, οὐδὲ δῆμος λέγεσθαι μᾶλλον ὀχλώδης ἠνέσχεσθε. ἀλλὰ λαὸς θεοῦ λόγῳ κεκαθαρμένος ἀλλ᾽ ὅσον εἰκὸς, καὶ σώσαιτε τὰ τοῦ καίσαρος εἰσενεγκόντες, τῷ θεῷ τὰ τοῦ θεοῦ προσνέμοντες· τῷ μὲν τὸ τέλος, ᾧ δὲ τὸν φόβον. καὶ τὸν δῆμον τοῖς ὑμετέροις θρέψαντες, ἥκετε καὶ αὐτοὶ παρ᾽ ἡμῶν τραφησόμενοι. σιτοδοτοῦμεν γὰρ καὶ ἡμεῖς, καὶ σιτοδοσίαν ἴσως τῆς ὑμετέρας οὐ φαυλοτέραν. δεῦτε φάγετε τοὺς ἐμοὺς ἄρτους, καὶ πίετε οἶνον ὃν κεκέρακα ὑμῖν, καλῶ μετὰ τῆς σοφίας ὑμᾶς εἰς τὴν ἐμὴν τράπεζαν. ἐπαινῶ γὰρ τῆς εὐγνωμοσύνης, καὶ προστρέχω τῇ προθυμίᾳ, ὅτι ὡς ἤδη λιμῷ ἴδιον ἡμᾶς κατηνύσατε, τῷ ὁμοίῳ προσδραμόντες, καὶ τὸ συγγενὲς τῆς πίστεως ἐτιμήσατε, καὶ τὴν ἀτόπων ἐνομίσατε. τοὺς μὲν ὑβριστὰς τὴν ἄνω συμφρονεῖν ἀλλήλοις, καὶ συναρμόζεσθαι, καὶ τὸ καθ᾽ ἕκαστον σαθρὸν εἴωθε διορθοῦσθαι τῷ κοινῷ τῆς συστάσεως. καθάπερ τὴν χοινίκων τὰ τῇ πλοκῇ δυναμούμενα. αὐτοὶ δὲ μὴ συνιέναι, μηδὲ συνδεῖσθαι τοῖς ὁμογνώμοσιν, οἷς γε εἰκὸς μᾶλλον. αὐτοὶ γὰρ συνάγομεν καὶ θεότητα. καὶ ἵνα γε εἰδῆτε μὴ μάτην προσδραμόντες ἡμῖν, μηδὲ ὡς ξένοις καὶ ἀλλοτρίοις, ἀλλ᾽ ἐν ὑμετέροις καταχθέντες, καὶ καλῶς ὁδηγηθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος, βραχέα περὶ θεοῦ φιλοσοφήσομεν ὑμῖν, καὶ γνωρίσετε τὰ ὑμέτερα, ὥσπερ οἱ τοῖς ἐπισήμοις τῶν ὅπλων τὸ οἰκεῖον διαγινώσκοντες. δύο διαφορὰς ἐν τοῖς οὖσι γινώσκω, τὰς ἀνωτάτω, δεσποτείαν τε καὶ δουλείαν, οὐχ ἃς παρ᾽ ἡμῖν, ἢ τυραννὶς ἔτεμεν, ἢ πενία διέστησεν, ἀλλ᾽ ἃς φύσις διώρισεν, εἴ τῳ φίλον οὕτω καλεῖν. τὸ γὰρ πρῶτον καὶ ὑπὲρ τὴν φύσιν. τούτων δὲ ἡ μὲν ποιητική τέ ἐστι καὶ ἀρχικὴ καὶ ἀκίνητος, ἡ δὲ πεποιημένη, καὶ ὑπὸ χεῖρα, καὶ μεταπίπτουσα. καὶ ἔτι συντομώτερον εἰπεῖν, ἡ μὲν ὑπὲρ χρόνον, ἡ δὲ ὑπὸ χρόνον· καλεῖται δὲ ἡ μὲν θεὸς, καὶ ἐν τρισὶ τοῖς μεγίστοις ἵσταται, αἰτίῳ καὶ δημιουργῷ καὶ τελειοποιῷ, τῷ πατρὶ λέγω καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. ἃ μήτε οὕτως ἀλλήλων ἀπήρτηται, ὡς φύσει τέμνεσθαι· μήτε οὕτως ἑνοῦται, ὡς εἰς ἓν πρόσωπον περιγράφεσθαι. τὸ μὲν γὰρ τῆς ἀρειανῆς μανίας, τὸ δὲ τῆς σαβελλιανῆς ἀθεΐας ἐστίν. ἀλλ᾽ ἔστι, τῶν μὲν πάντη διαιρετῶν ἑνικωτέρα, τῶν δὲ τελέως μοναδικῶν ἀφθονωτέρα, ἡ δὲ μεθ᾽ ἡμῶν τέ ἐστι, καὶ καλεῖται κτίσις, κἂν ἄλλα ἄλλων ὑπεραίρῃ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πρὸς θεὸν ἐγγύτητος. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, ὅτῳ μὲν ἡ καρδία πρὸς κύριον, ἴτω μεθ᾽ ἡμῶν, καὶ προσκυνῶμεν τὴν μίαν ἐν τοῖς τρισὶ θεότητα, μηδὲν ταπεινότητος ὄνομα τῇ ἀπροσίτῳ δόξῃ προσάγοντες, ἀλλὰ τὰς ὑψώσεις τοῦ ἑνὸς θεοῦ, ἐν τοῖς τρισὶ διαπαντὸς, ἐν τῷ λάρυγγι φέροντες. ἧς γὰρ οὐδὲ μέγεθος φύσεως κυρίως ἐστὶν εἰπεῖν, διὰ τὸ ἄπειρον καὶ ἀόριστον, πῶς ταύτῃ ταπεινότητα ἐπεισάξομεν; ὅστις δὲ ἀλλοτρίως ἔχει θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο τέμνει τὴν μίαν, καὶ ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα οὐσίαν εἰς ἀνισότητα φύσεων, θαυμαστὸν εἰ μὴ τῇ ῥομφαίᾳ τμηθήσεται, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων τεθήσεται, πονηρὸν ἐμπορευόμενος πονηρᾶς δόξης καρπὸν, καὶ νῦν καὶ ὕστερον. περὶ μὲν γὰρ τοῦ πατρὸς τί χρὴ καὶ λέγειν; οὐ καὶ τὸ παρὰ πάντων συγκεχωρημένως φέρεσθαι, ταῖς φυσικαῖς ἐννοίαις προκατειλημμένον, εἰ καὶ

τῆς ἀτιμίας

τῆς ἀτιμίας τὰ πρῶτα ἠνέγκατο, πρῶτος τιμηθεὶς εἰς ἀγαθὸν καὶ δημιουργὸν παρὰ τῆς ἀρχαίας καινοτομίας. περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, σκοπεῖτε ὡς ἁπλῶς καὶ συντόμως διαλεξόμεθα, εἰ μέν τις ἔχοι τι τούτων τί λέγειν τρεπτὸν ἢ ἀλλοιωτόν, ἢ χρόνῳ, ἢ τόπῳ ἢ δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ μετρούμενον, ἢ οὐ φυσικῶς ἀγαθόν, ἢ οὐκ αὐτοκίνητον, ἢ οὐκ αὐτεξούσιον, ἢ λειτουργόν, ἢ ὑμνῳδόν, ἢ φοβούμενον, ἢ ἐλευθερούμενον, ἢ οὐ συναριθμούμενον. δεικνύτω τοῦτο καὶ ἡμεῖς στεργόμεθα, συνδούλοις σεμνότητι δεξαζόμενοι, εἰ καὶ θεὸν ζημιούμεθα. εἰ δὲ πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ ἐστι, πλὴν τῆς αἰτίας· πάντα δὲ ὅσα τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ πνεύματος, πλὴν τῆς υἱότητος, καὶ τῶν ὅσα σωματικῶς περὶ αὐτοῦ λέγεται διὰ τὸν ἐμὸν ἄνθρωπον, καὶ τὴν ἐμὴν σωτηρίαν, ἵνα τὸ ἐμὸν λαβών, τὸ ἑαυτοῦ χαρίσηται διὰ τῆς καινῆς ἀνακράσεως. παύσασθε παραληροῦντες. ὀψέ γοῦν ὦ σοφισταὶ κενῶν ῥημάτων αὐτοῦ πιπτόντων· καὶ ἵνα τί ἀποθνήσκετε οἶκος Ἰσραήλ, ἵν' ἐκ τῆς γραφῆς ὑμᾶς ὀδύρομαι. ὡς ἔγωγε αἰδοῦμαι μὲν τὰς τοῦ λόγου προσηγορίας τοσαύτας τε οὔσας καὶ οὕτως ὑψηλὰς καὶ μεγάλας, ἃς καὶ δαίμονες ὑπέπτηξαν. αἰδοῦμαι δὲ τὴν ὁμοτιμίαν τοῦ πνεύματος, φοβοῦμαι δὲ τὴν ὡρισμένην ἀπειλὴν τοῖς εἰς αὐτὸ βλασφημοῦσι. βλασφημία δέ, οὐχ ἡ θεολογία, ἀλλ' ἡ ἀλλοτρίωσις τῆς θεότητος, καὶ τηρητέον ἐνταῦθα, ὅτι τὸ μὲν βλασφημούμενον ὁ κύριος ἦν, τὸ δὲ ἐκδικούμενον, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, δῆλον ὡς κύριος. οὐ φέρω ἀφώτιστος εἶναι μετὰ τὸ φώτισμα, ἀπαχαράσσων τι τῶν τριῶν εἰς ἃ βεβάπτισμαι, καὶ ὄντως ἐναποπνιγῆναι τῷ ὕδατι οὐκ εἰς ἀναγέννησιν, ἀλλ' εἰς νέκρωσιν τελούμενος. τολμῶ τι φθέγξασθαι ὦ τριάς, καὶ συγγνώμη τῇ ἀπονοίᾳ. περὶ ψυχῆς γὰρ ὁ κίνδυνος, εἰκών εἰμι καὶ αὐτὸς θεοῦ τῆς ἄνω δόξης, εἰ καὶ κάτω τέθειμαι. οὐ πείθομαι ὑπὸ ὁμοτίμῳ σώζεσθαι. εἰ μὴ θεὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, θεωθήτω πρότερον, καὶ οὕτω θεούτω με τὸν ὁμότιμον. νῦν δὲ τίς ἡ ἀπάτη τῆς χάριτος. μᾶλλον δὲ τῶν διδόντων τὴν χάριν, ὡς εἰς θεὸν πιστεῦσαι καὶ ἀνελθεῖν ἄθεον. ἄλλο κατομολογῆσαι, καὶ ἄλλο διδάσκεσθαι, οἴμοι τῶν λόγων αἱ κλοπαὶ καὶ ἀπάται, δι' ὅλης ἐρωτήσεως καὶ ὁμολογίας εἰς ἄλλο φέρουσι. οἴμοι τῆς λαμπρότητος, εἰ μετὰ τὸ λουτρὸν μεμελάνωμαι, εἰ λαμπροτέρους ὁρῶ τοὺς οὔπω κεκαθαρμένους, εἰ τῇ τοῦ βαπτιστοῦ κακοδοξίᾳ κινδυνεύομαι· εἰ ζητῶ πνεῦμα κρεῖττον, καὶ οὐχ εὑρίσκω. δός μοι λουτρὸν δεύτερον, καὶ περὶ τοῦ προτέρου κακῶς ἐννόησον. τί μοι φθονεῖς τῆς τελείας ἀναγεννήσεως; τί με ποιεῖς ναὸν ὄντα τοῦ πνεύματος, ὡς θεοῦ κατοικητήριον κτίσματος; τί τὸ μὴ τιμᾶς τῶν ἐμῶν, τὸ δὲ ἀτιμάζεις κακῶς θεότητι διαιρῶν, ἵν' ἐμοὶ τέμῃς τὸ χάρισμα, μᾶλλον δὲ αὐτὸν ἐμὲ τῷ χαρίσματι. ἢ τὸ πᾶν τίμησον, ὦ καινὲ θεολόγε. ἢ τὸ πᾶν ἀτίμασον, ἵνα καὶ ἀσεβῇς, ἀλλὰ σεαυτῷ γε ἀκόλουθος ᾖς, μὴ κρίνων ἀνίσως φύσιν ἀσώματον. κεφάλαιον δὲ τοῦ λόγου μετὰ τῶν χερουβὶμ δόξασον, συναγόντων τὰς τρεῖς ἁγιότητας εἰς μίαν κυριότητα. καὶ τοσοῦτον παραδεικνύντων τῆς πρώτης οὐσίας, ὅσον ὑπανοίγουσι τοῖς φιλοπόνοις αἱ πτέρυγες. μετὰ Δαβὶδ φωτίσθητι πρὸς τὸ φῶς λέγοντος, ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς, ἤγουν ἐν τῷ πνεύματι τὸν υἱόν, οὗ τί ἂν γένοιτο τηλαυγέστερον. μετὰ Ἰωάννου βρόντησον τοῦ υἱοῦ τῆς βροντῆς, μηδὲν περὶ θεοῦ ταπεινὸν ἠχῶν, μηδὲ ἀπὸ γῆς, ἀλλ' ὑψηλὸν καὶ μετέωρον, τὸν ἐν ἀρχῇ τε ὄντα, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὄντα, καὶ θεὸν λόγον. θεὸν γνώσκων, καὶ θεὸν ἀληθινόν, ἐξ ἀληθινοῦ πατρός, ἀλλ' οὐ σύνδουλον ἀγαθόν, υἱοῦ προσηγορίᾳ μόνῃ τι τετιμημένον, καὶ τὸν ἄλλον παράκλητον, δηλαδὴ ἄλλον τοῦ λέγοντος. θεοῦ δὲ ὁ λόγος. καὶ ὅταν μὲν ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν ἀναγνώσῃς, τὸ συναφὲς τῆς οὐσίας ἐνοπτριζόμενος. ὅταν δὲ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα, τὸ διῃρημένον τῶν ὑποστάσεων λογιζόμενος. ὅταν δὲ τὸ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος ὄνομα, τὰς τρεῖς ἰδιότητας. μετὰ Λουκᾶ ἐμπνεύσθητι, ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων προσομιλῶν, τί μετὰ Ἀνανίου τάττῃ καὶ Σαπφείρας τῶν καινῶν νοσφιστῶν; εἴ γε καινὸν ὄντως ἡ τῶν ἰδίων κλοπή, καὶ ταῦτα νοσφιζόμενος, οὐκ ἀργύριον οὐδ' ἄλλο τι τῶν εὐτελῶν καὶ μικρῶν, οἷον γλῶσσαν χρυσῆν, ἢ ψιλήν, ἢ δίδραχμον, ὥς ποτε στρατιώτης ἄπληστος, ἀλλ' αὐτὴν κλέπτων θεότητα, καὶ ψευδόμενος οὐκ ἄνθρωπον, ἀλλὰ θεόν, ὅπερ ἤκουσας. τί μὴ τὴν ἐξουσίαν αἰδῇ τοῦ πνεύματος, ἐφ' οὓς βούλεται καὶ ἡνίκα καὶ ὅσον πνέοντος; ἐπιδημεῖ τοῖς τε Κορνήλιον πρὸ τοῦ βαπτίσματος, ἄλλοις μετὰ τὸ βάπτισμα διὰ τῶν ἀποστόλων, ὥστε ἀμφοτέρωθεν, ἔκ τε ὧν ἐπιφοιτᾷ, δεσποτικῶς ἀλλ' οὐ δουλικῶς, καὶ ἐξ ὧν ἐπιζητεῖται πρὸς τὴν τελείωσιν, τὴν θεότητα μαρτυρεῖσθαι τοῦ πνεύματος. μετὰ Παύλου θεολόγησον, τοῦ πρὸς τρίτον οὐρανὸν ἀναχθέντος. ποτὲ μὲν συναριθμοῦντος τὰς τρεῖς ὑποστάσεις, καὶ τοῦτο ἐνηλλαγμένως, οὐ τετηρημένως ταῖς τάξεσι, προαριθμοῦντος, ἐναριθμοῦντος, ὑπαριθμουμένου τὸ αὐτό, ἵνα τι δηλώσῃ τὴν ἰσοτιμίαν τῆς φύσεως. ποτὲ δὲ τῶν τριῶν μεμνημένου, ποτὲ δὲ τῶν, ἢ ἑνός, ὡς ἑπομένων πάντως τῶν λειπόντων. καὶ ποτὲ μὲν τὴν ἐνέργειαν τοῦ θεοῦ τῷ πνεύματι διδόντος, ὡς οὐδὲν διαφέροντος, ποτὲ δὲ ἀντὶ τοῦ πνεύματος τὸν χριστὸν ἐπιφέροντος, καὶ ὅτε μὲν διαιρεῖ τὰς ὑποστάσεις, εἷς θεὸς λέγοντος ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς δι' οὗ τὰ πάντα,

λίας παρῳνομήσαμεν. ἢ δὲ τῶν νόμων οἷς δικάζειν ἐχρῆν συνεπαθήσαμεν, ἵνα τὰ παλαιότερα λέγωμεν. καὶ ταῦτα γὰρ τῆς αὐτῆς φατρίας, τίνας προσηγάγομεν χεῖρας, ἢ ζῶντι ἢ τεθνηκότι, ἁγίων κατεθυσιασμένων, ἵνα τῇ πίστει πολεμῶμεν διὰ τῆς ἐπηρείας. τίνων ἐξορίας ὡς εὐεργεσίας ἐκαθήμεθα, καὶ οὐδὲ φιλοσόφων ἰδίων, ἢ λίαν θερμὰ συστήματα, ὅθεν τῶν οἰκείων ἐξῄτουν. ζωωθέτιον δὲ ὄν, κἀκείνων ἐπίνοια μαρτυρίας ὑπὲρ τοῦ καλοῦ κινδυνευόντων. τίσιν ἐπεισήγαγον πόρνας ἀστέρκοις μικροῦ καὶ αἰχμαλώτοις, τὴν ἐκ τῶν λόγων ἀσέλγειαν ἐγκαλούμενοι; τίνος τῶν εἰσιόντων τῆς παιδὸς ὑπὸ προφάσεως αἰδὼ ὀνόμασιν χερσὶ παρέδωκα, ἵν' ὡς ἐπὶ ἀρχθέντων αἱ ἀφιγγέσιν οἴκοις, καὶ ἀλλήλων διαζευχθέντων. τίνας τῆς δίκης τῶν βαναυσίαν βαρύτατον, λιμὸν καὶ δίψαν κακοπαθοῦσι, ζοφὸν μεμετρημένοι, καὶ ταύτην δὴ στενῶν τῶν πόρων καὶ οὐδὲ τοὺς συναλγοῦντας ἐώμενοι, καὶ ταῦτα τίνες, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος. οὕτω τιμᾶτε πίστιν ὑμεῖς, οὕτω ξενίζετε, ἀγνοεῖτε τὰ πλείω τούτων; καὶ λίαν εἰκότως διὰ τὸ πλῆθος τῶν δραμάτων, καὶ τὸ ἐν τῷ κρείττον βυθοῦσι· ἀλλὰ τὸ πάθον μνημονικώτερον. τί μοι τὰ πόρρω λέγειν, ἀλλὰ τινὰς καὶ τοῦ καιροῦ γεγόνασι βιαιότεροι, καθάπερ οἱ κατὰ φαρμάκων ὠθούμενοι σίδ. ζητῶ μὲν τὸ χθὲς ὑμῶν σφάγιον; τὸν γέροντα καὶ ἀξιομίμητον πατέρα, ὃν ἐκ τῆς ὑπερορίας ἀχθέντα, λίθοις ἐδεξιώσασθε. μεσούσης ἡμέρας ἐν μέσῃ πόλει· ἡμεῖς δὲ καὶ τοὺς φονεῖς, εἰ μὴ φορτικὸν εἰπεῖν, ἐξητησάμεθα κινδυνεύοντας. ποῖα τούτων ἵλεως ἔσομαι, φησί, τοῦ γράφεις ὁ θεός; τί τούτων ἐποιήσατε; μᾶλλον δὲ ἐκ ποίων ὑμᾶς ἀναμνήσωμαι; ἐπεὶ δὲ τοιαῦτα τὰ σά, καὶ οὕτως ἔχοντα, λέγε μοι καὶ τὰς ἐμὰς ἀδικίας, ἵν' ἢ παιδεύωμαι κακὸς ὤν, ἢ αἰσχύνωμαι, ὡς ἔγωγε μάλιστα μὲν εὔχομαι μηδὲν ἁμαρτάνειν· εἰ δ' οὖν, καὶ ἀδικεῖν ἐπὶ ἀνάγκης, δευτέρα μερὶς αὕτη τῶν εὖ φρονούντων. καὶ γὰρ εἰ μὴ κατήγορος ἐμαυτοῦ κατὰ τὸ δίκαιον ἐν προλογίᾳ γίνομαι, χαίρω γε ὑπ' ἄλλου θεραπευόμενος. μικρά σοι φησὶν ἡ πόλις, καὶ οὐδὲ πόλις, ἀλλὰ χωρίον ξηρόν, καὶ ἄχαρι, καὶ ὀλίγοις οἰκούμενον. τοῦτο τὸ πρᾶγμα μᾶλλον ὦ βέλτιστε ἢ τὸ κρῖμα, ἐπεὶ ὁ φόνος εἰ μὴ ἄκων, αἰτιῶμαι δυστυχῶν. λεγέσθω δὲ οὕτως. εἰ δὲ ἐκεῖνο φιλοσοφῶ, πότερον τοῦτο ἔγκλημα; εἰ μὴ καὶ τὸν δελφῖνα καταγελάζοι τις ὅτι μὴ χερσαῖος, καὶ τὸν βοῦν, ὅτι μὴ πελάγιος· καὶ τὴν μύραιναν, ὅτι ἀμφίβιος. ἡμῖν δέ φασι τείχη καὶ θέατρα, καὶ ἱππικά, καὶ βασίλεια, καὶ κάλλη στοῶν, καὶ μεγέθη, καὶ τὸ ἄπιστον τοῦτο ἔργον, ὁ ὑποχθόνιος καὶ ἀέριος ποταμός. καὶ ὁ λαμπρὸς στῦλος οὗτοσὶ καὶ ἀπόβλεπτος, καὶ ἀγορὰ πλουτοῦσα, καὶ δῆμος κυμαίνων, καὶ αἱ νῦν τῶν εὐγενῶν συνέδριον ἐπαινούμενον. πῶς δὲ οὐ λέγεις καὶ θέσεως εὐκαιρίαν, καὶ γῆς καὶ θαλάσσης ὥσπερ ἁμιλλωμένης. κατ' ἐρίδας αὖ ἔτι μᾶλλον ἡ πόλις, καὶ τοῖς πᾶσιν ἑαυτῆς ἀγαθοῖς τὴν βασιλίδα δεξιουμένης. τοῦτό ἐστιν ἀδικοῦμεν, ὅτι μεγάλοι μὲν ὑμεῖς καὶ ὑπέρλαμπροι, μικροὶ δὲ ἡμεῖς καὶ ἐκ μικρῶν ἥκοντες; πολλοὶ καὶ ἄλλοι τὸ ἀδικοῦσιν ὑμᾶς, μᾶλλον δὲ πάντες ὧν ὑπεραίρετε. καὶ δεῖ τεθνάναι ἡμᾶς, ὅτι μὴ πόλιν ἐγάρχομεν, μηδὲ τείχη περιβαλλόμεθα, μηδὲ ἱππικοῖς μεγαλαυχοῦμεν, μηδὲ σταδίοις τε καὶ κυνηγεσίοις, καὶ τοῖς περὶ ταῦτα μανίαις, μηδὲ λουτρῶν χάρισι καὶ λαμπρότητι, καὶ μαρμάρων πολυτελείαις, καὶ γραφαῖς καὶ κεντήσεσι χρυσαυγέσι τε καὶ πολυειδέσι, μικροῦ μιμουμέναις τὴν φύσιν. θάλασσαν δὲ οὔπω περιγράψαμεν ἡμῖν αὐτοῖς, οὐδὲ τὰς ὥρας ἐκβιασάμεθα. ὁ σὺ δηλαδὴ καὶ ποιήσας. ὁ νέος δημιουργός, ἵν' ὡς ἥδιστά τε ὁμοῦ καὶ ἀσφαλέστατα βιοτεύοιμεν. πρόσθες καὶ ἄλλα, καὶ δὴ γὰρ κατεπείγω. ὁ λέγων ἐμόν ἐστι τὸ ἀργύριον, καὶ ἐμόν ἐστι τὸ χρυσίον ταῖς θείαις φωναῖς ἡμεῖς οὔτε πλούτῳ μέγα φρονοῦμεν, ᾧ ῥᾷον τιμὴ προστίθεσθαι, τὴν ἡμετέραν ἐστὶ νομοθεσίαν, οὔτε προσόδων ἀριθμοῦμεν ἐτησίας τε καὶ ἡμερησίας, οὔτε βαπτίζεις ὄγκῳ φιλοτιμούμεθα, καὶ φαρμακείαις τῆς ἀναισθήτου γαστρός. οὐδὲν γὰρ ἐπαινοῦμεν τι τὴν μηδὲ τῶν λαιμαργῶν ὁμοτίμως, μᾶλλον δὲ ἀτίμως ὁμοίως· καὶ ἀπεριλήπτων. ἀλλὰ ζῶμεν οὕτως ἁπλῶς καὶ ῥᾳδίως καὶ μικρόν τι τῆς ἀνάγκης, οἷς ὁ βίος ἄσκευος καὶ ἀνεπιτήδευτος διαφέρουσιν, ἢ καὶ τῆς ἐσθῆτος μὲν τὸ τρύχινον αἰτιᾷ, καὶ τοῦ προσώπου τὴν θέσιν οὐκ εὐφυῶς ἔχουσαν; ἐπεὶ καὶ τούτοις ὁρῶ τινὰς τῶν λίαν ταπεινῶν αἰρομένων, τὴν κεφαλὴν δὲ ἀφύλαξις, καὶ οὐκ ἐνδιασκώψεις, ἃ καὶ τῶν ἠλιθιωτέρων οἱ παῖδες. τὸ γὰρ ἑξῆς σιωπήσομαι. ἀπαιδευσίαν δὲ οὐκ ἐγκαλέσεις, ἢ ὅτι τραχύ σοι δοκῶ καὶ ἄγροικον φθέγγεσθαι; τὸ δὲ μὴ στωμύλον εἶναι που δόξεις, μηδὲ γελοιαστήν τινα, καὶ τοῖς συνοῦσι κεχαρισμένον, μηδὲ ἀγοράζειν τὰ πολλά, μηδὲ λαλεῖν τε καὶ περιλαλεῖν, οἷς ἔτυχε καὶ ὡς ἔτυχεν, ὥστε ποιῆσαι φορτικοὺς καὶ τοὺς λόγους, μηδὲ τὴν νέαν Ἱερουσαλήμ, τὸ ζῆν ξενίζεσθαι ἐπιδεικνύεσθαι· μηδὲ οἰκίας ἐξ οἰκίας ἀμείβειν, θωπεύοντά τε καὶ γαστριζόμενον· ἀλλ' οἴκοι τὰ πολλὰ μένειν, κατηφῆ τε καὶ σκυθρωπάζοντα, καὶ καθ' ἡσυχίαν ἐμαυτῷ συγγινόμενον τῷ συγγενεῖ τῶν πεπλανημένως ἐξέτασιν, καὶ τοῦ δεδιέναι τυχὸν ἄξιον, διὰ τὸ δύσαρεστον; πῶς ταῦτα συγχωρεῖς ἡμῖν καὶ οὐκ ἐγκαλεῖς εὐθὺς εἰ καὶ φιλάνθρωπος; ἐγὼ δὲ οὕτως ἀρχαίως ἔχω καὶ φιλοσόφως· ὥστε ἕνα μὲν οὐρανόν, καὶ κοινὸν ἅπασι τὸν αὐτὸν ὑπολαμβάνω. κοινὴν δὲ ἡλίου καὶ σελήνης περίοδον, κοινὴν δὲ ἀστέρων τάξιν καὶ θέσιν, κοινὴν δὲ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἰσομοιρίαν καὶ εὐχρηστίαν. ἔτι δὲ ὡρῶν ἀλλαγὰς καὶ ὑετοὺς καὶ καρπούς, καὶ ἀέρος ζωτικὴν δύναμιν. ἐλευθ-

δὲ τοῖς

δὲ ὁ ποταμὸς πᾶσιν ὁμοίως ἐστὶ κοινὸν πλοῦτον καὶ ἄφθονον. μία δὲ καὶ ἡ αὐτή ἐστι γῆ, μήτηρ καὶ τάφος, ἐξ ἧς ἐλήφθημεν, καὶ εἰς ἣν ἀναστραφησόμεθα, μηδὲ τοῦτο πλέον ἀλλήλων ἔχοντες. καὶ ἔτι πρὸ τούτων, κοινὸν λόγον, νόμον, προφήτας, αὐτὰ τὰ Χριστοῦ πάθη δι' ὧν ἀνεπλάσθημεν, οὐχ οἱ μὲν, οἱ δ' οὔ. πάντες δὲ οἱ τοῦ αὐτοῦ Ἀδὰμ μετασχόντες, καὶ ὑπὸ τοῦ ὄφεως παραλογισθέντες; καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ θανατωθέντες, καὶ διὰ τοῦ ἐπουρανίου Ἀδὰμ ἀνασωθέντες, καὶ πρὸς τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐπαναχθέντες, διὰ τοῦ ξύλου τῆς ἀτιμίας ὅθεν ἀπεπτώκαμεν. εἰ πάντα δίειμι, καὶ ἡ τοῦ Σαμουὴλ Ἀρμαθὲμ ἡ μικρὰ τοῦ μεγάλου πατρίς, οὐκ ἀτιμάσουσα τὸν προφήτην, οὐδὲ τὸ ἱερατικὸν μᾶλλον, ἢ τὸ ἐκείνου γινομένη τιμιωτέρα, ἐξ ἧς ἐκεῖνος οὐδὲν ἐκωλύθη, καὶ ἀφιερωθῆναι πρὸ γενέσεως, καὶ χρηματίσαι βλέπων τὰ ἔμπροσθεν. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ χρίειν βασιλέας καὶ ἱερέας, καὶ κρίνειν τὸν ἐκ τῶν λαμπρῶν πόλεων. περὶ δὲ τοῦ Σαοὺλ ἤκουον, ὅτι τὰς ὄνους τοῦ πατρὸς ζητῶν βασιλείαν εὗρεν. καὶ Δαβὶδ αὐτὸς, ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων ἀναλαμβάνεται, καὶ ποιμαίνει τὸν Ἰσραήλ. τί δαὶ Ἀμὼς, οὐκ αἰπόλος ὢν καὶ κνίζων συκάμινα προφητείας πιστεύεται; καὶ πῶς τὸν Ἰωσὴφ παρέδραμον, ὃς καὶ δοῦλος ἐγένετο καὶ σιτοδότης Αἰγύπτου, καὶ πατὴρ πολλῶν μυριάδων, αἳ περὶ Ἀβραὰμ ἐπηγγέλθησαν. Ἀβραὰμ ἵν' εἴπω τὸ μεῖζον, οὐ μετανάστης; Μωυσῆς δὲ οὐκ ἔκβολος πρότερον, εἶτα νομοθέτης καὶ στρατηγὸς τῶν πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐπειγομένων, οὐ τὰ μεγάλα καὶ θαυμαστὰ διηγήματα. ἢ ποῖ τά με καὶ ὁ Κάρμηλος Ἠλιοῦ, τοῦ τὸ πυρὸς ἅρμα δεξαμένου. καὶ ἡ μηλωτὴ Ἐλισσαίου, πλέον δυνηθεῖσα, ἢ τὰ σηρῶν νήματα, καὶ ὁ βιασθεὶς εἰς ἐσθῆτα χρυσός. ἢ ποῖ τά με καὶ ἡ ἔρημος Ἰωάννου, τὸν μέγιστον ἐν γεννητοῖς γυναικῶν ἔχουσα μετὰ τῆς τροφῆς ἐκείνης καὶ τῆς ζώνης καὶ τοῦ ἐνδύματος. ἐτόλμησά τι καὶ ὑπὲρ ταῦτα, θεὸν εὗρον τῆς ἐμῆς ἀγροικίας συνήγορον μετὰ Βηθλεὲμ ταχθήσομαι, μετὰ τῆς φάτνης ἀτιμασθήσομαι, δι' ἣν σὺ θεὸν ἀτιμάζων, τί θαυμαστὸν εἰ ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας περιφρονεῖς καὶ τὸν κήρυκα; προσθήσω καὶ τοὺς ἁλιεῖς, καὶ τοὺς εὐαγγελιζομένους πτωχοὺς, πολλῶν πλουσίων προτιμηθέντας. τιμήσει ποτὲ ταῖς πόλεσιν ἐπαιρόμενος, αἰδεσθήσῃ ποτὲ τὴν ἀπὸ [illegible] καὶ ἄπιστον ἐρημίαν. οὔπω λέγω χρυσὸν ἐν ψάμμοις τικτόμενον, καὶ λίθων διαφανεῖς στεγῶν προβλήματα καὶ διερείσματα. οἷς εἰ ἀντιθείην, καὶ ὅσα ἐν πόλεσιν ἄτιμα, τάχα ἂν οὐκ εἰς καλὸν τῆς παρρησίας ἀπολαύσαιμι. ἀλλὰ καὶ ξένος ἡμῖν ὁ κῆρυξ καὶ ὑπερόριος, τάχα ἂν εἴποι τις τῶν σφόδρα περιχαρῶν τε καὶ φιλοσκωπτικῶν. οἱ ἀπόστολοι δὲ, οὐ ξένοι τῶν πολλῶν ἐθνῶν τε καὶ πόλεων, εἰς ἃς ἐμερίσθησαν, ἵνα πανταχοῦ δράμῃ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα μηδὲν ἀλαμπὲς ᾖ τοῦ τελείου φωτὸς, καὶ τῆς ἀληθείας ἀφώτιστον, ὥστε καὶ τοῖς ἐν σκότῳ καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, λυθῆναι τὴν νύκτα τῆς ἀγνωσίας. ἵν' ἡμεῖς μὲν φησὶν εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομὴν, ἤκουσας Παύλου λέγοντος. ἔστω Πέτρου ἡ Ἰουδαία, τί Παύλῳ κοινὸν πρὸς τὰ ἔθνη, Λουκᾷ πρὸς Ἀχαΐαν, Ἀνδρέᾳ πρὸς τὴν Ἤπειρον, Ἰωάννῃ πρὸς Ἔφεσον, Θωμᾷ πρὸς Ἰνδικὴν, Μάρκῳ πρὸς Ἰταλίαν; τί δαὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν, ἵνα μὴ τὰ καθ' ἕκαστον λέγω, πρὸς τοὺς εἰς οὓς ἐπεδήμησαν. ὥστε ἢ κἀκείνοις ἐπιτίμησον, ἢ κἀμοὶ συγχώρησον, ἢ δεῖξον, ὅτι τὸ ἀληθῆ λέγειν πρεσβεύων, ἐπηρεάζει τὴν φλυαρίαν. ἐπεὶ δὲ μικροπρεπῶς διελέχθην σοι περὶ τούτων. φέρε φιλοσοφήσω, καὶ μεγαλοπρεπέστερον. πᾶσι μία τοῖς ὑψηλοῖς πατρὶς ὦ οὗτος, ἡ ἄνω Ἱερουσαλὴμ, εἰς ἣν ἀποτιθέμεθα τὸ πολίτευμα. πᾶσι γένος ἓν, εἰ δὲ τὰ κάτω βούλει σκοπεῖν, ὁ χοῦς. εἰ δὲ τὰ ὑψηλότερα, τὸ ἐμφύσημα οὗ μετειλήφαμεν, καὶ ὃ τηρεῖν ἐκελεύσθημεν, καὶ ᾧ δεῖ παραστῆναι μεθ' ἧς λόγον ὑφέξοντα τῆς ἄνωθεν εὐγενείας καὶ τῆς εἰκόνος. πᾶς μὲν οὖν εὐγενὴς, ὁ ταύτην φυλάξας ἐξ ἀρετῆς, καὶ τῆς πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ταὐτότητος. δυσγενὴς δὲ ἅπας ὁ τῇ κακίᾳ συγχέας, καὶ μορφὴν ἑτέραν ἐπιβαλὼν ἑαυτῷ τὴν τοῦ ὄφεως. αἱ δὲ κάτω πατρίδες αὗται, καὶ τὰ γένη ταῦτα τῆς προσκαίρου ζωῆς ἡμῶν καὶ σκηνῆς γέγονε παίγνια. πατρίς τε γὰρ ἣν προκατέλαβεν ἕκαστος, ἢ τυραννήσας ἢ δυστυχήσας, ἧς πάντες ὁμοίως ξένοι καὶ πάροικοι, κἂν ἐπὶ πολὺ τὰ ὀνόματα παίζωμεν, καὶ γένος εὐγενὲς μὲν ἢ τὸ πάλαι πλούσιον, ἢ τὸ νῦν φυσώμενον, δυσγενὲς δὲ τὸ πενήτων πατέρων, ἢ διὰ συμφορὰν, ἢ δι' ἐπιείκειαν. ἐπεὶ πῶς ἄνωθεν εὐγενὴς, οὗ τὸ μὲν ἄρχεται νῦν, τὸ δὲ καταλύεται καὶ τοῖς μὲν οὐ δίδοται, τοῖς δὲ γράφεται; ὥς γε ἐγὼ περὶ τούτων ἔχω. καὶ διὰ τοῦτο σοὶ μὲν ἀφίημι τοῖς τάφοις μεγαλοφρονεῖν, ἢ τοῖς μύθοις. ἐγὼ δὲ πειρῶμαι ὡς οἷόν τε ἀνακαθαίρειν ἐμαυτὸν τῆς ἀπάτης, ἵν' ἢ φυλάξω τὴν εὐγένειαν, ἢ ἀνακαλέσωμαι. οὕτω μὲν οὖν καὶ διὰ ταῦτα, ἐπέστην ὑμῖν ὁ μικρὸς ἐγὼ καὶ κατάπατος· καὶ τοῦτο οὐχ ἑκὼν οὐδ' αὐτεπάγγελτος, κατὰ τοὺς πολλοὺς τῶν νῦν ἐπιπηδώντων ταῖς προστασίαις· ἀλλὰ κληθεὶς καὶ βιασθεὶς, καὶ κατακολουθήσας φόβῳ καὶ πνεύματι. ἢ μακρότερα πολεμηθείην ἐνταῦθα διακενῆς, καὶ μηδ' οἷα τῆς πλατείας ἐλευθεριάζοιμι, ἀλλ' ἐν ἀτεκνίαις τῶν ἐμῶν κατεχόμενοι ψυχῆς ἐπὶ τὶ χωρίον, ἀψευδὴς ὁ λόγος· ἐπεὶ δὲ ἦλθον ὡς ἴσως οὐ μετὰ φαύλης τῆς ἐξουσίας, ἵνα μικρόν τι καυχήσωμαι

τὴν τῆς

τῶν τῆς ἀφροσύνης. τίνα τῶν ἀπλήστων ἐμιμησάμην; τί τοῦ καιροῦ πρὸς ζῆλον ἔδρασα; καίτοι γε τὸ αὐτὰ ἔχειν τὰ προστάγματα, ὧν καὶ δίχα, μὴ κακὸν εἶναι τῶν χαλεπῶν καὶ σπανίων. τίνων ἐκκλησιῶν ὑμῖν ἠμφισβητήσαμεν; ποίων χρημάτων; καίτοι γε τοῖς ἀμφότερα πεπονθόσιν ὑπὲρ τὴν χρείαν, οἶδ᾽ ἐν ὑμᾶς ἀμφότερα. ποῖον βασιλικὸν γράμμα διὰ σπουδῆς ἐζηλοτυπήσαμεν; τίνας ἀρχόντων ἐθεραπεύσαμεν καθ᾽ ὑμῶν; τίνων θρασύτητα κατεμηνύσαμεν; τὰ δὲ εἰς ἐμὲ, τίνα; κύριε μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην, καὶ τότε εἶπον. ἐμνήσθην γὰρ ἐν καιρῷ τῶν στεφάνου ῥημάτων, καὶ νῦν προσεύχομαι. λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν· διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα· βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν. εἰ δὲ ὅτι τυραννούμενος, φέρω, τοῦτο ἀδικῶ. χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην, καὶ ὑπ᾽ ὀλίγων ἤνεγκα τυραννούμενος. καὶ χάρις ὅτι τὴν ἐπιείκειαν ἐνεκλήθην ὡς ἄνοιαν. λογίζομαι γὰρ οὕτω λίαν ὑψηλοτέροις ἢ καθ᾽ ὑμᾶς λογισμοῖς χρώμενος. πόσον μέρος ταῦτα τῶν ἐμπτυσμάτων Χριστοῦ καὶ ῥαπισμάτων, ὑπὲρ οὗ καὶ δι᾽ ὃν οἱ κίνδυνοι. ἐν ὅσοις οὐ τιμωροῦμαι πάντα, τοῦ ἀκανθίνου στεφάνου, ὃς τὴν νίκην τὴν ἡμῶν ἀπεστεφάνωσε, δι᾽ οὗ καὶ μανθάνω τῇ τοῦ βίου τραχύτητι στεφανούμενος. ἐν ὅσοις τοῦ καλάμου, δι᾽ οὗ τὸ σαθρὸν κράτος ἐπαύσατο. μιᾶς τῆς χολῆς, ἐν ὅσοις ὄξους, δι᾽ ὧν τὴν πικρὰν γεῦσιν ἐθεραπεύθημεν. μιᾶς τῆς ἐν τῷ πάθει μακροθυμίας, ἂν φιλήματι προδοθῇ. ἐλέγχει μὲν, οὐ πλήττει δέ· ἂν ἄφνω συλληφθῇ, ὀνειδίζει μὲν· ἕπεται δέ. κἂν μαχαίρᾳ Μάλχου τέμνῃς τὸ ὠτίον διὰ ζῆλον, ἀγανακτήσει καὶ ἀποκαταστήσει. κἂν ἐν σινδόνι τὶς φύγῃ, προσίσταται. κἂν πῦρ αἰτήσῃς σοδομιτικὸν ἐπὶ τοὺς ἄγοντας, οὐκ ἐπικλύσει. κἂν λῃστὴν λάβῃ διὰ κακίαν κρεμάμενον, εἰς τὸν παράδεισον εἰσάξει διὰ χρηστότητα. πάντα ἔστω τὰ τοῦ φιλανθρώπου, φιλάνθρωπα, ὡς δὲ καὶ τῶν Χριστοῦ παθημάτων, οἷς τί τῶν μειζόνων ἂν δοίημεν, εἰ Θεοῦ καὶ θανατωθέντος ὑπὲρ ἡμῶν, αὐτοὶ τοῖς ὁμοίοις μηδὲ τὰ σμικρὰ συγχωρήσομεν. πρὸς δὲ καὶ ταῦτα ἐλογιζόμην τε καὶ λογίζομαι, καὶ σκοπεῖτε, εἰ μὴ καὶ λίαν ὀρθῶς, ἃ καὶ πολλάκις ὑμῖν ἐφιλοσόφησα. ἔχουσιν οὗτοι τοὺς οἴκους, ἡμεῖς τὸν ἐνοικοῦντα· οὗτοι τοὺς ναοὺς, ἡμεῖς τὸν Θεόν· καὶ τὸ ναοὶ γενέσθαι Θεοῦ ζῶντος καὶ ζῶντες, ἱερεῖα ἔμψυχα, ὁλοκαυτώματα λογικά, θύματα τέλεια, θεοὶ διὰ τριάδος προσκυνουμένης. οὗτοι δήμους, ἡμεῖς ἀγγέλους· οὗτοι θράσος, πίστιν ἡμεῖς· οὗτοι τὸ ἀπειλεῖν, ἡμεῖς τὸ προσεύχεσθαι· οὗτοι τὸ βάλλειν, ἡμεῖς τὸ φέρειν· οὗτοι χρυσὸν καὶ ἄργυρον, ἡμεῖς λόγον κεκαθαρμένον. ἐποίησας σεαυτῷ διώροφα καὶ τριώροφα; γνῶθι τὰ ῥήματα τῆς γραφῆς· οἶκον πτισὸν διεσταλμένοις θυρίσιν, ἀλλ᾽ οὔπω ταῦτα τῆς ἐμῆς πίστεως ὑψηλότερα καὶ τῶν οὐρανῶν πρὸς οὓς φέρομαι. μικρόν μοι τὸ ποίμνιον; ἀλλ᾽ οὐκ ἐπὶ κρημνῶν φερόμενον. στενή μοι ἡ μάνδρα; ἀλλὰ λύκοις ἀνεπίβατος, ἀλλ᾽ οὐ παραδεχομένη λῃστὴν, οὐδὲ ὑπερβαινομένη κλέπταις καὶ ξένοις. ὄψομαι ταύτην εὖ οἶδα καὶ πλατυτέραν, πολλοὺς καὶ τῶν νῦν λύκων ἐν προβάτοις ἀριθμήσειν με δεῖ τυχὸν καὶ ποιμέσι. τοῦτό μοι εὐαγγελίζεταί μοι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, δι᾽ ὃν ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων. οὐ φοβοῦμαι τὸ μικρὸν ποίμνιον· ἐπισυνάπτει γὰρ ὅτι γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. τοιαῦτα τὰ Θεὸν γινώσκοντα, καὶ Θεῷ γινωσκόμενα. τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ, τῆς φωνῆς μου ἀκούει, ἧς ἤκουσα παρὰ τῶν θείων λογίων, ἣν ἐδιδάχθην παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων, ἣν ἐδίδαξα κατὰ πάντα καιρὸν ὁμοίως· οὐ συμμορφούμενος τοῖς καιροῖς, καὶ διδάσκων οὐ παύσομαι. μεθ᾽ ἧς ἐγεννήθην καὶ ᾗ συναπέρχομαι. ταῦτα καλῶ καὶ κατ᾽ ὄνομα οὐκ ἀνώνυμα γάρ. ὥσπερ οὐδὲ ἀστέρας ἀριθμούμενοι καὶ ὀνομαζόμενοι, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι. ἐκτρέφω γὰρ ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως. ἀκολουθοῦσι δὲ καὶ παντὶ τοιούτῳ ποιμένι, οὗ τὴν φωνὴν ὁρᾶτε, ὅπως ἡδέως ἤκουσαν, ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν· ἀλλὰ φεύξονται ἀπ᾽ αὐτοῦ, ὅτι διαγνωστικὴν ἕξιν ἔχουσιν ἤδη φωνῆς οἰκείας καὶ ἀλλοτρίας. φεύξονται Οὐαλεντῖνον τὴν τοῦ ἑνὸς εἰς δύο κατατομὴν, οὐκ ὄντος τοῦ ἀγαθοῦ τὸν δημιουργὸν πιστεύοντες, καὶ τὸν Βυθὸν καὶ τὴν Σιγὴν, καὶ τοὺς μυθικοὺς αἰῶνας, τὰ Βυθοῦ καὶ Σιγῆς ὄντως ἄξια. φεύξονται Μαρκίωνος τὸν ἐκ στοιχείων καὶ ἀριθμῶν θεόν· Μοντανοῦ τὸ πονηρὸν πνεῦμα καὶ γυναικεῖον· Μανοῦ τὴν ὕλην μετὰ τοῦ σκότους καὶ τὸ ἀλαζονικὸν, καὶ τὴν ἐν ῥήμασι καθαρότητα· Σαβελλίου τὴν ἀνάλυσιν, καὶ τὴν σύγχυσιν, καὶ τὴν ἵν᾽ οὕτως εἴπω κατάποσιν, τὰ τρία συναίροντος εἰς ἓν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν τρισὶν ὑφεστῶσι τὸ ἓν ὁρίζοντος. Ἀρείου καὶ τῶν ὑπ᾽ Ἀρείῳ τὴν τῆς φύσεως ἀλλοτρίωσιν καὶ τὸν καινὸν Ἰουδαϊσμὸν, μόνῳ τῷ ἀγεννήτῳ τὴν θεότητα περιγράφοντος· Φωτεινοῦ τὸν κάτω Χριστὸν, καὶ ἀπὸ Μαρίας ἀρχόμενον. αὐτοὶ δὲ προσκυνοῦσι τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, μίαν θεότητα· Θεὸν τὸν Πατέρα, Θεὸν τὸν Υἱὸν, Θεὸν εἰ μὴ τραχύνῃ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· μίαν φύσιν ἐν τρισὶν ἰδιότησι, νοεραῖς, τελείαις, καθ᾽ ἑαυτὰς ὑφεστώσαις, ἀριθμῷ διαιρεταῖς, καὶ οὐ θεότητι. τούτων παραχωρείτω μοι τῶν φωνῶν πᾶς ὁ ἀπειλῶν σίδηρον, τῶν δὲ ἄλλων μετὰ ποιείσθωσαν οἱ βουλόμενοι. οὐδ᾽ ἔχεται πατὴρ υἱὸν ζημιούμενος, οὐδὲ υἱὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ζημιοῦται δὲ, εἰ πάντη

διηγοῦνται ταύτην καὶ περιϊστῶσι, καὶ τὸ ὑμέτερον πάθος αὐτοὶ γνωρίζουσιν, ἢ δι' ὑμῶν τοῦτο δημοσιεύουσιν, ὡς καὶ τὴν ἄλλων ἡμῖν χρῆσθε προθύμως ἐξηγηταῖς. ὑμέτερον οἶδ' ὅτι ποιεῖσθε τὸν λόγον ὅσον ἐκ τῆς ἡσυχίας. οὐκ οὖν ἀκούσατε, καὶ σκοπεῖτε μὴ φαῦλος ἐγὼ τῶν τοιούτων ἐγγυητής. ἐμοὶ δοκεῖτε μάλιστα μὲν ὡς αὐτοὶ καλέσαντες ἡμᾶς, οἰκείᾳ βοηθεῖν κρίσει, καὶ διὰ τοῦτο περιέπειν τὸ ὑμέτερον θρέμμα. φύσις δὲ αὕτη πρὸς τὸ οἰκεῖον ἅπασιν εὐμενῶς ἔχειν· εἴτε κτῆμα, εἴτε γέννημα, εἴτε λόγον· καὶ δι' εὐνοίας ἐκ τούτου χειροῦσθαι τοῖς ἐπὶ τῶν προβλήμασι. δεύτερον δὲ, οὐδὲν οὕτως αἰδεῖσθαι ὡς τὸ μὴ ἰταμὸν ἡμῶν, μήτε βίαιον, μήτε θεατρικόν τε καὶ πανηγυρικόν, ἀλλ' ὑποχωρητικόν τε καὶ μέτριον, καὶ δὴ ἄκοινον ἐν τοῖς κοινοῖς καὶ μονότροπον, καὶ συντομώτερον εἰπεῖν τι φιλόσοφον, οὐδὲ αὐτὸ τεχνικῶς καὶ πολιτικῶς ἡμῖν ἀθυρμένον, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ πνευματικῶς τετιμημένον. οὐ γὰρ ἵνα ζητηθῶμεν ἀποκρυπτόμεθα, οὐδ' ἵνα πλείονος ἄξιοι δόξωμεν τιμῆς, ὥσπερ αἱ τὰς ὥρας μικρὸν προφαίνοντες εἶτ' ὑποστέλλοντες, ἵνα τὸ φλέγειν τὰς προσδοκίας, καὶ μὴ μεταποιεῖσθαι τὴν τοιαύτην τιμῶν, τῷ ἡσυχίῳ δεξώμεθα. τρίτον ὁρῶντες ἡμᾶς, οἷα πάσχομεν ὑπό τε τῶν ἔξωθεν πολεμούντων, καὶ τῶν ἔνδοθεν ἐπιβουλευόντων. ἐπειδὴ κατὰ τὸν Δανιὴλ, ἐξῆλθεν ἀνομία ἐκ πρεσβυτέρων, οἳ ἐδόκουν κρίνειν τὸν Ἰσραὴλ, σχετλιάζω μὲν καὶ δυσχεραίνω, καὶ οὐκ ἔχω ὅπως ἐπαμύνω τε τυραννουμένῳ, μόνον δὲ αἰτῶ καὶ τὴν εἰσφορὰν τὸν ἔλεον. δόξω οἶκτος τῇ αἰδοῖ συγκραθεὶς, φίλτρον ἐγένετο. καὶ τοῦτο τῆς περὶ ἐμὲ τιμῆς τὸ μυστήριον. ἐπεὶ δὲ οἱ λόγοι τὸ πολεμούμενον, καὶ ἡ περιττὴ καὶ ἐπίφθονος αὕτη γλῶττα, ἣν ἐν τοῖς ἔξωθεν παιδευθεῖσαν λόγοις, τοῖς θείοις ἐναγωνισάμεθα, καὶ τὴν πικρὰν καὶ ἄποτον Μερρὰν τῷ τῆς ζωῆς ξύλῳ κατεγλυκάναμεν, πεπόνθατέ τι πάθος ἱκανῶς ἐλευθέριον, τοῦτο στέργετε δι' ὃ πολεμούμεθα. τί γὰρ οὐ τὴν κεφαλὴν ἐπανασείομεν παιδεύσιν; τί δὲ οὐ τὴν ξηράν τε καὶ κάτω βαίνουσαν; τί δαὶ ταύτῃ χαίροντας τοὺς πολλοὺς ὁρῶντες, φιλοσοφοῦμεν ξένα καὶ ἔκφυλα, καὶ πρὸς τὰς ἀντιθέτους γλώσσας ἱστάμεθα, δέον θρασύτητι φυγεῖν τοὺς λογισμοὺς, καὶ πίστιν ὀνομάζειν τὴν ἀλογίαν, ἣν ἠγάπησαν αὐτοὶ καὶ οὐδεὶς, οὐδ' ἴστε ἄλλως ὤν. ἐπειδὴ τοῦτο πρόχειρον τοῖς πολλοῖς εἰς ἀπολογίαν τῆς ἀμαθίας, εἰ λόγον ἔχοι τὴν σημείων τὴν δύναμιν. ὡς ἀπόλοιτο ἐξ ἀνθρώπων ὁ φθόνος, ἡ νόσος αὕτη τῶν ἐχόντων, ὁ τῶν πασχόντων ἰὸς, τὸ μόνον τῶν παθῶν ἀδικώτατόν τε ἅμα καὶ δικαιότατον· τὸ μὲν, ὅτι πᾶσι διοχλεῖ τοῖς καλοῖς· τὸ δὲ, ὅτι τήκει τοὺς ἔχοντας. οὐ γὰρ τοῖς πρώτοις ἐπανίστασιν ἡμᾶς καταράσομαι. οὐ γὰρ ᾔδεσαν τῆς ἐπαίνων τὸ τέλος, ὡς τάχα ἄν τι καὶ λοιδορίας προσείληφε, ἵνα τὸν φθόνον ἐπισχῶσιν. οὗτος καὶ τὸν ἑωσφόρον ἐσκότισε κατὰ πεσόντα δι' ἔπαρσιν. οὐ γὰρ ἠνέγκατο θεῖος ὢν μὴ καὶ θεὸς νομισθῆναι. καὶ τὸν Ἀδὰμ ἐξέβαλε τοῦ παραδείσου, δι' ἡδονῆς κλέψας καὶ γυναικός. ἐπείσθη γὰρ ὡς θεὸς εἶναι βασκαίνεται, τοῦ τῆς γνώσεως ξύλου τέως εἰργόμενος. οὗτος καὶ τὸν Κάϊν ἀδελφοκτόνον ἐποίησεν, οὐκ ἐνεγκόντα θυσίαν ὁσιωτέραν. οὗτος καὶ ὕδατι κόσμον ἐκάλυψεν ἀκοσμοῦντα, καὶ Σοδομίτας πυρὶ κατέκλυσεν. οὗτος καὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν κατέχωσε, κατὰ Μωσέως μανέντας· καὶ Μαριὰμ ἐλέπρωσε κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ μόνον γογγύσασαν. οὗτος καὶ προφητῶν αἵμασι τὴν γῆν ἐμίανε, καὶ Σολομῶντα γυναιξὶ κατέσεισε τὸν σοφώτατον. οὗτος καὶ Ἰούδαν προδότην ἀνέδειξεν, ἀργυρίῳ μικρῷ κλαπέντα τὸν ἀγχόνης ἄξιον, καὶ Ἡρώδην παιδοφόνον, καὶ χριστοκτόνον Πιλᾶτον ἐδημιούργησεν. οὗτος καὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐλίκμησε καὶ διέσπειρεν, ἐξ οὗπω καὶ νῦν ἀναβιοῦσιν ἁμαρτίας. οὗτος καὶ τὸν ἀποστάτην ἡμῖν ἐπανέστησε τύραννον, οὗ καὶ νῦν ἔτι παραλυποῦσιν οἱ ἄνθρακες, εἰ καὶ τὴν φλόγα διαπεφεύγαμεν. οὗτος καὶ τὸ καλὸν σῶμα τῆς ἐκκλησίας κατέτεμεν εἰς διαφόρους καὶ ἀντιπάλους σπουδὰς μερίσας. οὗτος καὶ ἡμῖν τὸν Ἱεροβοὰμ ἐπανέστησε τὸν δοῦλον τῆς ἁμαρτίας, καὶ τῇ γλώσσῃ δεσμὸν ἐπιτίθησιν. οὐ γὰρ φέρει τὴν τριάδα λαμπρυνομένην καὶ ὅλῃ θεότητι λάμπουσαν, καὶ τιμίους ποιοῦσαν ὑμῖν τοὺς γνησίους ἑαυτῆς κήρυκας. ἆρα φλυαρεῖν ὑμῖν δοκοῦμεν οὕτως εἰκάζοντες, ἢ καὶ λίαν ὀρθῶς τοῦ πόθου τὰς αἰτίας ὁ γραφεὺς λόγος ἐζωγράφησε. περὶ μὲν δὴ τούτων, οὕτω γινώσκω. ἐπεὶ δὲ καὶ ταῖς ὕβρεσιν ὁρῶ τινὰς δυσχεραίνοντας, καὶ συμφορὰν ἑαυτῶν κρινομένους τὴν ἀτιμίαν τὴν ἡμετέραν, φέρε καὶ περὶ ταύτης βραχέα φιλοσοφήσωμεν. ἐγὼ γὰρ εἰ μὲν ἀνθρώπινόν τι καὶ μικρὸν ἐννοῶ, ἢ τῆς καθέδρας ταύτης μεταποιούμενος, ἢ τὴν ἀρχὴν ἐπέστην ὑμῖν μετὰ τῆς πολιᾶς ταύτης, καὶ τῶν ἐρρικνωμένων τούτων, καὶ χρόνῳ καὶ νόσῳ μελῶν, ἢ νῦν ταύτας φέρω τὰς ἀτιμίας, αἰσχυνοίμην μὲν ἂν τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, ἃ καὶ τοῖς παλαιοῖς ἔθος μαρτύρεσθαι. αἰσχυνοίμην δ' ἂν τὴν καθέδραν ταύτην, καὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο συνέδριον, καὶ τὸν ἅγιον τοῦτον καὶ νεοπαγῆ λαὸν, ἐφ' ὃν τοσαύτη τῶν πονηρῶν δυνάμεων ἡ παράταξις, ἵνα πρὶν συστῆναι λυθῇ, καὶ πρὶν γεννηθῆναι νεκρωθῇ κατὰ Χριστὸν ἤδη μορφούμενος. αἰσχυνοίμην δ' ἂν τοὺς ἐμοὺς καμάτους καὶ πόνους, καὶ τὸ ἴαθημα τοῦτο τὸ τρύχινον. καὶ τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν ἀναχώρησιν ᾗ συνεζήσαμεν, καὶ τὴν

ἀσκοῦντας βίους, καὶ τὴν εὐτελῆ τράπεζαν, μικρὸν τῆς πτωχῶν ἀποδέουσαν. ἀλγεῖτε δὲ, καί πού τινες περὶ ἡμῶν, ὅτι γυναικὸς ἀλλοτρίας ἐπεθυμήσαμεν, οἱ μηδὲ ἰδίαν ἔχειν θελήσαντες. ἐγκαλεῖτε δὲ ἡμῖν καὶ γαβαωνίταις πλέον, οὓς οὐδὲ εἰς ξυλοκόπων καὶ ὑδροφόρων οἶδ᾽ ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παραδέχεται, μέχρις ἂν προσίωσι τοῖς ἱεροῖς, μηδὲ τοιούτους τοῦ βίου καὶ τοῦ λόγου στιγματίαν. εἰ δὲ περὶ λόγου συνηγορήσοντος ἥκομεν, καὶ τῇ χειρὶ, καὶ τῇ ἁπάσῃ τῆς ἐκκλησίας τὰ δυνατὰ συνεισοίσοντος. οἵους τινὰς ἐπιτρόπους καὶ κηδεμόνας, ἄλλῳ νυμφαγωγήσοντας, ὃς ἐὰν ἄξιος τοῦ κάλλους φανῇ, καὶ πλείονα τὰ ἐξαιρέτως ἕδνα προσενέγκῃ τῇ βασιλίδι. πότερον, ἐπαινεῖτέ με τῆς προθυμίας, ἢ ψέγετε τῆς κενοδοξίας, ὅτι τοῖς ἀλλοτρίοις κρινόμεθα πάθεσιν. ὡς δὴ σύ γε ὦ βέλτιστε, καὶ ἐπὶ χειμαζομένῃ χεῖρα ὀρέγομεν, ἢ πολιορκουμένῃ πόλει, ἢ ὑπὸ πυρὸς οἰκίᾳ δαπανωμένῃ, ἢ σκάφει βοηθοῦντας, ἢ φάλαγξιν, ἢ σβεστηρίοις ὀργάνοις, πάντας ἂν ἢ καταπειστὰς ἡμᾶς ὠνόμασας, ἢ τῆς πόλεως, ἢ τῆς οἰκίας ἐραστὰς, ἀλλ᾽ οὐ προστάτας καὶ κηδεμόνας. ἀλλ᾽ οὕτω, φησὶ, δοκεῖ τοῖς πολλοῖς. τί δέ μοι διαφέρει τοῦ εἶναι πλεῖον ὁ λόγος, μᾶλλον δὲ τίς; τοῦτο γὰρ ἢ κατέκρινεν, ἢ ἐδικαίωσεν, ἢ ἄθλιον ἀπέφηνεν, ἢ μακαρίους· τὸ δὲ δοκεῖν, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ οὐδὲ ὄναρ ἀλλοτρίους. οὐχ οὕτω, φησὶ, δοκεῖς τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις. ἡ γῆ δὲ, δοκεῖ τοῖς ἰλιγγιῶσιν, ἱσαίνει, τοῖς δὲ μεθύουσι, νήφειν οἱ νήφοντες. ἀλλ᾽ οὐκ ἤδη κεφαλὴν βαδίζειν, ἢ περιτρέπεσθαι; τὸ μέλι δὲ οὐ πικρόν ἐστιν ὅτε καὶ οἷς νομίζεται, νοσοῦσί τε καὶ κακῶς διακειμένοις; ἀλλ᾽ οὐ παρὰ τοῦτο τὰ πράγματα οὕτως ἔχει, ὡς δοκεῖ τοῖς πάσχουσι. δεῖξον οὖν ὑγιαίνοντας τοὺς οὕτως ὑπειληφότας, καὶ τότε ἡμῖν παραίνεσον μεταπείθεσθαι, ἢ καταγίνωσκε μὴ πειθομένων, ἀλλ᾽ ἤδη τῆς αὐτῆς ἱσταμένων κρίσεως. οὐχ οὕτω δοκῶ τοῖς πολλοῖς; θεῷ δὲ οὕτω, καὶ οὐ δοκῶ, πεφανέρωμαι δὲ τῷ εἰδότι πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, τῷ πλάσαντι κατὰ μόνας τὰς καρδίας ἡμῶν, τῷ συνιέντι εἰς πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν τὰ κινήματα, καὶ τὰ διανοήματα, μεθ᾽ ὧν τὰ πεπραγμένα, ὃν λανθάνει τῶν ὄντων οὐδὲν, οὐδὲ λαθεῖν δύναται, ὃς ἑτέρως ὁρᾷ τὰ ἡμέτερα, ἢ ὡς ὁρῶσιν ἄνθρωποι. ἄνθρωπος μὲν γὰρ εἰς πρόσωπον, θεὸς εἰς καρδίαν. ἤκουσας τῆς γραφῆς λεγούσης, καὶ πίστευε. οὗ φροντιστέον μᾶλλον, ἢ πάντων ὁμοῦ τῶν ἄλλων τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν. ἢ δύο μὲν ἀνθρώποις, περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος συμβούλοις χρώμενος, συνετωτέρῳ τε καὶ ἀμαθεστέρῳ, οὐκ ἂν εὖ φρονεῖν ἔδοξας, εἰ τὸν συνετώτερον παρεὶς, τῷ ἀμαθεστέρῳ κατηκολούθησας. οὐδὲ γὰρ ὁ Ῥοβοὰμ ἐπαινεῖται ὅτι τὴν βουλὴν τῶν πρεσβυτέρων ἀτιμάσας, τὴν τῶν νεωτέρων ἔστησε. θεοῦ δὲ καὶ ἀνθρώπων ἐξεταζομένων, προτιμήσεις τὰ τῶν ἀνθρώπων; οὐ σύ γε ἂν ἐμοὶ πείθῃ, καὶ φρονῇς ἄμεινον. ἀλλ᾽ αἰσχυνόμεθά σου, φησὶ, ταῖς ὕβρεσιν. ἐγὼ δὲ ὑμῖν ὅτι αἰσχύνεσθε. εἰ μὲν γὰρ ὀρθῶς ταῦτα πάσχομεν, αἰσχυντέον ἡμῖν μᾶλλον, ἢ ὑμῖν ἐφ᾽ ἡμῖν, οὐχ ὅτι ἀτιμαζόμεθα μᾶλλον, ἢ ὅτι ἐσμὲν ἀτιμίας ἄξιοι. εἰ δὲ ἀδίκως, τῶν ὑβριζόντων τὸ ἔγκλημα, καὶ ὑπὲρ ἐκείνων μᾶλλον, ἢ ὑπὲρ ἡμῶν ἀγανακτητέον ἐκείνοις γε οἱ κακῶς πάσχοντες. εἰ δέ με ὄντα κακὸν, ἄριστον ὑπολαμβάνεις, τί με χρεὼν ἐχθρὸν εἶναι μᾶλλον κακὸν, ἵνα πλέον ἀρίσκω σοι; οὐκ ἂν τοῦτο ἐμαυτῷ συμβουλεύσαιμι. ὅπως οὐδὲ ἐὰν κατορθοῦντά με πλέον ὑπολαμβάνῃς, τοῦ κατορθοῦν διὰ σὲ μεταθήσομαι. ζῶ γὰρ οὐ σοὶ μᾶλλον, ἢ ἐμαυτῷ· καὶ σύμβουλον ἔχω περὶ πάντων τὸν λόγον, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ δικαιώματα, ὑφ᾽ ὧν ἁλίσκομαι μὲν πολλάκις οὐδενὸς κατηγοροῦντος. ἀφίεμαι δὲ πολλῶν κατακρινόντων, καὶ τοῦτο μόνον οὐκ ἔστι διαφυγεῖν, τὸ οἴκοθεν καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς δικαστήριον, πρὸς ὃ βλέποντας μόνον τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν ἰτέον. τὸ δοκεῖν δὲ, ἂν μὲν ὑπάρχῃ δεξώμεθα, ἵν᾽ ἔχω τι καὶ ἀνθρώπινον· ἂν δὲ ἀποπίπτῃ, χαίρειν ἐάσομεν, καὶ οὐδὲν τοῦ εἶναι διὰ τὸ δοκεῖν ἀφαιρήσομεν. καὶ γὰρ οὕτως ἔχει. ὁ μὲν τινὸς εἵνεκεν τὸ καλὸν ἤδη τιθέμενος, οὐ βέβαιος εἰς ἀρετήν· ὁμοῦ τε γὰρ παρῆλθεν ἐκεῖνο, καὶ τοῦ καλοῦ στήσεται, ὥσπερ ὁ κερδαίνων εἵνεκεν πλείων τοῦ πλεῖν, ἂν μὴ παρῇ τὸ κερδαίνειν. ὁ δὲ αὐτὸ δι᾽ ἑαυτὸ τιμῶν τι καὶ περιέπων, ἐπειδὴ τοῦ ἑστῶτος ἐρᾷ, ἑστῶσαν ἔχει καὶ τὴν περὶ αὐτὸ προθυμίαν, ὥστε θεῖόν τι πάσχων, καὶ τὸ τοῦ θεοῦ δύνασθαι λέγειν. ἐγὼ δὲ ὁ αὐτός εἰμι, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι. οὔκουν μεταπεισθήσεται, οὐδὲ μεταθήσεται, οὐδὲ συμμεταπεσεῖται τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν, ἄλλοτε ἄλλος γινόμενος, καὶ πολλὰς μεταλαμβάνων χρόας, ὥσπερ τὰς τῶν πετρῶν οἱ πολύποδες, αἷς ἂν ὁμιλήσωσι. μένει δὲ ὁ αὐτὸς ἀεὶ πάγιος ἐν οὐ παγίοις, καὶ ἐν στρεφομένοις ἄστροφος. πέτρα τίς οἶμαι πρὸς ἐμβολὰς ἀνέμων τε καὶ κυμάτων, οὔτε τινασσομένη καὶ δαπανῶσα περὶ ἑαυτὴν τὰ προσαράττοντα. ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. οὐδὲ γάρ μοι σχολὴ ταῖς γλώσσαις μάχεσθαι, ἢ ταῦτα ἴσως πλέω τοῦ δέοντος. ἤδη δέ μοι πρὸς ὑμᾶς ὁ λόγος τοὺς ἐμοὺς ποιμνίους. ὑμεῖς γένεσθέ μοι, φησὶν ὁ Παῦλος, δόξα καὶ χαρὰ καὶ καυχήσεως στέφα-

λάφαιος. ὑμεῖς ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν, ἵν' ὥσπερ τοῖς τεκτονικοῖς ἢ γραφικοῖς ἀπαιτουμένοις λόγον, ἐξαρκεῖ δεῖξαι τὸ τεκτονηθὲν ἢ γραφὲν ἀπηλλάχθαι πραγμάτων. ἔργον γὰρ λόγου, φησί, ἰσχυρότερον. οὕτως καὶ αὐτὸς ὑμᾶς ἐπιδείξας, ὑπερέχω τὰς λοιδορίας. ὑπερέξω δὲ πάντως, πρῶτον μὲν, ἐὰν τὴν εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα ὁμολογίαν, ἀκλινῆ καὶ βεβαίαν φυλάττητε, μηδὲν προστιθέντες, μηδὲ ἀφαιροῦντες, μηδὲ σμικρύνοντες τὸ τῆς μιᾶς θεότητος. τὸ γὰρ ἐλαττῶσθαι, τοῦ παντὸς ἐστὶν ἐλάττωσις. τοὺς δὲ ἄλλο τι φρονοῦντας ἢ λέγοντας, ἢ φύσεων μέτροις τὸ ἓν διαλύοντας ἢ διατειχίζοντας, ὡς λύμην τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἀληθείας ἰόν, ἀποπέμπεσθε. μὴ μισοῦντες, ἀλλ' ἐλεοῦντες τοῦ πτώματος. δεύτερον δὲ, ἐὰν τὴν πολιτείαν ἀκόλουθον τῷ ὀρθῷ λόγῳ παρέχοιτε, ἵν' ἦτε περιδέξιοι τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ μὴ τοῦ ἑτέρου λείποιτε. οἱ βασιλεῖς, αἰδέσθητε τὴν ἁλουργίδα. νομοθετήσει γὰρ καὶ νομοθέταις ὁ λόγος· γνώσεσθε ὅσον τὸ πιστευθὲν ὑμῖν. καὶ τί τὸ μέγα περὶ ὑμᾶς μυστήριον; κόσμος ὅλος ὑπὸ χεῖρα τὴν ὑμετέραν, διαδήματι μικρῷ, καὶ βραχεῖ ῥακίῳ κρατούμενος. τὰ μὲν ἄνω, μόνου θεοῦ, τὰ κάτω δὲ καὶ ὑμῶν. θεοὶ γένεσθε τοῖς ὑφ' ὑμᾶς, ἵν' εἴπω τι καὶ τολμηρότερον. καρδία βασιλέως ἐν χειρὶ θεοῦ, ὡς εἴρηται καὶ πεπίστευται. ἐνταῦθα ἔστω τὸ κράτος ὑμῶν, ἀλλὰ μὴ τοῦ χρυσοῦ καὶ ταῖς φάλαγξιν. οἱ περὶ τὰ βασίλεια καὶ τοὺς θρόνους, μὴ σφόδρα ταῖς ἐξουσίαις ἐπαίρεσθε, μηδὲ ἀθάνατα διανοεῖσθε, περὶ τῶν οὐκ ἀθανάτων. πιστοὶ μένετε τοῖς βασιλεῦσι, θεῷ δὲ πρότερον, δι' ὃν καὶ τούτοις οἷς ἐπιστεύθητε καὶ οἷς παρεδόθητε. οἱ τὸ γένος κομπάζοντες, τὸν τρόπον ἐξευγενίσατε. ἢ φθέγξομαί τι τῶν ἀηδῶν μὲν, εὐγενῶν δέ. τότε γὰρ ἀληθῶς εὐγενέστατον ἦν ἄν τι τὸ ὑμέτερον, εἰ μὴ καὶ δέλτοι τοὺς δυσγενεῖς ὑμῖν ἔγραφον. οἱ σοφοὶ καὶ φιλόσοφοι καὶ σεμνοὶ τὴν ὑπήνην καὶ τὸ τριβώνιον. οἱ σοφισταὶ καὶ γραμματισταὶ, καὶ τὴν δημοσίαν θηρευταὶ κρότων, οὐκ οἶδα σοφοὶ κληθείης τὶ τὸ πρῶτον λόγον οὐκ ἔχοντες. οἱ δὲ τὸν πλοῦτον, ἀκούσατε τοῦ λέγοντος, πλοῦτος ἐὰν ῥέῃ μὴ προστίθεσθε καρδίαν, ἴστε θαρροῦντες ἀβεβαίῳ πράγματι, ἀποφορτίζεσθέ τι τοῦ νεὼς, ἵνα πλέῃς κουφότερος. ἐχθροῦ τι τυχὸν ὑφαιρήσεις, εἰς ὃν τὰ σὰ περιστήσεται. οἱ περὶ τὴν τρυφήν, ὑφέλετέ τι τῆς γαστρός, δότε τῷ πνεύματι. ἐγγὺς ὁ πένης, τῇ νόσῳ βοήθησον, εἰς τοῦτον ἀποθεῦξαί τι τῶν περιττῶν. τί καὶ σὺ κάμνεις ἀποπληρῶν, καὶ οὗτος πεινῶν, καὶ σὺ κραιπαλῶν, καὶ οὗτος ὑδριῶν. καὶ σὺ κόρῳ βαρυνόμενος, καὶ οὗτος περιτρεπόμενος νόσῳ, μὴ πρόϊδης τὸν σὸν Λάζαρον ἐνταῦθα, μή σε ποιήσῃ τὸν ἐκεῖθεν πλούσιον. ὑμεῖς ἡ μεγάλη πόλις, οἱ πρῶτοι μετὰ τὴν πρώτην εὐθέως. ἢ μηδὲ τοῦτο παραχωροῦντες, φανῆτέ μοι πρῶτοι, μὴ τὴν κακίαν, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν· μὴ τὴν ἔκλυσιν, ἀλλὰ τὴν εὐκοσμίαν, ὡς ἔστιν αἰσχρὸν, τῶν μὲν πόλεων κρατεῖν, τῶν δὲ ἡδονῶν ἡττᾶσθαι. ἢ τὰ μὲν ἄλλα σωφρονεῖν, περὶ δὲ τοὺς ἱππικοὺς καὶ τὰ θέατρα, καὶ τὰ στάδια, καὶ τὰ κυνηγέσια τοσοῦτον μεμηνέναι, ὥστε ταῦτα ποιεῖσθαι λόγον, καὶ πόλιν εἶναι παιζόντων τὴν πρώτην ἐν πόλεσιν, ἣν καὶ τοῖς ἄλλοις τύπον εἶναι καλοῦ παντὸς πρεπωδέστερον. ἂν ταῦτα διαπτύοιτε, θεοῦ πόλις εἴητε, ὑπὸ τῶν χειρῶν τοῦ κυρίου ζωγραφηθέντες, καὶ παραστήσεσθε σὺν ἡμῖν τῷ μεγάλῳ πολιστῇ, λαμπροὶ λαμπρῶς ὕστερον. τοῦτο ὑμᾶς εὐαγγελίζομαι ἐν αὐτῷ χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. ᾧ ἡ δόξα, τιμὴ, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ ΕΞ ΑΓΡΟΥ ΕΠΑΝΗΚΟΝτα μετὰ τὰ κατὰ τὸν μάξιμον.

Πόθουν ὑμᾶς ὦ τέκνα, καὶ αὐτὸς ποθούμενος τοῖς ἴσοις μέτροις. πέπεισμαι γὰρ ἐνδεῖ καὶ πίστιν προσθεῖναι τῷ λόγῳ, ναὶ νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν ἀδελφοί, ἣν ἔχω ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. τοῦτο γάρ μοι πεποίηκε τὸ ὅρκοις τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ᾧ πρὸς ὑμᾶς κεκινήμεθα, ἵνα κατασκευάσωμεν κυρίῳ λαὸν περιούσιον. σκοπεῖτε τὴν πίστιν ὅση· καὶ τὸ ἐμαυτοῦ πάθω καὶ ὑπὲρ ὑμῶν διατείνομαι, καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. ὧν γὰρ κοινὸν τὸ πνεῦμα, κοινὸν καὶ τὸ πάθος. οἷς δὲ τὸ πάσχειν ἴσον, ἴσον καὶ τὸ πιστεύειν. ὃ γὰρ μή τις πέπονθεν, οὐδ' ἂν ἑτέρῳ πιστεύσειεν. ὁ δὲ παθὼν, εἰς συγκατάθεσιν ἑτοιμότερος. μάρτυς ἀόρατος ἀοράτου πάθους, μορφῆς ἀλλοτρίας, οἰκεῖον ἔσοπτρον. διὰ τοῦτο οὐδὲ ἠνεσχόμην ἀποφοιτῆσαι ὑμῶν μακρότερα. καίτοι γε ἱκανῶς τοῖς ἐνταῦθα δυσχεραίνων τε καὶ ἀχθόμενος, οὐχ οἷς αἱ πόλεις φέρουσι μόνον, δήμοις, θορύβοις, ἀγοραῖς, θεάτροις, πλησμοναῖς, ὕβρεσιν, ἄγουσι καὶ ἀγομένοις, ζημιοῦσι καὶ ζημιουμένοις, πενθοῦσι καὶ πενθουμένοις, κλαίουσι, χαίρουσι, γαμοῦσι, θάπτουσιν, εὐφημουμένοις, βλασφημουμένοις, ὕλη κακίας, κόσμου βράσματι, τοῖς ἀγχιστρόφοις μεταβολαῖς, ὥσπερ ἐν εὐρίπῳ καὶ πνεύμασιν, ἀλλὰ καὶ τούτοις ἤδη τοῖς σεμνοτέροις καὶ τιμιωτέροις τοῖς περὶ τὸ βῆμα τοῦτο λέγω, καὶ τὴν

ἄγειν πειράζειν. ὧν ἡμεῖς τὸ κράτος ἔχειν δοκούντων, καὶ τῶν ἐγγιζόντων τῷ ὄντως θεῷ, δέδοικα μὴ κακῶς ἐγγίζωμεν, καὶ ὡς καλάμη τινὶ, πῦρ οὐ φέροντες, πλὴν ἐπειδὴ ἦλθον ὑμῖν· βίᾳ μὲν ἀποδραμών, οὐ βίᾳ δὲ προσδραμών, ἀλλὰ καὶ μάλα προθύμως, καὶ αὐτομάτοις ποσὶ τὸ τοῦ λόγου, τοῦ πνεύματος οὕτως ἄγοντος, καθάπερ τι ῥεῦμα. πρὸς μὲν τὸ αὐτόθεν βιαζόμενος, εἰς δὲ τὸ πρᾶον ἐπειγόμενος. ὅλος ἡμέρα μία, βίος ὅλος ἀνθρώπου, τοῖς πόθῳ κάμνουσι. τὸ γοῦν τοῦ Ἰακὼβ, ἱστορίας ἔχειν μοι φαίνεται, ὃς ἔτη δεκατέσσαρα δουλεύων τῷ Σύρῳ Λάβαν ὑπὲρ τῶν δύο παρθένων, οὐκ ἔκαμνεν. ἦσαν γὰρ αὐτῷ, φησὶ, αἱ πᾶσαι ἡμέραι ὡς ἡμέρα μία διὰ τὸ ἀγαπᾷν αὐτάς. ἴσως ὅτι οὐκ ἄψεσιν ἦν τοῦ ποθουμένου. ἢ ὅτι κοῦφον τὸ κάμνειν ἐρῶντι, καὶ ἡ ἀναβολὴ τὸ λυπηρὸν ἔχει. οὕτως τὸ ἕτοιμον εἰς ἐξουσίαν, ἀργὸν εἰς ἐπιθυμίαν, ὥς τις ἔφη τῶν πρὸ ἡμῶν. ἐγὼ γοῦν ἡνίκα τοῦ ἡμῶν, ἐλάχιστα τοῦ πάθους ἐπαισθανόμενος· ἡνίκα ἐχωρίσθην, ἔγνων τὸν πόθον τὸν ἀληθινὸν τύραννον· καινὸν δὲ, οὐδέν. εἰ γὰρ τοσοῦτον ὀδύρεται καὶ βουκόλος μόσχον τῆς ἀγέλης ἀποφοιτήσαντα, καὶ ποιμὴν πρόβατον ἐλλεῖψαν δεκάδι, καὶ ὄρνεον νεοσσιὰν ἣν πρὸς ὀλίγον ἀπέλιπεν. ὥστε οἱ μὲν τὰς σύνευνας λαβόντες, ἐπί τινα σκοπιὰν ἀνελθόντες, πληροῦσι τὴν ἐπιθυμίαν τὸν δόνακα, καὶ ἀνακαλοῦνται ὡς λογικὰ τὰ πλανώμενα· καὶ ὑπακούσωσι, χαίρουσι μᾶλλον, ἢ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ὧν οὐκ ἐφρόντισαν. τὸ δὲ τρύζον ἐπὶ τὴν καλιὰν ἵεται, καὶ τρύζουσα προσαΐττει τοῖς νεοσσοῖς, καὶ περιΐπταται ταῖς πτέρυξι. πηλίκον ἂν εἴη, δεξιῷ ποιμένι λογικὰ θρέμματα, καὶ ὧν τι προσκινδυνεύουσιν, ἐπεὶ καὶ τοῦτο τοῦ φίλτρου προστίθησιν. ὡς ἐγὼ δέδοικα μὲν τοὺς βαρεῖς λύκους μὴ τὴν σκοτομαίναν ἡμῶν τηρήσαντες, τὴν ποίμνην σπαράξωσι, λόγοις συναρπακτικοῖς καὶ βιαίοις. ἐπειδὴ τὰς ἀναιδείας τηροῦσι, τὸ φανερῶς ἰσχύειν οὐκ ἔχοντες. δέδοικα δὲ τοὺς λῃστὰς καὶ κλέπτας, μὴ διὰ τῆς αὐλῆς ὑπερβαίνοντες, ἢ ἀναιδείᾳ συλήσωσιν, ἢ δι' ἀπάτης κλέψωσιν, ὥστε θῦσαι καὶ ἀποκτεῖναι καὶ ἀπολέσαι, ἁρπάζοντες ἁρπάγματα, ψυχὰς κατεσθίοντες, ὥς τις ἔφη τῶν προφητῶν. δέδοικα δὲ τὸν πάνθηρον, μή τις ἄλλος τὸν θρόνον εὑρὼν τὸν χηρεύοντα ἡμέτερον καὶ πτωχόν· εἶτα ὡς ἴδιος εἰσελθὼν, ἐπιβουλεύσῃ ὡς ἀλλότριος. πολλαὶ γὰρ καὶ ποικίλαι τῶν τοιούτων αἱ ὁρμῶντος αἱ μεθοδεῖαι. καὶ οὐδεὶς οὕτως ἀρχιτέκτων οὐδ᾽ ὅσος τοῦ ποικίλου, ὡς ὁ τῆς κακίας ἀντικείμενος. δέδοικα δὲ ἤδη καὶ κύνας, ποιμένας εἶναι βιαζομένους, καὶ τὸ παράδοξον, οὐδὲ εἰς ποιμαντικὴν εἰσενεγκόντας, ἢ τὸ κεῖραι κώμας, ἃς κακῶς ἤσκησαν. οἳ μήτε κυνῶν ἔμφασιν, μήτε ποιμένων γεγόνασι, πλὴν τοῦ σπαράξαι καὶ διαφθεῖραι καὶ διαλῦσαι κόπον ἀλλότριον. ἐπειδὴ ῥᾷον ἀεὶ τὸ διαφθείρειν, τοῦ συντηρεῖν. καὶ γονᾶται μὲν ἄνθρωπος κόπῳ, φησὶν ὁ Ἰὼβ, καὶ νεωπηγὴς ναῦς, καὶ οἰκία συνίσταται. ἀποκτεῖναι δὲ ἢ καταδῦσαι ἢ ἐμπρῆσαι, τοῦ βουλομένου παντός. ὥστε μηδὲ νῦν μέγα φρονείτωσαν, οἱ τὴν ποίμνην τοὺς κύνας ἐπαναστήσαντες, οἳ πρόβατον μὲν οὐκ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν ὡς προσήγαγον ἢ διέσωσαν. οὐ γὰρ ἔμαθον καλὸν ποιεῖν πονηρίαν ἀσκήσαντες. εἰ δὲ τὴν ποίμνην ταράσσουσι, τοῦτο καὶ ζάλη μικρὰ, τοῦτο καὶ νόσος ὀλίγη, τοῦτο καὶ θηρίον ἀθρόως ἐπιπεσόν. στήτωσαν δὴ οἱ τὴν ἑαυτῶν αἰσχύνην μέγα λαμπρυνόμενοι, καὶ παυσάμενοι τῆς κακίας ἂν ἄρα σώζωνται. προσκυνησάτωσαν καὶ προσπεσέτωσαν καὶ κλαυσάτωσαν ἐναντίον κυρίου τοῦ ποιήσαντος αὐτοὺς, καὶ τῇ ποίμνῃ μιχθήτωσαν, ὅσοι μὴ παντελῶς ἀνίατοι. ταῦτα ὁ δειλὸς ἐγὼ ποιμὴν καὶ περιεσκεμμένος, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀσφάλειαν, ὡς ῥᾳθυμίαν ἐγκαλούμενος. οὐ γάρ εἰμι ποιμὴν ἐκείνων τις τῶν τὸ γάλα κατεσθιόντων, καὶ τὰ ἔρια περιβαλλομένων, καὶ τὸ παχὺ σφαζόντων, καὶ μόχθῳ κατεργαζομένων, ἢ ἀπεμπολούντων καὶ λεγόντων· εὐλογητὸς κύριος, καὶ πεπλουτήκαμεν. ποιμαινόντων ἑαυτοὺς οὐ τὰ πρόβατα, εἴ τι τῶν προφητικῶν φωνῶν μέμνησθε, δι᾽ ὧν ἐκεῖνοι τοὺς κακοὺς ποιμένας ἐλαύνουσιν· ἀλλ᾽ ἐκείνων μᾶλλον τῶν δυναμένων εἰπεῖν μετὰ Παύλου· τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐμὴ πύρωσις ἢ φροντίς; οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ᾽ ὑμᾶς. καὶ ἐγενόμην συγκαιόμενος τῷ καύσωνι τῆς ἡμέρας καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτὸς πιεζόμενος. πατριάρχου φωνὴ ποιμένος οὐ τὰ ἐπίσημα πρόβατα, καὶ ταῖς ἐκεῖθεν λευκαῖς, ἐγκισσᾶν μελετήσαντα. οὕτω μὲν οὖν, καὶ διὰ ταῦτα ἐπέστην ὑμῖν οὕτως ἔχουσιν. ἐπεὶ δὲ ἐπέστην, δῶμεν λόγον ἀλλήλοις ὧν μεταξὺ κατωρθώσαμεν. ἐπειδὴ καλὸν μὴ ῥήματος μόνους καὶ πράξεως, ἀλλὰ καὶ καιροῦ παντὸς καὶ ὥρας αὐτῆς τοῦ ἀκαριαίου καὶ λεπτοτάτου, οἴεσθαι λόγον ἀπαιτεῖσθαι ἡμᾶς. ὑμεῖς μὲν ἀπαγγείλατέ μοι τὴν ἐργασίαν τὴν ὑμετέραν, ἐγὼ δὲ εἰς μέσον θήσω, ἃ καθ᾽ ἡσυχίαν ἐμαυτῷ συγγενόμενος ἐφιλοσόφησα. τίνα μὲν θεωρίαν τῶν ὑψηλῶν ἢ τὴν ἐμοῦ λαβόντες ἐφυλάξατε; ἢ τὴν ὑμῶν αὐτῶν ἐπιδεδώκατε ἢ περὶ θεολογίας ἢ περὶ τῶν ἄλλων δογμάτων. ἃ πολλὰ καὶ πολλάκις ὑμῖν ἐπεθέμην; ζητῶ γὰρ οὐ τὸ δάνειον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν τόκον· οὐ τὸ τάλαντον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐργασίαν. μή τις κατακρύψας καὶ καταχώσας τὸ πιστευθὲν ἔτι, καὶ καταψεύδηται τοῦ πιστεύσαντος, ὡς σκληροῦ τινος καὶ τῆς ἀλλοτρίας ἐπιθυμοῦντος. τίνα δὲ πρᾶξιν τῶν ἐπαινουμένων, ἢ μηδὲ τῆς ἀριστερᾶς γινωσκούσης

ἐκαρποφο-

ἐκαρποφορήσατε, ἢ ὥστε λάμπειν τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἵν' ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον δειχθῇ, καὶ διὰ τῶν μαθητῶν ὁ διδάσκαλος γνωρισθῇ, καὶ εἴ τι τις τῶν ἐπὶ πλεῖον τῶν τὰ ἡμέτερα· πολλοὶ δέ εἰσι, οἱ μὲν δι' εὐδοκίαν, οἱ δὲ καὶ περιεργίας, οὓς ὄντως ὁ θεὸς ἐν ὑμῖν δόξῃ, οὐ κηρυσσόμενος ὑγιῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ λαμβανόμενος. ὡς γὰρ οὐκ ἔστι χωρὶς πίστεως πρᾶξις ἔγκριτος, ἐπειδὴ καὶ δόξης ἕνεκεν οἱ πολλοὶ τὸ καλὸν ἐπιτηδεύουσι, φύσεως οὕτως ἔχοντες· οὕτω καὶ πίστις χωρὶς ἔργων νεκρά. καὶ μή τις ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις τῶν πάντα συγχωρούντων ἐποίκησιν, ὑπὲρ ἑνὸς τοῦ ἀσεβεῖν ἐν τοῖς δόγμασι, καὶ φαῦλον καταβαλλόντων μισθὸν φαύλου πράγματος. δείξατε οὖν ἐκ τῶν ἔργων τὴν πίστιν, τῆς γεωργίας ὑμῶν τὸ γόνιμον, εἰ μὴ εἰς κενὸν ἐσπείραμεν, εἰ δράγμα τι ἐν ὑμῖν τοῦ πλῆσαι ἅλωνα, ἐγὼ ἔχω καὶ ἀποθήκης ἄξιον, ἵνα καὶ προθυμότερον ὑμᾶς γεωργήσωμεν. τίς εἰς ἑκατὸν καρποφορεῖ; τίς εἰς ἑξήκοντα; τίς δὲ τελευταῖος καὶ εἰς τριάκοντα; ἢ τίς ἔμπαλιν ἀπὸ τῶν τριάκοντα εἰς τὸν ἑξήκοντα προελθὼν; ἔσχομεν γοῦν καὶ ταύτην ἐν τοῖς εὐαγγελίοις τὴν τάξιν, εἰς τὸν ἑκατὸν ἐτελεύτησεν, ἵνα προβαίνων ὡς ὁ Ἰσαάκ, μέγας γίνηται, πορευόμενος ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν, καὶ τὰς ᾠδὰς τῶν ἀναβαθμῶν ᾄδων, καὶ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ τιθέμενος, ζητῶ τὸν καρπὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν· ὑμέτερον γάρ, οὐκ ἐμὸν τὸ κέρδος· εἰ δὲ καὶ ἡμέτερον, ὅτι ὑμέτερον, ἀντιστρεφούσης τῆς ὠφελείας ἀφ' ὑμῶν εἰς ἡμᾶς, ὥσπερ ἐν ταῖς αὐγαῖς τῶν ἀντανακλάσεων. εἰ ἱερέας ἐτροφήσατε, εἰ ἐξενοδοχήσατε, εἰ ἁγίων πόδας ἐνίψατε, εἰ τρυφώντων τῇ κατατρυχομένῃ γαστρί. δεδόσθω γάρ, καὶ διὰ τῶν ἐντολῶν ἐτρυφήσατε, ὡς οὐκ ἔστι ταύτης τρυφή τις ἀμείνων, οὐδὲ μονιμωτέρα τῆς τρυφῆς ἐθελούσιον, εἴ τινας τῶν λειτουργούντων τῷ θυσιαστηρίῳ καὶ κατὰ λόγον σκεπομένους. δότε γάρ μοι καὶ τοῦτο εἰπεῖν, εἰς δύναμιν ἀνεπαύσατε, ἵν' ἀπερισπάστως μᾶλλον τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύωσι, καὶ μὴ διαλαμβανόντων τῶν ὑμετέρων τὰ παρ' ἑαυτῶν αὐτοὶ προσφέρωσιν, ὡς αἰσχρὸν ταῦτα καὶ ἡμᾶς ἀπαιτεῖν, καὶ μὴ παρέχειν ὑμᾶς. οὐκ ἐνεθέμην δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτως ἐν ἐμοὶ γένηται. καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ κενωθῆναί μου τὸ καύχημα, καὶ ἄμισθόν μοι γενέσθαι τὸ εὐαγγέλιον, ἐνταῦθα καρπωσαμένῳ· τὸ μὲν γὰρ εὐαγγελίσασθαι, τῆς ἀνάγκης· ἡ φιλοτιμία δὲ, τὸ ἀδάπανον. ἀλλ' ἵν' ὑμεῖς μάθητε χρηστὸν μὲν ποιεῖν, διὰ τοῦ καὶ τῶν μικρῶν τινὰ εὖ ποιεῖν. ἐπειδὴ ὡς πάντα ὅσα ἐγὼ πλὴν ἁμαρτίας ἐδέχετο δι' ἐμέ, οὕτω καὶ τὰ ἐλάχιστα τῶν ἐμῶν εἰς ἑαυτὸν ἀναδέχεται, καὶ στέγης μεταδοὺς, καὶ ἐνδύματος, καὶ ἐν φυλακῇ ἐπισκέψῃ, καὶ ἀρρωστοῦντα ἴδῃς, τὸ φαυλότατον· καὶ ποτηρίῳ ψυχροῦ μόνῳ καταψύξῃς διψῶσαν πιεζομένην, ὥσπερ ἐδεῖτο Λαζάρου τοῦ πένητος, ὁ καόμενος ἐν τῇ φλογὶ πλούσιος. καί τις τῆς ἐνταῦθα τρυφῆς ἀπολαβὼν, καὶ τοῦ προθύρου Λάζαρον πεινῶντα καὶ ἑλκούμενον, τὸ ἐκεῖ ἐνδεῖσθαι Λαζάρου καὶ μὴ τυγχάνειν. ἃ μὲν οὖν ὑμᾶς ἀπαιτοῦμεν, ταῦτά ἐστι, καὶ οἶδ' ὅτι οὐκ αἰσχυνεῖσθε, οὔτε τῶν ἡμῶν ἀπαιτούμενοι λόγον, οὔτε παρὰ τῆς τελευταίας ἡμέρας. εἰς ἣν πάντα συναχθήσεται τὰ ἡμέτερα κατὰ τὸ εἰρημένον, κἀγὼ ἔρχομαι τὰ βουλεύματα, καὶ τὰς πράξεις ὑμῶν συναγαγεῖν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ ὁ μισθὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ. τὰ δ' ἡμέτερα καὶ τὰ παρὰ τῆς ἐρημίας ὑμῖν κομίζομεν, ἐπειδὴ καὶ Ἠλίας ἡδέως ἐνεφιλοσόφει τῷ Καρμήλῳ, καὶ Ἰωάννης τῇ ἐρήμῳ· καὶ Ἰησοῦς αὐτὸς τὰς μὲν πράξεις τοῖς ὄχλοις, τὰς εὐχὰς δὲ τῇ σχολῇ, καὶ ταῖς ἐρημίαις ὡς τὰ πολλὰ προσένεμε. τί νομοθετῶν, ὡς οἶμαι; τὸ χρῆναι τι καὶ ἡσυχάζειν, ὥστε ἀθολώτως προσομιλεῖν τῷ θεῷ, καὶ μικρὸν ἐπανάγειν τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν πλανωμένων. οὐ γὰρ αὐτὸς ἐδεῖτο ἀναχωρήσεως. οὐδὲ γὰρ εἶχεν εἰς ὃ συσταλῇ, θεὸς ὢν, καὶ πάντα πληρῶν, ἀλλ' ἵν' ἡμεῖς μάθωμεν καὶ πράξεως καιρὸν καὶ ἀσχολίας ὑψηλοτέρας. τίνα οὖν τὰ τῆς ἐμῆς ἐρημίας· βούλομαι γὰρ ὡς ἀγαθὸς ἔμπορος καὶ πανταχόθεν κερδαίνειν, καὶ τοῦτό τι προσενεγκεῖν ὑμῖν ἀγώνισμα. ἐβάδιζον οὕτω κατ' ἐμαυτὸν ἤδη κλινούσης ἡμέρας. ἀκτὴ δὲ ἦν ὁ περίπατος. καὶ γάρ πως εἴωθα τοὺς πόνους ἀεὶ ταῖς τοιαύταις διαλύειν ἀνέσεσιν, ἐπεὶ μηδὲ νευρὰ φέρει τὸ σύντονον ἀεὶ τεινομένη, καὶ δεῖται τι μικρὸν τῆς ἀνέσεως ἐκλύεσθαι εἰ μέλλοι ταθήσεσθαι πάλιν, καὶ μὴ ἄχρηστος ἔσεσθαι τῷ τοξότῃ μηδὲ ἀνόνητος ἐν καιρῷ χρήσεως. ἐβάδιζον οὖν, καὶ οἱ μὲν πόδες ἐφέροντο, ἡ δὲ ὄψις εἶχε τὴν θάλασσαν. ἡ δὲ ἦν θέαμα οὐχ ἡδύ. καίτοι γε ἄλλως ἥδιστον οὖσα, ὅταν γαλήνῃ πορφύρῃ, καὶ προσπαίζῃ ταῖς ἀκταῖς ἡδύ τι καὶ ἥμερον. ἀλλὰ τί τότε; φθέγγομαι γὰρ ἡδέως, καὶ τὰ ῥήματα τῆς γραφῆς, ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διηγείρετό τε καὶ ἐπηγείρετο, τῶν δὲ κυμάτων ὃ φιλεῖ συμβαίνειν ἐν τοῖς τοιούτοις, τὰ μὲν πόρρωθεν ἀνιστάμενα καὶ κατὰ μικρὸν κορυφούμενα, εἶτ' ἐλαττούμενα πρὸς ταῖς ἀκταῖς ἐλύετο, τὰ δὲ ταῖς γείτοσι πέτραις προσαράσσοντα καὶ ἀποκρουόμενα, εἰς ἄχνην ἀφρώδη καὶ λεπτὴν ἐσκορπίζετο. ἔνθα καὶ χάλικες μὲν καὶ φυκία καὶ κήρυκες, καὶ τῶν ὀστρέων τὰ ἐλαφρότατα ἐξωθεῖτο καὶ ἀπεπτύετο. ἔστι δὲ ἃ καὶ ἡρπάζετο πάλιν ἀναχωροῦντος τοῦ κύματος. αἱ δὲ ἦσαν ἀσάλευτοι καὶ ἀτίνακτοι, οὐδὲν γε ἧττον, ἢ διοχλουμένου οὐδενός, πλὴν ὅσον τοῖς κύμασι βάλλεσθαι. ἐντεῦθεν οἶδά τι πρὸς φιλοσοφίαν ὠφεληθείς,

ὠφεληθεὶς, καὶ οἷος ἐγὼ πάντα συντείνων πρὸς ἐμαυτὸν, καὶ μάλιστα εἰ τύχοιμι πρός τι τῶν συμβαινόντων ἰλιγγιάσας, ὃ καὶ νῦν πέπονθα. οὐ παρέργως ἐδεξάμην τὸ ὁρώμενον. καί μοι τὸ σχῆμα, παίδευμα γίνεται. ἦ γὰρ οὐκ ἔφην ἐγὼ, θάλασσα μὲν ὁ ἡμέτερος βίος, καὶ τὰ ἀνθρώπινα. πολὺ γὰρ καὶ τούτῳ τὸ ἁλμυρὸν καὶ ἄστατον. πνεύματα δὲ, οἱ προσπίπτοντες πειρασμοὶ καὶ ὅσα τῶν ἀδοκήτων, ὅ μοι δοκεῖ καὶ ὁ θαυμασιώτατος Δαβὶδ κατανοήσας, σῶσόν με κύριε λέγειν, ὅτι εἰσήλθοσαν ὕδατα ἕως ψυχῆς μου, καὶ ῥῦσαί με ἐκ τῶν βαθέων τῶν ὑδάτων. ἦλθον δὲ εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, καὶ καταιγὶς κατεπόντισέ με. τῶν δὲ πειραζομένων οἱ μὲν ἐδόκουν μοι ὡς τὰ κουφότατα καὶ ἄπνοα παρασύρεσθαι, καὶ οὐδὲ μικρὸν ἀντισχεῖν πρὸς τὰς ἐπηρείας. οὐδὲ γὰρ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς στερρότητα, καὶ βάρος λογισμοῦ σώφρονος, καὶ τοῖς προσπίπτουσιν ἀντιβαίνοντος. οἱ δὲ εἶναι πέτρα τῆς πέτρας ἐκείνης ἄξιοι ἐφ' ἧς βεβήκαμεν καὶ ἣν λατρεύομεν, ὅσοι φιλοσόφῳ χρώμενοι λόγῳ, καὶ ὑπεραναβεβηκότες τὴν τῶν πολλῶν ταπεινότητα, πάντα φέρουσιν ἀσείστως καὶ ἀτινάκτως, καὶ διαγελῶσι μᾶλλον, ἢ ἐλεοῦσι τοὺς σειομένους. τὸ μὲν ὑπὸ φιλοσοφίας, τὸ δὲ ὑπὸ φιλανθρωπίας· αὐτοὶ δὲ τῶν αἰσχρῶν τίθενται, ἅπαντα μὲν τὰ δεινὰ περιφρονεῖν, μᾶλλον δὲ μηδὲ δεινὰ οἴεσθαι, πλὴν τῆς ἁμαρτίας. καὶ ταῦτα, τίνων; τῶν περιερχομένων ὡς ἱσταμένων, καὶ τοῦ καιροῦ μὲν ἔξω φιλοσοφεῖν, ἐν δὲ ταῖς χρείαις ἀφιλοσόφους φαίνεσθαι, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἄριστον ἑαυτὸν νομίζοι τῶν ἀθλητῶν, μηδὲ καταβαίνειν εἰς στάδιον, ἢ κυβερνήτην τῶν εὐδοκίμων, οἱ μὲν ταῖς εὐδίαις, τῇ τέχνῃ μέγα φρονοῦντα. οἱ δὲ ταῖς ζάλαις, μεθιέντα τοὺς οἴακας. ἐπεὶ δὲ ἅπαξ εἰς τοῦτον κατέστην τῶν λόγων, καὶ πρὸς ἑτέραν ἦλθον εἰκόνα, σφόδρα τοῖς παροῦσι συμβαίνουσαν, τάχα με γέροντα καὶ μυθολόγον νομίζετε. ἂν καὶ ὑμῖν ταύτην γνωρίζω. γνωριστέον δ' οὖν, ἐπεὶ καὶ τὴν γραφὴν οἶδα πολλάκις τοιούτοις χρωμένην εἰς σαφεστέραν διήγησιν. ἔστι τι μυθικὸν φυτὸν ὃ θάλλει τεμνόμενον, καὶ πρὸς τὸν σίδηρον ἀγωνίζεται. καὶ εἰ δεῖ παραδόξως εἰπεῖν περὶ παραδόξου πράγματος, θανάτῳ ζῇ, καὶ τομῇ φύεται, καὶ αὔξεται δαπανώμενον. ταῦτα μὲν ὁ μῦθος καὶ αὐτονομία πλάσματος. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ σαφῶς τοιοῦτον εἶναί τι ὁ φιλόσοφος. ἐνευδοκιμεῖ τοῖς πάθεσι, καὶ ὕλην ἀρετῆς ποιεῖται τὰ λυπηρὰ, καὶ τοῖς ἐναντίοις ἐγκαλλωπίζεται, μήτε τοῖς δεξιοῖς ὅπλοις τῆς δικαιοσύνης αἰρόμενος, μήτε τοῖς ἀριστεροῖς καμπτόμενος, ἀλλ' ὁ αὐτὸς οὐκ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ διαμένων, ἢ καὶ δοκιμώτερος, ὥσπερ ἐν καμίνῳ χρυσὸς διελεγχόμενος. σκοπῶμεν δὲ οὕτως, εὐπατρίδης ἐστιν; αὐτὸ προσέξεται τὴν εὐτροπίαν τῷ αἵματι, ὥστε διχόθεν εὐδοκιμεῖν, καὶ γενεαλογούμενος, καὶ ὁρώμενος. δυσγενὴς τὴν αἰδεσίαν τὰ ὡς οὐ πηλὸν εἴπερ τι μέγα πηλὸς πηλοῦ διαφέρει, ἀντεισοίσει τὴν νοουμένην εὐγένειαν, καὶ ἣν ἕκαστος ἑαυτὸν διαπλάττει πρὸς τὸ χεῖρον ἢ βέλτιον· τῆς δὲ ἄλλης παραγράψεται, ὅση ἀναφέρεται ἢ γράφεται ὡς οὐδενὸς ἀξίαν καὶ κίβδηλον. ἔστι γὰρ τι γένος τέταρτον, τὸ μὲν ἄνωθεν ἠργμένον ὃ πάντες ἐσμὲν εὐγενεῖς ἐπ' ἴσης, ἐπεὶ κατ' εἰκόνα θεοῦ γεγόναμεν, τὸ δὲ ἀπὸ σαρκὸς ἐρχόμενον, οὐκ οἶδ' εἴ τις εὐγενὴς τοῦτο φθορᾷ συνιστάμενον· τὸ δὲ ἀπὸ κακίας ἢ ἀρετῆς γνωριζόμενον, οὗ μᾶλλον καὶ ἧττον μεταλαμβάνομεν, ὅσον ἂν οἶμαι ἢ τηρήσωμεν τὴν εἰκόνα, ἢ διαφθείρωμεν. ταύτην ἀγαπήσει τὴν εὐγένειαν ὅ γε ἀληθῶς σοφὸς καὶ φιλόσοφος. τὸ γοῦν τέταρτον γένος, τότε ἀξιώσω λόγου τὸ ἐν γράμμασι καὶ προστάγμασιν, ὅταν καὶ κάλλος ἀποδέξωμαι τὸ ἐν χρώμασι, καὶ πίθηκον ἀνδρειωθῶ, λέγεται εἶναι κεκαλλυσμένον. νέος ἐστί; κατὰ τῶν παθῶν ἀνδρισθήσεται, καὶ τοῦτο ἀπολαύσει τῆς νεότητος, τὸ μὴ τὰ νέων παθεῖν, ἀλλὰ δεῖξαι πρεσβυτικὴν φρόνησιν, ἐν ἀκμαίῳ τῷ σώματι, καὶ χαιρήσει τῇ νίκῃ πλέον, ἢ οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ στεφανούμενοι. νικήσει γὰρ ἐν κοινῷ θεάτρῳ τῇ οἰκουμένῃ, καὶ νίκην ἄπρατον. νεύει πρὸς γῆρας; ἀλλ' οὐχὶ γηράσει καὶ τὴν ψυχὴν, δέξεται τὴν διάλυσιν ὡς προθεσμίαν ἀναγκαίας ἐλευθερίας, ἡδέως πρὸς τὰ ἑξῆς μεταβήσεται, ἔνθα οὐκ ἔστιν ἄωρος, οὐδὲ πρεσβύτης, ἀλλὰ πάντες τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν τέλειοι. ὥρας ἔλαχεν; ἀντιστήσεται τὸ κάλλος, τῷ κάλλει τὸ τῆς ψυχῆς, τῷ τοῦ σώματος. περιῆλθε τὸ ἄνθος ἀνεπηρέαστον; νεύσει πρὸς ἑαυτὸν, οὐδὲ οἶδεν ὁρώμενος, αἰσχρὸς τὸ φαινόμενον; ἀλλ' εὐφυὴς τὸ κρυπτόμενον, ὥσπερ ἐν κάλυκι ῥόδον ἀνθηρὸν οὐκ ἀνθηρᾷ, καὶ αἰδοῦμαι τὸ εὐωδέστατον, ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, οὐδὲ καιρὸν δίδωσι τὸ ἐκτὸς καθορᾶσθαι μεταστρέφων τὸν θεατήν, πρὸς τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον. εὐεκτεῖ; χρήσεται τῇ ὑγιείᾳ πρὸς τὸ βέλτιον. νοσηλεύσει; πλέξει λόγῳ, παρρησιάσεται, ἀγρυπνήσει, χαμευνήσει, νηστεύσει, κενώσει τὴν ὕλην, θεωρήσει τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ οὐράνια, μετὰ πάσης σπουδῆς μελετήσει τὸν θάνατον. ἀρρωστήσει; μαχήσεται. ἂν δὲ ἡττηθῇ, νικήσει λαβὼν τὸ μηκέτι μάχεσθαι. πλούσιός ἐστι; φιλοσοφήσει τὸ ἀποπλουτεῖν, μεταδώσει τῷ δεομένῳ τὴν οὐσίαν, ὡς οἰκονόμος τῆς ἀλλοτρίας, ἵν' ἐκεῖνός τε εὖ πάθῃ τῇ μεταλήψει, καὶ αὐτὸς πρὸς θεὸν συναχθῇ, μηδὲν ἔχων, πλὴν τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ σώματος. πένεται; πλουτήσει θεὸν, καὶ τὸ καταγελάσει τῶν ἐχόντων, ὡς ἀεὶ τῆς

κτωμέ-

κτωμένων, ἀλλὰ πειρωμένων τῷ δέεσθαι τοῦ πλείονος, καὶ ποιούντων ἵνα πλείω διψῶσι. πεινῇ; μετὰ τῶν ὀρνέων τραφήσεται, οἷς ὁ βίος ἄπορος καὶ αὐτόματος· μετὰ Ἠλίου ζήσεται παρὰ τῇ Σαραφθίᾳ. ὁ καμψάκης τοῦ ἐλαίου οὐκ ἐκλείψει, καὶ ἡ ὑδρία τοῦ ἀλεύρου οὐκ ἐλαττωθήσεται. ὁ μὲν ἀεὶ πηγάσει, ἡ δὲ γεωργήσει πλουσίως, ἵνα τιμηθῇ χήρα φιλόξενος, καὶ τρέφῃ τὸν τρέφοντα. διψήσει; κρῆναι τούτῳ καὶ ποταμοὶ τὸ ποτόν, ποτὸν οὐ μεθύσκον, οὐδὲ μετρούμενον, αἱ πάντα ἐπιλείπῃ δι' ἀνομβρίαν, χειμάρρῳ τινὶ χρήσεται πεδινῷ. ῥιγώσει; τοῦτο καὶ Παῦλος, ἀλλ' ἐπὶ ποσόν. ἔστι καὶ πέτρας ἔνδυμα, πειθέτω σε ὁ Ἰὼβ λέγων, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς σκέπην, πέτραν περιεβάλοντο. σκόπει μοι καὶ τὰ τελεώτερα. λοιδορηθήσεται; νικήσει τῷ μὴ ἀντιλοιδορεῖσθαι. διωχθήσεται; ἀνέξεται. βλασφημηθήσεται; παρακαλέσει. διαβληθήσεται; τῆς προσεύξεται. τὴν δεξιὰν ῥαπισθήσεται; παρέξει καὶ τὴν ἑτέραν. εἰ τρίτην εἶχε, καὶ ταύτην ἂν προσέβαλε, ἵνα μᾶλλον διδάξῃ μακροθυμεῖν τὸν παίοντα, ἔργῳ παιδεύων ἃ μὴ λόγῳ δυνατός ἐστιν. ἐνυβρισθήσεται; τοῦτο καὶ ὁ Χριστός. τιμηθήσεται τῇ κοινωνίᾳ τοῦ πάθους· κἂν Σαμαρείτης ἀκούσῃ, κἂν δαιμονᾷν ἐγκληθῇ, μετὰ Θεοῦ πάντα δέξεται. πολλὰ ἔτι λείπει καὶ πολλὰ πάθη, ὄξος, χολή, στέφανος ἀκάνθινος, σκῆπτρον καλάμινον, χλαμὺς κοκκίνη, σταυρός, ἧλοι, λῃσταὶ συσταυρούμενοι, παριόντες ὑβρίζοντες. δεῖ γὰρ πλέον θεόν, ἐν τῷ πλέον φέρειν ἀτιμαζόμενον, οὐδὲν ἀσφαλέστερον φιλοσοφίας, οὐδὲν ἀληπτότερον, πάντα ἐνδώσει πρότερον ἢ φιλόσοφος. ὄνος ἐστὶν ἄγριος ἐν ἐρήμῳ, φησὶν ὁ Ἰώβ, ἄνετος καὶ ἐλεύθερος, καταγελῶν πολυοχλίας πόλεως, μέμψιν φορολόγου μὴ ἀκούων, μονότροπός ἐστι, ζῷον αὐτόνομον. εἰ βουλήσεταί σοι δουλεῦσαι, εἰ δ' ἥσεις αὐτὸν ἐπὶ φάτνης, εἰ ὑπὸ ζυγὸν ἀχθήσεται, ὅταν πάντων ὑπερέχεται τῶν ἐπὶ γῆς κατεσκευάσται αὐτῷ πτέρυγες ὥσπερ ἀετοῦ, ἐπιστρέψει εἰς τὸν οἶκον τοῦ προεστηκότος αὐτοῦ, πρὸς θεὸν ἀναπτήσεται· εἴπω τὸ κεφάλαιον. δύο ταῦτα δυσκράτητα, θεὸς καὶ ἄγγελος, καὶ τὸ τρίτον φιλόσοφος, ἄυλος ἐν ὕλῃ, ἐν σώματι ἀπερίγραπτος, ἐπὶ γῆς οὐράνιος, ἐν πάθεσιν ἀπαθής. πάντα ἡττώμενος, πλὴν φρονήματος, νικῶν τῷ νικᾶσθαι, τοὺς κρατεῖν νομίζοντας. ἐπειδὴ δὲ φιλόσοφον ἡμῖν ὁ λόγος ἔγραψεν, ὅθεν εἶπον ἀρξάμενος. φέρε πρὸς τοῦτον, τὰ ἡμέτερα θεωρήσωμεν. δοκῶ γὰρ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν, καὶ εἴ τινι τούτων τρόπος ἐγὼ καὶ ἐλλόγιμος· ἵν' εἰ μὲν ἡττώμενον δοκοῖεν οἱ μισοῦντες καὶ πολεμοῦντες, συγγινώσκοιντο γοῦν τῆς ἐγχειρήσεως, εἰ ὡς μὴ τῆς προαιρέσεως. εἰ δὲ κρείττονα τῶν πολεμούντων καὶ ὑψηλότερον, ἢ τῆς κακίας ἀπαλλαγεῖν, ἢ καινοτέραν ὁδὸν τῆς ἀδικίας ἐπινοήσαι, τῆς πίστεως καταφρονουμένης, καὶ μὴ πρὸς τὴν κακίαν καὶ αὐτοὶ ἐγκαλοῖντο ὡς ἀνομοῦντες διὰ κενῆς, καὶ οὐδὲ εἰδότες ἀδικεῖν ὃ σπουδάζουσι. τί γὰρ δὴ καὶ λυπήσουσιν ἐπὶ πάντα ἐληλυθότες; ἴσμεν ὅσα ἂν ἀδικηθείη παρὰ ἀνθρώπων ἄνθρωπος. ἀπαίδευτον ὀνομάζουσι; μίαν σοφίαν οἶδα, τὸ φοβεῖσθαι θεόν. ἀρχὴ γὰρ σοφίας, φόβος κυρίου. καὶ τέλος λόγου, τὸ πᾶν ἄκουε, τὸν θεὸν φοβοῦ. ταῦτα πολεμῶν ὁ σοφώτατος. διεξέτωσαν τὸν ἄφοβον, ὧν νικησάτωσαν. τῆς δὲ ἄλλης σοφίας, τῆς μὲν παρέδραμον, τὴν δὲ προσλαβεῖν εὔχομαι, καὶ ἐλπίζω θαρρῶν τῷ πνεύματι, πενίαν ἐγκαλέσουσι; τὴν ἐμὴν περιουσίαν. εἰ γὰρ ἀπεδυσάμην καὶ τὰ ῥάκια ταῦτα, ἵνα γυμνὸς διαδράμω τὰς ἀκάνθας τοῦ βίου. εἰ γὰρ καὶ τὸν βραχὺν χιτῶνα τοῦτον ὡς τάχιστα, ἵνα λάβω κουφότερον. φυγοπατρίαν ἐγκαλέσουσιν; ὡς μικρὰ φρονοῦσι περὶ ἡμῶν, ὄντας ὑβρισταὶ καὶ μισόξενοι. ἔστι γάρ μοι πατρὶς ἡ οὕτω περιγέγραπτος, ὦ πᾶσα πατρὶς καὶ οὐδεμία; οὐδὲ ξένος καὶ παρεπίδημος; οὐκ ἐπαινῶ σου τὴν κατοικίαν, ἂν οὕτως ἔχῃς, μὴ τῆς ἀληθινῆς πατρίδος ἐκπέσῃς, ὡς ἦν ἀνατίθεσθαι χρὴ τὸ πολίτευμα. γῆρας δὲ οὐκ ὀνειδίζουσιν ἡμῖν, καὶ τὸ νοσῶδες οὐχ ὅλον τοῦτο τῆς ὕλης καὶ τῆς φύσεως. ἵνα εἰδῇς τι τῶν ἐμῶν ἀπορρήτων. ἔστω δὲ καὶ λογισμὸς ἐδαπάνησεν, ἵνα μικρόν τι καυχήσωμαι, οὐδὲ σὺ σφριγῶν μοι καὶ σαρκοτροφῶν ἡδὺ θέαμα, εἴ τι καὶ πολιᾶς ἐπίθου σοι καὶ ὠχρότητος, ἵνα πεισθῇς γοῦν εἶναι σώφρων καὶ φιλόσοφος. τί ἔτι; θρόνων καθαιρήσουσι; τίνων, ἀφ' ὧν ἡδέως ἐπέβην ἢ νῦν ἢ πρότερον; μακαρίζω δὲ τοὺς ἐπιβαίνοντας; σὺ δέ μοι τοὺς ἐκείνων κρίνεις, οὕτως ἐπιβαίνοντας ἀναξίως; οὐδὲ τὰ πρόσω συμβάντα τὴν ἐμὴν γνώμην ὑμῖν ἐδήλωσεν; ἢ καὶ κεῖνα θρύψις τίς ἦν. καὶ τοῦ πόθου δοκιμασία, πάντα ἂν οἱ τεχνικοὶ περὶ ἄλλων τὰ ἑαυτῶν, τὰ μὲν ἐπενοήσαμεν, τὰ δὲ ἐποίησε, τί δαὶ ἡ συντελείᾳ; τί δαὶ αἱ φωναί, ἃς δημοσίᾳ κατ' ἐμοῦ αὐτῶν τε ποιούμεθα; τί δαὶ τὰ δάκρυα, καὶ τὸ ἐλεεινοὺς γενέσθαι ὑμῖν μικροῦ καὶ μισουμένους, ὅτε τὴν ἐστασιασμένην προεδρίαν ἀπεδράσαμεν; ἦν, πότε, καὶ τίς τῶν ὧδε φρονούντων ἐθαύμασε; νῦν δὲ καὶ τὸ φεύγειν ὡς ἐμοὶ δοκεῖ πρῶτον συνίασιν. δι' ἣν πάντα δονεῖται, καὶ σείεται τὰ ἡμέτερα. δι' ἣν τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἐν τάξει καὶ πολέμῳ, καὶ φθονεῖ καὶ οὐδὲ ὄνομα ἔχοντι. δι' ἣν κινδυνεύομεν ἀνθρώπων εἶναι, παρὰ θεοῦ γεγονότες, καὶ τὸ μέγα ὡς κοινὸν ἀποβαλεῖν ὄνομα. ὡς ὄφελόν γε μηδὲ ἦν προεδρία μηδέ τις τόπου προτίμησις καὶ τυραννικὴ προνομία, ἵν' ἐξ ἀρετῆς μόνης ἐγνωριζόμεθα. νῦν δὲ τὸ

δεξιὸν ἐστὶ καὶ τὸ ἀριστερὸν, καὶ τὸ μέσον, καὶ τὸ ὑψηλότερον, καὶ τὸ χθαμαλώτερον, καὶ τὸ προβαδίζειν ἢ συμβαδίζειν, πολλὰ τὰ ποίκιλα τὰ συντρίμματα ἡμῶν διὰ κακίας, καὶ πολλοὺς εἰς βόθρον ὦσε, καὶ εἰς τὴν τῶν ἐρίφων χώραν ἀπήγαγεν. οὐ τὴν κάτω μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν ποιμένων, οἱ διδάσκαλοι τοῦ Ἰσραὴλ ὄντες, ταῦτα ἠγνόησαν. θυσιαστηρίων εἰρξόμεθα; ἀλλ' οἶδα καὶ ἄλλο θυσιαστήριον, οὗ τύποι τὰ νῦν ὁρώμενα, ἐφ' ὃ λαξευτήριον οὐκ ἀνέβαινεν, οὐδὲ χεὶρ, οὐδὲ ἠκούσθη σίδηρος, ἤ τι τῶν τεχνιτῶν καὶ ποικίλων, ἀλλ' ὅλον τοῦ νοῦ τὸ ἔργον, καὶ διὰ θεωρίας ἡ ἀνάβασις. τούτῳ παραστήσομαι, τούτῳ θύσω δεκτὰ, θυσίαν καὶ προσφορὰν καὶ ὁλοκαυτώματα, κρείσσονα τῶν νῦν προσαγομένων, ὅσῳ κρεῖσσον σκιᾶς ἀλήθεια. περὶ οὗ μοι δοκεῖ καὶ Δαβὶδ, ὁ μέγας φιλοσοφεῖν λέγων, καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ θεοῦ τοῦ εὐφραίνοντος τὴν πνευματικὴν μου νεότητα. τούτου μὲν οὐκ ἀπάξει με τοῦ θυσιαστηρίου πᾶς ὁ βουλόμενος. πόλεως ἀπελάσουσι; ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς ἄνω κειμένης, τοῦτο δυνηθήσονται οἱ μισοῦντες ἡμᾶς, καὶ ὄντως πεπολεμήκασιν. ἕως δ' ἂν μὴ δυνῶνται, ῥαῖον βαλλοῦσι, ἢ χώραις παίουσι, ἢ παίζουσιν ἀνθρώποις. οὕτως αὐτὴν ἐγὼ βλέπω τὸν πόλεμον. χρημάτων περιαιρέσεις; τίνων; εἰ μὲν τῶν ἡμῶν, καὶ τῶν πρὸ ὀλίγου περιττευόντων, ὧν οὐκ ἐνδιέβαλμαι· εἰ δὲ τῶν τῆς ἐκκλησίας, τοῦτό ἐστιν ὑπὲρ οὗ πᾶς ὁ πόλεμος, εἰ ἂν ζήλῳ τινὶ περὶ τὸ γλωσσόκομον ὁ κλέπτης, καὶ τὸν θεὸν προδίδωσι τριάκοντα ἀργυρίων, τὸ δεινότατον. πλούτου γὰρ οὐχ ὁ προδιδόμενος, ἀλλ' ὁ προδιδοὺς ἄξιος. οἰκίας ἀποκλεισθεῖμεν, τρυφὰς περικόψουσι, φίλων ἀποστερήσουσι; πάνυ γε ὡς ὁρᾷς πλείστων κατεφρονήσαμεν, καί ἤ τι γε προκαλουμένων· οὐ γὰρ ἀχαριστήσομεν. εἰ δὲ καὶ κατεναρκήσαμεν, τῷ φείδεσθαι μᾶλλον ἢ διὰ τὸ προσίεσθαι τὸ δὲ αἴτιον, οἶκός τις αἰτιάσονται ἡμᾶς εὐσεβὴς καὶ φιλόθεος, καὶ οἷος ἦν Ἐλισσαίῳ ὁ τῆς Σουμανίτιδος. συγγενῶν τὸ σῶμα, συγγενῶν τὸ πνεῦμα, πάντα φιλότιμος, περὶ οἷς καὶ ὁ λαὸς οὗτος ἐπαίνετος, κλέπτων ἔτι τὴν διωκομένην εὐσέβειαν, οὐκ ἀδεῶς, οὐδὲ ἀκινδύνως. ἀντιμετρήσει αὐτοῖς κύριος ἐν ἡμέρᾳ ἀνταποδόσεως, τρυφὴν δὲ εἰ δίωκε μὲν, τρυφήσουσι καθ' ἡμῶν οἱ μισοῦντες ἡμᾶς. οὐ γὰρ ἄλλο τι μεῖζον ἐμαυτῷ καταράσομαι. φίλων δὲ, οἱ μὲν οὐδὲ παρόντες κακῶς, οὐδὲ φεύξονται ἡμᾶς. τὸ γὰρ συναδικεῖσθαι, καὶ συναλγεῖν ποιεῖ. τὴν δὲ, ἤδη γεγυμνάσμεθα, καὶ ὑποφερόμενοι φέρειν τὴν ὑπεροψίαν. τὴν δὲ φίλων καὶ τῶν πλησίον, οἱ μὲν καὶ φανερῶς ἐξ ἐναντίας ἤγγιζον καὶ ἔστησαν. οἱ δὲ τὸ φιλανθρωπότατον, ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν, καὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ πάντες ἐσκανδαλίσθησαν. μικροῦ καὶ Πέτρος ἠρνήσατό με, καὶ τυχὸν οὐδὲ κλαίει πικρῶς, ἵνα θεραπεύσῃ τὴν ἁμαρτίαν. μόνος τολμηρὸς ἐγὼ καὶ θρασύτερον γέμων, ὡς ἔοικε, μόνος εὔελπις ἐν τοῖς φοβεροῖς, μόνος καρτερικὸς, καὶ δημοσίᾳ προτιθέμενος, καὶ ἰδίᾳ καταφρονούμενος, καὶ ἀνατολῇ καὶ δύσει, τῷ πολεμεῖσθαι γνωριζόμενος, τῆς ἀγνοίας. ἐὰν παρατάξηται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολὴ, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου. ἐὰν ἐπαναστῇ ἐπ' ἐμὲ πόλεμος, ἐν ταύτῃ ἐγὼ ἐλπίζω. τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ φοβερὸν ἡγεῖσθαί τι τῶν παρόντων, ὥστε τὸ κατ' ἐμαυτὸν ἀφεὶς, θρηνῶ τοὺς λυπήσαντας. μέλη Χριστοῦ ποτὲ, μέλη τίμια ἐμοὶ, καὶ εἰ νῦν διεφθαρμένα, μέλη τῆς ποίμνης ταύτης, ἣν προσέδωκά τε μικροῦ, καὶ πρὶν συναχθῆναι. πῶς διεσπάσθητε καὶ διεσπάσατε ὡς βοΐδια ἐκ δεσμῶν ἀνειμένα; πῶς θυσιαστήρια θυσιαστηρίοις ἀντηγείρατε; πῶς ἐγένεσθε εἰς ἐρήμωσιν ἐξάπινα; πῶς καὶ αὐτοὶ νενέκρωσθε τῇ τομῇ, καὶ ἡμᾶς ἀλγεῖν πεποιήκατε; πῶς ἁπλότητι ποιμένων, εἰς ποιμένας διάλυσιν, κατεχρήσασθε; οὐδὲ γὰρ ἐκείνων μέμφομαι τῆς ἀπειρίας, ἀλλ' ὑμᾶς αἰτιάσομαι τῆς κακίας. τῇ διαφθορᾷ σου Ἰσραὴλ τίς βοηθήσει; τί φάρμακον εὕρωμαι συνεκτικόν; ποῖον ἐπίδεσμον; πῶς συνάψω τὰ διεστῶτα; τίσι δάκρυσι, τίσι λόγοις; τίσιν εὐχαῖς θεραπεύσω τὸ σύντριμμα; ἢ τάχα τὸν τρόπον τοῦτον, τριὰς ἁγία καὶ προσκυνητὴ καὶ τελεία, ἧς καλῶς ὑφ' ἡμῶν συναγομένης τε καὶ σεβομένης, σὸν τὸ ἔργον, σὸν τὸ κατόρθωμα, σὺ τούς τε πάλαι ἀποκαταστήσεις ἡμῖν, τοσοῦτον διαστάντας, ὅσον παιδευθῆναι τῷ χωρισμῷ πρὸς ὁμόνοιαν, καὶ ἡμῖν τῶν ἐνταῦθα μόχθων, αἳ πόλεις τὰ ἐπουράνιά τε καὶ ἀστασίαστα, τῆς δὲ ἐστι τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον, ἐλλαμφθῆναί σοι τελεώτερον καὶ καθαρώτερον, πῶς ἡ αὐτὴ καὶ μονὰς νοῇ καὶ τριὰς εὑρίσκῃ; πῶς τὸ ἀγέννητον καὶ τὸ γεννητὸν, καὶ τὸ προϊὸν μία φύσις, τριῶν ἰδιοτήτων, εἷς θεὸς ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν, οὔτε ὑπερτιθέμενος, οὔτε μεριζόμενος, οὔτε μειούμενος, οὔτε τεμνόμενος, τὸ μὲν ἄρτι καταλαμβανόμενος, τὸ δὲ ζητούμενος, ποτὲ δὲ ὅσον εἰ τυχὸν καταληφθησόμενος, τοῖς ἐνταῦθα καλῶς ζητήσασι, διὰ βίου καὶ θεωρίας. ᾧ πᾶσα δόξα, τιμὴ, κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΣΥΝΤΑΚΤΗΡΙΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΩΝ ΡΝ ἐπισκόπων παρουσίαν.

Πῶς ὑμῖν τὰ ἡμέτερα, ὦ φίλοι ποιμένες καὶ συμποίμενες, ὧν ὡραῖοι μὲν οἱ πόδες, εὐαγγελιζομένων εἰρήνην καὶ ἀγαθά, μεθ' ὧν ἐληλύθατε· ὡραῖοι δὲ τὰ πρὸς ἡμᾶς, οἷς εἰς καιρὸν ἐληλύθατε, οὐχ ἵνα πρόβατον πλανώμενον ἐπιστρέψητε, ἀλλ' ἵνα ποιμένα ἔκδημον ἐπισκέψησθε, πῶς τὰ τῆς ἐκδημίας ὑμῖν ἔχει τῆς ἡμετέρας, καὶ τίς ὁ ταύτης καρπός, μᾶλλον δὲ τοῦ ἐν ἡμῖν πνεύματος. οὗ κινούμεθά τε ἀεί, καὶ νῦν κεκινήμεθα, μηδὲν ἴδιον ἔχειν ἐπιθυμοῦντες, μήτ' ἰδίους ἔχοντες. ἆρα γινώσκετε παρ' ὑμῶν αὐτῶν καὶ καταμανθάνετε, καὶ λογισταὶ τῆς ἡμετέρας ἐστὲ χρηστότεροι, ἢ δεῖ, καθάπερ τοὺς στρατηγίας ἢ δημαγωγίας, ἢ διοικήσεως χρημάτων λόγον ἀπαιτουμένους, δημοσίᾳ καὶ αὐτοὺς ὑπέχειν ὑμῖν τὰς εὐθύνας ὧν διῳκήκαμεν; οὐ γὰρ αἰσχυνόμεθα κρινόμενοι, ὅτι καὶ κρίνομεν ἐν θεοῦ μέρει, καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ αὐτοῦ ἀγάπης ἀμφότερα. παλαιὸς δὲ ὁ νόμος, ἐπεὶ καὶ Παῦλος τοῖς ἀποστόλοις ἐκοινοῦτο τὸ εὐαγγέλιον οὐχ ἵνα φιλοτιμήσηται· πόῤῥω γὰρ τὸ πνεῦμα πάσης φιλοτιμίας· ἀλλ' ἵν' ἢ βεβαιωθῇ τὸ κατορθούμενον, ἢ διορθωθῇ τὸ ὑστερούμενον, εἰ ἄρα τι καὶ τοιοῦτον ἦν ἐν τοῖς ὑπ' ἐκείνου λεγομένοις ἢ πραττομένοις, ὡς αὐτὸς παραδηλοῖ περὶ ἑαυτοῦ γράφων. ἐπειδὴ καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται, κατὰ τὴν εὐταξίαν τοῦ πάντα καλῶς οἰκονομοῦντος καὶ διαιροῦντος πνεύματος. εἰ δὲ ἐκεῖνος μὲν ἰδίᾳ καὶ τισίν, ἐγὼ δὲ δημοσίᾳ καὶ πᾶσιν ὑπέχω λόγον, μηδεὶς θαυμαζέτω. καὶ γὰρ χρῄζω μᾶλλον ὠφεληθῆναι τῇ τῶν ἐλέγχων ἐλευθερίᾳ, ἤπερ ἐκεῖνος. εἴ τι φανοίμην ἐλλείπων τοῦ δέοντος, μή πως εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλως ἀπολογήσασθαι, ἢ ἐν εἰδόσι τὸν λόγον ποιούμενον. τίς οὖν ἡ ἀπολογία; καὶ εἰ μὲν ψευδὴς, ἐλέγξατε· εἰ δὲ ἀληθής, μαρτυρήσατε ὑμεῖς, ὑπὲρ ὧν καὶ ἐν οἷς ὁ λόγος. ὑμεῖς γάρ μοι καὶ ἀπολογία καὶ μάρτυρες, καὶ καυχήσεως στέφανος, ἵνα τολμήσω καὶ ἐγώ τι τῶν τοῦ ἀποστόλου καινίσασθαι. τοῦτο τὸ ποίμνιον ἦν, ὅτε μικρόν τε καὶ ἀτελὲς ἦν, ὅσον ἐπὶ τοῖς ὁρωμένοις, καὶ οὐδὲ ποίμνιον, ἀλλὰ ποίμνης τι μικρὸν ἴχνος, ἢ λείψανον ἀσύντακτον, καὶ ἀνεπίσκοπον, καὶ ἄδετον· μήτε νομὴν ἐλευθέραν ἔχον, μήτε μάνδρᾳ περιεχόμενον, πλανώμενον ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, ἄλλο ἀλλαχοῦ διεσπαρμένον τε καὶ διεῤῥιμμένον, ὡς ἕκαστον ἔτυχε, σκοπούμενον ἢ νεμόμενον, καὶ διακλέπτον τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν. διὰ ἐκεῖνο τὸ ποίμνιον, ὃ λέοντες ἐσπάραξαν, ἢ ζάλη διέλυσεν, ἢ σκοτόμαινα διεσκέδασεν. ὃ θρηνοῦσι μὲν προφῆται τοῖς τοῦ Ἰσραὴλ ἀπεικάζοντες πάθεσι παραδιδομένου τοῖς ἔθνεσιν. ἐθρηνήσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς, ἐφ' ὅσον θρήνων ἐπράττομεν ἄξια. διότι γοῦν καὶ ἡμεῖς ἐξώσθημεν καὶ ἀπεῤῥίφημεν, καὶ ἐπὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸν διεσπάρημεν, ὡς ἐν ἐρημίᾳ ποιμένος. καὶ πονηρός τις χειμὼν κατέσχε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ δεινοὶ θῆρες ἐπιπεπτώκασιν, οἱ μηδὲ νῦν μηδὲ τὴν αἰδεῖαν ἡμῶν φειδόμενοι, ἀλλ' αἰσχυνομένους εἶναι καὶ τοῦ καιροῦ δυνατώτεροι, καὶ σκυθρωπή τις σκοτόμαινα ἐπέλαβε πάντα καὶ συνέκαμψε πολὺ τῆς ἐν Αἰγυπτίων πληγῆς βαρυτέρα, τοῦ ψηλαφητοῦ λέγω σκότους, ὑφ' οὗ μικροῦ μηδὲ ἀλλήλους ἰδεῖν ἠδυνήθημεν. τοῦτ' εἶπω τί συμπαθέστερον ὡς παρὰ τῷ προφήτῃ δεδοικότι θαῤῥήσεις, Ἀβραὰμ οὐκ ἔγνω ἡμᾶς, καὶ Ἰσραὴλ οὐκ ἐπέγνω ἡμᾶς, ἀλλὰ σὺ πατὴρ ἡμῶν εἶ, καὶ πρὸς σὲ βλέπομεν· ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἴδαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν. διὰ τοῦτο ἀπολογήσομαι, πλὴν κρίματα λαλήσω πρὸς σέ, φησὶν Ἱερεμίας. ἐγενόμεθα ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε οὐκ ἦρξας ἡμῶν, ὅτι ἐπελάθου διαθήκης ἁγίας σου, καὶ ἀπέκλεισας ἀφ' ἡμῶν τὰ ἐλέη σου. διὰ τοῦτο ἐγενήθημεν ὄνειδος τῷ ἀγαπητῷ σου, οἱ τῆς Τριάδος προσκυνηταί, οἱ τέλειοι τῆς τελείας θεότητος πρόσφυγες, καὶ μὴ τολμῶντές τι τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς εἰς ἡμᾶς κατάγειν, μηδὲ τοσοῦτον ἐπαίρεσθαι κατὰ τὰς ἀθέων γλώσσας καὶ θεομάχων, ὥστε τὴν δεσποτείαν ποιεῖν ὁμόδουλον. ἀλλὰ παρεδόθημεν δηλαδὴ διὰ τὰς ἄλλας ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ τὸ μὴ ἀξίως τῶν ἐντολῶν σου πολιτεύεσθαι, ἀλλ' ὀπίσω τῆς διανοίας ἡμῶν τῆς πονηρᾶς πορευθῆναι. διὰ τί γὰρ ἕτερον αἴσθοιτο ἀδικωτάτοις καὶ πονηροτάτοις παρὰ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν. ὁ πρῶτος Ναβουχοδονόσορ ἐξέθλιψεν ἡμᾶς, ὁ μηδὲ Χριστὸν κατὰ Χριστοῦ μανείς, καὶ διὰ τοῦτο μισήσας Χριστόν, ὅτι δι' αὐτοῦ ἐσώθη, καὶ τοῦ ἱερῶν βίβλων τὰς ἀθέους θυσίας ἀντιλαβών, κατέφαγέ με, ἐμερίσατό με, ἐκάλυψέ με σκότος λεπτόν, ἵνα μὴ ἀπιστῶ μηδὲ θρήνων τῆς γραφῆς, εἰ μὴ ὅτι κύριος ἐβοήθησέ μοι, καὶ χερσὶν ἀνόμων δικαίως αὐτὸν παρέδωκεν ἐκ τοῖς Πέρσαις. οἷα τὰ θεοῦ κρίματα, καὶ ὑπὲρ αἵματα τῶν ἀνοσίων αἷμα ἐχύθη δίκαιον; ἐνταῦθα μόνον οὐδὲ μακροθυμῆσαι ἀνασχομένης τῆς δίκης, πα-

ραβραχὺ παράκλησον τῶν ἀδικεῖ ἡ ψυχή μου. ὁ δεύτερος, οὐδὲ ἐκείνου φιλανθρωπότερος. ὅτι μὴ καὶ βαρύτερος, ὅσῳ τὸ Χριστοῦ φέρων ὄνομα, ψευδόχριστος ἦν καὶ Χριστιανοῖς ὄνειδος, οἷς καὶ τὸ ποιεῖν ἄθεον, καὶ τὸ πάσχειν ἄδοξον, τὸ μηδὲ ἀδικεῖσθαι δοκεῖν, μηδὲ τὸ μέγα λοιπὸν τοῦτο ὄνομα προσεῖναι τῇ μαρτυρίᾳ, ἀλλὰ καὶ ταῦτα κλέπτεσθαι τὴν ἀλήθειαν. πάσχοντας ὡς Χριστιανούς, ὡς ἀσεβεῖς κολάζεσθαι. οἴμοι ὅτι ἐπλουτήσαμεν οἱ τοῖς κακοῖς, ὅτι πῦρ κατέφαγε τὰ ὡραῖα τῆς οἰκουμένης, τὰ κατάλοιπα τῆς κάμπης, κατέφαγεν ἡ ἀκρίς, καὶ τὰ κατάλοιπα τῆς ἀκρίδος, κατέφαγεν ἡ ἐρυσίβη, εἶτα ὁ βροῦχος, εἶτα οὐκ οἶδ' ὅτι πρὸς τούτοις καὶ ἄλλο, ἐπ' ἄλλῳ κακῷ φυόμενον. τί ἄν τις ἐκτραγῳδοίη πάντα τὰ τοῦ καιροῦ κακά, καὶ τὴν τότε κατασχοῦσαν ἡμᾶς εἴτε ἀπόπληξιν χρὴ λέγειν, εἴτε δοκιμασίαν καὶ πύρωσιν, πλὴν ὅτι διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ προήλθομεν εἰς ἀναψυχήν, εὐδοκίᾳ τοῦ σώζοντος, ἀλλ' ὅ μοι λέγειν ἀπ' ἀρχῆς ὁ λόγος ὥρμητο. τοῦτο τὸ γεώργιον, ἦν ὅτε μικρόν τε καὶ πενιχρὸν ἦν, καὶ οὐχ ὅπως θεοῦ τοῦ τὸν κόσμον ὅλον γεωργήσαντός τε καὶ γεωργοῦντος, τοῖς καλοῖς τῆς εὐσεβείας σπέρμασί τε καὶ δόγμασιν, ἀλλ' οὐδὲ πένητος οἷος τῶν ἰδιωτῶν καὶ μετρίων, ὥς γε ἐδόκει. ἀλλ' οὐδὲ γεώργιον ὅλως, οὐδὲ ἀποθηκῶν, οὐδὲ ἅλω τυχόν, οὐδὲ δρεπάνης ἄξιον, οὐδὲ θημῶν, οὐδὲ δραγμάτων, ἢ δράγματα μικρά τε καὶ ἄωρα, καὶ οἷα τὰ ἐκ δωμάτων. μήτε χεῖρα πληροῦντα τοῦ θερίζοντος, μήτε τὴν παριόντων προσκαλούμενα εὐλογίαν. τοιοῦτον ἡμῶν τὸ γεώργιον, τοσοῦτον τὸ θέρος. μέγα μὲν καὶ εὔσταχυ καὶ πῖον τῷ θεωρητῇ τῶν κρυπτῶν, καὶ τοιούτου γεωργοῦ πρέπον εἶναι, ὃ πληθύνουσι καλάθοις ψυχῶν καλῶς τῷ λόγῳ γεωργουμένων, οὐ μὴν γνωριζόμενον τοῖς πολλοῖς, οὐδὲ εἰς ἓν συναγόμενον, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν συλλεγόμενον, ὡς καλάμη ἐν ἀμήτῳ, καὶ ὡς ἐπιφυλλὶς ἐν τρυγήτῳ μὴ ὑπάρχοντος βότρυος. προσθήσει μοι δοκῶ κἀκεῖνα καὶ λίαν κατὰ καιρόν. ὡς σκοπὸν ἐν ἐρήμῳ εὗρον τὸν Ἰσραήλ, καὶ ὡς ῥαγαμίαν ἢ δευτέραν πρώϊμον, ἐν ἀώρῳ τῷ βότρυϊ· εὐλογίαν μὲν κυρίου τετηρημένην, καὶ ἀπαρχὴν καθιερωμένην, πλὴν ὀλίγην ἔτι καὶ ἀραιάν, καὶ οὐ πληροῦσαν στόμα ἔσθοντος, καὶ ὡς σημαίαν ἐπὶ βουνοῦ, καὶ ὡς ἱστὸν ἐπ' ὄρους, ἢ εἴ τι ἄλλο τῶν μοναδικῶν τε, καὶ οὐ πλείοσι θεωρουμένων. ταῦτα μὲν τὰ τῆς προτέρας πενίας καὶ κατηφείας, ἀφ' οὗ δὲ ὁ πτωχίζων καὶ πλουτίζων θεός, ὁ θανατῶν καὶ ζωογονῶν, ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων μόνῳ τῷ βούλεσθαι. ὁ ποιῶν ἐκ μὲν νυκτὸς ἡμέραν, ἐκ δὲ χειμῶνος ἔαρ, ἐκ δὲ ζάλης γαλήνην, ἐκ δὲ αὐχμῶν, ἐπομβρίαν· καὶ τοῦτο δι' ἑνὸς δικαίου πολλάκις εὐχὴν ἐπὶ πολὺ διωχθέντος. ὁ ἀναλαμβάνων πραεῖς εἰς ὕψος, καὶ ταπεινῶν ἁμαρτωλοὺς ἕως γῆς, ἐκεῖνο πρὸς αὐτὸν εἶπεν, ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ οὐ μὴ προσθῶσιν ἔτι τῷ πηλῷ καὶ τῇ πλινθείᾳ ταλαιπωρεῖν, καὶ εἰπών, ἐπεσκέψατο, καὶ ἐπισκεψάμενος ἔσωσε, καὶ ἐξήγαγε τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν χειρὶ κραταιᾷ, καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ, ἐν χειρὶ Μωσῆ καὶ Ἀαρὼν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ. τί γίνεται; καὶ τί θαυματουργεῖται, ἃ βίβλοι καὶ μνῆμαι φέρουσιν. ἐκ τῆς γὰρ τῶν κατὰ τὴν ὁδὸν θαυμασίων, καὶ τῆς μεγάλης ἐκείνης βομβίαξεως, ἵν' εἴπω τι συντομώτατον. Ἰωσὴφ εἰς Αἴγυπτον εἷς, καὶ μυριάδες ἑξήκοντα μετ' ὀλίγον ἐξ Αἰγύπτου. τί τούτου θαυμασιώτερον, ἢ μεῖζον τῆς τοῦ θεοῦ μεγαλονοίας τεκμήριον; ὅταν ἐκ τῶν ἀπόρων θέλῃ πόρον δοῦναι τοῖς πράγμασι, καὶ γῆ τῆς ἐπαγγελίας κληροδοτεῖται, δι' οἷας μισθοῦντος, καὶ ὁ πραθεὶς ἔθνη μεθίστησι, καὶ εἰς ἔθνος καθίσταται μέγα, καὶ ἡ μικρὰ παραφυὰς ἐκείνη, ἄμπελος εὐκληματοῦσα γίνεται. καὶ τοσαύτη, ὡς ἐπεμβαίνειν μὲν ποταμοῖς. ἐκτείνεσθαι δὲ μέχρι θαλάσσης, ἐξ ὁρίων εἰς ὅρια πλατυνομένην, καλύπτειν δὲ ὄρη τῷ ὕψει τῆς δόξης. κέδρον δὲ ὑπεραίρεσθαι, καὶ ταῦτα τῶν τοῦ θεοῦ· ἅττα δὲ τὰ ὄρη ταῦτα, καὶ ἅστινας τὰς κέδρους ὑποληπτέον. τοιοῦτόν ποτε τοῦτο τὸ ποίμνιον, καὶ τοιοῦτον νῦν, οὕτως εὐθηνοῦν τι καὶ πλατυνόμενον· εἰ δὲ μή πω τελέως, ἀλλ' εἰς τοῦτό γε ταῖς κατὰ μέρος ὁδεῦον προσθήκαις. καὶ προφητεύω δὲ ὅτι καὶ ὁδεύσει. τοῦτό μοι τὸ πνεῦμα προλέγει τὸ ἅγιον, εἴ τι προφητικὸς ἐγώ, καὶ βλέπων τὰ ἔμπροσθεν, καὶ ἅμα τοῖς προλαβοῦσιν ἔχω θαρρεῖν, καὶ λογισμῷ γινώσκειν, ὡς λόγου σύντροφος. πολὺ γὰρ παραδοξότερον ἐξ ἐκείνου τοσαύτην γενέσθαι, ἢ τὴν νῦν οὖσαν εἰς ἄκρον προελθεῖν λαμπρότητος. ἐξ οὗ γὰρ συνάγεσθαι ἤρξατο παρὰ τοῦ ζωογονοῦντος τοὺς νεκρούς, ὀστοῦν πρὸς ὀστοῦν, καὶ ἁρμονία πρὸς ἁρμονίαν, καὶ τοῖς ξηροῖς ἐδόθη πνεῦμα ζωῆς καὶ παλιγγενεσίας, πάντως εὖ οἶδα πληρωθῆναι δεῖ τὴν ἀνάστασιν, ὥστε μὴ ὑψούσθωσαν οἱ ἑαυτοῖς οἱ παραπικραίνοντες, μηδὲ σκιᾶς κρατοῦντες, ἢ ἐνύπνιον ἐξαγγελομένους, ἢ αὔρας διαπνεούσας, ἢ νεὼς ἴχνη, καὶ ὕδατος ἔχειν τί νομιζέτωσαν, ὀλολυζέτω πίτυς, ὅτι πέπτωκε κέδρος, τοῖς τῶν

ἄλλων

ἀλλ' ὅρους καινοὺς παιδευέσθωσαν, καὶ μανθανέτωσαν, ὅτι οὐκ εἰς τέλος ἐπιλησθήσεται ὁ πτωχός, οὐδὲ ἀνέξεται, μὴ ἐν ἐκστάσει διακόψαι κεφαλὰς δυναστῶν ὡς ὁ Ἀμβακούμ φησιν, ἡ διακοπτομένη θεότης καὶ διαιρουμένη κακῶς, εἰς τὸ ἄρχον καὶ τὸ ἀρχόμενον, ὡς ἂν μάλιστα καὶ θεότης ὑβρισθείη κατατεμνομένη, καὶ βαρυνθείη κτίσις ὁμομίᾳ θεότητος, δοκῶ μοι κἀκείνης ἀκούειν τῆς φωνῆς παρὰ τοῦ συνάγοντος τοὺς συντετριμμένους, καὶ τοὺς ἀπωσμένους εἰσδεχομένου, πλάτυνον τὰ σχοινίσματά σου ἔτι, ἐκπέτασον εἰς τὰ δεξιὰ καὶ εἰς τὰ ἀριστερὰ πῆξον, τῶν αὐλαιῶν μὴ φείσῃ, ἐγὼ παραδέδωκά σε, καὶ ἐγὼ βοηθήσω σοι, ἐν θυμῷ μικρῷ ἐπάταξά σε, καὶ ἐν ἐλέει αἰωνίῳ δοξάσω σε, μείζων τοῦ μέτρου τῆς φιλανθρωπίας, ὑπὲρ τὸ μέτρον τῆς παιδαγωγίας. ἐκεῖνα διὰ τὴν πονηρίαν, ταῦτα διὰ τὴν τριάδα προσκυνουμένην· ἐκεῖνα διὰ τὴν κατάραν, ταῦτα διὰ τὴν ἐμὴν δόξαν· ὃς δοξάζω τοὺς δοξάζοντας, καὶ παραζηλῶ τοὺς παραζηλοῦντας. ἰδοὺ ταῦτα ἐσφράγισται παρ' ἐμοί, καὶ οὗτος ἄλυτος νόμος ἀντιμετρήσεως. σὺ δέ μοι περιέχου τῶν τοίχων καὶ τῶν πλακῶν, καὶ τοῦ κεκομψευμένου ψηφίδος, καὶ τῶν μακρῶν δρόμων καὶ περιδρόμων, καὶ χρυσῷ καταλάμπου καὶ περιλάμπου, τὸν μὲν ὡς ὕδωρ συνεῖρον, τὸν δὲ ὡς ἄμμον ἐπισωρεύων, ἀγνοῶν ὅτι κρείσσων ὕπαιθρος πίστις, πολυτελοῦς ἀσεβείας, καὶ πλείους θεῷ τρεῖς συνηγμένοι ἐν ὀνόματι κυρίου, πολλῶν ἀρνουμένων θεότητα, ἢ καὶ τοὺς χαναναίους ἅπαντας προτιμήσεις, ἐνὸς τοῦ ἀβραάμ, ἢ καὶ τοὺς σοδομίτας, ἐνὸς τοῦ λὼτ; ἢ καὶ μαδιηναίους, μωσέως, τῶν παροίκων καὶ ξένων. τί δαὶ τοὺς μετὰ γεδεὼν τριακοσίους τοὺς λάψαντας, τῶν ἀποστραφεισῶν χιλιάδων; τί δαὶ τοὺς οἰκογενεῖς ἀβραάμ, τοὺς μικρὸν ὑπὲρ τοὺς τριακοσίους τὸν ἀριθμὸν τῶν πολλῶν βασιλέων; καὶ τῶν τοῦ στρατοῦ μυριάδων, ἃς καίπερ ὄντες ὀλίγοι, κατεδίωξαν καὶ ἐτρέψαντο. ἐκεῖνο δὲ πῶς νοεῖς, ὅτι ἐὰν γένηται ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται. τί δαὶ τὸ κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἳ οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ βάαλ. οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν, οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν εὐδόκησεν ὁ θεός. σὺ μὲν ἀριθμεῖς, τὰς μυριάδας, θεὸς δὲ τοὺς σωζομένους, καὶ σὺ μὲν τὸν ἀμέτρητον χοῦν, ἐγὼ δὲ τὰ σκεύη τῆς ἐκλογῆς. οὐδὲν γὰρ οὕτω θεῷ μεγαλοπρεπές, ὡς λόγος κεκαθαρμένος, καὶ ψυχὴ τελεία, τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασιν. ἄξιον μὲν γὰρ οὐδέν ἐστι τοῦ τὰ πάντα πεποιηκότος, καὶ παρ' οὗ τὰ πάντα, καὶ εἰς ὃν τὰ πάντα, δοῦναι θεῷ, καὶ προσενεγκεῖν, μὴ ὅτι μιᾶς χειρὸς ἔργον ἢ περιουσίας, ἀλλ' οὐδ' εἰ πάσας τις τὰς ἐν ἀνθρώποις συνποιεῖν ἢ χεῖρας εἰς ἓν συνενεγκών, τιμῆσαι θελήσειεν. οὐχὶ τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ λέγει κύριος; καὶ ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου. ἐπεὶ δὲ τῆς ἀξίας διαμαρτεῖν ἀναγκαῖον, ὃ δεύτερόν ἐστιν, αἰτῶ παρ' ὑμῶν, τὴν εὐσέβειαν, τὸν κοινὸν πλοῦτον ἐμοὶ καὶ ὁμότιμον. ἐν ᾧ τυχὸν ὑπερβαλεῖται καὶ τὸν λίαν λαμπρόν, ὁ πάνυ πένης, ὁ ἄνω μεγαλόψυχος. προαιρέσεως γάρ, οὐκ εὐπορίας ἡ τοιαύτη φιλοτιμία· λύπομαι μὲν καὶ ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν ἐστι. πατεῖν τὴν αὐλήν μου. οὐ προσθήσεσθε, ἀλλὰ πατήσουσιν αὐτήν, οἱ δι' ἐμὲ πλείων τῶν ἐπεγνωκότων ἐμέ, καὶ τὸν μονογενῆ μου λόγον, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὑγιῶς καὶ γνησίως. μέχρι τίνος κληρονομήσετε τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου; μέχρι τίνος ἡ κιβωτὸς παρὰ τοῖς ἀλλοφύλοις. νῦν δὲ μικρὸν ἔτι ἐντρυφήσατε τοῖς ἀλλοτρίοις, καὶ τοῦ βούλεσθαι ἀπολαύσατε, ὃν δὴ τρόπον ἐβουλεύσασθε τοῦ ἀπώσασθαί με, κἀγὼ ἀπώσομαι ὑμᾶς λέγει κύριος παντοκράτωρ. ταῦτα καὶ ἀκούειν λέγοντος ἔδοξα, καὶ τοιούτου αἰσθάνεσθαι, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις· πρὸς μὲν τὸν λαὸν βοῶντος τὸν ἐξ ὀλίγου πολὺν ἤδη, καὶ συγκείμενον ἱκανῶς ἐκ διεσπαρμένου καὶ ἐξελκομένου τυχὸν καὶ ἐπιφθόνου. πορεύεσθε διὰ τῶν πυλῶν μου καὶ πλατύνεσθε. μὴ διαπαντὸς δεῖ κάμνειν ὑμᾶς ἐν σκηναῖς κατοικοῦντας, καὶ τοὺς θλίβοντας ὑμᾶς ὑπερευφραίνεσθαι; πρὸς δὲ τοὺς ἐφεστῶτας ἀγγέλους. πείθομαι γὰρ ἄλλους ἄλλης προστατεῖν ἐκκλησίας, ὡς ἰωάννης διδάσκει με διὰ τῆς ἀποκαλύψεως, ὁδοποιήσατε τῷ λαῷ μου, καὶ τοὺς λίθους ἐκ τῆς ὁδοῦ διαρρίψατε, ἵνα μηδεὶς ᾖ σκῶλον, μηδὲ κώλυμα τῷ λαῷ τῆς θείας ὁδοῦ καὶ εἰσόδου. νῦν μὲν ἐνταῦθα τὰ χειροποίητα, μικρὸν δὲ ὕστερον ἐνταῦθα τὴν ἄνω ἱερουσαλήμ, καὶ τὰ ἐκεῖσε ἅγια τῶν ἁγίων. ὁ τέλος οἶδα τῆς ἐνταῦθα κακοπαθείας καὶ συντονίας, τοῖς καλῶς ὁδεύουσιν, ἐν οἷς ἐστὲ καὶ ὑμεῖς κλητοὶ ἅγιοι. λαὸς περιούσιος, βασίλειον ἱεράτευμα, σχοίνισμα κυρίου τὸ κράτιστον, ἀπὸ σταγόνος ποταμὸς ὅλος, ἀπὸ σπινθῆρος λαμπὰς οὐράνιος, ἀπὸ κόκκου νάπυος, δένδρον πτηνῶν ἀνάπαυμα. τούτων δορυφορούμενος ὑμῖν ὦ φίλοι ποιμένες, τούτων προσάγομεν, τούτοις δεξιούμεθα τοὺς ἡμετέρους φίλους, καὶ ξένους,

καὶ συνεκδήμους τούτων οὐδὲν κάλλιον προσενεγκεῖν ἔχομεν ὑμῖν, οὐδὲ λαμπρότερον, ὧν ἔχομεν δὲ μεῖζον ἐπιζητεῖτε, ἵν' εἰδῆτε καὶ ξένους ὄντας ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐνδεεῖς. ἀλλὰ πτωχοὺς μὲν, πολλοὺς πλουτίζοντας. ταῦτα, εἰ μὲν μικρὰ καὶ οὐδενὸς λόγου, πεπαῦσθαι βούλομαι, ἵνα τὰ μείζω καὶ λόγου πλείονος. εἰ γὰρ τὴν πόλιν τῆς οἰκουμένης ὀφθαλμὸν, γῆς καὶ θαλάσσης ὅτι κράτιστον, ἵν' ὥσπερ τι καὶ ἐμπόριον λέξεως, οἷον σύνδεσμον, εἰς ἣν τὰ πανταχόθεν ἄκρα συντρέχει, καὶ ὅθεν ἄρχεται ὡς ἐμπορείου κοινοῦ τῆς πίστεως, εἰ δὲ ταύτην στεῖξαί τε καὶ στερεῶσαι τοῖς ὑγιαίνουσι λόγοις, τὴν οὕτω μεγάλην. καὶ ταῦτα, τοσαύταις δονουμένην γλώσσαις, καὶ οὕτω πανταχόθεν, πολλῇ γ' ἂν ἄλλῳ τῳ φανείη μέγα καὶ σπουδῆς ἄξιον. εἰ δὲ τῶν ἐπαινουμένων, δότε τι καὶ ἡμῖν τῆς ἐπὶ τούτοις φιλοτιμίας, καὶ αὐτοὶ μαρτύρεσθε τινὰ τοῖς ὁρωμένοις τούτοις συνεισενηνεγμένον. ἆρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε, πᾶς ὁ τῶν ἐμῶν λόγων ἐξέτασις. ἴδε τὸν στέφανον τὸν πλακέντα τῆς δόξης, ἀντὶ τῶν μαθητῶν ἐφραΐμ καὶ τοὺς στεφανίτας τῆς ὕβρεως. ἴδε πρεσβυτέρων συνέδριον, πολιᾷ καὶ συνέσει τετιμημένους, διακόνων εὐταξίαν, οὐ πόῤῥω τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, ἀναγνωστῶν εὐκοσμίαν, λαοῦ φιλομάθειαν, ὅσον ἐν ἀνδράσιν, ὅσον ἐν γυναιξὶ, τὴν ἀρετὴν ὁμοτίμοις, καὶ ἀνδρῶν, ὅσον ἐν φιλοσόφοις, ὅσον ἐν ἁπλουστέροις, πᾶσι σοφοῖς τὰ θεῖα· ὅσον ἐν ἄρχουσιν, ὅσον ἐν ἀρχομένοις, ἐνταῦθα πᾶσι καλῶς ἀρχομένοις. ὅσον ἐν στρατιώταις, ὅσον ἐν εὐγενέσιν, ὅσον ἐν λόγοις καὶ περὶ λόγους, πᾶσι θεοῦ στρατιώταις, ἡμέροις τἄλλα, πολεμικοῖς ὑπὲρ πνεύματος. πᾶσι τὴν ἄνω τιμῶσι σύγκλητον. εἰς ἣν, οὐ τὸ γράμμα εἰσάγει τὸ πεζὸν, ἀλλὰ τὸ ζωοποιοῦν πνεῦμα, ἅπασι λογίοις ὡς ἀληθῶς, καὶ τοῦ ὄντως λόγου θεραπευταῖς. καὶ γυναικῶν ὅσον ὑπὸ ζυγὸν, θεῷ μᾶλλον ἢ σαρκὶ συνδεδεμένων, ὅσον ἄζυγον καὶ ἐλεύθερον, θεῷ τὸ πᾶν καθιερωμένον. ὅσον ἐν νέοις, ὅσον ἐν γέρουσιν, ὧν τὸ μὲν ἐπὶ γῆρας, κατὰ φύσιν ὁδεύει. τὸ δὲ, βιάζεται μένειν ἀθάνατον, ταῖς κρείττοσι τῶν ἐλπίδων ἀνακαινούμενον. τούτου τοῦ στεφάνου ὁ λαχὼν, οὐ κατὰ κύριον λαχών. λαλῶ δὲ ὅμως, κατά τι συμβαλόμενος τοῖς πλέκουσι. τούτων τις καὶ τῶν ἐμῶν λόγων ἔργον, οὐχ οὓς ἐξεῤῥίψαμεν, ἀλλ' οὓς ἠγαπήσαμεν, οὐδὲ τῶν πορνικῶν ὅστις ἔφη, διασύρων ἡμᾶς τῶν πόρνων καὶ λόγον, καὶ τρόπον, ἀλλὰ καὶ λίαν σωφρόνων. τούτων τίς καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος γέννημα καὶ καρπὸς, ὡς γεννᾷν οἶδε πνεῦμα, τῶν ἀπανισταμένων σώματος. μαρτυρήσουσιν εὖ οἶδ' ὅτι καὶ ὑμῶν οἱ εὐγνώμονες, ἢ καὶ πάντες. ἐπεὶ καὶ πάντας ἐγεωργήσαμεν, καὶ μισθὸς, ἡ ὁμολογία μόνη. οὐ γὰρ ἄλλο τι ἐπεζητοῦμεν ἢ ἐζητήσαμεν. ἄμισθος γὰρ ἡ ἀρετὴ, ἵνα καὶ ἀρετὴ μένῃ, πρὸς τὸ καλὸν μόνον βλέπουσα. βούλεσθε προσθῶμέν τι καὶ νικηκώτερον; ὁρᾶτε τὰς ἐναντίας γλώσσας ἡμερουμένας, καὶ τοὺς θεότητι πολεμοῦντας, ἡμῖν ἡσυχάζοντας. καὶ τοῦτο τοῦ πνεύματος, καὶ τοῦτο τῆς γεωργίας τῆς ἡμετέρας. οὐ γὰρ ἀπαιδεύτως παιδευόμεθα, οὐδὲ ταῖς ὕβρεσι βάλλομεν, ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοὶ, μὴ τῷ λόγῳ μαχόμενοι. τοῖς δὲ λέγουσι, καὶ τὴν ἀσθένειαν ἔστιν ὅτε τῶν λογισμῶν ταῖς ὕβρεσι συγκαλύπτοντες, ὥσπερ τὰς σηπίας λόγος, ἐμεῖν τὸ μέλαν πρὸ ἑαυτῶν, ἵνα τοὺς θηρεύοντας διαφύγωσιν, ἢ τῷ λανθάνειν θηράσωσιν. ἀλλὰ τὸ περὶ χριστοῦ πολεμεῖν δείκνυμεν ἐν τῷ μάχεσθαι, κατὰ χριστὸν τὸν εἰρηνικόν τε καὶ πρᾶον, καὶ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν βαστάσαντα, οὔτε εἰρηνεύομεν κατὰ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας ὑφιέντες τι διὰ δόξαν ἐπιεικείας. οὐ γὰρ κακῶς τὸ καλὸν θηρεύομεν, καὶ εἰρηνεύομεν νομίμως μαχόμενοι, καὶ ἐντὸς τῶν ἡμετέρων ὅρων καὶ κανόνων τοῦ πνεύματος. περὶ μὲν οὖν τούτων οὕτω γινώσκω, καὶ νόμον τίθημι πᾶσι τοῖς ψυχῶν οἰκονόμοις, καὶ τοῦ λόγου ταμίαις. μήτε τῷ σκληρῷ τραχύνειν, μήτε τῷ ὑπεσταλμένῳ κατεπαίρειν, ἀλλ' εὐλόγους εἶναι περὶ τὸν λόγον, μηδ' ἑτέρωσε τὸ μέτρον ὑπερβαίνοντας. δεῖ δὲ ἴσως προσθεῖναι ὑμῖν, καὶ τὸν τῆς πίστεως αὐτῆς ἐπιδέξασθαι λόγον, ἢ τίς ποτέ ἐστιν ἡ καθ' ἡμᾶς. ἐγώ τε γὰρ ἀγαπήσομαι τῷ συνεχεῖ τῆς μνήμης, ὅ, τε λαὸς οὗτος ὀνήσεται, χαίρων εἴπερ ἄλλῳ τινὶ τοῖς τοιούτοις λόγοις, καὶ ὑμεῖς ἐπιγνώσεσθε, εἰ μὴ μάτην φθονούμεθα τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας, τοῖς μὲν ἁμιλλώμενοι, τοὺς δὲ φθάνοντες. ὥσπερ γὰρ τῶν βρυχίων ὑδάτων τὰ μὲν ἐν βάθει κρύπτεται παντελῶς, τὰ δὲ παφλάζει στενοχωρούμενα, καὶ τὴν ἔκρηξιν ὑπισχνεῖται μὲν ταῖς ἀκοαῖς, μέλλει δὲ ἔτι, τὰ δὲ καὶ ἀναῤῥήγνυται· οὕτω καὶ τῶν φιλοσοφούντων περὶ θεοῦ, ἵνα μὴ λέγω τοὺς παντελῶς ἀγνώμονας, οἱ μὲν πάντῃ κρύφιον καὶ λανθάνουσαν ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὴν εὐσέβειαν, οἱ δὲ τῆς ὠδῖνος ἐγγὺς, ὅσοι τὸ μὲν ἀσεβὲς φεύγουσι, τὸ δὲ εὐσεβὲς οὐ παῤῥησιάζονται, εἴτε οἰκονομίᾳ τινὶ χρώμενοι περὶ τὸν λόγον, εἴτε δειλίᾳ πρὸς τοῦτο καταφεύγουσιν, ἀλλὰ τὴν μὲν διάνοιαν ὑγιαίνουσιν ὥς φασι, τὸν λαὸν δὲ οὐχ ὑγιάζουσιν, ὥσπερ ἑαυτῶν, οὐκ ἄλλων προστασίαν ἐγκεχειρισμένοι. οἱ δὲ καὶ δημοσιεύουσι τὸν θησαυρὸν, οὐ στέγοντες τὴν

ὠδῖνα

ὠδῖνα τῆς εὐσεβείας, οὐδὲ τὸ μόνοι σῴζεσθαι σωτηρίαν νομίζοντας, εἰ μὴ καὶ ἄλλοις τὸ καλὸν ἐπιβλύσειε, μεθ' ὧν ἐγὼ τὰ ποίμνια, ἢ οἵ τινες μετ' ἐμοῦ τὴν καλὴν τόλμαν τολμῶντες, δημολογεῖν τὴν εὐσέβειαν. αὖ μὲν οὖν καὶ σύντονον πρόγραμμα τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου, καὶ ἤδη στηλογραφία τις πᾶσι γνώριμος, ὁ λαὸς οὗτος, γνήσιος ὢν τῆς Τριάδος προσκυνητής. ὃς θᾶττον ἄν τινα διαζευχθῆναι τῆς ζωῆς ταύτης, ἤ τι τῶν τριῶν ἓν, διαζεῦξαι τῆς θεότητος· σύμφρονες, ὁμόζηλοι, ἑνὶ λόγῳ πρός τε ἀλλήλους καὶ πρὸς ἡμᾶς, καὶ τὴν Τριάδα κρατούμενοι. τὰ δὲ καθ' ἕκαστον ἵν' ἐπέλθω συντόμως, ἄναρχον, ἡ ἀρχή, καὶ τὸ μετὰ τῆς ἀρχῆς, εἷς Θεός. οὔτε τοῦ ἀνάρχου τὸ ἄναρχον φύσις, ἢ τὸ ἀγέννητον. οὐδὲ μία γὰρ φύσις τὸ· μὴ τόδε ἐστίν, ἀλλ' ὅ· τόδε. ἢ τοῦ ὄντος θέσις, οὐχὶ τοῦ μὴ ὄντος ἀναίρεσις, οὔτε ἡ ἀρχὴ τῷ ἀρχὴ εἶναι, τοῦ ἀνάρχου διείργεται. οὐ γὰρ φύσις αὐτῷ ἡ ἀρχή, ὥσπερ οὐκ ἐκείνῳ τὸ ἄναρχον. περὶ γὰρ τὴν φύσιν, οὐ ταῦτα φύσις, καὶ τὸ μετὰ τοῦ ἀνάρχου καὶ τῆς ἀρχῆς, οὐκ ἄλλό τι, ἢ ὅπερ ἐκεῖνα. ὄνομα δὲ, τῷ μὲν ἀνάρχῳ πατήρ· τῇ δὲ ἀρχῇ, υἱός· τῷ δὲ μετὰ τῆς ἀρχῆς, πνεῦμα ἅγιον· φύσις δὲ τοῖς τρισὶ μία, Θεός. ἕνωσις δὲ, ὁ πατήρ, ἐξ οὗ καὶ πρὸς ὃν ἀνάγεται τὰ ἑξῆς. οὐχ ὡς συναλείφεσθαι, ἀλλ' ὡς ἔχεσθαι. μήτε χρόνου διείργοντος, μήτε θελήματος, μήτε δυνάμεως. ταῦτα γὰρ ἡμᾶς πολλὰ εἶναι πεποίηκεν, αὐτοῦ τε ἑκάστου πρὸς ἑαυτὸν, καὶ πρὸς τὸ ἕτερον στασιάζοντος. οἷς δὲ ἁπλῆ φύσις καὶ τὸ εἶναι ταὐτὸν, τούτοις καὶ τὸ εὖ κύριον. τὰς μὲν δὴ φιλονείκους ἤδη θάτερα μετακλίσεις τοῦ λόγου καὶ ἀντισηκώσεις, χαίρειν ἐάσωμεν, οὔτε τῶν σαβελλιζόντων κατὰ τὴν τριῶν καὶ συναιρέσει κακῇ τὴν διαίρεσιν λυόντων, οὔτε τοῖς τρισὶν ἀρειανιζόντων κατὰ τὸ εἶδος, καὶ πονηρᾷ διαιρέσει τὸ ἓν ἀνατρεπόντων. οὐ γὰρ κακῷ κακὸν ἀλλάξασθαι τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ τοῦ καλοῦ τὸ μὴ διαμαρτεῖν. ὡς ταῦτά γε τοῦ πονηροῦ παίγνια, κακῶς τὰ ἡμέτερα ταλαντεύοντος. αὐτοὶ δὲ τὴν μέσην βαδίζοντες καὶ βασιλικήν, ἐν ᾗ καὶ τὸ τῶν ἀρετῶν ἕστηκεν ὡς δοκεῖ τοῖς ταῦτα δεινοῖς, πιστεύομεν εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον, ὁμοούσιά τε καὶ ὁμόδοξα, ἐν οἷς καὶ τὸ βάπτισμα τὴν τελείωσιν ἔχει, ἔν τε ὀνόμασι καὶ πράγμασιν, οἶδας ὁ μυηθεὶς, ἄρνησις οὖν ἀθείας, καὶ ὁμολογία θεότητος, καὶ οὕτω καταρτιζόμεθα. τὸ μὲν ἓν, τῇ οὐσίᾳ γνωρίζοντες, καὶ τῷ ἀμερίστῳ τῆς προσκυνήσεως. τὰ δὲ τρία, ταῖς ὑποστάσεσιν εἴτ' οὖν προσώποις, ὅ τισι φίλον. μηδὲ γὰρ οἱ περὶ ταῦτα ζυγομαχοῦντες ἀγανακτείτωσαν, ὥσπερ ἂν ὀνόμασι κειμένης ἡμῖν τῆς εὐσεβείας, ἀλλ' οὐκ ἂν πράγμασι. τί γάρ φατε οἱ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις εἰσφέροντες, μὴ τρεῖς οὐσίας ὑπολαμβάνοντες λέγετε; μέγα οἶδ' ὅτι βοήσεται κατὰ τῶν οὕτως ὑπειληφότων. μίαν γὰρ καὶ τὴν αὐτὴν τῶν τριῶν δογματίζετε. τί δαὶ οἱ τὰ πρόσωπα, μὴ ἄν οἷόν τι σύνθετον ἀναπλάσσετε, καὶ τριπρόσωπον ἢ ἀνθρωπόμορφον ὅλως; ἄπαγε. καὶ ὑμεῖς ἀντιβοήσετε, μηδὲ πρόσωπον ὅτι ποτέ ἐστιν ἴδοι θεοῦ, ὃς, οὕτως ἔχει. τί οὖν ὑμῖν αἱ ὑποστάσεις βούλονται ἢ τὰ πρόσωπα, προσδείσομαι γάρ· τὸ τρία εἶναι τὰ διαιρούμενα, οὐ φύσεσιν, ἀλλ' ἰδιότησιν, ἐπεὶ τοῦ γε. πῶς ἄν τινες συμφρονήσειαν μᾶλλον καὶ τὸ αὐτὸ λέγοιεν, ἢ οὕτως ἔχοντες, κἂν ταῖς συλλαβαῖς διαφέρωσιν. ὁρᾶτε οἷος ἐγὼ διαλλακτὴς ὑμῖν, πρὸς τὸν νοῦν ἄγων ἀπὸ τοῦ γράμματος, ὥσπερ τὴν παλαιὰν καὶ τὴν νέαν; ἀλλ' ἐπανιτέον μοι πάλιν πρὸς τὸν αὐτὸν λόγον. τὸ μὲν οὖν ἀγέννητον καὶ τὸ γεννητὸν καὶ τὸ ἐκπορευτὸν, λεγέσθω τε καὶ νοείσθω, εἴ τῳ φίλον δημιουργεῖν ὀνόματα. οὐ γὰρ δέος μὲν μή ποτε νοῆται σωματικῶς τὰ σώματα. ὅπερ δοκεῖ τοῖς ἐμπαίκταις θεότητος. κτίσμα δὲ, θεοῦ μὲν λεγέσθω. μέγα γὰρ ἡμῖν καὶ τοῦτο, θεὸς δὲ μηδαμῶς, ἢ τότε δέξομαι κτίσμα εἶναι θεὸν, ὅταν κἀγὼ γένωμαι κυρίως θεός. ἔχει γὰρ οὕτως· εἰ μὲν θεὸς, οὐ κτίσμα. μεθ' ἡμῶν γὰρ τὸ κτίσμα, τῶν οὐ θεῶν. εἰ κτίσμα δὲ, οὐ θεός. ἤρξατο γὰρ χρονικῶς· ὃ δὲ ἤρξατο, ἦν ὅτε οὐκ ἦν· οὗ δὲ πρεσβύτερον τὸ οὐκ ἦν, τοῦτο οὐ κυρίως ὄν· τὸ δὲ μὴ κυρίως ὄν, πῶς θεός; οὔτε οὖν κτίσμα τῶν τριῶν, οὐδὲ ἕν· οὔτε ὃ, τούτου χεῖρον, δι' ἐμὲ γενόμενον· ἵνα μὴ κτίσμα ᾖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν ἀτιμότερον. εἰ γὰρ ἐγὼ μὲν εἰς δόξαν θεοῦ, τοῦτο δὲ δι' ἐμὲ, ἢ περίεργα διὰ τὴν ἅμαξαν, ἢ ὁ χείρων διὰ τὴν θύραν, νικῶ τῇ αἰτίᾳ. ὅσῳ γὰρ κτισμάτων θεὸς ὑψηλότερος, τοσοῦτον τοῦ διὰ θεὸν ὑποστάντος ἐμοῦ, τὸ δι' ἐμὲ γενόμενον, ἀτιμότερον. πρὸς ταῦτα μοαβίταις μὲν καὶ ἀμμανίταις, μηδὲ εἰσιτητὸν εἰς ἐκκλησίαν ἔστω θεοῦ, λόγοις διαλεκτικοῖς τε καὶ κακοπράγμοσιν. οἱ γεννήσει θεοῦ πολυπραγμονοῦντες, καὶ πρόοδον ἄρρητον, κατεξανίστανται τολμηρῶς θεότητος. ὡς δέον, ἢ ἐφ' αὐτοῖς μόνοις εἶναι τὰ ὑπὲρ λόγον, ἢ μηδὲ εἶναι, ὅτι μὴ αὐτοὶ κατειλήφασιν. ἡμεῖς δὲ ταῖς θείαις γραφαῖς ἑπόμενοι, καὶ τὰ ἐγκείμενα σκάνδαλα τοῖς τυφλώττουσι λύοντες, τῆς σωτηρίας ἐχόμεθα, πάντα τολμῶντες πρότερον, ἢ κατὰ θεοῦ τι νεανιεύεσθαι. τὰς μὲν δὴ μαρτυρίας, ἄλλοις παρήσομεν. πολλοῖς τε λογογραφηθείσας ἤδη πολλάκις, καὶ ἡμῖν οὐ παρέργως, καὶ ἅμα λίαν αἰσχρὸν ἡμᾶς γοῦν, νῦν τὰς πίστεις συλλέγειν τῆς πάλαι

πεπιστευμέ-

ἐπισταμένων. τάξις γὰρ οὐκ ἀρίστη διδάσκειν πρὸ τοῦ, ἔτι μανθάνειν. μὴ ὅτι τὰ θεῖα καὶ τηλικαῦτα τὸ μέγεθος, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο τι τῶν μικρῶν καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξίων· καὶ τὰ ἐκ τῶν γραφῶν προσκόμματα λύειν καὶ διαρθροῦν, οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ. σπουδῆς δὲ τελεωτέρας καὶ μείζονος, ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν ὁρμὴν τῆς ἀποδείξεως. ὁ δ' οὖν λόγος ἡμῶν, ὡς ἐν κεφαλαίῳ περιλαβεῖν, ἔστιν οὗτος. καὶ ταῦτα δὴ ἦλθον, οὐχ ἵν' ἀγωνίσωμαι πρὸς τοὺς ἀντιθέτους. πολλάκις γὰρ ἤδη διηγησάμεθα, εἰ καὶ μετρίως, ἀλλ' ἵν' ὑμῖν ἐπιδείξω τὸν χαρακτῆρα τῶν ἐμῶν διδαγμάτων, εἰ μὴ τῶν ὑμετέρων ἐγὼ συναγωνιστὴς καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν καὶ ὑπὲρ τῆς αὐτῆς ἱστάμενος. οὗτος ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὁ τῆς ἐμῆς ἀπολογίας προοίμιος. εἰ μὲν ἐπαινετῶς ἔχων, τῷ θεῷ χάρις, καὶ ὑμῖν τοῖς καλέσασιν· εἰ δὲ τῆς ἐλπίδος ἐνδεέστερον, καὶ οὕτω χάρις. οὐ γὰρ παρ' αὐτὴν ψευδῶς οἶδα, ὃ ὑμῖν οὐκ ἀπιστῶ λέγοντι. μή τι τὸν λαὸν τοῦτον ἐπλεονεκτήσαμεν; μή τι τῶν ἡμετέρων ᾠκονομήσαμεν, ὃ τοὺς πολλοὺς ὁρῶ πάσχοντας; μή τι τὴν ἐκκλησίαν παρελυπήσαμεν; ἄλλοις μὲν ἴσως οἷς ἐρήμην ὑμᾶς ἐρημοῦν νομίζουσι, τὸν ἡμέτερον ἐξετάσομεν λόγον. ὑμᾶς δὲ οὐδέν, ὅσα ἐμαυτῷ συνεπίσταμαι. οὐκοῦν ὑμῶν εἴληφα, φησὶ Σαμουὴλ ὁ μέγας, πρὸς τὸν Ἰσραὴλ, ὑπὲρ τοῦ βασιλέως διαφερόμενος, οὐ ψυχῶν ἐμῶν ἐξίλασμα. μάρτυς κύριος ἐν ὑμῖν, καὶ ἐν, καὶ ἐν, πλείονα λέγων, ἵνα μὴ αὐτὸς ἀπηριθμημένας καθ' ἕκαστον· ἀλλὰ καθαρὰν καὶ ἀκίβδηλον τὴν ἱερωσύνην ἐφύλαξα. εἰ δὲ δυναστείας ἐγλιχόμην, ἢ θρόνων ὕψος, ἢ βασιλέων πατεῖν αὐλάς, μηδὲ ἄλλο τι λαμπρὸν ἔχοιμι, ἢ ῥίψαιμι κειμήλιον. τί οὖν ἐστιν ὅ φημι; οὐ γὰρ ἄμισθος ἐγὼ τῆς ἀρετῆς ἐργάτης, οὐδ' εἰς τοσοῦτον ἀρετῆς ἀφικόμην. ὅ τε μοι τῶν πόνων μισθόν. ἵνα τοῦτον οὐχ ὅτι οὐ πολλοὶ ζητοῦσι τῶν παιδείας ἔξω, ἀλλ' ὃν ἐμοὶ ζητεῖν ἀσφαλές. ἀναπαύσατε τῶν μακρῶν πόνων ἡμᾶς, αἰδέσθητε τὴν πολιὰν ταύτην, τιμήσατε τὴν ξενιτείαν, ἄλλον ἀντεισαγάγετε, τὸν ὑπὲρ ὑμῶν διωκόμενον. ὅστις καθαρὸς χεῖρας, ὅστις φωνὴν οὐκ ἀσυνήθης, ὅστις ἱκανὸς τὰ πάντα ὑμῖν χαρίζεσθαι, καὶ συνδιαφέρειν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς φροντίσιν. ἐπειδὴ τούτων μάλιστα νῦν ὁ καιρός. ἐμοὶ δὲ ὁρᾶτε τὸ σῶμα ὡς ἔχει τοῦτο, καὶ χρόνῳ καὶ νόσῳ καὶ πόνῳ δαπανηθέν. τί δεῖ γέροντος ὑμῖν δειλοῦ καὶ ἀπειρόδεον, καὶ καθ' ἑκάστην ὡς εἰπεῖν ἀποθνήσκοντος τὴν ἡμέραν, οὐ τῷ σώματι μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς φροντίσιν; ὃς μόλις καὶ ταῦτα ὑμῖν διαλέγομαι. μὴ ἀπιστήσητε φωνῇ διδασκάλου. καὶ οὐδὲ ἠπιστήσατέ πώποτε, κέκμηκα τῇ ἐπιεικείᾳ ἐγκαλούμενος, κέκμηκα καὶ λόγῳ καὶ φθόνῳ μαχόμενος, καὶ πολεμίοις, καὶ ἡμετέροις. οἱ μὲν τὰ στέρνα παίουσι, καὶ ἧττον ἀνύουσι. τὸ γὰρ προδήλως ἐχθρὸν εὐφύλακτον. οἱ δὲ τὰ νῶτα τηροῦσι, καὶ μᾶλλόν εἰσι λυπηροί. τὸ γὰρ ἀνύποπτον, κυριώτερον. εἰ δὲ καὶ κυβερνήτης ἦν, καὶ τῶν λίαν ἐπισταμένων, εἶτα πολλὴ μὲν ἦν περὶ ἡμᾶς ἡ θάλασσα, καὶ περὶ τὴν ναῦν ζέουσα· πολλὴ δὲ τῶν ἐμπλεόντων ἡ στάσις, ἄλλων περὶ ἄλλον ζυγομαχούντων καὶ ἀντικρουόντων ἀλλήλοις τε καὶ τοῖς κύμασι, πάντως ἂν εἶχον αὐτοὶ τῶν οἰάκων κρατούμενος, ὥστε καὶ θαλάσσῃ καὶ τοῖς ἐμπλέουσι μάχεσθαι, καὶ διασώζειν ἀκινδύνως τὴν ναῦν ἐκ διπλοῦ τοῦ κλύδωνος. ὧν γὰρ παντὶ τρόπῳ συναγωνιζομένων χαλεπὸν ἦν τῆς σωτηρίας, τούτων πῶς οἷόν τε ἀνταγωνιζομένων μὴ καταδύεσθαι. τί τἆλλα δεῖ λέγειν, ἀλλὰ πῶς οἴσω τὸν ἱερὸν τοῦτον πόλεμον; λεγέσθω γάρ τις καὶ πόλεμος ἱερός, ὥσπερ καὶ βαρβαρικός. πῶς συναψω καὶ εἰς ἓν ἀγάγω τοὺς ἀντικαθεζομένους τούτους καὶ ἀντιπολεμοῦντας, καὶ τὸν συναποθρύπτοντα τούτοις λαὸν καὶ ἀντίθετον, ὥσπερ αὐτοῖς χάσμασι τῶν σεισμῶν, τὰ γειτονοῦντα καὶ πλησιάζοντα. ἢ ταῖς λοιμικαῖς νόσοις, τοὺς θεραπεύοντας καὶ οἰκείους, ἄλλοις ἀπ' ἄλλων διαδιδομένης εὐκόλως τῆς ἀρρωστίας. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς οἰκουμένης τμήματα, συμπεπονθότα τοῖς στασιάζουσιν, ὥστε καὶ εἰς ἀντίπαλον μοῖραν ἀποκριθῆναι, τότε ἑῷον καὶ τὸ ἑσπέριον, καὶ κινδυνεύειν τῆς γνώμης οὐχ ἧττον. ἢ τῶν πραγμάτων ταῦτα γενέσθαι τμήματα, μέχρι τίνος γὰρ ὁ ἐμὸς καὶ ὁ σός, καὶ ὁ παλαιός, καὶ ὁ νέος· ὁ λογιώτερος, ἢ ὁ πνευματικώτερος· ὁ εὐγενέστερος, ἢ ὁ δυσγενέστερος· ὁ τῶν πλήθει πλουσιώτερος, ἢ ὁ πενέστερος. αἰσχύνομαι τὸ γῆρας ἄλλων, καλούμενος ἀπὸ Χριστοῦ σωζόμενος. οὐ φέρω τοὺς ἱππικοὺς ὑμῶν καὶ τὰ θέατρα, καὶ τὴν ἀντίρροπον ταύτην μανίαν, οἷς τε διαπηδήμασι καὶ σπουδάσμασι μεταζεύγνυμεν, ἀντιζεύγνυμεν, ἀντιφρυαξάμεθα, μικροῦ καὶ τὸν ἀέρα παίομεν ὥσπερ ἐκεῖνοι, καὶ βάλλομεν κόνιν εἰς οὐρανόν, ὥσπερ οἱ ἐξεστηκότες, καὶ ὑπ' ἄλλοις προσώποις, τὰς ἡμετέρας ἐκπληροῦμεν φιλονεικίας, κακοὶ γινόμεθα τῆς φιλονεικίας διαιτηταί, καὶ κριταὶ τῶν πραγμάτων ἀγνώμονες. σήμερον σύνθρονοι καὶ ὁμόδοξοι, ἂν οὕτω φέρωσιν ἡμᾶς οἱ ἄγοντες. αὔριον ἀντίθρονοι καὶ ἀντίδοξοι, ἐὰν ἀντιπνεύσῃ τὸ πνεῦμα. μετὰ τῆς ἔχθρας καὶ τῆς φιλίας καὶ τὰ ὀνόματα. καὶ τὸ δεινότατον, οὐκ αἰσχυνόμεθα τοῖς αὐτοῖς χρώμενοι τῶν ἐναντίων ἀκροαταῖς, οὐδὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν βαίνομεν ἄλλοτε ἄλλως, ποιούσης ἡμᾶς τῆς φιλονεικίας, εὐρίπων μεταβολαί τινες ἢ [illegible] [illegible]. ὥσπερ οὖν ἁμαξηλασίαν οἱ ἀπειρίᾳ παίζοντας ἐν μέσῳ καὶ παιζομένων, αἰσχρὸν ἂν ἦν

λίαν

λίαν καὶ οὐχ ἡμῶν, καταλιπόντας τὰς οἰκείας διατριβὰς, ἐκείνοις συμφέρεσθαι. οὐ γὰρ ὡραῖον γῆρας, παίδων ἀθύρματα. οὕτως οὐδ' εἰ φέροντι καὶ φερομένῳ τῶν ἄλλων, αὐτὸς τὸ βέλτιον τῶν πολλῶν γινώσκων. δεξαίμην ἂν ἐκείνων εἷς εἶναι μᾶλλον, ἢ ὅπερ εἰμὶ μετὰ τῆς ἀφανείας, ἐλεύθερος. πρὸς γὰρ αὖ τοῖς ἄλλοις, πάσχω τι καὶ τοιοῦτον, οὐ τὰ πολλὰ συμφέρομαι τοῖς πολλοῖς, οὐδὲ τὴν αὐτὴν βαδίζειν ἀνέχομαι· θρασέως μὲν ἴσως καὶ ἀμαθῶς, πάσχω δ' οὖν ὅμως. ἀνιαρὰ μετὰ τῶν ἄλλων τερπνὰ, καὶ τέρπομαι τοῖς ἑτέρων ἀνιαροῖς. ὥστε οὐκ ἂν θαυμάσαιμι οὐδὲ τοῦτο, εἰ καὶ δεθείην ὡς δύσχρηστος, καὶ ἀνόητος εἶναι δόξαιμι τοῖς πολλοῖς, ὅ, τις λέγεται τῶν παρ' Ἕλλησι φιλοσοφησάντων παθεῖν, ἐγκληθεὶς ὡς μανίαν τὴν σωφροσύνην, ὅτι διεγέλα τὰ πάντα, γέλωτος ὁρῶν ἄξια τὰ τοῖς πολλοῖς σπουδαζόμενα. ἢ καὶ γλεύκους νομισθείην εἶναι μεστὸς, ὡς ὕστερον οἱ Χριστοῦ μαθηταὶ τῷ λαλεῖν γλώσσαις, ἀγνοουμένης τῆς τοῦ πνεύματος δυνάμεως ἦν, οὐ φρενῶν ἐκστάσεως. σκοπεῖτε δὲ καὶ ἡμῶν τὰ ἐγκλήματα. τοσοῦτος χρόνος, φησὶ, ἐξ οὗ τῆς ἐκκλησίας ἄρχεις μετὰ τῆς τοῦ καιροῦ ῥοπῆς, καὶ τῆς τοῦ κρατοῦντος ὁρμῆς, τοσούτου πράγματος· τί τῆς μεταβολῆς ἡμῖν ἐπεσήμηνας; πόσοι καθ' ἡμῶν ἔμπροσθεν γεγόνασιν ὑβρισταί; τί δεινὸν οὐκ ἐπάθομεν; οὐχ ὕβρεις; οὐκ ἀπειλάς; οὐ φυγάς; οὐ χρημάτων ἁρπαγάς; οὐ δημεύσεις; οὐ πρεσβυτέρων ἐμπρησμὸν θαλάττιον; οὐ ναοὺς βεβηλουμένους ἁγίων αἵμασι, καὶ γινομένους ἀντὶ ναῶν πολυάνδρια; οὐ πρεσβυτέρων, οὐκ ἐπισκόπων, ἢ οἰκειότερον δὲ πατριαρχῶν εἰπεῖν σφαγὰς δημοσίας; οὐ τὸ πάντα τόπον ἄβατον εἶναι τοῖς εὐσεβέσι μόνοις; οὐχ ὅτι ἂν εἴποι τις τῶν δεινῶν; τί τοῖς πεποιηκόσιν ἀντιδεδώκαμεν. ἐπειδὴ τὸ ἐξεῖναι ποιεῖν, οὗ ποιοῦν ἀντεγράφη, ἔδει παιδεῦσαι γοῦν ἔδει τοὺς ὑβριστάς. ἐῶ τἄλλα. τὰ δὲ ἡμέτερα, ἵνα μὴ τὰ σὰ λέγωμεν, οὐ διωκόμεθα; οὐχ ὑβριζόμεθα; οὐκ ἀπελαυνόμεθα ἐκκλησιῶν, οἰκιῶν, τὸ πάντων αὐτὸ τὸ δεινότατον; οὐκ ἠνέγκαμεν δῆμον μαινόμενον, ὕπαρχον ὑβρίζοντας βασιλέα ὑβριζομένων, καὶ μετὰ τῶν προσταγμάτων; εἶτα τί; γεγόναμεν ἰσχυρότεροι, καὶ διαπεφεύγασιν οἱ διώκοντες. τοῦτο γὰρ αὐτάρκης ἐμοὶ τιμωρία κατὰ τῶν ἀδικησάντων, ἡ τοῦ ἀντιποιεῖν ἐξουσία. τοῖς δὲ οὐχ οὕτω δοκεῖ. λίαν γάρ εἰσιν ἐντελεῖς καὶ δίκαιοι περὶ τὴν ἀντίδοσιν, καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτοῦσι τὰ τοῦ καιροῦ. τίς ὕπαρχος, φησὶν, ἐζημίωται; τίς δῆμος σεσωφρόνισται; τίνων δ' ἡμῶν ἀνάπτει; τίνα φόβον ἡμῖν αὐτοῖς καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἐχαρισάμεθα; τάχα δ' ἂν καὶ ταῦτα ἡμῖν ὀνειδίσουσιν. καὶ γὰρ οὐδεδίκασι, τὸ δὲ τῆς τραπέζης φιλότιμον, οὐδὲ τῆς ἐσθῆτος αἰδέσιμον. αἱ δὲ πρόοδοι, τὸ δὲ σοβαρὸν πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας. ἠγνοοῦμεν δὲ ὅτι πρὸς ὑπάτους ἡμῖν καὶ ὑπάρχους ἡ ἅμιλλα, καὶ στρατηγοὺς τοὺς ἐπιδοξοτάτους, οἳ μὴ ἔχουσιν, ὅποι τὰ ἑαυτῶν ῥίψωσι. καὶ δεῖ τρυφᾶν μὲν ἡμῖν τὴν γαστέρα κατατρυφῶσι τῶν πτωχικῶν, ὡς δὲ εἰς τὰ περιττὰ κεχρῆσθαι τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ τῶν θυσιαστηρίων κατερεύγεσθαι, ἵπποις δὲ φέρεσθαι τρυφεροῖς, καὶ δίφρων ὑπεραίρεσθαι περιλάμπρως, προπομπεύεσθαί τε καὶ περιπτύσσεσθαι, καὶ πάντας ὑποχωρεῖν ἡμῖν ὥσπερ θηρίοις καὶ περισχίζεσθαι, ἢ καὶ πόρρωθεν εἶναι δήλους ἐπερχομένους. εἰ ταῦτα δεινὰ γέγονε, παρελήλυθε, χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην· ἄλλον προστήσασθε τὸν ἀρέσκοντα τοῖς πολλοῖς, ἐμοὶ δὲ τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν ἀγροικίαν καὶ τὸν Θεόν, ᾧ μόνῳ καὶ διὰ τὴν εὐτέλειαν ἀρέσομεν. δεινὸν εἰ στερηθείημεν λόγων καὶ συλλόγων καὶ πανηγύρεων καὶ τῶν κρότων τούτων ὑφ' ὧν πτερούμεθα, καὶ οἰκείων καὶ φίλων, καὶ τιμῶν, καὶ καλλίστου πόλεως, καὶ μεγέθους, καὶ τῆς πανταχόθεν περιλαμπούσης ἀστραπῆς τοὺς πρὸς αὐτὰ βλέποντας, ἀλλὰ μὴ εἴσω συννενευκότας. ἀλλ' οὔπω τοσοῦτον, ὅσον εἰ θορυβήσομαι καὶ χραινήσομαι τοῖς ἐν μέσῳ ταράχοις καὶ βρασμασι, καὶ ταῖς πρὸς τοὺς πολλοὺς μεθελκύσεσιν. οὐ γὰρ ζητοῦσιν ἱερεῖς, ἀλλὰ ῥήτορας· οὐδὲ ψυχῶν οἰκονόμους, ἀλλὰ χρημάτων φύλακας· οὐδὲ θύτας καθαρούς, ἀλλὰ προστάτας ἰσχυρούς. ἀπολογήσομαί τι περὶ αὐτῶν, οὕτως ἡμεῖς αὐτοὺς ἐπαιδεύσαμεν, οἱ πᾶσι πάντα γινόμεθα, οὐκ οἶδα πότερον ἵνα σώσωμεν πάντας, ἢ ἀπολέσωμεν. τί φατέ; πείθομεν ὑμᾶς τοῖς λόγοις τούτοις, καὶ νενικήκαμεν, ἢ δεῖ καὶ στερροτέρων λόγων ἡμῖν πρὸς τὸ πείθειν. ναὶ πρὸς τῆς Τριάδος αὐτῆς, ἣν πρεσβεύομεν καὶ πρεσβεύετε, πρὸς τῆς κοινῆς ἡμῶν ἐλπίδος, καὶ τῆς τοῦ λαοῦ τοῦδε συμπήξεως, δότε μοι τὴν χάριν ταύτην, μετ' εὐχῶν ἡμᾶς ἀποπέμψατε· αὕτη γενέσθω μοι τῆς ἀθλήσεως ἡ ἀνάρρησις. δότε μοι τὸ γράμμα τῆς ἀφέσεως, ὥσπερ τοῖς στρατιωτικοῖς οἱ βασιλεῖς· καὶ εἰ βούλεσθε μετὰ δεξιᾶς τῆς μαρτυρίας, ἵν' ἔχω τὸ ἐντίμιον. εἰ δὲ μὴ ὅπως βούλεσθε, οὐδὲν περὶ τούτου διοίσεται, ἕως ἂν Θεὸς ἴδῃ τὰ ἡμέτερα, ὅπως ἂν ἔχῃ. τίνα οὖν ἀντεισάξομεν, ἅψεται ἑαυτῷ κύριος ποιμένα εἰς προστασίαν, ὡς πρόβατον εἰς ὁλοκάρπωσιν, ἂν τοῦτο ἐπιζητῶ μόνον, τὸν φθονούμενον ἴσως τις, μὴ τὸν ἐλεούμενον, μὴ τὸν πάντα πᾶσι χαριζόμενον· ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ προσκρούειν εἰδότα ὑπὲρ τοῦ βελτίονος. τὸ μὲν γὰρ ἐνταῦθα ἥδιστον, τὸ δὲ ἐκεῖθεν λυσιτελέστατον. ὑμεῖς μὲν οὖν τοὺς περιπτηνείους ἡμῖν μελετήσατε λόγους. ἐγὼ δὲ ὑμῖν ἀποδώσω τὸν συντακτήριον. χαίροις ἀνάστα-

σία μοι τῆς εὐσεβείας ἐπώνυμε. σὺ γὰρ τὸν λόγον ἡμῖν ἐξανέστησας, ἔτι καταφρονούμενον, τὸ τῆς κοινῆς νίκης χωρίον, ἡ νέα σιλώμ, ἐν ᾗ πρῶτον τὴν σκηνὴν ἐπήξαμεν, τεσσαράκοντα ἔτη περιφερομένην ἐν τῇ ἐρήμῳ. σύ τε ὁ μέγας ναὸς οὗτος καὶ περιβόητος, ἡ νέα κληρονομία, τὸ νῦν μέγας εἶναι παρὰ τοῦ λόγου λαβών, ὃν ἰεβοὺς πρότερον ὄντα, ἱερουσαλὴμ πεποιήκαμεν. ὑμεῖς τε ὅσοι μετὰ τοῦτον εὐθὺς τοῖς κάλλεσιν, ἄλλος ἄλλο τι τῆς πόλεως μέρος διειληφότες ὥσπερ σύνδεσμοί τινες, καὶ τὸ γειτονοῦν οἰκειούμενοι, οὓς μὲν τῆς ἀσθενείας ταύτης, οὐχ ἡμεῖς, ἡ χάρις δὲ σὺν ἡμῖν ἐπλήρωσε τοῖς ἀπεγνωσμένοις. χαίρετε ἀπόστολοι, ἡ καλὴ μετοικία, οἱ ἐμοὶ διδάσκαλοι τῆς ἀθλήσεως, εἰ καὶ μὴ πολλάκις ὑμῖν ἐπανηγύρισα, ἴσως τι τοῦ ὑμετέρου παύλου σατᾶν περιφέρων ἐν τῷ σώματι πρὸς τὸ συμφέρον, δι' ὃν νῦν ἐμαυτὸν ἀποικίζομαι. χαῖρέ μοι ὦ καθέδρα, τὸ ἐπίφθονον ὕψος τοῦτο καὶ ἐπικίνδυνον, ἀρχιερέων συνέδριον, ἱερέων, αἰδοῖ καὶ χρόνῳ τετιμημένων, ὅσοι τε ἄλλοι περὶ τὴν ἱερὰν τράπεζαν λειτουργικοὶ θεοῦ, καὶ ἐγγίζοντες θεῷ τῷ ἐγγίζοντι. χαίρετε ναζιραίων χοροστασίαι, ψαλμῳδιῶν ἁρμονίαι, στάσεις πάννυχοι, παρθένων σεμνότης, γυναικῶν εὐκοσμία, χηρῶν, ὀρφανῶν συστήματα, πτωχῶν ὀφθαλμοὶ πρὸς θεὸν καὶ πρὸς ἡμᾶς βλέποντες. χαίρετε οἶκοι φιλόξενοι καὶ φιλόχριστοι, καὶ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας ἀντιλήπτορες. χαίρετε τῶν ἐμῶν λόγων ἐρασταί, καὶ δρόμοι καὶ συνδρομαί, καὶ γραφίδες φανεραὶ καὶ λανθάνουσαι. καὶ ἡ βιαζομένη κιγκλὶς αὕτη τοῖς περὶ τὸν λόγον ὠθιζομένοις. χαίρετε ὦ βασιλεῖς καὶ βασίλεια, ὅσον τε περὶ τὰ βασίλεια θεραπευτικὸν καὶ οἰκίδιον· εἰ μὲν καὶ βασιλεῖ πιστόν, οὐκ οἶδα, θεῷ δὲ τὸ πλέον ἄπιστον. κροτήσατε χεῖρας, ὀξὺ βοήσατε, ἄρατε εἰς ὕψος τὸν ῥήτορα ὑμῶν. σεσίγηκεν ὑμῖν ἡ πονηρὰ γλῶσσα καὶ λάλος, οὐ μὴν σιγήσεται. μαχήσεται γὰρ διὰ χειρὸς καὶ μέλανος. τέως δὲ τὸ παρὸν σεσιγήκαμεν. χαῖρε ὦ μεγαλόπολι καὶ φιλόχριστε. μαρτυρήσω γὰρ τἀληθῆ, καὶ εἰ μὴ κατ' ἐπίγνωσιν ὁ ζῆλος, πεποίηκε χρηστοτέρους ἡμᾶς ἡ διάζευξις. πρόσιτε τῇ ἀληθείᾳ. μετασκευάσθητε ὀψὲ γοῦν, τιμήσατε θεόν, πλέον τῆς συνηθείας. οὐχ ἡ μετάθεσις τὸ αἰσχρὸν ἔχει, ἀλλ' ἡ τοῦ κακοῦ τήρησις, τῇ ἀπωλείᾳ. χαίροις ἀνατολὴ καὶ δύσις ὑπὲρ ὧν καὶ ὑφ' ὧν πολεμούμεθα, μάρτυς ὁ εἰρηνεύων ὑμᾶς, ἂν ὀλίγοι μιμήσωνται τὴν ἐμὴν ὑποχώρησιν. οὐ γὰρ καὶ τὸν θεὸν ἀπολέσουσιν, οἱ τῶν θρόνων παραχωροῦντες, ἀλλ' ἕξουσι τὴν ἄνω καθέδραν, ἢ πολὺ ταύτης ὑψηλοτέραν τε καὶ ἀσφαλεστέραν. ἐπὶ πᾶσι καὶ πρὸ πάντων βοήσομαι. χαίρετε ἄγγελοι τῆσδε τῆς ἐκκλησίας ἔφοροι, καὶ τῆς ἐμῆς παρουσίας καὶ ἐκδημίας, εἴπερ ἐν χειρὶ θεοῦ τὰ ἡμέτερα. χαῖρέ μοι ὦ τριάς, τὸ ἐμὸν μελέτημα καὶ καλλώπισμα, καὶ σῴζοιο τοῖσδε, καὶ σῴζοις τούσδε, τὸν ἐμὸν λαόν. ἐμὸς γάρ, κἂν ἄλλως οἰκονομώμεθα, καὶ ἀγγέλλοιό μοι διὰ παντὸς ὑψουμένη καὶ αὐξουμένη, καὶ λόγῳ, καὶ πολιτείᾳ. τεκνία, φυλάσσοιτέ μοι τὴν παρακαταθήκην, μέμνησθέ μου τῶν λιθασμῶν. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΝ ΔΟΑΡΩΝ, ΟΜΙΛΙΑ

ἐκδοθεῖσα εὐλαλίῳ ἐπισκόπῳ.

Δέξασθε τὸν ἡμέτερον λόγον ἀδελφοί, κἂν ἐλάχιστος ᾖ, κἂν παρὰ πολὺ τῆς ἀξίας λειπόμενος, πλὴν ὅμως, σταθμίζειν οἶδεν ὁ δεσπότης θεός, τῇ δικαίᾳ κρίσει τὸν ἔλεον. δέχεται γὰρ καὶ παύλου τὴν φυτείαν ὡς παύλου, καὶ ἀπολλὼ τὴν ἀρδείαν, καὶ τὰ δύο λεπτὰ τῆς χήρας, καὶ τοῦ τελώνου τὴν ταπείνωσιν, καὶ τοῦ μανασσῆ τὴν ἐξαγόρευσιν. δέξασθε λόγον κοινὸν ἐπὶ τῷ κοινοτάτῳ ποιμένι. δέξασθε φωνὴν εὐχαριστήριον ἐπὶ τοῖς ὁρωμένοις θαύμασι, μικροὶ μὲν ἡμεῖς καὶ ἐλάχιστοι ἐν υἱοῖς ἰσραήλ. εὐχαριστεῖν δὲ πλουσίως, οὐδὲν κωλύει καὶ τοὺς μικρούς· τὴν μὲν γὰρ τελεωτέραν εὐφημίαν, ἀποδώσουσι τῷ θεῷ πάντως οἱ τελειότεροι· ἡμεῖς δέ, τὴν κατὰ δύναμιν εἰσοίσομεν σήμερον. τοιγαροῦν ᾄσατε τῷ κυρίῳ ᾆσμα καινόν, ὅτι θαυμαστὰ ἐποίησεν. ἐκυμαινόμεθα, ἐπολεμούμεθα, ἐξωθούμεθα, τὰ μὲν ἤδη πάλιν τῶν δεινῶν, τὰ δὲ ἤμελλον. ἀλλὰ τίς ἔστησε τὴν καταιγίδα εἰς αὔραν; τίς συνέτριψεν ὅπλον καὶ ῥομφαίαν καὶ πόλεμον; τίς τοὺς ἐξωσμένους καὶ ἀπερριμμένους ἡμᾶς εἰσεδέξατο, οὐχὶ ὁ θεὸς ὁ ἐνεργήσας ταῦτα; κύριος κραταιὸς καὶ δυνατός, κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ. οὗτος ἐπετίμησε θάλασσαν, οὗτος ἔθρεψεν ἐν ἐρήμῳ λαὸν φυγάδα ξένον, ὑετὸν χαρισάμενος, οὗτος πέτρας ἐπήγασεν. οὗτος κατεπολέμησε τὸν ἀμαλὴκ χειρῶν ἀπερείστῳ καὶ μυστικῷ σχήματι. τοῦτο γὰρ ἴσχυσαν ἱερέως χεῖρες, αἱ ἐπὶ τοῦ ὄρους αἰρόμεναι καὶ εἰς εὐχὴν τυπούμεναι, ὃ πολλαὶ μυριάδες οὐκ ἴσχυσαν. οὗτος τείχη κατέσεισεν ἀμάχως καὶ ἀπολέμως. καὶ ἵνα τὰ τελευταῖα λέγω, οὗτος κατηγώνισε τὸν γολιὰθ διὰ τοῦ μεγάλου δαβὶδ τολμήσαντα, τὸν ἐπηρμένον καὶ ἀλαζόνα καὶ ἀπόγονον τῶν γιγάντων. διὰ ταῦτα ὁμοθυμαδὸν λέγομεν, εὐλογητὸς κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὀδοῦσι, καὶ χείμαρρον διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ὡς στρουθίον ἐρρύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων, ἄλλα τε ὅσα ψυχὴ περιχαρὴς ἐπὶ θεοῦ μεγαλοδωρεᾷ φθέγγεται. οὐκ ἤλθομεν βαλεῖν μάχαιραν, ἀλλ' εἰρήνην· οὐκ ἤλθομεν ἐπ' ἀτιμίᾳ τοῦ μεγάλου ποιμένος, τῆς λαμπρᾶς προκαθεζομένου πόλεως. τίμιον ἡμῖν

κεφαλὴν

κεφαλὴν γινώσκομεν, ἅγιον καλοῦμεν καὶ ἀδικούμενον μόνον ὥσπερ φιλότεκνος, καὶ πάσας προστατῶν ἐκκλησιῶν. προσθήσω δὲ ἰδίαν ἢ πραγματικὴν μαθέτω. οὐχ ὑφαιρήσει τὴν αἱρετικῶν ἀναστροφὴν, οὐκ ὀρθοδόξων ἐλάττωσιν. τί φῂς ὦ τοῦ ἀσεβοῦς καὶ ἀθέου, ἢ στρατηγὲ ἀσοφό τις, ὁ τῆς μανίας τολμήσας, καὶ χεῖρας ἐπαφεὶς ἡμῖν, ὥσπερ ἐκεῖνοι τὰς γλώσσας μεγάλα βοῶντες, οὐκ ἐφείσω, οὐκ ἐνετράπης, οὐκ ἐξέστης; σοὶ ταῦτα ἐξισουμένῳ τῆς γῆς ἀεὶ σπόρου; εἴτε τὰς χεῖρας ταύτας ἀνατείνας θεῷ, εἴτε δῶρα προσάξεις; εἴτε ὑπὲρ βύξει λαοῦ; φοβοῦμαι μή ποτε τοσοῦτον ἡ ῥομφαία τὴν θεοῦ καὶ ποθεῖ καὶ ἐρημώσειεν. ὅτι δὲ ποιμένι τῷ σῷ μέγα τί ἐχαρίσω, καὶ σαυτὸν τὰ μέγιστα ἐζημίωσας, ἀλλοτριώσας σεαυτὸν τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος. νυνὶ δὲ ὦ ποιμένων ἄριστε καὶ τελειότατε, δεῦρό μοι καὶ τὸν σὸν ἀνάλαβε λαὸν, σὺν ὑμῖν δὲ καὶ πρὸ ὑμῶν, ὃν αὐτῷ ἐχειροτόνησε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃν προσάγουσιν ἄγγελοι, ὃν ὁ βίος καὶ ὁ τρόπος ἐπίστευσεν. εἰ δὲ διὰ πειρασμῶν καὶ κωλυμάτων τὸν θρόνον κληρονομεῖς, μὴ θαυμάσῃς, οὐδὲ τὸ μέγα χωρὶς ἀδόκιμον, οὐδὲ ἀβασάνιστον. ἕπεται γὰρ φύσει, τοῖς μὲν ταπεινοῖς τὸ ῥᾴδιον, τοῖς δὲ ὑψηλοῖς τὸ δυσκατόρθωτον ἕνεκα τοῦ ἀπόνου, ὅτι δεῖ ἡμᾶς διὰ πολλῶν θλίψεων εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐπεὶ καὶ αὐτὸς, διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγεν ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν. ὁ τοῦ θαύματος, τὸ ὥσπερ ἐν λίθῳ κλαυθμὸς, καὶ εἰς τὸ πέρας ἀγαλλίασις· ἵνα λυπεῖν τοῖς πολεμοῦσιν, καὶ τοὺς χόλους ὡς κύνας ὑλακτοῦντας διακονοῖς. ἡμεῖς δὲ μὴ πολεμώμεθα. διὸ σκέπτου, προσκυνῶν θεὸν τὸν πατέρα, θεὸν τὸν υἱὸν, θεὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἐν μιᾷ δόξῃ τε καὶ λαμπρότητι. τὸ ἀπαράλλακτον ἐκζήτει, τὸ ἀσθενὲς οἴκτειρε, τὸ ἰσχυρὸν φύλαττε. τοσαύτην ἀπαιτοῦμέν σε τὴν ἐν τοῖς πνευματικοῖς εὐδοκίμησιν, ὅσην ἤδη τῶν κοσμικῶν συνέγνωμεν. τὴν μὲν οὖν τελειοτέραν στολὴν δέξαιο παρὰ τῶν μειζόνων στρατηγῶν, δι' ἧς δυνήσῃ τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι, καὶ παραστῆσαι τῷ κυρίῳ λαὸν περιούσιον, ἔθνος ἅγιον, βασίλειον ἱεράτευμα, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΠΡΟΣ ΠΑΡΘΕΝΟΝ. ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΟΣ.

Παρθένε νύμφη Χριστοῦ, δόξαζέ σου τὸν νυμφίον ἀεὶ, κάθαιρε σεαυτὴν ἐν λόγῳ καὶ σοφίᾳ, ἵνα λαμπρὰ λαμπρῷ συζήσῃς τὸν αἰῶνα· κρείσσων γὰρ αὕτη πολλῷ τῆς φθαρτῆς συζυγίας, ἐν σώματι. τὰς νοερὰς δυνάμεις μιμουμένη, ἀγγελικὴν μετῆλθες ἤδη γῆς πολιτείαν, δεσμὸς ἐνταῦθα καὶ λύσις, καὶ σώματα ἐν σώματι τῶν ἄνω δὲ ἵκεστι μονὰς οὔποτε λυομένη, οἱ περί τι φθόνου σιν ἀκτῖνα τῆς καθαρᾶς τελειότητος. πνεῦμα καὶ πῦρ λειτουργοὶ τῶν θεοῦ προσταγμάτων. ὕλη δὲ μέση ἐξ ἑτέρων ἀεὶ ῥέουσα φύσις, ἣ μέτρον ὥρισε θεὸς, γέμειν νομοθετήσας. σὺ δὲ ὅρον ὕλης φεύγουσα τοῖς ἄνω συνηρμόσθης. ὡς νοῦς ἁρμόζεται νοὶ τὴν θείαν ἁρμονίαν, καὶ σαρκὶ πολεμοῦσα βοηθεῖς τῇ εἰκόνι. πνοὴ γὰρ ἔφυς θεοῦ, ταῖς χερσὶ συνδεθεῖσα, ὥστε ἐκ πάλης καὶ νίκης στέφος ἀπολαβεῖν, ἄνω θέσθαι τὸν χοῦν, καλῶς ὑποταγεῖσα τῷ πνεύματι. αἰνείσθω σοι καὶ γάμος, ὃ πρὸ γάμου ἀφθαρσία. γάμος συγγνώμη παθῶν, ἁγνεία δὲ λαμπρότης. γάμος πατὴρ ἁγίων, ἁγνεία δὲ θυσία. ταύτην καὶ τότε καιροῖς ἐτίμων τοῖς εὐθέτοις, ὁ Ἀδὰμ ὁ παλαιὸς ...ὁ ... νόμῳ προσάγων, Ζαχαρίας ὁ πατὴρ τοῦ προδρόμου γάμος καὶ παρθενία, ῥίζα τῆς θεοῦ νύμφης, ἀλλ' ἔστιν ὅμως σαρκὸς καὶ βρώματος δουλεία, ὅτε ἦν νόμος καὶ σκιαὶ καὶ πρόσκαιροι λατρεῖαι, τότε εἶχε πλεῖστα ὁ γάμος, ὡς ἔτι νηπιώδης. ὅτε δὲ ὑπεξῆλθε τὸ γράμμα, αἰτεῖται ... δὲ τὸ πνεῦμα, καὶ Χριστὸς ἔπαθε σαρκὶ προελθὼν ἐκ παρθένου, τότε ἐξέλαμψεν ἁγνεία, συντέμνουσα τὸν κόσμον· ἐπεὶ δεῖ μεταβῆναι Χριστῷ συναναλθόντα. καλῶς οὖν οὐ δεῖ ... εἰς ὄρος, ἀπαύγαζε, μὴ πρὸς Σόδομα βλέψῃς, μὴ στήλη ἁλὸς παγῇς, μήτε λίαν σε σαρκὸς ἐκφοβείτω φύσις, μήτε θαρρήσας ἄγαν, ὥστε ποτὲ ἐκλυθῆναι ἀπαθὴς ἀνάπτε καλάμην, σβεννύτω δὲ ὕδωρ φλόγα. ἔχεις φάρμακα πολλὰ τῆς σεμνῆς παρθενίας. θεοῦ σε πόθος πηγνύτω, παρθενία σε κενούτω, ἀγρυπνία, προσευχὴ, δάκρυα, χαμευνία, ἔρως, ὅλος πρὸς θεὸν γνησίως τεταμένος, ταῦτα νομίζων τὸ ἔνδον ἀλλότριον τὰ ἄνω ὁ πίστιν ἐγγράφεσθαι, ὁ νικῶν ἐλεείσθω, σὺ δὲ τὸ ἴδιον τὸ πάσαν σε τῆς ἐλπίδος, οὐ τὴν κάτω ... τὴν δὲ ἄνω φθειρομένων, ὀλίγοι προσήχθησαν. οἱ πλεῖστοι δὲ εὐδοκιμοῦσιν. ἔποικοι ἑωσφόρος, ἀλλ' οὐρανὸς ἀγγέλων. ἥδεσαι ἦν πρὸ δόξης, οἱ δὲ οὐδὲν καὶ λαμπηδόνα. μόνον ἑλὼν σαυτὴν ἁγνὴν τήρει παρθένε, μή πως ἀπολέσῃς Χριστοῦ τὸν ἄσπιλον χιτῶνα, ὄμμα σοι σωφρονείτω γλῶσσα παρθενευέτω, μὴ νοῦς πέρνος, μὴ γέλως, μὴ ποὺς ἄτακτα βαίνων τὴν πικρὰν σου στολὴν, καὶ τὴν αὐχμηρὰν κόμην. μᾶλλον αἰδοῦμαι μὴ γαρέων, καὶ τῆς σεμνῶν εὐκοσμίας. καλὸν ἄνθος ἡ αἰδὼς, καὶ μέγας κόσμος ὠχρότης, καὶ πλέγμα καλὸν ἀρεταὶ, πᾶσαί σε στεφανοῦσαι. ἄλλος δὲ χρώμασιν εἰκόνα τὴν ἐκ θεοῦ νοθευέτω, πίναξ ἔμψυχος, αἰσχρὸς κατήγορος τῶν ἔνδον. σὺ δὲ ἣν ἔχεις εὐμορφίαν, τηρείσθω σοι τὸ πλεῖστον. κάλλος δὲ λάμπει ψυχῆς ἐκ θεοῦ κοσμουμένης. ὄψιν δ' ἀρρένων φεῦγε. εἰ δ' ἔμοι

καὶ φθόνον, μὴ τὰς πλήξεις ἢ πληγὰς ἐκ μώμου τῶν βελῶν. ὄμμα δ' ὄμμασι μὴ δίδου, μὴ πλάκι λόγῳ λόγον, μὴ παιδιὰ παιδιᾶς διδότω παῤῥησίαν, μηδέ σοι καὶ τῇ γεύσει ξύλον τὸ κατάκριτον. μή σε τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ὁ ὄφις ἔξω βάλῃ. καὶ τούτῳ πάντα τὰ παιδία, μὴ συνοικεῖσθαι, πρὸς αὐτὸν χριστὸν ἔχουσα νυμφίον, ζηλοῦσαν τῆς ἁγνείας. τί μοι σπείρημα φυτεύουσα, πρὸς σπέρκας ὑποστρέφεσθαι παντὸς τῆς σῆς λαμπρότητι τὰ χωροῦσιν, ὡς ῥόδον σε ἀκανθαις, οὕτως σε πολλοῖς στρέφει, καὶ πονηρῶν ἐπαίνω πανηγύρεων διαβαίνεις. ὁ μὲν γὰρ ἐγείρει παρθένους, ἡ δ' ἐκ κομίζει νυμφίον. ὄντως γίνεται πατὴρ, ὄντως ἄπαις ἀθρόως, ὅτε καὶ ἀν ὠδῖνες ἀτέλεσται πολλάκις, ὅτε ζῆλος σύζυγον κλαπεῖσάν τινα φιλίαν. ἐκθρέψαι δὲ καὶ παιδεῦσαι, ἔπειτα ἀπομαθεῖσαι, καὶ πικρὰς ἀπολαβεῖν τῶν πόνων ἀνταποδόσεις. σοὶ δὲ μέριμνα μία, πρὸς θεὸν ἀεὶ βλέπειν. ἡ χρεία δ' ἔστω, ὀλίγη μᾶζα καὶ μικρὰ σκέπη, ἀφ' ἧς πεῖραν καὶ χριστῷ προσάγει ὁ πειράζων. λίθους αὐτῷ εἰς ἄρτους πεινῶντι μεταστρέψαι, ὧν μή ποτε εἴκης μηδέ τι τῶν αἰσχρῶν ὑποσχομένης, οὐκ ἐκλείψει σοι καψάκης ἐλαίου πεπιθυίσῃ. κόρακές σε θρέψαι καὶ θάπερ ἠλίαν οἱ ὀρνίθιμοι. οἶδας θήλειαν ἐκ πυρὸς καὶ θηρίων φυγεῖν, παῦλον πεινῶντα τὸν μέγαν, διηγοῦντα προθύμως, ἵνα σοι μαθητὴς τῆς θείας, πρὸς θεὸν μόνον βλέπειν, ὃς σε θρέψει ἔσθ' οἶδα καὶ μνείας ἄθως. μαραίνεται τὸ κάλλος, ἡ δόξα παραλλάσσει, ὁ πλοῦτος ἄπιστον ῥεῦμα, τὸ δυναστεία ὀλίγη. σὺ δὲ τοῦ ταπεινοῦ κόσμου τὰς στροφὰς ἐκφυγοῦσα, ἔσελθε εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων γελῶσα, καὶ σὺν ἀγγέλοις χορεύσεις, τῆς ἄπαυστον χορείαν. κρείσσονα τὴν λαχοῦσα, ἢ ὧν καὶ θυγατέρων. ἀλλ' ὦ παρθένοι, χριστὸν μόνον γρηγορεῖσθε, καὶ φαιδραῖς τὸν νυμφίον δέξασθε ταῖς λαμπάσιν, ἵνα συνέλθοιτε τὸ κάλλος τοῦ νυμφῶνος ἴδητε, καὶ μυηθῆτε τοῖς ἄνω μυστηρίοις.

ΕΙΣ ΤΟ ΡΗΤΟΝ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ, ΟΤΕ ΕΤΕΛΕΣΕΝ ὁ ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, καὶ τὰ ἑξῆς.

Τοὺς ἁλιέας περιλαμβάνων ἰησοῦς, καὶ αὐτὸς σαγηνεύει, καὶ τόπους ἐκ τόπων ἀμείβει. τίνος ἕνεκεν; οὐ μόνον ἵνα κερδάνῃ πλείονας τῶν φιλοθέων τῇ ἐπιφοιτήσει, ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ τόπους ἁγιάσῃ πλείονας. γίνεται τοῖς ἰουδαίοις ὡς ἰουδαῖος, ἵνα ἰουδαίους κερδάνῃ· τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ· τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς σώσῃ. γίνεται τὰ πάντα πᾶσιν, ἵνα τοὺς πάντας κερδάνῃ. τί δὲ λέγω τοῖς πᾶσι πάντα, ὃ μηδὲ παῦλος ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπιδέχεται εἰπεῖν, τοῦτο δὲ εἰσορῶ, ὃν σωτῆρα πάσχοντα. οὐ γὰρ ἰουδαῖος γίνεται μόνον, οὐδ' ὅσα τῶν ἀτόπων καὶ μοχθηρῶν ὀνομάτων εἰς ἑαυτὸν ἀναδέχεται, ἀλλὰ καὶ ὃ τούτων πάντων ἀτοπώτερον, καὶ αὐτοαμαρτία καὶ αὐτοκατάρα, οὐκ ἔστι μὲν, ἀκούει δέ. πῶς γὰρ ἁμαρτία, ὁ καὶ ἡμᾶς τῆς ἁμαρτίας ἐλευθερώσας; πῶς δὲ κατάρα, ἐξαγοράζων ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου. ἀλλ' ἵνα καὶ μέχρι τούτων τὸ ταπεινὸν ἐπιδείξηται, τυπῶν ἡμᾶς εἰς ταπείνωσιν τὴν ὕψους πρόξενον. ὃ περ οὖν εἶπον, ἁλιεὺς γίνεται, πᾶσι συγκαταβαίνει, σαγηνεύει, πάντα σύγει, ἵν' ἐκ βάθους τὸν ἰχθὺν ἀνενέγκῃ τὸν νηχόμενον ἐν τοῖς ἑστῶσι, καὶ ἁλμυροῖς τοῦ βίου κύμασιν ἄνθρωπον. οὕτω τοῦτο καὶ νῦν ὅτε ἐτέλεσε τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰουδαίας πέραν τοῦ ἰορδάνου. γαλιλαίας ἐπιδημεῖ, καλῶς, ἵνα ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει, ἴδῃ φῶς μέγα. εἰς τὴν ἰουδαίαν μεθίσταται, ἵνα πείσῃ τοὺς ἐκ γράμματος ἐξαναστῆναι, ἀκολουθῆσαι τῷ πνεύματι. νῦν μὲν ἐπ' ὄρους διδάσκει, νῦν δὲ ἐν πεδίοις διαλέγεται, νῦν δὲ εἰς πλοῖον μεταβαίνει, νῦν δὲ ἐπιτιμᾷ ζάλαις. τάχα καὶ ὕπνον δέχεται, ἵνα καὶ ὕπνον εὐλογήσῃ. τάχα καὶ κοπιᾷ, ἵνα καὶ τὸν κόπον ἁγιάσῃ. τάχα καὶ δακρύει, ἵνα τὸ δάκρυον ἐπαινετὸν ἀπεργάσηται. μεταβαίνει τόπον ἐκ τόπων ὁ μηδενὶ τόπῳ χωρούμενος, ὁ ἄχρονος, ὁ ἀσώματος, ὁ ἀπερίληπτος, ὁ αὐτὸς ὢν ἦν καὶ γίνεται, ὢν ὑπὲρ χρόνον ἦν, ὢν ὑπὸ χρόνον ἔρχεται, καὶ ἀόρατος ἦν ὢν ὁρᾶται. ἐν ἀρχῇ ἦν, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἦν, καὶ θεὸς, ζῆτον τὸ ἦν τῷ ἀριθμῷ βεβαιούμενον, ὃ ἦν ἐκκένωσε, καὶ ὃ μὴ ἦν προσέλαβεν, οὐ δύο γενόμενος, ἀλλ' ἓν ἐκ τῶν δύο γενέσθαι ἀναχόμενος. θεὸς γὰρ ἀμφότερα, τό τε προσλαβὸν καὶ τὸ προσληφθὲν, δύο φύσεις εἰς ἓν συνδραμοῦσαι, οὐχ υἱοὶ δύο. μὴ καταψευδέσθω ἡ σύγκρασις. οὕτως ὁ τηλικοῦτος, ὁ τοσοῦτος. ἀλλὰ τί πέπονθα, πάλιν ἐμπέπτωκα εἰς ἀνθρώπινα ῥήματα. πῶς γὰρ τὸ ἁπλοῦν τοσοῦτον; πῶς δὲ τὸ ἄποσον τηλικοῦτον. ἀλλὰ δότε συγγνώμην τῷ λόγῳ, ὀργάνῳ βραχεῖ, περὶ τῶν μεγίστων φθέγγομαι, καὶ τοῦτο οἴσει ὁ πολὺς, μακρόθυμος, ἡ ἀνέδεος φύσις καὶ ἀσώματος, τοὺς ὡς περὶ σώματος, καὶ τῆς ἀληθείας ἀσθενεστέρους. εἰ γὰρ σαρκὶ ἐδέξατο, καὶ τὸν τοιοῦτον φέρεται λόγον, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ, οὗ θα πλείων ἡ ἐρημία, εἰ ἐπὶ τῆς ἰδίας ἔμενε περιωπῆς, εἰ μὴ συγκατέβη τῇ ἀσθενείᾳ, εἰ ὅπερ ἦν ἔμεινεν ἀπρόσιτον ἑαυτὸν φυλάττων καὶ ἀπερίληπτον. ὀλίγοι ἂν ἠκολούθησαν τυχὸν, οὐκ οἶδα δὲ εἰ καὶ ὀλίγοι, τάχα μόνος μωυσῆς, καὶ οὗτος τοσοῦτον, ὥστε μόλις ἰδεῖν θεοῦ τὰ ὀπίσθια. τὴν μὲν γὰρ νεφέλην διέσχε, ἔξω τοῦ σωματικοῦ βάρους γενόμενος, ἢ συσταλεὶς ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων, θεοῦ δὲ λεπτότητα, ἢ ἀσωματότητα, ἢ οὐκ οἶδα πῶς ἄν τις ὀνομάσειε;

ἐστι; πῶς ἂν ἐθεάσατο, σῶμα τὶ ὤν, καὶ αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς προσβάλλον. ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπὲρ
τοῦτο δι' ὑμᾶς, ἐπειδὴ κατὰ τὸ χριστοῦ κοινωνεῖ δὲ λέγω τῆς τῆς δόξης, οὐχ ὕφεσίν τινα καὶ ἐλάττωσιν, καὶ
διὰ τοῦτο χριστὸς γίνεται. δότε δέ μοι συγγνώμην μεταξὺ καὶ πάθος τι ἀνθρώπινον πάλιν πά-
σχοντι. θυμοῦ πληροῦμαι καὶ λύπης ὑπὲρ τοῦ ἐμοῦ χριστοῦ· συμπάσχοιτε δὲ καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδω διὰ τῶν τι-
ἀτιμαζόμενόν μου τὸν χριστόν, διὸ μάλιστα τιμᾶσθαι δίκαιος ἦν. διὰ τοῦτο ἄτιμος ἐστί μοι, ὅ-
τι σοι ταπεινός; διὰ τοῦτο κτίσμα, ὅτι τὸ κτίσματος ... διὰ τοῦτο ὑπὸ χρόνον, ὅτι σοὶ ὑπὸ
χρόνον ὑπέστη; ... πάντα φθέγγεται, πάντα δίκην. ὢ τῆς θαυμαστῆς, καὶ πίσματα ...
... ἐμπτυσμάτων ἠνέσχετο, ἐγέλα ... διὰ τὴν ἐμὴν γένεσιν. φέρει καὶ νῦν λιθαζόμενος, οὐ
μόνον ὑπὸ τῶν ἐπηρεαζόντων, ἀλλὰ καὶ ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν τῶν εὐσεβεῖν δοκούντων. τὸ γὰρ τῶν ἀσωμάτων
διαλεγόμενον σωματικοῖς κεχρῆσθαι ὀνόμασι, τυχὸν ἐπηρεάζοντων, τυχὸν λιθαζόντων. ἀλλ' ὦ
συγγνώμη πάλιν λέγω τῇ ἀσθενείᾳ. λιθαζόμεθα γὰρ οὐχ ἑκόντες. ἀλλὰ τὸ φθέγγεσθαι ἄλλως
οὐκ ἔχομεν. ὡς οὖν ἐσμέν, χρώμεθα. λόγος ἀκούεις, καὶ ὑπὲρ λόγον ἐστί. ὑπὲρ φῶς ἐστι καὶ φῶς ὀνομά-
ζεται. πῦρ ἀκούεις, οὐκ αἰσθητὸς ὤν, ἀλλ' ὅτι τὴν κούφην καὶ μοχθηρὰν ἀνακαθαίρει ὕλην. μάχαι-
ρα, ὅτι τέμνει τὸ χεῖρον ἀπὸ τοῦ κρείττονος. πτύον, ὅτι ἀνακαθαίρει τὴν ἅλω, καὶ ὅσον κοῦφον τὶ καὶ
ἀνεμιαῖον ἀποπεμπόμενος, ὅσον βαρὺ καὶ τὰς ἀποθήκας τὰς αἰωνίους κλείεσθαι. ἀξίνη ὅτι
τὴν ἄκαρπον ἐκκόπτει συκῆν, τὴν πολὺ μακροθυμήσας, ὅτι τὰς ῥίζας ἐκτέμνει τῆς πονηρίας.
θύρα, διὰ τὴν εἰσαγωγὴν. ὁδός, ὅτι εὐθὺ πορευόμεθα πρὸς αὐτόν, ὅτι θῦμα. ἀρχιερεύς, ὅτι προσφέ-
ρει τὸ σῶμα. υἱός, ὅτι παῖς. πάλιν κινῶ τὰς γλώσσας, πάλιν κατὰ χριστοῦ ἐπιμαίνονται μᾶλ-
λον δὲ κατ' ἐμοῦ. ὃς ἠξιώθην τοῦ λόγου γενέσθαι κῆρυξ, ὡς ἰωάννης γίνομαι φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ
ἐρήμῳ· ἔρημος γάρ τις ὁ ἀνὴρ ... καὶ λίαν ... ὅπερ ἔλεγον, ἵνα πρὸς τὸν ἐμὸν ἀνα-
δράμω λόγον. διὰ τοῦτο ἠκολούθουν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, ὅτι ταῖς ἀσθενείαις συγκαταβαίνει
ταῖς ἡμετέραις. εἶτα τί; προσῆλθον αὐτῷ, φησὶν, οἱ φαρισαῖοι, πειράζοντες αὐτὸν καὶ λέγοντες, εἰ
ἔξεστιν ἀνθρώπῳ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. πάλιν φαρισαῖοι πειρά-
ζουσι, πάλιν οἱ τὸν νόμον ἀναγινώσκοντες, τὸν νόμον οὐ γινώσκουσι· πάλιν οἱ ἐξηγηταὶ τοῦ νόμου τυγ-
χάνοντες, ἄλλων διδασκάλων δέονται. οὐκ ἤρκει σαδδουκαῖοι πειράζοντες τὴν ἀνάστασιν,
καὶ νομικοὶ πυνθανόμενοι τὴν τελειότητα, καὶ ἡρωδιανοὶ τὸν κῆνσον, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἕτεροι, ἀλλὰ καὶ
τὸν γάμον τις πάλιν ἐρωτᾷ τὸν ἀπείραστον, τὸν κτίστην τῆς συζυγίας ταύτης, τὸν ἐκ τῆς πρώτης αἰτίας τὸ
πᾶν τῶν ἀνθρώπων γένος τοῦτο συστησάμενον. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς. οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιή-
σας ἐξ ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; οἶδε λύειν τὰ τῶν ἐρωτήσεων διαλύειν, τινὰς δὲ
ἐπιστομίζειν, ὅτε ἐρωτᾶται ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, διὰ τὴν ἄγαν ἀπαιδευσίαν τῶν ἐρωτώ-
ντων. καὶ αὐτὸς ἀντερωτᾷ, τὸ βάπτισμα τὸ ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; καὶ ἀμφοτέρω-
θεν συμποδίζει τοὺς ἐρωτῶντας, ὥστε δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς μιμούμενοι χριστὸν ἔστιν ὅτε τοὺς πλεῖον
ἐρίζοντας ἡμῖν διαλεγομένους ἐπιστομίζειν, καὶ ἀτόποις ἐρωτήμασι λύειν τὴν ἀτοπίαν τῶν
ἐρωτήσεων. ἐσμὲν γὰρ καὶ ἡμεῖς σοφοὶ τὰ μάταια, ἔστιν ὅτε ἵνα τὰ τῆς ἀφροσύνης καυχώμεθα.
ὅτε δὲ ἐρώτησιν ὁρῶ λογισμοῦ δεομένην, τότε οὐκ ἀπαξιοῖ τὸν ἐρωτῶντας συνετὴν ἀποκρί-
σεων. τὸ ἐρώτημα ὁ ἐρωτήσας τοῦτο σωφροσύνην τιμᾶν μοι δοκεῖ, καὶ ἀπόκρισιν ἀπαιτεῖ
φιλάνθρωπον, σωφροσύνην, τὴν ὁρῶ τοὺς πολλοὺς κακῶς διακειμένους, καὶ τὸν νόμον αὐτῶν ἀνί-
σον καὶ ἀνώμαλον. τί δή ποτε γὰρ τὸ μὲν θῆλυ ἐκόλασε, τὸ δὲ ἄρρεν ἐπέτρεψε, καὶ γυνὴ μὲν
κακῶς βουλευσαμένη περὶ κοίτης ἀνδρὸς μοιχᾶται, καὶ πικρὰ ἐντεῦθεν τὰ τῶν νόμων ἐπιτίμια.
ἀνὴρ δὲ καταπορνεύων γυναικὸς ἀνεύθυνος. οὐ δέχομαι ταύτην τὴν νομοθεσίαν, οὐκ ἐπαι-
νῶ τὴν συνήθειαν. ἄνδρες ἦσαν οἱ νομοθετοῦντες, διὰ τοῦτο κατὰ γυναικῶν ἡ νομοθεσία. ἐπεὶ καὶ
τοὺς πατράσιν ὑπεξουσίους δεδώκασι τὰ τέκνα. τὸ δὲ ἀσθενέστερον ἀθεράπευτον κατέλιπον.
θεὸς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἥ τις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη,
ἵνα εὖ σοι γένηται, ἐν ἐπαγγελίαις κειμένη, καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευ-
τάτω. ὁμοίως καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐτίμησε, καὶ τὸ κακὸν ἐκόλασε. καὶ εὐλογία πατρὸς στηρίζει οἴκους
τέκνων, κατάρα δὲ μητρὸς, ἐκριζοῖ θεμέλια. καὶ ὅρα τὸ ἴσον τῆς νομοθεσίας. εἷς ποιητὴς ἀνδρὸς καὶ
γυναικός, εἷς χοῦς ἀμφότεροι, εἰκὼν μία, νόμος εἷς, θάνατος εἷς, ἀνάστασις μία. ὁμοίως
ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς γεγόναμεν, ἓν χρέος παρὰ τῶν τέκνων τοῖς γονεῦσιν ὀφείλεται. πῶς οὖν
σὺ σωφροσύνην μὲν ἀπαιτεῖς, οὐκ ἀντεισφέρεις δέ; πῶς δὲ ἃ δίδως αἰτεῖς; πῶς ὁμότιμον σῶμα
ὄν, ἀνίσως νομοθετεῖς. εἰ δὲ τὸ χεῖρον σκοπεῖς, ἥμαρτεν ἡ γυνὴ, τοῦτο καὶ ὁ ἀδάμ. ἀμφοτέρους ὁ
ὄφις ἠπάτησεν, οὐ τὸ μὲν ἀσθενέστερον εὑρέθη, τὸ δὲ ἰσχυρότερον, ἀλλὰ τὰ βελτίω λογίζῃ. ἀμ-
φοτέρους σώζει χριστὸς τοῖς πάθεσιν. ὑπὲρ ἀνδρὸς σὰρξ ἐγένετο; τοῦτο καὶ ὑπὲρ γυναι-
κός. ὑπὲρ ἀνδρὸς ἀπέθανε, καὶ ἡ γυνὴ διὰ θανάτου σώζεται, ἐκ σπέρματος δαβὶδ ὀνομά-
ζεται. τιμᾶσθαι ἴσως οἴει τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ ἐκ παρθένου γεννᾶται, τοῦτο καὶ ὑπὲρ γυναικῶν.
ἔσονται μὲν οὖν οἱ δύο, φησὶ, εἰς σάρκα μίαν, καὶ ἡ μία σὰρξ ἐχέτω τὸ ὁμότιμον. παῦλος δὲ καὶ

τῷ ὑπὸ ζεῦγμα τὴν σωφροσύνην νομοθετεῖ. πῶς καὶ τίνα τρόπον; τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν. ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καλὸν τῇ γυναικὶ Χριστὸν αἰδεῖσθαι διὰ τὸν ἄνδρα, καλὸν καὶ τῷ ἀνδρὶ τὴν ἐκκλησίαν μὴ ἀτιμάζειν διὰ τὴν γυναῖκα. ἡ γυνή, φησί, ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα, καὶ Χριστὸν γάρ. ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνήρ, ἵνα θάλπῃ τὴν γυναῖκα· καὶ γὰρ Χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν. μᾶλλον δ' ἔτι καὶ προσφιλοπονήσωμεν τῷ ῥητῷ. ἄμελγε γάλα, καὶ ἔσται βούτυρον. ἐξέταζε, καὶ τυχὸν ἂν εὕροις τι καὶ αὐτῷ προφιμώτερον. δοκεῖ μοι παραιτεῖσθαι τὴν διγαμίαν ἐνταῦθα ὁ λόγος. εἰ μὲν γὰρ δύο Χριστοί, δύο καὶ ἄνδρες, δύο καὶ γυναῖκες· εἰ δὲ εἷς Χριστός, μία κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ μία σάρξ, ἡ δευτέρα δὲ ἀπωθείσθω. εἰ δὲ ἑτέρους δὲ ἂν κωλύσῃ, τῆς τρίτης τίς λόγος; τὸ πρῶτον νόμος, τὸ δεύτερον συγχώρησις, τὸ τρίτον παρανομία. ὁ δὲ ὑπὲρ τοῦτο χοιρώδης. οἷος οὐδὲ πολλὰ ἔχων τῆς κακίας τὰ παραδείγματα. ὁ μὲν νόμος γὰρ πᾶσαν αἰτίαν τὸ ἀποστάσιον δίδωσι· Χριστὸς δὲ οὐ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν, ἀλλὰ συγχωρεῖ μὲν μόνον χωρίζεσθαι τῆς πόρνης, τὰ δὲ ἄλλα πάντα φιλοσοφεῖν κελεύει. καὶ τὴν πόρνην, ὅτι νοθεύει τὸ γένος. τὰ δ' ἄλλα καρτερῶμεν καὶ φιλοσοφῶμεν. μᾶλλον δὲ καρτερεῖτε καὶ φιλοσοφεῖτε, ὅσοι τὸν τοῦ γάμου ζυγὸν ἐδέξασθε. ἐὰν περιγραφὰς ἴδῃς ἢ ὑπογραφὰς ἀκκισμοῦ καὶ γλῶσσαν προστατικήν, σοβοῦσαν· ἢ γέλωτα πορνικόν, κατάφραττε πάντα. ἐὰν δαπάνην ἢ τὸν ἄμετρον, σύστειλον. ἐὰν δὲ προόδους ἀκαίρους, τάδε κώλυε. ἐὰν ὀφθαλμὸν μετέωρον, κόλασον. μὴ τέμῃς δὲ προπετῶς, μὴ χωρίσῃς. ἄδηλον τί κινδυνεύει, τὸ τέμνον, ἢ τὸ τεμνόμενον. ἡ πηγή, φησί, τοῦ ὕδατος ἔστω σοι ἰδία, καὶ μηδεὶς ἀλλότριος μετεχέτω σοι. καὶ πῶλος σῶν χαρίτων, καὶ ἔλαφος σῆς φιλίας, ὁμιλείτω σοι. σὺ τοίνυν μὴ γίνου ποταμὸς ἀλλότριος, μηδὲ ἄλλοις ἀρέσκειν σπούδαζε μᾶλλον ἢ τῇ σῇ γυναικί. εἰ δὲ ἀλλαχοῦ φέρῃ, καὶ τὸν σὸν μάλα νομοθετεῖς τὴν ἀσέλγειαν. οὕτω μὲν ὁ Σωτήρ. τί δὲ οἱ Φαρισαῖοι; τραχὺς τούτοις ὁ λόγος φαίνεται. καὶ γὰρ τὰ ἄλλα τῶν καλῶς ἐχόντων ἀπῄεσαν καὶ τοῖς τότε Φαρισαίοις, καὶ τοῖς νῦν φαρισαΐζουσιν. οὐ γὰρ γένος μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος ἐργάζεται. οὕτω καὶ ἀσσύριον οἶδα, καὶ αἰγύπτιον, τὸν τῇ προαιρέσει μετὰ τούτων ταττόμενον. τί οὖν οἱ Φαρισαῖοι; εἰ οὕτω, φασίν, ἐστὶν ἡ αἰτία μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. νῦν δὲ τοῦτο καταμανθάνεις ὦ Φαρισαῖε, ὅτι οὐ συμφέρει γαμῆσαι. πρότερον δὲ οὐκ ἠπίστασο, ἡνίκα τὰς χηρείας ἑώρας, καὶ τὰς ὀρφανίας, καὶ τοὺς ἀώρους θανάτους, καὶ τὰ διάδοχα τῶν κρότων πένθη, καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς θαλάμοις τάφους, καὶ τὰς ἀτεκνίας, καὶ τὰς κακοτεκνίας, καὶ τοὺς ἀτελεῖς τόκους ἢ ἀμφοτέρας, καὶ πᾶσαν τὴν τοιαύτην κωμῳδίαν ἢ τραγῳδίαν; ἀμφότερα γὰρ εἰπεῖν οἰκειότατον. συμφέρει γαμῆσαι, κἀγὼ δέχομαι. τίμιος γὰρ ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· συμφέρει δὲ τοῖς μετρίοις, οὐ τοῖς ἀπλήστοις, καὶ πλέον ἢ δεῖ τῇ σαρκὶ τιμᾶν βουλομένοις. ὅταν τοῦτο μόνον ὁ γάμος ᾖ, γάμος καὶ συζυγία, καὶ παίδων διαδοχῆς ἐπιθυμία, καλὸς ὁ γάμος. πλείονας γὰρ εἰσάγει τοὺς εὐαρεστοῦντας Θεῷ. ὅταν δὲ ὕλην ἐξάπτῃ, καὶ τοὺς ἀκάνθας περιβάλλῃ, καὶ ὁδὸν κακίας οὐδὲ εἰσάγῃ, τότε κἀγὼ φθέγγομαι, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. καλὸς ὁ γάμος, ἀλλ' οὐκ ἔχω λέγειν ὅτι καὶ ὑψηλότερον παρθενίας. οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν τι μέγα ἡ παρθενία, μὴ καλοῦ καλλίων τυγχάνουσα. μὴ δὴ χαλεπαινέτωσαν ὅσοι ὑπὸ ζυγόν, πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. ἀλλήλοις συνδεσμεῖσθε καὶ παρθένοι καὶ γυναῖκες, καὶ ἓν ἐστὲ ἐν κυρίῳ, καὶ ἀλλήλων καλλώπισμα. οὐκ ἂν ἦν ἄγαμος, εἰ μὴ γάμος. πόθεν γὰρ εἰς τοῦτον ἦλθε τὸν βίον παρθένος; οὐκ ἂν ἦν γάμος σεμνός, μὴ παρθένοις καρποφορῶν Θεῷ καὶ τῷ βίῳ. τίμησον καὶ σὺ τὴν μητέρα τὴν σήν, ἐξ ἧς γέγονας. τίμησον καὶ σὺ τὴν ἐκ μητρὸς καὶ μητέρα, μήτηρ δὲ οὐκ ἔστι. Χριστοῦ δὲ νύμφη ἐστί, τὸ δὲ φαινόμενον κάλλος οὐ κρύπτεται, τὸ δὲ ἀφανὲς Θεὸς βλέπει. πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν. ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς περιβεβλημένη, πεποικιλμένη, εἴτ' οὖν πράξεσιν, εἴτε καὶ θεωρήμασι. καὶ ἡ ὑπὸ ζυγὸν ἔστω τι Χριστοῦ, καὶ ἡ παρθένος ὅλη Χριστοῦ. ἡ μὲν μὴ παντελῶς ἐνδεσμείσθω κόσμῳ, ἡ δὲ μηδ' ὅλως γινέσθω τοῦ κόσμου. ὃ γάρ ἐστι τῇ ὑπὸ ζυγὸν τὸ μέρος, τοῦτο παντελὲς τῇ παρθένῳ. ἀγγέλων ἐπανῄρησαι πολιτείαν, μετὰ τῶν ἀζύγων ἐτάχθης, μὴ καταβῇς εἰς σάρκα, μὴ κατενεχθῇς εἰς ὕλην, μὴ τῇ ὕλῃ γαμηθῇς, καὶ ἄλλως ἄγαμος μένῃς. ὀφθαλμὸς πορνεύων οὐ φυλάσσει τὴν παρθενίαν· γλῶττα πορνεύουσα τῷ πονηρῷ μίγνυται. ποὺς δὲ ἄτακτα βαίνοντος ἐγκαλεῖ τὴν νόσον, ἢ κινεῖ τὴν νόσον. παρθενευέτω καὶ ἡ διάνοια, μὴ ῥεμβέσθω, μὴ πλανάσθω, μὴ τύπους ἐν αὐτῇ φερέτω πονηρῶν πραγμάτων, καὶ ὁ τύπος μέρος πορνείας ἐστί· μὴ εἴδωλα ποιείτω τῇ ψυχῇ τὰ μισούμενα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον, ἀλλ' οἷς δέδοται. ὁρᾶτε τοῦ πράγματος τὸ ὑψηλόν; μικροῦ καὶ ἀχώρητον εὑρίσκεται. πῶς γὰρ οὐ κρεῖττον σαρκός, τὸ ἐκ σαρκὸς γεννώμενον μὴ γεννᾶν εἰς σάρκα; πῶς δὲ οὐκ ἀγγελικὸν τὸ σαρκὶ συνδεδεμένην μὴ κατὰ σάρκα ζῆν, ἀλλ' εἶναι τῆς φύσεως ὑψηλοτέραν; ἡ σὰρξ τῷ κόσμῳ προσέδησεν, ἀλλ' ὁ λογισμὸς πρὸς Θεὸν ἀνήγαγεν. ἡ σὰρξ ἐβάρυνεν, ἀλλ' ὁ λογισμὸς ἐπτέρωσεν. ἡ σὰρξ ἔδησεν, ἀλλ' ὁ πόθος ἔλυσεν. ὅλη τέτασο πρὸς Θεόν, ὢ παρθένε τῇ ψυχῇ. τοῦτο γὰρ

αὐτὸ

καὶ τοῦτο καὶ ἀνδράσι νομοθετῶ καὶ γυναιξί. καὶ οὐ μή τι σοι φανῇ τῶν ἄλλων καλῶν, ὅσα τοῖς πολλοῖς· οὐ πλοῦτος, οὐ θρόνος, οὐ δυναστεία, οὐ δὲ ἡ εὐχροία καὶ συνθέσει μελῶν φαινόμενον κάλλος, χρόνῳ καὶ νόσῳ παύγιον. εἰ ὅλην ἐκοινώσας πρὸς θεὸν τοῦ φίλτρου τὴν δύναμιν, εἰ μὴ δύο σοι εἶεν τὰ ποθούμενα, καὶ τὸ ῥᾷον καὶ τὸ μεῖον. καὶ τὸ ὁρώμενον, καὶ τὸ ἀόρατον. ἄρα τοσοῦτον ἐτρώθης τῷ ἐκλεκτῷ βέλει, καὶ τοῦ νυμφίου τὸ κάλλος κατέμαθες, ὥστε καὶ δύνασθαι λέγειν ἐκ τοῦ νυμφικοῦ δράματος τοῦ ᾄσματος, ὅτι γλυκασμὸς εἶ καὶ ὅλος ἐπιθυμία. ὁρᾷς τὰ ἐμπιλαμβανόμενα τοῖς μολιβδίνοις ὀχετοῖς ῥεύματα, ὅτι τῷ λίαν στενοχωρεῖσθαι, καὶ πρὸς ἄνω φέρεσθαι, τοσοῦτον ἐκβαίνει τὴν ὕδατος πολλάκις φύσιν, ὥστε καὶ πρὸς τὸ ἄνω χωρεῖν ἀεὶ τὸ κατὰ τόπιν ὠθούμενον. οὕτως ἐὰν σφίγξῃς τὸν πόθον καὶ ὅλην διὰ τῆς συναφῆς, ἄνω χωρήσεις, οὐ μὴ καταπέσῃς, οὐ μὴ διαχυθῇς. ἀλλὰ χριστοῦ μενεῖς, μέχρις ἂν καὶ χριστὸν ἴδῃς τὸν σὸν νυμφίον. ἀπρόσιτον ἔχων τὴν φυλακήν, καὶ λόγῳ, καὶ ἔργῳ, καὶ βίῳ, καὶ διανοήματι, καὶ κινήματι. πανταχόθεν ὁ πονηρὸς περιεργάζεταί σε, πάντα κατασκοπεῖ, ποῦ βάλλῃ, ποῦ τρώσῃ, μή τι τῶν ἀγυμνώμενον εὕρῃ καὶ πρὸς πληγὴν ἕτοιμον. ὅσῳ καθαρωτέραν ὁρᾷ, τοσούτῳ μᾶλλον ἐπιχειρεῖ φιλονεικεῖ. καὶ γὰρ ἐσθῆτος λαμπρᾶς αἱ σπίλοι περιφανέστεροι. μὴ ὀφθαλμὸς ὀφθαλμὸν ἑλκέτω, μὴ γέλως γέλωτα, μὴ συνήθεια νικάτω. μὴ νὺξ ἀπολαφέτω. τὸ γὰρ κατὰ μέρος ὑφελκόμενον καὶ βλαπτόμενον, αἴτιον γίνεται τῆς πρὸς τὸ πᾶν ἔχει βλάβην, εἰς τὸ κεφάλαιον δὲ τῆς κακίας ἀπαντᾷ. οὐ πάντες, φησί, χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ᾽ οἷς δέδοται. τὸ δέδοται, ὅταν ἀκούσῃς, μηδὲν αἱρετικὸν πάθῃς, μὴ τὰς φύσεις εἰσαγάγῃς, μὴ τῶν χοϊκῶν καὶ πνευματικῶν μέσων. εἰσὶ γὰρ οὕτω τινὲς διακείμενοι κακῶς, ὥστε εἰπεῖν, τῶν μὲν πάντῃ ἀπολλυμένης εἶναι φύσεως, τῶν δὲ σωζομένης· τῶν δὲ οὕτως ἔχειν, ὅπως ἂν ἡ προαίρεσις ἄγῃ πρὸς τὸ χεῖρον ἢ βέλτιον. ἐπιτηδειότητα μὲν γὰρ ἄλλον ἄλλου μᾶλλον ἢ ἔλαττον ἔχειν, κἀγὼ δέχομαι, οὐκ ἀρκεῖν δὲ μόνην τὴν ἐπιτηδειότητα πρὸς τελείωσιν, λογισμὸν δὲ εἶναι τὸν ταύτην ἐκκαλούμενον, ἵνα ἡ φύσις εἰς ἔργον προέλθῃ κατὰ τὸ πῦρ λίθος πυρίτης σιδήρῳ κρουσθείς, καὶ οὕτω σίδηρος γένηται. ὅταν ἀκούσῃς οἷς δέδοται, πρόσθες, δέδοται μὲν τοῖς καλουμένοις καὶ τοῖς οὕτω νεύουσι. καὶ γὰρ ὅταν ἀκούσῃς, οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ, συμβουλεύω σοι ταυτὸ ὑπολαβεῖν. ἐπειδὴ γάρ εἰσί τινες οἱ τοσοῦτον μεγαλοφρονοῦντες τοῖς κατορθώμασιν, ὥστε τὸ πᾶν ἑαυτοῖς διδόναι, καὶ μηδὲν τῷ ποιήσαντι καὶ σοφίσαντι, καὶ χορηγῷ τῶν καλῶν, διδάσκει τούτους ὁ λόγος, ὅτι καὶ τὸ βούλεσθαι καλῶς, δεῖται τῆς παρὰ θεοῦ βοηθείας. μᾶλλον δὲ αὐτὸ τὸ προαιρεῖσθαι τὰ δέοντα, θεῖόν τι καὶ ἐκ θεοῦ δῶρον φιλανθρωπίας. δεῖ γὰρ καὶ τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν εἶναι, καὶ τὸ ἐκ θεοῦ σώζεσθαι. διὰ τοῦτό, φησιν, οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ. εἶτα ἐπειδὴ καὶ τὸ βούλεσθαι παρὰ θεοῦ, τὸ πᾶν εἰκότως ἀνέθηκε τῷ θεῷ, ὅσον ἂν δράμῃς, ὅσον ἂν ἀγωνίσῃ, χρῄζεις τοῦ διδόντος τὸν στέφανον. ἐὰν μὴ κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες αὐτόν. ἐὰν μὴ κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρύπνησαν οἱ φυλάσσοντες αὐτήν. οἶδα, φησιν, ὅτι οὐ τοῖς κούφοις ὁ δρόμος, οὐδὲ τοῖς δυνατοῖς ὁ πόλεμος, οὐδὲ τῶν μαχομένων ἡ νίκη, οὔτε τῶν εὐπλοούντων οἱ λιμένες, ἀλλὰ θεοῦ, καὶ νίκην ἀπεργάσασθαι, καὶ εἰς λιμένας ἀποσῶσαι τὸ σκάφος, καὶ τοῦτο ἀλλαχοῦ λεγόμενον, καὶ νοούμενον, καὶ ἴσως ἀναγκαῖον προσθεῖναι, καὶ τὸ ἀπελθὸν τοῖς εἰρημένοις, ἵνα τὸ ἐμὸν πλοῦτον, καὶ ὑμῖν χαρίσωμαι. ᾔτησεν ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου φιλότεκνόν τι παθοῦσα, καὶ τὸ μέτρον ἀγνοοῦσα τῶν αἰτουμένων, πλὴν συγγνωστὴ διὰ ὑπερβολὴν φίλτρου, καὶ ὀφειλομένην εὔνοιαν τέκνοις. οὐδὲν γὰρ μητρὸς εὐσπλαγχνότερον, καὶ τοῦτο λέγω, ἵνα τιμᾶσθαι νομοθετήσω μητέρας. ᾔτησεν οὖν τὸν ἰησοῦν ἡ μήτηρ ἐκείνων, ἵνα ἐκ δεξιῶν καθίσωσι, καὶ ἵνα ἐξ ἀριστερῶν. ἀλλὰ τί ὁ σωτήρ; ἐρωτᾷ τὸ πρῶτον, εἰ τὸ ποτήριον δύνανται πιεῖν ὃ αὐτὸς πίνειν ἤμελλεν. ὡς δὲ καὶ τοῦτο ὡμολογήθη, καὶ ὁ σωτὴρ ἐδέξατο ἤδη, καὶ ἐκείνους ἐφ᾽ αὐτῷ τελειουμένους, μᾶλλον δὲ τελειωθήσεσθαι μέλλοντας. τί φησί; τὸ μὲν ποτήριον πίεσθε, τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ ἀριστερῶν, οὐκ ἔστιν ἐμόν, φησι, τοῦτο δοῦναι, ἀλλ᾽ οἷς δέδοται. οὐδὲν οὖν ὁ ἡγεμὼν νοῦς; οὐδὲν ὁ πόνος, οὐδὲν ὁ λόγος, οὐδὲν ἡ φιλοσοφία, οὐδὲν τὸ νηστεῦσαι, οὐδὲν τὸ χαμευνῆσαι, τὸ ἀγρυπνῆσαι, τὸ πηγὰς στάξαι δακρύων, τούτων οὐδέν, ἀλλά κατά τινα ἀποκλήρωσιν καὶ ἱερεμίας ἁγιάζεται, καὶ ἄλλοι ἐκ μήτρας ἀλλοτριοῦνται; φοβοῦμαι μὴ καὶ ἄτοπός τις εἰσέλθῃ λογισμός, ὡς τῆς ψυχῆς ἀλλαχοῦ πολιτευσαμένης, εἶτα τῷ σώματι τούτῳ ἐνδεθείσης. καὶ ἐκ τῆς ἐκεῖσε πολιτείας, τῶν μὲν λαβόντων τὴν προφητείαν, τῶν δὲ κατακρινομένων, ὅσοι κακῶς βεβιώκασιν. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τοῦτο ὑπολαβεῖν λίαν ἄτοπον, καὶ οὐκ ἐκκλησιαστικόν. ἄλλοι μὲν γὰρ περὶ τῶν δογμάτων παιζέτωσαν, ἡμῖν δὲ τὰ τοιαῦτα παίζειν οὐκ ἀσφαλές. κἀκεῖ τοῦτο καὶ οἷς δέδοται, πρόσθες τὸ τοῖς οὖσιν ἀξίοις, οἱ δὲ εἶεν τοιοῦτοι, οὐ μόνον παρὰ τοῦ πνεύματος εἰλήφασιν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῖς δεδώκασιν. εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς εὐνουχίσθησαν, καὶ τὰ ἑξῆς, σφόδρα ἐβουλόμην αἰδεσιμόν τι περὶ τῶν εὐνούχων ἔχειν εἰπεῖν. μὴ μέγα φρονείτωσαν οἱ ἐκ φύσεως εὐνοῦχοι, τὸ γὰρ τῆς σωφροσύνης, ἴσως ἀκούσιον.

οὐ γὰρ

οὐ γὰρ ἦλθεν εἰς βάσανον, οὐδὲ τὸ σωφρονεῖν ἐδοκιμάσθη διὰ τῆς πείρας. τὸ μὲν γὰρ ἐκ φύσεως ἀγαθὸν, ἀδόκιμον· τὸ δὲ ἐκ προαιρέσεως, ἐπαινετόν. τίς πυρὶ χάρις τοῦ καίειν; τὸ γὰρ καίειν ἐκ φύσεως ἔχει. τίς ὕδατι τοῦ κάτω φέρεσθαι; τοῦτο γὰρ ἔχει παρὰ τοῦ δημιουργήσαντος. τίς χιόνι τοῦ ψυχρὸν εἶναι χάρις, τίς ἡλίῳ τοῦ φαίνειν; φαίνει γὰρ κἂν μὴ βούληται. χάρισαί μοι τὸ βούλεσθαι τὰ βελτίονα. χαρίσῃ δὲ ἐὰν σὰρξ γενόμενος, πνευματικὸς γένῃ, ἐὰν τῇ μολυβίδι σαρκὸς ἑλκόμενος, πτερωθῇς ὑπὸ τοῦ λόγου· ἐὰν οὐράνιος εὑρεθῇς, ταπεινὸς γεγονώς· ἐὰν σαρκὶ συνδεθεὶς, ὑπὲρ σάρκα φανῇς. ἐπειδὴ οὖν τὸ σωματικὰ φρονεῖν οὐκ ἐπαινετόν, ἄλλο τι αἰτῶ τοὺς εὐνούχους, μὴ πορνεύοντες, ὑπὸ πνεύματος τελειούμενοι, μὴ ὁμότιμον ἑαυτοῖς τὸ πνεῦμα ποιήσητε. εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, ὁ Παῦλός φησι, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. εἰ κτίσμα ἐλάτρευον, οὐκ ἂν Χριστιανὸς ὠνομαζόμην. εἰς τί γὰρ ὁ Χριστιανὸς τίμιον; οὐχ ὅτι θεὸς ὁ Χριστός, εἰ μὴ τοῦτο ὡς ἄνθρωπος πάθω, φιλίᾳ πρὸς αὐτὸν συγκεκραμένος. καίτοι καὶ Πέτρον τιμῶ, ἀλλ' οὐκ ἀκούω Πετριανός· καὶ Παῦλον, Παυλιανὸς δὲ οὐκ ἤκουσα. οὐ δέχομαι παρὰ ἀνθρώπων ὀνομάζεσθαι, παρὰ θεοῦ γεγονώς. οὕτως εἰ μὲν ὅτι θεὸν ὑπείληφας, διὰ τοῦτο καλῇ Χριστιανὸς, καὶ καλοῦ, καὶ μένοις ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἢ τῷ πράγματι. εἰ δὲ ὅτι στέργεις Χριστὸν, διὰ τοῦτο μόνον ἐξ ἑαυτοῦ καλῇ, οὐδὲν πλέον νέμεις αὐτῷ τῶν ἄλλων κλήσεων, αἳ ἀπό τινος ἐπιτηδεύματος ἢ πράγματος τίθενται. ὁρᾶτε τοὺς περὶ τὰς ἱπποδρομίας ἐσπουδακότας τούτους, οἳ ἀπὸ τῶν χρωμάτων ὀνομάζονται, καὶ τῶν μερίδων αἷς συνεστήκασιν. ὑμεῖς ἴστε τὰ ὀνόματα, κἂν ἐγὼ μὴ λέγω. εἰ οὕτως ἀκούεις Χριστιανὸς, μικρὰ λίαν ἡ προσηγορία, κἂν ἐπ' αὐτῇ καλλωπίζῃ. εἰ δὲ ὅτι καὶ θεὸν ὑπείληφας, δεῖξόν τοις ἔργοις ὡς ὑπείληφας. εἰ κτίσμα ὁ θεὸς, ἔτι καὶ νῦν λατρεύεις τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα. εἰ κτίσμα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, μάτην ἐβαπτίσθης, καὶ τοῖς μὲν δυσὶ μέρεσιν ὑγιαίνεις, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐκείνοις. τῷ δὲ ἑνὶ, παντελῶς κινδυνεύεις. ὑπόθου μαργαρίτην εἶναι τὴν τριάδα, πανταχόθεν ὅμοιον καὶ ἴσον στίλβοντα, ὅτι ἄν τι πάθῃ τοῦ μαργαρίτου, ἡ πᾶσα τοῦ λίθου χάρις ἠφάνισται. οὕτως ὅταν ἀτιμάζῃς υἱὸν ἵνα τιμήσῃς πατέρα, οὐ δέχεταί σου τὴν τιμήν. ἐπ' ἀτιμίᾳ τοῦ υἱοῦ, ὁ πατὴρ οὐ δοξάζεται. εἰ σοφὸς υἱὸς εὐφραίνει πατέρα, πόσῳ μᾶλλον ἡ τοῦ υἱοῦ τιμὴ μὴ τοῦ πατρὸς γίνεται. εἰ δὲ καὶ τοῦτο δείξῃ τὸ τέκνον, μὴ δοξάζου ἐπ' ἀτιμίᾳ πατρὸς, οὕτως οὐδὲ πατὴρ ἐπ' ἀτιμίᾳ τοῦ υἱοῦ δοξάζεται. εἰ ἀτιμάζεις τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ δέχεταί σου τὴν τιμὴν ὁ υἱός. εἰ γὰρ καὶ μὴ ὡς υἱὸς ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' οὖν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρός. ἢ τὸ πᾶν τίμησον, ἢ τὸ ὅλον ἀτίμασον, ἵνα ἀκόλουθος ὢν σεαυτῷ τυγχάνοις. οὐ δέχομαί σου τὸ ἐξ ἡμισείας εὐσεβές. ὅλον εὐσεβῆ μὲν εἶναί σε βούλομαι. ἀλλὰ καθὼς βούλομαι, συγγνῶθι τῷ πάθει. ἀλγῶ καὶ ὑπὲρ τῶν μισούντων, μέλος ἦς ἐμὸν, εἰ καὶ νῦν ἀποτέτμησαι, μέλος ἔσῃ κινήσει τυχὸν, διὰ τοῦτο καὶ φιλάνθρωπα φθέγγομαι. ταῦτα διὰ τοὺς εὐνούχους, ἵνα περὶ θεότητα σωφρονῶσιν. οὐ γὰρ ἡ περὶ σῶμα μόνον ἁμαρτία πορνεία καὶ μοιχεία λέγεται, ἀλλὰ καὶ ὁτιοῦν ἡμαρτημένον, καὶ μάλιστα ἡ περὶ τὸ θεῖον παρανομία. πόθεν παράσχωμεν; τοῦτο τυχὸν ἀπαιτεῖς· ἐπόρνευσαν, φησὶν, ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν. ὁρᾷς καὶ πρᾶξιν πορνείας ἀναίσχυντον. καὶ ἐμοιχῶντο, φησὶν, ἐν τῷ ξύλῳ. ὁρᾷς καὶ θρησκείαν τινὰ μοιχαλίδα; μὴ τοίνυν μοιχεύσῃς κατὰ ψυχὴν, σωφρονῶν τῷ σώματι. μὴ δείξῃς τὸ ἀκραιφνῶς τῇ σαρκὶ σωφρονεῖν, ἐξ ὧν οὐ σωφρονεῖς, ἐν οἷς πορνεύειν δύνασαι. τί πεποιήκατε τὴν ἀσέβειαν ὑμετέραν; τί πάντες τὸ ἐπιτήδευμα ἐπὶ τὸ χεῖρον φέρεσθε, ὡς ταυτὸν εἶναι λοιπὸν, ἢ εὐνοῦχον ἢ ἀσεβῆ καλεῖσθαι. γένεσθε μηδὲ τῶν ἀνδρῶν, ὀψὲ γοῦν ἀνδρικόν τι φρονήσατε, φύγετε τὰς γυναικωνίτιδας, μὴ προστεθήτω τῷ αἰσχρῷ τοῦ ὀνόματος, τὸ αἰσχρὸν τοῦ κηρύγματος. βούλεσθε μικρὸν ἔτι τῷ λόγῳ προσκαρτερήσωμεν, ἱκανὸν ἔχει τὰ εἰρημένα, πλὴν τιμηθήτωσαν καὶ οἱ εὐνοῦχοι τοῖς ἑξῆς. ἐπαινετὸς γὰρ ὁ λόγος. εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, φησὶν, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως· καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν παρὰ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσὶν οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω. δοκεῖ μοι τῶν σωματικῶν ἀποστὰς ὁ λόγος, τυπῶν διὰ τῶν σωμάτων τὰ ὑψηλότερα. τὸ μὲν γὰρ μέχρι τῶν σωματικῶν εὐνούχων στῆσαι τὸν λόγον, τυχὸν μικρόν τε καὶ λίαν ἀσθενὲς καὶ ἀνάξιον λόγου. δεῖ δὲ ἡμᾶς ἐπινοῆσαί τι τοῦ πνεύματος ἄξιον. δοκοῦσι τοίνυν οἱ μὲν ἐκ φύσεως νεύειν πρὸς τὸ ἀγαθόν. φύσεως δὲ ὅταν εἴπω, οὐκ ἀτιμάζω τὴν προαίρεσιν, ἀλλ' ἀμφότερα τίθημι, τήν τε πρὸς τὸ καλὸν ἐπιτηδειότητα, καὶ τὴν εἰς ἔργον ἄγουσαν τὸ ἐκ φύσεως ἐπιτήδειον. ἕτεροι δὲ εἰσί τινες οὓς ὁ λόγος καθαίρει τῶν παθῶν ἐκτέμνων, τούτους ἡγοῦμαι εἶναι τοὺς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων εὐνουχιζομένους, ὅταν ὁ διδασκαλικὸς λόγος διακρίνων τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος, καὶ τὸ μὲν ἀποπεμψάμενος, τὸ δὲ νομοθετήσας, ὡς τὸ, ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθὸν, τὴν πνευματικὴν σωφροσύνην δημιουργήσῃ. ἐπαινῶ καὶ τοῦτον τὸν εὐνουχισμόν, καὶ λίαν ἐπαινῶ, τούς τε διδασκάλους ὁμοίως καὶ τοὺς διδασκομένους, ὅτι οἱ μὲν καλῶς ἐξέτεμον, οἱ δὲ κάλλιον ἐξετμήθησαν. καὶ εἰσὶν οἵτινες ἑαυτοὺς εὐνούχισαν διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

ὀρχιῶν. ἄλλοι διδασκάλων μὲν οὐκ ἐπέτυχον, ἑαυτῶν δὲ γεγόνασιν ἐπαινετοὶ διδάσκαλοι. οὐκ ἐδίδαξέ σε μήτηρ τὸ δέον, οὐκ ἐδίδαξέ σε πατήρ, οὐ πρεσβύτερος, οὐκ ἐπίσκοπος, οὐκ ἄλλος τις τῶν τὴν διδασκαλίαν ἐπιτετραμμένων· ἀλλὰ τὸν ἐν σοὶ λόγον κινήσας, ἀλλὰ τὸν σπινθῆρα τοῦ καλοῦ διὰ τῆς προαιρέσεως ἀνάψας, σαυτὸν ἀντετείχισας. τὴν ῥίζαν ἐξέτεμες, τὰ ὄργανα τῆς κακίας ἐξώρισας. τοσαύτην ἕξιν ἐκτήσω τῆς ἀρετῆς, ὥστε καὶ σχεδὸν ἀδύνατόν σοι γενέσθαι τὴν περὶ τὰ χείρω φοράν. διὰ τοῦτο ἐπαινῶ, καὶ τοῦτον τὸν ἀντιτειχισμόν, καὶ τυχὸν μᾶλλον τῶν ἄλλων. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω. ἣν βούλει δέξαι μαθητίδα, ἢ ἐπακολούθησον τῷ διδασκάλῳ, ἢ γενοῦ σαυτοῦ διδάσκαλος. οὐκ αἰσχρὸν μόνον, μὴ τμηθῆναι τὰ πάθη. περὶ δὲ τοῦ τμηθῆναι τὰ πάθη, μηδὲν διαφέρον. καὶ ὁ διδάσκων πλάσμα θεοῦ, καὶ σὺ γέγονας ἐκεῖθεν. κἄν τι ὁ διδάσκαλος ἁρπάσῃ τὴν χάριν, κἄν τε γένηται σὸν τὸ καλὸν, καλὸν ὁμοίως ἐστί. μόνον ἐκτέμνωμεν ἑαυτοὺς τῶν παθῶν, μή τις ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ. μόνον ἀκολουθῶμεν τῇ εἰκόνι, μόνον αἰδώμεθα τὸ ἀρχέτυπον. ἔκτεμνε τὰ σωματικὰ πάθη, ἔκτεμνε καὶ τὰ ψυχικά. ὅσῳ γὰρ τιμιώτερον ψυχὴ σώματος, τοσούτῳ τιμιώτερον καθᾶραι ψυχὴν ἢ σῶμα. εἰ δὲ ἡ τοῦ σώματος κάθαρσις τῶν ἐπαινετῶν, σκόπει μοι πόσον ἡ τῆς ψυχῆς μείζων τε καὶ ὑψηλοτέρα. ἔκτεμνε τὴν ἀρείου ἀσέβειαν, ἔκτεμνε τὴν σαβελλίου κακοδοξίαν, μήτε συνάψῃς πλέον ἢ καλῶς ἔχει, μήτε διέλῃς κακῶς, μήτε εἰς ἓν πρόσωπον συνέλῃς τὰ τρία, μήτε ἐργάσῃ τρεῖς ἀλλοτριότητας φύσεων, καὶ τὸ ἓν ἐπαινετὸν καλῶς νοούμενον, καὶ τὰ τρία καλῶς διαιρούμενα, ὅταν προσώπων, ἀλλὰ μὴ θεότητος ἡ διαίρεσις ᾖ. ταῦτα καὶ λαϊκοῖς νομοθετῶ. ταῦτα καὶ πρεσβυτέροις ἐντέλλομαι, ταῦτα καὶ τοῖς ἄρχειν ἐπιτετραμμένοις. βοηθήσατε τῷ λόγῳ πάντες, ὅσοις τὸ δύνασθαι βοηθεῖν ἐκ θεοῦ μέγα. φόνον ἐπισχεῖν καὶ μοιχείαν κολάσαι, καὶ κλοπὴν σωφρονίσαι; πολλῷ μᾶλλον εὐσέβειαν νομοθετῆσαι, καὶ ὑγιῆ λόγον χαρίσασθαι. οὐ τοσοῦτον ὁ ἐμὸς λόγος δυνήσεται πολεμῶν ὑπὲρ τῆς τριάδος, ὅσον τὸ πρόσταγμα. ἐὰν ἐπιστομίζῃς τοὺς κακῶς ἔχοντας, ἐὰν βοηθῇς τοῖς διωκομένοις, ἐὰν τοὺς φονῶντας ἐπέχῃς, ἐὰν κωλύῃς τὸ φονεύεσθαι. λέγω δὲ οὐ τὸν σωματικόν, ἀλλὰ καὶ τὸν ψυχικόν. πᾶσα γὰρ ἁμαρτία, θάνατός ἐστι ψυχῆς. μέχρι τούτων ὁ λόγος ἑστήτω. λοιπὸν δὲ ἔστω ὑπὲρ τῶν συνεληλυθότων εὐχή. ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες, ἀρχόμενοί τε καὶ ἄρχοντες, πρεσβύται καὶ νεανίσκοι μετὰ παρθένων, πᾶν γένος ἡλικίας. πάσας μὲν φέρετε ζημίας τὴν εἰς χρήματα, τὴν εἰς σώματα· ἓν δὲ μὴ δέξησθε μόνον, τὴν θεότητα ζημιούμενοι. προσκυνῶ πατέρα, προσκυνῶ τὸν υἱόν, προσκυνῶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μᾶλλον δὲ προσκυνοῦμεν, ἐγὼ καὶ πρὸ πάντων ὁ ταῦτα λέγων, ἐπῶ καὶ μετὰ πάντας, καὶ σὺν πᾶσιν ἐν αὐτῷ τῷ κυρίῳ τῷ χριστῷ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΠΡΟΣ ΕΥΑΓΡΙΟΝ ΜΟΝΑΧΟΝ, ΠΕρὶ θεότητος.

Σφόδρα σε θαυμάζω καὶ λίαν ἐκπλήττομαι τῆς κεφαλαιότητος, ὅπως τοιούτων θεωρημάτων καὶ τηλικούτων ζητήσεων αἴτιος καθίστασαι, ταῖς ἀκριβέσιν ἐρωτήσεσιν, εἰς ἀνάγκην ἡμᾶς τοῦ λέγειν καὶ ἀπορίαν ἀποδείξεως πολλοὺς, ἐρωτήσεις ἀναγκαίας καὶ χρησίμους ἡμῖν ἐπάγων. πᾶσα δηλονότι λοιπὸν ἀνάγκη, κατόπιν τῶν ἐρωτήσεων ἡμᾶς ἐναργεῖς ποιεῖσθαι τὰς ἀποκρίσεις. καὶ νῦν τοίνυν τὸ προσενεχθὲν ἐρώτημα παρὰ σοῦ, τοιόνδε καὶ περὶ τοῦδε ἦν, ὡς τίνα τρόπον ἂν εἴη πατρός τε καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος ἡ φύσις, ἣν ἄν τις ὀρθῶς, οὐσίαν μᾶλλον ἢ φύσιν καλοίη. πότερον ἁπλῆ τις ἢ σύνθετος. εἰ μὲν γὰρ ἁπλῆ, πῶς τὸν τρεῖς ἐπιδέξεται, τῶν προειρημένων, ἀριθμόν. τὸ γὰρ ἁπλοῦν, μονοειδὲς καὶ ἀνάριθμον. τὸ δὲ ἀριθμοῖς ὑποπίπτον, ἀνάγκη τέμνεσθαι, κἂν μὴ ἀριθμοῖς ὑποβάλληται· τὸ δὲ τεμνόμενον, ἐμπαθές. πάθος γὰρ ἡ τομή. εἰ τοίνυν ἁπλῆ τοῦ κρείττονος ἡ φύσις, περιττὴ τῶν ὀνομάτων ἡ θέσις. εἰ δὲ τῶν ὀνομάτων ἀληθὴς ἡ θέσις, καὶ δεῖ τοῖς ὀνόμασι πείθεσθαι, τὸ μονοειδὲς καὶ ἁπλοῦν εὐθὺς ἐκποδὼν οἴχεται. τίς οὖν ἂν εἴη τοῦ πράγματος ἡ φύσις ταῦτα πρὸς ἡμᾶς, ἔφασκες. ὧν τὰς ἀποδείξεις, ὁ τῆς ἀληθείας ἀκριβῶς παραστήσει λόγος. οὐ πίστεως ἀναποδείκτου φαντασίας ἀρχαίας τῆς ἀποδείξεως ἀλόγως περιεχόμενος. οὐδὲ μύθων παλαιῶν αὐθεντείαις τὸ σαθρὸν τῆς πεποιθήσεως ἑαυτοῦ καλύπτειν πειρώμενος, ἀλλὰ ζητήσεως ἀκριβοῦς κατανοήσει, καὶ λογισμῶν ὀρθότητι, τὴν τοῦ θεωρήματος πίστωσιν, εἰς τὸ ἐμφανὲς προτιθέμενος. ἄγε δὴ λοιπὸν ἡμῖν ὁ λόγος ἐντεῦθεν, θαρσείτω. καὶ πῶς δεῖ τὸ θεῖον ὑπολαμβάνειν φασκέτω. πότερον ἁπλοῦν, ἢ τριπλοκές. οὔπω γὰρ ἡμᾶς καὶ λέγειν ἡ τῶν ὀνομάτων τριττύς, καὶ πιστεύειν βιάζεται, καὶ τοὺς ἀποχρησαμένους τινὰς σαθρὰ, καὶ παντάπασιν ἕωλα συνεστήσαντο δόγματα, τὴν οὐσίαν ὁμοῦ τῇ τῶν ὀνομάτων ὑπηρεσίᾳ, πάθος διαιρέσεως ὑπομένειν δοξάζοντες. ἀλλ' ἐκείνους μὲν ὡς αὐτός, φής, ἐατέον, σαθρῶς περὶ τῆς ὑπο-

λήψεις αὐτῶν συνηχοροῦντας δόγματι. περὶ δὲ τὴν ὀρθὴν τῆς ἐπιγνώσεως κατάληψιν, τὴν ἑκάστων διάνοιαν ἐπιστρέψωμεν. ὁ τοίνυν ἐστὶ θεὸς, πρότερον ἀποσκεψώμεθα, καὶ εἶθ' οὕτως ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις ἀκριβῶς ἥξομεν. ἁπλῆ πάντως ἐστὶ καὶ ἀμερὴς ἡ οὐσία, τὸ ἁπλοῦν δὲ ἀσώματον ἐκ φύσεως ἐκτυχόν. ἀλλ' ἴσως καὶ ὁ τῆς διαιρέσεως τῶν ὀνομάτων αἰτιᾶταί μοι λόγος, περὶ τρεῖς ἀριθμὸν, τὸ τοῦ κρείττονος μονοειδὲς ἀφαιρούμενος. ἆρ' οὖν διὰ τὸ μονοειδὲς ἐκφυγεῖν ἡμᾶς τὴν ὁμολογίαν πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος ἐπαναγκές; μὴ γένοιτο. τὴν γὰρ ἀμερῆ τοῦ κρείττονος εἰ ὥσιν, οὐ καταβλάψει τῶν ὀνομάτων ἡ θέσις. τὰ γὰρ νοητὰ, καὶ μυριώνυμα μὲν ἐπειδὴ παμπληθέσι καθ' ἕκαστον ἔθνος ὀνόμασι κέκληται. προσηγορίας δὲ πάσης ἐκτὸς, ἐπειδὴ κύριον ὄνομα τῶν νοητῶν τε καὶ ἀσωμάτων, οὐδέν. πῶς γὰρ κυρίως ἐπικληθείη, τὰ μηδὲ ὄψεσιν ἡμετέραις ὑποπίπτοντα, μηδ' ὅλως ἀνθρωπίναις αἰσθητηρίοις ἁλῶναι δυνάμενα. λαμβανέσθω δὲ ἡμῖν διὰ βραχύ τι τῶν νοητῶν μόριον ἡ ψυχὴ, πρὸς τὸ παντὸς ἀκριβοῦς νόησιν. ψυχὴ μὲν γὰρ, ὀνόματι θηλυκῷ προσαγορεύεται, πάσης δὲ θηλυδριώδους φύσεως ἀφέστηκεν, οὔτε ἄρρεν, οὔτε θῆλυ κατ' οὐσίαν ὑπάρχουσα. καὶ λόγος δὲ ὁμοίως ὁ πρὸς αὐτῆς ἀποκυϊσκόμενος, ἀρρενικὸν μὲν ἔχει τοὔνομα, πάσης δὲ καὶ αὐτὸς ὡς φαμὲν ἀρρενοθηλείας ἐκτός ἐστι σωματότητος. εἰ δὲ τὰ τῶν νοητῶν ἔσχατα, ψυχὴ καὶ λόγος κύριον οὐ κέκτηται τοὔνομα, πῶς αὖ τὰ πρῶτα καὶ ὑπὲρ τὴν ἐπέκεινα τῶν νοητῶν νοητὰ, κυρίοις ὀνόμασιν ἐπικεκλῆσθαι φήσομεν. ἀλλ' ἡ μὲν ὀνομασία χρησίμη, διὰ τὸ ἀναγκαῖον εἰς ἐπίνοιαν ἡμᾶς ἄγουσα τῶν νοητῶν. τινῶν δὲ ταῖς προσηγορίαις ὁμοῦ καὶ τὴν οὐσίαν παχυμερῶς συνδιαιρεῖσθαι δοξαζόντων, ἀνάξια παντάπασι τῶν θείων ταῖς ἑαυτῶν εὐνοίαις δοξάζουσιν. ἔδει γὰρ ἀκόλουθον ἡμᾶς τῶν τῆς ἀληθείας ἐπιγνώμονας, ὡς ἀδιαίρετός ἐστι καὶ μονοειδὴς, ἡ θεία τε καὶ ἀμερὴς τοῦ κρείττονος οὐσία. τρεῖς δὲ τὸ χρήσιμον τῆς ἡμετέρας τῶν ψυχῶν σωτηρίας, καὶ μερίζεσθαι ταῖς ὀνομασίαις δοκεῖ, καὶ διαιρέσεως ἀνάγκην ὑφίστασθαι, καθὼς ἔφαμεν. ὃν τρόπον γὰρ ἡ ψυχὴ νοητή τις ὑπάρχουσα, νοημάτων ἀπείρων ἀποκυΐσκει πλῆθος· ὅμως οὔτε νοήματος διαιρεῖται πάθει, οὔτε τῷ πλήθει τῶν νοημάτων ψυχὴ ἀλλὰ τὰ φθάσαντα περιχεῖ ποτέ. πλουσιωτέρα δὲ μᾶλλον, ἢ πενεστέρα γίνεται. ὃν τρόπον δὲ καὶ ὁ προφορικὸς οὑτοσὶ καὶ κοινὸς ἅπασιν ἡμῖν λόγος, ἀδιαίρετος μέν ἐστι τῆς προενεγκαμένης ψυχῆς, καὶ ταῖς ψυχαῖς δὲ τῶν ἀκροωμένων οὐδὲν ἧττον ἐντεῦθεν καθίσταται. κἀκείνης μὴ χωριζόμενος καὶ τούτοις εἰσοικιζόμενος, ἐνωσιν δὲ μᾶλλον ἢ διαίρεσιν αὐτῶν τε καὶ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἐργαζόμενος, οὕτω μονογενὴς καὶ τὸν υἱὸν τοῦ πατρὸς μὴ χωρισθέντα πώποτε, καὶ τούτου δὲ πάλιν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁμοίως ἐν τῷ νῷ τὴν ἐνθύμησιν. ὡς γὰρ οὐκ ἔστι μεταξὺ νοῦ καὶ ἐνθυμήσεως, καὶ ψυχῆς διαίρεσιν ἐπινοηθῆναί τινα, καὶ τομήν, οὕτως οὐδὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ τοῦ σωτῆρος, καὶ τοῦ πατρὸς, ἐν μέσῳ τομὴν ἢ διαίρεσιν ἐπινοηθῆναί ποτε. διότι τῶν νοητῶν ὡς ἔφαμεν καὶ θείων, ἀδιαίρετος ἡ φύσις, ἣ καὶ ὃν τρόπον οὐχ οἷόν τε πάλιν ὁμοίως ἐν μέσῳ κύκλου καὶ τῆς ἀκτῖνος διαίρεσιν εὑρέσθαι, ἀλλὰ τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀσώματον ἁπλοῦν τε καὶ ἀμερὲς, ἀλλ' ἡ μὲν ἀκτὶς συνῆπται τῷ κύκλῳ, τοὔμπαλιν δὲ ὁ κύκλος, οἷόν τις ὀφθαλμὸς ποταμηδὸν ἐπιχεῖ τῷ παντὶ τὰς ἀκτῖνας, κατακλυσμὸν ὥσπερ τινὰ φωτὸς ἡμῖν ἐργαζόμενος, καὶ πελαγίζων ἀθρόως τὴν διακόσμησιν, οὕτω δὴ καὶ αἰσθητή τινες τοῦ πατρὸς ἀκτῖνες ἀποστέλλουσιν ἐφ' ἡμᾶς, ὅ, τε φεγγώδης ἰησοῦς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὥσπερ γὰρ αἱ τοῦ φωτὸς ἀκτῖνες ἀμέριστον ἔχουσι κατὰ φύσιν τὴν πρὸς ἄλληλα σχέσιν, οὔτε τοῦ φωτὸς χωρίζονται, οὔτε ἀλλήλων ἀποτέμνονται, καὶ μέχρις ἡμῶν τὴν χάριν τοῦ φωτὸς ἀποστέλλουσι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ σωτὴρ ὁ ἡμέτερος, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἡ δίδυμος τοῦ πατρὸς ἀκτὶς, καὶ μέχρις ἡμῶν διακονεῖται τῆς ἀληθείας τὸ φῶς, καὶ τῷ πατρὶ συνήνωται. ὃν τρόπον δὲ κατά τινος ὑδάτων πηγῆς νεκταρώδους ἀφθόνως προϊεμένης ὕδωρ, συμβαίνει ῥεύματι παμπληθεῖ, καὶ ῥεῖθρον ἀκατάσχετον, εἰς ποταμοὺς δύο τῷ ῥεύματι τέμνεσθαι. μίαν μὲν ἐν ὀφθαλμοῦ τῆς πηγῆς τὴν ῥοὴν ἐξ ἀρχῆς ἔχοντος· δίῤῥυτος δὲ τῶν ποταμῶν χρηματίζοντος τοῖς εἴδεσι, βλαβὲν δὲ ὅμως οὐδὲν εἰς τὴν οὐσίαν ἐκ τῆς διαιρέσεως. τῇ μὲν γὰρ τῶν ποταμῶν θέσει τὸ ῥεῖθρον διῄρηται, τὴν δὲ τοῦ χυμοῦ ποιότητα μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κέκτηται. καὶ γὰρ ἀποσχηματίζεσθαι πόῤῥω που τῶν ποταμῶν ἕκαστος τὴν προειρημένον δοκεῖ, καὶ τῆς πηγῆς ἀφεστάναι μακρὰν, τὴν γονικὴν ἀρχὴν τῇ μητρὶ πρὸς τὸ διηνεκὲς τῆς πηγῆς συνηνωμένην ἔχει. παραπλησίως οὖν καὶ ὁ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων θεὸς, ὁ τῆς ἀληθείας πρύτανις, ὁ τοῦ σωτῆρος πατὴρ, ὁ τὸ πρῶτον αἴτιον τῆς ζωῆς, καὶ τὸ τῆς ἀθανασίας φυτὸν, ἡ τῆς ἀεζωΐας πηγὴ, δίῤῥυτόν πως τοῦ τε υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν νοητὴν εἰς ἡμᾶς ἀποστείλας χάριν, οὔτ' αὐτός τι πέπονθεν εἰς τὴν οὐσίαν βλαβὲν (οὐ γὰρ μείωσιν ὑπέστη κατὰ τὴν εἰς ἡμᾶς ἐκείνων ἄφιξιν) καὶ μέχρις ἡμῶν προκεχώρηκεν, καὶ τοῦ πατρὸς, οὐδὲν ἧττον

ἀχώριστοι

ἀρκείτω σοι καθεστηκότι. ἀμυδρῶς γάρ, ὡς ἔφαμεν ἐξ ἀρχῆς, ἡ τῶν κρειττόνων φύσις. πλεῖστα μὲν οὖν ἐν τιμιώτατα τεθήκασιν ἦν εὑρεῖν καὶ πλείονα τῶν εἰρημένων, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀναγκαιοτάτης πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος ἐρωτήσεως, ὃν τρόπον ἔχειν αὐτὴν ὑπολαμβάνειν δεῖ. ἀλλ' ἐπειδὴ σοί τε καὶ τοῖς σοὶ παραπλησίοις ῥᾷον ἐξ ὧν ἤδη τὰ πλείω καταμανθάνειν, τότε χαίρειν ἐνταῦθα τὸν περὶ τούτου στῆσαι τοῦ θεωρήματος δίκαιον ᾠήθην λόγον.

ΚΑΤΑ ΕΥΝΟΜΙΑΝΩΝ ΠΡΟΣΔΙΑΛΕΞΙΣ.

Πρὸς τοὺς ἐν λόγῳ κομψοὺς ὁ λόγος, καὶ ἵνα ἀπὸ τῆς γραφῆς ἄρξωμαι. ἰδοὺ ἐγὼ ἐπὶ σὲ τὴν ὑβρίστριαν. εἰσὶ γάρ, εἰσί τινες οἳ τὴν ἀκοὴν προσκνώμενοι, καὶ τὴν γλῶσσαν. ἤδη δέ, ὡς ὁρῶ, καὶ τὴν χεῖρα, ταῖς βεβήλοις κενοφωνίαις, καὶ ἀντιθέσεσι τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, καὶ ταῖς εἰς οὐδὲν χρήσιμον φερούσαις λογομαχίαις. οὕτω γὰρ ὁ Παῦλος καλεῖ, πᾶν τὸ ἐν λόγῳ περιττὸν καὶ περίεργον, ὁ τοῦ συντετμημένου λόγου κῆρυξ καὶ βεβαιωτής, ὁ τῶν ἁλιέων μαθητὴς καὶ διδάσκαλος. οὗτοι δέ, περὶ ὧν ὁ λόγος, εἴθε μέν, ὥσπερ τὴν γλῶσσαν εὔστροφον ἔχουσι, καὶ δεινὴν ἐπιθέσθαι λόγοις εὐγενεστέροις τε καὶ δοκιμωτέροις· οὕτω τι καὶ περὶ τὰς πράξεις ἠσχολοῦντο. μικρὸν οὖν, καὶ ἴσως ἧττον ἂν ἦσαν σοφισταὶ καὶ κυβισταὶ λόγων ἄτοποι καὶ παράδοξοι, ἵν' εἴπω τι καὶ γελοίως περὶ γελοίου πράγματος. ἐπεὶ δὲ πᾶσαν εὐσεβείας ὁδὸν καταλύσαντες, πρὸς ἓν τοῦτο βλέπουσι μόνον, ὅ τι δήσουσιν ἢ λύσουσι τῶν προβαλλομένων, καθάπερ ἐν τοῖς θεάτροις οἱ τὰ παλαίσματα δημοσιεύοντες, καὶ τῶν παλαισμάτων οὐχ ὅσα πρὸς νίκην φέρει κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀθλήσεως, ἀλλ' ὅσα τὴν ὄψιν κλέπτει τῶν ἀμαθῶν τὰ τοιαῦτα καὶ συναρπάζει τὸν ἔπαινον, καὶ δεῖ πᾶσαν μὲν ἀγορὰν περιβομβεῖσθαι τοῖς τούτων λόγοις. πᾶν δὲ συμπόσιον ἀποκναίεσθαι φλυαρίᾳ καὶ ἀηδίᾳ, πᾶσαν δὲ ἑορτὴν καὶ πένθος ἅπαν, τὴν μὲν ἀνεόρταστον εἶναι καὶ μεστὴν κατηφείας, τὸ δὲ παραμυθεῖσθαι συμφορᾷ μείζονι, τοῖς ζητήμασι, πᾶσαν δὲ διοχλεῖσθαι γυναικωνῖτιν ἁπλότητι σύντροφον, καὶ τὸ τῆς αἰδοῦς ἄνθος ἀποσυλᾶσθαι τῇ περὶ λόγον ταχυτῆτι, ἐπειδὴ ταῦτα οὕτω, καὶ τὸ κακὸν ἄσχετον, καὶ ἀφόρητον, καὶ κινδυνεύει τεχνύδριον εἶναι τὸ μέγα ἡμῶν μυστήριον, φέρε τοσοῦτον γοῦν ἡμῶν ἀνασχέσθωσαν οἱ κατάσκοποι σπλάγχνοις πατρικοῖς κινουμένων, καὶ ὅ φησιν ὁ θεῖος Ἱερεμίας, σπαρασσομένων τὰ αἰσθητήρια, ὅσον μὴ τραχέως τὸν περὶ τούτων δέξασθαι λόγον. καὶ τὴν γλῶσσαν μικρὸν ἐπισχόντες, εἰ ἄρα καὶ δύνωνται, τὴν ἀκοὴν ἡμῖν ὑποκλινάτωσαν. πάντως δέ, οὐδὲν ζημιωθήσεσθε. ἢ γὰρ εἰς ὦτα ἐλαλήσαμεν ἀκουόντων, καὶ τινὰ καρπὸν ἕξει ὁ λόγος, τὴν ὠφέλειαν τὴν ὑμετέραν, ἐπειδὴ σπείρει μέν, ὁ σπείρων τὸν λόγον, ἐπὶ πᾶσαν διάνοιαν. καρποφορεῖ δὲ ἡ καλή τε καὶ γόνιμος, ἢ ἀπέλθητε καὶ τοῦτο ἡμῶν διαπτύσαντες. καὶ πλείονα λαβόντες ὕλην ἀντιλογίας τε καὶ τῆς καθ' ἡμῶν λοιδορίας, ἵνα καὶ μᾶλλον ὑμᾶς αὐτοὺς ἑστιάσητε. μὴ θαυμάσητε δέ, εἰ παράδοξον ἐρῶ λόγον, καὶ παρὰ τὸν ὑμέτερον νόμον, οἳ πάντα εἰδέναι τε καὶ διδάσκειν ὑπισχνεῖσθε λίαν νεανικῶς καὶ γενναίως, ἵνα μὴ λυπῶ λέγων ἀμαθῶς καὶ θρασέως. οὐ παντός, ὦ οὗτοι, τὸ περὶ Θεοῦ φιλοσοφεῖν. οὐ παντός, οὐχ οὕτω τὸ πρᾶγμα εὔωνον. καὶ τῶν χαμαὶ ἐρχομένων, προσθήσω δέ, οὐδὲ πάντοτε, οὐδὲ πᾶσιν, οὐδὲ πάντα, ἀλλ' ἔστιν ὅτε, καὶ οἷς, καὶ ἐφ' ὅσον. οὐ πάντων μέν, ὅτι τῶν ἐξητασμένων καὶ διαβεβηκότων ἐν θεωρίᾳ, καὶ πρὸ τούτων καὶ ψυχὴν, καὶ σῶμα κεκαθαρμένων, ἢ καθαιρομένων τὸ μετριώτατον. μὴ καθαρῷ γὰρ ἅπτεσθαι καθαροῦ, τυχὸν οὐδὲ ἀσφαλές, ὥσπερ οὐδὲ ὄψει σαθρᾷ ἡλιακῆς ἀκτῖνος. πότε δέ; ὅταν σχολὴν ἄγωμεν ἀπὸ τῆς ἔξωθεν ἰλύος καὶ ταραχῆς. καὶ μὴ τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν συγχέηται τοῖς μοχθηροῖς τύποις, καὶ πλανωμένοις, οἷον γράμμασι πονηροῖς, ἀναμιγνύντων κάλλη γραμμάτων, ἢ βορβόρῳ μύρου εὐωδίαν. δεῖ γὰρ τῷ ὄντι σχολάσαι καὶ γνῶναι Θεόν. καὶ ὅταν λάβωμεν καιρόν, κρίνειν θεολογίας εὐθύτητα. τίσι δέ; οἷς τὸ πρᾶγμα διὰ σπουδῆς, καὶ οὐχ ὡς ἕν τι τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο φλυαρεῖται ἡδέως, μετὰ τοὺς ἱππικούς, καὶ θέατρα, καὶ τὰ ᾄσματα, καὶ τὴν γαστέρα, καὶ τὰ ὑπὸ γαστέρα, οἷς καὶ τοῦτο μέρος τρυφῆς, ἡ περὶ ταῦτα ἐρεσχελία καὶ κομψεία τῶν ἀντιθέσεων. τίνα δὲ φιλοσοφητέον, καὶ ἐπὶ πόσον; ἃ ἡμῖν ἐφικτά. καὶ ἐφ' ὅσον ἡ τοῦ ἀκούοντος ἕξις ἐφικνεῖται, καὶ δύναμις. ἵνα μή, καθάπερ αἱ ὑπερβάλλουσαι τῶν φωνῶν, ἢ τῶν τροφῶν, τὴν ἀκοὴν βλάπτουσιν, ἢ τὰ σώματα. εἰ βούλει δέ, τῶν φορτίων τὰ ὑπὲρ δύναμιν, τοὺς ὑποβαίνοντας. ἢ τὴν γῆν τῶν ὑετῶν οἱ σφοδρότεροι, οὕτω δὴ καὶ οὗτοι τοῖς στερροῖς, ἵν' οὕτως εἴπω τῶν λόγων καταπιεσθέντες καὶ βαρυνθέντες, ζημιωθῶσι καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν δύναμιν. καὶ οὐ λέγω τοῦτο μὴ δεῖν πάντοτε μεμνῆσθαι Θεοῦ, μὴ πάλιν ἐπιφυέσθωσαν ἡμῖν οἱ πάντα εὔκολοι καὶ ταχεῖς. μνημονευτέον γὰρ Θεοῦ μᾶλλον,

ἀνάπαυσίς ἐστι. καὶ εἰ οἷόν τε τοῦτο εἰπεῖν, μηδὲν ἄλλο τι ἢ τοῦτο πρακτέον. καὶ γὰρ τῶν ἐπαινούντων εἰμὶ τὸν νόμον, ὃς μελετᾶν ἡμέρας, καὶ νυκτὸς διακελεύεται. καὶ ἑσπέρας, καὶ πρωῒ, καὶ μεσημβρίας διηγεῖσθαι, καὶ εὐλογεῖν τὸν κύριον ἐν παντὶ καιρῷ. εἰ δεῖ καὶ τὸ μωσέως εἰπεῖν, κοιταζόμενον, διανιστάμενον, ὁδοιποροῦντα, ὁτιοῦν ἄλλο πράττοντα, καὶ τῇ μνήμῃ τυποῦσθαι πρὸς καθαρότητα, ὥστε οὐ τὸ μεμνῆσθαι διηνεκῶς κωλύω, τὸ θεολογεῖν δὲ, οὐδὲ τὴν θεολογίαν ὥσπερ ἀσεβὲς, ἀλλὰ τὴν ἀκαιρίαν. οὐδὲ τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ τὴν ἀμετρίαν. ἢ μέλιτος μὲν πλησμονὴ καὶ κόρος, ἔμετον ἐργάζεται. καίπερ ὄντος μέλιτος, καὶ καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι ὡς Σολομῶντι κἀμοὶ δοκεῖ. καὶ τὸ καλὸν οὐ καλὸν, ὅταν μὴ καλῶς γίνηται. ὥσπερ ἄνθος ἐν χειμῶνι παντελῶς ἄωρον. καὶ γυναιξὶ κόσμος ἀνδρεῖος, ἢ γυναικεῖος ἀνδράσι, καὶ πένθει, γεωμετρία, καὶ πότῳ δάκρυον. ἐνταῦθα δὲ μόνον, τὸν καιρὸν ἀτιμάσομεν, οὗ μάλιστα τιμητέον τὸ εὔκαιρον; μηδαμῶς, ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοί. ἀδελφοὺς γὰρ ὑμᾶς ἔτι καλῶ, καίπερ οὐκ ἀδελφικῶς ἔχοντας. μὴ οὕτω διανοώμεθα, μηδὲ καθάπερ ἵπποι θερμοὶ καὶ δυσκάθεκτοι, τὸν ἐπιβάτην λογισμὸν ἀποῤῥίψαντες, καὶ τὴν καλῶς ἄγχουσαν εὐλάβειαν ἀποπτύσαντες, πόῤῥω τῆς νύσσης θέωμεν, ἀλλ' εἴσω τῶν ἡμετέρων ὅρων φιλοσοφῶμεν. καὶ μὴ εἰς αἴγυπτον ἐκφερώμεθα, μηδὲ εἰς ἀσσυρίους κατασυρώμεθα, μηδὲ ᾄδωμεν τὴν ᾠδὴν κυρίου, ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας πάσης ἀκοῆς λέγω ξένης τε καὶ ἡμετέρας ἐχθρᾶς καὶ φιλίας, εὐγνώμονος καὶ ἀγνώμονος, ἣ λίαν ἐπιμελῶς τηρεῖ τὰ ἡμέτερα. καὶ βούλοιτο ἂν τὸν σπινθῆρα τῶν ἐν ἡμῖν κακῶν γενέσθαι φλόγα. ἐξάπτει τε καὶ ἀναῤῥιπίζει, καὶ εἰς οὐρανὸν αἴρει ταῖς παρ' ἑαυτῆς αὔραις λανθάνουσα. καὶ ποιεῖ τῆς βαβυλωνίας φλογὸς τὰ κύκλῳ καταφλεγούσης, ὑψηλοτέραν. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐν τοῖς ἑαυτῶν δόγμασιν ἔχουσι τὴν ἰσχὺν, ἐν τοῖς ἡμετέροις σαθροῖς ταύτην θηρεύουσι. καὶ διὰ τοῦτο ὥσπερ αἱ μυῖαι τοῖς τραύμασιν, οὕτω τοῖς ἡμετέροις ἐπιτίθενται, εἴτε ἀτυχήμασι χρὴ λέγειν, εἴτε ἁμαρτήμασιν. ἀλλ' ἡμεῖς γε μὴ ἐπὶ πλεῖον ἡμᾶς αὐτοὺς ἀγνοήσωμεν, μηδὲ τὸν περὶ ταῦτα κόσμον ἀτιμάσωμεν. ἀλλ' εἰ μὴ τὴν ἔχθραν καταλύσασθαι δυνατὸν, ἐκεῖνό γε συμβῶμεν ἀλλήλοις, μυστικῶς τὰ μυστικὰ φθέγγεσθαι, καὶ ἁγίως τὰ ἅγια· καὶ μὴ ῥιπτεῖν εἰς βεβήλους ἀκοὰς τὰ μὴ ἔκφορα· μηδὲ σεμνοτέρους ἡμῶν ἀποφαίνωμεν τοὺς προσκυνοῦντας τοῖς δαιμονίοις, καὶ τῶν αἰσχρῶν μύθων καὶ πραγμάτων θεραπευτὰς, οἳ θᾶττον ἂν τοῦ αἵματος, ἢ λόγων ἔστιν ὧν μεταδοῖεν τοῖς ἀμυήτοις. ἀλλ' εἰδῶμεν ὥσπερ ἐσθῆτος καὶ διαίτης, καὶ γέλωτος, καὶ βαδίσματος εἶναί τινα κοσμιότητα, οὕτω καὶ λόγου καὶ σιωπῆς, ὅτι καὶ λόγον πρεσβεύομεν μετὰ τῶν ἄλλων τοῦ θεοῦ προσηγοριῶν καὶ δυνάμεων. ἔστω καὶ τὸ φιλόνεικον ἡμῶν ἔννομον. τί γέννησιν ἀκούει θεοῦ καὶ κτίσιν, καὶ θεὸν ἐξ οὐκ ὄντων, καὶ τομὴν, καὶ διαίρεσιν, καὶ ἀνάλυσιν, ὁ πικρὸς τῶν λεγομένων ἀκροατής; τί δικαστὰς τοὺς κατηγόρους καθίζομεν; τί τὰ ξίφη τοῖς ἐχθροῖς ἐγχειρίζομεν; πῶς οἴει δέξεσθαι τὸν περὶ τούτων λόγον, ἢ μεθ' οἵας τῆς διανοίας, ὁ τὰς μοιχείας ἐπαινῶν, καὶ τὰς παιδοφθορίας, καὶ προσκυνῶν τὰ πάθη. καὶ μηδὲν ὑπὲρ τὸ σῶμα ἐννοηθῆναι δυνάμενος, ὁ χθὲς καὶ πρώην ἑαυτῷ στήσας θεοὺς, καὶ τούτους ἐπὶ τοῖς αἰσχίστοις γνωριζομένους. οὐχ ὑλικῶς; οὐκ αἰσχρῶς; οὐκ ἀμαθῶς; οὐχ ὡς εἴωθεν; οὐ συνήγορον τῶν οἰκείων θεῶν, καὶ παθῶν τὴν σὴν θεολογίαν ποιήσεται; εἰ γὰρ αὐτοὶ ταῖς φωναῖς ταύταις ἐπηρεάζομεν, σχολῇ γ' ἂν ἐκείνους πείσομεν φιλοσοφεῖν ἐν τοῖς ἡμετέροις. καὶ εἰ παρ' ἑαυτῶν εἰσιν ἐφευρεταὶ κακῶν, πότε ἂν τῶν διδομένων ἀπόσχοιντο. ταῦτα ἡμῖν ὁ πρὸς ἀλλήλους πόλεμος. ταῦτα οἱ πλέον ὑπὲρ τοῦ λόγου μαχόμενοι, ἢ ὅσον ἀρέσκει τῷ λόγῳ. καὶ ταὐτὸν πάσχοντες τοῖς μαινομένοις, οἳ τοὺς ἰδίους οἴκους ἀνάπτουσιν, ἢ τοὺς παῖδας σπαράττουσιν, ἢ τοὺς γονέας περιωθοῦσιν, ὡς ἀλλοτρίους νομίζοντες. ἐπεὶ δὲ ἀπεσκευασάμεθα τοῦ λόγου τὸ ἀλλότριον, καὶ εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων, ἀπεπεμψάμεθα τὸν πολὺν λεγεῶνα κατὰ τοῦ βυθοῦ χωρήσοντα, ὃ δεύτερόν ἐστι, πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ἴδωμεν. καὶ ξέσωμεν εἰς κάλλος ὥσπερ ἀνδριάντα τὸν θεολόγον. ἐκεῖνο δὲ πρῶτον λογισώμεθα, τίς ἡ τοσαύτη περὶ τὸν λόγον φιλοτιμία καὶ γλωσσαλγία; τίς ἡ καινὴ νόσος αὕτη καὶ ἀπληστία. τί τὰς χεῖρας δήσαντες, τὰς γλώσσας ὡπλίσαμεν; οὐ φιλοξενίαν ἐπαινοῦμεν, οὐ φιλαδελφίαν, οὐ φιλανδρίαν, οὐ παρθενίαν, οὐ πτωχοτροφίαν θαυμάζομεν, οὐ ψαλμῳδίαν, οὐ παννυχοστάσιν, οὐ δάκρυον, οὐ τὸ σῶμα νηστείαις ὑποπιέζομεν, οὐ δι' εὐχῆς πρὸς θεὸν ἐκδημοῦμεν, οὐ τῷ κρείττονι τὸ χεῖρον ὑποζεύγνυμεν, τὸν χοῦν λέγω τῷ πνεύματι. ὡς ἂν οἱ τῷ κράματι δικαίως δικάζοντες, οὐ μελέτην θανάτου τὸν βίον ποιούμεθα, οὐ τῶν παθῶν δεσπόται καθιστάμεθα. μεμνημένοι τῆς ἄνωθεν εὐγενείας, οὐ θυμὸν τιθασσεύομεν, ἐξοιδοῦντα καὶ ἀγριαίνοντα· οὐκ ἔπαρσιν καταβάλλομεν, οὐ λύπην ἀλόγιστον, οὐχ ἡδονὴν ἀπαίδευτον, οὐ γέλωτα πορνικὸν, οὐκ ὄψιν ἄτακτον, οὐκ ἀκοὴν ἄπληστον, οὐ λόγον ἄμετρον, οὐ διάνοιαν ἔκτοπον, οὐχ ὅσα παρ' ἡμῶν ὁ πονηρὸς καθ' ἡμῶν λαμβάνει, διὰ τῶν θυρίδων, ὡς ἡ γραφή φησι, τουτέστι αἰσθητηρίων εἰσάγων θάνατον.

πᾶν μὲν

τᾶν μὲν οὖν τοὐναντίον, καὶ τοῖς ἄλλων πάθεσιν, ἐλευθερίαν δεδώκαμεν. ὥσπερ οἱ βασιλεῖς τὰς ἐπινικίους ἀφέσεις μόνον ἂν πρὸς ἡμᾶς νεύωσι, καὶ κατὰ θεοῦ φέρωνται θρασύτερον. καὶ κακὸν, οὐ καλοῦ πράγματος, μισθὸν ἀντιδίδομεν, τῆς ἀσεβείας, τὴν παῤῥησίαν. καίτοι γε ὦ διαλεκτικὲ καὶ λάλε, ἐρωτήσω σέ τι μικρόν, σὺ δὲ ἀπόκριναι, φησὶ πρὸς ἰὼβ, ὁ διὰ λαίλαπος καὶ νεφῶν χρηματίζων. πότερον πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ θεῷ, ὅπερ ἀκούεις, ἢ μία; πολλαὶ δώσεις δηλαδὴ, καὶ οὐ μία. πότερον δὲ πληρωθῆναι δεῖ πάσας, ἢ τὰς μὲν, τὰς δ᾽ οὐ, ὥστ᾽ εἶναι κενὰς καὶ μάτην ἡτοιμασμένας. καὶ πάσας. οὐδὲν γὰρ εἰκῆ τῶν παρὰ θεοῦ γινομένων. ταύτην δὲ, ὅτι ποτε θήσεις τὴν μονὴν, ἔχοις ἂν εἰπεῖν, ἆρα τὴν ἐκεῖθεν ἀνάπαυσίν τε καὶ δόξαν, τὴν ἀποκειμένην τοῖς μακαρίοις, ἢ ἄλλο τι; οὐκ ἄλλο τι, ἢ τοῦτο. ἐπειδὴ τοῦθ᾽ ὡμολογήσαμεν, κἀκεῖνο προσεξετάσωμεν. ἔστι τί, τὸ ταύτας προξενοῦν τὰς μονὰς ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, ἢ οὐδέν; ἔστι πάντως. τί τοῦτο; τὸ διαφόρους εἶναι πολιτείας καὶ προαιρέσεις, ἄλλην ἀλλαχοῦ φέρουσας κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, ὅπερ καὶ ὁδοὺς ὀνομάζομεν. πάσας οὖν ὁδευτέον, ἢ τινὰς τῶν ὁδῶν τούτων. εἰ μὲν οἷόν τε, τὸν αὐτὸν πάσας· εἰ δὲ μὴ, ὅτι πλείστας· εἰ δὲ μὴ, τινάς· εἰ δὲ μηδὲ τοῦτο, μέγα καὶ ἐν μίαν διαφερόντως, ὥς γέ μοι φαίνεται. ὀρθῶς τοῦτο ὑπολαμβάνεις. τί οὖν ὅταν ἀκούσῃς, μίαν ὁδὸν εἶναι, καὶ ταύτην στενὴν, τί σοι φαίνεται δηλοῦν ὁ λόγος; μίαν μὲν, διὰ τὴν ἀρετήν. μία γὰρ, κἂν εἰς πολλὰ σχίζηται. στενὴν δὲ, διὰ τοὺς ἱδρῶτας, καὶ τὸ μὴ πολλοῖς εἶναι βατὴν, ὡς πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων, καὶ ὅσοι διὰ τῆς κακίας ὁδεύουσιν. οὕτω κἀμοὶ δοκεῖ. τί δῆτ᾽ ὦ βέλτιστε, εἴπερ τοῦτο οὕτως ἔχει, ὥσπερ τινὰ πενίαν καταγνόντες τοῦ ἡμετέρου λόγου, πάσας τὰς ἄλλας ὁδοὺς ἀφέντες, πρὸς μίαν ταύτην φέρεσθε καὶ ὠθεῖσθε τὴν διὰ λόγου καὶ θεωρίας, ὡς αὐτοὶ οἴεσθε. ὡς δ᾽ ἐγὼ φημι, ἀδολεσχίας καὶ τερατείας. ἐπιτιμάτω παῦλος ὑμῖν, τοῦτο πικρῶς ὀνειδίζων μετὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν χαρισμάτων, ἐν οἷς, φησι, μὴ πάντες ἀπόστολοι, μὴ πάντες προφῆται; καὶ τὰ ἑξῆς. ἔστω δὲ, ὑψηλὸς σὺ, καὶ ὑψηλῶν πέρα, καὶ ὑπὲρ τὰς νεφέλας εἰ βούλει, ὁ τῶν ἀθεάτων θεατὴς, ὁ τῶν ἀῤῥήτων ἀκροατὴς, ὁ μετὰ ἠλίαν μετάρσιος, καὶ ὁ μετὰ μωυσέα θεοφανείας ἠξιωμένος, καὶ μετὰ παῦλον οὐράνιος. τί καὶ τοὺς ἄλλους αὐθημερὸν πλάττεις ἁγίους, καὶ χειροτονεῖς θεολόγους, καὶ οἷον ἐμπνεῖς τὴν παίδευσιν, καὶ ποιεῖς πολλὰς λογίων ἀμαθῶν συνέδρια, τοῖς ἀραχνίοις ἐνδεσμεῖς τοὺς ἀσθενεστέρους, ὡς δή τι σοφὸν καὶ μέγα. τί σφηκιὰς ἐγείρεις κατὰ τῆς πίστεως; τί χορηγεῖς ἡμῖν διαλεκτικῶν ἀνάδοσιν; ὥσπερ οἱ μῦθοι πάλαι τοὺς γίγαντας τί τῶν ἀνδρῶν ὅσον κοῦφον, καὶ ἄνανδρον ὥσπερ τινὰ συρφετὸν εἰς μίαν χαράδραν συναγαγὼν καὶ κολακείᾳ πλέον θηλύνας, καινὸν ἀσεβείας ἐργαστήριον ἐδημιούργησας, οὐκ ἀσόφως τὴν ἄνοιαν αὐτῶν ἐκκαρπούμενος. ἀντιλέγεις καὶ τούτοις, καὶ οὐδὲ μὴν σοι τἆλλα; καὶ τὴν γλῶσσαν δεῖ δυναστεύειν πάντως, καὶ οὐ κατέχεις τὴν ὠδῖνα τοῦ λόγου; ἔχεις καὶ ἄλλας ὑποθέσεις πολλάς τε καὶ φιλοτίμους. ἐκεῖ τρέψον μετὰ τοῦ χρησίμου τὴν νόσον. βάλλε μοι πυθαγόρου τὴν σιωπὴν, καὶ τοὺς κυάμους τοὺς ὀρφικοὺς, καὶ τὴν περὶ τὸ αὐτὸς ἔφα καινοτέραν ἀλαζονείαν. βάλλε μοι πλάτωνος τὰς ἰδέας, καὶ τὰς μετενσωματώσεις, καὶ περιόδους τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, καὶ τὰς ἀναμνήσεις, καὶ τοὺς οὐ καλοὺς διὰ τῶν καλῶν σωμάτων ἐπὶ ψυχὴν ἔρωτας. ἐπικούρου, τὴν ἀθεΐαν, καὶ τὰς ἀτόμους, καὶ τὴν ἀφιλόσοφον ἡδονήν. ἀριστοτέλους, τὴν μικρολόγον πρόνοιαν, καὶ τὸ ἔντεχνον, καὶ τοὺς θνητοὺς περὶ ψυχῆς λόγους, καὶ τὸ ἀνθρωπικὸν τῶν δογμάτων. τῆς στοᾶς, τὴν ὀφρῦν. τῶν κυνῶν, τὸ λίχνον τε καὶ ἀγοραῖον. βάλλε μοι τὸ κενὸν, τὸ πλῆρες, τῶν ληρημάτων, ὅσα περὶ θεῶν ἢ θυσιῶν, περὶ εἰδώλων, περὶ δαιμόνων, ἀγαθοποιῶν τε καὶ κακοποιῶν, ὅσα περὶ μαντείας, θεαγωγίας, ψυχαγωγίας, ἄστρων δυνάμεως, τερατεύονται. εἰ δὲ σὺ, ταῦτα μὲν ἀπαξιοῖς λόγου, ὡς μικρά τε καὶ πολλάκις ἐληλεγμένα, περὶ δὲ τὰ σὰ στρέφῃ, καὶ ζητεῖς τὸ ἐν τούτοις φιλότιμον, ἐγώ σοι κἀνταῦθα παρέξομαι πλατείας ὁδούς. φιλοσόφει μοι περὶ κόσμου ἢ κόσμων, περὶ ὕλης, περὶ ψυχῆς, περὶ λογικῶν φύσεων βελτιόνων τε καὶ χειρόνων, περὶ ἀναστάσεως, κρίσεως, ἀνταποδόσεως, χριστοῦ παθημάτων. ἐν τούτοις γὰρ καὶ τὸ ἐπιτυχεῖν οὐκ ἄχρηστον· καὶ τὸ διαμαρτεῖν, ἀκίνδυνον. θεῷ δὲ ἐντευξόμεθα νῦν μὲν ὀλίγα, μικρὸν δὲ ὕστερον, ἴσως τελεώτερον. ἐν αὐτῷ χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ, ΛΟΓΟΣ δεύτερος.

Ἐπειδὴ ἀνεκαθήραμεν τῷ λόγῳ τὸν θεολόγον, οἷόν τε εἶναι χρὴ διελθόντες, καὶ οἷς πρὸς φιλοσοφητέον, καὶ ἡνίκα, καὶ ὅσον, ὅτι ὡς οἷόν τε καθαρόν. ἵνα φωτὶ καταλαμβάνηται φῶς, καὶ τοῖς ἐπιμελεστέροις. ἵνα μὴ ἄγονος ᾖ, εἰς ἄγονον χώραν ἐμπίπτων ὁ λόγος. καὶ ὅτε γαλήνην ἔχομεν ἔσωθεν, ἀπὸ τῆς ἔξω περιφορᾶς, ὥστε μὴ καθάπερ οἱ λυσσῶντες, τῷ πνεύματι διακόπτεσθαι, καὶ ὅσον ἐχωρήσαμεν, ἢ χωρούμεθα, ἐπειδὴ ταῦτα οὕτω, καὶ οἱ ἐνεώσαμεν ἑαυτοῖς θεῖα νεώματα, ὥστε μὴ σπείρειν ἐπ' ἀκάνθαις, καὶ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ὡμαλίσαμεν, τῇ γραφῇ τυπωθέντες τε καὶ τυπώσαντες, φέρε τοῖς τῆς θεολογίας ἤδη προσβῶμεν λόγοις, προστησάμενοι τοῦ λόγου, τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, περὶ ὧν ὁ λόγος. ὥστε τὸν μὲν εὐδοκεῖν, τὸν δὲ συνεργεῖν, τὸ δὲ ἐμπνεῖν, μᾶλλον δὲ μίαν ἐκ τῆς μιᾶς θεότητος γενέσθαι τὴν ἔλλαμψιν, ἑνικῶς διαιρουμένην, καὶ συναπτομένην διαιρετῶς, ὃ καὶ παράδοξον. Ἐπεὶ δέ μοι προθύμως ἤδη τὸ ὄρος, ἢ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, προθυμουμένῳ τε ἅμα καὶ ἀγωνιῶντι, τὸ μὲν διὰ τὴν ἐλπίδα, τὸ δὲ διὰ τὴν ἀσθένειαν, ἵνα τὴν νεφέλην εἴσω γένωμαι, καὶ θεῷ συγγένωμαι. τοῦτο γὰρ κελεύει θεός. εἰ μέν τις ἀαρὼν, συνανίτω, καὶ στηκέτω πλησίον, κἂν ἔξω μένειν τῆς νεφέλης δέῃ, τοῦτο δεχόμενος. εἰ δέ τις ναδὰβ, ἢ ἀβιοὺδ, ἢ τῆς γερουσίας, ἀνίτω μὲν, ἀλλὰ στηκέτω πόρρωθεν, κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς καθάρσεως. εἰ δέ τις τῶν πολλῶν καὶ ἀναξίων ὕψους τοιούτου καὶ θεωρίας, εἰ μὲν ἄναγνος πάντη, μηδὲ προσίτω. οὐ γὰρ ἀσφαλές. εἰ δὲ πρόσκαιρα γοῦν ἡγνισμένος, κάτω μενέτω, καὶ μόνης ἀκουέτω τῆς φωνῆς καὶ τῆς σάλπιγγος, τῶν ψιλῶν τῆς εὐσεβείας ῥημάτων, καὶ καπνιζόμενόν τε τὸ ὄρος βλεπέτω, καὶ καταστραπτόμενον. ἀπειλήν τε ὁμοῦ καὶ θαῦμα τοῖς ἀνιέναι μὴ δυναμένοις. εἰ δέ τις θηρίον ἐστὶ πονηρὸν καὶ ἀνήμερον, καὶ ὅλως ἀνεπίδεκτον τῶν τῆς θεωρίας καὶ θεολογίας λόγων, μὴ ἐμφωλευέτω ταῖς ὕλαις κακούργως καὶ κακοήθως, ἵνα τινὸς λάβηται δόγματος ἢ ῥήματος, ἀθρόως προσπηδῆσαν, καὶ σπαράξῃ τοὺς ὑγιαίνοντας λόγους ταῖς ἐπηρείαις. ἀλλ' ἔτι πόρρωθεν στηκέτω καὶ ἀποχωρείτω τοῦ ὄρους, ἢ λιθοβοληθήσεται καὶ συντριβήσεται, καὶ ἀπολεῖται κακὸς κακῶς. λίθοι γὰρ τοῖς θηριώδεσιν, οἱ ἀληθεῖς λόγοι καὶ στερροί. εἴτε πάρδαλις εἴη, συναποθνησκέτω τοῖς ποικίλμασιν. εἴτε λέων ἁρπάζων καὶ ὠρυόμενος, καὶ ζητῶν ἥντινα βρῶσιν ποιήσηται, τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἢ λέξεων. εἴτε σῦς καταπατῶν τοὺς καλούς τε καὶ διαυγεῖς μαργαρίτας τῆς ἀληθείας. εἴτε λύκος ἀραβικὸς καὶ ἀλλόφυλος, ἢ καὶ τούτων ὀξύτερος τοῖς σοφίσμασιν. εἴτε ἀλώπηξ, δολερά τις ψυχὴ καὶ ἄπιστος, καὶ ἄλλοτε ἄλλη τοῖς καιροῖς, καὶ ταῖς χρείαις συμμορφουμένη, ἣν νεκρὰ τρέφει, καὶ ὀδωδότα σώματα, ἢ ἀμπελῶνες μικροὶ, τῶν μεγάλων διαπεφευγότων. εἴτε τι ἄλλο τῶν ὠμοβόρων, καὶ ἀποβλήτων τῷ νόμῳ, καὶ οὐ καθαρῶν εἰς βρῶσίν τε καὶ ἀπόλαυσιν. βούλεται γὰρ τούτων ἀποχωρήσας ὁ λόγος, οὕτω πλαξὶ στερραῖς καὶ λιθίναις ἐγγράφεσθαι, καὶ ταύταις ἀμφοτέρωθεν. διά τε τὸ φαινόμενον τοῦ νόμου, καὶ τὸ κρυπτόμενον. τὸ μὲν τοῖς πολλοῖς, καὶ κάτω μένουσι, τὸ δὲ τοῖς ὀλίγοις καὶ ἄνω φθάνουσι. τί τοῦτο ἔπαθον, ὦ φίλοι, καὶ μύσται, καὶ τῆς ἀληθείας συνερασταί; ἔτρεχον μὲν, ὡς θεὸν καταληψόμενος, καὶ οὕτως ἀνῆλθον ἐπὶ τὸ ὄρος, καὶ τὴν νεφέλην διέσχον, εἴσω γενόμενος ἀπὸ τῆς ὕλης καὶ τῶν ὑλικῶν, καὶ εἰς ἐμαυτὸν ὡς οἷόν τε συστραφείς. ἐπεὶ δὲ προσέβλεψα, μόλις εἶδον θεοῦ τὰ ὀπίσθια. καὶ τοῦτο τῇ πέτρᾳ σκεπασθεὶς, τῷ σαρκωθέντι δι' ἡμᾶς λόγῳ, καὶ μικρὸν διακύψας, οὐ τὴν πρώτην τε καὶ ἀκήρατον φύσιν, καὶ ἑαυτῇ, λέγω δὲ τῇ τριάδι γινωσκομένην, καὶ ὅση τοῦ πρώτου καταπετάσματος εἴσω μένει, καὶ ὑπὸ τῶν χερουβὶμ συγκαλύπτεται, ἀλλ' ὅση τελευταία, καὶ εἰς ἡμᾶς φθάνουσα. ἡ δέ ἐστιν, ὅσα ἐμὲ γινώσκειν, ἡ ἐν τοῖς κτίσμασι, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ προβεβλημένοις καὶ διοικουμένοις μεγαλειότης, ἢ ὡς ὁ θεῖος δαβὶδ ὀνομάζει, μεγαλοπρέπεια. ταῦτα γὰρ θεοῦ τὰ ὀπίσθια, ὅσα μετ' ἐκεῖνον ἐκείνου γνωρίσματα. ὥσπερ αἱ καθ' ὑδάτων ἡλίου σκιαὶ καὶ εἰκόνες ταῖς σαθραῖς ὄψεσι παραδεικνῦσαι τὸν ἥλιον, ἐπεὶ μὴ αὐτὸν προσβλέπειν οἷόν τε, τῷ ἀκραιφνεῖ τοῦ φωτὸς νικῶντι τὴν αἴσθησιν. οὕτως οὖν θεολογήσεις, κἂν ᾖς μωυσῆς, καὶ φαραὼ θεὸς, κἂν μέχρι τρίτου κατὰ τὸν παῦλον οὐρανοῦ φθάσῃς, καὶ ἀκούσῃς ἄρρητα ῥήματα, κἂν ὑπὲρ ἐκεῖνον γένῃ, ἀγγελικῆς τινος ἢ ἀρχαγγελικῆς στάσεώς τε καὶ τάξεως ἠξιωμένος. καὶ γὰρ εἰ οὐράνιον ἅπαν, καὶ ὑπερουράνιον ἔστι, κἂν πολὺ τὴν φύσιν ὑψηλότερον ἡμῶν ᾖ, καὶ ἐγγυτέρω θεοῦ, πλέον ἀπέχει θεοῦ, καὶ τῆς τελείας καταλήψεως, ἢ ὅσον ἡμῶν ὑπεραίρει τοῦ συνθέτου τε καὶ ταπεινοῦ, καὶ κάτω βρίθοντος κράματος. ἀρκτέον οὖν οὕτω πάλιν. θεὸν νοῆσαι μὲν χαλεπόν, φράσαι δὲ ἀδύνατον, ὥς τις τῶν παρ' ἕλλησι θεολόγων ἐφιλοσόφησεν, οὐκ ἀτέχνως ἐμοὶ δοκεῖν, ἵνα καταληφθῆναι δόξῃ, τῷ χαλεπὸν εἰπεῖν, καὶ διαφύγῃ τῷ ἀνεκφράστῳ τὸν ἔλεγχον,

ἀλλὰ φράσαι μὲν ἀδύνατον, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος· νοῆσαι δὲ, ἀδυνατώτερον. τὸ μὲν γὰρ νοηθὲν, τάχα ἂν λόγος δηλώσειεν, εἰ καὶ μὴ μετρίως, ἀλλ᾽ ἀμυδρῶς γε τῷ μὴ πάντη τὰ ὦτα διεφθαρμένῳ, καὶ νωθρῷ τὴν διάνοιαν. τὸ δὲ τοσοῦτο πρᾶγμα τῇ διανοίᾳ περιλαβεῖν πάντως ἀδύνατον καὶ ἀμήχανον, μὴ ὅτι τοῖς καταβεβλακευμένοις καὶ κάτω νεύουσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς λίαν ὑψηλοῖς τε καὶ φιλοθέοις, καὶ ὁμοίως πάσῃ γεννητῇ φύσει, καὶ οἷς ὁ ζόφος οὗτος ἐπιπροσθεῖ. καὶ τὸ παχὺ τοῦτο σαρκίον, πρὸς τὴν τοῦ ἀληθοῦς κατανόησιν, οὐκ οἶδα εἰ μὴ καὶ ταῖς ἀνωτέρω καὶ νοεραῖς φύσεσιν, αἳ διὰ τὸ πλησίον εἶναι θεοῦ, καὶ ὅλῳ τῷ φωτὶ καταλάμπεσθαι, τυχὸν ἂν καὶ τρανοῖντο, εἰ καὶ μὴ πάντη, ἀλλ᾽ ἡμῶν γε τελεώτερόν τε καὶ ἐκτυπώτερον· καὶ ἄλλων ἄλλαι πλέον ἢ ἔλαττον, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς τάξεως. τοῦτο μὲν οὖν ἐνταῦθα κείσθω. τὸ δὲ ἡμέτερον, οὐχ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ μόνον ὑπερέχει πάντα νοῦν καὶ κατάληψιν, οὐδὲ ὅσα τοῖς δικαίοις ἐστὶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀποκείμενα, τὰ μήτε ὀφθαλμοῖς ὁρατὰ, μήτε ὠσὶν ἀκουστὰ, μήτε διανοίᾳ θεωρητά. κατὰ μικρόν γε οὐδὲ ἡ τῆς κτίσεως ἀκριβὴς κατανόησις. καὶ γὰρ καὶ ταύτης, πείθου, τὰς σκιὰς ἔχειν μόνον, ὅταν ἀκούσῃς· ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου, σελήνην καὶ ἀστέρας, καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς πάγιον λόγον, ὡς οὐχὶ νῦν ὁρῶν. ὀψόμενος δὲ ἐστί ποτε. ἀλλὰ πολὺ πρὸ τούτων ἡ ὑπὲρ ταῦτα, καὶ ἐξ ἧς ταῦτα φύσις ἄληπτός τε καὶ ἀπερίληπτος. λέγω δὲ, οὐχ ὅτι ἐστὶν, ἀλλ᾽ ἥ τις ἐστίν. οὐ γὰρ κενὸν τὸ κήρυγμα ἡμῶν, οὐδὲ ματαία ἡ πίστις ἡμῶν, οὐδὲ τοῦτό ἐστιν ὃ δογματίζομεν. μὴ πάλιν τῆς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν ἀθεΐας λάβῃς ἀρχὴν καὶ συκοφαντίας. καὶ κατεπαρθῇς ὡς ὁμολογούντων τὴν ἄγνοιαν. πλεῖστον γὰρ διαφέρει τοῦ εἶναί τι πεπεῖσθαι, τὸ τί ποτέ ἐστι τοῦτο εἰδέναι. τοῦ μὲν γὰρ εἶναι θεὸν, καὶ τὴν πάντων ποιητικήν τε καὶ συνεκτικὴν αἰτίαν, καὶ ὄψις διδάσκαλος, καὶ ὁ φυσικὸς νόμος. ἡ μὲν τοῖς ὁρωμένοις προσβάλλουσα καὶ πεπηγόσι καλῶς καὶ ὁδεύουσι, καὶ ἀκινήτως ἵνα οὕτως εἴπω κινουμένοις καὶ φερομένοις. ὁ δὲ διὰ τῶν ὁρωμένων καὶ τεταγμένων τὸν ἀρχηγὸν τούτων συλλογιζόμενος. πῶς γὰρ ἂν καὶ ὑπέστη τόδε τὸ πᾶν ἢ συνέστη, μὴ θεοῦ τὰ πάντα καὶ οὐσιώσαντος, καὶ συνέχοντος. οὐδὲ γὰρ κιθάραν τις ὁρῶν κάλλιστα ἠσκημένην, καὶ τὴν ταύτης εὐαρμοστίαν, καὶ εὐταξίαν, ἢ τῆς κιθαρῳδίας αὐτῆς ἀκούων, ἄλλο τι ἢ τὸν τῆς κιθάρας δημιουργὸν, καὶ τὸν κιθαρῳδὸν ἐννοήσει, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀναδραμεῖται τῇ διανοίᾳ, κἂν ἀγνοῶν τύχῃ ταῖς ὄψεσιν. οὕτω καὶ ἡμῖν τὸ ποιητικὸν, δῆλον, καὶ τὸ κινοῦν, καὶ τηροῦν τὰ πεποιημένα, κἂν μὴ διανοίᾳ περιλαμβάνηται. καὶ λίαν ἀγνώμων, ὁ μὴ μέχρι τούτων προϊὼν ἑκουσίως καὶ ταῖς φυσικαῖς ἑπόμενος ἀποδείξεσιν. ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῦτό ἐστι θεὸν, ὅπερ ἐφαντάσθημεν, ἢ ἀνετυπωσάμεθα, ἢ λόγος ὑπέγραψεν. εἰ δέ τις ἐν περινοίᾳ τούτου ποτὲ κἂν ἐλάχιστον ἐγένετο, τίς ἡ ἀπόδειξις; τίς οὕτως εἰς ἔσχατον σοφίας ἀφίκετο; τίς τοσούτου χαρίσματος ἠξιώθη ποτέ; τίς οὕτω τὸ στόμα τῆς διανοίας ἤνοιξε, καὶ εἵλκυσε πνεῦμα, ἵνα τῷ τὰ πάντα ἐρευνῶντι καὶ γινώσκοντι, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ πνεύματι, θεὸν καταλάβῃ. καὶ μηκέτι τοῦ πρόσω δέηται, τὸ ἔσχατον ὀρεκτὸν ἔχων ἤδη, καὶ εἰς ὃ πᾶσα σπεύδει καὶ πολιτεία τοῦ ὑψηλοῦ καὶ διάνοια. τί γάρ ποτε ὑπολήψῃ τὸ θεῖον, εἴπερ ὅλως ταῖς λογικαῖς πιστεύεις ἐφόδοις. ἢ πρὸς τί σε ὁ λόγος ἀνάξει βασανιζόμενος, ὦ φιλοσοφώτατε σὺ, καὶ θεολογικώτατε, καὶ καυχώμενε εἰς τὰ ἄμετρα. πότερον σῶμα, καὶ πῶς τὸ ἄπειρον, καὶ ἀόριστον, καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ ἀναφὲς, καὶ ἀόρατον, ἢ καὶ ταῦτα σώματα, τῆς ἐξουσίας. οὐ γὰρ αὕτη φύσις σωμάτων. ἢ σῶμα μὲν, οὐχί. ταῦτα δὲ τῆς παχύτητος, ἵνα μηδὲν πλέον ἡμῶν ἔχῃ τὸ θεῖον. πῶς γὰρ σεπτὸν, εἰ περιγραπτόν; ἢ πῶς φεύξεται τὸ ἐκ στοιχείων συγκεῖσθαι, καὶ εἰς αὐτὰ πάλιν ἀναλύεσθαι, καὶ ὅλως λύεσθαι. σύνθεσις γὰρ, ἀρχὴ μάχης. μάχη δὲ, διαστάσεως. ἡ δὲ, λύσεως. λύσις δὲ ἀλλότριον πάντῃ θεοῦ, καὶ τῆς πρώτης φύσεως. οὐκοῦν διάστασις, ἵνα λύσις· οὐδὲ μάχη, ἵνα μὴ διάστασις· οὐδὲ σύνθεσις, ἵνα μὴ μάχη. διὰ τοῦτο οὐδὲ σῶμα, ἵνα μὴ σύνθεσις. ἐκ τῶν τελευταίων ἐπὶ τὰ πρῶτα ὁ λόγος ἀνιὼν, οὕτως ἵσταται. πῶς δὲ καὶ σωθήσεται, τὸ διὰ πάντων διήκειν, καὶ πληροῦν τὰ πάντα θεὸν, κατὰ τὸ, οὐχὶ τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει κύριος; καὶ πνεῦμα κυρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην. εἰ τὸ μὲν περιγράφοι, τὸ δὲ περιγράφοιτο. ἢ γὰρ διὰ κενοῦ χωρήσει τοῦ παντὸς, καὶ τὰ πάντα οἰχήσεται ἡμῖν. ἵν᾽ ὑβρισθῇ θεὸς καὶ σῶμα γενόμενος, καὶ οὐκ ἔχων ὅσα πεποίηκεν, ἢ σῶμα ἐν σώμασιν ἔσται ὅπερ ἀδύνατον, ἢ πλακήσεται καὶ ἀντιπαρατεθήσεται, ὥσπερ ὅσα τῶν ὑγρῶν μίγνυται, καὶ τὸ μὲν τέμνει, τὸ δὲ τμηθήσεται, ὃ καὶ τῶν ἐπικουρείων ἀτόμων ἀτοπώτερόν τε καὶ γραωδέστερον. καὶ οὕτω διαπεσεῖται ἡμῖν, καὶ σῶμα οὐχ ἕξει, οὐδὲ πῆξίν τινα ὁ περὶ τοῦ σώματος λόγος. εἰ δὲ ἄϋλον φήσομεν, εἰ μὲν τὸ πέμπτον, ὥς τισιν ἔδοξε, καὶ τὴν κύκλῳ φορὰν φερόμενον, ἔστω μὲν ἄϋλόν τι καὶ πέμπτον σῶμα. εἰ βούλονται δὲ, καὶ ἀσώματον, κατὰ τὴν αὐτόνομον αὐτῶν τοῦ λόγου φορὰν καὶ ἀνάπλασιν. οὐδὲν γὰρ νῦν περὶ τούτου διοίσομαι.

καὶ τί

κατὰ τί δὲ τῆς κινουμένης ἔσται καὶ φερομένης. ἵνα μὴ λέγω τὴν ὕβριν, εἰ τὰ αὐτὰ τοῖς πεποιημένοις ὁ πεποιηκὼς κινηθήσεται, καὶ τοῖς φερομένοις ὁ φέρων, εἴ γε καὶ τοῦτο δώσουσι. τί δαὶ τὸ, τοῦτο πάλιν κινοῦν; τί δὲ τὸ, πᾶν κινοῦν, καὶ ἐκεῖνο τί. καὶ τί πάλιν ἐκεῖνο; καὶ τοῦτο, εἰς ἄπειρον. πῶς δαὶ οὐκ ἐν τόπῳ πάντως, εἴ γε φερόμενον. εἰ δὲ, ἄλλό τι παρὰ τὸ πέμπτον φασὶν, εἰ δὲ ἀγγελικὸν, πόθεν ὅτι ἄγγελοι σώματα, καὶ τίνα ταῦτα, καὶ πόσον ὑπὲρ ἄγγελον, ἐπεὶ Θεὸς, οὗ λειτουργὸς ἄγγελος. εἰ δὲ ὑπὲρ ταῦτα, πάλιν εἰσήχθη σωμάτων ἑσμὸς ἀλόγιστος, καὶ φλυαρίας βυθὸς, οὐδαμοῦ στῆναι δυνάμενος. οὕτω μὲν οὖν, οὐ σῶμα ἡμῖν ὁ Θεός. οὐδὲ γὰρ ἤδη τις τοῦτο τῶν θεοπνεύστων ἢ εἶπεν ἢ προσεδέξατο, οὐδὲ τῆς ἡμετέρας αὐλῆς ὁ λόγος. λείπεται δὴ, ἀσώματον ὑπολαμβάνεσθαι. ἀλλ' εἰ ἀσώματον, οὔπω μὲν οὐδὲ τοῦτο τῆς οὐσίας παραστατικόν τε καὶ περιεκτικὸν, ὥσπερ οὐδὲ τὸ ἀγέννητον, καὶ τὸ ἄναρχον, καὶ τὸ ἀναλλοίωτον καὶ τὸ ἄφθαρτον, καὶ ὅσα περὶ Θεοῦ, ἢ περὶ Θεὸν εἶναι λέγεται. τί γὰρ ὄντι αὐτῷ κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν, ὑπάρχει τὸ μὴ ἀρχὴν ἔχειν μηδὲ ἐξίστασθαι, μηδὲ περατοῦσθαι, ἀλλ' ὅλον τὸ εἶναι περιλαμβάνειν, λείπεται προσφιλοσοφεῖν τι καὶ προσεξετάζειν τόν γε νοῦν Θεοῦ ἀληθῶς ἔχοντι καὶ τελεωτέρῳ, τὴν θεωρίαν. ὡς γὰρ οὐκ ἀρκεῖ τὸ, σῶμα εἰπεῖν, ἢ τὸ γεγεννῆσθαι, πρὸς τὸ, καὶ τὸ περὶ ὃ ταῦτα παραστῆσαί τε καὶ δηλῶσαι, ἀλλὰ δεῖ καὶ τὸ ὑποκείμενον τούτοις εἰπεῖν, εἰ μέλλοι τελέως καὶ ἀρκούντως τὸ νοούμενον παραστήσεσθαι (ἢ γὰρ ἄνθρωπος, ἢ βοῦς, ἢ ἵππος τοῦτο τὸ ἐν σώματι καὶ γεννώμενον, καὶ φθειρόμενον) οὕτως οὐδὲ ἐκεῖ στήσεται μέχρι τοῦ εἰπεῖν, ἃ μή ἐστιν ὁ τὴν τοῦ ὄντος πολυπραγμονῶν φύσιν. ἀλλὰ δεῖ πρὸς τῷ εἰπεῖν ἃ μή ἐστι, καὶ ὅ ἐστιν εἰπεῖν. ὅσῳ καὶ ῥᾷον ἕν τι περιλαβεῖν, ἢ τὰ πάντα καθ' ἕκαστον ἀπειπεῖν, ἵνα ἔκ τε τῆς ἀναιρέσεως ὧν οὐκ ἔστι, καὶ τῆς οὗ ἐστι θέσεως, περιληφθῇ τὸ νοούμενον. ὁ δὲ, ἃ μὲν οὐκ ἔστι λέγων, σιωπῶν δὲ ὅ ἐστι, ποιεῖ παραπλήσιον, ὥσπερ ἂν, εἴ τις τὰ πέντε δὶς ὅσα ἐστὶν ἐρωτώμενος, ὅτι μὲν οὐ δύο λέγοι, οὐδὲ τρεῖς, οὐδὲ τέσσαρες, οὐδὲ πέντε, οὐδὲ εἴκοσιν, οὐδὲ τριάκοντα, οὐδὲ ἵνα συνελὼν εἴπω τῶν ἐντὸς δεκάδος ἢ δεκαδικῶν ἀριθμῶν. ὅτι δὲ εἰσὶ δέκα, μὴ λέγοι, μηδὲ ἐρείδοι τὸν νοῦν, τοῦ ἐρωτῶντος εἰς τὸ ζητούμενον. πολλῷ γὰρ ῥᾷον καὶ συντομώτερον ἐκ τοῦ ὅ ἐστιν εἰπεῖν, ὅσα οὐκ ἔστι δηλῶσαι, ἢ ἐκ τοῦ ἀνελεῖν ἃ μή ἐστιν, ὅ ἐστιν ἐνδείξασθαι. ἢ τοῦτο μὲν παντὶ δῆλον. ἐπεὶ δὲ ἀσώματον ἡμῖν τὸ θεῖον, μικρόν τι προσεξετάσωμεν. πότερον οὐδαμοῦ τοῦτο, ἢ ἔστιν ὅπου. εἰ μὲν γὰρ οὐδαμοῦ, ζητήσειε τις ἂν τῶν ἄγαν ἐξεταστικῶν, πῶς ἂν καὶ εἴη. εἰ γὰρ τὸ μὴ ὂν, οὐδαμοῦ, τὸ μηδαμοῦ, τυχὸν οὐδὲ ὄν. εἰ δέ ἐστί που, πάντως ἐπείπερ ἐστὶν, ἢ ἐν τῷ παντὶ, ἢ ὑπὲρ τὸ πᾶν. ἀλλ' εἰ μὲν ἐν τῷ παντὶ, ἢ τινὶ, ἢ πανταχοῦ. καὶ εἰ μὲν ἔν τινι, ὑπ' ἐλάττονος περιγραφήσεται τοῦ τινός. εἰ δὲ πανταχοῦ, ὑπὸ πλείονος καὶ ἄλλου πολλοῦ· λέγω δὲ τὸ περιέχον τοῦ περιεχομένου. εἰ τὸ πᾶν ὑπὸ τοῦ παντὸς μέλλει περισχεθήσεσθαι, καὶ μηδὲ εἷς τόπος εἶναι περιγραφῆς ἐλεύθερον. ταῦτα μὲν εἰ ἐν τῷ παντὶ, καὶ ποῦ, πρὶν γενέσθαι τὸ πᾶν. οὐδὲ γὰρ τοῦτο μικρὸν, εἰς ἀπορίαν. εἰ δὲ ὑπὲρ τὸ πᾶν, ἆρ' οὐδέν ἐστι τὸ διορίζον αὐτὸ τοῦ παντός. ποῦ δὲ τὸ ὑπὲρ τοῦτο, καὶ πῶς ἐννοηθῇ τὸ ὑπεραῖρον, καὶ ὑπεραιρόμενον, οὐκ ὄντος ὅρου τινὸς τοῦ τέμνοντος ταῦτα καὶ διορίζοντος. ἢ χρὴ πάντως εἶναι τὸ μέσον, καὶ ᾧ περατοῦται τὸ πᾶν καὶ τὸ ὑπὲρ τὸ πᾶν. καὶ τί ἄλλο τοῦτο, ἢ τόπος ἐστὶν ὃν περιεφύγομεν, καὶ οὔπω λέγω τὸ, περιγραπτὸν πάντως εἶναι τὸ θεῖον, καὶ ἐν διανοίᾳ καταληπτόν. ἓν γὰρ περιγραφῆς εἶδος, καὶ ἡ κατάληψις. τίνος οὖν ἕνεκεν ταῦτα διῆλθον καὶ περιεργότερον ἴσως, ἢ κατὰ τὰς τῶν πολλῶν ἀκοὰς, καὶ κατὰ τὸν νῦν κεκρατηκότα τύπον τοῦ λόγου, ὃς τὸ γενναῖον καὶ ἁπλοῦν, ἀτιμάσας, τὸ σκολιὸν καὶ γριφῶδες ἐπεισήγαγεν, ὡς ἐκ τῶν καρπῶν τὸ δένδρον γνωσθῆναι, λέγω δὲ τὸ ἐνεργοῦν τὰ τοιαῦτα δόγματα σκότος, ἐκ τοῦ ζόφου τῶν λεγομένων. οὐ γὰρ ἵνα καὶ αὐτὸς παράδοξα λέγειν δόξω, καὶ περιττὸς φαίνωμαι τὴν σοφίαν, πλέκων συνδέσμους, καὶ διαλύων κρατουμένους, τοῦτο δὴ τὸ μέγα θαῦμα τοῦ Δανιήλ· ἀλλ' ἵν' ἐκεῖνο δηλώσαιμι, ὅ μοι λέγειν ὁ λόγος ἀπ' ἀρχῆς ὥρμησε. τοῦτο δὲ τί ἦν; τὸ μὴ ληπτὸν εἶναι ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ τὸ θεῖον, μηδὲ ὅλον ὅσον ἐστὶ φαντάζεσθαι, καὶ τοῦτο οὐ διὰ φθόνον. μακρὰν γὰρ τῆς θείας φύσεως φθόνος τῆς γε ἀπαθοῦς καὶ μόνης ἀγαθῆς καὶ κυρίας, καὶ μάλιστα τῶν ἑαυτῆς κτισμάτων περὶ τὸ τιμιώτατον. τί γὰρ λόγῳ, πρὸ τῶν λογικῶν; ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τὸ ὑποστῆναι, τῆς ἄκρας ἀγαθότητος, οὔτε εἰς τιμὴν ἑαυτοῦ καὶ δόξαν, τοῦ πλήρους, ἵνα τῷ δυσεφίκτῳ τὸ τίμιον ἔχῃ καὶ τὸ σεβάσμιον. τοῦτο γὰρ πάντως σοφιστικὸν καὶ ἀλλότριον μὴ ὅτι Θεοῦ, ἀλλ' οὐδὲ ἀνθρώπου μετρίως ἐπιεικοῦς, καὶ τι δεξιὸν ἑαυτῷ συνειδότος, ἐκ τοῦ κωλύειν ἑτέρους τὸ πρωτεῖον ποιεῖσθαι. ἀλλ' εἰ μὲν καὶ δι' ἄλλας αἰτίας, εἰδεῖεν ἂν οἱ ἐγγυτέρω Θεοῦ, καὶ τῶν ἀνεξιχνιάστων αὐτοῦ κριμάτων ἐπόπται καὶ θεωροί. εἴπερ εἰσί τινες τοσοῦτοι τὴν ἀρετὴν, καὶ ἐν ἴχνεσιν ἀβύσσου περιπατοῦντες τὸ δὴ λεγόμενον. ὅσον δ' οὖν ἡμεῖς κατειλήφαμεν, μικροῖς μέτροις μετροῦντες τὰ δυσθεώρητα, τάχα μὲν, ἵνα μὴ τῷ ῥᾳδίῳ τῆς κτήσεως ῥᾷστα γένηται, καὶ ἡ τοῦ κτηθέντος ἀποβολή. φιλεῖ γὰρ, τὸ μὲν πόνῳ κτηθὲν μᾶλλον κρατεῖσθαι·

τοῦτο δὲ ῥᾳδίως κτηθὲν, καὶ ἀποπτήσεσθαι τάχιστα, ὡς πάλιν ληφθῆναι δυνάμενον. καὶ οὕτως εὐεργεσία καθίσταται, τὸ μὴ πρόχειρον τῆς εὐεργεσίας τοῖς γε νοῦν ἔχουσι. τάχα δὲ ὡς μὴ ταὐτὸν ἡμᾶς τῷ πεσόντι ἑωσφόρῳ παθεῖν, ἐκ τοῦ τὸ φῶς ὅλον χωρῆσαι, καὶ τράχηλον ἐπᾶραι κατὰ τοῦ παντοκράτορος τράχηλον, καὶ πεσεῖν ἐκ τῆς ἐπάρσεως. πτῶμα πάντων ἐλεεινότατον. τυχὸν δὲ ἵν᾽ ᾖ, τι πλέον ἐκεῖθεν ἆθλον φιλοπονίας καὶ λαμπρότητος βίου τοῖς ἐνταῦθα κεκαθαρμένοις καὶ μακροθυμοῦσι πρὸς τὸ ποθούμενον. διὰ τοῦτο μέσος ἡμῶν τε καὶ θεοῦ, ὁ σωματικὸς οὗτος ἵσταται γνόφος ὥσπερ ἡ νεφέλη τὸ πάλαι τῶν αἰγυπτίων καὶ τῶν ἑβραίων· καὶ τοῦτό ἐστιν ἴσως ὃ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, τὴν ἡμετέραν παχύτητα, δι᾽ ἣν ὀλίγοι καὶ μικρὸν διακύπτουσι. τοῦτο μὲν οὖν φιλοσοφείτωσαν οἷς ἐπιμελὲς, καὶ ἀνίτωσαν ἐπὶ πλεῖστον τῆς διασκέψεως. ἡμῖν δ᾽ οὖν ἐκεῖνο γνώριμον τοῖς δεσμίοις τῆς γῆς, ὅ φησιν ὁ θεῖος ἱερεμίας. καὶ τὸ παχὺ τοῦτο σαρκίον περιβεβλημένοις. ὅτι ὥσπερ ἀδύνατον ὑπερβῆναι τὴν ἑαυτοῦ σκιὰν, καὶ τῷ λίαν ἐπειγομένῳ (φθάνει γὰρ ἀεὶ τοσοῦτον, ὅσον καταλαμβάνεται) ἢ τοῖς ὁρατοῖς πλησιάσαι τὴν ὄψιν δίχα τοῦ ἐν μέσῳ φωτὸς καὶ ἀέρος, ἢ τὴν ὑδάτων ἔξω τὴν νηκτὴν φύσιν διολισθαίνειν, οὕτως ἀμήχανον τοῖς ἐν σώμασι, δίχα τῶν σωματικῶν, πάντη γενέσθαι μετὰ τῶν νοουμένων. ἀεὶ γάρ τι παρεμπεσεῖται τῶν ἡμετέρων, κἂν ὅτι μάλιστα χωρίσας ἑαυτὸν τῶν ὁρωμένων ὁ νοῦς καὶ καθ᾽ ἑαυτὸν γενόμενος, προσβάλλειν ἐπιχειρῇ τοῖς συγγενέσι καὶ ἀοράτοις. γνώσῃ δὲ οὕτως· οὐ πνεῦμα, καὶ πῦρ, καὶ φῶς, ἀγάπη τε, καὶ σοφία, καὶ δικαιοσύνη, καὶ νοῦς, καὶ λόγος, καὶ τὰ τοιαῦτα, αἱ προσηγορίαι τῆς θείας φύσεως; τί οὖν; ἢ πνεῦμα νοήσεις δίχα φορᾶς καὶ χύσεως, ἢ πῦρ ἔξω τῆς ὕλης, καὶ τῆς ἄνω φορᾶς, καὶ τοῦ ἰδίου χρώματός τε καὶ σχήματος. ἢ φῶς οὐκ ἀέρι σύγκρατόν τε καὶ ἄφθονον, τοῦ δι᾽ οὗ γεννῶντός τε καὶ φωτίζοντος· νοῦν δὲ τίνα; μὴ τὸν ἐν ἄλλῳ; καὶ οὗ κινήματα τὰ διανοήματα, ἠρεμοῦντα ἢ προβαλλόμενα. λόγον δὲ τίνα παρὰ τὸν ἡσυχάζοντα ἐν ἡμῖν, ἢ χεόμενον· ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν λυόμενον. εἰ δὲ καὶ σοφίαν, τίνα παρὰ τὴν ἕξιν, καὶ τὴν ἐν τοῖς θεωρήμασιν, εἴτε θείοις, εἴτε ἀνθρωπίνοις. δικαιοσύνην τε, καὶ ἀγάπην οὐ διαθέσεις ἐπαινουμένας· καὶ τὴν μὲν τῆς ἀδικίας, τὴν δὲ τοῦ μίσους ἀντίπαλον. ἐπιτεινομένας τε καὶ ἀνιεμένας, προσγινομένας τε καὶ ἀπογινομένας. καὶ ὅλως ποιούσας ἡμᾶς καὶ ἀλλοιούσας, ὥσπερ αἱ χρόαι τὰ σώματα; ἢ δεῖ τούτων ἀποστάντας ἡμᾶς, οὕτω καθ᾽ ἑαυτὸ τὸ θεῖον ἰδεῖν ὡς οἷόν τε, μικράν τινα φαντασίαν ἐκ τῶν εἰκασμάτων συλλεγομένους. τίς οὖν ἡ μηχανὴ ἐκ τούτων τε καὶ μὴ ταῦτα. ἢ πῶς ταῦτα πάντα καὶ τελέως ἕκαστον, τὸ ἓν τῇ φύσει ἀσύνθετον καὶ ἀνείκαστον. οὕτω κάμνει ἐκβῆναι τὰ σωματικὰ ὁ ἡμέτερος νοῦς. καὶ γυμνοῖς ὁμιλῆσαι τοῖς ἀσωμάτοις, ἕως σκοπεῖ μετὰ τῆς ἰδίας ἀσθενείας τὰ ὑπὲρ δύναμιν. ἐπεὶ ἐφίεται μὲν πᾶσα λογικὴ φύσις θεοῦ καὶ τῆς πρώτης αἰτίας. καταλαβεῖν δὲ ἀδυνατεῖ, δι᾽ ἃς εἶπον αἰτίας. κάμνουσα δὲ τῷ πόθῳ καὶ οἷον σφαδάζουσα, καὶ τὴν ζημίαν οὐ φέρουσα, δεύτερον ποιεῖται πλοῦν, ἢ πρὸς τὰ ὁρώμενα βλέπειν. καὶ τούτων τι ποιῆσαι θεὸν, κακῶς εἰδυῖα. τί γὰρ τῶν ὁρατῶν τοῦ ὁρῶντος, καὶ πόσον ἐστὶν ὑψηλότερόν τε καὶ θεοειδέστερον; ἵν᾽ ᾖ τὸ μὲν προσκυνοῦν, τὸ δὲ προσκυνούμενον. ἢ διὰ τοῦ κάλλους τῶν ὁρωμένων καὶ τῆς εὐταξίας, θεὸν γνωρίζειν. ὁδηγῷ τῇ ὄψει, τῶν ὑπὲρ τὴν ὄψιν χρήσασθαι, ἀλλὰ μὴ ζημιωθῆναι θεὸν διὰ τῆς μεγαλοπρεπείας τῶν ὁρωμένων. ἐντεῦθεν οἱ μὲν ἥλιον, οἱ δὲ σελήνην, οἱ δὲ ἀστέρων πλῆθος, οἱ δὲ οὐρανὸν αὐτὸν ἅμα τούτοις, οἷς καὶ τὸ πᾶν ἄγειν δεδώκασι, κατὰ τὸ ποιὸν ἢ ποσὸν τῆς κινήσεως. οἱ δὲ τὰ στοιχεῖα. γῆν, ὕδωρ, ἀέρα, πῦρ, διὰ τὸ χρειῶδες. ὧν ἄνευ, οὐδὲ συστῆναι δυνατὸν τὸν ἀνθρώπινον βίον. οἱ δὲ ὅτι τύχοιεν ἕκαστος τῶν ὁρατῶν ἐσεβάσθησαν. ὧν ἑώρων τὰ κάλλιστα θεοὺς προστησάμενοι. εἰσὶ δὲ οἳ καὶ εἰκόνας, καὶ πλάσματα, πρῶτα μὲν τῶν οἰκείων οἵ γε φιλοπαθέστεροι καὶ σωματικώτεροι, καὶ τιμῶντες τοὺς ἀπελθόντας τοῖς ὑπομνήμασιν. ἔπειτα καὶ τῶν ξένων οἱ μετ᾽ ἐκείνους, καὶ μακρὰν ἀπ᾽ ἐκείνων ἀγνοίᾳ τῆς πρώτης φύσεως, καὶ ἀκολουθίᾳ τῆς παραδοθείσης τιμῆς ὡς ἐννόμου καὶ ἀναγκαίας. ἐπειδὴ χρόνῳ τὸ ἔθος βεβαιωθὲν, ἐνομίσθη νόμος. οἶμαι δὲ καὶ δυναστείας τινὲς θεραπεύοντες, καὶ ῥώμην ἐπαινέσαντες, καὶ κάλλος θαυμάσαντες, θεὸν ἐποίησαν τῷ χρόνῳ τὸν τιμώμενον. προσλαβόμενοί τινα καὶ μῦθον τῆς ἀπάτης ἐπίκουρον. οἱ ἐμπαθέστεροι δὲ αὐτῶν, καὶ τὰ πάθη θεοὺς ἐνόμισαν, ἢ θεοῖς ἐτίμησαν θυμὸν καὶ μιαιφονίαν, καὶ ἀσέλγειαν, καὶ μέθην. καὶ οὐκ οἶδ᾽ ὅ,τι ἄλλο τῶν τούτοις παραπλησίων, οὐ καλὴν, οὐδὲ δικαίαν ταύτην ἀπολογίαν εὑράμενοι τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων· καὶ τοὺς μὲν ἀφῆκαν κάτω, τοὺς δὲ ὑπὸ γῆν ἔκρυψαν· τοῦτο συνετῶς μόνον. τοὺς δὲ ἀνήγαγον εἰς τὸν οὐρανόν. ὢ τῆς γελοίας κληροδοσίας. εἶτα ἑκάστῳ τῶν πλασμάτων ὄνομά τι θεῶν ἢ δαιμόνων ἐπιφημίσαντες, κατὰ τὴν ἐξουσίαν καὶ αὐτονομίαν τῆς πλάνης, καὶ ἀγάλματα ἱδρυσάμενοι, ὧν καὶ τὸ πολυτελὲς, δέλεαρ αἵμασί τε καὶ κνίσαις. ἔστι δὲ οἵ γε καὶ πράξεσι λίαν αἰσχραῖς, μανίαις τε καὶ ἀνθρωποκτονίαις, τοῦτο τιμᾶν ἐνόμισαν. τοιαύτας γὰρ ἔπρεπεν εἶναι θεῶν τοιούτων, καὶ τὰς τιμάς. ἤδη δὲ καὶ κνωδάλοις, καὶ τετραπόδοις, καὶ

ἑρπετοῖς, ὧν τοῦτο ἦν τοῖς αἰσχίσταις τε καὶ γελοιοτάτοις ἑαυτοὺς καθυβρίζειν. καὶ τούτοις φέροντες τὴν τοῦ θεοῦ δόξαν προσέθηκαν, ὡς μὴ ῥᾴδιον εἶναι κρῖναι, πότερον δεῖ καταφρονεῖν μᾶλλον, τῶν προσκυνούντων, ἢ τῶν προσκυνουμένων, τάχα δὲ καὶ πολὺ πλέον τῶν λατρευόντων. οἱ λογικῆς ὄντες φύσεως, καὶ χάριν θεοῦ δεξάμενοι, τὸ χεῖρον ὡς ἄμεινον προεστήσαντο. καὶ τοῦτο τοῦ πονηροῦ τὸ σόφισμα, τῷ καλῷ καταχρησαμένου πρὸς τὸ κακόν. οἷα τὰ πολλὰ τῶν ἐκείνου κακουργημάτων. παραλαβὼν γὰρ αὐτῶν τὸν πόθον πλανώμενον, κατὰ θεοῦ ζήτησιν, ἵν' εἰς ἑαυτὸν περισπάσῃ τοῦ κράτους, καὶ κλέψῃ τὴν ἔφεσιν, ὥσπερ τυφλὸν χειραγωγῶν ὁδοῦ τινος ἐφιέμενον, ἄλλους ἀλλαχοῦ κατεκρήμνισε καὶ διέσπειρεν, εἰς ἕν τι θανάτου καὶ ἀπωλείας βάραθρον. ἐκεῖνοι μὲν δὴ ταῦτα, ἡμᾶς δὲ ὁ λόγος δεξάμενος ἐφιεμένους θεοῦ, καὶ μὴ ἀνεχομένους ἀνηγεμόνευτόν τε ὂν ἀκυβέρνητον, εἶτα τοῖς ὁρωμένοις προσβάλλοντας, καὶ τοῖς ἀπαρχῆς ἐντυγχάνων, οὔτε μέχρι τούτων ἵστησιν. οὐ γὰρ ἦν λόγου, δοῦναι τὴν ἡγεμονίαν τοῖς ὁμοτίμοις κατὰ τὴν αἴσθησιν. καὶ διὰ τούτων, ἄγει πρὸς τὸ ὑπὲρ ταῦτα, καὶ δι' οὗ τούτοις τὸ εἶναι πάρεστι. τί γὰρ τὸ τάξαν τὰ οὐράνιά τε, καὶ τὰ ἐπίγεια. ὅσα τε δι' ἀέρος, καὶ ὅσα καθ' ὕδατος· μᾶλλον δὲ τὰ πρὸ τούτων, οὐρανὸν, καὶ γῆν, καὶ ἀέρα, καὶ φύσιν ὕδατος. τίς ταῦτα ἔμιξε, καὶ ἐμέρισε· τίς κοινωνία τούτων πρὸς ἄλληλα καὶ συμφυΐα, καὶ σύμπνοια. ἐπαινῶ γὰρ τὸν εἰπόντα, κἂν ἀλλότριος ᾖ. τί δὲ ταῦτα κεκινηκὸς, καὶ ἄγον τὴν ἄληκτον φορὰν καὶ ἀκώλυτον; ἆρ' οὐχ ὁ τεχνίτης τούτων, καὶ πᾶσι λόγον ἐνθεὶς, καθ' ὃν τὸ πᾶν φέρεταί τε καὶ διεξάγεται; τίς δὲ ὁ τεχνίτης τούτων; ἆρ' οὐχ ὁ ποιητικὸς ταῦτα, καὶ εἰς τὸ εἶναι παραγαγών; οὐ γὰρ δὴ τῷ αὐτομάτῳ δοτέον τοσαύτην δύναμιν. ἔστω γὰρ τὸ γενέσθαι τοῦ αὐτομάτου, τίνος τὸ τάξαι; καὶ τοῦτο εἰ δοκεῖ δῶμεν, τίνος τὸ τηρῆσαι καὶ φυλάξαι καθ' οὓς πρῶτον ὑπέστη λόγους; ἑτέρου τινὸς ἢ τοῦ αὐτομάτου; ἑτέρου δηλαδὴ παρὰ τὸ αὐτόματον. τοῦτο δὲ τί ποτε ἄλλο πλὴν θεός. οὕτως ὁ ἐκ θεοῦ λόγος καὶ πᾶσι σύμφυτος, καὶ πρῶτος ἐν ἡμῖν νόμος, καὶ πᾶσι συνημμένος, ἐπὶ θεὸν ἡμᾶς ἀνήγαγεν ἐκ τῶν ὁρωμένων. καὶ δὴ λέγομεν, ἀρξάμενοι πάλιν. θεὸν, ὅ τί ποτε μὲν ἐστὶ τὴν φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν, οὔτε τις εὗρεν ἀνθρώπων πώποτε, οὔτε μὴ εὕρῃ. ἀλλ' εἰ μὲν εὑρήσει ποτὲ, ζητείσθω τοῦτο, καὶ φιλοσοφείσθω παρὰ τῶν βουλομένων. εὑρήσει δὲ ὡς ἐμὸς λόγος, ἐπειδὰν τὸ θεοειδὲς τοῦτο καὶ θεῖον. λέγω δὲ τὸν ἡμέτερον νοῦν τε καὶ λόγον, τῷ οἰκείῳ προσμίξῃ, καὶ ἡ εἰκὼν ἀνέλθῃ πρὸς τὸ ἀρχέτυπον, οὗ νῦν ἔχει τὴν ἔφεσιν. καὶ τοῦτο εἶναί μοι δοκεῖ τὸ πάνυ φιλοσοφούμενον, ἐπιγνώσεσθαί ποτε ἡμᾶς, ὅσον ἐγνώσμεθα. τὸ δὲ νῦν εἶναι βραχεῖά τις ἀπόρροια πᾶν τὸ εἰς ἡμᾶς φθάνον. καὶ ὥσπερ μεγάλου φωτὸς, μικρὸν ἀπαύγασμα. ὥστε καὶ εἴ τις ἔγνω θεὸν, ἢ ἐγνωκέναι μεμαρτύρηται, τοσοῦτον ἔγνω, ὅσον ἄλλου μὴ τὸ ἴσον ἐλλαμφθέντος, φανῆναι φωτοειδέστερος. καὶ τὸ ὑπερβάλλον, τέλειον ἐνομίσθη, οὐ τῇ ἀληθείᾳ, τῇ δὲ τοῦ πλησίον δυνάμει παραμετρούμενον. διὰ τοῦτο ἐνὼς μὲν ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι κύριον, ἐλπὶς τὸ κατορθούμενον ἦν. καὶ τοῦτο οὐ γνώσεως, ἀλλ' ἐπικλήσεως. ἐνὼχ δὲ μετετέθη μὲν, οὔπω δὲ δῆλον, εἰ θεοῦ φύσιν περιλαβὼν, ἢ περιληψόμενος. τοῦ δὲ νῶε, καλὸν ἡ εὐαρέστησις, τοῦ καὶ κόσμον ὅλον ἐξ ὕδατος διασώσασθαι πιστευθέντος, ἢ κόσμου σπέρματα, ξύλῳ μικρῷ φεύγοντι τὴν ἐπίκλυσιν. ἀβραὰμ δὲ ἐδικαιώθη μὲν ἐκ πίστεως, ὁ μέγας πατριάρχης. καὶ θύει θυσίαν ξένην, καὶ τοῦ μεγάλου ἀντίτυπον. θεὸν δὲ οὐχ ὡς θεὸν εἶδεν, ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρωπον ἔθρεψε, καὶ ἐπῃνέθη σεβασθεὶς ὅσον κατέλαβεν. ἰακὼβ δὲ κλίμακα μὲν ὑψηλὴν ἐφαντάσθη τινὰ καὶ ἀγγέλων ἄνοδον. καὶ στήλην ἀλείφει μυστικῶς. ἴσως ἵνα τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀλειφθέντα λίθον παραδηλώσῃ. καὶ εἶδος θεοῦ, τόπῳ τινὶ προσηγορίαν δίδωσιν εἰς τιμὴν τοῦ ὀφθέντος. καὶ ὡς ἀνθρώπῳ τῷ θεῷ προσπαλαίει, ἥ τις ποτε οὖσα ἡ πάλη θεοῦ πρὸς ἄνθρωπον. ἢ τάχα τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς πρὸς θεὸν ἀντεξέτασις, καὶ σύμβολα τῆς πάλης ἐπὶ τοῦ σώματος φέρει. τὴν ἧτταν παραδεικνῦντα τῆς γενητῆς φύσεως· καὶ ἆθλον τῆς εὐσεβείας, τὴν μεταβολὴν τῆς προσηγορίας λαμβάνει, μετονομασθεὶς ἀντὶ ἰακὼβ, ἰσραήλ. τοῦτο δὴ τὸ μέγα καὶ τίμιον ὄνομα. ἐκεῖνο δὲ οὔτε αὐτὸς, οὔτε τις ὑπὲρ αὐτὸν, μέχρι σήμερον ἐκαυχήσατο τῶν δώδεκα φυλῶν, ὧν πατὴρ ἦν, τὸ θεοῦ φύσιν, ἢ ὄψιν ὅλην ἐχώρησεν. ἠλίᾳ δὲ οὔτε πνεῦμα βίαιον, οὔτε πῦρ, οὔτε συσσεισμὸς, ὡς τῆς ἱστορίας ἀκούεις. ἀλλ' ἡ αὔρα τις ὀλίγη, τὴν τοῦ θεοῦ παρουσίαν, καὶ ταῦτα, οὐ φύσιν ἐσκιαγράφησεν. ἠλίᾳ τίνος ὃν καὶ ἅρμα πυρὸς ἀνάγει πρὸς οὐρανὸν, δηλοῦν τοῦ δικαίου τὸ ὑπὲρ ἄνθρωπον. μανωὰ δὲ τὸν κριτὴν πρότερον, καὶ πέτρον τὸν μαθητὴν ὕστερον, πῶς οὐ τεθαύμακας. τὸν μὲν οὐδὲ ὄψιν φέροντα τοῦ φαντασθέντος θεοῦ. καὶ διὰ τοῦτο ἀπολώλαμεν ὦ γύναι λέγοντα, θεὸν ἑωράκαμεν. ὡς οὐ χωρητοῦ ὄντος ἀνθρώποις, οὐδὲ φαντασίας θείας, μή τί γε φύσεως. τὸν δὲ καὶ τὸν φαινόμενον χριστὸν τῷ πλοίῳ μὴ προσιέμενον, καὶ διὰ τοῦτο ἀποπεμπόμενον. καίτοι γε θερμότερος τῶν ἄλλων εἰς ἐπίγνωσιν χριστοῦ πέτρος. καὶ διὰ τοῦτο μακαριζόμενος, καὶ τὰ μέγιστα πιστευόμενος. τί δ' ἂν εἴποις περὶ ἡσαΐου καὶ ἰεζεκιὴλ, τῶν τῶν μεγίστων ἐποπτῶν, καὶ τῶν λοιπῶν προφητῶν;

ὧν ὁ μὲν

ὧν ὁ μὲν τὸν κύριον σαβαὼθ εἶδε καθήμενον ἐπὶ θρόνου δόξης, καὶ τοῦτον ὑπὸ τῶν ἑξαπτερύγων σεραφὶμ κυκλούμενον, καὶ αἰνούμενον, καὶ κρυπτόμενον, ἑαυτόν τε διὰ τοῦ ἄνθρακος καθαιρόμενον, καὶ πρὸς τὴν προφητείαν καταρτιζόμενον. ὁ δὲ καὶ τὸ ὄχημα τοῦ θεοῦ τὰ χερουβὶμ διαγράφει, καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτὰ θρόνον, καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ στερέωμα, καὶ τὸν ἐν τῷ στερεώματι φανταζόμενον. καὶ φωνάς τινας, καὶ ὁρμάς, καὶ πράξεις, καὶ ταῦτα εἴτε φαντασία τις ἦν ἡμερινή, μόνοις θεωρητὴ τοῖς ἁγίοις, εἴτε νυκτὸς ἀψευδὴς ὄψις, εἴτε τοῦ ἡγεμονικοῦ τύπωσις συγγινομένη τοῖς μέλλουσιν ὡς παροῦσιν, εἴτε τι ἄλλο προφητείας εἶδος ἀπόρρητον, οὐκ ἔχω λέγειν. ἀλλ' οἶδεν ὁ τῶν προφητῶν θεός, καὶ οἱ τὰ τοιαῦτα ἐνεργούμενοι. πλὴν οὔτε οὗτοι, περὶ ὧν ὁ λόγος, οὔτε τις ἄλλος τῶν κατ' αὐτούς, ἔστη ἐν ὑποστήματι καὶ οὐσίᾳ κυρίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον, οὐδὲ θεοῦ φύσιν ἢ εἶδεν, ἢ ἐξηγόρευσε. Παῦλος δέ, εἰ μὲν ἐκφορά ἦν ἃ περιεῖχεν ὁ τρίτος οὐρανός, καὶ ἡ μέχρις ἐκείνου πρόοδος, ἢ ἀνάβασις, ἢ ἀνάληψις, τάχα ἄν τι τοῦ θεοῦ πλέον ἐγνώκειμεν, εἴπερ τοῦτο ἦν τὸ τῆς ἁρπαγῆς μυστήριον. ἐπεὶ δὲ ἄρρητα ἦν, καὶ ἡμῖν σιωπῇ τιμάσθω. τοσοῦτον δὲ ἀκούσωμεν αὐτοῦ Παύλου λέγοντος, ὅτι ἐκ μέρους γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὁμολογεῖ ὁ μὴ ἰδιώτης τὴν γνῶσιν, ὁ δοκιμὴν ἀπειλῶν τοῦ ἐν αὐτῷ λαλοῦντος χριστοῦ, ὁ μέγας τῆς ἀληθείας πρωταγωνιστὴς καὶ διδάσκαλος. διὸ καὶ πᾶσαν τὴν κάτω γνῶσιν, ὑπὲρ τὰ ἔσοπτρα, καὶ τὰ αἰνίγματα τίθησιν, ὡς ἐν μικροῖς τῆς ἀληθείας ἱσταμένην ἰνδάλμασιν. εἰ δὲ μὴ λίαν δοκῶ τισὶ περιττὸς καὶ περίεργος τὰ τοιαῦτα ἐξετάζων, οὐδὲ ἄλλ' ἄττα τυχὸν ἦν ταῦτα, ἃ μὴ δύνασθαι νῦν βασταχθῆναι, ὁ λόγος αὐτὸς ὑπῃνίσσετο ὡς τότε βασταχθησόμενα καὶ τρανωθησόμενα. ἃ καὶ μηδὲ αὐτὸν δύνασθαι χωρῆσαι τὸν κόσμον Ἰωάννης ὁ τοῦ λόγου πρόδρομος, ἡ μεγάλη τῆς ἀληθείας φωνή, διωρίζετο. πᾶσα μὲν οὖν ἀλήθεια, καὶ πᾶς λόγος, δυσέφικτός τε καὶ δυσθεώρητος. ὥσπερ ὀργάνῳ μικρῷ μεγάλα δημιουργοῦμεν τῇ ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν θηρώντων, καὶ τοῖς νοητοῖς προσβαλλόντων μετὰ τῶν αἰσθήσεων, ἢ οὐκ ἄνευ αἰσθήσεων, ὑφ' ὧν περιφερόμεθα καὶ πλανώμεθα. καὶ οὐκ ἔχομεν γυμνῷ τῷ νοῒ γυμνοῖς τοῖς πράγμασιν ἐντυγχανόντων, μᾶλλόν τι προσιέναι τῇ ἀληθείᾳ, καὶ τὸν νοῦν τυποῦσθαι ταῖς καταλήψεσιν. ὁ δὲ περὶ θεοῦ λόγος, ὅσῳ τελεώτερος, τοσούτῳ δυσληπτότερος, καὶ πλείους τὰς ἀντιλήψεις ἔχων, καὶ τὰς λύσεις ἐργωδεστέρας. πᾶν γὰρ τὸ ἀνιστάμενον, καὶ βραχύτατον ἦ, τὸν τοῦ λόγου δρόμον ἐπέσχε καὶ διεκώλυσε, καὶ τὴν εἰς τὸ πρόσω φορὰν διέκοψεν, ὥσπερ οἱ τοὺς ἵππους τοῖς ῥυτῆρσιν ἀθρόως μεθέλκοντες φερομένους, καὶ διὰ τοῦ ἀδοκήτου τιναγμοῦ περιτρέψαντες. οὕτω σολομὼν μὲν ὁ σοφισάμενος περισσά, ὑπὲρ πάντας τοὺς γενομένους ἔμπροσθε, καὶ καθ' ἑαυτόν, ᾧ τὸ τῆς καρδίας πλάτος, δῶρον θεοῦ, καὶ ἡ ψάμμου δαψιλεστέρα χύσις τῆς θεωρίας, ὅσῳ πλέον ἐμβατεύει τοῖς βάθεσι, τοσούτῳ πλέον ἰλιγγιᾷ. καὶ τέλος τι ποιεῖται σοφίας εὑρεῖν ὅσον διέφυγε. Παῦλος δὲ πειρᾶται μὲν ἐφικέσθαι, οὔπω λέγω τῆς τοῦ θεοῦ φύσεως (τοῦτο γὰρ ᾔδει παντελῶς ἀδύνατον ὄν) ἀλλὰ μόνον τῶν τοῦ θεοῦ κριμάτων. ἐπεὶ δὲ οὐχ εὑρίσκει διέξοδον, οὐδὲ στάσιν τῆς ἀναβάσεως, οὐδὲ εἰς τι φανερὸν τελευτᾷ τῆς περιεργίας ἡ πολυπραγμοσύνη τῆς διανοίας, ἀεί τινος ὑποφαινομένου τοῦ λείποντος, ὢ τοῦ θαύματος, ἵνα καὶ αὐτὸς πάθω τὸ ἴσον, ἐκπλήξει περιγράφει τὸν λόγον, καὶ πλοῦτον θεοῦ, καὶ βάθος τὸ τοιοῦτο καλεῖ. καὶ ὁμολογεῖ τῶν τοῦ θεοῦ κριμάτων τὸ ἀκατάληπτον. μονονουχὶ τὰ αὐτὰ τῷ Δαβὶδ φθεγγόμενος. ποτὲ μὲν ἄβυσσον πολλὴν ὀνομάζοντι τὰ τοῦ θεοῦ κρίματα, ἧς οὐκ ἔστι τὴν ἴσοδον ἢ μέτρῳ, ἢ αἰσθήσει λαβεῖν, ποτὲ δὲ θαυμαστωθῆναι τὴν γνῶσιν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ τῆς ἑαυτοῦ συστάσεως λέγοντι, κεκραταιῶσθαί τε πλέον, ἢ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ περίδραξιν. ἵνα γὰρ τἄλλα ἐάσω (φησὶ) πρὸς ἐμαυτὸν βλέψω, καὶ πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ σύμπηξιν. τίς ἡ μίξις ἡμῶν, τίς ἡ κίνησις; πῶς τὸ ἀθάνατον τῷ θνητῷ συνεκράθη; πῶς κάτω ῥέω, καὶ ἄνω φέρομαι; πῶς ψυχὴ περιφέρεται, πῶς ζωὴν δίδωσι, καὶ τῶν παθῶν μεταλαμβάνει; πῶς ὁ νοῦς, καὶ περιγραπτός, καὶ ἀόριστος, ἐν ἡμῖν μένων, καὶ πάντα ἐφοδεύων τάχει φορᾶς καὶ ῥύσεως; πῶς μεταλαμβάνεται λόγῳ, καὶ μεταδίδοται; καὶ δι' ἀέρος χωρεῖ, καὶ μετὰ τῶν πραγμάτων εἰσέρχεται; πῶς αἰσθήσει κοινωνεῖ, καὶ συστέλλεται ἐκ τῶν αἰσθήσεων; καὶ ἔτι πρὸ τούτων, τίς ἡ πρώτη πλάσις ἡμῶν, καὶ σύστασις ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ; καὶ τίς ἡ τελευταία μόρφωσις καὶ τελείωσις; τίς ἡ τῆς τροφῆς ἔφεσις καὶ διάδοσις; καὶ τίς ἤγαγεν ἐπὶ τὰς πρώτας πηγάς, καὶ τοῦ ζῆν ἀφορμὰς αὐτομάτως; πῶς σιτίοις μὲν σῶμα, λόγῳ δὲ ψυχὴ τρέφεται; τίς ἡ τῆς φύσεως ὁλκή, καὶ πρὸς ἄλληλα σχέσις, τοῖς γεννῶσι, καὶ τοῖς γεννωμένοις, ἵνα τῷ φίλτρῳ συνέχηται; πῶς ἑστηκότα τέ τὰ εἴδη, καὶ τοῖς χαρακτῆρσι διεστηκότα; ὧν τοσούτων ὄντων, αἱ ἰδιότητες ἀνέφικτοι; πῶς τὸ αὐτὸ ζῷον, θνητόν τε καὶ ἀθάνατον ἐστί; τὸ μὲν τῇ μεταστάσει, τὸ δὲ τῇ γεννήσει. τὸ μὲν γὰρ ὑπεξῆλθε, τὸ δὲ ἀντεισῆλθεν, ὥσπερ οἱ ὁλκοὶ ποταμοῦ μὲν ἑστῶτος καὶ ῥέοντος. πολλὰ δ' ἂν ἔτι φιλοσοφήσαις περὶ μελῶν καὶ μερῶν,

καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα τούτων διαρμονίαν πρὸς χρείαν τε ὁμοῦ καὶ κάλλος, συνεστώτων τε καὶ διεστώτων, προεχόντων τε καὶ προεχομένων, ἐνουμένων τε καὶ σχιζομένων, περιεχόντων τε καὶ περιεχομένων, νόμῳ καὶ λόγῳ φύσεως. πολλὰ περὶ φωνῶν καὶ ἀκοῶν. πῶς αἱ μὲν φέρονται διὰ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων, αἱ δὲ ὑποδέχονται, διὰ τῆς ἐν μέσῳ τοῦ ἀέρος πληγῆς, καὶ τυπώσεως ἀλλήλαις ἐπιμιγνύμεναι. πολλὰ περὶ ὄψεως ἀρρήτως κοινωνούσης τοῖς ὁρατοῖς, καὶ μόνῳ τῷ βούλεσθαι καὶ ὁμοῦ κινουμένης, καὶ ταὐτὸ τῇ νοήσει πασχούσης. μηδὲ γὰρ τοῦ ἴσου τάχους, ἐκείνη τε μίγνυται τοῖς νοουμένοις, καὶ αὕτη τοῖς ὁρωμένοις. πολλὰ περὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, αἳ παραδοχαί τινές εἰσι τῶν ἔξωθεν, λόγῳ μὴ θεωρούμεναι, πολλὰ περὶ τῆς ἐν ὕπνοις ἀναπαύσεως, καὶ τῆς διὰ τῶν ὀνείρων ἀναπλάσεως, μνήμης τε καὶ ἀναμνήσεως, λογισμοῦ τε, καὶ θυμοῦ, καὶ ἐφέσεως καὶ συντόμως εἰπεῖν, ὅσοις ὁ μικρὸς οὗτος διοικεῖται κόσμος ὁ ἄνθρωπος. βούλει σοι καὶ τὰς τῶν ἄλλων ζώων διαφορὰς πρός τε ἡμᾶς, καὶ πρὸς ἄλληλα φύσεις τε, καὶ γενέσεις, καὶ ἀνατροφάς, καὶ χώρας, καὶ ἤθη, καὶ οἷον πολιτείας, καταριθμήσωμαι; πῶς τὰ μὲν ἀγελαῖα, τὰ δὲ μοναδικά; τὰ μὲν ποηφάγα, τὰ δὲ σαρκοβόρα. τὰ μὲν θυμοειδῆ, τὰ δὲ ἥμερα. τὰ μὲν φιλάνθρωπα καὶ σύντροφα, τὰ δὲ ἀτίθασσα καὶ ἐλεύθερα. καὶ τὰ μὲν οἷον ἐγγύτερα λόγου τε καὶ μαθήσεως, τὰ δὲ παντελῶς ἄλογα καὶ ἀμαθέστατα. τὰ μὲν πλειόνων αἰσθήσεων, τὰ δὲ ἐλαττόνων. τὰ μὲν ἀκίνητα, τὰ δὲ μεταβατικά, τὰ δὲ ταχύτατα. τὰ μὲν ὑπερβάλλοντα μεγέθει, καὶ κάλλει, ἢ τῷ ἑτέρῳ τούτων, τὰ δὲ βραχύτατα, ἢ δυσειδέστατα, ἢ καὶ ἀμφότερα. τὰ μὲν ἄλκιμα, τὰ δὲ ἀσθενῆ. τὰ μὲν ἀμυντικά, τὰ δὲ ὕπουλα καὶ ἐπίβουλα, τὰ δὲ ἀφύλακτα. τὰ μὲν φιλεργὰ καὶ οἰκονομικά, τὰ δὲ παντάπασιν ἀργά, καὶ ἀπρονόητα. καὶ ἔτι πρὸ τούτων, πῶς τὰ μὲν ἑρπυστικά, τὰ δὲ ὄρθια. τὰ μὲν φιλόχωρα, τὰ δὲ ἀμφίβια. τὰ μὲν φιλόκαλα, τὰ δὲ ἀκαλλώπιστα. συζυγῆ τε καὶ ἄζυγα. σώφρονά τε, καὶ ἀκόλαστα. πολύγονά τε, καὶ οὐ πολύτοκα. μακρόβιά τε, καὶ ὀλιγόβια. κάμνοι ἂν ἡμῖν ὁ λόγος τοῖς καθ' ἕκαστον ἐπεξιών. σκέψαι μοι καὶ νηκτὴν φύσιν τῶν ὑδάτων διολισθαίνουσαν, καὶ οἷον ἱπταμένην κατὰ τὸ ὑγρὸν φύσεως, καὶ τῷ μὲν ἰδίῳ σωζομένην ἀέρι, τῷ ἡμετέρῳ δὲ κινδυνεύουσαν. ὥσπερ καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς ὕδασιν ἤθη τε καὶ πάθη, καὶ μίξεις, καὶ γονάς, καὶ μεγέθη, καὶ κάλλη, φιλοστοργίας τε, καὶ πλάνας, συνόδους τε, καὶ ἀποχωρήσεις, καὶ ἰδιότητας, μικροῦ τοῖς ἐπιγείοις παραπλησίας. ἔστι δὲ ὧν καὶ κοινωνίας, καὶ ἰδιότητας ἀντιθέτους, ἔν τε εἴδεσι καὶ ὀνόμασι. σκέψαι μοι καὶ ὀρνίθων ἀγέλας καὶ ποικιλίας, ἔν τε σχήμασι καὶ χρώμασι, τῶν τε ἀλάλων, καὶ τῶν ᾠδικῶν. καὶ τίς ὁ τούτων μελῳδίας ὁ λόγος, καὶ παρὰ τίνος; τίς ὁ δοὺς τέττιγι τὴν ἐπὶ στήθους μαγάδα, καὶ τὰ ἐπὶ τῶν κλάδων ᾄσματά τε καὶ τερετίσματα, ὅταν ἡλίῳ κινῶνται τὰ μεσημβρινὰ μουσουργοῦντες, καὶ καταφωνῶσι τὰ ἄλση, καὶ ὁδοιπόρον ταῖς φωναῖς παραπέμπωσι; τίς ὁ κύκνῳ συνυφαίνων τὴν ᾠδήν, ὅταν ἐκτείνας τὸ πτερὸν ταῖς αὔραις, καὶ ποιῇ μέλος τὸ σύριγμα; ἐῶ γὰρ λέγειν τὰς βιαίους φωνάς, καὶ ὅσα τέχναι σοφίζονται κατὰ τῆς ἀληθείας. πόθεν ταώς, ὁ ἀλαζὼν ὄρνις καὶ μηδικός, οὕτω φιλόκαλος καὶ φιλότιμος, ὥς τε (καὶ γὰρ αἰσθάνεται τοῦ οἰκείου κάλλους) ὅταν ἴδῃ τινὰ πλησιάζοντα, ἢ ταῖς θηλείαις, ὥς φασι, καλλωπίζηται, τὸν αὐχένα διάρας, καὶ τὸ πτερὸν κυκλοτερῶς, περιστήσας τὸ χρυσαυγὲς καὶ κατάστερον, θεατρίζειν τὸ κάλλος τοῖς ἐρασταῖς, μετὰ σοβαροῦ τοῦ βαδίσματος. ἡ μὲν οὖν θεία γραφὴ καὶ γυναικῶν θαυμάζει σοφίαν τὴν ἐν ὑφάσμασι. τίς ἔδωκε, λέγουσα, γυναιξὶν ὑφάσματος σοφίαν, καὶ ποικιλτικὴν ἐπιστήμην; ζώου λογικοῦ τοῦτο, καὶ περιττοῦ τὴν σοφίαν, καὶ μέχρι τῶν οὐρανίων ὁδεύοντος. σὺ δέ μοι θαύμασον, καὶ ἀλόγων φυσικὴν σύνεσιν, καὶ τοὺς λόγους παράστησον. πῶς μὲν ὄρνισι καλιαί, πέτραι τε, καὶ δένδρα, καὶ ὄροφοι, εἰς ἀσφάλειάν τε ὁμοῦ καὶ κάλλος ἐξησκημέναι, καὶ τοῖς τρεφομένοις ἐπιτήδειαι; πόθεν δὲ μελίσσαις τε, καὶ ἀράχναις οὕτω φιλεργὸν καὶ φιλότεχνον; ἵνα ταῖς μὲν τὰ κηρία πλέκηται, καὶ συνέχηται δι' ἑξαγώνων στείγγων καὶ ἀντιστρόφων, καὶ τὸ ἑδραῖον αὐτοῖς διὰ τοῦ μέσου διατειχίσματος καὶ ἐναλλαγῆς ἐπιπλεκομένων ταῖς εὐθείαις τῶν γωνιῶν, πραγματεύηται. καὶ ταῦτα ἐν ζοφεροῖς οὕτω τοῖς σίμβλοις καὶ ἀοράτοις τοῖς πλάσμασιν. αἱ δὲ διὰ λεπτῶν οὕτω καὶ ἀερίων σχεδὸν τῶν νημάτων πολυειδῶς διατεταμένων, πολυπλόκους τοὺς ἱστοὺς ἐξυφαίνωσι. καὶ ταῦτα ἐξ ἀφανῶν τῶν ἀρχῶν, οἴκησίν τε ὁμοῦ τιμίαν καὶ θήραν τῶν ἀσθενῶν, εἰς τροφῆς ἀπόλαυσιν. ποῖος Εὐκλείδης ἐμιμήσατο ταῦτα, γραμμαῖς ἐμφιλοσοφῶν ταῖς οὐκ οὔσαις, καὶ κάμνων ἐν ταῖς ἀποδείξεσι; ποῖος Παλαμήδης τακτικὰ κινήματά τε, καὶ σχήματα γεράνων, ὥς φασι, καὶ ταῦτα παιδεύματα, κινουμένων ἐν τάξει, καὶ μετὰ ποικίλης τῆς πτήσεως; ποῖοι Φειδίαι, καὶ Ζεύξιδες, καὶ Πολύγνωτοι, Παρράσιοί τινες καὶ Ἀγλαοφῶντες, κάλλους ὑπερβολῆς γράφειν καὶ πλάττειν εἰδότες; τίς Κνώσσιος Δαιδάλου χορὸς ἐναρμόνιος νύμφῃ πονηθεὶς εἰς κάλλους περιουσίαν; ἢ λαβύρινθος Κρητικὸς δυσδιέξοδος καὶ δυσανέλικτος ποιητικῶς εἰπεῖν, καὶ πολλάκις ἀπαντῶν

ἑαυτῷ

ἑαυτῷ τοῖς τῆς τέχνης σοφίσμασι. καὶ σιωπῶ μυρμήκων ταμιεῖά τε καὶ ταμίας, καὶ θησαυρισμὸν τροφῆς τῷ καιρῷ σύμμετρον. τἄλλά τε ὅσα περὶ ὁδῶν καὶ ἡγεμόνων, καὶ τῆς ἐν τοῖς ἔργοις εὐταξίας ἐγνώκαμεν ἱστορούμενα. εἰ τούτων ἐφικτὸς ὁ λόγος σοι, καὶ τὴν περὶ ταῦτα σύνεσιν ἔγνως, σκέψαι καὶ φυτῶν διαφοράς, μέχρι καὶ τῆς ἐν φύλλοις φιλοτεχνίας, πρὸς τὸ ἥδιστον τε ἅμα ταῖς ὄψεσι, καὶ τοῖς καρποῖς χρησιμώτατον. σκέψαι μοι καὶ καρπῶν ποικιλίαν τε καὶ ἀφθονίαν, καὶ μάλιστα τῶν ἀναγκαιοτάτων τὸ κάλλιστον. καὶ σκέψαι μοι, καὶ δυνάμεις ῥιζῶν, καὶ χυμῶν, καὶ ἀνθῶν, καὶ ὀδμῶν, οὐχ ἡδίστων μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὑγίειαν ἐπιτηδείων, καὶ χρωμάτων χάριτας καὶ ποιότητας, ἔτι δὲ λίθων πολυτελεῖς καὶ διαυγεῖς, ἐπειδή σοι καὶ ταῦτα προὔθηκεν, ὥσπερ ἐν πανδαισίᾳ κοινῇ, ὅσα τε ἀναγκαῖα, καὶ ὅσα πρὸς ἀπόλαυσιν, ἡ φύσις. ἵν' εἰ μή τι ἄλλο, ἐξ ὧν εὐεργετῇ, γνωρίσῃς θεόν, καὶ τῷ δεῖσθαι, γίνῃ συνετώτερος. ἐντεῦθεν ἐπελθέ μοι γῆς πλάτη καὶ μήκη, τῆς κοινῆς ταύτης μητρός, καὶ κόλπους θαλαττίους, ἀλλήλοις τε καὶ τῇ γῇ συνδεομένους, καὶ ἀλσῶν κάλλη, καὶ ποταμοὺς καὶ πηγὰς δαψιλεῖς τε καὶ ἀεννάους, οὐ μόνον ψυχρῶν, καὶ ποτίμων ὑδάτων, καὶ τῶν ὑπὲρ γῆς, ἀλλὰ καὶ ὅσαι ὑπὸ γῆν ῥέουσαι, καὶ σήραγγάς τινας ὑποτρέχουσαι, εἶτ' ἐξωθούμεναι βιαίῳ τῷ πνεύματι καὶ ἀντιτυπούμεναι, εἶτ' ἐκπυρούμεναι τῷ σφοδρῷ τῆς πάλης, καὶ τῆς ἀντιθέσεως, ὅπῃ παρείκοι κατὰ μικρὸν ἀναρρήγνυνται, καὶ τὴν θερμῶν λουτρῶν χρείαν ἐντεῦθεν ἡμῖν χαρίζονται πολλαχοῦ τῆς γῆς, καὶ μετὰ τῆς ἀντιπάσης δυνάμεως ἰατρείαν ἄμισθον, καὶ αὐτόματον. εἰπὲ πῶς, καὶ πόθεν ταῦτα; τί δ' ὁ μέγα τοῦτο καὶ ἄτεχνον ὕφασμα; οὐχ ἧττον ἐπαινετὸν τῆς πρὸς ἄλληλα στάσεως, ἢ καθ' ἕκαστον θεωρούμενα. πῶς γῆ μὲν ἕστηκε παγία καὶ ἀκλινής, ἐπὶ τίνος ὀχουμένη, καὶ τίνος ὄντος τοῦ ὑπερείδοντος; καὶ τίνος ἐκεῖνο πάλιν; οὐδὲ γὰρ ὁ λόγος ἔχει ἐφ' ὃ ἐρεισθῇ, πλὴν τοῦ θείου θελήματος. καὶ πῶς ἡ μὲν εἰς ὀρῶν κορυφὰς ἀνῆκται, ἡ δὲ εἰς πεδία καθίζεται. καὶ ταῦτα πολυειδῶς, καὶ ποικίλως, καὶ ταῖς κατ' ὀλίγον ἐναλλαγαῖς μεταστᾶσα, πρός τε τὴν χρείαν ἐστὶν ἀφθονωτέρα, καὶ τῷ ποικίλῳ χαριεστέρα. καὶ ἡ μὲν εἰς οἰκήσεις νενεμημένη, ἡ δὲ ἀοίκητος, ὅσην αἱ ὑπερβολαὶ τῶν ὀρῶν ἀποτέμνονται, καὶ ἄλλη πρὸς ἄλλο τι πέρας σχιζομένη, καὶ ἐκβαίνουσα, τὸ τοῦ θεοῦ μεγαλουργίας ἐναργέστατόν ἐστι γνώρισμα. θαλάττης δέ, εἰ μὲν μὴ τὸ μέγεθος εἶχον θαυμάζειν, ἐθαύμασα ἂν τὸ ἥμερον. καὶ πῶς ἵσταται λελυμένη τῶν ἰδίων ὅρων ἐντός; εἰ δὲ μὴ τὸ ἥμερον, πάντως τὸ μέγεθος. ἐπεὶ δὲ ἀμφότερα, τὴν ἐν ἀμφοτέροις δύναμιν ἐπαινέσομαι. τί τὸ συναγαγόν, τί τὸ δῆσαν; πῶς ἐπαίρεταί τε καὶ ἵσταται, ὥσπερ αἰδουμένη τὴν γείτονα γῆν; πῶς καὶ δέχεται ποταμοὺς πάντας, καὶ ἡ αὐτὴ διαμένει διὰ πλῆθος περιουσίας; ἢ οὐκ οἶδ' ὅτι καὶ λέγω. πῶς ψάμμος ὅρος αὐτῇ, τηλικούτῳ στοιχείῳ; ἔχουσί τι λέγειν οἱ φυσικοὶ καὶ σοφοὶ τὰ μάταια, καὶ κυάθῳ μετροῦντες ὄντως τὴν θάλασσαν, τὰ τηλικαῦτα ταῖς ἑαυτῶν ἐπινοίαις; ἢ συντόμως ἐγὼ παρὰ τῆς γραφῆς τοῦτο φιλοσοφῶ, καὶ τῶν μακρῶν λόγων, πιθανώτερόν τε καὶ ἀληθέστερον. πρόσταγμα ἐγύρωσεν ἐπὶ πρόσωπον ὕδατος. τοῦτο τῆς ὑγρᾶς φύσεως ὁ δεσμός. πῶς δὲ τὸν χερσαῖον ναυτίλον ἄγει ξύλῳ μικρῷ καὶ πνεύματι, τοῦτο οὐ θαυμάζεις ὁρῶν; οὐδ' ἐξίσταταί σου ἡ διάνοια, ἵνα γῆ καὶ θάλασσα συνδεθῶσι ταῖς χρείαις, καὶ ταῖς ἐπιμιξίαις, καὶ εἰς ἓν ἔλθῃ τῷ ἀνθρώπῳ τὰ τοσοῦτον ἀλλήλων διεστηκότα κατὰ τὴν φύσιν; τίνες δὲ πηγῶν, αἱ πρῶται πηγαί; ζήτησον ἄνθρωπε, εἴ τι σοι τούτων ἐξιχνεῦσαι ἢ εὑρεῖν δυνατόν. καὶ τίς ὁ ποταμοὺς σχίσας, καὶ πεδία, καὶ ὄρη, καὶ δοὺς τὸν δρόμον ἀκώλυτον; καὶ πῶς ἐκ τῶν ἐναντίων τὸ θαῦμα, μήτε θαλάσσης ἐπεκρεούσης, μήτε ποταμῶν ἱσταμένων; τίς δὲ ἡ τῶν ὑδάτων τροφή. ὅτι τί τὸ ταύτης διάφορον; τῶν μὲν ἄνωθεν ἀρδευομένων, τῶν δὲ ταῖς ῥίζαις ποτιζομένων; ἵνα τι καὶ αὐτὸς κατατρυφήσω τοῦ λόγου, θεοῦ τὴν τρυφὴν ἐξηγούμενος; λιπὼν δὲ γῆν ἄφες, καὶ τὰ περὶ γῆν, πρὸς τὸν ἀέρα κουφίσθητι τοῖς τῆς διανοίας πτεροῖς, ἵνα σοι καθ' ὁδὸν ὁ λόγος προΐῃ, κἀκεῖθεν ἀνάξω σε πρὸς τὰ οὐράνια, καὶ τὸν οὐρανὸν αὐτόν, καὶ τὰ ὑπὲρ οὐρανὸν καὶ τοῖς ἑξῆς. ὀκνεῖ μὲν περαιοῦσθαι ὁ λόγος. προσβιάζεται δέ, ὅμως ὅπου ἔξεστι. τίς ὁ χέας ἀέρα, τὸν πολὺν τοῦτον πλοῦτον, καὶ ἄφθονον, οὐκ ἀξίαις, οὐ τύχαις μετρούμενον, οὐχ ὅροις κρατούμενον, οὐχ ἡλικίαις μεριζόμενον, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ μάννα διανομήν, αὐταρκείᾳ περιλαμβανόμενον, καὶ ἰσονομίᾳ τιμώμενον, τὸ τῆς πτηνῆς φύσεως ὄχημα, τὴν ἀνέμων ἕδραν, τὴν ὡρῶν εὐκρασίαν, τὴν ζώων ψύχωσιν, μᾶλλον δὲ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα συντήρησιν, ἐν ᾧ σώματα. καὶ μεθ' οὗ λόγος, ἐν ᾧ φῶς καὶ τὸ φωτιζόμενον, καὶ ἡ ὄψις, ἡ δι' αὐτοῦ ῥέουσα. σκόπει δή μοι καὶ τὰ ἑξῆς. οὐ γὰρ συγχωροῦμαι τῷ ἀέρι δοῦναι τὴν ἅπασαν δυναστείαν τῶν τοῦ ἀέρος εἶναι νομιζομένων. τίνα μέν, ἀνέμων ταμεῖα; τίνες θησαυροὶ χιόνος; τίς δὲ ὁ τεκὼν βόλους δρόσου κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἐκ γαστρὸς δὲ τίνος ἐκπορεύεται κρύσταλλος; τίς ὁ δεσμεύων ὕδωρ ἐν νεφέλαις. καὶ τὸ μέν, ἱστὰς

ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, ὡς τοῦ θαύματος λόγῳ κρατουμένην φύσιν τὴν ῥευστήν. τὸ δὲ ἐκχέον ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, καὶ σπείρων κοινῶς καὶ ὁμοτίμως, καὶ οὐδὲ ἀφιεὶς ἅπασαν τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, ἐλευθέραν καὶ ἄσχετον. ἀρκεῖ γὰρ ἡ ἐπὶ τῶν Νῶε κάθαρσις. καὶ τοῦ ἑαυτοῦ διαθήκης οὐκ ἐπιλήσμων ὁ ἀψευδέστατος, οὔτε ἀνέχων παντάπασιν, ἵνα μὴ πάλιν ἡλίου τινὸς δεηθῶμεν, τὴν ξηρότητα λύοντος. ἐὰν κλείσῃ, φησὶ, τὸν οὐρανὸν, τίς ἀνοίξει; ἐὰν δὲ ἀνοίξῃ τοὺς καταρράκτας, τίς συνέξει; τίς οἴσει τὴν ἐπ' ἀμφότερα τοῦ ῥέποντος ἀμετρίαν, ἐὰν μὴ τοῖς ἑαυτοῦ μέτροις, καὶ σταθμοῖς διεξάγῃ τὰ σύμπαντα; τί μοι φιλοσοφήσεις περὶ ἀστραπῶν καὶ βροντῆς, ὁ βροντῶν ἀπὸ γῆς σὺ, καὶ οὐδὲ μικροῖς σπινθῆρσι τῆς ἀληθείας λαμπόμενος. τίνας ἀτμοὺς ἀπὸ γῆς αἰτιάσῃ, νεφῶν δημιουργοὺς, ἢ ἀέρος, σύνωσίν τινα, ἢ νεφῶν τὴν μανωτάτην θλῖψιν, ἢ σύρρηξιν, ἵνα σοι ἡ μὲν θλῖψις τὴν ἀστραπὴν, ἡ δὲ ῥῆξις τὴν βροντὴν ἀπεργάσηται. ποῖον δὲ πνεῦμα στενοχωρούμενον, εἶτα οὐκ ἔχον διέξοδον, ἵνα ἀστράψῃ θλιβόμενον, καὶ βροντήσῃ ῥηγνύμενον. εἰ τὸν ἀέρα διῆλθες τῷ λογισμῷ, καὶ ὅσα περὶ ἀέρα, ψαῦσον ἤδη σὺν ἐμοὶ καὶ οὐρανοῦ, καὶ τῶν οὐρανίων. πίστις δὲ ἀγέτω πλέον ἡμᾶς, ἢ λόγος, εἴπερ ἔμαθες τὸ ἀσθενὲς ἐν τοῖς ἐγγυτέρω. καὶ λόγον ἔγνως, τὸ γνῶναι τὰ ὑπὲρ λόγον, ἵνα μὴ παντελῶς ἐπίγειος ἧς ἢ περίγειος, ἀγνοῶν καὶ αὐτὸ τοῦτο, τὴν ἄγνοιαν. τίς περιήγαγεν οὐρανὸν, ἢ ἔταξεν ἀστέρας; μᾶλλον δὲ, τί πρὸ τούτων οὐρανὸς καὶ ἀστέρες, ἔχοις ἂν εἰπεῖν ὁ μετέωρος, ὁ τὰ ἐν ποσὶν ἀγνοῶν. καὶ οὐδὲ σαυτὸν μετρῆσαι δυνάμενος, τὰ δὲ ὑπὲρ τὴν σὴν φύσιν πολυπραγμονῶν, καὶ κεχηνὼς εἰς τὰ ἄμετρα, ἔστω γάρ σε κύκλους καὶ περιόδους, καὶ πλησιασμοὺς, καὶ ἀποχωρήσεις καταλαμβάνειν, ἐπιτολάς καὶ ἀνατολὰς, καὶ μοίρας τινὰς καὶ λεπτότητας, καὶ ὅσοις σὺ τὴν θαυμασίαν σου ταύτην ἐπιστήμην ἀποσεμνύνεις, οὔπω τοῦτο κατάληψις, τῶν ὄντων ἐστὶν, ἀλλὰ κινήσεώς τινος ἐπιτήρησις, ἣ πλείονι γυμνασίᾳ βεβαιωθεῖσα, καὶ εἰς ἓν ἀγαγοῦσα τὰ τηρηθέντα πλείοσιν, εἶτα λόγον ἐπινοήσασα, ἐπιστήμη προσηγορεύθη, ὥσπερ τὰ περὶ σελήνην παθήματα γνώριμα γέγονε τοῖς πολλοῖς; τὴν ὄψιν ἀρχὴν λαβόντα τῆς γνώσεως. σὺ δὲ, εἰ λίαν ἐπιστήμων εἶ τούτων, καὶ δικαίως ζητεῖς θαυμάζεσθαι, εἰπὲ τίς ἡ τῆς τάξεως αἰτία καὶ τῆς κινήσεως. πόθεν ἥλιος φρυκτωρεῖ πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ, καὶ πάσαις ὄψεσιν, ὥσπερ χοροῦ τινος κορυφαῖος, τῶν ἄλλων ἀστέρων ἀποκρύπτων φαιδρότητι, ἢ τινὲς ἐκείνων, ἱστόρησον. ἀπόδειξις δὲ, οἱ μὲν ἀντιλαμπουσιν, ὁ δὲ ὑπερλάμπει. καὶ οὐδὲ ὅτι συνανίσχουσιν ἐᾷ γνωρίζεσθαι. καλὸς, ὡς νυμφίος· ταχὺς, ὡς γίγας· καὶ μέγας. οὐδὲ γὰρ ἀνέχομαι ἄλλοθεν, ἢ τοῖς ἐμοῖς τοῦτον ἀφυμνεῖν. τοσοῦτος τὴν δύναμιν, ὥστε ἀπ' ἄλλων ἄκρων, ἄλλα τῇ θερμότητι καταλαμβάνειν, καὶ μηδὲν διαφεύγειν αὐτοῦ τὴν αἴσθησιν, ἀλλὰ πάντα πληροῦσθαι. καὶ ὄψιν φωτὸς, καὶ σωματικὴν φύσιν θερμότητος· θέροντος, ἀλλ' οὐ φλέγοντος, εὐκρασίας ἠπιότητι καὶ τάξει κινήσεως, ὡς πᾶσι παρόντος καὶ πάντα ἐπίσης περιλαμβάνοντος. ἐκεῖνο δέ σοι πηλίκον εἰ κατανοήσειας, τοῦτο ἐν αἰσθητοῖς ἥλιος, ὅπερ ἐν νοητοῖς Θεός, ἔφη τις τῶν ἀλλοτρίων. αὐτὸς γὰρ ὄψιν φωτίζων ὥσπερ ἐκεῖνος νοῦν. αὐτὸς καὶ τῶν ὁρωμένων ἐστὶ τὸ κάλλιστον, ὥσπερ ἐκεῖνος τῶν νοουμένων. ἀλλὰ τί τὸ κινῆσαν αὐτὸν ἀπ' ἀρχῆς; τί δαὶ, τὸ ἀεὶ κινοῦν καὶ περιάγον, ἑστῶτα λόγῳ, καὶ μὴ κινούμενον ὄντως ἀκάματόν τε καὶ φερέσβιον, καὶ φυσίζωον, καὶ ὅσα ποιηταὶ ὑμνοῦσι κατὰ λόγον, καὶ μήτε τῆς ἑαυτοῦ φορᾶς ποτὲ, μήτε τῶν εὐεργετῶν ἱστάμενον; πῶς ἡμέρας δημιουργὸς ὑπὲρ γῆς, καὶ νυκτὸς ὑπὸ γῆν; ἢ οὐκ οἶδ' ὅ τι χρὴ λέγειν ἡλίῳ προσβλέψαντα. τίς ἡ τούτων πρόσληψίς τε καὶ ἀνθυφαίρεσις, καὶ ἡ τῆς ἀνισότητος ἰσότης, ἵν' εἴπω τι καὶ παράδοξον. πῶς δὲ ὡρῶν ποιητής τε καὶ μεριστὴς, εὐτάκτως ἐπιγινομένων τε καὶ ἀναχωρουμένων, καὶ ὥσπερ ἐν χορῷ συμπλεκομένων ἀλλήλαις καὶ διισταμένων, τὸ μὲν φιλίας νόμῳ, τὸ δὲ εὐταξίας, καὶ κατὰ μικρὸν κιρναμένων, καὶ ταῖς ἐγγύτησι κλεπτομένων ταυτὸν ἡμέραις τε καὶ νυξὶν, ἵνα μὴ τῇ ἀηθείᾳ λυπήσωσιν. ἀλλ' ἴτω μὲν ἡμῖν ἥλιος. σὺ δὲ ἔγνως σελήνης φύσιν, καὶ πάθη, καὶ μέτρα φωτὸς, καὶ δρόμους, καὶ πῶς ὁ μὲν ἡμέρας ἔχει τὴν δυναστείαν, ἡ δὲ νυκτὸς προκαθίζεται; καὶ ἡ μὲν θηρίοις δίδωσι παρρησίαν, ὁ δὲ ἀνθρώπους ἐπὶ τὰ ἔργα ἀνίστησιν, ἢ ὑψούμενος, ἢ ταπεινούμενος, πρὸς τὸ χρησιμώτατον; συνῆκας δὲ δεσμὸν Πλειάδος, ἢ φραγμὸν Ὠρίωνος, ὡς ὁ ἀριθμῶν πλήθη ἄστρων, καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν, καὶ δόξης ἑκάστου διαφορὰν, καὶ τάξιν κινήσεως, ἵνα σοι πιστεύσω διὰ τούτων πλέκοντι τὰ ἡμέτερα, καὶ κατὰ τὴν κτίσιν τὴν κτίσιν ὁπλίζοντι; τί λέγεις; ἐνταῦθα στησόμεθα τοῦ λόγου; μέχρι τῆς ὕλης καὶ τῶν ὁρωμένων; ἢ ἐπειδὴ τοῦ κόσμου παντὸς ἀντίτυπον τὴν Μωυσέως σκηνὴν οἶδεν ὁ λόγος, τοῦ ἐξ ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων λέγω συστήματος, τὸ πρῶτον καταπέτασμα διασχόντες, καὶ ὑπερβάντες τὴν αἴσθησιν, εἰς τὰ ἅγια παρακύψομεν, τὴν νοερὰν φύσιν καὶ ἐπουράνιον. οὐκ ἔχομεν οὐδὲ ταύτην ἀσωμάτως ἰδεῖν, εἰ καὶ ἀσώματος, πῦρ καὶ πνεῦμα προσαγορευομένην, ἢ γινομένην, ποιεῖν γὰρ λέγεται τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λει-

τουργοὺς

τουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. εἰ μὴ ποιεῖν μὲν δεῖ τὸ συντηρεῖν τῷ λόγῳ, καθ' ὃν ἐγένοντο. πνεῦμα δὲ ἀκούει καὶ πῦρ, τὸ μὲν, ὡς νοητὴ φύσις, τὸ δὲ, ὡς καθάρσιος, ἐπεὶ καὶ τὰς πρώτας οὐσίας τὰς αὐτὰς οἶδα κλήσεις. πλὴν ἡμῖν γε ἀσώματος ἔστω, ἢ ὅτι ἐγγύτατα. ὁρᾷς ὅπως ἰλιγγιῶμεν περὶ τὸν λόγον, καὶ οὐκ ἔχομεν οἷ προσέλθωμεν; εἰ τοσοῦτον ὅσον εἰδέναι ἀγγέλους τινὰς καὶ ἀρχαγγέλους, θρόνους, κυριότητας, ἀρχὰς, ἐξουσίας, λαμπρότητας, ἀναβάσεις, νοερὰς δυνάμεις, ἢ νόας, καθαρὰς φύσεις καὶ ἀκιβδήλους, ἀκινήτους πρὸς τὸ χεῖρον, ἢ δυσκινήτους, περὶ τὸ πρῶτον αἴτιον ἀεὶ χορευούσας. ἢ πῶς ἄν τις αὐτὰς ἀνυμνήσειεν, ἐκεῖθεν ἐλλαμπομένας, τὴν καθαρωτάτην ἔλλαμψιν, ἢ ἄλλας ἄλλως κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς φύσεως, καὶ τῆς τάξεως. τοσοῦτον τὸ καλὸν μορφουμένας, καὶ τυπουμένας, ὥστε ἄλλα γίνεσθαι φῶτα, καὶ ἄλλους φωτίζειν δύνασθαι, ταῖς τοῦ πρώτου φωτὸς ἐπιρροαῖς τε καὶ διαδόσεσι, λειτουργοὺς θείου θελήματος. δυνάμεις ἰσχύϊ φυσικῇ τε καὶ ἐπικτήτῳ, πάντα ἐπιπορευομένας, πᾶσι πανταχοῦ παρούσας ἑτοίμως, προθυμίᾳ τε λειτουργίας, καὶ κουφότητι φύσεως. ἄλλας ἄλλο τι τῆς οἰκουμένης μέρος διειληφυίας, ἢ ἄλλῳ τινὶ τοῦ παντὸς ἐπιτεταγμένας. ὡς οἶδεν ὁ ταῦτα τάξας καὶ διορίσας, πάντα εἰς ἓν ἀγούσας, πρὸς μίαν σύννευσιν τοῦ τὰ πάντα δημιουργήσαντος, ὑμνῳδοὺς θείας μεγαλειότητος, θεωροὺς δόξης ἀϊδίου καὶ ἀϊδίως, οὐχ ἵνα δοξασθῇ θεός. οὐ γάρ ἐστιν ὃ προστεθήσεται τῷ πληρώματι τῷ καὶ τοῖς ἄλλοις χορηγοῦντι τὰ καλὰ, ἀλλ' ἵνα μὴ λήγῃ τὸ εὐεργετεῖσθαι καὶ τὰς πρώτας μετὰ θεὸν φύσεσι. ταῦτα εἰ μὲν πρὸς ἀξίαν ὕμνηται, τῆς τριάδος ἡ χάρις, καὶ τῆς μιᾶς ἐν τοῖς τρισὶ θεότητος. εἰ δὲ τῆς ἐπιθυμίας ἐνδεέστερον, ἔχει τὸ νικᾶν καὶ οὕτως ὁ λόγος. τοῦτο γὰρ ἠγωνίζετο παραστῆσαι, ὅτι νοῦ κρείττων, καὶ ἡ τῶν δευτέρων φύσις, μὴ ὅτι τῆς πρώτης καὶ μόνης. ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν, ὑπὲρ ἅπαντα.

ΠΕΡΙ ΥΙΟΥ, ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

Μὲν οὖν εἴποι τις ἂν, ἐπικόπτων τὴν περὶ τὸν λόγον αὐτῶν ἑτοιμότητα, καὶ
ταχυτῆτα, καὶ τὸ τοῦ τάχους ἐπισφαλὲς, ἐν πᾶσι μὲν πράγμασι, μάλι
2 στα δὲ ἐν τοῖς περὶ θεοῦ λόγοις, τοῦτ' ἔστιν. ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν ἐπιτιμᾶν, οὐ μέ
γα. ῥᾷστον γὰρ καὶ τοῦ βουλομένου παντὸς, τὸ δὲ ἀντεισάγειν τὴν ἑαυτοῦ γνώ
μην ἀνδρὸς εὐσεβοῦς καὶ νοῦν ἔχοντος, φέρε τῷ ἁγίῳ θαρρήσαντες πνεύ
ματι, τῷ παρ' αὐτῶν μὲν ἀτιμαζομένῳ, παρ' ἡμῶν δὲ προσκυνουμένῳ, τὰς ἡμετέρας περὶ τῆς θεότητος ὑπολήψεις, αἵ τινές ποτε εἰσὶν ὥσπερ τινὰ τόκον εὐγενῆ τε καὶ ὥριμον, εἰς φῶς προαγάγωμεν. οὐδὲ ἄλλοτε μὲν σιωπήσαντες. τοῦτο γὰρ μόνον ἡμεῖς νεανικοί τε καὶ μεγαλόφρονες, νῦν δὲ καὶ μᾶλλον παρρησιαζόμενοι τὴν ἀλήθειαν. ἵνα μὴ τὴν ὑποστολὴν, καθὼς γέγραπται, τῷ μὴ εὐδοκεῖσθαι κατακριθῶμεν. διττοῦ δὲ ὄντος λόγου παντὸς, τοῦ μὲν τὸ οἰκεῖον κατασκευάζοντος, τοῦ δὲ τὸ ἀντίπαλον ἀνατρέποντος, καὶ ἡμεῖς τὸ οἰκεῖον ἐκθέμενοι πρότερον, οὕτω τὰ τῶν ἐναντίων ἀνατρέψαι πειρασόμεθα, καὶ ἀμφότερα, ὡς οἷόν τε διὰ βραχέων, ἵν' εὐσύνοπτα γένηται τὰ λεγόμενα. ὥσπερ δὴ αὐτοὶ λόγον εἰσαγωγικὸν ἐποιήσαντο, πρὸς ἐξαπάτην τῶν ἁπλουστέρων ἢ εὐηθεστέρων. καὶ μὴ τῷ μήκει τοῦ λόγου διαχέηται τὰ νοούμενα, καθάπερ ὕδωρ οὐ σωλῆνι σφιγγόμενον, ἀλλὰ κατὰ πεδίου χεόμενον καὶ λυόμενον. τρεῖς αἱ ἀνωτάτω δόξαι περὶ θεοῦ, ἀναρχία, καὶ πολυαρχία, καὶ μοναρχία. αἱ μὲν οὖν δύο, παισὶν Ἑλλήνων ἐπαίχθησαν, καὶ παιζέσθωσαν. τό, τε γὰρ ἄναρχον, ἄτακτον. τό, τε πολύαρχον, στασιῶδες, καὶ οὕτως ἄναρχον, καὶ οὕτως ἄτακτον. εἰς ταὐτὸν γὰρ ἀμφότερα φέρει, τὴν ἀταξίαν, ἡ δὲ εἰς λύσιν. ἀταξία γὰρ μελέτη λύσεως. ἡμῖν δὲ μοναρχία τὸ τιμώμενον. μοναρχία δὲ οὐχ ἣν ἓν περιγράφει πρόσωπον. ἔστι γὰρ καὶ τὸ ἓν στασιάζον πρὸς ἑαυτὸ, πολλὰ καθίστασθαι· ἀλλ' ἣν φύσεως ὁμοτιμία συνίστησι, καὶ γνώμης σύμπνοια, καὶ ταυτότης κινήσεως, καὶ πρὸς τὸ ἓν τῶν ἐξ αὐτοῦ σύννευσις. ὅπερ ἀμήχανον ἐπὶ τῆς γενητῆς φύσεως, ὥστε κἂν ἀριθμῷ διαφέρῃ, τῇ γε οὐσίᾳ μὴ τέμνεσθαι. διὰ τοῦτο μονὰς ἀπ' ἀρχῆς εἰς δυάδα κινηθεῖσα, μέχρι τριάδος ἔστη. καὶ τοῦτό ἐστιν ἡμῖν ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὁ μὲν γεννήτωρ καὶ προβολεύς· λέγω δὲ ἀπαθῶς, καὶ ἀχρόνως, καὶ ἀσωμάτως· τῶν δὲ, τὸ μὲν γέννημα, τὸ δὲ πρόβλημα. ἢ οὐκ οἶδ' ὅπως ἄν τις ταῦτα καλέσειεν, ἀφελὼν πάντη τῶν ὁρωμένων. οὐ γὰρ δὴ ὑπερχυθῆναι ἀγαθότητος εἰπεῖν θαρρήσομεν, ὃ τῶν παρ' Ἕλλησι φιλοσοφησάντων εἰπεῖν τις ἐτόλμησεν. οἷον κρατήρ τις ὑπερερρύη, σαφῶς οὑτωσὶ λέγων, ἐν οἷς περὶ πρώτου αἰτίου καὶ δευτέρου φιλοσοφεῖ. μή ποτε ἀκούσιον τὴν γέννησιν εἰσαγάγωμεν, καὶ οἷον περίττωμά τι φυσικὸν καὶ δυσκάθεκτον, ἥκιστα ταῖς περὶ θεότητος ὑπονοίαις πρέπον. διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ὅρων ἱστάμενοι, τὸ ἀγέννητον εἰσάγομεν, καὶ τὸ γεννητὸν, καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, ὥς που, φησὶν, αὐτὸς ὁ θεὸς καὶ λόγος. πότε οὖν ταῦτα, ὑπὲρ τὸ, πότε ταῦτα. εἰ δὲ δεῖ τι καὶ νεανικώτερον εἰπεῖν, ὅτε ὁ πατήρ·

πότε δὲ, ὁ πατήρ; οὐκ ἦν ὅτε οὐκ ἦν. τοῦτο οὖν καὶ ὁ υἱός, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. πάλιν ἐρώτα με, καὶ πάλιν ἀποκρινοῦμαί σοι. πότε ὁ υἱὸς γεγέννηται, ὅτε ὁ πατὴρ οὐ γεγέννηται, πότε δὲ τὸ πνεῦμα ἐκπεπόρευται, ὅτε ὁ υἱὸς οὐκ ἐκπεπόρευται, ἀλλὰ γεγέννηται ἀχρόνως, καὶ ὑπὲρ λόγον. εἰ καὶ μὴ δυνάμεθα τὸ ὑπὲρ χρόνον παραστῆσαι, θέλοντες χρονικὴν ἐκφυγεῖν ἔμφασιν. τὸ γὰρ ὅτε, καὶ πρὸ τοῦδε, καὶ μετὰ ταῦτα, καὶ ἀπ' ἀρχῆς, οὐκ ἄχρονα, κἂν ὅτι μάλιστα βιαζώμεθα. πλὴν εἰ τὸν παρεκτεινόμενον τοῖς ἀϊδίοις διάστημα τὸν αἰῶνα λαμβάνοιμεν, οὐ μὴ κινήσει τινί, μηδ' ἡλίου φορᾷ μεριζόμενον, καὶ μετρούμενον. ὅπερ ὁ χρόνος. πῶς οὖν οὐ συνάναρχα, εἰ συναΐδια; ὅτι ἐκεῖθεν, εἰ καὶ μὴ μετ' ἐκεῖνον. τὸ μὲν γὰρ ἄναρχον, καὶ ἀΐδιον· τὸ δὲ ἀΐδιον, οὐ πάντως ἄναρχον. ἕως ἂν εἰς ἀρχὴν ἀναφέρηται τὸν πατέρα. οὐκ ἄναρχα οὖν τῷ αἰτίῳ, δῆλον δὲ τὸ αἴτιον. ὡς οὐ πάντως πρεσβύτερον, τῶν ὧν ἐστὶν αἴτιον. οὐδὲ γὰρ τοῦ φωτὸς ἥλιος, καὶ ἄναρχά πως τῷ χρόνῳ, κἂν σὺ μορμολύττῃ τοὺς ἁπλουστέρους. οὐ γὰρ ὑπὸ χρόνον τὰ ἐξ ὧν ὁ χρόνος. πῶς οὖν οὐκ ἐμπαθὴς ἡ γέννησις, ὅτι ἀσώματος. εἰ γὰρ ἡ ἐνσώματος ἐμπαθής, ἀπαθὴς ἡ ἀσώματος. ἐγὼ δέ σε ἀντερήσομαι. πῶς θεός, εἰ κτίσμα. οὐ γὰρ θεὸς τὸ κτιζόμενον, ἵνα μὴ λέγω ὅτι κἀνταῦθα πάθος, ἂν σωματικῶς λαμβάνηται, οἷον χρόνος, ἔφεσις, ἀνατύπωσις, φροντίς, ἐλπίς, λύπη, κίνδυνος, ἀποτυχία, διόρθωσις· ἃ πάντα καὶ πλείω τούτων, περὶ τὴν κτίσιν, ὡς πᾶσιν εὔδηλον. θαυμάζω δέ, ὅτι μὴ καὶ τοῦτο τολμᾷς, συνδυασμούς τινας ἐννοεῖν, καὶ χρόνους κυήσεως, καὶ κινδύνους ἀμβλωθρώσεως, ὡς οὐδὲ γεννᾶν ἐγχωροῦν. εἰ μὴ οὕτω γεγέννηκεν, ἢ πάλιν πτηνῶν τινὰς καὶ χερσαίων, καὶ ἐνύδρων γεννήσεις ἀπαριθμούμενος, τούτων τινὶ τῶν γεννήσεων ὑπάγῃς τὴν θείαν καὶ ἀνεκλάλητον, ἢ καὶ τὸν υἱὸν ἀναιρεῖν ἐκ τῆς καινῆς ὑποθέσεως. καὶ οὐδ' ἐκεῖνο δύνασαι συνιδεῖν, ὅτι ᾧ διάφορος ἡ κατὰ σάρκα γέννησις. ποῦ γὰρ ἐν τοῖς σοῖς ἔγνως θεοτόκον παρθένον, τούτῳ καὶ ἡ πνευματικὴ γέννησις ἐξήλλακται. μᾶλλον δὲ ᾧ τὸ εἶναι μὴ ταὐτόν, τούτῳ καὶ τὸ γεννᾶν διάφορον. τίς οὖν ἐστὶ πατὴρ οὐκ ἠργμένος; ὅς γε οὐδὲ τοῦ εἶναι ἤρξατο. ᾧ δὲ τὸ εἶναι ἤρξατο, τούτῳ καὶ τὸ εἶναι πατρί. οὐκοῦν πατὴρ ὕστερον, οὐ γὰρ ἤρξατο. καὶ πατὴρ κυρίως, ὅτι μὴ καὶ υἱός· ὥσπερ ὁ υἱὸς κυρίως, ὅτι μὴ καὶ πατήρ. ταῦτα γὰρ ἡμέτερα, οὐ κυρίως, ὅτι καὶ ἄμφω. οὐ γὰρ τόδε μᾶλλον, ἢ τόδε, καὶ ἐξ ἀμφοῖν ἡμεῖς, οὐχ ἑνός, ὥστε μερίζεσθαι, καὶ κατ' ὀλίγον ἄνθρωποι, καὶ ἴσως οὐδὲ ἄνθρωποι, καὶ οἷοι μὴ τεθελήμεθα, καὶ ἀφιέντες, καὶ ἀφιέμενοι, ὡς μόνας τὰς σχέσεις λείπεσθαι ὀρφανὰς τῶν πραγμάτων. ἀλλὰ τὸ ἐγέννησε, φησί, καὶ τὸ γεγέννηται, τί ἄλλο ἢ ἀρχὴν εἰσάγει γεννήσεως. τί οὖν ἂν μὴ τοῦτο λέγωμεν; ἀλλ' ἦν ἀπ' ἀρχῆς γεγεννημένον, ἵνα σου ῥᾳδίως φύγωμεν τὰς πολυπράγμονας ἐνστάσεις καὶ φιλοχρόνους. ἆρα γραφὴν ἀχρίσεις καθ' ἡμῶν, ὡς παραχαραττόντων τι τῆς γραφῆς, καὶ τῆς ἀληθείας; ἢ πᾶσιν εὔδηλον ὅτι πολλὰ τῶν χρονικῶς λεγομένων ἐνηλλαγμένως τοῖς χρόνοις προφέρεται, καὶ μάλιστα παρὰ τῇ συνηθείᾳ τῆς γραφῆς, οὐχ ὅσα τοῦ παρεληλυθότος χρόνου μόνον ἐστίν, ἢ τοῦ παρόντος, ἀλλὰ καὶ ὅσα τοῦ μέλλοντος. ὡς τό, ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη; οὔπω γὰρ ἐφρυάξαντο, καὶ τό, ποταμῷ διελεύσονται ποδί· ὅπερ ἐστὶ διαβεβήκασι. καὶ μακρὸν ἂν εἴη πάσας ἀπαριθμεῖν τὰς τοιαύτας φωνάς, αἳ τοῖς φιλοπόνοις τετήρηνται. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. οἷον δὲ αὐτῶν κἀκεῖνο, ὡς λίαν δύσεικτον καὶ ἀναίσχυντον, βουληθεὶς φασι γεγέννηκε τὸν υἱόν, ἢ μὴ βουλόμενος. εἶτα δεσμεύουσιν, ὡς οἴονται, ἀμφοτέρωθεν, ἅμμασιν, οὐκ ἰσχυροῖς, ἀλλὰ καὶ λίαν σαθροῖς. εἰ μὲν γὰρ οὐ θέλων, φασί, τετυράννηται, καὶ τίς ὁ τυραννήσας. καὶ πῶς ὁ τυραννηθείς, θεός; εἰ δὲ θέλων, θελήματος υἱὸς ὁ υἱός· πῶς οὖν ἐκ τοῦ πατρός; καὶ καινήν τινα μητέρα τὴν θέλησιν ἀντὶ τοῦ πατρὸς ἀναπλάττουσιν. ἓν μὲν οὖν τοῦτο χαρίεν αὐτῶν, ἂν τοῦτο λέγωσιν, ὅτι τοῦ πάθους ἀφιστάντες, ἐπὶ τὴν βούλησιν καταφεύγουσιν. οὐ γὰρ πάθος ἡ βούλησις. δεύτερον δέ, ἴδωμεν τὸ ἰσχυρὸν αὐτῶν, ὅ, τι λέγουσιν. ἄριστον δὲ αὐτοῖς συμπλακῆναι πρότερον ἐγγυτέρω. σὺ δὲ αὐτὸς ὁ λέγων εὐχερῶς, ὅ, τι ἂν θέλῃς, ἐκ θέλοντος ὑπέστης τοῦ σοῦ πατρός, ἢ μὴ θέλοντος. εἰ μὲν γὰρ ἐξ οὐ θέλοντος, τετυράννηται, τῆς βίας. καὶ τίς ὁ τυραννήσας αὐτόν; οὐ γὰρ δὴ τὴν φύσιν ἐρεῖς. ἐκείνη γὰρ ἔχει καὶ τὸ σωφρονεῖν. εἰ δὲ θέλοντος, ἀπόλωλέ σοι δι' ὀλίγας συλλαβὰς ὁ πατήρ. θελήματος γὰρ υἱός. ἀλλ' οὐ πατρὸς ἀναπέφηνας. ἀλλ' ἐπὶ τὸν θεὸν μέτειμι καὶ τὰ κτίσματα, καὶ τὸ σὸν ἐρώτημα προσάγω τῇ σῇ σοφίᾳ. θέλων ὑπέστησεν ὁ θεὸς τὰ πάντα ἢ βιασθείς. εἰ μὲν βιασθείς, κἀνταῦθα ἡ τυραννίς, καὶ ὁ τυραννήσας· εἰ δὲ βουλόμενος, ἐστέρηνται τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ κτίσματα. καὶ σὺ πρὸ τῶν ἄλλων ὁ τοιούτους ἀνευρίσκων λογισμούς, καὶ τοιαῦτα σοφιζόμενος. θελήσει γὰρ μέσῃ τοῦ κτίστου διατειχίζεται. ἀλλ' ἕτερόν ἐστιν οἶμαι θέλων καὶ θέλησις, γεννῶν καὶ γέννησις, λέγων καὶ λόγος, εἰ μὴ μεθυόμεν. τὰ μὲν ὁ κινούμενος, τὰ δὲ οἷον ἡ κίνησις. οὐκοῦν θελήματος, τὸ θεληθέν. οὐδὲ γὰρ ἕπεται πάντως, οὐδὲ τὸ γεννηθὲν γεννήματος, οὐδὲ τὸ ἀκουσθὲν ἐκφωνήματος, ἀλλὰ τοῦ θέλοντος, καὶ τοῦ γεννῶντος, καὶ τοῦ λέγοντος. τὰ τοῦ θεοῦ δέ, καὶ ὑπὲρ πάντα ταῦτα, ᾧ γέννησις ἐστὶν ἴσως, ἡ τοῦ

γεννᾷ θέλησις. δηλονότι οὐδὲν μέσον, εἴ γε καὶ τοῦτο δεξόμεθα ὅλως. ἀλλὰ μὴν καὶ θελήσεως κρείττων ἡ γέννησις. βούλει τι προσπαίξω καὶ τὴν πατέρα. παρὰ σοῦ γὰρ ἔχω τὰ τοιαῦτα τολμᾶν. θέλων θεός, ἢ πατὴρ εἰ μὴ θέλων. καὶ ὅπως ἀποφεύξῃ τὸ σὸν περιδέξιον. εἰ μὲν δὴ θέλων, πότε τοῦ θέλειν ἠργμένος; οὐ γὰρ πρὶν εἶναι. οὐδὲ γὰρ ἦν τι πρότερον. ἢ τὸ μέν, αὐτοῦ θελῆσαν, τὸ δὲ θεληθέν, μεριστὸς ἄρα. πῶς δὲ οὐ θελήσεως καὶ οὗτος κατὰ σὲ πρόβλημα. εἰ δὲ οὐ θέλων, τί τὸ βιασάμενον εἰς τὸ εἶναι; καὶ πῶς θεός, εἰ βεβίασται, καὶ ταῦτα οὐκ ἄλλο τι ἢ αὐτὸ τὸ εἶναι θεός; πῶς οὖν φησὶ γεγέννηται; πῶς ἔκτισται, εἴπερ ἔκτισται κατὰ σέ; καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τῆς αὐτῆς ἀπορίας. τάχα ἂν εἴποις, βουλήσει καὶ λόγῳ. δηλονότι οὔπω λέγεις τὸ πᾶν. πῶς γὰρ ἔργου γε δύναμιν ἔσχεν ἡ βούλησις καὶ ὁ λόγος; εἴ τι λείπεται λέγειν. οὐ γὰρ οὕτως ἄνθρωπος. πῶς οὖν γεγέννηται; οὐκ ἂν ἦν μεγάλη ἡ γέννησις, εἰ σὺ κατελάμβανες, ὃς οὐδὲ τὴν ἰδίαν ἐπίστῃ γέννησιν. ἢ μικρόν τι ταύτης κατείληφας, καὶ ὅσον αἰσχύνη λέγειν. ἔπειτα οἴει τὸ πᾶν γινώσκειν; πολλὰ ἂν κάμοις πρότερον, ἢ εὕροις λόγους συμπήξεως, μορφώσεως, φανερώσεως, ψυχῆς πρὸς σῶμα, δεσμὸν νοῦ πρὸς ψυχήν, λόγου πρὸς νοῦν κίνησιν, αὔξησιν, τροφῆς ἐξομοίωσιν, αἴσθησιν, μνήμην, ἀνάμνησιν. τἆλλα ἐξ ὧν συνέστηκας. καὶ τίνα μὲν τοῦ συναμφοτέρου ψυχῆς καὶ σώματος, τίνα δὲ τὰ μεμερισμένα, τίνα δὲ ἃ παρ' ἀλλήλων λαμβάνουσιν; ὧν γὰρ ὕστερον ἡ τελείωσις, τούτων οἱ λόγοι μετὰ τῆς γεννήσεως. εἰπὲ τίνες; καὶ μηδὲ τότε τοι φιλοσοφήσῃς θεοῦ γέννησιν. οὐ γὰρ ἀσφαλές. εἰ μὲν γὰρ τὴν σὴν γινώσκεις, οὐ πάντως καὶ τὴν τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ μὴ τὴν σήν, πῶς τὴν τοῦ θεοῦ; ὅσῳ γὰρ θεὸς ἀνθρώπου δυσεκμετρητότερος, τοσούτῳ καὶ τῆς σῆς γεννήσεως. ἀληπτοτέρα ἡ ἄνω γέννησις. εἰ δὲ ὅτι μὴ σὺ κατείληφας, διὰ τοῦτο οὐδὲ γεγέννηται, ὥρα σοι πολλὰ διαγράφειν τῶν ὄντων, ἃ μὴ κατείληφας, καὶ πρό γε πάντων τὸν θεὸν αὐτόν. οὐδὲ γὰρ ὅ τι ποτέ ἐστιν εἰπεῖν ἔχεις, κἂν λίαν τολμηρὸς ᾖς, καὶ τὰ περιττὰ μεγαλόψυχος. κατάβαλέ σου τὰς ῥεύσεις, καὶ τὰς διαιρέσεις, καὶ τὰς τομάς, καὶ τὸ ὡς περὶ σώματος διανοεῖσθαι τῆς ἀσωμάτου φύσεως, καὶ τάχα ἂν ἄξιόν τι διανοηθείης θεοῦ γεννήσεως. πῶς γεγέννηται; πάλιν γὰρ τὸ αὐτὸ φθέγγομαι δυσχεραίνων. θεοῦ γέννησις, σιωπῇ τιμάσθω. μέγα σοι τὸ μαθεῖν ὅτι γεγέννηται. τὸ δὲ πῶς; οὐδὲ ἀγγέλοις ἐννοεῖν, μὴ ὅτι γε σοὶ συγχωρήσομεν. βούλει παραστήσω τὸ πῶς; ὡς οἶδεν ὁ γεννήσας πατήρ, καὶ ὁ γεννηθεὶς υἱός. τὸ δὲ ὑπὲρ ταῦτα, νέφει κρύπτεται, τὴν σὴν διαφεύγει ἀμβλυωπίαν. ὄντα οὖν γεγέννηκεν, ἢ οὐκ ὄντα, τῶν λῃρημάτων. περὶ ἐμὲ καὶ σὲ ταῦτα. οἳ τὸ μέν τι ἦμεν, ὥσπερ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ Ἀβραάμ, ὁ Λευΐ, τὸ δὲ γεγόναμεν. ὥστε ἐξ ὄντων, τρόπον τινὰ τὸ ἡμέτερον, καὶ οὐκ ὄντων. ἐναντίως περὶ τὴν ἀρχέγονον ὕλην, ὑποστᾶσαν φανερῶς ἐξ οὐκ ὄντων, κἂν τινες ἀγέννητον ἀναπλάττωσιν. ἐνταῦθα δὲ σύνδρομον τῷ εἶναι, τὸ γεγεννῆσθαι καὶ ἀπ' ἀρχῆς. ὥστε ποῦ θήσεις τὸ ἀμφίκρημνον τοῦτο ἐρώτημα. τί γὰρ τοῦ ἀπ' ἀρχῆς πρεσβύτερον, ἵν' ἐκεῖ θῶμεν τὸ εἶναί ποτε τὸν υἱόν, ἢ μὴ εἶναι; ἀμφοτέρως γὰρ τὸ ἀπ' ἀρχῆς λυθήσεται. εἰ μή σοι καὶ ὁ πατήρ, πάλιν ἐρωτώντων ἡμῶν ἐξ ὄντων, ἢ ἐξ οὐκ ὄντων, κινδυνεύσειεν ἢ δὶς εἶναι, ὁ μὲν προών, ὁ δὲ ὤν, ἢ ταὐτὸν τῷ υἱῷ παθεῖν, ἐξ οὐκ ὄντων εἶναι, διὰ τὰ σὰ τῶν ἐρωτημάτων παίγνια, καὶ τὰς ἐκ ψάμμου οἰκοδομάς, αἳ μηδὲ αὔραις ἵστανται. ἐγὼ μὲν οὖν οὐδέτερον τούτων δέχομαι, καὶ τὴν ἐρώτησιν φημὶ τὸ ἄτοπον ἔχειν, οὐχὶ τὸ ἄπορον τὴν ἀπάντησιν. εἰ δέ σοι φαίνεται ἀναγκαῖον εἶναι τὸ ἕτερον ἀληθεύειν ἐπὶ παντὸς κατὰ τὰς σὰς διαλεκτικὰς ὑπολήψεις, δέξαι μου τι μικρὸν ἐρώτημα. ὁ χρόνος ἐν χρόνῳ, ἢ οὐκ ἐν χρόνῳ; εἰ μὲν ἐν χρόνῳ, τίνι τούτῳ; καὶ τί παρὰ τοῦτον ὄντι, καὶ πῶς περιέχοντι; εἰ δὲ οὐκ ἐν χρόνῳ, τίς ἡ περιττὴ σοφία χρόνον εἰσάγειν ἄχρονον; τοῦ δὲ νῦν, ἐγὼ ψεύδομαι. δὸς τὸ ἕτερον, ἢ ἀληθεύεσθαι μόνον, ἢ ψεύδεσθαι. οὐ γὰρ ἀμφότερα, δώσομεν. ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται. ἢ γὰρ ψευδόμενος ἀληθεύσει, ἢ ἀληθεύων ψεύσεται, πᾶσα ἀνάγκη. τί οὖν θαυμαστόν, ὥσπερ ἐνταῦθα συμβαίνει τὰ ἐναντία, οὕτως ἐκεῖσε ἀμφότερα ψεύδεσθαι, καὶ οὕτω σοι τὸ σοφὸν ἠλίθιον ἀναφανήσεται. ἓν ἔτι μοι λῦσον τῶν αἰνιγμάτων, σεαυτῷ δὲ γεννωμένῳ ἦσθα, πάρει δὲ νῦν, ἢ οὐδετέροις. εἰ μὲν γὰρ καὶ ἦσθα, καὶ πάρει, ὡς τὶς καὶ τίνι; καὶ πῶς ὁ εἷς ἀμφότερα γέγονας, εἰ δὲ μηδέτερον τῶν εἰρημένων; πῶς σεαυτοῦ χωρίζῃ; καὶ τίς ἡ αἰτία τῆς διαζεύξεως. ἀλλ' ἀπαίδευτον τὸ περὶ τοῦ ἑνός, εἰ ἑαυτῷ πάρεστιν ἢ μή, πολυπραγμονεῖν. ταῦτα γὰρ ἐπ' ἄλλων, οὐχ ἑαυτοῦ λέγεται. ἀπαιδευτότερον εὖ ἴσθι τὸ ἀπ' ἀρχῆς γεγεννημένον, εἰ ἦν πρὸ τῆς γεννήσεως ἢ οὐκ ἦν διευθύνεσθαι. οὗτος γὰρ περὶ τῶν χρόνῳ διαιρετῶν ὁ λόγος, ἀλλ' οὐ ταυτόν φησι τὸ ἀγέννητον καὶ τὸ γεννητόν. εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲ ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ ταυτόν. ὅτι μὲν φανερῶς ὁ λόγος οὗτος ἐκβάλλει τὸν υἱὸν τῆς θεότητος ἢ τὸν πατέρα, τί χρὴ καὶ λέγειν; εἰ γὰρ τὸ ἀγέννητον οὐσία θεοῦ, τὸ γεννητὸν οὐκ οὐσία. εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἐκεῖνο. τίς ἀντερεῖ λόγος; ἑλοῦ τοίνυν τῶν ἀσεβειῶν ὁποτέραν βούλει ὦ καινὲ θεολόγε, εἴπερ ἀσεβεῖν πάντως ἐσπούδακας. ἔπειτα πῶς οὐ ταυτὸν λέγεις τὸ ἀγέννητον καὶ τὸ γεννητόν; εἰ μὲν τὸ μὴ ἐκτισμένον, κἀγὼ δέχομαι. οὐ γὰρ ταυτὸν τῇ φύσει τὸ ἄναρχον καὶ τὸ κτιζόμενον. εἰ δὲ τὸ γεγεννηκός, καὶ τὸ γε-

γεννηθὲν, οὐκ ὀρθῶς λέγεται. ταυτὸν γὰρ εἶναι πᾶσα ἀνάγκη. αὕτη γὰρ φύσις γεννήματος, ταυτὸν εἶναι τῷ γεγεννηκότι κατὰ τὴν φύσιν, ἢ οὕτω πάλιν. πῶς λέγεις τὸ ἀγέννητον, καὶ τὸ γεννητόν; εἰ μὲν τὴν ἀγεννησίαν αὐτὴν, καὶ τὴν γέννησιν, οὐ ταυτόν. εἰ δὲ οἷς ὑπάρχει ταῦτα, πῶς οὐ ταυτόν; ἐπεὶ καὶ τὸ ἄσοφον, καὶ τὸ σοφὸν, ἀλλήλοις μὲν οὐ ταυτὰ, περὶ ταυτὸν δὲ τὸν ἄνθρωπον, καὶ οὐκ οὐσίας τέμνει. περὶ δὲ τὴν αὐτὴν οὐσίαν τέμνεται. ἢ καὶ τὸ ἀθάνατον, καὶ τὸ ἄκακον, καὶ τὸ ἀναλλοίωτον οὐσία θεοῦ. ἀλλ' εἰ τοῦτο, πολλαὶ οὐσίαι θεοῦ, καὶ οὐ μία. ἢ σύνθετον ἐκ τούτων τὸ θεῖον· οὐ γὰρ ἀσυνθέτως ταῦτα εἴπερ οὐσίαι. ταῦτα μὲν οὔ φασι. κοινὰ γὰρ καὶ ἄλλων. ὃ δὲ μόνου θεοῦ καὶ ἴδιον, τοῦτο οὐσία. οὐκ ἂν μὲν συγχωρήσειαν εἶναι μόνου θεοῦ τὸ ἀγέννητον, οἱ καὶ τὴν ὕλην, καὶ τὴν ἰδέαν συνεισάγοντες, ὡς ἀγέννητα. τὸ γὰρ μανιχαίων πορρωτέρω ῥίψωμεν σκότος. πλὴν ἔστω μόνου θεοῦ. τί δὲ ὁ ἀδὰμ, οὐ μόνος πλάσμα θεοῦ; καὶ πάνυ φήσεις; ἆρ' οὖν καὶ μόνος ἄνθρωπος; οὐδαμῶς. τί δήποτε, ὅτι μὴ ἀνθρωπότης ἡ πλάσις. καὶ γὰρ καὶ τὸ γεννηθὲν ἄνθρωπος, οὕτως οὐδὲ τὸ ἀγέννητον μόνον θεὸς, εἰ καὶ μόνου πατρός. ἀλλὰ δέξαι καὶ τὸ γεννητὸν εἶναι θεόν. ἐκ θεοῦ γὰρ, εἰ καὶ λίαν εἶ φιλαγέννητος. ἔπειτα πῶς οὐσίαν θεοῦ λέγεις; οὐ τὴν τοῦ ὄντος θέσιν, ἀλλὰ τὴν τοῦ μὴ ὄντος ἀναίρεσιν. τὸ γὰρ μὴ ὑπάρχειν αὐτῷ γέννησιν, ὁ λόγος δηλοῖ. οὐχ ὃ τὴν φύσιν παρίστησιν, οὐδ' ὑπάρχει τὸ μὴ ἔχειν γέννησιν. τίς οὖν οὐσία θεοῦ; τῆς σῆς ἀπονοίας τοῦτο λέγειν; ὃς πολυπραγμονεῖς καὶ τὴν γέννησιν. ἡμῖν δὲ μέγα κἂν εἴποτε καὶ εἰς ὕστερον τοῦτο μάθοιμεν, λυθέντος ἡμῖν τοῦ ζόφου, καὶ τῆς παχύτητος. ὡς ἡ τοῦ ἀψευδοῦς ὑπόσχεσις. τοῦτο μὲν οὖν καὶ νοείσθω, καὶ ἐλπιζέσθω τοῖς ἐπὶ τούτῳ καθαιρομένοις. ἡμεῖς δὲ τοσοῦτον εἰπεῖν θαρρήσομεν, ὅτι εἰ καὶ μέγα τῷ πατρὶ τὸ μηδαμόθεν ὡρμῆσθαι, οὐκ ἔλαττον τῷ υἱῷ, τὸ ἐκ τοιούτου πατρός. τῆς τε γὰρ τοῦ ἀναιτίου δόξης μετέχοι ἂν, ὅτι ἐκ τοῦ ἀναιτίου, καὶ πρόσεστι τὸ τῆς γεννήσεως πρᾶγμα τοσοῦτον, καὶ οὕτω σεβάσμιον, τοῖς μὴ παντάπασι χαμαιπετέσι καὶ ὑλικοῖς τὴν διάνοιαν. ἀλλ' εἰ ταυτὸν φασὶ ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ κατ' οὐσίαν, ἀγέννητος δὲ ὁ πατὴρ, ἔσται τοῦτο καὶ ὁ υἱός. καλῶς, εἴπερ οὐσία θεοῦ, τὸ ἀγέννητον. ἵν' ᾖ τις καινὴ μῖξις, γεννητοαγέννητον. εἰ δὲ περὶ οὐσίαν ἡ διαφορὰ, τί τοῦτο ὡς ἰσχυρὸν λέγεις; ἢ καὶ σὺ πατὴρ τοῦ πατρὸς, ἵνα μηδενὶ λείπῃ τοῦ σοῦ πατρὸς, ἐπειδὴ ταυτὸν εἶ κατ' οὐσίαν, ἢ δῆλον, ὅτι τῆς ἰδιότητος ἀκινήτου μενούσης, ζητήσομεν οὐσίαν θεοῦ. ἥτις ποτέ ἐστιν, εἴπερ ζητήσομεν. ὅτι δὲ οὐ ταυτὸν ἀγέννητον καὶ θεὸς, ὧδε ἂν μάθοις, εἰ ταυτὸν ἦν, ἔδει πάντως, ἐπειδή τινων θεὸς, ὁ θεὸς, τινῶν εἶναι καὶ τὸ ἀγέννητον· ἢ ἐπεὶ μηδενὸς τὸ ἀγέννητον, μηδὲ τὸν θεὸν εἶναί τινων. τὰ γὰρ πάντη ταυτὰ καὶ ὁμοίως ἐκφέρεται, ἀλλὰ μὴν οὐ τινῶν τὸ ἀγέννητον. τίνων γὰρ, καὶ τινῶν θεὸς, ὁ θεὸς πάντων γάρ. πῶς οὖν ἂν εἴη ταυτὸν, θεὸς, καὶ ἀγέννητος; καὶ πάλιν. ἐπειδὴ τὸ ἀγέννητον, καὶ τὸ γεννητὸν ἀντίκειται ἀλλήλοις, ὡς ἕξις καὶ στέρησις, ἀνάγκη καὶ οὐσίας εἰσαχθῆναι ἀντικειμένας ἀλλήλαις, ὅπερ οὐ δέδοται. ἢ ἐπειδὴ πάλιν αἱ ἕξεις τῶν στερήσεων πρότεραι, καὶ ἀναιρετικαὶ τῶν ἕξεων αἱ στερήσεις, μὴ μόνον πρεσβυτέραν εἶναι τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας τὴν τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀναιρουμένην ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἐξ ὧν ἐπὶ ταῖς σαῖς ὑποθέσεσι. τίς ἔτι λόγος αὐτοῖς τῶν ἀφύκτων; τάχα ἂν, ἐπ' ἐκεῖνο καταφύγοιεν τελευταῖον. ὡς εἰ μὲν οὐ πέπαυται τοῦ γεννᾶν ὁ θεὸς, ἀτελὴς ἡ γέννησις, καὶ πότε παύσεται. εἰ δὲ πέπαυται, πάντως καὶ ἤρξατο. πάλιν οἱ σωματικοὶ, τὰ σωματικά. ἐγὼ δὲ, εἰ μὲν ἀΐδιος αὐτῷ τὸ γεννᾶσθαι ἢ μὴ, οὔπω λέγω. ἕως ἂν, τὸ πρὸ πάντων βουνῶν γεννᾷ με, ἀκριβέστερον ἐπισκέψωμαι. οὐχ ὁρῶ δὲ, τίς ἡ ἀνάγκη τοῦ λόγου. εἰ γὰρ ἤρξατο κατ' αὐτοὺς τὸ παυσόμενον, οὐκ ἤρξατο πάντως τὸ μὴ παυσόμενον. τί τοίνυν ἀποφανοῦνται περὶ ψυχῆς, ἢ τῆς ἀγγελικῆς φύσεως. εἰ μὲν ἤρξατο, καὶ παύσεται. εἰ δὲ οὐ παύσεται, δῆλον ὅτι κατ' αὐτοὺς, οὐδὲ ἤρξατο. ἀλλὰ μὴν καὶ ἤρξατο, καὶ οὐ παύσεται. οὐκ ἄρα ἤρξατο κατ' αὐτοὺς τὸ παυσόμενον. ὁ μὲν οὖν ἡμέτερος λόγος, ὥσπερ ἵππου, καὶ βοὸς, καὶ ἀνθρώπου, καὶ ἑκάστου τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος εἷς λόγος ἐστί. καὶ ὃ μὲν ἂν μετέχῃ τοῦ λόγου, τοῦτο καὶ κυρίως λέγεται· ὃ δ' ἂν μὴ μετέχῃ τοῦτο, ἢ μὴ λέγεται, ἢ μὴ κυρίως λέγεται. οὕτω δὲ καὶ τοῦ θεοῦ μίαν οὐσίαν εἶναι, καὶ φύσιν, καὶ κλῆσιν, κἂν ἐπινοίαις τισὶ διαιρουμέναις συνδιαιρῆται καὶ τὰ ὀνόματα. καὶ ὃ μὲν ἂν κυρίως λέγηται, τοῦτο καὶ εἶναι θεόν· ὃ δ' ἂν ᾖ κατὰ φύσιν, τοῦτο καὶ ἀληθῶς ὀνομάζεσθαι. εἴπερ μὴ ἐν ὀνόμασιν, ἀλλ' ἐν πράγμασιν ἐστὶν ἡμῖν ἡ ἀλήθεια. οἱ δὲ ὥσπερ δεδοικότες, μὴ πάντα κινῶσι κατὰ τῆς ἀληθείας, θεὸν μὲν εἶναι τὸν υἱὸν ὁμολογοῦσιν, ὅταν βιασθῶσι τῷ λόγῳ, καὶ ταῖς μαρτυρίαις. ὁμώνυμον δὲ, καὶ μόνης κοινωνοῦντα τῆς κλήσεως. ὅταν δὲ ἀνθυποφέρωμεν αὐτοῖς, τί οὖν οὐ κυρίως θεὸς, ὁ υἱὸς, ὥσπερ οὐδὲ ζῶον τὸ γεγραμμένον; πῶς οὖν θεὸς, εἰ μὴ κυρίως θεός; τί γὰρ κωλύει, φασὶ, καὶ ὁμώνυμα ταῦτα εἶναι, καὶ κυρίως ἀμφότερα λέγεσθαι, καὶ παραδιδόασιν ἡμῖν, τὸν κύνα τὸν χερσαῖον, καὶ τὸν θαλάττιον, ὁμώνυμά τε ὄντα, καὶ κυρίως λεγόμενα. ἔστι γάρ τι καὶ τοιοῦτον εἶδος ἐν τοῖς ὁμωνύμοις. καὶ εἴ τι ἄλλο τῇ αὐτῇ προσηγορίᾳ προσηγορεῖται, ὃ μετέχει ταύτης ἐπίσης, τῇ φύσει διεστηκός. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ὦ

βέλτιστε

βέλτιστε, δύο φύσεις τιθεὶς ὑπὸ τὴν αὐτὴν προσηγορίαν. οὐδὲν ἀμείνω τῆς ἑτέρας τὴν ἑτέραν εἰσάγεις, οὐδὲ τὴν μὲν προτέραν, τὴν δὲ ὑστέραν. οὐδὲ τὴν μὲν μᾶλλον, τὴν δὲ ἧττον οὖσαν. οὐδ᾽ ὅπερ λέγεται, οὐδὲ γάρ τι συνέζευκται τὸ ταύτην παρέχον αὐταῖς τὴν ἀνάγκην. οὐ γὰρ ὁ μὲν μᾶλλον κύων, ὁ δὲ ἧττον τῶν ἑτέρων κυνῶν ἐστιν, ὁ θαλάττιος τοῦ χερσαίου, ἢ ὁ χερσαῖος ἔμπαλιν τοῦ θαλαττίου. διὰ τί γάρ, ἢ κατὰ τίνα λόγον; ἀλλ᾽ ἐν ὁμοτίμοις πράγμασι, καὶ διαφόροις, ἡ κοινωνία τῆς κλήσεως, ἐνταῦθα δὲ τῷ θεῷ παραζευγνὺς τὸ σεβάσμιον, καὶ τὸ ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν εἶναι, καὶ φύσιν, ὃ μόνου θεοῦ, καὶ οἱονεὶ φύσις θεότητος. εἶτα τῷ πατρὶ μὲν τοῦτο διδούς, τὸν υἱὸν δὲ ἀποστερῶν καὶ ὑποτιθείς, καὶ τὰ δεύτερα νέμων αὐτῷ τῆς τιμῆς, καὶ τῆς προσκυνήσεως κἂν ταῖς συλλαβαῖς χαρίζῃ τὸ ὅμοιον, τῷ πράγματι τὴν θεότητα περικόπτεις καὶ μεταβαίνεις κακούργως ἀπὸ τῆς τὸ ἴσον ἐχούσης ὁμωνυμίας, ἐπὶ τὴν τὰ μὴ ἴσα συνδέουσαν. ὥστε ὁ γεγραπτός σοι, καὶ ὁ ζῶν ἄνθρωπος μᾶλλον, ἢ οἱ τοῦ ὑποδείγματος κύνες τῇ θεότητι πλησιάζουσιν. ἢ δὸς ἀμφοτέροις ὥσπερ τὴν κοινωνίαν τῆς κλήσεως, οὕτω δὲ καὶ τὴν ὁμοτιμίαν τῆς φύσεως. εἰ καὶ διαφόρους ταύτας εἰσάγεις, καὶ καταλέλυκάς σου τοὺς κύνας, οὓς ἐξεῦρες κατὰ τῆς ἀνισότητος. τί γὰρ ὄφελος τῆς ὁμωνυμίας, εἰ τὸ ἰσότιμον μὴ ἔχοιεν οἱ παρὰ σοῦ διαιρούμενοι. οὐ γὰρ ἵνα ἰσότιμα δείξῃς, ἀλλ᾽ ἵνα ἀνισότιμα, πρὸς τὴν ὁμωνυμίαν, καὶ τοὺς κύνας κατέφυγες. πῶς ἄν τις ἐλεγχθείη μᾶλλον, καὶ ἑαυτῷ μαχόμενος, καὶ θεότητι; εἰ δὲ λεγόντων ἡμῶν, ὅτι τῷ αἰτίῳ μείζων ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ, προσλαβόντες τήν, τὸ δὲ αἴτιον φύσει πρότασιν, ἔπειτα τὸ μεῖζον τῇ φύσει συνάγουσιν, οὐκ οἶδα πότερον ἑαυτοὺς παραλογίζονται, ἢ τοὺς πρὸς οὓς ὁ λόγος. οὐ γὰρ ἁπλῶς ὅσα κατά τινος λέγεται, ταῦτα καὶ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου τούτῳ ῥηθήσεται· ἀλλὰ δῆλον κατὰ τίνος, καὶ τίνα. ἐπεὶ τί κωλύει καὶ μέ, ταύτην πρότασιν ποιησάμενον, τὴν ὅτι ὁ πατὴρ μείζων τῇ φύσει, ἔπειτα προσλαβόντα τό, φύσει δὲ οὐ πάντως μεῖζον οὐδὲ πατήρ, ἐντεῦθεν συναγαγεῖν τό, μεῖζον οὐ πάντως μεῖζον ἢ ὁ πατήρ, οὐ πάντως πατήρ. εἰ βούλει δὲ οὕτως, ὁ θεός, οὐσία· ἡ οὐσία δέ, οὐ πάντως θεός. τὸ ἑξῆς αὐτὸς συνάγε. ὁ θεός, οὐ πάντως θεός· ἀλλ᾽ οἶμαι παρὰ τὸ πῆ καὶ ἁπλῶς ὁ παραλογισμὸς οὗτος, ὡς τοῖς περὶ ταῦτα τεχνολογεῖν σύνηθες. ἡμῶν γὰρ τὸ μεῖζον τῇ τοῦ αἰτίου φύσει διδόντων, αὐτοὶ τὸ τῇ φύσει μεῖζον ἐπάγουσιν. ὥσπερ ἂν εἰ καὶ λεγόντων ἡμῶν, ὅτι ὁ δεῖνα νεκρὸς ἄνθρωπος, ἁπλῶς ἐπῆγον αὐτοὶ τὸν ἄνθρωπον. ἐκεῖνο δὲ πῶς παραδραμούμεθα, οὐδενὸς ἧττον τῶν εἰρημένων ὂν ἀξιάγαστον; ὁ πατήρ, φασίν, οὐσίας ἢ ἐνεργείας ὄνομα; ὡς ἀμφοτέρωθεν ἡμᾶς δήσοντες. εἰ μὲν οὐσίας φήσομεν, συνθησομένους ἑτεροούσιον εἶναι τὸν υἱόν, ἐπειδὴ μία μὲν οὐσία θεοῦ, ταύτην δέ, ὡς οὗτοι, προκατείληφεν ὁ πατήρ. εἰ δὲ ἐνεργείας, ποίημα σαφῶς ὁμολογήσοντας, ἀλλ᾽ οὐ γέννημα. οὗ γὰρ ὁ ἐνεργῶν, ἐκεῖ πάντως καὶ τὸ ἐνεργούμενον. καὶ πῶς τῷ πεποιηκότι ταὐτὸν τὸ πεποιημένον, θαυμάζειν φασίν. σφόδρα ἂν ᾐδέσθην ὑμῶν καὶ αὐτὸς τὴν διαίρεσιν, εἰ τῶν δύο τὸ ἕτερον δέξασθαι ἦν ἀναγκαῖον, ἀλλὰ μὴ τὰ δύο διαφυγόντα, τρίτον εἰπεῖν ἀληθέστερον. ὅτι οὔτε οὐσίας ὄνομα ὁ πατήρ, ὦ σοφώτατοι, οὔτε ἐνεργείας. σχέσεως δέ ἐστι, τοῦ πῶς ἔχει πρὸς τὸν υἱὸν ὁ πατήρ, ἢ ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα; ὡς γὰρ παρ᾽ ἡμῖν αἱ κλήσεις αὗται τὸ γνήσιον καὶ οἰκεῖον γνωρίζουσιν, οὕτω κἀκεῖ τὴν τοῦ γεγεννημένου πρὸς τὸ γεγεννηκὸς ὁμοφυΐαν σημαίνουσιν. ἔστω δὲ ὑμῖν χάριν καὶ οὐσία τις ὁ πατήρ, συνεισάξει τὸν υἱόν, οὐκ ἀλλοτριώσει κατὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας, καὶ τὴν τῶν κλήσεων τούτων δύναμιν. ἔστω καὶ ἐνεργείας, εἰ τοῦτο δοκεῖ. οὐδὲ οὕτως ἡμᾶς αἱρήσετε. αὐτὸ δὲ τοῦτο ἐνεργηκὼς ἂν εἴη τὸ ὁμοούσιον, εἰ καὶ ἄτοπος ἄλλως πως ἡ τῆς περὶ τοῦτο ἐνεργείας ὑπόληψις. ὁρᾷς ὅπως ὑμῶν καὶ κακομαχεῖν ἐθελόντων, τὰς στροφὰς διαφεύγομεν; ἐπεὶ δέ σου τὸ ἐν τοῖς λογισμοῖς, καὶ ταῖς στροφαῖς ἄμαχον ἔγνωμεν, ἴδωμέν σου καὶ τὴν ἐκ τῶν θείων λογίων ἰσχύν. ἂν ἄρα δέξῃ κἀντεῦθεν πείθειν ἡμᾶς. ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐκ μεγάλων καὶ ὑψηλῶν τῶν φωνῶν, τοῦ υἱοῦ τὴν θεότητα κατειλήφαμεν, καὶ κηρύσσομεν. τίνων, τούτων; τὸ θεός, τὸ λόγος, ὁ ἐν ἀρχῇ, ὁ μετὰ τῆς ἀρχῆς. ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. καὶ μετὰ σοῦ ἡ ἀρχή. καὶ ὁ καλῶν αὐτὴν ἀπὸ γενεῶν ἀρχήν. ἔτι δὲ υἱὸς μονογενής. ὁ μονογενὴς υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρός, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. ὁδός, ἀλήθεια, ζωή, φῶς. ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή. καὶ ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. σοφία, δύναμις. Χριστὸς θεοῦ δύναμις, καὶ θεοῦ σοφία. ἀπαύγασμα, χαρακτήρ, εἰκών, σφραγίς. ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος. καὶ τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. κύριος, βασιλεύς. ὁ ὤν, ὁ παντοκράτωρ. ἔβρεξε κύριος, πῦρ παρὰ κυρίου. καὶ ῥάβδος εὐθύτητος, ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. καὶ ὁ ὤν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ὁ παντοκράτωρ, σαφῶς περὶ τοῦ υἱοῦ λεγόμενα. καὶ ὅσα τῆς αὐτῆς τούτοις ἐστὶ δυνάμεως. ὧν οὐδὲν ἐπίκτητον, οὐδὲ ὕστερον τῷ υἱῷ προσγενόμενον, ἢ τῷ πνεύματι. ὥσπερ οὐδὲ αὐτῷ τῷ πατρί, οὐ γὰρ ἐκ προσθήκης τὸ τέλειον, οὐ γὰρ ἦν ὅτε ἄλογος ἦν, οὐδὲ ἦν

ὅτε οὐ πατήρ, οὐδὲ ἦν. ὅτε οὐκ ἀληθής, ἢ ἄσοφος, ἢ ἀδύνατος, ἢ ζωῆς ἐνδεής, ἢ λαμπρότητος, ἢ ἀγαθότητος. σὺ δέ μοι καταρίθμει πρὸς ταῦτα, τὰ τῆς ἀγνωμοσύνης ῥήματα, τὸ θεός μου, καὶ θεὸς ὑμῶν, τὸ μείζων, τὸ ἔκτισε, τὸ ἐποίησε, τὸ ἡγίασεν. εἰ βούλει δὲ καὶ τὸ δοῦλον, καὶ τὸ ὑπήκοον. τὸ δέδωκε, τὸ ἔμαθε. τὸ ἐντέταλται, τὸ ἀπέσταλται, τὸ μὴ δύνασθαι ἀφ' ἑαυτοῦ τι ποιεῖν, ἢ λέγειν, ἢ κρίνειν, ἢ χαρίζεσθαι, ἢ βούλεσθαι, ἔτι δὲ καὶ ταῦτα. τὴν ἄγνοιαν, τὴν ὑποταγήν, τὴν εὐχήν, τὴν ἐρώτησιν, τὴν προκοπήν, τὴν τελείωσιν. πρόσθες εἰ βούλει καὶ ὅσα τούτων ταπεινότερα, τὸ ὑπνοῦν, τὸ πεινῆν, τὸ κοπιᾶν, τὸ δακρύειν, τὸ ἀγωνιᾶν, τὸ ὑποδύεσθαι. τάχα δ' ἂν ὀνειδίσαις καὶ τὸν σταυρόν, καὶ τὸν θάνατον. τὴν γὰρ ἔγερσιν, καὶ τὴν ἀνάληψιν, ἀφήσειν μοι δοκεῖς. ἐπειδή τι καὶ πρὸς ἡμῶν ἐν τούτοις εὑρίσκεται. πολλὰ δ' ἂν ἔτι προσσυλλογίσαιο, εἰ βούλοιο συμπεπλάσθαι τὸν ὁμώνυμόν σοι θεὸν ἐπιγέγραπται, ἡμῖν δὲ ἀληθινὸν καὶ ὁμότιμον τῷ πατρί. τούτων γὰρ ἕκαστον, οὐ χαλεπὸν μέν, καὶ κατὰ μέρος ἐπεξιόντα ἐξηγεῖσθαί σοι πρὸς τὸ εὐσεβέστατον, ὃ ἀνακαθαίρειν τὸ ἐν τοῖς γράμμασι πρόσκομμα. εἴ γε προσπταίεις ὄντως, ἀλλὰ μὴ ἑκὼν κακουργεῖς. ἐν ἑνὶ δὲ κεφαλαίῳ, τὰ μὲν ὑψηλότερα, πρόσαγε τῇ θεότητι, καὶ τῇ κρείττονι φύσει παθῶν καὶ σώματος· τὰ δὲ ταπεινότερα, τῷ συνθέτῳ, καὶ τῷ διὰ σὲ κενωθέντι καὶ σαρκωθέντι, οὐδὲν δὲ χεῖρον εἰπεῖν, καὶ ἀνθρωπισθέντι, εἶτα καὶ ὑψωθέντι. ἵνα σὺ τὸ τῶν δογμάτων σου σαρκικὸν καὶ χαμαιπετὲς καταλύσας, μάθης ὑψηλότερος εἶναι, καὶ συνανιέναι θεότητι, καὶ μὴ τοῖς ὁρωμένοις ἐναπομένῃς, ἀλλὰ συνεπαίρῃ τοῖς νοουμένοις. καὶ γνώσκῃς τίς μὲν φύσεως λόγος, τίς δὲ λόγος οἰκονομίας. οὗτος γὰρ ὁ νῦν σοι καταφρονούμενος, ἦν ὅτε καὶ ὑπὲρ σὲ ἦν. ὁ νῦν ἄνθρωπος, καὶ ἀσύνθετος ἦν. ὃ μὲν ἦν, διέμεινεν· ὃ δὲ οὐκ ἦν, προσέλαβεν. ἐν ἀρχῇ ἦν ἀναιτίως. τίς γὰρ αἰτία θεοῦ; ἀλλὰ καὶ ὕστερον γέγονε δι' αἰτίαν. ἡ δὲ ἦν τὸ σέ, σωθῆναι τὸν ὑβριστήν. ὃς διὰ τοῦτο περιφρονεῖς θεότητα, ὅτι τὴν σὴν παχύτητα κατεδέξατο. διὰ μέσου νοός, ὁμιλήσας σαρκὶ καὶ γενόμενος ἄνθρωπος ὁ κάτω θεός, ἐπειδὴ συνανεκράθη θεῷ, καὶ γέγονεν εἷς, τοῦ κρείττονος ἐκνικήσαντος, ἵνα γένωμαι τοσοῦτον θεός, ὅσον ἐκεῖνος ἄνθρωπος. ἐγεννήθη μέν, ἀλλὰ καὶ ἐγεγέννητο. ἐκ γυναικὸς μέν, ἀλλὰ καὶ παρθένου. τοῦτο ἀνθρώπινον, ἐκεῖνο θεῖον. ἀπάτωρ ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ ἀμήτωρ ἐκεῖθεν. ὅλον τοῦτο θεότητος. ἐκυοφορήθη μέν, ἀλλ' ἐγνώσθη προφήτῃ, καὶ αὐτῷ κυοφορουμένῳ καὶ προσκιρτῶντι τοῦ λόγου, δι' ὃν ἐγένετο. ἐσπαργανώθη μέν, ἀλλ' ἀπεσπαργανοῦται τὰ τῆς ταφῆς ἀνιστάμενος. ἐν φάτνῃ μὲν ἀνεκλίθη, ἀλλ' ὑπ' ἀγγέλων ἐδοξάσθη, καὶ ὑπὸ ἀστέρος ἐμηνύθη, καὶ ὑπὸ μάγων προσεκυνήθη. πῶς σὺ προσπταίεις τῷ βλεπομένῳ, μὴ σκοπῶν τὸ νοούμενον; ἐφυγαδεύθη μὲν εἰς αἴγυπτον, ἀλλὰ φυγαδεύει τὰ αἰγυπτίων. οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος παρὰ ἰουδαίοις, ἀλλὰ τῷ δαβίδ, ὡραῖος ἦν κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὄρους ἀστράπτει, καὶ ἡλίου φωτοειδέστερος γίνεται, τὸ μέλλον μυσταγωγῶν. ἐβαπτίσθη μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ἁμαρτίας ἔλυσεν ὡς θεός, ἀλλ' ἵν' ἁγιάσῃ τὰ ὕδατα. ἐπειράσθη ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐνίκησεν ὡς θεός· ἀλλὰ θαρρεῖν διακελεύεται, ὡς κόσμον νενικηκώς. ἐπείνησεν, ἀλλ' ἔθρεψε χιλιάδας, ἀλλ' ἄρτος ἐστὶ ζωτικὸς καὶ οὐράνιος. ἐδίψησεν, ἀλλ' ἐβόησεν· ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω. ἀλλὰ καὶ πηγάζειν ὑπέσχετο τοὺς πιστεύοντας. ἐκοπίασεν, ἀλλὰ τῶν κοπιώντων καὶ πεφορτισμένων ἐστὶν ἀνάπαυσις. ἐβαρύνθη μὲν ὕπνῳ, ἀλλ' ἐπὶ πελάγους κουφίζεται, ἀλλ' ἐπιτιμᾷ πνεύμασιν, ἀλλὰ πέτρον κουφίζει βαπτιζόμενον. δίδωσι τέλος, ἀλλ' ἐξ ἰχθύος, ἀλλὰ βασιλεύει τῶν ἀπαιτούντων. σαμαρείτης ἀκούει καὶ δαιμονῶν, πλὴν σώζει τὸν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ καταβαίνοντα, καὶ λῃσταῖς περιπεσόντα. πλὴν ὑπὸ δαιμόνων ἐπιγινώσκεται, καὶ ἀπελαύνει δαίμονας, καὶ λεγεῶνας πνευμάτων βυθίζει, καὶ ὡς ἀστραπὴν ὁρᾷ πίπτοντα τὸν ἀρχηγὸν τῶν δαιμόνων. λιθάζεται, ἀλλ' οὐχ ἁλίσκεται. προσεύχεται, ἀλλ' ἐπακούει. δακρύει, ἀλλὰ παύει δάκρυον. ἐρωτᾷ ποῦ τέθειται λάζαρος, ἄνθρωπος γὰρ ἦν· ἀλλ' ἐγείρει λάζαρον, θεὸς γὰρ ἦν. πωλεῖται καὶ λίαν εὐώνως, τριάκοντα γὰρ ἀργυρίων· ἀλλ' ἐξαγοράζει κόσμον, καὶ μεγάλης τιμῆς. τοῦ ἰδίου γὰρ αἵματος, ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἄγεται, ἀλλὰ ποιμαίνει τὸν ἰσραήλ. νῦν δὲ καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. ὡς ἀμνὸς ἄφωνος· ἀλλὰ λόγος ἐστί, φωνῇ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ καταγγελλόμενος. μεμαλάκισται, καὶ τετραυμάτισται· ἀλλὰ θεραπεύει πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν. ἐπὶ τὸ ξύλον ἀνάγεται, προσπήγνυται· ἀλλὰ τῷ ξύλῳ τῆς ζωῆς ἀποκαθίστησιν, ἀλλὰ σώζει καὶ λῃστὴν συσταυρούμενον, ἀλλὰ σκοτίζει πᾶν τὸ ὁρώμενον, ὄξος ποτίζεται, χολὴν βρωματίζεται. τίς; ὁ τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον μεταβαλών, ὁ τοῦ πικροῦ γεύσεως καταλυτής, ὁ γλυκασμός, καὶ ὅλος ἐπιθυμία. παραδίδωσι τὴν ψυχήν, ἀλλ' ἐξουσίαν ἔχει πάλιν λαβεῖν αὐτήν, ἀλλὰ καταπέτασμα ῥήγνυται. τὰ γὰρ ἄνω παραδείκνυται· ἀλλὰ πέτραι σχίζονται, ἀλλὰ νεκροὶ προεγείρονται. ἀποθνήσκει, ζωοποιεῖ δέ, καὶ καταλύει τῷ θανάτῳ τὸν θάνατον. θάπτεται, ἀλλ' ἀνίσταται. εἰς ᾅδου

κάτεισιν,

κάτεισιν, ἀλλ' ἀνάγει ψυχάς, ἀλλ' εἰς οὐρανὸν ἄνεισιν, ἀλλ' ἥξει κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ τοὺς τοιούσδε βασανίσαι λόγους, εἰ ταῦτά σοι ἐμποιεῖ τὴν πλάνης ἀφορμήν, ἐκεῖνά σου λυέτω τὴν πλάνην. ταῦτα τοῖς αἰνιγματισταῖς παρ' ἡμῶν οὐχ ἑκόντων μέν. οὐ γὰρ ἡδὺ τοῖς πιστοῖς ἀδολεσχία καὶ λόγων ἀντίθεσις. ἀρκεῖ γὰρ καὶ εἷς ἀντικείμενος, πλὴν ἀναγκαίως διὰ τοὺς ἐμπίπτοντας. ἐπεὶ καὶ διὰ τὰς νόσους, τὰ φάρμακα. ἵν' εἰδῶσι μὴ πάντα ὄντες σοφοί, μηδὲ ἀήττητοι τὰ περιττὰ καὶ κενοῦντα τὸ εὐαγγέλιον. ὅταν γὰρ τὸ τοῦ λόγου δυνατὸν προβαλλώμεθα, τὸ πιστεύειν ἀφέντες, καὶ τὸ τοῦ πνεύματος ἀξιόπιστον ταῖς ζητήσεσι λύσωμεν, εἶτα ἡττηθῇ τοῦ μεγέθους τῶν πραγμάτων, ὁ λόγος. ἡττηθήσεται δὲ πάντως, ἀπ' ἀσθενοῦς ὀργάνου τῆς ἡμετέρας διανοίας ὁρμώμενος, τί γίνεται; τὸ ἀσθενὲς τοῦ λόγου, τοῦ μυστηρίου φαίνεται. καὶ οὕτω κένωσις τοῦ σταυροῦ, τὸ τοῦ λόγου κομψὸν ἀναδείκνυται, ὡς καὶ Παύλῳ δοκεῖ. ἡ γὰρ πίστις, τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου πλήρωσις. ὁ δὲ ἀναγγέλλων συνδέσμους, καὶ λύων κρατούμενα, ὁ καὶ ἡμῖν ἐνθεὶς νοῦν ἀγαθόν, διαλύειν στραγγαλιὰς βιαίων δογμάτων, μάλιστα μὲν καὶ τούτους μεταβαλών, ποιήσει πιστοὺς ἀντὶ τεχνολόγων, καὶ χριστιανοὺς ἀνθ' ὧν νῦν ὀνομάζονται. τοῦτο δὴ καὶ παρακαλοῦμεν, δεόμεθα ὑπὲρ χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ, καὶ τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε, μᾶλλον δέ, καταλλαγείη χριστὸς ὑμῖν, καὶ τὸ πνεῦμα ὀψὲ γοῦν ἀναλάμψειεν. εἰ δὲ λίαν ἔχοιτε φιλονείκως, ἀλλ' ἡμεῖς γε σῴζοιμεν ἡμῖν αὐτοῖς τὴν τριάδα, καὶ ὑπὸ τῆς τριάδος σῳζοίμεθα, μένοντες εἰλικρινεῖς καὶ ἀπρόσκοποι, μέχρις ἀναδείξεως τελεωτέρας τῶν ποθουμένων, ἐν αὐτῷ χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΥΙΟΥ, ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

πειδή σοι τὰς μὲν ἐκ τῶν λογισμῶν στροφὰς καὶ πλοκὰς ἱκανῶς διεσείσαμεν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος, τὰς δὲ παρὰ τῶν θείων γραφῶν, ἐνστάσεις τε καὶ ἀντιθέσεις αἷς οἱ τοῦ γράμματος ἱερόσυλοι, καὶ τὸν νοῦν τῶν γεγραμμένων κλέπτοντες, τοὺς πολλοὺς σφετερίζονται, καὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας ταράσσουσι, συλλήβδην μὲν ἤδη λελύκαμεν, καὶ οὐκ ἀμυδρῶς ὡς ἐμαυτὸν πείθω τοῖς εὐγνωμονεστέροις τὰς μὲν ὑψηλοτέρας καὶ θεοπρεπεστέρας φωνάς, προσνείμαντες τῇ θεότητι, τὰς δὲ ταπεινοτέρας καὶ ἀνθρωπικωτέρας, τῷ νέῳ δι' ἡμᾶς ἀδάμ, καὶ θεῷ παθητῷ κατὰ τῆς ἁμαρτίας, τοῖς δὲ καθ' ἕκαστον οὐκ ἐπεξεληλύθαμεν ἐπειγομένου τοῦ λόγου. σὺ δὲ καὶ τούτων ἐπιζητεῖς ἐν βραχέσι τὰς λύσεις τοῦ μὴ παρασύρεσθαι λόγοις πιθανότητος, ἡμεῖς καὶ ταύτας κεφαλαιώσομεν εἰς ἀριθμοὺς διελόντες διὰ τὸ εὐμνημόνευτον. ἔστι γὰρ ἐν μὲν αὐτοῖς ἐκεῖνο καὶ λίαν πρόχειρον, τὸ κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, πρὸς ὃ πῶς ἀπαντησόμεθα. οὐ σολομῶντος κατηγορήσομεν, οὐ τὰ πρὶν ἀθετήσομεν, διὰ τὴν τελευταίαν παράπτωσιν. οὐχὶ τῆς σοφίας αὐτῆς ἐροῦμεν εἶναι τὸν λόγον, τῆς οἷον ἐπιστήμης, καὶ τοῦ τεχνίτου λόγου, καθ' ὃν τὰ πάντα συνέστη. πολλὰ γὰρ ἡ γραφὴ προσωποποιεῖν οἶδε, καὶ τῶν ἀψύχων. ὡς τό, ἡ θάλασσα εἶπε τάδε καὶ τάδε, καὶ ἡ ἄβυσσος εἶπεν, οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοί, καὶ οἱ οὐρανοὶ διηγούμενοι δόξαν θεοῦ. καὶ πάλιν ῥομφαία τι διακελεύεται, καὶ ὄρη, καὶ βουνοὶ λόγους ἐρωτῶνται σκιρτήσεως. τούτων οὐδὲν φαμέν, εἰ καί τισι τῶν πρὸ ἡμῶν ὡς ἰσχυρὰ τέθειται. ἀλλ' ἔστω τοῦ σωτῆρος αὐτοῦ τῆς ἀληθινῆς σοφίας ὁ λόγος. μικρὸν δέ, συνδιασκεψώμεθα. τί τῶν ὄντων ἀναίτιον, θεότης. οὐδεὶς γὰρ αἰτίαν εἰπεῖν ἔχει θεοῦ, ἢ τοῦτο ἂν εἴη θεοῦ πρεσβύτερον. τίς δὲ τῆς ἀνθρωπότητος ἣν δι' ἡμᾶς ὑπέστη θεός αἰτία, τὸ σωθῆναι πάντως ἡμᾶς. τί γὰρ ἕτερον; ἐπειδὴ τοίνυν ἐνταῦθα, καὶ τὸ ἔκτισε, καὶ τὸ γεννᾷ με σαφῶς εὑρίσκομεν, ἁπλοῦς ὁ λόγος. ὃ μὲν ἂν μετὰ τῆς αἰτίας εὑρίσκωμεν, προσθῶμεν τῇ ἀνθρωπότητι, ὃ δὲ ἁπλοῦν καὶ ἀναίτιον τῇ θεότητι λογισώμεθα. ἆρ' οὖν οὐ τὸ μὲν ἔκτισεν εἴρηται μετὰ τῆς αἰτίας. ἔκτισε γάρ με, φησίν, ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, εἰς ἔργα αὐτοῦ, ἔργα δὲ χειρῶν αὐτοῦ, ἀλήθεια καὶ κρίσις. ὧν οὕνεκεν ἐχρίσθη θεότητι. χρίσις γὰρ αὕτη τῆς ἀνθρωπότητος. τὸ δὲ γεννᾷ με χωρὶς αἰτίας; ἢ δεῖξόν τι τούτῳ προσκείμενον. τίς οὖν ἀντερεῖ λόγος; κτίσμα μὲν λέγεσθαι τὴν σοφίαν κατὰ τὴν κάτω γέννησιν, γέννημα δὲ κατὰ τὴν πρώτην καὶ πλέον ἄληπτον. τούτῳ δὲ ἕπεται καὶ τὸ δοῦλον ἀκούειν εὖ δουλεύοντα πολλοῖς, καὶ τὸ μέγα εἶναι αὐτῷ κληθῆναι παῖδα θεοῦ. τῷ ὄντι γὰρ ἐδούλευσε σαρκὶ καὶ γενέσει καὶ πάθεσι τοῖς ἡμετέροις, διὰ τὴν ἡμετέραν ἐλευθερίαν, καὶ πᾶσιν οἷς σέσωκεν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας κατεχομένοις. τί δὲ μεῖζον ἀνθρώπου ταπεινότητι, ἢ θεῷ πλακῆναι, καὶ γενέσθαι θεὸν ἐκ τῆς μίξεως, καὶ τοσοῦτον ἐπισκεφθῆναι ἀνατολῇ ἐξ ὕψους, ὥστε καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον υἱὸν ὑψίστου κληθῆναι, καὶ χαρισθῆναι αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα. τοῦτο δὲ τί ποτε ἄλλο ἐστὶν ἢ θεός; καὶ τὸ πᾶν γόνυ κάμψαι τῷ κενωθέντι δι' ἡμᾶς, καὶ τὴν θείαν εἰκόνα δουλικῇ μορφῇ συγκεράσαντι. καὶ γνῶναι πάντα οἶκον ἰσραήλ, ὅτι καὶ κύριον αὐτὸν καὶ χριστὸν, ὁ θεὸς ἐποίησε. γέγονε γὰρ ταῦτα, ἐνεργείᾳ μὲν τοῦ γεννήματος,

αὐθεντίας δὲ τῷ γεννήτορι. δεύτερον δὲ τί τὴν μεγίστην αὐτοῖς καὶ ἄμαχον; δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρι τοῦδε, καὶ ὑπ' οὐρανοῦ δεχθῆναι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως, καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν καθέδραν ἔχειν, ἕως τῆς τῶν ἐχθρῶν ἐπικρατήσεως. τὸ μετὰ τοῦτο δὲ, τί; λῆξαι τῆς βασιλείας, ἢ τῶν οὐρανῶν ἀπωσθῆναι; τίνος παύσοντος, ἢ δι' ἣν εἶναι τὴν αἰτίαν; ὡς τολμηρὸς ἐξηγητὴς σὺ, καὶ λίαν ἀβασίλευτος; καὶ μὴν ἀκούεις τῆς βασιλείας αὐτοῦ μὴ εἶναι πέρας. ἀλλὰ τοῦτο πάσχεις, παρὰ τὸ μὴ γινώσκειν ὅτι τὸ ἕως, οὐ πάντως ἀντιδιαιρεῖται τῷ μέλλοντι. ἀλλὰ τὸ μέχρι μὲν τοῦδε, τίθησι. τὸ μετὰ τοῦτο δὲ, οὐκ ἀναίνεται. ἢ πῶς νοήσεις ἵνα μὴ τἄλλα λέγω, τὸ ἔσομαι μεθ' ὑμῶν ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; ἆρ' ὡς μετὰ τοῦτο οὐκ ἔτι ἐσομένου; καὶ τίς ὁ λόγος; οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὸ μὴ διαιρεῖν τὰ σημαινόμενα. βασιλεύειν γὰρ λέγεται, καθ' ἓν μὲν, ὡς παντοκράτωρ καὶ θελόντων, καὶ μὴ βασιλεύς. καθ' ἕτερον δὲ, ὡς ἐνεργῶν τὴν ὑποταγὴν, καὶ ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν τιθεὶς ἡμᾶς, ἑκόντας δεχομένους τὸ βασιλεύεσθαι. τῆς μὲν οὖν ἐκείνως νοουμένης βασιλείας, οὐκ ἔσται πέρας. τῆς δευτέρας δὲ, τί; τὸ λαβεῖν ἡμᾶς ὑπὸ χεῖρα καὶ σωζομένους. τί γὰρ δεῖ τὴν ὑποταγὴν ἐνεργεῖν, ὑποτεταγμένων; μεθ' ἣν ἀνίσταται, κρίνων τὴν γῆν, καὶ διαιρῶν τὸ σωζόμενον, καὶ τὸ ἀπολλύμενον. μεθ' ἣν ἵσταται, θεὸς ἐν μέσῳ θεῶν τῶν σωζομένων, διακρίνων καὶ διαστέλλων. τίνος ἕκαστος τιμῆς καὶ μονῆς ἄξιος; τούτῳ σύναπτε καὶ τὴν ὑποταγὴν, ἣν ὑποτάσσεις τῷ πατρὶ τὸν υἱόν. τί λέγεις, ὡς νῦν οὐχ ὑποτεταγμένου; δεῖται δὲ ὅλως ὑποταγῆναι θεῷ, θεὸς ὤν; ὡς περὶ λῃστοῦ τινὸς, ἢ ἀντιθέου ποιῇ τὸν λόγον; ἀλλ' οὕτω σκόπει, ὅτι ὥσπερ κατάρα ἤκουσε δι' ἐμὲ, ὁ τὴν ἐμὴν λύων κατάραν, καὶ ἁμαρτία ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, καὶ Ἀδὰμ ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ γίνεται νέος, οὕτω καὶ τὸ ἐμὸν ἀνυπότακτον, ἑαυτοῦ ποιεῖται ὡς κεφαλὴ τοῦ παντὸς σώματος. ἕως μὲν οὖν ἀνυπότακτος ἐγὼ καὶ στασιώδης, τῇ τε ἀρνήσει τοῦ θεοῦ, καὶ τοῖς πάθεσιν, ἀνυπότακτος οὖν κατ' ἐμὲ καὶ ὁ Χριστὸς λέγεται. ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, ὑποταγήσεται δὲ καὶ τῇ ἐπιγνώσει, καὶ τῇ μεταποιήσει, τότε καὶ αὐτὸς τὴν ὑποταγὴν πεπλήρωκε, προσάγων ἐμὲ τὸν σεσωσμένον. τοῦτο γὰρ ἡ ὑποταγὴ Χριστοῦ κατά γε τὸν ἐμὸν λόγον, ἡ τοῦ πατρικοῦ θελήματος πλήρωσις. ὑποτάσσει δὲ καὶ υἱὸς πατρὶ, καὶ υἱῷ πατήρ. ὁ μὲν ἐνεργῶν, ὁ δὲ εὐδοκῶν. ὃ καὶ πρότερον εἴπομεν, καὶ οὕτω τὸ ὑποτεταγμένον ὁ ὑποτάξας, θεῷ παρίστησιν ἑαυτοῦ ποιούμενος τὸ ἡμέτερον. τοιοῦτον εἶναί μοι φαίνεται, καὶ τὸ, ὁ θεὸς, ὁ θεός μου πρόσχες μοι, ἵνα τί ἐγκατέλιπές με; οὐ γὰρ αὐτὸς ἐγκαταλέλειπται, ἢ ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἢ ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ θεότητος, ὃ δοκεῖ τισὶν, ὡσὰν φοβουμένης τὸ πάθος, καὶ διὰ τοῦτο συστελλομένης ἀπὸ τοῦ πάσχοντος. τίς γὰρ ἢ γεννηθῆναι κάτω τὴν ἀρχὴν, ἢ ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἀνελθεῖν ἠνάγκασεν; ἐν ἑαυτῷ δὲ ὅπερ εἶπον τυποῖ τὸ ἡμέτερον. ἡμεῖς γὰρ ἦμεν οἱ ἐγκαταλελειμμένοι καὶ παρεωραμένοι πρότερον, εἶτα νῦν προσειλημμένοι καὶ σεσωσμένοι τοῖς τοῦ ἀπαθοῦς πάθεσιν. ὥσπερ καὶ τὴν ἀφροσύνην ἡμῶν, καὶ τὸ πλημμελὲς οἰκειούμενος, τὰ ἑξῆς διὰ τοῦ ψαλμοῦ φησὶν, ἐπειδὴ προδήλως εἰς Χριστὸν ὁ εἰκοστὸς πρῶτος ψαλμὸς ἀναφέρεται. τῆς δὲ αὐτῆς ἔχεται θεωρίας, καὶ τὸ μαθεῖν αὐτὸν τὴν ὑπακοὴν ἐξ ὧν ἔπαθεν· ἥ τε κραυγὴ, καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τὸ ἱκετεῦσαι, καὶ τὸ εἰσακουσθῆναι, καὶ τὸ εὐλαβὲς, ἃ δραματουργεῖται καὶ πλέκεται θαυμασίως ὑπὲρ ἡμῶν. ὡς μὲν γὰρ λόγος, οὔτε ὑπήκοος ἦν, οὔτε ἀνήκοος. τῶν γὰρ ὑπὸ χεῖρα ταῦτα, καὶ τῶν δευτέρων. τὸ μὲν τῶν εὐγνωμονεστέρων· τὸ δὲ τῶν ἀξίων κολάσεως. ὡς δὲ δούλου μορφὴ, συγκαταβαίνει τοῖς ὁμοδούλοις καὶ δούλοις. καὶ μορφοῦται τὸ ἀλλότριον, ὅλον ἐν ἑαυτῷ ἐμὲ φέρων μετὰ τῶν ἐμῶν, ἵνα ἐν ἑαυτῷ δαπανήσῃ τὸ χεῖρον, ὡς κηρὸν πῦρ, ἢ ὡς ἀτμίδα γῆς ἥλιος. κἀγὼ μεταλάβω τῶν ἐκείνου διὰ τὴν σύγκρασιν. διὰ τοῦτο ἔργῳ τιμᾷ τὴν ὑπακοὴν, καὶ πειρᾶται ταύτης ἐκ τοῦ παθεῖν. οὐ γὰρ ἱκανὸν ἡ διάθεσις. ὥσπερ οὐδὲ ἡμῖν, εἰ μὴ καὶ διὰ τῶν πραγμάτων χωρήσαιμεν. ἔργον γὰρ ἀπόδειξις διαθέσεως, οὐ χεῖρον δὲ ἴσως κἀκεῖνο ὑπολαβεῖν. ὅτι δοκιμάζει τὴν ἡμετέραν ὑπακοὴν, καὶ πάντα μετρεῖ τοῖς ἑαυτοῦ πάθεσι τέχνῃ φιλανθρωπίας. ὥστε ἔχειν εἰδέναι τοῖς ἑαυτοῦ τὰ ἡμέτερα. καὶ πόσον μὲν ἀπαιτούμεθα, πόσον δὲ συγχωρούμεθα, λογιζομένης μετὰ τοῦ πάσχειν, καὶ τῆς ἀσθενείας. εἰ γὰρ τὸ φῶς ἐδιώχθη διὰ τὸ πρόβλημα φαῖνον ἐν τῇ σκοτίᾳ, τῷ βίῳ τούτῳ. ὑπὸ τῆς ἄλλης σκοτίας τοῦ πονηροῦ λέγω, καὶ τοῦ πειραστοῦ, τὸ σκότος, πόσον ὡς ἀσθενέστερον. καὶ τί θαυμαστὸν εἰ ἐκείνου διαφυγόντος παντάπασιν, ἡμεῖς ποσῶς γε κατελήφθημεν. μεῖζον γὰρ ἐκείνῳ τὸ διωχθῆναι, ἢ περὶ ἡμῖν τὸ καταληφθῆναι, παρὰ τοῖς ὀρθῶς ταῦτα λογιζομένοις. ἔτι δὲ προσθήσω τοῖς εἰρημένοις ἐκεῖνο ἐνθυμηθείς. τὸ ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι, σαφῶς πρὸς τὴν αὐτὴν φέρον διάνοιαν. ἔσται δὲ ὁ θεὸς, τὰ πάντα ἐν πᾶσιν, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀποκαταστάσεως, οὐχ ὁ πατὴρ πάντως εἰς αὐτὸν ἀναλυθέντος τοῦ υἱοῦ, ὥσπερ εἰς πυρὰν μεγάλην λαμπάδος, πρὸς καιρὸν ἀποσπασθείσης, εἶτα συναφθείσης. μηδὲ γὰρ Σαβέλλιοι τῷ ῥητῷ τούτῳ παραφθειρέσθωσαν. ἀλλ' ὅλος θεὸς, ὅταν μηκέτι πολλὰ ὦμεν,

ὥσπερ

ὥσπερ νῦν τοῖς κινήμασι, καὶ τοῖς πάθεσιν οὐδὲν ὅλως θεοῦ, ἢ ὀλίγον ἐν ἡμῖν αὐτοῖς φέροντες. ἀλλ' ὅλοι θεοειδεῖς, ὅλου θεοῦ χωρητικοὶ καὶ μόνου. τοῦτο γὰρ ἡ τελείωσις, πρὸς ἣν σπεύδομεν, τεκμήριον δὲ μάλιστα Παῦλος αὐτῆς. ὁ γὰρ ἐνταῦθα περὶ θεοῦ, φησίν, ἀορίστως. ἀλλαχοῦ σαφῶς περιορίζει χριστῷ. τί λέγων; ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην, οὐδὲ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος· ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι χριστός. τρίτον, ἀρίθμει, τὸ μεῖζον. τέταρτον, τὸ θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν. εἰ μὲν οὖν μείζων μὲν ἐλέγετο, μὴ ἴσος δέ, τάχα ἂν ἦν τι τοῦτο αὐτοῖς. εἰ δὲ ἀμφότερα σαφῶς εὑρίσκομεν, τί φήσουσιν οἱ γενναῖοι; τί τὸ ἰσχυρὸν αὐτοῖς; πῶς συμβήσεται τὰ ἀσύμβατα; τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦ αὐτοῦ ὁμοίως μεῖζον καὶ ἴσον εἶναι τῶν ἀδυνάτων, ἢ δῆλον ὅτι τὸ μεῖζον μέν ἐστι τῆς αἰτίας. τὸ δὲ ἴσον, τῆς φύσεως· καὶ τοῦτο ὑπὸ πολλῆς εὐγνωμοσύνης ὁμολογοῦμεν ἡμεῖς. τάχα δ' ἂν εἴποι τις ἄλλος τῷ ἡμετέρῳ λόγῳ προσφιλονεικῶν, μὴ ἔλαττον εἶναι τὸ ἐκ τοιαύτης αἰτίας εἶναι τοῦ ἀναιτίου. τῆς τε γὰρ τοῦ ἀνάρχου δόξης μετέχοι ἄν, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνάρχου. καὶ πρόσεστιν ἡ γέννησις πρᾶγμα τοσοῦτο τοῖς γε νοῦν ἔχουσι, καὶ οὕτω σεβάσμιον. τὸ γὰρ δὴ λέγειν, ὅτι τοῦ κατὰ τὸν ἄνθρωπον νοουμένου μείζων, ἀληθὲς μέν, οὐ μέγα δέ. τί γὰρ θαυμαστόν, εἰ μείζων ἀνθρώπου, θεός; ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω πρὸς τοὺς τὸ μεῖζον κομπάζοντας. θεὸς δὲ λέγοιτο ἂν οὐ τοῦ λόγου, τοῦ ὁρωμένου δέ. πῶς γὰρ ἂν εἴη τοῦ κυρίως θεοῦ, θεός. ὥσπερ καὶ πατήρ, οὐ τοῦ ὁρωμένου, τοῦ λόγου δέ. ἦν γὰρ ὁ διπλοῦς, ὥστε τὸ μὲν κυρίως, ἐπ' ἀμφοῖν. τὸ δὲ οὐ κυρίως, ἐναντίως ἢ ἐφ' ἡμῶν ἔχει. ἡμῶν γὰρ κυρίως μὲν θεὸς ὁ θεός. οὐ κυρίως δὲ πατήρ, καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ ποιεῖ τοῖς αἱρετικοῖς τὴν πλάνην, ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίζευξις ἐπαλλαττομένων τῶν ὀνομάτων διὰ τὴν σύγκρασιν. σημεῖον δέ, ἡνίκα αἱ φύσεις διΐστανται ταῖς ἐπινοίαις, συνδιαιρεῖται καὶ τὰ ὀνόματα. Παύλου λέγοντος ἄκουσον, ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ ὁ πατὴρ τῆς δόξης. χριστοῦ μὲν θεός, τῆς δὲ δόξης πατήρ. εἰ γὰρ καὶ τὸ συναμφότερον ἕν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει. τῇ δὲ συνόδῳ τούτων, τί ἂν γένοιτο γνωριμώτερον; πέμπτον λεγέσθω, τὸ λαμβάνειν αὐτὸν ζωήν, ἢ κρίσιν, ἢ κληρονομίαν ἐθνῶν, ἢ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἢ δόξαν, ἢ μαθητάς, ἢ ὅσα λέγεται. καὶ τοῦτο τῆς ἀνθρωπότητος. εἰ δὲ καὶ τῷ θεῷ δοίης, οὐκ ἄτοπον. οὐ γὰρ ὡς ἐπίκτητα δώσεις, ἀλλ' ὡς ἀπ' ἀρχῆς συνυπάρχοντα, καὶ λόγῳ φύσεως, ἀλλ' οὐ χάριτος. ἕκτον τιθέσθω, τὸ μὴ δύνασθαι τὸν υἱὸν ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖν μηδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα. τοῦτο δὲ τοιοῦτόν ἐστιν, οὐ τῶν καθ' ἕνα τρόπον λεγομένων τὸ δύνασθαι, ἢ μὴ δύνασθαι. πολύσημον δέ, τὸ μὲν γάρ τι λέγεται κατὰ δυνάμεως ἔλλειψιν καὶ ποτέ, καὶ πρός τι, ὡς τὸ μὴ δύνασθαι τὸ παιδίον ἀθλεῖν, ἢ τὸ σκυλάκιον βλέπειν, ἢ πρὸς τόνδε διαγωνίζεσθαι. ἀθλήσει γὰρ ἴσως ποτέ, καὶ ὄψεται, καὶ διαγωνιεῖται πρὸς τόνδε, κἂν πρὸς ἕτερον ἀδυνάτως ἔχῃ. τὸ δέ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς τό, οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη. τάχα γὰρ ἂν καὶ κρυφθείη τις, ἐπιπροσθοῦντος μείζονος. τὸ δέ, ὡς οὐκ εὔλογον, οὐ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος νηστεύειν, ἐφ' ὅσον ἂν ᾖ μετ' αὐτῶν ὁ νυμφίος. εἴτε ὁ σωματικῶς ὁρώμενος (οὐ γὰρ κακοπαθείας, ἀλλ' εὐφροσύνης καιρὸς ὁ τῆς ἐπιδημίας) εἴτε ὡς ὁ λόγος νοούμενος. τί γὰρ δεῖ νηστεύειν σωματικῶς, τοὺς λόγῳ καθαιρομένους. τὸ δὲ ὡς ἀβούλητον, ὡς τὸ μὴ δύνασθαι ἐκεῖ σημεῖα ποιῆσαι, διὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν δεχομένων. ἐπειδὴ γὰρ τοῦ συναμφοτέρου χρεία πρὸς τὰς ἰάσεις, καὶ τῆς τῶν θεραπευομένων πίστεως, καὶ τῆς τοῦ θεραπευτοῦ δυνάμεως, οὐκ ἐνεδέχετο τὸ ἕτερον τοῦ συζύγου ἐλλείποντος. οὐκ οἶδα δέ, εἰ μὴ καὶ τοῦτο τῷ εὐλόγῳ προσθετέον. οὐ γὰρ εὔλογος ἴασις, τοῖς βλαβησομένοις ἐξ ἀπιστίας. τοῦ δὲ αὐτοῦ λόγου, καὶ τὸ οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς. καὶ πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; πῶς γὰρ ἀδύνατόν τι τούτων, ἢ ὅτι ἀβούλητον; ἔστι δέ τι καὶ τοιοῦτον ἐν τοῖς λεγομένοις, ὅτι φύσει μὲν ἀδύνατον, θεῷ δὲ δυνατὸν βουληθέντι, ὡς τὸ μὴ δύνασθαι τὸν αὐτὸν γεννηθῆναι δεύτερον, καὶ ῥαφὶς οὐκ εἰσδεχομένη κάμηλον. τί γὰρ ἂν καὶ κωλύσειε γενέσθαι ταῦτα θεοῦ θελήσαντος. τούτων δὲ πάντων ἐκτός, τὸ παντελῶς ἀδύνατον καὶ ἀνεπίδεκτον. ὡς ὃ νῦν ἐξετάζομεν. ὡς γὰρ ἀδύνατον εἶναι λέγομεν, πονηρὸν εἶναι θεόν, ἢ μὴ εἶναι. τοῦτο γὰρ ἀδυναμίας ἂν εἴη μᾶλλον θεοῦ, ἤπερ δυνάμεως, ἢ τὸ μὴ ὂν εἶναι, ἢ τὰ δὶς δύο καὶ τέσσαρα εἶναι καὶ δέκα· οὕτως ἀδύνατον, καὶ ἀνεγχείρητον ποιεῖν τι τὸν υἱόν, ὧν οὐ ποιεῖ ὁ πατήρ. πάντα γὰρ ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, τοῦ υἱοῦ ἐστιν. ὡς ἔμπαλιν τὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρός. οὐδὲν οὖν ἴδιον, ὅτι κοινά. ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι κοινὸν καὶ ὁμότιμον. εἰ καὶ τῷ υἱῷ παρὰ τοῦ πατρός. καθ' ὃ λέγεται καὶ τό, ἐγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα. οὐχ ὡς ἐκεῖθεν αὐτῷ τοῦ ζῆν, καὶ τοῦ εἶναι συνεχομένου, ἀλλ' ὡς ἐκεῖθεν ὑπάρχοντος, ἀχρόνως καὶ ἀναιτίως. βλέπει δὲ τὸν πατέρα ποιοῦντα πῶς, καὶ οὕτω ποιεῖ; ἆρα ὡς οἱ τὰς μορφὰς γράφοντες, καὶ τὰ γράμματα, διὰ τὸ μὴ εἶναι τῆς ἀληθείας ἄλλως ἐπιτυχεῖν, εἰ μὴ πρὸς τὸ ἀρχέτυπον βλέποντας, κἀκεῖθεν χειραγωγουμένους; καὶ πῶς ἡ σοφία δεῖται τοῦ διδάξοντος, ἢ οὐ ποιήσει τι μὴ διδασκομένη; ποιεῖ δὲ πῶς ὁ πατήρ, ἢ πεποίηκεν;

ἄρα ἄλλον προϋπέστησε κόσμον αὐτῷ τοῦ πατρὸς ὄντος. καὶ συστήσει τὸν μέλλοντα, καὶ πρὸς ἐκεῖνα βλέπων ὁ υἱὸς, τὸν μὲν ὑπέστησε, τὸν δὲ συστήσει; τέσσαρες οὖν κόσμοι κατὰ τὸν λόγον τοῦτον· οἱ μὲν πατρὸς, οἱ δὲ υἱοῦ ποιήματα. τῆς ἀλογίας. καθαίρει δὲ λέπρας, καὶ δαιμόνων, καὶ νόσων ἀπαλλάττει, καὶ ζωοποιεῖ νεκροὺς, καὶ ὑπὲρ θαλάσσης ὁδεύει, καὶ τἄλλα ποιεῖ ὅσα πεποίηκεν, ἐπὶ τίνος, ἢ πότε τοῦ πατρὸς ταῦτα προενεργήσαντος, ἢ δῆλον ὅτι τῶν αὐτῶν πραγμάτων τοὺς τύπους, ἐνσημαίνεται μὲν ὁ πατὴρ, ἐπιτελεῖ δὲ ὁ λόγος, οὐ δουλικῶς, οὐδὲ ἀμαθῶς, ἀλλ' ἐπιστημονικῶς τε καὶ δεσποτικῶς, καὶ οἰκειότερον εἰπεῖν πατρικῶς. οὕτω γὰρ ἐγὼ δέχομαι, τὸ ἅπερ ἂν ὑπὸ τοῦ πατρὸς γίνηται, ταῦτα καὶ τὸν υἱὸν ὁμοίως ποιεῖν, οὐ κατὰ τὴν τῶν γινομένων ὁμοίωσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς ἐξουσίας ὁμοτιμίαν. καὶ τοῦτ' ἂν εἴη τὸ ἕως ἄρτι, καὶ τὸν πατέρα ἐργάζεσθαι, καὶ τὸν υἱόν, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἣν ὧν πεποίηκεν οἰκονομίαν τε καὶ συντήρησιν. ὡς δηλοῖ τὸ ποιεῖσθαι τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ θεμελιοῦσθαι τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, ἅπαξ ἡδρασμένα τε καὶ γενόμενα, καὶ στερεοῦσθαι βροντὴν, καὶ κτίζεσθαι πνεῦμα. ὧν ἅπαξ μὲν ὁ λόγος ὑπέστη. συνεχὴς δὲ καὶ νῦν ἡ ἐνέργεια. ἕβδομον λεγέσθω, τὸ καταβεβηκέναι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν υἱὸν, οὐχ ἵνα ποιῇ τὸ θέλημα τὸ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντος. εἰ μὲν οὖν μὴ παρὰ τοῦ κατεληλυθότος αὐτοῦ ταῦτα ἐλέγετο, εἴπομεν ἂν ὡς παρὰ τοῦ ἀνθρώπου τυποῦσθαι τὸν λόγον, οὐ τοῦ κατὰ τὸν σωτῆρα νοουμένου. τὸ γὰρ ἐκείνου θέλειν, οὐδὲ ὑπεναντίον θεῷ, θεωθὲν ὅλον, ἀλλὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς. ὡς τοῦ ἀνθρωπίνου θελήματος, οὐ πάντως ἑπομένου τῷ θείῳ, ἀλλ' ἀντιπίπτοντος ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀντιπαλαίοντος. καὶ γὰρ ἐκεῖνο, οὕτως ἐνοήσαμεν τὸ, πάτερ εἰ δυνατὸν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. πλὴν οὐχ ὃ ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τὸ σὸν ἰσχυέτω θέλημα. οὔτε γὰρ εἰ δυνατὸν ἢ μὴ, τοῦτο ἀγνοεῖν ἐκεῖνον εἰκὸς, οὔτε τῷ θελήματι ἀντεισφέρειν τὸ θέλημα. ἐπεὶ δὲ, ὡς παρὰ τοῦ προσλαβόντος ὁ λόγος, τοῦτο γὰρ ὁ κατεληλυθὼς, οὐ τοῦ προσλήμματος, οὕτως ἀπαντησόμεθα, οὐχ ὡς ὄντος ἰδίου τῷ υἱῷ θελήματος παρὰ τὸ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ὡς οὐκ ὄντος ὁ λόγος, ἵν' ᾖ τὸ τοιοῦτον τὸ συναγόμενον, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν. οὐδὲ γάρ ἐστι τὸ ἐμὸν τοῦ σοῦ κεχωρισμένον, ἀλλὰ τὸ κοινὸν ἐμοῦ τε καὶ σοῦ, ὧν ὡς μία θεότης, οὕτω καὶ βούλησις. πολλὰ γὰρ τῶν οὕτω λεγομένων, ἀπὸ κοινοῦ λέγεται, καὶ οὐ θετικῶς, ἀρνητικῶς δὲ, ὡς τὸ οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα. οὔτε γὰρ δίδωσιν, οὔτε μεμετρημένον, οὐ γὰρ μετρεῖται παρὰ θεοῦ, θεός. καὶ τὸ, οὔτε ἡ ἁμαρτία μου, οὔτε ἡ ἀνομία μου. οὐ γὰρ ὡς οὔσης ὁ λόγος, ἀλλ' ὡς οὐκ οὔσης. καὶ πάλιν, τὸ, οὐ διὰ τὰς δικαιοσύνας ἡμῶν, ἃς ἐποιήσαμεν. οὐ γὰρ ἐποιήσαμεν. δῆλον δὲ τοῦτο κἀν τοῖς ἑξῆς. τί γάρ, φησι, τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν, σώζηται, καὶ τυγχάνῃ τῆς τελευταίας ἀναστάσεως. ἆρ' οὖν τοῦ πατρὸς μὲν, τοῦτο θέλημα. τοῦ υἱοῦ δὲ, οὐδαμῶς; ἢ ἄκων εὐαγγελίζεται καὶ πιστεύεται; καὶ τίς ἂν τοῦτο πιστεύσειεν; ἐπεὶ καὶ τὸ, τὸν λόγον, τὸν ἀκουόμενον μὴ εἶναι τοῦ υἱοῦ, τοῦ πατρὸς δὲ, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν. πῶς γὰρ ἴδιόν τινος τὸ κοινὸν ἢ μόνου, τοῦτο συνιδεῖν οὐκ ἔχω, πολλὰ σκοπῶν. οἶμαι δὲ, οὐδὲ ἄλλος τις. ἂν οὕτω νοῇς περὶ τοῦ θέλειν, ὀρθῶς νοεῖς, καὶ λίαν εὐσεβῶς. ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, καὶ παντὸς τοῦ εὐγνώμονος. ὄγδοόν ἐστιν αὐτοῖς, τὸ, ἵνα γινώσκωσι σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν· καὶ τὸ, οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τοῦτο δὲ καὶ πάνυ ῥᾳδίαν ἔχειν τὴν λύσιν μοι φαίνεται. εἰ γὰρ τὸ μόνον ἀληθινὸν ἐπὶ τοῦ πατρὸς θήσεις, ποῦ θήσεις τὴν αὐτοαλήθειαν. καὶ γὰρ εἰ τῷ μόνῳ σοφῷ θεῷ, ἢ τῷ μόνῳ ἔχοντι ἀθανασίαν, φῶς οἰκοῦντι ἀπρόσιτον, ἢ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ καὶ μόνῳ σοφῷ θεῷ, νοήσεις οὕτως· οἴχεταί σοι θάνατον κατακριθεὶς ὁ υἱὸς, ἢ σκότος, ἢ τὸ μὴ σοφὸς εἶναι, μηδὲ βασιλεὺς, μηδὲ ἀόρατος, μηδὲ ὅλως θεὸς, ὃ τῶν εἰρημένων κεφάλαιον. πῶς δαὶ οὐκ ἀπολεῖ μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ τὴν ἀγαθότητα, ἣ μάλιστα μόνου θεοῦ; ἀλλ' οἶμαι τὸ μὲν, ἵνα γινώσκωσι σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν, ἐπ' ἀναιρέσει λέγεσθαι τῶν οὐκ ὄντων μὲν θεῶν, λεγομένων δέ. οὐ γὰρ ἂν προσέκειτο, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστὸν, εἰ πρὸς ἐκεῖνον ἀντιδιῄρητο τὸ, μόνον ἀληθινὸν, ἀλλὰ μὴ κατὰ κοινοῦ τῆς θεότητος ἦν ὁ λόγος. τὸ δὲ, οὐδεὶς ἀγαθὸς, ἀπάντησιν ἔχει πρὸς τὸν πειράζοντα νομικὸν, ὡς ἀνθρώπῳ τὴν ἀγαθότητα μαρτυρήσαντα. τὸ γὰρ ἄκρως ἀγαθὸν, φησι, μόνου θεοῦ, κἂν τοῦτο καὶ ἄνθρωπος ὀνομάζηται. ὡς τὸ, ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ προβάλλει τὸ ἀγαθόν· καὶ δώσω τὴν βασιλείαν τῷ ἀγαθῷ ὑπὲρ σέ. τοῦ θεοῦ λόγος, πρὸς τὸν Σαοὺλ περὶ τοῦ Δαβὶδ λέγοντος· καὶ τὸ ἀγάθυνον κύριε τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα λέγεται περὶ τῶν ἐν ἡμῖν ἐπαινουμένων. ἐφ' οὓς ἡ ἀπόρροια τοῦ πρώτου καλοῦ, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἔφθασεν. εἰ μὲν οὖν πειθόμεθα, τοῦτο ἄριστον. εἰ δὲ μὴ, τί φήσεις πρὸς τοὺς λέγοντας ἑτέρωθι τὸν υἱὸν μόνον εἰρῆσθαι θεὸν κατὰ τὰς σὰς ὑποθέσεις. ἐν ποίοις ῥήμασιν; ἐν ἐκείνοις. οὗτος ὁ θεὸς, καὶ οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτὸν· καὶ μετ' ὀλίγα, μετὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. ὅτι μὲν οὐ περὶ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ τοῦ υἱοῦ τὸ λε-

γόμενον,

γόμενον, ἡ προσθήκη σαφῶς παρίστησιν. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ σωματικῶς ὁμιλήσας ἡμῖν, καὶ μετὰ τῶν κάτω γενόμενος. εἰ δὲ νικήσετε κατὰ τοῦ πατρὸς λέγεσθαι τοῦτο, μὴ τῶν νομιζομένων θεῶν, ἐζημιώθημεν τὸν πατέρα, δι' ὧν τὸν υἱὸν κατεσπουδάσαμεν. καὶ τί ἂν τῆς νίκης ταύτης γένοιτο ἀθλιώτερον ἢ ζημιωδέστερον; ἓν ἄρτι ἐκεῖνο φήσουσι, τὸ πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ ἡμῶν. εὖ γε καὶ λίαν μυστικῶς τε καὶ φιλανθρώπως. τὸ γὰρ ἐντυγχάνειν, οὐχ ὡς ἡ τῶν πολλῶν συνήθεια, τὸ ζητεῖν ἐκδίκησιν ἔχει. τοῦτο γάρ πως καὶ ταπεινότητος, ἀλλὰ τὸ πρεσβεύειν ὑπὲρ ἡμῶν, διὰ λόγου τῆς μεσιτείας, ὡς καὶ τὸ πνεῦμα ὑπὲρ ἡμῶν ἐντυγχάνειν λέγεται. εἷς γὰρ θεός, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός. πρεσβεύει γὰρ ἔτι καὶ νῦν, ὡς ἄνθρωπος, ὑπὲρ τῆς ἐμῆς σωτηρίας, ὅτι μετὰ τοῦ σώματός ἐστιν οὗ προσέλαβεν, ἕως ἂν ἐμὲ ποιήσῃ θεόν, τῇ δυνάμει τῆς ἐνανθρωπήσεως. κἂν μηκέτι κατὰ σάρκα γινώσκηται, τὰ σαρκικὰ λέγω πάθη, καὶ χωρὶς τῆς ἁμαρτίας ἡμέτερα. οὕτω δὲ καὶ παράκλητον ἔχομεν Ἰησοῦν. οὐχ ὡς ὑπὲρ ἡμῶν προκαλινδούμενον τοῦ πατρός, καὶ προσπίπτοντα δουλικῶς, ἄπαγε τὴν δούλην ὄντως ὑπόνοιαν, καὶ ἀναξίαν τοῦ πνεύματος. οὔτε γὰρ τοῦ πατρὸς τοῦτο ἐπιζητεῖν, οὔτε τοῦ υἱοῦ πάσχειν, ἢ ὡς περὶ θεοῦ διανοεῖσθαι δίκαιον· ἀλλ' οἷς πέπονθεν ὡς ἄνθρωπος, πείθει καρτερεῖν ὡς λόγος καὶ παραινέτης. τοῦτο νοεῖταί μοι ἡ παράκλησις. δέκατον αὐτοῖς ἐστιν ἡ ἄγνοια. καὶ τὸ μηδένα γινώσκειν τὴν τελευταίαν ἡμέραν, ἢ ὥραν, μηδὲ τὸν υἱὸν αὐτὸν εἰ μὴ τὸν πατέρα. καίτοι πῶς ἀγνοεῖ τι τῶν ὄντων ἡ σοφία, ὁ ποιητὴς τῶν αἰώνων, ὁ συντελεστὴς καὶ μεταποιητής, τὸ πέρας τῶν γενομένων; ὁ οὕτω τὰ τοῦ θεοῦ γινώσκων, ὡς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, τὰ ἐν αὐτῷ. τί γὰρ ταύτης τῆς γνώσεως τελεώτερον; πῶς δὲ τὰ μὲν πρὸ τῆς ὥρας ἀκριβῶς ἐπίσταται, καὶ τὰ δ' οἷ χρόνῳ τοῦ τέλους, αὐτὴν δὲ ἀγνοεῖ τὴν ὥραν; αἰνίγματι γὰρ τὸ πρᾶγμα ὅμοιον. ὥσπερ ἂν εἴ τις τὰ μὲν πρὸ τοῦ τείχους ἀκριβῶς ἐπίστασθαι λέγοι, αὐτὸ δὲ ἀγνοεῖν τὸ τεῖχος, ἢ τὸ τῆς ἡμέρας τέλος εὖ ἐπιστάμενος, τὴν ἀρχὴν τῆς νυκτὸς μὴ γινώσκειν, ἔνθα ἡ τοῦ ἑτέρου γνῶσις, ἀναγκαίως συνεισάγει τὸ ἕτερον. ἢ πᾶσιν εὔδηλον, ὅτι γινώσκει μὲν ὡς θεός, ἀγνοεῖν δέ φησιν ὡς ἄνθρωπος, ἄν τις τὸ φαινόμενον χωρίσῃ τοῦ νοουμένου. τὸ γὰρ ἀπόλυτον εἶναι τοῦ υἱοῦ τὴν προσηγορίαν καὶ ἄσχετον, οὐ προσκειμένου τῷ υἱῷ τοῦ τινός, ταύτην ἡμῖν δίδωσι τὴν ὑπόνοιαν. ὥστε τὴν ἄγνοιαν ὑπολαμβάνειν ἐπὶ τὸ εὐσεβέστερον, τῷ ἀνθρωπίνῳ, μὴ τῷ θείῳ ταύτην λογιζομένους. εἰ μὲν οὖν οὗτος αὐτάρκης ὁ λόγος, ἐνταῦθα στησώμεθα, καὶ μηδὲν πλέον ἐπιζητείσθω· εἰ δὲ μή, τό γε δεύτερον. ὥσπερ τῶν ἄλλων ἕκαστον, οὕτω δὴ καὶ ἡ γνῶσις τῶν μεγίστων, ἐπὶ τὴν αἰτίαν ἀναφερέσθω τιμῇ τοῦ γεννήτορος. δοκεῖ δέ μοί τις μηδ' ἂν ἐκείνως ἀναγνούς, ὡς τῶν καθ' ἡμᾶς φιλολόγων τις, μικρὸν ἐννοῆσαι, ὅτι οὐδὲ ὁ υἱὸς ἄλλως οἶδε τὴν ἡμέραν, ἢ τὴν ὥραν, ἢ ὡς ὁ πατήρ. τὸ γὰρ συναγόμενον, ὁποῖον; ἐπειδὴ ὁ πατὴρ γινώσκει, διὰ τοῦτο καὶ ὁ υἱός. ὡς δῆλον, ὅτι μηδενὶ γνωστὸν τοῦτο μηδὲ ληπτόν, πλὴν τῆς πρώτης φύσεως. ἐλείπετο περὶ τοῦ ἐντετάλθαι, καὶ τετηρηκέναι τὰς ἐντολάς, καὶ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ πάντοτε πεποιηκέναι, διαλαβεῖν ἡμᾶς. ἔτι δὲ τελειώσεως καὶ ὑψώσεως, καὶ τοῦ μαθεῖν ἐξ ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ ἀρχιερωσύνης τε, καὶ προσφορᾶς, καὶ προδόσεως, καὶ δεήσεως τῆς πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, καὶ ἀγωνίας, καὶ θρόμβων, καὶ προσευχῆς, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον, εἰ μὴ πᾶσι πρόδηλον ἦν, ὅτι περὶ τὸ πάσχον τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων, οὐ περὶ τὴν ἄτρεπτον φύσιν, καὶ τοῦ πάσχειν ὑψηλοτέραν. ὁ μὲν οὖν περὶ τῶν ἀντιθέτων λόγος τοσοῦτον, ὅσον ῥίζα τις εἶναι, καὶ ὑπόμνημα τοῖς ἐξεταστικωτέροις τῆς τελεωτέρας ἐξεργασίας. ἄξιον δὲ ἴσως, καὶ τοῖς προειρημένοις ἀκόλουθον, μηδὲ τὰς προσηγορίας τοῦ υἱοῦ παρελθεῖν ἀθεωρήτους, πολλάς τε οὔσας, καὶ κατὰ πολλῶν κειμένας τῶν περὶ αὐτὸν νοουμένων, ἀλλ' ἑκάστην αὐτῶν, ὅτι ποτὲ βούλεται παραστῆσαι, καὶ δεῖξαι τὸ τῶν ὀνομάτων μυστήριον. ἀρκτέον δὲ ἡμῖν ἐντεῦθεν. τὸ θεῖον, ἀκατονόμαστον. καὶ τοῦτο δηλοῦσιν οὐχ οἱ λογισμοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἑβραίων οἱ σοφώτατοι καὶ παλαιότατοι, ὅσον εἰκάζειν ἔδωκαν. οἱ γὰρ χαρακτῆρσιν ἰδίοις τὸ θεῖον τιμήσαντες, καὶ οὐδὲ γράμμασιν ἀνασχόμενοι τοῖς αὐτοῖς ἄλλο τι γράφεσθαι τῶν μετὰ θεὸν καὶ θεόν, ὡς δέον ἀκοινώνητον εἶναι, καὶ μέχρι τούτου τὸ θεῖον τοῖς ἡμετέροις, πότε ἂν δέξαιντο λυομένῃ φωνῇ δηλοῦσθαι τὴν ἄλυτον φύσιν καὶ ἰδιάζουσαν. οὔτε γὰρ ἀέρα τις ἔπνευσεν ὅλον πώποτε, οὔτε οὐσίαν θεοῦ παντελῶς ἢ νοῦς ἐχώρησεν, ἢ φωνὴ περιέλαβεν. ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν σκιαγραφοῦντες τὰ κατ' αὐτόν, ἀμυδράν τινα καὶ ἀσθενῆ, καὶ ἄλλην ἀπ' ἄλλου φαντασίαν συλλεγόμεθα, καὶ οὗτος ἄριστος ἡμῖν θεολόγος, οὐχ ὃς εὗρε τὸ πᾶν, οὐδὲ γὰρ δέχεται τὸ πᾶν ὁ δεσμός, ἀλλ' ὃς ἂν ἄλλου φαντασθῇ πλέον, καὶ πλεῖον ἐν ἑαυτῷ συναγάγῃ τὸ τῆς ἀληθείας ἴνδαλμα, ἢ ἀποσκίασμα, ἢ ὅ τι καὶ ὀνομάζομεν. ὅσον δ' οὖν ἐκ τῶν ἡμῖν ἐφικτῶν, ὁ μὲν ὤν, καὶ ὁ θεός, μᾶλλόν πως τῆς οὐσίας ὀνόματα. καὶ τούτων μᾶλλον, ὁ ὤν, οὐ μόνον ὅτι τῷ Μωϋσεῖ χρηματίζων ἐπὶ τοῦ ὄρους, καὶ τὴν κλῆσιν ἀπαιτούμενος ἥτις ποτὲ εἴη, τοῦτο προσεῖπεν

ἑαυτὸν, ὁ ὢν ἀπέσταλκέ με τῷ λαῷ κελεύσας εἰπεῖν, δηλῶν ὅτι καὶ κυριωτέραν ταύτην εὑρίσκομεν. ἡ μὲν γὰρ τοῦ θεὸς, κἂν ἀπὸ τοῦ θέειν ἢ αἴθειν ἐτυμολογῆται παρὰ τοῖς περὶ ταῦτα κομψοῖς, διὰ τὸ ἀεικίνητον καὶ δαπανητικὸν τῶν μοχθηρῶν ἕξεων. καὶ γὰρ πῦρ καταναλίσκον ἐντεῦθεν λέγεται. ἀλλ' οὖν τῶν πρός τι λεγομένων ἐστὶ, καὶ οὐκ ἄφετος. ὥσπερ καὶ ἡ κύριος φωνὴ ὄνομα εἶναι θεοῦ, καὶ αὐτὴ λεγομένη. ἐγὼ γάρ, φησι, κύριος, ὁ θεός σου. τοῦτό μου ἐστὶν ὄνομα, καὶ κύριος ὄνομα αὐτῷ. ἡμεῖς δὲ φύσιν ἐπιζητοῦμεν, ᾗ τὸ εἶναι καθ' ἑαυτὸ, καὶ οὐκ ἄλλῳ συνδεδεμένον. τὸ δὲ ὂν ἴδιον ὄντως θεοῦ καὶ ὅλον, μήτε τῷ πρὸ αὐτοῦ, μήτε τῷ μετ' αὐτὸν. οὐ γὰρ ἦν, ἢ ἔσται, περατούμενον, ἢ περικοπτόμενον. τῶν δ' ἄλλων προσηγοριῶν, αἱ μὲν τῆς ἐξουσίας εἰσὶ προφανῶς, αἱ δὲ τῆς οἰκονομίας, καὶ ταύτης διττῆς, τῆς μὲν ὑπὲρ τὸ σῶμα, τῆς δὲ ἐν σώματι. οἷον ὁ μὲν παντοκράτωρ, καὶ ὁ βασιλεὺς ἢ τῆς δόξης, ἢ τῶν αἰώνων, ἢ τῶν δυνάμεων τοῦ ἀγαπητοῦ, ἢ τῶν βασιλευόντων. καὶ ὁ κύριος σαβαὼθ, ὅπερ ἐστὶ στρατιῶν, ἢ τῶν δυνάμεων, ἢ τῶν κυριευόντων, ταῦτα μὲν σαφῶς τῆς ἐξουσίας. ὁ δὲ θεὸς ἢ τοῦ σώζειν, ἢ ἐκδικήσεων, ἢ εἰρήνης, ἢ δικαιοσύνης, ἢ ἀβραὰμ, καὶ ἰσαὰκ, καὶ ἰακὼβ, καὶ παντὸς ἰσραὴλ τοῦ πνευματικοῦ, καὶ ὁρῶντος θεὸν, ταῦτα δὲ τῆς οἰκονομίας. ἐπειδὴ γὰρ τρισὶ τούτοις διοικούμεθα, δέει τε τιμωρίας καὶ σωτηρίας ἐλπίδι, πρὸς δὲ καὶ δόξης, καὶ ἀσκήσει τῶν ἀρετῶν, ἐξ ὧν ταῦτα, τὸ μὲν τῶν ἐκδικήσεων ὄνομα οἰκονομεῖ τὸν φόβον· τὸ δὲ τῶν σωτηριῶν, τὴν ἐλπίδα· τὸ δὲ τῶν ἀρετῶν, τὴν ἄσκησιν. ἵν' ὡς τὸν θεὸν ἐν ἑαυτῷ φέρων, ὁ τούτων τι κατορθῶν μᾶλλον ἐπείγηται πρὸς τὸ τέλειον, καὶ τὴν ἐξ ἀρετῶν οἰκείωσιν. ταῦτα μὲν οὖν ἐστι κοινὰ θεότητος τὰ ὀνόματα. ἴδιον δὲ τοῦ μὲν ἀνάρχου πατήρ, τοῦ δὲ ἀνάρχως γεννηθέντος υἱός. τοῦ δὲ ἀγεννήτως προελθόντος, ἢ προϊόντος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀλλ' ἐπὶ τὰς τοῦ υἱοῦ κλήσεις ἔλθωμεν. ὅπερ ὡρμήθη λέγειν ὁ λόγος. δοκεῖ γάρ μοι λέγεσθαι, υἱὸς μὲν, ὅτι ταυτόν ἐστι τῷ πατρὶ κατ' οὐσίαν. καὶ οὐκ ἐκεῖνο μόνον, ἀλλὰ κἀκεῖθεν. μονογενὴς δὲ, οὐχ ὅτι μόνος ἐκ μόνου καὶ μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ μονοτρόπως, οὐχ ὡς τὰ σώματα. λόγος δὲ, ὅτι οὕτως ἔχει πρὸς τὸν πατέρα μόνος ἐκ μόνου καὶ μόνον· ἀλλ' ὅτι καὶ μονοτρόπως, οὐχ ὡς τὰ σώματα. λόγος δὲ, ὅτι οὕτως ἔχει πρὸς τὸν πατέρα, ὡς πρὸς νοῦν λόγος· οὐ μόνον διὰ τὸ ἀπαθὲς τῆς γεννήσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ συναφὲς, καὶ τὸ ἐξαγγελτικόν. τάχα δ' ἂν εἴποι τις, ὅτι καὶ ὡς ὅρος πρὸς τὸ ὁριζόμενον, ἐπειδὴ καὶ οὗτος λέγεται λόγος. ὁ γὰρ νενοηκὼς φησι τὸν υἱὸν, οὗτος γάρ ἐστι τὸ ἑωρακὼς, νενόηκε τὸν πατέρα. καὶ σύντομος ἀπόδειξις, καὶ ῥᾳδία τῆς τοῦ πατρὸς φύσεως, ὁ υἱός. γέννημα γὰρ ἅπαν τοῦ γεγεννηκότος, σιωπῶν λόγος. εἰ δὲ καὶ διὰ τὸ ἐνυπάρχειν τοῖς οὖσι λέγοι τις, οὐχ ἁμαρτήσεται τοῦ λόγου. τί γὰρ ἔστιν, ὃ μὴ λόγῳ συνέστηκε; σοφία δὲ ὡς ἐπιστήμη θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. πῶς γὰρ οἷόν τε τὸν πεποιηκότα, τοὺς λόγους ἀγνοεῖν, ὧν πεποίηκε; δύναμις δὲ ὡς συντηρητικὸς τῶν γενομένων, καὶ τὴν τοῦ συνέχεσθαι ταῦτα χορηγῶν δύναμιν. ἀλήθεια δὲ ὡς ἓν, οὐ πολλὰ τῇ φύσει. τὸ μὲν γὰρ ἀληθὲς ἓν, τὸ δὲ ψεῦδος πολυσχιδές. καὶ ὡς καθαρὰ τοῦ πατρὸς σφραγὶς, καὶ χαρακτὴρ ἀψευδέστατος. εἰκὼν δὲ, ὡς ὁμοούσιον, καὶ ὅτι τοῦτο ἐκεῖθεν. ἀλλ' οὐκ ἐκ τούτου πατήρ· αὕτη γὰρ εἰκόνος φύσις, μίμημα εἶναι τοῦ ἀρχετύπου, καὶ οὗ λέγεται, πλὴν ὅτι καὶ πλέον ἐνταῦθα. ἐκεῖ μὲν γὰρ, ἀκίνητος κινουμένου. ἐνταῦθα δὲ ζῶντος καὶ ζῶσα, καὶ πλέον ἔχουσα τὸ ἀπαράλλακτον, ἢ τοῦ ἀδὰμ ὁ σὴθ, καὶ τοῦ γεννῶντος παντὸς τὸ γεννώμενον. τοιαύτη γὰρ ἡ τῶν ἁπλῶν φύσις, μὴ τῷ μὲν ἐοικέναι, τῷ δὲ ἀπεοικέναι· ἀλλ' ὅλον ὅλου τύπον εἶναι, καὶ ταυτὸν μᾶλλον, ἢ ἀφομοίωμα. φῶς δὲ ὡς λαμπρότης ψυχῶν, καὶ λόγῳ καὶ βίῳ καθαιρομένων. εἰ γὰρ σκότος ἡ ἄγνοια, καὶ ἡ ἁμαρτία, φῶς ἂν εἴη ἡ γνῶσις, καὶ βίος ὁ ἔνθεος. ζωὴ δὲ, ὅτι φῶς, καὶ πάσης λογικῆς φύσεως σύστασις καὶ οὐσίωσις. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμὲν, κατὰ τὴν διπλῆν τοῦ ἐμφυσήματος δύναμιν καὶ πνοὴν. ἐκεῖθεν ἐμφυσώμενοι πάντες, καὶ πνεῦμα ἅγιον ὅσοι χωρητικοί. καὶ τοσοῦτον, καθ' ὅσον ἂν τὸ στόμα τῆς διανοίας ἀνοίξωμεν. δικαιοσύνη δὲ, ὅτι τοῦ πρὸς ἀξίαν διαιρέτης, καὶ δίκαιος τῶν δικαίως τοῖς ὑπὸ νόμον, καὶ τοῖς ὑπὸ χάριν ψυχῇ καὶ σώματι. ὥστε τὸ μὲν ἄρχειν, τὸ δὲ ἄρχεσθαι. καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔχειν, τὸ κρεῖττον κατὰ τοῦ χείρονος, ὡς μὴ τὸ χεῖρον ἐπανίστασθαι τῷ βελτίονι. ἁγιασμὸς δὲ, ὡς καθαρότης, ἵνα χωρῆται τὸ καθαρὸν καθαρότητι. ἀπολύτρωσις δὲ, ὡς ἐλευθερῶν ἡμᾶς, ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας κατεχομένους, καὶ λύτρον ἑαυτὸν ἀντιδιδοὺς ἡμῶν τῆς οἰκουμένης καθάρσιον. ἀνάστασις δὲ, ὡς ἐντεῦθεν ἡμᾶς ἀπανιστῶν, καὶ πρὸς τὴν ζωὴν ἐπανάγων νενεκρωμένους ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας. ταῦτα μὲν οὖν ἔτι κοινὰ τοῦ τε ὑπὲρ ἡμᾶς, καὶ τοῦ δι' ἡμᾶς. ἃ δὲ ἰδίως ἡμέτερα, καὶ τοῦ ἐντεῦθεν προσλήψεως. ἄνθρωπος μὲν, οὐχ ἵνα χωρηθῇ μόνον διὰ σώματος σώμασιν ἄλλως οὐκ ἂν χωρηθεὶς, διὰ τὸ τῆς φύσεως ἄληπτον. ἀλλ' ἵνα καὶ ἁγιάσῃ δι' ἑαυτοῦ τὸν ἄνθρωπον, ὥσπερ ζύμη γενόμενος τῷ παντὶ φυράματι, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἑνώσας τὸ κατακριθὲν, ὅλον λύσῃ τοῦ κατακρίματος, πάντα ὑπὲρ πάντων γενόμενος, ὅσα

ἡμᾶς. πλὴν τῆς ἁμαρτίας, σῶμα, ψυχὴ, νοῦς, δι' ὅσων ὁ θάνατος. τὸ κοινὸν ἐκ τούτων ἄνθρωπος, θεὸς ὁρώμενος, διὰ τὸ νοούμενον. υἱὸς δὲ ἀνθρώπου, καὶ διὰ τὸν Ἀδὰμ, καὶ διὰ τὴν παρθένον, ἐξ ὧν ἐγένετο. τοῦ μὲν ὡς προπάτορος, τῆς δὲ ὡς μητρὸς, νόμῳ καὶ οὐ νόμῳ γεννήσεως. χριστὸς δὲ, διὰ τὴν θεότητα. χρίσις γὰρ αὕτη τῆς ἀνθρωπότητος, οὐκ ἐνεργείᾳ κατὰ τοὺς ἄλλους χριστοὺς ἁγιάζουσα. παρουσίᾳ δὲ ὅλου τοῦ χρίοντος· ἧς ἔργον, ἄνθρωπον ἀκοῦσαι τὸ χρίον, καὶ ποιῆσαι θεὸν τὸ χριόμενον. ὁδὸς δὲ, ὡς δι' ἑαυτοῦ φέρων ἡμᾶς. θύρα δὲ, ὡς εἰσαγωγεύς. ποιμὴν δὲ, ὡς εἰς τόπους χλόης κατασκηνῶν, καὶ ἐκτρέφων ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως. ἐντεῦθεν ὁδηγῶν καὶ προπολεμῶν κατὰ τῶν θηρίων, τὸ πλανώμενον ἐπιστρέφων, τὸ ἀπολωλὸς ἐπανάγων, τὸ συντετριμμένον καταδεσμῶν, τὸ ἰσχυρὸν φυλάσσων, καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν μάνδραν συνάγων λόγοις ποιμαντικῆς ἐπιστήμης. πρόβατον δὲ, ὡς σφάγιον. ἀμνὸς δὲ, ὡς τέλειον. ἀρχιερεὺς δὲ, ὡς προσαγωγεύς. μελχισεδὲκ δὲ, ὡς ἀμήτωρ τὸ ὑπὲρ ὑμᾶς, καὶ ἀπάτωρ τὸ καθ' ἡμᾶς, καὶ ὡς ἀγενεαλόγητος τὸ ἄνω. τὴν γὰρ γενεὰν αὐτοῦ, φησι, τίς διηγήσεται, καὶ ὡς βασιλεὺς σαλὴμ, εἰρήνη δὲ τοῦτο. καὶ ὡς βασιλεὺς δικαιοσύνης, καὶ ὡς ἀποδεκατῶν πατριάρχας, κατὰ τῶν πονηρῶν δυνάμεων ἀριστεύοντας. ἔχεις τὰς τοῦ υἱοῦ προσηγορίας. βάδιζε δι' αὐτῶν, ὅσαι τε ὑψηλαὶ θεϊκῶς, καὶ ὅσαι σωματικαὶ συμπαθῶς. μᾶλλον δὲ ὅλον θεϊκῶς, ἵνα γένῃ θεὸς κάτωθεν ἀνελθὼν, διὰ τὸν κατελθόντα δι' ἡμᾶς ἄνωθεν. ἐπὶ πᾶσι, καὶ πρὸ πάντων, ἐκεῖνο τήρει, καὶ οὐκ ἂν σφαλείης ἐν τοῖς ὑψηλοτέροις ὀνόμασιν. Ἰησοῦς χριστὸς, χθὲς καὶ σήμερον σωματικῶς, ὁ αὐτὸς πνευματικῶς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ.

Ὁ μὲν δὴ περὶ τοῦ υἱοῦ λόγος, τοιοῦτος, καὶ οὕτω διαπέφευγε τοὺς λιθάζοντας, διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν. ὁ λόγος γὰρ οὐ λιθάζεται, λιθοβολεῖ δὲ ὅταν ἐθέλῃ καὶ σφενδονᾷ θηρία, λόγους κακῶς τῷ ὄρει προσβαίνοντας. τί δ' αὖ ἔχεις, φασὶ, περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος; πόθεν ἡμῖν ἐπεισάγεις ξένον θεὸν καὶ ἄγραφον; τοῦτο ἤδη καὶ οἱ περὶ τὸν υἱὸν μετριάζοντες.

δ

ὅπερ γὰρ ἐπί τε τῶν ὁδῶν εὑρεῖν ἔστι καὶ τῶν ποταμῶν, σχίζονταί τε ἀπ' ἀλλήλων, καὶ εἰς ἄλληλα συνάγονται, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα συμβαίνει, διὰ τὸν πλοῦτον τῆς ἀσεβείας, καὶ τοὺς τὰ ἄλλα διεστῶτας ἐν ἄλλοις συμφέρεσθαι, ὥστε μηδὲ γινώσκειν καθαρῶς δύνασθαι τὸ σύμφρονον, ἢ τὸ μαχόμενον. ἔχει μὲν οὖν τι καὶ δυσχερὲς ὁ περὶ τοῦ πνεύματος λόγος, οὐ μόνον ὅτι οἱ τοῖς περὶ τοῦ υἱοῦ λόγοις ἀποκαμόντες οἱ ἄνθρωποι, θερμότερον τῷ πνεύματι προσπαλαίουσι. χρὴ γάρ τι πάντως αὐτοὺς ἀσεβεῖν, ἢ οὐδὲ βιωτὸς ἐστὶν αὐτοῖς ὁ βίος· ἀλλ' ὅτι καὶ ἡμεῖς τῷ πλήθει τῶν ζητημάτων ἀποκναιόμενοι, ταυτὸ πάσχομεν τοῖς κακοσίτοις. οἳ ἐπειδάν πρός τι τῶν βρωμάτων ἀηδισθῶσι, πρὸς πάντα λοιπὸν ὁμοίως. οὕτω δὴ ἐκείνοι πρὸς προφορὰν δυσχεραίνομεν. ὅμως δὲ διδότω τὸ πνεῦμα, καὶ ὁ λόγος δραμεῖται, καὶ ὁ θεὸς δοξασθήσεται. τὸ μὲν οὖν ἐπιμελῶς ἐξετάζειν καὶ διαιρεῖσθαι, ποσαχῶς ἢ τὸ πνεῦμα, ἢ τὸ ἅγιον, παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ νοεῖται καὶ λέγεται, μετὰ τῆς προσφόρου τῇ θεωρίᾳ μαρτυριῶν, καὶ τὸ παρὰ ταῦτα ἰδιοτρόπως τὸ ἐξ ἀμφοῖν συνημμένον, λέγω δὲ τὸ πνεῦμα, τὸ ἅγιον ἑτέροις παρήσομεν. οἳ καὶ ἑαυτοῖς, καὶ ἡμῖν ταῦτα φιλοσοφήσουσιν, ἐπεὶ καὶ ὑμεῖς ταῦτα ἐκείνοις. αὐτοὶ δὲ πρὸς τὰ ἑξῆς, τοῦ λόγου τρεψόμεθα. οἱ μὲν οὖν ὡς ξένον τινὰ θεὸν καὶ παρέγγραπτον εἰσαγόντων ἡμῶν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δυσχεραίνοντες, καὶ σφόδρα προπολεμοῦντες τοῦ γράμματος, ἴστωσαν ἐκεῖ φοβούμενοι φόβον οὗ μὴ ἔστι φόβος. καὶ σαφῶς γινωσκέτωσαν, τὸ ἔνδυμα τῆς ἀσεβείας ἐστὶν αὐτοῖς ἡ φιλία τοῦ γράμματος, ὡς δειχθήσεται μικρὸν ὕστερον. ἐπειδὰν τὰς ἐνστάσεις αὐτῶν εἰς δύναμιν διελέγξωμεν. ἡμεῖς δὲ τοσοῦτον θαῤῥοῦμεν τῇ θεότητι τοῦ πνεύματος ὃ πρεσβεύομεν, ὥστε καὶ τῆς θεολογίας ἐντεῦθεν ἀρξόμεθα, τὰς αὐτὰς τῇ τριάδι φωνὰς ἐφαρμόζοντες, καὶ εἴ τισι δοκεῖ τολμηρότερον. ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, ὁ πατήρ. ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, ὁ υἱός. ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, ὁ ἄλλος παράκλητος. ἦν, καὶ ἦν, καὶ ἦν· ἀλλ' ἓν ἦν. φῶς, καὶ φῶς, καὶ φῶς· ἀλλ' ἓν φῶς, εἷς θεός. τοῦτό ἐστιν ὃ καὶ δαβὶδ πρότερον ἐφαντάσθη, λέγων· ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς. καὶ νῦν ἡμεῖς καὶ τεθεάμεθα, καὶ κηρύσσομεν, ἐκ φωτὸς τοῦ πατρὸς, φῶς καταλαμβάνοντες τὸν υἱὸν ἐν φωτὶ τῷ πνεύματι σύντομον καὶ ἀπέριττον τῆς τριάδος θεολογίαν. ὁ ἀθετῶν ἀθετείτω, ὁ ἀνομῶν ἀνομείτω. ἡμεῖς ὃ νενοήκαμεν, κηρύσσομεν. ἐπ' ὄρος ὑψηλὸν ἀναβησόμεθα καὶ βοήσομεν, εἰ μὴ κάτωθεν ἀκουοίμεθα. ὑψώσομεν τὸ πνεῦμα, οὐ φοβηθησόμεθα. εἰ δὲ καὶ φοβηθησόμεθα, ἡσυχάζοντες, οὐ κηρύσσοντες. εἰ ἦν ὅτε οὐκ ἦν ὁ πατὴρ, ἦν ὅτε οὐκ ἦν ὁ υἱός. εἰ ἦν ὅτε οὐκ ἦν ὁ υἱός, ἦν ὅτε οὐδὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. εἰ τὸ ἓν ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ τὰ τρία. εἰ τὸ ἓν κάτω βάλλεις,

τολμῶ, καὶ λέγω μηδὲ τὰ δύο ἕως αὐτῶν τῆς ἀτελοῦς θεότητος ὄντος; μᾶλλον δὲ τῆς θεότητος, εἰ μὴ τελεία; τελεία δὲ πῶς, ᾗ λείπει τι πρὸς τελείωσιν. λείπει δὲ πῶς, μὴ ἐχούσῃ τὸ ἅγιον; ἕξει δ' ἂν πῶς μὴ τοῦτο ἔχουσα; ἢ γὰρ ἄλλη τις παρὰ τοῦτο ἡ ἁγιότης, καὶ ἥτις αὕτη νοεῖται, λεγέτω τις· εἰ δ' ἡ αὐτή, πῶς οὐκ ἀπ' ἀρχῆς; ὥσπερ ἄμεινον ὂν τῷ θεῷ, εἶναί ποτε ἀτελεῖ καὶ δίχα τοῦ πνεύματος. εἰ μὴ ἀπ' ἀρχῆς ἦν, μετ' ἐμοῦ τέτακται, καὶ εἰ μικρὸν πρὸ ἐμοῦ. χρόνῳ γὰρ ἀπὸ θεοῦ τεμνόμεθα. εἰ τέτακται μετ' ἐμοῦ, πῶς ἐμὲ ποιεῖ θεόν; ἢ πῶς συνάπτει θεότητι; μᾶλλον δὲ φιλοσοφήσω σοι περὶ αὐτοῦ μικρὸν ἄνωθεν. περὶ τριάδος γὰρ καὶ πρότερον διειλήφαμεν. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. σαδδουκαῖοι μὲν οὐδὲ εἶναι τὸ παράπαν ἐνόμισαν. οὐδὲ γὰρ ἀγγέλους, οὐδὲ ἀνάστασιν· οὐκ οἶδ' ὅθεν τὰς τοσαύτας περὶ αὐτοῦ μαρτυρίας, ἐν τῇ παλαιᾷ διαπτύσαντες. ἑλλήνων δὲ οἱ θεολογικώτεροι, καὶ μᾶλλον ἡμῖν προσεγγίζοντες, ἐφαντάσθησαν μέν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, περὶ δὲ τὴν κλῆσιν διηνέχθησαν, νοῦν τοῦ παντός, καὶ τὸν θύραθεν νοῦν, καὶ τὰ τοιαῦτα προσαγορεύσαντες. τῶν δὲ καθ' ἡμᾶς σοφῶν, οἱ μὲν ἐνέργειαν τοῦτο ὑπέλαβον, οἱ δὲ κτίσμα, οἱ δὲ θεόν, οἱ δὲ οὐκ ἔγνωσαν ὁπότερον τούτων, αἰδοῖ τῆς γραφῆς ὥς φασιν, ὡς οὐδέτερον σαφῶς δηλωσάσης. καὶ διὰ τοῦτο οὔτε σέβουσιν, οὔτε ἀτιμάζουσι, μέσως πως ἔχοντες περὶ αὐτὸ διακείμενοι, μᾶλλον δὲ καὶ λίαν ἀθλίως, καὶ τῶν θεὸν ὑπειληφότων οἱ μὲν ἄχρι διανοίας εἰσὶν εὐσεβεῖς, οἱ δὲ τολμῶσιν εὐσεβεῖν καὶ τοῖς χείλεσιν. ἄλλων δὲ ἤκουσα μετρούντων τὴν θεότητα σοφωτέρων, οἳ τρία μὲν εἶναι καθ' ἡμᾶς ὁμολογοῦσι τὰ νοούμενα. τοσοῦτον δὲ ἀλλήλων διέστησαν, ὡς τὸ μὲν καὶ οὐσίᾳ καὶ δυνάμει ποιεῖν ἀόριστον, τὸ δὲ δυνάμει μέν, οὐκ οὐσίᾳ δέ. τὸ δὲ ἀμφοτέροις περιγραπτόν, ἄλλον τρόπον μιμούμενοι τοὺς δημιουργὸν καὶ συνεργὸν, καὶ λειτουργὸν ὀνομάζοντας, καὶ τὴν ἐν τοῖς ὀνόμασι τάξιν καὶ χάριν, τὴν τῶν πραγμάτων ἀκολουθίαν εἶναι νομίζοντας. ἡμῖν δὲ πρὸς μὲν τοὺς οὐδὲ εἶναι ὑπειληφότας, οὐδεὶς λόγος. ἢ τοὺς ληροῦντας ἐν ἄλλοις. μηδὲ γὰρ ἁμαρτωλοῦ ἐλαίῳ πιανθείημεν εἰς τοὺς λόγους. πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους οὕτω διαλεξόμεθα. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ τῶν καθ' ἑαυτὸ ὑφεστηκότων πάντως ὑποθετέον, ἢ τῶν ἐν ἑτέρῳ θεωρουμένων, ὧν τὸ μὲν οὐσίαν καλοῦσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί, τὸ δὲ συμβεβηκός. εἰ μὲν οὖν συμβέβηκεν, ἐνέργεια τοῦτο ἂν εἴη θεοῦ. τί γὰρ ἕτερον, ἢ τίνος; τοῦτο γάρ πως μᾶλλον καὶ φεύγει σύνθεσιν. καὶ εἰ ἐνέργεια, ἐνεργηθήσεται δηλονότι, οὐκ ἐνεργήσει, καὶ ὁμοῦ τῷ ἐνεργηθῆναι, παύσεται. τοιοῦτον γὰρ ἡ ἐνέργεια. πῶς οὖν ἐνεργεῖ καὶ τάδε λέγει, καὶ ἀφορίζει, καὶ λυπεῖται, καὶ παροξύνεται, καὶ ὅσα κινουμένου σαφῶς ἐστιν, οὐ κινήσεως. εἰ δὲ οὐσία τις, οὐ τῶν περὶ τὴν οὐσίαν, ἤτοι κτίσμα ὑποληφθήσεται, ἢ θεός. μέσον γάρ τι τούτων ἤτοι μηδετέρου μετέχον, ἢ ἐξ ἀμφοῖν συγκείμενον, οὐδ' ἂν οἱ τοὺς τραγελάφους πλάττοντες ἐννοήσειαν. ἀλλ' εἰ μὲν κτίσμα, πῶς εἰς αὐτὸ πιστεύομεν, ἢ ἐν αὐτῷ τελειούμεθα; οὐ γὰρ ταὐτόν ἐστι πιστεύειν εἴς τι, καὶ περὶ αὐτοῦ πιστεύειν. τὸ μὲν γάρ ἐστι θεότητος, τὸ δὲ παντὸς πράγματος. εἰ δὲ θεός, ἀλλ' οὐ κτίσμα, οὐδὲ ποίημα, οὐδὲ σύνδουλον, οὐδ' ὅλως τι τῶν ταπεινῶν, ὁ ὁμόδουλον. ἐνταῦθά σοι ὁ λόγος. αἱ σφενδόναι ἀφιέσθωσαν, οἱ συλλογισμοὶ πλεκέσθωσαν. ἢ ἀγέννητον πάντως, ἢ γεννητόν. καὶ εἰ μὲν ἀγέννητον, δύο τὰ ἄναρχα. εἰ δὲ γεννητόν, ὑποδιαίρει πάλιν. ἢ ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦτο, ἢ ἐκ τοῦ υἱοῦ. καὶ εἰ μὲν ἐκ τοῦ πατρός, υἱοὶ δύο, καὶ ἀδελφοί. σὺ δέ μοι πλάττε καὶ διδύμους, εἰ βούλει. ἢ τὸν μὲν πρεσβύτερον, τὸν δὲ νεώτερον. ἐπειδὴ λίαν εἶ φιλοσώματος. εἰ δὲ ἐκ τοῦ υἱοῦ, τοιοῦτός φησι καὶ υἱωνὸς ἡμῖν θεός; οὗ τί ἂν γένοιτο παραδοξότερον; ταῦτα μὲν οὖν οἱ σοφοὶ τοῦ κακοποιῆσαι, τὰ δὲ ἀγαθὰ γράφειν οὐ θέλοντες. ἐγὼ δὲ εἰ μὲν ἑώρων ἀναγκαίαν τὴν διαίρεσιν, ἐδεξάμην ἂν τὰ πράγματα, οὐ φοβηθεὶς τὰ ὀνόματα. οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ κατά τινα σχέσιν ὑψηλοτέραν υἱὸς ὁ υἱός, οὐ δυνηθέντων ἡμῶν ἄλλως, ἢ οὕτως ἐνδείξασθαι τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ ὁμοούσιον, ἤδη καὶ πάσας οἰητέον ἀναγκαῖον εἶναι τὰς κάτω κλήσεις καὶ τὰς ἡμετέρας συγγενείας μεταφέρειν ἐπὶ τὸ θεῖον. ἢ τάχα ἂν σύ γε καὶ ἄρρενα τὸν θεὸν ἡμῖν ὑπολάβοις κατὰ τοὺς λόγους τούτους, ὅτι θεὸς ὀνομάζεται, καὶ πατήρ. καὶ θῆλύ τι τὴν θεότητα, ὅσον ἐπὶ ταῖς κλήσεσι, καὶ τὸ πνεῦμα οὐδέτερον, ὅτι μὴ γεννητικόν. εἰ δέ σοι καὶ τοῦτο παιχθείη, τῇ ἑαυτοῦ θελήσει τὸν θεὸν συγγενόμενον κατὰ τοὺς τῶν παλαιῶν λήρους καὶ μύθους γεννῆσαι τὸν υἱόν, εἰσήχθη τις ἡμῖν καὶ μαρκίωνος θεὸς ἀρρενόθηλυς, τοῦ τοὺς καινοὺς αἰῶνας ἀναπλάσαντος. ἐπεὶ δέ σου τὴν πρώτην διαίρεσιν οὐ δεχόμεθα, τὴν μηδὲν ἀγεννήτου καὶ γεννητοῦ μέσον ὑπολαμβάνουσαν, αὐτίκα οἴχονταί σοι μετὰ τῆς σεμνῆς διαιρέσεως οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ υἱωνοί, ὥσπερ τινὸς δεσμοῦ πολυπλόκου τῆς πρώτης ἀρχῆς διαλυθείσης, συνδιαλυθέντες καὶ τῆς θεολογίας ὑποχωρήσαντες. ποῦ γὰρ θήσεις τὸ ἐκπορευτόν; εἰπέ μοι, μέσον ἀναφανὲν τῆς σῆς διαιρέσεως, καὶ παρὰ κρείσσονος, ἢ κατὰ σὲ θεολόγου, τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εἰσαγόμενον; εἰ μὴ τὴν φωνὴν ἐκείνην τῶν σῶν ἐξέβαλες εὐαγγελίων διὰ τὴν τρίτην σου διαθήκην, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ὃ καθ' ὅσον μὲν ἐκεῖθεν ἐκπορεύεται, οὐ κτίσμα. καθ' ὅσον δὲ οὐ γεννητόν, οὐχ υἱός.

οὐχ υἱός. καθ᾽ ὅσον δὲ ἀγεννήτου καὶ γεννητοῦ μέσον, θεός. καὶ οὕτω σου τὰς τῶν συλλογισμῶν ἄρκυς διαφυγὼν, θεὸς ἀναπέφηνε τῶν σῶν διαιρέσεων ἰσχυρότερος. τίς οὖν ἡ ἐκπόρευσις, εἰπὲ σὺ τὴν ἀγεννησίαν τοῦ πατρὸς, κἀγὼ τὴν γέννησιν τοῦ υἱοῦ φυσιολογήσω, καὶ τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ πνεύματος, καὶ παραπληκτίσομεν ἄμφω εἰς θεοῦ μυστήρια παρακύπτοντες. καὶ ταῦτα τίνες, οἱ μηδὲ τὰ ἐν ποσὶν εἰδέναι δυνάμενοι, μηδὲ ψάμμον θαλασσῶν, καὶ σταγόνας ὑετοῦ καὶ ἡμέρας αἰῶνος ἐξαριθμεῖσθαι, μὴ ὅτι γε θεοῦ βάθεσιν ἐμβατεύειν, καὶ λόγον ὑπέχειν τῆς οὕτως ἀρρήτου καὶ ὑπὲρ λόγον φύσεως. τί οὖν ἐστι, φασὶν, ὃ λείπει τῷ πνεύματι, πρὸς τὸ εἶναι υἱόν; εἰ γὰρ μὴ λεῖπόν τι ἦν, υἱὸς ἂν ἦν. οὐ λείπειν φαμέν. οὐδὲ γὰρ ἐλλιπὴς θεός. ἡ δὲ τῆς ἐκφάνσεως, ἵν᾽ οὕτως εἴπω, ἢ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως διάφορον, διάφορον αὐτῶν καὶ τὴν κλῆσιν πεποίηκεν. οὐδὲ γὰρ τῷ υἱῷ λείπει τι πρὸς τὸ εἶναι πατέρα. οὐδὲ γὰρ ἔλλειψις ἡ υἱότης. ἀλλ᾽ οὐ παρὰ τοῦτο πατήρ, ἢ οὕτω γε καὶ τῷ πατρὶ λείψει πρὸς τὸ εἶναι υἱόν. οὐ γὰρ υἱὸς ὁ πατήρ, ἀλλ᾽ οὐκ ἐλλείψεως ταῦτα, πόθεν; οὐδὲ τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν ὑφέσεως, αὐτὸ δὲ τὸ μὴ γεγεννῆσθαι, καὶ τὸ γεγεννῆσθαι, καὶ τὸ ἐκπορεύεσθαι τὸν μὲν πατέρα, τὸν δὲ υἱὸν, τοῦτο δὲ τοῦθ᾽ ὅπερ λέγεται πνεῦμα ἅγιον προσηγόρευσεν. ἵνα τὸ ἀσύγχυτον σώζηται τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἐν τῇ μιᾷ φύσει τε καὶ ἀξίᾳ τῆς θεότητος. οὔτε γὰρ ὁ υἱὸς πατήρ, εἷς γὰρ πατήρ, ἀλλ᾽ ὅπερ ὁ πατήρ. οὔτε τὸ πνεῦμα υἱὸς, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ. εἷς γὰρ ὁ μονογενής, ἀλλ᾽ ὅπερ ὁ υἱός, ἓν τὰ τρία τῇ θεότητι. καὶ τὸ ἓν, τρία ταῖς ἰδιότησιν, ἵνα μήτε τὸ ἓν σαβέλλιον ᾖ, μήτε τὰ τρία τῆς πονηρᾶς νῦν διαιρέσεως. τί οὖν; θεὸς τὸ πνεῦμα; πάνυ γε. τί οὖν, ὁμοούσιον; εἴπερ θεός. δός οὖν μοι, φησὶν, ἐκ τοῦ αὐτοῦ, τὸ μὲν υἱὸν, τὸ δὲ οὐχ υἱόν. εἶτα ὁμοούσια. καὶ δέξομαι θεὸν, καὶ θεόν. δός μοι καὶ σὺ ἄλλον θεὸν, καὶ φύσιν θεοῦ, καὶ δώσω σοι τὴν αὐτὴν τριάδα μετὰ τῶν αὐτῶν ὀνομάτων τε καὶ πραγμάτων. εἰ δὲ, εἷς θεός τε, καὶ μία φύσις ἡ ἀνωτάτω, πόθεν παραστήσω σοι τὴν ὁμοίωσιν; ἢ ζητεῖς πάλιν ἐκ τῶν κάτω καὶ τῶν περὶ σέ; λίαν μὲν αἰσχρὸν, καὶ οὐκ αἰσχρὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ματαιότατον, ἐκ τῶν κάτω τῶν ἄνω τὴν εἰκασίαν λαμβάνειν, καὶ τῶν ἀκινήτων ἐκ τῆς ῥεούσης φύσεως, καὶ ὃ, φησὶν Ἡσαΐας, ἐκζητεῖσθαι τὰ ζῶντα ἐν τοῖς νεκροῖς. ὅμως δὲ πειράσομαι σὴν χάριν, κἀντεῦθεν δοῦναί τινα τῷ λόγῳ βοήθειαν. τὰ μὲν οὖν ἄλλα παρήσειν μοι δοκῶ, πολλὰ ἂν ἔχων ἐκ τῆς περὶ ζώων ἱστορίας εἰπεῖν, τὰ μὲν ἡμῖν γνώριμα, τὰ δὲ τοῖς ὀλίγοις, ὅσα περὶ τὰς τῶν ζώων γενέσεις ἡ φύσις ἐφιλοτεχνήσατο. γεννᾶσθαι γὰρ λέγεται οὐκ ἐκ τῶν αὐτῶν τὰ αὐτὰ μόνον, οὐδ᾽ ἐξ ἑτέρων ἕτερα, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἑτέρων τὰ αὐτὰ, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν ἕτερα. εἰ δέ τῳ πιστὸς ὁ λόγος, καὶ ἄλλος ἐστὶ τρόπος γεννήσεως, αὐτό τι ὑφ᾽ ἑαυτοῦ δαπανώμενον καὶ τικτόμενον. εἰσὶ δὲ ἃ καὶ ἐξίσταταί πως ἑαυτῶν, ἐξ ἄλλων ζώων εἰς ἄλλα μετιστάμενά τε καὶ μεταποιούμενα, φιλοτιμίᾳ φύσεως. ἤδη δὲ καὶ τοῦ αὐτοῦ, τὸ μὲν οὐ γέννημα, τὸ δὲ γέννημα. πλὴν ὁμοούσια. ὃ καὶ τῷ παρόντι πως μᾶλλον προσέοικεν, ἓν δέ τι τῶν ἡμετέρων εἰπὼν, ὃ καὶ πᾶσι γνώριμον, ἐφ᾽ ἕτερον μεταβήσομαι λόγον. ὁ ἀδὰμ τί ποτ᾽ ἦν; πλάσμα θεοῦ. τί δαὶ ἡ εὔα; τμῆμα τοῦ πλάσματος. τί δαὶ ὁ σὴθ; ἀμφοτέρων γέννημα. ἆρ᾽ οὖν ταυτόν σοι φαίνεται πλάσμα καὶ τμῆμα, καὶ γέννημα; πῶς οὔ; ὁμοούσια δὲ ταῦτα; ἢ τί; πῶς δ᾽ οὔ; ὡμολόγηται οὖν καὶ τὰ διαφόρως ὑποστάντα τῆς αὐτῆς εἶναι οὐσίας ἐνδέχεσθαι. λέγω δὲ ταῦτα, οὐκ ἐπειδὴ τὴν θεότητα φέρων τὴν πλάσιν, ἢ τὴν τομὴν, ἤ τι τῶν ὅσα σώματος. μή μοί τις ἐπιφυέσθω πάλιν τῶν λογομάχων, ἀλλ᾽ ἐν τούτοις θεωρῶν ὡς ἐπὶ σκηνῆς τὰ νοούμενα. οὐδὲ γὰρ οἷόν τε τῶν εἰκαζομένων οὐδὲν πρὸς πᾶσαν ἐξικνεῖσθαι καθαρῶς τὴν ἀλήθειαν. καὶ τί ταῦτα, φασίν; οὐ γὰρ τοῦ ἑνὸς τὸ μὲν γέννημα, τὸ δὲ, ἄλλο τι; τί οὖν; ἡ εὔα καὶ ὁ σὴθ, οὐχὶ τοῦ αὐτοῦ τοῦ ἀδάμ; τίνος γὰρ ἄλλου; ἢ καὶ ἀμφότεροι γεννήματα; οὐδαμῶς. ἀλλὰ τί; τὸ μὲν τμῆμα, τὸ δὲ γέννημα, καὶ μὴν ἀμφότεροι ταυτὸν ἀλλήλοις. ἄνθρωποι γάρ, οὐδεὶς ἀντερεῖ. παύσῃ οὖν ὁ μαχόμενος πρὸς τὸ πνεῦμα, ὡς ἢ γέννημα πάντως, ἢ μὴ ὁμοούσιον, μηδὲ θεὸν, καὶ ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων τὸ δυνατὸν λαβὼν τῆς ἡμετέρας ὑπολήψεως. ἐγὼ μὲν οἶμαί σοι καλῶς ἔχειν, εἰ μὴ λίαν ἔγνωκας φιλονεικεῖν, καὶ πρὸς τὰ δῆλα μάχεσθαι. ἀλλὰ τίς προσεκύνησε τῷ πνεύματι, φησί; τίς ἢ τῶν παλαιῶν, ἢ τῶν νέων; τίς δὲ προσηύξατο; ποῦ δαὶ τὸ χρῆναι προσκυνεῖν ἢ προσεύχεσθαι γέγραπται; καὶ πόθεν τοῦτο λαβὼν ἔχεις; τὴν μὲν τελεωτέραν αἰτίαν ἀποδώσομεν ὕστερον, ἡνίκα ἂν περὶ τῆς ἀγράφου διαλεγώμεθα. νῦν δὲ τοσοῦτον εἰπεῖν ἐξαρκέσει, τὸ πνεῦμα εἶναι, ἐν ᾧ προσκυνοῦμεν, καὶ δι᾽ οὗ προσευχόμεθα. πνεῦμα γάρ φησιν ὁ θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. καὶ πάλιν· τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα, καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν. ἀλλ᾽ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις. καὶ προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ, τουτέστιν ἐν νοῒ καὶ πνεύματι. τὸ οὖν προσκυνεῖν τῷ πνεύματι ἢ προσεύχεσθαι, οὐδὲν ἄλλο εἶναί μοι φαίνεται, ἢ αὐτὸ ἑαυτῷ τὴν εὐχὴν προσάγειν καὶ τὴν προσκύνησιν. ὃ τίς οὐκ ἂν ἐπαινέσειε τῶν ἐνθέων καὶ τῶν εὖ εἰδότων, ὅτι καὶ ἡ τοῦ ἑνὸς προσκύνησις, τῶν

τελείων δὲ προσκυνήσεις, διὰ τὸ ἐν τοῖς τελείοις ὁμότιμον τῆς ἀξίας, καὶ τῆς θεότητος, καὶ μηδὲ ἐκεῖνο φοβηθήσομαι· τό, πάντα διὰ τοῦ υἱοῦ γεγενῆσθαι λέγεσθαι. ὡς ἑνὸς τῶν πάντων ὄντος καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. πάντα γὰρ ὅσα γέγονεν, εἴρηται, οὐχ ἁπλῶς ἅπαντα. οὐδὲ γὰρ ὁ πατήρ, οὐδ' ὅσα μὴ γέγονε. δεῖξον ὅτι γέγονε, καὶ τότε δὸς τῷ υἱῷ, καὶ τοῖς κτίσμασι συναρίθμησον. ἕως δ' ἂν μὴ τοῦτο δεικνύῃς, οὐδὲν ἐκ τῆς περιληπτικῆς βοηθῇ, πρὸς ἀσέβειαν. εἰ μὲν γὰρ γέγονε, διὰ Χριστοῦ πάντως, οὐδὲ αὐτὸς ἀρνήσομαι· εἰ δὲ οὐ γέγονε, πῶς ἢ τῶν πάντων ἓν, ἢ διὰ Χριστοῦ. παῦσαι τοίνυν καὶ τὸν πατέρα κακῶς τιμῶν κατὰ τοῦ μονογενοῦς. κακὴ δὲ τιμή, κτίσμα διδόντα τὸ τιμιώτερον ἀφαιρεῖν υἱόν, καὶ τὸν υἱὸν κατὰ τοῦ πνεύματος. οὐ γὰρ ὁμοδούλου δημιουργός, ἀλλ' ὁμοτίμῳ συνδοξαζόμενος, μηδὲν μετὰ σεαυτοῦ θῇς τῆς τριάδος, μὴ τῆς τριάδος ἐκπέσῃς, μηδενὶ περικόψῃς τὴν θείαν φύσιν, καὶ ὁμοίως σεβάσμιον. ὡς ὅτι ἂν τῶν τριῶν καθέλῃς, τὸ πᾶν ἔσῃ καθῃρηκώς, μᾶλλον δὲ τοῦ παντὸς ἐκπεπτωκώς· βέλτιον, μικρὰν τῆς ἑνώσεως φαντασίαν λαβεῖν, ἢ παντελῆ τολμῆσαι δυσσέβειαν. ἥκει δὲ ἡμῖν ὁ λόγος ἐπ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιον. καὶ στένω μέν, ὅτι πάλαι τεθνηκὸς ζήτημα, καὶ τῇ πίστει παραχωρῆσαν, νῦν ἀνακαινίζεται. στῆναι δὲ ὅμως ἀναγκαῖον πρὸς τοὺς λογολέσχας, καὶ μὴ ἐρήμην ἁλῶναι λόγον ἔχοντας, καὶ συνηγοροῦντας πνεύματι, εἰ θεός φασι, καὶ θεός, καὶ θεός. πῶς οὐχὶ τρεῖς θεοί; ἢ πῶς οὐ πολυαρχία τὸ δοξαζόμενον; ταῦτα τίνες, οἱ τελεώτεροι τὴν ἀσέβειαν, ἢ καὶ οἱ τῆς δευτέρας μερίδος. λέγω δὲ τοὺς περὶ τὸν υἱόν πως εὐγνώμονας. ὁ μὲν γὰρ κοινός μοι πρὸς ἀμφοτέρους λόγος, ὁ δὲ πρὸς τούτους, ἴδιος. ὁ μὲν οὖν πρὸς τούτους, τοιοῦτος. τί φατε, τοῖς τριθεΐταις ἡμῖν οἱ τὸν υἱὸν σέβοντες, εἰ καὶ τοῦ πνεύματος ἀφεστήκατε, ὑμεῖς δὲ οὐ διθεῗται. εἰ μὲν γὰρ ἀρνεῖσθε καὶ τοῦ μονογενοῦς τὴν προσκύνησιν, σαφῶς τετάχθε μετὰ τῶν ἐναντίων καὶ τί φιλανθρωπευόμεθα πρὸς ὑμᾶς ὡς οὐ παντελῶς νενεκρωμένους· εἰ δὲ σέβεσθε καὶ μέχρι τούτου διάκεισθε ὑγιείας, ὑμᾶς ἐρωτήσομεν, τίς ὁ λόγος τῆς διθεΐας ὑμῖν, ἂν τοῦτο ἐγκαλῆσθε, εἰ ἔστι λόγος συνέσεως, ἀποκρίνασθε. δότε καὶ ἡμῖν ὁδὸν ἀποκρίσεως. οἷς γὰρ ἂν ὑμεῖς τὴν διθεΐαν ἀποκρούσησθε λόγοις, οὗτοι καὶ ἡμῖν κατὰ τῆς τριθεΐας ἀρκέσουσι. καὶ οὕτω νικῶμεν, ὑμῖν τοῖς κατηγόροις συνηγόροις χρώμενοι. οὗ τί γενναιότερον, ὁ δὲ κοινὸς ἡμῖν πρὸς ἀμφοτέρους τίς ἀγών τε καὶ λόγος. ἡμῖν εἷς θεός, ὅτι μία θεότης, καὶ πρὸς ἓν τὰ ἐξ αὐτοῦ τὴν ἀναφορὰν ἔχει, κἂν τρία πιστεύηται. οὐ γὰρ τὸ μὲν μᾶλλον, τὸ δὲ ἧττον θεός· οὐδὲ τὸ μὲν πρότερον, τὸ δὲ ὕστερον. οὐδὲ βουλήσει τέμνεται, οὐδὲ δυνάμει μερίζεται, οὐδέ τι τῶν ὅσα τοῖς μεριστοῖς ὑπάρχει, καὶ ποῦ θά λαβεῖν ἐστιν· ἀλλὰ ἀμέριστος ἐν μεμερισμένοις, εἰ δεῖ συντόμως εἰπεῖν, ἡ θεότης. καὶ οἷον ἐν ἡλίοις τρισὶν ἐχομένοις ἀλλήλων, μία τοῦ φωτὸς σύγκρασις. ὅταν μὲν οὖν πρὸς τὴν θεότητα βλέψωμεν, καὶ τὴν πρώτην αἰτίαν, καὶ τὴν μοναρχίαν, ἓν ἡμῖν τὸ φανταζόμενον. ὅταν δὲ πρὸς τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης, καὶ τὰ ἐκ τῆς πρώτης αἰτίας ἀχρόνως ἐκεῖθεν ὄντα καὶ ὁμόδοξα, τρία τὰ προσκυνούμενα. τί δαί; οὐχὶ καὶ παρ' Ἕλλησι φαῖεν ἂν μία θεότης; ὡς οἱ τὰ τελεώτερα παρ' ἐκείνοις φιλοσοφοῦντες. καὶ παρ' ἡμῖν ἀνθρωπότης μία, τὸ γένος ἅπαν, ἀλλ' ὅμως θεοὶ πολλοί, καὶ οὐχ εἷς, ὡς δὴ καὶ ἄνθρωποι. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἡ κοινότης τὸ ἓν ἔχει, μόνον ἐπινοίᾳ θεωρητόν· τὰ δὲ καθ' ἕκαστον πλεῖστον ἀλλήλων, καὶ τῷ χρόνῳ, καὶ τοῖς πάθεσι, καὶ τῇ δυνάμει μεμερισμένα. ἡμεῖς τε γὰρ οὐ σύνθετοι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀντίθετοι, καὶ ἀλλήλοις, καὶ ἡμῖν αὐτοῖς, οὐδὲ μιᾶς ἡμέρας καθαρῶς μένοντες οἱ αὐτοί, μήτι γε τὸν ἅπαντα βίον, ἀλλὰ καὶ σώμασι, καὶ ψυχαῖς ἀεὶ ῥέοντές τε καὶ μεταπίπτοντες. οὐκ οἶδα δὲ εἰ μὴ καὶ ἄγγελοι, καὶ πᾶσα φύσις ἡ ἄνω, καὶ μετὰ τὴν τριάδα, κἂν ἁπλοῖ τινες ὦσι, καὶ πρὸς τὸ καλὸν παγιώτεροι, τῇ πρὸς τὸ ἄκρον καλὸν ἐγγύτητι, οἵ τε παρ' Ἕλλησιν σεβόμενοι θεοί τε καὶ δαίμονες, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν, οὐδὲν ἡμῶν δέονται κατηγόρων. ἀλλὰ τοῖς σφῶν αὐτῶν ἁλίσκονται θεολόγοις, ὡς μὲν ἐμπαθεῖς, ὡς δὲ στασιώδεις, ὅσων δὲ κακῶν γέμοντες, καὶ μεταβολῶν, καὶ οὐ πρὸς ἀλλήλους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς πρώτας αἰτίας ἀντιθέτως ἔχοντες, οὓς δὴ Ὠκεανοὺς καὶ Τηθύας, καὶ Φάνητας, καὶ οὐκ οἶδα οὕστινας ὀνομάζουσι, καὶ τελευταῖόν τινα θεὸν μισότεκνον διὰ φιλαρχίαν, πάντας καταπίνοντα τοὺς ἄλλους ἐξ ἀπληστίας, ἵνα γένηται πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε πατήρ, δυστυχῶς ἐσθιομένων καὶ ἐμουμένων. εἰ δὲ ταῦτα ὑπόνοια, καὶ μῦθοί τινες, ὥς αὐτοί φασι, τὸ αἰσχρὸν τοῦ λόγου διαδιδράσκοντες, τί φήσουσι πρὸς τό, τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται. καὶ τὸ ἄλλον ἄλλῳ τινὶ τῶν ὄντων ἐπιστατεῖν, διῃρημένους καὶ ταῖς ὕλαις, καὶ τοῖς ἀξιώμασι. τὸ δὲ ἡμέτερον, οὐ τοιοῦτον. οὐδὲ αὕτη μερὶς τοῦ Ἰακώβ, φησὶν ὁ ἐμὸς θεολόγος. ἀλλὰ τὸ ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἔχει πρὸς τὸ συγκείμενον οὐχ ἧττον, ἢ πρὸς ἑαυτό, τῷ ταυτῷ τῆς οὐσίας, καὶ τῆς δυνάμεως. καὶ οὗτος ὁ τῆς ἑνώσεως λόγος, ὅσον ἐν οἷς ἡμεῖς κατειλήφαμεν. εἰ μὲν οὖν ἰσχυρὸς οὗτος ὁ λόγος, τῷ θεῷ χάρις τῆς θεωρίας· εἰ δὲ μή, ζητῶμεν τὸν ἰσχυρότερον. τοὺς δὲ σοὺς λόγους οὐκ οἶδα πότερον, παίζοντος εἶναι φῶμεν, ἢ σπουδάζοντος, οἷς ἀναιρεῖς ἡμῶν τὴν ἕνωσιν.

τίς γὰρ

τίς γὰρ δὴ καὶ ὁ λόγος; τὰ ὁμοούσια συναριθμεῖταί, φησι· συναρίθμησιν λέγων, τὴν εἰς ἀριθμὸν ἕνα συναίρεσιν. οὐ συναριθμεῖται δὲ τὰ μὴ ὁμοούσια, ὥστε ὑμεῖς μὲν οὐ φεύξεσθε τὸ λέγειν τρεῖς θεοὺς κατὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἡμῖν δὲ οὐδὲ εἷς κίνδυνος. οὐ γὰρ ὁμοούσια λέγομεν. σὺ μὲν οὖν ἀπήλλαξας σεαυτὸν πραγμάτων μιᾷ φωνῇ, καὶ τὴν καλὴν νίκην νενίκηκας, ὅμοιόν τι ποιήσας τοῖς διὰ θανάτου φόβον ἀπαγχομένοις. ἵνα γὰρ μὴ κάμῃς τῇ μοναρχίᾳ συνιστάμενος, ἠρνήσω θεότητα, καὶ προδέδωκας τοῖς ἐχθροῖς τὸ ζητούμενον. ἐγὼ δὲ κἂν τι δέῃ καμεῖν, οὐ προήσομαι τὸ προσκυνούμενον. ἐνταῦθα δὲ, οὐδὲ ὁρῶ τίς ὁ πόνος. συναριθμεῖται, φῄς, τὰ ὁμοούσια. τὰ δὲ οὐχ οὕτως ἔχοντα, μοναδικὴν ἔχει τὴν δήλωσιν. πόθεν σοι τοῦτο, καὶ παρὰ τίνων δογματιστῶν καὶ μυθολόγων; ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι πᾶς ἀριθμὸς, τοῦ ποσοῦ τῶν ὑποκειμένων ἐστὶ δηλωτικὸς, οὐ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων; ἐγὼ δὲ οὕτως ἀρχαίως ἔχω, μᾶλλον δὲ ἀμαθῶς, ὥστε τρία μὲν ὀνομάζω τὰ τοσαῦτα τῷ ἀριθμῷ, κἂν διεστήκῃ τὴν φύσιν. ἓν δὲ καὶ ἓν ἄλλως τὰς τοσαύτας μονάδας, κἂν τῇ οὐσίᾳ συνάπτηται, οὐ πρὸς τὰ πράγματα μᾶλλον ἀφορῶν, ἢ τὸ ποσὸν τῶν πραγμάτων, καθ' ὃ ἡ ἀρίθμησις. ἐπεὶ δὲ λίαν περιέχῃ τοῦ γράμματος, καίτοι γε πολεμῶν τῷ γράμματι, ἐκεῖθέν μοι λάβε τὰς ἀποδείξεις. τρία ἐν ταῖς Παροιμίαις ἐστὶν, ἃ εὐόδως πορεύεται, λέων, καὶ τράγος, καὶ ἀλεκτρυὼν καὶ βασιλεὺς δημηγορῶν ἐν ἔθνει, τὸ τέταρτον, ἵνα μὴ λέγω τὰς ἄλλας ἐκεῖ τετράδας ἀριθμουμένας, τῇ δὲ φύσει διῃρημένας. καὶ δύο μὲν παρὰ Μωυσεῖ χερουβὶμ εὑρίσκω μοναδικῶς ἀριθμούμενα. πῶς οὖν ἢ ἐκεῖνα τρία κατὰ τὴν σὴν τεχνολογίαν, τοσοῦτον ἀλλήλων ἀπεξενωμένα ταῖς φύσεσιν, ἢ ταῦτα μοναδικὰ, τοσοῦτον ἀλλήλοις ὁμοφυῆ καὶ συγκείμενα; εἰ γὰρ λέγοιμι θεὸν καὶ μαμμωνᾶν δύο κυρίους εἰς ἓν ἀριθμουμένους, τοσοῦτον μακρὰν ὄντας ἀλλήλων, τάχα ἂν καὶ μᾶλλον γελασθείην τῆς συναριθμήσεως. ἀλλ' ἐμοί, φησιν, ἐκεῖνα συναριθμούμενα λέγεται, καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας, οἷς συνεκφωνεῖται κατ' ἀναλογίαν, καὶ τὰ ὀνόματα. οἷον, ἄνθρωποι τρεῖς καὶ θεοὶ τρεῖς. οὐχὶ τρία τάδε καὶ τάδε. τίς γὰρ ἡ ἀντίδοσις; τοῦτο νομοθετοῦντός ἐστι τοῖς ὀνόμασιν, οὐκ ἀληθεύοντος. ἐπεὶ κἀμοὶ Πέτρος καὶ Παῦλος καὶ Ἰωάννης, οὐ τρεῖς, οὐδ' ὁμοούσιοι, ἕως ἂν μὴ τρεῖς Πέτροι καὶ τρεῖς Παῦλοι, καὶ Ἰωάνναι τοσοῦτοι λέγονται. ὃ γὰρ σὺ τετήρηκας ἐπὶ τῶν γενικωτέρων ὀνομάτων, τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀπαιτήσομεν ἐπὶ τῶν εἰδικωτέρων κατὰ τὴν σὴν ἀνάπλασιν. ἢ ἀδικήσεις μὴ διδοὺς ὅπερ εἴληφας. τί δαὶ ὁ Ἰωάννης; τρεῖς εἶναι τοὺς μαρτυροῦντας λέγων ἐν ταῖς καθολικαῖς, τὸ πνεῦμα, τὸ ὕδωρ, τὸ αἷμα, ἆρά σοι ληρεῖν φαίνεται; πρῶτον μὲν, ὅτι τὰ μὴ ὁμοούσια συναριθμῆσαι τετόλμηκεν, ὃ τοῖς ὁμοουσίοις σὺ δίδως. τίς γὰρ ἂν εἴποι ταῦτα μιᾶς οὐσίας; δεύτερον δὲ, ὅτι μὴ κατὰ ἀκολουθίαν ἔχων ἀπήντησεν, ἀλλὰ τὸ τρεῖς ἀρρενικῶς προθεὶς, τὰ τρία οὐδετέρως ἐπήνεγκε, παρὰ τοὺς σοὺς, καὶ τῆς γραμματικῆς ὅρους καὶ νόμους. καίτοι τί διαφέρει, ἢ τρεῖς προθέντα, ἓν καὶ ἓν καὶ ἓν ἐπενεγκεῖν, ἢ ἕνα καὶ ἕνα, καὶ ἕνα λέγοντα, μὴ τρεῖς, ἀλλὰ τρία προσαγορεύειν. ὅπερ αὐτὸς ἀπαξιοῖς ἐπὶ τῆς θεότητος. τί δαί σοι ὁ καρκίνος, τό, τε ζῶον, τό, τε ὄργανον, ὅ, τε ἀστήρ; τί δαὶ ὁ κύων, ὅ, τε χερσαῖος, καὶ ὁ ἔνυδρος, καὶ ὁ οὐράνιος, οὐ τρεῖς λέγεσθαί σοι δοκοῦσι, καρκίνοι καὶ κύνες; πάντως γε. ἆρα οὖν παρὰ τοῦτο καὶ ὁμοούσιοι; τίς φήσει τῶν νοῦν ἐχόντων. ὁρᾷς ὅπως σοι διαπέπτωκεν ὁ περὶ τῆς συναριθμήσεως λόγος, τοσούτοις ἐληλεγμένος: εἰ γὰρ μήτε τὰ ὁμοούσια πάντως συναριθμεῖται, καὶ συναριθμεῖται τὰ μὴ ὁμοούσια, ἥ τε τῶν ὀνομάτων συνεκφώνησις, ἐπ' ἀμφοῖν; τί σοι πλέον ὧν ἐδογμάτισας; σκοπῶ δὲ κἀκεῖνο καὶ ἴσως, οὐκ ἔξω λόγου. τὸ ἓν καὶ τὸ ἓν, οὐκ εἰς δύο συντίθεται; τὰ δύο δὲ οὐκ εἰς ἓν καὶ ἓν ἀναλύεται, δηλονότι. εἰ δὲ ὁμοούσια μὲν τὰ συντιθέμενα κατὰ τὸν σὸν λόγον, ἑτερούσια δὲ τὰ τεμνόμενα, τί συμβαίνει; τὰ αὐτὰ, ὁμοούσια εἶναι καὶ ἑτερούσια. γελῶ σου καὶ τὰς προαριθμήσεις καὶ τὰς ὑπαριθμήσεις, αἷς σὺ μέγα φρονεῖς, ὥσπερ ἐν τῇ τάξει τῶν ὀνομάτων, κειμένων τῶν πραγμάτων. εἰ γὰρ τοῦτο, τί κωλύει κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον; ἐπειδὴ τὰ αὐτὰ καὶ προαριθμεῖται, καὶ ὑπαριθμεῖται παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ διὰ τὴν ἰσοτιμίαν τῆς φύσεως, αὐτὰ ἑαυτῶν εἶναι τιμιώτερά τε καὶ ἀτιμότερα. ὁ δὲ αὐτός μοι καὶ περὶ τῆς θεὸς φωνῆς καὶ κύριος λόγος. ἔτι δὲ τῶν προθέσεων, τῆς ἐξ οὗ καὶ δι' οὗ, καὶ ἐν ᾧ, αἷς σὺ κατατεχνολογεῖς ἡμῖν τὸ θεῖον, τὴν μὲν τῷ πατρὶ διδοὺς, τὴν δὲ τῷ υἱῷ, τὴν δὲ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. τί γὰρ ἂν ἐποίησας παγίως ἑκάστου τούτων ἑκάστῳ νενεμημένου, ὁπότε πάντων πᾶσι συντεταγμένων, ὡς δῆλον τοῖς φιλοπόνοις, τοσαύτην σὺ διὰ τούτων ἐπάγεις καὶ τῆς ἀξίας, καὶ τῆς φύσεως ἀνισότητα. ἀπόχρη καὶ ταῦτα τοῖς μὴ λίαν ἀγνώμοσιν. ἐπειδὴ δέ σοι τῶν χαλεπῶν ἐστὶν ἅπαξ ἐπιθέμενον τῷ πνεύματι, τῆς φορᾶς ἀποστῆναι, ἀλλὰ μὴ καθάπερ τῶν συῶν τῶν θρασυτέρων εἰς τέλος φιλονεικεῖν, καὶ πρὸς τὸ ξίφος ὠθίζεσθαι, μέχρις ἂν πᾶσαν εἴσω τὴν πληγὴν ὑπολάβῃς, φέρε σκεψώμεθα τίς ἔτι σοι λείπεται λόγος; πάλιν καὶ πολλάκις, ἀνακυκλεῖς ἡμῖν τὸ ἄγραφον. ὅτι μὲν οὖν οὐ ξένον τοῦτο, οὐδὲ παρείσακτον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πάλαι, καὶ τοῖς νῦν γνωριζόμενον, καὶ

παραγυ-

πραγματευομένοις. δέδεικται μὲν ἤδη πολλοῖς τῶν περὶ τούτου διειληφότων, ὅσοι μὴ ῥᾴθυμοι, μηδὲ παρέργως ταῖς θείαις γραφαῖς ἐντυχόντες, ἀλλὰ διασχόντες τὸ γράμμα καὶ εἴσω παρακύψαντες, τὸ ἀποκείμενον κάλλος ἰδεῖν ἠξιώθησαν, καὶ ὑπὸ φωτισμοῦ τῆς γνώσεως καταυγασθῆσαν. δηλώσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐξ ἐπιδρομῆς, ὅσον ἐνδέχεται. τοῦ μὴ δοκεῖν εἶναι περιττοί τινες, μηδὲ φιλοτιμότεροι τοῦ δέοντος ἐποικοδομοῦντες ἐπὶ θεμέλιον ἀλλότριον. εἰ δὲ τὸ μὴ λίαν σαφῶς γεγράφθαι θεόν, μηδὲ πολλάκις ὀνομαστί, ὥσπερ τὸν πατέρα πρότερον καὶ τὸν υἱὸν ὕστερον, αἴτιόν σοι γίνεται βλασφημίας, καὶ τῆς περιττῆς ταύτης γλωσσαλγίας καὶ ἀσεβείας, ἡμεῖς σοι λύσομεν ταύτην τὴν βλάβην, μικρὰ περὶ πραγμάτων καὶ ὀνομάτων, καὶ μάλιστα παρὰ τὴν τῆς γραφῆς συνήθειαν φιλοσοφήσαντες, τῶν πραγμάτων. τὰ μὲν οὐκ ἔστι, λέγεται δέ· τὰ δὲ ὄντα, οὐ λέγεται· τὰ δὲ οὔτε ἔστιν, οὔτε λέγεται· τὰ δὲ ἄμφω, καὶ ἔστι καὶ λέγεται. τούτων ἀπαιτεῖς με τὰς ἀποδείξεις; παρασχεῖν ἕτοιμος. ὑπνοῖ τῇ γραφῇ θεός, καὶ γρηγορεῖ, καὶ ὀργίζεται, καὶ βαδίζει, καὶ θρόνον ἔχει τὰ χερουβίμ. καίτοι, πότε γέγονεν ἐμπαθής; πότε δὲ σῶμα θεὸν ἀκήκοας; τοῦτο οὐκ ὂν ἀνεπλάσθη. ὠνομάσαμεν γὰρ ὡς ἡμῖν ἐφικτόν, ἐκ τῶν ἡμετέρων, τὰ τοῦ θεοῦ. τὸ μὲν ἠρεμεῖν αὐτὸν ἀφ' ἡμῶν, καὶ οἷον ἀμελεῖν, δι' ἃς αὐτὸς οἶδεν αἰτίας, ὑπνοῦν. τὸ γὰρ ἡμέτερον ὑπνοῦν, τοιοῦτον, ἀνενέργητόν τε καὶ ἄπρακτον· τὸ δὲ ἀθρόως εὖ ποιεῖν ἐκ μεταβολῆς, γρηγορεῖν. ὕπνου γὰρ λύσις, ἐγρήγορσις. ὥσπερ ἀποστροφῆς, ἐπίσκεψις. τὸ δὲ κολάζειν, ὀργίζεσθαι πεποιήκαμεν. οὕτω γὰρ ἡμῖν, ἐξ ὀργῆς ἡ κόλασις. τὸ δὲ νῦν μέν, τῇδε, νῦν δέ, τῇδε ἐνεργεῖν, βαδίζειν. ἡ γὰρ ἀπ' ἄλλου πρὸς ἄλλο μετάβασις, βαδισμός. τὸ δὲ ἐναναπαύεσθαι ταῖς ἁγίαις δυνάμεσι, καὶ οἷον ἐμφιλοχωρεῖν, καθίζεσθαι καὶ θρονίζεσθαι, καὶ τοῦτο ἡμέτερον. οὐδενὶ γὰρ οὕτως, ὡς τοῖς ἁγίοις τὸ θεῖον ἀναπαύεται. τὸ δὲ ὀξυκίνητον, πτῆσιν. τὴν δὲ ἐπισκοπήν, πρόσωπον. τὸ διδόναι δέ, καὶ προσίεσθαι, χεῖρα. καὶ ἄλλη τις ὅλως τῶν τοῦ θεοῦ δυνάμεων ἢ ἐνεργειῶν, ἄλλο τι τῶν σωματικῶν ἡμῖν ἀνεζωγράφησε. πάλιν σὺ πόθεν τὸ ἀγέννητον λαβὼν ἔχεις ἢ τὸ ἄναρχον, τὰς σὰς ἀκροπόλεις, ἢ καὶ ἡμεῖς τὸ ἀθάνατον. δεῖξον ταῦτα ὀνομαστί, ἢ διαγράψομεν, ὡς τέθνηκας ἐκ τῆς σῆς ὑποθέσεως, καθαιρεθέντων σοι τῶν ὀνομάτων, καὶ τοῦ τείχους τῆς καταφυγῆς, ἐφ' ᾧ ἐπεποίθεις, ἢ δῆλον, ὅτι ἐκ τῶν ταῦτα συναγόντων, κἂν μὴ ταῦτα λέγηται. τίνων τούτων; ἐγώ εἰμι πρῶτος. καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, καὶ πρὸ ἐμοῦ οὐκ ἔστιν ἄλλος θεός, καὶ μετ' ἐμὲ οὐκ ἔσται. ὅλον γὰρ τὸ ἔστιν, ἐμόν. οὔτε ἠργμένον, οὔτε παυσόμενον. ταῦτα λαβών, τὸ μέν, μὴ εἶναί τι πρὸ αὐτοῦ, μηδὲ πρεσβυτέραν αἰτίαν ἔχειν, ἄναρχον προσηγόρευσας καὶ ἀγέννητον· τὸ δὲ μὴ στήσεσθαι τοῦ εἶναι, ἀθάνατόν τε καὶ ἀνώλεθρον. αἱ μὲν δὴ πρῶται συζυγίαι, τοιαῦται καὶ οὕτως ἔχουσαι. τίνα δὲ οὔτε ἐστίν, οὔτε λέγεται; πονηρὸν τὸ θεῖον. ἡ σφαῖρα τετράγωνος, τὸ παρεληλυθὸς ἐνέστηκεν, οὐ σύνθετον ὁ ἄνθρωπος. τίνα γὰρ εἰς τοσοῦτον ἐμβροντησίας ποτὲ ἀφικόμενον ἔγνως, ὥστε τι τοιοῦτον, ἢ ἐννοῆσαι τολμῆσαι, ἢ ἀποφήνασθαι. λείπεται δεῖξαι, τίνα καὶ ἔστι, καὶ λέγεται. θεός, ἄνθρωπος, ἄγγελος, κρίσις. ματαιότης οἱ τοιοῦτοι συλλογισμοί, καὶ τῆς πίστεως ἀνατροπή, καὶ τοῦ μυστηρίου κένωσις. τοσαύτης οὖν οὔσης διαφορᾶς ἐν τοῖς ὀνόμασι, καὶ τοῖς πράγμασι, πῶς οὕτω σὺ λίαν δουλεύεις τῷ γράμματι, καὶ γίνῃ μετὰ τῆς ἰουδαϊκῆς σοφίας, καὶ συλλαβαῖς ἀκολουθεῖς, ἀφεὶς τὰ πράγματα; εἰ δέ σου τὰ δὶς πέντε λέγοντος, ἢ τὰ δὶς ἑπτά, τὰ δέκα συνῆγον, ἢ τὰ τεσσαρεσκαίδεκα ἐκ τῶν λεγομένων, ἢ ἐκ τοῦ ζῶον λογικὸν θνητὸν τὸν ἄνθρωπον, ἆρα ἄν σοι ληρεῖν ἐδόκουν; καὶ πῶς, τὰ σὰ λέγων; οὐ γὰρ τοῦ λέγοντος μᾶλλον οἱ λόγοι, ἢ τοῦ λέγειν συναναγκάζοντος. ὥσπερ οὖν ἐνταῦθα οὐκ ἂν τὰ λεγόμενα μᾶλλον ἐσκόπουν, ἢ τὰ νοούμενα, οὕτως οὐδὲ εἴ τι ἄλλο τῶν μὴ λεγομένων, ἢ μὴ σαφῶς ἐκ τῆς γραφῆς, νοουμένων δὲ εὕρισκον, ἔφυγον ἂν τὴν ἐκφώνησιν, φοβούμενος σὲ τὸν συκοφάντην τῶν ὀνομάτων. οὕτω μὲν οὖν στησόμεθα πρὸς τοὺς ἐξ ἡμισείας εὐγνώμονας. σοὶ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ἔξεστι λέγειν. ὁ γε τὰς τοῦ υἱοῦ προσηγορίας, οὕτως ἐναργεῖς οὔσας καὶ τοσαύτας ἀρνούμενος, οὐδ' ἂν ταύτας ᾐδέσθης δηλονότι, ὡς εἰ πολλῷ σαφεστέρας καὶ πλείους ἐγίνωσκες. ἤδη δὲ καὶ τὴν αἰτίαν διηγήσομαι τῆς πάσης ἐπικρύψεως, καίπερ σοφοῖς οὖσιν ὑμῖν βραχύ τι τὸν λόγον ἀναγαγών. δύο γεγόνασι μεταθέσεις βίων ἐπιφανεῖς, ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος, αἳ καὶ δύο διαθῆκαι καλοῦνται. καὶ σεισμοὶ γῆς, διὰ τὸ τοῦ πράγματος περιβόητον. ἡ μὲν ἀπὸ τῶν εἰδώλων ἐπὶ τὸν νόμον, ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ νόμου πρὸς τὸ εὐαγγέλιον. καὶ τρίτον σεισμὸν εὐαγγελιζόμεθα, τὴν ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰ ἐκεῖσε μετάστασιν, τὰ μηκέτι κινούμενα, μηδὲ σαλευόμενα. ταὐτὸν δὲ αἱ δύο διαθῆκαι πεπόνθασι. τί τοῦτο; οὐκ ἀθρόως μετεκινήθησαν, οὐδὲ ὁμοῦ τῇ πρώτῃ κινήσει τῆς ἐγχειρήσεως. τίνος ἕνεκα; εἰδέναι γὰρ ἀναγκαῖον, ἵνα μὴ βιασθῶμεν, ἀλλὰ πεισθῶμεν. τὸ μὲν γὰρ ἀκούσιον, οὐδὲ μόνιμον. ὥσπερ ἃ βίᾳ κατέχεται τῶν ῥευμάτων, ἢ τῶν φυτῶν. τὸ δὲ ἑκούσιον, μονιμώτερόν τε, ὡς ἀσφαλέστερον· καὶ τὸ μὲν τοῦ βιασαμένου, τὸ δὲ ἡμέτερον· καὶ τὸ μὲν ἐπιεικείας θεοῦ, τὸ δὲ τυραννικῆς ἐξουσίας. οὐκ ᾤετο δεῖν ἄκοντας εὖ ποιεῖν, ἀλλ' ἑκόντας εὐεργετεῖν. διὰ τοῦτο παιδαγω-

παιδαγωγικῶς τε καὶ ἰατρικῶς, τὸ μὲν ὑφαιρεῖ τῆς πατρίου, τὸ δὲ συγχωρεῖ, μικρόν τι τῆς πρὸς ἡδονὴν ἐνδιδούς. ὥσπερ οἱ ἰατροὶ τοῖς ἀῤῥωστοῦσιν, ἵνα ἡ φαρμακεία παραδεχθῇ, διὰ τῆς τέχνης φαρματτομένη τοῖς χρηστοτέροις. οὐ γὰρ ῥᾴστη τῶν ἐν ἔθει καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ τετιμημένων, ἡ μετάθεσις. λέγω δὲ τί; ἡ πρώτη τὰ εἴδωλα περιέκοψασα, τὰς θυσίας συνεχώρησεν. ἡ δευτέρα τὰς θυσίας περιελοῦσα, τὴν περιτομὴν οὐκ ἐκώλυσεν. εἶτα ὡς ἅπαξ ἐδέξαντο τὴν ὑφαίρεσιν, καὶ τὸ συγχωρηθὲν συνεχώρησαν· οἱ μὲν τὰς θυσίας, οἱ δὲ τὴν περιτομήν. καὶ γεγόνασιν, ἀντὶ μὲν ἐθνῶν, Ἰουδαῖοι· ἀντὶ δὲ τούτων χριστιανοί. ταῖς κατὰ μέρος μεταθέσεσι κλαπέντες ἐπὶ τὸ εὐαγγέλιον. πειθέτω σε ὁ Παῦλος, ἐκ τοῦ περιτέμνειν καὶ ἁγνίζεσθαι, προελθὼν ἐπὶ τὸ λέγειν. ἐγὼ δὲ ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι; ἐκεῖνο τῆς οἰκονομίας, τοῦτο τῆς τελειότητος. τούτῳ δὲ τὸ τῆς θεολογίας ἀπεικάζειν ἔχω, πλὴν ὅσον ἐκ τῶν ἐναντίων. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐκ τῶν ὑφαιρέσεων ἡ μετάθεσις. ἐνταῦθα δὲ διὰ τῶν προσθηκῶν ἡ τελείωσις. ἔχει γὰρ οὕτως, ἐκήρυσσε φανερῶς ἡ παλαιὰ τὸν πατέρα, τὸν υἱὸν ἀμυδρότερον. ἐφανέρωσεν ἡ καινὴ τὸν υἱόν, ὑπέδειξε τοῦ πνεύματος τὴν θεότητα, ἐμπολιτεύεται νῦν τὸ πνεῦμα, σαφεστέραν ἡμῖν παρέχον τὴν ἑαυτοῦ δήλωσιν. οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλές, μήπω τῆς τοῦ πατρὸς θεότητος ὁμολογηθείσης, τὸν υἱὸν ἐκδήλως κηρύττεσθαι· μηδὲ τῆς τοῦ υἱοῦ παραδεχθείσης, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵν' εἴπω τι καὶ τολμηρότερον, ἐπιφορτίζεσθαι. μὴ καθάπερ τροφῇ τῇ ὑπὲρ δύναμιν βαρηθέντες, καὶ ἡλιακῷ φωτὶ σαθροτέραν ἔτι προσβαλόντες τὴν ὄψιν, καὶ εἰς τὸ κατὰ δύναμιν κινδυνεύσωσι. ταῖς δὲ κατὰ μέρος προσθήκαις, καὶ ὡς εἶπε Δαβίδ, ἀναβάσεσι, καὶ ἐκ δόξης εἰς δόξαν προόδοις, καὶ προκοπαῖς, τὸ τῆς τριάδος φῶς ἐκλάμψῃ τοῖς λαμπροτέροις. διὰ ταύτην οἶμαι τὴν αἰτίαν, καὶ τοῖς μαθηταῖς κατὰ μέρος ἐπιδημεῖ, τῇ τῶν δεχομένων δυνάμει παραμετρούμενον, ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, μετὰ τὸ πάθος, μετὰ τὴν ἄνοδον, τὰς δυνάμεις ἐπιτελοῦν, ἐμφυσώμενον, ἐν γλώσσαις πυρίναις φαινόμενον, καὶ ὑπὸ Ἰησοῦ κατ' ὀλίγον ἐκφαίνεται, ὡς ἐπιστήσεις καὶ αὐτὸς ἐντυγχάνων ἐπιμελέστερον. ἐρωτήσω, φησί, τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον πέμψει ὑμῖν, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἵνα μὴ ἀντίθεος εἶναι δόξῃ τις, καὶ ὡς ἀπ' ἄλλης τινὸς ἐξουσίας ποιεῖσθαι τοὺς λόγους. εἶτα πέμψει μέν, ἐν δὲ τῷ ὀνόματί μου. τὸ ἐρωτήσω παρείς, τὸ πέμψει τετήρηκεν. εἶτα πέμψω, τὸ οἰκεῖον ἀξίωμα. εἶτα ἥξει, ἡ τοῦ πνεύματος ἐξουσία. ὁρᾷς φωτισμοὺς κατὰ μέρος ἡμῖν ἐλλάμποντας, καὶ τάξιν θεολογίας, ἣν καὶ ἡμᾶς τηρεῖν ἄμεινον· μήτε ἀθρόως ἐκφαίνοντας, μήτε εἰς τέλος κρύπτοντας. τὸ μὲν γὰρ ἄτεχνον, τὸ δὲ ἄθεον· καὶ τὸ μὲν τοὺς ἀλλοτρίους πλῆξαι δυνάμενον, τὸ δὲ ἀλλοτριῶσαι τοὺς ἡμετέρους. ὃ δὲ ἴσως μὲν ἦλθεν ἤδη τισὶν ἐπὶ νοῦν καὶ τῶν ἄλλων, ἐγὼ δὲ τῆς ἐμαυτοῦ διανοίας ὑπολαμβάνω καρπόν, προσθήσω τοῖς εἰρημένοις. ἦν τινα τῷ σωτῆρι, καὶ εἰ πολλῶν ἐνεπίμπλατο μαθημάτων, ἃ μὴ δύνασθαι τότε βασταχθῆναι, τοῖς μαθηταῖς ἐλέγετο. δι' ἃς εἶπον ἴσως αἰτίας, καὶ διὰ τοῦτο παρεκαλύπτετο. καὶ πάλιν, πάντα διδαχθήσεσθαι ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐνδημήσαντος. τούτων ἓν εἶναι νομίζω, καὶ αὐτὴν τοῦ πνεύματος τὴν θεότητα τρανουμένην εἰς ὕστερον, ὡς ἡνίκα ἂν ὥριμος καὶ χωρητὴ ἤδη τυγχάνῃ τῆς γνώσεως, μετὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἀποκατάστασιν, οὐκέτι ἀπιστουμένου τῷ θαύματι. τί γὰρ ἂν τούτου μεῖζον, ἢ ἐκεῖνος ὑπέσχετο, ἢ τὸ πνεῦμα ἐδίδαξεν; εἴπερ τι μέγα οἴεσθαι χρή, καὶ θεοῦ μεγαλοπρεπείας ἄξιον, τὸ ὑπισχνούμενον, ἢ τὸ διδασκόμενον. ἔχω μὲν οὕτω περὶ τούτων, καὶ ἔχοιμι. καὶ ὅστις ἐμοὶ φίλος, σέβειν θεὸν τὸν πατέρα, θεὸν τὸν υἱόν, θεὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τρεῖς ἰδιότητας, θεότητα μίαν δόξῃ, καὶ τιμῇ, καὶ οὐσίᾳ, καὶ βασιλείᾳ μὴ μεριζομένην, ὥς τις τῶν μικρῷ πρόσθεν θεοφόρων ἐφιλοσόφησε. ἢ μὴ ἰδέτω ἑωσφόρον ἀνατέλλοντα, ὥς φησιν ἡ γραφή, μηδὲ δόξαν τῆς ἐκεῖθεν λαμπρότητος, ὅστις οὐχ οὕτως ἔχει ἢ συμφέρεται τοῖς καιροῖς, ἄλλοτε ἄλλος γινόμενος, καὶ περὶ τῶν μεγίστων σαθρῶς βουλευόμενος. εἰ μὲν γὰρ οὐ προσκυνητόν, πῶς ἐμὲ θεοῖ διὰ τοῦ βαπτίσματος; εἰ δὲ προσκυνητόν, πῶς οὐ σεπτόν; εἰ δὲ σεπτόν, πῶς οὐ θεός; ἓν ἤρτηται τοῦ ἑνός, ἡ χρυσῆ τις ὄντως σειρὰ καὶ σωτήριος. καὶ παρὰ μὲν τοῦ πνεύματος ἡμῖν ἡ ἀναγέννησις. παρὰ δὲ τῆς ἀναγεννήσεως, ἡ ἀνάπλασις· παρὰ δὲ τῆς ἀναπλάσεως, ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀξίας τοῦ ἀναπλάσαντος. ταῦτα μὲν οὖν εἴποι τις ἄν, τὸ ἄγραφον ὑποθέμενος, ἤδη δὲ ἥξει σοι, καὶ ὁ τῶν μαρτυριῶν ἑσμός. ἐξ ὧν ὅτι καὶ λίαν ἔγγραφος ἡ τοῦ πνεύματος θεότης ἐπιδειχθήσεται, τοῖς μὴ λίαν σκαιοῖς, μηδὲ ἀλλοτρίοις τοῦ πνεύματος. σκόπει δὲ οὕτως, γεννᾶται Χριστός, προτρέχει, βαπτίζεται, μαρτυρεῖ, πειράζεται, ἀνάγει δυνάμεις, ἐπιτελεῖ, συμπαρομαρτεῖ, ἀνέρχεται, διαδέχεται. τί γὰρ οὐ δύναται τῶν μεγάλων, καὶ ὧν θεός; τί δὲ οὐ προσαγορεύεται, ὧν θεός, πλὴν ἀγεννησίας καὶ γεννήσεως; ἔδει γὰρ τὰς ἰδιότητας μεῖναι πατρί, καὶ υἱῷ, ἵνα μὴ σύγχυσις ᾖ παρὰ τῇ θεότητι, τῇ καὶ τἆλλα εἰς τάξιν ἀγ-

σῃ καὶ ἀποτομίαν. ἐγὼ μὲν φρίττω τὸν πλοῦτον ἐννοῶν τῶν κλήσεων, καὶ καθ' ὅσων ὀνομάτων αἰσχυνῶσιν, οἱ τῷ πνεύματι ἀντιπίπτοντες. πνεῦμα θεοῦ λέγεται, πνεῦμα χριστοῦ, νοῦς χριστοῦ, πνεῦμα κυρίου, αὐτὸ κύριος. πνεῦμα υἱοθεσίας, ἀληθείας, ἐλευθερίας. πνεῦμα σοφίας, συνέσεως, βουλῆς, ἰσχύος, γνώσεως, εὐσεβείας, φόβου θεοῦ. καὶ γὰρ ποιητικὸν τούτων ἁπάντων, πάντα τῇ οὐσίᾳ πληροῦν, πάντα συνέχον, πληρωτικὸν κόσμου κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀχώρητον κόσμῳ κατὰ τὴν δύναμιν, ἀγαθόν, εὐθές, ἡγεμονικόν, φύσει, οὐ θέσει ἁγιάζον, οὐχ ἁγιαζόμενον, μετροῦν, οὐ μετρούμενον, μετεχόμενον, οὐ μετέχον, πληροῦν, οὐ πληρούμενον, συνέχον, οὐ συνεχόμενον, κληρονομούμενον, δοξαζόμενον, συναριθμούμενον, ἐπαπειλούμενον, δάκτυλος θεοῦ, πῦρ ὡς θεός, εἰς ἔμφασιν οἶμαι τοῦ ὁμοουσίου. πνεῦμα τὸ ποιῆσαν, τὸ ἀνακτίζον διὰ βαπτίσματος, δι' ἀναστάσεως. πνεῦμα τὸ γινῶσκον ἅπαντα, τὸ διδάσκον, τὸ πνέον ὅπου θέλει, καὶ ὅσον, ὁδηγοῦν, λαλοῦν, ἀποστέλλον, ἀφορίζον, παροξυνόμενον, πειραζόμενον, ἀποκαλυπτικόν, φωτιστικόν, μᾶλλον δὲ αὐτοφῶς καὶ ζωή, ναοποιοῦν, θεοποιοῦν, τελειοῦν, ὥστε καὶ προλαμβάνειν τὸ βάπτισμα, ἐνεργοῦν ὅσα θεός, μεριζόμενον ἐν γλώσσαις πυρίναις, διαιροῦν χαρίσματα, ποιοῦν ἀποστόλους, προφήτας, εὐαγγελιστάς, ποιμένας, καὶ διδασκάλους, νοερόν, πολυμερές, σαφές, τρανόν, ἀμόλυντον, ἀκώλυτον. ταυτὸν δὲ ἴσον δύναται, τὸ σοφώτατον καὶ πολύτροπον ταῖς ἐνεργείαις, καὶ σαφηνιστικὸν πάντων, καὶ τρανωτικόν, καὶ αὐτεξούσιον, καὶ ἀναλλοίωτον, παντοδύναμον, παντεπίσκοπον, διὰ πάντων χωροῦν πνευμάτων, νοερῶν, καθαρῶν, λεπτοτάτων, ἀγγελικῶν, οἶμαι δυνάμεων, ὥσπερ καὶ προφητικῶν, καὶ ἀποστολικῶν, κατὰ ταυτόν, καὶ οὐκ ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις, ἄλλων δὲ ἀλλαχοῦ νενεμημένων, ᾧ δηλοῦται τὸ ἀπερίγραπτον. οἱ ταῦτα λέγοντες καὶ διδάσκοντες, καὶ πρός γε ἄλλον παράκλητον οἷον ἄλλον θεὸν ὀνομάζοντες, οἱ τὴν εἰς αὐτὸ βλασφημίαν μόνην εἰδότες ἀσυγχώρητον, οἱ τὸν ἀνανίαν καὶ τὴν σάπφειραν οὕτω φοβερῶς στηλιτεύσαντες, ἐπειδὴ ἐψεύσαντο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς θεὸν ψευσαμένους, οὐκ ἄνθρωπον. οὗτοί τί σοι δοκοῦσι, πότερον θεὸν τὸ πνεῦμα κηρύσσειν ἢ ἄλλο τι; ὡς λίαν ὄντως παχύς τις εἶ, καὶ πόῤῥω τοῦ πνεύματος, εἰ τοῦτο ἀπορεῖς, καὶ δέῃ τοῦ διδάξοντος. αἱ μὲν οὖν κλήσεις τοσαῦται, καὶ οὕτως ἔμψυχοι. τί γὰρ δεῖ σοι τὰς ἐκ τῶν ῥημάτων μαρτυρίας παρατίθεσθαι; ὅσα δὲ καὶ ἐνταῦθα λέγεται ταπεινότερον, τὸ δίδοσθαι, τὸ ἀποστέλλεσθαι, τὸ μερίζεσθαι, τὸ χάρισμα, τὸ δώρημα, τὸ ἐμφύσημα, ἡ ἐπαγγελία, ἡ ὑπὲρ αὐτοῦ ἔντευξις, εἴτε τι ἄλλο τοιοῦτον, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγω, ἐπὶ τὴν πρώτην αἰτίαν ἀνενεκτέον, ἵνα τὸ ἐξ οὗ δειχθῇ, καὶ μὴ τρεῖς ἀρχαὶ μεμερισμέναι πολυθέως παραδεχθῶσιν. ἴσον γὰρ εἰς ἀσέβειαν, καὶ σαβελλίως συναλεῖψαι, καὶ ἀρειανῶς διαστῆσαι, τὸ μὲν τῷ προσώπῳ, τὸ δὲ ταῖς φύσεσιν. ὡς ἔγωγε πολλὰ διασκεψάμενος πρὸς ἐμαυτὸν τῇ φιλοπραγμοσύνῃ τοῦ νοῦ, καὶ πανταχόθεν τὸν λόγον εὐθύνας, καὶ ζητῶν εἰκόνα τινὰ τοῦ τοσούτου πράγματος, οὐκ ἔσχον ᾧ τινι χρὴ τὴν κάτω τὴν θείαν φύσιν παραβαλεῖν. καὶ γὰρ εἰ μικρά τις ὁμοίωσις εὑρεθῇ, φεύγει με τὸ πλέον, ἀφεὶς κάτω μετὰ τοῦ παραδείγματος. ὀφθαλμόν τινα καὶ πηγὴν καὶ ποταμόν, ἐνενόησα. καὶ γὰρ καὶ ἄλλοι, μὴ τῷ μὲν ὁ πατήρ, τῷ δὲ ὁ υἱός, τῷ δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀνάλογον ἔχῃ. ταῦτα γὰρ οὔτε χρόνῳ διέστηκεν, οὔτε ἀλλήλων ἀπέῤῥηκται τῇ συνεχείᾳ, καὶ δοκεῖ πως τρισὶν ἰδιότησι τέμνεσθαι. ἀλλ' ἔδεισα πρῶτον μὲν ῥύσιν τινὰ θεότητος παραδέξασθαι, στάσιν οὐκ ἔχουσαν. δεύτερον δὲ μὴ τὸ ἐν τῷ ἀριθμῷ διὰ τῆς εἰκασίας ταύτης εἰσάγηται. ὀφθαλμὸς γὰρ καὶ πηγή, καὶ ποταμός, ἓν ὄντα ἀριθμῷ, διαφόρως σχηματιζόμενα. πάλιν ἥλιον ἐνεθυμήθην καὶ ἀκτῖνα, καὶ φῶς. ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα δέος, πρῶτον μέν, μὴ σύνθεσίς τις ἐπινοῆται τῆς ἀσυνθέτου φύσεως, ὥσπερ ἡλίου καὶ τῶν ἐν ἡλίῳ. δεύτερον δέ, μὴ τὸν πατέρα μὲν οὐσιώσωμεν, τἄλλα δὲ μὴ ὑποστήσωμεν, ἀλλὰ δυνάμεις θεοῦ ποιήσωμεν ἐνυπαρχούσας, οὐχ ὑφεστώσας. οὔτε γὰρ ἀκτίς, οὔτε φῶς, ἄλλος ἥλιος, ἀλλ' ἡλιακαί τινες ἀπόῤῥοιαι καὶ ποιότητες οὐσιώδεις. καὶ ἅμα τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι τῷ θεῷ, δῶμεν ἐν τούτοις, ὅσον ἐκ τοῦ παραδείγματος, ὃ καὶ τῶν εἰρημένων ἀτοπώτερον. ἤκουσα δέ τινος καὶ τοιοῦτον ὑπογράφοντος λόγον, μαρμαρυγήν τινα ἡλιακὴν τοίχῳ προσαστράπτουσαν καὶ περιτρέμουσαν ἐκ τῆς ὑδάτων κινήσεως, ἣν ἡ ἀκτὶς ὑπολαβοῦσα διὰ τοῦ ἐν μέσῳ ἀέρος, εἶτα σχεθεῖσα τῷ ἀντιτύπῳ, παλμὸς ἐγένετο καὶ παράδοξος. ἄττει γὰρ πολλαῖς καὶ πυκναῖς ταῖς κινήσεσιν, οὐχ ἓν οὖσα μᾶλλον ἢ πολλά, οὐδὲ πολλὰ μᾶλλον ἢ ἕν, τῷ τάχει τῆς συνόδου καὶ τῆς διαστάσεως, πρὶν ὄψει κρατηθῆναι διαδιδράσκουσα. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο θέσθαι δυνατὸν ἐμοί. δι' ἓν μέν, ὅτι τὴν μὲν τὸ κινῆσαν καὶ πάνυ δῆλον, θεοῦ δὲ οὐδὲν πρεσβύτερον, ἵν' ᾖ τὸ τοῦτον κεκινηκός. αὐτὸς μὲν γὰρ πάντων αἰτία, αἰτίαν δὲ πρεσβυτέραν οὐκ ἔχει. δεύτερον δὲ ὅτι κἀνταῦθα, τὴν αὐτὴν ὑπόνοιαν, συνθέσεως, χύσεως, ἀστάτου καὶ οὐ παγίας φύσεως. ὧν οὐδὲν ἐννοητέον περὶ θεότητος. καὶ ὅλως οὐδέν ἐστιν ὅ μοι τὴν διάνοιαν ἵστησιν ἐπὶ τῶν ὑποδειγμάτων θεωροῦντι τὸ φανταζόμενον, πλὴν εἴ τις ἕν τι λαβὼν τῆς εἰκόνος, ἐπ' εὐγνωμοσύνης.

σιώνης, τὰ λοιπὰ ῥίψασα. τέλος οὖν ἔδοξέ μοι κράτιστον εἶναι, τὰς μὲν ἐπινοίας χαίρειν ἐᾶσαι καὶ τὰς σκιάς, ὡς ἀπατηλάς, καὶ τῆς ἀληθείας πολλοστὸν ἀπεχούσας, αὐτὸν δὲ τῆς εὐσεβεστέρας ἐννοίας ἐχόμενον, ἐπ' ὀλίγων ῥημάτων ἱστάμενον, ὁδηγῷ τῷ πνεύματι χρώμενον, ἣν ἐντεῦθεν ἔλλαμψιν ἐδεξάμην, ταύτην εἰς τέλος διαφυλάσσοντα, ὡς γνησίαν κοινωνὸν καὶ συνόμιλον, τὸν αἰῶνα τοῦτον διαπορεύεσθαι διατέμνοντα, καὶ τοὺς ἄλλους πείθειν εἰς δύναμιν, προσκυνεῖν πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον, τὴν μίαν θεότητά τε καὶ δύναμιν, ὅτι αὐτῷ πᾶσα δόξα, τιμή, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΠΡΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ κωνσταντίνου πόλεως.

Οἶμαι τὴν πρέπουσαν ζωὴν ἐπιλελοιπέναι καθόλου τὴν τοῦ θεοῦ κηδεμονίαν, ἣ ἐν τοῖς πρὸς ὑμῶν χρόνοις, τὰς ἐκκλησίας φυλάττουσα. καί μοι τοσοῦτον ἐβαπτίσθη ὑπὸ συμφορῶν ἡ ψυχή, ὥστε τὰ μὲν ἴδια τῆς ἐμῆς ζωῆς ἀλγεινά, μηδὲ ἐν κακοῖς εἶναι λογίζεσθαι, τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ὄντα, ὡς μὴ ἂν ἑτέρῳ τινὶ συμβάντα, φορητὰ εἶναι νομισθῆναι· πρὸς μόνα δὲ βλέπειν τὰ κοινὰ τῶν ἐκκλησιῶν πάθη, ὧν εἰ μὴ γένοιτό τις ἐν τῷ παρόντι καιρῷ σπουδὴ πρὸς διόρθωσιν, εἰς παντελῆ ἀνελπιστίαν κατὰ μικρὸν προελεύσεται. οἱ τῆς ἀρείου ἤτοι εὐδοξίου αἱρέσεως, οὐκ οἶδα τίνος αὐτοὺς παρακινήσαντος εἰς ἀπόνοιαν, ὥσπερ τινὸς παρρησίας ἐπειλημμένοι, τῇ νόσῳ ἑαυτῶν ἐκπομπεύουσιν, ἐκκλησίας συνάγοντες, ὡς ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦτο ποιοῦντες. οἱ δὲ κατὰ μακεδόνιον ἐρίζοντες, εἰς τοσοῦτον προεληλύθασιν ἀπονοίας, ὡς καὶ ὄνομα ἐπισκόπων ἑαυτοῖς ἐπιφημίζοντες, τοῖς καθ' ἡμᾶς τόποις ἐπιπολάζειν τὸν ἐλβίσιον, ταῖς χειροτονίαις αὐτῶν ἐπιβρυλλοῦντες. τὸ δὲ ἐγκόλπιον ἡμῶν κακὸν ὁ εὐνόμιος, οὐκ ἔτι ἀγαπᾷ τὸ ὅπως ποτὲ εἶναι· ἀλλ' εἰ μὴ πάντας τῇ ἑαυτοῦ ἀπωλείᾳ συνεφελκύσοιτο, ζημίαν κρίνει. καὶ ταῦτα μὲν φορητά. τὸ δὲ πάντων χαλεπώτατον ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς συμφοραῖς, ἡ τῶν ἀπολιναριστῶν ἐστι παρρησία. οὓς οὐκ οἶδα πῶς παρεῖδεν ἡ ὁσιότης σου, ὁπλισαμένους ἑαυτοῖς, τοῦ συναγείρειν ὁμοτίμως ἡμῖν ἐξουσίαν. πάντας μὲν οὖν διὰ πεῖραν κατὰ θεοῦ χάριν τὰ θεῖα πεπαιδευμένος μυστήρια, οὐ μόνους τὴν τοῦ ὀρθοῦ λόγου συνηγορίαν ἐπίστασαι, ἀλλὰ κἀκεῖνα ὅσα παρὰ τῶν αἱρετικῶν κατὰ τῆς ὑγιαινούσης ἐπινενόηται πίστεως. πλὴν καὶ παρὰ τῆς βραχύτητος ἡμῶν, οὐκ ἄκαιρον ἴσως ἀκοῦσαί σου τὴν σεμνοπρέπειαν, ὅτι μοι πυκτίον ἦλθεν ἐν χερσὶ τοῦ ἀπολιναρίου, ἐν ᾧ τὰ κατασκευαζόμενα, πᾶσαν αἱρετικὴν κακίαν παρέρχεται. διαβεβαιοῦται γάρ, μὴ ἐπίκτητον εἶναι τὴν σάρκα κατ' οἰκονομίαν ὑπὸ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ προσληφθεῖσαν ἐπὶ μεταστοιχειώσει τῆς φύσεως ἡμῶν, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ υἱῷ τὴν σαρκώδη ἐκείνην φύσιν εἶναι, καὶ κακῶς ἐκλαβὼν εὐαγγελικήν τινα ῥῆσιν εἰς μαρτυρίαν, τῆς τοιαύτης ἀτοπίας, προβάλλεται λέγων, ὅτι οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· ὡς καὶ πρὶν τοῦ κατελθεῖν αὐτὸν υἱὸν ἀνθρώπου εἶναι, καὶ κατελθεῖν ἰδίαν ἐπαγόμενον σάρκα, ἐκείνην, ἣν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἔχων ἐτύγχανε, προαιώνιόν τινα καὶ συνουσιωμένην. λέγει γὰρ πάλιν ἀποστολικήν τινα ῥῆσιν τοῦ ὅλου σώματος τῆς συμφράσεως ἀποκνίσας, ὅτι ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ. εἶτα κατασκευάζει τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον τὸν ἄνωθεν ἥκοντα, τὸν νοῦν μὴ ἔχειν, ἀλλὰ τὴν θεότητα τοῦ μονογενοῦς τὴν τοῦ νοῦ φύσιν ἀναπληρώσασαν, μέτρον γενέσθαι τοῦ ἀνθρωπίνου συγκρίματος, τὸ τριτημόριον ψυχῆς τε καὶ σώματος κατὰ τὸ ἀνθρώπινον περὶ αὐτὸν ὄντων. νοῦ δὲ μὴ ὄντος, ἀλλὰ τὸν ἐκείνου τόπον τοῦ θεοῦ λόγου ἀναπληροῦντος. καὶ οὔπω τοῦτο δεινόν, ἀλλὰ τὸ πάντων χαλεπώτατον, ὅτι αὐτὸν τὸν μονογενῆ θεόν, τὸν κριτὴν τῶν πάντων, τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, τὸν καθαιρέτην τοῦ θανάτου, θνητὸν εἶναι κατασκευάζει, καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ θεότητι πάθος δέξασθαι, καὶ ἐν τῇ τριημέρῳ ἐκείνῃ νεκρώσει τοῦ σώματος, καὶ τὴν θεότητα συναπονεκρωθῆναι τῷ σώματι, καὶ οὕτω παρὰ τοῦ πατρὸς πάλιν, ἀπὸ τοῦ θανάτου διαναστῆναι. τὰ δ' ἄλλα ὅσα προστίθησι ταῖς τοιαύταις ἀτοπίαις μακρὸν ἂν εἴη διεξιέναι. εἰ τοίνυν οἱ τοιαῦτα φρονοῦντες τοῦ συνάγειν γίνονται, σκοπείτω σου ἡ ἐν χριστῷ εὐδόκιμος φρόνησις. ὅτι μὴ συμβαινόντων ἡμῶν οἷς ἐκεῖνοι φρονοῦσι, τὸ λαβεῖν αὐτοὺς ἐξουσίαν συνάξεως, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ἀληθεστέραν τῆς καθ' ἡμᾶς δόγματος νομισθῆναι. εἰ γὰρ ὡς εὐσεβοῦντες ἐκεῖνοι διδάσκειν ὡς φρονοῦσι, καὶ κηρύττειν ἐν παρρησίᾳ τὸ καθ' ἑαυτοὺς ἐπιτρέπονται, δῆλος ὅτι κατέγνωσται ὁ τῆς ἐκκλησίας

ἧς τὸ κάλλιστον, ἀχρηστία. μὴ λίθων διαυγείαις, μὴ χρυσοῦ περιλάμψεσι, μὴ χρωμάτων σοφίσμασι ψευδομένων τὸ φυσικὸν κάλλος, καὶ κατὰ τῆς εἰκόνος ἐξευρημένων. μὴ κώμοις καὶ μέθαις, οἷς κοίτας καὶ ἀσελγείας οἶδα συνεζευγμένας, ἐπειδὴ κακῶν διδασκάλων κακὰ τὰ μαθήματα· μᾶλλον δὲ πονηρῶν σπορῶν, πονηρὰ τὰ γεώργια. μὴ στιβάδας ὑψηλὰς πηξώμεθα σκηνοποιοῦντες τῇ γαστρὶ τὰ τῆς θρύψεως. μὴ τιμήσωμεν οἴνων τὰς ἀνθοσμίας, ὀψοποιῶν μαγγανείας, μύρων πολυτελείας. μὴ γῆ καὶ θάλασσα τὴν τιμίαν ἡμῖν κόπρον δωροφορείτωσαν. οὕτω γὰρ ἐγὼ τιμᾶν οἶδα τρυφήν, μὴ ἄλλος ἄλλον ἀκρασίᾳ νικᾶν σπουδάζωμεν. ἀκρασία γὰρ ἐμοὶ πᾶν τὸ περιττόν, καὶ ὑπὲρ τὴν χρείαν. καὶ ταῦτα πεινώντων ἄλλων, καὶ δεομένων, τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ τε καὶ κράματος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν Ἕλλησιν ἀφῶμεν, καὶ ἑλληνικοῖς κόμποις, καὶ πανηγύρεσιν. οἳ καὶ θεοὺς ὀνομάζουσι κνίσαις χαίροντας, καὶ ἀκολούθως τὸ θεῖον τῇ γαστρὶ θεραπεύουσι. πονηροὶ πονηρῶν δαιμόνων, καὶ πλάσται, καὶ μυσταγωγοί, καὶ μύσται τυγχάνοντες. ἡμεῖς δέ, οἷς ὁ λόγος ὁ προσκυνούμενος, κἄν τι δέῃ τρυφᾶν, ἐν λόγῳ τρυφήσωμεν, καὶ θείῳ νόμῳ, καὶ διηγήμασι, τοῖς τε ἄλλοις, καὶ ὅσα τῆς παρούσης πανηγύρεως. ἵν' οἰκεῖον ᾖ τὸ τρυφᾶν, καὶ μὴ πόρρω τοῦ συγκαλέσαντος. ἢ βούλεσθε (καὶ γὰρ ἐγὼ σήμερον ἑστιάτωρ ὑμῖν) ἐγὼ τὸν περὶ τούτων παραθῶ λόγον, τοῖς καλοῖς ὑμῖν δαιτυμόσιν, ὡς οἷόν τε δαψιλῶς τε, καὶ φιλοτίμως. ἵν' εἰδῆτε πῶς δύναται ξένος τρέφειν τοὺς ἐγχωρίους, καὶ τοὺς ἀστικοὺς ὁ ἄγροικος, καὶ τοὺς τρυφῶντας ὁ μὴ τρυφῶν, καὶ τοὺς περιουσίᾳ λαμπρούς, ὁ πένης τε, καὶ ἀνέστιος. ἄρξομαι δὲ ἐντεῦθεν, καί μοι καθάρατε, καὶ νοῦν, καὶ ἀκοήν, καὶ διάνοιαν, ὅσοι τρυφᾶτε τὰ τοιαῦτα. ἐπειδὴ περὶ Θεοῦ, καὶ Θεὸς ὁ λόγος, ἵν' ἀπέλθητε τρυφήσαντες ὄντως τὰ μὴ κενούμενα. ἔσται δὲ ὁ αὐτὸς πληρέστατός τε ἅμα καὶ συντομώτατος, ὡς μήτε τῷ ἐνδεεῖ λυπεῖν, μήτε ἀηδὴς εἶναι διὰ τὸν κόρον. Θεὸς ἦν μὲν ἀεί, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται. μᾶλλον δὲ ἔστιν ἀεί. τὸ γὰρ ἦν, καὶ ἔσται, τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου τμήματα, καὶ τῆς ῥευστῆς φύσεως. ὁ δὲ ὢν ἀεί. καὶ τοῦτο αὐτὸς ἑαυτὸν ὀνομάζει τῷ Μωϋσεῖ χρηματίζων ἐπὶ τοῦ ὄρους. ὅλον γὰρ ἐν ἑαυτῷ συλλαβὼν ἔχει τὸ εἶναι. μήτε ἀρξάμενον, μήτε παυσόμενον. οἷόν τι πέλαγος οὐσίας ἄπειρον καὶ ἀόριστον. πᾶσαν ὑπερεκπῖπτον ἔννοιαν καὶ χρόνου καὶ φύσεως, μόνῳ νῷ σκιαγραφούμενος, καὶ τούτῳ λίαν ἀμυδρῶς καὶ μετρίως. οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτόν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτόν, ἄλλης ἐξ ἄλλου φαντασίας συλλεγομένης, εἰς ἕν τι τῆς ἀληθείας ἴνδαλμα. πρὶν κρατηθῆναι, φεύγοντος· καὶ πρὶν νοηθῆναι, διαδιδράσκοντος. τοσοῦτον περιλάμπον ἡμῶν τὸ ἡγεμονικόν, καὶ ταῦτα κεκαθαρμένον, ὅσον καὶ ὄψιν ἀστραπῆς τάχος οὐχ ἱσταμένης. ἐμοὶ δοκεῖν, ἵνα τῷ ληπτῷ μὲν ἕλκῃ πρὸς ἑαυτό. τὸ γὰρ τελείως ἄληπτον, ἀνέλπιστον, καὶ ἀνεπιχείρητον. τῷ δὲ ἀλήπτῳ, θαυμάζηται. θαυμαζόμενον δέ, ποθῆται πλέον. ποθούμενον δὲ καθαίρῃ, καθαῖρον δὲ θεοειδεῖς ἐργάζηται. τοιούτοις δὲ γενομένοις ὡς οἰκείοις ἤδη προσομιλῇ (τολμᾷ τι νεανικὸν ὁ λόγος) Θεὸς θεοῖς ἑνούμενός τε καὶ γνωριζόμενος. καὶ τοσοῦτον ἴσως, ὅσον ἤδη γινώσκει τοὺς γινωσκομένους. ἄπειρον οὖν τὸ θεῖον, καὶ δυσθεώρητον. καὶ τοῦτο πάντη καταληπτὸν αὐτοῦ μόνον ἡ ἀπειρία. κἄν τις οἴηται τοῦ ἁπλῆς εἶναι φύσεως, ἢ ὅλον ἄληπτον εἶναι, ἢ τελείως ληπτόν. τί γὰρ ὂν, ἁπλῆς ἐστι φύσεως ἐπιζητήσωμεν. οὐ γὰρ δὴ τοῦτο φύσις αὐτῷ ἡ ἁπλότης, ὥσπερ μηδὲ τοῖς συνθέτοις, μόνον τὸ εἶναι συνθέτοις. διχῇ δὲ τοῦ ἀπείρου θεωρουμένου, κατά τε ἀρχὴν καὶ τέλος (τὸ γὰρ ὑπὲρ ταῦτα, καὶ μὴ ἐν τούτοις ἄπειρον) ὅταν μὲν εἰς τὸν ἄνω βυθὸν ὁ νοῦς ἀποβλέψῃ, οὐκ ἔχων ὅπη στῇ, καὶ ἀπερείσηται ταῖς περὶ Θεοῦ φαντασίαις, τὸ ἐνταῦθα, ἄπειρον καὶ ἀνέκβατον, ἄναρχον προσηγόρευσεν. ὅταν δὲ εἰς τὰ κάτω καὶ τὰ ἑξῆς, ἀθάνατόν τε καὶ ἀνώλεθρον. ὅταν δὲ συνέλῃ τὸ πᾶν, αἰώνιον. αἰὼν γὰρ οὔτε χρόνος, οὔτε χρόνου τι μέρος, οὐδὲ γὰρ μετρητόν· ἀλλ' ὅπερ ἡμῖν ὁ χρόνος ἡλίου φορᾷ μετρούμενος, τοῦτο τοῖς ἀϊδίοις αἰών, τὸ συμπαρεκτεινόμενον τοῖς οὖσιν, οἷόν τι χρονικὸν κίνημα καὶ διάστημα. ταῦτά μοι περὶ Θεοῦ πεφιλοσοφήσθω τανῦν. οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ ταῦτα καιρός. ὅτι μὴ θεολογία τὸ προκείμενον ἡμῖν, ἀλλ' οἰκονομία. Θεοῦ δὲ ὅταν εἴπω, λέγω, Πατρός, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. οὔτε ὑπὲρ ταῦτα τῆς θεότητος χεομένης, ἵνα μὴ δῆμον θεῶν εἰσαγάγωμεν, οὔτε ἐντὸς τούτων ὁριζομένης, ἵνα μὴ πενίαν θεότητος καταγνωσθῶμεν. ἢ διὰ τὴν μοναρχίαν ἰουδαΐζοντες, ἢ διὰ τὴν ἀφθονίαν ἑλληνίζοντες. τὸ γὰρ κακὸν ἐν ἀμφοτέροις ὅμοιον, κἂν ἐν τοῖς ἐναντίοις εὑρίσκηται. οὕτω μὲν δὴ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἃ καὶ τοῖς Σεραφὶμ συγκαλύπτεται, καὶ δοξάζεται τρισὶν ἁγιασμοῖς, εἰς μίαν συνιοῦσι κυριότητα καὶ θεότητα, ὃ καὶ ἄλλῳ τινὶ τῶν πρὸ ἡμῶν πεφιλοσόφηται, κάλλιστά τε καὶ ὑψηλότατα. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤρκει τῇ ἀγαθότητι τοῦτο, τὸ κινεῖσθαι μόνον τῇ ἑαυτῆς θεωρίᾳ, ἀλλ' ἔδει χυθῆναι τὸ ἀγαθὸν καὶ ὁδεῦσαι, ὡς πλείονα εἶναι τὰ εὐεργετούμενα, τοῦτο γὰρ τῆς ἄκρας ἦν ἀγαθότητος, πρῶτον μὲν ἐννοεῖ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις καὶ οὐρανίους. καὶ τὸ ἐννόημα ἔργον ἦν, λόγῳ συμπληρούμενον, καὶ πνεύματι τελειούμενον. καὶ οὕτως ὑπέστησαν λαμπρότητες δεύτεραι, λειτουργοὶ τῆς πρώτης λαμπρότητος, εἴτε νοερὰ πνεύματα, εἴτε πῦρ

εἴτε πνεῦμα ἄϋλον καὶ ἀσώματον, εἴτε τινὰ φύσιν ἄλλην ἔτι ἐγγυτάτω τῶν εἰρημένων ταύτας ὑποληπτέον. Βουλοίμην μὲν ἂν εἰπεῖν, ὅτι ἀκινήτους πρὸς τὸ κακὸν, καὶ μόνην ἐχούσας τὴν τοῦ καλοῦ κίνησιν, ἅτε περὶ Θεὸν οὔσας, καὶ τὰς πρώτας ἐκ Θεοῦ λαμπομένας. τὰ γὰρ ἐνταῦθα, δευτέρας ἐλλάμψεως. πείθει δέ με μὴ ἀκινήτους, ἀλλὰ δυσκινήτους, καὶ ὑπολαμβάνειν ταύτας, καὶ λέγειν, ὁ διὰ τὴν λαμπρότητα ἑωσφόρος, σκότος διὰ τὴν ἔπαρσιν καὶ γενόμενος καὶ λεγόμενος. αἵ τε ὑπ' αὐτὸν ἀποστατικαὶ δυνάμεις, δημιουργοὶ τῆς κακίας τῇ τοῦ καλοῦ φυγῇ, καὶ ἡμῖν προξενοί. οὕτω μὲν οὖν ὁ νοητὸς αὐτῷ, καὶ διὰ ταῦτα ὑπέστη κόσμος, ὡς ἐμὲ γοῦν περὶ τούτων φιλοσοφῆσαι, μικρῷ λόγῳ τὰ μεγάλα σταθμώμενον. ἐπεὶ δὲ τὰ πρῶτα καλῶς εἶχεν αὐτῷ, δεύτερον ἐννοεῖ κόσμον ὑλικὸν καὶ ὁρώμενον. καὶ οὗτός ἐστι τὸ ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν μέσῳ σύστημά τε καὶ σύγκριμα, ἐπαινετὸν μὲν τῆς καθ' ἕκαστον εὐφυΐας, ἀξιεπαινετώτερον δὲ τῆς ἐξ ἁπάντων εὐαρμοστίας καὶ συμφωνίας ἄλλου πρὸς ἄλλο τι καλῶς ἔχοντος, καὶ παντὸς πρὸς ἅπαντα, εἰς ἑνὸς κόσμου συμπλήρωσιν. ἵνα δείξῃ, μὴ μόνον οἰκείαν ἑαυτῷ φύσιν, ἀλλὰ καὶ πάντῃ ξένην ὑποστήσασθαι δυνατὸς ὤν. οἰκεῖον μὲν γὰρ θεότητος, αἱ νοεραὶ φύσεις, καὶ νῷ μόνῳ ληπταί. ξένον δὲ παντάπασιν ὅσα ὑπὸ τὴν αἴσθησιν, καὶ τούτων αὐτῶν ἔτι πορρωτέρω, ὅσα παντελῶς ἄψυχα καὶ ἀκίνητα. ἀλλὰ τί τούτων ἡμῖν; τάχα ἂν εἴποι τις τῶν λίαν φιλεόρτων καὶ θερμοτέρων, κέντει τὸν πῶλον ἐπὶ τὴν νύσσαν. τὰ τῆς ἑορτῆς ἡμῖν φιλοσόφει, καὶ οἷς προκαθεζόμεθα σήμερον. τοῦτο δὴ καὶ ποιήσω, καὶ εἰ μικρὸν ἄνωθεν ἠρξάμην, οὕτω τοῦ πόθου καὶ τοῦ λόγου βιασαμένου. νοῦς μὲν οὖν ἤδη καὶ αἴσθησις, οὕτως ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένα, τῶν ἰδίων ὅρων ἐντὸς εἱστήκεισαν, καὶ τὸ τοῦ δημιουργοῦ λόγου μεγαλεῖον ἐν ἑαυτοῖς ἔφερον, σιγῶντες ἐπαινέται τῆς μεγαλουργίας, καὶ διαπρύσιοι κήρυκες. οὔπω δ' ἦν κρᾶμα ἐξ ἀμφοτέρων, οὐδέ τις μίξις τῶν ἐναντίων, σοφίας μείζονος γνώρισμα, καὶ τῆς περὶ τὰς φύσεις πολυτελείας, οὐδὲ ὁ πᾶς πλοῦτος τῆς ἀγαθότητος γνώριμος. τοῦτο δὴ βουληθεὶς ὁ τεχνίτης ἐπιδείξασθαι λόγος, καὶ ζῶον ἓν ἐξ ἀμφοτέρων, ἀοράτου τε λέγω καὶ ὁρατῆς φύσεως, δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπον. καὶ παρὰ μὲν τῆς ὕλης λαβὼν τὸ σῶμα, ἤδη προϋποστάσης, παρ' ἑαυτοῦ δὲ ζωὴν ἐνθεὶς, ὃ δὴ νοερὰν ψυχὴν καὶ εἰκόνα Θεοῦ οἶδεν ὁ λόγος, οἷόν τινα κόσμον δεύτερον, ἐν μικρῷ μέγαν, ἐπὶ τῆς γῆς ἵστησιν, ἄγγελον ἄλλον, προσκυνητὴν μικτὸν, ἐπόπτην τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μύστην τῆς νοουμένης, βασιλέα τῶν ἐπὶ γῆς, βασιλευόμενον ἄνωθεν, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον, ὁρατὸν καὶ νοούμενον, μέσον μεγέθους καὶ ταπεινότητος, τὸν αὐτὸν πνεῦμα καὶ σάρκα. πνεῦμα διὰ τὴν χάριν, σάρκα διὰ τὴν ἔπαρσιν. τὸ μὲν, ἵνα μένῃ καὶ δοξάζῃ τὸν εὐεργέτην. τὸ δὲ, ἵνα πάσχῃ, καὶ πάσχων ὑπομιμνήσκηται, καὶ παιδεύηται τῷ μεγέθει φιλοτιμούμενος. ζῶον ἐνταῦθα οἰκονομούμενον, καὶ ἀλλαχοῦ μεθιστάμενον, καὶ πέρας τοῦ μυστηρίου τῇ πρὸς Θεὸν νεύσει θεούμενον. εἰς τοῦτο γὰρ ἐμοὶ φέρει τὸ μέτριον ἐνταῦθα φέγγος τῆς ἀληθείας, λαμπρότητα Θεοῦ καὶ ἰδεῖν καὶ παθεῖν, ἀξίαν τοῦ καὶ συνδήσαντος καὶ λύσαντος, καὶ αὖθις συνδήσοντος ὑψηλότερον. τοῦτον ἔθετο μὲν ἐν τῷ παραδείσῳ, ὅστις ποτὲ ἦν ὁ παράδεισος οὗτος, τῷ αὐτεξουσίῳ τιμήσας, ἵν' ᾖ τοῦ ἑλομένου τὸ ἀγαθὸν οὐχ ἧττον, ἢ τοῦ παρασχόντος τὰ σπέρματα. φυτῶν ἀθανάτων γεωργὸν, θείων ἐννοιῶν ἴσως, τῶν τε ἁπλουστέρων, καὶ τῶν τελεωτέρων. γυμνὸν τῇ ἁπλότητι, καὶ ζωῇ τῇ ἀτέχνῳ, καὶ δίχα παντὸς ἐπικαλύμματος καὶ προβλήματος. τοιοῦτον γὰρ ἔπρεπεν εἶναι τὸν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ δίδωσι νόμον, ὕλην τῷ αὐτεξουσίῳ. ὁ δὲ νόμος ἦν ἐντολή. ὧν τε μεταληπτέον αὐτῷ φυτῶν, καὶ οὗ μὴ προσαπτέον. τὸ δὲ ἦν τὸ ξύλον τῆς γνώσεως, οὔτε φυτευθὲν ἀπ' ἀρχῆς κακῶς, οὔτε ἀπαγορευθὲν φθονερῶς. μὴ πεμπέτωσαν ἐκεῖ τὰς γλώσσας οἱ θεομάχοι, μηδὲ τὸν ὄφιν μιμείσθωσαν. ἀλλὰ καλὸν μὲν εὐκαίρως μεταλαμβανόμενον. θεωρία γὰρ ἦν τὸ φυτὸν, ὡς ἡ ἐμὴ θεωρία. ἧς μόνοις ἐπιβαίνειν ἀσφαλὲς, τοῖς τὴν ἕξιν τελεωτέροις. οὐ καλὸν δὲ τοῖς ἁπλουστέροις ἔτι καὶ τὴν ἔφεσιν λιχνοτέροις. ὥσπερ οὐδὲ τροφὴ τελεία λυσιτελὴς, τοῖς ἁπαλοῖς ἔτι καὶ δεομένοις γάλακτος. ἐπεὶ δὲ φθόνῳ διαβόλου, καὶ γυναικὸς ἐπηρείᾳ, ἥν τε ἔπαθεν ὡς ἁπαλωτέρα, καὶ ἣν προσήγαγεν ὡς πιθανωτέρα, φεῦ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας (ἐμὴ γὰρ ἡ τοῦ προπάτορος) τῆς μὲν ἐντολῆς ἐπελάθετο τῆς δοθείσης, καὶ ἡττήθη τῆς πικρᾶς γεύσεως. ὁμοῦ τε τοῦ τῆς ζωῆς ξύλου, καὶ τοῦ παραδείσου, καὶ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν κακίαν ἐξόριστος γίνεται, καὶ τοὺς δερματίνους ἀμφιέννυται χιτῶνας, ἴσως τὴν παχυτέραν σάρκα, καὶ θνητὴν, καὶ ἀντίτυπον. καὶ τοῦτο πρῶτον, γινώσκει τὴν ἰδίαν αἰσχύνην, καὶ ἀπὸ Θεοῦ κρύπτεται. κερδαίνει μέντοι κἀνταῦθα τὸν θάνατον, καὶ τὸ διακοπῆναι τὴν ἁμαρτίαν. ἵνα μὴ ἀθάνατον ᾖ τὸ κακὸν, καὶ γίνεται φιλανθρωπία ἡ τιμωρία. οὕτω γὰρ ἐγὼ πείθομαι κολάζειν Θεόν. πολλοῖς δὲ παιδευθεὶς πρότερον, ἀντὶ πολλῶν τῶν ἁμαρτημάτων, ὧν ἡ τῆς κακίας ῥίζα ἐβλάστησε κατὰ διαφόρους αἰτίας καὶ χρόνους, λόγῳ, νόμῳ, προφήταις, εὐεργεσίαις, ἀπειλαῖς, πληγαῖς, ὕδασιν, ἐμπρησμοῖς, πολέμοις, νίκαις, ἥτταις, σημείοις ἐξ οὐρανοῦ, σημείοις ἐξ ἀέρος, ἐκ γῆς, ἐκ θαλάσσης,

ἐκ θαλάσσης, αἰθέρων, πόλεων, ἰδίων αἱ ἐλπίσιν μεταβολαῖς, ὑφ' ὧν ἐκτρίβεσθαι τὴν κακίαν τὸ πλεοναζόμενον ἦν. τέλος ἰσχυροτέρου δεῖται φαρμάκου, ἐπὶ δεινοτέροις τοῖς ἀρρωστήμασιν, ἀλληλοφονίαις, μοιχείαις, ἐπιορκίαις, ἀνδρομανίαις. τὸ πάντων ἔσχατον τῶν κακῶν καὶ πρῶτον εἰδωλολατρείαις, καὶ τῇ μεταθέσει τῆς προσκυνήσεως, ἀπὸ τοῦ πεποιηκότος ἐπὶ τὰ κτίσματα. ταῦτα ἐπειδὴ μείζονος ἐδεῖτο τοῦ βοηθήματος, μείζονος καὶ τυγχάνει. τὸ δὲ ἦν, αὐτὸς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ὁ προαιώνιος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀπερίληπτος, ὁ ἀσώματος, ἡ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀρχή, τὸ ἐκ τοῦ φωτὸς φῶς, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ ἀρχετύπου, ἡ ἀκίνητος σφραγίς, ἡ ἀπαράλλακτος εἰκών, ὁ τοῦ πατρὸς ὅρος καὶ λόγος, ἐπὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα χωρεῖ. καὶ σάρκα φορεῖ διὰ τὴν σάρκα, καὶ ψυχῇ νοερᾷ διὰ τὴν ἐμὴν ψυχὴν μίγνυται, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἀνακαθαίρων, καὶ πάντα γίνεται πλὴν τῆς ἁμαρτίας ἄνθρωπος· κυηθεὶς μὲν ἐκ τῆς παρθένου, καὶ ψυχὴν καὶ σάρκα προκαθαρθείσης τῷ πνεύματι. ἔδει γὰρ καὶ γέννησιν τιμηθῆναι, καὶ παρθενίαν προτιμηθῆναι. προελθὼν δὲ θεὸς μετὰ τῆς προσλήψεως, ἓν ἐκ δύο τῶν ἐναντίων, σαρκὸς καὶ πνεύματος· ὧν τὸ μὲν ἐθέωσε, τὸ δὲ ἐθεώθη. ὢ τῆς καινῆς μίξεως, ὢ τῆς παραδόξου κράσεως. ὁ ὢν γίνεται, καὶ ὁ ἄκτιστος κτίζεται, καὶ ὁ ἀχώρητος χωρεῖται διὰ μέσης ψυχῆς νοερᾶς μεσιτευούσης θεότητι καὶ σαρκὸς παχύτητι. καὶ ὁ πλουτίζων πτωχεύει. πτωχεύει γὰρ τὴν ἐμὴν σάρκα, ἵν' ἐγὼ πλουτήσω τὴν αὐτοῦ θεότητα. καὶ ὁ πλήρης κενοῦται. κενοῦται γὰρ τῆς ἑαυτοῦ δόξης ἐπὶ μικρόν, ἵν' ἐγὼ τῆς ἐκείνου μεταλάβω πληρώσεως. τίς ὁ πλοῦτος τῆς ἀγαθότητος; τί τὸ περὶ ἐμὲ τοῦτο μυστήριον; μετέλαβον τῆς εἰκόνος, καὶ οὐκ ἐφύλαξα. μεταλαμβάνει τῆς ἐμῆς σαρκός, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα σώσῃ, καὶ τὴν σάρκα ἀθανατίσῃ. δευτέραν κοινωνεῖ κοινωνίαν, πολὺ τῆς προτέρας παραδοξοτέραν. ὅσῳ τότε μὲν τοῦ κρείττονος μετέδωκε, νῦν δὲ μεταλαμβάνει τοῦ χείρονος. τοῦτο τοῦ προτέρου θεοειδέστερον. τοῦτο τοῖς νοῦν ἔχουσιν ὑψηλότερον. πρὸς ταῦτα τί φασιν ἡμῖν οἱ συκοφάνται, οἱ πικροὶ τῆς θεότητος λογισταί, οἱ κατήγοροι τῶν ἐπαινουμένων, οἱ σκοτεινοὶ περὶ τὸ φῶς, οἱ περὶ τὴν σοφίαν ἀπαίδευτοι, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανε, τὰ ἀχάριστα κτίσματα, τὰ τοῦ πονηροῦ πλάσματα; τοῦτο ἐγκαλεῖς θεῷ τὴν εὐεργεσίαν; διὰ τοῦτο μικρός, ὅτι διὰ σὲ ταπεινός; ὅτι πρὸς τὸ πλανώμενον ἦλθεν ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὁ τιθεὶς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων, ἐπὶ τὰ ὄρη, καὶ τοὺς βουνούς, ἐφ' ὧν ἐθυσίαζες, καὶ πλανώμενον εὗρε· καὶ εὑρών, ἐπὶ τῶν ὤμων ἀνέλαβεν, ἐφ' ὧν καὶ τὸ ξύλον· καὶ λαβών, ἐπανήγαγεν ἐπὶ τὴν ἄνω ζωήν· καὶ ἀναγαγών, τοῖς μένουσι συνηρίθμησεν; ὅτι λύχνον ἧψε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα, καὶ τὴν οἰκίαν ἐσάρωσε, τῆς ἁμαρτίας τὸν κόσμον ἀνακαθαίρων, καὶ τὴν δραχμὴν ἐζήτησε, τὴν βασιλικὴν εἰκόνα συγκεχωσμένην τοῖς πάθεσι. καὶ συγκαλεῖ τὰς φίλας αὐτῷ δυνάμεις ἐπὶ τῇ τῆς δραχμῆς εὑρέσει, καὶ κοινωνοὺς ποιεῖται τῆς εὐφροσύνης, ἃς καὶ τῆς οἰκονομίας μύστιδας πεποίηκε; ὅτι τῷ προδρόμῳ λύχνῳ τὸ φῶς ἀκολουθεῖ τὸ ὑπέρλαμπρον, καὶ τῇ φωνῇ ὁ λόγος, καὶ τῷ νυμφαγωγῷ ὁ νυμφίος, κατασκευάζοντι κυρίῳ λαὸν περιούσιον, καὶ προκαθαίροντι ἐπὶ τὸ πνεῦμα διὰ τοῦ ὕδατος. ταῦτα ἐγκαλεῖς τῷ θεῷ; διὰ ταῦτα ὑπολαμβάνεις χείρονα; ὅτι λεντίῳ διαζώννυται, καὶ νίπτει τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ δείκνυσιν ἀρίστην ὁδὸν ὑψώσεως τὴν ταπείνωσιν; ὅτι διὰ τὴν συγκύπτουσαν χαμαὶ ψυχὴν ταπεινοῦται, ἵνα καὶ συνανυψώσῃ τὸ κάτω νεῦον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας; ἐκεῖνο δὲ πῶς οὐ κατηγορεῖς; ὅτι καὶ μετὰ τελωνῶν ἐσθίει, καὶ παρὰ τελώναις, καὶ μαθητεύει τελώνας, ἵνα καὶ αὐτός τι κερδάνῃ. τί τοῦτο; τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν σωτηρίαν. εἰ μὴ καὶ τὸν ἰατρὸν αἰτιῷτό τις, ὅτι συγκύπτει ἐπὶ τὰ πάθη, καὶ δυσωδίας ἀνέχεται, ἵνα δῷ τὴν ὑγίειαν τοῖς κάμνουσι. καὶ τὸν ἐπικλινόμενον βόθρῳ, διὰ φιλανθρωπίαν, ἵνα τὸ ἐμπεπτωκὸς κτῆνος, κατὰ τὸν νόμον ἀνασώσηται. ἀπεστάλη μέν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος· διπλοῦς γὰρ ἦν. ἐπεὶ καὶ ἐκοπίασε, καὶ ἐπείνησε, καὶ ἐδίψησε, καὶ ἠγωνίασε, καὶ ἐδάκρυσε νόμῳ σώματος. εἰ δὲ καὶ ὡς θεός, τί τοῦτο; τὴν εὐδοκίαν τοῦ πατρός, ἀπόστολον εἶναι νόμισον, ἐφ' ἣν ἀναφέρει τὰ ἑαυτοῦ, καὶ ὡς ἀρχὴν τιμῶν ἄχρονον, καὶ τοῦ μὴ δοκεῖν εἶναι ἀντίθεος. ἐπεὶ καὶ παραδεδόσθαι λέγεται, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν παραδεδωκέναι γέγραπται, καὶ ἐγηγέρθαι παρὰ τοῦ πατρός, καὶ ἀνειλῆφθαι, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν ἀνεστακέναι καὶ ἀνεληλυθέναι πάλιν. ἐκεῖνα τῆς εὐδοκίας, ταῦτα τῆς ἐξουσίας. σὺ δὲ τὰ μὲν ἐλαττοῦντα λέγεις, τὰ ὑψοῦντα δὲ παρατρέχεις; καὶ ὅτι μὲν ἔπαθε λογίζῃ, ὅτι δὲ ἑκών, οὐ προστίθης; οἷα πάσχει καὶ νῦν ὁ λόγος. ὑπὸ μὲν τῶν ὡς θεὸς τιμᾶται καὶ συναλείφεται· ὑπὸ δὲ τῶν, ὡς σὰρξ ἀτιμάζεται καὶ χωρίζεται. τίσιν ὀργισθῇ πλέον, μᾶλλον δὲ τίσιν ἀφῇ, τοῖς συναιροῦσι κακῶς, ἢ τοῖς τέμνουσι; καὶ γὰρ κἀκείνους διαιρεῖν ἔδει, καὶ τούτους συνάπτειν, τοὺς μὲν τῷ ἀριθμῷ, τοὺς δὲ τῇ θεότητι. προσκόπτεις τῇ σαρκί; τοῦτο καὶ Ἰουδαῖοι. ἢ καὶ Σαμαρείτην ἀποκαλεῖς, καὶ τὸ ἑξῆς σιωπήσομαι. ἀπιστεῖς τῇ θεότητι; τοῦτο οὐδὲ οἱ δαίμονες, ὦ καὶ δαιμόνων ἀπιστότερε σύ, καὶ Ἰουδαίων ἀγνωμονέστερε. ἐκεῖνοι τὴν τοῦ υἱοῦ προσηγορίαν, ὁμοτιμίας φωνὴν

ἐνόμιζον,

ἐνόμιζον, οὗτοι τὸν ἐλλείποντα θεὸν ᾔδεσαν. ἐπείθοντο γὰρ ἐξ ὧν ἐπαχθεῖς. σὺ δὲ οὐδὲ τὴν ἰσότητα δέχῃ, οὐδὲ ὁμολογεῖς τὴν θεότητα. κρεῖττον ἦν σοι περιτετμῆσθαι καὶ δαιμονᾶν (ἵν' εἴπω τι καὶ γελοίως) ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ καὶ ὑγιείᾳ διακεῖσθαι πονήρως καὶ ἀθέως. μικρὸν μὲν οὖν ὕστερον, ὄψει καὶ καθαιρόμενον Ἰησοῦν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, τὴν ἐμὴν κάθαρσιν. μᾶλλον δὲ ἁγιάζοντα τῇ καθάρσει τὰ ὕδατα (οὐ γὰρ δὴ αὐτὸς ἐδεῖτο καθάρσεως ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου) καὶ σχιζομένους τοὺς οὐρανούς, καὶ ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς πνεύματος μαρτυρούμενον, καὶ πειραζόμενον, καὶ νικῶντα, καὶ ὑπὸ ἀγγέλων ὑπηρετούμενον, καὶ θεραπεύοντα πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν, καὶ ζωοποιοῦντα νεκρούς (ὡς ὄφελόν γε καὶ σὲ τῇ κακοδοξίᾳ νενεκρωμένους), καὶ δαίμονας ἀπελαύνοντα. τὰ μὲν δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ διὰ τῶν μαθητῶν, καὶ ἄρτοις ὀλίγοις τρέφοντα μυριάδας, καὶ πεζεύοντα πέλαγος, καὶ προδιδόμενον, καὶ σταυρούμενον, καὶ συσταυροῦντα τὴν ἐμὴν ἁμαρτίαν, ὡς ἀμνὸν προσαγόμενον, καὶ ὡς ἱερέα προσάγοντα, ὡς ἄνθρωπον θαπτόμενον, καὶ ὡς θεὸν ἀνεγειρόμενον. εἶτα καὶ ἀνερχόμενον, καὶ ἥξοντα μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δόξης. ταῦτά μοι πανηγύρεις καθ' ἕκαστον τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων· ὧν ἁπάντων κεφάλαιον ἕν, ἡ ἐμὴ τελείωσις καὶ ἀνάπλασις, καὶ πρὸς τὸν πρῶτον Ἀδὰμ ἐπάνοδος. νυνὶ δέ μοι δέξαι τὴν κύησιν, καὶ προσσκίρτησον εἰ καὶ μὴ ὡς Ἰωάννης ἀπὸ γαστρός, ἀλλ' ὡς Δαβὶδ ἐπὶ τῇ καταπαύσει τῆς κιβωτοῦ. καὶ τὴν ἀπογραφὴν αἰδέσθητι, δι' ἣν εἰς οὐρανοὺς ἐγράφης. καὶ τὴν γέννησιν σεβάσθητι, δι' ἣν ἐλύθης τῶν δεσμῶν τῆς γεννήσεως. καὶ τὴν Βηθλεὲμ τίμησον τὴν μικράν, ἥ σε πρὸς τὸν παράδεισον ἐπανήγαγε. καὶ τὴν φάτνην προσκύνησον, δι' ἣν ἄλογος ὢν ἐτράφης ὑπὸ τοῦ λόγου. γνῶθι ὡς βοῦς τὸν κτησάμενον (Ἡσαΐας διακελεύεταί σοι) καὶ ὡς ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἴτε τῶν καθαρῶν τις εἶ, καὶ ὑπὸ τὸν νόμον, καὶ μηρυκισμὸν ἀναγόντων τὸν λόγον, καὶ πρὸς θυσίαν ἐπιτηδείων. εἴτε τῶν ἀκαθάρτων τέως, καὶ ἀβρώτων, καὶ ἀθύτων, καὶ τῆς ἐθνικῆς μερίδος. μετὰ τοῦ ἀστέρος δράμε, καὶ μετὰ μάγων δωροφόρησον, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν· ὡς βασιλεῖ, καὶ ὡς θεῷ, καὶ ὡς διὰ σὲ νεκρῷ. μετὰ ποιμένων δόξασον, μετὰ ἀγγέλων χόρευσον, μετὰ ἀρχαγγέλων ὕμνησον. ἔστω κοινὴ πανήγυρις, οὐρανίων καὶ ἐπιγείων δυνάμεων. πείθομαι γὰρ κἀκείνας συναγάλλεσθαι καὶ συμπανηγυρίζειν σήμερον, εἴπερ εἰσὶ φιλάνθρωποι καὶ φιλόθεοι, ὥσπερ ἃς Δαβὶδ εἰσάγει μετὰ τὸ πάθος συνανιούσας Χριστῷ, καὶ προσυπαντώσας καὶ διακελευομένας ἀλλήλαις τὸ τῶν πυλῶν ἐπᾶραι. ἓν μίσησον τῶν περὶ τὴν Χριστοῦ γέννησιν, τὴν Ἡρώδου παιδοκτονίαν. μᾶλλον δὲ καὶ ταύτην αἰδέσθητι, τὴν ἡλικιῶτιν Χριστοῦ θυσίαν, τοῦ καινοῦ σφαγίου προθυομένην. ἂν εἰς Αἴγυπτον φεύγῃ, προθύμως συμφυγαδεύθητι. καλὸν τῷ Χριστῷ συμφεύγειν διωκομένῳ. ἂν ἐν Αἰγύπτῳ βραδύνῃ, κάλεσον αὐτὸν ἐξ Αἰγύπτου καλῶς ἐκεῖ προσκυνούμενον. διόδευσον ἀμέμπτως τῶν ἡλικιῶν Χριστοῦ, καὶ δυνάμεων. ὡς Χριστοῦ μαθητὴς ἁγνίσθητι, περιτμήθητι, περιελοῦ τὸ ἀπὸ γενέσεως κάλυμμα. μετὰ τοῦτο δίδαξον ἐν τῷ ἱερῷ, τοὺς θεοκαπήλους ἀπέλασον. λιθάσθητι ἂν τοῦτο δέῃ παθεῖν, λήσῃ τοὺς βάλλοντας εὖ οἶδα, φεύξῃ καὶ διὰ μέσου αὐτῶν ὡς θεός. ὁ λόγος γὰρ οὐ λιθάζεται. ἂν Ἡρώδῃ προσαχθῇς, μηδὲ ἀποκριθῇς τὰ πλείω. αἰδεσθήσεταί σου καὶ τὴν σιωπὴν πλέον ἢ τῶν ἄλλων τοὺς μακροὺς λόγους. ἂν φραγελλωθῇς, καὶ τὰ λειπόμενα ζήτησον. γεῦσαι χολῆς, διὰ τὴν γεῦσιν. ὄξος ποτίσθητι, ζήτησον ἐμπτύσματα, δέξαι ῥαπίσματα, κολαφίσματα. ἀκάνθαις στεφανώθητι, τῷ τραχεῖ τοῦ κατὰ θεὸν βίου. περιβαλοῦ τὸ κόκκινον, δέξαι καλάμους. προσκυνήθητι παρὰ τῶν παιζόντων τὴν ἀλήθειαν. τέλος, συσταυρώθητι, συννεκρώθητι, συντάφηθι προθύμως, ἵνα καὶ συναναστῇς, καὶ συνδοξασθῇς, καὶ συμβασιλεύσῃς. θεὸν ὁρῶν ὅσον δεῖ καὶ ὁρώμενος, τὸν ἐν τριάδι προσκυνούμενόν τε καὶ δοξαζόμενον. ὃν καὶ νῦν φανοῦσθαι ἡμῖν εὐχόμεθα ὅσον ἐφικτὸν τοῖς δεσμίοις τῆς σαρκός, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΕἸΣ ΤᾺ ἍΓΙΑ ΦΩ͂ΤΑ ΤΩ͂Ν ἘΠΙΦΑΝΊΩΝ ΛΌΓΟΣ.

Πάλιν Ἰησοῦς ὁ ἐμός, καὶ πάλιν μυστήριον. μυστήριον, οὐκ ἀπατηλόν, οὐδ' ἄκοσμον, οὐδὲ τῆς ἑλληνικῆς πλάνης καὶ μέθης· οὕτω γὰρ ἐγὼ καλῶ τὰ ἐκείνων σεμνά. οἶμαι δὲ καὶ τῶν εὖ φρονούντων ἕκαστος, ἀλλὰ μυστήριον ὑψηλόν τε, καὶ θεῖον, καὶ τῆς ἄνω λαμπρότητος πρόξενον. ἡ γὰρ ἁγία τῶν φώτων ἡμέρα, εἰς ἣν ἀφίγμεθα, καὶ ἣν ἑορτάζειν ἠξιώμεθα σήμερον, ἀρχὴν μὲν τὸ τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ βάπτισμα λαμβάνει, τοῦ ἀληθινοῦ φωτός, τοῦ φωτίζοντος πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. ἐνεργεῖ δὲ τὴν ἐμὴν κάθαρσιν, καὶ βοηθεῖ τῷ φωτί, ὃ παρ' αὐτοῦ λαβόντες ἄνωθεν ἀπ' ἀρχῆς ἐκ τῆς ἁμαρτίας, ἐζοφώσαμέν τε, καὶ συνεχέαμεν. τοιγαροῦν ἀκούσατε θείας φωνῆς, ἐμοὶ μέν, καὶ λίαν σφοδρῶς ἐνηχούσης, τῷ μύστῃ καὶ μυ-

μυσταγωγεῖν τὴν τοιαύτην. εἰ δὲ καὶ ὑμεῖς· ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. καὶ διὰ τοῦτο προσέλθετε πρὸς αὐτὸν, καὶ φωτίσθητε. καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισχυνθῇ, τῷ ἀληθινῷ φωτὶ σημειούμενα. καιρὸς ἀναγεννήσεως, γεννηθῶμεν ἄνωθεν. καιρὸς ἀναπλάσεως, τὸν πρῶτον ἀδὰμ ἀναλάβωμεν. μὴ μείνωμεν ὅπερ ἐσμὲν, ἀλλ' ὅπερ ἦμεν γενώμεθα. τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, τῷ βίῳ τούτῳ, καὶ τῷ σαρκίῳ. καὶ ὑπὸ τῆς σκοτίας διώκεται μὲν, οὐ καταλαμβάνεται δὲ, τῆς ἀντικειμένης λέγω δυνάμεως, τῷ φαινομένῳ μὲν ἀδὰμ προσπηδώσης ἐξ ἀναιδείας, τῷ θεῷ δὲ προσπταιούσης καὶ ἡττωμένης· ἵν' ἡμεῖς τὸ σκότος ἀποθέμενοι, τῷ φωτὶ πλησιάσωμεν. εἶτα καὶ φῶς γενώμεθα τέλειον, τελείου φωτὸς γεννήματα. ὁρᾶτε τῆς ἡμέρας τὴν χάριν, ὁρᾶτε τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν. οὐκ ἀπὸ γῆς ἤρθητε, οὐκ ἄνω τέθεισθε σαφῶς ὑψωθέντες ὑπὸ τῆς ἡμετέρας φωνῆς καὶ ἀναγωγῆς, καὶ ἔτι μᾶλλον τεθήσεσθε ἐπειδὰν εὐοδώσῃ τὸν λόγον ὁ λόγος, μή τις τοιαύτη κάθαρσις νομικὴ καὶ σκιώδης, προσκαίροις ῥαντίσμασιν ὠφελοῦσα, καὶ σποδῷ δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους; μή τι τοιοῦτον μυσταγωγοῦσιν ἕλληνες; ὧν λῆρος ἐμοὶ πᾶσα τελετὴ καὶ μυστήριον, δαιμόνων εὕρεμα σκοτεινὸν, καὶ διανοίας ἀνάπλασμα κακοδαίμονος, χρόνῳ βοηθούμενον, καὶ μύθῳ κλεπτόμενον. ἃ γὰρ ὡς ἀληθῆ προσκυνοῦσιν, ὡς μυθικὰ συγκαλύπτουσιν. δέον, εἰ μὲν ἀληθῆ, μὴ μύθους ὀνομάζεσθαι, ἀλλὰ τὸ μὴ αἰσχρὰ δείκνυσθαι. εἰ δὲ ψευδῆ, μὴ θαυμάζεσθαι. μηδ' οὕτως ἰταμῶς ἐναντιωτάτας ἔχειν δόξας περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, ὥσπερ ἐν ἀγορᾷ μειρακίων παίζοντας, ἢ ἀνδρῶν κακοδαιμόνως ὡς ἀληθῶς, ἀλλ' οὐκ ἀνδράσι διαλεγομένων, νοῦν ἔχουσι καὶ λόγου προσκυνηταῖς, κἂν τὴν εὔτεχνον ταύτην, καὶ ῥυπαρὰν πιθανότητα διαπτύωσιν. οὐ διὸς ταῦτα γοναὶ καὶ κλοπαὶ τοῦ κρητὸς τυράννου, κἂν ἕλληνες ἀπιέσκωνται. οὐδὲ κουρήτων ἦχοι, καὶ κρότοι, καὶ ὀρχήσεις ἔνοπλοι θεοῦ κλαίοντος ἠχὴν συγκαλύπτουσαι, ἵνα πατέρα λάθῃ μισότεκνον. δεινὸν γὰρ ἦν ὡς παιδίον κλαυθμυρίζεσθαι, τὸν ὡς λίθον καταποθέντα. οὐδὲ φρυγῶν ἐκτομαὶ, καὶ αὐλοὶ, καὶ κορύβαντες, καὶ ὅσα περὶ τὴν ῥέαν ἄνθρωποι μαίνονται, τελοῦντες τῇ μητρὶ τῶν θεῶν καὶ τελούμενοι, ὅσα τῇ μητρὶ τῶν τοιούτων εἰκός. οὐδὲ κόρη τις ἡμῖν ἁρπάζεται, καὶ δημήτηρ πλανᾶται, καὶ κελεούς τινας ἐπεισάγει, καὶ τριπτολέμους, καὶ δράκοντας. καὶ τὰ μὲν ποιεῖ, τὰ δὲ πάσχει. αἰσχύνομαι γὰρ ἡμέρᾳ δοῦναι τὴν νυκτὸς τελετὴν, καὶ ποιεῖν τὴν ἀσχημοσύνην μυστήριον. οἶδεν ἐλευσὶς ταῦτα, καὶ οἱ τῶν σιωπωμένων, καὶ σιωπῆς ὄντως ἀξίων ἐπόπται. οὐδὲ διόνυσος ταῦτα, καὶ μηρὸς ὠδίνων ἀτελὲς κύημα, ὥσπερ ἄλλο τι κεφαλὴ πρότερον. καὶ θεὸς ἀνδρόγυνος, καὶ χορὸς μεθυόντων, καὶ στρατὸς ἔκλυτος, καὶ θηβαίων ἄνοια τοῦτον τιμῶσα, καὶ σεμέλης κεραυνὸς προσκυνούμενος. οὐδ' ἀφροδίτης πορνικὰ μυστήρια, τῆς αἰσχρῶς ὡς αὐτοί λέγουσι καὶ γεννωμένης καὶ τιμωμένης. οὐδὲ φαλλοί τινες, καὶ ἰθύφαλλοι, αἰσχροὶ καὶ τοῖς σχήμασι, καὶ τοῖς πράγμασιν. οὐδὲ ταύρων ξενοκτονίαι, καὶ λακωνικῶν ἐφήβων ἐπιβώμιον αἷμα, ξαινομένων ταῖς μάστιξι. καὶ τοῦτο μόνον κακῶς ἀνδριζομένων, οἷς τιμᾶται θεὰ καὶ ταῦτα παρθένος. οἱ γὰρ αὐτοὶ καὶ μαλακίαν ἐτίμησαν, καὶ θρασύτητα ἐσεβάσθησαν. ποῦ δὲ θήσεις τὴν πέλοπος κρεουργίαν, πεινῶντας θεοὺς ἑστιῶσαν, καὶ φιλοξενίαν πικρὰν, καὶ ἀπάνθρωπον; ποῦ δὲ ἑκάτης τὰ φοβερὰ καὶ σκοτεινὰ φάσματα, καὶ τροφωνίου κατὰ γῆς παίγνια καὶ μαντεύματα; ἢ δωδωναίας δρυὸς ληρήματα; ἢ τρίποδος δελφικοῦ σοφίσματα; ἢ κασταλίας μαντικὸν πόμα, τοῦτο μόνον οὐ μαντευσάμενον τὴν ἑαυτῶν σιωπήν. οὐδὲ μάγων θυτικὴ, καὶ πρόγνωσις ὄρνιθος. καὶ χαλδαίων ἀστρονομία καὶ γενεθλιαλογία, τῇ τῶν οὐρανίων κινήσει συμφέρουσα τὰ ἡμέτερα, τῶν μηδὲ ἑαυτῶν ὅ τί ποτέ εἰσιν, ἢ ἔσονται γνῶναι δυναμένων. οὐδὲ θρᾳκῶν ὄργια ταῦτα, παρ' ὧν καὶ τὸ θρησκεύειν ὡς λόγος. οὐδὲ ὀρφέως τελεταὶ καὶ μυστήρια, ὃν τοσοῦτον ἕλληνες ἐπὶ σοφίᾳ ἐθαύμασαν, ὥστε καὶ λύραν αὐτῷ ποιοῦσι πάντα τοῖς κρούμασιν ἕλκουσαν. οὐδὲ μίθρου κόλασις ἔνδικος, κατὰ τῶν μυεῖσθαι τὰ τοιαῦτα ἀνεχομένων. οὐδὲ ὀσίριδος σπαραγμοὶ, ἄλλη συμφορὰ τιμωμένη παρ' αἰγυπτίοις. οὐδὲ ἴσιδος ἀτυχήματα, καὶ τράγοι μενδησίων αἰδεσιμώτεροι. καὶ ἄπιδος φάτνη, μόσχου κατατρυφῶντος τῇ μωρίᾳ τῶν πιστευσάντων. οὐδ' ὅσα τὸν νεῖλον ταῖς τιμαῖς καθυβρίζουσι, τὸν καρποδότην ὡς ἀνυμνοῦσιν αὐτοὶ καὶ ἀστάχυν, ὃς μετροῦσι τὴν εὐδαιμονίαν τοῖς πήχεσιν. ἐῶ γὰρ λέγειν ἑρπετῶν τε καὶ κνωδάλων τιμὰς, καὶ τὸ τῆς ἀσχημοσύνης φιλότιμον. ὧν καθ' ἕκαστον, ἰδία τις τελετὴ καὶ μυστήριον. καὶ κοινὸν τὸ τῆς κακοδαιμονίας ἐφ' ἅπασιν, ὡς εἴπερ ἀσεβεῖν αὐτοὺς ἔδει πάντως, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ δόξης ἀποπεσεῖν εἰς εἴδωλα κατενεχθέντας καὶ τέχνης ἔργα, καὶ χειρῶν πλάσματα, μὴ ἂν ἄλλο τι κατ' αὐτὴν εὔξασθαι τῶν γελοίων ἔχοντας, ἢ τοιαῦτα σεβασθῆναι, καὶ οὕτω τιμῆσαι. ἵνα τὴν ἀντιμισθίαν, ἣν ἔδει τῆς πλάνης, ὡς φησι παῦλος, ἀπολαμβάνωσιν, ἐν οἷς σέβονται, οὐ μᾶλλον τιμῶντες;

ἢ δι' ἐκείνων ἀτιμαζόμενοι, βδελυκτοὶ τῆς πλάνης, βδελυκτότεροι τῆς εὐτελείας τῶν προσκυνουμένων καὶ σεβομένων. ἵνα καὶ αὐτῶν τῶν τιμωμένων ὦσιν ἀναισθητότεροι, τοσοῦτον ὑπερβάλλοντες ἀνοίᾳ, ὅσον εὐτελείᾳ τὰ προσκυνούμενα. ταῦτα μὲν οὖν παιζέτωσαν Ἑλλήνων παῖδες καὶ δαίμονες, παρ' ὧν ἐκείνοις ἡ ἄνοια. τὴν τοῦ Θεοῦ τιμὴν εἰς ἑαυτοὺς μεθελκόντων, καὶ ἄλλος ἄλλως κατατεμνόντων εἰς αἰσχρὰς δόξας καὶ φαντασίας. ἀφ' οὗ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ἐκβαλόντες ἡμᾶς, διὰ ξύλου τῆς γνώσεως οὐ κατὰ καιρὸν οὐδ' ἐπιτηδείως μεταληφθείσης, ὡς ἀσθενεστέρων ἤδη κατεδράμοντο, τὸ ἡγεμονικὸν νοῦ συναρπάσαντες, καὶ πᾶσι τοῖς πάθεσι θύρας ἀνοίξαντες. οὐ γὰρ ἐφορητὸν φύσει ὄντες φθονερὰ καὶ μισάνθρωπα, μᾶλλον δὲ διὰ τὴν ἑαυτῶν κακίαν γενόμενοι, τοὺς κάτω τῶν ἄνω τυχεῖν, αὐτοὶ πεσόντες ὧδε γῆς ἄνωθεν, οὐδὲ τοσαύτην μετάστασιν γενέσθαι τῆς δόξης καὶ τῆς πρώτης φύσεως. τοῦτο ὁ διωγμὸς τοῦ πλάσματος. διὰ τοῦτο ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καθυβρίσθη, καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκιμάσαμεν φυλάξαι τὴν ἐντολήν, παρεδόθημεν τῇ ἀνομίᾳ τῆς πλάνης. καὶ καθ' ὃ ἐπλανήθημεν ἠτιμάσθημεν, ἐν οἷς ἐσεβάσθημεν. οὐ γὰρ τοῦτο μόνον δεινόν, τὸ πεποιημένους ἐπ' ἀγαθοῖς ἔργοις, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τοῦ πεποιηκότος, καὶ Θεοῦ μίμησιν ὅσον ἐφικτόν, ὁρμητήριον γενέσθαι παντοίων παθῶν βοσκομένων κακῶς, καὶ δαπανώντων τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ καὶ θεοὺς ποιεῖσθαι συνηγόρους τοῖς πάθεσιν. ἵνα μὴ μόνον ἀνεύθυνον τὸ ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ καὶ θεῖον νομίζηται, εἰς τοιαύτην καταφεύγοντας ἀπολογίαν τὰ προσκυνούμενα. ἡμῖν δέ, ὥσπερ ἠξιώθη τὸ φυγεῖν τὴν δεισιδαίμονα πλάνην, καὶ τῆς ἀληθείας γενέσθαι, καὶ δουλεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, καὶ τὴν κτίσιν ὑπεραναβαίνειν, πάντα παρέασιν ὅσα ὑπὸ χρόνον καὶ πρὸς τὴν κίνησιν, οὕτω καὶ ἴδωμεν καὶ φιλοσοφήσωμεν τὰ περὶ Θεοῦ καὶ τὰ θεῖα. φιλοσοφήσωμεν δέ, ἀρχόμενοι ὅθεν ἄρχεσθαι ἄμεινον. ἄμεινον δέ, ὅθεν Σολομὼν ἡμῖν ἐνομοθέτησεν, ἀρχὴ σοφίας, φησί, κτῆσαι σοφίαν. τί τοῦτο λέγων ἀρχὴ σοφίας, τὸν φόβον. οὐ γὰρ ἀπὸ θεωρίας ἀρξαμένους, εἰς φόβον χρὴ καταλήγειν. θεωρία γὰρ ἀχαλίνωτος, τάχα ἂν καὶ κατὰ κρημνῶν ὤσειεν, ἀλλὰ φόβῳ στοιχειουμένους καὶ καθαιρουμένους, καὶ ἵν' οὕτως εἴπω λεπτυνομένους, εἰς ὕψος αἴρεσθαι. οὗ γὰρ φόβος, ἐντολῶν τήρησις. οὗ δὲ ἐντολῶν τήρησις, σαρκὸς κάθαρσις, τῆς ἐπιπροσθούσης τῇ ψυχῇ νεφέλης, καὶ οὐκ ἐώσης καθαρῶς ἰδεῖν τὴν θείαν ἀκτῖνα. οὗ δὲ κάθαρσις, ἔλλαμψις. ἔλλαμψις δέ, πόθου πλήρωσις, τοῖς τῶν μεγίστων, ἢ τοῦ μεγίστου, ἢ ὑπὲρ τὸ μέγα ἐφιεμένοις. διὰ τοῦτο καθαρτέον πρῶτον, εἶτα τῷ καθαρῷ προσομιλητέον. εἴπερ μὴ μέλλοιμεν τὸ τοῦ Ἰσραὴλ πείσεσθαι μὴ φέροντος τὴν δόξαν τοῦ προσώπου Μωϋσέως, καὶ διὰ τοῦτο δεομένου καλύμματος. ἢ τὸ τοῦ Μανωὲ καὶ πείσεσθαι καὶ λέξειν, ἀπωλόμεθα, ὦ γύναι, ὅτι ἑωράκαμεν ἐν φαντασίᾳ Θεοῦ γενόμενοι. ἢ ὡς Πέτρος τοῦ πλοίου τὸν Ἰησοῦν ἀποπέμψασθαι, ὡς οὐκ ἄξιοι τοιαύτης ἐπιδημίας. Πέτρον δὲ ὅταν εἴπω, τίνα λέγω; τὸν καὶ τὰ κύματα πατήσαντα. ἢ ὡς Παῦλος τὴν ὄψιν πληγήσεσθαι, πρὶν καθαρθῆναι τῶν διωγμῶν, τῷ διωκομένῳ προσομιλήσας, μᾶλλον δὲ βραχείᾳ τοῦ μεγάλου φωτὸς λαμπηδόνι. ἢ ὡς ὁ ἑκατόνταρχος τὴν μὲν θεραπείαν ἐπιζητήσειν, τῇ οἰκίᾳ δὲ τὸν θεραπευτὴν οὐκ εἰσδέξεσθαι διὰ δειλίαν ἐπαινουμένην. λεγέτω τις καὶ ἡμῶν, ἕως οὔπω καθαίρεται, ἀλλ' ἔστιν ἑκατόνταρχος ἐπὶ πλειόνων ἐν κακίᾳ κρατῶν, καὶ στρατευόμενος Καίσαρι τῷ κοσμοκράτορι τῶν κατασυρομένων· οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς. ὅταν δὲ Ἰησοῦν θεάσηται, καὶ τὰ μικρὸς ὢν τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν, ὡς Ζακχαῖος ἐκεῖνος, καὶ ὑπὲρ τὴν συκομορέαν ἀρθῇ, νεκρώσας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὑπεραναβὰς τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως, τότε καὶ εἰσδεχέσθω τὸν Λόγον, καὶ ἀκουέτω· σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ. καὶ λαμβανέτω τὴν σωτηρίαν, καὶ καρποφορείτω τὰ τελειότερα, σκορπίζων καὶ διαχέων καλῶς, ἃ κακῶς ἐτελώνησεν. ὁ γὰρ αὐτὸς Λόγος καὶ φοβερὸς τοῖς οὐκ ἀξίοις διὰ τὴν φύσιν, καὶ χωρητὸς διὰ φιλανθρωπίαν τοῖς οὕτως εὐτρεπισμένοις. ὡς οἱ τὸ ἀκάθαρτον καὶ ὑλικὸν πνεῦμα τῶν ψυχῶν ἀπελάσαντες, καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς τῇ ἐπιγνώσει σαρώσαντες καὶ κοσμήσαντες, μηδὲ ἀργήν, μηδὲ ἄπρακτον ἔχωσιν, ὥστε μηδὲ πλείονος τῆς παρασκευῆς αὖθις καταληφθῆναι ὑπὸ τῶν ἑπτὰ τῆς κακίας πνευμάτων, ὅσα καὶ τῆς ἀρετῆς ἀπηρίθμηται. τὸ γὰρ δυσμαχώτερον, πλείους ἀναιδεστέρους. ἀλλὰ πρὸς τῷ φυγεῖν τὴν κακίαν, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐργάζονται. ὅλον τὸν Χριστὸν ἢ ὅτι μάλιστα ἑαυτοῖς εἰσοικίσαντες, ὥστε μηδ' ἐν κενῷ τὴν πονηρὰν δύναμιν ὁμιλήσασαν, ἑαυτῆς πάλιν πληρῶσαι, καὶ γενέσθαι τὰ ἔσχατα, χείρονα τῶν πρώτων. διὰ τὸ τῆς καταδρομῆς σφοδρότερον, καὶ τῆς φρουρᾶς ἀσφαλέστερον καὶ δυσαλωτότερον. ὅταν δὲ πάσῃ φυλακῇ τηρήσαντες τὴν ἑαυτῶν ψυχήν, καὶ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ διαθέμενοι, καὶ νεώσαντες ἑαυτοῖς νεώματα, καὶ σπείραντες εἰς δικαιοσύνην, ὡς Σολομῶντι, καὶ Δαβίδ, καὶ Ἱερεμίᾳ δοκεῖ, φωτίσωμεν ἑαυτοῖς φῶς γνώσεως, τηνικαῦτα λαλῶμεν Θεοῦ σοφίαν, ἐν

μυστηρίῳ

μυστηρίῳ τὴν ἀρχικὴν ὑμμείην, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκλάμπωμεν. τέως δὲ καθαιρώμεθα καὶ προτελχόμεθα τοῦ λόγου, ἵν' ὅτι μάλιστα ἡμᾶς αὐτοὺς εὐεργετῶμεν θεοειδεῖς ἐργαζόμενοι, καὶ ἥκοντα τὸν λόγον ὑποδεχόμενοι· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ κρατοῦντα, καὶ τοῖς ἄλλοις προφαίνοντα. ἐπεὶ δὲ ἀνεκαθήραμεν τῷ λόγῳ τὸ θέατρον, φέρε τι περὶ τῆς ἑορτῆς ἤδη φιλοσοφήσωμεν, καὶ συνεορτάσωμεν ταῖς φιλεόρτοις καὶ φιλοθέοις ψυχαῖς. ἐπεὶ δὲ κεφάλαιον ἑορτῆς μνήμη Θεοῦ, Θεοῦ μνημονεύσωμεν. καὶ γὰρ τὴν ἐκεῖθεν τῶν ἑορταζόντων ἠχὴν οἶδα, εὐφραινομένων ἁπάντων ἡ κατοικία, οὐκ ἄλλο τι, ἢ τοῦτο εἶναι νομίζω, Θεὸν ὑμνούμενόν τε καὶ δοξαζόμενον, τοῖς τῆς ἐκεῖσε πολιτείας ἠξιωμένοις. εἰ δέ τι τῶν ἤδη προειρημένων, ὁ νῦν ἔσται λόγος, θαυμαζέτω μηδείς. οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ καὶ φθέγξομαι μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν, φρίττω καὶ γλῶσσαν, καὶ νοῦν, καὶ διάνοιαν, ὅταν περὶ Θεοῦ φθέγγωμαι, καὶ ὑμῖν ταὐτὸ τοῦτο συνευχόμενος, τὸ εὐπαθὲς τοῦτο πάθος καὶ μακάριον. Θεὸν δὲ ὅταν εἴπω, ἑνὶ φωτὶ περιαστράφθητε καὶ τρισί. τρισὶ μέν, κατὰ τὰς ἰδιότητας, εἴτ' οὖν ὑποστάσεις εἴ τινι φίλον καλεῖν, εἴτε πρόσωπα (οὐδὲν γὰρ περὶ τῶν ὀνομάτων ζυγομαχήσομεν, ἕως ἂν πρὸς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν αἱ συλλαβαὶ φέρωσιν) ἑνὶ δέ, κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, εἴτ' οὖν θεότητος. διαιρεῖται γὰρ ἀδιαιρέτως, ἵν' οὕτως εἴπω, καὶ συνάπτεται διῃρημένως. ἓν γὰρ ἐν τρισὶν ἡ θεότης καὶ τὰ τρία, τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης. ἢ τό γε ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἃ ἡ θεότης. τὰς δὲ ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις ἐλλείψομεν· οὔτε τὴν ἕνωσιν, σύγχυσιν ἐργαζόμενοι· οὔτε τὴν διαίρεσιν, ἀλλοτρίωσιν. ἀπέστω γὰρ ἡμῖν ἐξ ἴσου, καὶ ἡ Σαβελλίου συναίρεσις, καὶ ἡ Ἀρείου διαίρεσις, τὰ ἐκ διαμέτρου κακά, καὶ ὁμότιμα τὴν ἀσέβειαν. τί γὰρ δεῖ Θεόν, ἢ συναλείφειν κακῶς, ἢ κατατέμνειν εἰς ἀνισότητα. ἡμῖν δὲ εἷς Θεὸς ὁ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα. καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα. καὶ ἓν πνεῦμα ἅγιον, ἐν ᾧ τὰ πάντα, τῶν ἐξ οὗ, καὶ δι' οὗ, καὶ ἐν ᾧ μὴ φύσεις τεμνόντων. οὐδὲ γὰρ ἂν μετέπιπτον αἱ προθέσεις, ἢ αἱ τάξεις τῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ χαρακτηριζόντων μιᾶς καὶ ἀσυγχύτου φύσεως ἰδιότητας. καὶ τοῦτο δῆλον, ἐξ ὧν εἰς ἓν συνάγονται πάλιν. εἴ τῳ μὴ παρέργως ἐκεῖνο ἀναγινώσκεται παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀποστόλου· τὸ ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. πατήρ, ὁ πατήρ, καὶ ἄναρχος· οὐ γὰρ ἔκ τινος. υἱός, ὁ υἱός, καὶ οὐκ ἄναρχος· ἐκ τοῦ πατρὸς γάρ. εἰ δὲ τὴν ἀπὸ χρόνου λαμβάνοις ἀρχήν, καὶ ἄναρχος. ποιητὴς γὰρ χρόνων, οὐχ ὑπὸ χρόνον. πνεῦμα ἅγιον ἀληθῶς τὸ πνεῦμα, προϊὸν μὲν ἐκ πατρός, οὐχ υἱικῶς δέ· οὐδὲ γὰρ γεννητῶς, ἀλλ' ἐκπορευτῶς. εἰ δεῖ τι καινοτομῆσαι περὶ τὰ ὀνόματα σαφηνείας οὕνεκεν, οὔτε τοῦ πατρὸς ἐκστάντος τῆς ἀγεννησίας, διότι γεγέννηκεν, οὔτε τοῦ υἱοῦ τῆς γεννήσεως, ὅτι ἐκ τοῦ ἀγεννήτου (πῶς γάρ;) οὔτε τοῦ πνεύματος, ἢ εἰς πατέρα μεταπίπτοντος, ἢ εἰς υἱόν, ὅτι ἐκπορεύεται, καὶ ὅτι Θεός, κἂν μὴ δοκῇ τοῖς ἀθέοις. ἡ γὰρ ἰδιότης ἀκίνητος, ἢ πῶς ἂν ἰδιότης μένοι, κινουμένη καὶ μεταπίπτουσα. οἱ δὲ τὴν ἀγεννησίαν, καὶ τὴν γέννησιν φύσεις θεῶν ὁμωνύμους ποιούμενοι, τάχα ἂν καὶ τὸν Ἀδάμ, καὶ τὸν Σήθ, ὅτι ὁ μὲν οὐκ ἀπὸ σαρκός (πλάσμα γάρ) ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας, ἀλλήλοις κατὰ τὴν φύσιν ἀλλοτριώσειας. εἷς οὖν Θεὸς ἐν τρισί, καὶ τὰ τρία ἕν, ὥσπερ ἔφαμεν. ἐπεὶ δὲ οὕτω ταῦτα ἢ τοῦτο, ἔδει δὲ μὴ τοῖς ἄνω μόνοις τὴν προσκύνησιν περιγράφεσθαι, ἀλλ' εἶναί τινας καὶ κάτω προσκυνητάς, ἵνα πληρωθῇ τὰ πάντα δόξης Θεοῦ (ἐπεὶ καὶ Θεοῦ) καὶ διὰ τοῦτο κτίζεται ἄνθρωπος, χειρὶ Θεοῦ τιμηθεὶς καὶ εἰκόνι, τοῦτον δὲ φθόνῳ διαβόλου, καὶ πικρᾷ γεύσει τῆς ἁμαρτίας Θεοῦ τοῦ πεποιηκότος ἐλεεινῶς χωριζόμενον παριδεῖν οὐ Θεοῦ, τί γίνεται, καὶ τί τὸ μέγα περὶ ἡμᾶς μυστήριον. καινοτομοῦνται φύσεις, καὶ Θεὸς ἄνθρωπος γίνεται. καὶ ὁ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολὰς τῆς ἰδίας δόξης τε καὶ λαμπρότητος, ἐπὶ δυσμῶν δοξάζεται τῆς ἡμετέρας εὐτελείας καὶ ταπεινότητος. καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ δέχεται, καὶ υἱὸς ἀνθρώπου γενέσθαι τε καὶ κληθῆναι, οὐχ ὃ ἦν μεταβαλών, ἄτρεπτος γάρ, ἀλλ' ὃ οὐκ ἦν προσλαβών. φιλάνθρωπος γάρ. ἵνα χωρηθῇ ὁ ἀχώρητος διὰ μέσης σαρκὸς ὁμιλήσας ἡμῖν ὡς ἐκ παραπετάσματος. ἐπειδὴ καθαρὰν αὐτοῦ τὴν θεότητα φέρειν, οὐ τῆς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ φύσεως. διὰ τοῦτο τὰ ἄμικτα μίγνυται. οὐ γενέσει μόνον Θεός, οὐδὲ σαρκὶ νοῦς, οὐδὲ χρόνῳ τὸ ἄχρονον, οὐδὲ μέτρῳ τὸ ἀπερίγραπτον, ἀλλὰ καὶ παρθενίᾳ γέννησις, καὶ ἀτιμίᾳ, τὸ καὶ τιμῆς ἁπάσης ὑψηλότερον. καὶ πάθει, τὸ ἀπαθές. καὶ τῷ φθαρτῷ, τὸ ἀθάνατον. ἐπειδὴ γὰρ ὥσπερ ἀήττητος ᾤετο τῆς κακίας ὁ σοφιστής, θεότητος ἐλπίδι δελεάσας ἡμᾶς, σαρκὸς προβλήματι δελεάζεται. ἵν' ὡς τῷ Ἀδὰμ προσβαλών, τῷ Θεῷ περιπέσῃ καὶ οὕτως, ὁ νέος Ἀδὰμ τὸν παλαιὸν ἀνασώσηται, καὶ λυθῇ τὸ κατάκριμα τῆς σαρκός, σαρκὶ τοῦ θανάτου θανατωθέντος. τῇ μὲν οὖν γεννήσει τὰ εἰκότα προεορτάσαμεν. ἐγώ τε ὁ τῆς ἑορτῆς ἔξαρχος, καὶ ὑμεῖς. καὶ πᾶν ὅσον ἐγκόσμιόν τε καὶ ὑπερκόσμιον μετὰ ἀστέρος ἐδράμομεν, καὶ μετὰ μάγων προσεκυνήσαμεν, μετὰ ποιμένων περιελάμφθημεν,

ἐλλάμψωμεν, καὶ μετὰ ἀγγέλων δοξάσωμεν, μετὰ Συμεὼν ἐναγκαλισώμεθα, καὶ μετὰ Ἄννης ἀνθομολογησώμεθα τῆς γηραιᾶς καὶ σώφρονος. καὶ χάρις τῷ εἰς τὰ ἴδια ἐλθόντι ἀλλοτρίως, ὃ τὸν ξένον ἐδόξασε. νυνὶ δὲ πρᾶξις ἄλλη Χριστοῦ, καὶ ἄλλο μυστήριον. οὐ δύναμαι κατέχειν τὴν ἡδονήν, ἔνθεος γίνομαι. μικροῦ καὶ ὡς Ἰωάννης εὐαγγελίζομαι, εἰ καὶ μὴ πρόδρομος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐρημίας. Χριστὸς φωτίζεται, συναστράψωμεν. Χριστὸς βαπτίζεται, συγκατέλθωμεν, ἵνα καὶ συνανέλθωμεν. βαπτίζεται Ἰησοῦς. τοῦτο μόνον, ἢ καὶ τὰ ἄλλα τηρεῖν ὑπομείναντες ἀναγκαῖον. τίς ὤν, καὶ παρὰ τίνος, καὶ πηνίκα, ὁ καθαρός, καὶ παρὰ Ἰωάννου, καὶ τῶν σημείων ἀρχόμενος. ἵνα τί μάθωμεν, καὶ τί παιδευθῶμεν; προκαθαίρεσθαι, καὶ ταπεινοφρονεῖν, καὶ κηρύσσειν ἐν τελειότητι, καὶ τῆς πνευματικῆς, καὶ τῆς σωματικῆς ἡλικίας. ἐκεῖνο πρὸς τοὺς τὸ βάπτισμα σχεδιάζοντας, καὶ μὴ προευτρεπιζομένους, μηδὲ τὸ ἀσφαλὲς τῇ λυτρώσει χαριζομένους, διὰ τῆς εἰς τὸ καλὸν ἕξεως. καὶ γὰρ εἰ ἄφεσιν ἔχει τῶν παρελθόντων τὸ χάρισμα. χάρισμα γάρ, ἀλλὰ τοῦτο μᾶλλον εὐλαβείας ἄξιον, μὴ πρὸς τὸν αὐτὸν ἔμετον ἐπανέλθωμεν. τοῦτο πρὸς τοὺς ἐπαιρομένους κατὰ τῶν οἰκονόμων τοῦ μυστηρίου, ἂν ἀξίᾳ τινὶ προέχωσι. τὸ τρίτον πρὸς τοὺς θαρροῦντας νεότητι, καὶ πάντα καιρὸν οἰομένους εἶναι διδασκαλίας ἢ προεδρίας. Ἰησοῦς καθαίρεται, καὶ σὺ καταφρονεῖς τῆς καθάρσεως; ὑπὸ Ἰωάννου. καὶ σὺ κατεξανίστασαι τοῦ σοῦ κήρυκος; τριακονταέτης ὤν, καὶ σὺ πρὸ τῆς γενειάδος διδάσκεις τοὺς γέροντας, ἢ τῷ διδάσκειν πιστεύεις. οὔτε περὶ τῆς ἡλικίας, οὔτε περὶ τοῦ λόγου τυχόν, ἔχων τὸ αἰδέσιμον; ζητεῖται ὁ Δανιὴλ ἐνταῦθα καὶ ὁ δεῖνα, νέοι κριταί. καὶ τὰ παραδείγματα ἐπὶ γλώσσης. πᾶς γὰρ ὁ ἀδικῶν, εἰς ἀπολογίαν ἕτοιμος, ἀλλ' οὐ νόμος ἐκκλησίας, τὸ σπάνιον. ἐπεὶ μηδὲ μία χελιδὼν ἔαρ ποιεῖ, μηδὲ γραμμὴ μία τὸν γεωμέτρην, ἢ πλοῦς εἷς τὸν θαλάττιον. πλὴν Ἰωάννης βαπτίζει. πρόσεισιν Ἰησοῦς ἁγιάζων τυχὸν μὲν καὶ τὸν βαπτιστήν. τὸ δὲ πρόσφορον, πάντως τὸν παλαιὸν Ἀδάμ, ἵν' ἐνθάψῃ τῷ ὕδατι. πρὸ δὲ τούτων, καὶ διὰ τοῦτον τὸν Ἰορδάνην, ὥσπερ ἦν πνεῦμα καὶ σάρξ, οὕτω πνεύματι τελειῶν καὶ ὕδατι. οὐ δέχεται ὁ βαπτιστής. ὁ Ἰησοῦς ἀγωνίζεται. ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, ὁ λύχνος τῷ ἡλίῳ φησίν, ἡ φωνὴ τῷ λόγῳ, ὁ φίλος τῷ νυμφίῳ. ὁ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν ὑπὲρ ἅπαντας τῷ πρωτοτόκῳ πάσης κτίσεως. ὁ προσκιρτήσας ἀπὸ γαστρός, τῷ ἐν γαστρὶ προσκυνηθέντι. ὁ πρόδρομος καὶ προδραμούμενος, τῷ φανέντι καὶ φανησομένῳ. ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι. πρόσθες καὶ τὸ ὑπὲρ σοῦ. ᾔδει γὰρ τῷ μαρτυρίῳ βαπτισθησόμενος, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; καὶ τοῦτο προφητικόν. ᾔδει γὰρ ὡς μετὰ Ἡρῴδην, Πιλᾶτον μανησόμενον, οὕτω καὶ τῷ προαπελθόντι Χριστὸν ἑψόμενον. τί δὲ Ἰησοῦς; ἄφες ἄρτι. τοῦτο γὰρ ἡ οἰκονομία. ᾔδει γὰρ μετ' ὀλίγον, αὐτὸς βαπτίσων τὸν βαπτιστήν. τί δὲ τὸ πτύον; ἡ κάθαρσις. τί δὲ τὸ πῦρ; ἡ τοῦ κούφου δαπάνη, καὶ ἡ ζέσις τοῦ πνεύματος. τί δὲ ἡ ἀξίνη; τῆς ἀθεραπεύτου ψυχῆς ἡ ἐκτομὴ καὶ μετὰ τὴν κόπρον. τί δὲ ἡ μάχαιρα; ἡ τομὴ τοῦ λόγου, ἡ διαιροῦσα τὸ χεῖρον ἀπὸ τοῦ κρείττονος, καὶ διαχωρίζουσα τὸν πιστόν, καὶ τὸν ἄπιστον. καὶ ἐπεγείρουσα τὸν υἱόν, καὶ τὴν θυγατέρα, καὶ τὴν νύμφην, τῷ πατρί, καὶ τῇ μητρί, καὶ τῇ πενθερᾷ. τὰ νέα καὶ πρόσφατα, τοῖς παλαιοῖς καὶ σκιώδεσι. τί δὲ ὁ σφαιρωτὴρ τοῦ ὑποδήματος, ὃν οὐ λύεις ὁ βαπτίζων Ἰησοῦν, ὁ τῆς ἐρημίας καὶ ἄτροφος, ὁ νέος Ἠλίας, ὁ προφήτου πλεῖον, ὅσῳ καὶ τὸν προφητευόμενον εἶδες. ὁ παλαιᾶς καὶ νέας μεσίτης. τί τοῦτο; τυχὸν ὁ τῆς ἐπιδημίας λόγος, καὶ τῆς σαρκός, οὐ μηδὲ τὸ ἀκρότατον εὐδιάλυτον, μὴ ὅτι τοῖς σαρκικοῖς ἔτι καὶ νηπίοις ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς κατὰ Ἰωάννην τῷ πνεύματι. ἀλλὰ καὶ ἄνεισιν Ἰησοῦς ἐκ τοῦ ὕδατος. συναναφέρει γὰρ ἑαυτῷ τὸν κόσμον, καὶ ὁρᾷ σχιζομένους τοὺς οὐρανούς, οὓς ὁ Ἀδὰμ ἔκλεισεν ἑαυτῷ τε, καὶ τοῖς μετ' αὐτόν. ὥσπερ καὶ τῇ φλογίνῃ ῥομφαίᾳ τὸν παράδεισον, καὶ τὸ πνεῦμα μαρτυρεῖ τὴν θεότητα. τῷ γὰρ ὁμοίῳ προστρέχει, καὶ ἡ ἐξ οὐρανῶν φωνή. ἐκεῖθεν γὰρ ὁ μαρτυρούμενος, καὶ ὡς περιστερά. τιμᾷ γὰρ τὸ σῶμα (ἐπεὶ καὶ τοῦτο τῇ θεώσει θεός) σωματικῶς ὁρωμένη, καὶ ἅμα πόρρωθεν εἴθισται περιστερά, κατακλυσμοῦ λύσιν εὐαγγελίζεσθαι. εἰ δὲ ὄγκοις καὶ σταθμοῖς κρίνεις θεότητα, καὶ διὰ τοῦτο μικρόν σοι τὸ πνεῦμα, ὅτι ἐν εἴδει περιστερᾶς, ὦ μικρολόγε περὶ τὰ μέγιστα, ὥρα σοι καὶ βασιλείαν οὐρανῶν ἀτιμάζειν, ὅτι κόκκῳ σινάπεως ἀπεικάζεται, καὶ τῆς Ἰησοῦ μεγαλειότητος, ὑπεραίρειν τὸν ἀντικείμενον. ὅτι ὁ μὲν ὄρος μέγα καλεῖται, καὶ λευιαθάν, καὶ βασιλεὺς τῶν ἐν τοῖς ὕδασιν. ὁ δὲ ἀμνός, καὶ μαργαρίτης, καὶ σταγών, καὶ τὰ τοιαῦτα προσαγορεύεται. ἐπεὶ δὲ βαπτίσματος ἡ πανήγυρις, καὶ δεῖ μικρόν τι προσκακοπαθῆσαι τῷ δι' ἡμᾶς μορφωθέντι, καὶ βαπτισθέντι, καὶ σταυρωθέντι, φέρε τι περὶ διαφορᾶς βαπτισμάτων φιλοσοφήσωμεν. ἵν' ἀπέλθωμεν ἐντεῦθεν κεκαθαρμένοι. ἐβάπτισε Μωϋσῆς, ἀλλ' ἐν ὕδατι. καὶ πρὸ τούτου ἐν νεφέλῃ, καὶ ἐν θαλάσσῃ. τυπικῶς δὲ τοῦτο ἦν, ὡς καὶ Παύλῳ δοκεῖ. ἡ θάλασσα τοῦ ὕδατος, ἡ νεφέλη τοῦ πνεύματος, τὸ μάννα τοῦ τῆς ζωῆς ἄρτου, τὸ πόμα τοῦ θείου πόματος. ἐβάπτισε καὶ Ἰωάν-

νης, οὐκ

μας, οὐκ ἔτι μὲν ἰουδαϊκῶς. οὐ γὰρ ἐν ὕδατι μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς μετάνοιαν. οὔπω δὲ ὅλον πνευματικῶς. οὐ γὰρ προστίθησι τὸ ἐν πνεύματι. βαπτίζει καὶ ἰησοῦς, ἀλλ' ἐν πνεύματι. τοῦτο ἡ τελειότης. καὶ πῶς οὐ θεός, ἵνα τι παραδραμῶ μικρόν, ἐξ οὗ καὶ σὺ γίνῃ θεός. οἶδα καὶ τέταρτον βάπτισμα, τὸ διὰ μαρτυρίου καὶ αἵματος, ὃ καὶ αὐτὸς χριστὸς ἐβαπτίσατο, καὶ πολύ γε τῶν ἄλλων αἰδεσιμώτερον, ὅσῳ δευτέροις ῥύποις οὐ μολύνεται. οἶδα καὶ πέμπτον ἔτι τὸ τῶν δακρύων, ἀλλ' ἐπιπονώτερον. ὡς ὁ λούων καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην αὐτοῦ, καὶ τὴν στρωμνὴν τοῖς δάκρυσιν. ᾧ τὰ τῆς κακίας προσώζεσιν, καὶ οἱ μώλωπες. ὃς πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων πορεύεται, ὃς μιμεῖται τὴν ἐπιστροφὴν μανασσῆ, καὶ τὴν τῶν νινευιτῶν ἐλεηθεῖσαν ταπείνωσιν. ὃς φθέγγεται τὰς τοῦ τελώνου φωνὰς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ δικαιοῦται παρὰ τὸν μεγάλαυχον φαρισαῖον. ὃς συγκύπτει κατὰ τὴν χαναναίαν, καὶ ζητεῖ φιλανθρωπίαν, καὶ ψιχίων κυνὸς τροφὴν ἄγαν λιμώττοντος. ἐγὼ μὲν οὖν (ἄνθρωπος εἶναι γὰρ ὁμολογῶ ζῶον τρεπτὸν καὶ ῥευστῆς φύσεως) καὶ δέχομαι τοῦτο προθύμως. καὶ προσκυνῶ τὸν δεδωκότα. καὶ τοῖς ἄλλοις μεταδίδωμι, καὶ προεισφέρω τοῦ ἐλέους τὸν ἔλεον. οἶδα γὰρ καὶ αὐτὸς ἀσθένειαν περικείμενος, καὶ ὡς ἂν μετρήσω, μετρηθησόμενος. σὺ δὲ τί λέγεις; ὦ νομοθέτης, ὦ νέε φαρισαῖε καὶ καθαρὲ τὴν προσηγορίαν, οὐ τὴν προαίρεσιν, καὶ φυσῶν ἡμῖν τὰ ναυάτου μετὰ τῆς αὐτῆς ἀσθενείας. οὐ δέχῃ μετάνοιαν; οὐ δίδως ὀδυρμοῖς χώραν; οὐ δακρύεις δάκρυον; μὴ σύ γε τοιούτου κριτοῦ τύχοις. οὐκ αἰδῇ τὸ ἰησοῦ φιλάνθρωπον, τοῦ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν λαβόντος, καὶ τὰς νόσους βαστάσαντος; τοῦ μὴ δικαίους ἐλθόντος, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν; τοῦ ἔλεον θέλοντος μᾶλλον ἢ θυσίαν; τοῦ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ συγχωροῦντος τὰ ἁμαρτήματα; ὡς μακάριον ἦν σου τὸ ὑψηλὸν, εἰ καθαρότης ἦν, ἀλλὰ μὴ τῦφος, νομοθετοῦν ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ λῦον τῇ ἀπογνώσει τὴν ἐπανόρθωσιν. ὁμοίως γὰρ ἄμφω κακὸν, καὶ ἄνεσις ἀσωφρόνιστος, καὶ κατάγνωσις ἀσυγχώρητος. ἡ μὲν ὅλην ἐφιᾶσα τὴν ἡνίαν, ἡ δὲ τῷ σφοδρῷ καταγχοῦσα. δεῖξόν μοι τὴν καθαρότητα, καὶ δέχομαί σου τὴν θρασύτητα. νῦν δὲ δέδοικα μὴ βρύων ἕλκεσιν, εἶναί γε τῶν ἀνιατρεύτων. οὐδὲ τὸν δαβὶδ δέχῃ μετανοοῦντα, ᾧ καὶ τὸ προφητικὸν χάρισμα ἡ μετάνοια συνετήρησεν; οὐδὲ πέτρον τὸν μέγαν παθόντα τι ἀνθρώπινον περὶ τὸ σωτήριον πάθος; ἰησοῦς δὲ ἐδέξατο, καὶ τῇ τρισσῇ τῆς ἐρωτήσεως, καὶ τῆς ὁμολογίας, τὸ τρισσὸν τῆς ἀρνήσεως ἐθεράπευσεν. ἢ οὐδὲ τελειωθέντα δέχῃ δι' αἵματος. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο τῆς σῆς ἀπονοίας. οὐδὲ τὸν ἐν κορίνθῳ παρανομήσαντα; παῦλος δὲ καὶ ἀγάπην ἐκύρωσεν. ἐπειδὴ τὴν διόρθωσιν εἶδε, καὶ τὸ αἴτιον, ἵνα μὴ τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος, βαρυνθεὶς τῇ ἀμετρίᾳ τῆς ἐπιπλήξεως. οὐδὲ ταῖς νέαις γαμίζεις χήρας, διὰ τὸ τῆς ἡλικίας εὐάλωτον; παῦλος δὲ τοῦτο ἐτόλμησεν, οὗ σὺ δηλαδὴ διδάσκαλος. ὃς ἐπὶ τέταρτον οὐρανὸν φθάσας, καὶ ἄλλον τινὰ εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἀπορρητοτέρων ἀκούσας, καὶ μείζονα κύκλον τοῦ εὐαγγελίου περιλαβών. ἀλλ' οὐ μετὰ τὸ βάπτισμα ταῦτα, φησί. τίς ἡ ἀπόδειξις; ἢ δεῖξον, ἢ μὴ κατάκρινε. εἰ δὲ ἀμφίβολον, νικάτω τὸ φιλάνθρωπον. ἀλλὰ ναυάτος φησὶν, οὐκ ἐδέξατο τοὺς ἐν τῷ διωγμῷ παραπεσόντας. τί τοῦτο; εἰ μὴ μετεγνωκότας, δικαίως. οὐδὲ ἐγὼ δέχομαι τοὺς ἢ μὴ καμπτομένους, ἢ μὴ ἀξίως μηδὲ ἀντισηκοῦντας τῷ κακῷ τὴν διόρθωσιν. καὶ ὅταν δέξωμαι, τὴν προσήκουσαν αὐτοῖς ἀποδίδωμι χώραν. εἰ δὲ τοὺς ἐκτακέντας τοῖς δάκρυσιν, οὐ μιμήσομαι. καὶ τίς μοι νόμος ἡ ναυάτου μισανθρωπία; ὃς πλεονεξίαν μὲν, οὐκ ἐκόλασε, τὴν δευτέραν εἰδωλολατρείαν. πορνείαν δὲ οὕτω πικρῶς κατεδίκασεν, ὡς ἄσαρκος καὶ ἀσώματος. τί φατέ; πείθομεν ὑμᾶς τοῖς λόγοις τούτοις; δεῦρο στῆτε μεθ' ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων. μεγαλύνωμεν ἅμα τὸν κύριον, μή τις ὑμῶν εἴπῃ τὸ λοιπὸν, μηδὲ εἰ λίαν ἑαυτῷ τεθάρρηκε, μή μου ἅπτου. καθαρὸς γάρ εἰμι, καὶ τίς οὕτως ὥσπερ ἐγώ; μεταδότε καὶ ἡμῖν τῆς λαμπρότητος. ἀλλ' οὐ πειθόμεθα; καὶ ὑπὲρ ὑμῶν δακρύσομεν. οὗτοι μὲν οὖν εἰ μὲν βούλοιντο τὴν ἡμετέραν ὁδὸν, ἡ χριστοῦ. εἰ δὲ μὴ, τὴν ἑαυτῶν πορευέσθωσαν. τυχὸν ἐκεῖ τῷ πυρὶ βαπτισθήσονται τῷ τελευταίῳ βαπτίσματι, τῷ ἐπιπονωτέρῳ καὶ μακροτέρῳ, ὃ ἐσθίει ὡς χόρτον τὴν ὕλην, καὶ δαπανᾷ πάσης κακίας κουφότητα. ἡμεῖς δὲ τιμήσωμεν τὸ χριστοῦ βάπτισμα σήμερον, καὶ καλῶς ἑορτάσωμεν, μὴ γαστρὶ τρυφῶντες, ἀλλὰ πνευματικῶς εὐφραινόμενοι. τρυφήσωμεν δὲ πῶς; λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε. εἰ μὲν φοινικοῖ τὴν ἁμαρτίαν, ἔστι καὶ ἧττον αἱματώδεις, λευκάνθητε ὡς χιών. εἰ δὲ κόκκινοι καὶ ἄνδρες αἱμάτων τέλεον, καὶ εἰς ἔριον λευκότητα φθάσατε. πάντως δὲ καθάρητε, καὶ καθαίρεσθε. ὡς οὐδενὶ τοσοῦτον χαίρει θεὸς, ὅσον ἀνθρώπου διορθώσει καὶ σωτηρίᾳ. ὑπὲρ οὗ λόγος ἅπας, καὶ ἅπαν μυστήριον. ἵνα γένησθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, ζωτικὴ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις δύναμις. ἵνα φῶτα τέλεια τῷ μεγάλῳ φωτὶ παραστάντες, καὶ τὴν ἐκεῖσε μυηθῆτε φωταγωγίαν, ἐλλαμπόμενοι τῇ τριάδι καθαρώτερον καὶ τρανότερον, ἧς νῦν μετρίως ὑποδεδέγμεθα τὴν μίαν αὐγὴν ἐκ μιᾶς τῆς θεότητος, ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΒΑΠΤΙΣΜΑ.

Χθὲς τῇ λαμπρᾷ τῶν φώτων ἡμέρᾳ πανηγυρίσαντες, καὶ γὰρ ἔπρεπε χαρμόσυνα ἄγεσθαι τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας, καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ γαμήλια καὶ γενέθλια, καὶ ὀνομαστήρια, τοῖς σαρκὸς φίλοις, κουρόσυνά τε καὶ ἀνακτήρια, καὶ ἐπίσια, ὅσα τε ἄλλα πανηγυρίζουσιν ἄνθρωποι, σήμερον περὶ τοῦ βαπτίσματος βραχέα διαλεξόμεθα, καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἡμῖν ὑπαρχούσης εὐεργεσίας. εἰ καὶ χθὲς ὑμᾶς ὁ λόγος περιέδραμε τῆς ὥρας κατεπειγούσης, καὶ ἅμα τοῦ λόγου τὸν κόρον φεύγοντος. κόρος δὲ πολέμιος ἀκοαῖς, ὡς ὑπερβάλλουσα τροφὴ σώμασι. προσέχειν δὲ ἄξιον τοῖς λεγομένοις, καὶ μὴ παρέργως, ἀλλὰ προθύμως τὸν περὶ τηλικούτων δέχεσθαι λόγον. ἐπεὶ δὴ καὶ τοῦτό ἐστι φωτισμὸς, τὸ γνῶναι τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν. τριττὴν γέννησιν ἡμῖν οἶδεν ὁ λόγος, τὴν ἐκ σωμάτων, τὴν ἐκ βαπτίσματος, τὴν ἐξ ἀναστάσεως. τούτων δὲ ἡ μὲν νυκτερινή τέ ἐστι, καὶ δούλη, καὶ ἐμπαθής. ἡ δὲ ἡμερινὴ, καὶ ἐλευθέρα, καὶ λυτικὴ παθῶν. πᾶν τὸ ἐκ γενέσεως κάλυμμα περιτέμνουσα, καὶ πρὸς τὴν ἄνω ζωὴν ἐπανάγουσα. ἡ δὲ φοβερωτέρα τε καὶ συντομωτέρα. πᾶν τὸ πλάσμα συνάγουσα ἐν βραχεῖ, τῷ πλάστῃ παραστησομένη, καὶ λόγον ὑφέξον τῆς ἐνταῦθα δουλείας τε καὶ πολιτείας. εἴτε τῇ σαρκὶ μόνον ἐπηκολούθησεν, εἴτε τῷ πνεύματι συνανῆλθε, καὶ τὴν χάριν ᾐδέσθη τῆς ἀναπλάσεως. ταύτας δὴ τὰς γεννήσεις ἁπάσας περὶ ἑαυτοῦ τιμήσας ὁ ἐμὸς Χριστὸς φαίνεται, τὴν μὲν τῷ ἐμφυσήματι τῷ πρώτῳ καὶ ζωτικῷ. τὴν δὲ τῇ σαρκώσει, καὶ τῷ βαπτίσματι, ὅπερ αὐτὸς ἐβαπτίσατο· τὴν δὲ τῇ ἀναστάσει, ἧς αὐτὸς ἀπήρξατο, ὡς ἐγένετο πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, οὕτω καὶ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν γενέσθαι καταξιώσας. περὶ μὲν δὴ τῶν δύο γεννήσεων τῆς πρώτης τέ φημι, καὶ τῆς τελευταίας φιλοσοφεῖν, οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ. περὶ δὲ τῆς μέσης καὶ τῆς νῦν ἡμῖν ἀναγκαίας, ἧς ἐπώνυμος ἡ τῶν φώτων ἡμέρα φιλοσοφήσωμεν. τὸ φώτισμα, λαμπρότης ἐστὶ ψυχῶν, βίου μετάθεσις, ἐπερώτημα τῆς εἰς θεὸν συνειδήσεως. τὸ φώτισμα, βοήθεια τῆς ἀσθενείας τῆς ἡμετέρας. τὸ φώτισμα, σαρκὸς ἀπόθεσις, πνεύματος ἀκολούθησις, λόγου κοινωνία, πλάσματος ἐπανόρθωσις, κατακλυσμὸς ἁμαρτίας, φωτὸς μετουσία, σκότους κατάλυσις. τὸ φώτισμα, ὄχημα πρὸς θεὸν, συνεκδημία Χριστοῦ, ἔρεισμα πίστεως, νοῦ τελείωσις, κλεὶς οὐρανῶν βασιλείας, ζωῆς ἄμειψις, δουλείας ἀναίρεσις, δεσμῶν ἔκλυσις, συνθέσεως μεταποίησις. τὸ φώτισμα τί δεῖ πλείω καταριθμεῖν, τῶν τοῦ θεοῦ δώρων τὸ κάλλιστον καὶ μεγαλοπρεπέστατον, ὥσπερ ἅγια ἁγίων καλεῖταί τινα (καὶ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων, ἐμπεριεκτικώτερα γάρ ἐστι καὶ κυριώτερα), οὕτω καὶ αὐτὸ παντὸς ἄλλου τῶν παρ' ἡμῖν φωτισμῶν ὂν ἁγιώτερον. καλεῖται δὲ ὥσπερ Χριστὸς ὁ τούτου δοτὴρ, πολλοῖς καὶ διαφόροις ὀνόμασιν, οὕτω δὲ καὶ τὸ δώρημα, εἴτε διὰ τὸ περιχαρὲς τοῦ πράγματος τοῦτο παθόντων ἡμῶν (φιλοῦσι γὰρ οἱ σφόδρα περί τι ἐρωτικῶς διακείμενοι, ἡδέως συνεῖναι καὶ τοῖς ὀνόμασιν) εἴτε τοῦ πολυειδοῦς τῆς εὐεργεσίας πολλὰς κλήσεις ἡμῖν δημιουργοῦντος, δῶρον καλοῦμεν, χάρισμα, βάπτισμα, χρίσμα, φώτισμα, ἀφθαρσίας ἔνδυμα, λουτρὸν παλιγγενεσίας, σφραγῖδα, πᾶν ὅ τι τίμιον. δῶρον μὲν ὡς καὶ μηδὲν προεισενεγκοῦσι διδόμενον. χάρισμα δὲ, ὡς καὶ ὀφείλουσι. βάπτισμα δὲ, ὡς συνθαπτομένης τῷ ὕδατι τῆς ἁμαρτίας. χρίσμα δὲ, ὡς ἱερὸν καὶ βασιλικόν. τοιαῦτα γὰρ ἦν τὰ χριόμενα. φώτισμα δὲ, ὡς λαμπρότητα. ἔνδυμα δὲ, ὡς αἰσχύνης κάλυμμα. λουτρὸν δὲ, ὡς ἔκπλυσιν. σφραγῖδα δὲ ὡς συντήρησιν, καὶ τῆς δεσποτείας σημείωσιν. τούτῳ συγχαίρουσιν οὐρανοὶ, τοῦτο δοξάζουσιν ἄγγελοι, διὰ τὸ συγγενὲς τῆς λαμπρότητος. τοῦτο εἰκὼν τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος, τοῦτο ὑμεῖς ὑμνεῖν βουλόμεθα μὲν, οὐ δυνάμεθα δὲ ὅσον ἄξιον. θεὸς μέν ἐστι, φῶς τὸ ἀκρότατον, καὶ ἀπρόσιτον, καὶ ἄρρητον. οὔτε νῷ καταληπτὸν, οὔτε λόγῳ ῥητὸν, πάσης φωτιστικὸν λογικῆς φύσεως, τοῦτο ἐν νοητοῖς, ὅπερ ἐν αἰσθητοῖς ἥλιος, ὅσον ἂν καθαιρώμεθα φανταζόμενον, καὶ ὅσον ἂν φαντασθῶμεν, ἀγαπώμενον· καὶ ὅσον ἀγαπήσωμεν, αὖθις νοούμενον, αὐτὸ ἑαυτοῦ θεωρητικόν τε καὶ καταληπτικὸν, ὀλίγα τοῖς ἔξω χεόμενον. φῶς δὲ λέγω, τὸ ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι θεωρούμενον. ὧν πλοῦτος, ἡ συμφυΐα καὶ τὸ ἓν ἔξαλμα τῆς λαμπρότητος. δεύτερον δὲ φῶς ἄγγελος, τοῦ πρώτου φωτὸς ἀπορροή τις ἢ μετουσία, τῇ πρὸς αὐτὸ νεύσει καὶ ὑπουργίᾳ τὸν φωτισμὸν ἔχουσα, οὐκ οἶδα εἴτε τῇ τάξει τῆς στάσεως μεριζομένη τὸν φωτισμὸν, εἴτε τοῖς μέτροις τοῦ φωτισμοῦ τὴν τάξιν λαμβάνουσα. τρίτον φῶς ἄνθρωπος, ὃ καὶ τοῖς ἔξω δῆλόν ἐστι. φῶς γὰρ τὸν ἄνθρωπον ὀνομάζουσι, διὰ τὴν τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου δύναμιν, καὶ ἡμῶν αὐτῶν πάλιν οἱ θεοειδέστεροι, καὶ μᾶλλον θεῷ πλησιάζοντες. οἶδα καὶ ἄλλο φῶς ᾧ τὸ ἀρχέγονον ἠλάθη σκότος, ἢ διεκόπη, πρώτιστον ὑποστὰν τῆς ὁρατῆς κτίσεως τήν τε κυκλικὴν τῶν ἀστέρων περίοδον, καὶ τὴν ἄνωθεν φρυκτωρίαν κόσμον ὅλον αὐγάζουσαν. φῶς μὲν ἦν καὶ ἡ τῷ πρωτογόνῳ δοθεῖσα πρωτόγονος ἐντολή. ἐπειδὴ λύχνος ἐντολὴ νόμου καὶ φῶς, καὶ διότι φῶς τὰ προστάγματά σου ἐπὶ τῆς γῆς, εἰ καὶ τὸ φθονερὸν σκότος ἐπεισελθὸν τὴν κακίαν ἐδημιούργησε.

φῶς δὲ

Φῶς δὲ τυπικὸν καὶ σύμμετρον τοῖς ὑποδεχομένοις, ὁ γραπτὸς νόμος, σκιαγραφῶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸ τοῦ μεγάλου φωτὸς μυστήριον. ἐπεὶ καὶ τὸ Μωυσέως πρόσωπον τούτῳ δοξάζεται. καὶ ἵνα πλείοσι φωτὶ διῶμεν τὸν λόγον, φῶς μὲν ἦν τὸ ἐκ πυρὸς τῷ Μωυσεῖ φανταζόμενον, ἡνίκα τὴν βάτον ἔκαιε μέν, οὐ κατέκαιε δέ, ἵνα καὶ τὴν φύσιν παραδείξῃ, καὶ γνωρίσῃ τὴν δύναμιν. φῶς δὲ τὸ ἐν στύλῳ πυρὸς ὁδηγοῦν τὸν Ἰσραὴλ, καὶ ἡμεροῦν τὴν ἔρημον. φῶς τὸ Ἠλίαν ἁρπάζον ἐν τῷ τοῦ πυρὸς ἅρματι, καὶ μὴ συμφλέξαν τὸν ἁρπαζόμενον. φῶς τὸ τοὺς ποιμένας περιαστράψαν, ἡνίκα τὸ ἄχρονον φῶς τῷ χρονικῷ ἐμίγνυτο. φῶς τὸ τοῦ φαινομένου ἀστέρος ἐπὶ Βηθλεὲμ κάλλος, ἵνα καὶ μάγους ὁδηγήσῃ, καὶ δορυφορήσῃ τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς φῶς μεθ' ἡμῶν γενόμενον. φῶς ἡ παραδειχθεῖσα θεότης ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῖς μαθηταῖς μικροῦ στερροτέρα καὶ ὄψεως. φῶς ἡ Παῦλον περιαστράψασα φαντασία, καὶ πληγῇ τῶν ὄψεων, τὸ σκότος τῆς ψυχῆς θεραπεύσασα. φῶς καὶ ἡ ἐκεῖθεν λαμπρότης, τοῖς ἐνταῦθα κεκαθαρμένοις, ἡνίκα ἐκλάμψουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος. ὧν ἵσταται ὁ θεὸς ἐν μέσῳ, θεῶν ὄντων καὶ βασιλέων, διαστέλλων καὶ διαιρῶν τὰς ἀξίας τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος. φῶς παρὰ ταῦτα ἰδιοτρόπως ὁ τοῦ βαπτίσματος φωτισμός, περὶ οὗ νῦν ἡμῖν ὁ λόγος, μέγα καὶ θαυμαστὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν περιέχον μυστήριον. ἐπειδὴ γὰρ τὸ μὲν μηδὲν ἁμαρτεῖν ὄντως θεοῦ, καὶ τῆς πρώτης καὶ ἀσυνθέτου φύσεως (ἁπλότης γὰρ εἰρήνη καὶ ἀστασίαστον) θαρρῶ δὲ εἰπεῖν ὅτι καὶ τῆς ἀγγελικῆς, ἢ ὅτι ἐγγυτάτω τούτου διὰ τὴν πρὸς θεὸν ἐγγύτητα, τὸ δὲ ἁμαρτάνειν, ἀνθρώπινον, καὶ τῆς κάτω συνθέσεως (σύνθεσις γάρ, ἀρχὴ διαστάσεως) οὐκ ᾤετο δεῖν ἀβοήθητον τὸ ἑαυτοῦ πλάσμα καταλιπεῖν ὁ δεσπότης. οὐδὲ περιιδεῖν κινδυνεῦον τῆς ἀπ' αὐτοῦ διαστάσεως· ἀλλ' ὥσπερ οὐκ ὄντας ὑπέστησεν, οὕτως ὑποστάντας ἀνέπλασε, πλάσιν θειοτέραν τε καὶ τῆς πρώτης ὑψηλοτέραν· ἣ τοῖς μὲν ἀρχομένοις ἐστὶ σφραγίς, τοῖς τελειοτέροις τὴν ἡλικίαν, καὶ χάρισμα, καὶ τῆς πεσούσης εἰκόνος διὰ τὴν κακίαν ἐπανόρθωσις, ἵνα μὴ τῇ ἀπογνώσει χείρους γινόμενοι, καὶ ἀεὶ πρὸς τὸ χεῖρον καταφερόμενοι, τελείως ἔξω τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς δι' ἀπόγνωσιν πίπτωμεν. μηδὲ εἰς κακῶν βάθος ἐμπεσόντες, ὃ δὴ λέγεται καταφρονῶμεν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ μακρὰν ὁδὸν τέμνοντες, καταλύματι τοὺς πόνους διαναπαύοντες, οὕτω τὸ ἑξῆς τῆς ὁδοῦ κοῦφοι καὶ πρόθυμοι διανύσωμεν. αὕτη μὲν ἡ τοῦ βαπτίσματος χάρις καὶ δύναμις. οὐ κόσμον κατακλυσμὸς ὡς πάλαι, τῆς δὲ τοῦ καθ' ἕκαστον ἁμαρτίας κάθαρσιν ἔχουσα. καὶ παντελῆ ῥύψιν τῶν ἀπὸ κακίας ἐπεισελθόντων συγχωσμάτων ἢ μολυσμάτων. διπλῶν δὲ ὄντων ἡμῶν, ἐκ ψυχῆς λέγω καὶ σώματος, καὶ τῆς μὲν ὁρατῆς, τῆς δὲ ἀοράτου φύσεως, διπλῆ καὶ ἡ κάθαρσις, δι' ὕδατός τέ φημι καὶ πνεύματος. τοῦ μὲν θεωρητῶς τε καὶ σωματικῶς λαμβανομένου, τοῦ δὲ ἀσωμάτως καὶ ἀθεωρήτως συντρέχοντος· καὶ τοῦ μὲν τυπικοῦ, τοῦ δὲ ἀληθινοῦ, καὶ τὰ βάθη καθαίροντος, ὃ τῆς πρώτης γενέσεως ἐπικουρεία τυγχάνον καινοὺς ἀντὶ παλαιῶν, καὶ θεοειδεῖς ἀντὶ τῶν νῦν ὄντων ἐργάζεται. χωρὶς πυρὸς ἀναχωνεῦον, καὶ ἀνακτίζον δίχα συντρίψεως. εἰ γὰρ δεῖ συντόμως εἰπεῖν, συνθήκας πρὸς θεὸν δευτέρου βίου, καὶ πολιτείας καθαρωτέρας, ὑποληπτέον τὴν τοῦ βαπτίσματος δύναμιν. ὃ δὴ καὶ μάλιστα φοβητέον, καὶ πάσῃ φυλακῇ τηρητέον τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕκαστον, μὴ ψεῦσται τῆς ὁμολογίας ταύτης φανώμεθα. εἰ γὰρ τὰς πρὸς ἀνθρώπους ὁμολογίας ἐμπεδοῖ θεὸς μέσος παραληφθείς, πόσος ὁ κίνδυνος, ὧν πρὸς αὐτὸν ἐθέμεθα τὸν θεὸν συνθηκῶν, τούτων παραβάτας εὑρίσκεσθαι· καὶ μὴ μόνον τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ψεύδους ὑπευθύνους εἶναι τῇ ἀληθείᾳ. καὶ ταῦτα οὐκ οὔσης δευτέρας ἀναγεννήσεως, οὐδὲ ἀναπλάσεως, οὐδὲ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπαναστάσεως. κἂν ὅτι μάλιστα ἐπιζητῶμεν ταύτην ἐν πολλοῖς στεναγμοῖς τε καὶ δάκρυσιν, ἐξ ὧν συνουλῶσις μὲν ἔρχεται μόγις κατά γε τὸν ἐμὸν ὅρον καὶ νόμον. ἔρχεται γάρ, καὶ πιστεύομεν, εἰ δὲ καὶ τὰς οὐλὰς ἐξαλείφοιμεν, ἀγαπῴην ἄν. ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς χρῄζω φιλανθρωπίας. πλὴν μὴ δευτέρας δεηθῆναι καθάρσεως, ἀλλὰ στῆναι μέχρι τῆς πρώτης ἄμεινον, ἣν κοινὴν οἶδα πᾶσι καὶ ἄμοχθον καὶ ὁμότιμον, δούλοις, δεσπόταις, πένησι, πλουσίοις, ταπεινοῖς, ὑψηλοῖς, εὐγενεστέροις, ἀγενεστέροις, ὀφλοῦσιν, οὐκ ὀφλοῦσιν, ὡς ἀέρος πνεῦσιν καὶ φωτὸς χύσιν, καὶ ὡρῶν ἀλλαγάς, καὶ κτίσεως θέαν τῆς μεγάλης καὶ κοινῆς πᾶσιν ἡμῶν ἐντρυφήματος, καὶ ἰσομοιρίαν πίστεως. δεινὸν γὰρ ἀντὶ ἰατρείας ἀπονωτέρας, τὴν ἐπιπονωτέραν ἐργάσασθαι, καὶ ἀπορρίψαντας χάριτος οἶκτον, χρεωστεῖν κόλασιν, καὶ ἀντιμετρεῖν ἁμαρτίᾳ διόρθωσιν. πόσων γὰρ δεησόμεθα δακρύων, ἵν' ἀντιβαλεῖν τῇ πηγῇ τοῦ βαπτίσματος; τίς δὲ ὁ ἐγγυητής, ὅτι μενεῖ τῆς θεραπείας τὸ τέλος; ἀλλ' οὐκ ὀφειλήσας ἡμᾶς ἔτι τὸ κριτήριον ὑποδέξεται, καὶ τῆς ἐκεῖθεν δεομένους πυρώσεως; σὺ μὲν δεήσει τοῦ δεσπότου τυχὸν ὁ καλὸς καὶ φιλάνθρωπος γεωργός, ἔτι φεῖσαι τῆς συκῆς, καὶ μήπω ταύτην ἐκτεμεῖν ἐγκαλούμενος τὸ ἄκαρπον, ἀλλὰ συγχωρηθῆναι περιβαλεῖν κόπρια, δάκρυα, στεναγμούς, ἀνακλίσεις, χαμευνίας, ἀγρυπνίας, τῆξιν ψυχῆς καὶ σώματος, τῆς δι' ἐξαγορεύσεως καὶ ἀτιμοτέρας ἀγωγῆς ἐπανόρθωσιν.

ἄδηλον

μόνον ἔχῃς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπίδοσιν, ἵνα τὸ μὴ πῦρ φύγῃς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς δόξης κληρονομήσῃς, ἣν ἐπεργάσασθαι τοῦ δώρου χαρίζεται. ἔστι γὰρ τοῖς μὲν μικροψύχοις, μέγα τὸ φυγεῖν βάσανον. τοῖς δὲ μεγαλοψύχοις, τὸ καὶ τυχεῖν ἀντιδόσεως. τρεῖς γὰρ οἶδα τάξεις τῶν σωζομένων, δουλείαν, μισθαρνίαν, υἱότητα. εἰ δοῦλος εἶ, τὰς πληγὰς φοβήθητι· εἰ μισθωτὸς, πρὸς τὸ λαβεῖν βλέπε μόνον. εἰ ὑπὲρ τούτους εἶ υἱὸς, ὡς πατέρα αἰδέσθητι. ἔργασαι τὸ καλὸν, ὅτι καλὸν τῷ πατρὶ πείθεσθαι. κἂν εἰ μηδὲν ἔσεσθαι μέλλοι, τοῦτο αὐτὸ μισθὸς, τὸ τῷ πατρὶ χαρίζεσθαι. ὡς ἡμεῖς μὴ καταφρονοῦντες φαινοίμεθα, ὡς ἔστιν ἄτοπον χρήματα μὲν προαρπάζειν, ὑγείαν δὲ ἀναβάλλεσθαι· καὶ σώματα μὲν προκαθαίρειν, ψυχῆς δὲ κάθαρσιν ταμιεύεσθαι· καὶ τὴν μὲν κάτω δουλείας, ἐλευθερίαν ζητεῖν, τὴν ἄνω δὲ μὴ ἐφίεσθαι. καὶ ὅπως μὲν οἰκήσεις μεγαλοπρεπῶς, ἢ ἀμφιέσῃ, πάντα ποιεῖσθαι σπουδήν. ὅπως δὲ αὐτὸς πλείστου ἄξιος ἔσῃ, μηδὲ φροντίζειν· καὶ ἄλλους μὲν εὖ ποιεῖν προθυμεῖσθαι, ἑαυτὸν δὲ μὴ βούλεσθαι. καὶ εἰ μὲν ὤνιον ἦν σοι τὸ ἀγαθὸν, μηδενὸς ἂν φείδεσθαι χρήματος· εἰ δὲ πρόκειται ἡ φιλανθρωπία, καταφρονεῖν τοῦ ἑτοίμου τῆς εὐποιΐας. πᾶς σοι καιρὸς ἐκπλύσεως, ἐπειδὴ πᾶς ἀναλύσεως. μετὰ Παύλου βοῶ σοι τὴν μεγάλην φωνήν· ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας, οὐχ ἕνα καιρὸν, ἀλλὰ πάντα τὸν νῦν ὁρίζοντος. καὶ πάλιν, ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστὸς, λύων τὴν νύκτα τῆς ἁμαρτίας. ἐπειδὴ ἐν νυκτὶ, ἐλπὶς πονηρὰ, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν. καὶ τὸ πρωῒ ληφθῆναι λυσιτελέστερον. σπεῖρε μὲν ὅτε καιρὸς, καὶ συγκόμιζε, καὶ λῦε τὰς ἀποθήκας ὅτε τούτου καιρός. καὶ φύτευε κατὰ τὴν ὥραν, καὶ κειρέσθωσαν βότρυες ὡραῖοι, καὶ ἀνάγου θαῤῥήσας ἔαρι, καὶ ἀνέλκε τὴν ναῦν πάλιν ἀρχομένου χειμῶνος, καὶ τῆς θαλάσσης ἀγριουμένης. καὶ πολέμου καιρὸς ἔστω σοι καὶ εἰρήνης, καὶ γάμου, καὶ τῆς ἀγαμίας, καὶ φιλίας, καὶ διαστάσεως, ἄν που ταύτης δέῃ, καὶ πάντος ὅλως πράγματος, εἴ τι τῷ Σολομῶντι πιστέον. πιστέον δέ. καὶ γὰρ ὠφέλιμος ἡ παραίνεσις. ἀεὶ δὲ τὴν σωτηρίαν ἐργάζου. καὶ πᾶς ἔστω σοι καιρὸς, τοῦ βαπτίσματος ὅρος. ἐὰν ἀεὶ τὸ σήμερον παραβαίνων ἐπιτηρῇς τὸ εἰς αὔριον, ταῖς κατὰ μικρὸν ἀναβολαῖς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ κλεπτόμενος, ὥσπερ ἐκείνου τρόπος· ἐμοὶ δὸς τὸ παρόν, θεῷ τὸ μέλλον· ἐμοὶ τὴν νεότητα, θεῷ τὸ γῆρας· ἐμοὶ τὰς ἡδονάς, ἐκείνῳ τὴν ἀχρηστίαν, ὅσος ὁ περὶ σὲ κίνδυνος, ὅσα τὰ παρ' ἐλπίδα συμπτώματα, ἢ πόλεμος κατηνάλωσεν, ἢ σεισμὸς συνέχωσεν, ἢ θάλασσα ὑπεδέξατο, ἢ θηρίον ἥρπασεν, ἢ νόσος ἀπώλεσεν, ἢ ψὶξ παραδραμοῦσα τὸ φαυλότατον (τί γὰρ τοῦ ἀποθανεῖν ἀνθρώπων εὐκολώτερον, καὶ μέγα φρονῇς τῇ εἰκόνι;) ἢ πότος πλεονάσας, ἢ ἄνεμος κρημνίσας, ἢ ἵππος συναρπάσας, ἢ φάρμακον ἐκ προνοίας ἐπιβουλευθέν. τυχὸν δὲ καὶ ἀντὶ σωτηρίου φανὲν δηλητήριον, ἢ δικαστὴς ἀπάνθρωπος, ἢ δήμιος ἀπαραίτητος, ἤ τι τῶν ὅσα ταχίστην ποιεῖ τὴν μετάστασιν, καὶ βοηθείας ἰσχυροτέραν. εἰ δὲ προκαταλάβοις σεαυτὸν τῇ σφραγῖδι, καὶ τὸ μέλλον ἀσφαλίσαιο, τῷ καλλίστῳ τῶν βοηθημάτων, καὶ στεῤῥοτάτῳ, σημειωθεὶς καὶ ψυχὴν, καὶ σῶμα, τῷ χρίσματι, καὶ τῷ πνεύματι, ὡς Ἰσραὴλ πάλαι, τῷ νυκτερινῷ καὶ φυλακτικῷ, τῶν πρωτοτόκων αἵματι καὶ χρίσματι. τί σοι συμβήσεται; καὶ τί σοι πεπραγμάτευται; τῶν παροιμιῶν ἄκουσον. ἐὰν γὰρ κάθῃ, φησὶν, ἄφοβος ἔσῃ· ἐὰν δὲ καθεύδῃς, ἡδέως ὑπνώσεις. καὶ παρὰ τοῦ Δαβὶδ εὐαγγελίζεται, οὐ φοβηθήσῃ ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ, ἀπὸ συμπτώματος, καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ. τοῦτό σοι καὶ ζῶντι, μέγιστον εἰς ἀσφάλειαν. πρόβατον γὰρ ἐσφραγισμένον, οὐ ῥᾳδίως ἐπιβουλεύεται. τὸ δὲ ἀσήμαντον, κλέπταις εὐάλωτον· καὶ ἀπελθόντι δεξιὸν ἐντάφιον. ἐσθῆτος λαμπρότερον, χρυσοῦ τιμιώτερον, τάφου μεγαλοπρεπέστερον, ἀγόνων χοῶν εὐσεβέστερον, ἀπαργμάτων ὡραιότερον, ὧν τοῖς νεκροῖς οἱ νεκροὶ χαρίζονται, νόμον ποιησάμενοι τὴν συνήθειαν. πάντα οἰχέσθω σοι, πάντα διαρπαζέσθω, χρήματα, κτήματα, θρόνοι, λαμπρότητες, ὅσα τῆς κάτω περιφορᾶς. σὺ δὲ καταλύσεις ἀσφαλῶς τὸν βίον, μηδὲν ζημιωθεὶς τῶν ἐκ θεοῦ σοι δοθέντων εἰς σωτηρίαν βοηθημάτων. ἀλλὰ φοβῇ μὴ διαφθείρῃς τὸ χάρισμα, καὶ διὰ τοῦτο ἀναβάλλῃ τὴν κάθαρσιν ὡς δευτέραν οὐκ ἔχων; τί δαί; οὐ φοβῇ μὴ διωκτικῷ καιρῷ κινδυνεύσῃς, καὶ τὸ μέγιστον ὧν ἔχεις ἀφαιρεθῇς χριστόν; εἶτα διὰ τοῦτο φεύξῃ, καὶ τὸ γενέσθαι χριστιανός; ἄπαγε, οὐχ ὑγιαίνοντος ὁ φόβος, παραφρονοῦντος ὁ λογισμός. ὢ τῆς ἀνευλαβοῦς εὐλαβείας. εἰ δεῖ τοῦτο εἰπεῖν, ὢ τῶν τοῦ πονηροῦ σοφισμάτων. ὄντως σκότος ἐστὶ, καὶ φῶς ὑποκρίνεται. ὅταν μηδὲν ἰσχύσῃ φανερῶς πολεμῶν, ἀφανῶς ἐπιβουλεύει, καὶ γίνεται σύμβουλος χρηστὸς, ὢν πονηρὸς, ἵν' αἰεί γε τῷ ἑτέρῳ πάντως ἰσχύσῃ, καὶ μηδαμόθεν αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλὴν διαφύγωμεν. ὅπερ οὖν καὶ ἐνταῦθα σοφῶς τεχνάζεται. τὸ γὰρ φανερῶς καταφρονεῖν τοῦ βαπτίσματος πείθειν οὐκ ἔχων, ζημιοῖ σε διὰ τῆς πλαστῆς ἀσφαλείας. ἵν' ὃ φοβῇ γε, τοῦτο λάθῃς παθὼν διὰ τοῦ φόβου. καὶ τὸ φθεῖραι τὴν δωρεὰν δεδοικὼς, αὐτὸ τοῦτο τῆς δωρεᾶς ἐκπέσῃς. ὁ μὲν δὴ τοιοῦτός ἐστι, καὶ οὔποτε παύσεται τῆς ἑαυτοῦ

διαπλοῖς, ἕως ἂν ἐλλείπῃ πρὸς οὐρανὸν ἐπειγομένους ἡμᾶς, ὅθεν αὐτὸς ἐκπέπτωκε. σὺ δ' ὦ θεράπον τοῦ θεοῦ γνῶθι τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ ἀντικειμένου. πρὸς γὰρ τοὺς ἔχοντας καὶ ὑπὲρ τῶν μεγίστων ἡ μάχη. μὴ λάβῃς σύμβουλον τὸν ἐχθρόν. μὴ καταφρονήσῃς τοῦ γενέσθαι, καὶ ἀκοῦσαι πιστός, ἕως εἶ κατηχούμενος. ἐν προθύροις εἶ τῆς εὐσεβείας, ἔσω γενέσθαι σε δεῖ, τὴν αὐλὴν διαβῆναι, τὰ ἅγια κατοπτεῦσαι, εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων παρακύψαι μετὰ τῆς τριάδος γενέσθαι. μεγάλα ἐστὶν ὑπὲρ ὧν πολεμεῖ. μεγάλης δεῖσαι καὶ τῆς ἀσφαλείας. προβαλοῦ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως. φοβεῖταί σε μετὰ τῶν ὅπλων μαχόμενον. διὰ τοῦτο γυμνοῖ σε τοῦ χαρίσματος, ἵνα κρατήσῃ ῥᾷόν σου ἀόπλου καὶ ἀφυλάκτου, πάσης ἡλικίας ἅπτεται. πάσης ἰδέας βίου, διὰ πάντων ἀποκρουσθήτω. νέος εἶ, στῆθι κατὰ τῶν παθῶν. μετὰ τῆς συμμαχίας εἰς θεοῦ παράταξιν ἀριθμήθητι. ἀρίστευσον κατὰ τοῦ Γολιάθ. λάβε τὰς χιλιάδας, ἢ τὰς μυριάδας. οὕτω τῆς ἡλικίας ἀπόλαυσον, ἀλλὰ μὴ ἀνάσχῃ μαρανθῆναί σου τὴν νεότητα, τῷ ἀτελεῖ τῆς πίστεως νεκρωθεῖσαν. γηραιὸς εἶ, καὶ τῆς ἀναγκαίας ἐγγὺς προθεσμίας, τὴν πολιὰν αἰδέσθητι, δὸς ἣν ἀπαιτεῖ φρόνησις, αἶθ' ὡς νῦν ἔχεις ἀσθενείας. ταῖς ὀλίγαις ἡμέραις βοήθησον. πίστευσον τῷ γήρᾳ τὴν κάθαρσιν. τί φοβῇ τὰ νεότητος, ἐν βαθεῖ γήρᾳ ὢν καὶ ταῖς ἐσχάταις ἀναπνοαῖς, ἢ καὶ σὺ μένεις νεκρὸς λουθῆναι, οὐ μᾶλλον ἐλεούμενος, ἢ μισούμενος; ζητεῖς ποθεῖς τῶν ἡδονῶν τὰ λείψανα, βίου λείψανον ὤν; αἰσχρὸν τὴν μὲν ἡλικίαν παρακμάσαι, μὴ παρακμάσαι δὲ τὴν ἀσέλγειαν, ἀλλ' ἢ πάσχειν τοῦτο ἢ δοκεῖν, διαμέλλοντα πρὸς τὴν κάθαρσιν. νήπιόν ἐστί σοι; μὴ λαβέτω καιρὸν ἡ κακία. ἐκ βρέφους ἁγιασθήτω, ἐξ ὀνύχων καθιερωθήτω τῷ πνεύματι. σὺ δέδοικας τὴν σφραγῖδα διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀσθενές, ὡς μικρόψυχος ἡ μήτηρ, καὶ ὀλιγόπιστος. ἡ Ἄννα δὲ, καὶ πρὶν ἢ γεννηθῆναι τὸν Σαμουὴλ, καθυπέσχετο τῷ θεῷ, καὶ γεννηθέντα, ἱερὸν εὐθὺς ποιεῖ καὶ τῇ ἱερατικῇ στολῇ συνανέθρεψεν, οὐ τὸ ἀνθρώπινον φοβηθεῖσα, τῷ δὲ θεῷ πιστεύσασα. οὐδέν σοι δεῖ περιαμμάτων καὶ ἐπασμάτων, οἷς ὁ πονηρὸς συνεισέρχεται, ὁ κλέπτων εἰς ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ θεοῦ τὸ σέβας ἐν τοῖς κουφοτέροις. δὸς αὐτῷ τὴν τριάδα, τὸ μέγα καὶ καλὸν φυλακτήριον. τί ἔτι παρθενίαν ἀσκεῖς; τῇ καθάρσει σφραγίσθητι. ταύτην ποίησαι τοῦ βίου κοινωνὸν καὶ συνόμιλον. αὕτη ῥυθμιζέτω σοι καὶ βίον, καὶ λόγον, πᾶν μέλος, πᾶν κίνημα, πᾶσαν αἴσθησιν. τίμησον αὐτὴν, ἵνα σε κοσμήσῃ, ἵνα δῷ τῇ σῇ κεφαλῇ στέφανον χαρίτων. στεφάνῳ δὲ τρυφῆς ὑπερασπίσῃ σε. δέδεσαι γάμῳ, καὶ τῇ σφραγῖδι συνδέθητι. ταύτην συνοίκισον σεαυτῷ τῆς σωφροσύνης φύλακα. πόσων εὐνούχων οἴει, πόσων θυρωρῶν εἶναι ἀσφαλεστέραν; οὔπω σαρκὶ συνεζεύχθης, μὴ φοβηθῇς τὴν τελείωσιν. καθαρὸς εἶ καὶ μετὰ τὸν γάμον, ἐμὸς ὁ κίνδυνος, ἐγὼ τούτου συναρμοστὴς, ἐγὼ νυμφοστόλος. οὐ γὰρ ἐπεὶ ἡ παρθενία τιμιωτέρα, ἐν τοῖς ἀτίμοις ὁ γάμος. μιμήσομαι Χριστὸν τὸν καθαρὸν νυμφαγωγὸν καὶ νυμφίον, ὃς καὶ θαυματουργεῖ γάμῳ, καὶ τιμᾷ συζυγίαν τῇ παρουσίᾳ. μόνον ἔστω γάμος καθαρὸς καὶ πόθοις ῥυπαροῖς ἀνεπίμικτος, ἐν αἰτῶ μόνον. λάβε παρὰ τοῦ δώρου τὴν ἀσφάλειαν, καὶ δὸς τῷ δώρῳ τὴν ἁγνείαν κατὰ καιρὸν, ἕως εὐχῆς πρόκειται προθεσμία καὶ ἀσχολίας τιμιωτέρα, καὶ ταύτην ἐκ κοινῆς ὁμολογίας καὶ συναινέσεως. οὐ γὰρ νομοθετοῦμεν, ἀλλὰ παραινοῦμεν, καὶ τῶν σῶν τι λαβεῖν ὑπὲρ σοῦ βουλόμεθα, καὶ τῆς κοινῆς ὑμῶν ἀσφαλείας ἐνεκεν. ἐν κεφαλαίῳ δὲ εἰπεῖν, οὐκ ἔστιν οὐ βίος, οὐκ ἐπιτήδευμα, ᾧ μὴ τοῦτο λυσιτελέστερον. δέξαι ὁ ἐν ἐξουσίᾳ τὸν χαλινόν. ὁ ἐν δουλείᾳ, τὴν ἰσοτιμίαν. ὁ ἀθυμῶν, τὴν παραμυθίαν. ὁ ἐν εὐθυμίᾳ, τὴν παιδαγωγίαν. ὁ πένης, τὸν ἄσυλον πλοῦτον. ὁ εὐπορῶν, τὴν καλὴν ὧν ἔχεις οἰκονομίαν. μηδὲ σοφίσῃ, μηδὲ τεχνάσῃ κατὰ τῆς σεαυτοῦ σωτηρίας. καὶ γὰρ εἰ τοὺς ἄλλους παραλογιζόμεθα, ἡμᾶς γε αὐτοὺς οὐ δυνησόμεθα. ὡς τό γε καθ' ἑαυτοῦ παίζειν, λίαν ἐπισφαλὲς καὶ ἀνόητον, ἀλλ' ἐν μέσῳ στρέφῃ καὶ μολύνῃ τοῖς δημοσίοις, καὶ δεινὸν εἶναί σοι δαπανηθῆναι τὸ φιλάνθρωπον, ἁπλοῦς ὁ λόγος. εἰ μὲν οἷόν τε, φύγε καὶ τὴν ἀγορὰν μετὰ τῆς καλῆς συνοδίας. περίσχου ἀετοῦ πτέρυγας, ἢ περιστερᾶς, ἵν' οἰκειότερον εἴπω. τί γάρ σοι καὶ Καίσαρι, ἢ τοῖς Καίσαρος, ἕως οὗ καταπαύσῃς, οὗ μὴ ἔστιν ἁμαρτία, μηδὲ μελαίνωσις, μηδὲ δάκνων ὄφις ἐφ' ὁδοῦ, κωλύων σου τὰ κατὰ θεὸν διαβήματα. ἅρπασον τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν ἐκ τοῦ κόσμου, φύγε Σόδομα, φύγε τὸν ἐμπρησμόν. ὅδευσον ἀμεταστρεπτί. μὴ παγῆς λίθος ἁλός. εἰς τὸ ὄρος σώζου. μὴ συμπαραληφθῇς. εἰ δὲ προκατέχῃ καὶ δέδεσαι δεσμοῖς ἀναγκαίοις, ἐκεῖνο σεαυτὸν διαλέχθητι. μᾶλλον δέ σοι αὐτὸς διαλεχθήσομαι. κρεῖσσον μὲν καὶ τυχεῖν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ φυλάξαι τὴν κάθαρσιν. εἰ δὲ ἀμφότερα μὴ ἐνδέχεται, κρεῖσσον ὄντα μικρὰ μολυνθῆναι τοῖς δημοσίοις, ἢ παντάπασιν ἐκπεσεῖν τῆς χάριτος· ὥσπερ οἶμαι κρεῖσσον ἐπιτιμηθῆναί τι παρὰ πατρὸς καὶ δεσπότου, ἢ ἀπωσθῆναι, καὶ μικρὸν αὐγάζεσθαι ἢ παντελῶς σκοτίζεσθαι. σοφῶν δὲ ὥσπερ τῶν ἀγαθῶν τὰ μείζω καὶ τελειότερα, οὕτω τῶν κακῶν αἱρεῖσθαι τὰ ἐλάττω τε καὶ κουφότερα. διὰ τοῦτο μὴ λίαν φοβηθῇς τὴν κάθαρσιν. κρίνεται γὰρ ἀεὶ μετὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων τὸ κατορθούμενον παρὰ τοῦ δικαίου καὶ φιλανθρώπου τῶν ἡμετέρων κριτοῦ, καὶ μικρὸν κατορθώσας πολλάκις ὁ ἐν τῷ μέσῳ, πλέον

ἔχει τῆς ἐν ἐλευθερίᾳ μὴ διὰ πάσης κατορθώσαντος, ὥσπερ οἶμαι τῷ ἀσθενεστέρῳ ἐν πέδαις μικρὰ προβαίνειν, ἢ τρέχειν μηδενὶ βαρουμένῳ, καὶ διὰ βορβόρου μικρὰ ῥαντίζεσθαι, ἢ καθαρὸς εἶναι διὰ καθαρᾶς ὁδοῦ φερόμενον. τεκμήριον δὲ τοῦ λόγου, καὶ ῥαὰβ ἡ πόρνη, ἣν ἐδικαίωσε μόνον ἡ φιλοξενία, τἆλλα οὐκ ἐπαινουμένην, καὶ ὁ τελώνης ὁ ὑψωθεὶς ἐκ ταπεινώσεως, οὐδὲν ἄλλο μαρτυρηθέντα. ἵνα σὺ μάθῃς σεαυτοῦ ῥᾳδίως μὴ ἀπογινώσκειν. ἀλλὰ τί μοι πλέον, φησὶ, προκαταχεθέντι διὰ τοῦ βαπτίσματος. καὶ τὸ τερπνὸν τοῦ ζῆν ἐμαυτῷ διὰ τοῦ τάχους ἀποκλείσαντι. οἷόν τε ἐφεῖναι ταῖς ἡδοναῖς, καὶ τηνικαῦτα τυχεῖν τῆς χάριτος. οὐδὲ γὰρ τοῖς ἐν τῷ ἀμπελῶνι προκεκμηκόσιν ὑπῆρξέ τι πλέον, ἴσου τοῦ μισθοῦ δοθέντος, καὶ τοῖς τελευταίοις. ἀπήλλαξας ἡμᾶς πραγμάτων, ὅστις ποτὲ εἶ ὁ ταῦτα λέγων, μόλις τῆς ἀναβολῆς ἐξειπὼν τὸ ἀπόρρητον, καί σε τῆς κακουργίας οὐκ ἐπαινῶν, ἐπαινῶ τῆς ἐξαγορεύσεως. δεῦρο δὲ καὶ τὴν παραβολὴν ἑρμηνεύθητι. ὡς ἂν μὴ βλάπτῃ τοῖς γεγραμμένοις ἐξ ἀπειρίας. πρῶτον μὲν οὐ περὶ τοῦ βαπτίσματος ἐνταῦθα ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς πιστευόντων, καὶ εἰς τὸν καλὸν ἀμπελῶνα εἰσερχομένων τὴν ἐκκλησίαν. ἀφ' ἧς γὰρ ἡμέρας καὶ ὥρας ἐπίστευσεν ἕκαστος, ἀπ' ἐκείνης καὶ ἀπαιτεῖται τὴν ἐργασίαν. ἔπειτα εἰ καὶ τῷ μέτρῳ τοῦ μόχθου πλεῖον εἰσενηνόχασιν οἱ προεισελθόντες, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῷ μέτρῳ τῆς προαιρέσεως, καὶ τυχὸν τοῖς τελευταίοις, ἐκ ταύτης καὶ πλεῖον ὠφείλετο, εἰ καὶ τὸ παράδοξός πως ὁ λόγος. τῶν μὲν γὰρ ὕστερον εἰσελθεῖν αἴτιον καὶ ὕστερον κληθῆναι πρὸς τὴν ἀμπελουργίαν αἴτιον. τὴν ἄλλην δὲ τὸ ἀδιάφορον ὅσον ἐστὶ σκεψώμεθα. οἱ μὲν οὐ πρότερον ἐπίστευσαν, οὐδὲ εἰσῆλθον, πρὶν ἢ συμφωνηθῆναι αὐτοῖς τὸν μισθόν. οἱ δὲ ἀσύμφωνοι τῇ ἐργασίᾳ προσῆλθον, ὃ μείζονός ἐστι γνώρισμα πίστεως. καὶ οἱ μὲν φθονεροὶ, καὶ γογγυστικῆς εὑρέθησαν ὄντες φύσεως, οἱ δὲ οὐδὲν ἐγκαλοῦνται τοιοῦτον. καὶ τοῖς μὲν μισθὸς ἦν τὸ διδόμενον καίπερ οὖσι πονηροῖς. τοῖς δὲ χάρις, ὥστε καὶ ἄνοιαν ἐγκληθέντες, εἰκότως τοῦ πλείονος ἐστερήθησαν. τί δ' ἂν καὶ αὐτοῖς ὁ μισθὸς ἦν, εἰ γένοιτο καταμάθωμεν. τὸ ἴσον τοῦ μισθοῦ δηλονότι. πῶς οὖν αἰτιῶνται τὸν ἐργοδότην ὡς διὰ τὴν ἰσότητα ἄνισον. ταῦτα πάντα τὴν τοῦ ἰσότητος ὑφαιρεῖν χάριν τοῖς πρώτοις, καὶ εἰ προκεκμήκασιν, ἐξ ὧν συμβαίνει καὶ δικαίαν εἶναι τὴν τοῦ ἴσου διανομὴν, ἀντιμετρουμένης τῷ πόνῳ τῆς προαιρέσεως. εἰ δὲ καὶ τὴν τοῦ λουτροῦ δύναμιν ἡ παραβολὴ σκιογραφεῖ, κατὰ τὴν σὴν ἐξήγησιν, τί κωλύει σε καὶ προσελθόντα, καὶ καυθέντα, μὴ βασκαίνειν τοῖς τελευταίοις; ἵν' αὐτῷ τούτῳ πλέον ἔχῃς τῷ φιλανθρώπῳ, καὶ χρέος, ἀλλὰ μὴ χάριν λαβεῖν τὴν ἀντίδοσιν. ἔπειτα εἰσελθόντας ἐκεῖ λαμβάνειν τοὺς ἐργάτας, οὐ διαμαρτόντας τοῦ ἀμπελῶνος. ὅ, σοι παθεῖν κίνδυνος, ὥστε εἰ μὲν ἦν δῆλον, ὅτι τεύξῃ τῆς δωρεᾶς, οὕτω φρονῶν καὶ ὑποκρατεῖν τι κακούργως τῆς ἐργασίας, συγγνωστὸν ἦν σοι πρὸς τοὺς τοιούτους καταφθέγγοντι λογισμοὺς, καὶ παρακερδαίνειν τι βουλομένῳ τῆς τοῦ δεσπότου φιλανθρωπίας, ἵνα μὴ λέγω ὅτι καὶ αὐτοῦ τοῦ καμεῖν πλείω, πλείων μισθὸς τῷ μὴ παντάπασι καπηλικῷ τὴν διάνοιαν. εἰ δὲ κίνδυνός σοι τοῦ ἀμπελῶνος παντελῶς ἐκπεσεῖν διὰ τῆς ἐμπορείας, ὅρα εἰς τὸ κεφάλαιον ζημιοῖ τὰ μικρὰ παρακλέπτων, φέρε τοῖς ἐμοῖς πείθεσθαι λόγοις, ἀφεὶς τὰς παρεξηγήσεις καὶ ἀντιθέσεις, ἀσυλλογίστως τῷ δώρῳ πρόσελθε, μὴ προαναρπασθῇς τῆς ἐλπίδος, καὶ κατὰ σεαυτοῦ μάθῃς τὰ τοιαῦτα σοφιζόμενος. τί οὖν; οὐχὶ φιλάνθρωπόν, φησι, τὸ θεῖον; καὶ γνωστικὸν γὰρ ἐννοιῶν, δοκιμάζει τε τὴν ἔφεσιν, καὶ ἀντὶ βαπτίσματος ποιεῖται τὴν ὁρμὴν τοῦ βαπτίσματος; αἰνίγματι λέγεις ὅμοιον εἰ πεφωτισμένος ἐστὶ θεῷ διὰ τὸ φιλάνθρωπον ὁ ἀφώτιστος, ἢ καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὁ ταύτης τυχεῖν σπουδάζων, δίχα τοῦ πράττειν τὰ τῆς βασιλείας. ἐγὼ δὲ ὡς ἔχω περὶ τούτων εἰπεῖν θαῤῥήσω. οἶμαι δὲ καὶ τῶν ἄλλων σωθήσεσθαι τοὺς νῦν ἔχοντας, τῶν τυχόντων τῆς δωρεᾶς, οἱ μὲν παντελῶς ἦσαν ἀλλότριοι τοῦ θεοῦ, καὶ τῆς εὐσεβείας. πᾶν εἶδος κακίας διεξελθόντες, καὶ εἶναι καλοὶ σπουδάζοντες. οἱ δὲ ἡμιμόχθηροί πως καὶ μέσως ἔχοντες ἀρετῆς καὶ κακίας. οἱ δὲ κακὸν ἔπραξαν, τῷ πραττομένῳ δὲ οὐ συνῄνεσαν. καθάπερ οἱ πυρέττοντες τῷ ἑκουσίῳ ἀῤῥωστήματι, οἱ δὲ καὶ πρὸ τῆς τελειώσεως ἦσαν ἐπαινετοί. οἱ μὲν ἐκ φύσεως, οἱ δὲ κατὰ σπουδὴν προκαθαίροντες ἑαυτοὺς τῷ βαπτίσματι, καὶ μετὰ τὴν τελείωσιν περιφυλάσσει κρείττους, καὶ ἀσφαλέστεροι. τῶν δὲ ἵνα τύχωσι τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ δὲ ἵνα φυλάξωσιν, ἐν τούτοις, βελτίους μὲν τῶν παντάπασι πονηρῶν, οἱ τῆς κακίας τι ὑφιέμενοι. βελτίους δὲ τῶν μικρὸν τι ὑφιεμένων, οἱ σπουδαιότεροι καὶ προκαθαίροντες ἑαυτοὺς τοῦ βαπτίσματος. ἔχουσι γάρ τι πλέον τῆς ἐργασίας. οὐχ ὥσπερ τῶν ἁμαρτημάτων ἐξάλειψιν ἔχει τὸ λουτρὸν, οὕτω καὶ τῶν κατορθωμάτων ἀναίρεσιν. τούτων δὲ αὐτῶν βελτίους, οἱ καὶ γεωργοῦντες τὸ χάρισμα καὶ ὅτι μάλιστα εἰς κάλλος ἑαυτοὺς ἀποξέοντες, ὥστε ἐκ τῶν ἀποτυγχανόντων, οἱ μὲν εἰσὶ παντελῶς κτηνώδεις, ἢ θηριώδεις, ὡς ἀνοίας ἢ πονηρίας ἔχωσιν. οἷς μετὰ τῶν ἄλλων κακῶν, οὐδὲ τὸ χάρισμα οἶμαι σφόδρα αἰδέσιμον. ἀλλ' ὄντως χάρισμα, εἰ μὲν δοθείη, στεργόμενον· εἰ δὲ μὴ δοθείη, περιφρονούμενον. οἱ δὲ γινώσκουσι μὲν, καὶ τιμῶσι τὴν δωρεὰν, ἀνα-

βάλλονται δὲ οἱ μὲν διὰ ῥᾳθυμίαν, οἱ δὲ δι᾽ ἀπληστίαν, οἱ δὲ οὐδὲ ἐν δυνάμει τοῦ δέξασθαι, ἢ διὰ νηπιότητα τυχόν, ἤ τινα τελέως ἀκούσιον περίστασιν, δι᾽ ἣν οὐδὲ βουλομένοις αὐτοῖς ὑπάρχει τυχεῖν τοῦ χαρίσματος. ὥσπερ οὖν ἐν ἐκείνοις πολλὴν διαφορὰν εὕρομεν, οὕτω καὶ ἐν τούτοις. χείρους μὲν οἱ παντάπασι καταφρονηταὶ, τῶν ἀπληστοτέρων ἢ ῥᾳθυμοτέρων. χείρους δὲ οὗτοι τῶν δι᾽ ἄγνοιαν καὶ τυραννίδα ἀποπεσόντων τῆς δωρεᾶς. τυραννὶς γὰρ οὐκ ἄλλο τι ἢ ἀκούσιος ἁμαρτία. καὶ ἡγοῦμαι τοὺς μὲν καὶ δίκας ὑφέξειν, ὥσπερ ἐπὶ τῇ ἄλλῃ πονηρίᾳ, οὕτω καὶ τῇ τοῦ λουτροῦ περιφρονήσει. τοὺς δὲ ὑφέξειν μὲν, ἧττον δὲ, ὅτι μὴ κακίᾳ μᾶλλον, ἢ ἀνοίᾳ τὴν ἀποτυχίαν εἰργάσαντο. τοὺς δὲ μήτε δοξασθήσεσθαι, μήτε κολασθήσεσθαι παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ, ὡς ἀσφραγίστους μὲν, ἀπονήρους δὲ, ἀλλὰ παθόντας μᾶλλον τὴν ζημίαν, ἢ δράσαντας. οὐ γὰρ ὅστις οὐ κολάσεως ἄξιος, ἤδη καὶ τιμῆς· ὥσπερ οὐδὲ ὅς τις οὐ τιμῆς, ἤδη καὶ κολάσεως. σκοπῶ δὲ κἀκεῖνο. εἰ κρίνεις φόνου τὸ φονικὸν ἐκ μόνης τῆς βουλήσεως, καὶ δίχα τοῦ φόνου, βεβαπτίσθω σοι καὶ ὁ ποθήσας τὸ βάπτισμα, δίχα τοῦ βαπτίσματος. εἰ δὲ οὐκ ἐκεῖνο, πῶς τοῦτο; συνιδεῖν οὐκ ἔχω. εἰ βούλει δὲ οὕτως, εἰ ἀρκεῖ σοι πρὸς δύναμιν τοῦ βαπτίσματος ὁ πόθος, καὶ διὰ τοῦτο δικάζεις περὶ τῆς δόξης, ἀρκείτω σοι καὶ πρὸς δόξαν ἡ τῆς δόξης ἐπιθυμία. καὶ τίς σοι βλάβη τὸ μὴ τυχεῖν ταύτης, ἣν ἔφεσιν ἔχοντι; τοιγαροῦν ἐπειδὴ τούτων ἠκούσατε τῶν φωνῶν, προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε. καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισχυνθῇ διαμαρτόντα τῆς χάριτος. καὶ δέξασθε τὸν φωτισμὸν ἕως καιρὸς, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταδιώξῃ καὶ καταλάβῃ χωρίσασα τοῦ φωτίσματος. ἔρχεται νὺξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάσασθαι, μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγήν. ἐκείνη Δαβὶδ ἡ φωνή, αὕτη τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς τοῦ φωτίζοντος πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. σκόπει δὲ καὶ τὸν Σολομῶντα πικρῶς ὑμῖν ὀνειδίζοντα, τοῖς ἀργοτέροις ἢ νωθεστέροις. ἕως πότε ὀκνηρὲ κατάκεισαι λέγοντα, πότε δὲ ἐξ ὕπνου ἀναστήσῃ. τὸ καὶ τὸ σκήπτῃ, καὶ προφασίζῃ προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις. μένω τὰ φῶτα, τὸ πάσχα μοι τιμιώτερον, τὴν πεντηκοστὴν ἐκδέξομαι, Χριστῷ συμφωτισθῆναι βέλτιον, Χριστῷ συναναστῆναι κατὰ τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν, τὸ πνεῦμα τιμῆσαι τὴν ἐπιφάνειαν. εἶτα τί; ἥξει τὸ τέλος ἐξαίφνης ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷς, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκεις. εἶτα παραγίνεταί σοι ὥσπερ κακὸς συνέμπορος ἡ πενία τῆς χάριτος, καὶ λιμώξεις ἐν τοσούτῳ πλούτῳ τῆς ἀγαθότητος. δέον τὰ ἐναντία τῷ ἐναντίῳ καρποῦσθαι. τῷ ἀόκνῳ τὸν ἀμητὸν, καὶ τῇ πηγῇ τὴν ἀναψυχὴν, ὥσπερ τὸν διψητικώτατον ἔλαφον σπουδῇ ταῖς πηγαῖς προστρέχοντα, καὶ σβεννύντα τὸν τοῦ δρόμου κόπον τῷ ὕδατι, ἀλλὰ μὴ τὸ τοῦ Ἰσμαὴλ παθεῖν, ἐνδείᾳ ξηραίνεσθαι, ἢ τὸ τοῦ μύθου, ἐν μέσῃ πηγῇ δίψει κολάζεσθαι. δεινὸν παρελθεῖν πανήγυριν, καὶ τηνικαῦτα τὴν πραγματείαν ἐπιζητεῖν. δεινὸν τὸ μάννα παραδραμεῖν, καὶ τηνικαῦτα τροφῆς ἐφίεσθαι. δεινὸν ὑστεροβουλία, καὶ τὸ τηνικαῦτα τῆς ζημίας αἰσθάνεσθαι, ὅτε οὐκ ἔστι λύσις ζημίας, μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν, καὶ τὸν πικρὸν συγκλεισμὸν τῶν ἑκάστῳ βεβιωμένων, καὶ τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν κόλασιν, καὶ τὴν τῶν κεκαθαρμένων λαμπρότητα. διὰ τοῦτο μὴ μέλλετε πρὸς τὴν χάριν. ἀλλ᾽ ἐπείγεσθε, μὴ λῃστὴς ὑμᾶς προλάβῃ, μὴ μοιχὸς παραδράμῃ, μὴ ἄπληστος πλεονεκτήσῃ, μὴ φονεὺς προαρπάσῃ τὸ ἀγαθόν, μὴ τελώνης, μὴ πόρνος, μή τις τῶν βιαστῶν τὴν βασιλείαν καθαρπαζόντων. βιάζεται γὰρ ἑκοῦσα, καὶ τυραννεῖται δι᾽ ἀγαθότητα. βραδὺς ἴσθι πρὸς κακουργίαν, ὦ οὗτος. ταχὺς δὲ πρὸς σωτηρίαν. ἐμοὶ πειθόμενος. ἴσον γάρ ἐστι κακόν, ἑτοιμότης τε πρὸς τὸ χεῖρον, καὶ μέλλησις πρὸς τὸ βέλτιον. ἐὰν ἐπὶ κῶμόν σε καλέσῃ, μὴ ταχύνῃς· ἐὰν ἐπ᾽ ἀρνήσεις, ἀποπήδησον· ἐὰν εἴπῃ σοι πονηρὸν ἐργαστήριον, ἐλθὲ μεθ᾽ ἡμῶν, κοινώνησον αἵματος, κρύψωμεν δὲ εἰς γῆν ἄνδρα δίκαιον ἀδίκως, μηδὲ τὰς ἀκοὰς ὑπόσχῃς. δύο γὰρ τὰ μέγιστα κερδανεῖς. ἐκεῖνό τε γνωριεῖς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ σαυτὸν ἐξαιρήσεις πονηρᾶς κοινωνίας. ἂν δέ σοι λέγῃ Δαβὶδ ὁ μέγας, δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ κυρίῳ· ἐὰν δὲ προφήτης ἄλλος, δεῦτε ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος κυρίου· ἐὰν δὲ αὐτὸς ὁ σωτήρ, δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς, ἢ ἐγείρεσθε ἄγωμεν ἐντεῦθεν λαμπροὶ λαμπρῶς ὑπὲρ χιόνα λαμψάντων, ὑπὲρ γάλα τυρωθέντων, ὑπὲρ λίθον σάπφειρον ἠγλαϊσθέντων, μὴ ἀντιτείνωμεν, μὴ βραδύνωμεν. γενώμεθα Πέτρος καὶ Ἰωάννης, ὡς ἐπὶ τὸν τάφον ἐκεῖνοι καὶ τὴν ἀνάστασιν, οὕτως ἐπὶ τὸ λουτρὸν αὐτοὶ σπεύδωμεν, συντρέχοντες, ἀντιτρέχοντες, ὅπως ἂν τὸ ἀγαθὸν προλάβωμεν ἀγωνιζόμενοι. καὶ μὴ εἴπῃς ἀπελθὼν ἐπάνηκε, καὶ αὔριον βαπτισθήσομαι, δυνατὸς ὢν σήμερον εὖ παθεῖν. παρέστω μοι μήτηρ, παρέστω μοι πατήρ, ἀδελφοί, γυνή, τέκνα, φίλοι, πᾶν ὅτι μοι τίμιον, καὶ τηνικαῦτα σωθήσομαι. νῦν δὲ οὔπω μοι καιρὸς λαμπρυνθῆναι. δέος γάρ, μὴ κοινωνοὺς λάβῃς πενθοῦντας, οὓς εὐφροσύνης κοινωνοὺς ἤλπισας. ἐὰν μὲν παρῶσι, μὴ ἀναμείνῃς. εἰ χρὴ ὅλως εἰπεῖν, ποῦ δέ μοι ὁ καρποφορούμενος ἐπὶ τῷ βαπτίσματι; ποῦ δὲ ἡ ἐμφάνιος ἐσθὴς ᾗ λαμπρυνθήσομαι; ποῦ δὲ τὰ πρὸς δεξίωσιν τῶν ἐμῶν

βαπτιστῶν.

βαπτιστῶν, ἵνα καὶ τούτοις εὐδοκιμῆς. πάνυ τι, ὡς ὁρᾷς, ἐστὶ ταῦτα τῶν ἀναγκαίων, ὧν οὐδὲ τοῦτο ἡ χάρις ἐλαττωθήσεται. μὴ μικρολόγει περὶ τὰ μεγάλα, μηδὲ ἀγεννὲς πάθῃς. μεῖζον τῶν ὁρωμένων ἐστὶ τὸ μυστήριον, σαυτὸν καρποφόρησον, χεῖρας ἀνάδυσαι, θρέψον με πολιτείᾳ, οὕτως ἐγὼ χαίρω φιλοφρονούμενος, οὕτω καὶ θεὸς ὁ τὰ μέγιστα χαριζόμενος, οὐδὲν τῶν θεῷ μέγα, ὃ μὴ καὶ πένης δίδωσιν, ἵνα μὴ καὶ ταῦτα πλεονεκτῶνται οἱ πένητες. οὐ γὰρ ἐγχωρεῖ ὅπως τοῖς πλουσίοις ἁμιλληθῶσιν. ἑτέροις μὲν ἡ διαφορὰ τοῦ πλουτεῖν καὶ τοῦ πένεσθαι. ἐνταῦθα δὲ ὁ προθυμότερος, πλουσιώτερος. μηδὲν ἐπισχέτω σε τοῦ προσιέναι, μηδ᾽ ἀναλυέτω σου τὴν προθυμίαν, ἕως σφοδρὸς ὁ πόθος, λαβοῦ τοῦ προθυμουμένου. ἕως θερμὸς ὁ σίδηρος, τῷ ψυχρῷ στομωθήτω. μή τι παρεμπέσῃ μέσον, καὶ διακόψῃ σου τὸν πόθον. Φίλιππός εἰμι, γενοῦ Κανδάκης. εἰπὲ καὶ αὐτός· ἰδοὺ τὸ ὕδωρ, τί κωλύει με βαπτισθῆναι; ἅρπασον τὸν καιρόν. τῶν ἀγαθῶν περιχάρηθι. καὶ εἰπών, βαπτίσθητι. καὶ βαπτισθείς, σώθητι. κἂν ᾖς Αἰθίοψ τὸ σῶμα, τὴν ψυχὴν λευκάνθητι. τύχε τῆς σωτηρίας, ἧς οὐδὲν ὑψηλότερον, οὐδὲ τιμιώτερον τοῖς γε νοῦν ἔχουσι. μὴ εἴπῃς· ἐπίσκοπος βαπτισάτω με, καὶ οὗτος μητροπολίτης, ἢ Ἱεροσολυμίτης. οὐ γὰρ τόπων ἡ χάρις, ἀλλὰ τοῦ πνεύματος, καὶ οὗτος τῶν εὖ γεγονότων. δεινὸν γὰρ εἰ τῷ βαπτιστῇ ἡ εὐγένειά μου καθυβρισθήσεται. ἢ πρεσβύτερος μέν, ἀλλὰ καὶ οὗτος τῶν ἀγάμων, καὶ οὗτος τῶν ἐγκρατῶν καὶ ἀγγελικῶν τὴν πολιτείαν. δεινὸν γάρ, εἰ ἐν καιρῷ καθάρσεως ῥυπωθήσομαι. μὴ ζήτει ἀξιοπιστίαν τοῦ κηρύσσοντος, μηδὲ τοῦ βαπτίζοντος. ἄλλος ὁ τούτων κριτὴς καὶ τῶν ἀφανεστέρων δοκιμαστής. ἐπειδὴ ἄνθρωπος μὲν εἰς πρόσωπον, θεὸς δὲ εἰς καρδίαν. σοὶ δὲ πᾶς ἀξιόπιστος εἰς τὴν κάθαρσιν. μόνον ἔστω τις τῶν ἐγκρίτων, καὶ μὴ τῶν προδήλως κατεγνωσμένων, μηδὲ τῆς ἐκκλησίας ἀλλότριος. μὴ κρῖνε σὺ κριτάς, ὁ χρῄζων τῆς ἰατρείας, μηδὲ φιλοκρίνει μοι τὰς ἀξίας τῶν σε καθαιρόντων, μηδὲ διακρίνου πρὸς τοὺς γεννήτορας. ἄλλος μὲν ἄλλου κρείττων ἢ ταπεινότερος, σοῦ δὲ πᾶς ὑψηλότερος. σκόπει δὲ οὕτως, ἔστω χρυσός, ἔστω σίδηρος. δακτύλιοι δὲ ἀμφότεροι, καὶ τὴν αὐτὴν ἐγκεχαράχθωσαν εἰκόνα βασιλικήν, εἶτα κηρὸν ἐκτυπούτωσαν. τί διοίσει σφραγὶς αὕτη τῆς σφραγῖδος ἐκείνης; οὐδέν. ἐπίγνωθι τὴν ὕλην ἐν τῷ κηρῷ, κἂν ᾖς σοφώτατος. εἰπὲ τί μὲν τοῦ σιδήρου, τί δὲ τοῦ χρυσοῦ τὸ ἐκσφράγισμα. καὶ πῶς ἕν ἐστι; τῆς ὕλης τὸ διάφορον, οὐ τοῦ χαρακτῆρος. οὕτως ἔστω σοι πᾶς βαπτιστής, κἂν τῇ πολιτείᾳ προέχῃ, ἀλλ᾽ ἥ γε τοῦ βαπτίσματος δύναμις ἴση, καὶ τελειωτικός σοι πᾶς ὁμοίως ὁ τῇ αὐτῇ πίστει μεμορφωμένος. μὴ ἀπαξιώσῃς συμβαπτισθῆναι πένητι, πλούσιος ὤν, ὁ εὐπατρίδης τῷ δυσγενεῖ, ὁ δεσπότης τῷ δούλῳ μέχρι τοῦ νῦν. οὔπω τοσοῦτον ταπεινοφρονήσεις, ὅσον Χριστὸς ᾧ σὺ βαπτίζῃ σήμερον. ὃς διὰ σὲ καὶ δούλου μορφὴν ἐδέξατο, ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας μεταποιῇ, πάντες εἰσὶν οἱ παλαιοὶ χαρακτῆρες. μιᾷ μορφῇ πᾶσι Χριστὸς ἐπιτίθεται. μὴ ἀπαξιώσῃς ἐξαγορεῦσαί σου τὴν ἁμαρτίαν. εἰδὼς ὅπως Ἰωάννης ἐβάπτισεν, ἵνα τὴν ἐκεῖθεν αἰσχύνην, τῇ ἐνταῦθα φύγῃς. ἐπειδὴ μέρος καὶ τοῦτο τῆς ἐκεῖσε κολάσεως, καὶ δεῖξαι ὅτι τὴν ἁμαρτίαν ὄντως μεμίσηκας, παραδειγματίσας αὐτήν, καὶ θριαμβεύσας, ὡς ἀξίαν ὕβρεως. μὴ διαπτύσῃς ἐξορκισμοῦ θεραπείαν, μηδὲ πρὸς τὸ μῆκος ταύτης ἀπαγορεύσῃς. βάσανός ἐστι καὶ αὕτη τῆς περὶ τὸ χάρισμα γνησιότητος. τί τοσοῦτον πονήσεις, δι᾽ ἣ τῆς Αἰθιόπων βασιλίσσης; ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀπανασταίση, ἵνα ἴδῃ τὴν σοφίαν Σολομῶντος. καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶντος ὧδε παρὰ τοῖς τελείως λογιζομένοις. μὴ κατοκνήσῃς, μὴ ὁδοῦ μῆκος, μὴ μέτρα θαλάσσης, μὴ πῦρ, εἰ καὶ τοῦτο πρόκειται, μὴ ἄλλο μηδὲν ἢ μικρὸν, ἢ μεῖζον τῶν κωλυμάτων, ὥστε τυχεῖν τοῦ χαρίσματος, εἰ δέ σοι μηδὲν πονήσαντι, μηδὲ πραγματευσαμένῳ, τυχεῖν ἔξεστι τοῦ ποθουμένου, πόσης εὐηθείας τὴν δωρεὰν ἀναβάλλεσθαι. οἱ διψῶντες, φησί, πορεύεσθε ἐφ᾽ ὕδωρ. ἡσαΐας διακελεύεταί σοι, καὶ ὅσοι μὴ ἔχετε ἀργύριον, βαδίσαντες ἀγοράσατε, καὶ πίετε οἶνον, ἄνευ ἀργυρίου τιμῆς. ὢ τοῦ τάχους τῆς φιλανθρωπίας, ὢ τῆς εὐκολίας τοῦ συναλλάγματος. ὤνιόν σοι τοῦτο τὸ θελῆσαι μόνον τὸ ἀγαθόν. αὐτὴν τὴν ὁρμὴν αὐτὴ μεγάλης τιμήματος δέχεται. διψᾷ τὸ διψᾶσθαι, ποτίζει τοὺς πιεῖν ἐθελήσαντας. εὐεργετεῖται τὴν εὐεργεσίαν αἰτούμενος. πρόχειρός ἐστι, μεγαλόδωρος, δίδωσιν ἥδιον, ἢ λαμβάνουσιν ἕτεροι. μόνον μὴ μικρολογίαν καταγνωσθῶμεν τοῦ μικρὰ αἰτεῖν, καὶ τοῦ διδόντος ἀνάξια. μακάριος ὃν αἰτεῖ πόμα Χριστὸς ὡς τὴν Σαμαρεῖτιν ἐκείνην, ᾧ δίδωσι πηγὴν ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. μακάριος ὁ σπείρων ἐπὶ πᾶν ὕδωρ, καὶ πᾶσαν ψυχήν, ἀνέτου ἀρουμένην, ἃ ἀρδομένην ὑπὸ βοὸς καὶ ὄνου πατεῖ σήμερον χέρσον τε οὖσαν καὶ ἄνυδρον, καὶ ἀλογίᾳ πιεζομένην. μακάριος, ὃς κἂν χειμάρρουν ἢ φάραγγα, ἐξ οἴκου κυρίου ποτίζεται, καὶ γίνεται σιτοφόρος ἀντὶ ἀκανθοφόρου, καὶ γεωργεῖ τροφὴν ἀνθρωπίνην, ἀλλ᾽ οὐ τραχεῖαν καὶ ἀνόνητον. ὑπὲρ οὗ πᾶσαν εἰσενεκτέον σπουδήν, ὥστε μὴ διαμαρτεῖν τῆς κοινῆς χάριτος. ἔστω ταῦτα, φησί, περὶ τῶν ἐπιζητούντων τὸ βάπτισμα. τί δ᾽ ἂν εἴποις περὶ τῶν ἔτι νηπίων, καὶ μήτε τῆς ζημίας ἐπαισθανομένων,

μήτε τῆς χάριτος. ἢ καὶ ταῦτα βαπτίσομεν; πάνυ γε. εἴπερ τις ἐπείγοι κίνδυνος. κρεῖσσον γὰρ ἀναισθήτως ἁγιασθῆναι, ἢ ἀπελθεῖν ἀσφράγιστα καὶ ἀτέλεστα. καὶ τούτου λόγος ἡμῖν, ἡ ὀκταήμερος περιτομὴ, τυπική τις οὖσα σφραγὶς, καὶ ἀλογίστοις ἔτι προσαγομένη. ὡς δὲ καὶ ἡ τῶν φλιῶν χρίσις, διὰ τῶν ἀναισθήτων, φυλάττουσα τὰ πρωτότοκα. περὶ δὲ τῶν ἄλλων δίδωμι γνώμην, τὴν τριετίαν ἀναμείναντας, ἢ μικρὸν ἐντὸς τούτου, ἢ ὑπὲρ τοῦτο, ἡνίκα καὶ ἀκοῦσαί τι μυστικὸν, καὶ ἀποκρίνασθαι δυνατοὶ, εἰ καὶ μὴ συνιέντα τελέως, ἀλλ' οὖν τυπούμενα, οὕτως ἁγιάζειν καὶ ψυχὰς καὶ σώματα τῷ μεγάλῳ μυστηρίῳ τῆς τελειώσεως. καὶ γὰρ οὕτως ἔχει, τοῦ μὲν βίου τὰς εὐθύνας τηνικαῦτα ὑπέχειν ἄρχονται, ἡνίκα ἂν ὅ, τε λόγος συμπληρωθῇ, καὶ τὸ μυστήριον μάθωσι. τῶν γὰρ ἐξ ἀγνοίας ἁμαρτημάτων, διὰ τὴν ἡλικίαν αὐτοῖς τὸ ἀνεύθυνον. τετειχίσθαι δὲ τῷ λουτρῷ, πάντη λόγῳ λυσιτελέστερον διὰ τὰς ἐξαίφνης συμπιπτούσας ἡμῖν προσβολὰς τῶν κινδύνων, καὶ βοηθείας ἰσχυροτέρας. ἀλλὰ Χριστὸς φησὶ τριακονταέτης βαπτίζεται. καὶ ταῦτα Θεὸς ὢν, καὶ σὺ κελεύεις ἐπισπεύδειν τὸ βάπτισμα, Θεὸν εἰπὼν, λέλυκας τὸ ζητούμενον. ὁ μὲν γὰρ αὐτοκάθαρσις ἦν, καὶ οὐκ ἐδεῖτο καθάρσεως, ἀλλὰ σοὶ καθαίρεται. ὥσπερ καὶ σάρκα φορεῖ σοὶ, ἄσαρκος ὤν. οὐδέ τις κίνδυνος ἦν αὐτῷ τὸ βάπτισμα παρατείνοντι. αὐτὸς γὰρ καὶ τοῦ πάθους ἦν ἑαυτῷ ταμίας ὥσπερ τῆς γεννήσεως. σοὶ δὲ οὐδὲ περὶ μικρῶν ὁ κίνδυνος. εἰ ἀπέλθοις τῇ φθορᾷ γεννηθεὶς μόνῃ, καὶ μὴ τὴν ἀφθαρσίαν ἀμφιεσάμενος, σκοπῶ δὲ κἀκεῖνο. ὅτι τῷ μὲν ἀναγκαῖος ἦν οὗτος ὁ καιρὸς τοῦ βαπτίσματος, σοὶ δὲ οὐχ ὁ αὐτὸς λόγος. ἀνεδείχθη μὲν γὰρ τριακοστὸν γεγονὼς ἔτος οὐ πρότερον, τοῦ τε μὴ δοκεῖν ἐπίδειξιν τινὸς εἶναί τις. τῶν γὰρ ἀπαρτιζομένων τὸ πάθος, καὶ ὡς τελείαν βάσιν ἀρετῆς, καὶ τοῦ διδάσκειν καιρὸν ταύτης ἐχούσης τῆς ἡλικίας. ἐπειδὴ δὲ παθεῖν ἔδει, τὸ τοῦ κόσμου σωτήριον πάθος, πάντα συνδραμεῖν ἔδει πρὸς τὸ πάθος ὅσα τοῦ πάθους, τὴν ἀνάδειξιν, τὸ βάπτισμα, τὴν ἄνωθεν μαρτυρίαν, τὸ κήρυγμα, τὴν συνδρομὴν τοῦ πλήθους, τὰ θαύματα καὶ ὥσπερ ἓν σῶμα γενέσθαι, μὴ διεσπασμένον, μηδὲ ἀπερρηγμένον τοῖς διαστήμασιν. ἐκ μὲν γὰρ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τοῦ κηρύγματος, ὁ τῶν τυχόντων σεισμὸς (οὕτω γὰρ ἡ γραφὴ καλεῖ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον) ἐκ δὲ τοῦ πλήθους, ἡ τῶν σημείων ἐπίδειξις καὶ τὰ θαύματα τῷ εὐαγγελίῳ προσάγοντα. ἐκ δὲ τούτων ὁ φθόνος, ἐκ δὲ τούτου τὸ μῖσος. ἐκ δὲ τοῦ μίσους, τὸ τῆς ἐπιβουλῆς, καὶ τῆς προδοσίας. ἐκ τούτων δὲ ὁ σταυρὸς, καὶ ὅσοις σεσώσμεθα. τὰ μὲν δὴ Χριστοῦ τοιαῦτα, καὶ οὕτως ἔχοντα, ὅσον ἡμῖν ἐφικτὸν. τάχα δ' ἄν τις καὶ ἄλλος εὑρεθείη λόγος τούτων ἀπορρητότερος. σοὶ δὲ τίς ἀνάγκη τοῖς ὑπὲρ σὲ ὑποδείγμασιν ἑπομένῳ, κακῶς βουλεύεσθαι. ἐπεὶ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν τηνικαῦτα ἱστορουμένων ἑτέρως ἢ ὡς τὰ νῦν ἔχοντα φαίνεται, καὶ οὐ συμβαίνοντα τοῖς καιροῖς. οἷον ἐνήστευσε μικρὸν πρὸ τῆς πείρας, ἡμεῖς πρὸ τοῦ πάσχα. τὸ μὲν τῶν νηστειῶν οὐ μικρὸν δὲ ἀμφοτέρων τῶν καιρῶν τὸ διάστημα. ὁ μὲν γὰρ κατὰ τῶν πειρασμῶν ταύτας προβάλλεται. ἡμῖν δὲ τὴν συννέκρωσιν Χριστοῦ τοῦτο δύναται, καὶ καθαρσίς ἐστι προεόρτιος. καὶ ὁ μὲν νηστεύει τεσσαράκοντα ἡμέρας. Θεὸς γὰρ ἦν. ἡμεῖς δὲ τῇ δυνάμει τοῦτο συνεμετρήσαμεν. εἰ καί τινας ἄγει ὁ ζῆλος πείθει καὶ ὑπὲρ δύναμιν. πάλιν μυσταγωγεῖ τὸ πάσχα τοὺς μαθητὰς ἐν ὑπερῴῳ καὶ μετὰ δεῖπνον, καὶ πρὸ μιᾶς τοῦ παθεῖν ἡμέρας, ἡμεῖς ἐν προσευχῆς οἴκοις καὶ πρὸ τοῦ δείπνου, καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν. ἀνίσταται τριήμερος, ἡμεῖς μετὰ πολλὸν χρόνον. καὶ οὔτε ἀπέρρηκται τῶν ἐκείνου τὰ ἡμέτερα, οὔτε συνέζευκται χρονικῶς. ἀλλ' ὥσπερ τύπος τις ἐστὶ τῶν ἡμετέρων παραδέδεικται, τὸ παντελὲς παραπλήσιον διαπέφευγε. τί οὖν θαυμαστὸν, καὶ τὸ βάπτισμα παρειλῆφθαι μὲν δι' ἡμᾶς, τῷ χρόνῳ δὲ διαφέρειν; ὃ σύ μοι δοκεῖς ὡς μέγα τι καὶ θαυμαστὸν οἷον προβάλλεσθαι κατὰ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας. εἴ τι οὖν ἐμοὶ πείθεσθε, τῶν μὲν τοιούτων λόγων χαίρειν ἐάσατε. αὐτοὶ δὲ τῷ ἀγαθῷ προσπηδήσατε καὶ διπλοῦν ἀγῶνα ἀγωνίσασθε· τὸν μὲν προκαθαίρειν ὑμᾶς αὐτοὺς τοῦ βαπτίσματος, τὸν δὲ συντηρεῖν τὸ βάπτισμα. ἐπειδὴ τῆς αὐτῆς ἐστι δυσχερείας, καὶ κτήσασθαί τι τῶν ἀγαθῶν οὐχ ὑπάρχον, καὶ κτηθὲν διασώσασθαι. πολλάκις γὰρ ὃ μὲν σπουδὴ προσέλαβε, ῥᾳθυμία διέφθειρεν. ὃ δὲ ὄκνος ἀπώλεσεν, αὖθις ἀνεκαλέσατο ἐπιμέλεια. καλὸν σοι βοήθημα πρὸς τὸ τυχεῖν, ὧν ἐπιποθεῖς ἀγρυπνίαι, νηστεῖαι, χαμευνίαι, προσευχαὶ, δάκρυον, οἶκτος, τῶν δεομένων μετάδοσις. ἔστω σοι γενέσθω ὧν τετύχηκας εὐχαριστήριά τε ἅμα καὶ φυλακτήρια. ἔχεις πολλῶν ἐντολῶν ὑπόμνημα τὴν εὐεργεσίαν, μὴ παραδράμῃς. πένης προσῆλθε, μνήσθητι πόσον ἐπτώχευσας, πόσον ἐπλούτησας, ἄρτου δεόμενος, ἢ πόματος, Λάζαρος ἴσως τις ἄλλος τοῖς σοῖς πυλῶσι προσερριμμένος, αἰδέσθητι τὴν μυστικὴν τράπεζαν ἣ προσῆλθες. τὸν ἄρτον, οὗ μετείληφας. τὸ ποτήριον, οὗ κεκοινώνηκας τοῖς Χριστοῦ πάθεσι τελειούμενος. εἰ ξένος προσέπεσεν ἄοικος, καὶ ἐπίδημος, ὑπόδεξαι διὰ τούτου τὸν δι' σὲ ξενιτεύσαντα. καὶ ταῦτα ἐν τοῖς ἰδίοις. καὶ ἐνοικισθέντα σοι διὰ τῆς χάριτος καὶ πρὸς

τὴν ἄνω

τὴν αὐτὴν κατοικίαν ἐλεύσονται. γονυ ζακχαῖος, ὁ χθὲς τελώνης, καὶ σήμερον μεγαλόψυχος. πάντα τῇ εἰσόδῳ τοῦ χριστοῦ καρποφόρησον, ἵνα μέγας ἀναφανῇς. κἂν μικρὸς ᾖς τὴν σωματικὴν ἡλικίαν, καὶ χριστὸν θεασάμενος. ἄῤῥωστος πρόκειται φαρμακείας, τὴν σὴν ὑγείαν αἰδέσθητι καὶ τὰ τραύματα, ὧν σε χριστὸς ἠλευθέρωσεν. κἂν ἴδῃς γυμνόν, περίβαλε, τὸ σὸν τιμῶν ἔνδυμα τῆς ἀφθαρσίας. χριστὸς δὲ τοῦτό ἐστιν, ἐπειδὴ ὅσοι εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθημεν, χριστὸν ἐνεδυσάμεθα. κἂν χρεωφειλέτην λάβῃς προσπίπτοντα, πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον ἢ δικαίαν διάσπασον, μνήσθητι τῶν μυρίων ταλάντων, ὧν σοι χριστὸς ἐχαρίσατο. μὴ γένῃ πράκτωρ πικρὸς τοῦ ἐλάττονος χρέους. καὶ ταῦτα τίσι; τοῖς ὁμοδούλοις, ὁ τὸ πλεῖον παρὰ τοῦ δεσπότου συγχωρηθείς, μὴ καὶ τὴν ἐκείνου φιλανθρωπίας ὑπόσχῃς δίκην, ἣν οὐκ ἐμιμήσω λαβὼν ὑπόδειγμα. γενέσθω σοι τὸ λουτρὸν μὴ τοῦ σώματος μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς εἰκόνος. μὴ τῶν ἁμαρτιῶν ἔκπλυσις μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν τρόπων διόρθωσις. μὴ τὸν προλαβόντα βόρβορον ἀποκλυζέτω μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν πηγὴν καθαιρέτω. μὴ τὸ καλῶς κτᾶσθαι τυπούτω μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ κακῶς ἀπαρτᾶσθαι. ἢ τό γε κουφότερον, τὸ κακῶς κτηθὲν ἀποτίθεσθαι. τί γὰρ ὄφελος; σοὶ μὲν συγχωρηθῆναι τὴν ἁμαρτίαν, τῷ δὲ ἠδικημένῳ μὴ λυθῆναι τὴν παρὰ σοῦ ζημίαν. δύο σοι κακῶν ὄντων, τοῦ τε κτήσασθαι μὴ δικαίως, καὶ τοῦ τὰ κτηθέντα κατέχεσθαι, τοῦ μὲν ἄφεσιν ἔλαβες, τὸ δὲ σήμερον ἀδικεῖς. σήμερον γάρ ἐστι παρά σοι τὸ ἀλλότριον, καὶ οὐκ ἀνῄρηται τὸ ἁμάρτημα, τῷ χρόνῳ δὲ διακέκοπται. τὸ μὲν πρὸ τοῦ βαπτίσματος τολμηθέν, τὸ δὲ μένον μετὰ τὸ βάπτισμα. τῶν γὰρ ἡμαρτημένων, οὐ τῶν ἁμαρτανομένων τὸ λουτρὸν ἔχει συγχώρησιν. δεῖ δὲ μὴ παραλαθῆναι τὸν καθαρμόν, ἀλλ' ἐνσημανθῆναι. μηδ' ἐπιδερμὶ λύψαι τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλ' ἀπαλλαγὴν ἔχειν τὸ χάρισμα. μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, τοῦτο τῶν παντελῶς καθαρθέντων, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι, τοῦτο τῶν οὔπω τὸ βάθος κεκαθαρμένων. μακάριος ἀνήρ, ᾧ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν. τρίτη τις αὕτη τάξις τῶν ἁμαρτανομένων, ὧν ἡ μὲν πρᾶξις οὐκ ἐπαινετή, τὸ δὲ τῆς γνώμης ἀνεύθυνον. τί οὖν φημι; καὶ τίς ὁ ἐμὸς λόγος; χθὲς ἦσθα χαναναία ψυχή, καὶ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας συγκύπτουσα. σήμερον ἀνωρθώθης ὑπὸ τοῦ λόγου, μὴ συγκύψῃς πάλιν, καὶ εἰς γῆν κλίνῃς. ὥσπερ κύφωνι παρὰ τοῦ πονηροῦ βαρυνθεῖσα, καὶ δυσανάλυτον ἔχουσα τὴν ταπεινότητα. χθὲς ἐξηραίνου θάλλουσα τῇ αἱμοῤῥοίᾳ. ἐπήγαζες γὰρ τὴν φοινικὴν ἁμαρτίαν. σήμερον ἀνέθαλλες ἀναξηρανθεῖσα. ἥψω γὰρ τῆς χριστοῦ κρασπέδου καὶ τὴν ῥύσιν ἔστησας. φύλαξαί μοι τὴν κάθαρσιν. μὴ πάλιν αἱμοῤῥοήσῃς, καὶ οὐκ ἰσχύσῃς λαβέσθαι χριστοῦ, ἵνα κλέψῃς τὴν σωτηρίαν. οὐ γὰρ πολλάκις χριστὸς φιλεῖ κλεπτόμενος, καὶ εἰ λίαν ἐστὶ φιλάνθρωπος. χθὲς ἦσθα κλίνης ἐῤῥιμμένος παρειμένος καὶ λελυμένος, καὶ οὐκ εἶχες ἄνθρωπον, ἵνα ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλῃ σε εἰς τὴν κολυμβήθραν. σήμερον εὗρες ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν καὶ θεόν, μᾶλλον δὲ θεὸν ἄνθρωπον. ἠγέρθης ἀπὸ τοῦ κραβάττου, μᾶλλον δὲ ἦρας τὸν κράβαττον, καὶ ἐστηλίτευσας τὴν εὐεργεσίαν. μὴ πάλιν ἐπὶ κράβαττον ῥιφῇς ἁμαρτήσας, τῷ κακῷ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ σώματος παρειμένος ταῖς ὀδύναις. ἀλλ' ὡς ἔχεις βάδιζε, μεμνημένος τῆς ἐντολῆς. ἰδοὺ ὑγιὴς γέγονας. μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν σοι τι γένηται, κἂν κακὸν φανῇς μετὰ τὴν εὐεργεσίαν. λάζαρε δεῦρο ἔξω. ἤκουσας τῆς μεγάλης φωνῆς ἐν τάφῳ κείμενος. τί γὰρ τοῦ λόγου μεγαλοφωνότερον; καὶ προῆλθες οὐ τεταρταῖος νεκρός, ἀλλὰ πολυήμερος τῷ τεθνημένῳ συναναστάς. καὶ τῶν ἐντοφίων ἐξελύθης. μὴ νεκρωθῇς πάλιν, καὶ γένῃ μετὰ τῶν κατοικούντων ἐν τάφοις. μηδὲ κατασφιγχθῇς ταῖς σειραῖς τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων. ἄδηλον γὰρ εἰ πάλιν ἐξαναστήσῃ τῶν τάφων, μέχρι τῆς τελευταίας καὶ κοινῆς ἀναστάσεως, ἣ πᾶν τὸ πλάσμα ἄξει εἰς κρίσιν, οὐ θεραπευθησόμενον, ἀλλὰ κριθησόμενον. καὶ λόγον ὑφέξον ὧν ἢ κακῶς ἐθησαύρισεν. εἰ λεπρὸς ἦς, ἔβρυες τίνος τὴν ἄμορφον πονηρίαν, ἀπεξέσθης δὲ τῆς κακῆς ὕλης, καὶ τὴν εἰκόνα σῶαν ἀπέλαβες. δεῖξον ἐμοὶ τῷ ἱερεῖ σου τὴν κάθαρσιν, ἵνα γνῶ, πόσον τῆς νομικῆς αὕτη τιμιωτέρα γέγονε. μὴ τῶν ἐννέα τῶν ἀχαρίστων, ἀλλὰ τὸν ἕνα μιμήσῃ. καὶ γὰρ εἰ σαμαρείτης ἦν, ἀλλὰ τῶν ἄλλων εὐγνωμονέστερος. ἀσφάλισαι μὴ πάλιν κακῶς ἐξανθήσῃς, καὶ δυσθεράπευτον ἕξεις τὴν ἀνωμαλίαν τοῦ σώματος. χθὲς τὴν ἐξηραμένην σου τὴν χεῖρα μικρολογία καὶ φειδωλία, σήμερον ἐκτεινέτω μετάδοσις καὶ φιλανθρωπία. καλὴ θεραπεία χειρὸς ἀρρωστούσης, σκορπίζειν, διδόναι τοῖς πένησιν, ἐξαντλεῖν ὧν ἔχομεν δαψιλῶς, μέχρις ἂν καὶ τὸν πυθμένα ἀψάμεθα. ἴσως καὶ οὗτος πηγάσει σοι τροφὴν καθάπερ τῇ σαρεφθίᾳ, καὶ μάλιστα εἰ τύχοις ἠλίαν τρέφουσα, καλὴν εὐπορίαν εἰδυῖα τό, διὰ χριστὸν ἀπορεῖν τὸν δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντα. εἰ κωφὸς ἦσθα καὶ ἄλαλος, ὁ λόγος ἐνηχείτω σοι. μᾶλλον δὲ καὶ τὸν ἠχοῦντα ἐνηχεῖσθαι. μὴ κλείσῃς τὰ ὦτα πρὸς παιδείαν κυρίου, καὶ νουθεσίαν, ὡς ἀσπὶς πρὸς ἐπάσματα. εἰ τυφλὸς εἶ καὶ ἀφώτιστος, φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς σου, μήποτε ὑπνώσῃς εἰς θάνατον. ἐν τῷ φωτὶ κυρίου διάβλεψον φῶς, ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἐν υἱῷ.

αὐγάσθητι

αὐγάσθητι τὸ τελειότερον φῶς ἐξ ἀμυδροτέρου. ἐὰν ὅλον εἰσδέξῃ τὸν λόγον, πάσας τὰς χριστοῦ θεραπείας ἐπὶ τὴν σεαυτοῦ συνάξεις ψυχὴν, αἷς κατὰ μέρος ἕκαστος τεθεράπευται. μόνον μὴ ἀγνοήσῃς τὸ μέτρον τῆς χάριτος, μόνον μὴ καθεύδοντί σοι διὰ ῥᾳθυμίαν κακῶς ἐπισπείρῃ ὁ ἐχθρὸς τὰ ζιζάνια. μόνον ἐπίφθονος τῷ πονηρῷ γεγονὼς διὰ τὴν καθαρότητα, μὴ πάλιν σεαυτὸν ἐλεεινὸν καταστήσῃς διὰ τῆς ἁμαρτίας. μόνον μὴ τῷ ἀγαθῷ περιχαρὴς ὢν ὑψωθῇς εἰς ἄμετρα, καταπέσῃς ἐν τῷ ἐπαρθῆναι. μόνον ἀεὶ φιλοπόνει τὴν κάθαρσιν, ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθέμενος. καὶ ἧς ἔτυχες κατὰ δωρεὰν ἀφέσεως, ταύτην ἐπιμελείᾳ συντήρησον, ἵνα τὸ μὲν ἀφεθῆναί σοι παρὰ θεοῦ, τὸ δὲ συντηρηθῆναι, καὶ παρὰ σοῦ γένηται. γένοιτο δὲ πῶς; ἀεὶ τῆς παραβολῆς ἐκείνης μέμνησο, καὶ σεαυτῷ βοηθήσεις ἄριστά τε καὶ τελειότατα. ἐξῆλθεν ἀπὸ σοῦ τὸ ἀκάθαρτον καὶ ὑλικὸν πνεῦμα διωχθὲν τῷ βαπτίσματι. οὐ φέρει τὸν διωγμὸν, οὐδὲ ἀνέχεται ἄοικον εἶναι, καὶ ἀνέστιον. περιέρχεται δι᾽ ἀνύδρων τόπων, καὶ ξηρῶν θείας ἐπιῤῥοῆς. ἐνταῦθα φιλοχωρεῖν βούλεται. περιπλανᾶται ζητοῦν ἀνάπαυσιν, οὐχ εὑρίσκει. βαπτισμέναις ἐντυγχάνει ψυχαῖς, ὧν τὴν κακίαν τὸ λουτρὸν ἐξέκλυσε. φοβεῖται τὸ ὕδωρ, ἐμπνίγεται τῇ καθάρσει, καθάπερ ὁ λεγεὼν τῇ θαλάσσῃ. πάλιν ὑποστρέφει εἰς τὸν οἶκον, ὅθεν ἀπεχώρησεν. ἀναίσχυντόν ἐστι, φιλόνεικόν ἐστι. προσβάλλει πάλιν, πειρᾶται πάλιν. κἂν μὲν εὕρῃ χριστὸν ἐνοικισθέντα καὶ πληρώσαντα τὴν χώραν ἣν αὐτὸς ἐκένωσεν, ἀπεκρούσθη πάλιν, ἀπῆλθεν ἄπρακτος, ἐλεεινὸς ἐγένετο τῇ περιπλανήσει. ἐὰν δὲ σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον τὸν ἐν σοὶ τόπον εὕρῃ, κενὸν καὶ ἄπρακτον, ἕτοιμον ἰδὸν πρὸς ὑποδοχὴν τοῦδε, ἢ τοῦδε προκαταλαβόντος εἰσπηδήσει. εἰσοικισθήσεται μετὰ πλειόνων τῆς παρασκευῆς, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων. ὅσῳ τότε μὲν ἐλπὶς ἦν καὶ διορθώσεώς τε, καὶ ἀσφαλείας. νῦν δὲ πρόδηλος ἡ κακία, τῇ φυγῇ τοῦ καλοῦ τὸ πονηρὸν ἑλκύσασα. καὶ διὰ τοῦτο βεβαιοτέρα τῷ οἰκήτορι ἡ κατάσχεσις. πάλιν ὑπομιμνῄσκω σε τῶν φωτισμῶν, καὶ πολλάκις ἐκ τῶν θείων λογίων, τούτων ἀναλεγόμενος. αὐτός τε γὰρ ἥδιον ἔσομαι τῇ τούτων μνήμῃ. τί γὰρ φωτὸς ἥδιον, τοῖς φωτὸς γευσαμένοις, καὶ σὲ καταστράψω τοῖς λεγομένοις. φῶς μὲν ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ, καὶ ἡ τούτου σύζυγος εὐφροσύνη. φῶς δὲ δικαίοις διὰ παντός. φωτίζεις δὲ σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων, πρὸς σὺ τὸν θεὸν λέγεται. ἀγγελικῶν οἶμαι δυνάμεων αἳ συνεργοῦσιν ἡμῖν πρὸς τὰ κρείττονα. κύριος δὲ φωτισμός μου, καὶ σωτήρ μου, τοῦ δαβὶδ ἤκουσας λέγοντος. καὶ ποτὲ μὲν ἐξαιτοῦντος τὸ ἐξαποστεῖλαι τὸ φῶς αὐτοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν. ποτὲ δὲ εὐχαριστοῦντος ὅτι τούτου μετείληφεν, ἐν τῷ σημειωθῆναι τὸ τοῦ θεοῦ φῶς ἐπ᾽ αὐτόν. τουτέστιν ἐνσημανθῆναι καὶ γνωρισθῆναι τὰ σημεῖα τῆς δοθείσης ἐλλάμψεως. ἓν μόνον φῶς φεύγωμεν τὸ τοῦ πικροῦ πυρὸς ἔκγονον. μὴ πορευθῶμεν τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ἡμῶν, καὶ τῇ φλογὶ ᾗ ἐξεκαύσαμεν. οἶδα πῦρ καθαρτήριον, ὃ χριστὸς ἦλθε βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. πῦρ καὶ αὐτὸς ἀναγωγικοῖς λόγοις καλούμενος. ἀναλωτικὸν τοῦτο τῆς ὕλης καὶ τῆς πονηρᾶς ἐστιν ἕξεως, ὃ καὶ ἀναφθῆναι τάχιστα βούλεται. ποθεῖ γὰρ τῆς εὐεργεσίας τὸ τάχος, ἐπεὶ καὶ πυρὸς ἄνθρακας δίδωσιν ἡμῖν εἰς βοήθειαν. οἶδα καὶ πῦρ οὐ καθαρτήριον, ἀλλὰ κολαστήριον. εἴτε σοδομιτικὸν, ὃ πᾶσιν ἁμαρτωλοῖς ἐπιβρέχει θείῳ καὶ καταιγίδι μιγνύμενον, εἴτε τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. εἴτε ὃ πρὸ προσώπου κυρίου προπορεύεται καὶ φλογιεῖ, καὶ κύκλῳ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. καὶ τούτων ἔτι φοβερώτερον, ὃ τῷ ἀκοιμήτῳ σκώληκι συντέτακται, μὴ σβεννύμενον, ἀλλὰ διαιωνίζον τοῖς πονηροῖς. ταῦτα γὰρ πάντα τῆς ἀφανιστικῆς ἐστι δυνάμεως, εἰ μή τῳ φίλον κἀνταῦθα νοεῖν τοῦτο φιλανθρωπότερον, καὶ τοῦ κολάζοντος ἐπαξίως. ὥσπερ δὲ πῦρ οἶδα διπλοῦν, οὕτω καὶ φῶς. τὸ μὲν τὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ λαμπάδα, κατευθῦνον ἡμῖν τὰ κατὰ θεὸν διαβήματα. τὸ δὲ ἀπατηλὸν καὶ περίεργον, καὶ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ἀντίθετον. ἐκεῖνο εἶναι ὑποκρινόμενον, ἵνα κλέπτῃ τῷ φαινομένῳ. τοῦτο καὶ σκοτία ἐστὶ, καὶ μεσημβρία δοκεῖ τὸ τοῦ φωτὸς ἀκμαιότατον. οὕτως ἀκούω τοῖς διὰ παντὸς ἐν μεσημβρίᾳ τῇ σκοτίᾳ φεύγουσι. τοῦτο ἡ νὺξ ἐστὶ, καὶ φωτισμὸς νομίζεται, τοῖς ὑπὸ τῆς τρυφῆς διεφθαρμένοις. τί γάρ φησιν ὁ δαβίδ; νὺξ ἦν περὶ ἐμὲ τὸν δείλαιον καὶ ἠγνόουν φωτισμὸν εἶναι τὴν τρυφὴν ὑπολαμβάνων. ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι μὲν τοιοῦτοι καὶ οὕτως ἔχοντες, ἡμεῖς δὲ φωτισθῶμεν φωτὶ γνώσεως. ἔσται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ σπείρειν εἰς δικαιοσύνην, καὶ τρυγᾶν καρπὸν ζωῆς. πρᾶξις γὰρ θεωρίας πρόξενος, ἵνα πρός τε ἄλλα καὶ τοῦτο μάθωμεν, τί μὲν τὸ ἀληθινὸν φῶς, τί δὲ τὸ ψευδόμενον, καὶ μὴ λάθωμεν περιπεσόντες ὡς καλῷ τῷ χείρονι. γενώμεθα φῶς ὥσπερ οἱ μαθηταὶ παρὰ τοῦ μεγάλου φωτὸς ἤκουσαν. ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου λέγοντος. γενώμεθα φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες. τουτέστι ζωτικὴ τοῖς ἄλλοις δύναμις. λαβώμεθα θεότητος, λαβώμεθα τοῦ πρώτου καὶ ἀκραιφνεστάτου φωτός. ὁδεύσωμεν πρὸς τὴν λάμψιν αὐτοῦ, πρὸ τοῦ προσκόψαι τοὺς πόδας ἡμῶν ἐπ᾽ ὄρη σκοτεινὰ καὶ πολέμια. ἕως ἡμέρα ἐστίν, ὡς ἐν ἡμέρᾳ

εὐσχημόνως

εὐσχημόνως περιπατήσωμεν. μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, ἃ νυκτός ἐστι κλέμματα. πᾶν μέλος καθαρίσωμεν ἀδελφοί, πᾶσαν ἁγνίσωμεν αἴσθησιν. μηδὲν ἀτελὲς ἡμῖν ἔστω, μηδὲ τῆς πρώτης γενέσεως, μηδὲν ἀφώτιστον καταλείπωμεν. φωτισθῶμεν τοὺς ὀφθαλμούς, ἵν᾽ ὀρθῶς βλέπωμεν. καὶ μηδὲν εἴδωλον πορνικὸν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς φέρωμεν, ἐκ φιλοπόνου θέας καὶ περιεργίας. κἂν γὰρ τῷ πάθει μὴ προσκυνήσωμεν, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν ἐμολύνθημεν. εἴ τις δοκὸς ἐν ἡμῖν, εἴτι κάρφος, ἀνακαθαίρωμεν. ἵνα καὶ τὰ τῶν ἄλλων ὁρᾷν δυνώμεθα. φωτισθῶμεν ἀκοήν, φωτισθῶμεν γλῶσσαν, ἵνα ἀκούσωμεν τί λαλήσει κύριος ὁ θεός, καὶ ἀκουστὸν ἡμῖν γένηται τὸ πρωϊνὸν ἔλεος. καὶ ἀκουτισθῶμεν ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνην, ἀκοαῖς θείαις ἐνηχούμενοι. ἵνα μὴ ὦμεν μάχαιρα ὀξεῖα, μηδὲ ξυρὸν ἠκονημένον, μηδὲ ὑπὸ τὴν γλῶσσαν στρέφωμεν κόπον καὶ πόνον, ἀλλὰ λαλῶμεν θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην, τὰς πυρίνας γλώσσας αἰδούμενοι. ἰαθῶμεν ὀσφρήσεις, ἵνα μὴ θηλυνώμεθα, μηδὲ ἀντὶ τιμῆς ἰδέας κονιορτώμεθα· ἀλλ᾽ ὀσφραινώμεθα τοῦ ἐκκενωθέντος δι᾽ ἡμᾶς μύρου πνευματικῶς ἀντιλαμβανόμενοι. καὶ τοσοῦτον ἐξ αὐτοῦ πνεόμενοι καὶ μεταποιούμενοι, ὥστε καὶ ἀφ᾽ ἡμῶν ὀσφρανθῆναι ὀσμὴν εὐωδίας. καθαρθῶμεν ἀφήν, γεῦσιν, λάρυγγα. μὴ μαλακῶς ἐπαφώμενοι, καὶ λειότησι χαίροντες, ἀλλὰ τὸν σαρκωθέντα δι᾽ ἡμᾶς λόγον ψηλαφῶντες ὡς ἄξιον. καὶ θωμᾶν κατὰ τοῦτο μιμούμενοι, μὴ χυμοῖς καὶ ὄψοις γαργαλιζόμενοι, τοῖς ἀδελφοῖς τῶν πικροτέρων γαργαλισμῶν· ἀλλὰ γευόμενοι καὶ γνώσκοντες, ὅτι χριστὸς ὁ κύριος τὴν κρείττω γεῦσιν καὶ μένουσαν. μηδὲ πικρὰ τὸν πικρὸν καὶ ἀχάριστον ἀγρὸν ἀναψύχοντες. τὸν παραπέμποντα, καὶ οὐ κατέχοντα τὸ δεδεγμένον, ἀλλὰ τοῖς γλυκυτέροις μέλιτος λόγοις, τοῦτον εὐφραίνοντες. ἔτι πρὸς τοῖς εἰρημένοις, καλὸν τὴν κεφαλὴν καθαιρομένους, ὡς καθαίρεται κεφαλή, τὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐργαστήριον, κρατεῖν τὴν χριστοῦ κεφαλήν. ἐξ ἧς πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογεῖται, καὶ τὴν ὑπεραίρουσαν ἡμῶν ἁμαρτίαν καταβάλλειν ὑπεραιρομένην τῷ κρείττονι. καλὸν καὶ ὦμον ἁγιάζεσθαι καὶ καθαίρεσθαι, ἵνα δυνηθῇ τὸν σταυρὸν αἴρειν χριστοῦ, μὴ παντὶ ῥᾳδίως αἰρόμενον. καλὸν καὶ τὰς χεῖρας τελειοῦσθαι, καὶ τοὺς πόδας. τὰς μὲν ὡς ἐν παντὶ τόπῳ ὁσίας αἴρεσθαι, καὶ δράττεσθαι τῆς χριστοῦ παιδείας, μήποτε ὀργισθῇ κύριος, καὶ πιστεύεσθαι λόγον διὰ τοῦ πρακτικοῦ, ὡς τὸν τῇ ἐν χειρὶ τοῦ δὲ τοῦ προφήτου διδόμενον. τοὺς δὲ μὴ ὀξεῖς εἶναι πρὸς τὸ ἐκχέειν αἷμα, μηδὲ εἰς κακίαν τρέχοντας, ἀλλ᾽ ἑτοίμους εἰς τὸ εὐαγγέλιον, καὶ πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, καὶ χριστὸν ὑπονίπτοντα, καὶ καθαίροντα δέχεσθαι. εἴ τις ἐστὶ καὶ κοιλίας κάθαρσις, χωρητικῆς καὶ ἀναδοτικῆς τῆς ἐκ τοῦ λόγου τροφῆς, καλὸν καὶ ταύτην μὴ θεοποιεῖν, ἐκ τρυφῆς καὶ τῆς καταργουμένης βρώσεως. ἀλλὰ καθαίρειν ὅτι μάλιστα, καὶ ποιεῖν λεπτοτέραν, ὥστε τὸν λόγον κυρίου ἐν μέσῳ δέχεσθαι, καὶ ἀλγεῖν καλῶς ὑπὲρ τοῦ ἰσραὴλ πταίοντος. εὑρίσκω καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὰ ἐντός, τιμῆς ἀξιούμενα. πείθει με τοῦτο δαβίδ, καρδίαν καθαρὰν ζητῶν ἐν ἑαυτῷ κτίζεσθαι, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐν τοῖς ἐγκάτοις ἐγκαινίζεσθαι, τὸ διανοητικὸν οἶμαι οὕτω δηλῶν, καὶ τὰ τούτου κινήματα ἢ διανοήματα. τί δὲ ὀσφῦς; τί δὲ οἱ νεφροί; μηδὲ γὰρ τοῦτο παρέλθωμεν. ἁπτέσθω καὶ τούτων ἡ κάθαρσις. ἔστωσαν ἡμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ ἀνεσταλμέναι ἐγκρατείᾳ, ὥσπερ τοῦ ἰσραὴλ πάλαι κατὰ τὸν νόμον, τοῦ πάσχα μεταλαμβάνοντος. οὐδεὶς γὰρ καθαρὸς αἴγυπτον ἐξέρχεται, οὐδὲ φεύγει τὸν ὀλοθρεύοντα μὴ ταῦτα παιδαγωγηθείς. οἱ δὲ τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν ἀλλοιούσθωσαν. ὅλον τὸ ἐπιθυμητικὸν πρὸς θεὸν μεταφέροντες, ὥστε δύνασθαι λέγειν· κύριε ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου. καὶ ἡμέραν ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησα. δεῖ γὰρ γενέσθαι ἄνδρα ἐπιθυμιῶν τῶν τοῦ πνεύματος. οὕτως ἂν ὑμῖν καὶ ὁ τὸ πλεῖστον τῆς ἰσχύος ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ καὶ τῆς ὀσφύος φέρων δράκων καταλυθείη, τῆς περὶ ταῦτα δυναστείας αὐτῷ νεκρωθείσης. μὴ θαυμάσῃς δέ, εἰ καὶ τοῖς ἀσχήμοσιν ἡμῶν, τιμὴν περισσοτέραν περιτίθημι, λόγῳ νεκρῶν ταῦτα καὶ σωφρονίζων, καὶ κατὰ τῆς ὕλης ἱστάμενος. πάντα δῶμεν θεῷ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πάντα καθιερώσωμεν. μὴ λοβὸν ἥπατος, μηδὲ νεφροὺς μετὰ τῆς πιμελῆς, μηδὲ τὸ μέρος τοῦ σώματος, μηδὲ τὸ καὶ τό. διατί γὰρ τὰ ἄλλα ἡμῖν ἀτιμαστέα; ὅλους δὲ ἡμᾶς αὐτοὺς ἀνενέγκωμεν, γενώμεθα ὁλοκαυτώματα λογικά, θύματα τέλεια, μηδὲ τὸν βραχίονα μόνον, μηδὲ τὸ στηθύνιον μόνον, ἀφαίρεμα ἱερατικὸν ποιησώμεθα. μικρὸν γὰρ τοῦτο, ἀλλ᾽ ὅλους διδόντες ἡμᾶς αὐτούς, ὅλους ἀντιλαμβάνωμεν. ἐπειδὴ τοῦτό ἐστι λαβεῖν καθαρῶς, τὸ τῷ θεῷ δοθῆναι καὶ ἱερουργῆσαι τὴν ἡμῶν αὐτῶν σωτηρίαν. ἐπὶ πᾶσι, καὶ πρὸ πάντων φύλασσέ μοι τὴν καλὴν παρακαταθήκην, ᾗ ζῶ καὶ πολιτεύομαι. καὶ ἣν συνέκδημον λάβοιμι. μεθ᾽ ἧς καὶ ἀλγεινὰ πάντα φέρω, καὶ τὰ τερπνὰ ἅπαντα διαπτύω, τὴν εἰς πατέρα, καὶ υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα ὁμολογίαν. ταύτην πιστεύω σοι σήμερον, ταύτῃ καὶ συμβαπτίσω καὶ συνανάξω σε. ταύτην δίδωμι παντὸς τοῦ βίου κοινωνὸν καὶ προστάτην, τὴν μίαν θεότητά τε καὶ δύναμιν

ἐν τοῖς τρισὶν εὑρισκομένην ἑνικῶς, καὶ τὰ τρία συλλαμβάνουσαν μεριστῶς, οὔτε ἀνώμαλον οὐσίαις ἢ φύσεσιν, οὔτε αὐξομένην ἢ μειουμένην ὑπερβολαῖς καὶ ὑφέσεσι, πάντοθεν ἴσην, τὴν αὐτὴν πάντοθεν. εἰς ἓν οὐρανοῦ κάλλος καὶ μέγεθος, τριῶν ἀπείρων, ἄπειρον συμφυΐαν. Θεὸν ἕκαστον καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον. ὡς πατέρα καὶ υἱὸν, ὡς υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα φυλασσομένης ἑκάστῳ τῆς ἰδιότητος. Θεὸν τὰ τρία σὺν ἀλλήλοις νοούμενα, ἐκεῖνο διὰ τὴν ὁμοουσιότητα, τοῦτο διὰ τὴν μοναρχίαν. οὐ φθάνω τὸ ἓν νοῆσαι, καὶ τοῖς τρισὶ περιλάμπομαι. οὐ φθάνω τὰ τρία διελεῖν, καὶ εἰς τὸ ἓν ἀναφέρομαι. ὅταν ἓν τῶν τριῶν φαντασθῶ, τοῦτο νομίζω τὸ πᾶν. καὶ τὴν ὄψιν πεπλήρωμαι, καὶ τὸ πλεῖον διέφυγεν. οὐκ ἔχω τὸ μέγεθος τούτου καταλαβεῖν, ἵνα δῶ τὸ πλεῖον τῷ λειπομένῳ. ὅταν τὰ τρία συνέλθω τῇ θεωρίᾳ, μίαν ὁρῶ λαμπάδα, οὐκ ἔχων διελεῖν ἢ μετρῆσαι τὸ φῶς ἑνιζόμενον. φοβῇ σὺ γέννησιν, ἵνα μή τι πάθῃ θεὸς ὁ μὴ πάσχων. ἐγὼ φοβοῦμαι τὴν κτίσιν, ἵνα μὴ θεὸν ἀπολέσω διὰ τῆς ὕβρεως, καὶ ἄδικον κατατομῆς. ἢ τὸν υἱὸν τέμνων ἀπὸ τοῦ πατρὸς, ἢ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τὴν οὐσίαν τοῦ πνεύματος. τὸ γὰρ παράδοξον, ὅτι μὴ κτίσις ἐμπαίζεται μόνον θεῷ παρὰ τοῖς κακῶς θεότητα ταλαντεύουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ πάλιν ἡ κτίσις εἰς ἑαυτὴν τέμνεται. ὥσπερ γὰρ τοῦ πατρὸς ὑποστέλλεται υἱὸς τοῖς ταπεινοῖς, καὶ κάτω κειμένοις, οὕτως ὑποστελλομένης πάλιν καὶ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τῆς ἀξίας τοῦ πνεύματος. ὡς ἂν θεὸς καὶ κτίσις ὑβρίζηται τῇ καινῇ ταύτῃ θεολογίᾳ. οὐδὲν τῆς τριάδος ὦ οὗτοι δοῦλον, οὐδὲ κτιστὸν, οὐδὲ ἐπείσακτον. ἤκουσα τῶν σοφῶν τινος λέγοντος, εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην, φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος. εἰ ἔτι κτίσματι προσεκύνουν, ἢ εἰς κτίσμα ἐβαπτιζόμην, οὐκ ἂν ἐθεούμην, οὐδὲ τὴν πρώτην μετεποιούμην γέννησιν. τί φήσεις πρὸς τοὺς τὴν ἀστάρτην προσκυνοῦντας, ἢ τὸν χαμὼς βδέλυγμα σιδωνίων, ἢ τοῦ ἄστρου τὸν τύπον. τοῦ μικρὸν ὑπὲρ ταῦτα θεοῦ τοῖς εἰδωλολάτραις πλὴν κτίσματος καὶ ποιήματος. αὐτὸς ἢ μὴ προσκυνῶν τὰ δύο, εἰς ἃ συμβεβάπτισμαι, ἢ προσκυνῶν τὰ ὁμόδουλα. δοῦλα γὰρ καὶ εἰ μικρὸν τιμιώτερα, ἐπεὶ καὶ ἐν ὁμοδούλοις ἐστί τις διαφορὰ καὶ προτίμησις. θέλω τὸν πατέρα μείζω εἰπεῖν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἴσοις εἶναι τοῖς ἴσοις ἐστὶ καὶ τὸ εἶναι. τοῦτο γὰρ παρὰ πάντων δοθήσεται, καὶ δέδοικα τὴν ἀρχὴν, μὴ ἐλαττόνων ἀρχὴν ποιῶ, καὶ καθυβρίσω διὰ τῆς προτιμήσεως. οὐ γὰρ δόξα τῶν ἐξ οὗ, ἡ τῶν ἐξ αὐτοῦ ταπείνωσις. πρὸς δὲ καὶ ὑφορῶμαι τὴν σὴν ἀπληστίαν μὴ τὸ μεῖζον λαβὼν, διχοτομήσῃς τὴν φύσιν, καὶ τὰ πάντα τῷ μείζονι χρώμενος. οὐ γὰρ κατὰ τὴν φύσιν τὸ μεῖζον, τὴν αἰτίαν δέ. οὐδὲν γὰρ τῶν ὁμοουσίων τὴν οὐσίαν μεῖζον ἢ ἔλαττον. θέλω τὸν υἱὸν προτιμῆσαι τοῦ πνεύματος ὡς υἱὸν, καὶ οὐ συγχωρεῖ τὸ βάπτισμα τελειοῦν με διὰ τοῦ πνεύματος. ἀλλὰ δέδοικας μὴ τριθεΐαν ὀνειδισθῇς; ἔχε σὺ τὸ ἀγαθὸν, τὴν ἐν τοῖς τρισὶν ἕνωσιν, ἐμοὶ τὴν μάχην παράπεμψον. ἔασόν με ναυπηγὸν εἶναι, σὺ χρῶ τῇ νηΐ. καὶ εἰ ναυπηγός ἐστιν ἕτερος, ἐμὲ λάβε τῆς οἰκίας ἀρχιτέκτονα, σὺ ταύτην οἴκει μετὰ ἀσφαλείας, καὶ εἰ μηδὲν ἐμόχθησας. οὐχ ἧττον εὐπλοήσεις ἢ οἰκήσεις τὴν οἰκίαν, ἐμοῦ τὰ ταῦτα κατασκευάζοντος, εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς περὶ ταῦτα πεπόνηκας. ὁρᾷς τὴν εὐγνωμοσύνην ὅση; ὁρᾷς τὴν χρηστότητα; ἐμὸς ὁ πόλεμος. ἔστω σὸν τὸ ἐκνίκημα. ἐγὼ βαλλοίμην, σὺ δὲ εἰρήνευε τῷ πολεμοῦντι συνευχόμενος, χεῖρα δίδου διὰ τῆς πίστεως. ἔχω τρεῖς λίθους, οἷς σφενδονήσω τὸν ἀλλόφυλον. ἔχω τρεῖς ἐμπνεύσεις κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς σαραφθίας, αἷς ζωοποιήσω νενεκρωμένους. ἔχω τρεῖς ἐπικλύσεις κατὰ τῶν σχιδάκων, αἷς καθιερώσω τὴν θυσίαν ὕδατι, πῦρ ἐγείρων τὸ παραδοξότατον. καὶ τοὺς προφήτας καταβαλῶ τῆς αἰσχύνης, μυστηρίου δυνάμει χρώμενος. τί μοι δεῖ μακροτέρων λόγων; διδασκαλίας γὰρ ὁ καιρὸς, οὐκ ἀντιλογίας. μαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων. μετὰ ταύτης βαπτισθήσῃ τῆς πίστεως. εἰ μὲν ἄλλως ἐγγέγραψαι, ἢ ὡς ὁ ἐμὸς ἀπαιτεῖ λόγος, δεῦρο καὶ μετεγγράφητι. ἐγὼ ταύτης οὐκ ἀφυὴς καλλιγράφος. γράφω ἃ γεγράμμαι, καὶ διδάσκω ἃ καὶ μεμάθηκα, καὶ τετήρηκα ἐξ ἀρχῆς, εἰς τὴν δὲ τὴν πολιάν. ἐμὸς ὁ κίνδυνος, ἐμὸς καὶ τὸ γέρας. τοῦ τῆς σῆς ψυχῆς οἰκονόμου, καὶ τελειοῦντός σε διὰ τοῦ βαπτίσματος. εἰ δὲ οὕτως ἔχεις, καὶ καλοῖς ἐνσημάνθης τοῖς γράμμασι. φύλαξόν μοι τὰ γεγραμμένα, ἐν καιροῖς τρεπτοῖς ἄτρεπτος μένων, περὶ ἀτρέπτου πράγματος. μίμησαι τὸν πιλάτον ἐπὶ τὸ κρεῖττον, κακῶς γράφοντα, καλῶς γεγραμμένος. εἰπὲ τοῖς μεταπείθουσί σε, ὃ γέγραφα, γέγραφα. καὶ γὰρ ἂν αἰσχυνοίμην, εἰ τοῦ κακοῦ μένοντος ἀκλινοῦς, τὸ καλὸν ῥᾷστα κλίνοιτο. δέον εὐμετακινήτους μὲν εἶναι πρὸς τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος, ἀκινήτους δὲ πρὸς τὸ χεῖρον ἀπὸ τοῦ βελτίονος. εἰ οὕτως βαπτίζῃ καὶ κατὰ ταύτην τὴν μαθητείαν, ἰδοὺ τὰ χείλη μου οὐ μὴ κωλύσω. ἰδοὺ κίχρημι τὰς χεῖρας τῷ πνεύματι. ταχύνωμεν τὴν σωτηρίαν, ἀναστῶμεν ἐπὶ τὸ βάπτισμα. σπεύδει μοι τὸ πνεῦμα. πρόθυμος ὁ τελειωτὴς, τὸ δῶρον ἕτοιμον. εἰ δὲ σκάζεις ἔτι καὶ μὴ καταδέχῃ τὸ τέλειον τῆς θεότητος, ζήτει τὸν βαπτίσοντα, ἢ καταβαπτίσοντα. ἐμοὶ δὲ οὐ σχολὴ τέμνειν θεότητα, καὶ νεκρόν σε ποιεῖν, ἐν καιρῷ τῆς ἀναγεννήσεως. ἵνα μήτε τὸ χάρισμα

ἔχῃς,

ἔχῃς, μήτε τὴν ἐλπίδα τῆς χάριτος ἢ ὀλιγοψυχήσῃς τὴν σωτηρίαν. ὡς ὅ,τι ἂν ὑφέλῃς τῆς τριάδος τῆς θεότητος, τὸ πᾶν ἔσῃ καθῃρηκώς, καὶ σεαυτῷ τὴν τελείωσιν. ἀλλ' οὔπω τύπος οὐδεὶς ἐν τῇ σῇ ψυχῇ, οὐ χείρονος γράμματος, οὐδὲ βελτίονος. σήμερον δέ σε γραφεῦσαι θέλεις τὴν ἡμῶν τυπωθῆναι πρὸς τελειότητα; ἔσω τῆς ὑφέλης χωρήσωμεν. δός μοι τὰς πλάκας τῆς σῆς καρδίας. γίνομαί σοι Μωϋσῆς, εἰ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν. ἐγγράφω δακτύλῳ θεοῦ νέαν δεκάλογον, ἐγγράφω σύντομον σωτηρίαν. εἰ δέ τι αἱρετικὸν καὶ ἄλογον, κάτω μενέτω, ἢ κινδυνεύσει λιθοβολούμενος, ὑπὸ λόγῳ τῆς ἀληθείας. βαπτίζω σε μαθητεύων εἰς ὄνομα πατρός, καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος. ὄνομα δὲ κοινὸν τῶν τριῶν ἕν, ἡ θεότης. γνώσῃ καὶ τοῖς σχήμασι καὶ τοῖς ῥήμασιν, ὡς ὅλην ἀποπέμπῃ τὴν ἀθεΐαν, οὕτως ὅλῃ θεότητι συνταττόμενος. πίστευε τὸν σύμπαντα κόσμον ὅσος τε ὁρατός, καὶ ὅσος ἀόρατος, ἐξ οὐκ ὄντων παρὰ θεοῦ γενόμενον, καὶ προνοίᾳ τοῦ κτίσαντος διοικούμενον, δέξασθαι τὴν εἰς τὸ κρεῖττον μεταβολήν. πίστευε μὴ οὐσίαν τινὰ τοῦ κακοῦ εἶναι, μήτε βασιλείαν, ἢ ἄναρχον, ἢ παρ' ἑαυτῆς ὑποστᾶσαν, ἢ παρὰ τοῦ θεοῦ γενομένην, ἀλλ' ἡμέτερον ἔργον εἶναι τοῦτο καὶ τοῦ πονηροῦ· ἐκ τῆς ἀπροσεξίας ἐπεισελθὸν ἡμῖν, ἀλλ' οὐχὶ κτίσαντος. πίστευε τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν προαιώνιον λόγον, τὸν γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς ἀχρόνως καὶ ἀσωμάτως, τοῦτον ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν γεγεννῆσθαι διὰ σὲ καὶ υἱὸν ἀνθρώπου, ἐκ τῆς παρθένου προελθόντα Μαρίας, ἀρρήτως καὶ ἀρυπάρως. οὐδὲν γὰρ ῥυπαρὸν οὗ θεός, καὶ δι' οὗ σωτηρία. ὅλον ἄνθρωπον ὄντα αὐτὸν καὶ θεὸν ὑπὲρ ὅλου τοῦ πεπονθότος, ἵνα ὅλῳ σοι τὴν σωτηρίαν χαρίσηται, ὅλον τὸ κατάκριμα λύσας τῆς ἁμαρτίας, ἀπαθῆ θεότητι, παθητὸν προσλήμματι. τοσοῦτον ἄνθρωπον διὰ σέ, ὅσον σὺ γίνῃ δι' ἐκεῖνον θεός. τοῦτον ὑπὲρ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν ἦχθαι εἰς θάνατον, σταυρωθέντα καὶ ταφέντα, ὅσον θανάτου γεύσασθαι, καὶ ἀναστάντα τριήμερον, ἀνεληλυθέναι εἰς τοὺς οὐρανούς, ἵνα σε συναγάγῃ κάτω κείμενον, ἥξειν δὲ πάλιν μετὰ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ παρουσίας, κρίνοντα ζῶντας καὶ νεκρούς. οὐκέτι μὲν σάρκα, οὐκ ἀσώματον δέ, οἷς αὐτὸς οἶδε λόγοις θεοειδεστέρου σώματος. ἵνα καὶ ὀφθῇ ὑπὸ τῶν ἐκκεντησάντων, καὶ μείνῃ θεὸς ἔξω παχύτητος. δέχου πρὸς τούτοις ἀνάστασιν, κρίσιν, ἀνταπόδοσιν τοῖς δικαίοις τοῦ θεοῦ σταθμοῖς. ταύτην δὲ εἶναι φῶς τοῖς κεκαθαρμένοις τὴν διάνοιαν. τουτέστι θεὸν ὁρώμενόν τε καὶ γινωσκόμενον, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς καθαρότητος, ὃ δὴ καὶ βασιλείαν οὐρανῶν ὀνομάζομεν· σκότος δὲ τοῖς τυφλώττουσι τὸ ἡγεμονικόν, τουτέστιν ἀλλοτρίωσιν θεοῦ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐντεῦθεν ἀμβλυωπίας. ἔπειτα τοὺς ἐργάζου τὰ ἀγαθὰ ἐπὶ τούτῳ τῷ θεμελίῳ τῶν δογμάτων. ἐπειδὴ πίστις χωρὶς ἔργων νεκρά, ὡς ἔργα δίχα πίστεως. ἔχεις τοῦ μυστηρίου τὰ ἔκφορα, καὶ ταῖς τῶν πολλῶν ἀκοαῖς οὐκ ἀπόρρητα· τὰ δὲ ἄλλα εἴσω μαθήσῃ, τῆς τριάδος χαριζομένης, ἃ καὶ κρύψεις παρὰ σεαυτῷ σφραγῖδι κρατούμενα. τὸ μέντοι ἐκεῖνο εὐαγγελίζομαί σοι. ἡ στάσις ἣν αὐτίκα στήσῃ μετὰ τὸ βάπτισμα πρὸ τοῦ μεγάλου βήματος, τῆς ἐκεῖθεν δόξης ἐστὶ προχάραγμα. ἡ ψαλμῳδία, μεθ' ἧς δεχθήσῃ, τῆς ἐκεῖθεν ὑμνῳδίας προοίμιον. αἱ λαμπάδες ἃς περιάψεις, τῆς ἐκεῖ φωταγωγίας μυστήριον, μεθ' ἧς ἀπαντήσομεν τῷ νυμφίῳ φαιδραὶ καὶ παρθένοι ψυχαὶ φαιδραῖς ταῖς λαμπάσι τῆς πίστεως, μήτε καθεύδουσαι διὰ ῥᾳθυμίαν, ἵνα μὴ λάθῃ παρῶν ἀδοκήτως ὁ προσδοκώμενος, μήτε ἄτροφοι, καὶ ἀνέλαιοι, καὶ καλῶν ἔργων ἐνδεεῖς, ἵνα μὴ τοῦ νυμφῶνος ἐκπέσωμεν. ὁρῶ γὰρ τὸ πάθος ἐλεεινόν, ὁ μὲν παρέσται ἀπαιτήσων τῆς κραυγῆς τὴν ἀπάντησιν. αἱ δὲ ἀπαντήσονται, ὅσαι φρόνιμοι μετὰ λαμπροῦ τοῦ φωτός, καὶ δαψιλεστέρας τῆς τούτου τροφῆς. αἱ δὲ ταραχθήσονται ζητοῦσαι τὸ ἔλαιον οὐκ ἐν καιρῷ παρὰ τῶν ἐχόντων. ὁ δὲ εἰσελεύσεται δρομαῖος, αἱ δὲ συνεισελεύσονται, αἱ δὲ ἀποκλεισθήσονται, τὸν τοῦ εἰσελθεῖν καιρὸν εἰς τὸ παρασκευάσασθαι δαπανήσασαι, καὶ πολλὰ μετακλαύσονται, ὀψὲ μαθοῦσαι τὴν ζημίαν τῆς ῥᾳθυμίας, ὅταν μηκέτι ὁ νυμφὼν αὐταῖς εἰσιτητὸς ᾖ, καὶ πολλὰ δεομέναις, ὃν κακῶς ἑαυταῖς ἀπέκλεισαν. ἄλλον τρόπον μιμησάμεναι τοὺς ὑστεροῦντας τοῦ γάμου, ὃν ὁ καλὸς πατὴρ ἑστιᾷ τῷ καλῷ νυμφίῳ, ἢ διὰ τὴν γυναῖκα τὴν νεόνυμφον, ἢ διὰ τὸν ἀγρὸν τὸν νεώνητον, ἢ τὸ ζεῦγος τῶν βοῶν, ἃ κακῶς ἐκτήσαντο, διὰ τῶν μικρῶν τὰ μείζονα ζημιούμενοι. οὐδεὶς γὰρ ἐκεῖ τῶν ὑπερηφάνων καὶ ῥᾳθύμων, οὐδὲ τῶν ῥυπαρῶν, ἀλλ' οὐ νυμφικῶς ἐστολισμένων. κἂν ἐνταῦθα ἑαυτὸν ἀξιώσῃ τῆς ἐκεῖθεν λαμπροφορίας, καὶ λαθὼν ἑαυτὸν παρενείρῃ, κεναῖς ἐλπίσιν ἐξαπατώμενος. εἶτα τί; ὅταν εἴσω γενώμεθα, τότε οἶδεν ὁ νυμφίος ἃ διδάξει, καὶ ἃ συνέσται ταῖς συνεισελθούσαις ψυχαῖς. συνέσται δέ, ὡς οἶμαι, διδάσκων τὰ τελειότερά τε καὶ καθαρώτερα, ὧν καὶ ἡμεῖς μεταλάβοιμεν, οἵ τε διδάσκοντες ταῦτα, καὶ οἱ
μανθάνοντες, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ
τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ.

Ἐπὶ τῆς φυλακῆς μου στήσομαι, φησὶν ὁ θαυμάσιος Ἀββακούμ. καὶ γὰρ μετ' αὐτοῦ σήμερον, τῆς δεδομένης μοι παρὰ τοῦ πνεύματος ἐξουσίας καὶ θεωρίας. καὶ ἀποσκοπεύσω καὶ γνώσομαι, τί ὀφθήσεται, καὶ τί λαληθήσεταί μοι. καὶ ἔστην καὶ ἀπεσκόπευσα. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ τῶν νεφελῶν, καὶ οὗτος ὑψηλὸς σφόδρα· καὶ ἡ ὅρασις αὐτοῦ, ὡς ὅρασις ἀγγέλου· καὶ ἡ στολὴ αὐτοῦ, ὡς φέγγος ἀστραπῆς διερχομένης. καὶ ἐπῆρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ κατ' ἀνατολάς, καὶ ἐβόησε φωνῇ μεγάλῃ. φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ σάλπιγγος, καὶ κύκλῳ αὐτοῦ ὡς πλῆθος οὐρανίου στρατιᾶς, καὶ εἶπε· σήμερον σωτηρία τῷ κόσμῳ, ὅσος τε ὁρατὸς, καὶ ὅσος ἀόρατος. χριστὸς ἐκ νεκρῶν, συνεγείρεσθε. χριστὸς εἰς ἑαυτὸν, ἐπανέρχεσθε. χριστὸς ἐκ τάφου, ἐλευθερώθητε τῶν δεσμῶν τῆς ἁμαρτίας. πύλαι ᾅδου ἀνοίγονται, καὶ θάνατος καταλύεται, καὶ ὁ παλαιὸς ἀδὰμ ἀποτίθεται, καὶ ὁ νέος συμπληροῦται. εἴ τις ἐν χριστῷ καινὴ κτίσις, ἀνακαινίζεσθε. ταῦτα ὁ μὲν ἔλεγεν, οἱ δὲ ἀνύμνουν ὅπερ καὶ πρότερον, ἡνίκα ἡμῖν ἐπεφάνη χριστὸς διὰ τῆς κάτω γεννήσεως. τὸ δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία, μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς ἐν ὑμῖν ταῦτα φθέγγομαι. εἴθε δὲ καὶ φωνὴν λαβεῖν τῆς ἀγγελικῆς ἀξίαν καὶ πάντα περιηχοῦσαν τὰ πέρατα. πάσχα, κυρίου πάσχα, καὶ πάλιν ἐρῶ πάσχα. τιμὴ τῇ τριάδι. αὕτη ἑορτῶν ἡμῖν ἑορτὴ, καὶ πανήγυρις πανηγύρεων, τοσοῦτον ὑπεραίρουσα πάσας, οὐ τὰς ἀνθρωπικὰς μόνον καὶ χαμαὶ ἐρχομένας, ἀλλ' ἤδη καὶ τὰς αὐτοῦ χριστοῦ καὶ ἐπ' αὐτῷ τελουμένας, ὅσον ἀστέρας ἥλιος. καλὴ μὲν οὖν καὶ ἡ χθὲς ἡμῖν λαμπροφορία καὶ φωταγωγία, ἣν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ συνεστησάμεθα. πᾶν γένος ἀνθρώπων μικροῦ καὶ ἀξία πᾶσα, δαψιλεῖ τῷ πυρὶ τὴν νύκτα καταφωτίζοντες, καὶ τοῦ μεγάλου φωτὸς ἀντίτυπος. ὅσον τε οὐρανὸς ἄνωθεν φρυκτωρεῖ, κόσμον ὅλον αὐγάζων τοῖς τῶν ἑαυτοῦ κάλλεσι, καὶ ὅσον ὑπερουράνιον. οἵ τε ἄγγελοι τῇ πρώτῃ φωτεινῇ φύσει μετὰ τὴν πρώτην ἐκεῖθεν πηγάζεσθαι, καὶ ὅσον ἐν τῇ τριάδι. ἐξ ἧς φῶς ἅπαν συνέστηκεν, ἐξ ἀμερίστου φωτὸς μεριζόμενον καὶ τιμώμενον. καλλίων δὲ ἡ σήμερον καὶ περιφανεστέρα. ὅσῳ χθὲς μὲν πρόδρομον ἦν τοῦ μεγάλου φωτὸς ἀνισταμένου τὸ φῶς, καὶ οἷον εὐφροσύνη τις προεόρτιος. σήμερον δὲ τὴν ἀνάστασιν αὐτὴν ἑορτάζομεν, οὐκ ἔτι ἐλπιζομένην, ἀλλ' ἤδη γεγενημένην, καὶ κόσμον ὅλον ἑαυτῇ συνάγουσαν. ἄλλος μὲν οὖν ἄλλο τι τῷ καιρῷ καρποφορείτω καὶ δωροφορείτω δῶρον ἑόρτιον, ἢ μικρὸν ἢ μεῖζον, τῶν πνευματικῶν τε καὶ θεῷ φίλων, ὅπως ἂν ἕκαστος ἔχῃ δυνάμεως. τὸ γὰρ ἀξίως μόλις ἂν καὶ ἄγγελοι τύχοιεν, οἱ πρῶτοι, καὶ νοεροὶ, καὶ καθαροὶ, τῆς ἄνω δόξης ἐπόπται καὶ μάρτυρες. ἐπεὶ καὶ τούτοις τὸ πᾶν ἐφικτὸν τῆς ὑμνήσεως. ἡμεῖς δὲ λόγον εἰσοίσομεν, ὡς ἔχομεν τὸ κάλλιστόν τε καὶ τιμιώτατον, ἄλλως τε καὶ λόγον ὑμνοῦντες, ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῆς λογικῆς φύσεως. ἄρξομαι δὲ ἐντεῦθεν. οὐδὲ γὰρ ἀνέχομαι σοῦ περὶ τοῦ μεγάλου θύματος, καὶ τῆς μεγίστης ἡμερῶν θύων λόγον, μὴ πρὸς θεὸν ἀναδραμεῖν, κἀκεῖθεν ποιήσασθαι τὴν ἀρχήν. καί μοι καθήρασθε καὶ νοῦν, καὶ ἀκοὴν, καὶ διάνοιαν, ὅσοι τρυφᾶτε τὰ τοιαῦτα. ἐπειδὴ περὶ θεοῦ καὶ θεῖος ὁ λόγος, ἵν' ἀπέλθητε τρυφήσαντες ὄντως τὰ μὴ κενούμενα. ἔσται δὲ ὁ αὐτὸς πληρέστατός τε ἅμα καὶ συντομώτατος, ὡς μήτε τῷ ἐνδεεῖ λυπεῖν, μήτε ἀηδὴς εἶναι διὰ τὸν κόρον. θεὸς ἦν μὲν ἀεὶ, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται. μᾶλλον δὲ ἔστιν ἀεί. τὸ γὰρ ἦν καὶ ἔσται, τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου τμήματα, καὶ τῆς ῥευστῆς φύσεως. ὁ δὲ ὢν ἀεὶ, καὶ τοῦτο αὐτὸς ἑαυτὸν ὀνομάζει, τῷ μωϋσεῖ χρηματίζων ἐπὶ τοῦ ὄρους. ὅλον γὰρ ἐν ἑαυτῷ συλλαβὼν ἔχει τὸ εἶναι, μήτε ἀρξάμενον, μήτε παυσόμενον. οἷόν τι πέλαγος οὐσίας ἄπειρον καὶ ἀόριστον, πᾶσαν ὑπερεκπῖπτον ἔννοιαν καὶ χρόνου καὶ φύσεως, νῷ μόνῳ σκιαγραφούμενον, καὶ τούτῳ λίαν ἀμυδρῶς καὶ μετρίως. οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, ἄλλης ἐξ ἄλλης φαντασίας συλλεγομένης, εἰς ἕν τι τῆς ἀληθείας ἴνδαλμα, πρὶν κρατηθῆναι φεῦγον, καὶ πρὶν νοηθῆναι διαδιδράσκον. τοσοῦτον περιλάμπον ἡμῶν τὸ ἡγεμονικὸν, καὶ ταῦτα κεκαθαρμένον, ὅσον καὶ ὄψιν, ἀστραπῆς τάχος οὐχ ἱσταμένης. ἐμοὶ δοκεῖν, ἵνα τῷ ληπτῷ μὲν ἕλκῃ πρὸς ἑαυτὸ. τὸ γὰρ τελέως ἄληπτον, ἀνέλπιστον, καὶ ἀνεπιχείρητον. τῷ δὲ ἀλήπτῳ θαυμάζηται, θαυμαζόμενον δὲ ποθῆται πλέον. ποθούμενον δὲ καθαίρῃ, καθαῖρον δὲ θεοειδεῖς ἐργάζηται. τοιούτοις δὲ γενομένοις, ὡς οἰκείοις ἤδη προσομιλῇ (τολμᾷ τι νεανικὸν ὁ λόγος) θεὸς θεοῖς ἑνούμενός τε καὶ γνωριζόμενος. καὶ τοσοῦτον ἴσως, ὅσον ἤδη γινώσκει τοὺς γινωσκομένους. ἄπειρον οὖν τὸ θεῖον καὶ δυσθεώρητον, καὶ τοῦτο πάντη καταληπτὸν αὐτοῦ μόνον ἡ ἀπειρία. κἂν τις οἴηται τῷ ἁπλῆς εἶναι φύσεως, ἢ ὅλον ἄληπτον εἶναι, ἢ τελέως ληπτόν, τί γὰρ ὂν ἁπλῆς ἐστι φύσεως ἐπιζητήσωμεν. οὐ γὰρ δὴ τοῦτο φύσις αὐτῷ ἡ ἁπλότης, ὥσπερ μηδὲ τοῖς συνθέτοις μόνον τὸ εἶναι συνθέτοις. διχῇ δὲ τοῦ ἀπείρου θεωρουμένου κατά τε ἀρχὴν καὶ τέλος (τὸ γὰρ ὑπὲρ ταῦτα, καὶ μὴ ἐν τούτοις ἄπειρον) ὅταν μὲν εἰς τὸν ἄνω βυθὸν ὁ νοῦς ἀποβλέψῃ, οὐκ ἔχων ὅποι στῇ καὶ ἀπερείσεται ταῖς περὶ θεοῦ φαντασίαις,

φαντασίαις, τὸ ἀεὶ ταυτὸ ἄπειρον καὶ ἀθέατον, ἄναρχον προσηγόρευσα. ὅταν δὲ εἰς τὰ κάτω καὶ τὰ ἑξῆς, ἀθάνατον καὶ ἀνώλεθρον. ὅταν δὲ συνέλω τὰ ἄμφω, αἰώνιον. αἰὼν γὰρ οὔτε χρόνος, οὔτε χρόνου τι μέρος· οὐδὲ γὰρ μετρητόν, ἀλλ' ὅπερ ἡμῖν ὁ χρόνος ἡλίου φορᾷ μετρούμενος, τοῦτο τοῖς ἀϊδίοις αἰών, τὸ συμπαρεκτεινόμενον τοῖς οὖσιν οἷόν τι χρονικὸν κίνημα καὶ διάστημα. ταῦτά μοι περὶ Θεοῦ τὰ νῦν φιλοσοφείσθω. οὐ γὰρ ὑπὲρ ταῦτα καιρός, ὅτι μὴ θεολογία τὸ προκείμενον ἡμῖν, ἀλλ' οἰκονομία. Θεὸν δὲ ὅταν εἴπω, λέγω πατέρα, καὶ υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα. οὔτε ὑπὲρ ταῦτα τῆς θεότητος χεομένης, ἵνα μὴ δῆμον θεῶν εἰσαγάγωμεν, οὔτε ἐντὸς τούτων ὁριζομένης, ἵνα μὴ πενίαν θεότητος καταψηφισθῶμεν, ἢ διὰ τὴν μοναρχίαν ἰουδαΐζοντες, ἢ διὰ τὴν ἀφθονίαν ἑλληνίζοντες. τὸ γὰρ κακὸν ἐν ἀμφοτέροις ὅμοιον, κἂν ἐν τοῖς ἐναντίοις εὑρίσκηται. οὕτω μὲν οὖν τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἃ καὶ τοῖς σεραφὶμ συγκαλύπτεται, καὶ δοξάζεται τρισὶν ἁγιασμοῖς, εἰς μίαν συνιοῦσι κυριότητα καὶ θεότητα. ὃ περὶ καὶ ἄλλῳ τινὶ πρὸ ἡμῶν πεφιλοσόφηται κάλλιστά τε καὶ ὑψηλότατα. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤρκει τῇ ἀγαθότητι τοῦτο, τὸ κινεῖσθαι μόνον τῇ ἑαυτῆς θεωρίᾳ, ἀλλ' ἔδει χεθῆναι τὸ ἀγαθὸν καὶ ὁδεῦσαι, ὡς πλείονα εἶναι τὰ εὐεργετούμενα, τοῦτο γὰρ τῆς ἄκρας ἦν ἀγαθότητος, πρῶτον μὲν ἐννοεῖ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις καὶ οὐρανίους. καὶ τὸ ἐννόημα ἔργον ἦν, λόγῳ συμπληρούμενον, καὶ πνεύματι τελειούμενον. καὶ οὕτως ὑπέστησαν λαμπρότητες δεύτεραι, λειτουργοὶ τῆς πρώτης λαμπρότητος, εἴτε νοερὰ πνεύματα, εἴτε πῦρ οἷον ἄϋλον καὶ ἀσώματον, εἴτε τινὰ φύσιν ἄλλην, ὅτι ἐγγυτάτω τῶν εἰρημένων ταύτας ὑποληπτέον. βουλοίμην μὲν εἰπεῖν, ἀκινήτους πρὸς τὸ κακὸν, καὶ μόνην ἰσχύσας τὴν τοῦ καλοῦ κίνησιν, ἅτε περὶ Θεὸν οὔσας καὶ τὰ πρῶτα ἐκ Θεοῦ λαμπομένας (τὰ γὰρ ἐνταῦθα δευτέρας ἐλλάμψεως) πείθομαι δὲ μὴ ἀκινήτους, ἀλλὰ δυσκινήτους ποιεῖν καὶ ὑπολαμβάνειν ταύτας, καὶ λέγειν, διὰ τὸν λαμπρότατα ἑωσφόρον, σκότος διὰ τὴν ἔπαρσιν καὶ γενόμενον καὶ λεγόμενον, καὶ τὰς ὑπ' αὐτὸν ἀποστατικὰς δυνάμεις, δημιουργοὺς τῆς κακίας τῇ τοῦ καλοῦ φυγῇ, καὶ ἡμῖν προξένους. οὕτω μὲν οὖν ὁ νοητὸς αὐτῷ καὶ διὰ ταῦτα ὑπέστη κόσμος, ὥς γε ἐμὲ γοῦν περὶ τούτων φιλοσοφῆσαι, μικρῷ λόγῳ τὰ μεγάλα σταθμώμενον. ἐπεὶ δὲ τὰ πρῶτα καλῶς εἶχεν αὐτῷ, δεύτερον ἐννοεῖ κόσμον ὑλικὸν καὶ ὁρώμενον, καὶ οὗτός ἐστι τὸ ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν μέσῳ σύστημά τε καὶ σύγκριμα. ἐπαινετὸν μὲν τῆς καθ' ἕκαστον εὐφυΐας, ἀξιεπαινετώτερον δὲ τῆς ἐξ ἁπάντων εὐαρμοστίας καὶ συμφωνίας, ἄλλου πρὸς ἄλλο τι καλῶς ἔχοντος, καὶ πάντων πρὸς ἅπαντα, εἰς ἑνὸς κόσμου συμπλήρωσιν. ἵνα δείξῃ μὴ μόνον οἰκείαν ἑαυτῷ φύσιν, ἀλλὰ καὶ πάντῃ ξένην ὑποστήσασθαι δυνατὸς ὤν. οἰκεῖαι μὲν γὰρ θεότητος αἱ νοεραὶ φύσεις, καὶ νῷ μόνῳ ληπταί· ξένα δὲ παντάπασιν, ὅσα ὑπὸ τὴν αἴσθησιν, καὶ τούτων αὐτῶν ἔτι πορρωτέρω, ὅσα παντελῶς ἄψυχα καὶ ἀκίνητα. νοῦς μὲν οὖν ἤδη καὶ αἴσθησις οὕτως ἀπ' ἀλλήλων διακριθέντα, τῶν ἰδίων ὅρων ἐντὸς ἑστήκεσαν, καὶ τὸ τοῦ δημιουργοῦ λόγου μεγαλεῖον ἐν ἑαυτοῖς ἔφερον, σιγῶντες ἐπαινέται τῆς μεγαλουργίας, καὶ διαπρύσιοι κήρυκες. οὔπω δὲ ἦν κρᾶμα ἐξ ἀμφοτέρων, οὐδέ τις μίξις τῶν ἐναντίων, σοφίας μείζονος γνώρισμα, καὶ τῆς περὶ τὰς φύσεις πολυτελείας. οὐδὲ ὁ πᾶς πλοῦτος τῆς ἀγαθότητος γνώριμος. τοῦτο δὴ βουληθεὶς ὁ τεχνίτης ἐπιδείξασθαι λόγος, καὶ ζῶον ἓν ἐξ ἀμφοτέρων, ἀοράτου τε λέγω καὶ ὁρατῆς φύσεως, δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπον. καὶ παρὰ μὲν τῆς ὕλης λαβὼν τὸ σῶμα ἤδη προϋποστᾶσαν, παρ' ἑαυτοῦ δὲ ζωὴν ἐνθεὶς (ὃ δὴ νοερὰν ψυχὴν καὶ εἰκόνα Θεοῦ οἶδεν ὁ λόγος) οἷόν τινα κόσμον δεύτερον ἐν μικρῷ μέγαν ἐπὶ τῆς γῆς ἵστησιν, ἄγγελον ἄλλον, προσκυνητὴν μικτόν, ἐπόπτην τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μύστην τῆς νοουμένης, βασιλέα τῶν ἐπὶ γῆς, βασιλευόμενον ἄνωθεν, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον, ὁρατὸν καὶ νοούμενον, μέσον μεγέθους καὶ ταπεινότητος, τὸν αὐτὸν πνεῦμα καὶ σάρκα· πνεῦμα διὰ τὴν χάριν, σάρκα διὰ τὴν ἔπαρσιν. τὸ μὲν ἵνα μένῃ καὶ δοξάζῃ τὸν εὐεργέτην, τὸ δ' ἵνα πάσχῃ, καὶ πάσχων ὑπομιμνήσκηται, καὶ παιδεύηται τῷ μεγέθει φιλοτιμούμενος, ζῶον ἐνταῦθα οἰκονομούμενον, καὶ ἀλλαχοῦ μεθιστάμενον, καὶ πέρας τοῦ μυστηρίου, τῇ πρὸς Θεὸν νεύσει θεούμενον. εἰς τοῦτο γὰρ ἐμοὶ φέρει τὸ μέτριον ἐνταῦθα φέγγος τῆς ἀληθείας, λαμπρότητα Θεοῦ καὶ ἰδεῖν καὶ παθεῖν ἀξίαν τοῦ καὶ συνδήσαντος καὶ λύσαντος, καὶ αὖθις συνδήσαντος ὑψηλότερον. τοῦτον ἔθετο μὲν ἐν τῷ παραδείσῳ, ὅστις ποτὲ ἦν ὁ παράδεισος οὗτος, τῷ αὐτεξουσίῳ τιμήσας, ἵν' ᾖ τοῦ ἑλομένου τὸ ἀγαθὸν οὐχ ἧττον ἢ τοῦ παρασχόντος τὰ σπέρματα, φυτῶν ἀθανάτων γεωργόν, θείων ἐννοιῶν ἴσως, τῶν τε ἁπλουστέρων καὶ τῶν τελεωτέρων. γυμνὸν τῇ ἁπλότητι καὶ ζωῇ τῇ ἀτέχνῳ, καὶ δίχα παντὸς ἐπικαλύμματος καὶ προβλήματος. τοιοῦτον γὰρ ἔπρεπεν εἶναι τὸν ἀπ' ἀρχῆς. καὶ δίδωσι νόμον ὕλην τῷ αὐτεξουσίῳ. ὁ δὲ νόμος ἦν ἐντολή, ὧν τε μεταληπτέον αὐτῷ φυτῶν, καὶ οὗ μὴ προσαπτέον. τοῦτο δὲ ἦν τὸ ξύλον τῆς γνώσεως, οὔτε φυτευθὲν ἀπ' ἀρχῆς κακῶς, οὔτε ἀπαγορευθὲν φθονερῶς. μὴ γὰρ ἐπιτοξευέτωσαν

ἐκεῖ τὰς γλώσσας οἱ θεομάχοι. μηδὲ τὸν ὄφιν μιμείσθωσαν, ἀλλὰ καλὸν μὲν εὐκαίρως μεταλαμβανόμενον. θεωρία γὰρ ἦν τὸ φυτόν, ὡς ἡ ἐμὴ θεωρία, ἧς μόνοις ἐπιβαίνειν ἀσφαλές, τοῖς τὴν ἕξιν τελεωτέροις. οὐ καλὸν δὲ τοῖς ἁπλουστέροις ἔτι καὶ τὴν ἔφεσιν λιχνοτέροις. ὥσπερ οὐδὲ τροφὴ τελεία λυσιτελής, τοῖς ἁπαλοῖς ἔτι καὶ δεομένοις γάλακτος. ἐπεὶ δὲ φθόνῳ διαβόλου, καὶ γυναικὸς ἐπηρείᾳ, ἥν τε ἔπαθεν ὡς ἁπαλωτέρα, καὶ ἣν προσήγαγεν ὡς πιθανωτέρα. φεῦ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας. ἐμὴ γὰρ ἡ τοῦ προπάτορος, τῆς μὲν ἐντολῆς ἐπελάθετο τῆς δοθείσης, καὶ ἡττήθη τῆς πικρᾶς γεύσεως. ὁμοῦ δὲ τοῦ τῆς ζωῆς ξύλου, καὶ τοῦ παραδείσου, καὶ τοῦ θεοῦ διὰ τὴν κακίαν ὑπερόριος γίνεται, καὶ τοὺς δερματίνους ἀμφιέννυται χιτῶνας· ἴσως τὴν παχυτέραν σάρκα, καὶ θνητήν, καὶ ἀντίτυπον. καὶ τοῦτο πρῶτον γινώσκει τὴν ἰδίαν αἰσχύνην, καὶ ἀπὸ θεοῦ κρύπτεται. κερδαίνει μέν τι κἀνταῦθα τὸν θάνατον, καὶ τὸ διακοπῆναι τὴν ἁμαρτίαν, ἵνα μὴ ἀθάνατον ᾖ τὸ κακόν. καὶ γίνεται φιλανθρωπία ἡ τιμωρία. οὕτω γὰρ πείθομαι κολάζειν θεόν. πολλοῖς δὲ παιδευθεὶς πρότερον ἀντὶ πολλῶν τῶν ἁμαρτημάτων, ὧν ἡ τῆς κακίας ῥίζα ἐβλάστησε κατὰ διαφόρους αἰτίας καὶ χρόνους, λόγῳ, νόμῳ, προφήταις, εὐεργεσίαις, ἀπειλαῖς, πληγαῖς, ὕδασιν, ἐμπρησμοῖς, πολέμοις, νίκαις, ἥτταις, σημείοις ἐξ οὐρανοῦ, σημείοις ἐξ ἀέρος, ἐκ γῆς, ἐκ θαλάττης, ἀνδρῶν, πόλεων, ἐθνῶν ἀνελπίστοις μεταβολαῖς, ὑφ' ὧν ἐκκαθᾶραι τὴν κακίαν τὸ σπουδαζόμενον ἦν, τέλος ἰσχυροτέρου δεῖται φαρμάκου ἐπὶ δεινοτέροις τοῖς ἀρρωστήμασιν, ἀλληλοφονίαις, μοιχείαις, ἐπιορκίαις, ἀνδρομανίαις (τὸ ἔσχατον τῶν κακῶν καὶ πρῶτον) εἰδωλολατρείαις καὶ τῇ μεταθέσει τῆς προσκυνήσεως, ἀπὸ τοῦ πεποιηκότος ἐπὶ τὰ κτίσματα. ταῦτα, ἐπειδὴ μείζονος ἐδεῖτο τοῦ βοηθήματος, μείζονος καὶ τυγχάνει. τὸ δὲ ἦν, αὐτὸς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ὁ προαιώνιος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀπερίληπτος, ὁ ἀσώματος, ἡ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀρχή, τὸ ἐκ τοῦ φωτὸς φῶς, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, καὶ τῆς ἀθανασίας, τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ ἀρχετύπου, ἡ μὴ κινουμένη σφραγίς, ἡ ἀπαράλλακτος εἰκών, ὁ τοῦ πατρὸς ὅρος καὶ λόγος, ἐπὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα χωρεῖ, καὶ σάρκα φορεῖ διὰ τὴν σάρκα, καὶ ψυχῇ νοερᾷ διὰ τὴν ἐμὴν ψυχὴν μίγνυται, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἀνακαθαίρων. καὶ πάντα γίνεται πλὴν τῆς ἁμαρτίας, ἄνθρωπος. κυηθεὶς μὲν ἐκ τῆς παρθένου, καὶ ψυχὴν καὶ σάρκα προκαθαρθείσης τῷ πνεύματι. ἔδει γὰρ καὶ γέννησιν τιμηθῆναι, καὶ παρθενίαν προτιμηθῆναι. προελθὼν δὲ θεὸς μετὰ τῆς προσλήψεως, ἓν ἐκ δύο τῶν ἐναντίων σαρκὸς καὶ πνεύματος. ὧν τὸ μὲν ἐθέωσε, τὸ δὲ ἐθεώθη. ὢ τῆς καινῆς μίξεως, ὢ τῆς παραδόξου κράσεως. ὁ ὢν γίνεται, καὶ ὁ ἄκτιστος κτίζεται, καὶ ὁ ἀχώρητος χωρεῖται διὰ μέσης ψυχῆς νοερᾶς, μεσιτευούσης θεότητι καὶ σαρκὸς παχύτητι, καὶ ὁ πλουτίζων πτωχεύει. πτωχεύει γὰρ τὴν ἐμὴν σάρκα, ἵν' ἐγὼ πλουτήσω τὴν αὐτοῦ θεότητα. καὶ ὁ πλήρης κενοῦται. κενοῦται γὰρ τῆς ἑαυτοῦ δόξης ἐπὶ μικρόν, ἵν' ἐγὼ τῆς ἐκείνου μεταλάβω πληρώσεως. τίς ὁ πλοῦτος τῆς ἀγαθότητος; τί τὸ περὶ ἐμὲ τοῦτο μυστήριον; μετέλαβον τῆς εἰκόνος, καὶ οὐκ ἐφύλαξα. μεταλαμβάνει τῆς ἐμῆς σαρκός, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα σώσῃ, καὶ τὴν σάρκα ἀθανατίσῃ. δευτέραν κοινωνεῖ κοινωνίαν, πολὺ τῆς προτέρας παραδοξοτέραν, ὅσῳ τότε μὲν τοῦ κρείττονος μετέδωκε, νῦν δὲ μεταλαμβάνει τοῦ χείρονος. τοῦτο τοῦ προτέρου θεοειδέστερον, τοῦτο τοῖς νοῦν ἔχουσιν ὑψηλότερον. ἀλλὰ τί τούτων ἡμῖν; τάχα ἂν εἴποι τις τῶν λίαν φιλεόρτων καὶ θερμοτέρων· κέντει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν, τὰ τῆς ἑορτῆς ἡμῖν φιλοσόφει, καὶ οἷς προκαθεζόμεθα σήμερον. τοῦτο δὴ καὶ ποιήσω, καὶ ἀπὸ μικροῦ ἄνωθεν ἀρξάμενος, οὕτω τοῦ λόγου καὶ τοῦ πόθου βιαζομένων. οὐ χεῖρον δὲ ἴσως τοῖς φιλομαθέσι καὶ φιλοκάλοις περὶ τῆς προσηγορίας αὐτῆς τοῦ πάσχα βραχέα διαλαβεῖν. γένοιτο γὰρ ἂν οὐ φαῦλον τοῦτο ταῖς ἀκοαῖς ἐπεισόδιον. τὸ πάσχα τοῦτο τὸ μέγα τε καὶ σεβάσμιον, φάσκα τοῖς Ἑβραίοις προσαγορεύεται κατὰ τὴν ἐκείνων φωνήν. δηλοῖ δὲ ἡ φωνὴ τὴν διάβασιν· ἱστορικῶς μέν, διὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου πρὸς τὴν Χαναναίαν φυγὴν καὶ μετανάστασιν, πνευματικῶς δὲ διὰ τὴν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, καὶ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας πρόοδον καὶ ἀνάβασιν. ὅπερ δὲ πολλαχοῦ τῆς γραφῆς συμβαῖνον εὑρίσκομεν, ἀπὸ τῶν ἀσαφεστέρων μετατιθέμενά τινα τῶν ὀνομάτων ἐπὶ τὸ σαφέστερον, ἢ τῶν ἀγροικοτέρων ἐπὶ τὸ εὐσχημονέστερον, τοῦτο κἀνταῦθα τεθεωρήκαμεν. τοῦ γὰρ σωτηρίου πάθους ὄνομα τοῦτο εἶναί τινες νομίσαντες, εἶτα ἐξελληνίζοντες τὴν φωνήν, κατὰ τὴν τοῦ φ πρὸς τὸ π, καὶ τοῦ κ πρὸς τὸ χ μεταποίησιν, πάσχα τὴν ἡμέραν προσηγορεύκασι. παραλαβοῦσα δὲ ἡ συνήθεια τὴν φωνήν, ἰσχυροτέραν ἐποίησε, προσεχοῦσα τῆς τῶν πολλῶν ἀκοῆς, ὥσπερ εὐσεβεστέρῳ τῷ ῥήματι. πάντα δὲ οὖν τὸν νόμον σκιὰν εἶναι τῶν μελλόντων καὶ νοουμένων, ὁ θεῖος ἀπόστολος πρὸ ἡμῶν ἀπεφήνατο. καὶ ὁ χρηματίσας πρὸ τούτου τῷ Μωυσῇ θεός, ἡνίκα περὶ τούτων ἐνομοθέτει. ὅρα γάρ, φησι, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει, σκιαγραφίαν τινὰ καὶ προχάραγμα τῶν ἀοράτων παραδεικνὺς τὰ ὁρώμενα. καὶ πείθομαι μηδὲν ἐκεῖ, μηδὲ ἀλογίστως, μηδὲ χαμερπῶς τούτων διατετάχθαι, μηδὲ ἀναξίως

τοῦ

ἐκ τῆς θεονομοθεσίας, καὶ τῆς Μωυσέως λειτουργίας, εἰ καὶ χαλεπὸν ἐφικέσθαι τῆς σκιᾶς, ἑκάστην ἐφευρεῖν θεωρίαν εἰς λεπτὸν καταβαίνοντα. ὅσα τε περὶ τῆς σκηνῆς αὐτῆς, καὶ μέτρων, καὶ ὕλης, καὶ τῶν αἰρόντων ταῦτα Λευιτῶν τε καὶ λειτουργῶν. ὅσα τε περὶ θυσιῶν καὶ καθαρσίων καὶ ἀφορισμῶν νενομοθέτηται. καὶ μόνοις ἐστὶ θεωρητὰ τοῖς κατὰ Μωσέα τὴν ἀρετήν, ἢ ὅτι ἐγγυτάτω τῆς ἐκείνου παιδεύσεως. ἐπεὶ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ὄρει Θεὸς ἀνθρώποις φαντάζεται. τὸ μέν τι καταβαίνων αὐτὸς τῆς οἰκείας περιωπῆς, τὸ δὲ ἡμᾶς ἀνάγων ἐκ τῆς κάτωθεν ταπεινώσεως. ἵνα χωρηθῇ μετρίως γ' ἐν θνητῇ φύσει, καὶ ὅσον ἀσφαλές, ὁ ἀχώρητος. οὐ γὰρ οἷόν τε ἄλλως ἐν περινοίᾳ Θεοῦ γενέσθαι σώματος ὑλικοῦ καὶ δεσμίου τὸ πάχος μὴ βοηθούμενον. τότε τοίνυν, οὐ πάντες τοῦ αὐτοῦ ἀξιωθέντες φαίνονται τάξεώς τε καὶ στάσεως. ἀλλ' ὁ μὲν τοῦ, ὁ δὲ τοῦ, πρὸς μέτρον οἶμαι τῆς ἑαυτοῦ καθάρσεως ἕκαστος. οἱ δὲ καὶ παντάπασιν ἀπεληλαμένοι, καὶ μόνης ἀκούειν τῆς ἄνωθεν φωνῆς συγκεχωρημένοι, ὅσοι θηριώδεις τὸν τρόπον, καὶ θείων μυστηρίων ἀνάξιοι. ὅμως δὲ μέσην χωροῦντες ἡμεῖς τήν τε πάντη παχυτέρων τὴν διάνοιαν, καὶ τὴν ἄγαν θεωρητικῶν τε καὶ ἀνηγμένων, ἵνα μὴ παντελῶς ἀργοὶ καὶ ἀκίνητοι μένωμεν, μήτε περιεργότεροι τοῦ δέοντος ὦμεν, καὶ τῆς προκειμένης ἔκπτωτοι καὶ ἀλλότριοι (τὸ μὲν γὰρ Ἰουδαϊκόν πως καὶ ταπεινόν, τὸ δὲ ὀνειροκριτικόν, καὶ ὁμοίως ἀμφότερα κατεγνωσμένα) οὕτω περὶ τούτων διαλεξόμεθα κατὰ τὸ ἡμῖν ἐφικτόν. καὶ οὐ λίαν ἔκτοπον, οὐδὲ τοῖς πολλοῖς καταγέλαστον. ἡγούμεθα γὰρ ἐπειδὴ πεσόντας ἡμᾶς ἐκ τῆς ἁμαρτίας τὸ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ διὰ τῆς ἡδονῆς κλαπέντας μέχρις εἰδωλολατρείας, καὶ τῶν ἀθέσμων αἱμάτων, ἔδει πάλιν ἀνακληθῆναι, καὶ πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἐπαναχθῆναι, διὰ σπλάγχνα ἐλέους Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, οὐκ ἀνασχομένου ζημιωθῆναι τοσοῦτον ἔργον τῆς οἰκείας χειρὸς τὸν ἄνθρωπον, πῶς οὖν ἀναπλασθῆναι, καὶ τί γενέσθαι, τὸ μὲν σφοδρὸν τῆς ἰατρείας ἀπεδοκιμασθῆναι, ὡς οὔτε πεῖθον, καὶ προσαπλῆξαι δυνάμενον, διὰ τὴν ἐκ τοῦ χρόνου φυσίωσιν. τὸ δὲ ἥμερον καὶ φιλάνθρωπον τῆς θεραπείας οἰκονομηθῆναι πρὸς ἐπανόρθωσιν. μετὰ γὰρ αὖ πόρρωθεν λοξὸν οὐκ ἐγχωρεῖν ἀθρόαν μετάκλισιν καὶ βίαν χειρὸς ἀπευθυνούσης. θᾶττον μὲν τ' ἂν ἀπαλγηθῆναι, ἢ ὀρθωθῆναι, μήτε ἵππον θερμὸν καὶ ὑπερήλικα χαλινοῦ τυραννίδα, δίχα τινὸς κολακείας καὶ ποππυσμάτων. διὰ τοῦτο δίδοται νόμος ἡμῖν εἰς βοήθειαν, οἷόν τι διατείχισμα μέσον Θεοῦ καὶ εἰδώλων, τῶν μὲν ἀπάγων ἡμᾶς, πρὸς δὲ τὸν ἐπανάγων. καὶ συγχωρεῖ τι μικρὸν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα τὸ μεῖζον λάβῃ. συγχωρεῖ τὰς θυσίας τέως, ἵν' ἐγκαταστήσῃ Θεόν. ἔπειτα ἡνίκα καιρός, καταλύσῃ καὶ τὰς θυσίας, σοφῶς ὑπαλλάττων ἡμᾶς ταῖς κατὰ μικρὸν ὑφαιρέσεσι, καὶ μετάξων ἐπὶ τὸ εὐαγγέλιον ἤδη γεγυμνασμένους πρὸς εὐπείθειαν. οὕτω μὲν οὖν καὶ διὰ ταῦτα εἰσῆλθεν ὁ γραπτὸς νόμος, συνάγων ἡμᾶς εἰς Χριστόν, καὶ οὗτος τῶν θυσιῶν ὁ λόγος, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος. ὡς ἂν δὲ τὸ τῆς σοφίας βάθος μὴ ἀγνοῇς, καὶ τὸν πλοῦτον τῶν ἀνεξιχνιάστων αὐτοῦ κριμάτων, οὐδὲ ταύτας παντελῶς ἀνιέρους ἀφῆκεν, οὐδὲ ἀσυντελεῖς, οὐδὲ μέχρι ψιλοῦ περιούσας τοῦ αἵματος. ἀλλὰ τὸ μέγα καὶ ἄθυτον ἱερεῖον (ἵν' οὕτως εἴπω) ὅσον ἐπὶ τῇ πρώτῃ φύσει ταῖς νομικαῖς θυσίαις ἐγκαταμέμικται, καὶ οὐ μικροῦ μέρους τῆς οἰκουμένης, οὐδὲ πρὸς ὀλίγον, ἀλλὰ παντὸς τοῦ κόσμου καὶ διαιωνίζον καθάρσιον. διὰ τοῦτο λαμβάνεται πρόβατον μέν, διὰ τὴν ἀκακίαν, καὶ τὸ ἔνδυμα τῆς ἀρχαίας γυμνώσεως. τοιοῦτον γὰρ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν σφάγιον ἔνδυμα ἀφθαρσίας καὶ ὂν καὶ καλούμενον. τέλειον δέ, οὐ διὰ τὴν θεότητα μόνον ἧς οὐδὲν τελειότερον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πρόσληψιν τὴν χρισθεῖσαν θεότητι, καὶ γενομένην ὅπερ τὸ χρῖσαν. καὶ θαρρῶ λέγειν ὁμόθεον, ἄρρεν δέ, ὡς ὑπὲρ τοῦ Ἀδὰμ προσαγόμενον, μᾶλλον δὲ τοῦ στερροῦ τὸ στερρότερον, τοῦ πρώτου πεσόντος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ὅτι μάλιστα μηδὲν θῆλυ, μηδὲ ἄνανδρον ἐν ἑαυτῷ φέρον, ἀλλὰ καὶ ἐκραγὲν βίᾳ δεσμῶν παρθενικῶν καὶ μητρικῶν κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν, καὶ τεχθὲν ἄρσεν ἐκ τῆς προφήτιδος. ὡς Ἡσαΐας εὐαγγελίζεται. ἐνιαύσιον δὲ ὡς ἥλιον δικαιοσύνης, ἢ ἐκεῖθεν ὁρμώμενον ἢ τῷ ὁρωμένῳ περιγραπτόν, καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφοντα. στέφανόν τε χρηστότητος εὐλογούμενον, καὶ πανταχόθεν ἴσον ἑαυτῷ καὶ ὅμοιον. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ὡς ζωογονοῦν τὸν τῶν ἀρετῶν κύκλον, ἠπίως ἐπιμιγνυμένων καὶ κιρναμένων ἀλλήλαις, νόμῳ φιλίας καὶ τάξεως. ἄμωμον δὲ καὶ ἀνεπίδηλον, ὡς θεραπευτικὸν μώμου, καὶ τῶν ἀπὸ κακίας ἐλαττωμάτων καὶ μολυσμῶν. εἰ γὰρ καὶ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀνέλαβε, καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν, ἀλλ' οὐκ αὐτός τι πέπονθε τῶν θεραπείας ἄξιον. ἐπειράσθη μὲν γὰρ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα τὴν ἡμετέραν, χωρὶς ἁμαρτίας δέ. ὁ γὰρ διώξας τὸ φαῖνον ἐν τῇ σκοτίᾳ φῶς, οὐ κατέλαβε. τί ἔτι; μὴν μὲν εἰσάγεται πρῶτος, μᾶλλον δὲ ἀρχὴ μηνῶν. εἴτε τις οὗτος παρ' Ἑβραίοις ὢν ἀπ' ἀρχῆς, εἴτε ὕστερον ἐντεῦθεν γενόμενος, καὶ παρὰ τοῦ μυστηρίου τὸ εἶναι πρῶτος λαβών, τῇ δεκάτῃ δὲ τοῦ μηνός, οὗτος γὰρ ἀριθμῶν πληρέστατος, ἐκ μονάδος πρώτης μονὰς τελεία.

καὶ

καὶ γεννητικὴ τελειότητος. Διατηρεῖται δὲ εἰς τὴν πέμπτην ἡμέραν, ἴσως ὅτι καθαρτικὸν αἰσθήσεων τὸ ἐμὸν θῦμα, ἐξ ὧν τὸ πταῖσμα, καὶ περὶ ἃς ὁ πόλεμος, ἐσδεξαμένας τὸ κέντρον τῆς ἁμαρτίας. ἐκλέγεται δὲ οὐκ ἀπὸ τῶν ἀρνῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ χείρονος εἴδους, καὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τῶν ἐρίφων, ὅτι μὴ ὑπὲρ τῶν δικαίων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν σφαγιάζεται. τάχα δὲ ὑπὲρ τούτων καὶ πλεῖον, ὅσῳ καὶ μείζονος χρῄζομεν τῆς φιλανθρωπίας. θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν, εἰ μάλιστα μὲν κατ' οἶκον ἕκαστον ἐπιζητεῖται τὸ πρόβατον. εἰ δὲ μὴ, καὶ κατ' οἴκους πατριῶν, διὰ πενίαν ἐρανιζόμενον. ἐπειδὴ κράτιστον μάλιστα μὲν αὐτὸν ἕκαστον ἀρκεῖν ἑαυτῷ πρὸς τελείωσιν, καὶ θυσίαν ζῶσαν ἁγίαν προσάγειν τῷ καλοῦντι θεῷ, πάντοτε καὶ διὰ παντὸς καθαιρόμενον. εἰ δὲ μὴ, καὶ συνεργοῖς εἰς τοῦτο κεχρῆσθαι, τοῖς κατ' ἀρετὴν ὁμογενέσι καὶ ὁμοτρόποις. τοῦτο γάρ μοι δοκεῖ βούλεσθαι, τὸ κοινωνεῖν τοῖς ἔγγιστα τοῦ θύματος ἐν δεήσει. ἐντεῦθεν ἡ ἱερὰ νὺξ, ἡ τοῦ παρόντος βίου τοῦ κεχυμένου, τῆς δὲ νυκτὸς ἀντίπαλος, καθ' ἣν τὸ πρωτόγονον λύεται σκότος. καὶ εἰς φῶς ἅπαντα, καὶ τάξιν, καὶ εἶδος ἔρχεται, καὶ κόσμον ἡ πρὶν ἀκοσμία λαμβάνει. ἐντεῦθεν Αἴγυπτον φεύγομεν, τὴν σκυθρωπὴν καὶ διώκτριαν ἁμαρτίαν, καὶ Φαραὼ τὸν ἀόρατον τύραννον, καὶ τοὺς πικροὺς ἐργοδότας, πρὸς τὸν ἄνω μεθισκευαζόμενοι κόσμον, καὶ τοῦ πηλοῦ, καὶ τῆς πλινθείας ἐλευθερούμεθα. τῆς τε τοῦ ἀχύρου καὶ σφαλερᾶς τῆς σαρκὸς ταύτης συστάσεως, καὶ μηδ' ὅσον ἀχυρώδεσι λογισμοῖς ἐπὶ τῶν πολλῶν κρατουμένης. ἐντεῦθεν ὁ ἀμνὸς σφαγιάζεται, καὶ σφραγίζονται τῷ τιμίῳ αἵματι πρᾶξις, καὶ λόγος, εἴτ' οὖν ἕξις καὶ ἐνέργεια, αἱ τῶν ἡμετέρων θυρῶν παραστάδες. λέγω δὴ τῶν τοῦ νοῦ κινημάτων τε καὶ δογμάτων καλῶς ἀνοιγομένων καὶ κλειομένων ἐκ θεωρίας. ἐπειδὴ μέτρον ἐστί τι καὶ καταλήψεως. ἐντεῦθεν ἡ τελευταία καὶ βαρυτάτη τοῖς διώκταις πληγὴ, καὶ νυκτὸς ὄντως ἀξία, καὶ θρηνεῖ τὰ πρωτότοκα τῶν οἰκείων λογισμῶν καὶ πράξεων Αἴγυπτος, ὃ καὶ σπέρμα Χαλδαϊκὸν ἐξαιρούμενον τῇ γραφῇ καλεῖται, καὶ τὰ νήπια Βαβυλώνια τῇ πέτρᾳ προσκροτούμενα, καὶ λυόμενα. καὶ βοῆς πάντα μεστὰ, καὶ κραυγῆς Αἰγυπτίοις. καὶ ἡμῶν ἀποχωρήσει τηνικαῦτα ὁ ἐκείνων ὀλοθρευτὴς, αἰδοῖ καὶ φόβῳ τοῦ χρίσματος. ἐντεῦθεν ἄρσις τῆς ζύμης ἑπταήμερος. οὗτος γὰρ μυστικώτατος ἀριθμὸς, καὶ τῷ κόσμῳ τούτῳ σύστοιχος, τῆς παλαιᾶς καὶ ὀξώδους κακίας. οὐ γὰρ τῆς ἀρτοποιοῦ τε καὶ ζωτικῆς, ἵνα μηδὲν Αἰγύπτιον ἐπισιτιζώμεθα φύραμα, καὶ λείψανον φαρισαϊκῆς, καὶ ἀθέου διδασκαλίας. καὶ οἱ μὲν θρηνείτωσαν, ἡμῖν δὲ ὁ ἀμνὸς βρωθήσεται. τὸ πρὸς ἑσπέραν μὲν, ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, τὸ Χριστοῦ πάθος. ἐπεὶ καὶ κοινωνεῖ μυστηρίου τοῖς μαθηταῖς ἐν ἑσπέρᾳ, λύων τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας, οὐχ ἑψόμενος δὲ, ἀλλ' ὀπτώμενος, ὡς ἂν μηδὲν ἀθεώρητον, μηδ' ὑδαρὲς ὁ λόγος ἡμῖν ἔχῃ, μηδ' εὐδιάλυτον, ἀλλ' ὅλος συνεστὼς ᾖ, καὶ στερρὸς, καὶ τῷ καθαρτικῷ πυρὶ δεδοκιμασμένος, καὶ παντὸς ὑλώδους ἐλεύθερος, καὶ ἀπέριττος, καὶ τοῖς καλοῖς ἄνθραξι βοηθώμεθα, τὸ διανοητικὸν ἡμῶν ἀνάπτουσι καὶ καθαίρουσι, παρὰ τοῦ πῦρ ἐλθόντος βαλεῖν ἐπὶ τῆς γῆς, τῶν μοχθηρῶν ἕξεων ἀναλωτικὸν, καὶ τὴν ἄναψιν ἐπισπεύδοντος. ὅσον μὲν οὖν σαρκῶδές ἐστι τοῦ λόγου καὶ τρόφιμον, μετὰ τῶν ἐντοσθίων, καὶ τῶν κρυφίων τοῦ νοῦ βρωθήσεται, καὶ ἀναλωθήσεται, καὶ εἰς πέψιν πνευματικὴν ἀναδοθήσεται, ἄχρι κεφαλῆς καὶ ποδῶν. τῶν τε πρώτων περὶ θεότητος θεωρημάτων, καὶ τῶν τελευταίων τῆς σαρκώσεως φροντισμάτων. οὐκ ἐξοίσομεν δὲ οὐδὲν, οὐδὲ εἰς τὸ πρωῒ καταλείψομεν, ὅτι μηδὲ ἔκφορα τοῖς ἔξω τὰ πολλὰ τῶν ἡμετέρων μυστηρίων, μηδὲ ὑπὲρ τὴν νύκτα ταύτην ἐστί τις κάθαρσις, καὶ τὸ τῆς ἀναβολῆς οὐκ ἐπαινετὸν, τοῖς τοῦ λόγου μεταλαμβάνουσιν. ὥσπερ γοῦν τὴν ὀργὴν μὴ διανυκτερεύειν, ἀλλὰ προκαταλύειν ἕως καλὸν, καὶ τῷ θεῷ φίλον χρονικῶς τε καὶ ἀναγωγικῶς (ἐπιδύεσθαι γὰρ ὀργιζομένοις ἡμῖν οὐκ ἀσφαλὲς τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον) οὕτω τὴν τοιαύτην βρῶσιν μὴ διανυκτερεύειν, μηδὲ εἰς τὴν ἑξῆς ἀποτίθεσθαι. ὅσον δὲ ὀστῶδες καὶ ἄβρωτον, καὶ ἡμῖν δυσθεώρητον, οὐδὲ συντριβήσεται, κακῶς διαιρούμενον καὶ νοούμενον. ἐῶ γὰρ λέγειν, ὅτι μηδὲ κατὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰησοῦ συντρίβει, καίτοι γε τοῦ θανάτου τοῖς σταυρωταῖς ἐπισπευδομένου διὰ τὸ σάββατον. οὐδὲ ἀπορριφήσεται καὶ περισυρήσεται, ἵνα μὴ δοθῇ τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, καὶ κακοῖς τοῦ λόγου σπαράκταις. ὥσπερ οὐδὲ τοῖς χοίροις τὸ λαμπρὸν τοῦ λόγου καὶ μαργαρῶδες, ἀλλὰ πυρὶ καταναλωθήσεται, ᾧ καὶ τὰ ὁλοκαυτώματα, τὰ πάντα ἐρευνῶντι καὶ εἰδότι πνεύματι λεπτυνόμενα καὶ σωζόμενα, οὐκ ἀπολλύμενα καθ' ὕδατος, οὐδὲ σπειρόμενα, ὥσπερ ἡ κεφαλὴ τοῦ μόσχου παρὰ Μωυσέως, ἡ χωνευθεῖσα τῷ Ἰσραὴλ εἰς ὀνειδισμὸν τῆς σκληρότητος. ἄξιον δὲ μηδὲ τὸν τῆς βρώσεως τρόπον παραδραμεῖν, ὅτι μηδὲ ὁ νόμος, ἄχρι καὶ τούτου τὴν θεωρίαν φιλοπονῶν ἐν τῷ γράμματι. ἀναλώσωμεν γὰρ τὸ θῦμα κατὰ σπουδὴν, καὶ ἄζυμα μετὰ πικρίδων ἐσθίοντες, καὶ τὰς ὀσφύας περιεζωσμένοι, καὶ τὰ ὑποδήματα περικείμενοι, καὶ πρεσβυτικῶς βακτηρεύοντες, κατὰ σπουδὴν μὲν, ἵνα μὴ πάθωμεν ὅπερ ὁ Λὼτ ἐκεῖνος ἀπηγόρευται, παρὰ τῆς ἐντολῆς,

μὴ περι-

μὴ περιβλεψώμεθα, μὴ στῶμεν ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ· εἰς τὸ ὄρος ἀνασωθῶμεν, μὴ συμπαραληφθῶμεν τῷ σοδομιτικῷ καὶ ξένῳ πυρί, μηδ' εἰς στήλην ἁλὸς παγῶμεν ἐκ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐπιστροφῆς. ὅπερ ἐργάζεται μέλλησις. τὸ δὲ πικρίδων, διὰ τὸ πικρὸν τοῦ κατὰ θεὸν βίου καὶ προσάντες τοῖς ἀρχομένοις μάλιστα, καὶ ἡδονῶν ὑψηλότερον. εἰ γὰρ καὶ χρηστὸς ὁ νέος ζυγὸς, καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρὸν, ὥσπερ ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀντίδοσιν, πολλῷ τῆς ἐνταῦθα κακοπαθείας οὖσαν δαψιλεστέραν. ἐπεὶ ἄλλως γε, τίς οὐκ ἂν εἴποι πολὺ τῆς νομικῆς διατάξεως, τὸ εὐαγγέλιον ἐργωδέστερον εἶναι, καὶ μοχθηρότερον. τοῦ γὰρ νόμου τὰ τέλη τῶν ἁμαρτημάτων κωλύοντος, ἡμεῖς καὶ τὰς αἰτίας ὡς πράξεις σχεδὸν ἐγκαλούμεθα. οὐ μοιχεύσεις, φησὶν ὁ νόμος· σὺ δὲ οὐδὲ ἐπιθυμήσεις ἐκ περιέργου θέας, καὶ φιλοπόνου φλέγων τὸ πάθος. οὐ φονεύσεις, ἐκεῖνος. σὺ δὲ οὐδὲ ἀντιπλήξεις, ἀλλὰ καὶ σεαυτὸν ἐμπαρέξεις τῷ παίοντι. ὅσον ταῦτα ἐκείνων φιλοσοφώτερα. οὐκ ἐπιορκήσεις, ἐκεῖνος· σὺ δὲ οὐδὲ ὀμῇ τὴν ἀρχὴν, οὐ μικρὸν, οὐ μεῖζον, ὡς τοῦ ὅρκου τὴν ἐπιορκίαν τίκτοντος. οὐ συνάψεις οἰκίαν πρὸς οἰκίαν, ἐκεῖνος, καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρὸν, καταδυναστεύων τοῦ πένητος· σὺ δὲ ἀφήσεις καὶ τὰ δικαίως κτηθέντα προθύμως. καὶ γυμνωθήσῃ τοῖς πένησιν, ἵνα κοῦφος τὸν σταυρὸν αἴρῃς, καὶ πλουτήσῃς τὰ μὴ ὁρώμενα. ὀσφὺς δὲ τοῖς μὲν ἀλόγοις, ἄζωστος ἔστω καὶ ἄλυτος. οὐδὲ γὰρ λόγον ἔχουσι τὸν κρατοῦντα τῆς ἡδονῆς. οὔπω λέγω, ὅτι κἀκεῖνα ὅρον οἶδε τῆς φυσικῆς κινήσεως. σοὶ δὲ ἀναστελλέσθω ζώνῃ καὶ σωφροσύνῃ, τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ χρεμετιστικόν. ὡς ἡ θεία φησὶ γραφὴ, τὸ τοῦ πάθους αἰσχρὸν διασύρουσα, ἵνα καθαρῶς ἐσθίῃς τὸ πάσχα, νεκρώσας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὴν ἰωάννου ζώνην μιμούμενος τοῦ ἐρημικοῦ καὶ προδρόμου, καὶ μεγάλου τῆς ἀληθείας κήρυκος. οἶδα καὶ ζώνην ἄλλην, τὴν στρατιωτικὴν λέγω καὶ ἀνδρικὴν, καθ' ἣν εὔζωνοι σύροι καὶ μονόζωνοί τινες ὀνομάζονται. καθ' ἣν καὶ τῷ ἰὼβ χρηματίζων, φησὶν ὁ θεός· μὴ, ἀλλὰ ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν ὀσφύν σου. καὶ δὸς ἀπόκρισιν ἀνδρικὴν, ἣν καὶ ὁ θεῖος δαβὶδ περιεζῶσθαι δύναμιν ἐκ θεοῦ μεγαλαυχεῖ, καὶ τὸν θεὸν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἐνδεδυμένον δύναμιν καὶ περιεζωσμένον, δηλαδὴ κατὰ τῶν ἀσεβῶν. εἰ μή τῳ φίλον, τὴν περιουσίαν τῆς δυνάμεως, καὶ ὥσπερ ἐνεσταλμένον, οὕτω παραδηλοῦσθαι· καθὸ καὶ φῶς ἀναβάλλεται ὡς ἱμάτιον. τὸ γὰρ ἄσχετον αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, καὶ τοῦ φωτός. τίς ὑποστήσεται; ζητῶ τί κοινὸν ὀσφύϊ καὶ ἀληθείᾳ; τί δαὶ τῷ ἁγίῳ παύλῳ νοεῖται τὸ φάσκειν· στῆτε οὖν περιεζωσμένοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, μήποτε ὡς τοῦ θεωρητικοῦ τὸ ἐπιθυμητικὸν περισφίγγοντος, καὶ οὐκ ἐῶντος ἀλλαχοῦ φέρεσθαι. οὐ γὰρ ἐθέλει τὸ περί τι διακείμενον ἐρωτικῶς, πρὸς τὰς ἄλλας ἡδονὰς τὴν αὐτὴν ἔχειν δύναμιν. τὰ δὲ ὑποδήματα, ὁ μὲν τῆς ἁγίας γῆς καὶ θεοβάτου ψαύειν μέλλων, ὑπολυέσθω. καθὰ καὶ μωυσῆς ἐκεῖνος ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἵνα μηδὲν νεκρὸν φέρῃ, μηδὲ μέσον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. ὡς δὲ καὶ εἴ τις μαθητὴς ἐπὶ τὸ εὐαγγέλιον πέμπεται, φιλόσοφος καὶ ἀπέριττος. ὃν δεῖ πρὸς τῷ ἀχάλκῳ καὶ ἀράβδῳ, καὶ μονοχίτωνι, ἔτι καὶ γυμνοποδεῖν, ἵνα φανῶσιν οἱ πόδες ὡραῖοι τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, καὶ ἄλλο πᾶν ἀγαθόν. ὁ δὲ φεύγων αἴγυπτόν τε καὶ τὰ αἰγύπτια, ὑποδεδέσθω τῆς ἀσφαλείας ἕνεκα, καὶ τῆς πρὸς τοὺς σκορπίους, καὶ τοὺς ὄφεις, οὓς καὶ πολλοὺς αἴγυπτος τρέφει, ὥστε μὴ βλάπτεσθαι παρὰ τῶν τηρούντων τὴν πτέρναν, οὓς πατεῖν ἐκελεύσθημεν. περὶ δὲ τῆς βακτηρίας οὕτως ἔχω καὶ τοῦ περὶ ταύτην αἰνίγματος, τὴν μὲν ὑπερειστικὴν οἶδα, τὴν δὲ ποιμαντικήν τε καὶ διδασκαλικὴν, καὶ τὰ λογικὰ πρόβατα ἐπιστρέφουσαν. ἀλλὰ σοὶ νῦν τὴν ὑπερειστικὴν ὁ νόμος διακελεύεται, μήπου τὸν λογισμὸν ὀκλάσῃς, αἷμα θεοῦ, καὶ πάθος ἀκούων, καὶ θάνατον, μήπου περιολισθῇς ἀθέως, ὡς θεοῦ συνήγορος, ἀλλ' ἀνεπαισχύντως καὶ ἀνενδοιάστως, φάγε τὸ σῶμα, πίε τὸ αἷμα. εἰ τῆς ζωῆς ἐπιθυμητικῶς ἔχεις, μήτε τοῖς περὶ σαρκὸς ἀπιστῶν λόγοις, μήτε τοῖς περὶ τὸ πάθος σκανδαλιζόμενος, ἐρηρεισμένος ἴσθι, πάγιος, βέβαιος, ἐν μηδενὶ σαλευόμενος ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων, μηδὲ πιθανότητος λόγοις παρασυρόμενος. ἐπὶ τοῦ ὕψους σαυτοῦ στῆθι, ἐν ταῖς αὐλαῖς ἱερουσαλὴμ στῆσον τοὺς πόδας. ἐπὶ τῆς πέτρας ἐρείσθητι, ἵνα μὴ σαλευθῇ σου τὰ κατὰ θεὸν διαβήματα. τί φῄς; οὕτω ταῦτα ἔδοξεν. αἴγυπτον ἐξελθεῖν τῆς σιδηρᾶς καμίνου, καταλιπεῖν σε τὴν ἐκεῖσε πολυθεΐαν, ὑπὸ μωσέως ἀχθῆναι, καὶ τῆς ἐκείνου νομοθεσίας τε καὶ στρατηγίας. εἰσηγοῦμαί τι καὶ τῶν οὐκ ἐμῶν, μᾶλλον δὲ καὶ λίαν ἐμῶν, ἂν πνευματικῶς θεωρῇς. χρῆσαι παρὰ αἰγυπτίων σκεύη χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ, μετὰ τούτων ὅδευσον, ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ἐφοδιάσθητι, μᾶλλον δὲ τῶν σῶν. χρεωστεῖταί σοι μισθὸς τῆς δουλείας καὶ τῆς πλινθείας, σόφισαί τι καὶ σὺ περὶ τὴν ἀπαίτησιν, καλῶς ἀφαρπάζων. ἴσθι, τεταλαιπώρηκας ἐνταῦθα, τῷ πηλῷ μαχόμενος, τῷ μοχθηρῷ τούτῳ καὶ ῥυπαρῷ σώματι, καὶ πόλεις οἰκοδομῶν ἀλλοτρίας καὶ σφαλεράς, ὧν ἀπόλλυται τὸ μνημόσυνον μετ' ἤχους. τί δαί; προῖκα ἐξέρχῃ καὶ ἀμισθί; τί δαὶ καταλείψεις αἰγυπτίοις, καὶ ταῖς ἀντικειμέναις δυνάμεσιν, ἃ κακῶς ἐκτήσαντο, καὶ χεῖρον δαπανήσουσιν. οὐκ ἔ-

σιν ἐκείνου, ἐσύλησεν, ἥρπασεν, τοῦ ἔχοντος, ἐμὸν τὸ ἀργύριον, καὶ ἐμὸν τὸ χρυσίον, καὶ δώσω αὐτὸ ᾧ βούλομαι. χθὲς ἦν ἐκείνων, συνεχωρεῖτο γάρ. σήμερον σοὶ προσάγει καὶ δίδωσιν ὁ δεσπότης, καλῶς χρωμένῳ καὶ σωτηρίως. κτησώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵν' ὅταν ἐκλίπωμεν, ἀπολάβωμεν ἐν καιρῷ κρίσεως. εἰ μέν τις, ἐστὶ ῥαχὴλ, ἢ λεία, ψυχὴ πατριαρχικὴ καὶ μεγάλη, καὶ τὰ εἴδωλα κλέψον ἅπερ ἂν εὕρῃς τοῦ σοῦ πατρὸς· οὐχ ἵνα φυλάξῃς, ἀλλ' ἵν' ἀφανίσῃς. εἰ δὲ ἰσραηλίτης σοφὸς, πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας μετάθες. καὶ περὶ τούτων ὁ διώκτης ἀλγείτω. καὶ γνώτω κατασοφισθεὶς, ὅτι μάτην ἐτυράννει, καὶ κατεδουλοῦτο τοὺς κρείττονας. ἂν οὕτω ποιῇς, καὶ οὕτως ἐξέλθῃς αἴγυπτον, εὖ οἶδα, ὅτι στύλῳ πυρὸς καὶ νεφέλης ὁδηγηθήσῃ νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἔρημος ἡμερωθήσεταί σοι, θάλασσά σοι τμηθήσεται, φαραὼ βαπτισθήσεται, ἄρτος ὀμβρήσει, πέτρα πηγάσει, ἀμαλὴκ καταπολεμηθήσεται, οὐχ ὅπλοις μόνον, ἀλλὰ καὶ πολεμίαις χερσὶ δικαίων, εὐχὴν ὁμοῦ τυποῦσαις καὶ σταυροῦ τρόπαιον τὸ ἀήττητον. ποταμὸς ἀνακοπήσεται, ἥλιος στήσεται, σελήνη σχεθήσεται, τείχη κατενεχθήσεται, καὶ δίχα μηχανημάτων, σφηκίαι προδραμοῦνται, ὁδοποιοῦσαι τῷ ἰσραὴλ, καὶ τὰ ἀλλόφυλα ἀνείργουσαι. τά λλά τε ὅσα ἐν τούτοις, καὶ σὺν τούτοις ἱστόρηται, ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτείνω λόγον, παρὰ θεοῦ σοι δοθήσεται. τοιαύτην ἑορτὴν ἑορτάζεις σήμερον. τοιοῦτον ἑστιᾷ τὰ ἤδη σοι τοῦ γεννηθέντος γενέθλια, καὶ τοῦ παθόντος ἤδη τάφιον. τοιοῦτόν σοι τὸ τοῦ πάσχα μυστήριον. ταῦτα ὁ νόμος ὑπέγραψε, ταῦτα χριστὸς ἐτελείωσεν, ὁ τοῦ γράμματος καταλυτὴς, ὁ τελειωτὴς τοῦ πνεύματος. ὃς οἷς ἔπαθε τὸ πάσχειν διδάσκων· οἷς ἐδοξάσθη, τὸ συνδοξασθῆναι χαρίζεται. ἔστι τοίνυν ἐξετάσαι πρᾶγμα καὶ δόγμα, τοῖς μὲν πολλοῖς παρορώμενον, ἐμοὶ δὲ καὶ λίαν ἐξεταζόμενον. τίνι τὸ ὑπὲρ ἡμῶν αἷμα, καὶ τίνος ἐχύθη, τὸ μέγα καὶ περιβόητον τοῦ θεοῦ καὶ ἀρχιερέως, καὶ θύματος. κατειχόμεθα μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, πεπραμένοι ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἀντιλαβόντες τῆς κακίας τὴν ἡδονήν. εἰ δὲ τὸ λύτρον οὐκ ἄλλου τινὸς, ἢ τοῦ κατέχοντος γίνεται, ζητῶ τίνι τοῦτο εἰσηνέχθη, καὶ δι' ἣν τινα τὴν αἰτίαν. εἰ μὲν τῷ πονηρῷ, φεῦ τῆς ὕβρεως· εἰ μὴ παρὰ τοῦ θεοῦ, μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν θεὸν αὐτὸν λύτρον ὁ λῃστὴς λαμβάνει. καὶ μισθὸν οὕτως ὑπερφυῆ, τῆς ἑαυτοῦ τυραννίδος, δι' ὃν καὶ ἡμῶν φείσασθαι δίκαιον ἦν. εἰ δὲ τῷ πατρὶ, πρῶτον μὲν πῶς; οὐχ ὑπ' ἐκείνου γὰρ ἐκρατούμεθα. δεύτερον δὲ, τίς ὁ λόγος μονογενοῦς αἷμα τέρπειν πατέρα, ὃς οὐδὲ τὸν ἰσαὰκ ἐδέξατο παρὰ τοῦ πατρὸς προσφερόμενον, ἀλλ' ἀντηλλάξατο τὴν θυσίαν, κριὸν ἀντιδοὺς τοῦ λογικοῦ θύματος. ἢ δῆλον, ὅτι λαμβάνει μὲν ὁ πατὴρ, οὐκ αἰτήσας οὐδὲ δεηθεὶς· ἀλλὰ διὰ τὴν οἰκονομίαν, καὶ τὸ χρῆναι ἁγιασθῆναι τῷ ἀνθρωπίνῳ τοῦ θεοῦ τὸν ἄνθρωπον. ἵν' αὐτὸς ἡμᾶς ἐξέληται, τοῦ τυράννου βίᾳ κρατήσας, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐπαναγάγῃ, διὰ τοῦ υἱοῦ μεσιτεύσαντος, καὶ εἰς τιμὴν τοῦ πατρὸς τοῦτο οἰκονομήσαντος, ᾧ τὰ πάντα παραχωρῶν φαίνεται. τὰ μὲν δὴ χριστοῦ τοιαῦτα, καὶ τὰ πλείω σιγῇ σεβέσθω. ὁ δὲ χαλκοῦς ὄφις κρεμᾶται μὲν κατὰ τῶν δακνόντων ὄφεων, οὐχ ὡς τύπος δὲ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν παθόντος, ἀλλ' ὡς ἀντίτυπος· καὶ σώζει τοὺς εἰς αὐτὸν ὁρῶντας, οὐχ ὅτι ζῆν πιστευόμενος, ἀλλ' ὅτι νενέκρωται, καὶ συννεκροῖ τὰς ὑπ' αὐτῷ δυνάμεις, καταλυθεὶς ὥσπερ ἦν ἄξιος. καὶ τίς ὁ πρέπων αὐτῷ παρ' ἡμῶν ἐπιτάφιος; ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ σου ᾅδη τὸ νῖκος; τῷ σταυρῷ βέβλησαι, τῷ ζωοποιῷ τεθανάτωσαι, ἄπνους, νεκρὸς, ἀκίνητος, ἀνενέργητος, καὶ εἰς τὸ σχῆμα σώζεις ὄφεως, ἐν ὕψει στηλιτευόμενος. μεταληψόμεθα δὲ τοῦ πάσχα νῦν μὲν τυπικῶς ἔτι, καὶ εἰ τοῦ παλαιοῦ γυμνότερον. τὸ γὰρ νομικὸν πάσχα, τολμῶ καὶ λέγω τύπου τύπος ἦν ἀμυδρότερος. μικρὸν δὲ ὕστερον, τελεώτερον καὶ καθαρώτερον. ἡνίκα ἂν αὐτὸ πίνῃ καινὸν ἡμῶν ὁ λόγος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς, ἀνακαλύπτων καὶ διδάσκων, ἃ νῦν μετρίως παρέδειξε. καινὸν γάρ ἐστιν ἀεὶ τὸ νῦν γνωριζόμενον. τίς δὲ ἡ πόσις, καὶ ἡ ἀπόλαυσις, ἡμῶν μὲν τὸ μαθεῖν, ἐκείνου δὲ τὸ διδάξαι, καὶ κοινώσασθαι τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς τὸν λόγον. τροφὴ γάρ ἐστιν ἡ δίδαξις, καὶ τοῦ τρέφοντος. ἀλλὰ δεῦρο καὶ ἡμεῖς τοῦ νόμου μεταλάβωμεν εὐαγγελικῶς, ἀλλὰ μὴ γραπτῶς· τελείως, ἀλλὰ μὴ ἀτελῶς· ἀϊδίως, ἀλλὰ μὴ προσκαίρως. ποιησώμεθα κεφαλὴν, μὴ τὴν κάτω ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ τὴν ἄνω μητρόπολιν· μὴ τὴν ὑπὸ στρατοπέδων νῦν πατουμένην, ἀλλὰ τὴν ὑπ' ἀγγέλων δοξαζομένην. θύσωμεν μὴ μόσχους νέους, μηδὲ ἀμνοὺς κέρατα ἐκφέροντας καὶ ὁπλὰς, παρ' οἷς πολὺ τὸ νεκρὸν καὶ ἀναίσθητον. ἀλλὰ θύσωμεν τῷ θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, ἐπὶ τὸ ἄνω θυσιαστήριον, μετὰ τῶν ἄνω χοροστασιῶν. διασχῶμεν τὸ πρῶτον καταπέτασμα, τῷ δευτέρῳ προσέλθωμεν. εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων παρακύψωμεν. εἴπω τὸ μεῖζον; ἡμᾶς αὐτοὺς θύσωμεν τῷ θεῷ, μᾶλλον δὲ θύωμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ πᾶσαν κίνησιν. πάντα ὑπὲρ τοῦ λόγου δεχώμεθα, πάθεσι τὸ πάθος μιμώμεθα, αἵματι τὸ αἷμα σεμνύνωμεν, ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἀνίωμεν πρόθυμοι. γλυκεῖς οἱ ἧλοι, καὶ εἰ λίαν ὀδυνηροί, τὸ μετὰ χριστοῦ πάσχειν καὶ ὑπὲρ χριστοῦ, τοῦ μετ' ἄλλων τρυφᾶν

αἱρετώ-

ἀρετώτερον. κἂν Σίμων ᾖς Κυρηναῖος, τὸν σταυρὸν ἆρον καὶ ἀκολούθησον· κἂν συσταυρωθῇς ὡς λῃστής, ὡς εὐγνώμων θεὸν γνώρισον. εἰ κἀκεῖνος μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη, διὰ σὲ καὶ τὴν σὴν ἁμαρτίαν, σὺ γενοῦ δι' ἐκεῖνον ἔννομος. προσκύνησον τὸν διὰ σὲ κρεμασθέντα, κἂν κρεμάμενος, κέρδανόν τι καὶ παρὰ τῆς κακίας. ὤνησαι τῷ θανάτῳ τὴν σωτηρίαν. εἰς τὸν παράδεισον εἴσελθε μετὰ Ἰησοῦ, ὥστε μάθῃς ὧν ἐκπέπτωκας. τὰ ἐκεῖ κάλλη θεώρησον, τὸν γογγυστὴν ἄφες ἀποθανεῖν ἔξω μετὰ τῆς βλασφημίας. κἂν Ἰωσὴφ ᾖς ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, αἴτησαι τὸ σῶμα παρὰ τοῦ σταυρώσαντος, σὸν γενέσθω τὸ τοῦ κόσμου καθάρσιον. κἂν Νικόδημος ᾖς ὁ νυκτερινὸς θεοσεβής, μύροις αὐτὸν ἐνταφίασον. κἂν Μαρία τις ᾖς, κἂν ἄλλη Μαρία, κἂν Σαλώμη, κἂν Ἰωάννα, δάκρυσον ὄρθρια. ἰδὲ πρώτη τὸν λίθον ἠρμένον, τυχὸν δὲ καὶ τοὺς ἀγγέλους, καὶ Ἰησοῦν αὐτόν. φθέγξαι τι, φωνῆς ἄκουσον. κἂν ἀκούσῃς, μή μου ἅπτου, πόῤῥω στῆθι, σεβάσθητι τὸν λόγον, ἀλλὰ μὴ λυπηθῇς. οἶδε γὰρ οἷς ὀφθῇ πρῶτον. ἐγκαίνισον τὴν ἀνάστασιν, τῇ Εὔᾳ βοήθησον πρώτῃ πεσούσῃ, πρώτῃ Χριστὸν ἀσπάσασθαι, καὶ γνωρίσαι τοῖς μαθηταῖς. γενοῦ Πέτρος ἢ Ἰωάννης, ἐπὶ τὸν τάφον ἐπείχθητι, ἀντιτρέχων, συντρέχων, τὴν καλὴν ἅμιλλαν ἁμιλλώμενος. κἂν προληφθῇς τῷ τάχει, τῇ σπουδῇ νίκησον· μὴ παρακύψας εἰς τὸ μνημεῖον, ἀλλ' εἴσω γενόμενος. κἂν ὡς Θωμᾶς ἀπολειφθῇς τῶν μαθητῶν συνηγμένων οἷς Χριστὸς ἐμφανίζεται, ὅταν ἴδῃς, μὴ ἀπιστήσῃς. κἂν ἀπιστήσῃς, τοῖς λέγουσι πίστευσον. εἰ δὲ μὴ τούτοις, τοῖς τύποις τῶν ἥλων πιστώθητι. κἂν εἰς ᾅδου κατίῃ, συγκάτελθε. γνῶθι καὶ τὰ ἐκεῖσε τοῦ Χριστοῦ μυστήρια, τίς ἡ οἰκονομία τῆς διπλῆς καταβάσεως, τίς ὁ λόγος. ἁπλῶς σώζει πάντας ἐπιφανείς, ἢ κἀκεῖ τοὺς πιστεύοντας. κἂν εἰς οὐρανοὺς ἀνίῃ, συνάνελθε. γενοῦ μετὰ τῶν παραπεμπόντων ἀγγέλων ἢ τῶν δεχομένων, ἀρθῆναι τὰς πύλας διακέλευσαι, ὑψηλοτέρας γενέσθαι, ἵν' ἐκ τοῦ πάθους ὑψηλότερον δέξωνται. ἀπόκριναι τοῖς ἀποροῦσι διὰ τὸ σῶμα καὶ τὰ τοῦ πάθους σύμβολα οἷς μὴ κατελθὼν συνανέρχεται, καὶ διὰ τοῦτο πυνθανομένοις, τίς ἐστιν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; ὅτι κύριος κραταιὸς καὶ δυνατός, ἐν πᾶσιν οἷς ἀεὶ πεποίηκε, καὶ ποιεῖ, καὶ νῦν πολέμῳ καὶ τροπαίῳ τῷ ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος. καὶ δὸς τῷ διπλῷ τῆς ἐρωτήσεως, διπλῆν τὴν ἀπόκρισιν. κἂν θαυμάζωσι λέγοντες κατὰ τὴν Ἡσαΐου δραματουργίαν, τίς οὗτος ὁ παραγενόμενος ἐξ Ἐδώμ, καὶ τῶν γηΐνων; ἢ πῶς ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια τοῦ ἀναίμου καὶ ἀσωμάτου ὡς ληνοβάτου, καὶ πλήρους ληνὸν πατήσαντος. προβαλοῦ τὸ ὡραῖον τῆς στολῆς τοῦ πεπονθότος σώματος, τῷ πάθει καλλωπισθέντος, ἧς οὐδ' ἐρασμιώτερον, οὐδ' ὡραιότερον. πρὸς ταῦτα τί φασιν ἡμῖν οἱ συκοφάνται, οἱ πικροὶ τῆς θεότητος λογισταί, οἱ κατήγοροι τῶν ἐπαινουμένων, οἱ σκοτεινοὶ περὶ τὸ φῶς, οἱ περὶ τὴν σοφίαν ἀπαίδευτοι, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν, τὰ ἀχάριστα κτίσματα, τὰ τοῦ πονηροῦ πλάσματα. τοῦτο ἐγκαλεῖς θεῷ τὴν εὐεργεσίαν; διὰ τοῦτο μικρός, ὅτι διὰ σὲ ταπεινός; ὅτι ἐπὶ τὸ πλανώμενον ἦλθεν ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὁ τιθεὶς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων, ἐπὶ τὰ ὄρη, καὶ τοὺς βουνοὺς ἐφ' ὧν ἐθυσίαζες, καὶ πλανώμενον εὗρε, καὶ εὑρὼν ἐπὶ τῶν ὤμων ἀνέλαβεν, ἐφ' ὧν καὶ τὸ ξύλον, καὶ λαβὼν ἐπανήγαγεν ἐπὶ τὴν ἄνω ζωήν, καὶ ἀναγαγὼν τοῖς μένουσι συνηρίθμησεν; ὅτι λύχνον ἧψε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα, καὶ τὴν οἰκίαν ἐσάρωσε τῆς ἁμαρτίας τὸν κόσμον ἀποκαθαίρων, καὶ τὴν δραχμὴν ἐζήτησε, τὴν βασιλικὴν εἰκόνα συγκεχωσμένην τοῖς πάθεσι, καὶ συγκαλεῖ τὰς φίλας αὑτῷ δυνάμεις ἐπὶ τῇ τῆς δραχμῆς εὑρέσει, καὶ κοινωνοὺς ποιεῖται τῆς εὐφροσύνης, ἃς καὶ τῆς οἰκονομίας μύστιδας πεποίηκε; ὅτι τῷ προδρόμῳ λύχνῳ τὸ φῶς ἀκολουθεῖ τὸ ὑπέρλαμπρον, καὶ τῇ φωνῇ ὁ λόγος, καὶ τῷ νυμφαγωγῷ ὁ νυμφίος, κατασκευάζοντι κυρίῳ λαὸν περιούσιον, καὶ προκαθαίροντι ἐπὶ τὸ πνεῦμα διὰ τοῦ ὕδατος; ταῦτα ἐγκαλεῖς τῷ θεῷ; διὰ ταῦτα ὑπολαμβάνεις χείρονα, ὅτι λεντίῳ διαζώννυται, καὶ νίπτει τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ δείκνυσιν ἀρίστην ὁδὸν εἰς ὕψωσιν τὴν ταπείνωσιν; ὅτι διὰ τὴν συγκύπτουσαν χαμαὶ ψυχὴν ταπεινοῦται, ἵνα καὶ συνυψώσῃ τὴν κάτω νεῦον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας; ἐκεῖνο δὲ πῶς οὐ κατηγορεῖς, ὅτι καὶ μετὰ τελωνῶν ἐσθίει, καὶ παρὰ τελώναις, καὶ μαθητεύει τελώνας, ἵνα καὶ αὐτός τι κερδαίνῃ; τί τοῦτο; τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν σωτηρίαν. εἰ μὴ καὶ τὸν ἰατρὸν αἰτιῷτό τις, ὅτι συγκύπτει ἐπὶ τὰ πάθη καὶ δυσωδίας ἀνέχεται, ἵνα δῷ τὴν ὑγίειαν τοῖς κάμνουσι, καὶ τὸν ἐπικλινόμενον βόθρῳ διὰ φιλανθρωπίαν, ἵνα τὸ ἐμπεπτωκὸς κτῆνος κατὰ τὸν νόμον ἀνασώσηται. ἀπεστάλη μέν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος. διπλοῦς γὰρ ἦν, ἐπεὶ καὶ ἐκοπίασε, καὶ ἐπείνασε, καὶ ἐδίψησε, καὶ ἠγωνίασε, καὶ ἐδάκρυσε, νόμῳ σώματος. εἰ δὲ καὶ ὡς θεός, τί τοῦτο; τὴν εὐδοκίαν τοῦ πατρὸς ἀποστολὴν εἶναι νόμιζε, ἐφ' ὃν ἀναφέρει τὰ ἑαυτοῦ καὶ ὡς ἀρχὴν τιμῶν ἄχρονον, καὶ τὸ μὴ δοκεῖν εἶναι ἀντίθεος. ἐπεὶ καὶ παραδίδοσθαι λέγεται, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν παραδεδωκέναι γέγραπται, καὶ ἐγηγέρθαι παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ ἀνειλῆφθαι, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν ἀναστῆσαι καὶ ἀνεληλυθέναι πάλιν. ἐκεῖνα τῆς εὐδοκίας, ταῦτα τῆς ἐξουσίας. σὺ δὲ τὰ μὲν ἐλαττοῦντα λέγεις,

τὰ ὑβριζόμενα δὲ παρατρέχεις. καὶ ὃ μὲν ἔπαθε, λογίζῃ· ὅτι δὲ ἑκὼν, οὐ προστίθης. οἷα πάσχει καὶ νῦν ὁ λόγος, ὑπὸ μὲν τῶν ὡς θεὸς τιμᾶται καὶ συναλείφεται, ὑπὸ δὲ τῶν ὡς σὰρξ ἀτιμάζεται καὶ χωρίζεται. τίσιν ὀργισθήσεται πλέον, μᾶλλον δὲ τίσιν ἀφήσει, τοῖς συναιροῦσι κακῶς, ἢ τοῖς τέμνουσι. καὶ γὰρ κἀκείνους διαιρεῖν ἔδει, καὶ τούτους συνάπτειν. τοὺς μὲν τῷ ἀριθμῷ, τοὺς δὲ τῇ θεότητι. προσκόπτεις τῇ σαρκί, τοῦτο καὶ ἰουδαῖοι. ἢ καὶ σαμαρείτην ἀποκαλεῖς, καὶ τὸ ἑξῆς σιωπήσομαι. ἀπιστεῖς τῇ θεότητι, τοῦτο οὐδὲ οἱ δαίμονες, ὦ καὶ δαιμόνων ἀπιστότερε σὺ, καὶ ἰουδαίων ἀγνωμονέστερε. ἐκεῖνοι τὴν τοῦ υἱοῦ προσηγορίαν ὡς ὁμοτιμίας φωνὴν οἰόμενοι, ὅτι τὸν ἐλαύνοντα θεὸν ᾔδεσαν. ἐπείθοντο γὰρ ἐξ ὧν ἔπασχον. σὺ δὲ οὐδὲ τὴν ἰσότητα δέχῃ, οὐδὲ ὁμολογεῖς τὴν θεότητα. κρεῖττον ἦν σοι περιτετμῆσθαι καὶ δαιμονᾶν, ἵν᾽ εἴπω τι καὶ γελοίως, ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ καὶ ὑγιείᾳ διακεῖσθαι πονήρως καὶ ἀθέως. ἀλλ᾽ ὁ μὲν πρὸς ἐκείνους πόλεμος, ἢ καταλυέσθω δι᾽ ὀψέ γ᾽ οὖν σωφρονισθέντας εἴπερ ἐθέλοιεν, ἢ ἀναβεβλήσθω μὴ βουλομένων, ἀλλ᾽ ἐχόντων ὡς ἔχουσι. πάντως οὐδὲν δείσομεν, ὑπὲρ τῆς τριάδος μετὰ τῆς τριάδος ἀγωνιζόμενοι. νῦν δὲ ἀναγκαιότατον ἡμῖν οὕτω κεφαλαιῶσαι τὸν λόγον. γεγόναμεν, ἵν᾽ εὖ πάθωμεν· εὖ πεπόνθαμεν, ἐπειδὴ γεγόναμεν· τὸν παράδεισον ἐπιστεύθημεν, ἵνα τρυφήσωμεν· ἐντολὴν ἐλάβομεν, ἵν᾽ εὐδοκιμήσωμεν ταύτην φυλάξαντες, οὐκ ἀγνοοῦντος τοῦ θεοῦ τὸ ἐσόμενον, ἀλλὰ νομοθετοῦντος τὸ αὐτεξούσιον. ἠπατήθημεν, ἐπειδὴ ἐφθονήθημεν. ἐκπεπτώκαμεν, ἐπειδὴ παρέβημεν. ἐνηστεύσαμεν, ἐπειδὴ μὴ ἐνηστεύσαμεν τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως ἐπικρατηθέντες. ἀρχαία γὰρ ἦν ἡ ἐντολὴ καὶ ἡμῖν ὁμόχρονος, ψυχῆς τις οὖσα παιδαγωγία καὶ τρυφῆς σωφρόνισμα. ἣν ἐπετάχθημεν εἰκότως, ἵν᾽ ὃ μὴ φυλάξαντες ἀπεβεβλήκαμεν, φυλάξαντες ἀπολάβωμεν. ἐδεήθημεν θεοῦ σαρκουμένου καὶ νεκρουμένου, ἵνα ζήσωμεν. συνενεκρώθημεν, ἵνα καθαρθῶμεν· συνανέστημεν, ἐπειδὴ συνενεκρώθημεν· συνεδοξάσθημεν, ἐπειδὴ συνανέστημεν. πολλὰ μὲν δὴ τοῦ τότε καιροῦ τὰ θαύματα, θεὸς σταυρούμενος, ἥλιος σκοτιζόμενος, καὶ πάλιν ἀναφλεγόμενος. ἔδει γὰρ τῷ κτίστῃ συμπαθεῖν καὶ τὰ κτίσματα. καταπέτασμα σχιζόμενον, αἷμα καὶ ὕδωρ τῆς πλευρᾶς χεόμενον. τὸ μὲν ὡς ἀνθρώπου, τὸ δὲ ὡς ὑπὲρ ἄνθρωπον. γῆ σειομένη, πέτραι ῥηγνύμεναι, νεκροὶ ἀνιστάμενοι εἰς πίστιν τῆς τελευταίας καὶ κοινῆς ἀναστάσεως, τὰ ἐπὶ τῷ τάφῳ σημεῖα, τὰ μετὰ τὸν τάφον, ἃ τίς ἂν ἀξίως ὑμνήσειεν. οὐδὲν δὲ οἷον τὸ θαῦμα τῆς ἐμῆς σωτηρίας. ῥανίδες αἵματος ὀλίγαι κόσμον ὅλον ἀναπλάττουσαι, καὶ γίνονται καθάπερ ὀπὸς γάλακτι πᾶσιν ἀνθρώποις, εἰς ἓν ἡμᾶς συνδέουσαι καὶ συνάγουσαι. ἀλλ᾽ ὦ πάσχα τὸ μέγα καὶ ἱερόν, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου καθάρσιον. ὡς γὰρ ἐμψύχῳ σοι διαλέξομαι. ὦ λόγε θεοῦ καὶ φῶς, καὶ ζωή, καὶ σοφία, καὶ δύναμις. χαίρω γὰρ πᾶσί σου τοῖς ὀνόμασιν. ὦ νοῦ τοῦ μεγάλου γέννημα καὶ ὅρμημα καὶ ἐκσφράγισμα. ὦ λόγε νοούμενε, καὶ ἄνθρωπε θεωρούμενε, ὃς πάντα φέρεις ἀναδησάμενος τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως. νῦν μὲν ἔχοις τὸν λόγον τοῦτον οὐκ ἀπαρχήν, ἀλλὰ συμπλήρωσιν ἴσως τῆς ἡμετέρας καρποφορίας χαριστήριον ὁμοῦ καὶ ἱκέσιον, μηδὲν κακοπαθεῖν ἡμᾶς ἔξω τῶν ἀναγκαίων καὶ ἱερῶν οἷς συνεζήσαμεν. καὶ στήσαις τῷ σώματι τὴν καθ᾽ ἡμῶν τυραννίδα. ὁρᾷς ὅσην κινεῖ, καὶ ὡς κάμπτουσι, ἢ τὴν σὴν ψῆφον, εἰ παρὰ σοῦ καθαιρούμεθα. εἰ δὲ καταλύσαιμεν ἀξίως τοῦ πόθου, καὶ δεχθείημεν ταῖς οὐρανίαις σκηναῖς, τάχα σοι καὶ αὐτόθι θύσομεν δεκτὰ ἐπὶ τὸ ἅγιόν σου θυσιαστήριον. ὦ πάτερ καὶ λόγε καὶ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι σοὶ πᾶσα δόξα, τιμή, καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ
ἀρχιεπισκόπου κωνσταντινουπόλεως τοῦ θεολόγου, λόγος εἰς τὴν βραδυτῆτα.

Ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ ἡ ἀρχὴ δεξιά, καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει, καὶ ἀλλήλους περιπτυξώμεθα. εἴπωμεν ἀδελφοὶ καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς, μὴ ὅτι
α τοῖς δι᾽ ἀγάπην τι πεποιηκόσιν, ἢ πεπονθόσι. συγχωρήσωμεν πάντα τῇ ἀναστάσει, δῶμεν συγγνώμην ἀλλήλοις, ἐγώ τε ὁ τυραννηθεὶς τὴν καλὴν τυραννίδα. τοῦτο γὰρ νῦν προστίθημι, καὶ ὑμεῖς οἱ καλῶς τυραννήσαντες. εἴ τι μοι μέμφοισθε τῆς βραδυτῆτος. ὡς τάχα γε κρείττων αὕτη καὶ τιμιωτέρα θεῷ, τῆς ἑτέρων ταχυτῆτος. ἀγαθὸν γὰρ καὶ ὑποχωρῆσαι θεῷ τι μικρόν, ὡς μωυσῆς ἐκεῖνος τὸ παλαιὸν καὶ ἱερεμίας ὕστερον, καὶ προσδραμεῖν ἑτοίμως καλοῦντι, ὡς ἀαρών τε καὶ ἡσαΐας μόνον εὐσεβῶς ἀμφότερα. τὸ μὲν διὰ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, τὸ δὲ διὰ τὴν τοῦ καλοῦντος δύναμιν. μυστήριον ἔχρισέ με, μυστηρίῳ μικρὸν ὑπεχώρησα, ὅσον ἐμαυτὸν ἐπισκέψασθαι. μυστηρίῳ καὶ συνεισέρχομαι, καλὴν ἐπαγόμενος τῆς ἐμῆς δειλίας καὶ ἀσθενείας ἐπίκουρον τὴν ἡμέραν.

ἵν᾽ ὁ

ἵν' ὁ σήμερον ἐκ νεκρῶν ἀνασὰς, κἀμὲ καινοποιήσῃ τῷ πνεύματι, καὶ τὸν καινὸν ἐνδύσας ἄνθρωπον, δῷ τῇ καινῇ κτίσει, τοῖς κατὰ θεὸν γεννωμένοις, πλάστην ἀγαθὸν καὶ διδάσκαλον, χριστῷ καὶ συννεκρούμενον προθύμως, καὶ συνανιστάμενον. χθὲς ὁ ἀμνὸς ἐσφάζετο, καὶ ἐχρίοντο αἱ φλιαὶ, καὶ ἐθρήνησεν αἴγυπτος τὰ πρωτότοκα, καὶ ἡμᾶς παρῆλθεν ὁ ὀλοθρεύων, καὶ ἡ σφραγὶς φοβερὰ καὶ αἰδέσιμος. καὶ τῷ τιμίῳ αἵματι ἐτειχίσθημεν. σήμερον καθαρῶς ἐφύγομεν αἴγυπτον, καὶ φαραὼ τὸν πικρὸν δεσπότην, καὶ τοὺς βαρεῖς ἐπιστάτας, καὶ τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς πλινθείας ἠλευθερώθημεν, καὶ οὐδεὶς ὁ κωλύων ἡμᾶς ἑορτάζειν κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, ἑορτὴν τὴν ἐξόδιον, καὶ ἑορτάζειν οὐκ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας, μηδὲν ἐπιφερομένους αἰγυπτιακοῦ, καὶ ἀθέου φυράματος. χθὲς συνεσταυρούμην χριστῷ, σήμερον συνδοξάζομαι· χθὲς συνενεκρούμην, συζωοποιοῦμαι σήμερον· χθὲς συνεθαπτόμην, σήμερον συνεγείρομαι. ἀλλὰ καρποφορήσωμεν τῷ ὑπὲρ ἡμῶν παθόντι καὶ ἀναστάντι. χρυσὸν μὲν ἴσως οἴεσθε λέγειν, ἢ ἄργυρον, ἢ ὑφάσματα, ἢ λίθους διαφανεῖς, καὶ τιμίους. γῆς ῥέουσαν ὕλην, καὶ κάτω μένουσαν· ἧς ἀεὶ τὸ πλέον ἔχουσιν οἱ κακοὶ, καὶ δοῦλοι τῶν κάτω καὶ τοῦ κοσμοκράτορος. καρποφορήσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, τὸ τιμιώτατον θεῷ κτῆμα, καὶ οἰκειότατον. ἀποδῶμεν τῇ εἰκόνι, τὸ κατ' εἰκόνα. γνωρίσωμεν ἡμῶν τὸ ἀξίωμα, τιμήσωμεν τὸ ἀρχέτυπον, γνῶμεν τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν, καὶ ὑπὲρ τίνος χριστὸς ἀπέθανε. γενώμεθα ὡς χριστὸς ἐπεὶ, καὶ χριστὸς, ὡς ἡμεῖς. γενώμεθα θεοὶ δι' αὐτὸν, ἐπειδὴ κἀκεῖνος δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος. προσέλαβε τὸ χεῖρον, ἵνα δῷ τὸ βέλτιον· ἐπτώχευσεν, ἵν' ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν. δούλου μορφὴν ἔλαβεν, ἵνα τὴν ἐλευθερίαν ἡμεῖς ἀπολάβωμεν· κατῆλθεν, ἵν' ὑψωθῶμεν· ἐπειράσθη, ἵνα νικήσωμεν· ἠτιμάσθη, ἵνα δοξάσῃ· ἀπέθανεν, ἵνα σώσῃ· ἀνῆλθεν, ἵν' ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν κάτω κειμένους, ἐν τῷ τῆς ἁμαρτίας πτώματι. πάντα διδότω τις, πάντα καρποφορείτω, τῷ δόντι ἑαυτὸν λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἀντάλλαγμα. δώσει δὲ οὐδὲν τοιοῦτον, οἷον ἑαυτὸν τὸ μυστήριον συνιέντα, καὶ δι' ἐκεῖνον πάντα, ὅσα ἐκεῖνος δι' ἡμᾶς, γενόμενον. καρποφορεῖ μὲν ὑμῖν, ὡς ὁρᾶτε, ποιμένα. τοῦτο γὰρ ἐλπίζει καὶ εὔχεται, καὶ παρ' ὑμῶν αἰτεῖ τῶν ὑπὸ χεῖρα, ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, ὁ τιθεὶς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων, καὶ διπλοῦν ἀνθ' ἁπλοῦ δίδωσιν ὑμῖν ἑαυτὸν, καὶ ποιεῖται τὴν βακτηρίαν τοῦ γήρως, βακτηρίαν τοῦ πνεύματος. καὶ προστίθησι τῷ ἀψύχῳ ναῷ τὸν ἔμψυχον, τῷ περικαλλεῖ τῷ δὲ καὶ οὐρανίῳ τὸν ὁποιονοῦν καὶ ἡλίκον. ἀλλ' οὖν αὐτῷ ἑαυτοῦ τιμιώτατον, καὶ αὐτὸν ἱδρῶσι πολλοῖς συντελεσθέντα, καὶ πόνοις. εἴη δὲ εἰπεῖν, ὅτι καὶ τῶν πόνων ἄξιον, καὶ πάντα προστίθησιν ὑμῖν τὰ ἑαυτοῦ. ὢ τῆς μεγαλοψυχίας· ἢ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, τῆς φιλοτεκνίας, τὴν πολιὰν, τὴν νεότητα, τὸν ναὸν, τὸν ἀρχιερέα, τὸν κληροδότην, τὸν κληρονόμον, τοὺς λόγους οὓς ἐποθεῖτε, καὶ τούτων οὐ τοὺς εἰκῆ, καὶ εἰς ἀέρα ῥέοντας, καὶ μέχρι τῆς ἀκοῆς ἱσταμένους, ἀλλ' οὓς γράφει τὸ πνεῦμα, καὶ πλαξὶν ἐντυποῖ λιθίναις, ἤτοι σαρκίναις, οὐκ ἐξ ἐπιπολῆς χαρασσομένους, οὐδὲ ῥᾳδίως ἀπαλειφομένους, ἀλλ' εἰς βάθος ἐνσημαινομένους· οὐ μέλανι, ἀλλὰ χάριτι. ταῦτα μὲν ὑμῖν ὁ σεμνὸς ἀβραὰμ οὗτος, ὁ πατριάρχης, ἡ τιμία κεφαλὴ καὶ αἰδέσιμος, τὸ πάσης τῆς καλῆς καταγώγιον, ὁ τῆς ἀρετῆς κανὼν, ἡ τῆς ἱερωσύνης τελείωσις, ὁ τὴν ἑκούσιον θυσίαν προσάγων τῷ κυρίῳ σήμερον, τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τῆς ἐπαγγελίας. ὑμεῖς δὲ καρποφορεῖτε καὶ θεῷ καὶ ἡμῖν, τὸ καλῶς ποιμαίνεσθαι, εἰς τόπον χλόης κατασκηνούμενοι, καὶ ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐκτρεφόμενοι. γινώσκοντες καλῶς τὸν ποιμένα, καὶ γινωσκόμενοι, καὶ ἑπόμενοι καλοῦντι ποιμενικῶς καὶ ἐλευθερίως, διὰ τῆς θύρας. ἀλλοτρίῳ δὲ μὴ ἀκολουθοῦντες, ὑπερβαίνοντι διὰ τῆς αὐλῆς, λῃστρικῶς τε καὶ ἐπιβούλως, μηδὲ ξένης φωνῆς ἀκούοντες, ὑποκλεπτούσης καὶ διασπειρούσης ἀπὸ τῆς ἀληθείας, εἰς ὄρη καὶ ἐρημίας καὶ βάραθρα, καὶ τόπους, οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ κύριος, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ὑγιοῦς πίστεως ἀπαγούσης, τῆς εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, τὴν μίαν θεότητά τε καὶ δύναμιν, ἧς ἤκουσαν ἀεὶ φωνῆς, καὶ ἀκούοι τὰ ἐμὰ πρόβατα. λόγοις δέ τισι δολίοις, καὶ κατεφθαρμένοις συλαγωγούσης καὶ διασπώσης, ἀπὸ τοῦ ἀληθινοῦ καὶ πρώτου ποιμένος, ὧν εἴη πάντας ἡμᾶς, καὶ ποιμένας, καὶ ποίμνιον, ὡς νοσερᾶς πόας καὶ θανασίμου, πόῤῥω καὶ νεμομένους, καὶ νέμοντας, ἓν εἶεν πάντας ἐν χριστῷ ἰησοῦ, νῦν τε καὶ εἰς τὴν ἐκεῖθεν ἀνάπαυσιν. ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

κατὰ τὴν τοῦ Λουκᾶ γενεαλογίαν ἀναποδίζουσαν. οἶμαι δὲ καὶ τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ περιόδους τοσαύτας καὶ ἡμέρας καὶ ἱερέας, ὑφ' ὧν τὰ Ἱεριχούντια τείχη κατασείεται. ὥσπερ δὲ μυστικὴν τὴν τελείαν ἐμφύσησιν Ἡλιοῦ τοῦ προφήτου, τὴν τῷ Σαραφθίας χήρας υἱῷ τὴν ζωὴν ἐμπνεύσασαν, καὶ τοῦ αὐτοῦ τὴν ἰσάριθμον κατὰ τῶν σχιδάκων ἐπίχυσιν, ἡνίκα πυρὶ θεοπέμπτῳ τὴν θυσίαν ἀνῆψε, καὶ τοὺς τῆς αἰσχύνης προφήτας κατέκρινε, τοὺς οὐ δυνηθέντας ἐκ τῆς προκλήσεως· οὕτω δὲ καὶ τὴν ἑβδόμην κατασκοπὴν οὐ νέφους τῷ παιδαρίῳ προστεταγμένην, Ἐλισσαίου τε τὴν ἴσην διάκαμψιν ἐπὶ τὸν παῖδα τῆς Σουμανίτιδος τὴν πνοὴν ζωοποιήσασαν. τοῦ δὲ αὐτοῦ οἶμαι δόγματος, ἵνα μὴ λέγω τὴν ἑπτάκαυλον καὶ ἑπτάλυχνον τοῦ λαοῦ λυχνίαν, αἱ ἑπτὰ μὲν ἡμέραις ὁ ἱερεὺς τελειούμενος, αἱ ἑπτὰ δὲ ὁ λεπρὸς καθαιρόμενος, αἱ τοσαῦται δὲ ὁ ναὸς ἐγκαινιζόμενος, ἑβδομηκοστῷ δὲ ἔτει ὁ λαὸς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπαναγόμενος. ἵν' ὅπερ ἦσαν αἱ μονάδες, τοῦτο αἱ δεκάδες γένωνται καὶ ἀριθμῷ τελειοτέρῳ τὸ τῆς ἑβδομάδος τιμηθῇ μυστήριον. τί μοι τὰ πόρρω λέγειν; Ἰησοῦς αὐτὸς ἡ καθαρὰ τελειότης, οἶδε τρέφειν μὲν ἐν ἐρημίᾳ καὶ πέντε ἄρτοις πεντακισχιλίους, οἶδε δὲ ἑπτὰ πάλιν τετρακισχιλίους. καὶ τὰ τοῦ κόρου λείψανα, ἐκεῖ μὲν δώδεκα κόφινοι, ἐνταῦθα δὲ σπυρίδες ἑπτά. οὐδ' ἑτέρους ἀλόγως οἶμαι οὐδὲ ἀναξίως τοῦ πνεύματος. καὶ σὺ δ' ἂν κατὰ σαυτὸν ἀναλεγόμενος, πολλοὺς εὕροις ἀριθμούς, ἔχοντάς τι τοῦ φαινομένου βαθύτερον. ὃ δὲ τῷ παρόντι καιρῷ χρησιμώτατον, δι' ὃ κατὰ τούτων ἴσως τῶν λόγων, ὅτι ἐγγύτατα τούτοις, ἢ καὶ δευτέρων τινάς, τιμῶσι μὲν Ἑβραῖοι τὴν πεντηκοστὴν ἡμέραν. τιμῶμεν δὲ καὶ ἡμεῖς, ὥσπερ εἰσὶν ἃ καὶ ἄλλα τῶν Ἑβραϊκῶν. τυπικῶς μὲν παρ' ἐκείνοις τελούμενα, μυστικῶς δὲ ἡμῖν ἀνακαθιστάμενα. τοσαῦτα περὶ τῆς ἡμέρας προδιαλεχθέντες, ἐπὶ τὸ ἑξῆς τοῦ λόγου προΐωμεν. πεντηκοστὴν ἑορτάζομεν, καὶ πνεύματος ἐπιδημίαν, καὶ προθεσμίαν ἐπαγγελίας, καὶ ἐλπίδος συμπλήρωσιν, καὶ τὸ μυστήριον ὅσον, ὡς μέγα τε καὶ σεβάσμιον. τὰ μὲν σωματικὰ τοῦ Χριστοῦ πέρας ἔχει, μᾶλλον δὲ τὰ τῆς σωματικῆς ἐπιδημίας. ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν τὰ τοῦ σώματος, ἕως ἂν μηδεὶς πείθῃ με λόγος, ὅτι κάλλιον ἀποσκευάσασθαι τοῦ σώματος, τὰ δὲ τοῦ πνεύματος ἄρχεται. τίνα δὲ ἦν τὰ τοῦ Χριστοῦ; παρθένος, γέννησις, φάτνη, σπαργάνωσις, ἄγγελοι δοξάζοντες, ποιμένες προστρέχοντες, ἀστέρος δρόμος, μάγων προσκυνήσεις καὶ δωροφορία, Ἡρώδου παιδοφονία, φυγὴ Ἰησοῦ εἰς Αἴγυπτον, ἐπάνοδος ἐξ Αἰγύπτου, περιτεμνόμενος, βαπτιζόμενος, μαρτυρούμενος ἄνωθεν, πειραζόμενος, λιθαζόμενος δι' ἡμᾶς οἷς τύπον ἔδει δοθῆναι τῆς ὑπὲρ τοῦ λόγου κακοπαθείας. προδιδόμενος, προσηλούμενος, θαπτόμενος, ἀνιστάμενος, ἀνερχόμενος, ὧν καὶ νῦν πάσχει πολλὰ παρὰ μὲν τῶν μισοχρίστων, τὰ τῆς ἀτιμίας. καὶ φέρει, μακρόθυμος γάρ. παρὰ δὲ τῶν φιλοχρίστων τὰ τῆς ἐπιτιμίας, καὶ ἀναβάλλεται. ὥσπερ ἐκείνοις τὴν ὀργήν, οὕτως ἡμῖν τὴν χρηστότητα. τοῖς μὲν ἴσως, μετανοίας διδοὺς καιρούς, ἡμῶν δὲ δοκιμάζων τὸν πόθον. εἰ μὴ ἐκκακοῦμεν ἐν ταῖς θλίψεσι, καὶ τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσιν. ὥσπερ ἄνωθεν θείας οἰκονομίας λόγος, καὶ τῶν ἀνεφίκτων αὐτοῦ κριμάτων, οἷς εὐθύνει σοφῶς τὰ ἡμέτερα. τὰ μὲν δὴ Χριστοῦ τοιαῦτα, καὶ τὰ ἑξῆς ὀψόμεθα, ἐνδοξότερα, καὶ ὀφθείημεν. τὰ δὲ τοῦ πνεύματος, παρέστω μοι τὸ πνεῦμα, καὶ διδότω λόγον, ὅσον καὶ βούλομαι. εἰ δὲ μὴ τοσοῦτον, ὅσος γε τῷ καιρῷ σύμμετρος. πάντως πάρεσται δεσποτικῶς, ἀλλ' οὐ δουλικῶς, οὐδ' ἀναμένον ἐπίταγμα ὡς τινὲς οἴονται. πνεῖ γὰρ ὅπου θέλει, καὶ ἐφ' οὓς βούλεται, καὶ ἡνίκα, καὶ ὅσον. οὕτως ἡμεῖς τὸ νοεῖν καὶ λέγειν ἐμπνεόμεθα περὶ τοῦ πνεύματος. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οἱ μὲν εἰς κτίσμα κατάγοντες, ὑβρισταί, καὶ δοῦλοι κακοί, καὶ κακῶν κάκιστοι. δούλων γὰρ κακῶν ἀθετεῖν δεσποτείαν, καὶ ἐπανίστασθαι κυριότητι, καὶ τὸ ὁμόδουλον ποιεῖν ἑαυτοῖς τὸ ἐλεύθερον. οἱ δὲ θεὸν νομίζοντες, ἔνθεοι καὶ λαμπροὶ τὴν διάνοιαν. οἱ δὲ καὶ ὀνομάζοντες, εἰ μὲν εὐγνώμοσιν, ὑψηλοί· εἰ δὲ ταπεινοῖς, οὐκ οἰκονομικοί. πηλῷ μαργαρίτην πιστεύοντες, καὶ ἀκοῇ σαθρᾷ βροντῆς ἦχον. καὶ ὀφθαλμοῖς ἀσθενεστέροις ἥλιον, καὶ τροφὴν στερεάν, τοῖς ἔτι γάλα ποτιζομένοις. δέον κατὰ μικρὸν προάγειν αὐτοὺς εἰς τὸ ἔμπροσθεν, καὶ προσβιβάζειν τοῖς ὑψηλοτέροις, φωτὶ φῶς χαριζομένους, καὶ ἀληθείᾳ προξενοῦντας ἀλήθειαν. διὸ καὶ ἡμεῖς τὸν τελεώτερον τέως ἀφέντες λόγον, οὔπω γὰρ καιρός, οὕτως αὐτοῖς διαλεξόμεθα. εἰ μὲν οὐδὲ ἄκτιστον ὦ οὗτοι ὁμολογεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐδὲ ἄχρονον, τοῦ ἀντιπάλου πνεύματος σαφῶς ἡ ἐνέργεια. δότε γὰρ τῷ ζήλῳ τι καὶ παρατολμῆσαι μικρόν. εἰ δὲ τοσοῦτόν γ' οὖν ὑγιαίνετε, ὥστε τὴν πρόδηλον φύγειν ἀσέβειαν, καὶ τῆς δουλείας ἔξω τίθεσθαι τὸ καὶ ὑμᾶς ποιοῦν ἐλευθέρους, τὰ ἑξῆς αὐτοὶ σκέψασθε μετὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἡμῶν. πείθομαι γάρ πως τούτου μετέχειν ὑμᾶς, καὶ ὡς οἰκείοις ἤδη συνδιασκέπτομαι. ἢ δότε μοι τὸ μέσον δουλείας καὶ δεσποτείας, ἵν' ἐκεῖ θῶ τὴν ἀξίαν τοῦ πνεύματος, ἢ τὴν δουλείαν φεύγοντες, οὐκ ἄδηλον ὅποι τάξετε τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ

τοὺς συλ-

ταῖς συλλαβαῖς δυσχεραίνετε, καὶ προσπταίετε τῇ φωνῇ. καὶ λίθος προσκόμματος ὑμῖν τοῦτο γίνεται καὶ πέτρα σκανδάλου, ἐπεὶ καὶ χριστὸς τισὶν ἀνθρώπινον τὸ πάθος. συμβῶμεν ἀλλήλοις πνευματικῶς. γενώμεθα φιλάδελφοι μᾶλλον ἢ φίλαυτοι. δότε τὴν δύναμιν τῆς θεότητος, καὶ δώσομεν ὑμῖν τῆς φωνῆς τὴν συγχώρησιν. ὁμολογήσατε τὴν φύσιν ἐν ἄλλαις φωναῖς, αἷς αἰδεῖσθε μᾶλλον, καὶ ὡς ἀσθενεῖς ὑμᾶς ἰατρεύσομεν. ἔστιν ἃ καὶ τὴν πρὸς ἡδονὴν ὑποκλέψαντας. αἰσχρὸν μὲν γὰρ αἰσχρὸν, καὶ ἱκανῶς ἄλογον, κατὰ ψυχὴν ἐῤῥωμένους, μικρολογεῖσθαι περὶ τὸν ἦχον, καὶ κρύπτειν τὸν θησαυρὸν, ὥσπερ ἄλλοις βασκαίνοντας, ἢ μὴ καὶ τὴν γλῶσσαν ἁγιάσαι δεδοικότας. αἴσχιον δὲ ἡμῖν ὃ ἐγκαλοῦμεν παθεῖν, καὶ μικρολογίαν καταγινώσκοντας, αὐτοὺς μικρολογεῖσθαι περὶ τὰ γράμματα. μιᾶς θεότητος ὦ οὗτοι τὴν τριάδα ὁμολογήσατε· εἰ δὲ βούλεσθε μιᾶς φύσεως, καὶ τὴν θεὸς φωνὴν παρὰ τοῦ πνεύματος ὑμῖν αἰτήσομεν. δώσει γὰρ εὖ οἶδα, ὁ τὸ πρῶτον δοὺς καὶ τὸ δεύτερον. καὶ μάλιστα, εἰ δειλία τις ἦν πνευματικὴ, μὴ σύστασις διαβολικὴ τὸ μαχόμενον, ἵν᾽ εἴπω σαφέστερον ἔτι καὶ συντομώτερον. μήτε ἡμᾶς εὐθύνητε τῆς ὑψηλοτέρας φωνῆς. φθόνος γὰρ οὐδεὶς ἀναβάσεως. οὔτε ἡμεῖς τὴν ἐφεκτικὴν τέως ὑμῖν ἐγκαλέσομεν, ἕως ἂν καὶ δι᾽ ἄλλης ὁδοῦ πρὸς τὸ αὐτὸ φέρησθε καταγώγιον. οὐ γὰρ νικῆσαι ζητοῦμεν, ἀλλὰ προσλαβεῖν ἀδελφοὺς, ὧν τῷ χωρισμῷ σπαρασσόμεθα. ταῦτα ὑμῖν περὶ οἷς τι καὶ ζωτικὸν εὑρίσκομεν. τοῖς περὶ τὸν υἱὸν ὑγιαίνουσιν, ὧν τὸν βίον θαυμάζοντες, οὐκ ἐπαινοῦμεν τὸν λόγον. οἱ τὰ τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ τὸ πνεῦμα προσλάβετε, ἵνα μὴ ἀθλῆτε μόνον, ἀλλὰ καὶ νομίμως. ἐξ οὗ καὶ ὁ στέφανος οὗτος ὑμῖν δοθείη τῆς πολιτείας μισθὸς, ὁμολογῆσαι τὸ πνεῦμα τελέως, καὶ κηρύξαι σὺν ἡμῖν τε καὶ πρὸ ἡμῶν ὅσον ἄξιον. τολμῶ τι καὶ μεῖζον ὑπὲρ ὑμῶν, τὸ τοῦ ἀποστόλου φθέγξασθαι. τοσοῦτον ὑμῶν περιέχομαι, καὶ τοσοῦτον ὑμῶν αἰδοῦμαι τὴν εὔκοσμον ταύτην στολὴν, καὶ τὸ χρῶμα τῆς ἐγκρατείας, καὶ τὰ ἱερὰ ταῦτα συστήματα, καὶ τὴν σεμνὴν παρθενίαν καὶ κάθαρσιν, καὶ τὴν παννυχίαν ψαλμῳδίαν, καὶ τὸ φιλόπτωχον, καὶ φιλάδελφον, καὶ φιλόξενον, ὥστε καὶ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ χριστοῦ, καὶ παθεῖν τι ὡς κατάκριτος δέχομαι. μόνον εἰ σταίητε μεθ᾽ ἡμῶν, καὶ κοινῇ τὴν τριάδα δοξάσοιμεν. περὶ γὰρ τῶν ἄλλων τί χρὴ καὶ λέγειν σαφῶς τεθνηκότων, οὓς χριστοῦ μόνου ἐγεῖραι τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς κατὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν; οἳ κακῶς μὲν τόπῳ χωρίζονται, τῷ δὲ λόγῳ συνδεδεμένοι. καὶ τοσοῦτον πρὸς ἀλλήλους ζυγομαχοῦσιν, ὅσον ὀφθαλμοὶ διάστροφοι τὸ ἓν βλέποντες, καὶ οὐ τῇ ὄψει, τῇ θέσει δὲ στασιάζοντες. εἴγε καὶ διαστροφὴν αὐτοῖς ἐγκλητέον, ἀλλὰ μὴ τυφλωσιν. ἐπεὶ δὲ μετρίως ἐθέμην τὰ πρὸς ὑμᾶς, φέρε καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα πάλιν ἐπανέλθωμεν. οἶμαι δὲ καὶ ὑμεῖς ἤδη συνέψεσθε. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν μὲν ἀεὶ, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται. οὔτε ἀρξάμενον, οὔτε παυσόμενον, ἀλλ᾽ ἀεὶ πατρὶ καὶ υἱῷ συντεταγμένον καὶ συναριθμούμενον. οὐδὲ γὰρ ἔπρεπεν ἐλλείπειν ποτὲ ἢ υἱὸν πατρὶ, ἢ πνεῦμα υἱῷ. ᾧ μεγίστῳ γὰρ ἂν ἦν ἄδοξος ἡ θεότης, ὥσπερ ἐκ μεταμελείας ἐλθοῦσα εἰς συμπλήρωσιν τελειότητος. ἦν οὖν ἀεὶ μεταληπτὸν, οὐ μεταληπτικόν· τελειοῦν, οὐ τελειούμενον· πληροῦν, οὐ πληρούμενον· ἁγιάζον, οὐχ ἁγιαζόμενον· θεοῦν, οὐ θεούμενον. αὐτὸ ἑαυτῷ ταυτὸν ἀεὶ, καὶ οἷς συντέτακται. ἀόρατον, ἄχρονον, ἀχώρητον, ἀναλλοίωτον, ἄποιον, ἄποσον, ἀνείδεον, ἀναφὲς, αὐτοκίνητον, ἀεικίνητον, αὐτεξούσιον, αὐτοδύναμον, παντοδύναμον, εἰ καὶ πρὸς τὴν πρώτην αἰτίαν ὥσπερ τὰ τοῦ μονογενοῦς ἅπαντα, οὕτω δὲ καὶ τὰ τοῦ πνεύματος ἀναπέμπεται. ζωὴ, καὶ ζωοποιόν. φῶς, καὶ χορηγὸν φωτός. αὐτοάγαθον, καὶ πηγὴ ἀγαθότητος. πνεῦμα εὐθὲς, ἡγεμονικὸν, κύριον, ἀποστέλλον, ἀφορίζον, ναοποιοῦν ἑαυτῷ. ὁδηγοῦν, ἐνεργοῦν ὡς βούλεται. διαιροῦν χαρίσματα, πνεῦμα υἱοθεσίας, ἀληθείας, σοφίας, συνέσεως, γνώσεως, εὐσεβείας, βουλῆς, ἰσχύος, φόβου, τῶν ἀπηριθμημένων. δι᾽ οὗ πατὴρ γινώσκεται, καὶ υἱὸς δοξάζεται. καὶ παρ᾽ ὧν μόνων γινώσκεται μία σύνταξις, λατρεία μία, προσκύνησις, δύναμις, τελειότης, ἁγιασμός. τί μοι μακρολογεῖν; πάντα ὅσα ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ, πλὴν τῆς ἀγεννησίας. πάντα ὅσα ὁ υἱὸς, τοῦ πνεύματος πλὴν τῆς γεννήσεως. ταῦτα δὲ οὐκ οὐσίας ἀφορίζει κατά γε τὸν ἐμὸν λόγον. περὶ οὐσίαν δὲ ἀφορίζεται. ὠδίνεις τὰς ἀντιθέσεις, ἐγὼ δὲ τοῦ λόγου τὸν δρόμον. τίμησον τὴν ἡμέραν τοῦ πνεύματος. ἐπίσχες μικρὸν τὴν γλῶτταν, εἰ δυνατόν. περὶ ἄλλων γλωσσῶν ὁ λόγος, ταύτας αἰδέσθητι ἢ φοβήθητι μετὰ πυρὸς ὁρωμένας. σήμερον δογματίσωμεν, αὔριον τεχνολογήσωμεν. σήμερον ἑορτάσωμεν, αὔριον ἀσχημονήσωμεν. ταῦτα μυστικῶς, ἐκεῖνα θεατρικῶς. ταῦτα ταῖς ἐκκλησίαις, ἐκεῖνα ταῖς ἀγοραῖς. ταῦτα τοῖς νήφουσιν, ἐκεῖνα τοῖς μεθύουσι. ταῦτα σπουδαζόντων, ἐκεῖνα παιζόντων κατὰ τοῦ πνεύματος. ἐπεὶ δὲ ἀπεσκευασάμεθα τὸ ἀλλότριον, φέρε καταρτύσωμεν τὸ ἡμέτερον. τοῦτο ἐνήργει, πρότερον μὲν ἐν ταῖς ἀγγελικαῖς καὶ οὐρανίαις δυνάμεσι, καὶ ὅσαι πρῶται μετὰ θεὸν καὶ περὶ θεόν. οὐ γὰρ ἄλλοθεν αὐταῖς ἡ τελείωσις καὶ ἡ ἔλλαμψις, καὶ τὸ πρὸς κακίαν δυσκίνητον ἢ ἀκίνητον,

ἢ παρὰ

ἢ παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἔπειτα ἐν τοῖς πατράσι, καὶ ἐν τοῖς προφήταις, ὧν οἱ μὲν ἐφαντάσθησαν θεὸν ἢ ἔγνωσαν. οἱ δὲ καὶ τὸ μέλλον προέγνωσαν, τυπούμενοι τῷ πνεύματι τὸ ἡγεμονικὸν, καὶ ὡς παροῦσι συνόντες τοῖς ἐσομένοις. τοσαύτη γὰρ ἡ τοῦ πνεύματος δύναμις, ἔπειτα ἐν τοῖς χριστοῦ μαθηταῖς. ἐῶ γὰρ χριστὸν εἰπεῖν, ᾧ παρῆν. οὐχ ὡς ἐνεργοῦν, ἀλλ' ὡς ὁμοτίμῳ συμπαρομαρτοῦν, καὶ τούτοις τρισσῶς, καθ' ὅσον οἷοί τε ἦσαν χωρεῖν, καὶ κατὰ καιροὺς τρεῖς, πρὶν δοξασθῆναι χριστὸν τῷ πάθει. μετὰ τὸ δοξασθῆναι τῇ ἀναστάσει, μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν. ἢ ἀποκατάστασιν, ἢ ὅ, τι χρὴ λέγειν. δηλοῖ δὲ ἡ πρώτη, τῶν νόσων καὶ τῶν πνευμάτων κάθαρσις, οὐκ ἄνευ πνεύματος δηλαδὴ γενομένη, καὶ τὸ μετὰ τὴν οἰκονομίαν ἐμφύσημα σαφῶς ὂν ἐμπνευσις θειοτέρα, καὶ ὁ νῦν μερισμὸς τῶν πυρίνων γλωσσῶν. ὃ καὶ πανηγυρίζομεν, ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον ἀμυδρῶς, τὸ δὲ δεύτερον ἐκτυπώτερον, τὸ δὲ νῦν τελεώτερον, οὐκ ἔτι ἐνεργείᾳ παρὸν ὡς πρότερον. οὐσιωδῶς δὲ ὡς ἂν εἴποι τις συγγινόμενόν τε καὶ συμπολιτευόμενον. ἔπρεπε γὰρ υἱοῦ σωματικῶς ἡμῖν ὁμιλήσαντος, καὶ αὐτὸ φανῆναι σωματικῶς. καὶ χριστοῦ πρὸς ἑαυτὸν ἐπανελθόντος, ἐκεῖνο πρὸς ἡμᾶς κατελθεῖν. ἐρχόμενον μὲν ὡς κύριον, πεμπόμενον δὲ ὡς οὐκ ἀντίθεον. αἱ γὰρ τοιαῦται φωναὶ, οὐχ ἧττον τὴν ὁμόνοιαν δηλοῦσιν, ἢ φύσιν χωρίζουσιν. διὰ τοῦτο μετὰ χριστὸν μὲν, ἵνα παράκλητος ἡμῖν μὴ λείπῃ, ἄλλος δὲ ἵνα σὺ τὴν ἰσοτιμίαν ἐνθυμηθῇς. τὸ γὰρ ἄλλος, ἄλλος ἐγὼ, καθίσταται. τοῦτο δὲ συνδεσποτείας, ἀλλ' οὐκ ἀτιμίας ὄνομα. τὸ γὰρ ἄλλος, οὐκ ἐπὶ τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὁμοουσίων οἶδα λεγόμενον. ἐν γλώσσαις δὲ διὰ τὴν πρὸς τὸν λόγον οἰκείωσιν. πυρίναις δὲ ζητῶ πότερον διὰ τὴν κάθαρσιν. οἶδε γὰρ ὁ λόγος ἡμῶν καὶ πῦρ καθαρτήριον, ὡς πολλαχόθεν βουλομένοις ὑπάρχει μαθεῖν, ἢ διὰ τὴν οὐσίαν. πῦρ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πῦρ καταναλίσκον τὴν μοχθηρίαν. κἂν πάλιν ἀγανακτῇς τῷ ὁμοουσίῳ στενοχωρούμενος, μεριζομέναις δὲ διὰ τὸ τῶν χαρισμάτων διάφορον, καθεζομέναις δὲ διὰ τὸ βασιλικὸν, καὶ τὴν ἐν τοῖς ἁγίοις ἀνάπαυσιν. ἐπεὶ καὶ θεοῦ θρόνος τὰ χερουβίμ. ἐν ὑπερῴῳ δὲ, εἰ μήπω περιεργότερος εἶναι δοκῶ τοῦ δέοντος, διὰ τὴν ἀνάβασιν τῶν δεξομένων, καὶ τὴν χαμόθεν ἔπαρσιν. ἐπεὶ καὶ ὕδασι θείοις ὑπερῷά τινα στεγάζεται, δι' ὧν ὑμνεῖται θεός. καὶ ἰησοῦς αὐτὸς ἐν ὑπερῴῳ τοῦ μυστηρίου κοινωνεῖ, τοῖς τὰ ὑψηλότερα τελουμένοις, ἵνα ἐκεῖνο παραδειχθῇ. ὅτι τὸ μέν τι καταβῆναι δεῖ θεὸν πρὸς ἡμᾶς, ὃ καὶ πρότερον ἐπὶ μωϋσέως οἶδα γενόμενον. τὸ δὲ ἡμᾶς ἀναβῆναι, καὶ οὕτω γενέσθαι κοινωνίαν θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, τῆς ἀξίας συγκιρναμένης. ἕως δ' ἂν ἑκάτερον ἐπὶ τῆς ἰδίας μένῃ, τὸ μὲν περιωπῆς, τὸ δὲ ταπεινώσεως, ἄμικτος ἡ ἀγαθότης, καὶ τὸ φιλάνθρωπον ἀκοινώνητον. καὶ χάσμα ἐν μέσῳ μέγα, καὶ ἀδιάβατον, οὐ τὸν πλούσιον τοῦ λαζάρου μόνον, καὶ τῶν ὀρεκτῶν ἀβραὰμ κόλπων διεῖργον, τὴν δὲ γενητὴν φύσιν, καὶ ῥέουσαν τῆς ἀγενήτου καὶ ἑστηκυίας. τοῦτο ἐκηρύχθη μὲν διὰ προφητῶν, ὡς ἐν τῷ πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἑπτὰ πνεύματα, καὶ κατέβη πνεῦμα κυρίου, καὶ ὡδήγησεν αὐτούς. καὶ πνεῦμα ἐπιστήμης ἐμπλῆσαν βεσελεὴλ τὸν ἀρχιτέκτονα τῆς σκηνῆς, καὶ πνεῦμα παροξυνόμενον, καὶ πνεῦμα ἐξάραν ἠλίαν ἐν ἅρματι, καὶ ζητηθὲν παρὰ ἐλισσαίου διπλάσιον. καὶ πνεύματι ἀγαθῷ καὶ ἡγεμονικῷ δαβὶδ ὁδηγούμενός τε καὶ στηριζόμενος. ἐπηγγέλθη δὲ διὰ μὲν ἰωὴλ πρότερον, καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις λέγοντος· ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, δηλαδὴ τὴν πιστεύουσαν, καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ὑμῶν, καὶ ἐπὶ τὰς θυγατέρας ὑμῶν. καὶ τὰ ἑξῆς. διὰ δὲ ἰησοῦ καὶ ὕστερον δοξαζομένου τε καὶ ἀντιδοξάζοντος, ὡς τὸν πατέρα, καὶ διὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἡ ἐπαγγελία ὡς δαψιλὴς, συνδιαιωνίσειν καὶ συμπαραμένειν, εἴτε νῦν τοῖς κατὰ καιρὸν ἀξίοις, εἴτε ὕστερον τοῖς τῶν ἐκεῖσε ἀξιουμένοις. ὅταν ὁλόκληρον αὐτὸ τῇ πολιτείᾳ φυλάξωμεν, ἀλλὰ μὴ τοσοῦτον ἀποβάλλωμεν, καθ' ὅσον ἂν ἁμαρτάνωμεν. τοῦτο τὸ πνεῦμα συνδημιουργεῖ μὲν υἱῷ καὶ τὴν κτίσιν, καὶ τὴν ἀνάστασιν. καὶ πειθέτω σε τὸ, λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. πνεῦμά τε θεῖον τὸ ποιῆσάν με, πνοὴ δὲ παντοκράτορος ἡ διδάσκουσά με. καὶ πάλιν, ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, δημιουργεῖ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν. καὶ πειθέτω σε τὸ, μηδένα δύνασθαι τὴν βασιλείαν ἰδεῖν ἢ λαβεῖν, ὅς τις μὴ ἄνωθεν ἐγεννήθη πνεύματι. καὶ τὴν προτέραν ἐκκαθαίρεται γέννησιν, ἣ νυκτός ἐστι μυστήριον, ἡμερινῇ καὶ φωτεινῇ διαπλάσει, ἣν καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος διαπλάττεται, τοῦτο τὸ πνεῦμα. σοφώτατον γὰρ, καὶ φιλανθρωπότατον, ἂν ποιμένα λάβῃ, ψάλτην ποιεῖ, πνεύματα πονηρὰ κατεπᾴδοντα, καὶ βασιλέα τοῦ ἰσραὴλ ἀναδείκνυσιν. ἐὰν αἰπόλον συκάμινα κνίζοντα, προφήτην ἐργάζεται. τὸν δαβὶδ καὶ τὸν ἀμὼς ἐνθυμήθητι. ἐὰν μειράκιον εὐφυὲς λάβῃ, πρεσβυτέρων ποιεῖ κριτὴν καὶ παρὰ τὴν ἡλικίαν. μαρτυρεῖ δανιὴλ ὁ νικήσας ἐν λάκκῳ λέοντας. ἐὰν ἁλιέας εὕρῃ, σαγηνεύει χριστῷ κόσμον ὅλον τῇ τοῦ λόγου πλοκῇ συλλαμβάνοντας, πέτρον λάβε μοι, καὶ ἀνδρέαν,

καὶ σὺ υἱὸς τῆς βροντῆς, τὰ πνευματικὰ βροντήσαντος. κἂν τελώνας εἰς μαθητείαν κερδαίνει, καὶ ψυχῶν ἐμπόρους δημιουργεῖ· φησὶ Ματθαῖος ὁ χθὲς τελώνης, καὶ σήμερον εὐαγγελιστής. κἂν διώκτας θερμούς, τὸν ζῆλον μετατίθησι· καὶ ποιεῖ Παύλους ἀντὶ Σαύλων, καὶ τοσούτους εἰς εὐσέβειαν, ὅσον εἰς κακίαν κατέλαβε. τοῦτο καὶ πνεῦμά ἐστι πραότητος, καὶ παροξύνεται τοῖς ἁμαρτάνουσι. τοιγαροῦν πειραθῶμεν ὡς πρᾴου, καὶ μὴ ὀργίλου, τὴν ἀξίαν ὁμολογοῦντες, καὶ τὰς βλασφημίας φεύγοντες. καὶ μὴ βουληθῶμεν ἰδεῖν ὀργιζόμενον ἀσυγχώρητα. τοῦτο καὶ ἐμὲ ποιεῖ σήμερον ὑμῖν τολμηρὸν κήρυκα. εἰ μὲν οὐδὲν πεισόμενον, τοῦ θεοῦ χάρις· εἰ δὲ πεισόμενον, καὶ οὕτω χάρις. τὸ μὲν ἵνα φείσηται τῶν μισούντων ὑμᾶς· τὸ δὲ ἵν' ἡμᾶς ἁγιάσῃ μισθὸν τοῦτον λαβόντας τῆς ἱερουργίας τοῦ εὐαγγελίου, τὸ τελειωθῆναι δι' αἵματος. ἐλάλουν μὲν οὖν ξέναις γλώσσαις, καὶ οὐ πατρίοις, καὶ τὸ θαῦμα μέγα. λόγος ὑπὸ τῶν οὐ μαθόντων λαλούμενος, καὶ τὸ σημεῖον τοῖς ἀπίστοις, οὐ τοῖς πιστεύουσιν. ἵν' ᾖ τῶν ἀπίστων κατήγορον, καθὼς γέγραπται, ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονταί μου, λέγει κύριος. ἤκουον δέ· μικρὸν ἐνταῦθα ἐπίσχες καὶ διαπόρησον, πῶς διαιρήσεις τὸν λόγον. ἔχει γάρ τι ἀμφίβολον ἡ λέξις τῇ στιγμῇ διαιρουμένη. ἆρα γὰρ ἤκουον ταῖς ἑαυτῶν διαλέκτοις ἕκαστος, ὡς φέρε εἰπεῖν, μίαν μὲν ἐξηχεῖσθαι φωνήν, πολλὰς δὲ ἀκούεσθαι, οὕτω κτυπουμένου τοῦ ἀέρος. καὶ ἵν' εἴπω σαφέστερον, τῆς φωνῆς φωνῶν γινομένων· ἢ τὸ μὲν ἤκουον ἀναπαυστέον, τὸ δὲ λαλούντων ταῖς ἰδίαις φωναῖς, τοῖς ἑξῆς προσθετέον. ἵν' ᾖ λαλούντων φωναῖς, ταῖς ἰδίαις τῶν ἀκουόντων, ὅπερ γίνεται ἀλλοτρίαις· καθὰ καὶ μᾶλλον τίθεμαι. ἐκείνως μὲν γὰρ τῶν ἀκουόντων ἂν εἴη μᾶλλον, ἢ τῶν λεγόντων τὸ θαῦμα, οὕτω δὲ τῶν λεγόντων, οἳ καὶ μέθην καταγινώσκονται. δῆλον ὡς αὐτοὶ θαυματουργοῦντες περὶ τὰς φωνὰς τῷ πνεύματι, πλὴν ἐπαινετὴ μὲν καὶ ἡ παλαιὰ διαίρεσις τῶν φωνῶν. ἡνίκα τὸν πύργον ᾠκοδόμουν οἱ κακῶς καὶ ἀθέως ὁμοφωνοῦντες, ὥσπερ καὶ τῶν νῦν τολμῶσί τινες. τῇ γὰρ τῆς φωνῆς διαστάσει συνδιαλυθὲν τὸ ὁμόγνωμον, τὴν ἐγχείρησιν ἔλυσεν. ἀξιεπαινετωτέρα δὲ ἡ νῦν θαυματουργουμένη. ἀπὸ γὰρ ἑνὸς πνεύματος εἰς πολλοὺς χυθεῖσαι, εἰς μίαν ἁρμονίαν πάλιν συνάγονται. καὶ ἔστι διαφορὰ χαρισμάτων ἄλλου δεομένη χαρίσματος, πρὸς διάκρισιν τοῦ βελτίονος. ἐπειδὴ πᾶσαι τὸ ἐπαινετὸν ἔχουσι, καλῶς δ' ἂν κἀκείνη λέγοιτο περὶ ἧς Δαβὶδ λέγει, καταπόντισον κύριε, καὶ καταδίελε τὰς γλώσσας αὐτῶν. διὰ τί; ὅτι ἠγάπησαν πάντα τὰ ῥήματα καταποντισμοῦ, γλῶσσαν δολίαν. μονονοὺ φανερῶς τὰς ἐνταῦθα γλώσσας καταιτιώμενος, αἳ θεότητα τέμνουσι. ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον. ἐπεὶ δὲ τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ εὐλαβέσι τοῖς Ἰουδαίοις, Πάρθοις, καὶ Μήδοις, καὶ Ἐλαμίταις, Αἰγυπτίοις, καὶ Λίβυσι, Κρησί τε, καὶ Ἄραψι, Μεσοποταμίταις τε, καὶ τοῖς ἐμοῖς Καππαδόκαις ἐλάλουν αἱ γλῶσσαι, καὶ τοῖς ἐκ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν, Ἰουδαίοις ἔτω φίλον οὕτω νοεῖν ἐκείνοις συνειλεγμένοις, ἄξιον ἰδεῖν τίνες ἦσαν οὗτοι, καὶ τῆς ποίας αἰχμαλωσίας. ἡ μὲν γὰρ εἰς Αἴγυπτον καὶ Βαβυλῶνα, περιγεγραπτός τε ἦν, καὶ πάλαι τῇ ἐπανόδῳ λέλυτο. ἡ δὲ ὑπὸ Ῥωμαίων, οὔπω γεγένητο, ἔμελλε δέ, εἴσπραξις οὖσα τῆς κατὰ τοῦ σταυροῦ θρασύτητος. λείπεται δὴ τὴν ἐπ' Ἀντιόχου ταύτην ὑπολαμβάνειν, οὐ πολὺ τούτων οὖσαν τῶν ἐτῶν πρεσβυτέραν. εἰ δέ τις ταύτην μὲν οὐ προσίεται τὴν ἐξήγησιν ὡς περιεργοτέραν. οὔτε γὰρ παλαιὰν εἶναι τὴν αἰχμαλωσίαν, οὔτ' ἐπὶ πολὺ τῆς οἰκουμένης χυθεῖσαν, ζητεῖ δὲ τὴν πιθανωτέραν, ἐκεῖνο ἴσως ὑπολαβεῖν ἄμεινον. ὅτι πολλάκις καὶ ὑπὸ πλειόνων τοῦ ἔθνους μετανασταντος, ὡς τοῖς Ἔσδρα ἱστόρηται, αἱ μὲν τῶν φυλῶν ἀνεσώθησαν, αἱ δὲ ὑπελείφθησαν. ὧν εἰκὸς διασπαρεισῶν εἰς ἔθνη πλείονα, τηνικαῦτα παρεῖναί τινας, καὶ μετέχειν τοῦ θαύματος. καὶ ταῦτα προεξήτασται τοῖς φιλομαθέσιν. ἴσως οὐ περίεργον, καὶ ὅτι ἂν συμφέρῃ τις εἰς τὴν παροῦσαν ἡμέραν, καὶ ἡμῖν τοῦτο ἔσται συνειλοχός. ἡμῖν δὲ τὸν μὲν σύλλογον ἤδη διαλυτέον. ἱκανὸς γὰρ ὁ λόγος. τὴν δὲ πανήγυριν οὐδέποτε, ἀλλ' ἑορταστέον. νῦν μὲν καὶ σωματικῶς, μικρὸν δὲ ὕστερον ὅλον πνευματικῶς. ἔνθα καὶ τοὺς λόγους τούτους εἰσόμεθα καθαρώτερον καὶ σαφέστερον, ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ, καὶ θεῷ, καὶ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, τῇ ἀληθινῇ τῶν σωζομένων ἑορτῇ, καὶ ἀγαλλιάσει, μεθ' οὗ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος τῷ πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΗΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΙΝΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ἔαρ, καὶ εἰς τὸν μάρτυρα Μάμαντα.

Ἐγκαίνια τιμᾶσθαι, παλαιὸς νόμος, καὶ καλῶς ἔχων, μᾶλλον δὲ τὰ νέα τιμᾶσθαι διὰ ἐγκαινίων. καὶ τοῦτο οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, ἑκάστης τοῦ ἐνιαυτοῦ περιτροπῆς τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπαγούσης, ἵνα μὴ ἐξίτηλα τῷ χρόνῳ γένηται τὰ καλά, μηδὲ τῷ ἀφανεῖ τῆς λήθης βυθοῖς ἀμαυρούμενα. ἐγκαινίζονται μὲν πρὸς θεὸν νῆσοι κατὰ Ἡσαΐαν ὥσπερ ἀναγινώσκομεν. ἅς τινας δὴ τὰς νέας ταύτας ὑποληπτέον. οἶμαι δὲ τὰς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐκκλησίας ἄρτι καθισταμένας, καὶ τῆς ἁλμυρᾶς ἀπιστίας ἀνακυπτούσας, καὶ πῆξιν λαμβανούσας κατὰ θεοῦ βάσιν. ἐγκαινίζεται δὲ τεῖχος χαλκοῦν παρ᾽ ἄλλῳ προφήτῃ. οἶμαι δὲ ψυχὴ στεῤῥὰ καὶ χρυσοειδὴς καὶ ἀῤῥαγὴς εἰς εὐσέβειαν. ᾄδειν δὲ κατὰ κύριον ᾆσμα καινὸν κελευόμεθα, εἴτε εἰς Βαβυλῶνα, τὴν πονηρὰν σύγχυσιν καταστρέφοντες ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας. ἔπειτα πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀναβαίνοντες, κἀκεῖ μὲν οὐ δυνάμενοι τὴν θείαν ᾄδειν ᾠδὴν ὡς ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας. ἐνταῦθα δὲ νέαν ᾠδὴν καὶ πολιτείαν ἱστάμενοι, εἴτε οἱ μένοντες ἐν τῷ καλῷ, καὶ προκόπτοντες. οἱ μὲν κατωρθωκότες ἤδη, οἱ δὲ κατορθοῦντες περὶ τοῦ καινοποιοῦ πνεύματος. ἐγκαινίζεται δὲ ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου, καὶ λίαν πολυτελῶς, ἣν θεὸς παρέδειξε, καὶ Βεσελεὴλ ἐτελείωσε, καὶ Μωσῆς ἐπήξατο. ἐγκαινίζεται δὲ ἡ βασιλεία Δαβίδ, καὶ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ χριομένου τὸ πρότερον, καὶ ἀναγορευομένου τὸ δεύτερον. ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύμοις. χειμὼν ἦν ὁ τῆς ἀπιστίας, καὶ Ἰησοῦς παρῆν ὁ θεὸς καὶ ναός, ναὸς πρόσφατος, ὁ αὐθημερὸν λυόμενος, καὶ τριήμερος ἀνιστάμενος, καὶ μένων εἰς τὸν αἰῶνα. ἵν᾽ ἐγὼ σωθῶ, καὶ τοῦ παλαιοῦ πτώματος ἀνακληθῶ, καὶ γένωμαι καινὴ κτίσις, διὰ τῆς τοιαύτης φιλανθρωπίας ἀναπλαττόμενος. ἐπιζητεῖ δὲ ὁ θεῖος Δαβὶδ καρδίαν καθαρὰν ἐν ἑαυτῷ κτιζομένην, καὶ πνεῦμα εὐθὲς τοῖς ἐγκάτοις ἐγκαινιζόμενον. οὐχ ὡς οὐκ ἔχων. τίς γὰρ εἰ μὴ Δαβὶδ ὁ τοιοῦτος; ἀλλ᾽ ὡς καινὸν γινώσκων τὸ νῦν ἀεὶ προστιθέμενον. καὶ τί δεῖ μοι πλειόνων ἐγκαινίων; ἐν ὃν τὰ παρόντα γνωρίσαι, καὶ ἃ σήμερον πανηγυρίζομεν, τῇ ζωῇ μετὰ θάνατον πλησιάζοντες. ἐγκαίνια ἐγκαίνια ἡ πανήγυρις ἀδελφοί. λεγέσθω γὰρ πολλάκις ὑφ᾽ ἡδονῆς, καὶ τίνα ταῦτα; οἱ μὲν εἰδότες διδάξατε, οἱ δὲ ἀγνοοῦντες τὴν ἀκοὴν ἐγκαινίζεσθε. φῶς ἦν ἀπρόσιτον καὶ ἀδιεξόδευτον ὁ θεός, οὔτε ἀρξάμενον, οὔτε παυσόμενον, οὔτε μετρούμενον, ἀειλαμπές, τηλαμπές. ὀλίγοις ὅσον ἐστὶ θεωρούμενον. οἶμαι δὲ οὐδὲ ὀλίγοις, καὶ φῶτα δεύτερα τοῦ πρώτου φωτὸς ἀπαυγάσματα. αἱ περὶ αὐτὸν δυνάμεις, καὶ τὰ λειτουργικὰ πνεύματα, τὸ δὲ παρ᾽ ἡμῖν τοῦτο φῶς οὐχ ὕστερον ἤρξατο μόνον, ἀλλὰ καὶ νυκτὶ τέμνεται, καὶ τέμνει νύκτα ἰσομοιρίᾳ. ὄψει πιστευθέν, καὶ ἀδιαχυθέν, καὶ λαμβάνον ὃ δίδωσιν. ὁρᾶν τε γὰρ ὄψει παρέχει, καὶ πρῶτον ὁρᾶται παρὰ τῆς ὄψεως, καὶ τοῖς ὁρατοῖς περιῤῥέον, παῤῥησίαν χαρίζεται. εὐδοκήσας γὰρ ὁ θεὸς τὸν δι᾽ ὃν κόσμον συστήσασθαι, τὸν ἐξ ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων συνεστηκότα, τὸν μέγαν καὶ θαυμαστὸν τῆς μεγαλειότητος αὐτοῦ κήρυκα, τοῖς μὲν ἀϊδίοις αὐτὸς ἐστὶ φῶς καὶ οὐκ ἄλλο. τί γὰρ ἔδει φωτὸς δευτέρου, τοῖς τὸ μέγιστον ἔχουσι; τοῖς κάτω δὲ καὶ περὶ ἡμᾶς, πρώτην ἐκλάμπει τὴν τοῦ φωτὸς τούτου δύναμιν. καὶ γὰρ ἔπρεπε κατὰ μεγάλῳ φωτί, τὴν δημιουργίαν ἐκ φωτὸς ἄρξασθαι. ᾧ λύει τὸ σκότος καὶ τὴν ἐπικρατοῦσαν τέως ἀκοσμίαν καὶ ἀταξίαν. καὶ τοῦτο οὐκ ὀργανικὸν ἀπ᾽ ἀρχῆς ἀναδέξασθαι, οὐδὲ ἡλιακόν, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος· ἀλλ᾽ ἀσώματον, καὶ ἀνήλιον. ἔπειτα δὲ καὶ ἡλίῳ δοθέν, καταφωτίζειν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. ἐπειδὴ γοῦν τοῖς ἄλλοις τὴν ὕλην προυπεστήσατο, ἀδοκήτοις ὕστερον, ἑκάστῳ τάξιν καὶ σχῆμα καὶ μέγεθος περιθείς, ἵνα θαυματουργήσῃ τὸ μεῖζον, ἐνταῦθα τὸ εἶδος τῆς ὕλης προϋπεστήσατο. εἶδος γὰρ ἡλίου τὸ φῶς μετὰ δὲ τοῦτο τὴν ὕλην ἐπάγει, τὸν ὀφθαλμὸν τῆς ἡμέρας δημιουργήσας τοῦτον τὸν ἥλιον οὕτω τι πρῶτον ἐν ἡμέραις ἀριθμεῖται. καὶ δευτέροις, καὶ τρίτον, καὶ τὰ ἑξῆς, ἄχρι τῆς ἑβδόμης καὶ καταπαυσίμου τῶν ἔργων ἡμέρας, αἷς καταμερίζεται τὰ γινόμενα, λόγοις ἀῤῥήτοις τασσόμενα, καὶ οὐκ ἀθρόως ἀναδιδόμενα κατὰ τοῦ παντοδυνάμου λόγῳ καὶ ᾧ τὸ νοῆσαι μόνον, ἢ εἰπεῖν, ἔργον ἐστὶ παριστάμενον. εἰ δὲ τελευταῖος ὁ ἄνθρωπος ἀνεδείχθη, καὶ ταῦτα χειρὶ θεοῦ καὶ εἰκόνι τετιμημένος, θαυμαστὸν οὐδέν. ἔδει γὰρ ὥσπερ βασιλεῖ προευτρεπισθῆναι τὰ βασίλεια, καὶ οὕτως εἰσαχθῆναι τὸν βασιλέα, πᾶσιν ἤδη δορυφορούμενον. εἰ μὲν οὖν ἐμείναμεν ὅπερ ἦμεν, καὶ τὴν ἐντολὴν ἐφυλάξαμεν, ἐγενόμεθα ἂν ὅπερ οὐκ ἦμεν, κατὰ ξύλῳ τῆς ζωῆς προσελθόντες, μετὰ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως. καὶ τί γεγονότες; ἀπαθανατισθέντες καὶ θεῷ πλησιάζοντες. ἐπεὶ δὲ φθόνῳ τοῦ πονηροῦ θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ ὑφεῖλε διὰ τῆς ἀπάτης τὸν ἄνθρωπον, διὰ τοῦτο κατὰ τὸ ἡμέτερον πάθει πάσχει θεὸς γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ πτωχεύει τὸ σαρκὸς παχυτῆσαι, ἵν᾽ ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν, ἐντεῦθεν θάνατος, καὶ ταφή, καὶ ἀνάστασις. ἐντεῦθεν ἡ καινὴ

κτίσεως καὶ μεθέορτος ἑορτή. καὶ πάλιν ἐγὼ πανηγυριστὴς, ἐγκαινίζων τὴν ἐμαυτοῦ σωτηρίαν. τί οὖν φησιν; οὐχ ἡ πρώτη κυριακὴ τὸ ἐγκαίνιον ἦν, ἡ μετὰ τὴν ἱερὰν νύκτα καὶ φωσφορίαν. ἀλλὰ τὴν σήμερον ταύτην δίδως ὦ φιλέορτε σὺ, καὶ πολλὰς εὐθύνας φαιδρότητος. ἐκείνη τὸ σωτήριον ἦν, αὕτη τὸ τῆς σωτηρίας γενέθλιον. κἀκείνη μὲν ὅρος μεθόριον τῆς ταφῆς, καὶ τῆς ἀναστάσεως, αὕτη δὲ καθαρῶς τῆς δευτέρας γενέσεως. ἵν' ὥσπερ ἡ πρώτη κτίσις τὴν ἀρχὴν ἀπὸ κυριακῆς λαμβάνει, δῆλον δέ· ἀπὸ γὰρ ταύτης ἑβδόμη τὸ σάββατον γίνεται καταπαυστήριον τῶν ἔργων, οὕτω καὶ ἡ δευτέρα πάλιν ἐκ τῆς αὐτῆς ἄρχεται, πρώτη οὖσα τῶν μετ' αὐτὴν, καὶ ὀγδόη τῶν πρὸ αὐτῆς, ὑψηλῆς ὑψηλοτέρα, καὶ θαυμασίας θαυμασιωτέρα. πρὸς γὰρ τὴν ἄνω φέρει κατάστασιν, ἣν καὶ ὁ θεῖος Σολομῶν αἰνίττεσθαί μοι δοκεῖ, διδόναι μερίδα τοῖς ἑπτὰ τῷ βίῳ τούτῳ νομοθετῶν. καί γε τοῖς ὀκτὼ, τῷ μέλλοντι ἐκ τῆς ἐντεῦθεν εὐπραγίας, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀποκαταστάσεως. ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Δαβὶδ τῇ αὐτῇ προσᾴδειν ἔοικε τοὺς περὶ τῆς ὀγδόης ψαλμούς. ὥσπερ καὶ τῇ τῶν ἐγκαινίων ἡμέρᾳ τὸν αὐτῷ ψαλμὸν ἕτερον, οἶκόν τινα ἐγκαινισμὸν ὀνομάζων, ἧς τις ἐσμὲν ἡμεῖς. οἱ Θεοῦ ναὸς εἶναί τε καὶ ἀκούειν ἠξιωμένοι καὶ γίνεσθαι. ἔχετε τῶν ἐγκαινίων τὸν λόγον. ἀλλ' ἐγκαινίζεσθε καὶ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποδυσάμενοι, ἐν καινότητι ζωῆς πολιτεύεσθε, πᾶσι χαλινὸν ἐπιθέντες ἐξ ὧν ὁ θάνατος. πάντα τὰ μέλη παιδαγωγήσατε. πᾶσαν τὴν πονηρὰν τοῦ ξύλου βρῶσιν μισήσατε, ἢ ἐμέσατε, καὶ διὰ τοῦτο μόνον μεμνημένοι τῆς παλαιᾶς ἵνα φύγωμεν. ὡραῖος ἦν εἰς ὅρασιν, καὶ καλὸς εἰς βρῶσιν, ὁ ἐμὲ θανατώσας καρπός. φύγωμεν τὰς εὐχροίας, εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς βλέπωμεν. μή σε νικησάτω κάλλους ἐπιθυμία, μηδὲ συναρπασθῇς τοῖς βλεφάροις. εἰ δυνατὸν μέχρι καὶ τοῦ ὁράματος, τὴν Εὔαν ἐνθυμηθείς. τὸ ἡλικὸν δέλεαρ, τὸ τιμώμενον φάρμακον. πῶς γὰρ σώσει ῥᾳδίως ἡ ἀλλοτρία, ὃν ἀπώλεσεν ἡ ἰδία. μὴ ἡδυνέσθω σοι φάρυγξ οὗ κατασύρεται πᾶν τὸ διδόμενον. καὶ πρὶν ληφθῆναι τιμώμενον, μηδὲ τὸ λαβεῖν ἀτιμάζεται. ἡ ὄσφρησις ἐκθηλυνέτω σε, φεῦγε τὰς εὐωδίας· τῇ ἁφῇ καταμαλακισθῇς, ἀπόταξαι ταῖς λειότησι, καὶ ταῖς ἁπαλότησιν. ἡ ἀκοὴ τηρείτω σε, θὲς θύραν τοῖς ἀπατηλοῖς λόγοις καὶ πονηροῖς. ἄνοιγε σὸν στόμα λόγῳ Θεοῦ, ἵν' ἑλκύσῃς πνεῦμα. μὴ σπάσῃς θάνατον, ὅταν τί σε δελεάζῃ τῶν ἀπηγορευμένων. μνήσθητι ὅς τις ἦς, καὶ ὅθεν ἀπόλωλας. ἐὰν μικρόν τι τοῦ λόγου παρεκτραπῇς, πρὸς ἑαυτὸν ἐπανάγου, πρὶν παντελῶς ἐξωτραπεῖν, καὶ κατενεχθῆναι πρὸς θάνατον, καὶ γενοῦ καινὸς ἀντὶ παλαιοῦ καὶ ψυχῆς ἑόρταζε τὰ ἐγκαίνια. ὁ θυμός ἔστω σοι κατὰ μόνου τοῦ ὄφεως, δι' ὃν ἐξέπεσες. τὸ ἐπιθυμητικὸν τετάσθω σοι πᾶν πρὸς Θεὸν, μὴ πρὸς ἄλλο τι τῶν ἐπιβούλων καὶ σφαλερῶν. ὁ λογισμὸς πᾶσιν ἐπιστατείτω, καὶ μὴ καθελκέσθω τὸ κρεῖττον ὑπὸ τοῦ χείρονος. μὴ μισήσῃς σου τὸν ἀδελφὸν, καὶ ταῦτα δίκαιον, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε. καὶ σὺ ἀδελφὸς ἐγένου, Θεὸς ὢν καὶ δεσπότης. μὴ φθονήσῃς τῷ κατορθοῦντι, ὁ φθονηθεὶς, καὶ φθονεῖσθαι πεισθεὶς, καὶ διὰ τοῦτο κατενεχθείς. μὴ ἀτιμάσῃς δάκρυον, ὁ πολλῶν ἄξια δακρύων πεπονθὼς, εἶτα ἠλεημένος. μὴ ἀπώσῃ πένητα, ὁ πλουτήσας θεότητι. εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἃ μὴ πλουτήσῃς κατὰ τοῦ πένητος, καὶ τοῦτο γοῦν πολὺ πρὸ τῶν ἀκορέστων. μὴ ἀτιμάσῃς ξένον, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἐξενίτευσεν, οὗ πάντες ἡμεῖς ξένοι καὶ πάροικοι. μὴ ἀποξενωθῇς τοῦ παραδείσου κακῶς τὸ πρότερον. μετάδος ὧν δεομένῳ στέγης, σκέπης, τροφῆς, ὁ τούτοις ἐντρυφῶν, καὶ ὑπὲρ τὴν χρείαν. μὴ ἀγαπήσῃς τὸν πλοῦτον, εἰ μὴ βοηθεῖ πένησι. ἄφθονος ὁ ἀφεθείς. ἐλέησον ὁ ἠλεημένος, κτῆσαι τῷ φιλανθρώπῳ τὸ φιλάνθρωπον. ἕως καιρὸς, πᾶς ὁ βίος ἐγκαινιζέσθω σοι, πᾶσα πολιτείας ὁδός. οἱ ὑπὸ ζυγὸν, δότε τι καὶ ἑαυτῷ. προσελήφθητε. οἱ τέως ξένοι, τὸ πᾶν ἑαυτῶν. λέλυσθέ τε. μὴ γίνεσθε κλέπται δούλης ἡδονῆς, φυγοῦσαι τὴν ἐλευθερίαν. ἐκ τῶν συνοικεῖν ἀνθρώποις, ἀνδράποδα δ' ὅμως οὐ δέσποται κάμνειν ἀεὶ τοῖς τῶν ἡδονῶν ὑποτεμνήμασι. μισῶ καὶ τὴν δι' ἀέρος συνήθειαν. οἱ δυνάσται, φοβεῖσθε τὸν δυνατώτερον, οἱ τῶν ὑψηλῶν θρόνων τὸν ὑψηλότερον. μὴ θαυμάσῃς μηδὲν, ὃ μὴ παραμένει, μὴ ἐπὶ δόξῃς ὃ μένει. μηδὲ πολυσφίγξῃς μηδὲν, ὃ διαφεύγει κρατούμενον. μὴ ζηλώσῃς τι τῶν φθονουμένων, ἀλλὰ μισουμένων. μὴ ἐπιθῇς μέγα, ἵνα μὴ μεῖζον κατενεχθῇς. μὴ τῇ κακῇ εὐφροσύνῃ φαίνεσθαι κρεῖττον λυπεῖσθαι, τῶν ἀγαθῶν ἐστερημένος. μὴ γελάσῃς πτῶμα τοῦ πέλας. διάβαινε δὲ ἀσφαλῶς ὅσῃ σοι δύναμις, ἀλλὰ καὶ δίδου χεῖρα χαμαὶ κειμένῳ. μήτε ἀθυμοῦντι ἀνελπίστως εὐημερίαν, μήτε πράττων καλῶς ἀθυμίαν. εἷς ἐνιαυτὸς, τέσσαρας ὥρας φέρει, καὶ μία φύσις καιρῶν, πολλὰς παραγινομένας μεταβολάς. ἐπικυρείτω σοι, μέχρι μὲν ἡ ἐξουσία, λύπην δὲ ἡ κρείττων ἐλπίς. οὕτως ἐγκαινίζεται ἄνθρωπος, οὕτως τιμᾶται ἡ τῶν ἐγκαινίων ἡμέρα τοιούτῳ ζωμῷ, τοιούτοις ἐδέσμασιν. οὐκ ὀφθήσῃ, φησὶ, κενὸς ἐναντίον μου. ἀλλ' εἴ τι καλὸν μετὰ σαυτοῦ φέρων. νῦν δὲ ὀφθῆναι καινὸς γενοῦ ἕτερος, ὅλος ἠλλοιωμένος. τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά. τοῦτο τῇ ἑορτῇ καρποφόρησον, τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν ἀλλοιώθητε. καὶ μηδὲ οὕτω μέγα φρονήσῃς, ἀλλὰ φθέγξαι τὸ τοῦ Δαβίδ, αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου, τῇ οὗ πᾶσι ἀνθρώ-

ποις τὸ

τοῖς δὲ κατορθουμένοις. οὐ βούλεταί σε ὁ λόγος ἀεὶ ἐν ταυτῷ μένειν, ἀλλὰ ἀεικίνητον εἶναι, εὐκίνητον, πάντως καινὴν κτίσιν· ἂν ἁμαρτάνῃς, ἐπιστρέφοντα· ἂν κατορθοῖς, ἐπιτείνοντα. χθὲς πίστιν εἶχες τὴν τῶν καιρῶν, σήμερον τὴν τοῦ Θεοῦ γνώρισον, μέχρι τίνος ἐπ' ἀμφοτέραις χωλανεῖς ταῖς ἰγνύαις. μέχρι τίνος οἰκονομήσεις, καὶ οἰκοδομηθήσῃ ποτὲ προθυμήθητι. χθὲς δὲ ἐδόκεις τις ἐπίμικτος, σήμερον δ' ἔσο προτίμησον, μέχρι τοῦ τὰ αὐτύπια, καὶ ἡ ἀλήθεια ποτὲ ἀποδοθήσεταί σοι. χθὲς ἦσθα διατελικός, σήμερον φάνηθι διωκτικός· χθὲς λοίδορος, ἰταμός, σήμερον εὔφημος ἥμερος· χθὲς κωμαστής, σήμερον σωφρονιστής· σήμερον οἰνοπότης, νῦν εἶναι ὑδροπότης. σήμερον καταπάτα τὰ χρυσᾶ ἐπὶ κλινῶν ἐλεφαντίνων, καὶ τὰ πρῶτα μύρα χριόμενος, αἴνεσον χαμεύνης καὶ ἄγρυπνος, ἀντὶ γελοιαστοῦ σιωπῶν, ἀντὶ καλλωπιστοῦ δυσείμων, ἀντὶ γαύρου καὶ ἀλαζόνος εὐτελὴς δὲ φαινόμενος. ἀντὶ χρυσορόφου, εὐόχετος κάτω νεύων ἀντὶ ὑψαύχενος. καὶ οὕτω δικαιοῦ, καὶ οὕτω ποίει. ἔσται σοι ὁ οὐρανὸς καινός, καὶ ἡ γῆ καινή. τά τε ἄλλα καὶ τὸν τούτων λόγον καταλαμβάνοντι. ἀλλ' ἀπίωμεν ἤδη, καὶ τῷ καιρῷ τὰ εἰκότα συνεορτάσοντες. πάντα γὰρ εἰς καλὸν τῇ πανηγύρει συντρέχει καὶ συναγάλλεται. ἴδε γὰρ οἷα τὰ ὁρώμενα. ἡ βασίλισσα τῶν ὡρῶν, τῇ βασιλίδι τῶν ἡμερῶν πομπεύει, καὶ δωροφορεῖ παρ' ἑαυτῆς, πᾶν ὅ,τι κάλλιστον καὶ τερπνότατον. νῦν οὐρανὸς διαυγέστερος. νῦν ἥλιος ὑψηλότερος καὶ χρυσοειδέστερος. νῦν σελήνης κύκλος φανότερος, καὶ ἀστέρων χορὸς καθαρώτερος. νῦν αἰγιαλοῖς μὲν κύματα σπένδεται, ἡλίῳ δὲ νέφος· ἀέρι δέ, ἄνεμοι· γῇ δέ, φυτοῖς· φυτὰ δὲ ὄψεσι. νῦν πηγαὶ διαυγέστερον νάουσι. νῦν δὲ ποταμοὶ δαψιλέστερον, τῶν χειμερίων δεσμῶν λυθέντες. καὶ λειμὼν εὐώδει, καὶ φυτὸν βρύει, καὶ κείρεται πόα, καὶ ἄρνες ἐπισκιρτῶσι χλοηραῖς ταῖς ἀρούραις. ἄρτι δὲ ναῦς ἐκ λιμένων ἀνάγεται σὺν κελεύσμασι, καὶ τὸ πλεῖστον ὡς τὰ πολλὰ φιλόθεος, καὶ τῷ ἱστίῳ πτεροῦται, ὁ πολυσκίρτητος δελφὶς ἀναφυσῶν ὡς ἥδιστον ὁ ἀναπεμπόμενος, καὶ παραπέμπει πλωτῆρας σὺν εὐθυμίᾳ. ἄρτι δὲ γεωργὸς ἄροτρον πήγνυσιν ἄνω βλέπων, καὶ τὸν καρποδότην ἐπικαλούμενος. καὶ ὑπὸ ζυγὸν ἄγει βοῦν ἀροτῆρα, καὶ τέμνει εὔλακα αὔλακα, καὶ ταῖς ἐλπίσιν εὐφραίνεται. ἄρτι δὲ ποιμὴν καὶ βουκόλος ἁρμόζονται σύριγγας, καὶ νόμιον ἐμπνέουσι μέλος, καὶ φυτοῖς καὶ πέτραις ἐνεαρίζουσιν. ἄρτι δὲ φυτοῦ φυτουργὸς θεραπεύει. καὶ ἰξευτὴς καλάμους οἰκοδομεῖ, καὶ ὑποβλέπει πτέρωσιν, καὶ πολυπραγμονεῖ πτερὸν ὄρνιθος. καὶ ἁλιεὺς βυθοὺς διορᾷ, καὶ δίκτυον ἀνακαθαίρει, καὶ πέτραις ὑπερκαθέζεται. ἄρτι μὲν ἡ φιλεργὸς μέλιττα τὸ πτερὸν ἐκλύουσα, καὶ τῶν σίμβλων ἀπανισταμένη, τὴν ἑαυτῆς σοφίαν ἐπιδείκνυται, καὶ λειμῶνας ἐφίπταται, καὶ συλᾷ τὰ ἄνθη. καὶ ἡ μὲν κηρὸν ποιεῖ τὰ κελλία, τὰς ἑξαγώνους καὶ ἀντιθέτους σύριγγας συνυφαίνουσα, καὶ τὰς εὐθείας ταῖς γωνίαις ἐπαλλάττουσα. ἔργον ὁμοῦ κάλλους καὶ ἀσφαλείας. ἡ δὲ μέλι ταῖς ἀκρίναις ἐναποτίθεται, καὶ γεωργεῖ τὸν ξενίζοντα, καρπὸν γλυκὺν καὶ ἀνήροτον. ὡς ὤφελόν γε καὶ ἡμεῖς ὁ Χριστοῦ μελισσών, καὶ τοιοῦτον λαβόντες σοφίας καὶ φιλοπονίας ὑπόδειγμα. ἄρτι δὲ καλιὰν ὄρνις πήγνυσι, καὶ ἡ μὲν ἐπανέρχεται, ἡ δὲ ἐνοικίζεται, ἡ δὲ περιίπταται, καὶ καταφωνεῖ τὸ ἄλσος, καὶ περιλαλεῖ τὸν ἄνθρωπον. πάντα Θεὸν ὑμνεῖ καὶ δοξάζει φωναῖς ἀλαλήτοις. ὑπὲρ πάντων γὰρ εὐχαριστεῖται δι' ἐμοῦ Θεός. καὶ οὕτως ὁ ἐκείνων ὕμνος, ἡμέτερος γίνεται, παρ' ὧν ἐγὼ τὸ ὑμνεῖν λαμβάνω. νῦν δὲ γελᾷ πᾶν ζῶον γένος, καὶ πᾶσαν αἴσθησιν ἑστιώμεθα. νῦν δὲ ὑψαύχην ἵππος καὶ ἀγέρωχος τοῖς οἴκοις διαχραίνων, καὶ τὰ δεσμὰ τυραννήσας, κροαίνει κατὰ πεδίον, καὶ ποταμοῖς ὡραΐζεται. τί τἆλλα; νῦν μαρτύρων ἀνθηλάζουσι καὶ πομπεύουσι, καὶ λαμπροῖς τοῖς βήμασι συγκαλοῦσι λαὸν φιλόχριστον, καὶ τῶν ἄθλων δημοσιεύουσι. τούτων εἷς ἤδη καὶ ὁ ἐμὸς στεφανίτης. ἐμὸς γὰρ εἰ καὶ μὴ παρ' ἐμοῦ τετελείωται φθόνος. εἰδόσι λέγω. μάμας ὁ πολυθρύλητος καὶ ποιμήν, καὶ μάρτυς. ὁ πρότερον μὲν τὰς ἐλάφους ἀμέλγων κατεπειγομένας ἀλλήλων, ἵνα ξένῳ γάλακτι τραφῇ δίκαιος. νῦν δὲ ποιμαίνων λαὸν μητροπόλεως, καὶ τὸ ἔαρ ἐγκαινίζων σήμερον ταῖς πολλαῖς χιλιάσι τῶν πανταχόθεν ἐπειγομένων, διάφορόν τι ἀρετῆς καλλωπισμῷ καὶ ποιμέσιν ἄξιον καὶ λόγοις ἐπινικίοις, ἵνα δὲ συντομώτερον εἰπεῖν. νῦν ἔαρ κοσμικόν, ἔαρ πνευματικόν, ἔαρ ψυχαῖς, ἔαρ σώμασιν, ἔαρ ὁρώμενον, ἔαρ ἀόρατον, οὗ κἀκεῖ μεταλάβοιμεν ἐνταῦθα καλῶς ἀμειφθέντες, καὶ καινοὶ πρὸς τὸν καινὸν βίον παραπεμφθείημεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. ᾧ πᾶσα δόξα, τιμή, καὶ κράτος σὺν ἁγίῳ πνεύματι, εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός, ἀμήν.

ΣΗΜΑΣΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΕΖΕΚΙΗΛ.

Νομίζομεν τὸν ἄνθρωπον εἶναι τὸ λογικόν, τὸν λέοντα τὸ θυμικόν, τὸν μόσχον τὸ ἐπιθυμητικόν, τὸν ἀετὸν τὴν συνείδησιν ἐπικειμένην τοῖς λοιποῖς, ὃ δὴ πνεῦμα παρὰ Παύλῳ λεγόμενον τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἐπικαθεζόμενον τὸν πατέρα, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν δὲ κεφαλήν, τὸν υἱόν. ἀπὸ βορρᾶ δὲ ἀπὸ τῆς εἰσαγωγικῆς ἐπὶ τὰ κρείττονα ὁδεύοντα. φέγγος, διὰ τὸ φωτίζεσθαι· πῦρ δέ, διὰ τὴν παίδευσιν τὸ ἐξαστράπτον, ὅτι ἐν διαλείμματι αἱ κολάσεις τῶν δὲ καταθαρρούντων τῆς ψυχῆς ἤλεκτρον λέγεται. σημειωτέον, ὅτι τοῦ ἀνθρώπου ὁμοίωμα προηγεῖται, πᾶσα δὲ ἡ λογικὴ φύσις

περιφερομένη ἐστὶ, περὶ οἷς πνευματικοῖς, συσφίγγουσι δὲ ἀλλήλους, διὰ τὸ κοινωνικὸν καὶ τὴν ὁμόνοιαν. χεὶρ δὲ ἀνθρώπου ὑποκάτω, διὰ τὸ εὔτακτον· τὸ δὲ στερέωμα, διὰ τὸ στερρόν· ἶριν δὲ διὰ τὴν εἰρήνην καὶ διαθήκην τὴν πρὸς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ. σάπφειρος, τὰ ἀπόρρητα· κρύσταλλος, τὸ καθαρὸν καὶ ἄδολον· ὀρθοὶ οἱ πόδες, διὰ τὸ βάσιμον καὶ μόνιμον. πῦρ ἐν μέσῳ συστρεφόμενον, οὐχὶ χαῦνον καὶ διαρρέον. φέγγος δὲ, διὰ τὸ τέλος τῆς κατανύξεως. τὸ ἴχνος δὲ τῶν ποδῶν, ὡς μὲν ὁ σύμμαχος μόσχου, διὰ τὸ γεωπόνον. ὡς δὲ ἀκύλας στρογγύλον, διὰ τὸ κάλλιστον τῶν σχημάτων· τὸ εἶδος δὲ τῶν τροχῶν, ὡς μὲν ὁ σύμμαχος, ὑακίνθινον. ἀνακαμπτὸν δὲ ὡς εἶδος τοῦ βεζὶκ, ὥσπερ δυσθεώρητα, τὸ ὅλον τοῦ φωτὸς μὴ ἔχοντα, ἀλλ' ὡς εἶδος τοῦ βεζὶκ, ὅ ἐστι τῆς ἀστραπῆς. ἐὰν μὲν ἀπὸ πάσης τὸ ὁμοίωμα τοῦ ἀνθρώπου, κυριεύει τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. εἰ δὲ μὴ, τὸ ἐναντίον συμβαίνει, ἔχει τὸ λέον, τὸ γαῦρον, τὸ εὔφρον, ἵνα καλῶς αὐτοῖς χρησώμεθα. τὸν δὲ μόσχον, ἵνα θύοντες αὐτὸν θυμώμεθα. ἠσαΐας λέγει, ἀπαλλάσσεις αὐτὸν ἐν πνεύματι ὁμιλίᾳ ἀπὸ δοσφύος καὶ αἰῶνος ἔλεγχον. τὰ γὰρ αἰῶ οὐ δεῖται κολάσεως, ἀπὸ δοσφύος καὶ κάτω πῦρ, τὰ γεώδη πράγματα. ταῦτα δὲ κολάσεως δεῖται. τὸ πνεῦμα πρῶτον ἐξαίρει καθαῖρον, εἶτα τοὺς μὴ καθαρθέντας ἐκ τούτου τὸ πῦρ καθαίρει, τὸ δὲ φέγγος χρυσὸν τέλος. τοιαῦται γὰρ αἱ κολάσεις ἐκ τοῦ ὀρθοῦ δημιουργοῦ, τοῦ τὴν ὑποκειμένην ὕλην, ὡς βούλεται, καὶ ὡς ἐνδέχεται τῇ τέχνῃ ποιεῖν, ὥσπερ ὁ θεὸς ἀγαθὸς καὶ σοφός. ἀλλ' οὐχ ὡς ἡμεῖς, οὕτως καὶ δημιουργεῖ, ἐπειδὴ ἁπλοῦς καὶ ἀσύνθετος. ἡμεῖς γὰρ σύνθετοι ὑπάρχοντες, οὐχ οὕτως ἐσμέν. ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς, τοὺς σοφοὺς τὰ τέκνα λέγων. καὶ πάλιν αὐτὸς αὐτοῖς ὁ σωτὴρ φησὶ, ἐν τῷ φρονιμώτεροι εἰσὶν οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου, ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς ἐν τῇ γενεᾷ αὐτῶν, υἱοὺς φωτὸς λέγων τοὺς πεφωτισμένους τῇ γνώσει. καὶ ἦμεν φύσει τέκνα ὀργῆς, οὐ τὸ κατὰ φύσιν λέγων, ἀλλ' ὅτι ἐν ἀληθείᾳ ὑπεύθυνοι ὀργῆς τυγχάνουσιν οἱ ἁμαρτάνοντες, καὶ περὶ τοῦ ἰούδα γέγραπται, ὁ υἱὸς ἀπωλείας. ἀπωλείας δὲ υἱὸν αὐτὸν εἶπε, τῷ τὰ τῆς ἀπωλείας πεπραχέναι. ἠσαΐας εἶπε πεπληγμένος καὶ αὐτοπόδετος διήγαγε. τὴν μωσαϊκὴν φασὶ μηδὲ τὸ ἀκοῦσαι τῶν χρησμῶν τοῦ θεοῦ, μηκέτι ἅψασθαι τῆς γυναικός. μηδὲ τεκνοποιῆσαι, βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ. φασὶν δὲ ὁ ναὸς ὁ ἐν ἱεροσολύμοις οἰκοδομηθείς ποτε ὕστερον, ὡς τὸ ἀντιχρίστου πιστευθησομένου ὑπὸ ἰουδαίων χριστοῦ εἶναι καὶ καθεσθησομένου, καὶ δόξοντος ὅλης τῆς οἰκουμένης εἶναι βασιλέως. ἥξει δὲ ἐπὶ ἐρημίᾳ τοῦ κόσμου. βδέλυγμα γάρ ἐστι τῆς ἐρημώσεως. λέγονται οἱ τρεῖς παῖδες οἱ ἐν βαβυλῶνι καὶ κατὰ τὴν κάμινον, παῖδες εἶναι τοῦ ἐζεκίου, καὶ ἰεζεκιὴλ, δοῦλος γεγενῆσθαι πρότερον ἱερεμίου.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ἐκκλησιαστήν.

Τάδε λέγει σαλομὼν ὁ τοῦ δαβὶδ βασιλέως καὶ προφήτου παῖς ἁπάσῃ τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ, παρὰ πάντας ἀνθρώπους βασιλεὺς ἐντιμότατος, καὶ προφήτης σοφώτατος, ὡς κενὰ καὶ ἀνόνητα τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματά τε καὶ σπουδάσματα, ὅσα ἀνθρώπινα. οὐδὲ γὰρ ἔχει τις εἰπεῖν ὄφελος τι τούτοις προσηρτημένον, ἅπερ ἄνθρωποι περὶ γῆν ἕρποντες, καὶ σώματι καὶ ψυχαῖς, ἐκτελέσαι σπεύδουσι, τὴν μὲν πρόσκαιρον ἡδόμενοι, ἀνωτέρω δὲ τῆς ἀρετῆς τῶν γενναίῳ τῆς ψυχῆς ὄμματι, οὐδ' ὁπωσοῦν καθορᾶν βουλόμενοι. καὶ κατατρίβεται ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος ἡμέρας ἐξ ἡμέρας, καὶ ὥρας καὶ ἐνιαυτῶν περιόδους, ἡλίου τε δρόμους περιωρισμένους, τῶν μὲν παραγινομένων, τῶν δὲ ὑπαπιόντων. ἔοικε δὲ τὸ πρᾶγμα, χειμάρρῳ ποταμῷ, ἀμειβόντι θαλάσσης ἐμπίπτοντι βυθῷ σὺν ταραχῇ πολλῇ. καὶ τὰ μὲν δι' ἀνθρώπους ὑπὸ θεοῦ γεγονότα, μένει τὰ αὐτὰ, οἷον, ἡ ἀπὸ γῆς γενναιάδης, ἡ εἰς γῆν ἀπιέναι, τὸ αὐτὴν ἑστάναι τὴν γῆν, τὸ τὸν ἥλιον ἀπανίσχειν αὐτῆς ἐκ περιόντα, πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν περιέχειν ὅρον, καὶ τὰ πνεύματα ὡσαύτως, τούς τε ποταμοὺς ῥέοντας εἰς θάλασσαν ἐκδιδόντας, καὶ τοὺς ἀνέμους ἐμπίπτοντας, μὴ ἀναγκάζειν αὐτὴν ὑπερβαίνειν τὰ αὐτῆς μέτρα, μηδὲ αὐτοὺς περαιουμένοι. ἐπὶ τὰ αὐτὰ ὡς εἰς τουτονὶ συντελοῦντα ἡμῖν τὸν βίον, οὕτως ἄραρε, τὰ δ' ὑπ' ἀνθρώπων ἐπιτεχνώμενα ῥήματά τε καὶ πράγματα, μέτρον οὐκ ἔχει. καὶ λόγων πολὺς ὁ ὅμιλος, ὄνησις δὲ οὐδὲ μία ἀπὸ τῆς πεπλανημένης φλυαρίας, ἀλλ' ἀπληστόν ἐστι τὸ τῶν ἀνθρώπων φῦλον, πρός τε τὸ λέγειν, πρός τε τὸ ἑτέρου λέγοντος ἀκούειν. ἔτι δὲ καὶ τὰ ὄμμασιν ἀκορέστοις ἕκαστα τῶν προσπιπτόντων ὁρᾶν ἐθέλει. τί ἂν γένοιτο ὕστερον, ὅπερ οὐκ ἤδη τετέλεσται; ἢ πραχθείη πρὸς ἀνθρώπων; τί καινὸν τὸ μηδέπω εἰς πεῖραν ἐλθὸν, ὅτου καὶ μνησθῆναι ἄξιον; ἐγὼ μὲν οἶμαι οὐδέν, ὅτι οὐδ' ἂν εἴπη πρόσφατον, ἢ καινὸν ἀναλογιζόμενος εὑρήσει, μὴ δὲ τοῖς πάλαι ἄγνωστον. ὥσπερ δὲ τὰ πρότερα λήθῃ κέκρυπται, οὕτω καὶ τὰ ἐνεστῶτα, εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνῳ ἀμαυρωθήσεται. καὶ οὐκ αὐτοσχεδιάζω ταῦτα νῦν ἐκκλησιάζων, ἀλλά μοι βασιλεύειν ἑβραίων ἐν ἱεροσολύμοις, πεπιστευμένῳ, ἱκανῶς ἅπαντα

περιφρόν-

περιφρόντισται. ζητήσας δὲ μεμελημένως, καὶ σοφῶς κατανοήσας τὴν περὶ γῆν φύσιν ἅπασαν, ποικιλωτάτην ἔγνων, ὡς ἀνθρώπῳ δέδοται πονεῖν ἐπὶ γῆς, ἄλλοτε ἄλλοις καμάτοις προφάσει ἐγκαλινδουμένῳ εἰς τὸ μηδέν. τὸ πλῆθος δὲ ἀλλοκότως καὶ μυσαρῶς τὰ κάτω ἄνω ἔχοντα πλήθει, ὥστε μὴ εἶναι αὐτὰ ἀνακλήσασθαι, ἀλλὰ μηδὲ ἐνθυμηθῆναι δὲ τὰ ἅπαντα ὅσα τὰ κατὰ ἀνθρώπους πράγματα κατείληφεν ἀτοπία. λογισάμενος γὰρ ποτὲ ἐγὼ κατ' ἐμαυτόν, καὶ οἰηθεὶς ὡς ἁπάντων εἴην πώποτε τῶν πρὸ ἐμαυτοῦ γεγονότων ἐνταυθοῖ σοφώτερος, ἔγνων παραβολάς τε συνεῖναι καὶ πραγμάτων φύσεις, φάθιν δὲ ματαίως τῇ ἄλλως περὶ τούτῳ φθέγξασθαι, καὶ σοφίᾳ μὲν γνῶσιν ἕπεσθαι, γνώσει δὲ πόνους ἐπακολουθεῖν. ἐπεὶ δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχειν νομίσας, ἔγνων ἐπὶ ἑτέραν ἰδέαν τραπέσθαι βίου, καὶ ἐκδοῦναι μὲν ἐμαυτὸν τρυφῇ, πεῖραν δὲ λαβεῖν ἡδονῶν ποικίλων. νῦν τοίνυν συνῆκα ὡς τὰ τοιαῦτα μάταια σύμπαντα, καὶ γέλωτα μὲν εἰκῇ φερόμενον ἐπέσχον. ἡδονὴν δὲ πρὸς τὸ σωφρονεῖν ἐκόλασα πικρῶς, ἐπιτιμήσας αὐτῇ. λογισάμενος δέ, ὅτι ψυχὴ δύναται φθείρεσθαι μεθύουσα καὶ ῥέπουσα ὥσπερ οἴνου σώματος φύσιν, ἐγκράτεια δὲ δουλοῦται ἐπιθυμίαν, προεθυμήθην κατιδεῖν, τί ποτε εἴη προκείμενον ἀνθρώποις σπουδαῖον, καὶ τῷ ὄντι καλὸν ὃ καταπράξονται παρὰ τὸν χρόνον τοῦ βίου. διεξελήλυθα γὰρ τὰ λοιπὰ σύμπαντα ὅσ' ἀξιάγαστα νομίζεται, οἴκων τε ὑπερυψήλων ἀνορθώσεις καὶ φυτείας ἀμπέλων, ἔτι δὲ παραδείσων κατασκευάς, καὶ παντοίων δένδρων καρποφόρων κτήσεις καὶ ἐπιμελείας· ὅσα δὲ καὶ δεξαμενὰς μεγάλας πρὸς ὑποδοχὰς ὑδάτων κατεσκευασάμην, εἰς δαψιλῆ ἄρδειαν τῶν φυτῶν ἀρκεσομένας. περιεβαλόμην δὲ καὶ οἰκετῶν πλῆθος, θεράποντας καὶ θεραπαίνας· ἄλλους μὲν ἔξωθεν κτησάμενος, ἄλλους δὲ καὶ παρ' ἐμαυτῷ γεγομένους κεκτημένος. ζώων δὲ τετραπόδων ἀγέλαι, πολλαὶ μὲν βουκολίων, πολλαὶ δὲ ποιμνίων ὑπὸ τὴν ἐμὴν ἦλθον ἐξουσίαν παρ' ὁντινοῦν τῶν πάλαι. θησαυροί τε χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου προσέρρεον. δορυφόρων μοι καὶ δασμοφόρων, τῶν ἁπάντων βασιλέων περιεμένω, χοροί τε συνεκροτοῦντο παμπλήθεις· ἀρρένων δὲ τε ὁμοῦ καὶ θηλειῶν εἰς τὴν ἐμὴν τέρψιν, παναρμόνιον ἐκπονούντων ᾠδήν. συμπόσιά γε μὴν καὶ οἰνοχόων ὥς εἰς ἄκρον ἐπιτυχεῖν τῆς ξυφῆς μεθ' ἑκατέρου γένους ἀνθρώπων ἐξειλεγμένων, οὐδ' ἂν καταλέγειν ἔχοιμι, τοσοῦτον ὑπερέβαλον τούτοις τῶν πρὸ ἐμοῦ βασιλευσάντων ἐν Ἱερουσαλήμ. εἶτα συνέβαινε, τὰ μὲν τῆς σοφίας μοι ἐλαττοῦσθαι, πληθύνεσθαι δὲ τὰ τῆς οὐκ ἀγαθῆς ἐπιθυμίας. παντὶ γὰρ ὀφθαλμῶν τε δελεάσματι, καὶ καρδίας ἀκράτοις ὁρμαῖς, ἐφ' αἷς ἅπασι τυχεῖν προσαπήρτισα, ἐνδιδοὺς ἐλπίσιν ἐμαυτὸν ἐκδεδωκώς, καὶ πάσαις ξυφαῖς δειλαίαις, τὴν ἐμαυτοῦ ἐγκατέδησα προαίρεσιν. οὕτω γάρ μου αἱ ἐνθυμήσεις, εἰς δυσπραγίαν ἐνεχθεῖσαι, ὡς ταῦτα μὲν εἶναι καλά, ταῦτα δέ μοι προσήκειν διαπράττεσθαι νομίζειν. εἶτα ποτὲ ἀνανήψας ἐγὼ καὶ ἀναβλέψας, κατεῖδον ἅπερ ἐν χερσὶν εἶχον, μοχθηρά τε καὶ ὁμοῦ καὶ παγχάλεπα, πεποιηκὼς οὐκ ἀγαθὰ ποιήματα. οὐδὲν γὰρ ὁπουοῦν ὑπὸ ἀνθρώπων ηὑρημένον, ἀκριβὲς εἶναί μοι νῦν καταφαίνεται καὶ περισπούδαστον ὀρθῷ λογισμῷ. συλλογισάμενος οὖν τά τε σοφίας ἀγαθά, καὶ τὰ ἀφροσύνης κακά, εἰκότως ἂν ἱκανῶς θαυμάζοιμι ἄνδρα τοιοῦτον, ὅστις φερόμενος ἀλόγως ἔπειτα ἑαυτοῦ λαβόμενος, εἰς τὸ δέον ἐπιστρέψει. φρονήσεως γὰρ καὶ ἀφροσύνης, πολὺ τὸ μέσον. διαφορὰ δὲ ἀμφοῖν τοσαύτη, ὅση περ ἡμέρας πρὸς νύκτα. ἔοικε τοίνυν, ὁ μὲν ἀρετὴν ᾑρημένος, τρανῶς τε ἕκαστα καὶ ἄνω βλέποντι. τῆς τε ἑαυτοῦ πορείας, λαμπροτάτῳ φέγγους καιρῷ πεποιημένῳ. ὁ δ' αὖ κακίᾳ ἐμπεπλεγμένος, καὶ πλάνῃ παννυχίᾳ ὡς ἐν σκοτομαίνῃ πλανώμενος, τυφλός τε ὢν τὴν πρόοψιν, καὶ ὑπὸ τοῦ σκότους τῶν πραγμάτων καταφερόμενος. τέλος δὲ ἐπινοήσας ἑκατέρου τοῦ βίου τούτων ἐγὼ οὐ διάφορον, εὗρον ὕστερον οὐδέν, καὶ ὡς κοινωνὸν ἀφρόνων ἐμαυτὸν καταστήσας, τὰ τῆς ἀφροσύνης ἐπίχειρα δέξομαι. τί γοῦν ἢ τῶν σοφισμάτων ἐκείνων ἀγαθόν, ἢ ποία ὄνησις τῶν πολλῶν λόγων, ὅσοι γε τὰ φλυαρίας ῥεύματα, ὥσπερ ἐκ πηγῆς ὁρμᾶται τῆς ἀφροσύνης. σοφῷ δὲ καὶ ἄφρονι κοινὸν οὐδέν, οὐ κατὰ ἀνθρώπων μνήμην, οὐ κατὰ θεοῦ ἀμοιβήν, τῶν δὲ ἐν ἀνθρώποις πραγμάτων, ἔτ' ἄρχεσθαι δοκούντων, ἤδη τὸ τέλος ἐπιλαμβάνει ἁπάντων. σοφὸς δὲ οὐδέποτε ἀσυνέτῳ τοῦ αὐτοῦ κοινωνεῖ τέλους. ἐμίσησα τοίνυν καὶ τὸν σύμπαντά μου βίον, τὸν ἐν τοῖς ματαίοις ἀναλωθέντα, ὃν διήγαγον τοῖς περὶ γῆν πόνοις προσετηκώς. ὡς γὰρ συνελόντι φάναι, πάντα μοι λυπηρῶς ἐκμεμόχθηται ὁρμῆς ἀλογίστου γενόμενα ποιήματα, καὶ διαδέξεταί τις αὐτὰ ἕτερος, εἴτε σοφός, εἴτε ἠλίθιος, τὰς ψυχὰς τῶν ἐμῶν καμάτων ἐπικαρπίας. ἀποβαλλομένῳ δέ μοι ταῦτα καὶ ἀπορρίψαντι, κατεφαίνετο τῷ ὄντι ἀγαθὰ προκείμενα ἀνθρώπῳ, σοφίας τε γνῶσις, καὶ κτῆσις ἀνδρείας. εἰ δέ τις τούτων μὲν οὐκ ἐφρόντισεν, ἑτέρως δὲ ἐπόνησεν, ὁ τοιοῦτος, ἀλλότρια μὲν πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν, μετῆλθε δὲ κακίαν ἀντὶ χρηστότητος, καὶ μόχθον ἀνθ' ἡσυχίας ταραχαῖς ποικίλαις περιελκόμενος, νύκτας τε καὶ ἡμέρας συνεχόμενος ἀεί, σώματός τε ἐπείγουσι καμάτοις, καὶ ψυχῆς φροντίσιν ἀδιαλείπτοις, σφαδαζούσης αὐτῷ τῆς καρδίας,

ἀλλοκότων

ἀλλοκότων ἕνεκα πραγμάτων. οὐ γὰρ τὸ τέλειον ἀγαθὸν ἐνθάδε βρῶσίς τε καὶ πόσις [illegible], εἰ καὶ μάλιστα ἐκ θεοῦ ἀνθρώποις γίνονται αἱ τροφαί. οὐδὲν γὰρ τῶν πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν δεδομένων ἔξω τῆς αὐτοῦ ὑπάρχει προνοίας. ἀλλ' ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνήρ, σοφίας ἐκ θεοῦ τυχών, εὐφροσύνης ἔτυχεν οὐρανίου. ὁ δ' αὖ πονηρός, διηλάτοις ἐλαυνόμενος κακοῖς, πλεονεξίαν νοσῶν, πολλά τε ἀθροῖσαι σπουδάζει, καὶ τὸν ἀπὸ θεοῦ πεπλημμεληκόσιν ἐναντίοις τοῦ πάντων δεσπότου ἀναδίδωσι ἀσπίδα, δῶρα προτείνων ἄχρηστα, δόλερά τε ὁμοῦ καὶ μάταια τῆς ἰσχύος τῆς ἀθλίας ψυχῆς σπουδάσματα πεποιημένος. χρόνος δὲ ἕτερος πάντων γέμει τῶν [illegible], τοκετῶν, εἶτα θανάτων, βλαστήσεως φυτῶν, εἶτα ἀνατροπῆς, ἰάσεως καὶ ἀναιρέσεως, οἴκων τε ἀνορθώσεως, καὶ καταλύσεως, κλαυθμῶν καὶ γελώτων, κοπετῶν καὶ ὀρχησμάτων. νῦν μὲν συνάγει τις τὰ ἀπὸ γῆς, νῦν δὲ ἐξέβαλε. καὶ ποτὲ μὲν ἐπιμέμηνε γυναικί, ποτὲ δὲ αὐτὴν ἀποφεύγει. καὶ νῦν μὲν ἐζήτησέ τις ὁτιοῦν, νῦν δὲ ἀπώλεσε. καὶ νῦν μὲν ἐφύλαξε, νῦν δὲ προέηκε. ἄλλοτε ἀπέκτεινεν, ἄλλοτε ἐφονεύθη. ἐλάλησεν, εἶτα ἡσύχασεν. ἠγάπησεν, εἶτα ἐμίσησε. τὰ γὰρ ἐν ἀνθρώποις πράγματα ποτὲ μὲν πολεμεῖται, ἄλλοτε δὲ εἰρηνεύεται, ὀξυρρόπως τῶν πραγμάτων ἐξ ἀγαθῶν εἶναι δοκούντων εἰς ὁμολογούμενα κακὰ μεταπιπτόντων. παυσώμεθα τοίνυν ἐξ ἀνονήτων μόχθων. ταῦτα γὰρ ἅπαντα, ὥς γέ μοι δοκεῖ, κοινοῖς ἰοβόλοις ἀνθρώπων ἐξοιστρεῖν ἐτέθη. καιροσκόπος δέ τις πονηρὸς τὸν αἰῶνα ὕστερος περιέχων, ἀφανίσαι ὑπερβολῇ τεινόμενος τὸ τοῦ θεοῦ πλάσμα, ἐξ ἀρχῆς αὐτοῦ μέχρι τέλους πολεμεῖν ᾑρημένος. πέπεισμαι τοίνυν τὰ μέγιστα ἀγαθὰ ἀνθρώπῳ εὐθυμίαν καὶ εὐποιίαν ὑπάρχειν, καὶ μέν τοι καὶ τὴν πρόσκαιρον ταύτην ἀπόλαυσιν ἐκ θεοῦ παραγίνεσθαι μόνον, εἰ δικαιοσύνη τῆς πράξεως ἡγοῖτο, τῶν τε αἰωνίων καὶ ἀφθάρτων πραγμάτων, ὅσα ὁ θεὸς παγίως ἔθετο, οὔτε τι ἀφελεῖν, οὔτε τι προσθεῖναι δυνατόν. ὁ [illegible] οὕτω, ἀλλ' ἔστιν ἐκεῖνα φοβερά τε ὁμοῦ καὶ θαυμαστά. καὶ τὰ μὲν γενόμενα ἕστηκε, τὰ δὲ ἐσόμενα ἤδη κατὰ τὸ προεγνῶσθαι γεγένηται. θεῷ δὲ κέχρηται ὁ ἀδικούμενος βοηθῷ. εἶδον ἐν τοῖς κάτω μέρεσι, κολάσεως μὲν βάραθρον τοὺς δυσσεβεῖς δεχόμενον, εὐσεβέσι δὲ χῶρον ἕτερον ἀνειμένον. ἐλογισάμην δὲ πάντα ὅμοια ὑπάρχειν παρὰ θεῷ νομίζεσθαι καὶ κρίνεσθαι, τουτέστιν δικαίους καὶ ἀδίκους, λογικὰ καὶ ἄλογα. χρόνον τε γὰρ ἅπασιν ὁμοίως ἐπιμεμετρῆσθαι, καὶ θάνατον ἐπηρτῆσθαι, τουτέστι παρὰ θεῷ κτήνεσί τε καὶ ἀνθρώπων φῦλα. διαφέρειν δὲ ἀλλήλων, μόνῳ τῷ ἐνάρθρῳ τῆς φωνῆς. συμβαίνειν δὲ αὐτοῖς ἅπαντα τὰ παραπλήσια, καὶ τὸν θάνατον χωρεῖν, οὐδὲν μᾶλλον ἐπὶ τὰ λοιπὰ τῶν ζώων, ἤπερ καὶ ἐπ' ἀνθρώπων. πνεῦμα γὰρ πᾶσιν ὅμοιον εἶναι, καὶ πλέον ὑπάρχειν ἐν ἀνθρώποις μηδέν, ἀλλὰ πάντα ἐν λόγῳ εἶναι μάταια, ἀπὸ τῆς αὐτῆς γῆς λαβόντα τὴν σύστασιν, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν γῆν ἕξοντα τὴν ἀνάλυσιν. ἄδηλον γὰρ εἶναι περί τε τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, εἰ ἀναπτήσονται ἄνω, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἃς τὰ ἄλογα κέκτηται, εἰ κάτω διαρρυήσονται. καί μοι ἐδόκει μηδὲν ἕτερον ὑπάρχειν ἀγαθόν, εἰ μὴ τρυφὴ καὶ τῶν παρόντων χρῆσις. οὐ γὰρ ἔστι πάλιν φάθειν, ἐπὶ τὴν ἀπόλαυσιν τούτων ἐλθεῖν δυνατόν, ἅπαξ ἀνθρώπῳ θανάτου γευσαμένῳ. ἀπὸ δὲ τούτων ἁπάντων ἐμαυτὸν ἐπιστρέψας τὴν ἔννοιαν κατεσκεψάμην, καὶ ἀπεστράφην πάντα εἴδη συκοφαντιῶν τὰ ἐν ἀνθρώποις πλαζόμενα. ἐξ ὧν τινὲς μὲν ἀδικούμενοι δακρύουσι καὶ θρηνοῦσι, βίᾳ καταβεβλημένοι τῶν ἐπαμυνόντων, ἢ ὅλως τῶν ἀμυνθησομένων οὐδὲ σὺν πάσης πανταχόθεν κατεχούσης ἀπορίας· οἱ δὲ χειροδίκαι εἰς ὕψος αἴρονται, ἐξ οὗ καὶ πεσοῦνται. τῶν δὲ ἀδίκων καὶ θρασέων, οἱ μὲν ἀποθανόντες, ἄμεινον παρὰ τοὺς μέχρι νῦν ζῶντας ἔπραξαν. αἱρετώτερος δὲ τούτων ἀμφοτέρων, ὁ ὅμοιος αὐτοῖς ἐσόμενος, μηδέπω δὲ γεγονώς, ὅτι οὔπω τῆς κατὰ τὰ ἀνθρώπων ἥψατο πονηρίας. φανερὸν δέ μοι ἐγένετο καὶ ὁπόσος ἀνδρὶ φθόνος παρὰ τῶν πέλας ἕπεται, οἶστρος ὑπάρχων πονηροῦ πνεύματος. καὶ ὅτι ὁ ἀποδεξάμενός τε αὐτόν, καὶ οἱονεὶ προσστερνισάμενος, οὐδὲν ἕτερον ἔχει, ἢ τὸ διεσθίειν τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, καὶ διαπλέκειν τι καὶ δαπανᾶν μετὰ τοῦ σώματος ἑαυτοῦ λύπην ἀπαραμύθητον, τὴν τῶν ἄλλων εὐπραγίαν τιθέμενος. ἕλοιτο δ' ἄν τις εὖ φρονῶν θατέρας ἐμπλῆσαι τῶν χειρῶν, σὺν ῥαστώνῃ καὶ πραότητι, ἤπερ ἀμφοτέρας σὺν μόχθῳ, καὶ δολεροῦ πνεύματος πανουργίᾳ. ἔστι δέ τι καὶ ἕτερον, ὅπερ οἶδα συμβαῖνον παρὰ τὸ προσῆκον, ἀνδρὸς ἕνεκα προαιρέσεως οὐκ ἀγαθῆς, ὃς μεμονωμένος πάντοθεν, καὶ οὔτε ἀδελφὸν ἔχων, οὔτε υἱόν, κτήμασι δὲ πολλοῖς εὐθηνούμενος, ἀπληστίᾳ συζῶν, χρηστότητι ἑαυτόν, οὐδ' ὅλως ὁπουοῦν ἐπιδοῦναι θέλει. ἡδέως οὖν ἂν αὐτὸν ἐροίμην, ὅτου χάριν ὁ τοιοῦτος μοχθεῖ, τὸ δὲ ἀγαθόν τι δρᾶσαι, προτροπάδην φεύγων, ποικίλαις δὲ τοῦ χρηματίσασθαι πόθου ἐπιθυμίαις διασπώμενος. πολλῷ δὲ τούτου βελτίους, οἱ κοινωνίαν ἅμα βίου ἐστείλαντο, ἐξ ἧς καρποῖντο ἂν τὰ βέλτιστα. δύο γὰρ ἀνδρῶν τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν ὀρθῶς προσεχομένων, εἰ καὶ θατέρῳ τινὶ προσπέσοι τι, ἀλλὰ μὴν οὐ μικρὰν ἐπικουρίαν ἔχει, τὸν αὐτῷ συνόντα. μεγίστη δὲ

καὶ τὴν

συμφορὰ ἀνθρώπῳ δυστυχοῦντι, καὶ ἡ ἐρημία τοῦ ἀνακτησομένου. οὐδ᾽ ἂν ὁμοδίαιτοι, καὶ τὴν εὐπαγῆ κοίτην ἐδιπλασίαζεν, καὶ παγκράτην ἀβελῆ τὸν χειμῶνα παρημύθησαντο, ὥστε καὶ ἐπιμυθεῖν τῇ ἐπαλλήλοις λαμπρύνεσθαι παρρησίᾳ, καὶ νίκας φαιδρότητι σημαίνεσθαι. ὁ δὲ βίον ἀκοινώνητον ἕλκων, φειδοῖ τινὰ ἑαυτοῦ διεξάγει ζωήν, οὐκ ἐκλελυμένος, ὡς εἰ καὶ ἐπίθοιτό τις ἀνθρώποις συμπεφραγμένοις, θρασέως καὶ οὐκ ἀσφαλῶς βουλεύεται, καὶ ὅτι οὐδὲ σχοινίον τρίπλοκον ῥᾳδίως ἀπορρήγνυσθαι πέφυκεν. ἐγὼ δὲ προκρίνω νέον πένητα σώφρονα, γέροντος βασιλέως ἄφρονος. ᾧ ἐνθύμιον οὐ γίνεται, ὡς δυνατόν ἐστι, τὸν μὲν ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου τινὰ εἰς τὸ βασιλεύειν καταστῆναι. αὐτὸν δὲ τῆς ἀδίκου δυναστείας, δικαίως ὕστερον ἐκπεσεῖν. συμβαίνει γὰρ τοὺς ὑπὸ τῷ νέῳ μὲν, ἔμφρονι δὲ τασσομένους, ἀλύπους εἶναι τοὺς ὅσοι πρόγονοι ἔσονται. οἱ γὰρ μετέπειτα γενόμενοι, διὰ τὸ ἑτέρου ἀπειράτως ἔχειν, οὐδὲ ἐπαινεῖν δύνανται, ἀγόμενοι τῇ γνώμῃ ἀλογίστῳ, καὶ ὁρμῇ πνεύματος ἐναντίου. ἐκκλησιάζων δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχε τὸν τοῦ ἑαυτοῦ βίον ὀρθῶς διακρίνεσθαι, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀφρόνων εὔχεσθαι, ὅπως ἐπίσταιντο σύνεσιν λαβόντες, ἐκκλίνειαν τὴν πρᾶξιν τῶν πονηρῶν. γλώσσης δὲ φείδεσθαι καλὸν, καὶ εὐσταθεῖ χρῆσθαι καρδίᾳ ἐν τῇ περὶ λόγων σπουδῇ. οὐ γὰρ χρὴ ἀλογίστως αὐτὴν ἔχοντα, καὶ ἄτοπα, ἢ τὰ ἐπὶ νοῦν ἐλθόντα, ταῦτα προΐεσθαι διὰ τῆς φωνῆς· ἀλλ᾽ ἐνθυμουμένων, ὅτι εἰ καὶ πολὺ ἀφεστήκαμεν οὐρανοῦ, γινώσκειν χρὴ, ὅτι ἐπακούει φθεγγόμενα θεοῦ, καὶ ἔστι λυσιτελὲς λαλεῖν ἀπεριττῶς. ὥσπερ δὲ φροντίσι ψυχῆς ποικίλαις ἕπεται ὀνειράτων παντοδαπῇ φαντασίᾳ, οὕτω καὶ ἀφροσύνῃ φλυαρία συνέζευκται· ἐπαγγελία δὲ δι᾽ εὐχῆς γινομένη, τέλος λαμβανέτω δι᾽ ἔργου. ἀφρόνων δὲ ἴδιον, τὸ ἀτελεῖς τοὺς λόγους εἶναι. σὺ δὲ ἀληθὴς ἔσο, γινώσκων ὡς πολλῷ ἄμεινον μὴ εὔξασθαί σε, μηδὲ ὑποσχέσθαι τι ὅλως, ἢ εὐξάμενον, εἶτα παραλιπεῖν. δεῖ δὲ παντοίως φυγεῖν τὴν τῶν κακῶν ῥημάτων ἐπιφορὰν, ὡς ἀκουομένων θεῷ. ὑπὸ γὰρ ταῦτα ἐνθυμουμένῳ πλέον οὐδέν ἐστιν, ἢ τὸ αἰσθάνεσθαι τῶν ἑαυτοῦ ἔργων ὑπὸ θεοῦ διαφθειρομένων. ὥσπερ γὰρ τὰ πολλὰ ἐνύπνια μάταια, οὕτω καὶ τὰ πολλὰ ῥήματα. φόβος δὲ θεοῦ, ἀνθρώπων σωτήριος. ἀνάνδρως δὲ, ὅθεν οὐ χρὴ θαυμάζειν ἀφορῶντα πρός τε πένητας συκοφαντουμένους, καὶ πρὸς δικαστὰς παραλογιζομένους. χρὴ δὲ ἐκβέπεσθαι τὸ τῶν δυνατωτέρων μείζονας εἶναι δοκεῖν. καὶ γὰρ ἐκγίνεται τοῦτο, ἀλλ᾽ οὖν τῶν ἐσομένων σοι φοβερῶν, οὐ ῥύεταί σε ἡ κακὴ αὕτη πονηρία. ὥσπερ δὲ κτῆμα τὸ ἐξ ἁρπαγῆς βλαβερώτατον καὶ ἀνοσιώτατον, οὕτω καὶ ἀνδρὶ ἐπιθυμητῇ χρημάτων, οὐκ ἐγγίνεται κόρος. οὐδ᾽ ἡ παρὰ τῶν πέλας εὔνοια, καὶ ὅπου μάλιστα πάμπολυ ἀργύριον ἐπιτηδεύονται. τοῦτο μὲν γὰρ μάταιον. ἀγαθότης δὲ τοὺς συνόντας αὐτῇ ὑπερευφραίνουσα, ἀνδρείους ἀπεργάζεται τοὺς καθαρὰν ἔχοντας τὴν πραγματείαν, πιέζουσα τὴν δύναμιν· μέγα δὲ καὶ τὸ μὴ προσετηκέναι τοιαύταις φροντίσιν. ὁ μέν γε πένης, κἂν δοῦλος ᾖ, καὶ μὴ ὑπερεμπλήσας τὴν ἑαυτοῦ γαστέρα, προσλαβὼν μεγάλα λαμβάνει τὰ διὰ τοῦ ὕπνου ἀναπαύσεως. πλούτου δὲ ἐπιθυμία, σύνεστι ἀγρυπνίαις καὶ καμάτοις ψυχῆς. τί δ᾽ ἂν γένοιτο τούτου ἀτοπώτερον; ἢ τὸ μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας ἀθροίζοντα τὸν πλοῦτον συντηρεῖν, μείζονα ἑαυτῷ φυλάσσοντα κακῶν ἀφορμήν. καὶ τὸν μὲν πλοῦτον ἐκεῖνον ἀνάγκη ἀπόλλυσθαι ποτὲ καὶ διαφθαρῆναι, εἴτε γένοιτο τῷ κτησαμένῳ τέκνα εἴτε καὶ μὴ, αὐτόν τε εἰ καὶ μὴ βούλοιτο προσήκει ὕστερον εἰς τὴν γῆν πεσεῖν καὶ ἀπελθεῖν, οἷος καὶ ὁπότε εἰς τὸ εἶναι πρῶτον ἐτύγχανε. κεναῖς δὲ χερσὶν ἀπιέναι μέλλων, αὔξει τὴν ἑαυτοῦ κακίαν. ὥσπερ οὐκ ἐνθυμούμενος, ὅτι ἐπίκειται αὐτῷ τέλος τοῦ βίου τῇ γενέσει ὅμοιον, καὶ ὅτι ἀνόνητα μοχθεῖ. εἰς δέ τινα μᾶλλον ἀνέμου ὁρμὴν, ὑπὲρ τῇ ἑαυτοῦ σπουδῇ χαριζόμενος, καταναλώσας τὸν ἑαυτοῦ βίον σύμπαντα, ἔν τε ἐπιθυμίαις ἀνοσιωτάταις, καὶ ἐν ὁρμαῖς ἀλόγοις, ἔτι δὲ λύπαις καὶ ἀρρωστίαις. καὶ συνελόντι φάναι, σκότος μοί εἰσι ὑπὸ τούτῳ αἱ ἡμέραι. πείθομαι δὲ ἡ ζωὴ, ἀγαθόν γε μὴν ἐκεῖνο καὶ οὐκ ἀπόβλητον. θεοῦ γάρ ἐστι δῶρον, τὸ δυνηθῆναι ἀπολαῦσαι ἄνθρωπον τῶν ἑαυτοῦ καμάτων ἐν εὐφροσύνῃ θεόσδοτα, καὶ οὐχ ἁρπακτικὰ δεξάμενον κτήματα. οὔτε γὰρ λύπαις οὗτός γε νοσεῖ, οὔτε ὡς ἐπὶ πολὺ ἐνθυμήσεσι πονηραῖς δουλεύει. συμμετρεῖται δὲ τὸν ἑαυτοῦ βίον εὐποιίαις, τοῖς πᾶσιν εὐθυμούμενος. καὶ ἀγαλλόμενος τῇ τοῦ θεοῦ δωρεᾷ. περιέξομαι δὲ τῷ λόγῳ, τὴν μάλιστα ἐπιπολάζουσαν ἀνθρώποις κακοπραγίαν, ὅταν θεὸς μὲν τὰ κατὰ θύμια αὐτῷ ἅπαντα ἐπιχορηγήσας, μηδενὸς οὗ τινος τῶν εἰς ἐπιθυμίαν ἐλθόντων αὐτὸν ἀφέληται, μὴ περιουσίας, μὴ πολυδοξίας, μὴ τῶν λοιπῶν περὶ ὅσα ἄνθρωποι ἐπτόηνται. ὁ δὲ τοῖς πᾶσιν εὐθηνούμενος, ὥσπερ τούτῳ μόνῳ θελοντὶ κακῷ συνεχόμενος, τῷ μὴ ἀπολαύειν, ἑταίρῳ τῷ αὐτοῦ ταμιεύσηται, πεσὼν ἄχαρις καὶ ἑαυτῷ, καὶ τοῖς πλησίον. τοῦτο μέγα τεκμήριον καὶ ἔλεγχον περιφανῆ, ὑπερβαλλούσης ἐγὼ τίθεμαι πονηρίας ἄνδρα τε ἐκεῖνον, ὃς πλείστων πατὴρ ὀνομασθεὶς τέκνων ἀσινῶς, βιοὺς δὲ χρόνον μακρὸν, οὐκ ἐπλήσθη χρηστότητος τὴν ψυχὴν ἐπὶ τοσοῦτον, θανάτου πε-

ρχε ὁ λαβών, τοῦτον ἔγωγε, οὔτε τῆς πολυπαιδίας, οὔτε τῆς πολυημερίας ζηλώσαιμ' ἄν. καὶ προκρίνω δὲ αὐτοῦ τὸ ἄωρον γαστρὸς μητρῴας ἐκπεσὸν ἔμβρυον. ἐκεῖνο γὰρ ὥσπερ ἦλθε ματαίως, οὕτως ἄπεισι καὶ λαθραίως ἐν ἀμνηστίᾳ, οὐχ ἁψάμενον κακῶν, οὐκ προσβλέψαν ἡλίῳ. τοῦτο κουφότερον, ἢ περὶ τὸν πονηρόν, κἂν χιλίοις ἔτεσι τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν ἀναμετρησαμένῳ ἀγαθὸν ὅτι τε μὴ ἐπιγνῷ. τέλος δὲ ἀμφοῖν θάνατος, ἐλεγχόμενος ἄφρονος, μάλιστα τὴν πλησμονὴν μηδεμιᾶς λαμβανόντος ἐπιθυμίας. ὁ δὲ σώφρων, τούτοις οὐκ ἀνίσχεται τοῖς πάθεσιν. ὡς δ' ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐθύτης ζωῆς ἄνθρωπον τῇ πενίᾳ ὁδηγεῖ. ὑπεισι δὲ πολλοὺς ὀφθαλμῶν λίχνων θεάματα, τὴν ψυχὴν ἐρεθίζοντα, ἐπ' ἀνόνητον σπουδὴν ἕλκοντα, διὰ τὸ τῆς ὀφθεῖσι κενῆς ἐπιθυμίας. τὰ μὲν τοίνυν γεγενημένα ἤδη ἔγνωσται καὶ σαφὲς τυγχάνει. ὡς τοῖς ὑπὲρ αὐτὸν ἄνθρωπος ἀντιτάττεσθαι οὐχ οἷός τε. φλυαρίαι γε μὴν κατὰ ἀνθρώπους στρέφονται, τὴν τῶν χρωμένων ἄνοιαν ἐπαυξάνουσαι. μηδαμῶς γὰρ πλέον τι ὠφελουμένου τοῦ γινώσκοντος τὰ αὐτοῦ συμβησόμενα παρὰ τὸν βίον καταπαύμια. θεοῦ μὲν γὰρ τοῦτο, ὅμως δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων περιεργία ἐπιτεχνᾶται, ὡς καὶ τὰ μηδὲ θεατόν τινος ἐφεστῶτος ἐσόμενα, πολυπραγμονεῖν τε καὶ δοκεῖν εἰδέναι. μνήμη δὲ ἀγαθὴ ψυχῇ προσῳκειωμένη, ἢ περὶ σώματι ἔλαιον· καὶ βίου ἔξοδος, ἀμείνων γενέσεως· καὶ αἱρετώτερος πενθεῖν, ἢ κωμάζειν, καὶ τὸ παρεῖναι τοῖς λυπουμένοις, ἢ τοῖς μεθυσκομένοις. ἔστι γὰρ οὕτω λαβόντα τινὰ τοῦ βίου τέλος μὴ διαλαθεῖν περὶ τῶν ἀμφ' αὐτόν. γέλωτος δὲ θυμὸς ἔμφρων προτιμότερος. αὐστηρὰ γὰρ διαθέσει προσώπου, κατορθοῦται ψυχή. αἱ μὲν τοίνυν τῶν σοφῶν ψυχαί, σκυθρωπάζουσι καὶ συστέλλονται, αἱ δὲ τῶν ἀφρόνων, ἐπαιρόμεναι διαχέονται. πολὺ δέ ἐστιν εὐκλεέστερον ἐπίπληξιν σοφοῦ ἑνὸς δέξασθαι, ἢ ὅλου χοροῦ ἀνθρώπων φαύλων καὶ δυσμενῶν ᾠδὴν τὴν γενέσθαι ἀκροατήν. τῶν γὰρ ἀφρόνων ἀνθρώπων ὁ γέλως, ἀκανθῶν πολλῶν λάβρων πυρὶ καιομένων ἤχῳ προσέοικεν. ἄθλιον δὲ καὶ τοῦτο, κακόν γε μὴν μέγιστον ἡ συκοφαντία. αὕτη γὰρ σοφῶν ἐπιβουλεύει ψυχαῖς, καὶ ἐπιχειρεῖ διαφθείρειν τὴν γενναίαν ἔστασιν τῶν ἀγαθῶν. λόγων δὲ οὐκ ἀρχόμενον, ἀλλὰ παυόμενον, ἐπαινεῖν προσήκει, καὶ τὸ μέτριον ἦθος ἀποδέχεσθαι, καὶ μὴ τὸ μετεωριζόμενον καὶ τετυφωμένον. πάνυ δὲ χρὴ θυμοῦ φείδεσθαι, καὶ μὴ εἰς ὀργὴν προχείρως καταφέρεσθαι, ἥτινι ἄφρονες δουλεύουσιν. ἁμαρτάνουσι δὲ οἱ λέγοντες τοῖς προτέροις ἀμείνονα δεδόσθαι βίον. ἡ δὲ οὐσία σοι, ὦ πάμπολυ διαφέρει σοφία, τὸ τῶν χρημάτων περιουσίας καὶ τοσοῦτον ἐστι φανερωτέρα, ὅσον ἄργυρος λαμπρότερος φαίνεται τῆς ἑαυτοῦ σκιᾶς. ζωὴ γὰρ ἀνθρώπου, οὐκ ἐξ ἐπικτήσεως πλούτου κτήσεως, ἀλλ' ἐκ σοφίας περιγίνεται. τίς δὲ καὶ δυνήσεται, εἰπέ μοι, τὴν φράσιν τοιοῦτο χρηστὴν τοῦ θεοῦ προνοίας ἐξειπεῖν; ἢ τίς ἀνακαλέσασθαι τὰ δοκοῦντα παρημελῆσθαι ὑπὸ θεοῦ δικαίως; πλάνην δὲ οὐκ ὀρθῶς πρότερον ἔγωγε κατενόησα τὰ σύμπαντα, καὶ δίκαιον ἀπολλύμενον τῇ δικαιοσύνῃ, καὶ μέχρι θανάτου μὴ ἐξιστάμενον, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὴν ἐπιβουλευόμενον, καὶ ἀσεβῆ συναποθνήσκοντα τῇ ἑαυτοῦ κακίᾳ. χρὴ δὲ δίκαιον ὄντα, μὴ σπεύδειν τοιοῦτον εἶναι δοκεῖν, μηδὲ ἄγαν σοφὸν καὶ ὑπερμέτρως, ὅπως μή τι πταίσας, πολλαπλασίονα ἁμαρτήσῃ. καὶ μὴ ἴσθι τολμηρὸς καὶ προπετής, μή σε θάνατος ἁρπάσῃ ἄκαιρος. μέγιστον δὲ ἀγαθὸν ἀντιλαμβάνεσθαι θεοῦ, καὶ ἐν τούτῳ ὄντα μηδὲν ἁμαρτάνειν. τῶν γὰρ ἀμιάντων χερσὶ ἀνάγνοις ψαύειν μυσαρόν. ὁ δὲ μηδὲ φόβου θεοῦ ὑπείκων, ἅπαντα διαφεύγει τἀναντία. σοφία δὲ βοηθείας, εἰ φρόνων ἀνδρῶν τῶν δυνατωτάτων ἐν πόλει μείζονα δύναται, ἣ καὶ συγγινώσκει δικαίως πολλάκις τοῦ δέοντος ἀποτυγχάνουσιν. ἄπταιστος γάρ ἐστιν οὐδὲ εἷς. ἀσεβῶν δὲ λόγοις, οὐδ' ὁπωσοῦν τι χρὴ προσιέναι, ὅπως μὴ τῶν κατὰ σοῦ λόγων αὐτήκοος γενόμενος, ὥσπερ δούλου πονηροῦ φλυαρίας, ἔπειτα δηχθεὶς τὴν καρδίαν, ὕστερον ἐν πολλαῖς πράξεσιν εἰς τὸ αὐτίκα καταράσασθαι καὶ σὺ [illegible]. ἔγνων δὲ ταῦτα ἐγώ, ἅπαντα σοφίαν ἐκ θεοῦ λαβών, ἣν ὕστερον ἀποβαλών, οὐκ ἔτι οἷός τε ἤμην ὅμοιος εἶναι. ἔφυγε γὰρ ἀπ' ἐμοῦ σοφία εἰς μῆκος ἄπειρον, καὶ εἰς βάθος ἀμέτρητον, ὡς μὴ εἶναι αὐτῆς λαβέσθαι μηκέτι, ὥστε ὕστερον καὶ τοῦ ἐπιζητεῖν αὐτήν, τέλεον ἀπεχόμενον, καὶ οὔτε ἐνθυμούμενον ἔτι τοῦ κατανοεῖν τὰς τῶν ἀσεβῶν ἀφροσύνας καὶ βουλὰς ματαίας, καὶ ἀλύοντα βίον. οὕτω δὲ διακείμενος, εἰς αὐτὰ ὑπήχθην, καὶ ἐπιθυμίᾳ συσχεθεὶς θανατηφόρῳ, ἔγνων τὴν γυναῖκα, γῆν τινά, ἢ εἴ τι ἕτερον τοιοῦτον ὑπάρχουσαν. καρδία μὲν γὰρ αὐτῆς, σαγηνεύει τοὺς παριόντας, χεῖρε δὲ χεῖρα συνάψασα μόνον, κατέχει ἢ ἐν δεσμοῖς περιβάλλουσα ἕλκει. μόνος δ' ἂν ἀπ' αὐτῆς ῥυσθείης, ὃν θεὸς ἵλεων καὶ ἐπόπτην ἔχοι, ὡς ὅγε ἁμαρτίᾳ δεδουλωμένος οὐκ ἂν ἐκφύγοι. ζητήσας δ' ἐγὼ διὰ πασῶν γυναικῶν, σωφροσύνην αὐτῶν εὗρον ἐν οὐδεμιᾷ, καὶ ἄνδρα μὲν τις ἐν χιλίοις γνοίη ἂν σώφρονα, γυναῖκα δὲ οὔ; κατενόησα δὲ ἐκεῖνο μάλιστα, ὅτι ἄνθρωποι ὑπὸ θεοῦ ἁπλοῖ ταῖς ψυχαῖς γινόμενοι, ἑαυτοῖς ἐπισπῶνται λογισμοὺς ποικίλους καὶ ζητήσεις ἀπεράντους, καὶ σοφίαν ζητεῖν προσποιούμενοι, περὶ ῥημάτια κατατρίβονται.

ῥέοιτο, σοφία δὲ ἐν ἀνθρώπῳ ἐξεταζομένη, καὶ δὴ πρόσωπον φαίνεται φωτίζουσα τοῦ κεκτημένου. ὥσπερ δὲ ἀναιδὴς, μισητὸς εὐθὺς ὀφθεὶς τὰ ἄξια ἐκείνου ἐλέγχει ὧνπερ ἐνῴκησε, πάνυ δὲ χρὴ ἐμμελῶς τοῖς τοῦ βασιλέως προσέχειν λόγοις, ὅρκον δὲ ἐκ παντὸς τρόπου φεύγειν, μάλιστα τὸν εἰς Θεοῦ ὄνομα γινόμενον. ἐφίστασθαι δὲ ὅμως προσήκει λόγῳ πονηρῷ, ἀλλὰ φυλάττεσθαι ἅπασαν τὴν εἰς τὸν δεσπότην βλασφημίαν. οὔτε γὰρ δὴ ἐπάγοντός τι μέμψεσθαι ὑπάρξει, οὐδὲ ἀντιλέγειν τοῖς τοῦ μόνου δυνάστου καὶ βασιλέως δόγμασι. βέλτιον δὲ, καὶ λυσιτελέστερον ἐμμένοντα ταῖς ἱεραῖς ἐντολαῖς, λόγων τῶν πονηρῶν ἐκτὸς καθεστάναι. σοφὸς γὰρ ἀνὴρ, ἐπίσταται καὶ προγινώσκει τὴν εἰς καιρὸν κρίσιν, ὅτι δικαία ἔσται. πάντα γὰρ τὰ ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων πράγματα, περιμένει τὴν ἄνωθεν κόλασιν, πλὴν ὅ γε πονηρὸς, οὐ λίαν γινώσκειν ἔοικεν, ὅτι πολλῆς ἐπ' αὐτῷ οὔσης προνοίας, οὐδὲ ὁπηοῦν εἰς τὸ μετέπειτα λήσεται. οὐ γὰρ οἶδε τὰ ἐσόμενα. οὐδὲ γὰρ αὐτῷ κατ' ἀξίαν τις ἀναγγεῖλαι δυνήσεται, ὅτι οὐχ οὕτως τις ἰσχυρὸς ὑπάρξει, ὡς τὸν ἀφαιρούμενον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἄγγελον κωλῦσαι δύνασθαι. οὐδέ τις ὅλως μέθοδος εὑρεθείη ἂν τοῦ παρακρούσασθαί πως τὸν καιρὸν τῆς τελευτῆς, ἀλλ' ὥσπερ ἐν πολέμῳ μέσῳ ληφθέντα, ἄφυκτα πανταχόθεν ἐστὶν ὁρᾶν. ἀσέβεια δὲ πᾶσαν ἀνθρώπου συνεξόλλυται. καὶ ἐκπέπληγμαι δὲ, ὁπότ' ἂν ἀπίδω οἷα καὶ ὅσα εἰς βλάβην τῶν πέλας ἄνθρωποι ἐπιτετηδεύκασιν. ἐπίσταμαι δὲ καὶ προαναρπαζομένους ἐνθένδε τοὺς ἀσεβεῖς καὶ γινομένους ἐκποδὼν, οἷς ὡς ἱκανοῖς ματαιότητι δεδώκασιν. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐφ' ἅπασι τὴν μετὰ χεῖρας ἡ τοῦ θεοῦ πρόνοια, ὀξέως δὲ τὴν πολλὴν ἀνεξικακίαν, οὐδὲ παραυτίκα τιμωρεῖται ταῖς πλημμελείαις, τούτου χάριν οἴεται δ' ἂν ὁ πονηρὸς ἀνὴρ ἁμαρτάνειν τὸ πλεῖον, ὡς ἀθῷος ἀπαλλάξων οὐ συνιεὶς, ὅτι κἂν μὲν πάμπολυν χρόνον ἀδικήσας οὐ λήσεται. ἀγαθὸν γε μὴν μέγιστον, εὐλαβεῖσθαι θεόν. ὅσπερ ἀσεβὴς ἐκπεσὼν, οὐ πολὺν χρόνον τῇ ἑαυτοῦ μωρίᾳ καταχρήσεται. κρατεῖ δὲ καὶ ἐψευσμένη δόξα ἀνθρώπων ἐπινέμεται πολλάκις, τά τε δίκαια καὶ ἄδικα. ὑπολαμβάνουσι γὰρ τὸν ἑκατέρων τἀναντία, καὶ δίκαιός γε τις ὢν οὐ πιστὸς ἔδοξε, καὶ πάλιν ἀσεβὴς, ἔμφρων ἐνομίσθη. ταύτην ἔγωγε τὴν πλάνην, χαλεπὴν ἐν τοῖς μάλιστα τίθεμαι. ἔδοξα δέ ποτε τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, βρῶσιν εἶναι καὶ πόσιν, καὶ ἐκεῖνον θεοφιλέστατον, ὃς ἂν τούτων ἀπολαύῃ παρὰ τὸν αὐτοῦ βίον, ὡς οἷόν τε καὶ μάλιστα, καὶ παραμυθίαν τῆς ζωῆς, τὴν τοιαύτην εὐθυμίαν μόνην ἡγησάμην, καὶ τοίνυν προσεῖχον οὐδενὶ ἑτέρῳ, ἢ τῇ οἰήσει ταύτῃ, ὡς μήτε νύκτωρ, μήτε μεθημέραν ἀπ' αὐτῶν, ὅσα πρὸς τρυφὴν ἀνθρώποις εὕρηται, ἐμαυτὸν ἀπάγειν. ἔγνων δὲ τοσοῦτον, ὅτι ἐν ἐκείνοις τις ἐμφύρων, οὐδαμῶς δυνήσεται, οὐδὲ πολλὰ μοχθήσας εὑρεῖν, τὸ ὄντως ἀγαθόν. ᾤμην γὰρ ἅπαντας τότε τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων ἠξιῶσθαι, καὶ εἴτε τις σοφὸς, δικαιοσύνης μὲν ἐπεμελήθη, ἀδικίαν δὲ ἐξήλασε, καὶ ἔχθραν ἔφυγε πρὸς ἅπαντας δεξιὸς ὢν, ὅπερ ἐστὶν ἀρεστὸν Θεῷ, οὗτος ματαιοπονῶν ἐφαίνετο. τέλος δὲ ἓν ἐδόκει δικαίου τε καὶ ἀσεβοῦς, ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ, καθαροῦ τε καὶ ἀκαθάρτου, καὶ τοῦ ἱλασκομένου, καὶ μή. ὅ τε γὰρ ἄδικος καὶ ὁ ἀγαθὸς, ὅ τε ἐπίορκος, καὶ ὁ τὸν ὅρκον ἐκτρεπόμενος, εἰς ταὐτὸ τέλος ἐλαύνειν ἠλπίζετο. κατάγνωσις γέ τις ὕπεισι τοῦ εἰς ὅμοια τελευτᾶν ἅπαντας. γινώσκω δὲ νῦν ὡς ἀφρόνων ταῦτα ἐνθυμήματα, καὶ πλάνη καὶ ἐξαπάτη, καὶ πολλὰ λέγουσιν, ὡς ὁ ἀποθανὼν οἴχεται τέλεον, καὶ προτιμότερον τὸ ζῶντα τοῦ τεθνηκότος, κἂν ἐν σκότῳ κείμενος ᾖ, κἂν κυνὸς ζῶον, τὸν βίον διαπεραίνῃ, μετὰ τὸν λέοντα τὸν τεθνηκότα. οἱ μὲν γὰρ ζῶντες τοῦτο γοῦν ἐπίστανται, ὅτι τεθνήξονται· οἱ δὲ νεκροὶ, οὐδ' ὁτιοῦν γινώσκουσιν. ἀμοιβαὶ οὐδενὸς δὲ πρόκεινται μετὰ τὸ ἀποπληρῶσαι τὸ χρεών, ἥ τε ἔχθρα καὶ ἡ φιλία ἡ πρὸς τοὺς τεθνηκότας, τέλος ἔχει. ἐκείνων γὰρ, εἴτε ζῆλος, ἐξέλιπεν· εἴτε βίος, ἠφάνισται. μέτεστι δὲ οὐδενὸς αὐτοῖς ἅπαξ ἐντεῦθεν ἀπελθοῦσι. ταῦτα ἡ πλάνη ἐπᾴδουσα ἔτι, καὶ τοιαῦτα συμβουλεύει. τί πράττεις οὗτος, καὶ οὐ τρυφᾷς, οὐδὲ ἐμφορῇ μεθ' ἡδονῆς παντοίων, οἴνου δὲ ὑποβρύχιος πίμπλασαι, οὐκ αἰσθάνῃ, ὡς ἐκ Θεοῦ ταῦτα δέδοται πρὸς ἀπόλαυσιν ἀκατακώλυτον; περιβαλοῦ ἐσθῆτα νεόπλυτον, καὶ μύρῳ τὴν κεφαλὴν χριόμενος, ὅρα τὴν γυναῖκα ταύτην, καὶ κάτεχε δὲ ματαίως τὸν μάταιον παρελθεῖν βίον. ἕτερον γὰρ οὐκ ὑπολείπεταί σοι μετὰ ταῦτα, οὐκ ἐνθάδε, οὐδὲ μετὰ θάνατον· ἀλλὰ πράττε τὰ προστυχόντα. οὔτε γὰρ λογισμὸν εἴ τις τούτων ἀπαιτήσει, οὐδ' ὅλως γινώσκει τις ἐκ τῶν ἀνθρώπων τὰ ὑπ' ἀνθρώπων γινόμενα. ᾄδης δὲ ὅτι ποτὲ καὶ ἔστιν, εἰς ὃν ἀπιέναι λεγόμεθα, σοφίας καὶ αἰσθήσεως ἀμοιρεῖ. ταῦτα μὲν οἱ μάταιοι. ἐγὼ δὲ εὖ οἶδα, ὡς οὔτε οἱ κουφότατοι δοκοῦντες τὸν μέγαν δρόμον ἐκεῖνον ἀνύουσιν, οὔτε οἱ δυνατοὶ καὶ φοβεροὶ παρὰ ἀνθρώποις δεδοξασμένοι, τὸν φοβερὸν πόλεμον νικήσουσιν, ἀλλ' οὐδὲ ἐν ἐδωδῆς πλήθει φρόνησις δοκιμάζεται, οὐδὲ σύνεσις πλούτῳ κοινωνεῖν εἴωθεν. οὐδὲ συγχαίρω τοῖς οἰομένοις ἅπαντας τῶν ὁμοίων τεύξεσθαι. πάνυ δὲ ὑπνώττειν ἐοίκασιν οἱ τὰ τοιαῦτα ἐνθυμούμενοι, καὶ μὴ λογιζόμενοι, ὡς δίκην ἰχθύων καὶ ὀρνέων ἀνάρπαστοι γινόμενοι, ἐν κακοῖς καταβιώσονται, ἄφνω τῆς ἀξίας λαχόντες ἐπιτιμίας. ἐγὼ δὲ σοφίαν οὕτω τι μέγα ἡγοῦμαι, ὡς καὶ πόλιν μικρὰν ὑπ' ὀλίγων μὲν οἰκουμένην, ὑπὸ δὲ μεγάλου πολιορκουμένην βασιλέως χειρὶ, πολλὴν καὶ μεγάλην ἡγοῦμαι ἐν ᾗ καὶ οἷα σοφὸν ἄνδρα πολίτην ἔχει πάντα. δύναται γὰρ αὐτὸς καὶ ἐκ τῶν πολεμίων, καὶ ἐκ τῶν χαρακωμάτων, τὴν ἑαυτοῦ διασῶσαι πόλιν. καὶ ὅμως μὲν τὸν σοφὸν ἐκεῖνον οὐ γινώσκουσι πάντες. ἐγὼ δὲ καὶ πάνυ προκρίνω τὴν ἐν σοφίᾳ ἰσχὺν ταύτης τῆς δημώδους δυνάμεως· δηλ' ἐνθάδε μὲν ἀτιμάζεται σοφία πενίᾳ συνοικοῦσα. ἀκουσθήσεται δὲ μετέπειτα ὑπερφωνοῦσα δυνάστας καὶ τυράννους κακῶν ὀρεγομένους. σοφία γὰρ καὶ σιδήρου δυνατωτέρα. ἀφροσύνη τε οἷος, πολλοῖς κινδύνους ἐργάζεται, κἂν πολὺ εὐκαταφρόνητος ᾖ. καὶ γὰρ μυῖαι ἐμπεσοῦσαι μύρῳ, καὶ ἐναποπνιγεῖσαι, ἀχρήμονα τοῦ ἡδέος ἐκείνου χρίσματος, τήν τε ὄψιν, καὶ τὴν χρῆσιν ἐργάζονται. σοφίας δὲ καὶ ἀφροσύνης οὐδὲ ἐν τῷ αὐτῷ μεμνῆσθαι προσῆκον. ὁ μέν γε σοφὸς ἑαυτὸν εἰς τὰ δεξιὰ τῶν πραγμάτων ὁδηγεῖ, ἄφρων δὲ εἰς ἀριστερὰ ἀχρειοῦται, οὐδ'·

ἴσθι ὅτι καὶ χρυσὸν διηγοῦ πραγμάτων ἀφοσιώσει χρῆσθαι. μάταια δὲ αὐτοῦ καὶ τὰ ἀδικήματα, ἀφοσιώσεως ἄνα πεπλησμένα. εἰ δὲ καὶ πόθημά σοι ποτὲ ὦ φίλος, πλήμμυρε τῶν ἀσπίσι, οἷς ἤδη ἐρρωμένως, γινώσκων ὡς καὶ πολλῶν ἁμαρτημάτων πλῆθος θεὸς ἱλάσασθαι δύναται. τυραννεῖ δὲ ὄργανα ταῦτα, καὶ πρὸς πάσης πονηρίας, τὸ μὲν ἄφρονα εἰς ὕψος αἴρεσθαι, τὸ πλησίον δὲ φονικῶς παραφθεῖσθαι καὶ δούλους μὲν ἀμφιπόλων δὲ ἵππων φερομένους, αἰσχρὰς δὲ ἱερὰς βαδίζοντας, ἀλήμονας ὁρᾶσθαι τῶν πονηρῶν γαυρουμένων. εἰ δέ τις ἑτέρῳ ἐπιβουλεύει, λέληθεν αὐτὸν ὡς ἑαυτῷ πρῶτον, καὶ μόνῳ ἐνέδραν ἐργάζεται. ὁ δὲ καθαιρῶν οὐκ ἀσφαλῶς, πολλάκις πεσεῖται ὄφεως δήγματι. ἀλλὰ καὶ ὁ λίθους ἐξαιρούμενος, ἐμποιεῖ πόνον οὐ μικρόν, ἀλλὰ καὶ σχίζων ξύλα, αὐτὸς ἑαυτῷ τὸν κίνδυνον οἴσει. ἐὰν δὲ συμβῇ τὸ σιδήριον τὸν πέλεκυν ἐκπηδῆσαι, θορυβηθήσεται ὁ ταῦτα ἐργαζόμενος, οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ συγκομίζων, καὶ ἐπαύξων αὐτὸς τὴν ἑαυτοῦ ἄδικον καὶ ὠκύμορον δύναμιν. ὄφεως δὲ δῆγμα λαθραῖον. οὐκ ἔστι παραμυθήσονται ἐπᾴδοντες. μάταιοι γάρ εἰσιν. ἀλλ' ὅμως ἀγαθὸς ἀνὴρ ἀγαθὰ ἐργάζεται αὐτῷ τε καὶ τοῖς πλησίον, ὁ δὲ ἄφρων εἰς ὄλεθρον ἐμπεσεῖται διὰ τῆς αὐτοῦ φλυαρίας· καὶ ἅπαξ ἀνοίξας τὸ στόμα, ἄρχεται ἀφρόνως, καὶ τελευτᾷ ταχέως, διὰ παντὸς ἀναιδευόμενος τῇ ἑαυτοῦ ἀνοίᾳ. ἀνθρώπῳ δὲ ἀδύνατόν τι γνῶναι, καὶ παρὰ ἀνθρώπου μαθεῖν τὰ ἀπ' ἀρχῆς, ἢ τὰ ἐπιόντα. τίς γὰρ ἔσται ὁ μηνύσων; κἂν ἱδρῶτες γὰρ οὐκ οἶδεν εἰς τὴν ἀγαθὴν πορεύεσθαι πόλιν κακῶς ἀνυπομένει, τοῖς τε ὀφθαλμοῖς, καὶ τῷ παντὶ προσώπῳ. πόλει δὲ ἐκείνῃ κακὰ προλέγω, ἧς ὅ, τε βασιλεὺς νέος, καὶ οἱ ἄρχοντες γαστρίμαργοι. μακαρίζω δὲ γῆν ἐκείνην, ἧς βασιλεύει ὁ τῶν ἐλευθέρων υἱός. οἵ γε δικαίως ἀπολαύουσιν ἀγαθῶν, οἱ ἐκεῖσε ἀρχῆς ἠξιωμένοι. ὀκνηρὸς δὲ καὶ ἀργὸς οἶκον ἀλαπάξει χλιδιασταὶ γενόμενοι, καὶ εἰς τὴν ἑαυτοῦ λαιμαργίαν, τοῖς πᾶσι καταχρώμενοι, ἀργυρίῳ ἀσχήμονες, οὐκ ὀλίγου τιμώμενοι, πάντα αἰσχρῶς καὶ ταπεινῶς πράσσειν ὑπομένοντες. βασιλεῖ δὲ, καὶ ἄρχουσιν, ἢ δυνάσταις ὑπακούειν προσήκει, καὶ οὐκ ἀπεχθάνεσθαι, οὐδ' ὅλως λυπηρόν τι εἰς αὐτοὺς ῥῆμα ἀπορρίπτειν. δέος γὰρ, μὴ καὶ τὰ κατειρημένα εἰρημένον, εἰς φανερόν πως ἔλθῃ. τῷ γὰρ μόνῳ καὶ πλουσίῳ καὶ μεγάλῳ βασιλεῖ, ἄγγελοι ὀξεῖς καὶ ὑπόπτεροι ἅπαντα διακομίζουσι, πνευματικὴν ὁμοῦ καὶ λογικὴν τελοῦντες ὑπηρεσίαν. κοινωνεῖν γε μὴν ἄρτου τῶν ἀναγκαίων, ἃ πρὸς τὸν βίον ἀνθρώποις δίκαιον. εἰ γὰρ καὶ παραυτίκα τοῦ δόξεις ἀπολλύναι, ὥσπερ ὕδατι τὸν ἄρτον παραδιδοὺς, ἀλλ' οὖν προϊόντος τοῦ χρόνου, οὐκ ἀνόνητός σοι φανεῖται ἡ φιλανθρωπία. δίδου δὲ ἀφειδῶς, καὶ μέριζε τὰ σαυτοῦ πλείοσιν ἢ ἑπτὰ τισὶν ἢ καὶ ὀκτὼ ἢ ἐπιοῦσα ἐπιὸν ἡμέρα. καλύπτουσι δὲ νεφέλαι τὸν ἑαυτῶν πλοῦν ἐπὶ γῆν. ἀλλὰ τὸν ὄμβρον ἐπὶ γῆν ἀφιᾶσι. καὶ οὐκ ἔστι δένδρον εἰς ἀεὶ ἑστηκὸς, ἀλλὰ κατ' ἀνατροπὴν αὐτοῦ φέρεται, αἰφνιδίως γῆν ἀναπεσόν. πολλοὶ δὲ βούλονται καὶ τὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐσόμενα προγινώσκειν, καί τις εἰς τὰς νεφέλας ἀφορῶν, καὶ περιμένων ἄνεμον ἀμητοῦ ἢ λικμήτου ἀπέχεται, μηδὲν οὖν ἀπεσόμενος, μηδὲ γινώσκων τι τῶν ἐκ θεοῦ ἐσομένων, ὥσπερ οὐδὲ τὰ κυοφοροῦσα τέξεται. σπείρας δὲ ἐν καιρῷ, συγκόμιζε τοὺς καρποὺς, ὁπότ' ἂν τούτου καιρὸς εἴη. ἄδηλον γὰρ, ὁποῖον αὐτῶν ἔσται ἄμεινον τῶν φυέντων, χρήσιμα δὲ ἅπαντα εἰς ἀγαθόν. λογιζόμενος δέ τις, ὡς καλὸς μὲν ὁ ἥλιος, ἡδὺς δὲ οὗτος ὁ βίος, ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ πολυχρόνιον γενέσθαι διὰ παντὸς εὐφραινόμενον, καὶ ὡς φοβερὸν ὁ θάνατος, καὶ ἀΐδιον κακὸν, καὶ εἰς τὸ μηδὲν ἄγων, οἴεται χρῆναι, τὸ μὲν τῆς ἀπολαύσεως τῶν παρόντων καὶ δοκούντων ἡδέων συμβουλεύειν καὶ τοῖς νέοις, τῇ ἑαυτῶν ὥρᾳ καταχρῆσθαι ἀνέντας τοὺς ἑαυτῶν ψυχὰς εἰς πᾶσαν ἡδονὴν, καὶ χαρίζεσθαι ταῖς ἐπιθυμίαις, πράττειν δὲ τὰ αὐτοῖς δοκοῦντα, καὶ βλέπειν τὰ τερπνὰ, καὶ ἀποστρέφεσθαι τὰ μὴ οὕτως ἔχοντα. πρὸς ὃν τοσοῦτον λέξω, ἀνόητε, ὢ οὗτος, μὴ προσδοκῶν τὴν ἐφ' ἅπασι τούτοις ἐκ θεοῦ κρίσιν ἐσομένην. πονηρὸν δὲ ἀσωτία καὶ ἀσέλγεια, καὶ ῥυπαρὰ τῶν πραγμάτων ἡμετέρων ὕβρεις ὀλίθειαι. νεότης τι μὲν γὰρ ἄνοιαν πρέπει. ἄνοια δὲ ἄγει εἰς ὄλεθρον. χρὴ δὲ ἔστι νέον ὄντα φοβεῖσθαι θεὸν, πρὶν ἢ ἑαυτὸν παραδοῦναι κακοῖς, πρὶν ἐλθεῖν τὴν τοῦ θεοῦ μεγάλην ἡμέραν καὶ φοβερὰν, ὁπότε ἥλιος μὲν οὐκέτι λάμψει, οὐδὲ σελήνη, οὐδ' οἱ λοιποὶ ἀστέρες. κινηθήσονται δὲ αἱ ὑπέρτεροι δυνάμεις. ἐν ἐκείνῳ γὰρ τῷ ὅλῳ χειμῶνι καὶ ταράχῳ, οἱ κοσμοφύλακες ἄγγελοι. παύσονται μὲν αἱ ἄστραι δυνάστας. παύσονται δὲ καὶ γυναῖκας ἐργαζομένας φροντίσας εἰς τὰ σκοτεινὰ τῶν οἰκημάτων, κεκλεισμένων ἁπασῶν τῶν θυρῶν. καί τις γυνὴ τῆς ἀλήθου ἀπεχομένη διὰ δέος ἐχρήσατο φωνῇ χρήσεται ὥσπερ λεπτοτάτου ὀρνέου. ἅπασαι δὲ ἀνάγνοι γυναῖκες εἰς γῆν πεσοῦνται, καὶ πόλεις καὶ αἱ τούτων ἀρχαὶ αἱ μιαιφόνοι, πενθήσουσι τὴν αἰώνιον κόλασιν, ἐν στάσει καιροῦ. πικρότατοι καὶ αἱματώδεις, ὥσπερ ἀνθοῦντες ἀμυγδάλου καὶ συνεχῶν ἐπικειμένων κολάσεων ὥσπερ πολύ τι ἐρριπισμένων ἀκρίδων, καὶ ἐκποδὼν ῥιπτουμένων τῶν παρανόμων, ὥσπερ μελαίνης καὶ ἀπεστραμμένης φονίτου καππάρεως. ὁ δὲ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ εἰς αἰώνιον οἶκον τὸν ἑαυτοῦ χαίρων πορεύσεται. οἱ δέ γε φαῦλοι, πάντα τὰ αὐτῶν ἐμπλήσουσι κοπτόμενοι. καὶ οὔτε ἀργύριον ἀπεθησαυρισμένον, οὔτε χρυσίον δόκιμον ἀπωφελοῦσιν ἐπὶ μεγάλην γὰρ ἅπαντα καταδέχεται πληγὴν, καὶ μέχρις ὑδρίας ἑστώσης πρός τινι κρήνῃ, καὶ τροχοῦ ὀχήματος, ὃν ἂν τύχῃ κατακλασθῆναι ἐν τῷ κοιλώματι πεσούμενον. χρόνον τε πολὺν δεόμενος, καὶ τῶν διὰ ὕδατος ζώντων πρὸς βύθον τὸν ληθοφόρον αἰῶνος. ἀνθρώπων δὲ τῶν γῆς κειμένων, μία σωτηρία, εἰ ἐπιγνοῖεν αὐτῶν αἱ ψυχαὶ, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀναπτῆναι ὑφ' οὗ καὶ γεγόνασι. λέγω τοίνυν αὖθις ἃ καὶ πρότερον εἴρηκα, πάντα ματαίως ἀνθρώπων διακεῖσθαι. καὶ μήτε ὑπερβολὴν ὅλως ἀνδέχεσθαι τῶν ἐπηνουμένων πραγμάτων τῆς ματαιότητος. πολύτιμος δέ μοι ὁ καλούμενος ἐκκλησιάζοντι σοφὸς, ὃς διδάσκειν ἐπιχειρεῖ τὸν λαὸν τοὺς ἀδιδάκτως καὶ ἀνοήτως ἔχοντας. δεῖ δὲ ἀνδρὸς γενναίου, πρὸς τὸ συνιέναι λόγους σοφίας δυνηθῆναι. ἐγὼ δὲ ἤδη πρεσβύτης ὢν, καὶ μακρὸν βίου διελθὼν χρόνον, ἱκανός μοι εἰς τὸ ἀνευρεῖν τὰ ὑπὸ θεοῦ ἀρεστὰ διὰ τῶν τῆς ἀληθείας μυστηρίων ἐπίσταμαι τε ὡς ἐπιγράφῃ ψυχὰς, καὶ ὅτι τὰ οὐχ ἧττον τὰ τῶν σοφῶν παρασκευάσματα, ἢ σφόδρα τὰ σώματα βουκέντρα, ἥλῳ ἐμπεπορπημένα. δώουσι δέ τινες τὰ σοφὰ ἐκεῖνα διδάγματα, τῶν

οἱ δὲ ἀγαθοῦ λαβόντες ποιμένος καὶ διδασκάλου, ὥσπερ ἐξ οἰκείου νάματος ἅπαντες αὐτοῖς συμφόρως δαφελέστερον τὰ πιστευθέντα διηγούμενοι. λόγων δὲ πολλῶν οὐκ ἦν ὄφελος, οὐδέ σοι συμβάλλομαι ὦ φίλος αἰδονία, καταγράφειν τὰ περὶ τὸ πρόσωπον, οἷς τὸ κάμνειν ἐκεῖ οὐκ ἦν πλεῖον. ἀλλά μοι λοιπὸν τοῦ λόγου διορθωτοῦ δεῖ τινος, ὅτι ὦ ἄνθρωποι, ἰδοὺ διεξῆλθον ὑμῖν καὶ συντόμως προκειρέθην, φοβεῖσθαι μὲν οὖν τὸ παύτην διαστάντων τε ὁμοῦ καὶ ἐπὶ πάντων, τηρεῖν δὲ αὐτοῦ καὶ τὰ προστάγματα, πείθεσθαι δὲ πάντα ποιεῖν μετ' ἐπιστήμης, καὶ κατανοεῖσθαι, καὶ κατ' ἀξίαν ἀπολήψεσθαι ἕκαστον τοῦ αὐτοῦ ἔργου τῇ ἀμοιβῇ ἀγαθῶν τε ὁμοῦ καὶ φαύλων.

ΚΑΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΤΗΛΙΤΕΥΤ. ΠΡΩΤΟΣ.

Ἀκούσατε ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη, ἐνωτίσασθε πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην. καλῶ γὰρ
a ἅπαντας ὥσπερ ἐξ ἀπόπτου τινὸς καὶ μετεώρου τῆς περιωπῆς, μεγάλῳ τε καὶ ὑψηλῷ τῷ κηρύγματι. ἀκούσατε λαοί, φυλαί, γλῶσσαι. πᾶν γένος ἀνθρώπων, καὶ ἡλικία πᾶσα, ὅσοι τε νῦν ἐστὲ καὶ ὅσοι γενήσεσθε, καὶ ἵν' ᾖ μοι μεῖζον τὸ κήρυγμα, πᾶσαι δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, πάντες ἄγγελοι, οἷς ἔργον ἡ τοῦ τυράννου κατάλυσις, οὐ τὸν Σηὼν καταλύσει τὸν βασιλέα τῶν Ἀμμοραίων, οὐδὲ τὸν Ὢγ βασιλέα τῆς Βασάν, μικροὺς δυνάστας καὶ μικρὸν μέρος τῆς οἰκουμένης κακοῦντας τὸν Ἰσραήλ. ἀλλὰ τὸν δράκοντα, τὸν ἀποστάτην, τὸν νοῦν, τὸν μέγαν, τὸν Ἀσσύριον, τὸν κοινὸν ἁπάντων ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, τὸν πολλὰ μὲν ἐπὶ γῆς μανέντα καὶ ἀπειλήσαντα, πολλὴν δὲ ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος λαλήσαντά τε καὶ μελετήσαντα. ἄκουε οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου γῆ. καιρὸς γάρ μοι ταὐτὰ τῷ μεγαλοφωνοτάτῳ τῶν προφητῶν Ἡσαΐᾳ συμφθέγξασθαι. πλὴν ὅσον ὁ μὲν τὸν Ἰσραὴλ ἀθετήσαντα, ταῦτα καλεῖ καὶ μάρτυρα. ἐγὼ δὲ τὸν τύραννον καὶ ἀθετήσαντα, καὶ πεσόντα πτῶμα τῆς ἀσεβείας ἄξιον. ἄκουε καὶ ἡ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίου ψυχή, εἴ τις αἴσθησις. ὅσοι τε πρὸ αὐτοῦ βασιλέων φιλόχριστοι, τοῦ δὲ καὶ παρὰ τὴν μάλιστα, ὅσῳ τῇ Χριστοῦ κληρονομίᾳ συναυξηθείς, καὶ αὐξήσας ταύτην εἰς δύναμιν, καὶ χρόνῳ βεβαιωσάμενος, ὥστε τῶν πάντων ἔσχατον γενέσθαι τὸν πάντων τε βασιλέων ὀνομαστότατος (ὢ τῆς ἀπειρίας) ἀγνώμονα ἠγνόησε, σφόδρα τῆς οἰκείας εὐσεβείας ἀνάξιον. ἔλαβεν ἐπιτρέφων Χριστιανοῖς, τὸν Χριστοῦ πολέμιον. καὶ τοῦτο μόνον τῶν ἁπάντων οὐ καλῶς ἐφιλανθρωπεύσατο, καὶ σώσας καὶ βασιλεύσας, τὸν κακῶς καὶ σωθέντα, καὶ βασιλεύσαντα, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα αὐθάδη, ὥσπερ τῇ καταλύσει τῆς ἀσεβείας καὶ τοῖς Χριστιανῶν πράγμασιν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπανελθοῦσιν, οὕτω δὲ καὶ τῷ λόγῳ. λόγον γὰρ αἰνέσω τῷ θεῷ χαριστήριον, πάσης ἀλόγου θυσίας, ἱερώτερόν τε καὶ καθαρώτερον, οὐ κατὰ τοὺς ἀγροὺς ἐκείνου λόγους καὶ λόγους, καὶ τὰς ἀγοραίας θυσίας. ὧν ἡ περιουσία καὶ τὸ δυνατὸν, ἀσεβείας ἦν δύναμις, καὶ ἄσοφος, ἵν' οὕτως ὀνομάσω σοφία. ἐπεὶ δὲ πᾶσα ἡ τοῦ αἰῶνος τούτου δύναμίς τε καὶ παίδευσις, ἐν σκότει διαπεραιουμένη, καὶ τοῦ τῆς ἀληθείας φωτὸς πόρρω πίπτουσα ἐκείνη μὲν διὰ τοιαῦτα καὶ τὰ τοιοῦτοις, καὶ τοιαύτας ἔχουσα τὰς ἐπικαρπίας, ὥστε χόρτος ταχὺ ἀποξηραινομένη, καὶ ὥστε λάχανα χλόης ταχὺ ἀποπίπτουσα, καὶ συναπίπτουσα τοῖς παρ᾽ ἅσιν ἀπολλυμένοις μετ' ἤχου, καὶ περιφανεστέροις τῇ πτώσει, ἢ τὴν ἀσέβειαν. ἐμοὶ δὲ θύοντι θυσίαν αἰνέσεως σύμφορον, καὶ τῇ ἀναίμακτον τὸν λόγον τιμὴν ἀνάπτοντι, τίς βίαζον παρασυστῇ τῇ χάριτι τῇ τιθυμένῃ· ἢ τίς συνήχησῇ γλῶσσα τοσοῦτον, ὁπόσον καὶ βούλομαι; τίς ἀπεκεῖ τῷ λόγῳ συμπροθυμηθήσεται; καὶ γὰρ οὐ τῷ λόγῳ μόνον ἡ διὰ λόγου χάρις οἰκειοτάτη μὲν τῶν ἄλλων ὧν ὀνομάζεται καὶ ταύτῃ χαίροντι τῇ προσηγορίᾳ διαφερόντως, καὶ τῇ δυνάμει τῆς κλήσεως, ἀλλὰ καὶ ἐκείνῳ πρέπουσα δίκη, λόγῳ κολάζεσθαι ὑπὲρ τῆς εἰς λόγους παρανομίας. ὧν κοινῶν ὄντων λογικοῖς ἅπασιν, ὡς ἰδίων αὐτῶν Χριστιανοῖς ἐφθόνησεν, ἀλογώτατα τῶν λόγων διασκευθεὶς, ὁ πάντων, ὡς ᾤετο, λογιώτατος. περὶ τοῦ μὲν, ὅτι κακούργως τὴν προσηγορίαν μετέθηκε τοῦ δεικνύειν. ὥσπερ τῆς θρησκείας ὄντα τὸν ἑλληνικὰ λόγον, ἀλλ' οὐ τῆς γλώσσης· καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἀλλοτρίους καλοῦ φῶρας, τῶν λόγων ἡμᾶς ἀπήλασεν. ὥσπερ ἂν εἰ καὶ τέχνας εἶρξεν ἡμᾶς, ὅσαι παρ' Ἕλλησιν εὕρηνται, καὶ τοῦτο διὰ τὴν ὁμωνυμίαν ἐνόμισεν. ἔπειτα δὲ λανθάνειν ἡμᾶς ὑπέλαβεν, οὐκ ἀγαθοῦ τινος τῶν πρώτων ἀποστερήσειν μέλλων, οἵ γε καὶ σφόδρα τοῦτον περιφρονοῦμεν τοὺς λόγους, ἀλλὰ τοὺς ἐλέγχους τῆς ἀσεβείας φοβούμενος. ὥσπερ ἐν τῇ κομψείᾳ τῆς λέξεως τὴν ἰσχὺν ἐχόντας, ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας καὶ τοῖς ἐνθυμήμασιν· ὧν ἐπισχεῖν ἡμᾶς ἀδυνατώτερον, ἢ τὸν θεὸν ὁμολογεῖν γλῶσσαν ἔχοντας. ἐπεὶ καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ἰδιουργοῦμεν τὸν λόγον ὥσπερ τὰ σώματα. εὐωχεῖ ἂν τε τούτοις ἀγωνίζεσθαι διὰ τῶν τῆς ἀληθείας, ὥστε ὁ τοῦτο πρὸ στάξας. ἀγνίζειν μὲν ἐνόμισεν, τὸ δὲ ἀληθεῖ οὐκ ἔπαυσεν. καὶ γὰρ μὴ ἑαυτοῦ σαφῶς ἤλεγξε, τοὺς ἐλέγχους δὲ οὐ διέφυγεν, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον τούτοις ἑαυτὸν ὑπεθεὶς ἠγνόησεν. οὐ γὰρ θαρσοῦντός ἐστιν, οὔτε τοῖς ὑπὲρ τῆς θρησκείας δόγμασιν, οὔτε τοῖς λόγοις αὐτοῖς, τὸ τοὺς ἡμετέρους εἶρξαι τῶν λόγων. ὥσπερ ἂν εἴ τις ἀνδρείως ἑαυτὸν νομίζει τὸν ἀθλητὴν, καὶ ἀξιοῖ κατὰ πάντων κρατεῖσθαι, μηδένα τῶν γενναίων ἀγωνίζεσθαι, μηδὲ καταβαίνειν εἰς τὸ στάδιον ἐπιτάξας. ὅπερ ἀνανδρείας μᾶλλον ἢ ῥώμης τεκμήριον. κατὰ γὰρ τῶν ἀγωνιζομένων, οὐ τῶν ἀγωνιζομένων οἱ στέφανοι, καὶ τῶν πάσῃ τῇ ῥώμῃ χρωμένων, οὐ τῶν περικεκομμένων τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως. εἰ δὲ ὁ λόγος συμμίξαι τε εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἐφοβήθης, αὐτῷ τούτῳ τὴν ἧτταν ἔδειξας τε νικᾶν ὑπῆρξε μηδ' ἠγωνισμένῳ ὃν ἠγωνίζου μὴ ἀγωνίσασθαι. ταῦτα μὲν σαφὲς ἡμῖν βασιλεύς τε καὶ νομοθέτης. ὥσπερ ἵνα μηδὲν αὐτῷ τῆς τυραννίδος ἄμοιρον ᾖ, καὶ προκηρύξῃ τῇ ἀλογίᾳ, οἱ ἀρχῇ τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας τυραννήσας πρὸ τῶν ἄλλων τῶν λόγων. ἡμῖν δὲ καλόν τε ὑπὲρ τοῦ λόγου αὐτοῦ ὁμολογεῖν τῷ θεῷ χάριν τὴν ἐλευθερίαν ἀπολαβόντων. τε μάλιστα μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις τιμᾶν αὐτοῦ ἀναθήμασι φειδομένους μηδενὸς, μήτε χρημάτων, μήτε κτημάτων, ὡς τοῦ καιροῦ γενόμενα καὶ τῆς τυραννίδος ἡ φιλανθρωπία τοῦ βίου διεσώσατο, τιμᾶν δὲ πρὸ τῶν ἄλλων τοῖς λόγοις τῇ δικαίᾳ καρποφορίᾳ τῶν κατὰ ταύτην, ὅσοι τοῦ χαρίτος μετειλήφασιν. ἀλλ' ὅμως ὑπὲρ τοῦ λόγου λόγος τοσοῦτος, ἵνα μὴ μακρότερον ἀποτείνοντες, ἔξω τοῦ καιροῦ πίπτωμεν, τε ἄλλο τι μᾶλλον ἀποδέξασθαι δοκῶμεν, οὐ χάριν συνειλεγμένοι

θοσμεν. ἤδη δέ μοι πάντα καὶ ἔτι πρὸς πανηγυρισμὸν ὁ λόγος, καὶ τοῖς ὁρωμένοις συμφαιδρύνεται, καὶ καλεῖ πάντας εἰς χορείαν πνευματικήν, ὅσοι τε πενθοῦσι καὶ κλαυθμῷ καὶ δάκρυσι προσίκασι, νύκτας καὶ ἡμέρας αἰτούμενοι λύσασθαι τῶν κατεχόντων ἀνιαρῶν, καὶ δεξιὸν ἐν τοῖς κακοῖς φάρμακον, τὴν ἐν καιροῖς χρηστὴν ἐλπίδα κτώμενοι. ὅσοι τε μεγάλους ἀνατλάντες ἀγῶνας καὶ ἄθλους, καὶ πολλαῖς πληγαῖς τοῖς, καὶ χαλεπαῖς τῶν καιρῶν προσβολαῖς, θέατρον ἐγενήθησαν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου φωνήν. καὶ τὰ μὲν σώματα κάμνοντες, τὰς δὲ ψυχὰς ἀήττητοι διαμένοντες, καὶ πάντα ἰσχύοντες ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτοὺς χριστῷ. ὅσοι τε κοσμικὴν ἀχθόμενοι κακίαν ὕλην καὶ δυναστείαν, ἢ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων μετὰ χαρᾶς προσδεξάμενοι, ἢ τοῖς ἑαυτῶν, ὃ δὴ λέγεται φυγαδευθέντες ἀδίκως, ἢ ἀδελφῶν, ἢ γυναικῶν, ἢ γονέων, ἢ τέκνων, ἢ ὅσοις ἄλλοις ὀνόμασι τῶν μικρῶν οἰκειότητος κατεχόμεθα, τούτων πρὸς ὀλίγον διαζευχθέντες καὶ τῷ χριστοῦ καρποφορήσαντες αἵματι, τὰ ὑπὲρ χριστοῦ παθεῖν, νῦν αὖ ἐκεῖνο λέγοιεν, καὶ ᾄδοιεν οἱ καιροί, τὸ εὖ διεβίβασας ἀνθρώπους ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν. διήλθομεν δὴ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν. καθ᾽ ὃ καὶ τὴν ἑτέραν μοῖραν εἰς τὴν πανήγυριν, ὅσοι τὰ μὲν τῶν ὅλων ὁμολογοῦντες θεόν, καὶ μέχρι τούτου τὸν λογισμὸν ὑγιαίνοντες, τοῖς δὲ τῆς προνοίας λόγοις οὐκ ἐμβατεύοντες, ἐκ τῶν ἐναντίων πολλάκις τὰ βελτίω διοικουμένης, καὶ τῇ χρηστότητι προκαλυμμένης τὴν ἐπανόρθωσιν, ἀλλὰ δὴ πτωχείαν ψυχῆς καὶ κουφότητι, οἱ τῷ ὑπερφαινομένῳ ἀνάστατον τὸν λογισμὸν ἐμπνιγόμενοί τε καὶ ἀναπτόμενοι. καὶ ἐρήμην ἀμφοτέρων χρόνου φέροντες (ὃ δή φησιν ὁ ψαλμός) οὐδὲν ὑπομένοντες τῶν θεοῦ τὴν βουλήν, καὶ πρὸς τὸ πέρας μακροθυμοῦντες. δοῦλοι δὲ ὄντες ἀεὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν ὁρωμένων, τοῖς τοιούτοις θαύμασι βεβαιοῦνται πρὸς τὴν ἀλήθειαν. καὶ καθ᾽ ὃ καὶ τὰς ἐπηρμένας ψυχὰς περὶ τὴν τοῦ κόσμου τούτου σκηνήν, καὶ τὸ μέγα θέατρον. καὶ καθ᾽ ὃ γε τοῖς ἡσυχίοις ῥήμασι, γυναῖκας ἐρχόμεναι ἀπὸ θέας, δεῦτε. καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα ἐκ τῶν ἔξω πολυπλανήσεως ἐπιστρέψασθαι σχολάσατε καὶ γνῶτε, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ θεός, ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὑψωθήσομαι ἐν τῇ γῇ. ἀεὶ μέν ποτε ἐν πᾶσιν οἷς ἐποίησε θαυμασίοις καὶ τέρασι, καὶ τοῖς νῦν ἐν ἀρχῇ ἐσόμενοι. εἴθε μοι τοῦ χοροῦ μέρος ἦν κἀκεῖνο τὸ σύστημα, ὃ σὺν ἡμῖν τέως τῷ θεῷ προσᾷδον, οὐ κίβδηλον ᾠδήν, οὐδὲ ἀδόκιμον, ἀλλὰ καὶ τῆς δεξιᾶς ποτε στάσεως ἀξιούμενοι. πιστεύω δὲ ὅτι καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἀξιωθησόμεθα, οὐκ οἶδ᾽ ὅ τι παθόν, ἐξαίφνης μεθαρμόζεταί τε καὶ μεθίσταται. καὶ οὐδὲ ὑπὸ τῆς κοινῆς εὐφροσύνης, ὃ καὶ θαυμάζω μᾶλλον, εἰς τὴν αὐτῶν ἐρχεται. ἀλλ᾽ ἰδίαν ἵστησιν οὐκ εὔρυθμόν τινα ταύτην χορείαν, οὐδὲ ἐναρμόνιον. τοῦτον γὰρ ἴσως εἴπειεν καὶ αὐτοὶ δίδωσιν, ἀλλ᾽ ὅμως καὶ τινά, εἰ καὶ κινεῖται λέγειν ὁ ζῆλος, ἀλλ᾽ ἡ πίστις κρατεῖ. καὶ κωλύσω τὸν λόγον τὸ ἀνειμένον, καὶ δεῖ τῆς ἐλπίδος. ἔτι μὲν πολιάπω τὰ μέλη, ἔτι δίδωμι πλέον τῇ σελήνῃ ἀγαπητῇ τῆς ὑπερβολῆς ὑποσυλίας. καὶ δὴ τοῦτο γίνομαι μακροθυμότερος, ἵν᾽ ὀνειδίσω θερμότερον. μίαν μοῖραν, ἐν ψυχῶν γένος ἀποκηρύττω τῆς πανηγύρεως. στένω μὲν καὶ ἀλγῶ, καὶ οὐδὲ ἐπαιτοῦντας ἴσως πειθών, οὐδὲ αἰσθανομένους τῆς ἑαυτῶν ἀπωλείας ἀποδυρόμενος. τοῦτο τῆς πληγῆς αὐτῶν τὸ ἐλεεινότατον, ἀποκηρύττω δ᾽ ὅμως. οἱ σαπροί τινες, οὐκ ἐπὶ τὴν στερεὰν πέτραν, καὶ ἄσειστον, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν ξηρὰν τε καὶ ἄγονον. ἐπεὶ δὲ οἱ τῷ λόγῳ προσελθόντες ἐπιπολαίως καὶ ὀλιγόπιστοι, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς, εὐθέως ἐξανατέλλοντες, καὶ προκύπτοντες, ἵνα τοῖς πλησίον ἀρέσκωσιν, ἔπειτα ὑπὸ βραχείας τῆς πονηροῦ προσβολῆς, καὶ ὀλίγου πειρασμοῦ καὶ καύσωνος, ἐξηράνθησαν καὶ ἀπέθανον. καὶ τούτων ἔτι χεῖρον, καὶ μᾶλλον ἀποκηρυκτέοι τῆς πανηγύρεως, ὅσοι μηδὲ πρὸς ὀλίγον ἀντέβησαν τῷ καιρῷ, καὶ τοῖς τὴν κακὴν αἰχμαλωσίαν ἡμᾶς αἰχμαλωτίζουσιν. ἀπὸ τοῦ ἀναβαίνοντος εἰς ὕψος, καὶ καθ᾽ ὃς ἡμᾶς αἰχμαλωτίζοντος, ἀλλ᾽ ἐκ πολυκοιτίας ἐφάνησαν πονηροί τε καὶ ὤνοι. οὐδὲ πρὸς ὀλίγον ἀντισχόντες, οὐδὲ γενομένης πρὸς αὐτοῖς θλίψεως. ἢ πειρασμοῦ, δι᾽ ὃ τὸν λόγον σκανδαλισθέντες. ἀλλὰ προσκαίρου κέρδους ἢ θεραπείας, ἢ δυναστείας μικρᾶς οἱ δείλαιοι, τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν ἀπεμπολήσαντες. ἐπεὶ δὲ ἀπεκαθήραμεν τῷ λόγῳ τοῦ χοροῦ τὸ πλήρωμα, φέρε ὅση δύναμις ἁγνισάμενοι καὶ σώματα καὶ ψυχάς, καὶ μίαν ἀναλαβόντες φωνήν, οἱ συναρμοσθέντες τῷ πνεύματι, τὴν ἐπινίκιον ᾄδωμεν ἐκείνην ᾠδήν, ἥν ποτε ἦσεν ὁ Ἰσραὴλ ἐπὶ τοῖς αἰγυπτίοις τῇ ἐρυθρᾷ καταλειφθεῖσιν, ἐξάρχουσης Μαριὰμ τῆς προφητείας, καὶ ἀνακρουομένης τὸ τύμπανον. ᾄσωμεν τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται. ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν οὐκ εἰς θάλασσαν, τοῦτο γὰρ μεθαρμόζω τῆς ᾠδῆς. ἀλλ᾽ ὅπερ φίλον ἦν αὐτῷ, καὶ ὅπως αὐτὸς ἐδικαίωσεν ὁ ποιῶν πάντα, καὶ μετασκευάζων. εἴπω καὶ τοῦ ἑαυτοῦ προφήτου ἀμῶς φιλοσοφῶν ἐνθεώτατα. ὁ ἐκτρέπων εἰς τὸ πρωῒ σκιὰν θανάτου, καὶ ἡμέραν εἰς νύκτα συσκοτάζων, καὶ οἱονεὶ διὰ κύκλου πρὸς εὐθυνῶν, καὶ διεξάγων τὸν ἅπαντα κόσμον, καὶ τὰ ἡμέτερα, σαλευόμενά τε ὁμοῦ καὶ μὴ σαλευόμενα. ταῖς μεταβολαῖς μὲν κινούμενα καὶ περιτρεπόμενα, καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἔχοντα. τῇ τάξει δὲ τῆς προνοίας, πάγια καὶ ἀκίνητα, καὶ δὴ τῶν ἐναντίων ὁδεύει. τῷ λόγῳ μὲν δῆλον, ἡμῖν δὲ ἀγνοούμενον. ὁ καθαιρῶν δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ αὖ ὑπόδικον κοσμῶν διαδήματι, πρὸ τῆς θέας καὶ τοῦτο λαμβάνων γραφῆς. ὁ γόνασιν ἀδυνάτοις θάρσος περιτιθείς, καὶ συντρίβων ἀμφοτέρων καὶ πονηροῦ βραχίονας, καὶ ταῦτα περὶ ἄλλης. ὅπως ἂν ἕκαστον ἐπὶ τῇ μνήμῃ πολλῶν συμπληρώτην μοι τὴν ᾠδήν. καὶ συνδραμόντων τῶν χαριστηρίων. ὁ διδοὺς ὀργὰς τοῦ ἀσεβοῦς, καὶ τὴν ὑπὲρ τὰς κέδρους ἔπαρσιν, καὶ τὴν εἰς τὸ μηκέτι εἶναι καθαίρεσιν. ὅταν αὐτοῦ περιελθεῖν δυνηθῶμεν, τί χεῖς καὶ ἀσφαλείᾳ ποδὸς τὴν ἀσέβειαν. τίς ταῦτα πρὸς ἀξίαν φράσῃ, καὶ διηγήσηται τὰ θεῖα διηγουμένων; τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ κυρίου; ἀκουστὰς ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ. τίνα φωνὴν ἢ τίνα λόγου δύναμιν ἐξισώσει τῷ θαύματι; τίς συνέτριψεν ὅπλον, καὶ ῥομφαίαν, καὶ πόλεμον; τίς συνέθλασε τὰς

κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος. τίς ἔδωκεν αὐτὸν βρῶμα λαοῖς, τοῖς οἷς καὶ πρόδωκε; τίς ἔστησεν αὐτὰς εἰς χώραν τὴν κατὰ γένος; τίς εἶπε τῇ θαλάσσῃ σιώπα, πεφίμωσο; καὶ ἐν σοὶ συντριβήσεταί σου τὰ κύματα. καὶ μέντοι καὶ συντρίψας, οὐκ ἐπὶ πολὺ μετεωρισθέντα καὶ ἀναζέοντα. τίς ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων πατεῖν ἐδωρήσατο. οὐκ ἔτι λάθρα τὴν πλάνην τρεφουσῶν ὡς ἡ κατάκρισις, ἀλλὰ φανερῶς ἐπανισταμένην, καὶ διαιρόντων τὴν κεφαλὴν, ἣν πατεῖσθαι κατεδικάσθησαν. τίς ὁ κρίνας κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἀδικουμένοις; τίς ὁ μὴ παντελῶς ἐπαφεὶς τὴν ῥάβδον τῶν ἁμαρτωλῶν; ἄρχεται θαρρεῖν καὶ ὑπὲρ κλήρου τῶν δικαίων εἰπεῖν, ἢ ὁ τούτους μετριωτέρους, ὑπὲρ κλήρου τοῦ αὐτοῦ γνωσκόντων. οὐ γὰρ ὡς δίκαιοι πεπαιδεύθημεν, τοῦτο γὰρ ὀλίγοι καὶ ὀλιγάκις. ἵν' ὡς ἀθληταὶ γενναῖοι, τὸν πειρασμὸν καταγωνίσωσιν. ἀλλ' ὡς ἁμαρτάνοντες κατεκρίθημεν, εἶτα ἠλεήθημεν κηδεμονικῶς τε καὶ πατρικῶς. ὅσον σωφρονισθῆναι πληγέντες, καὶ ὅσον πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέψαι νουθετηθέντες. ἤλεγξε μὲν γὰρ οὐ τῷ θυμῷ δέ. καὶ ἐπαίδευσε μὲν, οὐ τῇ ὀργῇ δὲ, δι' ἀμφοτέρων δεικνὺς τὸ φιλάνθρωπον, καὶ τὸ ἐπιμνήσεως καὶ τὸ αἰδέσεως. τίς ὁ κρίνας ἐκδίκησιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἐλεγμοὺς ἐν τοῖς λαοῖς; κύριος κραταιὸς καὶ δυνατὸς, κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ. μίαν εὑρίσκω φωνὴν, ἐν μέλος τῶν παρόντων πῶς ἀξίως, ἣν ἡσαΐας πρὸ ἡμῶν ἀνεφθέγξατο. σφόδρα φωνῇ κηρύξω πρέπουσαν, καὶ τῷ μεγέθει τῆς εὐεργεσίας ἁμιλλωμένην. εὐφρανθήτω ὁ οὐρανὸς ἄνωθεν, καὶ αἱ νεφέλαι ῥανάτωσαν δικαιοσύνην. ῥηξάτω τὰ ὄρη εὐφροσύνην, καὶ οἱ βουνοὶ ἀγαλλίασιν. ἐπεὶ καὶ κτίσις πᾶσα, καὶ δυνάμεις οὐράνιαι καὶ τὴν τοιαύτην ὥς γε δὴ ὁ ἐμὸς λόγος συνευφραίνονται. οὐ γὰρ συστενάζει μόνον καὶ συνωδίνει δουλεύουσα τῇ φθορᾷ τοῖς κατὰ τὸν λόγον γινομένοις τε καὶ ἀρχομένοις. ἀρχὰς ἀδικοῦσα τὸ τέλος τούτων, καὶ τὴν ἀποκάλυψιν, ἵνα καὶ αὐτὴ τότε τύχῃ τῆς ἐλπιζομένης ἐλευθερίας, ὡς νῦν ἀκούσα τούτοις προσδεδεμένη διὰ τὴν τοῦ δημιουργήσαντος δύναμιν, ἀλλὰ καὶ συνδοξάζει καὶ συναγάλλεται, τοῖς τοῦ θεοῦ τέκνοις εὐφραινομένοις. τοιγαροῦν οὐ γὰρ ἀφέξομαι θείων φωνῶν θείαν ἐξηγούμενος δύναμιν, ἀγαλλιάσθω ἔρημος, καὶ ἀνθείτω ὡς κρίνον. ἡ χώρα χθὲς καὶ πρώην ὥς γε ἐδόκει καὶ ἄνανδρος ἐκκλησία. καὶ πᾶς ὁ τῷ φόνῳ καὶ ἀτόπῳ χειμῶνι τῆς ἀσεβείας τέως, συνεσαλευμένος. ὅτι ἠλέησε κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ οὐκ ἐγκατέλειπεν. ὅτι ἐποίησε θαυμαστὰ πράγματα, βουλὴν ἀρχαίαν ἀληθινήν. ἡ δὲ ἦν, εὐδοκεῖν ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτὸν, καὶ τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ. ὅτι συνέτριψε πύλας χαλκᾶς, καὶ μοχλοὺς σιδηροὺς συνέθλασεν. ὅτι διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐταπεινώθημεν, ἀλλ' ἀνεκλήθημεν καὶ τῆς παγίδος συντριβείσης ἐρρύσθημεν ἐν χάριτι τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῇ καρδίᾳ παρακαλοῦντος θεοῦ. ὁρᾶτε ὅπως πλέκω τὴν ᾠδὴν, θείοις καὶ ῥήμασι καὶ διανοήμασι. καὶ οὐκ οἶδ' ὅπως ἀλλοτρίοις ἐπαίρομαί τε καὶ καλλωπίζομαι. καὶ ὥσπερ ἔνθεος, ὑφ' ἡδονῆς γίνομαι. ἀτιμάζω δὲ ἅπαν ταπεινὸν καὶ ἀνθρώπινον, ἀλλὰ ἄλλοις συμβιβάζων καὶ συναρμόζων, καὶ εἰς ἓν ἄγων τὰ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος; πρότερον μὲν οὖν ἐδείκνυ τοῦ θεοῦ τὰ θαυμάσια, ἐνὼχ μεταπιθέμενος, ἠλίας ἀναλαμβανόμενος, νῶε διασωζόμενος, καὶ διασώζων τὰ σπέρματα τῶν γενῶν ἐν μικρῷ ξύλῳ τὸν κόσμον, φυγόντων οἰκουμένης ἐπίκλυσιν, ἵν' ἡ γῆ κοσμηθῇ πάλιν εὐσεβεστέροις οἰκήτορσιν. ἀβραὰμ καλούμενος, καὶ παιδὶ παρ' ἡλικίαν τιμώμενος, εἰς πίστιν ἑτέρου τοῦ ἐπηγγελμένου σπέρματος. καὶ τὸν μονογενῆ προσφέρων θυσίαν πρόθυμον, καὶ ἱερεῖον ξένον, καὶ ἀντὶ τοῦ παιδὸς κομιζόμενος. παράδοξος ἀσεβῶν ἀπώλεια, πυρὶ καὶ θείῳ κατακλυσθέντων. εὐσεβῶν κλῆσις παραδοξοτέρα. στήλη ἁλὸς, τὴν πρὸς τὰ κάτω ἐπιστροφὴν θεραπεύουσα. ἰωσήφ τε πιπρασκόμενος, καὶ δεδεμένος, καὶ σωφρονῶν, καὶ παρὰ θεοῦ σοφιζόμενος, καὶ ἐλευθερούμενος, καὶ δυναστεύων, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπ' οἰκονομίᾳ μείζονι. μωσῆς θεοφανείας ἀξιούμενος, καὶ νομοθετούμενος, καὶ νομοθετῶν. καὶ θεὸς φαραὼ γινόμενος, καὶ πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας τὸν ἰσραὴλ ἐξηγούμενος. αἰγυπτίων τε ἀριθμούμεναι μάστιγες, καὶ σωτηρία τῶν κρινομένων, ἐν μέσοις τοῖς αἰγυπτίοις. θάλασσά τε ὑποχωροῦσα ῥάβδῳ, καὶ συνιοῦσα λόγῳ. καὶ τοὺς μὲν ὡς ξηρὰ παραπέμπουσα, τοὺς δὲ κατὰ τὴν φύσιν ἑαυτῆς ἐπιρρέουσα. τὰ ἄλλά τε ὅσα τούτοις ἐπακολουθεῖ. στῦλος νεφέλης ἐπισκιάζων ἡμέρας, στῦλος πυρὸς φωτίζων νυκτὸς, καὶ ὁδηγοῦντες ἀμφότεροι. ἄρτος ὑόμενος ἐν ἐρήμῳ, ἄρτον ἐξ οὐρανοῦ πεμπόμενον, ὁ μὲν τῇ χρείᾳ σύμμετρος, τὸ δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν χρείαν, ὕδωρ ἐκ πέτρας. τὸ μὲν ἐκδιδόμενον, τὸ δὲ ἐκλυόμενον. ἀμαλὴκ εὐχῇ καταπολεμούμενος, καὶ χειρῶν ἀχράντῳ καὶ μυστικῷ σχήματι. ἥλιος ἱστάμενος, καὶ σελήνη κατεχομένη, καὶ ἰορδάνης ἀνακοπτόμενος. τείχη κατασειόμενα, ἱερέων πολεμούντων, καὶ σαλπίγγων ἤχῳ, καὶ ῥυθμῷ δύναμιν ἔχοντι. γῆ καὶ τοῖχος ἐναλλασσόμενά τε καὶ ἀθρόως διαμένοντα, δυνάμεις οὐ δεξιαί, στρατιαὶ ὅλαι ἀντίρροποι, λογάδες ὀλίγοι λαμπρύνοντες,

καὶ νικῶσι

καὶ νικᾶν πιστευόμενοι, καὶ νικῶντες κατὰ τὰς ἐλπίδας, ὁ βραχὺς ἀριθμὸς, τὰς πλείστας
χιλιάδας. τί με δεῖ καταλέγειν ἕκαστα ὅσα δι᾽ αὐτοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἐπιδημίαν αὐτοῦ τὴν παρου-
σίαν καὶ σάρκωσιν. ὅσα μετ᾽ ἐκεῖνόν τε καὶ δι᾽ ἐκείνου, τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ ὑπηρέ-
ταις τοῦ λόγου τεθαυματούργηται. πόσαι ταῦτα αἱ βίβλοι καὶ μνῆμαι φέρουσι. τὰ δὲ δὴ
νῦν. δεῦτε ἀκούσατε καὶ διηγήσομαι ὑμῖν πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν, ὅπως ἂν γνῷ γενεὰ
ἑτέρα. καὶ διαδοχαὶ γενεῶν, τοῦ Θεοῦ δυναστείας τὰ θαύματα. ἐπεὶ δὲ οὐχ οἷόν τε πάν-
τα διηγήσασθαι, μὴ τὸ τῶν κινδύνων παραστήσαντας μέγεθος, τοῦτο δὲ οὐχ οἷόν τε μὴ τὸν τῶν τρό-
πων κακόηθες διελέγξαντας, καὶ ἐξ οἵων ἀρχῶν καὶ τῆς κακίας ἀφορμάτων, ὠδίνη τὴν κα-
κοδαιμονίαν ταύτην ἐξέτεκε, κατὰ μικρὸν τὴν ἀσέβειαν συναυξήσας, ὥσπερ τὸν ἰὸν τῶν ἑρ-
πετῶν καὶ τῶν θηρίων ὅσα πικρότατα, ταῦτα μὲν ἐκτραγῳδεῖν τὰ ἐκείνου βίβλοις καὶ
ἱστορίαις παρήσομεν. οὐ γὰρ ἡμῖν γε σχολή, μακροτέρας τῆς παρούσης ὑποθέσεως ῥαψῳδίας.
αὐτοὶ δὲ ὀλίγα ἐκ πολλῶν διελθόντες, στηλογραφίαν ὥσπερ τινὰ τοῖς μεθ᾽ ἡμᾶς καταλεί-
ψομεν, ἐπὶ τὰ κυριώτατα καὶ περιφανέστατα τῶν κατ᾽ ἐκεῖνον, τῷ λόγῳ χωρήσαντες.
ἐκεῖνος ἓν μὲν καὶ πρῶτον, ὑπὸ τοῦ μεγάλου κωνσταντίνου σωθεὶς, ἄρτι παρὰ τοῦ πατρὸς
διαδεξαμένου τὸ κράτος, ἡνίκα τὸ στρατιωτικὸν ἐξωπλίσθη κατὰ τῶν ἐν τέλει, καινοτομοῦν
φόβῳ καινοτομίας. καὶ διὰ νέων πρὸς τὴν καθισταμένην βασιλείαν, καὶ σωθείς γε σὺν τῷ
ἀδελφῷ εὐσεβείᾳ ἄπιστον καὶ παράδοξον, οὔτε τῷ Θεῷ χάριν ἔχει τῆς σωτηρίας, οὔτε τῷ βα-
σιλεῖ, δι᾽ οὗ σέσωσται. ἀλλ᾽ ἀμφοτέροις ὤφθη κακός, τῷ μὲν ἀποστασίαν ὠδίνων, τῷ δὲ ἐπανά-
στασιν. ὃ δέ μοι πρὸ τούτων εἰπεῖν ἀναγκαῖον, διαίτης μὲν καὶ θεραπείας ἔν τινι τῶν βασι-
λικῶν χωρίων ἠξιοῦτο βασιλικῆς παρὰ τοῦ φιλανθρωποτάτου βασιλέως ὡς τοῦ γένους λεί-
ψανα τῇ βασιλείᾳ τηρούμενοι. ὅμως μὲν, ἀπολογίαν ὑπονοοῦντος τὴν νεωτερισθεῖσαν τὴν ἐν ἀρ-
χῇ τῆς βασιλείας, ὡς οὐ κατ᾽ ἐκείνου γνώμην τετολμημένων, ὅμως δὲ καὶ τὸ μεγαλόψυχον ἐ-
πιδείξασθαι ζητοῦντος τῇ κοινωνίᾳ τῆς βασιλείας. καὶ τρίτον, τὴν ἀρχὴν καταστῆσαι
ταῖς προσθήκαις βεβαιοτέραν, ὅπερ ἦν διανοουμένου χρηστότερα ἢ σοφώτερα. ἐπεὶ δὲ ἦγον
ἀπὸ πάντων σχολήν, τῆς μὲν βασιλείας μελλούσης ἔτι καὶ μελετωμένης, τῆς δὲ ἡλικίας ἅμα
καὶ τῆς ἐλπίδος τοὺς δευτέρους τῶν ἀρχῶν οὐ προσαγούσης, ἐχρῶντο μὲν καὶ τῶν ἄλλως
παιδευτοῖς μαθήμασι τῶν, πάσῃ τὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν, ἐκπαιδεύοντος αὐτοὺς τοῦ θείου
καὶ βασιλέως. ἐχρῶντο δὲ καὶ τῇ καθ᾽ ἡμᾶς φιλοσοφίᾳ πλεῖον, οὐ τῇ περὶ λόγους μόνον,
ἀλλ᾽ ὅση καὶ διὰ τῶν ἠθῶν ἔχει τὸ εὐσεβές, αἰδούμενοί τε τοῖς εὐσεβεστάτοις προσομιλοῦν-
τες. καὶ πράξεων ταῖς χαριεστάταις καὶ πολλὴν ἐχούσαις τῆς ἀρετῆς τὴν ἐπίδειξιν, τῷ μέ-
γε κλήρῳ φέροντες ἑαυτοὺς ἐγκατέλεξαν, ὥστε καὶ τὰς θείας ὑπαναγινώσκειν τῷ λαῷ βί-
βλους, οὐδενὸς ἔλαττον εἰς δόξαν αὐτοῖς τοῦτο εἶναι νομίζοντες, ἀλλὰ καὶ πάντων μεῖζον καλ-
λώπισμα, τὴν εὐσέβειαν. μαρτύρων τε μνήμασι πολυτελεστάτοις, καὶ ἀναθήμασι τὴν φι-
λοτιμίαν, καὶ πᾶσιν οἷς ὁ θεῖος φόβος χαρακτηρίζεται, τὸ φιλόσοφον, καὶ φιλόχριστον
κατεμήνυον. ὁ μὲν καὶ κατὰ ἀλήθειαν εὐσεβῶν. καὶ γὰρ ἦν, εἰ καὶ τὴν φύσιν θερμότερος,
ἀλλ᾽ οὖν γνήσιος εἰς εὐσέβειαν. ὁ δὲ τὸν καιρὸν ἐξωνούμενος, καὶ κρύπτων τῷ τῆς ἐπιεικείας πλά-
σματι, τὴν κακόνοιαν. τεκμήριον δέ, καὶ γὰρ οὐκ ἂν δυναίμην παραδραμεῖν τὸ συμβὰν θαῦ-
μα, σφόδρα τε ὂν μνήμης ἄξιον, καὶ πολλοὺς παιδεῦσαι τῶν ἀσεβῶν δυνάμενον. ἐκάμνον
μὲν τοῖς μάρτυσιν ὅπερ εἶπον ἀμφότεροι, καὶ ἀντεφιλοτιμοῦντο λαμπρῶς ἀλλήλοις, καὶ
χειρὶ πολλῇ καὶ δαπάνῃ τοὺς οἴκους ἐγείροντες. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐκ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως, οὐδὲ εἰς
ὅμοιον τέλος προέβαινεν ἀμφοτέροις ὁ πόνος. τοῦ μὲν γὰρ τὸ ἔργον ἤνυστο, καὶ κατὰ λό-
γον ἐχώρει τοῦ πρεσβυτέρου λέγω τῶν ἀδελφῶν. οἷα τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπίδοσιν ἑτοίμως προσιε-
μένου, κατὰ τὴν ἄβελ θυσίαν, ὀρθῶς καὶ προσενεχθεῖσαν καὶ διαιρεθεῖσαν. καὶ ἦν ὥσπερ
πρωτοτόκου τῆς καθιερώσεως, ἡ ἐπίδοσις. τοῦ δὲ (φεῦ τῆς αὐτόθεν ἤδη τῶν ἀσεβῶν ἀτιμίας τοῖς
ἐκεῖθεν μαρτυρουμένης, καὶ μικροῖς μηνύμασι τὰ μεγάλα προκηρυττούσης) ὥσπερ τὴν
κάϊν θυσίαν ὁ τῶν μαρτύρων Θεὸς ἀπεπέμπετο. καὶ ὁ μὲν ἐπόνει, ἡ γῆ δὲ τὸ πονηθὲν ἀπεσείε-
το. καὶ ὁ μὲν ἐφιλονείκει μᾶλλον, ἡ δὲ ἀπηξίου δέχεσθαι θεμελίους τοῦ σαθροῦ πρὸς εὐσέ-
βειαν. οἷα βοῶσα τὸν ἐσόμενον ἐξ ἐκείνου σεισμόν, καὶ τιμῶσα τοὺς μάρτυρας, τῇ περὶ τὸν
ἀσεβέστατον ἀτιμίᾳ. τοῦτο δ᾽ ἔργον προφητεία τις ἦν τῆς ὕστερον τοῦ ἀδεοῦς αὐθαδείας ἢ ἀπο-
νοίας, καὶ τῆς εἰς μάρτυρας ἀτιμίας, καὶ περὶ τοὺς ἁγίους οἴκους παροινίας. τοὺς δὲ ἄλλους
λανθανούσης, τὸν δὲ διὰ τὴν πόρρωθεν προδιώκουσα, καὶ τὰ τῆς ἀσεβείας ἐπίχειρα προση-
μαίνουσα. ὦ ψυχῆς σοφῆς εἰς τὸ κατανοῆσαι, τὴν δὲ ἰδίαν οὐ φθεγγούσης βαΐζουσαν. ὦ Θεοῦ τὸ
μέλλον κηρύττοντος, ἵν᾽ ἢ ἀνακόψῃ τὴν ἀσέβειαν, ἢ δείξῃ τὴν πρόγνωσιν. ὦ παραδόξου μέν, ἀλη-
θοῦς δὲ πλέον ἢ παραδόξου θαύματος. ὦ τῆς τῶν μαρτύρων φιλαδελφίας, οὐκ ἐδέξαντο τι-
μήν, τοῦ πολλοὺς μάρτυρας ἀτιμάσοντος, οὐ προσήκαντο δῶρον, τοῦ πολλοὺς ἀθλητὰς ἀπο-
δέξοντος.

διέξοντος, μᾶλλον δὲ φθονήσοντος καὶ αὐτῆς τῆς ἀθλήσεως. ἢ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, οὐκ ἠνέγκαν μόνοι μαρτύρων ὑβρίζεσθαι, τῶν ἄλλων ὁσίαις χερσὶ τεθησαυρισμένοις τε καὶ θεραπευομένων. οὐδὲ δεῖναι τῶν σοφιστῶν τῆς κακίας, ταῖς ὕβρεσιν ἐγκαυχήσασθαι. ἵνα μὴ πρὸ τῆς αὐτῆς χειρὸς, τὰ μὲν ἀνίστηται μαρτύρων μνήματα, τὰ δὲ καταλύηται. καὶ οἱ μὲν τιμῶντες μάρτυρας, οἱ δ' ἀτιμάζοντες, μικρὸν φθάνουσι τῷ αἵματι τιμῆς τὴν ἀληθινὴν ἀτιμίαν. μηδ' πρὸς τῷ μεγέθει τῆς ὕβρεως καὶ σοφὸς εἶναι νομίσῃ περὶ ἑαυτῷ, λανθάνων ὥσπερ ἀνθρώπους. οὕτω καὶ θεὸν, τὸν πάντων ὀξύτατον καὶ σοφώτατον, καὶ δρασσόμενον τῶν σοφῶν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν, διὰ τῶν φαινομένων προβλήματος. ἀλλὰ γινώσκων νοούμενος, καὶ μὴ ὑπεραίρηται καταλαμβανόμενος. εἰ γοῦν καὶ τὴν ἀσέβειαν οὐκ ἐπέσχεν ὁ τῶν μαρτύρων θεὸς, οὐδὲ τὴν μελετωμένην καὶ κρυπτομένην κακίαν, ὥσπερ ῥεῦμα πονηρὸν εὐθὺς ἀνεξήρανεν ἢ ἀνέκοψεν, οἷς αὐτὸς ἠπίστατο λόγοις κατὰ τὴν ἄρρητον αὐτοῦ σοφίαν τε καὶ κυβέρνησιν, καθ' ἣν καὶ τὰς ἀμοῤῥαίων ἀνομίας ἀναπληρωθῆναι οἰκονόμει, ἀλλ' εἴδει τήν τε κακοήθειαν μισηθῆναι, καὶ τὴν τιμὴν ἀρθῆναι τῶν πολλῶν εἰκόνων, καὶ δειχθῆναι τοῦ θεοῦ τὴν περὶ πάντα τὰ προσφερόμενα, ἰσότητά τε καὶ καθαρότητα. ὁ γὰρ εἰπὼν, ἀσεβοῦντι τῷ Ἰσραὴλ, ἐὰν προσφέρητε σεμίδαλιν, μάταιον θυμίαμα, βδέλυγμά μοι ἐστί, τάς τε νεομηνίας αὐτῶν καὶ τὰ σάββατα, καὶ ἡμέραν μεγάλην οὐ προσίεμαι. μηδὲ γοῦν δέξασθαι πλήρης ὢν μηδενὸς τῶν ἀνθρωπίνων τε καὶ μικρῶν, ἵνα χαίρῃ καὶ τοῖς ἀναξίως προσφερομένοις, τιμῶν τε τῶν ἀνόμων θυσίαν, καὶ ἡ μόσχος, ὡς κυνὸς βδελυττόμενος, καὶ ὡς βλασφημίαν τὸν λίβανον, καὶ ἄλλαγμα πόρνης ἐξορίζων τοῦ ἱεροῦ καὶ ἀποσειόμενος, μόνην δὲ θυσίαν τιμῶν ἣν καθαρὰ τῶν καθαρωτάτῳ προσφέροιεν χεῖρες, καὶ νοῦς ὑψηλός τε καὶ ἡγνισμένος, τί θαυμαστὸν, εἰ μηδὲ τὴν ἐκείνου τιμὴν προσεδέξατο, πονηρῶς τε καὶ μετὰ πονηρᾶς τῆς διανοίας προσαγομένην. ὁ μὴ καθορῶν ὡς ἄνθρωπος, μηδὲ εἰς τὸ φαινόμενον βλέπων, ἀλλ' εἰς τὸν κρυπτὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰς τὸν ἔνδον τῆς κακίας, ἢ τῆς ἀρετῆς ἐργαστήριον. ταῦτα μὲν δὴ τοιοῦτο, καὶ εἴ τις ἀπιστεῖ, τῶν τεθεαμένων αὐτὸν ἐπιμαρτυρούμενα. πολλοὶ δέ εἰσιν, οἳ καὶ ἡμῖν καὶ τοῖς ἔπειτα τὸ θαῦμα τοῦτο παρέπεμψάν τε καὶ παραπέμψουσιν. ἐπειδὴ δὲ εἰς ἄνδρας προϊόντος ἤδη τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ δογμάτων ἥπτετο ὡς μήποτε ὤφελον, καὶ τὴν ἐκ τοῦ λόγου προσελάμβανον δύναμιν, ἣ τοῖς μὲν ἐπιεικέσιν, ἀρετῆς ὅπλον, τοῖς δὲ μοχθηροτέροις κέντρον κακίας γίνεται, οὐκέτι κατέχειν ὅλην τὴν νόσον οἷός τε ἦν. οὐδὲ παντελῶς τὸν τῆς ἀσεβείας δόλον ἐν ἑαυτῷ μόνῳ φιλοσοφεῖν, ἀλλ' ὥσπερ πῦρ ἐμφωλεῦον ὕλῃ, καὶ μήπω πρὸς φλόγα λαμπρὰν ἀρθῇ, σπινθῆρσί τισιν ἐξάλλοντος, ἢ καπνὸς ἐκ βάθους ὑποσημαίνουσιν. εἰ βούλει δὲ τῶν πηγῶν αἳ σήραγγάς τινας ὑποτρέχουσι μετὰ πνεύματος, εἶτ' εὐρυχωρίαν οὐκ ἔχουσαι, οὐδὲ διέξοδον ἐλευθέραν, πολλαχοῦ τῆς γῆς ἀναφυσῶσι καὶ ὑπηχοῦσι κάτωθεν, ὑπὸ μὲν τοῦ τοῦ πνεύματος ἀνωθούμεναι, ὑπὸ δὲ τοῦ ἄνωθεν βίας κατεχόμεναί τε καὶ ἀνακοπτόμεναι, οὕτω καὶ αὐτὸς τὸ μὲν πολὺ τῆς ἀσεβείας κατέκρυπτεν, ὑπὸ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς τοῦ κρατοῦντος πεπεδημένος. οὔπω γὰρ τὸ φανερῶς ἀσεβεῖν ἦν ἀσφαλές. ἔστι δ' ὅπη καὶ τὸ ἀπεγύμνου τὸ τῆς γνώμης ἀπόῤῥητον τοῖς ἐντέροις τὴν ἀσέβειαν ἢ τὴν σύνεσιν, ἔν τε τοῖς πρὸς τὸν ἀδελφὸν λόγοις πλέον ἢ καλῶς ἔχει, ὑπὲρ Ἑλλήνων διατεινόμενος. προφάσει δῆθεν, ὡς τὸν ἥττω γυμνάζων λόγον. τὸ δὲ ἦν, ὄντως γυμνασία κατὰ τῆς ἀληθείας. καὶ τούτῳ χαίρων, ὡς ἀσεβὴς τρόπος χαρακτηρίζεται. ἐπεὶ δὲ τὸν μὲν ἀδελφὸν ἡ φιλανθρωπία τοῦ αὐτοκράτορος ἀποδείκνυσι βασιλέα, καὶ μέρος οὐκ ὀλίγον ἐγχειρίζεται τῆς οἰκουμένης, τῷ δὲ ὑπῆρχε κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν καὶ ἄδειαν, καὶ λόγοις καὶ διδασκάλοις τοῖς ὀλεθριωτάτοις προσομιλεῖν, ἄσια δὲ ἦν αὐτῷ τὸ τῆς ἀσεβείας διδασκαλεῖον, ὅσοι τε περὶ ἀστρονομίαν καὶ τὰς γενέσεις καὶ φαντασίαν προγνώσεως τερατεύονται, καὶ τὴν ἑπομένην τούτοις γοητείαν, οἱ ἔτι τὸ λεῖπον ἦν προστεθῆναι τῇ ἀσεβείᾳ καὶ δύναμιν. οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ταύτην δίδωσιν αὐτῷ καθ' ἡμῶν ἡ πληθυνθεῖσα τῶν πολλῶν ἀνομία, καὶ ἡ ἐπ' ἄκρως ὡς ἂν εἴποι τις χριστιανῶν εὐεξία, τὴν ἐναντίαν ζητοῦσα μεταβολήν. καὶ ἡ ἐξουσία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ὁ κόρος, δι' ὧν ὑβρίσαμεν. τῷ ὄντι γοῦν κινδυνεύει χαλεπώτερον εἶναι τὸ κατασχεῖν τὰ ἀγαθὰ, τοῦ μὴ παρόντα κτήσασθαι. καὶ ῥᾷον ἀπελθοῦσαν εὐημερίαν ἀνακαλέσασθαι δι' ἐπιμελείας, ἢ τὴν ὑπάρχουσαν διασώσασθαι. καὶ πρὸ μὲν συντριβῆς ἡγεῖται ὕβρις, αἱ παροιμίαι καλῶς φασιν. πρὸ δὲ δόξης, ταπείνωσις. ἢ ἵνα σαφέστερον εἴπω, ὕβρει μὲν ἕπεται συντριβὴ, ταπεινώσει δὲ εὐδοξία. κύριος γὰρ ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. καὶ ἀντεισάγει τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις, ὁ πάντα δικαίως ἐπιμετρῶν. ταῦτα εἰδὼς καὶ ὁ θεῖος Δαβὶδ, ὅτι τῶν ἀγαθῶν καὶ τὸ συστέλλεσθαι τίθεται, καὶ χάριν ὁμολογεῖ τῷ συστείλαντι, ὡς τοῦ τὰ δικαιώματα μαθεῖν ἐντεῦθεν προσγινομένου, καὶ πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι, φησὶν, ἐγὼ ἐπλημμέλησα, διὰ τοῦτο τὸ λόγιόν σου ἐφύλαξα. μέσιτας πλημμελείας τε καὶ

διορθώσεως, τιθεὶς τὴν ταπείνωσιν. ὡς ἐκ μὲν ταύτης γεννωμένην, τὴν δὲ γεννήσασαν. ἁμαρτία μὲν γὰρ ταπεινώσεως μήτηρ, ἐπιστροφῆς δὲ ταπείνωσις. ἡμεῖς γοῦν ὑψωθέντες, ὅτε ἦμεν ἐπιεικεῖς τε καὶ μέτριοι, καὶ κατὰ μικρὸν αὐξηθέντες ὡς εἰς τόδε τὸ σχῆμα καὶ πλῆθος σὺν χειραγωγίᾳ θεοῦ προελθεῖν, ἡνίκα ἐλιπάνθημεν, ἐσκιρτήσαμεν. καὶ ἡνίκα ἐπλατύνθημεν, ἐστενοχωρήθημεν. καὶ ἣν ἐν τοῖς διωγμοῖς, καὶ ταῖς θλίψεσι συνελεξάμεθα δόξαν καὶ δύναμιν, ταύτην εὖ πράττοντες κατελύσαμεν. διηγήσεται δὲ τὰ ἑξῆς τοῦ λόγου. ὅρον μὲν ἡ βασιλεία λαβοῦσα παύσεται, καὶ ὁ βίος λαμβάνει. τὰ γὰρ ἐν μέσῳ σιωπήσομαι, φειδοῖ καὶ τοῦ πεπονηκότος, καὶ τοῦ πεποιηκότος. ὧν ἀμφοτέρων αἰδούμενος τὴν εὐσέβειαν, οὐκ ἐπαινῶ τὴν θρασύτητα. ἐπειδὴ γὰρ ἔδει τι, καὶ ἁμαρτεῖν ὄντας ἀνθρώπους, τοῦτο δ' ἦν ὃ τάχα ἄν τις ἀμφοτέρων οὐκ ἐπαινέσειε. εἰ μὴ καὶ ταῦτα δι' ὧν τοῦ ἑτέρου κατηγορήσομεν, τὸν ἕτερον αἰτίας ἀφήσομεν. ὁ δὲ εὐθὺς μὲν κληρονόμος τῆς τοῦ ἀδελφοῦ βασιλείας, ἀλλ' οὐκ εὐσεβείας, μικρὸν δὲ ὕστερον καὶ τοῦ βασιλεύσαντος αὐτὸς γίνεται. ὁ μὲν ἑκόντος, ὁ δὲ βιασθέντος τῷ κοινῷ τέλει, καὶ ἐπιτηδειότατος ἦλθεν παντὶ τῷ κόσμῳ κακὸν καὶ ὀλέθριον. τί ταῦτα ὦ θειότατε βασιλέων καὶ φιλοχριστότατε (προσάγομαι γάρ σε ὡς παρόντι καὶ ἀκούοντι μέμψασθαι, καὶ εἰ πολὺ κρείττονα γινώσκω τῆς ἡμετέρας μέμψεως, μετὰ τοῦ θεοῦ τεταγμένον. καὶ τῆς ἐκεῖ δόξης κληρονομήσαντα καὶ τοσοῦτον μεταχωρήσαντα, ὅσον μεταθέσθαι τὴν βασιλείαν) τίνα ταύτην ἐβουλεύσω βουλήν, πάντῃ συνέσει καὶ ἀγχινοίᾳ κατὰ πολὺ διαφέρων; οὐ τὴν ἐπὶ σοῦ βασιλέων μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔμπροσθεν. ὁ τὸ βαρβαρικὸν ἀνακαθαίρων κύκλῳ, καὶ τὸν οἴκοι τυράννων χειρούμενος, τὸν μὲν τοῖς λόγοις, τὸν δὲ τοῖς ὅπλοις, καὶ τὸ τὴν ἑκάτερον ὡς μηδὲν ἀπὸ τοῦ ἑτέρου διοχλούμενος. οὗ μεγάλα μὲν τρόπαια, τὰ μετὰ ὅπλων καὶ μάχης. μείζω δὲ καὶ περιφανέστερα τὰ ἀναίμακτα. πρὸς ὃν καὶ αἱ πανταχόθεν πρεσβεῖαι καὶ ἱκεσίαι, ὧν τὰ μὲν ὑπήκουε, τὰ δὲ ἔμελλε. παρ' ᾧ δὲ ἦν τὸ ἐλπισθὲν ἴσον τῷ χειρωθέντι. ὁ χειρὶ θεοῦ πρὸς πᾶσαν καὶ βουλὴν καὶ πρᾶξιν ὁδηγούμενος. οὐ μᾶλλον μὲν τῆς χειρὸς, ἡ σύνεσις. μᾶλλον δὲ τῆς συνέσεως, ἡ χεὶρ ἐθαυμάζετο. πλέον δὲ τῆς ἐν ἀμφοτέροις εὐδοκιμήσεως, ἡ εὐσέβεια. πῶς οὖν ἐν τούτῳ μόνον ἀμαθὴς ἐφάνης καὶ ἀπερίσκεπτος; τί δὲ τάχος τῆς ἀπανθρώπου φιλανθρωπίας; τίς συνῆλθε δαιμόνων τῷ σκέμματι; πῶς τὸν μέγαν κλῆρον, καὶ τὸ πατρῷον καλλώπισμα, τὸν ἐπώνυμον λέγω χριστοῦ, τὸ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκλάμψαν ἔθνος, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα, τὸ πολλῷ πόνῳ, καὶ πολλοῖς ἱδρῶσι συναυξηθὲν, οὕτως ἐν ὀλίγῳ καὶ ἀκμῇ βραχείᾳ καιροῦ, τῷ κοινῷ παλαμναίῳ φθορέων παρέδωκας. ἴσως τι καὶ ἀσεβεῖν ὑμῖν ἀδελφοὶ φαίνομαι καὶ ἀγνωμονεῖν ἐν τοῖς λόγοις τούτοις. καὶ ὅτι μὴ ταχὺ τοῖς τῆς κατηγορίας ῥήμασιν, ἐπάγω τὰ τῆς ἀληθείας, καίτοι γε ἱκανῶς ἀπολελόγημαι. καὶ δι' αὐτὴν ὧν ἐγκέκληκα, εἴ τι τῇ κατηγορίᾳ τὸν νοῦν προσέχετε, καὶ ταῦτα μόνον ἡ κατηγορία τὴν ἄφεσιν ἔχει, χρηστότητα γὰρ εἰπὼν, τὴν ἀπολογίαν ἐδήλωσα. τίς γὰρ οὐκ οἶδε καὶ τὴν μετρίως ἐκεῖνον ἐπισταμένων, ὅτι ἕνεκα μὲν εὐσεβείας καὶ τοῦ περὶ ἡμᾶς φίλτρου καὶ τοῦ βούλεσθαι πᾶν ἡμῖν ἀγαθὸν, μὴ ὅτι ἐκεῖνον παρεῖδεν ἄν, ἢ γένους ὅλου τιμὴν ἢ προσθήκην τῆς βασιλείας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας, καὶ πάντων τῶν ὄντων, καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, ἧς οὐδὲν οὐδενὶ τιμιώτερον, τὴν ἡμετέραν ἀσφάλειάν τε καὶ σωτηρίαν, οὐκ ἂν χαλεπῶς ἠλλάξατο. οὐδενὶ γὰρ οὐδενὸς οὕτω πώποτε πράγματος ἔρως θερμὸς ἐνέσκηψεν, ὡς ἐκείνῳ χριστιανοὺς αὐξηθῆναι, καὶ εἰς πλεῖστον καὶ δόξης προελθεῖν καὶ δυνάμεως. ὃ οὔτε ἔθνη χειρούμενα, οὔτε τὸ κοινὸν εὐνομούμενον, οὐ πλῆθος χρημάτων, οὐ δόξης περιουσία, οὐ τὸ βασιλέα βασιλέων καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι, οὐχ ὅσοις ἄλλοις ἀνθρώπων εὐδαιμονία γνωρίζεται, οὐδὲν οὕτω τὴν ψυχὴν ἐκείνου ηὔφραινεν, ὡς τὸ δι' ἑαυτοῦ μὲν ἡμᾶς, διὰ δὲ ἡμῶν ἐκεῖνον, καὶ παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις εὐδοκιμεῖν καὶ ἀκατάλυτον ἡμῖν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον παραμεῖναι τὴν δυναστείαν. καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἐκεῖνο ᾔδει σαφῶς, ὑψηλότερόν τε καὶ βασιλικώτερον, ἢ κατὰ τὸν πολλοὺς περὶ τούτων διανοούμενος, ὅτι τοῖς χριστιανῶν πράγμασι τὰ ῥωμαίων συνηύξησε, καὶ συνανέτειλε τῇ ἐπιδημίᾳ χριστοῦ, τὸ κράτος, οὔπω πρότερον τελέως, εἰς μοναρχίαν νενικηκός, καὶ διὰ τοῦτο πλεῖον ἐδόκει μοι περιέπειν εὖ ποιῶν τὰ ἡμέτερα. ὅς γε καὶ εἴ τι παρελύπησεν ἡμᾶς, οὐ περιφρονῶν, οὐδὲ ὑβρίζων, οὐδὲ ἄλλοις τισὶ πρὸ ἡμῶν χαριζόμενος, ἀλλ' ὥστε πάντας ἐν εἶναι. καὶ συμφρονεῖν παρελύπησε, καὶ μὴ διακεκόφθαι, μηδὲ διεστάναι τοῖς σχίσμασιν. ἀλλ' ὅπερ εἶπον, ἀφύλακτον ἡ ἁπλότης, καὶ μετὰ τοῦ σαθροῦ τὸ φιλάνθρωπον. καὶ ἥκιστα κακίαν ὑφορᾶται, ὃ κακίας ἐλεύθερον. διὰ τοῦτο ἠγνοήθη τὸ μέλλον, καὶ τὸ πλάσμα, οὐκ ἐφωράθη, καὶ παρεισῆλθε κατὰ μικρὸν ἡ ἀσέβεια, καὶ δύο χρηστότητες συνεισῆλθον ἀλλήλαις, ἥ τε περὶ τὸ εὐσεβὲς ζῆλος καὶ τὸ ἀσεβέστατον πάντων καὶ ἀθεώτατον. ὃς τί μεμφόμενος χριστιανοῖς, τί δὲ οὐκ ἐπαινεῖν ἔχων τῶν ἡμετέρων,

τέρων, τί δὲ τῶν ἐν Ἕλλησι δογμάτων ὑπερφυὲς νομίσας, καὶ δυσνίκητον λόγῳ; πρίω δὲ ὡς ἀκολουθῶν τοῖς δόγμασι, γνωριμώτατον ἑαυτὸν τῆς ἀσεβείας κατέστησε, ἢ καινότερον τρόπον ἠμελλήθη τοῖς αὐτὰ δέξασθαι; ἐπειδή γε οὐκ ἦν ὑπερβάλλειν ἀρετῇ καὶ τοῖς κρείττοσι, διὰ τοῦ ἐναντίου φανῆναι φιλονεικήσας τοῦ εἰς δυσσέβειαν ἀμετρίας, καὶ τοῦ περὶ τὸ χεῖρον φιλοτιμίας. ἡ μὲν οὖν ὑπὲρ χριστιανῶν τοῦ αἰδοῦς, καὶ πρὸς χριστιανοὺς ἀχαριστία τοιαύτη, καὶ οὕτω δήλη καὶ τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν. ἐπειδὴ δὲ εἰσί τινες, οἳ καὶ ταύτης ἡμᾶς ἀπολύουσι τῆς αἰτίας, ἑτέρας οὐκ ἀφανοῦς, ἀλλὰ κατηγοροῦντες εὐήθειαν, ὅτι τῷ δυσμενεστάτῳ καὶ πολεμιωτάτῳ τὴν ἀρχὴν ἐνεχείρισε, καὶ τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν πρότερον, εἶτα ἰσχυρὸν κατεσκεύασε. τὴν μὲν ἔχθραν διὰ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ σφαγῆς προκαταβαλλόμενος, τὴν δὲ δύναμιν διὰ τῆς βασιλείας προσθείς, ἀναγκαῖον καὶ περὶ τούτου βραχέα διεξελθεῖν, καὶ δεῖξαι μὴ παντάπασιν ἄλογον τὸ φιλάνθρωπον, μηδὲ ἔξω τῆς βασιλικῆς μεγαλονοίας καὶ προμηθείας. καὶ γὰρ ἂν αἰσχυνοίμην, εἰ τοιαύτης τῆς αὐτοῦ τυχόντες τιμῆς, καὶ τοσοῦτον αὐτοῦ εὐσεβείᾳ διαφέρειν πεπιστευκότες, μὴ τὰ δίκαια συνηγορήσαιμεν. ὃ καὶ τοῖς μηδὲν εὐηργετηκόσιν ὀφείλεται παρ' ἡμῶν τῶν λόγου καὶ ἀληθείας θεραπευτῶν. καὶ ταῦτα μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγήν. ἵνα καὶ τὸ κολακεύειν δοκεῖν ἐκπεφύγωμεν. ἢ πικρᾶς ἐλεύθερος ὑπονοίας ὁ λόγος. τίς γὰρ οὐκ ἂν ἤλπισεν, εἰ μή τι ἄλλο ταῖς τιμαῖς νικήσειν αὐτὸν ἡμερώτερον, τὸ δὲ οὐκ ἐκ τῆς πίστεως ἦν ἀπιστοῦντι καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς δικαιότερον. ὡς ἀμφοῖν δικαίᾳ καὶ βασιλικῇ κεῖται, τοῦ μὲν ἀπιστηθέντος, τοῦ δὲ προβληθέντος. ὁ δὲ τὸν εὐτελέστερον τιμήσας οἷς οὐκ ἄν τις ἤλπισεν, οὐδὲ αὐτὸς ὁ τυχὼν τῆς τιμῆς, δῆλον ὡς οὐδὲ τὸν πρότερον, αὐτοῦ δικαίας ὀργῆς ἐκολάσατο. καὶ τὸ μὲν τῆς ἐκείνου προπετείας ἦν, τὸ δὲ τῆς τοῦ τετιμηκότος φιλανθρωπίας. καὶ ἅμα τὸ θαρρεῖν εἶχεν εἰ δεῖ τι μεῖζον εἰπεῖν, οὐ τοσοῦτον ἐκ τῆς ἐκείνου πίστεως, ὅσον ἐκ τῆς ἰδίας δυνάμεως. ἤ μοι δοκεῖ καὶ Ἀλέξανδρος θαρρήσας ὁ πάνυ, δοῦναι μὴ μόνον τὸ ζῆν ἡττημένῳ Πώρῳ, καὶ ταῦτα νεανικῶς οὕτως ἠγωνισμένῳ περὶ τῆς βασιλείας, ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλείαν αὖθις Ἰνδῶν. ὡς τὸ μεγαλόψυχον μὲν οὐκ ἄλλως, ἢ οὕτως ἐπιδειξάμενος, ὡς κρατηθῆναι χεῖρον νομίζων Ἀλέξανδρος ὤν, ἢ τοῖς ὅπλοις. τοῦ δὲ εἰ κακὸν λάβοι χειρώσασθαι πάλιν, ἐπ' αὐτῷ τυγχάνοντος. καὶ ἦν αὐτῷ ἡ περιουσία τοῦ θαρρεῖν, τὸ φιλάνθρωπον. καὶ τί τοῦτο ἀγωνίζομαι, σφόδρα οἷόν κρατεῖν καὶ ἡττημένῳ; εἰ γὰρ ὁ πιστεύσας κακός, τί ποτ' ἂν εἴη παρ' ἐκεῖνον ὁ πιστευθείς; καὶ εἰ τὸ μὴ προειδέσθαι τὸν τρόπον ὑπαίτιον, αὐτήν γε τὴν κακίαν πῶς θήσομεν, ἀλλ' ὄντως ἀσυλλόγιστόν τι πρᾶγμα ἡ πονηρία, καὶ οὐκ ἔστιν ὃ τῶν μοχθηρῶν ἄν τις βελτίων κρίνειεν, ὁπότε κἀκεῖνος εὔνους ... φανῆναι δίκαιος ἦν. καὶ εἴ τι κακίας εἶχεν ἐμπύρευμα ταῦτ' ἀπελεῖν, ὁ δ' ἐκ τοῦ τῶν εἰς μεῖζον ἀνῆψεν μῖσος. καὶ ὅπως ἂν ἀμύνηται τὸν εὐεργέτην, ἐσκόπει. ταῦτα πλάτωνες αὐτὸν καὶ χρύσιπποι, καὶ ὁ σεμνὸς περίπατος, καὶ ἡ στοά, καὶ οἱ τὰ κομψὰ λαρυγγίζοντες ἐξεπαίδευσαν. ταῦτα ἡ τῆς γεωμετρίας ἰσότης, καὶ περὶ δικαιοσύνης λόγοι, καὶ τὸ χρῆναι ἀδικεῖσθαι μᾶλλον αἱρεῖσθαι ἢ ἀδικεῖν. ταῦτα οἱ γενναῖοι διδάσκαλοι, καὶ τῆς βασιλείας συναγωνισταί τε καὶ νομοθέται. οὓς ἐκ τῶν τριόδων καὶ τῶν βαράθρων ἑαυτῷ συνελέξατο. ὧν οὐ τὸν τρόπον ἐπῄνεσεν, ἀλλὰ τὴν εὐλάβειαν ἐθαύμασε. καὶ οὐδὲ ταύτην ἴσως, ἀλλὰ τὴν ἀσέβειαν μόνην, ὡς σύμβουλον ἱκανὴν καὶ τῶν πρακτέων καὶ μὴ διδάσκαλον. πῶς δὲ θαυμάζεις ἄξιον τούτους οἳ καὶ λόγῳ πλάττουσι πόλεις τὰς ἔργῳ συστῆναι μὴ δυναμένας; καὶ τὰς σεμνὰς τυραννίδας μονονοὺ προσκυνοῦσι, καὶ τὸν ὀβολὸν ὑπὲρ τῶν θεῶν ἄγουσι μετὰ τῆς ὀφρύος; καὶ οἱ μὲν οὐδὲ εἶναι θεὸν τὸ παράπαν, οἱ δὲ οὐ προνοεῖν τῶν τῇδε δογματίζουσιν, ἀλλ' εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε τὸ πᾶν φέρεσθαι, οἱ δὲ ἄστρασιν ἄγεσθαι, καὶ σχηματισμοῖς ἀνάγκης, οὐκ οἶδ' ὑπό τινος ἀγομένοις καὶ ὅθεν. οἱ δὲ εἰς ἡδονὴν τὸ πᾶν φέρειν. καὶ τοῦτο εἶναι πέρας ζωῆς ἀνθρωπίνης ὑπολαμβάνουσιν. ἡ ἀρετὴ δὲ αὐτοῖς, ἄλλως ὄνομα εὐπρεπές, καὶ οὐδὲν τοῦ παρόντος βίου μακρότερον. οὐδέ τις ἐξέτασις τῶν ἐνταῦθα βεβιωμένων ὕστερον, τὴν ἀδικίαν συστέλλουσα. ἤ γε οὐ συνεῖδέ τις ταῦτα τῶν παρ' ἐκείνοις σοφῶν, ἀλλὰ βαθεῖ βορβόρῳ τὸ δὴ λεγόμενον καὶ ἀφεγγεῖ ζόφῳ πλάνης καὶ ἀγνοίας συνεκαλύφθη, μηδ' ὅσον προσβλέψαι ταῖς τῆς ἀληθείας αὐγαῖς καθαρθεὶς τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ περὶ τὰ κάτω καὶ τὴν αἴσθησιν ἰλυσπώμενος, καὶ μηδὲν ὑπὲρ τῶν δαίμονας φαντασθῆναι δυνηθείς, καὶ διαρθρῶσαι τοῦ πεποιηκότος ἀξίως, ἢ εἴ τις διέβλεψε καὶ μικρόν, ὡς ὀλίγῳ λόγῳ, καὶ μὴ θεῷ χρώμενος, ὑπὸ τοῦ πιθανωτέρου ἐπεσύρη, καὶ τοῦ μᾶλλον τοὺς πολλοὺς ἕλκοντος δι' ἐγγύτητα. τί οὖν θαυμαστόν, τὸν ἐκ τοιούτων μὲν ὡρμώμενον δογμάτων, ὑπὸ τοιούτων δὲ κυβερνητῶν εὐθυνόμενον, οὕτω καὶ περὶ τὸν πεπιστευκότα φανῆναι κακόν, καὶ περὶ τὸν τιμήσαντα τὸν τιμηθέντα. εἰ γοῦν δεῖ τι καὶ διὰ τῆς κατηγορίας ἀπολογήσασθαι, οὔ μοι δοκεῖ τοσοῦτον ὑπεραλγεῖν τοῦ ἀδελφοῦ, ὅν γε καὶ πολέμιον ἐκ τῆς θρησκείας ἐγίνωσκεν, ὅσον τὰ χριστιανῶν οὐ φέρων αὐξανό-

αὔξειν ὁμιλίᾳ, καὶ ἀναστῶν κατὰ τῆς εὐσεβείας τοῖς καθεστηκόσιν ἐπιτολμᾷν καὶ ζητεῖν ἐλευθερίαν τῇ ἀπονοίᾳ. χρῆναι γὰρ φιλοσοφίαν καὶ βασιλείαν ὡς ὁ ἐκείνων λόγος εἰς ταυτὸν συνελθεῖν. οὐχ ἵνα παύσωνται κακῶν αἱ πόλεις, ἀλλ' ἵνα πληθυνθῶσι. καὶ τὸ μὲν πρότερον αὐτοῦ τῆς αὐθαδείας καὶ ἀπονοίας, ἑαυτὸν ἀναδῆσαι. καὶ τῇ μεγάλῃ προσηγορίᾳ τιμῆσαι, ἣν οὐχ ἅρπαγμα τύχης, ἀλλ' ἀρετῆς ἆθλον ἢ χρόνος ἢ ψῆφος βασιλέως χαρίζεται, ἢ τῆς συγκλήτου βουλῆς ὡς τὸ παλαιὸν κρίσις. καὶ οὐ ποιεῖται τοῦ μέτρου τῆς τιμῆς κύριον τὸν τῆς βασιλείας. δεύτερον δὲ, καὶ διὰ τὴν ἀναγκαίαν ἑαυτῷ τὴν ἀπόνοιαν ἐκ τῶν ἤδη τετολμημένων περιττῶς, τί διανοεῖται, καὶ τῇ προθέσει ἀσεβείας τε καὶ θρασύτητος, ὦ τῆς μανιώδους ἐκείνης ψυχῆς, ἐπ' αὐτὸν ἐκστρατεύει. καὶ τῆς δόσεως ἀπανίσταται. προφάσει μὲν, ὡς ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦ ἐγκλήματος. ἐπεὶ γοῦν ἐδόκει κρύπτειν ἑαυτοῦ τὴν ἀπόνοιαν, τὸ δὲ ἀληθὲς, ὡς μετασπάσων εἰς ἑαυτὸν ἅπαν τὸ κράτος. καὶ διὰ τῆς ἀγνωμοσύνης θαυμασθησόμενος, ᾧ οὐκ ἐψεύσθη γε τῆς ἐλπίδος. μὴ θαυμαζέτωσαν οἱ τῶν τοῦ θεοῦ λόγων, ὑφ' ὧν τὸ πᾶν φέρεται, τὸ ἀτέκμαρτον μὴ ἐπιστάμενοι βάθος, καὶ μὴ παραχωροῦντες τῷ τεχνίτῃ τῆς κυβερνήσεως, ἡμῶν γε πάντως σοφωτέρῳ, καὶ ἄγοντι τὸ οἰκεῖον ὅπῃ καὶ ὅπως βούλεται. πάντες δὲ πρὸς τὸ κρεῖττον καὶ τὴν ἰατρείαν, κἂν οἱ θεραπευόμενοι δυσχεραίνωσιν. ὑφ' ὧν λόγων καὶ κακεῖνος, οὐκ ἐπιρρεπὴς μὲν εἰς τὴν κακίαν (ἀναίτιον γοῦν πάντη πᾶσι κακῶν τὸ θεῖον) ἀγαθὸν τῇ φύσει τυγχάνον, καὶ τοῦ περιλαμβάνειν τὰ τῆς κακίας. οὐ μὴν ἐπισχεῖν γε τῆς ὁρμῆς, ἀλλὰ τάχει πολλῷ τήν τε οἰκείαν καὶ τῆς βαρβαρικῆς ὄχθου ἴσην ἣν διαδραμὼν, καὶ τὸ λαθεῖν μᾶλλον, ἢ τὸ κρατῆσαι τὴν παράδοξον ἁρπάσας, πλησίον τῶν βασιλείων γίνεται, ὡς μὲν οἱ τὰ ἐκείνου φρονοῦντες, κατὰ πρόγνωσιν ἐπὶ τὴν ἐκστρατείαν ἀρθείς. καὶ δαιμόνων κίνησιν τοῦ μέλλοντος ὑπηχουμένων, καὶ μεταβολὴν προμαντευόντων τοῖς πράγμασιν, ὡς δὲ ὁ τῶν ἀληθευόντων λόγος κατὰ προθεσμίαν τινῶν, ἀπορρητοτέραν τε καὶ βαθυτέραν, ᾗ προσίδων ἐπιθειάτον ὁ δημιουργὸς αὐτὸς ἦν, κλέψας τινὶ τῶν εἴδων τὴν ἐπιχείρησιν, ὥστε μὴ εἶναι πρόγνωσιν ἀλλὰ γνῶσιν. καὶ πονηρίας ἔργον, ἀλλὰ μὴ δαιμόνων εὐεργέτημα τὸ γινόμενον. οἵ γε πῶς εὐτυχοῖ τὰ τοιαῦτα, περὶ σοῖς, σαφῶς ἔδειξε. καὶ παυσάσθωσαν οἱ τὸ ἐκείνου τάχος, τοῖς δαίμοσιν ἐπιφημίζοντες. εἰ μή γε καὶ αὐτὸ τοῦτο, κοινὸν εἶναι, τούτοις προσθήσομεν. εἰ μὲν οὖν προύλαβε τὴν ἔφοδον τοῦ τυράννου, τὸ τέλος τοῦ βασιλέως, μηδ' ὁ ἀφανὴς πόλεμος τῆς φανερᾶς χειρὸς πλεῖον ἴσχυσεν, τάχα ἂν ἔγνω καθ' ἑαυτοῦ ταχύνας ὁ ἀλιτήριος. καὶ πρὶν τῶν περσῶν τῆς ἐμπληξίας σωφρονισθῆναι, τῆς ἀπονοίας ἔδωκεν ἂν δίκην εἰ ὅροις ῥωμαίων, ὧν κακῶς κατετόλμησε. τεκμήριον δέ. καὶ γὰρ ἔτι προϊὼν καὶ ἀγνοούμενος ὡς ἐνόμιζεν, τῶν τοῦ γενναιοτάτου βασιλέως στρατιῶν περιλαμβάνεται, προκατατεμνούσῃ καὶ τὴν φυγὴν, ὡς δῆλον γέγονεν ἐκ τῶν ὕστερον. καὶ γὰρ ἤδη τὸ κράτος ἔχοντι τὸ κρατῆσαι ταύτης, οὐ μικρὸν ἔργον ἐνομίζετο. νῦν δὲ ὁ μὲν θυμῷ ζέων κατὰ τῆς ἀπονοίας ὁμοῦ καὶ τῆς ἀσεβείας, καὶ τὸν σοφώτατον ἔχων ἐν ἄρκυσιν, ὦ τῆς ἡμετέρας κακίας ἐν ἀκμῇ τῆς ὁδοῦ, καταλύει τὸν βίον. πολλὰ καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώποις, ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ φιλανθρωπίας ἀπολογησάμενος. καὶ διὰ τῆς ὁρμῆς δείξας χριστιανοῖς, τὴν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας κίνησιν. ὧδε δέ τι δάκρυον ἐπέρχεταί μοι χαρᾷ συμμιγές, διὰ τὰ ἑξῆς τοῦ λόγου, καὶ δι' ποταμοῦ, καὶ πελάγιον μάχη, καὶ μῖξις, καὶ στάσις, ἀλλήλοις ἀντιστατούντων καὶ συνιόντων. ἐκ μὲν γὰρ τῶν τελευταίων, τὰ τῆς ἡδονῆς, ἐκ δὲ τῶν προλαβόντων τὸ δάκρυον. οὐχ ὑπὲρ χριστιανῶν μόνον, καὶ τῆς συμπεσούσης αὐτοῖς ἐπηρείας, ἢ παρὰ τοῦ πονηροῦ προσπεσούσης, ἢ παρὰ θεοῦ συγχωρηθείσης, δι' ἃς οἶδεν αἰτίας, καὶ τυχὸν διὰ τὴν ἐπὶ χρηστοῖς ἡμῶν δεομένην καθάρσεως, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἐκείνου ψυχῆς, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ συναρπασθέντων πρὸς τὴν αὐτὴν ἀπώλειαν. οἱ μὲν γὰρ τὰς τελευταίας αὐτῶν πληγὰς, καὶ τὰς ἐντεῦθεν βασάνους ὀδύρονται, οἷς τὸ ζῆν τοῦτο, νομίζεται μόνον. καὶ οὐκ ἐξικνοῦνται τῇ διανοίᾳ πρὸς τὰ ἐκεῖθεν, οὐδὲ εἶναί τινα νομίζουσι τῶν τῇδε βεβιωμένων λογισμὸν καὶ ἀντίδοσιν. ἀλλὰ ζῶσι βίον ἄλογον, τὸ πρὸς ἡμέραν καὶ τὸ παρὸν ἀεὶ βιοτεύοντες. ἐν τούτῳ τῇ ἐντεῦθεν ῥᾳστώνῃ μετροῦντες τὸ εὐδαιμονεῖν, καὶ τῷ ἐναντίῳ τὸ κακοδαιμονεῖν τοῖς ἀντιπίπτουσιν. ἐμοὶ δὲ πλεῖον θρηνεῖν ἄξιον ἔπεισι τῶν ἐκεῖθεν βασάνων, καὶ τῆς ἀποκειμένης τοῖς πονηροῖς κολάσεως, καὶ οὔπω λέγω τὸ μέγιστον. αὐτὸ τὸ ἐξωσθῆναι θεοῦ, πηλίκον αὐτοῖς εἰς κόλασιν. πῶς μὴ δακρύσω τὸν ἄθλιον; πῶς μὴ πλέον μὲν τῶν δεδιωγμένων τοῦ προσδραμόντος; πλέον δὲ τῶν αὐτομολησάντων εἰς τὴν κακίαν, θρηνήσω τὸν συναρπάσαντα. μᾶλλον δὲ τοῖς μὲν οὐδὲν δεινὸν τὸ ὑπὲρ χριστοῦ παθεῖν, ἀλλὰ καὶ πάντων μακαριστότατον, οὐ διὰ τὰ ἐκεῖθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐντεῦθεν εὐδοξίαν καὶ παῤῥησίαν, ἣν διὰ τῶν κινδύνων ἑαυτοῖς ἐχαρίσαντο. τοῖς δὲ προοίμιον τῶν ἀποκειμένων καὶ ἀπειλουμένων, ἅπερ ἤδη πεπόνθασι. καὶ βέλτιον ἦν αὐτοῖς ἐντεῦθεν μακροτέροις ἐκολάσθησαν, ἢ τοῖς ἐκεῖ δικαιωτηρίοις ἐταμιεύθησαν. ταῦτα μὲν

οὖν διὰ

οὖν διὰ τὸν νόμον, τὸν ἐπὶ πτώματι τοῦ ἐχθροῦ μὴ ἐπιχαίρειν κελεύοντα, καὶ τὸ συμπαθὲς ἅμα τοιαῦτα περὶ τὴν ἑστηκότην. ἐμοὶ δὲ πάλιν πρὸς αὐτὸν ἐπανακτέον τὸν λόγον, τίς ἡ τοσαύτη τοῦ κακοῦ φιλονεικία; τίς ὁ τῆς ἀσεβείας ἔρως; τίς ὁ δρόμος τῆς ἀπωλείας; πόθεν οὕτω μισόχριστος; ὁ Χριστοῦ μαθητὴς, ὁ τοσούτοις λόγοις τῆς ἀληθείας προσομιλήσας. καὶ τὰ μὲν εἰπὼν, τὰ δὲ ἀκούσας τὴν φέρουσαν εἰς σωτηρίαν. οὐ γὰρ ἔφθη κληρονομήσας τὴν βασιλείαν, καὶ παρρησιάζεται τὴν ἀσέβειαν, ὥσπερ καὶ τὸ γενέσθαι ποτὲ χριστιανὸς αἰσχυνόμενος, ἢ μνησικακῶν ὑπὲρ τούτου χριστιανοῖς, οἷς τοῦ ὀνόματος ἐκοινώνησε. καὶ τὸ μὲν πρῶτον αὐτῷ τῶν τολμημάτων, ὡς οἱ τοῖς ἀπορρήτοις ἐκείνου καλλωπιζόμενοι (εἰς οἵους ἐμπίπτειν αἰσχύνομαι λόγους) αἵματι μὲν οὐχ ὁσίῳ τὸ λουτρὸν ἀπορρύπτεται, τῇ καθ᾽ ἡμᾶς τελειώσει, τὴν τελείωσιν τοῦ μύσους ἀντιτιθεὶς, ὗς ἐν βορβόρῳ κυλισθεὶς κατὰ τὴν παροιμίαν. καὶ τὰς χεῖρας ἀφαγνίζεται, τῆς ἀναιμάκτου θυσίας ἀποκαθαίρων, δι᾽ ἧς ἡμεῖς Χριστῷ κοινωνοῦμεν, καὶ τῶν παθημάτων, καὶ τῆς θεότητος. ἐν τομαῖς δὲ καὶ θυσίαις, κατὰ θεοὺς τὰ βασίλεια, καὶ τοῖς συμβούλοις κακοῖς κακῆς ἀρχῆς χρώμενος. ἀλλ᾽ ἐπειδή γε ἐν τομαῖς ἐμνήσθην, καὶ τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα τοῦ ἀνδρὸς δεισιδαιμονίας, ἢ κακοδαιμονίας εἰπεῖν οἰκειότερον, οὐκ οἶδα πότερον γραφῇ παραδῶ τὸ θρυλλούμενον θαῦμα, ἢ ἀπιστήσω τοῖς λέγουσι. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ταλαντεύομαι τὴν γνώμην, καὶ οὐκ ἔχω ὁποτέρωσε ῥίψω, μεμιγμένων τῶν δικαίως ἂν πιστευθέντων, τοῖς οὐκ ἀξίοις πίστεως. τὸ μὲν γὰρ ἐπισημαίνεσθαί τι, τῇ τοσαύτῃ τοῦ κακοῦ καινοτομίᾳ, καὶ δυσσεβείᾳ, τῶν οὐκ ἀπίστων, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἤδη συμβεβηκότων περὶ τὰς μεγίστας μεταβολάς. τὸ δὲ καὶ τὸν τρόπον τοῦτον, σφόδρα ἔμοιγ᾽ οὖν θαύματος ἄξιον. καὶ πᾶσι τοῖς καθαρῶς δηλοῦσθαι τὰ καθαρὰ βουλομένοις τε καὶ νομίζουσι. τὸ δ᾽ οὖν λεγόμενον, ὅτι θυομένῳ τὰ σπλάγχνα τὸν σταυρὸν ἀναδείξειε στεφανούμενον. ὃ τοῖς μὲν ἄλλοις, φρίκην παρέσχε, καὶ ἀγωνίαν, καὶ τοῦ ἡμετέρου κράτους συναίσθησιν. τῷ δὲ διδασκάλῳ τῆς ἀσεβείας, καὶ θάρσος ἔδωκεν, ὡς περιγεγραμμένων ἡμῶν καὶ συνειργμένων. οὕτω γὰρ τὸν σταυρὸν καὶ τὸν κύκλον παρεξεδέξατο. τοῦτο μὲν δὴ, τὸ ἐμὸν θαῦμα. καὶ εἰ μὲν ψευδὲς, χαίρει φερόμενον. εἰ δὲ ἀληθὲς, πάλιν Βαλαὰμ προφητεύει, καὶ Σαμουὴλ ἄγεται ἢ δοκεῖ δι᾽ ἐγγαστριμύθου. καὶ δαίμονες ὁμολογοῦσι τὸν Ἰησοῦν ἄκοντες, καὶ διὰ τῶν ἐναντίων, ἵνα καὶ πιστευθῇ μᾶλλον, ἡ ἀλήθεια δείκνυται. τυχὸν κἀκεῖνον ἐπισχεθῆναι τῆς ἀσεβείας διὰ τούτων ἐπρυτάνευσε. πολλὰς γοῦν καὶ παραδόξους ὁδοὺς σωτηρίας οἶδε τὸ θεῖον καινοτομεῖν, ἴδιον πρὸς τὸ φιλάνθρωπον. ὃ δὲ λέγεται ὑπὸ πλειόνων. καὶ πιστεύειν οὐκ ἀπότροπον, κατέβαινε μὲν εἴς τι τῶν ἀδύτων τοῖς πολλοῖς ἀβάτων καὶ φοβερῶν, ὡς ὄφελόν γε καὶ τὴν εἰς ᾅδου φθάσειε, πρὶν εἰς τοιαῦτα κακὰ προελθεῖν. συμπαρόντος αὐτῷ καὶ τοῦ πολλῶν ἀδύτων ἀξίου, τοῦ σοφοῦ τὰ τοιαῦτα, εἴτουν σοφιστοῦ. ἔστι γὰρ δὴ καὶ τοῦτο εἶδος μαντείας αὐτοῖς, ζόφῳ τινὶ καὶ ὑποχθονίοις δαίμοσι, περὶ τῶν μελλόντων συγγίνεσθαι. εἴτε ὡς σκότῳ χαίρουσι μᾶλλον (ἐπεὶ καὶ εἰσὶ σκότος, καὶ σκότους δημιουργοὶ τῆς κακίας) εἴτε ὡς φεύγουσι τὰς ἐπιμιξίας τῶν εὐσεβῶν ὑπὲρ γῆς, καὶ διὰ ταύτας ἀσθενέστεροι. ὡς δὲ προσιόντι τὸν γενναῖον προσβάλλει τὰ δείματα, καὶ ἀεὶ πλείω καὶ φοβερώτερα, ἦχοί τινες φασὶν ἀήθεις καὶ ὀδμαὶ τῶν ἀηδῶν καὶ πυρωπὰ φάσματα, καὶ οὐκ οἶδ᾽ οὕς τινας ὕθλους καὶ λήρους, ὑπ᾽ ἀδοκήτῳ πληγεὶς (καὶ γὰρ ἦν ὀψιμαθὴς τὰ τοιαῦτα) ἐπὶ τὸν σταυρὸν καταφεύγει. καὶ τὸ παλαιὸν φάρμακον, καὶ τούτῳ σημειοῦται κατὰ τῶν φόβων, καὶ βοηθὸν ποιεῖται τὸν διωκόμενον. καὶ τὰ ἑξῆς φρικωδέστερα. ἴσχυσεν ἡ σφραγὶς, ἡττῶνται οἱ δαίμονες, λύονται οἱ φόβοι. εἶτα τί; ἀναπνεῖ τὸ κακὸν, θρασύνεται πάλιν, αὖθις ὁρμή. καὶ οἱ αὐτοὶ φόβοι. καὶ ἡ σφραγὶς πάλιν, καὶ ἠρεμοῦσιν οἱ δαίμονες, καὶ ὁ μύστης ἐν ἀπορίᾳ, καὶ ὁ μυσταγωγὸς, ἐγγύθεν παρεξηγούμενος τὴν ἀλήθειαν. ἐβδελύχθημεν λέγων, οὐκ ἐφοβήθημεν. νικᾷ τὸ χεῖρον. λέγει γὰρ ταῦτα. καὶ εἰπὼν, πείθει. καὶ πείσας, ἄγει τὸν μαθητὴν ἐπὶ τὸ τῆς ἀπωλείας βάραθρον, καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. πρόχειρος γοῦν ἡ πονηρία περὶ κακῶν μᾶλλον ἀκολουθεῖν, ἢ ὑπὸ τοῦ κρείττονος ἀνακόπτεσθαι. ἃ μὲν οὖν εἰπὼν, ἢ ποιήσας, ἢ ἐξαπατηθεὶς ἀναπέμπεται, ἴσασιν οἱ τὰ τοιαῦτα τελοῦντές τε καὶ τελούμενοι. ἄνεισι δ᾽ οὖν καὶ τῇ ψυχῇ δαιμονῶν καὶ τοῖς πράγμασι, καὶ περὶ μανιώδει τῶν ὀφθαλμῶν ἐπισημαίνων, οὓς ἐθεράπευσεν. εἰ μή γε καὶ ἀπ᾽ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπλήσθη δαιμόνων, ἀφ᾽ ἧς οὕτω πονηρὰ προὔθετο. ἀλλὰ τοῦτο, καὶ περιφανέστερον. ἵνα μὴ μάτην ᾖ κατεληλυθὼς καὶ τῶν δαιμόνων μετειληφὼς. ὃν ἐνθουσιασμὸν ἐκεῖνοι καλοῦσι, μεταποιοῦντες σεμνῶς τὰ ὀνόματα. τὰ μὲν δὴ πρῶτα, τοιαῦτα. ἐπεὶ δὲ ἡ ὠδὶς ἐκράτει καὶ ὁ διωγμὸς ἐξερρήγνυτο, εἶδέ τι. εἴτ᾽ οὖν αἰδεσθεὶς σοφοῦ τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀσέβειαν, εἴτ᾽ οὖν ἐδιδάχθη παρὰ τῶν εἰς ταύτην αὐτὸν ἀλειφόντων. ὡς τὸ μὲν φανερῶς ἀνελέσθαι τὸν πόλεμον, καὶ προκαθηγεῖσθαι τῆς ἀσεβείας αὐτόχειρα, πρὸς τὸ λίαν εἶναι θρασὺ καὶ ἀπαίδευτον. ἔτι τε ἀσυμφορώτατον περὶ σκοπῷ παντελῶς. φιλονεικοτέρους

αὖ ἡμᾶς γενέσθαι βιαζομένων, καὶ ἀντιθήσειν τῇ τυραννίδι, τὴν ὑπὲρ εὐσεβείας φιλοτιμίαν. φιλεῖ γὰρ τὰ γενναῖα φρονήματα, πρὸς τὸ βίᾳ κρατούμενον αὐθαδίζεσθαι. καθάπερ φλὸξ ὑπὸ ἀνέμου ῥιπιζομένη, τοσούτῳ μᾶλλον ἀνάπτεται, ὅσῳ ἂν σφοδρότερον καταπνέηται. καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ τῶν λογισμῶν εὕρισκε μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς προλαβοῦσι διωγμοῖς εἶχε γινώσκειν, οἳ τιμιώτερον τὸν χριστιανισμὸν ἀπειργάσαντο ἢ ἀσθενέστερον, ῥώσαντες τὰς ψυχὰς εἰς εὐσέβειαν. καὶ ὥσπερ σίδηρον θερμὸν ὕδατι τοῖς κινδύνοις τομώσαντες. εἰ δὲ μετὰ τῆς τέχνης στρατεύσεται, καὶ τὸ πείθειν τῷ βιάζεσθαι χρώσειεν, ἢ καθάπερ χαλινῷ περιβάλλοι δέλεαρ τῇ τυραννίδι τὸ προσηνές, σοφόν τε οὕτως ἂν ἅμα καὶ δυνατὸν γενέσθαι αὐτῷ τὸ ἀγώνισμα καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τῆς τῶν μαρτύρων τιμῆς ἐφθόνει τοῖς ἀθληταῖς. καὶ διὰ τοῦτο μηχανᾶται αὐτὸς μὲν καὶ βιάζεσθαι, καὶ μὴ δοκεῖν. ἡμᾶς δὲ καὶ πάσχειν, καὶ μὴ τιμὴν ἔχειν ὡς ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχοντας, ὢ τῆς εὐηθείας. πρῶτον μὲν εἰ λανθάνειν ἐνόμιζεν, ὑπὲρ τίνος οἱ κίνδυνοι, καὶ συγκαλύψειν τὴν ἀλήθειαν τοῖς σοφίσμασιν, ἀλλ' οὐχ ὅσῳ κατὰ τῶν τιμῶν ἐπενόει, τοσούτῳ μείζους αὐτὰς ποιήσειν καὶ λαμπροτέρας. δεύτερον δέ, εἰ δόξης ἐπιθυμίᾳ κινδυνεύειν ἡμᾶς, ἀλλὰ μὴ τῆς ἀληθείας ὑπέλαβε. ταῦτα μὲν παιζέτωσαν παρ' ἐκείνοις Ἐμπεδοκλεῖς καὶ Ἀρισταῖοι, καὶ Ἐμπεδότιμοί τινες καὶ Τροφώνιοι, καὶ τοιοῦτος δυστυχῶν ἀριθμός. ὧν ὁ μὲν τοῖς Σικελικοῖς κρατῆρσιν ἑαυτὸν θεώσας ὡς ᾤετο, καὶ εἰς τὴν κρείττονα λῆξιν ἀφ' ἡμῶν ἀναπέμψας, ὑπὸ φιλτάτῳ σανδάλῳ κατεμηνύθη τῷ ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἐκβρασθέντι. καὶ οὐ θεὸς ἐδείχθη μετὰ ἄνθρωπον, ἀλλ' ἄνθρωπος κενόδοξος καὶ ἀφιλόσοφος μετὰ θάνατον, καὶ οὐδὲ τὰ κοινὰ συνετός. οἱ δὲ ἀδύτοις τισὶν ἑαυτοὺς ἐγκρύψαντες ὑπὸ τῆς αὐτῆς νόσου καὶ φιλαυτίας, εἶτ' ἐλεγχθέντες, οὐ μᾶλλον ἐκ τῆς κλοπῆς ἐτιμήθησαν, ἢ ἐκ τοῦ μὴ λαθεῖν καθυβρίσθησαν. χριστιανοῖς δὲ ἴδιον ὑπὲρ εὐσεβείας τὸ πάσχειν, κἂν πάντας λανθάνωσιν, ἢ ἄλλοις τὸ εὐδοξεῖν μετὰ τῆς εὐσεβείας. τοῖς μὲν γὰρ ἀνθρώποις ἀρέσκειν, βραχὺς ἡμῖν ὁ λόγος· τῆς δὲ παρὰ θεοῦ τιμῆς, ἡ πᾶσα ἔφεσις, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ ταύτης, οἵ γε ἀληθῶς φιλόσοφοι καὶ φιλόθεοι, τὴν πρὸς τὸ καλὸν οἰκείωσιν ἀγαπῶντες δι' αὐτὸ τὸ καλόν, οὐ τὰς ἀποκειμένας ἐντεῦθεν τιμάς. δευτέρα γὰρ αὕτη τάξις τῶν ἐπαινετῶν τὸ μισθοῦ τι πράσσειν καὶ δι' ἀντίδοσιν. ὥσπερ τρίτη, τὸ φόβῳ κολάσεως, φεύγειν τὴν μοχθηρίαν. τὰ μὲν οὖν ἡμέτερα, τοιαῦτα καὶ οὕτως ἔχοντα, καὶ ῥᾴδιον τοῦτο ἐκ πλειόνων ἐπιδεῖξαι τοῖς βουλομένοις. ὁ δὲ ὡς μεγάλης τιμῆς ἀποστερήσειν μέλλων χριστιανούς, κρίνουσι γὰρ οἱ πολλοὶ τὰ τῶν ἄλλων τοῖς ἰδίοις πάθεσι, τοῦτο δοκεῖ περὶ τῶν ἄλλων, τὴν εὐδοκίμησιν. καὶ οὐδὲ μεγαλοψύχως τοῖς ἄλλοις διώκταις ὁμοίως ἀπογράφεται τὴν ἀσέβειαν, οὐδ' εἰ μὴ βασιλικῶς, τυραννικῶς γε παντάπασι διανοεῖται περὶ ἡμῶν, ἵν' ᾖ μεγαλοπρεπὲς αὐτῷ τὸ ἀσέβημα. βιάζεσθαι λαὸν οἰκουμένης, καὶ τυραννῆσαι δόγμα πάντων δογμάτων ὑπερανεστηκός. δουλοπρεπῶς δὲ λίαν καὶ ἀγεννῶς κακουργεῖ τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὰς περὶ τῶν λογισμῶν κλοπὰς καὶ διπλόας, περὶ καθ' ἡμῶν διωγμῷ φέρων ἐπεισήγαγε. τοιγαροῦν εἰς δύο ταῦτα διῃρημένου τοῦ κρατεῖν, τὸ πείθειν καὶ τὸ βιάζεσθαι, ὃ μὲν ἦν ἀπανθρωπότερον, δήμοις ἀφῆκε, καὶ πόλεσι τὸ τῆς τυραννίδος. ὧν καὶ μᾶλλον ἄλυπος ἡ ἀπόνοια, διὰ τὴν ἀλογίαν, καὶ τὴν ἀπερίσκεπτον ἐπὶ πάντα φοράν. καὶ τοῦτο οὐ προστάγματι δημοσίῳ, τῷ δὲ μὴ ἀνακόπτειν τὰς ὁρμάς, ἄγραφον προθεὶς νόμον τὸ βούλεσθαι. ὃ δὲ ἡμερώτερον καὶ βασιλικώτερον εἰς ἑαυτὸν δῆθεν φέρει τὸ τῆς πειθοῦς. οὐ μὴν εἰς τὸ παντελὲς τοῦτό γε διεσώσατο, οὐδὲ γὰρ εἶχε φύσιν ἢ πάρδαλιν ἀποθέσθαι τὸ κατάστικτον, ἢ αἰθίοπα τὸ μέλαν, ἢ πῦρ τὸ καίειν, ἢ τὸν πονηρὸν τὴν μισανθρωπίαν, ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνον τυγχάνοντα, ἢ ἐκεῖνον τὴν πονηρίαν, ἀφ' ἧς καθ' ἡμῶν ὥρμησεν, ἀλλ' ὥσπερ τὸν χαμαιλέοντα λόγος παντοῖον γενέσθαι ῥᾳδίως, καὶ πάσας μὲν ἀναλαμβάνειν χρόας, πλὴν μιᾶς τῆς λευκότητος (τὸν γὰρ Πρωτέα παρίημι τὸν τοῦ μύθου τὸν αἰγύπτιον σοφιστήν) οὕτω κἀκεῖνος πάντα ἦν καὶ ἐγίνετο χριστιανοῖς, πλὴν ἡμερότητος. καὶ ἦν λίαν ἀπάνθρωπον αὐτῷ τὸ φιλάνθρωπον, καὶ τὸ πιθανὸν βίαιον. καὶ ἀπολογία τῆς ἀγριότητος, ἡ χρηστότης. ἵν' εἰκότως δοκῇ βιάζεσθαι, τοῦ πείθειν ἀποτυγχάνων. καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ὧν βραχὺ μὲν ἦν αὐτῷ τὸ τῆς πειθοῦς, πλεῖον δὲ τὸ τῆς βίας εὐθὺς ἑπόμενον ἦν, ἵν' ὥσπερ ἐν ταῖς θήραις, ἢ ταῖς πάγαις ἁλῶμεν, ἢ τοῖς διώγμασι. καὶ εἷς γε τρόπος πάντας ἡμᾶς χειρώσηται. οὕτω δὲ διανοηθείς τε καὶ διελόμενος, δεύτερον ἐκεῖνο στρατηγεῖ, καὶ μόνον ἀσφαλῶς, εἰ καὶ ἀσεβῶς λίαν, ἐκ τῶν ἐγγυτάτω, καὶ τῆς περὶ αὐτὸν χειρός. ὃ πᾶσι διώκταις συνήθως τῆς κακίας ἄρχεται. καὶ γὰρ οὐδὲ οἷόν τε τοῖς ἐκτὸς ἐγχειρῆσαι, μὴ τούτων οἰκειωθέντων. ὥσπερ οὐδὲ στρατὸν ἐπάγειν ἐχθροῖς, πρὸς τὸν στρατηγὸν στασιάζοντα. καὶ διὰ τοῦτο μεταποιεῖ μὲν τὰ βασίλεια, τοὺς μὲν θανάτῳ προϋπεξαγαγὼν πρότερον, τοὺς δὲ παρωσάμενος. οὐχ ὡς δύσνους περὶ μεγάλῳ βασιλεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς εὔνους ὄντας περὶ μείζονι, καὶ ἀλυσιτελεῖς αὐτῷ κατ' ἀμφότερα,

ὑποποιεῖ

ἐπιχειρεῖται δὲ τὸ στρατιωτικόν, τὸ μὲν δι᾽ ἑαυτοῦ, τὸ δὲ διὰ τῶν ἐν τέλει. ὃ καὶ μᾶλλον εὔπιστον ὑπελάμβανε, τοὺς μὲν τῶν τιμῶν ἡττωμένους, τοὺς δὲ ἁπλότητι παρασυρομένους. καὶ νόμον εἶναι γινώσκοντας μόνον, τὴν τοῦ βασιλέως βούλησιν. μᾶλλον δὲ τοῦ στρατιωτικοῦ μέρος οὐκ ἐλάχιστον, καὶ ὅσον εὗρε σαθρὸν καὶ νοσῶδες. τοῦ καιροῦ δοῦλον καὶ τότε καὶ πρότερον. οὗ τὸ μὲν διεδέχετο, τὸ δὲ ἤλπιζεν. οὐ γὰρ δή τι πᾶν ὑφεῖλεν, οὐδὲ τοσοῦτον ἴσχυσεν αὐτῷ καθ᾽ ἡμῶν, ὁ δι᾽ ἐκείνου διώκτης. ἀλλ᾽ ἔμειναν ὑπὲρ τοὺς ἑπτακισχιλίους, οἱ μὴ κάμψαντες γόνυ τῇ Βάαλ, μηδὲ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ προσκυνήσαντες, μηδὲ ὑπὸ τῶν ὄφεων τρωθέντες, ἐκ τοῦ βλέπειν εἰς τὸν ὄφιν τὸν κρεμασθέντα καὶ καταλυθέντα τοῖς Χριστοῦ πάθεσι. πολλοὶ μὲν τῶν ἐν δυναστείαις καὶ ὕψεσιν, οὓς μᾶλλον εἰκὸς ἦν ἡττηθῆναι καὶ διὰ φόβον καὶ δι᾽ ἐλπίδας. πολλοὶ δὲ τῶν κάτω καὶ ἀριθμῷ μόνῳ γνωριζομένων, οἷς προσβαλὼν ἀπεκρούσθη καθάπερ ὑπὸ γενναίου τείχους μηχάνημά τι τῶν οὐ καιρίως πλὴν οὐκ ἰδίᾳ μᾶλλον τὸ διαφθεῖραι ἢ ἐθάρσησεν ὡς ἂν λυσσῶντα τὸν ἁλισκόμενον. καὶ τὸ βούλεσθαι. παρίστη τὸ ἐλπισθὲν ὡς κρατούμενον. τολμᾷ δὲ ἤδη καὶ κατὰ τοῦ μεγάλου συνθήματος, ὃ μετὰ τοῦ σταυροῦ πομπεύει καὶ ἄγει τὸν στρατὸν εἰς ὕψος αἰρόμενον. καμάτων λυτήριον ὄν τε καὶ κατὰ Ῥωμαίους ὀνομαζόμενον. καὶ βασιλεῦον ὡς ἂν εἴποι τις τῶν λοιπῶν συνθημάτων. ὅσα τε βασιλέων προσώποις ἀγάλλεται καὶ πεπαμένοις ὑφάσμασιν ἐν διαφόροις βαφαῖς καὶ γράμμασιν. ὅσα τε δρακόντων φοβεροῖς χάσμασιν ἐμπνεόμενα ἐπ᾽ ἄκρων δοράτων αἰωρούμενα, καὶ διὰ τῶν ὁλκῶν ῥιπιζόμενα φολίσιν ὑφανταῖς κατάστικτα ἥδιστόν τε ὁμοῦ καὶ φρικωδέστατον θέαμα προσπίπτει ταῖς ὄψεσιν. ὡς δὲ εἶχεν αὐτῷ κατὰ νοῦν τὰ πλησίον, καὶ τῶν ἐν χερσὶν ὥσπερ κινδύνων κρείττων ἐγένετο, οὕτως ἤδη πειρᾶται καὶ τῶν ἑξῆς. εὐνοήσατε καὶ ἀσεβέστατε, καὶ ἀπαιδευτότατε τὰ μεγάλα. σὺ κατὰ τοῦ τοσούτου κλήρου καὶ τῆς οἰκουμενικῆς κληροφορείας, τῆς ταχὺ τὰ διαλαβούσης τὰ πέρατα, διὰ τὴν εὐτέλειαν τοῦ λόγου καὶ τὴν μωρίαν ὡς ἂν αὐτοὶ φαίητε τοῦ κηρύγματος, ὃ σοφοὺς ἐνίκησε, καὶ δαίμονας ἔπαυσε, καὶ χρόνον ὑπερνικόντος. τοῦ αὐτοῦ παλαιοῦ τε ὁμοῦ τυγχάνοντος καὶ νέου ὡς ὑμεῖς τῶν θεῶν τινὰ τερατεύεσθε; τὸ μὲν τοῖς ὀλίγοις, τὸ δὲ τοῖς πολλοῖς. καὶ τῇ μὲν τῇ σκιαγραφίᾳ, τῇ δὲ τῇ τελειώσει τοῦ μυστηρίου καιροῖς ἰδίοις ταμιευθέντος; σὺ κατὰ τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ κληρονομίας (ὁ τίς, καὶ πόσος, καὶ πόθεν) τῆς μεγάλης καὶ οὐ παυσομένης. οὐδ᾽ ἂν πλεῖον ἢ σύ, μανῶσί τινες. ἀλλ᾽ ἔτι πλεῖον ἀεὶ βαδιουμένης τε καὶ ἀρθησομένης. πιστεύω γὰρ ταῖς προρρήσεσι, καὶ τοῖς ὁρωμένοις, ἣν ὡς Θεὸς ἔκτισε καὶ ὡς ἄνθρωπος ἐκληρονόμησεν. ἣν νόμος ἐτύπωσε, καὶ χάρις ἐπλήρωσεν. ἣν προφῆται συνέπηξαν, καὶ ἀπόστολοι συνέδησαν, καὶ εὐαγγελισταὶ κατηρτίσαντο. σὺ κατὰ τῆς Χριστοῦ θυσίας, τοῖς σοῖς μιάσμασι; σὺ κατὰ τοῦ τὸν κόσμον καθήραντος αἵματος, τοῖς σοῖς αἵμασι; σὺ πόλεμον κατὰ τῆς εἰρήνης; σὺ χεῖρα κατὰ τῆς ὑπὲρ σοῦ ἡλωθείσης τε καὶ διὰ σέ; σὺ κατὰ τῆς χολῆς τὴν σὴν γεῦσιν; κατὰ τοῦ σταυροῦ τρόπαιον; κατὰ τοῦ θανάτου κατάλυσιν; κατὰ τῆς ἀναστάσεως ἐπανάστασιν; κατὰ τοῦ μάρτυρος, οὐδὲ μάρτυρας; μετὰ Ἡρώδην διώκτης; καὶ μετὰ Ἰούδαν προδότης; πλὴν ὅσον οὐκ ἀγχόνῃ τὴν μεταμέλειαν ἔδειξας ὥσπερ ἐκεῖνος, καὶ χριστοκτόνος μετὰ Πιλάτους; καὶ μετὰ Ἰουδαίους μισόθεος, οὐκ ᾐδέσθης τὰ ὑπὲρ Χριστοῦ σφάγια; οὐδὲ ἐφοβήθης τοὺς μεγάλους ἀθλητάς; τὸν Ἰωάννην ἐκεῖνον, τὸν Πέτρον, τὸν Παῦλον, τὸν Ἰάκωβον, τὸν Στέφανον, τὸν Λουκᾶν, τὸν Ἀνδρέαν, τὴν Θέκλαν, τοὺς ἐπ᾽ ἐκείνοις τε καὶ πρὸ ἐκείνων, τῆς ἀληθείας προκινδυνεύσαντας; οἳ πυρὶ καὶ σιδήρῳ, καὶ θηρσί, καὶ τυράννοις προθύμως ἀντηγωνίσαντο. καὶ παροῦσι κακοῖς καὶ ἀπειλουμένοις, ὥσπερ ἐν ἀλλοτρίοις σώμασιν ἢ ἀσωμάτοις τισὶν ἐοικότες; ἵνα μὴ προδῶσι μηδὲ μέχρι ῥήματος τὴν εὐσέβειαν. ὧν αἱ μεγάλαι τιμαὶ καὶ πανηγύρεις. παρ᾽ ὧν δαίμονες ἐλαύνονται, καὶ νόσοι θεραπεύονται. ὧν αἱ ἐπιφάνειαι, καὶ ὧν αἱ προρρήσεις. ὧν καὶ τὰ σώματα μόνον ἴσα δύναται ταῖς ἁγίαις ψυχαῖς, ἢ ἐπαφώμενα, ἢ τιμώμενα. ὧν καὶ ῥανίδες αἵματος μόνον, καὶ μικρὰ σύμβολα πάθους, ἴσα δρῶσι τοῖς σώμασι. ταῦτα οὐ σέβεις, ἀλλ᾽ ἀτιμάζεις. ὁ τὴν Ἡρακλέους θαυμάζων πυρὰν τὴν ἐξ ἀτυχήματος, καὶ τῶν περὶ γυναῖκας ἀδικημάτων, καὶ τὴν Πέλοπος κρεουργίαν, τὴν φιλόξενον, ἢ φιλόθεον, ἐξ ἧς ἐπίσημοι Πελοπίδαι, περὶ τὸν ὦμον καὶ τοῦ ἐλέφαντος. καὶ τὰς Φρυγῶν ἐκτομάς, τῶν ὑπ᾽ αὐλοῦ κηλουμένων, καὶ μετὰ τὸν αὐλὸν ὑβριζομένων. καὶ τὰς ἐν Μίθρου βασάνους καὶ καύσεις ἐνδίκους, τὰς μυστικάς, καὶ τὴν ἐν Ταύροις ξενοκτονίαν, καὶ τὴν ἐπὶ Τροίας θυσίαν τῆς βασιλικῆς κόρης, καὶ τὸ Μενοικέως ὑπὲρ Θηβῶν αἷμα. καὶ τὰς τῶν Σκεδάσου θυγατέρων, ἐν Λεύκτροις ὕβρεις. ὁ τοὺς Λακωνικοὺς ἐπαινῶν ἐφήβους, ξαινομένους ταῖς μάστιξι. καὶ τὸ ἐπιβώμιον αἷμα τερπνὸν θεᾷ ἁγνῇ καὶ παρθένῳ. ὁ τὸ Σωκράτους ἐπαινῶν κώνειον, καὶ τὸ Ἐπικτήτου σκέλος, καὶ τὸν Ἀναξάρχου θύλακον. ὧν ἀναγκαία μᾶλλον, ἢ ἑκούσιος ἡ φιλοσοφία, καὶ τὸ Κλεομβρότου πήδημα τοῦ Ἀμβρακιώτου, τὸ ἐκ τῆς ψυχῆς λόγῳ φιλοσοφηθέν.

καὶ τὴν

καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν κυάμων πυθαγορικὴν ἔνστασιν, καὶ θάνατον τὸν ὑπερφρονηθέντα διὰ τοῦτο, ἣν οἶδ' οὔ τινος τῶν τὰ ἐκείνου τετελεσμένας ἡ φιλοσοφήσασα τήν. σὺ δὲ εἰ μὴ ἐκεῖνα, τά γε πρόσφατα θαύμασον ὦ φιλοσοφώτατε καὶ γενναιότατε, καὶ τὸν Ἐπαμινώνδας ἐκείνων, ὧν συνηπίωσας τῇ καρτερίᾳ βλέπων. ὁ συμβαδίζων τῷ στρατῷ, καὶ ὅτε αἱρούμενος ἀξιο διὰ, καὶ τὴν αὐτουργὸν ἐπαινῶν στρατηγίαν. ἔστι τι γενναίου καὶ φιλοσόφου ψυχῆς μηδὲ τὸ λιμῶν αἱρεῖ τὴν ἀπεικάζεις, καὶ πλεῖον νέμειν ἐχθρῶν γενναιότητι, ἢ κακίᾳ τῶν οἰκειοτάτων καὶ μαλακίᾳ ὀργῆς τῶν ἀδίκων τούτων, καὶ αἰτίων, καὶ ἀσυγκρίτων μικροῦ, ἢ ἀναιμάκτως, καὶ διὰ τῶν κατὰ τοῦτο πλησιάζοντας; τοὺς ἀνιπτόποδας καὶ χαμαιεύνας ὅ φησιν ὁ σὸς Ὅμηρος, ἵνα τινὰ δαιμόνιον τιμήσῃ τῷ πλάσματι; τῶν κάτω, καὶ ὑπὲρ τὰ κάτω; τῶν ἐν ἀνθρώποις, καὶ ὑπὲρ τὰ ἀνθρώπινα; τῶν δεδεμένων καὶ ἐλευθέρων; τῶν κεκρατημένων καὶ ἀκρατήτων; ὧν οὐδὲν ἐν κόσμῳ, καὶ πάντα τὰ ὑπὲρ κόσμον, ὧν διπλοῦν τὸ ζῆν. τὸ μὲν ὑπεροφώμενον, τὸ δὲ σπουδαζόμενον; τῶν διὰ τὴν νέκρωσιν ἀθανάτων, τῶν διὰ λύσιν θεῷ συνημμένων. τῶν ἔξω πόθου, καὶ μετὰ τοῦ θείου καὶ ἀπαθοῦς ἔρωτος. ὧν ἡ πηγὴ τοῦ φωτὸς, καὶ ὧν ἤδη τὰ ἀπαυγάσματα; ὧν αἱ ἀγγελικαὶ ψαλμῳδίαι, καὶ ἡ πάννυχος στάσις, καὶ ἡ τοῦ νοῦ πρὸς θεὸν ἐκδημία προαρπαζομένου; ὧν ἡ κάθαρσις, καὶ ὧν τὸ καθαίρεσθαι, μηδὲν μέτρον εἰδότων ἀναβάσεως καὶ θεώσεως; ὧν αἱ πέτραι, καὶ ὧν οἱ οὐρανοί. ὧν τὰ ὑπερρίφθαι, καὶ ὧν οἱ θρόνοι; ὧν ἡ γυμνότης, καὶ ὧν ἀφθαρσίας ἔνδυμα; ὧν ἡ ἐρημία, καὶ ὧν ἡ ἐκεῖθεν πανήγυρις; ὧν τὸ τυραννεῖσθαι τὰς ἡδονὰς, καὶ ὧν ἡ ἀπόλαυσις ἡ ἀναλλοίωτος καὶ ἀνέκφραστος; ὧν τὸ δάκρυον ἁμαρτίας κατακλυσμὸς κόσμου καθάρσιον, ὧν ἔκτασις χειρῶν φλόγα σβεννύει, θῆρας κοιμίζει, ἀμβλύνει ξίφη, κλίνει φάλαγγας; ἐπιστομίσει καὶ τὴν σὴν ἀσέβειαν εὖ ἴσθι. κἂν πρὸς ὀλίγον ἀρθῇς, καὶ παίξῃς τὸ τῆς ἀσεβείας δρᾶμα μετὰ τῶν σῶν δαιμόνων. πῶς οὐδὲ ταῦτά σοι φοβερά ὦ λίαν τολμηρὲ σὺ καὶ θανατῶν, εἴπερ ἄλλος τις. πῶς οὐκ αἰδέσιμα; ταῦτα μὲν ἤδη καὶ πολλῷ τιμιώτερα τῆς Σόλωνος ἀπληστίας τοῦ σοφοῦ γε, ὃν Κροῖσος ἤλεγξε διὰ τοῦ Λυδίου χρυσοῦ, καὶ τῆς Σωκράτους φιλοκαλίας. αἰδοῦμαι γὰρ εἰπεῖν παιδεραστίας, κἂν σεμνοποιῆται ταῖς ἐπινοίαις, καὶ τῆς Πλάτωνος λιχνείας τῆς Σικελικῆς, δι' ἣν καὶ πιπράσκεται, καὶ οὐδ' ὑπό τινος ἐξωνεῖται τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, ἢ ὅλως Ἑλλήνων. καὶ τῆς Ξενοκράτους ὀψοφαγίας, καὶ τῆς Διογένους στωμυλίας, τοῦ τὸν πίθον οἰκοῦντος, ὑφ' ἧς τῶν ξένων ὑπεξίστησι τοῖς τυράννοις ἐκ τῆς τραγῳδίας, τῶν εὐτελῶν ἄρτοις τοῖς σησαμοῦσι καὶ τῆς Ἐπικούρου φιλοσοφίας. οὐδὲν ὑπὲρ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν ὁριζομένης μέγας ὑμῖν ὁ Κράτης, καὶ γὰρ ὄντως φιλόσοφον, τὸ μηλόβοτον ἀφεθῆναι τὴν οὐσίαν, καὶ τοῖς παρ' ἡμῖν φιλοσόφοις ὅμοιον· ἀλλὰ πομπεύει τὴν ἐλευθερίαν τῷ κηρύγματι. ὡς ἄν τις οὐ φιλόσοφος μᾶλλον, ἢ φιλόδοξος. μέγας ὁ τῆς νηὸς χειμαζομένης, καὶ πάντων ἐκριπτουμένων, χάριν ὁμολογῶν τῇ τύχῃ συστελλούσῃ εἰς τὸ τριβώνιον. μέγας ὁ Ἀντισθένης, ὅτι τὸ πρόσωπον συντριβεὶς ὑπό τινος τῶν ὑβριστῶν καὶ θρασέων, ἐπιγράφει τῷ μετώπῳ μόνον ὥσπερ ἀνδριάντι δημιουργῷ τὸν παίσαντα, ἴσως ἵνα κατηγορήσῃ θερμότερον. ἐπαινεῖς τινα καὶ τῶν οὐ πολὺ πρὸ ἡμῶν, ὅτι πανημέριος ἑστὼς τῷ ἡλίῳ προσηύξατο. ἴσως αὐτὸν τηρήσας καὶ προσγειοτέρους, ἵνα καὶ συνέλῃ τὴν εὐχὴν δυομένῳ συγκαταλύσας, ἢ τὸν ἐν Ποτιδαίᾳ στάσιν τὴν ἐν χειμερίῳ τῇ ὥρᾳ παννυχίους τῇ θεωρίᾳ προσφιλοπονήσαντα. ὥστε μηδὲ ἐπαισθάνεσθαι τοῦ κρύους διὰ τὴν ἔκστασιν. ἢ καὶ τὴν Ὁμήρου φιλομάθειαν, περὶ τὸ ἀρκαδικὸν ζήτημα. καὶ τὴν Ἀριστοτέλους φιλοσοφίαν καὶ προσεδρείαν ἐπὶ ταῖς τοῦ εὐρίπου μεταβολαῖς, ὑφ' ὧν τεθνήκασι. καὶ τὸ Κλεάνθους φρέαρ, καὶ τὸν Ἀναξαγόρου ἱμάντα, καὶ τὴν Ἡρακλείτου κατήφειαν. πόσοι ταῦτα, καὶ μέχρι τίνος; τοὺς δὲ παρ' ἡμῖν οὐ θαυμάζεις χιλιάδας καὶ μυριάδας, καὶ ταῦτα καὶ τούτων ἔτι θαυμασιωτέρα φιλοσοφούντων, ἐν παντὶ τῷ βίῳ, ἢ κατὰ πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, τὴν οἰκουμένην ἀνδρῶν τε ὁμοίως καὶ γυναικῶν, εἰς ἀνδρείαν ἁμιλλωμένων, καὶ τοῦτο μόνον ἐπιλανθανομένων τῆς φύσεως, ὅ δεῖ θεὸν οἰκειοῦσθαι δι' ἁγνείας καὶ καρτερίας. οὐκ ἀγεννῶν μόνον, καὶ τῷ πονεῖν συνηθισμένων διὰ τὴν ἀπ' ἀρχῆς εὐτέλειαν. ἀλλὰ καὶ τῶν λίαν ὑψηλῶν ποτε καὶ λαμπρῶν, καὶ πολυουσίᾳ, καὶ γένει, καὶ δυναστείᾳ. καινοτομούντων τὸ δυσπαθεῖν διὰ τὴν Χριστοῦ μίμησιν. ὧν κἂν ὁ λόγος μὲν ᾖ διὰ τὸ μηδ' ἐν λόγῳ τίθεσθαι τὴν εὐσέβειαν, καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ στόματος σοφίας βραχὺν εἶναι τὸν καρπὸν, ὡς καὶ τῶν παρ' ὑμῖν τινι κριτῶν ἔδοξεν, ἀλλὰ τὸ εὐλογοῦν πλεῖον, καὶ ἡ ἐν τοῖς πράγμασι παίδευσις. ἀλλ' ὅμως ἅπαντα παρειδὼν ταῦτα, καὶ πρὸς ἓν τοῦτο μόνον ἰδὼν, ὅπως ἂν χαρίσαιτο τοῖς κατηγοροῦσι πολλάκις αὐτὸν ἀξίως δαίμοσι, πρὶν ἄλλο τι καταστήσασθαι τῶν κοινῶν, ἐπὶ χριστιανοὺς φέρεται, καὶ δύο μὲν ἦν αὐτῷ ταῦτα τὰ μὲν σπουδαζόμενα, Γαλιλαῖοί τε οὓς αὐτὸς ἐφυβρίζων ἐκάλει, καὶ Πέρσαι τῷ πολέμῳ καρτερῶς παραμένοντες, οὕτω δὲ τὸ ἡμέτερον μεῖζον καὶ περισπουδαστότερον, ὥστε

λῆρον

λῆρον καὶ παιδιὰν αὐτῷ, τὸ κατὰ τὰ πρόσωπα νομίζεσθαι. καὶ τοῦτο οὐκ ἐκφαίνειν μέν, κρύπτειν δέ. ἀλλὰ τοσοῦτον ἦν αὐτῷ τὸ περιὸν τῆς μανίας, ὥστε ἀεὶ καὶ πρὸς πάντας [illegible], οὐκ ἐπαύετο. καὶ οὐδὲ τοῦτο συνιδεῖν ὁ συνετώτατος πάντων, καὶ ἄριστος τὰ κ[illegible]στάτης, ὅτι τοῖς μὲν προτέροις διωγμοῖς, ὀλίγον ἦν τὸ συγχεόμενον καὶ παρακινούμενον, οὔπω τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος ἐπὶ πολλοὺς φθάσαντος, ἀλλ' ἔτ' ἐν ὀλίγοις ἱσταμένης τῆς ἀληθείας, καὶ δεομένης ἐκλάμψεως. νῦν δὲ ἤδη τοῦ σωτηρίου λόγου χυθέντος, καὶ πάντῃ ἡμᾶς μάλιστα δυναστεύσαντος, τὸ πειρᾶσθαι τὰ χριστιανῶν μετατιθέναι καὶ παρακινεῖν, οὐδὲν ἕτερον ἦν, ἢ τὴν ῥωμαίων παρασαλεύειν ἀρχήν, καὶ περὶ τοῦ κοινοῦ παντὶ κινδυνεύειν· ὧν οὐδ' ἂν οἱ ἐχθροὶ χεῖρόν τι καθ' ἡμῶν εὔξαιντο, τοῦτο πάσχειν ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τῆς νέας ταύτης, καὶ θαυμαστῆς φιλοσοφίας καὶ βασιλείας, ὑφ' ἧς ἡμεῖς εὐδαιμονοῦμεν. καὶ πρὸς τὴν χρυσῆν ἐκείνην γενεάν τε καὶ πολιτείαν ἐπανεληλύθαμεν, τὴν ἀστασίαστόν τε καὶ ἄμαχον. ὁ δῆμος μὲν ἀνεκτῶς διοικούμενος, καὶ φόρων ἀνέσεις, καὶ ἀρχόντων ἐκλογή, καὶ κλεπτῶν ἐπιτίμησις, καὶ τἆλλα ὅσα τοῦ προσκαίρου καὶ ἀκαριαίου μακαριότητος καὶ φαντασίας, μεγάλην ἔμελλε τῷ κοινῷ παρέξειν τὴν ὠφέλειαν, καὶ περιθρυλλεῖσθαι ἡμῶν ἐν τοῖς ὦσι, τούτων ἐπαινουμένων. δήμων δὲ στασιαζόντων, καὶ πόλεων, καὶ γένη ῥηγνύμενα, καὶ οἰκίαι διιστάμεναι, καὶ συζυγίαι σχιζόμεναι, ἃ τῷ κακῷ πάντα ἦν ἀκολουθεῖν ἐκείνῳ, καὶ μέντοι καὶ ἠκολούθησε, σφόδρα ἢ πρὸς εὐδοξίαν ἐκείνῳ κάλλιστα εἶχεν, ἢ τῷ κοινῷ πρὸς ἀσφάλειαν. καίτοι τίς οὕτως ἢ πρὸς ἀσέβειαν εὔκολος, ἢ τῶν κοινῶν ἔξω λογισμῶν, ὅς τις ἂν ταῦτα συμφήσειεν; ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς σώμασιν οἷς μὲν ἢ δυεῖν μερῶν ἀσθενέστερον διακειμένων, οὐ χαλεπῶς ἀναφέρει τὰ λοιπά. καὶ συνεπαρκεῖ πως τὸ τῆς ὑγείας ἀγαθὸν τῷ πλείονι. ὡς ταχὺ ἂν κἀκεῖνα πρὸς τὸ βέλτιον ἐπανελθεῖν· τοῦ δὲ πλείονος στασιάζοντος καὶ πικρῶς ἔχοντος, οὐδὲ μία μηχανὴ μὴ τὸ πᾶν ἔχειν κακῶς, καὶ κίνδυνος ἤδη τὸ τοιοῦτο σαφής· οὕτω καὶ τοῖς ἀρχομένοις τὰς μὲν καθ' ἕκαστον ἀρρωστίας συμβαίνει τῷ κοινῷ κρύπτεσθαι κρεῖσσον ἔχοντι. τῶν πλειόνων δὲ σαθρῶς ἐχόντων, τῷ παντὶ κίνδυνος. ὅ μοι δοκεῖ ἄλλον μὲν ἂν ἰδεῖν καὶ τῶν σφόδρα μισούντων ἡμᾶς ἐν τῷ νῦν καιρῷ, καὶ τῇ τοσαύτῃ τῶν χριστιανῶν ἐπιδόσει. τοῦ δὲ ἡ πονηρία τοῖς λογισμοῖς ἐπεσκότισε, καὶ διὰ τοῦτο μικροῖς τε ὁμοίως καὶ μείζοσι πλείονα τῶν διωγμῶν. ἐκεῖνο μὲν οὖν καὶ σφόδρα μειρακιῶδες καὶ κοῦφον. καὶ οὐχ ὅπως βασιλέως αἰδέσιμον, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλου τινὸς τῶν καὶ μετρίως σωφρόνων τὴν διάνοιαν, ὅτι τῇ μεταθέσει τῆς κλήσεως ἐψεῦσθαι νομίσας τὴν ἡμετέραν διάθεσιν, ἢ αἰσχυνεῖν γε ἡμᾶς ὥσπερ τι τῶν αἰσχίστων ἐγκαλουμένοις, εὐθὺς καινοτομεῖ περὶ τὴν προσηγορίαν, Γαλιλαίους ἀντὶ χριστιανῶν ὀνομάσας τε καὶ νομοθετήσας. ὃ γὰρ δηλονότι μέγιστον εἰς δόξαν, καὶ τιμιώτατον ἡ τοῦ χριστοῦ κλῆσις, ἐξ ὧν ἀποστερῆσαι ταύτης ἡμᾶς ἐπενόησεν. ἢ φοβούμενός γε τὴν δύναμιν τῆς προσηγορίας, ὥσπερ οἱ δαίμονες, καὶ διὰ τοῦτο μεταβαίνων ἐφ' ἕτερον ὄνομα τῶν οὐκ εἰωθότων, οὐδὲ γνωρίμων. ἡμεῖς δὲ οὐ παρακινήσομεν αὐτοῖς τὰ ὀνόματα. οὐδὲ γάρ ἐστιν εἰς ὅ,τι μεταθείημεν ἄλλο γελοιότερον. τοὺς φαλλοὺς, καὶ τοὺς ἰθυφάλλους, καὶ τοὺς μελαμπύγους, καὶ τὸν τραγόπουν, καὶ τὸν σεμνὸν Πᾶνα, τὸν ἐκ πάντων μνηστήρων ἕνα θεόν, καὶ ὄνομα λαβόντα τὴν ὕβριν, ὥσπερ ἦν ἄξιον. ἔδει γὰρ ἢ ἀποτυχεῖν παρ' ἐκείνοις εἰς πολλὰ ἕνα καὶ τὸν κράτιστον, ἢ ἐκ πολλῶν γενέσθαι καὶ τὸν αἴσχιστον. οὔκουν φθονήσομεν αὐτοῖς, οὔτε τῶν πραγμάτων, οὔτε τῶν ὀνομάτων. ἀλλ' ἀγαλλιάσθωσαν τῆς ἑαυτῶν εὐηθείας, καὶ τοῖς αἰσχίστοις ἐγκαλλωπιζέσθωσαν. εἰ βούλοιντο δέ, καὶ τὸν βουθοίναν προσθῶμεν αὐτοῖς, καὶ τὸν τριέσπερον, ἵνα καὶ μᾶλλον αὐτοῖς χαριζώμεθα, τὸν καὶ γεννώμενον οὕτως, καὶ γεννῶντα μεγαλοπρεπῶς, καὶ ἆθλον ποιησάμενον τελέσαι δέκατον, τὸ μιᾷ νυκτὶ τὰς Θεσπίου πεντήκοντα θυγατέρας, ἵν' ἐκ τούτων ὄνομα θῇ θεός. ἐπεὶ βουλομένοις γε ἦν τὰ τοιαῦτα καινοτομεῖν, πολλαὶ κατ' ἐκείνου κλήσεις ἐκ τῶν ἐκείνου χρηστικοῖς αἴσχισταί τε ἅμα καὶ οἰκειότεραι. τί γὰρ ἂν κωλύσειε καὶ ἡμᾶς τὸν βασιλέα κατὰ τὸ ἴσον ἀντιπαίζοντας ὀνομάζειν, ὡς δὲ ᾤετο, καὶ τῆς οἰκουμένης; ἢ παρατιμῶντος τοῖς δαίμοσι τὸν εἰδωλιανὸν καλεῖν, καὶ τὸν πισαῖον, καὶ τὸν ἀδωναῖον, καὶ τὸν καυσίταυρον. ὅπερ καὶ ἤδη τινὲς αὐτὸν τῶν παρ' ἡμῖν κομψῶν ὠνομάκασιν. ἐπειδὴ ῥᾷστον πολλὴ τοῦ πράγματος, ὅσα τε ἄλλα παραπονεῖν ἢ ποιεῖν, ἐκ τῆς ἀληθείας ἡ ἱστορία δίδωσι. πάντων δὲ ἀτοπώτατον, τὸν μὲν σωτῆρα καὶ δεσπότην τὸν ἁπάντων, τὸν δὲ τοῦ παντὸς δημιουργόν τε καὶ κυβερνήτην, τὸν τοῦ μεγάλου πατρὸς υἱὸν καὶ λόγον, καὶ προσαγωγέα, καὶ ἀρχιερέα, καὶ σύνθρονον. τὸν ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ἀτιμασθεῖσαν αὐτοῦ τὴν εἰκόνα, καὶ πρὸς τὸν χοῦν ἀπομιγνυμένους καὶ ἀγνοήσαντας τὸ μέγα τῆς συζυγίας μυστήριον, μὴ μόνον εἰς δούλου καταβάντα μορφήν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἀναβάντα, καὶ συναναγαγόντα τὴν ἐμὴν ἁμαρτίαν τεθνηκομένην, τοῦτον μὲν σαμαρείτην ἀκούοντα, καὶ τὸ πολλῷ χεῖρον, δαιμονᾶν ἐγκαλούμενον, μήτε

O αἰσχύνεσθαι,

αἰσχύνεσθαι, μήτε ἐγκαλεῖν τοῖς ὑβρίζουσιν. ᾧ καὶ ταῖς ἀγγελικαῖς παρατάξεσι καὶ λόγῳ μόνῳ ἀμύνεσθαι τῶν πονηρῶν ῥᾴδιον ἦν, ἀλλ' ἡμέρως πάλιν, καὶ πρᾴως τοὺς ὑβρίζοντας ἀποπέμπεσθαι, καὶ ὑπὲρ τῶν σταυρούντων αὐτὸν ἀφιέναι δάκρυον, ἡμᾶς δὲ οἴεσθαι ἀλγήσειν οὕτω κακῶς λεγομένους, ἢ αἰσχυνεῖσθαι, ἢ τῆς ὑπὲρ τοῦ καλοῦ φιλοτιμίας διὰ τοῦτο ἀποστήσεσθαι, καὶ πλείω ποιήσασθαι λόγον τῆς ὕβρεως ταύτης, ἢ τῆς ψυχῆς καὶ σωμάτων ὧν καταφρονεῖν ἴσμεν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὅπερ εἶπον, γελοῖον μᾶλλον, ἢ λυπηρόν. καὶ εἰς τὴν σκηνὴν ἀποπεμπόμεθα, πάντως οὐ κατ' αὖ ὑπερβαλλόμεθα τοὺς ῥᾳδίως ἐκεῖ μετὰ τῆς κόρης, τά γε τοιαῦτα παιζομένους καὶ παίζοντας. ἐκεῖνο δὲ ἤδη καὶ λίαν πονηρὸν καὶ κακόηθες, ὅτι τὸ μὲν φανερῶς πείθειν οὐκ ἔχων, τὸ δὲ βιάζεσθαι τυραννικῶς αἰσχυνόμενος, τῇ λεοντῇ τὴν κερδαλῆν ἐγκρύπτων. εἰ βούλει δὲ τῷ Μίνωος προσωπείῳ τὸν ἀδικώτατον τρόπον (πῶς ἂν εἴποιμι κυρίως) ἐπιεικῶς ἐβιάζετο. τὰ μὲν οὖν ἄλλα τοῖς βουλομένοις ἱστορεῖν τε καὶ γράφειν παρίημι, τοῦ λόγου ἀποδιδόντος. ἄλλοις δὲ οἶμαι σπουδασθήσεσθαι ταῦτα, τότε καιροῦ τὴν εἴτε τραγῳδίαν χρὴ λέγειν, εἴτε κωμῳδίαν, οἷς μέτρον εὐσεβείας δόξει, λόγῳ βάλλειν τὸν ἀλιτήριον. ὡς καὶ τοῖς ἔπειτα παραδοθῆναι πρᾶγμα τοσοῦτον, καὶ ἥκιστα τοῦ λαθεῖν ἄξιον. αὐτὸς δὲ ἕν τι παρὰ τὴν ἐν δείγματος ἐρῶ χάριν, τοῖς σφόδρα τὰ ἐκείνου θαυμάζουσιν. ἵν' εἰδῶσι τοῦτον ἐπαινεῖν ἀξιοῦντες, οὐ μηδὲ ψόγου ἐστὶν εὑρεῖν ἀξίους, νόμος ἐστὶ βασιλικός. οὐκ οἶδα μὲν εἰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις περὶ ὅσοις τὸ βασιλεύεσθαι, ῥωμαίοις δὲ, καὶ τῶν λίαν σπουδαζομένων, εἰκόσι δημοσίαις τιμᾶσθαι τοὺς βασιλεύοντας. οὐ γὰρ ἐξαρκοῦσιν οἱ στέφανοι, καὶ τὰ διαδήματα, καὶ τὸ τῆς ἁλουργίδος ἄνθος. οὔτε ἀριθμούμενοι νόμοι καὶ φόροι, καὶ τὸ τῶν ἀρχομένων πλῆθος, συγκροτεῖν τούτοις τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ δεῖ καὶ προσκυνήσεως αὐτοῖς, ὑφ' ἧς σεμνότεροι δόξουσιν, οὐχ ἣν αὐτοὶ προσκυνοῦνται μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν πλάσματί τε καὶ χρώμασιν, ἵν' ᾖ τὸ σέβας αὐτοῖς, ἀπληστότερόν τε καὶ τελεώτερον. ταύταις ταῖς εἰκόσιν, ἄλλοι μὲν ἄλλο τι τῶν βασιλέων προσπαραγράφεσθαι χαίρουσιν. οἱ μὲν τῶν πόλεων τὰς λαμπροτέρας δωροφορούσας, οἱ δὲ νίκας ὑπὲρ κεφαλῆς στεφανούσας, οἱ δὲ τοὺς ἐν τέλει προσκυνοῦντας, καὶ τοῖς τῶν ἀρχῶν τιμωμένους συνθήμασιν. οἱ δὲ θηροφονίας καὶ εὐστοχίας, οἱ δὲ βαρβάρων ἡττημένων καὶ ὑπὸ τοῖς ποσὶν ἐῤῥιμμένων ἢ κτεινομένων, ποικίλα σχήματα. φιλοῦσι γὰρ οὐ τὰς ἀληθείας τῶν πραγμάτων μόνον, ἐφ' οἷς μέγα φρονοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ τούτων ἰνδάλματα. ὁ δὲ τί μηχανᾶται, καὶ τίνα τῶν χριστιανῶν τοῖς στεῤῥοτέροις ἵστησι δόλον, ὥσπερ οἱ τοῖς βρώμασι καταμιγνῦντες τὰ δηλητήρια. μίξαι ταῖς ἐξ ἔθους τῶν βασιλέων τιμαῖς τὴν ἀσέβειαν, καὶ ὡς ἂν ἀγαγεῖν νόμους ῥωμαίων, καὶ εἴδωλα προσκυνήσειν. καὶ διὰ τοῦτο ταῖς εἰκόσι συμπαραγράφων τοὺς δαίμονας, ὡς δέ τινας ἄλλας τῶν ἐξ ἔθους γραφάς, προυτίθει δήμοις καὶ πόλεσι, καὶ μάλιστα τοῖς τῶν ἐθνῶν ἄρχουσι, τὰς εἰκόνας. ὡς καὶ ἕν γέ τι πάντως μὴ εἶναι διαμαρτεῖν, ἀλλ' ἢ τῇ τῶν βασιλέων τιμῇ τὴν τῶν εἰδώλων συμφέρεσθαι, ἢ τῇ τούτων φυγῇ τοὺς βασιλέας ὑβρίζεσθαι, μικτῆς οὔσης τῆς προσκυνήσεως. τοῦτον οὖν δόλον, καὶ ταύτην τὴν οὕτω σοφιστικῶς ἐνθυμηθεῖσαν πάγην τῆς ἀσεβείας, ὀλίγοι μὲν διέφυγον τῶν εὐλαβεστέρων τε καὶ συνετωτέρων, οἳ καὶ δίκην ἔδωκαν τῆς συνέσεως. πρόσχημα μὲν, ὡς εἰς τιμὴν βασιλέως παρανομήσαντες. τὸ δὲ ἀληθὲς, ὑπὲρ τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέως, καὶ τῆς εὐσεβείας κινδυνεύσαντες. πολλοὶ δὲ ἥλωσαν τῶν εὐηθεστέρων καὶ ἁπλουστέρων, οἷς καὶ συγγνώμη τυχὸν τῆς ἀγνοίας, τέχνῃ συναρπασθεῖσιν εἰς τὴν ἀσέβειαν. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον, ὃ καὶ μόνον ἐξήρκει στηλιτεῦσαι βασιλέως προαίρεσιν. οὐ γὰρ ταὐτὰ βασιλεῦσί τε καὶ ἰδιώταις πρέπειν ὑπολαμβανόμεθα, ὅτι μηδὲ τῆς αὐτῆς ἀξίας ἀμφότερα. ἰδιώτῃ μὲν γὰρ, καὶ τεχνικῶς πράττειν τι συγχωρήσομεν. ᾧ γὰρ τὸ φανερῶς βιάζεσθαι μὴ δυνατὸν, τούτῳ συγγνωστὸν τὸ τῆς ἐπινοίας. βασιλεῖ δὲ, τῷ δυνάμει κρατεῖσθαι λίαν αἰσχρὸν τυγχάνοντος, εἴτ' αἴσχιον οἶμαι, καὶ ἀπρεπέστερον, τὸ τέχνῃ κλέπτειν τὰς ἐγχειρήσεις καὶ τὰ προκείμενα. ἕτερον δὲ ὃ διανοίας μὲν ἐστὶ καὶ προαιρέσεως τῆς αὐτῆς, τῷ μέτρῳ δὲ πολὺ χεῖρον καὶ ἀσεβέστερον, εἰς πλείους τοῦ κακοῦ φθάνοντος. τοῦτο προστίθησι τοῖς εἰρημένοις, δωρεᾶς βασιλικῆς ἦν ἡμέρα. εἴτ' οὖν ἐπίσημος, εἴτε τινὶ κοινὴ τῶν βασιλεῖ χαρισθεῖσα διὰ τὴν καινουργίαν, καὶ παρεῖναι τὸ στρατιωτικὸν ἔδει τιμηθησομένους, ὡς ἕκαστος ἀξίας εἶχεν, ἢ τάξεως. πάλιν ἡ τῆς ἀνελευθερίας σκηνὴ, πάλιν τὸ δρᾶμα τῆς ἀσεβείας. φαρμαχθῆναι φιλανθρωπίᾳ τινὶ τὸ ἀπάνθρωπον, καὶ χρήμασι διαλεχθῆναι στρατιωτικὴν ἀλογίαν, σὺν ἀπληστίᾳ, μεθ' ἧς τὰ πολλὰ βιοτεύουσιν. ὁ μὲν οὖν προὐκάθητο λαμπρὸς, λαμπροτέρως πανηγυρίζων κατὰ τῆς εὐσεβείας, καὶ μέγα φρονῶν τοῖς τεχνάσμασι. μελάμπους οἶμαί τις ἢ πρωτεὺς, πάντα ὢν καὶ γινόμενος, καὶ ῥᾳδίως ἑαυτὸν ὑπαλλάττων τοῖς εἴδεσι. τὰ δὲ περὶ αὐτὸν οἷα καὶ δακρύων ὀδυρμῶν τοῖς εὖ φρονοῦσιν ἄξια, οὐ τοῖς τότε παροῦσι μόνοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς νῦν ἀκοῇ γε-

μένοις

μένοις ἐκεῖνο τὸ θέαμα, προὔκειτο χρυσός, προὔκειτο λίβανος, ἐγγύθεν δὲ πῦρ, οἱ κελεύσαντες πλησίον, καὶ τὸ πρᾶγμα ὡς πιθανόν, βασιλικῆς δωρεᾶς τοῦτον εἶναι δοκεῖν τὸν νόμον, τῆς γε ἀρχαιοτέρας τε καὶ τιμιωτέρας. εἶτα τί; θυμιᾶν ἔδει κατὰ τοῦ πυρός, καὶ δέχεσθαι παρὰ τοῦ βασιλέως τὸν τῆς ἀπωλείας μισθόν, οὕτως ὀλίγον τοσούτου πράγματος, ψυχῶν ὅλων καὶ τῆς εἰς θεὸν ἀσεβείας; φεῦ τῆς πραγματείας, φεῦ τῆς ἀποδόσεως. στρατὸς ὅλος, αὐτὸς τεχνάσματος ὤνιος ἦν. καὶ οἱ τὴν οἰκουμένην παραστησάμενοι, μικρῷ πυρὶ καὶ χρυσίῳ καὶ διὰ κνίσσης ὀλίγης ἔπιπτον, οὐδὲ τὴν ἑαυτῶν σφαγὴν εἰδότες οἱ πλείους. τοῦτο γὰρ ἦν τὸ βαρύτατον, παρῄει τις ὡς κερδανῶν, καὶ οὐδὲ ἑαυτὸν εἶχε μετὰ τὸ κέρδος. προσκυνῶν δεξιὰν βασιλέως, καὶ τὸν αὐτόχειρα προσκυνῶν, οὐκ ἠπίστατο. τοῖς δὲ καὶ γινώσκουσιν οὐδὲν ἦν πλέον, ἅπαξ ὑπὸ κακοῦ προκατειλημμένοις, καὶ νόμον ἄλυτον ἡγουμένοις, τὴν πρὸ τῶν αἰτίαν. πόσας ταῦτα Περσῶν μυριάδας, τίνας τοξότας, τίνας σφενδονήτας κατώρθωσεν; ποίους σιδηροῦς στρατιώτας, καὶ πανταχόθεν ἀτρώτους, ἵνα καὶ τὰ τῶν τειχῶν μηχανήματα, οἷα χεὶρ μία καὶ καιρὸς εἷς, καὶ βουλὴ μιαρὰ κατεπράξατο. μίξω τούτοις τι διήγημα, τῶν εἰρημένων ἐλεεινότερον. λέγονται γάρ τοι τῶν ἁλόντων τινὲς ἐξ ἀγνοίας, ἐπειδὴ τοῦτο παθεῖν, καὶ ἀναχωρήσαντες οἴκαδε, τοῖς συσσίτοις κοινωνεῖν τραπέζης, εἶτα τοῦ ποτοῦ παρελθόντος εἰς τὴν συνήθη ψυχροποσίαν, ὡς οὐδενὸς ὄντος αὐτοῖς δεινοῦ τῇ ψυχροφόρῳ κύλικι, Χριστὸν ἐπικαλεῖν μετὰ τῆς σφραγῖδος ἄνω βλέψαντας. τῶν δὲ συσσίτων τινὸς θαυμάσαντος, καὶ τί τοῦτο εἰπόντος, Χριστὸν ὧδε καλεῖσθε μετὰ τὴν ἄρνησιν, πῶς ἠρνήμεθα φάναι τοὺς ἡμιθνῆτας καὶ τί τοῦτο τὸ καινὸν ἄκουσμα; τοῦ δέ, ὅτι κατὰ τοῦ πυρὸς ἐθυμιάσατε φράσαντος, καὶ τοῦτο εἶναι διδάξαντος τὴν ἄρνησιν, εὐθὺς ἀναπηδήσαντες τοῦ συμποσίου, καθάπερ ἐμμανεῖς καὶ παραπλῆγες, ζήλῳ καὶ θυμῷ ζέοντες, διὰ τῆς ἀγορᾶς θεῖν βοῶντες καὶ λέγοντες· Χριστιανοὶ Χριστιανοὶ τὰς ψυχὰς ἡμεῖς. ἀκουέτω πᾶς ἄνθρωπος, καὶ πρὸ πάντων θεός, ᾧ καὶ ζῶμεν καὶ τεθνηξόμεθα. οὐκ ἐψευσάμεθά σε σῶτερ Χριστέ, οὐκ ἠρνησάμεθά σε τὴν μακαρίαν ὁμολογίαν. εἴ τι καὶ ἡ χεὶρ ἥμαρτεν, ἀλλ' ἡ διάνοιά γε οὐκ ἠκολούθησε. βασιλεῖ κατεσοφίσθημεν. οὐ χρυσοῦ τραυματίαι γεγόναμεν. ἀπεκδυόμεθα τὴν ἀσέβειαν, αἵματι καθαιρόμεθα. εἶτα τῷ βασιλεῖ προσδραμόντες, καὶ τὸν χρυσὸν προσρίψαντες λίαν νεανικῶς, οὐ δῶρα δεδέγμεθα βασιλεῦ βοᾶν, ἀλλὰ θάνατον κατακεκρίμεθα. οὐκ εἰς τιμὴν ἐκλήθημεν, ἀλλ' ἀτιμίαν κατεψηφίσθημεν. δὸς χάριν τοῖς σοῖς στρατιώταις. Χριστῷ σφαγίασον ἡμᾶς, ᾧ μόνῳ βασιλευόμεθα. ἀντίδος πῦρ τοῦ πυρός, τέφραν ἀντὶ τῆς τέφρας ἐκείνης ποίησον, ἀπόκοψον χεῖρας, ἃς κακῶς προὐτείναμεν. πόδας, οἷς κακῶς ἐδράμομεν. ἄλλοις τὸν χρυσὸν τίμησον, οἷς οὐ μεταμελήσει λαβοῦσιν. ἡμῖν δὲ ἀρκεῖ Χριστός, ὃν ἀντὶ πάντων ἔχομεν. ταῦτα λέγειν τε ὁμοῦ καὶ τοῖς ἄλλοις διακελεύεσθαι, γνῶναι τὴν ἀπάτην, ἀνανῆψαι τῆς μέθης, ἀπολογήσασθαι τῷ Χριστῷ δι' αἵματος. ἐφ' οἷς ἀγανακτήσαντα τὸν βασιλέα, τὸ μὲν φανερῶς κτεῖναι φυγεῖν, ἵνα μὴ μάρτυρας ἐργάσηται τοὺς ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς μάρτυρας. ἐξορίᾳ δὲ παραδόντα, οὕτως ἀμύνασθαι, καὶ μεγίστην εὐεργεσίαν κατατίθεσθαι, τὸ πόρρω στῆσαι τῶν ἑαυτοῦ μιασμάτων καὶ τεχνασμάτων. καίπερ δὴ οὕτως ἔχων ὁρμῆς, καὶ πρὸς πολλὰ τῇ κακονοίᾳ χρησάμενος, ὅμως οὐ γὰρ εἶχε τάξιν τὸ αὔθαδες ἡ διάνοια, οὐδὲ τῶν οἰκείων λογισμῶν μᾶλλον ἦν ἢ τῆς φορᾶς τοῦ δαίμονος, οὐ διεφύλαξεν εἰς τέλος τὴν γνώμην, οὐδὲ τὸ τῆς πονηρίας ἀπόρρητον διεσώσατο· ἀλλ' ὥσπερ τὸ Αἰτναῖον πῦρ λέγεται τοῖς πυθμέσι τῆς Αἴτνης ἐγκρύπτεσθαι, κάτωθεν πλημμυροῦν, καὶ βίᾳ κρατούμενον, εἴτε τι ἄλλο τοῦτό ἐστιν, εἴτε ἆσθμα κολαζομένου γίγαντος, τέως μὲν φοβερὸν ὑπηχεῖν, καὶ καπνὸν τοῦ κακοῦ μήνυμα τῆς κορυφῆς ἀπερεύγεσθαι. εἰ δέ που πλεονάσαν τύχοι καὶ δυσκάθεκτον γένοιτο, τῶν οἰκείων κόλπων ἀναρραγέν, ἄνω φερόμενον, καὶ ὑπὲρ τοὺς κρατῆρας χεόμενον, ἔστιν ἃ καὶ τῆς ὑποκειμένης γῆς φθείρειν ἀπίστῳ καὶ φοβερῷ ῥεύματι, οὕτω καὶ κεῖνόν ἐστιν εὑρεῖν, ἄχρι μέν τινος ἑαυτοῦ κρατοῦντα, καὶ τοῦ σοφιστικοῦ δόγματος, ἀπάτῃ τε διαπειθεῖν κακῶς τὰ ἡμέτερα. εἰ δέ που τὸ ἀκρατὲς τῆς ὀργῆς ὑπερβλύσει, μηδὲ κρύπτειν δύνασθαι τὸ κακόηθες, ἀλλὰ γυμνῷ χρῆσθαι τῷ διωγμῷ, κατὰ τοῦ θείου καὶ εὐσεβοῦς ἡμῶν συντάγματος. ἵνα γὰρ ἐάσω τὰ κατὰ τῶν ἁγίων οἴκων προστάγματα, δημοσίᾳ τε προτιθέμενα, καὶ ἰδίᾳ πληρούμενα, καὶ σύλησιν ἀναθημάτων τε καὶ χρημάτων, οὐ μᾶλλον ἐξ ἀσεβείας ἢ ἀπληστίας, καὶ σκευῶν ἱερῶν ἁρπαγήν, χερσὶ βεβήλοις ὑβριζομένων, τούς τε ὑπὲρ τούτων ἀγομένους καὶ στρεβλουμένους ἱερέας τε καὶ ἀρχομένους, καὶ τοὺς πλήρεις αἱμάτων κίονας ταῖς τούτων χερσὶ κυκλουμένους καὶ ζωννυμένους, ξαινομένων ταῖς μάστιξι, τούς τε διαθέοντας τοξότας κατὰ χώρας καὶ πόλεις, ὠμοτέρους καὶ θερμοτέρους τοῦ ταῦτα ἐπιτάττοντος. ὡς ἂν αὐτὶ Περσῶν καὶ Σκυθῶν, καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων ἡμᾶς παραστήσοντας. ἵνα μὴ ταῦτα λέγω, τίς οὐκ οἶδε τὴν Ἀλεξανδρέων ἀπανθρωπίαν. οἳ πρὸς

πολλοῖς ἄλλοις, οἷς ἐνεχειρίζετο καθ' ἡμῶν, ἀμέτρως τῷ καιρῷ χρησάμενοι, δῆμος ὢν τὸ στασιώδης φύσει καὶ μανικός. ἔτι καὶ τοῦτο λέγονται προσθεῖναι τοῖς ἀσεβήμασιν, αἵματος δὲ πολὺ τὸν ἱερὸν οἶκον ἡμῶν ἐμπλῆσαι, ὅσος τε θυσιῶν, καὶ ὅσος ἀνθρώπων· καὶ ταῦτα ὀργιάσασθαι, στρατηγοῦντός τινος τῶν βασιλικῶν φιλοσόφων, ἐκ τούτου μόνον ὀνομασθέντος. τίς ἀγνοεῖ τὴν Ἡλιουπολιτῶν συμφοράν; τίς τὴν Γαζαίων ἀπόνοιαν, τῶν ὑπ' ἐκείνου θαυμαζομένων καὶ τιμωμένων, ὅτι καλῶς αὐτοῦ τῆς μεγαλοπρεπείας μαθόντος; τίς τὴν Ἀρεθουσίων μανίαν τῶν τέως ἀγνοουμένων, ἐξ ἐκείνου δὲ τοῦ καιροῦ, καὶ λίαν ἤδη γνωσθέντων; ἐπεὶ γὰρ πολυβόητον, οὐ δεξιὰ πρᾶξις μόνον, ἀλλὰ καὶ κακία νικῶσα πονηρῶν εὐδοκίμησεν. οἱ μὲν γὰρ λέγονται (δεῖ γὰρ ἓν ἐκ πολλῶν εἰπεῖν φρίκης, καὶ τοῖς ἄλλοις ἄξιον) παρθένους ἁγνὰς καὶ ὑπερκοσμίους, ἀφανεῖς μικροῦ καὶ ὀφθαλμοῖς ἀρρένων, εἰς μέσον προαγαγόντες, καὶ τῆς ἐσθῆτος γυμνώσαντες, ἵνα τῇ θέᾳ πρότερον ἐνυβρίσωσιν, εἶτ' ἀναπείραντες, καὶ διχάσαντες. ὢ πῶς ἐνέγκω σου, Χριστέ, τὴν τότε μακροθυμίαν; οἱ μὲν καὶ ἰδίοις ὀδοῦσι κακῶς ἑστιαθῆναι, καὶ τῆς ἑαυτῶν κακοδαιμονίας ἀξίως ὠμῶν τῶν ἡπάτων ἐμφορηθῆναι, καὶ μετ' ἐκείνην τὴν τροφήν, ἄλλην προσενέγκασθαι τὴν κοινήν τε καὶ νομιζομένην. οἱ δὲ σπαίρουσιν ἔτι τοῖς σπλάγχνοις συώδη τροφὴν ὑποσπείραντες, καὶ συῶν ἐπαφέντες τῶν ὠμοβόρους, εἶτ' ἀγαγεῖν ἐκεῖνο τὸ θέατρον, σάρκας ἰδεῖν, κριθαῖς συνεσθιομένας καὶ συμπαρατεθειμένας, τροφὴν ἀνάμικτον καὶ τότε πρῶτον ὀφθεῖσαν καὶ ἀκουσθεῖσαν. ἣν θρέψαι μόνον τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα, ὁ ταύτης δημιουργὸς ἄξιος ἦν. ὡς μὲν οὖν καλῶς ἔθρεψαν ἐκ τοῦ αἵματος ἐκείνου, καὶ τῆς πληγῆς, ἣν κατὰ τῶν σπλάγχνων ἐδέξατο. καὶ ἀναισθήτως ἔχωσι πρὸς τὰ τοιαῦτα οἱ δείλαιοι, καὶ μηδὲ τὸ φρονεῖν ἐκ τῆς δυσσεβείας ἔχοντες. τὸ δέ γε Μάρκου τοῦ θαυμασίου καὶ Ἀρεθουσίων, τίς οὕτως ἔξω τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης, ὥστε ἀγνοεῖν, καὶ μὴ φθάνειν τῇ διηγήσει τὸν μνημονεύοντα; οὗτος ἤδη Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν τότε δεδομένην ἐξουσίαν χριστιανοῖς, δαιμόνων τι καθελὼν οἰκητήριον, καὶ πολλοὺς χριστιανῶν ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς πλάνης μεταστήσας εἰς σωτηρίαν, οὐχ ἧττον διὰ τὴν τοῦ βίου λαμπρότητα, ἢ τὴν τοῦ λόγου δύναμιν. ἦν μὲν ἐκ πλείονος ἐν ὀργῇ τοῖς Ἀρεθουσίοις, μᾶλλον δὲ Ἀρεθουσίων τοῖς φιλοδαίμοσιν. ἐπεὶ δὲ τὰ πράγματα ἐκινήθη χριστιανοῖς καὶ τὰ τῶν ἑλλήνων φλεγμαίνειν ἤρξατο, τὴν τοῦ καιροῦ δυναστείαν οὐκ ἔφυγε. φιλοῦσι γὰρ οἱ δῆμοι καὶ πρὸς τὸ παρὸν κατάσχωσι τὰς ὀργάς, ὥσπερ πῦρ ἐμφωλεῦον ὕλαις, ἢ ῥεῦμα βίᾳ κρατούμενον, εἰ καιροῦ λάβοιντο, ἀνάπτεσθαί τε καὶ ἀναρρήγνυσθαι. ὁρῶν οὖν τὴν τοῦ δήμου κίνησιν ἐπ' αὐτόν, οἷα δὴ μετέωρον ἢ συννοοῦντα, ἢ ἀπειλοῦντα, τὰ μὲν πρῶτα δρασμὸν βουλεύεται· οὐ δι' ἀνανδρίαν μᾶλλον, ἢ φεύγειν ἐκ πόλεως εἰς πόλιν κελεύουσαν τὴν ἐντολήν, καὶ ὑποχωρεῖν τοῖς διώκουσι. χρῆναι γὰρ μὴ τὰ ἑαυτῶν σκοπεῖν ὄντας μόνον χριστιανούς, μηδ' εἰ λίαν εἶεν ἀνδρειότατοί τε καὶ καρτερικώτατοι, ἀλλὰ καὶ τῶν διωκόντων φείδεσθαι, ὡς τό γε εἰς αὐτοὺς ἧκον μέρος μὴ τῷ κινδύνῳ τι συνεισφέρειν τῶν πολεμίων. ἐπεὶ δὲ ᾔσθετο πολλῶν μὲν δι' αὐτὸν ἑλκομένων καὶ ἀγομένων, πολλῶν δὲ τὸν περὶ ψυχῆς τρεχόντων διὰ τὴν τῶν διωκόντων ὠμότητα, οὐκ ἠνέσχετο τῇ καθ' ἑαυτὸν ἀσφαλείᾳ τοὺς ἄλλους περιορᾶν κινδυνεύοντας. καὶ διὰ τοῦτο βουλεύεται βουλήν, ἀρίστην τε καὶ φιλοσοφωτάτην· ἐκ τῆς φυγῆς ἐπανίεισι, καὶ τῷ δήμῳ φέρων ἑαυτὸν ἐκδίδωσι χρῆσθαι ὅ,τι βούλοιτο, καὶ πρὸς τὴν τοῦ καιροῦ παρατάσσεται δυσκολίαν. ἐνταῦθα τί μὲν ἀπῆν τῶν δεινῶν, τί δὲ οὐκ ἐπενοεῖτο βαρύτερον, ἄλλων ἄλλο τι συνεισφερόντων πρὸς ἑνὸς κακοῦ συμφωνίαν. οὐδὲ τὸ φιλόσοφον τοῦ ἀνδρὸς αἰδουμένων (μή τι ἄλλο) τῶν ἐγκειμένων. διὰ τοῦτο μὲν οὖν καὶ πλέον ἀγανακτούντων ὅτι περιφρόνησιν αὐτῶν μᾶλλον, ἢ ἀνδρείαν πρὸς τοὺς κινδύνους τὴν τοῦ ἀνδρὸς παρουσίαν ἐνόμιζον. ἤγετο γέρων ἱερεύς, ἀθλητὴς ἐθελοντής, διὰ μέσης τῆς πόλεως, αἰδέσιμος τὴν ἡλικίαν, τὴν πολιτείαν αἰδεσιμώτερος, πᾶσι πλὴν τῶν διωκόντων καὶ τυραννούντων. ἤγετο δὲ ἡλικίᾳ πάσῃ καὶ τύχῃ, οὐ τῶν μέν, τῶν δ' οὔ, πᾶσι δὲ ὁμοίως, ἀνδράσι, γυναιξί, νέοις, πρεσβύταις. ὅσοι τε τὰ πολιτικὰ διῴκουν, καὶ ὅσοι τῶν ἐπ' ἀξίας. ἀγὼν δὲ ἦν ἅπασιν εἷς, ἀλλήλους ὑπερβάλλεσθαι τῇ κατὰ τὸν πρεσβύτην θρασύτητι. καὶ μέρος εὐσεβείας ἅπασιν ἐνομίζετο, ὅτι πλεῖστα ἐκεῖνον δρᾶσαι κακά, καὶ γέροντα νικῆσαι ἀθλητήν, κατὰ πάσης ἀγωνιζόμενον τῆς πόλεως. εἵλκετο διὰ πλατειῶν, ὠθεῖτο καθ' ὑπονόμων, τῶν τριχῶν εἵλκετο. οὐκ ἔστιν ὅτου μὴ μέρους τοῦ σώματος, μιγνυμένης τῇ αἰκίᾳ τῆς ὕβρεως, παρὰ τῶν ἀξίως ἂν Μίθρου ταῦτα κολαζομένων. παισὶν ἐκ παίδων μετέωρος ἀνεπέμπετο, χερσὶν ὑποδεχομένων τὸ γενναῖον σῶμα, καὶ παίγνιον ποιουμένων τὴν τραγῳδίαν. πιέσμασι τὰς κνήμας ἐθλίβετο, μέχρις ὀστέων αὐτῶν. λίνοις τὰ ὦτα διετέμνετο, καὶ τούτων τοῖς στερροτάτοις καὶ λεπτοτάτοις, σαργάνῃ πρὸς ὕψος αἰρόμενος. μέλιτι καὶ γάρῳ διάβροχος, σφηξὶ καὶ μελίσσαις ἐξῃνεῖτο μέσης ἡμέρας, ἡλίου δὲ φλογῶδες ἐκλάμποντος. καὶ τοῦ μὲν τὰς σάρκας ἐκτήκοντος,

τοῖς δὲ

τοῖς δὲ θερμότερον ποιοῦντος τὴν βρῶσιν τῶν μακελλείων ἐκείνων σαρκῶν. οὐ γὰρ ἂν ἀθλίων εἴποιμι. ἐνταῦθα δὴ λέγεται, ὡς ἂν καὶ τῆς ἀξιωθείη γραφῆς, ὁ πρεσβύτης ἐκεῖνος καὶ νέος πρὸς τοὺς ἀγῶνας, μηδὲ γὰρ ἐν τοῖς δεινοῖς τὸ φαιδρὸν ἀπολιπεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐντρυφᾶν ταῖς βασάνοις τὸ μνημονευόμενον ἐκεῖνο, καὶ ᾀδόμενον ἐπειπεῖν, ὡς ἐπικοινοίη τὸ σύμβολον. ἑαυτὸν μὲν ὑψηλὸν ὁρῶν, ἐκείνους δὲ ταπεινοὺς καὶ κάτω κειμένους. τοσοῦτος ἦν τὴν κρατοῦντα, καὶ οὕτως ἦν πόρρω τῶν λυπηρῶν, ὡς ἀλλ' ἐφ' ἑτέρων κινδυνεύοντι· καὶ πομπὴν, ἀλλ' οὐ συμφορὰν, τὸ πρᾶγμα ποιούμενος. καίτοι ταῦτα τίς οὐκ ἂν ᾐδέσθη τῶν καὶ μετρίως ἐπιεικῶν τε καὶ φιλανθρώπων; ἀλλ' οὐκ ἐκείνους γε εἴασεν ὁ καιρὸς, οὐδὲ ἡ τοῦ βασιλέως ὁρμὴ, δι' ἀπανθρωπίαν ἀπαιτοῦσα καὶ δήμους, καὶ πόλεις, καὶ ἄρχοντας. εἰ καὶ μὴ τοῖς πολλοῖς ἐδόκει τῶν ἀγνοούντων τὸ βάθος, τῆς ἐκείνου κακοηθείας. τοιαῦτα ἡμῖν τὰ τοῦ στερροῦ γέροντος, καὶ ταῦτα ὑπὲρ τίνος, ἵνα μὴ χρυσοῦν οἷα πλέονται τοῖς βασανισταῖς. ὢ καὶ δῆλον, ὥσπερ εὐσεβείας διεκαρτέρει. ἕως μὲν γὰρ βαρυτάτην ποιούμενοι τοῦ ναοῦ τὴν ἀποτίμησιν, τὸ πᾶν ἤτουν χρυσίον, ἢ αὐτόν γε ἀναδείμασθαι τὸν νεὼν ἐκέλευον, ἐδόκει τὸ ἀδύνατον τοῦ ἐπιτάγματος μᾶλλον, ἢ τὸ εὐσεβὲς τῆς ψυχῆς, ποιεῖν ἐκείνῳ τὴν ἔνστασιν. ἐπεὶ δὲ νικῶν αὐτοὺς κατὰ μέρος, τῇ καρτερίᾳ καὶ ὑφαιρῶν ἀεί τι τῆς ἀποτιμήσεως, τελευταῖον εἰς τοῦτο κατέστησεν, ὡς κομιδῇ μικρὸν εἶναι τὸ αἰτούμενον, καὶ ὅσον ῥᾷστον καταβαλεῖν. ἴσος ἀγὼν ἦν τοῖς μὲν νικῆσαι περὶ καὶ ὁπωσοῦν λαβεῖν, περὶ δὲ μὴ κρατηθῆναι περὶ μηδὲ ὀβολὸν καταβαλεῖν, καίτοι πολλῶν ὄντων τῶν καὶ πλέον συνεισφέρειν προθυμουμένων· οὐ μόνον διὰ τὴν εὐσέβειαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἀνάλωτον καὶ ἀήττητον, τηνικαῦτα ἐδείχθη σαφῶς οὐ περὶ χρημάτων, ἀλλὰ περὶ εὐσεβείας τὸν ἀγῶνα ποιούμενος. ἆρ' οὖν ἐπιεικέως ταῦτα καὶ ἐμβριθῶς, ἢ τοὐναντίον θράσους καὶ ἀπανθρωπίας ἐστὶ γνωρίσματα. λεγέτωσαν ἡμῖν οἱ τὸν φιλόσοφον βασιλέα θαυμάζοντες. ἐγὼ μὲν οὐδὲ ταύτην τὴν ἀρετὴν οἶμαι τοῦ δικαίου καὶ ἀληθοῦς ἀκριβείας. καὶ οὕτω προστέθεικα ὅτι τὴν σεβαστὴν τὸν ἐσχάτου, ἡνίκα τὸ γένος αὐτῷ πᾶν ἐκινδύνευε καὶ διὰ κλοπῆς ὑπεξαγαγόντων, εἷς οὗτος ἦν. ὑπὲρ οὗ τάχα μόνου δικαίως ταῦτα ἔπασχε. καὶ πλείω προσπαθεῖν ἄξιος ἦν, ὅτι καὶ τὸν προῦτο τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ σώζων ἐλάνθανε. φασὶ τοίνυν διὰ ταῦτα καὶ τὸν τηνικαῦτα ὕπαρχον, γενέσθαι γὰρ ἄνδρα Ἕλληνα μὲν τὴν θρησκείαν, τὸν τρόπον δὲ ὑπὲρ Ἕλληνα, καὶ κατὰ τοὺς ἀρίστους τῶν πάλαι καὶ νῦν ἐπαινουμένων, ἐκεῖνο πρὸς τὸν βασιλέα μετὰ παρρησίας εἰπεῖν, οὐ φέροντα τὸ πλεονεκτὲς τῆς τοῦ ἀνδρὸς αἰκίας καὶ καρτερίας. οὐκ αἰσχυνόμεθα βασιλεῦ πάντας τοσοῦτον ἡττώμενοι ταύτην χριστιανῶν, ὥστε μηδὲ γέροντος ἑνὸς κρατῆσαι δυνηθῆναι. πόσας διεξελθόντος βασάνους; καὶ οὐ κρατῆσαι μὴ μέγα, τοῦτο πῶς οὐ τῆς ἐσχάτης συμφορᾶς ἀπελθεῖν ἠλημμένους; καὶ ὡς ἔοικε τοῖς αὐτοῖς ὕπαρχοι μὲν ᾐσχύνοντο, βασιλεῖς δὲ ἐκαλλωπίζοντο. τούτων τί ἂν γένοιτο τοῖς δρῶσι μᾶλλον ἀθλιώτερον, ἢ τοῖς πάσχουσι; τὰ μὲν δὴ τῶν Ἀρεθουσίων τοιαῦτα καὶ οὕτως ἔχοντα, ὡς μικρὰν εἶναι τὴν Ἐχέτου καὶ Φαλάριδος ἀπανθρωπίαν πρὸς τὴν ἐκείνων ὠμότητα. μᾶλλον δὲ τοῦ ταῦτα θέλοντος καὶ κατασκευάζοντος, εἴπερ τοῦ σώματος τὰ βλαστήματα, καὶ τοῦ πνεύματος τὸ γνώριμον. τἆλλα δὲ, οἷα καὶ ὅσα; τίς ἄν μοι δοίη τὴν Ἡροδότου καὶ Θουκυδίδου χολήν τε καὶ γλῶτταν, ἵνα καὶ τῷ μέλλοντι χρόνῳ παραδῶ τὴν τοῦ ἀνδρὸς πονηρίαν, καὶ στηλιτευθῇ τοῖς μετέπειτα τὰ τοῦ καιροῦ διηγήματα; παραπέμπομαι τὸν Ὀρόντην, καὶ τοὺς νυκτερινοὺς νεκροὺς, οὓς τῷ βασιλεῖ συνέκρυπτεν οὗτος στενόμενος νεκύεσσι καὶ κτείνων ἀδήλως. ἐνταῦθα γὰρ τὰ τοῦ ἔπους εἰπεῖν οἰκειότερον. παραδραμοῦμαι καὶ τῶν βασιλείων τὰ κοῖλα καὶ ἀπόρρητα, ὅσα τε ἐν λάκκοις, καὶ φρέασι καὶ διώρυξι, κακῶν γέμοντα θησαυρῶν τε καὶ μυστηρίων. οὐ μόνον τῶν ἀνατεμνομένων παίδων τε καὶ παρθένων ἐπὶ ψυχαγωγίᾳ καὶ μαντείᾳ, καὶ θυσίαις οὐ νενομισμέναις, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας κινδυνευόντων. συγχωρήσομεν εἰ δοκεῖ ταῦτα, οἷς κἀκεῖνος ᾐσχύνετο. τοῦτό γε ποιῶν μέτριον. δῆλον δὲ, περὶ κρύπτειν ἐπιχειρεῖν, ὡς οὐκ εὐπρεπὲς ὂν τὸ ἄγος δημοσιεύεσθαι. τὰ μὲν γὰρ Καισαρέων τῶν ἡμετέρων, τούτων δὴ τῶν μεγαλοφυῶν καὶ θερμῶν εἰς εὐσέβειαν, οὕτως ὑπ' αὐτοῦ περιεληλαμένων καὶ ὑβρισμένων, ἴσως οὐδὲν ὀνειδίζειν ἄξιον. ἐδόκει δ' ὑπὲρ τῆς τύχης ἐνδίκως ἀγανακτεῖν, ἐν καιρῷ τῆς εὐτυχίας ἀτυχησάσης, ἐπὶ ταύτην προεληλυθέναι τὴν αἰτίασιν. ἐπειδὴ δεῖ τι καὶ συγχωρεῖν καὶ ἀδικίᾳ κατακρατοῦσιν. ἀλλὰ τίς οὐκ οἶδεν ὡς δήμου τινὸς ἐπιμανέντος χριστιανοῖς, καὶ πολλῶν μὲν εἰργασμένων φόνον, πλείω δὲ ἀπειλούντων, ἐπειδὴ μέσον βαδίζων ὁ τοῦ ἔθνους ἄρχων τοῦ καιροῦ, καὶ τῶν νόμων; τὰ μὲν γὰρ δουλεύειν ᾤετο δεῖν, τοὺς δὲ μετρίως ᾐσχύνετο. καὶ δὴ τούτου πολλοὺς μὲν ἀπαγαγὼν χριστιανῶν, ὀλίγοις δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐπιτιμήσας, εἶτ' ἀναχθεὶς τῷ βασιλεῖ κατηγορίας γενομένης, ἄτιμος καὶ ἀνάρπαστος περὶ τούτων ἐκρίνετο. καὶ τοὺς νόμους προὐβάλλετο, καθ' οὓς ἐπιστεύθη δικάζειν. μικροῦ μὲν ἀπήχθη τὴν ἐπὶ θανάτῳ. τέλος δὲ

φιλανθρωπίας τυχὼν, ἐξουσίαν κατακείνεται. καὶ ἡ ἀπόφασις, ὡς θαυμασία τε καὶ φιλάνθρωπος. τί δὲ μέγα φησὶν ὁ δίκαιος δικαστὴς, ἐὰν μὴ διώκων χριστιανοὺς, ἢ γαλιλαίους λέγει, μία χεὶρ ἑλληνικὴ κατεργάσαιτο. ταῦτα οὐκ ὠμότης περιφανής; ταῦτα οὐ πρόγραμμα διωγμοῦ. καὶ πολύ γε τῆς δημοσίᾳ προτεθειμένης ἐναργέστερον καὶ φοβερώτερον; τί γὰρ διαφέρει τοῦ κινδύνου προγεγράφθαι χριστιανοῖς, τὸ τοῖς διώκταις χριστιανῶν ἡδομένους φαίνεσθαι, καὶ μέγα ἔγκλημα κρίνεσθαι τὸ μετριάζειν; τὸ γὰρ βούλεσθαι βασιλέως, ἄγραφός ἐστι νόμος, τῷ κράτει συνηγορούμενος. καὶ πολύ γε τῶν γεγραμμένων ἰσχυρότερος, τῶν οὐ δυναστείᾳ βοηθουμένων. οὔ φασιν οἱ τὰ ἐκείνου σέβοντες, καὶ τὸν νέον ἡμῖν θεὸν ἀναπλάττοντες, τὸν ἥδιον καὶ φιλάνθρωπον. ἀλλ᾽ ὅτι μὴ δημοσίᾳ διωκέσθωσαν χριστιανοὶ, προὔθηκε, καὶ πάντα πασχέτωσαν, ὅσα δοκεῖ τοῖς διώκουσιν, ἀφιεὶς τοὺς αὐτοὺς τῆς τοῦ διώκειν αἰτίας. τὴν ὕδραν δὲ, οὐδείς πώποτε εἶπεν ἥμερον, ὅτι ἐννέα κεφαλὰς ἀντὶ μιᾶς περιεβάλλετο, εἴ τι τῷ μύθῳ πιστέον, οὐδὲ τὴν παταρικὴν χίμαιραν, ὅτι τρεῖς καὶ ἀνομοίους, ὥστε εἶναι φοβερωτέραν. ἢ τὸν ἐν ᾅδου κέρβερον, ὅτι τοσαύτας τε καὶ ὁμοίας. ἢ τὸ θαλάττιον κακὸν τὴν σκύλλαν, ὅτι ἓξ ἐν κύκλῳ καὶ φονικωτάτας. καί τοι γε τὰ ἄνω φασὶν αὐτῆς χρηστὰ καὶ φιλάνθρωπα, καὶ εἰς ὄψιν οὐκ ἀηδῆ. κόρη γάρ ἐστι, πρὸς ἡμᾶς τι συγγενὲς ἔχουσα. αἱ δὲ ἀπὸ τούτου κυνώδεις κεφαλαὶ καὶ θηριώδεις, οὐδ᾽ ὁσὸς ἧσσον ἀγαθοῦ. πλοίων ὅλων ἁρπάζουσι, καὶ μηδὲν εἰς κίνδυνον διαφέρουσι, τῆς ἀντιθέτου χαρύβδεως. ἢ καὶ τῶν τοξοτῶν σὺ, καὶ τῶν σφενδονητῶν τὰ βέλη καὶ τοὺς λίθους καταιτιάσῃ. ἀλλ᾽ οὐ τοὺς σφενδονῶντας, καὶ τοὺς τοξεύοντας. ἔτι δὲ τῶν κυνηγετῶν τοὺς κύνας, καὶ τῶν φαρμακέων τὰ δηλητήρια, καὶ τῶν κεραπτόντων βοῶν, καὶ σπαραττόντων θηρίων τὰ κέρατα καὶ τοὺς ὄνυχας. οἱ δὲ χρώμενοι τούτοις, ἐκτὸς στήσονται, καὶ οὐ μεθέξουσι τῆς ὧν πλημμελοῦσιν αἰτίας, πολλῆς ταῦτα τῆς ἀλογίας, καὶ ὄντως σοφιστοῦ δεόμενα. τοῖς ἑαυτοῦ συνηγοροῦντος κακοῖς, καὶ τῇ τοῦ λόγου δυνάμει τὸ ἀληθὲς συγκαλύπτοντος. ἀλλ᾽ οὐκ ἔστιν ὅπως ἑαυτὸν ἀποκρύψει, οὐδ᾽ ἂν πολλὰ στραφῇ, καὶ παντοῖος γίνηται ταῖς ἐπινοίαις, οὐδ᾽ εἰ τὴν ἄϊδος κυνέην (ὅ δὴ λέγεται) περιθέμενος ἢ τὸν δακτυλίῳ γύγου, καὶ τῇ στροφῇ τῆς σφενδόνης χρησάμενος, ἑαυτὸν ἀποκλέψει. τοὐναντίον μὲν οὖν, ὅσῳ φεύγειν ἐπιχειρεῖ καὶ διαδιδράσκειν, τοσούτῳ πλέον ἁλίσκεται παρὰ ἀληθείᾳ δικαζούσῃ, καὶ τοῖς συνειδόσι τούτων κατ᾽ αὐτοῦ, ὡς ταῦτα πράττων τε καὶ τολμῶν· οἷς οὐδ᾽ ἂν αὐτὸς ὡς δικαίως πεπραγμένοις ἔχει συνηγορεῖν. οὕτως εὐάλωτός ἐστιν ἡ πονηρία, καὶ πανταχόθεν ἑαυτῇ περιπίπτουσα. καὶ οὐχ ἃ μὲν ἔπραττεν ἤδη, τοιαῦτα καὶ οὕτω πόρρω βασιλικῆς εὐγενείας καὶ μεγαλοπρεπείας. ἃ δὲ διενοεῖτο πράξειν, ἡμερώτερά τε καὶ βασιλικώτερα. πολλοῦ μὲν τ᾽ ἂν ἄξιον ἦν, εἰ μὴ πολὺ τῶν εἰρημένων ἀπανθρωπότερα. ὥσπερ γὰρ δράκοντος κινουμένου, φολίδες αἱ μὲν ἤδη φαίνονται, αἱ δὲ ἔτι φαίνονται, αἱ δὲ μέλλουσι. τὰς δὲ οὐκ ἔστι μὲν κινηθῆναι, καὶ ἠρεμοῦσαι τέως τυγχάνωσιν. ἐβούλετο δὲ ὥσπερ κεραυνῷ, τὰ μὲν ἤδη κατέχεται, τὰ δὲ προμελετᾶται, μέχρις ἂν καὶ ταῦτα ἐπέλθῃ τοῦ κακοῦ δυναστεύοντος· οὕτω καὶ κεῖνα τὰ μὲν ἤδη παρῃνωμεῖτο, τὰ δὲ ὑπεγράφετο ταῖς ἐλπίσι, καὶ ταῖς καθ᾽ ἡμῶν ἀπειλαῖς· καὶ ταῦτα οὕτως ἔκτοπα καὶ πόρρω τῶν εἰθισμένων, ὡς τῆς ἐκείνου διανοίας εἶναι μόνης, ταῦτα καὶ βουλεύσασθαι, καὶ εἰς ἔργον ἀγαγεῖν ἐθελῆσαι. καίτοι πολλῶν πρὸ αὐτοῦ γεγενημένων διωκτῶν, καὶ πολεμίων χριστιανοῖς. ἃ γὰρ μήτε διοκλητιανὸς ὁ πρῶτος ἐνυβρίσας χριστιανοῖς, μήτε ὁ τοῦτον ἐκδεξάμενος, καὶ ὑπὲρ ἐκεῖνον μαξιμιανὸς ἐνεθυμήθη πώποτε, μήτε μαξιμῖνος ὁ μετ᾽ ἐκείνους, καὶ ὑπὲρ ἐκείνους διώκτης, οὗ τὰ σύμβολα τῆς ἐπὶ τούτῳ πληγῆς αἱ εἰκόνες φέρουσιν ἔτι δημοσίᾳ προκείμεναι, καὶ στηλιτεύουσι τὴν λώβην τοῦ σώματος. ταῦτα ἐκεῖνος διενοεῖτο μὲν, ὡς οἱ τῶν ἀπορρήτων ἐκείνου κοινωνοὶ καὶ μάρτυρες. ἐπεσχέθη δὲ τῇ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίᾳ, καὶ τοῖς χριστιανῶν δάκρυσιν, ἃ πολλὰ δὴ καὶ παρὰ πολλῶν ἐχέθη, τοῦτο μόνον ἐχόντων, κατὰ τοῦ διώκτου φάρμακον. ταῦτα δὲ ἦν πάσης μὲν παρρησίας ἀποστερεῖσθαι χριστιανούς, πάντων δὲ αὐτοὺς εἴργεσθαι, συλλόγων, ἀγορῶν, πανηγύρεων, τῶν δικαστηρίων αὐτῶν. μὴ γὰρ ἐξεῖναι κεχρῆσθαι τούτοις, ὅστις μὴ κατὰ τῶν βωμῶν θυμιάσειεν ἔμπροσθεν κειμένων, καὶ μισθὸν δοίη μέγαν οὕτω καὶ τοσούτου πράγματος. ὦ νόμοι, καὶ νομοθέται, καὶ βασιλεῖς, οἷς καθάπερ οὐρανοῦ κάλλος, καὶ ἡλίου φῶς, καὶ ἀέρος χύσις, ἅπασι πρόκειται φιλανθρωπία κοινή τε καὶ ἄφθονος· οὕτω δὲ καὶ ἡ τῶν νόμων μετουσία προθεῖσα τοῖς ἅπασιν ἐλευθέροις, ἴση τε καὶ ὁμότιμος, ἧς ἐκεῖνος ἀποστερήσειν διενοεῖτο χριστιανούς. ὡς μήτε τυραννουμένοις δίκας ἐξεῖναι λαβεῖν, μήτε ζημιουμένοις εἰς χρήματα, μήτε ἄλλο τι πάσχουσι μικρὸν ἢ μεῖζον τῆς ἀπηγορευμένων ἐπικουρεῖσθαι τοῖς νόμοις. ἀλλ᾽ ἐξορίστους εἶναι, καὶ ἀναιρεῖσθαι, καὶ μικροῦ τῶν ἀναπνοῶν εἴργεσθαι. ἃ τοῖς μὲν πάσχουσι, πλείω φιλοτιμίαν ἔχει καὶ τὴν πρὸς θεὸν παρρησίαν, τοῖς δρῶσι δὲ μείζω τὴν

παρανο-

παροινίαν καὶ ἀδοξίαν. καὶ ὁ λόγος ὡς πάνσοφος τοῦ φονευτοῦ, καὶ ἀχρηστία τοῦ, καὶ παρανόμου, καὶ νομοθέτου. εἰ γὰρ ἐκεινότερον εἴπω, τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐν δικαστοῦ κατὰ τὰ ὅν ἢ ἑτέροις λόγον. εἶναι γὰρ τοῦ ἡμετέρου νόμου, μήτε ἀμύνεσθαι, μήτε δικάζεσθαι, μήτε κεκτῆσθαί τι τὴν ἀρχὴν, μήτε νομίζειν ἴδιον. ἀλλὰ ζῆν ἑτέρωθι καὶ τῶν παρόντων καταφρονεῖν ὡς οὐκ ὄντων. κακοῦ δὲ μὴ ἀντιδιδόναι μηδὲ ἐξεῖναι κακὸν, μήτε τὴν παρειὰν παιομένων, φείδεσθαι ταύτης, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑτέραν ὑπαρέχειν τῷ παίοντι, καὶ τὸν χιτῶνα τῷ ἱματίῳ προσαποδύεσθαι. προσθήσει δὲ ἴσως, ὅτι καὶ ὑπερεύχεσθαι τῶν ἀδικούντων, καὶ τὰ κάλλιστα βούλεσθαι τοῖς διώκουσι. τί δὲ οὐκ ἔμελλε ταῦτα γινώσκειν ἀκριβῶς, ὁ τῶν θείων ὑπαναγνώστης ποτὲ λογίων, καὶ τῆς τοῦ μεγάλου βήματος ἀξιούμενος τιμῆς; καὶ τοὺς μάρτυρας τιμήσας σηκοῖς τε καὶ τεμένεσιν. οὐ τοῦτο πρῶτον θαυμάζω, πῶς τούτοις μὲν ἀκριβῶς καθωμίλησεν, ἐκεῖνο δὲ οὐκ ἀπέγνω ἢ ἑκὼν παρέδραμεν. ὅτι κακὸς κακῶς ἀπολεῖται, πᾶς ὁ τὸ θεῖον ἐξαρνησάμενος. καὶ ὃ τούτου μεῖζόν ἐστι, τοὺς ἐμμένοντας τῇ ὁμολογίᾳ παλαιωθῶν, καὶ τοιούτοις κακοῖς περιβάλλων, οἷς αὐτὸς περιπεσεῖν ἦν ἄξιος. εἰ μὲν οὖν ὥσπερ ἡμᾶς τοιούτους εἶναι νομοθετεῖ, καὶ τοῖς ὡρισμένοις ἐμμένειν, οὕτω δύναται δεῖξαι, καὶ αὐτὸν ὅτι κάκιστον εἶναι προστεταγμένον ἢ τοῖς αὐτοῦ θεοῖς, οἳ καλοῦ τοῦτο τυγχάνοιεν, καὶ εἰς δύο ταῦτα διῃρημένας τὰς ἕξεις, ἀρετήν τε φημὶ καὶ κακίαν, ἡμῖν μὲν ἀποκεκρίσθαι τὴν κρείττω μοῖραν, αὐτοῖς δὲ ἀπερρῖφθαι τὴν χείρονα, λεγέτω τοῦτο, καὶ οὕτω νικήσομεν, ὑπὸ μάρτυσι τοῖς ἐχθροῖς, καὶ τοῖς διώκουσι τὰ ἡμέτερα. εἰ δὲ καὶ αὐτοί τοι μεγαλοφρονοῦνται καλοκαγαθίας καὶ ἡμερότητος, λόγῳ γοῦν, εἰ καὶ μὴ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς, καὶ οὐχ οὕτως εἰσὶν ἀναίσχυντοι, κἂν σφόδρα ὦσι κακοὶ καὶ πονηροῖς θεοῖς χαίροντες, ὥστε φάσκειν ὥσπερ ἄλλον τινὰ κλῆρον προσήκειν αὐτοῖς τὴν κακίαν, δειξάτω μοι, πῶς ἢ ποῦ δίκαιον, ἡμᾶς μὲν καὶ πάσχοντας καρτερεῖν, αὐτοὺς δὲ μηδὲ φειδομένους φείδεσθαι. σκόπει γὰρ οὕτω. τῶν μὲν ἡμῖν γεγονότων καιρῶν τοῦ δύνασθαι, τῶν δὲ ὑμῖν ἄλλοτε ἄλλως τούτων περιτυχόντων καὶ μεθισταμένων, τί τοιοῦτον παρὰ χριστιανῶν συνέβη τοῖς ὑμετέροις, οἷα παρ' ὑμῶν πολλάκις χριστιανοῖς; ποίας παρρησίας ὑμᾶς ἀπεστερήσαμεν, τίσι δήμους ἐπανεστήσαμεν ζέοντας, τίσιν ἄρχοντας πλέον τῶν ἐπιτεταγμένων ὑπηρετοῦντας, τίσι τὸν περὶ ψυχῆς ἐπηγάγομεν κίνδυνον. μᾶλλον δὲ τίνας ἀρχῶν ἀπηλάσαμεν, καὶ τῶν ἄλλων τιμῶν αἳ τοῖς ἀρίστοις ὀφείλονται. καὶ συνελόντα φάναι, τίνι τοιούτοις ἐπηνωχλήσαμεν, οἷα πολλὰ παρ' ὑμῶν τὰ μὲν ἐτολμήθη, τὰ δὲ ἠπειλήθη. ἀλλ' οὐδ' ἂν αὐτοὶ φαίητε, οἱ τ' ἠμέρας ἡμῖν ἐγκαλοῦντες, καὶ τὸ φιλάνθρωπον. ἔπειτα πῶς ἐκεῖν' οὐ λογίζῃ ὦ σοφώτατε πάντων καὶ συνετώτατε, ὁ πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς ἄκρον συγκλείων χριστιανοὺς, ὅτι τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας τὰ μὲν ἀνάγκην ἔχει τοῖς ἐπιτεταγμένοις, ἃ καὶ μὴ φυλάττουσι κίνδυνος, τὰ δὲ οὐκ ἀνάγκην, αἵρεσιν δὲ, ἃ φυλάττουσι μὲν, τιμὴν καὶ ἀντίδοσιν, μὴ φυλάττουσι δὲ, μηδ' ὁντινοῦν οὖν κίνδυνον. εἰ μὲν γὰρ οἷόν τ' ἦν ἅπαντας ἀρίστους εἶναι, καὶ τοῦ ἄκρου τῆς ἀρετῆς ἐπιβαίνειν, τοῦτ' ἂν ἦν κράτιστόν τε καὶ τελεώτατον. ἐπεὶ δὲ χωρεῖς τὰ θεῖα τῶν ἀνθρωπίνων, καὶ τοῖς μὲν οὐκ ἔστιν ὅπου μὴ τῶν καλῶν μέτεστι, τοῖς δὲ μέγα, καὶ εἰ τοῦ μέσου τυγχάνοιεν, τί σοι βούλεται τὸ ταῦτα νομοθετεῖν, ἃ μὴ τῶν πάντων ἐστὶν, ἢ κατακρίσεως εἶναι τοὺς οὐ φυλάσσοντας. ὥσπερ γὰρ ὅς τις οὐ κολάσεως ἄξιος, ἤδη καὶ ἀναρρήσεως· οὕτως ὅς τις οὐκ ἀναρρήσεως, ἤδη καὶ τιμωρίας. ἀλλ' οἱ ὅροι δεόμενοι τῆς ἡμετέρας φιλοσοφίας, καὶ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως, οὕτως ἀπαιτεῖν καὶ τὸ κατορθούμενον. ἀλλ' ἀναγκαῖον μοι πάλιν τὸν λόγον ἐπὶ τοὺς λόγους. οὐ γὰρ φοβοῦμαι μὴ τοῦτο πολλάκις ἀνακυκλεῖν, καὶ πειρατέον συνηγορῆσαι τούτοις εἰς δύναμιν. πολλῶν γὰρ καὶ δεινῶν ὄντων, ἐφ' οἷς ἐκεῖνος μισεῖσθαι δίκαιος, οὐκ ἔστιν ὅ, τι μᾶλλον ἢ τοῦτο παρανομήσας φαίνεται. καί μοι συναγανακτείτω πᾶς ὅς τις λόγοις χαίρων, καὶ τῇ μοίρᾳ ταύτῃ προσκείμενος, ὧν εἶναι καὶ αὐτὸς οὐκ ἀρνήσομαι. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα πάντα τοῖς βουλομένοις, πλοῦτον, εὐγένειαν, εὔκλειαν, δυναστείαν, ἃ τῆς κάτω περιφορᾶς ἐστὶ, καὶ ὀνειρώδους τέρψεως. τοῦ λόγου δὲ περιέχομαι μόνου, καὶ οὐ μέμφομαι χερσαίοις τε πόνοις καὶ θαλασσίοις, οἳ τοῦτόν μοι συνεπόρισαν. ἐμοὶ γοῦν εἴη, καὶ ὅς τις ἐμοὶ φίλος, τὸ τῶν λόγων κράτος. ὃ πρῶτον μετὰ τὰ πρῶτα ἠσπασάμην τε καὶ ἀσπάζομαι. τὰ θεῖα λέγω, καὶ τὰς ἔξω τῶν ὁρωμένων ἐλπίδας. ὥστε εἰ δ' οἰκείους πιέζει πάντα κατὰ τὸν Πίνδαρον, ἀναγκαῖος ὁ περὶ τούτων ἔμοιγε λόγος, καὶ μάλιστα δικαίους ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τι τῶν ἄλλων, λόγῳ τὴν ὑπὲρ λόγων χάριν ἀποδιδόναι τοῖς λόγοις. πόθεν οὖν ἐπῆλθέ σοι τοῦτο ὦ κουφότατε πάντων, καὶ ἀπληστότατε, τὸ λόγων ἀποστερῆσαι χριστιανούς; τοῦτο γὰρ οὐ τῶν ἀπειλουμένων ἦν, ἀλλὰ τῶν ἤδη νενομοθετημένων. πόθεν, καὶ τίνος αἰτίας; τίς Ἑρμῆς σοι λόγιος, ὥς ἂν αὐτὸς εἴποις. τοῦτ' ἐπὶ νοῦν ἤγαγε. τίνες Τελχῖνες πονηροί, καὶ βάσκανοι δαίμονες. εἰ βούλει δὲ καὶ τούτου τὴν αἰτίαν, ἡμεῖς παραστήσομεν. ἔδει

γάρ σε

γάρ σε πολλοῖς ἐγχειροῦνται καὶ τοῖς ἀνόμοις κακοῖς, εἰς τοῦτο ὑπαχθῆναι τελευτῶντα, ὃ
σαυτῷ προεδίκασας περὶ πάντων ποιεῖν. ἵν' ᾧ μάλιστα φρονεῖν ᾤου δεῖν, τούτῳ μάλιστα λάθῃς ἀσχη-
μονῶν, καὶ ἀλογίαν κατακρινόμενος. ἀπόκριναι γάρ τί σοι τὸ δόγμα βούλεται, καὶ τίς ὁ
λόγος τῆς περὶ λόγων καινοτομίας. καίτοι δίκαιον δόξεις λέγειν, αἰκισάμενος μὲν, οὐ μεμ-
ψάμενος δέ. καὶ γὰρ ὥσπερ σὺ λόγῳ νικᾷν, οὕτω καὶ νικᾶσθαι κατὰ λόγους μεμαθήκαμεν. ἡμέ-
τεροι φησὶν οἱ λόγοι, καὶ τὸ ἑλληνίζειν, ὧν καὶ τὸ σέβειν θεούς. ὑμέτερον δὲ ἡ ἀλογία, καὶ ἡ ἀγροι-
κία. καὶ οὐδὲν ὑπὲρ τὸ, πίστευσον, τῆς ὑμετέρας ἐστὶ σοφίας. οὐκ αὖ μὲν οἶμαι τοῦτο καταγε-
λάσονται, οἱ παρ' ὑμῖν τὰ Πυθαγόρου φιλοσοφοῦντες, οἷς τὸ, αὐτὸς ἔφα, τὸ πρῶτόν τι καὶ μέγι-
στόν ἐστι τῶν δογμάτων, καὶ τῶν χρυσῶν ἐπῶν, εἴτ' οὖν μολιβδῶν αἱρετώτερον; μετὰ γὰρ τὴν
πρώτην καὶ πολυύμνητον τοῖς τὰ ἐκείνου τελουμένοις φιλοσοφίαν τῆς σιωπῆς, ἵνα λόγου μέ-
τρα σιωπᾷν ἀσκηθῶσιν, οὗ νόμος φασὶν ἦν ὁποιουοῦν τῶν δογμάτων ἐρωτωμένοις, ἔπειτ' ἀπο-
φαινομένοις, ἀπαιτουμένοις καὶ λόγου, ἄλλο μὲν μηδὲν ἀποκρίνεσθαι, ὅτι δὲ Πυθαγόρᾳ τοῦτ'
ἦν δεδογμένον. καὶ λόγος ἦν τοῦ δόγματος, τὸ παρ' αὐτῷ ἐκείνῳ, αὐθαδόν τε καὶ ἀβασά-
νιστον. εἰς ταὐτὸν ἥκοντες τῷ, αὐτὸς ἔφα, τῶν παρ' ἡμῖν, πίστευσον, ἐν ἄλλαις συλλαβαῖς τε καὶ
ῥήμασι, καὶ εἰ μὴ παύσονται κωμῳδοῦντες τοῦτο καὶ διασύροντες. βούλεται γὰρ ἡμῖν ὁ λό-
γος, μὴ ἐξεῖναι διαπιστεῖν, τοῖς ὑπὸ τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν εἰρημένοις. ἀλλ' ἀπόδειξιν εἶναι τοῦ
λόγου, τὸ ἐκείνων ἀξιόπιστον, πάσης δυνάμεως λογικῆς καὶ ἀντιλογικῆς, ἰσχυρότερον. ἔστω δὲ
καὶ τοῦτο τῶν ἡμετέρων εὐεπηρέαστον. πῶς σὺ δείξεις τοὺς λόγους, σοὶ διαφέροντας; εἰ δὲ καὶ
σοὺς, πῶς τούτων ἡμῖν, οὐ κατὰ τὴν σὴν νομοθεσίαν καὶ ἀλογίαν; τίνος γὰρ, τοῦ ἑλληνίζειν
εἰσὶν οἱ λόγοι; καὶ τοῦ πῶς λεγομένου, καὶ νοουμένου. ἵν' ἐγώ σοι διέλω τὴν τοῦ ὀνόματος δύνα-
μιν, ὦ περὶ τὰς ὁμωνυμίας ἔχων σὺ, καὶ τὰ δηλούμενα ἢ μιᾷ προσηγορίᾳ, διάφορα, ἢ δια-
φόροις ταὐτὰ, ἢ ἑτέραις ἕτερα. ἢ γὰρ τῆς θρησκείας εἶναι τοῦτο φήσεις. ἢ τοῦ ἔθνους δηλαδὴ,
καὶ τῆς πρώτης εὑρισκομένης τῆς διαλέκτου τὴν δύναμιν. εἰ μὲν οὖν τῆς θρησκείας, δεῖ-
ξον ποῦ, καὶ παρὰ τίσι τῶν ἱερῶν, τὸ ἑλληνίζειν αἰνοῦμεν, ὥσπερ τὸ θύειν ἴσμεν δὲ, καὶ οἷς τῶν δαι-
μόνων. οὔτε γὰρ πᾶσι τὰ αὐτὰ, οὔτε εἰ τὰ πάντα, οὔτε τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς τοῖς παρ' ὑμῖν
ἱεροφάνταις δοκεῖ, καὶ τοῖς τῶν θυσιῶν τεχνολόγοις. τοῦ δὲ ὥσπερ Λινδίοις εὐσεβὲς, τὸ κα-
ταρᾶσθαι περὶ βουθοίνας, καὶ τοῦτο εἶναι θεοῦ τιμὴν, τὰς εἰς αὐτὸν λοιδορίας, ἢ Ταύροις τὸ ξε-
νοκτονεῖν, ἢ Λάκωσι τὸ ὑπὸ βώμαν ξαίνεσθαι, ἢ Φρυξὶ τὸ κατατέμνεσθαι ὑπ' αὐλῶν κηλου-
μένων, καὶ ἀνακοπτομένοις ὑφ' ἅλματος, ἢ τὸ παιδεραστεῖν ἄλλοις, ἢ τὸ πορνεύειν ἑτέροις, ἢ
ὅσα τῶν ἄλλων μυστηρίων ἐστὶν, ἵνα μὴ λέγω καθ' ἕκαστον. οὕτω δὲ καὶ τὸ ἑλληνίζειν, ἐκεῖ τόν τι-
νος θεῶν ἢ δαιμόνων. καί τοι καὶ εἰς τοῦτ' ἦν, οὔπω δῆλος ὡς ἑλληνικὸν ἦν, ἢ τινι τῶν παρ' ὑ-
μῖν θεῶν ἢ δαιμόνων, τὸ κοινὸν ἀπεκρίθη. ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν κοινῶς, θεῖν νενομο-
θέτηται. εἰ δ' οὐχὶ τοῦτο φήσεις, τῆς γλώσσης δὲ ὡς ὑμετέρας μεταποιήσῃ, καὶ διὰ τοῦτο εἴρ-
γω θέλεις ἡμᾶς ὥσπερ κλήρου πατρικοῦ καὶ οὐδὲν ἡμῖν διαφέροντος; πρῶτον μὲν οὐχ ὁ-
ρῶ τίς ὁ λόγος. ἢ πῶς τοῦτο προσάξεις τοῖς δαίμοσιν; οὐ γὰρ εἰ τοὺς αὐτοὺς, τήν τε γλῶσσαν
ἑλληνίζοντας, καὶ τὴν θρησκείαν ἤδη συμβέβηκεν εἶναι τῆς θρησκείας τοὺς λόγους καὶ διὰ
τοῦτ' ἂν εἰκότως, ἔξω ταύτης ἡμᾶς γραφείημεν, ἀλλὰ τοῦτό γε καὶ ἀσυλλογίστοις δοκεῖ τοῖς
καθ' ὑμᾶς τεχνολόγοις. οὐ γὰρ εἰ περί του τὸν ἄμφω, καὶ ἀλλήλοις ἄμφω ταὐτά. ἢ οὕτω γε
εἰ χρυσοχόον τὸν αὐτὸν καὶ ζωγράφον θείημεν, τὸ χρυσοχοεῖν εἰς τὸ ζωγραφεῖν, ἢ τὸ ζωγρα-
φεῖν εἰς τὸ χρυσοχοεῖν περιστήσεται; πολλῶν ταῦτα τῶν ληρημάτων. ἔπειτα ἐρήσομαί σε ὦ φι-
λέλλην σὺ καὶ φιλόλογε. ποτέρου παντὸς εἶρξας ἡμᾶς τοῦ ἑλληνίζειν, εἰ δὴ καὶ τῶν ἐν μέ-
σῳ, καὶ ἐπιζώντων τούτων ῥημάτων, ἢ τῆς τῶν πολλῶν χρήσεως; ἢ τοῦ κομψοῦ τε καὶ ὑπεραίροντος.
ὃς οὐκ ἄλλοις ἐφικτὸς, ἢ τοῦ κατὰ παίδευσιν διαφέροντος. εἰ μὲν γὰρ τούτου, τίς ἡ ἀκλη-
ρωσις, τὸ μὲν σμερδαλέον, καὶ τὸ κοναβίζειν, καὶ τὸ μεῖν, καὶ τὸ δὴ ὕπνωθεν, καὶ τὸ ἄττα, καὶ
τὸ ἀμωσγέπως, εἶναι τῆς διαλέκτου μόνης, τἆλλα δὲ ἀπερρίφθαι εἰς Κυνόσαργες ὥσπερ τῶν
πάλαι, τοὺς νόθους. εἰ δὲ καὶ τὸ εὐτελὲς τοῦ λόγου, καὶ ἀκαλλώπιστον, ὁμοίως τοῦ ἑλληνίζειν
ἐστὶ, τί μὴ, καὶ τούτων ἀποστερεῖτε ἡμᾶς; ἔχει γὰρ οὕτως. ἵνα σοι φιλοσοφήσω περὶ τούτων, ὑ-
ψηλότερόν τε καὶ τελεώτερον. εἰ μὲν καὶ θεῖαι τινές εἰσι φωναὶ, φωνητικοῖς ὀργάνοις ἐκ-
πορεύονται, καὶ διὰ τοῦ ἀέρος χεόμεναι, καὶ ἀκοαῖς εἰσρέουσαι, τῶν ἡμετέρων κρείττους καὶ
εὐσημότεραι (γελῶ γὰρ ὑμῶν τῶν σεμνῶν, τὸ μῶλυ, καὶ τὸ ξάνθον, καὶ τὴν χαλκίδα) οὐ
διὰ γυμνῶν ἀλλήλοις συγγίνονται τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν τυπωμάτων, οὐχ ἡμετέρους λέγειν. τὸ
δ' οὖν ἡμέτερον, τοιοῦτόν ἐστιν, οὔτε φωνὴ τῶν εὑρομένων μόνον ἐστὶν, ἀλλὰ πάντων τῶν μετε-
χόντων. οὔτε τέχνη τίς ἡ ὑποτύπωσις, ἣν ἂν οἱ ἐνθυμηθῶσι θελήσῃς, ἀλλ' ὥσπερ αἱ ἁρμο-
νίαι τεχνικῇ τε καὶ μουσικῇ, ἄλλος μὲν ἦχος, ἄλλης τινὸς τῶν νευρῶν συντεταμένος ἢ
ἀνειμένος, πάντα δὲ τοῦ εἰδὸς ἁρμοστοῦ καὶ τεχνίτου, πρὸς ἕν τι κάλλος ἁρμονίας συν-
τείνοντα,

τείνονται, οὕτω καὶ τούτοις ὁ τεχνίτης καὶ δημιουργὸς λόγος, ἄλλον μὲν ἄλλης τινὸς ἐπὶ τῇ εὑρέσει, ἢ τέχνης ἀρετὴν προεστήσατο. πάντα δὲ εἰς μέσον προὔθηκε, πᾶσι τοῖς βουλομένοις τῷ κοινωνικῷ καὶ φιλανθρώπῳ, συνδέων τὸν βίον ἡμῶν, καὶ ποιῶν ἡμερώτερον. σὸν δὲ τὸ ἑλληνίζειν εἰπέ μοι. τί δέ; οὐ Φοινίκων τὰ γράμματα, ὡς δέ τινες Αἰγυπτίων; ἢ τῶν ἔτι τούτων σοφωτέρων Ἑβραίων, οἳ καὶ πλαξὶ θεοχαράκτοις ἐγγραφῆναι τὸν νόμον πιστεύουσι; σὸν δὲ τὸ ἀττικίζειν; τὸ πεττεύειν δὲ καὶ ἀριθμεῖν καὶ λογίζεσθαι δακτύλοις, μέτρα τε καὶ σταθμά, καὶ ἔτι πρὸ τούτων τὰ τακτικὰ καὶ πολεμικά; τίνος. οὐκ Εὐβοέων, εἴπερ Εὐβοεὺς ὁ Παλαμήδης, ὁ πολλῶν εὑρετὴς καὶ διὰ τοῦτο ἐπίφθονος, καὶ μέντοι καὶ δίκας τῆς σοφίας ἀποτίσας, καὶ κατακριθεὶς τοῖς ἐπὶ Ἴλιον στρατεύμασι; τί οὖν, ἂν Αἰγύπτιοι καὶ Φοίνικες, Ἑβραῖοί τε οἷς ἡμεῖς συγχρώμεθα πρὸς τὴν ἡμετέραν παίδευσιν; τί δ' ἂν οἱ τὴν νῆσον οἰκοῦντες Εὐβοεῖς μεταποιῶνται τούτων ὡς αὐτοῖς διαφερόντων, κατὰ τὰς σὰς ὑποθέσεις, τί πράξομεν; ἢ τί δικαιολογησόμεθα πρὸς αὐτούς, τοῖς οἰκείοις ἑαλωκότες νόμοις, ἢ πᾶσα στέρεσθαι τούτων ἀνάγκη. καὶ τὸ τοῦ κολοιοῦ πάσχειν γυμνοὺς εἶναι τῶν ἀλλοτρίων περιαιρεθέντας πτερῶν ὧν ἠγάλμενας. σὰ τὰ ποιήματα; τί δέ; οὐ τῆς γραὸς μᾶλλον ἐκείνης, ἣ τὸν ὕμνον σε ὑφάσα παρά τινος ἀεὶ παριόντος, ὡς λόγος, εἶτ' ἀνεβίβαζουσα τοὺς στροφοὺς τῇ ὁρμῇ, ἐπὶ τὸ ἐφθέγξατο, καὶ τοῦτ' ἀρέσαν τῷ νεανίᾳ, καὶ φιλοτιμότερον μετρηθέν, τὴν θαυμασίαν σου ταύτην ἐδημιούργησε ποίησιν; τί τἄλλα. εἰ δὲ τοῖς ὅπλοις μέγα φρονεῖς, παρὰ τίνων σοι τὰ ὅπλα ὦ γενναιότατε. οὐ τῶν Κυκλώπων, ἐξ ὧν τὸ χαλκεύειν; εἰ δέ σοι μέγα καὶ μέγιστον τὸ εἶναι τὴν ἀλουργίδα, ἐξ ἧς σοφὸς σύ, καὶ τῶν τοιούτων κομᾶς ἕνεκεν. τί οὐκ ἀποδίδως ταύτην τῇ Τυρίᾳ, τῇ ἐκείνου τοῦ ποιμενικοῦ κυνός, ἢ τῇ κόχλῳ βρωθείσῃ, καὶ τὰ χείλη καταβαφείσῃ, τοῦ ποιμένι τὸ ἄνθος γνωρισάσῃ. καὶ διὰ ταύτην παραδούσῃ τοῖς βασιλεῦσιν ὑμῖν τὸ πρόσχημα τοῖς κακοῖς φανέντος καὶ ὑπερήφανον. γεωργίας δὲ καὶ ναυτηγίας τί φήσομεν, ἂν ἀπελαύνωσιν ἡμᾶς Ἀθηναῖοι, τὰς Δήμητρας καὶ τοὺς Τριπτολέμους διηγούμενοι, καὶ τοὺς δράκοντας ἔτι δὲ Κελεούς τε καὶ Ἰκαρίους, καὶ πᾶσαν τὴν περὶ ταῦτα μυθολογίαν, ἣ καὶ μυστηρίοις ὑμῖν αἰσχρὸν ταῦτα ἐποίησε, καὶ νυκτὸς ὄντως ἄξιον. βούλει τἄλλα παρεὶς, ἐπ' αὐτὰ τὰ κεφάλαια ἀνέλθωμεν τῆς σῆς ἐμπληξίας, εἴτουν θεοβλακείας; πόθεν σοι τὸ μυεῖσθαι καὶ μυεῖν, καὶ τὸ θρησκεύειν, οὐ παρὰ Θρᾳκῶν; καὶ ἡ κλῆσις πειθέτω σε. τὸ θύειν δὲ οὐ παρὰ Χαλδαίων, εἴτ' οὖν Κυπρίων; τὸ ἀστρονομεῖν δὲ οὐ Βαβυλώνιοι; τὸ δὲ γεωμετρεῖν, οὐκ Αἰγύπτιοι; τὸ δὲ μαγεύειν, οὐ Περσικόν. τὴν δὲ δι' ὀνείρων μαντικὴν, τίνων; ἢ Τελμησσέων ἀκούεις. τὴν οἰωνικὴν δὲ τίνων; οὐκ ἄλλων, ἢ Φρυγῶν τῶν πρώτων περιεργασαμένων ὀρνίθων πτῆσίν τε καὶ κινήματα. καὶ ἵνα μὴ μακρολογῶ, πόθεν σοι τὸ καθ' ἕκαστον. οὐχ ἓν ἐξ ἑκάστων; ὧν πάντων εἰς ταὐτὸν συνελθόντων, ἓν δεισιδαιμονίας συνέστη μυστήριον; τί οὖν δεξόμεθα πάντων ἀποχωρισθέντων, εἰς τοὺς πρώτους τε καὶ τοὺς εὑρομένους, μηδὲν ἔχειν ἡμέτερον, πλὴν τῆς κακίας, καὶ τῆς περὶ τὸ θεῖον ταύτης καινοτομίας; πρῶτος γὰρ Χριστιανῶν, ἐπανάστασιν τῷ δεσπότῃ κατὰ τὰ πρὶν οἱ δοῦλοί ποτε τοῖς Σκύθαις, ὥς φασιν, ἐπινοήσας, πολλοῦ μὲν τ' ἂν ἄξιον, εἴ τι διέλυθη τὸ ποινικὸν τοῦτο σύνταγμα, κατὰ τοὺς σοὺς τρόπους καὶ νόμους. εἰ ἡμεῖς ἡμῶν. πραγμάτων ἀπηλλαγμένοι. καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς ἀρχαίας εὐδαιμονίας, τὴν ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν ὁρᾶν ὑπῆρχε, πάσης ἀπηλλαγμένην ἐμφυλίου στάσεως. ὅ τοῦ μετὰ τὴν ἔξωθεν πολέμου, πολλῷ φευκτότερόν ἐστι καὶ φοβερώτερον ὅσῳ τὰς οἰκείας δαπανᾶν σάρκας, τῶν ἀλλοτρίων φευκτότερον. εἰ δὲ ταῦτά σοι κακουργίας εἶναι δοκεῖ τὸ λεῖον ἡμῖν ἐρευνωμένης, καὶ πόρρω βασιλικῆς μεγαλοπρεπείας, φέρε σοι παραστήσω καὶ τὰ τούτων ἔτι κερδαλεώτερα. ὁρῶ γὰρ τὸν ἡμέτερον λόγον μέγαν μὲν ὄντα τοῖς δόγμασι, καὶ ταῖς ἄνωθεν μαρτυρίαις, εἶναι αὐτὸν παλαιόν τε καὶ νέον, παλαιὸν μὲν ταῖς προρρήσεσι, καὶ τοῖς ὑπογράφουσι κινήμασι τῆς θεότητος, νέον δὲ τῇ τελευταίᾳ θεοφανείᾳ, καὶ τοῖς ἐκ ταύτης, καὶ περὶ ταύτην θαύμασιν. ἔτι δὲ μείζω καὶ γνωριμώτερα τοῖς παραδεδομένοις καὶ εἰς τόδε τετηρημένοις τύποις τῆς ἐκκλησίας. ἵνα μηδὲ τοῦτο ἀνακούργητον μένῃ, τί μηχανᾶται, καὶ τί ποιεῖ. μιμεῖται ῥαφάκην τὸν ἀσύνετον. ἰσοχτήγει γὰρ ἄρα τῷ βασιλεῖ τὴν ἀσυνείαν συναχθήσεσθαι· οὗτος ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν στρατεύσας, καὶ δυνάμει πολλῇ καὶ χειρὶ, τὰ Ἱεροσόλυμα πολιορκῶν, καὶ τῇ πόλει προσκαθεζόμενος, ἐπεὶ μήτε δυνάμει παραστήσασθαι τὴν πόλιν οἷός τε ἦν, μήτε τι τὴν αἰδὼ αὐτῷ παρὰ τὴν προδοτὴν ἐνεδίδετο, λόγοις ἡμέροις καὶ ὁμοφύλοις ἐπεχειρεῖσθαι τὴν πόλιν ἐπὶ χειρὶ ὃ δὴ συνιέντας λέγεται τοὺς πολιορκουμένους, τοῦτο παραιτήσασθαι πρῶτον, συνεισὶ λαλεῖσθαι αὐτοῖς, ἀλλὰ μὴ ἑβραϊστὶ, κελεύοντας ὡς τείχη ἂν εἰς δουλείαν κλαπεῖσι, τῷ ἡμετέρῳ τῆς διαλέξεως. τοῦτο δὴ καὶ οὗτος διανοηθεὶς. διδασκαλεῖα μὲν ἐγκαθίστασθαι κατὰ πᾶσαν πόλιν ἕτοιμος ἦν, βήματά τε καὶ προεδρίας καὶ ὑφεδρίας, ἑλληνικῶν τε δογμάτων ἀναγνώσεις καὶ ἀναπτύξεις. ὅσα τε ἤθη ῥυθμίζουσι,

καὶ ὅσα τῆς ἐπικρίσεως, εὐχῶν τε τύπον ἐν μέρει, καὶ τὰς τῶν ἁμαρτανόντων κατὰ τὸ μέτρον ἐπιτιμήσεως· προτελείων δὲ καὶ τελειώσεως, καὶ ὅσα τῆς ἡμετέρας σαφῶς ἐστὶν εὐταξίας· ἔτι δὲ καταγώγια πήξασθαι καὶ ξενῶνας, ἁγνευτήριά τε, καὶ παρθενῶνας, καὶ φροντιστήρια, καὶ τὴν εἰς τοὺς δεομένους φιλανθρωπίαν, τήν τε ἄλλην ὁπόση, καὶ τὴν ἐν τοῖς ἐπιστολιμαίοις συνθήμασιν, οἷς ἡμεῖς ἐξ ἔθνους εἰς ἔθνος τοὺς χρήζοντας παραπέμπομεν. ἃ δὴ καὶ μάλιστα τῶν ἡμετέρων εἶχε θαυμάσας. ταῦτα διενοεῖτο μὲν, ὁ καινὸς δογματιστής τε καὶ σοφιστής. μὴ ἐπιτελῆ δὲ γενέσθαι, μηδὲ εἰς ἔργον ἀχθῆναι τοῦ αἰδεὸς τὴν ἐγχείρησιν. οὐκ οἶδ' εἴ τι ἡμῖν κέρδος τοῖς ἐκείνου καὶ τῆς ἐκείνου θᾶττον ἀπηλλαγμένοις, εἴ τε τῷ προελθόντι μέχρι τῆς ὀνειρώξεως. ἐδείχθη γὰρ ἂν τινὰ μὲν ἀνθρώπων κινήματα, τινὰ δὲ πιθήκων μιμήματα. ἐπεὶ καὶ οὗτοι μιμεῖσθαι μὲν λέγονται τῶν ἀνθρωπίνων τινὰ διλασμάτων, κακοτέχνως προσποιούμενοι, τούτοις μέντοι καὶ ἁλίσκονται, μὴ δυνάμενοι ἐφικέσθαι τοῦ ἡμετέρου σοφοῦ, τῆς μιμήσεως. οὐ γὰρ μᾶλλον ἵππος Θεσσαλονική, καὶ γυνὴ Λακεδαιμονία, καὶ ἄνδρες οἱ τῆς Ἀρεθούσης πίνοντες, οὓς δὴ λέγω Σικελιώτας, ὡς ὁ περὶ αὐτῶν χρησμὸς, τὸ ἔκκριτον τῶν ὁμογενῶν ἔχουσιν, ἢ Χριστιανοῖς τὰ τοιαῦτα ἤθη τε καὶ νομοθετήματα τῶν πρεπωδεστάτων ἐστὶ, καὶ οἷα ὑπ' οὐδενὸς ἂν ἄλλου ζηλωθείη τῶν ἡμῖν ἕπεσθαι βουλομένων, ἐπειδὴ μὴ ἀνθρωπίναις ἐπινοίαις μᾶλλον, ἢ θείᾳ δυνάμει καὶ χρόνου βεβαιότητι τὰ τοιαῦτα νενίκηκεν. οὐκ ἦν δὲ δὴ, καὶ τὴν θαυμασίαν αὐτῶν ταύτην ἀνάπλασιν ἢ μετάπλασιν ὡς ἐπὶ σκηνῆς θεωρῆσαι καὶ καταμαθεῖν, τίς μὲν ἂν ὁ τῆς διδασκαλίας ἦν τρόπος αὐτοῖς, τί δὲ τῆς ἕδρας τῶν συνελθόντων. ἵν' ὅ φησι Πλάτων περὶ τῆς ἐν λόγῳ πόλεως, ἴδωμεν κινουμένην αὐτῶν τὴν ἐπίνοιαν. εἰς δύο γὰρ ταῦτα διῃρημένης πάσης φιλοσοφίας, θεωρίαν τε λέγω, καὶ πρᾶξιν, καὶ τῆς μὲν ὑψηλοτέρας οὔσης δυστεκμάρτου δὲ, τῆς δὲ ταπεινοτέρας, χρησιμωτέρας δὲ, ἡμῖν μὲν ἀμφότερα δι' ἀλλήλων εὐδοκιμεῖ. καὶ γὰρ θεωρίαν συνέκδημον πρὸς τὰ ἐκεῖθεν ποιούμεθα, καὶ πρᾶξιν θεωρίας ἐπίβασιν. οὐδὲ γὰρ οἷόν τε εἶναι σοφίας μετέχειν, μὴ σοφῶς ἀναστραφέντας. τοῖς δὲ οὐκ οἶδα ὁπότερον δόξει γελοιότερόν τε καὶ ἀσθενέστερον οὐκ ἐχούσης ἐκ θείας ἐπιπνεύσεως τὸ δύνασθαι τοῦ συστήματος. ὥσπερ τῶν ῥιζῶν, αἳ καθ' ὕδατος ὀχοῦνται, πῆξιν οὐκ ἔχουσαι. καὶ δὴ βάλλωμεν εἰς τὴν μαγγανείαν αὐτῶν, ἵν' ὀλίγα καὶ αὐτοὶ παίζωμεν αὐτοῖς καὶ μυθολογῶμεν, ὥσπερ ἐν πολλοῖς τῶν δραμάτων συμπαίζομεν. καὶ προσεθείη, τοῦ χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίουσι συνδακρύειν, τὸ καὶ ληραίνουσι συλληρεῖν ἀνέχεσθαι, καὶ γέλωτα οἱ δακρύοις κρίνεται γινώσκουσιν. ἔστω τὸ θέατρον εὐπρεπὲς, ἢ οὐκ οἶδ' ὅ τι καὶ καλεῖν δεῖ οἴκοι αὐτῶν, κελευέτωσαν. οἱ κήρυκες βοάτωσαν, ὁ λαὸς σιωπάτω, τὴν προεδρίαν ἐχέτωσαν. εἴ τε οἱ πολιᾷ τῷ χρόνῳ, καὶ τῷ τῆς πολιτείας ἐξελεγμῷ προέχοντες, εἴ τε οἱ γένει καὶ δόξῃ περίβλεπτοι, καὶ σοφίᾳ τῇ κάτω πλεκόμενοι καὶ πλεῖον ἔχοντες τὸ τερπνὸν τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας. τοῦτο δὲ ἐπ' αὐτοῖς κρινούμεθα, τί κρίνουσι τὰ ἑξῆς; αὐτοὶ τοὺς ἑαυτῶν προέδρους γραφέτωσαν. ἀλουργὶς αὐτοὺς κοσμείτω καὶ ταινία, καὶ στεφάνων ἄνθος καὶ κάλλος. ἐπειδὴ πολλαχοῦ τὸ σεμνὸν ἔγνων αὐτοῖς σπουδαζόμενον, καὶ τὸ ὑπὲρ ἄνω τοῦ ἰδιώτου. ὡς τοῦ μὲν κοινοῦ καὶ πεζοῦ, τὸ εὐκαταφρόνητον ἔχοντος. τοῦ δὲ ὑπερόγκου καὶ δυσεφίκτου, τὸ ἀξιόπιστον, ἢ κἀνταῦθα μέχρις ἡμῶν καταβαίνονται. μὴ τὸ ἐν τοῖς ῥήμασιν ὑψηλὸν μᾶλλον ἢ τὸ ἐν τῷ τρόπῳ, πρέπειν αὐτοῖς ὥσπερ ἡμεῖς νομίζοντες. ἡμῖν γὰρ τοῦ μὲν φαινομένου καὶ γραφομένου, βραχὺς ὁ λόγος. ἡ πλείων δὲ πραγματεία περὶ τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον, καὶ μεθέλκειν τὸ θεατὴν ἐπὶ τὸ νοούμενον, οὗ καὶ μᾶλλον τοὺς πολλοὺς ἐκπαιδεύομεν. ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ. τί δὲ τὸ ἐντεῦθεν; τὸ ἑξῆς αὐτοῖς ὑποφήτας δηλαδὴ θεοφόρων λογίων, ὡς ἂν αὐτοὶ φαῖεν, καὶ βίβλους ἀναλέξεις θεολογικάς τε καὶ ἠθικάς. τίνας ταύτας εἰπέ μοι, καὶ τίνων; καλὸν προσειδέναι τὴν Ἡσιόδου θεογονίαν αὐτοῖς, καὶ τοὺς ἐκεῖ πολέμους καὶ κλόνους, τοὺς Τιτᾶνας, τοὺς γίγαντας, μετὰ τῶν φοβερῶν ὀνομάτων τε καὶ πραγμάτων, Κόττος, Βριάρεως, Γύγης, Ἐγκέλαδος. οἱ δρακοντόποδες ὑμῶν, οἱ κεραυνοφόροι θεοὶ, αἱ τούτοις ἐπαφιέμεναι νῆσοι, βέλη τε ὁμοῦ καὶ τάφοι τοῖς ἀπαντήσασι. τὰ πικρὰ τούτων γεννήματα καὶ προβλήματα, ὕδραι, χίμαιραι, κέρβεροι, γοργόνες, φιλοτιμία παντὸς κακοῦ. ταῦτα ἔσω τῶν Ἡσιόδου καλῶν, ταῖς ἀκοαῖς προτιθέμενα. Ὀρφεὺς ἡκέτω μετὰ τῆς κιθάρας, καὶ τῆς πάντα ἑλκούσης ᾠδῆς. ἐπιθερμέτω δὲ τὰ μεγάλα καὶ ὑπερφυῆ τῆς θεολογίας ῥήματά τε καὶ νοήματα· Ζεῦ κύδιστε μέγιστε θεῶν, εἰλυμένε κόπρῳ, ὅσσῃ τε μηλείῃ, ὅσσῃ τε ἵππων, ὅσσῃ τε ἡμιόνων. ἢ ἐντεῦθεν οἶμαι δεχθῆ τὸ ζωογόνον τοῦ θεοῦ καὶ φερέσβιον. οὐ γὰρ ἄλλως οἷόν τε ἦν, καὶ μηδὲ τῆς ἄλλης φείδεσθαι μεγαληγορίας. ὡς εἰποῦσα θεὰ, δοιοὺς ἀνεσύρατο μηρούς, ἵνα τελέσῃ τοὺς ἐραστάς. ἃ καὶ νῦν ἔτι τελεῖ τοῖς ῥήμασιν. ἐπὶ πᾶσιν ὁ Φάνης τε καὶ ὁ Ἠρικαπαῖος, καὶ ὁ πάντας καταπίνων τοὺς ἄλλους, εἶτ' ἀναδιδοὺς τοὺς θεοὺς, ἵνα γένηται πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. ταῦτα

ἐπισκυ-

ἐπεισκυκλείσθω τοῖς θαυμασίοις τῆς θεολογίας ἀκροαταῖς, εἶτ' ὠδινέσθω τούτοις ἀλληγορήματα καὶ τερατεύματα. καὶ τὴν πεπλασμένην ἐκ πίθων ὁ λόγος εἰς βάραθρα χωρέτω καὶ κρημνοὺς θεωρίας οὐκ ἐχούσης τὸ στάσιμον. Ὅμηρον δὲ πῶς θήσεις, τὸν μέγαν τῶν θεῶν σου κωμῳδιογράφον, εἴτ' οὖν τραγῳδοποιόν; ἀμφότερα γὰρ εὑρήσεις ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ ποιήμασι· τὰ μὲν συμφορᾶς, τὰ δὲ γέλωτος ἄξια. καὶ γὰρ ὄντως οὐ μικρᾶς τῆς φροντίδος ἐκεῖνο ἰδεῖν. πῶς ὁ Ὠκεανὸς τῇ Τηθύϊ καταλλαγήσεται δι' ἔρωτα, ποιητικῶς κοσμούμενος. ἐπειδὴ κίνδυνος περὶ παντὶ χρόνον τινὰ διαφρονοῦν τὴν αὐτὴν, εἴτ' οὖν τὴν ξηρὰν φύσιν, καὶ τὴν ὑγρὰν καταλλάττεσθαι δέον μὴ περὶ πλεονασμοῦ τοῦ ἑτέρου τὸ πᾶν συγχυθῇ, εἴ τι πάλαι τοιοῦτον ὠδινοῖς ἀτοπώτερον. τίς δὲ ἡ θαυμασία μῖξις τοῦ νεφεληγερέτου, καὶ τῆς σεμνῆς Ἥρας, ἡνίκα ἀχλυσθεὶν αὐτὸν ἀναπετασθῇ μεσούσης ἡμέρας. καὶ οἱ ποιηταὶ μὲν τὴν μητρῴαν αὐτὸν κολακεύωσι, λωτὸν ὑποστρωννῦντες βρύεται, καὶ κρόκον ἀναφύοντες ἐκ τῆς γῆς καὶ ὑάκινθον. πόθεν ταῦτα, καὶ τίς οὗτος ὁ λόγος; πῶς δὲ ἡ αὐτὴ καθ' ὑμᾶς Ἥρα τοῦ μεγάλου Διὸς ἀδελφὴ καὶ ὁμόζυγος, νῦν μὲν ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλαις κρεμαμένη, καὶ σιδηροῖς ἄκμοσι καθελκομένη, καὶ χρυσοῖς τιμωμένη χειροπέδαις. ἡ λευκώλενός τε καὶ ῥοδοδάκτυλος, ὡς μηδὲ τοῖς ἀπατᾶσθαι βουλομένοις τὴν θεῶν ἀκίνδυνον εἶναι τὴν φιλανθρωπίαν. νῦν δὲ ὅλον τὸν ἐρωτικὸν κεστὸν ἐφ' ἑαυτῆς ἕλκουσα, διὰ τὴν πρὸς τὸν Δία καλλωπισμὸν αὐτὴν, ὡς καὶ πάντας ὁμολογεῖσθαι αὐτῷ τοὺς ἤδη πάσους ἔρωτας, οἷς τούτου παραπολὺ λειπομένους. τίς δὲ ὁ φόβος μὲν τῶν θεῶν κινουμένων ὑπὲρ τῆς Λακαίνης μοιχάδος, καὶ οὐρανοῦ σαλπίζοντος, ἀναρραγῇ μὲν γῆς ἕδρα, μεθαρμοσθῇ δὲ θάλασσα, δημοσιευθῇ δὲ ᾅδου βασίλεια, καὶ εἰς τοὐμφανὲς ἔλθῃ τὰ τῷ μακρῷ χρόνῳ κεκαλυμμένα. τίς δὲ ἡ τῶν κυανέων ὀφρύων ἐπίνευσις, καὶ ἡ τῶν ἀμβροσίων τριχῶν συγκίνησις, ὅλον Ὄλυμπον κατασείουσα; τίς δὲ ὁ τιτρωσκόμενος Ἄρης, ἢ χαλκῷ κεράμῳ κατακλειόμενος, ὁ τῆς χρυσῆς Ἀφροδίτης ἀφυὴς ἐραστὴς καὶ μοιχὸς ἀπερίσκεπτος, καὶ τῷ ἀμφιγυήεντι κρατούμενος, καὶ θέατρον τῶν θεῶν ἐφ' ἑαυτῷ συλλέγων ἀσχημονοῦντι, καὶ μικροῖς χρήμασιν ἀφιέμενος; ταῦτα πάντα καὶ πλείω τούτων οὕτω σοφῶς καὶ πολυτρόπως συγκείμενα, καὶ παντάπασιν ἔξω τῶν νενομισμένων, τίς οὕτως ἡμῖν ὑψηλός τε καὶ μέγας, καὶ ὄντως Διὸς μήτιν ἀτάλαντος, ὡς εἰς τὸ εὐπρεπὲς ἀναγαγεῖν λόγοις θεωρίας ὑπερνεφοῦς, καὶ ὑπὲρ τὰ ἡμέτερα μέτρα τῆς καταλήψεως; καίτοι ταῦτα εἰ μὲν ἀληθῆ, μήτ' αἰσχυνέσθωσαν, καὶ φιλοτιμείσθωσαν ἢ ὅτι μὴ αἰσχρὰ πεπιστεύτωσαν. καὶ τί δεῖ καταφεύγειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸν μῦθον, ὡς τῆς ἀσχημοσύνης συγκάλυμμα. οὐ γὰρ θαρροῦσιν, ἀλλ' ὑποχωροῦσιν ἐκεῖνο ὁ μῦθος. εἰ δὲ ψευδῆ, πρῶτον μὲν ἀποδεικνύτωσαν ἡμῖν τοὺς γυμνοὺς θεολόγους, ἵν' ᾖ πρὸς ἐκείνους ἡμῖν ὁ λόγος. ἔπειτα λεγέτωσαν πῶς οὐκ εὐηθές, οἷς ὡς μυθικοῖς αἰσχύνονται, τούτοις ὡς ἱεροῖς καλλωπίζεσθαι· καὶ ἃ τοὺς πολλοὺς λανθάνειν δυνατὸν ἦν (οὐ γὰρ πάντων ἡ παίδευσις) ταῦτα δημοσιεύειν ταῖς ἁπάντων ὄψεσιν ἐν πλάσματί τε καὶ σχήμασι. καὶ τὸ δεινότατον μὲν ὅσης τῆς εἰς χρήματα ζημίας, ἔν τε ναοῖς, καὶ βωμοῖς, καὶ ἱδρύμασι, καὶ ἀναθήμασι, καὶ θυσίαις πολυτελέσι, καὶ ἀζημίως ἐξὸν εὐσεβεῖν, ἀσεβεῖν αἱρεῖσθαι μετὰ ζημίας. εἰ δὲ ταῦτα μὲν ποιητῶν εἶναι φήσουσι πλάσματα καὶ ληρήματά τε, δύο τούτοις προσαγομένοις εἰς τὸ τερπνὸν τῆς ποιήσεως, μέτρῳ καὶ μύθῳ, καὶ δι' ἃ καταγλυκαίνουσι τούτοις τὴν ἀκοήν, αὐτοῖς δὲ ἀπορρητότερον εἶναι καὶ βαθύτερον τὸν ἐγκείμενον τούτοις νοῦν καὶ διαβαίνοντα λόγοις τὴν σοφωτέραν, σκοπεῖτέ τε ὡς ἁπλῶς καὶ δικαίως περὶ τούτων ἐγὼ διαλέξομαι. πρῶτον μὲν πῶς ἐπαινοῦσι τοὺς ὧν εἰ βούλεσθε ὑβρισταῖς, καὶ μικροῦ τῶν ἰσοθέων ἀξιοῦσι τιμῶν. οἷς τὸ μὴ δύνασθαι δίκην τῆς ἀσεβείας, κέρδος αὐταρκὲς ἦν. εἰ γὰρ τοῖς εἰς ἄνθρωπον αὐτὴν καὶ ἰδίᾳ καὶ μικρὰ βλασφημήσασι θάνατος ἡ ζημία παρὰ τῶν νόμων, τί πάσχειν ἔδει τοὺς ποιήσαντας ὁμοῦ καὶ δημοσίᾳ καὶ ἤδη τοῖς αἰσχίστοις ἐπαφιέντας τὴν κρίσιν, καὶ μακρῷ χρόνῳ παραδόντας τὴν κωμῳδίαν. ἔπειτα καὶ τοῦτο λογίζεσθαι ἄξιον. εἰσὶ καὶ παρ' ἡμῖν κατ' ἐπίκρυψιν λόγοι τινές, οὐκ ἀρνήσομαι. ἀλλά τίς ὁ τρόπος αὐτῶν τῆς διπλόης, καὶ τίς ἡ δύναμις; οὔτε τὸ φαινόμενον ἀπρεπές, καὶ τὸ κρυπτόμενον θαυμάσιον, καὶ ὑπέρλαμπρον τοῖς εἰς τὸ βάθος εἰσαγομένοις. καὶ ὥσπερ τι σῶμα καλὸν καὶ ἀπρόσιτον, οὐ φαύλῃ τινὶ ἐσθῆτι περικαλύπτεται· δεῖ γάρ, ὡς γοῦν ἔμοιγε δοκεῖ, τὴν θείαν μήτε τὰς ἐνδείξεις, καὶ τὰς ἐμφάσεις ἀπρεπεῖς εἶναι καὶ ἀναξίας τῶν δηλουμένων, μήτε οἵαις ἂν καὶ ἄνθρωποι λεγομέναις περὶ αὐτῶν δυσχεραίνοιεν. ἀλλ' ἢ τὸ κάλλιστον πάντως ἔχειν, ἢ μὴ τὸ αἴσχιστον. ἵνα τὸ μὲν τοὺς σοφωτέρους εὐφραίνῃ, τὸ δὲ μὴ βλάπτῃ τοὺς πλείονας. ὑμῖν δὲ οὔτε τὸ νοούμενον ἀξιόπιστον. καὶ τὸ προβεβλημένον ὀλέθριον. καὶ τίς ἡ σύνεσις διὰ βορβόρου πρὸς πόλιν ἄγειν, ἢ διὰ προβόλων τε καὶ ὑφάλων εἰς ὅρμον ἐπείγεσθαι. τί γὰρ ἐκ τούτου συμβήσεται; καὶ τί τῶν λόγων τὸ πέρας, σὺ μὲν ληρήσεις καὶ ἀλληγορήσεις τὰς σὰς ἀτυχίας ἢ φαντασίας. ὁ

δὲ πειθόμενος οὐκ ἔσται. τὸ γὰρ ὁρώμενον, πιθανώτερον. οὔτε οὖν τὸν ἀκροατὴν ὠνῆσαι, ὅτι διὰ τὴν ἀπώλειαν μετὰ τοῦ φαινομένου γενόμενον· ἀλλ' ὁ μὲν θεωρητικὸς τρόπος αὐτοῖς τοιοῦτος, καὶ οὕτω πόῤῥω τῆς ὑποθέσεως, ὥστε καὶ ταῦτα πρότερον εἶναι συμβαλεῖν ἀλλήλοις καὶ εἰς ἓν ἀγαγεῖν τὰ μακρῷ κεχωρισμένα, ἢ ταῦτα συνθεῖναι καὶ συναρμόσαι, καὶ τῆς αὐτῆς ἀξίας εἶναι φῆσαι, τὰ μυθολογήματα τῷ λόγῳ καὶ τὰ σκέμματα. τί δ' αὖ ἔτι περὶ τοῦ ἠθικοῦ μέρους αὐτῶν πόθεν καὶ ἐκ τίνων ὁρμώμενοι καὶ τίσι χρώμενοι λόγοις ἀλείφειν αὐτοὺς εἰς ἀρετὴν δυνήσονται, καὶ πλέον ποιεῖν ἀξιοῦν τοῖς παραινέσεσιν; ἆρ' ἄριστον ὁμόνοιαν, καὶ τὸ συμφρονεῖν ἀλλήλοις πόλεις, καὶ δήμους, καὶ οἰκίας, καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον, νόμῳ καὶ τάξει φύσεως ἑπομένους. ἢ ταῦτα δηλοῖ τε καὶ συνίστησι, καὶ τὸ πᾶν τοῦτο κόσμον οἷα ἐκ πλειόνων τετρίηκε. τίσι τοῦτο διδασκούσης ὑποδείγμασιν; ἆρα τοὺς πολέμους λέγοντες τῶν θεῶν, καὶ τὰς στάσεις, καὶ τὰς ἐπαναστάσεις, καὶ τῶν κακῶν τὸ πλῆθος, ὧν αὐτοί τε ἔχουσι, καὶ ἀλλήλοις παρέχουσιν. ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ, ὧν μικροῦ πᾶσα πεπλήρωται συγγραφή τε καὶ ποίησις; θάτερον μὲν τ' αὖ ἐξ ἐρωτικῶν μαχίμων, καὶ παραπλῆγας ἀντὶ σοφῶν, ἢ τοιούτους περὶ μετρίων, καὶ σώφρονας ἀντὶ θρασέων καὶ ἀπαιδεύτων, τοῖς τοιούτοις ἂν ἐργάσαιντο παραδείγμασιν. οὓς γὰρ καὶ δίχα τῶν εἰς τὸ χεῖρον ἑλκόντων χαλεπὸν μετασχεῖν κακίας, καὶ πρὸς τὴν κρείσσω μετατεθῆναι μοῖραν ἀπὸ τῆς χείρονος, τούτους τίς ἂν πείσειεν ἀμείνους εἶναι καὶ καθηκόντων, θεοῖς χρωμένους ὁδηγοῖς τῶν παθῶν καὶ προστάταις. ἔνθα τὸ κακὸν εἶναι, καὶ τίμιον, ὡς θεῶν τινα προϊστάμενος. οὐ τὸ πάθος ἐστί, βωμοῖς τε καὶ θυσίαις τιμώμενον, καὶ παῤῥησίας ἐλευθέρας ἔννομον. τοῦτο γὰρ τὸ δεινότατον, ὅτι ἃ τοῖς νόμοις κολάζεται, ταῦτα ὡς θεῖα σέβεται. τοσαύτη τίς ὑμῖν τῆς ἀδικίας ἡ περιουσία. δεύτερον αὐτοῖς προκείσθω, γονέων αἰδὼς καὶ τιμή. καὶ τὸ τὴν πρώτην αἰτίαν τοῦ εἶναι σέβειν μετὰ τὴν πρώτην. τοῦτο καὶ λόγος ἀπαγγελέτω, καὶ θεολογία παιδευέτω. πῶς δὲ οὐ πείσει Κρόνος οὐρανὸν ἐκτεμὼν, ἵν' ἄγονος ᾖ θεῶν, καὶ δῷ κύμασιν ἀπαρτελέσαι θεὸν, ἀφροῦ γέννημα. καὶ Κρόνῳ Ζεὺς ἐπαναστάμενος, κατὰ μίμησιν τοῦ πατρὸς ὁ γλυκὺς λίθος, καὶ πικρὸς τυραννοκτόνος. εἰ τί τι ἄλλο τοιοῦτον αὐτοῖς, εἰς τιμὴν τῶν γεννησαμένων αἱ βίβλοι φέρουσι. τρίτος αὐτοῖς ἔστω χρημάτων ὑπεροψία, καὶ τὸ μὴ πανταχόθεν κερδαίνειν, μηδὲ τὴν δυστυχῶν ἀῤῥαβῶνα, τὸ κακῶς κτᾶσθαι λαμβάνειν. πῶς οὖν ὁ κερδῷος αὐτοῖς στήσεται, καὶ τὸ σανδάλιον προβληθήσεται, καὶ ἡ κλεπτικὴ δύναμις τοῦ θεοῦ τιμηθήσεται, καὶ τὸ ἐνθάδε χαλκοῦ, Φοῖβον μὴ μαντεύεσθαι, μηδὲ εἶναί τι τοῦ ὀβολοῦ τιμιώτερον. ταῦτα γὰρ αὐτῶν τὰ σεμνὰ καὶ σεβάσμια. τί ἔτι; σωφροσύνην διδασκέτωσαν, ἐγκράτειαν εἰσηγείσθωσαν. καὶ ὁ πείθων ἐγγὺς, πάντα γινόμενος διὰ τὰς γυναῖκας ὁ Ζεὺς, καὶ Φρυγὶ μειρακίσκῳ ὁ αὐτὸς ἐραστὴς ὁ φίλτατος. ἵν' ὡς ἥδιστα συμποσιάζοιεν οἱ θεοὶ, τοῖς Διὸς οἰνοχοούμενοι παιδικοῖς, καὶ ταῖς πεντήκοντα Θεστίου θυγατράσιν ὁ ἀθλητὴς Ἡρακλῆς, ἐν μιᾷ νυκτὶ ὁ τελεσανδρὸς, καὶ τρισκαιδέκατον ἆθλον τοῦτον ἐπιτελέσας, οὐκ οἶδ' ὅπως τοῖς ἄλλοις γε οὐ συναριθμούμενος. ἐπιδεικνύτω τὸν θυμὸν Ἄρης, μέθην Διόνυσος, μισοξενίαν Ἄρτεμις, ἀπάτην ὁ Λοξίας αὐτῶν χρησμολόγος, γέλωτα ἀμετρίας ὁ κατὰ χωλείαν θεὸς τῶν θεῶν λυπουμένων, καὶ ἀραιαῖς ταῖς κνήμαις ἐπιφερόμενος. γαστριμαργίαν ὁ Ζεὺς ἐπὶ δαῖτα λιπαρὰν τρέχων μετ' ἀμύμονας Αἰθιοπῆας, σὺν τοῖς λοιποῖς δαίμοσιν. ὁ βουθοίνας, τὸν γεωργὸν τυραννήσας, καὶ τὸν ἀρότην βουλαφύξας, καὶ τὴν κλῆσιν λαβὼν ἐκ τῆς πράξεως, καὶ πάντων ταῖς κνίσσαις, καὶ ταῖς λοιβαῖς ἐπιτρεχόντων. καίτοι πῶς ταῦτα τῶν ἡμετέρων ἐγγὺς, οἷς ὅρος μὲν φιλίας αὐτὸς ἕκαστος, καὶ τὸ τὰ αὐτὰ βούλεσθαι τοῖς πλησίον ἃ καὶ σφίσιν αὐτοῖς. ἔγκλημα δὲ οὐ μόνον τὸ γενέσθαι κακὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ μελλῆσαι μικροῦ καὶ τῆς ὁρμῆς κολαζομένης, ὡς πράξεως. οἷς σωφροσύνη μὲν οὕτω σπουδάζεται, ὥστε καὶ ὀφθαλμὸς ἀναστέλλεται. χεὶρ δὲ φονικὴ τοσοῦτον πόῤῥωθεν εἴργεται, ὥστε καὶ θυμὸς σωφρονίζεται. ἐπιορκῆσαι δὲ χωρεῖν ἢ ὀμόσαι οὕτω δεινὸν καὶ ὑπέρογκον, ὥστε καὶ τὸν ὅρκον μόνοις ἡμῖν τυγχάνειν ἀπώμοτον. χρήματα δὲ τοῖς μὲν πολλοῖς οὐδ' ἐγένετο, πολλοῖς δὲ διὰ τοῦτ' αὖ ἦν ἰδίως πλείω καὶ μόνον, ἵνα πλειόνων ὑπερίδωσι, τὸ μηδὲν ἔχειν ἀντὶ παντὸς πλούτου φιλοσοφούντων. γαστέρα δὲ τοῖς πολλοῖς ἀποξηράντων ὡς πικρὰν δέσποιναν καὶ ἀπόπτυστον, καὶ πάντων κακῶν μητέρα, οὐ μέγα φῆσαι ὅτι μηδὲ σάρκας εἶναι βιάζονται, ἕως ἀθανάτῳ τὸ θνητὸν ἀναλίσκοντες. καὶ νόμος εἰς αὐτοῖς ἀρετῆς, τὸ μηδὲ τῶν μικρῶν ἡττᾶσθαι καὶ πᾶσι παρορωμένων. τὸ γὰρ κάλλιστον, ὅτι τῶν ἄλλων τὰ τέλη τιμωρουμένων κατὰ τοὺς νόμους, ἡμεῖς καὶ τὰς ἀρχὰς κολάζομεν ὥσπερ τι ῥεῦμα πονηρὸν καὶ δυσκάθεκτον πόῤῥωθεν ἀναστέλλοντες. ποῦ δὲ, καὶ παρὰ τίσιν ἀνθρώπων εἰπέ μοι, τὸ λοιδορουμένους εὐφημεῖν, βλασφημουμένους παρακαλεῖν, ὡς οὐ τῆς κατηγορίας βλαπτούσης μᾶλλον, ἢ τῆς ἀληθείας, διωκομένους ὑποχωρεῖν, γυμνουμένους

προσαπο-

προσαπεκδύεσθαι, καὶ παρωμένοις ὑπερβάλλεσθαι τὴν ἀφωμένως, ἐν λόγῳ χρηστότητι νικῶν θρασύτητα, καὶ βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀδικοῦντας, οἷς καρτεροῦμεν πάσχοντες. καί τοι κἂν εἰ κακίαν δοίημεν κολάζειν αὐτοῖς ταῖς τοῦ πλάσματος τιμωρήσεσι. τοῦ δὲ φθάζει πρὸς τὰ μέτρα τῆς ἡμετέρας ἀρετῆς καὶ παιδεύσεως, οἷς καὶ τὸ μὴ προσβαίνειν ὑπὲρ καλῶν, ἀκμὴ νέους αὐτὴ παλαιῶς ἀεὶ γίνεσθαι, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ μένειν κακία δοκεῖ. στρόμβων τὸ πάθος πεπονθότων, οὐ περιϊόντων, καὶ στάσιμον κινουμένων, ἵν' οὕτως εἴπω τῇ βίᾳ τοῦ μάστιγος. καὶ δεῖ τὸ μὲν ἡμῖν ἐξελαύνεσθαι τὴν κακίαν, τὸ δὲ ἴσχεσθαι, τὸ δὲ ἐξιᾶσθαι, μέχρι τοῦ τέλους καὶ τῆς θεώσεως, ἐφ' ἣν γεγόναμεν, καὶ πρὸς ἣν ἐπειγόμεθα, οἵ γε διαβατικοὶ τὴν διάνοιαν, καί τι τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλονοίας ἐλπίζοντες ἄξιον.

ΚΑΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΤΗΛΙΤΕΥτικὸς δεύτερος.

Οὗτος μὲν δὴ τῶν ἡμῶν λόγων ὁ πρῶτος ἆθλος ἐκτετέλεσται, καὶ διαλύσαι. καὶ γὰρ ἐπιδεδείχαμεν ἱκανῶς τὴν τοῦ αὐθέντου κακόνοιαν, ἐν οἷς ἴσφασέ τε καθ' ἡμῶν, καὶ οἷς ἔμελλεν ἀεί τι τῶν προόντων ἐπινοεῖν βαρύτερον. νῦν αὐτὸ σκοπεῖν ἄλλον ἢ οὐκ οἶδ' εἴ τις βέβληκεν, ἤδη τοῦ λόγου προσθησόμεθα, Θεῷ τε ἱερώτερον, καὶ ἡμῖν ἥδιον, καὶ τοῖς ἔπειτα χρησιμώτερον. τοῖς εἰρημένοις προσθεῖναι τὰ διηγήματα τοῦ Θεοῦ σημεῖα, καὶ οἷς αὐτῷ ταλαντεύεται πονηρία. τοῖς μὲν αὐτόθεν ἀπαντῆσαι, τοῖς δὲ καὶ μικρὸν ὕστερον. ὅπως ἂν οἶμαι ὑπὲρ τεχνίτῃ λόγῳ δοκῇ, καὶ ταμίᾳ τῶν ἡμετέρων. ὃς οἶδε συμφορὰς μὲν θεραπεύειν ἐλέῳ, θράσος δὲ ἀτιμίᾳ σωφρονίζειν καὶ μάστιξιν, οἷς αὐτὸς ἐπίσταται μέτροις παιδεύσεως, νόσοις μὲν διὰ τῶν εὐσεβῶν ἐνδίκως καὶ ἐρέξεις οὐκ ἀφανεῖς, καὶ πολυτρόπους ἄλλας πληγὰς καὶ μάστιγας, οἷς τετολμήκασι παραπληκτικῶς, καὶ θεατὰς οὐ κατὰ τὸ ἀπαθὲς χωρίζοντας, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς τοῖς δεινοῖς ἐξαγορεύσεις, καὶ αἰτιάσεις μεταμελείας, τάς τε δι' ὀνειράτων παιδεύσεις, καὶ τὰ καθ' ὕπαρ φαντάσματα, τίς ἂν ἀξίως ἐκτραγῳδήσειεν; ὅσα τε ἢ περὶ τοὺς θείους οἴκους παρανομήσασι, ἢ περὶ τοὺς μυστικοὺς κρατῆρας μανεῖσιν, ἢ τὴν περὶ τὰς ἱερὰς τραπέζας ἐξυβρίσασιν, ἢ τὰ ἄλλα πάντα ὅσα τετολμήκασι. κατανοουμένοις μάτην ἡμῶν ἀΐδιον ἐμφορουμένοις, ἢ τἄλλα πάντα ὅσα τετολμήκασι. κατιδοῦσι μὲν οἷς αὐτοῖς ἀπιοῦσι, τὰ τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν τοιούτων ὀργῆς ἐναργῆ καὶ φανερὰ γνωρίσματα. ταῦτα μὲν οὖν ἑκὼν ὑπερβήσομαι, οὐκ ἀπιστῶν τοῖς δρωμένοις καὶ λεγομένοις, οἱ δὲ αὐτομάτῳ τινὶ φορᾷ καὶ συντυχίᾳ δι' ὅσον τὰ συμβαίνοντα, κατὰ τὸ εἰκῆ τὰ τοιαῦτα ὑπολαμβάνοντας. ἀλλ' ἵνα μὴ περὶ τὰ μικρὰ διατρίβειν δόξω πρὸ τῶν μειζόνων καὶ ὀνομαστοτέρων, ὃ δ' οὖν περιβόητον πᾶσι θαῦμα, καὶ οὐδὲ τοῖς ἀθέοις αὐτοῖς ἀπιστούμενον λέξων ἔρχομαι. ἐπ' οὖν μαινόμενος καθ' ἡμῶν ἀεί τι πλεῖον ὥσπερ κύμασιν ἐπεγείρων κύματα, ὁ καθ' ἑαυτοῦ πρῶτος μαίνεται καθ' ἡμῶν ἀεί τι πλεῖον ὥσπερ κύμασιν ἐπεγείρων κύματα, ὁ καθ' ἑαυτοῦ πρῶτος μανεὶς καὶ πατήσας τὰ ἅγια, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας, Ἱεροβοὰμ εἰπεῖν οἰκειότερον, ἢ Ἀχαὰβ τὸν Ἰσραηλίτην τῶν παρανομωτάτων, ἢ Φαραὼ τὸν Αἰγύπτιον, ἢ Ναβουχοδονόσορ τὸν Ἀσσύριον, ἢ τὰ πάντα συνελόντας, εἴ τι καὶ τὸν αὐτὸν ὀνομάσομεν. ἐπεὶ καὶ τὰς πάσας τῶν κακίας εἰς ἑαυτὸν συλλεξάμενος φαίνεται. Ἱεροβοὰμ τὴν ἀποστασίαν, Ἀχαὰβ τὴν μιαιφονίαν, Φαραὼ τὴν σκληρότητα, Ναβουχοδονόσορ τὴν ἱεροσυλίαν, πάντων ὁμοῦ τὴν ἀσέβειαν. ἐπεὶ δὲ πάντα διεξελθὼν τἄλλα, καὶ πᾶν εἶδος τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος, ὡς μικρόν τι, καὶ ἀγεννὲς ἀτιμάσας, οὐ γὰρ ἦν ἐλέγχου πλείστης ὀλιγωτέρα φύσις ἐκείνης εἰς κακῶν εὕρεσιν καὶ ἐπίνοιαν, τέλος ἐπαφίησι καὶ τὸ Ἰουδαίων φῦλον ἡμῖν τὴν παλαιάν τε αὐτῶν κουφότητα, καὶ τὸ καθ' ἡμῶν ἄνωθεν ὑποτρεφόμενον ἐν αὐτοῖς μῖσος συνεργὸν λαβὼν τοῦ τεχνάσματος, ὑποθεσπίζων τὰ δῆθεν ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς βίβλων καὶ ἀπορρήτων, ὡς νῦν αὐτοῖς ἀποκείμενον εἶναι κατελθεῖν εἰς τὴν ἑαυτῶν. καὶ τὸν ναὸν ἀναδείμασθαι, καὶ τῶν πατρίων τὸ κράτος αἰχμαλώσασθαι, καὶ ἀποκρυπτόμενος εὐνοίας πλάσματι τὴν ἐπίνοιαν, ἐπειδὴ ταῦτα καὶ διενοήθη, καὶ ἔπεισεν. εὔκολον γὰρ εἰς ἀπάτην τὸ πρὸς ἡδονὴν ἅπαν, οἱ μὲν ὡς ἀναστάντες διενοοῦντο τὸ ἱερόν, καὶ χειρὶ πολλῇ, καὶ προθυμίᾳ περὶ τὸ ἔργον ἐταλαιπώρουν. φασὶ γέ τοι καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν οἱ τὰ ἐκείνων θαυμάζοντες, οὐ μόνον ἅπαντας τὸν περὶ τὸ σῶμα κόσμον περιελομένας ἑτοίμως συνεισφέρειν ὑπὲρ τοῦ ἔργου καὶ τοῖς πονουμένοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς κόλποις τὸν χοῦν ἐκφερούσας, καὶ οὔτε πολυτελοῦς ἐσθῆτος, οὔτε μελῶν ἁπαλότητος φειδομένας εὐσεβεῖν ἐνόμιζον. καὶ πάντα ἐλάττω νομίζειν τοῦ ἐγχειρήματος. ὡς δὲ ὑπὸ ἀγρίας λαίλαπος, καὶ βρασμοῦ γῆς ἄφνω συνελαθέντες, ἐπί τε τῶν πλησίον ἱερῶν. οἱ μὲν ὡς ἱκετεύσοντες ὥρμησαν, οἱ δὲ ὥσπερ ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ, συμβαίνειν τῷ παρόντι χρώμενοι πρὸς βοήθειαν, οἱ δὲ ἀλλὰ τῇ ταραχῇ συμφερόμενοι, καὶ τοῖς φεύγουσι συνεισπίπτοντες. εἰσὶ μὲν οἳ λέγουσιν, ὡς οὐδὲ τὸ ἱερὸν αὐτοὺς προσεδέξατο, ἀλλ' ἀναπεπταμέναις προσελθόντες ταῖς πύλαις ἐπιτυχεῖν, βείσαις ἐν ἐτύχοντο ἐκ ... ἀοράτου καὶ ἀφανοῦς δυνάμεως ἢ τὰ τοιαῦτα τερατουργεῖ πρὸς τὴν τῶν

ἀσεβῶν κατάπληξιν, καὶ τὴν εὐσεβῶν ἀσφάλειαν. ὃ δὲ ἅπαντες ἤδη καὶ λέγουσι καὶ πιστεύουσιν, οἱ βιαζομένους αὐτοὺς καὶ φιλονεικοῦντας περὶ τὴν εἴσοδον, πῦρ ἔστησεν ἀπαντῆσαν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, καὶ τοὺς μὲν κατέφλεξε καὶ ἀνάλωσεν, ὡς ὅμοιόν τι περὶ αὐτοὺς συμβῆναι τοῖς Σοδομιτῶν πάθεσιν, ἢ τῶν περὶ Ναδὰβ καὶ Ἀβιοὺδ θαύματι, ξένως καὶ θυμιάσασι καὶ κινδυνεύσασι. τοὺς δὲ τὴν καιρίαν ἀκρωτηριάσας, στήλην ἀφῆκεν ἔμψυχον τῆς τοῦ θεοῦ κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν ἀπειλῆς καὶ κινήσεως. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο, καὶ ἀπιστείτω μηδείς, ὅτι μηδὲ ταῖς ἄλλαις τοῦ θεοῦ δυνάμεσιν. ὃ δὲ ἔτι τούτου παραδοξότερον καὶ περιφανέστερον, ἔστη φῶς ἐν τῷ οὐρανῷ τὸν σταυρὸν περιγράφον. καὶ τὸ πρότερον ἐπὶ γῆς ἀτιμαζόμενον τοῖς ἀθέοις καὶ σχῆμα καὶ ὄνομα, νῦν ἐν οὐρανῷ δείκνυται πᾶσιν ἐπίσης. καὶ γίνεται τρόπαιον τῆς τοῦ θεοῦ τῆς κατὰ τῶν ἀσεβῶν νίκης, τροπαίου παντὸς ὑψηλότερον. πρὸς ταῦτα, τί φήσουσιν οἱ τοῦ αἰῶνος τούτου σοφοί, καὶ τὰ παρ' αὐτοῖς ἀποσεμνύνοντες. οἱ τὰς βαθείας ὑπήνας ἕλκοντες, καὶ τὸ κομψὸν περισύροντες ἡμῖν τριβώνιον. αὐτὸ διηγοῦ μοι καὶ σύ, τὰ σά. ὁ τοὺς μακροὺς λόγους γράφων, καὶ τὰς ἀπίστους συντιθεὶς ἱστορίας καὶ κεχηνὼς πρὸς τὰ ἄνω, καὶ τῶν οὐρανίων καταψευδόμενος, καὶ πλέκων ἐκ τῆς τῶν ἀστέρων κινήσεως, τὰς γενέσεις καὶ τὰ συμβαίνοντα. λέγε μοι καὶ σὺ τοὺς σοὺς ἀστέρας, τὸν Ἀριάδνης στέφανον, καὶ τὸν Βερονίκης πλόκαμον, καὶ τὸν ἀσελγῆ κύκνον, καὶ τὸν ὑβριστὴν ταῦρον. εἰ δὲ βούλει, τὸν ὀφιοῦχόν σου, καὶ τὸν αἰγόκερων, καὶ τὸν λέοντα, ἄλλους τε ὅσους ἤδη τῶν κακῶν γνωρίσας, ἢ θεοὺς, ἢ ἀστέρας ἐποίησας. ποῦ σὺ τοῦτον ἔχεις τὸν κύκλον, ἐν τοῖς σοῖς μαθήμασι; ποῦ δὲ τὸν ἐπὶ Βηθλεὲμ δραμόντα πρότερον ἐκ τῆς ἑῴας ἀστέρα, τὸν ὁδηγὸν τῶν σῶν μάγων καὶ πρόξενον. ἔχω τι κἀγὼ λέγειν ἐκ τῶν οὐρανίων. ἐκεῖνος τὴν Χριστοῦ παρουσίαν εὐηγγελίσατο ὁ ἀστήρ. οὗτος τῆς Χριστοῦ νίκης ὁ στέφανος. ταῦτα μὲν ἐκ τῶν οὐρανίων, καὶ τῶν ἄνω συμπαθούντων τοῖς ἡμετέροις κατὰ τὴν μεγάλην τοῦ παντὸς ἁρμονίαν τε καὶ οἰκείωσιν. τὰ δὲ ἑξῆς ὁ ψαλμῳδὸς συμπληρούτω μοι. ὁ καὶ πόλεις καθελὼν, ὡς τὰς παλαιὰς ἐκείνας ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀσεβήμασιν, οὕτως τὰς καθ' ἡμῶν παρανομίας τὰς μὲν πελάγεσιν ἐπικλυσθείσας, τὰς δὲ σεισμῷ κατενεχθείσας, ὡς μικροῦ καὶ τοῖς λειπομένοις ἔχειν εἰπεῖν, ὅτι ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτῶν μετ' ἤχου καὶ περιβοήτου τῆς ἀπωλείας. τοσαύτη γὰρ αὐτῶν ἡ πτῶσις, καὶ τοιοῦτον τὸ σύντριμμα, καὶ τῶν ἐκ γειτόνων, καὶ μάλιστα τῇ ἀσεβείᾳ περιχαρέντων, ὡς πολλοῦ χρόνου δεῖν αὐτοῖς. εἴ τις ἄρα καὶ τολμήσειε τοῦτο εἰς ἐπανόρθωσιν. ἀφ' οὗ γῆ μὲν οὕτω, καὶ οὐρανός. ἀὴρ δὲ οὐκ ἐπεσημαίνετο τοῖς τοιούτοις καιροῖς, οὐδὲ ἠγνοήθη τότε τοῖς σημείοις τοῦ πάθους; ἐπιδεικνύτωσαν ἔτι καὶ νῦν τὰς ἐσθῆτας, οἱ τοῦ θαύματος ἐκείνου θεαταὶ καὶ μύσται, τὰς τότε κατασημανθείσας τοῖς τοῦ σταυροῦ στίγμασιν. ὁμοῦ τε γὰρ ταῦτα διηγεῖτό τις (εἴτ' οὖν τῶν ἡμετέρων, εἴτ' οὖν τῶν ἔξωθεν) ἢ διηγουμένων ἤκουε, καὶ τὸ θαῦμα ἑώρα παρ' ἑαυτῷ, ἢ τῷ πλησίον γινόμενον. κατάστερος ὢν, ἢ ἐκεῖνον ὁρῶν τοιοῦτον ἐν τοῖς ἐσθήμασι, πάσης ἱστορικῆς ψηφῖδος, ἢ περιέργου ζωγραφίας ἀμπεχόμενον ποικιλώτερον. ἐκ τούτου τί γίνεται. τοσαύτη τῶν ὁρωμένων κατάπληξις, ὡς μικροῦ μὲν ἅπαντας ὥσπερ ἐξ ἑνὸς συνθήματος καὶ μιᾶς φωνῆς, τὸν τῶν Χριστιανῶν ἀνακαλεῖσθαι θεόν, εὐφημίαις τε πολλαῖς καὶ ἱκεσίαις αὐτὸν ἐξιλάσκεσθαι. πολλοὺς δὲ οὐκ εἰς ἀναβολάς, ἀλλὰ παρ' αὐτὰ τῶν συμβάντων προσδραμόντας τοῖς ἱερεῦσιν ἡμῶν, καὶ πολλὰ καταδεηθέντας τῆς τε ἐκκλησίας γενέσθαι μέρος, καὶ μυηθῆναι τά τε λεύτερα τῷ ἱερῷ καθαγνισθέντας βαπτίσματι, καὶ διὰ τῶν φόβων ὠφεληθέντας. εἶχε μὲν οὖν οὕτω ταῦτα, ὁ δὲ ταῖς κατὰ μικρὸν μανίαις οἰστρηλατούμενος καὶ δινούμενος ἐπ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιον ἀπαντᾷ τῶν ἑαυτοῦ συμφορῶν. ὡς γὰρ κατὰ νοῦν ἔχειν αὐτῷ τὰ Χριστιανῶν ᾤετο, καὶ οἷς ἤδη κατείργαστο τὸ καὶ πᾶν ἄρτι τὸν ἂν θελήσειε μόνοις ἐλπίσας, καὶ ἵνα καὶ τὰ τῆς ἑσπερίας βαρβάρων ἐμβρίθειαν ἁρπάσας, μίαν βουλεύεται ταύτην βουλὴν συνετωτάτην τε καὶ φιλανθρωποτάτην. ἄρας δὴ τὸν οἰκεῖον στρατὸν, τὸν μὲν ὁπλιτῶν, τὸν δὲ τῶν ἀγόντων αὐτὸν δαιμόνων, ᾧ καὶ μᾶλλον εἶχε θαῤῥεῖν, ἐπὶ Πέρσας στρατεύει, θράσει τε ἀλογίᾳ μᾶλλον, ἢ ῥώμης ἀσφαλείᾳ πιστεύσας. καὶ οὐδ' ἐκεῖνο συνιδεῖν δυνηθεὶς ὁ σοφώτατος, ὅτι θάρσος, καὶ θράσος κἂν ἐν τοῖς ὀνόμασι πλησιάζῃ, πλεῖστον ἀλλήλων τῇ δυνάμει κεχώρισται, ἀνδρείᾳ τε ἴσως καὶ ἀνανδρίᾳ. τὸ μὲν γὰρ ἐν τοῖς πολεμικοῖς θαῤῥεῖν ἀνδρείας ἐστίν, ὥσπερ τὸ ὑφίεσθαι δουλείας. οὗ δὲ πλείων ὁ κίνδυνος ὁμόσε χωρεῖν, καὶ ἀγωνίζεσθαι, ἀλλὰ μὴ κατέχεσθαι, θράσους ὥσπερ τὸ ὑποχωρεῖν, ἀσφαλείας. καὶ οὐ τοῦ αὐτοῦ λόγου δεξιὸν φυλάξαι τὰ ὄντα καὶ τῶν οὐκ ὄντων τι προσλαβεῖν. τὸ μὲν γὰρ μάλιστα καὶ πρῶτον τοῖς νοῦν ἔχουσι, τιμητέον. τὸ δὲ ἂν μὲν ὑπάρχῃ μετὰ ῥαστώνης, δεκτέον. ἂν δὲ ἀνῃ τι πίπτῃ, περιοπτέον. ὁ δὲ ὑπὲρ τοῦ κτήσασθαί τι τῶν ἐλπιζομένων πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσι κινδυνεύων, λίαν ἀνόητος. καί μοι προσεοικέναι δοκεῖ πύκτῃ τε κἀγὼ τὴν τέχνην

πεὶν τὴν

ἀλεῖν τὴν στάσιν δεδίεσθαι, προσβαλλομένῳ. ἢ κυβερνήτῃ λελυμένης αὐτῷ τῆς νηὸς καὶ ὁ πόλεμος ἐχούσης, ναῦν καταδύοντι πολεμίαν, ἢ καταδύειν ἑαυτὸν δεδοικότι. ὧν μοι δοκεῖ μηδὲ ἓν ἐκεῖνος ἐνθυμηθείς, ἐγχειρεῖν ἀπερισκέπτως τοῖς ἐγχειρήμασιν ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν ὠδινόντων αὐτῷ καὶ κακῶς διακειμένων, τῷ διωγμῷ μάλιστα τὴν ἀλλοτρίαν πολυπραγμονῶν. καὶ σαλμωνεὺς εἶναί τις ἐξ ὕβρεως βροντῶν πρὸς τὴν [illegible], βλέπων ἐκεῖνον, καὶ τὴν ἄδειαν τὴν. ὧν οὐχ ἧττον τῆς αἰσχρᾶς, τὸ ἀσφαλὲς ἐθαυμάζετο. τὸν οὐρανὸν δὲ οὐκ ἐνενόει ἐκεῖνον, οὐδὲ τὸν ὀφθαλμὸν, οἳ δίκας ἔδοσαν ὁρμῆς ἀλογίστου. ἵν' ὅ φησιν ἡ τραγῳδία, μὴ ὀνειδίζω τὰς τύχας. οἱ Περσῶν ὅροις οἱ ἀκμῇ τῆς εὐτυχίας καταλυθέντες, ἀλλ' οὖν ἔδοξε ταῦτα, καὶ τῆς ὁρμῆς ἦν, τὰ δὲ μαντείας καὶ γοητείας ῥητῆς τε καὶ ἀρρήτου θυσίας τερατείαν εἰσαγαγόντος ἵν' ἐν βραχεῖ πάσας καταλυθῇ καὶ τὸ καλλιέρημα, ὡς μέγα καὶ ὑπερφυές, ὦ Χριστὲ καὶ Λόγε καὶ πάθη τοῦ ἀπαθοῦς καὶ κόσμου παντὸς μυστήριον, ὅλον τὸ Χριστιανῶν γένος παραστῆσαι τοῖς δαίμοσιν, ἢ τῶν προκειμένων κρατήσειε. τὰ μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐγχειρήσεως αὐτῷ, καὶ λίαν νεανικά, καὶ πολλοῖς τῶν τὰ ἐκείνου φρονούντων περιβοώμενα ταῦτα. τὴν γὰρ τῶν ἀσσυρίων ὅσην διαῤῥέων ὁ εὐφράτης, καὶ τὴν περσίδα παραμειβόμενος, ἐκεῖσε τῷ τίγριδι μίγνυται, ταύτην ἑλὼν καὶ τεμών, καί τινα τῶν φρουρίων ἐξελὼν κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν. εἶτ' οὖν λαθὼν διὰ τὸ τῆς ἐφόδου τάχος, εἴτε ὑπὸ Περσῶν οὕτω στρατηγούμενος, καὶ κατὰ μικρὸν ὑπαγόμενος εἰς τοὔμπροσθεν, λέγεται γὰρ ἀμφότερα. οὕτω γ' οὖν πλοίων καὶ τοῦ στρατοῦ παραπεμπομένου, καὶ ταῖς ναυσὶ διὰ τοῦ ποταμοῦ σιτηγούσαις τε καὶ σκευαγωγούσαις, οὐ μικρὸν τὸ ἐν μέσῳ, καὶ κτησιφῶντι προσβάλλει. ἧς καὶ τὸ πλησίον γενέσθαι, νίκης μέρος αὐτῷ διὰ τὸν πόθον ἐνομίζετο. ἐντεῦθεν δὲ ἤδη ὥσπερ ψάμμου ποδῶν ὑποσπασθείσης, ἢ νεὼς ζάλης ἐμπεσούσης, εἰς τοὐπίσω χωρεῖ τὰ πράγματα. ἡ γὰρ κτησιφῶν, φρούριόν ἐστι καρτερὸν καὶ δυσάλωτον, τείχει δὲ ὀπτῆς πλίνθου, καὶ τάφρῳ βαθείᾳ, καὶ τοῖς ἐκ τοῦ ποταμοῦ τενάγεσιν ὠχυρωμένον. ποιεῖ δὲ αὐτὴν ὀχυρωτέραν, καὶ φρούριον ἕτερον, ᾧ προσηγορίαν Κωχή, μετὰ τῆς ἴσης ἀσφαλείας συγκείμενον, ὅσον τε φυσική, καὶ ὅσον χειροποίητος, τοσοῦτον ἑνούμενον, ὡς μίαν πόλιν δοκεῖν ἀμφοτέρας, τοῦ ποταμοῦ μέσου διειργομένας. ταύτας οὔτε γὰρ ἐξελεῖν οἷόν τε ἦν ἐξ ἐφόδου ὁρμῆς ἀθρόας, ἢ πολιορκίᾳ παραστήσασθαι, οὔτε διελάσαι καὶ τῷ ναυτικῷ μάλιστα (κινδυνεύσειν γὰρ αὖ ἐξ ὑπερδεξίων ἀμφοτέρωθεν βαλλομένους καὶ εἰργομένους) κατὰ τὸ τιν' ἑαυτοῦ ποιεῖται τὸν τρόπον τοῦτον. τοῦ εὐφράτου ποταμοῦ ὄντος μεγίστου, μέρος οὐκ ἐλάχιστον ἀπεῤῥήξας, καὶ περιαγαγών, ὅσον ναυσὶν εἶναι πλοΐμους ἐκ διώρυγος ἧς καὶ ἀρχαῖα φασὶν ἴχνη φαίνεσθαι, καὶ ταύτῃ τῷ τίγριδι συμβαλὼν μικρὸν ἔμπροσθεν, οὕτω διασώζει τὰς ναῦς. ἐκ τοῦ ποταμοῦ τῷ ποταμῷ δοθείσης ἀσφαλείας. ὧδε μὲν οὖν τὸν ἐκ τῶν φρουρίων τούτων διαδιδράσκει κίνδυνον. ὡς δὲ προϊόν τι περσικὴ δύναμις παρεφάνη, καὶ ἀεί τις τῇ οὔσῃ προσγινομένη, κατὰ τὰ μετώπου μὲν ἵστασθαι, καὶ διακινδυνεύειν οὐκ ᾤετο δεῖν δίχα μεγάλης ἀνάγκης, οἷον ἐκ πολυθυσίας κρατεῖν. ἐκ δὲ τῶν λόφων καὶ τῶν στενῶν ἢ [illegible] βάλλουσι καὶ τοξεύουσι. καὶ τὰ καίρια τῆς διόδου προκαταλαμβάνουσαι ῥᾳδίως, εἴργει τῆς προόδου, τηνικαῦτα ἐν ἀπορίᾳ τε ἦν ἤδη πολλῇ. καὶ οὐκ ἔχων ὅ τι πράττοι, λύσιν εὑρίσκει πονηρὰν τοῦ βουλεύματος. ἀνὴρ γάρ τις τῶν οὐκ ἀδοκίμων ἐν Πέρσαις, τὸν ἐπὶ Βαβυλῶνι πρὸς Κῦρον, Ζώπυρον μιμησάμενος, ὡς δή τι τῷ Περσῶν βασιλεῖ, μᾶλλον δὲ μέγιστα καὶ ἐπὶ μεγίστοις προσκεκρουκώς, καὶ δύσνους μὲν τοῖς ἐκείνου μάλιστα, εὔνους δὲ τοῖς ῥωμαίων πράγμασι διὰ τοῦτο τυγχάνων, καὶ τὸ πιστεύεσθαι λαβὼν ἐκ τοῦ πλάσματος, τί ταῦτα φησὶν ὦ βασιλεῦ, πῶς οὕτω σαθρῶς περὶ τοσούτου βουλεύεσθε πράγματος; τίς ὁ ναύτης οὗτός σοι σῖτος, καὶ ὁ περιττὸς φόρτος, ὁ τῆς ἀνανδρίας διδάσκαλος; οἱ δὲ γὰρ οὕτω δύσμαχοι καὶ φιλόνεικοι, ὡς γαστήρ, καὶ τὸ ἐν χερσὶν ἔχειν τὴν σωτηρίαν. ἀλλ' εἴ τι ἐμοὶ πείθῃ, τὸ μὲν ναυτικὸν τοῦτο, χαίρειν ἐάσεις, καὶ τὴν ἑπομένην ἔκλυσιν τῷ γενναίῳ τούτῳ στρατῷ. αὐτὸς δὲ δι' ἄλλης ὁδοῦ εὐπορωτέρας τε καὶ ἀσφαλεστέρας ἧς ἐγώ σοι καθηγητὴς (ἔμπειρος δὲ εἴ τις ἄλλος φημί, τῆς χώρας εἶναι τῆς περσικῆς) ἐμβαλεῖς τε εἰς τὴν πολεμίαν, καὶ τῆς κατὰ γνώμην τυχὼν ἐπανήξεις. ἡμᾶς δὲ τηνικαῦτα εὖ ποιήσεις, ἡνίκα ἂν ἔργῳ πεῖραν λάβῃς τῆς ἡμετέρας εὐνοίας καὶ προαιρέσεως. ὡς δὲ εἶπε ταῦτα, καὶ εἰπὼν ἔπεισεν, εὔπιστον γὰρ ἡ κουφότης, καὶ τοῦ θεοῦ μάλιστα συνελαύνοντος, ἅπαντα ἦν ὁμοῦ τὰ δεινά. τὰς μὲν ναῦς εἶχε τὸ πῦρ, καὶ ὁ σῖτος οὐκ ἦν, καὶ προσῆν ὁ γέλως. αὐτόχειρ γὰρ ἡ σφαγὴ σχεδόν, τὰ δὲ τῶν ἐλπίδων φροῦδα, καὶ ὁδηγὸς συναπῆλθε τοῖς ἀποῤῥήτοις. οἱ κύκλῳ δὲ οἱ πολέμιοι, καὶ τῶν εἰργείων ὁ πόλεμος. ἥ τε πρόοδος οὐ ῥᾳδία, ἡ τροφὴ δὲ οὐκ εὔπορος, ἐν ἀθυμίᾳ δὲ ὁ στρατός, καὶ δι' ὀργῆς εἶχον τὸν βασιλέα. ἔλειπε δὲ χρηστῆς ἐλπίδος οὐδέν. μία δὲ ὡς ἐν τοῖς πᾶσιν ἐδόκει μόνη, τῆς πονηρᾶς ἀπαλλαγῆναι βασιλείας καὶ στρατηγίας, τὰ μὲν δὴ μέχρι τούτων, τοιαῦτα.

τὰ δὲ

τὰ δὲ ἐντεῦθεν, οὐχ εἷς λέγεται λόγος, ἀλλ' ἄλλος ἄλλῳ συμφέρεται καὶ συντίθεται, τῶν τε παρόντων ὁμοίως τῇ μάχῃ, καὶ τῶν ἀπόντων. οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ Περσῶν αὐτὸν κατηκοντίσθαι φασὶν, ἀτάκτοις ἐκδρομαῖς χρώμενον, καὶ ἄττοντα τῇδε κἀκεῖσε, σὺν ἐμπληξίᾳ. καὶ ὅμοιόν τι περὶ αὐτὸν συμβῆναι, ὥσπερ Κύρον τὸν Παρυσάτιδος, ὃς τοῖς μυρίοις συνανελθὼν ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξην, καὶ μανικῶς μαχόμενος, θρασύτητι τὴν νίκην διέφθειρεν. οἱ δὲ τοιοῦτόν τινα ἐπ' αὐτῷ διηγοῦνται λόγον, ἐπί τινα λόφον τῶν ὑψηλῶν ἀνελθὼν, ὡς ἐκ περιωπῆς τὸν στρατὸν ὄψει λαβεῖν, καὶ ὅσος ὑπελείφθη τοῦ πολέμου μαθεῖν. ἐπειδὴ οἱ φανῆναι πολὺ τὸ πλῆθος, καὶ τῆς ἐλπίδος ἀφθονώτερον, ὡς δεινὸν εἰπεῖν, εἰ πάντας τῇ Ῥωμαίων γῇ τούτους ἐπανάξομεν, ὥσπερ τις βασκαίνων αὐτοῖς τῆς σωτηρίας, ἐφ' ᾧ τινα τῶν στρατιωτῶν χαλεπήναντα, καὶ οὐ κατασχόντα τὴν ὀργὴν, ὥσπερ κατὰ τῶν σπλάγχνων ἐλάσαντα τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας. ὡς δ' ἄλλοι, τῶν γελοιαστῶν βαρβάρων τινὰ τοῦτο τολμῆσαι, οἳ τοῖς στρατιώταις ἕπονται, λύπης τε ψυχαγωγία, καὶ πότοις ἥδυσμα. εἰσὶ δὲ οἳ καὶ Σαρακηνῶν τινι τὸ κλέος τοῦτο διδόασι, πλὴν δέχεται πληγὴν καιρίαν ὄντως, καὶ παντὶ τῷ κόσμῳ σωτήριον, καὶ μιᾷ τόλμῃ, πολλῶν σπλάγχνων ἀπαιτεῖται δίκην κακῶς πιστευθέντων. ὃ δὲ θαυμάζω πῶς ταῦτα γινώσκειν ὁ μάταιος ἐντεῦθεν οἰόμενος, οὐ τοῦτο τὴν κατὰ τῶν ἑαυτοῦ σπλάγχνων πληγὴν ἐγνόησεν. ἄξιον δὲ μηδὲ τοῦτο παραδραμεῖν τοῦ αἴσχους, μεγίστην τῆς ἐκείνου κακοδαιμονίας ἐπὶ πολλοῖς ἔργοις ἀπόδειξιν. ἔκειτο μὲν ἐπὶ τῇ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ, καὶ πονήρως εἶχε τοῦ τραύματος. πολλοὺς δὲ εἰδὼς τῶν πρὸ αὐτοῦ δόξης ἠξιωμένων, ὡς ἂν ὑπὲρ ἄνθρωπον νομισθεῖεν τέχναις τισὶν ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθέντας, καὶ διὰ τοῦτο θεοὺς νομισθέντας, ἔρωτι τῆς αὐτῆς δόξης ἁλοὺς, καὶ ἅμα τῷ τρόπῳ τῆς τελευτῆς, διὰ τὸ τῆς ἀβουλίας ἄδοξον, αἰσχυνόμενος, τί μηχανᾶται, καὶ τί ποιεῖ; οὐδὲ γὰρ τῷ βίῳ συναλίσκεται πονηρία. ῥίψαι κατὰ τοῦ ποταμοῦ πειρᾶται τὸ σῶμα. καὶ πρὸς τοῦτο ἐχρῆτό τισι τῶν πιστῶν ἑαυτοῦ συνεργοῖς καὶ μύσταις τῶν ἀπορρήτων. καὶ εἰ μὴ τῶν βασιλικῶν εὐνούχων τις τὸ πρᾶγμα αἰσθόμενος, καὶ τοῖς ἄλλοις καταμηνύσας, μίσει τοῦ κακουργήματος τὴν ὁρμὴν διεκώλυσε, κἂν ἐφάνη τις ἄλλος τοῖς ἀνοήτοις θεὸς νέος ἐξ ἀτυχήματος. ἀλλ' ἐκεῖνος οὕτω μὲν βασιλεύσας, οὕτω δὲ στρατηγήσας, οὕτω καὶ καταλύει τὸν βίον. διαδεξάμενος δὲ τὴν βασιλείαν εὐθὺς μετ' ἐκεῖνον ὁ μετ' ἐκεῖνον ἀναρρηθεὶς ἐν αὐτῷ τῷ στρατοπέδῳ, καὶ τῇ τῶν κινδύνων ἀκμῇ ἀναγκαίως ἐπιζητούσῃ τὸν ἡγησόμενον, ἀνὴρ ἐπιφανὴς τά τε ἄλλα καὶ τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὸ εἶδος ἀληθῶς τυραννίδος ἄξιος, τὸ μὲν εἰς χεῖρας ἰέναι Πέρσαις ἢ προσιέναι, οὐδαμῶς οἷός τε ἦν (καίτοι γε ἀνδρείας καὶ προθυμίας οὐδὲν ἐλλείπων) τοῦ στρατοῦ παρειμένου τὰς χεῖρας καὶ τὰς ἐλπίδας. ἐζήτει δὲ τὴν ἀναζεύξιν, καὶ ὅπως ἂν ἀσφαλοῦς τύχοι ταύτης ἐσκόπει, ὥσπερ οὐ βασιλείας, ἀλλ' ἥττης γεγονὼς κληρονόμος. εἰ μὲν οὖν μὴ πόρρω τῇ νίκῃ μετεωρίζοντες, καὶ γὰρ νόμος οὗτος αὐτοῖς εἰδέναι μετρεῖν εὐπραγίαν, ἤ τι δείσαντες ἄλλο τῶν λεγομένων, εἰς συμβάσεις ἐτράποντο, καὶ ταύτας ἀδοκήτως οὕτω καὶ φιλανθρώπους, οὐδὲν ἐκώλυε, μηδὲ πυρφόρον ὅ δή φασιν ὑπολειφθῆναι τοῦ στρατοῦ. τοσοῦτον εἶχον αὐτοὺς οἱ Πέρσαι διὰ χειρός. οἱ γὰρ τῇ ἰδίᾳ μαχόμενοι, καὶ προσεπηρμένοι τοῖς γεγονόσιν. ἱκανὸν γὰρ τὸ προσλαβεῖν εὐημερίας, καὶ πρὸς τὴν ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος. νῦν δὲ ὁ μὲν, ὅπερ εἶπον, οἷός τ' ἦν τοῦ διασώσασθαι τὸν στρατὸν, καὶ τὰ νεῦρα Ῥωμαίοις ὑπολιπεῖν. νεῦρα γὰρ ἦσαν, καὶ εἰ κακῶς ἔπραξαν ἀβουλίᾳ μᾶλλον τοῦ στρατηγήσαντος, ἢ σφῶν αὐτῶν ἀνανδρίᾳ, οἱ δὲ ἐπὶ ταῖς συνθήκαις ταύταις συνέβησαν, ταῖς οὕτως αἰσχραῖς τε καὶ ἀναξίαις τῆς Ῥωμαίων χειρὸς, ἵν' εἴπω τὸ συντομώτατον. ὧν εἴ τις ἐκεῖνον ἀφεὶς τῆς αἰτίας, τοῦτον καταμέμφοιτο, λίαν οὗτος ἀγνώμων ἔμοιγε λογιστὴς τῶν τότε συμβεβηκότων. οὐ γὰρ τοῦ ἀμήσαντος ὁ στάχυς, ἀλλὰ τοῦ σπείραντος. οὐδὲ τοῦ κατασβέσαι δυνηθέντος ὁ ἐμπρησμὸς, τοῦ δὲ ἀνάψαντος, καὶ τὸ τοῦ Ἡροδότου περὶ τῆς Σαμίων τυραννίδος καιρὸς εἰπεῖν, ὅτι τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔρραψε μὲν Ἱστιαῖος, ὑπεδύσατο δὲ Ἀρισταγόρας, ὁ τὰ τοῦ προειληφότος ὑποδεξάμενος. τί λοιπὸν ἦν, ἢ τὸ σῶμα Ῥωμαίοις ἐπαναχθῆναι τοῦ δυσσεβοῦς, καίπερ οὕτω καταστρέψαντος. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡμῖν ἔδει νεκρὸς ὁ πρὸ αὐτοῦ καταλύσας τὸν βίον, ἴδωμεν καὶ ταῦθα τοῖν βασιλέοιν ἀμφοῖν τὴν διαφοράν. ἔτι καὶ τοῦτο φέρει πρὸς εὐδαιμονίαν, ἢ κακοδαιμονίαν, τοῖς ἀπελθοῦσιν. ὁ μέν γε παραπέμπεται πανδήμοις εὐφημίαις τε καὶ πομπαῖς. καὶ τούτοις δὴ τοῖς ἡμετέροις σεμνοῖς ᾠδαῖς, παννυχίσι καὶ δαδουχίαις, αἷς Χριστιανοὶ τιμᾶν μεταστάσεις εὐσεβεῖς νομίζομεν, καὶ γίνεται πανήγυρις μηδὲ πάθους, ἡ ἐκκομιδὴ τοῦ σώματος. εἰ δέ που πιστὸς ὁ λόγος, καὶ τοῦτο δεδόσθαι ταῖς τῶν πολλῶν ἀκοαῖς. ὅτι ἐπειδὴ τὸν Ταῦρον ὑπερβάλλει τὸ σῶμα πρὸς τὴν πατρῴαν αὐτῷ πόλιν διασωζόμενον, ταύτην δὴ τὴν ὁμώνυμον ἐκείνοις καὶ μεγαλώνυμον, φωνή τις ἐκ τῶν ἄκρων ἐστὶν, οἷς ἐξηκούετο, ψαλλόντων τε καὶ παραπεμπόντων, ἀγγελικῶν οἶμαι δυνάμεων, γέρας τῆς εὐσεβείας ἐκείνῳ,

ἐκείνῳ, καὶ ἀντίδοσις ἤδη τάφου. καὶ γὰρ εἰ τὴν ὀρθὴν δόξαν παρακινεῖν ἔδοξεν, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον τῶν ὑποδυναστευόντων σκαιότητος καὶ κακοδοξίας τὸ ἔγκλημα, οἳ ἁπλῆν καὶ ἀπαγῆ εἰς ἀσέβειαν παραλαβόντες ψυχὴν, οὐ προορωμένην τὰ βάραθρα, ἀπήγαγον ἢ προεβούλοντο, καὶ προσχήματι ἀκριβείας τὸν ζῆλον κακίας εἰργάσαντο. ἀλλ' οὖν ἡμεῖς τὸ κοινότερον, τόν τε πατέρα αἰνοῦντες τὸν βαλόμενον τὴν κρηπῖδα τῆς βασιλικῆς ἡμῖν χριστιανισμοῦ δυναστείας καὶ πίστεως, καὶ τὸν εἰς αὐτὸν κατελθόντα κλῆρον τοῦ δόγματος, ἐγεραίρομεν τὰ εἰκότα, τοῦ σκήπτρου τῆς δικαίας βασιλείας συζήσαντος, καὶ τὸν βίον καταλύσαντος ὁσίῳ τέλει, καὶ τὸ κράτος ἡμῖν καταλείψαντος. ὡς δὲ πλησιάζοι τῇ μεγάλῃ καὶ βασιλίδι πόλει, τί δεῖ λέγειν δορυφορίας τὰ τοῦ στρατοῦ παντὸς καὶ τάξιν ἐνόπλιον, ὡς ζῶντι τῷ βασιλεῖ γινομένην; ἢ τὴν λαμπρὰν τῆς πόλεως ἔκχυσιν, ὀνομαστὴν τῶν πώποτε γενομένων, ἢ ἐσομένων; ἀλλ' ὁ θρασὺς καὶ γεννάδας ἐκεῖνος, καὶ νέα τῇ πορφυρίδι καλλωπιζόμενος, καὶ διὰ τοῦτο ὡς τὸ εἰκὸς μέγα φρονῶν, μέτριος γίνεται καὶ αὐτὸς ἐκείνῳ τῆς προπομπῆς τιμῆς, τὴν αὐτὴν καὶ διδοὺς καὶ ἀντιλαμβάνων χάριν, τὸ μέν τι βιασθεὶς, τὸ δὲ ἑκὼν ὡς λέγουσιν. ὁ γὰρ στρατὸς ἅπας, εἰ καὶ τοῦ ζῶντος ἥττητο κρατοῦντος, ἀλλ' οὖν πλεῖον τῷ κατοιχομένῳ νέμων αἰδοῦς. ἐπειδὴ καὶ πεφύκαμεν οὐχ ὕστεροί πως εἶναι τοῖς ἔτι προσφάτοις πάθεσι, τοῦ φίλτρου προσαγόντες, καὶ τὸν ἔλεον τούτῳ προστιθέντες, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ αἰσχυνόμενοι τὸ μὴ οὐχ ὡς βασιλέα τιμηθῆναι, τοσοῦτον καὶ προσδεχθῆναι, πείθουσι τὴν ἀρχὴν στάσιν καὶ συναναγκάζουσιν ὑπαντῆσαι τῷ νεκρῷ μετὰ τοῦ προσήκοντος σχήματος. τὸ δὲ ἦν ἀποκοσμῆσαι τὴν κεφαλὴν τοῦ διαδήματος, καὶ ὑποκύψαι τῷ βασιλεῖ τὰ εἰκότα, οὕτως ἤδη τὸν τάφον συμπαραπέμψαι τοῖς ἄγουσι, καὶ τὸν ἀοίδιμον τῶν ἀποστόλων σηκὸν, οἳ δὴ τὸ ἱερὸν γένος καὶ ὑπεδέξαντο, καὶ διαφυλάττουσι, μικροῦ τὰ ἴσα γέρα καρπούμενοι. οὕτως ὁ ἡμέτερος. τοῦ δὲ αἰσχρὰ μὲν τὰ τῆς ἐκστρατείας, ἣ κλαύονται δήμοις καὶ πόλεσι καὶ φωναῖς δημοσίαις καὶ βωμολόχοις, ὧν ἔτι καὶ νῦν οἱ πολλοὶ μνημονεύουσιν. ἀδοξοτέρα δὲ ἡ ἐπάνοδος. τίς δὲ ἡ ἀδοξία; μῖμοι γελοίων ἦγον αὐτὸν, καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς σκηνῆς αἴσχεσιν ἐπομπεύετο, καταλυόμενός τε καὶ κατορχούμενος, καὶ τὴν ἄρνησιν, καὶ τὴν ἧτταν, καὶ τὸ τέλος ὀνειδιζόμενος. καὶ τί γὰρ οὐ πάσχων κακὸν; τί δὲ οὐκ ἀκούων, οἷς οἱ τοιοῦτοι νεανιεύονται, τέχνην τὴν ὕβριν ἔχοντες, ἕως ἡ Ταρσέων αὐτὸν ὑπεδέξατο πόλις. οὐκ οἶδ' ὅπως καὶ αὐτῆς οὕτω τὴν ὕβριν ταύτην κατακριθείσης. ἔνθα δὲ οἱ τέμενος ἄτιμον, καὶ τάφος ἐξάγιστος, καὶ ναὸς ἀπόπτυστος καὶ οὐδὲ θεατὸς, εὐσεβῶν ὄψεσι. καὶ ταῦτα δὴ ἦλθον. ὡς μέγιστα τῶν ἐκείνου κατηγορημάτων καὶ κυριώτατα, οὐκ ἀγνοῶν οὐδέ. δυσὶ μὲν καὶ τρισὶ τῶν περὶ τὰ βασίλεια κολάκων, καὶ τὴν ἀσέβειαν ὁμοτίμων (τοὺς γὰρ δημίους ἑκὼν παρίημι) τοσοῦτος ἐδόθη τῆς ἀσεβείας μισθὸς, ὥστε οὐδὲν ἐκώλυεν εἰς ὀλίγου χρόνου πᾶσαν αὐτοὺς ἀναλῶσαι τὴν ὑπὸ Ῥωμαίοις γῆν τε καὶ θάλασσαν, εἰ μὴ θᾶττον πέρας ἐδόθη τοῖς πράγμασι δεξιόν. τοσοῦτον ὑπερέβαλλον λῃστείᾳ καὶ ἀπληστίᾳ, τοὺς πρὶν ἑκατοντάχειρας. αἱ δὲ τῶν ἐθνῶν ἀρχαὶ, οὐ τοῖς ἐπιεικεστάτοις, ἀλλὰ τοῖς ἀπανθρωποτάτοις ἐνεχειρίζοντο, καὶ μία ψῆφος ἦν εἰς ἀρχὴν, ἡ πρᾶσις, καὶ τὸ τυχεῖν τῶν παρ' ἐκείνου δωρεῶν, τοὺς τὰ κάκιστα περὶ ἐκείνων βουλευσαμένους. τί δ' εἰ λέγοιμι δικῶν μεταθέσεις, καὶ μετακλίσεις διὰ μέσης νυκτὸς πολλάκις μεταβαλλομένων, καὶ περιτρεπομένων, ὥσπερ ἀμπώτιδας. ἐπεὶ καὶ δικάζειν ὁ γεννάδας ἠξίου, πάντα ἐκ τοῦ διὰ φιλοτιμίαν ποιούμενος. τάχα ἂν μικρὰ λίαν ἐγκαλεῖν δόξαιμι, καὶ τὰ μέγιστα τοῖς μικροῖς καταδύειν. πλήν γε ὁμολογείσθω ὅτι οὐκ ἠλυσίων πεδίων, ἄξια ταῦτα. οὐδὲ τῆς Ῥαδαμάνθυος ἐκείνης δόξης, ἧς μοίρας ἀξιοῦσιν ἐκεῖνον, οἱ τῆς αὐτῆς φατρίας τε καὶ τάξεως, οὗ τῶν ἐκείνου θαυμάζειν ἔχω. πολλοὺς γὰρ τῶν αὐτῷ συνήθων τε καὶ γνωρίμων, ἐκ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν διατριβῶν μάλιστα, ἐκάλει μὲν κατὰ πᾶσαν σπουδὴν, ὡς δράσων θαυμάσια οἷα, καὶ ταῖς ἐλπίσιν ἐπῆρεν, μεμνημένος τῶν ὑποσχέσεων. ἐπεὶ δὲ παρῆσαν, τοσοῦτον ἐκεῖνο· αἱ τῶν ψόφων κλοπαὶ, καὶ τῶν ὄψεων ἀπάται. τοὺς μὲν, τὸν δεῖνα τρόπον· τοὺς δὲ τὸν διαπαίζων. ἔστι δὲ οὓς καὶ τραπέζῃ φιλοφρονούμενος, καὶ πολύ τι ἐπαίρει προπίνων, καὶ λαρυγγίζων αὐτοῦ δήλου τινὸς δελεάματος, ἀπράκτους ἀπέπεμπεν, οὐκ ἔχοντας ὅτῳ μέμψονται πλέον, ἐκείνῳ τῆς ἀπάτης, ἢ σοφίαν αὐτοῖς τῆς κουφότητος. ἐκεῖνο δὲ πῶς οὐκ ἐπαινετὸν, τοῦ φιλοσόφου παιδεύσεως. ὅτι τοσοῦτον ἀλάζων ἦν, καὶ τῶν παθῶν ὑψηλότερος κατὰ τοὺς τῶν πώποτε τῶν βασιλέων ἀτρεπτοτέρους καὶ ἀκινήτους, καὶ μηδ' ἂν ἔτι γένοιτο τοῦ προσώπου τι παρατρέψαντας, ἢ πάθους ἴχνος ἐπισημαίνοντας, ὥσθ' ὅτι μὲν βοῶν καὶ σεισμῶν ἐπλήρου τὰ βασίλεια δικάζων, ὥσπερ αὐτὸς ὢν ὁ τυραννούμενος καὶ ζημιούμενος, οὐκ ἄλλοις ταῦτα πάσχων ἢ τιμωρῶν, ταῦτα μὲν οὐδὲ λόγου τινὸς ἀξιώσομεν. τοῦτο δὲ, τίς ἀγνοεῖ τῶν ἁπάντων, ὅτι πολλοὺς προσιόντας οἱ δημοσίᾳ καὶ τῶν ἀγροικοτέρων, ὥστε τυχεῖν τινὸς ὧν ἄνθρωποι βασιλέων δέονται, παίων πὺξ δημοσίᾳ καὶ λὰξ ἐναλλόμενος, οὕτω διε-

πάθοι κακῶς, ὡς ἀγαπητὸν ἐκείνοις εἰ μή τι πάθοιεν χαλεπώτερον. τὰς δὲ φυσήσεις τε καὶ ἀντιφυσήσεις ἃς ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος καὶ τὰ ἀμήτορα διασύρων, οἷς γελοίοις αὐτὸς ἐπεδείκνυτο. τὸ δ' ὑπερώμιον πῦρ κλέπτων, ποῦ λόγου θήσομεν; ἢ καλόν γε τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως, τὰς γνάθους ἄγαν ἀσχημονούσας, καὶ γέλωτα πολὺν παρεχούσας, οὐ τοῖς ἔξωθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς, οἷς ταῦτα ποιῶν ἀρέσκειν ᾤετο. τὴν ἀθλίαν δὲ οὐκ ἤκουε, τὴν ἑαυτοῦ δῆθεν, ὅτι καὶ τοῖς κώλοις κατηράσατο, οἷς ἐνασχημονοῦσαν ἑαυτῇ κατεμάνθανον, αὐτ' ἰσόπεδον χρωμένη τῷ ὕδατι. τὰς δὲ προπόσεις τε καὶ φιλοτησίας, ἃς δημοσίᾳ ταῖς πόρναις προὔπινέ τε καὶ ἀντιπροὔπινεν, ὑπερκλέπτων τὸ ἀσελγὲς μυστηρίου προσχήματι. πῶς οὐ θαυμάζειν ἄξιον; ταῦτα τοῖς μὲν ἄλλοις ἡ πεῖρα παρίστησι, καὶ ἡ δυναστεία προλαβοῦσα τὴν ἐξουσίαν. ἐμοὶ δὲ καὶ πόρρωθεν, τρόπον τινὰ ἑωρᾶτο, ἐξ οὗ τῷ ἀνδρὶ συνεγενόμην Ἀθήνησιν. ἦλθε γὰρ κἀκεῖσε, ἄρτι τῶν περὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ νεωτερισθέντων τὸν βασιλέα, τοῦτο αὐτὸ παραιτησάμενος. διττὸς δὲ αὐτῷ τῆς ἐπιδημίας ὁ λόγος· ὁ μὲν εὐπρεπέστερος, καθ' ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἐκεῖσε παιδευτηρίων. ὁ δὲ ἀπορρητότερος, καὶ οὐ πολλοῖς γνώριμος, ὥστε τοῖς ἐκεῖσε θύταις καὶ ἀπατεῶσι περὶ τῶν καθ' ἑαυτὸν συγγενέσθαι, οὔπω παρρησίαν ἐχούσης τῆς ἀσεβείας. τότε τοίνυν οὐ φαῦλος ἐγὼ τοῦ ἀνδρὸς εἰκαστὴς οἶδα γενόμενος. καί τοι γε οὐ τῶν εὖ πεφυκότων περὶ ταῦτα εἷς ὤν. ἀλλ' ἐποίει με μαντικὸν ἡ τοῦ ἤθους ἀνωμαλία, καὶ τὸ περιττὸν τῆς ἐκστάσεως. εἴπερ μάντις ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς. οὐδενὸς γὰρ ἐδόκει μοι σημεῖον εἶναι χρηστοῦ, αὐχὴν ἀπαγής. ὦμοι παλλόμενοι, καὶ ἀνασηκούμενοι. ὀφθαλμὸς σοβούμενος, καὶ περιφερόμενος, καὶ μανικὸν βλέπων, πόδες ἀστατοῦντες, καὶ μετοκλάζοντες, μυκτὴρ ὕβριν πνέων, καὶ περιφρόνησιν, προσώπου σχηματισμοὶ καταγέλαστοι τὸ αὐτὸ φέροντες, γέλωτες ἀκρατεῖς τε καὶ βρασματώδεις, νεύσεις καὶ ἀνανεύσεις, σὺν οὐδενὶ λόγῳ. λόγος ἱστάμενος, καὶ κοπτόμενος πνεύματι, ἐρωτήσεις ἄτακτοι καὶ ἀσύνετοι. ἀποκρίσεις οὐδὲ τούτων ἀμείνους, ἀλλήλαις ἐπεμβαίνουσαι καὶ οὐκ εὐσταθεῖς, οὐδὲ τάξει προϊοῦσαι παιδεύσεως. τί ἂν τὰ καθ' ἕκαστον γράφοιμι; τοιοῦτον πρὸ τῶν ἔργων ἐθεασάμην, ὃν καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων ἐγνώρισα. καὶ εἴ μοι παρῆσάν τινες τῶν τηνικαῦτα συνόντων καὶ ἀκουσάντων, οὐ χαλεπῶς ἂν ἐμαρτύρησαν. οἷς ἐπειδὴ ταῦτα ἐθεασάμην, εὐθὺς ἐφθεγξάμην. οἷον κακὸν ἡ Ῥωμαίων τρέφει, καὶ προσαγορεύσας, καὶ γενέσθαι ψευδόμαντις ἐμαυτοῦ κατευξάμενος. κρεῖττον γὰρ ἦν, ἢ τὸ τοσούτων πλησθῆναι τὴν οἰκουμένην κακῶν, καὶ τοιοῦτον ἀναφανῆναι τέρας. οἷον οὔπω πρότερον, πολλῶν μὲν ἐπικλυσμῶν θρυλλουμένων, πολλῶν δὲ ἐμπρησμῶν καὶ βρασμῶν γῆς καὶ χασμάτων, ἔτι δὲ ἀνδρῶν ἀπανθρωποτάτων καὶ θηρίων ἀλλοκότων τε καὶ συνθέτων. ὧν ἡ φύσις ἐκαινοτόμησε. ταῦτά τοι καὶ τέλος ἄξιον ἐπήνεγκε τῆς ἀπονοίας. οἱ ταῦτα μόνον οὐκ ἀναγκαζόμενοι τοῦ θεοῦ τῆς συνήθους μακροθυμίας. οἷα πολλοῖς κακὸν ἦν τὸ φιλάνθρωπον, καὶ πολλὴν μὲν τὸ μέλλειν ἔχειν ἀθυμίαν τοῖς κατορθοῦσι· πολλὴν δὲ τοῖς ἁμαρτάνουσι καταφρόνησιν, ὡς οὐκ ἐφορῶντος οὐδενὸς τὰ ἡμέτερα, οὐδὲ ὄντος τινὸς κυβερνήσεως, ἢ ἀνταποδόσεως, ἀλλὰ τοῦ αὐτομάτου τὸ πᾶν φέροντός τε καὶ περιτρέποντος. ὃ διανοίας οὐ δεῖ πονηρᾶς, καὶ λίαν ἐπισφαλοῦς περὶ τῶν μεγίστων διημαρτηκυίας. ταῦτα τῶν Γαλιλαίων ἡμῶν. ταῦτα τῶν ἀπίμων τὰ διηγήματα. ταῦτα οἱ τὸν ἐσταυρωμένον προσκυνοῦντες ἡμεῖς. ταῦτα οἱ τῶν ἁλιέων μαθηταί, καὶ τῶν ἀπαιδεύτων ὡς αὐτὸ λέγουσι. ταῦτα οἱ τοῖς γραιδίοις συγκαθεζόμενοι, καὶ συμψάλλοντες. ταῦτα οἱ ταῖς μακραῖς νηστείαις ἐκτετηγμένοι, καὶ ἡμιθνῆτες. ταῦτα οἱ μάτην ἀγρυπνοῦντες ἡμεῖς. ὦ ταῖς παννύχοις στάσεσι παραληροῦντες, καὶ ἡμᾶς καταβάλλοντες. ποῦ εἰσιν οἱ γραμματικοί. ποῦ εἰσιν οἱ σύμβουλοι, ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν τινος ἀσόφων. ὥς γ' οὖν ὑμῖν δοκεῖ, λαμβανέτω τὰ ἐπινίκια. ποῦ αἱ θυσίαι καὶ τελεταὶ καὶ μυστήρια. ποῦ σφάγια φανερά τε καὶ ἀφανῆ, ποῦ τέχνη κατὰ τῶν ἀτόμων ἐπινοουμένη, ποῦ τερατεία προγνώσεως, καὶ σημεῖα ἐγγαστριμύθων. ποῦ Βαβυλὼν ἡ ἔνδοξος θρυλλουμένη. καὶ οἰκουμένη πᾶσα περινοουμένη, δι' ὀλίγου καὶ ἀνάγνου αἵματος. ποῦ δὲ νῦν οἱ τῇ χειρὶ κρατούμενοι πέρσαι καὶ μῆδοι. ποῦ δὲ οἱ προπεμπόμενοι καὶ παραπέμποντες καὶ προπέμποντες καὶ προπολεμοῦντες, καὶ συμπολεμοῦντες θεοί. ποῦ αἱ κατὰ χριστιανῶν μαντεῖαι καὶ ἀπειλαί, καὶ ἡ κατὰ προθεσμίαν κατάλυσις ἡμῶν μέχρις ὀνόματος. οἴχεται πάντα, διέψευσται, διερρύηκεν, ὄναρ ἐφάνη, τῶν ἀσεβῶν τὰ κομπάσματα. ὁ μὲν οὖν τοῦ Ἰούδα βασιλεὺς Ἐζεκίας, ἐλθόντος ἐπ' αὐτὸν δυνάμει πολλῇ τῶν ἀλλοφύλων τινὸς βασιλέως, καὶ στρατοπέδῳ κυκλοῦντος τὴν Ἱερουσαλήμ, λόγους τε βλασφήμους καὶ ἀσεβεῖς κατά τε τοῦ βασιλέως καὶ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ πικρῶς ἀπορρίψαντος, ὡς οὐδ' ἂν ὁποίου γένηται περισώσοντος ἐκ τῆς αὐτοῦ δυναστείας τὴν πόλιν, ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἐλθὼν, καὶ τὴν ἐσθῆτα περιρρηξάμενος, δακρύων τε προχέων πηγὰς, καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἀνατείνας, τὸν θεὸν τῶν Σενναχηρεὶμ βλασφημιῶν ἐπιμαρτύρεται. κἀκεῖνον ἔκδικον γενέσθαι, τὸ τῆς ἀπειλουμένης ὑπερηφανίας ἐπιζητεῖ, εἰδὼς κύριε λέγων,

ὅσου ὠτάσι.

ὅσα ὠνείδισέ σε ὁ ἀλλόφυλος, τὸν θεὸν τοῦ ἰσραὴλ εἶδες κύριε, μὴ παρασιωπήσῃς, καὶ οὐκ ἐψεύσθη γε τῆς αἰτήσεως. ἀλλ' ᾤχετο οὗτος, τῆς ἑαυτοῦ μανίας ὁ θεομάχος, καὶ ἀπώλλυεν ἄπρακτος μετὰ τῶν ἀπειλῶν, ὑπό τινος ἀοράτου δυνάμεως ἐκπεσούσης ἄφνω. καὶ τὸ πολὺ τοῦ στρατιᾶς ἀποβαλὼν, καὶ ἀγγελίᾳ πικρᾷ μεταναστὰς, ἀδοκήτως λύσας καὶ τὴν πολιορκίαν, καὶ τὰς ἐλπίδας. ταῦτα ἐζεκίας ὁ τὴν πολλὴν περιβεβλημένος δύναμιν, ὁ τῆς μεγάλης βασιλεὺς ἱερουσαλὴμ, ὁ τάχα ἂν ἀνακρουσάμενος, καὶ δι' ἑαυτοῦ τὸν πόλεμον. ἡμῖν δὲ οἷς μόνον καὶ ὅπλον, καὶ τεῖχος, καὶ ἄλλο πᾶν ἀμυντήριον, ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐλπὶς ὑπελείπετο πάντων ἀνθρωπίνων περιῃρημένοις καὶ περικεκομμένοις ἐπικουρίαν παντάπασι. τίνα ἄρα ἕτερον, ἢ τὸν τῆς εὐχῆς ἀκροατὴν, ἢ κωλυτὴν τῶν ἀπειλουμένων ἕξειν ἐμέλλομεν, ἢ τὸν ὀμνύοντα κατὰ τῆς ὑπερηφανίας θεὸν ἰακὼβ, ζῶ τῶν ἀπίστων διηγημάτων, ὢ τῆς τῶν ἐλπιζομένων θρασύτητος. ἐπηγγέλθημεν ἀντ' ἄλλου τινὸς ἱερεῖα τοῖς δαίμοσι, καὶ ἡ μεγάλη τοῦ θεοῦ κληρονομία, τὸ ἅγιον ἔθνος, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα μιᾶς ἆθλον ἐλπίδος καὶ ἑνὸς πολέμου νικητήριον ἐγνώσμεθα. ταῦτα χριστιανοῖς παρὰ σοῦ ἀνθ' ὧν ἐσώθης διὰ τῶν κακῶς τὰ ἐπίχειρα; ταῦτα κυρίῳ τῷ θεῷ ἀνταπέδωκας; πρότερον μὲν οὖν ἕως ἔτι ἀνεῖχε καὶ ἀνεβάλλετο τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ὀργὴν ὁ θεὸς, καὶ οὔπω πάντα τὸν ἑαυτοῦ ζῆλον ἐξέκαυσεν, ἀλλ' ὑψηλὸν ἔτι κατὰ τῶν ἀσεβῶν εἶχε τὴν χεῖρα καὶ τὸ τόξον ἐνέτεινε μὲν καὶ ἡτοίμασε, κατεῖχε δὲ βίᾳ, καὶ ὥσπερ τι νόσημα ὕπουλον καὶ κακόηθες ἐκραγῆναι πρότερον ὅλην αὐτοῦ τὴν πονηρίαν ἀνέμενεν. ὥσπερ δὴ θεοῦ κρίσεως νόμος, ἵν' ἢ σώζηται μετανοίᾳ, ἢ κολάζηται δικαιότερον, τότε μὲν συνεναχθέντες τοῖς γινομένοις, καὶ πρὸς τὸ μέλλον κάμνοντες. οὐ γὰρ ἐφέρομεν τὴν ἀποκρυπτομένην αὐτοῦ τοῖς οἰκείοις χρηστότητα, ἐκείνας ἱεῖμεν πρὸς τὸν θεὸν τὰς φωνὰς, τὰς μὲν ὡς δεσπότην ἐπικαλούμενοι, τὰς δὲ ὡς πρὸς πατέρα χρηστὸν ποτνιώμενοι, τὰς δὲ δὴ ὀνειδίζοντες καὶ δικαιολογούμενοι πρὸς αὐτὸν, οἷα τὰ τῶν ἀλγούντων, ἵνα τί ἀπώσω ὁ θεὸς εἰς τέλος. ὠργίσθη ὁ θυμός σου, ἐπὶ πρόβατα νομῆς σου. καὶ μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σου ἧς ἐκτήσω ἀπ' ἀρχῆς, ἣν περιεποιήσω τοῖς τοῦ μονογενοῦς λόγου σου πάθεσιν, ἣν τῆς μεγάλης σου διαθήκης ἠξίωσας καὶ εἵλκυσας εἰς οὐρανὸν διὰ τοῦ καινοῦ μυστηρίου, καὶ διὰ τοῦ ἀρραβῶνος τοῦ πνεύματος. ἔπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν εἰς τέλος, οἱ μισοῦντές σε ἐπονηρεύσαντο κατὰ τῶν ἁγίων σου, οἱ ἐχθροὶ, ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς σου ἐνεκαυχήσαντο. τῇ ῥομφαίᾳ τε περιεκαλύμμεθα, καὶ τὰς αἰγυπτιακὰς μάστιγας, καὶ δικαίως τῆς ἑαυτῶν δίκην ἐξετίνομεν καὶ διαναστῆναί ποτε διεκελευόμεθα, κατὰ τῶν ἀσεβῶν. ἕως πότε ἁμαρτωλοὶ κύριε λέγοντες, ἕως πότε ἁμαρτωλοὶ καυχήσονται, τόν τε λαόν σου ταπεινώσουσι, καὶ τὴν κληρονομίαν συγκακώσουσι. φθέγξονταί τε ὁμοίως ἀνομίαν, καὶ φράσουσι, καὶ μὴν κἀκείνας ἔτι τὰς ἱερὰς τοῦ τότε οἰκειοτέρας φωνάς· ἔθου ἡμᾶς εἰς ἀντιλογίαν καὶ ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν, παραβολήν τε τοῖς ἔθνεσι, καὶ γέλωτα πᾶσιν ἀνθρώποις. ἄμπελόν τινα ἐλέγομεν, καὶ ἐξ αἰγύπτου μετενηνεγμένην τῆς σκοτεινῆς ἀθεΐας, καὶ εἰς κάλλος πίστεως αὐξηθεῖσαν καὶ μέγεθος. εἶτα τὸν φραγμὸν περιῃρημένην, τὴν φρουροῦσαν τέως ἡμᾶς ἐπισκοπὴν τοῦ θεοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς διοδεύουσι τὴν ἐκκειμένην πονηροῖς δυνάσταις καὶ λελυμασμένην ἀγρίῳ συῒ, τῷ τὴν κακίαν ἰδιάζοντι πονηρῷ, καὶ κακίας βορβόρου γέμοντι. ταῦτα μὲν οὖν πρότερον καὶ διενοούμην, καὶ ἀνεβόων πρὸς τὸν θεόν. νυνὶ δὲ οἵας ἀνθ' οἵων μεταλαμβάνω φωνάς. θρηνῶ δὲ λοιπὸν τῶν ἀσεβῶν τὴν ἀπώλειαν, καὶ γίνομαι φιλάνθρωπος τοῖς μισοῦσι, καὶ τοιαῦτα φθέγγομαι. πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν, ἐξαίφνης ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, ὡς κονιορτὸς ὃν ὑφείλετο λαῖλαψ, ὡς χνοῦς ὑπ' ἀνέμου διαρριπτόμενος, ὡς ἑωθινὴ δρόσος, ὡς ῥοῖζος πεμφθέντος βέλους, ὡς βολὴ βροντῆς, ὡς ἀστραπὴ διάττουσα. εἰ μὲν οὖν νῦν μεταβάλλοιεν, καὶ τῆς πολλῆς παυσάμενοι πλάνης καὶ μέθης, μεταδιώξαιεν τὴν ἀλήθειαν, τάχα ἄν τι γένοιτο κέρδος αὐτοῖς καὶ τοῦ πτώματος. ἐπειδὴ καὶ τὸ παιδευθῆναι πολλάκις, εἰς καλὸν τοῖς παχέσιν. εἰ δ' ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένοιεν γνώμης, καὶ περιέχοιντο τοῦ εἰδώλου ἔτι, καὶ ὃ μηδὲ τὸν ἠλίθιον παιδεύει, σωφρονισθεῖεν τῇ συμφορᾷ. τὴν μὲν ἱερουσαλὴμ θρηνεῖ ποτε ἱερεμίας, ὥστε καὶ τοῖς ἀψύχοις διακελεύεται θρηνεῖν, καὶ τῶν τειχῶν περικαλεῖται δάκρυον. τούτοις δὲ τίς εὑρεθήσεται θρῆνος ἐπάξιος; ἢ τίς ἂν ὀδύραιτο τῶν παρόντων, ἀφεὶς τὰ τῆς μελλούσης δακρύειν κολάσεως; ἀνθ' ὧν ἐφρόνησαν τὸ ἐμακρύνθησαν, καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τοῖς λατρεύουσι τῷ θεῷ ἐπανέστησαν, καὶ χεῖρα ἐπανετείναντο δυσσεβῆ, καὶ τοιαύτην κακῶν ἀξίαν. ταῦτα μὲν οὖν ὅπῃ τῷ θεῷ φίλον οὕτως ἐχέτω. τίς οἶδεν εἰ ὁ λύων τοὺς πεπεδημένους θεὸς καὶ ἀνάγων ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου, τὸν βαρύν τε καὶ κάτω νεύοντα, ὁ μὴ βουλόμενος τοῦ ἁμαρτωλοῦ τὸν θάνατον, ἀλλὰ τὴν ἐπάνοδον, ὁ καὶ ἡμᾶς καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου φωτίσας καὶ συνετίσας, καὶ τούτους ποτὲ ἀναλήψεται, καὶ ποιμανεῖ τῇ ποιμαντικῇ ῥάβδῳ, τὴν βαρεῖαν καὶ σιδηρᾶν καταθέμενος. ἐμοὶ δὲ πάλιν πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπινίκιον ἀναδραμεῖται ὁ λόγος, ἔπεσε βὴλ, συνετρίβη δαγὼν, ἕλη ἐγένετο ὁ σαρὼν,

κατηχούμενος ὁ Λίβανος, οὐκ ἔτι οὐ μὴ εἴπωσι τῶν μορφῶν ἄρχειν, τῷ ἀκινήτῳ καὶ ἀναισθήτῳ τὴν εἰδώλων συντάγματι οὐδὲ ζητήσουσι μήτε θεὸν ἀνακρῶν, ἢ ἔτι τούτου ἐστὶ γελοιότερον, οὐκ ἔτι τὰ ἄλση πολυτιμήσουσι καὶ τὰ ὑψηλά, καὶ πᾶν ὄρος εὔκομον καὶ κατάσκιον, οὐκ ἔτι θύσουσι τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας τοῖς δαιμονίοις, ὅπερ πάλαι ὁ Ἰσραὴλ ὑπὸ τῶν προφητῶν ὠνειδίζετο. ἀλλὰ τί τοῦτ᾽ ἐμοί, πρὸς τὰ παρόντα καὶ ἡμέτερα τρέψομαι, οὐκ ἔτι τοῖς ἱεροῖς οἴκοις ἡμῶν πονηρῶς ἐμβλέψουσιν, οὐκ ἔτι μιανοῦσιν αἵματι μιαρῷ τὰ τῆς καθαρωτάτης καὶ ἀναιμάκτου θυσίας ἐπώνυμα θυσιαστήρια. οὐδὲ βωμοῖς ἀθέοις τὰ ἄβατα καταισχυνοῦσιν, οὐκ ἔτι συλήσουσι καὶ βεβηλώσουσιν ἀναθήματα, πλεονεξίας ἀσεβείᾳ μίξαντες, οὐκ ἔτι καθυβρίσουσι πολιὰν ἱερέων, σεμνότητα διακόνων, αἰδῶ παρθένων, οὐκ ἔτι σπλάγχνοις ἁγίων ἀνατμηθεῖσιν ἐπαφήσουσι συῶν μιαρίαν, ἵν᾽ ὁμοῦ τῆς τροφῆς, καὶ τῶν σπλάγχνων ἐμφορηθῶσιν, οὐκ ἔτι προσοίσουσι πῦρ μαρτύρων μνήμασιν, ὡς ἄλλων ἐφέξοντες ἄθλησιν, ταῖς κατ᾽ αὐτῶν ἀτιμίαις. οὐκ ἔτι πυρὶ καταναλώσουσιν ἁγίων λείψανα, ὅσοις ἀτιμοτάτοις συνατιμάσαντες, καὶ τοῖς ἀνέμοις δώσουσιν, ἵνα καὶ τῆς ὀφειλομένης τιμῆς τοῖς τοιούτοις ἀποστερήσωσιν. οὐκ ἔτι καθέδραι λοιμῶν συγκροτήσαντες ταῖς κατ᾽ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, ἔτι δὲ προφητῶν καὶ ἀποστόλων, καὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ βλασφημίαις ἐντρυφήσουσιν. οὐκ ἔτι πανηγυρίσουσι καθ᾽ ἡμῶν νόμῳ τοῦ κιβδήλου παιδεύεσθαι ἀποκλείσαντες, ὡς ὁμοῦ τούτῳ, καὶ τὰς γλώσσας ἡμῶν ἐμφράξοντες. δός μοι τοὺς λόγους τούτους βασιλικούς τε καὶ σοφιστικούς, τοὺς ἀφύκτους συλλογισμούς σου, καὶ τὰ ἐνθυμήματα. ἴδωμεν οἷα καὶ παρ᾽ ἡμῖν οἱ ἁλιεῖς καὶ ἄγροικοι φθέγξονται. μετάστησον ἦχον ᾠδῶν σου, καὶ ψαλμὸν ὀργάνων σου διακελεύεταί σοι προφήτης ἐμός. ᾀδέτω δὲ αὖθις σὺν ἐλευθερίᾳ Δαβίδ, ὁ τὸν ὑψηλὸν Γολιὰθ λίθοις μυστικοῖς καταβαλών, ὁ διὰ τῆς πραότητος νικήσας πολλούς, καὶ διὰ τῆς πνευματικῆς ἁρμονίας θεραπεύσας Σαοὺλ τὸν ὑπὸ πονηρῷ δαίμονι συμπνιγόμενον. σβεσάτω τὸ πῦρ ὁ δᾳδοῦχος. ἀπαντάτωσαν τῷ νυμφίῳ αἱ φρόνιμοι καὶ ἱεραὶ παρθένοι ταῖς ἑαυτῶν λαμπάσιν. ἀποθέσθω τὴν περιττὴν ἱεροφάντης στολήν, ἱερεῖς ἐνδύσασθε δικαιοσύνην, καὶ καταστολὴν δόξης ἀντὶ πνεύματος ἀκηδίας, ἢ τὸν μέγαν καὶ ἄσπιλον χιτῶνα Χριστοῦ, τὸ ἡμέτερον κόσμημα. σιγάτω σὸς κῆρυξ τὰ ἄτιμα, φθεγγέσθω κῆρυξ ἐμὸς τὰ ἔνθεα. παυσάσθωσαν τὰς γοητικὰς καὶ μαντικὰς βίβλους, αἱ προφητικαὶ δὲ καὶ ἀποστολικαὶ μόναι ἀναλεγέσθωσαν, ἐπισχέσθων τὰς αἰσχρὰς καὶ σκότους γεμούσας νύκτας, ἀντιπροθῶ τὰς ἱερὰς ἐγὼ καὶ λαμπρὰς παννυχίδας, φράξον τὰ ἄδυτά σου, καὶ τὰς εἰς ᾅδου φερούσας ὁδούς· ἐγὼ τὰς φαιδράς, καὶ φερούσας πρὸς οὐρανὸν ὑφηγήσομαι. πόσα ταῦτα ἂν κατεπράξαντο ὅπλων παρασκευαὶ καὶ μηχανημάτων ἐπίνοιαι, πόσαι μυριάδες ἀνδρῶν καὶ φάλαγγες, ὅσα ἱκετευόντων μόνον ἡμῶν καὶ θεὸς βουληθεὶς κατειργάσατο. λόγῳ τὸ σκότος ἔλυσε, λόγῳ τὸ φῶς ὑπεστήσατο, ἥδρασε γῆν, ἐγύρωσεν οὐρανόν, ἀστέρας ἔταξεν, ἥπλωσεν ἀέρα, θάλασσαν ὥρισε, ποταμοὺς εἵλκυσε, ζῷα ἐψύχωσεν, ἄνθρωπον πρὸς ἑαυτοῦ ἐμόρφωσε, κόσμον τοῖς ἅπασι περιέθηκε, λόγῳ καὶ τὴν νῦν σκοτομήναν λύσας εἰς φῶς ἅπαντα καὶ τάξιν, καὶ ἁρμονίαν τὴν αὐτῆς, ἐπανήγαγεν. οὐκ ἔτι μὲν λίχνοι καὶ ἀπατηλοὶ δαίμονες δυναστεύουσιν, οὐκ ἔτι δὲ καθυβρίζεται κτίσις ἡ χρήματι τιμῆς ἀντὶ θεοῦ προσκυνουμένη. κατάβαλε τοὺς τειχοπολέμους σου ὦ τοὺς κελεύς, καὶ τοὺς μυστικοὺς δράκοντας. αἰσχύνθητί ποτε τοῖς τοῦ θεολόγου σου βίβλοις Ὀρφέως. δέξαι τοῦ κριοῦ τὸ δῶρον, τὴν ἀσχημοσύνην σοι συγκαλύπτοντος. εἰ δὲ ταῦτα μῦθοι καὶ πλάσματα, ἐγώ σου τὰ τῆς νυκτὸς ἀποκαλύψω μυστήρια, οὐκ ἔτι φθέγγεται δρῦς, οὐκ ἔτι λέβης μαντεύεται, οὐκ ἔτι Πυθία πληροῦται, οὐκ οἶδ᾽ ὧν τινων πάλιν μύθων καὶ ληρημάτων. πάλιν ἡ Κασταλία σεσίγηται καὶ σιγᾷ, καὶ ὕδωρ ἐστὶν οὐ μαντευόμενον, ἀλλὰ γελώμενον. πάλιν ἀνδριὰς ἄφωνος ὁ Ἀπόλλων, πάλιν ἡ Δάφνη φυτόν ἐστι μύθῳ θρηνούμενον, πάλιν ἀνδρόγυνος ὁ Διόνυσος, καὶ χορὸς μεθυόντων ἐξηρτημένος, καὶ τὸ μέγα σου μυστήριον ὁ φαλλός, καὶ πρὸς ὕμνον τῶν καλῶν θεὸς παθαινόμενος· πάλιν Σεμέλη κεραυνῷ βάλλεται, πάλιν ἀμφιγυήεις Ἥφαιστος, ἀλλὰ ταχὺς εἰς μοιχῶν εὕρεσιν. καὶ θεὸς καταιθαλωμένος εἰ καὶ κλυτοτέχνης, καὶ Θερσίτης ὀλύμπιος. πάλιν δεσμώτης Ἄρης διὰ μοιχείαν μετὰ τοῦ Δείμου, καὶ τοῦ Φόβου, καὶ τῶν Κυδοιμῶν, καὶ τραυματίας διὰ θρασύτητα. πάλιν Ἀφροδίτη πόρνη γεννωμένη τε αἰσχρῶς, καὶ γάμων αἰσχρῶν ὑπουργός. πάλιν Ἀθηνᾶ παρθένος τε ἐστί, καὶ τίκτει δράκοντα. πάλιν Ἡρακλῆς μαίνεται, μᾶλλον δὲ μαινόμενος ἐμπίπραται. πάλιν τὰ πάντα γίνεται δι᾽ ἀσέλγειαν καὶ ἀκαθαρσίαν ὁ Ζεύς, ὁ τῶν θεῶν μέγιστος καὶ ὕπατος, καὶ μόνος μὲν πάντας σὺν πᾶσι τοῖς οὖσιν ἀνέλκων θεούς, αὐτὸς δὲ ὑπὸ πάντων οὐ καθελκόμενος. πάλιν τοῦ Διὸς τάφος ἐν Κρήτῃ δείκνυται, ἂν ἴδωσι τῶν κορδάκων, καὶ τῶν λόγιον ἀναγνῶναι. συγκρύπτω τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ παρατρέχω σου τὸν θεόν. αἰδοῖ τοῦ θεάματος, σὺ δέ μοι προσκύνει τὸ σύντονον τοῦ λόγου καὶ τὸ συνεσταλμένον· οὕτως μόνον αἰδέσομαι.

αἱ πε

αἱ τῶν Αἰγυπτίων δι' ἀνδρογύνων τιμαὶ τοῦ Νείλου, αἵ τε Ἴσιδες, καὶ οἱ μενδήσιοι θεοί, καὶ οἱ Ἄπιδες. τἄλλά τε ὅσα πλάττεις ἢ γράφεις θεῖα σώβεται καὶ ὀλλύονται. γελῶ σου τὸν Πᾶνα καὶ τὸν Πρίαπον, καὶ τὸν Ἑρμαφρόδιτον, καὶ τοὺς ὑπὸ μανίας περικεκομμένους ἢ διεσπασμένους θεούς. ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῇ σκηνῇ παρίημι, καὶ τοῖς κοσμοῦσιν αὐτοὺς ποιηταῖς. ἐγὼ δὲ εἰς παραινετικόν τινα καταλύσω τὸν λόγον. ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες, νέοι τε καὶ πρεσβῦται, ὅσοι τε εἰς τὸ βῆμα τοῦτο τελεῖτε, καὶ ὅσοι τὴν κάτω τέτακθε χώραν, πάντες ὅσους ἐλυτρώσατο κύριος. πρότερον μὲν ἐκ τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀβυσσίας, νυνὶ δὲ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἐθνῶν, καὶ τῶν ἤδη γε παρόντων κακῶν καὶ προσδοκωμένων ἀκούσατέ τι λόγου αἰδέσιμον οὐ μετρίως τὰ τοιαῦτα πεπαιδευμένου, ἔκ τε τῶν ὁσημέραι συμβαινόντων καὶ τῶν παλαιῶν ἱστοριῶν καὶ βίβλων, καὶ πράξεων. μέγα μὲν γὰρ μηδενὸς πειραθῆναι τῶν δυσχερῶν. ἴσως δὲ οὐδὲ μέγα, ὅπερ ἀληθὴς ὁ λόγος, ὅτι ὃν ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται, καὶ οὐ κήδεται. ἀλλὰ μέγα μὲν γὰρ μηδὲ τὴν ἀρχὴν τυχεῖν ἁμαρτόντας, ἢ μὴ τὰ μέγιστα. ἐπειδὴ δὲ παντελῶς ἀναμάρτητον, ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἔταξεν ὁ θεός. δεύτερον δέ, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, τὸ παίζοντάς τι καὶ παιδευθέντας, εἶτα ἐπανελθόντας ἐν αἰσθήσει γοῦν διαμένειν τῆς παιδαγωγίας, καὶ φεύγειν δευτέραν ἐκ δευτέρας κακίας μάστιγα. τοιγάρτοι καὶ ἡμεῖς ἔργῳ τῆς θείας παιδείας ἐπαιδεύθημεν. δείξωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀξίους οὐχ ὧν πρότερον πεπόνθαμεν, ἀλλ' ὧν ὕστερον τετυχήκαμεν. ἀναλογισώμεθά τι περὶ τῆς καταχούσης ἡμᾶς συμφορᾶς, ὅτι οὐχ ὡς κακοῦργοι τοῖς ἔθνεσι παρεδόθημεν. ἀλλ' ὡς παῖδες ἐσωφρονίσθημεν. μὴ ἐπιλαθώμεθα τῆς ζάλης ἐν τῇ γαλήνῃ, μηδὲ τῆς ἀρρωστίας ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὑγιείας, μηδὲ τῆς αἰχμαλωσίας, ἀναβάντες εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, μηδὲ τῆς Αἰγύπτου μετὰ τὴν Αἴγυπτον. μὴ ποιήσωμεν ἀμείνω τὸν τῆς κακοπαθείας καιρὸν τῆς εὐπαθείας. ποιήσωμεν δέ, εἰ φαινοίμεθα τότε μὲν συνεσταλμένοι, καὶ μετριάζοντες, καὶ πάσας εἰς οὐρανὸν ἀνατείνοντες τὰς ἐλπίδας, νυνὶ δὲ ἐπαιρόμενοι καὶ χαυνούμενοι, καὶ πάλιν εἰς τὰς αὐτὰς ἀνατρέχοντες ἁμαρτίας, ἐξ ὧν εἰς τὰς συμπεσούσας ἡμῖν συμφορὰς ὑπήχθημεν, μὴ οὕτω τέκνα μή. λέγει που καὶ θεὸς τὸν ὀφθαλμὸς ἐλεεῖ τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας εἰς θεὸν ἁμαρτάνοντας. ἀλλ' εἰδότες ὅτι ῥᾷόν ἐστιν εὐπραγίαν ἀπελθοῦσαν ἀνακαλέσασθαι, ἢ παραγενομένην ἐκ θεοῦ διασώσασθαι. τὴν μὲν γὰρ τὸ σωφρονεῖν ἐπανάγει, τὴν δὲ διαλύει τὸ ῥᾴθυμον. καὶ ὅτι τὰ σώματα κάμνοντα μέν, ταῖς θεραπείαις ἀναφέρει καὶ ταῖς ἐνδείαις, ἀνακτηθέντα δὲ ταῖς κατὰ μικρὸν ἀμελείαις καὶ ταῖς πλησμοναῖς, πάλιν ἀπορρεῖ, καὶ πρὸς τὰς αὐτὰς ἀρρωστίας ἐπανέρχεται. ταῦτα εἰδότες, καὶ ἀλλήλους διδάσκοντες, γενώμεθα ἡμῶν αὐτῶν, καὶ σωφρόνως τὸν καιρὸν διαθώμεθα. πρῶτον μὲν ἀδελφοὶ πανηγυρίσωμεν, μὴ φαιδρότητι σώματος, μηδὲ ἐσθῆτος ἐξαλλαγαῖς, καὶ ποικιλίαις, μηδὲ κώμοις καὶ μέθαις, ὧν κοίτας καὶ ἀσελγείας τὸν καρπὸν ἔμαθες. μηδὲ ἄνθεσι στέψωμεν ἀγυιάς, μηδὲ μύρων αἰσχύναις ῥαντίσωμεν, μηδὲ πρόθυρα καλλωπίσωμεν, μὴ τῷ αἰσθητῷ φωτὶ καταλαμπέσθωσαν οἰκίαι, μηδὲ συναυλίαις καὶ κρότοις περιηχείσθωσαν. οὗτος γὰρ Ἑλληνικῆς ἱερομηνίας ὁ νόμος. ἡμεῖς δὲ μὴ τούτοις τὸν θεὸν γεραίρωμεν, μηδὲ τὸν παρόντα καιρὸν ἐπαίρωμεν, οἷς οὐκ ἄξιον, ἀλλὰ ψυχῆς καθαρότητι, καὶ διανοίας φαιδρότητι, καὶ λύχνοις τοῖς ὅλον τὸ σῶμα φωτίζουσι τῆς ἐκκλησίας. θείοις λέγω θεωρήμασι καὶ νοήμασιν ἐπί τε τὴν ἱερὰν λυχνίαν ἐγειρομένοις, καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην καταλάμπουσι, μικρόν μοι πρὸς τοῦτο τὸ φῶς, πάντα ὅσα ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ πανηγυρίζοντες ἀνάπτουσιν ἄνθρωποι. ἔχω τί καὶ μύρον (ἀλλ' ᾧ χρίονται μόνον ἱερεῖς τε καὶ βασιλεῖς ὄντι ποικίλῳ τε καὶ πολυτελεῖ, καὶ δι' ἡμᾶς κενωθέντι) μεγάλης μυρεψοῦ τέχνης συγκείμενον. εἴθε μοι γένοιτο τούτου τοῦ μύρου τὴν εὐωδίαν προσβαλεῖν τῷ θεῷ, ἔχω καὶ τραπέζαν τὴν πνευματικὴν ταύτην καὶ ἄνθεον, ἣν ἡτοίμασέ μοι κύριος ἐξ ἐναντίας τῶν θλιβόντων με. ἢ προσανεπαύομαι καὶ τρυφῶ, καὶ οὐδὲν ἐξυβρίζω διὰ τὸν κόρον, ἀλλὰ καὶ κομίζω πᾶσαν παθῶν ἐπανάστασιν, ἔχω καὶ ἄνθη παντων ὡραιῶν εὐανθέστερά τε καὶ μονιμώτερα, τοῦ ἀγροῦ τοῦ πλήρους, ὃν εὐλόγησε κύριος τοὺς ἱερεῖς καὶ εὐώδεις ποιμένας καὶ διδασκάλους, καὶ τοῦ λαοῦ, ὅσον καθαρόν τε καὶ ἔκκριτον. τούτοις στεφανωθῆναι βούλομαι καὶ πομπεύειν, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνισάμενος, καὶ τὸν δρόμον τελέσας, καὶ τὴν πίστιν τηρήσας, κατὰ τὸν ἱερὸν ἀπόστολον. ἀναλάβωμεν ὕμνους ἀντὶ τυμπάνων, ψαλμῳδίαν ἀντὶ τῶν αἰσχρῶν λυγισμάτων καὶ ᾀσμάτων, κρότον εὐχαριστήριον, ἀντὶ κρότων θεατρικῶν, καὶ χειρῶν πρᾶξιν εὐκλεῆ. σύνεσιν ἀντὶ γέλωτος, ἀντὶ μέθης ἔμφρονα λόγον, ἀντὶ θρύψεως σεμνοπρέπειαν, εἰ καὶ ὀρχήσασθαι δεῖ σε, ὡς πανηγυριστὴν καὶ φιλέορτον, ὄρχησαι μέν, ἀλλὰ μὴ τὴν Ἡρωδιάδος ὄρχησιν τῆς ἀσχήμονος, ἧς ἔργον, Βαπτιστοῦ θάνατος· ἀλλὰ τὴν Δαβὶδ ὠδὴν τῇ καταπαύσει τῆς κιβωτοῦ, ἣν ἡγοῦμαι τῆς εὐκινήτου καὶ πολυστρόφου κατὰ θεὸν πορείας εἶναι μυστήριον. πρῶτον μὲν δὴ τοῦτο καὶ μέγιστον τῆς ἐμῆς παραινέσεως. δεύτερον δὲ χαλεπὸν οἶδα λύσιν ἱερῶν, καὶ δυσπαράδεκτον τοῖς πολλοῖς, φιλεῖ γὰρ ἡ ἐξουσία τῷ αὐθαδεῖ

καινῶς γενόμενος ἄνθρωπος. ὅμως εἰ καὶ δικαίαν ἔχει τὴν ὀργήν, ἐξ ὧν πέπονθεν, ἥκιστα λόγῳ πείθεσθαι χαλινοῖς, τὸν θυμὸν ἀνακόπτοντος, ἀκουσθῆναι δὲ ὅμως καὶ προσδεχθῆναι ἄξιον· μὴ ἀπλήστως χρησώμεθα τῷ καιρῷ, μὴ κατατρυφήσωμεν τῆς ἐξουσίας, μὴ πικροὶ γενώμεθα τοῖς ἠδικηκόσι. μὴ ὧν κατεγνώκαμεν, ταῦτα πράξωμεν. ἀλλ' ὅσον φυγεῖν τὰ δεινὰ τῆς μεταβολῆς ἀπολαύσαντες, ὅσον εἰς ἀντίδοσιν ἥκει μισήσωμεν. αὐτάρκης δίκη τοῖς γε μετρίοις, ὁ τῶν λελυπηκότων δέος, καὶ τὸ προσδοκῆσαι ταῦτα παθεῖν, ὧν εἰσὶν ἄξιοι, καὶ τῷ οἰκείῳ συνειδότι βασανισθῆναι. εἰ γάρ τις ὡς πεισόμενος δέδοικε, ταῦτα πέπονθε καὶ μὴ παθών, καὶ πλέω τῶν αὐτοῦ τυχόν, ἢ τῶν δρασάντων κολάζεται. μὴ τοίνυν θελήσωμεν τὴν ὀργὴν μετρηθῆναι, μηδὲ φανῶμεν ἐλάττω κολάσαι τῆς ἀξίας. ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πᾶν εἰσπράξασθαι μὴ δυνάμεθα, τὸ πᾶν συγχωρήσωμεν. γενώμεθα τούτῳ κρείττους τῶν ἠδικηκότων, καὶ ὑψηλότεροι. δέξωμεν τί μὲν διδάσκουσιν ἐκείνους οἱ δαίμονες; τί δὲ ἡμᾶς ἐκπαιδεύει Χριστός; ὃς οἷς πέπονθε τὸ εὐδοκιμεῖν ἔχει, οὐχ ἧττον νενίκηκεν οἷς δυνάμενος οὐ πεποίηκεν. ἀποτίσωμεν τῷ θεῷ χαριστήριον. αὐξήσωμεν χρηστότητι τὸ μυστήριον, εἰς δέον τῷ καιρῷ χρησώμεθα, νικήσωμεν ἐπιεικείᾳ τοὺς τυραννήσαντας. καὶ μάλιστα μὲν φιλανθρωπία ἔστω τὸ συγχωρεῖν, καὶ ἡ τοῦ οἰκτείρειν δύναμις, τὴν ἴσην ἀντιδιδοῦσα φιλανθρωπίαν ἡμῖν, ἐν οἷς αὐτοὶ χρῄζομεν. ᾧ γὰρ μέτρῳ μετροῦμεν, ἀντιμετρεῖσθαι γινώσκομεν. εἰ δὲ καὶ λίαν τις πικρῶς ἔχει, ἀφῶμεν θεῷ τοὺς λελυπηκότας, καὶ τῷ ἐκεῖθεν δικαστηρίῳ. μηδὲν τῆς μελλούσης ὀργῆς διὰ τῆς ἡμετέρας χειρὸς ἐλαττώσωμεν, μὴ δήμευσιν αἰτήσωμεν, μὴ βήμασι παραστήσωμεν, μὴ πατρίδος ὑπερορίσωμεν, μὴ μάστιξιν αἰκισώμεθα, μηδέ τι τῶν ὅσα πεπόνθαμεν, ἵν' εἴπω τι συντόμως, δράσωμεν. ποιήσωμεν καὶ ἐκείνους ἐπιεικεστέρους, εἰ ἄρα δυνηθῶσι, τῷ καθ' ἡμᾶς ὑποδείγματι. εἴπω τινὸς υἱός, εἴπω πατήρ, εἴπω γυνή, συγγενής, φίλος, ἢ ἄλλος τις τῶν τιμίων παρὰ σοῦ παθεῖν ἐμμελῶν κατασχήσωμεν, διὰ τοῦ πεῖσαι φέρειν καρτερῶς ἃ πεπόνθασι. τοῦτο μᾶλλον αὐτοῖς, ἢ ἄλλο τι χαρισώμεθα. εἴπω καὶ τὸ μέγιστον ὧν εὖ πάσχομεν; δήμοις καταβοᾶται ταῖς πόλεσιν ὁ διώξας, ἐν θεάτροις, ἐν ἀγοραῖς, ἐν συλλόγοις. τὰ παλαιὰ μακαρίζεται, τὰ νέα στηλιτεύεται. καὶ τῶν αὐτοῦ τοῦ συνδιωξάντων, ὃ καὶ παράδοξον, αὐτοὶ καθέλκονται τῶν αὐτῶν μὲν πάσης καταβοῶντες, οἱ θεοί, ὡς πολὺν αὐτοὺς ἀπατήσαντας χρόνον, καὶ διὰ τῆς ἀπάτης ἐληλεγμένους. καὶ ὁ χθὲς προσκυνητής, σήμερον ὑβριστής. τούτων τί μεῖζον ἐπιζητοῦμεν; νῦν ταῦτα καὶ ἴσως μικρὰ τοῖς ἀθλίοις, ἔσται καιρὸς ἡνίκα ἄψομαι τοὺς ἐμοὺς ὑβριστάς, καὶ τὸν μέγαν τούτων καταθεγγετιώ, τῇ ἑαυτῶν ἀποκλαιομένων κακίαν, ἡνίκα ἂν πᾶσα κρίνηται καὶ βασανίζηται πονηρία. ἐῶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἡμέτερα, καὶ τὰς καθ' ἡμῶν ἐκεῖθεν ἀποκειμένας μάστιγας. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοὺς σοὺς δίελθε λόγους καὶ φόβους, οὐ ποιηταῖς μόνοις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς φιλοσόφοις ἀρέσκοντας, τοὺς πυριφλεγέθοντάς σου καὶ τοὺς κωκυτούς, καὶ τοὺς ἀχέροντας, οἷς ἀδικίαν κολάζουσι, ταντάλους, τιτυούς, ἰξίονας, ἐν οἷς μάλιστα ὁ βασιλεὺς ὑμῶν τῆς φατρίας μετ' ἐκείνων ἀριθμηθήσεται, καὶ πρὸ ἐκείνων, κατά γε τὸν ἐμὸν λόγον καὶ ὅρον. οὐ δίψῃ κολαζόμενος ἐν λίμναις ἐπιγονείοις, ἢ κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον ὡς ἡ τραγῳδία δοκεῖ, ἀεὶ μὲν αἰωρούμενον, ἀεὶ δὲ καταστρεφόμενον, οὐδὲ ῥοιζουμένῳ τροχῷ συγκυκλούμενος, οὐδὲ ὄρνισι τὸ ἧπαρ κειρόμενος, ὅπερ λέγεται ἀεὶ δὲ πληρούμενον· εἴτε ἀλήθεια ταῦτά ἐστιν, εἴτε μῦθος, παραδεικνὺς τὴν ἀλήθειαν ἐν τοῖς πλάσμασιν. ἀλλ' ὀψόμεθα ποτὲ καὶ οἵοις τηνικαῦτα κολαζόμενον. καὶ ὡς πολὺ τούτων χαλεπωτέροις εἴπερ πρὸς μεῖζον τῶν ἁμαρτανόντων αἱ τίσεις καὶ αἱ ταπεινώσεις. τοῦτό σοι ἀντὶ ποδὸς ξενίων ὡλῶσε καὶ συνετάταμεν, ἵνα σε προσείπω τοῖς σοῖς. ταῦτά σοι τῶν λόγων ἀποκλεισθέντες ἡμεῖς, κατὰ τὴν μεγάλην καὶ θαυμαστὴν σου νομοθεσίαν. ὁρᾷς ὡς οὐκ εἰς τέλος ἐμέλλομεν σιωπήσεσθαι, οὐδὲ ἀλογίαν κατακριθήσεσθαι τοῖς σοῖς δόγμασιν, ἀλλὰ ῥήξειας φωνὴν ἐλευθέριον, καὶ τοῖς σοῖς ἐλεγκτικὴν ἀλογίαις; οὔτε τοὺς νειλῴους καταράκτας ἐπισχεῖν μηχανή τις, τοὺς ἀπ' αἰθιοπίας ὑπὲρ αἰγύπτου πίπτοντας, οὔτε ἡλιακὴν ἀκτῖνα, κἂν πρὸς ὀλίγον νέφος καλύπτῃ, οὔτε χριστιανῶν γλώσσας πεδῆσαι τὰ ὑμέτερα στηλιτευούσας. ταῦτά σοι βασίλειος καὶ γρηγόριος οἱ τῆς σῆς ἐγχειρήσεως ἀντίθετοι καὶ ἀντίτεχνοι. ὡς αὐτός τε ᾤου καὶ τοὺς ἄλλους ἔπειθες, ἀποσημαίνων ἡμᾶς οἷς ἠπείλεις, καὶ ἔργον πλέον πρὸς τὴν ἀσέβειαν, οὓς καὶ βίῳ καὶ λόγῳ, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους ὁμονοίᾳ περιφανεῖς καὶ γνωρίμους ἔτι ἀπὸ τῆς ἑλλάδος εἰδὼς τὴν κυκλώπειον ἐτίμας τιμήν, καὶ τελευταίους ἐταμιεύου τῷ διωγμῷ, καὶ δῶρον ἐπινίκιον ἴσως ἐπινόει τοῖς δαίμοσι, μέγα τι καὶ μεγαλοπρεπές, εἴ σε ἀπὸ τῆς περσίδος ὑποδέξονται ἐπανήκοντα, ἢ καὶ συναρπάσειν πρὸς τὸ σὸν βάραθρον ἤλπισας, κακῶς οἰόμενος. οὐ γὰρ ἀγωνισταὶ τῶν νεανίσκων ἐκείνων ἡμεῖς, τῶν ἐν πυρὶ δεδοξασθέντων, καὶ θῆρας νικησάντων ἐκ πίστεως, καὶ μητρὶ γενναίᾳ καὶ ἱερεῖ γενναιοτέρῳ πρὸ ὑμῶν συγκινδυνευσάντων. καὶ δεξάντων ὅτι μόνον τῶν ἁπάντων πίστις ἀνάλωτον, ἢ τούτων δὴ τῶν ἐξ σοῦ νεανίσκων. ὧν ὁ μὲν τὴν μητέρα τῶν σῶν θεῶν καθυβρίσας, καὶ βωμὸν διασκεδάσας, προσήχθη μὲν ὡς

μὲν ὡς κατάκριτος, ἐξῆλθε δὲ ὡς νικηφόρος. καὶ πολλά σου τοῦ ἀλουργοῦς καὶ τὴν λόγων κατεγέλασας, ὡς ψοφολογικῶν καὶ γελοίων, μηδὲ πλείονος ἐξῆλθε τῆς παρρησίας, ὡς εἴ τις ἀχρεῖά ποτε ἐπαναγράφοι, καὶ λαμπρᾶς ἐπιστάσεως. ὁ δὲ ἅπαν τὸ σῶμα δοκεῖ κατακλίσι κατακαυθεὶς εἰς βάθος, καὶ μικρὰ πνέων ἐπὶ τοῖς τραύμασι. τοσοῦτον ἀπέχει οὐ διδόναι πρὸς τὰς βασάνους, ἢ δεινόν τι τὴν παροῦσαν νομίζειν, ὥστε ἐπειδή τι τοῦ σώματος ἴδοι ἀνεπαφέστερον ταῖς πληγαῖς, καὶ προσεπιάστο τῶν βασανιστῶν, ὡς ὑβρισταῖς, καὶ οὐ πᾶν τὸ σῶμα τιμήσαντας, ἀλλά τι παρέντας ἄξεστον καὶ ἀΐδιον. παραδραμὼν ἅμα τὴν κνήμην, ὡς μόνην διαφυγοῦσαν τοὺς ὄνυχας, καὶ μηδὲ ταύτης φείδεσθαι διακελευόμενος. οὗτος ὁ λόγος σοι τῶν πορφυρείων ψευσμάτων καὶ λῃρημάτων, οἷς ὑμεῖς ὡς θείαις φωναῖς ἀγάλλεσθε, ἢ τοῦ σοῦ μισοπώγωνος ἔτι οὕτω αἰσχροῦ. ἀμφότερα γὰρ ἐπιγραφὲς τῷ λόγῳ, οὗ τί χριστιανοῖς ἀτιμότερον; ὃν τότε μὲν ὁ πορφυρεὺς μέγαν ἐποίει, καὶ οἱ πάντα τὰ σὰ θαυμάζοντες κόλακες. νῦν δὲ πώγων ἐστὶ περιφερόμενος, καὶ περισυρόμενος, καὶ τοῖς συμπεπτωκόσιν ὁμοῦ γελώμενος, οἷον καὶ σὺ, τῷ μὲν ἀποδείξει τοῦ σώματος, καὶ τοῦ μηδὲ πώποτε τυχεῖν ἀπεπείσεις ἐξ ἀπληστίας, μέγα φυσῶν ὡς δή τι θαυμάσιον λέγων. τὸ δὲ χριστιανοὺς ἤλασας οὕτω πικρῶς, καὶ τὸ τοσοῦτον ἔθνος καὶ οὕτως ἱερὸν περιαλγήσας, ἐκεῖνο παρατρέχεις, καίτοι γε οἷος μὲν αἰδεσθεὶς ἀποπεσοῦντος, ἢ ἐρυγὰς φιλικὰς ἀφιέντος. τί παρὰ τοῦτο τῷ κοινῷ βλάβος; τοσούτου δὲ διωγμοῦ κινηθέντος, καὶ τοσαύτης καινοτομηθείσης συγχύσεως; πῶς οὐκ ἀνάγκη πᾶσι τὰ ῥωμαίων ἔχειν κακῶς. ὥσπερ οὖν ἐγχειρεῖ τὸ φαίνεσθαι, αὕτη σοι παρὰ ἡμῶν στήλη τὴν ἡρακλέαν στηλῶν ὑψηλοτέρα τε καὶ περιφανεστέρα. αἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἑνὸς τόπου πεπήγασι, καὶ μόνοις εἰσὶ θεατοὶ, τοῖς ἐκεῖσε ἀφικνουμένοις. ταύτην δὲ οὐκ ἔστι μὴ πανταχοῦ καὶ πᾶσι γνωρίζεσθαι κινουμένην, ἣν καὶ ὁ μέλλων ὑπολήψεται χρόνος εὖ οἶδα σέ τε καὶ τὰ σὰ στηλιτεύουσαν, καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας παιδεύουσαν, μή τινα τοιαύτην κατὰ θεοῦ τόλμαν ἐπανάστασιν, ἵνα μὴ τὰ ὅμοια δράσαντες, τὴν ἴσην καὶ ἀντιτύχωσιν.

ΚΑΤΑ ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ ΠΡΟΣ ΚΛΗΔΟΝΙΟΝ πρεσβύτερον, ἐπιστολὴ α'.

Τῷ τιμιωτάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ συμπρεσβυτέρῳ Κληδονίῳ, Γρηγόριος ἐν κυρίῳ χαίρειν. Βουλόμεθα μαθεῖν, τίς ἡ καινοτομία περὶ τὴν ἐκκλησίαν, δι' ἣν ἔξεστι παντὶ βουλομένῳ καὶ τῷ παρερχομένῳ κατὰ τὸ γεγραμμένον διασπᾷν τὴν ποίμνην καλῶς ἠγμένην, καὶ συλαγωγεῖν κλοπιμαίοις ἐφόδοις, μᾶλλον δὲ λῃστρικοῖς καὶ παραλόγοις διδάγμασιν. εἰ μὲν γὰρ εἶχόν τι καταγινώσκειν ἡμῶν περὶ τὴν πίστιν οἱ νῦν ἐπελθόντες, οὐδ' οὕτω μὲν χρῆν ἀπαραιτήτως ἡμῖν ἐπιτολμᾶν τὰ τοιαῦτα. πεῖσαι δὲ ἐχρῆν ἢ πεισθῆναι βέλτιον πρότερον, εἴπερ τις καὶ ἡμῶν λόγος ὡς τὸν θεὸν φοβουμένων καὶ κοπιασάντων ὑπὲρ τοῦ λόγου, καὶ τὴν ἐκκλησίαν ὠφελησάντων, καὶ τότε ὑπὲρ ἄρα καινοτομεῖν, πλὴν εἰ ἀπολογίας τις ἦν ἴσως τοῖς ὑβρισταῖς. ἐπειδὴ δὲ καὶ ἔγγραφος καὶ ἄγραφος, καὶ ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχόθι, καὶ μετὰ κινδύνων, καὶ ἀκινδύνως ἡ πίστις ἡμῶν κεκήρυκται, πῶς οἱ μὲν ἐγχειροῦσι τοῖς τοιούτοις, οἱ δὲ ἡσυχάζουσι, καὶ οὐχὶ τοῦτο παράδοξον καὶ παρὰ ὑπόνοιαν, εἰ τὴν ἑαυτῶν κακοδοξίαν ἄνθρωποι ταῖς ἀνδραποδωδεστέραις ψυχαῖς διὰ τῶν κακουργοτέρων ἐπιτιθέασιν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡμῶν καταψεύδονται ὡς ὁμοδόξων καὶ ὁμοφρόνων, δίκην χαλκῶν δελέατος περιβάλλοντες, καὶ διὰ τοῦ προσχήματος τούτου, τὸ ἑαυτῶν θέλημα κακῶς ἐκπληροῦντες, καὶ τῇ ἁπλότητι ἡμῶν, ἐξ ἧς ἀδελφικῶς αὐτοὺς ἑωρῶμεν καὶ οὐκ ἀλλοτρίως, κακίας ἐφόδιον χρησάμενοι. οὐ μόνον δὲ, ἀλλ' ὅτι καὶ ὑπὸ τῆς δυτικῆς συνόδου δεδέχθαι φασὶν ὡς πυνθάνομαι, ὑφ' ἧς τὸ πρότερον ἦσαν κατακριθέντες, ὡς πᾶσιν εὔδηλον. εἰ μὲν οὖν ἐδέχθησαν ἢ νῦν ἢ πρότερον οἱ τὰ Ἀπολιναρίου φρονοῦντες, τοῦτο δειξάτωσαν, καὶ ἡμεῖς στερξόμεθα. δῆλον γὰρ ὅτι τῷ ὀρθῷ λόγῳ συνθέμενοι. οὐ γὰρ ἐνδέχεται ἄλλως, εἰ τούτου τετυχήκασι. δείξουσι δὲ πάντως, ἢ διὰ τόμου συνοδικοῦ, ἢ δι' ἐπιστολῶν κοινωνικῶν. οὗτος γὰρ τῶν συνόδων ὁ νόμος. εἰ δὲ λόγος τοῦτό ἐστι καὶ ἀναπλασμὸς, εὐπρεπείας εἵνεκεν αὐτοῖς καὶ πιθανότητος τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐσχηματισμένος διὰ τῶν προσώπων ἀξιοπίστων, δίδαξον αὐτοὺς ἠρεμεῖν καὶ διέλεγχε. τῇ γὰρ σῇ πολιτείᾳ καὶ ὀρθοδοξίᾳ τοῦτο πρέπειν ὑπολαμβάνομεν. μὴ ἀπατάτωσαν οἱ ἄνθρωποι, μηδὲ ἀπατάσθωσαν, ἄνθρωπον ἄνουν δεχόμενοι τὸν κυριακὸν ὡς αὐτοὶ λέγουσι, μᾶλλον δὲ τὸν κύριον ἡμῶν καὶ θεόν. οὐδὲ γὰρ τὸν ἄνθρωπον χωρίζομεν τῆς θεότητος, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν δογματίζομεν, πρότερον μὲν οὐκ ἄνθρωπον, ἀλλὰ θεὸν καὶ υἱὸν μονογενῆ καὶ προαιώνιον, ἀμιγῆ σώματος, καὶ τῶν ὅσα σώματος. ἐπὶ τέλει δὲ καὶ ἄνθρωπον, προσληφθέντα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας. παθητὸν σαρκὶ, ἀπαθῆ θεότητι, περιγραπτὸν σώματι, ἀπερίγραπτον πνεύματι, τὸν αὐτὸν ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, ὁρώμενον καὶ νοούμενον, χωρητὸν καὶ ἀχώρητον, ἵν' ὅλῳ ἀνθρώπῳ τῷ αὐτῷ καὶ θεῷ ὅλος ἄνθρωπος ἀναπλασθῇ πεσὼν ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. εἴ τις οὐ θεοτόκον τὴν Μαρίαν ὑπολαμβάνει, χωρίς ἐστι τῆς θεότητος. εἴ τις ὡς διὰ σωλῆνος

τῆς παρθένου δραμεῖν· ἀλλὰ μὴ ἐν αὐτῇ διαπεπλάσθαι λέγοι θεϊκῶς ἅμα καὶ ἀνθρωπικῶς· θεϊκῶς μὲν, ὅτι χωρὶς ἀνδρός· ἀνθρωπικῶς δὲ, ὅτι νόμῳ κυήσεως, ὁμοίως ἄθεος. εἴ τις διαπεπλάσθαι τὸν ἄνθρωπον, εἶθ' ὑποδεδυκέναι λέγει θεὸν, κατάκριτος. οὐ γέννησις γὰρ θεοῦ τοῦτό ἐστιν, ἀλλὰ φυγὴ γεννήσεως. εἴ τις εἰσάγει δύο υἱοὺς, ἕνα μὲν τὸν ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, δεύτερον δὲ τὸν ἐκ τῆς μητρὸς, ἀλλ' οὐχὶ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν, καὶ τῆς υἱοθεσίας ἐκπέσοι τῆς ἐπηγγελμένης τοῖς ὀρθῶς πιστεύουσι. φύσεις μὲν γὰρ δύο θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐπεὶ καὶ ψυχὴ καὶ σῶμα. υἱοὶ δὲ, οὐ δύο, οὐδὲ θεοί. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα δύο ἄνθρωποι, εἰ καὶ οὕτως ὁ Παῦλος τὸ ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ ἐκτὸς προσηγόρευσε. καὶ εἰ δεῖ συντόμως εἰπεῖν, ἄλλο μὲν καὶ ἄλλο τὰ ἐξ ὧν ὁ σωτήρ. εἴπερ μὴ ταὐτὸν τὸ ἀόρατον τῷ ὁρατῷ, καὶ τὸ ἄχρονον τῷ ὑπὸ χρόνον, οὐκ ἄλλος δὲ καὶ ἄλλος. μὴ γένοιτο. τὰ γὰρ ἀμφότερα ἓν τῇ συγκράσει, θεοῦ μὲν ἐνανθρωπήσαντος, ἀνθρώπου δὲ θεωθέντος, ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάσειε. λέγω δὲ ἄλλο καὶ ἄλλο ἔμπαλιν, ἢ ἐπὶ τῆς τριάδος ἔχει. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἄλλος καὶ ἄλλος, ἵνα μὴ τὰς ὑποστάσεις συγχέωμεν, οὐκ ἄλλο δὲ καὶ ἄλλο. ἓν γὰρ τὰ τρία καὶ ταὐτὸν τῇ θεότητι. εἴ τις ὡς ἐν προφήτῃ λέγοι κατὰ χάριν ἐνηργηκέναι, ἀλλὰ μὴ κατ' οὐσίαν συνῆφθαί τε καὶ συνάπτεσθαι, εἴη κενὸς τῆς κρείττονος ἐνεργείας. μᾶλλον δὲ πλήρης τῆς ἐναντίας. εἴ τις μὴ προσκυνεῖ τὸν ἐσταυρωμένον, ἀνάθεμα ἔστω, καὶ τετάχθω μετὰ τῶν θεοκτόνων. εἴ τις ἐξ ἔργων τετελειῶσθαι, ἢ μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν υἱοθεσίας ἠξιῶσθαι λέγοι, καθάπερ οὓς Ἕλληνες παρεγγράπτους εἰσάγουσιν, ἀνάθεμα ἔστω. τὸ γὰρ ἠργμένον ἢ προκόπτον, ἢ τελειούμενον, οὐ θεὸς, κἂν διὰ τὴν κατὰ μικρὸν ἀνάδειξιν οὕτω λέγηται. εἴ τις ἀποτεθεῖσθαι νῦν τὴν σάρκα λέγοι, καὶ γυμνὴν εἶναι τὴν θεότητα σώματος, ἀλλὰ μὴ μετὰ τοῦ προσλήμματος καὶ εἶναι καὶ ἥξειν, μὴ ἴδοι τὴν δόξαν τῆς παρουσίας. ποῦ γὰρ τὸ σῶμα νῦν, εἰ μὴ μετὰ τοῦ προσλαβόντος; οὐ γὰρ δὴ κατὰ τοὺς Μανιχαίων λήρους ἐν τῷ ἡλίῳ ἐναπέθετο, ἵνα τιμηθῇ διὰ τῆς ἀτιμίας, ἢ εἰς τὸν ἀέρα ἐχέθη καὶ διελύθη, ὡς φωνῆς φύσις, καὶ ὀδμῆς ῥύσις, καὶ ἀστραπῆς δρόμος οὐχ ἱσταμένης. ποῦ δὲ καὶ τὸ ψηλαφηθῆναι αὐτὸν μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἢ ὀφθήσεσθαί ποτε ὑπὸ τῶν ἐκκεντησάντων; θεότης γὰρ καθ' ἑαυτὴν ἀόρατος, ἀλλ' ἥξει μὲν μετὰ τοῦ σώματος ὡς ὁ ἐμὸς λόγος. τοιοῦτος δὲ οἷος ὤφθη τοῖς μαθηταῖς ἐν τῷ ὄρει, ἢ παρεδείχθη ὑπερνικώσης τῆς σαρκὸς τῆς θεότητος. ὥσπερ δὲ ταῦτα λέγομεν ἀποσκευαζόμενοι τὴν ὑπόνοιαν, οὕτω κἀκεῖνα γράφομεν διορθούμενοι τὴν καινοτομίαν. εἴ τις λέγει τὴν σάρκα ἐξ οὐρανοῦ κατεληλυθέναι, ἀλλὰ μὴ ἐντεῦθεν εἶναι καὶ παρ' ἡμῶν, ἀνάθεμα ἔστω. τὸ γὰρ ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ. καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο νομιστέον λέγεσθαι διὰ τὴν πρὸς τὸν οὐράνιον ἕνωσιν, ὥσπερ καὶ τὸ διὰ χριστοῦ γεγονέναι τὰ πάντα, καὶ κατοικεῖν χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, οὐ κατὰ τὸ φαινόμενον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ νοούμενον κιρναμένων ὥσπερ τῶν φύσεων. οὕτω δὴ καὶ τῶν κλήσεων, καὶ περιχωρουσῶν εἰς ἀλλήλας τῷ λόγῳ τῆς συμφυΐας. εἴ τις εἰς ἄνθρωπον ἤλπικεν ἄνουν, ἀνόητος ὄντως ἐστὶ καὶ οὐκ ἄξιος ὅλως σώζεσθαι. τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον, ἀθεράπευτον. ὃ δὲ ἥνωται τῷ θεῷ, τοῦτο καὶ σώζεται. εἰ ἥμισυς ἔπταισεν ὁ Ἀδὰμ, ἥμισυ καὶ τὸ προσειλημμένον καὶ τὸ σωζόμενον. εἰ δὲ ὅλος, ὅλῳ τῷ γεννηθέντι ἥνωται, καὶ ὅλος σώζεται. μὴ τοίνυν βασκαινέτωσαν ἡμῖν τῆς παντελοῦς σωτηρίας, μηδὲ ὀστᾶ μόνον καὶ νεῦρα καὶ ζωγραφίαν ἀνθρώπου, τῷ σωτῆρι περιτιθέτωσαν. εἰ μὲν γὰρ ἄψυχος ὁ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ Ἀρειανοὶ λέγουσιν, ἵν' ἐπὶ τὴν θεότητα τὸ πάθος ἐνέγκωσιν. ὡς τοῦ κινοῦντος τὸ σῶμα τούτου καὶ πάσχοντος. εἰ δὲ ἔμψυχος, εἰ μὲν οὐ νοερῶς, πῶς καὶ ἄνθρωπος; οὐ γὰρ ἄνουν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνάγκη τὸ σχῆμα μὲν ἀνθρώπειον εἶναι καὶ τὴν σκηνήν. τὴν δὲ ψυχὴν ἵππου τινὸς, ἢ βοὸς, ἢ ἄλλου τῶν ἀνοήτων. τοῦτο γοῦν ἔσται καὶ τὸ σωζόμενον, καὶ διέψευσμαι ἐγὼ τῆς ἀληθείας, ἄλλου τιμηθέντος, ἄλλος μεγαλαυχούμενος. εἰ δὲ νοερὸς, ἀλλ' οὐκ ἄνους ὁ ἄνθρωπος, παυσάσθωσαν ὄντως ἀνοηταίνοντες. ἀλλ' ἤρκει φησὶν ἡ θεότης ἀντὶ τοῦ νοῦ. τί οὖν πρὸς ἐμὲ τοῦτο; θεότης γὰρ μετὰ σαρκὸς μόνης οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐδὲ ψυχῆς μόνης, οὐδὲ ἀμφοτέρων χωρὶς τοῦ νοῦ, ὃ καὶ μᾶλλον ἄνθρωπος. τήρει οὖν τὸν ἄνθρωπον ὅλον, καὶ μίξον τὴν θεότητα, ἵνα με τελέως εὐεργετῇς. ἀλλ' οὐκ ἐχώρει φησὶ δύο τέλεια. οὐδὲ γὰρ εἴπερ σωματικῶς σκοπεῖς, ἀγγεῖον γὰρ μεδιμναῖον, οὐ χωρήσει διμέδιμνον. οὐδὲ σώματος εἷς τόπος, δύο ἢ πλείω σώματα. εἰ δὲ ὡς νοητὰ καὶ ἀσώματα, σκόπει ὅτι καὶ ψυχὴν καὶ λόγον, καὶ νοῦν, καὶ πνεῦμα ἅγιον ὁ αὐτὸς ἐχώρησα, καὶ πρὸ ἐμοῦ τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὁ κόσμος οὗτος ὁ ἐξ ὁρατῶν λέγω καὶ ἀοράτων σύστημα. τοιαύτη γὰρ ἡ τῶν νοητῶν φύσις ἀσωμάτως, καὶ ἀμερίστως, καὶ ἀλλήλοις, καὶ σώμασι μίγνυσθαι. ἐπεὶ καὶ φωναὶ πλείους ἀκοῇ μιᾷ χωροῦνται, καὶ ὄψεις πλειόνων τοῖς αὐτοῖς ὁρατοῖς, καὶ ὀσφραντοῖς ὀσφρήσεις, οὔτε τῶν αἰσθήσεων στενοχωρουμένων ὑπ' ἀλλήλων, ἢ ἐκθλιβομένων· οὔτε τῶν αἰσθητῶν ἐλαττουμένων τῷ πλήθει τῆς ἀντιλήψεως. ποῦ δὲ καὶ τέλειος νοῦς ἀνθρώπου ἢ ἀγγέλου συγκρίσει θεότητος, ἵνα τὸ ἕτερον ἐκθλί-

βῃ τῇ

ἔτι παρουσίᾳ τοῦ μείζονος. οὐδὲ γὰρ αὐγή τις πρὸς ἥλιον, οὐδὲ νοτὶς ὀλίγη πρὸς ποταμόν, ἵνα τὰ μικρὰ προανέλωμεν· οἶκον μὲν αὐγήν, γῆς δὲ νοτίδα, καὶ οὕτω χωρήσῃ τὰ μείζω καὶ τελεώτερα. πῶς γὰρ χωρήσει δύο τέλεια, οἶκος μὲν αὐγὴν καὶ ἥλιον, γῆ δὲ νοτίδα καὶ ποταμόν. τοῦτο διασκεψώμεθα. καὶ γὰρ πολλῆς ὄντως τὸ πρᾶγμα φροντίδος ἄξιον. ἢ ἀγνοοῦσιν, ὅτι τὸ πρός τι τέλειον πρὸς ἕτερον ἀτελές, ὡς βουνὸς πρὸς ὄρος, καὶ κόκκος νάπυος πρὸς κύαμον, ἢ ἄλλο τι τῶν μειζόνων σπερμάτων, κἂν τῶν ὁμογενῶν μεῖζον λέγηται. εἰ δὲ βούλει, καὶ ἄγγελος πρὸς θεόν, καὶ πρὸς ἄγγελον ἄνθρωπος. τέλειον οὖν ἡμέτερος νοῦς, καὶ ἡγεμονικόν, ἀλλὰ ψυχῆς καὶ σώματος οὐχ ἁπλῶς τέλειον. θεοῦ δὲ δοῦλον καὶ ὑποχείριον, ἀλλ' οὐ συνηγεμονικόν, οὐδὲ ὁμότιμον. ἐπεὶ καὶ Μωυσῆς, Φαραὼ μὲν θεός, θεοῦ δὲ θεράπων ὡς ἀναγέγραπται. καὶ ἀστέρες νύκτα μὲν καταλάμπουσιν, ἡλίῳ δὲ κρύπτονται, ὡς μηδ' ὅτι εἰσὶν ἐν ἡμέρᾳ γνωρίζεσθαι· καὶ λαμπὰς ὀλίγη, μεγάλῃ πυρκαϊᾷ προσχωρήσασα, οὔτε ἀπόλλυται, οὔτε φαίνεται, οὔτε χωρίζεται, ἀλλ' ὅλον ἐστὶ πυρκαϊά, τοῦ ὑπερέχοντος ἐκνικήσαντος. ἀλλὰ κατάκριτός φησιν ὁ ἡμέτερος νοῦς. τί δαὶ ἡ σάρξ, οὐ κατάκριτος; ἢ τοίνυν ἀποσκευάσαι διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἢ καὶ ταύτην πρόσαγε διὰ τὴν σωτηρίαν. εἰ τὸ χεῖρον προσείληπται, ἵν' ἁγιασθῇ διὰ τῆς σαρκώσεως, τὸ κρεῖττον οὐ προσληφθήσεται, ἵν' ἁγιασθῇ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως; εἰ ὁ πηλὸς ἐζυμώθη καὶ νέον φύραμα γέγονεν, ὦ σοφοί, ἡ εἰκὼν οὐ ζυμωθήσεται, καὶ πρὸς θεὸν ἀνακραθήσεται θεωθεῖσα διὰ τῆς θεότητος; κἀκεῖνο προσθήσομεν, εἰ διέπτυσται πάντως ὁ νοῦς ὡς ἁμαρτητικὸς καὶ κατάκριτος, καὶ διὰ τοῦτο σῶμα μὲν προσείληπται, νοῦς δὲ παραλέλειπται, συγγνώμη τοῖς πταίουσι περὶ νοῦν. ἡ μαρτυρία γὰρ θεοῦ κατὰ σὲ σαφῶς ἔδειξε τὸ τῆς θεραπείας ἀδύνατον. εἴπω τὸ μεῖζον· σὺ μὲν διὰ τοῦτο ἀτιμάζεις ὦ βέλτιστε τὸν ἐμὸν νοῦν, ὡς σαρκολάτρης, εἴπερ ἀνθρωπολάτρης ἐγώ, ἵνα συνδήσῃς θεὸν πρὸς σάρκα, ὡς οὐκ ἄλλως δεθῆναι δυνάμενον, καὶ διὰ τοῦτο ἐξαιρεῖς τὸ μεσότοιχον. ὁ δὲ ἐμὸς λόγος τίς, τοῦ ἀφιλοσόφου καὶ ἀπαιδεύτου. ὁ νοῦς νοῒ μίγνυται ὡς ἐγγυτέρῳ καὶ οἰκειοτέρῳ, καὶ διὰ τούτου σαρκί, μεσιτεύοντος θεότητι καὶ παχύτητι. τίς δὲ καὶ ὁ λόγος αὐτοῖς τῆς ἐνανθρωπήσεως ἴδωμεν, εἴτουν σαρκώσεως, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν. εἰ μὲν ἵνα χωρηθῇ θεός, ἄλλως ἀχώρητος ὤν, καὶ ὡς ὑπὸ παραπετάσματι τῇ σαρκὶ τοῖς ἀνθρώποις προσομιλήσῃ, κομψὸν τὸ προσωπεῖον αὐτοῖς, καὶ τὸ δρᾶμα τῆς ὑποκρίσεως, ἵνα μὴ λέγω ὅτι καὶ ἄλλως ὁμιλῆσαι ἡμῖν οἷόν τε ἦν, ὥσπερ ἐν βάτῳ πυρὸς καὶ ἀνθρωπίνῳ εἴδει τὸ πρότερον. εἰ δὲ ἵνα λύσῃ τὸ κατάκριμα τῆς ἁμαρτίας τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἁγιάσας, ὥσπερ σαρκὸς ἐδέησε διὰ τὴν σάρκα κατακριθεῖσαν, καὶ ψυχῆς διὰ τὴν ψυχήν, οὕτω καὶ νοῦ διὰ τὸν νοῦν, οὐ πταίσαντα μόνον ἐν τῷ Ἀδάμ, ἀλλὰ καὶ προπεπονθότα, ὅπερ οἱ ἰατροὶ λέγοιεν ἂν ἐπὶ τῶν ἀρρωστημάτων. ὃ γὰρ τὴν ἐντολὴν ἐδέξατο, τοῦτο καὶ τὴν ἐντολὴν οὐκ ἐφύλαξεν. ὃ δὲ οὐκ ἐφύλαξε, τοῦτο καὶ τῇ παραβάσει ἐτόλμησεν. ὃ δὲ παρέβη, τοῦτο καὶ σωτηρίας ἐδεῖτο μάλιστα. ὃ δὲ τῆς σωτηρίας ἐδεῖτο, τοῦτο καὶ προσελήφθη. ὁ νοῦς ἄρα προσείληπται. τοῦτο νῦν ἀποδέδεικται κἂν μὴ βούλωνται γεωμετρικαῖς ὥς φασιν αὐτοὶ ἀνάγκαις καὶ ἀποδείξεσι. σὺ δὲ ποιεῖς παραπλήσιον, ὥσπερ ἂν εἰς ὀφθαλμοῦ ἀνθρώπου πταίσαντος, καὶ ποδὸς προσπταίσαντος, τὸν πόδα μὲν ἐθεράπευες, τὸν δὲ ὀφθαλμὸν ἀθεράπευτον εἴας. ἢ ζωγράφου τι μὴ καλῶς γράψαντος, τὴν μὲν γραφὴν μετεποίεις, τὸν δὲ ζωγράφον ὡς κατορθοῦντα παρέτρεχες. εἰ δὲ ὑπὸ τούτων ἐξειργόμενοι τῶν λογισμῶν, καταφεύγουσιν ἐπὶ τὸ δυνατὸν εἶναι θεῷ, καὶ χωρὶς νοῦ σῶσαι τὸν ἄνθρωπον, δυνατὸν δήπου καὶ χωρὶς σαρκός, μόνῳ τῷ βούλεσθαι, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐνεργεῖ, καὶ ἐνήργησεν ἀσωμάτως. ἄνελε τοίνυν μετὰ τοῦ νοῦ καὶ τὴν σάρκα, ἵν' ᾖ σοι τέλειον τὸ τῆς ἀπονοίας. ἀλλ' ἀπατῶνται ὑπὸ τοῦ γράμματος, καὶ διὰ τοῦτο σαρκὶ προστρέχουσι, τὴν συνήθειαν τῆς γραφῆς ἀγνοοῦντες. ἡμεῖς αὐτοὺς καὶ τοῦτο διδάξομεν. ὅτι μὲν γὰρ πανταχοῦ τῆς γραφῆς ἄνθρωπος καὶ υἱὸς ἀνθρώπου προσαγορεύεται, τί δεῖ πρὸς εἰδότας καὶ λέγειν; εἰ δὲ διισχυρίζονται τῷ, ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦτο περιξέουσι τοῦ ἀνθρώπου τὸ κάλλιστον, ὥσπερ οἱ σκυτεῖς τὰ παχύτερα τῶν δερμάτων, ἵνα θεὸν σαρκὶ συγκολλήσωσιν, ὥρα λέγειν αὐτοὺς καὶ σαρκῶν μόνων τὸν θεὸν εἶναι θεόν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ψυχῶν, διὰ τὸ γεγράφθαι, καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, καὶ πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἥξει, καὶ εὐλογείτω πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ, τουτέστι πᾶς ἄνθρωπος, ἢ πάλιν ἀσωμάτους καὶ ἀοράτους καταβῆναι τοὺς πατέρας ἡμῶν εἰς Αἴγυπτον, καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰωσὴφ δεδέσθαι μόνην ὑπὸ τοῦ Φαραώ, διὰ τὸ γεγράφθαι, ἐν ἑβδομήκοντα πέντε ψυχαῖς κατέβησαν εἰς Αἴγυπτον. καὶ, σίδηρον διῆλθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, πρᾶγμα δεθῆναι μὴ δυνάμενον. ἀγνοοῦσι γὰρ οἱ ταῦτα λέγοντες, ὅτι συνεκδοχικῶς τὰ τοιαῦτα ὀνομάζεται, ἀπὸ μέρους τοῦ παντὸς δηλουμένου, ὥσπερ καὶ νεοσσοὶ τῶν κοράκων ἐπικαλοῦνται τὸν θεόν, ἵν' ἡ πτηνὴ δηλωθῇ φύσις, καὶ πλειάδες καὶ ἕσπερος καὶ ἀρκτοῦρος μνημονεύονται ἀντὶ πάντων τῶν ἀστέρων, καὶ τῆς περὶ τούτους οἰκονομίας. καὶ ἅμα οὐκ ἄλλως οἷόν τε ἦν τὴν τοῦ θεοῦ δηλωθῆναι περὶ ἡμᾶς ἀγάπην, ἢ ἐκ τοῦ μνημονευθῆναι τὴν σάρκα, ὅτι δι' ἡμᾶς

κατώ

κατέβη καὶ μέχρι τοῦ χείρονος. σάρκα γὰρ ἐστὶ ψυχῆς ἀτελέστερον, πᾶς τῶν εὖ φρονούντων ὁμολογήσει. τοῦτον ὁ λόγος σοι ἐξηγεῖτο, ὅσον δοκῶ μοι δύνασθαι περὶ καὶ ἁμαρτίαν αὐτὸν γεγενῆσθαι λέγεσθαι καὶ κατάραν, οὐκ εἰς ταῦτα τοῦ κυρίου μεταποιηθέντος. πῶς γάρ; ἀλλ' ὡς διὰ τοῦ ταῦτα δέξασθαι τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀναλαβόντος, καὶ τὰς νόσους βαστάσαντος. ταῦτα μὲν οὖν ἱκανῶς ἐν τῷ παρόντι διὰ τὸ σαφὲς καὶ τοῖς πολλοῖς εὔληπτον. οὐ γὰρ λογογραφεῖν, ἀλλ' ὠφελεῖν τοὺς ἀπαντῶντας βουλόμενοι, ταῦτα γράφομεν. εἰ δὲ τελεώτερον περὶ τούτων λέγειν, εἰ δοκεῖ καὶ διὰ μακροτέρων ἀκριβώσομεν; ὃ δὲ τούτων ἐστὶ βαρύτερον, οὐδ' αὐτὸ τοῦτο παραλιπεῖν ἀναγκαῖον ὄφελον, καὶ ἀρνοῦνται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς, καὶ δεύτερον ἰουδαϊσμόν, καὶ δευτέραν περιτομήν, καὶ θυσίας δευτέρας εἰσάγοντες. εἰ γὰρ τοῦτο, τί κωλύει καὶ πάλιν γεννηθῆναι Χριστὸν εἰς ἀθέτησιν τούτων, καὶ προδοθῆναι πάλιν ὑπὸ Ἰούδα, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ ταφῆναι, καὶ ἀναστῆναι, ἵνα πληρωθῇ πάντα, τὰ τῆς αὐτῆς ἀκολουθίας, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀνακύκλωσιν, τὰ αὐτὰ περιφερούσης τῆς αὐτῆς τῶν ἄστρων κινήσεως. τίς γὰρ ἡ ἀποπλήρωσις, τὸ μέν τι γενέσθαι τῶν τότε συμβάντων, τὸ δὲ παρεθῆναι; τοῦτο δειξάτωσαν οἱ σοφοί, καὶ περὶ πλῆθος τῶν βιβλίων φιλοτιμούμενοι. ἐπειδὴ δὲ τῷ περὶ Τριάδος φυσιούμενοι λόγῳ, καταψεύδονται μὲν ἡμῶν, ὡς οὐχ ὑγιῶς ἐχόντων περὶ τὴν πίστιν, δελεάζουσι δὲ τοὺς πολλούς. ἐκεῖνο γινώσκειν ἀναγκαῖον, ὅτι Ἀπολινάριος μὲν τὸ τῆς θεότητος ὄνομα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δούς, τὴν δύναμιν τῆς θεότητος οὐκ ἐφύλαξε. τὸ γὰρ ἐκ μεγάλου καὶ μείζονος καὶ μεγίστου συνιστᾶν τὴν Τριάδα, ὥσπερ ἐξ αὐγῆς, καὶ ἀκτῖνος, καὶ ἡλίου, τοῦ πνεύματος, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πατρός, ὅπερ σαφῶς ἐν τοῖς ἐκείνου γέγραπται λόγοις, κλίμαξ ἐστὶ θεότητος, οὐκ εἰς οὐρανὸν ἄγουσα, ἀλλ' ἐξ οὐρανοῦ κατάγουσα. ἡμεῖς δὲ θεὸν μὲν γινώσκομεν τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱόν, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. ταῦτα δὲ οὐ κλήσεις ψιλὰς τεμνούσας ἀξιώματα ἢ δυνάμεων ἀνισότητας, ἀλλὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὥσπερ προσηγορίαν, οὕτω καὶ θεότητος φύσιν, καὶ οὐσίαν καὶ δύναμιν. εἰ δέ τις ταῦτα μὲν ὀρθῶς οἴεται λέγεσθαι, ἐγκαλεῖ δὲ τὴν τῶν αἱρετικῶν κοινωνίαν, δειξάτω τις τοῦτο τῶν ἡμετέρων, καὶ ἢ πείσομεν, ἢ ἀναχωρήσομεν. πρὸ κρίσεως δὲ οὐδὲ ἄλλο τι καινοτομεῖν ἀσφαλές, μὴ ὅτι πρᾶγμα τοσοῦτον καὶ περὶ τηλικούτων. ἡμεῖς μὲν οὖν ταῦτα καὶ διεμαρτυράμεθα θεὸν καὶ ἀνθρώπους, καὶ διαμαρτυρόμεθα. καὶ οὐδὲ νῦν εὖ ἴσθι ταῦτ' ἂν ἐγράψαμεν, εἰ μὴ τὴν ἐκκλησίαν ἑωρῶμεν διασπωμένην καὶ τεμνομένην, καὶ ταῖς ἄλλαις τερατείαις, καὶ τῷ νῦν συνεδρίῳ τῆς ματαιότητος. εἰ δέ τις ταῦτα λεγόντων ἡμῶν καὶ διαμαρτυρομένων, ἢ διά χρείας τινάς, ἢ διὰ φόβον ἀνθρώπινον, ἢ δι' μικροψυχίας ἀτόπους, ἢ διὰ τὴν ἀχρίμαντον τέως καὶ ἀκυβέρνητον, ἢ διὰ τὸ ξένον χαρᾶς, καὶ πρὸς τὰς καινοτομίας ἕτοιμον, διαπτύει μὲν ἡμᾶς, ὡς οὐδ' ἐν ὅσ λόγου ἀξίους, προστρέχει δὲ τοῖς τοιούτοις, καὶ διαιρεῖ τὸ καλὸν σῶμα τῆς ἐκκλησίας, αὐτὸς βαστάσει τὸ κρῖμα ὅστις ἐὰν ᾖ, καὶ ὑφέξει περὶ θεῷ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. εἰ δὲ οἱ μακροὶ λόγοι καὶ τὰ νέα ψαλτήρια, καὶ ἀντίφθογγα περὶ Δαβίδ, καὶ ἡ τῶν μέτρων χάρις, ἡ τρίτη διαθήκη νομίζεται, καὶ ἡμεῖς ψαλμολογήσομεν, καὶ πολλὰ γράψομεν καὶ μετρήσομεν. ἐπειδὴ δοκοῦμεν καὶ ἡμεῖς πνεῦμα θεοῦ ἔχειν, εἴπερ πνεύματος χάρις τοῦτο ἐστίν, ἀλλὰ μὴ ἀνθρωπίνη καινοτομία. ταῦτά σε βούλομαι διαμαρτύρασθαι τοὺς πολλούς, ἵνα μὴ βάρος ἔχωμεν ὡς τοιοῦτο κακὸν περιορῶντες, καὶ παρὰ τὴν ἡμετέραν ῥαθυμίαν, πονηροῦ δόγματος νομὴν καὶ ἰσχὺν λαμβάνοντος.

ΚΑΤΑ ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ ΠΡΟΣ ΚΛΗΔΟΝΙΟΝ ἘΠΙΣΤΟΛΗ Β'.

Ἐπειδὴ πολλοὶ προσελθόντες τῇ σῇ εὐλαβείᾳ, πληροφορίαν ζητοῦσι περὶ πίστεως, καὶ διὰ τοῦτο ἀπῄτησας ἡμᾶς ἀγαπητικῶς σύντομον ὅρον τινὰ καὶ κανόνα τοῦ ἡμετέρου φρονήματος· διὰ τοῦτο ἐγράψαμεν τῇ σῇ εὐλαβείᾳ ὃ καὶ πρὸ τῶν γραμμάτων ἐγνώριζες, ὅτι ἡμεῖς τῆς κατὰ Νίκαιαν πίστεως τῶν τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐκεῖ συνελθόντων ἐπὶ καθαιρέσει τῆς Ἀρειανῆς αἱρέσεως, οὐδὲν οὔτε προετιμήσαμεν πώποτε, οὔτε προτιμᾶν δυνάμεθα, ἀλλ' ἐκείνης ἐσμὲν τῆς πίστεως σὺν θεῷ καὶ ἐσόμεθα προσδιαρθροῦντες τὸ ἐλλιπῶς εἰρημένον ἐκείνοις περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διὰ τὸ μηδὲ κεκινῆσθαι τηνικαῦτα τοῦτο τὸ ζήτημα, ὅτι μιᾶς θεότητος εἰδέναι χρὴ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, θεὸν καὶ τὸ πνεῦμα γινώσκοντας. τοὺς οὖν οὕτω φρονοῦντας καὶ διδάσκοντας, ἔχε κοινωνικούς, ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς. τοὺς δὲ ἑτέρως ἔχοντας ἀποστρέφου, καὶ ἀλλοτρίους ἡγοῦ, καὶ τοῦ θεοῦ καὶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, ἤτοι σαρκώσεως κινεῖταί τι ζήτημα, καὶ τοῦτο δηλοῦτε πᾶσι περὶ ἡμῶν, ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦτο ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας εἰς ἓν ἄγομεν, καὶ οὐ δύο υἱοὺς ὀνομάζομεν, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐν ἀδιαιρέτῳ θεότητι, καὶ τιμῇ προσκυνοῦμεν. εἰ δέ τις οὐ συντίθεται τούτοις ἢ νῦν ἢ ὕστερον,

αὐτοὺς ὑφέξει τοῦ θεοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ἡ μὲν οὖν πρὸς τὴν ἀδόκητον αὐτῶν περὶ τοῦ νοῦ δόξαν ἔνστασις ἡμῶν καὶ ἀντίθεσις, ὡς ἐν βραχεῖ τοιαύτη καὶ οὕτως ἔχουσα. μόνοι δὲ σχεδὸν δογματίζουσιν οὕτως καὶ πάσχουσιν, ἀνοίᾳ τὸν νοῦν περικόπτοντες. ἵνα δὲ μὴ κατηγορῶσιν ἡμῶν ὡς τὴν τοῦ ἀγαπητοῦ Βιταλίου πίστιν, ἣν ἀπαιτηθεὶς ὑπὸ τοῦ μακαρίου Δαμάσου τοῦ τῆς Ῥώμης ἐπισκόπου, ἔγγραφον ἐπιδέδωκε, πρότερον μὲν ἀποδεχομένων, νῦν δὲ ἀναινομένων, καὶ περὶ τούτου βραχέα διηγησόμεθα. οὗτοι γάρ, ἡνίκα μὲν ἂν τοῖς γνησίοις αὐτῶν μαθηταῖς καὶ μύσταις τῶν ἀπορρήτων θεολογῶσιν, ὥσπερ οἱ Μανιχαῖοι τοῖς ἐκλεκτοῖς λεγομένοις, ὅλην τὴν νόσον αὐτοῖς ἐκκαλύπτοντες, μόλις καὶ τὴν σάρκα τῷ σωτῆρι διδόασιν. ὅταν δὲ ταῖς κοιναῖς ὑπολήψεσι περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἃς ἡ γραφὴ παρίστησιν, ἐλέγχωνται καὶ πιέζωνται, τὰς μὲν εὐσεβεῖς λέξεις ὁμολογοῦσι. περὶ δὲ τὸν νοῦν κακουργοῦσιν, οὐκ ἄψυχον μὲν οὐδὲ ἄλογον οὐδὲ ἄνουν, οὐδὲ ἀτελῆ ὁμολογοῦντες τὸν ἄνθρωπον. ψυχὴν δὲ εἰς λόγον καὶ νοῦν, αὐτὴν εἰσάγοντες τὴν θεότητα, ὡς αὐτοῦ τῇ σαρκὶ συγκραθείσης μόνης, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῶν ἡμετέρων καὶ ἀνθρωπίνων, εἰ καὶ τὸ ἀναμάρτητον κρεῖττον ἢ καθ' ἡμᾶς ἦν, καὶ τῶν ἡμετέρων παθῶν καθάρσιον. οὕτω γοῦν καὶ τό, ἡμεῖς δὲ νοῦν χριστοῦ ἔχομεν, ἐξηγοῦνται κακῶς καὶ λίαν εὐήθως, νοῦν χριστοῦ τὴν θεότητα λέγοντες, οὐχ ὅπερ ἡμεῖς ὑπολαμβάνοντες, ὅτι οἱ τὸν ἑαυτῶν νοῦν καθήραντες μιμήσει τοῦ νοὸς ἐκείνου, ὃν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ σωτὴρ ἀνεδέξατο, καὶ πρὸς αὐτὸν ῥυθμίζοντες ὡς ἐφικτόν. οὗτοι νοῦν χριστοῦ ἔχειν λέγονται, ὡς καὶ σάρκα χριστοῦ μαρτυρηθεῖεν ἂν ἔχειν ἐκεῖνοι τὴν σάρκα παιδαγωγήσαντες, καὶ σύσσωμοι καὶ συμμέτοχοι χριστοῦ κατὰ τοῦτο γενόμενοι. καὶ ὡς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, οὕτω, φησί, φορέσομεν, καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου. οὕτω δὲ καὶ τέλειος αὐτοῖς ἄνθρωπος, οὐχ ὁ πεπειραμένος κατὰ πάντα τὰ ἡμέτερα χωρὶς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τὸ ἐκ θεοῦ σαρκὸς σύγκραμα δογματίζεται. τοῦτο γάρ φασι τελειότερον. τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ τὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως κακουργοῦσι φωνήν, τὸ ἐνηνθρώπησεν, οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ γέγονεν, ὃν ἑαυτῷ περιέπηξεν ἐξηγούμενοι κατὰ τὸ εἰρημένον. αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' ἀνθρώποις ὡμίλησε, καὶ συνεπολιτεύσατο λέγοντες καὶ διδάσκοντες, καὶ πρὸς ἐκείνην καταφεύγοντες τὴν φωνήν, τὴν μετὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη λέγουσαν. καὶ τί ἄν τις ἀγωνίζοιτο ἐπὶ πλεῖον, οἱ τὸν ἄνθρωπον ἀποσκευαζόμενοι, καὶ τὴν ἐντὸς εἰκόνα, τὸ ἐκτὸς ἡμῶν καθαίρουσι μόνους διὰ τοῦ καινοῦ προσωπείου, καὶ τοῦ ὁρωμένου. τοσοῦτόν τι ἑαυτοῖς μαχόμενοι, ὡς ποτὲ μὲν διὰ τὴν σάρκα, καὶ τὰ ἄλλα παχέως, καὶ σαρκικῶς ἐξηγεῖσθαι. ἐντεῦθεν γὰρ αὐτοῖς ὁ δεύτερος Ἰουδαϊσμὸς ὥρμηται, καὶ ἡ χιλιοέτις καὶ ληρώδης ἐν τῷ παραδείσῳ τρυφή, καὶ σχεδὸν τὸ τὰ αὐτὰ πάλιν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀναλαμβάνειν ἡμᾶς. ποτὲ δὲ δόκησιν μᾶλλον ἢ ἀλήθειαν τῆς σαρκὸς εἰσάγειν, ὡς οὐδὲ τὴν ἡμετέραν παθούσης, οὐδὲ ὅσα τῆς ἁμαρτίας ἐκτὸς ἐλεύθερα, καὶ κεχρῆσθαι πρὸς τοῦτο τῇ ἀποστολικῇ φωνῇ, οὐκ ἀποστολικῶς νοουμένῃ, ἢ λεγομένῃ, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων τὸν σωτῆρα ἡμῶν γεγονέναι, καὶ σχήματι εὑρεθῆναι, ὡς ἄνθρωπον, ὡς οὐχὶ τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους ἐν τούτοις δηλουμένου, φαντασίας δέ τινος ἀπατηλῆς καὶ δοκήσεως. ἐπειδὴ τοίνυν αὗται αἱ φωναί, καλῶς μὲν νοούμεναι μετὰ τῆς εὐσεβείας εἰσί, κακῶς δὲ ἐξηγούμεναι τὸ δυσσεβὲς ἔχουσι, τί θαυμαστόν, εἰ καὶ τοὺς Βιταλίου λόγους, ἡμεῖς μὲν ἐπὶ τὸ εὐσεβέστερον ἐδεξάμεθα, οὕτω τοῦ θέλειν πείθοντος, ἄλλοι δὲ πρὸς τὸ τῶν γεγραμμένων νοῦ ἀγριαίνουσιν. ὅμοιον δοκεῖ καὶ Δάμασος αὐτοὺς μεταδιδαχθείς, καὶ ἅμα πυθόμενος ἐπὶ τῶν προτέρων μένειν αὐτοὺς ἐξηγήσεων, ἀποκηρύκτους αὐτοὺς πεποίηκε, καὶ τὸ γραμματεῖον ἀναγραφαῖς τῆς πίστεως σὺν ἀναθεματισμῷ, εἰς πρὸς αὐτὴν τῆς ἀπάτην αὐτοῦ δυσχεραίνας, ἣν ἔπαθεν ὑπ' ἁπλότητος. ταῦτ' οὖν ἐληλεγμένοι σαφῶς, μὴ χαλεπαινέτωσαν, ἀλλ' ἐντραπέσθωσαν, μηδὲ καταψευδέσθωσαν, ἀλλὰ συστελλέσθωσαν, καὶ τοὺς πυλῶνας ἐξαλειφέτωσαν, τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν αὐτῶν οὐκ ἐκεῖνο πρόγραμμά τε καὶ κήρυγμα τῆς ὀρθοδοξίας, μετὰ ζητήματος εὐθὺς ἀπαντῶντες τοῖς εἰσιοῦσι καὶ διακρίσεως, τὸ δεῖν προσκυνεῖν μὴ ἄνθρωπον θεοφόρον, ἀλλὰ θεὸν σαρκοφόρον. τούτου τί γένοιτ' ἂν ἀλογώτερον; κἂν τὸ ῥῆμα ἐπὶ μέγα τοῦτο φρονῶσιν οἱ νέοι τῆς ἀληθείας κήρυκες. χάριν μὲν γὰρ ἔχει τινὰ σοφιστικὴν τῷ τάχει τῆς ἀντιστροφῆς, καὶ ψηφολογικὴν τερατείαν, τοῖς ἀπαιδεύτοις τερπνήν. ἔστι δὲ τῶν γελοίων γελοιότερον, καὶ τῶν ἀσυνέτων ἀσυνετώτερον. εἰ γάρ τις μεταβαλὼν τὴν ἄνθρωπος φωνήν, καὶ τὴν σάρξ εἰς θεόν, ὧν τὸ μὲν ἡμῖν ἀρέσκει, τὸ δὲ αὐτοῖς. ἔπειτα ἀντιστροφῇ χρήσαιτο τῇ θαυμασίᾳ ταύτῃ καὶ θεοπνεύστῳ. τί συναχθήσεται; τὸ δεῖν προσκυνεῖν μὴ σάρκα θεοφόρον, ἀλλὰ θεὸν ἀνθρωποφόρον. ὢ τῆς ἀτοπίας, τὴν ἀποκεκρυμμένην μετὰ χριστὸν σοφίαν σήμερον καταγγέλλουσιν, ἐφ' ᾧ καὶ δακρύειν ἄξιος. εἰ γὰρ πρὸ τριάκοντα τούτων ἐτῶν ἡ πίστις ἤρξατο, τετρακοσίων σχεδὸν ἐτῶν γεγονότων ἀφ' οὗ χριστὸς πεφανέρωται, κενὸν ἐν τοσούτῳ χρόνῳ τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν, καὶ μάτην μὲν οἱ μαρτυρήσαντες μεμαρτυρήκασι,

μάτην

μαρτυρίαν δὲ τοῦ λαοῦ προΐενται οἱ πιστοὶ καὶ τηλικοῦτοι προστάται. καὶ τὴν μίτραν οὐ χάριτος, ἀλλ' οὐ τῆς πίστεως. τίς δὲ οὐκ ἂν αὐτοὺς ἀγάσαιτο τῆς παιδεύσεως, οἳ σαφῶς αὐτοὶ τὰ Χριστοῦ διαιροῦντες, ὃ τὸ μὲν ἐγεννήθη, καὶ ἐπειράσθη, καὶ ἐπείνησε, καὶ ἐδίψησε, ἐκοπίασέ τε καὶ ὕπνωσε, ὡς ἀνθρωπίνῳ προσνέμοντες. τὸ δὲ ὑπὸ ἀγγέλων ἐδοξάσθη, καὶ τὸν πειραστὴν ἐνίκησε, καὶ ἔθρεψε λαὸν ἐν ἐρήμῳ, καὶ ἔτρεψεν οὕτω, καὶ ὑπεράνω θαλάσσης ἐπέζευσε, τῇ θεότητι λογιζόμενοι. καὶ τὸ μὲν, ποῦ τεθείκατε Λάζαρον, ἡμέτερον εἶναι λέγοντες. τὸ δὲ Λάζαρε δεῦρο ἔξω βοᾶν, καὶ τὸν τετραήμερον νεκρὸν ἐγείρειν, ὑπὲρ ἡμᾶς. καὶ τὸ μὲν ἠγωνίασε, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ ἐτάφη, τοῦ προκαλύμματος. τὸ δὲ ἐθάρσησε, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνέβη, τοῦ ἀποταμιεύσματος. ἔπειτα κατηγορῶσιν ἡμῶν, ὡς δύο φύσεις εἰσαγόντων ἀπηρτημένας ἢ μαχομένας, καὶ μεριζόντων τὴν ὑπερφυῆ καὶ θαυμασίαν ἕνωσιν, δέον ἢ μὴ ποιεῖν ὃ κατηγοροῦσιν, ἢ μὴ κατηγορεῖν ὃ πράττουσιν. εἴπερ ἑαυτοῖς γοῦν ἀκολουθεῖν ἐγνώκεισαν, ἀλλὰ μὴ καὶ τὰ ἴδια λέγειν, καὶ τὰ τῶν ἀντιπάλων, τοιοῦτόν ἐστιν ἡ ἀλογία, καὶ πρὸς ἑαυτὴν καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀντιμάχεται, ὡς μηδὲ περιπίπτοντας αὐτοὺς ἑαυτοῖς ἢ νοεῖν, ἢ αἰσχύνεσθαι. καὶ εἴ τις οἴεται ταῦτα γράφειν ἡμᾶς ἢ λέγειν ἑκόντας, ἀλλ' οὐ τυραννουμένους, καὶ τὴν ἕνωσιν ἀνταποδιδόντας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ λίαν σπουδάζοντας, ἴστω κακῶς φρονῶν, καὶ οὐκ ἐστοχασμένος τῆς ἡμετέρας ἐπιθυμίας, οἷς οὐδὲν εἰρήνης ἐστὶν, ἢ γέγονε προτιμότερον, ὡς αὐτὰ πείθει τὰ πράγματα, καὶ ἃ ποιοῦσί τε καὶ πανειδόντου κατ' ἡμῶν ἀντιλέγειν πανταπάσι τὴν ὁμόνοιαν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ
λόγων τέλος.

ΤΟΥ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

ΚΕΛΕΥΣΙΩι ΑΡΧΟΝΤΙ.

Ἔπαυσάς μοι τὴν σιωπὴν ἐγκαλῶν, καὶ τὴν ἀγροικίαν, ὦ καλὲ καὶ ἀστικέ, φέρε σοι δὴ καὶ μυθολογήσω μῦθον οὐκ ἄμουσον, εἴ πως ἀλλὰ ταύτῃ γε δυναίμην ἐπισχεῖν σε τῆς φλυαρίας. ἐπέσκωπτόν ποτε αἱ χελιδόνες τῶν κύκνων, τὸ μὴ ἐθέλειν ὁμιλεῖν τοῖς ἀνθρώποις, μήτε δημοσιεύειν τὴν μουσικήν, ἀλλ' ἀμφὶ τοὺς λειμῶνας διάγειν, καὶ τοὺς ποταμούς, καὶ τὴν ἐρημίαν ἀσπάζεσθαι, καὶ βραχέα μὲν ᾄδειν· ἃ δὲ καὶ ᾄδειν, ᾄδειν ἐν σφίσιν αὐτοῖς, ὥσπερ αἰσχυνομένους τὴν μουσικήν. ἡμῶν δὲ ἔφασαν αἱ πόλεις, καὶ οἱ ἄνθρωποι, καὶ οἱ θάλαμοι, καὶ περιλαλοῦμεν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὰ ἡμέτερα αὐτοῖς διηγούμεθα. ταῦτα δὴ ταῦτα τὰ ἀρχαῖα καὶ ἀττικά, τὸν Πανδίονα, τὰς Ἀθήνας, τὸν Τηρέα, τὴν Θρᾴκην, τὴν ἀποδημίαν, τὸ κῆδος, τὴν ὕβριν, τὴν ἐκτομὴν τῆς γλώττης, τὰ γράμματα, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸν Ἴτυν, καὶ ὡς ἐγενόμεθα ἐξ ἀνθρώπων ὄρνιθες. οἱ δὲ μόλις μὲν αὐτὰς ἠξίωσαν καὶ λόγου, τῆς ἀδολεσχίας μισήσαντες. ἐπεὶ δὲ ἠξίωσαν, ἀλλ' ἡμᾶς μὲν ἕνεκεν ἄν, ὦ αὗται, κἂν εἰς τὴν ἐρημίαν ἐφοίτησέ τις, ὥστε ἀκοῦσαι τῆς μουσικῆς, ὅταν αὐτοὶ μὲν τῷ ζεφύρῳ τὰς πτέρυγας ἐμπνεῖν ἡδύ τι καὶ ἐναρμόνιον, ὥστ' εἰ μὴ πολλὰ καὶ ἐν πολλοῖς ᾄδομεν. ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο κάλλιστον ἔχειν ἡμῶν, ὅτι μέτρῳ φιλοσοφοῦμεν τὸ μέλος, καὶ οὐκ ἀναμίγνυμεν θορύβοις τὴν μουσικήν. ὑμᾶς δὲ καὶ εἰσοικιζομένας οἱ ἄνθρωποι δυσχεραίνουσι, καὶ ᾀδούσας ἀποστρέφονται, καὶ μάλα γε δικαίως, αἵ γε οὐδὲ ἐκτμηθεῖσαι τὴν γλῶτταν, δύνασθε σιωπᾶν. ἀλλ' αὐτοὺς τῆς ἀφωνίας ὑμῶν ὀδύρεσθε, καὶ τὸ ἐφ' ὑμῖν πάθος, ἔπειτα ἐστὲ λαλίστεραι, τίνος οὐχὶ τῶν εὐγλώττων, καὶ μουσικῶν. συνίες ὅ,τι λέγω, φησὶν ὁ Πίνδαρος, κἂν εὕρῃς τὴν ἐμὴν ἀφωνίαν, ἀμείνω τῆς σῆς εὐγλωττίας, παῦσαι καταφλυαρῶν ἡμῶν τῆς σιωπῆς. ἢ σοι παροιμίαν ἐρῶ μάλιστα μὲν ἀληθῆ, μάλιστα δὲ σύντομον, ὅτι τότε ᾄσονται κύκνοι, ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσιν.

ΤΩι ΝΙΚΟΒΟΥΛΩι.

Ἀεὶ προτιμήσας ἐμαυτοῦ τὸν μέγαν Βασίλειον, εἰ κἀκείνῳ τοὐναντίον δοκεῖ, καὶ νῦν προτιμῶ, οὐχ ἧττον διὰ τὴν ἀλήθειαν, ἢ τὴν φιλίαν. διὰ τοῦτο προτιθεὶς τὰς ἐκείνου ἐπιστολάς, τὰς ἐμὰς ὑποτίθημι. καὶ γὰρ ἐπιθυμῶ πανταχοῦ συνεζεῦχθαι ἡμᾶς ἀλλήλοις, καὶ ἅμα τύπον παρέχειν τοῖς ἄλλοις τοῦ μετρίου καὶ τῆς ὑφέσεως.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Τὸ λακωνίζειν οὐ τοῦτό ἐστιν, ὅπερ οἴει, ὀλίγας συλλαβὰς γράφειν, ἀλλὰ περὶ πλείστων ὀλίγας. οὕτως ἐγὼ καὶ βραχυλογώτατον Ὅμηρον λέγω, καὶ πολὺν τὸν Ἀντίμαχον. πῶς; τοῖς πράγμασι κρίνων τὸ μῆκος, ἀλλ' οὐ τοῖς γράμμασι.

ΤΩι ΝΕΚΤΑΡΙΩι.

Τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἔχει ὡς ἔχει. ἄνευ πολέμου καὶ πραγμάτων καθήμεθα, σιωπῆς ἀκινδύνου γῆρας ἀντὶ πάντων τιμήσαντες. καί τι καὶ ὀνάμεθα τῆς ἡσυχίας, ἔλεον θεοῦ ἱκανῶς τῆς ἀρρωστίας ἀνενέγκοντες. σὺ δὲ κατευοδοῦ καὶ βασίλευε, ὡς ὁ θεῖος Δαβὶδ φησί, καί σοι συνδιέποι τὴν ἱερωσύνην ὁ τιμήσας θεός, πάσης ἐπηρείας ὑψηλοτέραν ταύτην χαριζόμενος. ἵνα δὲ τοῦ θαρρεῖν ἀλλήλοις ἀπόδειξιν δῶμεν, καὶ μή τι πάσχωμεν ἀνθρώπινον θεῷ προϊστάμενοι, ἐγὼ μὲν τοῦτο πρεσβεύω πρὸς σέ. σὺ δέ μοι προθύμως ἐπίνευσον. τοῦ γνησιωτάτου γὰρ ὑμῶν Παγκρατίου δεόμεθα, πολλῶν ἕνεκεν ἀναγκαίως τοῦτο ποιοῦντες. τοῦτον καὶ προσίεσθαι θέλησον εὐμενῶς, καὶ συστῆσαι τῷ φίλῳ τοῖς στουδιατρόφοις, ὥστε τοῦ σκοποῦ τυχεῖν. ὁ δὲ σκοπός, στρατείᾳ τινὶ τὴν ἀπραγμοσύνην λαλεῖν. ἐπεὶ μηδεὶς βίος ἀνεπηρέαστος τοῖς πονηροῖς. ὃ καὶ αὐτὸς γινώσκεις.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Τί οὖν ἐποίησας, εἰ παρὼν αὐτὸς εἶχον πράγματα; ἢ δῆλον, ὅτι πᾶσαν ἂν ἔθου σπουδήν, ἐλευθερῶσαί με τῆς ἐπηρείας, εἴπερ τι δεῖ τοῖς προλαβοῦσι τεκμαίρεσθαι. τοῦτο καὶ νῦν ἡμῖν χάρισαι, διὰ τῆς κοσμιωτάτης ἀνεψιᾶς ἡμῶν, αὐτῆς προσανιούσης σοι δι' ἡμῶν· αἰδεσθεὶς μὲν τὴν ἡλικίαν τῆς ἱκέτιδος, αἰδεσθεὶς δὲ τὸν τρόπον καὶ τὴν εὐλάβειαν, οὐ κατὰ τὰς πολλὰς οὖσαν γυναῖκας· αἰδεσθεὶς δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἀπραγμοσύνην τῆς γυναικός, καὶ τὸ παρὰ τῶν οἰκείων νῦν ἔχειν πράγματα. πρὸ πάντων δὲ τὴν ἡμετέραν παράκλησιν. ἡ μείζων δὲ χάρις, τὸ τάχος τῆς εὐεργεσίας, ἣν ἀπαιτοῦμεν. τὸ μὲν γὰρ φιλάνθρωπον τῇ χήρᾳ, καὶ ὁ ἄδικος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ κριτὴς ἐχαρίσατο. ἀλλὰ μετὰ πολλὴν ἱκεσίαν, καὶ προσεδρείαν. παρ' ἡμῶν δὲ ὑπαρχέτω τὸ τάχος, ἵνα μὴ κάμνῃ μακρὰ

τοῖς φροντίσι, καὶ ταῖς ὑπὲρ τῶν ἀλλοδαπῶν κακοπαθείαις, εἰ καὶ τὰ μάλιστα οἶδα σαφῶς, ὅτι οἰκείαν αὐτῇ ποιήσει καὶ τὴν ἀλλοτρίαν, ἡ σὴ θεοσέβεια.

ΤΩι ἙΛΛΑΔΙΩι.

Ἥσθην τοῖς γράμμασι· πῶς δ' οὐκ ἔμελλον, ὑπὲρ μνήμην εἶναί σοι καὶ τῶν τεθνηκότων. προσόντων δὲ καὶ τῶν συμβόλων τῆς ἑορτῆς, πλείων ἡ χάρις. ἀλλὰ πρόσθες οἷς δέδωκας ἔτι περ αἰτοῦσι. πρόσευχου δὲ περὶ ἡμῶν. εἰ μὲν συμφέρει, πάλιν ἡμᾶς ὑπομνησθῆναι καὶ ὑπομνῆσαι τῆς ἑορτῆς. εἰ δὲ μή, πρὸς τὰ ἐκεῖσε μετατεθῆναι, καὶ τὴν ἀληθῆ ἑορτὴν ἢ λαβεῖν, ἢ ἰδεῖν. οὗ δὴ εὐφραινομένων πάντων ἡ κατοικία. τῶν γὰρ τοῦ βίου στροφῶν κεκορέσμεθα.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Ὁρῶ τὰ ἐλπιζόμενα πόρρωθεν διδαχθέντα (χρήσομαι γὰρ ὑπὲρ σοῦ προφητικῷ) καὶ τοῖς ἤδη παροῦσιν εὐφραινόμεθα. τὴν γὰρ ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν, εἰς ἣν καταντήκαμεν, τὴν ἐκεῖθεν ἀγαθῶν οἶδα μυσταγωγίαν, ἑορτὴν οὖσαν διαβατήριον. ὧν καλῶς ἐποίησας καὶ αὐτὸς ἀναμνήσας ἡμᾶς, οἷς ἀπέσταλκας καὶ οἷς γέγραφας. ἐγὼ δὲ πολλάκις μὲν ἤδη πάσχα διῆλθον, καὶ ταῦτα ὄναρ μὲν τῆς μακροτέρας ζωῆς. νῦν δὲ καθαρώτερον ἐπιθυμῶ, τὴν ἀγχιστεύουσαν ταύτην διελθεῖν, τοῦ βίου τὴν βαρεῖαν καὶ σκοτεινήν, καὶ τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς πλινθείας ἐλευθερωθεὶς ᾗ συνδεδέμεθα, πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας μεταναστῆναι, ταύτην ἡμῖν πρόσευχου, εἴ τι σοι μέλει τοῦ τὰ μέγιστα εὐποιεῖν ἡμᾶς. σὺ δὲ πολλάκις γένοιτο συνεορτάσαι ὑπὲρ κοινῶν τῆς ἐκκλησίας βιώσιμος ἔχοντα. εἰ δέ μοι δοίη τε καὶ τὸ γῆρας ἐν καλῷ καταλῦσαι, τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ δόντα ἐπίσκοπον, ὃν ἀναδείξει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔργον ἀγαθὸν ἐργασάμενοι, καὶ ἵν' εἴπω, πατρικῶν εὐλογιῶν ἄξιον.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ.

Τοῦ πληρωθῆναί σοι τὸ ἐπίταγμα, τὸ μέν τι δὴ ἐφ' ἡμῖν· τὸ δέ γε, καὶ οἶμαι τὸ πλέον, ὑπὲρ τῇ σῇ εὐλαβείᾳ. ἐφ' ἡμῖν μὲν, τὸ τῆς ὁρμῆς καὶ τῆς προθυμίας. οὔτε γὰρ ἄλλοτέ ποτε τὴν σὴν συντυχίαν ἐφύγομεν, ἀλλ' ἀεὶ ταύτην διώκομεν. καὶ νῦν ταύτην πλέον ποθοῦμεν. ὑπὲρ δὲ τῇ σῇ ὁσιότητι, τὸ ὑπερβληθῆναι τὰ ἡμέτερα. προσεδρεύομεν γὰρ τῇ κυρίᾳ τῇ μητρὶ πολὺν ἤδη καμούσῃ χρόνον διὰ ἀρρωστίας. καὶ εἰ μὴ μέλλοιμεν ἀμφιβόλως αὐτὴν καταλείψαι, οὐ ζημιωθησόμεθα οὐδὲ ἴδοις τὴν παρουσίαν. μόνον ταῖς εὐχαῖς, τῇ μὲν πρὸς τὴν ὑγείαν, ἡμῖν δὲ πρὸς τὴν ὁδὸν ὑπερκούρησον.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Ἐψευσάμην, ὁμολογῶ τὴν ὑπόσχεσιν, συνέσεσθαί σοι καὶ συμφιλοσοφήσειν, καθομολογήσας ἐκ τῶν ἀθηνῶν ἔτι καὶ τῆς ἐκεῖσε φιλίας καὶ συμπνοίας. οὐ γὰρ ἔχω τι τούτων εἰπεῖν οἰκειότερον. ἐψευσάμην δὲ οὐχ ἑκών, ἀλλὰ νόμῳ νόμον νικήσαντος, τοῦ θεραπεύειν κελεύσαντος τοὺς γεννήτορας, τῆς τῆς ἑταιρείας καὶ συνηθείας. οὐ μὴν παντάπασι ψεύσομαι, ἂν τοῦτο αὐτὸ εἰ καταδέξῃ. τὰ μὲν γὰρ ἡμᾶς σοι συνεσόμεθα. τὰ δὲ αὐτὸς ἡμῖν θέλησον, ἵν' ᾖ τὰ πάντα κοινά, καὶ τὸ τῆς φιλίας ὁμότιμον. οὕτω γὰρ ὑπάρξει, καὶ τὸ τούτους μὴ λυπεῖν, καὶ τὸ σοῦ τυγχάνειν.

ΤΩι ΜΕΓΑΛΩι ΒΑΣΙΛΕΙΩι.

Οὐ φέρω τὴν Τιβερίνην ἐγκαλούμενος, καὶ τοὺς ἐνταῦθα πάγους καὶ χειμῶνας οὓς λίαν ἄπληκτος σύ, καὶ ἀκροβάμων, καὶ τὰς πλάκας καταπροαίνων, καὶ ὑπόπτερος σὺ καὶ μετάρσιος, καὶ ὑπὲρ ἀβάτου δρόμου συμφερόμενος. ἵνα καὶ καππαδόκης ὤν, φύγῃς τὰ καππαδοκίας. ἢ ἀδικοῦμεν, ὅτι ὑμεῖς μὲν ὠχριᾶτε, καὶ στενὸν ἀναπνεῖτε, καὶ μετρεῖσθε τὸν ἥλιον. ἡμεῖς δὲ λιπῶμεν καὶ κορεννύμεθα, καὶ οὐ περί γε γράμμεθα. ἀλλὰ ταῦτα ὑμῖν δεῖ. τρυφᾶτε δὲ καὶ πλουτεῖτε καὶ ἀγοράζετε. τοῦτο οὐκ ἐπαινῶ. ἢ πέπαυσαι τοὺς πηλοὺς ὀνειδίζων ἡμῖν. οὔτε γὰρ σὺ τὴν πόλιν ἐδημιούργησας, οὔτε τὸν χειμῶνα ἡμεῖς. ἢ καὶ ἡμεῖς σοι προσοίσομεν, ἀντὶ πηλοῦ τοὺς καπήλους, καὶ ὅσα αἱ πόλεις μοχθηρὰ φέρουσιν.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Σὺ μὲν σκῶπτε καὶ διάσυρε τὰ ἡμέτερα, εἴτε παίζων, εἴτε καὶ σπουδάζων. οὐδὲν τοῦτο πρᾶγμα. μειδία μόνον, καὶ τῆς παιδεύσεως ἐμφοροῦ, καὶ τῆς φιλίας ἡμῶν ἀπόλαυε. πάντα ἡμῖν χρυσὰ ἃ παρὰ σοῦ, ὁποῖα ποτ' ἂν ᾖ, καὶ ὅπως ἂν ἔχῃ. καὶ γάρ μοι καὶ τὰ ἐνταῦθα σκώπτειν δοκεῖς, οὐχ ἵνα σκώψῃς, ἀλλ' ἵνα πρὸς ἑαυτὸν ἑλκύσῃς. εἴ τι γε ἐγώ σου συνίημι. ὥσπερ οἱ τὰ ῥεύματα φράσσοντες, ἵν' ἀλλαχοῦ μεθελκύσωσι. τοιαῦτα ἡμῖν ἀεὶ τὰ σά. ἐγὼ δέ σου τὸν πόντον θαυμάσομαι, καὶ τὴν ποντικὴν ζοφοφορίαν, καὶ τὴν φυγῆς ἀξίαν μονήν. τούς τε ὑπὲρ κεφαλῆς λόφους καὶ θῆρας, οἳ τὴν πίστιν ὑμῶν δοκιμάζουσι. καὶ τὴν ὑποκειμένην ἐσχατιάν, εἴτ' οὖν μυοξίαν μετὰ τῶν σεμνῶν ὀνομάτων τοῦ φροντιστηρίου,

καὶ τοῦ

καὶ τοῦ μοναστηρίου τε τῆς χολῆς, λόγχμας τε ἀγρίων φυτῶν, καὶ βαθυκρημνῶν ὀρέων στέφανον, ὑφ' οὗ οὐ μὴν στεφανοῦσθε, ἀλλὰ συγκλείεσθε. τόν τε μετρούμενον ἀέρα, καὶ τὸν ποθούμενον ἥλιον, ὃν ὡς διὰ κάπνης αὐγάζεσθε, ὦ Ποντικοὶ Κιμμέριοι καὶ ἀνήλιοι. οἷς οὐ τὴν ἑξάμηνον νύκτα μόνον κατακεκρίσθαι, ὃ διά τινων λέγεται, ἀλλ' οὐδὲ μέρος τῆς ζωῆς ἄσκιον ἐχόντων. μίαν δὲ νύκτα μακράν, τὸν ἅπαντα βίον, καὶ ὄντως σκιὰν θανάτου, ἵν' εἴπω τὸ τῆς γραφῆς. ἐπαινῶ δὲ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν, οὐκ οἶδα εἴτε εἰς βασιλείαν, εἴτε εἰς ᾅδην φέρουσαν. σοῦ δὲ χάριν εἰς βασιλείαν φερέτω. καὶ τὴν ἐν μέσῳ τί βούλει; πότερον Ἐδὲμ ὀνομάσω ψευδόμενος, καὶ τὴν εἰς τέσσαρας ἀρχὰς μεριζομένην πηγήν, ἐξ ἧς καὶ οἰκουμένη ποτίζεται; ἢ τὴν ξηρὰν καὶ ἄνικμον ἐρημίαν, ἣν τις ἡμερώσει Μωσῆς, ῥάβδῳ πέτραν πηγάσας; ἔστι γὰρ ὅσον μὲν διαπέφευγε τὰς πέτρας, χαραδρῶδες· ὅσον δὲ τὰς χαράδρας, ἀκανθῶδες· ὅσον δὲ ὑπὲρ τὰς ἀκάνθας, κρημνός, καὶ ἡ ὑπὲρ τοῦτο ὁδός, ἐπίκρημνός τε καὶ ἀμφιτάλαντος, τῶν ὁδευόντων τὸν νοῦν συνάγουσα καὶ γυμνάζουσα πρὸς ἀσφάλειαν. ποταμὸς δὲ κάτω ῥοχθεῖ, οὗτος ὁ ἀμφιπολίτης σοι, Στρυμὼν καὶ ἡσύχιος, καὶ οὐκ ἰχθυοφόρος μᾶλλον, ἢ λιθοφόρος· οὐδὲ εἰς λίμνην ἀναχεόμενος, ἀλλ' εἰς βάθη κατασυρόμενος. ὢ λίαν ὑψηγόρε σύ, καὶ ποιητὰ καινῶν ὀνομάτων. ἔστι γὰρ μέγας καὶ φοβερός, καὶ ὑπερηχῶν τῶν ἄνω τὰς ψαλμῳδίας. οὐδὲν πρὸς τοῦτον οἱ καταράκται, καὶ οἱ κατάδουποι. τοσοῦτον ὑμῶν καταβοᾷ, νυκτός τε καὶ ἡμέρας. τραχὺς μὲν ὤν, ἄπορος δέ· καὶ θολερὸς μέν, ἄποτος δέ. οὐ τοῦτο μόνον φιλάνθρωπον, ὅτι μὴ παρασύρει τὴν μονὴν ὑμῶν, ὅταν αὐτὸν αἱ χαράδραι, καὶ οἱ χειμῶνες ἐκμαίνωσιν. ἃ μὲν οὖν ἡμεῖς συνίσμεν, ταῖς τῶν μακάρων νήσοις ταῦτα, εἴτ' οὖν τῶν μακαρίων ὑμῶν, τοιαῦτά ἐστι. σὺ δὲ μὴ θαύμαζε τοὺς μηνοειδεῖς ἀγκῶνας, τὰ βάσιμα τῆς ὑπωρείας ὑμῶν ἀπαγχονίζοντας μᾶλλον, ἢ ἀποτειχίζοντας, καὶ τὸν κορυφῆς ὑπερτέλλοντα τένοντα, ὃς ταντάλειον ὑμῖν ποιεῖ τὴν ζωήν, τάς τε διαρρεούσας αὔρας, καὶ τῆς γῆς ἀναπνοάς, αἳ λειποθυμοῦντας ὑμᾶς ἀναψύχουσι. τούς τε ᾠδικοὺς ὄρνιθας, ᾄδοντας μέν, ἀλλὰ τὸν λιμόν· καὶ περιϊπταμένους μέν, ἀλλὰ τὴν ἐρημίαν. ἐπιδημεῖ δὲ οὐδείς, ὅτι μὴ κατὰ θήραν λέγεις. πρόσθες, καὶ ὥστε νεκροὺς ὑμᾶς ἐπισκέπτεσθαι. ταῦτα μακρότερα μὲν ἴσως ἢ κατ' ἐπιστολήν, ἐλάττω δὲ κωμῳδίας. σὺ δὲ εἰ μὲν οἴσεις μετρίως τὴν παιδιάν, ὀρθῶς ποιήσεις· εἰ δὲ μή, καὶ τὰ πλείω προσθήσομεν.

ΤΩ͂Ι ΜΕΓΆΛΩΙ ΒΑΣΙΛΕΊΩΙ.

Ἐπειδὴ φέρεις μετρίως τὴν παιδιάν, καὶ τὰ ἑξῆς προσθήσομεν. ἐξ Ὁμήρου δὲ τὸ προοίμιον· ἀλλ' ἄγε δὴ μετάβηθι, καὶ ἵππων κόσμον ἄεισον, τὴν ἄστεγον σκηνὴν καὶ ἄθυρον, τὴν ἄπυρον ἑστίαν καὶ ἄκαπνον, τοὺς πυρὶ ξηρανθέντας τοίχους, ἵνα μὴ ταῖς τοῦ πηλοῦ ῥανίσι βαλλώμεθα. ταντάλειοί τινες καὶ κατάκριτοι, διψῶντες ἐν ὕδασι, τὴν ἐλεεινὴν ἐκείνην καὶ ἄτροφον πανδαισίαν, ἐφ' ἣν ἐκ Καππαδοκίας ἐκλήθημεν, οὐχ ὡς λωτοφάγων πενίαν, ἀλλ' ὡς Ἀλκινόου τράπεζαν ἡμεῖς οἱ νέοι ναυαγοί τε καὶ τλήμονες. μέμνημαι γὰρ τῶν ἄρτων ἐκείνων, καὶ τῶν ζωμῶν. οὕτω γὰρ ὠνομάζοντο, ἀλλὰ καὶ μεμνήσομαι, καὶ περιολισθαινόντων τοῖς βλωμοῖς ὀδόντων· εἶτα ἀνισχομένων καὶ ἀνελκομένων, ὥσπερ ἐκ τέλματος. αὐτὸς ταῦτα τραγῳδήσεις ὑψηλότερον, ἐκ τῶν οἰκείων παθῶν ἔχων τὸ μεγαλόφωνον, ὧν εἰ μὴ ταχέως ἡμᾶς ἡ μεγάλη καὶ πτωχοτρόφος ὄντως ἐρρύσατο, τὴν σὴν λέγω μητέρα, ὥσπερ λιμὴν ἐν καιρῷ φανεῖσα χειμαζομένοις, πάλαι ἂν ἦμεν νεκροί, πίστεως ποντικῆς οὐκ ἐπαινούμενοι μᾶλλον ἢ ἐλεούμενοι. πῶς παρέλθω τοὺς ἀκήπους κήπους ἐκείνους καὶ ἀλαχάνους; καὶ τὴν Αὐγείου κόπρον, ἐκ τῆς οἰκίας ἐκκαθαιρομένην, ἣ τούτους ἀνεπληρώσαμεν, ἡνίκα τὴν γεωλόφον ἅμαξαν, ἐγώ τε ὁ Βοτρύαν, καὶ ὁ λάμυρος σύ, τοῖς αὐχέσι τούτοις καὶ ταῖς χερσὶ ταύταις, αἳ τῶν πόνων ἔτι τὰ ἴχνη φέρουσιν. ὦ γῆ καὶ ἥλιε, ἀὴρ καὶ ἀρετή. τραγῳδήσω γάρ τι μικρόν, οὐχ ἵνα τὸν Ἑλλήσποντον ζεύξωμεν, ἀλλ' ἵνα τὸν κρημνὸν ὁμαλίσωμεν. τούτοις εἰ μὲν οὐδὲν ἀχθεσθήσῃ λεγομένοις, πάντως οὐδὲ ἡμεῖς· εἰ δὲ ἀχθεσθήσῃ πόσῳ γιγνομένοις, ἡμεῖς καὶ τὰ πλείω παρήσομεν, αἰδοῖ τῶν ἄλλων, ὧν πολλῶν ἀπηλαύσαμεν.

ΤΩ͂Ι ΜΕΓΆΛΩΙ ΒΑΣΙΛΕΊΩΙ.

Ἃ μὲν πρότερον ἐπεστέλλομεν περὶ τῆς ποντικῆς διατριβῆς, παιζόντων ἦν, οὐ σπουδαζόντων, ἃ δὲ νῦν γράφω, καὶ λίαν σπουδαζόντων. τίς ἄν με θείη κατὰ μῆνας ἡμερῶν τῶν ἔμπροσθεν ἐκείνων, ἐν αἷς συνεκτρύφων σοι τὸ κακοπαθεῖν; ἐπειδὴ τὸ ἑκούσιον λυπηρόν, τοῦ ἀκουσίου τερπνοῦ τιμιώτερον. τίς δώσει τὰς ψαλμῳδίας ἐκείνας καὶ τὰς ἀγρυπνίας, καὶ τὰς διὰ τῆς εὐχῆς πρὸς θεὸν ἐκδημίας; καὶ τὴν οἱονεὶ ἄϋλον ζωὴν καὶ ἀσώματον; τίς ἀδελφῶν συμφυΐαν καὶ συμψυχίαν, τῶν ὑπὸ σοῦ θεουμένων καὶ ὑψουμένων; τίς

ἅμιλλαν ἀρετῆς καὶ παράθηξιν, ἣν ὅροις γραπτοῖς καὶ κανόσιν ἠσφαλισάμεθα; τίς θείων λογίων φιλοπονίαν; καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς φῶς εὑρισκόμενον, σὺν ὁδηγίᾳ τοῦ πνεύματος; ἵνα τὰ μικρότερα λέγω καὶ εὐτελέστερα, τίς ἐφημερίας καὶ αὐτουργίας, τίς ξυλογίας καὶ λατομίας; τίς δὲ φυτοκομίας καὶ ὀχετηγίας; τίς δὲ πλάτανον τὴν χρυσῆν, καὶ τῆς ξέρξου τιμιωτέραν, ὑφ' ἧς οὐχὶ βασιλεὺς ἐκαθέζετο τετρυμμένος, ἀλλὰ μοναστὴς τετρυχωμένος. ἣν ἐγὼ ἐφύτευσα, ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἡ σὴ τιμιότης. ἀλλ' ὁ θεὸς ηὔξησεν, εἰς τιμὴν ἡμετέραν, ἵνα ὑπόμνημα σώζηται παρ' ὑμῖν τῆς ἡμετέρας φιλοπονίας, ὥσπερ ἐν τῇ κιβωτῷ λέγεται καὶ πιστεύεται ἡ ῥάβδος ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα. ταῦτα δέξασθαι μὲν ῥᾷστον, λαβεῖν δὲ οὐ ῥᾴδιον. ἀλλά μοι καὶ πάρεσο, καὶ σύμπνει τὴν ἀρετήν, καὶ συνεργάζου. καὶ ἥν ποτε συνελέξαμεν ὠφέλειαν, σώτζε διὰ τῶν προσευχῶν, ἵνα μὴ κατὰ μικρὸν ὥσπερ σκιὰ λυθῶμεν κλινούσης ἡμέρας. ὡς ἐγώ σε πνέω μᾶλλον ἢ τὸν ἀέρα. καὶ τοσοῦτον ζῶ μόνον, ὅσον μετὰ σοῦ γίνομαι, ἢ παρὼν ἢ ἀπὼν τοῖς ἰνδάλμασιν.

ΤΩι ΜΕΓΑΛΩι ΒΑΣΙΛΕΙΩι.

Πῶς ὑπερφυεῖς ἡμῖν τὰ σά, ὦ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλή; ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων; ἢ πῶς τοσοῦτον εἰπεῖν ἐθάρσησας; ἵνα τί καὶ αὐτὸς θαῤῥήσω μικρόν; πῶς ἡ διάνοια ὥρμησεν; ἢ μέλαν εἰργάσατο; ἢ χάρτης ἐδέξατο; ὦ λόγοι καὶ ἀθῆναι καὶ ἀρεταί, καὶ λόγων ἱδρῶτες. μικροῦ γάρ με καὶ τραγῳδεῖν, οἷς γράφεις ποιεῖς. πότερον ἡμᾶς ἀγνοεῖς, ἢ σεαυτόν; ὁ τῆς οἰκουμένης ὀφθαλμός, ἡ μεγάλη φωνὴ καὶ σάλπιγξ, τὸ τῶν λόγων βασίλειον. μικρὰ γρηγόρεια τὰ σά; τί ἂν τις ἄλλο θαυμάσειεν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, εἰ μὴ σὺ γρηγόριος; ἐν μὲν ἔαρ ἐν ὥραις, εἷς δὲ ἥλιος ἐν ἀστράσιν, εἷς δὲ περιέχων ἅπαντα οὐρανός. μία δὲ κατὰ πάντων φωνὴ ἡ σή. εἴπερ τι ἐγὼ ἱκανὸς τὰ τοιαῦτα κρίνειν, μηδὲ ἀπατᾷ με τὸ φίλτρον, ὅπερ οὐκ οἴομαι. εἰ μὲν ὅτι μὴ πρὸς ἀξίαν θαυμάζομεν, τοῦτο ἐγκαλεῖς, ἐγκάλει καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις. οὐδὲ γὰρ ἄλλος τις ἀξίως ἐθαύμασεν ἢ θαυμάζεται, ὅτι μὴ σύ, καὶ ἡ σὴ μεγαλοφωνία. εἴπερ οἷόν τε ἦν ἑαυτὸν ἐπαινεῖν, καὶ τοῦτο εἶχεν ἡμῖν ὁ τῶν λόγων νόμος. εἰ δὲ τὸ καταφρονεῖν ἐγκαλούμεθα, τί μὴ μανίαν πρότερον; ἀλλ' ὅτι φιλοσοφοῦμεν ἀγανακτεῖς; δὸς εἰπεῖν, τοῦτο μόνον καὶ τῶν λόγων τῶν σῶν ὑψηλότερον.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Ἐπαινῶ σου τὴν ὑπερβολὴν τοῦ προοιμίου. τί δὲ τῶν σῶν οὐκ ἐπαινετέον; καὶ σὺ ἑάλως. ὥσπερ καὶ ἡμᾶς γεγραφότες. ἐπειδή γε εἰς τὸν πρεσβυτέρου βαθμὸν ἐβιάσθημεν. καίτοι γε, οὐ τοῦτο ἡμῖν ἐσπουδάζετο. ἀλλήλοις γὰρ ἐσμέν, εἴπερ ἄλλοι τινὲς ἀξιόπιστοι μάρτυρες τοῦ τὴν πεζὴν στέργειν φιλοσοφίαν καὶ κάτω μένουσαν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν μὴ γενέσθαι μέν, ἴσως ἄμεινον ἦν. ἢ οὐκ οἶδ' ὅ,τι καὶ φῶ, ἕως γνῶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ πνεύματος. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο, φέρειν ἀνάγκη, ὥς γε νῦν ἐμοὶ καταφαίνεται, καὶ μάλιστα διὰ τὸν καιρόν, πολλὰς ἡμῖν αἱρετικῶν ἐπεισάγοντα γλώσσας, καὶ μὴ καταισχύνειν μήτε τὰς τῶν πεπιστευκότων ἐλπίδας, μήτε τὸν ἡμέτερον βίον.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Καιρὸς εὐβουλίας καὶ καρτερίας, καὶ τοῦ μηδένα φανῆναι ἡμῶν ἀνδρικώτερον, μηδὲ τοὺς πολλοὺς ἱδρῶτας καὶ πόνους ἐν ὀλίγῳ καταλυθῆναι. γράφω δὲ τί τοῦτο καὶ πόθεν; ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος ἡμῶν εὐσέβιος (οὕτω γὰρ δεῖ περὶ αὐτοῦ λοιπὸν καὶ φρονεῖν καὶ γράφειν) λίαν πρὸς ἡμᾶς ἔχει συμβατικῶς τε καὶ φιλικῶς, καὶ ὥσπερ σίδηρος πυρὶ τῷ χρόνῳ μαλάσσεται. καὶ οἶμαι καὶ γράμμα ἥξειν πρὸς σέ, παρακλήσεώς τε καὶ κλήσεως, ὡς ἐμοί τε παρεδήλωσε, καὶ πολλοὶ πείθουσιν ἡμᾶς τῶν τὰ ἐκείνου σαφῶς εἰδότων. ὃν προλάβωμεν, ἢ παρόντες ἢ ἐπιστείλαντες, μᾶλλον δὲ προεπιστείλαντες, εἶτα παρόντες, ἵνα μὴ αἰσχυνθῶμεν ὕστερον ἡττηθέντες, ἐξὸν νικῆσαι τῷ καλῶς ἡττηθῆναι καὶ φιλοσόφως, ὃ παρὰ τῶν πολλῶν ἀπαιτούμεθα. ἧκε οὖν ἐμοὶ πεισθείς, καὶ διὰ τοῦτο, καὶ διὰ τὸν καιρόν. ἐπειδὴ σύστασις αἱρετικῶν κατατρέχει τὴν ἐκκλησίαν, τῶν μὲν ἤδη παρόντων καὶ ταρασσόντων, τῶν δὲ ὡς λόγος παρεσομένων. καὶ δέος παρασυρῆναι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, εἰ μὴ τάχιστα κινηθείη τὸ πνεῦμα Βεσελεήλ, τοῦ σοφοῦ τῶν τοιούτων ἀρχιτέκτονος λόγων τε καὶ δογμάτων. εἰ δὲ δοκεῖς αὐτὸν ἐμὲ παρεῖναι καὶ διάξοντα ταῦτα, καὶ συνοδεύοντα, οὐδὲ τοῦτο φευξόμεθα.

ΠΡΟΣ ΕΥΣΕΒΙΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ καισαρείας.

Ἐπαινῶ πρὸς ἄνδρα ποιοῦμαι τοὺς λόγους οὔτε ἀγαπῶντα τὸ ψεῦδος, καὶ τὸ ἐν ἑτέροις φωρᾶσαι πάντων ὀξύτατον, κἂν ὅτι μάλιστα σοφοῖς πλέκηται καὶ ποικίλοις τοῖς λαβυρίνθοις, πρὸς δὲ οὐδὲ αὐτὸς μοι φίλον τὸ τεχνικόν. εἰρήσεται γὰρ κἂν ᾖ φορτικώτερον. πεφυκότι τε οὕτω καὶ τυπουμένῳ παρὰ τοῦ λόγου, διὰ τοῦτο γράφω τὰ παρεστηκότα. καί μου δέξαι τὴν παῤῥησίαν. ἢ ἀδικήσεις γε τῆς ἐλευθερίας ἀποστερῶν καὶ ἀναγκάζων γε ἐμαυτοῦ κατέχειν τὴν ὀδύνην τῆς λύπης, ὥσπερ τι νόσημα ὕπουλον καὶ κακόηθες. ἐγὼ χαίρω μὲν ὑπὸ σοῦ τιμώμενος, ἄνθρωπος εἰμὶ τοῦ προειρηκότος ὁ λόγος, καὶ καλούμενος ἐπί τε σύλλογον καὶ συνόδους πνευματικούς. οὐ φέρω δὲ τὴν γεγενημένην ὕβριν τοῦ τιμιωτάτου ἀδελφοῦ Βασιλείου, καὶ γινομένην ἔτι παρὰ τῆς σῆς εὐλαβείας, ὃν καὶ βίου καὶ λόγου κοινωνόν, καὶ τῆς ὑψηλοτάτης φιλοσοφίας εἱλόμην τε ἀπ' ἀρχῆς, καὶ νῦν ἔχω, καὶ οὐδὲν ἐμαυτοῦ μέμφομαι τῆς ἐπ' αὐτοῦ κρίσεως. οὕτω γὰρ εἰπεῖν μετριώτερον, ἵνα μὴ ἐμαυτὸν ἐπαινεῖν δόξω, τὰ ἐκείνου θαυμάζων. σὺ δέ μοι δοκεῖς ποιεῖν παραπλήσιον, τὸν μὲν ἀτιμάζων, τιμῶν δὲ ἡμᾶς, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἀνδρὸς τῇ μὲν τῶν χειρῶν καταψήχοι τὴν κεφαλήν, τῇ δὲ παίοι τὴν παρειάν· ἢ καὶ θεμελίους ὑποσκάπτων οἰκίας, διαζωγραφοίη τοὺς τοίχους, καὶ καλλωπίζοι τὰ ἔξωθεν. εἴ τι οὖν ἐμοὶ πείθῃ, τοῦτο ποιήσεις. παθεῖν δὲ ἀξιῶ. καὶ γὰρ δίκαιον, εἰ ἐκεῖνον θεραπεύσεις τὰ εἰκότα, καὶ παρ' ἐκείνου θεραπευθήσῃ. τὸ δὲ καθ' ἡμᾶς ἕψεται ὥσπερ τοῖς σώμασιν αἱ σκιαί, μικρούς τε ὄντας, καὶ πρὸς εἰρήνην ἐπιμετρέους. οὐδὲ γὰρ οὕτως ἀθλίως πεπράγμεθα, ὥστε τὰ ἄλλα μὲν ἐθέλειν φιλοσοφεῖν, καὶ τῆς κρείττονος εἶναι μερίδος· ὑποφορεῖν δὲ πράγματος, ὃ τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου κεφάλαιόν ἐστι τῆς ἀγάπης. ἄλλως τε καὶ πρὸς ἄνδρα ἱερέα τε καὶ τοιοῦτον, ὃν καὶ βίῳ καὶ λόγῳ καὶ πολιᾷ πάντων ἄριστον ὧν ἴσμεν γινώσκομεν. οὐ γὰρ ἀποσκοτήσει τὸ λυπεῖσθαι τῇ ἀληθείᾳ.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑι ΩΣ ΕΚ ΠΡΟσώπου τοῦ ἑαυτοῦ πατρός.

Εἰμὶ μὲν ποιμὴν ὀλίγος, καὶ ποιμνίου μικροῦ προεστηκώς, καὶ πολλοστὸς γε τῶν ὑπηρετῶν τοῦ πνεύματος. ἡ χάρις δὲ οὐ στενή, οὐδὲ τόποις περιγραπτή. διὰ τοῦτο δεδόσθω καὶ τοῖς μικροῖς παῤῥησία. ἄλλως τε καὶ περὶ κοινῶν καὶ τηλικούτων ὄντος τοῦ λόγου, καὶ μετὰ τοσαύτης βουλευομένοις τῆς πολιᾶς, ἣ τυχὸν ἔχει τι καὶ τῶν πολλῶν συνετώτερον. οὐ περὶ μικρῶν, οὐδὲ τῶν τυχόντων βουλεύεσθε, ἀλλ' ὧν ἢ εὖ ἢ κακῶς ἐχόντων, ἀνάγκη καὶ τὸ κοινὸν ἢ ἐκείνως ἢ οὕτως ἔχειν. περὶ γὰρ ἐκκλησίας ὑμῖν ὁ λόγος, ὑπὲρ ἧς Χριστὸς ἀπέθανεν, καὶ τοῦ ταύτην θεῷ παραστήσοντος καὶ προσάξοντος. λύχνος μὲν γὰρ τοῦ σώματός ἐστιν ὀφθαλμός, ὡς ἠκούσαμεν, οὐ μόνον οὗτος ὁ σωματικῶς ὁρῶν καὶ ὁρώμενος, ἀλλὰ καὶ ὁ πνευματικῶς θεωρῶν καὶ θεωρούμενος. λύχνος δὲ τῆς ἐκκλησίας, ὁ ἐπίσκοπος, ὃ δῆλον ὑμῖν κἂν αὐτοὶ μὴ γράφωμεν. ἀνάγκη τοίνυν ὥσπερ ἐκεῖνον καθαρῶς μὲν ἔχοντος ὀρθῶς ἄγεσθαι καὶ τὸ σῶμα, μὴ καθαροῦ δὲ τυγχάνοντος οὐκ ὀρθῶς, οὕτω δὴ καὶ τοῦ προστάτου τῆς ἐκκλησίας, ὁποτέρως ἂν ἔχῃ, πάντως ἢ συνδιακινδυνεύειν, ἢ συνδιασώζεσθαι. πάσης μὲν οὖν ἐκκλησίας φροντιστέον ὡς Χριστοῦ σώματος, μάλιστα δὲ τῆς ὑμετέρας, ἣ μήτηρ σχεδὸν ἁπασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, ἦν τε ἀπ' ἀρχῆς, καὶ νῦν ἐστι καὶ νομίζεται, καὶ πρὸς ἣν τὸ κοινὸν βλέπει, ὡς κέντρῳ κύκλος περιγραφόμενος. οὐ μόνον διὰ τὴν ὀρθοδοξίαν ἄνωθεν πᾶσι κεκηρυγμένην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ θεοῦ δεδομένην αὐτῇ περιφανῶς χάριν τῆς ὁμονοίας. ἐπεὶ τοίνυν κεκλήκατε μὲν καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν περὶ τούτου διάσκεψιν ποιοῦντες ὀρθῶς καὶ κανονικῶς, κρατούμεθα δὲ γήρᾳ καὶ ἀῤῥωστίᾳ, εἰ μὲν καὶ αὐτοὶ παρέσομεν τοῦ πνεύματος ἐπιῤῥώσαντος. οὐδὲν γὰρ ἄπιστον τοῖς πιστοῖς, τοῦτο τῷ παντὶ βέλτιον, καὶ ἡμῖν ἥδιον. ἵνα καὶ ὑμῖν τι συνεισενέγκωμεν, καὶ αὐτοὶ τῆς εὐλογίας μετέχωμεν. εἰ δὲ τὰ τῆς ἀσθενείας νικώσης ἀντιλαμβάνω, ὅσα γε ἀπὸ τῶν δυνατῶν, συνεισφέρομεν. πείθομαι μὲν καὶ ἄλλους εἶναι τῆς προστασίας ἀξίους παρ' ὑμῖν ὡς ἐκ πόλεως τοσαύτης καὶ οὕτω, καὶ ὑπὸ τοσούτων ἡγεμόνων ἄνωθεν. ἕνα δὲ οὐδένα δύναμαι προτιμῆσαι, τῶν παρ' ὑμῖν τιμωμένων τοῦ θεοφιλεστάτου υἱοῦ ἡμῶν Βασιλείου τοῦ πρεσβυτέρου, λέγω δὲ ὡς ὑπὸ θεῷ μάρτυρι, ἀνδρὸς καὶ βίον καὶ λόγον κεκαθαρμένου, καὶ μόνου τῶν πάντων, ἢ ὅτι μάλιστα κατ' ἀμφότερα δυναμένου στῆναι πρὸς τὸν νῦν καιρόν, καὶ τὴν κατέχουσαν τῶν αἱρετικῶν γλωσσαλγίαν. ταῦτα καὶ ἱερατικοῖς γράφω καὶ μοναστικοῖς, καὶ τοῖς ἐκ τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ βουλευτικοῦ τάγματος, καὶ τοῦ δήμου παντός. εἰ μὲν οὖν τοῦτο συνδόξει, καὶ ἡ ψῆφος ἡμῶν κρατοίη, οὕτως ὑγιῶς τε καὶ ὀρθῶς ἐχούσης ὡς μετὰ θεοῦ ψηφίζομεν, καὶ παρέσομαι πνευματικῶς καὶ παρείσομαι. μᾶλλον δέ, καὶ ἐπιβέβληκα τὴν χεῖρα ἤδη,

καὶ θαρρῶ τῷ πνεύματι. εἰ δὲ ἄλλο τι, καὶ μὴ τοῦτο συνδόξει, καὶ κατὰ φατρίας καὶ συγγενείας τὰ τοιαῦτα κρίνοιτο, καὶ ὀχλώδης χεὶρ πάλιν παρασύρει τὸ ἀκριβές, πράττοιτε καθ' ὑμᾶς αὐτοὺς τὸ ἀρεστόν. ἡμεῖς δὲ συσταλησόμεθα.

ΤΟΙΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ, ΩΣ ΕΚ ΠΡΟΣΩΠΟΥ τοῦ ἑαυτοῦ πατρός.

Ὡς ἡδεῖς ὑμεῖς καὶ φιλάνθρωποι, καὶ περιττοὶ τὴν ἀγάπην; κεκλήκατε ἡμᾶς εἰς τὴν μητρόπολιν, ὡς οἶμαι, περὶ ἐπισκόπου τι βουλευσόμενοι. τοῦτο γὰρ ὑμῶν αἰσθάνομαι. εἴ γε μήτε ὅτι ἥκειν δεῖ, μήτε ἐφ' ᾧ, μήτε ὅτε προσαγορευόντων ἀθρόως ἡμῖν εἶτα ὁρμᾶσθαι δεδηλώκατε. ὡς ἄν τινων οὐ τιμᾶν ἐγνωκότων, ἢ ἔχειν ἐσπουδακότων, ἀλλὰ τὸ παρεῖναι ἀποσπουδαζόντων; ἵνα μηδὲ ἄκουσιν ἡμῖν περιπέσωσι. τὸ μὲν οὖν ὑμέτερον τοιοῦτον, καὶ οἴσομεν ὑβριζόμενοι. τὸ δὲ ἡμέτερον ὅπως ἔχει, παραστήσομεν. ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλους δὴ προβαλοῦνται, κατὰ τοὺς ἑαυτῶν ἕκαστοι τρόπους ἢ πόθους. ὅπερ ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ συμβαίνειν. ἡμεῖς δὲ οὐδένα προτιμῆσαι δυνάμεθα, οὐδὲ γὰρ ὅσιον, τοῦ τιμιωτάτου υἱοῦ ἡμῶν Βασιλείου τοῦ συμπρεσβυτέρου. τίνα γὰρ ἂν ἴσμεν ἢ εὑρίσκομεν ἢ βίον δοκιμώτερον, ἢ λόγον δυνατώτερον, καὶ πανταχόθεν εἰς ἀρετῆς κάλλος ἐξησκημένον; εἰ δὲ ἡ ἀσθένεια πρόφασις, οὐ γὰρ ἀθλητὴν προβάλλεσθε, ἀλλὰ διδάσκαλον. καὶ ἅμα που τοῦ δυναμοῦντος τοῦ ἀσθενοῦς ἄν περ ὦσι τοιοῦτοι ῥωννυμένος καὶ ὑπερέχοντος. ἂν ταύτην δέχησθε τὴν ψῆφον, καὶ παρέσομαι, καὶ συλληψόμεθα, ἢ πνευματικῶς ἢ σωματικῶς. εἰ δὲ ἐπὶ ῥητοῖς ἡ ὁδός, καὶ κρατεῖν μέλλουσιν αἱ στάσεις παρὰ τὸ δίκαιον, χαίρομεν παρεωραμένοι. ὑμέτερον ἔστω τὸ ἔργον, ἡμῶν δὲ ὑπερεύχεσθε.

ΤΩι ΜΕΓΑΛΩι ΒΑΣΙΛΕΙΩι.

Ἐγώ σε καὶ βίου καθηγητὴν, καὶ δογμάτων διδάσκαλον, καὶ πᾶν εἴ τι ἂν εἴποι τις τῶν καλῶν ἐθέμην τε ἀπ' ἀρχῆς, καὶ νῦν τίθεμαι, καὶ εἴ τις ἄλλος ἐπαινέτης τῶν σῶν, ἢ μετ' ἐμοῦ πάντως, ἢ μετ' ἐμέ. τοσοῦτον ἥττημαι τῆς σῆς εὐλαβείας, καὶ οὕτω καθαρῶς εἰμὶ σός. καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. οὗ γὰρ πλείων ἡ συνουσία, πλείων καὶ ἡ πεῖρα. οὗ δὲ ἡ πεῖρα δαψιλεστέρα, καὶ ἡ μαρτυρία τελειοτέρα. καὶ εἴ τι ἄλλο μοι τοῦ ζῆν ὄφελος, ἡ σὴ φιλία καὶ συνουσία. ἔχω μὲν οὖν οὕτω περὶ τούτων καὶ ἕξομαι. ἃ δὲ νῦν γράφω, γράφω μὲν οὐχ ἑκών, γράφω δὲ ὅμως. καί μοι μηδὲν ἀχθεσθῇς, ἢ λίαν αὐτὸς ἀχθεσθήσομαι, εἰ μὴ κατ' εὔνοιαν ταῦτα λέγειν τε, καὶ γράφειν πρὸς σὲ πιστευθείην. πολλοὶ κατεγνώκασιν ἡμῶν, ὡς περὶ τὴν πίστιν οὐκ ἰσχυρῶν, ὅσοι κοινοποιοῦσι τὰ ἡμέτερα καλῶς ποιοῦντες. καὶ οἱ μὲν ἀσέβειαν ἐγκαλοῦσι φανερῶς, οἱ δὲ δειλίαν. καὶ ἀσέβειαν μέν, οἱ μηδὲ ὑγιῶς λέγειν πιστεύοντες, δειλίαν δὲ οἱ τὴν ὑποστολὴν αἰτιώμενοι. καὶ τὰ μὲν τῶν ἄλλων τί χρὴ καὶ λέγειν; ἃ δὲ νῦν νεωστὶ συνέβη, ταῦτά σοι διηγήσομαι. συμπόσιον ἦν, καὶ τοῦ συμποσίου μετεῖχον οὐκ ὀλίγοι τῶν ἐπιφανῶν καὶ ἡμῖν φίλων. ἐν δὲ τούτοις καὶ ἀνὴρ τὸ τῆς εὐλαβείας ὄνομα καὶ σχῆμα περικείμενος. οὔπω πότος ἦν, καὶ λόγος ἦν περὶ ἡμῶν, ὅπερ ἐν τοῖς συμποσίοις φιλεῖ συμβαίνειν. ἀντ' ἄλλου τινὸς ἐπεισοδίου προτιθεμένων, πάντων δὲ τὰ σὰ θαυμαζόντων, καὶ προστιθέντων καὶ ἡμᾶς ὡς τὰ ἴσα φιλοσοφοῦντας, καὶ τὴν φιλίαν λεγόντων καὶ τὰς Ἀθήνας, καὶ τὴν ἐν ἅπασι σύμπνοιαν καὶ ὁμόνοιαν, δεινὸν τὸ πρᾶγμα ποιεῖται ὁ δὴ φιλόσοφος. καὶ τί τοῦτο, φησίν, ὦ οὗτοι, μάλα τι νεανικὸν ἐκβοήσας, ὡς λίαν ὑμεῖς ψευδεῖς τε καὶ κόλακες; τὰ μὲν ἄλλα ἐπαινείσθωσαν οἱ ἄνδρες, εἰ δοκεῖ. οὐδὲ αὐτὸς ἀντιλέγω. τὸ μέγιστον δὲ οὐ δίδωμι. τὴν ὀρθοδοξίαν μάτην μὲν ἐπαινεῖται Βασίλειος, μάτην δὲ Γρηγόριος. ὁ μὲν προδιδοὺς τὴν πίστιν οἷς διαλέγεται, ὁ δὲ συμπροδιδοὺς οἷς ἀνέχεται. πόθεν τοῦτο, ἔφην, ὦ μάταιε σύ, καὶ νέε Δαθάν, καὶ Ἀβειρὼν τὴν ἀπόνοιαν; πόθεν ἡμῖν ἥκεις δογματιστής; πῶς σεαυτὸν ποιεῖς τηλικούτων κριτήν; ἐκ τῆς κατ' εὐψύχιον ἔφη συνόδου νῦν ἥκω τοῦ μάρτυρος. καὶ γὰρ εἶχεν οὕτως. κἀκεῖσε ἤκουσα τοῦ μεγάλου Βασιλείου θεολογοῦντος, τὰ μὲν πατρὸς καὶ υἱοῦ ἄριστά τε καὶ τελεώτατα, καὶ ὡς οὐκ ἄν τις ἄλλος ῥᾳδίως εἴποι, τὸ πνεῦμα δὲ παρασύροντος. καὶ προστίθει τινὰ εἰκασίαν. ὥσπερ τῶν ποταμῶν οἱ τὰς μὲν πέτρας παρατρέχοντες, τὴν δὲ ψάμμον κοιλαίνοντες. ἢ τί δαί ποτε ὦ θαυμάσιε, σὺ μὲν ἔφη πρὸς ἐμὲ βλέπων, ἤδη φανερῶς τὸ πνεῦμα θεολογεῖς. καὶ τινος ἀπ' ἐμοῦ μνήμης τε τῶν ἐμῶν, ὡς συνεδρίου πολυανθρώπου θεολογήσαντος, ἐπειπόντος τῷ πνεύματι τοῦτο διὰ τὸ περιβόητον, ὃ μέχρι τίνος ὑπὸ τὸν μόδιον τὸν λύχνον κρύψομεν. ὁ δὲ ὑποφαίνει μὲν ἀμυδρῶς, καὶ οἷον σκιαγραφεῖ τὸν λόγον, οὐ παρρησιάζεται δὲ τὴν ἀλήθειαν, πολιτικώτερον ἢ εὐσεβέστερον τὴν ἀκοὴν ἐπικλύζων, καὶ τῇ δυνάμει τοῦ λόγου τὴν διπλόην περικαλύπτων. ὅτι ἐγὼ μὲν ἔφην ἐν παραβύστῳ κείμενος, καὶ τοῖς πολλοῖς ἀγνοούμενος, καὶ μηδὲ ἃ λέγοιμι, μηδὲ ὅτι λέγοιμι σχεδὸν γινωσκόμενος, ἀκινδύνως φιλοσοφῶ.

φιλοσοφῶ. τοῦ δὲ πλείονος ὁ λόγος, ὡς περιφανεστέρου καὶ παρ' ἑαυτοῦ καὶ παρὰ τῆς ἐκκλησίας. καὶ δημοσία πᾶν τὸ λεγόμενον, πολύς τε περὶ αὐτὴν ὁ πόλεμος, ζητούντων λαβέσθαι τῶν αἱρετικῶν γυμνῆς τῆς φωνῆς καὶ αὐτοῦ Βασιλείου. ἵν' ὁ μὲν ἐξωσθῇ τῆς ἐκκλησίας ὁ μόνος σχεδὸν ὑπολειπόμενος τῆς ἀληθείας σπινθὴρ, καὶ ἡ ζωτικὴ δύναμις τὸν κύκλον πάντα καταλημμένων. ῥιζωθῇ δὲ τὸ κακὸν ἐν τῇ πόλει, καὶ ὥσπερ ἀπό τινος ὁρμητηρίου τῆς ἐκκλησίας ταύτης, πᾶσαν καταδράμῃ τὴν οἰκουμένην. βέλτιον οὖν οἰκονομηθῆναι τὴν ἀλήθειαν, μικρὸν εἰξάντων ἡμῶν, ὥσπερ νέφει τινὶ τῷ καιρῷ, ἢ καταλυθῆναι τῷ φανερῷ τοῦ κηρύγματος. ἡμῖν μὲν γὰρ οὐδὲν βλάβος καὶ ἀπ' ἄλλων λέξεων τῶν συναγουσῶν, θεὸν τὸ πνεῦμα γινώσκειν. οὐ γὰρ ἐν ἤχῳ μᾶλλον, ἢ διανοίᾳ κεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν. τῇ ἐκκλησίᾳ δὲ μεγάλη ζημία τὸ δι' ἑνὸς ἀνδρὸς, διωχθῆναι τὴν ἀλήθειαν. οὐκ ἐδέξαντο τὴν οἰκονομίαν ὡς ἕωλον καὶ παίζουσαν αὐτοὺς οἱ παρόντες· ἀλλὰ καὶ κατεβόων ἡμῶν, ὡς τὴν δειλίαν μᾶλλον, ἢ τὸν λόγον οἰκονομούντων. πολὺ γὰρ εἶναι βέλτιον, τὸ ἡμέτερον φυλάττειν διὰ τῆς ἀληθείας, ἢ τοῦτό γε ἀχρειοῦν, καὶ μὴ προσλαμβάνειν τὸ ἀλλότριον, διὰ τῆς δῆθεν οἰκονομίας. τὰ μὲν οὖν καθέκαστον, ὧν τε εἶπον, ὧν τε ἤκουσα, καὶ ὡς ἠγανάκτησα πρὸς τοὺς ἀντιτείνοντας, παρὰ τοῦ μέτρου καὶ τῆς ἐμαυτοῦ συνηθείας, μακρὸν ἂν εἴη νῦν ἐκλογεῖσθαι, καὶ ἴσως οὐκ ἀναγκαῖον. τέλος δὲ τοῦ λόγου, τοὺς μὲν οὕτως ἀπεπεμψάμην. σὺ δὲ δίδαξον ἡμᾶς ὦ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλή. μέχρι τίνος προϊτέον ἡμῖν, τῆς τοῦ πνεύματος θεολογίας. καὶ τίσι χρηστέον φωναῖς, καὶ μέχρι τίνος οἰκονομητέον, ἵν' ἔχωμεν ταῦτα πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας. ἐγὼ δ' ὁ δεόμενος νῦν τοῦτο μανθάνειν, πάντων μάλιστα σέ τε καὶ τὰ σὰ γινώσκων, καὶ πολλάκις περὶ τούτων πληροφορίαν καὶ δεδωκὼς καὶ δεξάμενος, πάντων ἂν εἴην ἀμαθέστατός τε καὶ ἀθλιώτατος.

ΤΩ͂Ι ΜΕΓΑΛΩΙ ΒΑΣΙΛΕΙΩΙ.

Τοῦτο ἦν ὅπερ ἄλλος μὲν ἄν τις ὑπώπτευσε τῶν συνετωτέρων. ἐγὼ δὲ οὐκ ἔδεισα πρός σε γράφων, ὁ λίαν ἀρχαῖος καὶ μάταιος. ἐλύπησέ σε τὰ γράμματα. ὡς δὲ ἐγώ φημι οὐκ ὀρθῶς, οὐδὲ δικαίως, ἀλλὰ καὶ λίαν περιττῶς. καὶ τὴν λύπην οὐχ ὡμολόγησας μέν. ἔκρυψας δὲ, εἰ καὶ σοφῶς τοῦτο ἐποίησας, ὥσπερ τινὶ προσωπείῳ, τῇ αἰδοῖ τὸ τῆς λύπης καὶ λυπηρὸν πρόσωπον. ἐγὼ δὲ, εἰ μὲν δολερῶς καὶ κακοήθως τοῦτο ἐποίησα, οὐχ ὑπὸ τῆς σῆς λύπης μᾶλλον ἢ τῆς ἀληθείας βλαβήσομαι. εἰ δὲ ἁπλῶς καὶ μετὰ τῆς συνήθους εὐνοίας, τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας, οὐ τὴν σὴν διάθεσιν αἰτιάσομαι, πλήν γε ὅτι διορθώσασθαι ταῦτα μᾶλλον εἶχε καλῶς, ἢ πρὸς τοὺς συμβουλεύοντας δυσχεραίνειν. τὸ μὲν οὖν σὸν, καὶ αὐτὸς ὄψει, καὶ ἄλλοις συμβουλεύειν τὰ αὐτὰ, ἱκανὸς ὤν. ἐμὲ δὲ προθύμως ἕξεις, ἐὰν διδῷ ὁ θεὸς, καὶ παρεσόμενον, καὶ συναγωνιούμενον. καὶ τὰ δυνατὰ συνεισοίσοντα. τίς γὰρ ἂν ἀδικήσει σε; τίς δὲ οὐ θαρρήσει ὑπὸ σοὶ καὶ μετὰ σοῦ, περὶ τῆς ἀληθείας λέγων καὶ ἀγωνιζόμενος;

ΤΩ͂Ι ΑΥΤΩ͂Ι.

Οὐ παύσῃ βλασφημῶν ἡμᾶς, ὡς ἀπαιδεύτους καὶ σκαιοὺς καὶ ἀφίλους, καὶ οὐδὲ ζῆν ἀξίους, ὅτι συνεῖναι τετολμήκαμεν ἃ πεπόνθαμεν. σὺ γὰρ ἄλλο γε οὐδὲν ἀδικοῦμεν, αὐτὸς ἂν εἴποις. οὐδέ τι συνίσμεν αὐτοῖς ἡμῖν ἢ μικρὸν ἢ μεῖζον περὶ σὲ κακοῖς γεγονόσι. μηδὲ συγγνοίημεν. πλὴν τοῦτο μόνον ἔγνωμεν ἠπατημένοι. ὀψὲ μὲν ἄγαν, ἔγνωμεν δὲ, καὶ τὸν θρόνον αἰτιώμεθα, ὡς ὑψηλότερόν σε ἡμῶν ἀθρόως ποιήσαντα. καὶ κάμνομεν τὰ σὰ ἐγκαλούμενοι, καὶ ἀπολογούμενοι, πρὸς τοὺς σαφῶς εἰδότας καὶ τὰ πρῶτα ἡμῶν καὶ τὰ νῦν. τοῦτο γὰρ ὧν πάσχομεν τὸ γελοιότατον, ἢ ἐλεεινότατον, τοὺς αὐτοὺς καὶ ἀδικεῖσθαι καὶ ἐγκαλεῖσθαι. ὅπερ νῦν καὶ ἡμῖν συμβέβηκεν. ἐγκαλοῦσι δὲ καὶ ἄλλοι μὲν ἄλλο τι. καὶ ὅ, τι ἂν ἕκαστος βούληται, κατὰ τὸν ἑαυτοῦ τρόπον, ἢ τὸ μέτρον τῆς ὑπὲρ ἡμῶν ὀργῆς. οἱ φιλανθρωπότατοι δὲ, ὑπεροψίαν καὶ περιφρόνησιν καὶ τὸ παρερρῖφθαι ἡμᾶς μετὰ τὴν χρείαν, ὥσπερ τῶν σκευῶν τὰ ἀτιμότατα, καὶ τοῦ μηδενὸς ἄξια, ἢ τῶν ἐρεισμάτων ταῦτα, ὑπὲρ ὧν αἱ ἁψῖδες, ἃ μετὰ τὴν πῆξιν ὑφαιρεῖται καὶ διαπίπτει. τούτους μὲν οὖν χαίρειν ἐῶμεν, καὶ λέγειν ὅτι ἂν λέγωσιν. οὐδεὶς ὑφέξει γλώσσης αὐτονομίαν. καὶ σύ μοι τὸν μισθὸν κατάβαλε τὰς μακαρίας καὶ κενὰς ἐλπίδας, ἃς κατὰ τῶν βλασφημούντων ἐξεῦρες, ὡς διὰ τιμὴν ὑβρίζων τοὺς κούφους ἡμᾶς, καὶ προχείρους πρὸς τὰ τοιαῦτα. ἐγὼ δὲ τὸ ἐμὸν ὡς ἔχω δηλώσω, καί μοι μηδὲν ὀργισθῇς. ἐρῶ γὰρ, ἃ καὶ παρ' αὐτὰ τοῦ πάθους ἀπεφθεγξάμην, οὐ τοσοῦτον ἢ ὑπὸ θυμοῦ ζέσας, ἢ ὑπὸ τοῖς γεγονόσι καταπλαγεὶς, ὥστε κλαπῆναι τοὺς λογισμοὺς, καὶ ἀγνοεῖν ἅπερ ἔλεγον. οὔτε ὅπλα κτήσομαι, οὔτε τὰ τακτικὰ μαθήσομαι ἃ μὴ πρότερον ἔμαθον, ἡνίκα καιρὸς εἶναι μᾶλλον ἐδόκει πάντων ὁπλιζομένων καὶ μαινομένων. οἶσθα τὰ τῶν ἀσθενῶν ἀῤῥωστήματα. οὔτε τὸν ἀρήϊον Ἄνθιμον ὑποστήσομαι, καίπερ ἄωρον ὄντα πολεμιστὴν, ψιλός τε ὢν καὶ ἀπόλεμος, καὶ πρὸς τὰ τραύματα εὐεπιθετώτερος. ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν αὐτὸς πολέμει, εἰ τοῦτό σοι φίλον. καὶ γὰρ τοὺς ἀσθενεῖς πολλάκις,

αἱ χρεῖαι

αἱ χρεῖαι ποιοῦσι πολεμιστάς. ἢ ζήτει τοὺς πολεμήσοντας, ὅτ' ἂν σοῦ τῶν ἡμετέρων λαμβάνωνται τὰ ἔργα τηρῶν, καὶ ὥσπερ ὁ Ἀμαλὴκ ἐκεῖνος, εἴργων τὸν Ἰσραήλ. ἡμῖν δὲ, ἀντὶ πάντων δοῦναι τὴν ἡσυχίαν. τί γὰρ δεῖ μάχεσθαι περὶ γαλαθηνῶν, καὶ ὀρνίθων, καὶ τῶν ἀλλοτρίων; ὡς δὲ τὰ περὶ ψυχῶν καὶ κανόνων. τί δὲ τῶν λαμπρῶν Σασίμων ἀφαιρεῖν τὴν μητρόπολιν, ἢ γυμνοῦν καὶ ἀνακαλύπτειν τὸ τῆς γνώμης ἀπόρρητον, συγκαλύπτειν δέον. ἀλλὰ σὺ μὲν ἀνδρίζου καὶ κραταιοῦ, καὶ πάντα ἕλκε πρὸς τὴν ἑαυτοῦ δόξαν, ὥσπερ οἱ ποταμοὶ τοὺς χειμάρρους, μήτε φιλίαν, μήτε συνήθειαν τοῦ καλοῦ προτιμῶν, καὶ τῆς εὐσεβείας, μήτε τοῦ ποῖός τις εἶναι δόξεις ἐκ τοῦ ταῦτα ποιεῖν φροντίζων, ἀλλ' ἑνὸς ὢν τοῦ πνεύματος. ἡμεῖς δὲ τοῦτο μόνον κερδανοῦμεν τῆς σῆς φιλίας, τὸ μὴ πιστεύειν φίλοις, μήτε τοῦ θεοῦ ποιεῖσθαί τι προτιμότερον.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Ἐγκαλεῖς ἡμῖν ἀργίαν καὶ ῥαθυμίαν, ὅτι μὴ τὰ σὰ Σάσιμα κατειλήφαμεν, μηδὲ ἐπισκοπικῶς κινούμεθα, μηδὲ ὥσπερ κυσὶ βρῶμα ῥιφθὲν ἐν μέσῳ κατ' ἀλλήλων ὑμῶν ὁπλιζόμεθα. ἐμοὶ δὲ μεγίστη πρᾶξις ἐστὶν ἡ ἀπραξία. καὶ ἵνα εἰδῇς τι τῶν ἐμῶν καλῶν, τοσοῦτον τῇ ἀπραγμοσύνῃ φιλοτιμοῦμαι, ὥστε οἴεσθαι καὶ νόμον εἶναι πᾶσι τῆς περὶ τοῦτο μεγαλοψυχίας. καὶ ὡς οἱ πάντες ἡμᾶς ἐμιμοῦντο, οὐδὲ ἂν ἦν πράγματα ταῖς ἐκκλησίαις, οὐδ' ἂν ἡ πίστις περιεσύρετο, τῶν ἰδίων ἑκάστῳ φιλονεικιῶν ὅπλον τυγχάνουσα.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Ὡς θερμὸν ἐξάλλῃ καὶ πωλικὸν ἐν τοῖς γράμμασι, καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. ἄρτι σε δόξης γευόμενον ἡμῖν ἐπιδείκνυσθαι βούλεσθαι. ἣν τινα δόξαν εὑρίσκεις, ἵν' οὕτως σεαυτὸν μᾶλλον σεμνὸν ποιῇς, ὥσπερ τῶν γραφέων οἱ τὰς ὥρας γράφοντες. ἐμοὶ δὲ τὸ μὲν πάντα ἐκδιηγεῖσθαι τὰ τῶν ἐπισκόπων, καὶ τὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἐφ' ᾗ σὺ δυσχεραίνεις, ὅθεν τε ἠρξάμεθα, καὶ ὅπου προέβημεν, καὶ εἰς ὃ κατελήξαμεν, μακρότερον ἢ κατ' ἐπιστολὴν εἶναι φαίνεται, καὶ οὐκ ἀπολογίας μᾶλλον ἔργον ἢ ἱστορίας. ὡς δὲ συντόμως δηλῶσαι, ἧκεν ἡμῖν ὁ γενναιότατος Ἄνθιμος, μετά τινων ἐπισκόπων. εἴτε ὡς τὸν πατέρα ἐπισκεψόμενος τὸν ἐμόν, καὶ τοῦτο γὰρ ἔδοξεν. εἴτε σπουδάσων ἅπερ ἐσπούδασε. πολλὴν δὲ καὶ περὶ πολλῶν πεῖραν καθείς, τῶν προοιμίων, τῶν Σασίμων λειμώνων, τῆς ἡμετέρας χειροτονίας, χαρισάμενος, αἰτήσας, ἐπαπειλήσας, δικαιολογησάμενος, ψέξας, ἐγκωμιάσας, κύκλους ἑαυτοῦ περιγράψας, ὡς δέον πρὸς αὐτὸν μόνον ὁρᾷν ἡμᾶς, καὶ τὴν νέαν μητρόπολιν μείζονα οὖσαν. τί περιγράφεις εἴσω τὴν ἡμετέραν πόλιν, ἡμῶν ποιουμένων καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ὡς ὄντως ἐκκλησιῶν μητέρα καὶ ἄνωθεν; τέλος, ἀπῆλθεν ἄπρακτος, πολλὰ περιπνεύσας, καὶ βασιλισμὸν ἡμῖν, ὡς φιλιππισμόν, ἐγκαλέσας. μὴ τοῦτο ἀδικεῖν σοι δοκοῦμεν; οὐκ οἶμαι. σκόπει δὲ καὶ τὸ τῆς ἐπιστολῆς, ὅπως ἔχει παρὰ τῶν ὑβριστῶν ἡμῶν. κέλευσιν συνοδικὴν ἐτύπωσαν πρὸς ἡμᾶς. ἐμοῦ δὲ ἀντιλέγοντος, ὡς ὕβριν τὸ πρᾶγμα φάσκοντος, ἀλλά τοί γε δεύτερον ἠξίουν, δι' ἐμοῦ παρακληθῆναι ὑμᾶς περὶ τούτου βουλευσομένους. τοῦτο ἐποίησα, ἵνα μὴ τὸ πρότερον γένηται, τὸ πᾶν ἐφ' ὑμῖν ποιούμενος, εἰ βούλεσθαι συναγαγεῖν αὐτούς, καὶ ὅπου, καὶ πηνίκα· ὅπερ τιμῶντος ἦν οὐχ ὑβρίζοντος. ἐπειδὴ δὲ οὐδὲ τοῦτο ἀδικοῦμεν, εἰπὲ τὸ λειπόμενον. εἰ παρ' ἐμοῦ τοῦτο δεῖ μαθεῖν ὑμᾶς, αὐτὴν ὑμῖν ἀναγνώσομαι τὴν Ἀνθίμου ἐπιστολήν. ἣν ὅτε κατεῖχε λίμνας, ἡμῶν ἀπαγορευόντων καὶ ἀπειλούντων, ἐπέστελλε πρὸς ἡμᾶς καὶ ὑβρίζων καὶ ὀνειδίζων, καὶ ὥσπερ ἐπινίκιόν τινα καθ' ἡμῶν ᾄδων ὡς ἡττημένων. καὶ τίνα ἔχει λόγον; ἐκεῖνον μὲν προσκρούειν δι' ὑμᾶς, ὑμῖν δὲ ἀπαρέσκειν, ὡς ἐκείνῳ χαριζομένους. ταῦτα δὲ ἔδει πρότερον μαθεῖν ὦ θαυμάσιε, καὶ μηδὲ τότε ὑβρίζειν, εἰ μή τι ἄλλο, ὡς πρεσβυτέρους. εἰ δὲ λίαν ἐπιδεικτικῶς ἔχεις καὶ φιλοτίμως, καὶ ἐξ ὑπερδεξίων ἡμῖν διαλέγῃ, ὡς μητροπολίτης μικροπολίταις, ἢ καὶ ἀπόλισιν, ἔστι καὶ ἡμῖν ὀφρὺς ἣν ἀντέξομεν. ῥᾷστον γὰρ τοῦτο παντί, καὶ ἴσως εὐλογώτερον.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Ἐπειδή σε τεθέντα ἐπὶ τὸν ὑψηλὸν θρόνον ἔγνων, καὶ τὸ πνεῦμα ἐνίκησε, τὸν λύχνον ἐπὶ τῆς λυχνίας δημοσιεῦσαν, οὐδὲ τὸ πρὶν ἀμυδρῶς λάμποντα, ἥσθην μὲν ὁμολογῶ. τί δὲ οὐκ ἔμελλον, τὸ κοινὸν τῆς ἐκκλησίας ὁρῶν κακῶς ἔχον, καὶ τοιαύτης χρῆζον χειραγωγίας; προσέδραμον δὲ οὐκ εὐθύς, οὐδὲ προσδραμοῦμαι. μηδὲ γε τοῦτο αὐτὸς ἀπαιτήσῃς. πρῶτον μὲν, ἵνα σοι τὸ σεμνὸν φυλάξω, καὶ μὴ συνάγειν δόξῃς τοὺς σπουδαστάς, ὑπό τινος ἀπειροκαλίας καὶ θερμότητος, ὡς ἂν φαῖεν οἱ ἐνδιαβάλλοντες. δεύτερον δέ, ἵνα ἐμαυτῷ πραγματεύσωμαι, τὸ στερρόν τε καὶ ἀνεπίφθονον. πότε οὖν ἥξεις, τυχὸν ἐρεῖς, καὶ μέχρι τίνος ἀναδύσῃ; ἕως ἂν ὅτε θεὸς κελεύσῃ, καὶ παρέλθωσιν αἱ σκιαί, τῶν νῦν ἐπιβουλευομένων καὶ βασκαινόντων. οὐ γὰρ ἐπὶ πλεῖον ἀνθέξουσιν οἱ λεπροί, σαφῶς οἶδα, τῷ Δαβὶδ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀποκλείοντες.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Πυνθάνομαί σε ταράττεσθαι, παρὰ τῆς νέας καινοτομίας, καὶ πράγματα ἔχειν ἀπό τινος σοφιστικῆς τῶν κρατούντων, καὶ συνήθους περιεργίας. καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. οὐδὲ γὰρ ἠγνόουν τὸν φθόνον, καὶ ὅτι πολλοὶ τῶν περὶ σὲ τὰ ἑαυτῶν διὰ σοῦ θεραπεύοντες, καὶ τὴν συνήθειαν τῆς μικροψυχίας ἀναπλοῦντες εἰσίν. ἐκεῖνο μὲν οὖν οὐ δέδοικα, μή τι πάθῃς ἀφιλόσοφον ἐν τοῖς λυπηροῖς, καὶ σεαυτοῦ καὶ ἡμῶν ἀνάξιον. ἀλλ' ἡγοῦμαι νῦν δὴ καὶ μάλιστα γνωρισθῆναι τὸν ἐμὸν Βασίλειον, καὶ ἣν ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ συνελέξω φιλοσοφίαν, διαδειχθήσεσθαι, καὶ ὑπορχήσειν τὰς ἐπηρείας, ὥσπερ ὑψηλῷ κύματι, καὶ μενεῖν ἄσειστον, ἄλλων ταρασσομένων. εἰ δὲ δοκεῖ, καὶ αὐτὸς παρέσομαι, τυχὸν μὲν καὶ γνώμης τινὸς κοινωνήσων. ἄπερ ὕδατος δεῖται θάλασσα, καὶ σὺ τοῦ συμβουλεύοντος. πάντως δὲ, ὠφεληθησόμενος καὶ φιλοσοφήσων, τὸ συνυβρίζεσθαι.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Μὴ θαυμάσῃς, ἐάν τι παράδοξον λέγειν δόξω, καὶ μὴ πρότερόν τισιν εἰρημένον. ἐμοὶ δοκεῖς, σὺ δόξαν μὲν ἔχειν ἀνδρὸς βεβηκότος καὶ ἀσφαλοῦς καὶ στερρὸν τὴν διάνοιαν, πολλὰ δὲ βουλεύεσθαι καὶ πράττειν ἁπλούστερον, ἢ ἀσφαλέστερον. τὸ γὰρ κακίας ἐλεύθερον, καὶ ὑφορᾶσθαι κακίαν ἀργότερον. οἷόν τι καὶ τὸ νῦν παθόν. ἐκάλεσας ἡμᾶς ἐπὶ τὴν μητρόπολιν, περὶ ἐπισκόπου βουλῆς προκειμένης. καὶ πρᾶγμα ὡς εὐπρεπές τι καὶ πιθανὸν, ἀρρωστεῖν ἔδοξας, καὶ ἀναπνεῖν τὰ τελευταῖα, καὶ ποθεῖν ἰδεῖν τε ἡμᾶς, καὶ τὰ ὕστατα φθέγξασθαι, οὐκ οἶδα ἵνα τί γένηται, καὶ τί παρόντων τῷ πράγματι συντελέσωμεν. ἐγὼ δὲ ὥρμησα μὲν, τῷ πράγματι περιαλγήσας. τί γάρ ἐμοί τῆς σῆς ζωῆς ὑψηλότερον, ἢ τῆς ἐκδημίας ἀνιαρότερον; καὶ δακρύων ἀφῆκα πηγὰς, καὶ ἀνῴμωξα, καὶ ᾐσθόμην ἐμαυτοῦ, νῦν πρῶτον ἀφιλοσόφως διακειμένου. καὶ τί γὰρ οὐ τῶν ἐπιταφίων ἐπλήρωσα; ἐπεὶ δὲ ᾐσθόμην ἐπισκόπους συντρέχειν ἐπὶ τὴν πόλιν, ἀνεκόπην μὲν τῆς ὁρμῆς. ἐθαύμαζον δὲ, πρῶτον μὲν, εἰ μὴ συνεῖδες τὸ εὔσχημον. μηδὲ τὰς τῶν πολλῶν ἐφυλάξω γλώσσας, αἳ τάχιστα τοῖς ἀκεραιοτέροις ἐπηρεάζουσι. δεύτερον δὲ, εἰ μὴ ταῦτα σοί τε καὶ ἡμῖν πρέπειν ὑπολαμβάνεις. οἷς καὶ βίος καὶ λόγος καὶ τὰ πάντα κοινὰ, οὕτως ἐκ θεοῦ τὰ πρῶτα συναρμοσθεῖσι. τρίτον, ἔστω γὰρ καὶ τοῦτο εἰπεῖν, εἰ τῶν εὐλαβεστέρων γε ἐμέμνησο τὰς τοιαύτας εἶναι προβολάς. ἀλλὰ μὴ τῶν δυνατωτέρων, καὶ τοῖς πλήθεσιν οἰκειοτέρων. ἐγὼ μὲν οὖν διὰ ταῦτα, πρύμναν ἐκρουσάμην καὶ ἀναδύομαι. σὺ δὲ εἰ δοκεῖ, καὶ αὐτῷ τοῦτο δεδόχθω, φυγεῖν τοὺς ἐν μέσῳ θορύβους, καὶ τὰς πονηρὰς ὑπονοίας. τὴν δὲ σὴν εὐλάβειαν τηνικαῦτα ὄψομαι, ἡνίκα ἄν τά τε πράγματα καταστῇ, καὶ καιρὸς ᾖ, καὶ ὀνειδίσω γε πλέονα καὶ βαρύτερα.

ΣΙΜΠΛΙΚΙΑι ΤΗι ΑΙΡΕΤΙΚΗι.

Ἐπαινεῖς τὸν ἅγιον καὶ κοινὸν ἡμῶν πατέρα, τὸ τῆς πίστεως ἔρεισμα, τὸν τῆς ἀληθείας κανόνα, καὶ χαρακτῆρα τῆς ἐκκλησίας, τὴν πλήρη φρονήσεως πολιάν, τὸν ζωῆς ἀνθρωπίνης καὶ ἀρετῆς μέτρα νικήσαντα, τὸν πιστὸν θεράποντα, καὶ μέγαν ἀρχιερέα τὸν τοῦ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου μεσίτην, τὸ τοῦ πνεύματος καταγώγιον. τοῦτο μὲν ὀρθῶς ποιεῖς. ἐπεὶ καὶ πᾶς λόγος ἐλάττων ἐστὶ τῆς ἁγίας ἐκείνης καὶ μακαρίας ψυχῆς, εἰ μή με ἀπατᾷ τὸ φίλτρον, ἢ καὶ τὸ πάθος τῷ λόγῳ πόθῳ κιρνάμενον. ἐκεῖνο δέ σου καὶ λίαν τεθαύμακα, πῶς ἐπαινεῖς μὲν ὡς ἅγιον, καὶ μέχρι τούτου τὰ εἰκότα τιμᾷς, τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ καταλύειν ἐπιχειρεῖς, ὥσπερ τῶν ἀναγίων, καὶ μάλιστα ὕβρεως ὄντων ἀξίων, τῶν εἰκῇ ζησάντων καὶ μεταστάντων. εἰ μὲν γὰρ ὡς ἀνδραπόδου μεταποιεῖ ἰδίου τοῦ συμπεπτωκότος, καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο κέρδος διώκεις, καὶ σφόδρα τοῦτο τῆς σῆς μεγαλοψυχίας ἀνάξιον. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, χρυσῷ μὲν καὶ ἀργύρῳ τιμᾶν τὸ θεῖον, καὶ τοῖς περιττοῖς τῆς κτήσεως. ἔνθα καὶ πλεῖον τοῦ πρὸς εὐσέβειαν ἴσως τὸ κατ' ἐπίδειξιν, ἱερεῖ δὲ ὅλως βούλεσθαι ζημιοῦν ἐκκλησίαν, καὶ ἀποσυλᾶν τῶν ἀναθημάτων τὸ ἁγιώτατον; εἰ δὲ ὅτι κατ' ἐξουσίαν τοῦτο πεποιήκαμεν, ἀλλ' οὐχὶ τὴν σὴν εὐγένειαν ὑπεμνήσαμεν, οὐδὲ τῇ φιλοτιμίᾳ καιρὸν δεδώκαμεν δυσχεραίνεις, λέγοις μὲν ἄν τι δίκαιον, καὶ τὸ πάθος ἀνθρώπινον. πλὴν ἀνθρώπινον. ἴσθι δὲ, μείζονος ἐπιδόσεως εἶναί σοι νῦν, ἢ τοῦ τότε καιροῦ, ὅσῳ τοῦ αὐτὴν ἐπιδοῦναι, τὸ λαβεῖν συγχωρῆσαι φιλοτιμότερον. κἀκείνως μὲν, τῷ θεῷ μόνῳ ἐδόκεις χαρίζεσθαι. οὕτω δὲ καὶ ἡμῖν τοῖς ἐκείνου θεραπευταῖς, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ βαστάζειν ἠξιωμένοις. μὴ τοίνυν μήτε ἐκείνῳ χαλέπαινε, μήτε ἡμῖν. ὁ μὲν γάρ τι τυραννεῖται, οὐκ ἠδίκησέ τι. ἡμεῖς δὲ τί θαυμαστὸν, εἰ τῇ σῇ χρηστότητι θαῤῥοῦντες, ἐπὶ τοῦτο προεληλύθαμεν; καὶ ἅμα τῇ κοινῇ τοῦ παντὸς χοροῦ ψήφῳ πεισθέντες, ἣν εἰ μὲν πρὸς χάριν ἐποιήσαντό τινες ἢ κακούργως, αὐτοὶ ἂν εἰδεῖεν, καὶ τῷ θεῷ λόγον ὑφέξουσιν. οὐ γὰρ ἡμέτερον τοῦτο εἰδέναι, οὐδὲ ταῖς πάντων ἐμβατεύειν γνώμαις. ἡμᾶς δὲ, πῶς παρώσασθαι ῥᾴδιον ἦν, ἢ πρὸς τοσαῦτα δάκρυα περιιδεῖν, ἢ τοῦ χοροῦ τὴν ἐρημίαν ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ἀθερα-

πεσόντος, καὶ ἀποιμάντου, καὶ τὴν ἐν πνεύματι ἐπιστασίαν οὐκ ἔχοντος, ἐκεῖνο δέ σοι καὶ πρὸ πάντων δῆλον, ὅτι οἱ τότε μὲν συντιθέμενοι, νῦν δὲ ἀρνούμενοι, πρᾶγμα ποιοῦσιν οὔτε εὐσεβές, οὔτε ἐλεύθερον. καὶ πολλῷ βελτίους ἂν ἦσαν, τότε ἀντιλέγοντες, ἢ νῦν κολακεύοντες, καὶ τὰ ἑαυτῶν καταλύοντες, καὶ ἀνθρώπους μᾶλλον ἢ τὸν θεὸν φοβούμενοι. οὓς πάλιν ὁρῶν οἶον διὰ τὴν εὐκολίαν, ὅτι φόβῳ τῷ πρός σε μετέθησαν. καὶ πολλῷ γε ἀληθέστερον, ἐπειδὴ δεῖ παίειν μὲν αὐτοὺς ἀεί, θεραπεύεσθαι δὲ ψευδεῖς καὶ σεσοφισμένας ἀπολογίας. εἰ δέ σοι ταῦτα μὴ ὀρθῶς δοκεῖ λέγεσθαι, οἰκονομίας δὲ ἀπαιτεῖς λόγον· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο ἀκούω, οὐ γὰρ ἐν τοῖς γράμμασιν ἐνεκάλεσας. δικαίως τοῦτον ἀπαιτεῖσθαι καὶ φιλανθρώπως, καὶ οὐδὲν μεμψόμεθα. οὐδὲ γὰρ ἡμῖν ἀρεστὸν ζημιοῦσθαι διὰ τὴν ἐπιείκειαν. τί λοιπὸν ἔτι; ὡς ἀναξίου τοῦ ἀνδρὸς ἴσως ὑπολαμβάνεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἐπισκήπτειν τῇ καταστάσει. τοῦτο γὰρ πῶς καὶ ἐγκαλεῖν εὐπρεπέστερον. ὁ δέ μοι πρὸς τοῦτο λόγος, ἁπλοῦς καὶ ῥᾴδιος. ἡμεῖς οὐδ' ἄλλον τινὰ τῶν ἐν αἰτίαις ἀφείμεν ἀνεξέταστον. οὐδ' ἂν πάνυ τῶν φίλων ᾖ, καὶ τῶν εὖ γεγονότων. οὐδὲν γὰρ τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ κανόνος αἰδεσιμώτερον, οὔτε τοῦτον ἀφήσομεν. ἀλλ' εἴ τις ἔχει τι κατηγορεῖν, εἰ μὲν βούλει παρούσης σου καὶ συνδικαζούσης· εἰ δὲ μή, καὶ ἀπούσης ἐφ' ἡμῶν ἐξετασθείς, εἰ μὲν ἀθῷος εὑρίσκοιτο, κἂν ὁ δοῦλος ἀποφευγέτω. ἐπειδὴ καὶ δούλων καὶ δεσποτῶν ὁ αὐτὸς πατὴρ καὶ θεός, καὶ οὐ ταῖς ἀξίαις τὸ δίκαιον διορίζεται. εἰ δὲ ἁλίσκοιτο, τηνικαῦτα ὑπὸ τῆς ἰδίας ἁμαρτίας κατακριθήσεται. καὶ οὕτως οὔτε ὁ κανὼν ὑβρισθήσεται, οὔτε ὁ ἀπελθὼν ἀτιμασθήσεται. τὸ γὰρ καθ' ἡμᾶς, ἴσως καὶ παρορητέον, ὡς οὐδενὸς ἄξιον. καὶ αὐτὴ φεῦγε πονηρὰν ὑπόνοιαν, ὡς διὰ τὸ ἀλλοτρίως ἔχειν πρὸς ἡμᾶς, καὶ τὴν ὑγιῆ πίστιν, ταῦτα τεχνάζουσα, σοφιστικῶς, ἀλλ' οὐκ εὐγενῶς. καὶ ὑπ' ἄλλου μὲν κινουμένη, εἰς ἄλλο δὲ ἀποσκήπτουσα. ὃ συμβουλεύω σοι μὴ παθεῖν, ὡς οὔτε ὅσιον, οὔτε εὐπρεπές. μηδὲ τοὺς ἡμετέρους νόμους ἀτιμάσασαν, ἐπὶ τοὺς ἔξωθεν καταφεύγειν. μηδὲ προσφιλονικεῖν ἡμῖν, ἀλλὰ συγγινώσκειν, εἴ τι ἁπλούστερον πεποιήκαμεν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς χάριτος, καὶ δέξασθαι νικηθῆναι μᾶλλον καλῶς, ἢ νικῆσαι κακῶς τῷ ἀντιβαίνοντι πνεύματι.

ΕΥΔΟΞΙΩι ῬΗΤΟΡΙ.

Ἐρωτᾷς πῶς τὰ ἡμέτερα; καὶ λίαν πικρῶς. Βασίλειον οὐκ ἔχω, καισάρειον οὐκ ἔχω, τὸν πνευματικὸν ἀδελφὸν καὶ τὸν σωματικόν. ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλιπόν με, μετὰ τοῦ Δαβὶδ φθέγγομαι. τὰ τοῦ σώματος πονηρῶς ἔχει. τὸ γῆρας ὑπὲρ κεφαλῆς, φροντίδων ἐπιπλοκαί, πραγμάτων ἐπιδρομαί, τὰ τῶν φίλων ἄπιστα, τὰ τῆς ἐκκλησίας ἀποίμαντα. ἔρρει τὰ καλά, γυμνὰ τὰ κακά, ὁ πλοῦς ἐν τῇ νυκτί, πυρσὸς οὐδαμοῦ, χριστὸς καθεύδει. τί χρὴ παθεῖν: μία μοι τῶν κακῶν ἡ λύσις, ὁ θάνατος. καὶ τὰ ἐκεῖθεν μοι φοβερά, τοῖς ἐντεῦθεν τεκμαιρομένῳ.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Καισάρειον οὐκ ἔχω. ὁρῶ γάρ, καὶ εἰ μὴ φιλόσοφον τὸ πάθος. στέργω τὰ καισαρίου. καὶ ἔστι ποτ' ἂν ἴδω καισαρίου γνώρισμα, καὶ περιπτύσσομαι καὶ ἀσπάζομαι, καὶ οἶον ἐκεῖνον ὁρᾶν δοκῶ, καὶ συνεῖναι καὶ διαλέγεσθαι. καὶ οἷον ἔπαθον νῦν ἐπὶ τοῖς σοῖς γράμμασιν. ὁμοῦ γε ἀνέγνων τὸ πρόγραμμα τῆς ἐπιστολῆς, τὸ γλυκύ μοι πρᾶγμα καὶ ὄνομα τὸ Πελάγιον. καὶ πάντα μοι ἀθρόως ὑπεισῆλθε τὰ ποτὲ τερπνά, αἱ πόλεις, αἱ διατριβαί, ἡ τράπεζα, ἡ ἀγυιά, τὰ τῆς ἐρατεινῆς ὁμηλικίης, ὅ φησιν ὅμηρος, ἡ παίγνια, ἡ σπουδάσματα. οἱ τῶν λόγων ἱδρῶτες, οἱ κοινοὶ παιδευταί. τὸ τῶν ἐλπίδων ὕψος. πάντα ὅσα ἂν εἴποις τῶν τηνικαῦτα καλῶν, οἷς ἐγὼ χαίρω διαφερόντως, καὶ μεμνημένος. ἵν' οὖν ἔτι μᾶλλον ὁμιλῶμεν, τούτοις διὰ σοῦ κἀκεῖνο τῇ γραφίδι καὶ χαρίζου τὸ ἐπιστέλλειν. πάντως οὐδὲ τοῦθ' ἡμῖν μακρόν, εἰ καὶ τὸ μέγιστον ἐκ πάντων ἡμῶν ὁ φθόνος τῆς συνουσίας, λυπηρῶς διαθεὶς τὰ ἡμέτερα.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Πῶς ἔχει σοι τὰ τοῦ σώματος; ἢ δηλονότι βραχὺς ὁ λόγος, ὅπως ἂν ἔχῃ. περὶ δὲ τῆς ψυχῆς οὐκ ἐρωτῶμαι πῶς. οἶδα γάρ, ὅτι καὶ λίαν καλῶς. ἐπειδὴ γενναίως ἐμφιλοσοφεῖς τοῖς τοῦ σώματος, ὥσπερ βάσανον ἀρετῆς, ἀλλ' οὐχ ὕλης ἀνωμαλίαν τὸ πρᾶγμα δεξάμενος, ἵνα ᾖ σοι τὸ κακοπαθεῖν, τῆς τῶν ἄλλων ὑγείας μακαριώτερον, δίδου καὶ ταύτην ἱκανὴν τῆς φιλοσοφίας ἀπόδειξιν, τὸ τοιαῦτα καὶ περὶ τοιούτων ἐπιστέλλειν ἡμῖν. ἃ καὶ ἄλλοις θαρροῦμεν γράφειν. ἀλλὰ τό γε ὑπὸ σοὶ κριτῇ κινδυνεύειν, οὐκ ἀσφαλές. πειρασόμεθα δ' ὅμως, μὴ ἀντιλέγειν κελεύοντι.

ΓΡΗΓΟΡΙΩι ΝΥΣΣΗΣ.

Δυσχεραίνεις τῇ περιόδῳ καὶ ἀστατεῖν σεαυτῷ φαίνῃ, καθάπερ τῶν ξύλων ἃ καθ' ὕδατος φέρεται. μηδαμῶς, ὦ θαυμάσιε, μὴ οὕτως ἔχε. τῶν μὲν γάρ, ἀκούσιος ἡ φορά. σοὶ δὲ ἡ περὶ θεὸν ἡ περίοδος. καὶ πάγιον τὸ σὲ πολλοὺς εὖ ποιεῖν, κἂν εἰ μὴ τόπῳ πεπήγοις.

εἰ μὴ

εἰ μὴ καὶ τὸν ἥλιον αἰτιῷτό τις, ὅτι περιτρέχει σπεύδων τὴν ἀκτῖνα, καὶ τὰ ἄλλα ζωογονῶν ὅσα ἐπέρχεται. ἢ καὶ τῶν ἀστέρων τοὺς ἀπλανεῖς ἐπαινῶν, κακίζει τοὺς πλανήτας, ὧν καὶ τὸ πλάνον ἐναρμόνιον.

ΤΩ͂Ι ΑΥ᾿ΤΩ͂Ι.

Μὴ σφόδρα δάκνε τοῖς λυπηροῖς. ὅσῳ γὰρ ἧττον λυπούμεθα, ἧττον δὴ λυπηρά. οὐδὲν δεινὸν, εἰ ἀνεθάλφθησαν οἱ αἱρετικοὶ, καὶ περὶ ἔαρ θαρροῦσι τῶν φωλεῶν ἐξερπύσαντες, ὡς αὐτὸς γράφεις. μικρὰ συρίξουσιν εὖ οἶδα, εἶτα καταδύσονται, καὶ τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῷ καιρῷ πολεμούμενοι· καὶ τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳπερ ἂν τῷ θεῷ τὸ πᾶν ἐπιτρέπωμεν.

ΤΩ͂Ι ΑΥ᾿ΤΩ͂Ι.

Περὶ ὧν ἐπέσταλκας, οὕτως ἔχομεν. ὅτι ὑπερορώμενοι δυσχεραίνομεν, καὶ τιμώμενοι χαίρομεν. τοῦ μὲν γὰρ ὑμεῖς ἄξιοι, τὸ δὲ τῆς ἡμετέρας φιλοτιμίας. προσεύχου περὶ ἡμῶν. τῇ βραχυλογίᾳ συγγίνωσκε. πάντως γὰρ, εἰ καὶ μικρὰ ταῦτα, σιωπῆς γε μακρότερα.

ΤΩ͂Ι ΑΥ᾿ΤΩ͂Ι.

Καὶ τοῦτο ἀπέκειτο τῇ μοχθηρᾷ μου ζωῇ, τὸ Βασιλείου θάνατον ἀκοῦσαι, καὶ τῆς ἁγίας ψυχῆς ἐκδημίαν, ἣν ἐξεδήμησεν ἀφ' ἡμῶν, ἵν' ἐνδημήσῃ πρὸς κύριον, πάντα τὸν βίον μελέτην τοῦτο πεποιημένος. ἀλλ' ἐγὼ μὲν τῶν ἄλλων, καὶ τοῦτο ἀφῄρημαι, διὰ τὸ καὶ νῦν ἔτι πονήρως ἔχειν τοῦ σώματος καὶ λίαν ἐπικινδύνως, τὸ καὶ περιπτύξασθαι τὴν ἁγίαν κόνιν, καὶ σοὶ παρεῖναι τὰ εἰκότα φιλοσοφοῦντι, καὶ τοὺς κοινοὺς ἡμῶν φίλους παραμυθήσασθαι. τὸ γὰρ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἰδεῖν ἐρημίαν, τοιαύτην ἀποκαρεῖσαν δόξαν, καὶ τοιοῦτον ἀποθεμένην στέφανον, οὔτε ὄψει θεατὸν, οὔτε ἀκοῇ χωρητὸν, τοῖς γε νοῦν ἔχουσι. σὺ δέ μοι δοκεῖς πολλῶν ὄντων καὶ φίλων καὶ λόγων τῶν εἰς παράκλησιν, ὑπ' οὐδενὸς ἂν οὕτω παρακληθῆναι, ὡς ὑπὸ σεαυτοῦ καὶ τῆς ἐκείνου μνήμης. οἳ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι γεγόνατε φιλοσοφίας ὑπόδειγμα, καὶ οἷόν τις στάθμη πνευματικὴ, τῆς τε ἐν τοῖς χρηστοῖς εὐταξίας, καὶ τῆς ἐν τοῖς ἐναντίοις καρτερίας. ἐπειδὴ δύο ταῦτα οἶδε φιλοσοφία, εὐταξίαν τε διαθέσθαι μετρίως, καὶ συμφορὰν εὐσχημόνως. ταῦτα παρ' ἡμῶν πρὸς τὴν σὴν τιμιότητα. ἐμὲ δὲ τίς παραμυθήσεται χρόνος, ἢ λόγος τὸν ταῦτα γράφοντα, πλὴν τῆς σῆς συνουσίας καὶ ὁμιλίας, ἣν ἀντὶ πάντων ἡμῖν ὁ μακάριος καταλέλοιπεν. ἵνα ἐν σοὶ τὰ ἐκείνου καθορῶντες, ὥσπερ ἐν ἐσόπτρῳ καλῷ τε καὶ διαυγεῖ, κἀκεῖνον ἔχειν νομίζωμεν.

ΤΩ͂Ι ΑΥ᾿ΤΩ͂Ι.

Οἴμοι ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη. καὶ τὸ κεφάλαιον τῶν κακῶν, ἐν πολέμῳ καὶ στάσει τὰ ἡμέτερα. καὶ ἣν παρελάβομεν παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων εἰρήνην οὐκ ἐτηρήσαμεν. ταύτην μὲν οὖν οἶδ' ὅτι αὐτὸς ἀποκαταστήσεις, ἐν τῇ δυνάμει τοῦ σέ τε καὶ τὰ σὰ φέροντος πνεύματος. ἡμῶν δὲ μηδεὶς καταψεύδεσθαι παρακαλῶ, μηδὲ τῶν κυρίων τῶν ἐπισκόπων· ὅτι ἀκόντων ἡμῶν, ἄλλον ἐπικηρύξαι ἡμῖν ἐπίσκοπον. οὐ γὰρ τοιοῦτον αὐτοῖς ἀπορρίμεθα, οὐδὲ οὕτως ἔχουσι πρὸς ἡμᾶς ἀπεχθῶς· ἀλλὰ πολλὰ δεηθεὶς διὰ τὴν ἐμαυτοῦ νέκρωσιν, καὶ ἅμα τὸ βάρος φοβηθεὶς τῆς ἐκκλησίας ἀμελουμένης, ταύτην τε ᾔτησα παρ' αὐτῶν χάριν, οὔτε κανόσιν ἐναντιουμένην, καὶ ἡμᾶς ἀναψύχουσαν, δοθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ ποιμένα, ὃς καὶ δέδοται ταῖς σαῖς εὐχαῖς ἄξιος τῆς ὑμετέρας θεοσεβείας. ὃν καὶ εἰς χεῖρας σου τίθημι, τὸν αἰδεσιμώτατον Εὐλάλιον, τὸν θεοφιλῆ ἐπίσκοπον, οὗ καὶ ταῖς χερσὶν ἐναποψύξαιμι. εἰ δέ τις οἴεται μὴ χρῆναι ζῶντος ἐπισκόπου ἄλλον χειροτονεῖν, ἴστω μηδὲν τοῦτο καθ' ἡμῶν. πᾶσι γὰρ δῆλον, ὅτι μὴ Ναζιανζοῦ, Σασίμων δὲ προεβλήθημεν. εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον αἰδοῖ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἱκετευσάντων, ὡς ξένοι τὴν προστασίαν κατεδεξάμεθα.

Τῼ͂ ΑΥ᾿Τῼ͂.

Ἔχω τι δεξιὸν ἐν τῇ φύσει. μεγαλαυχήσομαι γὰρ ἕν τι τῶν πολλῶν καὶ αὐτός. ὁμοίως ἐμαυτῷ τε δυσχεραίνω βουλευομένῳ κακῶς καὶ τοῖς φίλοις. ἐπειδὴ τοίνυν φίλοι πάντες ἀλλήλων καὶ συγγενεῖς οἱ κατὰ θεὸν ζῶντες, καὶ τῷ αὐτῷ εὐαγγελίῳ στοιχοῦντες, τί οὐκ ἀκούσει παρ' ἡμῶν μετὰ παρρησίας, ἃ πάντες ὑποψιθυρίζουσιν; οὐκ ἐπαινοῦσί σου τὴν ἄδοξον εὐδοξίαν, ἵν' εἴπω καθ' ὑμᾶς, καὶ τὴν κατὰ μικρὸν ἤδη τὰ χείρω κλοπὴν, καὶ τὴν κακίστην δαιμόνων, ἥν φασιν Εὐριπίδης φιλοτιμίαν. τί γὰρ παθὼν ὦ σοφώτατε, καὶ τί σεαυτοῦ κατεγνὼς, τὰς μὲν ἱερὰς καὶ ποτίμους βίβλους ἀπέρριψας, ἃς ὑπανεγίνωσκές ποτε τῷ λαῷ; μὴ γὰρ αἰσχυνθῇς ἀκούων. ἢ ὑπὲρ καπνοῦ τέθεικας, ὡς τὰ πηδάλια χειμῶνος ὥρᾳ καὶ τὰς σκαπάνας. τὰς δὲ ἁλμυρὰς καὶ ἀποτόνους μετεχειρίσω. καὶ ῥήτωρ ἀκούειν μᾶλλον, ἢ χριστιανὸς ἠθέλησας. ἡμεῖς δὲ τοῦτο μᾶλλον, ἢ ἐκεῖνο. καὶ πᾶσα τῷ θεῷ χάρις. μὴ σύ γε ὦ ἄριστε. ἀλλ' ὅτι μὴ ἤδη πολὺ τοῦτο πάθῃς, ἀλλ' ἐκνῆψον ὀψέ γε νῦν, καὶ πρὸς σεαυτὸν ἐπάνελθε, καὶ ἀπολόγησαι μὲν πιστοῖς, ἀπολόγησαι δὲ θεῷ καὶ θυσιαστηρίοις, καὶ μυ-

τρυφῆς, ἀφ' ὧν ἐμακάρισας. καὶ μή μοι τὰ κομψὰ ταῦτα καὶ ῥητορικὰ ῥήματα ἄπιστα. τί δὲ οὐκ ἐχριστιάνιζον ῥητορεύων; ὅτε δὲ ἤμην πιστὸς ἐν τοῖς μειρακίσκοις τρεφόμενος; καὶ ἴσως ἐπιμαρτύρει θεόν. οὐδαμῶς ὦ θαυμάσιε, οὐκ οὖν ὅσον εἰκός, εἰ καὶ μέρος τι δείκνυμεν. τοὺς δὲ τὸ πλεῖστον ἄλλους δεῖ ὧν νῦν πράττεις, φυσικῶς πρὸς τὸ κακὸν ὄντας ἐπιμοτέρους, καὶ τὰ χείρω διδόναι περὶ τῶν ὑπονοεῖν καὶ λέγειν, ἔστω ψεῦδος. ἀλλὰ τίς ἡ ἀνάγκη. οὐ γὰρ ἑαυτοῦ ζῇ τις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ πλησίον. οὐδὲ ἀρκεῖ τὸ πείθειν σεαυτόν, εἰ μὴ καὶ τοὺς ἄλλους, ἢ καὶ πυκτεύων σύ γε ἐν τῷ κοινῷ, ἢ καὶ παιόμενος ἐπὶ κόρρης, καὶ παίων ἐν τοῖς θεάτροις, ἢ καὶ τὰ αἰσχρὰ λυγιζόμενος, καὶ κατασπώμενος, εἶπεν ἂν ὡς τὴν ψυχὴν ἐσωφρόνεις. οὐ σωφρονοῦντος ὁ λογισμός. κοῦφον τὸ ταῦτα λέγεσθαι. εἰ μὲν οὖν μεταβάλλοιο, ἀλλὰ νῦν χαιρήσομαι, τῶν πυθαγορικῶν ἔφη τις φιλοσόφων ἑταῖρον ἐκπεπτωκότα θρηνῶν. εἰ δὲ μή, ἐκεῖνος μὲν ἔγραψε, τέθνηκάς μοι. ἐγὼ δὲ τέως μὲν οὐκ ἐρῶ σε χαίρειν ἔτι. φίλος γὰρ ὤν, ἐχθρὸς ἐγένου. ἀλλ' ὅμως φίλος, ἡ τραγῳδία φησίν. ἀνιάσομαι δέ, τέως γὰρ εἰπεῖν μέτριον. εἰ μήτε αὐτὸς συνορᾷς τὸ δέον, ὃ τῆς πρώτης ἐστὶ τῶν ἐπαινετῶν μερίδος. μηδὲ ἄλλῳ εὖ εἰπόντι κατακολουθήσεις, ὃ τῆς δευτέρας. τοσαῦτα τὰ τῆς παραινέσεως. καί μοι σύγγνωθι διὰ φιλίαν ἀλγοῦντι. καὶ ὁμοίως ὑπέρ τε σοῦ, καὶ τοῦ ἱερατικοῦ παντὸς τάγματος φλεγομένῳ. προσθήσω δὲ, ὅτι καὶ παντὸς τῶν χριστιανῶν. εἰ δὲ δεῖ καὶ συνεύξασθαι ἢ ὑπερεύξασθαι, θεὸς βοηθείη σου τῇ ἀσθενείᾳ, ὁ καὶ τεθνηκότας ζωοποιῶν.

ΓΡΗΓΟΡΙῼ ΑΡΧΟΝΤΙ.

Οὐκ ἐπαινῶ τὸν Ἡσίοδον, ὅτι τοὺς ὁμοτέχνους ἀντιτέχνους ὀνόμασε, καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει λέγων, καὶ τέκτονι τέκτων. οὐ γὰρ φθονεῖ μᾶλλον, ἢ προστρέχει τε καὶ ἀσπάζεται, ὡς ἐμὸς λόγος, καὶ ὡς οἰκεῖα προσδέχεται. ἀοιδὸς δὲ ἀοιδῷ τοσοῦτον πλέον, ὅσον καὶ λόγος ἐστὶ τούτοις τὸ σπουδαζόμενον. τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς πεπονθὼς πρὸς τὴν σὴν λογιότητα, εἰ μὲν οὕτως εἶχον τοῦ σώματος, ὥστε ταῖς τῆς ψυχῆς ὁρμαῖς ὑπουργεῖν δύνασθαι, οὐκ ἄν με τις ἔφθη καὶ προσδραμὼν καὶ περιπτυξάμενος, καὶ τὰ ἐπιβατήρια προσφθεγξάμενος, ἀλλ' ὀλίγον μὲν ἐπισκοτεῖ νέφος. ἐμοὶ δὲ καὶ ἡ ἀῤῥωστία, καὶ τὸ φλοιώδη τοῦτον σαρκίον καὶ δεσμωτήριον. ἆρα δέξῃ μου τὴν ἐπιστολήν, ἀντὶ τῆς παρουσίας; ναὶ δέξῃ, λόγιος τε ὤν, καὶ συγγνώμων, εὖ οἶδα τοῦτο. καὶ οὐκ εἰκάζειν ἔχω. ἵν' εἰδῇς ὅσον θαῤῥῶ τῇ σῇ καλοκαγαθίᾳ. ἰδοὺ καὶ πρεσβείαν προσάγω σοι, σφόδρα ἡμῖν ἀναγκαίαν. καὶ πρὸς τῆς σῆς φιλίας αἰτῶ τὰ τῶν φίλων. τὸν ἐμὸν Νικόβουλον, ἀπὸ τῆς ἐμῆς δεξιᾶς, ἐγχειρίζω σοι σὺν τοῖς ἀδελφοῖς, οὐ δέοντα δίκην, ἀλλὰ λυπούμενον. καὶ χήραν ἄωρον τὴν τούτων μητέρα. καὶ οἰκίαν ἣν ὅτε λαμπρὰν οὖσαν καὶ ἀποβλεπτόν, ἕως περιῆν ὁ πολὺς ἡμῖν Νικόβουλος. νῦν δὲ οὐδὲ τοσοῦτον εὐτυχῆσαι συγχωρηθεῖσαν, ἐκ τῶν ἤδη ἀναφανέντων κακῶν, καὶ προσδοκωμένων, εἰ μὴ σοί τε προστασίᾳ, καὶ τῇ σῇ δικαιοσύνῃ πρὸς τὸν πονηρὸν δαίμονα, καὶ ὑμᾶς τιμῆσαι. καὶ τὸ ἀνθρώπινον αἰδεσθῆναι, καὶ λαμπρὰν σεαυτῷ ποιῆσαι τὴν ἀρχήν, διὰ τῆς εἰς ἡμᾶς εὐποιΐας.

ἙΚΗΒΟΛΙῼ.

Βούλομαί τι κατ' ἐμαυτοῦ, καὶ συγγνώμη τῷ ἀλγοῦντι, τὰ ἀλγοῦντος φθέγξασθαι, ὁ σαρκίον πονηρὸν καὶ κακόηθες, οἷα μὲν κακὰ δρᾷς, οἷα ἐργάζῃ. ἐγγὺς ἀνήρ, ὃν καὶ πόῤῥω τυγχάνοντα μεταδιώκειν τῶν ἀναγκαίων ἦν. τῆς τε ἀρχικῆς ἀρετῆς εἵνεκα, καὶ τῆς ἄλλης ἡμερότητος. σὺ δὲ πονήρως ἔχεις, καὶ χεῖρον ἀκινήτως, καὶ περιορᾷς ἄλλους τοῦ ἀγαθοῦ μεταλαμβάνοντας, ἡμᾶς δὲ ζημιουμένους. τὰ μὲν οὖν τῆς κατηγορίας τοιαῦτα. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐξαρκεῖ τὸ ἀποδύρασθαι μόνον ἃ πάσχομεν, ἀλλὰ δεῖ τινὸς καὶ φαρμάκου πρὸς τὴν πληγήν, τοῦτο ἐξεύρομεν, τὸ θαῤῥῆσαι πρὸς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, καὶ τοῖς γράμμασι σκιαγραφῆσαι τὴν παρουσίαν. εἰ δὲ καὶ τὸ εὖ ποιεῖν ἡμᾶς ἐπιζητεῖς, ξένον τὸ ἀγαθόν, προσάγομεν θαῤῥοῦντες οἰκίαν ἐλεεινὴν καὶ φιλανθρωπίας ἀξίαν, χήραν μετ' ὀρφανῶν ἔτι θερμὴν ἐν τοῖς δάκρυσι. τήν τε ἀδελφὴν τὴν ἐμὴν λέγω, καὶ τοὺς ταύτης παῖδας. οἳ πατρὸς ἀγαθοῦ γεγονότες, καὶ πολλὰ μὲν βασιλεῦσι καμόντος ἐν ὅπλοις οὐκ ἀνωνύμως, ἀλλὰ καὶ λίαν λαμπρῶς, πολλὰ δὲ τοῖς ἄρχουσιν ὑμῖν ὑπουργήσαντος, ὅν τινα Νικόβουλον ἀκούεις, κινδυνεύουσι νῦν πάσχειν τὰ χαλεπώτατα. μετὰ γὰρ τὴν τῶν φίλων ἔκδοσιν καὶ τοὺς ὅρκους ἐκείνους, οὓς ἐπὶ τῇ ἐξετάσει ὑπέστησαν, νῦν πάλιν ἐπηρεάζειν ἐπιχειροῦσι τοῖς ὀρφανοῖς.

ὈΛΥΜΠΙῼ.

Πάλιν φιλανθρωπίας καιρὸς, καὶ πάλιν ἐγὼ τολμηρὸς γράμμασι πρεσβεύων, περὶ τοσούτου παράκλησιν πράγματος. ποιεῖ γάρ με θρασὺν ἡ νόσος, οὐδὲ παρεῖναι συγχωροῦσα. οὐ γὰρ εὐπρεπῆ παρέχει τὴν ἄφοδον. τίς οὖν ἡ πρεσβεία. καί με δέξαι ταύτην ὑπὲρ φιλανθρώπως. δεινὸν μὲν καὶ ἀνδρὸς θάνατος, πῶς γὰρ οὔ, τοῦ σήμερον ὄντος, καὶ αὔριον οὐκ ἐσομένου, οὐδὲ πρὸς ἡμᾶς ἀναλύοντος, πολλῷ δὲ δεινότερον πόλιν ἀποθανεῖν

ἣν βασιλεὺς ἱδρύσατο, καὶ χρόνος συνεστήσατο, καὶ ἀκολουθία μακρὰ διεφύλαξεν. ὑπὲρ τῆς Διοκαισαρέων ὁ λόγος, τῆς ποτὲ πόλεως, νῦν δὲ οὐ πόλεως, εἰ μὴ σὺ νεύσειας ἡμερώτερον. ταύτην σοι προσπίπτειν νόμιζε δι' ἡμῶν, καὶ φωνὴν ἔχειν. καὶ σχῆμα τραγικὸν περικείσθω, καὶ κεκάρθω κόμας ὥσπερ ἐν δράματι. καὶ τούτους πειθέσθω πρός σε τοὺς λόγους. δός μοι χεῖρα χαμαὶ κειμένῃ, βοήθησον ἀδικηθείσῃ. μὴ συνεπιθῇ τῷ χρόνῳ, μηδὲ διαφθείρῃς τὰ πρὸ σοῦ λείψανα. πόλεις ἐγείρειν σοι πρεπωδέστερον, ἢ καταλύειν τὰς κεκμηκυίας. σοῦ πόλις ἢ τοῦ προσθεῖναί τι τοῖς οὖσιν, ἢ τοῦ φυλάξαι τὴν οὖσαν. μὴ ἀνάσχῃ μέχρι τῆς σῆς ἀρχῆς εἶναι πόλιν, καὶ μετὰ σὲ μηκέτ' εἶναι, μηδὲ δεῖξαι πονηρὸν τοῦ χρόνου διήγημα, λαβεῖν ἀριθμουμένην ἐν πόλεσιν, καὶ καταλιπεῖν χωρίον ἀοίκητον τὴν ποτὲ πόλιν, ὄρεσι καὶ κρημνοῖς καὶ ὕλαις μόναις γνωριζομένην. ταῦτα μὲν ποιείτω καὶ λεγέτω πρὸς τὴν σὴν φιλανθρωπίαν, ἡ τοῦ πλάσματος πόλις. ἡμῶν δὲ ὡς φίλων δέξαι παραίνεσιν. σωφρονίσαι μὲν θέλησον τοὺς ἐξημαρτηκότας εἰς τὸ πρόσταγμα τῆς σῆς ἐξουσίας. ὑπὲρ γὰρ τούτου οὐδὲν θαρροῦμεν, εἰ καὶ μὴ ἄξιον κοινοῦ σκέμματος φασὶν εἶναι τὸ δρᾶσαν, ἀλλὰ μειρακίσκων τινῶν ὁρμὴν ἀλόγιστον, τὸ πλεῖον δὲ τῆς ὀργῆς συγχωρῆσαι, καὶ λογισμῷ χρήσασθαι μείζονι. μηδὲ ὑπεραλγήσαν νεκρουμένης, οὐκ ἤνεγκαν πολῖται καλεῖσθαι, καὶ εἶναι ἀπόλιδες. ἐμάνησαν, παρωνόμησαν, ἀπέγνωσαν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας. ἔκφρονας αὐτοὺς τὸ παράδοξον τοῦ πάθους ἐποίησεν. ἆρ' οὖν διὰ τοῦτο χρὴ μὴ εἶναι πόλιν τὴν πόλιν; μηδαμῶς, ὦ θαυμάσιε. μὴ τοῦτο ὑπογράφῃς. ἀλλὰ τίμησον μὲν πάντας πολίτας τε καὶ πολιτευομένους καὶ ἀξιωματικοὺς ἱκετεύοντας. πάντες γὰρ οὐ τὴν συμφορὰν ὁμοίως ἀπήχθοντο, καὶ εἰ τῷ μεγέθει τῆς σῆς ἐξουσίας ἐφησυχάζουσιν, οἷον ὑποβρύχια φέροντες. τίμησον δὲ τὴν ἡμετέραν πολιάν. οἳ δ' ἀνδρί ποτε τὴν μεγάλην πόλιν ἔχοντες, νῦν μηδὲ πόλιν ἔχομεν, καὶ θρήνων εἰκότερον γένοιτο μετὰ τὴν σὴν ἀρχήν, ὅ, τε ναὸς ὃν ἠγείραμεν τῷ θεῷ, καὶ ἡ περὶ τοῦτον ἡμῶν φιλοκαλία. οὐδὲ γὰρ εἰ ἀνδριάντες κατενεχθεῖεν, τοῦτο δεινόν, εἰ καὶ ἄλλως δεινόν. μηδὲ περὶ τούτων νομίσῃς ἡμῖν εἶναι τὸν λόγον, οἷς περὶ τὰ κρείττονα ἡ σπουδή. ἀλλ' εἰ συγκατενεχθείησαν τούτοις πόλις ἀρχαία, καί τι λαμπρὸν ἐνεγκοῦσα, ζώντων ἡμῶν καὶ ὁρώντων τῶν παρά σοι τιμωμένων, καί τινα ἰσχὺν ἔχειν νομιζομένων. ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τούτων λόγος τοιοῦτος. οὐδὲ γὰρ εἰ πλείονα εἴποιμεν, ἰσχυρότερον ἂν τῶν σῶν εὑρήσομεν λογισμῶν, οἷς ἔθος τοῦ πράγματα καὶ ἀχθέσθαι γε πλείω καὶ μείζω, καὶ ἐπὶ μείζοσι ταῖς ἀρχαῖς. ἐκεῖνο δὲ ἀναγκαῖον γνῶναι τὴν σὴν μεγαλόνοιαν περὶ τῶν πεπτωκότων, ὅτι παντελῶς εἰσὶν ἄθλιοι. ἀπερριμμένοι, καὶ μηδὲ μιᾶς ἀταξίας τοῖς ἡμαρτηκόσι κοινωνήσαντες, ὡς πολλοὶ πείθουσιν ἡμᾶς τῶν τὰ τοιαῦτα ἠγόντων. πρὸς ταῦτα βούλευσαι, ὅ, τι ἂν συμφέρειν νομίζῃς, καὶ πρὸς τὴν ἐντεῦθεν δόξαν, καὶ πρὸς τὰς ἐκεῖθεν ἐλπίδας. ἡμεῖς δὲ τὸ παριστάμενον οἴσομεν οὐκ ἀλύπως μέν, οἴσομεν δέ. τί γὰρ ἂν καὶ πράξαιμεν ἕτερον; εἰ δὲ τὰ χείρω νικήσειεν, χαλεπανοῦμεν, καὶ τῇ προτέρᾳ πόλει ἐπιβαλοῦμεν δάκρυον.

ΤΩΙ ΑΥΤΩΙ.

Ἡμῖν ἄρχων σὺ καὶ μετὰ τὴν ἀρχήν. κρίνομεν γὰρ ἑτέρως, ἢ ὡς οἱ πολλοὶ τὰ πράγματα, ὅτι πᾶσαν ἀρχικὴν ἀρετὴν ἐν σεαυτῷ συλλαβὼν ἔχεις. πολλοὶ γὰρ τῶν ὑψηθέντων ἐμοὶ κάτω, οὓς ἡ χεὶρ ποιεῖ ταπεινοὺς καὶ δούλους τῶν ἀρχομένων. πολλοὶ δὲ ὑψηλοὶ καὶ μετέωροι, κἂν ἑστήκασι κάτω, οὓς ἄνω τίθησιν ἀρετή, καὶ ποιεῖ μειζόνων ἀρχῶν ἀξίους. ἀλλὰ τί τούτων ἐμοί; οὐκ ἔτι μεθ' ἡμῶν ὁ μέγας Ὀλύμπιος. οὐδὲ φέρει τοὺς ἡμετέρους οἴακας. οἰχόμεθα, προδεδόμεθα, γεγόναμεν αὖθις δευτέρα Καππαδοκία, πρώτη παρά σου γεγονότες. καὶ τὰ μὲν τῶν ἄλλων τί χρὴ καὶ λέγειν; ἀλλὰ τίς γηροκομήσει τὸν σὸν Γρηγόριον, καὶ φαρμακεύσει τὴν ἀσθένειαν ταῖς τιμαῖς, καὶ θήσει τιμιώτερον τὸν παρὰ σοῦ πολλοῖς προξενοῦντα τὸ φιλάνθρωπον. νῦν μὲν οὖν ἄπιθι τὴν ὑμετέραν ὁδόν, σὺν ὁδηγίᾳ καὶ πομπῇ τοῦ κρείττονος, πολλὰ μὲν δάκρυα καταλιπόντες ἡμῖν, πολλὴν δὲ πλεῖον ὀδυνωμένοις παρ' ἡμῶν, καὶ οἷον οὐ πολλοὶ τῶν ἀρχόντων τὴν εὐδοξίαν, καὶ τὸ ἀνάγραπτοι τυγχάνειν ταῖς πάντων ψυχαῖς στήλαις ἀκινήτοις. εἰ δὲ πάλιν ἡμῖν ἐπιστραφείης, μετὰ μείζονος καὶ λαμπροτέρας τῆς ἀρχῆς, τοῦτο γὰρ ὁ πόθος ἡμῖν μαντεύεται, τελεώτερα τῷ θεῷ τὰ χαριστήρια πάντως ἀνοίσομεν.

ΠΡΟΚΟΠΙΩ.

Ἔχω μὲν οὕτως, εἰ δεῖ τἀληθὲς γράφειν, ὥστε πάντα σύλλογον φεύγειν ἐπισκόπων, ὅτι μηδεμιᾶς συνόδου τέλος εἶδον χρηστόν, μηδὲ λύσιν κακῶν μᾶλλον ἐσχηκυίας, ἢ προσθήκην. αἱ γὰρ φιλονεικίαι, καὶ φιλαρχίαι. ἀλλ' ὅπως μήτε φορτικόν ὑπολάβῃς οὕτω γράφοντα, καὶ λόγου κρείττονος, καὶ θᾶττον ἄν τις ἐγκληθεὶς κακίαν ἑτέραν δικάζων, ἢ τὴν ἐκείνων λύσειε. διὰ τοῦτο εἰς ἐμαυτὸν συνεστάλην, καὶ μόνην ἀσφάλειαν ψυχῆς, τὴν ἡσυχίαν ἐνόμισα. νῦν δὲ καὶ τὴν ἀρρωστίαν ἔχω προστατοῦσαν τῆς κρίσεως, ὡς σχεδὸν

τὰ τελευταῖα πνέων, καὶ εἰς οὐδὲν ἐμαυτῷ χρῆσθαι δυνάμενος. διὰ τοῦτο συγγινωσκέτω μου ἡ σὴ μεγαλόνοια. πεισθήτω δὲ διὰ σοῦ, καὶ ὁ εὐσεβέστατος βασιλεύς, μὴ ῥᾳθυμίαν ἡμῶν καταγινώσκειν, ἀλλὰ συγγινώσκειν τῇ ἀσθενείᾳ. δι' ἣν οἶδε καὶ συγχωρήσας ἡμῖν δεδῶσιν ἀντ' ἄλλης εὐεργεσίας τὴν ἀναχώρησιν.

ΑΝΥΣΙΩι.

Πῶς ἔχει τὰ πράγματα ἡμῖν, ἐρωτᾷς; μετά τινος ἱστορίας ἀποκρινούμεθα. ἐπρέσβευον [illegible] πρὸς Λακεδαιμονίους φασίν, ἡνίκα ἐτυραννοῦντο. ἡ πρεσβεία δὲ ἦν γενέσθαι τι αὐτοῖς ἐκεῖθεν φιλάνθρωπον. ὡς δὲ ἐπανῆκον ἐκ τῆς πρεσβείας, ἔπειτα ἤρετό τις· πῶς ἡμῖν οἱ Λακεδαιμόνιοι; οἱ δὲ, ὡς μὲν δούλοις ἔφασαν λίαν χρηστῶς· ὡς δὲ ἐλευθέροις, λίαν ὑβριστικῶς. τοῦτο γοῦν καὶ αὐτὸς ἔχω γράφειν. πράττομεν γὰρ τῶν μὲν ἀπεγνωσμένων, φιλανθρωπότερον· τῶν δὲ μελλόντων ζῆν, φορτικώτερον. οὔτε γὰρ νόσος ἔτι παραλυπεῖ. οἵ τε φίλοι κακοῦντες, οὐκ ἀνιῶσι, καὶ τὰ δυνατὰ βλάπτοντες. ἀλλ' εὔχου τὸ θεῖον εὐμενὲς ἡμῖν εἶναι. καὶ δυοῖν θάτερον, ἢ φευξόμεθα τὰ δεινὰ πάντως, ἢ καρτερήσομεν. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἐπιεικῶς συμφορᾶς ἐλάττωσις.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Αἰσθάνομαι τῶν ἐγκλημάτων σου σιωπῶντος. γάμους ἐπιτελοῦμεν, ἴσως ὁρᾷς, καὶ ταῦτα τῆς χρυσῆς Ὀλυμπιάδος καὶ σῆς. καὶ πάρεστι πλεισόπεμπος ὅμιλος. σὺ δὲ ἀπῆς ἡμῖν ὁ γεννάδας, ἢ ἀπαξιώσας, ἢ κατοκνήσας, οὐδέτερον ὦ θαυμάσιε. ἀλλ' οὐκ ἦν οἶμαι πρέπον τὰ τραγικῶς, πανηγυρίζων κωμικῶς, καὶ ἅμα παντελῶς ἄωρον καὶ τὸ γαμικὸν, δύο ποδαλγοὶ περιφερόμενοι καὶ γελώμενοι μέσοι πηδώντων. ἵνα τί σοι καὶ προσπαίζωμεν γαμικῶς. ἐπεὶ δέ γε βούλεσθαι, σοὶ πάρειμι καὶ συνεορτάζω, καὶ τῶν νέων τὰς δεξιὰς ἀλλήλαις τε ἐμβάλλω, καὶ ἀμφοτέρας τῇ τοῦ θεοῦ. πρέπει γὰρ ὥσπερ ἄλλο σοι πᾶν ἀγαθὸν, οὕτω σοι καὶ τὴν συζυγίαν ὑπὸ παντὶ βελτίστῳ γενέσθαι, καὶ διὰ τὰς κοινὰς ἡμῶν εὐχάς.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Ἰδοὺ καὶ δεύτερός σοι γαμβρός. σὺ τὸ γλυκὺ φορτίον ἀποσκευάζῃ, καλῶς ποιῶν. ἀργοὶ δὲ ἡμεῖς, ὡς ἂν αὐτὸς εἴποις. ὡς δὲ ὁ ἀληθὴς λόγος, ἀσθενεῖς, οὐκ ἀργοί. πλὴν καλῶς ἡμῖν ἔχει τὰ ἐκ θεοῦ. τῶν μὲν γὰρ θορύβων, ἄλλοις παρεχωρήσαμεν, τῆς φιλοσοφίας δὲ ἡμεῖς ἀπολαύομεν. ἐπειδὰν θεῷ συντελεῖς, καὶ ὅλως τῆς ἄνω γένη, μηδενὶ δεσμῷ κατεχόμενος. καὶ νῦν δὲ τοῖς γάμοις συνεισφέρομεν τὰς εὐχὰς, εἰ δεῖ δωροφορεῖν ἡμῖν τὸ κάλλιστον.

ΑΜΦΙΛΟΧΙΩ.

Ἄρτους μὲν οὐκ ἐκτησάμεθα παρὰ σοῦ. ὅτι μηδὲ ὕδωρ, παρὰ τῶν ὀστρακίνων οἰκούντων. λάχανα δὲ εἰ αἰτοίημεν παρὰ ἀνδρὸς ὀζιζαλέως, ὧν ἀφθονία ὑμῖν, παρὰ δὲ ἡμῖν πολλὴ σπάνις, θαυμαστὸν οὐδὲν, οὐδὲ ἔξω τῆς συνηθείας. κατηξίωσον οὖν λάχανα ἡμῖν ἀποστεῖλαι πλεῖστα καὶ κάλλιστα, ἢ ὅσα γε δυνατόν· ἐπεὶ καὶ τὰ μικρὰ μεγάλα τοῖς πένησιν. ἐπειδὴ καὶ τὸν μέγαν Βασίλειον δεξιούμεθα· οὐ μὴ βουληθῇς ὥσπερ ἐπαράθης κεκορεσμένον φιλοσοφοῦντος, οὕτω παραθῆναι πεινῶντος, καὶ δυσχεραίνοντος.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Ὡς μικρολόγους ἡμῖν ἥκει τὰ λάχανα παρ' ὑμῶν. καὶ τί γὰρ ἄλλο ἢ χρυσολάχανα, καίτοι γε ὁ πᾶς πλοῦτος ὑμῖν, κῆποι καὶ ποταμοὶ, καὶ ἄλση καὶ παράδεισοι. καὶ λαχανοφόρος ὑμῖν ἡ χώρα, ὡς χρυσοφόρος ἄλλοις. καὶ λειμώνια φύλλα νέμεσθε. ὁ δὲ σῖτος ὑμῖν, ἡ μυθικὴ μακαρία καὶ ὁ ἄρτος. ὃ δὴ λέγεται ἄρτος ἀγγέλων, οὕτως ἄσπαστός τε καὶ ἄπιστος. ἢ τοίνυν μεταδίδοτε τούτων ἡμῖν ἀφθονώτερον, ἢ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἀπαλείψομεν. τὸν δὲ σῖτον ἐφέξομεν, καὶ ἐσόμεθα, εἰ οὕτως δρόσῳ μόνῃ τρέφονται τέττιγες.

ΒΟΣΠΟΡΙΩι ΚΟΛΩΝΙΑΣ.

Ἐνόμιζον μὲν καὶ ὑπὲρ τῶν προτέρων χρεωστεῖσθαί μοι παρ' ὑμῶν ἀπολογίαν. οὕτως ἀρχαῖός τις εἰμὶ καὶ μάταιος. ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἀνίετε λυμαινόμενοι ἡμῖν, ἀλλ' ἀεὶ τοῖς προτέροις ἐπαγωνίζεσθε, καὶ ταῖς ὕβρεσιν ὕβρεις προσεξευρίσκετε, οὐκ οἶδα δι' ἥν τινα τὴν αἰτίαν, εἴτε ἡμᾶς μισοῦντες, εἴτε ἄλλοις τὴν ἀτιμίαν ἡμῶν χαριζόμενοι, ταῦτα μὲν τῷ θεῷ καὶ εἰδέναι καὶ κρίνειν παρήκαμεν. οὐ λανθάνει τῶν ὄντων οὐδὲν, ὅ φησιν ἡ θεία γραφή, κἂν κρύπτωμεν τῆς ἀληθείας τὸ πρόσωπον, εὐπρεπείας ἕνεκεν τῆς πρὸς τοὺς πολλούς. εὐαγγελιζόμεθα δὲ τὴν ὑμετέραν εὐλάβειαν, ὅτι ἥκομεν. καὶ τῆς ἐκκλησίας ἂν διδῷ θεός, τὰ δυνατὰ φροντίζειν, οὐ κατοκνήσομεν. ἐπειδὴ τοῦτο ἀγωνίζεσθε, καὶ μάλιστα τοῦ καιροῦ κατεπείγοντος διὰ τὴν προσδοκωμένην τῶν ἐναντίων ἐπιδρομὴν ὡς αὐτὸς γράφεις. ἀλλὰ τὸ ταπεινὸν τοῦτο σῶμα, χρήσομεν τῷ κοινῷ. μέχρις ἂν διαρκῇ καὶ ἀσθενῶμεν. ἵνα μήτε ἡμεῖς βάρος ἔχωμεν, κατακρινόμενοι παρ' ὑμῶν, καὶ παρὰ παντὸς τοῦ κλήρου καταβοώμενοι, πανδήμοις ὀδυρμοῖς ἐκθλίβοντος

ἐκθλίβοντος ὑμᾶς, καὶ τὴν ἐκκλησίαν ὁρώντων ἀμελουμένην, καὶ τοὺς πολλοὺς πλεονεκτούντων, ὥσπερ ὑπερφρονούντων τὰ τῆς ἐκκλησίας. μὴ τοίνυν ὑμᾶς μακροτέροις κάμνοντα, ἀτιμούντων ὑμᾶς. καὶ τοῦτο πράξομεν ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς, εἰ αὐτὸς ὀκνοίης τῆς ἐκκλησίας τὴν προστασίαν, ὡς αὐτός τι λέγεις, καὶ πάθοι τὰ πράγματα. βέλτιον γάρ, ἐκείναις ἐναποθανεῖν ταῖς φροντίσιν, ἢ ταύταις. ἐπειδὴ δεῖ πάντως ταλαιπωρεῖν, οὕτω τυχόντος τοῦ θεοῦ τὰ ἡμέτερα.

ΤΩ͂Ι ΑΥΤΩ͂Ι.

Δὶς ἤδη τοῦτο ἐπιβεβούλευμαι παρ' ὑμῶν, καὶ ἠπάτημαι. οἶδας ὃ λέγω. καὶ εἰ μὲν δικαίως, ὀσφραίνεσθαι κύριος ὑμῶν ὀσμὴν εὐωδίας· εἰ δὲ ἀδίκως, συγγνοίη κύριος. οὐ γὰρ ἐμὲ περὶ ὑμῶν λέγειν εὔλογον, ἐπειδὴ φέρειν καὶ ἀδικούμενοι προστετάγμεθα, πλὴν ὥσπερ ὑμᾶς κύριοι τῆς ὑμετέρας γνώμης, οὕτω κἀγὼ τῆς ἐμῆς. οὐκ ἔτι βαρὺς ὑμῖν ἔσται γρηγόριος ὁ βαρύς. ἀναχωρήσω πρὸς θεὸν τὸν μόνον καθαρόν τε καὶ ἄδολον. εἰς ἐμαυτὸν συστέλλομαι. ταῦτα ἐμαυτὸν ἐνουθέτησα. δὶς γὰρ πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον προσπταίειν, τοῖς ἀνοήτοις μόνοις ἡ παροιμία δίδωσιν.

ΚΑΙΣΑΡΊΩΙ ΤΩ͂Ι ἸΔΊΩΙ ἈΔΕΛΦΩ͂Ι.

Οὐδὲ οἱ φόβοι τοῖς εὖ φρονοῦσιν ἄχρηστοι· ὡς δὲ ἐγώ φημι, καὶ λίαν καλοί, καὶ σωτήριοι. οἳ γὰρ καὶ γίνεσθαι αὐτοὺς ἀπευχόμεθα, γινομένοις γε παιδευόμεθα. κάμνουσα γὰρ ψυχή, ἐγγύς ἐστι θεοῦ, φησί που θαυμασιώτατα λέγων ὁ πέτρος. καὶ παντὶ διαφυγόντι κινδύνους, πλείων ἡ οἰκείωσις περὶ τὸν περισώσαντα. μὴ οὖν ὅτι μετεσχήκαμεν τοῦ κακοῦ δυσχεραίνωμεν, ἀλλ' ὅτι διαπεφεύγαμεν, εὐχαριστῶμεν. μηδὲ ἄλλοι φανῶμεν παρὰ θεῷ, παρὰ τὸν καιρὸν τῶν κινδύνων, καὶ ἄλλοι μετὰ τοὺς κινδύνους. ἀλλὰ βουληθῶμεν εἴτε ἐκδημοῦντες, εἴτε ἰδιωτεύοντες, εἴτε τὰ κοινὰ πράττοντες. δεῖ γὰρ οὕτω λέγειν, καὶ μὴ λαπεῖν ὑπὲρ σώσαντα καταπονεῖν, καὶ γίνεσθαι τῆς ἐκείνου μοίρας, μικρὰ τῶν μικρῶν καὶ χαμαὶ ἐρχομένων φροντίζοντες. καὶ δῶμεν τι διήγημα τοῖς εἰς ὕστερον, μέγα μὲν εἰς δόξαν ἡμῶν, μέγα δὲ εἰς ὠφέλειαν ψυχῆς. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ παίδευμα τοῖς πολλοῖς χρησιμώτατον, ὅτι κρείττων ἀσφαλείας κίνδυνος, καὶ συμφορὰ εὐημερίας αἱρετωτέρα. εἴ γε πρὸ μὲν τῶν φόβων ἦμεν τοῦ κόσμου, μετὰ δὲ τοὺς φόβους τοῦ θεοῦ γεγενήμεθα. ἴσως σοι φορτικοὶ δοκοῦμεν, πολλάκις σοι περὶ τῶν αὐτῶν ἐπιστέλλοντες, καὶ οὐ παραινοῦσιν, ἀλλ' ἐπίδειξιν νομίζειν τοὺς λόγους. διὸ τούτων μὲν ἅλις. ἡμᾶς δὲ ἴσθι προθυμουμένους καὶ εὐχομένους, μάλιστα μὲν γενέσθαι μέχρι σοῦ, συνησθησομένους τῇ σωτηρίᾳ σου, καὶ περὶ τούτων τελεώτερον διαλεξομένους. εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἐνταῦθα σε δεξομένους ὡς τάχιστα. συνεκροτῆσαι τὰ χαριστήρια.

ΤΩ͂Ι ΑΥΤΩ͂Ι.

Ἱκανῶς ἠσχύνθημεν ἐπὶ σοί. τὸ γὰρ ὅτι ἐλυπήθημεν, τί χρὴ γράφειν, τῷ γε πάντων μάλιστα πεπεισμένῳ; ἵνα δὲ μὴ τὰ ἡμέτερα λέγωμεν, μηδὲ ὅσης ἀθυμίας ἐνέπλησεν ἡμᾶς ἡ περὶ σοῦ φήμη, δέος δὲ εἰπεῖν καὶ δείσας, ἐβουλόμην εἴ πως οἷόν τε ἦν, παρεῖναί σε τοῖς τῶν ἄλλων λόγοις, εἴτε ὁμοίως καὶ ξένων, καὶ τῶν ὁπωσοῦν γνωρίμων ἡμῖν. ἀλλ' οὖν χριστιανῶν, οὐ περὶ σοῦ τε καὶ ἡμῶν λέγουσι, οὐχ οἱ μέν, οἱ δὲ οὔ, ἀλλὰ πάντες ἑξῆς ὁμοίως. ἐπειδὴ καὶ πολεμιώτερον ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις φιλοσοφοῦσιν ἄνθρωποι. ὥσπερ ἄλλα τῆς μελέτης γεγονότα αὐτοῖς, ταῦτα τὰ ῥήματα. νῦν μὲν υἱὸν ἐπισκόπου στρατεύεσθαι, νῦν δὲ ὀρέγεσθαι τῆς ἔξωθεν δυναστείας καὶ δόξης, νῦν δὲ ἡττᾶσθαι χρημάτων, ὁπότε χρημάτων κοινὸν ἀνῆπται πῦρ, καὶ τὸν περὶ ψυχῆς δρόμον τρέχουσιν ἄνθρωποι. ἀλλ' οὐχὶ μίαν ἡγεῖσθαι καὶ δόξαν καὶ ἀσφάλειαν καὶ εὐπορίαν, τὸ γενναίως ἵστασθαι πρὸς τὸν καιρόν. καὶ ὅτι πορρωτάτω ποιεῖν ἑαυτόν, παντὸς ἄγους τε καὶ μιάσματος. πῶς δὲ ἂν ἄλλον νομοθετήσειεν οἱ ἐπίσκοποι, μὴ παρασύρεσθαι τῷ καιρῷ, μηδὲ τοῖς εἰδώλοις συναναφύρεσθαι; πῶς δ' ἂν τοῖς ἄλλο τι πλημμελοῦσιν ἐπιτιμήσειεν, αὐτὸς ἀφ' ἑστίας τὴν παρρησίαν οὐκ ἔχων. ταῦτα καθ' ἑκάστην ἀκούοντες ἡμᾶς τὴν ἡμέραν, καὶ ἔτι πλείω τούτων καὶ χαλεπώτερα. τῶν μὲν καὶ διὰ φιλίαν λεγόντων ἴσως, τῶν δὲ καὶ διὰ δυσμένειαν ἐπιτιθεμένων. πῶς οἴει διακεῖσθαι καὶ τίνας ἔχειν ψυχὰς ἀνθρώπους τῷ θεῷ προσθεμένους δουλεύειν, καὶ πρὸς τὰς μελλούσας ὁρᾶν ἐλπίδας, μόνον ἀγαθὸν κρίνοντας; τὸν μὲν οὖν κύριον τὸν πατέρα ὑμῶν πάνυ δυσφοροῦντα τὰ πρὸς τὴν ἀκοήν, καὶ πρὸς τὸν βίον αὐτὸν ἀπαγορεύοντα, ὁπωσοῦν αὐτὸς παραμυθοῦμαι καὶ ψυχαγωγῶ, τὴν σὴν ἐγγυώμενος γνώμην, καὶ πείθων ὅτι οὐχ ὑπομενεῖς ἔτι πλεῖον λυπεῖν ἡμᾶς. τὴν δὲ κυρίαν τὴν μητέρα, εἰ πύθοιτό τι τῶν περὶ σέ. μέχρι γὰρ τοῦ νῦν τέως ἀπεκρυψάμεθα πολλαῖς ἐπινοίαις, οἷον καὶ παντελῶς ἀπαραμύθητον ἕξειν τὸ πάθος. ὡς γυναῖκά τε οὖσαν μικρόψυχον, καὶ ἄλλως διὰ τὸ λίαν εὐλαβὲς μετριάζειν περὶ τὰ τοιαῦτα οὐ δυναμένην. εἰ μὲν οὖν τινὰ καὶ σεαυτοῦ καὶ ἡμῶν ποιῇ λόγον, βουλεύσαι τι βέλτιον καὶ ἀσφαλέστερον. πάντως δὲ καὶ τὰ ἐνταῦθα, πρὸς ἐλευθέριον διαγωγὴν αὐτάρκη, τῷ γε λίαν μὴ ἀπλήστῳ,

μὴ ἀπλήστως, μηδὲ ἀμέτρως περὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πλείονος. ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ τὰς στάσεις σε τυχεῖν, οὐχ ὁρῶ ἵνα καιρὸν ἀναμένωμεν τὸν νῦν ἐάσαντες. εἰ δὲ τὸ αὐτὸ ἔχεις γνώμης, καὶ μικρὰ πάντα σοι πρὸς τὴν ἰδίαν ὁρμήν, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἰπεῖν βούλομαι δυσχερές. τοσοῦτον δὲ προλέγω καὶ διαμαρτύρομαι, ὅτι δυοῖν ἀνάγκη θάτερον, ἢ γνήσιον μένοντα χριστιανόν, τὴν ἀτιμοτάτην αὐτοῦ τετάχθαι, καὶ πράττειν ἀναξίως καὶ σεαυτοῦ καὶ τῶν ἐλπίδων. ἢ τῶν τιμῶν ἐφιέμενον, περὶ τὰ καιριώτερα βλάπτεσθαι, τοῦ καπνοῦ γε μετέχοντα, εἰ καὶ μὴ τοῦ πυρός.

ΣΩΦΡΟΝΙΩι ΥΠΑΡΧΩι.

Ὁρᾷς οἷα τὰ ἡμέτερα, καὶ ὅπως κύκλος τις τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, νῦν μὲν τῶν, νῦν δὲ τῶν ἀνθούντων καὶ ἀπανθούντων. καὶ ὅτι τὸ εὖ πράττειν ἑστῶτος ἡμῖν, ὅτε τὸ δυστυχεῖν ὃ δὴ λέγουσιν, ἀλλὰ τάχιστα μετακινουμένου καὶ μεταπίπτοντος. ὡς αὔραις εἶναι μᾶλλον πιστεύειν, καὶ γράμμασι τοῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίᾳ. τίνος οὕνεκεν; ἐμοὶ δοκεῖ, ἵνα τὸ ἐν τούτοις ἄστατον καὶ ἀνώμαλον θεωροῦντες, μᾶλλόν τι προστρέχωμεν τῷ θεῷ, καὶ τῷ μέλλοντι. καὶ ἵνα ποιώμεθα καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἐπιμέλειαν βραχέα τῆς σκιᾶς καὶ τῶν ὀνειράτων φροντίζοντες. ἀλλὰ πόθεν ἡμῖν ὁ λόγος; οὐ γὰρ εἰκῇ ταῦτα φιλοσοφῶ, οὐδὲ διακενῆς καλλωπίζομαι. ἦν ποτὲ τῶν οὐκ ἀφανῶν καὶ ὁ σὸς Καισάριος. εἰ δὲ μὴ ὡς ἀδελφὸς ἀπατῶμαι, καὶ τῶν λίαν ἐπιφανῶν, γνώριμος μὲν ἐπὶ παιδεύσει. καλοκαγαθίᾳ δὲ ὑπὲρ τοὺς πολλούς, λαμπρὸς δὲ φίλων περιουσίᾳ. ὧν πρῶτον, σέ τε καὶ τὴν σὴν εὐγένειαν ὑπάρχειν αὐτῷ, αὐτός τε ἐφρόνει, καὶ ἡμᾶς ἔπειθε. τὰ μὲν δὴ παλαιὰ ταῦτα. καὶ τὰ πλείω παρὰ σεαυτὸν προσθήσεις τιμῶν αὐτὸν ἐπιταφίῳ. καὶ ὃ φύσει πάντες ἔχομεν ἄνθρωποι, μᾶλλόν τι τῷ ἀπελθόντι χαριζόμενοι. τὰ δὲ νῦν καὶ ὅπως μὴ παραδράμῃς ἀδακρυτὶ τὸν λόγον, ἢ δακρύσαις γε εἰς καλὸν καὶ χρήσιμον. ὁ μὲν κεῖται νεκρός, ἄφιλος, ἔρημος, ἐλεεινός, σμύρνης ὀλίγης ἠξιωμένος. εἴ γε καὶ τοῦτο. καὶ μικρῶν ἐνδυμάτων τῶν τελευταίων. πολύ γε ὅτι καὶ τοῦτο ἐλεούμενος. ἐπιπεπήδηκασι δὲ οἱ ἐχθροί, ὥς γε πυνθάνομαι. καὶ ἄλλος ἄλλοθεν τὰ ἐκείνου μετὰ πολλὴν ἐξουσίαν. οἱ μὲν διαρπάζουσι, οἱ δὲ μέλλουσιν. ὢ τῆς ἀναλγησίας, ὢ τῆς ὠμότητος. καὶ ὁ κωλύσων οὐδείς. ἀλλ' ὅ γε φιλανθρωπότατος, τοῦτο χαρίζεται μόνον. ἀνακαλεῖται τοὺς νόμους. καὶ εἰ δεῖ συντόμως εἰπεῖν, δρᾶμα γεγόναμεν, οἱ ποτὲ νομισθέντες εὐδαίμονες. ταῦτα μὴ ἀνεκτὰ φανήτω σοι, ἀλλὰ καὶ συνάλγησον καὶ συναγανάκτησον. καὶ δὸς χάριν νεκρῷ Καισαρίῳ. ναὶ πρὸς τῆς φιλίας αὐτῆς. ναὶ πρὸς τῶν σῶν φιλτάτων καὶ τῶν ἐλπίδων, ἃς πείθου σεαυτῷ δεξιάς, πιστὸς τῷ ἀπελθόντι φανεὶς καὶ γνήσιος. ἵνα καὶ τοῖς ζῶσι τοῦτο χαρίσῃ, καὶ ποιήσῃς αὐτοὺς εὐέλπιδας. οἴει περὶ χρημάτων ἡμᾶς ἀλγεῖν; τὸ τῆς αἰσχύνης ἡμῖν ἀφορητότερον, εἰ δόξει μόνος τῶν ἁπάντων Καισάριος μὴ ἐσχηκέναι φίλους, ὁ δὴ καὶ πολλοὺς ἔχειν οἰόμενος. ἡ μὲν οὖν πρεσβεία τοιαύτη, καὶ παρὰ τοιούτων. ἐπειδή σοι καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς ἴσως οὐ πάρεργον. εἰ δὲ βοηθήσεις, καὶ δι' ὧν καὶ ὅπως, τά τε πράγματα ὑποθήσεται, καὶ ἡ σὴ διασκέψεται σύνεσις.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Ἔχει τι δεξιὸν ἡμῖν ἡ ἀναχώρησις, τὸ ἄπραγμον καὶ ἡσύχιον. ἀλλ' οὔπω τοσοῦτον, ὅσον σκαιόν, τὸ τῆς ὑμετέρας χωρίζειν φιλίας καὶ συνουσίας, τοσούτου πράγματος. ἄλλοι τῆς σῆς τελειότητος ἀπολαύουσι, ἡμῖν δὲ τοῦτο μέγα ἱκανὸν εἰ τοῦτο ἔχοιμεν, σκιὰν ὁμιλίας τὴν ἐν τοῖς γράμμασιν. ἆρα σε ὀψόμεθα πάλιν; ἆρα σε περιπτυξόμεθα τὸ ἡμέτερον σεμνολόγημα. καὶ τοῦτο δοθήσεται τῷ τῆς ζωῆς ἡμῶν λειψάνῳ; εἰ μὲν δοθείη, πᾶσα τῷ θεῷ χάρις· εἰ δὲ μή, τεθνήκαμεν τῷ πλείστῳ μέρει. σὺ δὲ μέμνησο τοῦ σοῦ Γρηγορίου, καὶ διηγοῦ τὰ ἡμέτερα.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Φιλοσοφοῦμεν ἐφ' ἡσυχίας. τοῦτο οἱ μισοῦντες ἡμᾶς ἠδίκησαν. ὡς εἴθε τι καὶ ἄλλο τοιοῦτον, ἵνα μᾶλλον εὐεργέτας αὐτοὺς γινώσκωμεν. πολλὰ γάρ ἐστι καὶ ἀδικεῖσθαι δοκοῦντας εὖ πάσχειν. καὶ καλῶς πάσχοντας ἀδικεῖσθαι. τὰ μὲν οὖν ἡμέτερα τοιαῦτα, καὶ εἰ μὴ τοὺς ἄλλους πείθομεν, αὐτόν γέ σε αὐτὸ πάντων εἰδέναι βουλόμεθα. ὧν λόγον ὑπέχομεν ἡδέως τῶν ἡμετέρων. μᾶλλον δὲ, εἰδέναι πεπείσμεθα, καὶ πείθειν τοὺς ἀγνοοῦντας. ὑμῖν δὲ παρακαλῶ πᾶσαν σπουδὴν γενέσθαι. νῦν γοῦν εἰ καὶ μὴ πρότερον, συμφωνῆσαι καὶ εἰς ἓν ἐλθεῖν τὰ τῆς οἰκουμένης τμήματα κακῶς διεστῶτα. καὶ μάλιστα εἰ λάβοιτε αὐτοὺς οὐχ ὑπὲρ τοῦ λόγου τῆς πίστεως, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἰδίων μικροψυχιῶν διεστῶτας. ὅπερ ἐγὼ τετήρηκα. τοῦτο καὶ ὑμῖν ἔμμισθον ἂν εἴη τὸ δυνηθῆναι. καὶ ἡμῖν ἡ ἀναχώρησις ἀλυποτέρα, εἰ φανείημεν, μὴ κακῶς ταύτην ἁρπάσαντες, ἀλλ' ἑκόντες ῥίψαντες ἡμᾶς αὐτοὺς κατὰ πελάγους, ὥσπερ Ἰωνᾶς ἐκεῖνος, ἵν' ὁ κλύδων παύσηται, καὶ σωθῶσιν ἀσφαλῶς οἱ ἐμπλέοντες. εἰ δὲ οὐδὲν ἧττον χειμάζονται, τό γε ἡμέτερον εὐγνωμόνηται.

ΕΥΣΤΟ-

ΕΥΣΤΟΧΙΩ ΣΟΦΙΣΤΗ.

Ὦ Δυσδῦ, μάλα πῶς με καθίκου, σαγηνισμὸν ὀνειδίζων, καὶ κατασοφίζεις δι' ὧν ἡμῖν ᾠδῆι μελίσματα. καί σου τὴν παρρησίαν ἐπαινῶ, ἐφ' οἷς ἐγράφεις ἃ γράφεις. κρεῖσσον γὰρ ἐκλαλεῖν τὸ λυποῦν, ἢ ἠρεμεῖν ὡς ἄρτι ἀγνοοῦντας, ἔχω δὲ καὶ ἐγκαλεῖν ὅμως. ἵνα δὲ νόμον φυλάξω δικαστικόν, ἀπολογήσομαι πρότερον, εἶτα κατηγορήσω· καὶ ἀμφότερα μετὰ τῆς ἴσης εὐνοίας. περὶ καλῶν σαγηνείων προσῆλθεν Νικόβουλος ὁ ἐμός, οὔ τι καθ' ἡμέτερόν γε νόον. μὴ τοῦθ' ὑπολάβῃς. οὐχ οὕτως εἰμὶ τῶν ἀθλίων ἐπιλήσμων ἐγώ, ἢ τῆς σῆς φιλίας καὶ ἑταιρείας· ἀλλ' ὥρμησε μὲν παρ' ἑαυτοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς οὕτω θελήσαντος. παρ' ἐμοῦ δέ, διὰ τῶν γραμμάτων ἐνεχειρίσθη. τί τοῦτο ἄφιλον ἢ ἀπάνθρωπον; ὥστε δὲ τὴν ἀπολογίαν ἔχεις, δέξαι καὶ τὴν κατηγορίαν. οὐκ ἐπαινῶ σου τοὺς κοροπλάθους, καὶ τοὺς τελχῖνας οἷς βάλλεις κακῶς τὸν ἀντίτεχνον. ἐπειδὴ νενίκηκε τοὺς ὁμοτέχνους ἀντιτέχνους καλεῖν, μέχρι τίνος γὰρ ταῦτα. καὶ ποῦ στησόμεθα τῆς σοφιστικῆς ἐπηρείας. ἕως ἄν τι γένηται, ἕως ἂν θάνατος ἡμᾶς διακόψῃ τῆς πονηρίας. ταῦτα γὰρ νέον μὲν ὄντα, φιλοτιμίας ἐπηρμένον, κέρδους μεταποιούμενον, καὶ τότε μετρίως ποιεῖν, ἔχει τινὰ συγγνώμην. μικρὸν γάρ τι δημοσθενίσω σὴν χάριν. ἐν τούτῳ δὲ τῆς ἡλικίας, καὶ οὕτω πράττοντα, κυρίττειν τε καὶ κυρίττεσθαι, παντελῶς ἄωρον καὶ φιλόνεικον. οὐ μόνον ὅτι ἀπρεπὲς καὶ παντάπασιν ἀνελεύθερον, ἀλλ' ὅτι καὶ ῥαστώνη πολλὴ τοῦ πράγματος. ὁποῖόν κ' εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν καὶ ἐπακούσαις, καθάπερ ῥεύματος ἀντιστρέψαντος. πάλιν γὰρ ὁμήρου συγχρήσομαι. τὸν ξύοντα δὲ ἀντιξύειν, παντελῶς ἀνεπίφθονον. τίς οὖν ἡ σοφία, δέον ἀρετῇ πρωτεύειν, ἡττᾶσθαι κακίᾳ. ἢ καὶ νικᾶν, ὃ πολλῷ χεῖρόν ἐστιν. ἀλλ' ἔγωγε καὶ τῶν δικαστῶν τούτων μέμφομαι, ἀρνεῖται γὰρ τἀληθές. ὅτι ἃ κολάζουσι κρινόντων, ταῦτα ἐπαινοῦσιν ἀκροώμενοι. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἔχουσι τοὺς συνεπαινέτας, καὶ τὴν κακίαν ἀνάπτοντας, καὶ ταῖς ἀηδίαις ἄγει τούτους μεμφομένους. δέον εἰ μὲν ἀπιστεῖται, μὴ ἐπαινεῖσθαι· εἰ δὲ πιστεύεται, δημοσίᾳ κρίνεσθαι. ἢ οὕτω, εἰ μὲν ψευδῆ, τοὺς κατηγόρους ἐλέγχεσθαι· εἰ δὲ ἀληθῆ, τοὺς καθ' ὧν ὁ λόγος. καὶ μὴ οὕτω μέγιστον πρᾶγμα τὴν τῶν σοφῶν γεγονότων ὑπόληψιν, οὕτω ῥᾳδίως παίζεσθαι. εἴ τι οὖν ἐμοὶ πείθεσθε, πρὸς γὰρ ἀμφοτέρους ὁ λόγος, τοὺς μὲν τοιούτους λόγους καὶ ψόγους, χαίρειν ἐάσατε. εἰ μή τι ἄλλο, τὴν πολιτικὴν αἰδούμενοι, ἢ καὶ ἀρξαμένων ἐν τοῖς ἀρχαίοις. αὐτοὶ δὲ βουλεύσασθε, τὴν παλαιὰν τιμῆσαι παραίνεσιν. τήν, ὅταν ὁ βίος ἱκανὸς ᾖ, ἀρετὴν ἀσκεῖσθαι κελεύουσαν. καὶ οὐκ ἐπιβουλεύσετε μὲν ἡμῖν αὐτοῖς. ἐπιβουλεύσετε δὲ ταῖς τῶν νέων ἐλπίσιν, οἳ πάντως ἂν τὰ δεινότατα πάθοιεν, εἰ λόγους ἀσκούμενοι κακίαν μάθοιεν. καὶ ταύτην οὐκ ἄλλοθεν, ὥσπερ οὐκ ἀρετήν, ἀλλὰ ταύτης ἔχοντες ἡμᾶς διδασκάλους. εἰ δέ σοι φορτικὸς εἶναι δοκῶ ταῦτα γράφων, ἄμειψαί με τοῖς ἴσοις, καὶ αὐτὸς παραινέσας τι τῶν χρησίμων, ἵν' ἢ πειθόμενος ἐπαινῇς, ἢ ἐγκαλῇς ἀντιτείνοντι.

ΤΩ ΑΥΤΩ.

Οἷον ἠγνόησε ὡς σκαιὸν λίαν καὶ ἀπαίδευτον ἄνδρα φίλον ἐνουθέτησε. ὦ τῆς ἀγνοίας, καὶ οὐδὲ ὑπὸ τῆς παροιμίας τῆς ἰδιωτικῆς ἐπαιδεύθην, φαλακρὸς ὢν περὶ κουρᾶς μὴ νυστάζειν αὐτικρυς ἴσως πω, μηδὲ σοφίαν κατ' ἐμαυτοῦ, γλῶσσαν πρὸς τὸ κακῶς λέγειν εὐστομωτέραν. τούτῳ μὲν οὖν οὐ πάνυ δυσχεραίνω. μετὰ δὲ πολλῶν προστίθημι ὥς γε πυνθάνομαι. εἰ δὲ ζώοις καὶ πρὸ πολλῶν. ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ὅτι μὴ ἐπιστεύθην φιλικῶς τοῦτο ποιεῖν, πλὴν ὑγιαίνοις καὶ σῶμα καὶ ψυχήν, καὶ τὴν γλῶσσαν κατέχοις εἰ δυνατόν. ἀλλὰ νῦν γε ἡμέτερον στέργεμεν.

ΕΥΔΟΞΙΩ ΡΗΤΟΡΙ.

Νόμος ἦν ἀθήνησι παλαιός, ὥς γ' ἐγώ φημι, καὶ κάλλιστα ἔχων. ἐπειδὰν φθάσαιεν εἰς ἥβην οἱ νέοι, πρὸς τέχνας ἄγεσθαι. ἄγεσθαι δὲ τὸν τρόπον τοῦτον. προετίθετο δημοσίᾳ ἑκάστης τέχνης ὄργανα, καὶ προσάγεσθαι τούτοις τοὺς νέους. ὅτῳ δὲ τύχῃ χαίρων ἕκαστος, καὶ προστρέχων, τούτου καὶ τὴν τέχνην διδάσκεσθαι. ὡς τοῦ μὲν κατὰ φύσιν ἐπιτυγχάνοντος, ὡς τὰ πολλά, τοῦ δὲ παρὰ φύσιν διαμαρτάνοντος. τί βούλεταί μοι τὸ διήγημα; καὶ σέ φημι χρῆναι, πρὸς φιλοσοφίαν δ' ἔχεις ἐπιτηδείως, ταύτης μὴ ἀμελεῖν· μηδὲ πρὸς ἄλλο τι μᾶλλον ἐθίζεσθαι τῶν οὐκ οἰκείων, ἢ ταύτης προσέχεσθαι πρὸς ἣν γέγονας. οὐχ ὅτι ἀρίστη μόνον ἐστίν, ἀλλ' ὅτι καὶ προσφυεστέρα. τὸ δὲ μὴ βιάζεσθαι ῥοῦν ποταμοῦ, καὶ ἡ παροιμία παιδεύει. καὶ ἱπποσύνην διδάσκειν τὰ μὴ ᾄδειν ἐθέλει ἡ ποίησις. μή τι γένηται; μὴ καὶ τῆς ἱπποσύνης διαμάρτῃς, καὶ τῆς ᾠδῆς. ἀλλὰ τίς ἡ ἐπιτηδειότης; ὥς γοῦν ἐμοὶ καταφαίνεται θεωρήσαντι, πρῶτον μὲν ὁ τρόπος ἐστὶ καὶ τὸ τοῦ ἤθους γαληνόν τε καὶ ἄτεχνον, καὶ πρὸς τὰς τοῦ βίου στροφὰς ταύτας, ἀνεπιτήδειον. ἔπειτα τὸ τῆς ψυχῆς εὐφυὲς καὶ ὑψίνουν, καὶ πρὸς θεωρίαν εὐκίνητον. τρίτον ἡ νοσονομία, καὶ τὸ τοῦ σώματος ἀσθενές. ἐπειδὴ καὶ τοῦτο οὐ μικρὸν εἰς φιλοσοφίαν εἶναι δοκεῖ τῷ πλάτωνι. καὶ μὴν καὶ ἡλικίας οὕτως ἔχεις, ὡς ἤδη τὰ πάθη κλίνεσθαι. καὶ τῇ ὀργῇ οὐ κατέπεσθαί μοι δοκεῖς μᾶλλον ἢ καλλωπίζεσθαι. τό, τε αἰσχύνεσθαι εἰ δόξαις

οὐ κατὰ ῥήτορας, ἀλλ' οὐδὲ φωνὴ μεγάλη σοι, οὐδὲ γέγονας καλῶς, οὐδὲ ἀγοραῖος εἶ. οὐδὲ τι τῶν τοιούτων ἔχεις, ἵν' εἴπω συντόμως, οἷς πλεῖστα τῶν ἀγοραίων εὐδοκιμοῦσιν εἰς δημαγωγίαν ἀεὶ σοφαίνους. ἀλλὰ ῥήτωρ καλούμενος πάντα πρότερον ἢ νῦν τὸ εἶδος τελεῖς εἰς ῥήτορας. μὴ τοίνυν θελήσῃς παρελθεῖν τῆς φιλοσοφίας, ἣν παρείληφας. μηδὲ τὰ δεύτερα ἔχῃς ἐν τοῖς δευτέροις μᾶλλον, ἢ τὰ πρῶτα ἐν τοῖς μεγίστοις. εἰ δὲ καὶ τὰ πρῶτα τῶν ἐνταῦθα δεῖ ἡμῖν, μὴ ἀνάγκη ἀεὶ στένειν ἐν κόλποις, αὐτὸς ὢν δυνάμενος. μέχρι τίνος φυσώμεθα τοῖς μικροῖς καὶ χαμαὶ ἐρχομένοις, καὶ παίζομεν ἐν μειρακίσκοις, καὶ πλάσμασι, καὶ ὑπὸ τῶν κρότων αἰρόμεθα. μεταβῶμεν ἐν τοῖς ὅλοις. ἄνδρες γενώμεθα. ῥίψωμεν τὰ ὀνείρατα, παραδράμωμεν τὰς σκιάς. ἄλλοις παρῶμεν τὰ τερπνὰ τοῦ βίου, καὶ πλεῖον ὀδυνηρά. ἄλλους πραγματευέσθω καὶ μεταπλείτω καὶ παιζέτω, φθόνος, καὶ χρόνος καὶ τύχη. ὃ δέ φασι τῶν ἀνθρωπίνων τὸ ἄστατον καὶ ἀνώμαλον, ἐρρέτωσαν, θρόνοι, δυναστεῖαι, πλοῦτοι, λαμπρότητες, ἐπάρματα, πτώματα, τὸ εὐτελὲς τοῦτο δοξάριον, καὶ ἀπόπτυστον, ὃ μᾶλλον ἀδοξήσειέ τις αἰρόμενος, ἢ γελώμενος τὰ τῆς μεγάλης ταύτης σκηνῆς, παίγνιά τε καὶ θεατρίσματα. ἡμεῖς τοῦ λόγου περιδραξώμεθα, καὶ θεὸν ἀντὶ πάντων ἔχειν ἑλώμεθα τὸ μόνον διαρκὲς ἀγαθὸν, καὶ ἡμέτερον. ἵν' ἡμῖν καὶ τὸ ἐνταῦθα εὐδαιμονεῖν γένηται, τοῖς ἔτι μικροῖς, καὶ τοῦτο ζητοῦσιν, ἢ τὸ ἐκεῖθεν πάντως. ἐπειδὴ τῆς ἀρετῆς ἆθλον θεὸν γενέσθαι, καὶ τῷ καθαρωτάτῳ φωτὶ καταστράπτεσθαι, οὗ ἐν τῇ τριάδι μονάδι θεωρουμένου, ἧς νῦν μετρίως ἔχομεν τὰς αὐγάς. πρὸς ταῦτα ἴθι, πρόβαινε. παρὸν τῇ διανοίᾳ. λαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς. μηδαμοῦ στῇς τῆς ἐλπίδος, ἕως ἔλθῃς ἐπὶ τὸ ἄκρον ἐφετὸν καὶ μακάριον· καὶ ἡμᾶς ἐπαινέσεις, εὖ οἶδα, νῦν μὲν ὀλίγα, μικρῷ δὲ ὕστερον ἀφθονώτερα. ἐπειδὰν ἴδῃς σεαυτὸν ἐν οἷς ὑπισχνούμεθα, καὶ μὴ κενὴν μακαρίαν ταῦτα εὑρίσκῃς, μηδὲ διανοίας ἀναπλασμοὺς, ἀλλὰ πραγμάτων ἀλήθειαν.

ΤΩ͂Ι ΑΥ̓ΤΩ͂Ι.

Εὖγε ὅτι φιλοσοφεῖς ἐν τοῖς πάθεσι, καὶ γίνῃ πολλοῖς ὑπόδειγμα τῆς ἐν τοῖς ἀλγεινοῖς καρτερίας. καὶ ὥσπερ ἐστὶ παντὶ βέλτιστον κατευχεσθαι τῷ σώματι ἡνίκα ὑγιαινοῖς ἔχειν, οὕτω καὶ νῦν τοῦτο χρὴ καλῶς. ἐπειδή γε ἀσθενῶς ἔχεις, καὶ οὐκ ἀργεῖς οὐκ ἀργῶς, ἵν' οὕτως εἴπω. φιλοσοφεῖς δὲ, καὶ ὅ φασι Διογένην ἀρρωστῆσαί ποτε πυρέττοντα, καὶ διακαρτεροῦντα, τοῦτο καὶ αὐτὸς παρέχεις ὁρᾶν, ψυχῆς πάλην καὶ σώματος. τοῦτο ἔπρεπε τῷ ἐμῷ Φιλαγρίῳ, μὴ μαλακίζεσθαι, μηδὲ κάμπτεσθαι πρὸς τὰ πάθη, ἀλλὰ περιφρονεῖν τὸν πηλόν. καὶ τὸ μὲν σῶμα ἐᾶν πάσχειν τὰ ἑαυτοῦ, πάντως ἢ νῦν ἢ ὕστερον λυθησόμενον νόμῳ φύσεως. οἰχήσεται γὰρ ἢ νόσῳ κάμνον, ἢ χρόνῳ. αὐτὸν δὲ, ὑψοῦ τὴν ψυχὴν ἔχειν, καὶ μετὰ θεοῦ τετάχθαι τοῖς λογισμοῖς, κἀκεῖνο εἰδέναι. ὅτι τῶν ἀτόπων ἐστὶν, ἡμᾶς ἔξω μὲν κινδύνων φιλοσοφεῖν, ἐν δὲ ταῖς χρείαις ἀφιλοσόφους φαίνεσθαι, καὶ διαψεύδεσθαι τὴν ὑπόσχεσιν. πάντα ἐπῆλθε διαλαλεῖν τῇ διανοίᾳ, ὅσα ἡμέτερα, ὅσα ἀλλότρια, ὅσα ἀνὴρ πεπαιδευμένος ἐν ἀμφοτέροις καὶ παιδευτὴς ἄλλων. καὶ ἐκ πάντων σεαυτῷ συνελέξω τὸ τῆς ἀνθρωπίας φάρμακον. ἵνα δέ σοι κἀγὼ συμφιλοσοφήσω μικρὸν, εἰ τοῦτο κελεύεις, οὐκ ἐπαινῶ τοῦ Ἀριστοτέλους τὸ μικρολόγον, ὃς τὴν εὐδαιμονίαν ἡμῖν ὁριζόμενος, μέχρι μέν τινος προῆλθεν ὀρθῶς, ψυχῆς ἐνέργειαν κατ' ἀρετὴν εἶναι ταύτην ἀφορισάμενος· καὶ προσθεὶς ἐν βίῳ τελείῳ, καὶ τοῦτο μάλα σαφῶς, διὰ τὸ τρεπτὸν ἡμῶν καὶ εὐμετάπτωτον τῆς φύσεως. ἐκεῖνο δὲ οὐκ ἔτι μεγαλοπρεπῶς, ἀλλὰ καὶ λίαν ταπεινῶς, ὅτι καὶ τὴν ἔξωθεν εὐετηρίαν προσέθηκεν. ὡς εἰ τύχοι πένης τις ὢν, ἢ νοσώδης, ἢ δυσγενὴς, ἢ φυγόπατρις, παρὰ τοῦτο αὐτῷ τῆς εὐδαιμονίας κωλυομένου. ἐπαινῶ δὲ τῶν ἐκ τῆς στοᾶς, τὸ νεανικόν τε καὶ μεγαλόνουν. οἳ μηδὲν κωλύειν φασὶ πρὸς εὐδαιμονίαν τὰ ἔξωθεν. ἀλλ' εἶναι τὸν σπουδαῖον μακάριον, κἂν ὁ Φαλάριδος ταῦρος ἔχῃ καιόμενον. καὶ διὰ τοῦτο θαυμάζω μὲν τοὺς παρ' ἡμῖν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ κινδυνεύσαντας, ἢ συμφορὰν διενεγκόντας νεανικῶς. θαυμάζω δὲ καὶ τῶν ἔξωθεν τοὺς τούτοις παραπλησίους. οἷον τὸν Ἀνάξαρχον ἐκεῖνον, τὸν Ἐπίκτητον, τὸν Σωκράτην, ἵνα μὴ λέγω πολλούς· ὧν ὁ μὲν ἐν ὅλμῳ κοπτομένων αὐτοῦ τῶν χειρῶν, οὕτω τοῦ τυράννου κελεύοντος, πτίσσειν τὸν Ἀναξάρχου θύλακον διεκελεύετο τοῖς βασανισταῖς. τί τοῦτο λέγων, τὸ μοχθηρὸν ἡμῶν σαρκίον, ὡς Ἀναξάρχου γε οὐ πτισσομένου τῆς φιλοσόφου ψυχῆς· ἅπερ ἡμῖν ὁ ἐκτὸς, καὶ ὁ ἐντὸς ἄνθρωπος ὀνομάζεται. ὁ δὲ τὸ σκέλος κατατεινόμενος, καὶ στρεβλούμενος, ἐφιλοσόφει ὥσπερ ἐν ἀλλοτρίῳ τῷ σώματι· καὶ θᾶττον κατεαγῆναι τὸ σκέλος, ἢ ἐπαισθάνεσθαι τῆς βίας ἔδοξε. Σωκράτης δὲ τῷ θανάτῳ ὑπὸ Ἀθηναίων κατακριθεὶς, καὶ οἰκῶν ὡς οἴκοι τὸ δεσμωτήριον. τέως μὲν, ὡς ὑπὲρ ἄλλου δεσμωτηρίου τοῦ σώματος τοῖς μαθηταῖς διελέγετο καὶ φυγεῖν ὁδὸν, ἀπηξίωσεν. ἐπειδὴ δὲ προσενήνεχθη τὸ κώνειον, δέχεται μάλα ἡδέως, ὥσπερ οὐκ ἐπὶ θανάτῳ δεχόμενος, ἀλλὰ φιλοτησίας προπινόμενος. πρόσθες δ' αὖ τούτοις καὶ Ἰὼβ τὸν ἡμέτερον, εἰ μή σε ᾔδειν, οὐ πόρρω τῶν ἐκείνου παθῶν, καὶ ὄντα σὺν θεῷ, καὶ ἐσόμενον. ταῦτά μοι δοκεῖς κατεπᾴδειν σεαυτοῦ, ὦ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλὴ, καὶ οὕτως

καὶ οὕτως ἑαυτὸν ἰατρεύων, αὐτός τε ἂν ῥάων γένοιτο, καὶ ἡμᾶς εὐφραίνειν τοὺς σοὺς ἐπαινέτας καὶ ἐραστάς, οὐδὲ ὑπὸ τῆς νόσου καμπτόμενος· οὐδέ, ὅ φησιν ὁ θεῖος Δαβίδ, ὑπὸ τῆς εἰρήνης τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ τῆς κατὰ τὸν βίον τούτων εὐροίας αὐτῶν ἐγκοπτόμενος· ἀλλὰ καὶ καθαιρόμενος, εἰ θέμις ἐπὶ σοῦ τοῦτο εἰπεῖν, καὶ ὕλην ἀρετῆς ποιούμενος τὴν ἀλγηδόνα.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Τοῦ δὲ μὴ δύνασθαι ἡμᾶς συγγίνεσθαι ἀλλήλοις, ταὐτὸν αἴτιον ἀμφοτέροις. σοί τε γὰρ κεῖται τὸ σῶμα, ὡς κεῖται, ἵνα μηδὲν λέγω πλέον. ἐμέ τε ἴσθι λίαν ἔχοντα πονηρῶς. οὐ γὰρ ἂν ὤκνησα πρὸ πάντων ἐπανήκων ἐκ τῆς ἀποδημίας, εὐθὺς ὀπίσω καὶ προσδραμεῖν σοι, καὶ περιπτύξασθαι, καὶ συμβούλῳ χρήσασθαι περὶ τῶν προκειμένων ἀνδρὶ καὶ φίλῳ καὶ συνετῷ καὶ ὑψηλῷ τὴν εὐσέβειαν. ὃ δὲ λειπόμενον ἦν, τὸ διὰ γραμμάτων ὁμιλεῖν ἡμᾶς ἀλλήλοις, τοῦτο ἐποίησας μὲν αὐτὸς εὖ ποιῶν. ποιοῦμεν δὲ καὶ ἡμεῖς. ὃ μικρὰ ἡμῖν ἐστὶν οὐδὲ μικροῦ λόγου περὶ ὧν ἐπέστειλας, ὅθεν οὐδὲ αὐτοὶ παρέργως, οὐδὲ ῥαθύμως ταῦτα διασκεψάμενοι, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπιμελῶς ἐπὶ τὴν κρίσιν ταύτην ἐληλύθαμεν. κεκμήκαμεν ἀγωνιζόμενοι πρὸς τὸν φθόνον, καὶ τοὺς ἱεροὺς ἐπισκόπους, τὴν κοινὴν ὁμόνοιαν διαλύοντας, καὶ τῶν ἰδίων φιλονεικιῶν τὸ τῆς πίστεως πάρεργον ποιουμένους. διὰ τοῦτο ἔγνωμεν πρύμναν διακρούσασθαι τοῦ λόγου, καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς συστεῖλαι, ὥσπερ τὸν ναυτίλον φασὶν ἰχθύν, ὅταν χειμῶνος αἴσθηται. καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ὁρᾶν πόρρωθεν βαλλομένους καὶ βάλλοντας, αὐτοὶ δὲ πρὸς τὰ ἐκεῖσε μετασκευάζεσθαι. εἰ δὲ τὴν ἐκκλησίαν καταλιπεῖν ἐπικίνδυνον, ὡς γράφεις. ποίαν; εἰ μὲν τὴν ἡμετέραν, κἀγώ φημι, καὶ ὀρθῶς λέγεται· εἰ δὲ τὴν μηδὲν προσήκουσαν, μηδ' ἐπικηρυχθεῖσαν ἡμῖν, ἀνεύθυνοι. ἀλλ' ὅτι ἐπεμελήθημεν χρόνον τινά, τοῦτο κρινούμεθα. πολλοὶ καὶ ἄλλοι κριθεῖεν ἄν, ὅσοι ξένων ἐπεμελήθησαν. καὶ τάχα τὸ μὲν καμεῖν ἔμμισθον, τὸ δὲ ἀπειπεῖν οὐχ ὑπεύθυνον. μηδὲν οὖν δείσῃς περὶ ἡμῶν τοῦτό γε γένηται· ἀλλ' ἐκεῖνο μᾶλλον, μή τι βλαπτώμεθα.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Μέμνημαι τῆς συνουσίας, ἣν ἀλλήλοις συνεγενόμεθα πρώην ἐν Ματάζῃ τῇ ἐμῇ· ἐμὰ γὰρ καλῶ καὶ ὑπολαμβάνω τὰ σά, καὶ τῆς φιλοσοφίας, ἣν τηνικαῦτα ἐφιλοσόφησας, ἧς φείδου καὶ νῦν μεμνημένος. ἐγὼ μὲν ἐξηγούμην σοι τὸν οβ ψαλμόν. σὺ γὰρ ἐκέλευσας, καὶ ἀντιλέγειν οὐκ ἦν. ἐν ᾧ Δαβὶδ ἰλιγγιᾷ, καὶ ἀσχάλλει πρὸς τοὺς κακῶς εὐθηνοῦντας. εἶτα πέμπων τοὺς λογισμοὺς πρὸς τὰ ἐκεῖθεν δικαιωτήρια, καὶ τὴν ἀποκειμένην τοῖς βίοις ἀντίδοσιν, οὕτω τῆς ταραχῆς ἵσταται, καὶ τὸ λυποῦν θεραπεύεται. καὶ ὡς οἷόν τε ἦν ἄλλον τὴν ἐξήγησιν πρὸς τὸ πάθος. ἐκ τῶν ἡμετέρων, ἐκ τῶν ἔξωθεν ταῦτα φιλοσοφῶν, ὡς ἀνδρὶ πεπαιδευμένῳ καὶ τοσούτῳ διαλεγόμενος, καὶ ἅμα τοῦ πνεύματος οὕτω φέροντος, καὶ τοῦ ἀλγεῖν παραθήγοντος. οὐδὲν γὰρ τοῦ πάσχειν εὑρετικώτερον. ἔτρεχέ πως ὁ λόγος. σὺ δὲ μεταξὺ τοῦ λόγου διαναστάς, ὥσπερ ἐξ ὕπαλγος, καὶ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν οὐρανὸν ἀνατείνας, πρός γε ἀνατολὰς οἷον βλέπων. καὶ γὰρ τὸ βλέπειν εἶχες. εὐχαριστῶ σοι πάτερ ἐβόας ὦ ποιητὰ τῶν σῶν ἀνθρώπων, καὶ ποιητά, ὅτι ἄκοντας ἡμᾶς εὖ ποιεῖς, καὶ τὸν ἐκτὸς καθαίρεις τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον. καὶ διὰ τῶν ἐναντίων διεξάγεις ἡμᾶς, πρὸς τὸ μακάριον τέλος. οἷς αὐτὸς ἐπίστασαι λόγοις, καὶ τί ἂν λέγοιμι πάντα, οἷς προσεφιλοσόφεις ἡμῖν καὶ συνεφιλοσόφεις, ὥσπερ τῇ νόσῳ χαίρων. καὶ εἶχε μαθητὴν τὸν διδάσκαλον. ἀλλὰ πρὸς τί τούτων ἐμνήσθην; ἐκεῖνο πᾶσι διὰ σοῦ βοᾶν καὶ κηρύσσειν, ὅτι θρηνητέοι μᾶλλον ἡμῖν οἱ κακοὶ τῆς ἐντὸς νόσου, ἤπερ ἐκείνοις ἡμεῖς, τῆς ἐκτὸς ἂν οὕτως ἔχωμεν. καὶ ὅτι κρεῖττον εὐημερίας ἀχαλινώτου, νόσος φιλόσοφος.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Λαμβάνονταί σου τινές, αἰσθάνομαι γάρ, ὡς φιλοκαλοῦντος τὸ μόνον σου κτῆμα, καὶ φιλεργοῦντος ἐν τοιαύτῃ τῇ καταστάσει τοῦ σώματος. καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. ἐπειδὴ καὶ ῥᾷον ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις ἢ τοῖς οἰκείοις φιλοσοφεῖν. ἐγὼ δὲ εἰ μὲν ἑώρων σε παρὰ τὸ μέτριον τοῦτο ποιοῦντα, ἢ πλεονεκτικῶς ἢ βιαίως, τῇ φιλοπονίᾳ προσκείμενον, κἂν ἐμεμψάμην, εἰρήσεται γὰρ τἀληθές, μηδὲν τὴν φιλίαν ἢ τὴν παίδευσιν αἰδεσθείς. εἰ δὲ φιλεργεῖς μέν, οὐκ ἔξω δὲ τοῦ μέτρου, χρὴ δὲ εἰς δέον οἷς φιλεργεῖς, πρόσεστι δὲ καὶ τὸ πάθος, ἐν οἷς χολοῦν σε ταῖς φροντίσι, καὶ πείθων ὡς ὑπὲρ τὸ σῶμά σοι τὰ τοῦ σώματος, οὐκ ἔχω πῶς μὴ τοῖς μεμφομένοις μέμψωμαι, σὲ τῆς αἰτίας ἐλευθερῶν. καὶ πρός γε τούτῳ ἐμαυτὸν πείθω. ὅτι μήτε λογίσασθαι περὶ πραγμάτων σοῦ τις ἀμείνων, ὅς γε καὶ πρὸς τὰ ἑαυτῶν ἅπαντες χρῶνται διδασκάλῳ καὶ παραινέτῃ, ὁμοίως ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, μήτε ψυχῆς φροντίσαι φιλοσοφώτερος. εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι τὴν ὑγείαν φυλάσσειν ἢ ἐπανάγειν, μόνης ἰατρικῆς, τίς οὕτω τολμηρὸς καὶ ἀπαίδευτος, ὥστε σε περὶ τούτων νομοθετεῖν; τοὺς μὲν οὖν

πολλοὺς ἔα χαίρειν καὶ εἶναι κολοιοὺς ἐν τοῖς πᾶσιν αὐτῶν δοκιμάζοντας, αὐτὸς δὲ σαυτῷ χρῶ συμβούλῳ, καὶ παρὰ θεῷ, περί τε τοῦ πάθους, καὶ ὅσα περὶ τὸ πάθος, καὶ οὐχ ἁμαρτήσεις τοῦ δέοντος.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Πρότερον μὲν αὐτὸς ἔγραφόν σοι λόγους παρακλητικοὺς εἰς τὸ πάθος, ἐν ᾧ πεπτωκὼς ἦς. νῦν δέ μοι δοκεῖς αὐτὸς ἂν ἡμᾶς παρακαλέσαι, μικροῦ τὰ ἴσα κακοπαθοῦντας. ἔδει γὰρ ἡμᾶς φίλους ὄντας, μηδὲ ταῦτα χωρίζεσθαι. μᾶλλον δὲ ἤδη παρακέκληκας, οἷς καρτερεῖς τὸ καρτερεῖν εἰσηγούμενος.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Ἀλγῶ τῇ νόσῳ. καὶ χαίρω, οὐχ ὅτι ἀλγῶ, ἀλλ' ὅτι τοῦ καρτερεῖν τοῖς ἄλλοις εἰμὶ διδάσκαλος. ἐπειδὴ γὰρ τὸ μὴ πάσχειν οὐκ ἔχω, τοῦτό γε παρὰ τοῦ πάσχειν προσκερδαίνω, τὸ φέρειν καὶ τὸ εὐχαριστεῖν, ὥσπερ ἐν τοῖς εὐθύμοις, οὕτω δὲ καὶ τοῖς ἀλγεινοῖς. ἐπειδὴ πείθομαι μηδὲν ἄλογον εἶναι, παρὰ τῷ λόγῳ τῶν ἡμετέρων, κἂν ἡμῖν οὕτω φαίνηται.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Ἃ μὲν ἔστι σοι λυπηρά, πάντως καὶ ἡμῖν. κοινὰ γὰρ ποιούμεθα πάντα τὰ τῶν φίλων, εὖ τε καὶ ὡς ἑτέρως ἔχοντα. ὥσπερ δὴ καὶ φιλίας ὅρος ἐστί. καί τοι περὶ τούτων ἔτι δεῖ φιλοσοφῆσαι, καὶ τὰ εἰκότα διαλεχθῆναί σοι. ὥσπερ οὖν δὴ καὶ ὁ τῆς φιλίας ὑποτίθεται νόμος, οὐ βούλομαί σε, οὐδέ γε καλῶς ἔχειν ὑπολαμβάνω, Φιλάγριον ὄντα, καὶ τὰ θεῖα διαφερόντως πεπαιδευμένον, ταυτὸν πάσχειν τοῖς πολλοῖς· οὐδὲ συγκαταπίπτειν τῷ σώματι, οὐδὲ ὡς ἀνίκητον τὴν κακοπάθειαν ὀδύρεσθαι, ἀλλ' ἐμφιλοσοφεῖν τῷ πάθει, καὶ τὴν διάνοιαν νῦν δὴ καὶ μάλιστα ἐκκαθαίρεσθαι, καὶ κρείττω φαίνεσθαι τῶν δεσμῶν, καὶ ἡγεῖσθαι τὴν νόσον παιδαγωγίαν πρὸς τὸ συμφέρον. ὅταν δὲ δεῖ περιφρονοῦντα τὸ σῶμα καὶ τὰ σωματικά, καὶ πᾶν ὅτι ῥέον καὶ ταραχῶδες καὶ ἀπολλύμενον, ὅλον τῆς ἄνω γενέσθαι μοίρας. καὶ ζῆν ἀντὶ τοῦ παρόντος τῷ μέλλοντι, θανάτου μελέτην ὅπερ ὁ φησι Πλάτων τὸν τῇδε βίον ποιούμενον, καὶ λύοντα τὴν ψυχὴν, τοῦ ἔτι σώματος, ἔτι σήματος κατ' ἐκεῖνον εἰπεῖν, ὅση δύναμις. ἂν ταῦτα φιλοσοφῇς, ὦ ἄριστε, καὶ οὕτως ἔχῃς, αὐτός τε ὀνήσῃ τὰ μέγιστα, καὶ ἡμᾶς ἐπὶ σοὶ ῥᾴους ποιήσεις, καὶ πολλοὺς διδάξεις ἐμφιλοσοφεῖν τοῖς πάθεσι. καὶ πρός γε, οὐ μικρὸν κερδανεῖς, εἴ τι σοι καὶ τούτου μέλλει, τὸ παρὰ πάντων θαυμάζεσθαι. τῶν δὲ συνακτίων ἃ ᾔτησας, τὸ μὲν εὗρον, καὶ ἔπεμψά σοι προθύμως, τὸ δημοσθενικὸν λέγω· τὸ δὲ ἐζημιώθην, οὐκ ἔχων οἷς χρῄζεις, τὴν ἰλιάδα. μὴ γάρ μοι διαπιστήσῃς, ὅτι μόνον τοῦτον [illegible] νομίζω, καὶ μόνα κεκτῆσθαι καλῶς, ὧν ἂν αὐτὸς μετάσχοις, καὶ οἷς ἂν ὡς σεαυτοῦ χρήσαιο.

ΤΩι ΑΦΡΙΚΑΝΩι.

Τίσιν ἵπποι μάλιστα χαίρουσιν; δῆλον, ὡς ἵπποις. ἀετοὶ δὲ τίσιν; οὐκ ἄλλοις ἢ ἀετοῖς. κολοιὸν δέ ποτι κολοιὸν ἱζάνειν, καὶ τῆς παροιμίας ἀκούεις. οὕτω δὴ καὶ ἀστικὸν ἀστικοῖς εἰκὸς χαίρειν, καὶ τὸν καλοκαγαθίας μεταποιούμενον, τῷ ταύτης ἐραστῇ καὶ προστάτῃ. τοιοῦτος γὰρ ὁ ἄρχων εἶναί μοι φαίνεται. βοηθὸς ἀρετῆς καὶ ἀνταγωνιστὴς κακίας, κἂν τὴν ἀναίμακτον ἀρχὴν ἄρχῃ, καθάπερ ἡμεῖς. κἂν τὴν μετὰ ξίφους καὶ τελαμῶνος. αἷμα γὰρ οὐδὲ σοὶ προθήσομεν, ἀρετῇ κρατοῦντα γινώσκοντες, οὐ βίᾳ καθαίροντα, καὶ φόβῳ μᾶλλον ἢ ἔργῳ κολάζοντα τοὺς κακούς. ὅπερ τῆς ἀρίστης ὅρος ἀρχῆς. διὰ δὴ ταῦτα, σφόδρα μὲν τὸ τῆς συντυχίας ἐσπουδάζετό μοι. καὶ νῦν ἔτι σπουδάζεται. οὐκ ἔχων δὲ ὅπως τούτου τύχοιμι διὰ τὴν ἀρρωστίαν, ἀναγκαίως ἦλθον ἐπὶ τὰ γράμματα. καὶ τὸ κάλλιστον, ὅτι προσφθέγγομαί σε δι' ἀνδρὸς οἰκείου καὶ φίλου καὶ συγγενοῦς, τοῦ λαμπροτάτου πάντα ἐμοὶ Νικοβούλου. ὃς καὶ ἀπολογήσεταί σοι περὶ ἡμῶν. ἀξιόπιστος δὲ ὁ ἀνήρ, εἴπερ ἄλλος τις, ὥστε δὴ ἐμὲ γινώσκειν, καὶ δι' ἡμῶν ἑαυτὸν γνωρίσει τῇ σῇ τελειότητι.

ΤΩι ΑΣΤΕΡΙΩι.

Τί θεοῦ δικαιότερον; ἀλλ' ὅμως πάντων ποιητὴς ὢν καὶ δεσπότης, ἐξαίρετον ἑαυτοῦ λαὸν ποιεῖται καὶ ὀνομάζει τὸν Ἰσραήλ, καὶ οὐκ αἰσχύνεται, μὴ ἄδικος παρὰ τοῦτο νομίζηται. τί οὖν θαυμαστόν, εἰ καὶ ἡμεῖς πάντων κηδόμενοι τῶν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν χεῖρα καὶ προστασίαν, πλέον τοῦ υἱοῦ Νικοβούλου προσεχόμεθα, ὃν καὶ γηροκόμον καὶ νοσοκόμον γινώσκομεν. καὶ οἷον ἔρεισμα καὶ βακτηρίαν τῆς ἀσθενείας ἡμῶν ὑποβεβλήμεθα. τοῦτον ὑπὸ τὰς σὰς τίθεμεν χεῖρας, καὶ διὰ τῶν σῶν τὰς τοῦ ἄρχοντος. πάνυ δεινὸν νομίζοντες, τοὺς μὲν ἄλλους καὶ τῶν μεγίστων ἐλευθεροῦν δι' ἡμῶν, καὶ πρᾴους γε τοὺς νῦν πικροὺς κατηγόρους. τοῦτον δὲ μηδὲ τῆς ἐπηρείας δύνασθαι. καὶ ἧς τυγχάνομεν ἐπὶ τῶν ξένων τιμῆς, ταύτης ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν μὴ τυγχάνειν. ἀλλὰ ταὐτὸν πάσχειν τοῖς ὀφθαλμοῖς, οἵ τ' ἄλλα ὁρῶντες, ἑαυτοὺς οὐχ ὁρῶσιν· ἢ τῶν πηγῶν ταῖς ἐν βάθει κειμέναις, αἳ τὰ πλησίον οὐχ ὑπορρέουσαι, τὰ πόρρω ποτίζουσιν.

ποτίζουσιν. ἔστω δεινὰ πεπλημμελημένα τοῖς ταλαιπώροις ἢ ὑπερβολὴν δεινά. ὥσπερ οὐδὲν ἴσως, ἢ μικρὸν εὑρεθήσεται, εἰ μὴ κατὰ καιρὸν τῆς ἐξετάσεως συγχωρηθείημεν. ἀλλὰ τί τοῦτο πρὸς σοὺς δὲ αὐτούς, εἰ μηδενὸς τῶν γεγενημένων κεκοινωνήκασιν; τίς ὁ λόγος, ὑπὲρ ἀλλοτρίων ἁμαρτημάτων, ὧν ἄλλοις ἀπαιτεῖσθαι δίκην, καὶ νῦν δημοσίων φροντίζειν, ἵνα λυπῇ τοὺς ἰδίους.

ΤΩ͂Ι ΑΥ̓ΤΩ͂Ι.

Τί τοῦτο ἴσως ὁρᾷς; πάλιν ἡμῖν ὁ γεγηρακώς; πάλιν ὑποψίας; πάλιν αἰτιάσεις; οὐ τῶν ἀπληστίας, ἣν αὐτοὶ κεκινήκαμεν. μηδ' ἡμᾶς οὐ θαυμάσεις, μὴ τοῦτο πάθοις. τίνων γὰρ οἱ λιμένες, ἢ τῶν χειμαζομένων. τίνων δὲ τὰ φάρμακα, ἢ τῶν ἀρρωστούντων; ὧν πρὸ ἡμεῖς μὴ ἀπορηθείημεν. καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ πιστεύομεν, δυνάσθαι παρὰ σοί. οὐκ ἔτι γῆς αἰτοῦμεν, ἀλλ' ἀπαιτοῦμεν, ἀεὶ χάριτος χάριν προκαλούμενοι. νικόβουλος τῶν ἐπηρείας, τοσοῦτον ἀπέχων ὅτι ἡμεῖς, ἡμῶν γὰρ οὐδὲν ἀνάπαυσις. καὶ πῶς οἷόν τε σιωπᾶν, εἰ μὴ φορτικὸν ἦν καὶ τὸν σοφὸν ἄνδρα φιλόσοφον; δὸς χεῖρα πιεζομένοις, ἵνα καὶ αὐτὸς τῆς ἐκ θεοῦ τύχης, χρήζων ταύτης ὡς ἄνθρωπος. εἰ χρῆσαι πάσῃ τῇ φιλίᾳ καὶ τῇ συνέσει, εἰ τὸ δύνασαι σὺν θεῷ, περὶ τὰ ἡμέτερα πράγματα. οὐ γὰρ σίδηρος ἔμπυρος πολλῶν δεῖται τοῦ παρὰ τοῦ λίθου, ἵνα τὸ ἐγκείμενον πῦρ δημοσιωθῇ. ἀλλ' ἐπλήγη τι ὁμοῦ, καὶ τὸ πῦρ ἤστραψεν. ὅτι αὐτὸς μακροτέρας δεῖσθαι παρακλήσεως. καὶ τοῦτο ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τοιούτου τοῦ πάσχοντος ὄντος, καὶ οὕτω γνησίου κοινωνοῦ τῆς ἀρχῆς. ὧν καὶ σύντομον φθέγξομαι. τὰς μὲν ἄλλας χάριτας, ἄλλοι δὲ ἡμῶν ἐλάμβανον. ταύτης δὲ ἡμεῖς χρῄζομεν ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν, ὃ καὶ μᾶλλον δυσωπησάτω τὴν σὴν λογιότητα.

ΠΟΣΤΟΥΜΙΑΝΩ͂Ι, ΠΕΡῚ ΕἸΡΉΝΗΣ.

Ὑψηλὸς εἶ τὴν παίδευσιν· καὶ ταύτην ὁποτέραν βούλει, καὶ εἰς ὅτι βούλει τῶν λόγων εἶδος. τῆς μὲν γὰρ κλέος οἷον ἀκούομεν. οὐ γὰρ ῥωμαϊκός τις ἐγὼ τὴν γλῶτταν, οὐδὲ τὰ ἰταλῶν δεινός. τῆς δὲ πεπειράμεθα, ὥστε καὶ ἄλλοις γνωρίζειν ἔχειν, εἴ τι καὶ ἡμῖν μέτεστι τὰ τοιαῦτα κρίνειν. μετεῖναι δὲ, οὐκ ὀλίγοι φασίν· ἔργοις ἀρχαῖς οὐκ ὀλίγαις. μᾶλλον δὲ ἦρξας οὐκ ὀλίγας, ἃ δ' εἶ τὸν ἀληθέστερον εἰπεῖν λόγον. ἦλθες ἐπὶ τὸ ἀκρότατον τῆς ἐξουσίας. οὐ τύχης δῶρον, ὡς ἂν οἱ πολλοὶ φαῖεν, ἀλλ' ἀρετῆς ἆθλον ταύτην δεξάμενος, ἵνα καὶ αὐτὰ γένηται τιμιώτερα, καὶ βασιλεὺς ἐπαινεθῇ τῆς ὑπὲρ σοῦ κρίσεως. ἔτι καὶ ταῦτα μικρά. προσθήσω τι καὶ τῶν ἡμετέρων. προσελέλαθες πρότερον τὴν εὐσέβειαν, ἣν ὑπεδέξω. μέμνημαι γὰρ τῶν σῶν λόγων, καὶ τὸ θαῦμα τῶν ἔχων ἔτι ταῖς ἐμαῖς ἀκοαῖς. εἰ τούτοις προσθείης, τὸ καὶ μεμνῆσθαι τῶν φίλων. προσθήσεις δὲ οἶδ' ὅτι, τοῖς προελθοῦσι τοῦτο τεκμαίρομαι· μᾶλλον σε θαυμαζόμεθα. οὗτος τῆς ἀνθρωπίνης ὅρος εὐδαιμονίας, ἤτοι μακαριότητος. τὸ δὲ πρόσθε γελοῖον, μὴ πρακτὸν εἶναι ἀνθρώποις, τὸν δ' ἄγων φιλοσοφοῦντι πιστεύομεν, ἐπεὶ δὲ μεγάλην τυχὼν, μεγάλων καὶ ὑπόχρεος εἶ, καί σε πεποίηκεν ἡμέτερον πρότερον, εἶτα ἐπέστησεν ἡμῖν εὖ ποιῶν ὁ θεὸς, καὶ ἅμα τῶν ἀτόπων ἄνδρα τοσοῦτον μὴ τὰ μέγιστα ἀπαιτεῖν, ἐκεῖνο δεῖξαι μὴ παραινοῦντα. μηδὲν οὕτω νόμιζε τῇ σῇ πρέπειν ἀρχῇ ἐπειδὴ πάλιν σύνοδος ἐπισκόπων, οὐκ οἶδα δὲ ὅτι καὶ ὅπως συναγομένων· ὡς τὸ ὑπὸ σοῦ εἰ διὰ σοῦ εἰρηνεύεσθαι τὰς ἐκκλησίας, κἂν δέῃ σφοδρότερον ἐπιτιμῆσαι τοῖς στασιάζουσιν. εἰ δὲ τῷ δοκῶ περιττὸς εἶναι, τῶν μὲν πραγμάτων ἀναχωρήσας, τὴν δὲ φροντίδα μὴ καταλύσας, τοῦτο σὺ μὴ θαυμάζῃς. οὐ γὰρ ὥσπερ τῶν θρόνων καὶ τῆς ὀφρύος τοῖς βουλομένοις, οὕτω καὶ τῆς εὐσεβείας ἂν χωρήσαιμεν. ἀλλὰ νῦν ἀξιόπιστοι καὶ πλέον ὡς οἶμαι καὶ σοὶ δοκεῖν, ὡς οὐδὲν ἴδιον, ἀλλὰ τὸ κοινὸν θεραπεύοντες.

ΣΑΤΟΥΡΝΊΝΩ͂Ι, ΠΕΡῚ ἘΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ͂Σ ΕἸΡΉΝΗΣ.

Ἀγαστὰς εὖ οἶδα τὰ φιλικὰ, καὶ εἰ τολμηρὸν ἄλλως τὸ γράφειν. τοῖς μὲν γὰρ ἔξω τὴν ἐξουσίαν, ἡμῖν δὲ νέμεις τὴν παρρησίαν, ὡς ὁμόδουλος ἀγαθὸς, τοῖς θεῷ πλησιάζειν ἀξιουμένοις. διὰ τοῦτό σε καὶ προσφθεγγόμεθα, καὶ ποθοῦντι παρασημαίνομεν τὰ ἡμέτερα. πάντα ἡμῖν σὺν θεῷ καλῶς ἔχει, πλὴν ἑνὸς, τοῦ μεριμνᾶν περὶ τῶν ἐκκλησιῶν, οὕτω ταραττομένων. ταύτας ὅτι ἂν εἰσενεγκεῖν δυνηθῇς, μὴ καταλύσῃς τὴν κοινὴν ὁμόνοιαν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ βραβεῦσαι. ἐπειδὴ πάλιν σύνοδος ἐπισκόπων. καὶ δέος πάλιν μὴ καὶ νῦν αἰσχυνθῶμεν, μικρὸν καὶ ταύτης λαβούσης τέλος, ὥσπερ εἰ πρότερον. τὰ γὰρ ἡμέτερα θεοῦ κατὰ πάντα ἀδύνατι καὶ γινώσκειν καὶ κρίνειν ἀφήσωμεν. εἰ καὶ ἡδέως εἴξαμεν κατὰ φθόνον τοῖς βουλομένοις, οὐ χρηστοῦ τινὸς πράγματος, ὡς δοκεῖ τοῖς πολλοῖς· ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπικινδύνου παραχωρήσαντες, καὶ ὥσπερ ἐκ χειμῶνος δεινοῦ καὶ τραχέος, εἰς εὔδιόν τινα ὅρμον καὶ ἀσφαλῆ καταντήσαντες.

ἈΜΑΖΟΝΊΩ͂Ι.

Ἄν τις ἔρηταί σε τῶν κοινῶν φίλων, πολλοὺς δὲ εἶναι πείθομαι τοὺς τοιούτους, ποῦ δὲ νῦν ὁ Γρηγόριος; πράττει δὲ τί; θαρρῶν εἰπὲ, ὅτι ἐφ' ἡσυχίας φιλοσοφεῖ. τοσαῦτα τῶν ἀδικούντων φροντίζων, ὅσα τῶν οὐδὲ εἰ γεγόνασι γινωσκομένων. οὕτως οὐδὲν ἄπληστος. σὺ δέ σε

πάλιν ὁ αὐτὸς ἐπανέλθῃ. πῶς δὲ τὴν διάζευξιν φέρεις τῶν φίλων; μηκέτι θαρρῶν εἴποις ὅτι φιλοσοφεῖ; ἀλλὰ καὶ λίαν ἀγεννῶς ἔχει. ἄλλου μὲν γὰρ ἄλλος ἥττων ἐστὶν, ἡμεῖς δὲ φιλίας καὶ φίλων. τούτων εἷς ἐστι καὶ ὁ θαυμάσιος Ἀμαζόνιος. τάχα ἂν ἐν μόνον θεραπεύσαις ἡμᾶς, καὶ ῥᾴους ὑπὲρ σοὶ ποιήσας, εἰ μνημονεύοις ἡμῶν· καὶ ὅτι τοῦτο ποιεῖς, πείθοις τοῖς γράμμασιν.

ΚΕΛΕΥΣΙΩ.

Εἰσεδεξάμην σε καὶ σιωπῶν, ἵνα μάθῃς καὶ σιωπῆς λόγον τῇ γραφίδι λαλούμενον. λελήσω δὲ, ἃ πρέπει φιλίᾳ καὶ τοιούτῳ καιρῷ. παρανομεῖς ὁ δικαστὴς οὐ νεοθύων. καὶ πῶς φυλάξεις τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους, τοὺς θείους περιφρονῶν; καθαρόν σου τὸ δικαστήριον, ἵνα μὴ δυσὶν ἐν, ἢ γίνῃ κακὸς, ἢ νομίζῃ. τὸ περιθρύλαι θείας αἰσχρὰς, ἑαυτόν ἐστι θεατρίζειν. κεφάλαιον τοῦ λόγου, ἴσθι κρινόμενος ὁ δικαστὴς, καὶ ἧττον ἁμαρτήσεις. τούτων οὐδὲν ἂν ἔχων σοι παραχεῖν ἄμεινον.

ΤΩ ΑΥΤΩ.

Μὴ κρῖνε με σιγῶντα, οὐδὲ γὰρ ἐγώ σε φθεγγόμενον. ὁ περὶ τῶν βρωμάτων ὁ Παῦλος ἐνομοθέτησεν. εἰ δὲ κρίνεις, φοβοῦ τὴν γλῶσσαν μὴ κατὰ σοῦ κινηθῇ πρῶτον, ἂ σε λάθοι τοῦ σιωπᾶν ἄξιον.

ΠΡΟΣ ΕΥΣΕΒΙΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΣΑΜΟ-
σατέων ἐν ἐξορίᾳ ὄντα.

Ὅτι παρῆλθέ σου ἡ θεοσέβεια διὰ τῆς πατρίδος ἡμῶν, ὅτι δυνατὸν περικύψαι οἷός τε ἤμην, ἐν ἐσχάτῃ ἀρρωστίᾳ διάγων. ἐλύπει δέ με οὐ τοσοῦτον ἡ νόσος τὸν περὶ τῶν ἐσχάτων φόβον ἐπάγουσα, ἀλλ᾽ ὅτι τῆς ἱερᾶς σου καὶ ἀγαθῆς συντυχίας ἀπεστερούμην. τοσαύτην ἔχω περὶ τὸ ἰδεῖν σου τὸ τίμιον πρόσωπον ἐπιθυμίαν, ὅσην εἰκὸς ἔχειν τὸν χρῄζοντα τῆς θεραπείας τῶν ψυχικῶν τραυμάτων. ταύτην δὲ παρὰ τῆς σῆς τελειότητος ἕξειν ἐλπίζοντα. ἀλλ᾽ εἰ καὶ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἐμῶν γέγονεν ἔργον τὸ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον διαμαρτεῖν με τῆς σῆς συντυχίας, νῦν διὰ τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἔστι δυνατὸν γενέσθαι μοί τινα τῶν λυπηρῶν ἐπανόρθωσιν. εἰ γὰρ καταξιώσειας κἀμοῦ μνήμην ποιεῖσθαι ἐν ταῖς εὐπροσδέκτοις σου προσευχαῖς, πάσης ἔσται μοι τοῦτο τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ εὐλογίας ἐφόδιον, καὶ ἐν ταύτῃ μου τῇ ζωῇ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. τὸ γὰρ ἄνδρα τοιοῦτον, οὕτως ἐναθλοῦντα τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου, καὶ τηλικούτους διωγμοὺς ὑπομένοντα, καὶ τοσαύτην ἑαυτῷ παρρησίαν ὑπὲρ τοῦ δικαιοτάτου θεοῦ ἐμπορίζοντα, διὰ τῆς τῶν θλίψεων ὑπομονῆς, τοῦτον καὶ ἡμῶν καταξιοῦν γενέσθαι προστάτην διὰ τῶν προσευχῶν, πέπεισμαι, ὅτι τοσαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, ὅσην ἂν ἦν μοι, καὶ εἰ παρά τινος τῶν ἁγίων μαρτύρων ἐγένετο. ὥστε παρακλήθητι ἀπαραλείπτως μεμνῆσθαι τοῦ σοῦ Γρηγορίου, ἐν οἷς εὔχομαι εἶναί σου τῆς μνήμης ἄξιος.

ΤΩ ΑΥΤΩ.

Πόθεν ἄρξομαι τῶν σῶν ἐγκωμίων; καὶ τί προσειπών σε, κυρίως ἂν ὀνομάσαιμι; στῦλον καὶ ἑδραίωμα τῆς ἐκκλησίας, ἢ φωστῆρα ἐν κόσμῳ, τὰ αὐτὰ τῷ ἀποστόλῳ φθεγγόμενος; ἢ στέφανον καυχήσεως, τῷ σωζομένῳ μέρει χριστιανῶν; ἢ θεοῦ δῶρον, ἢ πατρίδος ἔρεισμα, ἢ κανόνα πίστεως, ἢ πρεσβευτὴν ἀληθείας, ἢ ὁμοῦ πάντα καὶ πλείω τούτων; καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἐπαίνων τοῖς ὁρωμένοις πιστώσομαι. τίς οὕτως ὑετὸς ἔρημος ἦλθε διψώσῃ γῇ. ποῖον ἐκ πέτρας ὕδωρ τοῖς ἐν ἐρήμῳ πλημμυροῦν; τίνα τοιοῦτον ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος; πότε Ἰησοῦς ὁ κύριος, ὁ κοινὸς τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς οὕτως ἐν καιρῷ βαπτιζομένοις ἐπέστη, ἵνα καὶ τὸ πέλαγος ἡμερώσῃ, καὶ τοὺς κινδυνεύοντας περισώσηται, οἷος σὺ κάμνουσιν ἡμῖν καὶ ἀθυμοῦσιν, καὶ οἷον ἤδη ναυαγοῦσιν ἐφάνης. τί δεῖ τὰ τῶν ἄλλων λέγειν; ὅσους ἀθυμίας καὶ ὀδύνης ψυχὰς ὀρθοδόξων ἐνέπλησας, καὶ ὅσων ἀπόγνωσιν ἔλυσας. ἀλλ᾽ ἡ μήτηρ ἡμῶν ἡ ἐκκλησία, τὴν Καισαρέων λέγω, νῦν ὄντως ἀποδύεται τὰ ἐνδύματα τῆς χηρεύσεως ὑπὸ τῇ σῇ θέᾳ, καὶ στολὴν εὐφροσύνης ἀναλαμβάνει, καὶ λαμπρυνθήσεται μᾶλλον, ἐπειδὰν ποιμένος τύχοι ἑαυτῆς τε καὶ τῶν προειληφότων, καὶ τῶν ὑμετέρων χειρῶν ἀξίου. τὰ γὰρ ἡμέτερα καὶ αὐτὸς ὁρᾷς οἷα. καὶ ὅσον ἐθαυματούργησεν ὁ σὸς ζῆλος καὶ ἱδρὼς, καὶ ἡ κατὰ θεὸν παρρησία. γῆρας ἀνακαινίζεται, καὶ ἀρρωστία νικᾶται, καὶ πηδῶσιν οἱ ὑπὲρ κλίνης, καὶ ἀσθενοῦντες περιζωννύονται δύναμιν. τούτοις εἰκάζω καὶ τὰ ἡμέτερα κατὰ νοῦν ἐκβήσεται. τὸν μὲν οὖν πατέρα ἔχεις αὐθ᾽ ἑαυτοῦ, καὶ αὐθ᾽ ἡμῶν. τέλος παντὶ τῷ βίῳ, καὶ τῇ σεμνῇ πολιᾷ καλὸν ἐπιθήσονται, τὸν νῦν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἀγῶνα, καὶ δεξόμεθα τοῦτον εὖ οἶδα εὐχαῖς ὑμετέραις ἐρρωμενέστερόν τε καὶ νεανικώτερον, οἷς πάντα δεῖ θαρροῦντα πιστεύειν. εἰ δὲ καὶ τῇ φροντίδι καταλύσειεν, οὐ ζημία τοιαύτης καὶ ὑπὲρ τοιούτοις τυχεῖν τελευτῆς. ἐμοὶ δὲ παρακαλῶ συγγνώμην ἔχετε, καὶ εἰ μικρὸν ταῖς τῶν πονηρῶν γλώσσαις ὑποχωρήσας, μικρὸν ὕστερον ἡμῖν καὶ προσδράμοιμι, καὶ περιπτυξαίμην, καὶ ὅσα πρέπεται νῦν, δι᾽ ἐμαυτοῦ προσθείην τῇ εὐφημίᾳ.

ΤΩ

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Τὰ πάντα τίμιος ὢν ἡμῖν, καὶ τῶν φίλων ἐν τοῖς γνησίοις, ὁ αἰδεσιμώτατος ἀδελφὸς ἡμῶν Εὐπράξιος, τιμιώτερος ὤφθη καὶ γνησιώτερος ἐκ τῆς περὶ σὲ διαθέσεως. ὅς γε καὶ νῦν οὕτως ὥρμησε πρὸς τὴν σὴν θεραπείαν, ἵν' εἴπω τὸ τοῦ Δαβίδ, ὡς ἔλαφος πολύδιψος, τὸ ἐφετὸν ποτίμῳ καὶ καθαρᾷ τῇ πηγῇ καταψύχουσαν διὰ τῶν θλίψεων ὑπομονῆς, τούτου καὶ ἡμῶν καταξίου γενέσθαι πρὸς ταύτης. καὶ μακάριος ὁ σὲ πλησιάζειν ἀξιούμενος. μακαριώτερος δὲ, ὁ τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ παθήμασι, καὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἱδρῶσι τοιαύτην ἐπιθεὶς κορωνίδα, ἧς ὀλίγοι τῶν φοβουμένων τὸν Θεὸν τετυχήκασιν. οὐ γὰρ ἀβασάνιστον ἐπεδείξω τὴν ἀρετὴν, οὐδὲ ἐν εὐδίας καιρῷ. μόνος ὀρθῶς ἔπλευσας, καὶ τὰς τῶν ἄλλων ψυχὰς ἐκυβέρνησας, ἀλλὰ ταῖς δυσχερείαις τῶν πειρασμάτων ἐφάνης, καὶ τῶν διωκόντων γέγονας ὑψηλότερος τῷ γενναίως μεταστῆναι τῆς ἐνεγκούσης. καὶ ἄλλοι μὲν τὸ πατρῷον ἔδαφος ἔχουσιν, ἡμεῖς δὲ τὴν ἄνω πόλιν. ἄλλοι τὸν ἡμέτερον ἴσως θρόνον, ἡμεῖς δὲ τὸν Χριστόν. ὢ τῆς πραγματείας· οἵων ὑπεριδόντων, οἷα κεκοσμήμεθα. διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος. πιστεύω δὲ, ὅτι καὶ ἐξελευσόμεθα εἰς ἀνάψυχην. οὐ γὰρ εἰς τέλος ἐγκαταλείψει ἡμᾶς ὁ Θεὸς, οὐδὲ περιόψεται τὸν ὀρθὸν λόγον διωκόμενον, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν ἡμῶν, αἱ παρακλήσεις αὐτοῦ εὐφραινοῦσιν ἡμᾶς. τοῦτο μὲν οὖν καὶ πιστεύομεν καὶ εὐχόμεθα. σὺ δὲ παρακαλῶ ὑπερεύχου τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν. καὶ ὁσάκις ἂν ἐμπίπτῃ καιρὸς, καὶ εὐλογεῖν ἡμᾶς διὰ γραμμάτων μὴ κατόκνει, καὶ εὐθυμοτέρους ποιεῖν, τὰ κατὰ σαυτὸν δηλῶν. ὃ ποιῆσαι καὶ νῦν κατηξίωσας.

ΤΩι ὈΛΥΜΠΙΩι.

Τοῦτό μοι τῆς ἀῤῥωστίας ἐστὶ βαρύτερον, τὸ ἀῤῥωστοῦντα μηδὲ πιστεύεσθαι, ἀλλ' ἐκδημίαν οὕτω μακρὰν ἐπιτάττεσθαι, καὶ εἰς μέσους θορύβους ὠθεῖσθαι. ὧν τὴν ἀναχώρησιν ἠγαπήσαμεν, μικροῦ καὶ χάριν διὰ τοῦτο τῇ τοῦ σώματος κακοπαθείᾳ ὁμολογήσαντες. ἀπράγμων γὰρ ἡσυχία, τῆς ἐν πράγματι περιφανείας τιμιωτέρα. τοῦτο ἐπέσταλα μὲν καὶ πρώην τῷ θαυμασιωτάτῳ ἰκαρίῳ, τὸ αὐτὸ δεξάμενος πρόσταγμα. ἐπιστέλλω δὲ καὶ νῦν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡ σὴ μεγαλόνοια καταξιωσάτω, ὃν ἀξιόπιστον μάρτυρα τῆς ἡμετέρας ἔχομεν ἀῤῥωστίας. ἔνθα δὲ καὶ ἡ ζημία ἣν ἐζημιώθημεν νῦν, μηδὲ προσδραμεῖν καὶ ἀπολαῦσαι σου δυνηθέντων, ἄρχοντος οὕτω δεξιοῦ, καὶ οὕτω θαυμασίου τὴν ἀρετὴν, ὡς καὶ τὰ προοίμια τῆς σῆς ἀρχῆς εἶναι τιμιώτερα, τῆς διὰ τέλους ἑτέρων εὐδοκιμήσεως.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Παιδεύεταί τι καὶ πολιὰ, καὶ οὐ πάντῃ τὸ γῆρας, ὡς ἔοικεν, εἰς σύνεσιν ἀξιόπιστον. ἐγὼ γοῦν πάντων μὲν μάλιστα τῶν ἀπλινακεῖσθαι εἰδὼς τὴν ἐνθύμησιν, καὶ ἀσέβειαν ὁρῶν δὲ οὐκ ἀνεκτὴν τὴν ἀπόνοιαν, ἐνόμιζον τῇ μακροθυμίᾳ πράους αὐτοὺς ποιήσειν, καὶ μαλάξειν κατὰ μικρόν. ὥσπερ οὖν καὶ ταῖς ἐλπίσιν ὑπέτεινον. ἔλαθον δὲ, ὡς ἔοικε, κἀκείνους χείρους ποιήσας, καὶ τὴν ἐκκλησίαν βλάψας, τῇ ἀκαίρῳ φιλοσοφίᾳ. οὐ γὰρ δυσωπεῖ τοὺς πονηροὺς ἐπιείκεια. καὶ νῦν εἰ μὲν αὐτὸς μοι δυνατὸν ἦν δι' ἐμαυτοῦ ταῦτα δεῖξαι, οὐκ ἂν ὤκνησα ἐλθεῖν καὶ παρὰ δύναμιν κινηθεὶς προσανεσεῖν τῇ σῇ τιμιότητι. ἐπειδὴ δὲ περαιτέρω προήγαγεν ἡμᾶς ἡ ἀῤῥωστία, καὶ τοῖς Ξανξαρίδος θερμοῖς χρήσασθαι ἀναγκαῖον ἐγένετο, τῶν ἰατρῶν τοῦτο συμβουλευσάντων, ἀντ' ἐμαυτοῦ ποιοῦμαι τὰ γράμματα, ἐτόλμησαν οἱ κακοὶ καὶ κακῶς ἀπολούμενοι πρὸς πᾶσι τοῖς ἄλλοις, καὶ κατακριμένους ἐπισκόπους ὑπὸ πάσης ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς συνόδου καλέσαντες, ἢ παρειοῦσι καταχρησάμενοι. οὐ γὰρ ἔχω τοῦτο εἰπεῖν ἀκριβῶς, καὶ πασῶν κατεξαναστάντες βασιλικῶν διατάξεων, καὶ ὑμετέρων προσταγμάτων, ἐπισκόπου ὄνομα ἐπιθεῖναί τινι τῶν παρ' αὐτοῖς ἀσεβῶν καὶ κιβδήλων, οὐδενὶ τοσοῦτον ὡς οἶμαι, ὅσον τῇ ἐμῇ νεκρώσει. τοῦτο γὰρ δεῖ λέγειν, θαῤῥήσαντες. ταῦτα εἰ μὲν ἀνεκτὰ, γινωσκέτω μὲν ἡ σὴ στεῤῥότης. οἴσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς, ὥσπερ οὖν πολλάκις ἠνέγκαμεν. εἰ δὲ βαρέα, καὶ οὐδὲ τοῖς εὐσεβεστάτοις βασιλεῦσιν αὐτοῖς φορητὰ, ἐπεξελθεῖν τοῖς γεγενημένοις, εἰ καὶ τῆς ἀπονοίας ἔλαττον καταξίωσον.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Πάλιν γράφω παρεῖναι δέον. ἀλλὰ παρὰ σοῦ μοι τὸ θάρσος, ὦ καὶ τῶν πραγματικῶν βραβευτὰ, ἵνα πρῶτον εἴπω τὸ πρῶτον, καὶ τῶν κοινῶν ἐπανόρθωτα, καὶ θεοσεβῆ τὰ ἀμφότερα. ὃ καὶ μισθὸν εὐσεβείας λαβὼν, τὸ κατὰ νοῦν χωρεῖν σοι τὰ πράγματα, καὶ μόνῳ τυγχάνειν ἁλωτὰ, τὰ μὴ τοῖς ἄλλοις ἁλώσιμα. σύνεσις γάρ σοι καὶ ἀνδρεία τὴν ἀρχὴν ἄγουσιν. ἡ μὲν εὑρίσκουσα τὸ πρακτέον, ἡ δὲ ῥᾳδίως ἐπιτελοῦσα τὸ εὑρεθέν. καὶ τὸ μέγιστον, ἡ τῆς χειρὸς καθαρότης, ᾗ πάντα εὐθύνεται. ποῦ σοι χρυσὸς ὁ ἄδικος; οὐδ' ἐγγύς. πρόσθεν ἔξω κατακλεισθεὶς, ὡς ἀφανὴς τύραννος. ποῦ δὲ ἀπέχθεια; κατακέκλειται. ποῦ δὲ χάρις;

ἐνταῦθα

ἐνταῦθα τί κελεύει, κατηγορείσθω γάρ σου μικρόν, ἀλλὰ θεοῦ φιλανθρωπίαν μιμούμενος, ἣν καὶ νῦν αἰτεῖ δι᾽ ἡμῶν Εὐγένιος ὁ σὸς στρατιώτης, ὃν ἄφρονα φυγάδα καλῶ· καὶ ἱκετεύω σώφρονα. ὅτι ὑπὸ τὰς ἡμετέρας ἑαυτὸν τέθεικε χεῖρας, καὶ διὰ τῶν ἡμετέρων τὰς σάς. ἄπασαν δὲ τινὰ εἰκόνα βασιλικήν, τὴν πολιὰν ἡμῶν προσβαλλόμενος, καὶ τὴν ἱερωσύνην, ἣν αἰδεῖσθαι πολλάκις καθωμολόγηκας. ἰδού σοι προσάγω τοῦτον ὁ θυηφόρος αὐτόχειρ καὶ ἀναίμακτος, καὶ πολλοὺς μὲν ἐπαίνους σοι γράψασα. γράψουσι δέ, εὖ οἶδ᾽ ὅτι καὶ πλείους. ὁ θεὸς παρατείνειεν ἡμῖν τὴν ἀρχήν, τὴν περὶ σὲ λέγω, καὶ τοῦ συνεργοῦ τῆς σῆς θέμιδος.

ΤΩ͂Ι ΝΕΜΕΣΊΩΙ.

Εἴ σοι δοκῶ φορτικὸς συχνὰ ἐπιστέλλων, μὴ θαυμάσῃς, εἰ κατορθῶ σου πρὸς σὲ τὸν δίκαιον δικαστήν. καὶ οἶδ᾽ ὅτι ἀφήσεις με τῆς αἰτίας. αὐτὸς μοι τοῦ θαρρεῖν αἴτιος γέγονας, ὑπὲρ προθύμως παρέχειν τὸ αἰτεῖν προκαλούμενος. καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. πολλὰ γάρ ἐστιν οἷς προθύμως ἂν δοίης τὴν χάριν, τὸ γῆρας, ἡ ἀρρωστία, ἡ κοινωνία τῶν λόγων. εἴπερ τι καὶ τὸ ἡμέτερον ἐν λόγοις, αὐτὸ τὸ ποθεῖν τὴν συντυχίαν, ὑπὸ δὲ τῆς ἀσθενείας κωλύεσθαι, καὶ διαμαρτάνειν τοιούτου πράγματος. ἀλλὰ τίς ἡ πρεσβεία; καὶ εἰ μὲν ἄδικος, αἰσχυνοίμην ἄνδρα τοιοῦτον· εἰ δὲ δικαία, προθύμως ἐπίνευσον. πάλιν ὁ αἰδεσιμώτατος υἱὸς ἡμῶν Θεοδόσιος ἥκει πρὸς τὴν σὴν λογιότητα, ὁ ἐμὸς καὶ σός. σκοπῶ μὲν ἐμός. σὸς δὲ ἱκέτης. ἥκει πρεσβεύων ὑπὲρ ἐλεεινοῦ πράγματος. ὀρφανοὶ κινδυνεύουσι, καὶ τὸ ἀνθρώπινον ἐν μέσῳ ἄδηλον ὄν, ὡς ὁ περιεστὼς τοῦ. καὶ μετάστασιν αἰδούμεθα πάθος, πολλοῖς ὀρφανίαν ἐπικουφίσαντος. μίαν τοῖς πᾶσι κατάθου χάριν. δὸς χεῖρα τῇ συμφορᾷ, ἣν αὐτὸς δοκιμάσειε. δεῖται μὲν γὰρ οὐδεμιᾶς προσθήκης εἰς εὐδοξίαν ἡ σὴ ἀρχή. οὐδὲ γὰρ λα. πρότατος ἑωσφόρος. εἰ δέ τινα καὶ προσθήκην ζητοίης, οὐκ ἂν μείζων ταύτης εὕροις οὐδέ, τε προτέρα γένοιτο, ὡς πολλοὶ τἀληθῆ βουλόμενοι λέγειν, τὴν σὴν καλοκαγαθίαν διδάξουσιν.

ἈΕΡΊΩΙ ΚΑῚ ἈΛΥΠΊΩΙ

Ὥσπερ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἀλωνός τε καὶ ληνοῦ, καὶ τέκνων σου ἀληθῶς φιλοτέκνους, ἀναλαβεῖν θεῷ, δίκαιόν τε καὶ ὅσιον. ὅτι παρ᾽ αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ τὰ ἡμέτερα. οὕτω καὶ νέας κληρονομίας. ἵνα τὸ μέρος διδόντες προθύμως, παρέχῃ ὑπὲρ πλείονι τὴν ἀσφάλειαν. μὴ τοίνυν ἀναμείνητε μετὰ πάντας ἡμῖν γενέσθαι χρηστοί. ἀλλὰ πρὸ πάντων θεῷ, δι᾽ ὃν καὶ πᾶσι, καὶ οὓς ἔξω ῥίψαντες νόμους τοῖς ἡμετέροις δουλεύσατε. ὥσπερ παρ᾽ ὑμῶν αὐτῶν καρποφοροῦντες τὴν προθυμίαν. τὰ μὲν γὰρ καταλειφθέντα παρ᾽ ἄλλων, τὸ δὲ πρόθυμον παρ᾽ ὑμῶν ἕξομεν. οἷς δυνατὸς ὁ θεὸς ἀντιδοῦναι πολυπλάσια, ὧν νῦν ἐπιδώσετε. οὐ μόνον ἐν τῷ προσκαίρῳ τούτῳ βίῳ καὶ ῥέοντι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ αἰωνίῳ καὶ μένοντι. πρὸς ὃν μόνον ὁρᾶν ἀσφαλές, καὶ εἰς ὃν πάσας τείνειν ἡμῶν τὰς ἐλπίδας. ὡς οὖν τοιοῦτον πεπεισμένοι τοῦ θεοῦ περὶ ὑμᾶς, οἷοι περ ἂν αὐτοὶ γένησθε τοῖς πτωχοῖς, μὴ μικροψύχως, μηδὲ μικρολόγως, ἀλλὰ καὶ λίαν φιλοτίμως τε καὶ προθύμως, πληρώσατε τῇ κατοιχομένῃ τὴν βούλησιν. ἣν παρεῖναί τε ὑμῖν νομίσαντες, καὶ ὁρᾶν τὰ γινόμενα, διὰ τῆς ἐπιδόσεως ἀναπαύσατε. ἵνα μὴ τὰ χρήματα μόνον ἔχητε παρ᾽ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν στηρίζουσαν οἴκους τέκνων μητρὸς εὐλογίαν ποιήσησθε. ὥσπερ ἐνθυμηθέντες ὅτι βέλτιον μικρὰ μετεῖς μετὰ δικαιοσύνης κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἢ πλατυτέρα μετὰ μικρολογίας. ἵνα μὴ λέγω τι βλάσφημον. καὶ ὅτι πολλοὶ καὶ ὅλων οἴκων ἐμπιπτουμένων εἰς ἐκκλησίας ἐπεύχοντο. οἱ δὲ καὶ παρ᾽ ἑαυτῶν πᾶσαν προσήγοντο τὴν περιουσίαν καὶ τὴν καλλίστην ἐπραγματεύσαντο πραγματείαν. γένεσθε διὰ τὸν ἐκεῖ πλοῦτον πένητες. μὴ τοίνυν ἀπειρήκατε φειδόμενοι, ἵνα πλουσίους θρέψητε, ἀλλ᾽ ἀγαθῶν κλῆρον καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ τοῖς φιλτάτοις ὑμῶν, ὥσπερ χαρίσασθε. μηδὲν ὑφελόντες τῶν γεγραμμένων, ἀλλὰ πάντα μεθ᾽ ἡδονῆς καὶ φαιδρότητος ἐπιδόντες, ἢ ἀποδόντες ὡς οἰκεῖα τὰ τοῦ θεοῦ. ὡς ὥσπερ μόνον κερδανοῦντες, ὅ τι ἂν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀναλώσητε. τί γὰρ δεῖ θησαυρίζειν λῃσταῖς καὶ κλέπταις, καὶ καιρῶν μεταβολαῖς, ἄλλοτε εἰς ἄλλους μεταληφθέντων καὶ ῥιπιζόντων τὴν ἄστατον εὐπορίαν. ἀλλὰ μὴ εἰς τὰς ἀσφαλεῖς ἀποθήκας ἀποτίθεσθαι, καὶ τῶν ὑπερβαλλόντων ἰσχυροτέρας. τὸ μὲν οὖν εὐτελές, περὶ ἄλλα καὶ ἄλλοις δείξατε. καὶ γὰρ εὔχομαι δυνατοὺς ὑμᾶς εἶναι μετὰ χρηστότητος. ἡμῖν δὲ ἀγωνίσασθε τὸν καλὸν ἀγῶνα. ὅς τις νικήσει τὸν ἄλλον εὐλαβείᾳ, καὶ ταῖς ὀφειλομέναις εὐλογίαις ἐκ θεοῦ, τοῖς εὐγνώμοσι. πείσατε οὖν ἡμᾶς ὅτι χριστιανίζετε γνησίως. μᾶλλον δὲ ἀεὶ καλῶς ἀρξάμενοι ἀρχῆς, καὶ οὕτως εὐσεβεῖς καὶ δικαίας, ἐντεῦθεν καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὁμονοήσατε. ὡς ἂν ὑμεῖς τε ἀλλήλοις, καὶ ἡμεῖς ὑμῖν ἐπευφραινοίμεθα, τό τε ἄλλο καὶ δεξιὸν ὑπόδειγμα γενομένοις πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, τῆς περὶ ταῦτα εὐγνωμοσύνης.

ἘΠΙΣΤΟΛΩ͂Ν ΓΡΗΓΟΡΊΟΥ ΤΟΥ͂ θεολόγου τέλος.

ΓΡΗΓΟ.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΕΑΥΤΌΝ ἔπη. δι' ὧν προξενεῖ ἀκολουθεῖν τοὺς ἡμᾶς πρὸς τὸν ἐν χριστῷ βίον.

Χριστὲ ἄναξ, ὃς ἁγναῖς ποτ' ἀειρομέναις παλάμαισι
Σταυροτύποις Μωσῆος ἐπ' οὔρεϊ σοῦ θεράποντος
Ἔκλινας Ἀμαλὴκ ὀλοὸν σθένος, ὅς τε πελάσσας
Χάρισιν ἐν βόθρῳ Δανιὴλ ὑπὸ δεινὰ λεόντων
Χάσματα καὶ φρικτὰς ὀνύχων ἐπέδησας ἀκωκάς.
Ὃν δὲ καὶ μεγάλου ἀπὸ κήτεος ἔκθορ' Ἰωνᾶς
Ἐκ ξάμενος, καὶ χεῖρας ἐνὶ σπλάγχνοισι τανύσσας.
Ἐν φλογὶ δ' ἀσβέστῳ δροσερὸν νέφος ἀμφεκάλυψε
Θαρσαλέους τρεῖς παῖδας, ἐπεὶ χεῖρας ἐξεπέτασσαν.
Ὃς πρὶν ὅλην ζώουσαν ὑπὲρ ἅλα πεζὸς ὁδεύσας,
Κύματα καὶ ἀνέμων μένος ἤνυσας, ὥς κε μαθητὰς
Ἐκ πελάγους ῥύσαιο δεινομένους ὑπ' ἀέλλαις.
Πολλοῖς δ' αὖ ψυχάς τε καὶ ἄψεα λύσαο νούσων
Οἷα θεός. κρανθεὶς δὲ βροτὸς, θνητοῖσιν ἐμίχθης.
Ὧν τὸ μὲν ἦσθ' ἄνωθε, τὸ δ' ὕστερον ἄμμι φαάνθης,
Ὥς με θεὸν τελέσειας, ἐπεὶ βροτὸς αὐτὸς ἐτύχθης.
Ὦ δὲ μάκαρ καὶ ἐμοὶ θεὸς ἵλαος, ὥς με σαώσῃς.
Ὦ δὲ μάκαρ καὶ ἐμοὶ θεὸς ἵλαος ἐλθὲ καλεῦντι.
Ἔλθ' ὧδε χεῖρα φέρων θεὸς ἵλαος, ὥς με σαώσῃς
Ἐν πολέμῳ, καὶ θηρσὶ, καὶ ἐν φλογὶ, καὶ ἀνέμοισι
Τειρόμενον, καὶ μοῦνον ἐς οὐρανὸν ὄμμα φέροντα.
Καὶ γὰρ δὴ θῆρές τε, καὶ ἄγριον οἶδμα θαλάσσης,
Καὶ δηιοστονόεσσα, καὶ αἰθομένου πυρὸς ὁρμὴ,
Πάντα κακοὶ τελέθουσι βίου δαπάνῃ ἄνθρωπος.
Οἵ ῥα θεὸν φιλέοντας ἀπεχθαίρουσι μάλιστα.
Οὔτε δίκην τρομέοντες ἐς ὕστερον ἀντιόωσαν,
Οὔτε βροτῶν ἀλέγοντες, ὅσοι συνέουσιν ἀλιτρόν.
Τῶν μ' ἀπόεργαθε Χριστὲ, καὶ ἐνδυκέως με φύλαττε
Ἀμφὶς ἔχων πτερύγεσσι τεαῖς. καὶ κήδεα λυγρὰ
Σεῖο ἄναξ θεράποντος ἑκὰς βάλε. μηδὲ βαρεῖαι
Μέρμηραι δονέοιεν ἐμὸν νόον, ἃς ὅδε κόσμος,
Καὶ κόσμου μεδέων δειλοῖς μερόπεσσιν ἐγείρει,
Δάπτων εἶα σίδηρον ἰὸς θεοειδέα μορφὴν
Ἔνδοθι, συμφυέα τε τιθεὶς χθονὶ κρείσσονα μοῖραν,
Ὡς μὴ χοῦν ἐρύσειεν ἄνω βένθος τ' ἤδη γαῖαν
Ψυχή. χοῦς δὲ βάλοι ψυχὴν πτερόεσσαν ἔραζε
Δυσμόρον, ἰλυόεσσιν ἐν ἔργμασι σαρκωθεῖσαν.
Δισσαὶ γάρ τε πύλαι θνητοῖς συνεργοῦ θανάτοιο.
Καὶ ῥ' οἱ μὲν κακίης θολερὴν φύσιν ἔνδοθι πηγὴν
Τίκτουσιν. τοῖς, αἰγὶ ἀτάσθαλα ἔργα μέμηλε.
Καὶ δῆμος, ὕβριστής τε κόρος, καὶ μήδεα λυγρά.
Οἵ σφίας ὀρνύντες ὑπερβασίην ἐς ἅπασαν τε.
Τέρποντ' ἀμπλακίῃ, σφέτερον μόρον ἀμφαγαπῶντες.
Οἱ δὲ θεὸν καθαροῖσι νόου λεύσσοντες ὀπωπαῖς,
Καὶ κόσμου συνιόντες ἀναιδέος ἔμπεδον ὕβριν,
Λυγρῆς ἑκὰς ζώουσι βιότου σκιόεσσαν σαρκί,
Καὶ γαῖαν πατέουσιν ἐλαφροτέροισι πόδεσσιν,
Ἀπτόμενοι καλέουσι θεῷ, καὶ πνεύματι, κοῦφοι
Μύσται κρυπτομένης ζωῆς χριστοῖο ἄνακτος.
Ὥς κεν λαμπομένης πότ' ἐς ὕστερον ἀστράψωσιν.
Ἀλλὰ καὶ ὡς βιότοιο κακαῖς πείρονται ἀκάνθαις
Χρειοῖ ἀναγκαίῃ, καὶ ἔκτοθι μυρία δαίμων
Λυσσήεις κακοεργὸς ἐμάσσατο κέντρα μόροιο,
Ἀμελέοις θνητοῖσι. καὶ ἄλλοι πολλάκι κεῦθον
Ἐσθλῶν λυγρὸν ὄλεθρον, ὅτ' ἀντίβια πτολεμίζων
Χαλέπτει. τοῖον γὰρ ἐπ' ἀνδράσι λοιγὸν ὑφαίνει,
Οἷον ἐπ' ἄλλαις χαλκὸς, ὅτ' ἰχθύσι κῆρα φέρησιν.
Οἳ ζωὴν ποθέοντες, ἐνὶ σπλάγχνοισιν ὄλεθρον
Εἴρυσαν ἀπροϊδῆ, σφέτερον μόρον ἀμφιχανόντες.
Ὥς καὶ ἐμοὶ δολόμητις, ἐπεὶ ζόφον ὄντα μιν ἔγνων
Εσσάμενος χρόα καλὸν ἐπήλυθε φωτὶ ἐοικώς.
Αἴκεν πως ἀρετὴν ποθέων κακίῃ πελάσαιμι,
Κλεπτομένου πρὸς ὄλεθρον ἐλαφροτέροιο νόοιο.
Οὔ με γάμος δ' ἐπέδησε, βίου ῥόος, ὅν τε μέγιστον
Δεσμὸν ἐπ' ἀνθρώποις ὕλη βάλεν ἄχθεος ἀρχήν.
Οὐδ' ἄλγεν σηρῶν καλὰ νήματα, οὐδὲ τράπεζαν
Ἠγάσθην λιπόωσαν, πολυχανδέα γαστέρα βόσκειν
Μαχλοσύνης μητέρα ἀτάσθαλον. οὐδὲ δόμοισι
Ναίειν ἐν μεγάλοισι καὶ αἰγλήεσσι φίλησα.
Οὐ μούσης ἀπαλοῖς ἐνὶ κρούμασι θυμὸν ἴανθεν.
Οὐδὲ μύρων μαλακή με διέδραμε θῆλυς ἀϋτμή.
Ἄλλων δ' αὖ χρυσός τε καὶ ἄργυρος. οἳ φιλέοντες
Νωλέμεως κτεάτεσσιν ἐφεζόμενοι μελεδαίνειν,
Βαιὴν τέρψιν ἔχουσι. πολὺν πόνον. αὐτὰρ ἔμοιγε
Μάζα φίλη. γλυκὺ δ' ὄψον ἅλες. χθαλίη τράπεζα.
Νηφάλιον δ' ἤδη τοῖσιν ὕδωρ ποτόν. οὗτος ἄριστος
Πλοῦτος ἐμοί, καὶ χριστὸς ἐμὸν νόον αἰὲν ἀείρων.
Οὐ γῆς πυροφόρου γυῖαι καὶ ἄλσεα καλά.
Οὐδὲ βοῶν ἀγέλαι, καὶ πώεα πίονα μήλων.
Οὐδὲ φίλοι θεράποντες ἐμὸν γένος, ὅσσα τυραννὶς
Ἔχθιστον ἀργαλέη, καὶ ὄνομα θάνατος διισσὸν
Ξυνωνέας δμῶάς τε μιῆς χθονὸς ἐκγεγαῶτας,
Ἢ χθονὸς, ἠὲ θεοῖο. νόμος δ' ἐπέσσυτ' ἀλιτρός.
Οὐδέ τι μοι χρειὼ πνοιῆς ὤκυστα ῥεούσης
Ἀνδρομέης τιμῆς, καὶ κύδεος ὀλλυμένοιο.
Οὐ μέγα πὰρ βασιλῆος ἔχειν γέρας ἐνδόθεν αὐλῆς,
Οὐδὲ δίκης με θρόνων πότ' ἔλεν πόθος, οἷσιν ἔμελλον
Κλεινὸς ἐφεζόμενος ὑπὲρ ὀφρύας ὕψος ἀείρειν.
Οὐδέ μεν' ἐν πολίεσσιν ἔχειν σθένος, ἢ πολιήτας
Τερπόμενον ψεύσμασι, καὶ ἀδρανέεσσιν ὀνείροις
Ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἰόντα, ἀμφιπταμένοισί θ' ὁμοίως.
Ἢ παλάμαις μάρπτοντα παραΐσσοντα ῥέεθρα,
Ἢ σκιὰν ὡς ἑορτὴν, ἐπί τ' ἀχλύι χεῖρας ἰόντα.
Ἢ σκιὰν ἐν χείρεσσιν ἔχειν, ἢ ἀχλὺν ἀφάσσειν.
Τοίη γὰρ μερόπων γενεὴ, τοῖος δὲ καὶ ὄλβος.
Ὄλβος ἀφαυροτάτοισιν ὁμοίιος ἴχνεσι νηός,
Πρόσθε χαρασσομένοισι καὶ ὀλλυμένοισιν ὄπισθεν.
Μοῦνον ἐμοὶ φίλον ἔσκε λόγων κλέος, ὃς συναγείραν

Ἀντολίη τε, δύσις τε, καὶ Ἑλλάδος οὖχος Ἀθῆναι.
Τοῖς ἔπι πόλλ' ἐμόγησα πολὺν χρόνον. ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς
Πρηνέας ἐν δαπέδῳ Χριστοῦ προπάροιθεν ἔθηκα
Εἴξαντας μεγάλοιο θεοῦ λόγῳ, ὅς ῥα καλύπτει
Πάντα φρενὸς βροτέης στρεπτὸν πολυειδέα μῦθον.
Ἀλλὰ τὰ μὲν ὑπάλυξα, τὸ δ' οὐ φύγον ἔχθος ἄπιστον,
Δυσμενέος λοχόωντος ἐν εὐμενέοντι προσώπῳ.
Ἐξερέω δ' ἀναφανδὸν ἐμὴν πάντεσσιν ὀϊζύν.
Εἴς κεν τις σκολιοῖο νοήματα θηρὸς ἀλύξῃ.
Ἠιόμην τοκέεσσι περίμετρος ὢν ἀνὰ χερσὶν,
Γήραϊ τε συγγηρῶν καὶ πένθεϊ τειρομένοισιν,
Οἷς μοῦνος τοκέων περιλείπομαι ἐλπὶς ἀμυδρὰ,
Λαμπάδος ἐκ μεγάλης τυτθὸν σέλας οὐκέτ' ἐούσης,
Σὴ μάκαρ ἠδὲ νόμοισι τεοῖς κεχαρισμένα ῥέζων.
Ὣς θνητοῖς ἐπίκουρον ἔχειν θεὸν υἱέας ὤπασας,
Καὶ βρομεροῖς ἅτε Βάκχον ὑπὸ μελέεσσιν ὀρέσθειν.
Καὶ γὰρ δὴ πάντων περιώσια, οἵ σε τίουσιν,
Εὐσεβίῃ τε μέλουσι, καὶ ἀργαλέου βιότοιο
Πήματ' ἀλευόμενοι, πρυμνήσια σοῖσιν ἀνάψαι
Ἀχράντοις θεσμοῖσι. σὺ δέ σφισι τέρμα καὶ ἀρχή.
Ἡ μὲν ἄρ' ἐκ πατέρων θεοτερπέα πίστιν ἄγουσα,
Σειρὴν χρυσείην περιβάλλετο παισὶν ἑοῖσιν
Ἄρσενα θυμὸν ἔχουσα ἐν εἴδεϊ θηλυτεράων.
Ὅσσον ἐφαπτομένη γαίης, κόσμου τ' ἀλέγουσα,
Τόσσον ἐς οὐρανίην ζωὴν ὥσασθαι ἅπαντα
Τόνδε βίον. κούφη δὲ πρὸς αἰθέρα ταρσὸν ἀεῖραι.
Αὐτὰρ ὅγ' ἀγριέλαιος ὑπ' εἰδώλοις πάρος ἦεν
Ζώων, ἀλλ' ἐπάγη καλῆς ὑπὸ πυθμέν' ἐλαίης.
Καὶ τόσσον εὐγενέος ῥίζης χάδεν, ὥς τε καλύψαι
Δένδρεα, καὶ πολλοὺς κορέσαι μελιηδέϊ καρπῷ
Ἀμφότερον πολιός τε νόον, πολιός τε κάρηνον,
Μείλιχος, ἠδυεπὴς, Μωσῆς νέος, ἤ τις Ἀαρὼν,
Μεσσηγὺς μερόπων τε, καὶ οὐρανίοιο θεοῖο
Ἑστηκὼς, καθαροῖς τε τελέσμασι καὶ θυέεσσιν
Ἡμετέροις, οἷά τε θύει νόος ἔνδοθεν ἁγνὸς
Θνητοὺς, ἀθάνατόν τε θεὸν μέγαν εἰς ἓν ἀγείρων.
Τοίου παιδὸς ἐγὼ καὶ μητέρος, οἷσιν ἐρίζειν
Οὐ θέμις. ἀλλήλοισι δ' ἐρίζεμεν ὅττι μεγαίροι.
Τοὺς μὲν ἐγὼ κομέων τε καὶ ἀμφιέπων μογέοντας,
Ἐλπωρῇσιν ἔθαλπον ἐμὸν νόον, ὥς κε φέριστον
Ἐκτελέων, φύσιός τε φέρων χρέος. ἦν δ' ἄρα κεῖνο
Ἄπρηκτον, ὡς ἀλιβρῶς πλέειν ὅσσος ἐστὶ βερέθρων,
Ὁππότε δὴ καὶ ἐμοὶ κακὸν ἤλυθεν ἐξ ἀγαθοῖο.
Καὶ γὰρ πυκιναί με καὶ ἀργαλέαι μελεδῶνες
Βοσκόμεναι ψυχήν τε καὶ ἄψεα νύκτα καὶ ἦμαρ,
Οὐρανόθεν κατάγουσιν ἐπὶ χθόνα μητέρ' ἐμοῖο.
Πρῶτον μὲν δμώεσσιν ἀνασσόμενος, οἷον ὀλέθρου
Δίκτυον, οἳ πικροὺς μὲν ἀεὶ στυγέουσιν ἄνακτας,
Τοὺς δ' ἱεροὺς πατέουσιν ἀναιδέες. οὔτε κακοῖσιν
Ἤπιοι, οὔτ' ἀγαθοῖς εὐπειθέες, ἀμφοτέροις δὲ
Κέντρα χόλου πνείοντες ὑπὲρ νόον. αὐτὰρ ἔπειτα
Κτῆσιν τ' ἀμφιέπειν, καὶ καίσαρος ἄχθος ἐπ' ὤμων
Αἰὲν ἔχειν, κρατερήν τε φέρειν πρήκτηρος ὁμοκλήν.
Δασμὸς γὰρ μερόπεσσιν ἐλεύθερον ἦμαρ ἀτίζει
Ἑσπόμενος κτεάτεσσι, πέδη δ' ἐπὶ χείλεσι κεῖται,

Ἀμφί τε πληθούσης ἀγορῆς θρόον, ἠδὲ θοώκους
Ὑψηλούς. θνητῇσι δικασπολίῃσι μέλοντας
Στροφάδας, ῥήτραις τε φέρειν πλάνον αἰὲ παλαιστῇσιν,
Ἢ δὲ νόμον στρεπτοῖσιν ἐν ἄρκυσιν ἄλγεα πάσχειν.
Ἔνθα μόθος τε, πόνος τε, κακοὶ δέ τε πλεῖον ἔχουσιν
Ἐσθλῶν. οἱ δὲ νόμων ἐπιτάρροθοι, ἀμφοτέροισιν
Ὤνιοι. ἢν δὲ κακός τις ἔχοι πλέον, οὗτος ἄριστος,
Τίσκων ψεύδεα πολλὰ, δολοπλοκίας τ' ἀλέοιτο
Νόσφι θεοῦ, τοιοῖς δὲ μετ' ἀνδράσιν. ἦ γὰρ ἀνάγκη
Προβοπάδην φεύγοντα κακοῖς ἅμα πάντα συνάξαι.
Ἠὲ καὶ ἀμπλακίῃσι μελαινέσθαι φίλον ἦτορ.
Ὥς τε πυρὸς μαλεροῖο κακὴν πελάσαντας ἀϋτμὴν,
Ἢ πυρὸς, ἢ καπνοῦ σημήια λυγρὰ φέροντας.
Ἀλλὰ τὰ μέν κ' ἐπιεικτά. τὸ δ' ἄλγιον ἕλκος ἔμοιγε.
Ὅσσα κασιγνήτοιο βίον ἄχρι τόνδε λιπόντος
Ἔτλην, καὶ παθέειν ἔτι γ' ἔλπομαι. οἱ γὰρ ἀάπτοις
Γήμασιν ἐμπελάσαντες, ἀρείονα ἐκκείουσι.
Τοῦ μὲν ἐγὼ ζώοντος ἔχον κλέος οἶον ἀπ' ἄλλων.
Οὐδ' ἡμᾶς ποτε πλοῦτος ἕλε φρένας, οὐδέ τις ἀλκή.
Ἄλγεα δὲ στοναχάς τε ἐπεὶ θάνε μοῦνος ἐδέγμην.
Χρήματα δ' ὅσσ' ἐπέπαστο, τὰ μὲν λάβε γαῖα χανοῦσα
Νικαίης βρασμοῖσιν ὅτ' ἤριπεν. ἄλλα δ' ἀλιτρῶν
Ἁρπάγδην παλάμῃσιν ἐλώϊα θήκατο δαίμων.
Αὐτὸς δὲ κρυφθεὶς, μόρον ἔκφυγεν οὐρανίοιο
Χεῖρα θεοῦ τανύσαντος ὑπὲρ τέγεος, ἐνθάπερ ἦεν.
Ὤμοι Καισαρίοιο, πάρος γε μὲν ἐν βασιλείοις
Ἀστὴρ ὥς τις ἔλαμπες ἑωσφόρος, οὔνομα σεμνὸν,
Ἄκρα φέρων σοφίης τε καὶ ἤθεος ἱμερόεντος,
Καὶ πολλοῖς δυνατοῖς τε φίλοις κομόων ἑτάροισι.
Πολλοῖς μὲν μογερῶν ἄκος εὕρετο σώμασι νούσων.
Πολλοῖς δ' αὖ πενίης λύσιν ὤπασας αἴσιμα ῥέζων.
Νῦν δὲ θανὼν, πολλοὺς κόρεσας κύνας, οἵ μ' ὑλάουσι
Πάντοθεν ἑσσάμενοι, πάντων δέ μοι οὔτις ἀρήγει.
Παῦροι δ' αὖ φιλέουσιν, ὁμοίϊα δυσμενέεσσι
Ῥεῖν τι λαβεῖν τίουσιν, ἀτὰρ στυγέουσι λαβόντες.
Ὡς δρυὸς ὑψικόμοιο βίαις ἀνέμοιο ῥιπούσης,
Κλῶνας ἀφαρπάζουσι περισταδὸν ἄλλοθεν ἄλλος,
Ἢ μεγάλην φραγμοῖο διαρραισθέντος ἀλωὴν
Νηλειῶς τρυγόωσι παραβροχέοντες ὁδῖται,
Καὶ δρυμόθεν μονόφορβος ἐὼν δηλήσατ' ὀδόντι.
Αὐτὰρ ἐμοὶ πόνος δεῖν ἀγάστονος. οὔτε κορέσσαι
Πάντας ἔτι σθένος ἐστὶν ἐμῆς χερὸς, οὔτ' ἀπερύκειν,
Ἐξ οὗ γὰρ πρώτιστον ἀπέτμηξα βιότοιο
Ψυχὴν οὐρανίοισι νοήμασι μίξα φαεινοῖς,
Καί με φέρων νόος αἰπὺς ἀπόπροθι σαρκὸς ἔθηκεν,
Ἔνθεν ἀναστήσας, σκηνῆς δ' ἐμὲ κρύψε μυχοῖσιν
Οὐρανίης, τριάδος δὲ φάος περιλάμψεν ὀπωπὰς
Ἡμετέρας, τῆς οὔ τι φαάντερον εἰσενόησα
Ὑψιθρόνου, ξυνόν τε σέλας καὶ ἄφραστον ἰούσης,
Ἥ τ' ἀρχὴ πάντεσσιν, ὅσα χρόνος ὑψόθεν ἔργα,
Ἐκ τοῦ δὴ κόσμῳ τ' ἔθανον, καὶ κόσμος ἔμοιγε.
Καὶ νέκυς ἔμπνοός εἰμι. τὸ δὲ σθένος οἷον ὄνειρον.
Ζωὴ δ' ἄλλοθί μοι. στενάχω δ' ὑπὸ σαρκὶ παχείῃ,
Τὴν ῥα σοφοὶ καλέουσι νόου ζόφον. ἰχανόων δὲ,
Τῆς δὲ λυθεὶς βιοτῆς τε καὶ ὄψιος ἀχλυοέσσης,

Καὶ

Καὶ χαμαὶ ἐρχομένων, πλαζόντων, πλαζομένων τε,
Ἔσπασ' ἀειράων καθαρώτερον, οὐκέτ' ἀμυδροῖς
Μίγδην εἰδώλοισι πεφυρμένον ὡς τὸ πάροιθεν,
Οἷς τε καὶ ὀξυτάτοιο νόου πλάζονται ὀπωπαὶ,
Αὐτὴν δ' ἀτρεκίην καθαροῦ νόος ὄμματι λεύσσων.
Ἀλλὰ τὰ μὲν μετόπισθε, τὰ δ' ἐνθάδε καπνὸς ἄτιμος,
Ἢ κόνις, οἳ βιότοιο μέγαν βίον ἀλλάξαντο
Ὑψηλὸν χθονίοιο, καὶ ἔμπεδον ὀλλυμένοιο.
Τοὔνεκα μοὶ καὶ πάντες ἐπέχραον. οὐδ' ἐθέλουσι
Χάζεσθαι συνιόντες ἐρημοτάτην ἐπὶ θήρην.
Αἲ αἲ καὶ σὲ, φίλος, δὴ λυγρὴ κόνις, ὅς τις ἐμοῖο
Ὄχλον ἅπαντ' ἀπόεργε διδοὺς ἅπαν ἄχθος ἀλύ- (σκειν
Τίων ὡς οὔπω τις ἀδελφεὸν ἄλλος ἔτισεν.
Αἰδόμενός θ' ὥς εἴ τις ἑὸν πατέρ' ἀμφαγαπάζων.
Αὐτὰρ ἐγὼν οὐ τόσσον ὀδύρομαι, οὐ βιότοιο
Σκιδναμένου, τὸν ξεῖνον ἐχεῖρ' ἐπόθηκα πτωχοῖς,
Οἷά τε καὐτὸς ἐὼν ξένος ἦμος ἐνθάδ' ἀλήτης,
Ἐχθρὰ δ' ὑψίστου ἱρέων γε δίταρα ἰαύων,
Οὐ πᾶσι θνητοῖσιν ἀπεχθέος εἵνεκα λώβης,
Ἥ τε καὶ ἤπιον ἄνδρα χόλου πίμπλησι τάχιστα,
Οὔτε κασιγνήτων, ὅς μοι τάφος ἀμφεκαλύφθη
Ὠκυμόρους, πάντεσσιν ἐπιχθονίοισιν ἀγητούς,
Ὅσσον ἐμὴν ψυχὴν ὀλοφύρομαι, ὥς τιν' ἄνασσαν
Καλήν τε μεγάλην τε, καὶ ἐγγενέων βασιλήων
Εἰδομένην σιβαροῖσιν ἀλυκτοπέδαις μογέουσαν.
Ἦν δέ ἑ δυσμενέοντες ἕλον, χαλεπῇ δ' ἐνέδησαν
Δουλοσύνῃ, καὶ στυγνὰ κατὰ χθονὸς ὄμματ' ἔρεισε.
Τοῖα πάθον. τοῖον δ' ἀρέχω κατακάρδιον ἕλκος.
Ἀρχαίη φάτις ἐστὶν, ὅτ' ἐγχρίμψησιν ὀδόντα
Πικρὸς ἔχις κακοεργὸν ἐπ' ἀνέρι, λοίγιον ἕλκος,
Μοῦνοις τὸν δ' ἐθέλειν ἀγορευέμεν, οἷσιν ὁμοῖον
Λυγρὸς ἔχις πυρόεντι χόλῳ ἐνομόρξατο λοιγόν.
Τὸν γὰρ δὴ καὶ μοῦνον ἐπίστασθαι κακὸν ἄλγος.
Ὣς καὶ ἐγὼ κείνοισιν ἐμὸν πόνον ἐξαγορεύσω,
Οἷσιν ξυνὸς ἔρως· ξυνὸν κακὸν, ἄλγος ὁμοῖον.
Μοῦνοι γάρ κεν ἐμοῖο φίλως δέξαιατο μῦθον,
Καὶ γοεροῖς κραδίης μυστήρια γνοῖεν ἄριστα,
Οἳ σταυροῦ ποθέοντες ἐπωμαδὸν ἄχθος ἀείρειν,
Καὶ μεγάλου βασιλῆος ἐν ἔργεσι μοῖραν ἔχοντες,
Εὐοδίην στέργουσι, καὶ οἰκτείρουσι πεσόντας.
Τοῖς δ' ἄλλοις κεν ἔοι μεγάλως ἐμὰ κήδεα βάζειν,
Ὧν πίστις κραδίην ἄκρην ἐχάραξεν ἐλαφρή.
Οὐδὲ διὰ σπλάγχνων ἦλθ' ἵμερος ὀξὺς ἄνακτος.
Ζῶσιν δ' ἐνθάδε μοῦνον ἐφημέρια φρονέοντες.
Ἀλλ' οἱ μὲν φθινύθοιεν, ἐπεὶ πάντεσσιν ὁμοίως
Γλῶσσαν ἐφοπλίζουσιν ἑτοιμότατον βέλος ἄλλοις
Ἐσθλοῖς ἠδὲ κακοῖσιν. ἐγὼ γε μὲν οὔτι γόοιο
Λήξω, πρὶν στονόεσσαν ὑπεκφυγέειν κακότητα,
Καὶ μάργοις παθέεσσι νόου κληῖδ' ἐπιθεῖναι.
Τοῖς νῦν πάντα θύρετρα πικρὸς σατὰν ἐξεπέτασσε,
Πρόσθεν ἐεργομένοισιν, ὅτ' ἔσκε τε χάρμα θεοῖο.
Οὐδ' ἔχεν κακίη πρόφασιν πέλας, ἥ ῥα τάχιστα
Ἅπτεται, ὡς καλάμης γε πυρὸς μένος ἐγγὺς ἐόντος,
Ἄχρι καὶ ἐξ ἀνέμοιο πρὸς αἰθέρα πυρσὸς ἀερθῇ.
Ὡς ὄφελον κρημνοῖσι καὶ οὔρεσι καὶ σκοπέλοισι
Κρύψαι τὸν δὲ πάροιθεν ἐμὸν δέμας, ἧχι ἅπαντα
Τόνδε βίον, βιότου τε φυγὼν, σαρκός τε μερίμνας,
Χειρὸν ὅλον φορέεσκον ἐνὶ φρεσὶν οἶος ἀπ' ἄλλων
Ναιετάων, οἷον τε θεῷ νόον ἁγνὸν ἀείρων,
Μέσφ' ὅτε κῇ κούφῃσι σὺν ἐλπίσι τέκμαρ ἐπιάσσω·
Ὤφελον. ἀλλὰ πόθος με φίλων κατέρυκε τοκήων,
Ἕλκων οἷα τάλαντον ἐπὶ χθόνα. οὔ τι πόθος γε
Τόσσον, ὅσον μυελόν τε καὶ ἔγκατα πάντα δαΐζων
Οἶκτος, ὅτις παθέων ἀγανώτατός ἐστιν ἁπάντων.
Οἶκτος μὲν πολιῆς θεοειδέος, οἶκτος ἀνίης,
Οἶκτος ἀπαιδίης, οἶκτος δέ τε καὶ περὶ παιδός.
Ὦ ῥα περιφερομένοισι γλυκὺν πόνον αἰὲν ἔχοντος,
Ὀφθαλμὸν βιότοιο, καὶ ἄλγεσιν ἀσχαλόωντα.
Ὦ βίβλοι τὸ πάροιθε μέλον. τὰς πνεῦμ' ἐχάραξεν
Εὐαγέων γλώσσῃσι, καὶ ἐν λίθοις γράμματος ἐσθλοῦ,
Πνεύματος ἀστράπτουσα χάρις, καὶ κρυπτὸν ὄνειαρ
Οἵοισιν καθαροῖσι φαεινόμενον μερόπεσσιν.
Εὐχαί τε στοναχαί τε φίλαι καὶ νύκτες ἄϋπνοι.
Ἀγγελικοί τε χοροὶ, ψαλμοῖς θεὸν οἵ γ' ἐρέθουσιν
Ἱστάμενοι, ψυχάς τε θεῷ πέμποντες ἐν ὕμνοις,
Πολλῶν ἐκ στομάτων ξυνὴν ὄπα γηρύοντες.
Γαστρός τ' ἀρχεκάκοιο μόγος, καὶ μέτρα γέλωτος,
Ἀτρεμίη γλώσσης τε καὶ ὄμματος, ἠδὲ χόλοιο
Μαινομένοιο χαλινά. λόγος δ' ἔσφιγγεν ἀλήτην
Πάντοσε πεπταίνοντα, νόον γ' ἐπὶ δ' ἔστρεφε Χριστῷ
Ἐλπίσιν οὐρανίαισι. λόγος δ' ἐπὶ πᾶσιν ἔκειτο
Εἰκὼν ἄγων πρὸς ἄνακτα. θεὸς δ' ἐπετέρπετ' ἔρωτι.
Ἀντὶ δέ μοι κτεάνων καὶ ἀργαλέων ὀρυμαγδῶν,
Οἵ με καὶ ἐννυχίοισι κακοῖς ἐρέθουσιν ὀνείροις,
Φροντίσιν ἠματίαις γὰρ ὁμοίια φάσματα νυκτὸς,
Ἦεν ἐν ὀφθαλμοῖσι θεοῦ σέλας, εὐσεβέων τε
Ψυχῶν πεμφανόωσα χοροστασίη τε κλέος τε.
Νῦν δέ δὴ ἐξαπόλωλε καμήλια πάντ' ἀπ' ἐμοῖο
Ψυχῆς, ἣ τὸ πάροιθεν ὁμίλεε πᾶσιν ἀρίστοις.
Οἶος δ' ἐν τοῖς ἔμεινε πόθος, καὶ ἄλγος ἄελπτον.
Τοὔνεκεν αἰάζω. τὸ δ' ἐσαύριον οὐ σάφα οἶδα,
Εἴ με θεὸς παλίνορσον ἐς ἤθεα τὰ πρὶν ἀνάξει
Λύσας ἐξ ἀχέων, ἀπὸ δ' ἄχθεα πάντα τινάξας.
Ἤε πάρος μεσάτοισιν ἐν ἄλγεσιν ἔνθεν ἐλάσσει,
Πρὶν κ' αἴθρην ἰδέειν, πρίν χ' ἕλκεσι φάρμακα θεῖναι
Δύσμορον, ἱμείροντα φάους πυμάτην μετὰ νύκτα.
Τῆμος ὀδυρομένοισιν ἐτώσια τίς κεν ἀμεῖψαι.
Ἔνθα δ' ἄκος μερόπεσσι, τὰ δ' ὕστατα δέσμια παύσαι.
Ἤδη μοι πολιόν τε κάρη, καὶ ἄψεα ῥικνὰ
Ἐκλίνθη βιότοιο πρὸς ἕσπερον ἀλγινόεντος.
Ἀλλ' οὔπω τοιόνδε τοσόνδε τε ἄλγος ἀνέτλην.
Οὐδ' ὅτε μαινομένοισι κορυσσόμενον γ' ἀνέμοισι
Γαίης ἐκ Φαρίης ἐπ' Ἀχαιΐδα, πόντον ἔτετμον
Ἀντολίῃ ταύροιο. τὸν, ἐρρίγασι μάλιστα
Ναῦται, χειμερίῳ, παῦροι δέ τε πείσματ' ἔλυσαν.
Ἔνθα δ' ἐγὼ νύκτας τε καὶ ἤματα εἴκοσι πάντα
Νηὸς ἐπὶ πρύμνῃ κείμην θεὸν ὑψιμέδοντα
Κικλήσκων λιτῇσι. τὸ δ' ἄφρεε κῦμ' ἐπὶ νηὶ
Οὔρεσιν ἢ σκοπέλοισιν ὁμοίιον ἔνθα καὶ ἔνθα.
Πολλὸν δ' ἐντὸς ἔπιπτε. κινάσσετο δ' ἄρμενα πάντα,

Ὀξέα συρίζοντος ὑπὸ πνοιῇσιν ἀήτου.
Αἰθὴρ δ' ἐν νεφέεσσι μελαίνετο, καὶ στεροπῇσι
Λάμπετο, καὶ κρατεραῖς περιάγνυτο πάντοθι φωναῖς.
Τῆμος ἐμαυτὸν ἔδωκα θεῷ, καὶ πόντον ἄλυξα
Ἄγριον εὐχωλῇσιν ὑποσχεσίῃσι πεσόντα.
Οὐδ' ὅτε πελλομένης γε θεμείλια σεῖστο πάντα
Ἑλλάδος εὐρυχόροιο, κακοῦ δ' οὐ φαίνετ' ἀφυγή.
Αὐτὰρ ἐγὼν τρομέεσκον, ἐπεὶ ψυχὴν ἀτέλεστον
Εἶχον ἔτ' οὐρανίοιο χαρίσματος, ᾧ τε λοετρῷ
Ἕλκεται ἀνθρώποισι χάρις καὶ πνεύματος αἴγλη.
Οὐδ' ὅτε νοῦσος ἔπλησσεν ἐμὸν στόμα πνεύματι λάβρῳ,
Καὶ πνοιῆς στείνωσε πόρους, ζωῆς τε κελεύθους.
Οὐδ' ὁπότ' ἀφραίνοντι νόῳ λυγρὸν ἀμφὶς ἑλίξας,
Οὔτι ἑκὼν βλεφάρεσσι πολυηγέα κανθὸν ἄμυξα,
Αἱματόεντα δ' ἔθηκα. φάος δ' ἐμὸν οἷα φονῆος
Ὤλετο, ἀμπλακίην δὲ πικρὴν μέσα στήθεος ἔτετμεν.
Οὐδὲ θεοῦ παλάμῃσιν ἐμῆς ἀντέπεμψα θυηλὴν
Ἐνδύματος, οὐ πάρος γε, πρὶν ἔκλυσα δάκρυσι πῆμα.
Ψαύειν μὴ καθαρῷ γὰρ ἁγνοῦ κακόν, ὡς πυρόεντος
Ἀδρανὲς ὄμμα φέρειν κατεναντίον ἠελίοιο.
Ἄλλά τε πόλλ' ἐμόγησα. τίς ἂν τάδε μυθήσαιτο,
Οἷς με θεὸς πείρων τε καὶ εὐθύνων ἐχάλεψεν.
Ἀλλ' ὅπου τοιοῖσδε κακοῖς πάρος ἀντεβόλησα,
Οἵοισι πήμασι τοῖσιν ἐμὴ ἐνέκυρσε τάλαινα
Ψυχή, καὶ ποθέει ποτ' ἐλεύθερον ἦμαρ ἰδέσθαι
Πάντ' ἀποδυσαμένη, γυμνὴ φλέγας ὥς κε φύγῃσι,
Καὶ κόσμου κρατεροῖο λαβάς, καὶ χάσμα πέλωρον
Ἀμφιχανεῖν μεμαῶτος ἑαῖς γενύεσσι δράκοντος,
Ὅν κε λάβῃ. βελίη γὰρ ἐμὸς νόος οὐδὲν ἐδητύς.
Τίς δώσει κεφαλῇ πηγῆς ῥόον ἢ βλεφάροισιν,
Ὡς δακρύων ὀχετοῖσι μολύσματα πάντα καθήρω,
Κλαύσας ὡς ἐπέοικεν ἁμαρτάδας. ἦ γὰρ ἄριστον
Δάκρυον ἐστὶ βροτοῖσιν, ἄκος ψυχαῖς τε μελαίναις.
Καὶ κόνις αἰθαλόεσσα, καὶ ἐν χθονὶ σάκκος ἐρυμνός.
Ὥς τις ἔμ' ἀβρόου τρομέει, καὶ φέρτερος εἴη
Φεύγων αἰγύπτοιο μέλαν πέδον, ἔργα τε πικρά,
Καὶ Φαραὼ βασιλῆα, πάτρην δ' ὑπὸ θεῖαν ὁδεύῃ,
Μὴ δὲ μένῃ Βαβυλῶνος ὑπὸ κραναοῖς πεδίοισι
Δυσπαλής, ὄχθῃσι παρεζόμενος ποταμοῖο,
Ὠδῆς ὄργανα πάντα παρακλίνας ἀτίνακτα
Δακρυόεις, ἀπονόσφι δὲ ἱερῆς ὑπὸ τέρματα γαίης
Δούλιον ἀστυρόθεν φυγὼν ζυγόν, ὅς περ ἔτειρε,
Καὶ νηοῦ μεγάλοιο θεμείλια χερσὶ βάληται.
Τὴν μὲν ἐγὼ πανάποτμος ἐπεὶ λίπον, ὅπο τ' ἤλυξα
Ἱμείρων. χαλεπὸν δὲ πάθος περὶ γῆρας ἔχουσι.
Καὶ κύψω ποτὶ γαῖαν ἐνὶ φρεσὶ πένθος ἀέξων,
Ἀζόμενος θνητούς τε καὶ ἀθάνατον βασιλῆα
Εἵμασί τε κραδίη τε κατηφιόων, καὶ ἄναυδος
Ἕλκων οἶκον ἄνακτος ὀϊζυρός, ὃς χθαμαλοῖσιν
Εὐμενέων πάντεσσιν ὑπερφιάλους ἀθερίζει.
Οἷον δ' ἐξ ἱερῆς Σολύμων κατιόντα πόληος
Ἱεριχοῦς πολίεθρον ὑπὸ κλυτὸν, ὡς ἐνέπουσι,
Φῶρες ἐδηλήσαντο κακοὶ λοχόωντες ὁδίτην,
Οἱ μὲν τὸν πληγῇσιν ἀεικελίῃσι τεμόντες,
Εἵματά τ' ἐκδύσαντες ἅμαν σχίσε, καλιεῖ θυμῷ
Λεῖψαν ἀπὸ ψύχοντα, θοῶς δ' ἐνέκυρσαν ὁδῖται,
Λευΐτης ἱερεύς τε, λίπον τε ἐνηλέϊ θυμῷ.
Καί που Σαμαρείτης τις ἐπήλυθεν, ὅς σφ' ἐλέησε.
Καί μιν ἄγων κατέδησε, καὶ ἕλκεσι φάρμακ' ἔλεψε,
Καὶ μισθὸν κομέοντι, τέρας μέγα. πῶς Σαμαρείτης
Τὸν δ' ἐσιδὼν ἐλέησεν, ἐν οὐκ ἐλέησαν ἄριστοι.
Οὐ γὰρ ἐγὼ σάφα οἶδα τί κεύθεται εἰκόνι τῇδε.
Οἷα θεὸς σοφίῃ μυστήρια ἀμφεκάλυψε.
Καὶ τὰ μὲν ἐλήκοι. τοῖσιν δ' ἐγὼ ἀντεβόλησα
Πήμασι. καί μ' ἐδάιξεν ὁμῶς ψυχῇσι μεγαίρων
Λαιστὴς βιότου κελεύθης καταβαίνοντα πόληος,
Καὶ Χριστοῦ μ' ἀπέδυσε χάριν, καὶ γυμνὸν ἔθηκεν,
Ὥσπερ Ἀδὰμ τὸ πρόσθε χοὸς καὶ πλάσιος ἀρχήν.
Ὃν γεῦσις καθέηκεν ὑπὸ χθόνα. ᾧ γλυκὺς ἦεν.
Ἀλλά μ' ἄναξ ἐλέαιρε, καὶ ἐκ θανάτοιο σάωσεν,
Ὃν λεῖψαν ἱρῆες, ἐπεὶ μογέοντ' ἐνόησαν.
Ἕλκεα τ' εὖ κατέδησεν ἄγων ὑπὸ πανδόκου οἶκον.
Αὖθις δ' ἐς ἱερὴν πέμπεις πόλιν ἀρτεμέοντα,
Ἔμπεδον ἔνθα μένοιμι κακὰς δ' ἀπὸ φῶρας ἐρύκοις,
Καὶ τρίβον ἀγκυλίην, καὶ θαύματα, καὶ παροδίτας
Νηλέα θυμὸν ἔχοντας, ἐπ' εὐσεβίῃ κομόωντας.
Γινώσκοιμ' ὡς δοιὼ φῶτε, μέγα πνείων φαρισαῖος,
Ὅς γε θεῷ πάντων προφερέστατος, ἠδὲ τελώνης
Κέρδεσιν οὐχ ὁσίοισι περιβριμὴς ἔνδοθεν ἦτορ,
Ἱρὸν ἐσαναβάντες, ὁ μὲν τὰ ἕκαστ' ἀγόρευε,
Νηστείας δεκάτας τε νόμου παρεμέτρει δ' αὐτὸν
Ἀνδράσι γε προτέροισι. λόγοις δ' ἀθέριζε τελώνην.
Αὐτὰρ ὁ δακρυχέων καὶ στήθεα χερσὶ πατάσσων,
Οὐδ' ἂν τὸν μεγάλοιο θεοῦ θρόνον οὐρανὸν εὐρὺν
Εἰσορόων, λεύσσων δὲ κατ' οὔδεος ὄμμασι δειλοῖς,
Τηλόθεν ἑστηκὼς δ' ἐλιτάζετο, ἵλαος εἴης.
Ἱλάθι σῷ θεράποντι βοῶν βρίθοντι κακοῖσιν.
Οὐ νόμος, οὐ δεκάται μ', οὐκ ἔργματα καλὰ σαώσει.
Οὐδ' ὅγ' ἐπισβολίων ψεύστης. καὶ νηὸν ἔγωγε
Αἰδέομ' οὔ τι πόδεσσιν ὑποψαύων ὁσίοισι.
Σὴ δὲ χάρις, σὸς δ' οἶκτος ἐμοὶ στέξαι βεβήλῳ.
Ἢν μοῦνον δειλοῖσιν ἄναξ πόρες ἐλπίδ' ἀλιτροῖς.
Ὣς φάσαν. ἀμφοτέρων δὲ θεὸς κλύε. καὶ ῥ' ἐλέησεν
Ὃν μογέοντ' ἐνόησεν. ὑπερμενέοντα δ' ἄπωσεν.
Ὣς ἴδες, ὡς ἐδίκασας, ἐμοὶ θεὲ θάρσος ὄπαζεν.
Οὗτος ἐγὼ σεῖο κεῖνος ὁ πάγκακος εἰμὶ τελώνης.
Ὣς δὲ βαρυστενάχων, τοίην δ' ὑποέλπομ' ἀφυγήν.
Λίσσομαι, εἴ ποτε δή σε πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ
Δάκρυσι καὶ στοναχῇσι καὶ εὐχωλῇσιν ἔπεισαν,
Ἤ τινα τοι κτεάνων τυτθὴν ἀπὸ μοῖραν ἔνεμαν,
Ἢ θυσίαις καθαρῇσι καὶ εὐαγέεσσι γέρηραν.
Οὐ γὰρ ἐγώ ποτε σεῖο ἐπάξιον οὐδὲν ἔρεξα, (μνας.
Τῶν μνῆσαι, καὶ ἄλαλκε. κακὰς δ' ἀπόπεμπε μερί-
Μὴ δέ με συμπνίξαιεν ἑοῖς περθοῖσιν ἄκανθαι,
Μὴ δ' ἄρ' ἐπαγόμενον θείην ὁδὸν ἂψ ἐρύσειεν,
Ἄλκαρ ἐμὸν πέμποις δέ μ' ἀπήμονα. σὸς γὰρ ἔγωγε
Λάτρις. σὸν δὲ λάχος. σὺ δέ μοι θεὸς οἶος ἄνωθεν.
Σοὶ δέ μ' ἀπὸ σπλάγχνων μήτηρ ἀνέθηκε φέρουσα
Ἤματι τῷδ', ὅτε κοῦρον ἑοῖς ὑπὸ γούνασι θῆκε
Παῖδα ποθεῦσ', ἱερῆς Ἄννης ἐμμνήσατο φωνῆς.

Κοῦρον

Κοῦρον ἐγὼ μὲν ἔλιμαι. σὺ δ' ἕρκεος ἐντὸς ἐέργεις
Χριστὲ ἄναξ ὠδῖνος ἐμῆς ἐριθηλέα καρπόν.
Εἶπε. θεὸς δ' ἐπένευσεν, ὁ δ' ἔσσυτο θεῖος ὄνειρος
Οὔνομα μητρὶ φέρων. μετέπειτα δὲ κοῦρον ἔδωκας.
Ἡ δέ με ὡς ἱροῖσι νέον ἀνέθηκε Σαμουήλ,
Εἴ ποτ' ἔην. νῦν δ' αὖτ' ἐναρίθμιός εἰμι βεβήλοις
Ἠλὶ σοῦ θεράποντος ἀγκαλίοις υἱάσι μάργοις.
Οἳ θυσίαις καθαρῇσιν ἐπέχραον ἄφρονι θυμῷ,
Χερσὶν ἐφαπτόμενοι θείων λίχνοισι λεβήτων.
Τοὔνεκα καὶ χαλεπῆς κύρσαν βιότοιο τελευτῆς.
Ἀλλ' ἥ γ' ἐλπωρῇσιν ἀμείνοσι μοῖραν ἔφαινε
Σεῖο τελείων. βίβλοισι δ' ἐμὰς χεῖρας ἤγνισε θείαις.
Καί μ' ἐγκαταζομένη, τοῖον προσεφώνεε μῦθον.
Ἤδη τις φίλον υἷα θεόσδοτον ἤγαγε βωμῷ,
Σπεύδοντ' ἐς θυσίην ἱερήϊον ἐσθλὸν ἄριστος.
Σάρρας ὀψιτόκοιο γόνον, ῥίζαν τε γενέθλης.
Ἣν ἐλπὶς ἐχάραξεν, ὑποσχεσίη τε θεοῖο.
Ἀβραὰμ ἦν ἱερεύς. ἀμνὸς δέ τε κύδιμος Ἰσαάκ.
Αὐτὰρ ἐγὼ ζωόν σε θεῷ γέρας, ὥσπερ ὑπέστην,
Δωροῦμαι. σὺ δέ μοι μῦθος τελέσειας ἐέλδωρ.
Ἢ τέκνον εὐξαμένη, καὶ εὔχομαι εἶναι ἄριστον.
Τοῦτον ἐγώ σε πλεῖστον ἐμὸν τέκος ἐσθλὸν ὀπάζω
Ἐνθάδε μὲν μετέπειτα. τὰ δ' ὕστατα πολλὸν ἀρείω.
Μαζὸς μὲν πόθος οὗτος. ἐγὼ δ' ὑπέειξα πόθοισι
Παῖς ἔτ' ἐών. ἁπαλὴ δὲ νέην ὑπεδέξατο μορφὴν
Εὐσεβίης ψυχή. σφραγὶς δ' ἐφυλάσσετο Χριστοῦ
Νεύμασιν. ὅς ῥ' ἀναφανδὸν ὁμίλεεν ᾧ θεράποντι.
Σωφροσύνη δέ μ' ἔδησε φίλη, καὶ σάρκα πίεζεν.
Καὶ θερμὸν σοφίης θείης ἐπέπνευσεν ἔρωτα.
Καὶ μοναχοῦ βιότοιο, βίου μέλλοντος ἀπαρχὴν
Πλευρᾶς ἐκ χεύοντος ἑὸν δέμας ἀμφαγαπώσης.
Ῥήμασι θ' αἱμυλίοισι πικρὴν ὑπὲρ γένεσιν ἀγούσης.
Ἀλλὰ θεοῦ πέμποντος ἁγνὸν πόθον, οὐδὲ γυναικί,
Καὶ Χριστῷ τέμνοντος, ὅλον θεοῦ ἐκγεγαῶτα.
Ὅς με διὰ σταυροῖς τε καὶ ἀργαλέης ὑπὲρ λεπτὴν
Τάνων ἀτραπιτοῖο πύλην σὺν ἀρείονι πομπῇ,
Οὔ τι βατὴν πολλοῖσι, θεῷ θεὸν ἦγ' ἀπὸ γαίης
Τυκτὸν ἐόντα γεγαῶτα, καὶ ἄφθιτον ἐκ θανάτοιο
Εἰκόνι σὺν μεγάλοιο θεοῦ, καὶ σῶμ' ἐπαγωγὸν
Ἕλκων, οἷα μάγνησσα λίθος αἴθωνα σίδηρον.
Ὤμοι ἐγών. ἢ λυγρὰ καὶ ἄντιτα ἔργα παθοῦσα
Ψυχή. ὦ θνητοὶ κενεαυχέες, ὡς ἐτεόν γε
Λεπταλέαις αὔρῃσιν ἐοικότες οἱ γινόμεσθα.
Ἢ καὶ ὀνείροιο παλιμπλάγκτοισιν ἐρωαῖς
Στρωφώμεσθ' ὑπὲρ γαῖαν ἐτώσια φυσιόωντες.
Κάδεν ἀνθρώποισιν ὁμοίϊον ἐς τέλος ἐλθεῖν,
Οὐ κακόν, οὐδὲ μὲν ἐσθλόν. ὁδοὶ δ' ἄγχιστα ἔασιν.
Οὐδ' ὁ κακὸς τό γε αἰὲν ἐς ὕστερον, ὁππόθι λῆξαι.
Οὔτ' ἐσθλοῖς ἀρετὴ μένει ἔμπεδον, ἀλλὰ κολοῦα,
Ὡς τέρπος κακίην, ἀρετὴν φθόνος. ἀμφοτέροις δὲ
Κάμπτεσθ' ἀμφίων Χριστός γ' ἐκέλευσε γενέθλην.
Ῥέξειν αἰὲν νεύοιμεν ἑὸν ἄνθρωπος αἱρέοντος.
Κεῖνος δ' ἀνὴρ ἄριστος, ὃς ἰθείην ὁδὸν ἕλκει.
Οὐδὲ μεταστρέφεται Σοδόμων ὑπὲρ τέφραν ἐρήμην.
Ἣν διὰ μαργοσύνην ξείνων πυρὶ δηωθέντων.

Φεῦγε δ' ἐσσυμένως ἐς ὄρος. πάτρης δὲ λέλησται,
Μὴ μῦθος καὶ λᾶας ἁλὸς μετόπισθε λίπηται.
Μάρτυς ἐγὼ παθέεσσιν ἐμοῖς βροτέης κακότητος.
Παῖς μὲν ἐών, ὅτε τυτθὸν ἐνὶ στήθεσσι νόημα,
Οἷον δὴ σκιόεντι λόγῳ, καὶ ἤθεσι κεδνοῖς
Ἑσσόμενος προσέβαινον ἄνω λάμποντι θοώκῳ,
Ἴχνεσιν ἀπλανέεσσιν ἰὼν βασιλήϊον οἶμον.
Νῦν δ' ὅτε μῦθον ἄγειρα, βίου δ' ὑπὲρ τέρμαθ' ἱκάνω,
Οἷα μεθυπλανέεσσι πέλας ποσὶ δόχμια βαίνω.
Καί με παλαντεύει σκολιοῦ μόθος ἑρπυστῆρος,
Λάθρα καὶ ἀμφαδίην κλέπτων φρένας ἐσθλὰ νοεύσας.
Ἄλλοτε μέν τε θεῷ τανύω νόον, ἄλλοτε δ' αὖ τε
Ἕλκομαι ἐς κόσμοιο κακὴν χύσιν. οὐκ ὀλίγην δὲ
Μοῖραν ἐμῆς ψυχῆς λαβύσατο κόσμος ἀπείρων.
Αὐτὰρ ἐγὼ εἰ καί με κακὴ ἐκάλυψε μέλαινα,
Καὶ δνοφερὸν προπάροιθεν ἰὸν χέεν ἐχθρὸς ἐμεῖο,
Σηπίη ὡς ἐμέουσα καθ' ὕδατος, ἀλλὰ καὶ ἔμπης
Τόσσον ἔτ' αἰδέομαι καὶ δείδομαι, ὅσσον ἄριστα
Ἴδμεναι, ὅστις ἐών, καὶ οἱ ποθέων ἀνορούσαι,
Οἳ κάμαι δύστηνος. ὅσον τ' ὑπὲρ γαῖαν ὄλισθον
Ἢ καὶ γῆς ὑπένερθεν ἐς εὐρώεντα βέρεθρα.
Οὔτε παραιφασίῃσιν ἰαίνομαι, οὔτε λόγοισι
Κλέπτομαι, οἳ παθέεσσιν ἀρηγόνες. οὔτε μέτροισιν
Ἀλλοτρίης κακίης ὑποτρέπομαι, ὥς τις ἄριστος.
Τίς γὰρ τεμνομένοισι χάρις μογέουσι σιδήρῳ
Ἄλλων τεμνομένων ὁράαν χαλεπώτερον ἄλγος;
Ἢ τί κακοῖσιν ὄνειαρ, ἀτασθαλίῃσι χερείων;
Ἐσθλοῦ μὲν γὰρ καί τις ἀρείονος ἐσθλὸς ἐπαυρεῖ.
Ὡς δὲ κακός. καὶ γάρ τις ὁρῶν τυφλοῖσιν ὄνειαρ;
Τέρπεται δὲ κακοῖσι, πλειοτέρης κακότητος.
Εἰ δέ τις ὄντα κάκιστον οἴεται ἔμμεν ἄριστον,
Ἄχθος ἐμοί. καὶ κρυπτὸς ἐνὶ στήθεσσιν ὀδυρμός.
Κρεῖσσον ἄριστον ἐόντα δοκεῖν κακόν, ἢ κάκιστον
Κῦδος ἔχοντ' ἀγαθοῖο τάφον ψεύστην μερόπεσσιν
Ἔμμεναι. ὡς μυδόωσι νεκροῖς ἐπὶ πέδον ὀδωδαῖς,
Ἔκτοθεν ἀστράπτει κονίῃ καὶ χρώμασι τερπνοῖς.
Ὄμμα μέγα τρομέω μέν, ὃ καὶ γαίης ὑπένερθε
Λεύσσει, καὶ πόντοιο μέγαν βυθόν, ὅσσα τε κεύθει
Νοῦς μερόπων. τέμνει δ' οὐδὲν χρόνος. ἀλλὰ πάρεστι
Πάντα θεῷ. πῶς καί τις ἑὸν κακὸν ἀμφικαλύψοι.
Ἤματι δ' ὑστατίῳ ποῦ κεύσομεν ἡμέας αὐτούς.
Ἢ τίς ἀλεξήσει. πῶς λήσομεν ὄμμα θεοῖο,
Ἡνίκα πῦρ κρίνησι καθάρσιον ἔργματα πάντων,
Βοσκόμενον κακίης κούφην φύσιν, ἀνάλιον τε.
Τὴν μὲν ἐγὼ τρομέω καὶ δείδια νύκτα καὶ ἦμαρ
Εἰσορόων ψυχὴν θεόθεν πίπτουσαν ἔραζε,
Καὶ χρόος ὅσσον ἰοῦσαν, ὃν ἐκφυγέειν μενέαινον.
Ὡς δ' ὅτε χειμερίοιο παρ' ὄχθῃσιν ποταμοῖο,
Ἢ πίτυν ἢ πλατάνιστον ἐπαγκανὸν κομόωσαν,
Ῥηγνύμενος ῥίζῃσι ῥόος δηλήσατο γείτων.
Τῆς δή τοι πρῶτον μὲν ὑπὸ ἔχματα πάντα τίναξε,
Καὶ κρημνῷ μιν ἔθηκεν ἐπήορον. αὐτὰρ ἔπειτα
Βαιοῖσι ῥίζῃσιν ἐρυκομένην προθέλυμνον,
Κρημνοῦ ἀπορρήξας μεσάτοις ἐνὶ κάββαλε δίναις.
Καί μιν ἄγον μεγάλῳ πατάγῳ πέτρῃσιν ἔδωκεν.

Ἔνθα δέ μιν ὄμβρος καὶ ἄφυσγετὸς αἰγὶ βράδιον,
Σῆψαν. ἀτιμότατον δὲ τρύφος παρὰ χείλεσι κεῖται.
Ὣς καὶ ἐμὴν ψυχὴν χερσὸν θαλέθουσαν ἄνακτι,
Λάβρος ἐπαΐσσων χαμάδις βάλεν ἐχθρὸς ἀτειρής.
Ἧς πλεῖστον μὲν ὄλεσσε. μικρὸν δὲ τὸ λείψανον αὔτως
Πλάζεται ἔνθα καὶ ἔνθα. θεός γε μὲν αὖθις ἐγείραι.
Ὅς ῥα καὶ οὐδὲν ἐόντας ἐπήξατο. καὶ μετέπειτα
Λυομένους πήξει τε, καὶ ἐς βίον ἄλλον ἀνύσσει,
Ἢ πυρὸς, ἢ θεοῖο φαεσφόρου ἀντιάσοντας.
Εἰ δὲ θεοῦ, καὶ ἅπαντας ἐς ὕστερον ἄλλοθι κεῖθι.
Χεῖρε ἄναξ, εἰ καί με νεκρὸν καὶ ἀνάλκιδα φῶτα
Δυσμενέες καλέουσι, λάθρη δ' ὑπομυχθίζουσι,
Κινυμένας κεφαλῇσιν ἐμὴν γελόωντες ὀϊζύν,
Μή με λίπῃς χαίρουσιν ὑπ' ἀντιβίοισι δαμῆναι.
Πρῶτα μὲν οὐρανίῃσιν ἐν ἐλπίσιν αὖθις ἐρείδοις.
Καί μοι σβεννυμένοιο τυτθὴν στάξειας ἐλαίου
Ἰκμάδα διψαλέου λύχνου φωστῆρος ἀρωγήν.
Ὥς κεν ἐγειρομένοιο πυρὸς, παλινάγρετον ἔλθῃ
Φῶς ἀναθηλῆσαν. ζωῆς δὲ τύχοιμι φαεινῆς.
Δεύτερον ἄχθεα πάντα δίδου ἀνέμοιο θυέλλαις
Ῥίψας ἐξ ἐμέθεν. πνοιὴν δ' ὀπάσειας ἐλαφρὴν,
Οἷσιν ἄδην ἐδάμασσας ἐμὸν κέαρ. εἴτε με πικρῆς
Τινύμενος κακίης, εἴτ' ἄλγεσιν, ὥς ὅτε πῶλον
Γαυριόωσι δρόμοισι, καὶ ἠλιβάτοισι δαμάζων.
Εἴτε που ὄγκον ἐμῆς ἴσχων φρενὸς, ὅς ῥα τάχιστα
Φύεται εὐσεβέεσσιν, ὅσοι νόον εἰσὶν ἐλαφροί.
Οἳ κακὸν ἐξ ἀγαθοῖο θεοῦ τῦφον ἁρπάζουσιν.
Εἴτε κακοῖς ἔθελον σωτὴρ λόγε ἡμετέροισι
Παιδεῦσαι θνητοῦ βιότου στυγερὴν κακότητα
Ὡς οὐχ ἑστηκυῖαν, πᾶσιν δ' ὑπὸ πήματ' ἄγοντος
Ἐσθλοῖς, ἠδὲ κακοῖσι. βίον δ' ὑπὸ ἄλλον ἐπείγειν,
Ἔμπεδον, ἀστυφέλικτον, ἀρείονά τ' εὐσεβέεσσιν.
Ἀλλὰ τὰ μὲν σοφίης μεγάλοις ἐνὶ βένθεσι κεῖται,
Ὅσσα φέρει στρεπτοῖο βίου παιδεύματα θνητοῖς
Ἐσθλά τε καὶ τὰ χέρεια, λόγον δέ τε πάντα φέριστε,
Κὴν πλέω, οὐ δύνησι νόου πάχος ἡμετέροιο.
Νωμᾷς δ' ἔνθα καὶ ἔνθα σοφῶς οἰήια κόσμου,
Οἷσιν ἐλαυνόμενοι τρηχὺ ἀπειλάδεοσι κακοῖσι,
Λαῖτμα μέγ' ἐκπερόωμεν ἀπιστοτάτου βιότοιο.
Αὐτὰρ ἐγὼ μογέων, καὶ πήμασι παντοδαποῖσι
Τειρόμενος, κάμπτω σοι γούνατα. πέμψον ἐμοί γε
Δακτύλου ἰκμαλέου ξηρὴν φλόγα λάζαρον ὥνα
Γλῶσσαν ἀναψύξοντα. χάος δέ με μηκέτ' ἐρύκοι.
Μηδ' Ἀβραὰμ μεγάλων κόλπων ἀποτηλόθι βάλλοι
Πλούσιον ἐν παθέεσσι. τὴν δ' ὑπὸ χεῖρα κραταιὴν
Πέμψειας. ἀχέων δὲ πόροις ἄκος. εἰς δέ με πάντα
Θαύματα καὶ προτέρων δείξαις θεὸς, ὡς τὸ πάροιθεν.
Εἰπὲ, καὶ αἱματόεσσα ῥύσις λήξει τάχιστα.
Εἰπὲ, καὶ ἐκ μελέων συνὰν ἀγέλην λεγεῶνος
Πνεύματα, καὶ ἐν πελάγεσσι πέσοι. χάζοιτο δ' ἐμεῖο.
Καὶ λέπρην ἐλάσειας ἀτερπέα. καὶ φάος ἔλθοι
Ὄμμασιν οὐχ ὁρόωσι. καὶ οὔατα φθόγγον ἀκούοι.
Καὶ ξηρὴν τανύσειας ἐμὴν χέρα. δεσμά τε γλώσσης
Ῥήξειας. στήσαις δὲ ποδῶν βάσιν ἀδρανέουσαν.
Ἐκ δ' ἄρτου κορέσαις ὀλίγου. στορέσαις δὲ θάλασσαν
Δαμαλέην. στράψαις δὲ φαάντερον ἠελίοιο.
Πήξειας δὲ μέλη βεβαρηότα. ἐκ νεκύων δὲ
Αὖθις ἀναστήσειας ὀδωδότα. μηδέ μ' ἄκαρπον
Οἷα συκῆν τοπάροιθεν ἰδὼν ξηρὸν τελέσειας.
Ἄλλος μέν τ' ἄλλοισιν ἀρηγόσι χεῖρε πέποιθεν
Αἵματι καὶ τέφρῃ, καὶ ὀφρύϊ σύμβρον ὕσῃ,
Οἵ τ' ἄλλου χατέουσιν ἀρηγόνος ὑπὸ δανοῖο.
Σοὶ δ' ἄρ' ἐγὼ μούνῳ βασιλεῦ τε μοῦνος ἐλάφθην,
Ὃς πάντων κρατέεις, καί μοι θεὸς ἐσσὶ μέγιστον.
Οὔ μ' ἄλοχος κομέουσα δυσαλθέα κήδεα λύσει,
Ἥ τε καὶ ἀχθόμενον παρηγορέουσιν ἰαίνει.
Οὐδὲ φίλοις παίδεσσιν ἀγάλλομαι, οἷς ὑπὸ γῆρας
Ὀρθοῦται νεαροῖσιν ὑπ' ἴχνεσιν αὖθις ὀδεῦον.
Οὐδὲ κασιγνήτοις ὑποτρέπομαι, οὐδ' ἑτάροισι.
Τοὺς μὲν γὰρ στυγερὸς μόρος ἥρπασεν, οἱ δὲ φιλεῦντες
Νηπιέην, ἑτάρων ὀλίγην φρίκα τρομέουσι.
Ξείνην τὴν πολλὴν οἴην ἔχον, ὥς ὅτε πηγὴν
Διψαλέη ψυχὴν ἔλαφος σχεδὸν, ἄνδρας ἀρίστους
Χριστοφόρους ζώοντας ὑπὸ χθονὶ σαρκὸς ὕπερθεν,
Πνεύματος ἀγνάσοιο φίλους, καὶ λάτριας ἐσθλοὺς,
Ἀζυγέας, κόσμοιο περίφρονας. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ
Μαρνάμενοι περὶ σεῖο διακριδὸν ἔνθα καὶ ἔνθα
Ἵστανται. ζῆλος δὲ θεοῦ λῦσε θεσμὸν ἀθέσμως,
Ἁρμονίην τ' ἀγάπης, ἧς οὔνομα μοῦνον ἐλείφθη.
Ὡς δ' ὅτε τίς τε λέοντα λιπὼν ἄρκῳ πελάσειε
Μαινομένῃ, καὶ τὴν δὲ φυγὼν ἐς δῶμα πέσῃσιν
Ἀσπασίως, καὶ χεῖρα ἑὴν περὶ τοῖχον ἐρείσῃ,
Ἔνθεν δ' ἐκ προθορὼν μιν ὄφις τύψησιν ἀέλπτως,
Ὣς καὶ ἐμοὶ πολλοῖσιν ἐλαυνομένῳ παθέεσσιν,
Οὐδὲν ἄκος καμάτοιο. τὸ δ' ἄλγιον, ὅ, τι κεν εὕρω.
Πάντῃ δ' ἀθρήσας τε καὶ ἐν πάντεσσι μογήσας,
Ἐκ σέθεν εἰς σὲ μάκαρ λεύσσω πάλιν, ἄλκαρ ἐμοῖο,
Παντοκράτορ, ἀγένητε, καὶ ἀρχὴ, καὶ πάτερ ἀρχῆς
Υἱέος ἀθανάτοιο, φάος μέγα φωτὸς ὁμοίου
Ἐξ ἑνὸς εἰς ἓν ἰόντος ἀτεκμάρτοισι λόγοισιν,
Υἱὲ θεοῦ, σοφίη, βασιλεῦ, λόγε, ἀτρεκίη τε,
Εἰκὼν ἀρχετύποιο, φύσις γεννήτορος ἴση,
Ποιμὴν, ἀμνὲ, θύος τε, θεὲ, βροτὲ, ἀρχιερεῦ τε,
Πνεῦμά θ' ὃ πατρόθεν εἶσι νόου φάος ἡμετέροιο
Ἐρχόμενον καθαροῖσι, θεὸν δέ τε φῶτα τίθησιν,
Ἵλαθι, καί μοι ὄπασσον ἐπιπλομένοις ἐνιαυτοῖς,
Ἐνθάδε καὶ μετέπειτα ὅλῃ θεότητι μιγέντα,
Γηθοσύνοις ὕμνοις σε διηνεκέεσσι γεραίρειν.

ΠΑΡΘΕΝΙΗΣ ΕΠΟΣ.

Παρθενίην στεφάνοις ἀναδήσομεν ἡμετέροισιν
Ἐκ καθαρᾶς κραδίης καθαροῖς μέλποντες ἐν ὕμνοις.
Τοῦτο γὰρ ἡμετέροιο βίου ξεινήϊον ἐσθλὸν,
Χρυσοῦ τ' ἠλέκτρου τε φαάντερον, ἠδ' ἐλέφαντος.
Οἷς ζωὴν χθονίην χαμάδις βάλε παρθένιος οἶστρος,
Πρὸς θεὸν ὑψιμέδοντα νόου πτερὸν ἔνθεν ἀείρων.
Ἀρχόμενοι δ' ὕμνοιο συνιαίνεσθε μὲν ἁγνοί.
Ξεινὸν γὰρ πάντεσσιν ὕμνος γέρας εὐαγέεσσιν.
Οἱ φθονεροὶ δὲ θύρῃσιν ἐπιφράσσεσθε ἀκουάς.
Εἰ δέ τις ἀμπετάσειεν, ἁγνίζοιτο φρένα μύθου,

παρθενίη

Παρθενίη μέγα χαῖρε, θεόσδοτε, δῶτερ ἐάων,
Μῆτερ ἀπημοσύνης, Χριστοῦ λάχος, οὐρανίοισι
Καλλείψασα ζυγίοισιν ὁμόζυγα. ἀζυγίη γάρ,
Πρῶτα Θεός, μετέπειτα Θεοῦ χορὸς ἀγνὸν ἐόντες.
Ἤτοι ὁ μὲν πηγὴ φαέων, φάος ἐστ' ὀνομαστόν,
Οὐδ' ἑλετὸν, φθόγγον τε νόου τάχος ἐγγὺς ἰόντος,
Αἰψ' ὑπεκπροθέον πάντων φρένας, ὥς κε ποθοῖσιν
Ἑλκώμεσθα πρὸς ὕψος ἀεὶ νέον. ἠδ' ἔτι φῶτα
Δεύτερα ἐκ τριάδος βασιλήιον εὖχος ἐχούσης.
Πρώτη παρθένος ἐστὶν ἁγνὴ τριάς, ἐκ μὲν ἀνάρχου
Πατρὸς, υἱὸς ἄναξ οὔτ' ἔκποθεν ὁρμηθέντος,
Αὐτὸς γὰρ πάντεσσιν ὁδὸς καὶ ῥίζα καὶ ἀρχή,
Οὔτε πάρος θνητοῖσιν ὁμοίια γεινομένοισιν,
Ἀλλ' ὡς ἐκ σέλαος σέλας ἔρχεται. ἐκ δ' ἄρα παιδὸς,
Οὐκ ἔτι παῖς ἀγαπητὸς ὁμοίιον εὖχος ἐφίλησεν.
Ἧς κεν ὁ μὲν μίμνει γεννήτης ὅλος. αὐτὰρ ὅγ' υἱὸς
Οἷον καὶ μούνοις μονώτατος εἰς ἓν ἰόντι
Πνεύματι σὺν μεγάλῳ, τὸ, πατρόθεν εἶσιν ὁμοῖον.
Εἷς θεὸς ἐν τρισσοῖσιν ἀνειγόμενος φαέεσσι.
Τοίη μὲν τριάδος καθαρὴ φύσις. ἐκ δ' ἄρα κείνης,
Ἄγγελοι ἀγλαόεντες, ἀειδέες, οἵ ῥα θόωκον
Ἀμφὶ μέγαν βεβαῶτες, ἐπεὶ νόες εἰσὶν ἐλαφροί,
Πῦρ καὶ πνεύματα θεῖα δι' ἠέρος ὦκα θέοντες,
Ἐσσυμένως μεγάλοιο ὑποδρήσσουσιν ἐφετμαῖς.
Τοῖσι μὲν οὔτε γάμος, οὔτ' ἄλγεα, οὐ μελεδῶναι,
Οὐ παθέων κλόνος αἰνὸς ἀτάσθαλος, οὐ μελέεσσι
Σχίζοντ', οὐδὲ δέμοισιν ὁμόφρονες ἀλλήλοισιν.
Αὐτῷ τοιοῦτος ἕκαστος. ἴη φύσις, ἕν τε νόημα,
Εἷς πόθος ἀμφὶ ἄνακτα θεὸν μέγαν. οὐδ' ἔτι παισὶ
Τέρπονται, οὔτ' ἀλόχοισι, γλυκὺν πόνον ἀμφιέποντες.
Οὐ πλοῦτος κείνοισιν ἐράσμιος, οὐδ' ὅσα θνητοῖς
Γαίας φέρβει κακίης μελεδήματα. οὐκ ἀρόουσιν,
Οὐ πελάγη πλώουσιν ἀτερπέος εἵνεκα γαστρός.
Γαστρὸς ἀρχεκάκοιο. τροφὴ μία πᾶσιν ἀρίστη
Δαίνυσθαι μεγάλοιο θεοῦ νόον, ἠδὲ φαεινῆς
Ἕλκειν ἐκ τριάδος σέλας ἄπλετον. οἱ βίοι δὲ
Ζώουσιν καθαροῖο θεοῦ καθαροὶ θεράποντες,
Ἁπλοῖ τε, νοεροί τε, διαυγέες. οὔτ' ἀπὸ σαρκῶν
Ἀρχόμενοι, σάρκες γὰρ ἐπεὶ πάγεν, αὖθις ὀλοῦνται,
Οὔτ' ἐπισάρκες ἰόντες, ὅπερ δ' ἐγένοντο μένοντες.
Τοῖς μετὰ παρθενίη θεοείκελος οἶμος ἑτοίμη
Πρὸς θεὸν, ἐσσομένη τε νοήμασιν ἀθανάτοιο
Νωμῶντος μεγάλοιο σοφῶς οἰήια κόσμου.
Ἦν δὲ καὶ οὐρανίδην χθόνιον μεγαλήτορα θνητὸν,
Ἀνθρώπων μογερῶν ἱερὸν γένος, εὖχος ἄνακτος.
Εἰ δ' ἄγε νῦν ἔργων μυστήρια κεδνὰ θεοῖο,
Παρθενίη τε χρόνοισιν ὅπως πυμάτοισιν ἔλαμψεν,
Ἦν ποτ' ἔην, ὅτε πάντα κελαινὴ νὺξ ἐκάλυπτεν.
Οὐδ' ἄρ' ἔην ἠοῦς ἐρατὸν φάος. οὐδὲ κέλευθον
Ἥλιος πυρόεσσαν ἐπείσυτο αὐτολίκηθεν.
Οὐ μήνη κερόεσσα φαείνετο, νυκτὸς ἄγαλμα.
Πάντα δ' ἄμ' ἀλλήλοισι φορεύμενα, μὰψ ἀλάλητο
Πρωτογόνου χάεος ζοφεροῖς δεδμημένα δεσμοῖς.
Ἀλλὰ σὺ Χριστὲ μάκαρ πατρὸς μεγάλου φραδίῃσι
Πειθόμενος, τὰ ἕκαστα διέκρινας εὖ κατὰ κόσμον.

Ἤτοι μὲν πρώτιστα φάος γένετ', ὥς κεν ἅπαντα
Ἔργα πέλοι χαρίεντα φάους πλέα. αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανὸν ἀστερόεντα κυκλώσαο θαῦμα μέγιστον,
Ἠελίῳ μήνῃ τε διαυγέα. τοῖσιν ἔταξας,
Τῷ μὲν ἄρ' ἠριγένειαν ἐπ' ἀνθρώποισι φαείνειν
Φωτὸς ἀπειρεσίοιο ῥοαῖς, καὶ ὥρας ἐλίσσειν.
Τῇ δὲ κνέφας σελάειν, καὶ δεύτερον ἦμαρ ὀπάζειν.
Τῶν δ' ὑπὸ γαῖαν ἔθηκας ἐμὸν πέδον. ἐν δὲ θάλασσαν
Γαίης ἀγκαλίδεσσιν ἔδησας. γῆν δὲ θαλάσσῃ
Ὠκεανοῦ κόλποισι περίρρυτον. ὡς δὲ τὰ πάντα
Κόσμος ἔην, γαίη τε, καὶ οὐρανὸς, ἠδὲ θάλασσα.
Οὐρανὸς, οὐρανίοισιν ἀγαλλόμενος φαέεσσι,
Πόντος δὲ πλωτοῖς, πεζοῖς δέ τε γαῖα πελώρη.
Ἀθρήσας τότ' ἔπειτα καὶ ἄρμενα πάντα νοήσας,
Τέρπετο παιδὸς ἄνακτος ὁμοφρονέουσιν ἐπ' ἔργοις.
Δίζετο καὶ σοφίης ἐπίστορα μητρὸς ἁπάντων,
Καὶ χθονίων βασιλῆα θεουδέα, καὶ τόδ' ἔειπεν.
Ἤδη μὲν καθαροὶ καὶ ἀείζωοι θεράποντες
Οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν, ἁγνοὶ νόες, ἄγγελοι ἐσθλοὶ,
Ὑμνοπόλοι, μέλποντες ἐμὸν κλέος οὔποτε λῆγον.
Γαῖα δ' ἔτι ζώοισιν ἀγάλλεται ἀφραδέεσσι.
Μικτὸν ἔτ' ἀμφοτέρωθεν ἐμοὶ γένος εὔαδε τεῦξαι
Θνητῶν τ' ἀθανάτων τε νοήμονα φῶτα μεσηγὺ,
Τερπόμενόν τ' ἔργοισιν ἐμοῖς, καὶ ἐχέφρονα μύστην
Οὐρανίων, χθονίων τε μέγα κράτος, ἄγγελον ἄλλον,
Ἐκ χθονὸς ὑμνητῆρα τ' ἐμῶν μενέων τε, νόου τε.
Ὣς ἄρ' ἔφη. καὶ μοῖραν ἑλὼν νεοπαγέος αἴης,
Χείρεσιν ἀθανάτοισιν ἐμὴν ἐστήσατο μορφήν.
Τῇ δ' ἄρ' ἑῆς ζωῆς μοιρήσατο. ἐν γὰρ ἔηκε
Πνεῦμα, τὸ δὴ θεότητος ἀειδέος ἐστὶν ἀπορρώξ.
Ἐκ δὲ χοὸς πνοιῆς τε, βροτὸς γένετ' ἀθανάτοιο
Εἰκών. ἡ γὰρ ἄνασσα νόου φύσις ἀμφοτέροισι.
Τοὔνεκα καὶ βιότων τὸν μὲν στέργω διὰ γαῖαν,
Τὸν δ' ἵμερον ἐν στήθεσσιν ἔχω θείαν διὰ μοῖραν.
Αὐτὰρ ἐπεὶ θεῖον μὲν ἐπὶ χθονὶ πλάσμα φαάνθη,
Καὶ χθονὸς ἐν γυάλοισιν ἀειθαλέος παραδείσου,
Τοῦ δ' οὔπω τις ἀρωγὸς ὁμοίιος ἔσκε βίοιο,
Δὴ τότε μητίετο λόγου τόδε θαῦμα μέγιστον,
Τὸν βροτὸν, ὅν περ ἔτευξεν ἑοῦ θηήτορα κόσμου,
Ῥίζαν ἐμὴν, καὶ σπέρμα πολυσχιδέος βιότοιο,
Ἄνδιχα μοιρήσας μεγάλῃ ξυναρχέι χειρὶ
Πλευρὴν ἐκ λαγόνων μούνην ἕλε, τὴν ῥα γυναῖκα
Δειμάμενος, καὶ φίλτρον ἐνὶ στέρνοισι κεράσσας
Ἀμφοτέροις, ἐφέηκεν ἐπ' ἀλλήλοισι φέρεσθαι,
Οὐ πᾶσ' οὐδ' ἐπὶ πάντας, ὅρον δ' ἐπέθηκε πόθοισιν,
Ὃν ῥα γάμον καλέουσ', ὕλης ἀμέτροιο χαλινόν,
Ὡς μὴ μαιμώωσα, καὶ ἄσχετα μαργαίνουσα,
Προφρονέως ἀγεληδὸν ἐπ' ἀλλήλοισιν ἰόντων
Ῥήξειεν μερόπων ἱερὸν γένος ἐκ φιλότητος
Ἀζυγέος, πολέμους δὲ καὶ ἄχθεα πᾶσιν ὀρίνῃ
Οἶστρος ἀσημάντοισι φορεύμενος ἀφραδίῃσιν.
Ὄφρα μὲν οὖν μάτηρ βροτῶν ἐπελεύσετο γαῖα,
Οὐδ' ἔχεν κόσμον τὸν ὑπέρτατον, ὥς περ ἔμελλεν,
Ἀλλὰ καὶ ὁ πρώτιστος ἀτασθαλίῃσιν ἑῇσι,
Βασκανίῃ τε δράκοντος ἀλιτρὸς ἐκ παραδείσου

Βληθεὶς

Βλωθρὸς ἀνδροφόνοιο φυτοῦ διὰ γεῦσιν ἀλιτρὴν,
Δερματίνοισι χιτῶσιν ἑλὼν ἔβρισ' ἐπὶ γαῖαν.
Τόφρα δὲ καὶ δυὰς ἦεν ἐν ἀνθρώποισιν ἀρίστη,
Καὶ γάμος, ἀνδρομέης γενεῆς φύσις, ἄλκαρ ὀλέθρου.
Ὣς κεν ἀπολλυμένων τε καὶ ἐρχομένων μετόπισθεν
Ἕλκηται μερόπων ῥευστὸν γένος οἷα ῥέεθρον,
Ἄστατον ἐκ θανάτοιο, καὶ ἱστάμενον τεκέεσσιν.
Αὐτὰρ ἐπεὶ κόλποι τε, καὶ εὐρέα πείρατα γαίης,
Ἀντολίη τε, δύσις τε, νότου πλευρὴ, Βορέου τε
Πλῆσθεν ἐφημερίων, ὕβριν δὲ ἐξέζεσεν ἰλὺς,
Καὶ πολλοῖσι πάρος παιδεύμασι πλάσμα δαμασθὲν
Γλώσσαις τεμνομένῃσι, καὶ ὕδασι, καὶ πυρὸς ὄμβροις,
Καὶ γραπτοῖο νόμοιο διδάγμασιν, ἠδὲ προφήταις,
Οὐκ ἔθελε πρώτης κακίης ἀπὸ δεσμὰ τινάξαι,
Ἀλλ' αἰεὶ στερεοῖσιν ἐν ἅμμασιν ἔσχετο σαρκὸς,
Μαχλοσύναις τε, μέθαις τε καὶ εἰδώλοισι μεμηνὼς,
Ὑστάτιον τοιοῦδε φίλον γένος ἔμμορε τιμῆς
Νεύμασιν ἀθανάτοιο πατρὸς, καὶ ἔργμασι παιδός.
Θεὸς, ὅσον βροτέῳ ἐνὶ σώματι κάτθετο μοίρης
Οὐρανίης, λεύσσων κακίης ὑπὸ θυμοβόροιο
Δαπτόμενον, σκολιόν τε βροτῶν μεδέοντα δράκοντα,
Ὡς κεν ἀναστήσειεν ἑὸν λάχος, οὐκέτι νοῦσον
Ἄλλοισιν ἐφίηκεν ἀρηγόσιν, οὐ γὰρ ἐπαρκὲς
Τοῖς μεγάλοις παθέεσσι μικρὸν ἄκος, ἀλλὰ κενώσας
Ὃν κλέος, οὐράνιός τε καὶ ἄβροτος οὐρανίοιο
Εἰκὼν, ἀνδρομέοις τε καὶ οὐ βροτέοισι νόμοισι
Σεμνοῖς ἐν σπλάγχνοισιν ἀπειρογάμοιο γυναικὸς
Σαρκωθεὶς, ὢ θάμβος ἀφαυροτάτοισιν ἄπιστον,
Ἦλθε θεὸς θνητός τε, φύσεις δύο εἰς ἓν ἀγείρας,
Τὴν μὲν κευθομένην, τὴν δ' ἀμφαδίην μερόπεσσιν.
Ὧν θεὸς ἡ μὲν ἔην, ἡ δ' ὕστατον ἄμμιν ἐτύχθη,
Τῆμος, ὅτ' ἐν σπλάγχνοισι μίγη θεὸς ἀνδρομέοισιν.
Εἷς θεὸς ἀμφοτέρωθεν. ἐπεὶ θεότητι κερασθεὶς,
Καὶ βροτὸς ἐκ θεότητος ἄναξ καὶ χριστὸς ὑπέστη.
Καινὴ δ' ἔπλετο μίξις ἐπεὶ προτέρην ἀθέριξα.
Πρῶτον ἐγὼ πνοιῆς θείης λάχον, ὕστατον δὲ
Χριστὸς ἐμὴν ψυχήν τε καὶ ἅψεα πάνθ' ὑπέδεκτο.
Κεῖνον Ἀδὰμ τὸν πρόσθεν ἐλεύθερον, ὃς γυμνὸς ἦεν
Ἀμπλακίης, πρὶν ὄφιν τε ἰδεῖν, καρποῦ τε πάσασθαι.
Καὶ θανάτου, θυμὸν δὲ νοήμασιν ἔτρεφεν ἁπλοῖς
Οὐρανίοις. μύστης τε θεοῦ, θείων τε φαεινὸς,
Τὸν μὲν ἀναπλάσσων, βροτέην θεὸς εἰς φύσιν ἦλθεν,
Ὥς κεν ἀεθλεύσας τε, καὶ ἐκ θανάτοιο φονῆα
Νικήσας, γεῦσιν τε χολῇ, καὶ χεῖρας ἀθέσμους
Ἥλοισι, σταυρῷ τε φυτὸν, καὶ ὕψει γαῖαν,
Πρὸς ζωὴν παλίνορσον Ἀδὰμ καὶ κῦδος ἀνάξῃ.
Γέρασι δ' ἁπλώσας ἱερὸν δέμας, ὃν βροτὸν αὐτὸς
Ἐκ περάτων συναγείρε, καὶ εἰς ἓν δήσατο φῶτα,
Καὶ μεγάλης θεότητος ἐν ἀγκοίνῃσιν ἔθηκεν,
Αἵματι μὲν ἀμνοῖο μολύσματα πάντα καθήρας,
Οἷμον δ' οὐρανίης θνητοῖς ἄγος ἔνθεν ἀείρας.
Ὦ ἄνα, τίς δέ κε σεῖο νέον καὶ βένθος ἀνεύροι,
Ὃς σταγόνων ὑετοῖο, καὶ ὃς ἁλίης ψαμάθοιο
Οἶδας ἀριθμὸν πάντα, καὶ ὃς ἀνέμοιο κελεύθους;
Τίς δέ κεν αὖ γνώσαιτο τεῆς μάκαρ ἴχνια βουλῆς;
Ὑψιμέδων, ὃς πάντ' ἐφορᾷς, καὶ πάντα κυβερνᾷς,
Αἰὼν ὅσσα κέκευθεν ἀπείριτος. εἰς δέ σε τείνων
Νοῦς μερόπων τυτθὸν λεύσσει σέλας, οἷα τάχιστα
Ἀστεροπὴν φεύγουσαν ἀπ' ἠέρος. ἀλλὰ τόδ' ἔμπης
Ἀτρεκὲς, ὡς παθέεσσι τεοῖς βροτὸν ἔνθεν ἀείρας,
Ἐς βίον ἄλλον ἔθηκας ἐλεύθερον αὐτίκα κακοῖο.
Πρόσθε μὲν ὠδίνεσκε βίος καὶ κόσμος ἔβραζε,
Καὶ χθονίων βασιλῆα πολὺς ἀμφίστατο λαὸς,
Οὓς μεγάλου βασιλῆος ἀφήρπασε κερδοσύνῃσι.
Νῦν δὲ αὐτῆς κακίης χριστὸς ἀπὸ χειρὸς ἐρύσσας,
Ἂψ ἀνάγει πρὸς ἄνακτα μέγαν, καὶ κόσμον ἀείρει.
Κεῖνο γάμος μερόπεσσι, τόδ' ἀζυγίη θεοειδής.
Κόσμος ὁ μὲν γαίης, ἡ δ' οὐρανίοιο θεοῖο.
Ὡς δ' ἄπνοα πινάκεσσιν ἀνὴρ εἴδωλα χαράσσων,
Βαιοῖς μὲν πρώτιστον, ἀμυδροτέροις τε τύποισιν
Εἶδος ὑποσκιάει γραφόμενος. αὐτὰρ ἔπειτα
Χρώμασι παντοδαποῖσιν ὅλην ἐστήσατο μορφὴν,
Ὣς ἄρα παρθενίη χριστοῦ λάχος αἰὲν ἐόντος,
Πρόσθε μὲν ἐν παύροισι φαάνθη, καὶ σκιόεσσα,
Μέσφ' ὅτε καὶ βασιλεὺς νόμος χρώμασιν ἀφαυροῖς,
Φαινομένοις κρυπτόν τ' ὀλίγοις ὑπελάμπετο φέγγος.
Αὐτὰρ ἐπεὶ καὶ χριστὸς ἁγνῆς διὰ μητρὸς ὁδεύσας
Παρθενικῆς, ἀδέτοιο, θεουδέος, ἀχράντοιο,
Νόσφι γάμου καὶ πατρὸς, ἐπεὶ χρειὼ με γενέσθαι,
Ἥγνισε θηλυτέρας, Εὔαν δ' ἀπεπάσσατο πικρὴν,
Καὶ σαρκὸς ἀπέπεμψε νόμους, μεγάλοις τε λόγοισι
Πνεύματι γράμμ' ὑπόειξε, καὶ ἡ χάρις ἐς μέσον ἦλθεν,
Δὴ τότε παρθενίη στράψεν μερόπεσσι φαεινὴ,
Δυομένη κόσμοιο, λύουσα τε κόσμον ἀφαυρὸν,
Τοσσάτιον προφέρουσα γάμου, βιότοιό τε δεσμῶν,
Ὁσσάτιον ψυχὴ προφερεστέρη ἔπλετο σαρκὸς,
Καὶ χθονὸς οὐρανὸς εὐρὺς, ὅσον βιότοιο ῥέοντος
Ἑστηὼς μακάρεσσιν, ὅσον θεὸς ἀνδρὸς ἀρείων,
Καὶ χορὸς ἀμφὶ ἄνακτα φαεσφόρον ἵστατ' ἀμεμφὴς,
Οὐράνιος γαίηθεν ἐπειγόμενος θεὸς εἶναι.
Χριστοφόρος, σταυροῖο λάτρεις, κόσμοιο περίφρων,
Τεθνηὼς χθονίοισιν, ἐπουρανίοισι μεμηλώς.
Λαμπτῆρες κόσμοιο, διαυγέα φωτὸς ἔσοπτρα,
Οἳ θεὸν εἰσορόωσι, καὶ ὧν θεὸς, οἵ τε θεοῖο.
Δεῦρ' ἄγ' ὅσαι πλευρῇσιν ὁμόφρονες, ἀδὲ γάμοιο
Μυστίδες, ὑψικάρηνα καὶ ὄμματα γοργὰ φέρουσαι,
Καὶ χρυσὸν λιθάκεσσι μεμιγμένον εὐγενέεσσι,
Καὶ μαλακοὺς ἁπαλοῖσι περιρρεθέεσσι χιτῶνας,
Λέξαθ' ὅσα θνητοῖσι γάμος καὶ δεσμὸς ὀπάζει
Κύδεα, καὶ μετέπειτα κελεύσομεν ἄζυγα μοίρην.
Αἱ μέν τι βρίθουσιν ἐπίτροχα φυσιόωσαι,
Κέκλυτε δή, φίλα τέκνα γάμου χθονίων βασιλῆος
Ἡμᾶς, ἧσι μέμηλε γάμος καὶ δεσμὰ βίοιο,
Ὃν παῖς ἀθανάτοιο πατρὸς ἐστήσατο θεσμὸν
Ἀνδρομέης γενεῆς, καὶ αἵματος ἡμετέροιο,
Ἐξέτι τοῦ, ὅτε πρῶτον Ἀδὰμ πλευρῇ συνέδησε
Καρπὸν ἀπ' ἀνθρώποιο πέλειν βροτόν. ἐκ δὲ γόνοιο,
Καὶ πὰρ θνητὸν ἐόντα, μένειν σταχύοντα τέκεσσιν.
Τόνδε νόμον τίουσαι, ὁμοζυγίην τ' ἐρατεινὴν,
Ἀλλήλαις συνέβημεν, ἐπεὶ χοὸς ἐκγενόμεσθα.

Χῦ νόμον

Χοῦ νόμον ἠδὲ θεοῖο παλαίτατον ἀμφιέπουσαι.
Καὶ γὰρ δὴ φύσιες μὲν ὅσαι λάχον οὐρανὸν εὐρὺν
Ἄζυγές εἰσι, παθέων τε καὶ ἀργαλέων μελεδώνων
Κρείσσονες. ἡμερίοις δὲ γάμος καὶ δεσμὸς ὄνειαρ.
Ἀμφοτέρων, πτόρθων τε φίλων, καρπῶν τ' ὀραϊζόντων
Ῥίζα τε, καὶ βιότοιο μελίφρονος ἐσθλὸν ἔρεισμα,
Πρῶτα θεὸς πάντων γενέτης. καὶ ἔλλαβε χειρὶ
Σοῖο νόμοις καθαροῖσι προτέρων ἢ πεπάροιθεν,
Τῷ δ' ἔπι δεσμὸς ἔρωτος, ἐπεὶ καὶ γαῖα καὶ αἰθὴρ,
Καὶ πόντος τεκέεσσι γάμου δάροισι τέθηλεν.
Εἰ δ' ἐτεὸν φοίνιξι πόθου νόμος ὑψικόμοισι
Γιγνομένοις θήλειαν τε καὶ ἄρσενα εἴαρος ὥρῃ
Ἐρνοκόμων παλάμῃσι βρύειν βοτρυώδεα καρπὸν,
Εἰ δὲ καὶ ἐκ δυάδος λιθάκων λίθος ὥς γ' ἴσσις
Τίκτεται, ὥς γ' ἐνέπουσι λίθων ἐπιίστορες ἄνδρες,
Ἔστι καὶ ἀψύχοισι γάμος καὶ δεσμὸς ἔρωτος.
Ἀλλὰ τί μοι ξείνων φιλότης, μύθων τε πόθων τε,
Δέρκεο τὰ μερόπεσσι γάμος πόρσυνεν ἐχέφρων.
Τίς σοφίην ἐδίδαξε φίλην, καὶ βένθε' ἀνεῦρεν,
Ὅσσα χθὼν, ὅσα πόντος, ὅσ' οὐρανὸς ἐντὸς ἐέργει;
Τίς πολίεσσιν ἔθηκε νόμους, καὶ τῶνδε πάροιθεν
Τίς πόλιας δ' ἀνέγειρε, καὶ εὕρετο μήδεσι τέχνας;
Τίς πλῆσεν ἀγορὰς καὶ δώματα, καὶ τὶς ἀγῶνας;
Τίς στρατὸν ἐν πολέμοισι, καὶ ἐν θαλίῃσι τραπέζας;
Τίς χορὸν ὑμνητῆρα θυώδει πήξατο νηῷ;
Τίς θηρῶν κατέλυσε βίον, καὶ γαῖαν ἄροσσεν,
Καὶ φυτοεργείην ἐδιδάξατο, καὶ πελάγεσσι
Νῆ' ἐπαφῆκε μέλαιναν ἐπειγομένην ἀνέμοισι;
Τίς γαῖαν καὶ πόντον ὑγρῇ συνέδησε κελεύθῳ
Νόσφι γάμου; τὰ δὲ πολλὸν ἀπόπροθεν εἰς ἓν ἄγειρε;
Καὶ τὰ μὲν ἐνθάδε, τοῖα. τὰ δ' ὕψοθι, πολλὸν ἀρείω.
Ἀλλήλοισι χέρες τε καὶ οὔατα καὶ πόδες ἐσμὲν
Συζυγίῃ, διπλοῦν δὲ γάμος καὶ ἄναλκιν ἔθηκε,
Χάρμα μέγ' εὐμενέεσσιν, ἄχος δέ τε δυσμενέεσσι.
Ξυναὶ καὶ μελεδῶναι ἐλαφρίζουσιν ἀνίας.
Ξυναὶ δ' εὐφροσύναι γλυκερώτεραι ἀμφοτέροισι.
Τερπνότερος μὲν πλοῦτος ὁμοφρονέουσι τέτυκται.
Τερπνοτέρη πλούτοιο δ' ὁμοφροσύνη χατέουσι.
Κληῒς δ' ἀμφοτέροισι σαοφροσύνης τε πόθων τε
Συζυγίη, καὶ σφρηγὶς ἀναγκαίης φιλότητος.
Εἷς πῶλος φιλίης σκιρτήμασι θυμὸν ἰαίνων.
Ἐν ποτὸν οἰκιδίης πηγῆς ξείνοισιν ἄγευστον,
Οὔτ' ἐκτὸς προρέον, οὔτ' ἔκτοθεν ἄλλον ἀγεῖρον.
Συμφυέες σάρκεσσιν, ὁμόφρονες, εὐσεβίης τε
Κέντρον ἐν ἀλλήλοισι πόθου θήγοντες ὁμοῖον.
Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ θεοῖο γάμος ἀπάνευθε τίθησιν.
Ἀλλ' ἔχεται μᾶλλον τις, ἐπεὶ καὶ μᾶλλον ἐπείγει.
Ὡς δ' ὀλίγην μὲν νῆα μικρὸς προΐησιν ἀήτης
Λαίφεσι πεπταμένοισι δι' οἴδματος ὦκα θέουσαν,
Ἢ ἐχθρὸν πέμπουσιν ἐπειγομένην ὑπ' ἐρετμοῖς.
Πολλὴν δ' οὐκ ὀλίγη πνοιὴ φέρει, ἀλλὰ βαρεῖαν
Πόντον ἐπερχομένην στερεώτερος οὖρος ἐπείγει,
Ὣς ῥα καὶ ἀζυγέες μὲν ἐπεὶ ζώουσιν ἐλαφροὶ,
Κουφοτέρας μεγάλοιο θεοῦ χατέουσιν ἀρωγῆς.
Ὃς δ' ἀλόχου τε φίλης καὶ κτήσιος ἀμφιβέβηκε,
Καὶ τεκέων, τέμνει δὲ πολὺ μέγα λαῖτμα βίοιο
Χρειοῖ πλειοτέρης, πλεῖον θεὸν ἀμφαγαπάζει.
Τοῖα γάμος, πηρὸς δὲ βίος φιλότητος ἄνευθε,
Νηλὴς, ἀπροτίοπτος, ἀνέστιος, ἐρησιφοίτης.
Οὐκ ἄλκαρ παθέων, οὐ γήραος ἀδρανέοντος
Φάρμακον, οὐ βάσκοντες ἑοῖς τεκέεσσι γονῆες.
Οὐ παῖδες βιότοιο μελίφρονος. οὐκ ἀγορῇσι
Τέρποντ', οὐ θαλίῃσιν, ἀμειδέες ἔκτοθι κόσμου.
Οἳ βιότου γεγάασι, καὶ οὐ στέργουσι βίοιο
Ῥίζας, οὐ μερόπεσσιν ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν.
Εἰ δ' ἀρετὴν ποθέων τις ἀτιμάζει φιλότητα,
Οὐδ' ἀρετὴ φιλότητος ἀπόπροθεν, οὐχ ὅτι μειῶν,
Πάντεσσι προπάροιθε γάμος φίλον εὐσεβέεσσιν,
Ἀλλ' ὅτι καὶ φιλότητος γένος ἐσσὶ γενέθλη,
Καὶ Χριστοῦ παθέων ἐπιίστορες, ἠδ' ὑποφῆται,
Πατριάρχαι, ἱερῆες, ἀεθλοφόροι βασιλῆες,
Παντοίαις ἀρετῇσι κεκασμένοι. οὐ γὰρ ἀνῆκε
Χθὼν ἀγαθοὺς, ὥς φασι πελώρια φῦλα γιγάντων,
Ἀλλὰ γάμου τελέθουσι γόνος καὶ κῦδος ἅπαντες.
Τίς θεὸν ἀνθρώποισι μέγα κρατέοντ' ἐδίδαξε
Καί περ τηλόθ' ἐόντα, νόον δ' ἔπλησεν ἔρωτος
Θειοτέρου, καὶ ἔνθεν ἀπήγαγεν ἐς βίον ἄλλον;
Τίς ψυχὰς ἐκάθηρεν ὅλοις μερόπεσσι φαεινοῖς;
Πίστις Ἐνὼχ μετέθηκεν. ὁ δ' ἐξ ὕδατος ἐσάωσε
Κόσμον ὅλον ψυχαῖς ὀλίγαις καὶ σπέρμασι πλωτῆς
Νῶε μέγας. Ἀβραὰμ δὲ πατὴρ πολίων τε καὶ ἐθνῶν,
Καὶ θυσίην Χριστοῦ προθύμιον υἷα τελέσσας.
Μωσῆς ἤγαγε λαὸν ἀπ' αἰγυπτοῖο βαρείης
Θαύμασι σὺν μεγάλοισι, νόμον δ' ὑπεδέξατο πλαξὶν
Ὑψόθε λαΐνεοισι, θεὸν δ' εἰσέδρακεν αὐτὸν.
Πιστὸς ἐνὶ προτέροισι θυηπόλος ἔσκεν Ἀαρών.
Μήνην δ' ἠέλιόν τε δρόμον σχέθεν ἠὺς Ἰησοῦς
Μακρότερον, δηίοισι φόνον καὶ κήδεα τεύχων.
Καὶ σὺ μάκαρ χείρεσσι φέρων κέρας ἁγνὲ Σαμουὴλ,
Δαυὶδ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος ἠδ' ἅπασι,
Καὶ Σολομὼν σοφίης πρῶτον κλέος. οὐ δὲ προφητῶν
Λήσομαι. Ἠλίαν δὲ πρὸς οὐρανὸν ἥρπασεν ἅρμα.
Τίς δὲ νόμοιο μέσον καὶ πνεύματος ἐχὶ τέθηκε
Φωτὸς Ἰωάννην βριχέα πρόδρομον ἄκρου;
Τίς δὲ δυωδεκάδα κλεινῶν μετὰ πάντα μαθητῶν;
Τίς Παύλοιο μένος μεγαλήτορος οὐρανοφοίτου;
Ἄλλοις δ' οἳ γεγάασι, καὶ οἳ νῦν εἰσὶν ἄριστοι;
Ἕρμα λόγου, κόσμου τε κλέος, λαοῦ τε θέμεθλα.
Τοὺς πάντας μερόπεσσι γάμος καὶ Χριστὸς ἔδωκεν.
Οὐδὲ μὲν οὐδὲ γυναῖκες ἐπ' εὐσεβίῃ κομόωσαι,
Ὧν μέγας ἐν βίβλοισι θεοπνεύστοισιν ἀριθμὸς,
Νόσφι γάμου καὶ σαρκὸς ἐϋκλείης ἐπέβησαν.
Εἴπω μείζονα μῦθον ἐμὴν τίων φιλότητα.
Καὶ Χριστὸς καθαροῖς μὲν, ἀτὰρ σπλάγχνοισιν ἐμίχθη
Ἀνδρομέοις, μνηστῆς δὲ διαλίθασε γυναικὸς,
Ἤμασι συζυγίης μίξας βροτέης θεότητι.
Ἐν δ' ἰθὺ πᾶσι μέγιστον ἐμὸν κράτος, ἢν κρατέωσιν
Ἀζυγέες, καὶ οἳ γὰρ ἐμὸν γένος, ὥσπερ ἅπαντες.
Οὐδὲ γὰρ ἐξ ἀγάμων γεγαμηκότες, ἐκ δὲ γάμοιο
Ἀζυγέες, τεκέεσσιν ἀγόμενοι, ἴσχετ' ἀγῶνα.

Εἴ τοι μὴ πατρόθεν, πατρόθεν γε μὲν ἐξεγένοντο.
Τοῖα γάμος, μετέπειτα κατηφιόωσα παρειὴ
Ἐν τρυχίνοις ῥακέεσσι, καὶ ἄψεσιν αὐδρανέεσσι,
Νήλιπος, αὐαλέη τε, ἐπὶ χθονὸς ὄμματ' ἔχουσα
Παρθενίη, τυτθὸν δὲ διαστίλβουσα σὺν αἰδοῖ
Χείλεα, φοινίσσουσα παρήϊον αἵματι σεμνῷ,
Κὰκ κεφαλῆς ἐρύουσα στυγῇ κρύπτοιτο καλύπτρην.
Τὴν δ' ἄρα παρπεπίθοιμι ἐγὼ τοιοῖσδ' ἐπέεσσιν.
Ὦ τέκος οὐρανίοιο, καὶ ἐνθάδε κυδιόωσα,
Ὦ μεγάλοισι χοροῖσι παρισταμένη μεδέοντος
Ὑμνοπόλοις, εἰ καί σε δέμας καὶ γαῖα κατίσχει,
Δεῦρ' ἴθι, καὶ φάθι μῦθον. ἐγὼ δέ σεο προπάροιθεν
Στήσομαι. ἡ γάρ ἔμοι γε θεόσδοτος ἦλθεν ἄνασσα,
Ἤλυθεν. ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἴοις, καὶ ἵλαος εἴης.
Τίς με καὶ οὐκ ἐθέλουσαν ἄγει πρὸς τόνδε θόωκον;
Τίς δ' ὕμνοις μεμαυῖαν ἐμὸν θεὸν ἀτρεμίῃ τε
Τίειν, ἠματίοις τε πόνοις, νυχίοισι τ' ἀοιδαῖς,
Καὶ δακρύων πηγῇσι, καὶ ἁγνείῃσι καθαρμοῖς
Εἰς δῆριν καλέειν κενεήν, καὶ νείκεα μύθων;
Οὐ γὰρ ἐν ἀνθρώποισιν ἐμὸν κράτος, οὐδὲ λόγοισιν
Εὔστροφος, οὔτ' ἀγοραῖς ἐπιμίσγομαι. οὐδὲ δικαστῶν
Εὐμενέων ψήφοισιν ἀγάλλομαι, οἷσι μέμηλε
Παῦρα μὲν εὐδικίης, παύροις δέ τε. πολλάκι δ' αὖ τε
Ἔνθα καὶ ἔνθα τάλαντον ἐπικλίνουσι θέμιστος.
Ἄλλοισιν βιότοιο τὰ τίμια. αὐτὰρ ἔμοι γε
Εἷς νόμος, ἓν δὲ νόημα, κεδασμένην φιλότητα
Πρὸς θεὸν ὑψιμέδοντα φαεσφόρον ἔνθεν ὁδεύειν.
Τῶν δ' ἄλλων ἀγαθῶν με τόσον φρένας ἵμερος αἱρεῖ,
Οἷς κενεοὶ φρονέουσιν ἐτώσια φυσιόωντες,
Ὧν κατ' ἐπερχομένοισι, καὶ ὀλλυμένοισι τάχιστα,
Ὅσσαπερ καπνοῖο καὶ ἀτμίδος, ἠδὲ ῥεούσης
Αὔρης, καὶ ψαμάθοιο τινασσομένης ἀνέμοισι,
Πάντοσε συρομένης, ἢ ὑπεὶρ ἅλα νηὸς ἀταρποῦ.
Βουλοίμην κεν ἄτιμος ἐν ἀνθρώποισιν ἐοῦσα,
Τυτθὸν ἐν οὐρανίοισιν ἔχειν κλέος αἰὲν ἐοῦσιν,
Ἢ πάντων κρατέουσα, θεοῦ πίπτειν ἀπάνευθεν.
Ἀλλ' ἔμπης τρομέω, καὶ δείδια, μή τις ἀφρεὶς,
Παρθενίης νεόπηκτον ἐπὶ πτερὸν αἰθερινόμων,
Τοῖσδε λόγοις ἐπὶ γαῖαν ὀλισθήσειε τάχιστα.
Τοὔνεκεν εἰς μέσον ἦλθον ἐμῶν τεκέων ἐπίκουρος
Μῦθον ἀοσσητῆρα θεοῦ σὺν χειρὶ φέρουσα.
Μητρὶ δ' ἐμῇ τὰ πρῶτα μυθήσομαι ὅσσ' ἐπέοικε.
Κεῖνο μὲν ἀτρεκέως μυθήσαο, καὶ κατέλεξας,
Συζυγίη χαρίεσσα. καὶ ᾔνεσα. ἦ γὰρ ἔγω γε
Ἄρξομ' ὅθεν κατέληξε τεὸς λόγος, ὡς ἀγάμοισι
Ῥίζα γάμος. καὶ γάρ τε πέλει καὶ ῥίζα καὶ ἀρχή.
Τίς δέ κεν ἀρνήσαιτο σαοφρονέων γενετῆρας;
Οὐ μὰν πάντ' ἀγόρευσας ἐτήτυμα. ἀλλὰ δέχοιο
Καὶ μήτηρ περ ἐοῦσα σοφὸν καὶ ἐχέφρονα μῦθον,
Καὶ μεγάλης σοφίης μυστήρια ἀμφὶ γενέθλην,
Ἣν κευθμῶνες ἔδειξαν ἐμοὶ μεγάλοιο θεοῖο.
Οὐχ ὅλου ἀνθρώποιο πατὴρ βροτός, ὡς ἐνέπουσιν,
Ἀλλ' ὅσσον σαρκός τε καὶ αἵματος. ἀμφοτέρων μὲν
Ὀλλυμένων, ψυχὴ δὲ θεοῦ κρατέοντος ἄημα
Ἔκτοθεν εἰσέπτυσε, χοὸς πλάσει οἶδεν ὁ μίξας

Πῶς τὸ πρῶτον ἐπνευσε, καὶ εἰκόνα μίξατο γαίῃ.
Μάρτυς ἐμὸς ἐπέων καὶ σὸς πόθος. ἡμιτελὴς γὰρ
Στέργων οὐ ψυχὰς τεκέων, τὰ δὲ σώματα μοῦνα.
Οἷς δάκνῃ μογέουσι, καὶ οἷς θαλέθουσι γέγηθας.
Πλέονα γὰρ τυτθοῖσι πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ
Ὧν τεκέων λώβῃσιν ἑὸν κατεδάμνατο ἦτορ,
Ἢ μεγάλαις ψυχῶν κακίαις καὶ χείροσι λώβαις.
Τῶν μὲν γὰρ τοκέες, τῶν δ' οὐ τελέθουσι τοκῆες.
Εἰ δέ σε μητέρ' ἐγὼ καλέσω κατὰ χείρονι μοίρῃ,
Πῶς σύ γ' ἀρειοτέρης φθονέεις πατρὸς αἰθερίοισιν.
Ὡς μεγάλῳ γενετῆρι βροτῶν ἐθέλουσ' ὑπείκειν
Παρθενίην τίουσα θεὸν πατέρ' ἀμφιέπουσαν.
Μητρὶ μὲν δὴ τοῖα, καὶ ἄρκιος ἐνθάδε μῦθος.
Αὐτὰρ ἐγὼ φίλα τέκνα θεοῦ, πάντων βασιλῆος,
Τόνδε νόμον τίουσα, ὁμοφροσύνην ἐρατεινήν,
Πρὸς θεὸν οἶον ἔμιξα. χοὸς δ' ἀπέλειπον ἔρωτα,
Ὃν παῖς ἀθανάτοιο πατρὸς ἑσάσατ' ἄνωθεν
Ἐκγεγαὼς ἀδύτοιο, καὶ ἄφθιτος οὐ φθινύθοντος,
Ἐξέτι τοῦ, ὅτε πρῶτον Ἀδὰμ θῆκεν ἐν παραδείσῳ
Ἄζυγα, καὶ μετέπειτα διδοὺς νόμον ἥγνισε λαόν,
Καὶ τοκετοὺς ἐκάθηρε νόμῳ, καὶ νηὸν ἔτισε
Σώμασιν ἁγνοτέροισιν ἀμοιβαδίων ἱεράων.
Μάρτυς Ἰωάννοιο πατὴρ μέγας, ὅτι πάροιθε
Σπερμήνας φιλόμυια, τὸν ἐνθάδε δέξατο υἱόν,
Τὸν χριστοῦ μεγάλοιο πρόαγγελον ὀμβρίοισι,
Πρίν γε θεοῦ τελέσαι μυστήρια ἤμασιν ἁγνοῖς.
Τοῦ δὲ νόμοιο τέλος χριστός, μερόπεσσι κερασθεὶς
Παρθενικῆς ἀπὸ γαστρός, ὅπως γάμος ἐς χθόνα νεύσῃ.
Καί ῥ' ὁ μὲν ὡς ὑπόειξεν, ὁ δ' ἔγρετο κόσμος ἀρείων,
Καὶ μόρος ἀρχεγόνοιο λύθη διὰ σαρκὸς ὀδύνων,
Ῥοίῃ τικτομένοισι, καὶ ὀλλυμένοισι γενέθλη,
Παρθενίῃ ἐνέκυρσε, καὶ ἄλτο, ὡς ὅτε πέτρῃ
Ἀγχιάλοιο μέγα κῦμα, καὶ ὕδατι βοσκομένη φλόξ.
Πρὸς τάδε τίς πολίεσσι καὶ ἀνδρονέεσσι νέμεσις
Τίς δ' ἀγορῇσι γέγηθε, καὶ οἴδμασι; καὶ τίς ἀγῶσιν,
Οὓς μῦθοι συνέπηξαν ἐπ' ὠκυμόροισιν ἐφήβοις;
Τίς στρατὸν ἐν πολέμοισι, καὶ ἐν θαλίῃσι τραπέζας
Ἤνεσε; τίς σοφίης κενεαυχέα, ἤτ' ἐνὶ χορσίν,
Ἤτ' ἐν ἀραχναίοισι λόγοις καὶ πλέγμασι κείνοις
Αὐτοῦ τικτομένοισι, καὶ αὖθι λυομένοισι;
Τίς δ' ἄρα τοῖσι γέγηθε φυτοσκαφίης τε πόνοισι,
Νηός τ' ὠκυάλου δρόμον κραιπνοῖς ὑπ' ἀήταις;
Ταῦτα μὲν ὅτι γάμοιο διδάγματα, ἢ δ' Ἀδάμοιο
Τίσις ἀρχαίης; τυτθὸν μόρος, οἷσιν ὕφορπε
Πτόρθον ἐμὸν δοκέων πικρὸς ὄφις. εἰ δὲ γάμοιο,
Ἐρρέτω. οὐ γὰρ ἔμοι γε συνέμπορα πρὸς βίον ἄλλον
Ἔνθεν ἐπειγομένῃ, τὰ δέ γ' ὄλβια πάντ' ἐκλέλοιπα
Σύμμορον, ἢ κόσμοιο σὺν ἀστατέοντι ῥέεθρον.
Ῥευστὸς γὰρ ῥευστοῖο διεκπεράας βιότοιο
Βαιὸν ἐφαπτόμενός τε, παραβροχέων τροχάοντι.
Εἰ δὲ σοφοῖσι γέγηθας, ἐπεὶ σέθεν ἐξεγένοντο,
Δέξαι καὶ ἀλιτρῶν κακίην, ὧν ῥίζα τέτυξαι.
Ῥίζα Κάϊν, Σοδόμων τε, καὶ οἳ ἐσκίδνασ' ἐπὶ πύργον
Χειρὸς ἀτασθαλίοντες, ὕβριν θ' ὧν ἔσβεσεν ὄμβρος
Οὐρανόθεν χθόνα πᾶσαν ὁμοῦ τινάσσει καθήρας,

Τίς φαραὼ

Τίς Φαραὼ κακόμητιν, Ἀχαὰβ θράσος, ἀσυνετίων τε
Πικροτάτους βασιλῆας ἐθρέψατο; τίς δὲ δίκαιον
Αἷμα πότῳ μάχλοις κινήμασι δόντα θυγατρὸς
Οὔλιον Ἡρώδην παιδοκτόνον, ἠδὲ φονῆας
Χριστοῦ παμβασιλῆος, ὅσοι τ' ἐγένοντο διῶκται
Πρόσθεν καὶ μετέπειτα, καὶ ὑστατίοισι χρόνοισι,
Τῶν πύματον πρῶτόν τε κακὸν βελίαο βέρεθρον
Δεινὸν Ἰουλιανοῖο κράτος ψυχῶν ὀλετῆρος,
Οὐ θεόθεν πληγέντος, ἐπεὶ μόθον ἤρατο Χριστῷ,
Θερμὸν ἔτι ζείουσα κόνις, μέγα τάρβος ἀλιτροῖς,
Ἄλλους θ' οὕσπερ ἔδωκε βίῳ γάμος, ἠδ' ἔτι δώσει,
Ψεύστας, ἀνδροφόνους, σκολιούς, ἐπίορκον ὀμοῦντας,
Ἅρπαγας ἀλλοτρίων, ξείνης δηλήμονας εὐνῆς,
Τίς κεν ἀριθμήσειεν; ἐπεὶ τόδε πᾶσι πέφανται,
Ὡς πλείων χρυσοῖο κόνις, πλέους δὲ κάκιστοι
Τῶν ἀγαθῶν. καὶ γάρ τε τρίβους περόωσιν ἀνίσους.
Τοῖς μὲν γὰρ χθαμαλὴ καὶ ἐπίτροχος ὁδὸς κακοῖσιν.
Οἱ δ' ἀγαθοὶ τέμνουσι περισσάτα. τοὔνεκεν ἐσθλῶν
Πλεῖστον, ὅσον κακίους περιφερέστεροι εἰσὶν ἀριθμῷ.
Εἰ μὲν δὴ λήξειας ἀγαλλομένη τεκέεσσι,
Καὶ πικρὸν καλέεσσα βίον θεότητος ἑταῖρον,
Στάσομεν ἐνθάδε μῦθον. ἔχεις κλέος ἀμφήριστον.
Οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτὴ φθονέω χθονίων γενετῆρσι.
Εἰ δὲ θεοῖο λαχοῦσα τὰ δεύτερα πρῶτα δέδορκας,
Φθέγξομαι ἀτρεκέως μέν, ἀτὰρ θυμαλγέα μῦθον.
Τίς πάντων μερόπων τόδ' ἐμήσατο τέκνον ἄριστον
Σπερμαίνειν; τί δὲ μῆχος ἀνάρσιον υἷα φυτεῦσαι;
Εἰκόνα μὲν γράψειεν ἀπ' εἰκόνος ὅττι χρειώ.
Καὶ πλάστης ἐτύπωσεν ἐοικότα πλάσματα μορφῆς.
Καὶ χρυσὸν παλάμῃσιν, ὅπῃ νόος ἤλασε, τεύχει.
Καὶ στάχυν ἐξ ἀγαθοῖο γεωμόρος ἐσθλὸν ἄμησε
Σπέρματος. οὐδ' ἀτύχησε τέλους πόθος, οἷον ἔολπε.
Θνητὸς δ' οὐ σάφα οἶδε γόνου φύσιν, εἰς ὅ, τι λήξει,
Οὐ κακός, οὐδὲ μὲν ἐσθλός. οὐδ' εὔχεται ἐσθλὸς ἀρείω,
Εἰ Παῦλός τις ἑὸν χριστοκτόνον υἷα φυτεύσει,
Ἄνναν ἢ Καϊάφαν ἀτάσθαλον, ἤ τιν' Ἰούδαν.
Οὐδ' εἴ τις κακίαν πεφυκὼς οἷός περ Ἰούδας,
Ἢ Παύλου ζαθέου κεκλήσεται, ἢ ὅγε Πέτρου,
Πέτρου ἀρραγέος γενέτης κληῗδα λαχόντος.
Οὐδὲ γὰρ εἰ φίλον υἷα φιτύσεται ἠὲ θύγατρα,
Οἶδε πατήρ. ὕβριν δὲ χροὸς μόνον ἔσβεσεν εὐνή.
Ἐκ δ' ἑνὸς ἀρχεγόνοιο Κάϊν καὶ Ἄβελ ἐπεῖσαν,
Ζηλήμων, θυσίης τε θεουδέος ἐσθλὸς ἀρητήρ.
Ἰσακίδαι δ' Ἠσαῦ τε κακός, Ἰακὼβ τε φέριστος.
Καὶ πλέον, ἐκ γὰρ ἑνὸς δίδυμος γόνος οὐδὲν ὁμοῖος.
Καὶ Σολομὼν τὰ πρῶτα σοφός, μετέπειτα κάκιστος,
Ἡνίκα θηλυτέρῃσιν ἐφωμάρτησεν ἀλιτραῖς.
Ἔμπαλιν αὖ Παύλοιο μέγα κλέος ἀμφοτέρωθεν,
Ὃς Χριστὸν μὲν ἄπιζεν, ἔπειτα δὲ πᾶσιν ἔφηνε
Τρέψας εἰς ἀγαθὸν ζῆλον πυρόεσσαν ὁρμήν.
Τοῦτον συζυγίη δ' ἔτι δώσομεν, οὐδὲν ἔγωγε.
Οὐ γὰρ ζευγνυμένοις κατεθύμιος ἔσσεται ἀκμή.
Ἀλλ' ὥς τις στρεπτοῖσιν ἰαινόμενος φρεσὶ πεσσοῖς,
Πεσσοὺς μὲν πέμπει, τὸ δ' ἄρτιον ἢ περισσόν,
Οὐ χερσίν, αὐτόματον δὲ λίθον στροφάλιγγι φέρεσκεν,

Ὧς ῥα γάμος τεκέων ἀρότης πινυτούς τε κακούς τε
Οὐ τέκεν, ἀλλ' ἐξήλλαξε βροτῶν φύσις ἠὲ μάθησις.
Εἰ δ' ἐτεὸν ποθέεις γνῶναι λόγον, οἱ μὲν ἄριστοι
Πνεύματος, ἠδὲ λόγοιο διαπλάσσοντος ἄριστοι.
Σπινθὴρ εὐσεβίης γὰρ ἐν ἀνθρώποισι κέκρυπται,
Ὡς τισὶν ἐν λάεσσι πυρὸς μένος. ὡς δὲ σίδηρος
Κρούμασιν ἐκ λιθάκων ἧκε σέλας, ὧς ἄρα θνητῶν
Εὐσεβίην λοχόωσαν ἄγει λόγος. οἱ δὲ κάκιστοι
Μᾶλλον συζυγίης. ἢ γὰρ πλέον ἐνθάδε πίπτει,
Καὶ κόσμοιο ῥέοντος ὁμόστολος ὅλος ἔραζε
Σάρκα δέον, ψυχήν τε κάτω βεβύζα μολυβδίς.
Καὶ κλῆρος τεκέεσσιν ὁμοίιος ἐνθάδε μίμνων.
Ἀλλ' ἔμπης τεκέων ποθιζόμεθα, μή τι σὺ βάζειν
Τοὺς ἀγαθούς, ῥίψω τε ἀτασθαλέοντας ἔγωγε.
Τοῖς δ' ἄλλοις, ὁπόσων ἁγνὸς βίος οὐκ ἀρέσκων.
Γνοίης κεν φιλότητα θεοῦ, σαρκός τε βαρείης,
Σκεψαμένη κόσμου τε φύσιν καὶ τέρματα δισσά.
Εἰ γάρ τοι καὶ μακρὸν ἀποσκεδάσειας ὀπωπῆς,
Ἢ λύμην ῥυπόωσαν ἀπ' αὐγέος, ἢ σύ γ' ὀμίχλην,
Καὶ γλήνην πετάσειας ἐς αὐγὰς ἠελίοιο
Ἡμετέρου, καθαρῷ δὲ νόῳ λύσειας ἅπαντα,
Δώσεις παρθενίην μὲν ὅλην ἀνάθημα θεοῖο,
Χρυσοῦ τ' ἠλέκτρου τε φαάντερον, ἠδ' ἐλέφαντος,
Εὔσκοπον, εὐδιόωσαν, εὔπτερον, ὑψικάρηνον,
Κούφην, παμφανόωσαν, ἄνω χθονός, ἀστυφέλικτον
Γαίης ἐν γυάλοισιν, ἐν ἄστει εὐρυθεμέθλῳ
Οὐρανίῳ, καὶ σαρκὸς ἀπὸ πέδης ναιετάουσαν,
Χειρῶν ἀμφοτέρων τῇ μὲν κατέχουσαν ἀγήρω
Ζωήν, τῇ δ' ἑτέρῃ πλοῦτον καὶ κῦδος ἄπαυστον.
Οὐχ ὡς δὴ φορέεσκον ὑπ' ἄχθεϊ ὀστρακόεντι
Ἕλκουσαν μογερῶς ὑγρὸν δέμας ἴχνεσι νωθροῖς.
Οὐ Χριστῷ καὶ σαρκὶ μεριζομένην βασιλῆϊ,
Οὐδ' ὡς ἀμφιβίοισι νόμος, καὶ χέρσον ἔχουσαν,
Καὶ μαλακοῖς ναίουσαν ἐν ὕδασι νυκτὶ καὶ ἠοῖ
Ἀλλὰ θεὸν πνείουσαν ὅλον νόον, ἐκ δὲ θεοῖο
Κρείσσοσι καὶ τεκέων γεννήμασιν εὐθαλέουσαν
Ἐλπωρῇ, καθαροῖς τε νοήμασιν ἐκ καθαροῖο.
Συζυγίην δ' αὖ πάμπαν ἄχρι Χριστοῖο θέουσαν
Βρώμασιν ὀλλυμένοισι χρεός, κόσμου τε μερίμναις
Παντοίαις, ἢ βαιὸν ἐφαπτομένην γε θεοῖο.
Ὡς γὰρ ὁμοῦ λεύσσουσι κάρη δύο, ἠὲ πρόσωπα,
Ἠὲ καὶ ἐν σελίδεσσι γεγραμμένα γράμματα δισσά,
Οὐχ ὅλον ἀτρεκέως τύπον ἥρπασεν ἱεμένη περ,
Ἀλλὰ τὸ μὲν κατέμαρψε, τὸ δ' ἐκφυγὴν ὄψιν ἀραιήν
Σκιδναμένην, ὡς οἷστρος ἐπ' ἀμφοτέροισιν ἀφαυρός,
Κόσμου τε, Χριστοῦ τε, ὁ δ' ἔμπεδος εἰς ἓν ἀτείνων.
Ἢ γὰρ Χριστὸν ἔχων τὶς ὅλον ἀλόγησε δάμαρτος,
Ἢ τίων φιλότητα χρεὸς Χριστοῖο λέλασται,
Ἤδη καί τιν' ὄπωπα λιθοξόον, ἤ τιν' ἔργων
Ἴδριν εὐεργατέων, πινυτοὺς καὶ φράδμονας ἄνδρας,
Ἰθεῖαν στάθμησιν ἐπ' ἴην διατεκμήρωνται,
Ὡς φαῖεν ἕτερον ὑπὸ βλεφάροισιν ἔδησαν,
Τῷ δ' ἑτέρῳ πέμψαντες ὅλον φάος εἰς ἓν ἄγερθεν.
Ἀτρεκέως ἐτύχησαν, ὁ δ' ἀμάρτανε σίδηρος,
Ὡς πόθος εἰς ἓν ἰὼν Χριστοῦ πλέον ἐγγὺς ἐλαύνει.

Ὃς ποθέει ποθέοντα, καὶ ἀθρόοντα δέδορκεν,
Εἰσορόωντα δέδορκε, καὶ ἀντιάει προσιόντι.
Ὅσσον τίς ποθέει, καὶ δέρκεται. ὅσσον ἔπωπεν,
Τόσσον καὶ ποθέει. κύκλος ἀνελίσσεται ἐσθλός.
Τὸν μὲν ἐγὼ ποθέουσα, λίπον βίον. οὐδὲ δυνάσθην
Ὄμμα βαλεῖν ἑτέρωσε, γλυκὺς δέ με δεσμὸς ἔρυκε
Κάλλεος ἰχνεύουσαν, ὅμως φρένας ἐπτοίησε
Δερκομένης, ἐπ' ἐμοὶ δὲ τινάξατο παμφανόωντα
Πυρσὸν, ὅλην καλήν τε καὶ αἰγλήεσσαν ἔθηκε.
Μοῦνος γὰρ ποθέειν, καὶ κάλλεος ὅσσον ἀγείρει
Ἐξ ὁρατοῦ ποθέοντι. ὁ δ' ὄλβιος, ὅς τις ἔδεκτο.
Ἀλλὰ σὺ καὶ πόθον ἄλλον ἐνὶ στήθεσσιν ἀέξεις,
Καὶ φρονέεις, ὡς μᾶλλον ἐπ' οὐρανίοις πελάσσῃς,
Εἵνεκα φὺς τεκέων καὶ κτίσιος ἠδὲ τοκήων,
Ὡς ἐλαφρῶν, ἐλαφρῶν δὲ σοφῇ πόθος ὀξὺν ἀερθείς,
Νηῦς ὀλίγη, βαιός τε πόρος, καὶ κέρδος ἐλαφρόν
Τῶν οὐχ ἱσταμένων. σοὶ δὲ πλόος οὗτος ἀπείρων.
Καὶ πορθμὸν περόωσα, ἐπεύχεο ποντοπορεύειν
Ἴσα κολπώσασα διὰ οἴδματος ἰονίοιο.
Πνοιῇ ταῦτα φέρει, καὶ βέλτερον ἄν τις ἀρέσαιμι.
Εἰ δὲ καὶ αὖ πίωσι, μικρὸς μόρος ἐνθάδε θνήσκειν.
Ψυχῆς δὲ πλόος ἐστὶ μέγας καὶ πνεύματος ἐσθλοῦ.
Τῷ ῥα περιδρομένη, πλέον Χριστοῖο δέδηγμαι,
Οὐχ οἷον, ποθέω δὲ καὶ εὐδιόωσά περ ἔμπης
Χριστὸν ἐμὸν πόθον ἁγνὸν, ὃς ἔμπεδός ἐστι ποθεῦσιν.
Ὅς τις δ' αὖ χατέων λεύσσει πρὸς χεῖρα θεοῖο,
Οὐ χατέων δοκέων κομιδῇ πόθον αἶψ' ἀλέλοιπεν.
Εἰ γὰρ ὀϊστεύσειε τὴν φρένα χειρὸς ἄνωθεν,
Καὶ μισέει τὴν πρόσθεν ἀναψύχοντι βελέμνῳ,
Ἀμφοτέρους κεν ἔρωτας ἐποπτεύουσ' ἑκάτερθεν,
Γνοίης κέντρον ἄνακτος ὅσον γλυκερώτερόν ἐστι.
Τί πλέον ἠέρεσιν ἀναχλιάζουσι τοκῆες
Γηροκόμοις, ἀλόχῳ τε πόσις, ἄλοχός τε ἀκοίτῃ.
Ξυναὶ δ' εὐφροσύναι τε, καὶ ἄλγεα καὶ μελεδῶναι
Κουφότεραι. σκάζοντι δέ τις βέβαιος μέγ' ἔρεισμα.
Αὐτὰρ ἐμοὶ τοκέες μὲν, ὅσοι καλὸν ἐξεδίδαξαν.
Παῖδες, δ' οὓς ἐδίδαξα. ὁμόζυγα δ' εἷον ἐδέγμην
Χριστὸν, ὃς ἀζυγίας προσπτύσσεται ἔξοχον ἄλλων,
Εἰ καὶ πᾶσι πάγη, σταυρόν τ' ἔπι πᾶσιν ἀείρειν.
Ὧ καὶ καγχαλόωσα, καὶ ἢν ἀχθόμενα βάλλῃ,
Χαίρω, καί με τίθησιν ἐλαφροτέρην καὶ αὐτήν,
Ὡς χρυσὸν χοάνοισι καθαιρόμενον ῥυπόωντα.
Σωφροσύνης δὲ ἦν σοί γε γάμος καὶ δεσμὸς ἔοργε,
Τῆς μὲν ἐγὼν οὐ σάρκα, λόγον δ' ἐπίκουρον ἔθηκα,
Καὶ πόθον, ὃς κρατέων ἀλλότριον ἐκτὸς ἔθηκεν,
Ὥς τις ἐλαφροτέροισι λέων θήρεσσιν ἐπιστάς.
Σαρκῶν γὰρ τελέθουσιν ὁμόφρονες ἐν παθέεσσι.
Τοὔνεκα καί τιν' ἔασι φέρειν χάζειν ἀλλήλοισι.
Σοὶ βέβριθε τράπεζα, τρύφος δ' ἐμὲ μικρὸν ἔθρεψεν,
Ὡς καὶ χιλιάδας Χριστὸς μέγας ἔν ποτ' ἐρήμοις.
Σοὶ ποτὸν ἡμερίδων, τὸ δ' ἐμὸν μέθυ πλούσιον αἰεὶ,
Κρῆναι, καὶ ποταμοὶ, καὶ φρέατα μακρὰ νάουσι.
Σοὶ λιπόωντα πρόσωπα, καὶ εἵματα σιγαλόεντα,
Κόσμος ἐμοὶ ῥυπόωσα κόμη, καὶ εἵματα λυγρά.
Εἷμα φέρω χρυσέοισι τινασσόμενον θυσάνοισι
Χριστὸν, ἐμῆς ψυχῆς κρυπτὸν περικαλλέα κόσμον.
Εὐναί σοι μαλακαὶ, τὰ δὲ ῥήγεα σάκκος ἐμοί γε,
Καὶ στιβὰς ἐν δαπέδῳ, καὶ δάκρυσι δευομένη χθών.
Σοὶ τιμήεις χρυσὸς, ἐμοὶ κόνις ἱμερόεσσα.
Μόχθῳ γαυροτέρη σὺ, κατηφιόωσα νήδυμα.
Καγχάζεις γελόωσα, προσαῖον οὔ ποτ' ἔλυσα.
Κῦδος ἰμείρεις, τὸ δ' ἐμὸν κλέος οὐκ ἔπι γαίης.
Αὐτὰρ ἐπὴν διὰ ταῦτα διαθρύψῃς καὶ ὕδραι,
Ἄθρει καὶ τὰ γάμοιο προσαύτια λάτρισι σαρκός.
Ὤνιος ἐστὶ δάμαρτι πόσις; καὶ τοῦ δὲ χερείων
Πολλάκις οὐδ' ἀγαθός. καὶ ὤνιος εὐνῆς ἀκοίτη.
Πολλάκι καὶ ξυνὸν τυκτὸν κακὸν, οὐδ' ἀπόπεμπτον.
Εἰ μὲν γὰρ ἐσθλοὶ καὶ ὁμόφρονες, εἰς ἓν ἰόντες,
Εἰ δὲ κακοὶ, πόνος ἔνδον ἐφίστιος, ἔχθος ἄπαυστον,
Θείομεν οὔτε κακοὺς καὶ ὁμόφρονας, ἀλλὰ βαρεῖα
Πολλάκι καὶ νεόνυμφον ἐπὶ ζυγὸν ἔλυσε μοῖρα. (πνοῖς
Νυμφίος, εἶτα νέκυς. θάλαμος, τάφος. ἄμμιγα τερ-
Ἄλγεα. μακρὸν ἄεισμα, πρότερον ἐσθλὸν ἀνίκης.
Ἄλλος πυρσὸν ἀνῆψε γαμήλιον, ἔσβεσεν ἄλλος.
Ἄλλον τίς δ' ὀνόμηνε πάϊς πατέρ', ἄλλος ἄτεκνος.
Ἐξαπίνης, ἔρπηξ τίς ὅπως ἀνέμοιο τιναχθείς.
Ἄρτι κόρη, μετέπειτα γυνὴ, μετέπειτα δὲ χήρη.
Νυκτὶ μιῇ τάδε πάντα, καὶ ἤματι πολλάκι μουνῷ.
Ἑλκομένη πλοκάμους, κόσμον τ' ἀπὸ τῆλε βαλοῦσα
Νυμφίδιον, δρύπτουσα παρήϊα χερσὶν ἀραιαῖς,
Αἰδῶ παρθενίης πικροῖς παθέεσσι λιποῦσα,
Αἰνόμορον καλέουσα πόσιν, καὶ οἶκον ἔρημον
Μυρομένη, χῆρόν τε λέχος, καὶ πένθος ἄωρον.
Σιγήσω τοκετοῖο βέλη, καὶ ἄχθεα νεκρὰ
Μήτρης ἐν λαγόνεσσι, πικρὸν καὶ ἀμήτορα καρπὸν,
Οὐ τεκέων, τεκέων τε τάφους πάρος, εἶτα τεκούσης,
Πρεσβυτέρους τοκετοῖο μόρους, ἄλοχόν τε λοχαίην.
Σιγῶ δ' ἠλιτόμηνα, καὶ ἔκφρονα, καὶ πλάσματα,
Λώβην ἀνδρομένης γενεῆς, καὶ παίγνια σαρκός.
Ταῦτα ταλαντεύοι τίς, ὅπου πλάστιγγος ἐρωὴ
Δερκόμενος, καὶ πολλὸν ἐμὸς βίος ὕψος ἀνέλκοι
Πρὸς θεὸν ὑψιμέδοντα, πᾶσι περίφαντος ἀρίστης.
Αἴσχεα δ' ἀλλήλων στυγέομεν. ὡς γὰρ ἔοικε
Παρθενίης στόμα σεμνὸν ἐπεσβολίας ἀλεείνειν.
Εἰ δὲ σὺ παρθενίῃ προφέρεις θεοειδέϊ μώμους,
Εἴ που τίς καὶ βαιὸν ἐμὴν ᾔσχυνε πορείην,
Καὶ Χριστοῖο χιτῶνα τὸν ἄσπιλον αἴσχεϊ μίξας,
Σὸν ἀγαθὸν τὸ πρῶτον ἐν ἀμπλακίῃσιν ἐνίσσεις
Ὀψίγαμος, ἁγνοῦ τε φυγὰς μεγάλου βιότοιο.
Μνήσω δὲ καὶ ἐγὼ κλοπίης παντοίης εὐνῆς,
Ἣν ἀλιτροὶ κλέπτουσι θεοῦ πατέοντες ἀπειλάς.
Τοῦτο γὰρ ἐν θνητοῖσι κακῶν ὀλοώτατόν ἐστι
Πάντων, καὶ μαλεροῖο πυρὸς πλέον ἔγκατα δάπτει.
Εὖτέ τις ἀλλοτρίῃ πελάων κακομήχανος εὐνῇ,
Καὶ γόνον ἀμφήριστον ἔχει, καὶ δεσμὸν ἔρωτος.
Ἀλλά σε μὲν μοιχοὶ καὶ ἀλάστορες οὔ τι γάμοιο
Εἴργουσιν. γαμέει δὲ καὶ ὃς ἐνὶ φάσγανον ἧκε
Δυσμενέος πλευρῇ, μοιχοκτόνον, αἴ σέ τι λύθρῳ
Στάζον ἀνδρομέοιο, καὶ ὃς ὑπάλυξεν ἀκωκήν.
Τῶν δέ με τις Χριστοῖο πόθον ἐκ τηλόθι θήσει
Ἀφραδέων,

Ἀφραδίων, ψηφὶς δὲ μακρὸν ῥόον ὑετοῦ ἐφθῆ;
Οὐ θέμις, οὐδ' ἐπέοικεν, ἐπεὶ πολὺ λώϊόν ἐστιν
Αἰσχομένων πλειόνων πίπτειν τινὰς, εἰ θέμις εἰπεῖν
Τόνδε λόγον γλώσσῃσιν ἐναντίον, ἢ χαμάζε
Μίμνειν δειδιότας, μή που πρόφρον ἐς χθόνα ῥεύσῃ.
Οἱ μὲν γὰρ ἐσθλοὶ, χριστοῦ κλέος, οἱ δὲ κάκιστοι,
Ὥς τε λίθον πέμποντες ἐς οὐρανὸν ἀφραδίῃσι,
Δέχνυνται κακίην τε καὶ αἴσχεα οἷσι καρήνοις.
Ἄγγελος ἦν τὸ πάροιθεν ἑωσφόρος. ἀλλὰ πεσόντες,
Οὐρανίοις παρέμιμνεν ἐὸν κλέος. ὡς δὲ μαθηταῖς
Οὐδὲν ἰούδας ὄνειδος ἐπεὶ πέσεν, ἀλλ' ὁ μὲν, ὥσπερ
Ἐξ ἀριθμοῦ λογάδων, οἱ δ' ἔνδεκα μίμνον ἄριστοι.
Καὶ πόντος τίν' ὄλεσσεν, ὁ δ' ἱστία λευκὰ πετάσσας,
Γλαυκὰ ναυηγοῦ λεύσσων τάφον, ἢ ἀπὸ τύμβου
Πείσματα λυσάμενος, πρυμνήσια δ' ἔνθεν ἀνῆψε.
Μῆτερ ἐμὴ κέλεαί με λιπεῖν βίον οὗ δ' ἀνιόντα,
Ἢ λόγον εἴσομεν, ἐπεὶ κράτος ἐστὶ θυγατρός.
Κάρτος ἐμὸν, τοκέων δ' ἐστὶ ὡς κράτος. εἰ δ' ὅτι μάτηρ
Παρθενίης σὺ γέγηθας ὅσον κλέος ἐστὶν ἐμοῖο,
Οὐκ ἀΐεις ὅτι πάντων, ὅσους κατέλεξας ἀρίστους
Ἐκ τοκέων, τοκέων δὲ δικαιότεροι καὶ ἀρείους.
Καὶ χριστὸς Μαρίης μὲν, ἀτὰρ πολὺ φέρτερός ἐστιν.
Οὐκ οἷον Μαρίης τε, καὶ οὓς περὶ στέρνον ἔχουσιν,
Ἀλλὰ καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὅσους νόας ἀμφικαλύπτει.
Καὶ στάχυς ἐξ ὀλίγου μὲν, ἀτὰρ στάχυς ἐβλάστησε
Σπέρματος. ἐκ ψαμάθου δὲ μέγ' ἔξοχος ἔπλετο χρυσός.
Ἡ δὲ λόγοιο κορωνὶς, ἐπ' ἀμφοτέροισι βίοισιν
Ἀζυγίῃ τε γάμῳ τε, τίν' εἰκόνα μῦθος ἐφεύρει.
Ὦ δέχεο ἀθρήσασ' ἐμοῦ μύθοιο τελευτήν.
Χειμέριαι νιφάδες, τὰ δέ γ' ἄνθεα ἔαρος ὥρῃ,
Καὶ πελιὸν ῥικνοῖο, τὸ δὲ ἀνθηρὸν ἡβῶντος.
Ἤδη δ' ἄνθεα μὲν ἐνὶ χείματι, χειμέριαι δὲ
Ὤφθησαν νιφάδες τότ', ἐν ἤμασιν εἰαρινοῖσι.
Καὶ πολιὴν ἀνέτειλε νέος, καὶ γῆρας ἐλαφρὸν
Ἔδρακον, ἀρτιχνόοιο πολὺ ἀθηναρώτερον ἀνδρός.
Ὣς ἄρα συζυγίη μὲν ἔφυ χθονὸς, ἀζυγίη δὲ
Χριστοῦ παμβασιλῆος ὁμόζυγος. ἀλλὰ καὶ ἔμπης,
Παυράκι παρθενίη μὲν ἐπὶ χθόνα νεῦσε βαρεῖαν,
Συζυγίη δ' ἦξε πρὸς οὐρανόν. ἔνθεν ἀέλπτως
Ἄμφω ψευδόμεναι, ἡ μὲν γάμον, ἡ δὲ χερείω.
Ἀλλὰ φίλοι παῖδές τε καὶ ἄζυγες εἴσετι κοῦροι,
Μέχρι τίνος χθαμαλοῖσιν ἐοικότες εἰ χελώναις,
Ἢ καὶ λοξοβάμοισι καὶ ὀκταπόδεσσι παγούροις,
Ἢ δολιχὸν ὀφίων σκολιοῖς μαρύμασι γαστρὸς,
Ζώοι τε ἐν γόβρῳ βεβαρηότες ἄχθεϊ σαρκός;
Δεῦρ' ἄγε καὶ χριστοῖο παραιφασίην ἀΐοντες,
Κάλλος, ἐϋκλείην, πλοῦτον, γένος, ὄλβον, ἅπαντα
Ῥίψαντες, κακότητος ἀπλωΐος ἔκγονα τερπνὰ,
Ἔνθεν ἀνερχόμενοι, ζωῆς ὑπερβῶμεν ἐλαφρῆς
Ἁγνότατοι καθαροῖσιν ὁμόφρονες οὐρανίοισιν.
Ὥς κεν δὴ μεγάλοιο θεοῦ πελέσαντες ὄπισθι,
Γηθόσυνοι μέλπωμεν ἑόρτιον ὕμνον ἄνακτι.
Εἰς δὲ γάμον λήξαντες ἀπ' ἀγλαΐης παραδείσου,
Καὶ γαῖαν πολύμοχθον, ἅθ' ἑαυτοῖς ὀλλυμένοισιν.
Ἔμπαλιν ἐξ ἀλιτοῖο βίου πρὸς κῦδος ἰῶμεν,
Καὶ φυτὸν ἄλσεος ἐσθλὸν, ἔθεν πέλεν ἀφραδίῃσι.
Τοίη καὶ ἀζυγίη θεοείκελος. οἱ δὲ δικασταὶ
Συζυγίην προθέοντες, ὅμως εἴξουσι κάρηνον
Παρθενίης. χριστὸς δὲ δίδωσι γέρας ἀμφοτέροισι,
Τὴν μὲν δεξιτερῇ παρασήσεται ἐγγύθι χειρὸς,
Τὴν δ' ἑτέρην λαιῇ. κῦδος δέ τε καὶ τὸ μέγιστον.

ὙΠΟΘΗ͂ΚΑΙ ΠΑΡΘΈΝΟΙΣ.

Νίκη μὲν δὴ σεῖο, καὶ ὃς μάλα στερρὸς ἐταῖρος
Ὧδε δίκην δικάσειε. μικρὴν δ' ἐπέεσσιν ἐμοῖσι
Παρθένε κυδήεσσα, καὶ ἀγλαΐῃσι περίφρων,
Οὔατα πρόθες μὲν, καὶ ἐνὶ φρεσὶ σῇσι βάλοιο
Μῦθον ἐμόν. πολιῆς δὲ παραίφασις ἐστὶν ἀρίστη.
Μή σε νέος πρώτιστον ὑποβριθίσσειεν ἐρωαῖς.
Πολλάκι γὰρ προθέοντες μὲν ἀπὸ χθονὸς ὕψος ἄειραν,
Ἐς χθόνα δ' ὕψος ἔθηκε. θεῷ τάδε τέθμια κεῖται
Εὐμενέειν γεραροῖσιν, ὑπερφιάλους δὲ κολούειν.
Μηδὲ μακροῖς μέτροισι τὴν σταθμώμενος οἶμον,
Εἴ τινα παρθρέξειας ἀπόδρομον, ὃ κάκιστον,
Τέρμα πέλειν ἀρετῆς τόδ' οἴεο. οὐ γὰρ ἄριστον
Τὸ ὀλίγον προφέρειν, μέτρον δέ τοι ἐστὶν ἐφετμή,
Καὶ θεὸς, οὗ σύ γ' ἄπωθε, καὶ εἰ τροχαλώτερος ἄλλων.
Σκέπτεο μὴ καθύπερθεν ἔσω, ὁπόσον δ' ὑπένερθεν
Ἑστηὼς, πάντα προφερέστατος εὔχεαι εἶναι.
Οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθε, σὺ δ' ἐν χθαμαλοῖσιν ἀείρε.
Ἔκλυον, ὡς νεπέδεσσι καθ' ὕδατος αὐγάζονται,
Μήνη τ' ἠέλιός τε καὶ ἀστέρες. οὐ μὲν ἄρ' οἵγε
Κοῦφα δ' ἀληθείης ἰνδάλματα εὑρόωντες,
Τέρπονθ' ὡς φαεινοῖσιν ἀφαυροτέροισι τύποισιν.
Οὔποτε γὰρ νώτων πολιῆς ἁλὸς ἐξαναδύντες,
Ἀτρεκέως λαμπτῆρας ἐθηήσαντο πάροιθεν.
Ἢ τάχ' ἂν ἐσκίψαντο φάος καὶ παίγνια φωτὸς,
Ὥς τινες. οὐ γὰρ ἄνακτος ἐτήτυμον ἔδρακον ὕψος.
Μικρὸν ἀναθρώσκοντες, ἔχειν δοκέουσι πᾶν ὕψος.
Ἀλλὰ σὺ τὸ μὲν ἔμαρψας, ὁ δ' ἔλπεο, τοῦ δ' ἐπίβαινε
Βαθμοῖς ἐν πλεόνεσσιν, ἀεὶ τὸν πρόσθε δεδορκώς.
Καὶ στάσις ἐστὶ κάκιστον. ἐπείγεο δ' ὡς καταμάρψοις
Μέχρι σε καὶ πυμάτην ὑπὲρ βαθμίδα χριστὸς ἀνάξει.
Μηδέ σε μῶμος ὄπισθε βάλοι, καὶ γλῶσσα κακίστη
Ἰὸν ἐχιδναῖον πέμπουσ' ὑπὲρ βίοισι καλοῖσι.
Δοιαὶ γὰρ μερόπεσσιν ὁδοὶ, καὶ δισσὸν ὄνειδος.]
Ἡ μὲν γάρ τε κακή, καὶ ἐς τέλος ἶσον ἄγουσα.
Ἡ δ' ἀγαθὴ, καὶ τῆς δὲ φίλον τέλος, ὡς ἐπέοικε.
Μῶμος δ' ἀμφοτέρῃσιν, ἐπεὶ γλώσσης τί κεν ἄλλο
Φέρτερον, ἢ μούνοισιν ἐπέχραε βίοισι κακίστοις;
Νῦν δ' ἡ μὲν πάντεσσιν ὁμῶς ἀγαθοῖς τε κακοῖς τε
Λύσσα πέλει. σὺ δέ μοι φράδμων ἔσο ἐπίσκοπος ἔσο
Ἀμφοτέρων, καὶ τὴν μὲν ὀπίζεο, ἥ τις ἀλιτροῖς
Ἕσπετο, ὡς κακότητα φύγῃς, τὴν γλῶσσα χαλέπτει.
Τῆς δ' ἑτέρης μοι πέσσον ἔχειν δέος, ἣν ἀγαθοῖσιν
Ἐχθρὸς ἐφοπλίζει πονηρὴν κακὸς, ὅσσον ἄπιστον
Ἀγχίαλος πέτρη καὶ κύματος ἀγνυμένοιο.
Μήτ' αἰσχρόν ποτε μηδὲν, ὃ πλείοσιν εὔαδε, ῥέξῃς,
Μήτ' ἀγαθοῦ λήξαις, ὅτε γ' εὐγένεσι κάκιστοι.
Ἔρδειν δ' εὐκλεέως μὲν ἐπάξια. ἣν δ' ἀπίνοι,

Μή σέ γε λυσιάτω ψεύστης λόγος, ἀλλ' ἴθι πρόφρων
Τὴν δ' ὁδὸν, αἳ δ' ὑλάουσιν ἐτώσια, τὸν δὲ βροτὸς
Θεοστυγὴς βλάψουσιν. ὁ δὲ φθόνος ὄμματα τήκει.
Μηδὲ σύ γ' ἐκ Σοδόμων προφυγὼν, καὶ τέφραν ἀλύξας
Τοῦδε βίου, θείου τε πυρὸς στονόεσσαν ἀπειλὴν,
Εἰς Σόδομα βλέψειας, ἐπεὶ λίθος αἶψα παγήσῃ,
Στήλη καὶ κακίης, καὶ ἀργαλέου θανάτοιο.
Μὴ δ' ἐκ μὲν Σοδόμων κλέψῃς πόδας, ἐν πεδίοις δὲ
Γείτοσι δηθύνῃς ἄγχου πυρὸς, ἀλλὰ τάχιστα
Σώζεσθαι πρὸς ὄρος, μή σε πυρὸς ὄμβρος ἐπίσπῃ.
Μή τι λίην τρομέειν σαρκὸς φύσιν, ὡς ἀδάμαντον.
Οὐ θεόθεν γὰρ σάρξ, ὃ δεσμὸν ἄνδρα τίθησι.
Μή τι λίην σάρκεσσιν ἐφείμεναι μαλακῇσι,
Μή σε καὶ κρημνῶν ῥίψῃ κόρος οὐ δοκέοντα.
Πρόφρων μὲν τρηχεῖαν ἴθι τρίβον. εἰ δ' ἐπιβαίνῃς,
Σκέπτεο μή τις ὄλισθος, ὅπως ἐπὶ τέρμα πελάσσῃς
Ἄπτωτος, στεινὸν δέ γε διελάσῃς πυλεῶνα.
Ἔνθα φάος τε κλέος τε, καὶ ἡ τ' ἄμπνευσις ἁπάντων.
Εἰ ῥομβεῖς καλάμην ἀσινθὴς ὅτι τυτθὸς ἀνάπτει,
Θάρσει. ὄμβρος ἄνωθεν καταψύξει φλόγα πολλὴν,
Εὐχαί τε, στοναχαί τε, καὶ ἤματα δακρυόεντα,
Καὶ νύχιαι μελεδῶναι, ἔρως θ' ὅλος ἀμφὶ ἄνακτα.
Τοῖα σαοφροσύνης καλὰ φάρμακα, οἷς σὺ φερίστη
Οὐδ' ἄδαλα πόθοιο χερειοτέρου ποτὲ θήσεις
Σῇσιν ἐνὶ πραπίδεσσιν, ἁγνὸν δέ τε καὶ νόον ἕξεις,
Ὡς νηὸς μεγάλοιο θεοῦ καὶ πνεύματος αἴγλης.
Παρθενίη, παρθένος ἴσθι, καὶ οὔασι, καὶ φαέεσσι,
Καὶ γλώσσῃ. πᾶσιν γὰρ ἐπίτροχός ἐστιν ἁμαρτάς.
Οὔατα μὲν πετάσειτο μόνοις ἐσθλοῖσι λόγοισιν,
Αἰσχροῖσι δὲ θύρετρα καὶ ἀφραδέεσσι τε πάθος.
Ὄμματα δ' ἐν νυμφῶσι τεοῖς βλεφάροισιν ἐρύχθω
Σώφρονα, μηδὲ μάχλοις κινήμασι κέντρον ἐγείρει.
Χείλεα δ' αὖ καλύκεσσιν ὁμοῖα δεσμὰ κεάθω,
Καὶ μῦθος ποθέοιτο. πόδες δ' ὑπέροπλον ἰόντων,
Ψεύσται παρθενίης, καὶ εἵματα πόρον ἔχει τι.
Ῥωγαλέον δὲ χιτῶνα, καὶ οὐ ῥυφόωντα κάρηνα
Αἴδεο, μὴ στρωφῶν καλὰ νήματα. μάργαρος ἄλλην
Κοσμάτω, καὶ χρυσὸς ἐπαστράπτων μελέεσσιν.
Σὺν καὶ γραπτὰ πρόσωπα, χθονίων πλάσματα χειρῶν,
Εἰκόνος οὐρανίης ἀλλότρια, εἰκόνων αἰσχραὶ,
Μαχλοσύνης στῆλαι τε, καὶ οὐ λαλεόντων ἔλεγχοι,
Κινύμενοι πίνακες, μυστήρια νυκτὸς ἐνῆς,
Αἴσχεα μαρμαίροντα, τάφοι κρύπτοντες ὀϊζύν.
Τῶν ἄπο τηλόθ' ἴσιο πρασσέτι κυδιόωσα
Κάλλει κρυπτομένῳ νύμφη χριστοῖο ἄνακτος.
Ὄμματα δ' ὄμμασι μίσγε, λόγον λόγῳ, ἁγνὰ καὶ ἁγνοῖς.
Μή ποτε μηδὲ γέλωτι γέλων, καὶ θάρσει θάρσος.
Ἐκ γὰρ δὴ τριῶνδε κακὸς μερόπεσσιν ὄλισθος.
Ἄρσενα πάντ' ἀλέεινε, συνείσακτον δὲ μάλιστα.
Μερρᾶς πικρὸν ὕδωρ, καὶ πείθεο παρθένος ἁγνή.
Κἂν χρυσοῖο πέλῃ καθαρώτερος, ἢ ἀδάμαντος
Στερρότερος. διπλοῦν δ' ἐπὶ δέος, εἰ σὺ πέποιθας
Σαρκὶ τεῇ, τίς πιστὸς ὁμωροφίαις μελέεσσι.
Μή σοι μὲν καθαρόν τε καὶ ἄσπιλον ὄμμα, νόος τε,
Φρὴν δ' ἑτέρου κεύθοι τι χρέος, καὶ πνεῦμα διώκοι.

Ἐκ σαρκῶν ἐπὶ πνεῦμα μετήλυθες, ἔνθεν ἀόρβας.
Πῶς αὖθις σάρκεσσιν ὁμὸν βίον αἰνύσσεσθε,
Νυμφίον ἰσορόωντα τεῆς ζηλήμονα μορφῆς
Αἰσχύνας, μή πού σε κεδνῆς φιλότητος ἀμέρσῃ,
Ὡς δαστὴν σκάζουσαν ἐπ' ἀμφοτέροισι πόδεσσι.
Χρειὼ ἔχεις ἀγαπητοῦ, ἀπέπτυσον ἄνδρας ἅπαντας.
Τί χρήζεις ἐπίκουρον ἔχειν χατέοντ' ἐπικούρου;
Πολλοὶ μὲν πολλοῖσι φίλοι, ἐλαφοί τ' ἐλάφοισι,
Καὶ ψαρῶν ψήρεσσιν, ἁγνῷ δέ τε τίμιος ἁγνός.
Ἀλλ' ἔμπης κακόμητιν ἀλεύεο, μή σε δολώσῃ,
Καὶ πινυτόν περ ἐόντα. σοφοῖς δέ τε καὶ πλέον ἐχθρός.
Πολλάκις ἐξ ἀγαθοῖο κακὸν πόρσυνε καὶ ἐσθλοῖς.
Νῦν φάος, εἶτα σκότος, ἔνδον μόρος, ὃς δ' ἄρ' ὕπερθεν.
Καὶ σαίνει γλυκεροῖσι, καὶ ὄλλυσι κευθομένοισι.
Πολλάκι μὲν συνάγειρεν ὁμόφρονας ἀλλήλοισι
Πνεύματι, καὶ φάος ἦλθεν, ἐπωνυμίην τέ γε σεμνὴν.
Τὴν ἀγάπην καλέουσιν, ὑπήλυθεν. αὐτὰρ ἔπειτα
Ἐκ κραδίης ἐπὶ σάρκας ἄγων πόθον ἐγγὺς ἐόντας,
Ἢ πῦρ, ἢ πυρὸς σημήϊα λυγρὰ δίδωσιν.
Εἴ τοι μηδὲ πυρὸς σημήϊον, ἀλλὰ τάχιστα
Γλήξεις ἀδρόωντας. ἑτοιμότεροι δέ τε πάντων
Εἰς κακίην τελέθουσι. ῥέος δ' ἐπὶ πρηνὲς ὁδεύει.
Ἀλλὰ δός μοι καὶ εἷμα. τράπεζάν τε, ἀδρανίην τε,
Γῆρας ἀργαλέοιο τόδ' ἤγαγον ἄλγος ἀρωγόν.
Χρύσεα χαλκείων δαμάζεται, εἰ γανόωντος
Ἀντὶ βίου μακρὴν καὶ ἀεικέα τέρψιν ἐδέξω.
Οὐδ' εἴ μοι χρυσοῖο, καὶ ἠλέκτροιο τάλαντα,
Καὶ πεδία χλοάοντα καὶ οὔρεα πάντα δοίης,
Καὶ δόμον ἀγλάοντα, καὶ ἀλκινόοιο τράπεζαν,
Οὐδ' εἴ μοι βίον ἄλλον ἀγήραον αὐτὶ προόντος,
Οὐδ' ἔκεν ὡς λιπόχριστον ἐγὼ βίον αἰσχρὸν ἑλοίμην.
Ἄρτος ἐμοὶ στένοιτο, ποτὸν ὕδωρ ποθέοιτο.
Φύλλα συκῆς μ', ὡς πρόσθεν Ἀδὰμ Εὔαν τε καλύπτει.
Καὶ σπάργανα ἔχοιμι πετρῶν, δόμον, ἤ τινα φηγοῦ
Κευθμῶνα, χέδρον τε βίον, καὶ θηρσὶν ὁμοῖον.
Ἤ τινα πὰρ πυλεῶνα βεβλημένος ἄχθος ἀρούρης
Ἀνδρὸς ὑπερφιάλοιο, πένης, καὶ Λάζαρος ἄλλος,
Ἕλκοιμι ζωήν τε λυγρὴν, καὶ σῶμα πονηρόν. (πνε.
Νῦν τάδε, χάσμα δ' ἔπειτα, καὶ ἄντιτα πάντα τῷ
Σοὶ κόρος, ἄλγος ἐμοί γε μικρὸν, ἐπὶ πάντα λέλασται.
Ἓν πάντων μετὰ τύμβον, ἴη κόνις. ἶσος ὁ χῶρος
Δμώεσσι καὶ βασιλεῦσι. τὸ δὲ πλέον οὐκ ἀΐδαο.
Τούνεκα μή τ' ἀγαθοῖσιν ἰαίνεο τοῖς παρεοῦσι,
Μή τε λίην μογεροῖσιν ἄσαι φρένα τοῦδε βίοιο.
Ἢ γὰρ ὁμοῦ τερπνοῖσι καὶ ἄλγεα πάντ' ἀπολέψας
Οὐ μετά. τί δὲ μακρὸν ἐφημερίοιο βίοιο.
Ξεῖνος δ' ἴσθι πάροικος ἐπ' ἀλλοδαπῆς χθονὸς ἕρπων,
Ἔνθεν ἀναστήσει σε θεὸς ἐς πατρίδα σεῖο,
Μικρὸν ἀεθλεύσαντα, πόνον δέ τε μεῖζον ἄεθλον.
Καὶ σὺ φίλος τεκέεσσιν Ἰωναδὰβ ἔξοχε μῆτιν,
Ὄλβον ἐπαυδεύων τὸν ὑπέρτατον ἐν μερόπεσσι,
Τόνδε νόμον μῦθόν τ' ἐφθέγξαο, παῖδες ἐμοῖο,
Δεῦτε πατρὸς δέξασθε, τὸ μὴ, οὐ πάρε πλοῦτον ἔμοι γε,
Οὔτ' ἄλλον ποτὲ παιδὶ πατὴρ φίλος ἔμπεδον αἰέν.
Μὴ δόμον οἰκίσσαι τε περίγραπτον μελέεσσι,

Μὴ γαίην

Μὴ γαίην ἀρόσητε. τί δ' ἄμπελος ὔμμιν ὄνειαρ;
Ἐν σκηναῖς ναίοιτε, μέθυσμα καὶ γλυκὺ πῶμα
Μή ποτ' ἐφ' ὑμετέρων λαιμῶν, μὴ τέκνα χέοιτο,
Ἀλλὰ θεῷ ζώοιτε, θεὸν δέ τε πλοῦτον ἔχοιτε
Μοῦνον ἀεὶ ζώοντα, ὁμοίιον, ἀστυφέλικτον.
Ὣς ἄρ' ἔφη. παῖδες δὲ πατρὸς ἐτέλεσσαν ἐφετμήν.
Οἶδα δ' ἐγὼ καὶ λαὸν ὑπὸ χτισίης ἠδὲ γαῖαν
Ἱέμενον, τῷ πρόσθε πυρὸς στῦλος ἡγεμόνευε,
Καὶ νεφέλης ἕλκοντος ἀσημάντου δι' ἐρήμης.
Ὧ πόντος ὑπόειξε, καὶ οὐρανὸς εἶδαρ ἔδωκε,
Καὶ πέτρη βλάστησεν ὕδωρ, ὁ δ' ἐχεύατ' ὀπίσσω
Εὐρὺ ῥέων ποταμός. καὶ ἥλιος ἔσχεθε δίφρον,
Καὶ παλάμῃσι τρόπαιον ἀνὴρ ἔστησε τεθείσαις
Σταυρὸν ὑποσκιάων. πίστις δ' ἐπέδησεν ἀκωκάς.
Ἠλίας δὲ κόραξι τράφη, καὶ γραῖαν ἔθρεψε
Σιδονίην, τυτθοῖσιν ἐνὶ ψωκάδεσσι βίοιο,
Οὔ ποτέ γ' ἐν πενίῃσι πιὸν λήγοντος ἀλείφου,
Καὶ κεράμοιο βρύοντος ἀεὶ τόσον ὑγρὸν ἔλαιον,
Ὅσσον ἀφύσσετο χερσὶ φιλοξείνοιο γυναικός.
Ἑβραῖοι δέ τε παῖδες ἑὴν ποθέοντες ἐδωδήν,
Ὄφρα κε μὴ βασιλῆος ἐνὶ ψαυσθῶσι τραπέζῃ,
Ἀσυνέτως καθύπερθε φλογὸς χαίροντες ἔβησαν.
Ἔνθεν ἀναψύχοντες, ἐὰ πρὸς δώματ' ἵκοντο.
Καὶ Δανιὴλ λείουσι ῥιφεὶς βορὰ μαινομένοισι,
Θρέψε μὲν ἔπι λέοντας, ἐπεὶ χεῖρας ὀξὺ πέτασσεν,
Ἀβρίην δ' ἐνὶ χερσὶν ἐδέξατο δαῖτα προφήτου.
Σπλάγχνων δ' ἐκ μεσάτων ἀπερεύξατο θεῖον Ἰωνᾶν
Θὴρ ἁλός, οἷον ἔδεκτο τριήμερον. ὢ μέγα θαῦμα.
Πίστις γὰρ συνέρεκτο καὶ ἐν σπλάγχνοισι προφήτῃ.
Ἀκρὶς Ἰωάννου δὲ τροφὴ καὶ κηρίον ἦεν
Ἄγριον, ὑψιλόφων τε τρίχες ἐσθῆμα καμήλων,
Καὶ δόμος οὐρανὸς εὐρύς, ἐρημαῖαί τε χαμεῦναι.
Τίς Θέκλαν ἐσάωσεν ὑπ' ἐκ πυρός, ἢ τίς ἔδησε
Θηρῶν ὠμοβόρων κρατερὸν μένος. ὢ μέγα θαῦμα.
Παρθενίη καὶ θῆρας ἐκοίμισεν, οὐ δ' ἐπέλασσαν
Παρθενικῆς δέμας ἁγνὸν ἑαῖς γνύεσσι μιῆναι.
Οὐδὲ μὲν οὐδ' ἁγνῆς ἐπιλήσομαι, οὐ γὰρ ἔοικε,
Σωσάννης, εἰ καί μιν ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγεν ἀνήρ,
Σωφροσύνης ἢ τόσσον ἔχε πόθον, ὥστε φυγοῦσαν
Χεῖρας ἀθεσμοτάτας, ψήφοις τ' ἀδίκοισι δικαστῶν,
Ἐς μόρον ἑλκομένην πότ' ὑπ' ἐκ θανάτοιο σάωσε
Πνεῦμα νέου, πολιοῖο φρενάς, καὶ μήδεα πυκνὰ
Ὀρθοδίκου, λύσαντος ὑπὸ σφετέροισι λόγοισι
Πρεσβυτέρους Βαβυλῶνος, ἀλιτροτάτους, ἀθεμίστους.
Παύλου δ' αὐτὸς ἄκουσας, ὅσους κακότητος ἄεθλον,
Ὅσσα πίων μόχθων τε καὶ ἀργαλέων μελεδώνων
Ἐμφυλίοις, ἐχθροῖς τε, καὶ εἰν ἁλί, καὶ κατὰ γαῖαν
Ἤρατο. καὶ τριτάτοιο πόλου πρὸς χῶρον ἱκέσθαι,
Καὶ θεῖναι γλυκεροῖσιν ἐν ἄρκυσι κόσμον ἅπαντα.
Κεῖνος καὶ λυπεῦσιν ἀγάλλεται, ὁππόσον ὅστις
Δεξιτεροῖς, μισέει δὲ κακῶν ἀρετὴ κατάκειται,
Ὡς ῥόδον ἐν στυγεροῖσι καὶ ὀξείῃσιν ἀκάνθαις.
Τῶν σὺ μνωομένη, τήρει βίον ἁγνὸν ἄνακτι
Πάμπαν ἐν ἐλπωρῇσιν ἀμείνοσι, μή σε δολώσῃ
Χρειώ, ἥ τε τάχιστα καὶ ἔμφρονα φῶτα δαμάζει.

Τοὔνεκα καὶ δολόμητις, ἐπεὶ χριστοῦ βασιλῆος
Εἰς πεῖραν κάθηκε. θεὸν βροτὸν ἄμμιγα λεύσσων
Πεινάοντ'. ἐκέλευσε λίθους εἰς εἶδαρ ἀμεῖψαι,
Ὥς κεν χρηΐζοντα, ἐν ἄρκυσιν ᾗσιν ἕλῃσιν.
Ἀλλὰ θεοῦ μὲν ἅμαρτε, σὺ δὲ βροτὸν ἤλια σαίνει,
Ὡς θεόν, ἀλλὰ θεοῦ γε πέλοις, καὶ τῆλε διώκοις
Ἐχθρόν, ὅλη μίμνουσα θεοῦ, καὶ σαρκὸς ὕπερθεν.
Μὴ δ' ὡς ἐν πλεκτοῖο χοροῦ περιηγέϊ κύκλῳ,
Τὸν μὲν δεξιτερῇ κατέχεις, ἄλλον δέ τε λαιῇ,
Ἴσον ἐφαπτομένη, καὶ σχιζομένη θεότητος,
Ἥμισυ μὲν χριστοῖο, τὸ δ' ἥμισυ σαρκὸς ἐοῦσα,
Ἢ πέλαγος τέμνουσα θοῇ καὶ ἐπηρέϊ νηὶ
Πνεύματος ἱεμένοιο καὶ οἴδμα κυμαίνοντος,
Ἴσχειν νηοπέδῃσι ταχὺν πλόον, ἠὲ ποτὶ γαίης
Ἕλκεσθαι, νωθρήν τε δι' οἴδματος οἶμον ὁδεύειν,
Ἄμφω ποντοπόροις καὶ πεζοπόροισιν ὁμοίην.
Μηδὲ τεῇ ζωῇ βαλέειν ἐχθρηΐδα σάρκα,
Ἥ τε καὶ ἱεμένην περ, ὅμως κατὰ νῶτα πέδησεν.
Ἀλλ' ὥς τι στεινοῖο πέτρης διὰ ῥεῖθρον ὁδεῦον
Ῥηϊδίως, μολίβου περιηγέος ἐν κενεῶσιν
Ὄλκοιο πλήθοντος ὅλον χεῖλε, καὶ πρὸς ἔναντα
Δέσμιον ἅλλεται ὦκα βιαζόμενον κατόπισθεν,
Ὣς κέλομαι σέο φίλτρον ἐνὶ πραπίδεσσι τεῇσι
Σφιγγόμενον, χριστοῖο κατ' αὐτίον ὕψι φέρεσθαι,
Ἠὲ καλὴν πεῖραν ἐπικλύζειν τιν' ἄρουραν.
Εἰ δὲ σύ γ' ἔνθα καὶ ἔνθα χέοις ψαμάθοισι βαθείαις,
Ἢ κατὰ τεφράων, ἢ λάμακος, ἢ χαράδροις,
Ὤλετο σοι ῥόος ἐσθλὸς ἀσώδετος, οὐδὲν ὄνειαρ.
Εἰ μέν σοι γε πατὴρ ζώει φίλος, ὅς σε φάος δὲ
Ἤγαγεν, ἢ μήτηρ γλυκερή. καὶ φίλτρον ἀμεμφές,
Εἰ σὺ κασιγνήτοισιν ἐρείδεαι εὐμενέεσσιν,
Εἰ τοκέων ἔτ' ἔεσσιν ἀρηγόσιν, ἢ καὶ ἀρωγῆς
Δευομένοις, τούτοις μὲν ὁμὸν βίον ἀμφαγαπάζειν.
Οὐ φθόνος, οὐδὲ πικρὸν καὶ ἀνάρσιον ἐνθάδε μῶμος
Ὄμμα βαλεῖ, τρίζειν τε σκάνδαλα πολλάκι φάσκων.
Ἔστι δὲ καὶ τόδ' ὄνειαρ ἐμοὶ κακὸς ὄμματα βάλλων.
Κεῖνος μὲν βαλέτω, τὸ δ' ἐμὸν κέαρ ἔμπεδον ἔστω.
Τῶν δ' ἄλλων μοι τόσσον ἀλεύασθαι φιλότητα,
Ἤ τοι μὴ φιλίην γε, συνηορίην δ' ἀλεγεινήν,
Ἢ θάρσος δολερόν τε καὶ εὐθαλέεσσιν ἄπιστον,
Ὅσσα τ' ἴον χριστοῖο περιδράξασθαι ἔοικεν
Ἔμπεδον ἐμπεφυῖαν ἀεζώοισι πόθοισι.
Μηδὲ σὺ παρθενίης μὲν ἔχειν πόθον ἱμερόεντος,
Τοῖς δ' ἄλλοις παθέεσσι τεὴν φρένα πάμπαν ἀθεί-
Σωφροσύνην κομέουσα, κακὸν δέ γε τοῦτο χερίζειν (γειν
Τίκτεσθαι δ' ἐξ ἀγαθοῖο κακὸν φθονεροῖο δόλοισιν.
Οὐ γὰρ τόσσον ἐμοί γε γάμος, οὐδ' ἔργα γάμοιο
Φεύξιμος, ὅν γε θεὸς θνητῶν γένος αἰὲν ἀέξει,
Ὅσσον ἐμοῖς παθέεσσιν ἄκος καὶ ἄλκαρ ἀνδρῶν
Παρθενίην, ὅν εἰ μὲν ἐλεύθερον ἦμαρ ἔχοιμι,
Ἔστι καὶ ἀζυγίης τις ἐμοὶ χάρις. εἰ δὲ θύρετρα
Θύρησιν ἀμπετάσαιμι, φίλην φραγμοῖσιν ἀλωὴν
Εἴρξας, ἢ φραγμοῖο τὸ μὲν πυκινῶς ἀρχόμιμι,
Τὸν δὲ τρίβας εἴξαιμι παραβροχέουσιν ὁδίταις,
Τί πλέον. ἢ γὰρ ὁμῶς δηλήσατο ἐχθρὸς ἀλωὴν

Πάντοθεν ἀσπίπτου· καὶ γὰρ σέο πάντα δοκεύει,
Ἔκτοθεν ὄψι βάλῃσι, καὶ ἔνδοθεν ὄψι λάβῃσιν,
Ἀμφαδίην, λοχόων τε, τίς ἂν κακότητ' ὑπαλύξαι
Ῥηϊδίως, μὴ χριστὸν ἔχων ἐπιτάρροθον αἰεί;
Μὴ μικρόν γε κακίην θείης ποτὲ, μηδὲ τὸ μικρὸν
Τυτθοῖς ἀντιόωσα, χερείοσιν οὔ ποτε κύρσοις.
Ὅσσα φρὶξ ἀΐοις, καὶ φθέγγεο. ὅσσα δὲ βάζεις,
Ἀδύτοις προφρονέως. ὄψις δ' ἐπὶ ἔργον ἐλαύνει.
Πάντα σὺν ἀλλήλοισι, τέλος, λόγος, ὄψις, ἀκουή.
Φεύγειν ὄμμα πονηρὸν, ὅπως στάχυν ἐσθλὸν ἀγο- (ρῆς.
Μηδὲ σὺ μοιχιδίην κλέπτειν φιλότητα βίοιο.
Κλέπτει δ' ὅς τις ἔδεκτο κακοῦ καὶ ῥίζαν ἐλαφρήν.
Ἐκ γάρ τοι ῥίζης γε πολύσχιστοι κλαδεῶνες
Ἔνθα καὶ ἔνθα χέονται ἀπ' ἰκμάδος αἱματοέσσης,
Καὶ τυτθὸς συνιόντων ὀπὸς μέγα χεῦμα γάλακτος,
Καὶ ψηφὶς σταθμοῖο καθ' ὕδατος ἀΐσσουσα,
Ἐξαπίνης συνέχευεν ὅλην περικαλλέα πηγὴν
Πολλοῖσιν κύκλοισιν ἐλαυνομένην ἄχρι κέντρου
Αἰὲν ὑποφθείουσι καὶ ἔκτοθι λυομένοισι.
Ἰδνώθη δὲ τυπέντος ὅλον δέμας ἀμφ' ὀδύνῃσιν
Ἑλκόμενον, γνῶσις δ' ὀλίγη, καὶ νεκρὸς ἔγωγε.
Τῇδε γὰρ ἡμάρτησαν ἁμαρτάδες, ὡς ὅτ' ἄριστον
Αἰχμητὴς στρατὸς, ἄλλος ἐπὴν διὰ τεῖχος ἔλῃσιν,
Ἀσπίδος οὐ μέγα τύμμα, δίδωσι δέ γ' αὐτίκα πότμον
Ὑπναλέον, καὶ τὸν πνὸς ἀποπνείουσιν ὄλεθρον.
Τῷ, μή μοι ῥυπόωσαν ἔχειν φρένα, μηδ' ἐπὶ τυτθοῖς
Γαστὴρ κληῖθρα φέρουσα, τάχ' ἂν κακότητι φύγῃσι.
Τὴν δ' ἄθυρον τρομέω, μή τις χοὸς ὕβρις ἐπέλθῃ.
Σώματι δαμναμένῳ, συνδάμναται οἶστρος ἀναιδής.
Οἶνος παρθενικῇσι χόλου πλέον ἐστὶν ὄνειδος,
Θυμὸς δ' ἐκ μανίης. οἶνος δέ τε πάντα μόροιο.
Παρθένε θρύπτεό μοι μηδ' ἐν ῥυπόωσι χιτῶσιν.
Ἔστι καὶ εὐτελίης τι κακῶν ὀζόντας ἰαίνειν.
Μηδὲ παρακαίων σκιρτήμασιν ἐχθρὸν ἐγείρῃς.
Αἰσχὺ καχλάζοιεν, ὅσαις τέγος ἀκλήϊστον,
Χάρματι παλλομένας. σοὶ δ' ἵλαος ἦκα παρειὴ
Λυέσθω, τὸ δ' ὄμβρος ὑπαντέλλοιτο τάχιστα
Κλέπτον εὐφροσύνην. αἰδὼς δ' ὁρόωσιν ὄμβρος.
Φθέγγεσθαι μὲν ἔοικε θεοῦ πέρι παῦρα γυναιξὶ,
Τόσσον, ὅσον τριάδος σεπτὴν φύσιν ἴδμεναι εἰπεῖν,
Τελοσύνην ἐν θεότητι, μίαν χάριν. οὐ γὰρ ἄμεινον
Σιγᾶν εὐσεβίης καὶ ῥήματα, εἰσαΐειν δὲ
Πλείονα, καὶ προμάχοις ἀμφὶ φρεσὶν εὐαγέως τε,
Καὶ καθύπερθε φέρειν αἰδοῦς σκέπας. οἱ δὲ μάχοιντο
Μύθοις ἀντιθέτοισι σοφοὶ σκυλάκοντες ἀπίστους.
Μή σοί γ' ἁρπάζοιτο θεὸς συγόρεσι μερίμναις,
Αἵ τε καὶ ὕψι θέοντα θοῶς ἐπὶ γαῖαν ἔηκαν.
Μηδὲ νόος πελάζοιτο φορεύμενος ἔνθα καὶ ἔνθα
Τέρματος, οἷά τε πῶλος ἀεθλοφόρος ἀδάμαστος
Τῆλε θέων. Χριστοῖο μέγα κλέος. εἰ δέ σε πικρὸς
Κλέψειεν Βελίας πλαγκτῆς νέος ἔπλε τάχιστα
Κεμπτόμενος, πάλιν νόστον ἴοις δρόμον ἰθὺν ἐπελθών.
Κόρης σοί γε μέλοι, καὶ ἔρια, καὶ μελεδῶναι
Θείαις ἐν λογίοις, σοφίη, καὶ ἄσματα θεῖα
Ἀεπταλέης φωνῆς, ἔμφρων θρόος, οὐκ ἐπίδεκτος.

Ἧς πλέον ἐν πραπίδεσσι, μακρὸν δ' ἐπὶ χείλεσι κεύθει.
Πολλάκι καὶ κωφοῖσι διὰ οὔατος ἔσθορεν ἐχθρός.
Μηδὲ σὺ συζυγίην τε καὶ ἄχθεα θηλυτεράων
Θεοστόροισι πόνοισι φυγοῦσ' ὦ πάντα σαόφρων,
Ἀλλοτρίους μετέπειν θαλάμους καὶ ἔργα γάμοιο,
Ἀντὶ δὲ παρθενικῆς γε, γυνὴ ζυγίη καλέεσθαι.
Μηδὲ δόμοις ξείνοισι παρίζεο, μηδὲ τραπέζαις.
Μηδὲ μέσοις δμώεσσι καὶ οἰκιδίων ὀρυμαγδὸν
Στρωφᾶσθαι. μὴ θαμὰ φέρειν λόγον ἀντὶ κόρῃσι.
Μητρὰς φιλοξενίης ἀσπάζεο, εἴ τις ἄριστος
Οἷ γε περιφρονέως ἐλαχὺν δόμον, εἴ τις ὅμιλος
Τηλόθεν εὐμενέοι. σοὶ δὲ κλέος οἶκος ἐρυμνός.
Αἴσιον ἀξεινίη πουλυξείνοιο δόμοιο
Παρθενικαῖς. αἰδὼς γὰρ ἐνὶ πλεόνεσσιν ὀλεῖται.
Καί τοι, παρθενικῶν ἐφυβρίζοιτο φαεινή.
Τῷ, μή μοι πέρα τῶν γαίης ἄπο πίστιν ἀγείρειν.
Αἰδέο μοι πολιὴν, καὶ ἔασιν ἤθεσι κεδνοῖς.
Πλεῖον γάρ τι φέρει πολιὴ νεότητος ἐχέφρων.
Μηδὲ μὲν εὐσεβίουσα περίδρομον ἔνθα καὶ ἔνθα,
Πολλάκις οὐ κατὰ κόσμον ἅμ' ἀνδράσι κουφοτέροισι
Σὸν πόδα δινεύειν ἱεροὺς ἀνὰ δώματ' ἐπὶ χώρους,
Καίπερ τηλόθ' ἐόντας. ἐφέστιός ἐστιν ἅπασι
Χριστὸς ἄναξ πέλας τε, καὶ ἐν κραδίῃ φιλέοντος.
Ἵζεό μοι πρώτιστα θεὸν, μετέπειθ' ἱερῆα
Χριστὸν ἐπὶ χθόνιον, ζωῆς σημάντορα σεῖο.
Ὧ πελάειν πρόβρουσα, καὶ ᾧ σιγῶσ' ὑποείκειν.
Ὧ γήθειν αἰτεῦσα, καὶ ᾧ ῥείουσ' ὑποείκειν.
Ὥς κεν ὑποδρομέουσα, παλίσσυτος ὕψι φέρηαι.
Ἄλλοις τέθναθι πᾶσιν, ἐπεὶ τόδε λώϊόν ἐστι
Παρθενικαῖς, ἢ γυμνὸν ἔχειν βίον, ἀσκεπία τε,
Αἰνῶ θηλυτεράων, τὰς ἄρσενες οὐδ' ἴσασι.
Ζῶσι δ' ἑκὰς βιότοιο, θεῷ δέ τε κρυπτὰ πέφανται,
Λίην εὐσεβέειν, λίην δέ τε μὴ βλεμεαίνειν.
Κῦδος ἱμείρουσα, τάχ' ἂν κλέος ἐσθλὸν ὀλέσσαις.
Ἀνδράσι τε περίφαντον, ὄλοιτο δὲ θῆλυς αὐχήν.
Ζηλούσθω μὲν ἄριστος, ὁ δὲ συγίαιτο κάκιστος.
Τὸ φθονέειν ἀγαθοῖς ἴσον, στέργειν τε κακίστους.
Μή τε κακοὺς ὁρόωσα γαληνιόωντας ὁδοῖο
Ἴσχεο, μή τ' ἀγαθοῖς φρένα δάπτεο καμπτομένοισι.
Γεσσοὶ ταῦτα βίοιο, τὰ δ' ὕστατα δέρκεο πάντα,
Χαίρειν δίδιόωσα. τὸ δ' ἔσσεται οὐ σάφα οἶδας,
Μή πού τις βροτολοιγὸς ἐπιπνεύσειεν ἀήτης.
Τοὔνεκεν ἢ τρομέειν, ἢ παρδρομέειν βιότοιο.
Πίπτοντος δὲ κακοῖο, τεὸν πόδα μᾶλλον ἔρειδε.
Εἰ δὲ καὶ εὐδρομέοντος, ἔτι πλέον. εἰ γὰρ ἄριστοι
Πίπτουσιν, ἀνώλισθον ἔχειν βίον, οὐ μάλ' ἐλαφρόν.
Ἄνθρακες εἰσὶ πόδεσσιν ἅπας βίος, οὐ μάλ' ἐλαφροί.
Καὶ κρυπτῶν παγίδων αἰεὶ καθύπερθεν ὁδεύεις.
Δείδιε μὴ βιότοιο θεμείλιον ἐν ψαμάθοισι (θῶ.
Βαλλόμενος, ὄμβρῳ, ποταμοῖς τ', ἀνέμοις τε κεδα-
Ἢ σπόρος ὡς ἐπὶ γαῖαν ἴῃ ξηρὴν καὶ ἄκαρπον,
Ὠκὰ μὲν ἀντείλαιμι, τάχιστα δ' αὖος ἔοιμι,
Ἠελίοιο βολῇσι τυπεὶς, καὶ πήμασι τυτθοῖς.
Μηδέ μοι ὑπναίοντι κακὸν σπόρον ἐγκαταμίξῃ
Ζιζανίων ἀρότης τε κακῶν, καὶ βάσκανος ἐχθρός.

Ἡνίκα

Ἡνίκα δ' αἰθομένας ἔχωσιν δέπας ἐν δαΐδεσσι
Παρθένοι ἐγρήσσουσαι ἀκοιμήτοις φαέεσσι
Νυμφίον ἱμερόεντα θεὸν δεκνῶσιν ἄνακτα,
Ὥς λαμπραὶ γανόωντι ὑπαντιάσωσιν ἰόντι,
Μήμ' ἐνὶ ταῖς κρινῆσι νόον καὶ ἄφροσι θείης,
Μὴ δ' ὀλιγοδρανίων δαΐδων σέλας ὄμμασι λεύσσων.
Ἤδη που χριστοῖο προσερχομένοιο μογήσαις,
Ὀψὲ φάους ζωῆς ὑγρὸν ποθέουσα ἔλαιον.
Μὴ δ' εἶμι κλεισθέντα γάμου ὠσαίτο θύρετρα,
Ἔνθα λόγος καθαροῖσι νόοις μεγάλοις ὑπὸ θεσμοῖς
Μιγνύμενος κραδίῃσι, σέλας καὶ κῦδος ὀπάζει.
Ἔστι γάμος, τὸν παιδὶ πατὴρ φίλος ἐσθλὸς ἀρίστῳ
Δαίνυσι καγχαλόων. τοῦ δ' ἀντιάσαιμι ἔγωγε.
Τοῦ δ' ἐγὼ ἀντιάσαιμι, καὶ ὅς φίλος ἐστὶν ἐμοί γε.
Μίμνοι δ' ἔκτοθι κεῖνος, ὅ τις περὶ γάμοιο τίθησιν
Ἢ ἀγρὸν, ἢ βοῶν ζεῦγος νέον, ἢ δάμαρτα.
Μὴ δ' ἐνὶ δαιτυμόνεσσι γαμήλιον εἶδος ἔχουσιν,
Εἵματ' ἔχων ῥυπόωντα, δεθεὶς χεῖράς τε πόδας τε,
Νυμφῶνός τε, φίλων τε, γάμου τ' ἄπο τῆλε πέσοιμι.
Ἐκ δὲ γάμων παλίνορσος ἄναξ ἐμὸς εὖτ' ἂν ἐπέλθῃ,
Ἐξαπίνης δοκέουσι καὶ οὐ δοκέουσιν ἐπιστάς,
Εὕροιμ' ἐν δοκέουσι, καὶ ἀκνήσειε φόβοιο
Ὥς ἀγαθὸν θεράποντα καὶ ἤπιον ἀρχομένοισι.
Καὶ σίτοιο δοτῆρα λόγου στερεοῖο δίκαιον.
Παρθενίην μὲν τοῖα πατὴρ ὡς ἠπιόμητις
Ἐκ θυμοῦ φιλίων ἐπιτέλλομαι. ἀλλὰ θύγατρες
Καὶ παῖδες, καὶ τέκνα φίλου πατρὸς εἰσαΐοιτε.
Εἴ που τίς καὶ ἐμοί γε θεοῦ χάρις, ὥσπερ ἔολπα.
Μὴ δ' ὡς Ἡλεῖδαι πατρὸς ἀτίσητε ἐφετμήν.
Μὴ τέκνα, μὴ κάνοισιν ὁμοίιον οἶτον ἕλησθε.
Τοῖς δ' ἄλλοις ὅδε μῦθος. ἀπηλεγέως δ' ἀγορεύσω
Ἶσον ἐπ' ἀμφοτέροισι λόγον καὶ σταθμὰ τιταίνων,
Ἀζυγίῃ τε γάμῳ τε. θεὸς δ' ἐπιμάρτυρος ἔστω.
Ὅσσον παρθενίη προφερεστέρη ἐστὶ γάμοιο,
Τόσσον παρθενίης ἁγνὸς γάμος ἀμφιβίοιο.
Τοὔνεκεν ἢ καθαρὴν ἀσπάζεο πάμπαν ἀρίστη
Παρθενίην, εἰ σοί γε μένος καὶ θυμὸς ὄρωρεν,
Ἢ γάμον ἔστεργον τὸν ὁμοίιον, ὡς ἐνέπουσι,
Δεύτερον ἐκ πρώτοιο καλὸν πλόον. ἀμφοτέρων δὲ
Φεῦγε μὲν ἀζυγίου τε βίου, ζυγίου τε πρόσωπον
Μιγνῶντας μέλιτί τε χολὴν, καὶ βόρβορον οἴνῳ
Καὶ Σολύμοις σαμάρειαν ἀλιτροτάτην ἱερεῦσιν.
Οὐδὲ γὰρ ὥσπερ ὁδοῖο τιταινόμενον κατόπισθεν
Ἂψ ἰέναι πόνος ἐστὶν ἑτώσιος, οὐδ' ἐπὶ τέρθος
Ἢ βέλος ἐκπέμποντα μικρὸν προπάροιθε ποδοῖιν
Ῥίψαι. μηδ' ἐπὶ τέρμα καὶ ἐς σκοπὸν ἄκρον ἱκέσθαι.
Οὐχ ὡς παρθενίην χριστῷ βασιλῆι προθέντα,
Καὶ λογικὴν θυσίην, ἱερήϊον αἵματος ἐκτὸς,
Εἰς γάμον ἂψ ἰέναι θανεῖ μόνον, ἀλλὰ μέγιστον (κῶν,
Πτῶμα πέλει, θανάτοιο πέλας. πρὸς δ' αἶσχος ἄλλων
Τῷ ἴκελον, ὡς ὅτις ἐπ' ὄρεος ἀκροτόμοιο,
Ἢ πλούτοισι μέγοις προσεβήσατο χρυσὸν ὀρύσσων,
Ἢ θήρης μεθέπων γλυκερὸν πόνον, ἀπροτίοπτος
Ἐξαπίνης ἐπὶ γαῖαν ὀλισθήσειε πόδεσσι.
Τίς δ' αἶνον Σάπφειραν ἀτάσθαλον, Ἀνανίην τε,
Κέρδεος οἳ σφετέροιο κακὸν μέρος ἠλλάξαντο,
Οὐ τρομέει καὶ μικρὸν ὑποσχέσιος τι κολούειν.
Καὶ γλῶσσαν χρυσέην τις, ἐπεὶ νοσφίσατο λαθρῇ
Ἀνδράσιν ἐν προτέροισι, πρεκνόον ἡγεμονῆος;
Εἷμά τε, χρῆμά τε βαιὸν, ὅλον δηλήσατο λαόν.
Τοῖος παρθενίης ὀπίσω δρόμος, ἢ χερείων.
Ὁσσάτιον προφέρει λάχος ἔμπνοον, ὡς ἀπόλοιτο
Συζυγίη, τὴν ὅτι γαμήλιος ἥρμοσε θεσμὸς,
Ἀλλ' ὅς τις ψυχὰς αἰεὶ προπάροιθεν ἰούσας
Ἂψ ἐρύει, χθαμαλοῖσιν ὅπως πλεόνεσσιν ἀνάσσῃ
Πρῶτος ἀπ' οὐρανίοιο κλέος ἐπὶ γαῖαν ἐλυσθείς,
Ἧς ὑποδοπλίῃσιν ἀτιμίης ζυγὸν ἕλκειν
Ἐνθάδε, τοὶ πρὶν ἀεὶ κέντρον πεφυλαγμένος εἶναι.
Ἤδη καὶ πολέεσσιν ἐγὼ μυθήσομ' ἄριστα,
Ὧν βίος ἐν χείρεσσι καὶ αἴσχεα καὶ κλέος ἐσθλὸν
Παρθενικῶν, πινοῖς τε σαόφροσι, καὶ μελεδῶνας.
Οὐ θέμις, οὐδ' ἐπέοικε βιάζεσθαι μεγάλοιο
Πλάσμα θεοῦ. πάντες γὰρ ἑνὸς γένος. ὅς τις ἀνάσσων,
Ὅς τις ἀνασσομένοις ἐναρίθμιος, ὅς τις ἄνολβος,
Ὅς τις ἐρικτήμων, ὑψίθρονος, ἐς χθόνα νεύων.
Ὅς πολιῇσι πέποιθε, καὶ ὅς νεότητι γέγηθε.
Πάντων ἓν γένος, πάντεσσι πνοὴ μία, εἰς ἓν ἅπαντες
Νεύομεν. ὡς δὲ θεὸς πᾶσι βροτοῖς ἴσος ἐτύχθη,
Καὶ θάνε, καὶ συνέγειρε, καὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔδωκε.
Τῷ μή τις σάρκεσσι φέρειν χάριν ἀφραδίεσσι,
Παρθενικὴν ἀέκουσαν ἄγοι πρὸς λέκτρα καὶ εὐνὴν
Δρασσομένην χριστοῖο, πόθον βιόωσαν ἄριστον,
Γύλυπον ἐκ θαλάμοις πέτρην κοτύλῃσιν ἔχοντα,
Ἤ τιν' ὄρνιν ἀοιδὸν, ἀπ' εὐτύκτοιο καλιῆς.
Ἀλλ' εἰ μὲν φιλόχριστον ἔχεις κέαρ, ἤ σέ γε δεσμοῖς
Θειοτέροις ἐνέδησε θεὸς, κόσμου τ' ἀνάειρε,
Στήσαις περιφρονέως χριστῷ περικαλλέα νύμφην,
Ἢ κοῦρον, φιλότεκνος ὅπως πάρος Ἄννα Σαμουὴλ
Σῶν καθαρῶν λαγόνων ἱερὸν γόνον, ἔμπνοον, ἱρὸν,
Πάντων πρωτοτόκων ἱερώτερον, ἀσταχύων τε,
Καὶ βοτρύων, οὓς καρπὸν ἀπάργματα γηπόνος ἐσθλὸς.
Εἰ δὲ σύ γε χριστοῖο μέσος, κόσμοιό τε βαίνεις,
Ἴσον συζυγίῃ τε καὶ ἀζυγίῃ ζυγὸν ἕλκειν.
Ἀμφοτέρων δ' ὅσα καλὰ, καὶ ὅσ' ἀντίξοα λέξας
Εὖ καὶ ἐπισταμένως, καὶ τέρματα δισσὰ χαράξας,
Ἔασιο τῇ κεν ἴοι θερμὸς πόθος, ἠδ' ἐπάρηγε,
Τῇ μὲν δουλοσύνῃ, τῇ δ' οὐρανίοισι πόθοισιν.
Ἥ τις δ' ἄξιός ἐστι γάμου, καὶ σώφρονι βουλῇ.
Καὶ δεσμὸς ἀλόχου μὲν ἀνὴρ, τοκέες δὲ θυγατρί.
Χριστοῦ δ' ἀμφοτέροισι φόβος, φίλτρον δ' ἀγάμοισι.
Μήτε λιλαιομένην ἀνδρὸς ἀπέργαθε κούρην,
Μήτε θεῷ πελάσασαν ἐς ἀνδρὸς οἶκον ἐπάγειν,
Ἀλλὰ καὶ ἀτρεκέως, πειρᾶν γε μὲν οὔ τι μεγαίρω.
Εἰ δ' ὅ γε συζυγίῃ μὲν ὅλην φρένα χεῖρά τε δοίης,
Καὶ στήσαις θαλάμους τε, χοροιτυπίας τε, πότους τε
Καγχαλέων, καὶ γῆρας ἀεξήσειε μενοινῇ,
Παρθενικὴ δ' ἀπὸ σεῖο φυγὰς πρὸς χριστὸν ἀνέλθοι,
Ὥς τε δίκη τὸ πάροιθε βοὸς κταμένου ἀροτῆρος,
Δεῖσα μὴ κοτέοι θεὸς ψήφοις ἀνίσοισι,
Τῷ ὑποδάμναθ' ἅπασα χοὸς φύσις, ὡς πνοιὴ κηρὸς

Γινόμενος. πατρὸς δὲ θεοῦ κατὰ σάρκ' ἐπέλαμψεν.
Ἔστι καὶ οὐρανίοισιν ὁμοίιος ἐνθάδε λάτρις.
Ἔστι καὶ ἐν θνητοῖσι νόος θεότητι πελάζων.
Ἤλιτε δ' ὅς τις ἔμιξε φύσιν σάρκεσσιν ἀσάρκων,
Ἀγγελικῶν τε πέδων κρατερῶς ἀνέηκε γίγαντας,
Καὶ γαῖαν ἐκάθηρεν ἁμαρτάσιν οὐρανιώνων.
Ἔκλυσαν τάδε παισίν, ἐπεὶ παθέεσσιν ἐκεῖνοι
Ἄλκαρ ἐμητίσαντο, θεοὺς εἰσάμενοι ἀλιτρούς,
Κλέπτας, ἀνδρογύνους, μοιχούς, ἀλιτήμονας ἀνδρῶν.
Ἀνδροφόνους, τεκέων δ' ὀλήμονας, ἠδὲ τοκήων.
Οὐκ οἶον, παθέων δὲ καὶ αὐτῶν ἱρὰ τέλεσσαν.
Ἄθρει δὴ πρώτιστον ὅσ' ἔπλετο μαργοσύνῃσι,
Ταῦρος, κύκνος, ὄφις, χρυσός, πόσις, ὄρνις, ἅπαντα
Ὅσσα μὲν ὠκὺς ἄνωξεν ἔρως κοῦρός τ' ἀλαπαδνός.
Κεῖνοι παρθενίην μὲν ἀτιμάζοιεν ἐραννήν,
Σαρκοπίδην. κείνοισιν ἀπιστοτάτη χοὸς αἴγλη.
Οἷσι φίλοι μεταβάτεσιν ἀτασθαλίῃσιν ἅπαντες,
Οὐ καθαρῆς γλώσσης δὲ κατηφέα τείρεα λῦσαν.
Καὶ χθὼν ἔμπεδός ἐστιν, ἰλιγγιόωσι δ' ἄπιστοι,
Ἡμῖν δ' οὐ θέμις ἐστὶν ἐλεγχείην καταχεῦαι
Παρθενίης. τί δ' ἄπιστον ὁρῶν Χριστοῦ βασιλῆος
Εὐνάζειν βροτέους τε πόθους καὶ σαρκὸς ἐρωάς,
Ὡς πάρος αἱματόεντα ῥόον χεῦεν αἱμορροούσης
Ἀψαμένης. κλέφθη γὰρ ἑκὼν θεός. ἡ δὲ ῥέεθρον
Αὐαλέη πηγῇ τίμιος θέλγοντ' ἐμαράνθη.
Ἢ πυρός, ξιφέων τε, καὶ ὕδατος, ἀργαλέων τε
Θηρῶν δαπτομένων πικροῖς μελέων κρατέουσι.
Θυμὸς χριστιανοῖσιν ὑπέρτερος, εὖτε διώκτης
Καιρὸς ἐπαπειλῇσι θεοῦ περὶ δῆριν ἐγείρων.
Οὐκ ἄϋπνος κείνοισι βίος, καὶ ἀνέστιος αἰών;
Εὐχαί τε, στοναχαί τε ἀκαμπέες; οὐ δακρύοισι
Τήκοντ'; οὐ νυχίῃσι καὶ ἠματίῃσιν ἀοιδαῖς,
Ἔνθεν ἀναθρώσκουσι βίον καὶ σάρκα λιπόντες;
Οὐκ ὀλίγοις ἀπινθεῦσι πνοὴ κατορύκετ' ἐδωδῆς;
Οὐ σήραγγας ἔχουσι δόμους, καὶ δέμνια πέτρην,
Ἢ δ' ἀπαλὰς ποίας τε, καὶ αὐαλέους κλαδεῶνας;
Οὐ θηρσὶ ναίουσιν ὁμέστιοι ὠμοβόροισιν,
Ὥς κεν ὑπὲκ κακότητα χοὸς καὶ δεσμὰ φύγωσιν.
Ὡς δ' ὄρνιν φοίνικα φάτις θνήσκοντα νεάζειν
Ἐν πυρὶ τικτόμενον πολλῶν ἐτέων μετὰ κύκλα,
Γηραλέης κόνιος ξεῖνον γόνον αὐτογένεθλον,
Ὣς οἵ γε θνήσκοντες ἀείζωοι τελέθουσι,
Δαιόμενοι πυρόεντι πόθῳ Χριστοῦ βασιλῆος.
Ἐν δ' ὀλιγοδρανίῃ κεῖται σθένος εὐσεβέεσσι.
Ταῦτά τις εἰσορόων, οὐκ αἰδέεται ἠιθέοισι
Γηθόσυνος σάρκεσσιν, ἐπεὶ ζέσεν οἶστρος ἀρείων.
Ὦ φύσι παμμήτειρα, σὰ δ' οὐκ ἐμὰ θαύματα λέξω.
Ὅσσα καὶ ἐν χέρσοισι καὶ ἐν πελάγεσσιν ἔθηκας.
Πευθόμεθ' ὡς ποθέουσα τρυγὼν τρυγόνος φιλίοιο
Χηρωθεῖσ', ὁμόλεκτρον ἑὸν ποθέουσα σαόφρων,
Οὐ δέχεται πόσιν ἄλλον ἑῆς καθύπερθε καλιῆς.
Ὄρνι σοφή. μερόπεσσι δ' ἁγνὸς βίος, ὅσσον ἀρείων.
Οὐδὲ μὲν ἡ λακέρυζα μελάγχροος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ
Ζώει κουριδίοιο πόθου τμηθεῖσα κορώνη,
Πάντα πόσιν στυγέουσα, ἐπὴν φίλον εὖνιν ὀλέσσῃ.

Ἰχθύσι δ' εἰναλίοισι νόμος, παύροις μὲν ἄθεσμος
Ἀμφὶ γάμους, πολλοῖς δὲ σαοφροσύνης τε μεμήλ[ε]
Καὶ θαλάμων, ἀλόχων τε. δίκη δέ τε καὶ ἀδ' ἀνάσ-(σει).
Ἄλλοι δ' οὐ πλεόνεσσιν ἕνος μογέουσι τοκοῖο,
Ἄλλοι δ' εἰαρινῇ μούνῃ φιλότητι γάνυνται.
Καὶ πλεόνων. μέτρον δὲ φύσις ἐπέθηκε πόθοισι.
Καιρὸς δ' αὖ φιλότητος ἑνὶ ἐστὶν ἅπασιν.
Ἠερίοις, ἁλίοις τε, καὶ ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν ὁδεύει.
Οὐδ' ἐκτὸς προχέουσιν ἑοῦ πόθον, ἀλλὰ δέοντα
Ὥρια μαργαίνοντες, ἐπὴν σφέας εἶαρ ἐγείρῃ.
Καί ῥ' οἱ μὲν μεγάλοισιν ἐπαιάζουσι γάμοισι,
Τοῖς δ' ἄλοχοί τε μέλουσι φίλαι, καὶ θεσμὸς ἔρωτος.
Οἰστοτόκος δ' ἄλλοισιν ἐπάρκιος ἔπλετο μῖξις,
Ὥς τινες, οἳ ζώων τε γόνους καὶ πάντ' ἐφράσαντο.
Εἰ δὲ καὶ ἀφραδέεσσι σαοφροσύνης τι μέμηλε,
Πλάσμα θεοῦ, σὺ δὲ σαρκὸς ὅλον νόμον οὔ τι πεδήσεις
Ἢν ἐθέλῃς; εἰκὸς δὲ λόγῳ βροτόν, ὡς πυρὶ χαλκός.
Εἰ δ' ὁ σαρκὸς ἄνασσα λόγου φύσις, ὥς μ' ἐθέλουσιν
Εἰκὼν, τί πλέον ἡμῖν ὁμοῖα κινυμένοισιν,
Εἴ τοι καὶ πλεόνων φύσις ἄσχετος; ἀλλὰ τόδ' ἴσμεν
Πολλάκι καὶ ξυνῆς φύσιος κρατέουσαν ἐφετμήν.
Καὶ γὰρ ἐμοὶ δέμας ἐστὶν ὁμοίιον. ἀλλά μ' ἔδησε
Σταυρὸς ἑλών. ᾧ σάρκα φέρων προσέδησα βαρεῖαν.
Χριστῷ συνθανέειν γὰρ ἐέλδομαι, ὡς συναερθῶ
Πάντα φέρων Χριστῷ, λόγον, δέμας, ἦλον, ἔγερσιν.
Ἄλλοις δ' αὐτομάτη σαρκὸς δέσις, οὐχ ὑπ' ἔρωτος
Θεοστόργου. τὴν, οὔτι σαοφροσύνην καλέουσιν.
Ἔμπα γε μὴν γυρὰς ἐστὶ θεόστοργον ὕβριος ἐκτὸς
Ζώειν, εὐδίους τά τ' ἔχειν νόον, ἠδ' ἀτίνακτον.
Ἄλλος δ' αὖ μέθυ λαρὸν ἀπήχθετο, ἄλλος ἐδωδήν,
Τήν. ἄλλοι φιλέουσιν, ἀπέστυγε. ἄλλος ἀϋτμήν.
Ἄλλοι δ' αὖ μερόπεσσιν ἀπεχθέα θυμὸν ἔχοντες,
Ἐσχατιὰς ναίουσι, βροτῶν δ' ἄπο τῆλε θέουσι
Προφρονέως. σὺ δ' ἄπιστον ἔχεις νόον ἀζυγέεσσιν.
Οὐ μὲν ἄπιστον ἔγωγε δίομαι. ἀλλ' ὧδε τάρβος
Φεύγεις, συζυγίης δὲ κακῶν ἐπελάζαο τίμος.
Οὐδὲ πυρὸς μαλεροῖο διαβρέχει, οὔτε γαίης
Σκαίρουσα χθαμαλοῖσι ποσὶν τυτθὴ σαλαμάνδρη.
Ἰχθὺς δ' ἔμπυρός ἐστι, καὶ οὐ πυρὶ δάμνατ' ἄπιστος
Ἔμπυρος. αἰθόμενος δέ, μέσοις διαλάμπεται ἅλμαις.
Οὐδὲ λίθος μάγνησσα σιδήρειον ὅλμον ἀνέλκει.
Οὐδ' ἀδάμας ἀδάμαστος, ὃ δ' οὐ σέλας ἧκε σιδήρῳ
Θεινόμενος. ἄλλος δὲ σελάσσεται ὕδατι βαφῇ.
Ὕδατι μὲν σέλας ἧκεν, ἀπηυγάσθη δ' ἄρ' ἐλαίῳ.
Ὅσσα τε δ' αὖ καὶ τῶνδε περίστροφα θαύματ' ἔασι,
Τίς κεν ἀριθμήσειεν, ἐπεὶ πάρα πόλλ' ἀγορεύειν.
Παίζει γὰρ λόγος αἰπὺς ἐν εἴδεσι παντοδαποῖσι
Κιρνάς, ὡς ἐθέλει κόσμον ὅλον ἔνθα καὶ ἔνθα.
Παῦρα δ' ἀπὸ πλεόνων μυθήσομαι. ὧν τὰ μὲν, αὐτὸς
Ἔδρακον, ὧν δὲ βίβλοι, τῶν δ' οὔατα πίστιν ἔδωκαν.
Οὐχ ἅλς μὲν ποταμοῖσι κάτω ῥόος ἐστὶν ἅπασιν;
Εἷς δὲ νόμος πελάγεσσιν ἐπ' ἠϊόνεσσι δεδέσθαι;
Εἷς δὲ πυρὸς φλογόεντος ἄνω δρόμος ἅλμασι πυκνοῖς;
Ἀλλ' ἔμπης ποταμὸς πικρὴν διανήχεται ἅλμην,
Καὶ ποταμός περ ἐών, οὐδ' ὕδατι μίσγεται ὕδωρ.

Ναῦται

Ναῦται δ' ἐκ πελάγευς γλυκερὸν πτερὸν ὑψοθέοντι,
Νῆα ῥόον πελάοντες ἐπειγομένην ποτὶ γαῖαν.
Εὐβοίης δ' ἄρ' ὅπωπα θρασὺν πόρον, ἠδ' ἐπίφρασον
Πορθμὸν ἁλὸς κλυσίδα παλιοσύτοισι ῥεέθροις
Μαινόμενον. πόντος δὲ ῥέει, καὶ ῥέεθρον ἄνεισιν,
Ὠκεανὸς δ' οὐχ ἕλκετ' ἀπὸ χθονός, εἴτ' ἐπὶ χέρσον
Ἔρχετ' ἐπειγομένοισι μεταίοσιν ῥοθίοισι.
Καὶ πεδίον καὶ πόντος ἐπ' ἠϊόσι κιμμερίοισιν.
Ἄλλος δ' αὖ ῥόος ἐστί, πυρὸς φλόγες, αἵ ὑπέρ γε
Αἰτναίων σκοπέλων ἀποβλύζεται ἑλκὸς ἄπιστος
Πῦρ ποταμός. τὰ δ' ἄμαχα, μέγα χρυσοῖο θέλοντος.
Οἷά τε καὶ ἐν Βαιοῖσιν ὁμοῖα θαύματ' ἀεῖσαι.
Ἔστι τις ἐν καρποῖσι κερασβόλος, ὡς ἐνέπουσιν,
Ὅς μοῦνος τῶν ὅσσα φύει ζείδωρος ἄρουρα,
Ἐσκληκὼς καὶ ἄτεγκτον ἔχων δέμας, οὔτ' ἐνὶ γαίῃ
Λύεται, οὔτ' ὄμβροισι πιαίνεται, ἀλλὰ πέπηγεν
Αὐαλέος, κεράων ἑτερότροπος ἤματα πάντα.
Οὐ τὸ κέρας βέβληκε βοὸς κέρας, οὔτ' ἀροτῆρος
Δεξιτερὴ παχέεσσιν ἑλὼν ἐς καρπὸν ἄρουραν.
Ἔνθεν δ' ἐκ κεράων καὶ ὄνομα καὶ φύσιν ἔσχεν,
Εἴ τε τιν' ἄλλον ἴσασι σοφοὶ λόγον. οὐ γὰρ ἔγωγε.
Ταῦτα φύσις. σὺ δ' ἄκουε καὶ ὅσσ' ἐδιδάξατο τέχνη.
Ψᾶρες μὲν λαλέουσιν ὁμοίιον ἀνθρώποισι,
Φωνὰς ἀλλοτρίας ζηλήμονες, ἣν ἐδίδαξεν
Εἴδωλον ξεστοῖο κατ' ἐσόπτροιο φανέν
Ψαρός. κρυπταδίην τε ἰεὶς ὄπα κορδαλὸς φώς,
Καὶ κόρακες κλέπτουσιν ὁμῶς ὄπα. ὡς δ' ἐρατόχροος
Ψιττακὸς ἀγκυλόχειλος ἔσω πλεκτοῖο δόμοιο,
Ἀνδρομέην φωνεῖ, καὶ ὑπ' ἀφὴν ἀνδρὸς ἀκουήν.
Ἵπποισιν δὲ κάλωες ἀπόρει, ὧν καθύπερθεν
Βαίνουσιν. στυγερὴ δὲ δι' ἀνέρος ἄρκτος ὁδεύει.
Ἐν δὲ δίκης θώκοισι δικασπόλος ὥς τις ἐχέφρων,
Ἑζομένη, νώμησε δίκης ἰθεῖα τάλαντα,
Ὡς δοκέει παλάμῃσι. νέον δὲ ψιθύζει καὶ θήρ,
Καὶ βροτὸς ἐξεδίδαξεν, ἃ μὴ φύσις. ὡς δὲ λέοντος
Εἶδον ὑπὲρ νώτοιο λεοντοκόμον βλοσυροῖο
Ἑζόμενον, θηρὸς δὲ μένος ὑποδάμναται χειρί,
Καί ῥ' ὁ μὲν ἡνιόχευεν, ὁ δ' ἦγεν βρυχαλέος θήρ
Ῥίψας λοίγιον ἆσθμα, καὶ ὃν σαίνεσκεν ἄνακτα.
Ὡς δὲ καὶ ἀργιόδοντα βαρὺν μεγακήτεα θῆρα
Ἰνδὸς ἄγει καθύπερθε πάϊς ὀλίγῳ ὑπὸ κέντρῳ,
Νωμῶν οἷά τε νῆα δέμας κρατεροῦ ἐλέφαντος,
Τολμήεις, ὃς πρῶτος ἐμήσατο θῆρα δαμάσσαι,
Καὶ ζυγὸν αὐχένι θῆκε, καὶ ἤγαγεν ἅρμα πελώρου.
Ἀλλὰ σὺ καὶ θήρεσσι νέμεις πλέον ἢ μερόπεσσιν,
Εἰ θηρῶν μὲν ἔκαμψε βίη φύσιν. οἱ δ' ἀδίδακτοι
Εἰσὶ καλοῦ, καὶ μῦθον ἐπίρροπον ἐγγὺς ἔχοντες.
Ἄγριε, πῶς ῥα σὺ τόσσον ἐφυβρίζεις μεγάλοιο
Πλάσμα θεοῦ; τίς τόσσον ἔην ἔχθρης γενέθλην;
Ἀλλ' οὐ τοῖος ἔμοιγε νόος καθαρὰ φρονέοντι.
Ἀλλ' οἶδ' οὐρανίας τε νοήματα, καὶ δέμας ἁγνὰς
Ἄνδρας, θηλυτέρας τε. τὸ γὰρ πλέον ἐν μελέεσσι.
Ξυναὶ δ' ἀμφοτέροις ἀρεταί. ξυνὴ δὲ κέλευθος
Ἐς βίον αἰὲν ἐόντα. τὸ δὲ πλέον ἐμμενέοιο
Ταῦτα χέρης, σὺ δ' ἄπιστον ἔχεις νόον ἀζυγέεσσιν.
Οὐ μὲν ἄπιστον ἔγωγε ὀΐομαι, ἀλλ' ὑπέρτερος
Φεύγεις. συζυγίης δὲ κακῶν ἐπελήθεο τόσσων.
Γνοῖσι μὲν ταῦτ' ἐπιτέλλομαι οὐρανοφοιτῶν.
Παρθενίη, σὺ δέ μοι προδικάσσεο, ὡς κεν ἐρυμνὴ
Πάντοθεν οὖ βεβαῶσα θεῷ καὶ ἄρτιος εἴης
Μάργαρος ἐν λάεσσιν, ἑωσφόρος ἐν φαέεσσιν.
Ἐν πτερύγεσσι πέλεια, ἐν ἄλσεσιν ἔρνος ἐλαίης.
Καὶ κρίνον ἐν πεδίοισι, καὶ ἐν πελάγεσσι γαλήνη.
Παρθενίη, κόσμον ἅπαντα, καὶ ὁππόσα τερπνὰ βίοιο
Ὠσαμένη, χριστοῦ πέλας ἵστασο λαμπετόωντος.
Καὶ χερὶ χειρὸς ἔλουσα, τεῆς ἄγε παστάδος εἴσω,
Τερπνῆς, ἡδυπνόοιο, θυώδεος. ὡς κε μύροισι
Μίξας οὐρανίοισι μύρον τεόν, ἔνθα χυθεῖσιν
Ἀφθάστοισι πόθοισι πόθους, καὶ κάλλεϊ κάλλος.
Κρυπτὸν κρυπταδίην, καὶ αἰγλήεντι φαεινόν,
Χριστὸν ἔχοις μορφῆς ἐρικυδέος ἐσθλὸν ἐραστήν,
Χριστὸν ἐνδύουσαν. χριστὸς δ' ἀνέωξε καλύπτρην,
Καὶ θάμβησεν ἰδὼν κεδνὴν περικαλλέα νύμφην,
Ἐσθλήν, μαργαρίτουσαν, εὔθρονον, ὑψικάρηνον.
Καί σε καλὴν περ ἐοῦσαν, ἔτι χαρίεσσαν ἔθηκε.
Χριστὸς παγχαλόεσσαν ἐὰ πρὸς δώματ' ἀνάξει,
Καὶ θήσει σοι δαῖτα γαμήλιον ἐν μεγάλοισιν
Ἀχράντοισι χοροῖσι, καὶ οὐρανίαισιν ἀοιδαῖς.
Καὶ στέψει χαρίτεσσιν ἀειθαλέεσσι κάρηνον,
Καὶ στήσει κρητῆρα μεθύσματος ἡδυπνόοιο.
Καὶ δείξει σοφίης μυστήρια, τῶν ἐν ἐσόπτρῳ
Εἰκόνας ἐνθάδ' ὁρῶμεν, ἐτήτυμα φῶτα νόοιο
Γυμνοτέροιο. σάρκες γὰρ ὑποσκιάζουσι παχεῖαι,
Πνεύματι. ἀθάναται δέ, βίον δέξονται ἀγήρω.
Ἀλλὰ φίλοι μέλπωμεν, ὅσοις πόθος ἁγνὸς ἄνακτος.
Ἠΐθεοι, κοῦραί τε, θεοῦ γάμον οὐράνιον
Λαμπάδας ἁψάμεναι θεῖα μεμάματα φωτός,
Ἀσβέστους, νοερὰς τε, ἀεὶ πλέον ἐν καθαροῖσι
Πρήξεσιν ἠδὲ λόγοισι ῥιπιζομένας μεγάλοισιν
Ἄχρι καὶ οὐρανίοιο. σὺ δ' ἵλαος ἄμμιν ἐπέλθοις,
Ἵλαος ἵλαος ἄμμιν, ἁγνὴ τριὰς εἰς ἓν ἰοῦσα
Ἐξ ἑνός, ὀφθαλμοῖσιν ὑπαυγάζουσα φαεινοῖς
Σύμφρον, ὑστάτιον δὲ φαεινοτέροις, οἷσιν ἔλαμψας.
Εἷς θεὸς ἐκ γενετῆρος δι' υἱέος ἐς μέγα πνεῦμα,
Ἱσταμένης θεότητος ἐν τελέοισι τελείης.

ΘΡΗ͂ΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤΩ͂Ν ΤΗ͂Σ ΑΥ̓ΤΟΥ͂ ψυχῆς παθῶν.

Δύσμορος οἷα πάθον; τίς μοι γόος ἄξιος ἔσται;
Τίς πηγὴ δακρύων ἄρκιος, οἷα μέλω.
Οὔτε μόρον παίδων τις ἑῶν ἐκλαύσατο τόσσον,
Ἢ κεδνῶν τοκέων, ἢ φίλης ἀλόχου,
Οὐ πάτρην γλυκερὴν μαλερῷ πυρὶ τεφρωθεῖσαν,
Οὐ νόσον στυγερὴν ἅψεα τειρόμενα,
Ὅσσον ἐγὼ ψυχὴν ὀλοφύρομαι αἰνὰ παθοῦσαν.
Φεῦ τάλας, ὀλλυμένης εἰκόνος οὐρανίης.
Ναὶ γὰρ δὴ μεγάλοιο θεοῦ καὶ πλάσμα καὶ εἰκὼν
Ἄνθρωπος, θεόθεν ἐς θεὸν ἐρχόμενος.
Ὅς τις ἄνω νεύσας, καὶ πνεύματι σάρκα πεδήσας,
Χριστὸν ἔχει ζωῆς ἵλαον ἡγεμόνα,

Κτῆσιν ἐμήν, γλῶσσάν τε, καὶ οὔατα, καὶ νόον αὐτόν,
Καὶ θεόν, ἐρχομένῳ πάντα διδοὺς βιότῳ,
Ἁρπάζων κόσμου πολυχανδέος, ὅσσα κατεῖχον
Ἅρπαξ ἀλλοτρίων ἀντίθεος βελίας.
Ἐς δὲ τὰ μέσσα φέρων πολὺ φέρτερα τῶν ὑπὸ γαίης,
Τῶν διακλεπτομένων, ἢ κατὰ λυομένων,
Αὐτὸν ἀθρῆσαι ἄνακτα, θεὸν γὰρ πνεῦμα γενέσθαι,
Σάρκ' ἀποδυσάμενος καὶ πάχος ἀντίτυπον,
Ἀγγελικοῦ τε χοροῖο λαχεῖν στάσιν αἰγλήεντος
Μεῖζον τῶν μεγάλων ἆθλον ἔχων καμάτων,
Μηκέτ' ἐρῶν σκιῆς ἐλαφρὸν τύπον, ὡς τὸ πάροιθεν,
Μηδὲ νόμου γραπτὴν εἰκόνα λυομένην,
Αὐτὴν δ' ἀτρεκίην καθαροῦ νοὸς ὄμματι λεύσσων,
Μέλπων τ' ἐκ στομάτων ἠχὴν ἑορτάσιον.
Τοῦτο τέλος βροτέης ζωῆς πέλει, ἐς τόδ' ἀνέλκει
Τὸν χριστοῦ παθέων ὕβρεις ὑπὲρ χθονίων.
Ὃς δούλου μορφὴν ἀνεδέξατο, καὶ θανάτοιο
Γεύσατο, καὶ ζωῆς δεύτερον ἠντίασεν
Ὢν θεός, ὢν ζωῆς ταμίας, αἰῶνος ὕπερθεν,
Εἰκὼν ἀθανάτου πάντοτε πατρὸς ὅλη.
Ὄφρα με δουλοσύνης τε λύσῃ, θανάτοιό τε δεσμῶν,
Κρείσσονα πρὸς ζωὴν ἔμπαλιν ἐρχόμενον.
Ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐφύλαξα θεοῦ μυστήρια κεδνά,
Μυστὴν ἔχων ψυχὴν οὐρανίης ἀνόδου,
Ἀλλ' ἑκάτω βρίθει με χοὸς πάχος. οὐδ' ἐδυνάσθην
Ἰλύος ἐξαναδύς, ἐς φάος ὄμμα βαλεῖν.
Ναὶ βάλον. ἀλλὰ μέσον νέφος ἵσταται ὄσσε καλύπτον,
Σάρξ ἐπανισταμένη πνεύματι σὺν χθονίῳ.
Πολλὰ μὲν ἐν κραδίῃ μελεδήματα ἔνθα καὶ ἔνθα
Στροφᾶται κενεὰ πλαζομένοιο νόου,
Χειρὸν ἐκὰς βάλλοντα θεὸν λόγον. οὐ δέχεται γὰρ
Μίγνυσθαι ψυχῇ νυμφίος ἀλλοτρίῃ.
Πολλὰ δ' ὑπὸ γλώσσῃ κέαται κακὰ φάρμακ' ὀλέθρου.
Γλῶσσα γὰρ ἀνθρώποις ἥμισυ τῆς κακίης,
Θυμὸν ἐρευγομένη γυμνὸν κακόν. ὅς τε μάλιστα
Λάβρος ὑπεξζέων, ἐκ νοὸς ἄνδρα φέρει.
Ἡ δ' ἐλαφρὸν κούφιζε φρενὶ εὔθροοι νόημα,
Λᾶα δ' ἄρ' ἐξ ἀπαλοῦ φθεγγομένη στόματος.
Εἴθε δὲ ἦν τι θύρετρον ἐπ' ὀφθαλμοῖσιν ἐμοῖσιν,
Οὔασί τ' οὐκ ἀγαθοῖς πάντοσε πεπταμένοις.
Ὡς τὸ μὲν ἐσθλὸν ὁρᾶν τε καὶ εἰσιόντα δέχεσθαι,
Κλείεσθαι δὲ κακοῖς ἀμφότερ' αὐτομάτως.
Χειρῶν τ' ἔργον ἄριστον ἐς οὐρανὸν αἰὲν ἀείρειν
Ἁγνάς, καὶ πρήξιας οὐρανίοισι νόμοις.
Ὡς δὲ ποδῶν ἰθύναι λείην ὁδόν, οὐκ ἐπ' ἀκάνθας,
Οὐδὲ κατὰ σκόπελον, καὶ τρίβον οὐχ ὁσίην.
Νῦν δὲ θεὸς μὲν ἔδωκεν ἅπαν μέλος ἐσθλὸν ἐπ' ἐσθλοῖς,
Εὗρε τὸ δ' ἡ κακίη ὅπλον ἐμοὶ θανάτου.
Τίς νόμος οὗτος ἐμοί; πῶς δέσμιος εἰμ' ὑπὸ γαίης
Σαρκός; πῶς δ' ἐλαφρῷ πνεύματι σῶμα μίγη;
Οὐ γὰρ ὅλος εἰμὶ νόος καθαρὴ φύσις, οὔτε χερείων
Χοῦς ὅλος. ἐκ δ' ἀμφοῖν ἄλλο τι, κἀμφότερον.
Τοὔνεκα καὶ πολέμοιο φέρω κλόνον αἰὲν ἄπαυστον,
Σαρκὸς καὶ ψυχῆς ἀντιπαθιζομένων.
Εἰκὼν εἰμὶ θεοῖο, καὶ ἕλκομαι ἐς κακότητα,
Κρείσσονι μαρναμένου χείρονος οὐχ ὁσίως.
Ἢ φεύγω κακότητα, καὶ ἵσταμαι οὐκ ἀμογητί,
Πολλὰ διαθλήσας χειρὶ σὺν οὐρανίῃ.
Ἔστι γὰρ ἔστιν ἐμοὶ διπλοῦς νόος. ὧν ὁ μὲν ἐσθλός,
Ἑσπόμενός τε καλῷ. αὐτὰρ ὁ χειρότερος,
Ἑσπόμενός τε κακοῖσιν. ὁ μὲν νόος οὐδὲν ἑτοῖμος
Πείθεσθαι χριστῷ πρὸς φάος ἐρχόμενος.
Ἄλλος δ' αὖ σαρκός τε καὶ αἵματος. ἔστι δὲ πρόφρων
Δέχνυσθαι βελίαν πρὸς ζόφον ἑλκόμενος.
Ἤτοι ὁ μὲν χθονίοισιν ἰαίνεται, ὥσπερ ἐπ' ἐσθλοῖς
Τοῖς οὐχ ἱσταμένοις, ἀλλὰ παραπταμένοις.
Καὶ φιλέει κόμπους τε, καὶ ἔχθεα, καὶ κόρον αἰνόν,
Ἔργων τε σκοτίων αἴσχεα, κερδοσύνας.
Εὐρείην δ' ὁδὸν εἶσιν, ἐὼν δ' ὑπὸ τέρπετ' ὀλέθρῳ
Ἀφροσύνης δνοφερὴν ἀχλὺν ἑφεσσάμενος.
Αὐτὰρ ὅ γ' οὐρανίοισιν ἀγάλλεται, οὐ παρεοῦσι
Τοῖς ἐλπιζομένοις, καὶ θεὸν οἶον ἔχει,
Ἐλπωρὴν βιότοιο. τὰ δ' ἐνθάδε καπνὸν ἄτιμον
Ἄλλοθ' ὑπ' ἀλλοίῃ κείμενα συντυχίῃ.
Καὶ φιλέει πενίην τε, καὶ ἄχθεα, καὶ μελεδῶνας
Ἐσθλάς, καὶ στεινὴν εἶσιν ὁδὸν βιότου.
Μαρναμένοισι δὲ νῶϊν, ἐπίσκοπον ἤλυθεν ἄνωθεν
Πνεῦμα θεοῦ μεγάλου, καὶ νοὶ δῶκε χέρα,
Σώματος ἀργαλέοιο λύον κλόνον, ὃ δὲ κελαινὸν
Εὐνάζον παθέων οἶδμ' ἐπανιστάμενον.
Ἡ δὲ καὶ ὣς λυσσῶσιν ἔχει μένος, οὐδ' ἀπολήγει
Σάρξ πολέμου, κλίνει δ' ἔνθα καὶ ἔνθα μάχην.
Ἄλλοτε μέν τε νόῳ χοῦς δάμναται, ἄλλοτε δ' αὖ τε
Σαρκίνος κρατερῷ ἥσσεται οὐκ ἐθέλων.
Ἀλλὰ τὸ μὲν ποίει, τό γε βέλτερον. ὃ στυγέει δὲ
Ἔρδων, δουλοσύνην μύρεται ἀργαλέην.
Πατρός τ' ἀρχεγόνοιο πλάνην, καὶ μητρὸς ἀλιτρὴν
Πάρφασιν, ἡμετέρης μητέρα μαργοσύνης.
Καὶ σκολιοῖο δράκοντος ἀτάσθαλον αἱμοβόροιο
Ψεῦδος, ὃς ἀνθρώπων τέρπεται ἀμπλακίαις.
Καὶ ξύλον, ἠδὲ φυτοῖο βροτῶν δηλήμονα καρπόν,
Γεῦσιν τ' ὀλομένην, καὶ θανάτοιο πύλας.
Γύμνωσιν μελέων τε παναίσχεα, καὶ παραδείσου
Ἠδὲ φυτοῦ ζωῆς ῥῖψιν ἀτιμοτάτην.
Ταῦτα νόος κάμνων ὀλοφύρεται. ἡ δὲ νύ μοι σάρξ,
Δέρκεται ἐς προγόνους, καὶ φυτὸν ἀνδροφόνον.
Πᾶσαν τε γλυκερὴν ἀσπάζεται αἰὲν ἐδωδήν,
Ἣν ὀλοὸς σαίνων δείκνυσι πικρὸς ὄφις.
Ἡ μὴν καὶ γοάω, καὶ εὐχωλῇσιν ἄνακτα,
Ὃς πάντων κρατέει, καὶ ζυγὰ πᾶσι φέρει,
Λίσσομ' ὑπὲρ ψυχῆς καὶ σώματος. ἀμφοτέροισιν
Εὐμενέως δικάσαι, καὶ πόλεμον σκεδάσαι
Κρείσσονι, ἣ θέμις ἐστίν, ὑποκλίναντα χερείω.
Τοῦτο γὰρ οὐκ ὀλίγον λώϊον ἀμφοτέροις.
Μὴ σοὶ βαθομένην ψυχὴν ὑπὸ γαῖαν ὀλέσσαι,
Ὥς τε μολυβδαίνην ἐς βυθὸν ἑλκομένην.
Πνεύματι δὲ προφέροντι καὶ ἀκόνι χοίου ὑπῶξαι,
Ὡς κηροῖο πυρὶ τηκομένης κακίης.
Ταῦτα δὲ λισσόμενος, καὶ φάρμακα σαρκὶ παχείῃ
Πολλὰ φέρω, χαλεπὴν ὄφρα νόσον σκεδάσω.

Καὶ μένος,

Καὶ μὲν δή· οἷά τε θηρὸς ἀπηνέος ἐστὶ κρατοῦσιν
 Δεσμοῖσιν κατέχω, οἶδμα κακὸν βρέμεον.
Γαστρί τ' ἀλάστορα πότμε, λυσσαλέοιο θυμοῦ ἀνίῃ
 Δάπτω, καὶ δακρύων ἐκπροχέω λιβάδας.
Κάμπτω γούνατ' ἄνακτι τεθρυμμένα, νύκτας ἀΰπνους
 Ἕλκω, καὶ ῥυπόω τρίβιμον ἔθος ἔχων.
Ἄλλων ἀλαπίναι τε, χοροστασίαι τε, γέλως τε,
 Καὶ κῶμοι, χλοερῆς παίγνιά θ' ἡλικίης.
Ἄλλοι δ' αὖτ' ἀλόχοισι καὶ υἱέσι γαίουσιν,
 Καὶ πλούτου κρατερὸν κύδει λυομένων.
Ἄλλοι δ' αὖτ' ἀγοραῖς τε καὶ ἄλσεσιν, ἠδὲ λοετροῖς
 Τέρπονται, καὶ πνέειν ἐν πολίεσσι μέγα.
Εὐφήμοις τε λόγοισι καὶ ἑσσομένων ἀρυμαγδῶν
 Πεμπόμενοι, σοβαροὶ θ' ὑψόθεν ἐκ σανίδων.
Πολλοὶ γὰρ θνητοῖσι πολυσχιδέος βιότοιο
 Τρίβοι. ἐν δὲ κακοῖς, κέκραται εὐφροσύνη.
Αὐτὰρ ἐγὼ τέθνηκα βίῳ. βαιὸν δ' ἐπὶ γαίης
 Ἄσθμα φέρω. φθίνει δ' ὄστεα καὶ μέλεα.
Θήρεσι καὶ σκοπέλοισιν ὁμιλῶν, οἶος ἐπ' ἄλλων
 Ναίω τῶν λυπρὴν φυγάδα καὶ χέδιον.
Οἶος, ἄτερ, ἀπέδιλος, ἄνεστος, ἐλπίδι μούνῃ
 Ζώων. καὶ λάξ ἐν πᾶσι πέλων χθονίοις.
Εὐνή μοι στιβάς ἐστι, τὰ ῥάγεα, σάκκος ἐρυμνός,
 Καὶ κόνις ἐν δαπέδῳ δάκρυσι δευομένη.
Πολλοὶ μὲν στοναχοῦσι σιδηρείοις ὑπὸ δεσμοῖς.
 Ἄλλους δ' αὖ τέφρην πιαινόμεν' ἀδρ' ἔχειν.
Τοὺς δὲ, ποτὸν δακρύοισι μεμιγμένον ἀλγυνόεσσιν.
 Ἄλλους χειμερίαις βαλλομένους νιφάσι
Νύκτας τεσσαράκοντα καὶ ἤματα δενδρέοισιν ἶσα
 Ἑστάμεναι, κραδίη γῆς ἀπανισταμένας,
Καὶ θεὸν οἶον ἔχοντας ἐνὶ φρεσίν. ἄλλος ἔδησε
 Χείλεα, καὶ γλώσσῃ θῆκε χαλινὰ φέρων.
Οὐ μὰν πάντα χαλινά. ὕμνους δ' ἀνέηκε μόνοισιν,
 Ἔμπνοον ὡς κιθάρην πνεύματι κρουομένην.
Καὶ χρυσὴν κεφαλήν τις ἑὴν ἀνέθηκε φυλάσσειν,
 Εὐχῆς ἁγνοῖο εἵνεκ' ἀκερσεκόμην.
Ὄμματα δ' ἄλλος ἔπηξε, καὶ οὔασι θῆκε θύρετρα,
 Μή τι λάθῃ τύψας κέντρον ἔσω θανάτου.
Τοῖα μὲν ἐξεμάθον καὶ φάρμακα δυσμενέοντι
 Ἤδη καὶ πολιὸν ἄλκαρ ἐμῶν παθέων,
Πολλὰ δ' οὐκ ἐθέλοντα κατωγίδες ἀπροτίοπτοι
 Στροφῶσιν, χαλεποῖς ἄλγεσι τειρόμενον.
Αὐτὰρ ὅ γ' οὔτε λόγοις ἐπιπείθεται, οὔτε μόγοισι
 Δάμναται, οὔτε χρόνῳ κάμπτεται ὀκρυόεις,
Ἀλλ' αἰεὶ ζωῆς κατεναντίον ὄμμασι τυφλοῖς
 Σπεύδει, καὶ κρημνοὺς ὡς λιγυρὸν πεδίον.
Εἰ δέ τι που καὶ βαιὸν ὑποπτήξει θεοῖο
 Δάμασιν, ἢ πόνοις, ἢ θεόθεν λογίοις,
Ὥς τε φυτὸν παλάμῃσι μεθελκόμενον κομέοντος,
 Γυροῦται προτέρην ἔμπαλιν ἐς κακίην.
Ὦ μέλεοι θανάτοιο βροτῶν γένος. ὥς ῥα κακοῖσι
 Δαπτόμενοι, μανίην τερπόμεθ' ἡμετέρην.
Οὔτε λόγον τίοντες, ὃν ἐμφύει γεινομένοισι
 Θῆκε θεὸς ζωῆς σπέρμα χαριζόμενος.
Οὔτε νόμον τρομέοντες, ὃν ἐν ποτε λαΐνῃσι
 Γράμμασι ἀτρεκέην χρυσὸς ὑποσκιάων
Γλάψεν ἄναξ ἐχάραξε, καὶ ὕστερον ἐν κραδίῃσιν
 Ἡμετέραις, αἰγλῇ πνεύματος ἁγνοῖο.
Καὶ χριστοῦ παθέεσσιν ἐναντία μητιόωντες,
 Οἷσιν μ' ἐκ παθέων εἵλκυσεν ἀργαλέων
Σάρκα λαβών, σταυρῷ τε παγείς, πήξας τε μέλαιναν
 Πλάσματος ἀμπλακίην καὶ βιότοιο κράτος.
Ὄφρα παλιγγενέες τε, καὶ ἐκ τύμβοιο θορόντες,
 Χριστῷ σὺν μεγάλῳ κῦδος ἔχωμεν ἄνω.
Πολλὰ μὲν δὴ πᾶσιν ἐπιχθονίοισι θεοῖο
 Δῶρα, τά, καὶ γλώσσης κρέσσονα ἡμετέρης.
Καὶ γάρ με πληγῇσιν ἐπικραδαλέοντα δαμάζων
 Ἕλκει πρὸς ζωὴν, καὶ φίλα μητιόων.
Πάντα γὰρ εὖ μελέοντι νόῳ μερόπεσσι κυβερνᾷ,
 Εἰ καὶ κρυπτὸν ἑῆς βένθος ἔχει σοφίης.
Καὶ πολὺς ἡμετέρης ψυχῆς ζόφος ἠδὲ θεοῖο
 Ἵσταται ἐν μεσάτῳ, ὃν περόωσ' ὀλίγοι
Ὄμμασιν ὀξυτάτοισι διαυγέες ἐκ βιότοιο,
 Καὶ καθαροὶ καθαρῆς ἁπτόμενοι σοφίης.
Αὐ γὰρ ἐμοὶ χριστὸς πολιώσιον εὖχος ὀπάζων,
 Πρῶτα μὲν εὐξαμένην νεόθεν ἐκ κραδίης,
Μητρὶ δῶρον ἔδωκε, καὶ ἐκ ξείων ὑπέδεκτο
 Δῶρον, ἔπειτα τέκνον φέρτερον εὖ μὲν ἔχειν
Ἐν πᾶσι κτεάτεσσιν. ἔπειτα δὲ θεῖον ἔρωτα
 Φάσμασιν ἐν νυχίοις σώφρονος ἧκε βίου.
Εἰ δ' ἄγε νῦν ἄϊστι θεόφρονες, οἱ δὲ βίβλοι
 Ψυχάς, ἡμετέρας οὔασι θῆκε θύρας.
Παῖς μὲν ἔην ἀπαλός, παῖς οὐ μάλα. λευκὰ δὲ φρενῶν
 Ἐσθλῶν ἠδὲ κακῶν εἰκόνας ἐγγράφεται,
Οὔπω μὲν στερεοῖσι νοήμασιν ἴχνος ἔχουσα,
 Ἤθεσι δ' ἀλλοτρίοις πρῶτα χαρασσομένη.
Αὐτὰρ ἐμοὶ πινακίδα νόον ἔγραφεν οὔ τι κακοῖσι
 Χρώμασι, τῇ δ' ἀρετῇ ἐσθλὰ διδασκομένη.
Καὶ γὰρ δὴ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισιν ἔγκυδο
 Ἔσκον, ἐπ' εὐσεβίῃ θυμὸν ἔχοντας ἐνὶ,
Ἶσον ἐμοῦ πολιῷ τε, καὶ ἤθεσι κυδαλίμοισιν,
 Ἀνδρομέης ζωῆς ὄλβιοι ἀεθλητῶν,
Μέτρα προβεβηκότων, ὁ μέν ποτε τηλόθι μάνδρης
 Ἐκπαὶς μεγάλης, ἧς μέγα νῦν κρατέει,
Οὐκ ὄϊς, ἀλλ' οἷον προφερέστατος. ἐξ οἴων δὲ,
 Ποιμὴν. νῦν δὲ πατὴρ, καὶ νομέων νομέας.
Οὔτι μὲν ἐς πολύκαρπον ἐλαίην ὄρθιος ἐλθών,
 Πουλὺ δ' ἀκρηρύνας σὺν πατέρος καμάτοις.
Ἡ δ' ἱερῶν τοκέων, ἱερὸν φυτὸν, ἁγνοῦ τε
 Ῥίζης, καὶ πλέοσθεν μητρὸς ἁγνοτέρη.
Οὐδὲν ἀτιμοτέρη πατέρων, αἳ χριστὸν ἄνακτα
 Δέξαντ', ἀλλ' ὑπέρου λεύσσουσαν ἀεὶ γεγομένην.
Βαιὸν μὲν πνείοντες ἐπὶ χθονὶ σαρκὸς ἀνάγκῃ,
 Πλείονα δὲ ζωῆς μοῖραν ἔχοντες ἄνω,
Τοῖς δ' ἐγὼν ἀπαλὴν πλάσθην φρένα, καὶ κατέπηξε
 Οἷα τυρός, ταλάροις λάμβανον αὐτὰ τύπον.
Καί ποτέ μοι κνώσσοντι ἐφίστατο τοῖος ὄνειρος,
 Ἕλκων ῥηϊδίως ἐς πόθον ἀφθορίης.
Δοιαί μοι δοκέεσκον ἐν εἵμασιν ἀργυφέοισιν
 Στράπτουσαι ἐγγύθι καὶ πλησίον ἱστάμεναι.

Ἄμφω μὲν καλαὶ, καὶ ὁμήλικες. ἀμφοτέραις δὲ
Κόσμος, ἀκοσμίη, κάλλος, ὁ θηλυτέραις.
Οὐ χρυσὸς δαιρὴν κατεκόσμεεν, οὐδ᾽ ὑάκινθος,
Οὐδ᾽ εἶχον σηρῶν νήματα λεπταλέα.
Οὐδὲ λίνου μαλακοῖο περιρρέεσκον χιτῶνας,
Οὐ γραπτοῖς βλεφάροις ὄμμ᾽ ὑπολαμπόμεναι.
Οὐδ᾽ ὅσα τεχνήσαντο ἐπ᾽ εἴδεσι θηλυτεράων
Ἄνδρες ἐμήσαντο φάρμακα μαχλοσύνης.
Οὐ ξανθαὶ πλοκαμῖδες ὑπὲρ νώτοιο χυθεῖσαι
Παῖζον ἅμα πνοιαῖς εὐκραέων ἀνέμων.
Ζώνη μὲν πέπλον γε καλὸς ἐσφιγγε πέπλος,
Ἄχρι καὶ ἀστραγάλων ἐς πόδας ἑλκόμενος.
Κρηδέμνῳ δ᾽ ἐφύπερθε καρήατα ἠδὲ παρειὰς
Κρυψάμεναι, κατὰ γῆς ἑστάοτ᾽ ὄμματ᾽ ἔχον.
Αἰδὼς ἀμφοτέρῃσιν ἐπέπρεπε καλὸν ἐρευθός,
Ὅσσον ἐϋννάτων φαίνεθ᾽ ὑπ᾽ ἐκφαρέων.
Σιγῇ δ᾽ ἀμφοτέρῃσι μεμυκότα χείλεα κεῖτο
Οἷόν τε δροσεραῖς ἐν καλύκεσσι ῥόδον.
Τὰς μὲν ἐγὼν ὁρόων, μέγ᾽ ἐγήθεον. ἦ γὰρ ἐφάσκον
Κρείσσονας ἀμβροσίων ἔμμεναι οὐκ ὀλίγον.
Αἱ δέ με καὶ φιλέεσκον, ἐπεὶ σφισι θυμὸν ἰαίνειν
Χείλεσιν, υἷα φίλον ὥς ἀγαπαζόμεναι.
Καί μοι εἰρομένῳ τίνες ἢ πόθεν εἰσὶ γυναῖκες,
Ἡ μὲν ἁγνείαν ἔφη, ἡ δὲ σωφροσύνην.
Αἱ Χριστῷ βασιλῆϊ παρασταδὸν ἑστήκαμεν,
Κάλλεσιν οὐρανίων τερπόμεναι ἀζυγέων.
Ἀλλ᾽ ἄγε δεῦρο τέκος μῖξον τεὸν ἡμετέρῃσι
Καὶ πραπίδεσσι νόον, καὶ δαΐδων δαΐδα,
Ὄφρα σε παμφανόωντα δι᾽ αἰθέρος ὑψιφέρουσαι,
Στήσωμεν τριάδος πὰρ σέλας ἀθανάτου.
Ὣς φάμεναι, φορέοντο δι᾽ αἰθέρος. ὄμμα δ᾽ ἐμεῖο
Ἕσπετ᾽ ἀφιπταμένῃσι. χ᾽ αἱ μὲν ὄνειρος ἔσαν,
Αὐτὰρ ἐμὴ κραδίη σεμνοῖς ἰνδάλμασι νυκτὸς
Τέρπετο, καὶ φαγνῆς εἰκόσιν ἀφθορίης.
Ἄρτι μοι ἐς φρένα μῦθος ἀγείρετο, οὐ τε νόημα
Ἐσθλῶν ἠδὲ κακῶν πήγνυται ἀτρεκέως.
Καὶ νόος ἡγεμόνευε πόθου, καὶ κάλλος ἀμυδρὸν
Ὄψιος ἐννυχίης φαίνετ᾽ ἀριπρεπέως.
Ὡς δ᾽ ὅτε καρφαλέην καλάμην σπινθὴρ ἀΐδηλος
Ἔνδοθι βοσκόμενος, λάμπεται ἐξαπίνης.
Φλὸξ ὀλίγη τὸ πρῶτον, ἔπειτα δὲ πυρσὸς ἄσβεστος
Ἄσπετος, ὣς καὶ ἐγὼ φάσματι δαιόμενος,
Ὧχ᾽ ὑπ᾽ ἀλαιπαδέοντα, σέλας δέ τε πᾶσι φαεῖνε,
Οὐκέτ᾽ ἐνὶ ψυχῆς βένθεσι κρυπτόμενον.
Πρῶτα μὲν εὐσεβέεσσιν ὁμίλεον, οἵ ῥα γάμοιο
Δεσμὰ φύγον, κόσμου λυόμενοι χθονίου,
Ὡς Χριστῷ προφέροντες ἅμ᾽ ἕσπωνται Βασιλῆϊ,
Ἔνθεν ἀειρόμενοι κύδεϊ σὺν μεγάλῳ.
Τοὺς μὲν ἐγὼ φιλέων τε καὶ ἀμφιέπων περὶ κῆρι,
Ἐλπίδος ἡγεμόνας εἶχον ἐπουρανίης.
Αὐτὰρ ἔπειτα γάμοιο βαρὺν ζυγὸν ἐκτὸς ἔθηκα,
Ὑψηλὴν ποθέων μοῖραν ἀεθαλέων.
Καὶ γὰρ δὴ φύσιες μὲν, ὅσαι λάχον οὐρανὸν εὐρὺν,
Ἀζυγέες, παθέων κρείσσονες ἀργαλέων.
Αἰγλήεις πρώτιστα θεὸς μέγας. ὡς δὲ θεοῖο

Λάτριες ὑψιθέοντα πλησίον ἑστεῶτες,
Οἳ πρώτην ἀκτῖνα θεοῦ καθαροῖο φέροντες,
Παμφαίνουσι, θνητοῖς φῶτα χαριζόμεναι.
Ὅσσοι δ᾽ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος εἰς ἓν ἄγερθεν,
Καὶ δυὰς εἰσὶ χοὸς, ἔκγονα μαρναμένου,
Συζυγίην ποθέουσι, καὶ ἐς δέμας εἰσὶν ἑτοῖμοι
Σπείρειν, ἀλλ᾽ ὁ λόγος κρείσσονα μοῖραν ἄγων,
Σαρκὸς νόσφιν ἔθηκε, πλάνης δ᾽ ἀπόεργαθε κόσμου,
Ζωῆς δ᾽ ἀθανάτου θῆκ᾽ ἀδέτοιο πέλας.
Ἔνθα μ᾽ ἐπέμπε πόθος μεγαλήτορα, οὐδ᾽ ἐπὶ γαίης
Ἤρεσεν χθαμαλῆς ἴχνιον ἀδρανέον.
Ἀλλ᾽ ὥς τε γλυκεροῖο γεγευμένος ἠὲ γάλακτος,
Ἢ μέλιτος, στυφελὰς καθελεῖν χερσὶ στάσεις,
Οὐκ ἔθελον πικρῆς μοι ἐδητύος ἄσσον ἱκέσθαι,
Θυμοβόρου κακίης ἐνθάδε τικτομένης.
Οὐδέ τι μοι θαλίαι τε, καὶ ἃ νεότητι μέμηλεν,
Οὐκ ἐσθὸς μαλακὸν, οὐδ᾽ ἡ χλιδόωσα κόμη.
Οὐκ αἰσχρῶν ἐπέων ἄχαρις χάρις, οὐδὲ γέλωτες
Ἀκρατέες, σαρκὸς βράσματα δυσμενέα
Ἔσκε φίλα. σκοπέλους δὲ καὶ οὔρεα, καὶ χρεμέθοντας
Ἵππους, ἠδὲ κυνῶν θηροφόνων ὅμαδον,
Ἄλλοισιν προέηκα. τὰ δ᾽ ὄλβια πάντα τινάξας,
Αὐχὴν ὑπὸ ἐρετμῷ θῆκα σαοφροσύνης,
Ἦμ᾽ ἐκόμιζ᾽ ἐφίλα τε, καὶ ἐς μέγα κῦδος ἄεξον,
Ἐν δ᾽ ἐτίθει Χριστοῦ χερσὶ προφρονέως.
Ἀλλὰ πάτερ, παιδός τε λόγος, καὶ πνεῦμα φαεινὸν,
Ζωῆς ἡμετέρης ἕρμα κατασταθέν,
Μή με λίπῃς χείρεσσιν ὑπ᾽ ἀργαλέῃσι δαμεῖσαν
Δυσμενέος, σῆς ἐλπίδος ἀντιπάλου.
Μὴ δ᾽ ὥς νῆα μέλαιναν, ἐΰπλοον, ὀρθὰ θέουσαν,
Ἤδη καὶ λιμένων πλησίον ἱπταμένην,
Λαίφεσι πεπταμένοισιν ἐπαΐξασα θύελλα
Λευγαλέων ἀνέμων ἐξαπίνης ὀπίσω
Ῥίμψειεν παλίνορσον ἐπ᾽ εὐρέα νῶτα βίοιο,
Ἔνθα καὶ ἔνθα κακοῖς βρασσομένην μεγάλοις,
Μή που καὶ κρυπτῇσι ποτὶ σπιλάδεσσιν ἐάξῃ,
Τοῖος γὰρ βελίαρ φθονεροῖο νόος,
Αἰὲν ἀπεχθαίρει μερόπων γένος, οὐδ᾽ ἀπὸ γαίης
Βούλεται οὐρανίους ἔμμεναι, οὐρανόθεν
Αὐτὸς ἐὼν διὰ μῆτιν ἐπὶ χθόνα τήνδε τιναχθεὶς
Δύσμορος, ὃς πρότερος κάλλεος εὖχος ἔχεν
Ἱέμενος, μεγάλην τε θεοῦ βασιληΐδα τιμὴν,
Ἀντὶ φάους ἑτέρην ἀμφιέσατο σκοτίην.
Τοὔνεκα καὶ σκοτίοισιν ἰαίνεται αἰὲν ἐπ᾽ ἔργοις,
Καὶ ζοφερῆς κακίης ἐνθάδε κάρτος ἔχει.
Διπλοῦς δ᾽ αὖ μορφὴν τελέθει, σκολιός τε νόημα,
Ἄλλοτ᾽ ἐπ᾽ ἀλλοίην ἐρχόμενος παγίδα.
Ἤτοι ὁ μὲν σκότος ἐστὶν ὑπέρτατον. ἢν δ᾽ ἐπιμὴν εὕρῃς,
Ἄγγελον ἐς φωτὸς ὦκα μεταστρέφεται.
Καί ῥ᾽ ἁπαλὸν γελόων, σαίνει φρένας. ἔνθα μάλιστα
Φραδμονος, ἀντὶ φάους μὴ θανάτῳ πελάσαι.
Τὴν μὲν γὰρ κακότητα φυγεῖν, καὶ χείρονος ἀνδρός.
Πολλοῖς γὰρ κακίη ἔχθεται ἀμφαδίην.
Αἰνῶ δ᾽ ὃς λοχόωντα, καὶ ὃς ἀΐδηλον ἐλέγχει,
Πνεύματος ὀξυτάτοις ὄμμασι δερκόμενος.

Ἀλλὰ

Ἀλλὰ σάω καὶ γῆρας ἐμὸν πολιόν τε κάρηνον,
Τέρμα φέρεις ζωῆς ἵλαος, ὥς με πάρος
Ἐνδυκέως ἀγάπαζες, ἐπ' ἤματι δ' ἦμαρ ἄριστον
Ἤγες χρηστοτέραις ἐλπίσι πρόσθε φέρων.
Καί μ' ἐκ δυσμενέων τε καὶ ἀργαλέων μελεδώνων,
Εὔδιον ἐς λιμένα σῆς Βασιλείας ἄγοις.
Ὄφρα δέ σε σὺν φαέεσσιν ἀειζώοισι γεραίρων,
Κῦδος οὐρανίου μοῖραν ἔχοιμι ἄναξ.

ΣΧΕΤΛΙΑΣΤΙΚΟΝ ὙΠΕΡ τῶν αὐτοῦ παθῶν.

Πολλάκι χριστὸν ἄνακτα κακοῖς μογέων μεγάλοισιν,
Ὠνοσάμην. καὶ γάρ τις ἄναξ θεράποντος φίλοιο
Ἀθλίου ἐν στομάτεσσι λαλεύμενον ἤρεμα τρυσμόν.
Ὡς δὲ πατὴρ ἀγαθὸς καὶ ἄφρονος υἷος ἑοῖο,
Πολλάκις ἀμφαδίων ἐπέων θράσος ἦχ' ὑπεδέξατο,
Τοὔνεκα καὶ σὺ λόγοισιν ἐμοῖς Θεὸς ἵλαος εἴης.
Οὔ τοι ἀκηχεμένη κραδίη ἀγανόντα τι πέμψει
Βαιὸν ἔπος παθέεσσιν βρυχομένη φρενὸς αὐδῆς.
Χριστὲ ἄναξ, τί τίσεις με κακοῖς δ' ἐπόρσας ἄνωθεν,
Ἐξότε μητρὸς ὄλισθον ἐμῆς ἐπὶ μητέρα γαῖαν.
Εἰ μὴ καὶ λαγόνεσσιν ἐνὶ σκοτίῃσι πίεζες,
Τίπτε τίσεις ἀχέεσσι καὶ εἰν ἁλὶ καὶ κατὰ γαῖαν
Ἐχθροῖσίν τε, φίλοις τε, καὶ ἡγεμόνεσσι κακίστοις,
Ξείνοις, ἢ μεδαπεῖς τε, καὶ ἀμφαδίην, ἢ λοχόωσι,
Μύθοις τ' ἀντιβίοισι, καὶ λαινέαις νιφάδεσσι
Βέβλημαι. τίς ἅπαντα διακριδὸν ἐξαναρύσει;
Μοῦνος ἐγὼ πάντεσσιν ἀείδιμος. οὐδ' ἐπὶ μύθοις,
Οὐδ' ἐπὶ κάρτεϊ χειρὸς ἔχων πολέεσσιν ἄλλων,
Ἀγρα δὲ στοναχάς τε πολυστάδιν. ὥς τε λέοντα
Πάντοθεν ἀμφυλάουσι κακοὶ κύνες, οἰκτρὸν ἄεισμα,
Ἀντολίῃ τε, δύσει τε, τάχ' ἄν ποτε καὶ τὸ, γνώοιτο,
Ἤ τις ἀνὴρ θαλίῃσι λύων φρένα, ἤ τις ὁδίτης,
Ἤ τις εὐκρέκτῳ κιθάρῃ ἐπὶ δάκτυλα βάλλων,
Φθόγγοις οὐ λαλέουσιν ἐμῶν ἀχέων ὀαριστύς,
Γρηγορίου μνήσαιτο. τὸν ἔτρεφε Καππαδόκεσσιν
Ἡ Διοκαισαρέων ὀλίγη πόλις. ἀλλ' ἐπίμοχθον
Ἄλλοις πλοῦτον ὀπάσσας ἀπείριτον, ἠίας ἄλλοις
Ἐσθλὸς, κάλλιμος ἄλλος, ὁ δ' ἄλκιμος, ὃς δ' ἀγορητής.
Αὐτὰρ ἐμοὶ κλέος οὐδὲν ἐπ' ἄλγεσιν. ἐς δέ με πάντας
Σῆς γλυκερῆς παλάμης πικροὺς ἐκένωσας ὀϊστούς.
Ἄλλος Ἰὼβ νέος εἰμί. τὸ δ' αἴτιον οὐκέθ' ὁμοῖον.
Οὐ γὰρ ἀεθλεύσοντά μ' ἄγεις μάκαρ, ὥς τιν' ἄριστον
Ἀντίον ἀθλητῆρος ἀπείρου ἀλκὶ πεποιθώς,
Ὥς κεν ἀριστεύσαντι γέρας καὶ κῦδος ὀπάσσῃς.
Οὔπω τέλος ἔγωγ', οὐδ' ἄλγεσι κῦδος ἔπεστι.
Ποινὴν δ' ἀμπλακίης τίνω τάδε. τίς δέ θ' ἁμαρτὰς
Δίζημ' ἐν πλεόνεσσιν, ὅ, τι πλέον ἄχθεται ἄλλων.
Ἐξ ὀρέων πάντεσσιν ἐμοὶ νόος ἔν τις ἔοργε.
Ἢ τάχα κεν κρύψειεν ἁμαρτάδα μῦθος ἀναιδής.
Ὠιόμην ὅτε δή σε φίλον λάχος οἶον ἐδέγμην,
Πάντ' ἀμυδὶς βιότοιο ἀφυσγετὸν εἰς ἅλα ῥίψας,
Καὶ νέον ὑψιβιβῶντα τεῇ θεότητι πελάζων,
Σαρκὸς νόσφιν ἔγωγε. λόγος δέ μοι ἡγεμόνευε,
Πάντων μὲν κρατέων, πάντων δ' ὑπὲρ αἰθέρα τι μεῖζον
Χρυσείαις πτερύγεσσι, τό μοι φθονερὸν αἰὲν ἄγειρε,
Καί με κακοῖς ἐπέδησεν, ἀφυκτοτάτῃσί τ' ἀνίαις.
Σὸν κλέος ὕψος' ἄειρε κλέος δέ σον ἐς χθόν' ἔθηκεν.
Αἰὲν ἀγλαΐῃσιν ἄναξ κοτέεις μεγάλῃσι.
Κεῖνο γε μὴν ἀΐοις τε, καὶ ἐσσομένοισι γράφοι τε,
Λαοί θ', ἡγεμόνες τε, ἀπεχθέες, εὐμενέες τε,
Πατρὸς ἐμοῦ μεγάλοιο φίλον θρόνον οὐκ ἀθέριξα.
Οὐκ ἴσ' οὐδ' ἐπέοικε Θεοῦ θεσμοῖσι παλαιῶν.
Κείνων θεσμὸς ἔδ' ἄκων, ἐγὼ δέ τε χεῖρα γεραιοῦ
Χεῖρα νέην ὑπέρεισα, πατρὸς δ' ὑπόειξα λιτῇσι.
Πατρὸς ἐμοῦ. τὸν ἔπιζε, καὶ ὃς μάλα τηλόθι μαίνδρης,
Ἀζόμενος πολιήν τε, καὶ ἥλικα πνεύματος αἴγλην.
Αὐτὰρ ἐπεὶ ζωῆς σημάντορα καὶ τόδ' ἔασιν
Ἡμετέρης, ἄλλοις με λόγον γὰρ πνεῦμ' ἀφέωκε
Ξείνοις τρηχαλέοισιν, ἀκαιροφόροισιν ἀέρξας
Βαιὰ μὲν ψεκάς εἰμι, πολὺν δέ τε λαὸν ἐπῆρσα.
Καὶ τόδε γ' αὖθις ἔασε παλίμπορον ἐνθάδε πέμψαι
Νοῦσόν τε στυγερὴν καὶ ἀργαλέαις μελεδώναις
Τειρόμεν' ἐξαπίνης. ἰὸς δέ τε αὐδῇ μερίμνα.
Βαιὸν δὲ χρόνον ἔσκον ἐμοῖς μελέεσσιν ἀρήγων,
Ποιμενικὴν σύνεργα βοηθὸν ἐσθλὸν ὀπάσσας,
Μή τις ἐμοῖς μήλοισιν ἀσημάντοισιν ἐπελθὼν
Ἐχθρὸς, ἑὴν πλήσειεν ἀναιδέα γαστέρα φορβῆς.
Αὐτὰρ ἐπεὶ ὀδυρέοντο ἀγοὶ, ὀδυρέοντε δὲ λαοὶ
Ἡγεμόνος τε πόθῳ καὶ θήρεσιν ὀλλυμένοισιν,
Οἳ θεὸν ἀνδρομέοισιν ἐνὶ σπλάγχνοισι παγέντα,
Ἔκνεον ἢ τοῦ ἔχουσι νόου δίχα μορφώσαντες,
Πολλοὶ μὲν τρηχύνεσκον ἐμοῖς παθέεσσιν ἄπιστοι.
Καί μ' ὑπὸ ῥηπλίκοισι θεουδέα λαὸν ἀτίζειν,
Ἢ φάσκον, ἢ νόος ἦχε. Θεῷ γε μὲν ἄλγος ἔφαινον.
Πολλοὶ δ' αὖ νυχίοισιν ἐμὲ κλείεσκον ὀνείροις, (σων,
Ζηγρέφος ὧν πόθος ἦεν ἀθύρματα πολλὰ χαράσ-
Ἢ ὕπνος ἐξεκάλυψεν, ἐμοὶ τέλος ἐσθλὸν ὀπάζων,
Ὄφρα κε μὴ χαλεπῇσι σὺν ἐλπωρῇσι δαμείην,
Ἐξοδίην κακότητα ἐφιστάμενος βιότοιο.
Τόνδε γ' αἰχέν' ἔκαμψα, τεὴν δ' ὑπὸ χεῖρα κραταιὴν
Δεσμώτης ἔρχομ' ἔγωγε. δίκη δ' ἄλλοισι μεμήλοι.
Οὐδ' ὄναρ ἐμοί γε δικαζομένης βιότητος.
Τὴν νῦν ἐρεῖτε φρεσὶ μὲ, ὅπῃ φίλον. ἄλγεσι κάμφθην.
Κατέαγα λαγόνεσσι τετρυμένος εἰμὶ πεφυκώς.
Σοὶ πρὸ ζωῆς τόδε λείψανον ἀλλ' ἐλέαιρε
Μικρὸν ἔτι πνείοντα. τί μ' ἄλγεσι τόσσον ἐλαύνεις.
Οὔ τ' ἀγαθοῖσι μόνοισι θανὼν Θεὸς, εὖτ' ἐπὶ γαῖαν
Ἤλυθες. ὢ μέγα θαῦμα, θεὸς βροτὸς αἵματι ῥαίνων
Ψυχὰς ἡμετέρας καὶ σώματα. οὔτε κάκιστος
Μοῦνος ἐγὼ, πολλοῖσι χερείοσι κῦδος ὀπάσσας.
Τρεῖς βίβλοισι τεῇσι μεγακλέες εἰσὶ τελῶναι,
Ματθαῖός τε μέγας, νηῷ τ' ἐνὶ δάκρυα λείψας,
Ζακχαῖός τ' ἐπὶ τοῖσιν. ὁ τέτρατος αὐτὸς ἔοιμι.
Τρεῖς δ' ἄρα λυσιμελεῖς, ὁ, τ' ἀλίκροιος, ὅς τ' ἐπὶ παιδὶ,
Ἦν τε πνεῦμ' ἐπέδησεν. ὁ τέτρατος αὐτὸς ἔοιμι.
Τρεῖς δέ τ' ἐκ νεκύων σάος ἔδρακον οὓς σὺ ἀνήγαγες.
Ἄρχοντος θυγάτηρ, χήρης παῖς. ἐκ δὲ τάφοιο,
Λάζαρος ἡμιδάικτος, ὁ τέτρατος αὐτὸς ἔοιμι.

Καὶ νῦν

Κεῖνου φάρμακ᾽ ἔχοιμ᾽ ὀδυνήφατα. εἰ μετέπειτα
Ζωὴν ἄτροπον ἐσθλὲ τεῷ μέγα κύδεϊ γαίων,
Ποίμνης ἡγεμόνευε θεόφρονος. εἰ δὲ λυθείην,
Ποιμένος εἴδε τύχοιεν ἀρείονος. εἰ δ᾽ ἄρ᾽ ὁμοίου,
Ἥσσονος ἐν παθέεσσι μακάρτατε, οὐ γὰρ ἔοικε
Τὸν νούσων ἐλατῆρα, κακοῖς ἄχεεσσι παλαίειν.

ΠΕΡῚ ΤΗ͂Σ ΤΟΥ͂ ΒΊΟΥ ΜΑΤΑΙΌΤΗΤΟΣ καὶ ἀπιστίας, καὶ κοινοῦ πάντων τέλους.

Ἤθελον ἢ πέλεια τανύπτερος, ἢ χελιδὼν
Ἔμμεναι, ὥς κε φύγοιμι βροτῶν βίον, ἢ τιν᾽ ἔρημον
Ναιετάειν θήρεσσιν ὁμέστιος. οἱ γὰρ ἔασι
Πιστότεροι μερόπων, καὶ ἤματιον βίον ἕλκειν,
Νηπενθῆ, νήποινον, ἀκηδέα. ἓν τόδ᾽ ἄθυρον
Μοῦνον ἔχειν, θεότητος ἴδριν νόον, οὐρανοφοίτην,
Ὥς κε γαληνιόωντι βίου φάος αἰὲν ἀγείρω.
Ἤ τινος ἠερίης σκοπιῆς καθύπερθεν ἀερθεὶς,
Βρονταῖον πάντεσσιν ἐπιχθονίοισιν ἀΰσω.
Ἄνθρωποι θνητοὶ, ῥοιῆς γένος, οὐδὲν ἐόντες,
Οἱ θανάτῳ ζώοντες, ἐτώσια φυσιόωντες,
Μέχρι τίνος ψεύδεσσι καὶ ἠματίοισιν ὀνείροις
Παιζόμενοι, παίζοντες, ἐπὶ χθονὶ μὰψ ἀλάλησθε.
Ἄθρει δ᾽ ἢ πραπίδεσσι τεαῖς ἐπὶ πάντας ὁδεύων,
Ὡς καὶ ἐγὼ, διὰ γάρ με θεὸς μέγαν ἴδριν ἔθηκεν
Ἐσθλῶν τε στυγερῶν τε, νόος δ᾽ ἐπὶ πάντα φορεῖται.
Οὗτος ἔην θαλερός τε καὶ ἄλκιμος, εὖχος ἑταίρων,
Ὑψιβιβὰς, μελέεσσιν βριζώοισι τεθηλώς.
Οὗτος κάλλιμος ἦεν ἑωσφόρος, ὄμματα πάντων
Ἕλκων, εἴαρος ἄνθος ἐν ἀνδράσιν. οὗτος ἀγῶσι
Κύδιμος, ἐν τεύχεσιν οὗτος ἀρήιος, οὗτος ἄριστος
Θηροφόνων σταδίοισι, καὶ οὔρεσι κάρτος ἐγείρων.
Οὗτος δ᾽ αὖ θαλίῃσι καὶ εἰλαπίνῃσι μεμηλὼς,
Γαίῃ καὶ πελάγεσσι καὶ ἠέρι γαστέρα φέρβων,
Νῦν ῥικνὸς, καὶ ἄναλκις. ἀπεπλήσθησαν γὰρ ἅπαντα.
Γῆρας ἔβη, τὸ δὲ μάλα ἐπέπταται. νεκρὰ τὰ γαστρὸς,
Βαιὸν ἔτ᾽ ἐν μερόπεσσι. τὸ δὲ πλέον, εἰν ἀΐδαο.
Οὗτος δ᾽ αὖ μύθοις πνείων μέγα παντοδαποῖσιν.
Οὗτος δ᾽ εὐγρείτης τύμβοις φθινέων μεγάλοισιν,
Ἢ δ᾽ ἐλπὶς ὀλίγησι νεόγραφον αἷμα λελογχώς.
Οὗτος καρτοβόμητις, ἐνὶ πτολίεσσι μέγιστος,
Πανδήμοις στομάτεσσι βοώμενος. οὗτος ἄμειβον
Πλοῦτον, τὸν μὲν ἔχων, τὸν δὲ φρεσὶν ἔνδον ἀέξων.
Οὗτος δ᾽ ὑψιθρόνοιο δίκης πλάστιγξι γέγηθεν.
Οὗτος δ᾽ αἱματόεντι ῥάκει, δεσμῷ τε καρείς
Γαίης κάρτος ἔχων. καὶ οὐρανὸν αὐτὸν ἀτίζει,
Θνητὸς, ἐν οὐ θνητοῖσι μετήορος ἐλπωρῇσι.
Νῦν τάδε μικρὸν ἔπειτα κόνις, καὶ πάντες ὁμοῖοι,
Δμῶες, σκηπτοφόροι, θῆτες, πλούτῳ κομόωντες.
Εἷς ζόφος, εἷς δὲ δόμος, τόσσον πλέον ὀφρυόεσσιν,
Ὅσσον κλαυστηρίοιο γόου, τύμβου τετυχήκασι,
Οὔνομά τ᾽ ἐν λάεσσι λιπεῖν ἐπικήδειον οἴκτοις.
Ὀψὲ μὲν, ἔμπα δὲ πᾶσιν ἴσον θνητοῖσι τάλαντον.
Ὀστέα πάντων ἀφαυρὰ, σεσηπότα, γυμνὰ κάρηνα.
Λῆξε τύφος. πενίην δὲ μόνοις λίπε, νοῦσος ἄϊστος,
Ἔχθος, ἀτασθαλίη, πλεόνων πόθος, ὕβρις ἀτειρής.
Πάντ᾽ ἔβαν ἐφθιμένοισιν ὁμοῦ, καὶ πάντα μέμυκεν,
Ἄχρις ἂν ἐγρομένοισι συνέμπορα ἔνθεν ἵκηται.
Ταῦτ᾽ οὖν εἰσορόωντες, ἐμοῖς πείθεσθ᾽ ἐπέεσσι
Παῖδες ἐμοί. παῖδες γὰρ, ὅσον πλέον εἴρυσα πνεῦμα.
Δεῦρ᾽ ἄγε κόσμον ἅπαντα, καὶ ὁππόσα τόνδ᾽ ἀλάληται,
Ῥίψαντες κακότητας ἐπιχθονίου βασιλῆος,
Ἅρπαγος ἀλλοτρίων, δηλήμονος, ἀνδροφόνοιο,
Πλοῦτον, ἐϋκλείην, θώκους, γένος, ὄλβον ἄπιστον,
Προτροπάδην φεύγωμεν ἐς οὐρανὸν, ἧχί τε πολλὰ
Κάλλεα μαρμαίροντα φάος περὶ τρισσὸν ἄφραστον.
Οἱ δ᾽ ἄλλοι πεσσοῖσιν ἐοικότες ἔνθα καὶ ἔνθα
Πίπτοιεν, πεσσῶν τε κυλίσμασι τέρψιν ἔχοιεν,
Ἢ δνοφερὴν σκοτόμαιναν ἑοῖς ἐπιειμένοι ὄσσοις.
Τοίχους ἀμφαφόωντες, ἐπ᾽ ἀλλήλοισιν ἴοιεν.

ΘΡΗ͂ΝΟΣ ΔΙᾺ ΤΩ͂Ν ΑΥ᾽ΤΟΥ͂ ΜΌΓΩΝ, καὶ πρὸς χριστὸν δέησις περὶ λύσεως τοῦ αὐτοῦ βίου.

Γαῖα φίλη, καὶ πόντε, πάτρης πέδον, ἀλλοδαπῆς τε,
Καὶ νεότης, πολιή τε βίου δύσι, καὶ προβόωντες
Μῦθοι, μόχθε πόθοισι, καὶ ὃς τέκε πνεῦμα φαεινόν,
Καὶ πόλιες, σκόπελοί τ᾽ ἐμὸν σκέπας, ὧν διὰ πάντων
Ἤλυθον, ἰχανόων χριστοῦ θεότητι πελάσσαι,
Πῶς μοῦνος τρηχεῖαν ἔβην ὁδὸν ἔνθα καὶ ἔνθα,
Στραφθῶν ἀργαλέοιο βίου τύπον. οὐδ᾽ ἐδυνάσθην,
Οὐδ᾽ ὅσον ἔν ποτ᾽ ἐλαφρὸν ἐπὶ χθονὸς ἴχνος ἐρεῖσαι,
Ἀλλ᾽ αἰεί με μόγοισι μόγοι πέμπουσι κακοῖσιν.
Ὦ σοφίη, σὺ δίδαξον ὅθεν τόσον ἄχθος ἔμοιγε.
Πῶς μόγος εὐσεβέεσσι, καὶ οὐ μόγος ὀλλυμένοισιν.
Ἦ ῥά τις ἀμπλακίης ποινὴ τάδε; ἦ ῥα βίοιο
Ἄνθρακες ὡς χρυσοῖο καθαιρομένου χοάνοισιν;
Ἦ ῥά μ᾽ ὁ λυσσώδης καὶ βάσκανος οἷά τιν᾽ Ἰὼβ
Ἐς δῆριν καλέει; σὺ δ᾽ ἀλείφατι σόν με παλαιστὴν
Τείψας, εὖ τε πάροιθε μέγαν γυμνοῖς πρὸς ἀγῶνα,
Ὥς κεν ἀεθλεύσαντι γέρας καὶ κῦδος ὀπάσσῃς.
Ταῦτα μὲν αὐτὸς ἄναξ οἶδας λόγε. καὶ γὰρ ἅπαντα
Κόσμον ἄγεις, μεγάλοισι λόγοις κρυπτοῖσιν ἑλίσσων.
Ὢν ὀλίγη τις πάμπαν ἐς ἡμέας ἔρχεται αὐγὴ
Πηλὸν ἔτ᾽ εἰλυμένους, καὶ ὄμματα νωθρὰ φέροντας.
Αὐτὰρ ἐγὼ κέκμηκα βίῳ, τυτθὸν δ᾽ ἐπὶ γαίης
Ἆσθμα φέρω, πολλοῖσιν ἐλαυνόμενος κακότησι,
Δυσμενέων, φιλίων τε. τὸ, καὶ προσιώσιον ἄλγος.
Τούνεκεν αἰάζω. πίπτω δ᾽ ὑπὸ γούνασι σεῖο.
Δὸς λῦσιν βιότοιο νεκρῶν σέο. δὸς καμάτοιο
Ἄμπνευσιν. ζωῆς δέ μ᾽ ἐλαφροτέρης ἐπίβησον,
Ἧς χάριν ἀχαλόω, καὶ κήδεα μυρί᾽ ἀνέτλην.
Ἀγγελικοῖς δὲ χοροῖσι φέρων πελάσειας ὁδίτην
Οὐρανίου πυλεῶνος, ὅθεν κλέος ἀστράπτοντος
Τελεσσοῖς ἐν φαέεσσιν ἑνὸς μεγάλοιο θεοῖο.

ΠΡΌΣ ἙΑΥΤῸΝ ΚΑΤᾺ ΠΕΥ͂ΣΙΝ καὶ ἀπόκρισιν.

Ποῦ δὲ λόγοι πτερόεντες; ἐς ἠέρα. ποῦ νεότητος
Ἄνθος ἐμῆς; ἀπόλωλε. τὸ δὲ κλέος; ᾤχετ᾽ ἄϊστον.
Ποῦ σθένος εὐπαγέων μελέων; κατὰ νοῦσος ἔκαμψε.

Ποῦ κτῆσις καὶ πλοῦτος; ἔχει θεός. ἄλλα δ' ἀλιτρῶν
Ἁρπαλέαις παλάμαισι πόρε φθόνος. οἱ δ' ἐσθλοὶ,
Ἠδὲ κασιγνήτων ἱερὴ δυὰς, ἐς τάφον ἦλθον.
Μουσάων μοι πάτρη περιλείπετο. ἀλλ' ἄρα καὶ τήν
Ὄρφνης οἶδ' ἅμα κελαινὸν ὁ βάσκανος ἤλασε δαίμων.
Καὶ νῦν ξεῖνος ὁδεύω ἐπ' ἀλλοτρίης ἀλάλημαι
Ἕλκων ζωήν τε λυπρὴν, καὶ γῆρας ἀφαυρόν.
Ἄθρονος, ἀπτόλιεθρος, ἄπαις, τεκέεσσι μεμηλώς,
Ζώων ἦμαρ ἐπ' ἦμαρ ἀεὶ πλανέεσσι πόδεσσι.
Ποῖ ῥίψω τόδε σῶμα; τί μοι τέλος ἀντιβολήσει;
Τίς γῆ; τίς δὲ τάφος με φιλόξενος ἀμφικαλύψει;
Τίς δ' ὀστοῖς μύσασιν ἐμοῖς ἐπὶ δάκτυλα θήσει;
Ἦρά τις εὐσεβέων χριστοῦ φίλος; ἦρα κάκιστος;
Ταῦτα μὲν αὔρα φέροι. τύτθης φρενὸς ἥδε μελεδών.
Εἴ τε τάφον δώσει τις ἐμὸν δέμας, ἄπνοον ἄχθος,
Εἴ τε καὶ ἀκτέριστον ἕλωρ θήρεσσι γένοιτο,
Θήρεσσιν ἠὲ κύνεσσιν ἐλώριον, ἢ πετεηνοῖς.
Εἰ δ' ἐθέλεις, πυρίκαυστον ἐς ἠέρα χεύσασι πάσσοις,
Ἢ κατὰ σκοπέλων μεγάλων ῥίψας ἄτυμβον,
Ἢ ποταμοῖσι δύοιτο, καὶ ὑετίοισι ῥοῇσιν.
Οὐ γὰρ ἄϊστος ἐγὼ μόνος ἔσσομαι, οὐδ' ἀσυνάκτος.
Ὡς ὄφελον, πολλοῖς τόδε λώϊον. ἀλλ' ἅμα πάντας
Ὕστατον ἦμαρ ἄγει προτέρων ἅπο νεύμασι θείοις,
Εἴ που καὶ σποράδην, ἐλαλότα θ' ἅψεα νόσφι.
Ἓν δὲ τόδ' ἀΐζω, καὶ δείδια βῆμα θεοῖο,
Καὶ ποταμοὺς πυρόεντας, ἀφεγγέα τ' αἰνὰ βέρεθρα.
Χριστὲ ἄναξ, σὺ δέ μοι πάτρη, σθένος, ὄλβος, ἅπαντα.
Σοὶ δ' ἄρ' ἀναψύξαιμι βίον, καὶ κήδε' ἀμείψας.

ἘΝΥΠΝΙΟΝ ΠΕΡῚ ΤΗ͂Σ ἈΝΑστασίας ἐκκλησίας, ἣν ἐπήξατο ἐν κωνσταντινουπόλει.

Εὗδον δὲ γλυκὺν ὕπνον, ἀναστασίαν δέ τ' ὄνειρος
Στῆσεν ἐμοῖσι φέρων ἡμετέροισι πόθοις.
Ἣ πρώτη λόγον αἰπὺν ἐνὶ προπόδεσσι μένοντα,
Ἤγειρ' ἐς κορυφὴν ἔργον ἀκροτάτην.
Τούνεκ' ἀναστασίαν μὲν ἐπίκλησιν καλέουσι
Νηόν, ἐμῆς παλάμης ἔργον ἀριστοπόνου.
Ἕζεσθαι δοκέεσκον ὑπέρθρονος, οὐχ ὑπέροφρυς,
Οὐδὲ γὰρ οὐδ' ὄναρ τοῖον ἀγηνορίην.
Οἱ δέ μοι ἀμφοτέρωθεν ὑφεδριόωντο γεραιοί,
Ποίμνης ἡγεμόνες, ἔκκριτος ἡλικίη.
Οἱ δ' ἄρ' ὑποδρηστῆρες ἐν εἵμασι παμφανόωσιν
Ἕστασαν, ἀγγελικῆς εἰκόνες ἀγλαΐης.
Λαοὶ δ' οἱ μὲν ἔχων περὶ στάδιον, ὥς τε μέλισσαι
Σιγκλίδος. ἦν γὰρ ἀγὼν ἀστεροπᾶν πελάσαι.
Οἱ δ' ἱεροῖς προθύροισι παριστάνοντο ῥέοντες,
Οὔασιν ἠδὲ ποσὶν ἶσον ἐπειγόμενοι.
Ἄλλας δ' αὖτ' ἀγοραί τε πολυχρισθεῖσαι ἅμ' ἁγναί,
Ποσσὶ κροαινόμεναι, πέμπον ἐμοῖσι λόγοις.
Αἱ δ' ἄρ' ἀφ' ὑψηλῶν τεγέων εὔκοσμον ἀκουὴν
Ἁγναὶ παρθενικαί, κλῖνον ἅμ' ἐσθλογάμοις.
Καὶ τόδε νυκτὸς ἄθυρμα. διακελεύεσκε λαὸς
Μύθων ἡμετέρων ἀσπασίων ποθέων.
Ὃς μὲν δὴ χθαμαλὸν γὰρ ἐπίδρομον ἦτε μῦθον.
Οὐ γὰρ ἄνω νεύειν ἔθελεν, οὐδ' ἐδάη.
Αὐτὰρ ὁ γ' ὑψιθέοντα καὶ εὔτροφον, οἷσι μεμήλει
Βένθε' ἀνιχνεύειν ἀμφοτέρης σοφίης,
Ξείνους θ', ἡμετέρους τε, βοὴ δ' ἑκατέρθεν ὀρώρει
Ἑλκομένοιο λόγου μαρναμένοισι πόθοις.
Αὐτὰρ ἐμοὶ στομάτων τριὰς ἔρρεεν ἡ μονόσεπτος,
Λαμπομένη τρισσοῖς κάλλεσιν ἀγομένοις,
Φωνῇ τε στιβαρῇ, καὶ πνεύματος αἰθομένοιο
Οἴδματι, καὶ μύθων ἅλμασιν ἀντιπάλων.
Καί ῥ' οἱ μὲν πάλλοντο, καὶ ᾔνεον, οἱ δὲ σιωπῇ
Θάμβεον, οἱ δὲ λόγον τρύζον. ὃ δ' οἱ δὲ νέον
Θνησκούσης ὠδῖνος ἀνανδέος. οἱ δὲ μάχοντο
Οἷα καθισταμένου κύματος ἐξ ἀνέμων.
Πάντας δ' εὐσεβίη κατεκήλεον, εὐφραδίας τε,
Καὶ μύθων ἱερῶν ἴδμονας εὐσεβέων.
Ἡμετέρους τε, νόθους τε, καὶ οἳ μάλα τηλόθι μάνδρης
Τλήμονες εἰδώλων λάτρεις ἀνδρακέων.
Ὡς δὲ βότρυς λιαρῇσιν ὑπ' ἀκτίνεσσι μελαγχθείς,
Οὔτ' ὄμφαξ καθαρῶς, οὐ πέμμα λυόμενος,
Οὔθ' ὅλος ὡραῖος ἔστι, τὸ μὲν μέλας, ἄλλο δ' ἐρυθρός,
Ἄλλο δ' ἄρ' αἰθαλόεις, ὄμφακα δ' ἄλλο ἔχει,
Ὣς οἱ δηιόωντο πεπαινομένης κακότητος,
Ἤδη καὶ λιπαροῖς γάθεον εὐρυτέρας.
Ταῦτ' ἔχον. ἐκ δέ μοι ὕπνον ἀπὸ βλεφάρων ἐτίναξε
Γῆρυς ἀλεκτρυόνων, ὧδε δ' ἅμ' ἀναστασίην.
Φάσμα δὲ φάσματος εἶχον ἐπὶ χρόνον, αὐτὰρ ἔπειτα
Καὶ τὸ φύγε, κραδίην ὦκα μαραινόμενον.
Μουσῶν δ' ἄλγος ἔμεινεν ἐμοί, καὶ γῆρας ἀνιγρόν.
Ὤ μοι ἐμῆς τριάδος, ὤ μοι ἐμῶν τεκέων.
Ὦ φθόνε, πῇ με ἔοργας. ἔχεις τόδε, ἄλλο χέρειον
Μή τι βάλῃς ἐπ' ἐμῷ δυσθανέϊ βιότῳ.
Ἡ μὲν δὴ πολλοῖσιν ἀγαλλομένη, μεγάλοις τε
Κάλλεσι δαιδαλέοις ἡ βασίλεια πόλις,
Νηοῖς οὐρανίοισιν ἀγάλλεται ἔξοχον ἄλλων.
Νηοῖς, τοῖς ποτ' ἐμοῖς, νῦν γε μὲν ἀλλοτρίοις.
Σὺν τοῖς, καὶ μεγάλων χορὸν ἕδος χριστοῖο μαθητῶν,
Πλευραῖς σταυροτύποις τέτραχα τεμνόμενον.
Ἀλλ' ὁ τόσος ἐμοί γε πόθος καὶ ἄλγος ἐκείνων,
Ὅσος ἀναστασίης, Βηθλεὲμ ὑστατίης.
Ἡ μὲν πόλλ' ἐμόγησα καὶ εἰν ἁλί, καὶ κατὰ γαῖαν,
Ἐχθροῖς καὶ φιλίοις, ποιμέσιν ἠδὲ λύκοις,
Νούσῳ τε στυγερῇ, καὶ γήραϊ καμπυλόεντι.
Οὔτι δὲ πρόσθεν ἐμοὶ τοῖον ἐπῆλθεν ἄχος.
Οὐ τόσον ἀστυφέλοισιν, ὅτ' ἤγετο τηλόθι πάτρης
Λαὸς Ἰσραηλὶς, νηὸν ἔκλαυσε μέγαν,
Οὐδὲ μὲν οὐδὲ κιβωτὸν, ὅτ' ἀλλοφύλοισιν ἐμίχθη,
Οὔτ' Ἰακὼβ τὸ πάρος υἷα κλαπέντα φίλον,
Οὐ λὶς ἠϋγένειος ἐπακτήρεσσι δαμέντας
Σκύμνους, οὐδ' ἀγέλην βουκόλος ὀλλυμένην,
Οὐδὲ φιλοξείνοιο φυτοῦ καθύπερθε καλιὴν
Ὄρνις ἀφεὶς ἄϊκον, οὐ πολύπους θαλάμην,
Ὅσσον ἐγὼ νεόπηκτον ὀδύρομαι ἄστεϊ καὶ νῦν
Νηόν, ὃν ἄλλος ἔχει καρπὸν ἐμῶν καμάτων.
Εἴ ποτε σεῖο λάθοιτο ἐμὸν κέαρ, ἤ τέ τι γλῶσσα
Πρόσθε φέροι παρ' ἐμοί, χριστὸς ἐμεῖο λάθοι.

Πολλάκι καὶ μεγάλων θυέων δίχα, ἀλλὰ πραπίδεσσι,
    Λαὸν ἀναστασίης ἤγειρα τῆλε μολόντα,
Στάσεις ἐν πραπίδεσσιν ἀσώματον ἔνδοθι νηὸν,
    Δάκρυ ὑπὸ προφύλων φάσμασι θεοτρόφοις.
Ἄζυγες, ὑμνοπόλοι τε, χοροστασίαι τ᾽ ἐρατειναὶ
    Ξείνων ἀμφιδαπῶν ἐξ ὅπος αὐτίθεντο,
Χῆραί τ᾽, ὀρφανικοί τε, ἀλήμονες, ἀδρανέοντες,
    Λισσόμενοι πρὸς ἐμὰς ὥς τε θεοῦ παλάμας,
Οἶκοί τε γλυκεροί, γηροβόσκοι, οὓς ποτ᾽ ἔγωγε
    Λείβομαι, οὐδ᾽ ἐθέλων ὑμετέρης φιλίης.
Εἰ δέ τι που καὶ ἐμεῖο πολυτλήτοιο λέλειπται
    Μνῆστις ἐν ὑμετέροις, ἥδε χάρις τριάδος.
Πολλοὶ γὰρ καιροῖσιν ἐπίῤῥοπον ἦτορ ἔχουσιν,
    Ἐν δὲ μόνοις αἰδοῦς ὄμμασι κουφοτέρων.
Κεῖνό γε μὴν ποθέω στῆσαι τριὰς, αἰὲν ἄλυτος
    Ψυχαῖς ἀρτιφύτοις σεῖο μένοι θεότης.
Χαίρετε ὦ Βασιλῆος ἐμῶν παθέων ἐπαρωγοί.
    Χαῖρέ μοι αὐτόπολις καὶ δύσι μαρνάμεναι.
Χαίρετέ μοι ἱερῆες ἐπ᾽ ἀλλήλοισιν ἰόντες.
    Χαῖρε πρόεδρε τύφε, χαῖρε πόλις μεγάλη.
Αὐτὰρ ἐγὼ χθονίων μὲν ὑπέρτερός εἰμι θοώκων.
    Ἱμείρω δὲ μόνου κύδεος ἀθανάτου.
Ἀλλὰ καὶ σάω με φίλη τριάς. ὑστάτιον δὲ
    Ὀψέ μευ εὗρεν ἁγνῆς θῶκος ἀναστασίης.
Γρηγορίου γέρ᾽ ὅ τοι ἀναστασίην ποθέοντος,
    Τῆς ποτὲ μὲν φθονερὴ νεοφυὲς ἐδρανίη.

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ΤΟΥ͂ ΒΊΟΥ ΔΙΑΦΟρῶν, καὶ κατὰ ψευδολόγων.

Ζωγράφος οὐκ ἄριστος, ὃς ἐν πινάκεσσι χαράσσει
    Μορφὰς ἀτρεκέας, ἔμπνοα δερκομένας.
Οὐχ ὃς χρώματα πολλὰ καὶ εὔχροα μὰψ ἀναμίξας,
    Λειμῶνα γραπτὸν δείκνυσιν ἐκ πινάκων.
Νῆα δὲ ποντοπόρον ἐπινεύσει, ὁ φρασσίμοις
    Κάλλεσιν, ἢ πρύμνης ἄνθεσι λαμπομένην,
Ἀλλ᾽ ἣν ναυπηγοῖο χερῶν γόμφωσιν ἀρίστη
    Δῶκαν πηξάμεναι κύμασι θαρσαλέην.
Καὶ στρατὸς οὐκ ἄριστος ἀρήϊος αὐτίκα λαοῖο,
    Καὶ δόμος ἀγλαὸς δεύτερος εὐπαγέος.
Ὣς δὲ βίων βροτέων, ὁ μὲν ἄμβροτος, ὅν τινα Χριστοῦ
    Τάρβος ἄγει, πλεῖστον ἀλλότριον κακίης,
Ἔμπεδον, εὐφίλικτον, ἀπευθέα. ὃς δὲ κάκιστος,
    Ἔνδοθεν ἀδρανέων, ἔκτοθι κάρτος ἔχων,
Ὠκύμορον, φρενοπλῆξιν ὁμοίιον, οἷσιν ἅπαντα
    Δινήεντα πέλει ἀστατέουσι νόου,
Τοῖος καὶ Χριστοῖο μεγακλέος ἀρηστῆρσι
    Θυμός. ὁ μὲν βροτέη λάτρις ἀειδρανίος,
Κλινόμενος καιροῖσι, δόναξ πολυκαμπὴς ἀήταις,
    Παντοίης κακίης οὐκ ἄκρος, ἀλλὰ τύπος.
Αὐτὰρ ὅ γε τρομεροῖσι καὶ ἁγίοισιν παλάμῃσι
    Δῶρον ἄγει, Χριστοῦ σαρκὶ χαριζόμενος,
Καὶ μεγάλοις παθέεσσιν, ἅπερ θεὸς ἐνθάδ᾽ ἀνέτλη,
    Ῥύσιον ἀρχεγόνων ἡμετέρων παθέων.
Ὃ ζώει μούνῳ, καὶ τέρπεται. ὃ ῥα κιάζει
    Θυμὸν ἀεὶ χθονίων ἔνθεν ἀνιστάμενος.
Ἀνθρώπων δ᾽ ἀγαθοῖσι δίδοι φρένα, τοῖς δὲ κακοῖσι
    Κάμπτεται, ὅσσα λίθος ἐκρυόεις ἀδάμας.
Οὐδ᾽ ὅ γ᾽ ὑποστρέφεται πλούτου, μεγάλων τε θοώκων,
    Οὐ δόξης βροτέης ἐνθάδε συρομένης.
Οὐδὲ δορὴν βασιλῆος ἔχων βλοσυροῖο λέοντος,
    Κεύθει κερδαλέην ἔνδοθι δουλοσύνην.
Νεκροβόρος, δολόμητις, ἀτάσθαλος, ἄλλος ἐν ἄλλοις
    Παντοδαποῖς κακίης εἴδεσι κλεπτόμενος.
Ἀλλὰ νόον καθαροῖσι νοήμασιν αἰὲν ἀέξων,
    Ἥδη καὶ τριάδος ἅπτεται οὐρανίης,
Ἧς τύπον ἐστήριξεν ἐνὶ πραπίδεσσιν ἑῇσι,
    Κῦδος ἐν ἐν τελεοῖς κάλλεσι δερκόμενος.
Καὶ λαὸν θυέεσσιν ἁγνοῖς θεοειδέα τεύχων,
    Ὑστάτιον ψυχῆς θύματ᾽ ἄναιμα φέρει.
Τῶν μὲν ἐγὼ ποθέων ὡς ἔμμεναι, οὐκ ὑπέλασσα
    Ἦλθον καὶ προθύρων ἔνδοθι ταρσὸν ἔχων.
Ὡς ἴδον αἴσυλα ἔργα, κατορρέξα φίλην τ᾽ ἀλεγεινὴν,
    Ἂψ ἀναχασσάμενος, ἐκτὸς ἔθηκα πόδα.
Ἢ μὴν πόλλ᾽ ἐμόγησα καὶ ἐν ἄλλοισιν ἀπίστοις,
    Οἷσιν ἔνι γλώσσης ἦχος ἔθ᾽ ἡμετέρης.
Λαὸς ἐμοὶ, κείνων δὲ τελεὶς θεότης νεόπηκτος.
    Τοίοις ἀλλήλους ξενίζομεν ξενίοις.
Ἀλλὰ καὶ ὣς ὑπόειξα λιπὼν λόγον οὐκέτ᾽ ἄπιστον,
    Πάντοθεν ἡμετέροις κύμασι βαλλόμενος.
Κεῖμ᾽, ἐπίβαιν᾽, ἐπίβαινε κακὲ φθόνε. ἀ τάχα δ᾽ ἄν σε
    Σχήσω, καὶ πυμάτοις πείρασι κευθόμενος,
Καὶ θηρὸς ζοφεροῖσιν ἐνὶ σπλάγχνοισιν ἐερχθεὶς
    Κήτεος εἰναλίου, ὥς ποτ᾽ Ἰωνᾶς ἔδυ,
Σῶμα μὲν ἐν σπλάγχνοισι, νόος δ᾽ ἀλίτοισιν ὀρούσας
    Βήσεται οἷ κ᾽ ἐθέλει, καί περ ἐεργόμενος.
Τοῦ τ᾽ ἀγαθῶν μόνον εἰς ἐλεύθερον, οὔτε καθεκτὸν,
    Οὔθ᾽ ἑλετὸν, Χριστῷ νοῦς ἀναειρόμενος.
Οὐ θνητοῦ βασιλῆος ὁμέστιος, ὡς τὸ πάροιθεν
    Γρηγόριος θυλάκου ἦρα φέρων ὀλίγην.
Κάμνων ἐν μέσσοισι κατηφείων καὶ ἀνιάδες,
    Ἄπνοον ἆσθμα φέρων, δούλια δαινύμενος.
Οὐχ ἕδρῃ τίσει με δικασπόλος, ἢ συνέδρῳ,
    Ἢ χαμαιπετέϊ πνεύματι μέτρα νέμων.
Οὐδὲ χέρας φονίας προσπτύξομαι. οὐδὲ γεραιῶν
    Δράξομ᾽. ὥς τ᾽ ὀλίγης αὐτίτυχῶν χάριτος.
Οὐδ᾽ ἱερῶν ὑπὲρ δαῖτα γερήθλεον ἢ θανόντος,
    Ἤ τινα νυμφιδίην σὺν πλεόνεσσι θέων.
Πάντα τὰ μὲν γναθμοῖσιν ἐλώρια, τὰ δ᾽ ἀρσίποδες
    Θύομαι ἁρπαλέαις βελαρῶν παλάμαις.
Ὄψι δὲ φορτίδ᾽ ἄγων, τάφον ἔμπνοον, ἂψ ἐπὶ δῶμα
    Ἕλξω τὴν μογερὴν γαστέρα τειρόμενος,
Ἆσθμα κόροιο φέρων. ἄλλην ἐπὶ δαῖτα παχεῖαν
    Σπεύδων, πρὶν προτέρην ὕβριν ἐκσκεδάσαι.
Οὐδὲ μὲν οὐδὲ πρόεδρος ἐὼν ἱεροῖς ἐνὶ χώροις,
    Ἢ μόνος ἢ πλεόνων εἷς ἐν ἀγειρομένων,
Φθέγξομαι οὔασι τερπνὰ, τὰ πνεύματος ἔνθεν ῥίψας,
    Ὡς κεν ἔοιμι πρόφρων, φίλτρον ἔχων πλεόνων.
Τερπόμενός τε κρότοισι, καὶ ἐν θεάτροισι χορεύων,
    Κρημνοβάτης ἐπέων αὐτικορυσσομένων,
Ἀθλοφόροισιν ὁμοῖα, πολυγνάμπτοισί τε λαίβαις,

Ἢ καὶ

Ἢ καὶ μαινομένοις αὐτίπαλ' ἡνιόχοις,
Οὐχ ὅλον αἰχμάσσας, οὐ σώματος αἰθομένοιο
Λύσσαν ὑποψύξας, οὐ χθόνα μαινομένην
Πᾶσιν ἐπ' ἀλλοτρίοισι λόγου δεσμοῖσι πεδήσας,
Οὐ ψευδῆ κραδίης δόξαν ἀποσκεδάσας,
Οὐ τῦφον οἰδαίνοντα διδάγμασιν ἐς χθόνα ῥίψας,
Οὐ πηγὰς δακρύων δάκρυον ἐκκαλέσας,
Ἀλλ' ἓν φάρμακον αἰνὸν ἔχων θηρήτορα τιμῆς
Θυμὸν, καὶ θανάτου φάρμακον ἀτρεκέως.
Οὐδέ τι που συνόδοισιν ὁμόθρονος ἔσσομ' ἔγωγε
Χηνῶν ἢ γεράνων ἄκριτα μαρναμένων.
Ἔνθ' ἔρις, ἔνθα μόθος τε, καὶ αἴσχεα κρυπτὰ πάροιθεν
Εἰς ἕνα δυσμενέων χῶρον ἀγειρόμενα.
Τῶνδε γὰρ εἵνεκ' ἔγωγε μέσος χθαμαλοῖσι κάθημαι,
Ἰθρὸς παθέων αὐτὸς ἄνουσος ἐών.
Οὐ γὰρ ἐμᾶς πολιῆς παίζειν, καὶ λάτριν ἀεικῶς
Ἔμμεναι αὐτὶ θρόνων, ὧν πέρι μαρνάμενοι
Σχίζονται, καὶ κόσμον ὅλον τέμνουσιν ἀθέσμως.
Αἲ αἲ τῶν μεγάλων ἡμετέρων ἀχέων.
Ταῦτα μὲν, οἷσι φίλον, καὶ κερκώπων κράτος εἴη.
Αὐτὰρ ἐγὼ Χριστοῦ πλάζομαι ἀτρεμέων.
Εἰ δὲ κακὸν λαοῖο θεόφρονος ἡνία ῥῖψαι,
Ἔστωσαν κεφαλαὶ τῶν ἀποσεισαμένων,
Ὄφρα κεν ὡς θοὸν ἵππον ἀπηνέστερα χαλινῶν
Θυμὸς ἄγοι κρημνοῖς, ἢ σκοπέλοισι φέρων.
Εὔχομαι, ὥς κεν ἅπαντα θεῷ φίλα τοῖσδε μεμήλοι.
Εἰ δὲ χερειότερα, τηλόθεν οὔατ' ἔχειν.

ΕἸΣ ἘΠΙΣΚΟ΄ΠΟΥΣ.

Θυσίας πέμποντες ἀναιμάκτους ἱερῆες,
Ὦ ψυχῶν ταμίαι μεγακύδεες, ὦ μεγάλοιο
Πλάσμα θεοῦ χείρεσσιν ἐν ὑμετέρῃσι φέροντες,
Ὦ θεὸν ἀνθρώποισι μέγ' ἔξοχον εἰς ἓν ἄγοντες,
Ὦ κόσμοιο θέμεθλα, βίου φάος, ἕρμα λόγοιο,
Μυστοπόλοι ζωῆς ἀτελευτήτοιο φαεινῆς,
Χριστοφόροι, θώκοισιν ἐνεδριόωντες ἀρίστοις,
Ὑψηλοὶ, θεάτροισι γεγηθότες εὐπρεπέεσσι,
Σκηνοβάται, κώλοισιν ἐφεσταότες ξυλίνοισιν,
Ἀδρανέως χάσκοντες ἐν ἀλλοτρίοισι προσώποις,
Εὐσεβίης ὅσα δ' ἐντὸς, ὁμοῖα πᾶσιν ἔχοντες,
Ὑμεῖς μὲν παίζοιτε, τά περ καὶ παίζετ' ἀεικῶς, (φρά-
Καὶ σοβαρὸν φθέγγοισθε, τὰ δ' ἔρδετε ὡς μάλ' ἐλα-
Αὐτὰρ ἐγὼν, εἰ καί με κακὸν καὶ ἀνάρσιον ἄνδρα
Πάντες ὁμοῦ θέντε, χοροῦ δ' ἄπο τῆλε δίοισθε
Ὑμετέρου, βάλλοντες ἐπεσσυτέροισιν ὀϊστοῖς,
Ἀμφαδίοις, κρυπτοῖς τε, τό περ καὶ φίλτερον ὑμῖν,
Ἀλλ' ἔμπης τά με θυμὸς ἐποτρύνει καὶ ἀνώγει,
Φθέγξομαι, οὐκ ἐθέλων μὲν, ἀτὰρ λόγον ἔκποθε ῥήξω
Ψυχῆς, ὡς ὅτε κῦμα βιώμενον ἔνδοθι λάβρον
Πνεύματι, καὶ σήραγγας ὑποτρέχον, οὐκ ἐπίοπτα
Καγχλάζει, καί που τι διεκπίπτει δαπέδοιο,
Ῥηγνυμένης ὠδῖνος ἀνὰ στόμα. τοῖα πέπονθα.
Οὐ δύναμαι κατέχειν ἐντὸς χόλον. ἀλλὰ δέχεσθε
Εἴ τινα καὶ δάκεθυμον ἐρῶ λόγον, ἠὸν ἀνίης.
Φάρμακον ἄλγεός ἐστι καὶ εἰς μῦθον ἐνιαπτεῖν.
Σῶμα μέγα Χριστοῖο, τὸ τίμιον εὖχος ἄνακτος,
Λαὸς ὅλης γαίης βασιλήϊος, ἔθνος ἅπιστον,
Ἦν ὅτε δή. νῦν αὖτε θεοῦ κτέαρ ἔνθα καὶ ἔνθα
Σείεται, οἷά τε κῦμα πολυσμαράγοιο θαλάσσης,
Ἠὲ φυτὸν ζαμενέσσι τινασσόμενον ἀνέμοισι.
Λαὸς ὅδ', ᾧ θεὸς ἦλθεν ἀπ' οὐρανίοιο θοώκου,
Κῦδος ἐὸν θνητοῖσιν ἐνὶ σπλάγχνοισι κενώσας,
Καὶ μίχθη μερόπεσσι, θεὸς βροτὸς εἰς ἓν ἀγερθεὶς,
Καὶ μέγαν ὤνον ἔδωκε παθὼν δέμας, αἷμά τε θεῖον
Ῥύσιον ἡμετέρης κακίης χέεν. ἀλλά τε πολλὰ
Θύματα, οὐ μετέπειτα λόγον συνάραντας ἅπασι,
Καὶ γλυκεροῦ θανάτοιο πικρῆς χεῖρος ἀντιάσαντας,
Ὥς κε λόγον τίσωσι λόγον θεὸν, αἵματι δ' αἷμα.
Τίς δονέει τόδε σῶμα; πόθεν τόσον ἄχθος ἔμοιγε;
Πῶς δέ τε σῦς μονόφορβος ἐμὴν δηλήσατ' ἀλωήν;
Πῶς μέλαν σκοτόεσσα τέον κλέος ἀμφεκάλυψε;
Δυστήνεις, κακοεργὸς, ἐπεὶ μερόπεσσι μεγαίρων
Ἐξέπεσεν, ὅτε πρῶτον Ἀδὰμ βάλεν ἐκ παραδείσου,
Ζωῆς τ' ἀθανάτου κλέψας δηλήμονι καρπῷ,
Καὶ πολλοῖς κρατεροῖς τε τινάγμασιν αἰὲν ἀτίζων,
Οὐ δ' ἐνὶ ὡς πόθεεσκεν ὅλον γένος, οἷσι δ' ἄλλοισι
Γνὺξ βαλέειν, σωτῆρ δὲ λόγου, καὶ πυρσὸς ἀερθεὶς,
Πᾶσαν ἐπέδραμε γαῖαν ἀείδιμος. εἰ δὲ δάϊκτοι,
Καὶ πλέον ἐστήριξαν ἀεθλοφόροισι παγέντας.
Δεύτερον εὕρατο μῆχος ἐπίκλοπον, ὡς στρατὸν ἔγνω
Καρτερὸν, ἢ νήεσσιν ὀλοίϊον ἔμβαλεν ἐχθός.
Καὶ γὰρ ἀγοῦ πίπτοντος, ὅλος στρατὸς ἐς χθόνα νεῦσε.
Ποντοπόρον δέ τε νῆα κακός τις ἐπεὶ ἴθυνεν ἀήτης,
Ἢ σκοπέλοισιν ἔαξε, κυβερνητῆρος ἀτερθεν.
Ὡς δὲ δόμος τε, πόλεις τε, χοροὶ, βόες, ἅρματα, ποῖμν',
Βλάψεν αἰδρείῃ σημάντορος. εἰδόσι μῦθος
Ἡμετέρην κακίην, ὁπόσοι λαοῖο πρόεδροι.
Πρόσθε μὲν ἀνδροφόνοισι φυγῆς πολίεθρα τέτακτο,
Καὶ χῶρός τις ἔην ἀποπομπαίοις θυέεσσι,
Καί τις καὶ πικρῆς καὶ αἵματος ὑστατίοισιν
Ἤμασιν, ἀρχιστοῖο κακόφρονος ἐξεκρίνασαν
Μισθὸν ἀτιμήτοιο κακὸν καὶ τυτθὸν ἔχοντες.
Οὔ τι μὲν οὖν ἀέκοντος, ἐπεὶ θεός ἐστιν ἀλιτρός
Χαίρεσιν, εὖτ' ἐθέλησιν. ἀτάρ γε μὲν ἐξεκρίνασαν.
Νῦν δ' ἕνα χῶρον ἴσασιν ἀτασθαλίης τε μόρου τε
Πάντες, ὅσοι ξεῖνοί τε, καὶ ἔρκεος ἡμετέροιο,
Τὸ σεπτὸν τὸ πάροιθε σοφῶν ἕδος ἔρκος ἀρίστων,
Βῆμα τόδ' ἀγγελικοῖσι χοροστασίῃσι τεθηλὸς,
Κιγκλίδα τὴν μεσάτην κόσμου δύο, τῶν τε μενόντων,
Τοῦ τε παρερχομένοιο, θεῶν ὅρον, ἡμερίων τε,
Ἦν ὅτε δή. νῦν αὖτε γελοίϊον, ἡνίκα πᾶσιν
Ἐντὸς ἀκληΐστοιο θύρης δρόμος, ὥς δοκέει μοι
Κήρυκος βοόωντος ἐνὶ μεσάτοισιν ἀκούειν.
Δεῦρ' ἴτ' ὅσοι κακίης ὑποδέκτορες, αἴσχεα φωτῶν,
Γάστορες, ὑβριστεύοντες, ἀναιδέες, ὀφρυόεντες,
Ζωροπόται, πλάγκτοι, φιλοκέρτομοι, ἁβροχίτωνες,
Ψεῦσται θ', ὑβρισταί τε, θεοῖς ἐπίορκον ὁμοῦντες,
Δημοβόροι, κτεάτεσσιν ἐπ' ἀλλοτρίοισιν ἀέπτους
Βάλλοντες παλάμας, φθονεροὶ, δολόεντες, ἄπιστοι,
Θῶπες ὑβριζόντων, χθαμαλοὶ χθαμαλοῖσι λέοντες,
Ἀμφίβιοι, καιροῖο πολυτρέπτου θεράποντες,

Πουλύποδος πέτρῃσιν ἐειδόμενοι χρόα μύθῳ,
Ἀστίγχμοι, ζείοντες, ἔτι χνοάεντες ἴουλον,
Ἢ κλέπται φυσικοῖο πυρός, φαέεσσιν ἔχοντες
Ἡβίην φιλότητα, ὅτ' ἀμφαδίην ἀλέασθε,
Νηΐδες οὐρανίων, νεολαμπέες, αἰθαλόεντες
Πνεύματι αἰγλήεντι, συνερχομένης κακότητος.
Δεῦρ' ἴτε θαρσαλέοι, πᾶσι θρόνος εὐρὺς ἕτοιμος.
Δεῦρ' ἴτε δεξιτερῇσι νέας κλίνοι τε τίνοντας,
Πᾶσι προφρονέως καὶ μὴ πείθουσι τέτανται.
Μαίνεα πάλιν ξηρὸς ὄμβρος, ἅπας κόλποισι λέγοιτε,
Ὃς πλέον, ὅς τ' ὑποδεὴς ἐμὴν χάριν. εἰ δ' ἐθέλοιτε,
Μὴ δ' ἁγίῃ φείδοισθε θεουδέος ἤματος ἀργοῦ.
Ἢ τάχα καὶ παλάμῃσιν ἐν ἀπλήστοισι πύθοιτε.
Ξεῖνος μὲν πάντεσσιν ἀήρ, ξείνη δέ τε γαῖα,
Ξεῖνος δ' οὐρανὸς εὐρύς. ἅ τ' οὐρανὸς ὄμμασι φαίνει,
Ξεῖνοι δ' αὖ πόντοιο χάρεις, ξεῖνοί τε θόωκοι.
Θαῦμα μέγ', οὐ Σαοὺλ χάρειος ξεῖνος, ἀλλ' ὑποφήτης.
Μή τέ τις οὖν ἀροτήρ, μὴ τέκτων, μὴ σκυτοεργός,
Μὴ θήρην μεθέπων, μήτ' ἔμπυρον ἔργον ἐλαύνων,
Τῆλε μένοι, μὴ δ' ἄλλον ἔχοι σημάντορα θεῖον.
Κρεῖσσον γὰρ κρατέειν, ἢ κρατέοντι πιθέσθαι.
Ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ χειρῶν πέλεκυν μέθεται, ὃς δ' ἄρ' ἐχέτλην
Ῥίψας, ὃς δὲ δορήν, ὃς δ' εὐρέα, ὃς δὲ πυράγρην,
Ἐνθάδ' ἴοι, θείην δὲ περιθλίβοισθε τράπεζαν,
Στεινόμενοι, σεύοντες, ὁ δ' ἄλκιμος ἄλλον ἐλαύνοι.
Πολλάκι καὶ τὸν ἄριστον ἐνιδρύσαντα θρόνοισι
Γηραιόν, σάρκεσσι τετρυμένον, οὐρανοφοίτην,
Κόσμον ἀτιμάζοντα, θεοῦ μετὰ μοῖραν ἔχοντα,
Καὶ νέκυν ἐν ζωοῖσι, θυηπόλον ἐσθλὸν ἄνακτος.
Εἰκὼ μέν τις ἔγραψεν ἀπ' εἰκόνος ἀρχετύποιο
Σπευδόμενος προπάροιθε, πίναξ δ' ὑπεδέξατο μορ-
Ὑμᾶς δ' εἰσορόων τις, ἐναντίον οἶμον ὁδεύει. (φὴν,
Καὶ τόδε μοι ὦ. μέγεαρ ἀφ' ὑμετέρης κακότητος.
Κῆρυξ μὲν δὴ τοῖα βοήπυος. αὐτὰρ ἔγωγε
Δεῖσα μὲν Μωσῆος ἀγακλέος οἷον ἄκουσα,
Ὃς μοῦνος νεφέλης εἴσω θεὸν ἔδρακεν αὐτήν,
Τοὺς δ' ἄλλους ἐκέλευσεν ὑπὸ προπόδεσσι μένοντας,
Ἁγνοτάτους ἁγνοῖσιν ἐν εἵμασι καὶ τρομέοντας,
Μούνης εἰσαΐειν θεῖης ὀπός. οὐ γὰρ ἄμεινον
Οὐδ' αὐτοῖς θήρεσσι πατεῖν πέδον οὐρανίοιο,
Μὴ καὶ ῥηγνυμένοισιν ὑπὸ σκοπέλοισι δαμεῖεν.
Δεῖσα δ' αὖ παίδων Ἀαρὼν μόρον, οἵ ῥα θυηλὰς
Θύοντες ξείνοιο πυρός, ξείνως καὶ ὄλοντο.
Αὐτίκα καὶ θυέων χῶρος θανάτοιο τελέσθη.
Καὶ παῖδες προϊόντες Ἀαρὼν μεγάλοιο δάμασθεν.
Ὣς δὲ καὶ Ἠλείδῃσιν ἐπέχραε λυγρὸς ὄλεθρος.
Ἠλείδαις, ὅτι μάργον ἔχον νόον. ἢ γὰρ ἔβαλλον
Οὐχ ἱερὰς παλάμας ἱερῶν καθύπερθε λεβήτων.
Οὐδὲ μὲν οὐδ' Ἠλεὶ χόλον ἔκφυγεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν
Οὐχ ὁσίη γαστὴρ παίδων ἐχάλεψε δίκαιον,
Καὶ πρὸ ἀεὶ βρίσαντα ὀνειδείοις ἐπίεσσεν.
Εἰ δὲ τόσοι τοίησιν ἁμαρτάσι μῆνις ἔπεστιν,
Ὁσσατίης δέ τεος δεῖν ὑμμι πλεόνεσσι κακοῖσι,
Καί σε κιβωτὸν ἄνασσαν, ὃς ἥψατο χερσὶ βεβήλοις
Κλινομένην, θάνεν αἶψα, θεοῦ δέ τε νηὸν ἔθηκεν

Ἄψαυστον παλάμῃσιν, βράσματα τ' ἄχθει τοίχων,
Τοιάδ' ἐγὼ αἰάζω, πίπτω δ' ὑπὸ σεῖο πόδεσσι
Χριστὲ ἄναξ, μή μοί τις ἀπαντήσειεν ἀνίη
Χαζομένῳ. κέκμηκα λύκοις δηλήμοσι ποίμνης,
Ποιμέσι μαρνάμενος δηρὸν χρόνον. ἐκ μελέων δὲ
Ῥικνῶν, ἔπτατο θυμός. ἀναπνείω δ' ὀλίγον τι
Τειρόμενος καμάτοισι, καὶ ἄγχιον ἡμετέροισιν.
Ὧν οἱ μὲν θώκων ἱερῶν πέρι δῆριν ἔχοντες,
Ἀντία κυμαίνοντες, ἐπασσυτέροισι κακοῖσι
Βαλλόμενοι, βάλλοντες, ἀτειρέες εἰσὶ μαχηταί,
Εἰρήνην βοόωντες, ἐφ' αἵματι κυδιόωντες,
Ὡς ὄφελον γε βαιὰν ἀναπλήσαιεν ἀνίην,
Ἔνδικον, ἐδράνωσαν, ἐφ' ἕδρῃ πίστιν ἔχοντες.
Οἱ δ' ἄρα τοῖς ἑκάτερθε μεριζόμενοι, κλονέουσιν
Ἀντολίην τε δύσιν τε, θεὸς δ' ἐς σάρκας ἔληξεν.
Ὧν ἄπο μαρναμένων, καὶ οὔνομα καὶ μόθος ἄλλοις.
Παῦλος ἐμός, πέτρος δὲ τεός, κεῖνος δὲ τ' Ἀπολλῶς
Εἰσὶ θεοί. χριστὸς δὲ μάτην ἥλοισι πέπηκται.
Οὐ γὰρ ἐκ χριστοῖο καλεύμεθα, ἐκ μερόπων δὲ,
Κείνου καὶ χαρίτεσσι καὶ αἵματι κῦδος ἔχοντες.
Τόσσος ἔρως φαέεσσιν ἐπέκλυσεν ἡμετέροισιν,
Ἢ δόξης κενεῆς, ἢ κτήσιος, ἢ φθόνος αἰνός,
Τηκεδανός, κακόχαρτος, ἐναίσιμον ἄλγος ἔχουσι.
Καὶ πρόφασις ξυνὴ ὁσίη. τὸ δ' ἀτρεκὲς, ἔχθος ἄπιστον.
Διπλόος οὖν ἕκαστος, οἷς λύκον ἀμφικαλύπτων,
Καὶ χαλκὸς λοχόων περὶ νεπόδεσσιν ἐδωδήν.
Τοῖα μὲν ἡγητῆρες, ὁ δ' ἕσπεται ἐγγύθι λαός.
Πρόφρονες ἐς κακίην, καὶ ἡγητῆρος ἄνευθεν.
Οὐδέ τις ἔστ' ἀγαθοῖο διάκρισις, οὐδὲ κακοῖο,
Οὐ πινυτῆς πολιῆς, οὐκ ἀφραδίης νεότητος,
Οὐ μογεροῦ βιότοιο θεουδέος, οὐ μαλακοῖο.
Εἷς νόμος οὗτος, κάκιστον ἔχειν πλέον. ὡς ἀπόλοιτο
Κεῖνος ἀνήρ, ὃς πρῶτος ἀνήγαγεν ἐνθάδ' ἀλιτρούς.
Αὐτῶν κόσμος ἔοι, αὐτῶν θεός, ὅσσα τ' ἀρίστοις
Ἔσσεται ὑστατίοισιν ἐν ἤμασιν ἀμφιτάλαντα.
Οἱ δ' ἀγαθοί, μογέουσιν ἐτώσια. τοῖα δικασταῖς
Εὔαδεν ἡμετέροισι. δίκη φυγὰς ἔνθεν ἀπῆλθεν.
Ἓν δ' ἄρα πάντα πέλοι, χριστός, βροτός, ἥλιος, ἀστήρ,
Φῶς, σκότος. ἄγγελος ἐσθλός, ἑωσφόρος, οὐκέτι λάμπων.
Πέτρον δ' ἶσα φέροιτο θεοκτόνος Ἰσκαριώτης,
Καὶ Σολύμοις ἱεροῖσιν ἀλιτροτάτη Σαμάρεια,
Ἶσα δ' ἔχοι χρυσός τε καὶ ἄργυρος, ἠδὲ σίδηρος.
Μάργαρος ὀκρυόεντι λίθῳ, πηγαῖς δὲ χαράδραι.
Πάντα δ' ἄμ' ἀλλήλοισι πεφυρμένα εἰς ἓν ἄγοιτο,
Ὥς ποτ' ἔην, ὅτε κόσμος ἔην πρωτόκτιστος ὕλη,
Κόσμον ἔτ' ὠδίνουσα διακειδὸν οὐ βεβαῶτα.
Ἦν δ' ὅτε μωαβίταις υἱὸς μέγας οὐ βατὸς ἦεν,
Οὐδὲ μὲν ἀμμανίτῃσιν, ἐπεὶ στρατὸν ἦκαχον νῦν.
Ἄλλους δ' ὑδροφόροισιν ἐνηρίθμησεν Ἰησοῦς,
Καὶ ξυλοφορτηγοῖσιν, ἐπεὶ ῥά μιν ἐξαπάφησαν.
Ταῦτα κακοῖς. Λευὶ δὲ γόνον μεγάλοιο γέρηραν.
Σκηνῆς γάρ μιν ἔθηκαν ἐπουρανίης θεράποντα.
Κἀνθάδε ὅροι θυέων τε, καὶ οὔδεος, ἠδὲ πόνοιο.
Ἄλλος γάρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ χρείας ἄχον ἐπ' ἔργοις,
Ὅσσά τ' ἔην νηοῖο καὶ ἔκτοθεν ἐγκονέοντες.

Κεῖνα

Κεῖνοι μὲν τρίσσοισι νόμοις πέρι προμάχιζον.
Ἡμεῖς δ' αὖ κακίῃ γ' δρία θήκαμεν. ὦ θανάτοιο.
Τίς τάδε θρηνήσειε γόων πολυΐδριας ἀοιδός;
Σχέσθε φίλοι. λήξωμεν ἀτασθαλίῃ μογέοντες.
Ὀψέ ποτ' δυσαγέεσσι θεὸς τίσαιτο θυηλαῖς.
Εἰ μὲν δὴ πεπίθοιμεν, ὀνησόμεθ'. εἰ δὲ καλὺ πῆσε
Μῦθον ἐμὸν πολιήν τε νέων θράσος ἢ κολοιῶν,
Οὖλον ὑποκρώζοντες ἐμοὶ νέφος ἀφραδίῃσι,
Μαρτύρομ' ἀθανάτοιο θεοῦ χορόν, καὶ τὸ κελαινὸν
Ἦμαρ, ὃ τὴν κούφην πνοιὴν βόσκεται ὕπατον ὕλην,
Οὐ μὲν ἐγὼ κείνοισιν ὁμόθρονος, οὐχ ὁμοεργός,
Οὐδέ τι συμφράδμων, οὐ σύμπλοος, οὐ συνοδίτης.
Ἀλλ' οἱ μὲν προτέρην ἴτων ὁδόν. αὐτὰρ ἐγώ γε
Ζητῶ Νῶε κιβωτὸν, ὅπως μόρον αἰνὸν ἀλύξω.
Αὐτὰρ ἔπειτα φύγοιμι κακῶν ἄπο τηλόθι μίμνων,
Καὶ Σόδομον πυρόεντα πικρόν τε ἀθέσφατον ὄμβρον.
Ὧν οὐδὲ δεσμὸς ἔχει πλάγκτην νόον ἔνδον ἀγέρσας.
Εἴσω πᾶς ὁρόων, γελόων βιότοιο θυέλλας,
Αἵ ῥά τε καὶ πινυτῶν αἰσχρῶς κενέουσι πρόσωπα,
Αἰεί τε πραπίδεσσι νοήματα θεῖα χαράσσων,
Χώροισιν οὐκ ἐπίμικτα, διαυγέα, φωτὶ πελάζων
Τηλεσοφαὲς θεότητος ἐπειγομένοισι πόθοισιν,
Ἵλαον ἀθανάτοιο θεοῦ πρὸς θῶκον ἱκοίμην,
Ἔνθά τε πάντ' ἀναφανδά. τὸ δὲ πλέον ἰσοτάλαντον
Τῆμος, ὅτ' ἐν χείρεσσι θεοῦ ζυγὸν ὀρθοδίκοιο.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝτινουπόλεως ἱερέας, καὶ αὐτὴν τὴν πόλιν.

Θυσίας πέμποντες ἀναιμάκτους ἱερῆες,
Καὶ μεγάλης μονάδος λάτρεις ἐν τριάδι,
Ὦ νόμοι, ὦ βασιλῆες ἐπ' εὐσεβίῃ κομόωντες,
Ὦ Κωνσταντίνου κλεινὸν ἕδος μεγάλου,
Ὁπλοτέρη Ῥώμη, τόσσον προφέρουσα πολίων,
Ὁσσάτιον γαίης οὐρανὸς ἀστερόεις,
Ὑμέας εὐσεβίας ὑποβάλλομαι, οἷά μ' ἔοργεν
Ὁ φθόνος, ὡς ἱερῶν τῆλε βάλεν τεμέων
Δηρὸν ἀεθλεύσαντα, φαεσφόρον οὐρανίοισι
Δόγμασι, καὶ πέτρης ἐκπροχέοντα ῥόον.
Τοία δίκη· μόχθον μὲν ἐμοὶ καὶ δεῖμα γενέσθαι,
Ἄστεος εὐσεβίῃ πρῶτα χαρασσομένου.
Ἄλλον δ' αὖ μόχθοισιν ἐμοῖς ἐπὶ θυμὸν ἰαίνειν,
Ἀρθέντ' ἐξαπίνης θῶκον ἐπ' ἀλλότριον.
Οὔ με θεός τ' ἐπίβησε, θεοῦ τ' ἀγαθοὶ θεράποντες.
Ταῦτα νόθος συνεδρή, ταῦτα θεοῦ θέραπες,
Οἳ δῆριν στονόεσσαν ἐπ' ἀλλήλοισιν ἔχοντες.
Χριστὲ ἄναξ, οὔ μοι ταῦτα νόοισι φίλα.
Οὐ γὰρ ἐμῆς γνώμης μοίρης θρασὺς ἀσπιδιώτης,
Οὐδ' ἐθέλων Χριστοῦ ἄλλό τι πρόσθε φέρειν.
Ἀμπλακίη δ', ὅτι μηδὲν ὁμοίιον ἤμπλακον ἄλλοις,
Μηδ' ὡς νηὸς ὀλίγη φροντίδι συμφέρομαι.
Ὣς καὶ κουφονόοισιν ἀπέχθομαι. οἳ ῥ' ἀνίηκαν
Βῆμα τόδ' οὐχ ὁσίως κηροθέουσι φίλοις.
Ἀλλὰ τὰ μὲν λήθης κεύθοι βυθός. αὐτὰρ ἐγώ γε
Ἔνθεν ἀφορμηθεὶς, τέρψομαι ἀτρεμίῃ.
Πάντ' ἄμυδις, βασίλεια, καὶ ἄστεα, καὶ ἱερῆας
Ἀσπασίως προφυγὼν, ὡς πόθεον τὸ πάρος,
Εὖτε θεός μ' ἐκάλεσσε καὶ ἐννυχίοισιν ὀνείροις,
Καὶ πόντου κρυεροῦ δείμασιν ἀργαλέοις.
Τούνεκα κἀγχαλόων, φθόνον ἔκφυγον. ἐκ μεγάλου δὲ
Χεύματος, ἐν σταθερῷ πεῖσμα βάλον λιμένι.
Ἔνθα νόον καθαροῖσι νοήμασι θυμὸν ἀείρων,
Θύσω καὶ σιγήν, ὡς τὸ πάροιθε λόγον.
Οὗτος Γρηγορίοιο λόγος, τὸν θρέψατο γαῖα
Καππαδοκῶν, Χριστῷ πάντ' ἀποδυσάμενον.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ φύσεως.

Χθιζὸς ἐμοῖς ἀχέεσσι τετρυμένος, οἶος ἀπ' ἄλλων
Ἥμην ἐν σκιερῷ ἄλσεϊ θυμὸν ἔδων.
Καὶ γάρ πως φιλέω τόδε φάρμακον ἐν παθέεσσιν,
Αὐτὸς ἐμῷ θυμῷ προσλαλέειν ἀκέων.
Αὖραι δ' ἐψιθύριζον ἅμ' ὀρνίθεσσιν ἀοιδοῖς,
Καλὸν ἀπ' ἀκρεμόνων κῶμα χαριζόμεναι,
Καὶ μάλα περ θυμῷ κεκαφηότι. οἱ δ' ἀπὸ δενδρέων
Στηθομελεῖς, λιγυροί, ἠελίοιο φίλοι
Τέττιγες λαλαγεῦντες, ὅλον κατεφώνεον ἄλσος.
Πὰρ δ' ὕδωρ ψυχρὸν ἐγγὺς ἔκλυζε πόδας
Ἦκα ῥέον δροσεροῖο δι' ἄλσεος. αὐτὰρ ἔγωγε
Τοῖς ἐχόμην κρατερῶς ἄλγεος, ὡς ἐχόμην.
Τῶν μὲν ἄρ' οὐκ ἀλέγιζον, ἐπεὶ νόος εὖτε πυκασθῇ
Ἄλγεσιν, οὐκ ἐθέλει τέρψιος ἀντιάειν.
Αὐτὸς δὲ στροφάλιγξιν ἑλισσομένοιο νόοιο,
Τοίην ἀντιπάλων δῆριν ἔχον ἐπέων,
Τίς γενόμην, τίς δ' εἰμί, τί δ' ἔσσομαι, οὐ σάφα οἶδα.
Οὐδὲ μὲν ὅς τις ἐμεῦ πλειότερος σοφίῃ.
Ἀλλ' ὥς τε νεφέλῃ κεκαλυμμένος ἔνθα καὶ ἔνθα,
Πλάζομαι οὐδ' ἐν ἔχων, οὐδ' ὄναρ ὧν ποθέω.
Πάντες γὰρ χθαμαλοί καὶ ἀλήμονες, οἷσι παχείης
Σαρκὸς ἐπικρέμαται κυανέη νεφέλη.
Κεῖνος δ' οὔτι ἐμεῖο σοφώτερος, ὃς πλέον ἄλλων
Ἤπαφεν ἧς κραδίης ψεύδεσιν ἑτοιμολόγον.
Εἰμί. φράζε, τί τοῦτο; τὸ μὲν, παρέδραμεν ἐμεῖο,
Ἄλλο δὲ νῦν τελέθω. ὃς δ' ἔσομ', εἴγ' ἔσομαι,
Ἔμπεδον οὐδέν, ἐγώ γε ῥόος θολεροῦ ποταμοῖο
Αἰὲν ἐπερχόμενος, ἑστὸς οὐδὲν ἔχων.
Τί πτε με τῶνδ' ἐρέεις; τί δ' ἐγὼ πλέον εἰμί, δίδαξον.
Καὶ νῦν τῇδε μένων, δέρκεο μή σε φύγω.
Οὔτε δὶς ὃν τὸ πάροιθε ῥόον ποταμοῖο περήσεις
Ἔμπαλιν, οὔτε βροτὸν ὄψεαι, ὃν τὸ πάρος.
Ἦν πάρος ἐν χροῒ πατρός, ἔπειτά μ' ἐδέξατο μήτηρ,
Ξυνὸν δ' ἀμφοτέρων. ἔνθεν ἔπειτα κρέας
Ἄκριτον, ἄβροτον, αἶσχος ἀνείδεον, οὔτε λόγοιο,
Οὔτε νόου μετέχον, μητέρα τύμβον ἔχον.
Δὶς ταφέες, ζώοντες ὑπὸ φθορᾶς. ἣν γὰρ ὀδύνω
Ζωήν, τὴν δ' ὁρόω τῶν ἐτέων δαπάνην,
Ἤ μοι γῆρας ἔχθιστον ὀλοίιον. εἰ δέ με κεύθει
Αἰὼν οὐ φθινύθων δέξεται, οἷα φάτις,
Φράζεο μὴ ζωὴ μὲν ἔχει μόρον, ἡ δὲ τελευτή,
Ζωὴ σοί γε πέλει ἔμπαλιν, ἢ δοκέεις.
Οὐδὲν ἔφυν, τί κακοῖσι δαμάζομαι, ὥς τι πεπηγός;

Τοῦτο γὰρ ἡμερίων ἄτροπόν ἐστι μόνον.
Συμφυὲς, ἀσυφέλικτον, ἀγήραον. ἐξότε κόλπων
Μητρὸς ὀλισθήσας πρῶτον ἀφῆκα δάκρυ,
Ὅσσατίοις, οἵοις τε συναντήσεσθαι ἔμελλον
Πήμασι, δακρυχέων πρὶν βιότοιο θίγω.
Χώρην μέν τιν' ἄθηρον ἀκούομεν, ὥς ποτε κρήτην,
Καὶ ζῶα καὶ κρυερῶν ἀλλοτρίην νιφάδων.
Θνητῶν δ' οὔποτέ τις τόδ' ἐπεύξατο, ὡς ἀδάμαστος
Τῶν δὲ βίου συγερῶν ἔνθεν ἀπῆλθε μόγων.
Ἀδρανίη, πενίη τε, τόκος, μόρος, ἔχθος, ἀλιτροὶ,
Θῆρες ἁλὸς, γαίης, ἄλγεα, πάντα βίος.
Πήματα μὲν, καὶ πάμπαν ἀτερπέα πόλλ' ἐνόησα,
Τῶν δ' ἀγαθῶν, οὐδὲν πάμπαν ἄμοιρον ἄχους,
Ἐξέτι τοῦ, ὅτε μοι πικρὴν ἐπομόρξατο ποινὴν,
Γεῦσίς τ' οὐλομένη, καὶ φθόνος ἀντιπάλου.
Σοὶ μὲν δὴ σὰρξ τοῖα δυσαχθέϊ συμμενέοντι
Ἐχθρῷ, καὶ πολέμου οὔποτε λυομένου,
Θρεὶ ψυχρῷ, καὶ σαίνοντι, πνεῖ ψύχοντι τὸ θαῦμα.
Θαῦμα μέγ', εἴ ποτ' ἔμοιγ' ὕστερον εὐμενέεις.
Ψυχὴ, σὺ δ' ἄρ' ἔπειτα λελείψεαι ὅσσ' ἐπέοικε,
Τίς, πόθεν, ἢ τί πέλεις; τίς δέ σε νεκροφόρον
Θήκατο, καὶ στυγερῇσι πέδαις ἐνέδησε βίοιο;
Ἐς χθόνα βριθομένην πάντοθε πῶς ἐμίγης;
Πνεῦμα πάχει, σαρκὶ δὲ νόος, καὶ ἄχθεϊ κοῦφα.
Ταῦτα γὰρ ἀλλήλοις μάρναται ἀντίθετα.
Εἰ μὲν δὴ σάρκεσσιν ὁμόσπορος ἐς βίον ἦλθες,
Ὤ μοι συζυγίης τηλόθεν ὀλομένης.
Εἰκὼν εἰμὶ θεοῖο, καὶ αἴσχεος υἱὸς ἐτύχθην,
Αἰδέομαι τιμῆς μητέρα μαργοσύνην.
Ῥεῦσις γάρ μ' ἐφύτευσεν, ὁ δ' ἔφθιτο, νῦν δὲ βροτὸς, αὖθις
Οὐ βροτὸς, ἀλλὰ κόνις. ἐλπίδες ὑστάτιαι.
Εἰ δὲ σύ γ' οὐρανίη τις, ὅθεν; ποθέοντα δίδαξον.
Εἰ μὲν ἄημα θεοῦ καὶ λάχος ὡς φρονέεις,
Ῥίψον ἀτασθαλίην, καὶ πείσομαι. οὐ γὰρ ἔοικε
Τοῦ καθαροῦ ῥυπαρὴν ἔμμεναι, οὐδ' ὀλίγον.
Οὐδὲ γὰρ ἠελίοιο λάχος σκότος, οὐδὲ πονηροῦ
Πνεύματος αἴγλη ἔην ἔκγονον ἐξεφάνη.
Πῶς δ' ὀλοοῦ βελίαο τινάγμασι τόσσον ἐλαύνῃ,
Καίπερ ἐπουρανίῳ πνεύματι κιρναμένη;
Εἰ γὰρ τοῖον ἔχουσα βοηθόον ἐς χθόνα νεύεις,
Αἴ αἴ τῆς ἀκράτου σῆς ὀλοῆς κακίης.
Εἰ δ' οὔ μοι θεόθεν σὺ, τίς ἡ φύσις; ἦ μέγα τάρβος,
Μή ποτε μαψιδίῳ κύδεϊ φυσιόω.
Πλάσμα θεοῦ, παράδεισος, ἐδὲμ, κλέος, ἐλπὶς, ἐφετμὴ,
Ὄμβρος ὁ κοσμολέτης, ὄμβρος ὁ πυρσοπόλος.
Αὐτὰρ ἔπειτα νόμος, γραπτὸν ἄκος. αὐτὰρ ἔπειτα
Χριστὸς ἐμὴν μορφὴν ἡμετέρῃ κεράσας.
Ὡς κεν ἐμοῖς παθέεσσι παθὼν θεὸς ἄλκαρ ὀπάζοι,
Καί με θεὸν τελέσῃ, εἴδεϊ τοῦ βροτέου.
Ἀλλ' ἔμπης ἀδάμαστον ἔχω μένος, ἐς δὲ σίδηρον
Αὐτοφόνον μανίῃ σπεύδομεν, ὥς τε σύες.
Τί ποτ' ἀγαθὸν βιότοιο; θεοῦ φάος. ἀλλ' ἄρα καὶ τοῦ,
Εἴργει με φθονερὴ καὶ στυγερὴ σκοτίη.
Οὐδὲν πλεῖον ἔμοιγε. τί δ' οὐ πλέον ἐστὶ κακοῖσιν;
Αἴθε γὰρ ἶσον ἔχον, καὶ μάλα περ μογέων.
Κἀμ' ὀλιγοδρανέων. τάρβος δέ με θεῖον ἔκαμψε.
Τείρουμ' ἠματίαις φροντίσι καὶ νυχίαις.
Οὗτος ὁ βεισαύχην με καὶ ἤπιον ὥσπερ ὀπίσσω
Λὰξ ἐπέβη. σὺ δέ μοι δείματα πάντα λέγε.
Τάρταρον ἠερόεντα, πυριφλεγέθοντας ἱμάσθλας,
Δαίμονας, οἳ ψυχῶν πράκτορες ἡμετέρων.
Μῦθος ἅπαντα κακοῖσι, τὸ δ' ἐν ποσὶ μοῦνον ἀρεστόν.
Οὐδὲν ἀποστρέφεται τῆς βασκάνου κακίης.
Λώϊον ἦν ἀλιτροῖσιν ἐς ὕστερον ἔμμεν' ἄποινα,
Ἢ ἐμὲ νῦν κακίης πήμασιν ἀχαλάαν.
Ἀλλὰ τί μοι βροτέων, τί δέ μοι τόσον ἄλγε' ἀείδειν
Ἡμετέρης γενεῆς πᾶσιν ἔπεστιν ἄχος.
Οὔ μοι χθὼν ἀτίνακτος, ἀλλὰ κλονέουσιν ἀῆται.
Ὧραι δ' ἀλλήλαις εἶξαν ἐπεσσυμέναις.
Νὺξ, ἦμαρ κατέπαυσε, τὸ δ' ἤχλυσεν ἠέρα χεῦμα.
Ἄστρασιν ἥλιος, ἠελίου δὲ νέφος.
Κάλλος ἀπημάλδυνε. παλίζωος δὲ σελήνη.
Αὐτὰρ ὅγ' ἠμιφανὴς, οὐρανὸς ἀστερόεις.
Καὶ σύ ποτ' ἀγγελικοῖσιν ἑωσφόρος ἦσθα χορεῖσι
Βάσκανε, νῦν δ' ἔπεσες αἶσχος ἀπ' οὐρανίων.
Ἵλαθί μοι βασίλεια κεδνὴ τριὰς, οὐδὲ σὺ πάμπαν
Γλῶσσαν ἐφημερίων ἔκφυγες ἀφραδέων.
Πρόσθε πατὴρ, μετέπειτα πάϊς μέγας, αὐτὰρ ἔπειτα
Πνεῦμα θεοῦ μεγάλου βάλλετ' ἐπεσβολίαις.
Ποῖ στήσεις με φέρουσα κακοφραδὲς ἐνθάδε μερίμνας;
Ἵστασο. πάντα θεοῦ δεύτερα. εἶκε λόγῳ.
Οὐδέ με μαψιδίως τεῦξεν θεός. ἔμπαλιν ᾠδῆς
Ἵσταμαι, ἡμετέρης τοῦτ' ὀλιγοφρονίης.
Νῦν ζόφος, αὐτὰρ ἔπειτα, λόγος. καὶ πάντα νοήσεις,
Ἢ θεὸν εἰσορόων, ἢ πυρὶ δαπτόμενος.
Ὥς μοι ταῦτ' ἐπάεισε φίλος νόος, ἄλγος ἔπεσσεν.
Ὀψὲ δ' ἀπὸ σκιεροῦ ἄλσεος οἴκαδ' ἔβην,
Ἄλλοτε μὲν γελόων ἑτερόφρονα, ἄλλοτε δ' αὖτε,
Κῆρ ἀχέων σμύχων μαρναμένοιο νόου.

ΠΕΡῚ ΤΗ͂Σ ΤΟΥ͂ ἘΚΤῸΣ ἈΝθρώπου εὐτελείας.

Τίς γενόμην; τίς δ' εἰμί; τί δ' ἔσσομαι οὐ μετὰ δηρὸν
Γῆς ἢ φθορίου στήσεις πλάσμα μέγ' ἀθανάτοις [illegible]
Εἴ τι μέγ' ὡς μὲν ἔγωγε οἴομαι, οὐδὲν ἐόντες,
Ὀφρυόεν μαψιδίως τείνομεν ἡμέριοι.
Εἰ τόδε μεῖζον ἔοιμεν, ὅσον πλεόνεσσι πέφανται,
Ζωῆς δ' ὀλλυμένης, μηδὲν ἔχοιμι πλέον.
Πόρτις μὲν διαλύξεν ἑὸν κευθμῶνα τεκούσης,
Καὶ σκαίρει, γλυκερόν τ' οὖθαρ ἀνακραδάει.
Καὶ τριετὴς ζυγὸν ἦρε καὶ εἴρυσεν ἄχθος ἀπήνης,
Αὐχένα δ' αὐχενίῳ κάρτεϊ μῖξε μέγαν.
Νεβρὸς δ' αἰολόδερμος, ἐπὴν διὰ γαστρὸς ὀλισθῇ,
Αὐτίκα μητρὸς ἑῆς πὰρ ποσὶ θῆκε πόδα,
Φεύγει δ' ὠμοβόρους τε κύνας, καὶ ἵππον ἐλαφρὸν,
Καὶ λόχμης πυκινῆς κεύθεται ἐν λαγόσιν.
Ἄρκτοι δ', οὐλομένων τε συῶν γένος, ἠδὲ λέοντες,
Τίγρις τ' ἠνεμόεις, παρδαλίων τε μένος,
Αὐτίκα φεῖξεν ἴθαρσαν ἐπὴν κε σίδηρον ἴδωνται,
Φεῖξεν, καὶ κρατεροὺς ἔλτ' ἤδη θηρολέτας.

Ἄρτι δέ τ' ἄπτερος ὄρνις, ἐΰπτερος ἢ μετὰ δηρὸν
Ἠρίᾳ δινεύει πολλὸν ὕπερθε δόμου.
Ξουθὴ δ' αὖ τε μέλισσα λίπε σπέος, οἶκον ἔτευξεν
Ἀντίθετον, γλυκεροῦ πλῆσε γόνοιο δόμον.
Πάντα δὲ θ' ἄκρος ἐὼν φύσεος πόνος, αὐτόματα δὲ
Πᾶσι τροφή, γαίης δαῖτα χαριζομένης.
Οὐ πόντον τέμνουσιν ἀπήνῃ, οὐκ ἀρόουσιν,
Οὐ ταμίαι κάνοις, οὐδὲ κύπελλα φέρει.
Καὶ πτερὸν ὄρνιν ἔθρεψε ταχύν, καὶ ἄγρια θῆρα,
Βαιὰ πονησαμένης, φροντὶς ἐπημερίη.
Λῖς δὲ μέγας καὶ θῆρα τὸν ἔκτανεν, ὥσπερ ἄκουσε,
Λάψας, δαιτὸς ἑῆς λείψαν' ἐκευγίει.
Ἄλλο τι μὲν δ' αἴσαβ' ἐτράφετο, ἄλλο τε δ' αὖ τε
Λάψε ποτὸν βειαρὸς, γαστέρι μήτρα φέρων.
Τοσσάτιον κάνεσιν ἀμοχθότερος βίος ἐστί,
Πέτρα καὶ κλαδεὼν, οἶκος ἀεὶ χίλος.
Ἀρτεμίδες, κρατεροί, πολυκαλλίδες, ἡ δὲ Λαμάσσα
Νῆσος, ναπηφθεῖς ἄλκιμον ἄθμα λίπον.
Οὐ γαύροις μελίσσαις πολυσπόρον ἄλλοθεν ἄλλος
Μύρον τ', οὐδὲ φίλοι κόρσαν ἀπὸ πλοκάμους.
Εἶπα μείζονα μῦθον, ἀταρβέων ἐνθάδ' ὄλοντο,
Κοὐδὲν ὑποβρόμιοι θὴρ κακόν. οὔ τι θανών.
Ἄζεο καὶ μερόπων δειλὸν γένος, ὥς κε τόδ' εἴπῃς,
Ἠρ' ἑτεὸν μερόπων οὐδὲν ἀκιδνότερον.
Ῥοιῆς μὲν γένος εἰμί, μόγῳ δέ με γείνατο μήτηρ.
Ἐθρέφθην πολλοῖς καὶ στυγεροῖς καμάτοις.
Ἀγκὰς ἔχεν μήτηρ με, γλυκὺν πόνον, αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖαν ἐπεξιόμενον, ἄλγεσι τειρόμενος.
Ἔνθεν ἔβην τετράκωλος ἐπ' οὔδεος. ἔνθεν ἀερθεὶς
Ἴδμασιν ἐν τρεμεροῖς κλεπτόμενος παλάμαις.
Ἔνθεν νοῦν ἐπέλαμπον ἀνακλεὶς ἴχνεσι φωνῆς,
Ἔνθεν δ' αὖ μύθων δάκρυσ' ὑφ' ἡγεμόσιν.
Εἰκοσέτης συνάγειρα μένος, καὶ πήμασι πολλοῖς
Πρόσθεν ἐπαλωτίασα, ὥς τις ἀεθλοφόρος.
Ἄλλα μὲν ἐστὶν ἐμοί γε· τὰ δ' ὤχετο, τοῖς δὲ μογήσεις,
Εὖ τόδ' ἐμὴ ψυχὴ ἴσθι πορεῦσαι βίον,
Ὀλκὸν ἀπιστότατον, ῥόον ἄγριον, οἶδμα θαλάσσης,
Τῇ καὶ τῇ πυκινοῖς πνεύμασι βρασσόμενον.
Πολλὰ μὲν ἀφραδίῃσι τινάσσομαι, ἄλλα δὲ δαίμων
Ζωῆς ἡμετέρης ἤγαγεν ἀντίπαλος.
Εἰ γάρ κεν ὅσα τερπνὰ καὶ ὁππόσα λυγρὰ βίοιο
Ἀντιταλαντεύοις μέσσα τάλαντ' ἐρύων,
Πολλῶν κεν βρίθουσα κακῶν ἐπὶ γαῖαν ἵκοιτο
Πλάστιγξ, ἡ δ' ἀγαθῶν ἔμπαλιν ὕψι θέει.
Δῆθις, πόντος, ἄρουρα, μόρος, λῃστῆρες ἀνδρῶν,
Κτῆσις, δασμογράφοι, πράκτορες, δυσβοαί,
Ῥητῆρες, βίβλοι τε, δικασπόλοι, ἀρχός, ἀλιτρός,
Πάντα τάδ' ἐστὶ βίου παίγνια λευγαλέου.
Δέρκεο καὶ ἔστι τερπνά, κόρος, βάρος, ᾆσμα, γέλωτες,
Τύμβος ἀεὶ πλήρης μυδαλέων νεκύων,
Ἔδνα, γάμος, γάμος ἄλλος ἐπὴν ὁ πρόσθεν ὄληται,
Μοιχοί, μοιχαλέται, παῖδες ὑπόπτον ἄχος,
Κάλλος, φίλτρον ἄπιστον, ἀτέρβατον κακὸν αἶσχος,
Φροντίδες εὐτεκνίης, ἄλγεα δυστεκνίης,
Πλοῦτος καὶ πενίη διστόν κακόν, ὕβρεις, αἰών,
Σφαῖρα νέων παλάμαις αὐτοπεπεμπομένη.
Ταῦτ' ἐνὶ ἐσορόων, φρονέω δ' ἅπτομαι, ἅ τις ἄριστον
Οἴεται, ᾧ τὸ κακὸν πλεῖον ἀρεστότερον.
Οὐ δακρύσας αἰῶνα ὁπόσ' ἄλγεα καὶ πολυτέρεισιν
Οὐκ οἶδ' εἰ δακρύσεις ἢ γελάσεις αἰῶν.
Ἄμφω καὶ πινυτοῖσιν ἐφήρμοσε ταῦτα πάροιθεν.
Τῷ μὲν κλαυθμὸς ἔην πενθάδε, τῷ δὲ γέλως.
Ὡς Τρῶες καὶ Ἀχαιοὶ ἐπ' ἀλλήλοισι θορόντες,
Δήουν ἀλλήλους εἵνεκα πορνιδίου.
Κουρῆτές τ' ἐμάχοντο καὶ Αἰτωλοὶ μενεχάρμαι,
Ἀμφὶ συὸς κεφαλῇ, δειξί τε χοιριδίαις.
Αἰακίδαι μέγ' ἄεισμα, θανὼν γε μέν, ὃς μὴ ἐν ἐχθροῖς,
Μαινομένῃ παλάμῃ, αὐτὰρ ὁ μεγαλοσύνῃ.
Ἀμφιτρυωνιάδαο μέγα κλέος, ἀλλὰ δαμάσθη
Εἵματι σαρκοφάγῳ κεῖνος ὁ πανταλίτης.
Κῦροί τε Κροῖσοί τε κακὸν μόρον οὐχ ὑπάλυξαν,
Οὐδὲ μὲν ἱμέτεροι χθιζὸν ἀνακτεσόδοι.
Καί σε δ' Ἀκοντιάδη μένος ἄγχετε ὤλεσεν οἶνος,
Ἡνίκ' Ἀλεξάνδρου γαῖαν ἐπῆλθεν ὅλην.
Τί πλέον ἐν φθιμένοισιν ἔχει κόνις, ὁσία μοῦσα,
Ἥρως Ἀτρεΐδης, Ἶρος ἀλητοβόρος.
Κωνσταντῖνος ἄναξ, θεράπων ἐμός, ὅς τις ἄνολβος,
Ὅς τις ὀρικτάμενος, ἐς πλεόνεσσι τάφος.
Καὶ τὰ μὲν ἐνθάδε, βία. τὰ δ' ἄλλοθι, τίς κεν ἐνίσπει,
Ὁππόσα τοῖς ἀδίκοις ὕστατον ἦμαρ ἄγει,
Πῦρ βρομέον, σκότος αἰνόν, ἀπόπροθι φωτὸς ἐοῦσι,
Σκώληξ, ἡμετέρης μνῆστις ἀεὶ κακίης.
Λάιον, ἃ βιότοιο πύλας κακὰ μὴ σὺ περήσεις.
Εἰ δ' ἐπέρησας, ὅλος θήρεσιν ἶσα λύθης.
Ἢ ὅτι κἀνθάδ' ἔχεις τόσ' ἄλγεα, καὶ μετέπειτα
Ποινὴ χειροτέρη ἔστ', ὅσα ἐνθάδ' ἔχεις.
Ποῦ μοι πρωτογόνοιο μέγα κλέος; ὤλετ' ἐδωδῇ.
Οὐ Σολομὼν πινυτής· ἀλλὰ γυναιξὶ δάμη.
Ποῦ δὲ Δυωδεκάδος συναρίθμιος ἦν, ὅτ' Ἰούδας
Κέρδος αὐτ' ὀλίγου ἀμφεχύθη σκοτίῃ;
Χριστὲ ἄναξ, λίτομαί σε κακῶν ἄκος αὐτίκ' ὀπάζοις
Ἔνθεν ἀναστήσας σῷ θεράποντι, μάκαρ.
Ἓν μόνον ἀνθρώποισι καλὸν καὶ ἐμπεδὸν ἐστιν,
Ἐλπίδες οὐράνιαι, ταῖς ὀλίγον τι πνέω.
Τῶν δ' ἄλλων ἀγαθῶν πουλὺς κόρος. ὅσσ' ἐπὶ γαίῃ
Σύρετ', ἐφημερίοις πάντα λιπὼν ποθέω.
Πάτρην, ἀλλοδαπήν τε, θρόνους, καὶ ἀπόθρονον εὖχος
Ἐγγύθεν, ἀλλοτρίους, δυσσεβίας, κακίης,
Ἀμφαδίως λοχόωντας, ἀβάσκανον ὄμμα φέροντας,
Αὐτοφόνῳ κακίῃ ἔνδοθι τηκομένους.
Ἄλλοις τερπνὰ βίοιο. ἐγὼ δὲ προφεύγων ὑπάλυξα.
Οἴμοι τοῦδε βίου πήμασι μακροτέρου.
Μίγνυ τινὸς κόποισι πτήξομαι· ὡς ἔπαν ἐσθλὸν
Ζωῆς ἡμετέρης, δίστομος ἐστὶ χάρις,
Δέξασθαι, ῥῖψαι τε μετρούμενον ἦμαρ ἐπ' ἦμαρ.
Βαιὸν λαιμὸς ἔχει, τἄλλα δὲ πάντ' ἀμαθῆ.
Χῶμα πάλιν, θρόνος αὖθις, ἀμοιβαδὸν ἔαρ, ὀπώρη,
Ἤματα καὶ νύκτες, φάσματα δοιὰ βίου.
Οὐρανός, αἶα, θάλασσα, νεώτερον οὐδὲν ἔμοι γε
Οὐδ' ἐστὶ πηκτὰ πέλει, οὐδ' ἃ ποδὶ ῥίπτεται.

Τέγκορος.

Τῶν κόρος. ἄλλον ἔμοιγε βίον καὶ κόσμον ὀπάζοις,
Τῶν μογέων, πρόφρων πήματα πάντα φέρω.
Αἰ θάνον, εὖτέ με μητρὸς ἐνὶ σπλάγχνοισιν ἔδησας,
Εὐθὺς ἐμοὶ σκοτίη δάκρυον ἀρχομένῳ.
Τίς βίος; ἐκ τύμβοιο θορὼν, ἐπὶ τύμβον ὁδεύω.
Ἐκ δὲ τάφοιο, πνεῖ θάψομ' ἀπηλεγέως.
Αὐτὸ δ' ὅλον πνείω, ποταμοῦ ῥόος ὦκα θέοντος
Αἰὲν ἀπερχομένου, ἐρχομένου τ' ὄπιθεν,
Ἑστεὸς οὐδὲν ἔχοντος, ὅλον κόνις, ὄμματ' ἐμεῖο
Βάλλοισ' ὥς κε θεοῦ τῆλε πέσω φαέων.
Τοίχους δ' ἀμφαφέων, καὶ ἀλώμενος ἔνθα καὶ ἔνθα,
Ζωῆς τῆς μεγάλης ἐκτὸς ἔχοιμι πόδα.
Τολμήσω τινὰ μῦθον ἐτήτυμον, ὥς ῥα θεοῖο
Παίγνιόν ἐστι βροτὸς, τῶν γε, ὅσα πηλίων,
Ἄλλο πρόσωπον ὑπῆλθον, ὃ χεὶρ κάμεν. ἢν δ' ἄρ ἀθρῆ,
Ἄζομαι, ἐξαπίνης ἐξεφάνην ἕτερος.
Τοῖος ἅπας μερόπων δειλῶν βίος, οἷσι μέμηλεν
Ἐλπὶς ὀνειραίη. ταῦτ' ἔχετ' εἰς ὀλίγον.
Αὐτὰρ ἐγὼ χριστοῖο δεδραγμένος, οὔποτε λήξω
Δυσμενῶν τῶν δὲ βίου λυόμενος χθονίου.
Καὶ γὰρ διπλόος εἰμί. τὸ μὲν δέμας ἔνθεν ἐτύχθη,
Τούνεκα καὶ νεύει πρὸς χθόνα τὴν ἰδίην.
Ψυχὴ δ' ἐστὶν ἄημα θεοῦ, καὶ κρείσσονα μοίρην
Αἰὲν ἄγαν ποθέει τὴν ὑπερουρανίων.
Ὡς πηγῆς ῥόος ἐστὶν ἐπίδρομος, αἰθόμενον δὲ
Πῦρ ὁδὸν οἶδε μάλιστα ἄτροπον, ἀλλ' ἐπ' ἄνω,
Ὡς μέγας ἐστὶ βροτὸς, καὶ ἄγγελος. ἢν ἀπαΐξας,
Ὥσπερ ὄφις στικτοῦ γήραος ἔνθεν ἴῃ.
Ὦ πάλαι οἱ δ' ἱδρῶσιν. ἐγὼ θάνον, ὦ καὶ ἀλιτροὶ
Γείτονες, οὐκέτι με φρίξετε, ὡς τὸ πάρος.
Αὐτοῖς μὲν μέγαν οἶκον ἀεὶ ζώοντος ἄνακτος
Φράσσετε, αὐτὰρ ἐγὼ πάντα λιπὼν, ἓν ἔχω,
Σταυρὸν ἐμῆς ζωῆς φανὸν στύλον, ὃν δ' ἄρ' ἀείρω
Ἔνθεν, καὶ θνῄσκων ἅψομ' ἐπουρανίων.
Τοῖς, φθόνος οὐ πελάει, κρυπτὸν κακόν, εἰ θέμις εἰπεῖν,
Πρηνέα καὶ φθονερῶν ἄφθονος εὔξομ' ὕπερ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΟΔΩΝ.

Τίς, πόθεν ἐς βίον ἦλθον; ἐπεὶ δέ με γαῖα καλύψει,
Τίς πάλιν ἐκ κόνιος ἔσσομ' ἀνιστάμενος;
Ποῦ δὲ φέρων στήσει με θεὸς μέγας, ἦ ῥα σαώσει
Ἔνθεν ἀναστήσας εὔδιον ἐς λιμένα;
Πολλαὶ μὲν βιότοιο πολυτλήτοιο κέλευθοι,
Ἄλλος δ' ἀλλοίοις πήμασι συμφέρεται.
Κοὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισι καλὸν, κακότητος ἄμικτον,
Εἴθε δὲ μὴ τὰ λυγρὰ πλέονα μοῖραν ἔχειν.
Ὁ πλοῦτος μὲν ἄπιστος, ὁ δὲ θρόνος, ὀφρὺς ὀνείρων.
Ἄρχεσθαι δὲ μόγος, ἡ πενίη δὲ πέδη.
Κάλλος δ' ἀστεροπῆς, τυτθὴ χάρις. ἡ νεότης δὲ,
Βράσμα χρόνου. πολιὴ, λυπρὰ δύσις βιότου.
Οἱ δὲ λόγοι, πτερόεντες. ἀὴρ, κλέος. αἷμα παλαιὸν,
Εὐγενέται ῥώμη, καὶ συὸς ἀγροτέρου.
Ὕβρεις δὲ, κόρος. δεσμὸς, γάμος. εὐτεκνίη δὲ,
Φροντὶς ἀναγκαίη. δυστεκνίη δὲ, νόσος.
Αἱ δ' ἀγοραὶ, κακίης μελεδήματα. ἠρεμίη δὲ,
Ἀδρανίη. τέχναι, τῶν χαμαὶ ἐρχομένων.
Στεινὰ δ' ἀλλοτρίη μάζα. τὸ δὲ γαῖαν ἀρόσσαι,
Μόχθος. ποντοπόρων τὸ πλέον, ἐν ἀΐδῃ.
Ἡ πάτρη δὲ, βάραθρον ἐόν. ξείνη δ' ἔτ' ὄνειδος.
Πάντα μόγος θνητοῖς. ταῦτα δὲ πάντα, γέλως,
Χνοῦς, σκιὰ, φάσμα, δρόσος, πνοιὴ, πτερὸν, ἀτμὶς, ὄνει-(ρος,
Οἶδμα, ῥόος, νηὸς ἴχνιον, αὔρα, κόνις,
Κύκλος ἀειδίνητος ὁμοῖα πάντα κυλίνδων,
Ἑστειὼς, προχέων, λυόμενος, πάγιος,
Ὥραις, ἤμασι, νυξὶ, πόνοις, θανάτοισιν, ἀνίαις,
Τερπωλῇσι, νόσοις, πτώμασιν, εὐδρομίαις.
Καὶ τόδε σῆς γενετῆρ σοφίης λόγε, ἀστατέοντα
Πάντα τελεῖν, στασίμων ὥς κεν ἔχοιμεν ἔρον.
Πάντα νέοι προρέουσιν ἐπέδραμον, ὅσσα παλαιά,
Ὅσσα νέα. θνητῶν δ' οὐδὲν ἀκινδυνότερον.
Ἓν μόνον ἀνθρώποισι καλὸν καὶ ἔμπεδόν ἐστιν,
Ἔνθεν ἀφορμᾶσθαι, σταυρὸν ἀειρομένους.
Δάκρυά τε, στοναχαί τε, νόος θείοισι μεμηλὼς,
Ἐλπὶς, καὶ τριάδος λάμψις ἐπουρανίης.
Μιγνυμένης καθαροῖσι, χοὸς λύσις ἀφραδέοντος,
Εἰκόνος ἀφθαρσίη, τὴν λάχομεν θεόθεν.
Ζώειν τ' ἀλλότριον ζωῆς βίον. αὐτὰ δὲ κόσμου
Κόσμον ἀμειβομένους, ἄχθεα πάντα φέρειν.

ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΒΙΩΝ ΜΑΚΑΡΙΣΜΟΙ.

Ὄλβιος, ὅς τις ἔρημον ἔχει βίον, οὐδ' ἐπιμίγνυ
Τοῖς χαμαὶ ἐρχομένοις, ἀλλ' ἐθέωσε νόον.
Ὄλβιος, ὃς πολλοῖσι μεμιγμένος, οὐκ ἐστὶ πολλοῖς
Στρωφᾶτ', ἀλλὰ θεῷ πέμψεν ὅλην κραδίην.
Ὄλβιος, ὃς πάντων κτεάνων ὠνήσατο χριστὸν,
Καὶ κτέαρ εἷον ἔχει σταυρὸν, ὃν ὕψι φέρει.
Ὄλβιος, ὃς καθαροῖσιν ἑοῖς κτεάνοισιν ἀνάσσων,
Χεῖρα θεοῖο φέρει τοῖς ἐπιδευομένοις.
Ὄλβιος ἀζυγέων μακάρων βίος, οἳ θεότητος
Εἰσὶ πέλας καθαρῆς, σάρκ' ἀποσεισάμενοι.
Ὄλβιος, ὃς θεσμοῖσι γάμου τυτθὸν ὑποείξας,
Πλειοτέρην χριστῷ μοῖραν ἔρωτος ἄγει.
Ὄλβιος, ὃς λαοῖο φέρων κράτος, εὐαγέεσσι
Καὶ μεγάλαις θυσίαις χριστὸν ἄγει χθονίοις.
Ὄλβιος, ὅς τις ἑὸν ποίμνης τέκος οὐρανίοιο
Χῶρον ἄγει χριστοῦ, θρέμμα τελειότατον.
Ὄλβιος, ὃς καθαροῖο νόου μεγάλῃσιν ἐρωαῖς,
Οὐρανίων φαέων δέρκεται ἀγλαΐην.
Ὄλβιος, ὃς χέρεσσι πολυκμήτοισιν ἄνακτα
Τίει, καὶ πολλοῖς ἐστι νόμος βιότου.
Πάντα τάδ' οὐρανίων πληρώματα ἔπλετο ληνῶν,
Αἳ καρποῦ ψυχῶν δέχαται ἀμέτρων,
Ἄλλης ἀλλοίην ἀρετὴν ὧδε χῶραν ἀγούσης.
Πολλαὶ γὰρ πολλῶν εἰσὶ μοναὶ βιότων.
Ὄλβιος, ὃς πτωχὸν πεδίων μέγα πνεῦμ' ἀνέλαξεν.
Ὅς τις ἔχει ζωὴν ἐνθάδε πενθαλέην.
Ὅς τις ἐπουρανίης αἰὲν ἀκόρεστος ἐδωδῆς,
Ὅς τις ἐνηείης κληρονόμος μεγάλων.
Ὃς σπλάγχνοισιν ἑοῖσι θεοῦ μέγαν οἶκτον ἐφέλκει,
Εἰρήνης τε φίλος, καὶ καθαρὸς κραδίην.
Ὃς πολλὰ χριστοῖο μεγακλέος εἵνεκ' ἀνέτλη
Ἄλγεα.

Ὃς πολλὰ Χριστοῖο μεγακλέος εἵνεκ᾽ ἀέθλα
 Ἄλγεα, καὶ μεγάλου κύδεος ἀντιάσει.
Τούτων, ἢν ἐθέλῃς, τάμνε τρίβον. εἰ μὲν ἁπάσας,
 Λῷον. εἰ δ᾽ ὀλίγας, δεύτερον. εἰ δὲ μόνην,
Ἔξοχα καὶ τὸ φίλον. σταθμά γε μὲν ἄξια πᾶσι,
 Τοῖσι τελειοτέροις, παισί τε μειοτέροις.
Καὶ Ῥαὰβ οὐκ εὔκοσμον ἔχεν βίον, ἀλλ᾽ ἄρα τὴν,
 Κλεινὴν ἀκροτάτη θῆκε φιλοξενίη.
Ἐκ δὲ μόνης πλέον ἔσχε φαρισαίοιο τελώνης
 Τῆς χθαμαλοφροσύνης, τοῦ μέγ᾽ ἀειρομένου.
Βέλτερον ἀζυγίη. ναὶ βέλτερον, ἀλλ᾽ ἐπίμικτος
 Κόσμου. καὶ χθονίη, χειροτέρη δυάδος
Σώφρονος. ἀκτεάνων ἀπτυὸς βίος ὑψιφοίτων.
 Ἀλλὰ τύφος καὶ τοὺς πολλάκι θῆκε κάτω.
Οὐ γὰρ ἐμὴν ἀρετὴν ἄλλοις μετρέοντες ἄριστοι,
 Ἄρεκτον γὰρ κραδίη ὕψος ἔχουσιν ὅτι.
Πολλάκι καὶ ζέοντι νόῳ πώλοισιν ὁμοῖα
 Θερμοτέροις, νύσσης τῆλε φέρουσι πόδα.
Τέκνον ἢ πτερύγεσσιν ἀείρεο πάμπαν ἐλαφραῖς,
 Ἠὲ κάτω μίμνων, ἀσφαλέως προχέειν,
Μήπως βριθοσύνῃ σέο πτερὸν ἐν χθόνα νεύσῃ,
 Μηδὲ πέσῃς ἀρθεὶς πτῶμ᾽ ἐλεεινότατον.
Νηῦς ὀλίγη γόμφοισιν ἀρηραμένη πυκινοῖσι,
 Φόρτον ἄγει μεγάλης πλείονα τῆς ἀδέτου.
Στεινὴ μὲν πυλεῶνος ὁδὸς θείοιο τέτυκται.
 Πολλαὶ δ᾽ ἀτραπιτοὶ ἐν μέσῳ ἐρχόμεναι,
Οἱ μὲν τὴν πρόσω, ὅσσοις φύσις ἐνθάδε νεῦσε,
 Οἱ δ᾽ ἑτέρην, στενῆς μουνῶν ἐφαπτόμενοι.
Οὔτε μὴν πάντεσσιν ὁμῶς φίλον ἔπλετ᾽ ἐδωδή,
 Οὔτε χριστιανοῖς εἷς βίος ἁρμόδιος.
Δάκρυα πᾶσιν ἄριστον, ἀϋπνίη τε, πόνοι τε,
 Καὶ λύουσαι παθέων ἀργαλέων κατέχειν.
Αἰχμάζειν τε κόρον, Χριστοῦ θ᾽ ὑπὸ χεῖρα κραταιὴν
 Κεῖσθαι, καὶ προμένειν ἦμαρ ἐπερχόμενον.
Εἰ δ᾽ ἄκρην τελέως ἴοις τρίβον, οὐκ ἔτι θνητὸς,
 Ἀλλὰ ἴσος οὐρανίοις. Γρηγορίοιο νόμοι.

ὉΡΚΟΙ, Ἢ ἘΠΑΓΓΕΛΊΑΙ
δι᾽ ὅρκου.

Ὤμοσα τὸν λόγον αὐτὸν, ὅ μοι θεὸς ἐστὶ μέγιστος,
 Ἐξ ἀρχῆς ἀρχὴ, πατρὸς ἀπ᾽ ἀθανάτου,
Εἰκὼν ἀρχετύποιο, φύσις γεννήτορος ἴση,
 Ὃς φθάσε καὶ μερόπων ἐν βίον οὐρανόθεν.
Ὤμοσα, μήτε νόῳ γε νόον μέγαν ἐχθρὰ νοήσας
 Ῥίψειν, μήτε λόγῳ τὸν λόγον ἀλλοτρίῳ.
Εἰ τριάδος θεότητα διατμήξαιμι φαεινῆς
 Βαιόμενος καιρῶν νεύμασιν ἀντιπάλων.
Εἰ δ᾽ ἕδρην μεγάλην ποτ᾽ ἐμὸν νόον εἰσορόωσιν,
 Ἠὲ πόθῳ δεινῷ ἀλλοτρίην παλάμην,
Εἰ δὲ θεοῦ προπάροιθε βροτὸν θέμην ἐπίκουρον,
 Πέτρους ἠπεδανῆς πείσματ᾽ ἀναψάμενος,
Εἰ δ᾽ ἔμποτ᾽ ἐσθλὰ φέροντος ἀγήνορα θυμὸν ἔχοιμι,
 Ἠὲ κακοῖς κύρσας, ἔμπαλιν ἀδρανίην,
Εἰ δὲ δίκην δικάσαιμι παρακλίνας τι θέμιστος,
 Εἰ δὲ λάβοι λίην ὀφρὺς ὕπερθ᾽ ὁσίων,
Εἰ δὲ κακοὺς ὁρόων τι γαληνιόωντας ὁδοῖο,
 Στάξειν δεξιτερῆς, ἢ ἀγαθῶν σκοπέλους,
Εἰ φθόνος ἐκτήξειεν ἐμὴν φρένα, εἰ γελάσαιμι
 Πτῶμα καὶ οὐχ ὁσίων, ὡς πόδα πηγὸν ἔχων,
Εἰ δὲ χόλῳ πλήθοντι πέσοι νόος, εἰ δ᾽ ἀχάλινος
 Γλῶσσα θέοι, μάχλον τ᾽ ὄμμα φέροι κραδίη,
Εἰ δέ τιν᾽ ἐχθαίροιμι μάτην, εἰ δ᾽ ἐχθρὸν ἐμεῖο
 Τισαίμην δολίως, ἢ καὶ ἀμφαδίην,
Εἰ κρυφίην πέμψαιμι δόμων ἄπο χεῖρα πένητος,
 Εἰ φρένα διψαλέην οὐρανίοιο λόγου,
Ἄλλῳ Χριστὸς ἔοι πλέον ἵλαος. αὐτὰρ ἐμεῖο
 Τὰς ἄχρι καὶ πολιῆς οὖρα φέροι καμάτους.
Τοῖς δὲ νόμοισιν ἔδησα ἐμὸν βίον. εἰ δὲ πόθοιο
 Ἐς τέλος ἱκοίμην, ἄφθιτε, σεῖο χάρις.

ΚΑΤᾺ ΣΑΡΚΌΣ.

Σὰρξ ὀλοὴ, βελίαο κακόφρονες οἴδματα κελαινῆς,
 Σὰρξ ὀλοὴ, παθέων ῥίζα πολυσχιδέων,
Σὰρξ ὀλοὴ, κόσμοιο κάτω ῥέοντος ἑταίρη,
 Σὰρξ ὀλοὴ, ζωῆς ἀντίπαλ᾽ οὐρανίης,
Σὰρξ ἐχθρὴ, φιλίη τε, γλυκὺς μόθος, ἐσθλὸν ἄπιστον,
 Ἀνδροφόνοιο φυτοῦ πάντοτε γινομένη,
Βόρβορε, ἰλυόεσσα πέδη, βρίθουσα μολυβδίς,
 Θὴρ ἀδάμαστ᾽, ὕλης ἔκγονε μαργαμένης,
Βράσμα κακὸν καὶ σῆμα τεῆς καὶ δεσμὸς ἀνάσσης
 Εἰκόνος οὐρανίης, τὴν λάχομεν θεόθεν,
Οὐ λήξεις κακότητος ἀναιδέος, οὐχ ὑπορέξεις
 Πνεύματι καὶ πολιῇ δύσμορε κακοφραδέες;
Ἣν Χριστὸς παλάμῃσιν ἑαῖς μορφώσατο μούνην,
 Ἠνίκ᾽ ἄκοσμον ὕλης κόσμον ἔθηκε λόγῳ,
Καὶ πνεύματος θεότητι κεράσσατο, ὥς κε σαώσῃ
 Πλάσμα φίλον, ζωῆς κληρονόμον μεγάλης,
Τειρόμενον παθέεσσιν ἀμαρτινόοις βελίαο,
 Καὶ θανάτῳ θανάτου ῥύσατ᾽ ἀπηλεγέος.
Τέκνον ἄζεό μοι, καὶ ἴσχεο μαργοσυνάων.
 Μηδ᾽ ἐπ᾽ ἐμῇ ψυχῇ λύσσαν ἄλαστον ἔχειν.
Μαρτύρομ᾽ ἀθανάτοιο θεοῦ χέρα, καὶ τὸ πονηρὸν
 Ἦμαρ, ὃ τὰ θνητῶν ὕστατον εἰς ἓν ἄγει,
Ὥς σε καταιχμάζων, καὶ ἄλγεσι παντοδαποῖσι
 Κάμψω, καὶ νεκύων θήσομ᾽ ἀκιδνοτέρην,
Εἰ μή μοι στήσειας ἀτασθαλίην τε, ῥόον τε,
 Τῶν καθαρῶν Χριστοῦ δραξαμένη θυσιῶν.
Ἐλθέ μοι ὦ δακρύων τε καθάρσιε νεῖθι πηγὴ,
 Κἀγρυπνίη μογερὴ σώματος ἠδὲ νόος,
Ὄφρα καταψύξειας ἐμὴν φλόγα, καὶ μυδόωσαν
 Ῥύψειας παθέων σηπεδόν᾽ ἀργαλέων.
Καὶ γαστὴρ ἀπόπεμπε κόρον, ὁ κείμεν᾽ ἔβραζεν
 Γούνατα κατευκλίνοι, καὶ κόνις ἕδρας ἔοι.
Καὶ τρηχὺς ἁπαλοῖσι ποθὶ ῥεθέεσσι πετάσθω
 Σάκκος, ἐμῆς ψυχῆς ἄλκαρ ἐλαυνομένης.
Ἐλθὲ κατηφιόωσα χοὸς δμήτειρα μελεδὼν,
 Αἰψ᾽ ἐπερχομένας μάστιγας ὀσσομένη.
Τοῖα μὲν ἀφραδίης ἐμὰ φάρμακα. σεῖο δὲ Χριστὲ
 Καὶ ζωὴ καθαρὴ, καὶ βίος ἐκ νεκύων.
Τίς πρόγονον κακίης τε καὶ αἵματος ἡμετέροιο
 Δέξατ᾽, ἐπεὶ γενεῇσιν μύρατο καὶ ἀπάτῃ·
Τίς σκολιὸν βασιλῆα γόοις ἐπάθησε Μανασσῆ;

Τίς Δαυὶδ μεγάλης λύσατο ἀμπλακίης;
Τίς χθαμαλὴν θρήνοισιν ἰδὼν ἐσάωσε Νινευΐ;
Τίς δ' ὑπὸ παιδὶ βάλεν δάκρυον ὁπλοτέρῳ;
Τίς χείρων καθαροῖσιν ἑκὰς βάλεν οὐδὲ τελώνας;
Τίς πρόβατον ὤμοις αὖθεν πλαζόμενον;
Τίς λεπροὺς ἐκάθηρε; πικρὰς δ' ἀπέεργαθε νούσους,
Σώμασι καὶ ψυχαῖς ἔσθλα χαριζόμενος;
Σῶο μάκαρ τάδε δῶρα, βροτῶν φάος. ἀλλ' ἐπιβαίης
Οἴδματος ἡμετέρου, καὶ σάλος αἶψα πέσοι.

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΝΗΡΟΥ.

Ἤλυθες ὦ κακοεργέ. νοήματα σεῖο γινώσκω.
Ἤλυθες, ὄφρα φάος με φίλης τ' αἰῶνος ἀμέρσῃς
Δύσμαχε, πῶς φάος ἤλυθεν, ἐὼν ζόφος; οὐκ ἀπατήσεις
Ψευδόμενος. πῶς πικρὸν ἐμοὶ μόθον αἰὲν ἀγείρεις,
Ἀμφαδίην λοχόωντε; τί δ' εὐσεβέεσσι μεγαίρεις;
Ἐξέτι τοῦ, ὅτε πρῶτον Ἀδὰμ βάλεν ἐκ παραδείσου,
Πλάσμα θεοῦ, κακίῃ δὲ σοφὴν ἐλόχησας ἐφετμὴν,
Καὶ πικρὴν γλυκίῃ ζωῆ πόρσυνας ἐδωδήν.
Πῶς σε φύγω; τί δὲ μῆχος ἐμοῖς παθέεσσιν ἐφεύρω;
Τυτθαῖς μὲν πρώτιστον ἁμαρτάσιν, οἷα ῥέεθρον
Ἐμπίπλεις κραδίην. ἔπειτα δὲ χῶρον ἀνοίγεις
Εὐρύτερον. μετέπειτα ῥόος θολερός τε μέγας τε
Ἤλυθεν, ἄχρι χάος με λάβοι ποτὸν, ἠδὲ βέρεθρον.
Ἀλλ' ἀναχάζεο τῆλε, τεὰς δ' ἐπὶ χεῖρας ἰάλλοις
Ἔθνεσιν ἢ πτολίεσσιν, ὅσαι θεὸν οὐκ ἐνόησαν.
Αὐτὰρ ἐγὼ, Χριστοῖο λάχος, νηός τε τέτυγμαι,
Καὶ θύος. αὐτὰρ ἔπειτα θεὸς, θεότητι μεγίστῃ
Ψυχῆς. ἀλλ' ὑπόεικε θεῷ, καὶ πλάσματι θείῳ,
Ἀζόμενος μῆνίν τε θεοῦ, ψυχῶν τε χορείην
Εὐσεβέων, ἠχήν τε διηνεκέεσσιν ἐν ὕμνοις.

ΕΠΙΣΤΡΕΠΤΙΚΗ ΠΡΟΣ θεὸν νουθεσία.

Πῆ σε φέρων Χριστοῖο τέων ἀπενόσφισε δαίμων
Κλεπτόμενον γλώσσῃ τε, καὶ οὔασι καὶ φαέεσσι
Θυμὲ τάλαν; ποῦ φωτὸς γεννέος ἐκτὸς ἐλαύνεις,
Βρασσόμενός τε πόθοισι καὶ ἀργαλέαις μελεδῶσι,
Καὶ σκιόεντα φόβον βρομέων, ἀπάταις τε λιτοργῶν
Τηκόμενος, φθινύθων τε χόλου ζέοντος ῥιπαῖς.
Μηκέτι πλάζεο θυμὲ νόου στροφάλιγξιν ἄπιστον.
Μὴ δὲ τεῆς ζωῆς ἐπιλήθεο σαρκὶ πελάζων,
Σαρκός τε σκοτίοισι καὶ ἀμφαδίοισι κακοῖσιν.
Πάντα κάτω δύνοιτο κακαῖς βιότοιο θυέλλαις.
Πάντα χρόνος πεσσοῖσιν ὁμοῖα τῇδε κυλίνδει,
Κάλλος, εὔκλειαν, πλοῦτον, κράτος, ὄλβον ἄπιστον.
Αὐτὰρ ἐγὼ, Χριστοῖο δεδραγμένος οὔποτε λήξω
Ἐλπίδος, εἰσόκεν ἴδω τριάδος σέλας εἰς ἓν ἰούσης.
Εὖτε λάχος μεγάλοιο θεοῦ σάρκεσσι κεραθέν,
Εἰκὼν ἡ προτέρη μιχθήσεται οὐρανίοισιν.

ΑΠΟΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΠΟΝΗΡΟΥ, ΚΑΙ τοῦ Χριστοῦ ἐπίκλησις.

Φεῦγ' ἀπ' ἐμῆς κραδίης δολομήχανε, φεῦγε τά (χιστα,
Φεῦγ' ἀπ' ἐμῶν μελέων, φεῦγ' ἀπ' ἐμοῦ βιότου.
Κλὼψ, ὄφι, πῦρ, βελίη, κακίη, μόρε, χάσμα, δράκων
Νύξ, λόχε, λύσσα, χάος, βάσκανε, ἀνδροφόνε. (θήρ,
Ὃς καὶ πρωτογόνοισιν ἐμοῖς ἐπὶ λοιγὸν ἔηκας,
Γεύσας τῆς κακίης ἤλικε καὶ θανάτου.
Χριστὸς ἄναξ κέλεταί σε φυγεῖν ἐν λαῖτμα θαλάσσης,
Ἢ κατὰ σκοπέλων, ἢ συῶν ἀγέλην,
Ὡς λεγεῶνα πάροιθεν ἀτάσθαλον. ἀλλ' ὑπόεικε,
Μή σε βάλω σταυρῷ, τοῦ πᾶν ὑποτρομέει.
Σταυρὸν ἐμοῖς μελέεσσι φέρω, σταυρὸν δὲ πορεύω,
Σταυρὸν δὲ κραδίῃ. σταυρὸς ἐμοὶ τὸ κλέος.
Οὐ λήξεις λοχόων με κακόσχολε; οὐκ ἐπὶ κρημνοὺς,
Οὐ σὸν δῶμα βλέψας, οὐκ ἀθέων ἀγέλας;
Οἳ μεγάλην θεότητα διατμήξαντες ἔλυσαν.
Ἀλλ' ἐπ' ἐμὴν πολιὴν, ἀλλ' ἐπ' ἐμὴν κραδίην
Αἰέ με δνοφεροῖσι νοήμασιν ἐχθρὲ μελαίνεις,
Οὔτε θεὸν τρομέων, οὔτε θύη πολιάς.
Οὗτος καὶ τριάδος νόος ἔπλετο ἠχέτα κῆρυξ.
Καὶ νεὼ τέρμα βλέπει. βόρβορε μή με θόλου,
Ὡς καθαρὸς καθαροῖσιν συναντήσω φαέεσσιν
Οὐρανίοις, αἴγλαις ἔντ' ἐπ' ἐμὴν βιοτήν.
Τὰς δὲ χέρας τανύω, δέξασθέ με. χαῖρε σὺ κόσμε.
Χαῖρε μογοτροφόρε, φείδεο τῶν μετ' ἐμέ.

ΘΡΗΝΟΣ.

Ὤμοι ἐγὼν, ὅτε δή με πρὸς οὐρανὸν ἠδὲ θεοῖο
Χῶρον ἐπειγόμενον, σῶμα τόδ' ἀμφὶς ἔχει.
Οὐδ' ἔτι μοι ἔκβασίς ἐστι πολυπλανέος βιότοιο,
Καὶ συνεχοῦς κακίης, ἥ μ' ἐπέδησε κάτω,
Παντόθεν ἀπροφάτοισι πέδαις κλείουσα μερίμναις,
Βοσκομένας ψυχῆς κάλλεα καὶ χάριτας.
Ἀλλά με λῦσον ἄναξ, λῦσον χθονίων ἀπὸ δεσμῶν,
Καί με χοροστασίην τάξον ἐν οὐρανίην.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΥ ΘΥΜΟΝ.

Θυμὲ βλέψον ἄνω, χθονίων δ' ἐπιλήθεο πάντων,
Μὴ δέ σε νικήσῃ πρὸς κακότητα δέμας.
Τυτθὸς μὲν βίος οὗτος, ὁ δ' ὄλβιος, ὡς ἐν ὀνείρῳ
Τέρπεται, ἀλλοίη δ' ἄλλος ἔκυρσε τύχη.
Μούνης δὲ ζωῆς καθαρῆς βίος ἔμπεδος αἰεὶ,
Καὶ πολὺς, ὃν ζώειν ἐστὶν ἀρειότερον.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΠΙΚΗΡΟΥ ΤΗΣ ἀνθρωπίνης φύσεως.

Κόσμε φίλ', ὦ φίλε πάντα, τί μ' ὡς βροχὸς ἀμφι
Ῥοιζηδὸν φορέεις αὐτοπορευόμενον; (ελικτὸς
Μύρμηχ' ὡς ὀλίγον πικρὴν φορὰν ἀσχαλόωντα;
Ἔμπα γε μὴν φορέεις τόσσον ἐόντα, τόσος.
Οἶδα μὲν ὡς θεόθεν σὺ θεοῦ κλέος. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς,
Χριστοῦ χειρὶ πάγην πλεκτὸς ἀπ' ἀμφοτέρων,
Οὐρανίων, χθονίων τε. τὸ μὲν δέμας ἔνθεν ἐτύχθη,
Ψυχὴ δ' αὖ μεγάλου ἐστὶν ἄημα νόου.
Ἀλλὰ καὶ ὡς πολλοῖσιν ἐλαύνομαι ἔνθα καὶ ἔνθα
Πήμασιν, ἐξ ἐμέθεν πήμασι δαιόμενος.
Δελφὶς δ' ὡς ἐπὶ χέρσον ἀλίδρομος, ἤερι θνήσκω.
Κόσμε, παρῆλθον ἐγὼ, λαὸν ἄτροπον ἄγεις.

ΑΛΛΟ.

Ἀλλήλους μὲν ἐγώ τε καὶ ὁ χρόνος, ὡς πετεηνὰ
Ἢ νέες ἐν πελάγει αὐτοπαρερχόμεθα,
Ἑστὸς οὐδὲν ἔχοντες. ὃ δ' ἤμπλακον, οὐ παρέθρεξα,
Ἀλλὰ μένει, ζωῆς ἴσον μονοπρόστατον.
Οὐδ' ὅ, τι δεῦξομ' ἔχω, ζῆσαι πλέον, ἢ λυθῆναι,

Τάρβος

Τάρβος ἐπ' ἀμφοτέροις, ὦ Λόγε, φράζεό μοι.
Ζωή μοι πολύμοχθος ἀμαρτάσιν· εἰ δὲ θάνοιμι,
Αἴ αἴ, τῶν προτέρων οὐδὲν ἄκος παθέων.
Εἰ ζωὴ τόδε σοὶ τεκμαίρεται, ἧς τόσον ἄχθος,
Οὐδὲ τὸ λυθῆναι λῦσιν ἔχει καμάτων.
Κρημνὸς δ' ἀμφοτέρωθε. τί ῥέξομεν; ἦ τόδ' ἄριστον,
Λεύσσειν πρὸς σὲ μόνον, σήν τ' ἀγανοφροσύνην.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΘΕΟΝ φόβου.

(κτεν,
Μῆτερ ἐμὴ τί μ' ἔτικτες, ἐπεὶ πολύμοχθον ἐτε-
Τίπτε με τῷδε βίῳ δῶκας ἀκανθοφόρῳ;
Εἰ μὲν δὴ σὺ τέρψαις ἀκηδέα ὥς τις ἄσαρκος,
Θαῦμα μέγ'. εἰ δ' ἐδάμης, οὐ φιλέουσα τέκες.
Ἄλλην μέν τ' ἄλλος τις ἀνὴρ βιότοιο κέλευθον
Τέμνει γειομόρος, αὐτὰρ ὁ ποντοπόρος.
Θηρολέτης ἄλλος τις, ὁ δ' ἔγχει χεῖρα κορύσσων.
Καί τις ἀοιδοσύνης ἴδρις, ὁ δ' ἀθλοφόρος.
Αὐτὰρ ἐμοὶ θεὸς ἐστὶ λάχος, καὶ ἄλγεα πολλὰ,
Καὶ νόσῳ συγγενῆ τῇ δ' ὀλιγοδρανίην.
Δέξε με, δέξε μ' ἀλιτρὲ πρὸς χθόνον, αὐτίκα γάρ σε
Λεύσσω σὺν χαλεποῖς σήμασι γηθόσυνος.
Μῆτερ ἐμὴ τί μ' ἔτικτες, ἐπεὶ θεὸν οὔτε νοῆσαι
Οὔτε φράσαι δύναμαι τόσσον, ὅσον ποθέω.
Βαιὸν μέν τις ἐμοί γε νόου περιλάμψεν ὀπωπὰς
Ἰσοφαοῦς τριάδος λάμψις ἐπουρανίης.
Τὸ πλεῖον δ' ὑπάλυξεν, ἔχω δ' ἄχος, ὥς τις στεροπῆς
Πρίν με φάους κορέσαι, ὦκα παρεπταμένην.
Εἰ δέ σε κεῖθεν ἕλοιμι φίλη τριάς, οὐκέτι μητρὸς
Μέμψομ' ἐμῆς λαγόσιν, ἐς ἀγαθὸν γενομένην.
Ἀλλὰ σάω με, σάω με θεοῦ λόγε, ἐκ δέ με πικρῆς
Ἰλύος ἐξερύσας, δὸς βίον ἄλλον ἄγειν.
Ἔνθα νόος καθαρός σε φαάντατον ἀμφιχορεύσει,
Μηκέτ' ὑπὸ σκιερῆς κρυπτόμενος νεφέλης.

ΘΡΗΝΗΤΙΚΟΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ αὐτοῦ ψυχῆς.

Πολλάκις ἱμερόεντα νέκυν θαλάμοισι πεσοῦσα,
Εἰσέτι παρθενικοῖσι νέκυν πόσιν αἰδομένη πρὸ
Ἀρτιγάμου στήλαισι πικρὴν ἀνεβάλλετ' ἀοιδήν.
Αἱ δ' ἀμφὶ οἱ δμωαὶ καὶ ὁμήλικες ἔνθα καὶ ἔνθα
Ἱστάμεναι γοάασιν ἀμοιβαδὶς, ἄλκαρ ἀνίης.
Καὶ μήτηρ φίλον υἷα νέχυσεν οὐκέτ' ἐόντα
Μύρετ', ἐπ' ὠδίνεσσι νέας ὠδῖνας ἔχουσα.
Καί τις ἑὴν πάτρην ὀλοφύρεται, ἥν δ' ἐπέπερσε
Θοῦρος ἄρης, λιμὸς ἄλλος, ὃν ὤλεσεν οὐρανίη φλόξ.
Ψυχὴ, σοὶ δὲ γόος τίς ἐπάξιος; ἣν κατέπεφνεν
Οὖλος ὄφις, πικρὸν δ' ἐνομόρξατο εἰκόνι λοιγόν.
Δάκρυε δάκρυ' ἀλιτρὲ, τό, τοι μόνον ἐστὶν ὄνειαρ.
Λείψομεν θαλίας τε, ὁμηλικίην τ' ἐρατεινήν.
Λείψω δ' αὖ μύθων τε μέγα κλέος, εὐγενίης τε
Αἵματος, ὑψορόφους τε δόμους, καὶ ὄλβον ἅπαντα.
Λείψω δ' ἠελίου γλυκερὸν φάος, οὐρανὸν αὐτὸν,
Τείρεα παμφανόωντα, τά τ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται.
Ταῦτα μὲν ἐψομένοισιν, ἐγὼ δ' ὑπένερθε κάρηνον
Δέσμα φέρων, νεκρός τε καὶ ἄπνοος ἐν λεχέεσσι
Κείσομαι, ὑστατίοισι γόοις γοάοντας ἰαίνων,
Αἶνον ἔχων καὶ φίλτρον ἀδελφειῶν οὐκ ἔτι δηρόν.
Αὐτὰρ ἔπειτα λίθος τε καὶ ἄμβροτος ἔνδοθι λώβη.
Ἀλλὰ καὶ ὣς τούτων μὲν ἐμὸν κέαρ οὐκ ἀλεγίζει.
Μοῦνον δὲ τρομέω καθαρὴν πλάστιγγα θεοῖο.
Ὤμοι ἐγὼ, τί πάθω, πῶς κεν κακότητα φύγοιμι.
Βένθεσιν ἢ νεφέεσσι λαθὼν βίον; αἴθε γὰρ ἦεν
Ἀμπλακίης τις χῶρος ἐλεύθερος, ὥς τινα θηρῶν
Καὶ νούσων ἐνέπουσιν, ὅπως φυγὰς ἔνθεν ἵκωμαι.
Χέρσον μέν τις ἄλυξε πικρὴν ἅλα, ἀσπίδι δ' ἔγχει,
Καὶ κρυεροῦ νιφετοῖο δόμος σκέπας. ἡ κακίη δὲ
Ἀμφίβιος, πολύχωρος, ἀφυκτοτάτη βασίλεια.
Ἠλίας πυρόεντι πρὸς οὐρανὸν ἤλυθε δίφρῳ. (νου,
Μωσῆς παιδοφόνου ποθ' ὑπεξέφυγε δόγμα τυράν-
Κητείων λαγόνων σκότιον μόρον ἁγνὸς Ἰωνᾶς,
Καὶ θῆρας Δανιὴλ, παῖδες δὲ φλόγας. αὐτὰρ ἔμοιγε
Τίς λύσις κακότητος; ἄναξ σύ με Χριστὲ σάωσον.

ΘΡΗΝΟΙ.

Αἰαῖ τῶν παθέων. τίπτ' ἤλιτον; ἦ ἄρα μοῦνος
Σῶν καθαρῶν θυέων ἅπτομαι οὐχ ὁσίως;
Ἢ με πυροῖς παθέεσσι καθαίρεις, ἢ τύφον ἄλλον
Ἴσχεις, ἤ με φέρεις γυμνὸν ἐπ' ἀντιπάλῳ.
Ταῦτα μὲν αὐτὸς ἄναξ νωμᾷς λόγε, αὐτὰρ ἔγωγε
Βαιὸν ὑπὲρ γαίης ἆθμα φέρω πύματον.
Δάκρυα πάντ' ἐκένωσα, γόος δέ μοι ἔργον ἐτύχθη.
Μέχρι τίνος παλάμαις κείμεθ' ἐν ἀσεβέων;
Ἀλλὰ μάκαρ στῆσόν με. καὶ εἰ κακὸν, ἀλλ' ἱερῆα
Μή τις ὀλισθήσῃ σήμασιν ἡμετέροις.
Ὤλετο εὖχος ἐμοί γε, καὶ ἄλγεα σαρκὸς ὄλοιτο·
Οἴχετ' ἀνεστασίη, λῆγε καὶ ἀμπλακίη.
Αἰαῖ δάκρυα δή μοι καταείβεται, ἔνδοθεν ἦτορ
Παχνοῦται. δεσπότην νοῦσον ἐπίσχεο ἄναξ.
Νοῦσον ἐπίσχεο ἄναξ, δεδολώλαμεν. ἦ ἄρα μούνῳ
Οἶκτος ἀπεκλείσθη σῷ λάτρι Γρηγορίῳ;
Ἢ στῆσον κακότητα, καὶ ἵλαθι σῷ θεράποντι,
Ἢ τὸ δίδου, θυμῷ τλήμονι πάντα φέρειν.

ΙΚΕΤΗΡΙΟΝ.

Χριστὲ φάος μερόπων, πυρόει στῦλε Γρηγορίοιο
Ψυχῆς πλαζομένης πικρῆς βιότου δι' ἐρήμης,
Σχὲς Φαραὼ κακόμητιν, ἀνιδέας ἐργοδιώκτας.
Καὶ ζυγοῦ μ' ἀδέτοιο, καὶ αἰγύπτοιο βαρείης
Ἐξερύσαις, πληγῇσιν ἀεικελίῃσι δαμάσσας
Δυσμενέας, λείην δὲ πόροις ὁδὸν. ὧν δὲ κίχουσιν
Ἐχθρὸς ἀπαστέρχων, σὺ δέ μοι καὶ πόντον ἐρυθρὸν
Τμήξειας, στερεὴν δὲ διεκπεράσοιμι θάλασσαν
Σπεύδων εἰς χθόνα δῖαν, ἐμὸν λάχος, ὥσπερ ὑπέστης.
Καὶ ποταμοὺς στήσειας ἀπείρονας, ἀλλοφύλων τε
Κλίναις θῶσσον ἔγχος ἀγάστονον. εἰ δ' ἐπιβαίην
Γῆς ἱερῆς, μέλψω σε διηνεκέεσσιν ἐν ὕμνοις.
Χριστὲ ἄναξ τί με σαρκὸς ἐν ἄρκυσι γαῖς δ' ἐνέδησας;
Τίπτε βίου κρυόεντι καὶ ἰλυόεντι βερέθρῳ
Εἰ ἐτεὸν θεός εἰμι, λάχος δὲ σὸν, ὥσπερ ἄκουσα;
Ἐκ μὲν μοι μελέων ἀθλεῖ ἄλγος, οὐ δέ τι γυῖα
Ἐασεται, ἀλλά μ' ἔλυσε χρόνος, καὶ νοῦσος ἀεικὴς,
Τηκεδανή τε μέριμνα, φίλοι τ' ἄφιλα φρονέοντες.
Εἶκον δ' οὐκ ἐθέλουσιν ἁμαρτάδες, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον

Στεῦσο', ἃ φρονέοντα κινῶν δ' ὡς πίνακα λαγωόν,
Ἢ λειμᾶδ' ἀμφὶς ἔχουσι λιλαιόμενοι κορέσασθαι.
Ἢ σῶσον κακότητα καὶ ἔλαθι, ἤ μ' ὑπόδεξαι
Δηρὸν ἀεὶ θλίβοντα, καὶ ἄλγεσι μέτρον ἐπίσω,
Ἢ λύθης νέφος ἐσθλὸν ἐμὰς φρένας ἀμφικαλύπτει.

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΗ τοῦ αὐτοῦ βίου.

Χριστὲ ἄναξ, τί με σαρκὸς ἐν ἄρκυσι τοῖσδ' ἐνέδησας;
Τίπτε με τῷδε βίῳ θῆκας ἐπ' ἀντιπάλῳ;
Πατρὸς μὲν γενόμην θεοειδέος, οὐκ ὀλίγης δὲ
Μητρός, ὧν δὲ φάος ἤλυθον εὐξαμένης.
Ηὔξατο, καί μ' ἀνέθηκε θεῷ βρέφος, ἀφθιείης δὲ
Θερμὸν ἔρωτα χέειν ὄψις ἐμοὶ νυχίη.
Χριστὸς μὲν δὲ τοῖα, τὰ δ' ὕστατα κύμασι βράσθην,
Ἀρπαλέαις παλάμαις ἤρκεσα, σῶμα λύθην,
Ποιμέσιν οὐ φιλίοισι συνέδραμον, ἦνρον ἄπιστα,
Χηρώθην τεκέων, πήμασιν ἐσσάμενος.
Οὗτος Γρηγορίοιο βίος. τὰ δ' ἔπειτα μελήσει
Χριστῷ ζωοδότῃ. γράψατε ταῦτα λίθοις.

ΜΕΤΑΝΟΗΤΙΚΟΝ, ΚΑΙ παρακλητικόν.

Ἐγγὺς ἀγὼν βιότοιο, κακὸν πλόον ἐξεπέρησα·
Ἤδη καὶ στυγερῆς τίσιν ὁρῶ κακίης.
Τάρταρον ἠερόεντα, πυρὸς φλόγα, νύκτα βαθεῖαν.
Τῶν νῦν κρυπτομένων, αἶσχος ἐλεγχομένων.
Ἀλλὰ μάκαρ ἐλέαιρε, καὶ ὀψέ περ ἐσθλὸν ὀπάζοις,
Ζωῆς ἡμετέρης λείψανον ὑμμενέων.
Πολλὰ πάθον, καὶ πέρας ἔχω φρενί, μή με διώκειν
Τῆς σῆς ἄρξατ' ἄναξ αἰνὰ τάλαντα δίκης.
Οἶσθα μὲν τὸν ἐμὸν καὶ ἐς μόρον ἐνθάδ' ὁδεύσας,
Εἶξας προφρονέως πήμασι θυμοβόροις.
Ὑμῖν δ' ἐσσομένοις ἐπιτέλλομαι, ὅσσοι ὄνειαρ
Τοῦδε βίου ζωὴ λῦσιν ἔχει βιότου.

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΝΗΡΟΥ.

Φεῦγ' ἐκ τᾶς γραμμᾶς ὦ βάρβαρε, μή με δόχλει.
Φεῦγε πονηρὸς ἅπας, Χριστὸς ἐμοὶ γράφεται.
Μή με φύγῃ τὸ νόημα συνηγμένον. ἔρρετε πάντων,
Οὓς μὴ Χριστὸς ἄγει τῆλ' ἀπὸ τῶν χθονίων.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΓΝΗΣΙΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς.

Θείοις ἐν λογίοισιν ἀεὶ γλώσσῃ τε νόῳ τε
Στρωφᾶσθ'. ἢ γὰρ ἔδωκε θεὸς καμάτων τόδ' ἄεθλον,
Καί τι κρυπτὸν ἰδεῖν ὀλίγον φάος, ἢ τὸ δ' ἄριστον,
Νύττεσθ' ἐκ καθαροῖο θεοῦ μεγάλῃσιν ἐφετμαῖς.
Ἢ τρίτατον, χθονίων ἀπάγειν φρένα ταῖσδε μερίμναις.
Ὄφρα δὲ μὴ ξείνῃσι νόον κλέπτοιο βίβλοις.
Πολλαὶ γὰρ τελέθουσι παρέγγραπτοι κακότητες,
Δέχνυσο τοῦτον ἐμεῖο τὸν ἔγκριτον ὦ φίλ' ἀριθμόν.
Ἱστορικαὶ μὲν ἔασι βίβλοι δυοκαίδεκα πᾶσαι,
Τῆς ἀρχαιοτέρης ἑβραϊκῆς σοφίης.
Πρώτιστη, Γένεσις. εἶτ' Ἔξοδος. Λευιτικόν τε.
Ἔπειτ' Ἀριθμοί. εἶτα Δεύτερος νόμος.
Ἔπειτ' Ἰησοῦς, καὶ Κριταί, Ῥοὺθ, ὀγδόη.
Ἡ δ' ἐνάτη δεκάτη τε βίβλοι, πράξεις βασιλήων,
Καὶ Παραλειπόμεναι. ἔσχατον Ἔσδραν ἔχεις.
Αἱ δὲ στιχηραὶ πέντε, ὧν πρῶτός γ' Ἰώβ.
Ἔπειτα Δαυΐδ. εἶτα, τρεῖς Σολομώντειαι.
Ἐκκλησιαστής, ᾆσμα καὶ Παροιμίαι.
Καὶ πένθ' ὁμοίως πνεύματος προφητικοῦ.
Μίαν μέν εἰσιν ἐς γραφὴν αἱ δώδεκα.
Ὠσηὲ, κἀμὼς, καὶ Μιχαίας ὁ τρίτος.
Ἔπειτ' Ἰωὴλ. εἶτ' Ἰωνᾶς. Ἀβδίας.
Ναούμ τε Ἀββακούμ τε, καὶ Σοφονίας.
Ἀγγαῖος. εἶτα Ζαχαρίας. Μαλαχίας.
Μία μὲν οἵδε. δευτέρα δ' Ἡσαΐας.
Ἔπειθ' ὁ κληθεὶς Ἱερεμίας ἐκ βρέφους.
Εἶτ' Ἰεζεκιὴλ, καὶ Δανιήλου χάρις.
Ἀρχαίας μὲν ἔθηκα δύω καὶ εἴκοσι βίβλους,
Τοῖς τῶν ἑβραίων γράμμασιν ἀντιθέτους.
Ἤδη δ' ἀρίθμει καὶ νέου μυστηρίου.
Ματθαῖος μὲν ἔγραψεν ἑβραίοις θαύματα Χριστοῦ.
Μάρκος δ' Ἰταλίῃ, Λουκᾶς Ἀχαιάδι.
Πᾶσι δ' Ἰωάννης κήρυξ μέγας, οὐρανοφοίτης.
Ἔπειτα πράξεις τῶν σοφῶν ἀποστόλων.
Δέκα δὲ Παύλου, τέσσαρές τ' ἐπιστολαί.
Ἑπτὰ δὲ καθολικαί. ὧν, Ἰακώβου μία,
Δύω δὲ Πέτρου. τρεῖς δ' Ἰωάννου πάλιν.
Ἰούδα δ' ἐστὶν ἑβδόμη. πάσας ἔχεις.
Εἴ τι δὲ τούτων ἐκτός, οὐκ ἐν γνησίαις.

ΜΑΣΤΙΓΕΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ.

Μάστιγας αἰγύπτοιο κακόφρονος αἰνὸν ἀρίθμει,
Ὥσπερ ὑποπτομένης καρτεῖ τῷ μεγάλῳ.
Αἵματι μὲν πρώτιστον ὕδωρ ἐρυθαίνετο γαίης,
Δεύτερον αὖ βατράχους ἔβρασεν οὐλομένους.
Τὸ τρίτον αὖ, σκνίπεσσιν ἀὴρ καὶ γαῖα καλύφθη.
Καὶ κυνόμυια φάνη τέτρατον ἐξαπίνης.
Πέμπτον, τετραπόδεσσιν ἐπέχραε λοιγὸς ὄλεθρος.
Φλυκτίδες ἀνθρώπων σώμασιν, ἕκτον ἄχος.
Ἕβδομον, ὕστε χάλαζα μέση, πυρὸς ὄμβρος ἄμικτος.
Ὄγδοον, ἐξ ἀκρίδος ὤλετο χλωρὸν ἅπαν.
Εἴνατον, αἰγύπτοιο πέδον περὶ νὺξ ἐκάλυψε.
Πρωτοτόκων δὲ μόρος ἡ δεκάτη βάσανος.

Η ΤΟΥ ΜΩΣΕΩΣ ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ.

Τοὺς δὲ νόμους ἐχάραξε θεὸς δέκα ἐν ποτε πλαξὶ
Λαϊνέαις, σὺ δέ μοι ἔγγραφε σῇ κραδίῃ.
Οὐ γνώσῃ θεὸν ἄλλον, ἐπεὶ σέβας οἶον ἑνός γε.
Οὐ στήσεις ἴνδαλμα κενόν, καὶ ἄπνοον εἰκώ.
Οὔ ποτε μαψιδίως μνήσῃ μεγάλοιο θεοῖο.
Σάββατα πάντα φύλασσε μεταρσία καὶ σκιόεντα.
Ὄλβιος, ἢν τοκέεσσι φέρῃς χάριν, ἣν ἐπέοικε.
Φεύγειν ἀνδροφόνον παλάμης ἄγος, ἀλλοτρίης τε
Εὐνῆς, κλεπτοσύνην τε κακόφρονα, μαρτυρίην τε
Ψευδῆ, ἀλλοτρίων τε πόθον, σπινθῆρα μόροιο.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟΚΑΙΔΕΚΑ πατριαρχῶν.

Δώδεκα δ' ἐξ Ἰακὼβ παῖδες μεγάλοιο πατριάρχου
Ῥουβείμ, καὶ Συμεὼν, καὶ Λευΐ. δὶς δ' ἐπ' Ἰούδας.
Αὐτὰρ ἔπειτα νόθοι, Δάν, Νεφθαλείμ, Γάδ τε Ἀσήρ τε.
Αὖθις δ' ἐξ εὐγενέων μνηστῶν ἄπο, Ἰσσάχαρ ἦεν,
Ζαβουλὼν, καὶ Ἰωσὴφ, καὶ πύματος Βενιαμίν.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΩΔΕΚΑ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

Δώδεκα δ' αὖ Χριστοῖο θεοῦ μεγάλοιο μαθηταί.
Πέτρος τ' Ἀνδρείας τε, Ἰωάννης τ', Ἰάκωβος.
Πέμπτος δ' ἔστι Φίλιππος. ὁ δ' ἕκτος, Βαρθολομαῖος,
Ματθαῖος, Θωμᾶς τε, καὶ Ἀλφαίου Ἰάκωβος.
Ἰούδας τε, Σίμων τε, καὶ ὁ φατὸς ἄλλος Ἰούδας.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ γενεαλογίας.

Ματθαῖος ποθέουσιν ἔειπε μέγας, Λουκᾶς τε φίειστος
Τὴν μὲν δὴ γ', αὐτὰρ ὁ τήνδε βίβλοις ἐνέθηκε γενέθλην,
Αἳ Χριστὸν κατάγουσιν ἀφ' αἵματος ἀρχεγόνοιο.
Πῶς δ' ὁ μὲν ἐν πλεόνεσσιν, ὁ δ' ἐν παύροισιν ἔλεξεν;
Ἐς Δαυὶδ μὲν ἄνακτα γένους ῥόος ἀμφοτέροισιν
Ἄτμητος. μετέπειτα ῥέει δίχα. ὑστάτιον δέ,
Συμφέρεθ', ὡς ἐπὶ πόντον ἀπείρονα Χριστὸν ὁδεύων.
Ὡς δίχ' ἐν ἀθρήσειας, ἐμῷ δ' ἐπιπείθεο μύθῳ.
Δαυΐδαο, Σολομών τε, Νάθαν τ' ἔσαν. ὧν ὁ μὲν ἄλλων
Ὥς τε ῥόον μεγάλου ποταμοῦ, βασιλήϊον αἷμα.
Αὐτὰρ ὅγ' ἁγίων τε φαεινοτάτων θ' ἱερήων.
Χριστὸς δ' ἀμφοτέρων ἔσκεν, ἄναξ μέγας, ἀρχιερεύς τε.
Τοὔνεκα Ματθαῖος μὲν ἐγράψατο ὀνόματι δάφ,
Τοὺς Σολομωντιάδας. Λουκᾶς δ' ἐς Νάθαν ὄρουσεν.
Ἐκ δὲ δύω γενεῶν, τῇ μὲν πλέον, ἐξ ἑτέρας δέ,
Παυρότερον τὸ ῥέεθρον ἐπήλυθε μέν, ὢ μέγα θαῦμα,
Οὐ μὲν παυροτέρην. γενεῶν δ' οὐκ ἶσον ἀριθμόν.
Ὧδε τὰ πρῶτα κέασθεν. ἔπειτα δέ, ὡς ἐν ἀγέρθεν.
Φράζεο δὴ καὶ τόδε μοι, πατέρων δύο πῶς ποτ' Ἰωσήφ.
Τέθμιον ἦν Μωσῆος, ἐπὴν ἄσπερμος ὄληται
Ἑβραῖος, κάσιν ἤ τιν' ὀλωλότος, ἤ τινα πηῶν
Ἐγγύθεν, ἄψ δάμαρτα φίλην καὶ κτῆσιν ἔχοντα
Σπερμαίνειν, φθιμένου τε γόνον καὶ οἶνον ἀέξειν,
Ὄφρα κε μὴ νώνυμος ἐν ἀνθρώποισιν ὄληται.
Τοὔνεκα κρυπτὸν ὕπερθε θεοῦ βροτέη τὸ δ' ἀνεῦρον.
Ματθὰν ἐκ Σολομῶνος ἀγαυγενής, ἐγέγατ' Ἐσθάν.
Τοῦ δ' ἄρ' ἀποφθιμένοιο, νεθάδης ὄνομα Μελχί.
Καὶ τοῦ μὲν Ἰακώβ, τοῦ δ' Ἠλεὶ γείνατο παῖδας.
Ἠλεὶ δὲ φθιμένοιο ἐπεὶ γόνον οὔ τιν' ἔλειπεν,
Αἶψα δάμαρ τε λέχος τε Ἰακὼβ οὐχ ὁμόπατρος
Δέξατο, καὶ τέκεν υἱὸν ἀδελφειοῦ ἐσθλὸν Ἰωσήφ.
Οὕτω τοῦ μὲν ἔην. τοῦ δ' ἔγγραφε θεσμὸς Ἰωσήφ.
Εὐαγγελιστῶν δ' ὃς μὲν εἶπε τὴν φύσιν,
Ματθαῖος. ὃς δ' ἔγραψε Λουκᾶς τὸν νόμον.
Παῦσαι διοχλῶν τὴν καλὴν συμφωνίαν.
Πῶς Δαυὶδ ἐς ἄνακτα φέρει θεός, ὅτε φαάνθη.
Μητρὸς ἐκ βροτέης θεὸς ἄμβροτος; ἐκ μὲν Ἰωσήφ,
Πῶς ὅγε; παρθενικῆς γὰρ ἔην παῖς. ἐκ Μαρίης δέ,
Λευΐδης. Μαριὰμ γὰρ ἀφ' αἵματος ἦεν Ἀαρών.
Μάρτυς δ' ἄγγελος ἄμμιν, ἐπεὶ προδρόμοιο γενέθλην
Ἀγγέλλων μεγάλοιο φάτις θεοειδέϊ μητρί,
Μητέρας ἀμφοτέρας ὅγ' ἀνήγαγεν ἐς μέγαν Ἀαρών.
Φρῆτραι δ' αὖ βασιλῆος ἀμιγέες, αἱ δ' ἱερήων
Οὐκ ἔτυμον. φρῆτραι μὲν ἔσαν δίχα. πολλάκι δ' αὖτε
Μίγνυντο. πρόσθεν μὲν Ἀαρὼν μεγάλοιο θύγατρα
Ἠγάγετ' ἐς μέγα δῶμα Ναασσών, ὃς δ' ἀπ' Ἰούδα
Ἔκτος ἔην. μετέπειτα δ' ἐπεὶ πόλιν ὤλεσεν αἰχμὴ
Ἀσσυρίων, Βαβυλών τε τὰ τέθμια πάντα τίναξεν,
Οὐδὲ φυλῶν τιμῆς ἔτι διακριδὸν αἷμα φυλάχθη.
Οὕτω μὲν διὰ μητρὸς ἀνέρχεται ἐς βασιλῆας.
Ἐκ δὲ πατρὸς δοκέοντος, ὅπως φράζεσθαι ἄνωγα,
Αὐγούστου βασιλῆος ἐπεὶ φόρος ἔγραφε πάντας,
Ἄλλοι μέν τ' ἄλλῃσιν ἐνὶ πτολίεσσιν ἐγράφοντο
Πατρώαις, Δαυὶδ δὲ φίλον πέδον αἶψα κίχανεν
Βηθλεέμ, ἣ κόλποισι μέγαν ὑπεδέξατο Χριστόν,
Ἀμφότεροι, μνηστή τε φίλη, καὶ κεδνὸς Ἰωσήφ
Γραψόμενοι. φράτρης γὰρ ἰῆς ἔσαν. ἣ δ' ἐνὶ φάτνῃ
Μήτηρ παρθενική, κόσμου τέκε παντὸς ἄνακτα.
Οὕτω καὶ διὰ πατρὸς ἀνέρχεται ἐς βασιλῆας.
Ἔμπαλι μὲν γενεὴν Λουκᾶς μέγας ἤγαγε μύθῳ
Εἰς Ἀδὰμ ἐκ Χριστοῖο, ἐμοὶ δ' Ἀδὰμ ἦλθ' ἐπὶ Χριστόν.
Χειρὶ θεοῦ πρώτιστος Ἀδὰμ γένετ'. ἐκ δ' Ἀδάμοιο
Σὴθ πέλε. τοῦ δ' ἄρ' Ἐνώς. τοῦ, τέτρατος ἦν Καϊνάν.
Τοῦ δ' ἦν Μαλελεήλ. τοῦ δ' Ἰάρεδ, ὃς τέκε παῖδα
Κεῖνον Ἐνώχ, ὃς ζωὸς ἐς οὐρανὸν ἦλθεν ἀερθείς.
Τοῦ δέ, Μαθουσάλα ἔσκεν, ὃς υἷα γείνατο Λάμεχ.
Αὐτὰρ ὅ, Νῶε πατήρ. Σήμ, Νῶε υἱὸς ἐκείνου.
Ἐκ τοῦ δ' Ἀρφαξάδ, Καϊνάν. Σαλά. τοῦ δ' ἐνέπουσιν
Υἱὸν Ἔβερ. Ἔβερος δή, Φαλὲκ παῖς. ἐκ δ' ἄρα Φαλέκ,
Ἔσκε Ῥαγαύ. κεῖνος δή, Σερούχ τέκεν, ὃς τέκε Ναχώρ.
Ἀβραὰμ αὖτ' ἐπὶ τοῖσδε παῖς Θάρρα, Ναχωρίδαο.
Ἀβραμίδης δ' Ἰσαάκ, Ἰακὼβ τέκεν. ὃς δ' ἄρ' Ἰούδαν.
Αὐτὰρ ὅ, ἐκ Θαμάρης Φαρὲς τέκεν. αὐτὰρ ὁ, Ἐσρώμ.
Ἐσρώμ, τὸν Ἀράμ, ὃς τὸν Ἀμιναδάμ. ὃς δή, Ναασσών.
Ναασσὼν δ' αὖ, Σαλμών. Σαλμών, Βοόζ. ἐκ Βοόζ, Ὠβήδ.
Ὠβήδ, Ἰεσσαί. τοῦ δ' ἐκ μέγας ἔπλετο Δαυίδ.
Δαυίδης δέ, Νάθαν, ὃς Ματθὰν υἱὸν ἔτικτεν.
Ὅς, Μαϊνάν. Μαϊνάν, Μελεᾶν τέκε. ὃς δ' Ἐλιακείμ.
Ὅς, τὸν Ἰωνάναν. ὅς, τὸν Ἰωσὴφ ὅς, τὸν Ἰούδαν
Γείνατο, τοῦ, Συμεών. τοῦ, Λευΐ. τοῦ ἄπο, Ματθάν.
Τοῦδε, Ἰωρείμ. τοῦ δ' Ἐλιέζερ. τοῦ δέ, Ἰωσήφ.
Τοῦ δ' Ἤρ. τοῦ δ' Ἐλμωδάμ. τοῦ δ' αὖ, παῖς ἔπλετο Κωσάμ.
Κωσάμ, ἦν Ἀδδί. τοῦ, Μελχί. τοῦ δ' ἄπο, Νηρί.
Τοῦ δ' ἄπο, Σαλαθιήλ. Ζοροβάβελ. Ῥησά. Ἰωνάν.
Ἰούδας. Ἰωσήχ. Σεμεΐ τ' αὖ, Ματθίας τε,
Καὶ Μαάθ, Ναγγαί, καὶ Ἐσλίμ. τοῦ δ' ἄπο Ναούμ,
Ἀμώς, Ματταθίας, καὶ Ἰωσήφ, ἠδ' Ἰαννά.
Μελχί, καὶ Λευΐ, καὶ Ματθάν. Ἠλεί. Ἰωσήφ,
Λουκᾶς μὲν οὕτω. τοὺς δὲ Ματθαῖος μέγας.
Ἐξ Ἀβραὰμ μὲν μέχρι Δαυίδ, ὡς ἔφην.
Ἔνθεν δὲ Λουκᾶς τὴν ἱερατικὴν παρεὶς
Σποράν, τίθησι τοῦ γένους ἀνακτόρων,
Εἰσὶν δ' ὅσοι τε καὶ τίνες, λελέξεται.
Δαυίδης, Σολομών, Ῥοβοάμ. Ἀβίας τε, Ἀσά τε.
Τοῦ δ' Ἰωσαφὰτ ἔσκεν. ὁ δ' ἕβδομος, ἦεν Ἰωράμ.
Ὀζίας, ὁ δ' Ἰωάθαμ, ὁ δ' Ἀχάζ, Ἐζεκίας τε,
Καὶ Μανασσῆς, καὶ Ἀμώς, Ἰωσίας. αὐτὰρ ἔπειτα,
Ἰεχονίας, ἀλωτὸν ὃν ἤγαγον ἐς Βαβυλῶνα.
Σαλαθιήλ. Ζοροβάβελ. Ἀβιούδ, ὁ δ' Ἐλιακείμ.
Ἀζώρ. τοῦδε, Σαδώκ. τοῦ δ' Ἀχίμ. τοῦ δ' Ἐλιούδ.
Τοῦ δ' Ἐλεάζερ ἔην. τοῦ, Ματθάν. τοῦ δ' Ἰακώβ.
Ὕστατος ὃς δοκέεσκε πατὴρ Χριστοῖο, Ἰωσήφ.

ΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΑ
κατὰ Ματθαῖον.

Ματθαίης βίβλοισι τὰ θαύματα, ὁππόσ' ἔρεξε
Χριστὸς ἄναξ βροτέῳ σώματι κιρνάμενος.
Πρῶτον μὲν λεπροῖο πικρὴν ἀπεσείσατο νοῦσον,
Εἶθ' ἑκατοντάρχου παιδὸς ἔπηξε μέλη.
Τὸ τρίτον αὖ Πέτρου ἑκυρῆς φλόγα ἔσβεσε χειρί.
Τέτρατον, οἶδμα μέγα δῆσε καὶ ἀνέμους.
Δαίμονας ἧκε σύεσσι τὸ πέμπτον, ἐν Γεργεσηνοῖς.
Ἕκτον, ἰδὼν κλίνην ἦρε βαρὺς μελέων.
Ἕβδομον, ἀψαμένης πηγὴν χέεν αἱμορροούσης.
Ἄρχοντος θυγάτηρ ὄγδοον ὦρσε φάος.
Εἴνατον αὖ, τυφλοῖσι πόρεν φάος, ἐκ δ' ἐλαθέντος
Δαίμονος, οὐ λαλέων ῥῆξε λόγον δέκατον.
Σαββάτῳ ἑνδέκατον, ξηρὴν χέρα λύσατο δεσμῶν.
Ὅσσε δὲ δαιμονίου κῶφα τε, δωδέκατον.
Ἐκ δεκάτοιο τρίτον, κοφίνους δυοκαίδεκα πλῆσε,
Κἀνδρῶν χιλιάδας πέντ' ἀπὸ πέντ' ἀκόλων.
Τέτρατον ἐκ δεκάτου δέ, κιχήσατο νῆα πόδεσσι.
Τοῖς δ' ὑπόειξε μέγας πόντον ὁδευόμενος.
Πέντε δὲ καὶ δέκατον, Χαναναίας πνεῦμ' ἐδίωξε
Μητρὶ χαριζόμενος πολλὰ λιταζομένῃ.
Ἕκτον καὶ δέκατον, σπυρίδας λίπον ἑπτὰ ἀπ' ἑπτὰ
Ἄρτων, χιλιάδων τεσσάρων, ἦν τε κόρος.
Ἑπτὰ δὲ καὶ δέκατον, θείην ἠλλάξατο μορφήν,
Στράψας οἷσι φίλοις ἠελίοιο πλέον.
Ὀκτωκαιδέκατον δέ, σεληνιακῆς ἀπὸ νούσου
Ὡς ἱκέτευσε πατήρ, λύσατο παῖδα φίλον.
Ἐννεακαιδέκατον, φάος ὄμμασιν ἐξ Ἱεριχοῦς
Τυφλοῖς εἰνοδίοις δῶκε πορευόμενος.
Εἰκοστὸν δ' αὐγὰς πόρεν ὄμμασι, πηρά τ' ἔλυσε
Γυῖα τε, ἐξ ἱεροῦ λύματα πάντ' ἐλάσας.
Θαῦμα δὲ Βηθανίηθεν ἰὼν τεῦξε μέγιστον,
Ξηρὴν αἶψα συκῆν, ὡς μὲν ἄκαρπον ἰδών.
Ἐκ δ' ἐχύθη σταυροῖο βαθὺ σκότος, οἰχομένοιο
Φωτὸς, καὶ ναοῦ δίχα πέτασμα ῥάγη.
Γαῖα δὲ παλλομένη, γαίης ὕπερ ἔσχισε πέτρας,
Καὶ νέκυες τύμβους λεῖψαν ἀνεγρόμενοι.
Αὐτὰρ ὅγε τριτάτῳ ἐνὶ ἤματι τύμβον ἀνοίξας,
Αὖθις ἑοῖσι φίλοις ἐν Γαλιλαίᾳ ἐφάνη.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΑΡΑΒΟΛΑΙ,
καὶ αἰνίγματα.

Εἰ δ' ἄγε, καὶ σκοτίων αἰνίγματα δέρκεο μύθων,
Οἶκον ἐπὶ ψάμμοις κείμενον ἀφρονέος.
Καὶ σπόρον, ὡς ἐπὶ γαῖαν ὁμοίως ἦλθεν ἀνίσως.
Καὶ σπόρον, ᾧ καλῷ σπέρματα ἐχθρὰ μίγη.
Καὶ δένδρον, ὀλίγον νάπυος σπόρον, εἶτ' ἐν ἀλδήρῳ
Ζύμην κρυπτομένην, ὤνιον ἀγρὸν ἔπι
Θησαυροῖο χάριν. καὶ μαργαρίτην πολύτιμον,
Ἔμπορος ὃν πάντων ἐπρίατο κτεάνων.
Καὶ νεπόδων ἕλκουσαν ἅπαν γένος ἐξ ἁλὸς ἄρκυν.
Αἰρόμενόν τ' ὤμοις πλαζόμενον πρόβατον.
Καὶ πικρῷ θεράποντι χρέος πέρι, πικρὸν ἄνακτα,
Καὶ πρώτοις ὑστάτους μισθὸν ἔχοντας ἴσον.
Πεμπομένους θ' υἱέας εἰς ἄμπελον οὐχ ὁμοίως,
Καὶ τοὺς κληρονόμον ὦσε μὲν εἰς θάνατον.
Καὶ χλαίνης νυμφῶνι φίλην πλήσαντας ἑορτήν.
Ἐσθλὴν ἀκοιμήτους ἐν δαΐδεσσι κόρας.
Καὶ κύριον δούλοισι νέμον τ' οὐκ ἴσα τάλαντα.
Ἔμπαλιν αὖ, προβάτοις ἴσα μὲν οὖς ἐρίφους.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΑ
κατὰ Ἰωάννην.

Παῦρα δ' Ἰωάννης δίεις ἱερῇ ἐνὶ βίβλῳ
Θαύματα δὲ, πολλοὺς δὲ λόγους Χριστοῖο ἄνακτος.
Ἦν γάμος, οἰνοχόοι δ' ἐκέρων ἐξ ὕδατος οἶνον.
Εἶπε, καὶ υἱὸς ἄνυστος ἔην κάμνων βασιλίσκου.
Εἶπε, λέχος δ' ἀνάειρεν, ὃς οὐ φύγε δεῖμα λοιγοῖς.
Πέντε δ' ἔπειτ' ἄρτων τελέων ἐν τέρας. ἔνθεν ὁδεύων
Πόντον ὕπερ ζαόντα, καὶ ἐξεσάωσε μαθητάς.
Τυφλὸν δ' ἐκ γενετῆς ἰήσατο, πηλὸν ἀλείψας.
Τέτρατον ἦμαρ ἔην, ὃ Λάζαρος ἐκ δ' ἔβη τύμβου.
Αὐτὰρ ὁ καὶ νεκύεσσι θάνεν, καὶ ζῶσιν ἀνασὰς,
Χριστὸς ἄναξ ἀναφανδὸν ὁμίλεεν οἷς ἑτάροισι.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΑ
κατὰ Λουκᾶν.

Λουκᾶς δ' ἄλλα δὶς ἑπτὰ θεοῦ τάδε θαύματ' ἔγραψε
Παύλου, θαρσαλέος Χριστοῦ μεγάλοιο θεράπων.
Δαίμων καὶ πυρετὸς καὶ λέπρος καὶ παράλυσις
Εἶξε λόγῳ. καὶ χεὶρ τείνατο καρφαλέη.
Εἶθ' ἑκατοντάρχοιο λελυμένον ἤγρεσε παῖδα.
Χήρῃ τ' ἐκ νεκύων ἐν Ναΐμ υἷα πόρε.
Τὴν δὲ μύρῳ χρίσασαν ἁγνοὺς πόδας, ἤγρετο μύθῳ
Καὶ στῆσεν ἀνέμους, καὶ λεγεῶνα μέγαν.
Αἵματος ἔσχε ῥύσιν, καὶ Ἰαείροιο θύγατρα
Ἤγαγεν εἰς ζωήν, πέντε δ' ἄρ' ἐξ ἀκόλων
Καὶ δύο ἰχθυδίων, ἐν ἐρήμῳ πέντε ποτ' ἀνδρῶν
Θρέψεν χιλιάδας. εἶδος ἧκε σέλας.
Δαίμονα τηλυγέτοιο πικρὸν ἀπήγαγε παιδός.
Καὶ τὸν ἐπὶ γλώσσης ἥμενον. ὡς δὲ πάλαι
Ἑβραίην συγκεῖ νόσῳ κλίναντα γυναῖκα,
Ναὶ μὴν καὶ ὑδέρου ὄγκον ἀπεσκέδασε.
Καὶ λεπροὺς ἐκάθηρε δέκα. τῶν, εἷς Σαμαρείτης.
Τυφλῷ τ' ἐξ Ἱεριχοῦς φῶς πόρεν εἰνοδίῳ.
Οὖς τ' ἀποψύχοντος ἴδον σημεῖα Χριστοῦ.
Ἠδ' ὡς ἐκ νεκύων οἷσι φίλοισι φάνη.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΑΡΑΒΟΛΑΙ
δι' ἰάμβων.

Παροιμιῶν δὲ Λουκᾶς ἐμνήσθη τόσων,
Τοῦ θέντος ἕδραν ἀσφαλῆ πέτρᾳ. ὕπερ
Καὶ τοῦ παθόντος εὖ πλέον, καὶ τὸ πλέον
Στέργοντος. εἶτα τοῦ σπόρου εἰς τέσσαρας
Φύσεις πεσόντος γῆς. ἔπειθ' ὁδοιπόρου
Λῃσταῖς πεσόντος. εἶτ' ἀωρὶ πρὸς θύρας
Ἐλθόντος αἰτεῖν, καὶ πονηρὰ λαμβάνειν.
Ἀκάθαρτον εἶτα πνεῦμα δ' εἰσοικίζεται
Ἑπτὰ ξὺν ἄλλοις. καὶ μάτην τις ἐλπίσι
Καρπῶν γέγηθεν, ἀγνοῶν οἱ στήσεται.
Ἐκ τῶν γάμων δ' ἥκοντι, γρηγορητέον
Χριστῷ, καλῶς τε τῇ θεραπείᾳ χρηστέον.
Συκῆν τ' ἄκαρπον ταῖς κόπροις ἐπωφελῶν.

Νῆστυ, ζύμη τε. καὶ ἐγκρυπτὸν ἐν γαίῃ.
Χαρά τε δραχμῆς εὑρέσει, καὶ θρέμματος.
Πατήρ τε παίδων τῷ πεσόντι συμπαθής.
Εἶτ᾽ οἰκονόμος τὶ τῶν χρεῶν χαρίζεται
Κλεπτῶν πεπονθώς. Λάζαρος καὶ πλούσιος.
Ἔπειθε χήρας ἀξίωσις ἄδικον.
Εἶτ᾽ αὖ τελώνης, καὶ φαρισαϊκὸς τῦφος,
Καὶ μνῶν μερισμὸς, ἰσάριθμος τοῖς δέκα.
Καινοὶ γεωργοὶ καὶ φονεῖς τοῦ δεσπότου.

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΑ
κατὰ μάρκον.

Μάρκος δ᾽ Αὐσονίοισι θεοῦ τάδε θαύματ᾽ ἔγραψε,
Πέτρῳ θαρσαλέος Χριστοῦ μεγάλῳ θεράποντι.
Δαίμων καὶ πυρετὸς, καὶ λέπρα, καὶ παράλυσις
Εἶξε λόγῳ Χριστοῦ. μετέπειτα δὲ χεὶρ ἐτανύσθη
Ξηρή. καὶ ἀνέμων λῆξε μένος ἠδὲ θαλάσσης.
Καὶ λεγεὼν ὑπόειξε, καὶ αἱματόεσσαν ἔπαυσε
Πηγήν, καὶ θυγατρὶ ζωὴν πόρεν Ἰαείροιο.
Πέντε δ᾽ ἄρ᾽ ἐξ ἄρτων πολλοὶ τράφεν. ἔνθεν ἔλησε
Πόντον ὑπὲρ σείων. μετέπειτα δὲ, πνεῦμ᾽ ἐδίωξε
Φοινίσσης, Τυρίοισι πέρας καὶ Σιδωνίοισι,
Κούρης τ᾽ οὐ λαλέον. θρέψεν πάλιν ἑπτ᾽ ἐκόλοισιν
Ἀνδρῶν χιλιάδας. καὶ τυφλὸς ἴδεν φάος. εἶτα
Καὶ μορφῆς ἀπέπεμψε σέλας, καὶ δαιμόν᾽ ἔλυσε
Γλώσσης πνεῦμ᾽ ἐλάσας. Βαρτιμαῖός τε φάος δὲ
Τυφλὸς ἐξ Ἱεριχοῦντος ἐσέδρακεν. ὡς δὲ ἄκαρπον
Εὗρε συκῆν χατέων, νεκρὰν ἔθηκε λόγῳ.
Τυφλὸς δ᾽ αὖ χωλός τε ἰήσατο ἐγγύθι νηοῦ.

ΠΑΡΑΒΟΛΑΙ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ
εὐαγγελιστῶν.

Δείδω μὴ βιότοιο θεμείλιον ἐν ψαμάθοισι
Βαλλόμενος, ποταμοῖσι καὶ ἐν ἀνέμοισι κεδα/
Ἢ σπορὸς ὡς ὑπὸ γαῖαν ἰὼν ξηρὴν καὶ ἄκαρπον, (σθῶ
Ὦκα μὲν ἀντέλλοιμι, τάχιστα δὲ νῶθρος ἔοιμι
Ἠελίοιο βολῇσι τυπεὶς, καὶ πήμασι τυτθοῖς.
Ἢ με φάγοι πετεηνὰ, καὶ ἐκθλίψειαν ἄκανθαι.
Μηδέ μοι ὑπνώοντι κακὸν σπόρον ἐγκαταμίξῃ
Ζιζανίων ἀρότης τε κακῶν, καὶ βάσκανος ἐχθρός.
Μηδ᾽ ἄρ᾽ ὁμοῦ χλοάουσι βαλὼν ὑπὸ χεῖρα φυτοῖσιν
Ἐσθλοῖς ἠδὲ κακοῖσι, πρὶν ἐν σταχύεσσι σαθῶσαι,
Σύν πυ ζιζανίοισι καλὸν φυτὸν ἐξολέσαιμι.
Παύρων γὰρ τοῖσιδε νοήμονα χεῖρ᾽ ὑποθεῖναι,
Ἔνθ᾽ ἀρετὴ κακίη τε διάνδιχα ναιετάουσαι,
Ἀγχίθυροι γεγάασι, κακὸν δ᾽ ὑποτέλλεται ἐσθλῷ.
Αἰνῶ τὸν ὀλίγον νάπυος σπόρον, ὡς ὀλίγος μὲν,
Δενδροῦται δὲ τάχιστα, καὶ εἰς τόσον ὕψος ὄλβια,
Ὥστε καὶ ὀρνίθεσσι πέλειν σκέπας ἠερίοισι.
Μάργαρε τίμιε καὶ εὔδιμε, σεῦ δ᾽ ἄρ᾽ ἔγωγε
Κάλλεος ἱμείρων, μέγας ἔμπορος αἶψα γενοίμην.
Πάντων δ᾽ ὅσσα μοι ἐστὶ μέχρις πυμάτοιο χιτῶνος,
Ὤνιον ἀντιλάβοιμι φίλον κτέαρ, ὡς κεν ἅπαντας
Πλούτῳ νικήσαιμι, τὸ παμμέγεθος οἷον ἀπ᾽ ἄλλων,
Ἢ θησαυρὸν ἀγροῖο μυχοῖς ἐνὶ κρυπτὸν ἐόντα.
Οἶδα δ᾽ ἐγὼ τὸν κόσμον ἔσω πίπτοντα σαγήνης,
Ὦ Χριστοῦ βασιλῆος ὑποδρήσσοντες ἐφετμαῖς,
Ἀνθρώπων ἁλιῆες ἐὸν λίνον ἀμφὶς ἔθηκαν,
Ὡς ἁλὸς ἐξερύσωσι βυθῶν, ὀπάσωσι δὲ Χριστῷ
Νηχομένους πικροῖς ἐνὶ κύμασι τοῦδε βίοιο.
Ἀλλ᾽ ὁπόταν κρίνῃς ἁλιεὺς, διάνδιχα τέμνῃς,
Μή μ᾽ αὖ πάλι βάλοις, ἀχρήϊον εἶναι περ ἰχθὺν.
Ἄγγεσι δ᾽ ἐγκατάθοιο φυλασσόμενον βασιλῆϊ.
Ἐς μεγάλην δὲ θεοῖο καλὴν ἐριθηλέ᾽ ἀλωὴν,
Ἠῶος μὲν ἔβην, καὶ πλείονα μόχθον ἀνέτλην.
Μισθὸν δ᾽ ὑστατίοισιν ἴσον, καὶ κῦδος ἔχοιμι.
Τίς φθόνος, εἰ μόχθοισι πόθον θεὸς ἀντιφερίζει;
Πέμπε πατὴρ ὑμᾶς εἰς ἄμπελον, ὡς κομέοιεν,
Τὸν πρότερον, πρότερον. ὁ δ᾽ ἄρα πρόφρων ὑπέδεκτο,
Οὐ μὴν ἐξετέλεσσε πατρὸς πόθον, ὥσπερ ὑπέστη.
Αὐτὰρ ὅγ᾽ οὐχ ὑπέδεκτο, καὶ ἐξετέλεσσεν ἐφετμὴν
Ὁπλότερος. κρείσσων μὲν ἐμοὶ, γλυκίων δὲ τοκῆϊ
Ἀμφοτέρων, ὃς ἔδεκτο, καὶ ἐξετέλεσσεν ἔελδωρ.
Κληρονόμον δ᾽ ὀλέσαιεν, ὅσοι πυρὸς, ἐκτὸς ἀλωῆς.
Ἐστὶ γάμος, τὸν παιδὶ πατὴρ φίλος ἐσθλὸς ἀρίστῳ
Δαίνυσι καγχαλόων, τοῦ δ᾽ ἀντιάσαιμι ἔγωγε.
Τοῦ δ᾽ ἐγὼ ἀντιάσαιμι, καὶ ὃς φίλος ἐστὶν ἔμοιγε.
Μίμνοι δ᾽ ἔκτοθι κεῖνος, ὅστις περὶ γάμοιο τίθησιν
Ἢ ἀγρὸν, ἠὲ βοῶν ζεῦγος νέον, ἠὲ δάμαρτα.
Μηδ᾽ ἐνὶ δαιτυμόνεσσι γαμήλιον εἶδος ἔχουσιν,
Εἵματ᾽ ἔχων ῥυπόωντα, δεθεὶς χεῖράς τε πόδας τε,
Νυμφῶνός τε γάμου τε, φίλων τ᾽ ἄπο τῆλε πέσοιμι.
Ἡνίκα δ᾽ αἰθομένῃσιν ἄγουσιν δ᾽ ἐκὰς ἐν δαΐδεσσι
Παρθένοι ἐγρήσσουσαι, ἀκοιμήτοις φαέεσσι
Νυμφίον ἱμερόεντα θεὸν δοκέωσιν ἄνακτα,
Ὡς λαμπραὶ γανόωντι ὑπαντήσωσιν ἰόντι,
Μή μ᾽ ἐνὶ ταῖς κενεῇσι νόον, καὶ ἄφροσι θείης,
Μηδ᾽ ὀλιγοδρανέων δαΐδων σέλας ὄμμασι λεύσ/
Ἤδη περ Χριστοῖο πάρος σομένης μογεούσης, (σωμ
Ὀψὲ φαοῦς ζωῆς ὑγρὸν ποθέοιμι ἔλαιον.
Μηδέ με κλῃΐσαντα γάμου ὤσαιτο θύρετρα,
Ἔνθα λόγος καθαροῖσι πόθοις μεγάλοις ὑπὸ δεσμοῖς
Μιγνύμενος κραδίαις θάρσος καὶ κῦδος ὀπάζει.
Ἐκ δὲ γάμου παλίνορσος ἄναξ ἐμὸς εὖτ᾽ ἂν ἐπέλθῃ,
Ἐξαπίνης δοκέουσι καὶ οὐ δοκέουσιν ὑπ᾽ ἐσάς,
Εὕροιμ᾽ ἐν δοκέουσι, καὶ αἰνήσειε φέβοιο
Ὡς ἀγαθὸν θεράποντα, καὶ ἤπιον ἀρχομένοισι,
Καὶ σίτοιο δοτῆρα, λόγου ἱεροῖο φέριστον.
Σχιζομένων τ᾽ ἐρίφων καὶ οἰῶν ἤματι πικρῷ
Ἀνδρῶν εὐσεβέων τε καὶ οὐχ ὁσίων ἑκάτερθεν,
Στήσαις μή μ᾽ ἐρίφοις ἐναρίθμιον, ἀλλ᾽ οἴεσσι
Δεξιτερὴν παρὰ χεῖρα, μηδ᾽ ὅστ᾽ ἐνὶ χείρεσι λαιᾷ.
Λύχνος δέ τις ἔμοιγε φαεσφόρος ἔκτοθι λάμποι
Λυχνίης καθύπερθε. καλὸν δέ τι καὶ θεὸν οἷον
Ἴδμεναι, ὃς πάντεσσιν ἐπίσκοπον ὄμμα τίθησιν.
Αἰεὶ δὲ εἴργοιμι θεὸν πλέον, εἴ τι ἢ πικρὸν,
Εἴτ᾽ ἀγαθὸν περιέχοι. πᾶν γὰρ καλόν. εἰ δὲ τυπείην
Ληϊσταῖς, μεγάλης κατιὼν ἀπὸ Χριστοπόληος,
Μή με λίποις χήρευσιν ὑπ᾽ ἀνδροφόνοισι δαμέντα.
Εἰ δὲ πνεῦμ᾽ ἐλάσεις ψυχῆς ἄπο, μηκέτ᾽ ἀεργὸν
Εὑρὸν σὺν πλεόνεσσι καταδράμοι ἐχθρὸς ἐμεῖο.
Μηδὲ συκῆν ὀλέσειας ἀχρήϊον, ἀλλ᾽ ἔτι καρπὸν

Ἐλπίς,

Ελπεο, μὴ δὲ τέμνε μιν ἄναξ. κομόων δὲ τ' ἐγείρειν
Δραχμήν τε, πρόβατόν τε, πάϊν τ' ἄρα πάντ' ὀλέσαντα
Εὑρὼν, τὴν μὲν ἔραζε, τὸ δ' ὤμοισι, τὸ δ' ὑπὸ ποσσὶν
Οἰκτρὸν ὑποστρέψαντα πατρώϊον εἰς δόμον. ὦναξ
Αὖθις ἀριθμήσειας ἐν υἱάσι, θρέμμασι, δραχμαῖς.
Μὴ δ' ἀγαθοῦ Βασιλῆος ἐμεῖς παθέεσσιν ἐόντος,
Πρηκτὴρ αὐτὸς ἔοιμι πικροῖς χρυσοῖς ὁμοδούλοις.
Καί τι χρεὼν κόψαιμι λαβὼν πινυτόφρονι βουλῇ,
Ὡς κεν χρηΐζων ποτ' ἐν ὕστερον ἄλκαρ ἔχοιμι.
Λάζαρος ἐνθάδ' ἔοιμι, καὶ ὕστερον. ἄλλος ἀγήνωρ
Ενθάδε, κεῖθι δ' ἄτιμος ἔχων φλόγας αὐτὰρ κόροιο.
Εἴην μὴ μεγάλαυχος, ἐπεὶ κακός εἰμι τελώνης.
Δάκρυσιν οἶκτον ἔχοιμι, φαρισαῖοι δὲ πέσοιεν.
Χήρην δ' ἄπο τ' ἐμοῖο παρὰ προθύροις μογέουσαν
Απρηκτον πέμψαιμι, καὶ οἱ λίθον ἠὲ ὄφιν αἰνὸν
Αντ' ἄρτοιο φίλοιο καὶ ἰχθύος ἡδυβόροιο
Εχθρὰ φιλοφρονέων, παλάμης δ' ἄρα τ' ὀρέγοιμι.
Τοίων ἀντιτύχοιμι θεοῦ πάρα. εἰ δ' ἄρα θήκας
Τὰς μὲν σφρηγὶς ἔχει, τὰς δ' ἐλπίδων ὦκα θύουσαι,
Η δέ με νὺξ ὀλέσει σὺν ἀδρανέεσσιν ὀνείροις.
Οὐδὲ μὲν οὐδὲ τάλαντον, ὅ μοι θεὸς ἐγγυάλιξε
Πλειοτέρην ἄλλοισι μετρῶν χάριν, εὔχομ' ἔγωγε
Τοῦτο μένειν παλάμῃσιν ἐν ἡμετέρῃσιν ἀεργόν,
Ηὲ μναῦ φυσικοῖο λόγου χάριν ἰσονέμητον,
Αλλ' ἔργον τ' ὀπάσαιμι, κλέος τ' ἐπί τ' αὐτὴ τύχοιμι.
Μὴ δ' ἄρ δίκην τίσαιμι πικρήν, καὶ αἶσχος ἔχοιμι.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΚΟΙΝΟ-
βίῳ μοναχούς.

Ει μὲν δὴ πλεόνεσσιν ὁμὸν βίον αἰνήσαιμι
Ανέρες ἠδὲ γυναῖκες ὁμοφροσύνης ὑπὸ δεσμοῖς,
Ιλαον ἀμφὶ ἄνακτα χοροστασίῃσι μέδοντα,
Σύμπνοον, ἰσοκέλευθον, ὁμώροφον εὖχος ἔχουσαι,
Λώϊον. οὐκ ἐθέλει γὰρ ἅπαν καλὸν οἶον ὁρᾶσθαι.
Οὐδὲ γὰρ ἐστιν ἄριστον, ὃ μὴ καλοῖο προέχει.
Καὶ στεινὴ φιλίη, βαιὴ χάρις, ὡς πολύμικτος
Βορβορέη. κέλομαι δὲ ἐνθάδε χάσμα μέγιστον
Εστάμεν, ὡς κεν ἔωσι διαστάδον εὐσεβέοντες,
Ανέρες ἠδὲ γυναῖκες, ὁμὸν κλέος οἶον ἔχοιεν.
Οὐδὲ γὰρ οἰοβίοισι μόνον φθόνος, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον
Πλειοτέροις, πλείων τε κακοῦ μέθος. εἰ δὲ καὶ οἶος
Ναιετάειν ἐθέλοις χριστοῦ ξεινούμενος οἴῳ,
Καὶ τὸ φίλον, πάντεσσι δ' ὁμῶς δέος, ὥσπερ ἔμοιγε,
Δυσμενέος τε πάλης, καὶ πτώματος ἐλδομένοιο.

ΠΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΟΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝ
μοναχῶν προτρεπτικόν.

ΔΚναε μὲν ἐμῶν μύθων ἀδινὸς οὐκέτ' ἐόντων,
Εξ ὅπερ κόσμον τῷ δ' ὀλιγοδρανέω
Σταυρὸν ἀειράμενος, φόρτον γλυκὺν, ὅς μ' ἐσάωσε,
Καὶ πάντων βροτέων χρειὸν ἀμειψάμενος.
Οἱ δέ τοι ὅτι λίην μαλακοὶ καὶ θῶπες ἔασιν.
Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ λόγῳ κρείσσονι ἔστιν φίλον.
Οὐ γενεὴν, οὐκ ὄλβον, ὃς ἄφροσιν ὀφρὺν ἀείρει,
Οὐ ῥήτορας πυρόεν ἐξερέουσι μένος.
Σεῖο κασιγνήτου τε μέγα κλέος, ὧν ῥα πόληες
Νωμῶνται μεγάλης οἴακεσι παλάμης.

Αλλὰ τὰ μὲν κοινοῖσι λόγοις μελεδήματα κείσθω,
Οἱ δ' ἐμοί, ὅτι φίλοις ἦρα φέρουσ' ὀλίγην,
Αλλά σε παρφασίῃσι θεουδέσι πολλὸν ἀρείω
Θήσουσιν. σὺ δέ μοι ἤπιον οὖας ἔχοις.
Η τάχα κρέσσονα μισθὸν ἐμοῖς ἐπέεσσιν ὀπάσσεις,
Πλείοσιν εὐμενέων, οὐδὲ κακοδυνομένοις.
Οὕς μοι χθιζὸν ἄριστε ὑπέσχεο, καὶ κατένευσας,
Οὐκ ὀλίγος ὀλίγῳ μακρὰ χαριζόμενος.
Αλλ' ἄγ' ἐμῶν ἐπέων ἐμπάζεο, ὡς ἀπὸ βίβλων,
Φθέγγομαι οὐρανίων νειόθεν ἐκ κραδίης.
Αλλοι μὲν χρυσόν τε καὶ ἄργυρον, οἱ δὲ τὰ σηρῶν
Δῶρα φέρουσι θεῷ νήματα λεπταλέα.
Καὶ χριστῷ θυσίην τις ἁγνὴν ἀνέθηκεν ἑαυτόν.
Καὶ σπονδὰς δακρύων ἄλλος ἁγνὰς λιβάδας.
Σεῖο δὲ χριστὸς ἔχοι δῶρον τόδε. εἰσὶ θεοῖο
Λάτριες, οἷσι πόροις πᾶσαν ἐλευθερίην.
Οἵ κε γαληνιόωντι νόῳ, ψυχαῖς τε τελείαις,
Πληθὴν ἄγουσιν ἄνω μύστην ἐπουρανίων.
Πᾶσί τε χριστοφόροισιν, ὅσοι χθονός εἰσιν ὕπερθεν
Αζυγέες, κόσμου βαιὸν ἐφαπτόμενοι,
Υμνοις παννυχίοισι καὶ ἠματίοισιν ἄνακτα
Μέλποντες, χθαμαλῶν ἀλλότριοι κτεάνων,
Οἷς κόσμου μεδέων δολὸν γένος ἔνθα καὶ ἔνθα
Παίζει τῶν χθονίων, ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἄγων,
Οἷον πλοῦτον ἔχοντες ὑπέρτατον, ἐλπίδα κούφην
Τῶν οὐκ ὀλλυμένων, οὐδὲ μεθισταμένων,
Γλαφυρᾶς οὐ χατέοντες ἐὸν δέμας ἀμφαγαπῶσι,
Οὐ δὲ νέῃ παλάμῃ παισὶν ἐρειδόμενοι,
Οὐδὲ κασιγνήτοισι πεποιθότες, οὐδ' ἑτάροισιν,
Αἵματι καὶ τέφρῃ αἴθερον ὀλλυμένῃ,
Οὐ δὲ μέγα πνείοντες ἐν ἄστεσι καὶ πολίεσσιν,
Αδρανέων αὐχμὸν κάρτεϊ θαρσαλέῳ,
Οὐ δὲ μὲν ἰχανόωντες ἀφιπταμένοιο τάχιστα
Κύδεος ἀνδρομέου, τερπνοῦ ἐν νυχίῃς,
Αλλὰ θεῷ πέμποντες ὅλον νόον, ἔκ τε θεοῖο
Εὐπαγέος πέτρης πείσματ' ἀναπτόμενοι,
Μύσται κρυπτομένης ζωῆς χριστοῖο ἄνακτος,
Ὡς κε φαεινομένης παμφανόωσι μέγα,
Δερκόμενοι τριάδος καθαρὸν σέλας εἰς ἓν ἰούσης,
Καὶ θεοῖς ἀνοιγομένοις ὄμμασιν ἁγνοτάτοις.
Οὐρανίης στρατιῆς τε μέγα κλέος, οὐκέτ' ἀμυδροῖς
Φάσμασιν, οὐδ' ὀλίγοις ἴχνεσιν ἀτρεκίης.
Αλλὰ τὰ μὲν μετόπισθε, τὰ δ' ἐνθάδε, καπνὸς ἅμας
Η κόνις, οἳ ζωὴν τίσαν ἐπουρανίην.
Ὧν οἱ μὲν στήλυγξιν ἐρημαίαις τε χαμεύναις
Τέρπονται χεδίοις, καὶ συγίεσσι δόμους,
Καὶ πτολίων φεύγουσιν ὁμήγυριν, οὐρανίης δὲ
Στέργουσιν σοφίης σύγγονον ἀτρεμίην.
Οἱ δὲ σιδηρείῃσιν ἀλυκτοπέδαις μογέουσι,
Τήκοντες κακίην σὺν χροῒ τηκομένῳ.
Αλλοι δ' αὖ θήρεσσιν ὁμοίια δώμασι τυτθοῖς
Εἰρχθέντες, βροτέης οὐδ' ὀπὸς ἠντίασαν.
Εἴκοσι δ' αὖ νύκτας τε καὶ ἤματα μίμνον ἄπαστοι,
Πολλάκι δὲ χριστοῦ ἥμισυ καρτερίης.
Αὐχέσιν, πίμνυς τὶς ἐμῆς οἷς κεν ἐκείνων

Ενθεν

Ἔνθεν ἀφορμηθεὶς ἄστεος ἐξ ὀλίγου.
Καὶ γλῶσσαν τις ἔδησε λάλον, καὶ χάλκεα στυγεῖ.
Ἐκ δὲ νόου, μεγάλῳ αἶνον ἔθυσε νόῳ.
Καί ποτέ τις λυκάβαντας ὅλους ἱερῷ ἐνὶ χώρῳ
Ἑστηὼς καθαρὰς ἐξεπέτασσε χέρας.
Οὐδ' ὅγ' ὑπὸ βλεφάροισιν ὕπνον βάλε, θάμβος ἄπασιν (σοφῶν,
Ἀλλ' ἐπάγη Χριστῷ ἔμπνοος ὥστε λίθος.
Τῷ δὲ κόραξ γείτων τυτθῆς ἐμερίζετο δαιτὸς
Λείψανον. εἷς δ' ἄξειν ἀμφοτέροις ἄκολος.
Καί τις ἀνὴρ θείοιο κατ' ὄρεος ὑψόθεν ἤρθη,
Χριστὸς ὅτ' ἀνθρώπους λεῖψε πάθος τελέσας.
Ἔνθα λόγῳ τε νόῳ τε καὶ ἄψεσιν ἀστυφέλικτος
Ἑστηὼς, νιφετῷ βάλλετο καὶ ἀνέμοις.
Οὐδ' ὑπόεικε λιτῇσι παραστολὴν ἄλλοθεν ἄλλων
Ἀνδρῶν εὐσεβέων ἀμφιελισσομένων,
Ἀλλ' ἔχετο κρατερῶς Χριστοῦ μεγάλοιο ἄνακτος
Ἔνθεν ἀναστήσας ὃν νόον ἐκ μερόπων,
Μέσφ' ὅτ' ἀποψύχοντι δέμον νέον ἀμφιέθηκεν,
Οὐδ' ἐμπαζομένῳ κηδεμόνος παλάμης.
Ἀ, φρένος ἢ λῆθεν ἐμοί γε λόγος, πιστοῖσι τετύχθαι;
Τὸν δὲ νόμον μοναχοῖς ὄνομα καὶ βίοτον.
Οὓς πλεῖστοι μὲν ἴσασιν, ἀτιμάζουσι δὲ παῦροι,
Πλεῖον θερμοτέρης ἔμφρονος εὐσεβίης,
Εὖτέ τις εὐαγέων ἀνδρῶν κάνοισι πελάσσῃ,
Ἢ μετὰ ποῖο νόμου μηδὲν ὑπεστάμενος,
Πρῶτα μὲν εὐμενέως μὲν ἑοῖς πίσυνοι δόμοισιν,
Ἀμφαγαπαζόμενοι πᾶσι τύποις φιλίοις,
Καὶ ψυχὰς θείοισι λόγοις οὓς πνεῦμ' ἐχάραξεν
Ὑψοῦσιν, φαιδρὴν δαῖτα χαριζόμενοι.
Αὐτὰρ ἔπειτα, νόμου τις ἀπήμονος ἐν μεσάτοισι
Μνήσατο, καὶ τοῖον ἐξερέεινεν ἔπος,
Εἰ καλὸν εὐσεβέεσσι θεοῦ περὶ πότμον ὑπαστεῖν
Ἕλκων κρυπταδίοις ῥήμασι πικρὸν ἔπος,
Εἰ δ' ὅγ' αἰδρείῃσιν ἐπαινήσει τελευτὴν,
Θνήσκουσιν πολλοῖς πρόφρονέως θανάτοις
Αὐτοὶ ὑπὸ σφετέρης παλάμης, καὶ γαστρὸς ἀνάγκῃ.
Οἱ δὲ κατὰ σκοπέλων, βόθροισί τ' ἠὲ βρόχοις,
Μάρτυρες ἀφρενίης. ἐκ πολέμου δ' ἄπο καὶ στονόεντες
Χαίρουσιν βιότου τοῦ δ' ἀπανιστάμενοι.
Ἵλαθι Χριστὲ ἄναξ πιστοῖς φρεσὶν ἀφραδέεσσιν,
Οἷά τ' ἀπὸ νόσοις πῶλος ἀεθλοφόρος
Τῆλε φέρων ἐὰ γοῦνα ποδωκείῃσι πεποιθὼς,
Οὐδὲ χαλινοῖσιν ἐν τοῖς ἐργόμενος.
Ἄλλος δ' αὖτ' ἄλλης ἀρετῆς ἐπετράπετ' ὁδῷ.
Σταθμῶν πλειοτέρων πλείονα ἐργατίνῃ.
Ἀλλὰ τί μοι τὰ ἕκαστα λέγειν. στεινὴν γὰρ ἀταρπὸν
Παύροισιν μερόπων ἐνθάδ' ὁδευομένην
Οἵδε διεξελάουσι, καὶ ἀργαλέον πυλεῶνα,
Τῶν ἀγαθῶν πολλοῖς στειβόμενον καμάτοις.
Τοῖον μὲν Χριστοῖο λάχος, τοῖον δ' ἀπὸ γαίης
Πατρὶ Χριστὸς ἄγει καρπὸν ἑῶν παθέων.
Ἕρμα λόγου. λαοῦ δὲ κλέος. κόσμου δὲ θέμεθλον,
Κάλλεσιν οὐρανίοις αὐτε πιδαινύμενον.
Τῶν καὶ ἐμοί γένος ἐστὶ φαεσφόρον. ὄμματα τάκοι
Ὁ φθόνος. ἀλλὰ σύ μοι τοῖς δὲ φίλα φρονέων,
Κλαυθείην πρώτιστον ἐνὶ γενεῇ, ὅς γε προγονοῖς
Ζῶσα, καὶ Χριστῷ παντ' ἀνέθηκε φέρων.
Αὐτὴν μὲν πρώτιστον. ἔπειτα δὲ, ὅσσ' ἐπέπαστο,
Οὐδὲν ἐνὶ ζωῇ λειπόμενος χθονίῃ.
Μάργαρος ἐν λάεσιν, ἐν ἀστράσι φωσφόρος ἄλλος,
Εἶαρ ἐν ὥρῃσιν, ἐν δὲ φυτοῖσι ῥόδον.
Καὶ χθονίης ποτ' ἄνακτος ἐν αὐλαῖς κύδεϊ γαίων,
Μεῖζον ἐν ἡμετέροις ἕρκεϊ κῦδος ἔχει.
Χριστῷ γὰρ βασιλῆι παρίσταται. αὐτὰρ ἔπειτα,
Πολλὸν ὁμηλικίης κρέσσονι Εὐκαλίῳ.
Τὸν ῥα κασιγνήτοιο μέγα ἄχος Ἑλλαδίοιο
Ἥμισυ ἄρτι λιπὼν, ᾤχετ' ἀναπτάμενος
Ἐς χορὸν, ὃν ποθέεσκεν. ὁ δ' ἐνθάδε μοῦνος ἐλείφθη,
Οὐδὲν ἔχων ἐράαν φέρτερον Ἑλλαδίου.
Μητέρα δ' ἀμφιβέβηκεν ἑὴν συγγενῆς ἀπὸ νόσου
Τειρομένην, ὀλίγαις ἐν ψεκάσι βιότου.
Οἷον πολὺς ὁ μῦθος ἐλεγχόμενος, ἄρκιον ἀπὰν
Τοιούτων τεκέων μητέρα βαιὸν ἔπος.
Καρτέριον δ' ἑτέρου δ' ᾖχεν θεός. ἀλλ' ἄρα καὶ τὸν,
Θήσεις σὺν φιλότης εὐμενέων ἑτάροις.
Καρτέριον, τοῦ κῦδος ἐν οὐρανίοισι μέγιστον
Αἰὲν ἀειρομένου πνεύματι στερρὸς ἄπο.
Φείδεο καὶ μεγάλου Νικομήδεος, ἅ τιν' ἀκάσας,
Ὃς ζωὴν βροτέην δ' ᾖχεν ἐπουρανίῃ,
Καὶ θυσίην μεγάλοιο πατρὸς ἐζήλωσε παλαιὴν
Ἀβραὰμ, ἁγνίστας ὧν τεκέων δυάδα.
Σπεύδοντ' εὖ θυσίην ἱερῆα. καὶ γάμον ἐσθλὸν
Θῆκατ', ἐπάρα γάμου κἀγαμίης στέφανος.
Οὐ δ' ἔλιπεν γαίῃ πρόφρων χοός, ὡς ὅλος ἦλθε
Γαῖαν εὖ αἰπεινὴν, ἐκ δὲ λυθεὶς βιοτῆς.
Καρπὸν ἀριστεύοντα μετ' ἀνδράσιν ἠδὲ γυναιξὶν,
Ἀνδράσιν υἷα φίλον, θηλυτέραις θύγατρα.
Ἡμετέροισι χοροῖσιν ἑὸν στάχυν ἐγκαταλέξας,
Ἔλπομαι, ὡς λοιπῶν ἄξιον οὐρανίων
Εὐθαλέας ὅρπηκας ἀπ' εὐόδμοιο φυτοῖο.
Εἰ δὲ καὶ ὧν τεκέων κρέσσονας ἐκ τεκέων,
Ἀλλὰ τὸ μὲν ἱερατῆροιο θεοῦ ἐν χείρεσι κεῖται,
Ὃς μέγα ταῖς μεγάλαις ἐλπίσι τέρμα φέρει.
Νῦν γε μὲν οἷς τεκέεσσι πατὴρ πτερὸν οἷα νεοσσοῖς
Αἰετὸς ὠκυπέτης πλησίον ἱπτάμενος,
Ἰθύνει νεόπηκτον, ὅτ' ἠέρος ἐν λαγόνεσσι
Δινεύοντ' ὕπο θαρσαλέῳ πτέρυγι.
Πολλὰ μὲν εὐσεβίης παιδεύματα τοῖσιν ὀπάζων,
Οὔπω δ' ἧς ἀρετῆς φέρτερον οὐδὲν ἔχων.
Ὃς θείοισι λόγοισι καὶ ἄθλοις τοὺς δ' ἀνέθηκεν,
Ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ἐσθλὸν ἐρειδόμενος.
Καὶ πρώτην ἱερὴν κλῆρον πόρσυνε μέγιστον,
Μηδ' ἐνὶ ὥς κε λίποι ὄργανον εὐοδίης.
Οὗτος μὲν δή σοι τοῖος, εὖχος ἐμεῖο,
Εὖχος ἐμῆς μάνδρης, αἵματος ἐξ ἐμέθεν.
Οὐδὲ μὲν ἐν πυμάτοισι Θεόγνιος, ἀλλ' ὑπὸ γαίης
Ἱστάμενος, θᾶκον ἅπτεται οὐρανίων,
Μείλιχος, ἡδυεπὴς, αἰεὶ χλοάοντι προσώπῳ
Φαίνων εὐμενέος πνεύματος ἀγλαΐην.
Οὐδ' ἐπέπλατον ὑπερθεν ὁμοίια θηλυτέρησι

ζ Βάλλων

Βάλλον χρῶμ' ἀρετῇ κάλλος ἐλεγχόμενον,
Ἀλλὰ φόβον πραπίδεσσι Θεοῦ φίλον ἠδὲ ἔεργεν,
Μούνῳ τῷ κρυφίων ἴδμονι φαινόμενον.
Θαῦμα μέγ', ὑστατίον περ ἐπαΐξας σταδίοισι
Τῆς ἀρετῆς, δόσον ἔφθασε τοὺς πρὸ τοκῆας
Καρπαλίμοισι πόδεσσι, φίλοις δέ τι πᾶσιν ἀρείω
Γευσάμενος σοφίης μοῖραν ἔλαχε βίου.
Ἦν δὲ πάρος γαίηθεν ἐς οὐρανὸν εἶδέ τε βᾶσαν
Ἰσακίδης Ἰακώβ, ἀμέτρητος πατέρων
Κλίμακα τὴν δ' αὐτὸν, ὥς περ θεὸν αὐτοῦ ἰδόντα,
Πρηγλὴν ἀκροτάτην οὐρανίων φαέων,
Βαθμῶν τῶν μὲν ἔλειπεν, ὁ δ' ἴχνια νεῦ ὑπέδεκτο.
Τοῦ δ' ἔχετο παλάμῃ, ὄμματα δ' ἄλλον ἔχει.
Τοίη γὰρ μερόπεσσιν ὁδός, καὶ τοῖον ἐμεῖο
Αἷμ' ἀνάγει Χριστῷ εὐγρήτης γενέτης.
Πολλὰ δ' αὖ ξυναύδου καὶ μάλα ἔνδοθι κεῦθε
Ψυχὴ, καὶ πολιῆς λευκότεραι πραπίδων.
Τίς δ' ἂν περ Ἀστερίοιο σαοφρονέων λελάθοιτο,
Ἢ δὲ κασιγνήτων τῆς ἱερῆς τριάδος,
Οἷς ξυνὴ σοφίη, ξυνὸς βίος ὡς ἐν ἀγέρθην,
Ἐλπωρῇ μούνῃ σαρκὶ μεριζόμενοι;
Σιγήσω Φιλάδελφον, ἐμὸν κέαρ, εὐγενὲς αἷμα.
Μακροβίου δ' οὐδὲ τοὺς θρέμματος ἡμετέρου.
Θρέμματος ἡμετέροιο, φίλον δ' ἐμὸν, ὃν πτερύγεσσιν
Εὐμενίων Χριστὸς ἀμφὶς ἔχει μεγάλαις.
Ὃν πάντων κρατέων, οὐκ ἐφύσησε τύφος;
Ῥηγῖνον ὑψιβεβαῶτα, Λεόντιον, Ἡλιόδωρον,
Οἳ Χριστοῦ σοφίης ἄκρον ἔχουσι γέρας.
Ἄλλους τ', ἀγροτέροισι μετ' ἀνδράσιν ἄστρα φαεινὰ
Πολλοῖς ἀμείρων οὐδὲ φαινόμενοι.
Ἐν Χριστοῦ μελέουσι τὰ τίμια, τίς κεν ἐνίσποι
Σφρηγῖδας ἀθανάτου, κάλλεα σαρκοφόρα.
Πάντων δ' οἵ γε θεοῖο μεγαλοφυῶς θεράποντες,
Ἄλλος ἐν ἀλλοίῃ ἄρτιος εὐσεβίῃ,
Ἴχνεσι λαφοτάτοισιν ἐπεσσεύοντες ἀρίστων,
Δεξιτερῆς παλάμης θρέμματ' ἀριπρεπέα.
Καὶ νεοῦ μεγάλοιο λίθοι, οὓς Χριστὸς ἔδησεν
Ἀλλήλοις κρατερῇ πνεύματος ἁρμονίῃ.
Οἳ ζωῆς ἀστιβέεσσι μακροῖς ζώουσιν ἐλαφρὸν
Τόνδε βίον, γαστρὶ παῦρα χαριζόμενοι
Ἀρχινάκην. παθέων δὲ βαρὺν κλόνον ἠδὲ κελαινὸν
Ἰσᾶσιν βελίου οἶδμ' ἐπανιστάμενον,
Σταθμὰ λόγου, σιγῇ δὲ μέτρον, καὶ δεῦμα γέλωτι,
Οὔασι, καὶ στιβαροῖς ὄμμασι βαλλόμενοι.
Νήλιποι, αὐαλέοι, χαμαιθήμονες, οἰοχίτωνες,
Νεκροὶ ἐπιχθόνιοι, ζῶντες ἄνω πραπίσι,
Μᾶζον ἐν ὀφθαλμοῖσι θεοῦ σέλας αἰὲν ἔχοντες,
Ψυχῶν τ' εὐσεβέων κεῖθι χοροστασίην.
Παρθενικὰς δὲ γυναῖκας, ὅσαι κλέασιν ἄνευθε
Νυμφίον, ἀγνοτάτας μιγνύμεναι κραδίας,
Αἳ Χριστὸν δέχονται ἀκηλημάτοις φαέεσσιν,
Οὔτι μαραινομένας λαμπάδας ἁψάμεναι,
Τίσας, ἐπεὶ δεδάηκας ἐμὸν γέρας, ἅ τ' ἐλῶσε
Αὐλῆς ἡμετέρης ὄμμα φαεινότατον.
Σιγῶ γὰρ πάντεσσι φίλα χάρις, εὖτέ τις ἐσθλῶν
Ἐσθλὰ πάθῃ, θυμῷ κιρναμένης φιλίης.
Ναὶ μὴν καὶ τῇσίν γε μέγας νόος ἄρσενι θυμῷ,
Ῥιπτεύσαις δολερὴν Εὔαν ἀπὸ κραδίης.
Ναὶ μὴν καὶ τῇσίν γε πέλει χροὸς σάκκος ἐρυμνός,
Καὶ κόνις ἐν δαπέδῳ, φάρμακα σωφροσύνης.
Εὐχαί τε, στοναχαί τε φίλαι, καὶ νύκτες ἄϋπνοι,
Καὶ πηγαὶ δακρύων ἔνδοθι λειβομένων.
Γούνατα δ' ἐρρώσαντο, καὶ ἀδρανίης λελάθοντο,
Εὐδαίμων Χριστοῦ δραξάμεναι θυσάνων.
Αἱ δ' ἁπαλαὶ σάρκες τε καὶ εἵματα σιγαλόεντα,
Κάλλος τ' ἐρατεινὸν ἅπαντα μαραινόμενοι,
Ἀμφότερον φύσιός τε καὶ ὁππόσον ἔκτοθι χερσὶν
Ἀνδρῶν ἐτρίψαντο εἴδεσι μαχλοτέρων,
Εἶξαν ὑπὸ πραπίδεσσι νόου ἀθρόος ἀνδράσιν ἴσαις
Θεῖναι θηλυτέρας, καὶ δέμας ὡς σοφίην.
Οὐ μέγα. καὶ Χριστὸν γὰρ ἀπ' οὐρανοῦ ἀστερόεντος
Σαρκὶ σὺν ἀνδρομέῃ γαῖαν ἐπερχόμενον,
Καὶ τέκον ἡμετέροις ἀγνῆς διὰ μηρὸς ἰόντα
Παρθένου, ὄφρα νόμον ἀνδρόμεον τελέσῃ
Ἀχράντοισι γονῇσι, καὶ ἐκ τύμβοιο θορόντα
Ἤματι ἐν τριτάτῳ θερμοτέροισι πόθοις
Πρῶται ἐθήσαντο, φίλοις τ' ἤγγειλαν ἑταίροις,
Γευόμεναι Χριστοῦ γεῦσιν, ἄκος προτέρης.
Πολλαὶ μὲν διὰ γαῖαν ἐπὶ πᾶσιν ἅπασαν,
Ὅσσα τὴν σωτὴρ μῦθος ἐπιστρέφεται.
Αἱ μὲν ὁμηγερέες ξυνὸν πόθον ἀμφιέπουσαι
Οὐρανίης ζωῆς, ἰσά τε μέτρα βίου.
Αἱ δ' ἄρ' ἑοῖς τοκέεσσι πεπλημέναι ἀδρανέεσσιν,
Ἠὲ κασιγνήτοις μάρτυσι σωφροσύνης.
Αὐτὰρ ἐμοὶ παῦραι μὲν, ἀτὰρ πλεόνεσσιν ἐρίζω
Γηθόσυνος Χριστοῦ κάλλεσιν οὐρανίοις.
Χρύσεα μὲν Λυδοῖσι δόμοις ἐχαρίζετο μῦθος
Ψήγματα, καὶ ποταμοῦ ὀλβοδότοιο ῥόον.
Χρυσοφόροι δ' Ἰνδοῖσι μελαγχρώτεσσιν ἄφυσσον,
Μύρμηκες κοίλης πλοῦτον ἀπὸ ψαμάθου.
Νεῖλος δ' εὐκάρποισιν ἐπαιγίσσων πεδίοισιν
Ὡραῖος, Αἰγύπτου θῆκεν ἐριθηνία.
Ἄλλος δ' ὀρνίθεσσιν ἀγάλλεται, ὃς δὲ φυτοῖσιν,
Ὃς δὲ λίθοις τερπνοῖς ἔνδοθι λαμπομένοις.
Αὐτὰρ ἐμοὶ πάντων πολυώσιον εὖχος ἔδωκε
Χριστὸς ἄναξ, πολλῶν εὐσεβέων στέφανον.
Ἦ ῥ' ἐτεὸν τουτοῖσι θεὸς χάριν αἰὲν ὀπάζει,
Ὥσπερ ὑποχθονίη οὐδὲ παλαιοτέρη.
Βηθλεὲμ ἐν προτέροισιν, ἐμῷ νέον ἄστυ τουτῷ,
Τῇ μὲν ἐκ γενετῆς, τῷ δ' ἄρ' ἑοῖσι φίλοις.
Οὗτός σοι χορὸς ἄλλος ἐμῆς ἀπολάμπεται αὐλῆς.
Οἷος ἀριστοτόκου πατρίδος ἡμετέρης,
Ἀρμηνίης. ἣ πολλὸν ἀριστεύουσ' ἐπὶ γαίης,
Φέρτατον εὖχος ἔχει, ἀζυγίων ἄφενος.
Τοῖσι χαριζόμενος, Βασιλεῦ μὲν ἔμοιγε φέριστε,
Σοὶ δ' αὐτῷ μεγάλην ἴσθι χάριν παρέχων.
Σαυτῷ καὶ τεκέεσσι, φίλῃ τε δάμαρτι μέγιστον
Πλοῦτον ἄγων, ζωῆς ἐλπίδα λαμπροτέρης.
Εἰ δ' ἔτι πε καὶ ἐμῆς ἑτάρων ἀγανώτατε πάντων
Τῆς ἀρχαιοτέρης μνῆστιν ἔχεις φιλίης,

Οὐ γὰρ ἐνὶ δυσσεβέεσσιν ἐμὸν ποτὲ οὔνομα θήσω,
Μή δέμ' ἀτιμάζειν, οὐ γὰρ ἔοικε φίλος.
Ἀλλ' ἐπ' ἐμοῖς ἑτάροισι χάριν καὶ κῦδος ὀπάζειν.
Ἔστι δὲ καὶ ἐμεῖο πάρος πλεόνεσσι λόγος.
Εἰ τοι μὴ πλεόνεσσι, σὺ δ' ἄξιον αὐτί νυ πάντων
Ἄζεο φιλίην ὦ μάκαρ ἡμετέρην.
Ὡς δ' αὖ καὶ πάντεσσι φίλοις κεχαρισμένα ῥέζοις,
Οἷσιν ὁμῶς τιμὴ δυάδι τῶν ὁσίων.
Βασιλέα δὲ μάλιστα, τὸν ἔξοχα χριστὸς ἔπεσχεν.
Ὃς μέσος ἀμφοτέρων ἵσταται εἰς ἓν ἄγων
Ἄκρα φίλων. ξυνῷ δὲ πόθῳ συνάδησεν ἄμεινον.
Τῷ σὺ χαρίζεσθαι πάντα δικαιότατος,
Αἰδόμενος πατέρων τε φίλην, καὶ ἥλικα μῦθον,
Καὶ καθαρὰς θυσίας, καὶ πτερόεντα βίον.
Οἷσιν ἴσον σκηνῆς πάντων ἀβάτοιο πόδεσσι
Δεύτερος ἐξ Ἀαρὼν ἱστάμενος μεγάλου,
Καὶ θεὸν ὑψιμέδοντα κατάντιον ὄμμασι λεύσσων,
Θνητοὺς ἀθανάτῳ μίγνυσι λισσόμενος.
Κείνῳ μὲν τὰ ἔμοιγε χαρίζεαι, ὅσσα δ' ἐκείνῳ,
Χριστῷ. τῷδε χάρις οἷς πατὴρ ἐστὶ χάρις.
Λίσσομ' ὑπὲρ ψυχῶν, καὶ ὀργανικοῦ βιότοιο.
Λίσσομ' ὑπὲρ μελέων, πνεύματι δαπτομένων.
Δὸς χάριν ἡματίοισι πόνοις, νυχίοισί τ' ἀοιδαῖς.
Δὸς δὲ χαμευνίη, λεπταλέοις τε γόοις,
Καὶ τρυχίνοις ῥακέεσσι καὶ ὄμμασι τηκομένοισι.
Δὸς δὲ νόῳ καθαρῷ. δὸς δ' ἱεροῖσι λόγοις,
Ὄφρ' ἀρετὴν τίων, ἀρετὴν ὅσσον ἀμπετάσειας
Γλώσσῃ, καὶ πλεόνων μισθὸν ἔχοις θεόθεν.
Σπείραις δ' ἔνθα μένοντα καὶ ἄφθιτον ἀμήσαιο
Καρπὸν ἐπουράνιον, πλεῖστον ἀντ' ὀλίγων.
Αἰδοῖος πολιὴν θεοειδέα πατρὸς ἐμοῖο
Ἔμπλεον ἀνθρώποις θαύματος ἱστορίην
Ἀμφοτέρην, ἐτέων τε κύκλοισι, καὶ ἤθεσι κεδνοῖς.
Ὑστάτιόν τοι ἔπος φθέγξομαι ἀδρανέων.
Ποίμνης ἡμετέρης πέρι φείδεο, φείδεο ποίμνης
Ὦ τέκος ἡμετέρης, ἧς ῥα περιζομένη.
Καὶ γὰρ πόλλ' ἐμόγησα, θεὸς δέ μοι ἐγγυάλιξε
Ποιμαίνειν πολλὰς εἰς ἐτέων δεκάδας.
Σοὶ δὲ θεὸς ὀπάσειεν, ὅσ' εὐσεβέεσσιν ὀπάζει.
Ἄλλα τε, καὶ λιπαροῦ γήραος αὐγάσαι.
Τοῖα πατρὸς ἐμοῖο θεόφρονος. αὐτὰρ ἔγωγε
Φθέγξομ' ἀφ' ἡμετέρης γράμματος ἐσθλὸν ἔπος.
Μέτρα θεοῦ μέτροισιν ἰσάζεται ἡμετέροισιν.
Οἷά περ ἀλλήλοις ἐνθάδε μετρέομεν,
Τοῖα δίδοι μερόπεσσι θεὸς μέγας. ἀλλὰ μετροῖς
Κρέσσοσι τὰ κρείσσω νῦν τε καὶ ὕστατον.
Νῦν πᾶσιν ἀνθρώποισι θεμείλιον, ἢ κάκιστον,
Ἠὲ καλὸν βιότου βάλλετ' ἐφημερίη.
Καὶ τοῦτον πλάστιγγι μέγα κτέαρ οὐρανίοιο
Σείεται, ἡ δὲ ῥοπὴ ἔνθα ἢ ἔνθα φέρει.
Καὶ χριστὸς μερόπεσσι φόρου προϊόντος ἐμίχθη,
Ἡνίκα Καῖσαρ ὅλην γαῖαν ἀπεγράφετο,
Καὶ τέλος αὐτὸς ἔδωκε βροτῷ θεὸς, ὥς κεν ὀπάσσῃ
Θνητοῖς δουλοσύνης τήνδε προηγορίην.
Ἄζεο τὴν χριστοῖο χάριν, καὶ φείδεο λαῶν.
Ἄζεο καὶ σὺ γράφη βίβλον τὴν οὐρανίην
Ἐσθλήν, ἐσθλὰ γράφων. εἰ δ' ἔμπαλιν ἄλλος ἐνίσποι,
Ἔμπα γε μὴν, ὁσίως λώϊόν ἐστι γράφειν.
Οὐχ ἅλις, ὅττι βροτοῖσι βαρὺν ζυγὸν ἤγαγε πρῶτος
Ἀρχεγόνου κακίης, καὶ φυτὸν ἀνδροφόνον,
Βασκανίη τε δράκοντος, ἀτασθαλίη τε γυναικὸς,
Γεύσιός τ' ὀλομένη γνώσιος αὖ ἀπάτη,
Ἥ με θνητὸν ἔθηκε, καὶ ἐς χθόνα ἔνθεν ἐτύχθην
Αὖθις ἀπωσαμένη, λυπρὸν ἔθηκε βίον,
Ὠδῖνάς τε, μόθους τε, καὶ ἐς πλατὺ νῶτον ἀρούρης
Κύπτοντα ζώειν, τειρόμενον καμάτοις.
Ἀλλά με καὶ πλεόνεσσιν ἀδελφειὸς ἄλγεσι δάσει,
Χοῦς ὡς, ἔνθεν ἐγὼ κάμνων ἀπλακίῃ;
Οὐ θέμις, οὐδ' ἐπέοικεν, ἐπεὶ πολὺ λώϊόν ἐστι
Φάρμακον ἢ πόνον τοῖς νοσέουσι φέρειν.
Τοῦτό σοι ἡμετέρη ξεινήϊον ὦ πανάριστε
Πέμπει ὁμηλικίη, ὃ χρόνος οὐ δαμάσει.
Εὖχος ἀρμενίης Ἑλλήνων, ὃς λάχες αἰεὶ
Στῆσαι ἡμετέρῃ μέτρα δίκαια φέρων.
Καὶ στήσαις μεγάλοιο θεοῦ σὺν ἀμύμονι χειρὶ,
Ὥσπερ ἁγνῶς στήσαις, μὴ δ' ἑτεροκλινέα
Κέρδεσιν οὐχ ὁσίοισι δαμεὶς φρένας. εἰ γὰρ ἅπασιν
Ἴσα ταλαντεύσαις ὄμμα μέγα τρομέων,
Τυτθὴ μὲν πόλις ἥδε μὲν, ἀτὰρ πολὺ σεῖο φέριστε
Δώσομεν ἀνθρώποις ἡ δικαιοτέρην
Οὔνομα, καὶ πινάκεσσι χαράξομεν, ὅττι ἄριστος,
Οὗτος ὁ καὶ μούνοις κρείσσονα μέτρα φέρων.

ΠΡΟΣ ΙΟΥΛΙΑΝΟΝ. (σοφ.

Ὄμβρῳ δ' Ἑλλάδα γαῖαν ἐπέκλυσεν, ὅς μιν ἔδη
Ἄλλος τ' ἐξ ὑδάτων ἥρπασε κόσμον ὅλον.
Καὶ νοῦσός τις ἄρηξεν. ὃ δ' ἐκ πολέμων ἐσάωσεν,
Ἄλλος δ' οὐρανόθεν λαὸν ἔθρεψε μέγαν.
Σοὶ δὲ θεὸς χάρισι φόρων ἔνθηκε τάλαντον
Κῦδιμ' Ἰουλιανὲ ὡς τοπάρειθε δίκης,
Ἄρρεπον, ἄκλοπον, ἴσον, ἀοίδιμον. ἀλλὰ φέριστε
Φείδεό μοι πτωχῶν, φείδεο σῇ γραφίδι.
Οὓς νόσος ἤσθιε φαγοῦσ' ἀχρὶ σάρκα τάλαιναν·
Φείδεο, καὶ σὺ γράφῃ οὐρανίαις σελίσι.
Τοῖα δίδοι μερόπεσσι θεὸς μέγας ἀντιτάλαντα,
Οἷά περ ἀνθρώποις ἐνθάδε μετρέομεν.
Τῷ βροτέῳ συνάρηξον, ἐπεὶ δέμας ἐστὶν ἅπασι.
Λάζαρος ἐν προθύροις, δὸς ψίχας ἀλλοτρίας·
Καὶ χριστὸς μερόπεσσι φόρου προϊόντος ἐμίχθη.
Ἄζεο τὴν χριστοῦ ἥλικ' ἰσογραφίην.
Ἄζεο μητέρα σὴν πτωχοτρόφον. εὐσεβὲς αἷμα,
Καὶ δόμον, ὃς μελέοις εὐμενὴς ἔην ἕδρα.
Ἄζεο καὶ τὸν ἐμὸν πλοῦτον φίλος, ὅν ῥα πένησι
Πάντ' ἀπέδωκα φέρων, σταυροφόροισι πόθοις.
Ξυνὸς ποντοπόροισι λιμήν, ξυνὴ δέ τ' ἀρωγὴ
Τοῖς ὑπ' ἐνδευομένοις, ἡδὲ μερὶς κτεάνων,
Ἡμετέρη κτῆσις, σὺ δὲ γραφὶς ἴσον ἔχοιμεν
Τῆς πτωχοτροφίης μισθόν. ἄναξ γράφεται.
Ἡ μὲν δὴ πολλοῖς σε θεὸς μέγας ἐκλήϊσσεν,
Ὅσσα τίοις ὀλίγους τῶν χθόν' ἐπερχομένων.
Αἷμ' ἱερόν, μῦθοι, κτεάνων ἀργός, ἦθος ἁγνόν.

Βήμασι καρτος ἄγειν αὐσονίοισι νόμοις.
Ἀλλ' ἔμπης τόδε σοι πάντων πλέον ἀντιόωντι,
Χεῖρα θεοῖο φέρειν τοῖς ἀτάφοις νέκυσι.

ΠΑΡΑ ΝΙΚΟΒΟΥΛΟΥ ΠΡΟΣ τὸν πατέρα.

Ὦ πάτερ, ὅς μ' ἔφυσας, βαιὴν χάριν. οὐ γὰρ ἀπάντων
Εἷς νόμος οὗτος ἄνωθεν ὁμῶς μερόπων, ἀλόγων τε
Κάμπτεσθαι φιλότητι, λόγου δ' ἰότητι σοφοῖο,
Τικτομένους τίκτοντας ἐφημέριον βίον ἕλκειν,
Καὶ ζώειν φθινύθοντας ἐπ' ἀστάχυσιν ἑοῖσιν.
Ἀλλ' ἔθρεψας ἔπειτα; βοῶν δέ τε καὶ κρατεροῖσιν
Οὔθαθ' ὑποσκαίροντες ἀνακρούουσι καρήνοις
Μόσχοι, ταὶ δὲ φέρουσι μόγον γλυκερῆς ὑπ' ἀνάγκης.
Ὄρνις δ' ἄπτερα τέκνα φίλους καθύπερθε καλιῆς
Ἀμφιπεριβρίζει, καὶ τέρπεται ἔνθα καὶ ἔνθα,
Μάστακ' ἀλιτρεύουσα τροφῆς κενεὴ καὶ ἄπαστος.
Φίλτρον γὰρ συνέδησε φύσις τοκέας τε γόνους τε,
Μυρσαμένη τοκέων τόδε φάρμακον, ὥς κε βαρείας
Κηφεστέοισι πόθοισιν ἐλαφρίζουσιν ἀνίας.
Τόνικα καὶ δριμεῖα νέη περὶ πόρτακι μάτηρ.
Ὡς δὲ κύων σκυλάκεσσι νέοις, καὶ νήπια νεοσσοῖς
Δῆμ' ὄργα, σικτὴ δὲ δέατυται ἀγριόθυμος
Πάρδαλις ἐκ ξυλόχοιο, σὺν ἦν δέ τε μαίνεται ἀλκῇ,
Χαίτῃ ἀγριόφρουσα, κόρυς σέλας, ἀτμὸς ὀδόντων
Θηγομένων καναχηδά, γένυς δέ τε βάλλετ' ἀφρῷ,
Κημένων τεκέεσσιν ἀμυνέμεν, ἠὲ δαμῆναι.
Οἶστρος γὰρ τόδ' ἔπεισεν ἀδιδάκτοισι νόμοισι.
Σφῆκες δ' αὖ πέτρῃσιν ἐνήμενοι, ἤν τιν' ἴδωνται
Πλησίον, οὐδὲ φέροντα κακόν τι τεκέεσσι νεογνοῖς,
Πεπόθεν ἐκκεχυμένοι, στρατὸς ἀθρόος ἀμφὶ πρόσωπα
Βομβεῦσιν, κέντροις δὲ πικροῖς βάλλουσιν ὀδύνην.
Ἔστι καὶ ἐν βυθοῖσι πόθου νόμος, ὡς ἐπιόν γε
Δελφὶς ἐναλίων βασιλεύτατος, ἤν τιν' ἴδηται
Θῆρ' ἁλὸς ἀπεδανοῖσιν ἐπιπλώοντα τεκέεσσιν,
Ἣν γένυν ἐκλύσας, εἴσω γόνον αὖθις ἔδεκτο
Λαπῶν ὥς τιν' ἐδωδὴν, ὅπως μὴ θηρσὶ γένοιτο.
Οὐδ' ὅγε πρὶν κευθμῶνος ἀνέπτυσε φόρτον ἄπιστον,
Πρὶν θηρὸς κρατεροῖο φυγεῖν στονόεσσαν ἀπειλήν.
Τύμβος δ' ἐκ λαγόνων ὠδῖν' ἠρύξατο κοῦφιν
Τῶν μή μοι γένεσιν προφέρειν, τὸ τυτθὸν ἐδωδήν,
Ἣν σύγε καὶ δμώεσσι τεοῖς καὶ βουσὶν ἐπάξεις,
Ἀλλά τι τῶνδε περισσὸν ἔχειν χατέω πανάριστε
Ὡς βροτὸς, ὡς ἀγαθοῖο πατρὸς παῖς. ἀλλ' ἐπίνευσον,
Εἴ ζωὰ καὶ λακέθυμον ὁρῶ λόγον, οὐδ' ὑπεκδύσω.
Οὐκ ἐθέλοντα τέκες με, τεκὼν δ' ἔθρεψας ἀνάγκῃ.
Ἢν δὲ τεκὼν μεθέῃς με, βροτὸν τέκες ἀντὶ βροτοῖο.
Οὐ χρυσὸν ποθέω, οὐδ' ἄργυρον, οὐδὲ τὰ σηρῶν
Νήματα, καὶ λιθάκεσσι μεμιγμένας ἔνδοθεν αὐγάς,
Οὐ γαῖαν πολύμετρον ὁμοῖα κυμαίνουσαν
Αἰγύπτου πεδίοισιν ἀγάσταχυν, οὐ θεραπόντων
Πληθὺν, τετραπόδων τε. γάμος δ' ἄλλοισι μεμήλοι
Ὑψηλὸς, δέσποιναν ἄγειν, τιμώμενον ἄχθος.
Καὶ θρόνος, ὃς παύρους πατέων, πλεόνεσσι πατεῖται
Πολλάκι χειροτέροισι, τὸ καὶ πλέον ἦτορ ὀρίνει.
Ἄλλος γάρ τ' ἄλλοισι τύφος, χθαμαλοὶ δέ τε πάντες,
Ἔμπεδον οὐδὲν ἔχοντες ὑπαύρειν, ἀλλοτρίοισι
Τερπνοῖς φυσιόωντες ἀφιπταμένοισι τάχιστα.
Ἐρρέτω, ὅσσα φέρει πικροῦ βιότοιο θύελλα
Τῇ καὶ τῇ δονέουσα κόνιν πάντεσσιν ἄπιστον.
Ταῦτα γὰρ ἀπεδανοῖς μὲν ἐπὶ φρεσὶν ἔδρακον ἔμπης,
Καὶ πινυτῶν ἐσάκουσα, χρόνος δέ τι καὶ πλέον οἴσει,
Ὃν πάντεσσιν ἔπουσι διδάσκαλον ἡμερίοισιν.
Ὦ πάτερ, ἓν ποθέω μύθων κράτος αὐτίκα πάντων.
Καλὸν μὲν ῥήτορος πυρόεν μένος, ἔντ' ἀγορῇσιν,
Ἔντε δικασπολίῃσι, καὶ εὐφήμοισι λόγοισιν.
Καλὴ δ' ἱστορίης φρενὸς ἔμπλεος. ἱστορίη γὰρ
Συμφερτὴ σοφίη· πολλῶν νόος. οὐκ ὀλίγον δὲ
Γραμματικὴ ξυνοῖ λόγον, καὶ βάρβαρον ἠχὴν
Ἑλλάδος ἐξηγητὸς γλώσσης ἐπίκουρος ἀρίστη.
Καὶ λογικῆς τέχνης τὰ παλαίσματα, οἷς ὑπ' ἀληθὲς
Κρύπτεται, ὁ τριφθεὶς δὲ λόγος περίφαντον ἐλέγχει,
Ὅσσοις τ' ἤθεα κεδνὰ διαπλάσσουσιν ἄριστοι,
Ὡς τυρὸν πλεκτοῖσιν ἐειδόμενον ταλάροισιν.
Ἠδ' ὁπόσα πτερόεντι νόῳ λεπταῖς τε μερίμναις
Βένθεα διφήσαντες, ὁ μὲν τὸ, τὸ δέ τις ἄλλος,
Ἀνδρῶν ἐθήκαντο σοφοὶ, βίβλοισι δ' ἔδειξαν.
Ἠερίων χθονίων τε καὶ εἰναλίων φύσιν εὗρον,
Οὐρανίων τ' ἐπὶ πᾶσι θεοῦ νόον ἀφραστοῖο.
Πῶς τόδ' ἄγει, καὶ ποῖ προφέρει, καὶ εἰς ὅτι λήξει
Κόσμος ὅλος πολλοῖσι κεκασμένος ἔνδοθι κόσμοις.
Ἢ μάθον, ἢ τὰ νόησαν, ἃ μὴ θνητοῖο νοῆσαι.
Αὐτὰρ ἐπὴν δὴ ταῦτα διεξελάσω νεότητι,
Πνεύματι θειοτέρῳ δ' εἴσω φρένας, ἅσσα κέκευθε
Καλὰ ἀνιχνεύων τε, καὶ ἐν φάος αἰὲν ὁδεύων,
Καὶ στάθμην βιότοιο φέρων κινήμασι θείοις,
Ὥς κεν ἀοσσητῆρα συνέμπορον ἡγεμονῆα
Χριστὸν ἔχων, κούφῃσι σὺν ἐλπίσιν ἔνθεν ἀερθῶ,
Καὶ ζωῆς καθαρῆς τε καὶ ἀλήκτοιο τύχοιμι,
Μηκέτ' ἀληθείης ἰνδάλματα τηλόθι λεύσσων,
Ὥς τε δι' ἐσόπτροιο καὶ ὕδατος ἀδρανέοντα.
Αὐτὴν δ' ἀτρεκίην θεωρούμενος ὄμμασιν ἁγνοῖς,
Ἧς πρῶτον πύματόν τε, τριὰς, θεότης μονόσεπτος,
Ἓν φάος ἐν τρισσοῖς ἀμαρύγμασιν ἰσοθέοισι.
Δέρκεο μητρὸς ἐμῆς μήτρωα μέγαν, ὃς περὶ πάντων
Μύθοισι πυκινοῖσι κεκασμένος, ὃς συνάγειρεν
Ἐκ περάτων, γλώσσῃσί τ' ἐνὶ πλεόνεσσι καθίζων
Ὕπατον κληῖδα λόγων ποιήσατο χρυσόν,
Καὶ βίον αἰπήεντα, πρὸς ὃν πάτερ ὄμμα τιταίνω.
Εἴ τοι καὶ βαιὸν χθαμαλώτερον, ἀλλὰ μετ' αὐτὸν
Μέτροισι μεγάλοισι βίον πυκινόφρονος ἀνδρός.
Κρεῖσσον δ' εὖτε ἔχειν μεγάλων, ἢ πρῶτα χερείων.
Ὡς ἵπταιτ' ἀετοῖο κάτω ῥοιζοῦντος ὕπερθεν,
Ἠὲ χαμαιπετέων κορύδων ὑπὲρ ἠέρα τέμνειν.
Ταῦτα πάτερ ποθέω, σὺ δέ μοι τελέσειας ἐέλδωρ.
Ναὶ λίτομαι. ἐν σοῖς δὲ γενειάδος ἅπτομ' ἔγωγε.
Ναὶ λίτομαι, καιροῖο λαβώμεθα, ὃν προσιόντα
Ἐστὶ μὲν ἑλεῖν. ζητεῖν δὲ παραθρέξαντα, μάταιον.
Καιρὸς φυταλιῆς, καιρὸς δέ τε γαῖαν ἀρόσσειν.
Καιρὸς ποντοποροῦσι λύειν πρυμνήσια νηῶν.
Καιρὸς θηρητῆρσι κατ' οὔρεα θῆρας ἀναιρεῖν.

Καιρὸς

Καιρὸς δ' αὖ πολέμοιο. τὰ δ' αὖθις, ἔαρος ὥρη
Τίκτει. ὣς δὲ λόγων ἔσθ' ὥριος ἀνδράσι καιρός,
Ἡνίκα θερμότεροι ψυχὴν πνείουσι βροτοῖσιν,
Οὐδὲ τύποις πολλοῖσι χαράσσεται ἔνδοθεν ἦτορ,
Ἀλλὰ νεογράπτοις καλοῖς κύνοισι τέθηλε.
Καὶ ῥίζαν βιότοιο νέοι βάλλοντ' ὑπὸ γαίης,
Ἐσθλήν τε, συνετήν τε, τὸ καὶ φράζεσθαι ἄμεινον
Πείθομαι, ἤ τινα μῦθον ἀρείονα τοῖς δ' ἐπιθήσω.
Αἰδέομαι δὲ τοὺς μύθους πάτερ, οἷς σύ γ' ἄριστος
Εὐδρομέων γλῶσσάν τε καὶ οὔατα, καὶ νόον ὠκὺν
Ἐν πάντεσσι νόμοισιν ὁμῶς, ἀδέτοις τε δετοῖς τε.
Οὐδὲ μόγοις πολλοῖσι, τὸ δὴ καὶ θαῦμα πέλει σόν.
Οἶδά σε καὶ βασιλεῦσι παριστάμενον μεγάλοισι,
Καὶ μετ' ἀριστήων τιμώμενον, εὖτ' ἐθέλοις γε,
Ἡνίκα θούριον ἔγχος ἀχαιμενίδῃσι τίνασσες.
Καὶ πλούτῳ κομόωντα, καὶ αἵματι καὶ πραπίδεσσιν,
Εἶδός τε, μέγεθός τε, παλαιοτάτοισιν ὁμοῖος
Αἰακίδῃσιν ἔης, ἢ αἰτωλῷ Μελεάγρῳ.
Ἀλλὰ καὶ ὡς μῦθοί σε πλέον κλήϊσσαν ἁπάντων,
Ἔμπεδον, ἀσυφέλικτον, ἀγήραον, ἄτροπον, ἐσθλόν,
Αἰὲν ἐπερχομένοισιν ἀεξόμενον λυκάβασι.
Κλῆρον ἔχειν ποθέω πατρώϊον, ὥς ποτε λόγχην
Σπεξιάσσαι, Πέλοπός τε γένος, πελοπήϊον ὦμον,
Καὶ σκῆπτρον πατέρων ἐς υἱέας αἰὲν ὁδεῦον.
Κεκροπίδαι τέττιγα πλόκαμον ὑπὲρ υἷα γαίης
Γηγενέων. καὶ εἶδος ἔχειν πατρώϊον εὔχος.
Αἰδῶ μοι ποθέων. αὐτὸν ἀμύμονα εἰδὼν ἔγωγε,
Καὶ συνεροῖσι πόθοισι τέκνων ἔχοντα τοκῆα,
Ὥς τιν' ἀεσσητῆρα νόσου, καὶ τερπνὰ φέροντα
Ἄμμιγα τοῖς ἀγαθοῖσιν, ὅπως τὰ κρείσσονα τερπνοῖς
Φαρμάσσει, μικρῷ δὲ χερείονι νοῦσον ἐλαύνοι.
Καί τινα καὶ βιότοιο ἀδήμονα, πολλάκι παιδὶ
Ἑσπόμενον ποθέοντι λόγους, καὶ δόντα πόθοισιν
Οἰκείοις ἀγαθοῖσιν, ὅπως κεχάροιτο γόνοιο.
Αὐτὰρ ἐγὼ κέλομαί σε τὰ μὲν κάλλιστα ποθεῦντι
Ἑσπέσθαι, καὶ χεῖρα φέρειν πάτερ. εἰ δὲ κακοῖσι
Τερποίμην, ἀπάδων με τεῶν ἄπο τηλόθι ῥίψον
Ὡς νόθον, ἐλεγχέα ῥιπὴ κρίνοντα ῥεέθροις.
Ἢ καθαρῶν αἰετῶν ψευδῆ γόνον ἀκτίνεσσι.
Δὸς χάριν, ἣ πατρός ἐστι πλέον ἢ παιδὸς ἀρίστη,
Ἔμπαλιν ἀΐσσουσα παρ' υἱέος εἰς γενετῆρα.
Κῦδος γὰρ τοκέεσσι τέκνων κλέος, ὡς τεκέεσσιν
Ὧν τοκέων. ξυνὴ δὲ χάρις καὶ ξυνὸν ὄνειδος.
Ἤδη καὶ σταδίοισιν ὅλον βίον ἐξετίναξαν,
Ἅρματα τιμήσαντες ἀνάρσια, καὶ φόνον ἀνδρῶν,
Θηρῶν τ' ὀλλυμένων κερτόφρονες, ὡς πολιήτας
Ἦρα φέρειν, καὶ κῦδος ἔχειν περιώσιον ἄλλων,
Πανδήμοις στομάτεσσι βοώμενον ἐκ περὶ δηρόν.
Ἄλλοι ἀεθλευτῆρσι βίον καὶ πλοῦτον ἄφυσσαν,
Ἀμφὶ κόνιν μογέουσιν ἐτώσια, ἠνιόχοις τε
Ἀντίπαλ' ἀφραδέεσσιν ὑπ' αὐλιπάλοισι θεητοῖς,
Παλλομένοις ἑκάτερθεν ἐπ' ἵπποις. ὕβρισαν ἄλλοι
Ἀνδρῶν θηλυτέρων πολυκαμπέα τέρψιν ἔχοντες,
Καὶ μίμων σκιεροῖσι ῥαπίσμασιν, οἷς ὑποκόρση
Γυμνοῦται, ψοφέουσα γελοῖον ἀντὶ γόοιο.

Τοῖα γὰρ ἀφραδέεσσιν, ἑὸν βίον ἐν μεθ' ἅπασι
Παιζόντων κακοεργόν. ἃ γὰρ μάθον, ἐξεδίδαξαν.
Καὶ μισθὸς μούνοισι κακῶν τὸ φάσγανον ὀξύ,
Ἀλλ' ἄφρων καὶ πλοῦτος, ἐπεὶ πανίαν ἰσχυγοί.
Ῥεῖα δ' ἀριστεύουσιν ἐν ἀφραδέεσσι κάκιστοι.
Κεῖνοι μὲν δὴ τοῖα. καὶ ἃ κτήσαντο κακίστας,
Χεῖρον ἀπορρίψαντο, δίκη δ' ἴθεια πρῆξεν.
Σοὶ δὲ θεὸς ὀπάσειε τάτ' ἔλδεαι, ὅστις ἄριστος
Χεῖρ' ὀρέγειν τεκέεσσι, καὶ οἷς δατέεσθαι ἄμεινον.
Ἄλλοισιν τὰ περισσά, τὰ δ' ὄλβια ἡμῖν ὀπάζοις.
Οὐ γὰρ πόλλ' ἐθέλω, πολλοῦ γε μὲν ἄξιος αὐτὸς
Ἔμμεναι, ὡς πατέρων μὴ τηλόθι πολλὸν ἐλαύνειν.
Τίς χάρις ἣν σὺ πόθεινον ἔχεις, βροτεαδία λάβω,
Χρυσείοισι βρόχοισι δέρην περιγυρωθεῖσα;
Οὐ γὰρ κόσμος ἄμεινε γελοίϊον εἶδος ἐλαφρόν.
Τίς δὲ χάρις κάνθωνι φέρειν χρυσοῖο τάλαντα;
Κάνθων καὶ πολύχρυσος ἐὼν ὀγκηθμὸν ἀείδει.
Οὐδὲ χάρις μολίβοιο τετυγμένα φάσγανα κεύθειν
Ἀργυρέοις κολεοῖσι, τὰ μὴ πολέμοισιν ὄνειαρ.
Τοῖος γοῦν βροτός ἐστιν, ὅτ' ἔκτοθε μοῦνον ἀερθῇ.
Τέρμα λόγου τόδ' ἄκουε, θεὸς δ' ἐπιμάρτυρος ἔστω.
Καὶ γὰρ καὶ θεός ἐστι λόγος, θνητοῖσιν ἀνάσσων.
Ταῦτα πάτερ παρ' ἐμεῖο, φύσις, τρόπος, ἄσπετος ἱδρώς,
Ἤματά τε νύκτας τε διηνεκὲς εἰς σὲ ἀγείρειν.
Τἄλλα δὲ μοι παρὰ σεῖο, θεός, χρόνος, ἐλπὶς ἀρείων.
Μὴ λήγειν θήγοντα παραιφασίῃσιν ἑταίρων.
Καὶ γὰρ καὶ δρυτόμοιο πέλεκυς, θηκτὸς ἐὼν ἄριστον.
Μὴ σύ γε μὴ πόντον περιδείδιθι, μὴ σύ γ' ὁδεῖο
Μήκεος, μὴ κτεάνων περιφείδεο, μή τι τὸ ἄλλο
Τῶν ὅσα τὴν μεγάλην ἀρετὴν θνητοῖσιν ὀφέλλει.
Πολλῶν τοι κτεάνων προφερέστερος εὔχομαι εἶναι,
Πρωτότοκος καὶ πρῶτος, ἐὼν ὄνομα πατρὸς ἀείρας,
Εἴ τινα καὶ τόδ' ἔχει γενέταις χάριν, ὥσπερ ὀΐω.
Εἰ δὲ σέ γ' ἢ κτεάνων αἱρεῖ πόθος, ἢ σέ γε παιδὸς
Θηλυτέρου, μαλακός, μυρόεις ἐγγύθι πίπτων,
Φλὸξ καλάμης ἀνιοῦσα, μαραινομένου τε τάχιστα,
Φθέγξομαι, οὐκ ἐθέλων μέν, ἀτὰρ σύ με καὶ τὸ κελεύεις.
Οὔποτέ σοι φιλόπαιδες ἐγὼ πάτερ οὔνομ' ἀΰσω,
Ἀλλὰ πάτερ σῷ παιδὶ πέλοις θεὸς ἀντὶ βροτοῖο.
Μὴ φράξῃς πηγήν, ποταμὸν μέγαν ὠδίνουσαν,
Μὴ δὲ φάος λύχνοιο θάνοι, λήγοντος ἐλαίου.
Ἢ φυτὸν οὐ δροσεροῖσι πιαινόμενον προχοῇσιν.
Οἶγε, θρέψον, ἔπειδε, ῥόον, φάος, ἔρνος ἀέξειν.
Μῆτερ ἐμή, σὺ δ' ἐμῇσι λιταῖς ἐπάρηγε καὶ αὐτή,
Ὄφρ' ἄμφω ἀμφοτέροισι χαρίσιον ὕμνον ἀείσω.
Μὴ δὲ μόνον πλοῦτον τό περ πᾶσιν εὔαδε λέξαι
Φρασσαμένοις, ὅτι σαρκὶ περιβρομέουσι τοκῆες,
Ἀλλὰ καὶ ἀθανάτων ψυχῶν γενέτας καλέσαιμι.

ΝΙΚΟΚΛΑΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΥΙΟΝ.

Τέκνον ἐμόν, μύθους ποθέων, ποθέεις τὰ φέριστα.
Καὐτὸς γοῦν μύθοις ἐπιτέρπομαι, οὕς περ ἔδοσκε
Χριστὸς ἄναξ μερόπεσσι, βίου φάος, οἷον ἀπ' ἄλλων
Δῶρον ἐπουρανίης ἐξ ἄντυγος. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς
Αἰρόμενος πολλοῖσιν ἐπωνυμίῃσι γέγηθεν,
Ἀλλ' ὅτι πρέσθε λόγοιο καλεύμενος. ἀλλ' ἐσάκουε

Μῦθον ἐμόν, πατρὸς δὲ παραίφασίς ἐστιν ἀρίστη.
Καὶ πολιὴ νεότητος ἔχει πλέον. ἰσοφίλη γὰρ
Ὁ χρόνος, ἰσοφίλη δὲ τέκεν σοφίην πλεόνεσσαν.
Τοὔνεκ' ἐμῶν ἐπέων ἐμπάζεο, καὶ γὰρ ἄμεινον.
Τέκνον ἐμόν, τὰ μὲν ἄλλα πατρὸς τὸ φέρτερον εἴης.
Χαίρει γάρ τε πατὴρ ἡσσώμενος υἱέος ἐσθλοῦ.
Καὶ πλέον, ἢ πάντων ἱερατικῶν θείοισι νόμοισιν,
Οἷς τόδε πᾶν συνέδησε πατὴρ μέγας. ἐκ δὲ λόγοιο
Ἔμπεδον ἐστήριξεν ἑὸν κτέαρ ἀμφαγαπάζων.
Κεῖνο γε μὴν ἐθέλω σε πατρώιον ὦ τέκος ἴσχειν,
Αἰδῶ πληστοφίλην, ἧς υἱῶν τοκέεσσιν ἔφεισας.
Παῖς καὶ ἐγὼ γενόμην ἀγαθοῦ πατρός, ἀλλὰ τόδ' ὅπως
Ἦλθεν ἀφ' ἡμετέρων στομάτων ἔπος, οὐδ' ὑπ' ὀδόντι.
Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ θεῷ κεχαρισμένος ἐστὶν ὁ μῦθος.
Ὦ πάτερ, ὅς μ' ἐφύτευσας, βαιὴ χάρις. οὐ γὰρ ἔμοιγε,
Σῷ δὲ πόθῳ, σῇ σαρκὶ χαριζόμενος μ' ἐφύτευσας.
Ἀλλ' ἔζευξας ἔπειτα; τί γὰρ τέκον; ὡς ἀχάριστος
Φωνή, καὶ κόσμοιο λύσις, μεγάλης τε γενέθλης.
Φίλτρου μὲν συνέδησε φύσις τοκέας τε γόνους τε,
Μὴ μόγος ἀμφὶ τέκεσσιν ἀπορρήξειε τοκῆας.
Καὶ θανάτῳ τικτόμενοι ἀκηδέες ὦμεν τεκόμεσθα.
Τέτικε καὶ μόθον αἰνὸν ἑοῖς περὶ πᾶσι τοκεῦσιν
Ἶσον τ'. ἦ γὰρ ἔλεξας ἐτήτυμον ἄχρι μόροιο.
Σφηκῶν, πτερολάλεις τε, βοῶν, συῶν, ἰχθύων, ὄρνεις,
Πάντων δ' αὖ περίαλλα βροτῶν γένος. εἰ δὲ νόμοισι
Τόσσοις ἐγκαθέοιμεν, ὅλος βίος οἴχετ' ἄιστος.
Τίς γὰρ ἔθ' ἑῆα προσπτύξεται, ἢ τὰ φέριστα
Εὔξεται, ἢ ποθέοντι λόγους, ἢ ἄλλοτι νεύσει;
Τίς μοίρας κτεάνων ἀπολάσσεται, ὡς ἐπέοικεν;
Εἰ χρέος, οὐ χάρις ἐστίν, ὅκεν πατρὸς υἱὸς ἔλθοι,
Καὶ μηδὲν μὲν ἔχων αἰδοῦς νόμον ἔκτοθι βάλλοι,
Εὖ δὲ παθὼν, ἀχάριστον ἔχειν γλῶσσάν τε νόον τε.
Σκέπτεο δ' εἵνεκεν σοί τις ἀπαντήσειεν ἐχέφρων.
Οὐκ οἷον μερόπων ἡμῶν γένος, ἀλλὰ θεοῖο,
Τῶν δὲ πάρος πατέρες δὴ, τὰ δεύτερα εἰσὶ τέκεσσιν
Ὄργανα τοῦ κρείσσονος θεοῦ μεγάλοιο γενέθλης.
Γαῖαν ἔλεν, δῶκεν δὲ νόον. μήτηρ δ' αὐτοδίδαξεν
Ἐγγενὸς ἀμφοτέρωθεν, ἐπιχθόνιον βασιλῆα,
Σῶμα καὶ φρονέοντα, θεὸν θεῖον εὐσεβέοντα,
Πολλοῖσίν τε κακοῖσι κυκώμενον ἔνθα καὶ ἔνθα,
Ὥσκεν ἐπὶ πλεόνεσσιν ἀκαμπέα θυμὸν ἔχωμεν.
Ἀλλ' ὅπως τὶς τόσσον ἀπὸ φρενὸς ἤλυθεν ἐσθλῆς,
Οὐδὲ τόσον νεότητος ἀπήμονος αἷμα βράζει,
Ὡς τόδ' ἀπὸ στόματος ῥῆξαι κακὸν ἀντιθέοιο.
Οὐκ ἐθέλοντά μ' ἔοργας, ἐπεὶ δέ μ' ἔοργας, ἔτισας.
Πρὶν δὲ πλάσαι μεθέηκας με, βροτὸν πλάσας ἀντὶ βροτοῖο,
Δὸς σοφίην, δὸς πλοῦτον, ἐπεὶ πλεόνεσσιν ἔδωκας.
Δὸς μέγεθος καὶ κάλλος, ἃ ἐσθλοῖ πρῶτα φέρεσθαι,
Θώρηκ' ἔγχος ἔχειν, νούσοις δέμας οὐχ ὑποεικτόν·
Ἄλλα τε, οἷς μέγας ὄλβος ἐν ἀνθρώποισι μέτεστι.
Ἠχήσω θυσίας τε καὶ εὐχωλῇσι γεραίρειν.
Οὐ γὰρ ἐμοί τι νέμων δώσεις ψυχήν τε δέμας τε.
Κύδεος ἱμείρων δὲ παρήγαγες, ὥσπερ ἅπαντα,
Ὡς καὶ ἐπιχθονίοισιν ἀοίδιμος ὦ μάκαρ εἴης.
Ταῦτα θεοῦ γεγέασι καὶ ἀφραδέεσσι λελέηθεν,

Οἷς πλοῦτος θεὸς ἐστὶ, κακοῦ πλάστης ὅτι δοῖς,
Ἡμεῖς δ' ἐν πάντεσσι θεὸν μέγαν ὑμνέωμεν,
Ἐσθλοῖς τε στυγεροῖς τε. τὸ γὰρ τεκέων ἐρατεινῶν.
Καὶ μετὰ πρῶτον ἄνακτα ἐπιχθονίους γενετῆρας,
Οἵ με φάος ἔπλησαν, ἀφ' ὧν βιὰς εἰς ἓν ἴωσα,
Καὶ λάμψε πραπίδεσσιν ἐμαῖς, καὶ πᾶσι φαάνθη.
Σιγήσω κόσμοιο κύκλον μέγαν, οὐρανὸν εὐρύν,
Ὄμμασι παμφανόωντα διαυγέσι, καὶ τὰ θαλάσσης
Αὔρη ἰσομέρης τε, τὸ δὴ τὸ θάμβος ἔμοιγε.
Γαῖαν ἐς ὕστερον, ποταμῶν ῥόον, ἠέρα πνευστόν,
Ὥρας, ἄνθεα τερπνά, βροτῶν φύσιν, ἠερίων τε,
Ὅσσα θεὸς προὔθηκεν ἐμοῖς φαέεσσι ῥαπίζειν,
Ταῦτα πατὴρ μεγάλοιο πατρὸς παρ' ἔδωκεν ἔμοιγε.
Τῷ μῶμοι τοίοισιν ἀμείβεσθαι γενετῆρα
Θαρσαλέως, καὶ θάρσος, ἔφυ θράσος ἔκτοθι μέτρου.
Μή σοί τις καὶ τοῖος ἀπ' οὔατος ἡμετέροιο
Τέκνον θερμοτέροιο πατρὸς πάρα μῦθος ἵκηται,
Εἶγε φύσις τεκέεσσι πόθον πόρε σοῖσι τοκήων,
Καὶ τὸ φύσις φιλέειν, τοὺς οὐ φιλέοντας ὄρυξε,
Κρεῖσσον ἀτασθαλέοντα φέρειν πατέρ', ἢ παρ' ἄλλων
Εὖ πάσχειν, θνητοῖς δὲ πατρὸς μόνον ἐν χεραλύσσειν.
Εἰ δὲ τυχὼν, φρενοπλήξ τε, καὶ οὐ μελέεσσι πεπηγώς,
Τί πρήξαις, ὁ χεῖρα τεὴν σκήπωνι περέξας;
Οὐκ ὤμοισι τεοῖσιν ἀειρόμενος μ' ἑκὰς οἴσεις,
Ὡς Ἀγχισιάδης γενετῆρα ἑὸν ἐκ πολέμοιο;
Ἢ φύσις, τί μ' ἔτευξας; καὶ τί με δούλιον αἰτεῖς;
Δὸς φωνὴν νεπόδεσσι, καὶ ἠερίοις πετεηνοῖς.
Καὶ τοῖς ὅσσα τε γαῖαν ἐπιπνείει τε, καὶ ἕρπει.
Οὐκ ἐρέω τίνα μ' ἔτευξας ἁλὸς τέκος ἢ αὖ ἀδελφίς,
Ἁλμυρὸν οὐκ ἔθελον τέμνειν βίον αἰὲν ἀλήτης,
Ὑγρὸν φυσιόων, καὶ ἀνάστερον ἠέρα λεύσσων.
Ἔργα βοὸς ποθέω τὰ ὄρεα, καὶ πλατὺν ὦμον,
Καὶ ζώειν μερόπεσσιν ὁμὸν βίον ὡς ταχὺς ἵππος,
Ἢ πᾶσιν νεπόδεσσιν ὀλισθηροῖσιν ἀνάσσειν.
Οὐδὲ βοὸς ποθέοντες ἁλὸς πέρον ἀχαλέουσιν.
Οὐκ ὄφεως σκολιοῖς κάμνειν μηρύμασι γαστρός
Πικρὸς ὄφις, τί μ' ἔριξας ἐπὶ χθόνα γαῖαν ἐόντα;
Ἤθελον ὄρνιθος ἔμμεναι, ἀτὰρ σύ με γαστρὶ κυλίνδεις.
Οὐδὲ κόραξ ἀπρίσιν ὁμοῖια δινεύεσθαι
Χρήιζε, πάντων βασιλεύτατον εἶδος ἀμείψας.
Στέργει δ' ἀνὴρ ἕκαστον ἔχει βιότοιο κέλευθον.
Οὐδ' ἔγ' ἐῷ πλάστῃ ποτ' ὄρει κεραμήιον ὄργον,
Τίπτ' ἐπ' ἐμοὶ ῥοίζησας ἀεικέα κύκλον ἀλιβῆ;
Ταῦτα μὲν ὥστε τεὴν κάμψαι φρένα φίλτατε παίδων.
Ὥσκε μάθῃς πλάστιγγα λόγου καὶ ἀτέρτερον ἑφέλκειν,
Ἢ ῥίψαι τὸ περισσόν. ὃ δ' ἄρκιον ἐστὶ καθέξειν.
Μηδὲ ῥόον νεότητος ἐφιέμεν', ἀλλὰ κατίσχειν,
Τὸ πλεῖστον φράσσοντι μένειν πολὺ λώιον ἐστὶν
Ἔνδοθεν, ἤ τιν' ἄφραστον ἐπ' ἠέρα μῦθον ὁδεύειν.
Οὐδ' εἷς γὰρ πόνος ἐστὶ μένειν ὑπὸ χείλεσι μῦθον.
Οὐ γὰρ ἐχιδναῖός τε γένος διὰ γαστέρα ῥήξει
Μητρὸς ἀναβρώσκων, ποινὴν πατρὸς ὀλλυμένοιο.
Ἤδη δ' αὖ μύθοισι τεὸν διαδέξομ' ὀρῶντα
Πατρὸς ἐνηέος, παιδὸς θράσος ἠέρι πάσσων.
Οὔτι μία βιότοιο πέλει τρίβος ὦ τέκος ἐστί.

Οὐδὲ

Οὐδὲ γὰρ ὁδ' ἄμμιν πᾶσιν φύσις, ἀλλ' ἡ μὲν ἐσθλή.
Ἡ δὲ χερειοτέρη, θηρσὶν ἀλόγοισιν ὁμοίη.
Ἄλλη δ' αὖ πλεκτή τε καὶ ἀμφοτέροις ἐπίμικτος,
Ὥσπερ ἄρα τε τριοσσὸν γαίης ἔθνος εἰσὶ γεωργοί.
Εὔσταχυς, ἡ δὲ ἄκαρπος, ἀκανθοφόρος θ' ἅμα σίτῳ.
Τρισσαὶ δὴ τελέθουσιν ὁδοί, καὶ τέρματα τρισσά.
Ἡ μὲν γὰρ χθαμαλή, καὶ ἐπίτροχος ἴχνεσι πολλῶν,
Εὐρείη, μαλακή τε, καὶ ἐς τέλος οἰκτρὸν ἄγουσα,
Κρημνούς τε, ζοφερούς τε μυχούς, καὶ τάρταρον αἰνόν,
Ἦχι πυρὸς ποταμοί, καὶ δαίμονες ἀγριόθυμοι,
Ψυχῶν τ' ὀλομένων ποινή, καὶ τίσις ἄπαυστος.
Ἡ δὲ τρηχαλέη καὶ ὄρθιος, αἰπεινή τε,
Στεινή τε, σκολιή τε, καὶ ἀμφίκρημνος ἅπαντη.
Ἀμβατὸς οὐ πολλοῖσι, καὶ ἐς τέλος ἐσθλὸν ἄγουσα
Οὐρανὸν ἀστερόεντα, κλέος μέγα, κάλλι' ἄσπερκα,
Αὐτὴν ἀπρικίην καθαρήν τε ἄσκιον ἐσθλόν,
Ἄχρι καὶ ἀκροτάτοιο φάους ὅρον οὔτιν' ἔχοντος.
Ἡ δὲ τρίτη, μεσάτη μὲν ὁδός, μεσάτη δέ γ' ἀμοιβῆς,
Οὔτι λίην μογερή, καὶ κῦδος οὐ μάλα πολλόν,
Οἷον κιρναμένου φωτὸς πρὸς νύκτα μέλαιναν.
Ἀμφιλύκην δ' ἄρα τήνγε σοφοὶ μέχρι καλέουσι.
Ῥέη μὲν προϊοῦσιν, ὅσοις νόος ἐστὶ χέκιστος,
Ψεύσταις, ἀνδροφόνοις, μοιχοῖς, ἐπίορκον ὀμοῦσιν,
Ἀνδρογύνοις, τοκέων δηλήμοσιν, ἁρπαγίδεσσι,
Γαστροβόροις, λίμνησιν ἀπληρώτοισιν ὁμοίοις.
Οἳ θανάτου ζώοντες, ἑὸν μόρον ἀμφαγαπῶσι.
Δυσμενέων κεφαλαῖς οὗτος βίος αὐτήσειεν.
Τὴν δ' ἀγαθὴν τέμνουσιν, ὅσοις βίος οὐκ ἐπὶ γαίης,
Τρισμάκαρες, ζώοντες ἐπὶ χθονὶ σαρκὸς ὕπερθεν,
Ἄζυγες, κόσμοιο περίφρονες, οὐρανοφοῖται,
Ἀκτέανοι, κινυροί, χαμαιευνάδες, οἰοχίτωνες,
Βαιὸν ἀναπνείοντες, ἀγάστορες, ἀσκητῆρές τε,
Κῦδος ἓν οἷον ἔχοντες, ἅπαν κλέος ἐνθάδ' ἀτίζειν,
Καὶ πλοῦτον, πενίην τε, καὶ εἰς θεὸν οἷον ὁρᾶσθαι.
Τοὺς μὲν ἐγὼ τρομέω, καὶ δείδια νέρθε δεδορκώς,
Ὡς θεὸν ὑψιμέδοντα, ὅτ' ἀνθρώποισι πελάζει.
Καὶ γὰρ πολλὸν ὑπὲρ βροτῶν βεβάασιν ἁπάντων.
Ἡμᾶς δ' αὖ μεσάτην ὁδὸν ἵεμεν, ὅτε κακοῖσι
Τερπόμενοι, τε βαιὸν ἐφαπτόμενοί γε θεοῖο.
Οἷς ἄλοχόν τε μέμηλε, καὶ εὐκλεέος βιοτανῆς,
Καὶ τεκέων, κτεάνων τε, φίλον δ' ὅ,τι χεῖρας ἵκηται.
Τοῦτο δὴ πρώτιστον ἐμοὶ λόγος ἐστὶ βίοιο,
Πλοῦτον ἀλάιστον, κτέαρ ἄκλοπον, ἐσθλὸν ἔχοντος.
Εἴ τοι μὴ πάντεσσιν ἐπέδραμον, ὡς ποθέεσκον,
Μηδ' ὅλον ἐξεπέρησα λόγων πόνον ἴσα τάνας.
Οὐ γὰρ σοῖς ἐπέεσσ' ἀπεπείθομαι, οὐδέ με κλέψαι
Θυμὸς ἐμός. αἶνος γὰρ ἀφ' αἵματός ἐστιν ἄπιστος.
Ἀλλ' ἔμπης, τίω σε λόγων κλέος ἔξοχον ἄλλων.
Μῦθοι γὰρ βιότοιο θεμείλιον, οἵ μ' ἀπὸ θηρῶν
Ἔσχισαν, οἷσιν ἔγειρα πόλεις, καὶ τέθμι' ἀνεῦρον,
Καὶ θεὸν ὑμνείω μεγακυδέα. οἷσιν ἀείρω
Τῆς φαεινῆς ἀρετῆς ὕψι κλέος. οἷσι δαμάζω
Τῆς συγγενῆς κακίης πικρὸν ἔθνος. οἷσι κεάζω
Κόσμους, οὐράνιόν τε, καὶ ὃς ἐστὶ λῦσιν ὁδεύει
Ἐνθάδε, καὶ ψυχὴν ἀπὸ σώματος, ὡς δ' ἀπὸ μορφῶν
Εἰκόνας, ὡς δὲ βίων τε φύσεις, καὶ τέρματα δισσά
Ζώντων τ' ὀλλυμένων τε. τὰ γὰρ θεὸς ἐξεδίδαξε,
Καὶ λόγος ἐστήριξε σοφῶν, καὶ πίστις ὁρᾶσι.
Πᾶς δ' ἀγαθῶν ἀρετὴν ἕλκει χρόνος ὑστατίοισιν
Ἤμασι, δεῖγμα φέρων γραπτὸν κλέος. ὡς δὲ κακίστων
Δυσκλείην, στήλεσιν ἐν ἀθανάτῃσι χαράσσων.
Μῦθοι, καὶ ζώοντι μόνῳ βίος οὐκ ἐπιδευής,
Καὶ λαμπρὸν πνείοντι, μέγα ξίφος, οὐδενὶ ὅμοιον
Ἀνθέσιν εἰαρινοῖσιν ἅμ' ἠοῖ κειρομένοισι.
Θνήσκουσιν δ' ἄρ' ἔπειτα πρὸ ἤματος ὀλλυμένοιο.
Μῦθοι, καὶ παθέεσσιν ἄκος μέγα. τοῖσι δαμάζω
Θυμὸν ὑπερζείοντα, νόου νέφος οἷσιν ἀνίας
Εὐνάζω, καὶ μέτρον εὐφροσύνῃσι τίθημι,
Οὔτε λίην μογεροῖσιν ἀσώμενος, οὔτ' ἀγαθοῖσιν
Αἰρόμενος. ἕτερον δ' ἑτέρῳ σταθμώμενος ἄλκαρ,
Ἐλπίδ' ἐν ἀργαλέοισιν, ἐν ὀλβίοισι δὲ τάρβος.
Μῦθος τε βασιλῆας ἄγει, καὶ δῆμον ἐφέλκει.
Ἔντ' ἀγορῇσι τέθηλε, καὶ ἐν θαλίῃσι κυδαίνει.
Καὶ μόθον αἰχμάζει, πρηῢν δέ τε φῶτα τίθησι,
Μαλθάσσειν ἁπαλοῖσι τε αἱμυλίοισι λόγοισι,
Καὶ κρατερόν περ ἐόντα, πυρὸς μένος οἷα σίδηρον.
Ὀρφέα κιθάρη μῦθος πέλεν, ὥσπερ ἔισκω,
Πάντας ἄγων μελέεσσιν ὁμῶς ἀγαθούς τε κακούς τε.
Ὡς δ' Ἀμφιονίη λύρη καὶ λᾶας ἔπειθε,
Ψυχὰς ἀντιτύπους πετρώδεας. οἶδα δὲ πομποῦ
Φάρμακον, ὡς λόγος ἐστίν. ὃν ἐρχομένῳ μετὰ Κίρκην
Λαερτιάδῃ πόρε δῶρον, ὅπως κε σύεσσιν ἀρήξῃ,
Οἷς ἑτάροις, μηδ' αὐτὸς ἔδοι συοθρέμμονα φορβήν.
Μῦθον καὶ Πολύδαμνα κεράσσατο Θῶνος ἄκοιτις
Αἰγυπτίη, δῶκεν δ' Ἑλένῃ ξεινήιον ἐσθλόν,
Νηπενθές τ', ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.
Καὶ μῦθον στονόεντα, καὶ ἄγριον οἶδμα θαλάσσης
Πολλάκις ἐκπροφυγών τις, ἐπὴν θεὸς ἵλαος εἴη,
Τόνδε συνεξεσάωσε φίλον κτέαρ οἷον ἀπ' ἄλλων.
Ὦ πλέον, ἢ πλεόνεσσιν ἀγάλλεται ἄλλος ἐπ' ἐσθλοῖς.
Μῦθος γάρ τε βροτοῖς αἰδοῖον ἄνδρα τίθησι.
Τεκμαίρου δ' Ὀδυσῆι, τὸν ἐκ πόντοιο φυγόντα
Γυμνόν, τε μελέεσσι τετρυμένον αἰπὴν ἀλάτην,
Μύθοισιν πυκινοῖσιν ἱκέσσιον ἀντιάσαντα,
Παρθενική περ ἐοῦσ' ᾐδέσατο καὶ βασίλεια,
Φαιήκεσσί τ' ἔδειξε, καὶ Ἀλκινόῳ βασιλῆι,
Ξεῖνον, ναυηγόν, πάντων γεραρώτερον ἄλλων.
Μῦθοι καὶ πλεόνεσσιν ἐπ' ὄμματα πικρὰ φερούσης
Βασκανίης τελέθουσιν ὑπέρτεροι. οὐ γὰρ ἀρείους
Ὁ φθόνος, οὐδ' ἀδόκητος ἔην τύφος, οὐδέ τι πάλ' αἴθρῃ.
Ὦ μῦθοι μύθων ἐπιδευέες, ὡς ποθέεσκον
Σοῖς ἀγαθοῖς ἐπέεσσιν ἐμὸν λόγον ἰσοφαρίζειν.
Ἀλλὰ τὰ μὲν κατέμαρψε, τὰ δ' οὐ θυμός. ἄλλα δὲ πολλά
Γλῶσσα φίλη κατέλεξεν ἐπερχομένοισι πόθοισιν (δός
Ἐκ πολιῆς νεότητος, ὅ μοι πλέον ἦτορ ἐγείρει.
Ἀλλ' ἴθι μοι τοκέων τε λιταῖς καὶ σῇσι πιθήσας
Πρόφρων ἀρτυμένοιο σὺν ἐλπωρῇσιν ἀρίσταις,
Οἷ ποθέεις, πομπὸς δέ σ' ἄγοι πατρῷος ἐσθλός.
Καὶ γὰρ ἐς ἡμετέρην βιοτὴν θεὸς ὄμματα βάλλει.
Εἴτε σύ γ' Ἀτθίδ' ἐσβὰς ἀηδονίς, ἄστυ σε τερπνῆς

Φοινίκης ἐλυτὸν ἄστυ, νόμων ἕδος Αὐσονιήων,
Εἴτε σ' Ἀλεξάνδροιο πέδον μέγα, ἔνθά τε πολλῶν
Φορτίδα πλησάμενός τις, ἑὰ πρὸς δώματ' ἐλαύνει.
Πᾶσα μὲν ὑμετέροισιν ἐπίτροχος αἶα πέλοιτο
Ποσσὶν ἐπαγομένοισι, καὶ ἄνθεα καλὰ φύοιτο,
Καὶ ποταμοὶ κελάδοιεν ἐνὶ ῥεῖα. πᾶς δέ τε πόντος
Νῆα φέροι πνοιῇσιν ἐλαφροτάτῃσιν ἐς ὅρμον.
Δελφῖς δ' ἐνδίδωσαν ὑπεὶρ ἅλα νῶτα φαεινοῖς
Κυρτοῖς ἐν γναμπτοῖσιν ἑλισσόμενος κυμάτεσσι,
Σκιρτάοι περὶ κῦμα τεὸν βίον ἡγεμονεύων,
Ὡς ποτε καὶ νώτοισιν ἀοίδιμον ἤγαγ' ἀοιδόν.
Μύθων δ' ἡγητῆρσι πέλοις φάος. ἐν προνόμοις δὲ
Αὐτίκ' ἀριθμήσειαν ἐμὸν παῖν, ἴσα τέκεσσι
Τίοντες. κρατὴρ δὲ λόγων ἐπὶ πυθμένος ἄχρις
Ζωρὸς ἀψαλέοισιν ἀφύσσοιτο πραπίδεσσι.
Χρύσεα δ' αὖ πλυκτῇσιν ἐν πινάκεσσι γράφοιτο
Γράμματα σῇ παλάμῃ, στάζοι δ' ἄπο κηρία βίβλων.
Εἰ δὲ σύ γ' ἀκρεμόνεσσιν ὑφήμενος ἔαρος ὥρῃ,
Τῆμος, ὅτε πνοιαὶ γλυκερώτεραί εἰσι βροτοῖσιν,
Ἢ πυρόεν βάλλοντος ὑπὲρ κρατὸς ἠελίοιο,
Μύθοισιν μογεροῖς πυκινὴν φρένα πᾶσαν ἐρείδων,
Τέττιγας λαλαγεῦντας ἅμ' ὀρνίθεσσιν ἀοιδοῖς,
Σὸν δέμας ἠλυθρόοισιν ἀναψύχειν ἀοιδαῖς
Ἐς δ' ἦριν καλέοντας ἀοιδοσύνῃσιν ἑταίρων.
Αὐτὰρ ἐγὼ θοὸν ὥστε φίλοις συνέργμασι πῶλον,
Καίπερ θερμὸν ἐόντα, θοώτερον ἐς δρόμον ἦσω
Νίκης ἰσχανόωντα μεγακλέος, ἢ παλαιστὴς
Οἷα γέρων μεγάλοισιν ἀεθλητῆρσι κελεύων
Ἀμφὶ κόνιν πασσαῖαν ἐπισπερχομένοισι λόγοισι,
Παῖδ' ἐμὸν ἐν μεσάτῳ κοτινηφόρον εὔχομ' ἰδέσθαι.
Οὔτε τινὸς κτεάνων προφάσομαι, ὡς σὺ κελεύεις,
Οὔτε μόγου τοκέεσσιν ἐοικότος, οὔτε τὸν ἄλλων
Τῶν ὅσα τὴν μεγάλην ἀρετὴν θνητοῖσιν ἀγείρει.
Κρέσσων γὰρ πενίη πινυτὴ πλούτοιο κακίστου.
Οὐ φράξω πηγήν, ποταμὸν μέγαν ἐνῥόος ἔχευσαν.
Μὴ δὲ φάος λύχνοιο θάνοι, λήγοντος ἐλαίου.
Ἔρνος τε προχοῇσιν ἀειζώοισιν ἀέξοι.
Τοῦτο δέ σοι παρ' ἐμεῖο μέλος πεμπτήεριον ἔστω.
Χριστὸν ἔχοις ἐπέων ἡγήτορα, καὶ βιότοιο
Σῶν λόγων, ὃς μύθων προφερέστατός ἐστιν ἁπάντων.
Μὴ σύ γ' ἑταιρίσσαιο κακὸν, καὶ φαῦλον ἑταῖρον.
Λοιμὸς, ἐπεὶ κρατεροῖς ἐνιχρίμπτει μελέεσσιν.
Οὔτ' ἀρετὴν ὀπάσεις, καὶ αἶσχος ἀμφιβαλήσεις.
Σωφροσύνην συνέριθον ἔχοις, καὶ τέρπεο μούνῃ,
Μὴ πόθος ἐκκρούσειε πόθον τὸν ἄριστον ἀλιτρός.
Ἐν μύθοισι νόμιζε, σοφὸν τρόπον ἔμμεν' ἀρείω.
Εἰ δὲ σύ γε πλώσαις ἱερὴν φρένα τῶνπερ ἔολπας,
Αὖτις ἴοις. πομπὸς δέ σ' ἄγοι περίφαντος ἅπασι.
Πομπὸς δ' ὅσπερ ἰόντι συνέμπορος ἦεν ὁδοῖο.
Μισθὸς δ' αὖ τοκέεσσι χάρις, καὶ οὔνομ' ἄριστον.
Ταῦτα γέ σοι παρ' ἐμεῖο τέκος φίλον. εἰ δὲ γ' ἀλέρων
Πρόσθε περ ζῷν ἐθέλοις, καὶ τῷ θεὸς ἡγεμονεύοι.
Οὐδ' ἐμὲ ἄπιστον ἐόντα σοφὸν, καὶ βρίθεα μύθων
Αἰὲν ἀνιχνεύοντα ὑφ' ἡγεμόνεσσιν ἀρίστοις
Τοῖος, ὅν περ ἔλεξας ἀφ' αἵματος ἡμετέροιο,
Ὦ τέκος ἀκροτάτοιο καλοῦ πρὸς τέλος ἱκέσθαι.

ΠΡΟΣ ΒΙΤΑΛΙΑΝΟΝ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΥΙΩΝ.

Ὦ πάτερ, ὅτ' ἄρ ἐμοί γε θεὸς θεὸν ἐνθάδ' ἔδωκεν,
Οὐ γεγαὼς γεγαῶτα, καὶ οὐ φθινύθων φθινύθοντα
Ὠκὺν ἐπιχθονίοισι γέρας καὶ κῦδος ἐπάσσε, (τε,
Ὡς γὰρ ὁμοῦ πάντων γενέτης, νωμεύς τε φέριστος
Χριστὸς ἄναξ μεγάλοισι νοήμασι κόσμον ἑλίσσων,
Ὡς ῥα καὶ οἷς τοκέεσσι πατὴρ θεός. ἀλλ' ἐπάκουσον
Μῦθον ἐμὸν θείοισιν ἐνὶ σπλάγχνοισιν ἄριστον.
Καὶ τὸ θεοῦ μεγάλοιο, θεὸς βροτὸν οὐκ ἀθερίζει,
Ὦ θαῦμ', ὃν συνάγειρε, καὶ ᾧ θεὸς ἵξεται αὖτις,
Ἵξεται ὑστατίοισιν ἐν ἤμασι πάντας ἐλέγχων,
Τίπτε πόσον τοκέεσσι τεοῖς ἐπίβρισας ὀδύνας;
Πῶς ποινὰ κακόχαρτος ἐνήλατο σοῖσι δόμοισι;
Τίς δ' ὀβριμὸς πόσον ὄλβον ἀτάσθαλος ἐξετίναξεν;
Ἤτοι μὲν πατέρων ἀγαθὸν ἔφυς. οὐκ ὀλίγος δὲ
Αὐτὸς ἐν ἡμερίοισι, θεῷ δέ γε πάγχυ μέμηλας,
Ὃς φιλέει φιλέοντας, ἀπεχθαίρει δὲ κακίστους.
Οὗτος μὲν τὸ πάροιθε θεοῦ νόμος. ἀλλὰ τέθηπα,
Πῶς σὺ θεοστυγέεσσιν ὁμοίϊα κήδε' ἀέτλης
Δαμνάμενος πληγῇσιν, ὃ δὴ φάτις, αὐτὸς ἔησθα.
Ἄλλοις ἀπροτίοπτα βίου φύσις ἄλγε' ἄνευρε,
Τῇ καὶ τῇ δονέουσα βροτῶν γένος. οὐδέ τις οἶδεν,
Ποῖ λήξει μέγα κῦμα πολυπλανέος βιότοιο,
Ἢ τίς νῆα μέλαιναν ἐμὴν ὑποδέξεται ὅρμος.
Ἄλλον πόντος ὄλεσσεν ἀπείριτος, ἢ κλύσε χέρσῳ
Ζωόν, ἄτερ σπείροιο, καὶ εἵματος οἰκτρὸν ἀλήτην,
Τὸν πρόσθεν πολύολβον. ὁ δ' ἤγαγε, κεῦθεν ἅλμη.
Ἄλλον δηριόωντα μένος κτάνεν, ἄμμιν ἐπιμνῆς
Δηϊάλῳ, χείρεσσιν ὑπ' ἀνδροφόνοισιν ἑλόντων.
Ἄλλον δ' αὖ βασιλῆες ἐνεσφήλωσαν, ὧνπερ ἔχοντο,
Αὐτῆμαρ χθαμαλόν τε καὶ ὄλβιον ἄνδρα τιθέντες.
Καί τινα λῃστῆρες ἀπώλεσαν, ἤ τινα φῶρες
Ἠματίῃ κακότητι καὶ ὀρφναίοισι δόλοισιν.
Ἄλλους δ' αὖ μελέων κατεδάσσατο δ' ἄπρια νοῦσος.
Σοὶ δ' ὧν μὲν κατέλεξα, θεὸς κατένευσε γαλήνην
Πάντων, καὶ νεύσειεν ἔτ' ὄμμασιν εὐμενέεσσι,
Πάντα περιφράσσων, τά τε ἔνδοθεν, ὅσσα τ' ἔασιν
Ἔκτοθεν, οὐδ' ἔτις ἐν δύῃ, καὶ κάρτος ὀπάσσοι.
Ἐν δὲ τόδ' οὐ κατένευσε, τεοῖς τοκέεσσιν ἀρήγειν,
Ὡς γλήνην βλεφάροισιν ὑπ' εὐκύκλοισι φυλάσσειν,
Ὡς μή τις βιότοιο περᾷν πλόον ὧδ' ἀγορεύσῃ,
Μοῦνος ἐγὼ κακότητα βίου καὶ κῦδος ἄλυξα.
Ὦ σαμίων ποτ' ἄναξ σὺ πολύκρατες, οἷον ἐμήσω,
Δαίμονος εὐτυχίης δρόμον ἄσχετον, ἔμβαλες ἅλμῃ
Πόρπην, ὃν φιλέεσκες, ὅπως φθόνον ἐξαρέσαιο.
Καὶ τὸν μὲν πάλιν ἔσχες, ἀτὰρ μόρον οὐχ ὑπάλυξας.
Ἡμῶν δ' οὐδ' ἐνὶ ἄποινον ἔχει φθόνος. ὦ μέγα θαῦμα,
Εἴτε δόμοις καὶ βαιὸν ἐπέκλυσεν ἡμετέροισιν.
Ἀχλὺς γὰρ τόδε γ' ἐστὶν ἐτήτυμον, εἴ τις ὄρφνη
Ἱσταμένη τοκέων τε μέσον καὶ πατρὸς ἀρίστου.
Τίς τάδε θρηνήσειε γόων πολυΐδριος ἀοιδός.
Πῶς μᾶλλον προτέροισιν ἐλώφησεν οἷς παθέεσσι.
Μορφῆς μέν τις ἐὼν ποτ' ἐβάσσατο, καὶ περὶ πηγῆς
Ἦλθε, καί μιν ἔσοπτρον ἀπώλεσεν εἴδεος ἐσθλοῦ.

Σάρκας

Σαίρουσας δ' ὑπόθ' ἑὰς τὶς ἀπέσυγε. κεῖνο δ' ἄκουσα,
Ὡς μήτηρ φίλον υἷα κατέκτανε μαργοσύνῃσι.
Κτεῖνε μὲν, ὥς τινα θῆρα, τὸ δέρκετο. ὡς δ' ἐνόησε,
Μύρατο οὐκέτι θῆρα, πάϊν δ' ὑπὸ χερσὶ δαμέντα.
Καὶ μήτηρ τεκέεσσιν ἑοῖς ἐνὶ φάσγανον ἧκεν,
Ἀμφιχολωσαμένη λεχέων καὶ πατρὸς ἔρωτος.
Καί τινα θηρητῆρα κατ' οὔρεος αὐτ' ἐλάφοιο
Ὠκέες ἐδάσαντο θοαὶ κύνες, ὥς φιλέουσι.
Μή σε πάτερ τούτων τιν' ἀριθμήσειεν ἀοιδὸς
Μνωόμενος πατέρων κακίας, καὶ πήματ' ἀείδων
Ἐν δ' ἅμα πολέμοιο, καὶ αἵματος ἀλλεβίοιο.
Ἅζομ' ἐγὼ, κακίη μὲν ἐμὴ, κακίη δέ τι πατρός.
Πατρὸς δ' ἐστί τι μᾶλλον, ἐπεὶ καὶ φέρτερός ἐστιν
Ἀμφοτέρων, πολιῇ τε καὶ ἤθεσι κυδαλίμοισιν.
Εἴ τι μὴ κακίστη, δυσωνυμίη δ' ἀλεγεινή.
Ἥ τε καὶ ἐσθλὸν ἐόντα, χαμαὶ βάλε πολλάκι φῶτα,
Πολλοὶ μὲν γὰρ ἴσασιν ἀληθέα, οὐκ ὀλίγοι δὲ
Δόξαν ἐπισπεύδουσι, τό σε φράζεσθαι ἄνωγα.
Καὶ γὰρ ἅπαντ' ἐθέλω πάντων κρατέειν γενετῆρα,
Καὶ μάλα χωόμενός περ, ἐπεὶ φύσις ὧδε κελεύει,
Καὶ κλέος ἐσθλὸν ἔχοντα μετ' ἀνθρώποισιν ὕψι φέρεσθαι.
Πῶς σε πάτερ ξείνων τις ἐνηέα φῶτα δοκήσει,
Τοσσάτιον τεκέεσσι χολούμενον, οὓς ἐφύτευσας,
Οὓς ἥρω ποτ' ἄνακτι τεοῖς ὑπὸ γούνασι θεῖναι.
Καὶ κλεινῇσι γέρηρας ἐπωνυμίῃσι φανέντας.
Πέτρος ἐγὼ, Φωκᾶς δὲ κάσις Χριστοῖο μαθητῶν
Κλήσιες. αὐτὰρ ἔπειτα χόλος καὶ ταῦτα λέλασται.
Τίς πάτερ, ὡς σὺ φέρεις, τόσσον τεκέεσσιν ἑοῖσιν
Ἤπιος ἀρτιγόνοισιν, ἀεξομένοισι δ' ἀπηνής.
Εἰ μὲν δὴ θέμις ἐστὶ θεῷ βροτὸν ἀντιφερίζειν,
Ἢ πατέρας τοκέεσσι, τάχ' ἄν τινα μῦθον ἀνεῦρον
Ἡμετέροις παθέεσσιν ἀρηγόνα. νῦν δὲ τόδ' οἶον
Ῥέξομεν ἡμετέρων στομάτων ἔπος. εἴ τε κάκιστοι
Σοὶ πάτερ, εἴτ' ἀγαθοὶ, τοῦ σπέρματος ὁ στάχυς ἐστί.
Σὸν κλέος ἐστὶ ἐγώ γε μακάρτατε, σὸν δέ τ' ὄνειδος,
Ἢ καλὸς, ἢ κάκιστος ἐών. τόδε πᾶσι πέφανται,
Στέργειν ἐσθλὸν ἐόντα, κακοῦ δ' ὑπὸ χεῖρα βράδειν.
Οὐδὲ γὰρ ἀρτεμέεσσι τὰ φάρμακα, τοῖς δ' ὑπὸ νούσου
Τειρομένοις ἐπαλγέσιν ἀκέστορες. οὐδέ τις ὄρνιν
Ἑζόμενον κλαδέεσσι, καὶ ἀιεὶ ταρσὸν ἐόντα,
Ἧς δ' ἀπὸ τῆλε πέτοντα φίλως ἐλέαιρε καλιῆς.
Ἢ γναμπτοῖς ὀνύχεσσι πιεζόμενον ὠμοβόροιο
Ἴρηκος, καὶ συγγνὸν ὑποτρύζοντα πόδεσσι.
Σὺ χαίρεις ὄντα κάκιστον, ἑοῖς σπλάγχνοισι γεραίρειν.
Εἰ δ' ἀγαθὸν, τοῦ πατρὸς ἐμοὶ νόμος. οἱ γὰρ ἄριστοι
Καὶ ξείνοις τελέθουσι προσηνέες. οὐδὲ θεοῖο
Ἡ δὲ χάρις τὸν ἄριστον ἔχειν πέλας, ἀλλὰ κάκιστον
Εὐμενέειν, καὶ χερσὶν ἀπὸ χθονὸς ὑψόσ' ἀείρειν.
Οὐδὲ γὰρ ἀπλώτοισι θαύμασι θεὸς, εὖτ' ἐπὶ γαῖαν
Ἤλυθε, καὶ θεότητι ἑὸν βροτὸν ἀμφὶς ἔπηξεν,
Ἀλλὰ χαμαιπετέεσσι, καὶ οἳ θάνον ἐξ ἀδάμοιο.
Οὐκ ἀΐεις ἡμῖν πότερον, ὡς ἀπὸ πατρὸς
Πλαγχθεὶς μαχλοσύνῃσι πατρώϊα πάντα λαφύξας;
Καί μιν λιμὸς ἔτειρεν ἀλήμονα. ὡς δ' ὑπὸ δῶμα
Πατρὸς ἑοῦ παλίνορσος ἔβη, καὶ γούνασι κάμφθη,
Αἶψα πατὴρ ἐλέησε κακὸν πάϊν, ἐν χερὶ χεῖρας
Πλέξατο, δάκρυα χεῦε, καὶ εἰλαπίνῃσι γέραιρε.
Καὶ ποιμὴν οἴων τις ἰῆς ἀπομουνωθείσης
Ἐσθλὸς, λείψας ἅπαντα, μετ' ἴχνια δ' ἤλυθε κείνης.
Ἣν δέ μιν ἢ ὑπὸ πρῶνας ἀπέπτηξεν, ἢ καθ' ὕλας
Πλαζομένην εὕρῃσιν, ἑοῖς ὤμοισιν ἀείρας,
Καγχαλόων δεκάδεσσιν ἐνηρίθμησε φίλῃσι.
Τοῖος ἐμοῦ Χριστοῖο μέγας νόμος, ὃς χθαμαλοῖσιν
Εὐμενέει πάντεσσιν, ὑπὲρ φιάλους ἀθερίζων.
Πολλάκις ἐξαγορεύουσιν ἁμαρτάδας αὐτὸς ἔσωσε
Μούνῃ, καὶ δακρύοισιν ἀπέκλυσε πήματα πικροῖς,
Καὶ ψυχὴν ἐκάθηρε μελαινομένην κακότητι.
Ἑπτάκις πολλάκι τόσσον ἄναξ μειλίσσε τ' ἀλιτροῖς,
Ὡς λογίων ἐπάκουσα θεοῦ, καὶ πνεῦμ' ἐδίδαξε.
Τίς Μανασσῆ βασιλῆος ἐν ἀνθρώποισι χερείων;
Τίς δ' ἄρ' ἐνὶ πτολίεσσι Νινευὶ μεγάλοιο πόληος;
Τίς δὲ τελωναίης ἀμέτρου χερός; ἀλλ' ἄρα καὶ τοὺς
Χριστὸς ἄναξ ἐλέαιρεν ὀδυρομένους κακότητα.
Ἀλλὰ τί μοι Χριστοῖο; τί δὲ βροτέοιο πόθοιο;
Τὸν ῥα φύσις τοκέεσσιν ἐπήξατο ἀμφὶ γενέθλῃ
Καὶ θῆρες φιλέουσιν ἑὸν γόνον, εἴπου τ' ἄκουσας
Παρδαλιάς τε, σύας τε, βοῶν τ' ἀγέλην ἑλικώπων,
Ὡς ῥα περιδρομέουσι, καὶ ὡς περὶ δῆριν ἔχουσι,
Θηρσί τε καὶ μερόπεσσιν ἀπεχθέσιν ἀντιόωντες.
Σοὶ δ' ἄρα καὶ θηρῶν ὀλοώτερος ἔπλετο θυμὸς,
Καὶ μερόπων. δάμασον θυμὸν μέγαν. ἢ σέ γε πέτραι
Ἠλίβατοι θρέψαντο πάτερ φίλε, ἢ σε θάλασσα
Στερροτέρην ἀδάμαντος ἐνὶ φρεσὶ μῆνιν ἔχοντα.
Ἄλλοι μὲν κτεάτεσσι τεοῖς ὕπο τέρψιν ἔχουσι,
Ξεῖνοί θ', ἡμεδαποί τε, θεουδέες, ἀφραδέοντες.
Ξυνὸς γὰρ πάντεσσι λιμὴν χατέουσι τέτυκται
Σὸς δόμος. ἡ δὲ τράπεζα, καὶ ἄλσος Ἀλκινόοιο
Τερπνοτέρη, πλήθουσα φίλοις, πλήθουσα δ' ἐδωδαῖς
Ἠερίων, χθονίων τε, καὶ ὁππόσα νήχεται ὕδωρ.
Ἡμεῖς δ' ἦμαρ ἐπ' ἦμαρ ἀλλοτρίῃσι θύρῃσιν
Ἀνάλιοι, κρυεροί, καὶ ἀνείμονες ἔνθα καὶ ἔνθα
Πλαζόμεθ'. οὐδέ τις ἐστὶ δύνης ἄκος, οὐδὲ πρόσωπον
Σεῖο πατρὸς λεύσσοντες ὑπὸ χρόνον εὖτ' ἐχολώθης.
Καὶ μάλα περ ποθέοντες, ὃ καὶ δμώεσσιν ὀπάζεις
Πολλάκι χωόμενός περ, ὃ δὴ πόνος, ἀλλὰ τραπέζης
Ἢ μεθ' ὑπὸ χείλεσι δυσάμμοροι. οὐδ' ὀλίγας περ
Λάζαρος ὥς τις ἐκεῖνος ὑπὲρ φιάλοιο τραπέζης
Ψιχὰς ἀφαρπάζοντες, ὁμῶς κυσὶ δαῖτα φέροντες.
Πολλοὶ μὲν συγγένεσι τὴν χάριν, οὐκ ὀλίγοι δὲ
Τίουσιν. μέγα θαῦμα, πατρὸς γέρας υἱέες ἄτιμοι,
Οὓς κοτύλη βαιή τις ἀνέψυξε γοόωντας
Ἄλγος. ἀμφοτέροις γὰρ ἀρηγόνες εἰσὶ χερείους.
Ἄλλοι δ' αὖ οὐδ' ἴσασι τίνες, τίνος. αἰδέομαι γὰρ
Φράζειν καὶ γενετῆρα. δύω γε μὲν εὐμενέεσσιν,
Ὄφρα κεν ἢ φύγωσι δύην, ἢ ἄλκαρ ἔχωσι
Πήμασιν ἐν σφετέροισιν, ὅτ' ἀντία κυμαίνησι
Δαίμων, ἀλλοτρίῃσιν ἑὴν τίοντες ὀϊζύν.
Εἴπω μείζονα μῦθον, ἀτὰρ πάτερ ἵλαος εἴης.
Τόσσον ἄκος παθέεσσι πόροις, μὴ μῦθον βρύξῃς.
Ἄλλοις μὲν τεκέεσσι πατὴρ καὶ ἤπιος ἐσσὶ

Τόσσον, ὅσον τ' ἐπέοικε θεοῦ πάρος ἐκγεγαῶτα.
Οὐ φθόνος· οὐ γὰρ ἔοικε κασιγνήτοισι μεγαίρειν.
Θρέψας ἐν θαλάμοισι δροσώδεας, ὄργ' ἐδίδαξας.
Εὐγενέος παλάμῃσι διέπλασας ἤθεα κεδνά,
Θηλυτέρης χείρεσσιν ὑπὸ προπόλοισι γάμοιο.
Ἐσθλοῖς ἀνδράσιν ὤπασας, ἐν πολίεσσι γέραιρας.
Μοῖραν ἑὴν κτεάνων ἀπεδάσσαο χειρὶ παχείῃ.
Ἡμᾶς δ' ὡς συμφυέντας ἴσης ἀπὸ μητρὸς ἀρίστης,
Ἥν σ' ἐπιδακρυχέοντα πάτερ φίλε πολλάκι λεῦσσον
Εὐσεβέος, πάντεσσιν ἐπιχθονίοισιν ἀγητήν,
Πρωτογόνους ἡμᾶς, ὃ παρ' ἄσιν ἐστὶ μέγιστον,
Τόσσον ἀπεχθαίρεις, καὶ δώματος ἐκτὸς ἐλαύνεις,
Ὅσσα πάρος κείνοισιν ἐνηέα θυμὸν ἔδειξας.
Φθέγξομαι οὐκ ἐθέλων μέν, ἀτὰρ λόγον ἔκτοθι ῥήξω,
Ὄφρα με μὴ ῥήξειεν ἐεργόμενος πραπίδεσσιν.
Ἦν θάλαμος, ἦν δεῖπνα γαμήλια. πάντα γεγήθει,
Ἕδνα, λόγοι θαλάμων, καὶ ἀθύρματα τερπνὰ γάμοιο.
Πολλοὶ μὲν θαλέθοντες ἀφ' αἵματος, οὐκ ὀλίγοι δὲ
Γείτονες, οἵ τε ἄνακτες ἐν ἔργεσιν εἶδος ἔχοντες,
Δαῖτα γάμου τίοντες, ἀγακλειοί θ' ἱερῆες
Εὐχαῖς καὶ στεφέεσσιν ὁμοζυγίην συνάγοντες.
Καί ῥ' οἱ μὲν πάλλοντο καλὸν περὶ κοῦρον ἑταῖροι,
Νυμφίον ὑμνείοντες ἐοικότα ὄρπηκι καλῷ.
Οἱ δ' ἄρα παρθενικὴν ἑλικώπιδα πορσύνεσκον
Ἐς γάμον ἱερέοντα, πατὴρ δ' ἐπετέρπετο παισίν.
Ἡμεῖς δ' ὡς θύρασιν ἐοικότες οὐ συνέσιν,
Ἢ μορφὴν ὀλέσαντες ἀπηνέϊ δαίμονος αἴσῃ,
Εἰρχθέντες μετὰ δῶμα κασιγνήτης ἀπάνευθεν,
Ἠρώμεσθ' ὅτι λυπρὸν ἀνήλθομεν οἶδμα βίοιο.
Ὡς ὄφελον μὴ μητρὸς ἐνὶ σπλάγχνοισι παγῆναι,
Ἢ θανέειν ἀτελὴς ἐν ὠδίνεσσι τεκούσης.
Εἰ δὲ πύλας ἐπέρησα, καὶ εἴλκυσα πνεύματα μοίροιο,
Κλαυθμὸν ἐμοὶ τὸ πρῶτον ἐμοῦ θανάτοιο γενέσθαι
Δάκρυον, οὐκ ἂν ἔγωγε τόσοις ἐνέκυρσα κακοῖσιν.
Ἐν δὲ τόδ' αἰάζω περιώσιον. οὐ γὰρ ἀοιδὰς
Ἴδρις ἐών, ποθέων τε γάμον καὶ λέκτρον ἄεισα
Αὐτοκασιγνήτης, πάντων ὀλοώτατε δαῖμον,
Καὶ θαλάμου μελέεσσι πατρὸς χόλον ἐξακέσασθαι,
Καὶ τόδ' ὥς τις ἀλιτρὸς ἀπήμπλακον. ἄλλος ἄεισε
Κάλλος ἐμόν, ξανθοῖσιν ὑπὸ πλοκάμοισι μελαινοῖς
Ὀφρύων ὑποτέλλουσαν ὑπ' ἀργυρέῃσι παρειαῖς.
Ἕσπερον ἤρυσεν ἄλλος, ἑωσφόρον ἄλλος ἄεισεν,
Οὐδ' ἀγαθὸς τις ἀοιδός. ἐγὼ δ' ἀγέραστος, ἄναυδος,
Γρύθεος ἐσσάμενος καμίνου νέφος. οὐδ' ὅσον ἠχὼ
Ποιμενίας μέλποντος ἐν οὔρεσι Πανὸς ἀοιδάς,
Ἄκρῃ ὑψιφόρφωνον ἀπὸ σκοπέλων χέον αὐδήν.
Κλαύσω πρωτοτόκων ἐπέων μόρον. οὐκέτ' ἀείσω.
Ἔρρετέ μοι βίβλοι πολυηχέες. ἔρρετε μοῦσαι.
Τίς χάρις, εἰ μὴ πατρὸς ἐν οὔασι καῖστ' ἀοιδή;
Εἰ μὴ καὶ Ὀρφεύς τις ἐν ὀδρυόεσσι σκοπέλοισι
Λᾶας ἄγοι, καὶ θῆρας ἀπὸ πτόθι καὶ πετεηνά;
Δώσω καὶ τόδε σοι μογερὲ φθόνε. λῆξατ' ἀοιδαί.
Μή σοι τοῖα φέροιτο θεός. μὴ δ' ὅς τις ἑταῖρος
Ἀντιταλαντεύσειε. δίχ' ἐὸς δ' εἰμὶ καὶ τόδ' ὄνειρα.
Οὐθ' ἡμᾶς φιλίοις μέγα φέρεται, ὅτι θύγατρας,

Τὰς νῦν ἐν παλάμῃσι φέρεις, καὶ ὕψος ἀείρεις.
Ἡμῖν μὲν σεῖο δῶμα, φίλην τ' ἀπέκλεισας ὀπωπήν.
Τοὺς δ' ἄρα πᾶσιν ἔθηκας ἀπεχθέας. οὐκ ἐθέλει γὰρ
Χριστὸς ἄναξ τεκέων, ὡς δὴ πατὴρ ἤπιον εἶν,
Τῷ δὲ βαρυφρονέοντι, καὶ αἰνὴ ῥίπτοντι τάλαντα.
Πολλάκι στεργομένοισιν ἐπιβρίθει κακότητα
Ἐκ πατέρων ἐπὶ παῖδας ἄγων χόλον ὥς κεν ἀνάσχῃ.
Ταῦτα μὲν ἐν πόντοιο πέσοι βυθόν, ἀμήτορες δὲ
Δώματος ἐκτὸς ἔοι, μὴ δ' ἄλγεσιν ἄλγος ἐποίσω.
Καὶ τόδ' ἅλις τελέεσσιν ἐπὶ πρώτοισιν ὀρινεύς.
Σοὶ δὲ πάτερ πάντων μὲν ὅσοι τελέθουσι τοκῆες,
Καὶ παίδων, κατέχουσιν ἀμείλιχον ἦτορ ἔχοντα.
Ῥῆξις γὰρ βιότοιο πατρὸς μόθος, ὃν συνέδησε
Συζυγίη τε, πόθος τε, κακὴ δ' ἐκέδασσεν Ἐνυώ.
Πάντων δ' ἢ μέγαν οἶκτον ἐνὶ σπλάγχνοισι φέρουσι,
Ἢ τι θεοῦ ῥέξαντες ἐπάξιον, ἢ παθόντες.
Ἔξοχα δ' αὖθ' ἱερῆες, ὅσοις δώροισι γεραίρεις,
Καὶ τίεις μεγάροισιν, ἀλυμάζεις δ' ἀπεόντας.
Πολλάκι καὶ παρεόντας, ἐπεί σε γε παρφασίῃσιν
Οὐχ ὅσιον μαλακοῖσι, καὶ εὐμενέεσσι προσώποις,
Ἀλλ' αἰεὶ καὶ στεροῖσιν ἐπὶ σύφρωσι λόγοισι.
Γρηγορίῳ πρώτιστον ὁμωνυμίη τε βίου τε
Συζυγίᾳ στομάτεσσιν ὀφειλομένην θεότητα.
Βοσπόριος δ' ἄρ' ἔπειτα καὶ Ἀμφίλοχος, μεγαθύμω,
Οἷς ἄρα καὶ στυγερὰ νόσων ἀπολήμματ' ἀνίη
Εὐχαῖς τε, τριάδος τε σεβάσματι, καὶ θυέεσσι.
Σοὶ δ' οὔτ' εὐχωλὴ κάμπτει φρένας, οὔτε θυηλή.
Οὐδὲ μὲν ἀθλοφόροισι δίδως χάριν, οὓς σὺ γεραίρεις
Εἷς ἴσος ἐξ ἔτεος μεγάλη τε ἀπάροισι χερείων,
Βήμασι καὶ δώροισι, καὶ εἰλαπίνῃσι, χορείαις,
Καὶ πολλοῖς κρητῆρσι μεθύσματος ἡδυπότοιο,
Καὶ μεγάλαις στιβάδεσσι θεοῦ νόμον ὧδ' ἀθερίζεις.
Κρεῖσσον βαιὰ φέροντα θεῷ κραδίην ἱερεύειν,
Ἢ πᾶσιν θυέεσσι νόου ῥυπόωντα γεραίρειν.
Οὐ μὲν γάρ τι θεοῖο ἐπάξιον. οὐδ' ὁπόσα χθὼν
Ἠδὲ φέρει μερόπεσσι, καὶ οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα.
Καὶ γὰρ ἅπαντα θεοῖο. τί κεν βροτὸς ἔκτοθεν εὕροι;
Μοῦνος δὲ ψυχῆς καθαρὸς θύος, ᾧ τις ἄνολβος,
Πολλάκι καὶ πολύολβον ὑπερρέξας παραμείψῃ.
Αἰδέομαι καὶ τὴν δὲ πάτερ μεγαλήτορα Βελλώ,
Ἣ πολλὰς παρέθρεξας ὑπ' ὠδίνεσσι θεοῖο.
Οὐκ οἶα μερόπεσσιν ἐν ἄλλοισι γενέθλη,
Ἐρχομένη σαρκῶν τε καὶ αἵματος, οἷα βροτοῖσιν
Ἐνθάδε τικτομένοισι, καὶ ὀλλυμένοισι τάχιστα.
Τοίη μὲν πρώτιστον, ἔπειτα δὲ πνεύματος ἁγνοῦ,
Εὖτε λοεσσαμένοισι δι' ὕδατος ἤλυθεν αἴγλη.
Ἡ δὲ τρίτη, δακρύων τε καὶ ἄλγεος ἡμετέροιο
Εἰκόν' ἀεξύσσα μελαινομένην κακότητι.
Τάων τὴν μὲν ἔχεις πατέρων ἄπο, τὴν δὲ θεοῖο.
Τῆς δ' αὐτὸς γενέτης βιότου φάος ἐσθλὸν ὀπάζων,
Ῥήξας δέσμα βίοιο, καὶ ἰλύος ἐκτὸς ἔθηκας
Σὸν πόδα, καὶ σοδόμων ἔφυγες πυρόεσσαν ἀπειλήν,
Καὶ χθαμαλὴν πεδίων σε φίλη διεδέξατο σηκός,
Μηκέτι παπταίνοντα πρὸς ἄστεα τεφρωθέντα.
Πάντων δὲ κτεάνων ἓν μάργαρον ἐσθλὸν ἔλεξο

Ἔχεσκεν

Ἐσχατιῇ, χριστόν τε νέον τε σὸν ἀγνὸν ἀγείρας.
Καὶ νεφέλην καθύπερθεν ἐφέσσαο αὔδιχα κόσμου
Τεμνόμενος χθονίοιο, μέσον δέ τε τεῖχος ἐγείρας.
Γαστέρος ὕβριν ἔπαυσας ἀπληρώτοιο βερέθρου.
Θώκους ὀφρυόεντας ἀπέπτυσας, οἰδαλέον τε
Ὄγκον ἀγλωσσείης κομπαυχέα ῥίψας ἔραζε,
Οἷόν σοι κλέος ἐστὶ θεὸς μέγας, ἀνδρομέου τε
Αἵματος εὐσεβέων μέγ' ἀρείονες. εἶξεν ἅπαντα
Σταυρῷ, τῷ προσέπηξας ἄγων λαίσορα κόσμον.
Ὕμνοις παννυχίοισι καὶ ἠματίῃσιν ἀοιδαῖς
Μέλπεις οὐρανίοιο τριλαμπέα πνεύματος αἴγλην.
Ταῦτα μὲν ἐσθλὰ πάτερ, καὶ τέρματος ἄσσον ἀρίστου.
Τέρμα δέ μοι θεός ἐστι νοούμενος, οὐκέτ' ἐν ὄπτρῳ.
Μοῦνος δ' ἐν τοῖς ἔμεινε χόλος καὶ ἡδὺς ὄλεθρος,
Δάπτων οἷα σίδηρον ἀταρηρὰ λάθριος ἰός,
Ἢ χόλος βαρύποτμος ἀπιστοτάτοιο δράκοντος.
Ὅς καὶ πρωτογόνους γεύσει βάλεν ἐκ παραδείσου
Βαιῇ, καὶ θεότευκτος φιὸς ὤλεσεν, ὡς πέσεν αὐτός.
Ἀλλὰ πάτερ δάμασον δεινὸν χόλον. ἔστι καὶ ἡμῖν
Χριστὸς ἄναξ, χατέεις δὲ καὶ αὐτὸς εὐμενέοντος.
Τοῖος σοῖς τεκέεσσι θέλοις πάτερ ἀφραδέουσιν,
Οἷον ἂν ἀρήσαιο θεὸν σέο πήμασιν εὑρεῖν,
Εἴποτέ σοι βαρύμηνις ἀπαντήσειεν ἀνίη.
Οὐκ οἶος μερόπων γενέτης ἔφυς, οὐδέ σε μοῦνον
Παῖδες ἀνιάζουσιν ἀπειθέες. οἶδα ἔγωγε
Πολλάκι καὶ στερεοῖσι κακοῖς ἄκοντα τοκῆα
Παιδὸς ἀτασθαλέοντος. ὃ μὲν πικροῖσιν ἀμειβῶν,
Ὃς δ' ὀλοοῖσι πότοισι, καὶ αἰθομένοισιν ἔρωσιν,
Οἳ δόμον ἐξαλάπαξαν, ὃ δ' ἤλυθε καὶ περὶ πατρὸς
Ἀντιβίοις ἔπεσι. χέρας δ' ἤειρεν ἐρινύς.
Ἀλλ' ἔμπης καὶ τοῖσι πάτηρ χόλον ἐσθλὸς ἔπεμψε.
Γραπτῶν γὰρ βασίλεια νόμων ἀδίδακτος ἀνάγκη.
Ἥ ῥά τε καὶ τοκέεσσιν ἐφ' υἱάσι θυμὸν ἰαίνει,
Πολλὰ μὲν ὧν λύσσουσιν, ἐπεὶ ῥ' ἐθέλουσιν ἄλυξε.
Πολλὰ δ' ἀνεκτήσαντο ἐν ὕστασιν οἷσιν ἔχοντες,
Ὄφρα κε μὴ θράσος αἰνὸν ἀπορρήξειεν ἐλέγχους,
Αἰδῶ τὴν τοκέων ἐσθλὴν ἐπίκουρον ἐλέγξας.
Τίκτει γὰρ θράσος ὕβριν, ἐρείπει δέ τε φειδώ,
Καὶ τεκέεσσι μάλιστα, ἐπεὶ κλέος ἐγγὺς ἔχοντες,
Οὐ χερὸς εἰκαθέουσι βίῃ, πειθοῦς δέ γε δεσμοῖς.
Φλὸξ καλάμης τεκέεσσι πατρὸς χόλος αὐτίκα λήγων.
Θυμὸς γλῶσσαν ἔφλεξεν, ὃ δ' ἔσβεσεν οἶκος ὑποφθάς.
Ἀρὴν ἐν προέηκε, νόος δ' ἐφθέγξατ' ἀρωγήν.
Ἄχθει χεῖρας ἄειρε, καὶ ἄλγεϊ κλαῦσε πολυχῶν.
Δαυΐδ, ὃς βασιλεῦσι μετέπρεπεν Ἀβεσαλὼμ δῆσε,
Πᾶσι μὲν ἤπιος ἦε, πόσον δέ τε παισὶν ἑοῖσιν,
Ὡς καὶ πατροφόνοισι χόλον καὶ ἐένδια πέσσειν.
Τεκμαίρου βασιλῆϊ τὸ αὐτίκα θωρηχθέντα,
Ὄζῳ θ' ἡμιόνου τε, θανόνθ' ὑπὸ δάσκιον ὕλην,
Οὐκ οἷον θρήνοισιν ἐκλαύσατο, ὥς τιν' ἄριστον,
Ἀλλὰ καὶ ἀγγείλαντι δίκην ἐπέθηκε φονῆος.
Τίνη δ' ὦ κακόβουλε, πόσον κακὸν, ἢ τί πεπονθὼς,
Ὧδε χόλον ἀδάμαστον ἐνὶ φρεσὶ σῇσιν ἀέξεις;
Οὔτέ σε πατρώης ἀπεμέρσαμεν ὦ ἄνα τιμῆς,
Οὐδὲ μὲν ἀσχύνουσιν ἐπεγγάμενοι σέο χώρης,
Οὐδὲ βοῶν ἀγέλαις, οὐ πώεσιν, οὐδὲ μὲν ἵπποις.
Οὐδὲ λέχος ἐπέβημεν, ὃ μὴ φίλον, ἀφραδέοντες.
Οὐδὲ δόλον φρασάμεσθα τεῷ ἀνδράσι δυσμενέεσσι.
Ταῦτα γὰρ ἄν τι χόλοιο φέρει πάτερ, οὐ νεμεσητόν.
Ἐν σέο παισὶ κάκιστον, ἀρειοτέροιο τοκῆος
Χαίροντες ἐξεφάνημεν. ὃς οὔ τινι πρῶτα λέλειπτε
Εἶδός τε, μέγεθός τε. λόγος δ' οὐκ εὔδρομος ἡμῖν.
Γλῶσσα δὲ δεσμὸν ἔχει. τί πάθ' ἄλιτον; ἢ σὺ φέρεις
Οὐκ ἐθέλων τεκέεσσιν ἀρείονα φύσιν ὀπάσσαι.
Στήσομεν ἐνθάδε μῦθον. ἄναξ πάτερ, ἱερὲ μέγιστε,
Δὸς χέρα, καὶ νεύσειας ἐμοὶ πατὴρ ἵλαον εἶναι.
Ἠίδε καὶ χείρεσσι γηραλέος, ἠδὲ γόνου
Ἁπτόμεθ' ὥστε θεοῖο. θεοῦ δ' ὅπος ἀντιάσαιμεν·
Οὐ γάμον, οὐδέ γε πλοῦτον ἐοικότα, οὐ δόμον αἰπύν
Αἰτεόμεν. δὸς χεῖρα, καὶ εὐμενέουσαν ὀπωπήν.
Μῆτερ ἐμὴ, σὺ δ' ἐμοί γε καὶ ἐννυχίοισιν ὀνείροις
Πατρὶ παρισταμένη, λιταῖς χόλον ἐγκεράσασα,
Μνωομένη λεχέων τε, ὁμοζυγίης τ' ἐρατεινῆς,
Λίσσεο σοῖς τεκέεσσι τεὸν πόσιν ἵλαον εἶναι.
Καὶ μολπῆς κόρος ἐστὶ, καὶ ἀργαλέου πολέμοιο.
Εἰ μὲν δή πεπίθοιμι, κακῶν ἅλις. εἰ δ' ἀπιθήσεις,
Καὶ τεκέων θεὸς ἐστιν, ἀλησόμεθ' ὡς τὸ πάροιθεν.
Σὸν κλέος, εἴ τε λιποίμεθ' ἀκηδέες, εἴτε θάνοιμεν.
Δάκρυα πατρὸς ἔχοιμεν ἐν ὕστερον εὐμενέοντος.

ΕΙΣ ΕΥΓΕΝΗ ΔΥΣΤΡΟΠΟΝ.

Αἵματος εἶ ἀγαθοῦ τις, ἅπαν κακόν. ἀνδρὶ γένος
Οὐ τὸ τῶν πατέρων, τἄλλα δ' ἐστὶ θαυμασίων. (Γρ.
Γρύφοι τῶν προγόνων. καὶ ὅς μάλα ἡδὺ γελάσας,
Εἶπε λόγον μνήμης ἄξιον, ὡς τὸ γένος
Ἔστιν ὄνειδος ἐμοί γε, γένει δὲ σύ. τοῦτο φύλασσε
Ὡς μὴ τῇ δερῇ τῇ ἄλλο τι πρόσθεν ἄγοις
Εἴ σε τίς τὸ δυσειδὲς ἐκερτόμησεν, ἢ τὸ δυσῶδες,
Εἶπον ἂν ὡς ὁ πατὴρ ἦν καλὸς, ἢ μυρόπνοος;
Εἰ δέ σε τίς ὡς δειλὸν ἐπέσκωπτεν, καὶ ἄνανδρον,
Ὡς πρόγονοι πολλὰς εἷλον ὀλυμπιάδας;
Οὕτως εἴ σε κακόν τις ἐλέγχει καὶ ἀνόητον,
Μή μοι τοὺς πατέρας, μηδὲ τὰ νεκρὰ λέγε.
Χρυσόδετον κιθάρην τίς ἔχων, ἐκρέκε κάκιστον.
Ἄλλος ἀπ' ἀκαίης, εὐηχὲς ἧκε μέλος.
Τίς τούτων ὦ λῷστε ἀμείνων σοι κιθαριστής;
Ὃς σώζει τεχνικοῖς κρούμασιν ἁρμονίας.
Ἀλλὰ σὺ χρυσῶν μὲν πατέρων ἔφυς, ὥς σε λέγουσιν,
Αὐτὸς δ' οὐκ ἀγαθός. εἶτα μέγα φρονέεις;
Τοῦτο λαμπρόν σοι γένος ἐστὶν, οἱ πρὶν παλαιοὶ
Νεκροὶ, καὶ μύθων πλάσματα, καὶ γραΐδες;
Παίζεις. πρὸς σὲ δ' ἔγω γε βλέπω μόνον, εἰ δίκαιος εἶ
Ἢ κακός. ἡ δ' ἀρχὴ, πηλὸς ἅπαντες ἴσος.
Δέρματα πάντες ὅμοια, φυσώμεθα δ' οἱ μετέωροι,
Πλούτῳ καὶ δόξῃ, καὶ πατράσι μεγάλοις.
Ὥστε τί μοι τὰ παλαιά. πατὴρ, γένος. ὅτε με μῦθοι
Τέρπουσ', ὅτε τάφοι. ἀλλ' ἀγαθὲ πρὸς σὲ βλέπω.
Εἷς χοῦς πάντες, ἑνὸς πλάστου γένος. ἡ δὲ τυραννὶς
Εἰς δύο τὰ θνητῶν ἔσχισεν, οὐχὶ φύσις.
Δοῦλος ἐμοὶ πᾶς σκαιὸς, ἐλεύθερος, ὅς τις ἄριστος.
Εἰ δὲ σὺ τύφον ἔχεις, τοῦτο τί πρὸς τὸ γένος;

Ἡμιόνοις ὁ πατὴρ, πόθ' ὁ κάνθων οὔνομ' ὄνειδος
Οὐδ' ἐν. τίς δ' ἔτ' ὄνοις δόξα παρ' ἡμιόνων.
Οἱ δ' ἄρα πίκτουσι, καὶ οὓς ῥίπτουσι νεοσσούς.
Ὥς τι τί μοι πατέρας σαυτὸν ἀφεὶς σὺ λέγεις.
Κρεῖσσον ἄριστον ἐόντα κακὸν γενέσθαι, ἢ κάκιστον
Ἔμμεναι εὐγενέτην. καὶ ῥόδον ἐκ βραχέος
Ἐβλάστησε φυτοῖο. ῥόδον μὲν, ἀλλ' ἐπὶ γαίης
Ἦλθεν ἄκανθ' ἁπαλῆς, τοῦ πυρὸς ἄξιός ἐστι.
Πῶς σὺ κάκιστος ἐὼν, τόσσον φρονέεις περὶ γένους
Ὦ κάνθων μυλικὲ, ἵππιον ὕψος ἔχων.

ΕΝΟΔΙΑ.

Χριστὲ ἄναξ, ὃς πάντα τέλεις τοῖσιν μερόπεσσιν
Ἐσθλὰ, ὃ γ' ἐν πάντεσσιν ὁδὸς ἰθεῖα τέτυξαι.
Ὃς πυρὶ καὶ νεφέλῃ στρατὸν ἤγαγες, ὃς δ' ὁδὸν εὗρες
Ἐν πελάγει τμηθέντι φίλοις. Φαραὼ δ' ἐκάλυψας.
Ἄρτον δ' οὐρανόθεν ξένον ὤπασας. ἐκ δ' ἄρα πέτρης
Ἔβλυσας ἀκροτόμοιο ῥόον. μέγα θαῦμ' ἐν ὁράμασι
Δυσμενέων ἀνδρῶν στονόεις, εὖτε δίχα
Σταυρὸν ὑποσκιάων Μωσῆς χέρας, ἄλκαρ ἐμεῖο.
Μήνη δ' ἠέλιός τε δρόμον σχέθον. ὡς δὲ ῥέεθρον
Εἶξεν ἐπερχομένοισιν, ὁδὸς δ' ἤδη γαῖαν ἐτύχθη
Ῥεῖθρον, τὴν αὐτὸς ὑπέσχετο, καὶ κατεχεύσατο.
Αὐτὸς δ' οὐρανίην οἶμον μερόπεσσιν ἔδειξας
Ὕστατον, ἀρχαίην δὲ νέην ἐπέμιξας ἀταρπὸν,
Εὖτε θεὸς θνητός τε κραθεὶς, ἦλθε γαῖαν ὁδεύσας
Ἡμετέρην, αὖθις δὲ πρὸς οὐρανὸν ἔνθεν ἀερθεὶς
Ἶξε ἐλευθερίοισι φαάντερος, ἢ τὸ πάροιθεν.
Αὐτὸς καὶ πελάγους ἐπεβήσαο. σοῖς δὲ πόδεσσιν
Οἶδμα πέσεν χαλεποῖσι βιαζόμενον ἀνέμοισιν.
Ἀλλὰ μάκαρ, καὶ ἐμοὶ συνέμπορος ἐλθὲ καλεῦντι
Σήμερον. εὐοδίην δὲ πόροις, καὶ ἄγγελον ἐσθλὸν,
Πομπὸν, ἀλεξητῆρα, βοηθόον, ὄφρα με πάντων
Ἠματίων νυχίων τε κακῶν ἄπο τηλόθ' ἐέργων,
Καὶ τέλος ἐσθλὸν ὁδοῖο χαριζόμενος μογέοντι,
Οἴκοθεν ἂψ τιμῶντα, καὶ οἴκαδε με αὖθις ἀγινοῖ,
Πηοῖσίν τε, φίλοις τε ὁμὸν βίον ἀμφιέπουσιν.
Ἐνθάδε νύκτα τε καὶ ἦμαρ ἐλεύθερος, ἀτρεμέων τε
Λοισθίην, κακότητος ἀμιγέα σοι βίον ἕλκων.
Σοί τε νόον προφέροντα βίου φάος αἰὲν ἀείρων,
Μέσφ' ὅτε καὶ πυμάτην ξυνὴν ὁδὸν ἐξανύσαιμι,
Ἐς δὲ μονὴν ἔλθοιμι μόγου τέλος εὐσεβέεσσι.
Σοὶ ζῶ. σοὶ λαλέω. σοὶ δ' ἵζομαι, ὦ ἄνα Χριστέ.
Σοὶ δ' ἄρ' ὁ πολὺς ἴχνος, ἐπεὶ σύ με χειρὶ κάλυψας.
Ἀλλά με καὶ νῦν ἄγοις ἐσθλὴν ἐπὶ τέρμα πορείης.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝ ΝΗΣΤΕΙΑΙΣ
σιωπήν. (γῆς

Ἴσχεο γλῶσσα φίλη, σὺ δέ μοι γράφε ἐγγραφὲ σι-
ρήματα, καὶ φθέγγου ὄμμασι, τὰ κραδίης.
Ἡνίκα σάρκας ἔδησα θεοῦ βροτέοις παθέεσσι
Μύστην ἄγων θυσίην, ὥς κε θανὼν βιότῳ
Ἤμασι τεσσαράκοντα, νόμοις Χριστοῦ βασιλῆος
Εὖτε καθαιρομένοις σώμασιν ἔπρεπ' ἄκος.
Πρῶτα μὲν ἀτρεμίῃ νόον ἥδρασα, οἷος ἀπ' ἄλλων
Νηστεύων, ἀχέων ἀχλὺν ἐφ' ἑνὶ σεσαγμένος,
Εἴσω πάσας ἑλὼν φρένας ἄκλοπος, αὐτὰρ ἔπειτα
Ἀνδρῶν εὐαγέων δόγμασιν ἑσπόμενος,
Χείλεσι θῆκα θύρετρα. τὸ δ' αἴτιον, ὥς κε μάθοιμι
Μύθων μέτρα φέρειν, παντὸς ἐπικρατέων.
Καὶ γὰρ τῆς πλεόνεσσιν ἐπ' ἀνδράσι θοῦρον ἀείρειν
Ἔγχος, παυροτέροις ῥηϊδίως δαμάσαι.
Καὶ πτερόεντα βέλεμνα ὅς εὔσκοπα τηλόθι βάλλει,
Οὔποτε ῥοιζήσει ἄσκοπον ἀσσοτέρω.
Νῆα δὲ ποντοπόρειαν, ἐπὴν μέγα λαῖτμα περήσῃ,
Πέμπειν θαρσαλέον βαιὸν ὑπὲρ λιμένων.
Ὃς μὲν γὰρ μικρῶν κρατέει, μεγάλων ἀίδηλον
Εἶπεθ' ὑπεκχύσει, καὶ μάλα περ ποθέων.
Ὃς ἢ μέγα πεφρικὼς, τὸ δ' ἀριφραδὲς, ὡς ἄρα τυτθῶν
Ἕξει ῥηϊδίως, εὖτε θέλοισι, κρατέειν.
Τοὔνεκα πάμπαν ἔδησα λόγου μένος. ἦ γὰρ ἔολπα
Μηκέθ' ὑπερβλύζειν μῦθον ἐμῶν στομάτων,
Ὡς οὐδ' ἐν γλώσσης ὀλεώτερον οὐδὲ βροτοῖσιν.
Ἵππος ἀεὶ προθέων, ὅπλον ἑτοιμότατον.
Ἀδύσσει μέν τις ἅπαντα, τὰ δ' ἐν ποσὶ χεῖρες ἔχουσι
Βαιὰ μάλ', οὐδὲ πόδεσσιν αἰὲν ἐπῆλθον ὅλην.
Μόχθος ἀνδροφόνοισι, μοιχοὶ δέ τε καὶ προπίνουσι
Λύσσαν ἐήν, κλέπταις ἦμαρ ἀπ' εὐκτότατον.
Γλώσσης δ' οὐ κάμνοντος. ἔχω τὸ μὲν, ὤλεσα δ' ἄλλα,
Τόσσα περισφίγγων, ὅσσα ῥόον πελάων.
Νοῦσον ὁ δ' οἰσπεῖν λῃίστορεσσιν, ἀλλ' ὃς ἄπληστος,
Ὄμματα πικρὰ φέρων ἀλλοτρίοις κτεάνοις.
Τόσσα φιλογλώσσοισι προσαντέα πᾶσιν ἔπεισι,
Μόχθος χειροτέροις, μόχθος ἀρειοτέροις.
Γλῶσσαν δ' οὐδ' ἐν ὀρύξειν ἐπαιγομένην περὶ μύθων,
Οὐ βροτὸς, οὐ νιφετὸς, οὐ ῥόος, οὐ σκόπελος.
Ἐγγὺς ὁ τοξευτὴς, τόξῳ δ' ἔπι πικρὸς ὀϊστός.
Νευρὴ κύκλον ἄγει δάκτυλον ἀμφὶ γλυφίσι.
Νοῦς ἀφέηκε βέλεμνα. τὰ δ' ἔπτατο. πάντα δὲ βάλλει,
Οὐρανίους, χθονίους, ζῶντας, ἀποφθιμένους.
Ὅσσοι μὲν δοκέουσι, καὶ οὐ δοκέοντας ὁμοίως
Ἐσθλοὺς ἠδὲ κακοὺς, δυσμενέας, φιλίους,
Τηλόθεν, ἐγγὺς ἐόντας. ἀπὸ σκοποῦ οὐδ' ἐν ὀϊστοῦ
Τὴν δὲ εἰς αἰχμάζων, πρῶτα φέρει σοφίης.
Πολλὰ μὲν αἰσχρὰ μάχλοισιν ἐβλύγετο, ὥς κε γελοῖος
Αὐτὸς ἐὼν, ἀνθρώποις βρᾶσμα γέλωτος ἄγῃ,
Παλλόμενος, πάλλων τε, καὶ εἰκόνα θεῖαν ἀτίζων.
Πολλὰ δὲ τῶν κρυπτῶν οὔασιν ἐξεμέσει.
Πολλάκι δ' αὖτε χόλοιο δαϊζόμενος ἄγριον ἀφρὸν
Ἐκτὸς ἀποσκεδάσει πᾶσαν ἐπ' εὐβολίην.
Πολλάκι δ' αὖ λοχόωντι φέρει χάριν ἐνδόθι θυμοῦ,
Καὶ κραδίης ἑτέρης χείλεσιν ἄλλα φέρει,
Ὑψόθι δ' αἰμυλίους τε λόγους, ἀνδροκτασίας τε.
Τίς κεν ἅπαντα λέγοι, τὰ δ' ὅσα λυγρὰ πέλει.
Ἐχθρὸν ἔθηκ' ἐθέλουσα δῆμον δήμῳ, ἄστει δ' ἄστυ,
Αὐτίκα μηδ' ἐν ὅλως γλῶσσα πονησαμένη
Δῆμον κοιρανέοντα, ἀνασσομένοισιν ἄνακτα,
Ὡς ἀστυθὴρ καλάμης ὦκα ῥιπιζομένης.
Σύμπλοον, υἱέα, τοκῆα, κάσιν, φίλον εὖνιν, ἀκοίτην,
Πάντας ἐπ' ἀλλήλοις ὥπλισε ῥηϊδίως.
Τὸν κακὸν, ἐσθλὸν ἔθηκε. τὸν ἔμπαλιν ἄλλον ἐν ἐσθλὸν,
Τοῦτ' αὐτίζουσι πάλιν. τίς δ' αἰνὰ θ' ὅσσα λόγος.

Βαιὴ

Βαιὰ μὲν γλῶσσ' ἔδησ', ἀτὰρ ἄθροος οὐδενὶ πέσεν.
Αἴθ' ὄφελε θνήσκειν αὐτίκα τοῖσι κακοῖς.
Πᾶσιν μὲν δὴ γλῶσσα πέλει κακὸν ἀφραδέεσσιν.
Ἔξοχα δ' αὖ μύσταις, οὐρανίης θυσίης.
Ὄργανόν εἰμι θεοῖο, καὶ εὐκρέκτοις μελέεσσιν
Ὕμνον ἄνακτι φέρω, τῷ πᾶν ὑποτρομέει,
Μέλπω δ' οὐ Τροίην, οὐκ εὔπλοον οἷά τις Ἀργώ,
Οὐδὲ συὸς κεφαλήν, οὐ πολὺν Ἡρακλέα.
Οὐ γῆς εὐρέα κύκλα, ὅπως πελάγεσσιν ἄρηρεν,
Οὐκ αὐγὰς λιθάκων, οὐ δρόμον οὐρανίων.
Οὐδὲ πόθων μέλπω μανίην, καὶ κάλλος ἐφήβων,
Οἷσι λύρη μαλακὸν κρέκετ' ἐκ προτέρων.
Μέλπω δ' ὑψιμέδοντα θεὸν μέγαν, ἠδὲ φαεινῆς
Εἰς ἓν ἀγειρομένης λάμψιν ἐμῆς τριάδος.
Ἀγγελικῶν τε χορῶν μεγάλας ἐριηχέας ὕμνους,
Πλησίον ἑσταότων δ' ὀπὸς ἀντιθέτου.
Κόσμου θ' ἁρμονίην καὶ κρέσσονα τῆς προτέρης,
Ἣν δέχομαι, πάντων εἰς ἓν ἐπαγομένων.
Καὶ Χριστοῦ παθέων κλέος ἄφθιτον, οἷς μ' ἐθέωσεν,
Ἀνδρομέην μορφὴν οὐρανίῃ κεράσας.
Μέλπω μίξιν ἐμήν. οὐ γὰρ φατὸν ἔργον ἐτύχθην.
Ἔργον ὅπως πλέχθην θνητὸς ἐπουρανίοις.
Μέλπω δ' ἀνθρώποισι θεοῦ νόμον, ὅσσά τε κόσμου
Ἑρματα, καὶ βουλάς, καὶ τέλος ἀμφοτέρων.
Ὄφρα τὰ μὲν κεύθῃς σῇσι φρεσί, τὰ δ' ἄπο τῆλε
Φεύγῃς, εἰς προμένης ἦμαρ ἐπερχόμενον.
Τόσσων γλῶσσαν ἔχω κιθάρην. φράζεσθ' ἱερῆες,
Μή τι παρακρέξῃ ἔκτροπον ἁρμονίης.
Γλῶσσαν καὶ θυέεσσιν ἁγνὴν ἁγνοῖσι φυλάξω,
Οἷσιν ἄνακτα μέγαν εἰς ἓν ἄγω χθονίοις.
Οὐ γὰρ ἀπ' ἀλλοτρίης γλώσσης, χραντοῦ τε νόοιο
Ῥῖψαι δεῖ καθαρὴν ζωοφόρον θυσίην
Εἰς πόρον, οὐ γλυκερόν τε ῥόον καὶ πικρὸν ἀνάσσει
Εἵματι πορφυρέῳ βόρβορος ἀλλότριον.
Καὶ πῦρ ξεῖνον ὄλεσσε θυηπόλου ἐν προτέροισι
Παῖδας, μὴ καθαρῶς ἁπτομένους θυσίης.
Τὴν δ' ἱερήν ποτ' ἄκουσα θεοῦ μεγάλοιο κιβωτόν,
Ὡς καὶ κλινομένην ἔκτανε τὸν ἁψάμενον.
Ταῦτ' αἰνῶς τρομέω, καὶ δέδια, μή τι πά οιμι,
Μὴ καθαρῶς καθαρῆς ἁπτόμενος τριάδος.
Αἶψα δὲ τὸν νόον ἦγον ἀτάσθαλον, ἀστατέοντα
Τῇ καὶ τῇ, πολλοῖς ἤμασι μαψιδίοις
Κάμπτειν τέρματος ἄσσον ὑπὸ στεπτῆρι χαλινῷ,
Ἢ πάμπαν κατέχειν ἄπλοτον ἐν κραδίῃ.
Μᾶλλόν κε Χριστοῖο μεγακλέος ἄσσον ἐλαύνων,
Λάμπετο μαρμαρυγαῖς τοῦ μεγάλοιο φάους.
Νῦν δ' ἔτι οὐδὲ τόσον τελέει κακὸν ἔνδοθι μίμνων,
Κἂν ἀπὸ τῆλε θεοῦ τυτθὸν ὀδοιπλανέῃ.
Οὐδὲ γὰρ εἰ πέτρῃσιν ἐεργομένη στεγανῇσιν,
Ἔνδοθι καχλάζοι φλὸξ πυρός, ἢ ῥόος.
Ἢ λόχμην πυκινὴν διηλάσατο, ἤτιν' ἀελλώ.
Ζώει δ' ἐμβαθέως ἔνδοθι κευθομένη.
Μῦθος δ' αὖ γλώσσης πολυηχέος εὖτ' ἀπορούσῃ,
Ἄσχετα μαργαίνει μηκέτ' ἀναβροχέων.
Ὡς δ' ὅτε τις λοξοῖο φυὴν προόρθου παλάμῃσιν
Ἢ καὶ μετακλίνων ἔμπαλι γῦρον ἄγει,
Αὐτὰρ ὅγ' ὡς μιν ἔλειπε, βίῃ χερὸς ὄρθιος ἔστη,
Μηκέτ' ἐπὶ προτέρην κλινόμενος κακίην,
Ὡς ἐγὼ μύθοιο εὐτροχάλοιο ἐρωὴν
Δερκόμενος στάθμης ἔκτοθι καὶ κανόνος.
Καὶ γὰρ μοι βίος ἦεν, ὅτ' ἦν λόγος, εὗρον ἄριστον
Φάρμακον, ἔχειν ὅλον ὑψινόου κραδίην,
Ὥστε μάθῃ τά τε φαντά, τάτ' οὐ φαντὰ γλῶσσα φυ-
Δέξασθ' ἄλλην σιγήν, δέξεται εὐεπίην. (λάσσειν
Τοῦ παντός μιν ἄμερσα, τὸ μέτριον οὐκέτ' ἀτίσει.
Οὗτος ἀεὶ κεῖσθαι τοῖς ἀμέτροισι νόμος.
Ἡ μέγα καὶ τόδ' ὄνειαρ, ὅτ' ὠδίνοντα κατίσχεις
Μῦθον, κευθομένης ἔκτοθι σῆς κραδίης.
Μύθῳ δ' ἀμυναμένῳ συνδέχεται οἶδμα χόλοιο.
Οὐ μὲν ῥηϊδίως ἔμπα γε μὴν δαμάσεις.
Ἦν γάρ σφ' εἰδάλεόν τε καὶ ἄγρια μαργαίνοντα
Ἄγχῃς ἀχαλίνων, ὕβριν ἀποσκεδάσεις.
Ἡγεμόνος φθιμένοιο, ἄναξ παθέων ὑπόειξεν.
Ὡς δ' ἂν ἀναπνεύσειας ἀργαλέοιο σάλου.
Πάντα τάδ' ἡγεσίης Χριστοῦ μεγάλοιο ἄνακτος,
Αὐτὰρ ἔπειτα νόου οἴακος ἡμετέρου.
Εἰ γὰρ μὴ τὸν ἔχεις ἰθυντῆρα, ὅτι τι σιγῆς,
Οὔτι τι καρτερίης ἀμείνονος ἔστ' ὄφελος.
Καὶ λίμνης στόμα λεπτὸν ἐπὴν παλάμῃσιν ἐρύξας,
Αὖθις ἀπορρήξεις ἀθρόον ἐκπροχέσει.
Ἀλλὰ λόγος κέλεταί σε φαάντατος ἔνθεν ἄριστα
Ἀρξάμενον, πάντων οἴδματα κακῶν κατέχειν.
Ταῦτά τοι ἡμετέρης μελεδήματα φίλτατε σιγῆς,
Ἐκ παλάμης λαλέω, νοῦν ὑποδεξαμένης.
Οὗτος ἐμὸς πλόος ἐστί, σὺ δ' ἂν πλόον ἄλλον ἐπάγοις.
Ἄλλος ἀπ' ἀλλοίου πνεύματος ὅρμον ἔχοι.
Εἰ δ' ἄγε καὶ λόγον ἄλλον ἐμῆς ἀΐοι τε σιωπῆς,
Ὅστις ἀπεχθαίρων, ὅς τε φίλα φρονέων.
Ἦν ὅτε κάρτος ἔχον ἐν ἠϊθέοισι μέγιστον,
Καί με Χριστὸς ἄναξ ἦγεν ἐπ' αὐτιπάλοις,
Στερροτέρην ἀδάμαντος ἐνὶ φρεσὶ πίστιν ἔχοντα,
Τεύχεσί τε κρατεροῖς πάντοθε φραξάμενον.
Θείοις μὲν λογίοισιν ἐμὸν νόον ἁγνὸν ἔτευξα,
Γράμματος ἐξ ἱεροῦ πνεῦμ' ἀναμαξάμενος.
Οἷς βίβλων τὸ πάροιθε πικρὴν ἐξέπτυον ἅλμην,
Κάλλος ἐπιπλάστοις χρώμασι λαμπόμενον.
Σάρκα δ' ἐμὴν ζέουσαν ἐπὶ νεότητι τιθύλοι,
Πολλοῖς καὶ πυκνοῖς ἔξεον ἐν καμάτοις.
Γαστρὶ μὲν ὕβριν ἔπαυσα κόρου, καὶ γείτονα λύσσαν,
Ὄμμα δ' ἐνὶ βλεφάροις πῆξα σαοφροσύνῃ.
Βρύξα χόλον, καὶ δῆσα μέλη, καὶ κλαῦσα γέλωτα.
Πάνθ' ὑπόειξε λόγῳ, πάντ' ἔθανε τὰ πάρος.
Γαῖα, κοῖτος ἐμοί. πλευρῶν ἄχος, εἵματα λυπρά.
Φάρμακον ἀγρυπνίης, χῶρος ἐμῶν δακρύων.
Ἤμασι νύκτας ἔκαμψα, καὶ ὕμνοις παννυχίοισι
Στηλώθην βροτέης ἔκτοθεν ἐμπαθίης.
Ταῦτα πάρος. σπέρχουν γὰρ ἐπείγεον, αἷσι μέμηλεν
Οὐρανίης αὐλῆς φῶτα μέγαν κατέχειν.
Καὶ κτεάνων βαρὺν ὄγκον ἀπέπτυσα, ὥς κεν ἐλαφρὸς
Κοῦφος, ἀποσκεδάσας πρὸς θεὸν ἄχθος ἅπαν.

Νῦν δ' ὅτε νοῦσοι ἔχουσι με πικραί, καὶ γήραος ἐκκαμέεσθαι,
Ηλθον ἐπ' ἀλλοίην τινὰ δὲ δυσπαθίην,
Γλῶσσαν ἔχων ἀδάμαστον, εὔλαλον, ἤμα τόσοισι
Πήμασι τοῦ φθονεροῦ δαίμονος ἀεὶ παλάμαις.
Οὔτε τινος θώκοισιν ἐπίδρομον. οὔτ' ἐπὶ γαίης
Ηλασα παῤῥησίης, οὐδ' ὅλον ἐφρασάμην.
Οὐ γλῶσσαν ἐφέηκα ἐπὶ δύσβολον, οὔτε τι ῥέξα
Ημετέρων θυέων ἔκνομον. οὐδὲ λόγος.
Οὐ σκοπὸν, οὐδὲ μὲν ἄλλον, ἐπεὶ καὶ πᾶσι νεμεσσῶ,
Λαῶν ἡγεμόσιν τοῖα κλεϊζομένοις.
Ὡς νῦν πᾶσα θάλασσα, καὶ εὐρέα πείρατα γαίης
Πέπληθε, δνοφερὸν πένθος ἐμῆς κραδίης.
Αλλὰ λόγος μ' ἐχάλεψεν ἀτάσθαλος. οὐ μὲν ἔγωγε
Πρόσθε τόδ' ᾠόμην, ἀλλ' ἐχάλεψεν ὅμως.
Πᾶσι μ' ἔθηκε φίλοισιν ἐπίφθονον. ὦ φθόνε, καὶ σὺ
Εξ ἐμέθεν τί λάβῃς. ἴσχεο γλῶσσα φίλη.
Βαιὸν δ' ἴσχεο γλῶσσα. τὸ δ' αὖ τέλος οὔ σε σιωπᾶν.
Οὐ τόσον ἐξ ἐμέθεν λήψεαι ὁ μισολόγος.
Γιγνώσκοις μ' ὡς σκαιὸν τις αὖξε φθόνον ὡς ἀρίσαιτο,
Δείσας ἐξ ὄρθρου μίμνησκε τοῖον ἄχος.
Πόρκην ὃν φιλέεσκε παρ᾽ αἰγίον, ἔμβαλε πόντῳ,
Τὸν δ' ὑποδεξάμενον ἰχθὺν, ἔδυσε λίνον.
Ιχθυβόλος μὲν ἄνακτι, ὃ δ' ὤπασεν ᾧ θεράποντι
Τὴν ἁλίην. πόρκης δ' ἰχθὺς ἐν λαγόσιν.
Ιχθὺν μὲν γαστὴρ ὑπεδέξατο, χεὶρ δέ τε πόρκην.
Θαῦμα μέγ'. οὐδ' ἐθέλων εὕρατο κεῖνος ἄχος
Ὣς καὶ ἐγώ. μύθῳ γὰρ ἐμῷ φθόνος ἄγριον αἰεὶ
Ομμα φέρει. σιγῆς βένθος ἐπισπασάμην.
Τόσσον ἐμοὶ σεμάσεις. τὸ δ' αὔριον οὐ σάφα οἶδα,
Εἰ κακὸν εἴτε καλὸν αὐλίσσει τέλος.
Αλλ' ἄγε δὴ φθόνον ἴσχε βροτοῦ ἄκος. ἐκ δέ με πικρῶν
Γλωσσῶν ἐξερύσας, σὴν ὑπὸ λάμψιν ἄγοις.
Ενθά σε σὺν φαέεσσιν ἀκηζῶσι γεραίρων,
Μέλψομ' ἀπὸ στομάτων ἦχον φραζμένιον.
Δέχνυσο καὶ παρὰ χειρὸς ἀνάκλεια, ὡς μὲν ἔχοι τι
Ημετέρης σιγῆς μνημόσυνον λαλέον.

ΥΜΝΟΙ ΕΙΣ ΧΡΙΣΤΟΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ σιωπὴν, ἐν τῷ πάσχα.

Χριστὲ ἄναξ, σὲ πρῶτον ἐπεὶ λόγον ἱερὸν δῶκα,
Δεύτερον κατέχων, φθέγξομ' ἀπὸ στομάτων.
Αγνοτάτου ἱερῆος ἁγνὸν θύος, εἰ θέμις εἰπεῖν
Τόνδε λόγον προχέων ἡμετέροιο νόου,
Πατρὸς ἀρχὲ μεγάλοιο νόου λόγε, φέρτερε μύθου,
Φωτός τ' ἀκροτάτου φῶς ἴκελον, οἰογενὲς,
Εἰκὼν ἀθανάτοιο πατρὸς, καὶ σφραγὶς ἀνάρχου,
Πνεύματι τῷ μεγάλῳ συμφαὲς ἐξερυμένου
Αἰῶνος πέρημα, μεγακλεὲς, ὀλβιόδωρε,
Υψίθρον', οὐρανίε, πανσθενὲς ἄσθμα νόου,
Νωμητὰ κόσμοιο, φερέσβιε, δημιοεργὲ
Οντων, ἐσσομένων. σοὶ γὰρ ἅπαντα πέλει,
Ος κόσμοιο θέμεθλα, καὶ ὁππόσα δὴ θέλοντος,
Δυσάμενος φορέεις νεύμασιν ἀπλανέας.
Σοὶ μὲν ἄναξ φαέθων ὑψίδρομος ἄστρα καλύπτει,
Κύκλον ὑπερτέλλων ἔμπυρον, ὥς σὺ νόεις,
Σοὶ ζώσα, φθινύθει τε ἀμοιβαδὶς ὄμμα τὸ νυκτὸς,
Μήνη πλησιφαὴς αὖθις ἐπερχομένη.
Σοὶ δὲ ζωοφόρος τε κύκλος καὶ μέτρα χορείης,
Ωραις μέτρα φέρει ἤπια κιρναμένας.
Απλανέων τε πλανοί τε παλίμπορον ἀΐσσοντες
Αστέρες, ἠγαθέης εἰσὶ λόγος σοφίης.
Σὸν φάος ἐστὶν ἅπαντες, ὅσοι νόες οὐρανίωνες
Μέλπουσι τριάδος δόξαν ἐπουρανίης.
Σὸν βροτὸς αὖ κλέος ἐστὶν, ὃν ἄγγελον ἐνθάδ' ἔθηκας
Υμνοπόλον τῆς σῆς ὦ φάος ἀγλαΐης.
Αμβροτέ μοι, βροτέα τε, παλιγγενὲς ὕψος ἄσαρκον,
Υστάτιον θνητῶν σώμασι σαρκοφόρε,
Σοὶ ζῶ, σοὶ λαλέω, σοὶ δ' ἔμπνοος εἰμὶ θυηλὴ,
Η μόνη κτεάνων λείπετ' ἀφ' ἡμετέρων.
Σοὶ καὶ γλῶσσαν ἔδησα, καὶ οὖσι μῦθον ἔλυσα.
Λίσσομαι. ἀλλὰ πόροις ἀμφότερ' εὐαγέως.
Φθέγξομαι, ὅσσ' ἐπέοικεν. ἃ δ' οὐ θέμις, οὐδὲ νοῆσαι
Ρεύσω μαργάριτον, βόρβορον ὥσπερ ἐμὸν,
Χρυσὸν ἀπὸ ψαμάθοιο, ῥόδον κραναῆς ἀπ' ἀκάνθης.
Λέξομ' ἀπ' ἀσταχύων σῖτον, ἀφεὶς καλάμην.
Ταῦτά σοι ἡμετέροιο θαλύσια χειρὶ πόνοιο
Γλῶσσ' ἀπορευγομένη πρῶτον ἀνῆψεν ἔπος.
Σήμερον ἐκ νεκύων Χριστὸς μέγας οἷσιν ἐμίχθη,
Εγρετο, καὶ θανάτου κέντρον ἀπημάλδυνε,
Καὶ ζοφεροὺς πυλεῶνας ἀμειλίκτου Ἀΐδαο
Ρήξατο, καὶ ψυχαῖς δῶκεν ἐλευθερίην.
Σήμερον ἐκ τύμβοιο θορὼν, μερόπεσσι φαάνθη,
Οἷς γένεθ', οἷσι θάνεν, οἷς ἤγερτ' ἐκ νεκύων,
Ὥστε παλιγγενέες τε, καὶ ἐκ θανάτοιο φυγόντες,
Σοὶ συναειρόμεθ' ἐνθάδ' ἀνερχομένῳ.
Σήμερον αἰγλήεις σε μέγας χορὸς ἀμφιγέγηθε
Αγγελικὸς, μέλπων ὕμνον ἐπινίκιον.
Σήμερον ἦχον ἔπνευσα μεμυκότα χείλεα σιγῆ
Λύσας, ἀλλά μ' ἔχεις ὑμνοπόλον κιθάρην.
Νῷ νόον ἐνδὸν ἔρεξα, λόγῳ λόγον. αὐτὰρ ἔπειτα
Ρέξω καὶ μεγάλῳ πνεύματι, ἤν ἐθέλῃ.

ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΟΝ.

Τέκνον ἐμὸν, τόδε τοι πεμπτήμερον ἐσθλὸν ὀπάζει
Γρηγόριος, πατρὸς δὲ παραίφασις ἐστὶν ἀρίστη.
Οὐ χρυσὸς λιθάκεσσι μεμιγμένος ἠγλαϊσμένος,
Κόσμος θηλυτέρησιν ὀλυμπιάς. οὐδὲ μὲν εἶδος
Χρώμασι φαρμάσσειν βασιλήιον αἶσχεϊ τερπνῷ,
Εἶδος ἐπ' εἴδει ἄγουσαν ἀλοίιον. εἵματα δ' ἄλλας
Πορφύρεα, χρύσεα, διαλαμπέα, σιγαλόεντα,
Αἷς οὐδ' ἐν βιότοιο διαυγέος εὖχος ἔνεστι.
Σοὶ δὲ σαοφροσύνη τε μέλοι, καὶ κάλλος ἀγητὸν,
Ομμασι κευθομένοισιν. ὁ δὲ τρόπος, αὖθις ἄριστος,
Εμπεδον, ἀστυφέλικτον, ἀείδιμον εὖχος ἐχούσῃ.
Αζεο μὲν πρώτιστα θεὸν, μετέπειτα δ' ἀκοίτην,
Οφθαλμὸν βιότοιο, τεῆς σημάντορα βουλῆς.
Τὸν μοῦνον φιλέειν, μούνῳ δέ τε θυμὸν ἰαίνειν.
Καὶ πλέον, ἤν σε πόθοισι τελειοτέροις ἀγαπάζῃ,
Φίλτρον ἔχων ἀκέαστον ὁμοφροσύνης ὑπὸ δεσμοῖς,
Θάρσος ἔχειν μὴ τόσσον, ὅσον πόθος ἀνδρῶν ὀπάζει,
Αλλ' ὅσον ἐστὶν ἐοικὸς, ἐπεὶ κόρος ἐστὶν ἁπάντων.
Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ, πόθος δ' ἀκόρητος ἀρίστων.

Μία

Μήποτε θῆλυς ἐοῦσα, ἐπὴν ἀνὴρ ὄγκον ἐπείγῃ.
Μὴ δὲ γένος προφέρειν, μηδ' εἵμασιν ὀφρὺν ἀείρειν,
Μὴ σοφίῃ, σοφίη δ' ἐγάμει θεσμοῖς ὑποείκειν.
Ταῦτα γὰρ ἀμφοτέροισι βίου ξυνώσατο δεσμός,
Εἴκειν μὲν βρωμέοντι, πονεομένῳ δ' ἐπαρήγειν,
Μύθοισιν μαλακοῖσι, παραιφασίῃσί τ' ἀρίσταις.
Οὐδὲ λεοντοκόμος θρασὺς μέγα δύναστ' ἀλκῇ,
Ἀδμῆσι βρυχαλέοισι χολούμενον, ἀλλὰ δαμάζει·
Χερσὶ καταψήχων, καὶ αἱμυλίοισι λόγοισι.
Μήποτε ἣ θαλάμῳ τιν' ὀνειδίσσειας ἀκοίτην,
Καὶ μάλα χωόμενόν περ, ἐπεὶ πλέον αὐτὸς ὄνειαρ,
Μὴ δὲ τέλος βουλῆς αὐτίξοον, οὐ γὰρ ἐοικός.
Δαίμων πολλάκι τέρμα φέρει φραδμόνι βουλῇ.
Μὴ δὲ μὲν ἀδρανίην. ἦ γὰρ κραταιοτέρη μάχαιρα.
Μὴ δὲ μὲν αἰνήσειας ὃν οὐ φίλον αἰνέει σεῖο,
Παρβλάδην ἐπέεσσι καθαπτομένη δολίοισι.
Καὶ δ' ἄλλως ἐπέοικεν ἁπλοῦς τρόπος εὐγενέεσσιν
Ἀνθρώποις ἢ δὲ γυναιξὶ μάλιστα θηλυτέρῃσι,
Ξυνὰς δ' εὐφροσύνας καὶ ἄλγεα πάντα τίθεσθαι,
Ξυνὰς δ' αὖ μελεδῶνας, ἐπεὶ τόδε οἶκον ἀέξει.
Μῆτις μὲν καὶ σεῖο, τὸ δὲ κράτος ἀνέρος ἔστω.
Ἀχνυμένῳ βαιόν τι συνάχθεο. καὶ τόδε τερπνὸν
Φάρμακον ἄλγεός ἐστι, φίλων ἄχος. ὦκα δ' ἔπειτα
Αἴθριον εἶδος ἔχουσα, λύειν μελεδήματα θυμοῦ.
Ἀνδρὶ γὰρ ἀσχαλόωντι, λιμὴν εὔορμος ἄκοιτις.
Κερκὶς σοί γε μέλοι, καὶ ἔρια τε μελεδῶναι
Θείοις ἐν λογίοισι, τὰ δ' ἔκτοθι ἀνδρὶ μέλοιτο.
Μὴ πολλὴν ἐκ προθύρων πέμπειν πόδα, μὴ δ' ἐπὶ τέρ
Πάνδημον, καὶ ἄκοσμον ὁμήγυριν. ἢ γὰρ ἔρευθος (ψιν
Αἱρεῖ καὶ δαμένῃσι. τὰ δ' ὄμματα ὄμμασι μίσγει.
Αἰδοῦς δ' οἰχομένης, πάντων γενέτειρα κακίστων.
Ἐς δ' ἀγαθὰς κέλομαί σε φέρειν πόδα σὺν πινυτῇ
Ὡς ἵνα καὶ λόγον ἐσθλὸν ἐνὶ φρεσὶ σεῖο χαράξῃς, (σιν,
Ἢ κακίης ὀλετῆρα τεῆς, ἢ δ' ἂν μὴν ἀρίστην.
Οἶκός σοι, πόλις ἐστί. καὶ ἄλσεα μὴ ἐράασθε
Ἄλλοις, ἢ πινυτοῖσι σαόφροσιν, οὐδ' ἱεροῖσι
Καὶ πολιῇ νεότητος ἀρείονι, μὴ δὲ γυναιξὶ
Ταῖς ὁπόσαις αὐχήν τε πολὺς, καὶ δήμιον εἶδος.
Μὴ δὲ μὲν εὐσεβέεσσιν, ὅσας πόσις ἐκτὸς ἔεργει,
Καὶ μάλα περ πίστει. τί τοι τόσον ἐστὶν ὄνειαρ,
Ὁσσάτιον πόσις ἐσθλὸς, ἐπὴν μόνον ἀμφαγαπάζῃς.
Λίην μὲν φρονέειν, λίην δέ τι μὴ βλεμεαίνειν.
Αἰνῶ θηλυτέρας, τὰς ἄρσενα οὐδ' ἴσασι,
Μὴ δὲ μὲν ἢ ἐπὶ δαῖτα γαμήλιον, ἢ γενέθλην
Σπεύδειν, ἔνθα πόθοι τε, χοροιτυπίαι τε, γέλως τε,
Καὶ χάρις οὐ χαρίεσσα, τὰ γὰρ τε σώφρονα θέλγει,
Ὡς ἀκτὶς κηροῖο διαίσσουσα τάχιστα.
Μὴ δὲ μὲν οἰκιδίοις τι πότοις ἐνὶ δώματ' ἐγείρειν
Ἀνέρος ἢ παρεόντος ἀμύμονος, ἢ ἀπεόντος.
Πᾶσι μέτρα φέρουσα, τάχ' ἂν παθέεσσιν ἀλώσῃ.
Τὴν δ' ἄθυρον βρομέω μὲν ἐγὼ, τρομέει δὲ ἀκοίτης.
Μὴ δὲ παρειάων σκιρτήμασι πάλλεο μάχλοις,
Ἢ χόλῳ πλήθοντι. τὸ γὰρ μερόπεσσιν ὄνειδος.
Θηλυτέραις δὲ μάλιστα καὶ ἔκτοπον εἶδος ἔθηκεν.
Οὔατα κόσμον ἔχοι τὸν ἀμάργαρον ἐσθλὰ δέχεσθαι
Ῥήματα, τοῖς δὲ κακοῖσι νόου κληῖδ' ἐπικεῖσθαι.
Οἰκταί τε, κλεισταί τε, σαόφρονες ὦσιν ἀκουαί.
Στάζοι δ' ἁγνὸν ἔρευθος ὁμόζυγι παρθένος αἰδῶς
Σοῖσιν ὑπὸ βλεφάροισι, δίδου δ' ὁρόωσιν ἔρευθος.
Ὄμματα πυρὰ ἔχουσα, καὶ ἐν χθόνα ὀφρὺν ἄγουσα,
Γλῶσσαν ἔχουσ' ἀχάλινον, ἀεὶ πόσιν ἐχθοδοπήσεις.
Γλῶσσα καὶ ἀπταίστοισι κακὸν βάλε πολλάκι μέγα.
Σιγᾶν λώϊόν ἐστιν, ὅτ' ἂν λόγον ἔργον ἐπείγῃ,
Ἢ λαλέειν, καιροῖο λόγου κλείοντος ἄκοσμον.
Μῦθος ἀεὶ ποθέοιτο, πόδων δ' ὑπέροπλον ἰόντων,
Ψεῦσται σαοφροσύνης, καὶ ἴθμασιν ὕβρις ἔπεστι.
Καὶ τὸ δέχου, μὴ σαρκὸς ἔχειν ἀδάμαστον ἐρωήν,
Μὴ δ' αἰεὶ λεχέεσσι χαρίζεο. πεῖθε συνεύνον
Ἤμασιν ἁγνοτάτοισι φέρειν χάριν. ὡς γὰρ ἔοικεν,
Εἰκόνα τὴν μεγάλοιο θεοῦ θεσμοῖς ὑποείκειν,
Εἴ τε θεσμὸν ἔδωκε γαμήλιον υἱὸς ἄσαρκος
Ἡμετέρῃ γενεῇ, καὶ πλάσματι χειρὸς ἀρήγων,
Ὥσπερ ἀπερχομένοισι καὶ ἐρχομένοισι γενέθλην
Ἑλκύσαι, μερόπων προτέρων γένος, οἷα ῥέεθρον
Ἄστατον ἐκ θανάτοιο, καὶ ἱσταμένοισι τεκέεσσιν.
Ἀλλὰ τί μοι τὰ ἕκαστα διακριδὸν ὧδ' ἀγορεύειν·
Οἶδα δ' ἔγωγε παραιφασίην, καὶ ἔτι μέγ' ἀμείνω
Ἐστί τοι ὦ χαρίεσσα θεοῦ δόσις. ἠδὲ πεκάσθω
Παντός σοι μύθοιο καὶ ἔργματος ἔμπνοος ἀκών,
Θηλυτέρη Χειρωνὶς ὑπὸ προπόδεσσι γάμοιο,
Ἥ σ' ἐκ παιδὸς ἔδεκτο, καὶ ἔπλασεν ἤθεσι κεδνοῖς.
Αὐτοκασιγνήτου μέγ' ἀμύμονος ἀρχιερῆος
Ἀμφιλόχου, τὸν ἔπεμψα θεῷ, θέκλης γε σὺν ἁγνῇ,
Ἄγγελον ἀτρεκίης, ὀρειχία, κῦδος ἐμεῖο.
Κἄπιτ' ἐμῆς πολιῆς ὑψίφρονα μῦθον ἐδέξω,
Τὸν κέλομαι πραπίδων σε φίλοις κευθμῶσι φυλάσσ
Ὧν δ' αὖ καὶ πόσιν ἐσθλὸν ἐριπτόλιν ἐξακέσαιο, (σειν·
Εἴ τί γε μεγάλαυχον ὑπέρτερον εὖχος ἔχουσα,
Νῦν μέν σοι τόδ' ἔδωκα κειμήλιον. αὐτὰρ τὸ λῷστον,
Καὶ τεκέων τεκέεσσι τέλοις πολύκαρπος ἐλαίη,
Ὡς καὶ πλειοτέροισι θεὸς μέγας ὑμνέοιτο,
Τῶν περ δὴ γενόμεσθα, καὶ ᾧ θέμις φῦσιν ὀδεύειν.

ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟ ΤΗΣ κωνσταντίνου πόλεως ἐπάνοδον.

ΑΡχομαι ἐκ βιότοιο λιπὼν μέγα λαῖτμα θαλάσ (σης,
 Τῆς καὶ τῆς χαλεποῖς πνεύμασι βρασσόμενος.
Ἔρχομ' ἔχων ὅσ' ὄρεξα, καὶ ὅσ' ἐμόγησ' ἀπολέψας,
 Τοῖς μὲν ὑποδρομέων, τοῖσι δὲ γηθόσυνος.
Οὐδὲν τερπνὸν ἔλειψα, τόκον ποθέων ἀκαχοίμην.
 Τοῖσι μὲν οὐκ ἐθέλων, τοῖς δ' ἐθέλων ἐδάμην.
Οἷον ἐμοὶ κτέαρ ἔσκεν ὀράσιμον, οἶος ἀπ' ἄλλων
 Πλοῦτος, θελκτήριον λησμοσύνης καμάτων,
Τῆς μεγάλης τριάδος ξυνὸν σέλας, ἣν ἀνεφαίνον,
 Ἄγχι καὶ ἀλλοδαπῶν ἤλυθον ἐκπροδιδῶν,
Οὐ μὴν πάμπαν ἄπρακτος, ἐπὴν λάθοντες ἐδέχθην,
 Ὡς τις ἀλητήμων. σὴ τριὰς ἥδε χάρις.
Ἔμπαγε μὴν ἄφρονα, καὶ ὡς κύκλον ποδὶ κέντρον,
 Πάντας ἐτορνώμην ῥήμασιν εὐσεβίης.
Ἦν δρόμος, ἀλλ' ἅμ' ἐπέμψε πόνος καὶ νοῦσος ὀπίσσω,
 Πολλὰ μάλα φθονερῷ δαίμονι μεμφόμενον.

Ὅστις

Ὅς τις ἐμῆς ὠδῖνος ἁγνὸν τόκον ἐξετίναξεν
 Ἀρπακτήν, ζωῆς ἐκτὸς ἐν προθύροις.
Ἡ δ' ἄρ' ἐμὴ Τριὰς αὖθις ἀπὸ στομάτων ἀθεμίστων
 Τέμνεται, ἔν τ' ἀγοραῖς, ἔν τε χοροστασίαις.
Καὶ πόρνοι κεραταῖσι λόγοις, τὸ δὲ φάσγανον, αἲ αἲ,
 Τίς πήξει φονίοις περσεφόνου παλάμῃ,
Ζηλήμων ψυχήν τε καὶ οὔνομα, ἢ τίς ἀρήξει
 Δόγμασιν ἑβραίοις πλησσομένοις ἀδίκως,
Μωσῆς. ἐκ δ' ὀλέσας αἰγύπτιον αὐτίκα μῦθον,
 Λαοῦ πὰρ μεγάλου κῦδος ἔχησι μέγα.
Τίς μὲν ὅλην θεότητα μετὰ φρένας ἦσι βάλοιτο,
 Μηδὲν ὑποστέλλων τῆς μεγάλης τριάδος,
Ἠὲ νόῳ πυκινῷ τε καὶ εὐαγέεσσι λόγοισιν,
 Ἀνλεπτάλεον ἐπίεον θυμὸν ἀποσκεδάσει.
Τίς δὲ βελῶν καιροῖσιν ἀκαμπέα πίστιν ἐρύξει
 Ἄτροπος, ἐν τριπτοῖς καρτερὸν ἱστάμενος.
Μή δ' ὥς δυσρίποιο πολυπλάγκτοιο ῥέεθρον
 Τῇ δὲ με κεκλίνοι ἔνθα καὶ ἔνθα ῥέων.
Τίς δὲ μόθον κρυόεντα τ' ὀβριμοεργέων ἱερήων
 Στήσει, τοὺς φιλίης εἰς ἓν ἄγων προμάχους.
Τοῦ μὲν ἐμοὶ πόθος ἦεν, ἐπεὶ θεὸς ὧδε κελεύει,
 Χειρὸς ἄκος μερόπων, οἷσι νόμοις παθέων,
Οἷς σταυρῷ συνέδησεν ὁμῶς ἀγαθούς τε, κακούς τε.
 Ὅστις ἀνακρείης τηλόθεν, ὅς τε πέλας.
Τοὔνεκα καὶ λίθος ἦεν ἐπ' ἀμφοτέροις ἀκρόγωνος,
 Λαοὺς εἰς ἓν ἄγων, ἁρμονίῃ φιλίης.
Ἦν πόθος. οἱ δέ με πρόσθεν ἀπεχθήραντο ἄλιτροι,
 Οὔ τιν' ἐμῆς αἰδῶ θέντο προφασίης.
Αἴθε δέ μοι Τριὰς ἦεν ἀδήριτος, ἣν βελέεσσι
 Βάλλουσιν πυκινοῖς. ὦ Τριὰς ἔχθρε μόθον.
Μηδὲν ἀθρήσειε κακὸς μόθος, ἀλλὰ μόγοισι
 Δὸς τέλος ἡμετέροις ἐσθλὸν ἀεξομένοις.
Κλεινὸν Ἀναστασίης χώροις ἔδος, ὃ ῥα θανοῦσαν
 Πίστιν ἔθηκας αὖθις αὖθις ἐμοῖσι λόγοις.
Σεῖο μὲν οὐ δὲ θανὼν ἐπιλήσομαι, ἀλλ' ἅμ' ἀρίστοις
 Στήσομ', ὑπὲρ τεκέων λισσόμενος τριάδα.

ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ.

Τὴν ἀρετὴν ποθέω μέν, ἀτὰρ τόδε μ' οὐκ ἐδίδαξεν,
 Ἥτις δὴ τελέθει, καὶ ὁππόθεν ἵξετ' ἔμοιγε,
Καὶ μάλα περ ποθέοντι. πόθος δ' ἀτέλεστος, αἰαῖ.
Εἰ μὲν δὴ καθαρὸς τελέθει ῥόος, οὐκ ἐπίμικτος
Ὕδασι χειμερίοισι, χαραδραίοισί τ' ἀναύροις,
Δίζημ' ὅς μιν ἔτετμεν ἐπὶ χθονός. οὐ γὰρ ἀνίσχει
Βόρβορον ἐκ κραδίης, οὐ δέξατο σάρκα βαρεῖαν
Ἕλκων, καὶ ζοφόεντι θολούμενος ἔκποθεν ἐχθροῦ
Ζωῆς ἡμετέρης, καὶ ἰλυόεντι βερέθρῳ.
Οὐδὲ γὰρ ἦεν ἐοικός, ἐπεὶ φύσις εἰμὶ παγεῖσα,
Καὶ ῥεύστου βιότοιο διακρίδον ἔμμεν' ἄρευστον.
Εἰ δ' οὐκ ἀργύρεος πάντῃ ῥόος, ἀλλ' ἐπίμικτος,
Ἔστι χερειοτέροις ἀρετή, καὶ μίξις ἄκοσμος.
Πῶς ἀρετὴ τελέθει, τάδε φράζεο. καὶ γὰρ ἔγωγε
Τῇ καὶ τῇ νόον ὠκὺν ὅπῃ στήθεσσιν ἑλίσσω.
Ψυχῇ μὲν χιόνος φύσις ἔπλετο, ἀργυρέη τε.
Ξανθὴ δ' αὖ θερμή τε πυρὸς φύσις. οὐδ' ἐπίμικτα
Ταῦτα πέλει. ἐλύθη δὲ βίῃ πυρός, ἢ ἀναμάχθη.
Τῇ δ' ἀρετῇ πῶς αἶσχος ἐπήλυθεν εἰκὸς ἀτίζειν.
Εἰκόνα τὴν μεγάλοιο θεοῦ κακόχαρτος ἁμαρτάς.
Εἰ ἐτεὸν θεός εἰμι, λάχος δὲ σὸν εὔχομαι εἶναι.
Πωθάνομ' ἀλφειοῖο καλὸν ῥόον, ὥς διὰ πικρῆς
Ἔρχεθ' ἁλός, μέγα θαῦμα, γλυκὺς ῥόος, οὐδ' ἐπίμικτος
Ἤλασεν τελέθει. λαίβη δέ τις ἠέρος ἀχλύς,
Καὶ νόσος μελέων. ἀρετῇ δέ τε, ἡμετέρη νύξ.
Πολλάκι περσὸν ἄειρα πρὸς αἰθέρα, καί με βαρεῖα
Τηκεδανή τε μέριμνα χαμαὶ βάλε. πολλάκι δ' αὐτῇ
Αὐγασάμην θεότητος ἁγνὸν φάος, ἀλλὰ μέσον γε
Ἦλθε νέφος. κρύφθη δὲ σέλας μέγα, καί μ' ἐδάιξεν
Ὡς φύγεν ἐγγὺς ἐόντα. τίς ὁ φθόνος; ἢ ποθέοντας
Αἰὲν ἐμοὶ ποθέειν θνητοῖς νόμος, ἢ τόδ' ἄμεινον
Ἔστιν ἐμοί, μόχθῳ μὲν ἑλεῖν, μόχθῳ δὲ φυλάξαι.
Τοῦτο γὰρ ἔμπεδόν ἐστιν, ὃ νοῦς κτᾶ μιν. πολλάκι δ' αὐτὸ
Ἐσθλοῦ τ' ἠδὲ κακοῖο διάκρισιν ἐχθρὸς ἀμέρσῃ,
Ὡς θὴρ κερδαλέος τις ἐπ' ἴχνεσιν ἴχνια βάλλων,
Ὡς κεν θηρευτῆρα κακοῦ πλάξειε δόλοισιν.
Ἄλλο τι σὰρξ μὲν ἄνωξεν ἐμοὶ φίλον, ἄλλο δ' ἐφετμή,
Ἄλλο θεός, φθόνος ἄλλο. χρόνος τὸ μέν, ἄλλο γε δ' αἰών.
Ἔρδω δ', ὃ στυγέω, καὶ ἀμφιγέγηθα κακοῖσι.
Καὶ γελόω μόρον αἰνὸν ἐνὶ σπλάγχνοισιν ἐμοῖσι,
Σαρδόνιον, κακόχαρτον, ἐπεὶ τὸ τερπνὸς ὄλεθρος.
Νῦν χθαμαλός, νῦν αὖτε μετήορος ὕβριν ἀτίζων
Σήμερον, ὑβριστὴς δ' ἄρ' ἂν αὔριον, ἄλλος ἐν ἄλλοις
Καιροῖς, πουλυπόδης τις ἐειδόμενος χροὰ πέτραις,
Δάκρυα θερμὰ χέων. ἡ δ' οὐ συνέριθος ἁμαρτάς.
Καὶ τὰ μὲν ἐξεκρίνασα, τὰ δ' ἐνδόθεν αὖθις ἐγείρω
Ἄλλαις ἀμπλακίῃσιν, ἄκος δέ τε φάρμακα ῥίψα.
Σαρκὸς ἐπὶ προθύρων εἰμί, καὶ εἰ φρεσὶν, οὐ σάφα οἶδα.
Αἰδοῦς ὄμμ' ἐκάλυψε, νόος δ' αὐγῇ δῦσεν αὐάδης.
Ὀξυφανὴς ξείνοισι κακοῖς, ἰδίοις δέ τ' ἀφεγγής.
Οὐράνιος μύθοισιν, ἐπιχθόνιος πραπίδεσσιν
Εἰμί, γαληνιόων τε, καὶ εὔδιος. εἰ δ' ἄρ' ἀήτης
Καί τυτθὸς πνεύσειεν, ἀείρομαι οἰδαλέοισι
Κύμασιν. οὐ δ' ἀπέρυξε ῥόθος πάρος, ἐγγύθι ὄντα
Νηνεμίην. τῆμος δὲ πνοιῶν χόλον, ὦ μέγα θαῦμα.
Πολλάκι δ' εὐδρόμεον σὺν ἐλπωρῇσιν ἀρίσταις,
Ἤδη καὶ μεσάτης ἀρετῆς ὑπερεκτανύοντα,
Ἐξαπίνης παλίνορσον ὑπὸ προπόδεσσιν ἔθηκεν,
Ὥστε ἐπὶ ψαμάθοιο φέρων πόδα λοίγιος ἐχθρός,
Κλεπτομένης προπάροιθεν ὑπ' ἴχνεσιν ἀστατέουσιν,
Αὖθις ἀνέρχομ' ἔγωγε, καὶ ἔμπαλιν ἔρχομ' ὀπίσσω,
Πλέομ' ἔτ' ἢ τὸ πάροιθε δυσάμμορος αἰὲν ὁδεύων,
Αἰὲν ἔχων μέγα τάρβος, ἔβην μόγις, ὦκα δ' ὄλισθον.
Μακρός μοι βίος ἐστί, καὶ οὐκ ἐθέλω βιότοιο
Λύσιν, ἄχος ποθέων. ἄχος δέ τε πῆλ' ἀπ' ἐμεῖο,
Ἤμασι πλειοτέροισι πλέον κακότητας ἀγείρων.
Τοὔνεκεν ἡμετέρῃ γνώμῃ τόδε δόγμα πεπῆχθαι.
Πρώτη μὲν τριάδος καθαρὴ φύσις. αὐτὰρ ἔπειτα
Ἀγγελική. τριτάτη δ' ἄρ' ἐγὼ βροτὸς ἀμφιτάλαντος
Μεσσηγὺ ζωῆς τε καὶ ἀργαλέου θανάτοιο
Ἑστηώς, ὀβρίμωρον ἔχων τέλος, ἀλλ' ἐπίμοχθον,
Εἰ καὶ μικρὸν ἔωξα κακοῦ βιότοιο θύρηφι.
Ὧδε θεὸς γὰρ ἄνωξεν ἐμῆς φρενὸς ἔμμεν' ἄεθλον.

Κεῖνος

Κεῖνος δ' οὐκ ἄριστος, ὃς ἐν πλεόνεσσι κακοῖσι
Βαιὰ φέρει, κακίης δέ τε νῶτα δίωκον,
Ὥστε ῥόος ποταμοῖο βιώμενος ἄλλο ῥέεθρον,
Τρηχαλέον, θολερόν τε καὶ ἄγριον, εἰ δὲ μιγείη,
Κρύπτων πλειοτέρου καθαροῦ ῥόον ἰλυόεντα.
Ἡ δ' ἀρετὴ πλακτοῖο, τὸ δὲ πλέον οὐρανιώνων.
Εἰ δέ τις ἐνθάδ' ἐὼν θεὸν ἔδρακεν, ἢ πρὸς ἄνακτα
Ἔδραμε σάρκα βαρεῖαν ἐς οὐρανὸν ἔνθεν ἀείρας,
Τοῦτο θεοῦ γέρας ἐστί, βροτοῖς δέ τε μέτρ' ἐπιείκεσθαι.
Εἰ δ' ἄγε τοι καὶ ἕτερον ἐγὼ λόγον ἐν φρεσὶ θήσω,
Πῶς κεν τῆς μεγάλης ἀρετῆς ἐπὶ τέλσον ἵκηαι,
Ἡ μόνη καθαροῦ καθαρὸν θύος. οὐ μὲν ὀΐω
Ἐνθάδε. πουλύχοος γὰρ ἐπ' ὄμμασιν ἐνθάδε καπνός.
Στέργω δ', εἴ κεν ἔπειτα λίπω κακὰ δακρυόεντα,
Οὐχ ἴσον μεγάλοιο θεοῦ τότε δῶρον ἐτύχθη
Εἰκόνα περ τίοντος, ἐπεὶ καὶ σεῖο μενοινῆς,
Οὔτι σέο φρενὸς οἷον, ἐπεὶ καὶ κρείσσονος ἀλκῆς,
Ὡς οὐδ' ὄψις ἐμοί γε μόνη θήσατο λοῦσα,
Καὶ μάλα δερκομένη περ ἑκὰς μεγάλου φαέθοντος.
Αὐτὸς δ' ὄμματ' ἔλαμψε, καὶ ὄμμασιν αὐτὸς ἐφάνθη.
Δοιαὶ μὲν μεγάλοιο θεοῦ πρὸς κρείσσονα μοῖραι,
Πρῶτα θ' ὑστατίη τε, ἰδέ τε καὶ παρ' ἐμεῖο.
Κεῖνος δ' ἐκ τῶν ἔθηκε καλοῦ, καὶ κάρτος ὀπάζει.
Αὐτὸς δ' ἐν μεγάλῳ σταδιοδρόμος, οὐ μάλ' ἐλαφρὸς
Ἔρχομαι, οὐκ ἀγέραστος ἐν ἅλμασι κῶλα τιταίνων,
Χρυσὸν ἔχων πινυτήν, χρυσὸν ἄεθλον, ὄλβον ἀγητόν,
Ὅς με καὶ ἀπάγοντα καὶ συνδρομέοντα τίθησι.
Κεῖνο δ' ἐκτός, ἁπάντων ἐτώσια παίγνια θνητοί,
Καὶ νεκύων, ζώντων, ὀλωλότων ἀμπλακίῃσιν.
Οὐδὲ γὰρ ἠέρος ἐκτὸς ἴδον ποτώμενον ὄρνιν.
Οὐδὲ μὲν ὕδατος ἐκτὸς ἀλίδρομος ἔπλετο δελφίς.
Ὡς οὐδὲ χριστοῖο δίχα βροτὸς ἴχνος ἀείρει.
Τῷ μή μοι λίην μεγαλίζεο, μηδ' ἐπὶ σεῖο
Κάρβος ἔχειν πραπίδεσσι, καὶ εἰ μάλα πάνσοφος εἴης.
Μηδέ τιν' εἰσορόων χθαμαλώτερον ὕψος ἀερθῇς,
Ὡς πάντων κρατέων, καὶ τέρματος ἄσσον ἐλαύνων.
Τέρματος ἐντὸς ἔμεινεν, ὃς οὐκ οἶδε τέρμα πορείης.
Λίην μὲν τρομέειν, λίην δέ τε μὴ βλεμεαίνειν.
Εἰς γῆν ὕψος ἔθηκεν, ἐς οὐρανὸν ὕψος ἄειρε.
Καὶ ῥ' ὑπερφιάλοισι θεὸς κοτέει μεγάλοισι.
Μάρτυρε τὸ μὲν χέρουσι, τόδ' ἔλπεο, τῷ δ' ὑπόειξε.
Καὶ τὸ σαοφροσύνης, μέτρον ἴδμεναι ἧς βιοτῆτος.
Ἶσόν τι κακὸν ἐστὶν ἀπ' ἐλπίδος ἐσθλὰ τίθεσθαι,
Καὶ μέγα θάρσος ἔχειν, ὡς οὔπω τις ἔμμεν ἄριστον.
Ἀμφοτέροις κεν ὅδοιο κακὴν στάσιν ἐν φρεσὶ θείης.
Αἰεί σοι τὸ βέλεμνον ἐπίσκοπον ἐν χερὶ κείσθω.
Μηδὲν ὑπερτρέμπειν χριστοῦ μεγάλοιο ἐφετμῆς,
Μὴ δὲ μὲν ἐντὸς ἄγειν, ἀθλῆς σκοπὸς ἀμφοτέρωθεν.
Πολλάκι καὶ τὸ πρόδιαστον ἀρχαῖον εὖτε νέοιο
Κύδεος ἱμείροντες, ὑπέρτονα τοξεύοιμεν.
Ἢν μεγαλοφρονέῃς, μνήσαιο ὅθεν ἐς βίον ἦλθες.
Τίς μὲν ἔης ὀπιπρόσθεν, τίς δ' ἐν σπλάγχνοισιν ἐκεῖ δ'
Τίς δ' ἄρ' ἔσῃ μετέπειτα, κόνις, καὶ οὗτος ἐδωδή, (θυ,
Μηδὲν ἀκηδεστοῖο φέρων πλέον ἐν νεκύεσσιν.
Ἢν χθαμαλοφρονέῃς, πλάσμα χριστοῖο τέτυξαι,
Καὶ πνοιῇ, μοίρῃ τε σεβάσμιον ἐνθάδ' ἐπήχθης.
Οὐράνιος, χθόνιος, τυκτὸς θεός, ἔργον ἄλιστον,
Τοῖς χριστοῦ παθέεσσιν ἐὼν ἄφθιτον εὖχος ἐδόντων.
Τέκνα μὴ σάρκεσσι χαρίζεο, μὴ τὰ πρόδιστα
Τοῖσδε βίου φιλέειν, νηὸν δέ τε λώονα τεύχειν.
Νηὸς γὰρ μεγάλοιο θεοῦ βροτός, ὅνπερ ἔτευξε
Κινύμενον γαίηθεν, ἐς οὐρανὸν αἰὲν ἰόντων.
Τόνπερ ἐγὼ κέλομαί σε θυώδεα πᾶσι φυλάσσειν,
Ἔργμασιν ἠδὲ λόγοισιν, καὶ θεὸν ἐντὸς ἔχοντα,
Αἰὲν ἄριστον ἐόντα, ἐτήτυμον, οὐ δοκέοντα.
Μὴ ναῦν μιλτοπάρῃον, εὔχροον, ἢ περισήμοις
Κάλλεσιν ἀστράπτουσαν ἄγειν ἐπὶ νῶτα θαλάσσης,
Ἀλλ' ἐσθλὴν γόμφοισιν, εὔπλοον, εὖ ἀραρυῖαν
Χείρεσι ναυπηγοῖο δι' οἴδματος ὦκα φέρουσαν.
Πᾶς μὲν ἴοι προπάροιθεν, θεοῦ δέ τε πάντων ἔχεσθε.
Ὃς σοφός, ὃς ἀφνειός, ὃς πλούσιος, ὅστ' ἐπὶ δεινῆς
Ἕρματος ἀψαύστοιο. πρυμνήσια κεῖθεν ἀνῆφθαι
Πᾶσιν, ἐμοὶ δὲ μάλιστα, ὃς ἕζομαι ὑψιβόωκος,
Λαὸν ἄγων θυέεσσι πρὸς οὐρανόν, ὦ τόσον ἄχθος
Χριστὸν ἀτιμάζοντι μελαινομέναις πραπίδεσσιν,
Ὁσσότερον κλέος ἐσθλόν, ἐπὴν θεότητι πελάζω.
Καὶ γὰρ δὴ μέτροισι θεοῦ, καὶ μέτρα βίοιο
Ἔσσεται, ὡς δὲ μέτροισι βίου, καὶ μέτρα θεοῖο.
Ὦ δ' αὖ μοι φρονέων, βίον ἔμπεδον ἐνθάδ' ἐλαύνοις,
Ἐνθάδε καὶ μετέπειτα θεοῦ σὺν ἀρείονι πομπῇ,
Λυθέντος σκιόεντος ἐν ἤματι τοῦδε βίοιο.

ΕΙΣ ΕΠΙΠΛΑΣΤΩΣ ΜΟΝΑΖΟΝΤΑΣ.

Πρῴην τίς με τρυφῶν δ' ἑτέρων τῶν ἀνοήτων
Καὶ διαθρυπτομένων, πλούσιος, ὑψιτρόφων,
Ἀλλά τε πολλὰ λέγων, καὶ πλουτεῖν ἅπερ ἔχοντα,
Καὶ ἀπραγμοσύνην, καὶ μετρίαν λιβάδα.
Δάκρυα δ' αὖ σιγᾶς εἶπον τάλαν, ἀδὲ χαλινὰ
Γαστρός, καὶ γονάτων τραύματα, κἀγρυπνίην.
Οἷς μοναχοὶ νεκροῦσι τὰ σώματα, οἵ γ' ἀληθῶς.
Τοὺς γὰρ ἀπαιδεύτους ῥίψομεν ἐς κόρακας.
Πράγματα δ' οἷα δοκεῖς ψυχὴν πάσχειν πολεμουμένην
Σώματι, καὶ κόσμῳ αὐτῷ καθεζομένην.
Οἱ μοναχοὶ τί λέγουσιν, ἀκούσατε ὦ φιλόκοσμοι,
Οἱ τῆς πρὸς καιροῦ τῆς μεγάλης ὀφρύος,
Κέκτησθε, πλουτεῖτε. γάμος, τέκνα, πάντα τὰ τερπνὰ
Ὑμέτερ', εἴτε ἣν γῆ, εἴτε θάλασσα τρέφει.
Ἡμεῖς δ' αὖ πηγὴν ἢ κηπίον, ἢ μικρὰν αὔραν,
Ἢ σκιὰν ἐκ δενδρέων, κτήματ' ἐλαφρότατα
Σχῶμεν. ἔπειτα τρυφὴν τόδε φάσκετε, ἢ καὶ ἀναπνεῖν
Οὐ δεῖ χριστιανούς, τοῦτ' ἀδικεῖσθε μόνον.
Εἷς νόμος, εἷς δὲ θεός, κλῆσις μία. πάντας ὁμοίως
Σωθῆναι χριστὸς σάρκ' ἀναδυσάμενος
Βούλεται. ἀλλ' ὑμᾶς συνελαύνετε εἰς τὸ τέλειον,
Ὡς χριστὸς ἀνθρώποις οὐδὲν ὑποσχόμενος.
Εἰ δὲ θεῷ, τοῦτ' αὐτὸς ἐπίσταται, οὐχὶ σὺ κρίνειν
Ἄξιος, ὄντα κακόν, χείρονα τραύματ' ἔχων.
Ὡς στυγνὸς ὦ νεανίσκε, καὶ ὠχρός, κἀνυπόδητος.
Αὐχμηρός τε κόμην, φθεγγόμενός τε μόγις.
Καὶ ζώνης διαρρεῖ τὸ χιτώνιον, ἥτε μέλαινα
Διπλοῖς ἐντακτοῖς ἕλκετ' ἐς ἀστραγάλους.

Ταῦτ' εἰ μὲν διὰ πίστιν, ὁ πᾶς βίος ἐστὶν ἔλεγχος,
Εἰ δὲ ζωγραφίαν, ἄλλος ἐπαινεσάτω.
Μηκέτι μὴτ' ἀρότρου μελέτω τινὶ, μὴ δὲ δικέλλης,
Μὴ δὲ φόρους διδότω, μὴ γονέας τρεφέτω.
Ἔστω σοι πώγων τε βαθὺς, καὶ σάκκινον εἶδος.
Καὶ χροῦ ὑπερζύγιον, δόγματα καινὰ πίθει.
Ἂν δὲ σολοικίζῃς, καὶ πάντας ὁμοῦ καταλύῃς,
Ἄγγελος, οὐδὲ τρίχος ἰσχὺν ἔχουσ' ὀλίγην.
Εἴ τις νῦν ἀκάθαρτον ἔχει βίον, ἢ πλεονέκτην,
Ἢ χεῖρας φονίας, ἢ λειχῆνα μέγαν,
Μὴ δὲ μελῶν τήξει, μὴ δὲ δάκρυσι, μή τε φρόνησιν
Αὐτὸν ἀκοσμήσοι, μῦθος ἅπαντα τάδε,
Ἀλλὰ βίοις στρεφέτω, τὰ ῥήματα πάντ' ἀνελέξας,
Αἱρέσεως ἐρχέσθω. τοῦτο λύσις κακίης.
Κόπτειν σάρκα παχεῖαν, ἐν οἷσδ' ἐστὶ πᾶσιν ἄριστον,
Εὐχαῖς, νηστείαις, φροντίσιν, ἀγρυπνίαις.
Τὸν μὲν γὰρ καθαρὸν, καθαρώτερον εἰκὸς ὑπάρξαι.
Τὸν δὲ κακὸν, τῆξαι τῆς κακίης τι μέρος.
Εἰ δέ τις ἐστ' ἐπίπλαστος, ἐμοὶ καὶ τοῦτον ἀρέσκειν
Κόπτεσθ', ὥστε δίκας τῆς ἀπάτης διδόναι,
Τὰς παχείας σάρκας καὶ γαστέρα ὄγκον ἔχουσαν,
Ἡ λεπτὴ χωρεῖν εἴσοδος οὐ δύναται.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΟΣΟΝ.

Ἤλυθεν αὖθις ἐμοί γε δολόπλοκε, ὡς ἐνόηκας,
Βρίθος ἐμῆς κραδίης ἐνδόθι βοσκόμενος.
Καὶ πολλοῖς, κρατεροῖς τε πιέσμασι τοῖσδε βίοιο,
Εἰκόνα τὴν ἱερὴν γνὺξ βαλέειν ποθέων,
Σαρξὶν ὀβριμοεργοῖσιν ἐνήλατο, καί μ' ἐδάιξας
Εἰς πόδας ἐκ κεφαλῆς ῥεύματι δαιμονίῳ.
Τῷ ξηρὴν ἐδίδην. θεὸς φύσιν, ὡς ἐκέρασσε
Τῇ ψυχῇ λιτρὴν κοσμογόνῳ σοφίῃ,
Ὡς κεν ἰσοστασίην δέμας ἄρτιον ἄμμι φυλάσσοι,
Τὴν δ' ἀποσταίην καὶ βιότοιο φύγῃ.
Ἤλυθεν ἀνδροφόνοισι νοήμασιν, ὧν δ' ἐμὰ τλῆμον
Σῆς δνοφερῆς κακίης ἰὸν ἔχουσαν ὅλον.
Οὐχ ἅλις ἦν ἐμοί γε βαρύστονα γῆρας ἕλκειν
Ἄλγεα, καὶ σκοπέλων ἄχθεα τρινακίων,
Ἀλλά με καὶ στυγερὴ κατεδάσσατο δάπτεια νοῦσος,
Τηκεδόνι μελέων, ὡς ἔτος ἐξ ἔτεος.
Τοῖσιν ἐπαιάζω, καὶ στένομαι, ὡς ὅτε τις λῖς
Ἄλκιμος ἐμπλεχθεὶς ἄρκυσι θηροφόνων.
Οὐ μύθων ποθέω σκιρτήματα, οὐκ ὀρεσταινὴν
Πᾶσιν ὁμηλικίην, οὔτε μὲν εὐθαλίην.
Οὐκ ἀγορὰς πολίων, οὐκ ἄστεα, οὐδὲ λοετρὰ,
Οὐδ' ὅσα τῷ δολεροῦ ἄνθεα τοῖσδε βίου.
Ταῦτα γὰρ οὐδὲ πάροιθεν ἐμοὶ φίλα, ἐξ ὅτε Χριστὸν
Ἀγκασάμην, χθονίων τῆλ' ἀπανιστάμενος.
Αἰάζω δ' ὅτι με Χριστοῦ μεγάλοιο λέλοιπεν
Ὄμμα ζωοφόρον, ὃ μέλον ἄπποτ' ἐμοί.
Ὅς με καὶ ἐν σπλάγχνοισιν ἁγνῆς κύδηνε τεκούσης,
Καὶ πόντου κρυεροῦ ῥύσατο καὶ παθέων.
Αἰάζω λαοῖο θεόφρονος ἡνία ῥίψας,
Οὐ μὲν ἀπορρίψας, ὅτι δὲ χερσὶ φέρων,
Ὃς πρόσθεν μύθοισιν ἀγάλλετο ἡμετέροισιν,
Ἡνίκ' ἐμῆς γλώσσης τρανὸν ἔλαμπε σέλας.
Νῦν γε μὲν ὡς λιπόμαστος ἐν ἀγκαλίδεσσι τεκούσης
Νηπίαχος θηλὴν ἔσπασεν ἀναλίην
Χείλεσι διψαλέοισι, πόθον δ' ἐψεύσατο μήτηρ,
Ὡς ἄρ' ἐμῆς γλώσσης λαὸς ἐκκρέμαται,
Ἱκμαλέον πηγῆς πολλοῖς τὸ πάροιθε ῥεούσης,
Ἧς νῦν οὐδ' ὀλίγην ἰκμάδα οὖτ' ἔχει.
Ἄλλοι μὲν προχέουσι γλυκὺν ῥόον, οἱ δ' ἀΐοντες,
Ἄχνυντ'. οὐ γὰρ ἐοῦ πατρὸς ἔχουσι λόγον.
Ποῦ μοι παννυχίων μελέων στάσις, οἷς ὑπερεῖδον
Τοὺς πόδας βεβαὼς ἔμπνοος, ὥς τε λίθος.
Ἢ μοῦνος Χριστῷ ξυνούμενος, ἢ σὺν ὁμίλῳ
Τέρψιν ἔχων ἱερῶν ἀντιθέτων μελέων.
Ποῦ καμπτῶν γονάτων γλυκερὸς πόνος, ὃν τὸ πάροιθε
Δάκρυα θερμὰ χέων, νοῦν σκοτίῃ συνάγων.
Ποῦ δὲ προπεσκόμεναι παλάμαι ποσὶ νῆσον ἔπασσαι.
Ποῦ τῆξις μελέων οἴχετ' ἀδρανέων.
Οὐκέτι μὲν θυέεσσιν ἁγνοῖς ὑπὲρ χεῖρας ἀείρω,
Τοῖς μεγάλοις Χριστοῦ μιγνύμενος πάθεσιν.
Οὐκέτι δ' ἀθλοφόροισι φίλην ἵστημι χορείην,
Εὐφήμοισι λόγοις τίμιον αἷμα σέβων.
Εὐρὼς δ' ἀμφὶ βίβλοισιν ἐμαῖς, μῦθοι δ' ἀτέλεστοι,
Οἷς τις ἀνὴρ δώσει τέρμα, φιλαφρονέων.
Πάντ' ἔθανε ζώοντι, βίος δέ μοι ἐστὶν ἀφαυρὸς,
Νηὸς ἀκαλυνότερος, τὴν λίπον ἁρμονίαι.
Ἀλλ' ἔμπης, ὦ καί με βαρύστονε δαῖμον ἐλαύνεις,
Οὔποτέ σοι κάμψω γόνατ' ἐμῆς κραδίης,
Ἀλλ' ἄτροπος, ἄκαμπτος, ἐμὴν ἐς μητέρα γαῖαν
Δύσομ'. ἔχοι σκώληξ τὴν ὄφεος δαπάνην.
Τύπτε δέρην, ψυχὰ δ' ἄρ' αὐτέστατος. ἀκόνα θάλπω
Παρστήσω Χριστῷ, τὴν λάχον ἀνδροφόνι.
Καὶ γὰρ πρόσθε πίδηκας Ἰὼβ μέγαν, ἀλλ' ἐδαμάσθης.
Ὡς μὴν ἀεθλοβίτης ἐστεφάνωσε μέγας,
Καὶ θῆκεν περίβωτον ἑῷ κηρύγματι νίκην,
Πάντα δ' ἐδόκησεν ἔχειν διπλᾶ, τὰ σὺ κέδασας.
Τοῖος ἐν αἴσης Χριστοῦ νόμος, ἀλλά μ' ἄναχθι
Ὀψέ περ ἀρτιμέων, σὸς λόγος ἐστὶν ἄκος.
Λάζαρος ἐν νεκύεσσιν ἐγὼ νέος, ἀλλὰ βόησον,
Ἔγρεο, καὶ ζήτω σοῖσι λόγοισι νέκυς.
Λυσιμελὴς νέος εἰμὶ ὁ λέκτριος, ἀλλὰ βόησον,
Πήγνυσο, καὶ κλίνην βούλομαι ὕψι φέρειν.
Σῶν κλέπτω θησαυρὸν παλάμαις ἄκος, ἀλλὰ ῥέεθρον
Αἵματος ἴσχε τάχος σαρξὶ μαραινομέναις.
Σοὶ δ' ὑποκάμπτομ' ἔγωγε, τεὸν λάχος, ὡς Χανα-
Τυρὰν ἔχουσα δέμας, ἀλλ' ἀνάειρέ μ' ἄναξ. (ναία
Πόντος ἄνω, σὺ δ' ὕπνος ἔην γλυκύς. ἀλλὰ τάχιστα
Ἔγρεο, καὶ στήτω σοῖσι λόγοισι σάλος.
Ἐστὶ μὲν ἄλγος ἐμοί γε, καὶ ἄψεα νοῦσος ἔχουσα.
Οὐ γὰρ δὴ βροτέων πάμπαν ἀμοιρόμενος,
Οὔτ' ἐγὼ, οὔτέ τις ἄλλος, ἐπεὶ θεὸς ὧδε κελεύει,
Μή τιν' ὑπερβὲ φέρειν ὀφρὺν ἐπουρανίην.
Πάντας δ' ἐν μεγάλοιο θεοῦ λίσσοντας ἀρωγὴν,
Χρειοῖ κρεῖττον ἔχειν πλεῖον ἐπ' εὐσεβίῃ.
Ἀλλ' ἔμπης οὐ τόσσον ὀδύρομαι εἵνεκα νούσου.
Νοῦσος γὰρ νοερῶν καί τινα ῥῦψιν ἔχει.
Ἧς πάντες χατέουσι, καὶ ὃς μάλα καρτερὸς ἐστί.

Δαιμὸς

Δειμὸς γὰρ θνητοῖς καί τι μέλαν φορέει,
Ὅσσ᾽ ἀπὸ χθαμαλῶν πεδικνώδμαι ἄλγεα πάσχων,
Μή τις ὀλισθήσῃ πήμασιν ἡμετέροις.
Παῦροι μὲν μερόπων κρατερόφρονες, οἵ ῥα θεοῖο
Δείχνυντ᾽ ἀσπασίως πᾶσαν ὑποσχεσίην,
Τερπνόν τε, λυπρόν τε, λόγον δ᾽ ἐπὶ πᾶσιν ἴσασιν,
Εἰ καὶ κρυπτὸν ἑῆς βένθος ἔχει σοφίης.
Πολλοὶ δ᾽ εὐσεβέεσσιν ἐπιθρώσκουσιν ἀκιδνοῖς,
Ὡς θεολατρείης οὐδὲν ἔχουσι γέρας.
Ἢ καὶ πάμπαν ἄτιμον ἐνὶ στήθεσσι νόημα
Ἵσαντ᾽, αὐτομάτην πᾶν τόδε πῆξιν ἔχειν.
Οὐδὲ θεὸν μεδέοντα βροτήσια πάντα κυβερνᾶν,
Οὐδὲ γὰρ ἂν τοίους οἴακας ἄμμι φέρειν.
Τῶν μνῆσαι, καὶ ἄλαλκε τεῷ θεράποντι μέγιστε,
Μὴ δ᾽ ἐπὶ λαβρὸν τέρμα βάλῃς βιότου.
Σὸς λάτρις οὗτος ἔγωγε, τεοῖς δ᾽ ἐπὶ χεῖρας ἰάλλω
Δώροις, καὶ κεφαλαῖς τῶν ὑποκλινομένων,
Καὶ νούσων καλέουσιν ἀρηγόνα. ἵλαθι Χριστέ.
Εἰ δ᾽ ἔτ᾽ ἀπεκρύπτεις, δὸς σὸν ἀεθλοφόρον.
Μήτε με πάμπαν ἄλημον ἔχοις λόγε, μήδ᾽ ἐπίμοχθον,
Μήτ᾽ ἀχάλινον ἄγοις, μή τε δυσπαθέα.
Κέντρα νύσσε μάκαρ, μὴ δόρατι, μήτε με κοῦφον,
Μὴ δ᾽ ὑπερβραχθομένην νῆα θάλασσα φέροι.
Καὶ κόρος ὑβρίζει, καὶ ἄλγεα νυκτὶ καλύπτει.
Ἀντιταλαντεύοις πίσυν ἀπημοσύνῃ.
Ἐχθρὸν ἀγηνορέοντά μ᾽, ὑπερμογέον τ᾽ ἐλέαιρε,
Ὡς ἔτ᾽ ὀνήσεις καιρὸς ἀριστόδικε.
Ἄζομ᾽ ἐμὴν πολιήν τε, καὶ ἄψεα αὐτοδάϊκτα,
Καὶ θυσίας μογέων πήμασι, καὶ θεόθεν.
Ἀλλά τί μοι τὰ περισσὰ νόμους θεότητι τίθεσθαι.
Τῆμε Χριστὲ φέροις σὸν λάτριν, ὡς ἐθέλεις.

ΠΡΟΣ ΝΕΜΕΣΙΟΝ.

Ὄμμα δίκης μύθων τε, Νεμέσιε, ὃς τὸ πάροιθεν
Βήμασιν ἰθυδίκοισι φέρων κλέος ἐκ βασιλῆος
Πρώτοις αὐσονίοις τε νόμοις μέγα κάρτος ὀπάζων
Ἐξ ὀπὸς ἀντιπάλοιο, καὶ ἥσσονα μῦθον ἐλέγχων,
Ὕστατον αὖ τέλλεις θώκων ὕπερ ἠγαθέοισι
Καππαδόκοισι, θέμιστος ἀπάργματα σῆς ἀναφαίνων
Ἄλλοι μὲν μολπῇσιν, ἐριγδούποισί τ᾽ ἀοιδαῖς,
Καὶ ῥήτρην πυρόεσσαν ἀπὸ στομάτων προχέοντες
Τὴν σὴν, ἣ ῥα σὺ πάντας ἀπόπροθι πολλὸν ἔθηκας,
Σὸν κλέος ὑμνείουσιν, ἐπεὶ πλεόνεσσι λόγοισιν
Ἄρκιος, ἣν ἐθέλωσι διακριδὸν ἐξαγορεύειν,
Ὥστε ῥόος μεγάλοιο μεριζόμενος ποταμοῖο.
Ἄλλοι δ᾽ αὖ γραφίδεσσι μετήορον ὕψι φέροντες,
Ἢ χαλκῷ χροιαῖς τε Νεμέσιον ἐν μεσάτῃσι
Στήσονται πτολίεσσιν ἀναυδέα, τὸν πολύμυθον,
Ἄστεα κυδαίνοντες, ἐπεὶ κλέος ἄστεσιν ἐσθλῶν
Ἡγεμόνων, καὶ εἶδος ὁρώμενον ἐσσομένοισιν.
Αὐτὰρ ἐγὼ, δὴ γάρ με θεὸς μέγας ἵδριν ἔθηκεν
Οὐρανίων, χθονίων τε, νόος δ᾽ ἐπὶ πάντα φορεῖται,
Βένθεα ἀνιχνεύων μεγάλου τὴν πνεύματος αἴγλῃ,
Φθέγξομαι, ἅσσ᾽ ἐπέοικε θυηπόλον ἄνδρ᾽ ἀγορεύειν,
Ἄγγελον ἀτρεκίης ἐριηχέα, τῶνδε μαθητὴν,
Οἳ κόσμον γλυκεροῖσι θεοῦ δήσαντο σαγήναις,
Οὔτε λόγοις κρατεροῖσι πεποιθότες, οὔτ᾽ ἀφνειοῖο
Κάρτεϊ φυσιόωντες, ἀγακλέες, οὔτι πάροιθεν,
Ὄφρα τις ὧδ᾽ εἴπῃσι, θεοῦ κράτος ἐστὶ λόγοιο.
Ἀλλ᾽ ἄγε τοῖς δ᾽ ἐπέεσσι δίδου φρένα, καὶ γλυκεροῖσι
Μαψιδίοις ἐπέεσσι τόσον χρόνον οὔας ὑπόσχων,
Ὧν χάρις ἔστ᾽ ἐπίπλαστος, ὁμοίιος εἴδεσι μάχλοις.
Βαιὸν ἐμοῖσι λόγοισιν ὑποκλίνειας ἀκουήν,
Ὧν κάλλος νόος ἐστὶν, ἀνέκπλυτον, ἀσυφέλικτον,
Ὄμμασιν ἀγνοτάτοισι διαυγέα φῶτ᾽ ἀμαρύσσων.
Εἰ γὰρ ὀϊστεύσειε τεὴν φρένα Χριστὸς ἄνωθεν,
Καὶ μεσάτην πρώσειεν ἀναψύχοντι βελέμνῳ,
Ἀμφοτέρας κεν ἔρωτας ἐποπτεύων ἑκάτερθεν,
Γνοίης κέντρον ἄνακτος, ὅσον γλυκερώτερόν ἐστιν.
Ἤδη μοι πολιόντι κάρη καὶ ἄψεα ῥικνὰ
Ἐκλίνθη βιότοιο πρὸς ἕσπερον ἀλγινόεντος.
Πολλοῖς μὲν λυπροῖσιν ἐμὸν κέαρ ἀντεβόλησε,
Πολλοῖς δ᾽ αὖ τερπνοῖσιν ἀμοιβαδὶς ὠκυμόροισιν.
Ἀλλ᾽ οὔπω τοιόνδε, τοσόνδε τε κῦδος ὄπωπα,
Ὅσσον ἐπουρανίοιο θεοῦ θεότητι πελάσσαι.
Οἷον ἐμοὶ φίλον ἔσκε λόγων κλέος, ὅς συνάγειρεν
Ἀντολίη τε, δύσις τε, καὶ Ἑλλάδος εὖχος Ἀθῆναι.
Τοῖς ἔπι πόλλ᾽ ἐμόγησα πολὺν χρόνον. ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς
Πρηνέας ἐν δαπέδῳ Χριστοῦ προπάροιθεν ἔθηκα,
Εἴξαντας μεγάλοιο θεοῦ λόγῳ, ὅς ῥα καλύπτει
Πάντα φρενὸς βροτέης τρεπτὸν πολυειδέα μῦθον,
Τόσσον, ὅσον φαέθων ὑψίδρομος ἀστέρας ἄλλους.
Τούνεκ᾽ ἐμῶν ἐπέων ἐμπάζεο. καὶ γὰρ ἄμεινον.
Οὐ θέμις, οὐδ᾽ ἐπέοικε θεοῦ βροτὸν ἐκγεγαῶτα,
Οὐρανίοιο λόγοιο καλὴν καὶ ἄφθιτον εἰκὼ,
Τὴν νοερὴν, νοερῶν τε δαήμονα, ὑψικέλευθον,
Εἰδώλοις κενεοῖσιν ὑποκλίνεσθαι ἀθέσμως,
Εἰναλίων, χθονίων τε, καὶ ἠερίων πετεηνῶν,
Ὕλης σκιδναμένης, ἰνδάλμασιν οὐδ᾽ ἀνοῖσι,
Παίγμασι σῆς παλάμης, ὧν καὶ σκοτὶ καμούσης.
Ὧν τὸ μὲν ἐστὶ σέβασμα, τὸ δ᾽ ἥμισυ κεῖτ᾽ ἀγέραστον.
Οὐδὲ μὲν οὐρανίοισι τὰ μὴ θεοὶ, ἐκ δὲ θεοῖο
Κτίστορος ἐξεγένοντο, καὶ εἰ μέγα κῦδος ἔχουσι,
Μήνῃ τ᾽, ἠελίῳ τε καὶ ἀστράσιν, οἵ ῥα πόλοιο
Κόσμος. ὁ δ᾽ οὐρανίοιο φορεύμενος ἄστρων εἶδος,
Κυκλαδὸν πολλοῖσι κεκασμένος ἐνδόθι κόσμοις,
Κῆρυξ ἀγλαόφωνος ἀναυδέσι ῥήμασι τέχνης,
Ἣ τόδε πᾶν συνέπηξε, καὶ ἁρμονίῃ συνέδησεν,
Ὄφρα κε δερκομένοισιν ἀδερκέα φῶτες ἔλωσι,
Καὶ γάρ τις δόμον αἰπὺν ὁρῶν, δωμήτορα λεύσσει.
Καὶ νηῦς ναυπηγοῖο διάγγελος οὐ λαλέουσα.
Τὴν δ᾽ ὦ θεοποιὲ, νέων πάτερ οὐρανιώνων,
Ἤδη καὶ συγγενέσι σεβάσμασι γούνατ᾽ ἔκαμψας,
Δαίμοσιν ἀψύχοισι, κακούς τ᾽ ἀγαθούς τ᾽ ἐκάλεσσας,
Οἳ πάντων τελέθουσι κακοὶ, καὶ πλάσματος ἐσθλοῦ,
Δυσμενέες, φθονεροὶ, φιλοδαίμονες, ἀγριόθυμοι,
Σαρκοχαρεῖς, κνίσσῃσι γεγηθότες, ἰλυόεντες,
Οὓς Χριστὸς μεγάλοιο θεοῦ λόγος, ὦ τε φαάνθη
Ἀνδρομέοισι τύποισιν ἀδμὴς θεὸς, ὦσεν ὀπίσσω,
Δηρὸν δ᾽ ἢ κρατέοντας ἐπὶ χθόνα, αἵματι σεμνῷ,
Αἵματι λῦσεν ἀλιτρὰ, νόῳ δ᾽ ἀνέδεξε θυηλὴν,

Τὴν ἱερὴν τὸ πάροιθεν, φαεινομένην ὀλίγοισιν.
Οὐ μέγα, καὶ γὰρ ἐγὼ Χριστοῦ λάχος, οὔνομα σεπτὸν
Πολλάκι μουσῶν ἔειπον. ὃ δ' ἄχθετο λοβεῖ δαίμων
Τρύζων, ἀχαλδοῦν τι, βοῶν ἀγρὸς ὑψιμέδοντος,
Ἡ σαυροῦ μεγάλοιο χαράγματι, μή δε μένοντι
Ἱερὰ μέσσον ἔγραψα, τύπος δ' ἐστὶ τρόπαιον,
Ὡς τὸ πάρος Μωσῆος ἀγακλέος ἐν παλάμῃσιν.
Ἤθελον ἠερίης σκοπιῆς καθύπερθεν ἀερθεὶς,
Βρονταῖον παίηοσιν ἐπιχθονίοισιν ἀῦσαι
Ἄνθρωποι θνητοὶ, καὶ τέκτονες, οὐδὲν ἐόντων,
Μέχρι τίνος ψεύστῃσι καὶ ἠματίοισιν ὀνείροις
Παιζόμενοι, παίζοντες, ἐπὶ χθονὶ μὰψ ἀλάλησθε,
Λάτριες εἰδώλων κενεόφρονες, οἳ παθέεσσιν
Ἀλκαρ ἑοῖς μήσασθε θεοὺς ἐνοσαῖς ἀλιτροὺς,
Ὑβριστὰς, ἀνδροφόνους, σκολιοὺς, ἐπίορκον ὀμοῦντας,
Ἅρπαγας, ἀνδρογυνοὺς, μοιχοὺς, ἐπιβήτορας ἀνδρῶν.
Ἄθρει δὲ πρώτιστον ὅσ' ἔπλετο μαργοσύνῃσι,
Ταῦρος, κύκνος, χρυσὸς, ὄφις, πόσις, ἄρκτος, ἅπαντα
Ὅσσα μιν ὠκὺς ἀνώγει ἔρως, κοῦρός τ' ἀλαπαδνὸς,
Ὡς αὐτοί γ' ἐνέπουσι θεῶν πλαστῆρες ἀκιδνῶν.
Οὐκ οἶον, παθέων δὲ καὶ αὐτοὶ ἱρὰ σέβεσθε.
Ἄλλους δ' αὖτ' ἄλλοισι κακοῖς ἐπὶ κάρτος ἔχοντας,
Ὡς μὴ μοῦνον ἄπιστον ἅπαν κακὸν, ἀλλὰ καὶ ἐσθλὸν
Ἔμμεναι, ὥς ῥα θεῷ κεχαρισμένος, ὅς τόδ' ἔνισπε.
Σκέπτεό μοι στρατιὴν ἄλλον ἀγακλειτῶν ἐπικούρων,
Ἰθυφάλλους, κεράοντας, ἀναύχενας, ἡμιδράκοντας,
Θῆρας, θηρομιγεῖς τε, γελοίιον εἶδος ἔχοντας.
Τοίους παῖδας ἴδοιεν, ἐπεὶ καὶ τοῖα σέβουσι,
Τοῖοι καὶ τελέθοιεν ἀρηγόνες οἷσι φίλοισι,
Τοίων καὶ κἀν τύχοιεν, ἐπὴν καί τις ἐχθρὸς ἵκηται,
Ὡς κεῖνοι σφετέροισιν ἀρηγόνες εἰσὶ κακοῖσιν.
Ἀλλὰ τί μοι τὰ ἕκαστα διακριδὸν ἐξαγορεύειν,
Γλώσσης ἐξ ἱερῆς ἀμαρύγματα τοῖα χέοντι.
Ἓν δ' ἐνὶ πᾶσι μέγιστον, ἀτὰρ λόγος ἦλος ὄβειδε.
Ἡμεῖς μὲν μεγάλῃσι βίβλοις, θείοις θ' ὑποφήταις,
Καὶ πύματον Χριστοῖο διάκτορος ἠγαθέοισι
Γνώμασιν αἰγλήεντι χαρασσομένοισι νόημα,
Καὶ κραδίαις καθαρῇσι θεὸν μέγαν εἰσορόωσιν,
Ὦ μόνῳ θεότητος ἀειδέος ἐστὶ λαβέσθαι,
Ἴδριες οὐρανίων, θεολαμπέες, ὕψι θέοντες,
Ὅσσον ἐφημερίοισι θεοῦ βατὸν ἐνθάδ' ἐοῦσιν.
Οὐ γὰρ ῥηΐδιον· νεφέλης διαδέρκεται ὄμμα
Καὶ λίην ἐυγλήνοιο, τὸ δὲ πλέον, ὕστατον ἡμῖν.
Μισθὸς γάρ τε πόθοιο, πόθου τέλος ἀντιβολῆσαι.
Ὑμῖν δ' εἰ μὲν ἔασιν ἐπισχέες, ὅσσον ἔασι,
Μύθοις ὑμετέροισι, σεβάσμασί τ' οὐλομένοισι,
Τρισμάκαρες θνητοί τε τρισάκις, οἵ ῥα κακοῖσιν,
Οὔτε σύμφρονές εἰσι, νόμον θ' ὑπὸ τίσιν ἔθηκαν.
Οἷς γὰρ βωμοῖσιν, ἐϋπλεκέεσσί τ' ἐν ὕμνοις
Τίετε πανδήμοισιν, ἀγακλειταῖς θ' ἑκατόμβαις,
Πολλάκι δεῖπνον ἔθηκαν ἀμειβοβίοις κοράκεσσιν.
Εἰ δ' ὡς θεολόγοισιν ἐφεύαδεν ὑμετέροισιν,
Εἰσὶ γὰρ, εἰσὶ καὶ ὑμῖν ὑποφρασῆρες ἀοιδῆς,
Ταῦτα μὲν ἐστὶν ἄεισμα κενὸν, καὶ θεσμὸς ἀοιδῆς
Τερπνῆς, μιγνυμένοις μέτροις σὺν παίσορι μύθῳ.

Αὐτοῖς δ' αὖ νόος οὗτος ὑφειμένος εἴδετο μάχλα,
Σεμνότερος, πινυτοῖσιν ὁρώμενος, ἀμφιπρόσωπος,
Ἑρμᾶς δ' ἴγλυφος, οἷα πρόσω τὸ μὲν, ἄλλο δ' ὄπισθεν.
Ἄθρει κἀνθάδε μοι λόγον ἄτροπον, ὥσπερ ὀΐω,
Ἔστι καὶ ἡμετέροισι διπλοῦς λόγος, ἔνδοθι σεπτοῦ
Γνώματος, ὅς δ' ἄρ' ὕπερθε χαράγματος ἠγαθέοιο,
Ἀμφω, ὃ μὲν παύροισιν, ὁ δὲ πλεόνεσσι θεατός.
Οἴομαι, ὃς καὶ ἔχουσι σοφοὶ πλέον, οἱ λαβόντες,
Μόχθοις κατίσχουσι. τὸ δ' οὐ σχεδὸν, ὅττι τάχιστον.
Ἀλλ' ἔμπης μύθοισιν ἐμοῖς, ὡς σῶμα φαεινὸν
Ψυχὴν ἀμφὶς ἔχον θεοειδέα διπλόον εἷμα,
Πορφύρεον μελανοῖο διεκφανὲς ἀργυφέοιο,
Αἶσχος δ' οὐδὲν ἔπεστιν, ὅ μοι θεὸν ἀμφικαλύπτει.
Αἰδέομαι, θεότητος ἔχων ἵστορα μῦθον.
Τίς σκύλλης σκοπέλους σε διεκπλώοντα, κέλευσε
Σπεύδειν ἐς Ἰθάκην, μή πως πάρος ἐνθάδ' ὄληαι.
Τίς δ' ὀλοήν σε χάρυβδιν ἀπήλυσε, τίς δ' ἐπὶ πηγὴν
Τῆς καθαρῆς θεότητος, ἐν ἰλύϊ δινεύοντα.
Ἰλὺς πρόσθ' ἀπέδυσε, τόδ' ἔκφυγον ἀγλαὸν ὕδωρ;
Φράζεό μοι καὶ τοῦτον ἐπίφρονα μῦθον ἄριστον,
Οἱ πλέονες κακίης, καὶ ἡγητῆρος ἄνευθεν,
Πρόφρονες ἐς κακίην. τυτθὸν δ' ἐπὶ λῷον ὁδεύει.
Σχεῖν ῥόον, ὄβριον ἔμοιγε. τὸ δ' ἔνδον πρανὲς, ὡς μάλ' ἔλαε
Εἰ δὲ θεοὺς στήσειας ἀταλάλιους μεδέοντας, (φρόν-
Πεῖν μύθε δνοφεροῖο λῦσαι ζόφον ἔμφρονι μύθῳ,
Μυθολάτρην δ' ἐπέρβας ἐπιλασσόμενον φαέεσσιν.
Ἀλλὰ τί μοι πλεόνων, σὺ δέ μοι λόγον αὐτὸς ἄλυξον;
Ἀμφὶ δὲ τὸν πινυτός περ ἐὼν, καὶ ἄλλον ἐλέγχειν.
Εἰ μῦθοι τάδ' ἔασιν ἱδρύματα, ῥίψον ὄβριζε.
Τίς χάρις, αἶσχος ἄπιστον ἑοῖς κτεάτεσσι γεραίρειν,
Ὃν δὲ θεὸν γενετῆρα, βίῃ δ' ἡγήτορ' ἀτίζειν,
Εἰ μὴ μῦθος ἐφέλκεται οἷς φαέεσσι καλύπτειν,
Ἀζόμενος πολιῆσιν ὁμοίια μυθολογεύειν,
Τερπομένοις κύλιξι φίλαις, καὶ νυξὶν ἀΰπνοις.
Ταῦτα μὲν ἐς πόντοιο πέσοι βυθὸν, ὥσπερ ὄλωλε
Μοίρῃ πλειοτέρῃ. Χριστὸς γὰρ ἅπαντα κατέσχεν
Ἐκ περάτων, ἐπεὶ πείραθ' ἑαῖς παλάμῃσιν ἀγείρας,
Ἅς ποτ' ἐπὶ σταυροῖο μεγακλέος ἐξεπέτασσεν.
Εἰ δ' ὅτι καὶ διὰ μητρὸς ἐμοὶ θεὸς ἤλυθεν ἁγνῆς,
Παρθενικῆς ἀδέτοιο νόμοις καινοῖσι γενέθλης,
Καὶ θάνε, καὶ νεκύεσσι μίγη, καὶ ἀνέδραμεν αὖθις,
Ἦ ῥα φέρων παθέεσσιν ἐμοῖς, ὃν ῥίψεν ἁμαρτάς,
Τοῦτό σοι ἐστὶν ἄκοσμον, ἐπεὶ καθαροῖσι θεοῖσιν
Ἐκ καθαρῶν γεγαῶσι, δείδως σέβας ὦ φιλόκοσμε.
Σάμερον, ὅττι πάροιθεν ἐμῶν μύθων ἐπάκουσον,
Οὓς μοι Χριστὸς ἔπνευσεν ἐμὸς θεὸς ἔμπεδόμυθος.
Ἔστι μὲν οὐκ ὀλίγοισι καὶ οὗς λόγος, ὡς ἀπὸ κόλπων
Παρθενικῶν βλάστησε θεοῦ βροτὸς, ὃν συνέπηξε
Γνώμα θεοῦ μεγάλοιο ναῷ, ναὸν ἁγνὸν ἀγείρων.
Μήτηρ γὰρ Χριστοῖο ναὸς, Χριστὸς δὲ λόγοιο.
Ὡς γὰρ θέσμιον ἦεν, ἐπεὶ φύσιν ὀλόμενος θὰρ
Ἡμετέρην ἐφέπουσι παραιβασίης ὑπὸ πικρῆς
Θειοτέροιο βροτοῖο φυῇ κακίην ἀκέσασθαι,
Καὶ θῆσαι κράτος αἰνὸν ἀθανάτοιο δράκοντος,
Τόνεκα νηδὺν ἄμειψε, τὸ δ' ἥμισυ τίσε γενέθλης

Ἡμετέ-

Ἡμετέρης, τόδ' ἔλειπεν, ὅ μιν τέκε παρθένος ἀδμής.
Αὐτὰρ ἐπεί μιν ἔπηξε, καὶ ἐν σπλάγχνοισι θέωσεν,
Ἐκ δ' ἄγαγε πρὸ φόωσδε τελειομένοιο χρόνοιο,
Τῆμος σάρκα παχεῖαν ἐφέσσατο, πλῆσε δὲ νηόν
Ἐκ καθαρῆς θεότητος ἄναξ λόγος. ἀμφότερον δὲ,
Εἷς θεὸς ἦεν ἔμοι γε. τὸ γὰρ φθιτὸν οὐχ ὑπόειξεν
Ἀθανάτῳ πλάσαντι. θανὼν δ' ἐθέλων ὀλίγον τι,
Τύμβῳ παρθέμενος πλεκτὸν δέμας, ὦρσεν ἀναστὰς
Ἐκ νεκύων παλίνορσος, ἀναστήσει θανόντας,
Ἕλκων οἷα μάγνησσα λίθος τονόεντα σίδηρον.
Πᾶσι γὰρ ἀνδρομέοισιν ὅλον μ' αὐτὸ δέξατο χριστός,
Σάρκα λαβὼν, πόνον, ἄλγος, ὕβριν, τάφον, εὖχος, ἔγερ
Τοὺς μὲν γ' ὑμετέροιο λόγου κέβον ἄχρον ὁρμήν, (σιν.
Οἳ τόσον αἶσχος ἔχοντες, ἐμοὶ μόθον αἰνὸν ἔθεσθε,
Βόρβορον οὐχ ὁρόωντες, ἐμῶν ῥανίδων ἀλέγοντες.
Εἰ δ' ἐθέλεις ἐτεὸν γνῶναι λόγον, ὡς ὑποσχών,
Οἶδα μὲν, ὡς πλεόνεσσιν ἀφανδέα ταῦτ' ἀγορεύσω.
Οὐ γὰρ ἐνὶ πλεόνεσσιν ὅλος λόγος, οἱ κενεῇσιν
Ἑσπόμενοι δόξῃσιν, ἐτήτυμα ἀλόγησαν.
Ἀλλ' ἔμπης ἐρέω λόγον ἔμπεδον, οὐδ' ἐπικεύσω,
Καὶ μάλα περ ποθέων βίον ἄργυρον. οὐδ' ἐν ἄκοσμον,
Πλὴν συγγενὴς κακίης. ἀρετὴ δέ τε μοῦνον ἄριστον.
Τἄλλα δ' ἄρ' ἐν μεσάτῳ τε κακῶν ἀγαθῶν τε τέτυκται),
Ἡμετέρης ἰότητος ἀπήορα, εὖ μὲν ἔχοντα
Τοῖς ἀγαθοῖς, τοῖς δ' αὖτε κακοῖς, καὶ λίην ἄκοσμα.
Ὧν ἐν καὶ τόδ' ὄπωπα ἐμῆς μυστήριον ὕλης,
Εἴδεος ἀθανάτοιο συνερχομένου μελέεσσιν.
Οὐδὲ γὰρ ὡς συγίων τεῦξε βροτὸν, ἧς θεότητος
Μάρτυρα, καὶ μεδέοντα κάτω, καὶ εὖχος ἄνακτος,
Οὔτ' ἂν μιν φιλέων, συγγενίῃ πόρσυνε γενέθλην.
Ἢ λῆξον μύθοιο, θεοῦ δ' ἀπόπεμπε νόημα,
Εἴ τοι μὴ καθαρῆς διὰ νηδύος ἦν φάος ἦλθεν
Οὐ καθαρός. καθαρὸν γὰρ ἁλώσιμον οὔποτ' ἀνάγνῳ.
Εἰ δ' ἐθέλεις, καὶ ἄναγνος ἔοι τόκος. ἀλλὰ τόδ' ἔμπης,
Πᾶσιν εὖ φρονέουσιν ἀριφραδὲς, οἷς ἂν ἐπέλθῃ.
Ἀκτὶς ἠελίοιο φέρει φάος, οἷς ἀνεμίχθη
Εὐόδμοιο μύροιο χάρις πνείουσι τάχιστα,
Ἀλλ' οὐ δ' ἠελίοιο μολύσματα, οὐδὲ μύροιο
Ἅπτεται. ὣς ῥα θεὸς καθαρῆς διὰ μητρὸς ὁδεύσας,
Οὔτ' αὐτὸς σπλάγχνοισι φορύξατο, καὶ τὰ κάθηρεν,
Ὡς ἄρα καὶ θανάτοιο θανὼν κράτος ἐξαλάπαξεν.
Οὔτ' αὐτὸς θανάτῳ τι παθὼν λόγος, καὶ τὸν ὀλέσσας.
Οὗτος ἐμὸς λόγος ἐστὶ, τὴν δὲ γλῶσσ' ἀδάμαστος
Ἣν ὅτ' ἔην, νῦν αὖτε δαμάζεο. ὧδ' ἀγορεύει
Χριστὸς ἐμὸς, γλῶσσαν δὲ τὴν δύσφημον ἐγείροις.
Εἴαρ ἔβη, τὸ δὲ χεῖμα παρέδραμε, λαμπρὰ δ' ἄρ' αἴθρη.
Δεῦρ' ἴτε, καί μοι φωτὸς ἀπειρεσίου κορέσασθε.
Μέχρι τίνος σκοτίοισιν ἐνὶ κευθμῶσι δέδεσθε.
Καιρὸς ὅδ', ὃν πάρος ὕμμιν ὑπέσχετο πνεῦμα φαεινόν.
Δεῦρ' ἴτε, καὶ ζώοιτε, νέον δ' ὑποδέχθε καθαρμόν.
Λήξατ' ἀοιδοπόλοι. ναὶ λήξατε μαινόμενοί τε
Δαιμόνων ἐμπνείοντων ἀθέων μετάτροισιν ἀοιδαῖς.
Ὀρφεὺς θῆρας ἄγοι, Πέρσῃ δ' ἀσκραῖος ἀείδοι
Ἡσίοδος, τροίην δὲ καὶ ἄλγεα κλεινὸς Ὅμηρος.
Μουσαῖός τε Λίνός τε θεῶν ἄπο μέτρα φέροιεν,
Οἵ ῥα παλαιοτέροισιν ὑπεκλίθεν ἐσσὶν ἀοιδαῖς.
Ἑρμῆς ὁ τρισάριστος ἐμοῖς ἐπέεσσιν ἀρήγοι,
Οὐδ' ἐθέλων, σταυρὸν δὲ σέβοι μέτροισι Σίβυλλα.
Τῆς μεγάλης θεότητος, ἐλαυνόμενοι βελέεσσιν,
Οὐδ' ἐν ὑποστρέφομαι, καὶ εἴ τινος ἆσσον ἵκοιντο,
Οὐ θεόθεν. βίβλων δὲ παραβλέψαντες ἐμεῖο,
Οἱ μὲν γὰρ καὶ πάμπαν ἀλαμπέες, οἱ δ' ὀλίγον τι
Ἀστεροπὴν πάλλουσαν ὑπέδρακον, ὦκα δ' ἄμερθεν.
Τόνεκεν ἔρξατ' ἔμοι γε, καὶ ὀψέ περ εὖ φρονέοντες.
Φοῖβος μαντεύοιτο θεῶν μόρον οὐκέτ' ἐόντων.
Αὐτοπάτωρ, ἀλόχευτος, ἀμήτωρ οὐκ ἦν ἐκεῖνος,
Ὅς τις ἐμὸν δέπε σε κακὸν μένος, ὕστατ' ἀείδων
Κασταλίη τε, δάφνη τε, δρυὸς μαντεύματα κώδων,
Μηκέτ' ἀριστεύοντα μετ' ἀνδράσιν ἀφραδέεσσι.
Δαίμων τ' αἰγύπτοιο θεὸς κερεηγόρος Ἄμμων,
Βραγχίδαι δ' ἐπὶ τοῖσι, καὶ ὀφρυόεις Ἐπίδαυρος,
Καὶ τελεταὶ, κρυπταί τε, καὶ ὄμμασιν αἰτιόωσαι,
Κλεινῆς ἐν πετρῶσιν ἐλεύσινος αἴσχεα νυκτὸς,
Αὐλῶν τε φρυγίων μανιώδεος ἔκτομος ἠχὴ,
Δικταῖοι κορύβαντες, ἐνόπλια μαργαίνοντες,
Βάκχοι τ' ἀμφὶ γόνον σεμελήϊον, ὀρσιφοῖται,
Καὶ νυχίης Ἑκάτης κακὰ φάσματα, ὡς δὲ νάοιο
Μιθραίης κακὰ ἔργα καὶ ὄργια οὐκέτ' ἄπυστα,
Γαλλαίης Κυβέλης ὀλολύγματα, ὅσσα τε νεῖλον
Καρποδότην τίουσιν ἐν αἴσχεσιν ἀνδρογυνοισιν,
Ἴσιδος, Ὀσίριδός τε μυκήματα δακρυόεντα,
Καὶ Σάραπις ξύλον αὖον ἔχων δηλήμονα μῦθον,
Καὶ μόσχος πολύσαρκος Ἄπις, καὶ Μέμφις ἄνοια,
Καὶ σὺ λάκαινα τάλαινα διαστάδον ἔνθα καὶ ἔνθα
Τεμνομένων μάστιξι νέων ἐπιβώμιος ἀλκή,
Καὶ γετικὸς Ζάμολξις ὀϊστεύων δι' ὁμίλου,
Ταῦτα θεῶν, ταύρων τε κακὴ ξείνοισι θυηλή,
Καὶ πολυύμνοιο καλοῖο θεὸς φαλὸν ἀμφαγαπάζων
Ἀδράστειαν, μάχλη τε Κύπριν τίουσα ἑορτή,
Κερδαλέη, καὶ λίνοις ἐφυβρίζουσα ἱεροῖσι,
Πάντ' ἔθανε Χριστοῖο μεγακλέος αἵματι σεπτῷ,
Ἀρχεγόνοιό τε, νέου τε, τὸ δὴ καὶ θαῦμα μέγιστον.
Ἐμπεδόκλεες, σὲ μὲν αὐτίκ' ἐτώσια φυσιόωντα,
Καὶ βροτὸν αἰτναίοιο πυρὸς κρητῆρες ἔδειξαν,
Σάνδαλ' ἀναβράσσαντες ἐλαφρονόοιο θεοῖο,
Χάλκεα, καί σε βροτοῖσιν ἐπουχέα πᾶσιν ἔθηκαν.
Κύδεος ἱμείροντα δι' ἅλματος αἰνομόροιο.
Ἡρακλέων, Ἐμπεδότιμε, Τροφώνιε, λήξατε μύθων,
Καὶ σύ γ' Ἀρισταίου κενεαυχέος ὀφρὺς ἄπιστε.
Ὑμεῖς μὲν θνητοὶ, καὶ οὐ μακάρων παθέεσσι,
Βαιὸν ἀναπλάξαντες ὑπὸ χρονίοισι δόλοισι,
Μύθοις ἡμεδαποῖσι, νόθον κλέος ἁρπάξαντες.
Χριστὸς δ' οὔτ' ὀλίγοισι περίγραφος ἔπλετο φωναῖς,
Οὔτε μιν ἠμάλδυνε ῥέων χρόνος, οἷά τι καπνὸν
Ἠέρος ἐν λαγόνεσσιν ἀϊστωθέντα τάχιστα.
Τοῖος γὰρ ψαφαροῖο κλέους νόμος αὐτίκα πίπτει,
Ἀλλ' αἰεὶ πάντεσσιν ἀοίδιμος ἐστὶ μᾶλλον
Αἰὲν ἐπερχομένοισιν ἀεξόμενος λυκάβασι.
Πείθομαι, ὥς ποτε γαῖαν ὅλην δήμοισι καθέξει,
Ὥς γε θέσφατόν ἐστι. λόγος δ' ὑπὸ ἔργον ὁδεύει.

Ἀλλὰ τὸ μὲν μεγάλοιο θεοῦ ἐν γούνασι κείσθω.
Αὐτὰρ ἐγώ, τά με Χριστός, ἐμὸν φάος, ἐξεδίδαξεν,
Ἐξερέω, μύθοιο θεμείλια πάντ' ἀναφαίνων
Ἡμετέρῃ, θεότητι, θεοῦ κτίσιν, οἴηκα παντός,
Ὦ κόσμον μεγάλοιο θεοῦ λόγος αἰὲν ἐλίσσει.
Καὶ τὰ δ' ἐπιδρομάδην ὀλιγόστιχον εὐρέα μῦθον,
Ὡς νόμος ἐστὶν ἔμοιγε, τὰ δ' ἔκτοθι ῥίψα γ' ἀείρων.
Ἀλλὰ φίλων οὐχ' ἄριστε Νεμέσιε, τοῦτο δ' ἔδεξο
Δῶρον ἐμῆς φιλίης πάντων γλυκερώτερον ἄλλων,
Μοῦνον ἀφ' ἡμετέρων κτεάνων, καὶ μουσῶν ἔμοιγε.
Οὐ κύκνου λιγυροῖο μόρον γοόωντος ἀοιδήν,
Γηραλέαις πτερύγεσσιν ὅτ' ἐμπίπλησιν ἀήτας,
Οὐδ' ἄρ' ἀηδονίδος στυγνὸν μέλος, ἡνίκα χεῖμα
Δαμνᾷ φέρε πάντεσσι, καὶ ὀρνίθεσσιν ἀοιδαῖς,
Ἀλλὰ χριστοφόρων στομάτων θεοτευχέα μολπήν,
Τῇ νῦν τοῦτο φέροις ἐμέθεν λάχος ἀντί νυ πάντων,
Οἷσιν ἐμὴν πολλήν τε φιλίην, καὶ νοῦσον ἐτίσας,
Καὶ μῦθον πτερόεντα, τὸν κλέος. ἦ μέγα θαῦμα,
Καὶ πάντων καθύπερθε, πρὶν ὀφθαλμοῖσιν ἰδέσθαι.
Αἰδὼς γὰρ μερόπεσσιν ἐν ὄμμασιν. εἰ μὲν ἕποιο
Τοῖσδε λόγοις πτερόεισι διδοὺς πλόον ἡμετέροισι,
Τρισμάκαρ ἡγεσίης ἐπὶ τέρματος. εἰ δ' ἀπαθήσαις,
Καί σε τόσον σφήλειεν ὁ βάσκανος ὄμματι πικρῷ,
Οὐκ ἐθέλων πάντεσσιν ἕνα βροτὸν ὄλβιον εἶναι,
Γρηγορίου τόδε σοι μνημήϊον ἐσθλὸν ἕποιτο.
Ἢ τάχα κεν μετόπισθεν ἐμὸν λόγον αἰνήσειας,
Ἐξ ὀλίγου σπινθῆρος, ὃν ἠέρα πυρσὸν ἀείρας,
Ὄφρα τις ὧδ' εἴπῃσι, Νεμέσιος ὀβριμόθυμος
Καππαδόκεσσι τάλαντα δίκης ἰθεῖα τανύσσας,
Οὐ χρυσὸν δολόεντα καὶ ἄργυρον, οὐδὲ μὲν ἵππους
Εὐγενέτας πτερόεντας ἀοίδιμον εὖχος ἔχοντας,
Ὤχετ' ἄγων, πλοῦτον γὰρ ἀνούτατον, αὐτίκα πάντων,
Μάργαρον αἰγλήεντα μέγαν λήψατο χεισόν,
Ὦ πάντων κρατέεσσιν ἐμὸν γένος. εὔχομ' ἔγωγε
Καππαδόκαι. σὺ δ' ἔμοιγε καὶ οὐρανίαις σελίδεσσιν
Ὡς νῦν ἡμετέρῃσι, σὺν ἡμετέροισι γραφείης.

ΓΝΩΜΑΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΔΙΣΤΙΧΟΙ.

Γυμνὸς ἅλος βιότοιο τάμοις ἅλα, μὴ δὲ βαρεῖα
  Νηῦς ἐπὶ πόντον ἴοις, αὐτίκα δυσομένη.
Ὡς αἰεὶ κρυεροῖο παρεσταότος θανάτοιο
  Μνώεο, καὶ θανάτου ἧσσον ἀνιάσεις.
Αἰεὶ νηὸν ἔγειρε θεοῦ νόον, ὥς κεν ἄνακτα
  Ἵδρυμ' ἄϋλον ἔχῃς ἔνδοθι σῆς κραδίης.
Γνῶθι σεαυτὸν ἄριστε, πόθεν καὶ ὅς τις ἐτύχθης,
  Ῥεῖα κεν ὧδε τύχῃς κάλλεος ἀρχετύπου.
Ἦμαρ ἐπ' ἦμαρ ἄγει σε, κυλίνδεται ὅς τις ἐλαφρός.
  Γνώμη δ' εὐπαγέος ἦμαρ ἄλυτον ἔχει.
Ὅς τις ἀπερχομένοισι καὶ ἐρχομένοισι πέποιθε,
  Ῥεύματι πίστευσε, ὅπποτε ἵστα μένων.
Ἶσον ἐμοὶ κακόν ἐστι βίος καὶ μῦθος ἀλιτρός,
  Ὁππότερόν κεν ἔχοις, καὶ θατέροιο τύχοις.
Ὕβρεις ἀγχίνοον ἐόντα, περιστέμεναι θυέεσσι,
  Δεύτερον νεκύων λείψανα πάντα σέβειν.
Ἴσασο μή ποθ' ὁδοῖο καλῶν, κακὸν ἐς βυθὸν ἕρπειν.
  Σοὶ πέσε, ὅς τις ἔβης ἔκτοθι τῆς κακίης.
Τυφλὸς ὁρῶν, ὃς ἑῆς κακίης οὐκ οἶσετ' ὄλεθρον,
  Ἴχνια μαστεύειν θηρὸς, ἄκρον φαίων.
Χρήζων δὲ παθέεσσιν ἀκέστορος, ἣν κακὰ κεύθῃς,
  Οὔποτε σηπεδόνα φεύξεαι ἀργαλέην.
Σὸς λόγος, ἔργον ἐμεῖο. ὅς οὐ καλὸν ἔργον ἔρεξεν,
  Εὐεπίην ἔχετω σύμμαχον ἀμφίβολον.
Ὕβρεως κόρος ἐστίν. ἐγὼ δέ σε βούλομ' ἄριστε,
  Ἔργον ἔχειν, ψυχῆς πῆξιν ἀειστρεφέος,
Πλουτεῖν δ' αὖ θεότητα μόνην, καὶ κόσμον ἅπαντα,
  Ἶσον ἀραχναίοις νήμασιν αἰὲν ἔχειν.
Πάντα μὲν ἀνθρώπων, ἀλλότρια τοῦδε βίοιο.
  Ἡ δ' ἀρετή, βροτέη τοῦτο μόνον βιοτή.
Δεῦτε δὲ πᾶσι θεοῖο βοᾷ λόγος ἀφθιτόμητις,
  Σπεύσετ' ἐπὶ τριάδος γνῶσιν ἐπουρανίης,
Θέσθε νόον, βιότῳ μὲν ὅσους γάμος ἁγνὸς ἔδησε,
  Λώιον οὐρανίαις πλείονα καρπὸν ἄγειν.
Ὅσσαι δ' αὖ μεγάλοιο θεοῦ λόγον ἀγκάζεσθε
  Νύμφαι, παρθενικαὶ, πάντα θεῷ προσάγειν.
Αἴγλη παμφανόωσα, μονότροπος, ἀλλ' ἀεὶ κόσμιον
  Θυμὸν ἔχειν, σαρκῶν τηλόθεν ἱσταμένην.
Ὕβρεις πίστιν ἔχειν ἐν χρώμασι, μὴ κραδίῃσι.
  Ῥεῖά κεν ἔκπλυτ' ἔοι, βένθος ἔμοιγε φίλον.
Μήτε δικαιοσύνην τὴν ἀκαμπέα, μήτε φρόνησιν
  Ἀγκυλόεσσαν ἔχειν, μέτρον ἄριστον ἅπαν.
Νωμᾶσθαι καὶ θάρσος, ἐπεὶ θράσος οὐ κράτος ἐστί.
  Ἔστι σαοφροσύνης καί τι γαληνὸν ἔχειν.
Οἴγειν ἐν λογίοισιν ἑὸν νόον αἰὲν, ἄριστον.
  Ἴδρις ἐπουρανίων ὧδ' ἂν ἔοις νομίμων.
Σπεῦδε μὲν εἶναι ἄριστος. ἀφαυδάνει, οἷσιν ἄριστον
  Καὶ κακίην τέρπειν, δυσκλεές ἐστι κλέος.
Αἰσχρὸν, ἄριστον ἐόντα, συνήγορον ἔμμεν' ἀλιτρῶν.
  Ἴσον, καὶ κακίης σὸν πόδα ἐντὸς ἔχειν.
Χρυσὸς μὲν χοάνοισι δαμάζεται, ἄλγεσι δ' ἐσθλός.
  Ἄλγος ἀπημοσύνης πολλάκι κουφότερον.
Ῥεῖά κεν ἀρνήσαιο θεὸν μέγαν, ὃς γενετῆρα
  Ἴσθι δὲ καὶ γενέτην πατέρα δυσσεβίης.
Σεῦ τ' ἔδυσιν ἅπαντα, λίπῃς τὰ σὰ μὴ δὲ τάφοισιν.
  Ἐξοδίη τιμή, δεξιὸν οὔνομ' ἔχειν.
Ξείνων ἡμεδαπῶν πεφείδεο, ἔξοχα δ' αὖτε,
  Οἳ τάδε πάντα λίπον ἀδρανέων νεκύων.
Δεῖξ' ἄγε κόσμον ἅπαντα ἐπ' ἄχθεα τῆσδ' ἐκλέψας,
  Ἴστιον ἐς ζωὴν οὐρανίην πέτασον.
Πάντα μὲν αἰὲν ἄριστα θεοπρεπὲς ἔργα τελέσθω,
  Ἡ δὲ τριὰς, πάντων ἔξοχά σοι μελέτω.
Νήπιος, ὅς τις ἄνακτα θεοῦ λόγον αἰὲν ἐόντα
  Οὐ σέβετ' ἰσόθεον πατρὸς ἐπουρανίου.
Νήπιος, ὅς τις ἄνακτα λόγον, βροτὸν ἐνθάδε φανέντα,
  Οὐ σέβετ' ἰσόθεον οὐρανίοιο λόγου.
Τέμνει δ' ἢ μεγάλοιο πατρὸς λόγον, ἢ λόγοιο
  Μορφὴν ἀνδρομέην, καὶ πάχος ἡμέτερον.
Ἦν θεὸς, ἀλλ' ἐπάγη. πατρὸς λόγος, ἡμέτερος φώς,
  Ὥστε θεὸν μίξῃ μικτὸς ἐὼν χθονίοις.
Εἷς θεὸς ἀμφοτέρωθεν, ὅσ' ἄμβροτος, ὅσσον ἔμ' ἔνδον
  Ἀντὶ βροτοῖο θεόν. ἵλαθι πρῶτος ἄνω.
Τόσσον ἔχοις. τὸ δέ μοι γένος αὖ καὶ μίξιν ἄφραστον

Ἀμφὶ

Ἀμφὶ θεὸν θνητοὶ εἴργουσι μέτρα λόγου.
Εἰ μὲν δὴ πεπίθοιμι, τὸ λώϊον· εἰ δὲ μελαίνας
Τὴν χάρτην πολλαῖς χιλιάσιν ἐπέων,
Δεῦξ' ἄγε πλαξὶ τεαῖς ὀλιγόστιχα ταῦτα χαράξω
Γράμματ' ἐμῇ γραφίδι, ἣ μέλαν οὐδὲν ἔχει.
Παρθένε, παρθένος ἴσθι, καὶ ὄμμασι καὶ κραδίῃσι.
Μὴ δὲ συνεισάγαγῃς ἄρσενα κηδεμόνα.
Χριστὸν ἔχεις ἀγαπητὸν, ἀποστρέφου ἄνδρας ἅπαντας.
Τί χάζεις θανάτου φάρμακον ἔνδον ἔχειν.
Ἤδη μοι πολιαί. δέδαπται δέμας, ὄμμα δ' ἀμάζω.
Φροντίσιν ἠματίῃσι καὶ ἐννυχίῃσι τέτηκα
Ψυχὴν τὴν βιοτάλαιναν, ὅπως πυρὸς ἐξερύσαιμι.
Ἀλλ' ὅμως καὶ κρατέω τοῦ σώματος οὐκ ἀμογητί.
Πῶς δὲ σὺ καὶ νεότητα φέρων, καὶ σάρκας ἐγείρων
Εὐρυτέρας ἐλέφαντος, ἔπειτα δέ μοι διαθρύπτῃ
Ὡς δή τις καθαρὸς, καὶ πνεύματι τῇ ἀγάπῃ τὴν
Στέργων. ὢ φθονεροὶ ἀγάπης, ὧν Χριστὸς ἀτίζει.
Οἱ μοναχοὶ μοναχὸν βίον εἵλετε. εἰ δ' ἀγαπηταῖς
Συζῆτ', οὐ μοναχοί. ἡ δυὰς ἀλλοτρίη.
Ἀγγελικῆς δόξης εἰκὼν, μονάς. εἰ δ' ἀγαπηταῖς
Τέρπεσθε, θνητῆς ἐστὲ φίλοι δυάδος.
Παρθένε, Χριστὸν ἔχεις αἰεὶ ζωόν τ' ἐπίκουρον,
Νυμφίον ἱμερόεντα, τῆς ζηλήμονα μορφῆς,
Οὐρανίης· μὴ σάρκα πάλιν σαρκός τε τομέσω
Δέξῃ, κηδεμόνα δ' ἀλέεινε κάκιστον.
Μὴ Χριστοῖο χιτῶνα τὸν ἄσπιλον αἴσχεϊ μίξῃς,
Παύσας παρθενικῆσιν ἐλεγχείην καταχεύας,
Ὡς χαλεπὸν σάρκεσσι φυγεῖν κλόνον ἐγγὺς ἐοῦσαις.
Τούνεκα θηλυτέρων μοναχοὶ ἄπο τηλόθεν ἐστέ.
Πολλὰ γὰρ ἐστὶ γάμου μυστήρια, καὶ περὶ γάμοιο,
Οἷς μολύνει ψυχὴν, ὄψ' ἀπόρον ἑλκομένη τις.
Πῦρ ἐγγὺς καλάμης, οὐκ ἀσφαλές. οὐδὲ γυναῖκα
Παρθένον ὦ μοναχὲ κτᾶσθαι ὁμωρόφιον.
Ἄρσενα καὶ θήλειαν ἐχώρισεν ἐλπὶς ἀμείνων,
Ἡ δὲ φύσις κρύπτειν τὴν νόσον ἔνδον ἔχει.
Ἢν ἀπέχῃς μακρὰν, σωτὴρ μένει. ἢν δ' ἀναμίσγῃς,
Ἄψεις πυρκαϊὴν πνεύματος ἐξ ὀλίγου.
Λευκοῦ καὶ μέλανος μικτὴ φύσις ἐστὶ τὸ φαιόν,
Ζωὴ καὶ θάνατος οὐδὲν ἔχουσι μέσον.
Τοὺς δὲ συνεισάκτους, ὡς δὴ φάσκουσιν ἅπαντες,
Οὐκ οἶδ' εἴτε γάμῳ δώσομεν, εἴτ' ἀγάμοις
Θήσομεν, εἴτε μέσον τί φυλάξομεν. οὐ γὰρ ἔγωγε
Κἂν με λέγωσι κακῶς, τὸ πρᾶγμ' ἐπαινέσομαι.
Ἄρσενα πάντ' ἀλέεινε, συνείσακτον δὲ μάλιστα
Μόρξας πικρὸν ὕδωρ. παρθένε πείθεό μοι.
Ἄλλοι μὲν χρυσόν, οἱ δ' ἄργυρον, οἱ δὲ τραπέζαν
Τιμῶσιν λιπαρὴν, παίγνια τοῦδε βίου.
Ἄλλοι δ' αὖ σηρῶν καλὰ νήματα, καὶ γέρας ἄλλοι
Πυροφόρους, ἄλλοι τετραπόδων ἀγέλας.
Αὐτὰρ ἐμοὶ Χριστὸς, πλοῦτος μέγας, ὅν ποτ' ἴδοιμι
Νῷ γυμνῷ καθαρῶς, τἄλλα δὲ κόσμος ἔχοι.

ΚΑΤΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΛ-λωπιζομένων.

Μὴ κεφαλὰς πυργοῦτε νόθοις πλοκάμοισι γυναῖ(κες,
Θρύπτουσαι μαλακοὺς αὐχένας ἐκ σκοπέλων,
Μὴ δὲ θεοῦ μορφὰς ἐπαλείφετε χρώμασιν αἰσχροῖς,
Ὥς τε προσωπεῖα, κοὐχὶ πρόσωπα φέρειν.
Οὐδὲ γὰρ ἐσκεπίην κεφαλὴν θέμις ἀνδρὶ γυναῖκα
Φαίνειν, ἢ χρυσῷ σφιγγομένων πλοκάμων,
Ἠὲ κόμης ἀδέτοιο κατωμαδὸν ἔνθα καὶ ἔνθα,
Σκιρτώσης ἀπαλῶν μαινάδος ἐξ αὐχένων,
Οὐδὲ λόφον κατύπερθε φέρειν κορύθεσσιν ὁμοῖον,
Τηλεφανῆ σκοπιὴν ἀνδράσι λαμπομένην,
Ἠὲ λίνου μαλακοῖο διαυγάζουσαν ἔθειραν
Κρυπτὴν, ἀμφαδίην τήνδε μετὰ πεδίλων,
Ξανθὸν ἀπαστράπτουσαν, ὅση κρήδεμνον ἄλυξεν,
Ὡς δ' ὀκίην παλάμης ἔργα πονησαμένης.
Εὖτε τὸν οὐχ ὁρόωντα διδάσκαλον, ἄπνοον εἰκὼ
Μορφῆς στησαμένη κάλλος ἐκεῖθε γράφεις.
Κάλλος δ' εἰ μὲν ἔδωκε φύσις, μὴ κρύπτε ἀλοιφαῖς,
Ἀλλ' οἴοις καθαρὸν αὐγάσιν ὑμετέροις
Σῴζετε, μὴ δ' ἀλλοτρίοις ὄμματα λίχνα φέρουσαι.
Ὄμμασι γὰρ κραδίη ἕπεται οὐχ ὁσίως.
Εἰ δ' οὐ γεινομένῃσι συνήορον, ἀλλότριον αἶσχος
Φεύγετε, ἐκ χειρῶν κάλλος ἐφελκόμεναι.
Κάλλος, ὃ γῆρας φέρει, καὶ ὤνιον ἐστι γυναιξὶ
Πανδήμοις, ὀβελῶν περνάμεναις ὀλίγων
Κάλλος, ὃ ῥυπτόμενον, χαμάδις ῥέει, οὐδὲ γελῶσι
Ἴσχετ' ἐπὴν λύσῃ χάρμα παρειῶν ὅλον,
Καὶ δακρύων ὀχετοῖσιν ἐλέγχεται, ἰκμαλέῳ τε
Δέμματι, καὶ ψακάδος λύεται ἐξ ὀλίγης.
Ἡ δὲ παρὸς στίλβουσα, καὶ ἡ χαρίεσσα παρειὴ,
Χάσμα μέγ' ἐξαπίνης δίχροος ἐξεφάνη,
Περκνὴ, μαρμαρόεσσα, μελάγχροος, μιλτοπάρῃος
Πῶς δύνασαι κατέχειν κάλλος ἐλεγχόμενον.
Ταῦτ' ἀκινημένοισιν ἀγάλμασι, σοὶ δὲ φορητὴ
Μορφὴ, καὶ πολλοῖς λυομένη πάθεσι.
Τοῦτο θεοῦ δέμας ἐστὶ χερὸς τόδε, τοῦτο παλαιὸν,
Τοῦτο νέον, λιμὸν αὖθι δ' ἰοστὰ φέρον,
Τερπνὸν τε, συγγερῶν τε ἀμοιβαδὶς, ἅτις ἐσθὴς
Ἀμφίχροος ζώοις πλάσσοισιν ἑλκομένη.
Τούνεκεν ἢ φεύγειν γραπτὸν δέμας, ἢ φυλάσσειν
Μὴ δ' ὑπολωβατὸν εἶδος ἄλκαρ ἔχειν,
Ἴσον Πηνελόπης, τὴν νὺξ λύεν, ἦμαρ ὕφαινεν,
Ἔνδοθι τὴν Ἑκάβην, ἔκτοθι τῆς Ἑλένης.
Εἰ μὲν δὴ μοιχὸς ἢ λαθεῖν πόσιν, οὐ μὲν ἀνεκτὸν,
Εἶδος ἀποκρύπτειν θειότερον βροτέῳ,
Μή σε θεὸς τοίοισιν ἀμείψεται χαλεπήνας,
Τίς, πόθεν ὁ πλάστης. ἔρρε μοι ἀλλοτρίη.
Οὔ σ' ἔγραψα κύων, ἀλλ' ἔπλασα εἰκόν' ἐμοῖο.
Πῶς εἴδωλον ἔχω εἴδεος ἀντὶ φίλου;
Ἀλλ' ὅμως νόσῳ τί ζηλοῦμεν, εἰ δ' ἀείδελον
Ἐστὶ πίναξ γραφίων εἶδος ἐπ' εἴδος ἔχων.
Στάλην αἶσχος ἴδοι βροτοῖς περίφαντον ἐγείραι
Μορφὴν, ἣν σὺ γράφεις ἔμπνοον Ἀλκινόου.
Κύπρις Ἀδώνιδος, ἡ δὲ τὰ χάρις, ὀλβίκαρπος
Πυλύποδος χροιὴ, γράμματ' ὑπὸ ψαμάθων.
Πῶς δὲ σύ γ' εἶδος ἔχουσα κολοιὸν, ἄγε κολοιὸν
Εὔπτερον ἀλλοτρίοις ἄνθεσι μῦθος ἔχειν,
Αὖθις γυμνὸν ἔθηκε γελοῖον. οὐκ ἀλεγίζεις

Αἴσχεος

Αἶσχος ὑστατίου, κάλλεος ὀλλυμένου.
Ελπὶς δ' ἀσυφήλικτον ἔχειν γαῦρος, ὃ μετὰ λαρὸν
Οψίας ἀλλοτρίας κάλλος ὅσσον ἄχος.
Γινώσκομ' ὥς τι φέριστον ἔχει πλάσις, ἥν ποτε γῆρας
Ρικνώσῃ μορφὴν, τὴν πάρος ἀνθοφόρον.
Τύμος δ' ἔστ' ἄγραφος ἐστὶ μελάνων πλάσις, ὡς πυελοῖσι
Λείπεσθαι σαρκῶν λείψανον ἐκ κονίης. (σον
Ὀψὲ μετακλαίειν δὲ μελάνων δέρος, εὖτε πίθηκον
Ρυτίσιν ἐν πυκιναῖς ὤσει τὸ λειπόμενον.
Τοίην ψευδομένων μελέων χάριν, ἀλλὰ φέριστα
Νοῦ ἔσοπτρον μορφῆς ἔκτυπον, ὡς τὸ πάρος.
Ἀτρεκὲς οὐ μὲν ἔγωγε δίομαι, ἀλλὰ πολὺ πρὶν
Μηδ' ἵνα μὴ δι' ἀνδρῶν δύξεται ὄμματ' ἔχειν,
Οἵ σε πάρος κλείζοντες ἐπ' ὄμμασι τὰ δ' ἄχορ ἔτοιμα
Τῇ καὶ τῇ σοβαροῖς εἵμασι λευκομένην.
Καὶ τὸ, γέλως, ἀνδρῶν λήσειν γένος ἰχανόωσα,
Μύστας σῆς μορφῆς ἀνέρας ἐπεσπάσατο.
Ἀνδράσιν γὰρ τρίψαντο τὰ φάρμακα, οἷς σὺ γέγηθας,
Λιστὰ μεγάρων, τέκτονες εἰς μανίης.
Ταῦτ' οὐ σωφροσύνης τὰ σοφίσματα, μαχλοσύνης δὲ.
Πᾶν γὰρ ὃ τεχνάζει ἄρρεσι, μαχλοσύνη.
Φασὶ τὰ μεγάλαυχον, ἐπὴν περίκυκλον ἐγείρῃ
Αὐχένα κυρτώσας χρύσεον ἀστερόεις,
Κλάζειν θηλυτέρῃσι φιλοστόργοις. εἰ δὲ σὺ μορφὴν
Οὐ σφετερο νόεσι γράφεις ὄμμασι, θαῦμά μ' ἔχει.
Εἰ μὲν γὰρ πόσις ἐστὶν ἔχεις πόθον, ὡς σὸν ἐκεῖνος,
Ἐξέτι τοῦ, ὅτε σ' ἠγάγετ' ἐν θαλάμοις
Κουριδίην θαλέθουσαν, ἔχεις χάριν. εἰ δὲ σύ γ' ἄλλων
Ὄμμασιν ἀνδάνεις, τοῦτο πόσις στυγέει.
Κρύπτειν λοιπὸν ἐστὶ βελῶν χάριν οἷσι δόμοισιν,
Ἢ ψευδομένην οὐχ ὁσίως προφέρειν.
Τῷ μὲν γὰρ πόσις ἐστὶν ἐπάρκιος, εἰ δ' ἐπὶ πολλοῖς
Ἵστατο, ὥστε λίνον ἰπταμένων ἀγέλῃ.
Τέρπεται τὸ πρῶτον, καὶ ἀμείβεται ὄψιν ὀπωπῇ,
Αὐτὰρ ἔπειτα γέλως, καὶ λόγος ἀντίθετος,
Κλεπτομένοις τὸ πρῶτον, ἔπειτα δὲ θάρσος ἐχόντων.
Μηκέτι μοι τὰ πρόσω φθέγγεο γλῶσσα λάλε,
Ἀλλὰ τὸ δ' ἀτρεκέως μυθήσομαι, οὐδ' ἐν ἄκοσμον
Τῶν, ὅσα θηλυτέραις παίζεται ἀμφὶ νέοις.
Πάντα γὰρ ἀλλήλοισιν ἅμ' ἕπεται, ὥστε σίδηρος,
Ὃν μάγνης ὃς ἔρυξ, ἄλλον ὑπ' ἄλλον ἄγει.
Ὡς ὄφελον ψιμύθοις καὶ φύκεσιν αὐτὶ γυναικῶν
Στίλβειν καὶ λευκοὺς ἀνέρας ἀφραδέας,
Οἳ τὸ τόσον αἶσχος ἔχοντες ἐν ὀφθαλμοῖσι συνοικόν,
Τέρπονται κακίῃ ἀχλὺν ἐφεσσάμενοι.
Ἄλλας μὲν βάλλουσιν ἐπεσβολίῃσι φαεινάς,
Αὐτοὶ δ' ἐν σφετέροις αἰσχύνουσι σύνους.
Ἦ τάχα καὶ συφεοῖσιν ἐνὶ σηκτίοισι πέσοιεν
Εἰρχθέντες Κίρκης χρίσμασι θηροτόκοις,
Οἳ μετ' ἐχθαίρουσι, καὶ ὡς πνοιὴ κάγκανον ὕλην
Βάλλουσ', ἣν ἔρυσαν λώϊον ἢ φέρειν.
Ἄλλον γάρ τ' ἄλλος τις ἀνὴρ κόσμοισι γυναικῶν
Νικῶσ' ἀφραδίῃ πλεῖον ἔχειν ἐθέλων,
Πολλάκι καὶ κτεάνων ἀπολλυμένων, ὡς κεν ἐγείρειν
Ὕβριν ἑῶν ἀλόχων, πλείονα ἔχουσι πόνον.

Ἐχθρῶν δ' ὅπποτ' ὄρεξας ἑὸν ξίφος, ἐδὲ χαράδροις
Σοῖσιν ἐπ' ἀστάχυσιν ἅπασας ὕλην.
Πανδώρην φύτευσε πυρὸς μαλεροῖο κλαπέντος,
Ποινὴν ἡμετέροις αὐτίτιτον ἐλθέμεναι,
Ἀντὶ πυρὸς πῦρ ἄλλο, καλὸν κακὸν, ὥς κε φλέγησι,
Καὶ πλέον, ἐσκήπτωσαι κάλλεσι δαιδαλέοις,
Δαίμονας, ἄλλο τι δ' ἄλλον ἐπίκλοπον εἰς ἓν ἀγείρας,
Συμφερτὴν ἀπάτην ἀνδράσιν ἐμπλάσσαι,
Δαπανολόχην, δολόεσσαν, ἀναιδέα, μειλιχόμυθον,
Τερπωλὴν ὀλοὴν, δαλὸν ἀειφλεγέα.
Οὐ μὲν δὴ μύθοις ἐπιπείθομαι. εἰ δὲ κελεύεις,
Μὴ σύ γε Πανδώρη γίνεο δαιδαλέη.
Πανδώρης γένος ἐστὶν ἀναιδέα, ἀλλὰ σὺ χριστοῦ
Εἰκὼν, σωφροσύνῃ λάμπεο καὶ πραπίσιν.
Ἄλλος δ' οὐκέτι μῦθος, ἐμῶν δὲ ἐπέων ἐπάκουσον,
Οὓς σοι θειοτάτων φθέγξομαι ἐκ λογίων.
Οὐκ ἀΐεις καὶ πρόσθε τεὴν πατέρ', ὡς ἀπάτησεν
Ἀνδροφόνοιο φυτοῦ δύσχροος ἀγλαΐη;
Ἢ πάρος ἐνθαλέος τε ἄφαρ βάλεν ἐκ παραδείσου
Δυσμενέος τι δόλος, παραφασίῃ τ' ἀλόχου.
Οὗτός σοι νόμος ἐστὶ πατρώϊος ἐξέτι κείνου,
Μή ποτ' ἐπ' εὐχροίῃ θάρσος ἔχειν θύγατρ.
Πᾶν μὲν κάλλος ἐμοὶ, βαιὴ χάρις εἴαρ ἔφυκε,
Καὶ χειμὼν κρυερὸς ὤλεσεν ἐξαπίνης.
Ἡ νοῦσος μιν ἔκαμψεν ἀώριον, ἢ χρόνος αἰνὸς
Ὤλεσε, τηκεδανῶν κύκλα φέρων ἐτέων.
Τοῦτο δὲ καὶ πλέον ἐστὶ γελοίϊον, οἷδεν ἄκοσμον
Εἶδος ἔχουσα γυνὴ, καὶ πατέρ' Δαναὴν,
Αἰσχὴ κυδιόωσα. τὸ δ' αἴσχιον, ὡς ἐνὶ πᾶσιν
Ἴδριες, οὐ γὰρ ἐγὼ ἔτι δὲ κακοῤῥαφίης,
Ξυνὴν νοῦσον ἔχουσι, καὶ ἀλλήλας ἐθέλουσι
Κεύθειν. τί πλέον; νόσου ἔτι δὲ χερειότερον.
Τίκτων, τέκτονος ἔργον ἐπίσταται, ἴδριος ἀοιδὸς
Ἴδριν ἀοιδοσύνης, φῶρα δὲ φὼρ ἐδάη.
Ἀλλ' αἵ γ' οὐκ ἐθέλουσι τὰ πὸρ νοέουσι, νοεῖσθαι.
Ηρ' ἐτεὸν κακίην ὄμματα παρὰ φέρει.
Ὡς δ' ἀνδρῶν τίνουσι τὰ πὸρ γελόωσι πρόσωπα,
Τερπόμενοι χροιαῖς κινυμένων πινάκων.
Οὐδὲ τόσον πινάκεσσιν δίομαι, ὅσσον ἐπ' ἀνδρῶν
Θυμῷ, τῷ τελέθει χρώματα μαρτυρίη.
Πυνθάνομ' ὥς ἱερῆα καὶ ἀνάεδνον ὑστερόφοιτον
Ἠχώ τις ποθέων, πλάζεθ' ὑπὲρ σκοπέλων.
Καὶ μορφῆς τις ἑῆς ποτ' ἐράσσατο, καὶ περὶ πηγῆς
Ἥλατ', ἐπ' εἰδώλῳ κάλλεος ὀλλυμένου,
Ἄλλη δ' αὖ ποταμοῖο καλοῖς ἐπεμήνατο ῥείθροις,
Μαινόμενος, οὐδ' ὄχθας ἦν γ' ἀπέλειπε φίλας.
Λάπτεν ὕδωρ. χείρεστιν ἀφύστρῳ, ἀφρὸν ἐμάρπτεν.
Ἀλλ' οὐδ' ὡς πυρόεις ὕδασι λῆγε πόθος.
Οὕτω τυφλὸν ἔρως καὶ ἀνάρσιον. οὐ μέγα θαῦμα,
Εἴ τινα καὶ σὺ νέων τῆλε νόσοιο βάλοις,
Εὔχροος, ἁβροχίτων, ῥοδοδάκτυλος, ὑψικάρηνος,
Οὐχ οἵα, ἀλλὰ τόσους, ὅσσα πίνουσι γράφει.
Πείθομαι, ὥς ποτε ταῦρον ἀνὴρ σοφὸς ἥπαφε τέχνῃ,
Χρώμασι μορφώσας δυσπετέα δάμαλιν.
Ξεῖνος ἔρως, ἀπνόοισιν ἐπ' εἴδεσιν ἔμπνοα βαίνει,

Ὁππότε καὶ σὺ νέοις μήσαιο τοῖον ἄγος.
Ὀρφεὺς θῆρας ἔπειθε, σὺ δ' ἀνέρας, οἷσιν ὁμοῖος
Θήρεσσιν δὴ νόος, θηλυμανής τε βίος.
Εἴ τοι μὴ σάρκεσσι χαρίζεαι, ἀντὶ δὲ σαρκῶν
Ὄμμασι, καὶ τὸ νόσος ἠπείη φιλότης.
Ἀλλ' ἄτροπος ἔλη; καὶ πείθομαι, οὐδὲ τόδ' ἐσθλὸν
Ἐστὶν ἐμοί, κενεῆς δόξαν ἔχειν κακίης.
Ὡς δ' ἂν καὶ πολλῇσι νόμον γράψειας ἄκοσμον
Καὶ πινυτή περ ἐοῦσ'. εὔδρομον ἡ κακίη.
Ἄλλων μὲν ῥυπόωντα βίον τε χνάσμασι κεύθειν,
Σοὶ δὲ σαοφροσύνην καί τι μέλαν φορέειν.
Εἰ γὰρ σώφρονές εἰσιν ἐπανθέα, ὄπποτ' ἂν ἄλλας
Πάσας θηλυτέρας σώφρονα θυμὸν ἔχειν.
Μῦθος δ' ἡμετέροιο νόμου, μὴ δ' ὄμματα βάλλειν
Εὔνιν ἐπ' ἀλλότριον, μοιχιδίοισι πόθοις.
Ἀρχὴ γὰρ φιλότητος ἀναιδέος ὄψις ἀναιδής,
Τὴν κεν ἀνὴρ φεύγων καὶ κακότητα φύγοι.
Πῶς δὲ σὺ τόσσον ἔρωτος ἐπ' ἀνδράσι κεινὸν ἄγουσα,
Λυσιγάμοιο γυναι τῆλε μένεις κακίης.
Εἰ δ' ἄγε σοι καὶ μῦθον ἐοικότα μυθολογήσω
Αἴσχιον ὑμετέροις. ἡ πολιὴ δὲ λάλον.
Ἄκεστον ἦν τὸ πάροιθε βροτῶν γένος, ὅς τε φέριστος,
Ὅς τε χερειότερος, ὡς φάτις ὠγυγίη.
Πολλοὶ μὲν δυσειδέες ἔσαν ἀνάρσιοι, ὄντες ἄριστοι,
Πολλοὶ δ' αὖτ' ἀγαθοί, ἔμπαλιν ἀφραδέες.
Κῦδος ἀλιτροτάτοισιν, ἀτιμίη δ' ἔτ' ἀρίστοις
Ἔσκεν, ὅτι δίκη τῶν δ' ἐπιμαθομένων.
Ἀλλ' οὐ λῆθεν ἄνακτα θεὸν κακίη μεδέουσα,
Ὀψὲ δ' ἀλαστήσας τοῖον ἔειπεν ἔπος.
Οὐ θέμις ἔστ' ἀγαθοῖσιν ὁμὸν κλέος ἠδὲ κακοῖσιν
Ἔμμεναι, ὧδε δ' ἂν εἴη πλειοτέρη κακίη.
Τοὔνεκα τοῖσιν ἐγὼ σημήιον ἐσθλὸν ὀπάσσω,
Ὄφρ' εὖ γινώσκῃς, ὅς κακός, ὅς τ' ἀγαθός.
Ὡς ἀπὸ τῶν βρύθειν πρώια τοῖς ἀγαθοῖσιν,
Αἷμ' ὑπὸ δέρμα χέας, αἴσχεος ὀρνυμένου.
Θηλυτέραις δὲ μάλιστα, ἐπεὶ καὶ εἶδος ἀραιαί,
Καὶ κραδίην ἁπαλαί, πλεῖον ὑποδνείδασι.
Τοῖς δὲ κακοῖσιν ἔπηξε, καὶ ἄτροπον οὖδον ἔθηκε,
Τοὔνεκεν οὐδ' ὀλίγον αἴσχεϊ συμφέρεται.
Τῶν σύ μοι εἰκ' ἐοῦσα πολύχροε, οὐ γὰρ ἔρευθος
Αἰδέσιμ', ἀλλὰ μοι τόσσον ὕπερθε φέρεις.
Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἔρευθος, ἀναιδέος ἀνέρευθος
Ἔκγονον, ὃ κλύζει ὄμβρος ὁ πρὶν Σοδόμων.
Μὴ γράψῃς τὸ πρόσωπον ἀπάταλε, μὴ δὲ δολώσῃς
Σὸν χρόα, κάλλος ἐμοὶ μοῦνον, ὃ δῶκε φύσις.
Καὶ γὰρ πλοῦτος ἐμοὶ πατρώϊος, ἔστιν ἀρείων
Τοῦ δ', ὃν ἐμὴ παλάμη οὐχ ὁσίως συνάγει,
Καὶ τοκέας πρὸ ἐῶν, πολὺ πλείονος. ὡς δὲ γυναῖκα
Στέργω κουριδίην, οὐχὶ δὲ μοιχιδίην,
Καὶ γνησίων παίδων πολὺ φέρτεροι, οὓς ἐφύτευσα,
Καίπερ ἀρειοτέρων, οἵ γε χερειότεροι.
Τῶν σὺ μονουμένη τήρει δέμας, οἷον ἐτύχθη,
Μὴ δ' ἐθέλειν δοκέειν ἄνθ' ἑτέρης ἑτέρη.
Κελτοὶ μὲν κρίνουσι γόνον ζηλήμονι ῥείθροις,
Καὶ χρυσοῦ καθαροῦ ἄνθρακές εἰσι κρίσις.

Σὸν δὲ σαόφρονα θυμὸν ἀπαλλεῖ κάλλει μορφῆς
Στιλβομένη ἀσβόλοεις μή σε γράφοι βελίας.
Ἡ γὰρ τέφρην ἔθηκεν ὕλην, ἢ καπνὸν ἔχευε.
Τόσσον ἀεικίσσας τέρψιος ἀντὶ γόοις.
Οὐ χρυσὸς λιθάκεσσι διάπλοκος ὄμματα βάλλειν
Αὐγαῖς ἠρείας, τίμιος εὐγενέταις,
Δειροπέδη εὐθέσσι περίτροχος, οὐδ' ἀτίζων
Ἀχθεῖ μαργαρίῳ ἀμφιπόδι κραδάων,
Οὐδ' ὅσος ἀμφὶ κάρηνον ὑπέρτατος, οὐ πολύχρυσος
Ἐσθὴς λεπταλέων δαίδαλα ἔργα μίτων,
Πορφύρεα, χρύσεα, διαλαμπέα, σιγαλόεντα,
Οὐδὲ παρειάων φάρμακα λευγαλέα,
Κόσμος θηλυτέραις, οὐ χείλεα πορφυρόεντα,
Οὐ γραπτῶν βλεφάρων ὀφρὺν ὕπερθε φέρειν.
Κυανέην, δειράς τε κόρας φύτευθεν ἑλίσσειν,
Οὐκ ὄπι θρυπτομένῃ θυμῆρες οὔας ἄγειν,
Οὐδὲ χέρας τε πόδας τε, φίλῳ καὶ ἀδεῖ δ' ἀμφὶ
Χρυσῷ σφιγγομένην, δέλεον εὖχος ἔχειν,
Οὐδὲ μύροις μαλακοῖσι τεὸν δέμας, ἢ κάρηνον
Χρίεσθαι, νεκροὺς ἀμφιέπουσι γύπες.
Μὴ δὲ μὲν φιν στομάτεσσι τεοῖς ἁβρὸν ἐδωδὴν
Μαλθάσσειν, δονέουσ' ἔνθα καὶ γλυκύν,
Οἷα περιφρονέουσα σαόφρονας, ἐκ δ' ἄρ' ὀδόντων
Πέμπειν, καὶ διερὸν ἀφρὸν ἀπὸ στομάτων.
Μὴ δὲ δίφρων στεροπῇσιν ἀγάλλεο, μὴ παραφαίνειν
Εἶδος ἀπὸ χιτῶν δαιδαλέων διθύρων,
Δερκομένη λεύσσοντας. ἄειρε μὴ θεραπόντων
Πληθύϊ, μὴ δμωαῖς ἀκόσι σῆς κραδίης.
Εἴαρος ἄγγελοί εἰσι χελιδόνες, αὖθος ὀπώρης,
Δεσποίνης δ' ἀμαὶ, ὦ τόδε φράζεό μοι.
Τῶν δὲ γὰρ ἑκάστου ἀκοσμίη τις ἐλαφρή,
Πάντα γ' ἅμ' ἀλλήλαις ἔμπεδός ἐστι μόρος.
Ἄνθος σοῦ ἐστὶ γυναιξὶν ἐράσμιον, ἐσθλὸν ἔρευθος,
Αἰδώς. τὸ γράφει ζωγράφος ἡμέτερος.
Δώσομεν, εἰ πείθεαι, καὶ δεύτερον, ὦχρον ἐφέλκοις
Κάλλεϊ σῷ, χριστοῦ τηκομένη καμάτοις.
Εὐχαῖς τε στοναχαῖς τε, καὶ ἤμασι, νυξί τ' ἀΰπνοις.
Ταῦτα καὶ ἀζυγίων φάρμακα, καὶ ζυγίων.
Χρώματα μὲν τοίχοισι παρήσομεν, οὐδὲ γυναιξὶ
Ταῖς, ὁπόσας λύσσῃ βόρβορός ἐστι νέων.
Κεῖναι καὶ σκιρτῶσιν ἀναιδέα, καὶ γελόωσιν,
Ἡμῖν δ' οὐδ' ὁράαν μαχλάδας ἐστὶ θέμις.
Ὁ τρόπος ἐστὶ γυναιξὶ τὸ τίμιον, οἴκοι δὲ μίμνειν
Πλείονα, καὶ θείοις προσλαλέειν λογίοις,
Ἱστῷ τ' ἠλεκάτῃ τε. τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ γυναικῶν
Δμωαῖς ἔργα νέμειν, δμῶας ἀλευομένας,
Χάλυψι δέρμα φέρειν, καὶ ὄμμασιν οὐδὲ παρειαῖς,
Μὴ δὲ πόδα προθύρων πολλάκις ἐκτὸς ἔχειν.
Χαίρειν θηλυτέρῃσι σαόφροσιν, ἀνδρὶ δὲ μόνῳ
Τῷ μέτρῳ ἐνὶ θεόθεν λύσατο παρθενίην,
Καὶ τῷ μέτρα φέρειν σύν γε θάρσει, ὥς κεν ὀπάζοι
Πίστιν, ὅτι ξείνων τῆλε μένεις φαέων.
Τίς πρῶτος χροιῇ θεοῦ πλάσιν, ὡς ἀπόλοιτο
Πρῶτος ἀναιδείην χρώμασιν ἐγκεράσας.
Ὡς δ' ὁπότ' ἀργυρέοισιν ἀναιδέος, ἀνδρὸς ἀνάνδρου

Εἴδωλον μορφῆς τε, καὶ ἔνθεν κοσμηθείσης·
Ἔκτοθεν ἐξέσαντε, τὰ δ' ἐάσαντες, ὅσ' ἐπέοικεν
Ἅλματα, καὶ λιγυρὰς μαλακὰς λύσεις μελέων,
Ἀνδράσιν ἀφραδέεσσιν ἑαδότα, ὡς ἄρα ταί γε
Ἐστάμεναι μορφὴν ἔκτοθεν ἀλλοτρίην,
Κωμικόν, οὐχ ἱερὸν αἰδοῦς σκέπας, ἔνθεν ἔπαστε,
Κίνυνται μορφῆς ἄξια δ' ἀειδελέης,
Τῷ περιμοχθίζουσι θύρας, κλῃῖδας, ἔσοπτρα,
Φάρμακα, φαρμακίδας, ἄτρομον οὐδὲ τέλος.
Αὐτ' εἰδογραφίης κεραυχέος, ἀκομίης δέ,
Οὐδὲν ἀμοχθότερον σώφρονος ἀγλαΐης.
Εἰ δὲ σὺ κάλλει τόσσον ὑπὲρ πλάστην βλεμεαίνεις,
Οὔποτ' ἂν ἐκπλάσσοις σώφρονα θυμὸν ἔχειν.
Ἐσθὴρ ἄλλος ἐστόλιζεν δράσιμον, ἀλλὰ τί κείνης
Ἔργον ἀριπρεπίης, ἔθνος ἔμαρψεν ὅλον.
Γράψατέ ποτ' ὄμματα πόρνης Ἰεζάβελ ἀγριόθυμος,
Λῦσε γάμον πόρνης αἵματι πορνιδίῳ.
Σοὶ δ' ὅτ' ὄβρυον αἴνακτος ἐλεῖν χόλον, ὅτ' ἐνὶ π ας
Μοῖραν ἔχεις, ὑπὲρ μοι φάσο σωφροσύνης.
Οὐ τρομέεις ἱερῆας ὑποκλίνουσα κάρηνον,
Σκηνὴν ἀμφιθέτοις εἴδεσι λαμπομένην;
Οὐδὲ χέρας φρίσσουσιν, ἐπὴν ἐν μύστιν ἐδωδὴν
Τείνῃς, αἷς σὺ γράφεις περίθυμον ἀγλαΐην;
Πῶς δὲ σύγ' ἀθλοφόροισιν, ὅσοις ἐστήκει χορείῃ
Λαὸς πανσυδίῃ, τίμιον αἷμα σέβων,
Εἴδωλον ἄγεις πολλῶν θελκτήριον, ὡς ἀγορῇ τις
Πληθὺν ἐφελκομένη ἐν μανίαις πολέων;
Ἢ θηρῶν δ' αὐτοῖσιν ὁμοίια, τοὶ περιφέρουσιν
Ἑρπυστὰς σκοτίων δαιμαλίους λαγόνων.
Ἀλλὰ γυναῖκα μύθοις ὑπὲρ παίδων ἀμετρόβιοισι,
Μή σε νόος τρύσῃ χάρματ' εἶπ' ἄλλος ἄγων.
Μὴ σύγε μὴ κάτρεσιν ὁμόσπλοος ὦ τίκος εἴης,
Μὴ σύγε συμφράδμων, μὴ δὲ συνωροφίη.
Ἄλλοισιν τὰ πέδιλα σά, σὺ δ' ἄζεο χείλεσιν ἀνδρῶν,
Καὶ κλῃζομένη, τῶν γυναιξὶ κλέος.
Εἰ μὲν σοί γε βίος παντελεύθερος ἔπλετο δαιμόνων,
Χριστῷ ζῶε μόνῳ, πάντ' ἀχροτισαμένη,
Παρθένος αἰγλήεσσα, περίφρων ἀγλαόμαντις,
Νυμφίον ὡς κραδίης ἁγνὸν ἔχουσα λόγον.
Εἰ δὲ σύ γε πλευρῆς ἄλγει πόθος, ὡς ἐκτάθης,
Μοῦνόν γε πλευρὴν ἀμφιέπειν φιλίην,
Ἐσθλὸν φίλτρον ἔχουσα, ἐλεύθερον αὐτίκα κοίτης,
Τοῖς δ' ἄλλοις πέλθοιν, μὴ δ' ὄναρ αἰτιάαν.
Καὶ σὺ θεοῦ μεγάλοιο πέλασσας, οὐδὲ σὺ λήθεις,
Ἥν ποτε ὑπὲρ χθαμαλὴν θῆλυ τί συγκεράσῃς.
Ἔστι καὶ ἐν ξυνοῖσι ποθ' εἵμασι θρύψις ἄσημος,
Καὶ σεμνότης μελανοῖς, ἵστορες οὐκ ὀλίγοι.
Ῥυτὶς σοὶ πλέον ἡδὺ, ἐπίστασο, ἢ τὰ μέγιστα
Τραύματα κοσμοβίων, ἄζεο μαρτυρίην.
Οὐδὲ γὰρ ἐν ξυνοῖσι ξανὲς τόσον, ὅσσ' ἄπον τε
Φαίνεται ἐν καθαροῖς εἵμασιν ἰσοχόοις.
Ταῦτ' εἰ μὲν πείθοιμεν, ὀνήσομεν, εἰ δὲ πρόσωπον
Στήσειας, λάμποις δ' εἰς τόσον, εἰ ποθέεις,
Χρυσῷ τ' ἠλέκτρῳ τε καὶ ἀργύρῳ ἠδ' ἐλέφαντι.
Τοῖα χαρίζομ' ἐγὼ ταῖς νεοκαλλιγράφοις.

Ἡ στήλη μὲν ἕτοιμος, ἐγὼ δ' ἐπίγραμμα χαράξω,
Δεῦρ' ἴθ' ὅσοισι φίλον, κάλλει τερπόμενοι.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ
ἐπικήδια, ἔτι ἐπιτάφια.

Σῶμα δίχα ψυχῆς ζώειν πάρος, ἢ ἐμὲ σεῖο,
Βασίλιε Χριστοῦ λάτρι φίλ', ᾠόμην.
Ἀλλ' ἔτλην, καὶ ἔμεινα. τί μέλλομεν; οὔ μ' αἰνάρας
Θήσει; ἐν μακάρων σῶ τε χοροστασίην;
Μή με λίπῃς μή, τύμβον ἐπόμνυμι, οὔποτε σεῖο
Λήσομαι, οὐδ' ἐθέλων. Γρηγορίοιο λόγος.
Ἡνίκα Βασιλίοιο θεόφρονος ἥρπασε πνεῦμα
Ἡ τριάς, ἀσπασίως ἔνθεν ἐπειγομένου,
Πᾶσα μὲν οὐρανίη στρατιὴ γήθησεν ἰόντι,
Πᾶσα δὲ Καππαδοκῶν ἐστονάχησε πόλις.
Οὐκ οἶον, κόσμος δὲ μέγ' ἴαχεν, ὤλετο κῆρυξ,
Ὤλετο εἰρήνης δεσμὸς ἀριπρεπέος.
Κόσμος ὅλος μύθοισιν ὑπ' ἀντιπάλοισιν ἀεικῶς
Σείεται· ὁ τριάδος κλῆρος ὁμοθρονέος.
Αἲ αἲ Βασιλέος δὲ μεμυκότα χείλεα σιγῇ
Ἔγρεο, καὶ στῆτω σοῖσι λόγοισι σάλος,
Σαῖς τε θυηπολίῃσι. σὺ γὰρ μόνος ἶσον ἔφηνας,
Καὶ βίοτον μύθῳ, καὶ βιοτῇ τι λόγον.
Εἷς θεὸς ὑψιμέδων, ἓν δ' ἄξιον ἀρχιερῆα
Ἡμετέρη γενεὴ εἶδέ σε Βασίλιε,
Ἄγγελον ἀτρεκίης βριαρόν, ὄμμα φαεινὸν
Χριστιανοῖς, ψυχῆς κάλλεϊ λαμπόμενον,
Πόντου Καππαδοκῶν τε μέγα κλέος εἰσέτι καὶ νῦν.
Λίσσομ' ὑπὲρ κόσμου ἵστασο δῶρ' ἀνάγων.
Ἐνθάδε Βασιλίοιο Βασίλειον ἀρχιερῆα
Θέντο με Καισαρέων, Γρηγορίοιο φίλον,
Ὃν περὶ κῆρι φίλησα, θεὸς δέ οἱ ὄλβια δοίη,
Ἄλλα τε, καὶ ζωῆς ὡς τάχος ἀντιάσαι
Ἡμετέρης. τί δ' ὄνειαρ ἐπὶ χθονὶ δηθύνοντα
Τήκεσθ', οὐρανίης μνωόμενον φιλίης.
Τυτθὸν ἔτι πνείεσκεν ἐπὶ χθονί, πάντα δὲ Χριστῷ
Δῶκας ἄγων, ψυχήν, σῶμα, λόγον, παλάμας,
Βασίλιε Χριστοῖο μέγα κλέος, ἕρμ' ἱερήων,
Ἕρμα πολυσχιδέος νῦν πλέον ἀτρεκίης.
Ὦ λόγοι, ὦ ξυνὸς φιλίης δόμος, ὦ φίλ' ἀέθλια,
Ὦ θεία βιότου τηλόθι συνθεσίαι,
Ἔστι τόδ', ὡς Βασίλειος ἐν οὐρανόν, ὡς ποθέεσκε,
Γρηγόριος δ' ἐπὶ γῆς, χείλεσι δεσμὰ φέρων.
Καισαρέων μέγ' ἄεισμα φάνης τε ὦ Βασίλιε,
Βροντὴ σεῖο λόγος, ἀστεροπὴ δὲ βίος.
Ἀλλὰ καὶ ὡς ἕδρην ἱερὴν λίπες, ἤθελε γὰρ οὕτω
Χριστός, ὅπως μίξῃ σ' ὡς τάχος οὐρανίοις.
Βένθεα πάντ' ἐδάης τὰ πνεύματος, ὅσσα τ' ἔασι
Τῆς χθονίης σοφίης, ἔμπνοον ἱρὸν ἔης,
Ὀκτάετες λαοῖο θεόφρονος ἡνία τείνας.
Τοῦτο μόνον τῶν σῶν ὦ Βασίλειε ὀλίγον.
Χαίροις ὦ Βασίλειε, καὶ εἰ λίπες ἡμέας ἔμπης.
Γρηγορίου τόδε σοι γράμμ' ἐπιτυμβίδιον,
Μῦθος ὅδ' ὃν φιλέεσκες, ἔχεις γέρας ὦ Βασίλειε
Τῆς φιλίης, καί σοι δῶρον ἀπευκτότατον.
Γρηγόριος Βασίλειε τεῇ κόνι ἀνέθηκα

Τῶν ἐπιγραμματίων τῶνδε δυωδεκάδα.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΓΝΩΜΙΚΑ δίστιχα.

Ἀρχῆς καλῆς κάλλιστόν ἐστι καὶ τέλος,
Ὀρθῶς δικῶσιν οἱ ὅροι τῶν πραγμάτων.
Ἀρχὴ καλὴν τίκτουσα τοῖς βροτοῖς πέρας,
Βίου κάθαρσις ἐνθέως ἀσκουμένη.
Λόγοις πτερωθεὶς, μὴ πτερῶν ἔξω πέτου.
Πτερὸν γὰρ οὐδὲ πτηνὸν ἵπταται δίχα.
Γνῶσις βροτῶν μέγιστον ἐν βίῳ κλέος,
Κακὸν δὲ αὕτη τοῖς κακῶς κεχρημένοις.
Κενή σε δόξα μηδαμῶς συναρπάσῃ,
Καὶ γὰρ πανοῦργον ἐστι τοῖς ἁπλουστέροις.
Εὖ δρῶν φύλαττε σαυτὸν ἐν τούτῳ μένειν.
Ταχὺς γάρ ἐστι πρὸς τὸ χεῖρον ὁ δρόμος.
Γέλως κρατείσθω, καὶ θυμὸς λάβοι πέρας,
Ἀργὸς δὲ παντάπασιν εἰργέσθω λόγος.
Θεὸν φοβοῦ πρώτιστα, καὶ γονεῖς τίμα,
Ἱερεῖς ἐπαίνει, πρεσβύτας σεπτῶς ἔχε.
Υἱὸν δίκαια πατρὶ μηδόλως λέγειν,
Θυμὸς δ' ὀρίζει, καὶ πρὸ θυμῶν ἡ φύσις.
Οἷα πρὸς ἄλλου μὴ παθεῖν ὅλως θέλεις,
Τοιαῦτα καὶ σὺ μὴ δὲ δρᾶν ἄλλον θέλε.
Οὐ δεινὸν, ἔργα δεινὰ τοῖς εἰργασμένοις,
Καὶ γὰρ δικάζει τοῖς ὁμοίοις ἡ δίκη.
Χείλη σοφὰ στάζουσιν ἡδίστους λόγους,
Φάρυγξ δὲ πικρὸς ἐξερεύγεται μάχας.
Ῥεῖθρα γλυκασμοῦ γλῶσσα βλύζει στωμύλου,
Ῥύσεις δὲ φαύλας ἄκριτον γλυνᾷ στόμα.
Φίλοι φιλοῦσι καὶ τὰ τοῖς φίλοις φίλα,
Ἐχθροὶ δὲ φαυλίζουσιν αἰσχρῶς τοὺς φίλους.
Πτωχοὺς φίλους λάθουσι πλουσίων θύραι,
Λαμπραὶ δὲ αὐλαὶ, πλουσίοις ἀεὶ φίλαι.
Ὕδωρ, ποτὸν φέριστον, εὐκρατοῦ φρενός.
Θολοῖ δὲ τὸν νοῦν συλλαβοῦσα κραιπάλη.
Οὐκ οἶδεν οἶνος σωφρονίζειν τὴν φύσιν,
Κινεῖ δὲ μᾶλλον ἡδονὰς προξενῶν.
Νοῦς λεπτὸς ὄγκον ἐκδιώκει γαστέρος.
Τἀναντία γὰρ τοῖς ἐναντίοις μάχη.
Κρείσσων τροφὴ σύμμετρος εὐπορουμένη,
Ἡ δ' ἄπνος ἀθρόως ὃν ἔπλησέ τις τόνον.
Πλουτοῦσι μωροὶ τοῖς ὀνείρασι πλέον,
Ἢ χρημάτων ἄβυσσον οἱ κεκτημένοι.
Κρείσσων ἄπαις, ἢ μωρὰ κύειν ἔκγονα.
Ὁ μὲν γὰρ ἄπαις, οἱ δὲ πολλοὶ καὶ κακοί.
Παντὶ βροτῷ θνήσκοντι πᾶσα γῆ τάφος.
Πᾶν γὰρ τὸ ἐκ γῆς, γῆ τε καὶ εἰς γῆν πάλιν.
Ποιμὴν ἀμέλγει, εἰ θέλει, καὶ τοὺς τράγους,
Ἀλλ' ἀντὶ γάλακτος, αἱμάτων πηγὰς ὕσει.
Ἡ σὺς ὑποπίνουσα δειπνοποιΐαν,
Οἶδε τραπέζης τοὺς ὅρους μὴ συγχέειν.
Βίαζε καὶ σὺ τοὺς ἀτάκτους μὴ λύειν,
Τάξιν πρέπουσαν καὶ νόμοις ἡρμοσμένην.
Νόμον φυλάττων, τοὺς φόβους ἔξω βάλοις.
Φόβων γὰρ ἔξω πᾶς ὁ τῶν νόμων φύλαξ.
Κύβερνος ἴδμων φυλάξεται τρικυμίας,
Καὶ δεινὰ πάντα νοῦς σοφὰς φέρειν φρένας.
Ζωῆς ἀρίστης μὴ φρόνει τἀναντία.
Καὶ γὰρ πρόδηλος ἡ κακίας ἡ πλάνη.
Μέγιστος ἄκμων οὐ πτοεῖται τοὺς ψόφους,
Καὶ νοῦς ἐχέφρων πᾶσαν ἐκκρούει βλάβην.
Φύλλων λαγωοὺς ἐκφοβοῦσιν οἱ κτύποι,
Ἄνδρας δ' ἀνάνδρους αἱ σκιαὶ τῶν πραγμάτων.
Μισῶ πένητα πλουσίῳ δωρούμενον,
Ὡς ὕδωρ λέγοντι τῷ τρέφειν λελουσμένῳ.
Ῥήτωρ πονηρὸς τοὺς νόμους λυμαίνεται,
Ἀγνὸς δὲ ῥήτωρ, εὔκρατος ἁρμονία.
Γελῶσιν οἱ πλουτοῦντες ὀρφανῶν ψόγους,
Αὐτοῦ γελῶσι τὴν θεοῦ τιμωρίαν.
Νόμοις περιδραμεῖται πρὸς ὀλεθρίαν,
Ὁ μὴ νόμους φύλαξιν ἐννόμους φέρων.
Πέφυκε τοῖς πένησι μὴ φρονεῖν μέγα.
Τοῖς πλουσίοις γὰρ οὐδὲ φροντὶς τοῦ βίου.
Παίδευε μωρὸς, ὡς ἐοικὼς τῇ φύσει,
Ἕξουσι γάρ που καὶ φρένας παρ' ἐλπίδα.
Πλήττων σίδηρος ἐκπυροῖ καὶ τοὺς λίθους.
Σκληρὰ δὲ μάστιξ παιδαγωγεῖ καρδίαν.
Ὅρκους κάκιστον διδόναι καὶ λαμβάνειν,
Ἴσως γὰρ ἄμφω προσκέκρουκας τῇ δίκῃ.
Εἰς αἰῶνα θησαύριζε τὸν ἔξω τέλους,
Οὐδὲ γὰρ ἐκλέλοιπε καὶ πρὸ τοῦ τέλους.
Μὴ δὴ φίλει τὸν ὄλβον, ὃν λύει χρόνος.
Ἃ γὰρ χρόνος δέδωκε, καὶ λύσει χρόνος.
Αἰσχρὸν γυναιξὶν ἄρσεν ἦθος ἐκφέρειν.
Ταῖς κοσμίαις γὰρ τάξις, ἡ αἰδὼς ξυνή.
Κάτοπτός ἐστιν ἀσθενὴ τοῖς χρωμένοις,
Καὶ ὡς πρόσεισιν, εὔχεται λίθου δίκην.
Οὐδεὶς ὑγείας πλοῦτος ἀλγοῦσι πλέον,
Σοφῶς καὶ ταύτην ἡ φύσις ἀεὶ θέλει.
Ἦχοι θαλάσσης, ἀνδρὸς ἄφρονος λόγοι.
Βρέμοντες ἀκτὰς, οὐ πιαίνουσι χλόας.
Πείθουσι δῶρα καὶ σοφοὺς παραβλέπειν.
Βροτοῖς δὲ θήρα χρυσὸς, ὡς πτηνοῖς πάγη.
Γῆρας λύπαι τίκτουσι καὶ πρὸ τῶν χρόνων.
Ἃ γὰρ τρόπος καθεῖλεν, οὐ σώσει χρόνος.
Πλοῦτος τάχιστος, τῶν κακῶν ὑπουργέτης.
Καὶ γὰρ πρόχειρον εἰς κακουργίαν κράτος.
Οὐκ ἔστιν οὐδὲν βέλτιον κτῆμα φίλου.
Πονηρὸν ἄνδρα μηδέ ποτε κτήσῃ φίλον.
Τάξις τιμάσθω, καὶ προηγείσθω κράτους.
Κράτος γὰρ αὕτη, καὶ κράτους ἀεὶ φύλαξ.
Νοῦς ἐμμέριμνος, σὰς βιβρώσκων ὀστέα.
Θάλλει δὲ σῶμα, φροντίδας παρατρέχον.
Οὐδεὶς κόρος πέφυκε σωφρόνως ἔχειν,
Καὶ γὰρ τὸ πῦρ αὔξει ταῖς ὕλαις θέον.
Οἶνος, πάθους ἔγερσις ἐκλελοιπότος.
Ὕλη γὰρ εἰσρέουσα ῥώννυσι φλόγα.
Φεύγουσιν ὀργὰς οἱ δίκας δεδοικότες.
Θυμὸν γὰρ ἐξάπτουσι πολλάκις δίκαι.
Δεινὸν, πόνοις κάμνοντι προσθεῖναι πόνους.

Ἀλλ' οὖν πόνους ἔπαυσε πολλάκις πόνος.
Ἄλλοι μὲν ἄλλων τοὺς πόνους δεδοικότων,
Ἄλλοις ὁρῶνται κινδυνευόντων πόνοις.
Δόξης ἀεὶ φρόντιζε τῆς αἰωνίου,
Ἡ γὰρ παροῦσα ψεύδεται καθημέραν.
Οὐδεὶς μετ' ὀργῆς ἀσφαλῶς βουλεύεται.
Τὰ γὰρ μετ' ὀργῆς οὐδέπω βουλὴν ἔχει.
Δεινὸν δράκοντα, καὶ κακοῦργον ἀσπίδα;
Διπλῆ γυναικὸς δεινότης ἐν θηρίοις,
Παίδευσι γυμνὰ σοὺς δρῶντας ὅσια,
Ὡς οὐδ' ἐν ἡμῖν προσφυὲς τῶν ἐνθάδε.
Εἰ λοξὰ βαίνουσι καρκίνων γόνοι,
Πεῖραν λάβωσι μητρικῶν βαδισμάτων.
Δύσεις προδήλως ἐκβιάζων τὴν φύσιν,
Καλοὺς μαθητὰς ἐκ κακῶν διδασκάλων.
Κόσμει σεαυτὸν τοῖς καλοῖς τεκμηρίοις.
Καὶ μὴ τεχνίτης ὀρφανοῦ καταφρόνει.
Θεοῦ διδόντος, οὐδὲν ἰσχύει φθόνος,
Καὶ μὴ διδόντος, οὐδὲν ἰσχύει κόπος.
Τίκτεις ἔχιδνα, μὴ φοβοῦ τὰς ὠδῖνας,
Ἔχεις λαβοῦσα μητρικοῦ πεῖραν τόκου.
Οὐδεὶς ἀριστεὺς ἐκ προδήλου λαλίας·
Νίκας γὰρ ἀνατρέπουσι τὰς προφημίας.
Ἀνὴρ ὑπνώδης, εὑρετὴς ὀνειράτων,
Μύστης γὰρ ὕπνος φασμάτων, οὐ πραγμάτων.
Εἴωθε πείθειν μὴ θέλοντας ἡ βία,
Ἄγχει γὰρ αὐτὴ καὶ γίγαντας πολλάκις.
Δήμου σφαλέντος, πᾶς ἀγύρτης ἄρχεται.
Δῆμος δὲ παύει τῶν καλῶν ἀταξίᾳ.
Ἔργον πάρεργον οὐδαμῶς ἔργον λέγω.
Τῶν γὰρ παρέργων καὶ καταφρονητέον.
Ἡ πρὸς τὰ νεκρὰ τῶν χαμαιρεφῶν μέλη
Τάξις τιμᾶται, τῶν κοινῶν ἠθροισμένων.
Χρυσοῦ λαλοῦντος, ἅπας ἄπρακτος λόγος,
Πείθειν γὰρ οἶδε, κἂν μὴ πέφυκε λέγειν.
Ἔξουσι καὶ νῦν τὰ πρὸς ἀρχὴν φέρειν
Οἱ πρὸς τὰ ῥευστὰ τοῦ βίου μεμηνότες.
Τροχός ἐστιν ἀστάτως πεπηγμένος,
Ὁ μικρὸς οὗτος καὶ πολύτροπος βίος·
Ἄνω κινεῖται, καὶ προσιστᾶται κάτω,
Οὐχ ἵσταται γάρ, κἂν δοκῇ πεπηγέναι,
Φεύγων κρατεῖται, καὶ μένων ἐκτρέχει,
Σκιρτᾷ δὲ πολλά, καὶ τὸ φεύγειν οὐκ ἔχει,
Ἕλκει, καθέλκει τῇ κινήσει τὴν στάσιν.
Ὡς οὐδέν ἐστι τὸν βίον διαγράφων,
Ἢ καπνὸν ἢ ὄνειρον, ἢ ἄνθος χλόης.
Ἔφησε τίς που τῶν φιλοχρύσων τάδε,
Θέλω τύχης σταλαγμόν, ἢ φρενῶν πίθον.
Πρὸς ὃν τις ἀντέφησε τῶν φιλοφρόνων,
Ῥανὶς φρενῶν μοι μᾶλλον, ἢ βυθὸς τύχης.

ΤΕΛΟΣ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΑ.

Γρηγορίου πόνος εἰμί, τετραστιχίην δὲ φυλάσσω
γνώμας πνευματικάς, μνημόσυνον σοφίης.

Πρᾶξιν προτιμήσειας, ἢ θεωρίας;
ὄψις τελείων ἔργον, ἡ δὲ πλειόνων·
ἄμφω μὲν εἰσι δεξιαί τε καὶ φίλαι,
σὺ δέ, πρὸς ἣν πέφυκας, ἐκτείνου πλέον.
Ἤρετό με τίς πρόβλημα τῶν ἐκ πνεύματος.
ἦν ἐκρυπώθης, εἶπον. ἀλλὰ σωφρονῶ.
ἦν ἐκρυπώθης, νῦν δὲ δεῖ καθαρσίων.
μύρον δοχεῖον σαπρὸν οὐ πιστεύεται.
Μήτ' ἀντιτείνειν πᾶσι, μήθ' ἕπου λόγοις,
ἀλλ' οἷς ἐπίστῃ, καὶ ὅσον καὶ ἡλίκα.
θεοῦ δὲ πλεῖον οὐδὲν ἔχε, ἢ προστάτα.
λόγῳ παλαιὰ πᾶς λόγος, βίῳ δὲ τίς;
Μὴ διδάσκειν, ἢ διδάσκειν τῷ τρόπῳ.
μὴ τῇ μὲν ἕλκειν, τῇ δ' ἀπωθεῖσθαι χεροῖν.
ἧττον δ' ἐᾶσαι τοῦ λέγειν, πρᾶττειν ἃ δεῖ.
γραφεὺς διδάσκει τὸ πλέον τοῖς ἐκτύποις.
Ὑμῖν λέγω μάλιστα τοῖς τοῦ βήματος,
ὀφθαλμὸν εἶναι μὴ σκότος πεπλησμένον.
μὴ καὶ πρόεδροι τοῦ κακοῦ φανώμεθα.
εἰ γὰρ τὸ φῶς τοιοῦτον, τὸ σκότος πόσον;
Ἄφωνον ἔργον, κρεῖσσον ἀπράκτου λόγου.
βίου μὲν οὐδεὶς πώποθ' ὑψώθη δίχα,
λόγου δὲ πολλοί, τοῦ καλῶς ψοφουμένου.
οὐ γὰρ λαλούντων, εὖ βαινόντων δ' ἡ χάρις.
Δῶρον θεῷ κάλλιστόν ἐστιν ὁ τρόπος.
κἂν πάντ' ἐνέγκῃς, οὐδὲν οἴσεις ἄξιον.
ὃ καὶ πένης δίδωσι, τοῦτο πρόσφερε.
μίσθωμα πόρνης ἁγνὸς οὐ μερίζεται.
Μηδέν ποτ' εὔξῃ μηδὲ τῶν μικρῶν θεῷ.
θεοῦ γάρ ἐστι πρὶν λαβεῖν. τί οὖν λέγω;
κλέψας τὰ σαυτοῦ μὴ δός; καινοῦ χρέους
ἀνανίας σε παιδευέτω, σάπφειρά τε.
Πανήγυριν νόμιζε τόνδε τὸν βίον.
ἂν πραγματεύσῃ, κέρδος. ἀντάλλαγμα γὰρ
μικρῶν τὰ μείζω, καὶ ῥέοντ' ἀιδίων.
ἣν δ' αὖ παρέλθῃ, καιρὸν ἄλλον οὐκ ἔχεις.
Πολὺς μέν ἐστιν ὁ προκείμενος δρόμος,
πλείων δ' ὁ μισθός. μὴ βλέπων τὸ πᾶν ἅμα,
τοῦ παντὸς ἀρθῇς, καὶ πλέεις οὐ πᾶν ἅμα.
καὶ τοῦτο πεῖρα πολλάκις τοῦ δυσμενοῦς.
Μὴ σφόδρα θαρρεῖν, μήδ' ἀπελπίζειν ἄγαν.
τὸ μὲν γὰρ ἐκλύει σε, τῷ δ' ἀνατρέπῃ.
τὸ μὲν κατόρθου, τοῦ δ' ἔχου, τῷ δ' οὐ φθόνος.
οὐχ ὡς δοθὲν τὸ λοιπὸν ἀγροῖ πόνον.
Μὴ θερμὸν ἅπτειν, ἐμμένειν δ' οἷς ἂν κρίνῃς.
κρεῖσσον προκόπτειν, ἢ τι κόπτειν τοῦ καλοῦ.
καὶ γὰρ κακοὺς καλοῦμεν, οὐχὶ τοὺς κάτω,
τοὺς δ' ἡνίχ' ὑψωθῶσι, πίπτοντας μέγα.
Σπινθὴρ ἀνῆψε καὶ βραχὺς πολλὴν φλόγα,
καὶ σπέρμ' ἔχιδνας πολλάκις διώλεσε.
τοῦτ' οὖν ὁρῶν, ἔκκλινε καὶ μικρὸν βλάβος.

μικρὸν

μικρὸν μὲν ὄξυ, ὡς δὲ μεῖζον ἔρχεται.
Ἐρεύνα σεαυτὸν πλεῖον, ἢ τὰ τῶν πέλας.
τὸ μὲν γὰρ αὐτὸς κερδανεῖς, τὸ δ' οἱ πέλας.
κρεῖσσον λογισμὸς πράξεων ἢ χρημάτων.
τὰ μὲν γὰρ ἐκτὸς τῆς φθορᾶς, τὰ δ' ἵσταται.
Ὁ νοῦς ἀεί σοι καμνέτω τυπούμενος
θείοις νοήμασί τε καὶ βίου λόγοις.
γλώσσης δὲ φείδου, καὶ γὰρ εὐκολωτέρα
βλάπτειν, τὸ κέρδος δ' ἧσσον ὧν κινουμένους.
Ὄψις σ' ὑπήρπασέ με, πλὴν ἀλλ' ὀχέθη.
ἄδουλον οὐκ ἔστιν τῆς ἁμαρτίας.
ἄδουλον ἔστι πεῖραν. πρᾶξιν ἐκπεφεύγαμεν.
Βαθμοὶ τάδ' εἰσὶ τῆς πλάνης τοῦ δυσμενοῦς.
Κλεῖε τὰ ὦτα φράσσε πρὸς φαύλους λόγους,
ᾠδῶν τε τερπνῶν ἐκμελῶν λιγυσμάτων.
Τοῖς δ' αὖ καλοῖς τε κἀγαθοῖς ἀεὶ δίδου
εἰπεῖν, ἀκοῦσαι, καὶ δρᾶσαι μικρὸν μέσον.
Μὴ σφόδρα δ' ὀσμῶν ἐκλύου θελύσμασιν,
ἁφῆς τε λειότησι, μὴ δὲ γεύσεσιν.
τί αὖ ποτ' ἀνδρίσαιο τῶνδ' ἡττώμενος;
χωρὶς γυναικῶν κἀρρένων ἡδύσματα.
Δὸς, εἶπε γαστήρ. ἢν λαβοῦσα σωφρονῇς,
δώσω προθύμως. ἢν δὲ τοῖς κάτω δίδῳς,
κόπρον λάβοις μὲν, ἀλλ' ὅμως μὴ πλουσίαν.
εἰ δ' αὖ κατάσχοις, δώσομεν καὶ πλουσίαν.
Γέλως γέλωτος οὐ φρονοῦσιν ἄξιος.
μάλιστα μὲν πᾶς, τὸ πλέον δ' ὁ πορνικός.
γέλως ἄτακτος ἐκφέρει καὶ δάκρυον.
κρεῖσσον κατηφὲς ἦθος, ἢ τεθρυμμένον.
Κάλλος νόμιζε τὴν φρενῶν εὐκοσμίαν,
οὐχ ἣν γράφουσι χεῖρες, ἢ λύει χρόνος.
ὄψει δ' ὅπερ νοῦ σώφρονος γνωρίζεται,
αἶσχος δ' ὁμοίως τῇ φρενῶν ἀκοσμία.
Λύπαι προῆλθον, ἡδοναὶ, θάρση, φόβοι,
πλοῦτος, πενία, δόξα, δύσκλεια, θρόνοι,
ῥέπουσιν, ὡς θέλουσιν. οὐδ' ἓν ἅπτεται
Τῶν οὐ μενόντων, ἀνδρὸς εὖ βεβηκότος.
Ψυχῆς βίου τὸ πλεῖον, ἢ φρονήματι.
ὃ μὲν θεοῖ σε, τοῦ δὲ καὶ πίπτεις μέγα.
τεύξῃ δὲ τότε, μὴ μικροῖς μετρούμενος,
κἂν πλεῖστον ἀρθῇς, κάτω τῶν ἐντολῶν.
Δόξαν δίωκε, μήτε πᾶσαν, μήτ' ἄγαν.
κρεῖσσον γὰρ εἶναι τοῦ δοκεῖν. εἰ δ' ἄμετρος εἶ,
μὴ τὴν κενὴν θήρευε, μήτε τὴν νέαν.
τί γὰρ τεθνηκότι κέρδος, εἰ δοκεῖ λέων;
Αἴνει μὲν ἄλλον, μὴ φρόνει δ' αἰνούμενος.
καὶ γὰρ δέος σε τῶν ἐπαίνων ὑστερεῖν.
μηδ' ἄλλον εὐθὺς, πρίν γε τῇ πείρᾳ μάθῃς,
μήπως κακοῦ φανέντος, αἰσχύνην ὄφλῃς.
Κακῶς ἀκούειν κρεῖσσον, ἢ λέγειν κακῶς.
ὅταν προθῇ τις ἄλλον εἰς κωμῳδίαν,
ὡς εὐφρανῶν σε, σεαυτὸν ἐγκαλεῖσθαι δόκει.
ὧδ' ἂν μάλιστα δυσχεράνοις τοῦ λόγου.
Μικρὸν μὲν ἅπτου εὐπλοοῦν τῶν πεισμάτων.
πολλοῖς πρὸς ὅρμον εὔπλουν ἔδυ σκάφος.

πολλοὶ προσωρμίθησαν ἐκ τρικυμίας.
μήτ' ἀσφάλειαν, μὴ ὀνειδίζειν τύχας.
Κρεῖσσον καλῶς βιοῦντα, καὶ πονούμενον
παρρησιάζεσθαί τι πρὸς τὸν δεσπότην,
ἢ μὴ καλοῖς θάλλοντ' ἀπαιτεῖσθαι δίκην
εἰ καὶ τὰ πάντα σὺν λόγῳ πορεύεται.
Ῥέπει τὰ πάντα, καὶ θεὸν κτῆσαι μόνον.
εἶ γὰρ μεριστὴς χρημάτων ἀλλοτρίων.
εἰ δ' οὐ θέλεις τὰ πάντα, δὸς τὰ πλείονα,
εἰ δ' οὐδὲ τοῦτο, τοῖς περιττοῖς εὐσέβει.
Καλόν τι, σαυτὸν ἐξαρπάσαι καὶ τοῦ φθόνου.
χριστὸν χρεώστην μᾶλλον, ἢ τὰ πάντ' ἔχειν.
ὃς καὶ βασιλείαν, κλέσματος χαρίζεται.
χριστὸν σκέπεις, τρέφεις τε, τὸν πτωχὸν τρέφων.
Γυμνὸς προσῆλθον, εἶτ' ἀπῆλθε μὴ τυχών.
δέδοικα χριστὲ, μὴ κἀγὼ τῆς σῆς χερὸς
χρῄζων, ἀπέλθοιμ' οὐδ' ἐν ἐμοῖς νόμοις.
ὁ γὰρ κενὸς οὐκ ἔδωκε, μηδ' ἐλπιζέτω.
Γυμνῆτος ἀνδρὸς οὐδὲν ἀσφαλέστερον.
πρὸς τὸν θεὸν νεύσαντι, ᾧ μόνον βλέπει,
οὐδ' ἀγκαλίζει. αὐτὸς γὰρ ὡς, λόγος
πολὺς, καλιᾶς λεπτὸν ὄρνιν ἀμφέπει.
Κρεῖσσον πενία μὴ δικαίας κτήσεως.
καὶ γὰρ νόσος γε τῆς κακῆς εὐεξίας.
λιμῷ μὲν οὐκ ῥᾳδίως διαφθαρῇ.
τοῖς δ' αὖ κακίστοις πότμος ἡ μοχθηρία.
Τί δεσπότης ἢ δοῦλος, ἢ φαύλη τομή;
εἷς πᾶσι πλάστης, εἷς νόμος, κρίσις μία.
ὑπούργει μὲν, ὡς δὲ σύνδουλον βλέπε
ὅταν δὲ λυθῇς, τιμιώτερος φανεῖς.
Οἱ δ' οἰκέται τί καὶ μάλιστα οἱ θεοῦ
μὴ φευγέτωσαν γνησίων τοῖς δεσπόταις.
ἐλεύθερον καὶ δοῦλον ὁ τρόπος γράφει.
καὶ χρηστὸς ὤφθη δοῦλος, ἀλλ' ἐλεύθερος.
Κακῶς δ' ἀκούων αἰσχύνου, μὴ δυσχερής.
γέλως γάρ εἰσιν οἱ πάλαι σεσιωπότες.
γλώσσης προάρχειν κρεῖσσον, ἢ λύειν γλῶσσα.
ὡς καλὸν εἶναι, ἢ καλῶν πεφυκέναι.
Θεοῦ μόνου, θεῖόν τι ἀπλήστως ἔχειν,
ὃς τοῖς λαβοῦσι καὶ πλέον χαρίζεται.
διψῶν, τὸ δ' εὑρεῖσθαι ἀφθόνως ἀεὶ ῥέον.
ἐν τοῖς δὲ λοιποῖς, ᾧ φέρειν ἡσσώμενος.
Μὴ πάντα νικᾶν, μηδ' ἀεὶ σπουδὴν ἔχε.
καλῶς κρατεῖσθαι κρεῖσσον, ἢ νικᾶν κακῶς.
καὶ γὰρ παλαιστὴς οὐχ ὁ κείμενος κάτω,
πάντως κρατεῖται, πολλάκις δ' ὑπέρτερος.
Καὶ ζημιοῦ τι. τοῦτο κέρδος πολλάκις,
ὥσπερ καθαίρειν φυτὸν εἰς εὐκαρπίαν.
ὅσ' οὐ καλῶς τι προσθεῖς, οἷς νῦν ἔχεις,
ὕλη φέρεις πῦρ, ἢ νόσον τῷ σώματι.
Εἰ μηδ' ἐν ὀφλεῖς τοῦ θεοῦ τιμωρίας,
μηδ' αὐτὸς ἴσθι τοῖς ὀφλοῦσι συμπαθής.
εἰ δ' οἶδας ὄφλων, καὶ πρόχειρον τὸ πρᾶον.
οἰκτρῷ γὰρ οἶκτος τοῦ θεοῦ σταθμίζεται.
Ὅταν ποθ' ὕβρεις ἐκπλήξῃ τὴν σὴν φρένα,

μνήσθητι Χριστοῦ, τῶν ἐκείνου τραυμάτων,
πόνων τε μικρὰ ταῦτα τῶν τοῦ δεσπότου.
ὡς δ' ἂν τὸ λυποῦν ὥσπερ ὕδατι σβέσεις.
Ἔρως, μέθη, ζῆλός τε, καὶ δαίμων, ἴσα.
οἷς ἂν προσέλθῃ, τὸ φρονεῖν ἐπέκλυσε.
τῆξις, προσευχὴ, δάκρυον, τὰ φάρμακα.
ἀλλ' ἰατρεία τῶν ἐμῶν νοσημάτων.
Ὅρον δὲ φεῦγε πάντα. πῶς οὖν πείσομεν
λόγοις πρόσωπον τὸν λόγον πιστούμενον;
ἄρνησίς ἐστι τοῦ θεοῦ, ἡ δυσορκία.
τί δεῖ θεοῦ σοι; τὸν τρόπον μέσον τίθει.
Τί χρηστότητος δεῖγμα συντομώτερον;
τοιοῦτος ἴσθι τοῖς φίλοις καὶ τοῖς πέλας,
οἵους σεαυτῷ τούσδε τυγχάνειν θέλεις.
καὶ συντομώτερόν τι τὰ Χριστοῦ πάθη.
Πιστοῦ φίλου νόμιζε μηδὲν ἄξιον,
ὃν οὐ κρατὴρ ἔδειξε, καιροῦ δὲ ζάλη,
ὃς οὐ χαρίζετ', ἢ μόνον τὸ συμφέρον.
ἐχθρὰς ὅρους γίνωσκε, φιλίας δὲ μή.
Τἄλλα βλέπων ὀφθαλμὸς, αὑτὸν οὐ βλέπει.
ἀλλ' οὐδὲ τἄλλα, ἢν ἄγαν λημμῶν τύχῃ.
τούτου χάριν, σύμβολον εἰς ἅπαντ' ἔχειν.
καὶ γὰρ χερὸς χεὶρ, καὶ ποδὸς ποὺς ἐνδεής.
Εἰ τοῖς καλοῖς ἕποιο νουθετούμενος,
οὐκ ἐντραπήσῃ τοῖς κακοῖς γελώμενος.
ὅταν ποτ' αἰσχρὸν ἐννοῇς, νόμιζέ σοι
πολλοὺς παρεῖναι, καὶ σεαυτὸν ἐντρέπου.
Ἀεὶ προτίμα σοὺς καλοὺς τῶν μὴ καλῶν.
κακοῖς δ' ὁμιλῶν, καὶ κακὸς πάντως ἔσῃ.
κακοῦ παρ' ἀνδρὸς μήποτε χρυσὸν πάθῃς.
ζητεῖ γὰρ, ὧν βιώκε συγγνώμην ἔχειν.
Ἐγώ τι κέρδος ἐκλέγω καὶ δυσμενοῦς.
τὰς γὰρ λαβὰς φεύγοντας, ἀσφαλεστέρους
εἶναι παρέχει, καὶ τὸ πικρὸν φάρμακον.
ὅμως δέδοικα, καὶ τὸ ἡδὺ μέμφομαι.
Καλοὺς ἀμείβου, τοὺς κακοὺς περιφρόνει.
κἂν τοῖσδε κάλλω τοῦ παθεῖν μηδὲν, χάρις,
ὡς τοὺς καλοὺς καὶ τούσδε ποιήσῃς χρόνῳ.

τῇ μακροθύμῳ χρηστότης, καλὴ δ' ὅσις.
Πᾶσι μὲν ἴσθι χρηστὸς, εἰ τῶν ἀξίων,
πλέον δὲ τοῖς ἔγγιστα. τοῦ χάριν λέγω;
τίς ἄν σε πιστεύσειε τοῖς ξένοις καλὸν
εἶναι, τὸν οὐ δίκαιον, οἷς ὀφείλεται;
Τί πάντα τὸν δύστηνον αἰτιώμεθα
ἐχθρὸν, διδόντες τοῦ βιοῦν ἐξουσίαν;
μέμφου σεαυτὸν, εἰ τὸ πᾶν ἢ τὸ πλέον.
τὸ πῦρ ἡμῶν, ἡ δὲ φλὸξ τοῦ πνεύματος.
Μὴ σφόδρ' ἐπειδὴ παιγνίοις ἐνυπνίων.
μὴ δ' ἐκπλέοντον, ὡς ἅπαντ' ἔχειν φρονᾷ.
μὴ δὲ πτεροῦ μοι δεξιοῖς φαντάσμασι.
λόχος τάδ' ἐστὶ πολλάκις τοῦ δυσμενοῦς.
Ἐλπὶς προκάθου δεξιοῦ παντὸς τέλους.
εἰ γὰρ συνεργός ἐστι τὶς τοῦ χείρονος,
πῶς οὐ καλοῦ δίκαιον εἶναι καὶ πλέον;
οὐ γὰρ φέρεγγυς τοῦ κακοῦ νικώμενος.
Ἡγοῦ τύχης φρόνησιν ἀσφαλεστέραν.
ἡ μὲν γὰρ ἐστὶ πραγμάτων κούφη φορὰ,
ἡ δ' οἰακισμός. μὴ δὲ ἐν παιδεύσεως
νόμιζε κρεῖσσον, ἢ μόνη κεκτημένον.
Τὸ δραστικὸν δείκνυε, μὴ τὸ δρᾶν κακῶς,
τὸ δ' εὖ τι ποιεῖν, εἰ θέλεις εἶναι θεός.
τόδ' ἐστὶν ἀνδρὸς ἐνθέου τὸ συγγενές.
κτεῖναι δὲ ῥᾷστα καὶ τρυγὼν καὶ σκορπίος.
Αἰσχρὸν, νέον γέροντος ἀδρανέστερον
εἶναι, γέροντα δ' ἀφρονέστερον νέου.
ὅμως ὁ μὲν, καθ' ὥραν ἔστω πάνσοφος.
τὸν δὲ, κράτιστον, καὶ πρὸς ὥραν σωφρονεῖν.
Ἀεὶ μὲν ἐργάζοιο τὴν σωτηρίαν.
καιρὸς δὲ δὴ μάλιστα, ἡ βίου λύσις.
τὸ γῆρας ἦλθεν, ἔξοδον κῆρυξ βοᾷ.
πᾶς εὐτρεπίζου, πλησίον γὰρ ἡ κρίσις.
Πέρας λόγου, δεινή τις ἄρνησις θεοῦ
ἔργῳ, λόγῳ τε. μὴ κλαπῇς, περισκόπει.
ἀεὶ διώκει λαθραίοις παλαίσμασι,
μή πως λειφθῇς ἐσχάτων καθαρσίων.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΤΡΑΓΩΔΙΑ, ΧΡΙΣΤΟΣ ΠΑΣΧΩΝ.

ὑπόθεσις.

Ἐπεὶ δ' ἀκούσας εὐσεβῶς ποιημάτων,
Ποιητικῶς νῦν εὐσεβῆ κλύειν θέλεις,
Πρόφρων ἄκουε νῦν τε κατ' Εὐριπίδην
Τὸ κοσμοσωτήριον ἐξερῶ πάθος,
Ὅθεν μαθήσῃ πλεῖστα μυστικῶν λόγων,
Ὡς ἐκ στόματος μητροπαρθένου κόρης,
Μύστου τε φιλτάτου τε καὶ διδασκάλου.
Πρώτην γὰρ αὐτὴν νῦν παρεισάγει λόγος,
Μητροπρεπῶς θρηνοῦσαν ἐν καιρῷ πάθους,
Πότμου τε τὴν πρόφασιν, ἀρχῆς ἐξ ἄκρης
Στυγοῦσαν, ὡς φανεῖσαν ὄντως αἰτίαν,
Τοῦ μητέρ' αὐτὴν τοῦ λόγου χρηματίσαι,
Καὶ νῦν ἰδεῖν πάσχοντα τοῦτον ἀδίκως.
Εἰ μὴ γὰρ ἐσφάλημεν ἐκ πλεονεξίας,
Οὐκ ἂν κατεκρίθημεν ἀρχῆθεν μόρον.
Κἂν μὴ διεφθάρημεν ἐκ πτεροῦ δόλῳ,
Μηδ' ἡ φθορά τ' αὐτοῦ ἐκ θηρὸς ἀπάτη.
Καὶ πότμον ὑπέσχημεν ἐνδίκῳ κρίσει,
Ὡς μὴ τὸ κακὸν ἀδιάφθορον μένῃ.
Οὐκ ἦν βροτωθῆναί τε, καὶ τλῆσαι μόρον,
Τὸν ζωοποιὸν δεσπότην θεὸν λόγον,
Ἀφθαρτίσοντα τὸ φθαρτὸν φιλαγάθως,
Καὶ ζωοποιήσοντα τὸ βροτῶν ἅπαν.
Μένοντος αὐτοῦ δ' ἀκραιφνοῦς τοῦ λόγου,
Ἥδ' οὐκ ἂν ἐκπέφηνε μήτηρ δεσπότου.
Καὶ τόνδε νῦν ὁρῶσα πάσχοντ' ἀδίκως
Θρηνοῦσ' ἀνηλάλαξε πρὶν χαρμένη.
Πρόσωπα γοῦν τοῦ δράματος ἐστί μοι τάδε,
Μήτηρ πανάγνος, παρθένος μύστις, κόραι
Αἱ συμπαροῦσαι μητρὶ τῇ δεσπότου.

Προλογίζει ἡ παρθένος.

ΘΕΟΤΟ.

Εἴθ' ὤφελ' ἐν λειμῶνι μήδ' ἕρπειν ὄφις,
Μηδ' ἐν νάπαισι τοῦδ' ὑφεδρεύειν δράκων
Ἀγκυλομήτης. οὐ γὰρ ἂν πλευρᾶς φῦμα,
Μήτηρ γένους δύστηνος ἐκπεπτημένη,
Τόλμημα τολμᾶν παντότολμον ἄντλα,
Ἔρωτι δρῶσα θυμὸν ἐκπεπληγμένη,
Θεώσεως πεισθεῖσα τυχεῖν αὐτόθεν.
Οὐδ' ἂν φαγεῖν ἔπεισε καρποῦ τὸν πόσιν,
Τοῦ μηδὲ συμφέροντος αὐτίκα σφίσι,
Λειμῶνος ἐξῴκιστο τοῦ πανολβίου,
Λύμην καταπεσοῦσα, καὶ λυγρὸν μόρον,
Μήτηρ τίκτουσ' ἄκουσαν ἐκ δυσκοιτίας
Μογοστοκοῦσ', ὠδῖσί τ' ἐμπεπαρμένη,
Ἱδρῶτ' ἂν ᾤκει τὴν δ' ἐγλυ ὀλεθρίαν,
Σὺν ἀνδρὶ καὶ τέκνοισιν ἀρᾶς ὕστερος,
Ἀπὸ τεκέων ὥριστο λύπαις καὶ στόνοις,
Διαδοχάς τε παραπέμπειν τοῦ βίου,
Διαλλαγάς τ' ἐν τοῖσδε γ' εὑρεῖν ἐξ ὄχους.
Οὐδ' ἂν γένος ὄλωλεν ἀνθρώπων ἅπαν,
Καὶ τὸν δυνατὸν ἐλβανῶν ἐν πᾶσί πως,
Ἀγαθότητι δεσπότου κατηφίαις,
Καινῶς βροτωθῆναί τε καὶ τλῆναι πάθος.
Οὐδ' ἂν ἐγὼ πέφυκα μήτηρ παρθένος,
Καὶ νῦν ἐκεῖνον υἱὸν ἐλκυσθῇ κρίσει
Οὐράνιον, γαῖον, ἀκραιφνῆ γοναῖς,
Ἰδεῖν τ' ἐφεστὸν τόνδε καθυβρισμένον,
Ἀτὰρ δέδοικα φέρουσα φοβερὰν δ' ἄνω φλόγα,
Ἡ σφόδρα μαιμάσσει με, καὶ στροβεῖ κέαρ,
Καὶ καρδίαν δίεισιν, ἀπρόσοπτον μέγα.
Ὡς νηπιακῶς οὖσι συμμετὸν γέρων,
Τηλεσκόποις ὄμμασι πάντως προβλέπων.
Ἡ που μεγίστη γίνεται σωτηρία,
Ὅταν γυνὴ πρὸς ἄνδρα μὴ διχοστατῇ,
Τὰ πάντα συμφέρουσα τῷ δ', ὥσπερ θέμις,
Μηδὲ πρὸς ἄλλα παρεμφασίν τινα κλίνῃ,
Ἀλλ' ἐστὶ συμφρονοῦσα γνησίῳ πόσει.
Νῦν δ' ἐχθρὰ πάντα, καὶ νοσεῖ τὰ καίρια,
Αὐτὴ προδοῦσα ἄνδρα, καὶ κράτους ἔλικος,
Φιλεῖ γὰρ ὕβρεις ἡ παλαιὰ τίκτειν νέαν.
Ἐκ δακρύων δάκρυα καταλείβεται,
Ὧν οὔτε μέτρον, οὔτ' ἀριθμὸς ἐστί τις.
Κακῷ γὰρ κακὸν εἰς ἅμιλλαν ἔρχεται.
Ὅθεν πότνια φύσις ἀλγουμένη,
Στυγεῖ κλάουσα συμφορὰς πεφυρμένας,
Διαδοχάς τε τῶν ἀφορήτων πόνων,
Τὸν πάντα συντήκουσα δακρύοις χρόνον.
Ἐπεὶ πρὸς ἐχθροῖς ἦλθεν ἠδικημένη,
Καὶ μητρὸς αὐτῇ προστεπάμενοι βλάβη,
Ὧν πάντων δὲ μὲν οἱ περὶ χθόν' ἔκγονοι.
Βοᾷ μὲν ὅρκους, ἀνακαλεῖ δεξιᾶς
Πίστιν μεγίστην, καὶ θεὸν μαρτύρεται,
Ἔγνω δ' ἡ τάλαινα συμφορᾶς ὕπο,
Οἷον πατρῴαν μὴ λείπειν ἐσθλὸν χθόνα.
Στυγεῖ δὲ κόσμον, οὐδ' ὁρῶσ' εὐφραίνεται,
Εἰς τοῦτο γὰρ νῦν ἐκβέβηκ' ἀλγηδόνος,
Ὥσθ' ἵμερός μ' ὑπῆλθε, γῇ τε καὶ πόλῳ
Λέξαι μολούσῃ δεῦρο φύσεως βλάβας.
Οὔπω γὰρ ἡ τάλαινα παύεται γόων,
Τίκτουσα, μὴ τίκτουσα, φεύγουσ' αὖ τόκους
Αὐτήν. ἐμαυτὴν γὰρ λέγω, λέγουσά σε,
Τίκτουσαν, οὐ τίκτουσαν, ὡς ὑπὲρ λόγον.
Τόκον γὰρ ἔγνων ἄτοκον, τί γὰρ φράσω;
Πόνους φυγοῦσα, καὶ φθορὰν νῦν καὶ πάθη.
Οὐκ οἶδα τέρψιν, οὐδ' ἐπίψογον φάτιν
Τινὸς πρὸς ἀνδρὸς μᾶλλον, ἢ χαλκὸς βαφάς.
Οὐ γὰρ κοραῖς ἅμμα διέφθαρέ τις,
Καὶ παῖδα πῶς ἔτικτον; ὢ θάμβος μέγα.

Ὑβρισμένον δὲ τὰ νῦν πῶς οἴσω βλέπειν,
Πόνας φυγοῦσα πῶς ὀδυνῶμαι λίαν;
Ἀντηλλάλαξα πῶς πάλαι χαρᾶς ὕπο,
Ὅτ' ἦλθεν εὐάγγελος ἀγγέλλων τόκον,
Φράζων ἄλυξιν δυσμενῶν βροτῶν γένει,
Καὶ γηθόσυνον χάρμα μοι φέρων μέγα.
Λόγοις δέ τοι δ' εὔπλαγκτος οὐκ ἐφαινόμην,
Παθοῦσα γὰρ φέροντι δίσκελον φάτιν,
Οὐχὶ σφάγιον μηνύουσαν μ' ἐκτεκεῖν,
Ἀλλ' ὡς ἄνακτα γῆς τε καὶ παντὸς πόλου.
Ὅμως δ' ἔθυον καὶ γυναικείῳ νόμῳ.
Ψυχῆς τ' ἔπεμπον ἀλαλαγμὸν ἐκ μέσου
Λάκουσ', εὔδου φημοῦσα τὴν ἀγγελίαν,
Θυηφάγον φέρουσά τ' εὐώδη φλόγα,
Οἵαν θύειν φράζουσιν οἱ θεοπρόποι.
Ζῆλον ἔμπυρον, πνεῦμα συντεθειμένον,
Ἔρωτά τ' εὐκάθεκτον ἔνθεσμον λίαν,
Ἀθυσίαν εἴδαμεν εὐφημουμένην.
Καὶ πῶς στροβεῖ μου σπλάγχνα νῦν δριμὺ βέλος.
Κἀγὼ πρόθυμος ἔννυχος δραμεῖν θέλω,
Ἰδεῖν τε παιδὸς ἂν κακοσύνην πάθοι,
Αὗται δ' ἔπεισαν μ' ἡμέρας μίμνειν φάος.
Χορ. Δίασσειναι νῦν πύκαζε σὸν δέμας τάχα.
Θεοτό. Ἄνδρες τρέχουσιν ἐμφανῶς ἔξω πύλης.
Τί δ' ἐστί; μῶν γε δυσμενῶν ἀγγέλλεται
Λόχος κρυφαῖος ἐσαῦθις κατ' εὐφρόνην;
Χορ. Ἔννυχος ὄχλος ἐν θορύβῳ συρρέει,
Στρατόν πόλιν τε πᾶσαν αὖ ὀρφνὴν βλέπω,
Λαμπτῆρας εἰσφέροντα καὶ πολλὰ ξίφη.
Θεοτό. Καὶ νῦν τί; ἡμᾶς νῦν τις ἐν σπουδῇ ποδὸς
Στείχει, μόνον τι πρᾶγμ' ἔχων ἴσως φράσαι.
Ἰδοὺ, τί λέξει. καὶ τίνα ἀγγελεῖ λόγον.
Πότνια πότνα σεμνοτάτη παρθένε.
Αἰ, αἰ, αἰ, αἰ.
Πολλὴ μὲν ἐν βροτοῖσι, κοὐκ ἀνώνυμος,
Ἁγνὴ κέκλησαι φίλη γῆς, ὅσοι πέδον
Ναίουσι, λαμπρὸν φῶς ὁρῶντες ἡλίου.
Τὰ νῦν δὲ τάλαιν' ἡ πάλαι μακαρία.
Θεοτό. Τί δ' ἐστί; μήτις μ' ἐκκτείνειν θέλει;
Χορ. Οὐκ, ἀλλὰ παῖς θνήσκει σὸς ὑπ' ἀλαστόρων.
Θεοτό. Οἴμοι τί λέξεις; ὥς μ' ἀπώλεσας γύναι.
Χορ. Ὡς οὐκέτ' ὄντος υἱέος, φρόντιζε δή.
Θεοτό. Ὦ δεινὰ λέξασ', οὐχὶ συγκλείσεις στόμα;
Καὶ παῦ μεθύσεις; ἀπρεπὲς ῥῆμα φέρειν;
Τὸν ὄντ' ἀεὶ γὰρ μηκέτ' εἶναι πῶς λέγεις;
Εὔφημος ἴσθι, κἄν τις σοι χρεία λέγειν,
Λέγ', ὡς πρέπει καὶ, μὴ δ' ἀτιμάσῃς θεόν.
Γονῆς γὰρ ἄτερ ξυνουσίας ἔβλαστέ μοι.
Καινὸν δὲ πιστεύειν αἷμ' ὑπ' ἀνέρων θεοῦ,
Θανεῖν τὸ ἀθάνατον, οὐκ ἔχει λόγον.
Ἔλεκτον αὐτὸν, οἶδα δ' ὡς ἐγεινάμην.
Χορ. Ὦ τλῆμον, οὐκ οἶσθ' οἷ κακῶν ἐλήλυθας,
Καὶ τοὺς δὲ κινεῖς κἀναμοχλεύεις λόγους.
Πῶς φανέντας υἱέος γ' ὄψει μόρον,
Ὡς παννύχους κρίνουσιν οἱ μιαιφόνοι.

Καί τοι δέδορκ' ἐνθάδε τοῦ παιδός τινα
Στείχοντ' ὀπαδῶν ἔνδυμα τ' ἠρεθισμένον,
Σπεύδει πρὸς ἡμᾶς τὸν δ' ἰθύνοντα δρόμον,
Δόκνυσι δ' ὥστε καινὸν ἀγγέλλει πρὸ ὥρ.
Θεοτό. Τί δή ποτ' ἆρα σημαίνει νέον θέλει;
Χορ. Ἰδοὺ, τί λέξαι πυνθάνου οὗτος θέλει,
Ἀγγ. Ὦ δεσποτί.
Καλλίστα πότνα σεμνοτάτη μαρία
Αἰ, αἰ, αἰ, αἰ.
Ἀπωλόμεσθ' ὑπὸ δυσμενῶν τάχ' ὑπό του.
Θεοτό. Τίνα θροεῖς αὐδάν; τίνα βοᾷς λόγον;
Ἀγγ' εἰπὲ, τίς φοβεῖ σε φήμ' αὖθις νέα;
Χορ. Ἔκλυες, ὦ ἄϊες ὦ, ἤκουσας οὖς,
Ὃς παῖδα σὸν προὔδωκε τοῖς μιαιφόνοις;
Θ. Πρὸς τῷ δ' ἄλλο καινὸν ἀγγελεῖς κακόν;
Τίς ἐστι; μῶν τις τῶν φίλων ἠλπισμένων;
Χορ. Ἀργυροδέκτης, δύστροπος μύστης λέγει.
Ἀργυροφύλαξ, ἀργυροβρώκτης πλέον.
Θ. Οἴμοι. τόδ' οἷον ἄλλο πρὸς κακῷ κακόν.
Εἰ τοῖς φίλων δακοῦσι κατειργάσμεθα;
Ἦ πού τετόλμηκ' ἔργον ἄτολμον πέλας.
Τί δ' ἐγκαλῶν προὔδωκε παντευεργέτην;
Ἢ τίς λαβὼν δράματος ἦν γὰρ μαινόλης;
Χορ. Ἄκουε τόδ' ὃς σοι τρανῶς πάντ' ἀγγελεῖ.
Ἀγγ. Ἄκουε τλῆμον ἡ τὸ πρὶν πανολβία,
Ἄκουε οὓς σοι δυστυχεῖς φέρω λόγους.
Αἰ αἰ διοιχόμεσθα, δῆλος εἶ λόγῳ,
Κακῶν γὰρ ἥκεις, ὡς ἔοικεν, ἄγγελος.
Ἀγγ. Κακῶν μὲν, ἀληθῶν δ' ὅμως. τί γὰρ φράσω;
Ἐπεὶ τὸ πάσχα καινὸν, ὡς ἔφη, φάγοι,
Μύσταις ἄριστον παρατεθεὶς, δεῖπνον μέγα.
Δείξας τ' ἐν αἰνίγμασι τὸν αὐτοῦ πρᾶσιν,
Ἐπεὶ τε νίψας τῶν μαθητῶν οὓς πόδας,
Ἔξεισιν, ὡς εἴθιστο, ἐλαιῶν εἰς ὄρος,
Εἰπὼν τοῖς μύσταις ταῦθ' ἃ νῦν πάθοι,
Καταρτίσας πάντας τε μυσταγωγίαις,
Πολλοῖς ξὺν ἄλλοις καὶ τάδ' εἶπε πρὸς θεόν.
Πάτερ μέγιστον νῦν πάραγέ μοι κλέος.
Τὸ πρὶν σοι γὰρ μὴ λιπὼν ποτε κλέος,
Εἰς μεῖζον ἥξω, δυσμενεῖ κτανὼν βροτῶν,
Ἔθνη τε δοὺς πάντ' ἔχοντι πρὸς σέθεν.
Λαβὼν δὲ πάντας, χ' ὡς ἀριστεῖον σφέων
Ὑπερκρεμασθεὶς αὐγάσαιμ χεροῖν νέμω.
Κυδρούμενος δὲ τοῖς ἀριστεύμασί μου,
Καλῶ φίλους εἰς δαῖτα, μακάριος ὤ,
Μακάριος τοιάδε διηργασμένος.
Ὃ δ' αὖθις ἀφῆκεν ὡς βροντῶν ὄπα,
Δηλῶν κλυσμὸν αἰθεροτρόμῳ βοῇ.
Καὶ πρὶν κλεΐσας, νῦν κλεΐσω σε πλέον.
Ἐπεὶ δὲ μύσταις ταῦτ' ἐνηχήθη ξένως,
Ἦκε πρὸς αὐτοὺς ἐν τόπῳ τοῦ χειμάρρου,
Πρὸς κῆπον, οὗ χ' οἱ πολλάκις συνῆγον,
Ὃν οὐδ' ὁ πράτης ἠγνόει νυκτῶν μέσον
Ἔφθασεν, ὄχλον τῶν μιαιφόνων ἄγων,
Ξιφηφοροῦντας καὶ φρονοῦντας ἐν θράσει.

Οἱ

Ὃς καὶ προσεῖπεν, ὡς φίλος, διδάσκαλον
Ῥαββὶ προσειπὼν χαῖρε, ἐφίλει δυστρόπως.
Θ. Φεῦ φεῦ. τί χεῖρον τοῦδε τολμήσειέ τις;
Τί γοῦν πρὸς αὐτὸν ἀντέφησε παῖς ἐμός;
Ἀγγ. Οὐκ εἶπεν οὐδέν, πλὴν, ἑταῖρ' ἐφ' ᾧ πάρει;
Ἄφαρ δ' ἔβαλον χεῖρας οἱ μιαιφόνοι.
Ἄμμεν δ' ἐφύγομεν ἄλλοι ἄλλῃ φεύγομεν.
Πέτρος δ' ὁ κλεινὸς καὶ λόγοις ἀπάπτερος.
Μόνος δ' ὑπεσθεὶς εἵπετ' ἀτρέμας,
Ἔδοξε δ' αὐτὸς ὑπ' οὕτου πεπυθέναι,
Σιγῇ λέγοντος ὡς πρὸς αὐτὸν ἠρέμα,
Τὸν δύστροπον πράτην γε τοῦ διδασκάλου.
Τῆς ἀσεβείας. ὦ τάλ' οὐ φοβῇ θεόν;
Οὐ θεσμὸν αἰδῇ τῶν βροτῶν γ' ἢ ὁσίας;
Ἀλλά γε τὸν σπείροντα γεγηθῇ στάχυν,
Καὶ πατριάρχας ἐκλελεγμένου γένους;
Μύστης φανεὶς σὺ συμμαθητὰς αἰσχύνεις,
Τὸν μυσταγωγὸν γοῦν προδοὺς ἀργυρίου,
Προὔδωκας αὐτὸν εἰς φόνον μιαιφόνοις.
Οὐκ εἶπεν; οὐ σῆς προνόησε φρενός,
Σκοπεῖν ἐφ' οἷσι νῦν ἑκὼν ἀλγυνεῖ τοι;
Σὺ δ' οὐκ ἀνέσχου. τοιγαροῦν γνοίης τάχα.
Εὖ γ' ἴσθι, πατρὸς δυσσεβὲς θάλπεις γένος.
Εἰ μὴ γὰρ ὅρκοις Ἀβραὰμ ὑπεσχέθη,
Οὐκ ἄν ποτ' ἔγχει μὴ τάδ' ὑπεξείργνυαι,
Καὐτόθεν ἡμῖν ἀκροθῆναι τὴν δίκην.
Δοκεῖς γὰρ αὐτὸν τάδ' ὑποστῆναι πάθη,
Εἰ μή τι κερδαίνοντα καὐτόθεν μέγα;
Νῦν δ' ἐκ χθονὸς μὲν οὐκ ἂν ὄρχεται πάλιν,
Καινῶς ἄνεισι, σίγα, δέξεται κρίσιν.
Ἀλγῶν, ἀθυμῶν πατρὶ σὴν ἁμαρτίαν,
Λαοῦ τε τοῦδε μαινόλου τολμηρίαν,
Ὡς καὶ προεῖπε Δαυίδου γλῶσσα πάλαι,
Οὐκ ἀγνοῶν τι καὶ πρὸ τῆς τολμηρίας,
Γλώσσῃ τε πᾶσαν γαῖαν ἐνδόξων λόγων,
Ἔργων τε κλεινῶν μυρίων θαυμασίων.
Ὄψεσθε δ' ἐν πατρὸς μολοῦντ' αὖθις κλέει,
Κρίσιν φέροντα ζῶσι καὶ τεθνηκόσιν,
Καὶ πᾶσι παρέχοντα τὸ κατ' ἀξίαν.
Πῶς γοῦν προσόψει σύ τε καὶ μιαιφόνοι;
Ἢ ποίαν οὐκ ἐκτίσετ' ἔνδικον τίσιν;
Πλὴν καὶ πρὸ τοῦδε τίσετ' ἔνδικον τίσιν,
Εἰ μὴ χέρας νίψεσθε τὰς μιαιφόνους.
Ἃς ἢν θέλητε καὐτανῦν ξυνιέναι,
Αὐτὸς ῥυτοῖς νάμασιν ἀπομόρξεται.
Ἡ σῆς γε τόλμης νῦν μάθος γεγευμένος,
Σὺν σοὶ δὲ καὶ πᾶς τῶν ἀλαστόρων ὄχλος.
Νῦν δ' εἰ μένειν δεῖ, μίμν' ἐφ' ἡμέραν μίαν,
Ἣν μή τι πάθῃς, ὧν φόβος πολὺς κρατεῖ.
Κἀγὼ προφήτης τῶν λόγων γενήσομαι.
Ἀλλ' ἐκποδὼν ἄπιθι, καὶ σαυτοῦ πέρι
Φροντίζετ'; αὐτοῦ δ' αὐτὸς εὖ γε θήσεται.
Σὺ δ', ὥσπερ εἰκός, κατθανῇ κακὸς κακῶς,
Πρώτως κρεμαστοῖς ἐν βρόχοις ἠρτημένος,
Πήδημ' ἐς ᾅδην κραιπνὸν ὁρμήσας τάχα,
Λύπῃ παχυνθείς, ὡς προδοὺς ἀργυρίου.
Καὶ νᾶμα πυρὸς παμφάγου σε δέξεται.
Οὐ γὰρ θέλεις νῦν ἐκφυγεῖν τιμωρίας.
Καὶ τῆσδε τεύξῃ; προὐννέπω δέ σοι τάδε,
Οὔ σ' ἡ πιοῦσα λαμπὰς δέξεται θεοῦ,
Οὐ νεκρεγέρτου νεκρέγερσιν κατίδῃς.
Ἐς γὰρ τοσοῦτον μωρίας ἀφικάνεις,
Ὥς τ' ὀξὸν αὖθις δεῖν' ἐλεῖν βουλεύματα,
Καὶ πάντ' ἀφέντα προσπεσεῖν διδασκάλῳ,
Καὶ τῶν βλεφάρων θερμὰ χεῦσαι δάκρυα,
Βρόχον κρεμαστὸν ἐξανάψεις ἀγχόνης,
Ψυχὴν ἀφεῖναι τοῖς βροχώμασι τρέχων.
Ὅμως δὲ κἀν τοῖς δ' οὐκ ἀπαρνικῶς σέ πως
Σώσει, τὸ σόν γε προσκοπούμενος κέαρ.
Οὐ γὰρ δύναιτ' ἂν ἀγαθός που μὴ μένειν.
Ἀλλ' οὔ σε μὴ θέλοντα κερδάναι θέλει,
Οὐ γὰρ νόμον τίθησιν ἐν βροτοῖς βίαν,
Ἥκιστα τοῦδ' ἔφυ λῆμα τυραννικόν,
Ῥαγεὶς γὰρ αἰσχρῶς πάγκακον ῥήξεις κέαρ.
Ἀλλ' οὔ τι ταύτῃ ταῦτα μή σοί που δόκει,
Ἔτ' εἰς ἀγῶνας σύ τε καὶ μιαιφόνοι,
Καὶ πᾶσι συνδράσασιν οὐ σμικροὶ πόνοι.
Αἰσθήσεται δ' αὐτῶν δῆμος ὑβριστὴς ἅπας,
Ἤτοι θανόντων, ἢ φάος δεδορκότων,
Οὓς νᾶμα πυρὸς αὖθις ὑποδέξεται.
Ὀρθῶς λέλεκται μῦθος ἀψευδὴς ὅδε,
Ἄκου' Ἰούδα σῶν κακῶν κατάστασιν,
Καίτοι προκόψω γ' οὐδέν, ἢ σκῆψιν μόνην.
Οὐ γὰρ θεός σε σωφρονεῖν ἀναγκάσει,
Ἐν τῇ προαιρέσει δέ, καὶ γνώμῃ βροτῶν
Τὸ σωφρονεῖν ἔνεστιν, εἰς τὰ πάντ' ἀεί.
Ταῦτ' εἶπεν, οὐκ οἶδ' ἄγγελός τις ἢ βροτὸς
Πρὸς αὐτόν, ὡς εἴρηκα, τὸν λογοπράτην.
Θεοτό. Ὦ γαῖα μῆτερ, ἡλίου τ' ἀναπτυχαί,
Οἷον λέγοντ' ἄρρητον εἰσήκουσ' ἔπος.
Τάχ' ἐξ ὀπαδοῦ δρᾶμα ποῖ κατεστάθη,
Ὃν πολλάκις ἔδειξας αἰνιγμοῖς φίλοις.
Οὐ γάρ σ' ἔλαθε τῶν δ' ὃς αἴτιος κακῶν.
Ὦ παγκάκιστε, σὲ γάρ σ' εἰπεῖν ἔχω,
Σὺ ταῦτ' ἔδρασας, σὸν προδοὺς εὐεργέτην;
Σὰ ταῦτα δαῖμον. τίς γὰρ ἂν ἄλλος ποτὲ
Ἔδρασεν, ἢ βουλεύσει δυσμενὴς ἀνήρ.
Ὄλοιτ' ὁ δράσας, ἡ δίκη δ' ἐφίσταται,
Αἰσχρός τε μύστης ἀξίαν τίσει δίκην.
Ἀργυραμοιβέ που συνάδη τῷδε λόγοις;
Ἆρ' ἔστι ζῇς, δεινὰ ταῦτ' εἰργασμένος;
Οὐδ' ὑπὸ γῆς τάρταρα σὸν κρύψαι δέμας;
Δεῖ γὰρ τὰ νῦν ἢ γῆς σε κρυβῆναι κάτω,
Ἢ πυρὸς ἐν ῥιπαῖσιν αἰθέρος θανεῖν.
Ὦ μῦσος, ὦ μέγιστον, ἔχθιστον κακόν,
Τὸν δεσπότην προδοῦσαν ἐξαυδῶ κάραν.
Ἔτλης προσελθεῖν, ὡς φίλος, διδασκάλῳ;
Ἦλθεν πρὸς αὐτόν, ἦλθεν ἔχθιστος γεγώς,
Καὶ πατρί, καὶ θεῷ, καὶ τί τ' ἀνθρώπων γένει;
Πῶς πῶς προσεῖπας; πῶς κατησπάσω προδούς,

Γλώσσῃ προσπτύξας, καρδίᾳ μίασμ' ἔχων;
Καὶ ταῦτα δράσας, ἥλιόν τε προσβλέπειν,
Καὶ γαῖαν ὦ κάκιστε τολμᾷς εἰσιδεῖν;
Ταῦτ' οὔτε θάρσους ἦν, οὔτ' εὐτολμίας,
Εὐεργέτην προδόντα, τολμᾶν προσβλέπειν.
Ἀλλ' ἡ μεγίστη τῶν ἐν ἀνθρώποις νόσων
Πασῶν ἀναίδει'. οὐ δ' ἐπεμνήσθην σέθεν,
Καί τοι πρὸς οὐδὲν κέρδος. αἰσχύνην δέ σου
Καὶ μὴ πρέποντος, κἂν θάνῃς, κἂν φῇς βλέπειν.
Ἐγώ γε γὰρ λέξασα κουφισθήσομαι
Ψυχὴν τἀληθῆ, σὺ δὲ καὶ κλαίων μάθοις.
Μάθοις γὰρ, εὑρὼν τὴν κατ' ἀξίαν τίσιν.
Ἐκ τῶν δὲ πρώτων, πρῶτον ἄρξομαι λέγειν.
Ἄκου' Ἰούδα τὰ πρὸς αὐτοῦ καλά σοι.
Εἵλκυσεν ἐκ σκότους σε τῆς ἀγνωσίας,
Ἔσωσέ τ', ἐπέδειξε φῶς σωτηρίας.
Δέδωκέ σοι χάρισμα πολλῶν θαυμάτων.
Μύσταις ἔφησε καὶ σὲ συνεδριάσαι,
Κρῖναι τε φυλὰς Ἰσραὴλ παντὸς γένους.
Ἔθηκεν ἀργύρεια πάντα χερσί σου,
Ἔκοψέ σου πρόφασιν ἀναργυρίας.
Ἔκλεπτες ἀεὶ, μὴ δόκει λεληθέναι.
Ὅδ', ἅτε πανάγαθος, οὐκ ἤλεγχέ σε
Λόγοισιν. οὐδὲ πρὸς σέθεν κακούμενος,
Εἰδώς σε σαφῶς καὶ πρὸ τῆς τολμηρίας,
Ἔνιψε καὶ σοὺς δυσμενεστάτους πόδας,
Ἄρτου τρύφος τ' ἔδωκε δυσμενεστάτῳ.
Καὶ τοῦθ' ὑπ' αὐτοῦ παγκάκιστ' ἀνδρῶν παθὼν,
Προὔδωκας αὐτὸν, δῶρα δ' ἐκτίσω φόνου,
Πολλῶν προσόντων. εἰ γὰρ ἦσθ' ἀνάργυρος,
Λαβεῖν γ' ἂν εἶχες τῶνδ' ἐρασθῆναι τάχα,
Νῦν δ' οὐκ ἔχεις πρόφασιν, οὐκ ἔχεις λόγον,
Χεῖλη διᾶραι, καὶ κατειπεῖν αἰτίαν.
Οὐ γὰρ τοσοῦτο σὺ δυνήσῃ πώποτε,
Οὐδ' εἰ γένος πᾶν δαιμόνων σοι συνδράμῃ,
Καὶ γῆν ἅπασαν ῥημάτων πλήσῃ κακῶν.
Ἐπεὶ μὲν ἐσθλὸν ὄντ' ἐπίσταται κτίσις,
Καὶ πάντες ἐγνώρισαν ἐκ τῶν πραγμάτων.
Ἀλλ' ἦγξεν ἀγχόνη σε φιλαργυρίας,
Ἣ ῥίζα πάντων τῶν κακῶν πέφυκέ πως.
Φρούδη δὲ πίστις ἣ πρὶν ἀπόλωλέ σε.
Τοιόσδε φανεὶς φῶς ὁρᾶν τολμᾷς τάλας
Ἢ τὸν πρὶν οὐκ ἄρχειν θεὸν δοκεῖς ἔτι.
Ἢ ζυγὰ δίκης ἐν κρυφοῖς κεῖσθαι τὰ νῦν;
Ὦ κακὸν ἔρνος, οὔποτ' εἶ ῥίζης βροτῶν,
Πικρῶν δὲ ῥιζῶν φημί σ' ἐκπεφυκέναι.
Ἀλάστορος μὲν πρῶτον, εἶτα δὲ φθόνου,
Φόνου, πότμου θ', ὅσα τε γῆ τρέφει κακά.
Οὐ γὰρ ἐρῶ ποτ' ἐκ θεοῦ φῦναί σ' ἐγὼ,
Εἰδυῖα καὶ πρὶν, ὡς τὸ πᾶν προαίρεσις.
Θεὸς γὰρ οὐκ ἄκοντα σώζει βίᾳ.
Ὦ δύσποτμ', ὦ κάκιστε, καὶ μιαιφόνε,
Οἷον πέπραχας, πεπρακὼς εὐεργέτην;
Αὐτός σ', ὃν ἐλπὶς παιδὸς εἶναι πατέρα,
Πρόρριζον ἐκτρίψειεν οὐτεύσας πνοάς.

Ἔρρ' αἰσχροποιὲ, φιλίας διαφθορεῦ.
Ἀπέπτυσ', οὐδ' ἀπόντι σοι δεῖ συλλαλεῖν.
Τὸν γὰρ δόλιον καὶ θεὸς βδελύσσεται.
Ὦ παῖ τί δὴ χρυσοῦ μὲν, ὃς κίβδηλος ᾖ,
Τεκμήρι' ἀνθρώποισιν ὤπασας σαφῆ,
Ἀνδρῶν δ' ὅτῳ χρὴ τὸν κακὸν διειδέναι,
Οὐδεὶς χαρακτὴρ ἐμπέφυκε σώματος,
Ἀλλ' αὐτὸς εἰδὼς, ἀγνοεῖν πάντας θέλεις.
Ὄλοιτ' ὄλοιτο πανδίκως κακοεργέτης.
Ἔρρ', ἔρρε, παγκάκιστε καὶ μιαιφόνε,
Ὀλοὶ ἐγὼ δὲ ζῶντα, παῖδ' ἐπόψομαι,
Κἂν νῦν ἔχουσα πολλὰ, καὶ πεπληγμένη
Κέντροις ἀνίας, ἢ παντλήμων δακρύω.
Γυνὴ γὰρ εἰμὶ κἀπὶ δακρύοις ἔφυν.
Χορ. Αἶ, αἶ, αἶ, αἶ.
Σίγα, σίγα, παῖδ' οὐκ ἔτ' ὄψει ζῶντα σόν.
Θεοτό. Οἴμοι τί θρηνεῖς; τίς δὲ δράματος λαβών;
Χορ. Οὐκ οἶδ', ἔοικε δ' οὐ μακρὰν ὅδ' ἄγγελος
Λέξειν τὰ κἀθεν σοῦ φίλου παιδὸς πέρι.
Ἀγγ. Ἔδοξε θανεῖν παῖδα σὸν τῇδ' ἡμέρᾳ,
Γραμματέων ψῆφος τε καὶ πρεσβυτέρων.
Θεοτό. Οἴμοι προσῆλθεν ἐλπὶς, ἣν φοβουμένη
Πάλαι τὸ μέλλον ἐξετηκόμην γόοις.
Χορ. Ἀτὰρ τίς ἀγών; τίνες Ἑβραίων λόγοι
Καθεῖλον αὐτὸν, κἀπεκύρωσαν θανεῖν;
Θεοτό. Γυναῖκες, αἳ τῆσδ' ἐγγύς ἐστε ξυμφορᾶς,
Γυναῖκες οὐκ ἀνέξετ' οὐκ ἀνέξομαι,
Ῥίψω, μεθήσω σῶμ' ἀπαλλαγήσομαι
Βίου θανοῦσα, χαίρετ', οὐκ ἔτ' εἰμ' ἐγώ.
Σὺ δ' εἰπὲ τίνι κέκριται τρόπῳ θανεῖν
Παῖδ', ἆρα λευσίμῳ χερὶ ψῆφος θανεῖν;
Ἢ σιδαρέῳ πνεῦμ' ἀπορρῆξαι κρίσις;
Ἀγγ. Ἐτύγχανον μὲν ἀγρόθεν πυλῶν ἔσω
Βαίνων, πυθέσθαι δ' ἤθελον τοῦ δὲ πέρι.
Σοῦ γὰρ ἀεί ποτ' εἶχον εὔνοιαν τέκνου,
Βλέπων νιν οἷ' ἔδρασε θαύματ' ἐν βροτοῖς,
Κἀμοῦ δὲ διῴξεν ὀμμάτων κόρας.
Ὁρῶ δ' ὄχλον δραμόντα, καὶ φθάσαντ' ἄκραν,
Ἀστῶν δὲ δή τιν' ἠρέμην ἄθροισμ' ἰδὼν,
Τί καινὸν ἀστεϊζῶν τι δυσμενῶν πέρα
Ἄγγελμ' ἀνεπτέρωκεν Ἑβραίων πόλιν;
Ὁ δ' εἶπ', Ἰησοῦν κεῖνον οὐχ ὁρᾷς πέλας,
Ἑστῶτ' ἀγῶνα θανάτου δραμούμενον;
Ὁρῶ δ' ἄελπτον φάσμ', ὃ μή ποτ' ὤφελον,
Τὸν μὲν κατηφῆ, καὶ σιγῶντ' ἑστηκότα,
Τοὺς δ' ὥστε κύνας αἵματος διψαλέους,
Κύκλῳ περιτρέχοντας ἐγκεχηνότας.
Ἐπεὶ δὲ πλήρης ἦν τ' Ἰουδαίων ὄχλος,
Δείλαιος ἀγὸς δ' ἠχόμενθ' ἐφθέγγετο,
Λόγους ἑλίσσων ἀλλοτρίους ἀφρόνως.
Τέλος δ' ἔφη σὸν υἱὸν ἐκπαγλούμενος,
Ὡς ἀκέραιον ἀνεπίπληκτον βλέπων,
Καὶ ξυνετῶς χωροῦντα πρὸς πάντα λόγον,
Τοὺς δ' οὐκ ἐπαινῶν ὡς φονῶντας ἀνόμως
Καθ' οὗπερ οὐχ εὕρισκον αἰτίαν φόνου.

Ἔλεξε

Ἔλεξε γοῦν, ἔλεξε, τίς χρῄζει λέγειν,
Ὡς ἆρ' Ἰησοῦν κατθανεῖν, ἢ μὴ χρεών;
Καὶ τὸν δ' ἀφεῖναι μᾶλλον, ἢ μιαιφόνον,
Ὃν εἶχον ἐν δεσμοῖσι λῃστήρων ἕνα.
Ἐπερρόθησαν, ὡς θανεῖν σταυρῷ δέον,
Λῃστῆρα δ' ἀφεῖναί τε τὸν κακοεργάτην.
Ὁ δ' ἡγεμὼν ἔφησε τοῖς δ' ἐναντία,
Ἀλλ' οὐκ ἔπειθ' ὅμιλον, οὐδ' ὀκνῶν λέγων.
Ἄλλος γὰρ αὖθις εἶπε τῷδ' ἐναντία,
Κραυγῇ πίσυνος, κἀμαθεῖ τολμηρίᾳ,
Ὁ δ' οὐκ ἐπῄνει. κἀπὶ τῷδ' ἀνίσταται
Ὄχλου θόρυβος ἀθυρογλώσσου μέγας,
Ὃς δὴ κέκραγε, παῖδα σὸν θανεῖν θέμις.
Κἄνος δὲ νικᾷ κακὸς ἐν πλήθει λέγων,
Ὅς εἶπε δεῖν σὸν παῖδα κατθανεῖν ξύλῳ.
Ἤδη δ' ἕως πέφηνεν, ἠρέτει Καϊάφας,
Καὶ δὴ μιν ἑλκύσουσιν ἔξω τῆς πύλης.
Ψυχῆς ἀγῶνα τὸν προκείμενον πέρι
Δραμούμενον, καθ' ὃν θανεῖν δεῖ κρίσις.
Ἐν ἡμέρᾳ γὰρ τῇδε λείψει τὸν βίον.
Θεοτό. Αἲ αἲ κακῶν ἀρχηγὸν ἐκφαίνεις λόγον.
Ναὶ ναὶ κακῶν πέλαγος ἡ τάλαιν' ὁρῶ
Τοσοῦτον, ὅσον μήποτ' ἐκδῦσαι πάλιν,
Μηδ' ἐκπερᾶσαι κῦμα τῆσδε τῆς συμφορᾶς.
Φεῦ τῶν Ἑβραίων, τί προβήσεται, φρενός;
Τί τέρμα τόλμης καὶ θράσους γενήσεται;
Εἰ καὶ θεοῦ τολμῶσι τεκταίνειν φόνον;
Κἀν τοῦ μὲν οὔ μοι φροντίς. οὐ γάρ που μόρος
Κατακρατήσει θανατοῦντος τὸν μόρον.
Ἔτικτον αὐτὸν, οἶδα δ' ὡς ἐγεννάμην,
Στέρξας φυγοῦσα τῶν τόκων ἀλγηδόνας,
Αὐτὸς δὲ πενθῶ συμφορᾷ κεχρημένης.
Ἔσται γὰρ, ἔσται πανάτωρ δίκη φόνου,
Ὃν δὴ ἀσεβεῖς τολμῶσιν ἀνόμως φθόνῳ.
Αἲ, αἲ, αἲ.
Οὐ νῦν τὸ πρῶτον, ἀλλὰ πολλάκις φθόνος
Ἔβλαψε πολλούς. οὐ πόσον δ' ὅσον φίλους
Αὐτοῦ τὰ νῦν βλάψειν Ἑβραίων ὄχλον.
Χορ. Τί τούσδε κινεῖς, κἀναμοχλεύεις λόγους;
Ὄλωλέ σοι παῖς, καὶ κενοῦς πολλοὺς λόγους.
Θεοτό. Ὦ δεινὰ λέξασ', οὐχὶ συγκλείσεις στόμα;
Σωτῆρα κόσμου σὺ δοκεῖς ὀλωλέναι;
Χορ. Βραχὺ προβᾶσα παιδὸς ὄψει σοῦ πάθη,
Ψυχῆς ἀγῶνα τὸν προκείμενον πέρι
Τρέχοντος, ᾧ ζῶντ' ἢ θανόντα νῦν ἴδοις.
Θεοτό. Οἴμοι, τί λεύσσω; χερσὶ τῶν ἀλαστόρων
Θωυγθεὶς μοι τέκνον ἕλκει, καὶ φέρει.
Εἰς δεῦρ' ἀμάρτ' ἦλθεν, καὶ θέλων ἄγει σῴζειν,
Ὁ δ' ἐκμολύτης τοῦ γένους τῶν δαιμόνων.
Αἲ, αἲ, αἲ, αἲ.
Ταῦτ' οὐ ξυνῳδὰ τοῖς πρὶν ἀγγέλου λόγοις,
Οὐδ' ἐλπίσι σύμφωνα ταῖς ἐμαῖς τέκνον.
Χορ. Ἀλλὰ ξυνῳδὰ τοῖς προηγορευμένοις,
Οἷς εἶπε παθεῖν χερσὶ τῶν ἀλαστόρων.
Θεοτό. Αἲ αἲ, τί δράσω; καρδία γὰρ οἴχεται.
Γῆ πῇ πορεύῃ τέκνον; ὡς ἀπωλόμην.
Ἐκ τοῦ τι νῦν τὸν ταχὺν τελεῖς δρόμον;
Μὴ γάμος αὖθις ἐν Κανᾷ, κἀκεῖ τρέχεις,
Ἵν' ἐξ ὕδατος οἰνοποιήσεις ξένους;
Ἐφέψομαί σοι τέκνον, ἢ μένω σ' ἔτι;
Δός, δὸς λόγον μοι τοῦ θεοῦ πατρὸς λόγε,
Μὴ δὴ παρέλθῃς σῖγα δούλην μητέρα.
Νῦν γὰρ στόματος φιλίου χρῄζω σέθεν
Φωνῆς ἀκοῦσαι, ὦ προσειπεῖν σου τέκνον.
Δός μοι πόδας; αὐτοῦ πατρὸς ὦ τέκνον σέθεν,
Σοῦ θεσπεσίου χρωτὸς ἅψασθαι χεροῖν.
Ψαῦσαι ποδῶν τι, καὶ περιπτύξασθαί σε.
Φεῦ φεῦ, τί δράσω; καρδία μου τήκεται.
Ὦ δεῦτε φίλαι, δεῦτε, λίπωμεν φόβον.
Προσέλθετ', ἀσπάσασθε, καὶ προσπέσετε.
Λάζεσθε χειρὸς δεξιᾶς. ὦ τάλαιν' ἐγώ.
Ὡς ἄρτι δακρύσαιμι καὶ φόβου πλέα.
Αἰαῖ, πανώλης ἡ τάλαιν' ἀπόλλυμαι,
Γυναῖκες, ὄψιν συγγενῆ ὡς εἶδον τέκνου,
Ποθῶ τεθνάναι, ζῶ δ' ἔτ' οὐδαμῶς φέρω.
Οἴμοι, τί δράσω; πῶς λάθω λαῶν χέρας;
Ἐχθροὶ γὰρ ἐξιᾶσι πάντα δὴ κάλων.
Κοὐκ ἔστιν ἄτης δυσπρόσιτος ἔκβασις.
Τί γοῦν δράσω; πῶς φύγω πέσους βρόχους;
Χορ. Οὐκ οἶδ' ἀδελφὴ φιλτάτη. δέδοικα γάρ,
Κἀμοὶ κατ' ὄσσων θερμὸν ὡρμήθη δάκρυ.
Ὀπισθόπους δ' ἔξιθι, καὶ σιγῇ βάδι.
Ἕρπ' εἰς τὰ δεινὰ, νῦν ἀγὼν εὐψυχίας.
Ἡμεῖς τ' ἐφεψόμεσθα δειλαίᾳ βάσει.
Ὄχλος γὰρ αὐτὸν μαινόλης πέριξ τρέχει.
Καὶ δεῖ πελάζειν ἐγγὺς ἐνθυμουμένοις.
Βαρεῖα γὰρ φρὴν οὐδ' ἀνέξεται βλέπειν.
Ὅμιλος ἐχθρὸς, δυσμενὴς, μιαιφόνος,
Ὁρμήν τε δεινὸς συγκεράς γνώμης ῥοπῇ,
Ἄγριον ἦθος βαρβάρου φύσις φρενός.
Δέδοικα δ' αὐτὴν, μή τι βουλεύσας νέον,
Δριμυτέραν σοι συμφορὰν συσκευάσῃ.
Καὶ κάρτα τόνδ' ὁρῶσα δ' αἱμαίνῃ πλέον,
Μὴ θηκτὸν ὤσῃ φάσγανον δι' ἥπατος,
Κἄπειτα μείζω συμφορὰν δείξῃ νέαν,
Ἐγκατὰ παιδὸς ἡ λογχοφόρος λάβῃ.
Ἀλλ' ἐκκλίνασαι βραχὺ τῶν ἀλαστόρων,
Ἐπισκοπῶμεν δρᾶμα τῶν μιαιφόνων.
Ἴωμεν οὖν ἴωμεν, οὐχὶ που νάπος.
Θεοτό. Νικᾶτ', ἐπειδὴ ταῦτα πάσαις ἁνδάνει,
Καὶ λοιπὸν ἐπιώμεθ', ἐνθ' ὑμῖν δοκεῖ.
Χορ. Ἐντεῦθεν ἀθρεῖν ὡς ἐξ ἀπόπτου δέον.
Θεοτό. Δειλαία ἐγὼ δύστηνος, ἢ πᾶς δ' οὐχ ὁρῶ
Πάσχοντα δεινὰ, μέχρι καὶ τύμβον λάβῃ.
Ὄχλους δ' ἔφυγον, ἵνα μήτι καὶ πάθω.
Τί μοι δ' ἔτι ζῆν κέρδος ἐστὶν ἐν βίῳ;
Αἴθ' αὖθι, πότμον καταλύσαιμ' ἐν τάχει,
Εἰ μὴ μεγάλως καταγηράσκειν ἔχω.
Ὡς ἐλπὶς ἐστι, παιδὸς ἀνισταμένου,
Ἔθνη τε συνάγοντος ἐνδίκῳ κρίσει,

Ὃν συγγενεῖς κτάνουσιν Ἑβραῖοι φθόνῳ,
Ναὶ συγγενεῖς μου τλήμονος μητρὸς λέγω,
Οὐ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ βροτωθέντος λόγου,
Ὃν ἀσπόρως ἔτικτον, οἶδ᾽ ὑπὲρ λόγον,
Στεῤῥάς τ᾽ ἔφυγον ἐν τόκοις ἀλγηδόνας.
Πέποιθα γάρ, πέποιθα, κἂν πολλὰ στένω,
Πάσχοντα μὴ φέρουσα τοῦτον νῦν βλέπειν,
Ἔτικτον αὐτόν, οἶδα δ᾽ ὡς ἐγεινάμην.
Ἀλλ᾽ εἰμ᾽ ἄκομψος ἐκφέρειν μυστήρια,
Ὅμως δ᾽ ἀνάγκη συμφορᾶς ἀφιγμένης
Γλῶσσαν μ᾽ ἀφεῖναι. πρῶτα δ᾽ ἄρξομαι λέγειν.
Ὅθεν μ᾽ ὑπῆλθε πρῶτον ἐν μήτρᾳ
Φέρουσαν ἁγνὴν εἰς τόδ᾽ ἡμέρας δέμας.
Οὐκ οἶδα τέρψιν, ἢ λόγῳ κλύειν φέρει,
Γραφῇ τε δοῦναι. οὐδὲ γὰρ ταῦτα σκοπεῖν
Ἐγὼ πρόθυμος, παρθένον ψυχὴν δ᾽ ἔχω.
Ὄμνυμι τὸν σύμπαντα σαφῶς εἰδότα,
Μὴ δ᾽ ἂν θελῆσαι, μὴ δ᾽ ἂν ἔννοιαν λαβεῖν.
Ἢ κατολοίμην ἀκλεής, ἀνώνυμος,
Καὶ μήτε πόντος, μήτε γῆ, μήτ᾽ αὖ πόλος
Τὸ σῶμα μου δέξαιτο, καὶ ψυχὴν χέρσον
Πάσχοντος υἱοῦ, ὡς κατ᾽ εὐχὴν οὔσῃ μοι,
Ἐλπὶς τρέφει τε, κοὐκ καταισχύνει δέ με.
Ταῦτ᾽ οἶδα, νῦν γὰρ οὐ πέρα θέμις λέγειν
Θρηνοῦσαν, ὡς δεῖ. δακρύων γὰρ ἄξια
Πέπονθα πολλ᾽. οὐκ οἶδα δ᾽ εἴ τι πρὸς πάθω.
Πρῶτον δ᾽ ὅμως μοι τἀγαθ᾽ ἐπᾷσαι δέον.
Τοῖς γὰρ κακοῖσι πλεῖον οἶκτον ἐμβαλῶ.
Ἤμην ἄνανδρος καὶ μένουσα παρθένος.
Ἃ γὰρ γυναικὶ σώφρον᾽ ἔσθ᾽ εὑρημένα,
Ταῦτ᾽ ἐξεμόχθουν, τοῦ θεοῦ πολλὴν χάριν
Μετροῦντος ἀεί, καὶ νέμοντος ἀφθόνως.
Πρῶτον μὲν οὖν γε, κἂν προσῇ, κἂν μὴ προσῇ,
Ψόγος γυναιξὶν αὐτὸ τοῦτ᾽ ἐφέλκεται,
Κακῶς ἀκούειν, ἥτις οὐκ ἔνδον μένει.
Τούτου πόθον παρεῖσ᾽ ἔμιμνον ἐν δόμοις
Εἴσω μελάθρων, κομψὰ θηλειῶν δ᾽ ἔπη
Οὐκ εἰσεφρούμην. τὸν δὲ νοῦν διδάσκαλον
Αὐτὴ ἔχουσα χρηστόν, ἐξήρκουν ἐμοί.
Τὸ σωφρονεῖν ἐν πᾶσιν εἰδυῖ᾽ ὡς καλόν,
Καὶ δόξαν ἐσθλὴν πανταχοῦ κομίζεται.
Γλώσσης τε σιγὴν πᾶσιν, ὄμμα θ᾽ ἥσυχον
Παρεῖχον, ᾔδειν δ᾽ οἷς μ᾽ ἐχρῆν νικᾶν κόρας,
Καὶ τίσι νίκην, ὧν τ᾽ ἐχρῆν παριέναι.
Ἀκήρατον δέ μ᾽ ἐκ θεοῦ λαβὼν ἀνήρ,
Αὖθις τὸ παρθένειον ἄμμ᾽ ἀκήρατον
Τηροῦσαν ἀπέδωκεν. οὐδ᾽ ἐστὶ λόγος,
Τὰ πράγματ᾽ αὐτὰ καὶ γὰρ ἀπελέγξει με.
Οὕτω δ᾽ ἔχουσα τοῦ θεοῦ μνηστεύομαι,
Κἀντεῦθεν υἱόν, τοὺς ὅρους, ἐγεινάμην,
Ὅπως γυνή τις οὐ κομπάσει τεκεῖν ποτέ.
Χορ. Κάλλιστα πότνια, σεμνοτάτα παρθένε,
Ἄνανδρον ἦδ᾽ ἄνυμφον ἴσμεν μητέρα
Μόνην σε πασῶν τῶν ἐπὶ γῆν μητέρων.
Μαιευσάσης χεὶρ κλῆρον οὐ δεδεγμένη
Κατηγόρησε, πιστὰ σοῦ θεῖος τόκος,
Θεόν τε, φάς, ἔκλυσεν ἀγγέλου τεκεῖν.
Ἔργα δ᾽ ἅπερ δέδρακεν οὐ θνητοῦ γένους.
Καὶ θάμβος οὖν, εἰ πάθῃ θνητῶν πάθος.
Θεοτό. Θαυμαστὸν εἶπας, εἰ τόδ᾽ ἐξαρκεῖ πατήρ,
Ὡς δεῖ παθεῖν τὸν βροτὸν ἀγαθ᾽ ἔχειν.
Οὐκ ἄλλο γὰρ φάρμακον ἐν θνητοῖς μόρου,
Φθορᾶς ὃ παύσει τῶν παλαιπόρων κακῶν.
Κἀγὼ διδάξω, ὡς καλῶς ἔχει τόδε.
Ὁ γὰρ διδάσκων γνῶσιν ἄνθρωπον λόγος,
Ἐμοὶ κατευκλύουσε, καὶ χάριν νέμει.
Ἐπεὶ βροτὸν πέπλακεν ἐκ γῆς ὃ πλάσας,
Λειμῶνί τ᾽ ἐντέθεικεν φυτῶν ἐργάτην,
Ἐντεῦθεν εἰς Ὄλυμπον ἀνάγειν θέλων.
Δράκων δέ νιν ἐσέδυσε γυναικὸς πλάνῃ
Λειμῶνος ἐκβαλεῖν τε, καὶ ῥίψαι πόλου.
Ὁ δ᾽ αὐτεμηχανήσατο οἷα δὴ θεός,
Γυναικὸς ἐκφῦναί τε, καὶ θεὸς μένων,
Βροτὸς γενέσθαι, καὶ βροτῶν ἀναιρέτην
Σφαγεὶς κατασφάξαι τε καὶ ῥίψαι ποσίν.
Οὕτω σὺ πείθου, καὶ θεὸν πρὸς γῆν δέχου
Ἐλθόντ᾽ ἀναγαγεῖν πρὸς πόλον βροτῶν γένος.
Καὶ σπεῦδε, καὶ κλέιζε, καὶ τόνδ᾽ εὐλόγει.
Αὖ γάρ νιν ὄψει πρὸς χθόν᾽, ὡς ἐκ παστάδος.
Θρῴσκοντα τύμβου, καί γ᾽ ἀνιόντ᾽ εἰς πόλον,
Ὡς αὐτὸς εἶπε, τῷ πρὸ τοῦ θεοπρόποι.
Ἐλπὶς δέ μοι σύνεστιν ἀσφαλεστάτη.
Ἐμοὶ γὰρ ὑπὲρ πάντας, οἷσι λάμπεται,
Ξύνεστιν ἐλπίς, οὐδὲ κλέπτομαι φρένας,
Ἔξειν τι κεδνόν, ἡδὺ δ᾽ ἐστὶ καὶ δοκεῖν.
Ὅταν δὲ μᾶλλον ἐλπὶς ἀσφαλὴς μένῃ,
Τὸ χάρμα ποῖον; ἀλλὰ νικῶμαι πόνοις.
Καὶ προβλέπω μὲν ταῦθ᾽, ὅπως ἔσται τάχα.
Λύπη δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν ἐλπισμάτων.
Χορ. Πάγκλυτε, παγκαλλίστη κόρη, παρθένε,
Ἔμβρυον, ὡς φής, τὸν θεὸν πλουτήσασα.
Σὺ ταῦτ᾽ ἐπέγνως, καὶ τὰ λοιπὰ νῦν σκόπει.
Σοφωτέραν γὰρ ἴσμεν οὖσαν σε βροτῶν,
Καὶ ταῦθ᾽ ὁρῶσαν συνιέναι καὶ τέλος.
Ὡς φρικτὰ ταῦτα καὶ βροτησίῳ γένει,
Πλὴν τῇ τεκούσῃ δυσμαθῆ ξυνιέναι.
Θεοτό. Ὡς δυστάλαινα τῶν ἐμῶν ἀλγημάτων,
Ὡς οἶδα μὲν πολλ᾽, οἶδ᾽ οὐχ᾽ ὅπως φράσω.
Ὡς θάμβος οὖν, τοῦτον μεμαρημμένον
Ἰδεῖν με, καὶ θανόντα κἂν ἑκουσίως.
Ἰώ μοι, ἰώ. αἶ, αἶ.
Ημι. Τί γοῦν τί δράσεις ὦ παθοῦσ᾽ ἀμήχανα;
Θεοτό. Οὐκ οἶδα πλὴν τοῦ κατθανεῖν, εἰ μὴ τάχα
Τῶν νῦν παρόντων πημάτων ἄκος λάβω.
Ὡς οὖν με ἐλπὶς λίαν ἀσφαλεστάτη,
Μίαν μόνην μεῖναί με δεῖ τὴν αὔριον,
Ὡς ξυμπερανθῇ φροντίς, ἥ με νῦν τρύχει.
Ἀλλ᾽ ὦ φίλ᾽ υἱὲ μή μ᾽ ἔρημον σὺ λίπῃς.
Ημι. Αἲ αἲ θρηνοῦσα πολλά, τρανὸν οὐδὲν δακρύσεις.
Πῆ γάρ μ᾽ ἀπαγγέλλεις ἀκούειν ῥήματα,

Πάθεις τε πολλὰ δ' ἁμαρτάνεσθαι τοῖς λόγοις;
Πᾶν δὲ θρασυνέως, κοὐδὲν ἄρα καθαρῶς.
Θεοτό. Οὐ μακρὰν ἐστι πημάτων ἠλπισμένων.
Ημι. Αὐτὴ μὲν ὥπω νεὼς εἰσεῖδον σκάφος,
Γραφῇ δ' ἰδοῦσα καὶ κλύουσ' ἐπίσταμαι.
Ναύταις γὰρ ἦν μέτριος ἢ χειμὼν φέρειν,
Προθυμίαν ἔχουσι σωθῆναι πόνου.
Ο μὲν γὰρ παρ' οἴαχ', ὁ δ' ἐπὶ λαίφεσι βεβώς,
Ο δ' ἄντλον εἴργων ναός· ἦν δ' ὑπερβάλῃ
Πολὺ ταραχθεὶς πόντος, ἐνδόντες φορᾷ,
Παρῆκαν αὐτοὺς κυμάτων δρομήμασιν.
Οὕτως δὲ κἀγὼ δείν' ὁρῶσα πήματα,
Αφθογγός εἰμι, καὶ μεθεῖσ' ἐῶ στόμα.
Νικᾷ γάρ, ὡς οὐκ ἐκ θεοῦ, δεινὸς κλύδων.
Σὲ δ' ἐλπὶς ἀσφαλὴς ἔθ' ἡ τρέφει
Δέσποινα παγκοίρανε, μῆτερ κοιρανοῦ.
Αλλ' ἐκ λόγου γὰρ ἄλλος ἐκβαίνει λόγος.
Τίν' ὧδε δ' αὖ δέδορκ' ἰθύνοντα δρόμον;
Α ἆ, τίνα στείχοντ' ἀθρῶ νῦν ἐνθάδε
Στυγνοπρόσωπον, δακρύων πεπλησμένον;
Αγγ. Δέσποινα κούρη, δεσπότου μῆτερ λόγου,
Μῆτερ συγνώσης. οὐχ ἑκών, ἑκὼν δ' ὅμως
Λυπρ' ἀγγελῶ σοι πρὸς παλαιοῖς καὶ νέα.
Θ. Τί δ' ἐστίν; ὥς μοι φροιμίων ἀρχὴ κακῶν.
Αγγ. Δέσποινα κούρη, πῶς δρῶ; πῶς σοι φράσω;
Σοὶ γὰρ μερίμνης ἄξιον φέρω λόγον,
Σφοδρᾶς τ' ἀνίας καὶ πικρῶν ἀλγηδόνων.
Ω πότνια κούρη, σεμνοτάτη παρθένε,
Ως σε στυγνάζω λυπηρὸς ὤν, μύστης δ' ὅμως
Τοῦ μυσταγωγοῦ πιστός, κἂν πάσχονθ' ὁρῶ.
Θεοτό. Τί δ' ἐστίν; ἑβραίων τι μηνύεις νέον;
Αγγ. Παῖς νῦν σὸς οὐκ ἔτ' ἐστίν, ὡς εἰπεῖν ἔπος.
Δέδορκε μέντοι φῶς ἐπὶ σμικρᾶς ῥοπῆς.
Θ. Πῶς φής; τί τοῦτ' ἔλεξας; εἶδες δ' αὐτόθεν;
Αγ' εἰπέ μοι, φράσον, τίνι θνήσκει μόρῳ;
Χριστὸν τὰ νῦν φὴς παῖδ' ἀθανάτου πατρός,
Ον ἐλπὶς ἦν καὶ τόνδ' ἀθάνατον μένειν,
Ρύστην τ' ἔσεσθαι παντὸς ἰσραὴλ γένους;
Αγγ. Επεὶ πόλιν γε τήνδε σολυμῶν χθονὸς
Λιπόντες, ἀφίκανον ἐς στρατοῦ λίθους,
Ανακτ' ἐμὸν σύροντες ἀλάστωρ ὄχλος,
Αὐτίχ' ὅμιλος οὐρανοδρόμου ξύλου
Ανῆγον, ἦγον, ἦγον εἰς ἄκρον τέλος.
Ορθὸς δ' ὢν ὀρθὸν αἰθέρ' ἐστηρίζετο.
Ες κλῶνα δ' ἐγκάρσιον ἄλλον εὐθέως
Ετεινον, ἐξέτεινον, ἥλωσαν χέρας,
Πόδας δὲ καθήλωσαν ἐν πυκτῷ ξύλῳ.
Ως δ' εἶχον οὕτω δεσπότην ἠρτημένον,
Αλλοι μὲν αὐτὸν καλάμῳ κρατοβόλῳ
Εβαλλον, ἀντίπυργον εἰς βαιὸν πέτραν.
Αλλος δ' ὑσσώπῳ σπόγγον, ὄξους ἔμπλεον
Χολῇ κεκραμένου δ' ἀνῆγον εἰς στόμα.
Οἱ δ' ὦσιν ἠχὴν ὡς σκαφῆς δεδεγμένοι,
Οὔτ' εἶδον οἷ' ἔρεξε θαύματ' ἐν βροτοῖς,
Αλλως δ' ἦγον, καὶ διήνεγκαν κάρας.

Καὶ στέρν' ἔτυπτον ἀμαθῶς ἀγνωσίᾳ.
Εγὼ δὲ πόρρω (δεσπότῃ γὰρ εἱπόμην)
Πρῶτον μὲν εἰς χλοηρὸν ἵζον τι νάπος,
Τότ' ἐκ ποδῶν στυγνὰ καὶ γλώσσης ἄπο
Εσωζον, ὡς ὁρῶν νιν, οὐχ ὁρώμενος
Οχλῳ κακοεργάτῃ τε καὶ μιαιφόνῳ.
Σέ τ' αὖ δακρυχέουσαν ἑστῶσαν ἰδών,
Ηλυθον εἰπεῖν οὐ καλῶς πεπραγμένα.
Θεοτό. Ιώ μοι, ἰώ.
Αἲ αἴ, τί δράσω; καρδία γὰρ οἴχεται.
Πῶς πῶς δ' ἔτι ζῶ, καὶ φέρω τοιαῦτα κλύειν;
Ιδεῖν δὲ τοιαῦτα πῶς ποτ' οἴσω παντλήμων;
Ιτ' ὦ γυναῖκες, τῆς γαλιλαίας τέκνα
Προσέσπετ' αὐτόν, καὶ περιπέμψατε χθονός.
Ω δεῦτε φίλαι, δεῦτε, λίπωμεν δίος.
Χορ. Σὺ γὰρ φύγῃς τὸν δῆμον, ὥς τι μὴ πάθῃς.
Θ. Κἀγὼ τόνδε λειπέσθαι ἐς τί καὶ τρέσω;
Ιωμεν οὖν, ἴωμεν, ἀπέστω φόβος.
Τί γὰρ ἔτι ζῆν κέρδος ἡμῖν ἐνθάδε;
Αλλ' ἀπίωμεν, ὡς ἴδω παιδὸς πάθη.
Ιώ μοι, ἰώ.
Γυναῖκες, ὄψιν φαιδρὰν οὐχ ὁρῶ τέκνου,
Χροιὰν γὰρ ἠλλάξατο καὶ κάλλος ξένον,
Γυναῖκες, ὄμμα συγνὸν ὡς εἶδον τέκνου,
Ποθῶ τεθνάναι, ζῆν δ' ἔτ' οὐδαμῶς θέλω.
Χωρεῖτε, χωρεῖτ', οὐκέτι τὸ ζῆν φέρω.
Ω κοινὸν ὠφέλημα, μαθηταῖσι φανείς,
Τέκνον ποθεινόν, τοῦ δίκης πάσχεις τάδε;
Ποινὰς δὲ ποίων ἀμπλακημάτων τίνεις;
Αγνὰς γὰρ ἁγνὰς χεῖρας αἱμάτων φέρεις,
Αγνά τε χείλη, καὶ μέλος πᾶν, καὶ στόμα,
Ψυχὴν πάναγνον, ἄδολόν τε καρδίαν.
Καὶ πῶς ὁρῶ λῃσταῖς σε συνηρτημένον,
Οὐδ' ἐξ ἐπακτοῦ τινὸς ἐχθρῶν πημονῆς;
Φίλος δ' ἀπόλλυσ' οὐκ ἄκονθ' ἑκουσίως
Μύστης, ὃν ἐπαίδευσας ἄρτι σοῖς φίλοις,
Φαιδρούμενος τάλανος, ὃς φύγῃ κακόν.
Κἂν οὐ συνῆκε, κἀμπεσὼν ὢν βροχώμασι.
Τίνος δ' ἕκατι σύ γ' ἀπεῖλλει πατήρ;
Τίς σ' ὧδ' ἀτίμως ἠθέλησε τεθνάναι
Δύστηνος; οἷον οἷον ἔργον νῦν βλέπω
Οὐ τλητόν, οὐδὲ λεκτόν· ἀλλ' ἀπαλλύμην.
Αἲ αἴ, τέκνον σῶν παντοδίκων σφαγμάτων.
Αἲ αἴ μάλ' αὖθις, ὡς κακῶς διόλλυσαι.
Οὐκ ἐξαμαρτὼν αὐτός, ἀλλ' ἁμαρτίας
Πρῶτος γυναικὸς ἐξιώμενος βλάβην.
Οἶδ', οἶδα μὲν τάδ', οἶδα οὐχ ὅπως φράσω,
Καὶ σιωπῶ μέν, οἷα ταῦτ' ἐστι τάχα.
Αλγος δ' ὑπερθεν τῶν ἐμῶν ἐλπισμάτων,
Στυγνῇ τε πικρᾷ συμφορᾷ νικωμένη,
Δάκρυσι τὲ βλέφαρα θερμοῖς τέγγεται.
Αεὶ γάρ ἐστι τὸ γυναικεῖον φῦλον
Πολύστονόν τε καὶ πολύδακρυ πλέον.
Χορ. Ιδ' ὦ γυναικῶν ἐξ ἁπασῶν βελτίων,
Ο παρθένος πάρεστιν, ὡς ἦς φίλος.

Ἰδὲ δὲ καὶ σοὶ μῦσε μήτηρ πρὸς θρόνῳ.
Τί γοᾷς, τί μύζεις δακρύοις τέγγεις κόρας;
Τί δ' αὖ κατηφὲς ὄμμα, καὶ δακρυῤῥοεῖς;
Καὶ συγχυθεῖσ' ἕστηκας, ἀνίκ' εὐτυχεῖς;
Κοὐκ εὐμενῆ τόνδ' ἐξ ἐμοῦ δέχῃ τρόπον;
Ταῦτα ξυνῳδὰ τοῖς προηγορευμένοις,
Οἷς αὐτὸς τ' εἶπον, καὶ θεοπρόπων στόμα.
Νῦν καιρὸς ἐχθρῶν γηγενῶν τῖσαι δίκην.
Τί δῆτα λοιπὸν ὡς ἀπεσχίσας τέκνον;
Θεοτό. Οὐδὲν λέγω τοι δ' ὄνος μόνη πιεῖ
Ἔγωγ' ἐμαυτῇ πρὸς λόγους ἀφικόμην,
Καὶ τούσδε θρηνῶ συμφορᾷ κεκομμένη.
Ὤμωξα δ', οἷον ἔργον ἐστ' εἰργασμένον.
Τὸν τοῦδ' ἔχον αὐτοῖς, οἷσ' αὐτὴ 'τυσαν τέκνον.
Καραδοκοῦσα τε παῖδ', ὅπῃ προβήσεται.
Λύπη δὲ κρείσσων καὶ βεβαίας ἐλπίδος.
Τὸν μὲν γὰρ εἶδον δυσμενῆ τὸν βροτοκτόνον
Ῥᾷον κτενεῖς σὺ, καὶ καταβαλεῖς μόρον.
Θάπτειν δ' αἰδοῖον σὸν ἀλάστορας τίσεις.
Γυνὴ δὲ θῆλυ κἀπὶ δακρύοις ἔφυ.
Ὅθεν κἀγὼ στένουσα καὶ πεπληγμένη
Κέντροις ἀνίας ἡ τλήμων ὀδύρομαι.
Εἴ μ' εὐκλεὴς μὲν, ἀλλ' ὅμως ἀπόλλυμαι.
Στερουμένη σῆς θεσπεσίου μοι θέας.
Ὡς γὰρ ἄελπτον δρᾶμα προσπεσὸν τόδε
Ψυχὴν διέφθαρκεν, οἴχομαι ῥοιοῦ βίου
Χάριν μεθεῖσα, κατθανεῖν χρῄζω τέκνον.
Καὶ γὰρ ἔρημος ἄπολις τ' οὖσα τρύχομαι,
Οὐ μητέρ', οὐκ ἀδελφὸν, οὐδὲ συγγενῆ
Μεθορμίσασθαι τῆς δ' ἔχουσα συμφορᾶς.
Κἂν μὴ τάχιστ' ἴδω σε, πῶς οἴσω, τέκνον.
Ἀλλ' ὦ φίλ' υἱὲ μή μ' ἔρημον σὺ λίπῃς.
Χρι. Θάρσει τὸ νῦν γὰρ· τῶν δ' ἐγὼ θήσω πέρι.
Τὸν σὸν δ' ἄρ' ἄγε μᾶλλον ἐξηγοῦ θεόν.
Εὕρημα δ' οὐκ οἶσθ', οἷον εὕρηκας τόδε.
Θήσω γὰρ αὖ σοι δόξ', ἃ καλλιστεύεται
Ἐν οὐρανῷ γαίῃ τε καὶ πάσῃ κτίσει.
Πολλῶν δ' ἕκατι τήνδε σοι δώσω δόσιν.
Θεοτό. Πέποιθα, κοὐ σοῖς ἀπιστῶ τοῖς λόγοις,
Κἀμοὶ τάδ' ἐστὶ λῷστα, γινώσκω καλῶς.
Ἐγώ σ' ἔτικτον, οἶδα δ' ὡς σ' ἐγεινάμην,
Ὑπὲρ τροφῆς δ' ἄλγημα τ' ἐγνωσμένον.
Ἀλλ' αἰτοῦμαί σε τὸ δὲ πρὸς σωτηρίας
Πάθος φέροντος ἀπάθειαν τοῦ γένους,
Μητροπρεπῶς δὲ σῶν ποδῶν ἐφάπτομαι,
Οἴκτειρον, οἴκτειρόν με τὴν δυστλήμονα,
Καὶ μή μ' ἔρημον ἐκπροδοῦσαν σὺ λίπῃς,
Δέξαι δὲ χεῖρα καὶ δόμοις ἐφέστιον,
Ἢν θᾶσσον οὖν βούλοιο σὴν δίκην κρίναι,
Οὕτως ἔρως σοι πρὸς πατρὸς τελεσφόρος
Σκοπὸς γένοιτο, καὶ θανόνθ' ἑκουσίως
Ἴδοιμι νεκρεγέρτην ἤματι τρίτῳ,
Ὡς αὐτὸς εἶπας πολλάκις πρὸς σοὺς φίλους.
Τὸ πᾶν γὰρ οὕτως ἀσφαλέστερόν τ' ἐμοί,
Σύ τ' αὐτὸς ὢν ὄλβιος ὀλβίου πατρὸς
Γνωσθεὶς, ἀνυμνηθεὶς γε πάσῃ τῇ κτίσει.
Μὴ γοῶν δάξαι λυπηρὸν ἂν μακρὸν βίον,
Ὄχλος δ' ἀλαστόρων γε τίσει τὴν δίκην,
Τὸν δεσπότην κτανόντες γε γῆς τε καὶ πόλου.
Οὗτοι γὰρ ὡς ἔδρασαν, εὕρωσι κακά,
Ἃ τοῖσι δυσσεβοῦσι γίνεται βροτοῖς.
Ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτῶν φροντὶς ὡς τέκνον ἔχει,
Μή πως πάθωσιν οἱ προσήκοντες σ' ὀφίσιν,
Παρὸν ἐκφράσοντες ἀσεβῆ φόνον.
Ἀλλ' αὐτὸς ὦ σπλάγχνον φίλον, γλυκὺ φάος
Κάτεργε, κατάπαυσον, ἐξέργε φόνου
Ἐγκατάλειμμα σπέρματος περίφιλ' μένειν.
Χρι. Αἰνῶ γύναι τάδ', οὐκ ἐκεῖνα μέμφομαι.
Πολλῶν δ' ἕκατι τήνδε σοι δοῦναι χάριν
Ἐγὼ πρόθυμός εἰμι, κοὐκ ἂν ἐκπίσῃς.
Συλλήψομαι γὰρ τοῦδέ σοι πάμπαν σκοπῷ,
Αὐτόν τε γνοίης ζημίας ἀντιστροφὴν,
Ἀπαλλαγεῖσα τῆς δὲ τῆς ἀθυμίας.
Θεοτό. Ὤμοι φρενὸς σῆς εὐγενοῦς τε κἀγαθῆς,
Ὦ τέκνον, οἵᾳ συμφορᾷ συνεζύγης.
Τὸ δ' εὐγενές σου τῶν φρενῶν σῶον μένει.
Ὅσην δέ μοι τὴν προμήθειαν φέρεις.
Ταῦτ' ἐννοηθεῖσ' ᾐδόμην ἀβουλίαν
Πολλὴν ἔχουσα, καὶ μάτην λυπουμένη
Μάτην θ' ἑαυτῇ πρὸς λόγους ἀφικόμην.
Ἡμι. Ἀᾶ πολυστόνων αἶον ἰαχὰν γόων,
Φωνὴν ἔκλυον, ἔκλυον βοὰς στόνων.
Θεοκλυτεῖ τις δ' ὡς κακὸν ῥέξας μέγα,
Θεοκλυτεῖ δ' ὡς ἄρα δεινά τις παθών.
Καὶ μὴν ὁ κλεινὸς ἄπο δὴ στείχει Πέτρος
Σκυθρωπὸς, οἰκτρὸς, καὶ κατηφιωμένος.
Τί Πέτρε θρηνεῖς; δεῖν' ἔπραξας, ἀλλ' ὅμως
Ἔτ' οὖν καὶ σοὶ τῆσδε συγγνώμης τυχεῖν.
Θεοτό. Ὦ τέκνον, ὦ φίλτατον, ὦ θεοῦ λόγε,
Σύγγνωθ', ἁμαρτεῖν δ' εἰκὸς ἄνθρωπον τέκνον,
Καὶ Πέτρος ἐξήμαρτε σοῦ ὄχλους τρέσας.
Χρι. Στέχουσα νῦν ἄπιθι μῆτερ παρθένε,
Λύω δὲ Πέτρου σφάλμα χρῄζουσης σέθεν.
Καὶ γὰρ πάροιθεν σοῖς ἐπειθόμην λόγοις,
Σῆς εὐσεβείας κἀγαθῆς φρενὸς χάριν.
Καί μοι τὸ μὲν σὸν ἐκποδὼν ἔστω λόγου.
Ἕλκει δὲ καὶ δάκρυα πολλήν μου χάριν,
Καὶ ταῦτα λύει δισσὸν ἐμπλακημάτων.
Σοί τ' αὖ παρθένῳ μηδ' ἕνα βροτῶν στυγεῖν,
Μὴ δ' οἵ μ' ἀπηώρησαν ἀνόμως ξύλῳ.
Θεοτό. Ὤ μοι φρενὸς σῆς εὐγενεστάτης ἀεὶ,
Ὡς οὐδὲ πάσχων δυσμεναίνεις τῷ γένει,
Οὐδὲ προσηλώσασιν ὀργίζῃ ξύλῳ.
Τίς γὰρ ἂν ἔτλη θυμὸν ὀργῆς σου τέκνον;
Ἢ τίς ἀγανάκτησιν ὑπέστη σέθεν;
Χρι. Ἄπιθι δυσμενῶν νῦν ἐκ μέσου.
Ὧνπερ γὰρ οὕνεκ' ἀστείως εἶπον λόγους.
Τὰ μὲν πέπρακται, τῶν δ' ἐγὼ μνησθήσομαι.
Ἐνταῦθα μέν σε τῶν δ' ἀπαλλάσσω λόγων.
Θεοτό. Ἄρξω γὰρ, ὡς ἔοικεν, ὦ τάλαιν' ἐγώ.

Αἰαῖ

Αἲ αἲ, τίν' ἐκφωνεῖ φρικώδη τήνδ' ὄπα
Γλυκασμὸς ὤν, ὅλος δὲ καὶ θυμηδία;
Τίνος γε δίψαν ἀπεγεύσω πικρίας,
Αὖθίς τε δίψαν κάρτα κέκραγας.
Χορ. Κραυγῆς ἀκούσασ' ἐκπέπληγμαι παντλάμων
Ἐγώ, τὸ μέν τι πρᾶγμ' ἐφ' ᾧ τὰ νῦν στένεις
Οὐκ οἶδα, βουλοίμην δ' ἂν ἐκ σέθεν κλύειν.
Φθέγξαι τι δεῦρ' ἄβρατον, ὤμοι κακῶν
Τί τὸ σὸν ὄμμα, χρώς τε συντέτηκε νῦν.
Θεοτό. Σιγήσατ' ὦ γυναῖκες ἐξειργάσμεθα,
Ἐπίσχετ' αὐδήν, ποῖ δὲ δραστῆσαι θέλω.
Ὁρῶ γὰρ ἤδη τόνδε πλησίον μόρον,
Ναὶ ναὶ βλέπω κλίναντα πάντιμον κάραν,
Μακρὰν λιπόντα ῥαδίως ὁμιλίαν,
Ἔα τί λεύσσω; σὸν δέμας νεκρὸν τέκνον,
Ἀθρῶ, μεγίστου θαύματος τόδ' ἄξιον.
Ὃς ἀρτίως κέκραγε πρὸς τὸν πατέρα.
Φωνῇ κραταιᾷ δὲ γαῖα γῆς σπαραξάσης.
Οὐ πᾶσα μὲν χθὼν φθέγματος πληρουμένη
Φρικώδους αὐτῷ φθέγξατ'. εἰσορῶσι δὲ
Θέαμα κρεῖσσον ὀμμάτων ἐφαίνετο.
Ὃν ἀρτίως ἔδρακον ὡς φάος τόδε,
Οὔπω χρόνον παλαιὸν εἰσεδέρκετο.
Τί χρῶμα πάσχεις; τοῦ προσώπου διάλλυσαι
Τέκνον; συνελθεῖν βούλομαι σέθεν πάρα.
Ἡ γὰρ ποθοῦσα καρδία πάντ' εἰδέναι,
Κἂν τοῖς κακοῖσι λιχνός γ' οὖσ' ἁλίσκεται.
Ἒ, ἒ, ἒ, ἒ, ἒ, ἒ.
Τάδε ξυνῳδὰ τοῖς προηγορευμένοις.
Αἲ αἲ, τί δράσω; καρδία καὶ οἴχεται.
Γυναῖκες ὄψιν οὐχ ὁρῶ φαιδρὰν τέκνου.
Χροιὰν γὰρ ἤλλαξεν, καὶ κάλλος ξένον.
Δεινὸν θέαμα, καὶ φόβος, νεκροῦ θιγεῖν.
Διδάσκαλον φόβου γὰρ ἀστέρων πάθος,
Γῆς γεῖσα συνδυθέντα, ῥαγείσας πέτρας.
Χωρεῖτε, χωρεῖτ', οὐκ ἔτ' εἰμὶ προσβλέπειν
Οἷα πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ νικῶμαι πόνοις.
Καὶ ξυνιῶ μὲν οἷα τοῦτ' ἔσται τάχα,
Λύπη δὲ κρείσσων καὶ βεβαίας ἐλπίδος.
Παῖ παντάνακτος πῶς εἰς ᾅδου νῦν δόμους
Οἴχῃ, μόρων ἕκατι τῶν πρωτοσπόρων,
Αἴφνης δ' ἀπέπτης, ὡς μεθεὶς ἑκουσίως;
Ἤκουσ', ἔκλυον σὴν ὄπα πρὸς πατέρα.
Τίνος δὲ ἕκατι γῆς σ' ἀπεῖλε πατήρ;
Τί σ' ὧδ' ἀτίμως ἤθελησε τεθνάναι;
Τί τὴν τεκοῦσαν μητέρ' ὀρφανὴν σέθεν
Τέθνηκας; οἴμοι συνθανοίμην σοι τέκνον.
Ἰδοὺ τέθνηκας; τίς με δέξεται πόλις;
Τίς γῆν ἄσυλον, καὶ δόμους ἐχεγγύους
Ξένος παρασχών, ῥύσεται δέμας τόδε;
Οὐκ ἔστι. μένω σ' οὖν ἔτι σμικρὸν χρόνον,
Ἢν τριταῖον ἦμαρ λαμπρῶς πρεπὲς ἐσίδω·
Ὡς αὐτὸς εἶπας νεκρέγερσιν μηνύων,
Κἀγὼ πέποιθα, καὶ στέγω ταῖς ἐλπίσι.
Κἂν νῦν νέκυν βλέπουσ' ἀπηωρημένον,
Στένω με μᾶλλον ἢ σὲ τῆς ἀκουσίας.
Ἀπώλεσας γὰρ μᾶλλον, ἢ κατέφθισο.
Εἰ γὰρ γενοίμην τέκνον ἀντὶ σοῦ νεκρός,
Ὄλωλα τέκνον. οὐδέ μοι χάρις βίου.
Αἲ αἲ κατ' ὄσσων κιχάνει μ' ἤδη σκότος.
Ὄλωλα, καὶ νῦν νερτέρων ποθῶ δόμους.
Τὸ κατὰ γᾶς θέλω, τὸ κατὰ γᾶς κνέφας
Τὰ νῦν μετοικεῖν, σῆς θέας στερουμένη.
Δύστηνος οἷον ἔσχον ἄρτ' ἄλγημ' ἐγώ,
Οὐ τλητὸν, οὐδὲ ῥητὸν, ἀλλ' ἀπωλόμην.
Πῶς δ' ἐξ ἀναύδου καὶ μύσαντος ὄμματα,
Ἕξω παρηγόρημα μήτηρ παντλάμων;
Ἄλλως σ' ἄρ' αὐτὴ τέκνον ἐξεθρεψάμην,
Ὃς τὴν τροφὴν ἅπασι δαψιλῶς νέμεις.
Μάτην τ' ἐμόχθουν, καὶ κατεξαινόμην πόνοις,
Φθίνουσα χεῖρας τῶν φονώντων σοῦ τέκνον,
Ἀρχῆς ἀπ' ἄκρης σῶν ξένων γενεθλίων.
Ἀλλ' οὐκ ἐγῷμαι, καὶ στένω, καὶ δακρύω.
Ἐγώ σ' ἔτικτον, οἶδα δ' ὡς ἐγεινάμην;
Ὅθεν ποθ' ἡ δύστηνος εἶχον ἐλπίδας
Ἐν σοὶ μεγίστας, γηροβοσκήσειν τ' ἐμέ,
Κ' αὖ κατθανοῦσαν χερσὶν εὖ περιστελεῖν,
Ζηλωτὸν ἀνθρώποισιν. ἡ δ' ὄλωλέ μοι
Ἐλπὶς γλυκεῖα, σοῦ τέκνον τεθνηκότος.
Ὦ φθέγμα γλυκύ, γλυκὺ χάρμα μοι φθόρον.
Ὦ φιλτάτη πρόσοψις, ὦ ποθουμένη
Ὡραιότης ἄρρητος ὑπὲρ πᾶν γένος,
Εἰκὼν ἄγραφος ἀγράφου μορφώματος,
Πῶς νῦν συγνάζεις; οὐ φθόνω βλέπουσά σε.
Πῶς, πῶς σιγᾷς νῦν; οὐδ' ἀπανοίγεις στόμα,
Δὸς φθέγμα μοι, δός, δὸς παρηγόρημά μοι.
Φθέγξαι τι μακρὸν μητρὶ δυστήνῳ τέκνον.
Ναὶ τέκνον οἶδα τὸν θεόν μου, κἂν φθορῆς
Θνήσκειν οἰκτρόν, ἀθανατίζοντά με.
Θνήσκειν, ἀθάνατον ἄγοντα κλέος,
Καὶ χάρμα παντὶ τῶν βροτῶν γένει μέγα.
Θεολ. Τέτλαθι παγκοίρανε μαιμῶσα κλάειν.
Ἑκὼν γὰρ ἔτλη πότμον, οὐχ οὕτως ἄκων.
Ὡς παμφάγον νῦν καββαλὼν αἶσαν γένια,
Ἔκδικος ἦλθε δεσπότης πανεργάτης.
Λέβητι χρυσέῳ δὲ πέμψον μοι δέμας,
Σοφῇ προμηθείᾳ με ξενίσῃ ξένως.
Λυγρὸν γὰρ ἀεὶ γῆρας δυσφυὲς ξέσας
Ἀνθρωπολοιγοῦ παμπαλαιᾶς μοι λύπης,
Κοῦρον φίλον θήσειν ἡβώοντά με,
Ὡς νῦν κάκιστον γῆρας ἅπαντας τρύχει.
Ναὶ ναί, τρύχει γῆράς με πημάτων βαρὺ
Λώβης παλαιᾶς μητρὸς ἠπατημένης.
Ἀλλ' αὐτὸς ἀλύξαι με πημάτων ἔφη,
Ἄν τις τὴν πρὸς αὐτὴν μητέρα στρέψαιτ' ἐμήν,
Καὶ γαῖαν, οἶκον δ' ὃν προδοῦσ' ἀφίκετο
(Βουλαῖς ἀνάγνοις θηρὸς ἠγριωμένου)
Ἐς τήνδε γαῖαν μητέρα σφαγμάτων
Μετ' ἀνδρός, ὃν πρὶν ἤδ' ἀτιμάσασ' ἔγνω,
Ἔγνω γὰρ ἡ τάλαινα συμφορῶν ὕπο,

Οἷον τὸ λιπεῖν οὖθαρ ἀρσένης πάθος.
Καὶ τοῦδ' ἕκατι πάνθ' ὑποστῆναι θέλειν
Αὐτὸς προεῖπε, καὶ θέλων ἔτλη μόρον,
Ἤματι τριτάτῳ δ' ἀνεγερθῆναι τάφου,
Μύσταις φίλοις φέροντα χάρμα καὶ μέγα.
Εἰδώς τε ταῦτα πάντα πρὶν σαφῶς ἔφη.
Ἤδη δ' ἔχει σύμπαντα ταῦτα νῦν τέλος.
Λείπει δὲ γνώσιμον ἦμαρ καὶ μόνον.
Καὶ τοῦτο νῦν μένουμεν, ἔσται δ' ὡς ἔφη.
Ὁ γὰρ τὰ λυπρὰ νυκτερινῇ γνωρίσας,
Καὶ χάρμα δείξει λαμπρὸν ἤματι τρίτῳ.
Οἶδας τε σὺ μάλιστα τέρμα δρωμένων.
Θύσει δὲ λύπης ἀντὶ τῆσδε καὶ γόων,
Τιμὰς μεγίστας ἀνὰ γῆν σοι καὶ πόλον.
Πλήσει τε πᾶσαν γαῖαν ἐνδόξων λόγων,
Ναούς τε σοι τεύξουσι τὸ βροτῶν φῦλον.
Θᾶττον γὰρ αὐτὴ τοῦδε δυσσεβοῦς φόνου
Σεμνὴν ἑορτὴν τῇδε γῇ προσάψεται,
Καὶ γῆν Ὀλύμπου ἱερὸν τεύξει πέδον,
Ὧν οὕνεκα χρὴ μὴ μέτρου θρηνεῖν πέρα.
Μὴ δῆτα γοῦν δέσποιν' ἀφόρητα στένε,
Οὔτ' ὄμμ' ἐπαίρουσ', οὔτ' ἀπαλλάξουσα γῆς
Πρόσωπον, ἢ βλέφαρα δακρύων ῥοῆς.
Ἕως πότε στρέψεις δὲ κάτω τὴν δέρην,
Ῥοαῖς καταρρέουσα τὴν γῆν δακρύων;
Ἔκδηλον ὄμμα παντεπόπτου δεσπότου
Εἰδυῖα θᾶττον χάρμα σοι φέρειν μέγα,
Πρὸς ὃν σε τείνειν ὄμμα καὶ μόνον δέον.
Οἶδας γὰρ οἶδας ἕψεται τοῖς φροιμίοις
Καὶ τέρμα φαιδρὸν γνώσιμος ἡμέρα.
Μίαν μόνην μεῖναί σε δεῖ τὴν αὔριον.
Ὡς συμπεράνθῃ φροντίς, ἣ κἀμὲ τρύχει.
Θεοτό. Υἱός σύ μοι πέφηνας ἄλλος πρόσθεν.
Αὐτὸς γὰρ εἶπεν υἱός, ὅς μοι καὶ μόνος.
Οἶδάς τε ταῦτα πάντα, τίς χρεὼ λέγειν;
Ὡς ἀσπόρως ἔτικτον ὠδίνων ἄτερ,
Στερράς τ' ἔφυγον ἐν τόκοις ἀλγηδόνας,
Θεοῦ τε παῖδα τοῦτον ἀγγέλας ἔφη,
Καὶ πολλ' ἔδρασεν, οἷα καὶ μόνου θεοῦ.
Καὶ πῶς τὰ νῦν οἴσαιμι γυμνὸν καὶ νέκυν,
Ἐν ἰκρίῳ βλέπουσ' ἀπῃωρημένον;
Ὃς γαῖαν ἠώρησεν ὑδάτων ὕπερ,
Δι' ὃν τὸ φάος ἡλίου συνεστάλη,
Αὐγή σελήνης τ' ἐσκοτίσθη πᾶν σέλας.
Καὶ ῥῆξιν ἀνέτλησαν αἱ πέτραι φόβῳ,
Μνημεῖα τ' ἠνοίγησαν εἰς δεῖγμα κράτους,
Αὐτοῦ παθόντος ὑπερτάτου αἰτίου.
Θεόλ. Δέσποινα παγκοίρανε μῆτερ τοῦ λόγου,
Αὐτὸς κἀγὼ τέθνηκα μὴ φέρων βλέπειν,
Οἰκτρὸν θέαμα, δεσπότην τεθνηκότα,
Ἄπνουν τὸν ἐμπνέοντα τοῖς ζῶσι πνοήν.
Στένω τε πυκνά, καὶ χέω πικρὸν δάκρυ,
Ἐλπὶς δ' ὅμως τρέφει με, καὶ θρηνεῖν φέρω.
Οὐ γὰρ ἀπιστῶ τοῖς λόγοις τοῦ δεσπότου,
Ἡ καλλιφεγγὴς ἡμέρα δὲ τριτάτη
Τὸ τέρμα δείξει τῆς τρεφούσης ἐλπίδος.
Ἢ μὴ παρέλθοι, καὶ θανεῖν μοι συμφέρει.
Θεοτό. Τριτάταν ἁμέραν μὲν εἰδυῖα κλύω,
Αὖθις φθορᾶς παλίναγνον ἀνίσχειν δέμας.
Νῦν δ' ἐχθρὸν ἦμαρ, ἐχθρὸν εἰσορᾷ φάος,
Ὡς δυστάλαιναν, τὴν πάλαι μακαρίαν.
Ὅθεν τὰ θνητῶν μᾶλλον ἡγοῦμαι σκιάν,
Κοὐδ' ἂν τρέσασ' εἴποιμι τοὺς σοφοὺς βροτῶν
Δοκοῦντας εἶναι, καὶ μεριμνητὰς λόγων,
Τούτους μεγίστην ζημίαν ὀφλισκάνειν.
Θνητῶν γὰρ οὐδεὶς ἐστὶν ὄλβιος φύσει,
Ὄλβου δ' ἐπιρρυέντος, εὐτυχέστερος
Ἄλλου γένοιτ' ἂν ἄλλος, ὄλβιος δ' ἂν οὔ.
Ἡμι. Πάντων ὅσ' ἔστ' ἔμψυχα, καὶ γνώμην ἔχει,
Γυναῖκές ἐσμεν ἀθλιώτατον φυτόν,
Ὅσαι τεκοῦσαι, καὶ θανόντ' εἶδον τέκνα.
Ὡς τρὶς θανεῖν θέλοιμ' ἄν, ἢ τεκεῖν ἅπαξ,
Καὶ πότμον ἰδεῖν ἐντραφέντος μοι τέκνου.
Ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτὸς πρός σε κἀμ' ἥκει λόγος,
Ὦ παγκοίρανε πότνια παρθέν' ὀλβία,
Ἢ πολλὰ παντὸς εἶ διάφορος γένους.
Ἐγὼ γὰρ ἀνδρὸς τέρψιν εἰσδεξαμένη,
Ἀνθ' ἡδονῆς ὠδῖνας ἐν λύπαις τρέφω,
Καὶ θνητὸν ὡς ἔτικτον εἰδυῖα στέγω.
Κούφως φέρειν γὰρ συμφορὰς θνητοὺς δέον.
Σὺ δ' ἀνδρὸς οὐκ ἔγνωκας εὐνὴν παρθένε,
Θεὸν τεκεῖν τ' ἔκλυες ἀγγέλου λόγοις,
Καὶ νεκρὸν αὐτὸν νῦν ὁρῶσα, πῶς φέρεις;
Θεοτό. Ἔα τί μ', οὔτι φίλα μοι τὰ μὴ φίλα.
Ἤγγειλεν εἰ ἄγγελον, οὐ μομφὴν ἔχει,
Εὐάγγελος δόξης τε τῆς εὐαγγέλου.
Ἢν ἐσφάλην ἐγὼ δὲ τῆς ἀγγελίας,
Οὐκ οἶδ', ἐχυρὰς ἐμφέρω γὰρ ἐγγύας.
Θρηνεῖν δὲ δεῖ με, δακρύων γὰρ ἄξια
Πέπονθα πολλὰ καὶ στένω καὶ δακρύω
Ἕως ἴδοιμι ζῶντα τὸν τανῦν νέκυν.
Ἡμι. Δέσποινα κούρη δεῖ σε συγγνώμην ἔχειν,
Εἴ τις ὑφ' ἥβης σπλάγχνον εὐτόνως φέρων,
Μάταια βάζει· μὴ δόκει τούτων κλύειν.
Σοφωτέραν γὰρ ἴσμεν οὖσάν σε βροτῶν.
Θεοτό. Αἶ, αἶ.
Ἔτλην μεγάλων ἄξια θρηνῶν ἐγώ.
Ὦ πάθος οὐ μετρητόν, οὐδ' οἷόν τ' ἰδεῖν,
Φόνον ταλαίναις χερσὶν ἐξειργασμένοι
Τὸν καλλίνικον, κλεινὸν ἐξεπράξατε,
Εἰς θρῆνον, εἰς δάκρυα, παγκαλὸς ἀγὼν
Ἐν αἵμασι στάζουσαν εἰσφέρειν χέρα.
Φεῦ φεῦ φρονήσαντες μὲν οἷ' ἐδράσατε,
Ἀλγήσετ' ἄλγος δεινόν. εἰ δ' ἕως τέλους
Ἐν τῷδε δ' ἀεὶ μενεῖτ', ἐν ᾧ καθέστατε,
Οὐκ εὐτυχοῦντες δόξετ' οὐχὶ δυστυχεῖν.
Ἀλλ' οὐκ ἔγ' ᾤμαι ταῦτ' ἀνατὶ παρρέειν.
Τί γὰρ καλόν, τί δ' ἀσεβὲς τῶνδ' οὐκ ἔχει;
Ὄλοισθ' ὄλοισθε στυγεροὶ μιαιφόνοι,
Οἱ δεσπότην κτανόντες οὐ φροντίζετε,

Πᾶσαν

Πᾶσαν τρέμουσαν εἰσορῶντες τὴν κτίσιν.
Ἀλλ' ἐστὲ θῆρες τοῦ φόνου γαυρούμενοι.
Χορ. Κακῶς πέπρακται πανταχοῦ, τίς ἀντερεῖ;
Ἅπας δ' ἀληθῶς ὁ βροτῶν λυπρὸς βίος.
Στένουσι δ' αὐτὸν συμφοραῖς νικώμενοι.
Σοὶ δ' οὐχ ὅμοιον ἄλγος ἀνθρώποις κόρη,
Κἂν οὐ μόνη σύ, σοῦ δ' ἀπεζύγη τέκνου.
Οὐ γὰρ ὅμοιος σὸς τόκος, καὶ τοῦ γένους.
Ὅμως δὲ πάντα τλησικαρδίως φέρειν
Τὰ νῦν προσήκει, κάρτα τ' αὖ πεποιθυίας.
Αἶ, αἶ, αἶ.
Θεοτό. Δέδορκά τινα τῶν ἀλαστόρων κόραις,
Οἳ συνέτριψαν τῶν μιαιφόνων σκέλη,
Κατευθύνοντα παιδὸς εἰς ἧπαρ δόρυ.
Δέδοικά τ' αὐτόν, μή τι βουλεύων νέον,
Καὶ δευτέραν μοι συμφορὰν δράσῃ πάλιν.
Παῖδ' ἣν ἴδοιμι καὶ νέκυν ὑβρισμένον.
Ἰώ μοι μοι.
Θέαμα δεινὸν ὄμμασι βλέπω νέον.
Κἀπίδετ' ἴδεθ' αἷμα νυγέντος νεκροῦ.
Ὁρᾶθ' ὁρᾶτε πῶς διπλοῦς κρουνὸς ῥέει,
Πλευρᾶς αἷμά τε καὶ πεφυρμένον ποτόν.
Ἔβλυσεν εὐθύς, ὡς ἐνύγη πρὸς ξίφει
Ἡβῶντος ἀνδρὸς δυσμενοῦς μὲν ἐξ αὐτῶν.
Διπλοῦς ἔτι βλύζει τε κρουνὸς αὐτόθεν.
Αὐτὸς θ' ὁ νύξας ἐκπλαγεὶς κέκραγέ πως,
Ὡς ἐστὶν ὄντως παῖς θεοῦ νέκυς ὅδε.
Τρέχει δ', ὁρᾶτε, καί γε προσπίτνει ξύλῳ,
Πίπτει τ' ἐπ' οὖδας τῇ θέᾳ νικώμενος,
Στῆθός τε παίει, καὶ προσπτύσσει πέδον,
Ἔνθ' ἵκελον πέπηγεν, ἀναπεφυρμένον
Ῥέεθρον καταρρέοντι τῆς πλευρᾶς ἔτι.
Ἀρύεταί τε χερσὶ κρουνοῦ, καὶ κόρας
Ἔχρισεν, ὡς ἔοικεν, ὡς ἅγνισμ' ἔχων.
Χορ. Ἔοικεν ἄναξ πολλὰ τῇ δ' ἐν ἡμέρᾳ
Κακὰ συνάπτειν ἐνδίκως μιαιφόνοις.
Αὐτός τε μὴν τοῖς μὴ φίλους δράσει τι
Ἔκδικον ὄμμα δεσπότου παντεργάτου.
Ἴτω δίκη ἴτω φανερῶς ξιφηφόρος,
Καὶ πυρφόρος, τάχιστα τοῖς μιαιφόνοις.
Ἔστι γὰρ ὄντως θαῦμα φρικτὸν εἰσορᾶν.
Ὁ μὲν γὰρ ὦσε κατὰ πλευρᾶς που δόρυ,
Πλευρᾶς νενυγμένης δὲ θαυμαστὸν νᾶμα
Ἔσταξεν εὐθύς, αἵματι πεφυρμένον.
Φρικτὸν θέαμα, καὶ τρόμος μ' ὁρᾶν ἔχει
Δι' ἄσκελον· φέρει γὰρ αὐτὴν τὴν κτίσιν,
Γῆς γεῖσα σαλευθέντα, ῥαγείσας πέτρας,
Τάφους τε νεκρῶν ἄφαρ ἠνεωγμένους.
Αὐτὸς δ' ὁ νύξας ἔντρομος πεσὼν θίγει.
Θεοτό. Ὦ τέκνον, ὦ φίλτατον, ὦ θεῖον κάρα,
Οὕτως ἐφάνης πᾶσι, καὶ τοῖς μὴ φίλοις.
Σφόδρα ποθεινὴ δακρύουσι συμφορά,
Κενῶν τὸ καθάρσιον αἷμα τοῦ γένους.
Καὶ δυσμενεῖς φρίττουσιν, ἀθροῦντες ξένα,
Θεοῦ τε κεκράγασι σ' υἱέα.

Πάντα τρέμουσιν, ἅτε μὴ γνῶσιν ἔχει.
Οἱ δ' ἐγγενεῖς ἔκτειναν ἀλόγῳ φόνῳ,
Ἐξ ὧν γ' ἐχρῆν στέφανον εἰς κάραν λαβεῖν,
Οὐχ οἷον ἐμπαίζοντες ἔστεφον σέ πως.
Οἱ δ' οὐδὲ φροντίζουσί σ' ἐνθεῖναι τάφῳ.
Πῶς οὖν ἐγώ σε τοῦ ξύλου καταγάγω;
Ποίῳ δὲ τύμβῳ καταθείμην σοῦ δέμας;
Ποίοις τε πέπλοις κατακαλύψω νέκυν;
Πῶς καὶ τ' ἐπιχώρια μέλψω σοι μέλη;
Τίνος σε κηδεύσουσιν ἢ τέκνων χέρες;
Οἴμοι, τί δράσω; τίς γένωμαι παντλάμων;
Τί ταῦτ' ἀλύω; πιστὸν τοῖς σοῖς λόγοις,
Ἔργοις θ' οἷς ἀπέδειξας, εἰς μαρτυρίαν,
Ὡς δ' ἐστὶν ἅπαν σοι θελητόν, δυνατόν.
Πολλῶν ταμεῖόν ἐστιν ἀέλπτων θεός,
Πολλά τ' ἀέλπτων πολλάκις κραίνει θεός,
Τάδ' αὖ δοκηθέντ' οὐκ ἐφεῦρε καὶ τέλος.
Σὺ δ' ἀδοκήτων αὐτὸς εὕροις μοι πόρον.
Θεόλο. Καὶ μὴν ὁ δ' Ἰώσηπος ἐν σπουδῇ ποδὸς,
Στείβει, νέον τι πρᾶγμ' ἔχων ἴσως φράσαι.
Αὖ δ' ἄλλο θαῦμα καὶ παρ' ἐλπίδα βλέπω,
Μύστην νύχιον τῷδε συντρέχοντά που
Σκευὴν φέροντα προσφυῆ τῇ καθόδῳ.
Ὦ μάκαρ, ὃς τὰ τοῦ θεοῦ μυστήρια
Εὖ ἁγιστεύει θεῖαν αὐτοῦ βιοτάν.
Καὶ θιασεύεται καθαρμοῖσι ψυχάν,
Δέμας τε παντὸς ἀνατινάσσων ῥύπου,
Κύκλῳ τε πασῶν ἀρετῶν στέφων κάραν,
Ἀεὶ θεραπεύειν θοάζει τὸν θεόν.
Τὸ σωφρονεῖν γάρ, καὶ σέβειν τὰ τοῦ θεοῦ,
Κάλλιστον οἶμαι δ' αὐτὸ καὶ σοφώτατον,
Θνητοῖσιν εἶναι χρῆμα τοῖσι χρωμένοις.
Ἰω. Ὦ φιλτάτη ὡς σὴν γῆρυν ᾐσθόμην κλύων
Σοφήν, σοφοῦ παρ' ἀνδρὸς, ἐκ μακρᾶς ὁδοῦ
Ἥκω δ' ἕτοιμος, τὴν δ' ἔχων σκευήν, τάχα
Ὅπως νέκυν θάψαιμι τὸν πεφιλημένον.
Δεῖ γὰρ νιν ὄντα καὶ πάρος σεπτόν, φίλοι,
Ὅσον καθ' ἡμᾶς, καὶ νέκυν τοῦτον σέβειν.
Πῶς δεῖ κατάγειν, πῶς δὲ πρὸς τύμβον φέρειν,
Πέπλοις ἐνειλίξαι τε; νῦν ἡγοῦ μοι σὺ
Νέος γέροντι πρέσβυς ὤν, σὺ γὰρ σοφός.
Ὡς οὐ κάμοιμ' ἂν εἴθ' ἕως, εἴθ' ἑσπέρα
Ἕως νέκυν θάψαιμι καινῷ μὲν τάφῳ.
Ὅσον δίκαιον γάρ, μὴ γένους κοινωνίαν
Ἔχοντα μύστην, τοῦτον οἰκτείρω κἀγώ.
Θεολ. Ὁ αὐτὸς δ' ἀπόνως θ' ὑμῶν ἡγήσομαι.
Καὶ πᾶσαν εὐμάρειαν ἐν χεροῖν δίδοι.
Ἰω. Ὦ χρῆμα περικαλλέστατον δέσποιν' ἐμή.
Τί παῖδα πρὸς σὸν τὸν δ' ἄγουσ' ἐρημίαν,
Ἕστηκας, θρηνοῦσα μὲν τὰ σταυροῦ λυγρά;
Καί σοι μόνος πάρεστι μύστης πρέσβυς,
Λιπὼν ἀδελφὸν ἐν χορῷ μυστηπόλων.
Ἄλλοι δ' οἱ πάντες δὲ γόων πεπλησμένοι
Φεύγουσι, πολλῷ πρὸς φόβῳ πεφρικότες,
Οὐδ' ἔδοσαν οὐδὲν τῶν νεωτέρων κακῶν.

Σὺ δ᾽ οὐ περιφρονήσας δυσμενῶν ἀβουλίαν.
Ἐγὼ δέδοικα, μή τι βουλεύσῃ νέον
Ὅμιλος ἐχθρὸς, δυσμενὴς, μιαιφόνος.
Βαρεῖα γὰρ φρὴν οὐδ᾽ ἀνέξεται κλύειν,
Κἂν νεκρὸν ἣν δείξωμεν ἐντίμῳ τάφῳ.
Θεολ. Οὔπω γὰρ οὐκ ἔληξαν, οὐδ᾽ ἔχουσι κόρον
Μιαιφονίας καὶ κακῆς ἀβουλίας.
Ιω. Ζηλῶσ᾽ ἐν ἀρχῇ πῆμα, κοὐ λείπω μέσον.
Θεολ. Τί δ᾽ οὖν, ὦ γεραιέ; μὴ σίγα, φράσον.
Ιω. Ἤκουσα τοῦ λέγοντος, οὐ δοκῶν κλύειν,
Θώκους προσελθὼν, ἔνθα δὴ παλαίτεροι
Θάσσουσι, σεμνὴν ἀμφὶ Σολομῶν στοάν.
Ὡς τόνδε νεκρὸν οὐκ ἐᾷ πρεσβυτέρων
Ὄχλος, προσελθὼν τῷδε κοιράνῳ χθονὸς,
Θάπτειν. ὁ μέν τοι μῦθος εἰ σαφὴς ὅδε
Οὐκ οἶδα, βουλοίμην δ᾽ ἂν οὐκ εἶναι τάδε.
Ἐμοὶ γὰρ αὐτὸν οὐξέδωκεν ὡς φίλῳ,
Αὐτὸν δυσωπήσαντι λαβεῖν τὸν νέκυν.
Θεολ. Τὸ πᾶν ὄλωλεν, εἰ κακὸν προσοίσομεν
Νέον παλαιῷ, πρὶν τόδ᾽ ἐξηντληκέναι,
Ὡς αὐτὸς εἶπεν, ἤματι τρίτῳ πέρας
Τὰ λυπρὰ λαβεῖν, γηθοσύνη καρδίας.
Ιω. Οὐ τοῦθ᾽ ὁ πατὴρ παῖδ᾽ ἀνέξεται παθεῖν.
Παλαιὰ καινῶν λείπεται βουλευμάτων,
Κοὐκέτ᾽ ἐκεῖνος τοῖσδε φίλος δόγμασιν.
Αὐτός γε μὴν δράσειεν, οὐ γὰρ παύσεται
Χόλου, σάφ᾽ ἔπι καὶ κατεμπρῆσαι πόλιν.
Ἐχθρούς γε μέν τοι, μὴ φίλους δράσει ἔτι
Ἔκδικον ὄμμα πατρὸς ἀμαυρωτήριον.
Θεολ. Οὐ γὰρ μὰ τὴν δέσποιναν, ἣν ἀεὶ σέβω,
Ἐξ ἧς γε νῦν εἰλόμην ὡς μητέρα,
Χαίρων τις αὐτῶν τοῦδε διάξει φόνου.
Θεὸς γὰρ, ὡς ἔγνωμεν ἐκ τῶν τεράτων,
Ὧν καὐτὸς οἶδας πολλὰ, καὶ τὰ νῦν βλέπεις.
Οὐδ᾽ ἠγνόησας ἡλίου τόσον σκότος,
Ἐπεὶ δ᾽ ἔκλινε καὶ μεθῆχ᾽ ἑκουσίως
Ψυχήν. μόρος γὰρ οὔποτ᾽ ὢν ὑπέρτερος,
Εἰ μὴ κελευσθεὶς ἦκε τῆς σαρκὸς κλίσει.
Τοὐνθένδε μᾶλλον φρικτὴν ἣν θέαν ὁρᾶν.
Γῆς γεῖσα σαλευθέντα, ῥαγείσας πέτρας,
Τάφους τε νεκρῶν εἶδον ἠνεῳγμένους.
Ὡς δ᾽ αὖθις ἦκεν αὐχενάσσων δόρυ,
Νύσσει παρασὰς νεάτην πλευρὰν ξίφει,
Ἀκμαῖος ἀνήρ. τῆς τομῆς γὰρ ᾐσθόμην
Πληγὴν βαρεῖαν, ὧλκα τραύματος βλέπεις.
Οὗτος μὲν ὦσε τῆς πλευρᾶς τὸ δόρυ,
Πλευρᾶς νενυγμένης δὲ θαυμαστῶς ὕδωρ
Ἔσταξεν εὐθὺς, αἷμά τ᾽ οὐ πεφυρμένον.
Διπλοῦς γὰρ ἐστάλαξε κρουνὸς αὐτόθι,
Φρικτὸν θέαμα, πᾶσι δ᾽ ἦν φόβος θιγεῖν.
Αὐτὸς δ᾽ ὁ νύξας ἐκπλαγεὶς κέκραγέ πως,
Οὗτος ὁ παθὼν νεκρὸς ὄντως παῖς Θεοῦ.
Τλήμων τε μήτηρ ἐμπεσοῦσ᾽ ἰκρίῳ,
Πίπτει στένουσα, καί γε προσπίτνει ξύλῳ,
Ὤμωξε δ᾽ εὐθὺς, καὶ προσηπτύσσει πόδας,
Καὶ χερσὶν ἠρύσατο δακρύου ῥοῦς.
Κυνοῦσα τ᾽ αὐδᾷ τοιάδ᾽, ὦ θεῖον κάρα,
Βροτῶν μὲν αὐτὸς κατθανὼν κήδῃ σαφῶς,
Κοινοῖς τε καθάρσιον ἀνθρώπων γένους.
Σὲ δ᾽ οὐδὲ φροντίζει τις ἐνθεῖναι τάφῳ.
Ἐπεὶ δὲ θρήνων καὶ γόων ἐπαύσατο,
Χρήζουσ᾽ ἄχραντον ἐξαναστῆσαι δέμας,
Προσεῖχεθ᾽, ὥστε κισσὸς ἔρνεσι δάφνης.
Χρόνῳ δ᾽ ἀπαλλαγεῖσα τῶν γόων ἔφη.
Τί ταῦτ᾽ ἀλύω; πιστὸν παιδὸς λόγοις,
Ἔργοις θ᾽ ὅσ᾽ ὑπέδειξεν εἰς μαρτυρίαν,
Ὡς οὖν αὐτῷ πᾶν θελητὸν, δυνατόν.
Καὶ τῶν ἀέλπτων τὸν πόρον αὐτὸς δίδοι.
Ταῦτ᾽ εἶπε, καὶ παρ᾽ αὐτίχ᾽ ὠράθης σύ μοι.
Ιω. Θαυμαστ᾽ ἔφησας, καὶ τὸ πρᾶγμα δεικνύει,
Ἀτὰρ σύ τ᾽, οὐ γὰρ καιρὸς εἰδέναι τάδε,
Δέσποινα ἡσύχαζε, καὶ σίγα λόγον.
Καὶ θᾶττον ὡς μάλιστα τῶν δ᾽ ἔρημά γε,
Καὶ μὴ πελάζετ᾽ ἐγγὺς ἐνθυμουμένοις,
Μὴ δὲ προσέλθητ᾽, ἀλλὰ φυλάσσεσθέ πω
Ἄγριον ἦθος, στυγερᾶς φύσιν φρενός.
Θεοτό. Ὦ καλλίνικοι χαίρετ᾽. ὦ φίλοι δύο,
Ὁ Νικόδημος σὺν Ἰωσήπῳ δύω.
Εἰς καιρὸν ἥκετ᾽, εὖ γε δ᾽ εὖ πεπράχατε,
Πιστοῖς φίλοις γὰρ συμφοραὶ, τὰ τῶν φίλων
Πίπτοντα κακῶς, καὶ φρενῶν ἀνθάπτεται.
Σπεύσατε, νῦν σπεύσατε, καταγάγετε.
Πρὸς τοῦτο γὰρ ἥκοντας ἄμφω νῦν βλέπω.
Ἄνετ᾽, αὖτε θᾶσσον, ὡς ἄν μοι νέκυν
Καταγάγητε, δεσποτείας ὠλένας
Ὅπως κατασπάσαιμι, καὶ σύμπαν μέλος,
Κυνοῦσα σάρκας, ἃς πρὶν ἐξεθρεψάμην.
Ιω. Ἔξιθ᾽, ἄπιθι, μή σε τις μιαιφόνων
Κακῶς δράσειεν, οὐδ᾽ ὁρᾶν ἀνέξεται.
Ἡμεῖς δ᾽ ἄνιμεν, ὡς ὁρᾷς, τὸν νέκυν
Καταγάγωμεν χερσὶν ἰδίαις τάχει.
Καὶ φίλε Νικόδημε, σὺ πρῶτος τάχει
Ἔμβαινε, πηκτὰς κλίμακος πρὸς ἀμβάσεις.
Ἐκπασσαλεύσων ἐγγλυφοῦς δοκοῦ δέμας
Λέοντος, ὃν γέγηθε θηράσας λεώς.
Σὺ δ᾽ ἔξιθ᾽ ὡς τάχιστα, τὸ θρηνοῦσά περ,
Ὡς τοῦτ᾽ ἄραρεν, οὐκ ἔχεις ἰσχὺν, ὅπως
Ταῦτ᾽ ἀντιτρέψῃς, κἂν στένῃς, κἂν δακρύῃς.
Θεοτό. Δειλαία ἐγὼ, δύστηνος, εἰ παῖδ᾽ οὐχ ὁρῶ
Κἂν τεθνεῶτα, μέχρι γὰρ τύμβος λάβῃ.
Φεύγω δὲ δῆμον, ἵνα μή τι καὶ πάθω.
Παιδὸς γὰρ αὖθι τίς ὅρος μοι τοῦ βίου;
Κλαῦσαι νεκρόν μοι παῖδα καὶ θάψαι πάρες,
Ψαῦσαι ποδῶν τε, καὶ κατασπάσαι μέλη.
Ἄγ᾽ ὦ τάλαινα χεὶρ ἐμὴ νεκροῦ λαβοῦ.
Ιω. Μὴ μὴ προσοίσῃς χεῖρα, μὴ δ᾽ ἅψῃ νεκροῦ,
Μὴ δῆτ᾽, ἐπεί μιν νῦν ἐγὼ θάψω χεροῖν.
Τὸν Νικόδημον ἐσφέρων συνεργάτην,
Μύρων χύσιν φέροντα δαψιλεστάτην.
Ὡς μή τις αὐτὸν δυσμενῶν καθυβρίσῃ,

Πέπλοι

Πέπλους τ' ἀνασπᾶν, σῶμά τ' ἐκφέρειν τάφου.
Ὦ· γὰρ προσήκει μοὶ γέρως κοινωνίαν
Ἔχοντι κἀγὼ τὸν νέκυν τιμᾶν φίλον.
Πῶς δ' οὖν κομίζειν, εἴ τι μὴ δεδρακότες
Τὸν νεκρὸν ἡμᾶς, σοὶ χαρίζεσθαι φρενί.
Φρόντιζ'. ἐμοῖς δὲ χρωμένη βουλεύμασι
Σίγα φίλ'. ἔστι γὰρ τὸ σύμπαν εὐπρεπές.
Οὐδ' ὠμὸν εἰς σὲ μὴ πάλαι τεθνεῶτ' ἴδῃς.
Εἶναι γὰρ ἴσθ' αἶσος οὐκ αἰνέσομαι,
Ἀτὰρ τοσοῦτόν γε δυνήσομαί ποτε
Τὸν σὸν πεπεῖσθαι παῖδ', ὅπως οὐκ ἐσθλὸς ἦν,
Οὐδ' εἰ τὸ σύμπαν τῶν βροτῶν λέγει γένος,
Καὶ τὴν ὀρεινὴν γραμμάτων πλήσειέ τις
Ὕλην, ἐπεί μιν ἐσθλὸν ὄντ' ἐπίσταμαι.
Ἐκτεῖν' ὅμως αἰδοῖα χεῖρας σὺν κόραις,
Δέξαι τε νεκρὸν παῖδα σὸν πεφιλημένον.
Καὶ κλαῦσον, ὡς βούλοιο, καὶ ψαῦσαι μελῶν.
Θεοτό. Κάλλιστον εἶπας μῦθον, ἐν δ' εὐεργέταις
Τὸ λοιπὸν εἶ δή, καὶ φίλοις ἔσῃ πλέον.
Ὡς καλλίνικος εἰς κλέος ἥκεις μέγα.
Οὐκοῦν γεραιὲ φίλτατ' Ἰωσὴφ λαβέ,
Ἐπαγκάλισαι παῖδα, καὶ προσέλκυσαι.
Λαβοῦ, λαβοῦ νῦν, καὶ κατόρθωσον δέμας.
Ὀρθοῦ κεφαλήν, πῆχυν ἐνθεὶς αὐχένι
Ἐνδεξιᾷ, πλευραὶ δὲ τοῦδ' ἀπάρκεσε.
Θεολ. Ἐκτείν' αἰδοῖα χεῖρας, αἵτ' ἄλλαι κόραις
Δέξασθε νεκρόν, ὃς νεκροῖς ζωὴν δίδοι,
Κἀγὼ δ', ὅση δύναμις, ὑποδέξομαι.
Θεοτό. Ἄγ' ὦ τάλαινα χεὶρ ἐμή, νεκρὸν λαβέ.
Φεῦ φεῦ, τί λεύσσω; τίν' ἐν χεροῖν τί νῦν φέρω;
Τίς οὗτος ἐστ', ὃν νέκυν χεροῖν ἔχω;
Πῶς καί νιν ἡ δύστηνος εὐλαβουμένη
Πρὸς στέρνα θῶμαι; τίνα θρηνήσω τρόπον;
Αὐτὸς δὲ δεινῶς καὶ προσειπεῖν σ' ὡς νέκυν,
Καὶ πᾶν καταπτάσσειμι σὸν μέλος, τέκνον.
Χαῖρ' ὕστατόν σ' ὁρῶσα νῦν προσφθέγγομαι,
Ὃν μήτ' αὐτὴ φῦσα σ' ὤφελον νέκυν
Τὰ νῦν ἰδέσθαι, φθίμενόν σ' ὑπ' ἀνόμων.
Δὸς ἀσπάσασθαι μητρὶ δεξιὰν χέρα.
Ὦ φιλτάτη χείρ, ἧς ἐγὼ πολλ' ἐχόμην,
Προσειχόμην δ', ὡς κισσὸς ἔρνεσι δρυός.
Ὦ φίλον ὄμμα, φίλτατον δέ μοι στόμα,
Καὶ σχῆμα καὶ πρόσωπον εὐγενὲς τέκνου.
Ὦ γλυκυτάτη προσβολὴ τῶν χειλέων.
Ὦ θέσκελος χρώς, πνεῦμα δ' ἥδιστον τέκνου.
Ὦ θεῖον ὀδμῆς ἆσθμα. καὶ γὰρ ἐν κακοῖς
Οὐ σ' αἰσθόμην σου, κἀνεκουφίσθην κέαρ.
Τί δ' ὧδ' ἀτίμως ἠθέλησας τεθνάναι;
Τί τὴν τεκοῦσαν μητέρ' ὀρφανὴν σέθεν
Τέθνηκας; οἴμοι συνθανοίμι σοι, τέκνον.
Θανεῖν μοι κρεῖττον, ἢ θανόντα σε βλέπειν.
Πῶς γὰρ ἀναύδου, καὶ μύσαντος ὄμματα
Ἔξω παρηγόρημα; πῶς δ' οἴσω μόνη;
Ὦ χρωτὸς ἡδὺ ἔνδυμα. μάτην ἄρα σε
Ἔθρεψα, τέκνον, μαζὸς οὑμός; σπαργάνοις
Μάτην δ' ἐπόνουν, καὶ κατεξάνθην πόνοις,
Ἀρχῆς ἀπ' ἄκρας σῶν ξένων γενεθλίων.
Ἡ πολλὰ μὲν ζῶν, πολλὰ δ' εἰς ᾅδου μολὼν
Παγκράτορος παῖ, δὴ ἐμῆς ἄνευ φρενός.
Ἐκ τῶν δὲ πρώτων, πρῶτον ἄρξομαι λέγειν.
Ὕβρεις μὲν οὖν ἔσφηλε πάντων μητέρα,
Καὶ πατέρα πρώτιστον, ὃς βροτῶν γένος
Ἔσπειρε, κἀξέπεσε κάλλιστον θέρος.
Τεκεῖν μ' ἔθηκε παραδόξως σ' ὦ τέκνον
Εὔδοξον, ὡς ἔδειξε σοῦ γεννήτορι
Γεὶν ἢ γενέσθαι κἀμέ, καὶ πᾶσαν κτίσιν.
Κἀπεὶ δ' ἐτέχθην πατρός, οἶμαι, σε κεῖσθε,
Τρέφει με πατὴρ ὁ βροτείαν ἐσχάραν,
Μήτηρ τ' ἔδοσκεν ἱεροὺς ἀμφὶ δόμους.
Ἐνθ' ἐκτραφεῖσαν χερσὶν ἀγγέλων ξένως,
Εἰς καιρὸν ἀνδρὶ σώφρον' ἐκδέδωκέ με
Γερουσία σύμπασα, τηρεῖν ἐννόμως,
Οὐκ ἀθεεὶ καὶ τόδε, θεία δὲ κρίσει,
Ὡς ἀλόγως ἔλεγχον εἰς καιρὸν φέρω,
Καὶ παιδαγωγὸν παιδός, οὐ γονεὺς ξένος.
Μόνου γὰρ αὖθις παρθένος τεκοῦσά σε.
Αὐτὴ θ' ἑαυτὴν οἶδ', ὅπως ἁγνὴ μένω.
Σύ τ' αὐτὸς οἶδας, ὡς τὰ πάντ' εἰδὼς σαφῶς.
Σοῦ δ' ἐξ ἐμοῦ τεχθέντος, ἐκ πατρὸς θεοῦ,
Οὐκ εὐπρεπεῖς ἔθροον πολλοί μοι λόγους
Ψευδεῖς, τεκεῖν βάζοντες ἐκ τινος βροτῶν.
Κοὐκ ἤρκεσάν μοι ταῦθ' ὑβρισθῆναι μόνον.
Ἀλλ' ἔδραμον φεύγουσα καὶ τὴν Αἴγυπτον.
Ἔτλην τε πολλά, καὶ κατεξάνθην πόνοις.
Ἀλλ' εἶδον ἐξαίσια σοι πεπραγμένα,
Καὶ πάντα συμβάλλουσα, καὶ θαμβουμένη
Οὐ θνητὸν ᾤμην σ', οὐδ' ἐδείμαινον θανεῖν.
Ἀλλά σε πατρὸς ἀβραὰμ συνθήματι,
Πρέσβευμα θ', αἵ τε μυρίαι γερουσίαι,
Ὅρκους θ' ὃν πρὶν ὤμοσας, εἰς σωτηρίαν
Θανεῖν ἔπεισαν, κἀπικυρῶσαι γένει.
Ἐντεῦθεν ἔτλης καὶ πόνον τε καὶ πότμον.
Κἀγὼ δὲ μισθὸν τῶν ἀφερτάτων πόνων
Ἐν ἀγκάλαις κρατοῦσα νεκρόν σ', ὦ τέκνον,
Θρηνῶ σε πικρῶς, καὶ στένω, καὶ δακρύω.
Θρηνῶ, σοφιστὴν δ' ἄλλον οὐκ ἐπάξομαι.
Πέπλοις δ' Ἰωσὴφ εὐπρεπῶς ἀμφιέσει
Ἑτοιμὸς ὢν, πρὸς δὲ καὶ τεῦξαι τάφον,
Καὶ ξυγκομίσαι μυρίων χλιδὴν μύρων,
Ἣν νικόδημος ἦλθεν εὐψύχως φέρων,
Βαιὸν φιλοφρόνημα νεκροῖσι φίλοις.
Τί γὰρ τὸ κέρδος ἐκ μύρων τεθνηκόσιν;
Τὰ δ' ἐν νεκροῖσι, φροντιεῖ πατὴρ σέθεν,
Οὓς πάντας αὐτός, ὡς σκυλεύματ' ἐξάγοι
Ἅιδης, ὃς καθεῖρξεν, οὓς συνήρπασε,
Κἀκδύσει ἐν δεσμοῖσι πανζόφου στέγης.
Μυστήριον δὲ τῶν ἀρρήτων φανὲν
Ἔδειξε πατήρ, παῖδ' ἀποσφάξας μόνον.
Ἔφυσε μύστης αὐτανέψιος σέθεν,
Μείζων ἁπάντων, ὡς ἔφης, θεηγόρων,

Ὃν δῆμος ἐξέδωκεν ἑβραίων σφαγῇ,
Σεμνὸν πολίτην, κἀπὶ πλείστων αὐτὸν ὄντα
Φανέντα φοῖβον, γυμνὸν, ἄτιμον, μόνον.
Τροφῇ δ᾽ ἀμεμφεῖ πᾶσιν ἦν κεχρημένος,
Ἐσθῆτα προσπρέπειον ἐγχλανισμένος.
Μόνοις δ᾽ ἐκπρεπὴς οἷς τέλει χλιδῇ,
Αὐχμῶν, πινώδης, λυπρὸν ἐμπνέων βίον,
Ἠχι ξυνοικῶν δεξιοὺς φρασμάσι,
ῥείθροισιν ὠκὺς ἐνθ᾽ ἰορδάνης ῥέει.
Ὥσπερ ταφῆς ἔδειξε φανὰς αἰτίας,
Τεσσαρημερεύσας ἐν βυθῷ θεοπρόπος.
Καὶ ταῦτα μανθάνουσα, τέρψιν ἐμφέρω·
Καραδοκοῦσα καὶ ταφῆς ἰδεῖν τέλος.
Οὕτως ἄρ᾽ ἔτλης τέκνον ἤδη τὸν μόρον,
Κἀκεῖνα τῶν νῦν δραμάτων αἴτια σοι
Σπεύσαντι θανεῖν, κἀπικερῶσαι βροτοῖς.
Ἀλλ᾽ οὐκ ἰούδας, ἀλλ᾽ ὁ τάλας παλαίστος
Διπλῆν δίκην φυγὼν, ἀλλὰ σφᾶς τίσει
Ἔκδικον ὄμμα πατρὸς ἀμυντήριον,
πόλιν τε πᾶσαν, καὶ στρατὸν μιαιφόνον.
Ἔδρασ᾽, ἔδρασας, μὴ δόκει λεληθέναι
Πόντε δίκης ὄμμα πανδερκέστατον,
Κἂν χεῖρας ἀπένιψας, ὡς ἔξω φόνου,
Οὐχ ὁ προδοὺς ἔρριψε μισθὸν τοῦ φόνου;
Ὥσπερ δέον μὲν ἐν δέρῃ θεῖναι ξίφος,
Δέον δὲ λυγρὸν αἰσχρὸν ἐνθεῖναι βρόχοις,
Ἢ κύμασι γλαυκοῖσιν ἀφανίσαι δέμας,
ῥίψαντα πρὸς θάλασσαν ἰχθύσι βοράν.
Εἰ μὲν γὰρ ἁπλῶς αὐτὸν ἀπώλεσας τάλαν,
Στρέφω γὰρ εἰς σὲ τὸ πρόσωπον τοῦ λόγου,
Εἰ μὲν τιν᾽ ἐξέδωκας ἄλλον εἰς φόνον,
Νόμῳ πολιτῶν συμφορὰν ἐπεῖχες ἄν.
Νῦν δ᾽ ὅς σε πολλῶν ἠξίωσε χαρίτων,
ῥύσας τε πάντως ἐκ πατρὸς γένους,
Πέπρακας, ἐκδέδωκας εἰς φόνον, φθόνῳ.
Κἀτ᾽ πῶς, οἵαν σ᾽ οὐχ ὑποσκελίσαι θέμις;
Ἰω. Ἤδη κέκρανται παντάλως ἐν δίκαις,
Μύσης ὁ παγκάκιστος ἐκδὺς δ᾽ ὑστάτην,
Ὦ πρὸς κρεμαστοῖς ἐν βρόχοις ἠρτημένος.
Βρόχον δὲ θᾶττον ὑψόθεν χαμαιρριφὴς
Πίπτει πρὸς οὖδας, μυελοῖς αἱμάγμασι.
Κακοῦ γὰρ ἐγγὺς ἦν ὁ τάλας οὐκ ἔγνω.
Εὖγ᾽ εὖ κέκειται, καὶ κατώρθωται δίκη.
Θεοτό. Ὦ τέκνον, ὡς ἄρ᾽ ἐστὶ σοὶ πατὴρ μέγας,
Ὀρθῶς ἀκούσας τῶν ἐμῶν κατευγμάτων.
Ἐπαιτιῶν αὐτὸν ῥόπτρον ὡς προδόντα σε.
Ἄπιστον, ἄθεον, προαύσιμον, ἄδικον.
Κλέπτην γὰρ ὄντα καὶ θεοῦ ῥέπτην φόνου,
Καὶ μὴ θέλοντ᾽ ἀποστρέφειν πονηρίας,
Οὕτως ἔδει νιν τοῦδε κατθανεῖν μόρῳ.
Ὄλοιτ᾽, ὄλοιτο πανδίκως κακοεργέτης,
Κέρδος μέγιστον τῆς ἀποστροφῆς φυγών.
Ἔστι θεός τις ὄντως ἄλκιμος, μέγας.
Ἔστι δὲ καὶ πρόνοια καὶ κρίσις θεοῦ.
Ἀπίστευσ᾽ ἀδελφὰς ἀσεβὴς θεῶν φίλος.

Λάζαρ᾽ ἐθ᾽, ἄγοντες εἰς κενὸν λοιπὸν τάφον,
Χωρεῖτε, θάπτετ᾽ ὄλβιον τύμβῳ νεκρόν.
Ἔχει γὰρ, οἶδα, γῆ ἐντάφιον πέπλα,
Βαιὸν παρηγόρημα τοῖς τεθνηκόσι.
Δοκῶ διαφέρειν τοῖς θανοῦσι βραχύ,
Ἐκούσιος τίς τεύξεται κτερισμάτων
Κενὸς δὲ κόμπος ἐστὶ τῶν ζώντων τάδε.
Κρύψατε γοῦν πρόσωπον ὡς τάχος πέπλοις,
Ψαύσατε χερσὶ, θάψατ᾽ ἐνταῦθα νέκυν,
Τὸν κατθανόντ᾽ ἄνακτ᾽ ἰουδαίων ὕπο.
Αἴρειν φοράδην τὴν νεόδμητον χθόνα.
Ὦ παῖ, πανάκτιε θεοῦ παντουργάτα,
Τί γὰρ τελεῖται τοῖς βροτοῖς αὖθι σέθεν;
Τί δ᾽ οὐ θεόκραντόν γε τῶνδ᾽ ἐστίν;
Ἰὼ, ἰὼ, ἰώ.
Ὦ βασιλεῦ, βασιλεῦ, πῶς σε δακρύσω;
Ὦ θεέ μου, θεέ μου, πῶς σε καλέσω;
Φρενὸς ἐκ φιλίας τί σοί ποτ᾽ ἄρ᾽ ἄσω;
Κεῖσαι γὰρ ὑφάσμασι τοῖσδ᾽ εἱλιγμένος.
Ἐν σπαργάνοις πρὶν ἐσπαργανωμένος.
Νικό. Φέρ᾽ ὦ γεραιὲ, κάρα τε τοῦ τρισολβίου
Ὀρθῶς προσαρμόσωμεν, εὔτονον δὲ πᾶν
Σῶμ᾽ ἐξακριβώσωμεν εἰς ὀρθὸν πάρα.
Ἰω. Ὦ φίλτατον πρόσωπον, ὦ νέα γένυς.
Ἰδοὺ καλύπτρα τῇδε σὴν κρύπτω κάραν.
Τὰ δ᾽ αἱμόφυρτα καὶ κατηλακισμένα
Μέρη σὰ καὶ μέλη πέπλοις καινοῖς σκέπω,
Καὶ πλευρὰν νυγεῖσαν πᾶσαν ἱματισμένην.
Θεοτό. Ναὶ πρὸς θεοῦ συνέρξατ᾽, ἐν δέοντι γάρ
Ὡς ἐγγὺς ἐστι νυκτὸς ἤδη καὶ κνέφας.
Ὀρθώσατ᾽ ἐκτείναντες ὀλβίαν δέρην.
Μικρὸν τόδ᾽ οἰκούρημα φίλου δεσπότου.
Κομίζετ᾽ αὐτὸν, ὡς ἰδοῦσ᾽ ἐν ὄμμασιν
Ποῦ κείσεται παῖς, κᾆτα θρηνοῦσα μενῶ,
Ἕως τρίτον λάμψειεν ἦμαρ γλυκύ μοι.
Ὦ πότμος, οἷον, οἷον ἐκράνθη τέκνον.
Κοινὸν τόδ᾽ ἄχος πᾶσιν ἡγοῦμαι βροτοῖς.
Κοινὸν τόδ᾽ ἄχος πάντας ἀέλπτως φθάνει
Φθάσει δὲ καὶ πάγκοινον, ἔστε, χάρμα μοι.
Ἰω. Ἐπειδὴ μοι, φέρωμεν ὄλβιον βάρος,
Ὃ πολλ᾽ ἀνατλὰς μυρίοις ἀλγήμασιν,
Ἔχον τόδ᾽ οὐρανὸν κοιρανεῖ δωρήματι,
Γυμνὸν τρισάθλιον κείμενον ξύλου λαβών.
Φεῦ φεῦ, πρὸς αὐτοῦ τοῦδε φῶτ᾽ ἐς ἀτρέμας
Χρωτὸς χεροῖν ἅπτεσθαι τοῦ θεοβρότου.
Καὶ πρόσφερ᾽ ἀρθὲν ἕλκετ᾽ εὖ γε ξυνῶνα.
Ἰδοὺ γὰρ, ὡς ἔοικεν, ἐγγὺς καὶ τάφος.
Ὤμοι γυναικῶν, γῆς γαλιλαίας τέκνα,
Ἤδη τέθειται, καὶ καλύπτεται λίθῳ.
Δεῦτ᾽, ἴτε νῦν, καὶ κατασπεῦσαι νέκυν,
Προσείπατ᾽ αὐτὸν, καὶ προπέμψατε χθονὸς,
Ὡς οὔποτ᾽ ἄλλον τοῦ γένους ῥύστην. Ἰώ
Ὄψεσθε κείμενον, ταῦτ᾽ ἰουδαίοις δοκεῖ.
Χωρεῖτε, χωρεῖτ᾽, οὐκέτι βλέπειν φέρω
Τάφῳ τεθέντα, καὶ καλυφθέντ᾽ ἐν πέτρᾳ,

Ὃς ἐκ πέτρας ἔβλυσεν ὕδωρ πατράσι,
Καὶ νῦν πέτρας ἔῤῥηξεν ἄῤῥηκτον μένος,
Νεκρῶν τε τάφους ἤνοιξε δυνάμει.
Θεοτό. Στῶμεν δὲ μικρὸν, ὡς προσείπω τὸν νέκυν.
Οἴχῃ προβαλὼν τέκνον εἰς ἅδου δόμους,
Κρύπτῃ δὲ κρύψιν, ἣν σὺ κρυβῆναι θέλεις,
Ἥκων ἐπ' ἀΐδαο πανζόφου στέγην.
Ἅδῃ δὲ πικρότατον κέντρον ἐμβαλῇς,
Οἴχῃ νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας,
Θέλων φανῆναι καὶ καταυγάσαι γένος,
Ἀδὰμ ἀναστῆσαί τε πατέρα βροτῶν.
Ὧν εἵνεκ' εἶδος προσλαβὼν θνητὸν φέρεις.
Ἥκεις τ' ἐπ' ἅδου τὸν βαθύγνοφον σκότον,
Θανὼν πρὸς ἐχθρῶν, μητέρ' ἀθλίαν λιπών.
Ἡ δ' εὐμένεια τοῦ πατρός σ' ἀπεκτείνει,
Ἡ τοῖς ἄλλοις γίνεται σωτηρία;
Τό τ' ἐσθλὸν, ὡς εἰς πότμον ἦλθέ σοι πατρός.
Ὁ λῦμα πικρὸν, γῆ σε, τέκνον, λαμβάνει,
Ἥκοντ' ἐπ' ἀΐδαο πανζόφου πύλας.
Ἅδῃ τὸ δριμύτατον ἐμβαλεῖς βέλος,
Καὶ γὰρ ἐπ' αὐτῷ τῷδε κατάρχῃ μόνος.
Λήψῃ δὲ νεκροὺς, οὓς συλληφθήσῃ νεκροῖς,
Ῥύσῃ τε πάντας ὧν ἐλεύθερος μόνος.
Μόνος γὰρ ἀνὴρ ταῦτα θαῤῥῶν ἱκανὸς
Ἔχον δ' ἀγῶνας, οἷ' ἐμμενόν σε τέλος,
Νίκην τε λοιπὸν κατ' ἐναντίων ἔχεις,
Ἅδην, ὁρῶν, θάνατον ἰσχυρῶς πατῶν.
Σοφὸς, σοφὸς σὺ, καὶ σοφῶς ἔτλης πότμον.
Ὡς κοινὸν εἶ τὸν σοῦ κατεβάλλεις μόρῳ.
Κἂν τῇ χθονὶ στηρίζων ἐνδύσεις κλέος,
Γῆς ἐξανίσχων καὶ φέρων σωτηρίαν,
Εἰς συγγένειαν πατρὸς ἀμείψας δέμας.
Αὖθις γὰρ ἦλθες, κλεινὸς ἀστράπτεις γένος,
Ὦ ἄναξ, ἄναξ ἄφθιτε, σὺ θεὸς μόνων,
Μορφῇ τε σῇ συνάψας ἀνέρος φύσιν.
Καὶ νῦν ἐπ' ἀΐδαο κατέρχῃ δόμους,
Σπεύδων φανῆναι καὶ καταυγάσαι ζόφον.
Εὖ δ', εὖτε λείψεις τήνδε δυσμενῶν χθόνα,
Εἰς ἥν γε πρῶτον ἦκες, ἰσραὴλ δόμους,
Ὀλωλότα πρόβατα ποιμάναι θέλων,
Καὶ συνθεσίας ἐκπερᾶναι πατράσι,
Μορφῇ συνάψας τὸν θεοῦ βροτῶν φύσιν.
Σὲ γὰρ πατὴρ γεννᾷ μὲν ἀῤῥεύστως ἀεὶ,
Ἐγὼ δ' ἔτικτόν σ' αὖθις ἀγνεύουσ' ἀεὶ,
Μορφὴν λαβόντα πρὸς θεοῦ βροτησίαν.
Ἀλλ' ἐγγενεῖς σῆς μητρὸς, ὃς ἀκὶς ἐγκλῶ
Θαυμαστὰ πολλὰ σφίσιν ἐξειργασμένον
Ἄῤῥητ' ἀμυήτοισιν ἀδηλῶσαι βροτοῖς,
Σωτῆρα σ' οὐκ ἔφασκον ἐκφῦναι θεοῦ,
Ἀλλά με νυμφευθεῖσαν ἐκ θνητοῦ τινος
Τεκεῖν σ' ἐλέγουσι, καὶ γάμους ψευδομένην
Λέχους ἁμαρτήματ' εἰς θεὸν κἀναφέρειν.
Οἱ δὲ κτανεῖν σ' ἔσπευσαν ἀνόμως φθόνῳ
Ἐχθροῦ σοφίσμαθ', ὧν νῦν εἵνεκα κτανών,
Ἄλλον τε πάντων παγκάκων σοφισμάτων,
Παύσεις στροβοῦντα κόσμον ἐν σοφίσματι.
Καί μιν σιδηραῖς ἁρμόζας ἐν ἄρκυσι
Στήσεις κακοῦργον τὸν κακουργίας τέκνον.
Σφᾶς δ' αὖθις αὐτοὺς ἐκ χθονὸς τοὺς δ' ἐκβαλεῖς,
Ἄλλοις δὲ δώσεις καὶ πόλιν τε καὶ κράτος,
Ὡς συμβόλοις ἀρῆκας ἤδη τοῖς φίλοις.
Ἐν οἷς χορεύσεις, καὶ κατασείσεις τὰ σὰ
Μυστήρι', ἵν' ᾖς ἐμφανῶς θεὸς βροτοῖς,
Ὡς ἐν πόλῳ ξύμπασιν. εἶτ' ἐπ' ἄλλην χθόνα,
Εὖ διαθεὶς τἀνθένδ' ἀναστήσεις κράτος.
Δεῖ γὰρ πόλιν τήνδ' ἐκμαθεῖν, κεἰ μὴ θέλει,
Νῦν δ' οὖσαν ἀμαθῆ τῶν γε σῶν μυστηρίων,
Ἄλλην τε πᾶσαν γηγενῶν παροικίαν,
Ἡ θεομαχεῖ τὰ περὶ σὲ, σπονδῶν τ' ἄπο
Ἀφεῖσ', ἐν εὐχαῖς δ' οὐδαμοῦ μνείαν ἔχει;
Οὔπω γὰρ οἱ τάλανες ἔγνωσαν γόνον
Ἥκοντα πατρὸς ἐκ πόλου πρὸς γῆν κάτω.
Ὧν εἵνεκ' αὐτοῖς δεῖξον, ὡς εἶ σὺ θεός.
Δείξεις δὲ πάντως, ἣν δὲ Ἰουδαίων γένος
Ὀργῇ σὺν ὅπλοις ἐξάγειν χθονὸς θέλῃ
Ἄρδην. ἐλάσεις αὐτόνομον στρατηλάτας,
Οὓς σφῶν ἀνάκτων ἀρτίσαντ' ἀφρόνως,
Σὴν διαπτεῖσαν ὡς ἀπηγορευκότες.
Πολλὴν γὰρ ἀθρεῖ σὺν πότμῳ ζωηφόρῳ,
Πῦρ ἐγγὺς οἴκων, καὶ δόμων ἐρείπια
Τεφρούμεν' ἤδη, πυρὸς ἄσβεστον φλόγα,
Ἀθάνατον θεοῦ πόλιν πρὸς τήνδ' ὕβριν.
Αἰνῶ δὲ κρίσιν ἄβατον, ἣ πέδον τόδε
Τίθησι πᾶσι τοῖς φονευταῖσί σου, τέκνον.
Ὃς τὰς Λυδῶν πανδυναστεῖς λιπὼν πόλεις,
Φρυγῶν τε, Περσῶν ἡλιοβλήτους πλάκας,
Βάρκα τείχη, τήνδε δύσχειμον χθόνα
Μήδων παρελθὼν ἀῤῥάβων τ' εὐδαίμονα,
Ἔθνη τὰ μακρὰν καὶ σκότῳ βεβυσμένα.
Πᾶσαν τ' Ἀσίαν, ἣν παρ' ἁλμυρὰν θ' ἅλα
Ἕλλησι κεῖσθαί φασι, βαρβάροις θ' ὁμοῦ,
Πλήρεις ἔχουσαν καλλιπυργώτους πόλεις,
Ἐς τήνδε πρῶτος ἦλθεν ἑβραίων χθόνα,
Ἣ σ' ἐπὶ τάφον τίθησιν ἐκ σφαγῆς νέκυν.
Ἰώ, θεοῦ μέλαθρα, καὶ πόλις φίλα.
Ὦ καλλίπυργον ἄστυ Δαυίδου χθονὸς,
Ὦ θαλάμευμα τὸ πάλαι θεοπρέπον,
Θεοκτόνων σπήλαιον ὡς νῦν ἀνέφυς.
Πῶς σε στενάξω; πῶς σε θρηνήσω φόνου;
Ἀλλ' ὦ λιποῦσαι Γαλιλαίας χωρίον,
Ἐμὸς θίασος, ἃς συνεμπόρους ἐμοὶ
Ἐκεῖθεν ἦλκε, μυστίδας μυστηρίων
Ὁ νῦν νέκυς, φεῦ, ἐν λάκκῳ τεθειμένος·
Βᾶτε τἀπιχώρι' ἐν νεκροῖς μέλη,
Λυπροῖς δὲ θρήνοις νῦν μαραινομέναστε,
Ἐπεὶ τ' ἄνακτα ζῶντ' εὐφημήσατε,
Ὡς οὐδὲν ἐλπὶς ἀσφαλεστάτη γ' ἐμοί.
Χωρεῖτε, χωρεῖτ', οὐκέτ' ἀμὶ προσβλέπειν
Οἷα πρὸς αὐτοῦ καὶ τάφον καὶ τὸν λίθον.
Εἴκωμεν ὅπῃ εἴκομεν, ὦ φίλαι κόραι.

Ἴτ' ἴτε, κἀπιούμεθ' ἡσύχῳ βάσει
Εἰς δῶμ', ἐν ᾧ θηλυγενὴς μένει γένος,
Μήτηρ ὅπῃ μάλιστα Μάρκου μνεία,
Μύστιν ὅπου θίασον οἶμαι συντρέχειν.
Κἀκεῖ μένουμεν γλυκεροῦ φάους δρόμον.
Ἢ μᾶλλον ἀπιούμεθ' οὖν παιδὸς νέου,
Οἴμοι τέθνηκεν υἱὸς υἱός μοι μόνος.
Χορ. Ναὶ καὶ δίκαιον τοῦτο, κοὐκ ἄλλως λέγω.
Ἐκεῖσε δεῖ δέσποινα νῦν ἀπιέναι,
Ὥστ' ἄσσον οὔσας τοῦ τάφου πάντα σκοπεῖν,
Πᾶσαν δὲ τὴν αὔριον ἡσύχως ἔχειν
Τῆς ἐντολῆς ἕκητι, καὶ μένειν κνέφας
Κνέφας φαεινὸν τῆς τριτάτης ἡμέρας,
Ὡς ἂν ἰοῦσαι λάθρα πληρώσωντ' ἔθος.
Ἴωμεν οὖν, ἴωμεν, εἴκωμεν τάφου,
Πρὶν δυσμενῶν τις πλησίον καταλάβῃ.
Δείξωμεν χῶρον, ἔνθα τυχοῦσαι δέον.
Θεοτό. Ἰδοὺ, σὲ τέκνον καταλείπουσαι μόνον
Ἀπίμεν, ἔχει σταθμὰ θηλειῶν γένος,
Πρὸς οἶκον υἱοῦ, τῷ με πρὶν ἔθου τέκνον.
Δέον μένειν πρὸς νάπος ἐγγὺς τοῦ τάφου.
Ἰω. Ὦ φίλτατ' ἀνδρῶν καὶ θανὼν, ἐμοὶ δ' ὅμως
Τῶν φιλτάτων ἀεὶ γ' ἀριθμήσῃ πολύ,
Χαῖρ', ὕστατόν σε νῦν ἐγὼ προσφθέγγομαι.
Θεολ. Γενέθλιον ἐσθλὸν οὐκ ἐν αἰνιγμοῖς φράσω,
Ἀνὴρ ὁ δ' οὐ, καὶ θεὸς θεοῦ γόνος.
Σαφῶς γὰρ αὐτὸν τοῖσιν ἐξειργασμένοις
Θεὸν νομίζω, τοῦ δὲ θανάτου πέρι
Σοφὴν πρόνοιαν αἰτιῶμαι, καὶ κρίσιν,
Δι' ἧς ὁ πότμος τοῦ γένους λυθήσεται.
Αὐτὸς δ' ὁ χαμαίσυρτος ἐχθρὸς τοῦ γένους
Συντρίβεται νῦν, θανατοῦται, κτανεῖται.
Κτανεῖ γὰρ αὐτὸν, κἀντιπορθμήσει γένος,
Ὁ τῶν πόλων πάγκλυτος Ἰησοῦς ἄναξ.
Ποινάς τ' ἀδελφῶν καὶ πατρὸς πρώτου λάβῃς,
Παλαιφάτου γέροντος, ὃς βροτῶν γένος
Ἔσπειρεν ἐν γῇ, κλίμακος ῥιφεὶς ἄπο
Ἐξ ἀπάτης δράκοντος αἰολοσκόπου,
Πόλει δὲ θάσσει τῇ μακαριωτάτῃ.
Καὶ ταῦθ' ὁ τοῦδε πότμος ἐξεργάζεται.
Καὶ τῷ δ' ἕκητι καὶ βροτὸς πέφυκέ πως.
Φρικτῶν δ' ὅδ' ἀνὴρ θαυμάτων ὕπο πλέως
Ἐς τόνδε κόσμον, ὧν σὺ πόλλ' οὐκ ἀγνοεῖς.
Φανεὶς δ' ἀνὴρ ἄριστος οἴχεται θανὼν,
Αὖθις δ' ἀναστὰς καὶ θεὸς φανήσεται.
Εἰ δ' ἐν πόλοις ἦν, ἐσθλὸς ὢν ἐλάνθανε,
Ταῖς στρατιαῖς ὑμνούμενος μόναις ἄνω,
Σιγῇ, θρόον τε κοὐδὲν εἶχεν ἐν πόλῳ.
Αἴτια ταῦτα τοῦ τόκου καὶ τοῦ πότμου.
Τὸ πᾶν δ' ὁρῶ σοι τῶν βροτῶν σωτηρίαν.
Τοὶ γὰρ τέθνηκεν, ὧν ἐχρῆν ἥκισθ' ὕπο,
Εἰς δώματ' ἦλθε καὶ λόγους ἐμπαιγμάτων.
Τοιαῦτα λαὸς ὁ πρὶν ἠγαπημένος,
Εὐεργέτην ἔδρασε παραβὰς φθόνῳ.
Καὶ ταῦτα μὲν πέπονθεν οὗτος οὐκ ἄκων.
Ἃ δ' αὖ παθεῖν δεῖ λαὸν, οὐ κρύψω κακά.
Λίποι πόλισμα βαρβάροις εἴκων ἄκων,
Δοῦλος, μέτοικος. ἔστι γὰρ τὸ θέσφατον,
Εἰς πᾶσαν αἶαν βαρβάρων ἀποτρέχειν,
Αἰχμαῖς ἁλωθὲν, πόλλ' ἀνατλάντας κακά.
Ἀναιρέτους γὰρ πᾶσιν αὐτὰ παγγενεῖ
Λιπεῖν πόλιν τήνδ' ἀνοσίου μιάσματος
Δίκας τίνοντας τοῦδ', ὃν ἔκτειναν φθόνῳ,
Καὶ μηκέτ' ἰδεῖν πατρίδ'. οὐ γὰρ εὐσεβὲς,
Μένειν φονευτὰς ἐν τάφοις νεκρουμένων.
Πόλεις δὲ πολλὰς εἰσαφίξονται, ζυγὸν
Δούλειον αὐχένεσσιν οἱ δυσδαίμονες,
Αἰχμαῖς ἁλωτοὶ, χρησμὸς ὡς λέγει θεοῦ,
Πάντῃ διασπαρέντες. οὐ νόσον δ' ἔτι
Οἱ τάλανες σχήσουσιν, οὐδ' ἐπαύσεθεν,
Ἀφ' οὗ τάδ' ἐκπέρσει γ' ἀναρίθμῳ στρατῷ,
Ἡγούμενος λόγχαισιν Αὐσόνων δραμών.
Ταῦτ' οὐχὶ θνητοῦ πατρὸς ἐκγεγὼς ἔφυ
Εἰπών τις, ἐκ θεοῦ δὲ, καθὼς ἄρξ' ὅδε,
Ὁ νῦν νέκυς ἔρρηκε πάντ' ἐν δυνάμει,
Οὐδ' ἕν κε μαθὼν τῶν θεοπρόπων ἄπο,
Αὐτὸς δὲ μᾶλλον πάντα διδάξας πάρος.
Οὗτος δ' ἃ μέλλει πήματ' ἐκπλήσειν, φράσω,
Ἀπεμπολητὴς αἰσχρὸς ἐξ ὀπαόνων,
Αὐτὸς μὲν ἔστε, ὡς μανεὶς ἄλγους ὕπο
Βρόχοις κρεμαστοῖς ὑπερβαλεῖ τὴν δέρην,
Πρηνὴς δ' ἔπειτα δίχα λακήσει τάλας,
Ἰδόντε δεινὸν ἦμαρ, οὐδὲ παύσεται.
Λακὼν ὁ τλήμων. οὐδὲ τὸν καταιβάτην
Ἅδην διαβὰς, ἥσυχος γενήσεται,
Στένων ἄληκτα, καὶ βοῶν σφοδροῖς πόνοις,
Καὶ νᾶμα πυρὸς τόνδε ὑποδέξεται.
Ἰω. Ὦ φίλος, ὡς εἰς δεινὰ φὺς ἦλθεν κακὰ,
Πάντας, κἀμ' αὐτὸν, συγγόνους τ' ἄρδην ἐμούς;
Κἀγὼ δ' ὁ τλήμων βαρβάρους ἀφίξομαι;
Ἢ ποῖ τράπωμαι, πατρίδος ποθουμένης;
Ὦ παμμεγ' ἐμπνέουσα βαρβάροις ποτὲ
Πόλις, τὸ κλεινὸν οὔνομ' ἀφαιρῇ τάχα.
Χαῖρ' ὦ μέλαθρον, χαῖρ' ὦ πατρῴα πόλις,
Λίπω, λίπω σε, δυστυχῶς δοῦλος γεγώς,
Αἰχμαῖς ἁλωτὸς, βαρβάρων δ' ἴδω πέδον,
Εἰ μὴ γέροντ' ὄντα με προφθάσει πότμος.
Ὃν αὖθ' ἴδοιμι πατρίδος μένων πέδῳ.
Σιωπῆσαι γὰρ, θέσφατον ὡς οὕτως ἔχει.
Θεολ. Τὸ μὲν σὸν εὐδόκιμον εὐσεβὲς γέρον,
Ὁ δ' ἐγγενὴς σοι λαὸς ἐκτίσει δίκην,
Ὡς ἀξίαν μὲν λίαν, ἀλγεινὴν δ' ὅμως.
Αὐτὸς δ' ἑαυτὸν αἰτιάσθω τῆς δίκης.
Οὐ γὰρ ἂν λέξει πρὸς πρόφασιν, ὡς τάχα
Οὐκ ἦλθεν, οὐκ ἤμυνεν, οὐδ' ἐπεστράφη
Εὐεργετῶν πάλαι τε, καὶ νῦν εὐτρόπως.
Τίνας γὰρ οὐκ ἔστειλε κήρυκας πάλαι;
Οἷον δὲ δῶρον οὐκ ἔπλησε νῦν ξένον,
Ὃν ἐξαγαγὼν τῆς πικρᾶς τυραννίδος,
Ἐθνῶν ἄνακτ' ἔθηκε πανσθενῶς μέγαν,

Οτ' ἀμφὶ Βασάν, τήν τ' ἀμορῥαίων χθόνα.
Εθνῶν ἀρίστοις ἐμπεσὼν ἐπὶ στόμα,
Ερῥηξε πέλτην, τὸν δὲ δυλώσας στρατὸν,
Παρέσχεν, ὥσπερ λακτίσας πολλὴν χάριν,
Προὔδωκεν αὐτὸν εἰς φόνον μιαιφόνοις.
Ος ὕστερον μὲν ἦλθεν εἰς καιρὸν δ' ὅμως.
Θεοπρόποι γὰρ, καὶ νόμος πολλοῖς χρόνοις
Ιδρουμένων, αἰχμάζοντες οὐχ εὗρον πέρας.
Χριστοῦ δὲ φῶς ἐν ἡλίου καταρκέσει
Αδου δόμους πέρσαντι, θ' ἡμέρᾳ πάλιν
Πρὸς γαῖαν ἐλθεῖν, συντεμόντ' ἄλγη βροτῶν.
Τῶν γὰρ ἐκεῖσε πλουχικὴν λαβὼν στολὴν
Εἴσεισιν ἄλλην, πολλὰ δ' ἐκεῖθεν σκῦλα
Αρας, φανεῖται νερτέρων ἐπίσκοπος.
Κτανὼν τε φρουροὺς καὶ παρασπάσας πυλῶν
Εκεῖθεν ἐλθοῖ, πᾶσι τε γνωσθήσεται
Αρωγὸς, αὐτὸς ῥίζος ὢν εὐεργέτης.
Ον ἐγγενὴς ἔκτανε λαὸς ἐν φθόνῳ,
Οἱ δ' οὐδ' ἐν αὐτῷ συγγενεῖς πεφυκότων,
Κατθανόντων αὐτοῦ, τοὶ μὲν ἐν χωστοῖς τάφοις
Οἱ δ' ἔν τ' ὄρεσι, ἐν ἄντρεσι καὶ γῆς βάθει
Ψυχρὸν ἄημα, δίψιόν τε πῦρ θεοῦ
Μένουσι, καρτεροῦντες οὐκ ἐν δεμνίοις,
Οὐδ' ἐν χιτῶσι τρυφεροῖς ἐγκαμμένοι,
Οὐδ' ἐν ζαχρύσοις δώμασι κοιμώμενοι.
Τοὶ δ' ἐν μαχαίραις, σπάθῃ τε καὶ ξίφει
Πίπτοντες ἐμφανοῦσι πίστιν ἀσφαλῆ,
Οὐχ ἦν ὁ πράκτης, καὶ σφαγεὺς εὐεργέτου,
Οὓς ἐκτῖσαι δίκαιον ἐστὶ τὴν δίκην.
Σὲ δ' ἐξαναστὰς εὐχερῶς ἐκρύσεται,
Ον εὐπρεπῶς τέθεικας ἐν καινῷ τάφῳ,
Καὶ μακάρων τὸν αἰῶν' ἐγκαθιδρύσει,
Σάλπιγγος ἠχῇ νεκρέγερτον δεικνύων.
Δεῖ γάρ σε τὴν φονῶσαν ἐκλιπεῖν πόλιν,
Καὶ πραέων οἰκεῖν σε δάπεδον μάκαρ,
Θεὸν φανέντα, θνητὸν ἀμείψαντά σε
Πάχος, βροτεῖόν τ' ἐκβαλόντα φθορᾶς.
Ην ἐξ ἀπάτης ἔσχεν, ὡς θνητὸς γεγώς.
Τὸν δ' οὐδὲν ἦσσον ἐκ λόγων θεοπρόπων
Διδάσκαλος, δ' ἔγνων αὐτοῖς στέρνοις κλιθείς,
Οὕτως ἔσεσθαι σὺν θεῷ φιλουμένους,
Εγὼ συνῆκα διὰ τοῦ στέρνοις πεσὼν,
Ωστ' ἐξ ἀβύσσου πόλλ' ἀπαντλήσεις σοφά.
Ιω. Σοφοῦ παρ' ἀνδρὸς χρὴ σοφόν τι μανθάνειν.
Πέποιθας αὐτὸν δ' αὖθις ἰδεῖν ἐν χθονί;
Θεολ. Πέποιθα, δείξει τὸ πιστὸν σέλας θεοῦ,
Μίαν μόνην μεῖναί με δεῖ τὴν αὔριον.
Ιω. Ημῖν μὲν ὡς μέγας τις ἥκων ἐκ θεοῦ,
Απλῶς τε θανὼν, ὡς βροτὸς τυμβεύεται,
Εν σινδόνι, μύροις τε, μητρὸς ἐκ θνητᾶς
Φανεὶς, τὸν ἐκ κείνης γὰρ ἦν θανεῖν χρέως.
Ο δ' ὡς θεὸς νῦν κνεφοῦσι καὶ μέρει,
Εσται τὸ λοιπὸν, ὡς θεοῦ παῖς καὶ μόνος,
Απασι σεπτὸς τοῖσιν εἰδόσι θεός.
Γνῶθος δὲ βαιὸν ὄντι μητρὸς ἐκ θνητᾶς

Κείσθω, τὸν ἐκ κείνης γὰρ ἦν θανεῖν χρέος.
Ημῖν μὲν οὕτω νῦν τετίμηται φίλος.
Ος δ' εἴ τι πράσσειν, ὡς θεὸς, θέλων σθένει,
Καιρὸς πάρεστι. φῶς γὰρ ἡμέρας τρίτης
Οὐ μακρὰν ἐστὶ, καὶ τὸ πᾶν φανήσεται.
Θεολ. Πέποιθα, πᾶσαν ἡμέραν ἐλευθέραν
Ακτῖνα τὴν τριταίαν ἡλίου φέρειν.
Ιω. Ιδοιμ', ἴδοιμι γλυκερὸν ἦμαρ τόδε.
Εἶθ' ἔλθοι, φίλος θαῦμα τοῦτ' ἴδοιμ' ἐγώ.
Νῦν δ' ἀπίωμεν νικόδημ' ἐργάτα,
Στείχωμεν ἡμεῖς, φίλα τ' ἐξαιτώμεθα,
Υπέρ τε λαοῦ καί περ ὄντος ἀγρίου,
Υπέρ τε πέτρου, τὸν θεὸν μηδὲν νέον
Δρᾶν, κἂν ἕως πάρεσμεν ἀμφὶ τὸν βίον.
Καὶ σὺ δὲ φίλη παρθένε ξὺν παρθένῳ
Πρὸς ταῦτα ξυνάρηξον ἡμῖν τοῖς φίλοις.
Ναὶ καὶ σὺ συνάρηγε, καὶ θερμοῦ σέ περ,
Δέσποινα μῆτερ τοῦ διφυοῦς, ὡς λόγος
Τοῦ παρθένου πάθει μεμύσου σοῦ τέκνου.
Θεοτό. Απιθι, καὶ δύναμιν ἄγγελλε βροτοῖς
Σὴν νικοδήμου νυκτέρου μύστου πάρος,
Τὰ νῦν δὲ σὺν σοὶ παμφανεστάτου φίλου.
Θεολ. Χαίροντες ἴτε, μή τι που πεσούμενοι.
Ο βιαγὸς γὰρ ἐστὶ καλῆς ἡσυχίας,
Καὶ τοῖς ἀκραιφνοῦς ἀγάπης καὶ φιλίας,
Τό τε φρονεῖν εὖ, σωφρονεῖν τ' ἐν τῷ βίῳ,
Τρεῖ τὰ παίδ' ὡς ἀσάλευτα μένειν.
Θεὸς γὰρ οἶδε πάντα, καὶ σοφῶς κρίνει.
Ιω. Σὺ τοί με πείθεις, σοῖς τε πιστεύω λόγοις,
Τάξιν τε τηρῶν, εἶμ' ἐλεύθερος φίλος.
Θεολ. Χαίρετε, μέλειν πάντα σοὶ δοκεῖ φίλοις]
Αὐτοί τ' ἀπογνώσεσθε σὺν ἐμοῖς λόγοις.
Υμεῖς δ' ἐπειδὴ νῦν κόραι σὺν μητρί μου,
Επειδὴ καρτεροῦ καρδίας ὡπλισμέναι,
Προὔμεναί τι μηδὲν, ἀλλ' ἕπεσθέ μοι.
Δεῦρο γὰρ οἶκον ἔνθα νυχεῦσαι δέον.
Οὐκ οὖν ὁ δ' ἐνδέξιος οἶκος ἐνθάδε.
Τὰ νῦν λέκτρα λίπετε, καὶ γὰρ εὐφρόνης
Οὐ βραχὺ παρῴχηκεν, ὡς ὁρῶ, μέρος,
Ηδη δ' ἕως πάρεστιν, ἐκρεῖ κνέφας.
Θεοτ. Ιώ μοι, ἰώ.
Ψυχῆς μελέσεις, καρδίας παχνουμένης,
Υπνος βλεφάροις τοῖς ἐμοῖς πῶς ἐμπέσοι;
Οἴ μοι τέκνον μου, σῆς σφαγῆς πανταδίκου.
Ωἴμοι ταλαίνῃ δραμάτων ἀντιστρόφων.
Οὐ γὰρ συνῳδὰ ταῦτα τοῖς ἠλπισμένοις,
Κἂν συνᾴδουσι τοῖς προηγορευμένοις.
Ετλην μεγίστας συμφορὰς καὶ πρὶν τέκνον,
Αρχῆς ἀπ' ἄκρου σῶν ξένων γενεθλίων.
Αλλ' εἶπετ' εὐθὺς συμφοραῖς θυμηδία,
Σοῦ συμπαθοῦντος, καὶ λύοντος ἀνίας.
Νῦν δ' ἀφέρτατον ἄλγος, οἴ μοι πῶς φέρω;
Τί γοῶ, τί δράσω, φεῦ, παθοῦσ' ἀμήχανα.
Θέλξει δ' ἕδραν ὄμματος ὕπνος πῶς ἄρα;
Ημι. Αμμὲν γε μὲν ὦ δέσποινα χειμαιστροπίας

Απηλ

Ἀνεκλίθημεν σώμασι παρειμέναι,
Νέαι, παλαιαί, παρθένοι τ' ἔτ' ἄζυγες,
Ἄλλαι πρὸς ἄλλων νῶτ' ἐρείσασαι κάρας,
Αἱ δ' ἐν πεδίοις ὑποβαλοῦσαι χέρας,
Καὶ βαιὸν ἡρπάσαμεν ὕπνου βραχύ τι.
Σὺ δ' οὐχ ὕπνωσας, οὐδ' ἀνέπαυσας δέμας,
Παννύχιον στένουσα κ' ὀδυρομένη.
Πάσῃ γὰρ ὄμμ' ἄγρυπνον εὐφρόνῃ στρέφεις.
Ἕως τίνος μάτην δὲ προσκαθημένη
Ἄυπνος, ὄμμα μηδ' ὅλως μύουσά σου;
Ἠώς, ἰδού, πέφηνε, καὶ λεωφόρον
Περιτρέχουσι δῆμος ἄνω καὶ κάτω.
Γῆς τ' ἀναδραμὼν ἥλιος φαεσφόρος,
Ἀκτῖνας ὀξείαισι θερμαίνων χθόνα.
Θεοτό. Υἱὸν τεθνεῶτα νεκρὸν ἰδοῦσ' ἐν τάφῳ,
Οὐ δεῖ με θρηνεῖν καὶ στένειν καὶ δακρύειν,
Ἕως ἴδοιμι ζῶντα πάλιν ἐκ τάφου;
Ὕπνος δ' ἄρα μου πῶς βλεφάροις ἐμπέσοι;
Ἡμι. Κἀγὼ μελούσῃ καρδίᾳ λαχοῦσ' ὕπνου
Κεῖμαι, ποιὰ δεσποινὶς γυνὴ χαμαιστρωτίς,
Κοὐκ ἔβρισ', οὐκ ἐκοίμησα, σφοδρῶν γόων
Σὺν παρθένοις κλύουσα καὶ στεναγμάτων.
Θεοτό. Ἐγρεσθ', ἔγρεσθε. τί γυναῖκες μέλλετε;
Ἐξίτ' ἄπιτε βαιὸν ὡς πρὸς τὴν πόλιν,
Ὅσον περαίνειν ἐν πόλει δίδωσί τις.
Ἴσως τι μαθήσεσθε καὶ νεώτερον.
Πολλοὶ γὰρ ὑμᾶς ἀγνοοῦσι, κοὐ δέος.
Χορ. Καὶ μὴν ὀπαδῶν τιν' εἰσορᾶν δοκῶ,
Σπουδῇ σκυθρωπὸν ἐνθάδ' ἐφορμώμενον.
Δοκεῖ δὲ καινῶν ἄγγελος μηνυμάτων.
Ἀγγ. Πῇ νῦν μολὼν εὕροιμ' ἐκεῖσε μητέρα;
Εἴπατέ μοι γυναῖκες, εἴπερ ἐστέ μοι,
Σημήνατ' ἄρα, τῶνδε δωμάτων ἔσω;
Ἡμι. Ἡ δ' αὐτοῦ· ἀθρεῖς, δωμάτων ἐντὸς μένει.
Ἀγγ. Δέσποινα μῆτερ μυσταγωγοῦ μοι φίλου,
Καὶ νῦν μεγίστης ἄξιον φέρω λόγον
Σοί καὶ μαθηταῖς, καὶ γυναιξὶ σαῖς φίλαις.
Θεοτό. Εἰς καιρὸν ἥκεις, καί περ ἀγγέλλων φόβον.
Τί δ' οὖν; μῶν τις συμφορὰ νεωτέρα;
Ἀγγ. Πολλὴ φάλαγξ ἔνοπλος εἰς τάφον μολεῖ,
Τίνος δ' ἕκατι, συμβαλεῖν σάφ' οὐκ ἔχω.
Ἥκω δ' ἀκούσας οὐ τορῶς, φήμη δέ τις
Λαοῖσιν ἐμπέπτωκεν, ὡς κατάσκοποι
Ἥκουσι τάφου. χ' ὁ μὲν κοὐκ ἰδὼν λέγει,
Ὁ δ' ἐκ πολλῶν μολοῦντας οὐκ ἔχει λέγειν.
Ὁ δ' εἰδέναι λέγων τι, φράζειν οὐ θέλει.
Πλὴν ὡς ἕως ἔπι γραμματεῖς προσστάσαι,
Καὶ τοῦ τε πᾶσαι κοίρανον τῆσδε χθονός,
Πέμψαι φύλακας, καὶ σφραγίσαι τὸν τάφον,
Ὡς μὴ τάχα κλέψωσι μύσται τὸν νέκυν.
Ὧν οὕνεκ' ἦλθον πρός σε ταῦτ' ἀπαγγελῶν.
Θεοτό. Ὦ ῥάπτα κακῶν τῶν ἀφερτάτων ἐμοί,
Γραμματέων ὅμιλε καὶ πρεσβυτέρων.
Ὦ τῆς φονώσης ἐργάτα τολμηρίας.
Ὦ δραματουργὲ τοῦ φόνου τοῦ δεσπότου.

Ὡς συνιεὶς μὲν οἷα τολμᾷς ἀφρόνως,
Δέξῃ βέλος δριμύ τε περὶ καρδίαν,
Παύδανεν ἀλγῶν ἄλγος, ὧν δ' ἂρ εἰς τέλος
Ἐν τοῖσδε μένῃς, οἷς τὰ νῦν κακῶς μένεις,
Οὐκ εὐπραγοῦς δέξαις γε μὴ κακῶς ἔχειν,
Ἐξ ἀφροσύνης καὶ κακῆς ἀβουλίας,
Γνοίης δ' ὅμως ἐπεὶ παθ', ὅτ' οὐ κέρδος τίσει.
Πῶς γὰρ ἔσονται νεκροφόρων οἱ μόγις
Μιαιφόνους σφῶν χεῖρας ἐκπεφευγότων,
Προσεγγίσαι πείσει δὲ τίς σφᾶς τῷ τάφῳ
Οὕτω τρέσαντας καὶ λίαν πεφρικότας;
Ἄπιθ' ἄπιθι, καὶ φύλασσε τὸν τάφον.
Ναὶ ναὶ φάλαγξ ἄπιθι, κἀσφαλῶς βλέπε.
Μάρτυς γὰρ ἴσως τῆς ἐγέρσεως ἔσῃ.
Ἡμι. Ἀμμὲς δὲ φίλαι τῇδε μίμνωμεν πάλιν.
Ναὶ ναὶ μένωμεν ἥσυχος ἐν οἰκίᾳ,
Μὴ δ' ἀπίωμεν εἰς τάφον τοῦ δεσπότου,
Ἀλλ' ἐγύαι μένωμεν εὐφρόνης κνέφας.
Θεοτ. Καὶ μὴν ἰδοὺ, πρόσεισιν ἄφνως τὸ κνέφας.
Λοιπὸν μάθωμεν ἥσυχος ἐκ φυλάκων.
Πῶς γάρ τις ὄρφνῃ δυσμενῶν εἴσω στρατὸν
Ἐλθὼν, μυρίσει τόνδ' ἀκινδύνως μολών;
Κατὰ σκοπὸν δὲ πρὸς τάφον μολεῖν ἔδει,
Τίν' οὖν ὀπαδὸν ἄγρυπνον διδάσκαλον,
Ναὶ ναὶ πρόσοικα τόνδ' ἀπιέναι τάχα.
Κἂν μὲν τινα κρυφαῖον οὐ γνοίη δόλον,
Βῶμεν πρὸς ὄρθρον τύμβον εἰς ζωηφόρον,
Δέμας νέκυος τοῦ μυρίσαι κατ' ἔθος.
Ἐλευσόμεσθα, τὴν δ' ἔχω γνώμην ἐγώ.
Ἢν δ' αὖ τιν' ἐχθρῶν μηχανὴν πυθώμεθα,
Τῆς καλλιφεγγοῦς ἡμέρας τὴν ἀκτῖνα
Σιγῇ μένουμεν, οὐδὲ χρεία μυρίσαι
Τὸν κείμενον νῦν. οὐ γὰρ ὑπὸ γῆς ζόφον
Φθορὰ κατασκήψει τις εἰς δέμας λόγου.
Οὔτ' οὖν καθέξει ψυχὴν ᾅδης παμφάγος.
Ἑκὼν γὰρ ἔτλη πότμον, οὐκ ὄφλημ' ἔχων,
Ἵνα καθειρχθῇ κατ' ὀφειλὴν εἰς ζόφον.
Ἐξ ἀφθίτου γὰρ ἄφθιτον πεφυκότα,
Πῶς νῦν φθερεῖ ταμίας ᾅδης νερτέρων;
Ὃν καὶ λάφυξ ἐκεῖθεν ἑλκύσαι δοκῶ,
Ὅσους βροτῶν καθεῖρξεν, οὓς ξυνήρπασεν,
Κἀδέδυκεν ἐν δόμοισι πανζόφου στέγης.
Ἡμι. Ὀρθῶς μολεῖν χρὴ πρῶτον εἰς κατασκοπήν.
Πέμφ' ὡς τάχιστα νῦν, ἀσφαλῶς γὰρ λέγεις,
Σιὼ σοὶ δέ μ' ὄψε καρτεροῦσαν, ὡς θέλεις.
Θεοτό. Τίς δ' οὖν τῶν φίλων, εἰ παρέστιν ἐνθάδε,
Θέλει κατόπτης εὔνυχος τύμβου μολεῖν;
Τίς ἂν γένοιτο νῦν ἐμὸς δ' εὐεργέτης;
Μύσται γὰρ οὐ πάρεισι τοῦ διδασκάλου,
Φεύγοντες ὁρμὴν ἄλογον μιαιφόνων.
Οὐ γὰρ ἴσως πνέουσι θυμοῦ καθ' ὅλων,
Περιφρονοῦσι τοῦ γὰρ ἡμῶν τοῦ γένους,
Μύστας δὲ διώκουσιν ἀλόγῳ θράσει.
Μαγ. Ἐγὼ πρὸς ὑμῶν τόνδε κίνδυνον θέλω
Ῥίψασα, κατόπτις σοῦ θέας μολεῖν.

Ἄπειμ'

Ἅπαντ' ἐκεῖθεν ἐκμαθοῦσα δ' ὡς ἔχει,
Ἥξω πρὸς ὑμᾶς πρὶν φάος μολεῖν χθόνα,
Ἥξω δὲ θᾶττον. τὸν δ' ὑφίσταμαι πόνον
Ἕκατι πολλῶν, ὧν ἀπαλλάξω, κακῶν.
Κἀντεῦθεν ἴσως δυσκλεέστερον δέμας
Αὐτὸς πρᾶχρι ὁ νεκρὸς, ὁ νεκρὸς δ' ἐμοί,
Εὕδειν δοκεῖ δὲ, καὶ μένειν μ' ἐπὶ κνέφας.
Εὕδωμεν οὖν, εὕδωμεν, οὐ μακρὰν ἕως,
Ἣν εὖθ' ἴδοιμι τάχιόν γε παντάναξ.
Ἀτὰρ πρὸς ὄρθρον εἶμι ταχυδρόμος,
Ἴσως κἀδελφαῖς συντυχοῦσαις ἐντύχω,
Αἳ προσμένειν εἵλοντο, καὶ βλέπειν τάφον.
Πᾶσαι γὰρ ὑπέσχοντο συμφώνως ἐμοὶ,
Ἐννυχίσαι νῦν πρὸς τὸ μυρίσαι νέκυν.
Ἡμιχοι. Ἄπιθ' ἄπιθι νῦν δραμοῦσα, ὡς τί μάθῃς,
Ἀνδρῶδες εἰσφέρουσα τὴν τολμηρίαν.
Ἀμμὲς δ' ἐφεψόμεσθα σὺν αὐταῖς κόραις,
Ἄλλαι τε πολλαὶ Γαλιλαίας θρεμμάτων.
Πάσαις γὰρ οἶμαι συνδραμεῖν σοι πρὸς τάφον,
Ἰδεῖν ποθούσαις τέρμα τῶν ἠλπισμένων.
Μικρὸν δ' ἀφυπνώσωμεν, ἕως οὐκ ἄπο.
Μαγ. Σφοδρῶς πονεῖν με χρὴ, πονοῦσαν δ' ἄξιον
Μισθὸν προσαιτεῖν. παντὶ γὰρ προκείμενον
Ἆθλον πρὸς ἔργον τὴν χάριν τίκτει διπλῆν,
Ἣν πολλὰ πρὶν εἴληφα, καὶ πάλιν λάβω.
Θεοτό. Ναὶ καὶ δίκαιον τοῦτο, κοὐκ ἄλλως σκοπεῖς,
Σύ τ' εὖ προσαινεῖς, καὶ σὺ καιρίους λέγεις.
Λέγεις δὲ μισθὸν καὶ χάριν, ὅσην ἔχεις,
Πρὸ τῶν πόνων λαβοῦσα, καὶ πάλιν λάβοις.
Πλὴν οὖν τί μεῖζον τῶν δ' ἀπαιτήσεις γέρας;
Δώσει δ' ὅμως σοι δῶρ', ἃ καλλιστεύεται
Τῶν νῦν ἐν ἀνθρώποισιν, οἶδ' ἐγὼ πολύ,
Μακαρία τ' ἔπειτα κυρήσασ' ἔσῃ.
Μαγ. Ἰδοὺ, τὸ σόν γε προσκοπουμένη δράμω,
Πρώτη δ' ἴδοιμι τὴν ἀνάστασιν κόρη.
Μισθὸν γὰρ αἰτῶ τῶν πόνων λαβεῖν τόδε.
Ἀθρεῖς γὰρ, ἀθρεῖς τὴν ἐμὴν προθυμίαν.
Θεοτό. Ὅρα κατ' ὄρφνην, μὴ φύλαξιν ἐντύχῃς.
Μαγ. Φυλάξομαί τι, καὶ πόδ' ἡσύχως βαλῶ.
Ἀλλ' εὐτυχοίην, καὶ τύχοιμι δ' ὧν ἐρῶ,
Ἐρᾷς δὲ πάντως ὃν ἰδέσθαι τάχα,
Ὅπερ ποθοῦσα ῥιψοκινδύνως τρέχω.
Θεοτό. Βάθ' ὡς τάχιστ', ἐμοὶ δὲ θᾶττον, ὧν ἐρῶ,
Εὐάγγελος γένοιο, τυχεῖν ὡς ἔχω.
Μαγ. Εἴκω κελευσθεῖσ', ὥστε γάρ μοι τιμία
Οὐκ ἂν ἁμάρτοις τοῦδέ γ', ἀλλὰ πείθομαι.
Θεοτό. Ἐφέψομαι δὲ κἀγὼ σὺν σοὶ μνείᾳ.
Ἀλγῶ γὰρ, ἀλγῶ, καὶ μένειν σου κατόπιν
Οὔτω μέλλουσα, πῶς ποτ' εἴσω νῦν τλάμων;
Μαγ. Καὶ λοιπὸν ἀπίωμεν, ὦ φίλα κόρα.
Σὲ γὰρ ἔχουσα σύνοδον χαίρω μέγα.
Αἱ δ' ὕπνον οὐ βάλλουσιν ὀμμάτων ἄπο.
Ἔγρεσθ', ἔγρεσθε γυναῖκες, μέλετε.
Γοργωπὸν ἕδραν τῶν βλεφάρων λύσατε.
Οὐ λεύσσετ' ἂν μήνιδος αἴγλαν παμφαῆ,
Ἀὼς πύλας, ἀὼς δ' ἀστὴρ ἔγγιος,
Θέλγει δ' ἕδραν ὄμματος ἄδεστος γ' ὕπνος.
Ἄδεστος ἄδεστος γὰρ ἐν τοῖς βλεφάροις
Ἡδὺς ἔβα παχυνομέναις καρδίαις.
Χο. Ἐγὼ μέλουσα καρδίᾳ παχυνομένῃ,
Ἄγρυπνον ὄμμα πᾶσαν αὖ ὄρφνην στρέφω.
Ἀμμὲς τάχα στείχωμεν, ὦ φίλα κόρα.
Μαγ. Σφοδρᾷ μελήσει καρδίας δεδηγμένης,
Στείχωμεν οὖν τάχιστα τοῦ τύμβου πύλας.
Αἱ δ' ἐκβαλοῦσαι τὸν ὕπνον ὀμμάτων,
Ἥξουσιν ὡς τάχιον ἡσύχῳ βάσει.
Θεοτ. Ναὶ ναὶ τάχει στείχωμεν, εὖ δ' ἂν τυχεῖν.
Πέποιθα πᾶσαν ἡμέραν ἐλευθέραν
Ἀκτῖνα τὴν στείχουσαν ἡλίου φέρειν.
Ἀπίωμεν οὖν, ἀπίωμεν. αἱ δὲ κατόπιν
Νῦν ὡσεὶ ἔχειν ἠρέμα δεδεγμέναι,
Οἶμαι πελάσας ὠκύτητ' οὐχ ἧσσονες,
Ποδῶν δράμασι συντόνοις δρομήμασιν.
Αὖθις γὰρ ἀφίημι ῥαδινὴν ὄπα,
Σαφῆ κελευσμὸν, συντρέχειν πρὸς τὸν τάφον,
Ὀρθαὶ δ' ἰδού γε, θαῦμ' ἰδεῖν εὐκοσμίας.
Αἰαῖ,
Τέκνον, ποθεινὸν ἦμαρ ἰδοὺ τὸ τρίτον,
Τεταρταῖον ἤδη φέγγος, ἐλπὶς σοῖς φίλοις.
Μὴ δὴ παρέλθοι, κἂν θανεῖν με ξυμφέρει.
Ὦ τέκνον ὦ φίλτατον, ὦ θεῖον κάρα,
Πότ' ἄρ' ἐγώ σ' ἢ ποῦ σ' ἡ παντλήμων ἴδω,
Ὦ τέκνον, εἴθε τάχος ἔλθοις μοι φάος,
Ἔλθοις νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας
Λιπὼν, ἵν' ᾅδης χωρὶς ᾤκισται φάους,
Νῦν δ' ᾄδει φῶς μέγιστον ἐν σοῦ καθόδῳ.
Ἐλθ' ἐλθὲ, φάνηθι, προλαβὼν τὴν ὑπερσέλας.
Θεὸν θεόν σ' ὀλύμπιον τὰ πάντ' ἔχει.
Μαγ. Ἆ ἆ.
Εὐνὰς ἐρήμους τάς γε φυλάκων ὁρῶ.
Θεοτ. Τί δῆτ' ἂν εἴη; μῶν λόχος βέβηκέ ποι,
Ἴσως ἐφ' ἡμῖν μηχανὴν στέχων τινά;
Θρασὺς γὰρ ὄχλος, νῦν δ' ἐπεὶ κρατεῖ θρασύς.
Μαγ. Τί δῆτ' ἀδελφαὶ δρῶμεν; οὐ γὰρ εὕρομεν,
Ὡς ἠλπίζομεν, ἐλπίδων δ' ἡμάρτομεν.
Θεοτ. Πάθει, πάλιν στείχωμεν. εὖ δ' ἂν τυχεῖν,
Τὸν νεκρὸν αὐτὸν καρδίαις ὡπλισμέναις.
Σώζει γὰρ αὐτὸν, ὅς τις εὐφρόνως θεῷ
Ἀνατίθησι. καί γε νῦν βέλτιον.
Ἀμμὶν δὲ λίθον τίς ἄρ' ἀποκυλίσει;
Μαγ. Ὀτοτοῖ.
Ἄναξ ἄφθιτε, τίς δ' οὗτος ὁ δ' ὁ κλεινός;
Πῶς δ' ἐκκυλισθεὶς ἀθρόον γ' ὤφθαι λίθος;
Κενὸς δ' ὁρᾶται καὶ τάφος τοῦ δεσπότου;
Οὐκοῦν ἴωμαι, καὶ φίλοις μύσταις ἐρῶ
Ἄρσιν νέκυος, αὖ δ' ὑποστρέψω τάχα,
Εὕροιμι δ' ὧδε σὺν γυναιξί σ' αὖ, κόρη.
Θεοτ. Εὖ γ' εὖ γ' ἐπανήκοις τάχιστα νῦν φίλη,
Ἐγὼ δὲ λίθον ἠρεμοῦν βλέπουσ' ἔτι
Θαμβουμένη πέφευγα. πῶς ὧδ' ἀθρόον

Ὤφθη κυλισθεὶς τῆς θύρας πρὶν τοῦ τάφου;
Α, ἆ, σίγα, σίγα.
Ὁ λαμπρόπυρσόμορφος οὗτος τίς δ' ἄρα,
Ὃς καθύπερθεν ἕζεται νῦν τοῦ λίθου,
Γαυροπρεπὴς, ἐσθῆτι λευκῇ χαρίεις;
Στίλβει γὰρ ὥσπερ ἀστραπὴ ἢ χιὼν νέα.
Ἰδοὺ δὲ, καὶ φύλακες ὡς νεκροὶ κάτω.
Ἀγγ. Ὑμεῖς δὲ μὴ θροεῖσθε, μηδ' ἔστω φόβος,
Ζητούμενος γὰρ οὐκέτ' ἐστὶν ἐν τάφῳ,
Ἄναξ Ἰησοῦς τοῦτον ἐσταυρωμένος.
Ὁ δ' οὐκέτ' ἐστὶν ἐν τάφῳ νεκρὸς μένων,
Ἀλλ' ἐξεγερθεὶς εἰς Γαλιλαίαν τρέχει,
Ὡς εἶπε, μύσταις ὀπτάνεσθαί πως θέλων.
Κενὸν δ' ἴδοισαι τὸν τόπον κατίδετε.
Ἄπιτε νῦν, ἄπιτε, καὶ ταῦτα σφίσιν
Εἴπατε τρανῶς, πάντα γὰρ ἔργοις ἔφην,
Καὶ παντάπασιν εἴπατε ξὺν τῷ Πέτρῳ.
Ὡς φρουροὺς ἄλλους, κενὸς αὐτὸς τάφος,
ἄφνω δὲ λίθος εὐθέως ἀπηλάθη.
Φρουροί τ' ἀΐδου θύρετρ' ἀνεῖσαν φόβῳ
Λελυμένοι, νεκροὶ δὲ πρὸς φάος χθόνα
Σκιρτῶσι, σῶκον ἐκκαλούμενοι θεόν,
Τῷ δ' αὐτόματα δεσμὰ πάντ' ἐπερράγη.
Θεοτό. Ὦ καλλιφεγγὲς ἡλίου σέλας τόδε
Πέφηνεν, ὡς ἤλπιζον, τέρμα φροντίδων.
Πέπτωκεν ἐχθρὸς, κενὸς αὐτὸς τάφος.
Ἠοῦς πρόσοψις τίς ποτ' ἄρ' ἡ λυτρωτά;
Τί δ' ἂν ἐμοὶ γένοιτο χαριέστερον;
Ποῦ νῦν τὸν ἥλιον καββαλὼν βαίνεις τέκνον;
Ποῦ ποῦ δ' ἐγώ σε καὶ πότ' ἂν ἴδω τέκνον;
Ἔλθ' ἐλθὲ, καὶ φάνηθι σῇ μητρὶ τάχει.
Μαγ. Ὄψει γε θᾶττον, ὡς ἐγῷμαι, πλειόνων.
Ἀλλ' ἀπίωμεν, ὡς ὁ λευχείμων ἔφη,
Μύσταις φίλοις ἅπασι χάρμα μηνύσαι.
Πρῶτον δ' ἄπειμι πρὸς Πέτρον τὸν πρόθυμον.
Εὐάγγελον φέρουσα βάξιν τοῖς φίλοις.
Ὁ γὰρ φανεὶς εἴρηκεν εἰπεῖν καὶ Πέτρῳ.
Ἄπειμι γοῦν κήρυξιν εἰπεῖν τοῦ τάφου,
Καὶ τὴν ὅρασιν τοῦ φανέντος καὶ λόγους.
Οὗτοι δ' ὅμως ἔδραμον ἰδεῖν τὸν τάφον,
Οἶμαι δὲ πάντα σφᾶς θεωρῆσαι καλῶς.
Ἀλλ' ὦ, τίν' ἀθρῶ, δέσποτιν καινὴν θέαν;
Θεοτό. Οὐκ οἶδ' ἀκριβῶς, ἀνέσταται γε μὴν πάρα,
Μορφῇ γὰρ οὐ φαῦλον ἐσβαλεῖν τινα.
Χρι. Χαίρετε.
Θεοτό. Χαῖρ' ἐσθλὲς ἐσθλοῦ παῖ, βασιλεῦ πανάναξ,
Ἔσχατον ἐχθρὸν συγκατασκάψας πότμον.
Ἄναξ, ἄναξ ἄφθιτε, σὺ θεὸς μέγας.
Ποδῶν δὲ σῶν ἅμμιν δὸς ἅψασθαι φόβῳ.
Τοὺς γὰρ ἐπ' ὅλας νῦν κυνοῦσαι πίτνομεν,
Καταπλαγεῖσαι τῇ χαρᾷ καὶ τῷ φόβῳ.
Χρι. Μὴ δὴ φοβεῖσθε. μὴ δ' ὑμῖν ἔστω φόβος.
Ἄπιτε δ', ἀγγείλατ' ἀδελφοῖς μου τάχει
Ἐς Γαλιλαίαν ἀφικέσθαι, κἀμέ πως
Ἐκεῖσε κατίδωσιν, ὡς ἔφην σφίσιν.
Θεοτό. Ὦ φαεσφόρος ἄρρητος ἡλίου βολῆς,
Ὡς αὐτελὴς χαρίεσσα νῦν ἕως.
Ὦ λαμπρότης ἄφατος αὐγῆς ἀκτίνων,
Ὦ χάρμα παγκόσμιον, ὦ θυμηδία,
Ὦ τέρψις εὐφρόσυνος, ὦ γηθὸς μέγα.
Πῶς ἄν τις εἴπῃ, πῶς ἀπαγγέλλῃ λόγῳ
Ἐμῆς ἀγαλλιάματα νῦν καρδίας;
Ἀλλ' ἀπίωμεν, ὡς ὁ δεσπότης ἔφη.
Μαγ. Ἐγγύς γε δὴ δέσποινα, φίλαι σοι κόραι.
Ἄλλαι τε πᾶσαι Γαλιλαίας θρεμμάτων.
Πρὸς τὸν τάφον τρέχουσι μυρίσαι νέκυν,
Τὴν ἐξέγερσιν ἀγνοοῦσαι τοῦ δ' ἔτι.
Οὐκοῦν σὺν αὐταῖς βῶμεν αὖθις εἰς τάφον;
Οὐ γὰρ κόρος τίς ἐστι θαυμαστὰ βλέπειν.
Ἡ γὰρ ποθοῦσα καρδία πάντ' ἐλπίσαι,
Ἐν τοῖς ἀγνώστοις λίχνος γ' οὖσ' ἁλίσκεται,
Ἀθρεῖν τε ταῦτα συχνάκις λιχνεύεται.
Ἀλλ' ὦ τίς οὗτος εὐπρεπὴς νεανίας,
Ὃς λευκοχίτων δεξιοῖς ἕζει τάφου.
Θάμβος μ' ἔχει βλέπουσαν ἀστραπῆς θέας.
Νεαν. Μὴ δὴ θροεῖσθε, μὴ δ' ὑμῖν ἔστω φόβος,
Τὸν Ναζαρηνὸν, οἶδ', Ἰησοῦν ὦ κόραι,
Ζητεῖθ', ὃς οὐκέτ' ἐστὶν ἐν τάφῳ μένων,
Ἀλλ' ἐξανέστη, καὶ κενὸς τόπος μένει.
Ἄπιτε νῦν, εἴπατε μύσταις καὶ Πέτρῳ,
Ἐς Γαλιλαίαν σφίσιν ὀφθήσεσθαι τάχει.
Μαγ. Ἐγὼ τρέμουσα, καὶ φόβῳ κεκραμένη
Πρὸς τὸν Πέτρον νῦν εἶμι καὶ λοιποὺς φίλους,
Εὐάγγελον φέρουσα βάξιν καὶ πάλιν.
Ὁ γὰρ φανεὶς εἴρηκεν εἰπεῖν καὶ Πέτρῳ.
Ἡμι. Ἄμμες δὲ θάμβει καταπλαγεῖσαι φίλαι,
Ἔκστασιν ἐκστᾶσαί τε τῇ καινῇ θέᾳ,
Φεύγωμεν ὡς τάχιστα μνημείου δρόμῳ.
Σιγῇ φέρουσαι πᾶν ὅραμ' ἄκουσμά τε,
Καὶ μηδενὶ ἐκφέρωμεν ὡς πρὸς μηδένα,
Μνείαν ἔχουσαι τῶν λογοπράτου δόλων,
Φοβούμεναί τε τὸν βρόχον τὴν ἀγχόνην,
Νεκροπρεπὲς ὡς μνῆμα τὸ αὐτοῦ τρόπον
Τὸ μυστικὸν παίξαντος ἐχθρῶν εἰς μέσον.
Φύγωμεν, ἐξέλθωμεν ἐνοσίδων κάτω,
Καὶ δυσμενέσι μηδενὶ ἐξεγνωσμένον
Εἴπωμεν ἄμμες, πλὴν φίλοις μύσταις μόνον.
Κακὸν γὰρ οὐδενὶ οὐδενὶ, ξυνὸν δέ τι
Πρὸς παναλκέστων ἀγαθῶν ἀγγελμάτων,
Καὶ ψεῦδος οὐδενὶ, ψεῦδος δ' ἄμμιν οὐ φίλον,
Νεκροφρόνων φρόνημα φυγούσαις καλῶς,
Καὶ παγκάλην ἔκστασιν ἐκστάσαις φόβῳ.
Ὦ πᾶς κακίας ἐκκλίνει θεόφρονας,
Τοιοῦτον οὐδενὶ οὐδενὶ φράζειν θέμις
Ταῖς ἐξιούσαις, ὡς ἔφην, τῶν μνημάτων,
Μὴ δ' ἐμφερούσαις μνημόσυνον εἰσέτι
Νεκροπρεποῦς τρόπου γε τοῦ ζῶντος πέρι,
Ἰσχημένας φόβῳ τε, καὶ πολλῷ τρόμῳ
Ἐπιβλέποντος προστρέμοντ' αὐτοῦ λόγους.
Οὕτως φύγοιμεν ἐκ μνημείου κόραι,

Ὡς μηδὲν ἀπεῖν μηδενὶ ξυντρόπως.
Κακοῦ γὰρ ὑπόστασις οὐκ ἐστί πως,
Ὅθεν τὸ κακὸν οὐδὲν ἐστι μανθάνω,
Καὶ τῷδε μηδὲν μυστικὸν θέμις λέγειν.
Πρὸς δυσμενῆ γὰρ μυστικόν τις ἐκφέρει;
Δοκεῖ δὲ καλῶν δυσμενὴς τοὐναντίον,
Ὡς ἡμέρα νύξ, καὶ σκότος πάλιν φάει.
Ἀντίκειται καὶ ψεῦδος τ' ἀληθεῖ λόγῳ.
Ἀλλ' ἀπίωμεν θᾶττον οἱ μυστηπόλοι,
Εὐαγγέλιον χάρμα δηλῶσαι φίλοις.
Ἀλλ' ὤ, τίν' ἀθρῶ νυκτὸς ἥκοντ' ἐνθάδε;
Ἀγγ. Δέσποινα, μῆτερ παιδὸς, οἷον οὐδέ πω
Ἄλλην γυναῖκ' ἔκλυον ἐκτεκεῖν ποτε.
Θεοτό. Τῶν συμφρόνων τίς αὐτός εἶ, κατ' εὐφρόνην;
Αὐλῶ πέδον αὐγαί, κοὐ σε γινώσκω τορῶς.
Ἀγγ. Εὔνους ἀεί σοι καὶ σφαγέντι σοι τέκνῳ,
Τῶν θαυμασίων κἀγγελῆς φρενὸς χάριν.
Θεοτ. Νέον τί δ' ἀγγέλλεις; τί; τάχιστα φράσον.
Ἀγγ. Δέσποινα χαῖρε, τοῦτό σοι πρῶτον λέγω.
Πάγχαιρέ τε χαῖρε, τόδε γὰρ προσοίμιον,
Κ' ἄλλον οὐδεὶς οἶδε προσφωνεῖν σε βροτῶν,
Ἀλλ' οὐδὲν ἧσσον σοι φέρω καινοὺς λόγους.
Οἵαν γὰρ ἀγγελίαν ἥκω σοι φέρων.
Θεοτ. Υἱὸς φανεὶς τ' ἀΐδος ἀγγελεῖς ζώων;
Ἀγγ. Ἔγνως, λόγῳ με δὶς τόσον μ' ἐκούφισας.
Ἦλθε, καὶ πάρεστιν, ὡς αἱρεῖ φάτις,
Κἂν γῇ τὸν ᾅδην ἐκφυγὼν πορεύεται.
Τοιαῦτ' ἐγὼ γὰρ ἀγγελῶν ἐλήλυθα.
Θεο. Ἀμμὲν μὲν ἴδμεν σωτῆρα, σὺ δ' εἶδες πόθεν;
Ἀγ. Ἐστί, πῶς φῄς; πῶς λέγεις; εἶδες δὲ πῶς;
Τί τ' ἆρ' ἐναργὲς τοῦδ' ἔχεις τεκμήριον;
Ἀγγ. Στρατὸς φυλάκων πᾶσαν αὖ ὄρφνην μένων,
Καὶ τάφον ἀθρῶν ἀσφαλῶς προμηθέα,
Νῦν ἐννύχιος ἐν θορύβῳ συρρέων,
Πρὸς ἱερεῖς ἔδραμεν ἐν πολλῷ τρόμῳ,
Νέαν δ' ἔδοξε βάξιν ἐμφαίνειν φίλοις,
Νυκτηγορούντων τ' ἦσαν ὡς πεφρικότων
Οὐκ εἰς μακρὸν δ' ἆρ' ἡ φάλαγξ ὑπέστρεψε,
Τρόμου δ' ἔμαθον αἰτίαν παρ' ἐλπίδα,
Νύκτωρ κατ' ἄστυ ταχέως ἔσω μολών.
Καὶ τήνδε μαθὼν, ἧκον ἡσύχῳ βάσει,
Στὰς τοῦ κατόπιν ἀκροώμενος λόγων.
Ὁ δ' ἦρχεν οὗτος ἐμφόβῳ τολμηρίᾳ
Μακρηγορῶν ἅπαντα, θάμβους πλέως.
Εἴρηκεν οὖν, εἴρηκε πρὸς πρεσβυτέρους
Ἀρχιερεῖς τε, δραματουργοὺς τοῦ φόνου
Συνηγμένους τε καὶ σκοποῦντας τοῦ πέρι.
Ὦ τὸν φρικώδη πότμον ἐξειργασμένοι,
Γραμματέων ὅμιλε καὶ πρεσβυτέρων,
Ἥκω φράσαι σοί, καὶ πόλει πολλὰ ξένα,
Ὡς καινὰ πάντα θαυμάτων τ' ἐπέκεινα,
Ἀπ' οὗ νέκυς δέδορκεν. οὗ νύκτωρ φύλαξ
Ἐγὼ τέταγμαι, καὶ νῦν ὡς ἔτι τρέμω.
Ὥστ' εἰ πέπεισθε, σωτῆρ' ἂν τάχ' ὡς νέκυν
Ἡμᾶς φυλάττειν ἐξέπεμψας περὶ τάφῳ,

Εὐχαῖσιν αὖ μετῆλθον εἰσορῶν ξένα.
Θέλω δ' ἀκοῦσαι, πρῶτόν σοι παρρησίᾳ
Φράσω τ' ἀκριβῶς, ἃ λέγειν στελλόμεσθα.
Ταρβῶ γὰρ εἰπεῖν σὺν λόγοις ἐναντίον
Πρὸς τὸν τύραννον, τὸ φρενῶν ἧσσον τάχος,
Τότ' ὀξύθυμον, καὶ τὸ λίαν ἠρεμαῖον.
Ταῦθ' ἡ φάλαγξ ἔφησε πρὸς πρεσβυτέρους.
Οἱ δὲ στραφέντες καθ' ἑαυτούς, τοιάδε
Ἔλεξαν ἄμφω, καὶ πρόσωπον ἀθλίως.
Ἤδη τόδ' ἐγγὺς ὥσπερ πῦρ ἐφάπτεται,
Ὕβρισμ' Ἰησοῦ, νῦν φόβος θ' ἡμῖν μέγας.
Ἀλλ' οὐ μέλλειν δεῖ, δεξιοῦσθαι δὲ στρατόν.
Αὖ δὲ στραφέντες, πρὸς φάλαγγ' εἶπον τάδε.
Ἄκουε φάλαγξ, ὡς ἔχω γνώμης ἐγώ.
Εἴ τι ἤδη γνώμην βροτῶν ἡμᾶς ἔχεις,
Κρύφθ' ὡς ἄδηλος δ' ἐμοῦ πάντων ἔσῃ,
Ἐροῦσ' ὅπως δὲ τὸν νέκυν κλέψαι λάθρα.
Δώσω δέ σοι καὶ δῶρ', ἃ καλλιστεύεται.
Οὐ γὰρ χρεὼν ἄνακτι ταῦτά σε φράσαι,
Ἃ πρὸς ἡμᾶς ῥέπουσι τοῦ τεθαμμένου,
Ἁμῖν δὲ κατήφειαν εἰσφέρουσί πως,
Ὄχλου τε θυμὸν ὑπανάπτουσι σφόδρα,
Πάντων τ' ἀγανάκτησιν εἰς ἡμᾶς ἔχει.
Ἠδ' αὐτίκα φησὶν ἡ φάλαγξ τῶν φυλάκων.
Ἐγὼ μὲν οὐκ ὀκνῶ τι τῶν ἐγνωσμένων,
Ἐπεὶ δοκεῖ σοι, καί με ῥῆσθαι λέγεις
Πρὸς τὸν τύραννον, σοὶ δ' ὅμως εἰρήσεται,
Ταφεὶς ὅδ' ἧσσον οὐδ' ἑνὸς θεοῦ δοκεῖ,
Ἐξ ὧν τε πρὶν πέπραχε, καὶ νῦν θαυμάτων.
Ὃς ἐξανέστη κειμένου λίθου τάφῳ·
Καὶ τῶν σφραγίδων ἐμμενουσῶν αὖ ἔτι,
Ἡμῶν τ' ἀΰπνων ἐγκαθημένων κύκλῳ,
Τὰ πάντα κατηύγασεν, ἡμᾶς δὲ τρόμῳ
Ὥστ' εἰ νεκροὺς τέθεικεν ἐκπεπληγμένους.
Γῆς γοῦν ὑπαλλάθη γὰρ ἄρχετο τρόμῳ,
Αἴφνης δ' ὁ λίθος ἐκκεκύλισται τάφου.
Καὶ σωτὴρ δ', ὡς ἔοικεν, ὡς δ' ὁρᾶν ἔχω,
Συνήγειρέ τι πάνθ' ἱερὸν τὸν τάφον.
Ἐκ δ' αἰθέρος φωνή τις, ὡς μὲν εἰκάσαι
Θεὸς πατὴρ ἤχησεν ἐν φωνῇ ξένῃ.
Ταύτῃ θ' ἅμ' ἐβρόντησε καὶ πρὸς τὸν πόλον,
Καὶ γαῖαν ἐστήριξε φῶς σεμνοῦ πυρός.
Σίγησε δ' αἰθήρ, σίγα δ' ὕλιμος νάπη
Φύλλ' εἶχε, κοὐ ποτ' οὐκ ἂν ἤκουσας ψόφον.
Τὸν ἄνδρα γοῦν τόνδ', ὅς τις οὗτος, ὦ φίλοι
Δέχεσθε κἂν νῦν, πάντη γὰρ δοκεῖ μέγας,
Κἀκεῖνό φασιν, αὐτὸν, ὡς ἐγὼ κλύω,
Τὴν παυσίκακον δ' ἀμπέλου δοῦναι βροτοῖς.
Καὶ τοῦ δ' αὖθι μηδὲν καλὸν τ' ἐστὶ ποτέ,
Μήτ' αὖ γενέσθαι. κἂν ἀληθεύῃ λόγος,
Θύοιμ' ἂν αὐτὸν μᾶλλον, ἢ θυμούμενος
Πρὸς κέντρα λακτίζοιμι, θνητὸς ὢν θεῷ.
Συ.ἀρ. Σὺ πόλλ' ὕπνωσας, καὶ λαλεῖς ὀνείρατα.
Ἔκλεψαν, ὡς ὕπνωσας, μύσται τὸν νέκυν.
Καὶ σῶτερ πρὸς τύραννον εἰπὲ καὶ μόνον.

Ὁ δ' οὖν καταθύμιον ἡμῖν, σὺ σίγα.
Σιγῶν δὲ τοῦθ', ὃ ἐξιώσεις σὺ λάβοις.
Ἡ γὰρ ἑκόντων ἐπράσσετο τὴν νίκην,
Κἂν μὴ σιγήσῃς, ὥσπερ τύραννος μάθε.
Κυσ. Πάθη μὲν οὐδὲν τῶν ἐμῶν κλύειν λόγων.
Ἐγὼ δὲ καίπερ πρὸς σέθεν κακῶς κλύων
Οὔ φημι χρῆναι καταπαίρεσθαί σ' ἔτι,
Ἀλλ' ἡσυχάζειν, οὐ γὰρ ἂν αὔξεται.
Ὡς δ' οὐδὲν ἐπράσσομεν, ἡ σφραγὶς μόνη
Ἔδειξε σαφῶς, καὶ πρόφασιν οὐκ ἔχεις.
Τηρουμένης γάρ, κειμένου τε τοῦ λίθου,
Ὦ θαῦμα καινόν, ἐξανέστη τοῦ τάφου.
Συ. ἀρ. Ἔα τὰ πολλά, καὶ δίχου τὰς δωτίνας.
Κυσ. Ἐπείπερ οὐ πείθῃ σὺ τοῖς ἐμοῖς λόγοις,
Ἔγωγε τοῖς σοῖς, ὡς λέγεις, πεισθήσομαι.
Σὺ δὲ σκόπει τό, πῶς με τυράννου ῥύσῃ.
Συ. ἀρ. Μή σοι μέλησις τοῦ δ' ἰδεῖν ἴσω πέρας.
Πείσω γὰρ αὐτὸν νῦν φρονεῖν ἀδελφά σοι,
Ὡς ἐγγυῶ σοι, καὶ χθονὸς τῆς αὐσόνων.
Ἀλλ' ἀπίωμεν τάχιον, μή σοι δέος.
Ἐρεῖς δέ, μύσται τοῦδε νυκτέρῳ ποδὶ
Λαβόντας ὄμμα τοὐμὸν ἦραν τὸν νέκυν.
Κυσ. Ἰώ μοι, ἰώ. αἶ, αἶ.
Πιλά. Τίς οὗτος, ὃς θρηνῶν, γοῶντ' ἔξω στένει;
Σω. Φάλαγξ φυλάκων τοῦ κατακειμένου νεκροῦ,
Ἄναξ, πάρεστι, καὶ φόβῳ πολλῷ στένει.
Πιλά. Εἰς καιρὸν ἥκεις, καὶ πρὶν ἐμφανεῖς σύ τι,
Τί γὰρ τὸ θρηνοῦσ' ἀλαλάζει, καὶ στένει;
Τίνος θ' ἕκατι τὸν φόβον φέρει; λέγε.
Σω. Αὐτοὶ παρόντες σοὶ λόγους ποιησάτων.
Κυ. Μύσται γάρ, ἄναξ, τοῦδε νυκτέρῳ ποδί,
Λαβόντες ὄμμα τοὐμόν, ἦραν τὸν νέκυν.
Πιλά. Πῶς ὦ μέγιστα πήματ' ἐξειργασμένοι,
Μύσται μολοῦντες εἰς τάφον εἰσέδυσαν,
Ὑμᾶς λαθόντες, καὶ νέκυν ἀφήρπασαν;
Κοὔτ' εἰσιόντας πρὸς τάφον συνήκατε,
Οὔτ' ἐξιόντας. τῶν δὲ τίς τίσει δίκην,
Πλὴν σοῦ; σὲ γὰρ φύλακά φημ' εἶναι τάφου,
Ὄφλειν τέθεικας τοῖς βροτοῖς γελαστά μοι
Πρὸς αἰσχύνῃ δὲ καὶ δίκην τίσω φόνου.
Κλέπται σ' ἔλαθον, ἐγγελῶντες πολλά μοι;
Τίς γὰρ πρόφασις τοῦ νεκρὸν κλέψαι δέμας;
Πῶς δ' αὖ ἐτόλμων φυλάκων μέσον τόσων,
Οὕς φασι καὶ φῶς λαμπάδων πυρὸς φέρειν,
Καὶ τὸ δ' αὖ δὴ πανσέληνος νὺξ τρέχει,
Ἐλθεῖν τρέμοντας καὶ κυλίσαι τὸν λίθον;
Ὃν ἄρτι στρατὸς οὐκ ἔθηχ' ὅσος,
Τέθεικέ τε σφραγῖδας ἐκτὸς τοῦ λίθου,
Ἴδιον ὑμῖν καὶ χερὸς πρεσβευτέρων.
Οὐκ οἶδα μύστας, οὓς νέκυν κλέψαι λέγεις.
Σὺ τοῦτ' ἔδρασας, οὐδ' ἐν ἂν δεξαίμεθα,
Γνώμην δ' ἀφαιρῶ τὴν ἐμὴν πλάστων λόγοις.
Ἀλλ' οὖν μακροῦ σοι καὶ σφοδροῦ δεῖν λόγου,
Ὅτῳ με πείσεις μὴ λέγειν ψευδηγόρως.
Οὐ γὰρ μηνύουσι τῆς ἀληθείας λόγοι.

Ἀλλὰ τρέπουσι τοὺς λόγους βουλεύματα,
Οὐδ' ἐμμένουσιν οἱ λόγοι βουλεύμασιν.
Κυσ. Ὀρθῶς ἄναξ εἴρηκας, ὡς τὸ δρᾶμ' ἔχει.
Ἐγὼ γὰρ ὄμμ' ἄγρυπνον εἶχον εὐφρόνῃ,
Κοὔτ' εὗδον, οὔτ' ἐκοίμησ', οὐ νὰ σὴν κάραν.
Εἶδόν τε πάντα, καὶ δραμὼν ἦλθον λέγειν,
Κἀγὼ μὲν ἦν πρόθυμος ἔμψυχος δραμεῖν,
Καὶ σοὶ τὸ πᾶν ἀπεῖν τι, καὶ φυγεῖν δίκην.
Ἀλλ' οἱ σοφοί γε, καὶ τὸ θεῖον εἰδότες,
Μεῖναι μ' ἔπεισαν ἡμέρας λαμπρὸν φάος.
Οὐ γὰρ φανεῖ μοι συνέχον ἁλίου
Λαμπτῆρες, ἀλλ' ἔδραμον ἂν σφᾶς αὐτίκα,
Καὶ σοί σιν εἶπον πᾶν δρᾶμ' ἄκουσμά τε,
Οἵ δ' οὐ μηνύουσι τοῖς ἐμοῖς ὀρθοῖς λόγοις.
Πιλά. Δέδοικα, φάλαγξ, μὴ μάτην ψευδηγορεῖς.
Μύσται γὰρ ἦν ἔκλεψαν, οὐκ ἴσμεν τορῶς.
Καὶ γὰρ ὕποπτόν ἐστι πάρτ' ἐμῇ φρενί.
Τί γὰρ φανερὸς τοῦδ' οὐδεὶς τεκμήριον;
Κυ. Ἄναξ ταχύνας, πρὶν μαθεῖν τὸ δρώμενον.
Ὁ κλὼψ ἐν ὄρφνῃ πάντα πάμμιγα δρᾷ.
Ἀλλ' ὡς τάχιστα χρὴ παραγγέλλειν στρατῷ,
Ὡς αὖτις αὐτοῦ καὶ ταχύπους τυγχάνειν,
Φάλαγγ' ὑπερβὰς νυκτὸς ἐν κατασκίοις,
Ὡς ἐν βρόχοισι δέσμιος λελημμένος,
Πληγαῖς χαραχθείς, ἐκμάθῃ τὸ πρακτέον.
Αἰσχρὸν γὰρ ἡμῖν καὶ πρὸς αἰσχύνῃ κακόν,
Θεοῦ διδόντος, αὐτὸν τίς ἀπόνως
Λαθεῖν ἐᾶσαι δρᾶμα δράσαντας τόσον.
Πιλά. Οὐκ οἶδα τοῦ σοῦ, ὡς νεκροῦ φάσκεις λέγεις,
Οὐκ οἶδ', ὕποπτόν ἐστιν, ὕποπτον δ' ἐμοί.
Πῶς γὰρ ἂν οἱ φεύγοντες ἔκλεψαν νέκυν,
Ὃν ζῶντα κατέλιπον ἐν πολλῷ φόβῳ;
Οὐδ' ἂν τοσοῦτον ἀφύπνωσεν ἡ φάλαγξ,
Καὶ τῆς φυλακῆς τοῦ τάφου κατεφρόνει,
Οὐδ' οἶδέ γ' ἐξήμαρτον ἀτόλμῳ θράσει,
Οὓς κατεσείσαι καὶ θεραπαίνης ὄπα
Ἔκλυον, ὡς μὲν ἀπαρνήσασθαι φόβῳ.
Συ. ἀρ. Ὁ πάνθ' Ἑβραῖος, νῦν πλήξῃ τὴν καρδίαν,
Καὶ ταῦτα κλύων, πάνθ' ὑποπτεύεις μάτην.
Εἴθ' ἦν ἀνὴρ πρόβουλος, ὡς δρᾶσαι χρεών.
Ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτὸς πάντα δύνασθαι βροτῶν
Πέφυκεν. ἄλλῳ δ' ἄλλο δίδοται γέρας.
Σοὶ μὲν μάχεσθαι, τοῖς δὲ δ' αὖ κρύπτ' ἀδικεῖν.
Ὃς νῦν πυρὸς λαμπτῆρας ἐξάρδην κλύειν,
Κλέψαι τ' ἀπιστοῦς τοὺς ὀπαδοὺς τὸν πλάνον.
Ἁπλοῦς ἐστ' ἐχθροῖς μῦθος ὁπλίζειν χέρας.
Πιλά. Στρατὸν σὺ κλέψας, κἀμὲ πειρᾷ συστρέφειν.
Σὺ ταῦτ' ἔδρασας, καὶ τὰ λοιπὰ σὺ σκόπει.
Συ. ἀρ. Σὺ γοῦν νόμιζε ταῦτ', ἐπείπερ σοι δοκεῖ.
Πράττειν ἔχοντι καὶ λέγειν μέγα σθένος.
Ἀγγ. Τοιαῦτα μαθὼν ἀνόμων τολμήματα,
Τὴν νεκρεγερσίαν κατορυσσόντων δόλῳ,
Ἔδραμον, ὦ δέσποινα, νῦν σοι μηνύσαι.
Μὴ γοῦν ἀπίστει, ταῦτ' ἀληθῶς γὰρ κλύεις.
Καὶ πᾶσαν εἶμαι τὴν πόλιν φάμαν φέρειν.

Κυστῶ

Κουστωδίας γάρ τινες ἐκφεύγουσί πως.
Καὶ θαῦμα κηρύσσουσιν ἐν μυστηρίοις.
Ἥξουσί σοι πολῖται, καὶ τὸ πᾶν μάθοις.
Θᾶττον γὰρ αὐτὸς ἄγγελος μηνυμάτων
Ἔδραμον, ἐλθεῖν γηθοσύνῳ καρδίᾳ,
Καὶ σοὶ κομίσαι χάρμα καὶ θυμηδίαν.
Θεοτ. Εἰς καιρὸν ἥκεις, καὶ χάρις σοι κάρτα.
Εἰς καιρὸν ἥκεις, καίπερ ἀγγέλλων ἄτην,
Αὐτοῦ γε μᾶλλον αὐθέντου πρεσβυτέρων
Ψευδῆ τε, καὶ μάταια πολλ' εἰργασμένων.
Πῶς γὰρ ἂν ἦρξε τάφος, ἢ σφραγὶς λίθου,
Ἢ φυλάκων φάλαγξ τὶς ἀλήπτου λόγου,
Εἰς συγγένειαν πατρὸς ἀλαφθῇ δέμας;
Ὁ καὶ πρὶν αὐτὸς βαίνων ὑγρὰν ὡς πέδον,
Τὸν αὐτόρριζον αὐτοπλάστην δεσπότην,
Φέροντα τὸν φέροντα πᾶν κράτει.
Ὃς κλεῖθρα παρθένια μηδαμῶς λύσας,
Ἐξῆλθεν, αὐτῆς λαγὼν ἐνθέῳ θρόνῳ,
Οὐ γὰρ φθορᾶς ἅμμα διέλυσέ πως.
Ἔτικτον αὐτὸν, οἶδα δ', ὡς ἐγεννάμην.
Ἢ φυλάκων φάλαγξ δὲ πῶς ἂν τοῦθ' ὅρα
Τὴν ἐξέγερσιν τοῦ λαθόντος ἀγγέλους;
Πῶς ἐκ βροτείων αἱμάτων πλάττει δέμας;
Πῶς σὰρξ πέφηνεν ὢν ἄσαρκος, πρὶν λόγος;
Πῶς καὶ μένων δὲ σὺν πατρὶ πρὸς τὸν πόλον,
Ὅλος τε παντὶ, πρός τ' ἐμὴν ἦν γαστέρα.
Ταῦτ' ἐφρύαξαν ἱερεῖς μάτην φθόνῳ.
Ἡμεῖς δὲ φίλαι νῦν δράμωμεν πρὸς τάφον,
Στείχωμεν ὡς τάχιστα τοῦ τύμβου πέλας,
Πάντ' ἐξακριβώσωμεν ἀσφαλῶς ἔτι,
Καὶ πάντα δηλώσωμεν, ὡς ἔχει, φίλοις,
Αὐτοί τε συνδραμοῦντες, εἴχονται πλέον.
Χορ. Καὶ μὴν ὁ Πέτρος σὺν Ἰωάννῃ φίλῳ,
Θᾶττον δραμόντες πρὸς τάφον ζωηφόρον,
Καὶ πάντ' ἀκριβώσαντες εἶπον τοῖς φίλοις,
Ὡς Μαγδαλὰ εἶπε Μαρία πευσομένη.
Πρῶτον δραμοῦσα, πάντ' ἀκριβωσαμένη,
Καὶ τὴν κένωσιν μηνύσασα τοῦ τάφου.
Θεοτό. Ναὶ ναὶ πρὸ πασῶν ἤδη ἔδραμεν εἰς τάφον,
Ἐγώ τε ταύτῃ ξυνέδραμον αὐτίκα,
Καὶ τὴν κένωσιν εἴδομεν πρὶν τοῦ τάφου,
Ἄρσιν τ' ἔδειξε τήνδε νεκροῦ φιλτάτου,
Καὶ πρὸς τόπον σώματος ἄλλου του θέσιν.
Ἀλλ' εὐθέως ἔγνωμεν, ὡς τὸ πρᾶγμ' ἔχει,
Καὶ τοὺς μύστας Μαρία δραμοῦσ' ἔφη.
Πέτρος δ' ἀΐξας, ἔδραμε πρὸς τὸν τάφον,
Ξυνέδραμ' αὐτίκα τε μύστης παρθένος,
Εἶδον δ', ἅπερ εἴρηκε Μαρία σφίσιν.
Αὖ δ' ἅμ' αὐτοὺς ἐλθεῖν κατόπιν γ' ἐδράμομεν.
Ἐγγὺς δ' ὅμως πάρεστιν ἤδ' ἡ Μαγδαλά,
Φήσει τ' αὐτὴ πᾶν ὅραμα δρᾶμά τε.
Μαγ. Τί φὴς κόρη δέσποινα, χάρμα τοῦ γένους.
Θεοτό. Ἅπερ προϊδεῖν, καὶ προειπεῖν τοῖς φίλοις
Εἴρηκας αὐτὴ, ταῦτ' ἀπαγγέλλω κόραις.
Μαγ. Οὕτως ἔχει, δέσποινα, καθάπερ λέγεις.

Οἶδας γὰρ, οἶδας ὑπὸ τάφῳ με πρωΐσαι,
Ὅσα τ' ἔφην, ἔκλυες. οὐ χρῆν μ' αὖ λέγειν,
Ἅπερ δραμοῦσα πρὸς πανόλβιον τάφον
Μόνη τὸ πρῶτον, εἶτα σὺν μύσταις δυοῖν,
Κἀκεῖ δακρυχέουσα, παρισταμένη
Ἀνισόρροπα, κἀκριβωσάμην τρανῶς,
Λευχειμονοῦντας τ' εἶδον ἀγγέλους δύο,
Ἄνω κάτω τε τοῦ τάφου καθημένους,
Τὸν μὲν κεφαλῆς, τόνδε δ' αὖ πρὸς τοὺς πόδας.
Καὶ τούς δ' ἀπαστράπτοντας ἰδοῦσ' ἐσθῆτας,
Ἔστην καταπλαγεῖσα χαρᾷ καὶ φόβῳ,
Εἶτ' αὖ δι' ὤτων γῆρυν οὐχ ἦν εἰκάσαι,
Ἐδεξάμην γε, καὶ μετεστράφην δρόμῳ,
Αὐτίκα δ' ἀθρῶ Χριστὸν ἐν καινῷ θέᾳ.
Μορφῇ γὰρ οὐ φαύλῳ τιν' εἰσβαλεῖν ἔφην.
Πίτνω τε πρὸς γῆν, καὶ ποδῶν ἐφηπτόμην.
Ὁ δ' ἀπέπεμψε, καὶ φίλοις ἔπεμψέ με.
Καὶ τοῦ δ' ἀκούσασ', ὧν ἐμαιόμην μαθεῖν,
Ὡς πρὸς πόλον γ' ἄνεισι καὶ τὸν πατέρα.
Οὔπω δ' ἀναβέβηκεν, ὡς ἔφη, τέως.
Ἐν γῇ μένων δὲ πρὸς Γαλιλαίαν φίλους
Ὡς σφίσιν εἶπε, προφθάνει καὶ προσμένει.
Μύσταις ἅπαντα ταῦτα τοῖς φίλοις ἔφην,
Οἱ δ' οὐδὲν ἠγάσαντο τοὺς ἐμοὺς λόγους,
Ἀλλ' ἦλθον αὐτοὶ πρὸς τάφον ταχυδρόμοι,
Εἶδον θ', ἅπερ ἔκλυον. οὐ χρὴ τ' αὖ λέγειν,
Ἅτε ξυνοῦσα καὶ σὺ θ' ὑπὸ βραχέος.
Ἔκλυον, ἱστόρησας οἶδας παγκάλως.
Τὰ πρὶν γὰρ ἀκούσασα σὺν φίλαις κόραις,
Θάμβει καταπλαγεῖσ' ἐμοὶ ξυνηγόρεις
Σὺν δυσὶν ἄλλαις Μαρίαις φίλαις μόναις,
Ἔδραμες ἰδεῖν, ἅπερ ἔκλυες πάρος,
Εἴδετέ τε πάντα, καὶ σὸν υἱὸν, ὡς ἔδει,
Ἐγὼ δὲ κλύω καὶ φίλων ἄλλους δύο
Νῦν ἀπιόντας ὡς πρὸς ἀγρὸν τὸν δ' ἰδεῖν,
Καὶ ταῦτα μαθεῖν, ὧν μαθεῖν εἶχον πόθον.
Οἳ καὶ τρέχουσι τοῖς φίλοις εἰρηκέναι,
Κἀκεῖ συνελθεῖν θᾶττον ἡμᾶς νῦν δέον.
Ἴσως ἴδωμεν αὐτὸν καὶ τὸν δεσπότην.
Ἰδοὺ γὰρ, ἤδη καὶ κνέφας πρὸς ἑσπέρας.
Δράμωμεν οὖν, δράμωμεν ἤγουν πρὸς φίλους
Τὸν νυκτερινὸν συνάγειν οἶμαι κνέφας.
Ἰδοὺ, κατειλήφαμεν οἶκον Μαρίας,
Ὅπη προσῆναι καὶ φίλους μύστας κλύω,
Ἐντὸς πυλῶν μένοντας ἐγκεκλεισμένους,
Πάντως τρέμοντας τοὺς μιαιφόνους ἔτι.
Καὶ κλεῖθρα πυλῶν ἠσφαλισμένα μένει.
Πῶς δ' εἰσίωμεν τῶν θυρῶν κεκλεισμένων;
Ἡ δ' ἔκλυεν, ὑπανοίγει τ' ἠρέμα.
Μαρία φίλη, συγκαλεῖτ' εἰσιέναι.
Ἀλλ' εἰσίωμεν ἡσύχῳ ποδὸς βάσει,
Ὡς μὴ θορυβήσωμεν ἐμφόβους φίλους.
Ἰδοὺ, συνηθροίσθημεν ἕνδεκα φίλοις,
Ἄλλοις τε πᾶσι τοῖς ξυνοῦσι φίλοις,
Αὖθις δὲ πύλας ἀσφαλίζει Μαρία.

Οὐκοῦν σίγα κλύωμεν αὐτοῦ κλέοντα,
Πάρεστι καὶ γὰρ, ὡς ὁρῶ, καὶ πολλ' ἄλα,
Τὸν δεσπότην φιλοῦσί τε καὶ δρᾶσαι σθένειν,
Ὅπως τέ μιν συνῆκαν ἄρτου τῇ κλάσει.
Α, ἆ, σίγα, σίγα.
Ἕστηκεν ἰδοὺ δεσπότης θυρῶν ἔσω,
Οὗτος μέγιστα θαύματος τόδ' ἄξιον.
Πῶς πῶς πάρεστι τῶν θυρῶν κεκλεισμένων;
Τάχ' ὡς ἀνέστη καὶ τάφου κεκλεισμένου,
Καὶ πρὶν προῆλθεν ἐκ πυλῶν τῶν παρθένου,
Ἄλυτα τηρῶν κλεῖθρα μητρὸς πανάγνου.
Χρ. Εἰρήνη ὑμῖν.
Τί δὲ θροεῖσθε; χεῖρας ἰδοὺ καὶ πόδας,
Αὐτήν τε πλευρὰν τὴν ἐμὴν νενυγμένην
Τρανῶς ἰδόντες, γνῶτέ μ' ὡς ἐγὼ πέλω
Εἰμ' αὐτός. οὐ γὰρ πνεῦμα σάρκα που ἔχει,
Οὐδ' ὀστέα ξυνίστη τῷ πνεύματί που.
Καθάπερ αὐτὸν νῦν ὁρᾶτ' ἔχοντά με,
Καὶ ψηλαφήσαντές μ' ἴδεσθ', ὡς πάντ' ἔχω.
Καθὼς δ' ὁ πατήρ ἐνθάδ' ἀπέσταλκέ με,
Οὕτως ὑμᾶς πρὸς κόσμον ἐκπέμπω κἀγὼ,
Καὶ πνεῦμ' ἅγιον ἐμπνέω φίλοις ὑμῖν.
Ὅπερ λαβόντες παντὶ κηρύξατέ με
Σὺν πατρὶ καὶ πνεύματι τῷ παναγίῳ.
Ἄπιτε γοῦν, ἄπιτε κήρυκες φίλοι,
Ἅπαντ' ἐθνικὰ ἀνὰ πᾶσαν χθόνα.
Καὶ βασιλέας ἀμφιβρεμόντων δήμους
Ἐρεῖτε Δαυὶδ πόλιν, πᾶσ' ὡς ἴδῃ,
Σωτήριον τάχιστ' ἀνιόντ' ἐκ τάφου.
Ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν πάσῃ χθονί.
Σώσει δ' ἑαυτὸν, ὃς λόγον δεδεγμένος
Ἀσπάσεται βάπτισμα ῥύσιον λύθρου.
Ὃς δ' ἂν διάξοι τοὺς ὑμῶν λόγους,
Ὁ δ' ὡς ἄπιστος ἐμπέσοι κατακρίσει.
Ἐφ' ᾧ δίδωμι πνεύματος θείου χάριν.
Οὓς δ' ἂν λύσητε δεσμὸν ἀμπλακημάτων,
Καὶ δεσμόλυτος εὑρεθήσεται τότε.
Οὓς δ' ἂν κρατῆτε δεσμὸν ἀμπλακημάτων,
Δεσμοῖς ἀλύτοις κεκρατημένος μενεῖ.
Τοιῶνδε δεσμῶν ἀλύτων με παντάναξ
Ὁ δεσμολύτης αὐτὸς ἂν σῶτερ λῦσον,
Οἷς, φεῦ, με κατέδησεν ἀποστασία,
Ἐχθρὸς δ' ὁ πλάνος κατεβάρυνε φθόνῳ
Ὁρῶν με τὴν πρὶν ἀλύτων λελυμένον,
Τῇ πρός σε πίστει, δωρεᾷ φιλαγάθῳ.
Χαῖρ' ἐσθλὸς ἐσθλοῦ παῖ, βασιλεῦ παντάναξ,
Τὸν ἀρχέκακον καταπατήσας ὄφιν,
Ἔχθιστον ἐχθρῶν καββαλών τε τὸν πότμον.
Οἷς μή μ' ἐάσῃς κινδυνεῦσαι πάλιν,
Ἄναξ, ἄναξ ἄφθιτε, σὺ θεὸς μόνος
Κριτής τε πανσθενὴς ὢν με κρῖνον.
Πῶς γοῦν ἐγώ σε τὸν τότ' ἀθρήσω λόγοις
Ὄμμασί θ' οἵοις ἀντιδεῖν σὸν θρόνον;
Ἐμαυτὸν ἀνάξιον ἐνδείξας τάλας,
Πόλου τε καὶ γῆς, σῆς τε δημιουργίας;

Ὁ δυσμενὴς ἥρπασε, κατήγαγέ με
Εἰς βόθρον, εἰς τάρταρον, εἰς χάος μέγα.
Σφοδρῶς διώξας κατέλαβέ μ' ὁ πλάνος,
Ὅλον με κατέπτυσεν εἰς ᾅδου ζόφον.
Ἐλέει θεὲ, νέμε χέρι, φέρε με.
Καὶ μή μ' ἐάσῃς χάρμα τῷ βροτοκτόνῳ.
Σὸν εἰμι πλάσμα, σύ με παιδεύσον μόνος,
Καὶ πλῆξον αὐτὸς φιλαγάθως ἐνθάδε,
Καὶ μὴ γεέννῃ παραπεμφθῆναι λίπῃς.
Ῥῦσαι, λιτοῦμέν σ', ἠδικήσαμεν
Καὶ σῶμα καὶ ψυχήν τε, καὶ νοῦς ἀθλίους.
Ἡμάρτομεν σοι, πολλά τ' ἠνομήσαμεν.
Οὐδ' ἐμάθομεν, ὅτ' ἐχρῆν, οὐκ εἰδότες,
Κοὐδ' ἐκ τότ' ἐδράσαμεν, ἅπερ σοι φίλα.
Γινώσκομεν σφάλματα, σὺ δὲ παντόρα.
Ἴσμεν δέ σ' ἐργάτην οὐχ ὁμοιοῦσθαι βροτοῖς.
Οἰκτεῖρον οὖν σωτήρ με, μὴ δὲ ταῖς ἐμαῖς
Ἀμπλακίαισιν ἐγκλιθῆναι καλλίπῃς.
Παῖς γὰρ ἐγὼ σὸς, παῖς τε παιδίσκης σέθεν.
Ἐμοῦ δ' ἑκατὶ πότμον ὑπέστης λόγε,
Καὶ δυσμενεῖ με χάρμα μὴ καταλίπῃς.
Ῥάβδον δὲ σοῦ παίδευε, πλὴν φιλαγάθως,
Πρέσβιν δὲ δέξο μητέρα σὴν, ὦ λόγε,
Σφᾶς θ' οὓς ἔδωκας δεσμολύτην σὺ χάριν.
Πότνια πότνια, παμμάκαιρα παρθένε,
Σὺ μὲν μακάρων δάπεδον ναίεις πόλου,
Ἅπαν πάχος βρότειον ἀλλαξαμένη,
Ἀφθαρσίας τ' ἀμφίον ἐστολισμένη,
Ἀεί τ' ἀγήρως ὡς θεὸς δ' ἐγνωσμένη.
Λόγοις δ' ἐμοῖς ἄνωθεν εὐμενὴς ἔσο.
Ναὶ ναὶ κόρη πάγκλυτε, τοὺς λόγους δέχου.
Μόνον γὰρ ὄντα τοῦτό σοι βροτῶν γέρας,
Ὡς τοῦ λόγου σοι μητρὶ κἂν ὑπὲρ λόγον.
Ὅθεν πεποιθώς σ' ἐν λόγοις ἀμείβομαι,
Καί σοι στέφανον πλεκτὸν ἐξ ἀκηράτου
Λειμῶνος, ὦ δέσποινα, κοσμήσας φέρω,
Ἀνθ' ὧν με πολλῶν ἐξίωσας χαρίτων,
Ἀεί τε ῥύῃ συμφορῶν πολυτρόπων,
Ἐχθρῶν ὁρατῶν, ἀοράτων τε πλέον.
Τέλος δὲ κάμψαιμ', ὥσπερ ηὐξάμην, βίου,
Πλοῦτον γάρ σε προστάτην παντὸς βίου,
Καὶ πρέσβιν εὐπρόσδεκτον ὄντα σὸν υἱέα.
Σὺν δ' ἀρεσκόσιν αὐτῷ φιλάγνοις.
Μὴ γοῦν ἐάσῃς ἐκδοθῆναι βασάνοις,
Καὶ χάρμ' ἔσεσθαι δυσμενεῖ βροτοφθόρῳ.
Πρόστηθι, καὶ ῥῦσαι δὲ πυρὸς καὶ σκότους,
Πίστει δικαιοῦσα με, καὶ χάριτι σοῦ.
Ἐν σοὶ γὰρ ὤφθη χάρις ἡμῖν ἐκ θεοῦ,
Καὶ σοι χαριστήριον ὕμνον νῦν πλέκω.
Χαῖρ' ὦ κόρη πάγχαρτε, μῆτερ παρθένε,
Κάλλιστα πασῶν παρθένων ὑπερτάτη,
Οὐρανιώνων ταγμάτων ὑπερτέρα.
Δέσποινα, παντάνασσα, χάρμα τοῦ γένους,
Ἀεί πετ' οὖν φροντίσαι τυγχάνοις γένει,
Κἀμοὶ μεγίστη παντὸς χοῦ σωτηρία.

ΣΚΙΠΙΩΝΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΤΕΡΟΜΑΧΟΥ.

Γρηγόριος μούσαις πολλῷ πλέον ἤπερ Ὅμηρος,
Θειοτάτων ἐπέων λέξιν ὑπηρέτισεν.
Ἢ μᾶλλον τό γε πᾶν μουσῶν ὕπο λέξιν Ὅμηρος,
Γρηγορίῳ δ' εἶπεν πνεῦμ' ἄρα θειότερον.

ΤΕΛΟΣ.

ΕΤΥΠΩΘΗ ΕΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑι, ΑΝΑΛΩ-
μασιν Ἰωάννου τοῦ Φροβενίου ἔτει θεογονίας χιλιοστῷ
πεντακοσιοστῷ πεντηκοστῷ, μηνὶ
Βοηδρομιῶνι.